xxiii volum
Lecture sup ge ne
seos incipiendo
ibi in p° capitu-
dixit q3 deus fi[illegible]
tra maz [illegible]
Iter in eod volu-
habentur xii libri [illegible]
Aug' sup genesi ad lra
Item ibid habentur liber
[illegible] in [illegible]
[illegible]
[illegible]

439

N. Inv. 1429

Tertium volumen in Genesin.
Augustini lib. 12 super Genesin.
Item eiusdem lib. 2 in Genesin contra Manichaeos
Item Flavii Josephi Antiquitates Judaicae
Item Homiliae Origenis super Genesin.

6.

ויהיו כל הפקדים למחנה ראובן מאת
אלף ואחד וחמשים אלף וארבע מאות
וחמשים לצבאתם ושנים יסעו
ונסע אהל מועד מחנה הלוים
בתוך המחנת כאשר יחנו כן יסעו איש על
ידו לדגליהם   דגל מחנה
אפרים לצבאתם ימה ונשיא לבני אפרים
אלישמע בן עמיהוד וצבאו ופקדיהם
ארבעים אלף וחמש מאות ועליו מטה
מנשה ונשיא לבני מנשה גמליאל בן פדהצור
וצבאו ופקדיהם שנים ושלשים אלף ומאתים
ומטה בנימן ונשיא לבני בנימן אבידן בן
גדעני וצבאו ופקדיהם חמשה ושלשים
אלף וארבע מאות כל הפקדים למחנה
אפרים מאת אלף ושמנת אלפים ומאה
לצבאתם ושלשים יסעו

נתנם המה לו מאת ב
ואת בניו תפקד ושמ
הקרב יומת
וידבר יהוה אל משה
את הלוים מתוך בני
פטר רחם מבני ישר
כי לי כל בכור ביום הכת
הקדשתי לי כל בכ
בהמה לי יהיו אני י
וידבר יהוה אל מש
פקד את בני לוי ל
זכר מבן חדש ומע
משה על פי יהוה כ
לוי בשמתם גרשון ו
בני גרשון למשפחת
קהת [illegible]

Dixit quoque deus producat terra animam viventem in genere suo iumenta et reptilia et bestias terre secundum species suas. Factumque est ita. Et fecit deus bestias terre secundum species suas et iumenta et omne reptile terre in genere suo.

[Margin: post longam [illegible] in v die]

Hic describit opus 6e diei, in quo terra ornata est quibusdam animalibus [illegible] sicut dicit Moyses hic determinat amplius de ornatu terre affecto sexto die. Et primo determinat ornatum [illegible] terre [illegible] que animalia [illegible] [illegible] secundo [illegible] sive [illegible] animalia. Ibi vel [illegible] e la. Et vidit deus quod esset bonum. Et ait faciamus hominem. Ibi tempore in quo [illegible] factum est determinatum. Ibi Et factum est vespere etc. Primo describit primo exponit operationis ordinem. Ibi dixit quoque etc. Secundo ordinatis exercendi. Ibi et factum est ita. [illegible] exercendi. Ibi Et fecit deus bestias etc. Tertio [illegible] ad [illegible] dicit.

Dixit quoque deus non corporaliter loquendo, sed per [illegible] eternam vocem [illegible]. Ibi dixit verbum in quo omnia disposuit ab eterno [illegible]. Et hic [illegible] dixit [illegible] ita sublime et celeriter omnia producendo [illegible] sicut [illegible]. Vel [illegible] dixit [illegible] voluntate [illegible] manifestando opere sicut [illegible] dixit hominem vel per [illegible] ut organa [illegible] sonus [illegible] exiret. Ut [illegible] voluntatis [illegible] cognitionem per [illegible] operationis effectum. Producat terra animam viventem i. virtutem [illegible] producendi accepit. Et loquitur [illegible] hic [illegible] pro toto [illegible] i. animalia viventia que [illegible] per animam. Omne res determinat a forma. In genere suo i. non in specie [illegible] ut homo [illegible] multe [illegible] animalia [illegible] vel in genere suo ideo dicit ut homo [illegible] homo factus est ad [illegible] [illegible] [illegible] genus [illegible] fecit deus [illegible] ex uno homine omne genus hominum inhabitare super [illegible] faciem terre. Vel in genere suo i. in potentia [illegible] sui generis.

[Margin: producat terra [illegible] et passive [illegible] producit [illegible] et active [illegible]]

[Margin: ·11· ⊙]

Et consequenter magis [illegible] producta dicit iumenta i. animalia que [illegible] vel [illegible] veniunt ad usum hominum ut [illegible] [illegible] ad [illegible] hominis ut equus mulus asinus etc. Et dicuntur iumenta vel [illegible] quod sunt ad [illegible] hominis ut [illegible] [illegible] etc. [illegible] iumenta.

[Margin: [illegible] vocis]

Et reptilia i. animalia que brevibus [illegible] modicum elevant super terram que repunt per terram pedibus [illegible]. Quedam cum sine pedibus ore ut [illegible] vel costis se trahunt ut quedam [illegible]. Item reptilia sunt ad [illegible] per [illegible] vel ledendo occulte vel potentia ledere. Et [illegible] de genere reptilium quedam sunt [illegible] quedam aquatica. Dicitur enim reptile quod se rapit. Hoc autem contingit multipliciter quedam enim rapit se [illegible] ut [illegible] et [illegible]. Quedam [illegible] animalia ut omne animal [illegible] [illegible] ut [illegible] quedam [illegible] ore [illegible] toto corpore [illegible] [illegible]. Quedam [illegible] sunt reptilia que ut [illegible] quadam se movent ut pisces. Et [illegible] omne animal [illegible] reptile [illegible] corpus [illegible] a terra elevatum sicut [illegible] draco per [illegible]. Et ut quidam dicunt reptilia [illegible] sunt [illegible] reperta [illegible] terre [illegible] [illegible] et [illegible] semper observantur.

Et addit in terra et bestias terre secundum species suas [illegible] i. animalia silvestria [illegible] hominem [illegible] magis [illegible] feritate ledentia. Dicuntur enim bestie [illegible] in vastis locis et ab hominum [illegible] esse solent. Et bestias dicuntur [illegible] vastias a vastando. Et sunt semper ad [illegible] hominis ledentes homines per [illegible] vel [illegible] vel occulte vel potentes ledere vel sunt [illegible] [illegible]. Factumque est ita. Et fecit deus [illegible] bestias terre secundum species suas ut [illegible] et fecit deus omne reptile terre in genere suo. Et [illegible] deus [illegible] vidit [illegible] bonum. Et hic [illegible] [illegible]. Item [illegible] verba Moyses hic exprimunt producat factum est et fecit.

q̄r triplex esse potest sic est dictum supra producant terra sic in d' sapu

unde et fecit deus bestias terre iuxta species suas et ... Fecit est sicut in unum pro-

... reptile terre in genere suo et dicit terre ... fecit sicut in precedentibus angelica

reptile aque quod ante precedebat etc. Item in premissis in lra tangitur cum ge-

possunt reduci ad unum genus causarum. Cum enim scribitur dixit deus. ibi

notatur causa efficiens. Cum addit producant terra, notatur causa materialis. Cum

addit fecit et factum est. notatur causa formalis ... que processit per eandem

adeo ... causa finalis ... tangitur ibi cum dicit Et vidit deus etc.

Augustinus sic istam continuat literam. Sicut celum repletum sideribus et aer

volatilibus qui aer propter vicinam celo quasi nominatur celum impletus animalibus

... aquis que aeri vicine sunt consequenter etc. ut etiam ut ornaretur ...

animalibus ... cum ipsis impleri ... genere suo ... ipa ...

terra ... aquis ... et ... vel ...

... potest ... Iubet ergo deus producere ipsam terram iumenta et reptilia

et bestias terre. In bestiis quidam ove secuti per serpentes comprehendi. In repti-

libus ... serpentes intelliguntur et quadrupedia. Sed quod cum reptilibus ... in-

telligitur ... simpliciter dixit reptile sine reptilia ... dixit et omne reptile

terre in genere suo ... reptilia ... dixit omne sine ... et ...

... iumentorum ... nomine iumentorum ... in usu ... per ...

... quadrupedia ... et silvestria ... ...

et ... indomita ... bestias ... antiquitus ... nomine quadrupedia ...

... quadrupedia reptilia et bestias terre. Nomine quadrupedia ...

sunt per bestias et reptilia sive domita sive fera et agrestia. Item deus produxit

Circa hunc passum lre incidunt quedam dubia.

Et primo queritur ... preceptorum trium dicitur et sufficientia.

Et primo quod ... quia ... mari.

... animalibus ... reptile ...

... volatile ...

... generantur.

Et per primum adhuc ... ... indiget ... dicendum ...

3a ... queritur ... ... Quia deus ... ... labore ... remedium ... labor ... illi generibus iumentorum ... iumentorum reptilia ... et bestie sunt ... ...

[margin: ... ex ... multo pluribus ... differentiis ...]

... in aliud ... Omnes autem ille differentie reducuntur ad has tres ... ad

animalia differentie reperiuntur in illis ... et sufficientia ... ex parte motus animalium ... qui

differencias ... ex parte motus ... ex parte finis ... movet ... de duo et

... ex parte finis. Ex parte motus animalium sic ... in ... et hec duplex ... est ... ... primus

... reptile ... manifeste ... bestia ... dicitur iumenta ... ille dicit

... comprehenduntur ... Ex parte autem finis sic. Animalia ... facta sunt propter hominem

... ordinantur ad hominem ... iumenta ...

iumenta ... ordinata ad hominem ... sic per esse ... ... quod ...

... manifeste et sic sunt bestie ... occulte et sic sunt reptilia que

occulte ... et insidiantur ... sive ... homines ... ...

... non ... in actu habent sed in aptitudine. Et ex ipsa ...

... erudiretur ... in statu ... ... erudiatur ... in statu ...

... sic per hominem trium dicitur et sufficientia. Et patet ... ad questionem.

Item queritur propter quid dictum est singulariter de terra. Et hic tamen loquitur de alibi

Et supra cum loquebatur de ... Non sic autem dictum est singulariter de aqua

... pluraliter ... aque reptile etc. ...

Sic quod et nomen pecorum comprehendit alias. Super. Et b. August. 3° super Gen. c. ix. Cum nomine pecoris non capiuntur cuncti serpentibus, quamvis leonibus et pardis et tigribus et lupis et vulpibus canibus et simiis etc. quia illud genus ceterorum capitur commune vocabulo bestiarum. Pecoris autem nomine huius animalibus accommodatum apertius solet que sunt in usu hominum, sive ad iuvandos labores sicut boves et equi et si quid talium, sive ad lanas vel ad vescendum sicut oves atque capre et sues. Nomine tamen pecoris et bestiarum omne irrationabile ut aliquando comprehendi. Super. et et feras volumus solet in littera legere tamen [illegible] vale. [illegible] deinde [illegible]

In genere suo. Aug. Hoc forsitan si generis dicit quoniam non unum sunt et ex quibus nascuntur alia, et originis sue servando successionem consuerunt. Sed de homine autem hoc dictum non est. Nam unus factus est deinde et femina facta est. Non enim multa genera hominum facta sunt sicut bestiarum [illegible] genera sunt. Aut si dicerent generatim [illegible] similia [illegible] in una origine servando prima distinguerent a ceteris. / quare non benedixit in terrestribus [illegible]

Nunc quaeritur quare hic non sit additum quod dictum est de animalibus aquarum: Benedixit eis deus dicens Crescite et multiplicamini etc. [illegible] forsitan illud quod de prima creatura animae viventis dictum est de aliis subintelligendum reliquit. [illegible] in generibus dicere [illegible] alia [illegible] dicturum [illegible] legem quam non hic [illegible] afferri [illegible] forsitan indigena indiguerit. Sed nemo repertum est in homine, neque potest in officiis gignendi filios esse [illegible] sicut in fornicatione [illegible] et hic [illegible] dictum [illegible] crescere [illegible] ad se multiplicandum [illegible] quam [illegible] que [illegible] formabilis et [illegible] [illegible] et [illegible] quam [illegible] formabilis [illegible] [illegible] sicut [illegible]

[illegible]

Utrum homo sit finis generationum mineralium et [illegible] [illegible]. Et videtur quod non, quia id quod est ad aliquid finis non ad[illegible]
[illegible] nobilius illo fini [illegible] quia bestie et animalia [illegible] nobiliora ad usum hominum; ergo non sunt propter homines sed propter [illegible]
finem. Item si hoc esset finis generationum animalium [illegible] hoc non esset nisi quia [illegible] nobilior illis; ergo cum [illegible] [illegible] non [illegible]
homo sit nobilior aliis [illegible] nobilior esset finis ignobiliorum. Et [illegible] [illegible] finis [illegible]. [illegible]
est [illegible] [illegible] omnia [illegible] sunt ergo [illegible] propter homines sunt [illegible]. Et [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

2°

in ceteris animalibus. Item quare quedam dicuntur esse de terra nascentibus continet terra re-
quum autem dicitur esse de animalibus dicitur esse producat terra. Item in quo sunt notanda
terrestrium scilicet reptilia iumenta et bestie. Primo quid designent illa sub tribus nominibus.
Secundo quare sunt primo homini. Tertio quid dicuntur quedam iumenta. Et sciendum quod sunt ut ho-
mini [illegible] [illegible] [illegible]. Item in translatione lxx additur quadrupedia
et reptilia et pecora et feras. Similiter fere pecora dicuntur. Cum quo [illegible]
[illegible]. Dicendum est ad istud per ordinem et primo ad primum dico quod singulariter di-
de terra et pluraliter de aquis ut notetur aquarum in suis recipiunt distinctionem. Terre
vero continentis. Aliter et quasi pluraliter dicuntur terre propter regionum diversitatem.
Ad secundum vero dicendum est quod de terre nascentibus dicitur esse continet terra re-
est in radice quia adheret terre. Productio vero dicitur a producto. Quod animam a terra
separat. Et ideo in alia translatione habet educat terra vel extra se iacit quasi separatum ab
ipsa. Quo de animalibus dicitur esse producat [illegible] continet. Ad tertium vero dicendum
quod ea que continet quod sic distinguntur vel iumenta dicuntur que sunt in adiutorium
homini ad laborandum in terra. Reptilia vero et bestie terre sunt ad timendum. Unde
dicit beatus Augustinus quod quedam sunt utilia quedam [illegible]. Ad hoc quod dicitur in translatione
additur quadrupedia et dicendum quod hic includuntur quadrupedia. Non ponit dicitur con-
alia [illegible] continetur cum reptilibus propter hoc quod reptilia [illegible] sunt pedibus et
utrum [illegible] illa membra non ponit dicitur reptilia. Et hoc patet per hoc quod re-
est quia ad [illegible] tria. Quadrupedia [illegible] sunt reptilia. Ut patet [illegible] quod illud.
Ad hoc pecora. [illegible] iumen-
ta. Cum autem dicit pecora in translatione lxx ad illa fit contra quod sunt in adiuto-
rium hominum.

Dicit enim beatus Augustinus de minutissimis quibusdam animalibus. Utrum in primis conditionibus
sint in operibus vi dierum creata sint. An ex rebus corruptis et ex consequentibus re[rum]
mortalium corruptionibus sicut modo apparent fieri. Plurima quidem [illegible] ex humoribus corporum
vivorum gignuntur vel ex cadaveribus. Creditur quod tunc omnia fuerunt. Ut lumbrici ex vino
[illegible] ex aqua sive ex humoribus. Quedam ex corruptione humorum ut [illegible]
in corporibus. Quedam ex cadaveribus ut vespes et apes ex iuvencis. Scarabei et
scrabrones ex equis et mulis. Quedam ex corruptione lignorum ut teredines.
Quedam ex corruptione [illegible] ut sunt tinee [illegible] illud genus tinearum
que nascuntur ex oleribus. Quedam ex corruptione fructuum ut gurgulio ex fabis vel
[illegible] et gallis. Et tamen est deus omnium creator et auctor. Unde beatus Augustinus super
Genesim dicit omnibus animalibus quedam vero sunt [illegible] ut in hiis maior sit
admiratio considerantibus et laus uberior omnipotentis artificis qui omnia in sapientia fecit.
Item a fine usque ad finem pertingens fortiter et suaviter omnia disponens.
Nec ea ipsa relinquit [illegible] que pro sui generis ordine dissolvuntur. Genes. viii.
dissolvendorum [illegible] [illegible] relinquit informia. [illegible]
[illegible] corpore [illegible] animalia ut minori [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] volantes et [illegible] [illegible] magnitudine [illegible] [illegible]
[illegible] amplius [illegible] opera [illegible] omnia [illegible]. Et [illegible]
[illegible] ad [illegible] est. [illegible] illa minutissima animalia que [illegible] et ex terra [illegible]
[illegible] possunt dici tunc creata in quibus illa non absurde intelliguntur que [illegible]
que [illegible] terra [illegible] sunt. Et que [illegible] conditionem. Non solum
animalium [illegible] Unde illo die quo apparuit arida [illegible] sunt.
Ut potius ad supplementum [illegible] que ad [illegible] pertinet intelligitur.
Cetera vero que de animalibus gignuntur corporibus et maxime mortuorum absurdum
est dicere tunc creata cum animalibus [illegible] conditionem. Nisi quia inerat iam omnibus
animatis corporibus vis quedam naturalis et quasi [illegible] erant primordia

Et quedam non [illegible] primordia fetidaque animalia que de corruptibilibus talium corporum [illegible] que [illegible] erant exorta per admirationem ineffabile omnia procedere incommutabilis creatoris. Dicit et manicheus quod opus erat ut tam multa animalia deus faceret sive in aquis sive in terra que hominibus non sunt necessaria sed multa et periculosa et immunda. Et quid est quod [illegible] sicut [illegible] non [illegible] manicheum [illegible] ista omnia splendiora et pulchriora sunt conditori et artifici suo [illegible] omnibus [illegible] ad gubernandum universitatem cui summa lege dominatur. Si et in alicuius opificis officinam imperitus quis intraverit videt ibi multa instrumenta quorum causas ignorat et si [illegible] et insipiens superflua putat. Iam vero si in fornacem incautus ceciderit aut ferramento aliquo cum id male tractat seipsum vulneraverit et periculosa et noxia existimat ibi esse multa. Quorum tamen usum quia novit artifex insipientiam eius videt. Et illa inepta non curans officinae suae instantiam operatur. Et tamen tam stulti sunt homines ut apud artificem audeant vituperare que ignorant. [illegible] ignorare [illegible] aliquos usus instrumentorum. Similiter in isto mundo cuius conditor et administrator predicatur deus audent multa reprehendere quorum causas non vident et in operibus atque instrumentis artificis volunt se videre que [illegible] Ego vero [illegible] [illegible] [illegible] ne [illegible] que [illegible] [illegible] sunt aut [illegible] aut [illegible] [illegible] video tamen [illegible] [illegible] pulchra esse [illegible] petra [illegible] nobis videntur adversa. Non enim [illegible] [illegible] homines [illegible] et membra [illegible] non [illegible] [illegible] ordinem invenias ad [illegible] [illegible] que [illegible] venit [illegible] intelligo. Similiter manichei illi [illegible] a summa mensura et modo et ordine quod in ipsa dei [illegible] atque incommutabili et eterna virtute consistunt adversus [illegible] non [illegible] quid dicant. Item contra rapacitatem de venenosis aut animalibus et periculosis [illegible] [illegible] [illegible] hominis ad vindictam creata sunt aut petris [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Dicunt et exempla [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Et homo [illegible] [illegible] [illegible]. Et [illegible] [illegible] illa patiente [illegible] [illegible] per dolorem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Que petra [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Nos [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] superfluis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Et [illegible] nobis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Quare et si domui [illegible] tibi displicet [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] melior est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] deus [illegible] [illegible] domus [illegible] et multo melior. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] preciosa [illegible] superflua [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et modo et ordine videns artificem querere.

In omnibus tamen rebus creatis [illegible] mensuris et modis et ordine [illegible] [illegible] [illegible] summa mensura et summus modus et summus ordo id est deus. De quo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et mensura et modo et pondere disposuit. De hoc [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Eduxit terra conditore iubente que omnia animalia et reptilia et feras et iumenta. Omnia quidem ad hominis [illegible] usum [illegible] hec [illegible] quidem ad esum [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] ad vestitum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] hec quidem [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] odoriferi et floride ad [illegible].

Illud et nonnullos movet et [illegible].

Animalia rapacia [illegible] Ambrosius [illegible] de venenosis

[illegible] et [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Questio

horrescat, quia per questiones tuas sunt numerati, nec capillus capitis vestri peribit etc.

Amplius solent hic pingues theologi quedam nomina questiones valde [illegible] explicari. Et primo queritur utrum in corporibus animalium perfectorum, reptilium, bestiarum, sive mixtorum elementa activa predominentur passivis. Et videtur quod sic, quia [illegible] phisicorum [illegible] dicitur: Omnis motus corporum compositorum dicitur secundum motum eius quod est predominans. Sed corpora aliorum perfectorum naturaliter moventur ad locum [illegible] et aque, que dicuntur elementa passiva, et non ad locum aeris et ignis, que dicuntur activa; ergo terra et aqua vincunt aerem et ignem in corporibus aliorum perfectorum; ergo predominantur quantum ad virtutem. Sed in oppositum est [illegible] ad quod [illegible]. Conuenio [illegible] sentiendi [illegible] per subtilitatem corporis agitur vigorem sentiendi. Sed subtilitas elementi est elementi magis activi quam passivi; ergo in corporibus aliorum perfectorum elementa activa quantum ad virtutem predominantur passivis. [illegible] solutio [illegible] in corporibus perfectorum aliorum elementa activa [illegible] ignis et aer predominantur quantum ad virtutem, elementa passiva [illegible] terra et aqua vero predominantur quantum ad quantitatem molis. [illegible] elementa passiva predominantur quantum ad virtutem [illegible] apta corpora ad suscipiendum influentias [illegible] et motus [illegible] molis [illegible] non [illegible] in corporibus aliorum [illegible] soliditatibus propter raritatem ignis et aeris. Et [illegible] elementa passiva [illegible] virtutis minus cito corrumpunt [illegible] activi.

[illegible]

Consequenter queritur utrum sit aliquid in materia de quo fiant brutorum anime et alie corruptibiles forme. Et videtur quod in materia non sit aliquid de quo fiant brutorum anime et alie corruptibiles forme, quia illud non est [illegible] forme [illegible] Sed in oppositum est [illegible]

[illegible]

Forma

Et tertio [illegible] ad aliquam formam [illegible]

[illegible]

no de forma i ma

tota e i ma sb esse incompleto vocando incompletum esse non esse actuale imperfectum sed esse puru pole. Et sic dicit mai quod quo posterius est actuale actualitate infima, et possibilitas. Non enim possitur erat solum illam et nccs pfectionis actualis. Et sic dicitur q prima materia prima pole e ia possibilis positiua que e de rone mate tanquam pb cui infimior. Cum opinionem videtur concordare glo sup vnii methie d qd. id qd fuit in potentia est in actu. hec e quam illa possibilitatis subsistentia i actualitate que actualis e forme. Et forte aliqui antiquorum qui sb forte omnem actualitatem comprehendebant nominabat illud priam primam pole. Et ideo aliqui illorum dicebant illud non esse de essentia compositi sed tamen i actualitatem q pduxit primum ansolum sic e vt primum intelligam infimum actualis gradum que in ingenerabilibus et corruptibus non pot ad complementum reducere et disponere. Et per pdictum priam primam pole intelligamus quendam pagunn potentiam mae. Non illam quam non pt ipam recipe forme. Vnde illa sola non dicta a mai hi qui mutua ista se ht ad formam qd de ipa e educabit per viam.

Sed q quam
Et tunc ad argum i oppm fortiter dd e q illud in materia de quo fit forma dr prima pole possbile. quia non ht actualitatem ipam est tamen per actualitatem alicuius. Non illud primum primam pole ponere esse pse includet contradictionem vt dt argu non. et pt dici esse i actu nisi est generatum e alicuius actualitatis. Non e aliud nobis cognoscibile nisi patiens vt quaerens r dicendo omnem actualitatem ex pportionem ad formam. Sed illud priam primam possbile sue pole e substantiabile i formam. Nec tamen annichilatur est quibus non manente prima pole sit ia alr. tamen manet actualitatis forte in qua subsistentia. Quinimmo sicut ex hoc sbm prius subsistere in tota p non tamen annichilatur. Vnde sicut non dicitur manere sbm manet tamen totum qd subsistentia. Quinimmo ad nos equiuoce subsistentiarum multis pt dispositionibus quo i priuato alicuius subsistentia sbm qua in sbm compositum vllo quam manere hec aut subsistentia pole e formam fundamento mae quam manet pt priuato eius alicuius subsistentia manens nunc esse actualis in aliud actuale. hec aut subsistentia pura possibilitas in actualitate. In priuato e alicuius subsistentia i aliquod actu pexistens. hec aut possibilis non subsistentia in aliquid actu pexistens. Vnde forte i quam subsistentis actu non pexistit. Et mihi alia essent dispositiones. tamen ht compositum in ht sint magis ad ppositum meum. quia pfectum manifeste dicat illud non annichilari qd i aliud subsistat et sic non manebat qd dicitur ante. Amplius ista anima brutorum pducitur.

pducitur ista anima brutorum

Autor
Nunc consequenter de anima aialium vtrum sine brutorum sint extense. Et vtrum non autor de spu et ania sic ait dicit spus aia pene hois sine petr. Sed spus non sit extensus. ergo ania aialium aliorum sine brutorum non sit extensa. Sed i oppm arguitur sic. cum ptes serpentis et anguille diuidunt ptes quinimmo viuunt et sentiunt. quod esset nisi cum aia per diuisionem corporis diuideretur diuidi aut non possit aliquid nisi ext extensa. Dicunt quidam quod quaedam qd anime brutorum sine aliorum motorum sit extense non pse sed per extensionem mae. Sed contra experientie i opponendo allegate ad alias pte de diuisione anguille et lacerte. Quoniam eius mutuum sic. Anima eius substantia bruti de po mae educitur. vnde li de causis diuidunt eam ex iij pcedendo aia eius motus corporis sua carnis viua et cetera nascuntur et eis motus morte finitur. In qualibet aut pte mae ipius bruti coniungit anime aia spiritiua sicut priam primam pole substantiabile ipam. Nec pbabile videtur i quali pte mae sit tota. ergo de qualibet pte mae bruti aiat. Ania sentia educitur e aliqua po ipius aie spiritiue. Scdo qo nunc sui ptes e in vna pte ma et ft aliud in alia pte. qd non est viuum si non esset extensa. Sed extensio sue matie. Sed dicunt qd aia bruti non e extensa. Sed e in qualibet pte eius tota. Vnde vt vn eis aliquid non posst corpora mouere localiter f opationes ptes posicionis. Et ptem vt dicit. alia ad pertinet tota in qualibet eius pte. Cuius sentencia videtur e augu. i epla ad dyascorum et in pluribus aliis locis. Sed Richardus in scdo 2 d. Cui volt tenere pariter opinionem q mihi e intelligibilior pt dici ad argum i oppm qd ille autor libri de spu et aia vocat hanc partem spus qr mouendo ctus actualitate quam habent alie forme q educuntur de pot mae. q enim ht pncipales opationes sed ht opationes magis accedentes ad spiritualitatem vnde dt pbus 2 de aia q spus.

[illegible]

Consequenter queritur utrum ordine nature prius sit anima bruti quam animal [illegible]

[illegible]

Consequenter queritur circa eandem lineam [illegible]

[illegible]

compositum ex materia et forma et anima sit actus eius sit forma mixti est actu animat quam anima et ex consequenti mixtum est nobilius. Item compositum ex re nobiliori magis est mixtum nobilius quod denominatur de [illegible] contrario magis nobili mixtum est nobilius quam per se nobilius [illegible] vnde compositum ex vino et aqua mixtum est nobilius quam vinum per se [illegible] forma est nobilior quam materia et denominatur enim nobilitas [illegible] [illegible]. Ad tertium quod contingit forme corporis [illegible] secundum quod est quanta [illegible] quod compositum ex materia et forma mixti est nobilius quam forma per se. Et per hoc anima est nobilior quam animat.

Sed in oppositum arguitur sic: illud est nobilius ad quod principaliter generans terminat. Sed 2^m physicorum et metheororum generans principaliter terminat ad compositum quam ad formam, ergo etc. animal est compositum et anima forma nobilius est etiam quam anima. Amplius nobilius est cuius quod natura est per se existere quam cuius quod non est natum per se existere. Sed animal est cuius natum per se existere sicut est mixtum sine reptile. Anima vero brutorum [illegible] [illegible] non est nata per se existere ergo nobilius est animal quam talis anima. Quando dicitur ad oppositum concedo quod anima nobilior est quam quod cum [illegible] animal de brutis sine mixtis et individuabilis [illegible] [illegible]. Et tunc si esse forme est nobilior quam compositum ex materia et forma. Dico quod non est. Anima si sit [illegible] [illegible] est de essentia animalis. Et cum [illegible] aliquid rei quod dicitur compositum nisi actualiter. Et si esset aliqua diversa realiter nisi actualiter et formaliter non [illegible] est de essentia compositi nisi forma. Materia vero [illegible] aliud est realiter quam quedam natura pure [illegible] per quam esse quod dicitur compositum est corruptibile. Vnde si absentia rei esset talis possibilitas [illegible] [illegible] nobilior esset quam talis possibilitas concreta et quam concretum ex ipsa et tali possibilitate. Et multi magni antiqui de materia loquebantur et de forma. Amplius est et sunt [illegible] [illegible] dicunt verba que [illegible] hanc sunt sensum videntur. Et [illegible] verba que [illegible] [illegible] dubie videntur locuti fuisse de materia et forma. Vnde aut [illegible] [illegible] [illegible] que ponunt nichil esse de essentia compositi et ipsam importare [illegible] actualitate gradum. Et concedo quod compositum ex materia et forma nobilius est quam forma cum que est alia per eius. Anima sic possibilis est in materia ad recipiendum formam [illegible] que habitus in forma ad hoc ut recipiatur in materia. Non possibilitas materie est in posse recipere et possibilitas forme in posse recipi. Non talis forme [illegible] cuius compositum est [illegible] compositum ex ea et materia cuius [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est nobilius. Et [illegible] nobilius est quod animat brutum sine [illegible] mixtum quam cuius animal. Et [illegible] [illegible] [illegible] dicunt verba ad oppositum patet intuenti. Et cum ad argumenta [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod compositum forme plus habet de actualitate quam materia. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 2 physicorum et metheororum [illegible] [illegible] [illegible] possibilitate fiunt [illegible] quod [illegible] corpus aliquod sit in potentia. Per hoc [illegible] quod forma [illegible] nobilius in materia aliquod [illegible] sua possibilitas quod est in posse recipi [illegible] quod forma [illegible] [illegible] que est in posse recipere. Cum possibilitas possibilitas plene [illegible]. Sed est materia [illegible] in potentia ad aliam formam plene non terminatur forma que materia est per se habere perfectum existere. Et ad aliud argumentum [illegible] [illegible] mixtum nobilius si fieret possibilitas concreta. Et forma que est materia perfecte nobiliter per suum recipi in materia [illegible] per hoc terminatur eius possibilitas que [illegible] [illegible] per se existere et habere perfectum existere modum quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] per se existere. Non [illegible] perfectum existere modum per [illegible].

Consequenter queritur utrum volatilia et natatilia que 2 dicuntur reptilia debuerunt fieri vno die. Et videtur quod non quia si volatilia et natatilia eodem die fuerunt [illegible] et aer eodem die facti fuerunt. [illegible] [illegible] eodem die debuissent fieri. Quia [illegible] [illegible] aqua tertio die fuit facta. Non videtur ergo [illegible] quod natatilia et [illegible] volatilia eodem die facta fuerunt. Et [illegible] [illegible] Magister [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quam natatilia a volatilibus [illegible] [illegible] et aliud [illegible] eodem die fuerunt facta sunt [illegible] [illegible] [illegible] quod natatilia et volatilia debuerunt fieri vno die. Vt ad hoc [illegible] quod natatilia et volatilia debuerunt fieri vno die et facta sunt [illegible] die [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vno die et [illegible]

factum est firmamentum celi [illegible] in medio [illegible] secundo die [illegible] Ita tercio die debuit fieri terre ornatus
[illegible] [illegible] in medio [illegible] die [illegible] hoc est aeris et aque. Et quinto die
fieri debuit ornatus [illegible] secundum terre. Et ideo homo et alia animalia
gradiencia debuit fieri uno die scilicet sexto [illegible] in hoc [illegible] perfecti [illegible] est
Pisces alia [illegible] cognomina [illegible] volatilia et natatilia die [illegible] est [illegible] aeris
[illegible] ornatur volatilibus vaporibus aqueis [illegible] est [illegible] Augustinus super Genesim libro 3 longe
[illegible] [illegible] Spiritus dei qui ferebatur ~~[illegible]~~ aderat ex aquis [illegible] volatilia
Aquarum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] labili [illegible]
vero in aura flabili [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] volantibus [illegible]
[illegible] factum. [illegible] [illegible] creature natatilia et volatilia uno die facta fuerunt [illegible]
[illegible] est quia aqua et aer uno die [illegible] fuit. [illegible] aer et aqua [illegible] in [illegible]
[illegible] [illegible] et quia [illegible] aeris [illegible] ornatur vaporibus aqueis est [illegible].

~~[illegible] hoc non sit additum quod dictum est de animalibus aquarum~~
~~[illegible] [illegible] [illegible] de [illegible]~~
~~[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] relinquit~~

Item Augustinus declarat [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] in latina lingua
[illegible] quorum laboribus adiuvant homines maxime in portandis [illegible] sunt
[illegible] muli asini cameli et [illegible] [illegible] Et hic [illegible] moralem [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] Augustinus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
liberum arbitrium iumento comparare [illegible] dictum est psalmo 72 ut iumentum [illegible] **Moraliter**
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sic iumentum [illegible] [illegible] [illegible]
ad [illegible] [illegible] de armento vagum [illegible] Et incipit per [illegible] domari
[illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] voluntatem Ita liberum arbitrium quod voluntatem [illegible] in
homine [illegible] [illegible] de armento [illegible] [illegible] [illegible] In quo pastore diabolo
vagabatur per [illegible] voluptatibus pastum [illegible] [illegible] Zacharias [illegible]
[illegible] dicitur O pastor et ydolum [illegible] [illegible] liberum arbitrium ad [illegible] [illegible] male [illegible]
versationis deposita [illegible] [illegible] ad [illegible] obediendum in operibus [illegible] [illegible] [illegible] gratia dei
[illegible] Et ita cum [illegible] incipit in dei [illegible] voluntate. Et sic iumentum [illegible]
in via [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut [illegible] sine [illegible] sine [illegible] [illegible]
voluntate posset [illegible] [illegible] ad [illegible] pervenit destinatum Ita liberum arbitrium
[illegible] in via [illegible] in Christo esse cepit quod regimine regitur et in [illegible] [illegible] liberum arbitrium
de se [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ad [illegible] [illegible] pervenit [illegible] dictum est psalmo 142 [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] in [illegible] Et [illegible] aliquid [illegible] pastor [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] extollitur [illegible] flagellum [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]
voluntate Et [illegible] liberum arbitrium [illegible] dono gratie [illegible] in [illegible] efficitur et credit
[illegible] de [illegible] possibilitatibus gloriatur extollitur dei flagello [illegible] et
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] homo [illegible] [illegible]
ad gratie [illegible] [illegible] Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] infirmitate
[illegible] [illegible] se [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et iumento [illegible] [illegible]
iumento [illegible] a [illegible] [illegible] [illegible] labor [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
liberum arbitrium [illegible] sine [illegible] [illegible] [illegible] fecit [illegible] Ita gratia et
gratia dirigente [illegible] Et quod dicit in psalmo 7 dirige in conspectu tuo viam
meam. Et a [illegible] [illegible] hominis [illegible] [illegible] psalmo 36.

Mistice per hec 3a que ponuntur hic scilicet iumenta reptilia et bestias intelliguntur tria vicia de quibus Johannes [illegible] in prima sua epistola [illegible]:
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod est in mundo
Concupiscencia carnis est
Concupiscencia oculorum
Et superbia vite.
Per iumenta intelliguntur luxuriosi Johel primo computruerunt iumenta in stercore suo. Per reptilia [illegible] [illegible] [illegible]
cupidi qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut
[illegible] explorator [illegible] dissimulat [illegible] obsequitur manibus et pedibus repunt
ut quoquomodo ingerere se queant in [illegible] Bestie sunt superbi Job 29.

Contrebam molas iniqui. Et hec 3ª est significata Job xii ubi dicitur Interroga iumenta et docebunt te et volatilia celi et indicabunt tibi. Loquere terre et respondebit tibi et pisces maris narrabunt. Et ideo diabolus dicitur piscis Job xl. An extrahere poteris leviathan hamo. Et sic produxit ipsa terra iumenta et reptilia et bestias terre id est de terrenitate tria mala producta oriuntur scilicet hoc est in ... ipsius malorum. Et sic de terra vel bona producuntur. Unde de celo. Osee ix. Ubi dicitur quasi uvas in deserto inveni Israel. In deserto non sunt vites ut sciunt nisi aliunde afferantur. Sic in mundo si sunt aliqui boni non sunt de hoc mundo sed a deo aliunde. Joh xv. Quia de mundo non estis sed ego elegi vos de mundo propterea odit vos mundus.

Et primo dicit producat terra iumenta et in genere suo. Secundum sermonem duplicia dicuntur esse genera iumentorum quo a deo sunt. Primum genus quod predatorum est nobis ... cum desperatione. Et magnum cum superbia. Cuius si adiuvo ... ad eum agere sicut homines. Et si a deo sunt ideo ... a deo impetrarent. Igitur non licet nobis in aliquo superbire. Juxta illud i Cor. iiii. Quid habes quod non accepisti. Si autem accepisti quid gloriaris quasi non acceperis. Sed ideo psalmista dicit. Omnes gentes quasi non sint sic sunt coram eo. Propterea beatus Bernardus. Sic quando de ... non ... te ... sit quando mundus vocat ... non sit in affectu preciata ... te ... Ego mendicus et pauper sum ego et dominus sollicitus est mei. Secundum genus est quod sunt ... et ... resurrexi. Et consideravi hoc genus ... amici ut viso amice quod ista bona terrestria sunt ut ... et quasi secretorum ab ipso reputandum. Et sine istis bonis veniens in mundum. Sicut Job ibidem juxta illud Job i. Nudus egressus sum de utero matris mee et nudus redibo illuc. Igitur nemo potest ... bona ... venire ... sicut intravit ut ... et ... bona ... immoderato amore. Unde beatus Bernardus. Sicut angustum est foramen mortis. Nichil ex hiis apportare licebit. Aurum et argentum ut nichil dicit ... qui ... retinet mundus. Petrus non nichil. Et ideo nulla per angustia foramen ... ut retinere. Unde quando temporalia remanebunt spiritualia non nobis comitabuntur sive sint bona sive mala. Tunc ... considerandum quod exitus noster quem ignoramus ubi et quando et ... erit. Ideo dicit beatus Bernardus. Horror in exitu. Dolor in transitu. Pavor in conspectu glorie magne dei. Consideravi ... modi sit miserie huius vite. Deserunt ... cum ... Nam magni tante potuerunt esse ... delicie qui ... sunt ... angustie. Et per iumenta sunt boni viri ... sed fortes ... qui ... alios et ... pascunt. Hii sunt ... de quibus ... Reptilia dicuntur simplices et boni homines ... reptilia dicuntur magni viri in dei ecclesia ... cordis qui ore trahunt ... verbo predicationis ... simplices et membra Christi. Item qui ore et membris repunt per confessionem ... sua delicta et ... expressionem trahunt ... ad opera penalia et ... salutis. Bestie quando in solitudine ... omnes ... religiosi qui ... sollicitudinibus ... propter ... dei laudem et ... Terra ... et ... bona ... genus aliud ... in genere ... in ... Utrum homo ... non ... vide supra in ...

Et vidit deus quod esset bonum. Et ait faciamus hominem ad ymaginem et similitudinem nostram et presit piscibus maris et volatilibus celi et bestiis terre universe quod creature. Omni quod reptili quod movetur in terra. Ista littera continua est ad precedentem. Ubi quam ... describit creationem corporum que facta sunt ... propter hominem ... visum est ... hic ... hominis ... Et dividitur in duas partes. Prima pro describit ... hominis ... eius lapsum et transgressionem ... et ... ibi ... et ... in ... Prima in duas. Prima primo describit ... formationem ... eius statum et conditionem ... ibi. Igitur perfecti sunt celi et ... hic ... in duas dividitur. Prima ... describit

[illegible] ... et ... dispositio ... conditio ... hominis ... et ... propter ... hominem ... conditio ... spiritualis ... Et vidit deus ...

homines fecit. Sed omnibus consummatis ubi benedixit, quod illa deus. Et cum vero omnes singulas partes mundi deus ipse laudat hominem solum in universitate, quia peccaturus praevidit. Et ait faciamus hominem. Ubi agit de creatione hominis. Cum [illegible] immediatio praeostendit ex praecedenti consilio et quasi deliberatione. Primo ex aliorum subiectione ubi et praesit piscibus. Secundo ex divina similitudine ubi et creavit deus. Tertio ex eorum benedictione ubi et praesit ubi benedixit quod. Quarto ex divina provisione ubi dixit quod deus. Quinto ex universi consummatione ibi vidit quod etc.

Dicit ergo faciamus hominem, id est hominem fecit ita facile ut homo [illegible] dicit. Item addatur praecedenda non ponit verbum consilii et quasi deliberationis. In quo significatur nobilitas hominis [illegible] in quo aliis datur et ex hoc ut opera sua [illegible] dicit per consilium deliberationis semper. Et dicit ex fecit faciamus, non producat terra, quia perfectionem hominis prima sibi deus retinuit et non posuit competere alicui elementorum. Quia cum intellectiva quae est forma hominis non est ex potentia per generationem sed a deo per creationem. Et ideo homines non dicit producat terra vel aliquid simile.

Item dicit nunc pluraliter primus aut singulariter. Quaeritur quare mutat hic modus loquendi deus plura faciamus. Respondetur quod hic dixit [illegible] ad aliud primus ut ostenderet quod ho factum est ad imaginem trinitatis quod non est aliarum creaturae singulariter vero loquitur, non quod solus pater fecit alias creaturas cum indivisa sint opera trinitatis. Sed ut ostendat hic quandam similitudinem in esse ut habente primo quod indivisibile et in essentia fiant creata, ut fuit unum quod ipse eius, ut breviter dicamus quod cum dicit in plurali faciamus designatur pater pluralitas in divinis. Sed cum dicit ad imaginem nostram in singulari attendit essentiae unitas, ad significandum quod per peccatum creaturis corporalibus homo est ad imaginem trinitatis et unitatis et etiam similitudinis tali modo loquendi usus est.

Et alia ratio est quia cum dicit faciamus, modus loquendi est consultoris. Unde autem de magnis rebus fiendis solent habere consilia et consultationes. Et ideo licet in deo non cadat consilium nec consultatio, quia tamen deus nunc rem ceteris maiorem facturus erat. Et de magnis solet habere consiliatio. Ideo tali modo usus est ad significandum apud homines nunc producti magnitudinem et dignitatem. Unde legislator distinguendo opera sexte diei in deo non [illegible] facturus sine conditione hominis cum aliis animalibus terrestribus ut ostenderet nobilitatem creature humanae super alias. Licet enim conveniat cum aliis animalibus in hoc quod habeat animam sensibilem excellit tamen in hoc quod habet animam rationalem.

Item secundum Augustinum per faciamus et nostram intelligitur personarum pluralitas. Ratione pluralitatis consulti per imaginem et similitudinem intelligitur essentiae unitatem ratione unius singularis. Secundum Hylarium vero per faciamus et nostram intelligitur unitas essentiae ratione appositionis in eodem opere. Per imaginem et similitudinem pluralitas personarum ratione importati respectus.

Item dicit ad imaginem. Imago dicitur proprie quod ad imitationem alterius fit. Improprie autem dicitur illud imago ad cuius imitationem fit aliud. Et sic accipitur hic. Sed quare magis vult loqui videtur quia in illa imitatione quia homo deum imitatur, factus ad eius similitudinem minor est dissimilitudo quam similitudo. Et ad hoc significandum magis usus est improprio modo loquendi quam proprio loqui [illegible].

Sed quid est homo ad imaginem dei. Respondetur quod [illegible] ad hoc [illegible] dicitur homo imago dei, imago enim est [illegible] repraesentatio rei et [illegible] ad conditiones qualitates et speciales [illegible] debitam proportionem. Unde non ad hoc quod aliqua sculptura lapidis dicatur imago beate virginis non sufficit quod lapis iste habeat effigiem animalis sed quod hominis. Nec est contentus sed in sexu femineo. Nec adhuc hoc sufficit nisi sit repraesentatio aliarum specialium conditionum quae ita beate virgini conveniebat quod non aliis virginibus ut quod habeat puerum in brachio vel aliquid tale. Et similiter est de aliis virginibus nisi ut [illegible] in imagine proportio quae est in imaginato non proprie dicitur imago. Unde si pictor habens aliorum medicum optime [illegible] singulorum membrorum depingeret et poneret manum in capite et pedem in brachio, non diceretur facere imaginem illius quia non servatur proportio. Sed in divinis autem licet non sint qualitates et species, sunt tamen ibi aliqua quae intellectum nostrum [illegible] mirabiliter ut quidem accipit [illegible] essentiam et aliquid ut speciale scilicet personalitates quae sic singulis conveniunt [illegible] quod non cuilibet sed quae proprie ad invicem originantur. Et quia in homine quantum ad suam animam est invenire aliquid commune singulis potentiis in essentia [illegible] animae in qua singule potentiae radicantur. Et aliquibus tribus potentiis vel [illegible]

duas. vna predictum actus duplicatus. Quarum vna ad modum diuinarum personarum ab alia. et 3a a duabus originaliter. Videmus enim in homine quod [illegible] memoria brutalis est quedam memoria conseruatiua specierum que sub sensu non cadunt. puta homo audit regulam aliquam philosophicam dyalectice perpetua quam vult cogitare de ipsa. quod non esset nisi aliqua eius virtus ipsam conseruasset. Et hanc memoriam vocant apostoli locum specierum. Quando ergo aliquid tale apud se reseruatum actualiter cogitat. Iam apud memoriam liberum quendam intuitum. quod idem est quod illa cogitatio oritur per modum intellectus ab illa memoria in qua illud reconditum fuit. Et illud verbum id est cogitatio dicitur intelligentia. que predictum aliquos est alia potentia ab ipsa memoria. Secundum aliquos est vna habens duos actus scilicet retinere et cogitare. Et quia illa cogitatio non habet sub se speciem vel duracionem in cogitante. nisi ex ipsa orietur quedam complacentia vel [illegible] delectatio de cogitatis. Ideo ex predictis duabus vel duobus actibus oritur 3a scilicet voluntas quantum ad actum complacendi et diligendi. Et sic patet quod in homine quantum ad suam naturalia est vna essentia anime et tres potencie. Quarum vna scilicet intelligentia quantum ad actum suum scilicet cogitare oritur ab alia scilicet memoria vt vnus actus ab alio per modum verbi vel intellectus. Et 3a potentia scilicet voluntas quantum ad actum suum qui est diligere vel complacere oritur ab actibus duarum potentiarum. vt a duobus actibus vnius potencie per modum amoris. Et ita in homine fit representatio vnitatis et essentie et trinitatis personarum quantum ad suas proprietates personales. per quas vna persona per modum verbi procedit ab alia vt filius a patre. et 3a ab vtraque per modum voluntatis vt spiritus sanctus a patre et filio. Et in actibus earum dictarum potentiarum respectu obiecti quod est deus fiunt 2 [illegible] quia quando habet anima de deo in memoria reconditum tunc potest de eo intelligere. et quando eum intelligit tunc diligit. Non sic autem respectu aliorum obiectorum. Quia non quantum cogito res temporales tunc diligo. Immo frequenter tanto minus diligo. nisi tunc sic ipsa intelligit anima vt dei ymaginem. Et ideo in homine fit representatio quantum ad hoc quod in deo est vt generale per essentiam. Et quantum ad specialia scilicet ad proprietates personales vt dictum est et etiam [illegible] [illegible]. Ideo est homo dicitur ymago dei quantum ad naturalia et sic representant deum. hoc tum est quantum ad essentialia. Est enim in ipsis representatio vnius veri boni. modi speciei et ordinis. et huiusmodi sicut habet alias declarari. Et hec omnia in deo pertinent ad essentiam. licet per quandam appropriationem adaptantur singulis personis. Sicut enim pater est vnum sic et filius et spiritus sanctus. Et sic filius verus est ita et pater et spiritus sanctus. Et ideo alio [illegible] vt non dicitur ymagines dei. Quia vt dictum est ymago. non tamen quia homo est specialia representat. Et quia res determinata [illegible] representans non proprie dicitur eius ymago. Ideo proprie homo dicitur factus quantum ad sua naturalia ad dei ymaginem. addit et similitudinem quantum scilicet ad gratuita. naturalibus superaddita. ipsis autem predictis quod homo est decoratus et venustatus. que scilicet bona. iusta. sapiencia.

Item dicunt hebrei quod hoc dictum faciamus hominem est verbum dei ad angelos. nulla enim natura alia videtur fuisse nisi angelus preter deum. Sed ista dicto tenemus sic obuiat [illegible]. quia non indiget deus in creatione hominis adiutorio angelorum. plus quam in creatione aliarum creaturarum. Non ergo propter hoc dicitur faciamus. Sed dicitur in plurali ad denotandum pluralitatem personarum in diuinis. Item quia in perfectione hominis non tamen erat manifestio trinitatis in [illegible] [illegible] sed etiam saltem ymaginem. Ideo tribus personis pluraliter attribuitur perfectio hominis. vt ostenderetur in homine trinitas coniuncta. vt visum est supra. Sed non ita explicite. Et quia non ymago [illegible] non conuenit vlli persone. que per loquens persone. Ideo in perfectione eius vtitur verbo quod conuenit persone [illegible] vnum quia ipsa pluralitas fiat cum vnitate simplicis essentie. Ideo postea subditur in singulari. Et creauit deus hominem ad ymaginem et similitudinem suam. Ymago autem dei prout dictum est consistit in anima quantum ad potentias naturales scilicet memoriam intelligentiam et voluntatem. Similitudo autem in gratuitis. Et ideo similitudo est quedam perfectio ymaginis. Quia quando deus perfecit [illegible] hebrei autem in glosa super psalterium ponunt ymaginem in anima quantum ad quinque predicta [illegible] [illegible] quia sicut anima replet totum corpus. Ita deus totum mundum. vt habetur Ieremie xxiii capitulo. Item sicut deus non inquinatur sordibus orbis. sic nec anima corporis sordibus. Item sicut deus videt omnia et non videtur Exodi 33 sic anima videt exteriora et non videtur. Item sicut deus non dormit neque dormitabit sic anima non dormit in carne. Sed ista assignatio ymaginis vadit multum accidentaliter. Predicta autem dignius dictum est magis est [illegible]. Quia ponitur in [illegible] illius potentiis anime per quas efficitur capax ipsius dei. cognoscendo et amando.

[Margin, left:] hominem est verbum dei ad angelos fit [illegible] per hebreos et quod [illegible] hebrei [illegible]

[Margin, right:] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dixit [illegible] deus quod esset bonum et [illegible] deus est et fiat deus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pluraliter [illegible] [illegible] [illegible] ymago non est [illegible] [illegible] Et quia non [illegible]

Ite au dicit scda hic ad y et simil ii quit x ymago cum et incitum. support. Dicit eni ymago semper ibi p re creata dicit p re increata. No support aliquid creatum. Dicit eni creatum i hic que digna e unnile creatura ymago no suppone aliud spum homini. Et qz ipsi est factum hominis ad ymaginem. qd fecimus hominem ad ymaginem. Si sic no est dicis. Sic filius e ymago pris ut habet ad ymaginem ade. qz homo. Sic eni reddit ut dicitur quasi homo dei. Nec e ymago support aliquid increatum. Si eni ymago semper ibi p re increata sz illa no est [illegible] diuina essentia. Support go essentiam diuinam ago id est ad directum ad essentiam. Sz si ho factus est ad essentiam dei. oppositio notiter. Sz in eo qd essentia est dei. in eo qd factus esset no est dei. ergo no est id esse ad ymaginem qd esse ad essentiam. Ad hanc dubitationem [illegible] q ymago [illegible] pt suppone increatum [illegible] creatum. Tunc q support increatum dr essentiam diuina in re [illegible] intelligentie e voluntatis. Et tunc ymago dicitur ad eius imitationem fit aliud. et sicut p exemplar. Nec exhibet sequitur qd ho sit dei. sz qd habeat memoriam intelligentiam et voluntatem in quibus imitatur essentiam increatam. Si vo support creatum. tunc e [illegible]. Conditio e ho ut in hac noie trinitatis rerum unitatem summe trinitatem. Et go support trinitatem creatam que ad ymaginem summe trinitatis e condita. Nec exhibet sequitur [illegible] ad seipsum. Nd sub hac noie dr illud ad summam trinitatem ad quam tendit. Ymago igitur et similitudo in hoc loco ut increata intelligitur i. trinitatem essentia. ad quam factus e homo. vel creata q factus e homo et est homo creatura. Increatam eni ymaginem in dei intellexisse videtur. Beda au dicit no esse nisi ymaginem dei et angelorum. Sz trinitatem [illegible]. Et ideo est [illegible] dicitur no angelis fit ibi [illegible]. Imponit sz ymago. Quia ymago dr relatiue ad aliud cuius similitudinem gerit. et ad qd representandum facta e. Sic ymago [illegible] sz [illegible] aliquem p[illegible] ipm est quod [illegible] representabat. Impone aut ymago dicitur id ad qd aliud fit. Sic exemplar dicitur qd fit ex aliquo. et exemplar ex quo fit aliud. Ponitur dz sz ex sz esse trinitatis noie ymaginis in h[illegible] loco [illegible] filius vo pt ymago. Licet pt factus ad ymaginem. Sz aptius dicit [illegible] [illegible] quod e ymago et gloria dei est. Sed homo et ymago dicitur et ad ymaginem. Filius vo ymago et no ad ymaginem. Quia natus. Sed creatus. equalis pri. et in nullo dissimilis. Ho creatus est a deo no genitus. Nec paritate equalis. Sz quadam similitudine accedens ei. Vnde in h[illegible] [illegible] [illegible]. In Gen. igitur legitur faciamus ho ad ymaginem et similitudinem nostram. Faciamus et nostram. Ecce pluraliter dixit. et [illegible] ex relatiuis [illegible] [illegible] intelligatur pr et f et ss ad ymaginem pris et filii et ss. ut [illegible] ho ymago dei. Sz quia no omnino equalis fiebat illa ymago. tanqz no ab illo nata. Sz ab eo creata. Ideo ita ymago dr qd et ad ymaginem. quia no equatur paritate. Sz accedit quadam similitudine. Filius aut est ymago. Sz no ad ymaginem. quia equalis pri. Dicitur. Ergo ho ad ymaginem pt impari similitudine. Et ideo vnde [illegible] ut ymago trinitatis [illegible] ad ymaginem dei et similitudinem [illegible] mentis. que [illegible] filii pri. [illegible] [illegible] Sz qz homo [illegible] memoriam intelligentiam et dilectionem. Ad similitudinem [illegible] support. Sz ad ymaginem mentis rationalis valet [illegible] sunt. vel ymago consideratur [illegible] cognitione [illegible] [illegible] que i amore virtutis vel vitiis [illegible] ymago in omnibus alijs. Similitudo in essentia [illegible] [illegible] et indimplex [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] qua immortalis et indissolubilis sunt [illegible]. Ymago [illegible] pertinet ad [illegible] [illegible] similitudo ad [illegible]. Est igitur homo [illegible] ad [illegible] [illegible] no pris nec filii nec ss. Sz totius trinitatis. Ita et [illegible] [illegible] et [illegible]. Quia ymago dr in eo est [illegible] ymago dei et tabula dr ho esse ymago dei. Sz quia pictura q in ea est. pict et tabula et pictura q in ea est. trinitatis. Illud dne e sz ymago. Noie ymaginis [illegible]. Ita ppr ymaginem [illegible]

s. homo s. aia hoc

Marginalia:

vc

s. in [illegible] 2 d[illegible] xvi q ymago

pr [illegible]

[illegible] ad not [illegible] filius no [illegible] est [illegible] et [illegible] a pre. [illegible] filius [illegible] ymago et no

[illegible] ymago [illegible]

[illegible] formatur similitudine ad [illegible]

Faciamus amplius circa istam auctoritatem [causand] faciamus hominem ad ymaginem et similitudinem nostram.

Secundum [illegible] dis. XVI et Bonaventura ibidem. Ista auctoritas duobus modis exponitur. Primo de ymagine [illegible] et similitudine refertur ad [illegible] scilicet ad essentiam [illegible] personis [illegible]. Et secundum [illegible] ymago et similitudo refertur ad [illegible] scilicet ad personam filii. Secundus modus est [illegible] modus est ut ymago [illegible] refertur ad filium et similitudo ad spiritum sanctum. Hos duos modos [illegible] ymago [illegible] appellari [illegible] possunt [illegible] arguit de imperfecte [illegible] ymago [illegible]. Et dicit [illegible] quod dicit [illegible] ymago [illegible] arguit de [illegible] auctoritas ex scriptura [illegible] ymago [illegible] ad ymaginem [illegible] Secundo modo exponitur de ymagine creata. Et dicit [illegible] ymago [illegible] similitudo [illegible] Et dicit quod ymago est in [illegible] similitudo in gratuitis [illegible] Et ille est quod ymago sit in potentia [illegible] similitudo in potentia diligendi [illegible] Tertius modus qui [illegible] exponit ut ymago [illegible] [illegible] Et ille dicit quod similitudo est in [illegible] ymago in fide. Omnes hos modos approbat [illegible] Et [illegible] probabile [illegible] de ymagine creata intelligatur [illegible] possit intelligi de ymagine increata [illegible] Non enim [illegible] predestinatos [illegible] ymaginem filii dei. Sed ideo [illegible] illa [illegible] quod hoc non [illegible] ymago [illegible] ymago [illegible] filius [illegible] ymago [illegible] exponendi.

Iuxta igitur hos ultimos modos [illegible] de ymagine [illegible] exponitur [illegible] ymago attenditur in naturalibus, similitudo in gratuitis [illegible] ymago [illegible] similitudo [illegible] ymago attenditur in [illegible] similitudo [illegible] ymago [illegible] ex deo [illegible] ex [illegible] homo singulariter [illegible] de [illegible] Christi [illegible] de latere [illegible] Eva [illegible] et [illegible] angelus ymago [illegible]

Exponitur [illegible] premissa littera sic. Et vidit deus scilicet visione approbationis quod esset bonum scilicet opus quod [illegible]. Et ait scilicet non corporali loquendo et audiendo [illegible] Faciamus hominem scilicet [illegible] et [illegible] hominibus [illegible] hoc [illegible] et ornatum [illegible] mundana [illegible] homo [illegible] [illegible] faciamus [illegible] homo ad ymaginem [illegible] ad [illegible] et similitudinem [illegible] ad corpus [illegible] corporalis [illegible] Ex hoc apparet quod deus [illegible] faciamus hominem ad ymaginem et [illegible] Non [illegible] homo [illegible] fecit [illegible] amplius [illegible] faciamus hominem ad ymaginem et similitudinem nostram [illegible] dixit deus fiat. Et fecit deus. Et vidit deus quod esset bonum [illegible] faciamus hominem ad ymaginem et similitudinem [illegible] homo [illegible] fides et [illegible] faciamus [illegible] In hoc [illegible] ad ymaginem [illegible] Angeli enim a deo non [illegible] faciamus hominem [illegible] dei enim et angeli [illegible] ymago [illegible] similitudo [illegible] corpus [illegible] ad ymaginem dei [illegible] homo [illegible] corpus [illegible] corpus [illegible] creatura [illegible] Et sequitur in littera et presit piscibus maris etc. [illegible] deo [illegible] homo [illegible] in obedientia [illegible] obediret ei. Et [illegible] homini [illegible] Et ideo [illegible] plante [illegible] et [illegible] plante [illegible] homines [illegible] plante [illegible] Et ideo [illegible] angeli [illegible] [illegible] in homine [illegible] prudentie [illegible]

[illegible] [illegible]. Et ideo cetera animalia sunt homini subiecta. Tercio quia homo factus est ad ymaginem dei ideo cetera inferiora iuste obediunt ei secundum nature institutum. Unde in penam peccati ista obediencia est sibi subtracta. Sic et obediencia [illegible] inferiorum rerum [illegible] et [illegible] [illegible] anime. Et [illegible] in [illegible] quod dicitur ibi **Et presit piscibus maris et volatilibus celi et bestiis terre universeque creature**. hoc est omnis creatura ad suam voluntatem [illegible]. [illegible] est [illegible] quod movetur in terra et [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] dominium [illegible] homo [illegible] [illegible] in statu innocencie [illegible] et in statu isto [illegible] sibi [illegible] peccatum repugnant [illegible] sibi [illegible] illud [illegible] [illegible] dedit ei potestatem [illegible] [illegible] et possunt [illegible] [illegible] super omnem terram et [illegible] est [illegible] et volatilium. Ideo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] omnia subiecisti sub pedibus eius oves et boves [illegible] et pecora campi. [illegible] [illegible] [illegible]

Item si ingrediaris in scolas huius [illegible] [illegible] in tribus notatur. Primo quia ymago dei [illegible] [illegible] quia cum deliberacione factus est. In aliis [illegible] [illegible] dixit et facta sunt. In hac [illegible] [illegible] deliberantis dixit faciamus. Secundo quia [illegible] factus est [illegible] ut esset ei [illegible] [illegible] [illegible] et alimentum et [illegible] et laboris adiumentum.

Quod [illegible] [illegible] nomine [illegible] Quia cum dixisset ad ymaginem nostram. Continuo sub[iungit] et presit piscibus maris et volatilibus celi ut [illegible] intelligas [illegible] [illegible] [illegible] ad ymaginem dei in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] autem est [illegible] ut [illegible] vel intelligencia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in qua [illegible] contemplande veritatis [illegible]. Quinque [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] intuendo [illegible] ipsam veritatem intuendo [illegible] [illegible] ut ipsam veritatem intelligat [illegible] [illegible] hic accepit potestatem super omnia. Quia spiritualis [illegible] [illegible] et deo similis omnia [illegible] et [illegible] a [illegible] [illegible]. Item si [illegible]

Ut maiorem huius lectionis evidenciam et illorum que dicta sunt in [illegible] solent quedam dubia moveri. Primo utrum homo sit ymago dei vere. Secundo utrum sit ymago dei [illegible]. Tercio utrum sit ymago dei [illegible]. Quarto utrum sit [illegible] ymago et similitudo. Quinto [illegible] ita expresse sit in homine sicut in angelo. Sexto utrum expressius sit ymago dei in viro quam in muliere. Quantum ad primum queritur utrum in homine sit ymago dei [illegible]. [illegible] quod homo sit ymago dei [illegible] ut [illegible] [illegible] primo faciamus [illegible] ad ymaginem [illegible]. Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Item [illegible] [illegible] [illegible] de terra [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] est [illegible] [illegible] illud [illegible] [illegible] homo factus est [illegible] ymaginem dei homo est ymago dei. Item quod [illegible] reperitur aliquid [illegible] eius nobilis actus et [illegible] distinctio et ordo [illegible] est eius ymago. [illegible] homo [illegible] reperitur [illegible] [illegible] eius nobilissimus actus qui est intelligere [illegible] [illegible] [illegible] reperitur [illegible] [illegible] est eius et [illegible] [illegible] [illegible] est intelligencia. Et [illegible] reperitur distinctio et ordo [illegible] est in [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] voluntatem [illegible] homo [illegible] [illegible] ymago.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ymago [illegible] est [illegible]. [illegible] est [illegible] [illegible] est ymago aliquid. [illegible] autem [illegible] est [illegible] est [illegible] in [illegible]. [illegible] [illegible] deus et creatura in aliquo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et ita [illegible] ymago. Item [illegible] ymago [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] deus sit infinitus et [illegible] creatura finita [illegible] nulla [illegible] sit reperitur ymago dei.

[illegible] [illegible] intelligencia predictorum est [illegible] quod ymago dicit expressam similitudinem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad omnem creaturam [illegible] assimilari deo [illegible] [illegible] est aliqua ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] expresse assimilari deo. Et ideo omnis creatura habet [illegible] vestigii [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] assimilatur expresse [illegible] [illegible] est [illegible] creatura ut homo. Et ideo [illegible] est [illegible] homo est ymago dei quia est eius expressa similitudo. [illegible] [illegible] [illegible] quedam est similitudo per [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est alteri similis. Quedam [illegible] participacionem alicuius [illegible] [illegible] [illegible] homo et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Quedam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Quedam est similitudo [illegible] [illegible] ordinis [illegible] exemplatum [illegible] [illegible] ad illa [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] et participacionem [illegible] [illegible] nulla creatura [illegible] deo assimilari. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] ordinis omnis creatura assimilatur. [illegible] illa [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] longinqua habet racionem vestigii. Illa vero que de [illegible] [illegible] ordinis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut [illegible] homo. Et hoc [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] sit [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] sit [illegible] lux [illegible] [illegible] ad [illegible] manifestacionem.

Cum sit summe bonitatis facere omnia ad sui gloriam. Non est autem perfecta laus nisi assit qui approbet. Nec est perfecta manifestatio nisi assit qui intelligat. Nec perfecta gratia bonorum nisi assit qui eis uti valeat. Et qui laudes approbare, veritatem scire, dona in usum assumere non est nisi solum modo rationalis creature. Ideo non habet ipse creaturas irrationales immediate ad se ordinari, sed mediante creatura rationali. Propter quod autem creatura rationalis propria et de se nata est et laudare et nosse, et rebus aliis in facultate voluntatis assumere, nata est ordinari immediate in deum. Et quia ex hoc aliquid immediatius ordinatur ad aliquid [illegible] magis convenit cum eo quantum ad ordinem. Et quia rationalis et sola rationalis creatura ~~[illegible] rationalis creatura~~ capax dei est, et precipue esse potest immediate ordinari in ipsum, et maxime convenit cum eo quantum ad ordinem. Et quanto [illegible] convenientia tanto expressior est similitudo. Hinc est quod quantum ad hoc genus similitudinis rationalis creatura est similitudo expressa. Et ideo imago est. Et quia autem capax est dei, nata est ei configurari. Et propter hoc fecit in se a sua origine lumen vultus dei. Et ideo quantum ad similitudinem que attenditur ad comparationem ordinis perfecte dicitur imago dei [illegible] expresse. Similitudo in similitudine que attenditur in convenientia proportionalitatis et proportionis expresse assimilatur deo creatura rationalis. Et ideo [illegible] imago. Quod patet sic: convenientia enim proportionis attenditur [illegible] se habere [illegible] se habet hic [illegible] ut in comparatione ad [illegible] vel in comparatione ad [illegible]. Et ideo [illegible] est similitudo expressa [illegible] modo se habet in comparatione ad [illegible] vel in comparatione ad inferiora. Contingit enim comparare [illegible] ad creaturam. Contingit etiam comparare proprium ad proprium. Omnis autem creatura aliquam comparationem habet [illegible] aliquo modo conformatur deo [illegible] creature. [illegible] comparatio illa que est ad effectum [illegible] est deus [illegible] sicut et agens creatum, licet non omnino. Creatura autem rationalis non solum se convertit [illegible] quantum ad intrinseca [illegible] origine [illegible] memorie, intellectus et voluntatis, et distinctionem [illegible] in quibus assimilatur illi distinctioni et ordini que est in divinis personis [illegible]. Et in hoc [illegible] in hoc [illegible] esse imaginem dei, propter quod in anima rationali est [illegible] ordinatarum et consimiliter non [illegible] in divinis. Et ideo est ibi expressa similitudo proportionis. Et propter hoc rationalis creatura que est homo est imago dei. [illegible] Concedendum est ergo quod homo est [illegible] imago dei [illegible] ad hoc inducte. Et tunc ad rationes in oppositum inducentes [illegible]. Ad illud quod dicitur quod non est aliqua [illegible] ad creaturam [illegible] similitudo [illegible] similitudo que est in imagine non attenditur [illegible] sed [illegible] in ordine et proportione, que similitudo non exigit [illegible] in [illegible] convenientia ordinis [illegible] similitudo [illegible] in comparationibus [illegible] in duabus comparationibus. Ad illud quod dicitur imago reperitur [illegible] [illegible] reperitur [illegible] dico quod illud est verum de illa imagine que est [illegible] filius dei est imago patris. De alia non est verum [illegible] reperitur [illegible] totaliter [illegible] et rationalis creatura [illegible] et [illegible] reperitur deum in [illegible] totalitate [illegible] creatura rationalis [illegible] reperitur [illegible] totalitate [illegible]. [illegible] autem alia creatura irrationalis reperitur [illegible] solum in parte [illegible] non sit nata alia [illegible] sensibilis [illegible] nihil [illegible] non sit nata cognoscere [illegible] sensibilis [illegible] cognoscit aliquid, non tamen nata est cognoscere [illegible].

Secundo queritur utrum imago sit in homine naturalis, id est utrum homo sit imago dei naturaliter. Et videtur quod [illegible] in homine [illegible] naturalis [illegible] imago [illegible] in filio [illegible] et [illegible] imago dei in filio dei et in homine [illegible] est [illegible] imago dei in homine [illegible] imago naturalis [illegible] homo non [illegible] imago non est in homine imago dei naturalis ut videtur. Item oppositum [illegible] illud quod est in aliquo [illegible] naturalis [illegible] imago in homine [illegible] potentias naturales [illegible] intellectus et voluntas [illegible] naturale est [illegible] imago [illegible] imago [illegible] homo est imago dei [illegible] imago [illegible] imago dei [illegible] naturalis [illegible] imago dei [illegible] naturalis. Et ipsa [illegible]

dei esse in homine naturaliter inquantum attenditur in homine forma secundum eam que naturalis sit homini
et ideo sunt concedenda. Ad primum in contrarium quod omnibus notandum quod triplex est ymago

Connaturalis / Naturalis / Artificialis — Connaturalis sive consubstantialis eiusdem generis et talis est verus filius dei patris
persona in divinitate eidem coequalis. De qua ymagine scribitur Sap[ientie]
Candor est lucis eterne et speculum sine macula maiestatis dei et ymago boni-
tatis illius etc. Cui ymagini debetur honor latrie sive adoratio. Secunda est ymago naturalis sive
imitationis et hec est homo qui factus est ad ymaginem dei. Sed propter hoc homo in [illegible] Et huic
ymagini deberet adoratio dulie vel yperdulie. Tertia ymago est representationis sive artificialis
et hec est ymago sculpta vel picta que representat illum cuius est ymago, de qua [illegible] Cuius est hec ymago et superscriptio. Et huic nullus honor debetur inquantum est res
quedam de lapide vel de ligno facta. Sed inquantum est ymago rei venerabilis sic potest honorari
et deosculari. Sed tamen talibus digitis ymaginibus non est exhibendus sculpture vel picture
[illegible] cuius quod reputatur de quibus adorationibus et [illegible] non est hic ad propositum. Sed
Ad secundum nota quod ymaginem dei esse in homine naturaliter duplex potest intelligi. Aut ita quod sit
effecta a causa que naturaliter ipsam producit et tunc non est verum, quia est facta a deo per voluntatem
impartita. Aut ita quod sit in eo forma naturalis sua. Et sic dico quod ymago dei est
in homine naturaliter. Attenditur enim ymago dei in homine secundum eam que homini sit naturalis, scilicet in
essentia forme sive complementi que est anima cum [illegible] potentiis que sunt ratio, intellectus et voluntas.
Ad tertium dicendum quod non sequitur [illegible] quod homo non est ymago dei
naturalis. Sed quod non esset ymago dei qualis sive consubstantialis, quia non est eiusdem nature
cum deo. Ad quartum cum dicitur quod ymago naturalis convenit cum eo cuius est ymago
in natura etc., dico quod verum est. Sed convenire in natura cum aliquo hoc potest intelligi
dupliciter: ita quod habeat unam naturam cum illo. Et sic ymago secundum quod dicitur de filio
dei convenit in natura cum eo cuius est ymago scilicet cum patre. Et talis ymago
dicitur naturalis et maxime qualis. Alio modo ita quod aliqua natura invenitur utrisque
[illegible] convenit [illegible] in natura cum eo cuius est ymago. Et sic ymago secundum quod dicitur de homine respectu
dei non tamen potest dici naturalis sed est aliquo modo qualis, convenit [illegible] maxime. Et hec ymago
ita quod illud quod dicitur ymago per naturam suam imitetur naturam illius. Secundo modo
[illegible] nulla natura invenitur convenit ambobus. Sed hoc modo [illegible] accipitur
convenientia in natura. Et sic dico quod ymago secundum quod dicitur de homine respectu dei [illegible]
ymago quamvis posset dici naturalis non tamen potest dici qualis. Vel breviter potest dici quod
[illegible] de ymagine naturali non qualis et talis est ymago dei in anima.

Questio III: Utrum homo sit ymago dei ipsa [illegible] — Utrum esse ymaginem conveniat
homini ipsi ita quod nulli alteri. Et quod videtur quod soli homini convenit
[illegible] ad ymaginem [illegible]. Sed hec [illegible] quod deus [illegible]
debet [illegible] quod nulli alii quam homini esse ad ymaginem suam deus dedit. Item
[illegible] de aliis et non de homine tamen est [illegible] quod scriptura [illegible] quod
[illegible] de deo non [illegible] quod angelus est ymago dei [illegible]
Amplius [illegible] est ymago dei quod capax dei et particeps esse potest. Sed hoc competit
angelo sicut anime [illegible] non soli homini convenit esse ymaginem.
[illegible] esse ymaginem [illegible] Item ista est nobilissima
non debent esse [illegible] esse ymaginem non est [illegible] soli homini. [illegible]
angelice nature. Ad hanc questionem dicendum quod [illegible] dupliciter. Est enim [illegible]
et [illegible] alio modo [illegible] quod convenit omni et soli. [illegible] alio modo est quod convenit
[illegible] ita quod quibusdam aliis convenit, quibusdam vero minime. Sic esse [illegible]
esse rationale et intellectuale non est [illegible] homini simpliciter quia convenit
[illegible] angelo. Sed est [illegible] respectu corporalium. Sic esse ymaginem ipse convenit homini
[illegible] non tamen angelo [illegible] convenit hominibus et angelis. Sic
[illegible] ad hoc [illegible]. Sed tamen ad illud quod obicitur in contrarium quod scriptura non dicit
de angelo, dicendum quod scriptura non determinat conditionem angelice [illegible] non est mirum

... quod ad ymaginem ... ab eo ... nisi ... forma sit a Deo ... et in ...
... qui precipue ymaginem sumit ... sola impressione forme ... et ...
... dignitate. Et ymago ipsa ad ... perfectionem Dei ... et ... ad alios ...
... velut ymago ... comparata ... velud ... est ...
... secundum ... respectum ... Cantuariensis ... homine ... ymago
... et proprie.

sit non determinat eius modum uel dicitur eam ad ymaginem esse factam. Si autem querit que non determinat modum eius. Ad hoc supra iam determinatum est et hoc dicta est. Et patet de homine hic dictum est.

Tercio questio fuit utrum idem sit ymago et similitudo. Et sine argumentis dicitur. In istis corporalibus quemadmodum distinguitur similitudo ab ymagine, sicut quando est ymago informis. Sicut cum in ligno uel lapide describitur alicuius hominis figura sine colore illius similitudine. Quamquam comprehenditur in nomine ymaginis sicut quando est ymago formata et expressa. Tunc enim de ratione ymaginis sunt tria, scilicet partium ordinata distinctio, debita lineamentorum figuratio et coloris assimilatio. Et similiter dico de ymagine Dei in homine. Quando sic loquimur de ymagine formata et expressa. Tunc de ratione ymaginis sunt ista tria, potentie maxime per comparationem ad actum ordinata distinctio et quasi loco figurationis est ... quedam proportionalis adequatio. Et quasi loco coloris est ... conformis assimilatio. Si autem loquimur de ymagine informi. Sic similitudo distinguitur ab ymagine, quia tunc ymago dicit primum comprehenditur. Diuerge quasi similitudo Dei in anima, sicut distinguitur ab ymagine est per gratiam conformitatem. Et ymago formaliter per eius naturales potentias maxime per comparationem ad actum respectu nobilissimi obiecti et consequenter per comparationem ad ipsius anime naturam.

Quarto questio fuit utrum ymago Dei sit expressior in homine quam in angelo. Considerando deum inquantum regit et continet totum universum totum, et in quolibet ... dicitur quod considerando sic expressius est ymago Dei in anima quam in angelo, inquantum anima continet et regit universum sic expressius ... universum ... in qualibet parte illius. Sed que ... regit corpus suum ... accidentales est ymaginem ... hic non potest concludi quod in anima sit ymago Dei expressius ... quantum ad aliqua accidentalia. Considerando autem Deum simpliciter quam in angelo ... expressius est ymago Dei in angelo quam in homine per naturam, quia secundum id quod est ... expressius est ymago Dei in angelo quam ... natura anime. Et ratio ad hoc est, quia angelus nobilior est homine, natura angeli nobilior est quam natura anime. Et ... homo simplex. Et sit intellectualis et homo rationalis. Sed natura hominis nobilior est quam ... sit homo simpliciter et natura totius quam partis. Sed quod non videtur ... hoc est ... actus ... per corruptibilitatem ... angeli nobilior est quam natura anime. Item cum angelus non sit visibilis corporis in nomine forme. Et anima ... visibilis sit corporis humani in nomine forme. Anima ... consistit ex anima et corpore ut ... ymaginis est possibilis natura anime quam angeli et expressius ... ymaginis ... ab actu primo. Respondet quod ... natura angeli sit nobilior quam natura anime ... principiis sit primo actu.

Sexto questio fuit utrum expressius sit ymago Dei in viro quam in muliere ... Et videtur quod non. Augustinus ... quod in homine sit ymago Dei quantum ad ... ad illa ... distinctio nec ... viri et mulieris ergo non est expressius ymago Dei in viro quam in muliere. In oppositum est ... in ... viri ... ymago et gloria Dei est ... gloria viri est. Hec verba ... videntur ymaginem Dei esse expressius in viro quam in muliere. Ad hoc dicendum quod quantum ad quedam accidentalia ... dignitatis et decoris ymaginis expressius est ymago Dei in viro quam in muliere. Et ... illa glosa ... talis est. Unde ... vir est ymago Dei ... sic ex Deo sunt omnia sic ex Ada omnes homines. Et sic ... per ... Et aliquis ... Dei ... Christus preest et regit ecclesiam et ecclesia subiecta est ei. Ita vir et preest et regit mulierem. Et hinc videtur ... apostolus in loco predicto ... qui dixit virum esse ymaginem et gloriam Dei et mulierem gloriam viri ... Non enim vir ex muliere est sed mulier ex viro. Non ... est vir propter mulierem sed mulier propter virum. Si autem loquimur de ymagine quantum ad naturales potentias ... ymaginis ... illi qui ponunt omnes animas naturaliter esse equales in potentiis naturalibus equaliter dicunt ymaginem Dei esse in viro et in muliere. Sed illi ... fundamentum ... quia non omnes anime sunt in naturalibus potentiis equales. Unde videtur quod quantum ad naturales potentias ... ymaginis expressius est ymago Dei in habente nobiliorem animam. Et quod

11

... alii mulieris nobiliorem habent animas in mulieribus quam habent aliqui viri ... dele... quam et viri pluribus nobiliores in mulieribus ... sunt ... viros quam ... vir vel pluribus et dele... quam ... est ymago dei in viro quam in ... hoc ... glosa super .i. ... ... viri ... ... in mulieribus ipsa ... et ... dicit ymago dei esse quam ... ad ymaginem dei ... quo ... quam in mulieribus ... augustinus ... ad ... quantum ad ... viri et mulieris ... vel pluribus ... in ... nobilior ... distinctio ... aliquam ... aliqua ... signata ... alicui viro signato ... sit in mulieribus ... ratio ... in viro ... est virgo ... credit nobiliorem animam habere ... quam ... pura ho...

Et creavit deus hominem ad ymaginem et similitudinem suam. Ad ymaginem dei creavit illum, masculum et feminam creavit eos. Benedixitque illis deus et ait: Crescite et multiplicamini et replete terram et subicite eam et dominamini piscibus maris et volatilibus celi et universis animantibus que moventur super terram. | Hic ... legislator ... hominis ... et ... ex ... hominis ... ex data benedictione et ... ex ... Et ... ad ... dei Et creavit deus hominem ... in ... quam ... benedixit ... creavit ... hominem ... creavit quo ad ... ad corpus ... denominatur totum a digniori. Et dicit deus ... non terra creavit sine ... dixit ... angelus fecit ... sicut dixit ... unde dicit loquitur de homine ... dyabolo corpus dedit ut dixit ... Et dicit ... hominem ad ... ... sicut ... exponitur ... quod ... dictum est a deo ... et ... hic ... completio. Ad ymaginem dei creavit illum. Hic ... est totius ... hominis ... dignitas ... dei ... Et ... ad laudem ... creavit deus hominem ad ymaginem ... ad ymaginem dei creavit ... creavit eos in singularem et ... dixit ... hominem ... Item hic ... ut exprimatur ... in ... ut ymago ... in ... essentie ... in duplici ... est forma ... fecit ... et ideo ... dixit creavit deus ... ad ymaginem ... Et hoc est quod dicitur ... ymaginem dei creavit ... ymaginem dei fecit illud et ... et dedit ille ... corpus ... super terram ... Posuit timorem illius super omnem carnem et ... bestiarum et volatilium. Creavit ex ipso adiutorium simile sibi ... et ... et oculos et aures et cor dedit illis ex cogitandi et disciplina ... replevit illos. Creavit illis scientiam spiritus ... implevit cor illorum et mala ... ipsorum ... Et ... hic ... loquitur de ... conditione ... hominis ... quantum ad ... unde sequitur in textu masculum et feminam creavit eos. Hoc quantum ad ... ... mulierem ... quantum ad ... formata est. Benedixitque ... ... et ... illis ... et ... feminam creavit eos et benedixit illis ... est per anticipationem ... dicit ... in subditur Crescite et multiplicamini et replete terram et subicite eam et dominamini ...

// deus dedit ... homini et ...

ad ... ad ... ad ... [illegible]

Hic ... [illegible] ... dicit ... ipsa ... quantum ... dicit ... et ... [illegible]

... hoc quantum ...

Amplius inquam

Item masculum et feminam creavit eos. Dicit numero plurali eos, non illum, ne intelligatur utrumque sexum in una persona. Sicut enim dicit b. Augustinus super Genesim ad litteram, dicit masculum et feminam non propter hoc ne quisquam arbitretur unum fetum ut in homine singulari utrumque sexum exprimeret, sicut interdum nascuntur quos hermafroditas vel androgenos vocant. Hii dextram mamillam virilem, sinistram muliebrem habent, vicissim coeundo gignunt et pariunt. Sed quia est homo hermafroditus, nec vir nec mulier videtur. Et ut hoc est apparens. Et ideo quod simile hermafroditum dicunt castratum, quia nec mulier videtur. Sed in aliquos quandoque et intuitu [illegible] vel [illegible] habent aut viles testiculos sicut muliercularum feminarum. Item b. Augustinus in 16 libro de civitate Dei dicit: Androgenos, quos etiam hermafroditas nuncupant, quamvis admodum rari sint, difficile tamen est ut temporibus desint, in quibus sic uterque sexus appareat, ut ex quo potius debeant accipere nomen incertum sit. Quamvis tamen hoc a masculino ut appellare et loquendi consuetudo prevaluit. Et quartum Augustinus ubi supra: Quedam monstrosa genera hominum traxerint originem ex Adam. Et vide quod omnia genera hominum que dicuntur esse, credere non est necesse. Verum quisquis uspiam nascitur homo, id est animal rationale et mortale, quamlibet nostris inusitatam sensibus gerat formam, seu colorem, seu motum, seu sonum, sive qualibet vi, qualibet parte, qualibet qualitate naturam, ex illo uno protoplasto originem ducere nullus fidelium dubitaverit. Apparet tamen quid in pluribus natura obtinuerit et quid sit ipsa raritate mirabile.

Et ista littera masculum et feminam etc. potest tangi. Nicolaus de Lyra dicebant quidam Hebrei quod a principio homo formatus naturaliter formata est in utroque sexu, quoniam ita corpora viri et mulieris ita erant coniuncta in lateribus, quod faciebant unum corpus continuum. Sed postea separata sunt divina potentia. Sed quia istud hic videtur quod infra dicitur tulit unam de costis eius et edificavit eam in mulierem. Item quoniam ibidem dicitur et replevit carnem pro ea. Talis autem repletio non erat necessaria, si fuissent tamen corpora separanda. Unde ad hoc videntur dicere quod istud vocabulum quod accipitur pro costa hic in Hebreo est equivocum, quoniam sit costa et latus. Et de hoc habetur plura exempla in biblia Hebrea et Greca. Et simile est etiam in gallico ubi costa et latus eodem vocabulo significantur, et modicum differunt in pronuntiatione. Ubi ergo nostra translatio habet tulit unam de costis eius, dicunt quod debuit dicere tulit unum de lateribus eius, quoniam illud totum corpus continuum, unum latus erat corpus mulieris et aliud latus corpus viri. Ut propterea est separando autem corpus mulieris a corpore viri tulit unum de lateribus Ade, ut dicunt. Et vide quod ubi nostra translatio habet et replevit carnem pro ea, littera Hebraica habet et clausit carne in loco suo, scilicet extendendo cutem super carnem in loco separato. Sed non obstantibus istis adhuc videtur dicta expositio irrationabilis, quoniam talis connexio duorum corporum pertinet ad monstra. Sed legitur in Cronica Bwilhelmi quod tempore Philippi regis Francie qui fuit nominatus aut dictus Karolus, qui regnavit anno Domini M° CC° XXII, in confinio Normandie et Britanie nate fuerunt due mulieres in uno corpore. Ita tamen quod omnia superiora usque ad umbilicum erant duplicia, inferiora autem erant simplicia. Et quod apparuit due mulieres apparuit per hoc quod aliqua una comedebat et alia gaudebat. Et aliqua una vigilabat, alia dormiebat et contra. Et una fuit mortua plusquam per annum ante aliam. Sed tamen exponendo et sicut credendum non est. Monstra autem accidunt [illegible]. Et ideo non est verisimile quod in prima rerum institutione creator omnium incepit ab illis que sunt pauciora [illegible] non credunt, sed contra. Et [illegible] in natura humana quod nobilior est. Preterea videtur hec tamen contrarium littere. Et ergo quod infra dicitur Formavit [illegible] cunctis animantibus, deus adduxit ea ad Adam, et quod in illis non inveniebatur adiutor similis illi propter quod processit ad formationem mulieris de costa viri. Item ibidem infra dicitur et edificavit costam quam tulerat de Adam in mulierem. Sed autem non erat in costa vel latere quod separatum ab alio latere vel sicut eorum dicunt tempore plenam separationem, non plus edificatione indigeret mulier quam vir. Propterea quod Rabi Samuel glossator Hebreorum expositionem non tenet. Sed illa quam sequitur est quod natura humana prius fuit formata in sexu masculino tamen. Et postea mulier sit formata de costa viri.

Et quia hic videtur repetere Deus fecit hominem in etate virili, an perficiendo et etatem augendo, sic modo Deus facit

in mensa ecclesie. Augustinus super genesim dicit quod Adam in cunctis virilis continuo factus est. Et hoc
[illegible] superioribus non inferioribus causis [illegible] voluntate et potentia dei qua non legibus non alligantur
[illegible] et virga moysi conversa est in draconem et cetera. Et post ea subdit, sic ergo factus
est Adam non per inferiores causas, quia non erat in rerum causis seminalibus ut ita fieret
[illegible] superioribus [illegible] operantibus quia in rerum causis seminalibus erat ut ita posset
fieri. Erat enim in prima conditione sic homo posse fieri, sed non ibi erat [illegible]
ut sic fieret. Hoc enim non erat in conditione [illegible] sed in beneplacito creatoris [illegible] vo-
[illegible] facta sunt, sed in potestate non sunt facta. Et Augustinus subdit mystice et [illegible]
hic est participatio [illegible] ut audistis [illegible] statim volebat [illegible] de [illegible]
hominum non quod sit permixtio maris et femine. Cum subdit crescite et multiplicamini
[illegible] secundo [illegible] seriose explicat modum formationis mulieris de costa viri ut ibi probat
[illegible] ut esset [illegible] homo principium omnium individuorum nature humane et in sexu virili
modo sicut deus est principium universi ut in hoc esset quedam similitudo hominis ad deum [illegible]
dignitatem nature humane [illegible] dei [illegible] xvii deus fecit ex viro omne [illegible]
[illegible] mulier subiecta se viro cognoscit tamquam se digniori et suo principio [illegible]
[illegible] in [illegible] genesis. Est ordo [illegible] in omnibus ut [illegible] aut femine
[illegible] dignitatis virum [illegible] et hoc [illegible] xxxiii q v [illegible] imago [illegible]
[illegible] apostolus [illegible] cor xi dicit vir quidem
[illegible] et mulier de costa viri formata est ut vir magis diligeret uxorem et ea inse-
parabiliter inhereret [illegible] ex se ipso esse productam. Unde dicit infra [illegible]
[illegible] in specie humana [illegible] mas et femina [illegible] vite [illegible] sunt maxime
non solum propter generationem ut in aliis animalibus [illegible] propter domesticam vitam in qua [illegible]
ipsa operationum viri et aliqua femine, in qua vir est caput mulieris [illegible] aliqua
[illegible] christo [illegible] apostolus ad ephesios v. [illegible] christo et ecclesia.

Expressius [illegible] solum dubium illud quo [illegible] in [illegible] est
cum loquitur hic de homine secundum [illegible] quod conditus est homo ad imaginem dei. Cum
hic est secundum [illegible] aut illa non dicit masculus et femina [illegible] quare de distinctione hic agit. [illegible] licet secundum alterum et alterum [illegible] quid ergo
esse ad imaginem et [illegible] distingui. Nichilominus [illegible] hic mentio de [illegible]
[illegible] ut ostendatur quod conditio imaginis non sit ipsa masculi [illegible] de distinctione
dicat apostolus vir est imago dei, mulier est gloria viri [illegible] licet
propter hoc quod homo fuit [illegible] principium [illegible] et ita formata de latere [illegible]
et ita quandam imaginem [illegible] dei [illegible]
ibi [illegible] sic aut fuit de muliere et [illegible] non [illegible] imago [illegible] in glo[ssa] [illegible]
Unde et [illegible] cum in [illegible] moyses repetat ad imaginem quam non repetit ad similitudinem
[illegible] imaginis attendit [illegible] similitudo [illegible]
Aut [illegible] homo a [illegible] et si habuit [illegible] imaginem [illegible]
habuit [illegible] ad similitudinem [illegible]
[illegible]

Fecit igitur deus ad imaginem suam ut audistis [illegible]
[illegible] contemplando [illegible] hic accipitur [illegible]
[illegible] repetit [illegible] hec in textu quia
[illegible] et [illegible]
[illegible] crescite et multiplicamini et replete terram in spiritualibus [illegible] ut non [illegible]
[illegible] sine [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] crescite [illegible]
[illegible] replete [illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] ad [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Item b(eatus) Aug(ustinus) ad predicta adiuncto simili. Nondum insinuat quod sicut in eadem luce dicitur fiat lux et statim sequitur et facta est lux. Sic cum dicit faciamus hominem ad ymaginem infertur et fecit deus hominem ad ymaginem et similitudinem suam. Prima enim ista rationalis intellectualis est sicut illa lux. Et hoc est fieri quod agnoscere verbum per quod fit. Sic cum dicitur et factum est ita, additur et fecit deus quod [illegible] intelligitur factum in cognitione rationalis creature et deinde in creatura que rationalis non esset. Quomodo autem immortalis homo factus sit cum aliis animalibus et cum illis communem acceperit alimoniam difficile est dicere. Si enim immortalis factus est, certe non indigebat huiusmodi cibis, quia non possit sine corruptione quod factum est [illegible] et crescere et multiplicari et repleri terram. Quomodo [illegible] procreantibus fieri posse non videatur. Unde hinc quod mortalia corpora extiterint indicium, potuit alius modus esse in corporibus immortalibus, ut caritatis affectu nulla corruptionis concupiscentia filii nascerentur, nec morientibus parentibus succederent. Nec ipsi morituri donec terra hominibus impleretur, et instituto certo populo [illegible] per iustos [illegible] sic nascendo immortales fierent. Quidam suspicati sunt tunc interiorem hominem factum, corpus autem tunc, cum finxit deus hominem de limo terre. Nec attendunt masculum et feminam factum nisi secundum corpus. Sic [illegible] putaretur cum solum spiritum esse factum, quia nec factum cum solo ad ymaginem dei esset factus, addidit masculum et feminam fecit eos ut corpus factum intelligatur.

Alia est ymago quam incipiunt angeli immortalitatis carnis, quam in Adam accepimus. Alia quam in resurrectione speramus per Christum. Ille factus est homo immortalis ut posset non mori si non peccaret. Moreretur autem si peccaret. Filii resurrectionis non iam [illegible] angeli, nec poterunt ultra peccare nec mori. Caro enim tunc [illegible] refectione alimenti nec sine [illegible] nec perpetuitate [illegible] infirmitate adest defectus. Caro autem Ade ante peccatum erat immortalis condita et [illegible] alimentis [illegible] ut mortis et dolorum expers [illegible] corporalibus alimentis perfectam etatem quam conditori placeret multiplicata progenie ipsa liberetur sumeret de ligno vite quo perfecte immortalis facta alimenta non requireret. Sic ergo immortalis et incorruptibilis condita caro hominis ut suam immortalitatem et incorruptionem per custodiam mandatorum dei custodiret, ut quod in hoc erat ut de illis lignis concessis manducaret, et ab hoc interdicto abstineret. Per hoc edulium immortalitatis dona conservaret. Illius tactu morte moreretur. Sic vero incorruptibilis et immortalis in fine erit caro nostra ut sicut angeli in eodem statu semper maneat, et corporalibus absque quibus ibi non erimus egere non possit.

Item postea proficimus et unde et quo homines facti sunt exponit. Et nunc breviter referimus, ut sexto die operato et sexto die dedicato [illegible] explicat masculum et feminam [illegible] in singulis generationibus [illegible] vivere et femina [illegible] masculum et feminam fecit eos. Voluit adde ad ymaginem dei quod unitate [illegible] etiam [illegible] feminam reliquit [illegible] in hoc loco [illegible] et si modo [illegible] non explicat in femina [illegible] benedictio qua dixit Crescite et multiplicamini [illegible] vi [illegible] et femine perficit. Non ergo damnande nuptie [illegible] benedictio [illegible] et si virginitas preferatur. Hec mee predicta sunt.

Hic habemus quod in actu matrimoniali que fit causa gignende prolis nullum est odio peccati. Immo intrum [illegible] benedictione dignum. Et hoc fuit preceptum in statu innocentie. Unde quidam honestus vir cepit valde cogitare de isto precepto et de omnibus ad quod omnes tenentur [illegible] credidit se obligari ad uxorem et proposuit ducere uxorem. Si ipse tunc [illegible] non bene respexerat scripturam sacram [illegible] devirginatione Johannis [illegible] Non accipias uxorem et non erunt tibi filii et filie. Et capitulo 19 Omnis qui reliquerit uxorem fratres aut filios centuplum accipiet. Ideo de uxore ducenda [illegible] habenda.

Item queritur et hoc satisfit. An equaliter fuit multiplicatio virorum et mulierum. Et dico quod sic. Et ratio est quia [illegible] Cum enim distinctio sexuum esset propter multiplicationem et ad hoc ut [illegible] electorum. Et illa multiplicatio ad omnes spiritus et hoc solum [illegible] [illegible] et completionem [illegible] electorum. Et illa multiplicatio ad omnes spiritus et hoc [illegible] [illegible] matrimonii [illegible] vir [illegible] Nec est si non satisfit tot fuisse mulieres quot viri [illegible] nulla mulier careret viro. Et nullus vir careret uxore. Nec bene esset plures viros cum nulla muliere [illegible] Nec plures [illegible] Rationem ad assignare apte per [illegible] effectum est difficile [illegible] [illegible] sic descendendo ad [illegible] naturalis et medicine [illegible] hic [illegible] theologie. Magna [illegible] est questio apud naturales et medicos de distinctione generationis maris et femine. Et queritur quomodo [illegible] femina generetur [illegible] non redditur a

Hoc [illegible] in factum [illegible] in actu [illegible]

[illegible]

d[illegible] . Semen a parte vasis susceptum . Si enim suscipitur a parte dextra . dicunt quod ibi generatur vir . propter fortem calorem qui ibi viget . Si in parte sinistra . sic generatur mulier . Si a[illegible] ro redditur ex parte commixtionis utriusque sexus . Si enim predominatur semen viri generatur masculus . Si semen mulieris . tunc trahit ad naturam suam . et generatur femella . Secundum vero triplex calorem . et spiritus in ipso existentis . tunc fit fortior coagulatio et complexio . et generatur sexus vigorosus . i. masculus . Si autem fuerit virtutis debilis . tunc fit coagulatio mollior . et fragilior . et generatur ex eo sexus infirmior . i. femineus . Hec autem vera 2a pars . et in [illegible] Nec alie [illegible] efficiunt nisi [illegible] . Non sicut volunt plures principaliter movent in generatione sine mixtione femine cum semine virili . Et ideo nec semen [illegible] mulieris habet semen viri [illegible] mixtum [illegible] . Nec locus matricis facit sexum distinctum principaliter [illegible] principaliter movens [illegible] Sed sit cooperans principaliter movens . Sive quod est fortitudo . vel debilitas in virtute seminis virilis . Alia questio . Cum ille actus coniugalis includat turpitudinem [illegible] p[illegible] . Et quod omnia actus qui fiunt et adhuc aliquibus est in precepto non est [illegible] [illegible] sit honorabilis tamen sunt [illegible] magis ut dicit apostolus ad ~~[illegible]~~ Ephe. v. c. [illegible] agere est quam pertinet ad [illegible] et ecclesiam . Cum ergo [illegible] a me [illegible] . Sed queritur homo verecundatur tantum cognoscere ipsa actum coniugalem exercere . Respondendum est secundum legem de [illegible] quantum ad [illegible] . et quantum ad fructum . et quantum ad actum . Et quantum ad hec 2a [illegible] erunt in paradiso . In statu vero nature [illegible] sunt honorabilia . quantum ad significationem . et [illegible] habent tamen pudorem anexum quantum ad actum . Quia dum homo utens [illegible] actum illum erubescit exercere coram aliis . et cum ipsa uxore . [illegible] et [illegible] assignatur [illegible] quod ipsa subiecta alicui parti corporis . et quod aliquando pars corporis [illegible] magis erubescit ipsa [illegible] de [illegible] . Et ideo magis verecundatur de ardore libidinis . eorum quod [illegible] in actu illo . [illegible] de [illegible] [illegible] sed in procedendo sicut [illegible] .

~~Nec~~ predicta de hominis formatione sufficiant consideratione . Si placent amplius aliorum doctorum aliqua hinc appositare lectorum [illegible] sit [illegible] sit homo . et quales dispositiones compositum in sua natura [illegible] ex parte mentis sive anime [illegible] ex parte corporis . Et quales ex parte hominis totius [illegible] in paradiso fuit collocatus . Quantum ad primum hoc [illegible] Hugo [illegible] de [illegible] pte 6ta ca 1o . Deus omnipotens cuius beatitudo nec augeri potest omnino . cum perfecta est . [illegible] [illegible] Sola caritate . nulla sua necessitate volens spiritus creavit ut eis illius bonitatem quod ipse erat et quo ipse beatus erat participes faceret . [illegible] quia hoc ad felicitatem angelorum illius boni [illegible] . ut gratum conditorum [illegible] . per quem glorificandus erat agnosceret . voluit ipse conditor partem [illegible] in sua conditione ostendere quod per modum in ipso facturus erat ex dignatione . Creatura [illegible] rationalem quam fecit ingessit partem in sua puritate persistere . partem cum corporeis indumentis [illegible] mis [illegible] copulavit integra manente [illegible] ad [illegible] regere . hec scilicet [illegible] et [illegible] futura societatis inter ipsum et spiritum rationalem in glorificatione eiusdem perficienda fuerat . [illegible] ut [illegible] ordinetur . quia quod tunc erat in conditione corporis spiritus hoc [illegible] per modum alicuius futuri erat ex dignatione assumptus spiritus sibi . Complevit ergo deus potestatem suam . et gratiam [illegible] [illegible] figurandum hominem quod postea exhibiturus erat hominem glorificandus . ut sciret homo omnia [illegible] potuit deus tam dispare naturam corporis et anime . ad unam federationem atque amicitiam coniungere et [illegible] [illegible] rationalis creature humilitatem [illegible] inferiorem ad sue glorie participationem sublimare . Rursum [illegible] [illegible] et tanta iocunditas vita ista [illegible] constat ex [illegible] spiritus in corpore . corpore corruptibili . quanta iocunditas fore . et quantum gaudium inter illa [illegible] spiritus rationalis [illegible] cum rationalis spiritus erit ad [illegible] creatorem suum . [illegible] Ne forte hoc ipsum ad depressionem eius pertinere videretur . adiunxit [illegible] dei . ut per modum cum eodem corpore glorificato ad [illegible] illorum [illegible] in sua puritate persistent sublimaretur . ut quod modo ex dispositione sui creatoris acceperat [illegible] gratia . per gratiam eiusdem per modum acciperet glorificandus . Sic ergo conditor deus rationales spiritus quos fecit unum forte per arbitrium [illegible] [illegible] voluntas sue dispositionis . illos quos in sua puritate reliquerat sursum in celo [illegible] [illegible] illos vero quos corporibus terrenis sociandos deorsum in terra humiliore dispositionis [illegible] [illegible] [illegible] obedientiam [illegible] et illi [illegible]

Et hoc etiam ... de ... ad ... quo ad ... et probatur ... liber ... vide infra

ut enim non crederent. Et isti abeo ut erant ad id ubi non erant accedunt ... cum isti pre-
missent et illi non ... ad id quod ... erant ... ad quod ... adunt ...
... cum eo essentiali quo ... corpus hominis ... corpus ...
dextra ... vero sine ... nichilo fingens.

Querunt autem quidam plurima de origine anime ipsius Ade, que scilicet fuit et unde creata fuit
et qualis creata fuit. Primo querit utrum anima ... sit de deo ... Et ...
... inspiravit in faciem eius spiraculum vite ... et progressum aliorum ...
... spiritus qui est ... hominis ... fuit inspiratum a deo
... de natura ... dicit ... in aliquo spirituum ... dixit eis accipite spiritum sanctum ... quod ...
ostendit ... deus ... spiraculum vite ... spiritum ...
... in ... hominis ...
... non est ... corporis ... anima ...
et ... non tradit ... anima ... non est ...
... divina sine ... Item si anima est ... aliquid ... semper ...
... non ... esse ... a deo ...
... quod ... est ... aliquid est ...
... blasphemia ...
... anima ...
... non ... possit ...
est ex deo ... anima est ...
... anima ... non est aliud ...
... deus ... ex deo ... de toto ... de parte ... de parte ...
... corporis ... quod est ...
et infinitum ... deus est immensus ... et infinitus ...
... nullus dubitet esse ... ad hanc dubitationem ... aliquorum ... posuerunt ...
... non est aliud ... nullus ... considerabant ...
... vero ... corpus ... cum deus nullus sit ...
... et absolute ... fuit ...
... et alia positio ...
impia ... quod ... sit de deo ... et natura ...
... anima ... in homine est
... ad ... et ... ad bonum et
... bona ... mala ...
... anima ... bonum est de deo natura ...
... cum ... esse cum ... et aliam ...
... posse ... ex ... et adhuc ...
... et ... in se duo opposita ... anima a deo ...
... esse de ... a ...
Et ideo alia positio est vera et catholica quod anima Ade non est ... de deo ...
ad ... in ... et ... et ... nullo ... habere ...
... sit nobilis ... Et ideo ... ad hoc ...
Ad illud ... quod ... deus inspiravit in faciem eius spiraculum vite ...
quod inspiravit ... quod ... fecit et ... corpori ... et insufflavit est
... hominis fecit ... corpori ... quando deus ... dicendo non
fuit ... vox ... Et quando insufflavit non fuit ... et ... cor-
poralibus ... non ... de ...

Deinde queritur utrum anima Ade fuit producta ex aliqua materia. Et ... non fuit producta
ex aliqua materia ... aliqua forma ... spiritualis aut
... quia ... et ...
... corporis ... non ...
... quia ... sine forma esse non potest ...
... esse ... Ade non fuit facta ex aliqua materia.
... in omni creatura ... quod est et quo est ... quo est forma
... videtur esse ... anima possit ... composita ex materia
Item ... immutabile est anima ... nullo

... de ... esse ... ad ...
... et ... ad ... anime ...
... et ... de ... esse videtur ... esse ...
... per ... incorporea ...

Marginalia

... quod ...
... de ...

... de deo et anima ...
... non ... immutabilis a
... in ...
... et ...
... de ...
... ex ...

Positio vera

Inspiravit
Insufflavit

eius qui materiam quere debemus. Hic vero angelos et animam esse mutabiles et ipsum hic [illegible]

Ex solutione huius questionis nota primo quod in pluribus multiplicatis opinionibus [illegible] et infructuosum esse opiniones. Et hec sola nobis sufficere puto si ea [illegible] tenenda et asserenda sunt [illegible]. Prima anima Ade fuisse poterit ex aliqua ma- [illegible] opinio [illegible] productionem anime [illegible] processit. Et non fuit [illegible] ex aliqua materia. Alia opinio [illegible] productam anime sola origine processit [illegible] Et [illegible] aliqui [illegible] alia [illegible] fuit ex aliqua materia. Nec enim [illegible] in anima [illegible] per verbum [illegible] Cum [illegible] possibile [illegible] et phanum [illegible] mutabiles et passibiles et a superiori natura et a corporea [illegible] possibile [illegible] mouere et pati [illegible] motus corporalis [illegible] Et ipsum [illegible] anima Ade [illegible] ex aliqua materia [illegible]

Attamen sine quibuslibet involucris et dissimulationibus [illegible] per hac [illegible] et veritati [illegible] creditum [illegible] fatemur a principio quando angeli facti sunt [illegible] de nichilo creatam [illegible] et factam et corpori sociatam [illegible] infundenda erat forma-

Deinde queritur utrum anima Ade fuit producta in corpore vel extra corpus

Et videtur quod extra. Anima enim Ade [illegible] quia [illegible] ad temporale [illegible] anima [illegible] corporis [illegible] tempus [illegible] anima sit res eterna [illegible] corpus sit res temporalis [illegible] anima humana non fuit [illegible] Item si anima Ade fuisset creata [illegible] corpus [illegible] deinde [illegible] ad deum [illegible] a deo [illegible] in malo angelis [illegible] anime Ade [illegible] corpore non dependeret [illegible] formam [illegible] corpus [illegible] anima Ade [illegible] corpore [illegible] tempore [illegible] formam [illegible] corporis [illegible] corpus humanum [illegible] anima Ade [illegible] corpus [illegible] formam et deinde anime inspiravit [illegible] corporis [illegible] motor [illegible] corpus [illegible] anima [illegible] corpus [illegible] Et ideo [illegible] corpus Ade [illegible] corporis [illegible] anima [illegible] motor et forma [illegible] corporis [illegible] motor et forma [illegible]

Hugo [illegible] de sacramentis parte 6a [illegible] anima in corpore [illegible] corpus creata sit [illegible] tanto [illegible] ignorare [illegible]

[illegible]

in hec ingenium hominis ad plenum extimet si hiis que difficilia sunt pertinaciter insistit
Sed potius si ea que scienda sunt prudenter discernit. Equaliter enim stultus est pre-
sumere in hiis que non possunt scrutari diffinire in hiis que non debent ignorari. Protra-
hit contemptum sine fidei sit et quam agnoscit. Et ea que indoctis sola servitus sua-
det desperanter investigare. Creavit igitur deus animam primi hominis de nichilo et inspiravit
eam corpori de terra primitus sumpto et formato. Dans ei potentiam et discretionem boni et mali ut
corpus ipsum sibi sociatum per suum ministerium per vitam regeret et in ipso homine suo esset
subditus racioni. Racio interior ut racione corporis moveret potentiam. Racio autem liberi arbitrio
moveretur a deo. Huic fine fere per totum concordat Bo[naventura] in suo breviloquio
Quod applicatur ad predicta. De anima vero huiusmodi sine racionali hec in summa tenenda sunt secundum
sacra doctrina scilicet quod ipsa est forma ens vivens intelligens et libertate utens. Forma quidem
ens non a seipsa nec de divina natura sed a deo de nichilo producta in esse deducta. Forma
vero vivens non ex natura extrinseca sed seipsa non vita mortali sed vita perpetua. Forma
vero intelligens non tantum creatura sed etiam creatricem essentiam ad cuius ymaginem facta est
preceptiva intelligentia et voluntate. Forma quoque libertate utens. Anima quippe est libera a coactione.
Huius vero et coactione libera fuit in statu innocentie licet non in statu nature lapse.
Hec autem libertas a coactione nichil aliud est quam facultas rationis et voluntatis que sunt potentie anime prin-
cipales. Racio autem ad intelligendum predictorum hec est. Quia enim primum principium sit beatissimum et
benevolentissimum ideo sua summa benivolentia beatitudine sua communicat creature tam spirituali
et proxime sed etiam corporali et longinque. Corporali tamen et longinque mediante [illegible] summa
lex divina hec est ut infima per media reducantur ad summa. Et ideo non tantum spiritus
angelicos et separatos fecit beatificabiles sed etiam spiritus coniunctos scilicet humanos. Est igitur anima racionalis
forma beatificabilis. Quia ad beatitudinem summam pervenire non est gloriosum nisi per meritum
nec meritum contingit nisi in eo quod voluntarie et libere fit. Ideo anime racionali libertatem
arbitrii dari oportuit per exclusionem omnis coactionis. Quia hec est de natura voluntatis ut
nullatenus possit cogi licet possit miseria affici et sine peccato. Similiter quia forma
beatificabilis est capax dei per memoriam intelligentiam et voluntatem [illegible] et hoc est esse
ad ymaginem trinitatis propter unitatem in essentia et trinitatem in potentiis ut visum est. Ideo [illegible]
ideo necesse fuit animam [illegible] et omnia esse intelligentem. Et per hoc dei ymagine insignitam. Ut
beatum est. Et quia [illegible] beatitudinem amittere. Nichil potest esse beatificabile nisi esset
incorruptibile et immortale. Necesse igitur fuit animam racionalem immortalem vita de sui natura esse viventem.
Ex hiis apparet quomodo [illegible] beatitudinis [illegible] imponit [illegible] ut anima ad
beatitudinem ordinata. Quia igitur ut est beatificabilis est immortalis. Ideo cum unitur corpori mortali potest
ab eo separari. Et per hoc non tantum forma est verum etiam hoc aliquid. Et ideo non tantum unitur
corpori ut perfectio verum etiam ut motor. Et sic perficit [illegible] quod movet per potentiam. Et quia
ipsa non tantum dat esse verum etiam sentire et intelligere et vivere. Ideo potentia habet vegetativam
sensitivam et intellectivam. Ita quod per potentiam vegetativam nutrit augmentat. Generat ut quod
nutrit ut quale augmentat ut quantum per sensitivam vero apprehendit sensibilia retinet
apprehensa componit et dividit retenta. Apprehendit quidem per sensum exteriorem quinque per
[illegible] corpora principalia. Retinet per memoriam. Componit
et dividit per fantasiam que est prima vis collectiva per intellectum autem discernit verum
refugit malum et appetit bonum. Verum quidem discernit per racionalem. Malum repellit per ira-
scibilem. Bonum appetit per concupiscibilem.
Quod autem anima primi hominis et cuiuslibet alterius sit racionalis. Apparet ex actibus manifeste
Actus enim primi sunt secundum racionis potentias ponentes vim ipsi essencie. Formam eius. Distinguere
verum a falso ut bonum a malo artes invenire et inspirare libere velle et [illegible]
indicat aliquid esse precipuum in homine quod non est in aliis animantibus brutis [illegible]
Figura etiam corporis indicium est quod differens est forma que perficit corpus humanum.
Cum enim alia corpora animalium sint inclinata ad terram. Corpus humanum naturaliter est erec-
tum ad celum. Et per hoc indicatur precipuum formale esse inclusum quod ad superiora et
celestia ordinatur. Hec autem est anima racionalis sola [illegible]
Ex ipsa etiam diversa membrorum hec deprehenditur. Ex lingua que est instrumentum locutionis
manu que est organum organorum et [illegible] racionem [illegible]
est homini [illegible] et ad celum se extollens [illegible]. Et hec [illegible]

libertas a coactione

Anima est forma beatifi-cabilis

creavit

Racionalis anima

ut plenius [illegible]

anima

[illegible] appetitui regia praeterea. Deinde quia solus ita formatus est homo. Cetera quidem enim animantia prona sunt corpore, et in deorsum pectore ordinata et inclinata. Manifestatur dignitas hominis [illegible] ostenditur. Dum aspicit illa quae [illegible] esse subiecta potentie [illegible] habet autem homo [illegible] dignitatis. Nam aliis quidem animalibus anteriora membra corporis pedes sunt. In homine autem [illegible] hec membra manus effecte sunt. Quia [illegible] eius habitum [illegible] eius videbat [illegible] esse [illegible] Cum geminis pedibus [illegible] constancia [illegible] formaret. Et si [illegible] rationabili nature [illegible] [illegible] esse [illegible] delinqueret. Non solum [illegible] et [illegible] et intelligere [illegible] respicere [illegible] litteris [illegible] signum. Et quidem nec ista [illegible] rationalis [illegible] dignitatis [illegible] quod loqui possumus et manibus [illegible] [illegible] elevatur [illegible]. Ex ipsa [illegible] distinctione corporis [illegible] dextram et sinistram ante et retro [illegible] et deorsum in corpore humano [illegible] interior [illegible] esse intellectualis. Solum [illegible] et corpus humanum [illegible] disposicionem [illegible] [illegible] intellectualem [illegible] [illegible] notitia [illegible] nichil [illegible] esse et [illegible] intelligere [illegible] esse.

Si autem queritur utrum in Adam fuit aliqua alia forma substantialis cum anima intellectiva[+]. Et videntur [illegible] doctores [illegible] philosophi. [illegible] fuit alia forma substantialis incompleta cum anima [illegible] intellectiva. Et ita [illegible] [illegible] de potentia [illegible] materie [illegible] et materia [illegible] composita [illegible] [illegible] aliquibus [illegible] disposicionibus [illegible] est materia [illegible] et [illegible] ad [illegible] anima intellectiva [illegible] formam [illegible] intellectiva [illegible] materia [illegible] in esse substantiali et [illegible] plene [illegible]. Et ideo recedente intellectiva [illegible] fieri [illegible] [illegible] ad [illegible] materie [illegible] naturalis. [illegible] corpus Christi [illegible] in quo talis [illegible] non fuit facta [illegible] divina hec supernaturalis [illegible]. Nec [illegible] fuit [illegible] in corpore [illegible] de corpore autem Christi [illegible] est. Nec composita ex materia et illa forma incompleta [illegible] plene [illegible] corporis [illegible] corpus [illegible] [illegible] et [illegible] reductionem [illegible] ita complete [illegible] [illegible] substantia [illegible] materia [illegible]. Nec ita a [illegible] reducitur ad [illegible] substantiale [illegible] per autem intellectivam [illegible] homo [illegible] [illegible] completa substantia. Et [illegible] completum corpus [illegible]. Ex predictis potest videri [illegible] [illegible] incompleta et indeterminata [illegible] materie [illegible] ex ipsa et forma elementari [illegible] [illegible] completam et indeterminatam [illegible] materie [illegible] ad recipiendum intellectivam ex ipsa et intellectiva [illegible]

Et ita in Adam ut [illegible] hominem cum anima intellectiva aliquam formam incompletam [illegible] de potentia materie disponentem [illegible] ad intellectivam recipiendam. [illegible] per separacionem intellective [illegible] aliqua accidentia [illegible] Et [illegible] aliqua accidentia [illegible] [illegible] [illegible] filius carnalis non habet esse [illegible] a patre [illegible] materia [illegible] intellectiva [illegible] a creante [illegible] aliquam formam [illegible] de potentia materie completam [illegible] corpore [illegible] [illegible] habere esse [illegible] a patre. [illegible] [illegible] originale [illegible] [illegible] in [illegible] super illud [illegible] homo quidam descendebat

Et [illegible] [illegible] [illegible] in parentibus [illegible] [illegible] in [illegible] per aliquem [illegible] actio. Nec [illegible] intellective. Nec [illegible] [illegible] in Adam [illegible] [illegible] [illegible] illa [illegible] per aliquam disposicionem [illegible] de potentia materie [illegible] [illegible] ordine [illegible] intellective [illegible] ita disposicio [illegible] materia [illegible] non potest [illegible] aliqua forma substantialis. Non [illegible] potest [illegible] illa disposicio [illegible] [illegible] intellective ordine [illegible] non debet [illegible] [illegible] ordine [illegible] videtur esse [illegible] [illegible] homine non est alia forma [illegible] intellectiva [illegible] anima intellectiva [illegible] [illegible] separata fuit a suo corpore [illegible]

[illegible] theologi

[+] et [illegible] forma [illegible] forma [illegible] corpore [illegible] forme [illegible] et [illegible] Et videntur

[illegible] in Jericho [illegible]

in [illegible] illius [illegible] corporeitas in [illegible] prius. Et [illegible] in [illegible] corpus
positum in sepulcro cum illo [illegible] Christi [illegible] quod [illegible] quod est [illegible]

Hiis premissis procedendum est ad quiditatem anime sive diffinitionem

Anima diffinitur extra in [illegible]

Diffinitur anima sic complexive ad [illegible] efficientem. Anima est deiforme spiraculum vite. Et hoc accipitur ex illo passu ubi dicitur: Et inspiravit in faciem eius spiraculum vite. Vel [illegible] sic: [illegible] est creatura intelligens [illegible] dubitandum quod [illegible] habet [illegible] esse a deo [illegible] creata [illegible] non [illegible] quod deus inspiravit [illegible] et non [illegible] est [illegible] de [illegible] Et [illegible] incorporea [illegible] et non [illegible] est [illegible] de [illegible] ut [illegible] est. Nec de [illegible] procedens [illegible] facta a deo, et ita facta ut eius natura nulla corporis natura [illegible] inmortalis anime [illegible]. Et per hoc [illegible] Sic etiam [illegible] Augustinus [illegible] ad orosium. Sic anima [illegible] homo [illegible] ita [illegible] anime quotidie ab ipso creantur. Et in hoc [illegible] omnibus hominibus singillatim [illegible] dari [illegible]. Et sic [illegible] homini. Ut [illegible] Augustinus [illegible] de [illegible] esse ab initio [illegible] intellectuales [illegible]. Nec [illegible] corporibus [illegible] seminari [illegible] et [illegible] et aliqui [illegible] anime [illegible] corpus [illegible] per [illegible] seminari [illegible] anime humane corpus [illegible] matrice et [illegible] formam [illegible] corpore [illegible] corpus. Et [illegible] completum et perfectum in humano [illegible] et [illegible] Anima spiritualis [illegible] esse completam et perfectam [illegible] corporis [illegible] sic [illegible] arbor [illegible] cogitacionum [illegible]

Vita est anima completiva [illegible]

[illegible] homo habet animam [illegible] corpore [illegible] anime [illegible] anima [illegible] racionalis [illegible] ad varios [illegible] instrumenta [illegible]

Et multa tangit Augustinus de viribus anime libro de quantitate anime dicens: [illegible] anima est quod corpus [illegible] Collige [illegible] corpus [illegible] ut [illegible] pulchra [illegible] in pulchre. [illegible] in [illegible] gradu [illegible] [illegible] anime in [illegible] quod [illegible] anima [illegible] calida et frigida aspera lenia dura mollia levia gravia [illegible] odore sapore sonos formas [illegible] olfaciendo videndo [illegible] sentit [illegible] corporis [illegible] appetit [illegible] fugit. [illegible] Ergo [illegible] attolle [illegible] gradum [illegible] homini [illegible] cogitacione [illegible] [illegible] tot artificia [illegible] tot [illegible] edificiorum [illegible] in [illegible] in pictura [illegible] figmentis. Tot gentium lingwe tot [illegible] tot nova [illegible] libros [illegible] ad [illegible] et [illegible]

[illegible] sive in familia sive domi militie [illegible] in re publica sive [illegible] eloquentie [illegible] ludendi ac [illegible] disciplina [illegible] et [illegible] magna. Hec et [illegible] hominum [illegible] Suscipe igitur [illegible] gradum [illegible] bonitas [illegible] bona [illegible] Et [illegible] magis [illegible] delectabilis [illegible] magis [illegible] a [illegible] caritatem.

Anima diffinitur extra in corpore

Vita est anima completiva [illegible]

Ammatio

Sensus sive [illegible]

1

2

3

Ars

fluvios

virtus

[illegible]

1 [illegible] animatio
2 [illegible] sensus
3 [illegible] ars
4 [illegible] virtus
5 [illegible] tranquillitas
6 [illegible] ingressio
7 [illegible] contemplatio

ac mundissimam reddere. Nichil quippe velle alicui quod sibi nolit accidere. Sequi auctoritates atque precepta sapientum. Et per hoc loqui sibi deum credere. In hoc tamen precellentissimo actu anime est adhuc labor. Et contra huius mundi molestias atque blandicias magnus acerrimusque conflictus. Sed cum anima fuerit ab omni labe libera maculisque diluta, tunc quasi sedens in seipsa letissime tenet [illegible] omnino aliquid metuit sibi. Et hic iste quartus gradus. Aliud est enim effugere aliud tenere puritatem. Et alia prorsus actio qua se inquinatam remigrat, alia qua non patitur se rursus inquinari. In hoc gradu ... concipit quanta sit, quod cum conceperit, tunc vero ingenti gaudio et incredibili fiducia pergit ad deum, id est in ipsam contemplacionem veritatis. Et illud per quod tantum laboratum est altissimum et preciosissimum est premium. Sed hic actio id est appetitus intelligendi ea que vere summeque sunt, summus aspectus anime quo perfectiorem meliorem rectioremque non habet. Septimus ergo erit iste tamen aspiracio et providencia. Aliud enim mundare ipsum oculum anime ne frustra et temere aspiciat et prave videat. Aliud ea sanitatem custodire atque firmare. Aliud vero ... quod videndum est dirigere. Iam vero in ipsa visione atque contemplacione veritatis que septimus atque ultimus anime gradus est. Neque iam gradus sed quedam mansio quo illis gradibus pervenitur.

7us tranquillitas · 6us ingressio · 1us contemplacio

Circa predictam diffinicionem posset sic obici ad explecionem illius diffinicionis scilicet cum dicitur deiforme spiraculum vite, hoc totum posset convenire angelo. Deiformis enim est et spiratur a deo spiraculum vite. Respondeo quod ibi deiforme dicitur ad differenciam anime irrationabilis, spiraculum vite dicitur ad differenciam angeli. Angelus enim etsi inspiratur a deo ... vita, non tamen est spiraculum vite corporis. Et hoc modo intelligitur diffinicio anime et distinguitur ab angelo.

Diffinicio eius alia in comparacione ad corpus quod suscipit anima. Secundum Augustinum libro de anima et spiritu: Anima est substancia quedam incorporea racionis particeps regendo corpori accommodata. In hoc quod dicitur substancia differt ab accidente. In hoc autem quod dicitur incorporea differt ab ipso corpore quod habet triam dimensionem. In hoc autem quod dicitur racionis particeps differt ab anima irrationali. In hoc quod est regendo corpori accommodata differt ab angelo qui dicitur substancia incorporea racionis particeps quidem sed non regendo corpori accommodatur. Et si opponatur quod Raphael angelus assumpsit corpus, regit illud, ergo accommodatur corpori regendo, ergo non differt secundum hanc ... ab angelo. Respondeo quod regere corpus dupliciter: vel ut per illud moveat [illegible], et sic convenit angelo, vel ut per illud vivificet, et solum convenit anime. Et hoc est dictum quod anima ... quod corpus vivificat, non sic dicitur angelus.

de anima et spiritu

Et in libro de cognicione vere vite capitulo x Augustinus sic explanat predictam diffinicionem: spiritus est substancia incorporea corporis sui vita invisibilis, impalpabilis, mutabilis, illocalis. D. anima [illegible] nec quantitate metitur nec qualitate formatur vel coloratur, impalpabilis, [illegible], illocalis, palpabilis. Et nota quod sic scribitur hec diffinicio: quod sit spiritus et corpora substancia ... anime ... [illegible] et vivat ... [illegible] ... invisibilis ... [illegible] ... Hanc esse impalpabilem ... [illegible] ... Est et mutabilis ... [illegible] ... Est autem illocalis ... [illegible] ... Sed ut calor igni illocaliter inest, sic anima toto corpori illocaliter implet. Sed ut ... calor invisibilis et [illegible] ... ignis est visibilis et palpabilis et visibile corpus ... [illegible] ... Hec ergo est impalpabilis ... [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... ut longitudine ... [illegible] ... [illegible] ... Est intellectualis ... [illegible] ... laborat.

sentire · impalpabilis et [illegible] sentire

Et secundum Augustinum libro 83 questionum · et in libro

li° de spiritu anime et libro de libero arbitrio primo homine est superior certe quod sibi subiectis nota sint. Ipsa enim anima rationalis inter cetera que sunt a deo condita omnia superat et deo propinquior est quando pura est. Eique in quantum caritate coheserit tantum ab eo lumine illo intelligibili perfusa et illustrata cernit non per corporeos oculos sed per ipsius principale quo excellit per intelligentiam suam. Et ergo anima per talem se subiectam sit sublimior et fit melior, quia si in hanc lucem visibilem ita per subiectam sit sublimior [illegible] laudandus creator. Ipsa tamen enim anima deum perfectissime proxima caritate laudandus est. Non solum quia peccatoribus suis iuste ordinatis et quia tales [illegible] per servitute nullo[s] habet corporalis dignitate superant. Degenerant tamen anime laudat. Omnis anima omni corpore melior est. Omnis peccatrix anima quo ardens sub iugo tendit nulla quantacumque corporis offertur. Peccato anima aufert illi quod anima est [illegible] nullo pecto amittit ut corpore melior sit. Omnis peccatrices anime meliores sunt quam corpora quorum quamvis splendidissimum fulgor. Et si in ordine creaturae corporeorum ab ipsa sederet [illegible] ad ultimum [illegible] gradatim corpore [illegible] pulchritudo [illegible] Unde ut inspicere [illegible] quod est [illegible] est [illegible] veritatis est [illegible]. Ordine [illegible] quanto [illegible] anima [illegible] diminuitur [illegible] peccatis [illegible] corporis [illegible] sine ulla dubitatione superabit [illegible] inferior [illegible] corpore celesti. Cum corpore [illegible] Quod autem rationalis anime [illegible] omnibus [illegible] deus [illegible] Et ideo [illegible] ab eo anima corpore [illegible] superior illa solus deus [illegible] superior illa solum corpus. Preceptis et [illegible] rationalis anima [illegible] deberet regere. Ex quibus predictis [illegible] Augustinus li. [illegible] decimo capitulo xxiiii. Omni corpori preferatur anima [illegible] natura. Et li. [illegible] capitulo [illegible] quod anima est corpore melior [illegible] corpore [illegible] Ideo [illegible] hanc anime dignitatem li° [illegible] Augustinus ad deum [illegible] [illegible] O deus [illegible] superior [illegible] [illegible] Sed ergo [illegible] corpore [illegible] tu [illegible] anima [illegible] [illegible] solo [illegible] possideretur ad solatium [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] ab anima humana [illegible] [illegible] bonum superius possidet. [illegible] possessio [illegible] fit [illegible] ad [illegible] [illegible] superiora [illegible] illum [illegible] sententie [illegible] [illegible] Et [illegible] gloriosus [illegible] [illegible] [illegible] corpore [illegible] [illegible] propriam [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] corpore et in toto tota est et [illegible] parte tota [illegible] Augustinus li. [illegible] decimo capitulo [illegible].

Insuper predictis Hugonis li° primo de sacramentis de natura anime ac dignitate illius applico sumens dicit [illegible] ille venerabilis doctor quod voluntas anime [illegible] [illegible] habet non solum motu corporis obediens sed motum sensualitatis [illegible] Nunc vero quia [illegible] [illegible] ipsa non tenuit. [illegible] adhuc ex indulgentia [illegible] motum corporis obedientem. Ex vindicta autem motum sensualitatis [illegible] [illegible] aliquod [illegible] impetus [illegible] aut corroborata coherceri [illegible] moderatum [illegible] motum sensualitatis [illegible] motum mentis [illegible] et corporis motum [illegible] subditum est illi et tunc [illegible] regere [illegible] corpore [illegible] [illegible] [illegible] corporis [illegible] et [illegible] membra sua arma iustitie. Et sic [illegible] motum mentis et motum corporis [illegible] motum sensualitatis et [illegible] iusta et iniusta [illegible].

Anima autem ipse rationalis ideo duplici sensu instructa est ut et visibilia foris caperet per carnem. Et invisibilia intus per rationem. [illegible] et visibilia et invisibilia ad laudem [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] operibus sunt [illegible] et rationali creatura laudaretur [illegible] [illegible] operatur [illegible] [illegible] esset laus dei [illegible] rationali creature opera dei ut [illegible] intus et foris [illegible] et [illegible] [illegible] ad dilectionem [illegible] [illegible] creatura [illegible] creatura aliud [illegible] [illegible] foris erat. [illegible] angelorum intus erat et [illegible] brutorum [illegible] foris erat [illegible] [illegible] intus erat [illegible] et per ea que foris erant [illegible] [illegible] foris erat [illegible] visibilia que foris [illegible] per ea [illegible] invisibilia que intus erant [illegible] visibilia videret in ipsis visibilibus videns. [illegible] visibilia et invisibilia cognoscenti [illegible]

oculum qui visibilia viderent invisibilia in eis viderent / Alium sensum quo invisibilia perciperet
in summis infima comprehendit Per sensum quo visibilia contingeret et in infimis summa
non caperet / Sic itaque una natura erat cui sensus totus intus erat / Et alia creatura cui
sensus totus foris erat / Et positus est in medio homo ut intus et foris sensum haberet
intus ad invisibilia / foris ad visibilia / intus per sensum rationis / foris per sensum carnis
ut ingrederetur et contemplaretur / et egrederetur et contemplaretur / foris per sensum carnis
opera sapientie / ut utrumque contemplaretur et utrobique reficeretur / videret et gauderet / intus sapientiam / foris
et laudaret / Sapientia pastura intus erat / Opus sapientie pastura foris erat / amaret
sensus homo ut ad utrumque iret / et in utroque refectionem inveniret / Et ad inspirationem
refectionem per dilectionem / Sapientia liber erat scriptus intus / Opus sapientie liber
erat scriptus foris / Voluit autem alium postea aliter scribi foris sapientia ut manifestius
sive videretur et profectius cognosceretur / ut oculus hominis illuminaretur ad scripturas
cum caligaverit ad primum / Fecit ergo deus opus secundum primum / et illud evidentius
cum non solum demonstravit sed illuminavit assumpsit carnem non amittens divinitatem / Et
est liber scriptus intus et foris / foris in humanitate / intus in divinitate ut foris legeretur per
imitationem / intus per contemplationem / foris ad sanitatem / intus ad felicitatem / foris ad meritum
intus ad gaudium / intus [illegible] cum foris vita [illegible] et [illegible] liber [illegible] ad
semel [illegible] scriptus et bis foris / foris primo per visibilium conditionem / secundo foris per carnis
assumptionem / primo ad cognoscendum / secundo ad sanandum / primo ad naturam / secundo contra culpam / primo
ut ad [illegible] secundo ut verbum [illegible] et natura [illegible] /

Prima vero hominis ex duplici natura compacti fuit / ut totus beatificaretur duo illi
bona conditor summus a principio preparabat unum invisibile alterum visibile / unum corporale
alterum spirituale / unum temporale alterum eternum / utrumque plenum et utrumque in suo genere perfectum
unum carni unum spiritui ut in uno sensus carnis / ad iocunditatem foveretur
mens ad felicitatem repleretur / Carni visibilia / spiritui invisibilia / Carni ad solatium / in altero
ad gaudium / Ex hiis bonis unum dedit aliud [illegible] [illegible] ad solatium
ut [illegible] / Et visibile cum bonum gratis dedit / Et [illegible] possideret / Alterum
meritis [illegible] proposuit / ut ex dono gratuito [illegible] et [illegible] invisibile erat
et fides [illegible].

Sit itaque de productione hominis aliqualiter [illegible]
in [illegible] dictum est / et hoc signanter quo ad [illegible] / [illegible]
Et alia plura per quandam digressionem [illegible]
[illegible] ad hunc [illegible] habemus tractatum et sermonem

Regula / Omnis / [illegible] vocalis / omnis immortalis et / omnis ymago dei

Benedixit que illis deus et ait Crescite et multiplicamini etc.

Hic consequenter describitur hominis [illegible] ut supra
ad [illegible] secundo [illegible] ad [illegible] ibi dixit que deus etc. Et primo [illegible]
Circa primum [illegible] que [illegible] humana conservatur per generationem maxime post lapsum per
que [illegible] homo moriendo [illegible] / Et hoc est quod dicitur benedixitque i. bona [illegible]
multiplicandi contulit illis [illegible] et [illegible] in ipso / Dicit que ista benedictio
est dei ordinatio ad multiplicationem individuorum in natura humana per generationem / Ideo se
dicitur et ait Crescite et multiplicamini i. fecunditatis [illegible] accipite / et replete terram
et per [illegible] / et subiicite eam / et dominamini piscibus maris et volatilibus celi et universis animantibus que moventur super terram / Et do
[illegible] quod vacua [illegible] et [illegible] per [illegible] in [illegible]
[illegible] consulendo deus dixit dicens [illegible] eis [illegible] visibilibus ut
dominemini [illegible] in inferiore parte mundi que per singula [illegible] ut habetur etc.

Si quo queritur hic qua utilitate homo dominatum [illegible] excepit et
precepit et ad quos usus que ut solatia sunt hic [illegible] homini si non peccaret
Non enim hic ad [illegible] et arbores [illegible] primo homini [illegible] sunt / [illegible] / quia
forte penitus [illegible] deus [illegible] [illegible] [illegible] que [illegible]
ea [illegible] quibus se [illegible] posset [illegible] sed ex hiis alimentum
et indumenta / et laboris adminiculum [illegible] a conditore [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] subiecta esse voluit
et [illegible] bestias et serpentes [illegible] esse [illegible] aures [illegible] sensisse

~~[illegible]~~
~~[illegible] multiplicamini [illegible] etc.~~

homo

hec [illegible] aliqui [illegible]

hec hic [illegible] aliqui

Et videtur quod non [illegible]

Circa precedentem lectionem queritur de generatione filiorum. Et primo queritur utrum primi parentes in statu innocentie filios procreassent [illegible] filios procreassent. [illegible]

De coniunctione viri et femine [illegible] fuit an peccatum [illegible] in paradiso terrestri fuisset per carnalem copulam filios generare [illegible] in paradiso terrestri [illegible] corpora [illegible] non esset [illegible] [illegible] non est [illegible] divisio [illegible] corporalis [illegible] [illegible] non est divisio [illegible] corporum [illegible] [illegible] recipiunt [illegible] corruptionem [illegible] habebant corpora [illegible] [illegible] viri et femine [illegible] [illegible] non fuit [illegible] [illegible] subierunt corruptionem [illegible] primi parentes si stetissent procreassent [illegible] in terrestri paradiso nulla fuisset [illegible] ergo non est per carnalem filios in [illegible] [illegible] filios non procreassent. Item homo habet [illegible] cum angelis [illegible] [illegible] ex una parte [illegible] cum angelis [illegible] illud [illegible] quod habet cum [illegible] est [illegible] [illegible] ad [illegible] quod convenit cum angelis non est [illegible] [illegible] per aliud [illegible] ad completionem numeri electorum. Ergo homo in statu innocentie [illegible] [illegible] angelis non erat in illo statu [illegible] sed alia [illegible]

Item [illegible] superfluitas alimenti [illegible] in corpore [illegible] in statu innocentie nichil fuisset superfluum [illegible] nulla fuisset [illegible] divisio [illegible] multiplicatio filiorum per carnalem copulam fieri non [illegible] per carnalem copulam filios non genuissent in statu innocentie.

In contrarium [illegible] constat quod ante peccatum habebant [illegible] [illegible] et a [illegible] potuisset [illegible] actus sine libidine [illegible] libido sit pena peccati. Ergo [illegible] innocentie [illegible] potuerunt generare [illegible] infra in 2 capitulo [illegible] adiutorium viri [illegible] non ad aliud [illegible] ad generandum [illegible] est per carnalem copulam [illegible] ad [illegible] aliud opus magis potuisset adiuvari vir a viro quam a muliere. Ergo [illegible] quod in statu innocentie per carnalem copulam filios genuissent. Item si multiplicatio filiorum et [illegible] fieret alio [illegible] esset [illegible] sexus cum distinctio sexus [illegible] ordinetur ad [illegible] et [illegible] [illegible] ad generandum filios ad cultum dei. Item [illegible] corpus esset [illegible] animale [illegible] [illegible] spirituale [illegible] corinthios 15 [illegible] animale [illegible] quod spirituale [illegible] animale non [illegible] [illegible] ergo quod [illegible] in statu innocentie [illegible] filios per carnalem copulam in paradiso terrestri. Et [illegible] in 2° [illegible] non [illegible] [illegible] homines in paradiso [illegible] sine omni peccato et macula carnali copula convenissent. Et [illegible] [illegible] genuissent filios in paradiso per coitum maritalem.

[illegible] ad hoc [illegible] dicit quod [illegible] opinionem illorum qui dixerunt quod homines non fuissent multiplicati [illegible] non [illegible] [illegible] per carnalem copulam [illegible] [illegible] sicut angeli [illegible] opinionem [illegible] fuisse [illegible] per [illegible] filios genuissent. Homo cum [illegible] primi parentes in paradiso terrestri per carnalem copulam filios genuissent [illegible] ante peccatum corpus animale habebat [illegible] aliquibus indigebat [illegible] esse [illegible] ge-re filios per carnalem copulam [illegible] cum animalibus [illegible] convenit [illegible] [illegible] concordat [illegible] [illegible] non fuisse [illegible] [illegible] non procreassent [illegible] aliud [illegible] nisi per [illegible] fuisset peccatum hominis 14 [illegible] dicere [illegible] est. Huic [illegible] concordat quod [illegible] ad [illegible] sit [illegible] [illegible] pariendi [illegible] subtrahit.

Et tunc ad instantiam [illegible] [illegible] conveniret [illegible] mortalia [illegible] intelligendum illorum [illegible] habent possibilitatem moriendi licet numquam moriantur. Unde Adam licet esset immortalis [illegible] potens non mori [illegible] erat mortalis [illegible] potens mori [illegible] possibilis [illegible] non aut [illegible] quod [illegible] non sit mortalis [illegible] qui habent [illegible] moriendi [illegible] ad [illegible] argumentum [illegible] subierunt corruptionem [illegible] si [illegible] relinquerunt. Homines autem si non peccassent [illegible] conditiones a corruptione fuissent [illegible]

Ad aliud quod homo habet [illegible] cum animalibus ex una parte [illegible] licet generare sit [illegible] homini cum brutis non tamen generare filios ad cultum dei. Generatio enim respicit conservationem speciei et sic est [illegible] cum animalibus. Respicit etiam multiplicationem [illegible] speciei ad cultum dei [illegible] non est commune [illegible] et hoc modo esset homini et fuisset si stetisset in statu innocentie.

Ad ultimum [illegible] est superfluitas alimenti [illegible] corpore [illegible] nichil fuisset superfluum [illegible] est loquendo de superfluo individuo et speciei [illegible] [illegible] sit superfluum individuo tamen est necessarium ad [illegible] speciei

[illegible] semen mulieris. Unde sic dicit Albertus xv de animalibus c° de causa [illegible] et
feminitatis humida mulieris que dicitur sperma non habet in se virtutem generativam sed
passivam ut in ea fiat generatio. Et ideo ad [illegible] respondetur sperma viri [illegible]
activum predicandum. Unde Albertus xv de animalibus c° [illegible] dicit quod semen viri involvitur cum
matrice et perfunditur in materia ut sit operator membrorum et ducat ydoneam
[illegible] ad membra.

Deinde queritur

Utrum in paradiso [illegible] per quemcumque carnalem copulam fuisset prolis generatio.
Et videtur quod non. [illegible] sunt comedere et [illegible] actus [illegible]. Si in
statu innocentie debebat homo satisfacere [illegible] appetitui [illegible] ergo [illegible] appeti-
tu [illegible] quemcumque ergo copulam appetivisset uxorem carnaliter cognovisset [illegible]
fuisset in statu in quo [illegible] actum potuisset [illegible] sine [illegible]. Sed
in oppositum arguitur. In statu innocentie quamdiu homo permansisset [illegible] recepisset fructum ex
ea quam [illegible] post peccatum infecta est. [illegible] post peccatum [illegible] infra
c° 3° maledicta terra in opere tuo. Ergo a simili [illegible] homo permansisset in [illegible]
[illegible] in illa fructus [illegible] genuisset. Ad hanc questionem [illegible] asserendo quod per
quemcumque carnalem copulam fuisset in paradiso [illegible] prolis generatio. [illegible]
[illegible] vacuum. Unde [illegible] in actum [illegible] nisi [illegible]
[illegible] nulla [illegible] esse [illegible] ad illud [illegible] est
[illegible] fuit homo [illegible] in innocentie ad [illegible]
[illegible] in statu innocentie [illegible] dicitur [illegible] non
debebat appetere [illegible] existere in statu in quo [illegible]
[illegible] uxori carnaliter copulatus fuisset [illegible]
[illegible] nisi [illegible] tempore quo per illum actum [illegible]
[illegible] semine viri [illegible] fuisset [illegible] apta fuisset
[illegible] copula fuisset [illegible]
[illegible] comedere [illegible] cognoscere [illegible]
carnalem copulam appetivisset nisi quando [illegible] ad generationem aptum [illegible]
[illegible] super [illegible] longe [illegible]
[illegible] inobedientis carnis [illegible] sic homo
[illegible] in statu innocentie [illegible] actu quo cognovisset uxorem [illegible] recepisset ex ea [illegible]
[illegible] loco et tempore [illegible] ordinate cognoscere [illegible] habebat impeditum
[illegible] recepisset [illegible] exigentia [illegible] ordinatis et sufficientia [illegible]
[illegible] et [illegible]

[illegible] in statu innocentie fuisset sexuum commixtio. [illegible] in illo statu
absque dubio habebat homo [illegible] ex homine. Et hoc attestatur auctoritas scripture. Et in
genesis [illegible] homini in statu innocentie [illegible] dictum est crescite et multiplicamini et replete terram. Et alius textus [illegible] adiutorium [illegible] esse
facta. Ratio [illegible] consonat [illegible] potentia generandi spectat ad complementum
nature [illegible] ad [illegible] et perfectionem [illegible] Et quia [illegible]
[illegible] perfectior erat [illegible] in statu [illegible]. Et si homo [illegible] fuisset
[illegible] est [illegible] in statu innocentie [illegible]
potuisset et genuisset. Et hoc [illegible]
[illegible] fuisset [illegible] et [illegible]
est in statu [illegible] actu [illegible]
[illegible] multiplicatur [illegible]
[illegible] in statu illo [illegible] actus [illegible]
actus generativus ad [illegible] speciei [illegible] agens [illegible] in
[illegible] et patiens [illegible]
[illegible] agit et patitur et [illegible] et [illegible] in
[illegible] ut agens [illegible] ut patiens [illegible]
fuisset ad [illegible] et femina [illegible] nec vir nec [illegible]
[illegible] sufficienter ad [illegible] in paradiso fuisset [illegible] ad alterum et

mutuum sibi praeberent auxilium in generatione prolis ad multiplicandum genus humanum. Et ideo generando fuit eis virtus coniuncta [illegible] et ostenderent quod si homo stetisset et generatio esset et sexuum commixtio. Et etiam ista est vera secundum [illegible] distinctio sexuum non est nisi propter generationem. Sed in plantis sine coniunctione distinctio fuit in [illegible] sed in aliis [illegible] sexus distincti ad unum effectum non generant nisi coniungantur. Unde quod si homo stetisset vir et mulier commixti essent. Et alie rationes possent adduci.

Consequenter quaeritur utrum in illa sexuum commixtione esset seminum decisio. Sed [illegible] quod cum ignis sit prolis generatio et de ordine et parte naturae humanae fit per commixtionem et commixtionem duorum sexuum in hominibus. Cum vir plus se habet per modum maris et efficientis in generatione mulier vero magis se habet per modum agentis sicut artifex. Femina vero mulier per modum patientis sicut se materia. Et quia vir maris plus recipit seminis mulier et efficientis sive activi plus recipit seminis [illegible] secundum philosophum [illegible] de animalibus. Sed [illegible] ad perfectionem effectus agentis cum patienti [illegible] ad generationem fieri seminum commixtio quae fieri non posset sine decisione seminis ab utroque facta parte. Et ideo oportebat ab utroque fieri decisionem [illegible] et aliquod particulare [illegible] in muliere quam a viro [illegible] esset virtus et ratio seminalis. [illegible] corporis propagandi. Et iste ordo non [illegible] modo lapse [illegible] institute. Et [illegible] hoc se [illegible] a prima conditione habuerunt vir et mulier vasa susceptibilia et idonea ad humoris seminis generationem et decisionem et commixtionem. Et illa sunt quae sunt organa virtutis generativae [illegible] in generatione prolis [illegible] et semine dependet [illegible] si homo generaret tunc si quod competebat creaturae in statu innocentiae fuisset commixtio seminum.

Deinde quaeritur utrum in illa seminis emissione esset delectationis intensio. Et videtur ad hoc dubium sine augustinus. Quod [illegible] est duplex modus [illegible] Quidam enim dicunt ut videtur quod tanta et maior erat delectatio tunc quam nunc. Et [illegible] non esset immoderata tamen cum [illegible] virtutis rationis [illegible] immoderata non esset. [illegible] inferior virtus [illegible] [illegible] illi delectationi et eam [illegible] et ideo non absorbebat. Nec erat ibi repugnantia. Et alius modus [illegible] et [illegible] singulariter et probabiliter [illegible] in decisione seminis et commixtione sexuum [illegible] non instituta aliquando fuisset delectatio moderata [illegible] et mensurata [illegible] quod exigebat homo [illegible] et [illegible] quam [illegible] volebat tempore [illegible] Et ideo non erat tanta [illegible] modus [illegible] virtutis maxime [illegible] impendit [illegible] non [illegible] originalis iustitiae [illegible] et [illegible] per quod [illegible] viribus inferioribus [illegible] habentes toto tempore et [illegible] se [illegible] in delectatione sibi oblata [illegible] virtutis [illegible] [illegible] defectum virtutis retentivae [illegible] se [illegible] ruptis freno velotiori currit et impetuosius quod [illegible] et detinet a suo [illegible] non [illegible] memoriam [illegible] et in [illegible] se habet. Et hoc est quod dicit augustinus de civitate dei [illegible] li. ix illa [illegible] felicitate paradisi si peccatum non fuisset et [illegible] plenam [illegible] et [illegible] libidinem non habuit. Item adiungo illud Algazelis in [illegible] metaphysicae [illegible] delectationibus [illegible] apprehensionem et [illegible] et [illegible] apprehendi. [illegible] virtus apprehendentis est fortior et nobilior et [illegible] apprehensio fortior et res apprehensa [illegible] tanto est delectatio maior. [illegible] in statu innocentiae [illegible] eius [illegible] erat fortior et eius apprehensio fortior et res apprehensa [illegible] delectatio intellectualis erat maior [illegible] Algazel delectatio intelligibilis nobilior est [illegible] delectatio sensibilis. Et propter illa [illegible] quod [illegible] eligit delectationes intelligibiles [illegible] sensibilium [illegible] sensibilia. [illegible] vero [illegible] peccatum [illegible] oculus [illegible] [illegible] et [illegible] et oculus [illegible] [illegible] virtus sensibilis et apprehensio eius est fortior et ideo delectatio maior [illegible] fortior [illegible] maior. [illegible] vero [illegible] delectatio sensibilis maior [illegible] moderata et mensurata [illegible] quod exigebat hominis rectitudo.

Amplius quaeritur utrum per [illegible] copula fuisset in muliere [illegible] emissio. Et [illegible] dicit augustinus de civitate dei [illegible] cuius [illegible] perinde [illegible]

et pudere predicandi si forte de apprehensa et oppressa carne sua exerceat et expleatur
libido non sua. ergo videtur quod virginitas violenter non potest auferri. Sed in muliere
violenter potest fieri claustrorum apertio et seminis infusio et in susceptione seminis contra
voluntatem mulieris esse sensibilis delectatio. ergo videtur quod ipsa contra non auferat vir-
ginitatem nisi simul assit voluntatis deordinatio. Sed in muliere in statu innocentie nulla
fuisset in actu carnalis copule voluntatis deordinatio. ergo nec virginitatis amissio
Et in oppositum est. virgine concipe et pare invaliter est. Si in statu ino-
centie mulier concepisset et peperisset naturaliter ergo eam per actum carnalis copule
virginitatem amisisset. Et eciam quia duo corpora non possunt simul esse naturaliter
in eodem loco. ergo nec infantem intrare corpus mulieris nec [illegible] exire de ventre
sine claustrorum apertione potuisset. Ad hanc dubitationem quod in statu ino-
centie in actu carnalis copule fuisset facta in muliere claustrorum apertio et seminis
virilis in matrice mulieris transfusio et in susceptione illius seminis fuisset in mu-
liere sensibilis delectatio. Et fuisset seminis virilis cum semine mulieris facta commixtio
Sed non fuisset aliqua voluntatis deordinatio. Nec in apertione claustrorum fuisset pe-
nalis passio. Quia sicut dicit Augustinus xiiii de civitate dei capitulo 21 Sic ad pariendum non dolor
gemitus sed maturitatis impulsus feminea viscera relaxaret. Sic ad fetandum et con-
cipiendum non libidinis appetitus sed voluntarius usus naturam utramque coniungeret. Ex qui-
bus dictis videtur aliquem ad dicendum quod in muliere non fuisset virginitatis amissio
ex quo ibi non fuisset voluntatis deordinatio et post apertionem claustrorum non penalem
fuisset iterum claustrorum reclusio. Sic ob aperiri et postea claudi Et quia ut
volunt aliqui sicut fuisset illa apertio in partu non sic oportuisset ipsam fieri in concubitu
Quia sicut quod dicit Augustinus xiiii de civitate dei capitulo xxvi quando illius corporis partes non ageret tur-
bidus calor sed spontanea potestas sicut opus esset adhiberetur Ita tunc potuisset utero
coniugis salva integritate feminei genitalis virile semen mitti. Sic nunc potest
eadem integritate salva ex utero virginis fluxus cruoris menstrui emitti. Eadem quip-
pe possit illud inmitti qua potest hoc emitti. Sed hoc ultimum dictum aliquibus non videtur
rationabile quia si hoc mulieris virile destinans geniture mulieris mulieris non intrasset
Sed ab exteriori parte semen intromisisset Nec Augustinus de auctoritate pallegata asserit quod
ita factum fuisset. Sed quod ita fieri potuisset. Idem aliis videtur dicendum quod ex premissis apparet
quomodo sequitur quod mulier de actu carnalis copule virginitatem amisisset Nec tamen pro-
pter hoc ab aliqua dignitate cecidisset. Quia in illo statu virginitas non preferretur coniugio
Quibus vero coniugio preferatur propter varias que dicuntur cum tractabitur de ista materia domino
concedente. Bona vera autem dicit sicut de ista questione in septimo libro 2. Contra quod plus
sit considerandum virtutis. Quia sicut magister sententiarum dicit ex verbis Augustini ubi introducta
ea in carne propter complementum illius dicit ubi dicit quod maritus commisceretur uxori sine ulla cor-
ruptione [illegible] integritatis. Quod quomodo sit verum est intelligere. Sed integra manet et mu-
liere manet integra virginitas et non ad mulierem carnis commixtio. propter quod intelligendum est
quod integritatis corruptio tertia dicitur. Prima est nature. Secunda est [illegible] pene. Tertia vero est
scilicet claustrorum apertionem. / commixtionis [illegible] viciose. que tenet medium inter
penalem passionem et / penam et culpam. Sed quod virum videtur integritas in tali natura
fedam delectationem / instituta sive in statu innocentie. fuisset ibi claustrorum apertio
non tamen fuisset ibi penalis passio nec feda delectatio. Quia nunc genitura nec esset in feta
nec esset corrupta propter obediret rationi membra ut visum est et Augustinus testatur
Sic obedirent ob [illegible] sed sicut nunc aperiuntur et clauduntur et ob aperiuntur. Nec esset
ibi passionalis pena. Nec delectatio feda. Sic fuisset in natura instituta Nec fuisset te-
turpius loqui de istis membris quam sit loqui de aliis Nunc enim turpe est loqui propter hoc
quod natura horret et erubescit actum illud ratione feditatis que in ipso consistit eiusdem
feditatis non fuisset in statu innocentie. Nec fuisset tunc aliquid turpitudo de genitalibus pro-
pter non est de aliis corporis membris Et si fuisset tunc virginitatis amissio. Sed propter hoc
a nulla dignitate tunc ipsa mulier cecidisset et in eadem dignitate et honore fuisset in
quo erat dum adhuc virgo non [illegible] caruisset cognomine. Sicut patet dum quod si

— Sic licet in statu illo nulla esset feminee dignitatis corruptio sed
tamen claustrorum apertio et delectatio sicut et in partu fuisset sed
absque semine seu conceptione quod quidem repugnat virginitati sicut

fuisset amissa integritas carnis, non tamen integritas mentis. Eva posset dici quod illa aper-
tio claustrorum que fuisset in partu, et etiam si aliqua apertio fuisset in concubitu, non
suffecisset ad amissionem virginitatis. Eva fuisset corrupta carne per partum vel post, cum
ante dicitur esse virginitatis [illegible] corrupte et sane vel intelligendum est si corrupta sine
[illegible] separatione et claustrorum apertione.

**Decimoquinto queritur et magis circa principium litteram ibi Crescite et multiplicamini.
Utrum in statu innocentie fuisset equalis multiplicatio virorum et mulierum.**

Et videtur quod non, quia generatio masculi est propter vigorem virtutis generative et feminei defectum; sed dicendo
[illegible] et mediocriter in statu nature institute virtus generativa et femine defectum completa
et sufficientem habet virtutem; ergo semper vel pluries masculos generare contingeret.

In oppositum arguitur: In statu innocentie fuit equalis generatio sive equalis plurium multiplicatio, quia
[illegible] et dicitur Genesis primo: Crescite et multiplicamini; ergo quilibet habet uxorem. Si ergo
numerum requirit quod sint duo in carne una, tot essent viri quot mulieres, nec plures nec pauciores.

Ad hanc questionem respondetur quod in statu innocentie fuisset equalis multiplicatio virorum et mulierum.
Quod autem oportuisset nasci et viros et mulieres, patet quia cum nullus [illegible] non fuisset quod
aliqua mulier [illegible] que descendisset ab Adam carnaliter sibi fuisset copulata, et ergo si
viri non fuissent geniti, mulieres genite multiplicationi speciei [illegible] innocentie non va-
cassent. Similiter cum nullus [illegible] fuisset quod aliquis masculus descendens ab Adam et Eva
ipsi Eve carnaliter copulatus fuisset, si mulieres non fuissent genite, masculi geniti
multiplicationi speciei non vacassent [illegible] innocentie [illegible] in [illegible] multiplicatio
fuisset. Patet etiam quod [illegible] vir non haberet nisi unam uxorem, sicut una uxor nisi unum
virum. [illegible] inspiratione spiritus sancti dixit Adam [illegible] de viro et muliere quod erunt
duo in carne una, [illegible] et nulla fuisset sine viro nec vir sine muliere, quia ob
multiplicationem speciei dedissent operam [illegible] partibus [illegible] non [illegible] si
posteritatem in statu innocentie [illegible] illud [illegible] et
expositio: Crescite et multiplicamini et replete terram. Ad quod sequitur quod equaliter fuisset
multiplicatio virorum et mulierum. Modus autem per quem hoc factum fuisset sic patet:
potest virtus generativa erat perfecte in obedientia voluntatis. Et ideo quando voluisset parens
conceptionem mulieris, [illegible] virtuti generative, et tunc dedisset semen minus calidum,
magis aptum ad generationem feminei sexus, quod natura reposuisset in loco matricis magis
apto ad feminae generationem. Cum autem voluisset generare masculum, virtus generativa obediens
dedisset semen calidius et virtuosius, aptum ad masculi generationem, quod natura reposuisset in
loco matricis magis apto pro masculo [illegible] formando, qui locus est in dextra
matricis, dicitur [illegible] de animalibus et de causa masculinitatis et femininitatis, quod
ventriculus dexter [illegible] ad faciendum masculum. [illegible] Et hec est ratio magis calidi.

Videatur supra eadem questio

Ad rationem ad argumentum in oppositum [illegible] quia masculus [illegible] vigorem virtutis generative. [illegible] illo
virtus generativa [illegible] quod [illegible] masculos generasset, [illegible] in illo
statu [illegible] qui voluisset generare feminam, tunc virtus generativa que erat obe-
diens voluntati dedisset semen aptum ad hoc et natura repositum fuisset in loco matricis
apto ad feminae generationem. Et similiter de viri productione.

Ista est questio pulcre ex-
planata et declarata [illegible] et dicitur quod si homo stetisset equaliter multiplicatio virorum
et mulierum. Et tangit [illegible] apte [illegible] [illegible] repetit [illegible] [illegible] et [illegible]
multiplicationem [illegible] et completam [illegible] et illa multiplicatio ad [illegible]
et hoc solum [illegible] legem [illegible] que [illegible] unam. [illegible] si non stetisset
[illegible] viribus quam mulieribus [illegible] nulla [illegible] viro et nullus vir [illegible] uxore ut [illegible]
[illegible] nec una esset plurium nec plures unius.

Queritur autem quare [illegible]
[illegible] in debilitate et virtute [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] dispositionem membrorum [illegible] sit feminis generatio et propter [illegible] [illegible]
[illegible] semen [illegible] adiuncta [illegible] alimenti et venti [illegible]
[illegible] ad [illegible] debilitatem virtutis. [illegible] [illegible] apte [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] per experimentum. [illegible] de-
[illegible] fit [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] fit effe-
[illegible] ad [illegible] [illegible]. Et [illegible] est [illegible] [illegible]
[illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] in sacra scriptura. Et est [illegible]

medicina vel in omnibus Iacob Gen. xxx. Et narrat Plinius quod mulier que varium aspiciebat
cum a viro cognoscebatur omnes filios varios concipiebat. Hec ratio predicte non
omnes sunt bone et spectant ad formas virtutum secundum statum nature lapse. Tamen tempore
nature institute in quo corpus perfectum erat anime principalis non sunt qualitatibus mansisset
femina apte dictis causis moventibus et ymaginatione. Nam cum vir intenderet et vellet
generare virum tunc vigorarentur virtutes naturales eius in agendo, et esset semen virorum virtus
et generaret sexum vigorosius sive masculinum. Quando vero vellet et ymaginaretur generare
sexum femineum, tunc non fortem impressionem ageret in materiam inferiorem corporalem, et tunc
semen esset minus forte et generaret sexum femineum. Et ideo in tempore institute nature quantum mas
et femina habuissent voluntatem rationalem. Et ideo vero decretum omnia facienda esse ordinate
et tot producere mulieres quot viros, ut quilibet vir haberet ad matrimonium similem secundum exigentiam
legis matrimonii. Ideo tunc viros et mulieres producerent in numero equali. Nunc autem quia
generatio non omnino subest virtuti animali vel ymaginative. Nec voluntati, licet et aliquo
conformetur. Sed magis valent pueri dispositiones membri et exterioris adiutorii. Hinc
est quod non est certa determinatio [illegible]. Nec in viris nec in feminis quandoque. Quando modo generat
credit generare masculum generat feminam. Et quando credit generare feminam generat masculum.
Et aliqui plures habent feminas et aliqui plures masculos. Sic ergo patet quod si homo
stetisset equalis numerus fieret utriusque virorum et mulierum. Aliqui autem dicunt
et assignant quod mulier semper gemellos conciperet, quorum unum per dextram attraheret quod est
maioris virtutis de semine ad generandum sexum virilem. Et per sinistram quod est virtutis
magis debilis ad generandum sexum femineum. Et secundum hoc veniunt ad propositam conclusionem.
Sed istud dictum esset difficile probare. Nec est rationi [illegible] vacuum. Et ideo
modus dicendi ad conclusionem precedentem magis rationabilis esse videtur.

Deinde circa predicta queritur utrum pueri si homo stetisset statim cum fuissent nati habuissent perfectum usum membrorum. Et videtur quod non. Quia in statu nature lapse diminute etatis
videmus in pueris homines non habere perfectum usum membrorum, scilicet infantilem et puerilem. Sed
in statu innocentie quantumcumque haberent homines magnam etatem numquam amisissent perfectum
usum membrorum. Ergo nec perfectum usum membrorum in etate infantili habuissent. Unde
Augustinus in libro de baptismo parvulorum, ubi loquitur de pueris genitis in statu nature
lapse, quod non habent perfectum membrorum usum. Dicit quod infirmitatem mentis congruit hec infirmitas
membrorum. Sed pueri in statu innocentie non habuissent infirmitatem mentis. Quia talis infirmitas
venit ex vitio peccati. Ergo nec habuissent pueri in paradiso infirmitatem membrorum.
In oppositum arguitur. Perfectus usus virium corporalium motivarum dependet a perfectione
organorum. Sed in statu innocentie filii non fuissent nati cum perfectione quantitatis organorum. Ergo
non fuissent pueri generati non habuissent perfectum usum membrorum.
Ad hanc dubitationem respondetur quod pueri statim cum nati fuissent non habuissent perfectum usum
membrorum quantum ad omnes actus. Sed tamen quantum ad actus infantili etati convenientes. Nec
statim cum nati fuissent habuissent perfectam quantitatem corporis virilis. Sed ad illa per processum
temporis devenissent. Quod autem tunc homo plene natus fuerit in perfecta quantitate corporis
virilis. Huius veritatem ad perfectum membrorum usum, unde Augustinus in decimo super Genesim ad litteram
hoc sentire videtur. Dicit de Adam quod fortassis esse quando natus est generare potuit. Nec
tamen cum tales parvuli quamvis infantes nati sint factum fuisse credibile est. Item
Augustinus contra [illegible] dicit quod in statu innocentie non fuisset pueris de etate puerili et
infantili quam modo vivendi habuissent. Sed non [illegible]. Et ideo habuissent quandam defectum
vallet quam consequerentur nutriendo crescendo per [illegible]. Sed non illas quas consequerentur tempore, quemadmodum
sunt debilitatis et fractio corporis per senium et debilitatio virtutum animalium et similia.
Ad aliud vero ad auctoritatem Augustini ubi sic ait: motus de infirmitate mentis et convenientie
dicendum quod pueri habent infirmitatem quandam convenientem non solum in agendo, sed etiam in patiendo.
Parvuli autem qui nati fuissent in statu innocentie habuissent quandam infirmitatem
convenientem in agendo, sed non in patiendo. Nec tamen habuissent infirmitatem in agendo sicut pueri
modo nascuntur, quia non habuissent infirmitatem in agendo quantum ad actus infantiles
quod non habent parvuli qui magis sunt convenientes [illegible] minus surgere. Secundum vero
secundum in actu [illegible] parvuli in statu innocentie non habuissent infirmitatem mentis. Sic intelligendus

sed contrarium ad huius, haberent tamen certum contrarium ad visum. Nec in ex vicio proveniens
sed ex lege nature.

Deinde queritur utrum primi in statu innocencie fuissent nati cum originali iusticia

Et videtur quod non. Quia originalis iusticia erat quoddam donum [illegible] primis parentibus specialiter
datum. Erat enim quoddam supernaturale [illegible]. Sed supernaturalia non transfunduntur a parentibus
in prolem. Ergo videtur in statu innocencie cum originali iusticia nati non fuissent.
In oppositum est Hugo primo libro de sacramentis parte vi capitulo xxiiii loquens de parvulis procreandis
dicit quod qui sine peccato generarentur consequenter omne quod esset sine peccato inveniretur.
Ergo nati fuissent in innocencia. Sed innocencia est per originalem iusticiam. Ergo fuissent nati
cum originali iusticia. Item vult Anselmus libro de conceptu virginali capitulo xxiiii. Si igitur
Adam acceptam [illegible] ad illos quos genitura erat iusticiam suam perducere, nec [illegible] potest
ut eis suam iusticiam transmitteret. Ad hoc dicitur quod primi in statu innocencie nati fuissent
cum originali iusticia quod [illegible] fuissent. Quia sicut originalis iusticia concessa
fuit ex principiis nature, fuit tamen primis parentibus data non [illegible] singularis persone
sed nature [illegible] ad omnem [illegible] speciei in utroque. Unde in ipsis primis parentibus
Nota et iusticia fuit data toti humane nature, sicut et originale peccatum quod opponitur illi iusticie originali
peccatum nature. Et patet opinio est expresse auctoris [illegible] in opponendo allegata
[illegible]. Et illud quod dicitur in eodem libro capitulo [illegible] post Adam et eius iusticia ad hanc
originalem qui de illis nascerentur originaliter fierent illi iusti essent, non tamen nati
fuissent confirmati in illa iusticia. Cum vero concedit Hugo libro i de sacramentis parte vi capitulo xxiiii
dicit sicut [illegible] uno tempore confirmati [illegible] ad corruptionem [illegible]
[illegible] ad incorruptionem non [illegible] donec tempore sue [illegible] in [illegible] obediencie
[illegible] aut merito [illegible] a [illegible] non [illegible] ad [illegible] transformata
[illegible]. Et patet post [illegible] quod non potuit nati [illegible] dare quod in [illegible]
[illegible] nondum adhuc possidebat. Ergo usque ad tempus sue translacionis mansissent in
statu in quo potuissent mori et non mori. Ergo post quod [illegible] usque ad id
[illegible] quod [illegible] processisse. Gregorius [illegible] libro [illegible] [illegible] et [illegible] illud
Job [illegible]. Et [illegible] [illegible] potest [illegible] nulla [illegible]
[illegible] filios gehenne [illegible]. [illegible] tunc in opposito
quod dicit [illegible] supernaturalia non transfunduntur a parte in prolem. Et iusticia [illegible]
quod supernaturale datum primis parentibus [illegible] quod [illegible] non transfundatur [illegible]
transfundi [illegible] disposita ad suscipiendum. [illegible] ad [illegible] non transfundisset ad [illegible]
[illegible] Nec iusticiam originalem [illegible] [illegible] in [illegible] ad po-
[illegible] parentibus [illegible] fuisset. [illegible] tamen [illegible] dispositum ad suscipiendum
[illegible] supernaturalis habitum originalis iusticie.

Deinde queritur utrum parvuli in statu innocencie fuissent nati perfecti in scientia.

Ad hanc questionem dicunt quidam quod parvuli non fuissent nati cum perfecta
scientia. Nec [illegible] ad visum nec contrarium ad huius [illegible] in processu temporis scientiam acquisi-
sent [illegible] ut addiscendo sine omni difficultate. Cum vero consentit Hugo primo libro
de sacramentis parte vi capitulo xxvi. [illegible] estimari [illegible] [illegible] hominem corpore et [illegible] perfectum [illegible] fuisse [illegible] illos [illegible] ex ipso [illegible]
[illegible] legis [illegible] et [illegible] nativitate [illegible] ordinatim [illegible] parvulos [illegible]
et deinde [illegible] temporis [illegible] in [illegible] corporali incrementa acceptos
[illegible] quod sic parvuli in baptismo [illegible] ad [illegible] tamen [illegible]
ad visum. Sed simpliciter parvuli in statu innocencie nati fuissent perfecti in scientia [illegible]
[illegible] ad [illegible] ad visum [illegible] processum temporis [illegible]
[illegible] quod est in corpore intelligendo indiget [illegible] virtutum [illegible]
alligate. Et ideo impeditis organis impeditur [illegible] et [illegible] visus
in pueris [illegible] est illud impedimentum [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] qui impediunt distinctas [illegible]
ymaginum. [illegible] non apparent distincte in aqua mota. [illegible] [illegible] philosophus
[illegible] appellant [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] supplicatus [illegible] et [illegible] cedant
[illegible] est [illegible] quod [illegible] in illo statu [illegible] ad [illegible]
[illegible] ad [illegible] ad voluntatem
[illegible]
[illegible] ad [illegible] ad [illegible] sit [illegible]

Va

De [illegible] predictarum questionum solet queri Si ipso adam stante omnes nascerentur in gratia. Et videtur quod [illegible]
non agit [illegible] vt dicit [illegible] culpa [illegible]
[illegible] gratia [illegible] omnes [illegible] filios potuit
[illegible] adam [illegible] angelis [illegible] de
[illegible] Et boecius de fide [illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

Deinde [illegible] predicta solet queri [illegible] in gratuitis et naturalibus [illegible]
Et [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] gratia [illegible]
[illegible] adam [illegible]
[illegible]
In oppositum est [illegible] gratia [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] predictorum intelligentia [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Unde secundum hanc opinionem in statu innocentie distinguunt duo tempora. Quoddam enim fuit tempus in quo habuit tantum bona naturalia. Quoddam vero in quo habuit etiam supernaturalia et gratuita. Secundum distinctionem huius duplicis temporis dissolvuntur apparentes contrarietates in auctoritatibus sanctorum. Nam quidam videntur dicere quod homo habuit gratiam, quidam vero contrarium et utrique verum dicunt pro diversis temporibus. Ratio autem quare deus voluit primo non dare gratiam cum posset dare fuit, quia ... triplici ordine, scilicet a bonitate sapientie, clementie et iustitie. Ordo sapientie hoc requirebat ut ... esse gratuitum ... et esse naturale ... in diversis temporibus homini conferret. Et sic [illegible] primum tempus fuit creatio et distinctio [illegible] ordinem sapientie [illegible] ... Ordo clementie hoc requirebat ... ordine dicitur aliquid ordinari in suum finem. Tunc in gratia homini ordinate datur quando datur ei ... utilior et fructuosior ... et ideo sic debuit dari ut ... ordine [illegible] illud gratuitum [illegible] ... Ordo etiam iustitie hoc requirebat ... [illegible] dat aliam gratiam ... in adultis ... in parvulis. Et ideo gratia non fuit homini [illegible] ... homo per actum et usum [illegible] ... [illegible] ... Et omnia ... que hic ostenduntur. Ad illud quod ... obicitur ... homines ad ymaginem et similitudinem dei ... et non ... ad gratiam [illegible] ... dicitur quod deus dicit fecisse hominem ad suam ymaginem et similitudinem, non quia statim cum dedit ymaginem ... dedit similitudinem ... ad similitudinem ... [illegible] homo ymago dei et similitudo. Quando dicitur ad auctoritatem ... quia deus ... ut homines ... dispositi fuerunt et non longo [illegible] tempore complerent. Ad illud quod obicitur quod homo erat ydoneus et deus erat liberalissimus ... competeret ordini sapientie et clementie et iustitie ... Et ideo licet non statim gratiam dedit ... deus sic operatur liberaliter ut sua liberalitas non excludat sapientiam nec iustitiam.

Dixit quoque deus: Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram et universa ligna que habent in semetipsis sementem generis sui ut sint vobis in escam et cunctis animantibus terre omnique volucri celi et universis que moventur in terra et in quibus est anima vivens ut habeant ad vescendum. Et factum est ita. Usque ibi: Vidit quoque deus etc.

In hac littera Moyses ... per ipsum Moysen describitur consummatio operum ... que fit per ... Et est ... huius littere ad precedentia talis ... homines ... de cibo eius ... habuit ... necesse ... indiget ... non ... desideret ... moriturus ... non posse mori ... posse non mori ... Dixit quoque deus ... Ecce ... dedi vobis ... omnem herbam afferentem semen super terram. Et universa ligna dedi vobis ... hoc est potestatem ... in hac vita ... Et quod omne herbam afferentem semen et ligna ... animalibus ... in escam ... ad ... vescendum ... et vescentibus.

qstio

u al

addit [illegible] hic quod

erit vobis in escam. Nec enim prius [illegible] herba non ferens semen, non sit in
generatione et [illegible] omnem herbam, id est que omnis herba habet in se semen [illegible]
[illegible] et implevit [illegible]. Et universa ligna que habent in semetipsis
semen [illegible] Vel hic dicitur que herbas [illegible] que [illegible] semine [illegible]
eius [illegible] et [illegible] sponte [illegible] ut tribulos spine et [illegible]
dedit ipsis arbores [illegible] et non [illegible] ut habent [illegible] ad
vescendum. Et [illegible] addidit est [illegible] herbas ad vescendum [illegible] ad [illegible]
Ecce dedi vobis [illegible] [illegible] robelige [illegible] et [illegible] vescentur in tempore
[illegible] ad reficiendum non ad [illegible]. Et [illegible] [illegible] quod [illegible] esse [illegible]
[illegible] sunt alimenta vel medicamenta. Et [illegible] in medicamentis [illegible]
[illegible] ad salutem [illegible]. Ecce dedi vobis ut sint vobis in escam, quem [illegible]
[illegible] animalibus [illegible] alimenti vel [illegible] in celo [illegible]
[illegible] vel [illegible] Et [illegible] et [illegible] animantibus terre [illegible]
[illegible] ac reptilibus omni quod volucres celi [illegible] animabus et universis que movent [illegible]
[illegible] in [illegible] patribus [illegible]. Et [illegible] hic intelligentur [illegible] aliqua [illegible]
terre [illegible]. Nec hic [illegible] pisces [illegible] non [illegible] appareat quod huius
[illegible] Et dicit [illegible] [illegible] hic [illegible] [illegible] quam [illegible] fixa adhe-
rent [illegible] et vegetabilia. Necesse est intelligendum quod herbe et fructus arborum [illegible]
in escam hominibus bestiis et avibus [illegible] singula singulis [illegible] ut [illegible]
[illegible] fructus arborum hominibus [illegible] Et [illegible] [illegible] dicitur [illegible]
[illegible] herbas [illegible] et fructus arborum dedit deus in escam [illegible] et animalibus [illegible]
in escam [illegible] colligitur quod [illegible] homines [illegible] [illegible] prohibet. Et quia
[illegible] multa arborum sterilium [illegible] manifeste deus fecit quod omnia [illegible] nullam
[illegible] universa ligna data sunt hominibus et volantibus terre [illegible] herba et
in escam. [illegible] patet [illegible] quia [illegible] vinebantur [illegible]
[illegible] herbis et fructibus arborum. Sed hoc [illegible] Quod [illegible] animalibus [illegible]
immortales [illegible] alimenta [illegible] accepit [illegible]
[illegible] Et [illegible] immortalitas [illegible] quia [illegible] Adam [illegible] est
[illegible] per Christum. Ille [illegible] et [illegible] immortalis [illegible]
non mori [illegible] [illegible] Filii [illegible] ut posset
angelus [illegible] poterat [illegible] mori. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] lassitudine. Nec alia [illegible] non
adest [illegible] defectio. [illegible] Caro [illegible] immortales [illegible]
alimentum [illegible] mortis et doloris expers [illegible] corporalibus alimentis [illegible] vel per-
ad [illegible] quem conditori placeret [illegible] multiplicata [illegible] de
ligno vite [illegible] immortales [illegible] alimenta [illegible]
non [illegible] Sic [illegible] immortalis et incorruptibilis [illegible]
immortalitatem et [illegible] custodiendum [illegible] custodirent [illegible] quibus
et hoc [illegible] ut de illis lignis concessis [illegible] quibus [illegible]
[illegible] quo [illegible] abstinerent [illegible] immortalitatem [illegible]
[illegible] mortem [illegible] Sic [illegible] incorruptibilis et
immortalis erit [illegible] nostra [illegible] angeli [illegible] statu [illegible] maneat
et corporalibus [illegible] non erunt [illegible] non posset. Hic autem quod angeli [illegible]
[illegible] non indigentia [illegible] benignitate [illegible] ut hominibus fa-
[illegible] post resurrectionem [illegible] non ut [illegible]
[illegible] per mortem [illegible] se [illegible] recepisse monstrarent. Et hic sit dictum [illegible]

Amplius circa eandem literam queritur. Unde per conditionem hominis re-
capitulat omnia vita [illegible] ad hominem referendo sine ordinando non [illegible]
[illegible] de [illegible] [illegible] et ipsa [illegible] hominem facta sunt. Nota 2° queritur. Cum
omnia [illegible] habentia [illegible] ad hominem referuntur [illegible] destin-
cte agit de terre nascentibus et animalibus [illegible] ad hominem ordinantur [illegible]
[illegible] expositionem. Nota [illegible] Regno [illegible] de productione terre nascen-
[illegible] Unde [illegible] hic ad hominem [illegible] [illegible]
[illegible] Et sequitur. Ecce dedi vobis herbam et ligna in escam [illegible]

[illegible] Angeli

[illegible] et increduli [illegible]

[illegible] aliquis

[illegible] ut sunt vobis in escam et cunctis animantibus terre. Amplius

Dicendum est ad hoc dubium. Et primo ad primum. [illegible] de ordine luminarium non fuit hic mentio, non quia non ordinentur ad hominem, sed quia non sunt ordinata secundum subiectionem. Hic autem loquitur de ordine subiectionis quo subiecta sunt animantia et terre nascentia homini. [illegible] subierunt deo solo, ut secundum motum eorum moventur. Referuntur autem ad hominem in hoc quod dicit: Erunt in signa et tempora etc., ut prius audistis. Hoc de primo.

Ad secundum quod querit quare [illegible] [illegible] vita [illegible] consilit ad hominem infertur quod distincte agit de terre nascentibus et animalibus. Dicitur quod licet habeant animantia cum terre nascentibus in vita, nichilominus distinguuntur in hoc quod animantia addunt perfectionem anime sensibilis et animantia dicuntur. Terre vero nascentia licet animam habeant vegetabilem, non tamen dicuntur animantia. Non etiam animam secundum acceptionem scripture [habent] [illegible] talis anima dicitur a philosopho pars potentie anime [illegible] non propter motum aliquem localem. Et ideo aliter ordinantur ad hominem terre nascentia quam animantia. Nam terre nascentia ordinantur ad vitam [illegible] [illegible] ad hominem [illegible] loquitur quod per terram et animantia [illegible] est quedam via ad perfectionem etc.

Ad tertium quando querit [illegible] prius dixit de productione terre nascentium quam animantium, quare non prius hic ad hominem retulit. Dicendum est quod ordo [illegible] in fieri ipsorum [illegible] et in relatione ipsorum ad hominem. Cum [illegible] in fieri [illegible] [illegible] imperfectum ad perfectum [illegible] ad perfectionem esset adveniendum. Ordo vero in subiectione ad hominem a magis perfecto [illegible] ad minus perfectum. Animantia enim [illegible] homini et animantibus [illegible] [illegible] dixit [illegible] [illegible] in escam omnem herbam et universa ligna et [illegible] animantibus. Sed adhuc restat questio quare non loquitur hic de piscibus et [illegible] hic volatilia [illegible] et animantia terre et ea que moventur in terra quibus est anima vivens. Cum [illegible] [illegible] dicuntur animantia terre. [illegible] [illegible] aliqualiter [illegible] est. Et hoc [illegible] quod de piscibus non fecit mentionem distincte, quia [illegible] [illegible] [illegible] licet aliqui pisces [illegible] ex [illegible] [illegible] in terra. Sed illa de quibus hic fecit mentionem [illegible] [illegible] quam de terra [illegible] ut volatilia et cetera que moventur in terra. Item non fit mentio aliqua de metallis sicut est aurum et argentum etc. Cum metalla non [illegible] [illegible] [illegible] homini [illegible] terre nascentia.

Amplius circa candelabrum dedit ut omnes hic assignare secundum scripturam et universaliter ligna que habent in semetipsis sementem generis sui. Queritur utrum in seminalibus sit aliquod [illegible] [illegible] in quibus forme educibiles [illegible] de potentia materie. Et videtur quod sic per philosophum [illegible] de animalibus, ubi dicit quod [illegible] ordine [illegible] sit [illegible] [illegible] [illegible] forma [illegible] est [illegible] mediante [illegible] [illegible] illud mediante quo [illegible] in materia [illegible] [illegible] [illegible] in seminalibus ut [illegible] [illegible] forma [illegible] videtur quod [illegible] ad quas forma [illegible] [illegible] [illegible] videtur quod in seminalibus sit aliquod [illegible] ad quas formas [illegible] et corpus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] loquendo de rationibus seminalibus. Et quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] aliquando de [illegible] vel non fieri possit et non possit ex hiis velut [illegible] in omnia que gignuntur pro tempore valent [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] unde [illegible] et de [illegible] [illegible] non [illegible] faba vel de faba triticum. Ideo videtur quod sit [illegible] [illegible] seminales respectu [illegible] [illegible]. Item si in seminalibus esset aliquod [illegible] in quibus forme educibiles de potentia materie. Cum [illegible] educibiles de potentia materie non esset [illegible] [illegible] in seminalibus quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] loquentes de rationibus seminalibus in plurali.

Ad hoc [illegible] [illegible] [illegible] in seminalibus potest accipi [illegible] et [illegible]. Primo est quedam [illegible] [illegible] in semine [illegible] [illegible] per quam [illegible] [illegible] [illegible] determinatum respectu speciei et [illegible] valet et potest ad [illegible] [illegible] [illegible] in illa specie. Cum autem sit [illegible] actiua [illegible] videtur [illegible] Augustinus [illegible] [illegible] super [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] loquendo de [illegible] arboribus vel [illegible] pullulare [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] et poma. Dicitur quod in semine [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] corpore [illegible] [illegible] [illegible] potentia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] passiua [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] Augustinus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] loquendo de animalibus que gignuntur de corporibus animalium mortuorum. [illegible] [illegible] est quare in corporibus [illegible] est [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] et quodammodo [illegible] primordia illorum animalium que de corruptionibus corporum mortuorum

[illegible] ergo per eam non respiciat determinatam speciem. Patet per Boetium [illegible] ex semine speciei
[illegible] formae. Ubi vult quod per virtutem seminalem ex grano tritici producitur triticum et
non faba et quod ex faba non producitur triticum sed faba. Item quia non per eam consumitur
ad formam [illegible]. Patet. Et [illegible] seminalis [illegible] generantis [illegible]
virtutis a generante [illegible] per quam materia disponitur et configuratur [illegible] in quo est
patet quod virtus seminalis proprie dicta non est aliquod principium pure passivum [illegible]. Et quod dicit
[illegible] est virtus activa patet ex quo si in semine fiat aliquid [illegible] impressio [illegible] et
generaliter per quam fit generatio [illegible] degenerat. Ita ut [illegible] tritici
[illegible] quia [illegible] non [illegible] quod talis impressio non est proprie loquendo
virtus seminalis grani tritici quia seminalis virtus est [illegible]. Patet [illegible] non est
nisi in viventibus aliqua vita vel quae vitam habet ut [illegible] praedicta [illegible]
[illegible] de solis viventibus dicitur [illegible] in una lectura [illegible]
[illegible] quod [illegible] seminalis [illegible]. Et virtus seminalis proprie
loquendo non est nisi in semine. Patet ex quo non est quid indifferens ad qualibet
formam educibilem per viam de potentia materiae. Item ut dictum est supra [illegible]
[illegible] respiciat determinatam speciem. Patet ex quo non est quid consumitur in
formam introducendam in materia seminis. Item [illegible] est virtus activa et aliqua
forma in actu. Et vera forma in actu sive formalis sive accidentalis non transmutatur
in aliam naturam. Nec potest dici quod sit tota essentia formae subesse in completo
vel aliqua portio eius in actu incompleto quae introducenda est in materia seminis. Item
[illegible] possibilis ad illam formam et qualibet materia seminis [illegible] quod dicit est
sub forma vel forma introducenda vel aliqua eius portio qualibet sit eius. Patet
ergo quod virtus seminalis non est forma substantialis ipsius seminis quia materia [illegible] ad consimilem
per [illegible] substantialem formam non transmutatur ad formam aliam naturalem proprie. Item nulla
forma naturalis proprie [illegible] compositionem in materia. Materia autem seminis transmutatur
per virtutem seminalem naturaliter proprie ad formam aliam quam sit seminis forma. Restat ergo
quod virtus seminalis proprie dicta est quaedam virtus activa relicta in semine a generante et a
[illegible] alia a forma ipsius seminis formali quae [illegible] ad [illegible] materia
formam illam [illegible] determinat materiam et transmutat. Unde philosophus 16 de animalibus loquens
de virtute informativa [illegible] quae est in [illegible] dicit quod [illegible] quod illud
quod operatur [illegible] ut faciant [illegible]. Et [illegible] est intelligendum quod
illa virtus sit [illegible] in materia seminis quae transmutatur. Item nulla virtus [illegible] quod
[illegible] in materia [illegible] formalis formae. Ita quod sit qualibet ipsi compositi agit proprie
ad [illegible] illius formae. Sed est illa virtus [illegible] in [illegible] corporeo [illegible]
in semine. Item si [illegible] quod ille spiritus corporeus in semine non [illegible]
semine virtus seminalis quia non [illegible] transmutaretur ad determinatam formam.

Si autem ampliatur [illegible] sic potest dici non [illegible] de vi praedicta sed etiam de [illegible] quod [illegible]
transmutabile in formam educibilem per viam de potentia materiae. Et sic in materia [illegible] elementi
est virtus seminalis ad formam alterius elementi. Et in elementis ad ea quae naturaliter generantur
ex elementis. Et sic [illegible] Augustinus loquitur de virtute seminali. [illegible]
loquendo potest accipi pro [illegible] recepta in materia [illegible] ab aliis. Et pro [illegible] potentia
obedientiae [illegible] materia [illegible] ut deus de ea faciat quodcumque voluerit. Et ut loquitur
[illegible] de virtute seminali longe [illegible] libro [illegible] ubi dicit quod [illegible]
fieri [illegible] per virtutem [illegible] seminaliter mundo indita [illegible]
[illegible]. Videtur patet quod virtus seminalis proprie dicta non est aliquod transmutabile
[illegible] formam educibilem per viam de potentia materiae. [illegible] autem [illegible]
[illegible] illud [illegible] quod introducitur in materia [illegible] specie est virtus seminalis [illegible]
dicendum quod [illegible] est [illegible] illud sit principium activum et formale per quod non respiciat determinatam
speciem et valeat transmutari ad formam non [illegible] hoc [illegible] in [illegible]
[illegible]. Et si aliquis [illegible] habet [illegible] potentiae activae vel nullam
[illegible] ergo dicta [illegible] quod forma [illegible] sit in potentia
forma [illegible] et [illegible] quod virtus seminalis sit quid indifferens ad quamlibet formam
educibilem per viam de potentia materiae. Ad hoc dicendum quod [illegible] non habet [illegible] in
potentia activa. Sed in possibilitate passiva [illegible] dicitur quid [illegible] per
[illegible] differentias [illegible] Item in [illegible] forma illa quae dicit forma
[illegible] ad determinatam speciem ordinatur. Nulla enim forma [illegible] est
in rebus [illegible] speciem [illegible] tangit Richardus in scripto super secundum sententiarum. Sequitur littera

Tra

indifferens

virtus seminalis quid est

[illegible] dispositione [illegible] ordinatam
Et factum est ita [illegible] vespere [illegible] in die [illegible] et factum est ita [illegible] ad hominum multiplicacionem [illegible] per vi^o^ die fuisset homines multiplicati [illegible] glosa [illegible] ad dei dispositionem [illegible] et [illegible] et ubi [illegible] actum [illegible] ad fieri homines [illegible] quod dicit [illegible] et factum est ita et non.

Et factum est ita. In ista particula notatur potestas data homini herbas et fructus edendi. Et non ponitur fecit deus sicut in precedentibus vel [illegible] [illegible] in prima die [illegible] deus [illegible] Nam sicut intelligitur Et factum est ita ut ponitur in prima die [illegible] et multiplicati sunt. Ut ad primum [illegible] in precedentibus [illegible] vel [illegible] et multiplicati sunt [illegible] de fructibus et [illegible] ad hec [illegible] Potest [illegible] erant [illegible] hoc dicente deo significatur data [illegible] Et factum est [illegible] in cognitione hominis [illegible] ut donaret [illegible] cognitio hominis [illegible] esse concessa [illegible] et ut facultatem [illegible] edendi [illegible] in terra vel in aquis creata sunt et [illegible] volatilibus [illegible] [illegible] Et ideo [illegible] dicebat aliquis [illegible] aliis diebus ut [illegible] [illegible] loquendi [illegible] et in primo [illegible] [illegible] esse facta [illegible] cognitio [illegible] data est [illegible] cognitio [illegible] ut contineret se [illegible] erant ordinata ad [illegible] Sequitur

Vidit quod deus cuncta que fecerat et erant valde bona. Et factum est vespere et mane dies vi^us^.

Hec est conclusio precedentium [illegible] bona sit in se [illegible] [illegible] ordinatur ad se invicem et ultimo ad deum [illegible] [illegible] pulchre et [illegible] Et vidit deus [illegible] [illegible] cuncta [illegible] de singulis [illegible] capitulo xi [illegible] fecerat [illegible] **Et erant valde bona.** [illegible] [illegible] bona [illegible] valde bona [illegible] [illegible] valde bona [illegible] Augustinus [illegible] vidit deus cuncta que fecerat et erant valde bona [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Et [illegible] [illegible] valde bona [illegible] de singulis dei operibus singillatim [illegible] vidit ea esse bona [illegible] [illegible] vidit cuncta que fecit et erant valde bona [illegible] [illegible] bona [illegible] valde bona [illegible] [illegible] Augustinus [illegible] [illegible] valde [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et vidit deus [illegible] et erant valde bona [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Augustinus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Et factum est [illegible] vespere et mane dies vi^us^ [illegible] diebus vespera [illegible] [illegible] [illegible]

Secundo quod [illegible] appetat [illegible] esse [illegible] in veritate dei [illegible] [illegible] in gradus
[illegible] quod [illegible] [illegible] in gradu [illegible] [illegible] in [illegible]
[illegible] corporalem et incorporalem [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] vegetabilem [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est
[illegible] sensibilem [illegible] ordinate et distincte [illegible] Et dicitur dies [illegible] [illegible] [illegible] est
rationabilem et [illegible] perfecti quia [illegible] resultat [illegible] aliquo [illegible] [illegible]
spiritualem [illegible] Et [illegible] est [illegible] et [illegible] [illegible] est [illegible]
[illegible] completus est [illegible]

[illegible] Adam et [illegible] sunt facti [illegible] et [illegible]
Et [illegible] aliquando [illegible] quod [illegible] in [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]
et si [illegible] [illegible] dies ut [illegible] sunt [illegible] [illegible] omnia [illegible]
[illegible] quod illa [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] et [illegible]
de [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] esse [illegible] paradisum
[illegible] est [illegible] Et si [illegible] [illegible] et [illegible] in paradiso et de ipso
[illegible] quod [illegible] dies [illegible] [illegible] [illegible] oportebit dicere quod Adam et Eva
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dei quod
[illegible] in paradiso [illegible] [illegible] dies quod [illegible] [illegible] illa [illegible]
[illegible] dies [illegible] [illegible] [illegible] in paradiso de angelis [illegible] dei
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] dies [illegible] [illegible]
quod [illegible] et [illegible] sunt [illegible] [illegible] et si [illegible]
[illegible] aliquando [illegible] sunt [illegible] dies [illegible] dicunt quod [illegible] [illegible]
[illegible] Et si [illegible] in [illegible] [illegible] et [illegible] Et
[illegible] dies [illegible] [illegible] si [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] in [illegible] [illegible] angelos [illegible] [illegible] [illegible] dei [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] sunt [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vite et
de limo terre [illegible] in [illegible] celo et [illegible] [illegible]

Et qd virt' e' simil' cōdicōi aīe et corp'. Cum sit sicut forma eius qd generatur
[illegible] ait aliud sicut p̄dicatū, p9 modū ac sicut [illegible] generacōi, qd ē terminabile, qd
ad corp' decipit viii documēt' vt hic infra p̄fectū [illegible] ad aīe et [illegible]

Mistice secundum b. Aug. [illegible] ... per xpm [illegible]. Hac [illegible] etate [illegible] ... veteris hominis apparuit senectus. Hac enim etate ... vehementer attritum ... quando templum dirutum est ... [illegible]

Et [illegible] ad [illegible] ... in veteris hominis senectute ... [illegible] homo qui spiritualiter [illegible] etate [illegible] in veteris hominis ... [illegible] ... v die dictum ... reptilia ... et [illegible] ... corpora sunt reptilia ... [illegible]

... [illegible] ... vd et pecora ... [illegible] ... Et [illegible] ... [illegible] ... et [illegible] ... Et sicut ... etate ... x^e et [illegible] ... in hac etate x^e regit ... [illegible] ... et [illegible] ... pecora ... [illegible] ... herbas ... [illegible] ... herbe ... [illegible] etate homo spiritualis ... [illegible]

... [illegible] ... [illegible] ... Christi ... [illegible] ...

|| Act. xi c^o

X

|| Abacuc

... filius hominis inveniet fidem super terram ... [illegible] ... [illegible] ... bona opera ... [illegible] ... in die [illegible] ... [illegible]

Igitur perfecti sunt celi et terra et omnis ornatus eorum. Complevitque deus die septimo opus suum quod fecerat. Et requievit die septimo ab universo opere quod patrarat. Et benedixit diei septimo et sanctificavit illum quia in ipso cessaverat ab omni opere suo quod creavit deus ut faceret.

Capitulum secundum. Et conti...

net quod [illegible] agit de reproductione in generali et describit hominis formationem ... [illegible] ... homines ... [illegible] ... agit de ... [illegible] ... de [illegible] ... [illegible] ... in purgatorio ... [illegible] ... et [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... deus ... [illegible] ... agit de [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... agit de hominis [illegible] ... [illegible] ... agit de hominis formatione ... [illegible] ... [illegible] ... agit de ... [illegible] ... [illegible] ... agit de hominis formatione ... [illegible]

in rebus. Tercia [illegible] ponit ipsius sex [illegible] feminei [illegible] Primo ipsius productionem. Secundo ex hoc universi rebus inseparabilem coniunctionem. Tercio ibi Inmisit deus deus soporem in Adam.

Secunda ibi dixit quoque Adam hoc nunc os ex ossibus meis etc. Dicit ergo primo Igitur i. quia sic dictum est desponsatum universi consequenter quod perfecti sunt celi et terra sex diebus predictis per opus distinctionis et ornatus consequenter [illegible] ex [illegible] est plenum a principio [illegible] omnibus. Celi inquam perfecti sunt i. superiores creature et spirituales et corporales partes mundi et terra i. inferiores creature. sicut est aqua et terra [illegible] hic [illegible] grave. Et omnis ornatus eorum qui sic consistit in parte spirituali et parte corporali i. ex opposito universi Operis autem distinctionis [illegible] in ornatu ut in perfectione celi et terre. Et dicit quod perfecti sunt sex diebus celi et terra sine vii die. Sed [illegible] cum perfectionem universi [illegible] convenire [illegible] secundum [illegible] que est [illegible] perfectus [illegible] perfectus i. [illegible] consequenter cum ex omnibus partibus [illegible] i. [illegible] que est pars eius [illegible] et [illegible] que est pars eius [illegible] et [illegible] quod est pars eius septa. Et dicit celi pluraliter propter celorum pluralitatem. Sunt enim [illegible] secundum [illegible] i. pluraliter

celum lune	sunt [illegible] i. fuit declaratum. Et diversi perfecti in [illegible] propter [illegible]
celum mercurii	[illegible] in quantitate propter capacitatem in figura propter [illegible]
celum veneris	in motu propter [illegible] et [illegible] perfectionem propter
celum solis	[illegible] celorum diffusionem in nobilitate propter [illegible] [illegible]
celum martis	dicit ergo celos pluraliter terram vero singulariter. Alibi sic dicunt allegorie
celum jovis	ad modum terre. Celum vero ad modum sphere que volunt ad terram [illegible]
celum saturni	vero unam [illegible] plures vero sunt orbes circa id centrum minores et minores
celum stellatum	[illegible] et [illegible] ut terra [illegible] sit celorum [illegible] ut [illegible] ab alio contineatur.
celum cristallinum	[illegible] ergo diebus complevit deus et perficit [illegible] ornatum
celum empireum	celi et terre [illegible] in mensura et numero et pondere [illegible]

[illegible] quia [illegible] oportet sua opera debere esse perfecta. Cum dicto aliquid [illegible] ad istud [illegible] [illegible] considerato [illegible] et ordine ipsorum operum. Sic [illegible] gradatim [illegible] in [illegible] Illa [illegible] sunt [illegible] deus [illegible] ut nullus aliud [illegible] possit [illegible] singula [illegible] partes [illegible] sexta die terra [illegible]. Ita [illegible] uno die [illegible] lux [illegible] aut [illegible] [illegible] pars superior i. firmamentum. Altera inferior i. aqua et terra. In parte superiori nullus alimentorum corporalium quibus impleverit quia ibi non erant posita corpora tali refectione indigentia. Sed inferiorem que sibi [illegible] animalibus creatis [illegible] necessariis eorum indigentie cibos [illegible]. Reliquis [illegible] tribus diebus ea creata sunt que intra mundum i. intra [illegible] [illegible] [illegible] et omnibus [illegible] visibilia [illegible] et [illegible] motibus agentur. Primo in firmamento [illegible] quam [illegible] fixis firmamentum [illegible] in inferiori [illegible]. Sicut ordo ipse [illegible] uno die [illegible] alio [illegible]. Nec [illegible] ut [illegible] est ut [illegible] non potuisse deus fieri uno die [illegible]. Et si vellet [illegible] uno die spiritualem alio corporalem sive uno die celum et alio terram [illegible] omnibus [illegible] et omnia [illegible] vellet et [illegible] vellet et quando vellet quia [illegible] voluntati eius potuisse resistere. Et [illegible] [illegible] [illegible] legimus sex diebus omnia perfecisse et [illegible] consideratione [illegible] perfectum [illegible] ordine [illegible] [illegible] partium [illegible] ille non perficit. Et sequitur in [illegible]

Complevitque deus die septimo opus suum.

Continuatur. Completa consideratione de opere creationis et de opere distinctionis in tribus diebus et ornatus in tribus aliis sequentibus. Sequitur consideratio de opere gubernationis multiplicationis et collectionis. Opus gubernationis notatur in vii° die. et [illegible] opus multiplicationis [illegible] quod [illegible] dicit quod fecerat opus suum [illegible] in [illegible] [illegible] et [illegible] multiplicationis [illegible] ut [illegible]. Dicit ergo Complevitque deus die septimo [illegible] quia [illegible] perfecta sunt opera [illegible] [illegible] quod fecerat i. universam creaturam. [illegible] dicitur [illegible] fecit deus die septimo. Nichil fecit [illegible] complevit [illegible] [illegible] [illegible] voluntate quia [illegible] die [illegible] aliquid faceret ut complevit i. [illegible] [illegible]. et nichil novum faciendo [illegible] dicit quia illa dies completam [illegible] figuratur [illegible] [illegible] complevit [illegible] nichil operatus [illegible]. Et sic [illegible] in dicto nichil scripsisse de [illegible] quia nichil fecit post [illegible] fecerat [illegible] in [illegible]. Et [illegible] ergo [illegible]

[illegible] die deus [illegible] Et completio sive perfectio in vi diebus [illegible] [illegible] completio [illegible] et forma [illegible] in vi die [illegible] per [illegible] ad [illegible] et [illegible] completio [illegible] ad [illegible] et [illegible]

[illegible] artifex [illegible] imponit [illegible] opus [illegible] complet [illegible] est homo [illegible] et [illegible] vi die [illegible] deus opus suum complet. Item lxx [illegible] complevit [illegible] deus die vi et [illegible] scriptores [illegible] Item artifex dicitur [illegible] opatur [illegible] complet [illegible] die [illegible] [illegible] ad ista [illegible] infallibile [illegible] triplex [illegible] completio [illegible] ad [illegible] in esse [illegible] Et sic [illegible] completio [illegible] die vi [illegible] nichil novum [illegible] lxx et [illegible] dic [illegible] completio [illegible] et alter completio [illegible] complete [illegible] Et [illegible] opus suum die vi complet [illegible] Et ita [illegible] die vi [illegible] Et [illegible] duplex completio [illegible] perfectio [illegible]

[illegible] Alia est perfectio et completio [illegible] [illegible] in vi diebus perfecte [illegible] die vi [illegible] deus [illegible] ad [illegible] die [illegible] et deinceps [illegible] ad [illegible] die [illegible] ad [illegible] Et [illegible] Joh[annes] [illegible] pater [illegible] et ego operor [illegible] complet [illegible] die [illegible] die [illegible] [illegible] die [illegible] et [illegible] ad finem [illegible] die [illegible] et [illegible] resurrectionis [illegible] septimum [illegible] ut septime [illegible] in principio dixit deus fiat lux et facta est lux [illegible] de resurrectione [illegible] scripturam [illegible] ipse [illegible]

Et sequitur [illegible] **opposita [illegible] Et requievit** [illegible] laborant in [illegible] et [illegible] nova [illegible] cessavit [illegible] requievit [illegible] ab opere [illegible] labore [illegible] completa [illegible] requievit [illegible] requievisse ab universo opere suo [illegible] creatura [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] requievit [illegible] die ac nocte [illegible] requievit in celo [illegible] **Et requievit** [illegible] est [illegible] in [illegible] die [illegible]

Con

Con

Requies

et sic augustinus [illegible] sequitur [illegible] die septimo [illegible] vel requievit ut deus e
... requievit per creaturas mutabiles [illegible] stabilitatis [illegible] stabilitatis
[illegible] magis [illegible] stabiles [illegible]
[illegible] vel requievit [illegible] creature [illegible] ut illud toto desiderio
[illegible] unde augustinus in libro confessionum [illegible] die [illegible]
[illegible] ad te unde [illegible] deus [illegible] quo solo quiescere [illegible]
vel 27 beda requievit quia [illegible] operibus habuisse illis operibus se ostendit [illegible] requie-
quiesit. Et sic [illegible] requievit deus ab omni opere die septimo [illegible] operibus [illegible]
[illegible] habuit requiem creaturis non indigens. Et ad hoc designandum [illegible]
[illegible] ab opere [illegible] operis in septimo requiem habuit [illegible]

Et addit quod patraverat sive patravit. [illegible] in quo
[illegible] et [illegible] intelligi aliud opus a quo non quievit deus scilicet administrationis et
[illegible] conditi [illegible] operatur et [illegible]
augustinus super [illegible] ad [illegible] deus quiesceret totus mundus esse de-
[illegible] Tria enim opera dei [illegible] creatio dispositio ornatio [illegible] opus [illegible]
[illegible] operari [illegible] opus [illegible] aliud opus [illegible]
[illegible] laboratum [illegible] beda [illegible] aliud quod [illegible]
[illegible] durabit [illegible] operis retribucionis [illegible] Ecce [illegible]
[illegible] et opus illud [illegible] eo.

Quia [illegible] et [illegible] explanavimus, ut deus septimo die re-
quievit et ab omni opere cessavit, Et nota quod non requievit septimo die, [illegible]
illo die quo aliquis compleret suum opus ab operando non quiesceret complere
[illegible] opus est operari [illegible] quod complevit deus die septimo
opus suum [illegible] non requievit [illegible] requies non est nisi laborantis
[illegible] deus non laboravit [illegible] non requievit [illegible]
[illegible] et hec [illegible] Nota quod requies [illegible] ad [illegible]
[illegible] cessatione ab opere fatigante operantem. Et cum deus in operatione fa-
tigari non posset [illegible] potuit [illegible] requies talis [illegible]
cessatione ab omni opere [illegible] illud. Et sic [illegible] deus [illegible] requievit
[illegible] semper operatur [illegible] conservando et gubernando et ordinando [illegible]
[illegible] operans [illegible] operatione [illegible] creature [illegible] operatio [illegible] ad [illegible]
[illegible] in operibus [illegible] unde [illegible]
[illegible] operationum [illegible] operatur [illegible] efficit
et [illegible] efficit [illegible] efficit ea [illegible] et [illegible] Vel et
[illegible] accipi requies [illegible] precedendo [illegible] creature [illegible] Et sic [illegible]
est deum requievisse die septimo ab omni opere quod patraverat. Non [illegible]
[illegible] longe in [illegible] intelligi deum requievisse a condendo
[illegible] creature [illegible] ultra [illegible] non [illegible] aliqua [illegible] vel [illegible] ad [illegible]
[illegible] requievisse deus dicitur a condendo novas creaturas [illegible]
[illegible] operatur [illegible] nullam de [illegible] condidit creaturam [illegible] intelligendum
quod in illis sex primis diebus omnes creaturas [illegible] producte [illegible] in
[illegible] machinam mundialem et creaturas [illegible] ad [illegible]
[illegible] principiis per quod potuerint [illegible] dicitur [illegible] aliquas
creaturas [illegible] et [illegible] alia [illegible] operibus sex dierum non
[illegible] in principiis [illegible] in suo [illegible] quod dicitur [illegible]
[illegible] et gratiam [illegible] modo deus [illegible]
[illegible] fuerunt in operibus sex dierum [illegible] et [illegible]
[illegible] opera sex dierum [illegible] hominum aliorum [illegible]
Quod [illegible] in [illegible] quod [illegible] illo die [illegible] aliquis compleret suum opus ab opere
de [illegible] Nota quod duplex est rei completio una in [illegible] rei [illegible]
[illegible] et hec est perfectio rei in operando [illegible] complevit deus opus suum
die sexto [illegible] Et complevit deus die septimo opus suum quod
fecerat [illegible] expositum [illegible] complevit deus opus suum
die [illegible] principio [illegible] rebus instituere [illegible]
operationes debitas. Et hoc non obstante eodem die requievit deus [illegible] Vel sic
[illegible] completio [illegible] opus [illegible] aliquid [illegible] esse
[illegible] complevit [illegible] ad [illegible] opus

[illegible] ab [illegible] requies [illegible] deus [illegible]
[illegible] solo [illegible]

[illegible] pro cessans

[illegible]

Et ergo opus [illegible] aliud opus [illegible] et administrando [illegible] de opere gubernacionis [illegible] et [illegible] que sequuntur

deus ab [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ad [illegible] vel i[n] opere complendo ostendo. dicit quievisse vel quievit [illegible] illa quiescit
q[uod] dicit ab opere cessavit. Et dicendo dicat quievisse ab omni opere quod patraverat, i[d est] sicut dispo-
suerat. Et si dicatur. Constat quod quedam deus postea fecit, sicut et prius facere dispo-
suerat. Et postea multa nova fecit sicut animas infinitas hominum et [illegible]
et Christi incarnationem et huiusmodi que illis diebus non fecerat [illegible]. Dicendum quod quamvis
deus postea fecerit aliquid novum in illis operibus vi dierum factis fuit et ideo dicitur postea nichil
novum fecisse. Quia aliquid tunc fiebat [illegible] in sua specie sicut celum et terra [illegible]
ad suas partes principales ut in sex [illegible] sicut [illegible] vel in
sua similitudine sicut anime rationales in anima Ade vel in [illegible] seminalibus sicut plante et
animalia per illos dies producta. Et quod dicitur de incarnatione Christi dicendum quod [illegible] fuit facta
i[n] [illegible] [illegible] fuit quedam [illegible] [illegible] fuerit
Et [illegible] [illegible] hominum [illegible] [illegible] angelorum et [illegible] Christi et [illegible] ad [illegible] et
[illegible] ad [illegible] in [illegible] hominum [illegible] [illegible] hec erat [illegible] aliis hominibus [illegible]
modis sive institutionis erat [illegible]. Iam ex predictis etc. patet solu-
tio illius questionis. Cum deus ab eterno in seipso requievisset eo quod ipse sibi sufficit
et omne desiderium suum impleret [illegible] [illegible] requiem [illegible] sufficit
requiescere ab eterno competit deo. [illegible] s[ecundu]m Thomam i[n] i[a] parte q[uestio] lxxiii [illegible]
ab eterno requievit in seipso deus [illegible] per opera condita in seipso requievisse [illegible]
pertinet ad vii diem. Et hoc est ab operibus quievisse novis faciendis [illegible] [illegible] hoc
[illegible] [illegible] ad [illegible]. Item in seipso requievit deus [illegible] in diebus [illegible]
quibus [illegible] [illegible] [illegible] in i[o] [illegible] requievit die [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] ut [illegible] [illegible].

Mane et vespere in isto die non dicitur sicut in precedentibus factum est vespere
et mane dies vii. [illegible] ista dies non habuit mane nec vespere [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut dies [illegible] habet vesperam non mane. [illegible]
mane et vesperam [illegible] non mane et non vesperam. [illegible] quod dies designat [illegible]
angelicam naturam. [illegible] vero natura non potuit cognoscere [illegible]. [illegible] potuit cog-
[illegible] se [illegible] in [illegible] quod ad mane pertinet [illegible] [illegible] in [illegible] et [illegible] vespere
habuit et [illegible] in illo mane [illegible] dei. [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible]. Cum autem de [illegible] ad vii diem. vespere [illegible] sunt [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] hominis in [illegible]. Mane vero pertinebit ad [illegible] [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible] esse [illegible]. Et [illegible] [illegible] est [illegible] non [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] voluntatis [illegible]. Ideo non habet vespere in diebus [illegible] mane [illegible]
Augustinus [illegible] Et [illegible] [illegible] [illegible] esse in toto [illegible] [illegible] toto [illegible] est
[illegible] in illo a quo conditum est. Et ideo non absurde [illegible] sexto die completo
per [illegible] vesperam [illegible] mane. quo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] eventure
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] quod [illegible] est
in illius [illegible] [illegible] [illegible] que [illegible] [illegible] [illegible] hec nec [illegible]. [illegible]
[illegible] autem [illegible] non [illegible]. Et ideo [illegible] dies [illegible] a mane [illegible] nullo vespere
[illegible]. Non [illegible] mane i[o] die [illegible] in sexta die. In septima die nulla
fit mentio neque de mane neque de vespere. Mane [illegible] de [illegible] vel sine aliquo
[illegible] [illegible] distinctione [illegible]. [illegible] vero [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] de die [illegible] qui [illegible] [illegible] forme designet [illegible]. [illegible] [illegible] dies [illegible] ad
[illegible] aliorum. Dies [illegible] fit [illegible] revolutionem aliquam [illegible] super [illegible] [illegible] quod ha-
beat mane et vespere sicut in precedentibus. [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dies
[illegible] et [illegible] habent mane et vespere. [illegible] in isto non fit [illegible] [illegible] in precedentibus
[illegible] [illegible] requies dei in seipso habere [illegible] et [illegible] sicut creature de [illegible]
[illegible] in aliis diebus habuerunt [illegible] et [illegible] [illegible] dies i[a] [illegible] sine aliqua
distinctione ut [illegible] [illegible] illius [illegible] in qua [illegible] oritur [illegible] occidit.

Amplius cum hic vii dierum est de mente b[eati] Augustini [illegible] deus nec [illegible]
defessus nec cessando refectus [illegible] [illegible] [illegible] sicut ad [illegible] [illegible] desiderium
nos hominum [illegible] dicendo se die i[a] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] textu [illegible]
requievisse [illegible]. [illegible] legis [illegible] [illegible] [illegible] plus [illegible] [illegible]
valent. Dicitur etiam animo esse [illegible] [illegible] ita operibus suis delectari
vel potius in ipso quod [illegible] se requievisset ab eis. Cum in ipsa aliquid [illegible]
sit quo [illegible] [illegible] [illegible]. Ideo [illegible] deus [illegible] dicitur requievisse ulto
ope [illegible] delectari [illegible] faciendo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vel maior
et [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] ita [illegible] ut [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ipso [illegible] quod beatus est in se ipso rebus quas fecit diligendo proposuit. Deo non sanctificavit diem quo ea facienda inchoavit nec illum quo fecit ea ne illius faciendi
vel perfecti gaudium ei crevisse videatur. Sed eum quo ab ipsis in se ipso requievit
qui magis requie caruit. Sed ea nobis pro die primum ostendit. Significamus enim
non deum nisi perfectis quibus deputantur dictis qui perfectioni omnium requiem significabit.
Quem enim semper quietus est [illegible] nobis requievit enim se requievisse demonstravit
et requiescat in nobis eum in se requiem habebit. Refertur [illegible] est qui nullo
indiget bono. Et ideo etiam et nobis in illo [illegible] bono quod ipse est.
Et licet enim requies ab omnibus operibus suis quae fecit tamen bono quod fecit non
nec egeret si non fecisset. Nam sic potest dici nullius egens boni [illegible] a factis re-
quiescendo [illegible] nulla faciendo. Sed faceret si non posset nulla potentia esset. Et
non faceret magna esset invidia. [illegible] omnipotens et bonus cum fecit omnia valde bona.
Omnia non ipso bono perfecte beatus est [illegible] bonis quae fecit in se ipso requievit ea requie
a qua nunquam decessit. Et sequitur littera cuius [illegible] magis explanans

Et benedixit diei septimo etc. Hic describitur [illegible] hominis finis. Quod [illegible]
faciendi. Et considerandum est quod experientia docet appetitum hominis non quiescere totaliter
in adeptione cuiuscumque boni finiti. Sed adepto illo ulterius tendit per desiderium. Vel adepto
aut fine ultimo totaliter quiescit sicut lapis in centro. Et per hoc arguitur quod finis
ultimus ipsius hominis non consistit in adeptione cuiuscumque boni finiti. Sed solum in
adeptione boni infiniti quod est solus deus. Unde Augustinus libro Confessionum: Fecisti nos domine ad te et
inquietum est cor nostrum donec requiescat in te. Sed per cognitionem
et amorem. Item experimur quod quantumcumque cognoscatur deus ab homine per
effectus non quiescit hominis desiderium donec cognoscat per se ipsum. Ergo
concluditur ultimus finis hominis consistit in visione dei per essentiam
et per hoc includitur fruitionem. Unde Johannis xvii: Hec est vita eterna ut cognoscant
te. Item aut beatitudo in patria [illegible] inchoatur per hoc quod mens hominis
a temporalibus [illegible] elevatur et occupatur in contemplatione sui creatoris in cuius contemplatione
perficitur et eo perveniet finaliter ad eternam visionem. Et ad hoc deputantur
dies sive ut homo vacet a temporalibus et eterna divina occupet. Et hoc est quod dicitur:

Benedixit diei septimo et sanctificavit illum id est ad divina obsequia applicavit. Sanctificatio
enim in una significatione idem est quod applicatio ad divina obsequia. Unde etiam res inanimate
que per benedictionem et consecrationem applicantur ad divino cultui sicut calices, vasa [illegible]
sacra dicuntur et sanctificata. Vel aut benedictio et sanctificatio diei septimi
intelligatur secundum applicationem ad divina obsequia. Hoc non pertinet ad litteralem sensum sed
ad misticam expositionem. Unde Augustinus in 2o dicit xv: illud autem deus benedixisse et
sanctificasse dicitur. Cum in ista precedenti benedictionibus et sanctificationibus docuerunt enim
in lege dei mandato sanctificare diem sabbati etc. Sed cum expositio litteralis [illegible] sancti-
ficationis et benedictionis habet quod hominem [illegible] debent cessare ab operibus [illegible]
sequitur quod etiam patriarche fuissent obligati ad observantiam sabbati quod minime invenitur
in lege. Sed secundum litteralem [illegible] sabbati intelligitur per hoc quod benedictio ad multiplicationem
pertinet. Nam creaturis quas deus benedixit dictum est: Crescite et multiplicamini. Multi-
plicatio autem non fit per administrationem creature secundum quam similia ex similibus generantur
sicut quod administratio incepit a septima die. Sanctificatio etiam competit septimi diei ut quia
res condite et multiplicate in deo requiescerent et, et deo dicente scitote quam ut vim
est.

Et potest sic exponi littera. Et benedixit diei septimo id est ibi benedictiones et laudes in
eo fieri voluit. Et sanctificavit illum sicut ab operibus similibus abstrahendo. Et in hoc quod illud
sanctificavit et non vi dies operationis [illegible] intelligitur si [illegible] quod quies contemplationis
perfectioris labori actionis. Unde Lucas: Maria optimam partem elegit. Causa aut sanctificationis subiungitur
in ea quia in illo cessaverat ab omni opere suo quod creavit deus sine materia ut faceret sine materia
formas. Illud facere est facere de re potest sed quod creavit id est de nichilo addidisse sed eorum
ut faceret sic per propagationem continuam. Vel sic: Creavit id est verbo. Ut faceret in opere
ut sic quod creavit hoc dicit quo ad spiritualia opera quae sunt omnia ut faceret hoc
quo ad corporalia quae facta sunt de [illegible]

Sed contra quam expositionem [illegible] videlicet deus diem septimum sanctificavit.
Et [illegible] quia non potest recipere gratiam sanctificationis. Non potest sanctificari. Sed
dies non potest recipere gratiam sanctificationis ergo non potest sanctificari. Ergo illa falsa. Item

illud quod

benedictio

in ea

ubi dicit

dies dominica sanctior est quam sabbatum, ideo magis debet dici quod die dominica sanctificavit deus
quia fuit octava quam illa quae fuit septima. Propterea est ita prius et oppositum eius.
Pro hac quaestione sciendum quod deus non dicitur in die sanctificasse. Quia fecit eam sanctitatis
Propter [illegible]. Hic enim tempus sanctificari non potest sic conveniebat propter [illegible]. Et dicitur eam sanctificasse,
quia continuit eam sanctitatis signum, sicut omnem sanctitatem incompletam. Id est per
gratiam in via et sanctitatem completam per gloriam in patria. Et quia ipsum principium operum
bonorum et sanctitatem disponentibus deputavit. Et patet illa dies fuit sanctitatis
disponens. Et per hoc solutio est ad argumentum. Quia haec benedictio et sanctificatio debet quod
[illegible] benedictionem et sanctificationem significavit. Sic enim octava [illegible] sanguinis Christi
[illegible] significabat. In progressu dierum per opera in diebus [illegible]
[illegible] significabat ille dies sabbati quo Christus [illegible] sepultus quievit, perfectis sexto
[illegible] significabat ille dies [illegible] restauravit, deinceps [illegible] operis
die omnibus operibus quibus mundi [illegible] perfecisse dicitur. Dicit enim consummatio et delicto capite
[illegible] mundi se perfecisse. Et aliud quia dies dominica sanctior est quam sabbatum, ideo magis debet
[illegible] quod observatio diei sine mutata est in diem sequentem
diei quod eam sanctificavit, quod observatio diei septimae apud nos [illegible]
quae a nobis dicitur dies dominica. Et post dies septimae apud nos [illegible]
Quia septima dies figurabat requiem futuram corporis domini in sepulcro.
[illegible] veritas impleta est. Et ideo congrue observatio illius
[illegible] figurae mutata est [illegible] sicut et [illegible] ad significandum quod
diei in diem [illegible] repraesentat nostram perfectam sanctitatem futuram. Et [illegible]
[illegible] ad illam sanctitatem disponit quam illa cessatio ab opere [illegible] septima
die [illegible] requievisse.

Consequenter cum dicitur Item cum [illegible] Cum sit data haec diei benedictio et non cum creavit deus caelum et terram vel cum fecit et ornavit. Item sic quaeritur quae de diebus sint benedictae, et
[illegible] homine facto consummat [illegible] de benedictione facit mentionem in aliquibus diebus praecedentibus, ut
sanctificationem de die, de sanctificatione vero non facit mentionem. Ad haec dicendum
in quinto et in sexto die data est benedictio, nec in die aliquo
[illegible] quae benedictio sit tamen sanctificationis. Quia autem in se non sanctificavit ut deus dicit in ipso
quae benedicto sit [illegible] bona. Et hoc in isto septimo die designatur. Et ideo huic soli diei
ad quae respondent [illegible] bona. Quia ex illo ita est, quietis ex illo est ut illi debent quod est
dat benedictio [illegible]. Quia [illegible] debeat [illegible] rebus quas fecit diligendo [illegible]
[illegible] intelligitur ex ipso est debeat [illegible] mentionem. Nec illa quae eam perfecit [illegible] illis vel
[illegible] sanctificatione die [illegible] gaudium videtur. Et cum quo [illegible] requievit
[illegible] in ipso requiem [illegible] nobis eam per diem [illegible] ostendit ut [illegible]
Et ipse [illegible] est.

Item inter benedictionem et sanctificationem talis potest distinctio:
Quia benedictio magis generalis est quam sanctificatio. Illa est multiplicatio temporalis sicut quae
consistit in rerum multiplicatione, et talis est benedictio in quinto die et sexto. Et ita
est duplex [illegible] et in hac est apparata benedictio hominis. Et est quietis aeternae et
haec vere dicitur hic benedictio cum sanctificatione.

Alii tamen sic istam litteram explanant mystice. Benedixit deus diei septimo et sanctificavit illum, id est sanctificationem ipsum voluit esse et ipsum esse celebrem et sanctum, ab illis
quibus legem hanc tradidit observari voluit. Et dicitur quod septimus significat. Sex
quod dei in sex diebus operatio, quae universum tradidit nostra significat in hac vita
[illegible] laboriosam [illegible]. Et ipsius dei septimo die requietio significat in hoc
mundo per contemplationem et devotionem in ipso deo requiem et delectationem. Et quia talis
requies sanctior est et melior quam laboriosa [illegible] comparatione, ideo ille dies
[illegible] sancti dicitur significatus. Similiter sex dies quibus deus hunc mundum
operatus est significat totum tempus [illegible] quo in hoc mundo in erumnis et laboribus [illegible]
Sed dies septimus quo requievit [illegible] futuram vitam quam beati cum ipso in aeternum requiescent.
Et ideo est dies ille [illegible] [illegible] habuisse ut audistis [illegible] non vespere.
Et quia requies illa aeterna sanctior est hac vita laboriosa, ideo et dies [illegible]
est sanctificatus. Sex etiam dies quibus deus hunc mundum operatus est
significat laboriosum tempus vitae Christi quo habuit cum inter homines [illegible] reparat.
Et dies septimus requietionis [illegible] quo [illegible] reparator et redemptor generis humani
perficiendo in sepulcro quievit. Quia perfectio [illegible] redemptionis [illegible] fuit et
[illegible] ideo est ipso dies ille [illegible] sancti
dicitur sanctificatus. Et haec tria diei septimae significationes conveniunt [illegible]

expositionem requietionis qua deus die illo dicitur quievisse. Exponit enim ut
aliqui requievit i. ab omni opere cessavit. Et hec convenit ad 2am significationem qua sicut
[illegible] eadem requie [illegible] ubi in se et in suis membris ab omni opere laboris
[illegible] cessavit. Exponit etiam requievit i. in se ipso. Unde etiam non dicitur in operibus
suis ab operibus. Et licet sit aliter quievit tamen hic [illegible] pro completum
productionem rerum creaturarum et non in alia die productionis earum [illegible] vel significet quod in
clara productionem suam bonum ut quemque bonum creavit sic quod sibi ipsi in se sufficiens sit
Et hec expositio pertinet ad 3am diei septime significationem que significat Christi in sepulcro quietem
Tertio exponit requievit i. nos in se requiescere dedit. Et hec convenit ad primam
significationem. Creatura in ipso cessans ab omni opere quod creatura in esse producendo vel
faciendo sunt in esse conservando et ad proprias operationes administrando.

Item ex hiis que dicta sunt ab initio huius primi capituli in ista parte ultima
2a concludunt 2m expositorum sex [illegible]
ho. e. [illegible] creaturarum [illegible] cum fide quievit. Et facto homine deus
[illegible] hic requievit. Et [illegible] illud [illegible] debere [illegible] esse
[illegible] filius hominis [illegible] examinis [illegible] creationibus hominis com-
[illegible] labor [illegible] laboravit ille qui [illegible]
[illegible] hominis. [illegible] tota mundi fabrica [illegible] fatigationis assumpsit auctor
[illegible] in illa [illegible] et facta [illegible] in [illegible] sustinuit [illegible] dictores et
in factis observatores. Secundo dicit quod ex hoc quod deus quievit die 7o sunt primo
[illegible] introducta quies diei septime. Unde [illegible] quia [illegible] diem sue
[illegible] sanctificaret [illegible] Exod. XX. [illegible] ut diem sabbati sanctifices
[illegible] ab operibus [illegible] et vacando divinis laudibus et sanctitatis operibus
in quibus anima requiescit. [illegible] Ecclesia [illegible] operibus
diei [illegible] in [illegible] octava die [illegible] quievit in
[illegible] hec enim dies sunt mundi condita [illegible] mundi. Et [illegible]
resurrexit [illegible] illo auctor vite a mortuis resurrexit. Et [illegible]
[illegible] in apostolos descendit. Et [illegible] secreti revelationem [illegible]
[illegible] die fuit beato Johanni [illegible] secreta celestia [illegible]
[illegible] Ecclesia [illegible] videat [illegible] Ecclesia [illegible]
[illegible] observat. [illegible] quod in eo [illegible]
ceremonialis [illegible] determinatione temporis [illegible] plenissime [illegible] in eo [illegible]
[illegible] septimana [illegible]

Tertium est quod per hoc quod benedixit et sanctificavit diem quietis et non diem opera-
[illegible] nobis quod [illegible] exemplum [illegible] laboris actionis. Mystice
in formatione mundi per VI dies designatur senaria distinctio etatum
mundi. Nam prima dies in qua facta est lux conditam designat primam etatem mundi in
[illegible] Et ab Adam usque ad Noe [illegible]
[illegible] et [illegible] in vespera [illegible] [illegible]
ho. [illegible] lux in paradiso. In qua etate filios dei [illegible] vere [illegible]
a filiis hominum qui [illegible] vespera diluvii.
in qua [illegible] firmamentum [illegible] aquas ab aquis dividens. Secunda dies [illegible]
[illegible] firmamento dividenti aquas ab aquis comparatur [illegible] archa Noe
[illegible] Et hec a Noe usque ad
[illegible] X generationibus protenditur et [illegible] confusione linguarum [illegible] vespere [illegible]
Tertia dies [illegible] in qua facta est [illegible] ab aquis se-
parata [illegible] tertia etate mundi in qua [illegible] fidelis ab infideli signo cir-
cumcisionis distinguebatur. Et hec ab Abraham usque ad David XIIII generationibus
protenditur. Et in [illegible] in vespera mundi [illegible]
Quarta dies in qua facta sunt [illegible] designat [illegible] etatem
in qua splendor [illegible] et [illegible] splendor solis et luna
[illegible] synagoge [illegible] a David usque ad transmigrationem Babilo-
nis generationibus protenditur. [illegible] vespera fuit tempus [illegible] quando [illegible]
in Babilonem [illegible] captivus. Quinta dies in qua facta sunt
ad volucres et [illegible] pisces designat [illegible] mundi etatem in
[illegible] transmigrationem comparatur volatilibus [illegible] et piscibus [illegible]
[illegible] morantibus [illegible] usque ad [illegible] generationibus
XIIII protenditur et in [illegible] Christum agnoscerent [illegible] vespere [illegible]

Sexta dies in qua factus est homo conditor designat sextam seculi sive sextam mundi etatem in
qua Christus homo nascitur et ad mortem [illegible] qui omnibus antecedentibus primus
sine fide invenabilibus iam [illegible] donavit. Et hec vsque ad finem mundi vsque
ad [illegible] glorie [illegible] in illis [illegible] et [illegible] in extremo iudicio [illegible]
in [illegible] Et [illegible] ipsum [illegible] sexte diei et sexte mundi etatis
[illegible] sexta die. [illegible] Adam de limo terre ad ymaginem dei factus est
sic in ista sexta dicta etate [illegible] Adam Christus de [illegible] virgine natus est
ille in anima viventem hic in spiritum vivificantem. Et sicut in illa die fit [illegible]
sic in isto seculo [illegible] sunt [illegible] Et sicut in illa die sexta serpentem et
ferarum genera terra produxit. Ita et in hac sexta etate [illegible] apostolis
[illegible] Ecclesia [illegible] Et [illegible]
in illa die creatus [illegible] Sicut in ista etate manifestavit et Ecclesia
Et sic [illegible] homo in die illa [illegible] et volentibus [illegible] Ita Christus
in hac etate gentibus [illegible] et nationibus ut ab eo regerentur. Vel [illegible]
[illegible] Petro. Vel [illegible] observati [illegible] Vel
elati superbia [illegible] [illegible] Post hec sequitur dies [illegible] que [illegible]
[illegible] habuit. [illegible] et dicebus [illegible]
[illegible] ad [illegible] licet [illegible] dictum
[illegible] sex etates singule designantur. Prima ista
Adam ad [illegible] [illegible] deluvio [illegible]
vsque ad septem [illegible] boni et mali [illegible] per famem
[illegible] vsque ad annum xiiii [illegible] vsque ad annum xxviii [illegible] in [illegible]
[illegible] [illegible] adolescentia [illegible] habent [illegible] die [illegible]
[illegible] vsque ad annum [illegible] [illegible] vsque ad annum lxx [illegible]
[illegible] et [illegible] Quinta [illegible] vsque ad annum lxx [illegible]
[illegible] [illegible] Sexta [illegible] iure et per
[illegible] frigiditas [illegible] homo [illegible] [illegible]
[illegible] vsque ad mortem in qua homo [illegible] [illegible] septima
[illegible] petulentia [illegible]

Tertio modo naliter secundum
[illegible] plena [illegible] sex [illegible] opera designant [illegible]
[illegible] senario dierum predictorum [illegible] [illegible] die [illegible] 1
[illegible] homo [illegible] glorie [illegible] [illegible] 2
[illegible] die [illegible] [illegible] Tertia die terra 3
[illegible] ab [illegible] voluptatum [illegible] terra [illegible] Quarta 4
[illegible] intelligentiis et [illegible] illustrat. Quinta [illegible] 5
[illegible] [illegible] et volantibus [illegible] 6
vite active et contemplative [illegible] Cum [illegible] homo ad hunc devenit statum [illegible]
Sexta [illegible] Et [illegible] homo [illegible] deo assimilatur
[illegible] homo [illegible] glorie [illegible] Et [illegible] illo die [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] herbis [illegible]
sexta [illegible] homo [illegible] Sic [illegible] ista etate [illegible] pastum
[illegible] et herbis [illegible] et lege divina ad [illegible] fecunditatem [illegible]
[illegible] partim ad [illegible]
[illegible] partim ad vigorem fidei spei et caritatis [illegible]
[illegible] herbe [illegible] Carnales [illegible]
[illegible] herbe [illegible] dicitur [illegible] ut [illegible] [illegible]
[illegible] in Christo [illegible] [illegible] habent. Post istam [illegible] fit [illegible]
[illegible] [illegible] requies ab omnibus operibus [illegible]
[illegible] in [illegible] [illegible] in die [illegible] habet

Adhuc secundum Joachim isti vi dies significant vi status Ecclesie
Prima enim fecit deus lucem apostolice claritatis. Secunda firmamentum [illegible] Ecclesie [illegible]
[illegible] Romane Ecclesie. [illegible] Constantino et Silvestro [illegible] aquas [illegible] fide [illegible]
gentilitatis segregavit [illegible] ab eis arida et tunc [illegible]
[illegible] fecit solem lunam et stellas [illegible] Benedictum [illegible]
[illegible] et [illegible] Quinta fecit pisces et aves [illegible] religiose
[illegible] sub Carolo [illegible] et aliis regibus [illegible] sub quibus [illegible]

multe aliquid et vincens in aquis contemplatur et volantes per aera pennis speculationis. Et tandem fecit ... ipse ... et ipsius ... qui colebat ... mundi per agriculturam et ... dicitur ... contemplativus. ... de beato ... de beato Francisco ... Gregorio ... ad imaginem ... Christi ... transformatus ... ad vitae ... non credidit ... aliquibus ... perfectionem ... apostolorum.

Ecce ut tamquam bonitas opera ... videmus bona ... obseruare ... in tempore ... oblatum ... perceptum ... bona opera ... bonis operibus ... accepit gloriam ...

... sabbati sit de preceptis moralibus ... de moralibus ... decalogi moralia ... et tertium ... moralia ... preceptum ... Deum ... preceptum ... sabbati ... tertium ... ordinatur ad Deum ... sabbati ... ordinantur ... preceptum ... moralia ... ordinant ... dies sabbati ... celebrandi ...

Preceptum de sabbato ... de sabbato ... Exodi XVI ... Exodi XXXI ... videte ut sabbatum meum custodiatis ... sabbati ... dies sabbati ... requiei ... dies septima ... Sabbatum ... requiei ... dies sabbati ... Genesis ... Amplius notandum de illis que pertinent ad ... solemnitatis ... que pertinent ad obseruationem solemnitatis ... Exodi XX ... sex diebus operaberis et facies omnia opera tua, septimo autem die sabbatum Domini Dei tui est ... requieuit Deus ... Ezechielis ... requiescit ... ponderat ... sabbati.

In vigilia sancti solemnitatis debz quilibet attendere utrum aliquod peccatum habeat in se. Et si sic quod per veram confessionem deleat illud et dimoveat. Unde Bernardus Ad hoc nobis vigilie preponuntur ut vigilemus si in aliquo peccato vel negligentia dormiamus. Et postea peccatorum faciat confessionem. Secundum est ut sanctificet se pater generalis in solemnitatibus iuxta illud Exodi xix. Sanctifica eos hodie et cras et lavent vestimenta sua in eo diligenter a peccatis emendo. Tertium est ut voluntatem animi intendas spiritualia opera faciendo. Utilius vero sunt quinque spiritualia vacandum est in festis scilicet laudes dei, sermo dei, frequens meditatio, devota oratio, elemosinarum largitio.

Claudi. Dicitur de eo tunc vacandum. Sed bene observo solemnitates quod mentione est bene vivere quando christiani sunt in vita bona et creaturis assiduant dei laudatio. Sic in festivis intendere debemus laudibus dei. Unde Bernardus Nichil adeo in terris representat quandam humanam celestis status speciem alacritatis laudantium deum. Secundum modo est divino est vacandum Sermonis. Et secundum Sapientiam scribe in tempore vacuitatis id est libros scripturarum quibus scribe in tempore quo vacas ab aliis operibus [illegible] in tempore vacuitatis id est paucitatis scribe et disce scripturam. Nam ut dicit 2 philosophus principium est sue reparationis. Et [illegible] ubi ita [illegible] quem innovat actum vel quem se vertere ab actibus [illegible] propter ipsam sapientiam hoc [illegible] comparatur [illegible] a se repellit. Sic arbor ramosa [illegible] solet repellere. Ideo dicitur Ecclesiastici xi Fili ne in multis sint actus tui. Tertium meditationi est vacandum et in festis verum devota dimitte omnia impedimenta et vacare bene [illegible]. Nemo ad ea [illegible] occupatus.

Meditatio vero sancta in solemnitatibus circa modum proprie debet versari circa deum qui sit sanctus illud remuneratur eius solemnitas agitur. Primitio modico exhibito. Et debet homo animum ad [illegible] deo tam liberali vacare et videre quod ego sum deus. Talis appareat in remuneratione sanctorum quod deus liberalissimus. Debet et 2o meditatio sancta versari circa solemnitatem illam futuram expectamus. Cuius figura sunt solemnitates presentes. Et sic in festis istis non est tempus congregandi sed congregatis utendi. Sic in illa solemnitate non est aliquid congregandi. Non magnam indigentiam habebunt qui sibi in hoc tempore non providerunt. Precipue cum non sit ibi locus merendi nec aliquid accipiendi merito. In festis autem debet homo ad memoriam deliciarum illius solemnitatis et attendere ad desiderium illarum. Nam secundum Gregorium Animus potest in festis hominis si deesse contingit festis angelorum. Ezechielis xlvi Porta atrii interioris que respicit ad orientem erit clausa sex diebus in quibus opus fit, die autem sabbati aperietur. Porta respiciens ad orientem est meditatio de deo a qua terrena opera homini [illegible]. Eius meditationem non potest homo intendere fidelibus diebus. Ideo debet ei intendere diebus quietis. Et sic solemnitates presentes figure sunt eterne solemnitatis. Sic et vigilie que preponuntur figure sunt temporis presentis. Unde in hoc quod vigilie festis preponuntur ostenditur quod vita sancti ad gloriam illius solemnitatis pervenerit. Et quia via [illegible] ire si ad deum volumus pervenire. Sabbatis [illegible] et [illegible] vigilia quietis et solemnitatis future. Et [illegible] quod protolimus. Ubi quilibet animadvertere quod vigilia precedit festum. Et eterni sabbati si vult ad solemnitatem eternam pertingere per vigiliam id est penitentiam festum. Igitur tertio meditatio debet versari circa meritis virtutum ut videat in se quo statu est vel deficiat. Et ut infra dicitur in Adam ubi est. Nec est operas deserti sed sicut Adam fecit merito ibidem et expulsus est de paradiso voluptatis. Quod potius [illegible] ut homo [illegible] ad eum Magdalena [illegible] possit [illegible] vincere. Quarto vero debet versari meditatio circa sanctum cuius festum celebratur. Circa quem 3a debemus attendere: primo exemplum, secundo exemplum eius, tertio suffragium eius. Sic dicitur Bernardus [illegible] potest in vita portare [illegible] servire [illegible] dei sui. Sic deus adhuc vult [illegible] est peccatoribus exoravit pro eis. Illud amplius quanto vero [illegible] sit miserias nostras. Erat probus presens [illegible] illa pietas caritatis eius non imminuitur sed augmentatur. Tertium est

Sapientia

Circa in eo debet versari meditatio
1o circa deum
2o circa solemnitatem
3o circa meritis virtutum
4o circa sanctum

[illegible] quod homo [illegible] si sic [illegible] que [illegible] de festis [illegible]

impassibilis factus est et ideo omnino impassibilis factus est. Sed nunc potius videntur sibi vicissitudine [illegible]
cum fonti misericordie assistit. Alia causa est quia magis viget [illegible] ut sollicitus sit
de nobis, quia ipse ille et ille similis fuit nobis passibilis ex eodem luto formatus
quo et nos. Orationi autem vacandum est in festis sanctis et etiam meditationi. Meditatio

4° orationi

enim et oratio sunt quasi duo pedes quibus in celum ascendendum est. Beda: Ascendamus duobus
pedibus meditatione et oratione. Tercio intendendum est elemosinarum largitioni. Unde

Nee viii

comedite pinguia et bibite mulsum et mittite partes his qui non preparaverunt sibi. Sed
multi hodie nichil horum observant, quia solempnitates instituta sunt, quod ut a terrenis
opere vacantes, nec pondera peccatorum deponunt. Et amplius peccant in festis quam in aliis
diebus, et negligentia veniunt ante, deliciis vacant et corporalibus. Contra illos qui a
terreno opere non cessant, sicut valet illud Numeri 17 de illo qui colligebat ligna in sabbato
quem Moyses et Aaron recluserunt in carcere, requirentes a deo quid de eo fierent. Dixit
dominus ad Moysen: morte moriatur homo iste. Obruat eum lapidibus omnis turba extra
castra, misterium est. Allegorice spiritualiter [illegible] qui [illegible] ligna infructuosa sibi colligunt,
lapidandus [illegible] non vult cessare etiam in festis [illegible] ad [illegible] colli-
git. Item omnis ille qui diem dominicam non observat [illegible] deo de [illegible]
et [illegible] in mundo [illegible]. Et de hoc quod [illegible] voluit in valle [illegible]
Et de [illegible] quod mundo [illegible] in die sue [illegible] et in die [illegible]
sit in [illegible]. Dies enim ista die [illegible] facta sunt [illegible] celebris ha-
benda est. Tales peccant contra patrem et filium et spiritum sanctum. Patrem enim [illegible]
In filium enim [illegible] mundum redemit. In spiritum sanctum qui [illegible] die [illegible]
ingratus sit suo conditori et gubernatori, redemptori et consolatori. Item ille quod
qui [illegible] in celestibus [illegible] requie [illegible] aliquid facere pro deo, [illegible]
[illegible] mundum fecit et celum et terram. Et in die qua pater filius [illegible] est qui
redemit. Et omne [illegible] ab omni [illegible] die dominica [illegible] et cos-
[illegible] spiritus sanctus de [illegible] in die qua [illegible] est. Et [illegible] de-
[illegible] posset [illegible] diebus festis debet abstinere ab omni [illegible]
ut a mechanicis, agricultura et ab aliis secularibus negociis et corporalibus, sic [illegible]
[illegible] dissensionibus [illegible] causa [illegible] parte [illegible] de feriis
[illegible] xv et iiii c. i. et in [illegible] sancta littera [illegible] iudicialis [illegible]
in festis ob dei reverentiam [illegible]. [illegible] professionem [illegible]
[illegible] ut si [illegible] tempore [illegible] periculum [illegible] ut si sit [illegible]
[illegible] ut [illegible] ut dicit [illegible] et hec in [illegible] confessionibus [illegible]
[illegible] [illegible] de fer-

Ex quibus notabiliter infertur istud [illegible] Capitulo de sabbato [illegible] in primo notabile [illegible]
sabbatum est morale, [illegible] omnia ut [illegible] sabbatum est [illegible] deo dedita, licet non ad semper
Ut homo habeat aliquod tempus deputatum ad vacandum divinis, sine deo. Sed vacare deo
aliquo tempore, inest homini naturalis inclinatio [illegible] ex quo sic vacare deo, seu quiescere
inest a natura, sequitur quod sit morale, quia [illegible] illud morale est immutabile. Sic [illegible]
id quod est a natura de actibus humanis ad dei laudem [illegible] Sed quod inest naturalis inclinatio homini
ad vacandum deo. Probatur: sic enim quelibet res propria laboribus subiecta, naturaliter appetit
habere aliquod tempus sue corporali requiei et refectioni. Ita [illegible] homo [illegible]
ad [illegible] spiritualem refectionem [illegible] et [illegible] recte [illegible]
fertio in [illegible] per [illegible] est vacare deo [illegible] Sed re-
[illegible] huius sabbati est devenire ad eternum sabbatum et [illegible] conversum [illegible]
negligit sabbatum presens, non pertinget ad sabbatum eternum. [illegible]
[illegible] 2a. [illegible] sabbatum ut in primo notabili capitulum ut sic sabbatum est cerimo-
niale. Probatur: [illegible] omnia ut sabbatum est signum [illegible] quietis et [illegible] ut
sunt [illegible] quietis Christi in sepulcro que fuit [illegible] die, ut [illegible] figuralium
[illegible] omnia figuralia precepta sunt cerimonialia, et [illegible] veritate [illegible]
[illegible] conclusio [illegible]. [illegible] ad [illegible] quod [illegible]
testamento sub precepto fuit sabbatum [illegible] non [illegible] in novo [illegible] quia eum

cedit ~~[illegible]~~ figurale preceptum obligabat, sed quia in novo testamento cessavit figure in

[illegible] [illegible] Conclusio 3a [illegible] sabbatum in novo testamento non sit

Item capitulum beati [illegible] in quodam sermone sive omelia de die
dominica [illegible] et observanda illa dies celebranda [illegible] Sed dies dominica [illegible] delectationes
[illegible] explere valet. Dies .II. dominica dies celi et terre fecit, et omnes [illegible] ange-
licas creavit. Hec est dies in qua dixit deus fiat lux et facta est lux. In hac die mundi
exordium [illegible] In die dominica primo obtulit Abel sacrificium deo acceptabile
[illegible] In die dominica [illegible] et ambulat cum deo. [illegible] Cham [illegible]
In die dominica cepit archa fabricari [illegible] [illegible] annis [illegible]
[illegible] In die dominica intravit Noe in archam et uxor eius et filii eius cum uxoribus suis.
In die dominica resedit archa super montes Armenie [illegible]
In die dominica egressus est Noe de archa et [illegible] obtulit holocaustum [illegible]
de [illegible] domino [illegible]
In die dominica vidit Abraham tres viros [illegible] obtulit [illegible] Melchisedech [illegible] deo
[illegible] panem et vinum [illegible] dominum [illegible]
[illegible] et [illegible] In die dominica [illegible] Jacob [illegible]
[illegible] In die dominica [illegible] Joseph
[illegible] XXX annorum [illegible]
[illegible] In die dominica vidit [illegible] Moyses
[illegible] in monte [illegible] vidit rubum valde [illegible] inflammari [illegible]
[illegible] mare [illegible] terre Egypti [illegible] Nocte dominica [illegible] dominica
[illegible] filios Israel [illegible]
[illegible] in deserto [illegible] ad pa-
[illegible] In pascha [illegible] Hac [illegible]
Johannes baptista [illegible] In hac die de aqua vinum fecit [illegible] Et a
[illegible] et duobus piscibus [illegible] In hac die [illegible]
et [illegible] apostolis [illegible] In hac die [illegible]
[illegible] apostolis [illegible] in hac die ad [illegible]
[illegible] et [illegible] In hac die dominica
[illegible] hac die [illegible] et [illegible]
[illegible] et [illegible] in [illegible]
[illegible] et [illegible] in [illegible]
hac die [illegible]

34

absinendum est in diebus dominica festi celebritate custodita ut patet prima parte questione p[...] xx 2a [illegible] et eius
probacionem in prima parte primi. Tercia quia homo tenetur deo ad gratias agendas pro opere creacionis
mundi a quo requievisse dicitur sexto die [illegible] in signum beate quietis et eterne et celestis
patrie. Sed quia dies illa sabbati ut figura cessavit et ea successit dies dominica
[illegible] dicitur die dominico pro opere creacionis et recreacionis seu redempcionis
nostre debemus deo gratias agendo, quodammodo in quiete eterne [illegible]
Et quia [illegible] ab operibus servilibus die dominico est cessandum propter
illud levitici 23 omne opus servile non facietis in eo. Opus autem servile
dicitur a servitute. Est autem triplex servitus. Una quidem qua homo servit peccato
secundum illud Joh. viii omnis qui facit peccatum servus est peccati. Et secundum hoc omne opus peccati
dicitur servile. Alia vero servitus est qua unus homo servit homini. Est autem homo alterius
servus non secundum mentem, sed secundum corpus. Et secundum hoc opera servilia dicuntur corporalia, quibus
unus homo alteri servit. Tercia autem est servitus dei. Et secundum hanc opus servile
posset dici opus latrie quod pertinet ad dei servitutem. Si autem sic intelli-
gatur opus servile, non prohibetur die sabbati. Quia hoc esset contrarium fini observa-
cionis sabbati. Homo enim ad hoc ab aliis operibus abstinet in die sabbati ut
vacet operibus ad dei servitutem pertinentibus. Et inde est quod sicut dicitur Joh. vii
circumcisionem accipit homo in sabbato ut non solvatur lex Moysi. Inde etiam
est quod sicut dicitur Math. xii sabbatis sacerdotes in templo sabbatum violant et corporaliter
in sabbato operantur et sine crimine sunt. Et sic etiam sacerdotes in sabbato circumferentes
archam non transgrediebantur sabbatum sine [illegible] propter [illegible] observantia sabbati.
Et similiter etiam nullus spiritualis actus est contra observanciam sabbati, puta
si quis doceat verbo vel scripto. Unde Num. 28 dicit glossa quod fabri et huiusmodi artifi-
ces ociantur die sabbati. Lector autem divine legis vel doctor ab opere suo non desistit
nec contaminat sabbatum sicut sacerdotes in templo sabbatum violant et sine cri-
mine sunt. Sed alia opera servilia, que dicuntur servilia primo vel secundo modo, contrariantur observ-
ancie sabbati in quantum impediunt applicacionem hominis ad deum. Et quia magis
impeditur homo a rebus divinis per opus peccati quam per opus licitum, quamvis sit
corporale, ideo magis contra hoc preceptum agit qui peccat in die festo quam qui aliud
quod opus corporale facit secundum b. Augustinum in libro de x cordis. Opera autem corporalia
ad dei cultum non pertinencia intantum servilia dicuntur in quantum proprie pertinent
ad servientes. In quantum vero sunt communia et servis et liberis servilia non dicuntur.
Quilibet autem tam servus quam liber tenetur in necessariis providere non tantum sibi
verum etiam proximo, precipue quidem in hiis que ad salutem corporis pertinent
secundum illud Prov. 24 Erue eos qui ad mortem ducuntur. Et in dampno
rei vitando, secundum illud Deut. 22 Non videbis bovem et ovem fratris tui errantes
et preteribis, sed reduces fratri tuo. Et ideo opus corporale pertinens ad conservandam
salutem proprii corporis non violat sabbatum. Non enim est contra observanciam sabbati
quod aliquis comedat et huiusmodi faciat quibus salus corporis conservatur. Et prop-
ter hoc Machabei non polluerunt sabbatum pugnantes ad sui defensionem die sabbati
ut legitur i Mach. ii. Similiter etiam nec Helyas fugiens a facie Iezabel
in die sabbati. Et propter hoc etiam dominus Math. 12 excusavit discipulos qui colligebant
spicas in die sabbati propter necessitatem quam paciebantur. Similiter etiam opus cor-
porale quod ordinatur ad salutem corporalem alterius non est contra observanciam sabbati.
Unde Joh. i[...] michi indignamini quia totum hominem salvum feci in sabbato.
Similiter etiam opus corporale quod ordinatur ad imminens dampnum rei exterioris
vitandum non violat sabbatum. Unde dominus dicit Math. 12 Quis erit ex vobis homo
qui habet ovem unam et ceciderit sabbato in foveam nonne tenebit et levabit eam

Iste sunt generationes celi et terre quando create sunt in die quo fecit deus celum et terram et omne virgultum agri antequam oriretur in terra omnemque herbam regionis priusquam germinaret. Non enim pluerat deus super terram et homo non erat qui operaretur terram. Sed fons ascendebat e terra irrigans universam superficiem terre.

Continuatur textus ad precedentia. Complens considerationem de opere creationis et de opere distinctionis in tribus diebus, et de opere ornatus in aliis sequentibus, et de opere gubernationis et multiplicationis quod notatur in vii die. Hic consequenter complevit scilicet hominis et mulieris ... homi[nis] ... Et quia ... omnia creatura sunt ... recapitulatio de creatione aliorum aliquid superaddendo. Et primo ... [illegible] ... Non enim pluerat deus ... in prima parte primo recapitulat quantum ad creationem ... ibi in die quo fecit deus celum et terram. Secundo quantum ad distinctionem ibi Et omne virgultum. Et 2a ... ponit ... [illegible] ... a deo ... quam non fecerit deus ... [illegible] ... fuit creatoris. Item quando ... hec opera vi dierum ... [illegible] ... liber generationis ... hic non est ... [illegible] ... quod hic addit de modo qualiter formavit hominem.

Et ideo Iste sunt id est tales sunt ut ... generationes id est operationes celi et terre scilicet creationis ornatus distinctionis. Vel iste sunt generationes id est exordia celi et terre id est superiorum et inferiorum creaturarum. Et accipit generationes passive id est genita ... [illegible] ... Et dicitur pluraliter generationes ... [illegible] ... fuerunt in deo ... large generatio ... aliquid ... vel de nihilo vel de ... [illegible] ... quando create sunt ... large ... in die quo fecit deus celum et terram id est in primo tempore ... [illegible] ... celum empireum cum angelis et terra id est ... [illegible] ... Vel in die id est in primo tempore vi dierum quo fecit celum empireum et stellas et terram id est inferiorem ... quantum ad formam distinctionis. Et ponitur singulare pro plurali in die id est in diebus ... [illegible] ... secundum hebraicam ... [illegible] ... plurali ... [illegible] ... quia ... tota die ... [illegible] ... Et omne virgultum ... Et ... in die quo fecit deus omne virgultum agri ... [illegible] ... ad terre ... tertia die ... [illegible] ... oriretur in terra ... [illegible] ... distinctionis ... oriretur in terra ... [illegible] ... Et ... Et fecit omnemque herbam regionis ... [illegible] ... priusquam germinaret ... [illegible] ... Et dixit virgultum ... fecit deus omne virgultum agri antequam oriretur in terra ... [illegible] ... deus virgultum in ... [illegible] ... apparet ... [illegible] ... et ... [illegible] ... et plantis et ... [illegible] ... Et ... arbores ... [illegible] ... et ... [illegible] ... humani laboris. Et quod sic exponi debeat patet per hoc quod sequitur Non enim pluerat deus super terram ... [illegible] ... terre ... [illegible] ... et ... [illegible] ... herbe et arbusta ... virtute ... [illegible] ... oriretur.

[Margin:] Generatio
[Margin:] ... in die id est in tempore ... [illegible]
[Margin:] ... [illegible]
[Margin:] agri
[Margin:] regionis

[illegible] ... per pluviam et ex labore hominum ... adimitur ... et [illegible] ... die ...

[illegible]

Apud beatum Augustinum 4to libro super genesim ad litteram habetur alia translatio talis: hic est liber creature celi et terre cum facta sunt dies fecit deus celum et terram et omne viride agri antequam esset super terram et omne fenum agri antequam exortum est ... viride ibi ... antequam

Sed hic queritur unde sic accipiatur hic celum et terra sicut supra cum dicitur in principio creavit deus celum et terram ... sicut cum fuit factum firmamentum et distinxit arida ab aquis ... hic est liber creature celi et terre ... celi et terre ... illud ... quod sequitur omne viride agri antequam ... [illegible]

[illegible]

Item potest queri de hoc quod dicit cum facta est dies. Nulla enim mentio fuit distincte de aliquo die cum fecit celum et terram. Celum ... factum est 2a die, terra 3o die ... cum dies non fuit ... facta celum et terra cum facta est dies ... hic intelligere ... ut ... et tempus cum temporali ... [illegible]

[illegible]

Item quid nomine celi et terre significatur ... firmamentum et arida que duobus diebus facta sunt ... [illegible]

superiorum ab inferioribus 2° die cum firmamento. In 3° est aquarum a terra divisio [sive factio] et in unum locum congregatio etc. Et dicit [illegible] quod nomine celi et terre intelligitur natura media scilicet aquarum per opera. Et dat intelligere medium [illegible] cum fuerunt facta de novo [illegible]. Similiter nomine celi et terre intelligitur lux que facta est primo die. Et ea que facta sunt in tribus illis diebus ultimis. Ita quod factis 3 diebus fuerunt celum et terra. Per factio dierum intelligitur in operibus 6 dierum. Per celum empireum aperte intelligentes nomine celi non intelligitur.

Sed quia in recapitulando generationes rerum magis facit mentionem de productione virgultorum et herbarum quam aliarum creaturarum [illegible] ut dictum est. Agit hic de [illegible] habitationis ipsius hominis scilicet de paradiso. Cuius amenitas et pulcritudo [illegible] in talibus consistebant. Et videbis quod illo die in primo tempore illa facta sunt a deo antequam exiret a terra. Quia terra adhuc carebat huiusmodi corporibus celestis et [illegible] sine humore. Et tamen hoc deinceps patet generaliter nomine eius quod dicitur antequam semen agri exortum esset ut habetur in translatione lxx. Vera vero translatio habet antequam virgultum agri oriretur in terra. [illegible] hic intelligitur de seminibus herbarum et fructuum sive lignorum. Cum de ipsis herbis et arboribus [illegible] ad [illegible] sensum [illegible] hic videtur quod cum terra facta est [illegible] erit semen herbarum et lignorum et ad [illegible] terre hoc pertinebat. Sed aliud est fieri terre et herbarum aliud ut arbores ex terra nascentur. Igitur in illo die non fuerunt nisi quod pertinebat ad terram germinandi [illegible] non aliud intelligitur cum dicitur antequam semen agri oriretur nisi quod erat in seminalibus in ipsa [illegible] terra cum agro. Sed videtur contrarium per hoc quod ibi dicitur produxit terra herbam pabulum etc. Hoc cum [illegible] ad rationem seminalem [illegible] pertinet sed ad formam herbarum et arborum. Secundo hic fuit antequam semen agri exortum esset. Et hoc ex verbis beati Augustini [illegible]. Cum dicitur produxit terra herbam pabuli seminantem [illegible] semen suum et lignum fructiferum [illegible]. Sed ex verbis magis apparet semina esse orta ex herbis sive lignis non aperte [illegible] ex seminibus scilicet ex terra [illegible] et [illegible] sic se habent. Non enim erit germinet semine in terra herbam faciens et lignum fructiferum. Sed erit germinet terra herbam lignum [illegible] ut semine ex herba non herba ex semine nasceretur.

Et quod videtur [illegible] hic quod dicit Augustinus [illegible] angelis [illegible] eternaliter nobis. Angelis enim [illegible] ut terra diceret et [illegible] sed cum deus [illegible] et per eam conditiones a suis operibus [illegible] non [illegible] aliquid amplius nobis autem si [illegible] ad [illegible] eam per ordinem [illegible] si quid deus illis rebus [illegible] quibus modo operatur. Et [illegible] verbis dicitur [illegible] ut dicit germinet terra herbam virentem etc. Hoc attendit quod in ope [illegible] herbarum et lignorum extra non attendit [illegible]. Sed operatur [illegible] produccio que habebat in se [illegible] seminalem. Et non [illegible] dicitur antequam semen agri esset exortum. Hic intelligitur [illegible] herba ex semine procederet [illegible] et planta ex planta ut ex semine [illegible].

Deinde queritur ratio eius quod sequitur. Non enim pluerat deus super terram et homo non erat qui operaretur terram [illegible] quod intelligatur facturus celi cum rebus includit [illegible] ea que erant in tribus diebus sequentibus. Ita si illa includeretur tunc [illegible] erat homo [illegible] in 6 die creatus etc. [illegible] dicitur [illegible] quod dicitur non enim pluerat deus super terram et homo non erat etc. [illegible] quod illud quod dicitur Et homo non erat qui operaretur terram [illegible] ad totum extenditur ut sit [illegible] Non dum erat homo operans terram ut [illegible] refertur ad ea post opera 6 dierum [illegible] beati Augustini super [illegible]. Cur autem non erat homo qui operaretur terram [illegible] 6 die formaverat hominem et in die requievit ab omnibus operibus suis que fecerat [illegible] et hic recapitulando commemorat [illegible] fecerat deus omne virgultum agri et omne semen [illegible] pluerat super terram et [illegible] erat homo. 3a quippe die fecit illa [illegible] et in die [illegible] non solum homo non erat qui operaretur terram sed nec ipsum semen erat super terram [illegible] fecit quam exortum. [illegible] die [illegible] deus fecit illa quia [illegible] erat homo qui operando terram faceret [illegible] ut terra [illegible] et [illegible] herbarum non sine ullo opere [illegible] extra [illegible] ad [illegible] est. Et [illegible] pluerat super terram. Et quod non erat homo qui operaretur terram [illegible] opera [illegible] est per pluviam, [illegible] ad [illegible] per pluviam non

nascerentur priusquam humana opera accederet. Deus enim virtute sua ad initium nature opus est ut terram irrigaret. Non enim ea sic fuerunt quemadmodum nunc fiunt in illa cum pluit et cum operantur homines. Ideo enim in prima conditione rerum fuerunt [illegible] terre non [illegible] cum fuerunt omnia simul unde et tempore [illegible] et [illegible] deficit et pluvia et homo. Sed fuerunt deo [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] in sua sine pluvia et sine ope humana. Ita ergo nunc [illegible] fit. [illegible] per pluviam et [illegible] [illegible] nisi quia pluerit et aliquando [illegible] qui rigavit [illegible] [illegible] dicit deum [illegible].

Sed tamen aliter hanc litteram exponitur: fons ascendebat e terra etc. Nunc hic cum incipiat dicere de causa multiplicationis et collocatione hominis in paradiso. Quare primo incipit ab origine a parte aque et non a parte terre. Ad quod videtur [illegible] [illegible] [illegible] ab eo incipit elemento ex quo [illegible] [illegible] nascentur [illegible] animalia vel herbarum atque lignorum ut agant temporalibus modos suos naturales [illegible] distributos. Omnia quippe [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] omnia [illegible] [illegible] humida sunt et ex humore [illegible] [illegible] et illis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ex illis [illegible] operibus dei [illegible] in die [illegible] requieverit. Ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] debet intelligi in [illegible] et elementum aque et elementum terre. Ita enim [illegible] [illegible] [illegible] fuerunt [illegible] et terra [illegible] alijs elementis. Sed [illegible] [illegible] sunt [illegible] [illegible] [illegible] de hijs duobus fuerunt [illegible] ratione ad corpulentie non [illegible] [illegible] accipiunt ab elementis istis [illegible]. Sed [illegible] [illegible] unde accipiunt de [illegible] humor [illegible] qui [illegible] ex aqua [illegible] [illegible] accipit multiplicatio. Sed quia [illegible] [illegible] humor. [illegible] [illegible] qui [illegible] a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] multiplicationis [illegible] [illegible] humorem fontalem et non [illegible] pluvialem. Et [illegible] [illegible] multiplicatio [illegible] ex humore pluviali quam fontali in universa terra.

Et [illegible] sit humor pluvialis [illegible] [illegible] irrigatio terre, unde [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] terre a principio. Ad quod videtur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de pluvia nisi [illegible] introductum [illegible] diluvium, nec de arcu sive yride nisi in signum [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pluvia introducta. Pluvia autem fit ex vapore aquoso elevato in nubibus [illegible] [illegible] vapor autem est [illegible] [illegible] pluvia [illegible] elementorum. Unde [illegible] [illegible] vapores [illegible] esse in signum [illegible] [illegible] humore [illegible] in [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in conditione operum. Sed [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ex humore fontali irrigante superficiem terre. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fuisse pluvia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] intelligere [illegible] quod humor aquosus imbibebatur terre [illegible] [illegible] fuit vapor [illegible] [illegible] et [illegible] pluviarum descensio. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut non [illegible] [illegible] [illegible] non videtur ad [illegible] statum referre [illegible] aut [illegible] humor aquosus qui [illegible] terra oritur sit [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] qui [illegible] [illegible] esse fontibus [illegible] ex [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod aque [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Unde videtur quod irrigatio totius terre sit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]. [illegible] [illegible] hic in littera fons ascendebat e terra etc. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] irrigaret. Cum non videat de alio fonte fieri mentionem nisi de illo fonte paradisi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] impleret quod tota superficie terre irrigaret. [illegible] non legitur de illis [illegible] [illegible] nisi quod [illegible] [illegible] [illegible] et illos irrigetur [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] terre ad quas non extenditur irrigatio. [illegible] non fuit alius fons [illegible] illo [illegible] [illegible] [illegible] non sit. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] videtur alicubi in scriptura [illegible] [illegible] de illa obstructione. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ante diluvium [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] legitur quod [illegible] diluvium fuit aliud [illegible] irrigatio [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Ad hoc potest videri [illegible] [illegible] [illegible] illud quod [illegible] [illegible] [illegible] quod potest per fontem intelligi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] extenditur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fuit ex [illegible] aquarum [illegible]

rarum fuit fons qui irrigabat paradisum. Et fons irrigans superficiem terre. Et ideo dicitur quod inundando super paradisum [illegible] qui in maiori parte irrigavit vel quod dixit fons ascendebat et non dixit unus fons, potest intelligi ut velit intelligere et comprehendere omnes fontes sive aquas [illegible] [illegible]

[illegible] abissi magnitudine ex parte excepta quod mare dicitur et eandem amplitudinem aque a [illegible] [illegible] ambit in ea sola parte quam [illegible] [illegible] terra continet unde se omnes fontes et omnes aque [illegible] [illegible] [illegible] distribuunt et suos quosque locos erumpunt. Fonte volunt appellare scripture et [illegible] fontes [illegible] unitate [illegible] [illegible] [illegible] ascenderet de terra et undique [illegible] [illegible] irrigantem omnem superficiem terre. Non enim [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sicut videmus ire aquas per alveos fluminum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] laborant. Et [illegible] ut [illegible] [illegible] pro numero plurali ponitur singularis. Et sic intelligimus fontes multos per diversa loca [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] irrigant [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et varie [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et varie et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] irrigandum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] irrigant terram ut si aliquo tempore effunderetur super superficiem terre alio vero tempore [illegible].

Mistice iste sunt gratie celi et terre quando create sunt in die [illegible] [illegible] in reformatione hominis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] per [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] **Et omne virgultum agri** [illegible] [illegible] [illegible] potuerit fieri [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] essent [illegible] per [illegible] [illegible] [illegible] per [illegible] unde [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] **Fons ascendebat** [illegible] [illegible] inspiratio dei sive predicatione [illegible] [illegible]

Formavit igitur dominus deus hominem de limo terre et inspiravit in faciem eius spiraculum vite et factus est homo in animam viventem.

Notandum [illegible] [illegible] completa [illegible] [illegible] [illegible] introducto. Et hic primo agit de formatione viri [illegible] de formatione mulieris ibi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] plantaverat [illegible] impositum [illegible] legem ibi tulit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et inspiravit [illegible] [illegible] [illegible] et factus est homo [illegible]. Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de formatione hominis et de modo formationis et de [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] formavit hominem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] terra et aqua [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] formavit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] deus hominem ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod formavit deus hominem [illegible] formavit. Et [illegible]

Secundum alios [illegible] [illegible] de homine [illegible] Et formavit illud [illegible] homo sit formatus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] visibilis factum sit de limo

terra limosa et argillosa [illegible] ad [illegible]. Et hic dicit moyses ut homo semper re[co]-
lat vilitatem suam et fragilitatem suam et [illegible] cum deus ex elementis [illegible] quia
[illegible] audisset moyses loquitur unde populo de elementis que tangi et videri [illegible]
possunt tacent in hac productione. Et similiter [illegible] in mixtorum et ab [illegible] sed
de quibusdam tangibilibus et [illegible] et hic [illegible] hic nomine limi [illegible] limus
est mixtum ex terra et humido seu aqua et in generatione mixti [illegible] concurrunt et
activa et passiva. Ideo per hec duo elementa passiva scilicet [illegible] et agentia que ut dicitur
est nomine limi intelligendi [illegible] alia activa intelligi concurrisse sicut agentia et [illegible]
in homine formando. **Et inspiravit** idest spiritum fecit vite et corpori [illegible]
[illegible] spiritum vite in faciem eius idest in corpus eius accipiendo per synodochem
partem pro toto. Et hoc ideo quia signa vite [illegible] [illegible] de anima [illegible] et motus
[illegible] et sensus [illegible] pro toto corpore hominis apparet. [illegible] in sola
facie apparent. Ideo faciem hic pro toto posuit [illegible] de vite inspiratione
[illegible] [illegible] et [illegible]. **Alia translatio habet et
insufflavit** et [illegible] [illegible] creavit deus [illegible] et posuit in
[illegible] [illegible] spiritus et [illegible] [illegible] cum est [illegible] et [illegible]
vite. **Et factus est homo** [illegible] in animam viventem idest non mortalem.
[illegible] anima hominis non moritur [illegible] vita in mortem [illegible] in animam viventem idest non mor-
[illegible] et esset animal vivens. Et huius vita alimonia indigentem [illegible]
anima accipitur [illegible] vita [illegible] hic [illegible] [illegible] — Joh 12
[illegible] appetitibus affligit et cruciat [illegible] vita [illegible]
[illegible] Omnia [illegible] in ope [illegible] dei. [illegible] creavit deus [illegible]
[illegible] et omnem animam viventem atque motabilem quod exponi potest idest mobilem [illegible]
[illegible] ab esse in non esse idest corruptibilem [illegible] accipiendo
[illegible] hominem [illegible] viventem non mortalem [illegible] non corruptibilem sed
potius durabilem [illegible]

Est iam in expositione predicte littere [illegible] dubia solvere.

Et [illegible] aliqua et mysterium [illegible] ad propositum applicando. Et primo dicit hic non
[illegible] in primo capitulo [illegible] legitur quod fecit et creavit deus deus sed solum deus [illegible] isto
autem capitulo frequenter addit dominus [illegible] quia deus relative dicitur ad [illegible]
[illegible] [illegible] creaturam agentis et obedientis voluntate et
ideo nunc [illegible] [illegible] legitur creatura facta nisi in fine primi capituli
[illegible] ideo hic addit [illegible] factus sit [illegible]. Et si obiciatur de [illegible]
[illegible] quia angeli sentire et videre non possent moyses unde populo
[illegible] de eis [illegible] aliquid de deo domino [illegible] loquitur.

Item factura hominis qui vi die factus est [illegible] describitur quod factus
sit corpore et anima. Et corpus de limo [illegible] de nichilo deo inspirante creata est
et [illegible] corporalibus [illegible]
formasse [illegible] inspirasse animam et vitam [illegible]
est [illegible] spiritus eius est deus
[illegible] membrorum compositionis [illegible] de limo [illegible] de limo [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] vite [illegible] anime [illegible] et spiritus [illegible] vivet [illegible]

Item mistice [illegible] de homine figurate explicatur [illegible] ut [illegible]
[illegible] et [illegible]. [illegible] hic hominis ex corpore et anima [illegible] intelligimus [illegible]
ista commixtio [illegible] dicit [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] corporis [illegible] [illegible] [illegible]. Et dicit quod inspiravit
in faciem eius spiraculum [illegible] corpus [illegible] hic [illegible] corpori [illegible] intelligimus [illegible]
homo factus [illegible] corpus et anima [illegible] inspiratione [illegible] addita [illegible]
est homo in animam viventem [illegible] in animam viventem sed [illegible]
[illegible] homines [illegible] debemus intelligere [illegible] spi-
ritualis [illegible] in paradiso [illegible] [illegible]
de illo [illegible] [illegible] spiritualem [illegible]

[illegible] deus hominem

Animate igitur gratia illa [illegible] [illegible] spiritualis [illegible] angelice [illegible]
implicite [illegible] moyses [illegible] explicite [illegible] expresse et [illegible]
[illegible] corporalis [illegible] designat. Consequenter [illegible] ad con-
[illegible] hominis [illegible] composita ex anima et corpore. Et primo [illegible] de anima [illegible]
[illegible] ad [illegible] deinde de corpore [illegible]
[illegible] [illegible] deinde de [illegible] [illegible] applicando.
[illegible] factus est homo in animam viventem [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] deus
[illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] hominem ad ymaginem [illegible]

[Margin notes: "insufflavit in faciem eius flatum vite"; "Joh 12"; "Sed infra [illegible] apponitur et"; "ypo[crisis]"; "[illegible] spiritualis [illegible] expositione [illegible] Et [illegible]"]

Plantaverat autem dominus deus paradisum voluptatis a principio in quo posuit hominem quem formaverat.

Hic consequenter determinat hominis felicitatem, determinando locum in quo positus fuit [illegible] hoc est describendo locum [illegible] hominis [illegible] morte. Et primo describitur [illegible] loci productio et felicitas ponitur determinatio [illegible] situs sive climate. Secundo describitur loci [illegible] sive conditio quod [illegible] ex arboribus et fructuum pulchritudine. Tertio [illegible] ibi [illegible]. Quarto ex aquarum [illegible] irrigatione ibi et flumen. Circa primum [illegible] de [illegible] efficiente ibi dominus deus [illegible] in paradisum voluptatis. Secundo tempus ibi a principio. Tertio finem ibi in quo posuit hominem [illegible]. Circa primum [illegible] et immortalis non primo [illegible] non potuit [illegible] mori sicut angelus. [illegible] potens non mori, quia poterat sumere [illegible] quod est non [illegible] vivendi [illegible]. Et ideo talis immortalitas non erat per [illegible] corporis [illegible] quod redderet eum impassibilem et incorruptibilem sed per virtutem quam anima [illegible] corporis [illegible] impassibilitatem quo ad omnia [illegible] impassibilitatem [illegible] ad [illegible] incorruptionem corporis quod poterat in corpore. Sicut [illegible] remotio [illegible] per [illegible] a corrumpentibus ab exteriori [illegible] et [illegible] collate [illegible] corpus [illegible] distemperantia [illegible] et [illegible] insurgentibus [illegible] ita [illegible] corrumpi [illegible] ab exteriori [illegible] loci [illegible] homo de loco [illegible] ad [illegible] temporis et loci [illegible]. Et hoc est quod dicit plantaverat [illegible] plantas aptaverat et ornaverat dominus deus paradisum voluptatis [illegible] locum [illegible] delitiosum [illegible] et amenitatis. Nam [illegible] paradisus [illegible] ortus [illegible] latine [illegible] hebreo [illegible] eden quod sonat delitie, que [illegible] ortus delitiarum [illegible] dicitur paradisum voluptatis. De hoc paradiso [illegible] sunt opiniones [illegible] infra [illegible] dicunt quod paradisus est [illegible] corporalis [illegible] corporalis et spiritualis [illegible] spiritualis. Et hoc [illegible] placet [illegible] hic [illegible]. Et sequitur in littera a principio scilicet temporis [illegible] ad [illegible] ut a principio i. a [illegible] tempore productionis [illegible] sex dies [illegible] ad formandum [illegible]. Et hoc dicitur [illegible] die [illegible] producere [illegible] terre [illegible] ut a principio i. ex quo [illegible] terra herbas et lignum producere [illegible] ut [illegible] a [illegible] determinatio paradisi. [illegible] alia [illegible] hic [illegible] hebraica [illegible] in oriente. Et tunc [illegible] a principio i. in oriente. **Dictio enim hebraica quam hic ponitur** [illegible] significat [illegible] loco [illegible] hic a principio. [illegible] partem orientalem [illegible] dicunt hebrei quod hic est [illegible]. Et plantaverat deus [illegible] in delitiis [illegible] orientis. Et in ista expositione [illegible] aliqui doctores catholici [illegible] a principio scilicet loci [illegible] pars orientalis terre illa est nobilior [illegible] et dextra pars in homine. [illegible] pars orientalis dextra vocatur. [illegible] locum [illegible] paradisi [illegible] cum in partibus orientis [illegible] in quo oriente [illegible] locum [illegible] metha[illegible] [illegible] inter duos tropicos non [illegible] regio habitabilis [illegible] nimiam caliditatem. [illegible] ibi [illegible] sol bis in anno. Et ille [illegible] astrologus [illegible] quod paradisus [illegible] extra tropicos [illegible] orientem estivalem et yemalem. Alii [illegible] dicunt quod inter duos tropicos [illegible] equinoctialem [illegible] regio temperatissima quod [illegible] apparet [illegible] in tractatu suo de spera [illegible] quod [illegible] pluralitate [illegible] et sic [illegible] paradisus [illegible] in oriente equinoctiali.

Item [illegible] alios sequentes opinionem aristotelis [illegible] quod inter duos tropicos sit regio habitabilis temperatissima [illegible] quod in illa regione sit aliqua pars alta et montuosa [illegible] reflexiones radiorum solis non attingunt ad illum locum cum excessu caloris [illegible] eo modo quo [illegible] in aliquibus partibus climatum calidorum ubi aliqui montes alti [illegible] attingunt frigiditatem [illegible] experientiam [illegible] opinionem [illegible] quod paradisus [illegible] sit in orientali plaga sub equinoctio modo predicto. **In quo scilicet paradiso** spirituali quo ad animam et corporali quo ad corpus posuit hominem scilicet adam quem formaverat [illegible] ipsum paradisum [illegible] opinionem [illegible] ut ipse intelliget ipse.

[illegible] (margin notes)

propter talem, tante condicionis non deberet [illegible] extra [illegible] creatoris et sui [illegible]
et ex hoc in [illegible] laudes creatoris et gratiarum actiones exurgeret. Consequenter
ergo hic quod Adam fuit positus in paradisum ad [illegible] quod ille locus non
debebat propter [illegible] si [illegible] sic et [illegible]

Circa istam litteram [illegible] exponitur plantaverat dominus deus paradisum a principio

Damascenus sic dicit: Quoniam homo compositus erat ex visibili et invisibili natura [illegible]
ei deus locum deliciarum paradisum qui quando dictum est intelligibilis [illegible] et sen-
sibilis sic ostenditur [illegible] et alii doctores [illegible]
[illegible] Describit paradisum et [illegible] ad [illegible] et metaphorice
[illegible] et [illegible] quod [illegible] formatus [illegible] deus [illegible]
[illegible] ad Adam [illegible] primo describitur paradisus secundo ad quid
homo in eo collocatur [illegible] propter disciplinae et [illegible] degentibus infra agere
[illegible] de [illegible] erit [illegible] que [illegible] sensibilis [illegible] et in-
tellectualis. Hoc tamen sufficit hic [illegible] quod pertinet ad [illegible] corporalis et de [illegible]
[illegible] de statu naturae integre [illegible] primo

Utrum possibile sit esse locum in quo homo possit semper vivere, qualis debeat esse paradisus.

Fortassis quia [illegible] quod in se habet principium sive corruptionis
non videtur posse preservari a morte [illegible] homo habet in se sine corporis principium [illegible]
non potest preservari per amorte [illegible] quod est [illegible] videtur esse [illegible]
et tale impossibile non potest [illegible] nullum violentum sit perpetuum. Et [illegible]
principium corporis [illegible] [illegible] et appetitum qui est naturaliter ad
aliud [illegible] et cum non possit appetitus naturalis frustrari sine fine [illegible] quod [illegible]
[illegible] et sub alia forma et ex consequenti corrumpet illud quod habet [illegible]
et [illegible] habet [illegible] quod homo in se [illegible] alia [illegible]
[illegible] corporis [illegible] vult [illegible] [illegible]

In oppositum arguitur sic: In paradiso comedendo de ligno vitae [illegible] vixisset [illegible]
[illegible] quoniam paradisus est locus semper [illegible] et lignum vitae est in eo
[illegible]

In hac questione [illegible] petita est et [illegible]

primo videbitur illud quod [illegible] de paradiso. [illegible] notitie
[illegible] a [illegible] [illegible] ad [illegible] de lege
[illegible] Et 2° in statu naturae integre a morte potuisset fuisse
preservatus. Quantum ad primum notandum quod Beda dicit in glossa super isto [illegible]
[illegible] plantaverat dominus deus paradisum voluptatis a principio: paradisus est locus amenissimus
et fructuosis arboribus consitus et magno fonte [illegible] parte orientali
a regionibus quas inhabitant homines [illegible] ad [illegible] [illegible]
[illegible] aque [illegible] Ubi [illegible] quod [illegible]
paradisus [illegible] a principio secundo [illegible] et 3° [illegible]
[illegible] et 4° [illegible] non [illegible]

[illegible] Conclusio: quod paradisus est [illegible] corporale semper [illegible] et non [illegible]
[illegible] per [illegible] non [illegible] si [illegible] intelligendo
[illegible] debet [illegible] in [illegible] celeste [illegible] ad [illegible] Hoc [illegible] est [illegible]

Conclusio: quod hic paradisus est [illegible] et [illegible] semper [illegible]
[illegible] locus consitus arboribus [illegible] paradisus dicitur ortus [illegible] locus deliciarum
[illegible] intelligitur [illegible] deliciarum [illegible] et [illegible] hic distinguit
paradisum celestem et terrestrem [illegible] deliciarum et [illegible]
[illegible] in quo quiescunt [illegible] sic [illegible] hodie mecum
eris in paradiso [illegible] deliciarum [illegible] de quo hic [illegible]
[illegible] in [illegible] fuit [illegible] felicitatis [illegible] [illegible]
[illegible] Damascenus in paradiso [illegible] homo fuit positus et in loco corporali deliciarum
[illegible] Et in statu deliciarum [illegible] in locum
deliciarum [illegible] corporalium [illegible] deliciarum [illegible]
Sic ergo [illegible] accipitur paradisus

[illegible]

[illegible]

Dico sequitur quod paradisus est conditus 3o die quando terra ornata est plantis, et hoc tangit magister c° 8 17e distinctionis. Quod paradisus intelligitur conditus a principio 3e diei quando terram remotis aquis herbas et lignum producere iussit.

Ad aliud dubium quo queritur ubi paradisus sit situatus et utrum ad celum lune attingat. Et ibi queritur quod paradisus sub equinoctiali situatus est. Sed de modo quo ibidem sit ipse queritur sunt due opiniones. Una videlicet Bede quod sit in altissimo monte est situatus [illegible] ad cuius altitudinem aque diluvii non pervenerunt. Secunda opinio quod sub equinoctiali in terra quadam plana remota ab habitatione hominum. Ubi [illegible] disputatur illud dubium: Utrum regio sub equinoctiali sit temperata. De hoc inter philosophos sunt due opiniones. Una est Avicenne volentis quod sub equinoctiali sit regio temperatissima. Racio quam ponit prima hec est. Quia [illegible] est ibi [illegible] unde frigiditas noctis introducta sole absente nequit expelli de die cum sol sit [illegible]. Secunda causa est velocitas motus. Quia cum tunc sol maxime velociter [illegible] circulum describit velocissime movetur. Et ideo radii minus figuntur in obliqua [illegible] cum sol descendit equinoctialem [illegible] quia experientia docet quod [illegible] non [illegible] valde [illegible] locus multum [illegible] aliquante [illegible]. Alia opinio est Aristotelis libro 3o Methaurorum quod vult quod sit [illegible] locus intemperatus propter nimium calorem. Et hoc est quod sustinet Durandus et doctores [illegible] resistente eo quod sub equinoctiali [illegible] quibus ponitur prima conclusio talis:

Quod in terra plana sit locus [illegible] inhabitabilis propter nimium [illegible] quod locus sit situatus ad solem quod est semper sole [illegible] in estate calidi [illegible] inhabitabiles propter [illegible] locus sub equinoctiali est [illegible] probatur. Quia si sol [illegible] locus multum nobis sit propinquus sicut est nobis [illegible] in [illegible] locus esset inhabitabilis. Tamen [illegible] non fiunt pluvie. Quia sol suo ardore terram desiccaret. Item non surgeret exalacio grossa apta ad pluviam. Et si aliqua per ventos adveniret aque consumerentur ab ardore solis [illegible] fieret [illegible] experientia, quia magis patimur a calore sub [illegible] cum tunc sol [illegible] signis plus distat a nobis. Et racio [illegible] nequit reddi nisi longitudo more. Quid igitur fieret si tantam moram sol [illegible] nobis propinquus [illegible] quod ille locus sit calidissimus. Patet sic: quia ibi radii perpendiculares et reflexi maxime veniunt, ideo omnis virtus [illegible] est fortior [illegible]. Item patet quia si ille locus esset habitabilis tunc istud esset notoria hominibus, aliqua ad nos perveniret. Si [illegible] est nobis notum, ideo non est affirmandum. Ex quibus [illegible] sequitur 2a conclusio:

Sub equinoctiali in terra plana non videtur situatus paradisus [illegible] nisi tamen [illegible] speciali a deo fuerit premunitus ab [illegible]. Probatur ex [illegible] quod intemperatus est in calore. 2o quia [illegible] fuit tempore diluvii et terra plana undique circumdedit [illegible]. Sed nec istud probabile est dicere quod posset quod ille locus per speciale miraculum et privilegium a nimio calore et diluvio [illegible] premuniretur. Quia sicut Augustinus licet rerum ab inicio fuerit productio miraculosa, singula tamen que ab inicio producta sunt [illegible] ut [illegible] influxu et sine speciali miraculo valeant remanere. Non enim ut dicit Augustinus super Genesim ad litteram [illegible] nobis questio de re qualis sit per miraculum, sed qualis in natura. Ideo sequendo dictum Bede dico quod probabile videtur paradisum esse situm sub equinoctiali in altissimo monte mediam regionem transcendere ad cuius cacumen aque diluvii non potuerunt pervenire. Probatur quia si in terra [illegible] habitabili [illegible] climatum vel octo esset situs ipse paradisus, tunc aliqua suspicio haberetur de regione [illegible] qua esset. Sed nulla de hoc habetur suspicio apud scriptores hystoriarum de mundi partibus, nec aliqua memoria. Dico ergo quod extra climata et sub equinoctiali et non in terra plana sit situs paradisi sed in monte altissimo. Circa 2m hoc est sciendum quod [illegible]

+ [illegible] Avicenna [illegible] ubi disputat [illegible] de die [illegible] noctis [illegible] calor [illegible] 2a causa est

4a [illegible] contra opinionem [illegible]

Conclusio prima

+ quod paradisus situs sit [illegible] in terra quam plana remota ab habitatione hominum [illegible]

romphea id est gladius flammeus et versatilis circa illum locum paradisi voluptatis qui igneus
erat. Secundo sequitur dictum per verbum posuit ad custodiam vie ligni vite. Et istud
[illegible] sequitur de paradiso corporali ubi advertendum esse [illegible] forsitan
confirmatur sic: ibi est situs paradisi [illegible] sancti. Nam silentur in monte paradisi [illegible]
[illegible] illuc clarior et [illegible] sanctior [illegible] orientem [illegible] quia
pro sub [illegible] in parte [illegible] in hac [illegible]. Et [illegible] quia
paradisus dicitur esse locus voluptatis [illegible] vapores grossi non [illegible] ad illum ascendunt. Et si ascenderent per
altitudinem montis vapores [illegible] illius montis consumerent et [illegible] in aere est purior
[illegible] solis [illegible] ibi [illegible] in anno est estas. Et [illegible] non
est ibi frigus [illegible] et in [illegible]. Et [illegible]
[illegible] radii solis sunt ibi magis directi. [illegible]
ibi [illegible] lune clariores esse videntur. Et est ibi [illegible]
quia in aere clariori [illegible] magnum tempus et [illegible]
[illegible] dies et noctes. Ex quo [illegible] infernus [illegible]. Et licet hystoriographi
[illegible] et [illegible] omnia loca nobilia describunt in orbe terre, nulla [illegible]
[illegible] de paradiso [illegible] paradisum corporalem esse in monte
[illegible] quia [illegible]
[illegible] per experientiam et [illegible] investigant [illegible]
[illegible] paradisus [illegible] inaccessibilis [illegible]
[illegible] et [illegible] Sabeorum. Et [illegible] custodiam
[illegible] Collocavit sub
[illegible] cherubim et gladium flammeum atque versatilem ad custodiendam viam ligni
[illegible] paradisi [illegible] esse credendum est [illegible] angelorum ministerium esse
vite in paradiso et visibili [illegible] custodia. Et ideo de paradiso [illegible] ut nichil illi [illegible]. Sed Moyses
ille [illegible] custodia [illegible] habuit per divinam inspirationem
de illo loco [illegible] in textu.

Et sic [illegible] quedam solita sunt dubia [illegible] de paradiso
[illegible] Et ubi situs est quia sub [illegible] Et ibi
[illegible] paradisus [illegible] ad celum attingit. Et [illegible] quia
[illegible] paradisus est locus in orientali parte. Usque ad
[illegible] diluvium illud non pervenit. [illegible]
[illegible] debent [illegible] loco no-
[illegible] nobilissimo [illegible] opposite [illegible] parti-
[illegible] positus est in loco [illegible] terre [illegible]
celi [illegible] temperiem maxime et voluptatem. Quia [illegible]
[illegible] et [illegible] Cum autem sola tria elementa
[illegible] terra aqua et aer [illegible] locus ille [illegible]
[illegible] Cum autem triplex sit interstitium aeris [illegible] infimum in quo vo-
[illegible] superiores [illegible] et supremum [illegible]
[illegible] aves [illegible] vapores [illegible] locus ille [illegible]
[illegible] plene [illegible] ad supremum [illegible] in quo tri-
[illegible] infimum et medium [illegible] habebat calorem [illegible]
[illegible] solis et [illegible] in anno per [illegible]
[illegible] in celo [illegible] ad hoc triplex [illegible]
[illegible] aeris [illegible] in eo [illegible] effectu [illegible] pe-
terat [illegible] igneus [illegible] ferro [illegible] in ligno [illegible]
[illegible] usque ad locum illum vapores terreni non ascendebant
[illegible] loci illius [illegible] altitudo [illegible] ad locum illum [illegible] radii a terra
non reflectebantur [illegible] Nulla pars terre usque ad celum
[illegible] usque ad [illegible]. Secundo si paradisus ad celum attingeret [illegible]
superficies paradisi esset in spera ignis [illegible] ibi [illegible]
[illegible] abundantiam caloris. [illegible] ergo [illegible] 3°
[illegible] in [illegible] et fit [illegible] umbra [illegible]
terre [illegible] in spera lune [illegible] in spera [illegible]
ut dicit Ptholomeus. Item quia Galienus refert quod ascendens [illegible]
[illegible] deferunt spongias plenas aqua [illegible] aeris [illegible]

ibi diu viuere non possent propter nimiam subtilitatem aeris et ideo in paradiso quod est contra
Item Beda 1o opti sunt omnes montes sub uniuerso celo. ergo et mons paradisi
quo aque diluuii illuc peruenerunt. Item in paradiso primi homines peccatum commiserunt. ergo
per aquam purgari debuit sicut cetera per eos inquinata. Item si sublimiter situatus sit paradisus
quomodo primi parentes ex eo eiecti poterant transire torridam zonam veniendo ad cli-
mata habitabilia. Item 2 sententiarum 2 dicitur quod tantum ascendit ille ignis quantum aque diluuii
ascenderunt. Ergo ignis paradisum ascendit usque ad locum omnem terre et ultra. ergo
aque diluuii. Ad ista pro decisione probabiliter tamen multum asserendo. Dicendum est
Ad primum quod nulla pars terre usque ad celum pertingit sed nec usque ad lunarem globum
ubi dicit esse paradisum sicut Beda et alii. Ad quod verbum Bede non est verum si secundum situm
nimium intelligatur. Sed tamen exponi quod usque ad locum lunaris globi ascendit non secundum
situs eminentiam sed secundum similitudinem quia est ibi puritas aeris temperati ut ysidorus dicit
et in hoc assimilatur celestibus corporibus que sunt absque grauitate. Sed magis tamen fit mentio
de lunari globo quam de aliis speris quia lunaris globus est terminus celestium corporum
versus nos et luna quasi est magis terre affinis inter omnia celestia corpora. unde et quas-
dam tenebras nebulositatis habet quasi accedentes ad opacitatem. Secundo autem dicitur quod
paradisus pertingit usque ad lunarem globum id est usque ad medium aeris interstitium in quo
generantur pluuie et venti et huiusmodi. Vnde dicitur supra huiusmodi comparatiue magis
attingere lunam. Sed si hic locus ille non esset congruus habitationi humane. Secundum quod est ibi
magna intemperies. Secundum quod non est temperatus complexioni humane. sicut aer inferior
magis terre vicinus. Dicitur ergo quod mons paradisi non attingit ultra spacium aeris
in quo rapiunt venti et tamen in parte puriori aeris. Et quod ergo dicitur globum lunarem
attingere intelligitur non proprie sed figuratiue. Et sic figuram yperbolicam ad denotandum
insensatam altitudinem ut hic dicit [illegible] regionis illius
ad celestem [illegible] comoda temperie. Sicut super hoc solet etc. Ad 2m de nocte cla-
rissima. Ad 2m quod altitudo illa quamuis sit magna tamen respectu totius terre quasi
insensibilis est, sicut et ceterorum montium. Sicut omnia sunt elementorum corpora in re-
tha vera. Ad 3m dubium de olimpo dicit Petrus Comestor quod potest
homo in statu innocentie viuere in aere puriori sicut per peccatum. Durandus autem
dicit quod mirandum credenda non credenda poete. Et non est sicut Marsilius
Comenius et Solinus scribit de mirabilibus mundi multa mirabilia scribit
Nescio si omnia sunt vera. Et credo quod inuenit scribit ex auditu. Sola
[illegible] referendum fore potuit [illegible] in nullo stricte pure statuere Et quia
retulit in parte. Item posset dici quod mons olimpus spiritualiter aspectu su-
perius habet virtutem sulphuream vene cuiusdam indigebant su-
perioribus in vene altitudinis. Posset etiam esse quod aquam secum detulissent
ob refrigerium fatigationis [illegible] ex diuturno itinere ascendentes
ut inspecte [illegible]. Ad 4m quando dicit Beda 1o scilicet opti sunt omnes mon-
tes ergo mons ille paradisi [illegible]. Dicendum quod omnes montes non fuerunt distributiuo
[illegible]. Et accomodate [illegible] habitationis. Et dicitur quod opti
sunt omnes montes ab hominibus [illegible] accessibiles. Ad 5tum quod dicitur
in paradiso primi homines peccatum commiserunt per aquam purgari debuit. Dicendum quod peccatum
commissum in [illegible] et in paradiso [illegible] perfectum [illegible]. Maxime
cum [illegible] fuit magis [illegible]. Et ideo alia purgatione non indiget.
Ad 6tum quando dicitur quomodo primi parentes fuerunt in [illegible] altissimo quomodo
poterant transire torridam zonam veniendo ad habitabilia climata. Dicendum quod primi parentes
poterant transire. Quia [illegible] creata sunt humana magna [illegible] et [illegible]
animalia aquatica sicut cete grandia et alia et cetera sicut omnes aues. et 6to die
primi parentes creati. Iuxta autem credendum non potuit sol tantum estum introducere
quod primi parentes transire prohiberentur. Ad 8m quando dicitur 2 sententiarum 2 dicitur
quod tantum ascendit ille ignis quantum aque diluuii. Dicendum quod ignis ille habebit
effectum non tantum purgationis sed conflagrationis. Tamen ergo aque ascenderunt tantum ascendet
ad effectum purgationis. Sed ad effectum conflagrationis amplius ascendet etc.

1o
6o
1
8

non attingit paradisus terminos

quod dicitur alicubi de in-[illegible] aliorum [illegible] usque ad celum [illegible]

Durandus [illegible]
Solinus

accomodate

Ignis conflagrationis

[illegible] quod montes [illegible] fluxerunt [illegible] [illegible] in fine dierum [illegible] dierum omnis terra [illegible] ignis [illegible] et [illegible] conflagrationis [illegible] [illegible]

Et si dicatur illa pars aeris ad quam aque diluvii non pervenit non est purissima vaporibus
aqueis ergo ille aer tante est puritatis quod et habitationi hominis non conveniret.
Dicendum quod licet illa pars aeris ad quam attingit superficies paradisi terrestris non sit remixta
vaporibus sicut ista pars inferior aeris. Tamen ista pars aeris que est in paradiso
terrestri aliquo modo contemperata est aliquibus vaporibus ascendentibus ex illo flumine.
Homines autem in statu innocentie bene potuissent in aere puriori
quam est in paradiso vivere ut visum est quam purioris habebant naturam quam
in statu nature lapse. Item videtur quod locus ille non ascendit usque ad speram lune. Nec etiam ad speram ignis transcendit
tamen medium aeris interstitium in quo generantur impressiones frigide et humide et attingit
usque ad partem aeris purissimam et est subalternabile tantum. Unde triplex diversa loci
est temperatus. Ibi enim est calor ex vicinitate spere ignis et directa oppositione solis
et duplici tamen circulus bis in anno per capita inhabitantium. Ibi quam tunc ibi habitabant
sunt Enoch et Elyas. Et hanc triplicem causam caloris temperat
aeris subtilitas. Fortior enim agit calor in re grossa quam in tenui. Et etiam quia calor
generatus ex reflexione radiorum ab alia superficie terre non ascendit usque illuc. Et
tertio frigiditas que in medio interstitio aeris viget. Unde forte dici posset
forte propinqua superficies illius loci sit propria regioni ignis, quod apparet esse contra
quia transcendit locum in quo generantur ... quod pertingit usque ad circulum lunarem globi
lune. Quare ... dicunt doctores quod ... in aere generatur in loco impressionum humidarum
... predictum ... appellando quod ... superficies paradisi terrestris ut dictum est
ultra que locum elevat superficiem paradisi terrestris ut dictum est.

Declarata itaque prima conclusione primi articuli cum quibusdam dubitationibus circa paradisum terrestrem occurrentibus. Pono conclusionem 2am istam. In statu innocentie terrestris paradisus habitatio
erat hominum. Locus conveniens non statui innocentie. Si etiam nature
esset lapse. Prima pars patet. Cum enim conveniens fuit ut nobilissime terrestri creature nobilissimus
locus super terram a deo daretur. Et quia homo fuit ... quod patet ... et quod
est ex se nota. Cum locus debet proportionari locato. Sed paradisus ... homo erat nobilior
inter omnes creaturas inferiores. Unde et ob hoc dominium super terram a deo datur accepit ut ante dictum
est. Item locus ille est nobilissimus locus terre propter celo propinquius et
sub nobiliori parte celi scilicet dextra sinistra. Secunda pars patet quia post naturam lapsam con-
venit habitationi Enoch. Ecclesiastici xliiii. Ubi dicitur Enoch placuit deo et translatus est
in paradisum ut det gentibus penitentiam. Idem etiam de Helya iiii Regum ii. Qui ascendit per
turbinem in celum scilicet in paradisum terrestrem. Contra ad istam conclusionem
... aliquis locus ... per convenientiam quandam cum corporali creature con-
... Tunc alteri de necessitate. Sed quia paradisus terrestris erat locus conveniens homini
... quantum ad animam et quantum ad corpus ... si in anima erat vis preservandi
corpus humanum a corruptione. Et hoc fuit per ... quandam si pure immortalitatis
status. Quod tamen non competebat alius animalibus. Et ideo ut dicit Damascenus in paradiso non
... animalia. Hoc tamen licet ex quadam dispensatione animalia sint
illuc ducta ... adducta ad Adam et speciem illam acceperunt per operationem divinam
... Secundo sequitur quod pars paradisi non sit conveniens locus habitationis humane
... frustra sine ... per hoc enim ostenditur benignitas
dei ad homines quod deus homini ... adhibitionem amenissimum
in quo potuisset si non peccasset feliciter ad patriam celestem pervenire. Per hoc etiam
ostenditur quod homo peccando amiserit ... bona spiritualia. Etiam non
frustra fuit ... homo ... quod conveniens non erat.
Tertio sequitur. Contra ad incorruptionem ... paradisus congruebat humane habitationi
... incorruptio tamen illa non erat homini ... ex superna
... non ... et non humane nature debitum. Homines ex paradiso
... Ergo hoc quia ... in paradiso posuit ut ibi hominem toto tempore animalis vite
foveret. Postea ... in paradiso ... acceptum esset in celo transferendus. Et ad hunc posset
... locus ille pro habitatione si ... dignus esset. Sicut condignum scilicet Enoch
et Helias. Tamen deus et ... ex speciali dei gratia et dispensatione. Non
tamen transferentur in celum. Non gustata morte. Sed ... et mortui in terra ... magis antiquis
postea resurget in celum transferendi sicut et ceteri ut infra probabitur.

ille paradisus

Enoch et Helyas

vel sunt in paradiso
animalia ...

Et dicit in textu In quo scilicet paradiso posuit hominem quem formaverat. Circa hec notandum quod homo secundum ysidorum est animal deiforme mansuetum et aptum [?] si legem [?] vivendi disciplina suscepit. Et quia arbor est animal rationale mortale [?] Sursum cum [?] celum erectum inter naturam angelicam et brutalem medium. Cum enim angelis participat per rationem cum brutis vero per mortalem conditionem. Et ideo statura sursum erigitur. ut per rationem videatur superiora querere [?] cum erectam corporis [?] dat et ut cum brutis videatur [?] habere. Omnibus videlicet [?] planctum [?] ut [?] audistis in textu. Solus inter alia bibit. Solus sursum erectus. Solus multos capillos in capite habet. Solus pulsu venarum [?] et [?] in tactu [?] vigens. Solus aures non movens. Et preterea animantibus non [?] consilium [?] moderatur et oculos magis claudens. Et solus in duabus palpebris pilos habet. Nobilissimum ergo animal est homo. Et ideo ceteris aliis est plantatus [?] et a deo magis privilegiatum [?] et ditatum ut dictum est in textu. et infra patebit. Per hominem loquendo spiritualiter possumus intelligere quemlibet bonum christianum et prelatum [?] alius est propositum et perfectum et in gradu et statu prelatum. Talis ergo dicitur esse animal .i. res animata per gratiam et virtutem mansuetum per modestiam et benignitatem. Rationale per prudentiam et sagacitatem [?] mortale se cognoscens per ipse tendendo notitiam. et humilitatem ut dicitur [?] ego homo mortalis similis hominibus aliis de genere illius qui primus [?] fuit adam. Iste ergo dicitur esse sursum erectus per celestium affectionem et contemplationem inter angelos et immediate .i. inferiores subditos medius per misericordiam et planctum. Et dicitur quod in parte sit similis angelis et superioribus medius [?] .i. cum simplicibus et in parte considerare se dicitur similem proximis [?] dicitur illud [?] 12. ut munera [?] sicut apud te. [?] plures in corpore [?] et [?] fragilitatis mortalis. illud ysa [?] Ergo [?] [?] principalia fundamenta sunt virtute et instantia. Debent enim in capite [pedibus] in mente habere multos capillos .i. virtutum abundantiam debet habere .i. compassionem et clementiam. et optime debet propter plurima aliorum [?] et [?] optimus sensus tactus [?] habere .i. prudentiam qua cognoscit [?] complexionem et sufficientiam. dicitur illud Job xxviii [?] ad me ut tangi te. Item aures non debent movere sed ad illa que dicuntur [?] plus debito inclinando alteri magis quam alteri plus favendo. [?] debet moderate habere. [?] modicum loquendo [?] et sobrie comedendo. Preterea oculos magis debet claudere. magis [?] ne spiritualium [?] et temporalium debet pilos habere qui decarne [?] .i. [?] fragilitatis notitiam habere. semper de morte cogitando. et [?] medicari [?] ut sic in bono [?] exponitur de vitiis illud [?] 113. Oculos habent et non videbunt aures habent et non audient [?] Quia pertinet ad hominem .i. ad [?] non moveatur. et quod ad videndum et ad explorandum aliorum vitia ultra debitum non feratur. [?] Oculos suos claudit et aures suas [?] Homo solus inter alia videt. Solus propter [?] [?] Et in [?] frontem habeant. Et ut [?] et tristicie solus in fronte ostendere consuevit. Homo etiam solus [?] in sinistra habet. Pectus autem habet latum [?] et [?] et in longum [?] possidet [?] tenet. Ita ut [?] solus [?] bracchiorum latitudo [?] a planta pedis [?] ad [?] longitudo. Et ideo microcosmus idest minor mundus dicitur. Et quod ad sursum erectus appellatur. Et [?] suis statura [?] elevatur. Ceterum

talis homo debet esse qualis homo iustus Romanus vsu doctus et moralis
compositus gravatus et humiliatus. Quia procul dubio talis debet esse homo catholicus
et religiosus visibilis per spem et consolationem culmescens .i. pilos superfluos
divitiarum deponens per elemosinam et largitionem. Canescens per prudentiam
et senilem discretionem. Et in fronte decet apparuit nunc spiritualia [illegible]
nunc spiritualiter [illegible] per ipsa consuetudinibus vitam ordinandam
In sinistra vero ad [illegible] semper cor et mentem habens per mortis et inferni
consideratione. Quia pectore vir iustus semper debet conversum ad peccata et fu-
turas miserias et adversitates flectere. Et secundum loca et tempora nunc letus
nunc tristis esse. per superbiam [illegible] per elemosinam [illegible] culmescere.
per spem et consolationem videre. Job v [illegible] et firmiter videns.
Et iste procul dubio pectus debet habere [illegible] per mundiciam Nudus debet esse per
divitiarum contemptum et per voluntariam paupertatem. Tanda debet curare per
pompe secularium et simulantium curiositatem. Equalis debet [illegible]
et quadratus esse per iiii^{or} virtutum cardinalium moderamentum et equa-
litate. Apocalypsis [illegible] civitatis erant. Rursus debet esse erectus homo
per contemplationem celestium et mentis sublimitatem. [illegible] xxi Respicite et le-
vate capita vestra. Item homo est animal valde nudum in capite, tamen multis
capillis et crinibus est vestitum. Pectus animalibus, suras et tybias habet valde ner-
vosas. Cor eius iacet in parte sinistra. Et valde vt deus [illegible] nuda fra-
gile animal est. Et de humo et de humore creatum [illegible] statum in sequentibus [illegible]
passibus. Et tamen habet vultum sursum expositum et elevatum. Talis est peccator et [illegible]
homo per luxuriam [illegible] parietes. Quia corpus valet nudum et pompa [illegible]
[illegible] et pompa [illegible] et nulla prosperitate [illegible] In capite
tamen .i. in mente et affectione pilos divitiarum habere [illegible] Quia si
multi sunt qui [illegible] a [illegible] et [illegible] debent divites esse unde sicut
sunt alii religiosi, maxime mendicantes, [illegible] tamen divitias habent in capite vel e
in affectione et mente [illegible] xiii Est quasi dives cum nichil habeat. Cor enim
et mentem in sinistra bonorum temporalium habent disponentem inquantum ad terrena magis
quam ad spiritualia inclinantes. Tanda enim .i. [illegible] et mortis memoria disponentur
curare et tybias .i. affectiones carnosas et carnales solent habere. Vultum per cu-
[illegible] solent sursum gerere et ab humo et humore .i. a luxuria solent [illegible] et [illegible]
vendicare. Et ideo [illegible] solet dici de tali homine [illegible] Nichil habet
homo iumento amplius. Est locus in Salomone condemnatio et persuasio sine argumentum
[illegible] de filiis hominum vt probaret eos deus et ostenderet similes esse bestiis qui dicebant
nullam esse vitam post hanc vitam. Et si hec dicunt [illegible] longevitas vite esset homini
maxime appetenda vt sic acciperet quantum posset de bonis vite presentis. Ex quo non ex-
pectatur alia vita in qua [illegible] pena aliqua seu premium esset reddenda. Sed
[illegible] iusti statim [illegible] obiectio. Quia procedit ex [illegible] hominum vitam presentem
tamen [illegible] In hec [illegible] Salomon [illegible] nomine si filiorum [illegible]
[illegible] [illegible] valde. Et accipitur [illegible] quia
[illegible] est [illegible] et dicto hebraica [illegible] assignatur et [illegible]
et littera hebraica planiore que sic habet. quis nouerit [illegible] filiorum [illegible]
[illegible] hebrei [illegible] non habent [illegible] tempus indiviti [illegible] vt dicit littera sed
per et vtuntur [illegible] sicut glosa hebraica [illegible] quis novit [illegible] quis
ponit cor suum ad [illegible] hos adducit ad [illegible] ad [illegible] red-
dendam de [illegible] per [illegible] et [illegible] descendit de [illegible]
adduci ad [illegible] non agit [illegible] Et [illegible] est sicut in corpore sed
de [illegible] hominis in littera sequenti [illegible] Et dicitur quia posuit deus
hominem in paradiso quem formaverat [illegible] secundum Augustinum [illegible] non [illegible] hoc [illegible]
[illegible] non peccaret [illegible] vt ipse sibi auctor esset [illegible] ad
vitam aut ad mortem vt custodiret se a peccato labore suo gaudebat se esse immortalem
negligens vero [illegible] ipse sibi [illegible] esse mortalis. Unde [illegible]
lege divina digni sunt [illegible] de arbore vite vt mori non posset. Nec [illegible]
corpus tale erat quod dissolui impossibile videretur. Sed gustus arboris vite corruptionem
inhibebat. Conferunt autem [illegible] die [illegible]
[illegible] sunt [illegible] [illegible] extitit condictus
vt quo [illegible] [illegible] in tempore [illegible]
[illegible] de [illegible] in paradiso [illegible]
[illegible] Nec vllatenus dubitandum quod paradisus
in quo positus est primus homo [illegible] vite [illegible]

[illegible] quinquaginta die [illegible] morte [illegible]

+ equalia [illegible] longitudine latitudine altitudine profunditate [illegible]

3 a[illegible]

[illegible] die [illegible]

Fuit homines quo ad litteralem expositionem. Unde ab illo principio plantaverat deus paradisum credendum est, in quo terram omnem remotis aquis quae eam cooperuerunt herbas et ligna fructifera producere iussit. In quo tamen paradiso hominem die sexto quo ex ipsum formaret posuit. Nec ullatenus dubitandum est paradisum in quo positus est primus homo ad litteram [illegible] intelligendum esse locum scilicet amenissimum fructuosis nemoribus opacatum, eundem quoque magnum et magno fonte fecundum. [In margin: et posuit ibi hominem ut esset] Et posuit in hoc loco hominem ut esset ei finaliter perveniendum ad patriam. Et [illegible] deus homini ostenderet benivolentiam suam in locum amenissimum ad inhabitandum et venerat. Et sic amenitas huiusmodi exterioris conveniens deliciis interioribus spiritualibus huius anime que est templum dei et habitat anima primi hominis. Et talem locum debuit homo perduci ubi melius cognosceret dei beneficium. Deinde sic autem hunc qui aliunde adductus. Et ut ei ostenderet propheta homo non esset ibi factus ad [illegible] naturaliter habitandum sed temporaliter peregrinandum. Et quia deus prescivit hominem casurum in paradiso voluit eum collocare, ut penitus ejectus de loco voluptatis cognosceret consimiliter quanta bona spiritualia amisisset per culpam, et cognosceret etiam [illegible] quanta esset gratia eius cum qui dominus ostendit humiliter et cum qui ipsum contempsit.

[Margin: Allegoria] Et dicitur etiam paradisus celum empireum. Et spiritualiter qua regio est spirituum. Dicitur etiam spiritualis paradisus vita beata ut ecclesia catholica. Unde ipse exponit sic allegorice: plantaverat deus dominus paradisum voluptatis, id est ecclesiam sicut in canticis, et dicit: ortus conclusus soror mea. Hunc paradisum plantavit pater a principio per filium christum. Et iste ortus sive deliciis conclusus est, quia ecclesia sancta undique clausa est ita quod nec aliquis praeter electos intrare possunt. Nec potest intrare cum quis nisi de celo detur sibi de celo. In hunc paradisum collocavit hominem ut cum eo delectaretur. Unde proverbiorum: deliciae meae esse cum filiis hominum, id est cum electis qui sunt in ista paradiso, id est ecclesia catholica. Et dicit cum filiis hominum esse suas delicias, non cum hominibus, id est cum indeciplinatis [illegible]. Unde [illegible] psalmus: [illegible] quando est homo, id est [illegible] quod mereris et eius. Sunt filii hominis id est electi. Regnum autem [illegible] cogitabat cogitationes pacis. Et [illegible] filius hominis visitavit [illegible]. Et [illegible] filius hominis sepius dicitur. Et nos filios [illegible] christus dominus ut plantaret paradisum in ecclesia a principio. Iste ergo filius [illegible] et si multi plantatores sint ut fuerunt ipse tamen principalis. [illegible] Ego plantavi, Apollo rigavit, deus autem incrementum dedit. 1 Cor. 3. Et omnes bene plantatores et operatores [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut illis se priorem ostendat.

Produxitque dominus deus de humo omne lignum pulchrum visu et ad vescendum suave, lignum etiam vite in medio paradisi lignumque scientie boni et mali. Et fluvius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradisum qui inde dividitur in quatuor capita. Nomen uni phison ipse est qui circuit omnem terram evilath ubi nascitur aurum et aurum terre illius optimum est. Ibique invenitur bdellium et lapis onichinus. Nomen fluvio secundo gyon ipse est qui circuit omnem terram ethiopie. Nomen vero fluvii tertii tigris ipse vadit contra assirios. Fluvius quartus ipse est eufrates.

[In margin: [illegible] ligna [illegible] [illegible] terra [illegible] deus produxit [illegible]] Hic consequenter describit loci perducti conditionem. Et secundum Bedam est recapitulatio. Produxit namque dominus deus [illegible] [illegible] est tertia die. Et hic repetitur ad explicandum paradisi conditionem. Produxit scilicet in illo loco amenitatis deus de humo, id est de terra [illegible] humor aspersa [illegible] [illegible] [illegible] scilicet ab humore, omne lignum id est omne genus arborum [illegible] arbores [illegible] omnis ligni pulchrum visu [illegible] ad decorem foliorum et frondium. Quia delectant homines in fructibus et in visu exteriori et odore quo ad sensibilem et in gustu et sapore interiori quo ad potentiam vegetabilem. Unde addit et ad vescendum suave [illegible] ad dulcedinem fructuum.

Est sciendum quod ponitur duplex [illegible] lignum in altum dicitur vt probare homines dixerunt lignum vite sic dictum secundum bedam et strabum quia suo vsu stabiliebat vitam [illegible] a deo [illegible] in medio paradisi [illegible] per dignitatem respectu aliorum lignorum [illegible] ligni vite

Lignum vite

[illegible] humidum radicale et calor naturalis qui agens in humidum [illegible] humido per cibum et humido nutrimentali [illegible] vnde et [illegible] longum [illegible] combusta [illegible] combureret [illegible] calor naturalis [illegible] humidum radicale [illegible] et calor naturalis [illegible] ita [illegible] que non solum [illegible] in sua actione debilitatur [illegible] ad nutrimentum [illegible] competit ad augmentum [illegible] [illegible] sufficiens [illegible] secundum philosophum [illegible] debilitatum non [illegible] augentur Contra hos duos defectus humidi et caloris duplex fuit homini in paradiso datum remedium Quia contra humidi [illegible] fructibus aliorum lignorum [illegible] contra caloris debilitatem [illegible] ligni [illegible] fructum Quia ille fructus [illegible] calorem [illegible] debilitatur et debilitando ad vltimum deficit et sic vitam [illegible] sui vigore seruasset Et ita vita [illegible] vsque ad tempus a deo prefinitum Et pro tanto dicitur lignum vite

Et idem fere loquitur magister in historia [illegible] quod in statu innocentie ad vitam animalem [illegible] requirebatur cibus per quem restauraretur humidum deperditum per actionem caloris naturalis [illegible] ista restauratio non fit secundum equivalentiam [illegible] philosophus [illegible] ex alimento impurior est [illegible] Sicut et vinum [illegible] per aque appositionem et commixtionem [illegible] talis appositio vinum fieret aquosum et tandem deficeret [illegible] Sic et in proposito [illegible] per alimentum impurior [illegible] indicitur senectus [illegible] et tandem deficit vita [illegible] homo [illegible] in vita animali [illegible] indigebat [illegible] in paradiso esu lignorum de quibus dicitur Omne lignum pulcrum et ad vescendum suaue [illegible] predicta restauratio fieret [illegible] equaliter et [illegible] impediretur senectus indigebat esu ligni vite quod propter hoc sic vocatur Et hoc est quod dicit [illegible] Augustinus [illegible] quod cibus aderat homini ne esuriret potus ne sitiret lignum vite ne illum senectus dissolueret

Sequitur lignum scientie boni et mali [illegible] quod sic dicebatur non ab effectu [illegible] a virtute ligni sicut lignum vite Sed propter euentum [illegible] quod [illegible] post esum prohibitum homo experimento didicit bonum obedientie et malum [illegible] Et [illegible] bonum [illegible] et malum [illegible] alias non experientia [illegible] notitia [illegible] Et [illegible] magis [illegible] bonum quod amisit [illegible] tali modo [illegible] de medico [illegible] et egritudinum [illegible] vt de [illegible] dici solet quod nescit [illegible] bonum est sanitas [illegible] egritudo [illegible] expertus [illegible]

Et Josephus primo libro antiquitatum dixit quod fructus illius arboris habebat virtutem [illegible] et [illegible] Et [illegible] planta [illegible] Et dicunt [illegible] lignum dictum est scientie boni et mali [illegible] experimentum [illegible] inter bonum obedientie et malum inobedientie Et dictum est ab effectu lignum vite [illegible] solidiunte [illegible] vt nulla [illegible] labetur

Et non ideo dictum est lignum scientie boni et mali vt dicit Josephus Sed ideo quia si contra prohibitum [illegible] in illo [illegible] transgressio [illegible] hoc experimento [illegible] inter bonum obedientie et inter malum inobedientie [illegible] Et inde hoc nomen illi ligno est datum [illegible] vt appellaretur lignum scientie boni et mali Non quod de fructu eius [illegible] Sed quod [illegible] eius

intelligeretur quod malum est inobediencia. Quare ergo prohibuit lignum cognitionis Adam malum [illegible] dicebatur lignum scientie mali, ipse autem erat bonum perfectum et sciens. Sed cum quod fecit omnia valde bona instituerit aliquod mali in paradiso. Sed potius causa [illegible] posuit deus in paradiso lignum scientie boni et mali, ut homo [illegible] aliquid sibi esse [illegible] ex collectum si cognitum se habebat [illegible]

Sed hec ita [illegible] dictum et scriptum est de ligno ut [illegible] significant spiritualiter. Cum loquendo multiplex lignum est in paradiso [illegible] significantem [illegible] est lignum vite Christus, de quo [illegible] lignum vite est hiis qui apprehenderint eam. Et [illegible] spiritualis [illegible] in spiritu, que vita in tribus consistit scilicet in bono desiderio cordis, [illegible] locutione oris, [illegible] frequentibus bonis operibus [illegible] a ligno vere [illegible] a Christo est desiderium cordis [illegible] oris et frequentibus operis. Est etiam lignum crucis [illegible] Christi, de quo [illegible] super Apocalipsim [illegible] dabo ei manducare de ligno vite, id est de fructu crucis, quod est in paradiso [illegible] paradisum [illegible] hoc lignum amaritudinem [illegible] a periculis liberavit [illegible] figuratum [illegible] Exodi [illegible] in ligno quod invenerunt filii Israel [illegible] de [illegible] xiiii [illegible] ligno lignum tradunt [illegible] et [illegible] per vitam liberati sunt [illegible] de [illegible] Iohannis [illegible] quod [illegible] in piscinam ad motum aque. Et hec volunt scire quod istud totum fuit ex [illegible] ligni [illegible] crucis. Est et lignum penitentie [illegible] actionis de quo [illegible] lignum [illegible] sicut hic [illegible] designatur [illegible] quod [illegible] fiere in actionibus [illegible] lignum [illegible] per [illegible] 103 Saturabuntur ligna campi. Est et lignum contemplationis [illegible] est in continua [illegible] dulcedinis. Est [illegible] ad lignum [illegible] de [illegible] aque, et [illegible] de manu dei omnipotentis [illegible] et [illegible] lignum [illegible] peccatis [illegible] plura [illegible] ibidem [illegible] lignum [illegible] ostendere et de [illegible] in [illegible] et de omnibus peccatis [illegible] nostre [illegible] naturalis [illegible] manum [illegible] que de manu domini [illegible] per crucis lignum iterum ad manum domini [illegible] possimus cum [illegible] ad interio[rem] [illegible] de manu domini [illegible]

[illegible] mercante [illegible] de quo [illegible] 26 Cum [illegible] lignum [illegible] et igneis [illegible] non ardebit ibi igneis spiritus [illegible] est fides [illegible] id est filii dei [illegible] igneis [illegible] Est igneis [illegible] non [illegible]

[illegible] catholicis. Est et lignum potest intelligi sapientia dei increata de qua [illegible] Iudicum ix [illegible] Convenerunt ligna ut ungerent super se regem [illegible] tempus eligendi [illegible] ut cum [illegible] habuerunt et sibi in [illegible] obtemperant [illegible] lignum vite plantatum in medio paradisi sapientia [illegible] oportet [illegible] intelligere [illegible] in medio [illegible] corporaliter [illegible] intelligatur [illegible] et [illegible] ad sinistram per [illegible] contemplando [illegible] Et hoc [illegible] lignum vite plantatum in medio paradisi. Est et lignum est increata sapientia [illegible] lignum vite dicitur [illegible] ab ipso [illegible] vita [illegible] de vita nostre [illegible] vita [illegible] in ipso [illegible] 34 [illegible] vita glorie [illegible] lignum vite est [illegible] apprehenderint eam, et qui tenuerint eam beatus, [illegible] lignum vite [illegible] ne [illegible] tollet fructum vite [illegible] aliter dicitur

[illegible] lignum vite [illegible] arborem [illegible] in [illegible] paradisi, [illegible] de crucis [illegible] lignum esse [illegible] paradiso sapientia [illegible] lignum vite est [illegible] et [illegible]

Marginal notes:

lignum est Christus

lignum crucis

[illegible] et de [illegible] lignum [illegible] de illo [illegible]

Et [illegible]

lignum penitentie

lignum contemplationis

Sapientia [illegible]

Sapientia increata

gratie et glorie

lignum vite quia omnibus est forma vivendi et exemplar. Ad quod virum
lignum vite, qua omnibus est [illegible] exemplar ponitur ante oculos pri-
mitus [illegible] corrigere. Unde sic exemplar ponitur ante oculos pri-
mitus [illegible] corrigere [illegible] ante oculos populi Israel deutero. 33 erit vita
[illegible] Et [illegible] in [illegible] ante te. Et sicut libri transcripti immediate a
[illegible] [illegible] [illegible] mancent [illegible] [illegible] hic [illegible] primo meliores
primo exemplari [illegible] ut apostoli martires et confessores. Sequitur
Et flumen etc. In ista littera moyses determinat paradisi amenitatem [illegible] fluminis
irrigatione. Et primo ponit eius [illegible] et eius originem. Secundo divisionem ibi Qui
inde dividitur. [illegible] singulorum [illegible] [illegible] ibi et nomen uni etc. Dicit-
[illegible] flumen egrediebatur id est fons [illegible] de loco voluptatis [illegible] de-
[illegible] in paradiso [illegible] de fonte et de fontibus [illegible]. Et iste
flumen [illegible] matrix aquarum et abissus ut [illegible] egrediebatur
de loco voluptatis id est de paradiso. Unde alia littera habet [illegible] fons
[illegible] de Eden secundum Damascenum id est [illegible] ad irrigandum paradisum
id est lignum pulcra et [illegible] secundum Bedam ut [illegible] alia terre [illegible]
Sicut Nilus irrigat Egyptum. Et sicut olim Jordanis irrigabat terram penta-
polis de qua scriptura dicit quod universa irrigabatur sicut Egyptus et sicut paradisus
dei antequam deus subverteret Sodomam et Gomorram. Et [illegible] disponente vo-
luit deus habere in [illegible] orbe aliquam similitudinem [illegible] ad quam possi-
dendam [illegible] parte [illegible] [illegible] ut ad [illegible] eius [illegible] divino nos
admoneret exemplo maxime exemplo [illegible] et [illegible] Et sequitur
in littera qui [illegible] inde id est extra paradisum in quatuor dividitur capita scilicet Phison
in [illegible] [illegible] in quatuor flumina principalia [illegible] in [illegible]
flumina [illegible] originem [illegible] aquam illius fluminis ab-
sorpti a terra in quatuor [illegible] [illegible] de terra in quibus [illegible]
[illegible] videntur atque [illegible] flumina [illegible] [illegible]
[illegible] nomen uni flumini Phison [illegible] fertilitate [illegible] quia terram per quam
[illegible] fertilem facit. Phison enim in hebreo abundantiam sonat vel fertilitatem.
Qui fluvius alio nomine [illegible] dicitur Ganges in [illegible] montis.
Et [illegible] secundum [illegible] quia ex [illegible] fluminibus sibi [illegible] impletur.
Secundum [illegible] Phison [illegible] [illegible] quia secundum [illegible] aliubi
[illegible] turbidus et [illegible] a suo principio [illegible] ad [illegible]
aliquid [illegible] [illegible] aliquid [illegible] [illegible]
frigidus post diluvium. Et ipse flumen Phison est qui circuit terram Evilat [illegible] regionem
[illegible] secundum [illegible] [illegible] regio sic dicta est ab Evila filio Jectan
[illegible] Heber [illegible] hebreorum et fuit [illegible] post diluvium. Et quidam
[illegible] Evila [illegible] Et de he-
breo fecerunt latinum quod [illegible] interpretationibus [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] Ibi nascitur aurum id est in [illegible]
flumen inveniuntur [illegible] plinius quod [illegible] regiones India [illegible] aureis
abundant. Et aurum terre illius optimum est [illegible] [illegible] forte est [illegible]
[illegible] [illegible] in regionibus orientalibus. Ibi invenitur bdellium quod [illegible]
plinius est arbor aromatica magnitudine [illegible] [illegible]
[illegible] boni odoris est [illegible] odoratior fit [illegible] quod dicit in libro
de [illegible] [illegible] et [illegible] illius dicitur bdellium sicut et arbor. Et lapis onichinus
Hebrei dicunt hic cristallus et habet transparentiam quia [illegible] cum alio lapide.
Unde [illegible] et lapis onichinus [illegible] [illegible] quia habet in colore
cum [illegible] humano [illegible] [illegible] latine. Et sic ostenditur
[illegible] illius fluminis in [illegible] in metallis aromatibus et gemmis.
Et breviter [illegible] paradisi flumen egrediebatur [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] filii a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] Phison sic flumen semper fluit ex fonte secundo [illegible]
[illegible] quod egrediebatur de loco voluptatis id est de [illegible] marie
virginis. Secundo tangitur utilitas [illegible] reparando angelice ruine ad irrigandum paradisum

[illegible] de loco volupt[atis]
Phison
Gyon
Tigris
Eufrates
onichinus lapis [illegible]
flumen egrediebatur [illegible]

Et nomen 2o fluvio gyon. qui secundum glosam interpretatur hyatus terre | forte quia alia absorbetur | et propterea […] eum in alia regione | vel quia impetu suo fuit dissolvendum. et hyatum terre | et trahit eam secum | hic apud Egyptios dicitur nilus secundum ysidorum. Ipse est fluvius vivus qui cingit omnem terram ethiopie | et inde descendit in Egyptum. Nomen vero tercii fluminis tigris ipse vadit contra assirios sic dictus propter sui cursus velocitatem. Tigris enim animal est velocissimum […] ut dicunt […] | ut si esset in cursu et obviaret […] omnibus […] ad […] si tristet paradisum. | Secundum ysidorum iste fluvius est mesopotamie. exiens de paradiso pergens contra assirios et post multos circuitus in mare mortuum influens. Fluvius autem quartus ipse est eufrates. i. frugifer quia terram facit frugiferam. De cursu istius fluminis scriptura non facit mentionem quia erat notus fluvius tempore Moysi et ipsis qui tradebatur hec scriptura […] quia fluit in caldea unde erat Abraham pater eorum. Et in vicino irrigat terram promissionis ut dicit […].

Sed contra predicta videtur. Quia origines istorum fluminum inveniuntur alibi in orbe contra paradisum. Et ideo non videtur quod inde oriuntur. Ad quod dicitur quod frequenter visum est aliqua magna flumina absorberi in terra que postea per terram currentia sub terra per longum spatium | et postea egrediuntur alibi. Et tunc videntur ibi oriri cum tamen principium et origo ipsorum sit alibi. | Et sic potest dici de predictis fluminibus paradisi.

Sed tunc dubitatur. Cum dicitur […] separare […] paradisum a quo […] habemus. Cum ergo fluvius paradisi i. […] dulcedine […] possit | potest videri quod in[…] non dicit paradisum a nobis sed in aliqua parte. Et tunc […] et […] distemperancia […] accessibilem reddit paradisum | et postea potest fluvius ille […] | et forte […] quod […] cursu in mari | et suam dulcedinem retinet sicut in aliquibus locis expertum est de aliis. Et propterea […] non […] alterum | et forte […] est ibi […] qui […] eum […] | Sed quomodo […] sit dubium non dico […] hic dicere.

Spiritualiter autem potest paradisus ille significare hominem scilicet quem deus […] per graciam inhabitat | sicut homo […] per illud […] in hoc spirituali paradiso dicitur esse fons aquarum scilicet doctrine […] | Sed egredi debet […] fluvius seu quatuor flumina | […] spiritualium | […] unde debet dici Gyon qui interpretatur […] Et hoc […] honestum […] per os significantur […] hominis dissimilem. Eufrates qui interpretatur frugifer […] unde fit panis spiritualis […] verbum dei | […] Phison qui interpretatur […] per verba dei […] dyaboli forte a corde expulsionem | Tigris qui sic dictus est propter sui cursus velocitatem. Et hoc per […] dei velocitatem et prompta exploracionem. Et quia secundum ysidorum ipsa flumina ad nos veniunt et terram […] irrigant et nos per […] et tamen […] absconduntur […] dispensacionem ut […] Bene conveniunt […] paradiso […] Et sic gracia invisibiliter nobis […] de paradiso per […] ad […] Sic ergo spiritus ubi vult spirat et vocem eius audis et nescis unde veniat […] quo vadat. Sic est […] ut aqua […] paradiso veniat | et ad […] a nobis […] redeunt quia tamen de paradiso voluptatis originem habent constat.

Tulit ergo dominus deus hominem et posuit eum in paradiso voluptatis ut operaretur et custodiret illum. Precepitque ei dicens Ex omni ligno paradisi comede de ligno autem scientie boni et mali.

Et […] iste modus exponendi ubi dicitur et operaretur et custodiret refertur ad deum, non sic legitur […] hebrayca veritate […] in hebreo […] et operaretur et custodiret illam […] ad paradisum […] hebreo […] genere […] femino […].

4°

Sequitur: Precepitque dominus ei scilicet Ade dicens. i. ipse homini sive Ade condito dedit legem ante ad sustentacionem. Ex omni ligno paradisi. i. fructu comede scilicet excepto illo quod statim excipiatur. Dedit enim ipsi Ade etc. legem discipline ad probandum eum, consequenter de ligno autem i. de fructu scientie boni et mali ne comedas. Quia sic vocatum fuit in deo [illegible]. Et accepit hic homo duo precepta. Primum preceptum pertinet ad bonum nature scilicet affirmativum scilicet comede, quia hoc erat ad sustentacionem vite animalis obligans semper sed non ad semper. Secundum fuit negativum preceptum, pertinens ad bonum moris. Ut in eo appareret bonum obediencie. Ut probaretur eciam obediencia virtus [illegible] secundum glo. Item [illegible] ut cognosceret se hic dominum [illegible] ut pateret quod non ex natura rei sed ex vicio inobediencie pena secuta est secundum aliam glo. ~~[illegible]~~ Item dum homini privilegium conferretur. Sed quia ad de- [illegible] fieri est ut supius audistis. Sedem ut preesset piscibus maris volatilibus celi et bestiis terre. De quo Hugo [illegible] Bernardus super [illegible] Hic habitabat ingenuus in paradiso in loco voluptatis et nichil molestie senciebat. Odoriferis [illegible] [illegible] gloria et honore coronatus et constitutus super omnia opera manuum plasmatoris [illegible] aut ob insigne [illegible] prefulgebat. Erat enim hic paradisicola, terre dominus, celi civis, domesticus domini sabaoth et celestium coheres virtutum.

Sed ibi predicto [illegible] opponitur sic Nullus precipiens debet alteri dare occasionem peccandi. [illegible] si non fuisset prohibitum non fuisset peccatum, ut dicit glo. [illegible] Ubi dicit [illegible] de omni ligno et [illegible] ut sint vobis in esum et cunctis animantibus. Ubi dicit glo. [illegible] quod [illegible] peccatum [illegible] non vincebant. Et que [illegible] nichil excepit. [illegible] herbis et fructibus vescebantur. Et [illegible] dicit nichil [illegible] comedere de illo ligno [illegible] Item nichil de prohibere comedere nisi malum. Et comede de illo ligno de se non fuit malum [illegible] Deinde [illegible] Sic ad complecionem rei pertinet ~~[illegible]~~ pertinet in esse productio [illegible] et in esse conservatio. Et ad conservacionem multitudinis pertinet [illegible] et precepta legis. Et bonum [illegible] melius bonum [illegible] ut dicit philosophus primo Ethicorum. Ideo per transgressionem [illegible] non debent [illegible] Et quod dicit Non debent dare occasionem peccandi [illegible] Nec dedit, quia [illegible] prohibitum quod facile et utile observari potest non dat occasionem peccandi, licet transgressor peccet si [illegible] preceptum non facit. Et ponit exemplum grossum, quod qui [illegible] flore [illegible] non [illegible] flos dat liberam occasionem cadendi [illegible] [illegible] florem et curvat [illegible] forte [illegible] non dant [illegible] [illegible] a flore et [illegible] florem. Eodem modo est hic in proposito. Item [illegible] dicit et universo ligno [illegible] distribucionem largam [illegible] quod nichil excipiatur et [illegible] accipi in textu ut accommodam [illegible] multitudine lignorum [illegible] quod dicta [illegible] quod tamen [illegible] [illegible] observante quod aliquam non [illegible] [illegible] et sic est in ista parte. Et quod dicit de cunctis animantibus [illegible] aliqui quod si [illegible] non peccasset [illegible] non [illegible] Sic [illegible] forte homo [illegible] [illegible] per peccatum [illegible] et [illegible] fuerint [illegible] [illegible] nichil [illegible] pertinet ad brutum de peccato hominis. Ideo dicunt aliqui quod bruta [illegible] modo [illegible] Et quod dicit cunctis animantibus [illegible] est illa distribucio accommoda [illegible] forte quod aliqui alimentum [illegible] de terre nascentibus. Et [illegible] glo. ibidem. Sed quod dicitur Nichil de prohibere comedere nisi malum, [illegible] [illegible]

Circa [illegible] et depositum legis [illegible] [illegible] quod [illegible] per hoc [illegible] [illegible] quo abstinendo [illegible] [illegible]

75a

45

[illegible]

alia [illegible] peccatum

[illegible]

Solucio

ypbot

nichil debet prohiberi nisi malum. Tamen propter aliud et propter magis bonum potest eciam aliud bonum
aliquod prohiberi. Et ita fuit hic. Creata ut cognosceret se homo debitorem dei de beneficiis ac-
ceptis et se debere deo in omnibus obedire ut bonum singulari obediencie ostenderetur. Et
homo eciam obediens propter ipsam obedienciam maius bonum consequeretur. Fuit eciam prohibitum
quod de se aliquid non fecisset peccatum. / Et tunc ponitur verbum comminacionis
Et ostenditur quod primi parentes poterant videre aut audire deum loquentem
Et signatur ibi duplex mors. Unde dicit In genesi Quacumque die comederis ex eo scilicet ligno
prohibito, morte morieris scilicet dupliciter videlicet morte culpe peccando per inobedienciam
Et morte nature non eo statim pariendo. Sed necessitatem eius pariendi incurrendo.
Quia ante peccatum fuit quodammodo non immortalis id est potens non mori. Quando quidem anima
deo fuisset subiecta, fuisset et ei omnia inferiora subiecta. Et quod corpus ab omni
adversitate servare potuisset. Et vitam esu ligni vite continuare. Sed per peccatum
Adam amisit hec privilegia. Et ideo ipse necessitatem moriendi incurrit.
Sed dicitur. Quomodo tunc deus deus loquebatur ad primos parentes. Dicendum sic et aliis sanctis
hominibus cum sermone et declaracione aut in sompnis aut in extasi aut aliis sic prophetis
vel per corporalem creatam vocem sicut de nube. Hic est filius meus dilectus.
Et si Iob modo mestinguis deum tunc dixisse non debemus sed angelos. Sive igitur
dicta dei corporali voce vel temporali expressa similitudine corporis dixit. Sufficit
nobis scire quia dixit et facta sunt omnia precedunt et cetera sicut universa auctoritas.
Circa quam lectionem queritur utrum primus homo conditus extra paradisum
voluptatis et tamen in eo positus per dominum deum creatorem omnium fuerit im-
mortalis vel ad mortem necessitatus. / Hec questio habet aliquos articulos
quos per ordinem determinabimus. In primo articulo considerabimus hominem ad
mortem esse conditum. Secundo utrum aliquando posset vita hominis prolongari
Et an in statu nature integre potuit a morte preservari. Tercio dicit Adam
post peccatum per esum ligni vite in vita perpetuari potuisset. Circa ad primum
articulum quo queritur an quidem homo ad mortem sit conditus ... prima ponitur con-
clusio. Secundum legem dei ordinatam omnibus hominibus vitam moriendum ... hec conclusio habetur.
originaliter

[illegible] paradisi

ne comedas. In quacumque die comederis ex eo morte morieris.

Continuatur sic ad precedentem quia cum Moyses descripsit paradisi conditionem [illegible] [illegible] et [illegible] homo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ibi de- [illegible] [illegible] [illegible] illud lignum esset vitandum [illegible] In quacumque die [illegible] **Dixit ergo Tulit ergo** dominus deus hominem [illegible] quod dominus deus plantavit paradisum ut poneret in eo hominem. Tulit ergo dominus deus hominem [illegible] paradisum [illegible] et [illegible] Josephus dicit quod in agro damasceno [illegible] ut homo gratias ageret deo [illegible] [illegible] et posuit eum in paradiso voluptatis [illegible] [illegible] [illegible] angelorum [illegible] voluptatis [illegible] in loco [illegible] ut ipse operaretur [illegible] non laboriose sed delitiose [illegible] [illegible] deus operaretur [illegible] ad meliora [illegible] et custodiret [illegible] [illegible] Adam [illegible] operaretur [illegible] non [illegible] nec laboriose [illegible] [illegible] delitiose et delectabiliter [illegible] custodiret illud [illegible] paradisum ne perderet illud [illegible] [illegible] [illegible] ut operaretur [illegible] ad hominem [illegible] quod deus posuit hominem in paradiso ut homo operaretur illum non opere laborioso sed [illegible] delectabili ad [illegible] et [illegible] custodiret illud scilicet paradisum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] homo [illegible] operaretur [illegible] [illegible] [illegible] et custodiret illum [illegible] ut [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] sic [illegible] [illegible] ager [illegible] colenti homini [illegible] [illegible] homo obediens deo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] obediens [illegible] ager reddit fructum [illegible] [illegible] homo [illegible] reddidit [illegible] inobediens [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et tribulos [illegible] laboranti [illegible] ut deus operaretur illum [illegible] ut homo [illegible] homo [illegible] [illegible] ipse homo custodiret illum scilicet paradisum et coleret.

Ex quo colligitur quod homo laboravisset in paradiso et fuisset [illegible] [illegible] non laboriosa [illegible] non cum fatigatione corporali sic [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] agricultura [illegible] et [illegible] artificibus [illegible] [illegible] delitiose ut [illegible] voluptuose [illegible] [illegible] fuisset agricultura [illegible] [illegible] [illegible] deus [illegible] [illegible] custodisset [illegible] aliquid [illegible] quod expelli debuisset [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] custodisse [illegible] qui sic [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] die [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] posuit deus [illegible] in paradiso ut operaretur illud [illegible] operaretur homo [illegible] non [illegible] esse [illegible] et [illegible] [illegible] deus homo [illegible] [illegible] ipse [illegible] ut homo [illegible] ipse deus operaretur ut [illegible] homo ab illo [illegible] non [illegible] [illegible] posuit deus [illegible] homo [illegible] paradiso ad custodiendum [illegible] voluit [illegible] per quam [illegible] se homo custodire [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] et [illegible] sequitur [illegible] [illegible] apparet non esse [illegible] [illegible] meruit expelli a paradiso [illegible] amplius [illegible] et delectabiliter et delitiose paradisum [illegible] in sudore et labore vultus sui comedere [illegible]

Amplius [illegible] ista [illegible] de ligno scientie boni et mali ne comedas. In quacumque die comederis ex eo morte morieris [illegible] [illegible] [illegible] hominem ad mortem [illegible] [illegible] [illegible] nulla arte [illegible] [illegible] quod [illegible] aliquod [illegible] vita hominis prolongaretur + [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ordinatum [illegible] homo [illegible] moreretur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] In quacumque die comederis morieris [illegible] temporalis mortis debitor [illegible] [illegible] posse non mori ordinatione [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ordinatione repugnat [illegible] culpe.

+ [illegible] [illegible] ad mortem sit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] legem.

[Margin:] [illegible] [illegible] operari et custodire [illegible] ad [illegible] [illegible] ut [illegible] deus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] laudabiliter [illegible] laboriosa [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] preceptum [illegible] aliquis [illegible] [illegible] [illegible] morte

Quomodo dicit quod dicit ignis in morte mori
Item cum dixit deus primis parentibus etc.

sed post peccatum iustitia originalem. Et hoc propter ipsum divina sententia culpam
commissam. Quia recepit primus parens pro se et omnibus ab eo per pro-
pagationem seminis descendentibus sine quantum. Cum dixit deus primis parentibus etc.
et comedentes moriemini. Et ab hac inditum est statutum et datum divinum sta-
tutum omnibus semel mori, ut dicitur Hebr. 9. Secundo hac glossa in hanc vale
est secundum quod ... Ergo in cursu naturae solutum debet reperiri naturali-
ter. Quia talia principia vitalia quae non possunt incorruptibilia. Quamvis secundum natura-
Et quibus corporum ... ad mortem hanc veniunt. Quia nullus est qui in-
venire debilitate. Et ad hanc facit quod ... Nam ...
septimo quod quanto semper vixit ... post ... cum est hic qui vi-
vit et non videbit mortem, quasi dicat nullus. Nunc quaeritur quae est causa huius
necessitatis utrum sola sit poena peccati vel aliqua alia causa. Hic forte philosophus
diceret quod necessitas moriendi insit homini ex parte materiae quae est in potentia ad
aliam formam quam alterationem ... dispositionem ... ad ... ...

Repugnantia ...

Una causa est apud ... naturale ... sicut ... qui ... peccatum
repugnantia ... hominis ... calidi et ... humidi ...
radicale ... deserviente ... cursum naturae naturalem vitam. Et quod omne
vivum est calidum et humidum ut experientia docet. Et philosophus dedicit in de lon-
gitudine et brevitate vitae libello de vita et morte. Secunda causa sunt ... quae
hoc ... angustato. Aliud tempore ... et ... sit
... tempus ... quod ... in morte. Sicut quibus ... aliud
... naturale ... mortem ... aliud ... dicitur ... agere ... cum aliquo
homine ... Hoc autem semper ... deus ... ut aut
doctrinis quod ... potest agere contra cursum ... causare. Et patet hoc ex ...
... ad ... capitulo 26 ... naturae ...
... Sed super hunc naturalem cursum ... apud se posse de omnibus
facere aliud quam ... naturalis vero ... 2 ...
... si ... causas futura sit ... non sunt ...
secundum ordinem causarum ... consuetum cursum ... non ...
aliter disponere. Tertia causa est theologica ... moriendi ...
... pro peccato inobedientiae ... et ...

Nunc dubitatur ad istum articulum, circumscripta potentia dei absoluta, ut ex ligno
vitae usu si haberetur possit homo a morte praeservari, nihil per
nulla via artis ut ... solitum sit a morte liberari.
Prima pars patet. Quia ... non repugnat ... homo ... sine cibo
ut esset semper mortalis et tamen numquam moreretur. Hoc enim non implicat. Secunda pars pa-
tet. Quia lignum vitae habuit istam virtutem quod poterat praeservare, ut ... textus
3o ... ubi deus dicit angelis ... videant ne homo comedat de ligno vitae
et vivat in aeternum. Tertia pars patet. Quia ... tempus sed solum per tempus augmenti
semper ... deserviente usque ad mortem. Nec aliquis potest hoc
impedire. Quia iste in homine saltem ... peccatum ... ordo ...
aliis ... dicit ... ad ... si adessent ... medici ... in
optimo ... reformaret. Nam ... sic posset perpetuari et numquam mori.
... impossibile est quod aliquis medicus ... possit ... hunc
ut ... homine est optimum. Quia non ... medicus ... complexiones indi-
visibiles et inaccessibiles ... Et si complexiones scit, non scit gradus
secundum quos complexio est elementata. Et si gradus scit ... tamen ... ne-
... inter se ... quos sibi ... ut norma sciat ... non potest
Et ex hoc non potest illud optimo cibo cibare. Secundo ad ... illa ... semper
in optimo statu complexionis ... ad ... debent. Ad
hoc ... deus ultra cursum solitum ... faceret ... per-
ciderent ut post augmentum ... et post statum adveniret ultimo mors. Quare
... sed non ... in hoc casu non esset in morte dolor. Sed

Necessario moritur homo.

extincto deficere ut humore radicali sine dolore moreretur. Ad racionem ad istum articulum, [illegible] ante peccatum medicina posset vitam prolongari sine miraculo ultra periodum naturaliter debitam [illegible] ultra periodum debitum [illegible] prolongari sine miraculo [illegible] speciali. Hec ergo [illegible] aliqualiter [illegible] Quia si [illegible] homo [illegible] complexio [illegible] medicina [illegible] in toto [illegible] in aliqua parte sui lapsa et per debito regimine [illegible] complexio [illegible] usque ad instans mortis. Tempus per quod iste homo [illegible] et [illegible] tempus per quod homo potest manere in vita. Vel [illegible] tempus [illegible] non esse [illegible] et per quod [illegible] ordine ad istum [illegible] non potest manere. Quia per illud non posset et per [illegible] periodum [illegible] Quia [illegible] est quod medicina [illegible] potest [illegible] complexionem et [illegible] debito regimine [illegible] Ita potest [illegible] aliquod remedium puta [illegible] et [illegible] aliis complexionibus et [illegible] plus cum [illegible] ad temperamentum [illegible] complexio lapsa debiliter et [illegible] prolongare [illegible] lapsa complexio [illegible]

Utrum primus homo in statu innocencie erat passibilis per separacionem anime a corpore

Articulus quintus utrum quilibet homo in statu nature integre potuit a morte preservari.

Et [illegible] videndum est [illegible] homo in eo statu fuisset passibilis. Secundo utrum fuisset immortalis. Tercio utrum adhuc homo possit preservari ne moreretur. Quantum ad primum [illegible] quod passio [illegible] duplex [illegible] quedam est perfectiva ut sentire et intelligere. Quedam non est [illegible] que disponit rem ad corrupcionem. Et hec in [illegible] est duplex quedam dolorosa [illegible] ut que fit a verberacione [illegible] ledente. Quedam [illegible] non fit cum dolore [illegible] [illegible] insensibiliter [illegible] in resolucione que fit a calore naturali [illegible] in [illegible] Hoc [illegible] est prima conclusio [illegible] Adam [illegible] ante peccatum passionem perfectivam [illegible] quia sensit et intellexit [illegible] Et [illegible] intelligere [illegible] quoddam pati [illegible] 3° de anima.

Secunda conclusio Adam [illegible] peccatum passionem resolucionis [illegible] quia calor [illegible] naturalis [illegible] eius [illegible] motivos in eo et [illegible] Et hec sine miraculo esse non potuit [illegible] agere in membra aliquo [illegible] resolutos [illegible] Quia ad [illegible] [illegible] Et cum [illegible] reperiuntur [illegible] et [illegible] comederet ut [illegible] de ligno scientie boni et mali. Et hec [illegible] preservacione sive [illegible] indiget. Et [illegible] in isto statu [illegible] nutrimento et [illegible] in tali statu [illegible] resolucio [illegible] nutrimento [illegible] deperditi.

Tercia conclusio [illegible] hec [illegible] Adam non [illegible] senescit et [illegible] Quia si deus [illegible] experimento [illegible] non [illegible] Noe [illegible] [illegible] dedit [illegible] Et [illegible] corporis [illegible] passionum [illegible] ut [illegible] [illegible] Adam senescit et non [illegible] [illegible] Aliud [illegible] [illegible] et [illegible] posset [illegible] Adam [illegible] habuit [illegible] et in ea [illegible] in ipso [illegible] per [illegible] [illegible] applicatum fuisset

dolorem sensisset si deus sua actione miraculose non prohibuisset. Ne cum esset corpus eius glorificandum sed adhuc alteratione subiectibile secundum istam sententiam.

Tertia conclusio est iuxta causam quam deus disponit prohominem non fuit quod homo passionem dolorosam sensisset passibiliter et non sensisset. Probatur quia ex quo dei opera erant omnia valde bona et honesta et fine [illegible] nulla erat in dolore producta. Et ergo passio dolorosa non debebat hunc locum nisi pro culpa illud exigeret. Nam omnes passiones intrinsecas scilicet famis et sitis quae vehementissime cibum sufficienter paradisi disposuit. Ergo cum licentia cum precepto prouenit ut de omni ligno paradisi comederet et hominem invitare producitur homini dominus ut fame adimplendo preceptum dei de comedendo prouideret. Et contra passiones extrinsecas in loco amenissimo et aere temperatissime hominem collocavit et in complexione temperata. Et potest hoc sic confirmari. Quia expresse passio doloris est addita mulieri in penam peccati ut in probatur 3 capitulo per deum dicentem ei In dolore paries filios tuos. ergo ante peccatum nullum sensisset dolorem. Et quamvis sit contra [illegible] homo fuit naturaliter passibilis erat passionem dolorosam nunquam tamen aliquam talem passionem extitisset nisi peccasset propter ex correlatione et eius dedicatione. Omnem enim dolorosam passionem deus prevenisset sua paterna custodia et indita homini prudentia. Item vas fuit homo indiguisset cibo pro temperamento sue complexionis et dulcedine contemplationis. Et unum confirmatum illorum fructuum paradisi propter ligni vite. Item per prudentiam generatam fames sic fame quando comedendum extitisset. Et si timor nocivum cogitasset ex quo preceptum habuit de comedendo peccasset.

Quantum ad tertiam partem huius articuli querit utrum homo fuisset immortalis in statu innocentie. Sciendum est quod aliquid dicitur simpliciter immortale primo quia sue nature naturali repugnat mori ut angelo sive intelligentie. Secundo quia quamvis non indigeat de genere corruptibili tamen habet a deo donum omnis corruptionis exclusivum. Et hec erit incorruptibilitas hominum post glorificationem corporis quando tanta gloria anime intuitum in corpus redundabit quod ipsum ab omni passione preservabit. Ut dicit beatus Augustinus in epistola ad dyascorum. Tam potenti natura deus fecit animam ut eius beatitudine redundet in corpus plenitudo sanitatis id est incorruptionis vigor. Tertio dicitur aliquid immortale non quia non potest mori sed quia sibi provisum est sufficienter de remediis sempiterne sanitatis conservativis sine quibus dissolveretur.

Ista premissa divisione est ista prima conclusio Primus parens scilicet Adam non erat immortalis primo vel secundo modo. Probatur quia habuit corpus passibile quo etiam potuit mori. Et etiam post peccatum in eo mortuus est. Ut genesis 5 capitulo. Et ergo sue nature naturali non repugnabat mori sicut angelo. Ut anima sive quod sine [illegible] materia. Item neque secundo quia non erat in gloria quia non dum erat beatus premiatus. Et tamen sola gloria est que facit illo modo immortale. Tertio quia indigebat cibo et patiebatur passionem resolutionis ut dictum est. Talis autem non est immortalis secundo dicta quia ibi donum acceptum excludit omnem passionem debilitatem.

Secunda conclusio ad istam partem articuli 2 est ista. Iuxta legem ordinatam dei non stabat ipsum hominem mori et non peccare. Probatur conclusio quia mors sibi non est inflicta nisi ex transgressione mandati ut patet infra capitulo 3. quia transgressionem ipse non peccavit.

Tertia conclusio ad istam 2 partem. Homo fuit immortalis tertio modo sic dicto. Quia sibi sufficienter provisum fuit de remediis sempiterne sanitatis hominis conservative. Et hec conclusio patet ex predictis. Et ad hoc notandum quia ei data fuit [illegible] et sua quia corpus suum per lignum vite conservavit ut dicitur capitulo 2 de [illegible]. data fuere illi, scilicet [illegible] sempiterna soliditas, nulla infirmitas, nulla etatis imbecillitas, et non in pennis vel in morte declinabilis. Et fuit ante predictus venerabilis Beda et Strabo in glosa quam habetur in capitulo 3 genesis. Ergo quam glosa sequitur [illegible] Homo non dicitur immortalis in statu innocentie quia non potuit mori quia potuit peccare et mori sicut fecit. Sed quia potuit non mori. Et est super lege

conditorem non potuit mori nisi peccando, scilicet ex ista gloria et perderet. Secundo sequitur

Ista homines immortalitas non fuit eiusdem speciei cum angelorum immortalitate, quia

illi non possunt mori, et sunt primi per naturam confirmati in gloria, sine infinitate alteracionum

et tales non egent conservatione, sed indigent nutrimento. Et si dicitur lignum vite

potuit conservare hominem in sempiterna virtute, tamen utrumque videtur quod non potest, nam tamen

nisi corpus sua altercatione aliqualiter indisponendo et conservanti ad mor-

tem disponendo etc. videtur quod homo mori potuisset et si non potuisset. Dico

quod lignum vite tante virtutis erat ut an[illegible] in eadem virtute servando sibi corpus

per se humidum ex cibo fermentatum, et illud quod ad resolucionem habuerat, 2º in eodem

statu conservabat, unde beatus Augustinus 14 de civitate Dei dicit: cibus aderat ne

esuriret, potus ne sitiret, lignum vite ne illum senectus dissolveret, homo

cum resolucionem humidi radicalis habuit fructus omnes paradisi, et ne humidum

impurum esset quod generabatur, ligno vite anime subveniebat, ut eque perfecte et

semper eodem statu consistebatur. Anima cum duobus in homine modis ad sene-

ctutis disponit, contra utrumque remedium erat premissum. Contra resolucionem erat

fructus omnes aliorum paradisi; contra impurificacionem accepti remedium ligni vite,

quod sumptum anime virtutem dabat in eadem puritate conservandi, teste beato Augustino

in libro de questionibus veteris et novi testamenti dicente quod vite arbor vite medicina quondam

corruptionem omnem prohibebat, non tamen simpliciter immortalitate invectabat. Ex quo patet

quod scriptum est primus perseverabat quod fructu vero sumendo erat. Item Anselmus

libro 1º Cur Deus homo capitulo 9 vult quod si non peccasset homo non deberet ab eo Deus

exigere mortem, sed Deus non fecit aliquid indebitum, ergo videtur quod si homo non

peccasset Deus eum a morte preservasset, et beatus [illegible] in libro de dualitatibus et vera

[illegible] non multum [illegible]. Responsio alia dicitur. Credo si Adam non peccasset

corpus eius nunquam dissolutum fuisset, nec a causa violenta dissoluta, quia ad

hoc eius anima providentia prohibuisset, nec a causa naturali dissoluta. Sine in-

trinseca, sive extrinseca, et ideo [illegible] diversis rationibus assignatur. Dicunt ali-

quidam quod quia in corpore Ade qualitates elementares erant in perpetuali equalitate

equiparantie, ita quod tamen potuit in eo frigiditas quam caliditas et econverso, et humiditas

quam siccitas et econverso. Ideo in eius corpore non erat contraria actio et passio,

sine quo naturaliter corpus humanum dissolvi non potest. Sed hec racio invalida est, ut

vult Richardus in 2º scripto. Sic enim qualitates elementares in corpore Ade non

fuerunt in perpetuali equalitate equiparantie, quia ad hoc ut corpus sit aptibile in ma-

xime tam nobili anima, sic necessarium est, secundum rationem quod caliditas et humiditas plus pos-

sint in corpore quam frigiditas et siccitas. Anima vero hoc precipue in calido

et humido radicatur, ideo quia sanguis inter humores calidus est et humidus, dicit

lectura xviii[illegible] quod anima omnibus corruptibus in sanguine est, et attigit ubi anima probata.

Preterea si in corpore Ade non fuisset mutua actio et passio, nulla fuisset ibi con-

sumptio, et tamen alimento ad vitam conservandam non indiguisset, quod falsum est, et cum

corpus quoque continue humidum. Aliter enim in hoc nec 2º non fuisset, Ade precep-

tum concedere de omni ligno paradisi. A ligno autem, scilicet ligno scientie boni et mali,

libro Augustini ut dicit in super Genesim non multum ad finem quod immortalitas prestabat

homini de ligno vite. Alii principalem racionem aliud verum assignant, quia aliqui

super tacta est, dicunt quod propter generositatem complexionis Ade et virtu-

ositatem ligni vite, et virtuositatem originalis iustitie, simul potuit anima pro-

hibere ne fieret tanta consumptio in radicali humido, nec tanta debilitatio

in naturali calido, quod restaurari non posset per efficaciam ligni vite. Cuius

virtus erat tanta quod de illo potuit virtus luculentia ipsius Ade cum adiutorio

originalis iustitie quodammodo humidum et virtuosum ad conservacionem calidi naturalis,

scilicet humidi radicalis. Potuit etiam continere virtute corporis, ne dissiparetur

per virtute aliorum extrorsum et naturalis influentie vel interioris. Et ideo ut ipse

homo in illo statu per adiutoria predicta semper sine vinea potuisset. Aliquis vero

quod continue per adiutoria predicta Adam in optima dispositione corporis pro longo

tempore vivere potuisset, non tamen semper sine fine vivere, tamen mortuus fuisset si non peccasset.

Lignum vite

Ibi mors eque non intrabat per ulla corpora mala vel unde verum etiam

concluditur

non

Primia autem illud tempus quo non obstantibus predictis adiutoriis desiderare incepisset si in illo statu dimissus fuisset deus eum transtulisset ad celeste gloriam in qua licet peccare nec mori potuisset. Cui opinioni videtur concordare b[eatus] Aug[ustinus] xv de ci[vitate] dei c. xxi sic dicens: Homo enim inter quosdam media inter angelos bestias conderet ut si creatori suo tamquam vero domino subditus preceptum eius pia obediencia custodiret in consortium transiret angelorum sine morte media beatam immortalitatem sine ullo termino consequentis. [illegible] Adam non peccasset nichilominus aliquando corpus eius dissolutum fuisset dicitur sic in 2° physicorum: Omne agens physicum in agendo patitur. Sed omne agens est in agendo patitur ad aliquid corrupti. Ergo calor corporis Ade physice [illegible] alimentum etc. si Ada non peccasset sequitur quod calor in suo corpore ad aliquid corruptus fuisset et per consequens [illegible] vita. [illegible] est quod omne agens physicum quod in agendo patitur ad aliquid corrumpit si non restauret. Sed sic deus est non tamen calor naturalis primi Ade in agendo debilitaretur quia per esum ligni vite et virtutem divine cum adiutorio originalis iusticie restauraretur. Et ut patet dicitur c. 4 cum arguitur: Omne agens physicum in agendo patitur hoc est intelligendum ubi sic relinquitur sue naturali virtuti. Iusticia autem originalis aliquid supernaturale erat quo fieri poterat ut calor naturalis in corpore Ade sic ageret ut agendo non debilitaretur.

3us articulus predicte questionis querit an Adam post peccatum per esum ligni vite in vita perpetuari potuisset. Et videtur quod sic dicitur in 3° c° de Adam post peccatum: Nunc ergo ne forte mittat manum suam et sumat de ligno vite et comedat et vivat in eternum, emisit eum deus de paradiso voluptatis. Ergo videtur quod post peccatum per esum ligni vite potuisset in vita perpetuari. Item b[eatus] Aug[ustinus] xiii super Genesim [illegible] sive [illegible] de Adam quod a ligno vite separatur eum peccasset ut posset mori. Ergo videtur quod si post peccatum a ligno vite separatus non fuisset mori non potuisset. Sed in oppositum [illegible] littera [illegible] opposita Genesis 2° capitulo ubi dixit deus ad Adam de ligno scientie boni et mali ne comedas in quocumque enim die comederis ex eo morte morieris. [illegible] ergo si dicitur falsum non posset. Videtur quod Adam post peccatum per esum alicuius ligni non potuisset in vita perpetuari. Hoc admisso ad hunc articulum pono istam conclusionem: Adam post peccatum per esum ligni vite in vita non potuit perpetuari. Probatur quia [illegible] fuit originalis iusticia sine qua per lignum vite consumptio radicalis humidi restaurari non potuisset. Nec est [illegible] ante iusticie originalis spoliaram suffi[cie]ret ut certis corporis [illegible] a distemperancia disponente ad mortem potuisset vite longe duracionis consumere potuissent quia [illegible] fuit per esum huius ligni illius [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] in iste auctoritate [illegible] ligni generis accipitur vivere in eternum pro vivere valde diu non pro vivere perpetuo et sine fine. Ad 2m dicendum quod in illa auctoritate b. Aug. hoc quod dicit posse mori refertur non ad separacionem a ligno vite sed ad peccatum quod [illegible] dicitur quod nisi peccasset non mori posset et sic in predicta auctoritate [illegible] ut [illegible] construatur vel [illegible] auctoritas b. Aug. sic dicitur peccatorum a ligno vite separatus est cum peccasset ut posset mori. Ex quibus clarum quod licet Enoch et Helyas [illegible] in paradiso terrestri per esum ligni vite diu consecuntur in vita usque ad adventum antichristi per hoc in illo statu sine fine vivere non possunt [illegible] etiam doctores quod [illegible] non consecuntur in vita per solum ligni vite esum sed cum hoc adest aliquod supernaturale adiutorium divinum.

Amplius circa predicta [illegible] ubi agitur de vita et morte primi parentis et de ligno vite queritur utrum illa immortalitas qua Ada potuit non mori esset sibi per suam naturam [illegible]. Et videtur quod posse non mori inerat ipsi Ade per suam naturam [illegible] b. Aug. xi super Genesim ad litteram [illegible] sive et [illegible] [illegible] 2° [illegible] est primus homo immortalis quod ei prestabatur de ligno vite sed esus ligni vite erat naturalis ergo posse non mori inerat ipsi Adam per naturam. [illegible] [illegible] naturalis [illegible] ergo non compati [illegible] [illegible] [illegible] in habitu [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ipsius corporis et ipsum corpus non erant in potestate voluntatis quod est [illegible] [illegible] [illegible]. Cum ergo in ipso Ada sola virtute naturalis sufficiebat ad hoc quod ipse posset non

mori. Sed in oppositum est quia in statu gratie non multum videtur fuisse differens de Adam quod mortalis erat conditione corporis animalis immortalis autem beneficio conditoris et pro-
cul dubio in isto loco dicit quod erat immortalis non de conditione nature. Propter hanc
dubitationem notandum quod ad immortalitatem primi hominis qua poterat non mori
tria simul concurrebant scilicet virtus sive natura tamquam dispositio remota. Esca
de ligno vite tamquam dispositio magis propinqua. Et gratia sive beneficium super-
naturale quod fuit dispositio vel complementum. Nam primo beneficio divine potentie fuit ori-
ginaliter inserta per quam ad motum naturalis virtutis primus homo poterat de ligno
vite restaurare illud quod in Adam consumptum fuisset de radicali humido et calorem
naturalem in virtute sua conservare vel debilitatem restaurare et elementa in corpore
continere et potentie corporis ab omni malo corporum conservare. Alia pars beneficii con-
ditoris erat gratia [illegible] que deus immediate prestitit ut penitus angelorum
[illegible] ab omni re violentiae. Tertia pars beneficii aliquos fuit alimenta spiritualibus
[illegible] data ligno vite quod non poterat [illegible] in statu fuit ei dictum
[illegible] et medium. Erat illa arbor talis cibus qui corporalis prestitisse
quo corpus hominis sanitate stabili firmaret. Non sic ex alio cibo sed nonnulla
inspiratione salubritatis occulta. Et patet quod immortalitas qua Adam poterat non
mori non inerat sibi per naturam tantum. Sed longe magis erat spiritualis quam naturalis.
Sed tunc ad primum in oppositum cum dicitur quod immortalitas prestabatur homini de ligno vite re-
spondetur quod verum est dispositive sed per adiutorium spirituale et divinum completive. Quod pro-
batur per hoc quod dixit beatus Augustinus quod immortalitas prestabatur homini de ligno vite im-
mediate, subiunxit quod non prestabatur de conditione nature. Ad aliud quod de
naturali [illegible] non compatitur necessitatem moriendi [illegible] quod naturalis [illegible]
[illegible] accipi [illegible] per solam naturam. Et talis [illegible] non esset
[illegible] nisi in respectu maioris obligationis. Quia talis habet aliquam ob-
ligationem [illegible] si deus fecit unum hominem [illegible] naturalibus
relinquendo in ipso esset aliquis motus [illegible] propter imperium voluntatis [illegible]
non [illegible] inordinate [illegible] in descendentibus [illegible] propria naturalis propagationis
unde talis [illegible] compatitur necessitatem moriendi. Alio modo potest
dici [illegible] naturalis [illegible] ut ratio et voluntas a [illegible]
[illegible] nullo [illegible] et vires inferiores essent in obedientia virium superiorum
[illegible] ut [illegible] imperio vel propter [illegible] imperia non movebantur vel movebant
et talis [illegible] non potest esse [illegible] necessitatem [illegible] nisi a [illegible] spirituale
beneficium conditoris. Et talis [illegible] non compatitur necessitatem moriendi.
Sed tunc ulterius quaeritur utrum immortalitas que erat in statu innocentie esset eadem
cum immortalitate glorie. Et videtur quod sic. Quia sicut dicit beatus Augustinus in libro de vera religione
longe [illegible] Ergo [illegible] gloriam hoc corpus restituet pristine stabilitati
[illegible] stabilitas fuit stabilitas status innocentie. Ergo stabilitas que erat in
statu innocentie erat eadem cum stabilitate glorie. Ergo a simili et immortalitas.
Sed in oppositum est [illegible] quia alia est immortalitas carnis quam in Adam
accepimus. Alia quam in resurrectione [illegible] Item immortalitas innocentie fuit
originalis [illegible] immortalitas glorie [illegible] Sed hec originalis [illegible]
[illegible] erat [illegible] glorie. Ergo immortalitas innocentie erat eadem cum immor-
talitate glorie. Ad hanc dubitationem dicunt quidam quod immortalitas potest nominare
[illegible] non moriendi ut status [illegible] immortalitas innocentie erat eadem cum immortalitate
glorie per essentiam solo accidente differens. Est eadem [illegible] qua Adam in
statu innocentie potuit non mori [illegible] non potuisset mori [illegible]
[illegible] alia et alia dispositione accidentalis. Sed eo accipiendo immortalitatem alia erat im-
mortalitas innocentie ab immortalitate glorie. Quia triplex status [illegible] posse mori et
posse non mori et non posse mori [illegible] in libro de [illegible] et
[illegible] status hominis scilicet status innocentie in quo
[illegible] potuit mori et potuit non mori [illegible] potuit peccare et non peccare. Et status
glorie in quo homo non potuit peccare nec mori. Et status miserie in quo mors ho-
mini necessario [illegible] et [illegible] dicitur ad predictam questionem
[illegible] immortalitas innocentie [illegible] erat eadem cum immortalitate glorie et [illegible]
[illegible] ut [illegible] et [illegible] ad immortalitatem que erat in statu innocentie.

posse mori
posse non mori
non posse mori

generabant quarta sunt secundum virtutem naturalis corporis Ade et comparat esus ligni vite et conditor[um] bustum spirituale. Quantum ad primum erat eadem per essentiam immortalitas que erat in statu innocentie cum immortalitate glorie differens secundum dispositionem accidentalem. Sic eandem numero per essentiam Adam habiturus erat in statu glorie quam habebat in statu innocentie, sed tamen alia accidentali dispositione. Quantum autem ad aliud duo immortalitas status innocentie erat differens ab immortalitate status glorie. Quia corporalis esus ligni corporalis erat in gloria spiritualis esus ligni vite de quo dicitur Apocalypsis 2 vincenti dabo edere de ligno vite quod est in paradiso dei mei. Unde etiam originalis iustitie erat habitus glorie, qui est habitus differens ab habitu originalis iustitie per quem habitum redundabat in corpus immortalitas que consistit non tantum in posse non mori, sed etiam in non posse mori. Unde Augustinus in epistola ad Dyascorum: tam potenti natura fecit deus animam ut ex eius plenissima beatitudine que in fine temporum sanctis promittitur redundet in inferiorem naturam que est corpus, non beatitudo que fruentis est et intelligentis est propria, sed plenitudo sanitatis, id est incorruptionis vigor.

Et per hoc patet responsio principalis per utramque partem ad argumenta ad utramque partem. Nam cum procedit de immortalitate secundum quod accipitur pro potentia non moriendi vel de virtute naturali corporis Ade que erat una de hereditatibus ad immortalitatem. Alia ad partem aliam procedunt de immortalitate secundum quod nominat statum et de immortalitate quantum ad completivum quod in immortalitate innocentie erat habitus originalis iustitie cum corporali esu ligni vite, in immortalitate glorie erat habitus glorie cum spirituali esu ligni vite ut patet in corpore questionis.

Et ita ex littera iam exposita quacumque die comederis ex eo scilicet ligno [illegible] dicto morte morieris, habemus quod corpus Ade erat mortale et immortale. Sicut etiam Magister declarat in 2° distinctione xix. Nec hoc erat in genere quia ibi accipitur immortale non pro non posse mori. Quia sic mortale et immortale opposita sunt, sed pro posse non mori. Et sic mortale et immortale non opponuntur.

Item ex quo hic ex textu huius tractatu de immortalitate queritur utrum anima rationalis naturaliter sit immortalis. Et videtur quod non. Ex illo apostoli ad Thimotheum vi ubi dicit de deo quod solus habet immortalitatem, ergo nulla creatura est immortalis. [illegible] Augustinus super Genesim ad litteram [illegible] dicit quod virtus dei si abesset que creata sunt regendo aliquando cessarent sunt et illorum cessaret species omnisque natura concideret, ergo omnis creatura quamvis est de se corruptibilis. Sed in oppositum est beatus Augustinus 2° de trinitate capitulo ix loquens de anima dicit sic: Nec anime humane hanc naturam potuit ut cum corpore moreretur dicere deus noluit tamen eos qui corpus occidunt animam autem non possunt occidere. Item Cassiodorus libro de anima capitulo 3 sic dicit: Nos immortales animas fatemur videmus rationibus approbandum. Nam cum ad ymaginem et similitudinem creatoris se legimus effectas, quis audeat contra sententiam auctoritatis mortales dicere. Dum autem [illegible] asserat esse a creatore suo penitus discrepare. Nam quomodo possent esse ymago aut similitudo dei si morte possent concludi, quod dici non possent. Item quod apparet de ceteris [illegible] despicit enim per eam mortem relinquere sua [illegible] famam semper laudandam sine fine.

Ad hanc questionem videtur per conclusionem. Anima rationalis naturaliter est immortalis. Hec conclusio declaratur sic: anima eligit mortem propter honorem dei et promotionem fidei et salutem rei publice, et religionis. Sic anima ratione creata est virtutis et fortitudinis, [illegible] sed quod fit [illegible] est secundum philosophum 3° Ethicorum. Sed sic est ut dicit beatus Augustinus 3 libro de libero arbitrio non [illegible] ultra [illegible] eligit appetendum, eo ad id pervenit necesse est melior fiat. Melior autem esse non potest qui non est. Igitur ille qui eligit mori propter honorem dei in periculo mortis melior efficiatur, et hoc fit actu virtutis ut dictum est. Sed [illegible] periculum mortis quantum ad animam esse non desinit. Item natura naturaliter appetit illud ad quod habet aptitudinem naturalem. Sed anima rationalis naturaliter appetit perpetuare in vita, non tantum secundum speciem, sed etiam secundum individuum. Ergo ad perpetualiter vivere habet naturalem aptitudinem per quam [illegible] apparet in vita naturali supposita [illegible] influentia dei generali. [illegible]

Concl[usio]

Ethicorum

rem[us] aliqui negant manere, dicentes quod omnis anima naturaliter appetit non tantum perpetuitatem
per speciem sed etiam secundum individuum et magis, cum videamus ipsam magis tollere, adeo
[illegible] individuum quam speciem. Et tamen non omnis anima habet naturalem appetitum ad
perpetuitatem sui esse in proprio individuo [illegible]. Item quando non corrumpitur leditur
et debilitatur ab excellentia obiecti, sed intellectus non ab excellentia obiecti non debilitatur
sed confortatur, ut dicit philosophus 3 de anima. Ergo sequitur quod sua potentia corrumpitur. Et consequenter
sequitur quod non sit corruptibilis sed in quo radicatur. Item si quod dicitur 2 thie[?] e. Quando
iustus iudex [illegible] iustum [illegible] bonum plus deportare de bono reddere // debent
et malum plus de malo infligere. Ut autem videmus in presenti vita multos bonos mul-
tum habere de malo inflicto et parum de bono reddito. Videmus etiam multos malos mul-
tum habere de temporali bono et parum de malo inflicto. Ergo oportet quod iustitia dei exigente bo-
nis retribuatur in alia vita plus de bono a iudice et malis plus infligatur
de malo pene, quod non esset verum si anima rationalis cum corpore moreretur. Aliqui tamen
habent rationem quam forte [illegible] non valet. Quia si anima cum corpore moreretur, tamen tunc bonum
[illegible] veri iudicium rationis, cum omnibus peractis [illegible] plus habent bonum
de bono quam malo. Sed hec instantia non est bona, quia [illegible] plus habent de bono
acto, non tamen plus habent de bono [illegible] reddito. Item anima rationalis habet actum
non dependentem a corpore, quia intelligit se ipsam esse vel [illegible]. Et libere eligit et se potest
reflectere supra se et supra actum suum cogitando et volendo, que facere non potest po-
tentia habens actum suum mediante organo corporeo. Sed potentia habens actum non dependentem
a corpore non corrumpitur cum corpore, ergo intellectus et voluntas anime rationalis non corrumpuntur
cum corpore. Et consequenter sequitur quod nec substantia in qua radicantur. Sed tunc videndum
est [illegible] quomodo anima rationalis est immortalis. Ad cuius intelligentiam sciendum quod aliqua
res potest corrumpi vel per solam substractionem influentie sive alicuius per [illegible] corrumpi [illegible]
[illegible] per subtractionem [illegible] vel per actionem contrarii extendendo contra ad [illegible]
[illegible] actio repugnans est rei corrumpende. Primo [illegible] sine consequenti. Sic [illegible] sit a proprio
[illegible] sine [illegible] et corrumpitur calidum a frigido et aer ab aqua. Et dicitur
per corruptionem [illegible], et corpora [illegible] non tamen corrumpuntur per actionem principii ex-
[illegible]. Sed etiam in se habent principium intrinsecum sue corruptionis, in quantum sunt com-
posita ex contrariis. Per substractionem autem influentie principii est principalis originalis
quibus creatura corruptibilis est, quia prima et principalis origo cuiuslibet creature deus est,
qui non tantum est ipsi creature causa fiendi sed etiam causa subsistendi. Unde Augustinus
[illegible] longe [illegible] medium creatoris potentia et omnipotentis atque omnia tenentis
virtus, causa subsistendi est omnis creature. Et huic concordant verba Platonis in
Thimeo allocutus [illegible] naturaliter incorruptibiles, quos quondam gentiles
deos vocabant, que sicut [illegible] recitat beatus Augustinus 13 de civitate dei c. xvi. sic habet: Vos qui in
eo statu orti estis [illegible], quorum opifex ego parensque effector [illegible] sum, hec sunt
indissolubilia meo [illegible] omne colligatum solvi potest [illegible] tamen anime
et alie [illegible] naturaliter incorruptibiles per solam subtractionem alicuius creature influentie
corrumpi non possunt. Nec per actionem contrarii agentis, quia non est ipsam materia non possi-
bilitas ad formam alterius speciei. Eo quod non est [illegible] in materia respectu alterius
speciei, que autem non habent materiam [illegible] cum re alterius speciei non sunt naturaliter
[illegible] transmutabilia ad formam aliam. Et consequenter nec per actionem naturalem ab aliquo [illegible]
sunt corruptibilia, quia natura non intendit corruptionem nisi consequenter [illegible] autem [illegible]
[illegible] generationem. Unde philosophus 1 de generatione, generatio unius est corruptio alterius
et econverso. Patet ergo ex premissis quomodo et per quem modum anima rationalis est immortalis.
Sed tunc ad argumentum [illegible] in oppositum cum dicitur quod solus deus habet immortalitatem, re-
spondetur quod ibi apostolus immortalitatem ampliat ad carentiam omnis mutabilitatis
[illegible] aliqualiter mortis, sicut dicit beatus Augustinus [illegible] cum fere [illegible]
[illegible] de anima rationali quod sine mutabilitate [illegible] potest vel [illegible] vel deterior
fieri, ideo non [illegible] immortalis potest intelligi. Vel potest dici quod solus deus habet immor-
talitatem, eo quod a nullo alio conservatur in vita, deus enim causa est subsistendi
omni creature. Ad aliud dicitur quod per auctoritatem beati Augustini non plus con-

debent

sed quomodo anima rationalis est immortalis

et

verba

quam

dicendum ipsi quod per subtractionem divine influentie mox tenderent quantum est ex natura corruptibiles esset et hoc est
verum, sed nos creaturas dicimus incorruptibiles quae ab alia creatura non indigent con-
servari in esse, nec per potentiam alicuius creature periri possunt.

**Et etiam hoc creditur quidam verum quod anima brutorum quantum est de prima insti-
tutione nature fuerit incorruptibilis.** Vide primo [illegible] augustinum [illegible] de
[illegible] xvi omne corpus [illegible] anime [illegible] natura sed [illegible] augustinus [illegible] longe
[illegible] quod brutalis anima sit incorruptibilis. Item omnium [illegible] operatio non [illegible] corpora corruptibilia
[illegible] operatio brutalis anime non [illegible] nisi [illegible] corporis [illegible] philosophus
de anima [illegible] accipiat semper [illegible] [illegible] [illegible]
anime [illegible] sustinendo aliquid [illegible] sed illud [illegible] sicut et inveni-
tur anima incorruptibilis [illegible],
Et in corpus resurrectio [illegible] ergo brutalis
est [illegible] anima [illegible] sed brutorum corpora non resurgent [illegible] corpus [illegible]
[illegible] non sunt. Item anima brutalis non potest [illegible] aliquam operationem et actum nisi per
corpus [illegible] de anima [illegible] non sine corpore est [illegible] ipsemet philosophus
[illegible] de anima [illegible] nulla est propria operatio [illegible] anime intellective, non est separabilis
ergo anima brutalis non est separabilis a corpore sed est cum corpore corruptibilis.

Responsio ad hanc questionem [illegible] anima brutalis non est incorruptibilis
corpore corrupto. Et hoc verum [illegible] educitur de potentia [illegible]
ad formam [illegible] esse dependens [illegible] a corpore, et ex debita dispositione
[illegible] corporis et ideo [illegible] corpus [illegible] corruptionem et [illegible] agens potest
de [illegible] forma alia educi. Sed [illegible] ad [illegible] corpora corruptibilia [illegible] quod in-
[illegible] aliqua corpora sint [illegible] incorruptibilia et anima brutalis est corruptibilis. Certum
[illegible] nobilior est [illegible] quelibet res incorruptibilis non habente vita
[illegible]
Ad aliud cum dicitur quod operatio brutalis non [illegible] dico quod [illegible] non
corporis et per corruptionem corporis corrupti [illegible] potest [illegible] loquitur de substantia
in hominibus [illegible] simpliciter incorruptibilis [illegible] per eandem formam
[illegible] anima intellectiva [illegible] homo esse sensitivum et intellectivum [illegible] per eandem formam
ipsa in mortalitate et incorruptibilitatem [illegible] quoque die comederis morte morieris. Et [illegible]

**Dixit quoque dominus deus. Non est bonum esse hominem solum, facia-
mus ei adiutorium simile sibi.**

Ista littera [illegible] ostensa [illegible] in paradiso et quo ad causalem
[illegible] et quo ad [illegible] ex omni ligno quod est in paradiso comedas [illegible]
[illegible] de [illegible] rationalis et quia [illegible]
[illegible] in [illegible] Non est
bonum esse hominem solum faciamus ei similem sibi adiutorium, [illegible] Non est
[illegible] Hic ergo [illegible] de formatione mu-
lieris dixit [illegible] per [illegible]
ibi [illegible] Adam [illegible] formavit [illegible] mulierem
[illegible] conditam [illegible] formam in quo-
dam [illegible] indigebat [illegible] quia [illegible] adage-
[illegible] sibi [illegible] ergo dixit quod dixit deus [illegible] ad
[illegible] in verbo [illegible] disponendo [illegible] verbo [illegible] intellectuali intus inspirando
[illegible] verbo ymaginabili sicut in [illegible] sicut in somnis per angelos [illegible]
[illegible] verbo sensibili per corporalem creaturam [illegible] Et quia [illegible]
[illegible] deus [illegible] hominis [illegible] quia [illegible] deus. [illegible]
[illegible] quod non potest esse per solum [illegible] dicit
Non est bonum hominem esse [illegible] solum [illegible] ipsa [illegible]

generis humane et tediosum. Quia nulli quibus appetit sibi simile. Nec honestum esset
rone humane dignitatis [illegible] honestum esse quod [illegible] nobilior creatura sola [illegible]
animalia suo simili careret et per consequens perfectione privaretur. Quia sibi simile [illegible]
[illegible] possit producere. Nec esset delectabile esse hominem solum propter defectum iocunde societatis.
propter quod dicit Eccles. 4° Ve soli, quia cum ceciderit non habet sublevantem se. Aurelius
dicit quod nichil esse simul si [illegible] et [illegible] vivendi [illegible] emolumentum societatis sine [illegible]
[illegible] dicit Tulius Natura nichil solitarium diligit propter quod Seneca Nullius boni
sine socio iocunda est possessio. Ergo nobis [illegible] finaliter ei adiutorium
simile sibi [illegible] in sui multiplicandi invenit sibi simile in natura producendo.
[illegible] non in sexu [illegible] hoc bonum et utile delectabile et honestum. Ex quo [illegible]
generatione requiritur appropriatio actum ad passivum et virtus activa generandi consistit
in mare virtus autem passiva in femina [illegible] simile sibi [illegible] species
[illegible] alterius sexus. In quo notatur equalis dignitas viri et mulieris [illegible]
Et dicit notanter adiutorium quod dicit ut adiuvet et adiuvetur ad propagationem filiorum [illegible]
similia ex similibus procreentur. Hoc et in prima rerum creatione superdictum est. Masculum
[illegible] et feminam fecit eos et benedixit eis dicens Crescite et multiplicamini et replete
terram. Quod vero concumbendo et generando nec post peccatum homo defecit. Sed [illegible]
peccatum homines sunt eis [illegible] hec gratia filios pariendi ut sine ullo ardore libi-
dinis et sine dolore pariendi generaret. Non ut morientibus parentibus filii succe-
derent sicut fit modo. Sed potius ut parentibus per longam obedientiam sine morte [illegible]
in aliquem meliorem statum transferrentur filiis eorum in loco eorum [illegible] unde [illegible]
[illegible] parentibus [illegible] per mortem [illegible] sed per virtutem dei in angelicam vi-
tam transiret. Et ideo hic [illegible] formationis exponit quod fuerat ei adiutorium
ad filios procreandos. Quia ad alios usus erat ei adiutorium [illegible] [illegible]
sibi ex similibus procreantibus. **Item dicit Augustinus mulier est adiutorium**
viri ad filios procreandos sicut terra semini est adiutorium ut virgultum ex utraque
nascatur. Et in hoc quod facta est in adiutorium viri notatur quod [illegible] non est prin-
cipale principium generationis. Sed secundarium. Unde philosophus masculus est qui generat in altero.
femina que [illegible] in se ipsa. Generat simile sibi [illegible] sicut generatio humana
[illegible] generat simile [illegible] que est dignior [illegible] [illegible]
dissimile [illegible] quibus angeli [illegible] ad quid Adam debuit habere adiutorium
hic potest queri primo quod dictum est Non est bonum hominem esse solum. Cum tamen dixerit
masculum et feminam creavit eos. Item videtur [illegible] esset in illo solo si
stetisset in immortalitate. Amplius si oportuit multiplicari [illegible] quare multiplicatio
hominum non fuit facta ad modum quo multiplicatio facta est in angelis. ut fierent
[illegible] mille milia creata a deo [illegible] ut plures [illegible] facti sunt angeli [illegible]
eum participarent gloriam dei ad quam creati essent. [illegible] [illegible] quod illud
quod dicitur de masculo et femina participatione dictum est. [illegible] [illegible] sunt facti
sunt in operibus sex dierum. Sed ut ostenderet quod tam masculus quam femina [illegible] debent
ad ymaginem dei [illegible] ut supra visum est. Quia ymaginem non accipiebat
mulier a viro sed utraque a deo [illegible] qui a deo [illegible] est. Unde [illegible]
b. Augustinus De homine conditio in operibus vi dierum quia in illa prima conditione
mundi cum deus omnia creavit simul. Homo factus est qui esset futurus [illegible]
hominis non actu creati. Et sequitur [illegible] in [illegible] ubi omnia
facta simul facta sunt [illegible] rebus [illegible] causalis sunt [illegible] non tamen simul
sed [illegible] suo tempore [illegible] Ex quibus Adam cum [illegible] et [illegible] et
[illegible] dicitur [illegible] [illegible] quod licet [illegible] posset
[illegible] in uno homine immortalitatem habere non tamen [illegible] esset [illegible]
propter quem deus condidit hominem. Quod sicut esset unus solus angelus possit participare
gloriam dei. Sed non sic [illegible] potentia in uno participari. Sed in multis
[illegible] [illegible] Ad aliud notandum [illegible] quod [illegible] non fuit multiplicatio
facta ad modum multiplicationis in angelis [illegible] multitudo in masculino [illegible] a
deo. Ita quod nullus ab alio. In hoc enim non ostenderetur homo conditus ad ymaginem

A

[illegible] vide tale [illegible]
[illegible]

[illegible] ei adiutorium
Ad quid Adam debuit habere adiutorium

[illegible]

[illegible]

ginem trinitatis Et in trinitate et persona una ab alia et persona ipsa scilicet a qua processit persona spiritus sancti patris et filii secundum ordinem nature ostendit, ut dicit beatus Augustinus, quod non fuerit in homine, si omnes homines immediate conditi essent a deo. Ut ergo significaretur quod hic conditus est ad ymaginem trinitatis, recte dicitur multiplicatio in genere humano ut unus ex alio et sic deinceps. Secundum quod dictum est ad ymaginem hominis ex solo facti et ad imaginem parte et [illegible].

Et quia secundum Hugonem de sacramentis libro 1° parte 6 capitulo 6: homo ex duplici natura compactus fuerat, ut totus beatificaretur, duo illi bona conditor suus a principio preparavit: unum visibile, alterum invisibile; unum corporale, alterum spirituale; unum temporale, alterum eternum; utrumque plenum et utrumque in suo genere perfectum. Unum carni, alterum spiritui, ut in uno sensus carnis ad iocunditatem foveretur, in altero sensus mentis ad felicitatem repleretur. Carni visibilia, spiritui invisibilia; carni ad solatium, spiritui ad gaudium. Et ergo bonum unum dedit, aliud promisit; unum gratis possideret, alterum ut per meritum quereret. Ergo visibile autem bonum gratis dedit; quod autem invisibile erat merito querendum proposuit, quatenus ex dono gratuito proficeret et excellentia promissorum et fides premittentis [illegible] tale et tantum est quod gratis dedit, quale et quantum esset putandum est illud quod pro merito. Et tamen adhuc secundum gratiam [illegible] tanta bonitas illa incerat ut nichil [illegible] tanta deceret ut si[illegible] inveniret. Ad hoc [illegible] visibilia creata gratis data sunt homini. Et continuo [illegible], duplex vero constitutus est ut audistis, posita vero obedientia [illegible] in hiis que ei data fuerant in dono, sed in hiis que proposita fuerant in [illegible]. Nam vero [illegible] ab homine quesitum est quod amplius quereret homo [illegible] et [illegible] esset gloriosius possideret et [illegible], que sine merito [illegible]. Temporalibus autem et transitoriis hic [illegible] ad utilitatem que vera bona sunt [illegible]. Ut hec invisibilia [illegible] et transitoria [illegible] ad solatium, illa per [illegible] ad gaudium; ista ad [illegible] vite sustentationem, illa ad glorificationem. Sine illis non potest homo beatificari in patria, sine istis non potest sustentari in via. Ut quod et talis factus est homo, ut indigeret. Et ut [illegible] ista indigentia sua in illis agnosceret, ut merito [illegible] intelligeret, quod ipse cui bonum sibi sufficiens non erat nisi et illud esset habere mereret bonum a quo erat. Hoc autem bonum illa fuit, quod ipse sibi sufficiens non fuit [illegible], quippe [illegible] humane conditionis quod talis fuit creatus ut nullum ei bonum posset sufficere. Et rursum magna libertas quod intimum arbitrio suo dimissa est, ut ad ipsum bonum suum cogi non possit, quatenus sola voluntate ad illud iret, quod sola dilectione possidere debebat; ut quod ut [illegible] vite bonum querere addisceret, exterior vero eius talis facta est ut ad tempus per se sine non sufficeret alio praeter se et extra se bono sustentatione indigeret.

Nec bonum homini a deo datum vel promissum proficisset nisi et ad illud quod datum fuerat apponeretur custodia, ne amitteretur, et ad illud quod promissum fuerat [illegible] via, ut quereret et inveniret. Itaque ad bonum datum posita est custodia preceptum nature, et ad bonum promissum apta est via preceptum discipline. Ista precepta data sunt homini ut superius audistis ex illis verbis que promissa: Ex omni ligno paradisi comedite, de ligno autem scientie boni et mali ne comedatis. Duo continet hic preceptum: preceptum scilicet nature et preceptum discipline. Preceptum nature fuit quod intus appiaret, preceptum vero discipline quod foris appositum est ad disciplinam; interius per spiritum, foris per aures. In hiis duobus mandatis totum continetur quicquid homini vel faciendum vel cavendum precipitur. In precepto nature tria sunt: preceptum, prohibitio, concessio. Preceptum nature nos nichil aliud intelligimus quam ipsam discretionem naturalem que interius rationi inspirata est, ut per eam homo erudiretur de hiis que sibi vel appetenda vel fugienda fuerant. Unde cum quoddam preceptum dare erat discretionem et intelligentiam [illegible] agendi cordi hominis aspirare. Quid ergo cognitio faciendorum fuit, nisi quoddam ad cor hominis preceptio facta? Et quid rursum cognitio vitandorum fuit nisi quedam ad cor hominis facta prohibitio? Quod in hiis utique duobus intulerat [illegible]

hugo

Duo precepta data homini

in ligno producit prodeat lapsus Comede et ne comedas etc. Quod vero cognitio
eorum que media fuerunt nisi quedam concessio ut ille homo suo arbitrio veli-
ceret quam mediam partem elegisset non laederetur. Deo igitur precipiente dixit: docere
quorum ubi quemcumque partem elegisset Prohibe autem demonstrare noxia. Concede vero
homini quod sibi forent noxia. In rebus enim visibilibus quas propter nos et infirmitatem nostram
ad utilitatem se habeant. Tria enim genera invenimus. Quedam solum
ad usum vite nostre intantum ut laedat si eis non utatur. Quedam vero
ad usum temporalis vite noxia intantum ut laedat si eis non utatur. Quedam vero
noxia quibus si utitur laeditur. Alia autem media sunt quibus uti et non uti sine lesione
omnino potest. Ita quia ista inferior superioris vite ymago est. Congruum erat ut in illis
que ad hanc vitam facta sunt eorum que ad superiorem vitam spectant documentum homo
proponeretur. Sunt autem que prescripta forma demonstrant debuerunt. Quedam intus noxia
sunt ut sunt vitia omnia que
vite spirituali quibus ipsa similiter uti sine lesione non potest. Sunt item intus quedam salubria et necessaria quibus
que autem acceptionem addiderunt. Sunt item intus quedam salubria et necessaria quibus
sine lesione carere non potest. Qualis est cognitio dei et cognitio sui et virtutes omnes
que sanitate autem operantur et nutrimentum prestant. Sunt vero alia que adesse et abesse sine
lesione possunt et hec ad utilitatem se habent. Quia nec salutem impediunt neque noxia. Nec
velut necessaria operantur qualis est cognitio rerum temporalium et alia quedam agnoscere
Ad necessaria ergo et salubria pertinet preceptum. Ad noxia prohibitio. Ad media concessio.
Itaque data est homini vero et prudentia per quam necessaria sibi custodiret custodiendo et a
Scientia malo [illegible] fugiendo noxia salubria appetendo. Cui datur ad utilitatem vere
prudentia [illegible] repellere non
Hac ergo custodia munitus negligentiam vincere potuit. Et violentiam repellere non
potuit. In prudentia enim homini erat omnem negligentiam vincere. Sed non omnem potentiam
et homini erat omnem violentiam repellere. Custodia enim humane adiuncta est prudentia
divina. Que vero humana in parte vincat negligentiam. Prudentia divina
in parte altera protegat violentiam. Hac itaque gemina custodia munita omnibus vite
humane nullus adversus laederet. Quamdiu si vero humana non deprimeret adversus negligentiam
neque violentie locum dedisset. Quia vero non semper prudentia magnam in homine
prudentia divina magnum est. Divina per modum providentia ipse se a custodia sua subtraxit
sententia locum suum deseruit. Violentia prevaleat et vero ipsa iam ante invita cogit
ut id in nostri homine non magnum violentia negligentia cogeret
ostenderet quod prius sponte causam neglexit. Sed fortasse aliquam quorundam videtur
quod prius homo ante peccatum violentiam aliquam pati potuisset qui si non peccasset sicut videtur
quamlibet homo ante peccatum violentiam aliquam pati potuisset qui si non peccasset sicut videtur
pati non potuisset. Sed ergo omnino pati non potuit. Violentiam ei inferre non potuit. Neque opus
habuit custodia ne violentiam pateretur qui quocumque sibi malum fuisset nihil omnino pa-
teretur. Nam si violentiam pati potuit quo etiam mori non potuit. Sed autem mori potuit
quod immortalis fuit. Ergo in ligno vite [illegible] posuit eum in paradiso voluptatis ut custodiret
illum et precepit ei ne comederet de ligno scientie boni et mali quia morte moreretur.
Hugo. Prima [illegible] quidam ab hiis qui diligentius secreta scripturarum solent
observare. Tres status vite humane prima consideratione distinguuntur. Et in hiis
qualis homo fuit sive in corpore sive in anima quantumque ab eo quod primum factus est inn-
tum sit. Aut in quo id perstitit nemo determinare potuit. Primus hos sunt
status ante peccatum in eo quod factus est conditus. Secundus status est post peccatum si in statu descendere
status ante peccatum in quo per peccatum et per penam peccati post peccatum secundus est lapsus
et non potius vivus in quo per peccatum et per penam peccati post peccatum secundus est lapsus
Post statum erit homo post mortem a mortuis qui plene et perfecte erit a peccato qui a pena
peccati liberabitur. Et non solum in id in quo fuit conditus sed super id etiam usque ad illud
ad quod conditus fuit restituetur. In primo statu laudis de eius et aliquid preter laudem
nichil tamen contra laudem dei. In secundo statu nichil ad laudem sed totum contra laudem dei
In 3o statu totum ad laudem nichil preter laudem nec contra laudem dei. Ad laudem dei tan-
tum preter laudem veritatis. Contra laudem iniquitatis. In primo statu veritatis et vanitatis. In
2o statu vanitatis et iniquitatis. In 3o statu sola veritas. Queruntur autem plurima
de primo statu hominis ante peccatum qualis fuit homo antequam peccaret. Et qualis fuisset futurus
si non peccasset. Et in corpore et in anima mortalis an immortalis passibilis an impassibilis
Deinde necessitate vite. Et de transitu ad superiorem. De qualitate modo vivendi. De propagatione
generationis filiorum. De vita et moribus nascendorum ab ipso Adam et sequenti post ipsum et
multa alia. Si ergo queritur de primo homine qualis ante peccatum fuit. Tres. Secundum animam

et ita plura quam [illegible]
[illegible] et
[illegible] laudare
[illegible]
[illegible] etc.

Nam qui dixit est per-
dum non est bonum [illegible]
esse solus sine solatio
pure ad intuendum nichil
et [illegible]

Tres status humane vite

Hec est [illegible]
esse solum [illegible] esse

quidam ad

quantum

quod rationalis fuit inter discretionem boni et mali. Cum autem de cognitione eius principium quod ad pertinet perfectionem, ut probetur ex illa immediate sequitur. Ita scilicet patet ad perfectionem statuere et etatis humanam corporis primum hominem perfectum factum credimus. Ita quoque quantum ad animam cognitionem virtutis et scientie. Et cum vicinitate qua sine perfectione congrua fuit perfectam mox conditum accepisse putamus. Et ad illa non studio aut disciplina aliqua particula temporis perfecisse. Sed simul et semel ab ipso sue conditionis exordio una ac simplici divine aspirationis illuminatione percepisse. Triplicem autem cognitionem primi hominis eruditum asserit. Cognitionem scilicet creatoris sui ut agnosceret a quo factus esset. Et cognitionem sui ut agnosceret quid factus esset et quid sibi faciendum esset. Deinde cognitionem illius quod factum erat. Et quid sibi de illo et in illo faciendum esset. Propter eum enim visibilium que cum homine et propter hominem facta erant perfectam hominem cognitionem accepisse nullum dubium esse debet. Quantum spectabat sive ad anime eruditionem sive ad corporalis usus necessitudinem pertinere videbatur. Nam et ideo ipse creator non a se sicut ab angelo aliquo singulis generibus animalibus, sed ab homine nomina sortiri voluit propter imponentis licentiam audiendum, ut manifeste ostenderet quod singulorum naturam et usum et officia ex ipsa sibi homo bene agnovit. Cum scilicet propter illum creata erant ab illo regenda et disponenda erant. Et ideo corporum curam deus illi commisit et providentiam reliquit. Sicut nunc apostolus i. cor. ix. c. Numquid cura est deo de bobus. Curam ceterorum bonorum et ceterorum providentiam animalium deus homini reliquit ut dominacioni illius subiecerentur et ratione illius regerentur. Ut a quibus debuerit obsequium accipere faceret etiam illis curam providere. Hanc autem scientiam quadamtenus et illam quam curam sive custodiam et curam providere quam hic peccando non perdidit, quando deus per eum illa per semetipsum postea de cuiusmodi erudire non curavit. De scientia vero anime sola ideo homo cum reparabatur erudiendus fuit quam sola illam prius peccando amisit. Cognitionem vero creatoris sui primum hominem habuisse dubium non est, quia si pro vita temporali congrua in rebus transitoriis tam magnam scientiam accepit, multo magis pro vita eterna adipiscenda excellentiorem et abundantiorem in celestibus cognitionem habere debuit. Cognovit enim primus homo conditorem suum non ea cognitione que foris ex auditu percipitur solo, sed ea potius que intus per aspirationem ministratur. Non ea qua deus nunc a credentibus absens fide queritur, sed ea qua tunc per presentiam contemplationis scienti manifestius cernebatur. Cognovit ergo creatorem suum homo, non tamen ita excellenter sicut postea cognoscere debuisset si perstitisset. Sed et hic inobediencia hominis per subsequentem ignoranciam prime cognitionis multum abstulit. Sed et eius cognitioni si in obediencia homo perstitisset per subsequentem revelationem plenius addendum fuit. Modum vero divine cognitionis quem primus ille homo habuisse creditur explicare difficile est, excepto eo quod diximus quia per internam aspirationem vel per visibilem edoctus nullatenus de creatore ipso suo dubitare potuit. Tertiam cognitionem sui ipsius primum hominem a prima conditione sua talem accepisse credimus ut debitum obediencie sue erga superiorem agnosceret et debitum providencie sue circa inferiorem non ignoraret. Hoc siquidem erat seipsum agnoscere conditionem et ordinem et debitum suum sive supra se sive in se sive sub se non ignorare, qualiter quid factus esset et qualiter incedere deberet, quid agere quid cavere. Similiter hoc totum erat seipsum agnoscere. Hanc cognitionem et discretionem homo non habuisset si seipsum non cognovisset. Sed an et quando homo ille tunc a principio cognitionem eorum que circa ipsum ventura erant habuerit, ut scilicet lapsum suum et ruinam presciret et cetera mala que per eum in ceteros per ipsum in eis qui fuerunt ex ipso superventura, et sciret bona que habiturus fuisset si in obediencia perstitisset. Et sunt [illegible] hec dicta sunt Hugo li. i. de sacramentis parte vi c. xv. dicitur magister querentibus indicat. [illegible] primi hominis corpus quid quoque faciendum fuerit scientiam et preceptum accepisse. Et corpus quod fuit perfectum eum habuisse ut liberum ad utramque partem constitutum, id est liberum arbitrium ad utramque partem statum. Sequitur etiam liberum arbitrium hominem cum peccato habuisse. Et sicut libertate qua potuit sive ad bonum sive ad malum voluntatem sive appetitum inclinare, quamdiu gratia adiuvante, ad malum vero solummodo permittente non cogente. Prima ergo libertas arbitrii fuit posse peccare et non posse peccare. Hec ultima erit libertas posse non peccare et non posse peccare. Prima libertas ad bonum quidem adiutorium habuit, ad malum infirmitatem non habuit. Sic tamen ut nec ad bonum cogeretur nec contra malum teneretur. Ultima libertas in bono gratiam habebit, in malo infirmitatem non habebit.

Cura i

quod

quod

se modo

quod sibi ... boni ... solum ...

Non solum gratia in bono adiuvatur, sed etiam contra malum confirmatur. Adiuvatur ut sit posse non peccare, confirmatur ut sit non posse peccare. Media libertas post peccatum ante reparationem gratiam non habet in bono sed infirmitatem in malo. Et ideo in ea est posse peccare, non posse non peccare. Media autem libertas post reparationem ante confirmationem habet gratiam in bono, infirmitatem in malo: gratiam in bono adiuvantem propter libertatem, et gratiam contra malum adiuvantem propter infirmitatem, ut sit in ea posse peccare propter libertatem et infirmitatem, et posse non peccare propter libertatem et gratiam adiuvantem; nondum tamen non posse peccare propter infirmitatem adhuc perfecte non ablatam, et propter gratiam confirmantem adhuc perfecte non confirmatam. Cum autem infirmitas tota de medio sublata fuerit et gratia confirmans fuerit consummata, erit non posse peccare.

Si autem quaeritur an virtutes aliquas in ipso primo homine ante peccatum fuerint, et si fuerint, quare in eis aliquid meruit, cum etiam videantur virtutes sine merito esse non posse, propter hoc cum quaeritur utrum primus homo in illo primo conditionis suae statu virtutes habuerit aliquas, nullatenus ambigendo pietatis affectus bonos et sinceros ordinatos, quia illum a prima sua origine iustos per quos ad bonitatem et iustitiam et quendam naturalem appetitum trahebatur. Et in his quidem affectibus bonis naturales virtutes constitisse, quibus a principio natura bona formata est et instructa. De illis autem virtutibus quae voluntate bona cooperante divina motione conferuntur, nihil temere dicendum, quoniam ad primum illum statum pertinet definire volumus. Si ipse enim de ope caritatis illius nullam sine ... [illegible] ... Et si quidem amore ... non fuit, quia non perseveravit, quia motus ... virtutis extinctus est et abolitus per ... culpae subsequentis.

Si quaeritur qualis primus homo secundum corpus factus sit, utrum mortalis an immortalis, passibilis an impassibilis, et certum quod de statu corporis humani ... videntur. Iam aliqualiter dictum est quod primus homo ante peccatum immortalis fuit, quia in corpore eius corruptio et infirmitas nulla fuit, et ex ... post certum tempus ... quibus corporalem vitam nutrire et sustentare debuit, specialiter in ligno vitae medicinam acciperet, qua eandem vitam contra mortis defectum ... incorruptam potuit conservare, donec ad veram immortalitatem ubi iam mori non posset transferretur et translatus confirmaretur. Sicut ergo immortalitatem non dicimus primum hominem fuisse ante peccatum, ut mori omnino non posset, sic et neque impassibilitatem fuisse credendum est, quasi nihil omnino pati potuisset, cum utique in se passibilitatem habuit, sed tamen sine peccato sic non moreretur. Ita et sine aliqua molestia voluntatis in mente, sive ad corporis integritatem in corpore passibilis omnino aliquid non sustinuisset. Nam quod primus ille homo non sine gloria corporis vivere, sed ex beneficio vitalis cibi non mori potuit, manifesta scriptura ostendit, ubi eum a bono ligno eiectum ne vitam ... potest ... testatur ... in littera sequenti. Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est, sciens bonum et malum. Nunc ergo ne forte mittat manum suam et sumat etiam de ligno vitae et vivat in aeternum. Eiecit eum Dominus Deus Adam de loco voluptatis. Cum ergo de ligno vitae eiectum dicit ne semper viveret, manifeste ostenditur quod ipsius ligni beneficio hoc habuerit, si semper viveret. Et itaque primus homo ante peccatum non mortalis et passibilis fuit, quia tamen ex beneficio ... perdere et proprio studio subsequente facere potuisset ut nec moreretur nec in ... corporis pateretur, cum ergo utique homo passibilitatem haberet contra passionem custodia ei data fuit, ut ... per ... contra negligentiam remedium ... et per prudentiam ... contra violentiam omnem illaesum servaretur. Et utique ... nec moreretur nec pateretur ... declaratum fuit.

Hic etiam solet quaeri utrum corpus et anima sint in Adam simul producta. Et apparet quod ... Nam ... quod omnes animae rationales ante corpora humana formatae sunt simul cum angelis creatae ... quod dicitur in hoc ... Requievit Deus die septimo ab omni opere quod patraverat, et amplius nihil fecit quod in ... non processit. Sed animae rationales humanae non processerunt ... nullo tales esse ... animam non esse aliud ... inter opera sex dierum ... anima creata ... in ... legitur formavit Deus hominem de limo terrae et inspiravit in faciem eius spiraculum vitae, et factus est homo in animam viventem ... audistis in ... ergo ... quod non

requieuit deus ab omni opere die 7mo [illegible] textum [illegible] quod omnes anime [illegible] sunt a principio [illegible] aliquem [illegible] quod fuit plasmatus [illegible] Item [illegible] hominem [illegible] quem plasmauerat [illegible] in paradiso [illegible] plantauerat et [illegible] homo [illegible] posuit [illegible]

vir. Factum est in paradiso [illegible] nobilior [illegible] Corpus [illegible] pulvere [illegible] et formauit deus hominem de limo terre et inspirauit in faciem eius spiraculum vite [illegible] disputationes et solutiones [illegible] Prima erit de corpore [illegible] de anima [illegible]

Circa primum noto [illegible] fuit error [illegible] et quorundam hereticorum qui dixerunt [illegible] angelis [illegible] Nec ab eis differre natura [illegible] sola [illegible] corporibus alligentur [illegible] Circa illa [illegible] dubitatur [illegible] Aug. super Gen. [illegible] Alex. de Hales [illegible] anima [illegible] dixit [illegible] in [illegible] Cum sic dicitur [illegible] ostendere [illegible] anime humane ad alias animas [illegible] ostenderetur [illegible] dependere [illegible]

[illegible] nobilis sit anima [illegible] homines [illegible] Et [illegible] a deo corpus primi hominis est formatum [illegible] et optime figuratum. Hec [illegible] dispositione [illegible] complexione [illegible] optime figuratum [illegible] Job [illegible] Et Job 10 [illegible] et plasmauerunt me totum in [illegible] corporis [illegible] Aug. super Gen. [illegible] et edificauit [illegible] in corpore viri [illegible] illud [illegible] hominem de terre puluere [illegible] ab angelo [illegible] a deo [illegible] dixit [illegible] Du[illegible] a deo creatum [illegible] deus [illegible] corpus humanum [illegible] Apoc. [illegible] deus est alpha et o. principium et finis [illegible] a deo esse [illegible] totaliter illi soli [illegible] quod paradisus sit factus [illegible] plantauerat [illegible] paradisum voluptatis a principio [illegible] quem [illegible] Alex. [illegible] in paradiso [illegible] creatura [illegible] dicit [illegible]

[illegible] ad [illegible] Nec [illegible] homo [illegible] volunt deus [illegible] de [illegible] super [illegible] esset [illegible] innouationis [illegible]

No [illegible] resoluendis [illegible] in illud [illegible] ad locum sue originis iuxta illud poete Nescio qua natale solum dulcedine cunctos ducit et immemores non sinit esse sui. Homo [illegible] de limo in paradiso [illegible] ad locum illum [illegible]

[illegible] corpus illud fuit [illegible] et humanum [illegible] simplex [illegible] corporis [illegible] ordinatissime [illegible] Et [illegible] Congruum fuit ut hec corpus optime figuratum [illegible]

[illegible] optime figuratum [illegible]

Et si queratur quare licet primo omnes ex quatuor elementis corpus Ade sit formatum, tamen
congrue de terra dicitur formatum, dicendum quod [illegible], primo patet ex dictis. Quia cum
[illegible] conditionem formandi oportuit corpora disponi, congruum erat etiam [illegible]
elementum organicum [illegible] completionem corporis habet [illegible]
[illegible] Secunda patet, quia debebatur [illegible] ut Glossa [illegible] patet [illegible]
[illegible] super omnia elementa [illegible] delicta deorsum descendisse, ut patet [illegible]
patet Tertia [illegible] quia [illegible] sequitur [illegible] in corporibus humanis
predominetur terra, ideo dici potius de terra quam de aliquo alio elemento. Hoc autem con-
firmatur [illegible] ad [illegible] elationis [illegible] ad Eugenium papam Con-
sidera te summi pontificis [illegible] cogita vilissimi pulveris [illegible] misto
[illegible] duo dona [illegible] et [illegible] ut si elementa
ex [illegible] ex alio. Secundo sequitur sicut fuit data Ade nobilis-
sima complexio [illegible] ad [illegible], sic [illegible] fuit ei ablata propter casum eius
in culpam. Patet hoc per [illegible] in de [illegible] et [illegible] allegatur [illegible]
[illegible] [illegible] erat in corpore Ade ante peccatum, sed propter peccatum infirmus factus
est. Item propter peccatum ei fuit inflicta necessitas moriendi, ut dictum est [illegible]
ablata fuit equalitas et temperantia complexionis. Tertio sequitur [illegible]
[illegible] nullus fuisset in posteris corporalis defectus aut infirmitas, [illegible]
[illegible] Ade a peccato resurgendo [illegible] prior [illegible] patet [illegible]
[illegible] ad [illegible] de [illegible] in de [illegible] originali. [illegible] tota hu-
mana natura in illo erat [illegible] dicitur [illegible] Sic igitur si non
peccasset tales propagaverunt equales a deo facti. Ita per peccatum [illegible] se [illegible]
do fuit tales propagavit. Secunda patet ad [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible]
propter peccatum inflicta fuit ei necessitas moriendi et [illegible] et [illegible] ele-
mentorum in corpore illius [illegible] disponunt ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] homini per peccatum morte [illegible] defectus [illegible]
morte non [illegible] reparare. Ergo [illegible] patet [illegible] Ade a [illegible]
equalitas [illegible] in [illegible] fuit [illegible] et [illegible] in corpore
[illegible] per gratiam [illegible] sufficient et [illegible] equalitatem restitue[illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] a domino per [illegible] et corporis de [illegible]
non [illegible] ad hoc sufficit [illegible] [illegible] Quarto [illegible] [illegible] ad formandum
corpus Ade [illegible] celestis concurrit ex [illegible] [illegible] effective, non tamen in
[illegible] elementa, [illegible] celestis [illegible] dicunt [illegible] ad
[illegible] ad compositionem eius. Patet quia cum [illegible] humanum sit mixtum et [illegible] vel [illegible]
[illegible] [illegible] et mixtio [illegible] sensibilium alterationum. [illegible] celestis autem non est
[illegible] [illegible] alterationes [illegible] et ad [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] homo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] aliarum creaturarum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] Et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ut esset omnium terre [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] sola [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] patet quia cum creatura sit dei [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] creaturis
[illegible] [illegible] [illegible] Et [illegible] [illegible] [illegible] et plantas [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] alia creatura sic [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] homo [illegible] lapsus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] Sic [illegible] [illegible] alia creatura [illegible] [illegible] patet quia [illegible] [illegible]
non peccasset homo, non fuisset in [illegible] ulla [illegible] defectus aut in-
firmitas, sed propter lapsum hominis [illegible] [illegible] [illegible] adhuc [illegible]
propter [illegible] hominum [illegible] alia ad [illegible] et [illegible] hominis ordinata
[illegible] Quinto et ultimo [illegible] [illegible] [illegible] alia [illegible] [illegible] [illegible]
elementorum aliarum creatura, patet primo quia non [illegible] elemento in creaturis [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] patet
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quia [illegible] [illegible]

animalium terre scilicet hominis et perfectior aliis. Et sic supremum potest involui terre et perfectior
aliis nobilibus. Prima litera involuta terre videtur ex eo quod perfectione virtutum
superiorum interiorum et exteriorum. Ut de generacione et aliis. Patet ex eo quod prima est translatio
centri celi et cum radiis efficacius insigniatur et influxibus celestes actibus terre
magis impressit. Sic totum ubi quod animalia terre sunt nobilibus elementorum aliorum
perfectiora. Secunda conclusio ad propositum quod est ista: Anima prima hominis
ex nichilo producta est actualiter forma sui corporis simul cum ipso creata. Patet
quia anima est perfectio formalis corporis naturalis. Item quia est ei pena cum illo non
esse, et ab eo sequestrari. Item deus non debuit producere eam extra corpus ne eam sine culpa
puniret. Item quia vita est effectualis inclinacio anime racionalis ad suum cor-
pus non obstante celesti amore gloria omnem penam extinguente adhuc rema-
neret in eius desiderium pro reunione. Ergo verisimile si anima in principio nobilis
ex corpore ponderavisset sibi pena. Hoc quia anima unitur corpori sicut mo-
tor mobili. Ita quod sine ipso non potest mereri vel demereri. Igitur congruum fuit
eam simul cum corpore tamquam formam eius actualem fieri. Et quia conclusio secunda
tenet. Sed anima non est facta ex deo scilicet de sua substantia nec ex aliqua materia. Hec contra
est contra plurimorum errores opiniones. Quidam enim dixerunt quod intellectus humanus non
est aliud quam divinus intellectus. Et dicitur divinus in se, humanus in corpore
humano. Iste videtur fuisse ille Carpho qui dixit sic deum
esse animam rerum et generari in pluribus corporibus. Alia fuit opinio Mani-
cheorum erronea quod humanus intellectus sit de substantia dei. Sicut eciam recitat Augustinus in
libro de duabus animabus. Ipsi dixerunt duas animas in corpore, quarum una incli-
nat ad faciendum bonum, alia ad malum. Contra quos potest esse hec conclusio: Et patet
ex conclusione quod anima facta est ex nichilo et probata est. Item ad hoc suffi-
ciunt in quolibet argumenta in noticia. Et hunc errorem ergo redarguit Augustinus et ubique in libro de quantitate
anime. Simplex igitur est anima dei pars. Anima ex aliis naturalibus
non est.
Ex quibus eciam elicitur 2o conclusio contra quosdam Generatio hominis fit
ut anima non fit tamen anima racionalis ex traduce et ex alia anima. Patet in libro de ecclesiasticis
dogmatibus et Alexander allegat libro 2o di. 18 ca. 10. Et quidam anima racionalis habet quo-
ad hoc consimilem modum procedendi in esse ut sicut anima Ade infusa est ipsi cor-
pori formato de limo terre. Sic cuilibet alii anima creando infunditur corpori
formato de semine viri. Convenientia autem quod est sicut non possibile hoc est in homine quod anima
fit ab anima sicut in plantis et in brutis. Ubi forma fit a forma sui similis. Anima
fit immediate de homine. Sed quia corpus consimile producit cum datur forma a deo.
Traduccionis error vide supra
Contrarium tamen aliqui dixerunt propter transfusionem peccati originalis dixe-
runt animam generari ex anima, quemadmodum sicut carne ex carne generari. Et illud magis
esset bene verum contradicere. Sed videtur Alexander quod traductio peccati originalis non est
per hunc modum. Sed innate carnis traductione corrupte libidinose scilicet secundum deformi-
tatem habitudinis et deinde peccatorum. Non quia anima parvuli fit de anima Ade. Sed
quia anima Ade non servavit sibi et posteris rectitudinem originalem. De quo
postea in alio loco tractabitur. Elicitur ex predictis 3a conclusio. Quod licet
in formacione corporis nec prius sit simul cum suo corpore facta est prima racionalis anima
et tamen secundo eciam conclusio immediate sine colligante medio facta
est forma corporis et anime racionalis unio. Patet quia anima est forma corporis perfecto
corporis humani. Igitur ex intrinseca natura habet inclinacionem ad uniendum se illi sine aliquo
alio medio. Item esse tamen igitur anima racionalis unitur mediante corpore in-
digent medio ut spiritibus animalibus et vitalibus ad faciendum varias vitales
operaciones sensibiles et in potencia elementi et celeste quod mediant in eius ad corpus
formali unitatione. Ex quo sequitur quod licet ad unionem corporis
et anime requiratur qualitativa complexio predispositive. Nichil tamen requiritur
medians et unitio proxime patet ex predictis. Ad racionem autem in oppositum
dicitur quod anime racionales cum corporibus humanorum formarum simul sunt ut angelus creati, et

[illegible] li. Requievit deus die 7o ab omni opere quod patrarat
probabatur per hoc quod dicitur in [illegible] animalibus sensibilibus non periisset Sed anime vivales
et omnes nichil fuit quod in omnibus sensibilibus Ergo quod vive anima non est aliud nisi
hominis non periisset in omnibus sensibilibus [illegible] inter opera vi dierum non est anima creata eo quod [illegible]
[illegible] Sed inter opera vi dierum [illegible] et inspiravit in faciem eius spiraculum vite [illegible]
dierum legitur formavit deus hominem de limo terre et [illegible] Et quod illud [illegible]
Sed quod inter opera vi dierum anima rationalis est creata [illegible] ut dicit sic dicit
[illegible] et ut audistis in [illegible] sic esse creatum hominem.
Alexander de hales quod illa [illegible] facta est [illegible] sic esse creatum hominem.
sicut cetera animalia ut non posset esse anima rationalis [illegible] corporis Et ultimo
[illegible] quod omnia propter hominem essent facta Item de mulier que condita
est in paradiso [illegible] Non tamen de aliquo quod erat in paradiso
[illegible] propter nobilitatem mulieris Sed divina dispositione factum est [illegible]
Non hic factum est [illegible] de costa viri magis humiliaretur Et quia in paradiso
non de paradiso [illegible] Et quia non fuit [illegible] bonis [illegible]
[illegible] ad [illegible] Et quia non fuit [illegible] ut sic ad bonum humiliaretur.
[illegible] suppleretur [illegible] ut sic ad bonum humiliaretur.

~~Hec mee predicta de hominis formatione ac ipsius anime creatione et in corpus organisatum infusione sufficiunt consideratione. Si placuit amplius aliorum doctorum videre adhuc de anima predicte applicate questioni et ipsius determinationi Et in primis occurrit tibi hic via hugonis li. de sacramentis parte 6a ca. 1o Deus inquit corpus videatur supra in alio textu tale signum~~ ⌖

Formavit igitur dominus deus de humo cunctis animantibus terre et universis volatilibus celi adduxit ea ad adam ut videret quid vocaret ea. Omne enim quod vocavit adam anime viventis ipsum est nomen eius. Appellavitque adam nominibus suis cuncta animantia et universa volatilia celi et omnes bestias terre. Adam vero non inveniebatur adiutor similis eius.

In isto textu [illegible] homo [illegible] animalia ad ipsum adam adducta [illegible] Omne enim quod vocavit [illegible] dissimilitudo [illegible] adiutor similis [illegible] Dicitur ergo formavit igitur dominus deus [illegible] de humo terre [illegible] cunctis animantibus et universis volatilibus celi [illegible] de aqua et de humo formatis [illegible] et per hominem [illegible] ad adam [illegible] ad suum creatorem [illegible] omnia sibi similia [illegible] ut videret [illegible] singulorum [illegible] ut videret ipse deus [illegible] et ab adam quid vocaret ea [illegible] et quo nomine [illegible] diligenter consideravit [illegible] [illegible] reduceret ipsum ad [illegible] ut [illegible] homo [illegible] [illegible] ad [illegible] Et ideo [illegible] deus [illegible] [illegible]

[illegible] volatilia [illegible] de humo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] formavit de humo cunctis animantibus terre [illegible]

Cum ut [illegible] [illegible] [illegible] Ideo [illegible] deus adhuc de humo omnes bestias agri et omnia volatilia celi et adduxit ea ad adam

Dicit ergo formavit

[illegible] ea

[illegible] ... aliquid sciunt homines perfecti ... quantum ad corpus ut supra ... [illegible]

[illegible]

Margin: ... ad similitudinem

[illegible] ... et hoc in hebrea lingua ... [illegible]

Margin: Sola lingua hebrea fuit ante confusionem linguarum

[illegible] ... Appellavit ergo adam nominibus suis ... [illegible]

[illegible]

Immisit ergo dominus deus soporem in adam cumque obdormisset tulit unam de costis eius et replevit carnem pro ea. Et edificavit dominus deus costam quam tulerat de adam in mulierem et adduxit eam ad adam. Dixitque adam hoc nunc os ex ossibus meis et caro de carne mea. Hec vocabitur virago quia de viro sumpta est. Quamobrem relinquet homo patrem et matrem et adherebit uxori sue et erunt duo in carne una. Erat autem uterque nudus adam scilicet et uxor eius et non erubescebant.

[illegible] ... Immisit ergo dominus deus soporem in adam ... [illegible]

Margin: abstraxit ... de viro ... costam

Margin: Cor

[illegible] ... ut sic se ... [illegible]

fuit illa costa in Adam fuit superflua sicut sextus digitus fuisset in manu superflua
quod etiam est inconveniens in primo homine ut predictum est. Sed ad hoc motivum credo dicendum
quod est inconveniens in primo homine ut predictum est [illegible] quod tunc erat in eo veritas nature speciei sicut
est superfluum in natura humana veritate individui quod tunc erat veritas nature speciei. Sicut
est superfluum in natura humana respectu individui [illegible] superfluum individuo inquantum huiusmodi
superfluum alimenti de quo fit semen est superfluum individuo inquantum huiusmodi
est tamen necessarium inquantum est principium progrediendi sibi simile ad conservationem
speciei. Unde semen mediante quo fit generatio est de superfluo alimenti ut
habetur 2 de anima. Et tale superfluum non est monstruosum ut dicit Augustinus in primo
[illegible] quia ubi deus generare est opus naturalissimum. Et
[illegible] et [illegible]. Unde [illegible] est de-
natura magis [illegible] conservacionem speciei quam individui. Et ideo illa prebla-
illa costa Ade quod fuit quedam superflua veritate individui et ideo illa [illegible]
ta remansit corpus Ade integrum et perfectum. Sicut tunc [illegible] inquantum [illegible]
erat de ipsa formanda ut sic Adam esset principium totius humane speciei ut predictum
[illegible] sexus et destruunt.

Dicendum quod non fuit monstruosum [illegible] mulieris per modum edificationis ut dicit Ra-
[illegible] exprimit formacionem corporis mulieris [illegible] edificium [illegible] et grossius inferius et
[illegible] et subtile est corpus [illegible] grossius est in partibus inferioribus
magis subtile superius [illegible] et subtilius et gracilius in superioribus. Et hoc est propter debili-
[illegible] calidi naturalis in mulieribus quia mulier est frigida et ideo minor pars alimenti
[illegible] calidi naturalis in mulieribus [illegible] remanet in inferioribus partibus et minor
de qua fit [illegible] et augmentum [illegible] in viro propter fortitudinem calidi naturalis
[illegible] elevatur. Et ideo [illegible] in viro [illegible] et scapulis et capite. Hec autem ratio
[illegible] hec pars [illegible] et scapulis et capite [illegible] ad propositum
[illegible] et si contineat aliquid veritatis [illegible] ad propositum [illegible]
[illegible] ad sacra scriptura [illegible] quod femina sit grossior in partibus inferioribus
[illegible] in hoc [illegible] ad modum [illegible] in hoc possi-
bilibus [illegible] in hoc [illegible] ad propositum. Ad quod sciendum quod in rerum
[illegible] et forte [illegible] et magis ad propositum
[illegible] triplici modo [illegible] productio hominis. Primo per verbum formati-
onis sicut cum dicitur in hoc 2° capitulo formavit deus hominem de limo terre. Alio modo per hoc verbum
genuit sicut cum dicitur in eodem capitulo 5° quod Adam genuit Seth. Alio modo per hoc verbum edi-
ficavit sicut cum dicitur hic in littera edificavit deus costam quam tulerat de Adam
in mulierem. Primo productio hominis specialiter quantum ad corpus facta est
[illegible] ubi [illegible] per productionem non habet [illegible]
[illegible] ubi oppositum [illegible] sit tale
[illegible] et ideo talis productio proprie vocatur formatio corporis [illegible]
ut in [illegible]. Et ideo de tali productione dicitur formavit
nova formula de novo adinventum. Et ideo de tali productione dicitur formavit
deus hominem de limo terre. Secundo vero modo productio hominis facta est per generationem in-
[illegible] sibi simile [illegible] in igneis generat ignem. Et in
tali productione [illegible] generantis et generati est [illegible] sed [illegible]
dicitur quod Adam genuit Seth ad ymaginem et similitudinem suam. Tercio vero productio
hominis facta est per modum edificationis [illegible] que manet aliquod [illegible]
quod individuatur [illegible] edificantur et id de quo edificantur. Cum enim domus sit ex
lignis et lapidibus non solum remanent in domo ligna seu lapides eadem specie
cum lignis et lapidibus ex quibus domus fuit edificata. Sed etiam ligna vel lapi-
des remanent in domo edificata eadem [illegible] individualiter erant. Sed [illegible]
modo quoddam [illegible] fuit mulier de costa Ade. Non enim facta fuit primo modo ut non
remanet [illegible] inter eam et Adam ut est manifestum. Nec 2° modo. Sic
ut remanet inter eos [illegible]. Sed 3° modo ut inter eos esset [illegible]
[illegible] individualiter. Sicut inter ligna ex quibus domus edifi-
catur et ligna [illegible] in domo iam edificata remanet [illegible] individu-
alis. Et hoc [illegible] quod sequitur dixit Adam hoc nunc os
ex ossibus meis et caro de carne mea. Unde sine [illegible] additione
[illegible] costa [illegible] ipsa [illegible] mulieris corpus factum dicitur 2
ut [illegible] Velle [illegible] 2 [illegible]. [illegible] ad mulierem [illegible]
[illegible] coste [illegible] doctores [illegible] parte [illegible] costa de Adam subtra-
cta remansit [illegible] individuum [illegible] productionem corporis mulieris. Similiter et caro
que erat in costa fuit de corpore Ade sublata ut [illegible] ponit in historia scolastica.

Et ideo 2m istum modum productionis dicit edificavit non formavit seu creavit, quia
hic similitudine cum edificatione domus ita dicitur. Secundo quod denotat maiorem ydemptitatem
esse inter virum et mulierem quam inter patrem et matrem cum filio. Sicut maior est
ydemptitas individualis quam specifica. Propter quod potest intelligi illud relin-
quet homo patrem et matrem et adhaerebit uxori suae et erunt duo in carne una. Quod ra-
tionale est ut homo relinquat patrem et matrem quantum ad domesticam conversationem et
alia huiusmodi, et adhaereat uxori in eadem eo quod inter virum et uxorem est quaedam
ydemptitas individualis. Quia sunt duo in carne una. Non autem filius et
pater seu mater. Hic etiam sumit verba apostoli ad Ephesios v dicentis [illegible]
[illegible] intelligunt non excludendo alias sententias exponentes. Unde exponens
eandem literam: Edificavit id est produxit et quia eadem fecit non formavit nec creavit
dicit deus ipse fecit non angelus costam super eum pro materia. Secundo hic dicunt aliqui
costa fuit ministrata per angelos sed femina sive Eva facta a deo. Et dicit
quod edificavit ut ostenderet ipsam ut quandam domum quibus totus homo ita
disposuit et ordinavit. Costam autem quam tulerat de Adam sed non aliunde [illegible]
in mulierem id est in corpus mulieris in quo apparet dignitas mulieris quae non
est facta de limo ut vir sed de materia nobiliori. Et adduxit eam scilicet mulierem
ad Adam scilicet tamquam uxorem ei desponsandam. Deus enim primum matrimonium fecit
paranymphus. Et in hoc notatur status viri excellentior. Item haec adductio
solum fuit obedientia creaturae rationalis ad id ad quod eius conditor eam
ordinavit. Ipsa autem adducta ad Adam in paradiso, et facta de costa in para-
diso. In quo apparet alia eius dignitas super virum. Ergo 2 hic debeat de mul-

Mulier de costa Ade de qua facta est Eva utrum sit miraculum vel non

Et quod sic videtur. Ita illi mulieri convenit tota ratio miraculi. Miraculum enim dicitur
aliquid arduum novum et insolitum supra facultatem naturae ad mirantis. Et ideo dicitur
potest dici quod ibi non fuit tota ratio miraculi. Quia erat insolitum primo et sic erat
in costa ordo ad quam eius quod factum est de ipsa et erat supra facultatem admi-
rantis. Dicunt quod istud non fuit supra facultatem admirantis. Dicitur autem
quod dicitur miraculum esse supra facultatem aut supra rationem admirantis quando
ratio non potest valere illud comprehendere aut quia nec valet nec aliud. Sed hic ultra
non tamen nullum erat miraculum. Non enim repertum aliquod miraculum ad quod ratio non
possit attingere saltem credendo perfidem. Restat igitur quod dicitur esse miraculum
supra facultatem sive supra rationem quae est supra illud quod valet quis potest intelligere.
Sed constat quod illud non potuit homo valere intelligere. Quia ratio non potuit ad hoc
valere attingere quod de costa fieret mulier. Hoc enim excedebat et corporalia et
spiritualia. Quia possit ratio comprehendere de se quod fuit supra facultatem admirantis
et per consequens fuit miraculum. Et ad quod dicitur sed contra [illegible] de hac quod vera non fuit
illud miraculum sed mirabile. Est intelligendum secundum dicit sanctus super genesim
ad literam triplex est ratio operandi res in esse. Et dicuntur prime rationes causales et
sic hic dicit sanctus quod de primo creatis sed rationum causales sive sed rationes causales po-
tuerunt omnia fieri. Quae per modum fiunt fit. Hec ergo causalitas dicitur esse in ipso
deo et non in ipsis creatis nisi materialiter potentia quia de ipsis potest facere quod velit
et ipse sunt possibiles obedire. Est et alia ratio quae seminalis dicitur de qua super angelos
potentia quam multa possunt fieri per angelos ordinatis operationibus et promotionibus
potentiarum superiorum. Sicut fuit virum et huiusmodi animalia quae fiunt ex putrefactione.
Est autem et 3a ratio scilicet corporalis creaturae secundum naturam insita ipsis rebus corporalibus sicut
potentia quae nos dicimus quod hec res naturaliter producit ab illa ut granum ex grano et planta
ex planta. Hoc premisso dicendum quod sanctus quod fit potentia rationum naturalium aut semina-
lium est miraculum. Sed omne miraculum fit sed rationum causalium tantum. Nec tamen
ut omne quod fit sed causalis rationis sit miraculosum vel miraculum efficere sed sed
rationum causalium potuit aliquid duplex. Unde sanctus super genesim ad literam omnis
iste naturae usitatissimus cursus habet quasdam naturales leges suas. Sed quibus et
spiritus vitae qui creatura est habet quosdam appetitus suos determinatos quos

possit
dam nisi quorum est nulla voluntas non potest excedere. Et elementa mundi [illegible] huius
corporei habent determinatam virtutem qualitatem et quantitatem quid valeant vel
non valeant. Aliud magis est de quo fieri possit vel non possit ex hiis vel
ut prioribus verum omnia que surgunt suo quoque tempore exortu. Processum sumunt,
[illegible] et digressiones suas cum [illegible]. Unde fit ut de grano tritici non
nascatur siliqua vel de faba triticum vel de pecore homo vel e contrario de homine pecus.
[illegible] habent ac motum cursumque rex [illegible] principiis creatoris habet apud se posse
de hiis omnibus aliud facere quam [illegible] causales habent non tamen [illegible]
que non in eis possit vel de hiis fieri vel ab ipso possit. Non tamen potentia teme-
raria sed sapiente virtute omnipotens deus. Et hic de virga que non in suo tempore
floruit, quod aut in ea fuerit aut possit. Aliud genus [illegible] vel modi que in hiis
sic [illegible]. Illa sic, illa [illegible] parit, illa non parit. Homo loquitur, pecus
non potest. Horum et talium modorum rationes non tantum in deo sunt, sed ab illo etiam
rebus creatis indite atque concrete. Ut autem lignum excisum de terra arida
[illegible]. Sine ulla radice, sine terra et aqua repente floreat et fructum
[illegible] vel de costa [illegible] fiat, ut sterilis femina in senectute pari-
at, ut asina loquatur et quecumque eiusmodi sunt, dedit quidem [illegible] naturis
quare eveniunt ut ex eis hec fieri possent [illegible]
Et dubitatur amplius circa predicta utrum femina ut male dicitur mulier facta de
viro quia in veteribus animalibus femine non fiunt facte de masculo [illegible] in illo
[illegible] per laborem [illegible] non
laboranti [illegible] in costa [illegible] corpore
et affligebat [illegible] dolebat et penam [illegible] non potest [illegible]
[illegible] dolendi vel penam [illegible]
[illegible] costa viri non potuit [illegible] integra
[illegible] addi [illegible] non
[illegible] addito facta sunt [illegible] sunt ipsa
costa [illegible] de maiori [illegible] magis [illegible] facta
de illo addito quam de costa. Et ista per ordinem [illegible] ad [illegible] eorum
[illegible] magis debet scriptura [illegible] attendi. Et ideo circa predictorum homo-
[illegible] principalis cura [illegible] derivatur. [illegible]
[illegible] viri et femine [illegible] humano [illegible] spirituali [illegible]
[illegible] in [illegible] aliorum animalium. Ideo circa [illegible] predictorum aliorum [illegible]
[illegible] aliorum predictorum processit. In coniunctione viri et femine [illegible]
est quedam inseparabilitas [illegible] ad bonum fidei [illegible] inseparabilis
[illegible] aliorum animalium non est annexa. Et ideo propter illam inseparabilitatem
[illegible] sunt ut alter [illegible] ab altero procederet ut inde se magis diligere-
rent et se [illegible] et delectabilius inseparabiliter convenirent et coniungerentur
et patet ad primum. In hac etiam coniunctione vir quodammodo principatum habet quam
[illegible] et [illegible] tenetur dirigere. Ideo vir fuit prin-
cipium magis [illegible]. [illegible] in hac copula mulier recipit
quodammodo quoddam robur et fortitudinem a viro. Vir autem quandam mol-
litiem animi et mulierdinem [illegible] que ad [illegible]
[illegible] facta sunt [illegible] et [illegible]. Et quo ad [illegible] costa viro
ad [illegible] et [illegible] quod a muliere vir habet. Et
quia in hac coniunctione quo ad debitum actum partes sunt. Licet non quo ad [illegible]
[illegible] vir est agens et mulier patiens. Ideo bene de latere dextro mater
[illegible] partes [illegible] sibi collateraliter [illegible]
et considerandum hec etiam coniunctio ad multiplicationem [illegible] humani ordinetur quo-
[illegible] ad bonum prolis. Ideo conveniens fuit ut mulier formaretur de parte viri non [illegible]
[illegible] ad [illegible] viri. Sed ad [illegible] multiplicationem et [illegible]
illa costa. Et talis [illegible] non solum sine dolore sed etiam cum delectatione [illegible]
[illegible] et patet ad secundum. Hec etiam coniunctio [illegible] alium [illegible]
[illegible] Christi et ecclesie [illegible] per gratiam et [illegible] per naturam quo ad
bonum [illegible]. Et conveniens fuit ut sicut pater in principio [illegible].

[Marginal notes, left: "et rapuit"; right: "habet apud se posse de hiis omnibus aliud facere quam [illegible] causales habent [illegible] de [illegible]"; "descendit"]

[illegible] dignitate huius generationis cognoscit quod consistit in tali genere rei significatione. Ideo conveniens fuit virum esse in tali statu quo intra sibi [illegible] fortiter in quo aptus erat tante significationis revelationem a deo recipere. Hec autem fuit in sopore [illegible] dicitur occupationibus attente occupari non potest. Unde et quando vires nutritive occupate sunt circa cibi digestionem non potest [illegible] ad intellectualia subtilibus spiritualibus intelligendis se applicare [illegible]. Et ideo predicta revelatio conveniens fuit fieri eo tempore quo vires anime magis essent a suis operationibus quiete. Hoc autem est post sompnum, quia in sompno maxime vires nutritive suas digestiones expedire possunt propter retractionem anime ab aliis occupationibus. Et quod dicitur quod sompnus competit laboranti, [illegible] et propter laborem multum est sompnus homini post peccatum et est propter aliud, [illegible] in illo statu etiam competere potuit [illegible] generationem virium [illegible] retractis [illegible] confortationem [illegible] ex inde homo aptior ad revelationes divinas intelligendas redderetur ut predictum est. [illegible] quod aliqui dicunt corpus Eve formatum ex illa costa cum materia alterius additione, quod licet maior fuit costa, quia tamen costa principaliter fuit ad hoc deputata et alia materia ei addita, non [illegible] solo [illegible] ut dicunt quod sine additione alterius materie facta fuit ut vult Hugo de sancto Victore et [illegible] et [illegible] in [illegible] quod [illegible] dei.

Et si dicatur Quare non fecit virum de muliere sicut de viro sic feminam fecit de viro, possit enim vir ex viro formari si deo placuisset et sic fieri [illegible] si [illegible] et possimus [illegible]. Respondetur ad hoc quod si sic fieret, ordo non [illegible] in parte [illegible] ad hoc [illegible] quod unus esset ab alio. Sed non [illegible] quod [illegible] ex [illegible] ut ergo totum [illegible] mulier est ex viro. Ex viro autem et muliere [illegible] procedit persona. Sed hoc advertendum est quod quandam [illegible] in [illegible] persona in [illegible] procedit a prima [illegible] secunda [illegible] [illegible] filius et [illegible] ex utraque [illegible] filii [illegible] a patre [illegible] persona [illegible] a patre et filio [illegible] et ratio huius videtur esse quia creatura debuit a creatore [illegible] in creatione [illegible] totius [illegible]. Et ideo [illegible] fuit [illegible] vero in humanis ut de parte virum [illegible] fieret [illegible] humanis solum de parte alterius fuit [illegible] homo de beata virgine. Ut sic [illegible] ordo [illegible] Deitatis [illegible] filius in divinis a patre de patre [illegible] matris [illegible] homo de beata virgine de parte [illegible] de parte [illegible] per generationem in homine [illegible] homo [illegible] mirabilis [illegible] procedit [illegible] mirabilis [illegible] fuit [illegible] que fuit Eve de costa Ade. Naturalis [illegible] et [illegible] ab utroque. In Christo vero deo et homine [illegible] invisibile. Nam filius est a patre [illegible] matre [illegible] modo [illegible].

Et quando querit quare dicitur quod edificavit deus costam in mulierem. Cum de homine dicitur sit formavit deus hominem de limo terre. [illegible] hoc [illegible] de homine dicitur quod formavit deus hominem de limo terre. Quia cum esset limus, non [illegible] ad formam corporis humani, ut in parte, ut in toto. Cum autem [illegible] costa [illegible] aliquid forme corporis humani habebat. Et [illegible] edificium [illegible] a summo artifice pedes cum [illegible] fundamentum tenent. Coste autem latera edificii sunt. Caput vero [illegible] tectum. Et [illegible] hec operatio que facta est de costa illa [illegible] a deo immediate. Et opus artificis [illegible] operationi [illegible] [illegible] ligna et [illegible] dissimilis. Item de isto edificio mulieris [illegible] artificium [illegible] sunt [illegible] angeli [illegible] exhibuerunt angeli deo in illa mulieris formatione

Ortodoxi [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] dicunt [illegible] de [illegible] deo si [illegible] de illa costa [illegible] mira [illegible]

quod audeat affirmare. Certissime enim dixit supplementum illud carnis in coste locum. Opponitur de femina ... et adam. Confirmatur ... [illegible] Quia reperit ipsius omnes. Et quamvis creare quo illa et cetera homo et femina [illegible] non in aliis nisi ope dei facta quia deus non per angelos sed per semetipsum operatus est. Sequitur textus Dixitque Adam ut s[upra].

Hic consequenter ostendit formate mulieris dignitatem. Et primo in esse ... hoc nunc os etc. Secundo in esse ... quamobrem relinquet homo matrem et patrem etc. et ita dicitur hic viri. Unde autem dixit ergo Adam statim post revelacionem ... prophetavit et multa ... unde ... Hoc nunc os ex ossibus meis sumptum est ex quo patet quod Adam ... supernaturalis formationis mulieris de costa sua et ... videat ... hoc nunc os id est hoc corpus quantum ad eius ... ex ossibus meis sumpta est, et caro id est corpus quantum ad ... carne ... ex carne mea ... et dicitur caro ex carne ... ista costa de qua facta est mulier ... de Adam ... Et cum aliqua carne ut dicitur infra. Et ... de aliis partibus et veritas ... quia per partes soliditatem et mollitiem intelligentur. Item ad assignandum quod ... ex inferioribus et fortibus. Et sequitur hec vocabitur virago quia de viro acta ... quia de viro sumpta est id est de costa viri facta est et carne quantum ad corpus non quantum ad animam. Quia ... si aliter facta fuisset de anima scilicet quia de anima viri scriptura non tacuisset. Et in hebreo sonat femininum de viro quasi vira. Et quia hic apud latinos non habemus ... virago quasi de viro acta ... ista ... est locutio apud latinos. Quia virago non ... mulierem de viro sumptam et derivata ... magis ... ideo magis proprie dicitur vira ... sermo latinus patitur. Ista autem derivatio magis apparet in hebreo ubi dicitur yssa id est mulier quod ... ab ys quod sonat virum. Et ita dicit Josephus libro primo antiquitatum. Yssa hebraica lingua mulier appellatur. Nomen vero illius mulieris erat Eva quod significat omnium viventium matrem. Subditur in lra. quamobrem id est propter quod ... sive ... Et quamobrem scilicet quia mulier de viro facta est in adiutorium eius, relinquet homo patrem suum et matrem suam non quantum ad dilectionem quia filius non potest denegare parentibus suis. Nec quantum ad subveniendum in necessitate in quo tempore magis parentibus tenetur subvenire ... sed quantum ad ... carnalem copulam et quo ad cohabitationem secundo domum uxoris et ... Quia filius cum est uxoris maritus ... est emancipatus. Et hoc providere sibi et familie sue. Vel relinquet patrem et matrem scilicet quo ad affectum et quo ad coniugale vinculum exclusive. Quia hec due persone pater et mater a principio fuerunt exclusi semper. Et adherebit uxori sue, scilicet inseparabiliter quo ad carnalem copulam. Et tunc bonum servandi uxori sue scilicet non alteri. Et tunc bonum fidei ... excludit patrem et matrem ut dixi a copula matrimoniali. Quia istud nunc ... licitum est ... Quia est ... parentalem. Et hic autem persone ... et consanguinee fuerint licite poterant copulari matrimonialiter a principio ut frater et soror de parentibus Ade. In 17 enim primo Adam genuit Chaim et sororem eius chalmana quam sibi Chaim habuit uxorem. Item bene dicitur adherebit uxori sue inseparabiliter per ... non alteri vidue vel meretrici in quo prohibetur fornicationis peccatum. Et dicitur in singulari uxori non uxoribus in quo prohibetur bigamia. Et dicitur sue scilicet proprie non alie in quo prohibetur adulterium. Et tunc ... dicitur ... institutionem ... illis aliis predictis scilicet crescite et multiplicamini. Quia ... ad bruta ... dicta leguntur. Et congrue per verba Adam a spiritu sancto inspirata est institutio ... Quia in ... est aliquid carnale ut copula carnalis. Et aliquid spirituale ut significatio coniunctionis Christi et ecclesie secundum ...

Yssa
Eva

... ut ... quia ... et ... quibus ... formatum est. In matheo hec ... dicit ... et hoc dicitur ... Adam ... et ... Adam dixit ... per ... prophetavit de ... et de costa ... et quamobrem ... quia ... et ... affectum ... in uxorem ... ad parentes et ... ad ...

... relinquet ... et ... excludens ... et

Chaim
calmana

spiranti Et ideo gerit per verba hominis carnalis a spiritu sancto dicta instituta est. Unde et illa legitur in evangelio tamquam a deo dicta quia ipse ea dictavit sed Adam protulit. Sequitur Et erant duo [illegible] scilicet vir et mulier Et sic prohibetur vitium seductionis in utroque virorum scilicet preci[pue] utrorumque peccandi. Et in utroque uno i. in uno viro videlicet ipse faciendo. Et prohi[be]tur multitudo patrum vel in utroque una scilicet ut utrique habeat corporis alterius potestatem in cor. ad hoc non hic potestatem vir sui etc. Erat autem uterque nudus. scilicet ve[s]te corporali. Sed vestiti erant veste spirituali scilicet innocentie. de qua latrones spoli[a]verunt eum scilicet descendentem ab Iherusalem in Iericho. Sed hic actum notatur corporis fir[m]itatis et impassibilis. Erat igitur uterque scilicet Adam et uxor eius et ambo nudi et non erubescebant in quo notatur ordo servabatur ad deum et obedientia. Unde [ut] Augustinus Nichil putabat velandum quia nichil senserant refrenandum

Et si queritur. unde post peccatum venit ipsa erubescentia

Hic dicitur, Omnia erubescibile est ei qui deinde superesse debet quod per aliquam culpam hic amittit. Et duo erubescibile est quod inferior ei non obedit. Nam [illegible] aut venialis anima sit in principio divino munere dicta erat quod omnibus inferioribus viribus admitti [illegible] et potest omni inferiori caruerit. Et hoc privilegium [illegible] viribus [illegible] ipsa subici suo tantum voluit. Statim autem ut obedientia ei non fuit [illegible] ipsa subiecti [illegible] insurgunt Contra spinas et tribulos [illegible] et omnia ei subiecta [illegible] tempestatibus aqua fluctibus Animalia etiam notitia hominis esse ceperunt. [illegible] Et non solum hec sed etiam vires inferiores inobedientes fiebant. ut eas ratio prior ad libitum ut prius non possit cogere. Sed quia sine [illegible] regimine effrenate [illegible] obediunt fiebant. Et quia hoc donum non sine culpa amisit. ideo [illegible] erubescit. Sed quare magis erubescit in effrenato motu potentie generative quam aliarum virium videmus enim quod nec motiva [illegible] Nec [illegible] ei obedit Nec etiam frequenter sensitiva nec motiva [illegible] hoc [illegible] nec manum ad libitum movet. Nec quietam tenet. Nec alia membra Et tamen de talibus non tantum erubescit sicut de motu generative. Dicendum est quia iustitia originalis qua ratio superior sic inferioribus [illegible] ut nichil in eis contra eius dictamen fieri posset data fuit parenti primo non pro se sola sed pro tota sua posteritate. Unde fuit ei data ut principio totius humani generis. Et ideo quia eam per inobedientiam amisit de[be]bat per [illegible] eo per quod erat principium [illegible] humane. Hoc autem est [illegible] potentie generative. et ideo [illegible] inobedientibus et eius inobedientia etiam magis [illegible] ut [illegible] et deo [illegible] erubescit.

Item amplius de hoc brevissime quod uterque erat nudus et non eru[bescebat] intelligendum quod hoc non erat ex simplicitate [illegible] sicut in parvis pueris contingit in pueris [illegible] qui non erubescunt ex sua conditione. Unde homo a sua formatione fuit perfectus in sua. Et ideo quod istud contingebat ex conditione status innocentie. Quia nullus motus inordinatus potuit contingere in membris genitalibus. Nec aliqua inhonestas in aliis partibus [illegible] ille status. Et ideo nuditas omnium partium corporis non erat eis erubescentie. Sicut et nunc non erubescimus de nuditate manuum [illegible] faciei Et [illegible] non erubescebant quia nichil putabant velandum. Nec aliquid senserant refrenandum. Unde etiam sicut allegatum [illegible] Augustinus. Idem Epistola [illegible] ad Marcellinum de baptismo [illegible] de primis parentibus [illegible] erant et non confundebantur. Nullus enim motus erat in corpore cui verecundia deberetur. Ideo nichil putabant velandum ut dictum est.

[illegible] ad [illegible] capitulo [illegible] de [illegible] quia ad [illegible] peccatum ad hoc

Istud [illegible] sit ut opinor [illegible] uterque erat innocens et nudus. Sed adhuc credo [illegible]

5

Circa litteram istam

Formavit dominus deus hominem de limo terre et inspiravit in faciem eius spiraculum vite et factus est homo in animam viventem

Utrum anima humana sit composita ex materia et forma. Et videtur primo quod sic, esse agens cuius actio non est sua substantia est agens non per se totum sed per aliquid sui. Et loquitur de per se agentibus [illegible] omnis agens, sed anima est actio non sua substantia, ergo anime, ergo anima habet aliquid sui per quod agit, ergo non est omnino simplex sed composita. Item anima est movens corpus. Et nichil idem secundum se est movens et motum, ergo anima est substantia per corpus [illegible] humana sed [illegible] ipsa est substantia per corpus, habet quod patitur et in parte, et quod agit et in [illegible] et sic [illegible] [illegible] ergo in actio et passio dicuntur [illegible] opposita [illegible] accidens non [illegible] [illegible] opponitur per principium. Item [illegible] in libro [illegible] in hoc [illegible] [illegible] anima [illegible] pro [illegible] [illegible] naturale est. Item in homine anima et [illegible] anima [illegible] substantia spiritualis simplex indissolubilis. Item omnis essentia nobilior [illegible] anima est substantia [illegible] potentia [illegible] [illegible] nobilis sed intellectus potentia anime et est [illegible] sine potentia [illegible] simplex ergo omnis essentia [illegible] simplex. Item anima humana est ad ymaginem dei [illegible] simplex ergo [illegible] anima humana habet [illegible] ad quandam ymaginem ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] voluntas [illegible] anima essentia [illegible] [illegible] pater et filius et spiritus sanctus una essentia. Sic ergo pluralitas [illegible] repugnat simplicitati essentie divine, ita nec pluralitas virium repugnabit simplicitati anime humane. Item si forma [illegible] esse simplicem, non compositam ex materia et forma et ibi esse [illegible], [illegible] [illegible] non potest anima humana esse simplex, non huius forma [illegible] [illegible] [illegible] forma.

Ad hanc questionem potest dici quod anima humana dicitur composita ex materia et forma [illegible]. Nullam autem habet [illegible] materiam et formam sicut dicuntur corpora habere materiam et formam, sive sint celestia sive inferiora, materia enim corporalis [illegible] est [illegible] [illegible] ad [illegible] non est [illegible]. Et ideo in [illegible] [illegible] [illegible] philosophus simpliciter [illegible] esse absque magnitudine loquitur de materia corporali. Ad obiecta autem in contrarium [illegible] [illegible] simplex quod dicitur de anima et angelo intelligitur in comparatione sed ad corpora que habent compositionem ex partibus quantitativis [illegible] quod corpus est ex corporibus [illegible] [illegible] in infinitum. Sed non dicitur simplex absolute. Sic enim soli convenit deo esse simplicem.

Ad illud autem quod dicit [illegible] [illegible] animam esse indissolubilem et ita non compositam, [illegible] quod compositum ~~dissolubile~~ secundum intellectum est dissolubile sed non quod [illegible] sit extra parte, et sic anima secundum [illegible] est indissolubilis quia non desinit esse [illegible] cum [illegible] de anima [illegible]. Et ideo non est de [illegible] anime dissolutio [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Ad aliud [illegible] licet essentia dicatur nobilior quam sua potentia [illegible] quod potentia dependet et ab essentia, et non econverso. Non tamen in simplicitate opposita compositioni [illegible] esse nobiliorem. Anima sicut intellectus est simplex ad [illegible] [illegible] ita anima simplex est comparatione ad [illegible] et [illegible] [illegible]. Ad aliud, licet anima dicatur ad ymaginem divine trinitatis [illegible] [illegible] [illegible] quod hec non est tota ratio absolute simplicitatis. Anima pluralitas est talium virium, memorie, intelligentie et voluntatis, que sic [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] a memoria et voluntate ab utroque, [illegible] autem intellectus possibilis non est anima humana ad ymaginem. Non enim in deo est intellectus possibilis, sed [illegible] materialis. Et ideo [illegible] loquendo licet illa pluralitas attestatur [illegible], non [illegible] [illegible] compositionem essentie, [illegible] pluralitas attestatur compositioni essentie.

[illegible] simpliciter

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] pluralitas virium est unius essentie

Utrum anima humana possit habere aliquam aliam causam efficientem preter deum

preter deum / Et videbatur quidam quod sic volens dicere angelos in-
telligencias efficientes animarum racionalium. Et hoc arguens quod medie sunt inter
deum et animam racionalem, et hoc posse super eas consulendo movendo sed
aliquid generare motum. Sic ergo videtur se habere actus ad actum, sic potencia ad potenciam
et sic ad sibi. In oppositum primo 32 cum finxit singillatim
corda eorum. Effingendo cum intelligitur fieri. Et per corda intelliguntur anime.
Ergo anima humana habet deum causam efficientem. Item de sola humana anima dicitur hic
in ista [illegible] Respondeant quod sic cum spiritu vite. Ergo ipsa sola per progenitura dei
facta a deo non habet aliud principium nisi ipsum deum auctorem eius. Item ex quo
anima racionalis de nichilo est creata sicut et alie creature, ergo non potest habere aliquam
creaturam efficientem, cum creaturae non sit esse de nichilo, et ita esse sibi datum sit et
non prius. Item anima racionalis sicut angelica natura in hoc perfecta quod non
habet finem cum habeat principium, ergo venit ab alio cum sint equales conditionis in esse
perfecta. Ergo sicut angeli [illegible] philosophi [illegible] error dicentes quod primi angeli motores [illegible]
est in [illegible] motus celi. Et angeli anime [illegible] principium est anima
celi. Unde dicunt quod omnes virtutes procedunt a celo ad inferiora, sicut [illegible]
sicut est corporis compositis et generatis. Quod [illegible] sufficit in comparacione [illegible] Secunda
sicut dat animam augmentativam augmentabilibus. Tercia dat animam vivam ceteris vivis et
vocant animam vivam sensibilem. Quarta vero dat animam racionalem [illegible] loquentibus. Hec vo-
cant fieri [illegible] et mediante [illegible] celo super terram. Et sic si [illegible]
tor a motore [illegible] in toto orbe movetur [illegible] et destruitur motum [illegible]
Sic si motus celi quiesceret per punctum hoc periret mundus et destruerentur omnia
que in ipso sunt. Et sic humanum corpus [illegible] ex [illegible] habet [illegible] Ita
et celum cum suis [illegible] habet [illegible] dicitur anima mundi. Non intelligitur
philosophi quod ista corporalia facta sunt [illegible] anime racionales que est separabilis et non
[illegible]. Nec quod tamen [illegible] esse celestis et superiores et [illegible] hominis [illegible]
[illegible] motum. Et quod in homine est potencia movendi sine voluntate non dependens
a motore celi. Nullatenus ergo causam efficientem est ponere anime racionalis nisi
deum. Nec anima [illegible] angeli dicitur anima mundi. Nisi tamen ipse deus dicitur
anima mundi. Unde licet angeli vero habent aliquem movendi [illegible] hic
[illegible] si [illegible] Sic [illegible] in operacione [illegible] consulere
consentire et non consentire. Ita [illegible] in operacione anime consentire et non con-
sentire angelo consulenti. Sed aliqui [illegible] posuerunt philosophi [illegible] pre-
[illegible] ab uno simplici non procedit immediate nisi unum simplex. Et intelli-
gencia angelica sit immediate a deo. Anima vero racionalis mediante angelo.
Sed [illegible] simile de motore corporali ad sua mota et motore spirituali angelo
angelus ad [illegible] spirituales. Quia motor corporalis qui est lux [illegible] movet
corpora [illegible] Motor vero spiritualis movet [illegible] spirituales ut an-
gelus [illegible] animas racionales exercendo ad [illegible] non compellendo
ut [illegible] inducendo. Sed [illegible] voluntas [illegible] tamen [illegible] super [illegible]
[illegible] spirituales. Sed non [illegible] Quia nec dicitur anima racionalis ab ani-
[illegible] a [illegible] effectu. Cum sit [illegible] ipsi hominibus [illegible] est in
brutis et vegetabilibus sine aliis [illegible] Notandum autem super auctoritatem angeli
in libro de [illegible] Est vero [illegible] anima racionalis quo ad hoc [illegible]
[illegible] habet modum procedendi in esse. Ut sic anima Ade infusa est creando cor-
pori formato de limo terre prius habet in hoc celo. Sic anima cuiuslibet alterius
hominis cum corpus [illegible] formatur humano creando corpori infunditur.
[illegible] quia corpus consimile producit cui datur forma a deo [illegible] Animas ergo
hominum non esse ab [illegible] intellectuales [illegible] Nec simul [illegible] sic Origenes
fingit. Neque cum corporibus per coitum seminantur sicut luciferiani et [illegible] et aliqui

[illegible] hoc [illegible] animam racionalem [illegible]

Aliqui [illegible]

Alb[ertus] bygmundi

[illegible]

latinorum philosophos affirmat quod materia congruentia sumitur | Sed dicimus corpus tantum per coniugii copulam seminari, creationem anime vero solius creatoris omnino nosse. Quod formato in corpore animam creari et infundi | vt viuat in vtero homo ex anima constans et corpore | vt egrediatur viuus ex vtero plenus humana substantia et hoc [illegible]
Vnde si queritur vtrum anima rationalis sit ex traduce, hoc est vtrum anima rationalis sit ex propagine et origine ducta ex altero | Respondetur quod non | Et notandum quod tradux est dictum ex altero ducta propagatio [illegible] vnde traductio duo importat scilicet originem et diuisionem Et requiritur [illegible] in qualibet anima [illegible] per diuisionem seminis Et ideo non potest dici anima traduci ab aliquo. Quia ab eo non potest originem recipere [illegible] dicitur autem aliquid duplex traduci [illegible] vt [illegible] corporalis materie [illegible] anima autem [illegible] nec est corpus [illegible] corporalis [illegible] Et ideo traduci non potest [illegible] dicimus quod animas esse ex traduce vel ex propagatione et origine ex alio [illegible] sit in generatione [illegible] que est per diuisionem seminis | Sed dicimus [illegible] animam rationalem de nichilo creatam [illegible] corporis [illegible] in [illegible] ad [illegible] infundi [illegible] de terra [illegible] et non est [illegible] quod anima sit de anima per quod datur intelligi quod anime rationales non sunt de anima [illegible] traduce [illegible]

Et sequitur de causa finali anime rationalis / dicimus quod finis principalis [illegible] principalis beatitudinis [illegible] ad [illegible] vult omnes homines saluos fieri et ad agnitionem veritatis venire, [illegible] anime rationalis [illegible] est vt intelligeret summam bonitatem intelligendo amaret et amando possideret ac possidendo frueretur, [illegible] vt intelligeret [illegible] ad intelligentiam [illegible] ad voluntatem [illegible] et [illegible] ad memoriam [illegible] memoria [illegible]

Vtrum anima sit vna vel plures in tribus potentiis vegetabili sensibili et rationali. | Et quod sit vna arguitur sic [illegible] ad [illegible] sic [illegible] in homine [illegible] a vegetabili sensibili et rationali [illegible] vegetabilis sensibilis et rationalis [illegible] | [illegible] impeditur per actum alterius [illegible] impeditur ab actu alterius [illegible] vegetabilis sensibilis et rationalis | Sed contra [illegible] embrione [illegible] in infusione anime rationalis [illegible] quod [illegible] potentie [illegible] vegetatiue et sensitiue [illegible] sensibilis et rationalis [illegible] anime [illegible] vegetabilis sensibilis et rationalis
[illegible] corporalis et incorporalis [illegible] rationalis [illegible] Et [illegible] quod vna est substantia in homine [illegible] vnde anima rationalis [illegible] et [illegible] de anima et spiritu | [illegible] de embrione [illegible] non sit [illegible] corporis [illegible] anime [illegible] animal [illegible] a [illegible] | Et [illegible] vt distinguitur a corpore [illegible] | Non vt [illegible] Nam [illegible] vt [illegible] Ad aliud [illegible] non est [illegible] corporalis et incorporalis [illegible] corporalis non est [illegible] anime rationalis

Virtus autem sentiendi que dicitur esse anime separari cum corpore unius esse et eius potentia intellectiva. Et licet separabilis ex ratione qua est sensibilis tamen separabilis ratione esse in qua fundatur. Ista vero sensibilis licet in generali conveniat cum sensibili in brutis. Et in brutis est corporalis [illegible] per hoc est in homine corporalis. [illegible] in brutis non ordinatur [illegible] ad [illegible] corporalis [illegible] tempus [illegible] sentiendi [illegible] cum tempore corporis. Non sic autem est de homine. [illegible] Et [illegible] solum est ad [illegible] [illegible] corporalis [illegible] ad [illegible] intellectualis. Et ulterius ad hoc quod sunt [illegible] cum virtute intellectuali ut [illegible] sicut [illegible] et [illegible]. Item [illegible] philosophi [illegible] [illegible] separari per corpus sed alia separari a corpore sicut per corpus.

Item prout visum est deus creavit animas humanas separatim et non omnes simul ab initio in Adam. Et hoc potest intelligi duplex vel quod non omnes simul cum anima Ade vel quod non omnes ex anima Ade. [illegible] quidam hereses dicebant dicentes ut [illegible] in utero homo sic ut [illegible] corpore completo et formato [illegible] [illegible] elegit nos in ipso [illegible]. Item Origenes in epistola ad Ephesios [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] omnes in deo fuisse dicit quasdam animas fuisse [illegible] ideo [illegible] fuisse electas. Item si [illegible] esset [illegible] in eis sicut non sunt in angelis. Ergo ut [illegible] et hec potentia [illegible] ad deum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in malicia et bonitate et inseparabiles [illegible] [illegible] cum [illegible] sunt in malicia et bonitate [illegible] [illegible] corporis ad [illegible] [illegible] [illegible] esse [illegible]. Item [illegible] ad Ro. ix. Cum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] aut mali [illegible] [illegible] electorum propositum dei maneret. [illegible] [illegible] aliquid non fuit [illegible] [illegible] [illegible] boni vel mali agentes. Et si [illegible] [illegible] [illegible] Genesis ii. [illegible] Requievit deus ab omni opere quod patraverat [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Beda [illegible] non condidit [illegible] [illegible] [illegible] administratorem illorum [illegible] [illegible] [illegible] sunt. Et si [illegible] [illegible] est de [illegible] [illegible] [illegible] sunt angeli [illegible] [illegible] [illegible] sunt separatim [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] sunt anime [illegible] [illegible] omnes sunt [illegible] de [illegible] a [illegible] [illegible] [illegible] esse [illegible] [illegible] [illegible] simile de angelis et animabus [illegible] angelis [illegible] [illegible] aut vegetabilibus [illegible] corporibus sicut [illegible] corpus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] angelice [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut intelligere [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] corporibus [illegible] et [illegible].

Item anime habent locum corporalem. [illegible] quod in loco corporali aliquid esse [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] per [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] diffinitionem [illegible] [illegible] [illegible] esse autem in loco [illegible] [illegible] tres modos distinguitur [illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible] rei et loci. Esse vero [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible] in loco [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] anima [illegible] esse in loco. Et [illegible] est per [illegible] [illegible] non habent [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] esse in loco [illegible] differentie [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sunt quod adest loco [illegible] tum est [illegible] [illegible].

Si autem quaeritur utrum sit aliquis locus spiritualis animarum, dicit Augustinus 2° [illegible] Augustinus in [illegible] lxxxiii q. [illegible] non dicimus res esse in deo sicut in loco, [illegible] cum ita sint res in eo ut dicitur locus corporis locus [illegible] longitudine et altitudine [illegible]. Item
si est aliquis locus spiritualis [illegible] fundatur in spiritu con-
[illegible] spiritualis [illegible] fundatur in spiritu [illegible]
de illa spiritu [illegible] loco [illegible] et abire in infinitum [illegible] apparet
[illegible] loci [illegible] spiritu [illegible] fundatur et
[illegible] locus et dicitur [illegible] simpliciter et si [illegible] esse
[illegible] spiritus [illegible] et ad ipsum mo-
[illegible] spiritualis. Et sic dicitur a b [illegible]
[illegible] circumscriptus et incircumscriptus. Et hoc dicit [illegible]
[illegible] re spirituali. [illegible] illa [illegible] est de re spirituali.
Et dicit b Augustinus in [illegible] de [illegible] ad [illegible] spiritualibus [illegible]
quo ad [illegible] tempore [illegible] in aliquo tempore. [illegible]
[illegible] proponitur [illegible] dicitur [illegible]
locus spiritualis et locatum. Sic locus corporalis et locatum. Et dicit [illegible] Iohannes
angeli sunt intelligentiae in locis spiritualibus existentes. Et sic [illegible] intelligi [illegible]
ut [illegible] intelligere ab alia [illegible] ad
[illegible] omnia [illegible]

Deinde sit quaeri de ordine animae rationalis in universitate creaturarum. [illegible]
[illegible] per ordinem intelligentiarum debent [illegible] ordo animarum [illegible]
[illegible] creaturarum corporum [illegible]. Et videtur quod post ordinem [illegible]
angelicae debet esse ordo animae rationalis intelligentiae, et angelica est substantia incorporea
separata a corpore. [illegible] incorporea sit [illegible] corporea. Et separata a
corpore separabilis a corpore [illegible] separabilis [illegible] substantia dignior inseparabili. Anima vero
rationalis sit substantia separabilis a corpore non dependens [illegible] esse [illegible] anima rationalis
collocari [illegible] in universo post angelicam intelligentiam et ante sensibilem [illegible] et vegetabilem
et habet [illegible] corporalem [illegible]. Item [illegible] motus mobilis [illegible] illud [illegible]
est [illegible] mobile. [illegible] sit mobile et anima sit [illegible] motum et maxime
anima rationalis. [illegible] in universo ipso corpore. [illegible] post
intelligentiam angelicam [illegible] condita [illegible] debet esse ordo animae rationalis
et non [illegible] ut visum est [illegible]. Item anima rationalis est condita ad imaginem
dei ut [illegible] est [illegible] debent habere ordinem [illegible] et
[illegible] appropinquatur ad deum. [illegible] anima rationalis [illegible] ordinari post deum [illegible]
intelligentiam angelicam [illegible] aliquam [illegible] influentiam super animam rationalem [illegible]
et illuminationem. Item cum anima rationalis [illegible] spiritualis [illegible] comparatur
ad [illegible] corpus. [illegible] corporibus. [illegible] corpora [illegible]
[illegible] ad illud tanquam ultimum [illegible] anime rationalis [illegible] corpore [illegible]
humano est potentia ad actum perfectionis [illegible] sit in corpore [illegible] potentia ad [illegible]
sensibilem vel vegetabilem. Et est in corpore humano potentia ad actum [illegible]
[illegible] significationis. Item in corpore [illegible] ordinata ad [illegible] cor-
poris [illegible] rationalem [illegible] non est in alio corpore. [illegible] corpus humanum est
dignius [illegible] ad [illegible] aliis corporibus. [illegible] dicitur [illegible] est in corporibus infe-
rioribus [illegible] in corporibus [illegible] illa corpora digniora videntur esse
[illegible] corpore [illegible] corpore [illegible] aliis corporibus [illegible]
ad hoc [illegible] corpus celeste ad hoc humanum corpus ordinatur. [illegible] Iob 14
[illegible] resurget [illegible] donec atteratur celum [illegible] celi [illegible] ex [illegible]
[illegible] ad [illegible] corpus humanum [illegible] celi non est aliud [illegible] status eius
[illegible] mobile [illegible] ad non est [illegible] motus eius ordinatur
ad [illegible] et in [illegible] superiora corpora sunt ordinata
ad corpus humanum tanquam ad ultimum. [illegible] ad Romanos viii Expectatio
creaturae [illegible] filiorum dei expectat. Et post [illegible] Omnis creatura

Ro viii Cap.
[illegible]

ingemiscit et parturit usque adhuc. Ubi dicit glossa omnia elementa cum labore sua explent officia. Dicit sol et luna non sine labore statuta sibi implent spacia, quorum causa nos sumus, quiescent nobis assumptis. Ergo etiam illa corpora ordinata sunt ad corpus humanum. Ergo cum corpus humanum ordinatum sit ad animam, videtur quod anima rationalis ultimum in universo, et non statim post intelligencias angelicas creata. Hoc etiam ostendit ipsa conditio eius in operibus primis. Nam post omnia dicitur quod fecit deus hominem, et ostenditur sua conditio et quo corporis, et quo anime, per hoc quod sequitur in littera ibi post ex parva: formavit deus hominem de limo terre et inspiravit in faciem eius spiraculum vite. Et forte dicitur quod quod est anime rationalis sequitur quod anima est secundum hunc modum, sed non secundum quod spiritus, quia ut sic non in hoc dependet, nec comparatur ad corpus, et ita videtur quod aliud ordinem anima habere debet. Secundum hoc conveniens quod dicit beatus Augustinus super Genesim quod hoc spiritus rationalis inter ad corpus est inclinatus. Ergo anima rationalis prout est spiritus cum ad hoc habeat aliquam inclinationem ad corpus et possibilitatem ut sit pars hominis, efficitur ordinabilis in universo et ordinatur ab eo ordine. Ergo erit finis sine tamen creatura. Ad hoc dicendum et ad intellectum eius dico quod anima rationalis hoc modo ordinabilis in universo tamquam ultimum. Et sic primo esse non habebit angelus coniungitur cum corpore, licet non creatur et inde confunditur. Et sic secundum quod spiritus non habet aliquem ordinem nisi in opere sex dierum. Ad primum autem quod obicitur in contrarium, dicendum quod licet incorporeum dignius sit corporeo et separabile inseparabili, non tamen secundum hoc attenditur ordo in universo. Anima non habet esse angeli ens in corpore. Et sic habet esse respectu corporis. Et ergo rationalis ordinatur secundum esse totum in universo sicut et sensibilia et vegetabilia. Ad id autem quod secundo obicitur, illud quod est primum motum est dignius etc., dicendum quod verum quando est illud quod dignius est corpore suo. Anima et dignior est corpore suo, sed licet forma sit dignior, fluere non tamen procedit secundum fluxum quo fit etiam. Sic nec anima rationalis precedit suum corpus, quia est perfectio corporis organici potentia vitam habentis. Ad tertium dico quod licet anima condita sit ad ymaginem dei. Et ita quodam habet immediationem ad finem, non tamen in universo ordinatur propter habitudinem essentialem ad corpus, quia anima consistit inter medium quoddam inter corpus et deum, ut ipsa posse ordinatur ad deum, corpus autem mediante ipsa. Anima vero per contemplationem et dilectionem suam fertur innatur ad deum. Corpus vero licet ex parte sua non tendat deorsum, habet tamen ex parte anime rationalis ut trahatur sursum ad immortalitatem in qua post ad hunc quo deo assimilatur.

Dictum est de anima secundum se et conditionibus eius. Nunc dicendum est de ea

secundum comparationem ad corpus, et primo quantum ad generationem quare vere sit coniugibilis. Et videtur quod non, quia quecumque contraria sunt completa in suo genere non habent possibilitatem quod uniantur ad ultimum eius, sicut ignis et aer ut sunt in sua spera completa sunt in suo genere. Secundum hoc possibilitatem quod uniuntur ad aliquid unum in natura. Cum ergo anima rationalis et corpus humanum se habeant ut extrema completa in suo genere, in genere enim corporum est complexissimum corpus, in genere incorporeorum vite completum eius est anima rationalis, ut per se potens subsistere. Ergo quod vi ea non habent possibilitatem ad ultimum eius in una, hoc omnino coniugibilia in unitatem nature sunt per hoc. Ergo anima rationalis et corpus illud non sunt coniugibilia. Item hoc videtur ex similitudine microcosmi et magnicosmi. Nam non fit unum ex motore celi et celo. Ergo pari ratione ex motore corporis humani et corpore humano. Item ostendit beatus Augustinus in libro de anima et spiritu dicit: sunt quedam similia secundum supremum corporis et infimum anime, quibus sine unione confusione personali unionem facile coniungi possunt, et alia cum gaudet similibus. Sed anima que vere spiritus est et caro que vere corpus sunt extremitatibus conveniunt in fantastico anime, quod corpus non est, sed simile corpori, et sensualitate carnis que vero spiritus est sine qua fieri non potest. Item in eodem convenientissima sunt media carnis et anime, scilicet sensualitas carnis que maxime ignis est. Et similitudo spiritus quem igneus vigor dicitur et celestis origo. Mire conectunt carnem et animam. Spiritus vite et limum terre. Dicit libro de anima hoc ca. formavit deus hominem de limo terre et inspiravit in faciem eius spiraculum vite

xiij

Item omne illud quod communicat alteri in passionibus convenit in unum cum eo. Sed anima et corpus communicant in passionibus, ergo coniunguntur in unum. Quod autem communicent in passionibus patet per hoc quod ad mutationem factam in corporibus sequitur immediate mutatio in animabus et econverso ut in gaudio et tristicia et huiusmodi passionibus. Item omne quod continet aliquid et salvat per modum forme facit unum cum illo quod continet et salvat. Sed anima continet et salvat corpus, cuius signum est quia ea recedente [illegible] destruitur et dissolvitur corpus; ergo anima est perfectio corporalis. Ad hanc questionem que querit [illegible] anima et corpus sint coniungibilia et veniant in unum ut sint una natura [illegible]. Dicendum quod sunt coniungibilia et veniunt in unum ut sint unum. Ad primum dicendum quod licet unumquodque in suo genere sit completum nec requirat [illegible] perfectionem sui generis ut corpus non requirit [illegible] perfectionem corporalem in natura, vel anima perfectionem spiritualem in natura, simpliciter requirit corpus perfectionem spiritualem, sive animalem que est [illegible] vita et hec est perfectio nobilior predictis. Nec est simile de aliis duobus perfectis quorum unum natum est per se subsistere sine alterius adiumento, talia cum duo non dicuntur [illegible] natura [illegible] unibilia ut ignis in sua spera et firmamentum in sua spera sic se habent [illegible]. Admittatur [illegible] ab altero quantum ad terminationem figure vel quantum ad [illegible] motum. Ad id vero quod obicitur de comparatione magnetis [illegible] et [illegible], dicendum quod in [illegible] non est comparatio corporei ad incorporeum nisi secundum [illegible] moventis et moti. Corpus enim illud non indiget ut subsistat per creaturam illam incorpoream sed tamen ut moveatur. Corpus vero humanum indiget anima, non tamen ut moveatur, sed etiam ut in esse in quo est subsistat et perficiatur. Et ideo duplex est hic comparatio ut mobilis ad motorem et perfectibilis ad suam perfectionem, unde unum ex esse [illegible] sequitur.

Deinde supposito quod uniatur et coniungatur in unum natura queritur utrum coniungantur sine medio aut per medium. Et videtur sine medio, quia unibilitas ut videtur est sine medio [illegible] essentialis inter animam et angelum, ergo cum anima uniatur corpori unibilitate [illegible] essentiali, [illegible] essentia unitur sine medio. Sed ergo anima corpori per essentiam. Sed quod unitur sua essentia unitur sine medio. Ergo [illegible] sine medio. Item inter animam et [illegible] et unitur non intercedit medium. [illegible] et [illegible] anima non sunt [illegible] est necesse intercedere medium in [illegible].

In oppositum arguitur per [illegible] sententiam ex [illegible] philosophorum. Cum enim quanto magis sunt distantia [illegible] ut ignis et terra non conveniunt nisi per medium, aqua non et terra dicuntur in [illegible] convenire [illegible] sine aliis que non inter se distant. Item si dicatur quod [illegible] immediate cum terra in [illegible] [illegible] hoc non est [illegible] terra cum illa non est pure terra. Sed est compositum ex aliis. Item licet [illegible] dicuntur denominari ab illo, ergo que distant ad invicem quanto magis distant tanto magis indiget medio. Ergo cum corpus et anima [illegible] maxime distent [illegible] indiget medio ut conveniant in unam naturam.

Item anima [illegible] ad hoc quod coniungatur corpori exigit dispositiones aptitudinis quibus fit aptum corpus ad receptionem ipsius anime. Hoc autem non est nisi propter maximam dissimilitudinem eius ad corpus; ergo anima [illegible] et corpus [illegible] aliquod medium. Ad quod dicendum quod anima [illegible] coniungitur suo corpori ut motor suo mobili et velut perfectio formalis suo perfectibili. Prout autem est motor habet ponere media [illegible] quibus movet corpus [illegible] est organum anime. Et illa [illegible] [illegible] ponimus pro medio. Item [illegible] que dicuntur vitalis et animalis [illegible] [illegible] actum vivendi per corpus. Et autem modo quo anima est perfectio et corpus perfectibile licet [illegible] dispositiones [illegible] que dicuntur quodammodo media, non tamen exigit medium in [illegible] sed [illegible] principaliter unitur anima corpori. Quod autem [illegible] dispositiones medias in aptatione patet per hoc quod dicit [illegible] quod [illegible] vegetativa et [illegible] formativa ac organica [illegible] non posset esse nisi esset aliquis [illegible] [illegible] ipsa fierent. Et ideo in aptitudinibus sunt quedam media, in [illegible] [illegible] principaliter iungitur anima corpori. Ad illud vero quod obicitur [illegible] [illegible] in oppositum [illegible] [illegible] [illegible] essentia ipsius anime non est per [illegible] licet principaliter uniatur. Item licet anima sit incorporea et ipsum [illegible] unitur sit corpus, [illegible] tamen [illegible] medium [illegible] eius esse [illegible].

[illegible] anima unitur sine [illegible] [illegible]

[illegible]

distinguitur unum ab altero ut incorporeum ex parte sua habet medium [illegible] sic anima habet medium ex una parte vires animales et vitales et naturales. Et corpus ex alia parte habet [illegible] spiritus [illegible] et illud [illegible] quam motor et organum quod est mobile [illegible] / Et illud [illegible] quod obicitur de materia et forma [illegible] illos [illegible] medio [illegible] licet alio medium habent [illegible] in aptatione [illegible] anime rationalis et corporis [illegible] et [illegible] corpus ipsa medium utrobique intendunt ut visum est / in [illegible] est medium inter animam et corpus

naturalem / sicut vitalem / animalem

Consequenter videndum est utrum eo modo quo habent medium habeant unum vel plura per maximam distantiam. [illegible] anima rationalis est ultimum in genere incorporeorum [illegible] corpus humanum [illegible] in genere corporum sit ultimum [illegible] sit unum ex parte anime et aliud ex parte corporis [illegible] plura utrobique. Et [illegible] ex parte anime et unum ex parte corporis [illegible] in libro de anima et spiritu [illegible] rationalem et corpus. Ex parte anime rationalis est [illegible] sibi mediante [illegible] anima operatur. Ex parte corporis est spiritus ergo utrobique sufficit unum medium.

Contra

Oppositum / Anima rationalis est [illegible] incorporea [illegible] separabilis sine [illegible] dependens a corpore. Corpus vero [illegible] organum [illegible] corruptibile est totum compositum ex elementis complexionatum. Ex parte [illegible] incorporea [illegible] inseparabilis a corpore scilicet vegetabilis. Et [illegible] incorporea [illegible] inseparabilis scilicet sensibilis et ista due sunt media. Ex altera vero parte est corpus compositum ex elementis non complexionatum et corpus non compositum ex elementis et illa duo sunt media. Et [illegible] anime rationalis et [illegible] corporis duo ex una parte et duo ex alia [illegible] corpus [illegible] compositum ex elementis et [illegible] est corpus compositum ex elementis [illegible] complexionatum [illegible] ad [illegible] eo modo quo [illegible] esse media [illegible] habent media [illegible] quod obicitur in [illegible] in libro de anima et spiritu [illegible] medius [illegible] ad [illegible] et motum [illegible] ubi [illegible] unum medium [illegible] ex parte anime et aliud ex parte corporis. Ex parte anime [illegible] ex parte corporis [illegible] Et [illegible] corporis [illegible] compositum [illegible] corpus [illegible]

Consequenter querendum est de modo unionis anime rationalis cum corpore

Cum enim multiplex sit modus coniunctionis. Est enim unum compositione quo materia et forma uniuntur

- Unum continuatione sicut partes quantitatis continue
- Unum contignatione sicut ligna et lapides in domo
- Unum colligatione sicut membra in corpore
- Unum commixtione sicut elementa in elementato
- Unum complexione sicut humores in corpore complexionato
- Unum impressione sicut figura in cera et
- unum impletione sicut spiritus in [illegible] / pot[est]

separa[illegible] aliquo istorum [illegible] dicitur anima uniri corpori. Et [illegible] forma [illegible] anima habet [illegible] corpus ut [illegible] fides catholica [illegible] ergo non alius possit [illegible] et [illegible]

Dico quod hec unio [illegible] est anime et corporis [illegible] forme cum materia. [illegible] distinguendum [illegible] forma est forma [illegible] que perficit [illegible] forme elementaris [illegible] in talibus forma perficit semper totum [illegible] et qualibet pars [illegible] totum [illegible] est ignis et qualibet pars ignis est ignis. Et ad hunc modum [illegible] forme naturales [illegible] sunt [illegible] in metallis et [illegible] mineralibus [illegible] aurum et qualibet pars auri aurum [illegible] est de omnibus formis naturalibus [illegible] Est [illegible] forma [illegible] que perficit totum et partes [illegible] anima sensibilis in brutis et vegetabilis in plantis [illegible] cum animal est [illegible] nulla pars animalis est animal [illegible] qualibet pars plante vegetatur [illegible] planta [illegible] Est hec forma [illegible] Est autem 3a forma que perficit totum [illegible] quod nulla eius pars [illegible] rationalis. Et [illegible] est homo [illegible] nulla pars hominis est homo [illegible] ergo intellectum [illegible] nulla pars hominis [illegible] in plantis [illegible]

formis naturalis / rationalis

et sensibilibus non sic erat, sed per vegetativam et non sentiebat. Et ideo ipsam formam que perficit totum corpus [illegible] nulla partem sed ultima in genere formarum naturalium. Et est finis distinctionis et individuationis [illegible] naturalis, sicut per hoc potest patere quare videtur esse ad hoc et ad obiectum secundum quem obiectum [illegible] cum quedam sit plenitudo anime et corporis et forme ad materiam est secundum dispositionem secundum modum [illegible] dictum. Et est cum hec anima aliquid potest secundum materiam quod non est dicendum in forma, semper naturalis [illegible] inde non est ubi actus materie. Sed actus naturalis corporis completur in forma naturali que forme dicitur forma corporalis. Sic ergo habet [illegible] modum unionis. Et ideo vocat [illegible] Verdus ipsam unionem ipsius cum virtute naturali ad [illegible] [illegible].

Consequenter est dicendum de modo essendi in corpore. Utrum anima sit ita tota in toto corpore quod in nulla parte secundum essentiam. Aut in una secundum essentiam, in aliis secundum virtutem.

Quod autem sit in toto ita quod in nulla parte videtur philosophus quod actus anime vegetabilis nulli parti convenit. Nulla enim pars dicitur intelligere corporis. Nulla pars dicitur homo, sed totum dicitur homo, totum dicitur [illegible].

Et cum anima est substantia incorporea et non situatur. Et est in corpore et non aliquo locatur. Cum ergo non totum erit secundum partem in uno loco et secundum partem in alio, ergo anima cum sit [illegible] in loco, erit secundum partem in loco huius partis, ergo paris ratione in locis aliarum partium. Et ita erit ubique in corpore, secundum esse in loco corporali [illegible] dicitur [illegible] ratione corporis. Ergo erit in qualibet parte corporis. Et dicitur in libro de spiritu et anima quod est in qualibet parte corporis non in maiori [illegible], nec in minori minor.

Quod autem sit solum in aliqua parte corporis videtur philosophus quod a corde fit processio et expansio caloris vitalis per totum corpus in vigilia, et in sompno fit reditio ad [illegible]. Et per simile accipitur quia sicut rex est in una parte regni sui per essentiam et in aliis per potentiam, anima ita est sicut in corpore sicut rex in regno. Ergo in una parte corporis est per essentiam, in aliis per potentiam. Sed hoc non est nisi in principali. Principatus autem per actionem motus est cordis. Ergo est in corde.

Sed cum virtus anime est semper ubi substantia eius, ergo cum sit in qualibet parte corporis erit semper in pluribus locis simul. Et virtus non separatur a sua essentia, ergo erit simul in singulis partibus. Sed virtus non erit secundum essentiam in corde. Preterea videmus autem impedire in capitibus [illegible] principalibus que pertinet ad cognoscendum naturaliter per impedimentum existens in capite aut in cerebro. Ergo si est anima aliquibus principaliter deberet esse in capite. Et preterea hoc per simile. Sicut enim deus dicitur esse in celo ubique principaliter tamen in celo quod est [illegible] per [illegible]. Sic anima [illegible] in mundo corpore principaliter vero in [illegible] parte. Sed hec est caput. Ergo anima in capite, hec [illegible] omnia sunt organorum sensibilium sunt in capite. Ergo anima est in capite.

Ad hoc [illegible] modo dicimus quod est loqui de anima rationali ut ratione essentie, vel ratione quantitatis virtutis. Similiter est loqui de ea ut ratione situationis et ut agens in corpore. Sic ergo fuit sermo de anima rationali ut est perfectio. Dicimus quod est tota et perfectio totius et nullius partis. Si vero fuit sermo de anima in ratione agentis, dicendum est quod diversa est eius actio. Habet etiam actus intellectuales et secundum hoc duplicat actiones. Est enim quedam intelligere non dependens aliquo a corpore et quantum ad illud actum non dicitur esse in parte corporis nec in toto. Alio vero non dicitur intelligere cum fantasmate et secundum hoc [illegible] media cellula capitis logistica sive rationalis. Et hoc modo dicitur [illegible] sibi partem corporis in parte capitis. Et sic videtur aliud intelligere. Quia dicit philosophus. Quia sicut videtur de textu et consimile ac intelligere [illegible] modo intelligere dicitur anime non convenienti [illegible]. Alio vero potest [illegible] et si hoc potest intelligi ut ratione motus affectionis habet uterque actus [illegible] ut motus locat. Sic ratione affectionis sic potest esse per corpus. Sic ratione motus [illegible] sic est ubique in corde. Sic ratione motus locat. Sic ratione [illegible]. Sic ergo quantum de anima ratione essentie distinguendum est modis dictis, quia est ubique in corpore et ubique essentialiter et non est in maiori maior et in minori minor. Horat

Marginal notes:

[illegible] rationalis

[illegible] secundum [illegible]

[illegible] anima

in quo operatur ipsa excogitativa

[illegible] inducit motum localem quod sit ubique in corpore intelligendum autem primo dictum et velle quod et respondit et si sint anime vitales [illegible] per essentiam in corpore non tamen hic declaravit. Si tamen potentie anime separate sint [illegible] actu et fortius vere et perfectius. Ex quibus etc. patet solutio [illegible] obicientis.

Post quam dictum est de pertinentibus ad consideracionem anime secundum se procedit dominus ad [illegible] ad consideracionem virium. Et primo querit utrum anima sit sua potentia. Et videtur quod sic [illegible] de anima et spiritu. Anima secundum sui operationes [illegible] variis nominibus dicitur. Anima dum vegetat, sensus dum sentit, animus dum sapit, [illegible] dum intelligit. Ratio dum discernit, memoria dum recordatur, voluntas dum vult. Ista tamen non differunt in substantia [illegible] in nominibus. Item [illegible] sed potentie anime sunt essentia anime. Ex quo relinquitur quod anima est sue vires. Item [illegible] hic [illegible] anima [illegible] et illa est potentia [illegible] virtus [illegible] quod ipsa. Item anima [illegible] et illa non sunt [illegible] est sue vires. Et sic [illegible] non est sua potentia [illegible] temporalia [illegible] sua [illegible] potentie anime sunt [illegible] intellectus intelligentia potentie tamen possunt dici vires et [illegible] vires potentie. Ex quibus videtur quod anima sit sue potentie.

[illegible] ad susceptionem omnium formarum [illegible]. Sed anima habet potentiam ad susceptionem omnium specierum intelligibilium et sensibilium [illegible] ipsa anima. Ergo anima est sue potentie.

Contra [illegible] anime sunt esse et sunt operari. Ergo non est idem quod anima est sue potentie.

Item in deo quia non differt esse ab operatione. Operatione dico [illegible] operatur non differunt essentia et potentia. Ergo non in anima non sunt idem esse et operari. Non erit in anima essentia et sua potentia.

Ad hoc dubium dicunt quidam quod in nullo alio a primo ente est idem essentia rei quod sua potentia. Unde dicit quod anima non est idem et operari. Dicunt tamen quod sunt idem in substantia. Sic [illegible] non est idem esse [illegible] potentia [illegible] est idem per quod anima est absolute [illegible] tamen quod idem est in substantia. Et quod anima non subsistit sine suis potentiis. Nec [illegible] potentie sine anima [illegible] quia potentia [illegible] sine [illegible] non ad essentiam. Ad hoc autem quod opponitur de [illegible] respondendum est ad [illegible] formarum [illegible] non [illegible] quod sit sua potentia [illegible] vita [illegible] anima est sua potentia. [illegible] anima [illegible] in quo est ultra resolutio [illegible] corporalium sine susceptibilium formarum corporalium. Anima autem non est illud [illegible] quod est ultra resolutio ex parte spiritualium [illegible] susceptibilium formarum spiritualium. Anima enim est non resolvitur in sua forma et [illegible] quod est et quo est. Nec dividitur per partes cum sit simplex et indivisibilis.

Item non omnes vires anime debent dici partes anime [illegible] acciperendo [illegible] extendatur quod partes dicuntur eo quod perficiunt posse anime partes differentes. Sed non possunt dici partes. Et hoc modo [illegible] Angelus [illegible] partes anime dicuntur [illegible] partes [illegible] quod perficiunt [illegible] anime vel [illegible] vegetabilem in plantis. Rationales et intellectuales [illegible] anime [illegible] partes anime [illegible] Philosophus [illegible] hoc modo [illegible] non sit anime de [illegible] sensitivum et aliis [illegible] potentiis [illegible] partes [illegible] hic anima non [illegible] vires [illegible] partes [illegible] anime [illegible] Non enim ex aliquibus [illegible] partes [illegible] Et hoc modo [illegible] Angelus [illegible] anima [illegible] sit simplex.

[illegible] intellectus [illegible] esse [illegible]
[illegible] in [illegible] motum
Naturales in operante
virtus vitales in corde
animales in rebus
Sapientia [illegible] [illegible] figura [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] a [illegible] et [illegible] ac [illegible] in anima

ut dicitur hec partes unitate componitur ad modum continui et distinctionis [illegible] concomitantis multiplicationem scilicet. Sed vegetabilis [sensibilis] vegetabilis due partes quando que pertinent posse anime partem differentes. Et hec potest due partes ut alias quam in una forma anime concurrit et dicitur partem distinctam specie.

Item dicitur virium qua dicitur quod alia est naturalis. Alia vitalis Alia animalis et principalis diversi tamen pertinet per organa. Organum et virtutis naturalis est operatur ut quod tenet locum epatis. Organum vitalis est cor sed tamen locum cordis. Animalis vero est aliquod organum in cerebro ut aliquid loco cerebri. Vegetabilis vero et sensibilis et vegetabilis sunt vires que sunt dicitur melius tamen distinctae circa dicta ex actibus specie distinctis.

Tres autem vires anime vegetabilis,
Nutritiva — differentes sunt in se ipsis
Augmentativa — Et sunt consequenter ad
Generativa — invicem secundum consequentiam
naturae. Nam nutritiva operatur sine aliis
Augmentativa semper concurrit cum alimento.
Generativa autem semper residuum [illegible] naturalis.

Sed haec in aliis declaravi, hec tamen pertinet hic querere utrum sit idem quod inferior portio rationis. Et videtur quod sic per verba Augustini in summa XXIIII dist. li. 2 cum sensualitatem comparat mulieri. Et per verba sua super id Genesis 3 glossa viri 1 cor. XI [illegible] sed hec Hieronymus [illegible] principat sensualitatis. Igitur principabitur [illegible] viro idem esse quod inferior portio rationis. Ad hoc est videre quod dicit beatus Augustinus li. [illegible] de Trinitate arguens ex illo verbo Genesis [illegible] adiutorium simile sibi. Dicit in omnibus [illegible] inventum adiutorium viro simile sibi, ut de illo detractum in coniunctionem perficeretur. Ita nisi una superna [illegible] [illegible] corporalis quae [illegible] homini facta simile adiutorium ex anima pertinens quod in [illegible] separantur, sed in auxilium societatis [illegible] in suo disposita officio. Ex quo arguitur sensualitatem tenere [illegible] [illegible] et mulieri ad adiutorium viri data. Sed ergo pertinens ad rationem et pars eius [illegible] idem quod inferior portio. Contra quod sensualitas cum carne debeat dici exterior homo. Inferior portio vero pertinet beatus Augustinus in li. 12 quod quid [illegible] exterior homo vita [illegible] homo [illegible] pertinens quaeritur notissimis sensibus [illegible] cum pecoribus hominibus communis [illegible] et inde et iste homo dicitur principiis [illegible] [illegible] sola quam [illegible] in bestiis apparet. Sed hoc invenitur in sensualitate. Ergo sensualitas non erit aliquid quam exterior homo. Item cum sensualitas mortificantur tunc spiritus vigoratur. Ergo dicitur de interiori homine et exteriori, quod cum exterior corrumpitur interior de die in diem renovatur. Relinquitur quod cum exterior aliud est interior homo nisi vero cum spiritualibus sensibus. Item nihil aliud erit exterior homo nisi sensualitas ad sensibus [illegible]. Sed [illegible] pertinet hic quod sensualitas aliquo communis est nobis et brutis. Non vero exterior homo homini nullo pertinet brutis convenire. Igitur non est idem sensualitas. Item dicit beatus Augustinus quod exterior homo venit ad interiorem quod exteriorem quem illustrat sapientia, quod in bestiis esse non pertinet ratione sunt rege[re]. Igitur exterior homo habet de se in interiori rationis. Non ergo sensualitas cum carne est idem quod exterior homo. Ad quod [illegible] [illegible] quod exterior homo dicitur tamen consecutus ad exteriora bona. Sine superna appetenda [illegible] secundum hoc cum corrumpitur [illegible] exterior interior renovatur. Sicut dicit beatus Gregorius incipit exterius interire tunc incipit interius vivere. Item de eo homo dicit Apostolus ad Ephesios 4 Expoliantes veterem hominem cum actibus suis et induite novum hominem qui secundum deum creatus est. Alio vero modo dicitur exterior homo sicut Hieronymus in glossa 2 cor. 4 [illegible] est in nobis quae cum pecore. Homo pertinet [illegible] [illegible] corrigitur cum rationali parte ad quam ordinatur. Sed hoc haec modo pertinet dicta exterior homo sensualitas cum carne [illegible] [illegible] et ipse homo sunt duplicis sive ordinatur dicitur homo interior vel exterior.

homo exterior appellatur corpus. Interior vero anima [illegible] autem ex duabus [illegible] et [illegible] [illegible] homo tamen non sed duo homines anima et corpus sed unus homo. Homo qui foris est corpus sed [illegible] hic amplius corrumpitur [illegible] et [illegible] [illegible] renovatur interior, [illegible] exterior [illegible]

Margin notes:

[illegible] sensualitatis

De sensualitate

ii q 26

pt

attende

Ad hoc autem quod querebatur prius de sensualibus [illegible] quod portio virtutis inferior
[illegible] in scriptura [illegible] sic dictum est po-
terat hoc esse [illegible] ut sic inferior portio virtutis tenebit locum mulieris [illegible] superioris
virtutis [illegible] portio tenebit locum [illegible] virtutis [illegible]
modo accipitur in expositione [illegible] glossa [illegible] cap. xi [illegible] quod
obiectum [illegible] Augustinus in libro de trinitate [illegible] ibi loquitur de [illegible] inferior portio
virtutis [illegible] sensualibus [illegible] sensualitas proprie
[illegible] ad [illegible] ut dicit [illegible] ad [illegible]
[illegible] et hoc pertinet [illegible] sensualitati [illegible] ad [illegible] actum [illegible]
[illegible] superiori portione et inferiori [illegible] actus omnes virtutis [illegible]
et sic dicitur inferior portio virtutis [illegible] adiutorium [illegible] in adiutorium
viri ad [illegible] individuum [illegible] spe [illegible]

* Amplius secundum Augustinum anima humana habet vires diversas scilicet
[illegible] ymaginativam [illegible] memoriam intellectum [illegible] intelligentiam [illegible]
et loquitur Augustinus de hiis [illegible] ad diversa cognoscibilia referentur. Sensus [illegible]

Sensus ymaginatiuus

est [illegible] formarum sensibilium [illegible] ymaginatio vero est [illegible] formarum sensibilium
absente [illegible] vero est [illegible] formarum intelligibilium [illegible] in rebus sensibi-
libus [illegible] vero est cognitiva [illegible] ut quod sentit [illegible] compre-
hendit intellectus autem est formarum intelligibilium [illegible] separatarum a sensibilibus
intelligentia vero [illegible] intellectus [illegible] cognoscunt
[illegible] cognitio [illegible] que per aliud [illegible]
[illegible] in quo intellectus sunt [illegible] intellectus [illegible]
[illegible] formas intelligibiles [illegible] intellectus [illegible] non
dicitur formarum et dicitur potentia dispositiva [illegible] intellectus in effectu cum
potest intelligere quando vult et dicitur potentia [illegible] intellectus ad-
[illegible] quod sibi acquisivit [illegible] completa in suo actu
[illegible] progressum sive intellectus sive virtutis ab [illegible] principii et [illegible]
ad [illegible] conclusionis *et [illegible] dicitur [illegible] vide [illegible]*

Item anima humana separabit a corpore habeat et teneat [illegible] sensus [illegible]
separationem [illegible] sic habetur in libro Augustini vel Bernardi de [illegible]
[illegible] solum [illegible] anime [illegible] corpore [illegible] et

Cassiodorus

[illegible] sunt separabiles a corpore [illegible] Cassiodorus in libro de anima
[illegible] anima [illegible] amissionem [illegible]

= sensus

[illegible] corporis [illegible] visus auditus [illegible] et reliquorum sensibilium [illegible] valet ergo anima
[illegible] amissionem [illegible] sunt separabiles
Item Augustinus in libro [illegible] arbitror [illegible] nos [illegible] esse interiorem
[illegible] ad quem [illegible] referuntur
hic autem nec visibus nec auditus nec olfactus nec gustus nec tactus [illegible] subdi-
[illegible] quod aliud [illegible] potest
non sunt separabiles ergo nec iste. Item Bernardus in libro de amore dei [illegible]
[illegible] est amor [illegible] amor [illegible] et [illegible] assignat
[illegible] anima [illegible] in corpore ergo [illegible] separabiles a corpore

Sensus interior

[illegible] sensus interior [illegible] separabiles a corpore
[illegible] ad [illegible] sensus interior [illegible]
[illegible] interior [illegible] ad intellectum [illegible] ad affectum [illegible] sensus interior
[illegible] mediantibus [illegible] in fantasmate [illegible]
[illegible] fantasmata [illegible] ad actum [illegible] separat a corpore [illegible]

interior

dicitur sensus interior quantum ad affectum pertinet, licet posset esse, ad quedam separabilis quantum ad alia non est separabilis. Si vero accipitur sensus interior prout est mediantibus speciebus in fantasia [illegible] non separatur, et hoc vero modo separatur. Et per hoc potest respondi ad obiecta. Nam [illegible] loquitur de sensu interiori [illegible] quod pertinet ad affectum. Augustinus vero in libro de [illegible] loquitur de sensu quantum [illegible] pertinet ad [illegible] ad partem sensibilem. Auctoritas vero Cassiodori loquitur de sensu interiori [illegible] sensus interior dicitur [illegible]. In libro vero de [illegible] Augustinus dicit de sensu quantum [illegible] dicitur quod sensus interior pertinet ad [illegible] ad partem sensibilem sive ad animalem. Nam et si anima non sit quantum ad partem separabilem separabilis [illegible] actum [illegible] a corpore deserit [illegible] potencias.

Deinde queritur utrum angeli habeant sensum interiorem sicut anime [illegible]. [illegible] sint angelorum [illegible] quod dicit Hugo de S. Victore [illegible] cum sensu toto foris [illegible]. Et postea [illegible] ut intus et foris sensum habet sensum interiorem. [illegible] sensus interior [illegible] et brutis [illegible] angeli habent. [illegible] de [illegible] Arbitror illud esse [illegible] interiorem illud sensum non [illegible] quod accipitur a [illegible] sensibus [illegible] et ipsos [illegible] sentiri [illegible] movet se appetendo, ut fugiendo [illegible] se sentire sentiret [illegible] alia bestia angelis et brutis [illegible] sensus interior non convenit angelis. [illegible] interior dicitur duobus modis [illegible] quod sentire pertinet ad [illegible] et hoc modo non convenit angelis sensus interior [illegible] accipitur [illegible] angelis [illegible] quod dicitur sentire [illegible] accipitur [illegible] sentire in libro XI de [illegible] quod sentire convenit angelis [illegible] motu et electa disposita [illegible] in arboribus, ut quia [illegible] et sentit [illegible] in pecoribus [illegible] et intelligit [illegible] in hominibus [illegible] corporali exteriori [illegible] interior [illegible] Ad [illegible] sensus [illegible] intelligibiles [illegible] non [illegible] spiritum [illegible] sensus [illegible] pro intellige sensus interior convenit [illegible] angelis. Et hoc modo [illegible]

Item duo sunt in homine sensus [illegible] interior et [illegible] exterior. [illegible] refertur [illegible] sensus interior refertur in [illegible] exterior in [illegible]. Et [illegible] sicut exterior sensus in homine est [illegible] interior in homine et [illegible] in angelo [illegible] intelligat [illegible]

Item sensus interior [illegible] accipitur pro parte intellectiva [illegible] Et [illegible] non quia [illegible] impedit [illegible] operacionem sensus [illegible] et simplex [illegible] potencias [illegible] operacionem sensus exterioris [illegible] sensus interioris.

Et quia utrumque [illegible] dictum est de [illegible] spirituali [illegible] angelica et anima rationalis [illegible] est de [illegible] corporali [illegible] humani. [illegible] primo considerandum est quantum ad duplicem statum [illegible] et [illegible] quantum ad statum [illegible] considerandum est de ipso et de conditionibus eius [illegible] quantum ad [illegible] considerandum est de ipso [illegible] Et primo quoad [illegible] ad formalem, 3o quoad [illegible] 4o quoad finalem. [illegible] adeo [illegible]

Et quod sic habetur hic in 2o [illegible] et exponitur [illegible] corpus. Et Job X [illegible] Job in [illegible] homines [illegible] ibidem.

Sentire quomodo conveniat angelis

Questio

Secundo s[ecundu]m anime totum in toto s[ecundu]m corp[us] et p[er] membra d[icitu]r sicut p[re]misso [illegible]
ut p[atet] audiuisti ffirmamus [illegible] hominem ad ymaginem et similitudinem [illegible],
Item s[ecundu]m corp[us] aliquis dicebat deum esse [illegible] [illegible] dicebat eum esse [illegible] [illegible]
hominis [illegible] cum [illegible] corporis sunt nobilissima [illegible] [illegible] aliquid est [illegible] a deo s[ecundu]m
[illegible] sapiens ergo et corp[us] ho[min]is. Item b[eatus] Aug[ustinus] [illegible] [illegible] [illegible] omne
corp[us] a deo esse sic. Omne bonum a deo. Omne speciosum bonum a deo [illegible] omne
corp[us] ut [illegible] sit aliqua specie [illegible] ergo omne corp[us] a deo. Et h[oc] p[ate]t [illegible]
ultimus ergo corp[us] [illegible] est a deo. Modo opp[ositum] arg[umentum] [illegible] in [illegible] [illegible]
[illegible] non [illegible] nisi [illegible] Item in [illegible] operando [illegible] p[ri]mum [illegible] et effectum ultimum
d[icitu]r [illegible] op[er]a[ti]o [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] Corp[us] humanum ultimum effectum ergo
[illegible] [illegible] [illegible] in operando ad h[oc] [illegible] effectum ultimum s[ecundu]m corp[us] humanum
[illegible] corp[us] humanum est effectum ultimum [illegible] Illa corp[us] humanum e[st] ultra
[illegible] operib[us] [illegible] sic audiuisti [illegible] et [illegible] istud ponunt ordinem ut p[ate]t
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut p[ate]t d[icitu]r
[illegible] Ultimo corp[us] humanum. Item [illegible] [illegible] [illegible] deum angelos
[illegible] et [illegible], corp[us] humanum [illegible] mobile et mutabile. deum [illegible] celeste
[illegible] [illegible] aliqua [illegible] mobile et [illegible] ut corp[us] celeste [illegible] [illegible] [illegible]
mobile quo ad [illegible] [illegible] quo ad formam. Est et alia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] mutabile
ut terra [illegible] mobile quo ad [illegible] et mutabile [illegible] ad formam. [illegible] [illegible]
e[st] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad p[ate]t [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
in [illegible] esse non [illegible]. [illegible] d[icitu]r in [illegible] [illegible]. Capit d[icitu]r [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] mobile [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Nec [illegible] d[icitu]r nature [illegible] singulare ut [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] in aliqua [illegible] [illegible] deum [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] celum et terram [illegible] [illegible]
ut celum sit mobile [illegible] [illegible]. Terra [illegible] [illegible] mutabile [illegible] [illegible]
est ordo in [illegible] [illegible] esse [illegible] operando [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. Et [illegible] [illegible] ultra [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] non [illegible] effectus [illegible] potest. [illegible] d[icitu]r [illegible] Opti-
[illegible] [illegible] esse [illegible] non [illegible] de [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ut [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] Anima [illegible] e[st] [illegible] corporis [illegible] esse ab opp[os]ito
ab [illegible] [illegible] e[st] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] e[st]
[illegible] [illegible] [illegible] sunt [illegible] ergo s[ecundu]m non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ab [illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible] et corp[us] [illegible] [illegible] [illegible]
d[icitu]r ab [illegible] [illegible] et non [illegible] solo deo. Item corp[us] p[ri]mi ho[min]is [illegible] sunt [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] aliqua [illegible] mediante cum esse [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sunt
Item p[ate]t [illegible] [illegible] lex [illegible] originalis non [illegible] [illegible]
[illegible] in [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Baptismi [illegible]
[illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Ergo corp[us] humanum [illegible] [illegible] [illegible]
ab alio [illegible] [illegible] [illegible] in esse mediante [illegible] [illegible] non origi[nali]
[illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] debuit in esse [illegible], [illegible] ho[min]is [illegible]
[illegible] [illegible] corp[us] p[ri]mi ho[min]is sunt conditum a deo [illegible] Ad h[oc] p[ate]t [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ho[min]is [illegible] ad corp[us] [illegible] Non ab angelo [illegible] [illegible] alia [illegible]
[illegible] conditum [illegible] [illegible] angeli [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ut [illegible] [illegible] adeo non potuit nisi deus. Ut [illegible] illud [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] in corpore [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] locum ab angelis [illegible] [illegible]
Sic [illegible] ipsum hominem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ut homo [illegible] [illegible] corp[us] est a deo est [illegible] ex duabus complexa [illegible] [illegible]
est [illegible] a causa exemplari [illegible] a causa finali [illegible] e[st] [illegible] homo [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ymaginem [illegible] [illegible] [illegible] deus e[st] [illegible] semper [illegible]. Sic h[omo] [illegible].

[illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] p[ate]t [illegible]

corporis corporum omnium sicut genus fuit primarum. Unde Gen. xvii de ymagine dei in homine apparuit. Quinta ratio deus in omnibus extitit primarum creaturarum. Sic homo omnibus hominibus primarum precedencium. Proximus est ymagini ad illud cuius est ymago omnium et mediatoris in creando sicut in [illegible]. Alia ratio hec est quia cum deus sit alpha et o primarum et finis [illegible]. Voluit quod ut homo [illegible] ad unum principium suum [illegible] a nullo alio sortiretur esse ut se totum sciret deo esse obnoxium quia est quantum ad corpus tantum obligaretur ut illi soli [illegible] ut eum appeteret et [illegible]. Nota est cum hoc quod omnes homines sunt deo eius obnoxii. Quia omnes in primo die [illegible] conditi sunt. Non enim conditi sunt hoc [illegible] et quantum ad corpus solum ut [illegible] singularis. Sed potius ut generale primarum omnium corporum [illegible] humani. [illegible] successores primi hominis non sunt ex [illegible] ymagine dei quantum ad corpus [illegible] ipse. Unde tota ratio que convenit primi hominis a deo formari non convenit aliis.

Ad primum dico in oppositum obiectum. Dico quod licet ordo mundi conveniat principibus [illegible] sunt essendi non tamen attendendum est ordo iste in productione primarum originalium in esse quorum unum erat primus homo secundum corpus. Sed potius in productione principia rerum suorum [illegible] immo conveniebat ut a causa prima [illegible] producerentur in esse. Secundario inferioribus et [illegible] ultimum effectum [illegible] quod non sunt de [illegible]. Theologus vero ponit ipsum hominem conditionem [illegible] convenit creaturam hominis [illegible] visibilium ... mundi [illegible] temporis. Sed causa prior fuisse. Quia cum sit [illegible] omnia sunt [illegible]. Phil. antiqui natura [illegible] quod composita est posterius simplicia et magis composita [illegible] composito. Cum enim corpus [illegible] corpus hominis [illegible] maxime. [illegible] vero [illegible].

Ad aliud [illegible] et [illegible] optimum fuit [illegible]. Dicendum quod corpus primi hominis erat optime [illegible] optimus immo potius optimum in genere corporis. [illegible] et de [illegible] et consequenter [illegible] ut potest [illegible]. Licet enim non sit de optimis simpliciter est tamen de optimis in genere corporis [illegible] et si non sunt optimum [illegible] tamen optimum in universi [illegible] non necessarium ad perfectionem universi.

Ad aliud [illegible] fecit causa corporum et [illegible] abusiva. Dico quod illud verum [illegible] abusiva [illegible] simpliciter [illegible] sicut hec [illegible]. Sed aliquo modo intelligitur hic [illegible]. Secundum [illegible] dicitur [illegible] esse [illegible] accidens [illegible] ut probatum [illegible] et [illegible] ad [illegible] in bonis operibus. Sic per [illegible] quod est [illegible] ab angelis quia inter [illegible] mediantibus angelis a quibus [illegible] recipiunt illuminationes [illegible] ipse deus [illegible] esse in [illegible] potest intelligi et hoc verum intelligitur secundum ponentes intelligentias esse motores orbium celestium. [illegible] et orbium sunt corpora organizata et disponuntur et aptantur ad anime susceptionem [illegible] sunt ab intelligentiis. Secundum hanc opinionem aliquos loquendo licet valde [illegible] ponit [illegible] esse ab intelligentiis [illegible] predicto [illegible]. Tamen [illegible] illud ut [illegible] se exponendo concedere.

Ad hoc quod obiectum [illegible] quod corpus primi hominis productum est ab esse [illegible] mediante [illegible]. Nota quod triplex [illegible] esse [illegible] nullum est [illegible] [illegible] ad [illegible] et non [illegible] quod nulla [illegible] angelorum operatio ut [illegible] non [illegible] sunt [illegible] de formatione prime [illegible] de costa viri [illegible] quando [illegible] forte [illegible] fiebat corpus [illegible] formatio fuit [illegible] ut ipse ad aliquid fuit ministerium angelorum [illegible] operator et datur [illegible] aliquos angelos operantur [illegible] servando [illegible] disponendo.

Est plane amplius inquirere utrum corpus primi hominis potuit formari a creatura spirituali scilicet ab angelo. Et primo si a bono angelo. Secundo si a malo scilicet dyabolo vel demone aliquo. Et primo tunc quaeritur utrum bonus angelus potuerit formare sive condere corpus primi hominis. Et quod non videtur sic sic ostenditur beatus Augustinus ix super Genesim ad litteram. Angeli deinde non potuerunt formare mulierem ex costa viri. Sed in maiori distantia et maiori disproportione est pulvis sive lutum ad corpus humanum quam os et caro humana et differentia [illegible] [illegible] humani similiter fit fortior [illegible] [illegible] ergo si angeli impotentes erant facere corpus humanum sive mulieris ex carne et osse humano [illegible] fortius impotentes erunt corpus humanum formare ex pulvere vel luto.

Item non in dimensionibus [illegible] sive primo angeli post tempus condiderunt primi hominis ergo si nunc non potest angelus educere corpus humanum in esse ex seminalibus rationibus existentibus in elementis, nec tunc potuit. Consequens non potest ostendi sic. Nullus [illegible] creatura [illegible] et [illegible] educendi in esse [illegible] potest in[illegible] in esse [illegible] angelico. Corpus humanum est tale ergo in[illegible] non potest. Circa [illegible] [illegible] Augustinus [illegible] inquirit rerum corporearum rationes quibus tam data sunt opportunitates temporales [illegible] in [illegible] debitis suis modis et finibus [illegible] [illegible] ipse operatione naturae [illegible] et sollicitudine operantur angeli [illegible] hominis producentur in esse [illegible] in esse producentur nisi vel operante [illegible] operatione naturae producuntur angelo non cooperante. Sic [illegible] sollicitudine operatur agricola [illegible] producuntur segetes vel arbores [illegible] producuntur in esse nisi operatione [illegible] angelus cooperans naturae [illegible] in producendis solum [illegible] expedit et accelerat operationem naturae. Nec est educens res naturales in actum vel esse. Nec potest educere sicut nec agricola segetes vel arbores vel fructus arborum. Sed natura potius [illegible] virtute sufficit ad hominis productionem in esse tempore [illegible] [illegible] bonus angelus potuit formare vel condere corpus humanum [illegible] possibile et possibile potuit [illegible] esse. Unde sic [illegible] angelus [illegible] in esse corpus [illegible] ergo angelus sunt conditores alicuius [illegible] quod est [illegible] divinas [illegible] [illegible] dicunt angelos conditores alicuius [illegible] [illegible] ob [illegible] [illegible] dyabolici.

In oppositum [illegible] est [illegible] vel amplius refor[illegible] corpora mortuorum ex pulvere et formare ex pulvere [illegible] [illegible] esse in [illegible] passione [illegible] obedientia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ministerio angelorum. Sic dicit [illegible] [illegible] [illegible] fieri posset. Et ita videtur quod corpus primi hominis potuit formari ex luto vel pulveribus ministerio angelorum. Item beatus Augustinus ix super Genesim. Nonnulla est [illegible] potestas ut aliquid creetur. Et hic argumentum sic [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] actus illius potestatis. Sed potestas [illegible] convenit angelo ut ex [illegible] [illegible] ergo et actus [illegible] potuit et [illegible] [illegible] [illegible] corpus [illegible] potuit educi in esse ab angelo [illegible] [illegible] educto [illegible] [illegible]. [illegible] ut [illegible] ab Augustino in [illegible] [illegible]. Corpus [illegible] sunt [illegible] [illegible] seminalibus [illegible] [illegible]. Sed angeli [illegible] [illegible] elementorum [illegible] [illegible] ad conditionem humani corporis. Et [illegible] [illegible] ministerio angelorum corpora potuerunt construere et compingi in tali proportione. Relinquitur quod ipsi potuerunt corpus primi hominis formare.

Respondeo ad hanc quaestionem dicendo. [illegible] angeli non potuerunt [illegible] [illegible] educere corpus humanum [illegible] [illegible] potentia [illegible] ordinata. Et hoc dicit beatus Augustinus ix super Genesim [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] vel [illegible] adeo non potuit nisi deus [illegible] [illegible] natura subsistit. Ut nec illud quod [illegible] [illegible] in corpore viri [illegible] [illegible] illius [illegible] [illegible] [illegible] ab angelis [illegible] esse [illegible] [illegible] [illegible] hominem de [illegible] pulvere. [illegible] [illegible] [illegible] quod non est [illegible] [illegible] et [illegible]. Nam in pulveribus ex quibus erit reformatio erit quaedam [illegible] [illegible] ad hoc quod [illegible] [illegible] in corpore. Et [illegible] ad [illegible] [illegible]. [illegible] attestatur ordinatio [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

nec erit in paludibus, ut in luto [illegible], ex quibus formabantur corpora hominum. Spectat
et si ministerio angelorum, sicut dicitur, quod tamen ego non assero, fiat reparatio cor-
porum futura quando resurgent, non credo tamen quod illa reparatio inquantum erit ab angelis
sit ultime completionis sive perfectionis, sed quedam preparatio sive coadunatio
partium, in toto ultima completione a solo creatore reformando. Ad aliud
dicimus quod angeli creare non possunt; possunt tamen ministerio divinitatis voluntati
eius obedientes de rebus subiectis tamen [illegible] ut aliquid creetur
ut habetur in sententiis [illegible]. Cum deus universam creaturam suam [illegible] quodam
opere providentie et in naturalibus et in voluntariis motibus administret, creare
nunquam tamen nullus angelus potest quamvis nec se ipsum. Voluntas vero angelica obe-
diens deo subiecta [illegible] operantur in istorum naturalibus motibus de rebus
subiectis tamen [illegible] ut si illas principales in deo [illegible] non
in tempore creatur nec agricola [illegible] vel medicus [illegible]. Et est [illegible] angeli
de medico qui egro adhibet alimentum et [illegible] medicamentum. Non hoc
facit de rebus quas creavit sed quas creatas invenit. De [illegible]
[illegible] adhibet nec vires creat nec carnem, sed naturam potius [illegible] agit
operatione medica adiuta. Ad ultimum dicimus quod angeli licet sciant
proportiones elementorum que requiruntur ad reformationem corporis humani
[illegible] materia corporis humani debita forma [illegible] et elementa
corporis humani [illegible] non possunt illa cum [illegible] et dispositione [illegible]
et ad [illegible] et illa [illegible] tamen [illegible] et debita perfectione
perfici [illegible] sive [illegible] non possent, quod [illegible] ad corpus humanum
[illegible] opinor [illegible] probatur. 2º

Et volumus consequenter inquirere utrum corpus primi hominis potuit educi
esse ministerio malorum angelorum. Hoc est utrum nullus angelus potuit illud educere
in esse. Et non [illegible] ex rationibus quibus [illegible] superiori [illegible] quod [illegible] angelus
bonus hoc potuit. Sed [illegible] angelus [illegible] tempore [illegible] primi hominis
non fuit [illegible] sed constat quod tamen boni angeli quam mali [illegible]
[illegible] humana [illegible] apparent [illegible] ex [illegible] elementis [illegible]
[illegible] potuit [illegible] et ex hoc [illegible] quod mali angeli potuerunt formare corpus primi
hominis. Item [illegible] angelus in [illegible] q. xv q. dt. Non hoc [illegible] quia omnia
que visibiliter fiunt et [illegible] potestates aeris [illegible] non absurde fieri posse
creduntur. Et hoc [illegible] quod non solum [illegible] humana [illegible] et alia que visibi-
[illegible] de operibus mirabilibus sive miraculosis [illegible] visibiliter fiunt. [illegible] dicitur quod [illegible]
[illegible] quod loquitur de [illegible] a magis et a moyse [illegible] videtur
non impossibile [illegible] quam [illegible] que visibiliter fiunt [illegible]
[illegible] potestates aeris [illegible] et alia [illegible] fieri
[illegible] et [illegible] sive elementis [illegible] Item [illegible]
[illegible] a principio [illegible] hominis [illegible] debeat esse [illegible] non est
de [illegible] elementis [illegible] et proportione elementorum in tali proportione [illegible] humane
[illegible] corporis humani fuerit. Item [illegible] Et sic
[illegible] et quibus [illegible] embrio [illegible] et [illegible] quod [illegible]
[illegible] aliquid parare quod tali calore viget et humido [illegible]
abundaret et ita [illegible] humidi [illegible] ad statum [illegible]
[illegible] quod tunc [illegible] et potuit corpus humanum in esse sive vivo et
rebus [illegible], [illegible] angeli [illegible] eos in esse [illegible] et boni quod
[illegible] b. [illegible] fuerunt [illegible] maiorem, non fuerit
[illegible] magis angeli mali, quibus

Marginalia (right): imperat · + sed tamen cum [illegible] corporibus [illegible] uniuntur [illegible] illa esset · Et sic · Ad aliud
Marginalia (left): Loquitur

[illegible] fiebat. Insunt enim rebus corporeis etc. ut supra visum est. Et patet per hec quod angeli qui fuerunt [illegible] Sicut agricole segetes et arbores etc. et plane patet a b. Augustino quod dracones fiebant a bonis angelis et malis et illos facere potuerunt et hec quia [illegible] in rebus corporeis seminales rationes [illegible] videri in proposito. Item [illegible] demones possent [illegible] et corpus humanum ad esse producere. Sicut opinatur de Merlino quem [illegible] generatum fuit a demone incubo. Quod videtur esse verum quia ipsi noverunt [illegible] in isto semine de quibus elementis et in qua proportione et proportionatis [illegible] et tales proportiones in tali proportione sicut [illegible] et [illegible] humanum [illegible] colligere et in illa virtute [illegible] apta ad [illegible] infundere et ita ut patet. Item Job xli [illegible] corpus humanum [illegible] producere etc. Ad hunc [illegible] sine [illegible] ut [illegible] de [illegible] in esse [illegible] angelis bonis.

Ro[illegible] Cum [illegible] duplex est operatio creature. Quedam [illegible] ut illa que est [illegible]. Quedam angelis [illegible] ut illa que est voluntaria. Illa que est [illegible] angeli [illegible] operatio [illegible] voluntaria [illegible] dei [illegible] angelorum opera et hominum. Et [illegible] operatio angelica [illegible] voluntaria [illegible] et artificialis [illegible] ut [illegible] ab angelis produci in esse. Sicut [illegible] ut agricola segetes vel arbores [illegible] operationis [illegible] Augustinus [illegible] operari [illegible] ut artifex [illegible] ab angelis [illegible] medico et agricole. Et [illegible] corpus compositum ab angelis sive bono sive malo ad effigiem [illegible] humani est corpus artificiale non naturale [illegible] corpus humanum [illegible] Nec corpus artificiale ad effigiem corporis humani [illegible] Ad [illegible] obiectum [illegible] forma et assumpta ab angelis sive bonis sive malis [illegible] artificialia quedam ad humani corporis effigiem composita. [illegible] angeli [illegible] visibiliter [illegible] angeli [illegible] miracula [illegible] ab angelis bonis [illegible] ab angelis malis fiunt [illegible] ab angelis bonis sicut fuit de serpente Moysi et de serpentibus magorum [illegible] Moysi in terra fiebant [illegible] angelorum bonorum [illegible] serpens magorum [illegible] malorum angelorum. Ad illud quod obicitur [illegible] posset [illegible] in opera mira[illegible] operibus mirabilibus sive miraculosis [illegible] in esse [illegible] facta in egypto [illegible] et aliis [illegible] ut vult b. Augustinus [illegible] rebus corporeis [illegible] rationes

quibus cum data fuerit opportunitas proveniunt in suis debitis [illegible] agricole preparant quasdam visibiles opportunitates et causas ostendendi. Et isti fuerunt hoc visibiles angeli fuerunt invisibiles. Non tamen quia angeli fuerunt invisibiles et [illegible] et repente productionem talium quod [illegible] natura visibiliter et successive. Hec est differentia inter eos in modo producendi quia natura hic repente et [illegible] invisibiliter illa temporali protractione et visibiliter. Et hinc [illegible] opera naturalia [illegible] tamen racione modi producendi inest quedam repentina [illegible] et cum solum tamen [illegible] quia erat ministerio angelorum erat illa opera mirabilia. Ex quo patet quod angelorum ministerio quamvis erant aliqua mirabilia producta in esse [illegible] tamen secundum ordinarium effectum ad suas causas naturalia fuerunt et opere nature in esse producta. Et hoc patet quod hoc argumentum non valet [illegible] loquendo angelorum [illegible] potest [illegible] opera mirabilia [illegible] potest producere in esse mirabilia intelligendo quod in opere predicto et consimilibus operibus operans est invisibilis, in quo solum potest angelus [illegible] operatio naturale in quo non potest [illegible] angeli mirabiliter operari [illegible] nature sive [illegible] ut fuerit naturalia non tamen angeli illa potest facere. Ad aliud supposito quod noverint angeli proportiones [illegible] et proportiones que requiruntur ad semina [illegible] et quibus [illegible] intrinsece et quia [illegible] calor factivus est consumptivus et nutritivus, non tamen potest de seminalibus [illegible] educere corpus humanum [illegible] cum semen requiritur dispositio sive virtus que relinquitur in semine ex parte decidentis sive generantis et forte a tota specie illius que preparet et disponat ipsum corpus ad animam suscipiendam sive [illegible] et [illegible] perfectibile ab eadem. Quod patet per hoc quod non omnes qui possunt descindere semen possunt generare. Diceres ergo [illegible] quamvis non fuerit habitudo [illegible] fuit decisum a corpore perfecto anima racionali in quo relicta fuit virtus a decidente quo corpus ab illo eductum prepararetur et disponeretur ad animam suscipiendam ut ad propriam sui perfectionem non potest esse nisi humanum corpus. Ad aliud dicendum quod [illegible] intendit [illegible] angeli quod dracones de quibus obiectum est facti fuerunt sive a bonis sive a malis angelis. Quia tunc determinaret illa opera fuisse naturalia [illegible] illos factos fuisse ab angelis eo quo loquendo quo ille [illegible] facere [illegible] et [illegible] disponit [illegible].

Ad hoc quod postea obicit [illegible] demones incubi possunt generare et corpus humanum in esse producere. Dicendum quod non possunt, quod patet ex predictis. Potest tamen dici sine preiudicio quod si semen [illegible] a demone incubo fuit decisum a potente generare et validus ad hoc ut decisum fuit corpus humanum et semen fuit [illegible] in virtute in qua decisum fuit [illegible] et fuerunt ex parte [illegible] que requiruntur [illegible] sufficerent ad fetum perficiendum [illegible] poterit producere [illegible] in esse corpus humanum. Si autem semen [illegible] materia aliqua arte extracta fuerit a corporibus elementalibus in quibus latent rationes seminarie nullo [illegible] educeret in esse corpus humanum [illegible] patet ex dictis. Et tunc ad illud Job xli Non est super terram potestas que comparetur ei. Dicendum quod est aliqua potestas in terra [illegible] ista [illegible] poterit corpus humanum in esse producere. Vel dicendum breviter [illegible] et [illegible] potestas [illegible] generare. Tamen a [illegible] potestas illius potestas [illegible] non est data potestas ad hoc [illegible] potest in hoc. Non enim potest creatura [illegible] aliquid [illegible] in illud [illegible] data [illegible] potestas a conditione sue creationis [illegible].

Et ita predicta questio talis [illegible]. Solent moveri questiones utrum [illegible] illa [illegible] simplicior et nobilior [illegible] maligne [illegible] consistit [illegible] detrimentum [illegible] [illegible] in corporalibus [illegible] Et [illegible] [illegible] videntur [illegible] [illegible] et [illegible] esse [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] multiplex [illegible].

virorum ut est violentus opprimere illas conetur. Amplius si pati potuit corpus
voluntas sine viribus complexionalibus superioris corporis, consequenter ut ea indiget omni
desiderio et omni tempore appetit desiderando scilicet incomparabiliter maiora
et meliora non appetit. Tamen nunquam gloria et splendorem multum nobilius
preciosius omni desiderio et compositione indiget. Voluptates vero corporales si
quam comparatio inter ea esse potest incomparabiliter meliores sunt et minus
male, incomparabiliter quam minus indiget desiderare seu concupisci. Quare longe
maior pronitas est appetere ut desiderare maiorem gloriam et splendorem eorum
appetere vel desiderare voluptates corporales. Similiter si potuit voluntas
aliquorum spirituum in magis corrumpi, quanto patitur multo fortius potuit et in magis
Et hec est causa dicitur. Quando potuit aliquid eligere ab aliquo pronum perdurare
multo fortius perdurare. Et ut ymo esse [illegible] Quare si voluntas corporis
potuit corrumpi pati ut magis longe sunt a primo malis [illegible] et
[illegible] potuit multo fortius corrumpi seu pati ut magis longe fierent
[illegible] [illegible] si quibus potest non perdurare multo fortius et perdurare
stadia. Quod si quibus dixit que sunt separate spirituales non habent magis ad corpora
tamen valent separate sunt et abstracte a corporibus. Nam vires habent quae cor-
poralibus organis seu instrumentis indigent propter operationes suas extendas.
Ergo hec magis ad corporales voluptates quae non nisi per corporalia instrumenta
seu membra agendo et patiendo operantur inclinari vel extendi potuit. Ad
spirituales vero voluptates ad quas corporalibus instrumentis seu medicis indigent
non potuit propriis actionibus et passionibus quae valent spirituales eis sunt operabilia
et inclinari potuerunt. Ergo sic acquirere et probare spiritualibus actionibus
et passionibus. Et licet magis elongent eos a creatore ipsorum tamen
[illegible] culpe sunt corporales. Et cum propinquiores sunt ei propinquitate [illegible]
quam sine medio ad eos attingunt. Ad corporales autem non est eis per se attin-
gere absque corporis medio et per corporales actiones et passiones ut visum est.
Et quibus indigeat ut patet per demones incubos et succubos et infirmitates
similibus et viris [illegible] cum [illegible] Ubi et omnis violentia inferunt
eis ut pariant concubitu eorum. Sed in hoc gratia si hoc impossibile quae
[illegible] et per [illegible] indubitanter [illegible] non [illegible] generibus magis desiderio
voluptatis hinc deferunt quam sunt viris et mulieribus sed potius studio mali-
gnitatis videlicet ut polluant eos et eis spiritualia [illegible]. Responsio [illegible]

Ultimo inquirendum est utrum virtus naturalis inferior ut superior potuit
producere corpus primi hominis in esse. Et primo quod sic quia virtus
insita corporibus inferioribus hoc potuit. Et arguitur quia non omne educens
aliud in esse nobilius est eo quod educitur per ipsum. Ergo si corpus primi hominis nobilius
erat si statim in quo eductum erat omni corpore hic inde nulla virtus corpus potuit in
educere in esse. Cum nulla virtus sit nobilior fortiore ut eo causa est virtus.
Sed contra est quod Augustinus in glossa super Exodum in [illegible] rebus corporeis per omnia elementa quedam
occulte seminarie virtutes quibus cum data fuerit opportunitas temporalis prorumpunt in species
debitis suis modis et finibus ut est supra allegatum est. Ergo vero hoc Augustinus propter
ea quod virtutes seminarie occulte sunt in rebus elementaribus vel elementis data
temporis opportunitate exeunt in esse. Et constat quod iste exitus est per operationem nature. Ergo cum
corpus primi hominis si virtus seminalis erat in rebus operum sex dierum vel quod data temporis
opportunitate eductum erat in esse operatione nature. Sed hoc esse non possit nisi natura hoc posset
ergo quod virtus. Ad quod quod potest videri necessario quia nulla natura corporis inferioris po-
tuit corpus primi hominis deducere in esse. Et ad argumentum obiectum in opposito dicendum quod licet
corpus primi hominis si seminales virtutes essent in elementis non tamen debent operatione nature
produci in esse sicut aliarum si virtus causalis erat in elementis. Et hec est vero summa
potestas quae in elementis inde causales et seminales inserunt virtutes. Nec

indid illis sine corp nc ut illor operacionum ad huiusmodi i esse educend Sed ediverso
quorundam sibi contrario resonant de quorum numero erat corpus primi hominis licet eidem
deinde perfecerat in primis ratione ... ut b augustinus dicit angelus ut corpus primi hominis fieret
Et sic ut per ferz ... tamen perficit ut operacionem illorum erat fiendum tot sic fiet
unde b augustinus vi super genesim ad litteram Sic factus est homo quod ille prime
causae habebant ut fieri primus homo non ex parentibus nasci quorum nulli praeces
serant sed de limo formari oportebat secundum causalem rationem in qua primitus
erat factus. Sed ergo in illis primis rerum causis quas mundo primitus creator inse
ruit non tamen posuit quod de limo formaturus erat hominem sed etiam quod fa
maturus esset sic in matris utero. An in forma iuvenili procul dubio sic
fecit ut ille perfecerat Neque enim contra dispositionem suam faceret Sed cum vim
tamen posuit possibilitatis ut homo fieret ut sic posset i ut ibi esset qua
etiam sic et sic posset ... autem ipsum modum quo erat facturus in sua con
sistit voluntate cum nunc constitutionem contexit.

Deinde quaeritur utrum natura caelestis sine astrorum potuit educere corpus Ade in esse.
Et videtur quod non quia dicit Damascenus. Nos dicimus astra non sunt causa alicuius eorum quae
fiunt neque corrupcionis eorum quae corrumpuntur ergo nulla fuit eis data potestas faciendi
aliqua quae fiunt a sua condicione cum ipsa nichil agunt frustra neque deficiat in
necessariis Sed contra triplex est condicio materiae potencia dispositio necessi
tas sic omne agens in materiam inducens dispositionem in ea per actionem intaplicem
inducere potest necessitatem in eadem hoc patet per experimentum et rationem. Exemplum est talibus ut ignis
disponens materiam actu ad susceptionem formae ignis potest continua actione inducere neces
sitatem ad eandem hoc idem patet ratione. Cum non sit infinita distancia inter contrarias
elementis sive contrarias sive alias Cum unum agens in aliud sit quod agens potest di
sponere passum ad eius formae susceptionem potest actione frequenti inducere necessitatem
ad eandem Idem ut de virtute caelesti. Licet enim posset materiam constitutionem humani dispo
nere ad susceptionem animae rationalis cum sit continue agens potest [illegible] necessitatem inducere
ad eandem quae non potest nisi per creationem constitutionem humanam in esse Sed quod virtus cele
stis posset materiam constitutionis humanae disponere ad susceptionem animae rationalis hoc al
gazel sentit quod cum commixtio elementorum fuit pulcrior et perfectior equali
tatis erit dispositio ad susceptionem animae rationalis Natura autem caelestis potest facere hanc
commixtionem elementorum potest enim per influencias virtutis lucis contrarietates elementorum
contrahere et consequenter partibus frangere quod erat in recessu remittere et
quod remissum intendere ergo cum inter contrarias elementis contrarias non sit infinita
distancia et natura agens incessanter agit dicit etiam algazel Non cessit natura
operari donec natura sub hac diversitate formarum influere Videtur quod natura caelestis possit hanc
equalitatem facere elementorum et corpus Ade educere in esse.

Ad hoc dicendum quod dicendum est quod virtus caelestis et astrorum non potuit corpus primi
hominis deducere in esse hoc enim fuit alicui creature impossibile neque super
ori datum a deo Ut enim dicit b augustinus nono super genesim Id erat contra rei naturale quod
ille fecit a quo est omnis modus numerus et ordo naturae Verum cum naturalis superior
ut ait superior nichil potest nisi quod est ei naturale hoc est induere a condicione
naturae educere corpus primi hominis in esse non fuit ei naturale Sed tamen ad illud
quod obicitur in contrarium Illud agens quod potest inducere dispositionem ad formam ali
quam in passo potest necessitatem inducere et eadem Dicendum est quod quando sic est quod dispositio
quae est necessitas sequitur ad remotam dispositionem sine aliqua inclinatione
formae alterius quibus ut est sic patet de igne inducente in materiam actu dispositionem
remotam ad formam ignis continua actione potest inducere illam quae est necessitas
Natura autem inducit remotas [illegible] per innovacionem formarum diversarum quibus ipse fecit.

Ho [illegible] factum p
[illegible] rationem

dedicationem corporis humani in esse excedunt. Ubi primo requiritur commixtio elementorum
perfecta equalitate, deinde coagulatio, formatio, deinde infusio cuiusdam nervi
vel armonie quibus aptatur ad suscipiendum animam rationalem a parte celi creatam ab
ipso descendente, unde efficitur forma universalis regimini corporis humano, deinde
per multas et innumeras actiones partium organizatarum. Non est ergo quod corpus humanum
possit perfecte produci in esse. Et si dicatur anima vegetabilis cum sit vita que
[illegible] corpore humano inest, et corpus hoc autem per plures annos in materia locorum
[illegible] natura celestis educit eam vegetabilem in esse, ergo prius habetur de vegetabilibus
ubi appellatur terra mater plantarum et sol pater. Dico ergo potest id quod est maius et no-
bilius potest et illud quod est minus, sed educere corpus humanum in esse. Similiter per impressiones
et infusiones a corporibus supercelestibus pure a virtute celesti educuntur in esse mi-
nuta animalia, patet cum sol [illegible] motu cuius animalia ut manifeste videmus
minutorum sibilando fit inovatio ut [illegible]. Dico ergo huiusmodi minuta sunt anime simplicibus
qua agunt nobiliora sunt omni corpore humano [illegible] est corpus, ergo etiam corpus
humanum virtute nature celestis educitur in esse. Dicendum est ad istud instantiam
quod natura celestis potest educere vegetabilia in esse et animalia minuta pure que
generant in esse per putrefactionem et. Dico quod et si ista sunt nobiliora aliqua
racione corpore humano inquantum corpus est, non tamen inquantum humanum corpus per ordinem
quem habet ad animam rationalem. Et maxime quia corpus primi hominis fuit de medietate sua per-
fectione sancta racionalis creaturarum deo et a quo erant tota genera humana
accepturi esse et etiam [illegible] carne, unde erat deo maxime glorificandus.
Et etiam quia ipsum erat glorificandum et deo vivendum, nobilius erat quantum ad
hoc [illegible] aliquid vegetabile et etiam omni minuto animali. Et intelligitur [illegible]
pure [illegible] superdicta. Anima vegetabilia et animalia minuta se habent sic excedens
et excessa respectu corporis primi hominis, tamen anima etsi vegetabile corpus et minuta animalia
[illegible] essent corpore primi hominis nobiliora, non tamen sequitur quod si natura
inferior posset educere illa in effectum quod similiter possit corpus primi hominis. Nulla huius
est. Quia quanto quedam sunt nobiliora tanto cum maiori difficultate educuntur in esse.
Cum maiori enim difficultate lapis [illegible] educitur in esse. Et ad eius eductionem
requiritur congelatio multorum annorum quam planta aliqua valde nobilis in genere suo.
Et hoc quod non oportet si hoc potest educere illud in esse quod est nobilius ergo et illud quod est
minus nobile. Et propter alia causam, quia creatura non potest aliquid nisi in illud
in quo data est illo potestas a suo conditore. Non sunt angeli hic de eo, ergo creata
natura nichil posse facere potest nisi quod a voluntate dei accipit. Sed in deo sola vo-
luntas est [illegible] in [illegible] [illegible] quibusdam competentes singulis vo-
luntates ut necesse et voluntatibus suis ordine sibi tradito sumum operis in [illegible]
curse persolverunt. Et per hoc dico quod illud quod potest facere id quod est maius non potest
facere id quod est minus. Sicut qui potest generare hominem non potest generare asinum. Causa
quia non est sibi data ab illo a quo est omnis potestas. Sicut ut volunt aliqui
sol non produceret in esse animam vegetabilem et hoc ostendunt sic sol creato dicitur co-
gitur esse [illegible] in terra autem vegetabilia 3o die. Causa autem originem et natura
debet precedere suum effectum et non sequi. Unde Basilius in principio quarti exameron: Ger-
minet terra herbam pabuli. Ipse vero terra sine tellus germinare precepta est nullis
indigens adminiculo. Cum quidam opinantur plantas a solis radiis solem causam pre-
stare crescendi, dum ea que extra pullulant per calorem attracta ab imis
radicibus ad summa producit. Ideo sole antiquior terrene fecunditatis ornatus
emicuit. Quamobrem verendi solem ut potentissimum natura [illegible] huius quidem
in eo posita sunt auctorem, sed tamen suaderi potuerint. Quia [illegible] [illegible]
et sol erat terra pure frondibus decorata producentes quod herbas et pabulas
sol in nascendo posterior est. Item in locis valde remotis a sole et valde
propinquis non apparent animalia, quia vivunt ex quo fiet animal, non aptatur per operam

solis. non quia sol habet naturam productivam animalium in esse sed solum dispositivam. Cum
enim ex vapore et fumo resolutis ex elementis habent esse diverse compositiones
virtute corporis supercelestis disponente. Cum sint minima elongatio solis coa-
gulantur et comprimuntur ibidem vapores et non elevantur in sublime et sic
[illegible] et hyeme ac estate venti validi non componuntur ibidem aliquid
ex animalibus et [illegible]. Sic et si per nimia approximatione sit in locis [illegible]
[illegible] propter vehementiam [illegible] nichil componitur ibi. Homo enim est ut philosophi

Adhuc ad idem obiicitur sic ut dicit Hugo homo factus est ut deo serviret, mundus qui factus est
ut homini serviret. Sicut mundus factus est ut serviret homini ergo mundus factus est ut serviret
homini. Sed [illegible] de nobilioribus partibus mundi sunt stelle. Sunt in dissolutione
corporis humani et in illa parte videtur quod ille stelle vel aliqua alia in mundo sint
causa compositionis corporis humani et in illa parte sed propter quam habet esse [illegible] principaliter
agunt in mundo habent a primo ergo a primo [illegible] in eis correspondet corpori humano.
Sed aut stella aliqua sit cometa sit causa dissolutionis eius. Videtur sic ut
volunt philosophi. Nam omnia re complexionata terrestri sunt res corporee spirituales assi-
milate [illegible] celestibus incorporate ipsis rebus complexionatis quia res spirituales se-
parabiles sunt a rebus complexionatis facientes corpus superceleste. Cum sit
hec separatio de aliquibus rebus a natura complexionata sive dissolvitur complexio
et infirmantur res et corpora. Item ponunt astronomi quod omnis stella sit certe
virtutis [illegible]. Ponunt etiam quod si sint aliqua stella que vocatur coma de natura solis
virtus eius que se sublimat et separat a natura terrestri, separat spiritus qui sunt
in corporibus complexionatis assimilata nature solis. Et infirmatur ac corpus in hominibus
et [illegible] quibus sol principaliter [illegible]. Sed si sint stella que vocatur coma de natura
martis patiet [illegible] corpora res [illegible] et plus [illegible] res per
[illegible] planetis. Ex hiis videtur quod stella cometa sit causa infirmitatis et corruptionis
corporum humanorum. Sed Damascenus ponit contra quod ipsa astra non
sunt causa dominii horum que fiunt neque corruptionis eorum que corrumpuntur.

Dicendum ergo quod cometae neque compositionis neque dissolutionis sint cause sed signum tantum
ut dicit. Ponunt astronomi coma est ignis sublimatus a partibus mundi [illegible]
ex natura [illegible] veniente huius diminutionis principium sic. Cum natura est [illegible]
[illegible] virtute alicuius stelle separata a natura terrestri et assimilata nature celesti. [illegible]
Stella autem trahens comam est sublimatus et separatus a natura celesti et separat
spiritus qui sunt in corporibus complexionatis assimilata nature stelle. Unde fit infirmatio
et corruptio in hominibus et [illegible] quibus dominatur stella illa. Unde coma signum
est [illegible] sublimationis et separationis nature spiritualis a rebus complexionatis et assi-
milate stelle trahenti comam in natura spirituali. Sic ergo patet quod comete sunt signa
tantum. Apparent enim in mortibus regum iussu dei. Non tamen semper sed secundum dispositionem
divinam. Unde Damascenus: Constituuntur autem et cometae signa quedam mortis
regum que non sunt ex hiis que a principio genita sunt astra sed divina iussione
aut secundum ipsum tempus constituuntur et rursus dissolvuntur. Et quod dicit non esse corpora
que a principio sunt astra, hoc intelligatur ad planetam trahentem comam [illegible]
[illegible] vero [illegible]. Unde est quod apparet aliquando stella comata in morte regum. Ergo
brevius est hec secundum Damascenum. Secundum dispositionem ignis hoc fit et voluntate divina.
Dicitur enim a[illegible] quod hoc non fit propter mortem hominis ut est homo individuum
sed propter turbationem regni cum attingit tota regna. Sicut enim ponunt signa
comete. Et quia causa sit de cometha ut ex dictis patet stelle sunt cause dis-
solutionis corporum humanorum tamen ut dictum est stella que vocatur coma separat
spiritus qui sunt in rebus complexionatis quibus dominatur stella ~~[illegible]~~
[illegible]

Consequenter considerandum est de causa formali ipsius corporis et aptitudinis
causa formalis non illa que est essentialis rei ut est exemplaris. Hec enim magis
pertinet ad esse corporis quam ad fieri. Sed forma huiusmodi dicimus pertinere ad fieri

Coma

Comethe apparent in mortibus regum

[illegible]

consideratur modus existendi in esse. Et ad hoc primo quaeritur utrum corpus primi hominis exivit
in esse per creationem vel non. Et videtur quod sic. Nobilissimus [illegible] modus existendi in
esse est per creationem quia est adeo ut a tota causa et quia tollit omnem oboedientiam [illegible]
tate [illegible] creature. Ergo si contingit quod aliquod corpus hunc modum habeat egressum in esse,
maxime hoc conveniret corpori nobilissimo. Hoc autem est corpus primi hominis. Si aliqua
[illegible] exierunt in esse per creationem quod et corpus primi hominis. Item est distinguere spiritus
per duas nobilitates [illegible] et [illegible]. Nam [illegible] nobilitatis sunt spiritus qui
immediate sunt ordinati ad fruendum deo cuiusmodi sunt angeli et animae. Quidam alii
ut spiritus vitales corporei et alii huiusmodi ut [illegible] qui mediante [illegible]
animae cum corpore. Similiter est distinguere corpus per duas nobilitates [illegible]
et [illegible]. Cum ergo quidam spiritus exierunt in esse per creationem [illegible] quod spiritus
autem nobilioris conditionis sic exierunt in esse [illegible] et [illegible] nobi-
liora debuerunt [illegible]. Corpus nobilissimum fuit primi hominis ergo [illegible]
In gen. habetur in textu [illegible] quod formavit deus dominus hominem de
limo terre et ergo factum fuit quantum ad corpus non creatum ut dicit Hugo. Quod
creatum est de nihilo factum est. Non quod de aliquo factum est factum est si creatum non est
quia de illo factum non est. Item [illegible] spiritualis et corporalis distinguere per
conditiones nobilitatis et ignobilitatis [illegible] conditionibus sicut non cor-
poralibus ignobilibus est [illegible] spiritualibus. Et loquor de spiritualibus
[illegible] et separatis a corpore. Ergo nobiliori [illegible] debetur nobilior modus
procedendi in esse qui est creatio et aliis debetur minus nobilis modus.
Item potest quaeri quo vocabulo proprie nominanda est eductio corporis de limo.
Ad hoc totum [illegible] intelligendum est quod quando aliquid educitur in [illegible]
in esse per legem propagationis naturalis natura est sufficiens in principiis et
quantum ad principium passivum et materiale et quantum ad principium activum et formale
[illegible] duo [illegible] quod philosophus ponit in naturalibus actionibus. Similiter quod
est [illegible] ad [illegible] non esse principium passivum [illegible] quod activum
[illegible] aliquid educitur in esse cum defectu [illegible] ut aliud est potius
[illegible] legem [illegible] naturalis propagationis et eductionis. Et tunc non
potest esse eductio alicuius in esse nisi ab illo qui potest creare. [illegible] attendendum
est quod in productione rei potest in esse defectus in principiis. Potest in esse defectus
quia [illegible] aliquod est ut quod [illegible] simpliciter non est. [illegible] aliquo
principia sunt [illegible] non sufficientia [illegible] insufficientia potest esse ut ex parte principii
formalis ut ex parte principii materialis et formalis. [illegible] insuffici-
ex parte principii materialis et ex parte formalis [illegible]. Et dico insufficientiam
ex parte principii materialis quando materia [illegible] naturalis [illegible] aliquid
[illegible] est [illegible] quantitatis [illegible] eductio. Sic fuit in costa [illegible]
corporis Eve. [illegible] Hugo [illegible] corpus [illegible] intra plura
et in plura [illegible]. Fit aliquid de aliquo in [illegible]. Hoc modo expandi
de illa costa in se [illegible] absque extrinseco additamento [illegible]
plenitudinem corporis mulieris factum est. Quando autem [illegible] aliquo [illegible]
[illegible] fuit in productione [illegible] in esse tunc est [illegible] et simpliciter
[illegible] de qua [illegible] est [illegible] et [illegible]
[illegible] ponit Hugo [illegible] et terra [illegible] illud [illegible]
[illegible] hoc loco significari [illegible] in forma [illegible]
[illegible] in ipsa [illegible] sunt [illegible] fuit [illegible]
[illegible] et [illegible] in [illegible] religione [illegible]
quae in [illegible] medio [illegible] habet [illegible] Hugo. Quando
autem est defectus [illegible] ut [illegible] tunc [illegible] quando sunt in
formatione corporis Ade de limo. [illegible] deus malint de terra [illegible] et
in formatione Eve de costa Ade [illegible] supra [illegible] ad [illegible]

Celum
Terra

Natura quippe materialis creata est quamvis ex nihilo qui ita alteri formam aut dare de limo
creato erat quia in limo de facto erat principium activum. Nec enim huius limus ut
corpus humanum ex eo fieret sed ut ex eo possit fieri. Sic dicit Augustinus in de genesi ad
litteram. Dicit tamen XI capitulo ultimo terre non accipiat nisi sicut voluntatem [illegible]
operante nisi prius de illo fieret quamvis esset de quo a deo fieri possit.
Sacra scriptura dicit illud esse creatum quod materia creata est. Unde Augustinus
in libro de symbolo verissime credimus deum omnia fecisse ex verbo quia et
si de aliqua materia factus est mundus eadem ipsa materia de verbo facta est et ut ordina-
tissimo dei munere prima capacitas formarum fieret que deinde formarentur
quecumque formata sunt. Hec autem diximus ne quis putet huius esse diversas
scripture sententias quia et omnia dicuntur de nihilo fecisse scriptum est et mundus factus de
informi materia. Et iste modus creandi generalis est qui se omnibus competit creaturis
et quo solum dicitur deus creator. Iste tamen modus forte est reducendus ad illum modum
creationis quo aliquid educitur in esse ex aliquo in quo est de facto principium
activum sive formalis cum non est in materia ut ex ea fiet modus quia solum habet se
possibiliter solum in elementis et ipsis elementis in quibus sunt rationes seminales
rerum ut unde res fiant. Appellatur adhuc aliquid dici esse creatum in scriptura
sive eductionis forme illius in esse secundum se primo. Creavit deus cete grandia.
Unde Hugo lectorem admonere volumus ut quotiens in his operibus vi dicitur
aliquid fieri audierit ut verbi gratia cum dicitur secundo die facta est lux secundo die factum
est firmamentum tertia die facta est et apparuit arida quarta die facta sunt luminaria
non ideo semper ea facta dicuntur hec de nihilo creata fuisse existimet. Sed po-
tius de ipsa que prius creata erat de nihilo materia formata intelligat. Et ille
aliquid aliud creatum potuit reperit ut est ubi creavit deus cete grandia et
omnem animam viventem atque motabilem non ad materiam quam esse reperit sed ad
formam quam habet quod sunt esse reperit referendus esse creat. Ecce quod vult hic
quod hec creata dicuntur ratione eductionis forme illorum in esse. Ex hiis patet quod
ipsa que sunt sancte scripture corpus primi hominis fuisse creatum formatum de limo. Et
quod intelligendum est corpus hominis fuisse creatum de terra ipsis tribus modis plenius
et quo modo aliquid dicitur creatum. Pars autem quo ad aliud quod sequitur
est videndum quia et si quocumque modo creatum fuit corpus primi hominis pro tempore
sic esse spiritualibus corporalibus et sibi prius nobiliores sunt sic nobiliori modo
creationis deducere sunt in esse scilicet creationis simpliciter. Corpus vero primi hominis
creatum sic quod. Nec corpus primi hominis debuit simpliciter fuisse creatum
Conveniebat enim ut deus hominem faceret ex non puritate propter plures rationes.
Quarum prima est quod vero condicionis convenientis et proprie creature rationalis et dilec-
tionis potentie sapientie benevolentie. Anima quoque vero cum educta in esse fuit
congruebat dilectionis quando punire in nulla via corporis et anime
primi hominis maxima distantie sive dictu distantia. Dico enim anime et
corpore propter certam admirative distantiam. Et una de mirabilibus assignatur a beato
Augustino in libro de anima et spiritu dicit plenius fuit miraculo quod tam diversa et tam divisa
ab invicem potuit adunare. Cumque distantia corporis primi hominis ab anima
fuit in triplici scilicet existentie in diversa esse a posse ad hoc et cetera. Corporalis ad spirituale
corruptibilis ad incorruptibile. Corpus enim creatum fuit corruptibile corporale in quo
differebat esse a posse. Anima quoque ad hoc ut divina potentia in omnibus tam
distantia ostenderet corpori creatum distantia a pluribus mirabilis congruebat
modus huius eductionis in esse. Anima enim corruptibile corporale in quo differt
esse a posse est expressivam naturam convenientem formabilitate se ut formatione
talis congruit manifestationi ponere eius in tanta distantia unione. Alia vero
est congruentia divine sapientie dilectionis huius convenienti ordinatione finis et consequentis
ad finem et antecedentis ad principium. Conveniebat enim quod resolutionem corporis
in hanc maneret per resolutionem procedet compositio ex materia existente [illegible]

Marginal notes: II ratio / prima vero — alia vero

compositorum. Nunc autem est talis resolutio quae sequitur tale compositum et quod talis non antecedat compositio. Congruebat ergo ut sic fieret corpus illud ut sic ex ordine perfecto divina sapientia ostenderetur. Tertia vero est congruentia [illegible] divine bonitatis que ostenditur in complexione universi perfectionem cum universi exigebat quod corpus illud sic fieret. Cum enim omnibus corporalibus creatis in homine perficitur et completur. Cum omnis forma in illis ordinetur ad animam rationalem sicut ad dignissimam earum formarum. Et corpus humanum constituitur ex natura omnium corporum ut in quo compleantur et producto [illegible] perfectissime dei [illegible] senis dierum. Et ideo etiam fieri debuit post omnia in vi die ut dicunt auctores scilicet ut ostenderetur illorum esse complementum. Et ergo hanc perfectionem universi in homine exigebat perfectio universi in homine [illegible] dicta post alia condi. Et quantum ad corpus quod ex natura aliorum corporum fiet constructum. Secundo sequitur ipsum fieri esse ex materia preexistente et hoc congruit ad universi perfectionem. Item alia ratione, hoc enim conveniebat ad perfectionem universi quod essent quedam res corporales simpliciter quedam spirituales simpliciter. Et quedam corporales quantum ad se [illegible] Et spirituales quantum ad alia. Cuiusmodi est homo. Sic conveniebat horum productionem in esse quod quedam fierent ex nichilo, quedam ex materia preiacenti. Cuiusmodi [illegible] sicut quedam pure fierent ex nichilo et sicut quedam sunt pure fierent ex materia preiacenti, tales fierent sicut homo. Ex quibus colligitur quod licet in genere corporum corpus primi hominis esse nobilissimum non tamen conveniebat ut conditum esse per creationem sed solum [illegible] propter causas predictas.

Ad hoc quod ultimo querebatur de quo vocabulo nominanda est hec conditio, potest dici quod plasmatio. Unde Job x. Manus tue domine fecerunt me et plasmaverunt me. Quod fecerunt quantum ad animam plasmaverunt quantum ad corpus. Unde Damascenus [illegible]. Volens asserere deum [illegible] et [illegible] dicit corpus conditum per plasmationem, animam vero factam per insufflationem dicens: Ex visibili et invisibili natura condidit hominem deus propriis manibus secundum ymaginem et similitudinem suam. Ex terra corpus plasmans animam autem rationalem et intelligibilem formaliter dedit ei per insufflationem.

Amplius queritur utrum maioris fuit potentie creare corpus primi hominis de nichilo an formare de limo. Et maioris videtur sic. Augustinus enim in homelia de symbolo de deo dicit de operibus eius quia de nichilo fecit omnia que fecit. [illegible] aliquis magister cum invenit ex qua de materia artifex sive potentiam quam ex nichilo cuncta creavit. Ergo manifestatur divina omnipotentia in creando aliquid ex nichilo non autem formando aliquid de alio. [illegible] formationibus [illegible] maioris potentie esse creare ex nichilo quam formare de limo. Sed contra videtur. Ab isto Augustinus: Maius est fieri de impio pium quam creare celum et terram. Et hoc est ut [illegible] quia in creatione celi et terre non est aliqua dispositio [illegible] repugnans [illegible] ergo [illegible] opportet corpus complebitur [illegible] cum de limo [illegible] corporis humani [illegible] potentie [illegible] illud fuisset ex nichilo [illegible] Augustinus in [illegible] di xviii [illegible] solet quod angeli non possunt creare [illegible] formare corpus in [illegible] hic sit [illegible] a [illegible] maior [illegible] sequitur quod maior sit potentia facere aliquid ex nichilo quam facere [illegible] ex costa [illegible] ex opposito [illegible] in [illegible] de costa et corporis de limo [illegible] in costa non fuit unde fieret [illegible] unde fieri [illegible] in limo non fuit [illegible] fieri corpus [illegible] unde fieri posset [illegible] non fuit [illegible] potentie creare corpus illud de nichilo quam formare de limo. Ad hoc dicendum quod duplex est potentia [illegible] scilicet activa et passiva. Passiva dicitur quod [illegible] cooperatur forme inducende in materia [illegible] Sed est tamen potentia [illegible] formam activam [illegible] aliquo cooperatur [illegible] agenti ad inductionem forme [illegible] aliquid forme [illegible] appetitum [illegible] habet aliquam inclinationem ad illam formam.

[illegible] in illis in quibus est ratio seminalis ad alia producenda in esse [illegible] simpliciter [illegible] de facto [illegible] principaliter actiui [illegible] in limo [illegible]

[illegible]

Amplius inquirendum [illegible] de limo [illegible] hominis formando [illegible] de limo pertinet ad [illegible] [illegible] de limo [illegible]

et gra

sine hac conditione. Item ex quo non est completum universum sine modo dispositionis et modo [illegible] ut [illegible] deviatum [illegible] modis disponentis et [illegible] requiritur ad perfectionem universi. Et similiter videtur de modo [illegible] ergo [illegible] de nobilibus partibus universi [illegible] illud [illegible] esse [illegible] de complemento universi. Item illa [illegible] de perfectione universi [illegible] aliqua [illegible] vestigia [illegible] complementum et perfectio [illegible] talis fuit [illegible] quia [illegible] virtutibus [illegible]

Quia [illegible] ut a philosopho [illegible] causa totius ordinis [illegible] ordinatore totius [illegible] non potest ordinata [illegible] sine [illegible] universi. [illegible] de perfectione esse universi nobilissime [illegible] et [illegible] humana [illegible] completum universum [illegible] ab [illegible] Augustinus [illegible] deesset [illegible] universitatis ordini [illegible] de complemento universi.

[illegible]

Ad illud quod ultimo obicitur quod si completum esset universum [illegible] ad complementum universi [illegible] partes et [illegible] ad integritatem universi. Et ordo [illegible] partes principales universi deesset [illegible] ad complementum ordinis [illegible]

Augustinus

partes principales et ordo [illegible]

[illegible] modo [illegible] et ordine

Augustinus [illegible]

et non omne nichil deficeret ordini [illegible] licet forte aliquid deficeret integritati ordinis [illegible] non attenditur in [illegible] in latitudine [illegible] indiuiduorum [illegible] [illegible]
[illegible] est esse ordo priorum et [illegible] dum non sit [illegible] ordine [illegible]
[illegible] angeli [illegible] esse [illegible] quedam [illegible] deesset nichil [illegible] ordini [illegible] Non autem [illegible] nichil [illegible] integritati [illegible] [illegible]
[illegible] si deesset [illegible] [illegible] [illegible] ordinem [illegible] plurimum deesset [illegible] in pluri [illegible] latitudine [illegible] forte [illegible] plurimum deesset [illegible] [illegible]
intelligatur [illegible] nichil [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] non autem si pateret aliquid [illegible]
habet [illegible] Et ut [illegible] ex serie [illegible] [illegible] de ordine officiorum [illegible]
[illegible] officia angelorum [illegible] homini [illegible] officia autem hominum [illegible]
[illegible] officiis [illegible] [illegible] dicit [illegible] si [illegible] deesset nichil
[illegible] ordini [illegible] ad ordinem officiorum [illegible] angeli [illegible]
omnia officia [illegible] et hominum [illegible] de ordine [illegible]
[illegible] extra

Consequenter considerandum est de causa [illegible] de qua primo [illegible]

[illegible]

z. intr. Ista intrinsece ponitur. Illud intrinsece naturale et plenum organicum [illegible] multiplicibus
potentiis attestatur ampliatur [illegible] operacionum. Et quod tale est habitus est ad movendum et
[illegible] ad glorificandum. Nec est attendi quomodo in simplicitate, cum simplicitas
corporis et anime quanta nulla est [illegible] hominis est potencia dimensionis
quantitative sine [illegible]. Alia potencia quia [illegible] per hoc patet ipso ad [illegible]
et [illegible] et ad motum corporis simpliciter non tamen ita convenit ad dividendum et ex-
tendendum intrinsecus operationes. Ad aliud dicendum quod etsi angelus non sit motor tamen
aptitudinibus corporis habet ad [illegible] [illegible] nec anima intendit in corpore perficere
[illegible] anima [illegible] mediantibus [illegible] perfectionem [illegible]. Ad ultimum dicendum
quod conditor [illegible] in operibus [illegible] [illegible] rebus et [illegible] legibus [illegible] et
immutabilibus distinxit. In illa autem distinctione quandam ex quo ut ex quibus esse debent
immutabilia et ex quibus [illegible] [illegible] b. Augustinus ix super genesim. Elementa [illegible]
corporis habent diffinitam vim [illegible] quid [illegible] valeant, quid non va-
leant. Quid de quo fieri possit, quid non possit. Unde quedam conditio [illegible] in
possibilitate ad formas [illegible] [illegible] quorum [illegible] apparitione non fuit [illegible]
[illegible] perfectione impossibilium [illegible] fuit eterna et [illegible] conditio [illegible] immu-
tabilitate et impossibilitate ad formas [illegible] sunt corpora celestia et celorum [illegible]
[illegible] et apparentie fuit [illegible] per potentiam [illegible] impossibilium. Hec instituit deus
eterna lege et immutabili providentia et [illegible] voluntate cui [illegible] non
[illegible]. Unde b. Augustinus ix super genesim ad literam: Non fatigetur cor [illegible] qua volens
[illegible], quia tamen voluntatem suam non fecit. Efficisse ergo corpus humanum ex ma-
teria celesti [illegible] legem et [illegible] rebus a principio [illegible] perfecta. Non [illegible]
[illegible] celestibus ut [illegible] [illegible] esset [illegible] quod nec ex illo
debuit aliquod corruptibile componere. Unde b. Augustinus ix super genesim [illegible]
habet apud se posse de hiis omnibus facere aliud quam corpus [illegible]
non tamen id quod non in eis possit ut de hiis fieri ut ab ipso possit [illegible]
potentia temeraria [illegible] [illegible] est. Et hec de [illegible] in tempore suo
[illegible] dicetur. Unde queritur quinto: Ex quo corpus Ade factum fuit
[illegible] elementis [illegible] dicitur factum de terra. [illegible] xvii deus [illegible] de terra hominem
Et obicitur sic. Illud quod [illegible] est [illegible] non est [illegible] [illegible]
[illegible] elementis et ex illis fiet corpus Ade ergo non debuit terre attribui. Item quia
terra cum sit maxime passibilis [illegible] b. Augustinus et corpus Ade in statu illo minime
passibile, [illegible] quod non debuit dici ipsum factum ex terra. Amplius cum homo sit dignissi-
ma [illegible] et alia bestialia corpora de terra facta sint [illegible] corpus hominis
debet fieri de digniori materia [illegible] dicitur dei fecisse bestias de terra [illegible]
[illegible] procedenti ratio. Item queritur [illegible] materia corporis Ade terra [illegible]
[illegible] pulvis. [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] cum
ergo in corporibus humanis [illegible] dicitur petitur de terra [illegible] de aliquo alio
elemento [illegible] philosophi corpora [illegible] maxime solido [illegible] principatur.
Ad primum dicendum [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] corpus humanum dici
factum de terra. Primo est philosophi, [illegible] b. Augustinus, [illegible] b. [illegible], [illegible] b. Basilii. [illegible]
[illegible] de terra in compositione [illegible] habet de specie et magis [illegible]
quod [illegible] [illegible] motus sequitur [illegible] [illegible] [illegible]. Et [illegible] dicitur potius factum
de terra. [illegible] vero est [illegible] b. Augustinus, quia hec duo sunt elementa habilia ad patiendum [illegible]
et humidum [illegible] igne et aere. Et [illegible] ex hiis [illegible] passibile [illegible] Et
terra inter omnia alia passibilior est. Ideo potius dicitur factum de terra. Terra vero est [illegible]
terra est vilissimum elementum. Ideo ad humilitatem et [illegible] elementorum dicitur factus
de terra limo, quia est vilissima, vel de pulvere [illegible] alia [illegible] [illegible] b. [illegible] [illegible]
Cogitans te summum pontificem cogita vilissimum pulverem. [illegible] non sine [illegible]
hec due dicitur [illegible] [illegible] sunt posite in diffinitione hominis [illegible] elementum ex
[illegible] de [illegible] ex alio. Item queritur [illegible] de [illegible] epiphanius [illegible]
celestis est et terrestris [illegible] et [illegible] visibilis et invisibilis [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Illud et intellectus [illegible]

videt

clarius sive cl[illegible]

gre magnifice et collaudat auctorem hic ne magnitudine [illegible] clarum lapsum [illegible]
excelsioris [illegible] vado quia in terra [illegible] se omnia elementa alia [illegible] Bap[illegible]
in examine [illegible] dicitur aqua et aer et ignis [illegible] cohere [illegible] etiam ex ferro
et lapide ignis [illegible] solet excuti [illegible] utrique debellare [illegible] Quarto quia
[illegible] ignis [illegible] indicat [illegible] elementa esse
per mixta corpora possunt quia cum sint [illegible] et terre [illegible]
[illegible] corporis [illegible] longissimos. Ad [illegible] quod obiicitur [illegible] quod [illegible]
[illegible] Sicut ex domo calore [illegible] aliquis coleris [illegible] no
que in eo non sint alii humores. Ad aliud cum querit quare corpus hominis
magis dicitur formari ex limo terre [illegible] duo elementa [illegible] ex quibus alia [illegible]
Respondeo quia ut dictum est fieri ex aliquo ex parte eius dicitur ex quo possibilitas
altera [illegible] humor aut et humor [illegible] sunt ad parandum ut [illegible] a beato
Augustino. Item [illegible] nomine limi non [illegible] intelligitur terra et aqua sed [illegible]
electorum [illegible] ad [illegible] forme corporis humani. Sed [illegible] legitur
[illegible] aque et terre magis notabiliter apparent [illegible] in limo.
Item alia ratio est ut ex nominum [illegible] ex quo [illegible] corpus ostendat operibus
[illegible] de limo. Sic fit limus ex [illegible] pulveris et liquoris [illegible]
corporis [illegible] non pati dissolvi. Ad hoc quod queritur de [illegible]
[illegible] materialis [illegible] Ade [illegible] corpus [illegible] ut [illegible]
[illegible] informaretur et dicitur [illegible] corporis et dicitur limus [illegible] ut in forma
[illegible] alia [illegible] pulveris
[illegible] et aque [illegible] limus [illegible] et alia [illegible]
[illegible] pulveris et [illegible] Terra [illegible] ad [illegible] for-
[illegible] terra [illegible] Et [illegible] illud et [illegible]
[illegible] terra [illegible] illud in

Consequenter circa predicta 2 inquiritur de equalitate qualitatum respectu ad qualitates elementares scilicet gravitatis et levitatis. Et primo queritur utrum

[illegible] gravitatis et levitatis fuerit in corpore Ade secundum equalitatem [illegible]
Ex quo enim [illegible] fuit complexio optima erat in equalitate [illegible]. Et primo quod
[illegible] corporis Ade fuit ut obediret voluntati [illegible] gravitatis et levitatis.
Et consequenter [illegible] finito [illegible] equalitate [illegible]
et [illegible] dispositum in conditione ut obedire possit imperio voluntatis [illegible] fuit ut
[illegible] voluntatis ad [illegible] anime [illegible] corporis [illegible] voluntatis
se moveat ascendendo et descendendo et [illegible] quod expedire et agilitatis
[illegible] se moveat et [illegible] Et similiter se habeat voluntas Ade [illegible] anima Ade
non determinate se habebat ad imperandum [illegible] illud [illegible] ad imperandum in [illegible]
[illegible] Conveniens fuit ut corpus eius ita dispositum esset in conditione
ut se habebat in [illegible] ad ascendendum et descendendum et ad [illegible] se
[illegible] et agilitatis. Sed hoc esse non posset nisi in eo esset equalitas gravitatis et levitatis
[illegible] Sed in oppositum arguitur [illegible] levitas est [illegible] gravitas [illegible] deorsum
[illegible] aliquid participet equaliter levitate et gravitate [illegible] deorsum
[illegible] corpus Ade [illegible] eius [illegible] deorsum et
[illegible] sursum ascendere possit [illegible] deorsum
[illegible] habebat equalitate gravitatis et levitatis. Item equalitas gravitatis et levitatis [illegible]
equaliter [illegible] Sed corpus Ade non habebat equalitatem [illegible] ut dicunt [illegible]
[illegible] equalitate gravitatis et levitatis. [illegible] concedendum est
Et [illegible] ad primum [illegible] nulla ratione debuit corpus Ade fieri in tali equalitate [illegible]
et levitatis [illegible] nullo posset esse nisi [illegible] et [illegible] equalitate [illegible]
in ipso. Et ita [illegible] ad dissolutionem quod non conveniebat corpori [illegible]

durativo. Tertia si ista qualitas fuisset in corpore Ade induxisset impotentiam sine difficultate maximam transferendi se secundum impetum voluntatis. Corpus enim ineptum esset omnino ad motum animalem. Quia cum motus animalis efficiatur ex influencia virtutis anime in corpus organizatum et extensis in debitis nervis et armonia secundum quod congruit corpori perfectibili anima racionali. Corpus autem existens in equalitate predicta non esset ineptum ad organizacionem debitam sed forte destruerentur porciones ipsius defectu caloris [illegible] ergo organa habita sunt ad recipiendum virtutem [illegible] ab ipsa anima omnino esset ineptum ad motum huiusmodi. Unde et paralitici sunt inepti ad motum animalem propter defectum ex parte corporis. Unde cum virtus anime non habet effectum talem in illis. Sicut aliquibus huiusmodi corpus existens in proporcione predicta propter defectum apte disposicionis corporis ineptum esset ad ipsum motum animalem. [illegible] Item non verisimile est quod tale corpus ineptum esset ad hoc quod perficeretur anima racionali. Cum corpus aptum ad suscepcionem anime debeat esse ex mixtione elementorum mixtum in equalitate pulchriori et perfectiori ex virtutibus et nervis qui sunt pulcriores virtutibus [illegible] ut habetur a philosopho. Quarta motus animalis sunt quasi medius inter naturalem et violentum. Nam motum [illegible] animalis utique exterius et interius virtute anime seu potencie anime. Cum ergo huiusmodi corpus non esset mobile motu naturali quantum est de sua natura. Non enim gravitas traxit illud deorsum, nec traxit illud levitas ad motum sursum. Et ita impotens esset et impeditum ad motum talem et talem et difficilem. Sed tale corpus pro [illegible] Ad exequendum autem impetum voluntatis racionalis ascendendo et descendendo sicut quod virtuti conveniebat sufficiebat ei potencia movendi motu animali quousque nullo accidente pervenisset ad statum glorie et veniam meruisset dote agilitatis cuius virtute posset se transferre quocumque vellet. Et sic quod vellet ipsa voluntas conjungendo motum sine [illegible] iste status [illegible] congruit.

Et si quidem vel gravitas predominabat in corpore Ade vel levitas. Dicimus quod in corpore primi hominis erat predominacio complexionaliter quedam cum elementa conveniunt in illo mixto quantum ad molem. Quedam quantum ad virtutem. Gravitas ad virtutem aeris et ignis. Gravitas quantum ad molem terre et aque. [illegible] quo conveniunt in illo mixto et levitas [illegible] levitas. **Et sic dicitur quedam animalia emergentia sunt volucres quedam** ex predominio elementorum levium huius predicti efficiendi se detrahere et transferendi ad loca celo propinquiora. Sed primus homo in vita est spiritualis quedam modo et in corpore [illegible] animalibus omnibus preeminebat. Homo plus habet quam aliqua nobilitate et dignitate. Et non nobilitas eius et dignitas dignior erat racione celesti sed in statu innocencie. Videtur ergo secundum racionem quod debebat huiusmodi predicte elevandi se a terra et transferendi se ad loca celo vicinioria. Hoc autem esse non posset nisi predominaretur in illo levitas elementi. Dicimus ad hoc instanciam quod sicut in illis animalibus que volucres sunt, quibus data est virtus efferendi se ad loca celo propinquiora, [illegible] aquile et huiusmodi, non predominatur levitas elementi. Sed ergo virtus vel levitas elementorum in illis predominatur. Sic in homine. Cuius autem data est illis potestas efferendi se sic [illegible] est. Dotatus fuit sapiencia et convenienti ordine nature sine consilio mediante. Factus autem quasi similitudo sine [illegible] propter hoc quod quantum ad corpus erat in tria [illegible] in quo maxime elementis predominabat [illegible] et aliorum. Et dotatus fuit divina et [illegible] potencie et bonitatis. Sapiencia in conditione.

Sapiencie igitur in conditione qua deus fecit illud in elementis predominium nobilius productum. | Potentie in reformatione. | Bonitatis in communicatione.

de optima complexione sicut ad conveniebat perfectibile perfectione in prima conditione. Sed etsi esset in ipso homine levitas predominans unde abundasset in eo talis inpatiencia quod ipsum erat dissolutioni.

Per in reformacione corporis talis. Dotibus glorie ostendit maximam potestatem. Talis dico in quo dominabatur predominium elementi maxime gravis. Et quod erat contrarium disposicionum ad superius dictum. Et in maxima distancia

nota de [illegible] d[illegible]

abilit. Et ex hoc eciam quod predominabat in illo elementum maxime grave [illegible] terra erat passi-
bile obscurum grossum et ponderosum et minus agile ad motum [illegible]
sunt grava. Corpus impassibile clarum subtile et agile [illegible] sicut in reparacione [illegible]
[illegible] in remuneracione consubtalibus [illegible] bonum [illegible] iuste [illegible]
angelis in puritate maxima condidit et sine mole tamen [illegible] claro in celo [illegible]
de celo empireo ad locum inferiora [illegible] tamen corpus illud in mole grave
conditum [illegible] remuneracione obediencie et [illegible] conditori in gentilitate illa ex-
hibite transferret ad locum excelsum et [illegible] et eo magis congrue et iustius
quo in gravitate in qua conditum erat [illegible] debuit deo obediencie

Amplius queritur utrum voluptas carnalis fuit finis primi hominis. // corporis

Et videtur quod. Nam differencium in specie sunt fines differentes in specie [illegible] eciam
[illegible] corpus et anima differunt in specie ergo corporis fines sunt differentes
[illegible] fines [illegible] corpus et [illegible] videntur [illegible] repetit [illegible] spirituale
Et non [illegible] corporale videtur corpori et spirituale spirituali. Sed voluptas
et corporale. Et non [illegible] corporale [illegible] ergo voluptas corporalis erat finis corporis
spiritualis autem finis anime [illegible] eciam [illegible]
[illegible] corpus [illegible] sine [illegible] in principio [illegible] et
Sed eciam [illegible] ad voluptatem carnalem quam corpus semper [illegible] ergo [illegible] corpus [illegible] anima
magis disposita [illegible] sine ipse homo non habet finem voluptatem corporalem [illegible] fortius [illegible] corpus semper
[illegible] sine ipse homo non [illegible] voluptas [illegible]
[illegible] corporis humani sine [illegible] hominis non sit finis voluptas carnalis [illegible]
[illegible] appetitur [illegible] delectabiliter appetitur. Sed ergo voluptas carnalis [illegible]
[illegible] delectabilis [illegible] in [illegible] non esse in [illegible] finem [illegible]
habet [illegible] delectabilis [illegible] de corporalibus voluptatibus [illegible] appetitur quod plena est
de [illegible] loquitur de corporalibus voluptatibus [illegible] morbos [illegible]
[illegible] penalitates [illegible] ille morbos qui [illegible]
[illegible] quendam [illegible] requirite [illegible] solent [illegible] corporibus
[illegible] dolores [illegible] quendam [illegible] corporis [illegible] corporis semper non [illegible]
Ad hoc dubium [illegible] quod corporis [illegible] corporis semper non [illegible]
[illegible] ab anima nullomodo voluptas carnalis est finis. Et eciam [illegible] ab [illegible]
[illegible] nichil [illegible] sentit et delectatur [illegible] quod habet voluptatem. Et
[illegible] nichil est voluptuosum [illegible] corpori simpliciter. Sed solum non [illegible] habentem vo-
luntatem. Unde [illegible] non erat voluptas carnalis finis
Ad primum ergo obiectum dicendum quod [illegible] differencium [illegible] sunt [illegible]
fines videntur relacione [illegible] ex hoc non sequitur quod corporis et anime sint
fines voluptas carnalis et voluptas spiritualis [illegible] non videntur alias rela-
cione [illegible]. Ad [illegible] voluptas carnalis non appetitur aliquo a corpore
[illegible] quod [illegible] finis eius sicut voluptas spiritualis appe-
titur a spiritu. Et [illegible] Augustinus [illegible] [illegible] carnalis [illegible] et intellectualis [illegible]
ad appetendum [illegible] et [illegible] Alie [illegible] quia appetunt ap-
petere [illegible] reflecti in [illegible] non extendunt se
ad aliquid [illegible] illud. Sed [illegible] appetitus in appetendo [illegible]
[illegible] delectabile [illegible] appetitus [illegible] maxime [illegible] finem suorum
finis [illegible] in delectacione sine volupta-
te corporali ergo voluptas carnalis fuit finis primi hominis. Ad hoc [illegible]
[illegible] dignitate [illegible] humana condicio ut [illegible]
a [illegible] possit. De isto vero appetitu et distinccione appetere habetur a Dyonisio
de divinis nominibus [illegible] ubi dicit Optimum [illegible] omnia intellectualia [illegible] et [illegible]
[illegible] sensibilia vero sensibiliter [illegible] experiencia [illegible] motu [illegible] appetitu
[illegible] et [illegible] existencia ad solo [illegible] experiencia [illegible]
plante [illegible] anime [illegible] ut lapides [illegible] omnia optimum appetunt [illegible]
[illegible] Nec solum non ut sint et ut [illegible]
[illegible] omnia desiderant per quod sint et [illegible] dicendum ergo
quia corpus primi hominis conditum fuit ut [illegible] anima [illegible] et illa media
[illegible] Appetitus illius non erat determinatus [illegible] voluptate carnali sive corporali
[illegible] extendebat ad [illegible] appetebat [illegible] finem [illegible] licet ergo
aliorum corporum [illegible] corporalium determinatus [illegible] appetitus [illegible] voluptuosa

// quoddam

sensibilia sive corporales delectationes. Et hoc quia illorum amor sive appetitus est pronus natura reflexus supra sua sensibilia. Non sic est de appetitu primi hominis corporis qui extendebat se ad illius assecutionem quo sua assurgeret claritatem. Et hoc signa eius comprehendit [illegible] Basilius Exameron ex pendens omnis terrene sit ob hoc inclinantur ad terram. Sed alia est plantatio celestis hominis qui quantum habitu figure tantum dignitate distat a pecoribus. Illorum facies inclinant deorsum, flexa est ventri, ad ea que pertinent et que eius libidini conveniunt. Illorum hoc petitur. Tua vero capud o homo ad celum surgit. Omnia tamen signa respiciunt. Sed si tu qui te corporis feditatibus voluptati obediendo hominem ventris et eius inferioribus partibus comparas ex insensatis insipientibus et pullis factus es. Et sic obiectum appetitus viri: Et est infimum in corpore humano. Cum perfectio est anima rationalis qua mediante est principaliter esse diuino eo modo quo dictum est. Aliorum autem animalium appetitus determinatur voluptati corporali quorum perfectio est ab anima sensitiva. Voluptatem dico naturalem que attenditur in delectationibus cibabilibus que requiruntur ad restaurationem deperditi. Et sic ad conservationem individui et in [illegible] que requiritur ad salvationem speciei.

Dubium quartum utrum anima sit finis corporis. Et videtur quod non per Augustinum li. de moribus ecclesie capitulo X: Corporis si quidem quid optimum sit id certa ratio cogit fateri, per quod sit ut corpus optime habeat. Nichil est autem omnium que vegetant corpus anima melius. Ad quod pertinent igitur summum bonum corporis non voluptas eius, non viribus, non pulchritudo, non velocitas, et si quid aliud in bonis corporis numerari solet, sed omnino anima. Nam ista que memorata sunt, presens sua exhibet corpori, et quod antecellit omnibus vitam. Sed illud est finis quod summum et optimum rei. Igitur ipsa anima est finis corporis. Preterea sanctus Thomas [illegible] hoc est animam corporis que dependet animae. Sed deus est finis animae. Igitur anima corporis. Ex quibus videtur quod finis corporis Ade fuit anima. Sed contra finis est in ratione boni. Unde mala determinatio efficitur ex assecutione finis. Sed corpus primi hominis deterius efficiebatur ex anima, quia ab illa corruptionem contraxit et amisit equalitatem in qua conditum erat. Anima igitur anima non est finis corporis. Sed potius econtrario finis. Cum finis sit cuius gratia fiunt alia.

Dicendum est ad hoc dubium quod si finis sive propter quid diffinitur cuius gratia fiunt alia, ut quod est primum in intentione et ultimum in executione, anima non fuit finis corporis Ade. Si autem distinguatur finis ut dicitur finis sub fine, sive propinquus et remotus, sic potest dici anima finis magis, potius vim corporis illius fuisse finis. Notandum ergo quod corpus Ade potest considerari quantum ad statum conditionis sive quo carebat, et quantum ad statum unionis cum anima sive quo uniebatur. Et quantum ad statum communicationis. Considerata in primo statu est finis duplex: primus sive propinquus unio cum anima. Secundus sive huius aptitudo ad meritum beatitudinis. Propter hoc enim fecit deus corpus Ade ut anime uniretur, et mediante illa unione efficeretur aptum ad merendum beatitudinem cooperando ipsi anime. Ut autem consideratur in statu coniunctionis, est duplex ex parte anime et duplex ex parte illius. Ex parte anime est primus exercitium operationum ordinatarum, non propterea ut non operationum voluptatum quarum nullo cadunt sub fine conditionis illius, neque unionis cum anima. Non enim condidit deus corpus illud neque anime univit hoc fine ut conveniret ad explenda opera voluptatis.

Secundus est augmentum meriti in exercendo debite conservate huiusmodi opera. Propter hoc autem voluit deus quod corpus anime uniretur, ut anima illo mediante ordinate operaretur et operando mereretur. Unde Hugo de sancto Victore: Una igitur causa que colligavit deus animam corpori, quantum ergo opinor est ut pagamentum Christi. Quod sunt ad usque terrena, celestis glorie eternitate peteret. Et sic autem igitur prodit vite crucimente examine proferetur quo ut et finia non ex deo dolo tamen spati. Sed ut vere beatitudinis sicut bonum sit sic alio ope et labore acquirat ut a creatore nobis naturaliter [illegible] videatur bonum. Et nobis autem volumus ut in via ac proposito exultum et habeat motu externis propagatum. Ex parte autem corporis est primus obedientia et cooperatio anime moventi. Secundus dignitas ad beatificationem. Propter hoc enim univit deus corpus Ade anime, ut illi imperanti obediret et operanti cooperaret, ut sic obediendo et cooperando efficeretur dignum beatificatione. Ad hoc pertinet finis optimus in statu remunerationis que est beatitudo utriusque. Beatitudo enim corporis dependet ex beatitudine anime. Hugo Victor. Alia causa fuit quare deus colligavit animam corpori.

z ut habent declarari secundum corporis servitium et ipsum in superioribus sedibus collocet et complementum glorie spiritus anime [illegible] dependet ex gloria consequendum angelorum vel ... ad ... [illegible] quendam naturalis appetitus corporis ad ministrandum [illegible] appetit et retardat quodam modo ne tota intentione pergat in illum summum celum quamdiu non subest corpus cuius administrationis appetitus ille conquiescat. [illegible] ... ordinatio finis formatus consequenter et corporis destructo [illegible] ... loquendo aliquis finis procedit ... semper ... [illegible] addita ... cum anima ... ille qui est optimum et ultimum ... beatitudinis ... anima non est finis [illegible] ... esse finis ... potius finis cuius sit ... ut patet ... et ... patet a ... Ad illud autem ... anima est optimum ... hoc intelligitur ... comparando ad ... que constituit corpus in via ... et est verbo ... Nichil autem ... regerit ... anima melius ... quod corpus ... vegetative anima est optimum ... illud quod optime se habet ... pertinet ad ... ut patet ... non solum ... finis ... et expedit ad finem ... optimum non solum ... finis ... ad illud optime ... sive quo mediante ad illud optime pervenit ... Ad aliud dicendum quod ... illa ... attenditur ... ad effectum vivificationis deus cum vivificet ... et gratiam et virtutes vivificationis ... proprie ut fidem ... ex fide sua vivit ... manet in morte ... de morte ad vitam quia diligimus fratres.

Ex quibus fere concluditur quod deus corporum aliorum a corpore humano finis est homo ... ut homo ... [illegible] ... anima sponse ... et considera si aliquid in ... tibi non ... ad hunc finem ... ut ... et ... [illegible] ... et ... indesinenter ... [illegible] ... corpus anime ... et non solum ... sed simpliciter ... et absolute ... spiritualia ... Nec sunt illa ut instrumentum sed ut organum ... quod ... anima ... finis ... [illegible] ... ex hoc corpore et aliis ... homini ... homo est finis ... anima est finis ... et motor ... phi[losoph]i ... et corpora ordinata ad ... non ... corpus ... et ... nobilitatis et dignitatis et finis simpliciter ... deo est ... Non ergo ... corpus ... anima principat ... anima ... anima est causa completiva et perfectiva ... anima ... causa ... ut sit perfectio sine causa perfectiva corporis.

Deinde queritur utrum deus sit finis corporis primi hominis. Et videtur quod per ... dicitur ... Omnia ... ad ... et principia ... et dispositiones ut principat et ... omnia ... ut ... anima ... finis ... consequenter ... illud est finis ... quod ... in esse ... ut finem ... ipsum ... appetunt ... corporis ... possimus diligere ... incogitata ... cuius ... motu ... corpore ... appetitum dilectum et ... est deus finis ... finis appetitur ... est finis ... sicut ... finis est ultimum ... et est in re ... deus et ... ultimum ... ergo ... intelligitur esse in ... est finis

corporis et hic est aliquid contra, non ergo est finis contra ipse deus. Sequitur quod non est quod omnia appetunt deum ut finem. Patet hic non videtur verum cum sint aliqua corpora in quibus totaliter materia terminatur per formam sicut sunt corpora supercelestia. Verum cum in talibus perfectissimis sit corpus appetitum non movent ad aliquid appetendum ut videtur.

Ad predictorum evidentiam nota quod cum idem sit finis et terminus simpliciter et ultimatum. Non sunt finis et terminus idem in re. Cum ergo sit finis vel permanentis et rei succedentis ut rei dependentis sive inclinantis. Erit et triplex differentia finis scilicet extensionis sive rei extente, operacionis et appetitus sive inclinationis. Finis autem extensionis rei est duplex velut ultimum et primum. Sic est extremus corporis et terminus agri ultimum et non primum ut punctus est finis linee.

Finis autem operationis similiter est duplex. Quidam est per modum deficientis sive consumentis. Sic finis quarundam rerum dicitur ipsa consumptio qua finitur processus laudandum. Quidam est per modum perficientis ut consumentis sic complementum operis ut consummatio domus est finis domificationis. **Finis vero inclinationis** est duplex. Quidam est rei appetitus mobilis. Quidam rei appetitus motoris velut utilitas est finis ut est honestas. Secundum autem quod appetitus motoris fertur ad finem sub fine utilitas est finis. Quia utilitas est ordinatio directiva in finem. Secundum autem quod fertur ad finem ultimum sic est finis honestas. Quia honestum est per se appetibile et maxime illud in quo consistit laus et honor dei qui est summe honestum et est finis ultimus qui ab omnibus debet intendi. Ecclesiastici xviii. Et propter hunc finem inter alia creatura specialiter et principaliter fecit deus corpus hominis sed in laudem potentie, sapientie et bonitatis. Laudem autem sive potentie apparet in creatione eius sive conditione per sumpsit de limo terre. Laudem sapientie in debita et proporcionata et ordinata spiritus et corporis coniunctione. Laudem vero bonitatis in eius glorificatione. Hec autem dicta sunt per apparatum. Ex hiis patet quod deus fuit finis humani corporis scilicet Ade. Et hec evidentius apparebit consequenter.

Appetitus duplex: naturalis, deliberans

Ad primum ergo in contrarium dicendum quod duplex est appetitus. Quidam naturalis, quidam deliberans. Deliberans est ex cognitione perfecta et de isto loquitur opponens. Alius vero naturalis et iste non habet omnis creatura, et quidam creatura hec cum ad confirmandum sive effectum et consumandum ut inter omnes irrationales. Quedam vero ultra hunc appetitum addunt appetitum ad unionem cum deo sedem quod possibile. Et hec fit duobus modis ut immediate sic inter aliud est cohitatio in eadem domo. Aliud est subiectio unius domini. Aliud est unitas legis. Aliud est unitas speciale. De hiis Cyprianus unum corpus unus spiritus una spes vocationis nostre. Una fides. Et quod multi radii sunt et unum lumen. Et multi arboris rami sed unum robur tenaci radice fundatum. Et quod de fonte uno rivuli plurimi defluunt et numerositas licet diffusa videatur exundantis copie largitate. Unitas tamen servatur in origine quod quidem tamen unum est de origine similiter hos ignis de Ecclesie unitate. Ad argumentum ad primum in se. Quod in contrarium quod triplex est amor scilicet carnalis, naturalis et spiritualis. De carnali dilectione ipsa loquitur dilatasti cubile tuum et pepigisti cum eis fedus et dilexisti stratum eorum manu aperta et ornasti te regio unguento. De naturali 2 Regum 1. Sicut mater unicum amat filium suum ita diligebam te. Ut David de Jonatha. De spirituali Johannis xv. Hoc est mandatum meum ut diligatis invicem sicut dilexi vos. Unitas autem carnis propagate ad hoc facit ut se mutuo diligerent homines non carnaliter sed naturaliter et per naturalem amorem inducuntur spiritualem. Non ergo omnes carnis carnales. Sicut nec omnis amor spiritus spiritualis est. Amor enim carnalis qui est libidinosus sive inordinata affectio carnalis est quem spiritus venit emendare.

Deinde queritur utrum propter hanc unitatem magis se debeant diligere individua huius speciei homo quam individua alterius speciei. Et videtur quod similitudo causa est dilectionis. Ecclesiastici xiii. Omne animal diligit sibi simile. Sic et omnis homo proximum. Sed et omnis creatura ad sibi simile coniungitur. Ergo homo sibi similem specialiter. Sed homo inter individua huius speciei est maior specialis et similitudo

In pria [illegible] amor [illegible] in spiritualem
et amor spiritualis est [illegible] diligit [illegible]
[illegible] ho diligit [illegible] maxime in pria et
[illegible] amor [illegible] gratuitus

quam inter individua alterius. Et hec est ratio quare [illegible] et [illegible] quam hic intendimus
[illegible] Item hec [illegible] per hec [illegible] in divinis personis ubi est summa similitudo est summus
amor. Sed ratio unius dividit se et idem erit ergo dividere unum
et unum genere specie et numero. Sed individua humane speciei [illegible] unum genere et specie
et non unum numero. Similiter et individua alterius speciei [illegible] non est ergo maior ydemptitas
[illegible] inter individua hominum quam alterius alterius speciei. Sed ergo [illegible]
tatis aut ydemptitatis est dilectio non erit maior inter individua hominis [illegible] unitatem
[illegible] quam inter individua alterius speciei. Item maius signum affectus videmus
in [illegible] quam inter individua [illegible] quorum [illegible] utpote galline et aliorum [illegible]
in individuis [illegible] pullos suos plus afficiuntur quam individua speciei rationalis. Et videtur quod
[illegible] pullos [illegible] maior dilectio inter individua huius speciei hominis quam
[illegible] inter individua alterius speciei. Item [illegible] hec individua debent se mutue
affectu diligere quia descenderunt ab aliquo uno. Unde hac ratione Adam et Eva
et alii homines se mutuo dilexissent quia fuerunt de eodem limo. Ad hoc
dubium [illegible] individua huius
[illegible] individua alterius. [illegible] alterius
speciei hominis [illegible] individua hominis [illegible] individua alterius
[illegible] amplior est in eius similitudine quam in aliis [illegible]
[illegible] aqua [illegible] in eodem fonte [illegible] aqua
[illegible] fontis [illegible] aqua alterius [illegible] hec [illegible] est unitas speciei
[illegible] Et ulterius hec ydemptitas originis. [illegible] unitas speciei [illegible] Similiter est in indi-
[illegible] humane speciei [illegible] ratio unitatis in specie est ydemptitas originis [illegible] non est
in individuis alterius speciei. [illegible]
[illegible] pulli [illegible] quo [illegible] nomine nominentur sibi pro-
[illegible] non possunt [illegible] passio et [illegible] appetitus na-
[illegible] Et quia illa affectio [illegible] impetu [illegible] non moderate
[illegible] in illa [illegible] maius afficiuntur quam individua hominum
[illegible] amor [illegible] specialiter de piscibus balenarum [illegible] maxima et delphini et
[illegible] fortem [illegible] suos [illegible] ex aliqua causa fuerint
[illegible] in utero [illegible] et [illegible] Sed [illegible] non [illegible] vere
[illegible] tempore [illegible] partibus et [illegible]

Item individua humani generis in duobus conveniunt in quibus nulla indi-
vidua alterius speciei conveniunt. [illegible] sunt ex uno et ab uno. [illegible] concupiscen-
[illegible] ex [illegible] tempore [illegible] fuit in Adam [illegible] de singulis
hominibus [illegible] sunt in uno et hec unitas est [illegible] in individuis alterius
speciei non reperitur. Non enim [illegible] originalia [illegible] ex quo alie
[illegible] plurificata [illegible] debeant alii descen-
dere. Et quia non [illegible] modo [illegible] filii et filie per Adam
[illegible] corporis [illegible] propagata ex uno corpore [illegible]
[illegible] Adam fuit [illegible] humanorum corporum [illegible]
[illegible] esse ab uno [illegible] Et ex uno sic ex principio
[illegible] propagato [illegible] in individuis [illegible]
[illegible] dilectionis. Sed potius [illegible] similitudo aliqua occulta
vel manifesta [illegible] in individuis [illegible] et operatione [illegible]
hec aut [illegible] individua [illegible] speciei
[illegible] debeant se mutuo diligere quia [illegible] fuerunt de eodem limo de [illegible]
non [illegible] esse [illegible] quia sunt [illegible] parte [illegible]
non [illegible] esse [illegible] formale [illegible] formale [illegible]
quod habet ab anima [illegible] ad esse corporis quod aptatur ad [illegible]

Nunc consequenter de virtute considerandum est. Et quia virtus considerari [illegible] triplex
variatur. Considerari [illegible] ut [illegible] et propagata vel ut [illegible]
propagata et [illegible] Ideo sunt hic 3a [illegible] Primo de virtute consi-
[illegible] de [illegible] 2o de virtute propagata 3o de virtute
[illegible]

[illegible]

Quantum ad primum quod est Augustinus in li. de questionibus vigintiuna (?) prout verus est homo et Adam de
non homine et Christus de sola muliere et Eva de solo viro sic est verus homo
qui ex utroque natus de viro et muliere. Sed non esset verus homo nisi habuisset
veritatem corporis humani. Item veritas causatur ex veritate compositionis. Omnia autem
corpora humana sunt ex corpore primi hominis ut tractum est. ergo cum humana corpora pro-
pagata a corpore illo sint vera corpora humana. Relinquitur quod id corpus fuit

+ sed vere humane

huiusmodi. Sed cum Christus per hoc ut probavit se assumpsisse veritatem humane
nature assumpsit defectus nostros qui si fuerunt defectus in illo corpore non fuerunt
ex veritate humane nature. Item ad hoc ostendendum inducunt quidam illud Origenis

Si alius [illegible]

in hoc quo finxit deus hominem [illegible]. Sed veritas et fictio opponuntur. Si ergo corpus
illud fuit fictum non fuit corpus verum. Item quod incipit esse quod non erat de-
sinit esse quod fuit vel quod est. Quod autem est tale non habet verum esse. Omnia veritas in quan-
titas semper manet in una et eadem ut vult Augustinus. Sed corpus desiit esse quod erat
homo. it. fuit immortale et incorruptibile et postmodum mortale et corruptibile. ergo incepit esse quod
non erat et desiit esse quod fuit. ergo in eo non fuit veritas essendi. Item ut probatur
Item dicit illud corpus erat [illegible] tale fuit [illegible]. Si [illegible] homo [illegible] nullum
artificiale potest esse verum corpus humanum. Item [illegible] [illegible] non fuit productum
operatione nature. Natura enim est vis insita rebus similia ex similibus procreans. ergo non fuit
in eo veritas humane nature. Dicendum breviter ad hanc dubitationem quod corpus primi hominis verum
erat corpus humanum. Sed tunc ad primum [illegible] quod propter illud assumpsit

quod [illegible] verum corpus hominis fuit vere humanum

aliquid de miseriis [illegible] hominis de statu cum peccati immunitate
viz in 3 [illegible] [illegible] de statu nature lapse penam et defectus
Christus ergo assumendo nostros defectus de statu gratie plenitudinem gratie
ostendit se assumpsisse veritatem hu- de statu glorie perfectam contemplationem
mane nature quantum ad statum nature lapse. Unde ex hoc non sequitur quod Adam prius homo in statu
conditionis sue sine [illegible] non habuit verum corpus humanum. eo quod non habuit quasdam
proprietates accidentales quas postea habuit in statu nature lapse. Ad aliud dicendum quod
fingere [illegible] dicitur [illegible]. est it. quod componere [illegible] quod dicitur [illegible] quod compositores [illegible]
figulos esse vocamus. et sic dicitur operari in massa lutea fingere dicitur. et sic hac
ficto veritati non opponitur. Alio modo fingere dicitur actus [illegible] contrarie componentes et
[illegible] cum que veritate [illegible] habet et tale fingere non erat ibi. Et illud opponitur
veritati. [illegible] dicit [illegible] xiiii hic error [illegible] lex custodiunt est et tyrannorum im-
perio coluerunt figmenta. Ad hoc quod consequenter obicitur dicendum quod licet corpus
illud primum fuit incorruptibile et post fuit corruptibile non propter hoc desiit esse quod prius fuit
sed [illegible] [illegible] fuit. Cum enim hoc verum. Et [illegible] in corporibus humanis immuta-
bile [illegible] [illegible] est [illegible] [illegible] non mutabile. et variari illud semper adhe-

Forma quid

corporibus humanis verum et eadem forma quam intelligit et per immutabilia sunt [illegible]
variabiles. Unde [illegible] quod eidem forme accidentes non contingit ex [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] Gregorius [illegible] xxviii de [illegible]. Non per omnia quod [illegible] est in [illegible] et
[illegible] est [illegible] [illegible] reprehensibile esse [illegible] nullum [illegible] a natura habet. Sed
in extra subtilitatem veri corporis que in nobis [illegible] quidam quasi [illegible] quidam vero
[illegible] accidentalia [illegible] it. per augmentationem et diminutionem corporis velut vestimenta
[illegible] [illegible] induntur. Sicut vero [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] forma [illegible] [illegible] [illegible] non desistunt. Sed in omnibus [illegible]
corporibus [illegible] [illegible] apparent. Notandum ergo in hac auctoritate ex-
[illegible] nature humane. Sed nature conditio per statum immutabilis [illegible] forme nature lapse
[illegible] passionum [illegible] [illegible] [illegible] et non [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] accidentalia [illegible] [illegible] vel formam. Ad aliud dicendum quod corpus illud
erat [illegible] primi hominis. Sed [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in quo [illegible] virtutibus que co-
gerunt [illegible] tali. et si huiusmodi erat illud corpus [illegible] [illegible] in illo erat tota
[illegible] que [illegible] non corporis humani. Alio modo dicitur [illegible] [illegible] [illegible] non produceretur
in esse. et [illegible] huiusmodi non erat [illegible] [illegible] [illegible] in esse [illegible] nature
sed potius operationes conditoris non. [illegible] it. sit triplex cursus sive [illegible] [illegible]

mirabiles / immutabiles
Ut habetur ab Augustino libro decimo super Genesim ad litteram [illegible] et voluntatis. Natura primo dum rursum mirabiliter
exeunt processit in esse. Unde originalia rerum principia et [illegible] corporis Ade producebatur in esse rursum immirabiliter. Erat tamen corpus humanum habens [illegible] requirebat
ad vitam corporis [illegible] Unde non sequitur non fuit productum in esse operatione
nature que est [illegible] non fuit [illegible].
Alibi producit rerum in esse ex simili aliquid ex dissimili. Item opus dei [illegible] causalium de [illegible]
[illegible] quosdam hereticos qui ponebant Christum non esse filium [illegible] virginis. Dicentes
[illegible] ideo natum ex virgine deum non potuisse. Quia homunciones puti debet ex
naturalibus sicud res dissimiles ex dissimilibus [illegible] substantiis nature.
Ergo aperte [illegible] generantes [illegible] veritatem intulit. Nec [illegible] Nec vinum
ex aqua produxit. Nec multa milia hominum ex [illegible] pasta sunt. Nec [illegible]
[illegible] lux apparuit. Et potest aliud [illegible] ex apibus [illegible] ex floribus. [illegible]
in hoc [illegible] virtus infinita a [illegible] virtus infinita
operatur et ex similibus et ex dissimilibus quantum [illegible] potentia activa. Virtus vero
[illegible] in quibus est potentia quodammodo
activa [illegible] Sed tamen [illegible] corpus Ade formatum fuit
a deo de limo [illegible] Ade et ipsa formata [illegible]

Sed tunc mox queritur de virtute propagativa ut tota natura humana
[illegible] fuit in corpore Ade quo ad esse corporale. Et [illegible]
[illegible] libro [illegible] capitulo 9 [illegible] in illo [illegible]
[illegible] per peccatum [illegible] in illo [illegible]
[illegible] corporaliter in illo primo corpore. [illegible]
[illegible] potuit deus de Adam [illegible]
[illegible] de Adam [illegible] Et [illegible] posset esse [illegible]
[illegible]
[illegible]
in illo [illegible] Ergo [illegible] corpore [illegible]
[illegible] propagari posset
fuit tota humana natura. [illegible] in illo corpore
[illegible] in illo corpore [illegible]
[illegible] natura humana [illegible] corpora
[illegible]
humana [illegible] ad tota corpora [illegible]
ex eo propagata [illegible] ad posteros [illegible]
illa [illegible] in illo
humana natura [illegible] Ad [illegible] dubium [illegible] tota [illegible]
[illegible] aliquid [illegible]
[illegible] formaliter [illegible] totum [illegible]
[illegible] totum aliquid [illegible]
[illegible] tota [illegible]
Et [illegible] modo [illegible] corpore [illegible]
natura in Adam [illegible] humana [illegible] forma [illegible]
tota humana natura [illegible] totum esse [illegible]
et ab omnibus hominibus et in quo omnes [illegible]
[illegible] in corpore Ade [illegible] tota humana natura [illegible]
[illegible] corporum [illegible]
Adam [illegible] humana natura [illegible] humana [illegible]
ille solo [illegible] principium [illegible]
quod erat [illegible] propagationem et de [illegible] corporum [illegible]
[illegible] quod tota humana natura fuit in Adam [illegible]
[illegible] corporum [illegible] de [illegible] omnium corporum.

humanorum erat in corpore ade. Et ad maiorem huius notitiam notandum quod in corpore
Ade erat quantitas molis cum virtute seminali [illegible] quantitatis molis poterat
extendi et diffundi secundum extensionem corporis quasi improportionaliter maiorem sicut
gutta vini effusa in magno vase aque [illegible] illud diffundit se per totum
vas illud [illegible] ut ponitur notum in phisica alia aliquando parve quantitatis per se
est ad diffusionem quasi infinitam racione quantitatis sue sive mixtionis. Sic quantum racione quantitatis
[illegible] divisibile est in infinitum. Eadem ergo quantitas molis sine materia corporis
Ade de partibus ipsius decise in generacione quantacumque eis fuit addito per susceptionem ali-
menti diffundebantur secundum extensionem quantitatis addite. Prima racione seminalis in illo virtu-
tem habuit activam. Quia poterat se multiplicare in materia susceptibili sicut patet virtus
[illegible] et ignis et scintilla. Quia ergo porcio decisa a corpore illo racione quantitatis
molis poterat se extendere secundum extensionem corporis cuiuscumque quantitatis addite, virtutem
eius multiplicare se in materiali addito susceptibili ad omnia corpora generis humani
seminanda. Unde ad predictorum evidenciam potest sic suaderi.
Constat quod aqua parum sive humor modicum potest magno miscere in magno per nulla
est per commixtionem distinctio ut quod est mixtio usque ad omeomerum sive omogeneum
tali commixtione facta nichil sit de illo magno corpore quod non sit de parvo eidem
commixto. Sic intelligatur illud mixtum quasi [illegible] et [illegible] intelligere
quod res parve quantitatis potest posse commisceri et [illegible] rei maiori ut nichil de ma-
xima re fiat quod non possit racionabiliter dici factum de illo parvo. Sic ergo intelligendo
[illegible] racionabile videri potest et secundum opinionem [illegible] omnes homines materialiter fuisse in
Adam et de Adam. Quamvis modicum ex ipso fuit decisum. Et si obiciatur quod res parve
quantitatis non possit adeo extendi. Dicendum quod hoc non impeditur omne corpus quantum
est de natura quantitatis est divisibile in infinitum. Et hoc dicit phisica et apparet in angelis
[illegible] quorum ad [illegible] phisici autem subtiliores non [illegible] nullum esse quantitatem
corpusculum exiguum in quo divisio finiatur. Et per hoc sic patet aqua ad tantas partes
minutias pervenire ut supra istum aerem vaporaliter feratur. Quam natura levior
aquis tamen non posset et super illud levius [illegible] minutioribus guttis et levioribus
commixtione vaporibus. Puta quod habet verbum illud Augustini in [illegible] quod corpus fuit
in Adam secundum corpulentam substanciam nisi aliquid decidisset de corpore Ade usque ad
Christum. Secundum ipsi [illegible] virga de radice Yesse. Ergo in Christo fuit ali-
quid de radice Yesse. Et sicut [illegible] dicitur quod secundum carnem. Ergo in Christo
fuit aliquid de carne Adam. Heb. vii. semine Abrahe apprehendit. Et non [illegible]
obiciatur quod non erant in illo corpore tot athomi [illegible] quia si non erant tot exi-
stentes in actu et secundum speciem sive secundum formam [illegible] tot existentes in potencia sive
[illegible] materia. Quia materia decidentis de corpore illo Ade racione quantitatis [illegible]
fuit potencialiter quantum ad infinitam extensionem et divisionem. Dicendum igitur
[illegible] quod quantum ad [illegible] [illegible] tota humana natura fuit in corpore
Ade per propagacionem facta de eo et ab eo. Sicut arbor quantum ad [illegible]
similiter [illegible] non similiter quantum ad [illegible]. Et si dicatur quod non [illegible] in nobis [illegible]
quod in eo. Dicendum quod [illegible] fuit quantum ad veritatem humane nature [illegible] non quantum ad
totalitatem sive multiplicitatem virtutis et veritatis in nobis [illegible] veritas
humane nature quantum ad esse individui non quantum ad esse principii generalis
[illegible] in Adam
Deinceps videndum est de modo propagacionis. Utrum propagacio humani generis ab Adam
sit per multiplicacionem substancie decise ab eo. Et quomodo [illegible] tangitur [illegible] XXV di. Omne
quod in humanis corporibus nascitur et dependet [illegible] a principio [illegible] lege propagacionis et in se
[illegible] et multiplicatum est nulla [illegible] in id [illegible] per ipsum in futuro
resurget. [illegible] quod habet a cibis [illegible] non [illegible] tibi in [illegible] sed per
propagacionem dependet ab Adam. Ergo verbo videtur quod illud solum sit de veritate substancie postea
quod propagatur ab Adam a prioribus parentibus. Dicit ad hoc Beda super [illegible] in [illegible] est ex-
[illegible] in cibis in [illegible] quod possit eum consumere [illegible] adeo [illegible] liquidior
cibus et potus per membra diffunditur [illegible] humor et liquor esca [illegible] in
venis et arteriis [illegible] fuit et digestio per occultos meatus quos grece poros vo-
cant ad inferiora dilabitur et in secessu vadit. Ergo omne quod intrat os exit non cedit

in minimum cinis quod alit | Item beatus Augustinus 22 de civitate dei c. 20. quoniam si aliquis mutatur in ... nibus humanis in quo deberet invenitur ille resurget. Et consequenter vincendo reddi caro illa homini in quo esse caro humana primitus cepit, ... illo quippe alteri tamquam mutuo sumpta deputanda est. Et hec patet quod non convertitur alimentum in veritatem nature alicuius
Item beatus Augustinus in libro de ... determinat de parvulis quod resurget in perfectione corporali unde dicit Ille ipsa membra omnia iam sunt latenter in semine ... non nulla adhuc desint sicut dentes et si quid eius modi. Sic hanc virtutem perfecto in resurrectione ... defuncta non timemus ... ergo ... quod in semine latenter sunt membra quanta ad perfectionem corporalem et ita nichil de incremento est de virtute nature. | Item habetur in libro de animalibus ... semen quod est in ... assimilatur filio egredienti de domo patris sui quod sic exponitur sic filius egrediens deserit patrem pro parte substantie sue et cum negociando multiplicat. Sic semen pro parte substantie per ... augmentum paterna deserit et eam multiplicat. | Ad idem est beatus Augustinus 22 de civitate dei c. 18. Et quibus patet quod tota quantitas hominis est in potentia ... que descendit a parentibus et quantitas in qua resurget. Ergo ut videtur nichil resurget nisi quod est in semine ... ibidem dicit in 18 capitulo ... cum tota ... magnitudinis mole ... non ... est resurgere cuius qui brevis est cum moritur in magna mole et sine additamento ... Ergo assimilatur ... in potentia.

Secundum omnibus fuimus in Adam seminaliter secundum Augustinum

Et licet in grano uno sit virtus seminalis ad granum producendum in esse non tamen illud in esse producit nisi subintrante humiditate extrinseca quod patet determinant auctores rotura humiditatis ... et quod granum terre mandatum si fuerit nimis calida adurit si nimis frigida moritur. Si nimis sicca arescit si nimis humida putrescit. Calor est si terra in qua seminatur ... calidi ... incipit corrumpi ... Si vero ... in tempore granum et terra ... humorositate ... caliditas aut existens in ipsa elementaris ... venit ... grani ... agit quod ... dissolvit ipsum et dissolvendo humiditatem multiplicatur ... humiditas aut replet ... grani donec repleto grano fiat ruptura et post fit ... egrediens in radice ... que ... in figitur et mediante ipsa attrahit ... quod ... in ... grani. Talis est de semine quod ... est in ... sic patet in ... determinatur ... fit ... humorose ... et attractio ... et multiplicatio et augmentum per ... gressum ... ergo in propagatione a primo homine est ... multiplicatio ... quod ... est ab Adam ... ex ... adiectione ... nutrimenti.
Item Hugo ... in ... operibus quibus ... ad effectum producendum

Primum opus est de nichilo aliquid facere	solus deus ...
Secundum opus est de aliquo aliquid facere secundum substantiam et quantitatem in maius	deus ...
Tertium opus de aliquo aliquid facere secundum substantiam et quantitatem in minus	... de nichilo ... aliquid facere et de
Quartum opus de aliquo aliquid facere non tamen secundum substantiam et quantitatem in ...	aliquo aliquid in minus et
Quintum opus ... de aliquo facere nichil ... in operibus ...	de aliquo aliquid in maius

... de aliquo nichil solius dei est ... de aliquo aliquid non in maius sed ... in partibus ... de aliquo aliquid non in minus ... in toto ... facere ... de aliquo aliquid ... substantiam in maius ... plicatos ... Augustinus ... in propagatione a primo homine est homini ...
Item Angelus Triplex est cursus rerum in esse videlicet voluntarius, naturalis et mirabilis
propagatio ergo hominum a primo homine ... est secundum cursum voluntarium ... non secundum cursum voluntarium ... et producit ... homines ad statum completum secundum actum voluntatis. Neque mirabilis ... operante ... et producendo homines ad esse completum. Ergo fuit secundum cursum naturalem. Neque secundum cursum ... quia actio ... est finita ... fuit ... multiplicatio per ... non possit in actum infinitum ... et ... invenit ... sive actu ... illa ... sufficiens sive ... posset multiplicari ... homines infinitos ... posset ... tot multiplicari ... et ita in infinitum. ... dicitur ... quod ... est

qr rōne quātitatis nīe diminuibit et extendibit ē in infinitū. Con'' hec ar a pho' quod eadem
sententia natura terminos ē et in magnitudinem et augmenti. Sic ergo est sententia
in rebus nāturalibus terminus in augmentando sicut ē ut dictum est in diminuendo. Ergo non est
possibile singulorum extensionem fieri vel diminutionem per numerum. Sciendum tamen quod
super ista **Diversi diversa senciunt** . Circa ergo propter difficultatem questionis
expediat manifestare. Sicut enim quidam concedentes terminationem ab . b . Quidam dicunt
grim. Ponunt ut quidam in mixtio quod sufficit quedam medium de massa sive eius
ut dimensio erat nisi forma corpus fluxum et multiplicatione sine rei substantie
abiectione autem ē. Ad ostendendum autem quod quantitas fit augmentatio rei philosophorum
singularis dicunt quod [illegible] que ē in minimo aere ut non ē sufficiens ut extra fieri
dimensio in infinitum non quando aliquis specie ut ignis vel terre. Et ethimologia ut aeris
Et eadem ratione cum ferme [illegible] de quadam huius in se quatuor elementarum minimo [illegible] fuit
in ferme illo sicut non sufficiens quod ad infinitum [illegible]. Et in minimo aqua quod [illegible]
aqua. Et similiter de aere et igne. Et ita in illo minimo ferme erit non sufficiens [illegible]
ad infinitum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] formalibus. Natura
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] extensionem [illegible] ē [illegible]
aeris. Minimo quod [illegible] aer inde possit fieri ignis et totus aer [illegible]
ergo sit ex natura in nobis [illegible] et terra media et dyaphana. Suppona
ut celestis . ut fieri multiplicatio sit [illegible] media quod [illegible] ex aqua et
aere [illegible] ut rarescit. Et se fieri maior rarefactione ex natura [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
multiplicatione [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
est a [illegible] et [illegible] [illegible] rarefactionis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] electorum
mediorum [illegible] [illegible] aeris et aque [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] in corpore humano [illegible] natura [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et multiplicari se sine [illegible] [illegible]
a additione [illegible] [illegible] [illegible] Et ponunt [illegible] in puncto que est [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et quo si [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ille punctus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] multiplicatio [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et
puncti [illegible] [illegible] [illegible] multiplicatis. Sic non est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
multiplicatio. Sunt [illegible] [illegible] opiniones [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] de aliis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad illud quod
in homine [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] homine [illegible]
ad illud quod in homine ē [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Contra ergo ad illud quod ē in homine
[illegible] [illegible] ē [illegible] [illegible] [illegible] ad illud [illegible] alimenti. Et
[illegible] quod in homine ē [illegible] [illegible] [illegible] multiplicandi se a natura elementi et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et non posse [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] aqua [illegible] et non [illegible] [illegible] fuit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] aliud elementum quod esse non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fuit multiplicatio non
[illegible] non si se [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
rarefactio nec augeri per appositionem. Ergo nulla [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] per
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] esse [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et extensionem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] dimensionibus habet
omnis extensionem et dimensionem [illegible] considerat [illegible] forme [illegible] [illegible] ut [illegible]
ut [illegible] quantitate [illegible] [illegible] forme. Natura et ignis ad [illegible] [illegible] in maiore
[illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] natura aeris. Et natura aeris [illegible] aque. Et [illegible] aque [illegible] aliis
[illegible] terre. In [illegible] [illegible] et angelis. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
quod non nullis dimensionibus et [illegible] extensio non [illegible] locum occupat
non ē a se [illegible] a sua forma [illegible] extendente. Et ideo si tota non [illegible] possit
esse sine forma extendente. Et ut ē forma in [illegible] non occupans locum

nisi punctualem ut spiritus / verum videtur dicendum quod materia nullo modo est naturaliter mixta congregativa
forme eius est natura Et propter hanc multiplicationem dicimus esse in natura elementa et
virtutes lucis. Item dicit augustinus pariendarum et vivificarum data est in forma nostra
corporali et nobilissime natura quando dicit virtus magnitudo multiplicationem
dicimus quod secundum hanc opinionem quod in sermone dicto apostolis ad pientes
plus est duplex natura quedam et ad illud quod requiritur ad partes secundum numerum et illa sunt
diversitatem augmentum per susceptionem [illegible] quedam ad illud quod requiritur ad partes
secundum speciem et ista sunt virtute augmentum multiplicationem. Circa ergo ad illud quod
in nobis est partes secundum speciem dependemus a primo homine per multiplicationem spiritus nostre
[illegible] ad illud quod est in nobis secundum materiam [illegible] obicitur quod forma
est consumptibilis [illegible] secundum philosophum [illegible] per se [illegible] est. Vel potest dici
quod hic intelligitur quantum ad illud de quo sunt partes secundum materiam non de quo sunt
partes secundum speciem. Ad illud quod primo obicitur in contrarium dici potest quod
[illegible] ad [illegible] granum ex grano requiritur secundum naturam humoris ut tactum est
[illegible] in magnitudine granis humani ex primo homine requiritur [illegible] alimenti
ut fiat augmentum et multiplicatio partium secundum materiam [illegible] et
formetur partes secundum speciem [illegible] materia est attracto alimenti sicut potest
partium secundum [illegible] et formetur partium secundum speciem [illegible] multiplicatur et augmentum corpo-
ris [illegible] deriset in [illegible]. Et si dicatur opinio multiplicationis
a solo deo / dicendum quod potest [illegible] ubi res multiplicatur [illegible] forma generata et
generata aliquid multiplicatur ut erit in multiplicatione panum quinque. Similiter in forde-
[illegible] de [illegible] ut [illegible] multiplicatio [illegible] que est forma [illegible] nulla ei
generata forma non posset esse nisi a solo deo. Ut si [illegible] solum credo
quod lux [illegible] non posset se multiplicare [illegible] non possit fieri nisi a [illegible]. Potest autem
lux multiplicare se generata illa forma apta ad susceptionem [illegible] multiplicabilis. Similiter
potest dici in proposito. Nisi illa [illegible] que est de [illegible] aliqua forma generata
[illegible] formetur [illegible] non multiplicaretur nec possit multiplicari
nisi a solo deo. Sic videtur posse dici de multiplicabilibus [illegible] esse completa [illegible]
forma [illegible] ut que cum forma completa ut de [illegible]
[illegible] potest dici quod illa est multiplicabilis [illegible] quod requirit forma per-
[illegible]. Et hic videtur probabile posse dici quod [illegible] in dispositione ordinata [illegible]
forme [illegible] potentia esse [illegible] virtute [illegible] multi-
plicandi [illegible] formas [illegible] in corpus susceptibilibus ut [illegible]
[illegible] in gradu extremo possibilitatis debent dici possibilitas apta ad
[illegible] multiplicatio a forma completa [illegible] sive [illegible] alia. Et hic videtur [illegible]
perfecte et ordinatissio artifici [illegible] ordine [illegible] producti in esse
a tanto artifice [illegible] aliquid productum [illegible] esse ut forme [illegible] perficiatur [illegible]
[illegible] perfici potest [illegible] forme perficiendam [illegible]
omnino simpliciter et [illegible] nulla forme [illegible] apta [illegible]
aliquid multiplicatur [illegible] possit [illegible] ut aptetur ad forme [illegible]
Nec [illegible] disposicio [illegible] quod [illegible] partes que [illegible] fuit [illegible] susceptione
[illegible] Et [illegible] generet [illegible] esset
[illegible] deficiebit [illegible] virtute [illegible] et [illegible]
[illegible] per [illegible] esse aliquam propagatam [illegible] ad [illegible]
multiplicationes [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] ad formam corporis [illegible] posse [illegible]
naturaliter multiplicari. Similiter et illud quod [illegible] a primo [illegible] videtur
a [illegible] probabilitate de [illegible] Non hic [illegible] se habe [illegible] assero. Secundum
[illegible] videtur dicto a [illegible] doctoribus [illegible]
[illegible] ab aliquo doctore [illegible]. Ad aliud potest
dici quod opinio Hugonis fuit quod hec multiplicatio a solo deo fuit
et [illegible] [illegible] quod [illegible] simplex [illegible] sine [illegible]
simpliciter [illegible] aliquid [illegible] simpliciter [illegible]
ipso multiplicatur et in plura [illegible] fit aliquid de aliquo [illegible]

lux est forma

non lux

[illegible]ralis

mirabilis videatur quamvis enim de nichilo aliquid fieri [illegible] de aliquo plus facit, hic modo
operandi de sua virtute in se divina virtute absque extrinseco addimento multiplicatum
[illegible] corpus [illegible]. Et per quibusdam impossibile videtur. Non itaque conse-
[illegible] extrinsecum aliquid additum est sed ipsa ex se [illegible] ipsa divina virtute operante multi-
plicatum est [illegible] in [illegible] a-
[illegible] multiplicando [illegible] ut [illegible] ex [illegible] ex-
crevisse videatur. Et hoc totum [illegible] de aliquo fieri aliquid in
[illegible] hoc quod [illegible] illi quorum [illegible] est opinio huius [illegible]
[illegible] illud quod [illegible] ad sequentem [illegible] non crescit neque
[illegible] additione extrinseca sed sui in se multiplicatione. Sed [illegible] in positione modi
[illegible] huius potest [illegible] multiplicatio est opus mirabile ut sola virtute divina. Et hoc pe-
[illegible] est a natura et virtute [illegible] nature. Et forte posset hec opinio [illegible] videtur
[illegible] si verba huius retorquerentur ad [illegible] originale [illegible]
principalis lege [illegible] aliis corporibus [illegible] multiplicatio sine [illegible]
[illegible] fuit [illegible] sustinere. Ad aliud dicendum
est quod huiusmodi propagatio est secundum cursum naturalem. Sed quando ulterius obicitur quod
operatio non finita [illegible] dicendum est quod [illegible] est multiplicatio. [illegible] et propa-
gatio [illegible] finita est. Nec videtur [illegible] aliquid sequi posito quod [illegible] infinita co-
[illegible] superioribus et inferioribus in actione illius. Sed quia opus [illegible] et maxime
in propagatione humani generis [illegible] multiplicationem [illegible] ad quedam
numerum preordinatum in divina [illegible] adimpleto [illegible]
cessabit effectus actionis [illegible]. Sicut scribitur in libro fontis vite causa [illegible]
omnia facta sunt est voluntas [illegible] motus [illegible]
[illegible] est voluntati [illegible] sed voluntas [illegible] voluntatis. Ergo
[illegible] voluntate creatoris deficiet non [illegible]
Ad aliud quod sequitur dicendum quod sicut omne continuum [illegible] est in magnitudine
et augmenti [illegible] continuum [illegible] et decrementi [illegible]
[illegible] est terminus in actu magnitudinis [illegible] forma et species [illegible] in actu
decrementi et diminutionis huius forma et species. Forma enim hominis non [illegible]
in corpore [illegible] magnitudinis. Nec forma ignis [illegible]
[illegible] non est aptum ad [illegible] forme sed quantitas [illegible] limitata est ad
exigentiam forme. Et hoc est quod dicit philosophus [illegible] considerat
quantum ut est quantum non determinatum [illegible] forma aliqua non est determinatus [illegible]
[illegible] neque apte magnificari et augmentari neque apte diminui [illegible] et de-
[illegible]. Alii sunt opiniones contrarie ponentes illud modicum quod de-
[illegible] a primis parentibus augmentum ex [illegible] in id [illegible] non [illegible]
se augmentatum in se et multiplicatum. Cum [illegible] ad [illegible] singulos.
Ad [illegible] quod [illegible] alimentum non totaliter [illegible] per secessum. Ut enim [illegible]
a [illegible] de [illegible] aliquid de cibo sive alimento [illegible] redditur [illegible]
ad aliquas formas [illegible] illud [illegible] stercora. Aliquid per
totum corpus exalat [illegible] et sudores. Aliquid [illegible] per
[illegible] et [illegible] nervos [illegible] et [illegible]
[illegible] ad hoc quod corpus [illegible] sit in [illegible]
et organicum [illegible] requiritur ad [illegible]. Aliquid [illegible] in [illegible]
[illegible] alimentum in [illegible] sive [illegible]
plenum. Unde [illegible] quod in os intrat [illegible] non intelligitur [illegible] sub hoc
[illegible] de omnibus cibis aliquid in secessum vadit ut pote de cibis corporalibus [illegible]
[illegible]. Unde dicit [illegible] de corpore [illegible] de cibis [illegible]
corruptibilibus philosophi et medici [illegible] et potum [illegible] que corpulen-
tiores et corruptiores [illegible] per secessum egeri [illegible] vero subtiliores et utiliores [illegible]
[illegible] corporis partes [illegible] et in carnes [illegible] et sanguinis [illegible]
partem vero aliam subtiliorem [illegible] per [illegible]
[illegible] vero [illegible] adeo ut [illegible]
[illegible] per [illegible] aut [illegible] et [illegible] similiter [illegible]. Quae-

sed ita sunt / unde quia ita sunt / non ergo ubi omnes qui in ventre vadit in secessum emittitur Et quod
ipse dixit / et in secessum emittitur de parte vero ubi notissima loquitur Et similiter patet ex hoc
ad auctoritatem Bede / Ad aliud cum homo [illegible] fiet corpulenta Dicendum quod
plus illius est de veritate humane nature quam quidam [illegible] Quantum ad illud quod fiet de
veritate illius / quia hoc fiet illi proprium Et dico de veritate illius quantum ad veritatem
illius / que requiritur ad hoc quod salvetur in esse speciei / non in suo simili / Et quod adiectum
esset carnibus hominis / nunquam ille esset verbi illi [illegible] fuit tunc
tanto semper ab illo / Ex hac ratione patet quod in homine est veritas nature duplex scilicet illa
que requiritur ad hoc quod persona salvetur in specie esse / et quod salvetur in simili in specie
Quintum ergo illud positio quod ullius veritatis quo appetit generatione salvari
in sibi simile non deberetur per totum / non resurget in illo Si non ergo aliquid
aliquid de veritate primi hominis non resurget / supposito quod propagato fetu est per multa
plurimum partis de esse ab illo / Si autem resurget in illo ergo videtur quod illud quod ipse
est / ad hoc quod sit de veritate [illegible] persone in tantum resurgere possit in alia / ergo tamen
nichil resurgit in aliquo quod non sit ipse de veritate illius / nulla est distinctio
Ad hoc potest dici quod non resurget in illo / neque in alio quod patet per
[illegible] corporum et ordinem [illegible] ad aliud [illegible] et non ordinem [illegible]
[illegible] ad [illegible] corporis ad aliud [illegible] indiuiduum generatum con-
tra [illegible] sentitur esse [illegible] corporum [illegible] est forma
[illegible] et que [illegible] que non [illegible] esse fixo in tempore illo-
[illegible] et [illegible] ad aliud
[illegible] in esse [illegible] ergo [illegible] et sic [illegible] al-
terius non [illegible] esse fixum in tempore cum aliquo est [illegible] Nec est [illegible] co-
[illegible] generatione cum illa [illegible] que est [illegible] corporis [illegible] non sem-
per [illegible] nec tamen est resurgendi Si ergo non [illegible] apta ad suscipiendum
aliquam [illegible] ordinate ad illa [illegible] esse [illegible] non resurget
Nec est [illegible] aliquid partium non [illegible] illud [illegible] ad aliud resurget
in esse non resurgere Et hoc [illegible] patet [illegible] quod [illegible] sufficiebat ad [illegible]
[illegible] fuit in [illegible] ex eo quod [illegible] perfecti [illegible]
non resurget Ad aliud dicendum quod non est intentio beati Augusti-
ni quod parvuli mortui debeant resurgere in perfectione corporali quam fuit in semine
derivato ab Adam sed totaliter molem corporalem [illegible] et [illegible]
opinionem [illegible] in illo fuerunt [illegible] Ponitur deo [illegible]
[illegible] non [illegible] determinatio suppleret de quod defuit ex
parte molis Ad aliud quod sequitur dicendum quod predictam opinionem ponunt
[illegible] opinionem [illegible] aliter exponunt [illegible]
assimilatur filio egredienti de domo patris [illegible] sic filius egrediens de domo patris
defert secum partem substantie patris / et illud [illegible] acquirendo et addendo illa
aliud [illegible] partem substantie plus secum defert / quia [illegible]
[illegible] tamen in illud sine additione illi / Alia solutio [illegible] predicta
Et quo [illegible] quod natura erit ibi additio [illegible] quod ibi tangit beatus Augustinus [illegible]
molem gigantee magnitudinis est in [illegible] mediocra / Sed dicendum quod in [illegible]
[illegible] sit illa [illegible] molis [illegible] ad [illegible] in [illegible]
[illegible] Et quia non [illegible] in illa [illegible] determinata ad longitu-
dinem [illegible] /

Deinde queritur de veritate occasionata Et circa veritatem corporis [illegible]
occasionari dicitur / vel propagatione [illegible] ut in [illegible] et monstris / vel [illegible]
[illegible] in libro de [illegible] occasionatur / de hoc [illegible] nichil
ad propositum / Deinde ergo agendum est Et ponitur questio quod [illegible] beatus Augustinus
de civitate dei libro xxij capitulo viij [illegible] ex corpore primi hominis propagata sunt monstruosa
quod hominum [illegible] Hysto [illegible] Et [illegible] a beato Augustino [illegible]
[illegible] quendam [illegible] oculum in fronte [illegible] plantas [illegible] esse
[illegible] quibusdam [illegible] esse [illegible] et dextram manum viri [illegible]
[illegible] virilis [illegible] et [illegible] parere [illegible]

Hermofroditum

no esse cuius primaeva eius altitudine. Alios parva cum cubitales quos pigmeos a cubito greci vocant. Et alia monstra que enumerantur ibidem. Ostenditur autem quod quedam monstra sunt propagata de corpore primi hominis. dicit enim beatus Augustinus ibidem. Quicunque usquam nascitur homo id est animal rationale quamlibet nostris inusitatam sensibus gerat corporis seu corporis formam seu colorem seu motum sive qualibet vi qualibet parte qualibet qualitate naturam ex illo prothoplasto originem ducere nullus fidelis dubitaverit. Item quando aliquid scribit vere aliquid non vere. Et medium vere et non vere dat potiorem. Sed sive sic sive sic probat unicum ad generationem pertinet. ergo a simili sive vere sive non vere propagatum sit aliquid ab humana natura nichil ad humanam naturam pertinet.

Sed tamen maior est similitudo ut videtur inter symeas et homines quam inter multa genera monstrorum que ponuntur in genere hominum. Ut recitat beatus Augustinus in 16 libro de civitate dei capitulo 8. ponens quosdam sine cervice oculos habentes in humeris et cynocephalos inter homines monstruosos. Et dicit cynocephali quorum canina capita atque ipse latratus magis bestias quam homines confitentur. Item natura est virtus insita rebus ex similibus similia procreans. ergo corpora que per naturam propagantur de corpore primi hominis procreantur sunt illi corpori similia. Alia autem non sunt corpora monstruosa sicut illa que [illegible] naturam et membra principalia et sunt existentes sine cervice habentes oculos in humeris et sic sunt cynocephali et alia [illegible] ergo et cetera. Item anima est actus sive endelechia corporis organici phisici potentia vitam habentis. Corpus ergo humanum est ipse susceptibile anime et perfectibile ab eadem. Et secundum diversitatem animarum diversorum generum et diversarum specierum dispositionum sunt corpora perfectibilia ab eisdem. ergo nullum corpus humanum organica aliqua similia et eadem organis animalis rationalis est corpus perfectibile anima rationali. Sed cum corpus humanum secundum legem propagationis descendens a primo homine perfectibile est anima rationali. ergo nullum corpus humanum organum simile animalis rationalis descendit a primo homine.

Occasione quorum dictorum queritur per quam viam monstra procreare possunt in natura humana. Cum dicat beatus Augustinus nichil esse inordinatum in universo pro... videlicet libro de civitate dei per bonis omnibus [illegible]. Videtur quod sicut dicit beatus Augustinus. Quicunque ubicunque nascitur homo id est animal rationale mortale etc. ut supra. Et in eodem libro ait. Illa que traduntur de quibusdam gentibus scripta sunt nulla sunt si sunt homines non sunt aut si homines sunt ex Adam homines sunt. Et narrat beatus Augustinus admirantibus hominibus quod in tempore illo erat duplex homo natus in superioribus membris in inferioribus simplex. Nam duo erant capita duo pectora, quatuor manus venter vero unus et duo pedes sicut uni homini, narrat et de quodam homine qui quasi lunaticus ut [illegible] habebat plantas et in eis binos tantum digitos et manus similes. Et per quod dicit hic homo ex illo toto natura [illegible] quam pluribus et ipse omnis tenet valet exorbitasse tradunt. Igitur [illegible] ab eodem uno primo eorum stirpem trahere confitendum.

Primo obicitur quod maior est similitudo inter symeas et homines. Illud ergo quod [illegible] quod si sunt homines id est animalia que ibi inducuntur non est verum. Secundum beatum Augustinum eum eligunt inde [illegible] quam inter multa genera hominum que dicuntur esse [illegible] ponit quod illi qui sunt sine cervice et habent oculos in humeris et cynocephali homines sunt non est verum [illegible] est corporis conveniencia cum hominibus habentibus perfectionem et deletionem organicam et membrorum quam symee. Licet forte quantum ad exteriorem organicam dispositionem symea videatur esse similior. Ut vult beatus Augustinus in hiis monstris licet videatur aliquid mirabile ex [illegible] varietate videtur alicuius partis plura tamen sunt ibi secundum naturam ordinata. Dicit enim ibidem secundum 16 libro de civitate dei capitulo 8. Apparet quod in pluribus vero ne optimus et quicquid sit ipsa [illegible] mirabile. Nec videtur michi verum nec verisimile quod humanitas animalia sine cervicibus sive capitibus sint homines nisi aliquod organum sit in corpore illorum quod quantum ad virtutem et operationem capitis gerat. Similiter non videtur michi verisimile quod cynocephali sint homines quod omnes habent capita similia capitibus canum et omnes modo canino latratus emittunt. Sed patet quod ex inductione et turpi capitis dispositione quod ad ta... licet quantum differentes dispositione utrius partium difformitate utrius symee vel canini reputantur. Hic videtur michi de latratu eorum quod dicitur emittere latratus. Non quia omnes latrent ut canes. Nec aliud habent loquelam. Sed quia huius modi

loquele sine prudentia latratum aliquo similem. Et quoniam aug[ustinus] [illegible] in ipsa [illegible]
[illegible] in talibus monstris natura produxit similia quantum ad ea que sunt [illegible] respe-
ctiva et dicit similia ex similibus sine producit marem sicut feminam de viro. hec enim
[illegible] non ponunt [illegible] [illegible] ut vult philosophus [illegible] est [illegible] occasionatus.
Et [illegible] natura producit [illegible] ex mare et femina non omnino est dissimile quod [illegible]
[illegible] producit et androgenus esse producit sine [illegible] ut potest dici quod
[illegible] non [illegible] neque [illegible] sine errore quod non attendit in monstrorum productione
[illegible] hodie homines esse de quo [illegible]. Et de [illegible]
[illegible] vii. 16 li. de civitate dei [illegible]. Ad aliud dicendum quod non
est simile de corporibus nobilibus et [illegible] quantum ad [illegible] et [illegible]
monstruose [illegible] sunt [illegible] corpora [illegible] [illegible] esse
monstruosa [illegible] [illegible] ordinatio peccati [illegible] non
enim [illegible] corporales homine [illegible] se per peccatum quod non fecerunt bruta animalia
[illegible] et deformitas [illegible] culpe [illegible]
[illegible] et deformitatem [illegible] in corpore [illegible] possent id [illegible] quod patitur
[illegible] peccati [illegible] [illegible] [illegible] de civitate
dei c. viii. Deus creator [illegible] qui ubi et quando [illegible] oportet
[illegible] [illegible] deformitate [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] offendit [illegible]
[illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] componunt [illegible]
et in [illegible] mala [illegible] morte [illegible]. Et dicit [illegible]
[illegible] et [illegible] ad [illegible]
[illegible] [illegible] inter animalia [illegible]
ex quibus [illegible] animales [illegible] et [illegible]
[illegible] ad [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ex ordine [illegible]. Tertia vero est [illegible]
[illegible] aliquid monstri que [illegible] accidunt [illegible]
[illegible] contigisse [illegible] xvi li. de civitate dei c. viii. Si homines
sunt de quibus illa [illegible] sunt [illegible] [illegible] nullas
[illegible] in [illegible] monstris que [illegible] nobis [illegible] ex quibus [illegible]
[illegible] [illegible] humanitatem [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] nobis videri [illegible] absurdum [illegible]
[illegible] [illegible] quod monstruosa [illegible] [illegible] ita [illegible]
humano [illegible] monstruosa sunt [illegible] animalia sine [illegible]
[illegible] non sunt homines [illegible] in corpore illorum quod ad [illegible]
et [illegible] gerat. Et finaliter pro ista materia noto quod
duobus modis potest fieri monstrum in natura vel peccatum [illegible] et [illegible] in importione
[illegible] et [illegible] [illegible] ad [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible]

Sequitur consequenter de dignitate et nobilitate corporis humani

Et quoniam hec nobilitas est quo ad [illegible] [illegible] ad compositionem, [illegible] ad [illegible]
[illegible] dispositionem, [illegible] ad [illegible] [illegible] ad locutionem [illegible] de hiis [illegible]
per ordinem [illegible]. Et primo quod corpus humanum sit compositissimum.
Et [illegible] quia ars imitatur naturam [illegible] potest [illegible] in arte quod
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] plura [illegible] [illegible] pluribus [illegible] organis et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] magis [illegible]
humana est motor per [illegible] corpus [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] corpus humanum [illegible] animalis plures [illegible] [illegible] humano [illegible]
aliqua alia forma. Item corpora [illegible] aptiora sunt ad formas nobiliores
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] partium
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sibilla
[illegible] [illegible] forma nobilissima corpus [illegible] illa [illegible]
[illegible] [illegible] partium et [illegible] compositissimum. Sed contra

essentia sive substantia virtus et

Tria sunt in rebus perennibus que attendimus vestigium creatoris circa suam operationem. Secundum quod aliquid est simpliciter essentia tamen est multiplex virtute. Et quod multiplex virtute tanto multiplicium operandum. Ideo enim magis abundat virtute plures perficit operationes. Ideo simplicitati rei attestatur multiplicitas operationum. Ideo propter multiplicitatem operationum non requiritur compositio in corpore multiplex in eo quo fiunt operationes. Item quanto anima imperfectissima maxime abundat organis. Ideo nobilissima est anima et perfectissima minime abundat organis [illegible] hec digna ad eligendum operationes. Item si propter multiplicitatem operationum requiretur multiplicitas in corpore humano ideo cum celum sole sunt multiplices operationes sol esset corpus multiplex et eo compositius quo plures operationes ab ipso egrediuntur et hoc non conveniunt [illegible] de [illegible] non [illegible] Sol [illegible] essentias et qualitates et quantitates et distantias existens in ipso magis [illegible] et [illegible] illuminat lux renovat et [illegible] [illegible] et perficit [illegible] et resoluit et [illegible] fit et auget et minuit tollit et [illegible] [illegible]

Item in celo [illegible] et illuminatur et [illegible] et [illegible] operationes [illegible] [illegible] operationes non requiritur compositio in corpore humano. Et hoc [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] celum esse [illegible] corporis esse aliquid [illegible]

Ad hoc dicendum

[illegible] et [illegible] corporis humani est compositum [illegible] convenitur per multiplices actus spiritus anime [illegible] mediante uno tamen quod est anima [illegible] et [illegible] [illegible] et quidam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] multiplicitatem [illegible] quod [illegible] mediante corpore [illegible] requiritur [illegible] in corpore multiplex [illegible] et [illegible] motiva et nobile [illegible] et aliud [illegible] et illud [illegible] [illegible] sensibilia [illegible] [illegible] apprehensionem [illegible] multiplicitate [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] corporis sunt apprehendit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] ad [illegible] simplex [illegible] [illegible] [illegible] ad apprehensionem [illegible] ad [illegible] ad operationem.

Preterea sic ponunt

[illegible] in medio [illegible] cellule [illegible] cellula est in anteriori parte capitis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] cellula est in medio [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in parte capitis [illegible] [illegible] memoria [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] organum [illegible] est ventriculus cerebri anterior [illegible] est in medio ventriculo cerebri [illegible] et [illegible] [illegible] organum [illegible] ventriculus cerebri et [illegible] [illegible] in ipso [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] organum corporale [illegible] [illegible] [illegible] corporis [illegible] actus sive operationes intellectus [illegible] [illegible] corpore [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et non [illegible] [illegible]

ar[illegible] sine nullam potentiam qua omnibus aliis imperat motus et a nulla alia imperatur. Alia autem est motiva que subiecta est imperio voluntatis [illegible] alia virtus subiciatur [illegible] et insensibilis [illegible] subiecta est virtus sensibilis [illegible] et sensitiva que exercentur imperata a motivis superioribus [illegible] motivarum organice [illegible] Et ita ad motum [illegible] ab anima et ad aliam [illegible] sunt opera corporalia. Et hec [illegible] actionum [illegible] mediantibus [illegible] anime [illegible] et virtutes [illegible] de primo dicto [illegible]

[illegible]

Dicendum ergo quod corpus primi hominis [illegible]

Ad illud ergo quod primo obicitur [illegible] forma nobilior [illegible] et magis nobilis [illegible] anima [illegible] organis [illegible]

[illegible]

sive potentias animae videntur. Secundo quia dicit quod singulis attestatur nobilium [illegible] intelligitur de illis quorum est substantia separata a materia corporali, cuiusmodi sunt angeli et animae et [illegible] potentiis. Ex quibus [illegible]. Et quia anima est perfectio et motor [illegible] et [illegible] motu [illegible] corpore mediante, et [illegible] distinctionem [illegible] sive potentiarum. Opportet [illegible] [illegible] potentiis [illegible] in [illegible] operationibus. Ad aliud dicendum quod sol [illegible] esse [illegible] operatione [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] operationes [illegible] diversas. Et hoc patet ex [illegible] diversos [illegible] sol [illegible] et [illegible] et distinctas [illegible] [illegible] lux [illegible] et [illegible] hoc verbo [illegible] actus illius [illegible] lucem seu illuminare. Et [illegible] ille [illegible] [illegible] operationes [illegible] [illegible] sunt.

Ad ultimum dicendum quod caelum per unum est [illegible] [illegible] et [illegible] motu [illegible] quod in caelo sunt diversae [illegible] distinctarum [illegible] stellarum diversarum in [illegible] diversae operationes. Sed [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in caelo [illegible] diversas operationes [illegible] ipse XI et XII [illegible] de caelo et mundo.

Et tunc quaeritur de dignitate hominis sive corporis humani quantum ad dispositionem sive rectitudinem huius. [illegible] [illegible] corporis humani dignitatem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] omnia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dispositionem [illegible] omnia [illegible] [illegible] et motor [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] ad corporalem dispositionem [illegible] reflexit. [illegible] [illegible] [illegible] et motor ad caelestia [illegible] est [illegible] ad dispositionem corporalem [illegible] [illegible] et hoc [illegible] [illegible] dignitatem [illegible] [illegible]. Et hoc est quod dicit poeta [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] caelum [illegible] [illegible] homini [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] ad sidera tollere vultus. Et philosophus patet [illegible]. Et dicit philosophus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] appetit locum [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] caelum locum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] ut in caelo [illegible] in ipso loco [illegible] et ad hoc [illegible] [illegible] [illegible] esse [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] videmus in igne flamma. Relinquitur quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad caelum [illegible] dignitatem [illegible] [illegible] quod est in caelo [illegible].

Sed contra [illegible] [illegible] [illegible] dignitatis [illegible] [illegible] rectitudinis et ad caelum [illegible] [illegible] [illegible] arbor et planta. Et [illegible] [illegible] [illegible] corpus [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] lapides pretiosi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ulla dignitas [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nulla erit dignitas in homine. Item [illegible] est dignitas [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] illam dignitatem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible] laudabile [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] laudabile, et [illegible] ex hoc nulla [illegible] dignitas hominis. Dicendum est ad hoc dubium [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et quo ad dispositionem corporis. Et [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] dignitas est corporis humani et [illegible] [illegible] dignitas hominis [illegible] triplex [illegible] scilicet innocentiae, [illegible] quo ad [illegible] [illegible] in hac vita gratiae et [illegible] quo ad [illegible] [illegible] [illegible] tria [illegible] gloriae.

[illegible] ad [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] hominis [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible] [illegible] et ad caelum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Principalia

hec dona diffusum esse appbatur regia ponit. Sed si solus ita formatus e[st] ce-
teror[um] q[uo]d o[mn]ia prona sunt corpa et in deorsum pelliciora pro... declinata. Ma-
nifesta d[ignita]s eius homo ostenditur. Sed si esset, esse [illegible] subiecta ponite
Hinc aut[em] superiorit[as] extra dignitatis. De 2o n[otand]um est in homine modo solus
hic est al[iquid] volatile ... Si s[...] eius est inclinatum et no[n] erectum no[n] possit habere
visum simonis... Et ita no[n] esset excellentissim[um] signum supre d[...]. Et q[uo]d ita sit patet
p[er] [illegible] ... ordinem q[uo]d solus h[omo] ... et os ad loquend[um]. Unde p[er] con-
tra vo... homini. Si h[omo] corpus inclinatum habet no[n] h[ab]et manus ... q[uia]
i[n] o[mn]ib[us] animalib[us] inclinatis anteriora membra corporis pedes sunt. Et si q[uo]d ... eius
et si pedes. Si no[n] habet manus et os ad loquendum aptum no[n] haberet visum [illegible]
in [illegible] ad alt[um]. Et tunc no[n] ita manifestaret[ur] in homine sapia et inde h[omo]
[illegible] Nota ... hic q[uo]d homo sine manibus existens p[ro]p[ri]e... ne
[illegible] membra ... eius ad instar quadrupedum for[...]. Ita q[uo]d
oblonga facies tenuiter sunt et eminent in ... et labia callosa
et grossiora essent atq[ue] firmissima et ad ... competet aptiora
Et lingua grandior corpore durior esset et asp[er]ior, que co[m]pareret dentibus
ad ea q[ue] manducanda propter liquidior existens. Si no[n] ad esset corpi-
tur ... ubi liber[...] p[er]ueniret. De 3o n[otand]um est q[uo]d ... illud
p[er] amor i[n] spiritib[us] q[uo]d e[st] pondus i[n] corporib[us]. Sicut aut[em] corporalia sive pondere
tendunt deorsum. Sic ... huius q[uo]d organum spirituale. Et ... q[uo]d a
modo spirituale, q[ui]d a no[n] [illegible] affectu tendit sursum illud ubi amor ibi
oculus. Vnde Cass[iodorus] ... ex de anima ... homini i[n] effusione ... spe-
culatur erectum ad res superius [illegible] vestigium que ... appar[et]
i[n] hac erectio[n]e. Et h[oc] q[uan]tu[m] ad deum ... q[uan]tu[m] ad carnales delectationes
abiciendas. Secundo q[uod] ad spiritualem ... Sic p[atet] sic... continua ... sunt
sunt et in ... sicut ... visus ... designat[ur] voluptas ani-
malis que appetit. Nocte vero non ... bestiae ... x. ...
dec[...] ... sit. ... inclinat[ur] ad terram. Sed alia e[st] planeta celest[is]
... habitus figure ... dignitate differt a pecoribus. Illor[um] facies
deorsum fixa e[st] ... eius ... loquendum est. h[oc] ...
Fiunt ... ho[mo] ... ad celum se erigit. Ociis ... superna respiciunt ...
... voluptate te defendamus obediendo ... et inferioribus
p[ro]p[ter] ... corporis ... dedit deus homini ... per b[eatum] Ber[nardum]
... ... figuri ... illa q[uo]d ad ... e[st] ...
... ad ... ut ... ...
... in ... corpe ... e[st] ... et ...
... quod e[st] corpus de terra, oculos ... libere suspicere. ...
q[uo]d ... oblationem ... ad celeste q[uo]d natura ...
... ad affectum trahe[re] in terra deorsum. Et q[uo]d ... debent ...
... in ... de ... q[uo]d ...
... p[er] ... hac ... et h[oc] ... duplex contemplatio ... terrestr[ia]
... terrestria ut contemplet[ur] ... ... et celestia
... et ... a ... aliqua ... sunt de.
corpe ... ... esse ... ... se ... atq[ue]
... corporis videtur esse ... et ... quibusdam ...
in ... horum ... et ... et medio ...
ut ... ... et aperta ...
... celestia ... et ibi ... b[eatus] Ber[nardus] ... ...
... ...
... et ... et ... et ...
... et de ... et ... ...
... est in erectione corporis ... propter ... allegatum illud patrum.
est

Ut homo [illegible] celum [illegible] videre iussit et erectos ad sydera tollere vultus etc. Et
hoc dicit Augustinus [illegible] q. [illegible] Corpus hominis solum inter animalium terrenorum corpora non
pronum in alvum prostratum est, cum sit visibile et ad intuendum celum erectum. Et inspe-
ctabile est ut ad contemplandum celum sit aptius magis et hoc ad ymaginem et similitudinem dei
[illegible] corpora animalium [illegible] videris potest. ¶ Ad primum ad tertium [illegible]
dicendum quod [illegible] attestatur dignitati corporis humani habitum rectitudinis [illegible] et erectionis
habitum [illegible] rectitudinis erecte indicat ad quid conditum est corpus humanum [illegible]
est perfectionis eius forme nobilis et celestis [illegible] aliorum [illegible] tantum sunt et appetitum
[illegible] optinendum in celo. Non sic est de plantis [illegible] recte sint [illegible] erecte
sed potius [illegible] perfectionem [illegible] a qua [illegible] et motum in terra homo [illegible] et plan-
ta [illegible] posite [illegible] quod homo dicitur antropos [illegible] arbor [illegible] plante [illegible]
corpora celestia [illegible] terrestria [illegible] sunt lapides [illegible] regulariter habent recti-
tudinem in prima [illegible] quam habet corpus humanum [illegible] et partium dispositio magnorum
[illegible] sunt servantes. Unde [illegible] Cassiodorus de anima capitulo x. Corporis hominis armonia
et disposicio [illegible] nobis servantia [illegible] Et [illegible] illa servantia que
[illegible] videntur hic subtrienda [illegible] ad illud [illegible] honor
[illegible] honor est exhibitio reverentie in testimonium virtutis [illegible] laus [illegible] ad
[illegible] laus est exhibitio reverentie in testimonium virtutis [illegible] per
[illegible] Unde honor et laus referuntur ad aliquod bonum vel dignum in ipso [illegible]
honoratur vel laudatur. Illud autem bonum vel dignum [illegible] spiritualiter ad bonum vel
dignum in genere morum. Et [illegible] intelligit [illegible] loquens in philosophia morali [illegible] illud
quod a natura est [illegible] est aliquid laudabile. Vel [illegible] bonum vel dignum [illegible]
[illegible] extensionem [illegible] sunt [illegible] laudabile est bonum quod est a natura [illegible] auctor
[illegible] nulla creatura [illegible] cooperante [illegible] potuit adesse. Unde dignitas corporis
humani ex [illegible] non est laudabilis [illegible] laus [illegible] ad bonum vel
dignum in genere morum [illegible] ad bona [illegible] est virtus. Et si dicatur
per peccatum [illegible] anima a rectitudine sua [illegible] de [illegible]
debuit esse [illegible] vestigium [illegible] nullum [illegible] corporalis
[illegible] ad hoc [illegible] manifestum signum [illegible] corpore rectitudinis spiritualis deperdite
[illegible] motus anime in deum [illegible] dyaboli. Anima que non
potest libere exercere operationes spirituales [illegible] volutatur ad creaturas et delectatur in eis [illegible]
[illegible] ad corpus [illegible] in hoc signum rectitudinis deperdite. Anima [illegible]
[illegible] creatum fuisse a deo. Et ita [illegible] sue originis nullum habuisse [illegible]
[illegible] a corpore sibi unito fuisse corruptum et rectitudinem in qua
[illegible] fuit amisisse [illegible] de posteris primi hominis [illegible] corporum ab
illo. Cuius corporis [illegible] fuit obnoxietatibus [illegible]
[illegible] pulvis [illegible] et in pulverem [illegible] Et si dicitur quod rectitudo corporalis
debuit [illegible] in corpore [illegible] spiritualis amittebatur in anima [illegible] non est [illegible]
[illegible] magis [illegible] anima [illegible] amisit suam rectitudinem et [illegible] non [illegible]
Et [illegible] hoc [illegible] ad [illegible] ad [illegible] in deum [illegible] Bernardus [illegible] creatura
[illegible] homo [illegible] peccatum fuit [illegible] deo et anima [illegible] a culpa et
ymago dei per gratiam reparata [illegible] corpus [illegible] erectum
[illegible] Cassiodorus de anima capitulo [illegible] Conveniens ut de anime templo [illegible]
corpore [illegible] illa ymago dei non patitur [illegible] deserviri [illegible]
[illegible] non [illegible] anima [illegible] a qua [illegible] fuit [illegible]
peccatum debere [illegible] corporis [illegible] Et si dicatur homo [illegible] peccatum [illegible]
est [illegible] et [illegible] et hec [illegible] ad [illegible]
anime [illegible] non [illegible] ad [illegible] corporis [illegible] quod hoc non est [illegible]
[illegible] ad corporis [illegible] ad [illegible] rectitudinem [illegible]
[illegible] et [illegible] condicio [illegible] moritur homo sic et
illa moriuntur [illegible] pena [illegible] corporis damnatio [illegible] peccatum. Convenienter
[illegible] quod corpus [illegible] homo [illegible] inobediens [illegible] et [illegible]
debetur ei [illegible] in illa [illegible] divinum decretum
Ut hic [illegible] die [illegible] Contra de peccato [illegible]

Honor
Laus

[illegible]

[illegible]

Ut hic [illegible]

[illegible]

esse inmortales propter impetum desiderii et inclinacionem qua brutalis ad turpia que carni placent et in quibus delectatur. Et hec est quod dicit Ubertus Embesse anima dicuntur in peccatoribus quam immortalitas similitudinem.

¶ Deinde queritur de dignitate corporis primi hominis et qualiter angelus quantum ostendit ex unione eius cum anima racionali. Et possit queri utrum corpus humanum sit dignius quam corpus celeste. Et arguitur quod non quia quanto materia apta est ad suscepcionem nobilioris forme tanto forma est nobilior tanto requirit materiam nobiliorem; sed in anima racionalis est forma nobilissima requirit corpus perfectibile ab illa sit nobilissima in genere suo. hec autem probatur ex hoc quod aliquid unitur rei nobili manifestatur eius nobilitas; unio anime cum deo attestatur eius nobilitati; ergo cum anima sit nobilissima forma unio corporis cum anima attestatur nobilitati corporis. ¶ Contra corpora celestia nobiliora sunt condicionis corpore humano. Nec tamen sunt apta ad unionem cum anima racionali nec cum aliqua forma ita nobili; ergo unio quod unio corporis humani cum anima racionali attestatur dignitati illius corporis. Nobilius est corpus illud quod magis est activum quam id quod est passivum. Corpus autem supercelestes maxime est activum et forme sue maxime unitur quia ibi tota forma replet totum appetitum materie. Corpus autem humanum maxime est passivum nec unquam forma eius replet totum appetitum suum; ergo dignius est corpus celeste quam humanum. Item prout habetur a beato Augustino Conversio corporis humani cum anima sunt opus mirabile sine materie sine dicit. Et in libro de spiritu et anima plerumque sunt mirabilius quod tam diversa et tam diversa ad invicem potuerunt coniungi. Et non habemus quantum distant inter limum terre et spiritum vite. Sunt de ibi quod tanta sunt res carnis et anime spiritus vite et limi terre. Et hoc autem mirabili severitate ostenditur vilitas corporis humani; ergo hec unio non attestatur nobilitati eius si potius vilitati. ¶ Ad hoc dicendum quod unio corporis primi hominis ad animam attestatur nobilitati corporis eiusdem et qualiter aliorum corporum humanorum propter racionem ostenditur et non solum manifestando sed faciendo. In hoc quod ex tali unione corpus humanum habet dignitatem magnam in participando vite racionalis et essencie gracie. Sed et informatur anima ut interveniant virtutes corporales mitigat. Et hec et complexionis dignitatem ex hoc quod propter unionem illam participabit efficitur beatitudinis quia illa unio que est anime ad deum per deiformitatem glorie gradus redundat in ipsum corpus. Hec est et participandum dignitatem in glorie corporum ex hoc quod per illam unionem quia habet cum anima redditum est ydoneum ut sibi aliquando perfeccionem sive aliquid gratuitum sibi uniretur filio dei in unitate persone, quia hominis perfectius, illa que est nature et glorie eius et dignitatem manifestat filius dei quia in memoriam sua. Sed hoc ergo sedes non dictus unio talis et ad nobilitatem primi hominis et qualiter hominibus fuit et plenius attestatur eidem. ¶ Ad primum ergo obiectum dicendum quod racio corpora celestia quantum ad aliquid nobiliora sunt quam corpus primi hominis et plus quam corpora aliorum hominum. Habent enim aliquas condiciones quas corpus primi hominis habuit: incorruptibilitatem, subtilitatem, claritatem et virtutem quia influunt in corpora inferiora. Et appetitum materie omnino terminant per formam quas non habent corpus primi hominis in mortali corpore. Nec corpora aliorum habuerunt corpus primi hominis et primum corpora possidebunt cum aliquas condiciones quas non habent corpora celestia et nobiliores simpliciter conditiones illorum, ut quod sunt perfectum sine perfectibilia forma nobilissima. Et mediante illa sunt in potencia per gerendum et esse sibi placeat et participandum vite racionalis et aliorum quod tanta sunt. ¶ Et racione nobilitatis corporum supercelestium concedenda est in nobilitate nature corporis humani non tamen. Sed potius conveniunt in gratuitis gracie et glorie ut ex dictis patet. ¶ Contra hoc argumentum non valet. Corpora nobiliora non sunt apta ad huiusmodi unionem; ergo unio ista non attestatur nobilitati corporis mortalis. Causa est alia, quia habet et nobilius quam ex habitudine ad huiusmodi unionem corpus autem unibile habet esse nobile ex aptitudine et habitudine ad illud. ¶ Ad aliud dicendum quod beatus Augustinus dicit illa unio est mirabilis habet omnia ad originem materie quam consideratur ex ubi eius quod corpus humanum nature limus. Conferimus quod dicitur pellis hoc primo expressit humana celo formavit in deus deus hominem de limo terre et inspiravit in faciem eius spiraculum vite. Ut patet ubi beatus Augustinus intelligit de corpore primi hominis formato de limo et disposito ad suscepcionem anime. Deinde queritur utrum corpus Ade etc.

de loco proprie parentis

Deinde queritur de dignitate corporis humani quantum ad locum. Unde queritur consequenter utrum celum sit proprius hominis locus. [illegible]

[illegible]

3x locus paradisus, terra, celum

[illegible]

corporis complexionis [illegible] ponderositas a corpore [illegible] que [illegible] dotibus glorie quod erit quando glorificabitur illud apoc. xxi [illegible] aurum mundum simile vitro mundo [illegible] Job xxviii dicit [illegible] metallum nominis potiori metallis omnibus claritate fulget. Vitri vero natura est ut quod extra [illegible] intrinsecus perspicitur [illegible] in alio metallo quamvis intrinsecus continetur absconditur [illegible] in vitro quilibet liquor qualis continetur intus talis extra demonstratur [illegible] in vitreo vasculo clausus [illegible] in auro vel vitro accipimus [illegible] corda [illegible] et claritate fulget et puritate [illegible] ab alterius oculis membrorum corpulentia non abscondit [illegible] patebit [illegible] corporalibus oculis [illegible] corporis armonia [illegible] sed [illegible] non potest esse comparabilis [illegible]

Deinde quintum [illegible] corpus Ade erat animale. Et ut [illegible] animale dicit [illegible]

[illegible]

Adhuc [illegible]

[illegible]

de loco [illegible] parentis

Deinde querit de dignitate corporis humani quantum ad locum [illegible] querit[illegible] sequent[illegible] utrum celum sit proprius hominis locus. Et videtur quod [illegible] sicut [illegible] dicit [illegible] [illegible] in [illegible] de [illegible] locus [illegible] angelus et anima [illegible] [illegible] locus [illegible] [illegible] et anima [illegible] [illegible] corpus et anima [illegible] persona [illegible] [illegible] et ideo non debet [illegible] alius locus [illegible] anime et alius [illegible] [illegible] [illegible] habet corpus locum sibi debitum [illegible] non debet [illegible] alius locus [illegible] corporis et alius [illegible] anime [illegible] [illegible] esset illius persone [illegible] [illegible] et anima [illegible] in loco suo [illegible] [illegible] [illegible] appetitus [illegible] [illegible] loco et corpus in alio [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] ad [illegible] corporis [illegible] sit celum [illegible] celi appetitum [illegible] [illegible] locus [illegible] sit celum [illegible] [illegible] appetitus celi [illegible] [illegible] ut dicit [illegible] Augustinus [illegible] [illegible] appetit locum supremum [illegible] [illegible] [illegible] habet quietem appetitus.

Sed contra Johannes [illegible] Nemo ascendit in celum nisi qui descendit de celo. Sed corpus humanum non descendit de celo, ergo non ascendit in celum. Sed non [illegible] ascendit ad locum [illegible] [illegible] celum [illegible] corporis locus [illegible] [illegible] corpus et locus [illegible] [illegible] [illegible] corporis humani et celi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] locus alienus.

[illegible] ad hoc [illegible] corpori humano [illegible] triplex debetur locus scilicet paradisus terrestris, terra et celum [illegible] [illegible] in paradiso voluptatis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad laborem [illegible] in terra ut laboribus et sudoribus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in celo [illegible] gloria [illegible] [illegible] et [illegible] gloriose.

[illegible] celum est locus corporis humani [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] gloriose [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] [illegible] debet [illegible] homo locum superiorem [illegible] [illegible] ascendit in celum nisi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de celo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in celo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad illa [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] homine [illegible] filius hominis qui est in celo [illegible] Augustinus [illegible] [illegible] in celum nisi illa [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ascendet [illegible] [illegible] Nemo ascendit nisi qui descendit [illegible] ascendunt in celum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] filius hominis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] descendit de celo et est in celo.

[illegible] ad aliud [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] humani et celi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] loci et locati [illegible] [illegible] [illegible]

3 loca [illegible] paradisus terra celum

[illegible] [illegible]

celum [illegible]

celum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] actionem et passionem contrariorum inter se. Nec propter humiditatem defectibilis erat illi alimento [illegible]
Sed magis ex hoc quia erat creatura talis possibilis erat deficere in se. Unde sicut
et de spiritibus scilicet angelo et anima rationali quia deficerent ex hoc quod tamen facti sunt nisi virtute
conditoris sui influente conservarentur in esse. Non tamen in eis est aliquod activum sive aliquod
agens contrarium vel destruens a parte corporis. Sic corpus illud fuit defectibile et destructibile
etsi permansisset primus homo in innocentia in qua conditus fuit nisi conservaretur
esset virtute a Deo concessa non propter aliquam violentiam illi illatam a virtute aliqua intrin-
seca. Sed quia de se non habebat unde semper posset in esse permanere ratione qua erat crea-
tura talis. Sic igitur corpus defecit per violentiam illatam ab agente contrario, quamvis in se sine
ex se ipso. Vel dicendum quod activum et passivum erant in ipso in quadam armonia et pace
mutua [illegible] alicuius virtutis ex parte se mutuo infestabant. [illegible] de-
[illegible] ad restaurationem deperditi [illegible] natura et [illegible]
in se deficiente. **Et si dicatur si Adam indiguisset alimento in statu
innocentie** et illo usus esset indiguisset purgatione per egestionem, quod videtur inconveniens
cum humiditatis purgatio sit [illegible] sine pudore quod
in statu illo [illegible] potuit esse purgatio sine [illegible] a pudore [illegible] egestionem
Nec erat egestio humiditatis plena aliqua [illegible]
sive [illegible] vel [illegible] modo quo [illegible] fructus et calorem
[illegible] illud quod est [illegible] et subtilitatis [illegible] grossicie
Nec estimandum est fructus paradisi qui erant [illegible] dicti in arboribus
fuisse similes fructibus quibus vescimur, qui [illegible] extra maledictam
in grossicie vel sapore vel virtute. Sed erant multo maioris subtilitatis
saporis et virtutis vel [illegible] forte [illegible] purgationem illa fieri
per evaporationes et exalationes vel ut [illegible] totum ille cibus
aptus fuit [illegible] suam puritatem et virtutem [illegible]

**Deinde queritur si conveniebat corpus primi hominis magis esse spirituale
quam animale.** Et [illegible] nobilissime forme [illegible]
[illegible] nobilissimam in genere [illegible] animale [illegible] corruptibile. Anima autem est forma
nobilissima [illegible] spiritualis et nobilissima [illegible] in genere corporum [illegible]
et nobilissimo artifice scilicet Deo convenit eum formam nobilissimam nobilissimo [illegible]
[illegible] et [illegible] ut patet. [illegible] hic [illegible] semper
[illegible] in singulis [illegible] et [illegible] spiritualibus aliquis est
[illegible] separatus [illegible] aliquis [illegible] separabilis ut [illegible] rationalis.
[illegible] inseparabilis ut [illegible] [illegible] corporis [illegible] debent esse aliquod animale [illegible] et aliquod spirituale. [illegible] 1 Cor. 15
[illegible] corpus animale est et spirituale. Glossa [illegible] dicit corpus [illegible] animale [illegible]
[illegible] aliud spirituale [illegible] animale [illegible] posse esse [illegible]
corpus [illegible] anime rationalis [illegible] [illegible] quod Adam habuisset corpus spirituale
[illegible] quando homines erunt sicut angeli Dei Mat. 22. Et [illegible] 1 Cor. 15 [illegible]
[illegible] corpus spirituale. Sed si Adam habuit animale [illegible] spirituale [illegible]
[illegible] [illegible] Cor. 6 [illegible]
[illegible] et [illegible] destruet. Glossa
de [illegible] destruet [illegible] animale [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] appareret
[illegible] et [illegible] destruendum
[illegible] [illegible] 1 Cor. 15 [illegible]
[illegible] nobilissimi [illegible] Adam [illegible]
Glossa [illegible] Christus dicitur [illegible] Adam. Et [illegible] decad-
[illegible] Adam [illegible] et
[illegible] vel auctor [illegible] generis humani.

X quod non cogebat corpus primi hominis [illegible] esse spirituale [illegible]

fructus paradisi fuerunt subtiles

// adam

[illegible] b. 18

quorum primo fuit illi duo homines scilicet primus Adam et secundus Christus ex illo fuit natus ex isto renati
Et ideo utrique dicitur pater humani generis. Non autem possit esse principium humani generis
nisi corpus habet animale. Corpus enim spirituale non potest esse principium propagationis per
generationem. Ergo conveniens fuit ut haberet corpus animale non spirituale nec auctor ne
aliquid [illegible] frustra. Item in conditione ut vult b. Hugo non vult deus rebus
ad [illegible] varietatem sive ponere sed omnia formavit secundum exigentiam sive naturam. Sed anima racionalis
[illegible] supponitur vegetabilis et sensibilis. Ergo secundum conditionem competentem naturam debebat primum corpus
habilem ad actum [illegible] potentiarum scilicet vegetabilis et sensibilis. Sed tale est animale. Ergo quod non
Item anima racionalis [illegible] dando vitam corpori fecit animatum et animal [illegible]
[illegible] est sed in hoc conveniebat quod cum brutis. Similiter et generaliter forma debet convenire
[illegible] dispositione ex parte materie. Sed sicut certum homo erat spiritualis non conveniret in aliquo de
[illegible] hominis [illegible] cum brutis [illegible] est de gratia conditionis [illegible]
[illegible] racionalis habere corpus animale. Est et [illegible] quod illud magis co-
gruebat ad manifestandam propriam conditionem. Et hoc quod manifestatur ex ordine multi-
plici. Primo [illegible] ordine procedendi ab imperfecto ad perfectum. Secundum ordinem rerum
[illegible] imperfectum precedit perfectum. [illegible] prius est quod est animale deinde quod spirituale. 1 Cor. 17. Secundo
[illegible] ordine [illegible] ad premium. Cum enim homo primo debebat ponere in statu [illegible]
[illegible] debebat tale corpus ei [illegible] quod esset aptius et efficacius ad merendum. Sed
corpus animale [illegible] competit statui merendi. Spirituale statui premii. Et ideo prius
animale deinde spirituale. Tercio [illegible] ordine lapsus ad resurrectionem. Quia enim
habebat [illegible] potens labi et resurgere debebat habere corpus quod posset etiam labi in
mortem. Et [illegible] anima [illegible] invertibilitatem [illegible] per [illegible] omnino fuit animale. Et
[illegible] animale deinde spirituale. Quarto [illegible] ordine qui attenditur in comparatione rerum inter
[illegible] alterum sed homo in suo statu fuit ut [illegible] ordo perfectum ex comparatione hominis ad an-
gelos qui sunt [illegible] celestes [illegible] et debebat ut primo haberet corpus competens habitationi
terrestri magis quam celesti. Sed corpus competens habitationi terrestri est animale. Sed celesti
spirituale. Et ideo prius animale deinde spirituale. Quinto [illegible] ordine principii ad principiata
[illegible] generis humani [illegible] conditum fuit corpus Ade ut ab eo propagaretur
[illegible] secundum quod fieri non posset nisi esset corpus animale. [illegible] multiplicem
ordinem [illegible] conditionis. Sed [illegible] ordine imperfecti ad perfectum · meriti ad premium
Ad primum ergo dicendum quod hoc [illegible] est considerare animam vero
[illegible] [illegible] ad diversos status sui imperfectos
et perfectos. Primus est status vie. Secundus patrie.
Spiritualis et corporis hominis. Conveniet quod ut anima
[illegible] in statu suo perfectionis et [illegible] aptetur corpus
nobilissimum in genere suo scilicet spirituale. Unde 3 sunt status hominis
lapsus ad resurrectionem · rerum sensibilium ad alterum · [illegible] hominis ad angelos · principii ad principiata · in genere humano debebat ade primum dari corpus animale

Tres status hominis

Innocentie · lapsus et · glorie · [illegible]

quibus corpus et anima primi hominis coaptantur nobilitate et ignobi-
litate conveniebat enim cum anima in primo statu scilicet ante lapsum conveniens fuit
esse nobile in quo viveret vita naturali integre roborata et sustentata
vita gratie. Quare erat in potentia et habilitate ad esse eius simile et ultimatum nobilitatis.
Similiter corpus in illo statu erat in integritate nature optime in suo genere. Et
mediantibus fructibus [illegible] ad sustentamentum potuit perpetuari in illo statu. Erat
in integritate nature optime quoad [illegible] erat ad esse corporis nobilissimi.
Sed anima in vita nature alebat et sustentabat gratia quasi alimento spirituali [illegible]
ad suum esse optimum [illegible] corpus alimento corporali scilicet fructibus paradisi. Secundo
in statu culpe [illegible] anima conveniens est esse ignobile per lapsum in culpa duplex [illegible]
[illegible] corporalis et mortis spiritualis. [illegible] indigna efficiebatur bono ad quod
condita erat. Talis erat corporis conveniens esse ignobile [illegible] scilicet corporis
et mortis spiritualis. [illegible] Et indignum efficiebatur bono ad quod con-
ditum erat. Tercio sed anima per [illegible] recuperavit aptitudinem et dignitatem
[illegible] optimum quod amiserat per culpam quo habito fruetur esse nobilissimo. Similiter
conveniens erat de corpore. Conveniens secundum congruitatem divine dispositionis corpus [illegible] in suo
esse nobilissimo non est aptitudinem [illegible] fit in suo esse nobilissimo [illegible]
quod [illegible] statum glorie. Non conveniet corpus primi hominis nec alterius esse spirituale. [illegible]
Ad aliud dicendum quod aptissimo artifici et nobilissimo scilicet deo convenit ex sui nobilissima

[illegible] multiplicium in [illegible] sive aptare [illegible] Salvato tamen ordine. Sed quamvis statuto providentia. Ergo [illegible] ordo rerum a divina providentia statutus exigit quod in unaquaque sit corpus animale et possibile [illegible] [illegible] ex dictis patet. Ad aliud dicendum quod [illegible] requirit [illegible] in singulis rerum gradibus [illegible] et distinctis [illegible] non in [illegible] statutum [illegible]. Si hoc requirit [illegible] respectu ad statum [illegible] completionis, hoc est quando ea que sunt de complexione [illegible] simpliciter erunt in suo esse ultimo ut quando deus erit omnia in omnibus [illegible]. Ad aliud dicendum quod si est corpus animale surget spirituale. Nec [illegible] destruct [illegible] optime sed [illegible] obviat quod destruit [illegible] quando redigit in pulverem [illegible] destruit [illegible] ordine in pulveribus ad [illegible] ex hac ordine impossibilis ad [illegible] moriendi sive non corrumpendi. [illegible] alias explanabitur. Habent [illegible] illud ex conditione sua possibilitatem et ordinem [illegible] et [illegible] moriendi [illegible] ordinata attestatur aptitudinem relicte [illegible] pulveribus ad suam [illegible] et ad [illegible]. Haec autem aptitudine sive possibilitate rediret deus ad esse in corpore [illegible] [illegible] in nullo [illegible] artifex [illegible] secundum tempora divisa et exigentia [illegible] tempore in alio [illegible] propter destruxit [illegible] Nec [illegible] [illegible] inbecillum [illegible] nostri [illegible] [illegible] et [illegible] tempore ut rei publice possit utilitas ferre [illegible].

Deinde videndum est de corpore primi hominis quoad conditiones extrinsecas que sunt due scilicet tempus et locus. Primo ergo querendum est de tempore. [illegible] creatum vel conditum fuit corpus Ade eo tempore quo alie creature. Hoc est simul cum aliis creaturis. Et videtur quod sic. Ecclesiastici xviii. Qui vivit in eternum creavit omnia simul. [illegible] ad [illegible] Augustinus [illegible] ad [illegible] in libro [illegible] vite [illegible] in principio quod [illegible] omnia facta sunt [illegible] [illegible]. Et ibidem [illegible] sicut [illegible] in [illegible] ex sola oppositione [illegible] ex sola [illegible] ad res [illegible] in esse. [illegible] non potest esse in deo nisi [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] illud non est [illegible] quod [illegible] aliis [illegible] corpus Ade conditum fuit. [illegible] est [illegible] Augustinus [illegible] omnia [illegible] et sit [illegible] [illegible] **Et hic potest incidenter queri quomodo hoc est verum quod deus creavit** [illegible] ut [illegible] Augustinus [illegible] [illegible] [illegible]

In quantum huius hec in hoc capitulo in littera qua adhuc declaramus [illegible] ad [illegible] inde [illegible] et nobilium [illegible] doctorum. Circa hec in littera quomodo [illegible] opera vi dierum fecit deus hominem de limo terre. Et hoc [illegible] [illegible] et aliis expositoribus [illegible] [illegible] omnibus creaturis et dispositus [illegible] est homo. **Ad hoc dicendum** quod in [illegible] [illegible] fit [illegible] de conditione corporis Ade [illegible] [illegible] et [illegible] creavit [illegible] inter opera vi dierum. Et [illegible] in isto [illegible] formavit deus hominem de limo terre. Et [illegible] Augustinus non [illegible] in operibus vi dierum [illegible] inter opera [illegible] Johannis [illegible] pater meus usque modo operatur et ego operor. [illegible] conditio fuit in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fiebat. [illegible] conditio fuit in esse actu et completo [illegible] Augustinus [illegible] ad [illegible] fecit deus Ade adiutorium simile [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible] bestias agri et volatilia celi adhuc [illegible] [illegible] illud adduxisset. Et hoc quod vi die factum est hic [illegible] intelligi [illegible] quando [illegible] ille de [illegible] [illegible] volatilia [illegible] [illegible] [illegible] Volo [illegible] hic dicitur et finxit adhuc dominus deus [illegible] de terra omnes bestias agri et omnia volatilia celi v die. [illegible] tunc [illegible] [illegible] [illegible] tempora [illegible] creavit omnia simul [illegible] in die [illegible] requirunt. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] temporalia spatia [illegible] [illegible] [illegible] operat. Et [illegible] per istos notissimos luces corporat dies [illegible] [illegible] fuit [illegible] de latere viri sui. [illegible] adhuc finxit de terra bestias et volatilia [illegible] ad adiutorium simile ipsi Ade non erat inventum [illegible] formata est. In talibus [illegible] diebus [illegible] [illegible]

de limo fecit dominus deus. Magis est dicendum quod masculum quidem vi die fecit, feminam vero posterioribus diebus. Cum ipse vi die appressime dictum sit masculum et feminam fecit eos et benedixit eis ut eos reff[illegible] de ambobus et ad ambos dicens [illegible] Aliter autem tunc ambo [illegible] aliter nunc ambo. Tunc scilicet potentia per verbum dei tamquam seminali modo condidit cum creavit omnia simul. Et quibus in die vii requievit. [illegible] quibus omnia suis temporibus quomodo [illegible] operatur.

Ad aliud quod obicit [illegible] dicto de conditione [illegible] dixit ipse deus Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen [illegible] quod dominus deus non locutus est rebus extantibus in causis suis et potentialiter sed potius hominibus esse in actu. Et hoc obiecto [illegible] Augustinus [illegible] quod dominus loquebatur [illegible] et non in esse actualiter. Homo autem [illegible] loquens [illegible] loquebatur et futuris [illegible] Cum loquebatur [illegible] qui nondum audiebant nec intelligebant [illegible] nec erat qui verba [illegible] posset. [illegible] illos deinde [illegible] nos [illegible] longe [illegible] futuros [illegible] futura sunt [illegible] Ecce ergo [illegible] Cum deus [illegible] [illegible] aliud erat quam [illegible] Cum verba dei diceret Ecce dedi vobis omnem pabulum seminale [illegible] Et omne lignum [illegible] quod habet in se fructum seminis [illegible] et [illegible] [illegible] potentia [illegible] [illegible] quo tempore [illegible] in tempore [illegible]

[illegible] quod obicit quod tunc omnia simul et [illegible] [illegible] quod hoc verum est eo modo quo dictum est [illegible] et seminaliter in ipsis [illegible] [illegible] in esse [illegible] Augustinus distinguendo [illegible] [illegible] condidit cum deus simul omnia [illegible] creandi conditio in actione creati [illegible] Sed hec aliter in verbo dei [illegible] [illegible] omnia simul facta futura sunt [illegible] in verbis [illegible] temporibus sunt [illegible] [illegible] sed suis [illegible] tempore [illegible] [illegible] Adam [illegible] ex limo [illegible] dei [illegible] Ad aliud dicendum quod illa [illegible] in libro [illegible] non [illegible] sine [illegible] conditionem [illegible] Sed dispositionem [illegible] in esse tempore [illegible] actualiter

Ad aliud dici potest quod [illegible] dicere rebus [illegible] in suo esse [illegible] Et non dicit deus per verbum simul. Nec sic intelligit Augustinus omnia simul dici Et [illegible] [illegible] modo [illegible] quod deus [illegible] dicit [illegible] simul [illegible] in verbo [illegible] ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ Et quod allegatur post Omnia simul locutus est deus [illegible] omnia

[illegible] ad hoc [illegible] in [illegible] modo [illegible] deus [illegible] simul [illegible] verbum [illegible] per quod omnia facta sunt Et in [illegible] omnia sunt disposita [illegible] simul [illegible] eternaliter [illegible] in quo omnia disposuit [illegible] Ad illud quod querit quando potest deus ~~[illegible]~~

Amplius circa conclusionem queritur de ordine temporis conditionis corporis Ade utrum sit conditum fuit an alia corpora ut [illegible] Et [illegible] Augustinus [illegible] super Genesim ad litteram quod [illegible] alia [illegible] [illegible] creatis [illegible] disposito [illegible] facto homo tamquam dominus et possessor qui et omnibus [illegible] Sed videtur quod Adam non [illegible] fieri debuit [illegible] [illegible] emana[illegible] que [illegible] et [illegible] ordine [illegible] simile [illegible] emanatione [illegible] deo debet [illegible] esse [illegible] ille que [illegible] Et si homo debebit [illegible]

angelica natura celum empireum

corpus et corpus [illegible] ut dicit beda [illegible] simul in principio creata [illegible] informia [illegible] et tempus

[illegible] duo sunt nobilissima scilicet corpus humanum et maxime [illegible] hominis et celum empireum. Et si [illegible] hec est [illegible] nobilitatis [illegible] fuit corpus [illegible] hominis [illegible] ut illud quod erat nobiliori forma perfectibile [illegible] et [illegible] forme ut [illegible] qui celo [illegible] videtur [illegible] debent creari [illegible] creata [illegible] celum empireum. Et ut [illegible] incidentes [illegible] illa [illegible] tempore fuit [illegible] creata. **Item celum et terra in quibus omnia alia intelligunt**, [illegible] ut in [illegible] libri capite [illegible] in principio creavit deus celum et terram [illegible] per celum autem [illegible] spiritualium intelligitur [illegible] natura spiritualis per terram corporalis [illegible] glosa [illegible]. Et hugo [illegible] per celum et terram [illegible] [illegible] hoc loco designari [illegible] homo [illegible] creata ut dicit [illegible] illud [illegible] [illegible] creari [illegible] homo debet creari [illegible] creaturas [illegible] primo [illegible]

Respondeo ad hanc questionem per hanc [illegible]. **Corpus primi hominis conditum fuit post alias creaturas**. Et hoc [illegible] multiplicem rationem. Una est ut homo dignius [illegible] qui erat [illegible] aliis creaturis [illegible]. Unde hugo [illegible] sicut deus opifex mundum fecit [illegible] deinde hominem possessorem et deum [illegible] omnibus [illegible] homo [illegible] autem [illegible] ratione [illegible] hoc modo. Primo convenit illud esse [illegible] principis aliquis [illegible] principe. Unde [illegible] de conditione mundi sensibilis [illegible] hec et preciosa [illegible] homo [illegible] accidit [illegible] principe [illegible] parata [illegible] appetere [illegible] velut quidam [illegible] Et [illegible] celum [illegible] [illegible] regis [illegible] tota [illegible] reposuit et arboribus [illegible] et sensibilibus et animalibus [illegible] metalla [illegible] ut auri argenti et lapidibus [illegible] homines [illegible] velut [illegible] regalibus thezauris terre [illegible] [illegible] omnium [illegible] mundum hominem introduxit [illegible] [illegible] creaturam [illegible] introductus [illegible] ut vilissima [illegible] **Alia ratio fuit** ordo impleti ad completum. Ad complementum enim universi requiritur quod aliqua creatura sit simpliciter spiritualis. Alia simpliciter corporalis. Alia composita ex corporali et spirituali ut [illegible] et ordo [illegible] et corporalis est homo. **Alia ratio est ordo** [illegible] ad [illegible] homo enim est finis [illegible] et hugo [illegible] constat [illegible] omnibus visibilibus [illegible] tempore [illegible] [illegible] hec [illegible] [illegible] ordo [illegible] ad [illegible] impleti ad completum [illegible] ad finem. **Alia enim ratio fuit** [illegible] homo [illegible] creatus est [illegible] [illegible] in [illegible] **Alia ratio fuit** [illegible] [illegible] [illegible] homo esse cum lapidibus [illegible] cum arboribus [illegible] cum animalibus intelligere cum angelis [illegible] homo. **Alia est ratio indigentia utrorumque** [illegible] introducendus erat in mundum ut [illegible] [illegible] in [illegible] prudentis [illegible] ad refectionem [illegible] introducunt [illegible] fecit [illegible] deus [illegible] hoc [illegible] et [illegible] ad refectionem et [illegible] Et [illegible] introduxit eum in locum ubi erat reficiendus et [illegible] Et hoc est quod dicit [illegible] [illegible] [illegible] domum [illegible] [illegible] omnem apparatum [illegible] domum [illegible]

V. corpus [illegible] fuit conditum [illegible] ut post ea [illegible]

Nota [illegible]

hoc fuit [illegible]

quod corpus primi hominis fuit conditum post alias creaturas

Et ordo

in homo

[illegible]

Ad evidenciam eorum que obiecta sunt sciendum [illegible]

[illegible]

Si autem obiciatur quod ordo iste non videtur [illegible]

[illegible]

Ad illud autem quod in contrarium obicit [illegible]

[illegible] Sequitur textus

Plantaverat autem dominus deus paradisum voluptatis a principio &c

[illegible]

Exposicione probabili aliquorum scripture expositorum post dicuntur

hic quedam de paradiso terrestri. Estimant enim quidam quod paradisus sit in regione quoque [illegible] tali dicorum [illegible] occeanum et mare mediterraneum [illegible] in libro ethicorum [illegible]
12. et occeanum [illegible] et latum ideo non videt [illegible] modo arbitror
[illegible] ad [illegible] ad septentrionem tendit [illegible] appellatur [illegible]
[illegible] illud quod est mediterraneum [illegible] ad orientem
[illegible] dicitur quod quod paradisus sit in [illegible] in angulo
orientali [illegible] quod paradisus sit [illegible]

~~[illegible] dicunt spera in duo equalia [illegible] dicunt spera in duo equaliter~~

Circa predicta lucidius exponitur plantaverat deus de paradiso a principio damascenus sic dicit [illegible]

Non est bonum esse hominem solum faciamus ei adiutorium simile sibi 2.18

Dicit queritur hic augustinus super genesim ad litteram quod quoniam adam debuit habere adiutorium, determinat quod ad propagationem filiorum. Quia quero ad quod rem fieri debuit adiutorium nisi aliud probabiliter occurrit quam propter filios procreandos [illegible] adiutorium [illegible] sibi dari adiutorium [illegible] ad tollendum fastidium nec ad conveniendum et colloquendum [illegible] alteri esset conforme in pace et voluntate [illegible] filiorum [illegible] esse facta mulier viro [illegible] adiutorium facta est [illegible] erat labor ut adiutorio indigeret et si opus esset [illegible] ad adiutorium [illegible] esset et fieret [illegible] solitudine fortasse tedebat [illegible] ad conveniendum et colloquendum duo amici pariter [illegible] [illegible] voluntates [illegible] prior [illegible] posterior [illegible] femina [illegible] ex viro [illegible] hoc vellet facere potuisse [illegible] ad quod adiutorium facta sit mulier viro [illegible] in viri adiutorium ad prolem procreandam

1 Ergo [illegible] et dignitas [illegible] ab uno solo [illegible] ab una persona et uno [illegible] hominem dignius [illegible] debebat esse [illegible]
2 [illegible] Item secundo [illegible] ex viro producta est ut [illegible] [illegible] per unitatem [illegible] in [illegible] ab uno solo [illegible] [illegible] sexu [illegible]
3 [illegible] Item nichil debuit deus [illegible] adiutorium [illegible] esse viro [illegible] lapsus [illegible] videtur [illegible]
4 [illegible] Item [illegible] debuit [illegible] assumere [illegible] [illegible] viro [illegible] [illegible] ex viro formata [illegible] [illegible] formato viro [illegible]

7 dem formare intendit. Item in quibusdam aliorum animalium est aliqua species in qua non est distinctio sexus sine generis permixtione, ut vermiculis leporibus et huiusmodi. Est et alia species in qua est distinctio huiusmodi, scilicet, a species animalis videtur esse perfectior in qua sexus [illegible] sine adiunctione alterius sufficit ad producendum sibi simile, quam illa species que non sufficit. Perfectum enim est quod nullo indiget ut dicit philosophus. Ergo si debet genus humanum generare cum animalibus minus perfectis, videtur quod debeat hoc fieri in virtute sexus.

6 Item in omni genere aliorum si in perfectis [illegible] imperfectis fit procreatio [illegible] sine admixtione consimiliter speciei. Habent autem partes in genere animalibus habitantibus in ipsa terra [illegible] et huiusmodi sunt reptilia in terra et aquatilia in aqua et volatilia in aere. Et illorum duplex genus, imperfectum et perfectum. Imperfectum appellatur totaliter a philosopho et quod dicitur totaliter quia est totum simul per generationem perfecte distinctum in speciebus vel quia totum in aliis sexibus opponitur aliorum, et huiusmodi sunt apes et vespe, cicade et huiusmodi que habitant in terra. Cicada enim nascitur ex pluvia, et rane ac mures de terra, ut Basilius Exameron ix. Non et cicadas solum et [illegible] terra vigorem producit, et alia plurima volantium multa genera maxima pars que pro sui tenuitate vocabulo carent. Sed et ranas et mures ex terra generari videmus. In Egypto autem Thebis si pluvias largiores estivo tempore terra fuderit, mox [illegible] muribus tota completur regio. Generantur de aquatilibus patet. Dicit enim Basilius quod anguillas non aliter nisi de ceno nasci [illegible] et aliorum genus nec aliquis partum ostenditur, sed de limo gignendi sortiuntur originem. In animalibus item pluribus habetur a beato Augustino de civitate Dei, que alleget allegandum de [illegible]

3 In volatilibus patet ... [illegible]

Equa: Item equas gignere sine coniunctione cum masculo, scilicet in Capadocia, quare ergo optime virgo quam conditus fuit in maxima perfectione et virtute diu adiutorium sine [illegible] sibi ad procreandum plures. Item nichil est sine [illegible] in specie occasionaliter de-

1 ducit esse operationem naturalem, debuit [illegible] propria forma [illegible] et inter illa opera, ex quibus operationibus non aliqua sunt in esse producta, [illegible] sunt de quibus habetur in operibus vi dierum in esse perfecto. Sed tale quidem est mulier. In occasionaliter operatione non producitur in esse. Unde philosophus xvi de animalibus dicit quod mulier est mas occasionatus. [illegible] debet producere [illegible] in esse occasionaliter producitur in esse mulier. Igitur mulier non debuit produci in esse in prima productione rerum.

8 Item summa perfectio operis in creaturis dispositissime est [illegible] in creaturis existentibus ad eius ymaginem [illegible] debuit aliquid condere [illegible] non ad eiusdem formam principaliter conformetur. Sed magis irrationabili creature [illegible] quod cum ymago dei est sicut ad eius ymaginem principaliter debet huiusmodi respectum ad illud cuius est ymago et non ad rem irrationabilem [illegible] ymaginem non generit. Sed huiusmodi est mulier. Unde [illegible] Risi [illegible] [illegible] ancilla fieret sicut propha premonit, proinde providens [illegible] prospicit virtute [illegible] in qua declinaret homo [illegible] spontanea voluntate humani motu arbitrii. Et [illegible] illud quod factum erat [illegible] tribuit [illegible] mulier et femine [illegible] non ad eam formam principale [illegible] respicit sed irrationabile [illegible] [illegible] Unde [illegible] auctoritate [illegible] vi quod mulier non erat condita [illegible] ad [illegible] vir [illegible] vir fuisset lapsus per culpam. Nec valet dicere quod quia deus sciebat [illegible] homo per peccatum [illegible] peccati deficit a virtute in qua conditus erat [illegible] ut [illegible] adiutorium ad filios procreandos et [illegible] [illegible] peccatum erat. Non propter peccatum ut tunc [illegible] sed ut procreandi sine [illegible] a deo [illegible]

Imperfectum: Item [illegible] sit [illegible] in pluribus in animalibus, perfectum modo est in animalibus [illegible] in pluribus. Sed [illegible] non sit manifesta distinctio sexuum in aliis. Cum est distinctio sexuum manifesta et [illegible] perfectionem. Ergo si homo perfectissimum est animalium [illegible] videtur quod [illegible] fieri in distinctione sexuum. [illegible]

Item ad perfectionem [illegible] quod agentia et passiva sunt [illegible]

go ad generationem humanam necessario concurrunt agens et paciens Et hec secundum quod competit
[illegible] ad generationem humanam necessario conveniunt agens et patiens. Et hoc etiam quod competit
istorum [illegible]. Unde quod debent esse distincta. Licet in primo statu homo condicionis
erat ex duplici parte scilicet ex spirituali et corporali. Et in prima conveniebat cum angelis
in secundo cum animalibus brutis. Et per naturam spiritualem hoc quod est anima se conveniat cum
angelis in perpetuitate vite. Sicut
angelis [illegible] esse per creationem. Et resurgit per viam vite. Deus et
animal vegetabile. Ergo videtur quod consimiliter ex parte corporis homo habeat cum brutis et
arboribus et herbis in seminibus
brutis et generari. Et homo habebat nasci ex seminibus arborum et herbe in [illegible]
sed animalia bruta. Ergo debet generari in modo generandi cum aliis brutis. Sed
sed et duplex modus generandi. Est enim quidam modus generandi in distinctione sexus
quidam vero sine tali distinctione. Magis autem nobilior est qui distinguuntur
agens a patiente quia ille qui conveniunt in eodem. Ergo istud locum sunt in
virtute. Non est bonum hominem esse solum faciamus ei adiutorium sibi simile.

Ad cuius evidenciam ulterius sciendum pro veritate tenenda et [illegible]
Ad quorum intelligentiam [illegible] notandum quod quod conveniens fuit generationem
humanam fieri in sexuum distinctione. Secundum quod exponitur innuit textus
hunc autem et vero quadruplex.

Litteralis	quia natura desiderat perfectionem et refugit confusionem. Vero litteralis
Moralis	Et ideo debent fieri hoc taliter ut esset in eo perfectio ad actum pa-
Allegorialiter	riendi. Et in primo hominum conditione debuit fieri agens et patiens
Anagogice	et hec inconfusa. Et hinc est quod natura fuit firmata a vero

distincta. Ne si plurales sexus in una persona concurrant confusiones fierent quam
refugit natura et rerum omnium inde omnis fiunt videmus duos hermofroditos.
Secunda vero racio moralis fuit ut in hoc ordinetur homo quantum ad usum liberalitatis. Racio moralis
et karitatem. Tunc enim dum vir videt se alterius sexus indigere sepius huius
liberalitatem attendet alterius sexus sui auxilio indigere sepius illi liberaliter impendit
et caritatem. Tertia vero fuit allegorica ut in illorum distinctione et coniunctione communis
unitate significet coniunctio Christi et ecclesie. Quarta vero fuit anagogica ut in illa
unitate significet unitatem coniunctio anime et dei. Secundum hugo.
Erant duo in ipso coniugio coniunctio [illegible] et coniugium. Officium. Utrumque sacramentum
erat. Coniungium consistebat in consensu vel federe sociali. Officium coniugii consistebat in
copula carnis. Coniugium sacramentum fuit cuiusdam societatis spiritualis que
per dilectionem est inter deum et [illegible] animam in qua societate anima sponsa erat
et sponsus deus. Officium coniugii sacramentum fuit cuiusdam societatis que futura erat per
carnem assumptam inter Christum et ecclesiam in qua societate Christus sponsus futurus
erat et sponsa ecclesia. Significat ergo hac conditione coniunctio anime et dei. Et
quantum ad magnitudinem adhesionis et quantum ad fructum fecunditatis. Sicut enim
mulier in coniunctione ad virilem sexum habet fecunditatem, sic bona voluntas fecun-
dari habet cum deo adheret per graciam spiritus sancti. Secundum hugonem in hoc officio ma-
sculo quidem [illegible] superior [illegible] et quod progenies suscipit de suo semine
femine autem concipere et parere ut in eadem similitudine demonstretur quia in illa
invisibili societate anima rationalis nullam fecunditatem possit nisi quam semine verbi
a deo concipit. Ad hec etiam conveniens fuit [illegible] in opponendo addicere sunt.

Ad primum obiciendum [illegible] quod [illegible] non convenit in creatione parens et hoc
spectat ad eius nobilitatem et dignitatem. Ergo si generatio humana fieret ab uno solo
principio vel ab anima [illegible] sexu non humana perfectio esset instituta.
Sed hoc [illegible] vero attestatur quod non fuerit sine causa per
[illegible] hec [illegible] quod [illegible] breviter veniet fieret brevi operatione
[illegible] et non operatione sed fieret pluribus. Si autem est ita in proposito
[illegible] fuit [illegible] et convenientia producitur plures ex una et femina quam fieret si ex una
[illegible] et [illegible] tantum. Sed autem convenit deus non fecit
[illegible] producitur ex duobus in primo ut sine adiutorio femine possit genus huma-
num [illegible] perfecte et [illegible]

vivere

comparatione. Dici potest quod deus sapientissime res condidit et unicuique dedit illud quod sibi competebat. Unde dicit beatus Augustinus libro ix super Genesim ad litteram capitulo xv potuit a deo non esse temeraria, sed sapiente voluntate concepta. Et hinc singulis providit ut haberet unumquodque quod sibi debebat et conveniebat. Nota autem circa dictam rationem quod ratio est indigentis, quia unum alterius indiget auxilio. Homo ergo ratione qua est corporalis habet indigentiam consortii, quia homo non egebat auxilio alterius angeli, non ut perficeretur, quod mutabile acceptat, et augeret quod non conservatum habebat. Divina ergo sapientia optime providens homini indigenti providit non solum de adiutorio quo perficeret quod mutabile acceperat, scilicet bonum quod ad consolationem spectaret, sed quod augeret quod non conservatum habebat, scilicet bonum quo aptus fieret ad divinam participationem in gloria. Propter hoc deus in providendo pro homine indigenti adiutorio non alias quam creaturas providit, illo modo optimo, ut quo illi notescerent divina sapientia et humiliaret ad amorem dei et ad perfectionem dilectionis accederet, scilicet ut in assignatum ... quam data fuit post viro mulier sicut eva in adiutorium. Et etiam non deceret divinam dignitatem in tali opere sua[...] operationibus habere consortem angelum operantem. Ex quibus colligitur quod dilectionis et decretis fuit factum homini quem erat primum in genere humano datum fuit illi adiutorium simile sibi, quod si esset sibi datum in conditione angelorum ... quorumdam mobilium, sine tale adiutorium posse prolem producere.

Ad 2m quod consortium ... ab uno solo fuit homines oriri, ut magis ad invicem quasi ex ... dilectionibus et delectationibus. Sed est modus perveniendi per legem commixtionis sexuum in ... non una persona generationis distinctae haberet ex altera, non convenirent rationem mutuae dilectionis et delectationis in plebe. Convenit et ipse modus propagationis, ut in alio omnes sint ab uno. Et iste modus est propagationis ... secundum quam in quibus hoc divina perpetuitas ... Et convenit ratione quam conseque non admittit naturam.

Ad 3m dicitur quod divina sapientia sine providentia ... lex eterna non est in cunctis temporalibus regulanda, quod fiet si facienda non fierent neque ordinanda ordinarentur, nisi secundum propositum consequentes rerum conditiones. Sed cum voluntas divina non habet causam, sed ipsa est causa simpliciter et prima, ut ex ... iuste vult aliquid, quod illud factum iustum sit quod voluit. Sed ergo unde Hugo libro i prima parte capitulo xx: prima rerum omnium causa voluntas est creatoris, quam nulla praecedens causa movet, quia aeterna est. Nec subsequens aliqua confirmat, quia ex semetipsa iusta est. Nec enim ideo iuste voluit quia futurum iustum fuit quod voluit, sed quod voluit ideo iustum fuit quia ipse voluit. Similiter nec sua dispositio vel providentia vacua est, sine ordinatione, ut aliquid factum est ordinatum praeter et extra. Sed quae bona sunt et bonitate secundum ipsam sunt talia. Et quae mala secundum ipsam ordinata. Unde Hugo eodem libro 2a parte capitulo xix: secundum hanc utique providentiam creatorum non solum sunt quae bona fecit, sed aliorum quae mala non ipse fecit, sed permisit, quod debitum est dispensari, ut malum in regno suo iustitiae ordinationem evadat. Dicendum ergo quod divina sapientia convenienter et utiliter disposuit, propter mulierem dari viro in adiutorium. Non debuit propter malum occasionem sequentem non fieri. Sed malum si fiet convenienter ordinari. Unde Augustinus ... xx idem: Gregorius bona ... dispositionem de se habent, et ut sint quia bona sunt et ut sic sint quia ordinata sunt; mala vero ex dispositione supra non habent quod sunt quia mala sunt, et tamen habent quod sic sunt quia ordinata sunt. Deus enim malum non fecit, sed tamen inordinatum esse non permittit. Quia malorum auctor non est, sed ordinator. Multa enim sunt bona quae elicit divina sapientia ex malis, quae non essent si mala non essent. Et propter hoc convenienter permittit ea fieri, ut dicit beatus Augustinus de civitate dei xi libro capitulo xviii. Neque enim deus ullum non dico angelorum sed vel hominum crearet quem malum futurum esse praescisset, nisi pariter nosset quibus eos bonorum usibus commodaret.

Ad 4m dicitur quod adiutorium illud datum viro non impediebat assurrectionem eius ad superiora, quia [illegible] movebat aliquam affectionem amoris libidinosi, quia adhuc habebat iustitiam originalem sine [illegible] in integritate naturae. Sed potius pro-

movebatur utrum considerat(is) [illegible] dictis sed [illegible] dictum sint ille adventum
tale. Amor vero [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], non impediebant erec-
tionem [illegible] per amorem [illegible], quod [illegible] regulabat [illegible]
Ad quintum quod dicit [illegible] [illegible] aliqua [illegible] in qua non est [illegible]
sine [illegible]. Dicendum quod ad perfectionem [illegible] talem actualem est [illegible]
[illegible] [illegible] et aliud [illegible] femine, [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] officio [illegible] [illegible] tempore [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non est [illegible] [illegible] ab [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] impeditum et in [illegible] [illegible] abusio.
Nec modo iste [illegible] [illegible] [illegible] exemplar [illegible]
esset non [illegible]. Ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] in esse per [illegible] [illegible] et femine in suo genere. Dicendum quod est
[illegible] in illis et [illegible] ut [illegible] dicit philosophus [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] attingere [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] modum [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] allegat [illegible] in
[illegible] de apibus. Et Cassianus in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] in Capadocia sine [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et modo [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in esse.
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in esse [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] modo
[illegible] [illegible] philosophus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] Julianus Toletanus in libro qui dicitur [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible]. Ad [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] per culpam [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sine libidine
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Sed quia [illegible] esse [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

fuisset condita nisi quia deus previdisset lapsum hominis. Dicit enim Damascenus capitulo ultimo 2 libri [illegible] praecognitor Deus quod in transgressione fieret et sub corruptione caderet, fecit ex ipso feminam auxiliatricem ipsi similem, ipsius auxiliatricem ad eam quae per generationem [illegible] per generationem post transgressionem generis ex successione conservatiam. [illegible] alia [illegible]
est [illegible] et dicit Nizenus [illegible] passione intelligit [illegible] sed hoc [illegible]
non peccasset primus parens [illegible] non esset [illegible] non sequeretur [illegible] formatio
ut quae patet [illegible] esset causa formationis corporis mulieris [illegible] nullo est
[illegible] Sed est [illegible] et [illegible] Et maxime [illegible] Augustinus
[illegible] de civitate Dei XXI [illegible] dicitur illa benedictio nuptiarum ut coniugati crescerent et
multiplicarentur et implerent terram [illegible] et si delinquentibus [illegible] Augustinus
delinquerent data est, ut cognosceretur parentes filiorum ad gloriam [illegible] non ad
poenam [illegible] peccati. Et sic [illegible] non [illegible] culpa. [illegible] intelligendum
[illegible] et Damascenus ad quod [illegible] ut propagatio divinum
esse. Unde [illegible] in illo fuit [illegible] esse talis i. esse rei rationalis
[illegible] intendebat ut ex eo fieret propago humana [illegible] multiplicatio numeri electorum [illegible] dei [illegible]
dei formatis. Nizenus ergo et Damascenus referentes [illegible] ad [illegible]
[illegible] a natura [illegible] homo conditus fuit [illegible]
[illegible] potuit assignari [illegible] esse [illegible]
quod non oportuit [illegible] dari adiutorium mulieris nisi fuisset lapsus et [illegible] culpa
non est [illegible] quod [illegible] mulierem non debere dari viro in adiutorium nisi
peccasset. Sed [illegible] non oportuit [illegible] Si autem non [illegible] debent [illegible]
in adiutorium ad [illegible] multiplicationem numeri electorum. [illegible] vir
Nizenus et Damascenus [illegible] debere [illegible] adiutorium
viro [illegible] occasione peccati [illegible] sed quod [illegible] illa non
oportet dari in adiutorium viro [illegible] nisi peccasset, oportuit tamen
multiplicationem numeri electorum [illegible] deus providens transgressionem futuram
[illegible] non [illegible] conditionem [illegible] ut dictum.

Haec itaque declarata est ista littera per longum processum exponendo et arguendo
illud: Non est bonum hominem esse solum, faciamus ei adiutorium simile sibi. Et [illegible] ad [illegible]
[illegible] fieri hoc adiutorium [illegible] Augustinus [illegible] ad
[illegible] filios [illegible] Et [illegible] non invenio ad quod adiutorium [illegible]
factum sit viro [illegible] subtrahitur. Et ita declaratum est quod ex viro et femina
filii procreari non possunt nisi mediante coitu et [illegible]. Et quia in paradiso
[illegible] illo [illegible] fuisset [illegible] et fuisset [illegible]
in paradiso honorabiles nuptiae et thorus [illegible] fuisset. Et [illegible]
genda [illegible] et pudenda libidine non haberent. Nec hoc fieri potuisset
nisi habuissent [illegible] illo. Et hoc fuisset sine ullo [illegible]
libidinis ardore sine ullo labore ac dolore pariendi [illegible] ex eorum semine gignerentur.
Et [illegible] ad hoc [illegible] ibidem [illegible] Augustinus [illegible] fuisset [illegible]
ex [illegible] maris et feminae, licet [illegible] sit de ordine et [illegible]
quod [illegible] per [illegible] et [illegible] sexuum [illegible]
[illegible] habent [illegible] et efficientis. [illegible] differentia
non [illegible] et [illegible] sine [illegible]
virum [illegible] quod est [illegible] descendit a viro et
muliere. Et hoc [illegible] lapsa. Et [illegible]
spiritualis [illegible] non deberet voluptati [illegible]
[illegible] esse potuit. Sed ergo [illegible] in [illegible]
[illegible] spiritualis et [illegible] potuit, nec [illegible]
[illegible] ibi in paradiso in commixtione viri cum muliere, non esset voluptas
[illegible] in [illegible] ut [illegible] in paradiso [illegible]
non peccassent [illegible] fuisset [illegible] ut dictum est.

Pro quo note quod actio viri solum sonat in virum ut ad Gal. v. Caro concupiscit adversus spiritum. Aliud dicitur vt ad Eph. v. Nemo carnem suam odio habuit sed nutrit. Pro quo sic non potuit carere voluptati carnali in paradiso [illegible] sequitur ponit. Et si dicatur: Semen humanum est superfluum [illegible]. Superfluum [illegible] attestatur quod non erat in statu innocentie [illegible]

[illegible]

Semen

[illegible]

alicui femine suscepto que quodammodo repugnat virginitati. Ad illud autem quod dicitur sed non erat tunc necessaria commixtio sine peccato [illegible]. Sed primum dicta sunt in remedium peccati. Ut dicit beatus Augustinus super Genesim. Et communis opinio [illegible] in officium egrotis est in remedium. [illegible] ante peccatum matrimonium datum fuit in officium, post autem in remedium. [illegible] dicta doctorum [illegible] ad intentum satis probabiliter [illegible] fuit propter necessitatem quam habuit Adam [illegible] ut dicit beatus Augustinus super Genesim illud adiutorium fuit propter filios procreandos ut dictum est. Sic ad intentum femina est terra ut [illegible]. Unde in officium [illegible] data fuit de uxore ante peccatum. Item bis fuit institutum matrimonium semel ante peccatum et hoc quantum ad officium ut dicit super Genesim primo. Et semel post peccatum. Et hoc quantum ad remedium ut habetur Genesis ix. ubi benedixit deus Noe et filiis eius et dixit ad eis crescite et multiplicamini et replete terram et timor vester sit super cuncta animantia etc.

Item circa istam materiam solet queri. An in illo statu in commixtione membrorum genitalium potuerat esse maior delectatio quam est nunc post peccatum. Videlicet plures sunt modi dicendi de hoc. Primus est modus eorum qui [illegible] beatus Augustinus et probabilitate rationis [illegible] voluerunt beatus Augustinus quod in divisione seminis et commixtione sexuum tempore [illegible] aliquam fuisset delectatio [illegible]. Et sic non erat tanta delectatio quanta est modo. [illegible] Et sic non [illegible] originalis iustitie [illegible] et [illegible] imperabat [illegible] habemus toto impetu et conatu se [illegible] delectatione sibi oblata [illegible] per defectum [illegible] velocius currit et impetuosius [illegible] sic [illegible] intelligendum est [illegible]. Et hoc est quod dicit beatus Augustinus de civitate [illegible] felicitate paradisi si peccatum non fuisset et [illegible] [illegible] habent. Et ergo et [illegible] delectationis [illegible] quanta est [illegible] et ordine debito non observet. [illegible]

Item quia duplex est delectatio scilicet carnalis sive corporis et spiritualis sive spiritus et minor est delectatio [illegible] sive spiritus [illegible] motu [illegible] peccati [illegible]. Et sic [illegible] ad [illegible] minor fuisset delectatio [illegible] et femine in statu primo quam in statu moderno non [illegible] in statu isto de delectatione carnali. Sed [illegible]

Consequenter hic solet queri utrum sola causa plus habunde data in adiutorium viro mulier ut visum est fuisset maris et femine commixtio. An aliqua alia causa delectationis sine aliquo respectu ad prolem. Et videtur quod [illegible] tempore innocentie solum institutum fuit in officium ut dicit beatus Augustinus super Genesim [illegible] datum est in [illegible] datum fuit [illegible] in officium [illegible] procreando prolem solum ad hoc [illegible] in statu illo. Sed ergo [illegible] non [illegible] nisi propter plus [illegible] Item [illegible] debitum [illegible] in statu [illegible] lapsum [illegible] plus [illegible] causa delectationis [illegible] nec hic [illegible] corrupta ad hoc [illegible] multo fortius [illegible] delectationis causa. Sed [illegible] potuit [illegible] statu innocentie. Item delectatio [illegible] est peccatum. Sed ergo [illegible] causa delectationis [illegible] causa plus [illegible] quod fieri non possit [illegible] in statu illo actus non esset [illegible] delectatio [illegible] fieri [illegible] culpa [illegible] sine pena [illegible] in statu illo. Sed ergo [illegible] causa plus [illegible] commisisset. Sed [illegible] libidinose non fuisset. Sed [illegible] ergo sic [illegible] fuit

Margin notes:

ad

ubi [illegible] in adiutorium viro

li. ii. c. xxvi

[illegible] felicitate [illegible] potuisse [illegible] sine libidine [illegible] voluntate [illegible] sine ardore et [illegible] et [illegible] de [illegible]

[illegible]

sicut nunc appetitum nutrimenti sive cibi et sitim / ita et appetitum ~~[illegible]~~ generationis ergo non
oportuit semper coire causa prolis sed ita sicut nunc appetitum ne degeneraret in [illegible]
[illegible] / Item vis nutritiva sumit ad ministrat generative ergo tunc hic quando
nutriret homines humor seminarius generativae administrabatur ergo vel oportebat homines
ex ordine pollui vel magnam fuisse extensionem seminis vel aliquam mulierem cognoscere
quae non esset apta generare ut pote quando esset gravida / Sed ergo primum duo sunt inconvenientia
restat tertium scilicet quod uxorem aliam cognovisset quam prolem non recepisset / Sed aut dicitur
quod in statu illo nutritive instituto non fieret humidi multiplicatio humoris seminarii / hoc non
videtur verum quia ex quo nutrimentum sumpsit indesinenter habuerunt humidi [illegible] non esset subtractio
veneni / non videtur quare [illegible] expressi magis [illegible]   Item sed quando actus naturalis ita
est coire / sed homo naturaliter appetitur generare non solum in statu naturae lapsae sed etiam institutae
ergo primum [illegible] appetebat coire / Sed homo tempore naturae institutae debebat appetitum
[illegible] facere / cum non esset ordinata et ordinate appetet / Aliquis primum
[illegible] ergo videtur sive [illegible] posset [illegible] sive non [illegible] plus generande
aliquam mulierem cognosceret   Item ponitur quod primo cognosceret uxorem suam [illegible]
[illegible] aut [illegible] aut non / Sed non ergo non erat verum quod in omni coitu generaret
Sed sicut [illegible] dicit [illegible] quod post lapsum et [illegible] vel
minoris efficientie / Sed non [illegible] bonum [illegible] excepit coitum a culpa / et quod in nulla
plus generande naturalis / ergo videtur quod [illegible] fortiori tunc / Item non in minori [illegible]
[illegible] illorum membrorum quam in admonendo [illegible] ad [illegible] / Sed magis ad-
monent [illegible] ad [illegible] aliquo peccato / et [illegible] ergo videtur quod Adam potuit cognoscere
uxorem suam absque peccato etiam [illegible] plus generande
Ad hanc [illegible] in [illegible] in [illegible] quod vir in quolibet actu quo [illegible] in
paradiso cognovisset uxorem suam substitisset ex ea prolem / Et [illegible] quia convenientia
ordinis exigebat et perfectio [illegible] ad hoc sufficiebat / Exigebat [illegible] hoc co-
[illegible] duplicis ordinis sive [illegible] ad [illegible] / et [illegible] ad [illegible]
[illegible] generativa ordinem habebat ad [illegible] / Ordo [illegible] perfecte subiectionis / Actio
in actum non exibat nisi [illegible] dictabat / Ratio autem recta et ordinata dictat
nullam rem esse [illegible] ad id [illegible] / Et quia vis generativa data fuit homini
ad prolis multiplicationem / Ideo recta ratio nunquam dictaret / ut vis generativa [illegible]
[illegible] exiret in actum / nisi propter prolis generationem / Sic ergo convenientia ordinis exige-
bat / perfectio autem [illegible] ad hoc sufficiebat / Cum enim vis generativa
in viro ad generandum erat potens et sufficiens / nec habebat impedimentum [illegible] et in
muliere pro suo loco et tempore / Ideo sicut ordinate cognovisset vir uxorem [illegible]
[illegible] suscipere [illegible] exigentia duplicis ordinis / et perfectionis duplicis [illegible]
[illegible] et [illegible] numquam coisset in statu illo / nisi causa prolis
hoc causa deletur / [illegible] sicut [illegible] appetitum [illegible] plus
Ad illud ad quod primo obicitur / cum hic [illegible] appetitum coeundi non erat
tunc libidinosus sed nullus ergo sed [illegible] sicut nunc appetitum nutrimenti sive cibi
et sitim ita et appetitum generationis ergo [illegible] / [illegible] licet appetitus generationis fuerit
[illegible] non oportuit illud [illegible] / Cum enim sunt [illegible] recte rationis [illegible]
[illegible] cum [illegible] sunt [illegible] in eo [illegible] propagande
[illegible] cuius potentia [illegible] voluntate [illegible] ipse vellet
[illegible] esse deo /   Ad [illegible] et [illegible] quod in
[illegible] homo viribus inferioribus erant subiecte rationi / Et hoc propter duplicem ordinem [illegible]
debent [illegible] ordinem in [illegible] propter ordinem / [illegible] viribus infe-
rioribus [illegible] rationi [illegible] nobilior [illegible] nobilior [illegible] superiori / propter ordinem in
fine / Cum ille solus actus [illegible] voluntati vel a voluntate imperatur
ut [illegible] voluntas [illegible] in actu suo / Sed et [illegible] actibus [illegible] debe-
bant viribus inferioribus [illegible] quod poterat [illegible] / [illegible] viribus
autem [illegible] vegetative [illegible] subiecta sunt [illegible] vegetative / [illegible]
est [illegible] sequitur [illegible] ad quod sunt / [illegible] ad [illegible]
servandum hominem in specie / [illegible] et [illegible] hominem in [illegible] et in

similiter nutritiva ordinabatur ad conservandum esse speciei. Et quia nullus appetitus maxime debet ad conservationem esse speciei et esse speciei magis quam alimentum nulla sit repugnantia. Hinc est quod appetitus et opus nutritive magis erat sub modo [illegible]. Et quia [illegible] derivata movet ad [illegible] [illegible] potentias vero vegetabiles se habent ad opposita, hinc est quod tunc appetitus et opus nutritive magis requireret imperium [illegible] quam opus generative, quod nunc potest subici imperio rationis. Generativa [illegible] cum erat ad multiplicandum et conservandum in similibus. Et ita ad aliud ordinabatur ut compleretur numerus electorum et propter hoc ad bene esse [illegible] habere esse subiecta rationis. Hinc est quod generativa [illegible] magis erat subiecta. Item alia est [illegible] quia generativa ordinatur ad effectum dignissimum ad quem [illegible] similiter [illegible] generat hominem [illegible] est per actum eius potentie subiicitur [illegible] est in homine dignissimum scilicet rationi. [illegible] est in actu generative [illegible] motus membrorum organicorum [illegible] que ordinantur ad motum progressivum.

Et ideo [illegible] motus progressivus [illegible] virtutis [illegible] habet [illegible] sine [illegible] petitur [illegible] ut philosophus [illegible] homine [illegible] debent subdi opus laborum [illegible] motus manuum et aliorum membrorum. Item alia [illegible] cum nutritiva [illegible] attrahendo aliquid quo indiget, sed generative actus consistit in [illegible] aliquid quo non indiget [illegible] quo [illegible] abundat. Et ita [illegible] magis esse in actu generative quam nutritive. Et ideo ne fiat excessus in [illegible] actus [illegible] magis debuit [illegible] rationi quam actus nutritive.

Item alia est quia licet actus generative videatur solum membra generativa [illegible] [illegible] delegando [illegible] ut ex [illegible] corporis [illegible] organum [illegible] Et ideo [illegible] ut [illegible] [illegible] in toto corpore [illegible] magis [illegible] debebat habere [illegible] magis debuit generativa subdi rationi quam nutritiva [illegible] magis [illegible] nutritiva [illegible] alimentum [illegible] imperio rationis.

Et per hoc patet [illegible] debuerit [illegible] rationi [illegible] homine [illegible] magis [illegible] generative debuit esse subiecta quam nutritiva [illegible] exigente [illegible] ut [illegible].

Unde patet responsio ad illud quod [illegible] generative [illegible] non est subiectus rationi. Sed [illegible] appetitus [illegible] dicitur patet. Ad illud quod [illegible] nutritiva [illegible] et illius [illegible] appetit [illegible] ita esset ordinatum ut [illegible] hora debita [illegible] tempore [illegible] [illegible] hora debita [illegible] Ad illud [illegible] sufficienter [illegible] alimentum [illegible] hominis [illegible] moderate et sobrie [illegible] ad superabundantiam [illegible] ad indigentiam [illegible] Et ita.

Ad illud quod obiicitur [illegible] quod [illegible] actus [illegible] ordinatus [illegible] deperditi [illegible] deperdendum. Actus vero generationis ad [illegible] et multiplicandum [illegible] appetitus [illegible] ad [illegible] Et ideo [illegible] appetitus nullus ad [illegible] [illegible] tempore [illegible] lapsu [illegible] ad [illegible]

~~[illegible] appetitus [illegible]~~

Ad illud quod obicitur quod [illegible] cognosceret [illegible] non potuit [illegible] [illegible] in statu [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] cognoscere [illegible] in [illegible] lapsu [illegible] solum [illegible] pariendo prolis [illegible] remedium [illegible] Ad illud quod obicitur [illegible] inordinatio [illegible] ad [illegible] attenderetur [illegible]

[illegible] ad [illegible] qd [illegible] membra [illegible] et [illegible] corporis [illegible] debet
[illegible] sicut [illegible] sentiendo [illegible] magis oportebat actum illud adesse
debitum ordinem [illegible] motum manus et pedes. Et ideo [illegible] delectari
[illegible] actus illorum membrorum ad [illegible] ciuibus [illegible]
[illegible] non [illegible] delectari. Et ideo non [illegible] tunc tanta [illegible]
Ad illud ad quod [illegible] alia parte quod delectari in uxore sua [illegible]
delectatio [illegible] delectationes [illegible] ut [illegible]
Pro dicendum quod duplex [illegible] delectatio [illegible] et appetitus [illegible] et voluntaria [illegible] delectatio
[illegible] est ex appetitu [illegible] nullo modo [illegible] et [illegible]
[illegible] sed illa sola que est ex amore voluntario et voluntaria. Tales autem
delectatio [illegible] appetitus [illegible] solo non causa sua [illegible] delectationibus [illegible]
[illegible] consideratio [illegible] ad [illegible] sensitivi [illegible] appetitus
delectari in uxore sua [illegible] quia [illegible] illa [illegible]
[illegible] solo [illegible] delectatio et [illegible] delectatio
[illegible] et [illegible] delectari in uxore sua con[illegible]
[illegible] quod [illegible] solo delectatio [illegible] delectatio in sua [illegible]
[illegible] delectari [illegible] in [illegible] statu [illegible] appetitus delectari
in sua [illegible] appetitus et delectatio [illegible] voluntaria [illegible]

Vltimo cum pdicim[illegible] [illegible] adimpleri et [illegible] inquit [illegible] illi
[illegible] fuisset [illegible] sine cessatione a generatione [illegible] [illegible] Nam [illegible]
a b [illegible] dari fuit [illegible] multiplicandi plures [illegible] hec a b [illegible]
[illegible] ad [illegible] officium [illegible] actus [illegible] in [illegible] ergo
[illegible] conditi [illegible] multiplicarent ad
[illegible] multiplicatio fieri non possit [illegible] generationes [illegible]
[illegible] fuisset [illegible]
[illegible] de plus multiplicandi ut [illegible] et
[illegible] et [illegible] crescite et multiplicamini et replete terram
[illegible] multiplicatio [illegible] [illegible] Neglige-
[illegible] precepto [illegible] [illegible] Temporalia [illegible] tempore
[illegible] habundancia [illegible] sub temporalia [illegible]
[illegible] nobilior et excellentior [illegible] magis a [illegible] et [illegible] [illegible]
observancia virtutum [illegible] ad omnes [illegible] et [illegible] statu illo [illegible]
[illegible] in statu illo [illegible]
[illegible] ad omnes illorum [illegible] ut [illegible]
[illegible] ut dictum est [illegible] tenebat [illegible]
[illegible] ut [illegible] crescite et multiplicamini [illegible]
xx [illegible] imperat ut [illegible] et [illegible] expectare [illegible]
[illegible] ex [illegible] [illegible] de [illegible]
[illegible] ut [illegible] Et supposito quod preceptum [illegible] de multiplicatione plus
[illegible] ut [illegible] preceptum [illegible]
[illegible] Abel [illegible] virgo [illegible] et ex hoc [illegible] a [illegible] in[illegible]
[illegible] Abel [illegible] ut [illegible] a b [illegible] hec in [illegible]
[illegible] Abel [illegible] triplici [illegible] in[illegible] [illegible] et virginitate et
martirio [illegible] ad [illegible] [illegible] in[illegible]
hec [illegible] virginitatis [illegible] et martirii [illegible] triplex [illegible] in Abel [illegible]
[illegible] placita [illegible] [illegible] non delegit [illegible]
[illegible] fuerunt [illegible] precepto de multiplicatione
plus [illegible] virginitatis [illegible] fuit [illegible] lege [illegible]
de [illegible] Abel [illegible] fuit virgo et ex hoc [illegible] ut [illegible]
[illegible] lege [illegible] Helyas [illegible] in virginitate [illegible]
[illegible] [illegible] virgo [illegible] fuit [illegible] non cognosco
[illegible] non [illegible] vole [illegible]
[illegible] quod illud preceptum [illegible] plus

[illegible] usus

Delectatio duplex

[illegible]

[illegible] illo statu

offerunt quod [illegible]

[illegible] generatio [illegible]

[illegible] generatio [illegible]

Abel virgo et [illegible]

[illegible]

non cogebat. Item super illud 2 Cor. 11: Despondi vos uni viro virginem castam. Hec virgo casta ecclesia est ut dicit glossa. Et dicit beatus Augustinus: Absit ut membris prohibeatur virginitas cum sponse [illegible] corporis vocatur corpus et [illegible]. Secunda fuit de corpore quod illi non fuit plenum virginitas. Item beatus Augustinus videtur velle quod aliquo modo fuit tunc conveniens sine passibus [illegible] ex viro et muliere quorum mediante copula carnali [illegible] asseruit aliquis. Et ut scriptum est quorum ad litteram illud quod dicitur: Crescite et multiplicamini et replete terram [illegible] per generationem maris et femine [illegible] corporum extitit indigum. Et tamen dicit non posse videtur. Unde hinc [illegible] mortalibus corporibus [illegible] Et solo pio caritatis affectu [illegible] alio modo esse potuisset in corporibus immortalibus [illegible] filii nascerentur. Ex hoc videtur quod nulla fuit [illegible] commixtionis copula [illegible] Nec fuit in admixtione viro fuit [illegible] ut dictum est di in statu illo. Nec [illegible]

Ad hanc quod virtus illicita fuisset continentia sine [illegible] a [illegible] carnali [illegible] innocencie quo dictum fuit in viro in admixtione causa plus habende. Videtur prout [illegible] quibusdam [illegible]. Et quoniam circa statum virginitatis plura sunt attendenda. Una est carnis integritas. Hec autem nullo tempore fuit [illegible]. Non corporis quia [illegible] Item beatus Augustinus de bono coniugali [illegible] continentia non [illegible] virtus est. [illegible] Aliud attendendum est quod [illegible] 24 legitur de tabernaculo [illegible] fuerit [illegible] in tempore aliquo. Non [illegible] carnis integritate hec fuit [illegible] illicita in tempore [illegible] institute. Tamen et deus creavit primum hominem qui erat [illegible] omnium hominum [illegible] sine posteritate et dedit ille preceptum de multiplicatione [illegible] non potuit nisi ad [illegible] per generationem maris et femine. Et hec illud non latuerit homines primos. Bene et [illegible] ex ipso et [illegible] data [illegible] in admixtione [illegible] generis humani [illegible] Unde [illegible] [illegible] Nullus potest [illegible] continere nisi fuit [illegible] preceptum et neglectum voluntatis [illegible] Fuit ergo [illegible] legis nature et legis scripte. Contrarium [illegible] fuit illicita dispensatione [illegible] licebat aliorum [illegible] Tempore autem legis gratie fuit licita et [illegible] quod [illegible] [illegible] tempore illo [illegible] 19. Tercium fuit et [illegible] quod attenditur in voluntate et detestatione omnis [illegible] illiciti. Et [illegible] sine [illegible] continentie virtus est. Et ille [illegible] sine valide [illegible] non potest [illegible] carnis integritas. Beatus Augustinus 1 libro de libero arbitrio de [illegible] quod [illegible] in ipso animo [illegible] virtus est non a violento [illegible] Nec ipsa [illegible] potest. [illegible] continentia a [illegible] carnali in statu [illegible] non erat virtus. Nec actus virtutis nec [illegible] continendi. Non [illegible] fuisset tam bonum et tam difficile [illegible] in statu illo virtus sine [illegible] virtutis non fuisset tam difficile [illegible] Continentia autem [illegible] illo non fuisset aliquid bonum [illegible] in nullo [illegible] sive [illegible] potius [illegible] a fine [illegible] induxisset [illegible] preceptum dei et voluntatis [illegible] deformitatem. Ex hiis patet responsio ad primum [illegible] obiecta. Quod [illegible] temperantia omni tempore fuit virtus [illegible] continentia a coitu [illegible] temperantia [illegible] quod continentia a coitu tunc non erat [illegible] nisi [illegible] modo quo [illegible] continentia a coitu attenditur [illegible] voluntate omnis illiciti coitus. Coire autem [illegible] nullo erat illicitum. Nec [illegible] quo [illegible] sunt illicita [illegible] Nec illo [illegible] et [illegible] omni [illegible] illicito. Tamen [illegible] plus [illegible] ad [illegible] ut [illegible] Ad illud quod obicitur per Augustinum et [illegible] 2 [illegible] [illegible] quod hec intelligit quantum ad [illegible] actus [illegible] in tempore [illegible] non [illegible] eius tempus coire. [illegible] preceptum [illegible] preceptum de [illegible] multiplicatione [illegible] preceptum ut aliquid coirent non autem [illegible] coiret tunc ut [illegible] [illegible] ex hoc quod non statim coiret [illegible] [illegible] continuisset [illegible] coisset [illegible] Ad hoc quod obicitur de virginitate Abel [illegible] et non [illegible] in virginitate [illegible] Augustinus de [illegible] [illegible] longiore tempore [illegible] sine ulla dubitatione [illegible] [illegible] qui in tempore illius legis [illegible] qui dixit Crescite et multiplicamini

Abel [illegible]

et si illud mandatum implere potestis nequiquam virgo est. Sed autem quare Abel quiddam
a virginitate ex quo [illegible] videtur in ipso erat mortis [illegible]. Sed cum deinde
[illegible] uxorem duxissem. Dicendum quod hoc est quia totius iustitie forma in eo [illegible]
Ceterum autem ad hoc quod virgo fuit quiddam magis ex prefiguratione virginitatis salvatoris
qui exactum [illegible] a [illegible]. Vnde b[eatus] Augustinus de [illegible] super [illegible] virtute [illegible]
ut [illegible] in terra unicus elegit in eo totius iustitie forma [illegible]. Primus [illegible]
hominibus post delictum figuram gestare [illegible] ut salvatoris hic [illegible] virgo et martir
[illegible] esse videtur. Ad illud quod obicitur [illegible] statum sine tempore aliquem de p[er]-
fectoribus [illegible] videbatur quod preceptum de prole multiplicatione non cogebat.
Dicendum quod fuit ex speciali dispositione et dispensatione dei. Sed et tamen [illegible] conveniebat
quod Abel in virginitate [illegible] quia fuit primus iustus in quo totius iustitie forma
fuit [illegible]. Non enim fuit [illegible] in [illegible] Adam [illegible]. Sed quia
ab Abel dicitur incepisse ecclesia [illegible]. Sed ecclesia malignantium a Chaym. Et [illegible]
est. [illegible] fuit primus iustus. Tamen [illegible] hoc ab ipso dicitur incipere ecclesia in-
[illegible] ut ipse fuit primus [illegible]. Debet dici quod ab ipso incepit ecclesia ma-
lignantium. Sed hoc non erat [illegible] ut ab eodem dicitur incipere utraque ecclesia. Et ideo recte
distinguitur [illegible] ut ab eo qui [illegible] fuit iustus [illegible] incipit ecclesia iustorum.
Cuius modi fuit Abel. Et e contrario ab eo qui similiter fuit malus [illegible] incipit ecclesia
malignantium. Cuius modi fuit Chaym. Hac ergo ratione conveniebat ut in eo totius iustitie
forma [illegible] quod ex divina dispositione et dispensatione factum est. Similiter est de Helya
et aliis viris sanctis in lege. Sic de Helyseo et si qui alii erant qui [illegible]
[illegible] lege [illegible] dispositione et dispensatione divina. Sed ut figura esset futurorum. Vnde b[eatus] Ieronimus
[illegible]. Obsecro te lector et eos [illegible] ut me sciant [illegible]
loquor [illegible] non detrahere [illegible] qui in lege [illegible] eos quibus
et [illegible] et illud dei implesse [illegible]. Crescite et multiplicamini. Et quod [illegible]
[illegible] futurorum typos [illegible]. Nobis autem [illegible] di[illegible] ad Cor. vii. Tempus [illegible]
vite nostre breve est quia in brevi finietur [illegible] ita [illegible]
[illegible] a [illegible]. Sed [illegible] regeneratione [illegible]
Reliquum est in hoc super est ut qui habent uxores sic sint tamquam non habentes.
Aliquid preceptum et virginitate a salvatore [illegible] Helyam et Helyseum
qui [illegible] in cathalogo [illegible] tacite [illegible] est. Sed cum Iohannes
venit in spiritu et virtute Helye et Iohannes virgo est. Utrique non solum in spiritu eius [illegible]
[illegible] corporis [illegible]. Beata autem virgo Maria non solum virgo fuit [illegible] ad
[illegible] integritatem [illegible] ad mentis [illegible] et hoc divina inspiratione. Preterea
illud preceptum de multiplicatione erat affirmativum. Precepta autem affirmativa non ligant
ad semper nec [illegible] et tempore ac [illegible]
[illegible] et maxime [illegible] sub intentione illius qui dedit preceptum.
Illud autem preceptum datum fuit ad multiplicandum genus humanum. Vnde quia preceptum
illud datum fuit generaliter omnibus non distincte huic vel illi [illegible]
[illegible] sufficiente ad humani multiplicationem expedit [illegible]. Nec
ulli prohibebat singulariter non tenere virginitatem. Licet enim aliquis [illegible]
tamen alii per quos potuit genus humanum multiplicari. [illegible] deinde tenetur [illegible]
ille precepto [illegible] alium [illegible] per quem preceptum illud possit impleri. [illegible]
[illegible] tenebatur ad hoc ut illud preceptum non remaneret impletum. [illegible]
[illegible] possit impleri. [illegible] alii non [illegible] preceptum [illegible]
Ad illud quod obiciebatur [illegible] prohibita. Et [illegible]
[illegible] ut [illegible] prohibent virginitatem cum sponse [illegible]
[illegible] de [illegible] fidei non autem de [illegible] cum sponse [illegible]
virgo per integritatem carnis. Sed fidei [illegible] b[eatus] Augustinus [illegible] non [illegible]
[illegible] prohibent virginitatem cum sponse [illegible] illud [illegible] ut
virginitatis [illegible]. Ad illud quod dicit b[eatus] Augustinus [illegible] super [illegible] de prohibitione
in corporibus [illegible] de alio modo [illegible]
[illegible]. Sic dicit in [illegible] dici alium modum esse potuisse in corporibus [illegible]
[illegible] ut [illegible] filii [illegible] nec morientibus [illegible]
[illegible] nec ipsi filii [illegible] hominibus impleretur [illegible]

in statu isto et secundo populo, quale pri(us) [illegible] futura ordinem nascendi et modus fiet
ut quidam dicunt secundum Aug(ustinum). Et quod dicitur Ulterius considerandum est. Nobis igitur
benedicens illud modo de multiplicatione quod [illegible] quam datum est viro per adin-
ventionem mulieris. Sed si queratur si fuit preceptum de multiplicatione
prolis, nec videtur quod adhuc fuit renovatum, quod adhuc [illegible] illa que
est ex veteri illicita est. Si autem dicatur quod sit renovatum, queritur quando.
Ad hoc potest dici quod illud preceptum Crescite et multiplicamini non solum datum fuit ad aug-
mentum et multiplicationem prolis carnalis, sed etiam prolis spiritualis, unde sic in primo statu melior
fuit castus [illegible] quam [illegible] filios spirituales quam carnales. Unde secundum Aug(ustinum) pro-
lis maior erat necessitas multiplicandi [illegible]. Quia ad implendum numerum [illegible]
tempore isto apud deum excellit virginitas [illegible] non [illegible] quod in suscipienda prole
largissima suppetant copia et libido sibi [illegible] quod [illegible] fuit ut
[illegible] non posset. Et ita virginitas melior [illegible] renovetur. Sciendum tamen
preceptum illud datum ad multiplicationem prolis [illegible] loris [illegible] significatur i. prefigura-
quod preceptum illud erat multiplicare et [illegible] in virginitate Abel [illegible] fuit prefigurata
fuit ipsa renovata. Et hoc ante legem [illegible] de [illegible] in verbo supra dicto. Et in lege scripta
virginitas [illegible] ab angelo [illegible] fuit virginitas Johannis bapt(iste), scilicet ex verbo Johannis
in virginitate helye [illegible] inspiratione [illegible] in virginitate beate virginis. Et
supra dicto. Fuit et renovata a Christo [illegible] in virginitate Christi, que fuit
b. Johannis bapt(iste). Fuit et renovata [illegible] perfectis [illegible] omnibus [illegible] sicut
forma [illegible] omnium perfectorum [illegible] Math. xix. dicunt ei discipuli eius: Si ita est
sunt et [illegible] Christi, non expedit nubere, i. si tale vinculum [illegible] sunt vir et
[illegible] homini cum uxore non expedit [illegible] quam [illegible] nec [illegible] Et hanc
uxor [illegible] non [illegible] viro uxorem [illegible] custodire [illegible] non expedit ut nubere et uxorem ducere. Item apostolus
[illegible] sibi [illegible] custodire [illegible] et [illegible] sic et ego
[illegible] dico [illegible] non [illegible]
Super que verba apostoli secundum [illegible] uxore onere [illegible]
[illegible] cum [illegible] homini cum uxore non expedit nubere. Quarto [illegible]
[illegible] quod non expediat homini ad regna celorum
[illegible] uxorem. Sed difficilis [illegible] est. Et non omnes capiunt verbum istud nisi
quibus datum est. Et [illegible] math(ei) eodem c. 19. Sunt eunuchi qui de [illegible] utero sic nati
sunt. Et sunt eunuchi qui facti sunt ab hominibus. Et sunt eunuchi qui seipsos eunucha-
verunt propter regnum celorum [illegible] qui potest capere capiat. Dicit b. Johannes [illegible]
[illegible] eunuchi [illegible] castrant non necessitas sed voluntas [illegible]
[illegible] tempus [illegible] qui se castraverunt propter regnum celorum [illegible] et ob [illegible]
voluerunt esse quod nati sunt. Et si queratur [illegible] dictum est Non est bonum
hominem esse solum. Cum ita dixit [illegible] vide supra [illegible] ibi [illegible]
masculum et feminam [illegible]

Ex quo igitur hic ita determinat de [illegible] ipsius Eve [illegible] quod fuit [illegible]
[illegible] principium aliorum [illegible] [illegible] fuisse scilicet in costa. Hoc est utrum costa
ut [illegible] aliud fuit [illegible] illa [illegible] Et videtur quod costa, scilicet hic ex [illegible]
[illegible] dicitur costa [illegible] in mulierem. Item [illegible] formata fuit
ut esset viro [illegible] sociale sive paritatis. Hoc scilicet [illegible] x. ubi dicitur [illegible] quam
dedisti michi sociam dedit michi [illegible] et [illegible] debuit [illegible] ex medio illo [illegible] quo
maxime [illegible] [illegible] [illegible] tale [illegible] sine costa [illegible]
Contra omnis [illegible] operator [illegible] aliquid [illegible] de aliquo mali [illegible]
illud [illegible] quod magis est habile ad illam formam [illegible] universalis [illegible]
in corpore viri habilior [illegible] ad [illegible] forme [illegible] costa [illegible] Item sic
[illegible] sic fiebat ut [illegible] esset [illegible] collig(atio) amoris debebat ita fieri ut
[illegible] [illegible] debebat ita fieri ut nulla posset [illegible]
[illegible] viro ex hac formatione [illegible] non debebat fieri ex aliquo [illegible]
[illegible] passive [illegible] ut [illegible] informaretur. Sed [illegible]
[illegible] [illegible] non inveniebatur [illegible] fieri de latere.

Aug(ustinus): virginitas nunc excellit

Preceptum de multiplicatione prolis carnalis renovatum est

Hec fuit forma [illegible] omnium perfectorum

In [illegible]

s. dext(r)o

viri que p(ro)p(ri)a forma facta e(st). Cum ex esse eius ille p(rimu)s illud infirmu(m) q(uod) no(n) costa
Si viro suppleta e(st) ergo no(n) debuit illa formatio ex aliquo viro n(ecessari)o fieri cuius cu(m)
[illegible] ut subtractio(n)e diminueretur ipse vir. Sed ex nichilo [illegible]
alicuius partis q(ue) i(m)p(er)ceptibilis fuerit in nullo passus esset dispendiu(m) sensibile [illegible]
Et possit sic argui [illegible] fuit ut esset viro in socia(m) [illegible]
[illegible] debuit ex illis membris formari [illegible] demo(n)strare [illegible]
[illegible] costa [illegible] de sola costa

Ad istud q(uo)d videt(ur) per diversas glosas [illegible] mulier facta viro in adiutoriu(m) sola costa fuit [illegible] hec co(n)cl(usi)o q(uo)d
Ada(m) [illegible] et Hugo [illegible] textu [illegible] addita nulla aliunde assu(m)pta
[illegible] in templo [illegible] costa. [illegible] potius de
costa aliquid [illegible] Hugo in de sacramentis [illegible]
de q(ua) [illegible] plura [illegible] costa [illegible]
[illegible] sola costa [illegible] ex quibus [illegible] fuit aliqua [illegible]
[illegible] costa [illegible] Sed dt hic textus et [illegible]
[illegible] esse sola [illegible] et ad [illegible] No(n) e(st) [illegible]
sola costa [illegible] accidentibus fuit extracta et [illegible] forma [illegible]
[illegible] et totius [illegible] costa [illegible] supposito
[illegible] et [illegible] informata et in effigie mulieris [illegible]
[illegible] formata [illegible] costa [illegible]
[illegible] data viro i(n) adiutoriu(m) [illegible] textu [illegible]
nobilior [illegible] distinctione [illegible]
[illegible] Ergo [illegible] fuit viro facta [illegible]
[illegible] in [illegible] domesticam et [illegible] Sic [illegible]
[illegible] vir [illegible] delibera(n)dum [illegible] adiutoria [illegible]
[illegible] Alia [illegible] lapsus. De [illegible] b(eatus) Aug(ustinus) [illegible]
Si querit(ur) q(ua)re ad [illegible] oportuit nichil [illegible]
filios [illegible] ei. Hoc [illegible] b(eatus) Aug(ustinus) [illegible] intelligentia [illegible]
ad [illegible] Circa premissa notandu(m) q(uo)d [illegible]
[illegible] et alia [illegible] [illegible] debuit formari de viro [illegible] parte [illegible]
debuit esse ex viro [illegible] Nec tamen [illegible] mulieris [illegible]
formari ex viro sed [illegible] ex costa. Et [illegible] assignat
Prima attendit(ur) [illegible] figurata [illegible]
Secunda attendit(ur) [illegible] sociale [illegible]
[illegible] ad formationem mulieris [illegible]
[illegible] costa [illegible] membra organica [illegible] costa [illegible]
[illegible] costa fuit de [illegible] attulit [illegible]
[illegible] costa [illegible] defensionis [illegible] ut [illegible]
[illegible] ista
[illegible] Alia fuit [illegible] figura [illegible]
fuit [illegible] sed [illegible] formata [illegible]
viro [illegible] et Ecclesia. Et formata [illegible] formatione [illegible]
Ecclesie de Christo [illegible] Et [illegible] forma
et Ecclesia. Glo(sa) b(eati) Aug(ustini) dormit Adam ut Eva fiat [illegible] Christus ut Ecclesia fiat
dormiente Adam fit Eva de latere dextro [illegible] Christo [illegible] lateris dextri
[illegible] quibus formatur Ecclesia. Et [illegible] forma [illegible]
[illegible] ille [illegible] Christus [illegible]
Et [illegible] ex latere dextro illius dormientis assu(m)pta e(st) costa, [illegible] formata e(st) Eva [illegible]

cum triplex ro(sa) congruentie.

[illegible] costa [illegible] homo [illegible]

Dextri lateris

et ex illius latere dextro profluxerunt sacramenta scilicet aqua ablutionis et sanguis redemptionis per que sibi [illegible]
ecclesia. Secundo vero fuit officium paritatis in potencia plus. Officium enim illud medium tenet
inter illos qui vacant operibus humilibus [illegible] hoc officium [illegible] officium paritatis
et equalitatis mulieris que solummodo fuit ad hoc officium exequendum de loco paritatis debuit
formari scilicet de latere dextro sive de costa illius lateris hoc est de loco qui medium tenet
inter superiorem partem corporis et inferiorem de paritate maris et femine hoc est de opere humili [illegible] 1 Cor.
[illegible] et [illegible] non habet [illegible] ibi glossa in hec parte sunt
[illegible] et [illegible] filii et vxor viro [illegible] in hac [illegible] glossa
vir et mulier. Et in eodem [illegible] in plus potencia sive [illegible] in opere [illegible]
ut homo sit eorum voluntas in lege [illegible] ¶ Sexta autem ratio est [illegible] sive vero dilectionis
[illegible] fieri [illegible] legem [illegible] et [illegible] de latere viri scilicet dextro ut videtur
[illegible] Hugo et [illegible] dilectionis. De utroque scilicet de officio paritatis et consorcio dilectionis
[illegible] in consortium [illegible] de bono coniugali [illegible]
ut intelligi illud quod [illegible] Et sociale quidam est humana natura [illegible] habet et [illegible]
bono humani generis [illegible] amicicie. Ob hoc ex hoc uno deus voluit omnes homines condere ut
[illegible] societate [illegible] sola [illegible] cognationis vinculo tenerentur. Prima itaque naturalis
humane societatis copula vir et vxor est. [illegible] condidit deus [illegible] et tamquam alie[illegible]
[illegible] alterum [illegible] ex altero [illegible] sufficiens et [illegible] coniunctionis in latere
[illegible] qui [illegible] ambulant et
vide et illa [illegible] formata [illegible] ambulantibus [illegible] ¶ Si autem obiceretur contra hoc quod dictum est [illegible] ad
partem quo ambulat intenditur [illegible] ¶ [illegible] facta fuit mulier de latere dextro viri per
[illegible] paritatis inter virum et mulierem [illegible] Caput mulieris vir [illegible] ibi dicit glossa [illegible] costa [illegible]
quod dicit 1 Cor. XI Caput mulieris vir [illegible] viro [illegible] Et ad Ephe. V. Vir caput est mulieris
[illegible] formata est [illegible] ut [illegible] et [illegible] attende [illegible] mulieris
Glossa ibi [illegible] et auctor [illegible] mulier fuit indicta duplici subiectioni scilicet [illegible]
subiectio. ¶ Ad hoc [illegible] ad statum culpe et hec [illegible] fuit [illegible]
et hec [illegible] ad statum [illegible] Et [illegible] ut aliquo [illegible]
tione mulieris de parte viri lateris dextri [illegible] mulieris. [illegible] viri est [illegible]
viro. Et [illegible] residebat [illegible] super illud [illegible]
corporis [illegible] Et hec [illegible] in glossa [illegible] Et [illegible]
[illegible] Et dixit hoc [illegible]
dicitur [illegible] vxorem [illegible] ad statum culpe. Et hec [illegible] infra [illegible] capitulo
Et subiectionem [illegible] Et hoc [illegible] ad statum culpe [illegible] de hac subiectione [illegible] ad Ephe. V. [illegible]
ubi dicitur sub viri potestate eris et ipse dominabitur tui [illegible] glossa ibi [illegible] simpliciter quia domino subdi
[illegible] subdite sint [illegible] domino glossa ibi [illegible] Sicut Sara subdita erat viro quem dominum vocabat Abraham
te [illegible] et intelligi ut michi videtur
[illegible] 1 Petri 3. Hec autem subiectio sive [illegible] vxor subdita esse viro sive obediens [illegible]
de subiectione obediencie [illegible] ad bonum [illegible] In formatione
[illegible] Et [illegible] illud habere aliquam paritatem
[illegible] mulieris de parte [illegible] vnde [illegible] mulieris condicionem
cum viro ut [illegible] ad aliquam. Et [illegible] ex parte aliqua illius
fuisse ut [illegible] ad aliquam [illegible] ex parte superiori [illegible] ut esset [illegible]
formata est. Et maxime [illegible] ex parte [illegible] formata ex parte que locum [illegible] habet
ad aliquam. Et hec [illegible] et [illegible] de costa lateris dextri ¶ **Solet amplius et alia ratio poni**
formationis mulieris de viro [illegible] ad declarandum misterium [illegible] trinitatis [illegible] dei [illegible]
[illegible] hominem de quo fuit mulier [illegible] a patre procedit
de qua loquitur scriptura ut plenius in sermone [illegible] de illis duobus fuit [illegible] Abel
[illegible] processione spiritus sancti. Alia vero [illegible] ut vir de sola
muliere [illegible] Christus [illegible] ut [illegible] essent dei opera debuit mulier de solo viro
[illegible] secundum Augustinum [illegible] esse [illegible]
procede. Et sic [illegible] Alius quidem ex viro et femina ut Abel [illegible]
[illegible] et mulier ut [illegible] ex viro sine femina ut Eva. [illegible] ex femina sine viro ut Christus [illegible] Alia
[illegible] vero [illegible] ut in [illegible] sibi [illegible] et ut [illegible] adversum
[illegible] et ad [illegible] ut [illegible] videt [illegible] indiget [illegible]
[illegible] attendens [illegible] pro auxilio indiget [illegible] caritatis liberaliter
impendet. ¶ Alia [illegible] formacionis mulieris [illegible] misterii significationis. [illegible]
[illegible] Ecclesia [illegible] a Christo [illegible] mulier a viro [illegible]

[illegible]

typus fidelis anime sponsa deus ad ymaginem suam fecit et sibi preficit et cultum maxime in sponsa copulauit. Ut enim sit conformitas que debet esse inter virum et mulierem, ut dicit Augustinus ubi supra. Anima de dormiente corpore et resurrectione [illegible] in cuius signum facta est mulier de viro. Item sic mulier [illegible] formata est de viro ut significaret [illegible] et anime generationem in futura gloria. Dicit hoc tangit Hugo et Allexander in 2° [illegible] dist. [illegible]

1 **De quibus sequitur primo contra** [illegible] sic potuisset deus instituisse genus hominum a principio quod non fuisset in eis illa sexus distinctio. Patet quia talis distinctio solum respicit generationem. Sed modo potuisset deus instituisse multiplicationem hominum absque generatione [illegible] sicut patet quod esset animal venale quod nec est vir nec mulier. Secundo sequitur expresse

2 Quantum causa principalis quare unde sit viro data mulier sociata hec tamen cessabit sexus distinctio in futura patria. Patet quia erit tunc ibi ad pulcritudinem hominis speciei que resultabit ex tali varietate. Et sic ut relucebit diuina sapientia in individuis humane speciei tam distinctis. Sicut remanebit illa distinctio sexus ad decorationem de [illegible] ad dei gloriam in eternum decantandam. Tertio sequitur quod mu-

3 lier [illegible] futura mulier producende [illegible] non defuit deus ab eius institutione. Patet quia ut dicit beatus Augustinus diuina prouidentia que est lex eterna non est conti[ngenti]bus temporalibus regulanda. Et sic tamen fieret sed solum illud debent producere que scit non [illegible]. Sed nullum est tamen malum quod non fiat a deo adoptiuis [illegible] ordinatum. Sed iustissime est a deo fieri permittendum. Patet per beatum Augustinum 2 de civitate dei c. 18. Nega deus [illegible] illa non dico angelorum. Sed ut hominum crearet quem malum esse futurum presciret nisi nosset quibus eos bonorum usibus commodaret. Et de hoc pulcre dicit Hugo in de sacramentis quod [illegible] deus eo-

4 rum quos presciuit esse [illegible]. Quarto sequitur quod futurus lapsus huma-
gen[eris] non fuit causa formande mulieris. Patet ut videntur docere qui ita te-
nuisse ut Allexander ubi supra. Unde dicit Damascenus Deus ergo precognoscens deus
quod homo transgressor fieret et homo corruptione caderet fecit ex ipso femi-
nam adiutorium sibi [illegible]. Quia si non peccasset primus homo [illegible] hic
fuisset sibi [illegible] ad procreationem electorum. Sed tamen ad simulandum dictum gener[ali]-
ter quod quia primus homo conditus fuit propter duo primo ut repararet damnum
[illegible] et amoderet. Et hoc [illegible]. Secundo ut per ipsum fieret
ad dei gloriam propagatio electorum. Volendo [illegible] non [illegible] multi-
tudinem dare viro in adiutorium propter humane nature [illegible] primus homo [illegible] sic non peccasset [illegible] [illegible] sibi non accidisset [illegible]
ad hoc propter aliam causam [illegible] sibi formata [illegible].

5 Ultimo sequitur et ultimo [illegible] ut masculus et femina sit complexionum valentia non tamen [illegible] quod sit [illegible] femina [illegible] diuisitate. Patet quia [illegible] speciei aliter non possit [illegible] producere sibi [illegible] in specie et [illegible] sicut asinus ex equa producit mulum [illegible] medium. Ergo [illegible] [illegible] mutatio [illegible] ex [illegible] potentia. Non tamen quod ante [illegible] mulier et femina [illegible] sicut aliquis dixerit.

2ᵃ [illegible]

Circa [illegible] questionem [illegible] et [illegible] probandum sequitur primo quod de medio [illegible] sine vaccatione et [illegible] addidit fecit [illegible] [illegible] deus [illegible]. Patet quia deus qui potest ex nichilo facere magnum liquet
potest de minori facere [illegible] [illegible] in [illegible] aliquid. Et non quod
[illegible] parvum panem in magnum [illegible] sicut [illegible] paratis. Et hoc [illegible] sicut
potest [illegible]. Patet quia [illegible] esse factum de [illegible] non requiritur sollo
[illegible] in [illegible] [illegible] sed illud facere potest de costa
Ade mulierem ipsa costa [illegible]. Ita facere potuisset ipsa permanente

[illegible] 2° sequitur [illegible] quod [illegible] pars de [illegible] corporea sed potest
sine [illegible] vaccatione [illegible] [illegible] deus potest [illegible]
[illegible] in [illegible] fieri semel et semel et sepe fieri. Ita potest [illegible]

corporum quorumcumque et quantorumcumque quantitatibus sibi debita. Ex quo patet verus modus quo ex sola materia unius coste potuit magna mulier produci. Patet etiam quod una parva scilicet corporea parte [illegible] sicut rarefactione fieri quantumcumque magna, patet quia maior quantitas de novo [illegible] maiores et [illegible]. Item alii [illegible] dicunt sine aliqua [illegible] addere potuit deus facere quidem et debite quantitatis mulierem de sola costa, pondo [illegible] tota quantitas mulieris sub materia coste, ita posset ponere magnum montem per densitatem sub grano milii.

Et sunt dicamus ad argumenta mota in principio questionis.

Ad primum quando arguitur. Omnis perfectus operator etsi producit aliquid rei de aliquo materiali principio, illud eligit quod magis est habile ad illam formam suscipiendam. Sed humor seminalis habilior erat quam ipsa costa etc. Dicendum quod omnia sunt apud disponentem cuius [illegible]. Et deus cum [illegible] producit aliquid in esse ex primo materiali habili ad formam rei producende in esse, et ex non habili vel ex nichilo, et ex aliqua [illegible] producendi vel ex [illegible] in eius [illegible] non est attendendum [illegible] dispositionis ad formam inducendam sed potius exigentie vel utilitatis.

Ad aliud quando dicitur quod non debuit etc. [illegible] fieri ex aliquo viro [illegible] at subtractionem [illegible] sed ex [illegible] ut ex omnibus subtractionibus aliquid [illegible] insensibilis, ita quod in nullo passus esset dispendium sensibile. [illegible] in nullo [illegible] Glosa [illegible]

[illegible] infirmitate [illegible] costa [illegible] suppleta [illegible] glosa [illegible] intelligi de infirmitate [illegible]

[illegible] infirmitatis [illegible] ordinata [illegible] deliciis [illegible] Augustinus [illegible] infirmitate [illegible] glosa [illegible] infirmitate [illegible] coste [illegible]

[illegible] in glosa [illegible] costa [illegible] suppleta [illegible] non [illegible] coste [illegible] sicut [illegible] videbitur infra. Et si [illegible] corporum [illegible] ut [illegible]

Adam et Eva simul [illegible] viri [illegible] de costa viri [illegible] fit [illegible] costa illa [illegible] in Adam [illegible] deus aliquid [illegible] costa illa [illegible] de costa viri. Et plura possent moveri [illegible] dubitationes [illegible] Ysidorus [illegible] et ad aliud [illegible] quod dicitur [illegible] dicit [illegible]

[illegible] tempore [illegible] in [illegible] Unde [illegible] tempore [illegible] possint [illegible]

[illegible] simul [illegible] Adam [illegible] simul conditi [illegible] tempore [illegible] ordinatum ad simul [illegible] ordinatum [illegible]

[illegible] conditi [illegible] simul [illegible]

Et quando dicitur corpus mulieris non fuit factum de costa viri dormientis, quia [illegible]

[illegible]

dictum est masculum et feminam creavit eos etc. Sed quia illud verum intelligitur de viro et
muliere ratione partis nobilioris que est anima, non ratione corporis, quod hic determinat. Vnde
dicamus ad primum hic quod corpus mulieris fuit factum de costa viri dormientis
ut eius mulieris esset vinculum amicicie et societatis inter virum et mulierem. Vnde
voluit deus ut esset unum individuum, ut videlicet radix omnium aliorum eius
nature. Et quia vir propter nobilitatem virilis complexionis, et quia valet propter ra-
cionem hic vocatur vir, debet esse mulieris caput et rector. Ideo magis de-
cet primam mulierem fieri de primo viro, quam eius. Et quia vir et mulier sunt
ad thorum sive quantum ad coniugalem actum ad parem obligantur ut visum est i. ad
Cor. vii. Ideo non est facta de parte superiori capitis tamquam domina, nec de pede
viri tamquam ancilla, sed de parte media, scilicet de costa que est in latere dextro, tamquam socia
et equalis et socia, quantum ad mutuam obligationem reddendi debitum. Et quia
mulier a viro recipit robur, quia vir mulieris defensor est. Vir autem per mulie-
rem emollitur. Ideo ad hoc significandum mulier facta est de parte viri dura et fortiore,
de osse lateris dextri, pro quo deus carnem substituit, que mollis est. Et
quia in coniugio magnum est sacramentum, scilicet unionis anime cum deo. Et humane nature di-
vine. Et unionis ecclesie cum ipso christo, dicente apostolo ad Ephe. v. Sacramentum hoc magnum
est, ego autem dico in christo et in ecclesia. Ideo voluit deus ut mulier fieret de costa
viri soporati, ut in sopore illo aptior esset eius intellectus ad accipiendum huius
sacrati revelationem. Intensio enim sensuum in actibus suis diminuit naturalis inte-
riorum naturalem virtutem. Vnde Adam in illo sopore hoc sacramentum intellexit, quod
patet, quia post hec in hoc sompno erat. Postquam adducta est mulier ad Adam dixit:
Hoc nunc os ex ossibus meis et caro de carne mea. Hec vocabitur virago quia
de viro sumpta est. Quamobrem relinquet homo patrem suum et matrem, et adherebit
uxori sue et erunt duo in carne una. Et adhuc est aliud allegoria, quia
enim vir representabat christum et mulier ecclesiam. Et coniugium viri et mulieris desponsa-
cionem ecclesie a christo, que desponsata est per meritum passionis domini nostri Iesu christi.
Et eius mortem in cruce representabat sopor ipsius Ade. Et per mortem domini nostri Iesu christi
ordinabatur ad sessionem (?) resurrectionis. Ideo propter hoc misterium decuit ut mulier
sumeretur de viro soporato. Et quia latus dextrum domini nostri Iesu christi apertum fuit in cruce
et de eius apertura emanavit sanguis et aqua, per que duo significantur sacramenta duo
precipua, scilicet baptismus et penitencia. Et ex consequenti illa efficaciam et virtutem habent
per meritum passionis domini nostri Iesu christi, per quorum sacramentorum virtutem ecclesia iungitur
christo. Ideo decuit ut etiam ipsa mulier que viro fiebat in coniugium de parte dextra
virilis lateris sumeretur. Sed illa costa non erat nimia ipsi Ade ratione in-
dividui. Erat tamen sibi nimia ratione speciei. Non tamen sic intelligendum quasi deus
potuisset fecisse corpus mulieris de nichilo vel de alia materia. Sed secundum illa simi-
litudine quia dicitur quod semen non est verum individuum propter se sed propter speciem.

Item secundum quosdam pro costa in latere dextro viri Adam replevit
loco coste carnem ad latus. Sic etiam Hemmus (?) ex ipso 2o capitulo. Vnde dicunt quod viri
in dextra parte abundat in una costa respectu viri. Quia una costa de parte dextra
viri sublata de qua Eva facta est. Alii dicunt quod deus pro illa costa supplevit
in Adam aliam. Et quod caro hic ponitur pro costa ut significetur naturalis affectio viri
ad mulierem de se formatam et inclinatio amoris carnalis. Et hoc insinuat hoc nomen
mulier. Dicitur enim mulier molliens herem. Sed Allexander de Halis dicit absque vi-
sive preiudicio dicendum quod sicut dicit hic textus secundum veritatem, scilicet deus replevit car-
nem pro costa, non costa alia. Et hoc dicit beatus Augustinus super istud verbum … cu-
… non inveniebatur ad uterum … dicitur enim ibi ille propter reparationem infirmi-
tatem, quia non costa sed carne suppleta est. Et si queritur quare non restituit
deus aliam costam illi. Respondetur dicendo non est sibi alia restituta ut gereret signum et
memoriale formationis ex se, et sic plus eam diligeret ut partem suam, et ipsa
magis illi fieret obnoxia ut suo principio, et quasi in membro diminuti-
tatis propter reparationem. Sed queritur hic utrum Adam fuit passibilis per membri

sine alicuius sui ablacione. Et quod videtur per [illegible] d. 2 [illegible] 14. dormienti quod
petrus qui vigilanti detracta est costa ut nullam in eo sensisse penam monstraret et
ergo si ad cumulum pene ablata est costa in dormiendo potuit ergo pati in dormiendo
Et quia [illegible] dicit ibidem sicut in hoc 2o. homini [illegible] quod dormienti viro non sine causa
detracta est costa. Sufficienter quidem hic videtur homo tunc indiguisse sompno. Et

quintum

videtur quod sic omnia [illegible] de sompno et vigilia [illegible]. Nam et omne quod
vigilat contingit dormire. Item ex quo corpus primi hominis fuit animale et corporis
amissi indigens alimonia [illegible] necessitate ut dicunt philosophi [illegible]
[illegible] homini necessario fuit subtractum quod expediendum [illegible] illius conveniebat videtur ergo
quod [illegible] et conveniens fuit ad sompnum. Sed in oppositum videtur quia
[illegible] sompnus [illegible] languor et fatigacio [illegible] homo [illegible] in statu [illegible]
non conveniebat ergo nec sompnus. Ad hanc questionem [illegible] hoc fuit possibile
per membri alicuius ablacionem [illegible] ut supra [illegible] possibile [illegible]
obediencie actualis possibilis fuit. Secundum vero quod dicit dispositionem [illegible] nequaquam

questio

[illegible] hoc modo omnino fuit impassibilis neque simpliciter passibilis dicit Hugo. Sic
[illegible] modum primi hominis fuisse ante peccatum ut modo omnino non possit. Sic et
nequaquam impassibilem fuisse credendum [illegible] omnino pati non poterit [illegible]
[illegible] possibilem [illegible]. Sed tamen si non [illegible] sicut [illegible] mortuus [illegible] sine
ad molestiam voluntatis in [illegible] corporis integritatis in corpore passibilis [illegible]
[illegible] fuisse. Ad huius evidenciam [illegible] quod potencia videtur sub duplici [illegible]

potencia

[illegible] obediencie que solum [illegible] in actu a potencia prima [illegible] in costa fuit potencia
ut ex ea fieret corpus mulieris secundum quod dicit [illegible] quod in costa non erat ut ex illa fi-
eret corpus mulieris sed ut fieri posset. Est et alia potencia que est solum [illegible] ut illa
[illegible] passiva [illegible] inclinacionem sive appetitum ad actum illius potencie. [illegible]
[illegible] in actu [illegible] multiplici [illegible] sive [illegible]. Est et ad
potencia que est possibilis ut illa [illegible] aliquam inclinacionem sive appetitum ad actum. Et alia
que est [illegible] disposita ut illa [illegible] solum [illegible] inclinacionem [illegible] ad actum. Sed
[illegible] dispositionem [illegible]. Est et alia que est [illegible] ut illa [illegible] in [illegible]
in actu [illegible]. Cum ergo queritur utrum primus homo
[illegible] possibilis per membri alicuius ablacionem sive [illegible] coste [illegible] impassi-

status

[illegible] per impassibile [illegible] ad patiendum vel di-
[illegible] possibilitas [illegible]. Sic erat impassibilis. [illegible] et erat in
integritate [illegible] natura disposita ad passibilitatem aliquam inf-
[illegible] inclinata ad patiendum sicut postea erit [illegible] post peccatum. Secundum vero
quod impassibile dicit [illegible] secundo [illegible] erit impassibile
[illegible] passionibus [illegible] aliquo infir-
mabile [illegible] in peccatum [illegible] passibilis [illegible] susceptibile infir-
mitatis [illegible] impassibilis [illegible] in [illegible] erit per
infirmitatem. Unde [illegible] omnino [illegible] impassibilis neque simpliciter passibilis ut dicit
Hugo. Sed tunc ad illud Augustini [illegible] in 2 [illegible] ut nullam in eo sensisse penam
monstraret [illegible] dormienti subtracta est costa ergo Adam potuit pati in illo statu
aliquam penam in vigilando. Dicendum quod non est inconveniens [illegible] quod si subtracta
esset costa ipso vigilante quod penam aliquam sensisset. Sed perfecte intendit ostendere
quod nichil penale in coste subtraccione [illegible] loquitur [illegible]
[illegible] sensuum actualiter amittit. Unde dolorem non sentiret. [illegible]
loquitur de Adam. Qui tunc non sensit sopore ligatus sensibus. Unde non dicit ut nullam
penam sentiret sed ut nullam sensisse monstraret. Vel potest dici quod [illegible] non do-
luisset [illegible] peccatum [illegible] dolorem [illegible] mulieris dissolucionem [illegible]
[illegible]. Sed post peccatum possibilis [illegible] horroris ex [illegible] amicicie
[illegible] quod post [illegible] horrorem [illegible]
et sic pena illa horroris possit esse [illegible] odium inter virum et mulierem. Secundum hoc
ergo intelligitur [illegible] ut nullam in eo sensisse penam monstraret scilicet per affectum odii
vel affectum horroris post lapsum. Ex quibus sequitur [illegible] in Adam esset

sibi relicta sic quod providencia divina sine ordine iustitie non est custoditum a le-
sione vehementissime passus est in coste et membri alicuius ablacione

Ad illud quod queritur utrum homo tunc indiguit sompno. Dicunt quidam
quod Adam habebat necesse dormire sicut et comedere. Unde sic provenit fame come-
dendo sic provenit fatigacioni dormiendo. Secundum ergo hanc opinionem sicut dicit quod lan-
guor et fatigacio ubi non fuit, causa perdicionis non fuit sompnus. Sed hoc debe-
bat sompnus provenire, unde cautela et natura talium premeditata fuit causa
sompni. Et ad hoc potest induci quoque quod dicit beatus Augustinus 13 de civitate dei: Non lassitudo
fatigabat ociosum, nec sompnus premebat invitum. q. d. Non corpus aliquo modo
dormivit tunc sicut per culpam. Sed voluntarie tunc dormivisset quando videret sibi competens
dormire [illegible]. Alii autem videntur aliquibus [illegible] nullam habuit necessitatem dormiendi et quod non dormi-
visset Adam. Et Alexander de Hales hoc magis approbat. Et hec quidem videtur esse
[illegible] in libro de ordine creaturarum ubi [illegible]
[illegible] quod [illegible] sompnum q. d. Sed in [illegible] vite desertum [illegible]
[illegible] in quibus [illegible] per peccatum [illegible] [illegible] et [illegible] vexantur. Nec [illegible] omnes fere
[illegible] conditione [illegible] et [illegible] Quantum homo in Adam [illegible] [illegible]
[illegible] in [illegible] delinquit [illegible]
[illegible] deum [illegible] precepta [illegible] in [illegible] et [illegible] exigendo [illegible]
[illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] se [illegible]
[illegible] [illegible] labore [illegible] ne [illegible] corporis [illegible]
[illegible] sompnus reparat [illegible]
[illegible] vigiliis [illegible] Sed hoc videntur [illegible]
[illegible] [illegible] omnis pene [illegible] ad [illegible]
[illegible] sublimatus [illegible] et [illegible] [illegible] fuit [illegible] quod [illegible]
[illegible] [illegible] xxvii [illegible] videbat [illegible] deo. Et [illegible]
[illegible] beatus Augustinus x de civitate dei [illegible] quod deum per [illegible] contemplabatur. [illegible] [illegible]
[illegible] Et [illegible] quod [illegible] ex [illegible] solo [illegible] [illegible]
[illegible] Non [illegible] [illegible] absens
[illegible] [illegible] per [illegible] contemplacionis [illegible]
fide [illegible] [illegible] est [illegible] in [illegible]. Nec illa co-
templacio fuit [illegible] [illegible] per fidem
[illegible] beatus Augustinus [illegible] quod illud [illegible] homo [illegible] de [illegible]
[illegible] et [illegible] illa [illegible] in sola fide [illegible]
[illegible] in [illegible] contemplacionis [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] vite [illegible] voluntas [illegible] et [illegible] se ad [illegible] mode-
[illegible] [illegible] vite [illegible] Sed dicitur quod ut desertum [illegible] [illegible] hoc non
[illegible] per [illegible] vite [illegible] desertum potuit custodire. Unde [illegible]
[illegible] vite [illegible] [illegible] prohibet [illegible] [illegible] temporibus [illegible]
[illegible] in homine [illegible] ipse homo ille [illegible] non solum a morte sed
et ab omni defectu illesam custodire potuisset. [illegible] [illegible]
omnis penalitas sine pena. Cause autem sompni penales sunt. [illegible]
[illegible] sompni [illegible] [illegible] [illegible] Et hec est operatio [illegible]
[illegible] a corde procedentes. Dicunt enim [illegible] quod sompnus fit ex evaporacione
[illegible] ascendente ex [illegible] in stomacho et [illegible] ad cerebrum
et ibi ex frigiditate cerebri infrigidata et [illegible] descendendo [illegible]
sensibiles a corde ad organa exteriora procedentes. Et ex hoc sequitur [illegible]
caloris naturalis ad interiora et [illegible] [illegible] et [illegible]. Et [illegible]
[illegible] organorum [illegible] calor. [illegible] sompnus [illegible] calor
exterioris ad interiora ut digerat [illegible] [illegible]. Et hoc fit hoc modo [illegible]
ubi calor descendendo exteriora transfert se ad interiora ad cibum digerendum. Unde [illegible]
[illegible] organa [illegible] calore [illegible] [illegible] fuit per [illegible] ex-
terius non possent. Sed descendente calore torpescunt [illegible] et membra desiderant.

[Marginalia: "sompnum" (left margin); "Sompnus [illegible]" (right margin); "[illegible] videbat deo" (right margin); "Cause sompni" (right margin); "Sompnus" (right margin); "[illegible] de sompno" (right margin, red); "[illegible]" (left margin, red)]

185

et labores et sompnus. Patet quod labor est causa ut vult philosophus libro de sompno et vigilia. Amplius ex laboribus generabatur sompnus quia est ex sompnis. Et subdit. Nam labor colliquativus est. Colliquativum vero fit quasi adinvicem nutrimentum indigestum. Colliquativum est id quod dis-
solvitur. Hoc est labor dissolvit corpus et facit multum vaporum elevationes sicut
nutrimentum indigestum. Item egritudo est causa ut vult philosophus eodem libro. Et egritu-
dines quidem et aliud id faciunt generando a superfluitate humida et calida sicut acci-
dit in febricitantibus et litargicis. Item etiam puericia est causa ut vult philosophus eodem libro.
Amplius autem pueri non dormiunt vehementer eo quod nutrimentum fertur sursum omne.
Et per quibusdam inferius dicit. Cum vero superfluit motus a evaporatio sursum vero ipsa depre-
dendo venas tumefacit quibus continue poros ubi fit respiratio. Hec autem omnia pre-
cedentia sunt et omnia a statu innocencie remota. Ex quo patet quod in statu innocencie sompnus non fuit nulla
erat indigestio. Ad argumentum operando vel ascendendo dicendum quod si aliquo motu pre-
cedente fuit indigentia fatigati per quietem superveniebat sopore non sompno. Sompnus
enim proprie sumptus est eo modo quo de eo diffiniunt philosophi potest supervenire fatigatione
per quietem ut ex dictis. Sed quod debuit aliquis de statu praeveniri quiete debuit pre-
veniri quiete magis soporis non sompni. Differunt enim sompnus et sopor. Quia
sompnus est quies animalium virtutum cum intensione naturalium. Sopor est quies animalium
virtutum cum intensione intellectualium. Sed quies soporis non provenit cum ingen-
gitate aliqua quod habet ex consumptione sive elevatione vaporum ad caput sicut fit sompnus.
Nec potuit illud corpus aliquem aditum penetrandi sed hec post in mundo illo sta-
tu providerat. Ad argumentum autem quod Adam movebat et potuit ex ipsis laboribus fieri nulla
potuit fieri fatigatio et languor in statu innocencie. Sed quod dicebatur de statu supervenientibus
erat usus ligni vite ut habet a Bonaventura. Item quod omnes elementa et corporis
per homines se habebant in virtute potissima et ornamenta et cum materia erat ut esse
et potentie in actione in virtute complexionis. Patet per libros [illegible] pro quod cibus quo debebant
uti in paradiso magis fuit conformis et naturalis ne nutrire et deferri consumere
in natura motum. Et cum hoc quod illo usi fuissent non aliqua superfluitatis si temperate
et in moderamine. Unde vero quoniam vitis interior opus ad digestionem erat vali-
debatur remota caloris extra quod ascendebat superfluitatis quod sompnum facerent
ex superfluitatibus cum multe et grosse fuerint. Sompnum vero autem pauce et subtiles
[illegible] esset ille qui fuisset resolute ex cibo ibi sumpto. Et magis ubi virtus
est valida et potens in virtute.

Deinde solet queri utrum seminalis Eva secundum quod processit in costa. Hoc est
utrum corpus mulieris fuerit productum de costa viri secundum rationem seminalem.
Et videtur quod sic. Quia ut dicit Augustinus super Genesim legere per [illegible] quod cum dicit [illegible] omnia
simul corpus Ade tunc fuit factum secundum rationem per verbum dei causalem seminalis mundo in-
ditam. Ergo ipsius corpus Eve fuit productum de costa secundum rationem seminalem. Sed in oppositum
est magister libro 2o de creaturis parte vii et xxxvi. Loquendo de factura corporis mulieris de
costa Ade dicit hoc factum eo miraculo quo per [illegible] de v panibus in manibus [illegible] mul-
tiplicatis celesti benedictione. Verum aliquando sunt peracta. Sed talis factio non est per rationem
seminalem. Ergo corpus mulieris non fuit factum de costa Ade per rationem seminalem.
Item omnia individua eiusdem speciei inter se productione eodem modo producuntur. Sed individua
humane speciei que producuntur naturaliter fuit ex semine. Ergo cum corpus Eve factum fuerit de
costa et non de semine non fuit eius productio naturalis. Sed omnis productio que est per
rationem seminalem est naturalis. Ergo corpus Eve non fuit factum de costa secundum rationem seminalem.
Ad hanc questionem videndo dicit Bonaventura quod de istis rationibus seminalibus
difficile est determinare. Quia de huiusmodi rationibus seminalibus beatus Augustinus et beatus super
Genesim ambigue loquitur. Et tamen de ipso usu habemus hoc nobis de rationibus seminalibus. Et
causa primordialis naturalis. Ipse enim dicit rationes causales rebus fuisse insertas. Primo
dicit esse quoniam ad aliquam in dei voluntate fuisse sicut [illegible]. Et quasi dicendo quod si de
intelligentia dicit et Hugo quod in distinctione 18 libri 2 sententiarum. Causa seminalis est [illegible] quod tamen
[illegible] a natura [illegible] ut ex illo aliquid similis agenti producitur. In processu
quo producitur ab imperfecto ad perfectum sic semine vel respectu embrionis et

Semen [illegible] seminalis

[illegible] vero seminat [illegible] illud in [illegible] seminaliter [illegible] ad [illegible] et illud ex ipsa [illegible] et seminales [illegible] et pullus [illegible] et [illegible] grano [illegible]

embrio vel hominis Ratio vero seminalis si cum sit forma seminis stabilis [illegible]
[illegible] corporis [illegible] dispositionibus [illegible]
[illegible] et corporibus [illegible] medicine
[illegible] et [illegible] principalis [illegible] ut [illegible] ad aliquid com-
positione [illegible] Et [illegible] seminales [illegible] seminis que
est dispositio [illegible] et via ut [illegible] semen [illegible] aliquid [illegible] principium [illegible]
Alii vero doctores [illegible] hic aliter modos loquendi [illegible] Alexander de Hales [illegible]
[illegible] assignat [illegible] rationes primordiales et causales et [illegible] et seminales
[illegible] primordiales sunt rationes [illegible] ex [illegible] Cau-
sales [illegible] rationes sunt [illegible] possibilitates obediencie [illegible] per quam [illegible]
fiunt de [illegible] quecumque voluit Et accipit [illegible] rationem [illegible] vel super
[illegible] et medium [illegible] et [illegible] sunt [illegible]
[illegible] Rationes [illegible] seminales
[illegible] active [illegible] ex [illegible] agens [illegible] ex aqua
[illegible] Unde de aqua fit ignis per virtutem ignis [illegible] operantem
[illegible] virtus [illegible] Rationes [illegible] seminales sunt [illegible]
vires active [illegible] seminales [illegible] forma [illegible]
Et [illegible]
[illegible] Cum [illegible] in costa [illegible] fuit [illegible] activa [illegible] per
quod [illegible] de costa formatum fuit corpus mulieris [illegible]
[illegible] costa corporis mulieris [illegible] fuit de ea [illegible]
[illegible] de costa [illegible]
[illegible] de costa [illegible]
et primordiales Et ut hic [illegible] triplex ratio seminalis [illegible]

[illegible] in materia [illegible] ut sunt [illegible] ratio [illegible] Remota
[illegible] Remotissima
[illegible]
[illegible] seminales [illegible]
[illegible] Sic est
[illegible] seminales [illegible] Remota vero ratio seminalis
fundatur in materia [illegible] ad [illegible] seminales
[illegible] Sicut
[illegible] seminales [illegible]
[illegible] Remotissima [illegible] potentia obedientialis [illegible]
[illegible] ad [illegible] forma [illegible]
[illegible] potentia [illegible] ut in corpore [illegible]
[illegible] triplex [illegible] obedientialis [illegible] remote
[illegible] ex ipsa fiat hoc et illud Sic vero seminalis [illegible] potentia
[illegible] passive ad hoc vel illud [illegible]
[illegible] ad concordandum [illegible] doctores posset
[illegible] vero duplex seminalis [illegible]
Et [illegible] ut [illegible]
[illegible] convenient [illegible] triplex [illegible]
[illegible] rationes seminales remote [illegible] Et [illegible]
[illegible] rationes [illegible] possunt
[illegible] ut [illegible]
[illegible] rationes seminales [illegible]
[illegible] seminales [illegible]
[illegible] Rationes vero [illegible] seminales [illegible]
[illegible] primordiales [illegible]
Ex quibus talis infert conclusio [illegible] costa [illegible] se habuit

respectu formationis mulieris obedientie non enim fuit in ea [illegible] omnibus [illegible] naturales
[illegible] seminales [illegible] potentiam [illegible] dei et ea potuit producere active et
ultra virtutem nature infuse adhuc se habent obedientialiter passive [illegible]
[illegible] omnia nulla fuit virtus nec naturales ad reducendum illud potentiam in actum
[illegible] ex parva costa possit fieri magnum et perfectum mulieris corpus quod ad
corpus [illegible] Istam [illegible] de angelis in summa [illegible] corpus Eve
non fuit [illegible] in costa [illegible] rationes seminales quia ille tunc fuissent naturales. Sed
bene [illegible] Augustinus pro rationibus obedientialibus capit sepe rationes seminales
[illegible] Hugo de sancto victore [illegible] sola deo [illegible] /
[illegible] opere creationis quo de nichilo fit aliquid | quod fecit
[illegible] | [illegible]
[illegible] virtute quod deus possit sine corpore [illegible] | [illegible]
[illegible] illud multiplicare de intus [illegible] | [illegible]
[illegible] totum corpus [illegible] in unam costam redigere | agentibus naturalibus [illegible]
[illegible] opere [illegible] quod [illegible] in nichilum [illegible] rationes seminales naturales [illegible] quia
[illegible] rationes creative [illegible] rationes seminales [illegible] instituta
sunt [illegible] agentibus dare virtutem aliquam agendi que secundum ordinem [illegible] instituta
[illegible] possit [illegible] dare nature convenient potentia naturalis [illegible]
[illegible] Quartum quia probabilius est opinio [illegible]
[illegible] absolute [illegible] singula [illegible] obtineat [illegible]
[illegible] perfectior ut albedo nigredine [illegible]
[illegible] gradus [illegible] perfectio videtur esse
[illegible] quia omnes rationes seminales sunt ligate [illegible] cursu [illegible] institute
[illegible] quia [illegible] rationes [illegible] a deo [illegible] et [illegible]
ad [illegible] effectus [illegible] nobilitate [illegible] nobilitate principiorum [illegible]
[illegible] sequitur quod nobilitas [illegible] de costa [illegible] ex limo terre [illegible]
[illegible] de deo [illegible] de limo terre [illegible] nobilior [illegible] de natura
[illegible] formata [illegible] nobilioribus fit sanguis nobilior [illegible] nobiliora
[illegible] nobilior
Et sequitur tertia causa [illegible] inquirendo utrum illius corporis formatio fuit a deo immediate
[illegible] per angelicum ministerium et [illegible] super [illegible] ad [illegible]
diate [illegible] corpus mulieris fuerit formatum [illegible] 2o [illegible]
[illegible] deus costam quam tulerat de Adam [illegible] et dicit ibidem
[illegible] costa viri [illegible] nulla
[illegible] Nota mulieris [illegible] costa [illegible] costa viri
[illegible] possit [illegible] nisi deus [illegible] subsistit ut [illegible]
[illegible] a deo [illegible] supplementum [illegible] corpore [illegible] in illius [illegible]
illud [illegible] supplementum [illegible] pulvere
angelos [illegible] esse credendum [illegible] de terre pulvere
Moppor[illegible] Nichil [illegible] sine [illegible] perductum esse a deo
Sed [illegible] ut dicit [illegible] sed immediate fuit [illegible] formata
a deo de costa [illegible] angelico ministerio. Ad hanc [illegible]
[illegible] mulierem [illegible] de viro et ex costa ut declaratum est
[illegible] et [illegible] textus [illegible]
quod immediate facta fuit a deo [illegible] de viro facta est et non [illegible] natura
[illegible] filia de [illegible] operatur quod fiet de ipso [illegible]
Et [illegible] mirabiliter operantes [illegible] costa [illegible] potentia ut
de ea fieret mulier Sed [illegible] et nullo dispositio [illegible] debebat fieri
corpus mulieris immediate [illegible] oportet quod fieret illa potentia [illegible] perfecte
[illegible] mulier debuit fieri de viro ut [illegible]
nobilis [illegible] ad dignitatem [illegible] sine [illegible] debuit fieri de latere
dextro ut ostenderetur viri et mulieris equalitatem Sic debuit ut immediate
fieri a deo ut [illegible] principium digitus Dico [illegible] mulier sine

[illegible]

[illegible]

[illegible]

materiam. Unde sicut Adam qui erat pater omnium hominum a deo immediate factus est. Sic
et Eva que erat mater omnium viventium immediate debebat ab ipso fieri. Non-
enim debebat mulier in genere humano dignitatem perdere quam habebant animalia utriusque
sexus in omni genere animalium. Et in hoc mirabiliter apparet dei providentia quia sic nobilitavit
utrumque sexum ut neuter detrahat de nobilitate alterius et conveniebat quod ut im-
mediate fieret a deo et non ab angelo. Et hec habetur a beato Augustino ix super Genesim ad
litteram. Ex confessione autem dicendum supplementum illud membris in costa locum spiritus [illegible]
et autem confirmatum est membrorum. Omnia visceraliter omnia [illegible] et species
creatur quod illa creatura et hoc et femina erat. Non nisi in illa de operandi facto quod
deus non per angelos sed per se ipsum operatus est. Ex quibus concluditur. Capitulum 9°
Quinto angelorum absolute mulieris produci fortassis non fuisset impossibile. Tamen
non est dubium ipsam a solo deo esse productam. Prima pars patet quia angeli [illegible]
perfectiorem tamen vires quam [illegible] mulierem [illegible]. Secunda pars patet per beatum Augustinum ex super
Genesim ubi dicit quod licet fortassis costa extractio fieret per angelos ministerio
nullo tamen mulieris formatio. Sed illa facta est a solo deo. Ut sic vir sic mulier
in deum se totaliter converteret et illi soli debitum impenderet et serviret. Et
cum ex se toto diligeret a quo se immediate factum esse nosceret. Ex quo genitum
sequitur. Capitulum Verisimile de costa fieri perfectum corpus mulieris non potuit fieri
nisi per opera angelorum. Patet quia verisimile est ut dicit hugo quod modus ille solus
deo sit possibilis. Sed tunc ad obiectionem in contrarium patet responsio expedite. Si
in questione quam assitum est utrum mulieris debuerit formari viro in adiutorium
ubi determinatum est quod mulier si Eva non fuisset nisi occasionata. Et non quia occasio
rerum incipiat. Secundum quod occasio verum incipiat ut in mensis, sic non est in mu-
lieribus occasionatis. Secundum autem quod occasionaliter dicitur factum quod factum est per [illegible] inter-
natum que respicit esse nobilissimum in re quam intendit dicitur mulier mas occasionatus.
Natura enim in productione hominis primo et principaliter intendit producere hominem in sexu nobiliori
virum. quia deficit propter aliquam causam accidentem ut quando generatur mulier. Dicitur mulier occa-
sionaliter producta in esse. Et multis occasionibus in occasione [illegible] que fuit principali-
ter a natura in esse producta. Nisi hoc modo fieret per omnem mas occasionatus.
Et si arguitur contra: Rationes seminales ex quibus in aliquo producuntur in esse a deo [illegible]
sunt ut narrat Augustinus super Genesim ad litteram [illegible] in [illegible] specie et operibus sequentibus operibus.
Sicut ut natura confusa Eva [illegible] in specie non est [illegible] tota viri [illegible]
[illegible] mulieris [illegible] sequitur quod aliquid dicitur esse in aliis duobus modis. Concede
[illegible] et dicat [illegible] quod in ratio seminalis dicitur quando est in dispositione rei a conditione eius
et ipse [illegible] quod quid ratio seminalis [illegible] ut de illa fiat aliquid ut cursu nature
ut aliquid de illa fieret ut sic possit. Ipse autem [illegible] ratio seminalis dicitur natura quando indita rei
ut eo quod est supra naturam. Ipse [illegible] producit ut planta de planta, granum de grano
in simile ex simili cursu nature. Secundum Augustinum ix super Genesim dicit. Creata enim [illegible] corpo-
ris [illegible] quod valeret ut non valeret
rei [illegible] potest ut non possit. Ex hiis velut primordiis [illegible] omnia que
[illegible] suo tempore exortum [illegible] sumunt, finesque et discessiones [illegible]
[illegible] suo tempore [illegible] ut de faba triticum ut de
[illegible] fuit [illegible] parcus [illegible] cursu [illegible] rerum [illegible]
[illegible] homo ut [illegible] de hiis omnibus fieret aliud quam [illegible] seminales rationes
creatorem habet apud se posse de hiis omnibus fieret ut ab ipso possit. Nisi enim
[illegible] quod non in eius [illegible] ut de hiis fieret ab ipso possit. Nisi enim
potentia temeraria sed sapientie virtute omnipotens est. Et hoc de [illegible] in tempore fuerit
[illegible] sicut [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] illa [illegible] pariat illa non pariat, homo loqui potest pecus non. Et talium [illegible]
[illegible] fit illa [illegible] ab illo in rebus creatis [illegible]. Et hec
[illegible] in deo sunt. Sed ab illo est [illegible] aut lignum ex arido detractum sive [illegible]
[illegible] tribus ex [illegible] et dicit ut aut lignum ex [illegible] sive [illegible]
[illegible] illa, sive terra et [illegible] repente [illegible] et fructum gignat ut solent semina.

cultum

capitulum occasionatus

[illegible] producitur a deo

Nota 11

Rom. 4 in scientie palatum ut dicit sanctus Augustinus Numeri 27. Et si queritur quid est quod d[icit]
naturas quibus arguit ut ex hiis hec fieri possent. Respondeo cum ex eis vel ipse
faceret quod ex eis fieri non posse ipse perfigeret, cum semper non est nec ipse potior
sive potentior. Verum tamen aliquando non dedit ut non hec habeant in motu naturali. Si-
cut ex quo ita creata esset ut corpus miti voluntati potentioris amplius subiaceret.
Et quibus verbis b[eatus] Augustinus patet quod rationes seminales duobus modis sunt ut tamen est
et ut sic activa sunt potentia valet vero active sunt quedam quo ex se sunt ex simili
vel unum potest dici passibilis sunt que modo quedam non debita esset possibilis et
operationibus divine. Sicut fuerunt rationes seminales corporis Eve fuit seminaliter
in primis creaturis et etiam in costa viri non potest 200 per naturalem
sunt 200 potest dici fieri valet fieri de costa non potest primo creatione.

Et sic amplius arguit Deus in eius operatione ne sine operatore et nullus illi cooperatur. Et quando aliquod opus Dei operatur in quo potest cooperari nullo excludit enim operationem ergo sic nec quod si angeli potuit cooperari Deo sine cooperabatur in formatione mulieris de costa. Deus non debet eius operationem excludere sed angelis potuit cooperari in preparando costam et preparando ergo ... angeli ex ... Ad hoc quod dicit non est nulla potest angelorum operatio ut aliquid creetur. Et in eodem 23 Quod 4 si homines posse hec fieri non veniret quod cum Deo ... nullo interveniente fuerunt ignorantes fidelis ... fieri mulierem ex viro nullo interveniente ... hominum etiam si forte homines ... nulla interveniente ... Et dicit Augustinus ... angeli aliquid ministerii exhibuerunt in formatione mulieris de costa sic ... angeli ... non sic formatione mulieris aliquod erat ut angeli ab opere divine ... angeli ... in preparando costam detrahendo ... preparando ... aliquod ministerium ... formatione costis cooperabantur angeli ... opera ... ergo in ipsa ... cooperatur Deo ... Item bene angeli ... fuerunt ... opera miraculosa sine ... non ... et preparando. Sed Deus fuit ... completum ... Non solus Deus ... fallatur ... Deus formam ... in ... costa ... in esse ...

Deinde solet queri de fortitudine mulieris quantum ad corpus sive quantum ad sexum. Dicendum quod aut quantum ad corpus refertur ... Vita ... erat fortitudinis ... vir ... et mulier ... quantum ad corpus sive sexum ... non ... maioris ... abhinc ... de dyabolo ... de ... vir ... ubi debilior videbatur aggressus est ... forte ... viribus ... potissime ... ad alterum qui robustior fuit ... pulsando ... potius subvertendo attraxit. Item Ysidorus x Ethimologiarum ... de ... hominum ... quia maior ... vir ... in femina ... accepit ...

Praeterea ... dicitur ... Eva ... de latere viri sive appellatur a viro virago ... et forma ... costa in muliere ... et virga et vitula ... a viriditate ... quia virago ... ignorat feminea passionem, quia virtus agit ... opera fuerunt ... et ... loquuntur ... de viro et muliere ... Item ... plus ... in viro ... mulieri ... viro ... et dicit ... ergo ... singulis ... ut homo ... debet ... Et dicit ... impune sine culpa plus habeat ... ergo ... plus mulier fortior quam vir ... fortitudo ... quod ... amplior fortitudo quam mulier ... viro quantum ad statum ... quod fragilitate ... resistit ... non ... Item ... fortitudo ... et quod ... equalis ... Sed ... dicit Ysidorus ... viri ... non ... spiritum ... impedimentum ...

Ysidorus

modo

Ad 3 quod in ... excludendo

Ex hoc videtur quod nulla actio quantumcumque violenta corpori humano in statu innocentie nocere poterat. Et hoc
neque corpori viri neque mulieris. Et ita videtur quod nullo modo quod indifferenter poterat utrorumque
corpus actioni violente resistere. Et ita videtur quod erant equalis virtutis. Item sicut dicit
Augustinus xiiii de civitate dei c. 26 Vivebat homo sicut volebat, hoc quod deus iusserat vivebat in paradiso
et volebat, fruens deo, ex quo bono erat bonus, erat sine ulla egestate. Ita semper
vivere habens in potestate, nullus interius morbus, nullus ictus metuebatur exterius. Summa
in carne sanitas, in anima tota tranquillitas. Sicut in paradiso nullus estus aut frigus, ita in
eius habitatore nulla ex cupiditate vel timore accidebat bone voluntatis offensio. Et
constat quod hic intelligitur tam de corpore mulieris quam viri, ergo in corpore utriusque erat summa
sanitas, ergo equalis sanitas et equalis constrictio et consolidatio in membris, et per consequens
equales erant fortitudinis. Et maior [illegible] abundantia elementorum agentium [illegible] com-
plexionibus [illegible] maior abundantia spiritus, et ita maior virtus sive fortitudo. Et maiori
abundantia elementorum passivorum minor, et ita virtus minor et [illegible] equalis.

Ad predictorum intelligentiam notandum quod conveniebat mulierem fieri
minus fortem quam virum, cuius ratio potest triplex assignari. Prima ex parte actionis
et passionis. Secunda ex parte regiminis et subiectionis. Tertia ex parte [illegible] tertia
ex parte spiritualis significationis. Ex parte actionis et passionis sunt [illegible]. Cum enim
sexus virilis ordinatur ad agendum, muliebris ad patiendum, non solum in statu
[illegible] et [illegible]. Et hoc dicit [illegible] illud philosophi [illegible] est
[illegible] passivum. Et sic agens [illegible] et [illegible]. Sic fortior et ro-
bustior debuit esse corpore vir quam mulier. Ex parte regiminis et subiectionis
[illegible] debet et quod regitur. Sed vir [illegible]
ad regimen mulieris, ut habetur [illegible] super [illegible]. Non solum [illegible]
[illegible] totum [illegible] i cor. xi Volo vos scire quod omnis viri caput
Christus, caput autem mulieris vir. [illegible] in capite [illegible]
[illegible]. Et quod hoc fuit in statu innocentie [illegible] in [illegible]. Non enim vir
[illegible] mulier ex viro [illegible] corpus viri fieri robustius.
Ex parte [illegible] non [illegible] in [illegible] ut plenius [illegible]
[illegible]. Et [illegible] abundantia magis [illegible]
[illegible] constrictio et consolidatio in membris femine quam viri et [illegible]
[illegible] vigoris. Ex parte vero spiritualis significationis sunt [illegible]
[illegible] viri et femine [illegible] et anime [illegible]
[illegible] a deo [illegible] vigere [illegible] deo plenius [illegible]
[illegible] debuit [illegible] opere viri [illegible] plus
[illegible] fieri et vir magis [illegible] quod [illegible]
[illegible] illa quo [illegible]. Conveniens [illegible]
[illegible] spiritualibus [illegible] et [illegible] fortiter fuit
sponsa et sponsus [illegible]. Et [illegible] sponsus erat superior erat [illegible] sponsa inferior.
[illegible] duplici [illegible] distincta. Et ut in viro [illegible] robustior
[illegible] femina vero [illegible] agens apparet. Ex hoc autem debilitate
[illegible] non enim [illegible] infirmiores corporis mulierum quam virorum. Et [illegible]
in corpore [illegible] corporis [illegible] aut [illegible] abiunctio
[illegible] et [illegible] erat corpore viri [illegible] in corpore [illegible]
infirmior [illegible] corpore viri [illegible] fortior et [illegible] in
corpore [illegible]. Et autem [illegible] fuit [illegible] non fuit [illegible]
[illegible] mulieris quam viri plus vigoris [illegible]. Sic [illegible] singulos
[illegible] in comparatione alterius [illegible] fortiores fuit [illegible]
[illegible] plus vigoris [illegible] corporis fortiora [illegible] ille quibus
[illegible] mulierum [illegible] hic sunt [illegible].

Ad illud autem quod [illegible] obicitur per ysidorum dicitur quod [illegible] non
dicitur ab ysidoro esse virilis vigoris [illegible] ad [illegible] corporis [illegible]

[illegible] deo quia

verba ysidori

tamen virtus fuit prime mulieris quanta fuit viri primi. Ad quia mulier qualiter equabat viro in viribus huius [illegible]. Ergo potius intendit dicere quod illa que ut domino concreto gratis data ut confiteretur ad opera virilia assurgeret hoc nomine quod est virago quando ethymologiam debere reperivit. Et si consideretur verba ipsius ysidori. Hoc modo loquendo dicitur 2 machabeorum 7 de matre vii filiorum [illegible] patriis legibus [illegible] femineam cogitationem masculino animo [illegible] dixit ad [illegible]. Ad illud quod dicit basilius [illegible] equales virtutes sunt viri et mulieris. Dicendum quod hic intelligit [illegible] basilius [illegible] respicit. Unde dicitur ad Galathas 3 Non est [illegible] ad virtutem spiritualem quia [illegible] omnes vos unum estis in Christo [illegible] tale masculus neque femina. Omnes vos unum estis in Christo [illegible] in fide Christi et in merito fidei. Et quod hic sit intentio b. basilii [illegible] non potest dubium in fide Christi [illegible] et sic. Habet enim mulier [illegible] ad ymaginem [illegible] ex [illegible] equales virtutes equales [illegible] equales [illegible] dei sicut et vir. Sicut [illegible] quantum [illegible] potentia vel [illegible] est.

Nec dicitur mulier infirma [illegible] difficultas fuit adiecta mulieri et omnibus ut postea

Ad illud quod sequitur [illegible] fortitudine quam viro. Dicendum quod et si mulier [illegible] in utero [illegible] plus [illegible] et [illegible] et humidi [illegible] in statu culpe non sine [illegible] portare [illegible] et [illegible] in statu illo nichil inferret homini [illegible] et labore fieri possent [illegible] b. Aug. [illegible] ad [illegible]. Si permansissent [illegible] et labore [illegible] horrore et [illegible] sine ardore [illegible] in illo statu [illegible] sine onere et labore [illegible] [illegible] sine labore [illegible] sine [illegible] corpora humana [illegible] parere

Ad illud quod sequitur [illegible] respiciendi [illegible] actioni sine agenti violento [illegible] non [illegible] de se [illegible] nulli cessisset [illegible] hoc [illegible] ex [illegible] superiori [illegible] in statu innocencie [illegible] sine penitere [illegible] et [illegible]. [illegible] homo innocens vixit [illegible] deo subditus et [illegible] absens voluntate [illegible] homine inferioribus [illegible] illud [illegible] in [illegible] possit [illegible] et voluntatibus [illegible] ibi [illegible] de quibus quidem [illegible] fieri potuit quod volebat [illegible] b. Augustini [illegible] de civitate dei li. [illegible] in paradiso [illegible] non omnia potuit [illegible] quod [illegible] non potuit non volebat. Et ut dicit Beda [illegible] conditioni [illegible] esse noluit [illegible] perdidit [illegible] alie [illegible] molestie homini [illegible] b. Augustinus. Nunc vero [illegible] sicut [illegible] et [illegible] et [illegible] turbatur et inde dolet et veterascit et moritur et quidquid aliud patimur. [illegible] b. Augustinus [illegible] li. ix [illegible] in corpore [illegible] erat summa [illegible] ergo equales [illegible] et sic [illegible] equales [illegible] summa [illegible] erat in carne [illegible] ergo erant equales [illegible] corporales [illegible] fortitudo corporis [illegible] corpore humano [illegible] ex duobus [illegible] magnitudine [illegible] ex [illegible] membrorum [illegible] dispositionem et [illegible] spiritus. [illegible] complexionem [illegible] in equalitate spiritus membrorum magnitudinem [illegible] respondentium potuit [illegible] differre in magnitudine membrorum et [illegible] spiritus. Et ergo licet summa [illegible] erat in corporibus eorum [illegible] sequitur quod erant eiusdem fortitudinis.

Postremo quod [illegible] corpus illud prime mulieris fuit tante dignitatis sive nobilitatis quante corpus virile vel maioris vel minoris. [illegible] videtur. [illegible] b. basilius [illegible] et vir sunt eiusdem dignitatis. Si vero [illegible] quod hic [illegible] [illegible] oppositum sic [illegible] non potest esse nisi corpora eorum sunt eiusdem dignitatis [illegible] dispositio [illegible] existentium in corporibus [illegible] dispositiones corporis quibus [illegible] dispositiones corporis sunt dispositiones [illegible] corpora ergo [illegible] corpora dignioria sunt et nobiliora dispositione [illegible] ergo si corpora [illegible] dispositione [illegible] dispositionum et [illegible] corporum [illegible] dispositionem [illegible] nobilitas [illegible] nobilitatem forme. [illegible] forma. Et nobilis nobili et nobilior nobiliori ergo [illegible] nobilis [illegible] [illegible] corporis mulieris [illegible] et [illegible] corporis [illegible] viri [illegible] corpora virorum sunt nobiliora [illegible] et meliora et mulieris ignobiliora

Quod autem corpus prime mulieris maioris fuit dignitatis vi-
ri et decoris. Nobilitas rei de qua fit aliquid sine ipsa materia attestatur nobilitati eius quod
fit. Unde quanto nobilior est materia de qua fit aliquid sine decor tanto illud nobilius
est quod fit ex illa. Non quod aliquid fit ex auro nobilius est illud et gratiosius illo quod fit
ex argento. Et maxime ubi nullus est defectus ex parte efficientis. Et videtur
de corpore humano quod illud dignius est et nobilius quod fit ex nobiliori materia. Ex quo
ergo corpus mulieris prime factum erat de materia nobiliori et digniori quam corpus viri
sicut audistis in precedentibus lectionibus, et in textu hic
est quia de osse et carne viri, sicut audistis ex ossibus meis etc. Corpus autem viri factum est de limo terre
ubi dicitur hic ... Item locus conditionis primarum creaturarum attestatur no-
bilitati earum. Unde nobilissime creature angelice condite sunt in loco nobilissimo
scilicet celo empireo. Minus nobiles et minus digne in loco minus nobili. Sed corpus
mulieris conditum fuit in loco nobiliori, quia in paradiso. Corpus viri in loco minus nobi-
li, quia in agro damasceno etc. Contra videtur quod corpus Ade nobilius erat
et dignius corpore Eve sic. Illud quod est prius altero naturaliter est dignius illo. Sed quod est
prius, ... Sed sexus femineus sive corpus fe-
mineum fuit propter virilem, 1 Cor. xi. Non est creatus vir propter mulierem. Sed mulier propter virum.
Item Moyses creatus Adam in auxilium Eve. Sed Eva in adiutorium viri, ut
ostendatur mulier subiecta viro. Item ut ponit Augustinus et philosophus. Omne
agens prestantius est paciente. Et omne agens nobilius est patiente. Sed sexus virilis
est agere, mulieris pati, maxime in illo opere propter quod est distinctio sexuum.
Ergo corpus virile nobilius est corpore mulieris.
Item si respicitur nobilitati minoris sexus maioritati nobilitatis maxime attestatur quod salvator
noster naturam humanam assumpsit in sexu virili. Ad hanc questionem respondendo
simpliciter loquendo maioris dignitatis fuit corpus primi hominis quam prime mulieris.
Et generaliter sexus virilis quam sexus muliebris. Et hoc multiplici ratione. Primo ratione
convenientie generalis ... cum naturalia ... propaganda et etiam ... assumpta huma-
na ... a filio dei ... corpulenta ... Secundo ratione productionis ...
... humani generis ... habillo
... Nam in productione viri erat agens. Mulier autem patiens
fuit principalior productio ... Corpus enim viri erat maioris vigoris
et roboris corpore mulieris ut expertis patet sufficienter. Tertio ratione conditionis nobilioris
que attenditur penes sexum. Nobilior est enim sexus virilis sexu muliebri.
Quarto ratione ... significationis ... excomunicatione ... et femine intelligitur ...
Ad illud autem quod primo obiicitur contra hoc per verba basilii dicentis quod vir
et mulier sunt eiusdem dignitatis. Dico quod ipse intelligit hanc equalitatem esse secundum imagi-
nem ... explanando illud ... Anima
secundum quam sunt ad imaginem dei ... equalis est utriusque et honoris equi-
paratio. In omnibus enim ... ad que pertinet ... equiparari ...
viro intelligit ergo ... equalitatem dignitatis quantum ad pertinentia ...
... ad hoc quod obicitur ... dispositiones ... convenientes di-
spositiones corporis ... perficit. Nec tamen ... ipsius
ex ipsius ... posset si vellet exercere opera ... et ad statum perfectionis
... subtilitate ... Unde
imbecillitas ... non impedit quin mulier viro equiparari
possit in ... dignitate. Cuius manifestum ... evidens est in beata virgine ...
... Et quod dicit nobilis materie dignitas
est nobilitatem forme etc. Dicimus quod etsi nobilitas materie distinguitur ... secundum no-
bilitatem forme, hoc non est generaliter verum. In multis enim est ... Corpora enim
celestia nobiliora ... sunt quam ... ... corpus celeste Cum hec ... perfectionibus

h et corpe nobilio
2 m̄a dignū fit ab-
quod attestatur no-
bilitati gl̄

vita vigeat et sp̄s deficiant. Illa aūt neq̄ q̄m. Th'ra in hijs q̄ exeunt i ēē s̄
electiū et arbitriū agētis t̄nq̄ genus augendi nulla h̄t rōnē. Artifex
enī s̄ arbitriū seu electiō operat̄ in mā̄ nobiliori q̄m formā inducit minꝰ
nobilē. Et in mā̄ minꝰ nobili nobiliorē. g̊ quā cōditio animē et corpis
infusio fit s̄ arbitriū et electiō conditoris, hoc genꝰ augendi nullā h̄t rōnē
i pposito. Ad ultimū qn̄ dr̄ corpꝰ mixtū cōditū fuit i loco nobiliori
q̄m illud erat nobilius etc. Dicendū q̄ verū ē in hijs q̄ fiūt a v̄tute in-
completa sive creata, tūc cōfert mā̄ in qua agit. In hijs aūt q̄ fiūt sive
pducunt̄ in ēē a v̄tute sive potētia p̄ma, scilicet divina, nichil cōfert ip̄i
agenti sicut nobilius effectū pducit̄ in ēē ex nichilo sicut ex aliquo ut no-
bilior. Et ita nobilis effectꝰ pducit̄ in ēē de mā̄ minꝰ nobili sicut
de mā̄ nobiliori. Ideo im̄x̄ vītā volūtē ip̄ius agentis. Ad illud vero
qd̄ obiciebat̄ de loco cōditionis corporis mixti, p̄t rn̄sio ex p̄cedentibꝰ.
Ubi declaratū ē de loco cōditiōis corpis Ade. Ibi et dictū ē q̄ nō cōditꝰ
mixti i padiso nō fuit nobilitas illiꝰ, s̄ potiꝰ h̄c fuit factū in di-
sp̄ositōe div̄ine p̄videntie ut ibid tactū ē sufficiēt.

Deinde ēt solet q̄ri de senectute illiꝰ statꝰ vite in p̄mo statu
hōies sustinuissent senectutē. Et v̄r q̄ sic p̄ b̄m Aug. xi. sup̄ Gen. de civ. dei
c. 26. Cibꝰ aderat ne esuriret, potꝰ ne sitiret, lignū vite ne illū senecta dis-
solveret. Ex quo v̄bo v̄r qd̄ dissolubilis fuit senectute. Ite qua rōe p̄mꝰ ho
erat stabiliendꝰ cōtra senectutē p̄ lignū vite, eadē rōne et tota sua p̄genies. Et
ita oīs electi. S̄ fructꝰ q̄rūcūq̄ possi lignorū ex ubertate s̄ p arthomos q̄ndiu
nō posset singulis electis impartiri. g̊ nō v̄r qd̄ sufficeret fructꝰ ligni illiꝰ
ad stabiliendū n̄am h̄uana ne fieret dissolutio per senectutē. Ite v̄tꝰ cōtinua
in mā̄ dat p̄ficit aūt deficit. Et h̄c fuit v̄tꝰ i p̄mo statu. Quia sic videt̄
de v̄tute nāli q̄ deficit q̄ nō p̄ficit sive incipit deficere. Ut q̄ q̄rit nō. Et
s̄ h̄c hō iste ppo. Ite in li. de iuvē et m̄ote dr̄ sup̄ q̄ ēē si. et mixta p̄ma
senescunt cito. Ex quo v̄r posse argui qd̄ q̄ descendit sup̄ possit̄, senescibile
est sive p̄t senescere. Nō n̄. suffic̄ta declarātio ista senectute indicat in aliquo
nisi q̄ descendit possi senescere. Sicut suffic̄ta q̄mcio nō indicat morbū
i aliquo nisi q̄ ucidens possi infirmari. Et ita oīs pōns descendere et de se sic
p̄t senescere et ita et p̄mꝰ ho. Sed cōtra p̄mꝰ ho. Ima i p̄mo
statu potuit p̄we nec habuit n̄ceitatē cadendi, q̄ntūcūq̄ sine culpa se sube-
erat ille n̄ceitati. Sic̄ v̄ dr̄ de corpe qd̄ ip̄ie potuit sine defectu corp̄s aliquo,
n̄ceitati h̄us n̄ceitātē deficiendi, q̄ntūcūq̄ ho per culpā se subiecerit h̄uic n̄ceitati. Et
nulla fuit ille n̄ceitas senescendi aut p̄ficiendi. Augꝰ de civitate dei p̄ambula et in-
ducta morte, v̄n q̄ricā p̄t senescere p̄t mori. Ad hebreos viij. Quod antiquatur et
senescit, in p̄pe interitū est. Si g̊ p̄mꝰ ho potuit senescere, potuit et mori. Et
eis hec lex cōurebat i statu innocentie, s̄ qd̄ senectꝰ n̄ceitas mortis induita fuit
viij. li. Aug. 13. de ci. dei c. 20. dr̄ de p̄mis parētibꝰ, licet mortui nō essent nisi
peccassent. Alimentis tm̄ ut hoīes utebant̄. Modū sp̄ualia s̄ adhuc aialia
corpa p̄tātem gestātes q̄ licet senio nō veterāscerent nec n̄ceitate perducerent̄ ad
mortem. Ergo nulla habuit n̄ceitatē senescendi nec sustinuissent p̄pam senectutē.
Et iste rōnes sunt cōcedende. Ad p̄mū vero ad illud qd̄ p̄mo obicit̄ i q̄rit
Dicendū q̄ scilicet illa stabilitas quā p̄mꝰ ho statim potuit sine defectu senectutis nō
inerat illi solūmō a v̄tute fructꝰ ligni vite. Sed a sua q̄ditione sive vita cū
ut dispositōe ut inclinatōe ad defectū senectutis. S̄ dicta fuit alimonia illi
de fructu ligni vite ad illā stabilitatē p̄servāda sive cōtinuāda. Sic tamen impas-
sibilis defectꝰ fuit stabilitas n̄ā in q̄ cōditꝰ fuit. Ut alia causa, sine qua
sine qua cōtinuari sive p̄petuari nō potuit fructꝰ ligni vite. Ad illud
aūt qd̄ cōsequenter obicit̄ s̄ de sufficientia fructꝰ vite quia ut dr̄ hug.
pretiū diligenter inquisitis nullū erit. Si p̄s̄criptio temarie assertōnibꝰ non-

Sunt

i pplexā
ij edid
impedimēt

Aliā glō

Non

fuit. Nichil asserendo presumo. Tercio opinando potest dici, quod sic determinant sancti doctores.
Si perstitissent primi parentes et de illis propagati in statu innocencie successive fuis-
sent translati ad vitam eternam. Unde Hugo [illegible] concordancia et fide dignum videtur
credi, sic in hac vita mortali absque [illegible] decedere alios per [illegible] vitam finire
[illegible]. Ita quod tunc perdurantes per tempus huius vite corporalis ad vitam eternam translati
fuissent, qui ex eis nati fuissent [illegible] succederent. Et ipsi quod tempora sua impleverunt
et obediencia [illegible]. Donec tandem numerus ad vitam predestinatorum impleretur. Et
tempus huius inferioris vite in genere humano deputatum consummaretur. Et si hoc potest probabi-
liter [illegible] quia per tante ligni vite tanto tempore [illegible] ex ubertate possent sustineri.
Vel potest aliter dici, sicut dicit beatus Augustinus super illud Genesis cap., posuit eum in paradiso
voluptatis ut operaretur et custodiret illud quod [illegible] mirabilis [illegible] ut [illegible]
[illegible] humana [illegible] quodammodo loquitur per quem enim possent [illegible] plantatis
surculis translatis arbustulis insitis [illegible] tamquam interrogare [illegible] [illegible] va-
leret et quatenus quid posset, quid vero non posset, unde posset, unde non posset. Et quid
[illegible] humane [illegible] interior est potencia, quid extrinsecus adhibita diligencia
[illegible] [illegible] consideranti perspiciatur. Quia neque qui plantat est aliquid neque qui ri-
gat, sed qui incrementum dat deus, I Cor. 3. Quia et illud operis quod accidit extrinsecus
illa accidit [illegible] ibidem. Et hic dicit beatus Augustinus patet quod operacio illa debebat esse circa
transplantaciones arbusculorum et insitiones meliorum et plantaciones surculorum
et agriculturam huiusmodi. Unde ex hoc verbo non inconvenienter estimari potest, si fructus vivi
arboris non suffecissent illis quibus arbores [illegible] et transplantacione surculorum [illegible] nisi eadem
meliorum vel aliquo modo alio [illegible] quibus eius [illegible] fuisse [illegible] multiplicatas.

Ad penultimum autem ubi probabatur, quod virtus gratuita aut perficit aut deficit et
dicitur quod sermo est de virtute naturali et de gratuita. Et hoc dicto habito [illegible] ad statum
innocencie [illegible] [illegible] culpe [illegible] sic habitus virtus gratuita et naturalis quantum ad hoc
quod utraque deficit aut perficit per statum aut nature condicionem [illegible]. Et non
est quia in statu primo determinatus fuit status virtutis naturalis in via. Non autem determinatus
fuit status virtutis gratuite augmenti perficiendi in gloria. Illud enim perficio est gratie
sive gratia perficitur ut [illegible] voluit. Unde in statu primo in progressu virtutis
naturalis fuit [illegible] ultra quem non erat progredi. Non autem sic [illegible] de virtu-
te gratuita. Enim non fuit [illegible] determinatus ante perfectionem glorie. Unde [illegible] statu
innocencie, sive naturalis [illegible] non esset status in progressu virtutis gratuite. Sed
in progressu naturalis. Nec fuisset ibi defectus vel declinacio nisi accideret infir-
mitate per culpam. De autem gratuita quia semper fuit [illegible] in progressu vir-
tutum naturalium in via et non virtutum gratuitarum. Unde est ex quod duplex [illegible]
primo ex genere [illegible] efficientis. Quia perfectio virtutis naturalis est a principio intrinseco
vel finito. Sed perfectio virtutis gratuite a principio supremo et infinito, scilicet a deo.
Secundo ex parte causae formalis est vero. Quia determinatum est virtuti [illegible] que est forma corporis
quantum corpus informare posset et perficere. Et ideo ubi status illius virtutis corporalis
sive principiis corporis radicata pertendunt ad aliquem statum habet. Forma autem
est de gratia [illegible] complementum perfectionem non est nisi in gloria. Ideo quod non provenit hoc gratia
dum est in via. Tercio ex parte finis est vero. Quia virtus naturalis est ad aliquem effectum
creatum. Sed gratia ordinatur ad adherendum deo, sicut dicit beatus Augustinus in libro
de moribus ecclesie. Et nemo potest nimis adherere deo, Ideo [illegible]. Quarto ex parte
materialis principii est vero. Quia virtus et gratia non habent principium materiale unde status
corporis in quo radicatur naturalis virtus fabricam habet ex humido quodam radicali super
quod natura superedificaret tamquam super fundamentum. Et quia radicis fundamentum in arte-
ficialibus habet determinatam posse [illegible] quantitatem fabrice construende sic humidi
radicalis capacitas sive quantitas et extensibilitas determinata habet et limi-
tatam ad certam magnitudinem quam ex ipsa producere est. Sic enim virtus corporalis
terminatur certam quantitatem, ideo statum habet. Non sic autem est in gracia et virtute
sic dictum est.

Ad ultimum dicendum, quod hoc argumentum non valet, [illegible] est
[illegible] sermo fuerit [illegible] [illegible], ergo [illegible] potest [illegible] potest [illegible].

effusionem enim quamquam semel non debilitatur natura, ymmo potius quasi alleviatur et expeditior efficitur. Unde quamvis huiusmodi emissione purgatur superfluitas ne se attingat in inordinatam libidinem aliquam pollutionibus [illegible] et unde religiosi utuntur semine quamvis pollutione [illegible] emissio huiusmodi non licet nisi senectutis. Sed multa effusio seminis inordinata hec ergo eminatio quam [illegible] seminis effunderet senectute [illegible] potuit intra [illegible] seminis effusione non intervenit culpa. Quia possit effundere non [illegible] posse senectute nisi quia qui effundit [illegible] inordinate effundere hoc igitur quia non [illegible] fieri nisi [illegible] culpa, non potest fieri in statu [illegible] in statu innocencie etc.

Insuper abundancius [illegible] quere de Costa Ade de qua factum est femina sic audisti [illegible] fuit in [illegible] vel non et quomodo unde scriptum in libro [illegible] [illegible].

Sed adhuc intendo [illegible] describere ad [illegible] mistice et moraliter quibus homines [illegible] [illegible] clarebunt. Et hoc quo ad animam et quo ad corpus. [illegible] Est primo per animam que scilicet simplex, una, incorporea, invisibilis, immortalis, racionalis, intellectualis, [illegible]. Organica corpus vivificans, ipsum est regens et [illegible] et totum in membris singulis se diffundens et ipsi corpori [illegible] et gratiam tribuens, libere et voluntarie agens et libero arbitrio [illegible] et in se dei ymaginem [illegible] [illegible]. Anima corpus et prelatus ipsius [illegible] potuit vivificat [illegible] regit. Possunt [illegible] prelatum qui [illegible] corporis collegii [illegible] prelatus [illegible] ipsius [illegible] collegium vel [illegible] per [illegible] et [illegible] vivificat et [illegible] gubernat. Iste ergo debet esse unus [illegible] simplex et sine plica [illegible] incorporeus sine [illegible] immortalis [illegible] per [illegible] [illegible] custodire et immortales [illegible] describendo [illegible] in [illegible] gracie [illegible]. Et debet esse invisibilis [illegible] se [illegible] bona sua ab [illegible] hominis abscondendo [illegible] [illegible] mortalem [illegible] se absconditum et invisibilem exhibere. [illegible] thio 2 Regis [illegible] invisibilis immortalis [illegible] Iste 2 debet esse racionalis 2 [illegible] per prudentiam et [illegible] intellectualis [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] per [illegible] ipsum [illegible] regens per [illegible] ad bona opera [illegible] per [illegible] et [illegible] fecunda [illegible] et [illegible] tribuens et [illegible] et [illegible]. Et bonorum operum [illegible] [illegible] voluntarie etiam agens et operans per liberum arbitrium in [illegible] [illegible] et spontanea bonorum actuum electione et [illegible] ymaginem et dei habens per bonam et moralem [illegible] deo conformatione et in [illegible] et subditis [illegible] et singulis se diffundens per [illegible] curam et gubernationem et per [illegible] amorem et dilectionem [illegible] bonus prelatus se debet omnibus subditis [illegible] et [illegible] per [illegible]. Et de salute [illegible] et non [illegible] [illegible] et aliud [illegible]. [illegible] se totum et totaliter exhibere. Capitulo vi [illegible] [illegible] et ei [illegible] de omnibus [illegible] [illegible] [illegible]. Tota anima mea in [illegible] et [illegible] [illegible] prelatus [illegible] illud [illegible] mea [illegible] bona habere. **Item anima corpus non occupat** [illegible], et tamen ipsum vivificat [illegible] hoc etiam anima [illegible] [illegible] respectu anime et non corporis ut audistis ad similitudinem dei factus est homo [illegible] hoc enim anima tres potentias [illegible]

racionalem concupiscibilem et irascibilem vel intellectum voluntatem et memoriam.	Et [illegible] in essentia non est [illegible] ymmo simplex. **Anima potest dici quasi vir spiritualis** et [illegible] [illegible] non [illegible] occupans [illegible] corpus quod [illegible] ymmo [illegible] bonis doctrinis et exemplis ipsum [illegible] et vegetat, vivificat et [illegible]. Iste enim unus et [illegible] [illegible] simplex sine plica malicie [illegible] hic spiritualis potentias et [illegible]

[illegible] racionalem vel virtute prudencie et [illegible] hoc concupiscibilem vel virtute caritatis et dilectionis hoc irascibilem vel virtutem zeli [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] vicia [illegible] intellectum [illegible] et [illegible] voluntatem [illegible] et [illegible] beneficiorum et sic [illegible] [illegible] [illegible] et conformitate [illegible] et [illegible] possibile se [illegible] in omnibus [illegible].

Item in anima est multiplex virtus apprehensiva, videlicet sensitiva et ymaginativa, intellectualis et racionalis [illegible]. Sensitiva vero est illa qua anima apprehendit res corporales presentes. Ymaginativa est illa qua ymaginamur res corporales absentes, sicut sunt [illegible] coloribus. Intellectualis est illa qua res [illegible] intelligimus. Racionalis vero est illa qua inter [illegible] et [illegible] iudicamus et quia unum ab altero separamus. Similiter inter [illegible] apprehensivas [illegible] mistice et spiritualiter [illegible] homo prudens [illegible] et [illegible] cognoscit exteriora. Ymaginativa [illegible] fidem [illegible] intellectus [illegible] contemplativus qui apprehendit [illegible] et spiritualia [illegible] discrecio qui discernit meliora et veriora. Item eciam triplex sit anime potencia per comparacionem ad suum actum, scilicet vegetativa, sensitiva et racionalis. [illegible] potest vegetativa [illegible] operaciones. Generat enim [illegible] et augmentat. [illegible] ad [illegible] multiplicacionem. Nutrit ad [illegible] conservacionem. Augmentat ad [illegible] perfeccionem et complexionem. Talis anima videtur esse divina gracia que vere potencia anime [illegible]. Anima [illegible] que [illegible] aliis. Et sicut forma spiritualis esse morale et virtuale dat [illegible]. Ergo ista [illegible] vegetativa [illegible] meritorie. Que quidem spiritualis [illegible] opera in [illegible] bonorum operum in [illegible] virtutum augmentacionem [illegible] per graciam [illegible] bona opera [illegible] virtutes [illegible] et [illegible] augmentant. Sicut sic anime vegetabili subserviunt [illegible] vires [illegible] divine gracie cooperantur [illegible] spirituales virtutes videlicet

vis appetitiva
digestiva
retentiva et
expulsiva

Vis appetitiva bone affeccionis. Vis digestiva sancte [illegible] Vis retentiva perseverancie et duracionis. Vis expulsiva confessionis. Affectus enim appetit virtutum [illegible]. Discrecio digerit et discernit et distinguit receptorum in mente condiciones et [illegible] et [illegible] bona sunt distinccione. Perseverancia [illegible] et retinet illa [illegible] sunt [illegible]. Confessio vero expellit ea que viciosa sunt et impura. Sic ergo anima [illegible] gracia [illegible] perficitur et spirituales efficit acciones ut quilibet sic animatus possit dicere [illegible] sum [illegible] anima bona.

Item anima [illegible] sit [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] passiones et [illegible] Sicut [illegible] bonus homo et honestus [illegible] et [illegible] Si tamen [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] et [illegible] condiciones [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] induit [illegible]. Item anima sensitiva [illegible] sunt [illegible] licet [illegible] racionali [illegible] vegetabili [illegible] est dignior. Et [illegible] quidem est in corpore [illegible] nobiles [illegible] acciones [illegible] et [illegible] in corpore [illegible]. Ad singulas partes suas virtutes diffundit [illegible] organorum nobiliorum dispositionem nobiliorum accionum. Est in eius [illegible] sompni et vigilie [illegible] ad meliora [illegible]. Et [illegible] ad exteriora diffundit, tanto magis est in interioribus [illegible] remissiva. Talis est vita activa seu illa discrecio seu illa divina gracia quando [illegible] hominis activi [illegible] [illegible] indigencie contemplativa et spiritualis est tamen melior vegetativa [illegible] et mundiali. Ista [illegible] in activo [illegible] bone operacionis et [illegible] dispositionis. Homini contemplativo et vigilia diligens et bone meditacionis et [illegible]. Et [illegible] est nobilioris condicionis tanto [illegible] magis [illegible] superioris perfeccionis [illegible] se retrahit ab exterioribus et [illegible] ad [illegible] interiora et tanto [illegible] magis dimittit exteriora [illegible] pluribus [illegible]

Item anima racionalis divine ymaginis est representativa [illegible] contentiva. Semel enim [illegible] esse [illegible] forma est [illegible] quod inhabitat et [illegible] perfectiva [illegible] est apprehensiva et perfeccioni [illegible] [illegible]. Corpus quod inhabitat [illegible] est [illegible] dispositiva et [illegible] [illegible] est [illegible] appetitiva [illegible] fugitiva [illegible] malum appetit [illegible] remuneratur

in heresie et vagabunde

atque clamat quod unumquodque bonum amat. Anima enim vegetativa diligit esse. Sensitiva vero diligit bene esse. Sed rationalis appetit optimum esse. Et ideo non quiescit quousque optimo se coniungat. Illorum enim rationalis est deus, ad quem naturaliter movetur ut appetitum in eo quietet. Item una anima rationalis unum corpus solum cupiat et intrare in aliud nunquam habere velit, nunquam etiam invenitur una anima duo corpora inhabitare [illegible] una contenta semper in ipso appetit latitare, [illegible] quam per mortem inde exire compellitur, et adventente ibidem continue inclinatur. Licet ex toto [illegible] [illegible] pro corpore in die iudicii induatur. Ad quae haec nisi ad spiritualem virtutem et iustitiam applicanda sunt quam est anime [illegible] et formam, [illegible] et complexio corporis ecclesie quam frequentant. Iste enim deo [illegible] et conformitatem repræsentare [illegible] aliorum bonorum [illegible] et se bonis moribus conformare [illegible] apostolus [illegible] ix. Omnibus omnia factus sum. Secundo vero [illegible] et ad ecclesiam [illegible] et apprehenditur esse [illegible] [illegible] omnibus [illegible] apprehendere et in laude creatoris [illegible]. Et super se ipsum [illegible] reflecti et [illegible] [illegible] considerare et cognoscere, et de se non de aliis iudicare. Ad hoc [illegible] [illegible] [illegible] in suis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ante nesciunt. Et [illegible] [illegible] spiritualiter esse sicut tabula rasa in qua nihil depingitur per indifferentiam voluntatis, ut sic mens sua nihil habeat propriae voluntatis et sit receptiva omnium quae a deo vel superiori [illegible] sibi [illegible] fuerint [illegible] mandata. Iste est [illegible] bonum et malum [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] et libere eligere malum dimittere et refugere. Bonum esse et optimum semper [illegible] quaerere. Et ideo in optimo scilicet deo se [illegible] et in ipso solo [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] religiosi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Et sicut una anima rationalis unum corpus solum appetit et intrare in aliud non [illegible], sic [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] corpore [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] appetere. Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] corpora [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Nec [illegible] ad [illegible] de corpore in corpus [illegible] de [illegible] in [illegible] de [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] aliud [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] hospitium. [illegible] tamen [illegible] fuerunt [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nolentes. Cum vident [illegible] [illegible] Pythagore qui posuit animas transire de corpore in corpus. [illegible] isti volunt semper de [illegible] transvolare [illegible] [illegible] x. Nolite transire de domo in domum. [illegible] [illegible] [illegible] xxix vita [illegible] hospitium de domo in domum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Item anima in corpore triplicem exercet virtutem.

In margin: Naturalem, vitalem et animalem.

Naturalis autem est qua res generatur et in esse producitur. Anima etiam res in esse custodit. Anima insuper res augmentat et ad complementum perducit. Vitalis est qua vitam spiritualem infundit corpori quam cor et pulmonem movendo [illegible] per [illegible] et pulsum mediantibus cordis [illegible] et [illegible] introducit. Animalis vero est qua motus voluntarios perficit. Anima [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] efficit et conservat. Naturalis ergo virtus [illegible] [illegible] in [illegible] vitalis in corde, animalis vero in cerebro sive in capite [illegible].

Hic per animam possumus intelligere deum. Anima [illegible] anima [illegible] corpus et in qualibet parte [illegible] tota. Sic deus regit mundum et [illegible] parte [illegible] totus. [illegible] igitur [illegible] [illegible] in [illegible] corporis [illegible] membra principalia, cor [illegible] et cerebrum. Sic in corpore ecclesie [illegible] sunt [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] prelati et religiosi. Significati [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Noe, Iob et Daniel. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] membris [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] competit [illegible] naturalis. Anima [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] augmentationem in [illegible] et [illegible] vacat et [illegible] [illegible] [illegible] benedictio [illegible] et [illegible], et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Prelatis vero competit virtus vitalis [illegible] [illegible] et exemplis debent [illegible] ecclesie [illegible]

In margin: Alii scilicet [illegible]

In margin: [illegible] in [illegible]

spiritum gratie omnibus ministrat et habitum devotionis impulsum quod bone operationi in omnibus
[illegible] [illegible] Religiosi vero competit vitis animalis ipsi enim corporis sterilie ad bonum operandum
movet et movetur [illegible] in discretos et compassivos [illegible] Et dicamus quod cerebrum
id est religiosi sunt in capitulo id est in loco eminentiori [illegible] ut deum [illegible]
cor id est prelati sunt in medio id est in statu iustitie et [illegible] ut ad omnes [illegible] ordinentur
Epar vero id est [illegible] sunt in [illegible] id est in statu subiectionis ut per ipsos omnes alii
nutriantur et sustententur Isti enim sunt tres status salvandorum de quibus potest dici quod
illud Ezechielis 37. In tribus [illegible] spiritum meum. Item est optima attractio
aeris potest vitam vitalem [illegible] ita quod sine ista non potest animal vivere [illegible] debito.
[illegible] Istud tamen est verum quod iste hanelitus seu ista aeris attractio potest ex causis [illegible] impe-
diri Hoc enim accidit [illegible] ex cerebri opilatione ut in apoplexia [illegible] ex cordis lesione
ut patet in [illegible] [illegible] ad media [illegible] ut in timidis [illegible]
ex pulmonis [illegible] ut in ptisicis [illegible] seu [illegible] obstructione
ut in asmaticis [illegible] ex cordis [illegible] [illegible] ex nimia [illegible] Sicut
patet in illis qui in aqua calidissima balneant [illegible] ex nimia [illegible] ut
in illis qui [illegible] [illegible] et moriuntur [illegible] et aliis modis impeditur
hanelitus et deficit [illegible] spiritus seu virtus. Sic vere [illegible] aeris id est spiritus sancti attractio
que fit per devotionem et orationem est omnino [illegible] ad vitam gratie conservationem et [illegible]
Istud tamen est verum quod [illegible] attractio oratio et devotio [illegible] impeditur Et hoc [illegible]
[illegible] debet [illegible] per ignorantiam opilatur [illegible] cor et mens [illegible]
[illegible] timor desperationis [illegible] gravatur et calor spiritus [illegible] et fugatur [illegible]
[illegible] affectio [illegible] et ad [illegible] [illegible] [illegible] homo [illegible]
[illegible] et [illegible] et canal cordis constringit et replet [illegible]
[illegible] societas corrumpit et [illegible] venenum [illegible] suggestionibus ad cor [illegible]
intimat et [illegible] nimio calore male amoris [illegible] [illegible]
nimio frigore [illegible] timoris [illegible] [illegible] Iste igitur sunt passiones
et [illegible] vitia [illegible] que [illegible] devotionis impediunt Et [illegible] mortem
culpe et pene [illegible] et occidunt [illegible] vitam gratie [illegible] auferunt [illegible] tollunt
[illegible] Ezechielis 18 anima que peccaverit ipsa morietur.

Et habitus in humeris [illegible] quo [illegible] et [illegible] ambo in [illegible]
[illegible] et ita [illegible] sunt et [illegible] homo nascitur [illegible]
capillos [illegible] in capite pectore [illegible] [illegible] et tibias [illegible]
[illegible] cor [illegible] in parte sinistra et [illegible] [illegible]
de humo [illegible] humor [illegible] est ut dicitur [illegible] de limo terre Et [illegible]
expositum et elevatum Talis est [illegible] homo [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] vivat et nulla [illegible]
[illegible] in capite [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] debent [illegible] esse [illegible]
[illegible] Religiosi [illegible] viri [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] in capite id est in affectione et [illegible] [illegible] nichil habent
Cor enim et [illegible] [illegible] [illegible] ad terrena
magis [illegible] ad spiritualia inclinat [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] et tibias [illegible] [illegible] solent habere [illegible] per [illegible]
solent [illegible] et ab humo et [illegible] [illegible] solet [illegible] et [illegible]
[illegible] Et ideo [illegible] [illegible] singulariter illud [illegible]
habet homo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] homo [illegible]

Consequenter descendam ad ipsius corporis exteriores [illegible] [illegible] mora [illegible]
libet [illegible] ad [illegible] [illegible] Sensus [illegible] est [illegible]
[illegible] [illegible] per que [illegible] [illegible] [illegible] Et [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] habet [illegible] in ventriculis ce-
rebri [illegible] in membro deputati organi [illegible]
[illegible] Sensus vero [illegible] [illegible] res exteriores apprehendendo ad [illegible]
[illegible] [illegible] Sensus vero [illegible] [illegible] est in cerebro [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] filius hominis [illegible] [illegible] de limo terre [illegible] Adam [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] Corpus autem hominis [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] corpus [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] Consequenter descendam
[illegible] [illegible]

[illegible] et videtur ei [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] ad [illegible]
[illegible] ad platonem

in cerebro

et apprehensiva indicando et discernendo [illegible] [illegible] iste [illegible] [illegible] tres cellulas [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tres sedes in quibus diversimode operatur [illegible] prima et anteriori ubi virtus apprehensiva [illegible] et media ubi virtus indicativa et posteriori [illegible] et ultima ubi virtus memorativa [illegible] Johannicius et Constantinus et alii medici. Per [illegible] in corpore [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] ad ipsum pertinet de quo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de omnibus [illegible] [illegible] officialiter [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pertinet de [illegible] negotio cogitare [illegible] [illegible] [illegible] in arte sua [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] officiales pertinet [illegible] [illegible] [illegible] ad platonem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] negotia [illegible] et [illegible] ad [illegible] [illegible] ad platonem [illegible] reportare [illegible] ipsa [illegible] apprehendere et audire [illegible] ipsa discernere ac iudicare [illegible] qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad platonem pertinet tres [illegible] cellulas [illegible] [illegible] finaliter iudicare [illegible] ymaginativam et [illegible] quia ymaginetur quid est [illegible] et providere [illegible] [illegible] ymaginativam [illegible] [illegible] seu logisticam quia ordinet et iudicet de [illegible] de [illegible] memorativam quia recordet de preteritis ut sic [illegible] in de preteritis et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] futura [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] prudens [illegible] [illegible] [illegible] ordinata [illegible] [illegible] — et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Sensus particulares sunt in corpore hominis per quos omnia particularia ab anima ipsa cognoscuntur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] a [illegible] [illegible] autem [illegible] visus qui iudicat de colore [illegible] Auditus qui iudicat de sonis et vocibus [illegible] qui iudicat de saporibus [illegible] qui iudicat de odoribus Tactus qui iudicat de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Per [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ecclesia catholica [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] contemplativos Auditus [illegible] bonos auditores et iustos iudices ac [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] devotos Odoratus [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] et in actione et operibus [illegible] Et sic isti figurabuntur [illegible] filiis Mathatie qui [illegible] hostes [illegible] [illegible] [illegible]

Visum prudentie
Auditum iustitie
Gustum et odoratum [illegible]
Tactum vero fortitudini

Sensus speciales

Et tunc descendendum ad quinque sensus in speciali aliquantulum moralisando Et primo de visu qui sensus subtilior est et nobilior [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] corporibus a longe iudicare [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et de [illegible] corporibus [illegible] [illegible] animalibus ad visum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] obscuritatibus [illegible] in [illegible] [illegible] vero [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Sic per [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] et in [illegible] et noctibus. Sic per [illegible] [illegible] [illegible] remota [illegible] [illegible] [illegible] alios sensus nobilior [illegible] [illegible] [illegible] homo [illegible] visu [illegible] [illegible] cognitione et iudicare [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] et de rebus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Aliqui [illegible] [illegible] videt de die [illegible] quia visus [illegible] [illegible] negotiis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et male de nocte et obscuritate negotiorum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et ignari in temporalibus [illegible] isti sunt quibus [illegible] [illegible] xiii [illegible] vigilate et orate. Aliqui vero sunt [illegible] qui [illegible] [illegible] [illegible] in nocte negotiorum temporalium male [illegible] [illegible] et claritate negotiorum spiritualium [illegible] sunt [illegible] [illegible] [illegible] qui ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 138. et nox [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Aliqui vero sunt [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad utrumque [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] temporalia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Et de [illegible] [illegible] cogitare. Sic sunt simplices [illegible] qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] caligine [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] adhuc [illegible] [illegible] [illegible] **Ad visum fiendum nota requiruntur** [illegible] virtutis [illegible] [illegible] [illegible] organi seu oculi [illegible] [illegible] [illegible] illuminati [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] visi [illegible] et [illegible] [illegible] rei [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] rei [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et debite [illegible] [illegible] temporis mora. Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] virtus organum attente [illegible] [illegible] vero rei [illegible] [illegible]

Visus [illegible] subtilior est

quedam proportio debita dispositionis, stabilitatis, soliditatis, quantitatis. Apte vero ex hiis sit tria
[illegible] acuet lux. Item igitur distinguamus prelatum. Et dicamus quod sicut
quod oculus bene videat tria debent [illegible], scilicet organum sit bene dispositum [illegible]
virtus non sit impedita, quod attencio adhibeatur, aliter quam non [illegible]
[illegible] homo tamen non videt ipsum nisi attendat [illegible] attencio
[illegible] aliquam [illegible] visa. Est [illegible] que deferat speciem
[illegible] ad oculum lux illustrans et aer et rem visam et tempus [illegible] infra
quam aliquid iudicet de obiecto. [illegible] subito non iudicat [illegible] res [illegible]
apparuit. Sic [illegible] ad debitum iudicium [illegible] discrecio et distinctionibus [illegible]
[illegible] sunt plura [illegible] et discreto
[illegible] vt [illegible] non [illegible] alicuius [illegible]
Item dispositio oculi [illegible] debita diligentia adhibenda [illegible] qui vult
[illegible] Item attencio mentis [illegible] sit diligens et attentus [illegible] psalmo 19
[illegible] et [illegible] diligenter [illegible] Daniel ix attende et fac
[illegible] timor dei vobiscum [illegible] admonicio et declaratio. Nullus
Item [illegible] honoris [illegible] indigent [illegible] aliorum iudicio [illegible]
[illegible] sine consilio [illegible] Item [illegible] et
[illegible] ad [illegible] Nec [illegible]
temporis [illegible] et deliberatione [illegible] deliberandum [illegible] quod semel statuendum [illegible]
subito eligere [illegible] Item [illegible] et [illegible]
et apostolus [illegible] Nolo vos [illegible] Item [illegible] iudicium [illegible] et aer [illegible]
[illegible] visus recti iudicii [illegible] indicabit [illegible]
[illegible] lux [illegible] Johannis xi Qui ambulat in die non offendit quia lucem huius
[illegible] Item [illegible] iudicium [illegible] rem visam [illegible]
iudicare. Item ad hoc quod de re visa [illegible] iudicium [illegible]
[illegible] res non sit [illegible] nimis [illegible] vel [illegible] elongetur. Item [illegible]
[illegible] soliditatem [illegible] seu parua [illegible] visus [illegible] non
res sit [illegible] et solida [illegible] Item [illegible] res sit [illegible] ex toto [illegible] vel medio
[illegible] de [illegible] dicens. Hec [illegible] de
[illegible] rotundum [illegible] Item [illegible] res sit
longo [illegible] et [illegible] Et sic [illegible] sex sunt
[illegible] et [illegible] res nimis [illegible] et parua,
[illegible] visum [illegible] visui [illegible] nimis parua
[illegible] sex modis [illegible] in oculo cordis nostri [illegible] nimis mobilis apparens
recti iudicii et discrecionis [illegible] de rebus absentibus [illegible] quia
et primo [illegible] absencia [illegible] rebus absentibus et ignotis [illegible]
[illegible] res [illegible] videant [illegible] de [illegible] noti
[illegible] Et ideo [illegible] de absentibus et ignotis iudicat. Et [illegible]
[illegible] examinant [illegible]
[illegible] reprehendere [illegible] Genesis [illegible] auditum [illegible] nolui [illegible]
[illegible] clamor Sodomorum venit ad me. Descendam et videbo [illegible]
[illegible] opere compleverint. Item visus recti iudicii impeditur per [illegible] affectus
et [illegible] oculo non videt [illegible] ab oculo cordis
nostri per nimium affectum [illegible] non [illegible] nec bene videt
[illegible] valet [illegible] Item impeditur visus iste per [illegible] odii
[illegible] remotam [illegible] aliqua res [illegible]
[illegible] et absentem remotam a nobis [illegible] et [illegible]
non videmus [illegible] debite iudicamus. Et [illegible] sit quod [illegible] et [illegible]
et [illegible] iudicium [illegible] Hec sunt illa [illegible] qui solos [illegible]
[illegible] alios [illegible] oculos [illegible] si non videt
[illegible] Item impeditur recti iudicii visus per [illegible]
[illegible] non potest videri [illegible] quia non [illegible] soliditas [illegible]
[illegible] solidita [illegible] multum vero veritas

fictionis et vanitatis, in quibus ipse iam exaggerescit. Cum ipse aliud quam credat vel [illegible]
pectore nullos volunt videri aut cognosci. Job xxiiii Observat caliginem [illegible]
dicens non videbit oculus et operiet vultum suum. Item ipse dicit esse solida [illegible] esse [illegible]
fidelis ac firma adhuc quod de eo posset iudicare [illegible]. Item impedit [illegible]
mobilitas [illegible] et stabilitas [illegible]
quod non potest ipse cognoscere et videre. Job 23 Si [illegible] ad dexteram non videbo eum
[illegible]. Item impedit [illegible] [illegible] fit quod [illegible]
[illegible] [illegible]. Joh. xvi Modicum et non videbitis
me. Iste [illegible] impediunt et modicum rursus

Et ista possunt dici de visu divino quem peccator in multis impedit. Cum paulus dicit
non dignatur oculo suo videre illos qui sunt abiecti ut [illegible] [illegible] [illegible] sunt
omnes infideles. Item illos qui sunt [illegible] per [illegible] [illegible]
se deo [illegible] [illegible] [illegible]. Item illos qui sunt [illegible]
[illegible] et qui longe a deo recedunt [illegible] et de [illegible]. Item illos qui
sunt vani et [illegible] per [illegible] et [illegible]. Item illos qui sunt
minus mobiles per [illegible] et [illegible] flexibilitatem. Item illos qui sunt
minus [illegible] per fidei [illegible] et imperfectam virtutum [illegible] [illegible]
oculo divino [illegible] ad salutem [illegible] sine [illegible]. Ezech. [illegible]
[illegible]. Iste solum videt oculo suo [illegible]
illos qui per [illegible]. Illos qui per humilitatem [illegible] sunt [illegible]. Illos
qui per virtutem sunt solidi. Illos qui per [illegible] et stabilitatem. Et illos qui vir-
tutibus [illegible] sunt impleti. Ut sic [illegible] talibus dicitur [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]

Item quod [illegible] visibilis et imago rei vise in cerebro [illegible] [illegible] visibus
[illegible] omnia moveantur. Et contingit illis qui diu aliquid [illegible]
Cum homo videt quod [illegible] videtur eis quod [illegible]
[illegible] illud quod in se est in aliis [illegible] opinatur. Sic contingit homini qui [illegible]
[illegible] aliquo [illegible] aque superficies sunt mota [illegible] visibus quod ipse [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] aut fugiat aut quod ipse se moveat seu cadat [illegible]
[illegible] [illegible]. [illegible] rei vise in [illegible] que est in [illegible] oculo [illegible]
[illegible] movet. Sic quod tales [illegible] sic mobiles per [illegible]
Et sic sibi videtur quod motus qui est in aque superficie [illegible] efficiatur. Et hec
[illegible] applicantur ad duo genera peccatorum quibus visus [illegible] est corruptus. Sunt
enim quidam qui [illegible] alios et aliqui [illegible] alios [illegible] seipsos. Cum [illegible]
[illegible] per [illegible] et [illegible] motum et turbacionem [illegible] et sine [illegible]
[illegible] [illegible] alios [illegible] bonos et stabiles esse va-
nos mobiles et [illegible] opinantur iuxta illud [illegible] xi [illegible]
Sunt autem quidam qui [illegible] videntur [illegible] superficie aque [illegible] per
[illegible] et [illegible] ad [illegible]. Illud [illegible] existimat de seipsis. Et [illegible]
alios videt [illegible] seipsos posse stare [illegible] et in [illegible]
[illegible] [illegible]. Ezech. [illegible] videt vana et [illegible]
[illegible] et [illegible] et [illegible] visum [illegible] longe et prope et
[illegible] [illegible] [illegible]

Sensus autem auditus [illegible] organum [illegible] plura [illegible] et [illegible]
[illegible] adhuc quod debite [illegible] actum requiritur [illegible] [illegible] ad [illegible]
[illegible]. Requiritur autem exterior [illegible] apertura ad sonum recipiendum. Requiritur aer ad
sonum deferendum. Requiritur attentio ad sonum audiendum [illegible]. Tempus ad [illegible]
Ista possunt dici de auditu [illegible] et [illegible]. Cum [illegible] requiritur ad hoc quod [illegible] debite
[illegible] [illegible] virtutis [illegible]. [illegible] flexibilis et facilis [illegible]. Exterior
aer [illegible]. Attentio diligens [illegible] et tempus seu mora [illegible]
[illegible] illud [illegible] audiendi audiat. [illegible] aure [illegible]
[illegible] et [illegible] ad audiendum. Cum aer [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] quod campane [illegible] stare [illegible] stante [illegible]

sectatur. Cum tristissime ad hoc quod audiat sonum verborum et [illegible] dei et etiam sonum et vocis pauperum egenorum multum cooperatur quod in aure cordis [illegible] [illegible] id est [illegible] instruat [illegible] Ecclesiastici 28 Sepi aures tuas spinis. Cum tristis iste [illegible] melius nobis [illegible] si [illegible] tempus nos [illegible] qui si [illegible] mundane [illegible] nos molliat. Iste sonus per [illegible] melius [illegible] gaudio [illegible] et frigore tribulationum [illegible] qui [illegible] [illegible] mollium.

Iste sonus venit ad auditum per multas revolutiones. Et ideo fit in loco ubi [illegible] et [illegible] ad aliud locum [illegible] et [illegible] in [illegible] multas revolutiones fecit ultimo ad auditum pervenit et attingit et inde est quod super lignum [illegible] ictum non statim audimus licet [illegible] subito videmus tardius enim agit auditus quam visus et ideo videmus [illegible] quam audimus. Ista possent bene ad illud applicari quod magis movent exempla quam verba et doctrine documenta. Cum [illegible] magis movent [illegible] illa que [illegible] videmus quam illa que verbaliter audimus. Unde Seneca epistola [illegible] Homines amplius oculis quam auribus credunt longum enim iter est per precepta breve et efficax per exempla. Illa enim que audiuntur non semper sunt vera quia si de [illegible] ad aliud pervenit et per multas revolutiones [illegible] Et ideo minus credibilia et fidei [illegible]. Certum autem est de apparentia visa que immediate venit ad oculum. Et ideo melius est [illegible] exemplis [illegible] et quod in nobis [illegible] aliorum oculis [illegible] [illegible] qui [illegible] verba [illegible] auribus [illegible] ut videant opera vestra bona. Nota [illegible] [illegible] [illegible] tarde et [illegible] credere audita, faciliter vero visa.

Olfactus sensus est quo inter odores discernimus et quo in bonis odoribus delectamur. Malos vero refugimus et horremus. Odor enim [illegible] aere [illegible] aera [illegible] [illegible] tali odore [illegible] ipsum ad nasum [illegible] Et ipsum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] qui si bonus est delectat animum si vero malus ipsum afficit et molestat. Talis est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] et odore id est de infirma et firma aliorum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et moribus resolutus odor fame qui [illegible] in aere id est in [illegible] [illegible] [illegible] ad auditum [illegible] pervenit et [illegible] Isto ergo odore [illegible] et [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] ad auditum [illegible] pervenit et defertur. Isto ergo odore odoris boni [illegible] delectamur et exemplo ad [illegible] inducimur et confortamur [illegible] vero mali [illegible] [illegible] et [illegible] ex tali exemplo infirmamur et gravamur [illegible] [illegible] boni [illegible] [illegible] causa boni et mala mali. Iste homo in [illegible] [illegible] lapse [illegible] [illegible] male odorat [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et devotionis [illegible] [illegible] [illegible] bonum et malum discernitur per odoratum discretionis [illegible] [illegible] et dimittit malum [illegible] [illegible] in aliis [illegible] qui [illegible] et qui bonum eligit et [illegible] [illegible] et simplicibus quam in [illegible] [illegible] [illegible] isti odore devotionis [illegible] in laicis quam [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ubi [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] dicunt [illegible] illud Cant. 1° In odore unguentorum tuorum curremus.

Gustus est sensus cuius lingua [illegible] est instrumentum. Nervum enim in lingua et in eius porosa [illegible] [illegible] [illegible] mediante humore salivali [illegible] sapores [illegible] et ad animam inducunt [illegible] [illegible] mediante humore [illegible] multum utiles ad [illegible] [illegible] [illegible] enim [illegible] mediante [illegible] Est enim [illegible] [illegible] multum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et totum [illegible] corporis [illegible] Isto vero [illegible] vel ablato [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dissipatur. Per istum sensum [illegible] et amicitiam ad [illegible] aliorum et [illegible] [illegible] dulcedine [illegible] mediante enim nervis colligationis [illegible] delectionis [illegible] et [illegible] [illegible] et devotionis [illegible] et compassionis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] virtutibus et augetur et [illegible] [illegible] [illegible] pietas ad omnia valet. Iste [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Unde dicit apostolus [illegible] [illegible] dulcia amara et insipida [illegible] quod [illegible] fit [illegible] corporis vel aufert [illegible] quod dulcia [illegible] corporis [illegible] [illegible] [illegible] fit in febricitantibus [illegible] [illegible] fit ex [illegible] et [illegible] corporis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in quibus appetitus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et bona [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et calor [illegible] et [illegible] Iste [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] devotionis [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] in rebus spiritualibus.

no puniuntur. Quartum est tales qui in gestu ubi dei punire et [illegible] et aliorum [illegible] spond-
bum, non delatantur, immo quod gestu etiam gloriantur. Luce xiiij Amen dico vobis quod nemo
illorum virorum qui vocati sunt gustabit cenam meam.

Tactus sensus qui est vis ordinata in nervis totius corporis ad comprehendendum quod tangitur. Et est tactus ille sensus quo nos cognoscimus calidum a frigido, humidum a sicco, leve ab aspero, molle a duro, leve a ponderoso. Et licet iste sensus [illegible], quia non alii sensus propria instrumenta et organa habent, iste ad omnia membra se diffundit, in toto corpore effusus existit. Ergo [illegible] et alios sensus [illegible] est comparatus. Et licet iste sensus videatur aliis grossior esse, tamen [illegible] pro ipsius utilitate [illegible] tactus, [illegible] esse sine aliis sensibus [illegible] sine ipso. Nullus enim ipse de suo obiecto iudicium nisi rem sensibilem tangit et sentit. Per istum sensum [illegible] intelligimus illud [illegible] quod [illegible] de rebus [illegible] violencie tactum [illegible]. Quia igitur tres violencie sunt quas nos [illegible] passiones quae [illegible] tangunt scilicet:

miseria proximorum
afflictio tolerata per
detestatio viciorum

Possumus dicere quod per hunc sensum et adventum talem tactum intelligere tres virtutes, scilicet tactus compassionis quantum ad primum, tactus paciencie et toleracionis quantum ad secundum, tactus doloris et compunctionis quo ad tertium. Compassio enim sentit proximorum miserias. Toleracio sentit tormentorum molestias. Compunctio sentit viciorum [illegible]. Per tales sensus et tactus sentimus et cognoscimus quid est frigiditas et siccitas [illegible], asperitas et durities adversitatis ac ponderositas [illegible]. Et econtra per istos possumus sentire quid est calor dilectionis, humor et levitas benigne consolationis, mollicies et levitas [illegible] et mundane subiectionis. Et licet alii sensus specialia propria organa [illegible] personas sibi vendicent, scilicet visus discretos in clericis, auditus iustitie in prelatis, odoratus contemplationis in religiosis, gustus clementie in laycis, tactus tamen iste scilicet compassio, compunctio et adversorum toleratio debent esse communes omnibus. Job xix: Manus domini tetigit me. Et ideo talis tactus passionis, talis propter talium exteriorum et interiorum dolorum, licet [illegible] virtutibus [illegible] nobilibus, tamen ad salutem magis utilis. Nos enim [illegible] et passionum et correctionem [illegible] tetigit, ipsos [illegible] Petro [illegible] sanavit.

Sensus tactus leditur multis modis. Quandoque enim ex toto amittitur ut in membris paraliticis. Quandoque interrumpitur ut quando contingit propter opilacionem nervorum [illegible]. Et contingit membra obdormire et tactum amittere, scilicet in apoplexia, ubi paciens in combustione ignis non sentit. Quandoque ab exteriori leditur ut quando digitti frigiditate aeris taliter [illegible] quod tactum et [illegible] sentire non videntur. Quandoque propter humores vel corruptos [illegible] impeditur. Unde in membris corruptis, ut [illegible], nichil sentit quod tangitur, comprobatur. Sic possumus invenire sensum compassionis et contritionis perdi multis modis: quandoque per paralisim avaricie, que se contrahit manum ne det elemosinas; quandoque per apoplexiam superbie, que facit morsus capitis et facit cadere; quandoque per congelacionem indevotionis et pigricie, que se constringit digittos ne faciat bonum; quandoque per corruptionem luxurie; et quandoque per abstractionem de peccatoribus et obstinate malicie. Tales autem, scilicet avari, pigri, superbi, luxuriosi et obstinati, compassiones vel contritiones non habent, et ideo tactum dulce contritionis [illegible] vel alie afflictionis [illegible] prelati vel predicatoris monitionibus vel verbis correctionis, nec non [illegible] ignis inferni, ut dampnatorum, non sentiunt, immo [illegible] Prov. 23: Verberaverunt me et non dolui, traxerunt me et non sensi.

Amplius notandum de spiritu vitali qui est in homine, de pulsu et de [illegible] et partium eius [illegible] et motus [illegible], ex quibus constat [illegible]. Spiritus quidem vitalis est quedam substantia aerea [illegible] corpus excitans ad suas peragendas actiones, ut in libro de spiritu et anima. Et generatur secundum medicos in epate a sanguine per fortem calorem [illegible]. Est autem triplex spiritus in corpore, scilicet naturalis, vitalis et animalis. Naturalis est ille qui primum in epate generatur et [illegible] et per venas ad interiora corporis mittitur et augmentatur. Vitalis autem est ille qui ad cor transiens amplius depuratur et in vitalem spiritum mutatur et per arterias diffusus vitam

et pulsum operatur. Animalis autem est ille qui ad cerebrum progressus ibi amplius depuratur et in animalem spiritum convertitur. Virtute cuius sensus et motus toti corpori ministratur. Per istos tres spiritus intelligunt moraliter tres species gratie videlicet gratiam prevenientem, cooperantem et perficientem.

Gratia gratis data — Gratia enim data gratis seu preveniens est sicut spiritus naturalis quia sicut ille est ad habendum, sic est naturaliter habentem [illegible] esse perfectum cum aliis gratiis, tamen non sufficit ad salutem spiritualem; cum emporatur et in mehilius cedit [illegible] ad perfectum [illegible]. Exhibet spiritus eius et ducit in se sua in illa qui perhibet omnis cum cor.

Gratia gratum faciens — Gratia vero gratum faciens est spiritus vitalis quia sicut vitam anime tribuit et pulsum bonorum affectuum introducit [illegible] spiritus vite erat in rotis. Gratia autem perficiens et consumans est spiritus animalis. Anima sicut est quasi spiritus dispensat perficit et motus bonorum consummat et custodit, quia spiritualia facit scripta et motu bonorum operum consumat [illegible] optans et dicit est michi [illegible] et veniunt ad me spiritus sapientie. Anima pro illi qui spiritum sapientie [illegible] et perfectionis habent [illegible] comparabiles michi putant. Isti tres spiritus [illegible] virtutes [illegible] ad bonum [illegible] ut sicut spiritus [illegible] actus suos exercent. Alii agant vita [illegible] in alia [illegible]. Anima de gratia gratis data fit gratia gratum faciens. Efficitur [illegible] in gradum consumantem [illegible] devotionum dilectionum et [illegible]. Cum autem magnus fit istorum spirituum receptor [illegible] ad gradum perfectionis et gratie consumantis per [illegible] attingere [illegible] ad alios gradus [illegible] perfectionis [illegible] illud [illegible] spiritus vadens et non rediens. [illegible] possident [illegible] tres significare virtutes theologicas videlicet spem [illegible] que est spiritus naturalis. [illegible] est [illegible] omne bonum [illegible] caritas quia est spiritus vitalis [illegible] dat vitam [illegible] est [illegible] que est spiritus animalis [illegible] et sapida et recta ad salutem. Item significat fidem.

s. vitalis — Spiritus in corpore [illegible] membra [illegible] diversimode operatur [illegible] cum cor diffusus diversis membris se incorporat et secundum membrorum diversitatem [illegible] peragit [illegible] et [illegible] et ipse [illegible] in capite virtutem spiritualem [illegible] in oculo virtuti visuali [illegible]. Non est enim aliquod membrum in corpore [illegible] spiritus humani [illegible] secundum [illegible] membrorum [illegible] dispositiones et conditiones. [illegible] per spiritum [illegible] humanum [illegible] arcta in membris [illegible] et arterias [illegible] intelligimus spiritum [illegible] qui dicitur [illegible] per [illegible] et per spiramen [illegible] per [illegible] omnes [illegible] corporis [illegible] secundum [illegible] virtutes et gratias [illegible] pagendo. [illegible] illud Johannis [illegible] spiritus [illegible] super omnem carnem et [illegible] et ita [illegible] spiritu [illegible] in operibus [illegible] misericordibus et [illegible] pietatibus [illegible] in virtutis [illegible] seu pietatis quia [illegible] per eos [illegible] in corde [illegible] in viris devotis et fervetibus abundat virtus vitalis [illegible] gratia et caritas. In cerebro [illegible] in viris discretis et prudentibus abundat virtus animalis [illegible] sapientia et [illegible] multiplicatas et [illegible] per istum spiritum [illegible] visum fidei, odoratum spei.

Deinde moraliçando de aliis que sunt in homine

De et in corpore spiritus tractabimus de pulsu. Pulsus autem est effectus spiritus vitalis. Cum nichil aliud quam motus arteriarum ex cordis dilatatione et constrictione causatus. Per quod ipsius cordis dispositio in pulsu optime declaratur. Ergo pulsus brachiorum sive manuum a medicis tangitur, ut cordis complexio cognoscatur. Alius pulsus dicitur scilicet affectus et opera que [illegible] ab ipso corde originaliter exeunt. Et sicut dilatationem amoris et constrictionem timoris [illegible] exteriora et [illegible] [illegible] medicus [illegible] subditorum pulsum et operationes [illegible] palpare [illegible] examinare et tangere ut sic possit cordium ipsorum dispositionem cognoscere ut [illegible]. Anima [illegible] [illegible] male disposita [illegible] pulsum exhibet operum ordinate [illegible] sic tangendo et examinando [illegible] medicus [illegible] prelatus dicere illud Genesis 27 accede ad me ut tangam te [illegible] filius meus [illegible].

[illegible] odoratum spei, prudentiam obedientie, gestum devotionis et gratie, [illegible] compassionis, [illegible] bone operationis, [illegible] confessionis [illegible] perfecte [illegible] et ideo [illegible] Corinthios [illegible] [illegible] spiritus [illegible] prout vult [illegible] sapientie [illegible] scientie [illegible].

Item medicus tangit pulsum vel venas in brachio vel sub pugno [illegible] in manu
quod fit magis [illegible] et honestius. Est enim in manu locus publicus et expositus qui
sine verecundia potest tangi. [illegible] enim sunt secretiores partes tangentes
quod scilicet sine magna verecundia tangit. Et ubi etiam propter cordis propinquitatem dispo-
sitionem cordis melius declarat etc. Tertio medicus per mediationem moralem intelligitur
prelatus vel confessor. Iste ergo quando confessionem tangit et examinat infirmum peccatorem
ut sciat dispositionem cordis sui et debitum remedium apponat, non debet tangere
verecunda peccata. Non debet inquirere de secretis verecundis peccatis sed solum debet tangere
manus sive brachia id est opera vel vicia manifesta. Sed enim aperit singulos locos [illegible]
vitiis inquireret de [illegible] occasio prestaret. Unde [illegible] de penitentia dicitur [illegible]
qui sic tangere debet vicia publica non occulta, ne forte sic peccata delecta et [illegible]
[illegible] detegat simplicibus, [illegible] tribuat [illegible] ipsa
[illegible] polluta noli tangere. Et de iudice et prelato potest dici quod [illegible] non possunt
tangere ut [illegible] nisi in [illegible] manifesta [illegible] non de illis que [illegible]
[illegible] ne forte propter revelationem alicuius occulti scandalum oriatur. [illegible]
[illegible] Pulsum denique [illegible] pulsus

aliquando est fortis
aliquando est debilis
aliquando durus
aliquando mollis [illegible]

[illegible] pulsus [illegible] modis et occasionibus variatur et in [illegible]
[illegible] disponit. Et [illegible] pulsus est fortior in viris quam in feminis,
in calidis quam in frigidis, in siccis quam [illegible]. Iste fortior in iuve-
nibus quam in senibus. [illegible] pulsus [illegible] calor in iuvenibus augetur et ex-
[illegible] quam in senibus [illegible] debilitatur. Et moraliter [illegible] pulsus [illegible]
[illegible] frigiditate in senibus debilitat [illegible] viri [illegible] iste [illegible] et fortior
operationum et affectionum [illegible] in viribus virtuosis et fortibus. In animis calidis id est in devotis et [illegible]
[illegible] in viris id est in viribus [illegible] et [illegible] id est [illegible] ac abstinentibus
[illegible] et [illegible] in [illegible] et in hyeme id est in tribulacione [illegible]
in iuvenibus id est in [illegible] que [illegible] medice [illegible]
[illegible] quam in illis [illegible] debiles in senibus id est in hominibus
[illegible] pulsus operationum et affectuum [illegible] in frigidis id est in tepidis indevotis et pigricia [illegible] in
mollibus et effeminatis [illegible] delicatis et delicatis in senibus id est in viris [illegible]
[illegible] in estate [illegible] et [illegible]
[illegible] pinguedo delicata [illegible]
[illegible] operum et affectuum mollificat et [illegible] et valere
frigiditate [illegible] pulsus [illegible] illud [illegible] opera [illegible]
[illegible] tollit [illegible] Insuper [illegible] pulsum [illegible] et parvum
et [illegible] pulsus [illegible] velocem et magnum [illegible] ille
[illegible] pulsus affectuum [illegible] tepidum, parvum
[illegible] et [illegible] pulsus [illegible] affectu
et tardum [illegible] maior et fortior apparebit [illegible] et [illegible]
et operationum [illegible] abundat delicata
[illegible] fortior [illegible]
[illegible] balneum [illegible] pulsum fortem
[illegible] aqua [illegible] accedat [illegible] in illis [illegible]
[illegible] et [illegible] pulsum [illegible] efficit et [illegible]
[illegible] et [illegible] pulsus [illegible] Unde [illegible] illi qui [illegible] in tepido
[illegible] et [illegible] pulsus affectuum solet [illegible] habere [illegible] fortem
et [illegible] in [illegible] affectibus et operibus [illegible]
et [illegible] Ille vero qui in [illegible] balneo [illegible] se [illegible] pulsum
[illegible] desideriorum et operum [illegible] plus desiderant
et [illegible] desideria [illegible] Istud [illegible]
et [illegible] applicatur. Consequenter accedat ad illa que ad compositionem cor-
poris pertinent et membrorum, scilicet de qualitatibus et humoribus, de [illegible]
de sex [illegible] complexionibus. Et consequenter de [illegible]
[illegible] pertinentibus. Et ab elementis [illegible] ut [illegible] videtur.

ex quibus constat corpus humanum a principio inchoandum. Quatuor namque sunt elementa et quatuor elementares qualitates ex quibus componitur omne corpus animatum et maxime corpus humanum quod inter omnia alia corpora est nobilissimum [illegible] per [illegible] ... et in [illegible] ... Et corpus humanum [illegible] nobilissimum [illegible] depictum [illegible] ... [illegible] organum [illegible] actionibus ordinatum. [illegible] quatuor elementis [illegible] ... aere, igne et terra. Et ex istis quatuor [illegible] qualitatibus principalibus ordinatur scilicet calore, humiditate, frigiditate, siccitate. [illegible] corpus humanum [illegible] in esse seu custodiunt et componunt [illegible] ... corpus [illegible] ... organum nobilissime [illegible] ... Ideo notandum quod nobilissime [illegible] ... debet [illegible] ... elementa et qualitatibus [illegible] dependeri. [illegible] ... et refrigerat [illegible] ... [illegible] ... cardinales [illegible] ... per rigorem [illegible] ... et producit [illegible] clara et lucida per splendorem [illegible] ... frigore [illegible] refrigerium temperat [illegible] ... [illegible] ... et [illegible] ... homo noster [illegible] ... et ad [illegible] ... disponit et format [illegible] ... qualitates originales [illegible] ... cardinales [illegible] ... fortitudo, temperantia. [illegible] ... [illegible] per [illegible] arche angelos. De istis qualitatibus ut [illegible] duae sunt activae et duae passivae. Activae [illegible] sunt calidas et frigidas, passivae autem humidas et siccitas. [illegible] ... et passionibus corpus humanum regitur et tota [illegible] ... [illegible] de calore [illegible] et humiditate clementiae et dulcore. Et siccitate abstinentiae [illegible] ... et istis [illegible] actionibus et passionibus tota [illegible] ordinatur. +

Amplius calor sive caliditas [illegible]

[illegible] qualitas [illegible] activa et [illegible] in corporibus [illegible] ... ad superiora [illegible] ... dissolutiva [illegible] ... per caliditatem [illegible] ... calor [illegible] herbas flores fructus et folia [illegible] ... per calorem [illegible] ... Item per calidum [illegible] ... ad superiora [illegible] calor [illegible] terra et aqua [illegible] vapores dissolvit et [illegible] ... a terra ad [illegible] ... et [illegible] ... in [illegible] et [illegible] ignea [illegible] ... calor [illegible] ... et calor et amor [illegible] ... calor solet [illegible] ... et bonorum operum [illegible] ... et [illegible] ... [illegible] ... solet [illegible] ... per [illegible] ... et solidare per [illegible] ... [illegible] ... et [illegible] in aere dissolvit et debilitat [illegible] ... et per [illegible] ... et [illegible] ... [illegible] ... Denique calor solet [illegible] ... et ad simplicitatem reducere et in [illegible]

+ Et primo [illegible] de [illegible] activa [illegible] de calore / Calor

[illegible]

periculo

sensibiliter sicut patet in glacie, quae primo per calorem dissolvitur, et tandem si fortis agat bullire
compellitur et in fumum et aerem convertitur. Huiusmodi est calor caritatis. [illegible]
[illegible] per caloris [illegible] in quandam aquam [illegible] quam calefacit [illegible] spiritu-
alem reducit puram et simplicem facit et in nubem claram et igneam, id est puram claram
perfectam et limpidam convertit. Et ideo iste calor primo dissolvit per contritionem, dilatat
per dilectionem, tandem bullire facit per bonorum desideriorum affectionem et in aerem ipsam
mentem convertit per bonam voluntatem et devotam contemplationem et fortem [illegible].

Et dicitur quod caliditas est accidentaliter corruptiva, ut est videre quia calor
plus dissolvit quam consumat, ut in cumulo frumenti aqua asperso, ubi calor
inclusus aquam dissolvens [illegible] frigiditate, quo grana tota [illegible], et ea putre-
fit et corrumpit. Huiusmodi calor est malus amor, qui si cor calefecit, multiplicat et
inflammat. Iste enim [illegible] quantum agit solet corrumpere et in vitiorum putredine con-
vertere. Quando enim invenit humorem mollis affectionis in homine, statim solet eum in
mollis appetitus resolvere, qui resoluti contra virtutum [illegible] solent corrumpere et ita fiunt
et ibi in vitiorum putredine gravare. 2 Petri 3: [illegible] magno impetu transient, ele-
menta vero calore solventur.

Amplius caliditas est naturaliter alterativa
humiditatis, [illegible] per calorem consumitur et sic pondus materie minuitur, et per calorem
[illegible] humiditas [illegible] spiritus generantur per quorum multiplicationem corpus amplius levigatur.
Et inde est quod corpora animalium viventium sunt incomparabiliter leviora quam corpora mortuorum,
quod utique fit per calorem et spiritus in arteriis et venis contentos. Corpora etiam
[illegible] leviora quam ante, et hoc per calorem qui per cibum in corpore co-
fortatur et [illegible] ad digerendum fortius roboratur. Certe indubitanter
amor dei, fervor quoque devotionis facit hominem spiritualem agilem atque levem, ita quod [illegible]
[illegible] per bona opera et per obedientiam currere [illegible] per affectionem et contemplationem ad cele-
stia se levare. Iste enim calor humiditatem carnalitatis consumit, spiritus bonarum affectio-
num generat et producit et mentem levem et agilem facit, pondus quoque peccati et male con-
suetudinis removet atque tollit. Michael enim amore est levis [illegible]
dicit [illegible] [illegible] omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.
Et inde est quod illi qui sunt [illegible] per [illegible] et prave [illegible] per [illegible]
[illegible] sunt mortui et [illegible] peccatis et vitiis vacui magis [illegible]
ad obediendum [illegible] operandum et ad celestia ascendendum et [illegible] magis agiles atque fortes
ad [illegible] et supportandum [illegible] [illegible] quod [illegible]
[illegible] in peccatis invenit, quorum vita [illegible] et [illegible] Sap. 2: Gravis
est nobis etiam ad videndum, quia dissimilis est aliis vita eius.

Decimo caliditas est
aliquorum [illegible] [illegible] per hoc poros aperire, partes subtiles atque leves
[illegible] et [illegible] in corpore [illegible] evaporare et extrahere a corpore the-
et [illegible] in corpore ponderositatem gravedine gravare. Et hoc est quod [illegible] corpora sunt magis
ponderosa et laxa in estate quam in tempore hyemali. [illegible] singularis fecit calor et
fervor [illegible] amoris et [illegible] cupiditatibus [illegible] [illegible] enim grave pi-
grum et ponderosum et ad bona [illegible] ac inepta facit [illegible] subtilesque partes [illegible]
et devotionem [illegible] poros [illegible] et affectionum ad mundana aperit et [illegible] et [illegible]
[illegible] spiritualibus [illegible] evaporare facit et [illegible]
appetitum [illegible] vitiorum gravedine [illegible] et hominem [illegible] ad bonum operandum [illegible]
[illegible] et desiderium [illegible] [illegible]
et calidus [illegible] [illegible] fit [illegible].

Denique caliditas naturalis est calor rubei et [illegible] in corporibus generativa sic-
ut in rosis et in corporibus sanguineis complexionatis [illegible] ex diffusione caloris per
membra color rubeus generatur. Caliditas vero innaturalis est pallorum et [illegible]
[illegible] etiam ut in rosa [illegible] in fumo sulphuris posita statim ruborem amittit
et in colorem pallidum se convertit. Calor [illegible] naturalis est [illegible] et [illegible]. Calor vero
innaturalis est [illegible] et cupiditatis [illegible] [illegible] calor dilectionis et ardor [illegible]
[illegible] solet ruborem honestatis et verecundie generare et per honestam [illegible]

totum hominem superficie colorant. Extra vero calidus naturalis similiter et [illegible] concupiscencia et maxime solent ruborem verecundie tollere et pallorem inhoneste [illegible] inducere ac totam hominis superficiem obfuscare. Item obscuratur calor [illegible] unde color optimus etc.

Calor caliditatis temperata causa est confirmatoris vivificativus et vegetativus. Sic patet de calore naturali quo mediante corpus vivificatur et cibus digeritur et simul nutritur. Calor vero intemperatus et excedens totum corpus [illegible] quia si maxime in qua agit usque ad ultimum dissolvit et finaliter destruit et consumit. Secundo vincit calor et ardor tribulationum si sit temperatus perficit vitam [illegible] et digestionem morum perficit et [illegible] custodit. Si vero ultra debitum excedit solet mentem per pusillanimitatem [illegible] per desperationem [illegible] de vastitate dissolvere [illegible].

Calor temperatus amara et acetosa convertit in dulcia ut in fructibus maturatis [illegible] existentibus et [illegible] dulcia convertit in amara ut est videre in hominibus ubi sanguis dulcis [illegible] colera convertitur. Et in aqua maris ubi per actionem caloris partes subtiles evaporant [illegible] in salsedinem convertitur. Sic fiunt peccato mediante contritio et contritione peccatum amarum convertitur in dulcedinem bonorum et [illegible]. Si vero excessit tunc per desperationem [illegible] convertitur in [illegible] et cum de dulci in amarum [illegible] bibit et partes subtiles [illegible] et remanet [illegible] ipsa repleta est amaritudine. [illegible] in [illegible]. Et ideo calidior regio est tanto

Calor amplius valet est fructuum maturativus [illegible] est fructuum citius ad maturitatem perducit et in eis amplius [illegible] calor [illegible] de potentia ad actum educitur. Et etiam calor [illegible] nobilia [illegible] de diversis lapidibus educuntur de vitro [illegible] de metallis [illegible] actione caloris de fructibus qui calore mediante de potentia arborum [illegible] de [illegible] generantur. [illegible] ardor [illegible] vigor [illegible] calor est [illegible] fervor [illegible] solet [illegible] dulcedine de ipse [illegible] abundat in homine [illegible] de ipsa volun[tate] [illegible] solet efficere et de ipsa materia [illegible] solet educere et ibidem metalla [illegible] nobiles formas [illegible] solet efficere [illegible].

Calor solet in aere multas impressiones generare et ibidem per varias generare [illegible] pluvias [illegible] grandines. [illegible] calor [illegible] temporalis ut ardor [illegible] solet in aere [illegible] a tali calore [illegible] plurima voluptas [illegible] quia [illegible] grando [illegible] tonitruum [illegible] grando nix [illegible] etc.

Calor semper vult sursum tendere et ideo [illegible] calida solet [illegible] violenter [illegible] residere [illegible] a centro ad [illegible] et [illegible] in oleo quod superficie semper [illegible]. [illegible] semper [illegible] solent [illegible] diligere. Sed [illegible] per [illegible] superiora et celestia [illegible] et ibidem [illegible] in [illegible] per complacentiam divinam [illegible] ad [illegible]

Calor solet seipsum per effectum ostendere et [illegible] in [illegible] exterioribus declarare. Et inde est [illegible] corpus si fuerit [illegible] pinguedo pauca color rubeus [illegible] calidus [illegible] caro [illegible] calidus fervidus et [illegible]

Taliter [illegible] ille [illegible] calidus [illegible] intellectum bonus [illegible] homo [illegible] Calor [illegible] fuerit [illegible] bonis operibus declarare [illegible] amor [illegible] magna [illegible] est [illegible] non est amor. [illegible] talis qui est [illegible] calidi [illegible] et [illegible] voluptas. Color rubeus [illegible] honestatis et [illegible] exemplis et doctrinis [illegible] ad [illegible] dicens [illegible] et [illegible] etc. Item isti sunt boni intellectus [illegible]

faciendo per superna eradicacionem. Multum molles per obedienciam et subiectionem. Audaces et ira-
cundi per iustitie zelum et malorum correctionem. Amatores per fraternam dilectionem. Appetitus
per sanctam affectionem. Cito digerentes et se dispergentes per bonam gubernationem et per bonam operationem.
Fortes et veloces pulsus per promptam et bonam operationem. Iste igitur est calor interior cuius
qui temperat in homine plures motus tam multiplices bonitates. Unde est quod se abscon-
dit a calore eius. Sanctus Ysidorus 18. Cum sit dicit beatus Gregorius in omelia super Iohannem: Sicut ex
una radice multi rami prodeunt, sic multe virtutes ex una caritate generantur. Signa ad
hominem calidum sunt que habet multos capillos, qui est libidinosus, iracundus et verecundus,
asperam vocem, rubei coloris. Eodem etiam modo signa hominis calidi spiritualiter per praesentiam, inflati
sunt qui abundat in pilis [illegible] cum est iracundus et fulbundus, verecundus et impetuosus,
asperus et superbe loquentibus, libidinose affectionibus, rubee et calidus conversationibus.

Ceterum caliditas si quod in diversis agit materiis diversimode variat actiones
suos. Et unde dicitur quod in ita quod est corruptiva, quedam generativa, aliquando confortativa, aliquando
mortificativa, aliquando rarefactiva et mollificativa, lignificativa et appetitiva, aliquando liquido
condensativa et indurativa, constrictiva et opilativa [illegible]. Sic licet pro certo caritas
in diversis diversimode operatur. Ista enim corrumpit vicia, generat merita, vivificat mentem, mortificat
[illegible] carnem, rarefacit cor per contritionem, mollit per compassionem, diligentiam et timorem. Et ideo habet
liquefacit per devotionem, aperit per confessionem, per dicere de calore male generate. Cum
densat per humilitatem, indurat per constantiam, ista corrumpit bona, generat mala, vivi-
constringit per timorem, opilat sensus per custodiam, ficat carnem, mortificat animam, mollit et
liquefacit virtutes, aperit sensus vanitati, condensat et indurat per obstinatam volun-
tatem, constringit per parcitatem, opilat os ne dicat in confessione veritatem. Et
hec de hoc exemplo, ut dicitur, radix omnium malorum est cupiditas. Et hoc dicit quod calida
stercora hyrundinis oculos Thobie cecaverunt. Ista 3 vicia [illegible] caliditas.

Post hec de frigiditate aliquid tangentes. Est enim quedam elementalis qualitas
motu suo a circumferentia versus centrum. Et ideo frigidi-
tas est activa, congregativa, condensativa, soliditatis ac coherentie partium effectiva. Habet et congrega-
re naturaliter compressiva et condensativa, et ideo ponderis multum augmentativa. Et maioris ponderis indu-
ctiva. Est per motum circumferentie ad centrum ipsius augmentativa. Frigiditas generat albedinem dicit Con-
stantinus. Et albedinis causa est in corporibus compactis. Sic patet in nive. Sic patet in Sclavis et Albanis
quod ubi agit frigiditas albedo naturaliter generatur. Sic patet in illis partibus et regionibus diversarum colorum alia sunt, et est contrarium
qui propter frigiditatem in illis partibus et regionibus calidis regionibus ubi
albos pilos. Sic est caloris materie in nigredinem. Sic patet in calidis regionibus, ubi
nascuntur homines nigre cutis et nigri capilli etc. Per istam qualitatem intel-
ligitur timor. Frigus et asperitas tribulationum et paupertatis exterioris
moraliter frigus divinum timoris. Est enim frigus est qualitas cuius agit a circumferentia temporalium ad centrum
Iste etiam sunt qui ipsas [illegible] in qua agit a circumferentia temporalium ad centrum
considerationis deprimit, et eum sursum ad mundi dignitates et pompa evagientem. Ut ipse
se considerationem non permittit. Et ideo cor humanum in bono per constantiam consolidat et comprimit
etc. ut permittat, et cor humanum in bono per constantiam consolidat et comprimit
[illegible] et prudentie deliberationes et te sepius introducunt. Et
et in ipso animo albedinem castitatis et candorem innocentie et puritatis in interioribus, et in pellibus
etiam fervoribus efficiuntur et producunt. Constat enim quod inde paupertas et tribulationes divinitus
immisse confirmant corda humana et ad soliditatem et innocentiam, ac puri-
tatem convertunt ut [illegible] in mundicia, quia sicut dicitur [illegible] per [illegible] dealbat
oculos. Ac etiam per castitatem [illegible]. Sic enim frigidus ventus aquilo flabit et congelabit cristallus
ab aquis. Ut in divinis quod frigiditas est [illegible] a Deo amore in-
frigidat [illegible]. Anima peccatrix in qua interius a circumferentia celesti [illegible] ad centrum
bonorum terrenorum per avariciam descendit, ipsa est que per obstinationem mentis condensat con-
solidat et constringit. Et hec per crudelitatem et ypocrisim de albaritate colorat. Ad pro-
get. Ista que ei potest dici illud: Matthei 23 percutiet te Deus paries dealbate.

Amplius frigiditas habet naturaliter infrigidare, aggravare, mortificare, discolo-
rare. Unde cum oculi petit in hora mortis ubi per-
dominium frigidi calidus naturalis extinguitur mors sequitur, gravitas augetur, corpus
infrigidatur, facies discoloratur et cor est pulmo a suis dilatationibus coartantur, et
[illegible] timor frigus incredulitatis et oppressionis solet mentem in qua agit infrigi-
dare, a fervido Dei et proximi dilectionem et celestem affectionem aggravat, per eternam celationem

et [illegible] per [illegible] et [illegible] introducitur.
Discolorationem [illegible] et [illegible] diminuit. Contrarie [illegible]
et [illegible] constrictionem. Et [illegible] per [illegible] aquisitionem. [illegible]
[illegible] solet frigus [illegible] inducere [illegible] solet [illegible] ab amore [illegible]
Et sic videmus quod frigus constringit nervos et membra ab operatione impedit. Sic [illegible]
nervos et [illegible] solet ligare [illegible] bonorum operum [illegible]
et cessare. Et [illegible] frigus piger arare noluit.

Item frigiditas multos habet accidentales effectus. Est enim accidentaliter calefactiva [illegible]
alleviativa. Calefacit enim per accidens poros exteriores claudendo et vapores ac spiritus [illegible]
gendo [illegible] calefacit [illegible] et obviante frigiditate exterius [illegible]
[illegible] in hyeme calidiora et ad digerendum [illegible] fortiora [illegible]
[illegible] et [illegible] sunt in hyeme calida [illegible] tempore sunt frigida.
Item per accidens alleviat [illegible] reddendo. Item per
accidens vivificat [illegible] et [illegible] corporalis in aliud convertendo
et vitam aliquam [illegible] sicut patet in illis [illegible] nascuntur in ar-
boribus [illegible] in arbore pendentes vitam non habent [illegible]
[illegible] frigiditatem [illegible]
[illegible] per [illegible] vivificatur et [illegible]
[illegible] vegetabilium [illegible] non intelligimus [illegible] sunt arbores
[illegible] putrescit [illegible]
[illegible] ligno [illegible] adherentes [illegible]
posita in aqua [illegible] vivificantur [illegible] in terra [illegible]
[illegible] Michaelis [illegible]
[illegible] de [illegible]
[illegible] per [illegible] frigiditatem intelligi-
[illegible] tribulationem que infrigidat mortificat [illegible]
[illegible] accidentaliter [illegible] calefacit
[illegible] alleviat [illegible]
[illegible] vivificat multiplicando [illegible] dolorum. Et [illegible]
[illegible] vite et [illegible]
[illegible] hominis mortuus et [illegible] vite de [illegible]
[illegible] vegetat et [illegible] qui
[illegible] fortune [illegible]
[illegible] per frigus tribulationum [illegible]
ad [illegible] se [illegible] affectus
tribulationum frigore se convertit. Sic [illegible] mortuus erat
[illegible] et [illegible] vitam se convertit et [illegible]
ad celestia [illegible] et [illegible] qui erat mortuus
et cepit loqui [illegible] et [illegible] vivus.

Frigiditas demum naturaliter est conservativa. Est enim accidentaliter cor-
ruptiva per frigiditatem enim caloris actio impeditur et [illegible] reso-
lutio retardatur et res in esse suo sine corruptione mediante frigore conservatur. [illegible]
[illegible] frigiditas caloris actionem impedit in corpore
digestio retardatur et [illegible] corporum. Sic [illegible] frigi-
[illegible] et [illegible] et dolores [illegible]
resolutionem [illegible] corporis [illegible] et tri-
bulationum [illegible] per [illegible] et [illegible] non
[illegible] tribulatio [illegible] et [illegible] pot-
est [illegible] et [illegible] Cum frigus ad [illegible]
diligentibus deum omnia cooperantur in bonum. Cum [illegible] est de malis [illegible] et
illa que de se bona et utilia sunt ipsis convertuntur in malum.

Frigidus [illegible] in [illegible] solet se pallidum efferre [illegible]
[illegible] homine [illegible] frigido [illegible] color albus capilli molles.

nistice

prudentia

Intellectus durus et obliviosus [illegible] apparentia parvum [illegible] intus [illegible] incessus [illegible] [illegible] philosophia tenent. Pendulo [illegible] frigus indevotionis [illegible] fit in anima spiritualiter intelligendo. [illegible] dat possibilitatem [illegible] albu[m] colorem, id est curiosum et ypocriticum conversacionem. Capillos molles, id est flexibilem et deliciosum affectum. Intellectum durum id est rude[m] et hebetem discretionem [illegible] et indivisorum [illegible] obliviosum. Appetitum parvum, id est bonorum desideriorum torpentium et defectum. Somnum [illegible] id est pigritiam [illegible] parvum, id est [illegible] in dentibus [illegible] [illegible] et [illegible] cie [illegible] processus parvum, id est [illegible] pigram obediencie [illegible] [illegible] vult [illegible] [illegible] et bona [illegible] et tarda [illegible] ad ambulandum.

Infrigidabat mirabiliter [illegible] aquam [illegible] vino [illegible] [illegible] et [illegible] sepissime [illegible] tempore frigidissimo vinum [illegible] cum aqua et in vase [illegible] ponebat. Infrigidata vero [illegible] aqua a vino [illegible] [illegible] [illegible] ad fundum vasis [illegible] [illegible] vino non [illegible] aquam [illegible] invicem gelabatur. Frigus [illegible] aqua agebat [illegible] vinum [illegible] calidum agere non valebat.

Frigiditas et caliditatem mortificans [illegible] dyabolus qui semper intendit [illegible] per culpam mortificare. [illegible] in vase [illegible] et vinum et aqua, id est boni et mali [illegible] sunt [illegible] frigidis [illegible] dyabolus [illegible] optime aquam a vino, id est malos a bonis discernere [illegible] ad fundum [illegible] ad [illegible] per [illegible] desperacionem et per indevotionem et congelatos. Vinum vero, id est bonos [illegible] vincere [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Ista persime fiet in die iudicii, quando exibunt angeli et separabunt malos de medio iustorum. [illegible] [illegible] 24 et [illegible]

Siccitas est quedam elementalis passiva qualitas [illegible] calidi [illegible] frigidi introducitur. Est autem siccitas humiditati contraria. Et ideo cum [illegible] siccitas fit a circumstancia [illegible]. Et [illegible] siccitas flexibilitati humiditatis se opponit, et [illegible] de se inmutabilem [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] per ipsam siccitatem humiditate aque [illegible]. [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] Job [illegible] [illegible] [illegible] mori [illegible] [illegible] aqua [illegible] flueret [illegible] [illegible] siccitas [illegible]. Et [illegible] siccitas [illegible] mortem in [illegible] humidum [illegible] et [illegible] siccitas [illegible] et tota [illegible] superficies desiccatur, [illegible] calorem [illegible] radicale [illegible]. Et [illegible] congelante [illegible] et [illegible]. Ista [illegible] humiditatem et flexibilitatem [illegible] frigore et congelante [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] inmutabiles [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] motus [illegible] [illegible] de se sunt [illegible] [illegible] mortem [illegible] [illegible] [illegible] aliqualiter [illegible] vita [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] transgredientur [illegible] [illegible] illud [illegible] [illegible] opere terra.

ps° 103

Omnis siccitas est naturaliter desiccativa [illegible] humiditatis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] per [illegible] humidum [illegible] [illegible] siccitate [illegible] [illegible] expellitur. [illegible] [illegible] aquei humoris, qui ibi sunt [illegible] siccitate [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] aliquando [illegible] fit [illegible] siccitas [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] per [illegible] [illegible] [illegible] et mortificativa, possumus intelligere [illegible] invidia [illegible] siccitate [illegible] de se est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tamen [illegible] [illegible] devotos [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] benignos, pios et devotos abhorrent, ipsos [illegible]. Ista [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] et in [illegible] [illegible] id est [illegible] [illegible] bonorum virorum doctorum [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] cogitacionibus et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Joseph apparuit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] illud [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] appreciativa, contraria.

Siccitas est naturaliter attenuativa et [illegible] [illegible] impeditiva. Et talis est siccitas [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et attenuant [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] superficie, [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] debilitatem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] medio [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Siccitas accidentalis mollificat [illegible] humiditatem que partes conglutinabat dissoluit et rei consistentiam mollificat et in puluerem [illegible] sicut patet in ligno vetustissimo et est destructiua et mortificatiua humidi radicalis consumit et [illegible] destruit et dissoluit. Talis est siccitas indeuotionis que perdito humiditatis gratie solet consumere et totum [illegible] quod est in tota societate et collegium personarum indeuotarum solet abundare per discordiam dissoluere et [illegible] solet destruere et mortem culpe et pene inducit.

Siccitas in multis naturam est nature: [illegible] siccitate humiditate superflua [illegible] et consumit calorem [illegible] acuit, homines quod leues agiles et vigiles facit. Sicut patet in coleric[is] qui naturaliter sunt sicci et ideo sunt vigiles agiles atque [illegible]. Sic per [illegible] [illegible] et [illegible] humoris voluptas et attenuatis abstinentiis ac appetitus penitentie solent humores [illegible] per [illegible] consumere calorem [illegible] accendere [illegible], et [illegible] et vigiles facit somnum quod pigritie effugare.

Siccitas que excedit est pessimarum egritudinum inductiua humorem [illegible] [illegible] corpus extenuat. Cutem corrugat, pellem decolorat, [illegible] calorem augmentat, caput a capillis spoliat et decaluat, [illegible] quod pedum et [illegible] contrahit et [illegible]. Talis quidem est siccitas indeuotorum et incompassiuorum. Cum per [illegible] ista humore [illegible] solet [illegible] calorem cupiditatis solet augmentare. Cutem flexibilem voluntatis solet per malitiam corrugare, pellem conuersationis solet per inhonestatem decolorare. Caput intentionis solet capillis bonorum affectuum [illegible] [illegible] solet per pigritiam [illegible] et a [illegible] bonis actibus retardare. [illegible] de [illegible] et indeuotis [illegible] [illegible] exponi illud Zophe 2 [illegible] [illegible] siccitatis spiritus et attenuantis solis.

Humiditas est elementaris passiua qualitas actiuarum qualitatum obediens et earum actionum susceptiua, omnium animatorum corporum [illegible] augmentatiua et conseruatiua. Eius [illegible] in corpore restauratiua. [illegible] in radicibus et seminibus [illegible] grani [illegible] [illegible] humiditate perfundi et per calorem dilatari et resolui [illegible] [illegible] primo [illegible] [illegible] in stipitem, folium, florem et fructum finaliter [illegible], qua humore a terra attracto nutritur et augmentatur et in esse debito conseruatur. Spiritualiter per humiditatem intelligitur deuotio, compassio, gratia et doctrina. Iste sunt enim [illegible] spiritualiter nutriunt [illegible] quod in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] moraliter et virtuose custodiunt et virtutes deperditas reparant et restituunt. [illegible] enim granum boni propositi [illegible] corde inseritur cum humore gratie [illegible] ac deuotionis, compunctionis et lacrimose compassionis [illegible] in melius dilatatur, et [illegible] radix perseuerantie sibi adiungitur et in plantam conuersionis [illegible] [illegible] stipes [illegible] et firmitatis, folium honestatis, flos puritatis et fructus bonitatis [illegible] granum boni propositi [illegible] hominibus ad [illegible] augentur et in [illegible] [illegible] de tali planta [illegible] et de tali humore dicitur illud Psalmi primo: Erit lignum quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo. [illegible] [illegible] de [illegible] malum propositum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], male quod doctrine [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] radice male consuetudinis figitur, folio male conuersationis tegitur, flore [illegible] male [illegible] conuersationis ornatur et fructu mali operis [illegible].

Humiditas est naturalis caloris temperatiua [illegible] [illegible] [illegible] et aggregatiua, mollificatiua et [illegible] et depurativa. Calor enim [illegible] [illegible] [illegible] solet et [illegible] totum [illegible] et [illegible] [illegible] humoris aquei abundantia [illegible] temporat. Et ideo [illegible] [illegible] [illegible] calorem [illegible] humoris apposuit [illegible] et [illegible] a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] siccitate [illegible] dissoluuntur et nulla [illegible] [illegible] [illegible] nisi [illegible] per [illegible] humiditatem aqueam liquescunt. [illegible] ad [illegible] [illegible] in igne [illegible] vel vetustate consumpto [illegible] [illegible] [illegible] vel per [illegible] humoris [illegible] [illegible] [illegible] mollificaret et humidius [illegible] [illegible]. Et [illegible] a [illegible] et [illegible] [illegible] abluit et abstergit. Hinc et humor spiritualiter [illegible] [illegible] lacrimosam compunctionem vel [illegible] deuotionem et compassionem [illegible] [illegible] Christi [illegible] et sue passionis recordationem [illegible]

regnationem. Mulierum et talis humor in personis in quibus est calor, comprimit et
temperat. Communionem pacis et concordie generat, mollitiem benignitatis facit et auget. Et
immunditiam vitiorum abstergit. Et tota namque confirmat spiritualiter ac custodit
calorem et ardorem temptationum humana mens fragiliter [illegible] nisi sit aliquantulum
talium humorum suffragiis obiecta. Omnis enim concordie et virtutis quietio et propor-
tio in hominibus deficit qui ipsos talis humoris glutinum non [illegible] nec ab eis per
obstinatiam facilius [illegible] inducitur. Qui talis humoris irriguo non imbuuntur
aut reguntur, ab eis et vitiorum sordibus remanent maculata nisi sepe dictis humo-
ribus sit lavata. Ideo autem dicitur in persona dei illud Ezech. xvi: Lavi te aqua,
et emundavi sanguinem tuum ex te, et unxi te oleo, et vestivi te discoloribus et calciavi
te iacincto, et cinxi te bysso, et induit te subtilibus, et ornavi te ornamento etc. Et nota
dixit lavi te aqua, quia benivolentie conformitas talis aqua mundat iniquitates, ungit
in benignitate, cingit et stringit per concordie unitatem.

Humiditas denique naturaliter est labilis et flexibilis et male terminabilis
et ideo numquam est in se sistit termino alieno terminetur et a centro ad circumferentiam et ideo secundum
philosophum sua enim continue fluit nisi sibi aliquid obsistat quod flexibilitatem eius per-
reductionem primum ad centrum et ad medium firmatam. Et ideo si ipsum littus maris aque
flexibilitatem compescit et in se quodammodo revocat et reducit. Tales vero humiditates ut
nobis significare singulare conditionem humanam, ut est labilem affectionum mentalem, constat enim quod sic
est de se male terminabilia quantum vero motum sunt appetitum, a centro ad circumferentiam
adeo ad mundanam curant complacentiam naturaliter tendunt, et ad mundi delecta-
bilia gratia currunt et in se ut in centro quod deus est consistere nequeunt. Et ideo
necesse est ut eorum flexibilitas alieno termino limitetur, et quod littore dei et rectorum mandatorum
regularium statutorum, ut et diligentia bonorum prelatorum a suis vanis motibus
temperetur, ad ipsum centrum quod deus est retracte et voluntarie revocentur, quia prelatorum
mortuorum flexibilitas proprio ad vitia defluit nisi littus dei et prelati circumspecto
non resistat. Multi enim subditi quorum mentes sunt pro inobedientiam interminabiles
continue ad vitia currerent, nisi ipsos prelati ad suos terminos regularis observantie
cohiberent. Job 38: Circumdedi mare terminis meis et posui vectem et hostia et
dixi: hic usque venies et hic confringes tumentes fluctus tuos.

Humiditas est obediens cum figuram cum calor [illegible] est non termino proprio sed termino
alieno propter se naturaliter non sistitur sed alieno termino gaudet. Et si figuram vasis vel
[illegible] gaudet forma ipsius figuratur. Sicut patet de aqua vino ac oleo et quocumque
alio humore vel liquore qui in vase quadrato fit quadrata et rotundo rotunda.

Et sic bonam humiditatem puto ac homines fideles, devoti, religiosi debent continue superioribus
et prelatis qui ex officio sibi iniunctis in alios habent agere corrigere regere et di-
rigere obediens et si ipsorum ordinatori se commendant et motum ac affectum suarum ordinatorum
prelatorum prelatio ipsi plenario propria ipsa voluntate non sistuntur nec terminantur. Nec proprijs
sibi terminant, termino alieno termino alieno ordinationum humiliter reguntur et aliorum
conditionibus conformantur. Ad Philip. 2: Nemo quod suum est querat sed quod alterius.

De dicto est [illegible] et ordinatione dicta patet, quia vero viri iusti et humiles qui videntur
quod deus vult [illegible] et per superiorum inhibitionem eorum flexibilia, eorum appetitus
se opponunt, ipsos ad votum [illegible] et facere non permittit, ipsi non debent tristari sed
consentiendo ipsius ordinationibus debet se sibi penitus conformare, dicens id Luc. 22: pater
si possibile est transeat a me calix iste verumtamen non sicut ego volo sed sicut tu. Quia sicut
voluntate sua debet voluntati divine supponere et ipsi magis quam voluntati proprie subiacere.
Mt. 26: Non mea voluntas sed tua fiat. Ut ista de malis hominibus et [illegible] eorum
rore sunt flexibiles et instabiles. Humor et liquor proprie potest dici quia si iste necesse
in proprio sisti. Nec infra limites iustitie se tenent, et ideo dyabolus et alios malos
sequuntur et aliorum mali consiliis reguntur et conditionibus conformantur.

Humiditas est naturaliter in locum ipsius diffusiva. Dato enim quod moveatur a
centro ad circumferentiam in alium tamen sunt calore deficiente non movetur in aliud, ex quo diciturque si
ipsa diffunditur [illegible] et nisi inveniat obicem dilatatur. Verum tamen quando calor hu-
mori proportionabiliter adiungitur, tunc prelatio tamen sibi in aliud proportione debita

diffunditur et elevatur. Humiditas per humorem intelligere possumus calorem humoris [illegible] per calorem vero possumus intelligere [illegible], [illegible] calor [illegible] et vegetat. Calor vero elevat et inflammat. Unde [illegible] humiditas [illegible] calor diffunditur in [illegible] ad proximos et ad illos qui sunt [illegible] per [illegible]. [illegible] ad [illegible] ordi[illegible] ad proximos et [illegible] calor per quem [illegible] elevet et [illegible] in aliquo opere [illegible] opera ad deum ordinare. [illegible] humor [illegible] ordinans [illegible] ad proximum et calor [illegible] ordinans [illegible] ad deum [illegible] [illegible] et [illegible] unde est quod dicit [illegible] in libro de [illegible] [illegible] humor [illegible] primordium [illegible] humor [illegible] primordium [illegible] ad proximos [illegible] [illegible] ad deum [illegible] ordinando [illegible].

Humiditas est naturalis lenitiva et superfluitatis complanativa. [illegible] quia [illegible] varietatis [illegible] plena et [illegible] ad [illegible] [illegible] humiditas [illegible] et [illegible] ordinata et [illegible] sine humore [illegible] non [illegible]. [illegible] sine humore [illegible] non [illegible] nec vegetantur. [illegible] sine humore cristallino non videt nec [illegible]. Lingua vero sine humore salivali non gustat et sapores [illegible]. Talis humiditas [illegible] esse [illegible] et gratie et [illegible] et [illegible] [illegible] et [illegible] et varietate. [illegible] sine humore [illegible] et devotionis [illegible] spirituales [illegible] bona celestia degustare [illegible] vegetative seu spiritualiter diligere [illegible] Ideo potest dicere illud [illegible] et gratie [illegible] [illegible] fuit.

Humor [illegible] qui excedit in corpore [illegible] [illegible] egritudinum esse [illegible] [illegible] causa multiplicium passionum. Sicut est appoplexia, ydropisis et alie infirmitates [illegible] infirmitatis in corpore [illegible] ultra debitum augmentatur. Secundo sicut [illegible] in [illegible] [illegible] spiritualiter in corpore morali et [illegible]. Humores [illegible] possunt [illegible] affectiones [illegible] passionibus [illegible] et [illegible] affectiones [illegible] humores [illegible] et [illegible] [illegible] corporis [illegible] [illegible] [illegible] ratio humane [illegible] ex[illegible] [illegible] et [illegible] fuit et ad salutem [illegible] et [illegible]. Constat [illegible] quod [illegible] [illegible] affectiones et complacentie ad salutem [illegible] si a ratione [illegible] regi se [illegible] et [illegible] excedunt. [illegible] [illegible] superfluitatis [illegible] [illegible] regere [illegible] debiti [illegible] [illegible] [illegible] sine [illegible] esse causa [illegible] passionum [illegible] ratione non [illegible] temporalis [illegible] ratione non expe[illegible] ad salutem [illegible] appoplexiam et [illegible] ydropisim [illegible] Ergo [illegible] ut [illegible] non superfluant [illegible] quia [illegible] de [illegible] illud [illegible] illud ad [illegible] [illegible] [illegible] illud [illegible] [illegible] illud.

Superflua [illegible] humiditas [illegible] et [illegible] [illegible] passionum [illegible] aliquid [illegible] [illegible] [illegible] calor [illegible] et [illegible] [illegible] indigestionem [illegible] ex [illegible] [illegible] [illegible] humiditas [illegible] affectiones a quibus [illegible] abstinentiam [illegible] [illegible] calor [illegible] complexio [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et quod illa [illegible] [illegible] cibus [illegible] [illegible] humor [illegible] et [illegible] temporat [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] corporalis [illegible].

[illegible] cibo potu sompno vigilia repletione evacuatione exercitio et quiete

et opulentie. Inanitio paupertatis et indigentie. Sic etiam superflui laboris et diligentie quibus corporis et negligentie possunt humores malos afferre et cogitationum inducere et infirmitate culpe et morali pene simul generare. Ut legitur de viro qui parte flexum [illegible] sedendo tendens erit, et tunc indicabitur hunc viro subiacet cum perpendiculo mortui adhesit tamen eius ita genuerit sedis humor. Dicente servatum quod dormivit mundum est et ubi negasedit. Et de ipsis iiijor complexionibus predictis ad premissis sufficiunt ea que dicta sunt cum brevitatis.

De iiijor vero humoribus aliquid ad mores pertinens disserat^a^

Humor ergo secundum medicos est substantia liquida per digestionem in corpore alitum generata ad humectandum membra naturaliter apta nata. Est ergo humor alitum corporis dimitatus per quem nutrimentum fit et augmentum. Quatuor autem iiijor naturales humores a iiijor elementis, scilicet a iiijor complexionibus elementaribus et [illegible] diversificantur iiijor elementa, scilicet ignis, aer, aqua et terra. Quatuor enim sunt humores corporis. Humor iste est elementum, scilicet de regimine [illegible], et est conformata scilicet frigiditati que est calida et humida, [illegible] complexio ipsius elementi est proportionata, et est constitutum principium.

Isti sunt iiijor humores corporis constitutivi in corpore restaurativi, conservativi et deperditi in corpore restaurativi. Colera que est calida et sicca velud ignis. Flegma quod est frigidum et humidum sicut aqua. Melancolia que est sicca et frigida sicut terra. Sanguis [illegible] subtiliter flegma, ita quod calor naturalis [illegible] nimis. Nam fiunt iiijor humores per naturam ut deperditum restauretur et conservetur [illegible] et alimentum corporis obmittit. Per humorem interius gratia quod scilicet homines introducuntur in corpore et generari [illegible] spiritus qui continuat atque nutrit. Per iiijor vero elementa possumus intelligere iiijor euangelia, que sunt doctrine originalia fundamenta. Per iiijor autem humores intelliguntur iiijor cardinales virtutes, que scilicet homini introducuntur per [illegible]. Ergo dicere quod in corpore constitue viri iusti iiijor humores, id est iiijor virtutes cardinales existunt, que scilicet corporis elementorum, id est euangeliorum filie sunt, et ex ipsis affirmate et ab eis originaliter procedunt.

- Sanguis
- colera
- melancolia
- flegma

Humor igitur sanguineus qui est dulcis in sapore et humidus est, scilicet virtus temperantie ac modestie, et ista oritur ab aere qui est elementum temperatum, id est a Matheo qui depingitur homo, qui est animal respectu suo corporis [illegible] et magis in alio temperatum. Colera que est fervida et calida est virtutem rigoris atque iustitie, et ista oritur ab igne, id est a Marco qui depingitur leo, qui est rex animalium et est animal ardentissimum ad regem pertinet cum zelo et rigore iustitia exercere. Melancolia que est sicca est virtutem fortitudinis, que oritur a terra, quod est stabile fundamentum, id est a Luca qui depingitur bos, quod est et fortissimum ad laborandum. Flegma vero quod est frigidum significat virtutem prudentie, que oritur ab aqua, quod speculatiuum est naturale, et refrigerat superfluos appetitus, id est a Johanne qui depingitur aquila, que est avis clarissimi visus, scilicet prudentie claritatem. Iste ergo iiijor filie sunt [illegible] delectissime [illegible] et ad regimen quod de humore gratie gratum dominum optime. Quando scilicet ista potentia in homine non sunt gratie consumptio et deminutio corporis cito venit. Ut de viro iusto et ipse iiijor filiabus et euangelistis a viro probus dicitur, ut Ezechiel primo: apparuit rota una super terram, hinc iiijor facies, id est apparent hic in isto iiijor euangelistis huius iiijor virtutes [illegible].

Item quando calor in spiritu remissa agit tunc generat humorem indigestum, scilicet flegma. Quando ad sufficientem operatur, tunc generat sanguinem perfectum et digestum. Quando vero ultra debitum incenditur, tunc exadustione sanguinis fit colera, que ultra et ultra extenditur, generatur melancolia, et sic fit quod per nimium caloris decoctionem flegma in sanguinem, sanguis in coleram, colera in melancoliam convertitur. Iiijor quidem sibi invicem sunt, nec aliter in suam originem revertuntur. Et ideo scilicet impossibile est quod melancolia sit colera, colera in sanguinem, flegma redeunt ut medici tradunt. Sic etiam in virtutibus iiijor elementis gratie reperimus. Ista sic spiritualiter applicari quod temperantia et moderamine in omnibus optime valet. Nam si calor et fervor contritionis et zeli iustitie in homine fuerit impersfectus et tunc in spiritu generatur flegma, crudus humor, indevotio et mentis indigestio, de levibus in [illegible] nec sunt bene contriti sunt ut generat morbus [illegible] et insuper indigesti. Quando vero talis devotio sufficiens fuerit, tunc generabitur devotio et dulcedo compassionis in eo apparebit. Vero tamen si excesserit et si homo in calore gratie et zelo iustitie ultra debitum abundaverit, tunc mox colera nascitur. Melancolia de iustitie ultra debitum abundat, tunc mox colera nascitur. Melancolia desperationis et tristitie in eo generabitur. Iste sine conditio et complexio spiritualiter corpus pervertit. Et quod plus est, numquam ad dulcedinem spiritus redit. Nec ad gratie benignitatem amplius revertetur. Istam ad oculum videmus in quibusdam prelatis et in religiosis

Ubi quedam sunt nimis bene cocti et digesti et in morum dulcedine perfecti. Alii autem per plus debito scrupulose consciencie perplexi et indiscreto zelo iusticie inflammati vel coleri vel melancolia timorosi. Et iterum sunt aliqui mali senes qui nunquam dediscunt apostolus ad Ro x zelum dei habent non secundum scienciam, quia non considerant fragilitatem humanam. Nec lenitate iuvenilem [illegible] invenimus et imperfectos non possunt benigne vel [illegible] sed vacuandi coleri atque tristes. Et propterea isti magis recipiuntur vel amplius ad dulcedinem [illegible] reducuntur. Itera dicto perdurant sicut ferrum sicut petra nolentes verti.

Vel dicamus quod isti maior humores significant maior [illegible] scilicet flegmatica indigestio putridi sanguinis colere et humorum invenimus. Colera siccitatis [illegible] et melancolia vero [illegible] et tempus ultime gravitatis. Isti [illegible] semper de uno ad aliud [illegible]. Quo usque ad ultimum pervenient et [illegible] incertum ideo reducuntur amplius vel recedunt. Job vii [illegible] per quod non redibunt amplius. Amplius in homine naturaliter inveniuntur quatuor naturales humores:

flegma quod est naturaliter crudum.
Sanguis qui est humor dulcis et digestus.
Colera que est igna facit homines iracundos.
Melancolia que facit homines tristes.

grave et ponderosum existit, et maior totum corpus componit. Et in corpore hominis ista naturaliter concurrere [illegible]. Sic vero ad compositionem hominis perfecti maior spiritualis [illegible] generatur. Scilicet flegma id est quedam indigestio spiritualis conditionis, quia quidam viri sollicitissimi sunt qui [illegible] ad apparenciam conveniendo aliis familiaritatis indigestio. Prudenter hylares atque leti. Exemplo David 2 Regum 6 qui [illegible] ludebat coram archa. Item sanguis id est dulcedo compassionis devotionis et clemencie, quia secundum qualis semper est ex principis affabilitatis indigestio. In [illegible] debet esse gracia compassio et devotio. Quia sicut dicitur Deut. xiiii, anima omnis carnis in sanguine est.

Item colera id est zelus iusticie, et contra malos et vicia indignatio. Quia sicut dicitur Prov. xxviii qui derelinquunt legem laudant impium et qui custodiunt eam incenduntur contra eum. Item melancolia id est spiritualis tristicia, timor et conturbacio. Quia ad vitam iustorum pertinet quod semper sit in tristicia et timore. Et quod [illegible] ad tentaciones. Quia dicitur Prov. 28 Beatus homo qui semper est pavidus.

Sanguis simpliciter sit de se humor bonus digestus et dulcis, iste tamen vere [illegible] [illegible] aliis [illegible] humoribus [illegible] et [illegible] ab aliorum [illegible] sanguis [illegible] inveniuntur. Sic variat in homine [illegible] possumus invenire sanguine bone affectionis semper purum. Sed semper aliis conditionibus admixtum. Nullus enim ita est sanctus pro tempore huius vite, qui multos defectus habeat. Et quamvis bonis affectionibus cordis [illegible] aliquis malus humor aliquando male cogitacionis, conditionis vel affectionis aliquando [illegible] adiungatur. [illegible] multos est [illegible] omnibus [illegible]. Nec est dare aliquid bonum, quod habeat aliquid mali. Sed est aliquid ita malum, quod habeat [illegible] aliquid boni sibi admixtum.

Sed in speciali de istis aliquid humoribus tangam. Sanguis est humor calidus et humidus in corde. Ut in epate generatus, in venis et arteriis per totum corpus diffusus, ad membrorum nutrimentum et vitam ordinatus. Et ideo secundum Ysidorum sanguis dicitur a suavi quod est confirmat eo quod vitam in aliis confirmat. Et ideo secundum phisicos sanguis dicitur amicus [illegible]. Est etiam amicabilis. Laudabilis atque suavis. Talis sanguis est sanguis Christi per [illegible] memoria [illegible] et dominice passionis compassio. Quia propterea iste [illegible] in corde et cogitacionibus in epate id est affectione generatus [illegible] virtutes atque nutrit [illegible] in vita gracie et custodit. Et sic ipsi anime quasi pro [illegible] redempta est amicus et amicabilis sicut ostendit. Cum sanguinis inveniuntur in corpore tamen in arteriis qui [illegible] ille tamen sanguis qui in arteriis reperitur calidior subtilior rubicundior et dulcior comperitur. Sic certissime arterie quae a corde procedunt id est clerici et viri religiosi [illegible] cordis id est dei spiritualiter sunt coniuncti et deputati. Vere in quibus ab corporalibus [illegible] est virtutis [illegible] temporalium continere sanguinem scilicet gracie et devotionis vel sanguine puritatis et bone affectionis. Vel sanguis id est memoria dominice passionis. Ut talis in [illegible] clericis religiosis et viris contemplativis debet tales sanguis gracie fervencior puriorque et dulcior. Quia [illegible] dolor Christi passionis gracie devotionis et compassionis dulcior in omnibus esse debent. [illegible] in clericis et religiosis fervere

in digestione

spiritualis

[illegible] procedunt

[illegible] sanguinis viros [illegible] quasi [illegible] [illegible] alabo[illegible]

dorem et dulcedinem peccatis esse spectandam quod est de sanguine Christi in sacramento altaris sumpto [illegible]
quod sic contemplatum debet peccatis [illegible] recipere et ipsum custodire Ezech. xliiii [illegible]
stabunt in conspectu meo ut offerant adipem et sanguinem [illegible] et levite.
Sanguis alicuius per alienum humorem sibi ad mixtum inficitur, ut si in [illegible] calore, colore a contrario [illegible] [illegible]

[illegible]

Amplius omne animal habens sanguinem [illegible] et corpore fortius alio non habente sanguinem [illegible]

[illegible]

Sanguis corporis

[illegible]

Homo quandoque visus est sanguinem sudare [illegible]

[illegible]

Sanguis est amicus nature et ideo nititur [illegible] iuvare et succurrere [illegible]

[illegible]

Hic per sanguinem possumus intelligere [illegible]

[illegible]

Sanguis quando membrum est lesum vel truncatum statim solet ibi fluere [illegible]

[illegible]

aggravatur et unde corruptio et infirmitas generatur. Secundum legem aptum inveniat cum sit [illegible]
flexibilis nec habet qui ipsum retineat extra fluit et corpus propter absentiam debilitatur et
nisi retineatur fit corpus propter absentiam debilitatum. Ita cum ipso vita deficit et recedit.
Ista omnia possunt generaliter applicari contra quosdam indiscretos et nimis audaces amicos [illegible]
et singulares, qui videntes aliquem de amicis suis lesum tanto zelo volunt succurrere et contra
inimicos currentes plus consurgunt quam noceant quam proficere. Quia etiam flexibilitatem motum
et appetitum suorum cohibere non possunt. Ideo sepius fit quod indiscrete extra [illegible] exeunt se et alios
secum perdunt, quia pro eo sepe fit quod ille qui ad [illegible] mittitur. Et qui est [illegible] in se est in-
[illegible] propter suam indiscretionem plus nocere quam proficere reperitur. Sanguis enim [illegible] afferto
[illegible] discretionem se cohibere quando amicum lesum et iniuriatum videt [illegible]
ad vindictam currit et fervet ut in pluribus non proficit sed nocet. Dicat ergo ille lesus illud
[illegible] Cave velocem in sanguine [illegible] descende [illegible] in corpore.
Secundum autem legem [illegible] sanguinis et ideo est [illegible] ad sanguinem [illegible]
et ad ipsum [illegible] et in medio ipsius corporis undique diffundendum et [illegible] ad ipsum [illegible]
[illegible] ostendendum. Cor [illegible] de sanguine [illegible] ut dicit philosophus. Et ideo fons et principium sim-
[illegible] in nullo membro est sanguis sine venis nisi in corde de opinione quorundam [illegible]
[illegible] Cor autem [illegible] dicit ipsum [illegible] a corde [illegible]
[illegible] ad [illegible] qui [illegible] vivaci ut [illegible]
desinere. Unde spiritualiter [illegible] sicut [illegible] explanavi. Et [illegible] corporis in
[illegible] et [illegible] esse [illegible] molles et teneri et
benigni. Et sanguinis benignitatem [illegible] et [illegible]
aliorum aliis [illegible] explanavi [illegible] planum
ut [illegible] esse clementem et [illegible] omnibus amicabilem et
benignum [illegible] ad [illegible] epistola. Et [illegible]
aliquid blande [illegible] penetrat [illegible] appa[illegible]
illud [illegible] semper [illegible] tamquam in ipso [illegible]
Et dicimus quod sanguis [illegible] sanguinis Christi [illegible] in corde [illegible] per compas-
sionem debet vigere. Et [illegible] possidere et [illegible] habere
et [illegible] ut ipsum posset recipere et servare ihesum christum. Et [illegible] de sanguine [illegible]
et devotionis [illegible] de [illegible] et compassione.
Sanguis [illegible] est [illegible] calidus et humidus [illegible] dulcis [illegible]
[illegible] vigor [illegible] cordis
et spiritus [illegible] letificans et [illegible] graciam et ut
[illegible] et [illegible] dolorem et egritudinem curatur
[illegible] de sanguine columbe qui oculos medetur [illegible] medicos. Et de sanguine [illegible]
[illegible] Ista spiritualiter possunt exponi de sanguine [illegible] in aliorum
[illegible] et de [illegible] passionis [illegible] de humore [illegible] et devotionis vel
dulcedine [illegible] et compassionis [illegible] calidus [illegible] et [illegible]
[illegible] dulcis [illegible] iste [illegible] valet [illegible]
[illegible] et [illegible] vigorem [illegible] et [illegible]
de [illegible] amore dei [illegible] et [illegible] honeste [illegible]
[illegible] virtutibus colorate [illegible] sanitate et [illegible]
[illegible] invenerit [illegible] ex sanguine christi [illegible]
ab operibus mortuis. Sanguis quando in corpore corrumpitur et [illegible] corpori
[illegible] invenit [illegible] amicus [illegible] qui aliquo [illegible] cor-
ruptus fuerit [illegible] dulcedine [illegible] et amicitie [illegible]
[illegible] corpus [illegible]
[illegible] et [illegible] in febribus [illegible]
[illegible] sanguinis [illegible]
[illegible] Ista [illegible] applicari [illegible] malos [illegible]
[illegible] amicos qui [illegible] sanguis [illegible] sanguis [illegible] et [illegible]
[illegible] et amici [illegible] et ad hospitium
[illegible] et [illegible] Ita quod [illegible]
[illegible] in [illegible] illud Ruth 3 Extende pallium super famulam tuam

qua ipsius est. Sed quando peccato sepe fit quod trahit sanguis et talis sanguis per luxuriam est corruptus et malo humore corrupte intentionis infectus. Et sic dicitur primo amicabilitas et consanguineitas intuitu recipit latens eius malicia, mala quia et corrupta intentio non [illegible] conceptionem sua [illegible] decipit et inficit [illegible] sibi coniunctor videbatur. Ubi Amon filius primogenitus regis David qui propter sororem [illegible] ipsius corrupta maculata propter fratris [illegible] non potuit ut habetur Regum 2 [illegible] 13. Et potest dici cognato potest nomine culpa tegi. [illegible] de talibus corruptis consanguineis sub specie [illegible] alios [illegible] potest intelligi id [illegible] furtum et adulterium [illegible] super terram et sanguis sanguinem tetigit. ¶ Sanguis menstruus propter humiditatis abundantiam et caloris indigentiam in mulieribus generatur qui si ultra debitum retineatur in corpore pessimas generat passiones. Si vero ad [illegible] diffunditur [illegible] regiones [illegible] ydropisim, frenesim et maniam et suffocationem [illegible] membrorum. Et non [illegible] si iste sanguis [illegible] ledat sed [illegible]. Cum etiam ledat multiplicat alienum nisi suis temporibus fiat vacuatus que [illegible] est in ipsis [illegible] remedium singulare, ut [illegible] x ethicorum c. 2. et [illegible]. Et [illegible] menstruale [illegible] non parvus [illegible] documentum [illegible] [illegible] [illegible] effectus mirabiles [illegible] [illegible]. [illegible] ad [illegible] talis sanguinis fruges non germinant. [illegible] arescunt [illegible] herbe, fructus arborum [illegible] rubigine corripit. [illegible] canes inde gustaverint in rabiem efferuntur. Et multa alia [illegible] abmittuntur.

Solinus dicit in [illegible] naturalibus [illegible]. Et ponit unum valde generale quod cum iste sanguis [illegible] sit [illegible] et [illegible] non tamen habet solum utile et salutare [illegible] sidus Helene [illegible] quod est [illegible] et [illegible]. Et [illegible] menstruum quod ille sanguis tale stellam [illegible] etiam mala influentiam impediat passivam. [illegible] moraliter dicitur [illegible] Helena pulcherrima mulier que fuit causa destructionis Troie. [illegible] mundi per quam Troia, id est civitas anime, dissipatur. Per sanguinem [illegible] quo humana natura in ventre matris [illegible] vilis [illegible] devotatur [illegible] divinum [illegible] quod [illegible] sit sanguinea [illegible] de se et [illegible] per [illegible] anime esse [illegible]. Contra peccato per istius [illegible] sidus Helene, id est claritas [illegible] [illegible] et [illegible]. Et [illegible] et peregrinantibus mare huius vite [illegible] impediri. Contra [illegible] ne ipsius sidus, id est splendor [illegible] glorie decipiat, [illegible] sanguis menstruum [illegible] et illius sanguinis quo in ventre matris nutriebatur [illegible] sue originis cogitatur [illegible].

Est et alius usus dictus ad propositum [illegible] puer conceptus fuerit non retinet [illegible] menstruum [illegible] ad ipsius [illegible] puer et nutritur tali sanguine in utero et ad complementum [illegible] corporale. Sic [illegible] possemus dicere quod [illegible] fuit [illegible] et [illegible] esse productus [illegible] in ventre huius seculi [illegible] retinere [illegible] in memoria sanguinem menstrualem, id est vilitatem sue proprie conditionis et [illegible] ut sit spirituale anime [illegible] et [illegible] complementum. Contra peccato [illegible] id est [illegible] et auget quando proprie vilitatis conditionis [illegible] in memoria retinetur. [illegible] homo ille [illegible] 2 [illegible] sanguis [illegible] super [illegible]. ¶ Sanguis menstrualis quando debite purgatur [illegible] temporibus [illegible] et si [illegible] plus debito retentus fuerit [illegible] egritudinis causa erit [illegible] iste sanguis [illegible] xvi non [illegible] temporis revolutionem [illegible] ut [illegible] in fine [illegible] [illegible] xix de [illegible]. Sic [illegible] si sanguis peccati debite purgetur per confessionem totum [illegible] et [illegible] anime [illegible]. Si vero in corde plus debito retineatur [illegible] vitiorum [illegible] in eo generatur. Talis [illegible] confessio non habet tempus determinatum quia [illegible] semper et ubique debet fieri [illegible] in fine [illegible] id est in fine vite, id est in senectute debet talis [illegible] et confessio amplius abundare. Contra [illegible] magis scrupulose [illegible] et magis ad [illegible] debet esse studiose. Ista vero figurata [illegible] esse [illegible] in illa muliere que erat in fluxu sanguinis que tactu vestimenti domini est sanata. Contra vero illa mulier, id est illa anima que fluit sanguine vitiorum per confessionem tunc temporis sanatur a vitiis quando [illegible] vestem [illegible] Christi per imitationem. Mulier non patitur [illegible] in [illegible] in etate puellari. Et hec quia tunc vere sunt stricte [illegible] potest inde fluere talis humor. [illegible] etiam in etate senili, scilicet post annos 50.

et hoc quia tunc humor diminuitur et tunc superfluitas desiccatur. Sic vero ille mites i. e.
animo qui sunt puelle et mulieres [illegible] vel senes per prudentie maturitatem et gra-
vitatem magnum patiuntur conflictum [illegible] i. aliquam immunditie voluptate Ezech.
xvi ad mundandum sanguinem tuum etc. Aves et alia animalia magnum patiuntur talem
fluxum et hoc quia superfluitates humorum suorum transit in pilos et plumas. Sic variant
illi qui sunt animalia i. boni activi et volantilia i. boni contemplativi non patiuntur fluxum car-
nalis voluptatis vel saltem pinguinem [illegible] luxuriose lubricitatis. Quia sed si habent aliquas
superfluitates [illegible] solent expellere per alias vias scilicet per [illegible] pauperibus erogan-
das [illegible]. Et exinde pilos virtutum ad se spiritualiter vestiendum et alas ad spiritum in
paradisum volandum faciunt. Et sic non solent de [illegible] superflue aliquid in-
mundum [illegible] sicut Iherusalem [illegible] sed super multos [illegible] se exer-
centes et sepius [illegible] non multum [illegible]. Sed que [illegible] et [illegible] vi-
vunt multa purgatione indigent. Sic [illegible] illi qui sunt in labore et [illegible] et [illegible]
[illegible] multum [illegible] fluxum carnalis voluptatis. Similiter in [illegible] in illis
qui vivunt laute non in [illegible] et quiete [illegible] et [illegible].

**Flegma est humor semicoctus actione caloris imperfecti ex frigida et humida
materia generatus.** Non enim humor non plene digeritur in flegma generatur
[illegible] non perfecte decoctum fuit et digestum. Ex inde tunc sanguis efficitur et [illegible] et sic fit
[illegible] flegma per [illegible] decoctionem potest sanguis fieri. Sanguis vero magis potest quam flegma
Est flegma humor frigidus insipidus et liquidus. Talis enim [illegible] homo
et [illegible] ad fidem [illegible] et [illegible] religionem [illegible] [illegible] ut [illegible] est
in principio imperfectus et per actionem imperfecti caloris et [illegible] non plene in moribus
digestus [illegible] et [illegible] humidus et carnalibus frigidus et [illegible] semicoctus
[illegible] talis homo quia [illegible] in [illegible] est dispositio ut plene in
moribus digeratur et ut perfecte [illegible] cognatur et ut in sanguinem
[illegible] perfectum [illegible] ps. 102 [illegible]
[illegible] in sanguinem [illegible] perfectum [illegible] flegma [illegible]
[illegible] imperfectum [illegible] perfectionis [illegible] ut [illegible]
multi [illegible] ps. 113 Jordanis [illegible] est retrorsum. Natura ponit in venis flegma
ut in sanguinem [illegible] et exinde membra [illegible] caelis
[illegible] imperfectos [illegible] bonos [illegible] ut [illegible]
[illegible] et [illegible] caelis [illegible] et quod
[illegible] et [illegible] imperfecti [illegible] quia [illegible]
ad [illegible] alterum [illegible] copia non habetur.

Homo qui est flegmaticus cognoscitur certis signis. Est enim corpore pinguis

Per flegma intelligitur [illegible] et indigestum. Ergo per flegmaticum potest intelligi [illegible] habentes [illegible] et [illegible] non sunt bene digesti et [illegible] ps. xlviii Ecclesiastici [illegible] corpore pinguis per [illegible] hominem tardus [illegible] per [illegible] obliviosus per [illegible] carne mollis per [illegible] Color lividus [illegible] [illegible] Sputo plenus [illegible]	Motu tardus Sensu ebes Mente obliviosus Carne mollis et flaccidus Color lividus Facie [illegible] Sputo plenus Parvi est siti et appetitu

[illegible] et [illegible] per [illegible]
[illegible] per [illegible] et [illegible] de [illegible] et

Colera est humor subtilis calidus et siccus, rubeus et amarus [illegible]
et [illegible] caloris in corpore [illegible] et [illegible]
et ad [illegible] habentes [illegible] substantiam
[illegible] ad [illegible] et ad stomachum ut [illegible] digestionem [illegible] et [illegible]
et [illegible] per istud coleram que [illegible] passionibus [illegible]
[illegible] et [illegible] calor [illegible]
[illegible] et [illegible]
doloris [illegible] et cordialis [illegible] et sic [illegible] humore

Spiritualis

dicat homo illud Ier. xx factus est in corde meo quasi ignis estuans clausus in ossibus meis et
Ista quoque colera ad similitudinem naturalis aliter perficit. Sanguinem enim bone affectionis ad bonum operandum
et subtiliat digestionem et corporum morum confortat et expressionem vinorum seu con-
fessionum corporum exaltat aliter transit. Ut sic de ista contricionis amaritudine confitens
dicat illud Ysa. 38 Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine anime mee.
Ut dicamus potius quod colera est zelus et vigor iusticie quod licet amara ad tole-
randum fervens et calida ad puniendum est tamen utilis et perfecta ad totum salutem vel
pre gubernandum. Anima sine ipso est sibi i. bona et iusta digerendum et emendandum
peccatis vel in malis puniendum et de medio ut prius expellendum. Vox autem numquam est
dare in aliqua parte corporis quin habeat coleram permixtam. Sanguis qui fuit gaude-
re significat gaudium. Propterea colera vero quia amara est et fuit iracundia significat tribulationes et
adversitates. Unde dico ergo quod non est dare sanguinem sine colera. Quia pro eo non est dare
gaudium sine tristitia. Prov. spiritus sine adversitate. dilectionem sine amaritudine. gaudium
etiam in hac vita. Prov. xiiii Risus dolore miscebitur et extrema gaudii luctus
occupat.

Colera naturalis quomodo fit innaturalis et per nimiam adustionem vel
per alterius mali humoris admixtionem

Colera autem naturalis ut dictum est in extraneam habet virtutes nobiles
condiciones. Est enim humorum subtiliativa. digestionis confortativa. effectivum expulsiva.
elongitudinis corporis causativa et spiritus in altum elevativa. Est in mobilitate et audacia gene-
rativa. Talis est zelus ut correctionis ardor ut est contritionis fervor. Quoniam enim talis
spiritualis colera subtiliat per discretionem. Digerit per timorem per compassionem et imitationem. Ex-
pellit culpas factas per confessionem. Corpus i. congregationem morum prolongat per perseverancie
durationem et inclinat per spem et contemplationem mentes. Audaciam exigit ad agre-
diendum omnem bonam operationem. Contra dicitur quod colera habet virtutes illaudabiles proprietates.
Anima colerici naturaliter est iracundus et inmansuetus animus levis et motu instabilis.
Corpore longus est macilentus. color subrufus in crinibus niger, crispus et hir-
sutus. tactu calidus fortis et velox pulsus. Istud per dici de colera quod est
peccatum mortale quod in more colere cor excitat et inflamat. Istud facit hominem levem in-
constantem et instabilem. iracundum. inmansuetum et mobilem. longum i. pigrum et ad bona opera
tardum et inabile. Iste facit eum macilentum per pinguedinis et devotionis subtractionem.
Est suffusio coloris per inhonestum conversationem. Hirsutus corpore per horribilem et asperam conditi-
onem. Nigrorum capillorum per infirmam affectionem. Calidum tactum per avaritiam et ambitionem.
Fortis pulsus per multiplicem mala operatione et actione. Ista ergo non facit colera
i. corrupta seu inflamata cordis mala. Quia pro eo quod ad aliquod multum plus debito
fuit inflamatum omnibus istis viribus erit similiter maculatum. Colera quomodo in corpore
corrupta multas generat in corpore passiones. Hinc autem sunt signa. Quia facit
sentire amaritudinem in ore ita quod patitur appetitum sic quod dulcia videntur amara et
insipida. punctura et ardor in stomacho. Abhominatio et vomitus lingue siccitas
et siti. dolor capitis. Tinnitus aurium. Oculorum gravitas. Vigilie et insompnitas. Alienatio
mentis et in sompnis horribiles visiones. Tales et sompniant de igne. fulgure
et aere inflamato. quod fit ex fumo igneo. petere celi et ymaginationem incitatem.
Sic peccatum quod colera corrupta et excessiva i. ardor avaricie et inflamatio male
concupiscentie dicatur in corde signa sunt plurima talium passionum. Inprimis in corde talium cole-
ricorum est amaritudo spoliationum et ambitionis. Quia pro eo talis appetitus sentit in illis in-
tantum quod talis amaritudo dulcia et spiritualia amara et carnalia. vana et insipida sentit.
maledictum Ysa. v. Ve qui dicitis bonum malum. Ponentes amarum in dulce et
dulce in amarum. Sentiunt quomodo tales patitur puncturam invidie. Abhominationem sibi ve-
ri vomitum malicie displicentie, incitate infervitio et molestiae. Siccitatem in gratitudinis
appetitu et avaricie. Dolores capitis et interiori i. et remorsum conscientie. Tinnitum aurium
i. perfidi mali. Alienationem mentis furoris et iracundie. Vigilias etiam inpo-
tenciam excessive diligentie. Visiones horribiles et sompnia mala spiritu. ex cogitatione
impleri i. sentire. Ipse vero tales sompniant nisi de cogitatione auri et depo-
pulationem urgentis. De fulmine alterius tribulationis et tempestate rapine usure et
exactionis. Tales inveniunt ad illud multi vigiles. i. plurium solliciti et insompnes.
Prov. xxiiii Subito veniet pauperies et occurrunt patientibus mansuetos viros. Quin agrimus
de ipsis egrediuntur ad opus spiritus vigilans per ad predam preparant panes liberis suis

Melancolia est humor spissus ex fece et turbulentia sanguinis. dicta a melan, quod est nigrum et colon quod est humor quasi niger humor. declinat tamen ad inequalitatem
Et ideo colera nigra a medicis nuncupatur. Est autem melancolia naturalis et innaturalis. Naturalis [illegible]
Irrigat vel corpus. quia quedam pars ista primum vadit cum sanguine et nutrit ipsum ad membra melancolica nutri-
enda. alia pars vadit ad splenem et ad ipsum nutriendum. alia pars mittitur ad orificium stomachi ad finem sive appetitum
excitandum et desiderium provocandum. Per talem melancoliam que humor est tristis et ponderosus
et terrestris generat et timorem. possumus intelligere spiritualiter tristiciam et timorem mortis per
ut terrestrem vel ut [illegible] depressivum et dolorem. et magis illa scrutamur quo
humor terre et non [illegible] obstinet et nigrescit. Talis enim colera nigra et melan-
colia. id est timor et memoria future mortis. multum est necessaria ad salutem. Debet enim
semper esse mixta cum sanguine quod fit amore id est cum mala affectione. Cum splene quod
semper esse mixta cum sanguine quod fit amore id est cum mala affectione. Cum stomacho quod fit appetitu id est cum temporali mu[n]-
dana vide[n]t id est cum una temporali consolatione dicitur nisi affectibus et mala consolationibus
delectationibus. Ubi enim timor et memoria mortis sibi dicitur nisi affectibus et mala consolationibus
et delectationibus commixta. quia sic nutriuntur sanguinis affectiones nostre ad membra
melancolica id est ad tristes pauperes per elemosinas mittendos. Et stomachus nostri cordis
inclinatur ad bona et utilia appetenda. et ad cibum doctrine et gratie aut glorie cum desiderio af-
fectanda. Splen est prosperitas et consolationes mundane propter quam melancolicum timorem dispo-
nitur et ad non nocendum sed potius ad iuvandum. Timor enim propter timorem dei declinat omnes ma-
licia a malo sicut dicitur proverbiorum 17. Et timor qui delectabit cor sicut dicitur ecclesiastici 2. Et sic de mundi
in proverbio 12 de ista reiegia tristicia loquitur dicens Timor et tremor venerunt super me. et
contexerunt me tenebre. Et sic sequitur de bono desiderio debita gratia bona opinione
Melancolia est fex aliorum humorum grossa genita permodum residentie sicut fex residens in
vino vel humor grossior in urina. Et licet permodum ad instructionem tenore. que calore
agente in humoribus naturalibus humiditas generatur ignee sic acra est. et inebulata. vel acetosa
superexcedit a multis diffingitur et dicitur. Hec vocatur fex et infecta omnium humorum et
turbulentum est ipsa residentia consuetudinarie. Inde quod si excoctione et inflamatione caloris
grossior generatur. et ex consumptione humiditatis ignee paretur. Et quod per ebrietatem grossa exina-
quia accidit id est libidinis melancolia innaturalis id est peior cum ipsa efficitur. quod acrum et ace-
tosum id est vile et horribile efficitur et venenosum [illegible] infantum et [illegible] multos
id est abiectis pertinens abhominatur. Sed tamen ista melancolia innaturalis deterior est inter humo-
res. et de ipsa non per alium humorem efficitur. morbos quasi incurabiles sicut est cancer et lepra
et inde generatur effici. et morimur est generalis. Sed vere nostre vera terribilia istud est hor-
ribilis et vilis. ita quod propter ipsum non efficitur ullus peius morbus est male consuetudinis
indurate qui est incurabilis et est lepra id est abhominatio quam ut genuit omnibus est horribilis.
Et similiter incinerativus ignis et combustionis ignis. Est igitur est infernalis ethnicis et diva-
bolicus. Visio ex residentia mixta sanguine erit in combustionem et cibus ignis
Diximus potissime dominum talem humorem corrupti est timor. Unde et iste humor
nigredo vel obscuritas materia est timoris. Et inde est quod homo magis timet nocte quam
die. Et est humor iste tristis et [illegible] et ideo cor constringit et timorem inducit.
Unde dicit Galienus in libro passionum quod non est mirum si melancolicus sine causa timeat
quia sine causa mortem gemine secum portat. Per istam coleram nigram potest intelligi peccatum
cuiuslibet inveteratum et denigratum. Dicitur enim in libro proprietatum de sero livor quod dicit observatum quod
per talem quem talis corrupto humore infirmatur. et denigratur sine causa timet et per-
turbatur. Et nec mirum si continue timeat. quia peccatum quod est causa timoris et mortis
continue secum portat. Dicit enim niger humor peccatum per desperationem comprimit timorem super-
malem nimio introducit iuxta illud job 12 trepidantes timore ubi non erat timor
Signa corrupte melancolie sunt quando homo sompniat terribilia et tenebrosa vi-
sum pessimum et in se superacetosa. Et quando est homo gaudens de re tristabili et tri-
statur de re gaudiosa et consolabili. Quod tamen homo tacet proprie ubi est loquendum et
quando inpalam loquitur ubi est tacendum. Hec vero signa est quod in corde hominis dicatur me-
lancolia id est tristia et desperatio ut est peccatum mortale obscurans et obfuscans quod non sompniat
nec cogitat nisi terribilia id est terribilitatem damnationis et obscuritatem infernalis habitationis
vel tenebras alterius cruciatus eterni et acetosus. Quod est gaudet in rebus mundanis
que sunt tristabiles. et quod tristatur in rebus divinis que sunt letabiles. Quod in super [illegible]

confessione ubi loqui debet sunt taciturni, et in consiliis ac sermonibus ubi tacere tempore
deberent vel debiliores sunt loquaces. Item bene mali aliqui turbida et enormia somni-
are proponunt et cogitare se de spiritualibus agunt, tristari solent, si de temporalibus gaudere. Ubi
non est nunc plures debite loqui in confessione vero et ubi nunc expediret contra
eo. Et odibiliter qui est prompti ad loquendum. [illegible] virtutes [illegible] ledit [illegible]
Visi sunt quidam aliqui melancolici quibus tamen ymaginatio ita erat corrupta per melancoliam
quod estimabat se esse vas vitreum, et ideo timebat tangi ne frangeretur. Alii
etiam visi sunt qui putabant se mundum totum propriis claudere, et ideo in manibus
suis continere et non valebant manus ad cibum extendere, timebant quod si manus la-
xarent mundum contingeret ruere et perire. Alii etiam visi sunt qui angelos [illegible]
celum tenere et manus erectas tenere putabant, et cum dimittere vellent cadere
timebant [illegible] existimabant. Et ideo manus et brachia et humeros sollicite
ut ipsum a casu sustinerent atque servarent. Tales pueri mali opinatores sed
existimatores sunt multi in mundo. Quidam namque sunt delicati qui se credunt se esse
vasa vitrea fragiles et impotentes ad penitentias, et ad alia bona peragenda, et ideo
tactum pene et asperitatibus refugiunt. Alii se tam fragiles timent [illegible] se credunt
[illegible] xxx [illegible] sunt per vana [illegible]. Quidam sunt [illegible] quibus videtur
quod totum mundum contineant, et quod sine consilio et auxilio negotia nullo valent,
qui etiam manus numquam volunt ad cibum id est ad elemosinam pauperibus extendere, timentes
deficere si prodigaliter contingat bona sua pauperibus erogare. [illegible]
Non sit porrecta manus tua ad accipiendum et ad dandum collecta. Quidam sunt
sic scrupulosi qui videntur angelos tenere celum, id est [illegible] regere
ipsum quod nolunt dimittere vel potest quia timent perditum si ab eis providentia deficit,
et ideo obruuntur religiosi intrare sed aliqua propria opera facere, ut appareant humeros
possunt ne cadat celum, id est ne status parentum decidat penitus, et videntur velle istum
angelum [illegible] sine providentia [illegible] dicit scriptura Job 24 [illegible]
inter eos [illegible] imbecilles. Quidam sunt aliqui qui credunt se non habere [illegible]
[illegible] ut fiant. Alii sunt qui se gallos credunt esse [illegible] gal-
los cantare brachiis se percutiunt et gallorum more cantant [illegible] aliquorum [illegible]
fiunt. Alii in suspiciones [illegible] sine causa [illegible] et aliquos per-
currunt et [illegible] legitur etiam de quodam nobili qui se [illegible] esse credebat, et
semper lectos et bancos ubi multi [illegible] [illegible] volebat. De quodam etiam
narratur quod [illegible] de lecto fugiens [illegible] se absconderet philomena se esse
et [illegible] sermonem ipsius [illegible] ut se cantare [illegible] philomena [illegible]
[illegible] De alio narratur [illegible] magistri Arnoldi medici de villa nova mor-
tuum se credebat, nulloque modo comedere volebat asserens quod mortuum comedere non
deberet. Idem [illegible] assumpta veste nigra mortuum se finxit, et sub illo
colore ipsum infirmum ad [illegible] et ubi alios socios [illegible] vestitos
splendide comedere [illegible] disposuerat [illegible] mortuos comedere asserunt. Et
ex exemplo ipsum infirmum [illegible] ad comedendum [illegible] et ita eum sanavit.
Multa et alia et ferme infinita fiunt melancolia corrupta [illegible] et multa fiunt
ymaginaria mediatia [illegible] vana. [illegible] melancolici spiritualiter intellecti
[illegible] hodie in hoc mundo qui [illegible] de se et de aliis falso opinantur et vana mediata
meditantur. Et primo quidem sunt illi qui male iudicant de prelatis [illegible] ut non repu-
tant se habere caput [illegible] ipsum existimant [illegible] defectu suo
et vanitate dicunt illud [illegible] Caput meum doleo. Alii sunt qui nimis pre-
[illegible] de se ipsis. Et isti quidem [illegible] gallos [illegible] predicatores cantare [illegible] predicare
[illegible] et [illegible] facere [illegible] predicare [illegible] volunt, et se gallos et
predicatores dicunt [illegible] predicare contendunt [illegible] sunt et [illegible]
[illegible] Volentes [illegible] esse legis doctores non intelligentes neque quod loquuntur neque de quibus apostolus
affirmat. Alii sunt qui male iudicant de [illegible] et proximis. Et isti potis-
sime zelotipi qui nimis [illegible] opinantur et credunt [illegible] amicos suos [illegible]
et [illegible] in [illegible] non [illegible] in ipsis confidunt [illegible] illud [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. Alii sunt qui male existimant
de se ipsis qui se credunt se [illegible] [illegible] sunt [illegible] ad hoc [illegible]

dunt se sacros esse ut miserabiliter pauperes rapiant et ut simplicibus insidient eos[que] decipiant et defraudent. Unde illud p[ro]v[er]biorum xx qui benedicit de antiquo homine vilissimo [illegible] insidiatur et rapiat pauperes ipsos decipiendo. Quidam etiam credunt se esse philomenas sicut sunt illi qui lenitati mundi sunt dediti et ipsi cantare et tripudiare cum insolentia sunt parati Job xxi Tenent tympanum et citharam et gaudent ad sonitum organi ducunt in bonis dies suos et in puncto ad inferos descendunt. Quidam etiam credunt se esse mortuos sicut sunt illi peccatores qui de propria salute desperant et ita mortuos et dampnatos se iudicant ita quod sibi [illegible] respondeant ita quod non est eos per culpa et penam penitere nisi sunt dispositi

spirituales medici id est confessores predicatores prelati qui etiam peccatores et mortuos se fingentes per exempla aliorum similium mortuorum et aliorum precedentium peccatorum [illegible] et penitentium ipsos ad salutem provocant et adducunt Ita quod talibus ex exemplo aliorum ymaginata desperatione vivificatur ut dicitur ad Col 2 Et vos cum mortui essetis in delictis et in preputio carnis vestre convivificavit vos cum illo donans vobis omnia delicta vestra etc. Vel dicamus quod iste homo credens se mortuum erat humanum genus quod [illegible] morte corporali et spirituali scilicet morte culpe erat mortuum et depressum Ita quod sibi gratie sume non valebat. Sed postquam celestis medicus Christus se mortuum et mortalem esse fecit et etiam mortaliter se mortuum et peccatorem quodammodo finxit induendo se [illegible] veste nigra mortalitatis et humilitatis in similitudine carnis et peccati veniens Et ipsi ipsius [illegible] humano genere se conformans et alios mortificatos et spiritualiter mundo mortuos [illegible] predicatores et aptos se habent [illegible] gratie et etiam proprii corporis sibi dedit et ipsum [illegible] a morte est opinata et valet culpe ac pene misericorditer liberavit

Joh vi Ego sum panis vivus qui de celo descendi si quis manducaverit ex hoc pane vivet in eternum et panis quem ego dabo caro mea est. Et alia multa obmitto exempla de melancolicis.

Consequenter de secunda scilicet ad membra que sunt in homine mistice et moraliter applicantur Et primo quid sit membrum secundum medicos describamus. Secundum dicit Johannitius membra sunt firma et solida corpora ex omnibus consimilibus et dissimilibus composita ad aliquod speciale officium deputata. Solida autem dicit ad differentiam spirituum vitalium in corpore qui non sunt membra corporis composita. Et sic dicitur ex consimilibus composita membrorum [illegible] que simplicia quia constant ex similibus [illegible] et singularis et solida quorum [illegible] particula eiusdem est nature cum toto sicut quelibet pars carnis est caro. Ex dissimilibus etiam dicitur propter membra officialia que ex partibus dissimilibus componuntur sicut patet de manu que composita est ex carne vena nervo et osse etc. Moraliter autem [illegible] fratres dilectissimi Ecclesia catholica secundum apostolum generaliter sunt unum corpus secundum illud [illegible] multi unum corpus sumus in Christo In isto autem corpore multiplicia sunt membra videlicet congregationes parrochie ville provincie monasteria et collegia [illegible] Unde ut dicitur sunt firma et solida in fide firmitate et ad officia deputata. In [illegible] communitate ecclesie secundum apostolum ad Ro xii Omnia membra non eundem actum habent. Reperiendo istorum membrorum duo sunt genera scilicet quedam sunt similia et simplicia ipsi sunt boni contemplativi et viri religiosi et clerici qui per unam in deum intentionem sunt simplices et per unam conformitatem et dilectionem sunt similes. Cor[inthios] ii et Act[us] iiii. Ibi sic Anima una [illegible] per intimam caritatem deputantur [illegible] singuli. Et singuli etiam per intimam dilectionem assistunt et connectuntur. Unde sicut [illegible] in collegiis et conventibus quilibet pars debet reperiri [illegible] Et in una voluntate debent convenire et videri singuli et singulariter unanimes. Actus iiii Multitudinis credentium erat cor unum. Quedam autem istorum dissimilia et composita sunt seculares et activi qui non sunt simplices intentione ad deum non possunt habere intentionem. Cor[inthios] diversa diversimode cogitantes et de domo et predio filiis procurare et propriis ad multa diversa et dispersa [illegible] i Cor[inthios] vii. Qui autem cum uxore est sollicitus est que sunt mundi et quomodo placeat uxori. Divisus est. Item hec dicuntur talia dissimilia membra sicut instrumenta diversis actibus anime congruentia. Necesse fuit quod cum anima diversas virtutes habeat diversa membra fierent quibus diversis anime virtutibus diversimode deserviret. Sic pro ecclesia et collegio necesse est esse plures personas in diversis officiis constitutas ut per ipsas possit per instrumenta [illegible] et plures partes exercere actiones. Sed etiam iste eorundem [illegible]

[illegible] membrorum sunt diversa

sic deus ut glam [illegible] vel veterem [illegible] / diversa habet [illegible] et diversa membra [illegible] officiales habent per quos possit [illegible] ut [illegible] Rom. xii. Sicut in uno corpore multa membra habemus [illegible] est unum membrum sed multa. Item est triplex virtus anime scilicet animalis, vitalis et naturalis.

Tria sunt in corpore genera membrorum scilicet animata, spiritualia et naturalia. Animata sunt illa que administrant corpori sensum et motum sicut sunt cerebrum, nervi et organa sensuum. Spiritualia sunt illa que spiritum vitalem generant et quasi vitam corpori administrant sicut sunt pulmo, cor et arterie. Naturalia autem sunt que nutrimentum corpori tribuunt et que ad conservationem speciei generationi deserviunt sicut sunt stomachus, epar, renes et similia. Talia pro tria genera membrorum sunt in ecclesia militante scilicet prelati, clerici et layci. Prelati enim habent officium membrorum animatorum. Omnia sicut corpus ecclesie debet de [illegible] gratie [illegible] et [illegible] et movere suos [illegible] et alios [illegible] recte operari ipse et spalit exercere. Sicut dicit [illegible] principatum [illegible] religiosi et alia sunt sicut membra spiritualia seu vitalia, que sicut corpus ecclesie [illegible] et spiritum [illegible] per devotiones, orationes et predicationes se et alios [illegible] et spiritum [illegible] [illegible] lux [illegible] ps. 118 [illegible] intellectum [illegible] ad [illegible] et ad predicandum [illegible] ibi et [illegible] qui [illegible] despondentibus. Layci vero sunt membra naturalia quia [illegible] per agriculturam et mechanica opera totum corpus ecclesie [illegible] et sustentant. Job 26 [illegible] brachium cum qui non est fortis. Ergo [illegible] quo [illegible] regendo [illegible] et [illegible]. Clerici vero et religiosi orando, [illegible] layci et laborando et sustentando opus ecclesie [illegible] et componunt.

Amplius quedam sunt membra [illegible] quedam depuritiva, aliqua [illegible] aliqua defensiva. [illegible] sunt [illegible] que parant cibos corpori sicut dentes, stomachus et similia. [illegible] sunt [illegible] movent et [illegible] sicut vene que [illegible] sanguinem ab epate, arterie que portant per corpus [illegible] a corde. Nervi etiam qui portant per corpus [illegible] et [illegible] a cerebro et [illegible]. Purgativa sunt ea que purgant corpus a superfluitatibus sicut sunt [illegible] renes, cystis fellis et [illegible] corporis. Defensiva vero sunt illa membra [illegible] quibus defenduntur contra nocumenta sicut sunt [illegible] que defendit cerebrum, [illegible] que defendit cor, brachia corporis et [illegible]. Sic [illegible] in ecclesia sunt hec quatuor genera membrorum. Idem prelati qui corrigendo et regendo subditos [illegible]. Predicatores qui [illegible] doctrinam ad alios [illegible], curati et confessores qui vitia aliorum purgant et emendant, milites vero [illegible] qui corpus ecclesie defendunt [illegible] et [illegible] laborando [illegible] et [illegible] possunt [illegible] membra [illegible] singulorum et singula [illegible] sollicita sunt [illegible] 1 Cor. 12.

Insuper membra quedam mirabili armonia sunt invicem ordinata et [illegible] annexa [illegible] et [illegible] conveniunt. Inferiora corpus sustentant, media corpus [illegible] et ligant, superiora corpus regunt, exteriora defendunt. Et sic sunt in corpore [illegible] sustentamento [illegible] colligamento [illegible] regimento [illegible] defensamento. Per corpus possumus intelligere hominem [illegible] inferiora [illegible] ista sunt [illegible] habet inferiora quibus sustentatur. Et ista sunt [illegible] et spes. Humilitas enim fundat et spes sustentat. Item habet media quibus colligatur. Et ista sunt [illegible] et pax. Caritas enim ligat, pax vero quietat. Item habet superiora quibus gubernatur. Et ista sunt prudentia, temperantia. Prudentia enim dirigit, justitia autem omnia equaliter disponit. Item habet exteriora quibus defensatur et ista sunt fortitudo, elemosina, abstinentia et oratio. Fortitudo resistit, oratio vero [illegible] gladio [illegible] abstinentia autem hostem [illegible] carnem [illegible]. Hiis ergo spiritualibus membris spiritualis homo [illegible] membris [illegible] et [illegible] integratur, bene ergo dicit [illegible] Cor. [illegible] corpus non est unum membrum sed multa.

Amplius membra ita sunt ordinata in corpore quod [illegible] officio sibi dato. Ita [illegible] unum aliud in officio impediat, sed [illegible] potius adiuvat et custodit. Membra etiam ita connexa sunt quod uno patiente aliud compatitur. Dolente uno condolent universa.

Et inde est quod si unum lesum fuerit huiusmodi alii statim confluunt de aliis membris ut si possint subveniant membro leso. Membra eciam sanum membro leso subveniunt et pro eius morbo alleviando ledi non recusant consencient. Ergo a(nte) [illegible] ecclesie cathe-dralis collegiate [illegible] Nos qui [illegible] alter alterius membra debemus esse contenti statu gradu officio et beneficio a natura [illegible] deo nobis dato [illegible] nullus de statu officii ut bonum alterius appetere [illegible] ad hoc [illegible] vel ambicione [illegible] alios in suis officiis [illegible] ut beneficiis [illegible] impediencia quia [illegible] debent [illegible] esse [illegible] alii condolere et pro lesione [illegible] tollenda [illegible] debent [illegible] et exterioribus [illegible] auxilium [illegible]. Et cum eos sic gaudium habent [illegible] [illegible] membra [illegible] et si quid pati [illegible] membra [illegible] et omnia membra.

Membris quidem ab anima [illegible] [illegible] nervorum [illegible] corporis [illegible] et impediunt alia [illegible]. Ecclesie [illegible] ecclesia illi qui anima et spiritus [illegible] et [illegible] non [illegible] et corpus ecclesie [illegible] et bonos [illegible] de [illegible] intellectus [illegible] dicat [illegible] lege [illegible] membris [illegible] lege [illegible]

Membra [illegible] sunt nobiliora complexione [illegible] vehemencius sentiunt molestiam [illegible] de oculo [illegible] pulvis modicus [illegible] ubi maior in ventre [illegible] et pede non ledens [illegible] de corde nobili et [illegible] [illegible] nobilis [illegible] sentit libenter iniuriam [illegible] libenter sustinent [illegible] [illegible] pulvis [illegible] modica [illegible] iniuria [illegible] ledit [illegible] inferunt et offendunt [illegible] Nobilissimus [illegible] pati iniuriam [illegible] et [illegible] [illegible] sustinere.

Membra officialia solent [illegible] et sine deliberacione [illegible] se offerre [illegible] [illegible] et gladio se opponere [illegible] et [illegible] et vita se habere [illegible]. [illegible] debent [illegible] et [illegible] membra officialia [illegible] officio [illegible] corde et capite [illegible] ecclesie [illegible] deliberacione [illegible] [illegible] debent se ad [illegible] opponere. Et [illegible] si sit [illegible] mortis [illegible] exponere. Et [illegible] fidei et libertatis [illegible] [illegible] gravamina sustinere [illegible].

Membra sunt [illegible] monstruosa [illegible] [illegible] lib. xvi de civitate [illegible] et ait [illegible] [illegible] monstruosa. Et [illegible] vidisse [illegible] pedibus et uno capite [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] uno corpore [illegible] qui [illegible] habebat [illegible] [illegible] qui habebat [illegible] cornua [illegible] humano corpore [illegible] apparuit monstruositas. Ut [illegible] videbis quod [illegible] de [illegible] membris [illegible] capiti et pectori [illegible] sunt [illegible] [illegible] et illa membra [illegible] complent et augmentant. Aliis vero membris [illegible] modicum dat et [illegible] generantur [illegible] [illegible] monstruositate [illegible] accidit in [illegible] prelatis [illegible] et [illegible] virtus [illegible] bona vero temporalia [illegible] [illegible] promovendi [illegible] sunt [illegible] membra [illegible] [illegible] prelati [illegible] beneficia [illegible] et [illegible] et complent membra [illegible] [illegible] illos [illegible] [illegible] et [illegible] de [illegible] de bonis temporalibus et de beneficiis ecclesiasticis [illegible] et [illegible] Aliis autem membris [illegible] aliis [illegible] non [illegible] [illegible] de [illegible] dare [illegible] et eos [illegible] complectos et [illegible] et eos parvos et pauperes [illegible] et [illegible] [illegible] in [illegible] prelati qui non distribuunt bona equaliter [illegible] dat [illegible] [illegible] [illegible] i. cor. xi [illegible] quidem [illegible] [illegible]. Et [illegible] [illegible] hoc est prelati [illegible] et collegio [illegible] [illegible] [illegible] valeas.

producit et promovet homines sine complemento virtutum [illegible] et quod patet [illegible] Et ideo cum
medicus non habeat [illegible] producit et promovet incompletos et ad dignitates emittit
viros in moribus monstruosos [illegible] quod potissime videmus de prelatis carnalibus qui omnia
volentes [illegible] et non habent [illegible] sepissime promovent homines mo-
ribus incompletos et in omnibus imperfectos ps. 138 imperfectum meum viderunt oculi tui
Monstrum [illegible] duo capita [illegible] li. 21 [illegible]
[illegible] duplex [illegible] duo capita [illegible]
[illegible] dignitates [illegible] debent habere [illegible]
[illegible] salvatoris dicentis [illegible] 16 [illegible]
[illegible] Et possumus dicere [illegible] plures [illegible] corpus
in Christo et eius pedibus [illegible] fundamento fidei [illegible]
[illegible] mori [illegible]
[illegible] debet [illegible] destruens [illegible] et mortem [illegible]
[illegible] sibi
[illegible]

Caput secundum ysidorum li. xi a capiendo dictum eo quod omnes sensus
et nervi inde initium capiant. Caput est sedes sensuum principalis et origo
omnium organorum sensibilium animalis et virtutis est [illegible] ad
omnia membra inferiora generaliter sensum et motum. Et habet caput foramina sunt
sensuum instrumenta [illegible] ordinata [illegible] capitis
[illegible] videlicet

durorum ossium fortitudo
medulle cerebri plenitudo
carnium exteriorum paucitudo
ossium [illegible]
capillorum et [illegible]

Ista sunt [illegible] capitis [illegible] complexionis. Et possumus per caput generaliter intelligere quoslibet
prelatos et capitaneos qui sunt capita et principes et omnium
aliorum rectores ysa. ix longevus et honorabilis ipse est caput.
Tale itaque caput debet habere [illegible] foramina [illegible]
[illegible] possit [illegible]
Zacharie 4 Ecce candelabrum totum et lampas eius super illud. Iste [illegible]
[illegible] collocatur ut sic [illegible]
et membrorum [illegible] aliorum [illegible] debite [illegible] Caput [illegible] ad [illegible]
prelatus [illegible] membra [illegible] debite [illegible] Ideo [illegible]
prelato vel superiori illud [illegible] 17 Caput in [illegible]
talis prelatus et capitaneus [illegible] debet habere [illegible] quia [illegible] debet habere ossa
fortitudinis et [illegible] medullam [illegible]
[illegible] et [illegible] et prudentie [illegible]
[illegible] Caput [illegible] apparat
[illegible] medullam [illegible] debent [illegible]
[illegible] medulla mollis et tenera [illegible] Et [illegible] prudentie [illegible]
nervos [illegible] Capillamenta [illegible] honestatis et [illegible]
[illegible] Ista ad omnia in archa testamenti figurantur [illegible]
[illegible] Et continebat [illegible] et tabulas legis dei [illegible] Et erat de lignis [illegible]
[illegible] prelatus et princeps [illegible] habere virgam [illegible]
[illegible] 22 [illegible]
[illegible] tabulas legis [illegible]
extra [illegible] splendor [illegible] lignum [illegible]
[illegible] Ideo [illegible] Crisostomus in dyalogo suo li. 2 [illegible]
[illegible] Caput [illegible] totius corporis
Et ideo [illegible] de toto corpore [illegible] est in se receptivum Et ideo

[illegible] 3

[illegible]

natura facit caput porosum et tam maxime quam in octo foraminibus inclusum planum est per octo
poros fumositatum superfluitates evacuet et ut per commissuras manifesta grossiora re-
caput ledant purgantur. Per huiusmodi fumositates possumus intelligere affectus peti-
tiones querimonias subditorum que de toto corpore id est de toto collegio solent tales fumi
ad caput id est ad prelatum ascendere et ipsum diversimode turbare. Necesse est igitur ut ipsum
caput sit per discretionem et prudentiam perforatum ut superflua et inania dimittat
et supervacua, necessaria retineat et discernat. Prelatus enim non sufficeret si omnes fumos me-
brorum id est omnes appetitus et querimonias subditorum in se retineret. Et ideo necesse est contra
importunitates et de variis oratoribus … consulit sapiens Eccli. 1 d. Omnibus sermonibus
qui dicuntur non accommodes cor tuum. **Caput est radix totius** corporis et ipsius
principium et fundamentum. Et ideo ab ipso influit corporis sensus et motus. Et quando caput est
bene ordinatum et dispositum omnia membra corporis melius reguntur et disponuntur. Et quando si
caput lesum fuerit omnia membra … corporis patiuntur. Per caput intelligimus
humanam mentem. Ista est enim omnium actionum moralium principium et origo, ab ista enim dependent
omnia membra et omnes actus secundum eius dispositionem moraliter bonum vel malum
consequuntur. Si enim caput intentionis sanum fuerit … et ad … similiter …
… omnia membra id est omnes actus … debita … disponuntur. Si autem istud
caput intentionis corruptum fuerit et turbatum et per peccatum malum depravatum tunc etiam
membra actionum et operum male disponuntur et sanitate gratie et meriti spoliantur et di-
spositionem peccati … sortiuntur. Quia enim caput infirmum fuerit cetera membra dolent.
Ysa. 1. Omne caput languidum et omne cor merens a planta pedis usque ad verticem
non est in eo sanitas. Hoc etiam competit prelatis qui sunt capita corporis ecclesie influunt
sensum discretionis et motum bone operationis. Si ergo bene disponuntur et bene in moribus
ordinato membra id est subditi bene in moribus disponuntur et econtra si per peccata lesum
fuerit … peccata et mala dispositio … dinoscuntur. Virtus enim ut …
capitis id est prelati … in corpus similiter redundat et tam in bono quam in malo
prelato subditi de facili se conformant. Eccli x. Qualis rector civitatis tales et inhabitantes
in ea. **Caput sensuum instrumentum a natura constituit insignium.**
Posuit enim deus sive natura in capite oculos, nares, aures et linguam quibus posset
visum, auditum, odoratum et gustum habere, et sic ex ipsis mediantibus alia membra
debite gubernare. Sic etiam prelatus debet … sensibus spiritualibus pre ceteris vigere et in
sensibus moralibus … Habeat ergo oculos clare discretionis, aures et auditum
iustitie et audientie et attentionis, nasum et odoratum devotionis, linguam predicationis
et gustum pietatis et compassionis … et … dulcedinem et amari-
tudinem subditorum. Debet enim omnia examinare, discernere et investigare. Debet
celi suavitatem et inferni feditatem odorare. Debet … subditorum amaritudinem
et dulcedinem … adversa et prospera considerare ut si de illis doleant … gaudeat debet
congaudere. … dicitur illud Prov. x. Benedictio domini super caput iusti. Et talium …
… plenitudine … illud Eccli xi. Sapientia humiliati exaltabit caput.

**Cerebrum ut aiunt phisici est corpus album sine sanguine de spermate
et medulla huius multum in tribus cellulis distinctum duabus pelliculis**
vestitum in altiori corporis loco collocatum et duris carneis ossibus circumseptum.
Tale cerebrum debet esse mens humana interior. Ista enim debet esse alba … sine sanguine
carnalis … plena spiritu per … medulla …
duro esse carnea per … pellibus … no-
titia … tribus cellulis distincta per fidem … providentiam. Et in alto posita
per contemplationem … dicitur illud Eccli xxiiii. Ego in altissimis habito
et thronus meus in columpna nubis. **Cerebrum est album ut eius color esset**
facilius susceptivum … habet de spermate ut facilius esset motivum … habet de
medulla … et continuo motu per … et …
… ut non … et … omne quod apprehendit … et ut cito per-
… formarum sensibilium … et ut … apprehensio cito et faciliter
apprehenderet. Tale etiam debet esse voluntas et mens capitis id est prelati. Et etiam

Spirituales sensus

natura facit

Nota

cuiuslibet viri iusti. [Cerebrum] sit et debet esse alba per innocentiam et puritatem ut finaliter recipiat colorem virtutum ac perfectionum. Debet esse plena spiritu sancto ut finaliter moveat motu bonorum operationum. Debet habere medullam pietatis ut temperet calorem ac fervorem severitatis et iracundie inflammationem. Debet esse valde humida mollis et tenera ut cito in ea fiat impressio alienarum applicationum. Debet etiam esse sine sanguine carnalis affectionis. Unde sicut ymaginatio inficitur rubedine [illegible] sanguinis ita [illegible] Cerebrum prelati ad plenum pervenire [illegible] in medio sit sine sanguine carnalis affectionis. Et quod semper ipse sit albe puritatis innocentie intentionis, et etiam pie mollis et tenere condicionis propter ac benigne impressionis et exaudiendi. Et ideo de Petro qui fuit dictus Cephas id est caput et Symon id est audiens dicitur Matthei 16: beatus es Symon Bar Iona quia caro et sanguis non revelavit tibi.

Cerebrum in tribus ventriculis seu cellulis est distinctum. In prima est ymaginatio, 2° est ratio, 3° est memoria sive retentio. Prima est pars multum humida et medullosa ut ymaginem finaliter imprimat. Secunda est pars multum plena spiritibus ut spiritu cooperante [illegible] formas discernat et diiudicet melius et meditetur. Tertia vero pars [illegible] frigida est et sicca ut quod apprehensum fuerit melius retineatur secundum dicta [Philosophi]. Per cerebrum administrum [illegible] [illegible] procedunt omnes sensus corporales intelligentiam discretionem et providentiam innuit. Unde quod Fulgentius dicit [illegible] libro [illegible] de Zoroastro dicit quod [illegible] est risit et cerebrum ita ei palpitavit ut manum apponentem repelleret sine magistro suo futurum [illegible] presagia scientie. Ista in tribus cellulis sive partibus est distinctum. Debet enim memoriam preteritorum habere, [illegible] ymaginationem [illegible] [illegible] ad futura providenda. Secundo debet habere [illegible] rectam [illegible] ad presentia disponenda. Debet 3° habere [illegible] reservationem [illegible] ad preterita retinenda et [illegible] memorie commendanda. Iste enim tres partes sunt [illegible] quod cerebrum anime [illegible] Anima si ipse prudens se debet extendere ad futura presentia et preterita [illegible] [illegible] dicens: [illegible] prudens [illegible] tribus temporibus [illegible] futura preveniens, presentia ordinans, preterita recordans.

Cerebrum habet duas pelliculas quibus involvitur et quibus tuetur et defenditur. Quarum superior dicitur dura mater. Interior dicitur pia mater. Exterior vero que est ex parte cranei magis est dura. Interior vero que est immediate coniuncta cerebro magis est tenera ac pia. Per cerebrum hic intelligimus moralem mentem hominum et quia [illegible] discretionis et motus bonarum operationum debet ad alios administrari. Talis enim mens vel prelatus bone mentis debet habere eam [illegible] dura matrem et pia matrem. Dura enim mater est iustitia et severitas. Pia mater est clementia et benignitas. Iustitia est mater quia diligit. Dura est corrigit. Pietas est mater quia fovet et pia quia indulget. Iste ergo duas matres habeat mens [illegible] prelati ut per pia matrem foveat et indulgeat, per duram vero mentem puniat et detineat. Iste siquidem due matres sunt una et vita. Et hec [illegible] in cerebro quod sit dura [illegible] [illegible] prelatus magis debet esse misericors quam severus. Et quod pietatem debet sibi esse intimior quam rigor. Et quod magis debet esse pius quam rigidus sine duris. Iste enim due matres que venerunt ad Salomonem quarum una petebat [illegible] [illegible] Altera autem petebat omnino sibi parari. Prima enim erat dura mater et alia pia mater. Sed ipse Salomon obedivit precibus pie matris dicens: date illi infantem [illegible] hec est enim mater eius. Et patris repulsit dure matris. Ecce [illegible] [illegible] hystorialiter [illegible] Salomon prelatus vel [illegible] [illegible] quando duas matres iustitiam et clementiam petentes [illegible] iustitiam enim dura mater vult punire [illegible] clementia vero pia mater vult indulgere et parcere. Salomon [illegible] bonus prelatus debet pia matrem [illegible] clementiam exaudire et dure magis iustitie rigorem et acumen temperare. Ad quod fratres [illegible] dicit beatus Bernardus super cantica loquens prelatis: Discite vos subditorum matres esse, non dominos. Discite magis amari quam metui. Sit in vobis mitia pietatis et patrna [illegible] exhibete vos [illegible] fomento patris, correptionem [illegible] suspendite ubera, producite ubera.

Cerebrum sequitur motum lune quia sicut crescente luna medulla cerebri crescit et ea diminuta diminuitur in substantia et virtute sicut dicunt philosophi. Sic vere cerebrum id est [illegible] cordis nostri debet regi secundum lunam id est secundum diversitate gratie influentiam quia homo debet diminui per pretentium secundum [illegible] secundum lunam id est secundum dei voluntatem ordinare. [illegible] Ne sibi [illegible] [illegible] Time deum et recede a malo. Crescente [illegible]

Zoroastres

[illegible] [illegible] ymaginatio providentia [illegible] ratio [illegible] [illegible] experientia cautio

[illegible]

in luna et crescente in nobis luna quiescente cerebrum . ipsum et deficere crescit Et cum dicitur q[uod]
decrescente et virga supplici .... sit terra cum dei sanguine ad quod sanguinis contra apostolus in corpore sit
Cerebrum secundum Aristotelem libro 16 de animalibus est membrum frigidum et humidum Et ideo cor-
di vbi est fons caloris est oppositum Et vt excessum caloris temperet cordis ex opposito
desuper est locatum Et etiam cerebrum per creatorem cordis in homine est super membra corporis
Per quod possumus congrue intelligere beatam virginem que per caldo per cor i. per xpm i. stella
tenet per locum que per pietatem precium est medullosa Per cor vero intelligimus xpm
qui super per rigorem iustitie est feruidus et ardens Et ideo b. virgo regina mundi dicitur
xpm vero rex iustitie ... Cerebrum quo corde apponitur quod sancta virgo per suam
misericordiam viscerositatis caloris et rigoris iustitie cordis xpi se opponit et hinc fervidus
temperat sanctis precibus atque lenit Rigor vero diuine iustitie totum mundum arderet et omnes
peccatores cremaret et deleret nisi virginalis clementie mollities et pietas obviaret
Ut possumus loqui quod in corpore ecclesie vt colleri aliqui sunt ita ardentes zelo iustitie
quod ad punitionem delinquentium cuperent toto impetu ruere cum sine pietate punire
Necesse ergo cum est in corpore sit cerebrum i. viri molles misericordes et pii frigidi
et bene deliberati atque maturi qui aliorum rigorem temperent et ipsos ne vltra debitum
et bene deliberati atque maturi consiliis moderent et opponant Eccl. 23 Respice in
faciem ... Cerebrum habet rethe mira-
bile arteriarum a corde ascendentium et spiritus vitales et calorem secum deferentium et co-
ntinue pulsantium. Ipsum cerebrum omne suum motum
... ad cerebrum continue calefiunt et pulsantur Et ideo necesse fuit ut cerebrum frigidum membrum esset
continuum magnum calorem habet contrahere et etiam suum calorem ... ad micturam malicia
ut per dictum rethe possit refrigerare et etiam sui ... temporare sicut habet Aristoteles li. xvi de animalibus Per cerebrum quo corpus regitur et
temporatur ... intelligimus prelatum vel ipsum iudicem qui constitu-
tus in alto loco et in capite constitutus Talis ut omnia membra i. omnes subditos habet regere
i. capitis gerentis vices persona Talis ut omnia membra i. omnes subditos habet regere
per rethe arteriarum intelligimus
et per extraneorum officium sollicite se movere Et cerebrum i. iudicem vel prelatum solent se movere aggra-
vare et movere rethe per malas consiliationes seu ... colligare quibus spiritum vani-
tatis sunt pleni calore impedientes ardentes Ideo cerebrum solent quod adulatores
et detractores consiliis ... importunis pulsare et ipsos ad faciendum
mala et ad se bona ... gravando attendere et movere et ipsos ad mala ... provo-
care et ad se bona ... Psalmus 21 Consilium malignantium obsedit me
sicut inflammare Ita quod ipse potest dicere illud Psalmus 21 Consilium malignantium obsedit me
Sicut rethe ... et ceperunt me ... Ezechielis 32 Expandam super te
rethe meum et capiam te in sagena mea Nunc ... ipsum cerebrum i. de
iste index debet esse frigidus et refrigeratus i. prudens maturus et deliberatus Et ideo
iste index debet esse frigidus et appetitus affectionibus non debet inflammari
talibus talium pulsantibus ... et sagaciter moderari Nec
movere ad mala ... pulsantibus ... illud Psalmus 27 Non
tradas me cum peccatoribus ... Item per rethe quod est cir-
ca cerebrum ... bonos consiliarios et socios quos debet habere ... et socios qui debent
cerebrum ... pleni sunt firmiter circumspicere
prelatos et iudices ... consilium ... spiritus simplices quo pleni sunt firmiter ... ipsius
extenuare et sibi ... consilium ... [illegible]
Secundum Aristotelem libro 17 de animalibus homo inter cetera alia vere corpore est maioris
cerebri ... magnitudine ne possunt totum tenere
habet cerebrum Et ... per caldo cordis et ... ipsum cerebrum
capitis donec ... fortificetur Hic per cerebrum quod est membrum molle flexibile et debile
ponderosum ... Hic per cerebrum quod est membrum molle flexibile et debile
intelligimus mollities ... vel etiam flexibilitatem carnalis affectionis que capit
mentes ... occupatas Dicimus igitur quod illi qui sunt homines ... in
quo in gradu et professione habet esse et ... et dei imaginem per
... habet sicut sunt clerici religiosi et prelati habent cerebrum carnalis
affectionis ... spissum et magis ad istam terrestrem ponderosum
Et inde est quod etiam multi sunt qui sunt imbecilles sicut ... per podagram
male inclinaciones et carnales affectiones quo ... caput ... et ...

Cerebrum
platus

inste z moreye. sepe d[illegible]vere et deflere d[illegible]ostium [illegible] calore d[illegible]e autem ab
[illegible] grandine liber[illegible] [illegible] proclamata ne posset sursum respicere. deum e
de [illegible] q habebat [illegible] infirmitates [illegible] similiter [illegible]
sic [illegible] quod illi qui magis videntur esse homines [illegible] venerabiles. Et sicut hoc
[illegible] ceteris grossius habent cerebrum hoc est dicere quod in rebus spiritualibus [illegible] hunt hoc est [illegible]
[illegible] in omnibus et [illegible] hi ista ne libenter capiunt [illegible] sursum ad deum habent directum
sed potius mote [illegible] ad terrena [illegible] [illegible]. Cerebrum siccum facit
facit hominem valde vigilem, et quod apprehendit tenaciter retinere. Humidum vero facit
[illegible] sompnolentum et obliviosum et tardum et superfluitatibus multis plenum.
[illegible] siccitas significat nobis abstinentiam que desiccat corpus, ut significat plenum
quod desiccat domum. Humiditas vero significat [illegible] ut est delicias [illegible] paupertate
[illegible] illi qui sunt sicci per paupertatem et abstinentiam [illegible] sunt ut [illegible] in bone
vigiles et [illegible] [illegible] et [illegible] memores, et tenaces. Illi vero qui per [illegible]
et [illegible] sunt humidi de [illegible] et [illegible] sunt obliviosi, et superfluitatibus
viciorum pleni, et in corpore pigritie sompnolentie per illud [illegible] xix [illegible]
[illegible] sopor [illegible] Si in cerebro excessit siccitas cum frigiditate. solet homo [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] Sic vero illi qui cerebrum [illegible] habent frigidum per [illegible] timorem
[illegible] et per sublationem [illegible] [illegible] clares habent [illegible] per predicta
et [illegible] habent [illegible] per [illegible]. Habentes cerebrum frigidum et humidum
cito canescunt et habentes cerebrum calidum et siccum cito calvescunt. [illegible]
[illegible] per [illegible] [illegible] [illegible] sunt [illegible] hoc. Calvicies vero [illegible] [illegible] ista est
[illegible] capillos [illegible] [illegible] et [illegible] et inde [illegible] [illegible] spoliat et denudat
[illegible] ille qui cerebrum habet [illegible] per timorem dei frigidum, et per devotionem humidum
cito per [illegible] efficitur canus per illud [illegible] [illegible] sapientie timor domini. Ille vero
qui [illegible] calidus et per [illegible] afflictum siccum cito per [illegible] fit calvus
et per [illegible] distributionem capillorum [illegible] in exterioribus [illegible] cito [illegible]
[illegible] timor [illegible] inducit calvicies vero [illegible] [illegible] tollit
[illegible] ad fletum et [illegible] et calvitudinem [illegible].

Illi qui cerebrum habent [illegible] [illegible] calvi fiunt, et inde est quod in posteriori parte
capitis nunquam calvitium generatur pro eo quod ibi humor [illegible] aggregatur. Sic
[illegible] ille qui in cerebro [illegible] et [illegible] [illegible] et devotione humidi sunt
raro aut nunquam a [illegible] virtutum calvi fiunt. Illis enim capilli [illegible]
non [illegible] [illegible] qui humore devotionis et [illegible] [illegible] sunt abundantiam [illegible]
capillus de capite vestro non peribit.

Oculus [illegible] x [illegible] dicitur quasi occultus. Oculi enim [illegible] palpebrarum
tegminibus occultantur ne aliquibus incidentibus iniuriis offendantur. Sunt autem
oculi inter membra in complexione nobiliora, in situ sublimiora, et in compassione
teneriora et in effectu utiliora, ipsi et anime vicinora. Dicuntur ergo ceteris membris
occultiores pro eo quod palpebris contegunt. Dicuntur etiam ceteris nobiliores pro eo quod nobilioribus
[illegible] [illegible] humoribus et [illegible] [illegible] componuntur. Dicuntur etiam ceteris membris sub-
limiores pro eo quod in capite [illegible] altior [illegible] collocantur. Dicuntur etiam ceteris me-
mbris teneriores pro eo quod [illegible] cito leduntur et [illegible]. Dicuntur insuper ceteris me-
mbris [illegible] pro eo quod in ipsis anime passiones ostenduntur, et sive sit amor sive sit
odium, sive [illegible] sive gaudium extrinsecus per oculos declaratur. Hec omnia possunt applicari
ad [illegible] vel ad prelatum. Isti enim sunt oculi et speculatores ecclesie, qui in alto di-
gnitatis [illegible] collocantur, quatenus longe lateque videant membra omnia quibus [illegible]
subditi [illegible] [illegible] xix [illegible] oculos in excelsis. Isti igitur [illegible] gradu ceteris
altiores et esse debent per affectum et contemplationem et [illegible]. Necnon per vite ex-
cellentiam et per [illegible] ceteris subditis celsiores. Leva oculos tuos
in directum. [illegible] isti debent esse occultiores [illegible] pro eo [illegible] ad prelatum [illegible] ne sit
[illegible] nimis expositum vel apertum [illegible] [illegible] [illegible] debet esse plus ceteris
absconditum et velatum. [illegible] de occultatione [illegible] possit intelligi [illegible] isti
debent se per humilitatem abscondere et ne videant vanitates dicere et bona sua

ne alii appareant ocultum. ysa 33 Claudit oculos ne videat malum etc. Item debent esse ceteris tenerioribus [illegible] et miserie et desolacionis. Ideo debent ceteros per compassionem ledere et sic pietatis teneritudine molestare. Ecc. 22 pungens oculum educit lacrimas.

Item ipsi debent esse in complexione nobiliores. per sinistri eorum complexionem spiritualem debent principaliter componi tres humores. i. tres virtutes morales. que debent ipsos reddere [illegible] et ornare. Ipsi eciam debent virtutes theologicas que sunt spei. fidei. caritatis [illegible] ut sic deus appendat tribus digitis molem terre ysa xl. Debent eciam habere dona sancti spiritus. seu eciam virtutum ornatum septiformem. Ecc. xx Oculi eius septuplicibus [illegible].

Item ipsi debent esse anime viridiores. Anima enim [illegible] Ecc. [illegible] [illegible] [illegible] et minuitur [illegible] Ipsi ergo anime sunt oculi. i. prelati virium per gradus dignitatem. Sibi ergo debent esse [illegible] per mores conformitatem. [illegible] eorum anime. i. di. debent alii voluntatem offendere et mores sic ordinatos verbaliter et exemplariter declarare. ut sic deus dicat illud Job 31 pepigi fedus cum oculis meis. Item ipsi debent esse ceteris utiliores. quia sicut oculus non sibi soli sed toti corpori est utilis. [illegible] [illegible] non sibi soli [illegible] toti [illegible] gubernando sic prelati et viri [illegible] utilitatem [illegible] magis querere quam propriam. et [illegible] sive corporalem seu temporalem [illegible] sibi soli proficere si alius operam [illegible] cor. 10 Nemo quod suum est querat sed quod alterius. [illegible] [illegible] [illegible] talibus [illegible] oculis et prelatis possunt dicere illud Job 21 [illegible] oculus [illegible] et ipsi non est meum. Item omnia supradicta possunt exponi de oculo cordis seu mentis qui in alio [illegible] per [illegible] contemplacionem. et esse dicitur per se [illegible] [illegible] medietatem esse oculum per situm [illegible] [illegible] [illegible] per compassionem. et [illegible] oculi [illegible] [illegible] ex tribus humoribus et [illegible] tunicis componi [illegible] oculus mentis ex [illegible] debet componi per deuologi [illegible] et [illegible] et [illegible] sibi proficere per [illegible] et [illegible] [illegible] x Oculi eius in [illegible] respiciunt.

Oculus 2um medicos. habet 4 pelliculas. i. unam a parte interiori et tres a parte exteriori que sunt ab interiori cerebro originem sumentes. Tres eciam humores [illegible] tunicis involutos. quorum [illegible] [illegible] [illegible] humor [illegible] medius [illegible] et [illegible] distinguuntur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] differunt etc. Sed [illegible] est [illegible] oculus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] humores. i. tres potencias [illegible] [illegible] intellectum [illegible] memoriam et voluntatem. vel eciam fidem [illegible] [illegible] Tres eciam habet tunicas. ex una parte. i. tres virtutes theologicas. ex alia [illegible] [illegible] virtutes cardinales. [illegible]

iusticia temperancia prudencia et fortitudo	[illegible] [illegible] tunicas. [illegible] [illegible] [illegible] debet [illegible] oculi triplex humor. i. mentis potencia tripartita. quia a parte oculi mentis [illegible] bene componitur. [illegible] [illegible] tunicis spiritualiter vestitur. et [illegible] cerebro [illegible] in [illegible] [illegible] Ecc. [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] oculi eius ut lampas ignis. Duo oculi in capite sunt locati ad aliquem finem. ut si alter [illegible] [illegible] et ut si quod patitur per alium defectum [illegible] suppleretur. habet eciam oculus duos nervos in quibus spiritus visibiles [illegible] [illegible] [illegible] in fronte media [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible] ab altero [illegible] et ut ymago rei [illegible] non duplicetur a duobus oculis videtur. Ista proloquia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] esse non [illegible] [illegible] ergo [illegible] [illegible] oculi [illegible] [illegible] spiritualiter et [illegible] [illegible] [illegible] per [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Nervi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] debent [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] voluntate simpliciter [illegible] Dan. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] loquentes [illegible] Ecc. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ha[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]

Item [illegible] [illegible] oculi sunt duo. et [illegible] [illegible] [illegible] sunt [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] videndi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Et [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] videndi [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nervum [illegible] visibiles spiritus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] duo nervi sibi invicem [illegible] et ymaginem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sunt duo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] duplicet ymaginem. seu [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

deo et non vim [illegible] sicud in aliquibus diversis in diversis, ut potest quando due sunt virgines et gaudeo
communiter forte affectione. Semper tamen convenimus ad iudicandum de eo quod vere visa sunt de electione
(animi) et forte affectionum, semper tamen convenimus examinare. Nos pro certo non debemus facere iudicium
zelati, ut in aliqua vilis negocii examinatione, sed magis conformiter consequentur. Ex ea profecto causa dicitur de
Baptista: si potius unum semper [illegible] conformiter et [illegible] ... ita non nos habemus de alteritate vel aliqualem diversitate extinguere. Tum
quod pro certo dare quod [illegible] ... extra diversitas partis tamen in cordibus
affectionis debet [illegible] et concordias. Et quantumcumque diversitate in corpore sint in loco. Idem tamen esse
debemus in corde ut in voto. Regum 2: Erimus duo in carne una et cetera. In videndo et iudicando
debemus in pectore et ordinando deum simpliciter unionem et concordie nos habere et non alter alteri
[illegible] et [illegible] ... in consilio
dissonare. Regum 2 [illegible]

Oculus non debet esse nimis prominens nec nimis profundus nec nimis mobilis
nec nimis tardus. Mobilitas enim est instabilitas, tardus pigricia et tepiditas, prominens
[illegible] ... calliditas. Oculus in [illegible] quod per [illegible]
[illegible] profundus autem non debet ultra debitum prominere nec [illegible] ... nimis
[illegible] per superbia et elacione, non debet ultra debitum per superbiam elevari, quia
[illegible] Non [illegible] ... maledicti nec [illegible] per dilectionem plus quam
[illegible] ... Ecclesiastici xiij: Noli esse humilis in sapientia tua [illegible] ... calliditati
[illegible] ... ypocrisi et simulacione [illegible]
... plena sunt dolo. Ecclesiastici xix. Oculus [illegible] non debet esse nimis mobilis per instabilitatem [illegible]
[illegible] nec nimis tardus per pigriciam [illegible] ... de proposito ad potentiam
[illegible] ... tardus ob [illegible] ... Oculi
[illegible] ... Ecclesiastici xx. Oculi eius languentes et imbecilles non pro certo [illegible]
[illegible] psalmo [illegible]. Oculi mei languerunt pre inopia. Legitur autem quod oculus medium
medium teneat. [illegible] ... Icarus vero [illegible] memorie [illegible]
Dedali medium non tenuit, periit [illegible] ... medium tenere [illegible]

Oculus profundus acute est
[illegible] parati [illegible] ... in libro de animalibus
profundi et [illegible]. Oculus vero prominens [illegible] ... superbia et elacionem
Oculus profundus [illegible] ... profundus [illegible] ... et [illegible]
[illegible] Job xxxix. De longe contemplatur [illegible] ... prominentes
[illegible] ... per [illegible] ... et non remota et futura [illegible]
et superbia observare videt per [illegible] ... delectabilia [illegible] ... cupiditates
[illegible] et [illegible] ... per [illegible]
Jeremie [illegible] ... oculi et cor ad avariciam. Oculi quoque valde apti et valde
clausi verecundia signant. Tarde vero apciones oculi [illegible] designant verecundi
cum oculos valde aptos tenent [illegible] ultra debitum habent ipsos clausos.
Sic inverecundi et insolentes oculos habent aptos ad omnia investiganda videndum et per
[illegible] ... ad illa quod videri debent [illegible] et
[illegible] ... loquitur scriptura Ecclesiastici 3: [illegible]
[illegible] ... ab [illegible]
dita [illegible] tuis. Oculi precipue sunt virides pro certo [illegible]
tamen in nigris et glaucis ut dicit [illegible]. Oculi vero nigri ut ait [illegible] vident
de die quam de nocte. Sunt enim de die acuti visus, de nocte vero obtusi. Claritas
enim diei oculos nigros non facile disgregat. Noctis vero tenebra [illegible] nigredine [illegible]
obtundit et obscurat. Oculi autem glauci [illegible] in die obtenduntur [illegible] passibilitatem [illegible]
et debilitatem virtutis facile solis lumine disgregantur. Et in nocte [illegible]
[illegible] videre. Et [illegible] oculi de die [illegible] et videndi [illegible]
aliqualiter plus habent. [illegible] de [illegible] qui oculos habent glaucos et qui nocturno
tempore clarius videt. Per oculos nigros [illegible] intelligamus [illegible] peccatorum
viciorum fuligine denigratos. Per oculos albos sive glaucos intelligamus
[illegible] albedine [illegible]. Oculi quoque nigri, id est peccatorum mentes,
die [illegible] et in claritate [illegible] vite clare videntur et prudentes se habent
[illegible] Luce 16: filii huius seculi prudenciores filiis lucis in generacione sua sunt. [illegible]
nocte [illegible] in morte et tempore post hanc vitam observe [illegible]. Et de illis quod ad [illegible]
illud pertinet non pendent [illegible] ut [illegible] qui in die [illegible]
[illegible] in nocte [illegible]. Et illi qui [illegible] in mundo [illegible]
[illegible] de [illegible] vite naufragium. Johannis xi. Si quis ambulaverit in die non offendit
quia lucem huius mundi videt. Si autem ambulaverit in nocte offendit quia lux non est in eo.

Cygno autem oculi albi et glauci i. mediocres in nocte tamen et simpliciter parum videt in die in negociis
puerilis vite, videntes in nocte in illis que pertinent ad vitam istam veniat. Hoc est dictum in illis que
pertinent ad futuram vitam solent clarius videre, et de illis que ad salutem pertinet discretius
... Daniel psalmo 138. V. Nox sicut dies illuminabitur sicut tenebre eius ita et lumen eius.

Item oculus habet unum vicium, quia cum omnia videt se ipsum non videt. Sic videt homo tunc con-
diciones hominum aliorum videat cognoscit iudicat et reprehendat condiciones suas et defectus
proprios non cogitat nec [illegible] advertit. Ieronimus dicit aut in videt festucam in oculo fratris tui
trabem autem que est in oculo tuo non consideras. Secundum Plinium li. xi c. xxxviii
[illegible] in oculis apparent intuentis ymago unde est quod quedam alites sunt que ante omnia
de preda sua oculos petunt et velut ad cognita desideria [illegible] vise effigiei
ad oculos eruendos tendunt sicut patet de aquila et corvo. Sic peccato demones
aliter simile temptant oculum cordis vel fidei per infidelitatem extinguere. Oculus ei
in [illegible] intus animus quia peccato alius infernalis diabolus appareat effigies. Et
et ideo qui per mortem ista alites diaboli effigiem sive [illegible] peccatum
eum tamquam ad cognatum desiderii et ipsum oculum a ipsius anima eruere et evellet. [illegible] ad [illegible] tamen accedit
De illud [illegible] xi ... hoc vobiscum [illegible] percutiam ut eruam oculos vestros dextros

Pupilla secundum ysidorum li. x est punctus oculi ubi est vis videndi, in qua quia parve
ymagines videntur, que pupille i. parvule appellantur. Est autem pupilla, eo quod pura
sit et impolluta. Habet autem circa se quedam [illegible] quo distincta [illegible] pupilla
a ceteris oculi ab ea distinguitur. Et autem dicit Hali omnia que sunt in oculo sive sint nigredine
[illegible] sive tunice sive nervi pupille famulantur et ideo ipsa sic [illegible] sive sint [illegible]
sedet et [illegible]. Super omnia pupilla est passibilis et ideo diligentius custoditur in medio
eius ledimus si non similiter reparatur. Talis pupilla misterium vi esse [illegible] sive
in [illegible] que sicut regina que in cordis medio collocatur et tamen [illegible]
[illegible] precepta [illegible] simplicibus [illegible] pre [illegible] domine famulantur [illegible] eius [illegible] [illegible] in duo
[illegible] ut dicit [illegible] illud Apocalipsis xviii sedeo ut regina et vidua non
sum. Ista ergo pupilla dicitur quia peccato pura et munda sicut puella, [illegible] esse
et [illegible] mandatorum dei [illegible] et a ceteris [illegible], ne forte [illegible]
adeo viro [illegible] ergo [illegible] et [illegible] eius. [illegible] est ergo [illegible]
alia videndi quam [illegible] videt et cogitat illa que pertinet ad salutem et in
ista est appareat ymago [illegible] ymaginis, qua [illegible] deo [illegible]
[illegible] et in illa superiori porcione anime [illegible] respicit. Psalmo 38 [illegible] in ymagine per-
transit homo. Et ista super omnia est passibilis, quia peccato nulla est ita modica
[illegible] qui [illegible] ledat et qui lesionem suam per [illegible]
[illegible] et [illegible] Trenorum ii non taceat pupilla oculi tui. Et [illegible] ista super omnia
a lesione peccati est [illegible] et [illegible] devotione [illegible] illud [illegible]
xvi custodi nos domine ut pupillam oculi, sub umbra alarum tuarum protege nos.

Pupilla videt omnia et ea diiudicat et discernit [illegible] plurimis [illegible]
ut [illegible] immediate [illegible] per reflexionem [illegible] se videre.
Talis [illegible] et [illegible] ista cognoscit et videt alia directe et [illegible] se [illegible]
directe et [illegible] cognoscere [illegible] solum per [illegible] reflexionem super se ipsam, [illegible]
[illegible] cognitione [illegible] est homo qui [illegible] [illegible] loquendo est
[illegible] homo [illegible] videt alia quam se ipsum et melius iudicat de alienis [illegible]
quam de suis et in alienis negociis discretius quam in propriis [illegible]
[illegible] [illegible] aliena [illegible] videmus directe et sine reflexione [illegible]
[illegible] et [illegible]. Nos autem [illegible] videmus [illegible]
[illegible] speculo aliorum [illegible] opiniones et reputaciones [illegible] et [illegible]
hominum ad nos et nobis [illegible] [illegible] et [illegible] et sic homo se ipsum
[illegible] cognoscit. Nec de se et suis directe iudicat vel [illegible] patet [illegible]
et in [illegible] [illegible] et [illegible] ipsa [illegible]
[illegible] nos [illegible] et [illegible] in omnibus nos [illegible]
[illegible] super illud [illegible] 22 [illegible] [illegible] alium [illegible]
[illegible] difficile [illegible] alium cor [illegible] et [illegible]
[illegible]. [illegible] quod homo non potest bene directe cognoscere se ipsum

minus est quod per reflexionem consideratione et per quandam involutionem se cognoscunt. Et ita specula i. viros speculatores et perfectos debent [illegible] respicere et se eis comparando et vadunt per considerationes ab istis speculis ad se reflectendo poterit se cognoscere et quantum [illegible]
et [illegible] indicare. Unde legitur in [illegible] [illegible] v [illegible]. Hic [illegible] intellige qualiter
debet primo cognoscere qualis non est, ut conformari bonorum [illegible] quam bonis indigeant [illegible]
deformitatem [illegible] debet considerare qui [illegible] de tenebris [illegible]. **Pupilla omnia que videt sub angulo videt.** Sicut radii mittuntur de pupilla ad rem visam sive de re ad pupillam, semper est conus et angulus in pupilla, basis vero fundamentum in re visa, sicut dicitur [illegible]. Quod angulus et conus aliud significat nisi ipsum deum, qui vere est quidam angulus spiritualis a quo omnis lucis [illegible] causa originaliter procedit et in quo etiam sicut in angulo duo parietes [illegible] sese [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]. Unde lapis angularis in scriptura nominatur. Ephe. 2: ipso summo angulari lapide Christo in quo omnis edificatio constructa crescit in templum. Oculus ergo conus [illegible] in pupilla est [illegible] [illegible] [illegible] videre cognoscere et [illegible] angulo i. deo mediante [illegible] [illegible] visio cognitio vel iudicium ipsum mediante deo debet fieri. Et ipsum deum ordinari. Ut eo mediante luce [illegible] ad [illegible] possent [illegible]. Ut sic omnium iudicium deus sit intermedium per quem negotia [illegible].

Cilia et palpebre [illegible] **sunt oculorum tegmina.** [illegible] a palpando palpebre a celando cilia nuncupantur. Ista autem sunt data a natura ad oculi [illegible] et ad corporis ornamentum. Iuvant autem ipsum oculum claudendo et celando et a nocumentis exterioribus defendendo [illegible] [illegible] et etiam [illegible] grossitie [illegible] [illegible] depurando. Aereum autem oculi [illegible] grosse [illegible] ledetur et [illegible] visibilis [illegible] [illegible] [illegible] observetur nisi palpebras sepissime clauderentur. [illegible] non sunt [illegible] dura [illegible] et [illegible] et [illegible] [illegible]. Et [illegible] est [illegible] aliud [illegible] palpebris [illegible] [illegible] [illegible] sicut [illegible] in piscibus et leporibus. Palpebre [illegible] significat [illegible] discretionem [illegible] duplex debet esse superior et inferior. Superior est discretio [illegible] spiritualia [illegible] [illegible] temporalia. Iste [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] discretione oculum [illegible] debent claudere et ne indiscrete aliquid videant et cupiant ipsum [illegible] tegumen debent [illegible]. Et ne forte aliquid [illegible] [illegible] [illegible] placere [illegible] [illegible]. [illegible] grossi [illegible] [illegible] mundi negotia et delectabilia [illegible] [illegible] per malos affectus [illegible] [illegible] palpebre discretionis [illegible] palpant et [illegible] et [illegible] sunt [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et palpebre [illegible] [illegible] gressus [illegible]. Debiles [illegible] oculi [illegible] [illegible] est valde [illegible] per varios appetitus. Et ideo spiritus [illegible] et virtutes [illegible] [illegible] varios affectus [illegible] dispergitur et [illegible] [illegible] impeditur nisi discretionis palpebris includatur. Ideo dicit david in psalmo 131. Si dedero somnum oculis meis et palpebris meis dormitationem. Ille ergo qui caret discretionis palpebris [illegible] [illegible] et qui oculos [illegible] aptos [illegible] delectabilia [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] sepe [illegible] et [illegible] [illegible] apti [illegible]. [illegible] [illegible] claudit oculos [illegible] ne videant [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]. **Generaliter omnia volatilia claudunt oculum palpebra inferiori** quando [illegible] palpebra superiori ut dicit [illegible] [illegible] [illegible] et affectus volunt ad [illegible]. Significat viros spirituales et bonos [illegible] [illegible] [illegible] volunt [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]. [illegible] oculi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] contemplatione [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Ista est differentia inter bonos et malos. [illegible] volant et [illegible] [illegible] spirituales et [illegible]. [illegible] bona [illegible] claudunt oculum [illegible] [illegible] apte inferiori [illegible] ad affectus bonorum [illegible]. [illegible] vero ipsum claudunt apte superiori [illegible] ad affectus bonorum [illegible]. [illegible] [illegible] palpebra [illegible] claudit oculos malorum ne videant superiora. Palpebra vero timoris divini claudit oculos [illegible] ne videant ad inferiora. Et [illegible] apte superiori claudere [illegible] [illegible] de bonis spiritualibus et [illegible] [illegible]. [illegible] in Thobia [illegible] [illegible] [illegible] Thobie [illegible] in tenebris sedeo et [illegible] [illegible] non video. [illegible] [illegible] spirituales apte inferiori clausi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] volunt. Ut [illegible] [illegible] [illegible] illud Ezech. XII [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible].
Palpebre pilos habent limitate dimensionis non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ultra determinatam a natura spatium augmentantur. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] que [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Iste

[illegible marginal annotation]

ergo tenere diminue debet circa oculum cordis, nec habere certum limitem incrementi, nec debet cor in infinitum crescere, ymmo apud nos debent determinato spatio, scilicet solum ad debitam sufficientiam proximi, quod utique est contra avaros, quorum cor cordis incrementum pilorum diminutum nec limitum, ymmo quanto plus vivunt, semper spatium angustare parant. Unde Ambrosius dicit quod modicum ad hoc avaritia nec capiendo impletur, sed incitatur et egentior quo plura consumit. Seneca etiam dicit: Crescit avaritia, fine non posito, et consistit sed inquirendum.

Secundum Aristotelem, omne animal habens palpebras claudit eas quando dormit, preter leonem et leporem. Sic vere omnis homo qui in deliciis quiescit et dormit, solet oculos mentis aptos claudere. [illegible] non videtur cogitare, nisi tantum justo fallitur in leonibus, id est viris sacris, qui ad salutem pertinet non videtur cogitare [illegible] et in leporibus, id est in viris timidis, humilibus et devotis. Tales penitentibus, compunctionibus et professis. Et [illegible] in mundo [illegible] laborant et quiescunt, solent tamen oculos mentis aptos cum etiam dormiunt, id est in mundo [illegible] servant, semper de hiis que sunt ad salutem cogitare. Talem habebat, et non obstante somno [illegible] vigilat. Et [illegible] qui cadens oculos habet apertos, scilicet Balaam. Illud Canticorum v: Ego dormio et cor meum vigilat.

Supercilia, secundum Ysidorum li. xi, sunt ille partes pilose que sunt super cilia, cilia vero [illegible] sunt. Supercilia sunt posita [illegible] supercilia non sunt spatia pilis vacua, que inter supercilia sunt posita [illegible] de fronte facta ad corporis decorem et honestatem, non ad aliquam necessitatem [illegible]. Dicit ergo Aristoteles quod supercilia habent quod fluentem solent ab oculis repellere et oculos aliquibus ad imitationem. Dicit ergo Aristoteles quod supercilia habet quando ... in superciliis apparent diversas animi occultas passiones, ... indicationem. Unde dicitur quod supercilia recta que linee protendunt mollitiem signum superbie, iracundie, audacie et timoris. Unde dicitur quod supercilia recta que linee protendunt mollis significant feminea. Designat invidiam. Lata vero et pilis spissa significat timiditatem. Pilosa vero et vestitum obumbrativa significat iracundiam et complexionem calidi et siccam. Carnosa vero spissis parantur pilis, vero vacua sunt significat ... sicut in libro [illegible] de humoris complexionibus dicitur. Vel [illegible] opilationes sicut in nostram.

Per supercilia possumus intelligere exteriorem conversationem, que venerari est ad honestatem data et decorem. Ista est enim que pilis, id est virtutibus induitur, et per quam animi passiones exterius ostenduntur. Teste illo [illegible]: per hec que foris apparet, quod intus latet apparuit. Tale ergo supercilium nec conversationis exterior sit nimis planum significat molliciem ingenitam. Si sit nimis spissum, id est per apparentem humilitatem significat fictionem ... malicie sicut qui nequiter se humiliat. Ecclesiastici 19. Si sit altum per elationem significat arrogantiam superbie. Si sit nimis longum per tenditur perfectiam timiditatem et [illegible] pigritie. Si sit nimis pilosum, id est per ypocrisim pompositatem, et pilis virtutum apparentibus vestitum significat crudelitatem audacie et iracundie. Si sit nimis carnosum supercilium significat imbecillitatem ignorantie. Si sit pilis virtutum perfectis vacuum, tunc significat corruptionem luxurie, compositionem [illegible] humoris generis et castrationem [illegible] renovative potentie. Mediocritas ergo in omnibus est habenda, et conversationis quibus tunc laudabilis potentibus est laudanda. Unde medium semper tenuere beati.

Frons, ut dicit Ysidorus, est a foraminibus oculorum dicta. Et est frons ut etiam tangit medio ossium semicirculare, sita que nervum a cerebro descendentem ad [illegible] perficiendum, sicut in quedam tamen refugio continetur. Frons, secundum philosophos, sedes est verecundie et honoris. Frons enim inviolate habet in ymaginatione virtute [illegible] ut letitia decorem, unde in deffrons enim [illegible] indicio ad frontem subito descendit, ubi utique disseminatur. Talem etiam animalis tenera a venis indicio ad frontem subito descendit ... et frons fortitudine resplende. Frontis in fronte dici velut et fortiudo animi frontis fortitudine resplende.

Per frontem delongissimi qui est celebrat durum et forte significat parietes et fundores. Intelligentiam viros constantes pacientes et fortes, qui sustinent adversitatem constantie et fortitudinis, que sunt est ipsa. Ante loco frontis, ut etiam dicit [illegible] exterioris honestatis, que sapparent extra modo frontis hypocrisis, facit apte et [illegible] quando homines non timuerunt, sed frontose se tyrannis opposuerunt, ut sic cuilibet tali dicatur illud Ysaie xlviii: Scio enim quia durus es tu et nervus ferreus cervix tua et frons tua erea. In tali ergo fronte debet apparere, id est in interiori animi nostri indicio et [illegible] verecundie constantie fortitudo, verecundie mitendo, honoris et decoris pulchritudo, temporis et [illegible] in ... splendor et leticie [illegible]. Omnia enim ista debet continere frons exterioris conversationis et fortis conversationis, que sibi debet inveniri contra omnis mortalis perfectionis. Ista est exterior conversatio de vernos [illegible] virtutis [illegible] et [illegible] a lesionibus [illegible] defendere, et sic talis fortissima hostium lesionibus obviare, quod bene figuratur Exodi 28 ubi super frontem pontificis lamina aurea ponebatur, in qua nomen domini scribebatur, quia sic ipse pontifex ornabatur, et in fronte ... decorem, hec lamina aurea splendentes apparentie, ubi scribebatur nomen dei, perfectionis mortalis [illegible].

In cuius est signum quod baptizatis et confirmatis fit signum crucis et crismate ad designandum quod tunc frons voluntatis interioris et frons sive confessionis exterioris debet esse firma et deinceps conservari et signo crucis Christi per affectionem et passionis Christi memoriam perpetuo consignari. Apoc. vii: Signemus [illegible] servos dei nostri in frontibus eorum.

Et sicut frons inter alia membra valde modicum habet de carne sed plus aut de osse cuius causa est quia habet animam in una carnositate et pinguedo impediret intellectum et virtutem ymaginativam que est in fronte. Sic frons conscientie sive affectionis debet esse pene sine carne ossea id est prolapsa voluptate carnea [illegible] et carnositas per carnalem voluptatem semper impedit. Et ideo ille qui per ymaginationem et complacentiam vult esse deo proximus carnis delectationem non admittit. Carne et concupiscentie ad [illegible] [illegible] apostolus ad Gal. v.

Sicut et ruga frontis significat senectutem et honoris [illegible] conceptionem. Sic verecundia confessionis et plura debilis sanitatis et duplicis cavillationis senectutis et inveteratio [illegible] designat conceptionem ac defectum huius frontis significat Job xix: Ruge mee phibent testimonium contra me.

Tempora sunt quedam ossa cartilaginosa prope oculos sita quia sunt via arteriarum spiritus vitalis a corde ad cerebrum deferentium et continua pulsatione fervent et ibi in magna quantitate se colligunt. Ideo loca sunt passibilia et ad lesionem facilia. Teste eo Ayle [illegible] xix de anim[alibus] [illegible] quod modicum [illegible] tempora mortale est et si contingat in eis vulnus vivum [illegible] [illegible]. Et arcte [illegible] [illegible] temporum [illegible] [illegible] in pectore. Per tempora possumus [illegible] intelligere veritatem fidei ista [illegible] [illegible] intellectum [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] a corde [illegible] [illegible] talem [illegible] ac devotionis [illegible] [illegible] ex fide vivit Abac. 2. Quod [illegible] lesio et vulnus temporum est mortalis quia a peccato qui professionem in fide [illegible] [illegible] ad sanitatem salutis venit [illegible] obstinatum in malitia perseverabit et [illegible] [illegible] [illegible] est impossibile [illegible] sic accidit in temporibus capitis Jer. xl: [illegible] [illegible] [illegible] medicina sanitas [illegible] erit tibi. Possunt etiam intelligi de clericis et viris religiosis qui [illegible] corporis [illegible] [illegible] deo et sanctis in [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] peccato [illegible] [illegible] [illegible] et difficillime restaurantur. Ideo est de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] talia tempora et tales viri prudentes et [illegible] [illegible] a dyabolo aliquo vitio [illegible] [illegible] ad salvationem veniunt. Constat itaque quando sapientes et religiosi delinquunt adherent se in vitiis [illegible] [illegible] illi qui simplices sunt et ignorantes ita ut [illegible] in corrigibiles [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] adherere amplius et tanto [illegible] sunt voluntatis obstinatioris et inexpiabilioris. Sic tales qui [illegible] sunt in sensu et scientia magis subtiles tanto periculosius [illegible] [illegible] [illegible] et insanabiles. Ita quod talibus [illegible] illud Jer. xxx: [illegible] insanabilis est dolor [illegible] magis obdurabili[illegible]

Auris que pars dicitur ab auriendo vocem et est [illegible] quedam substantia cartilaginosa [illegible] duabus de causis est [illegible] ad [illegible] compressionem et [illegible] [illegible] et ad auditum defensionem [illegible] [illegible] in auditum per vocis formatione[m] [illegible] os petrosum in quo nervi descendentes a cerebro sunt [illegible] et [illegible] foramina retentive. Et sunt foramina per que intrat vox et aer [illegible] ex toto [illegible] ut [illegible] ad modum [illegible] [illegible] [illegible] prudentes [illegible] [illegible] frigiditas aer [illegible] [illegible] et [illegible] ad [illegible] nervos intrantem et eos ledentem turbare [illegible] phisici. Ad [illegible] per aures intelligimus [illegible] auditum [illegible] [illegible] auris auditum et attentionis [illegible] debet tria convenire [illegible] cartilagine flexibilis [illegible] vivere [illegible] [illegible] est benignitas in attendendo et ista est auris [illegible] os perforatum et cartilago [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] inclinabit [illegible] esse [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible] seu tarditas in credendo et illud est os petrosum [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] credendi et [illegible] quia [illegible] [illegible] est corde. Et ideo [illegible] de foramine [illegible] [illegible] [illegible] xix [illegible] [illegible] ne aer frigidus [illegible] introeat. [illegible] peccato aer [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] impeditur [illegible] [illegible] [illegible] plane et [illegible] [illegible] libere in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] lesio [illegible] [illegible] [illegible] infert. Et ideo in portis [illegible] [illegible] fiebat [illegible] solebat esse [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 32 [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] Et [illegible] xxviii. Qui [illegible] hostia et seras auribus [illegible]. [illegible] autem est [illegible] in [illegible] et [illegible] significat [illegible] [illegible] debet ab auribus et ad [illegible]

[illegible] ad vocem attingere et ibi audituum in verbis [illegible] disponere. Et de eis vero [illegible]
aut [illegible] Job xxviij Nonne auris verba iudicat et fauces comedentis saporem. Vel
[illegible] quod audit est virtus obediencie ad quam pertinet audire quod iubetur. Flexibiles enim debent
esse [illegible] aures per humilitatem ad omnia que mandantur [illegible]. Sic dicitur Eccli. 3. Si inclinaveris aurem tuam excipies doctrinam.

Aures hominis posite sunt in medio capitis
ut audiat homo undique quod dicitur, et homo personam duas [illegible]. Talis dicitur esse iudex
seu confessor qui alterius factum habet discernere et audire. Iste enim dicitur esse persona abscondita [illegible]
et difficilis accessus. Iste dicitur esse in medio capitis [illegible] [illegible] et in [illegible]
ut [illegible] possit comprehendere et audire et omnibus equaliter audientiam debitam exhibere.
Ps. x. Audivit dominus [illegible] [illegible] [illegible] omnes qui [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] filii hominum sunt [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
non accipit personam. Vel dicimus quod homo dicitur habere aures in medio ad denotandum quod [illegible]
mandata et iudicia dei. Et etiam ad audiendum quod a prelato dicitur et [illegible] quod ad audiendum
quod a paupere petitur debet audire. Habere parum et [illegible] [illegible] absconditum [illegible]
[illegible] Sap. vi. Si dilexeris audire sapiens eris. Ideo [illegible] Job vi [illegible]
[illegible] et videte.

Aures animalium quadrupedum sunt in superiori parte capitis et
sunt ut quamvis sursum erecte, exceptis tamen quibusdam [illegible] et quibusdam [illegible]
[illegible] dependent. Nulla autem volatilia ut quamvis habent aures. Homo vero [illegible]
animalia habet aures minus mobiles. Omnia tamen animalia movent aures preter hominem. Homo etiam
[illegible] habet aures. Per homines intelligere possumus [illegible] illos qui [illegible]
[illegible] et [illegible]. Per volatilia vero illos qui in religione ad celestia sursum [illegible] debent
et affectu debent volare. Per quadrupedes intelligimus viros simplices per contemplacionem
[illegible] simpliciter laborare. [illegible] [illegible] illi qui sunt volucres et homines [illegible] dicta
[illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] et [illegible] et qui [illegible] debent volare [illegible]
a [illegible] [illegible] sunt clerici et religiosi ut [illegible] [illegible] [illegible] ut non habent aures [illegible]
[illegible] verbum dei ut [illegible] [illegible] bona doctrina [illegible] ut [illegible] [illegible]
audire volunt. Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] loquuntur [illegible] audiunt ut
[illegible] aures haberent ut [illegible] audiunt. Aures [illegible] non movent [illegible] audierunt non [illegible]
[illegible] illi qui sunt [illegible] sicut homines ut volucres in gradu et statu superiori
qui [illegible] [illegible] [illegible] possent [illegible] amplius [illegible] volunt audire utilia et
[illegible] audiunt [illegible] [illegible] volunt [illegible] [illegible] illud Jac. 2. Sit omnis homo
velox ad audiendum et tardus ad loquendum et tardus ad iram. Et [illegible] [illegible] [illegible] audiendo legem
[illegible] [illegible]. Sed vere quadrupedes [illegible] [illegible] et simplices aures [illegible]
[illegible] [illegible] ad deum erectas et ad audiendum obediendum et [illegible] utilia sollicitas et atten-
tas. Nec [illegible] aures [illegible] erecte [illegible] ad [illegible] exceptis tamen [illegible] [illegible]
[illegible] aures et [illegible] [illegible] [illegible] qui [illegible] aures [illegible] non potest erigere [illegible] a virtute
[illegible] et [illegible] a virtute declinare. 2 ad Thi. 4. Erit tempus cum sanam doctrinam non sustine-
bunt, [illegible] ad sua desideria coacervabunt magistros prurientes auribus et a veritate quidem auditum aver-
tent, ad fabulas autem convertentur. Vel dicimus [illegible] quod homines et aures [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] qui [illegible] parvas aut nullas aures debent habere [illegible] [illegible] debent [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et modicum auditum et nullum debent [illegible] superfluis adhibere
[illegible] detractoribus, adulatoribus, et malis suggestoribus illud Amos 6. [illegible] a me
tumultum carminum tuorum [illegible] [illegible] non audiam. [illegible] [illegible] de bestiis et
[illegible] qui modo quadrupedum aures habent magnas et acutas [illegible] [illegible] volunt audire
et acute [illegible] [illegible] [illegible] et res frivolas [illegible] qui [illegible] attendere et audire.
Et tamen aures magne [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] qui habent aures magnas
[illegible] et [illegible] [illegible] plus [illegible] [illegible] volunt [illegible] et audire [illegible] et [illegible]
[illegible] esse. Ideo [illegible] Eccli. [illegible] [illegible] [illegible] qui [illegible] non [illegible] [illegible]
quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] hominibus ethiopicis qui [illegible] [illegible] totum
corpus. Aures impediunt in auditu [illegible]. [illegible] ex [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] ex [illegible] [illegible] pruriginem inducere.
Aliqui ex [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Aliqui ex calido humore aures pungere ac molestare. Et alii ex [illegible] [illegible] instrumen-
tum auditus non [illegible] et [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible]. Alii ex [illegible] [illegible]
[illegible] gravare. Alii ex [illegible] [illegible] aures [illegible] et nervos ledere. [illegible]
[illegible] [illegible] leditur et impeditur auditus [illegible] in malis [illegible] et [illegible] [illegible]

spo[illegible] [illegible]

Lat(us) / pureum impedit ventositas aliene eructuationis sequitur tinnitus et sonitus [illegible]
et debitatur Iob 27 [illegible] tenorem [illegible] auribus meis [illegible] et cum pax sit semper [illegible] suspicatur
Iste impedit eos humor et prurigo curiose affectionis. Et e contra superbe et timide indignationis corruptio prave intentionis et melius presumens acceptationis [illegible] vanitatis
audientiendi [illegible] et turbationis. Et audiens et obediens ignorantie et indiscretionis [illegible]
[illegible] et symoniace corruptionis. Iste cum auribus audiunt verbum audiunt corporaliter
ex toto [illegible] tollitur [illegible] differunt [illegible] de [illegible] posset dici illud [illegible]
est aures sunt et audire non possunt.

Nasus sive nares spiritualis dicuntur quia [illegible] quibus sentiuntur odores
videntur [illegible] esse [illegible]. Et ideo [illegible] illa [illegible] dicuntur [illegible] sive [illegible]
sive discretionem debita [illegible] utuntur. Sunt ergo nares sive nasus illa [illegible]
[illegible] per que inter odores discernimus. Per que etiam spiritus et [illegible] attrahimus et [illegible]
[illegible] et [illegible] superflua [illegible] et cerebri [illegible] [illegible] nasi [illegible] duo foramina [illegible]
[illegible] tendit [illegible] palatum [illegible] superflua [illegible] et alterum quod tendit [illegible]
ad cerebrum [illegible] et [illegible] ad [illegible] odorem [illegible]
a cerebro attrahatur. Quod per nasum qui discernit fetorem nisi virtute prudentie
et discretionis intelligimus, qua scilicet bona a malis discernuntur et distinguuntur, et que etiam
[illegible] esse [illegible] et qua [illegible] carentes [illegible] ex spiritualibus [illegible]
[illegible] Reg[um] [illegible] nares [illegible] illis qui ydolis ad [illegible] [illegible] Iste
[illegible] duo debent habere [illegible] foramina [illegible] considerationis [illegible]
[illegible] que vadit ad palatum [illegible] et consideratio [illegible] [illegible]
tendit ad cerebrum ad [illegible] Isto [illegible] duplici foramine mediante debemus fetores et super-
fluitates viciorum expellere et [illegible] palatum [illegible] et [illegible] per [illegible]
[illegible] et [illegible] et spiritualem affectum ab ipso cerebro [illegible] mente
[illegible] Illud Iob 27 [illegible] [illegible] loquuntur labia mea [illegible]
[illegible] odoratus [illegible] [illegible] [illegible] a naribus dependentes
[illegible] per odorem [illegible] attrahunt et [illegible] et per nervos sibi infixos ad cerebrum
[illegible] [illegible] Tales caruncule [illegible] [illegible] [illegible] discretionis
[illegible] debent nervos discretionis habere [illegible] [illegible]
[illegible] ad cerebrum [illegible] et ad [illegible] [illegible] et de [illegible]
[illegible] de odore [illegible] de negotio [illegible] bono et malo [illegible]

Nasus noster igitur fuit adumbrata [illegible] nasus [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] odores [illegible] grossarum superfluitatum cerebri purgativum [illegible] aeris [illegible]
dilativum et [illegible] aeris frigidi ne ledat pulmonem [illegible] et totius faciei [illegible]
[illegible] adornativum. Nasus [illegible] faciei [illegible] [illegible] tota facies [illegible]
et decore ac pulchritudine spoliatur. Nasus anime est devotio [illegible] [illegible] odorem
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] debite [illegible]
[illegible] spiritus [illegible] spiritus [illegible] ps. 118 [illegible]
[illegible] spiritum. Ista est que superfluitates [illegible] pulmonis [illegible]
voluntatis per [illegible] dilatatur et [illegible] frigidum [illegible] affectionis [illegible]
pulmonem [illegible] ledit. [illegible] totam faciem anime [illegible] decora facere
et ornamentum honestatis in tota [illegible] [illegible] [illegible] illud [illegible] Nasus
[illegible] Libani. Cum conditiones anime [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
in [illegible] [illegible] vinum album [illegible] rubeum [illegible] esse [illegible]
nasi et aliorum membrorum de conditionibus anime [illegible] [illegible] dispositionem
apte et [illegible] aeris [illegible] [illegible] anime [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] nasi [illegible] in acuta infirmitate signum est mortis [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] Nares [illegible] [illegible] [illegible]
te [illegible] abundat et [illegible] naribus [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] et [illegible]

Presumptio
duplex et
indignatio

[illegible] homo invenit Heb [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] gravat [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]
et in [illegible] sapit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] et [illegible] elongat ideo non habent nares nimis curtos et nimis strictos [illegible]
vel nimis magnos aut parvos et non plus [illegible] ad sobrietatem
ad [illegible] Anima [illegible] XX nasus nimis magnus aut nimis [illegible]
nimis [illegible] ille qui [illegible] a [illegible]
adeo [illegible] et sapiens nimis magis [illegible]
ut [illegible] et [illegible] intelligatur [illegible]
illud [illegible] et [illegible] eius [illegible]

Haec sunt illae partes faciei quae ab oculis [illegible] ad barbam quae
a [illegible] ut [illegible] [illegible]
[illegible] illius faciei [illegible] corporis [illegible] magis [illegible]
[illegible] et rubedine [illegible] ut [illegible]
[illegible] et ut frigiditas [illegible] apparet [illegible] et rubor [illegible]
ut [illegible] Et [illegible] in quibus apparet animae passiones
[illegible] timore solent pallescere, [illegible] solent rubescere, dolore solent [illegible]
gaudio solent splendere [illegible] [illegible]
[illegible] in qua [illegible] [illegible]
seu [illegible] rubedo [illegible] albedo [illegible]
Et tales [illegible] mala [illegible]
[illegible] frigiditas [illegible] non appa-
ret ad [illegible] animae passiones et [illegible] pallet [illegible]
[illegible] dolore pallescit et [illegible]
det per [illegible] Sic ergo de [illegible]
[illegible]

Barba secundum philosophos traditur faciei viri est ornamentum et nervorum [illegible] maxillae
[illegible] Est autem barba [illegible] significativa virilis comple-
xionis [illegible] et [illegible] Nascitur enim barba [illegible]
de fumo calido et sicco [illegible] Et qui non abundat in complexionibus frigidis [illegible] ideo [illegible]
viri castrati qui [illegible] non barbescunt [illegible]
[illegible] habet barbam [illegible] per barbam [illegible]
prudentiae et fortitudinis virtutes [illegible] nervos [illegible] affe-
ctiones [illegible] viros a feminis [illegible] bonos et virtuosos [illegible] et [illegible]
et [illegible] et [illegible] virtuose [illegible] et [illegible] affectionis [illegible]
[illegible] ille qui per barbam [illegible] prudentiae et fortitudinis [illegible]
[illegible] non feminis [illegible] Unde [illegible] legitur philosophus quod [illegible]
tangere barbam [illegible] et [illegible] ut [illegible] tangere bar-
bam [illegible] Et ideo [illegible] qui [illegible] barba ista
[illegible] prudentiae et virtutis [illegible] feminae [illegible] hominis [illegible] et [illegible]

[illegible] a virtute et [illegible] tute [illegible] et [illegible] ideo [illegible] abundat [illegible]

castrati qui [illegible] hominis [illegible] et virtute [illegible]
operum [illegible] et privatos
pueri [illegible] hominis [illegible] et imbelles et [illegible]

[illegible] de barba [illegible] et per barbam [illegible]
[illegible] calidae complexionis [illegible]
sunt barbatae [illegible] frigidi [illegible] barba [illegible]
sunt clerici et religiosi [illegible] sunt [illegible] et laici [illegible] quod saepe
[illegible] et prudentiores [illegible] religiosi [illegible]
Pueri non barbescunt [illegible] sunt valde calidi et humidi [illegible]
[illegible] parvulos [illegible] et simplices [illegible] per
barbam [illegible] virtutem [illegible]
[illegible] Barba in senectute [illegible]
[illegible] prudentia [illegible]
[illegible] Aliqui [illegible] de barba [illegible]
[illegible] Aliqui [illegible] calide et [illegible]

nutritione propter consumptionem. Unde dicit Aristoteles: Causa casus capillorum similis est casui foliorum arborum, quia sicut folia
cadunt quando humor nutritivus solet deficere vel cessare, sicut est in hyeme ubi arborum humor a ramis
revertitur ad radicem. Sic in peccatore pili virtutum et barba spiritualis sepe defluunt, scilicet
de causis, scilicet quando humor caritatis voluptatum per lepram luxurie corrumpitur, quando calor caritatis
evanescit et tepescit, et quando humor devotionis et gratie deficit et consumitur. Humore
enim devotionis consumpto, calore dilectionis perempto, humore in interioribus affectionibus corrupto
vitie in barba virtutum et capillatura exteriorum operum depereunt. Unde dicitur Levitici xiii:
Ille leprosus inmundus erit cuius capillatura de capite fluebat.

Mandibula dicitur a mandendo seu a manducando. Sunt autem mandibule
ex pluribus diversis ossibus composite, dentibus infixis muniuntur et nervis ac lacertis
invicem sunt connexe, quod fit natura propter motum continuitatis et propter aptiorem et clausuram.
Sunt autem quedam mole ad conterendum et molendum cibum seu nutrimentum toti corpori
communicandum preparatum. Spirituales mandibule in corpore ecclesie typum gerunt doctorum et predicatorum,
isti enim assiduis humilibus doctrine tendunt et expandunt se cor[pori] fidelium spiritualiter intendentes.
Et isti debent esse fortes per constantiam et nervis virtutis connexi per caritatem amicitie
non dentibus vel verbis dispersi et distincti, quando cum prelocutione quidem est de mandibula superiori
et inferiori, vel debito petrus et paulus dicti sunt, isti fortes et connexi fuerunt quod nunquam honorem timuerunt
[illegible] et in confessione separati sunt, et quorum connexio apparuit cum eodem die
mortui sunt, ut dicit Tymotheus in epistola ad Dyonisium, unde de ipsis canitur: Qui in vita sua
dilexerunt se, ita et in morte non sunt separati. Figuravit hoc asini potentia in mandibula
asini moliti cum qua Samson Philisteos stravit, ut habetur Judicum xv.

In mandibulis sunt quedam partes carnose que gingive nuncupantur, in quibus predicti dentes
gignuntur et firmiter radicantur, et a quibus nervis dentium inmunctura debita ministratur,
que in labiorum pellibus ne indecenter appareant conteguntur. Gingive in quantum sunt in similitudine
peris nobis devotione virtutem benignitatis, que mollis est et mollens, tenera et carnosa, sunt
[illegible] invenire et in eis dentes id est verba debent fundari et ab eis nervus sepe radicari,
[illegible] quod debent et verba in benignitate fundentur, et quod quicquid dicitur cum benignitate et dulce-
dine disserat, quod maxime ad predicatores pertinet, qui mandibula sunt et gingiva in corpore Christi.
Unde sic dicitur Ecclesiastici vi: Verbum dulce multiplicat amicos et mitigat inimicos.
Quamvis gingive diversimode patiuntur, scilicet ex humorum corruptione que ora fetoribus inducit et ex-
teriorum relaxatione que dentium relaxationem inducit. Sic in peccatore gingive sive mandi-
bule ecclesie scilicet predicatores quorumdam diversas passiones incurrunt, corruptio per luxuriam et stultiloquium
insolentie, per luxuriam [illegible] ipsarum reverentia, et fetores totius religionis, et ecclesie fetet
[illegible] infamie, efficiuntur et ipsi sunt verba et gingive dentibus eorum, id est verba adulatione honesta
et maxime ad munerationem et adulationem laxantur. Ysaias 33: Laxati sunt funiculi tui et [illegible]

Labia sunt ysidoro a lambendo sunt dicta. Unde autem est superius labium dicitur, inferius
labium nuncupatur. Sunt autem labia membra mollia, sensibilia et carnosa in dentibus posita
et ad impediendum frigidum aerem ne ledat dentes invicem claudendo, et ad recipiendum aerem
multum apta. Flexibilia sunt et mobilia tam ad gustandum tam ad vocem perficiendam valent operari.
Unde dicit Aristoteles libro xii de animalibus: Componitur labium de ix instrumentis, vix formare
vocem verbum nunquam bene formaret nisi lingua cum labiis aliquorum cogeretur.
Quod spiritualiter sunt labia nisi ecclesie predicatores et predicatorum verba quibus sine adiutorio
lingua non prius spiritus sancti formaret verba vera sua. Ista ergo mollia benigna et tenera
debent esse et sua benignitate divina dentium duritie in presentia debent reprimere, [illegible]
continue atque claudere et ne peccatores ad desperationem trahant, [illegible] aliquando temperare et
[illegible] doctrine recipere et mollire secundum auditorum exigentiam valent. Sunt ergo ista mollia
et tenera per benignitatem, flexibilia et mobilia per sedulitatem, sensibilia et calorata per
verecundiam honestatis. Et spiritualiter devotionis [illegible] et verba fortiter per honeste lo-
quendum [illegible] utilitatem [illegible] claudere per discretionem custodiam et humilitatem, sentire con-
[illegible] per amicitiam et caritatem. Proverbiorum x: Labia iusti erudiunt plurimos.
Per labia quidem a lambendo dicuntur, et que dura et acuta dentibus sunt vicina,
intelligantur adulatores qui lambunt leviter et applaudunt, qui sunt dentibus id est duris
et mordacibus principibus huiusmodi locum sumunt. Job xxx: Delicta sunt labia mea circa
dentes meos. Tales enim sunt molles per planam locutionem, flexibiles per verborum
[illegible] ad voluntatem aliorum mutationem et varietatem. Psalmo xi: Labia dolosa in corde et

et eius loquela sunt / Itaque se claudendi [illegible] inter se considerationem secundum voce fortes et distinguentes per verba sicut fallaciam [illegible] hostium dantes per [illegible] amicicie fictionem et simulationem / Unde in psalmo xiii venenum aspidum sub labiis eorum id est venenum sit doctrine Sicut ponitur sit adulatio [illegible] / Item labia si fuerint rubicunda signant puram et sanguineam complexionem / Si sunt livida signant complexionem melancolicam / Si sunt tremula signant iram et mentis turbationem / Sicut rubor et pura complexio vel verecundia facit verba et labia rubicunda per verecundiam honestatis / Mala vero conscientia facit livida et infirma propter turpitudinem et deformitatem / Ira vero facit ipsa turbata et informia / propter precipitem [illegible] Proverbiorum xvi mordens labia perficit malum

Nota de quibus mandibularum fundamentum Consistunt metum ex duobus

Nota ossibus mandibularum inferiorum [illegible] vero mobile sunt [illegible] ut os proprium facilius claudetur / Est ergo in metu maxima fortitudo et firmitas et maxima [illegible] Longi [illegible] per metum brutum aliud facilius non prevalent [illegible] metum frangit totam feritatem et fortitudinem suam [illegible] sicut de David dicitur i Regum xvii quod cum fregit David mentum leonis et ursi eruit eis ovem etc. / Per metum quod est ultima pars faciei intelligimus virtutem perseverantie Ista est in fine et complementum faciei / honeste [illegible] et vultus in mentis [illegible] / Ista est que claudit os / quia sola conclusiva et complementum totius boni operis est ab ipsa / Ista est que est totius corporis moralis / totius congeriei virtutum [illegible] quia dicitur virga maxima fortitudo / quia [illegible] dicitur sine fine sed [illegible] id est perseverando sit fortis / Nam si tale metum perseverantie [illegible] in metu fortitudo [illegible] Sicut ista [illegible] fecit Dalila [illegible] Sampson qui perseveravit / fallunt eius [illegible] Nos ergo tale metum [illegible] debemus [illegible] a demonibus per [illegible] palpari / Nimo si de rependa perseverantia non temptaverit nos / Demum [illegible] cum indigentie / quod [illegible] est [illegible] multos qui non sunt [illegible] / Unde [illegible] qui tangit in metu non indignantis si dederint / quia [illegible] et maxime [illegible] metu signum est amicitie et applausus / Sic verba [illegible] qui metum sive perseverantie [illegible] et blanda dyaboli palpando fortitudinem [illegible] Sicut Ioab sub specie amicicie tetigit et arripuit [illegible] cum loquendo sibi occidit et decepit / Sicut ii Regum xx [illegible] Sic dyabolus cum nobis blande suggerendo loquitur in morte nobis [illegible] et pene fallacis machinatur [illegible] xii [illegible] obdurat [illegible] / et si invenit tempus non satiabitur sanguine

Os [illegible] dicitur quod hostium per quod aut per os sit [illegible] hostium cibos et [illegible] introducimus [illegible] et [illegible] perseverat [illegible] Os eius ut dicitur [illegible] est [illegible] quod [illegible] ore [illegible] ut dicitur [illegible] custodiunt [illegible] dentibus [illegible] labiis / et [illegible] clausura [illegible] deliberationem / et [illegible] Et ut [illegible] per [illegible]

Igitur per os [illegible] possumus intelligere [illegible] que [illegible] est hostium / et [illegible] per quem [illegible] verba [illegible] et quia [illegible] et [illegible] cibos sapientie et doctrine ut predicatur et docendo auditoribus [illegible] spiritualia [illegible] / Et [illegible] quod os [illegible] valet ad [illegible] per [illegible] doctrine [illegible] per [illegible] / et ad [illegible] predicatores [illegible] ibi [illegible] debite [illegible] per [illegible] deliberatione [illegible] ultra debitum [illegible] ad aliquos [illegible] ordinationem [illegible] xxviii [illegible] hostia et seras [illegible] / Et [illegible] Ad [illegible] alia [illegible] Sicut ille [illegible] modicum [illegible] et [illegible] a [illegible] abstinere [illegible] non decet [illegible] sicut dicitur [illegible] x Et [illegible] vobis [illegible]

Item os [illegible] est in corpore [illegible] corporis [illegible] et membrorum in corpore [illegible] in [illegible] mastiare et [illegible] et [illegible] ad stomachum [illegible] ad membra [illegible] et in [illegible] corporare / Tale os spirituale [illegible] esse doctorem et predicatorem [illegible] cibum doctrine mastiant et [illegible] et [illegible] auditoribus [illegible] et [illegible] Sic [illegible] membra alia [illegible] Sic [illegible] doctrina vel scriptura doctori et predicatori per [illegible] alios [illegible] auditoribus

Ioab.
Amasa

fractum fecit Apoc. x. Erat in ore meo tamquam mel dulce volumen. Et ps 118. Quam dul-
cia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo. Os interius habet condiciones. Est e-
nim concavum ad cibos continendum, durum ad cibos masticandum, nervosum ad ciborum dulcedinem
sentiendam, humidum et salivosum ad cibos resolvendum. Mistice vero os quod recipit omnes
cibos et omnium ciborum sapores atque modos significat sensum auditus. Est ergo os istud concavum ut
que dicuntur capiat per attentionem, durum tamen ne cito credat, ut omnia masticet
et discutiat per discretionem. Sit et nervosum et sensibile ut bene sentiat dictorum con-
dicionem et tamen sit salivosum et lubricosum ut sine masticatione cito deglutiat et in ventre
memorie reponat per retentionem. Ecc 17 Omne quod in os intrat in secessum vadit. Unde
sicut videmus quod omnes cibos receptos si non sunt boni et sani et sapidi solet evome-
re, alias si ipsos comedat periculo potest esse. Sic auditus debet verba si fuerint contraria evomere
et in ventre memorie non ponere ne forte vetera possint pericula generare. Et sic ho-
die [illegible] audire illud Apoc 3 quia tepidus es et incipiam te evomere
de ore meo. Item os est via ad superfluitatum [illegible] et grossarum superfluitatum
a cerebro pulmone et stomacho expurgatarum. Ad aeris attractionem et ad cordis infla-
mationis refrigerationem ut aiunt doctores medicine. Sic oportet os interius [illegible] nostro
laudes gratiarum actiones et confessionis forte. Superfluitates [illegible] a capite [illegible] ablutionem
per confessionem [illegible] et purgationem. Item est devocionis | A pulmone id est ab affectione
et gravitate per orationem [illegible] et tentationes et infla- | A stomacho id est a delectacione
mationes [illegible] tempore. Ps 118 Os meum aperui et attraxi spiritum.

Dentes sunt quos dicimus qui dentes dividentes seu incidentes, ut dicit Ysid-
orus. Dicuntur dentes quasi demetentes, demunt enim semper aliqua cibi partem. Sunt autem
in ore humano xxxii dentes, qui scisores et canini et molares dicuntur. Primi scisores
primi qui sunt lati et sunt dentes, dentes scilicet incisores qui ad incisionem et primam ciborum re-
ceptionem sunt apti. Canini sunt secundi qui sunt acuciores quam primi et breviores alii, ut os laxe-
tur continuacio et ceteris fortiores ad scindendum et perforandum ceteris plus acuti. Molares sunt
in tercio gradu qui sunt dentes fortiores, latiores et ad molendum. Quorum sunt duo, demores
primi habent unam radicem, secundi habent duas, tercii habent tres. Et in ipsis est talis ordo, quia quod a primis
dentibus non potest perscindi ad caninos secundos dentes mittitur et tandem ad molares ut co-
teratur penitus destinatur. Mistice dentes quod est quedam elegantia potest notare significare in corpore
Ecclesie homines rapaces et cupiditates, vel [illegible] [illegible] vel etiam simpliciter [illegible]
simoniace [illegible] [illegible] isti ergo ore sunt dentes vel similiores [illegible] dura, rapaces atque
mordaces qui sic dicuntur ab edendo, abiciendo et demendo. Demunt enim per gulositatem
[illegible] quidem per detractionem et detractoria mordacitate, demunt alii quidem habent per
rapinam et crudelitatem. Tamen pro [illegible] principes et prelati sunt hodie [illegible]. Generatio que pro dentibus gla-
dios habet. Hec habetur Prov. 30 de quibus in ps. 46 Filii hominum dentes eorum arma et lingua eorum
gladius acutus. Istorum dentium malorum similitudinem tres sunt ordines, quia primi sunt [illegible]
sic parum [illegible] qui non [illegible] nisi invadere, incidere, explorare et ingredi si aliquid
exigi vel haberi. Et isti non habent nisi unam radicem quia seculares [illegible] sunt firmi et cito
consumuntur. Secundi sunt canini dentes scilicet [illegible] mediocres qui [illegible] [illegible] insa-
tiabilem avaricie appetitum qui sic duas habent radices, quia in statu suo sunt firmiores. Et hii
isti ad rapiendum acutiores et perforantes. Tercii molares sunt principes consiliarii et magni qui a mole-
do dicuntur pro eo quod omnia demoliuntur. Et maxime quia radicibus plantantur. Et quia firmi sunt
in statu suo et quia eis creditur nec facile mutantur. Funiculus triplex difficile rum-
pitur. Eccle 4. Hii ergo minores quos possunt vincere frangere vel decerpere mittunt ad caninos
mediocres, qui et ipsi mittunt quos superare nequeunt ad molares. Et sic mali p-
relati et principes possunt significari per bestiam Dan 7 quod erat plus terribilis et habebat tres
ordines dentium in ore suo et in ipsis dentibus principes tribus, que dicebatur surge et
comede carnes plurimas. Dicitur hic sic [illegible] tres in principes usum delicias et amm
tribus ordinibus dentium vel similiter [illegible] nichil aliud dicunt nisi quod surgent et come-
dant carnes plurimas id est quod plures extorqueant subiectorum rapinas et excedunt. Job xli per
gyrum dentium eius formido. Isti enim dentes dyaboli quibus mordentibus lucrantur vel incidentes.
Deut 32 dentes bestiarum immittam in eis cum furore trahentium super terram atque serpentum.

Secundum usum dentium non distinguitur quantum sexum viri enim habent plures
et femine pauciores. Color etiam dentium solet inter etates distinguere. Calidi iuvenes habent
dentes albos, senes autem obscuros et fuscos, excepto equo cuius dentes secundum etatem [illegible] habent [illegible]
quod tempore senectutis albescunt. Per dentes intelliguntur verba que in ore debent esse ordinata
et aliquando plena, et aliquando acuta, aliquando lenia, aliquando severa secundum quod negotium requirit.
Viri ergo [illegible] valentes et prudentes debent plures dentes, id est auctoritatem plus loquendi habere
quam femine, [illegible] simplices et minores dentes [illegible] 32 loquendi [illegible] maior [illegible]
[illegible] ut te [illegible] de apostolus 1 Thi. 2 [illegible] in silentio discat. Docere autem mulieri non permitto
ut ad [illegible] dicamus quod plures sermones decet viros quam mulieres. Cuius [illegible] fit [illegible]
et mulieres et imbecilles homines, preterea [illegible] loquentes [illegible] Seneca [illegible] in [illegible]
[illegible] indulget [illegible]. Dentes etiam [illegible] in iuventute [illegible] spiritualis vite [illegible]
solent dealbari [illegible] et honestam [illegible] in senectute virorum [illegible] pro dentes [illegible] ob-
servant et [illegible] honesta [illegible] infirmis et [illegible] effici. [illegible] in [illegible] ypocrit[e]
[illegible] et [illegible] et mali dentes [illegible] per [illegible] habent albos et mundos.

Animalia multorum dentium [illegible] et [illegible] sunt vite longioris, paucorum [illegible]
et [illegible] vite brevioris. Sic vero illi [illegible] quorum familiares et [illegible] et ordinati
et multiplicati per [illegible] et in vita et in moribus regularibus [illegible] et in [illegible]
statu [illegible] per [illegible]
in [illegible] et [illegible] per
longo tempore [illegible]. Item pueri [illegible] dentes et non [illegible]
[illegible] et [illegible] stabilitatem ut
[illegible] aliquid [illegible] firmitatem. Cuius [illegible] fit [illegible] homines [illegible]
solida [illegible] solent dentes habere [illegible] solida et in virtute [illegible]
[illegible] 120 annorum erat [illegible]
[illegible] et dentes [illegible]. Dentes scindentes et acuti [illegible]
[illegible] et latos. Dentes acuti sunt [illegible], lati vero sunt verba modesta
benigna [illegible] et [illegible] dentes acuti [illegible] dentibus et
[illegible] modesti et simplices et [illegible]. [illegible] et dicit [illegible]
[illegible] 2 de [illegible] virtus [illegible] desiderat
[illegible] et [illegible] dentes [illegible] in iuventute [illegible]
[illegible] cessat et deficit [illegible]. Dentes anteriores [illegible]
et [illegible] posteriores vero maxillares [illegible] quod [illegible] dentes
[illegible] posteriores [illegible] dentes
anteriores [illegible] debiliores in [illegible] et ad [illegible] ad vitia
[illegible] posteriores [illegible] simplices et [illegible] statum et [illegible] in [illegible]
[illegible] fide 2 [illegible] illud [illegible] dentes 33 dentes [illegible]

Dentes multas mentiunt passiones, humores et corrupti ex malis cibis per ner-
vos alligamentum dentium descenderint et dentes [illegible] gravantes [illegible]
que dentes aliquando corrumpunt [illegible] dolent [illegible]. Sic vero [illegible]
corrupte [illegible] corrumpunt nervos [illegible]
[illegible] et [illegible] que dentes [illegible] passiones multas
inveniunt. Unde [illegible] in istis dentibus [illegible] invidie [illegible]
dolor [illegible] et [illegible] angustiis. Ista [illegible]
[illegible] et [illegible]
illud [illegible] ex abundantia cordis os loquitur. Dentes [illegible] et [illegible]
[illegible] ex frigiditate nervos [illegible] spasmare ut [illegible]
[illegible] glacie nervos dentium [illegible] ex [illegible]
[illegible] nervos [illegible] et [illegible] nervorum [illegible]
[illegible]. Tristes dentes [illegible] affectiones [illegible]
[illegible] dentium [illegible] absconditi [illegible]
et [illegible] et [illegible] amittunt et [illegible] spiritualem
[illegible] quod [illegible] et glacie [illegible] [illegible]

Quia

et quibus similiter cibus bonorum spiritualium saciantur. Ezech. xxvi qui gingivas (?) sua acerba obstupescent dentes eius. Dentes igitur sunt duri albi acuti radicati in carne nascentes et tecti a carnis gingivis (?) et labiis quasi nervis colligati et sibi invicem coaptati et cibi mitendo (?) necessarii et voci formande et visui faciendo in utilis (?) optimi. Dentes quod sunt viri iusti. Cant. iiii dentes tui sicut greges tonsarum que ascenderunt de lavacro. Et illos (?) petro xpi ut ecclesie dentes et maxime predicatores quibus mediantibus xpus manducavit in sibi penitentie incorporat peccatores. Act. x Occide et manduca. Ioh. x Ego cibum habeo manducare quem vos nescitis. Hii debent esse albi per castitatem, acuti per severitatem, duri per constanciam stabilitatem. Radicati per fidei firmitatem. Dentes nati in carnalis (?) vivere per vite spiritualis sanctitatem. Invicem coaptati per concordem fraternitatem, ligati penitentie labiis velati per humilitatem. Tales ecclesie debent in vita predicare veritatem et eterne pacis vocem fiat (?) et invitare per divine laudis alacritatem. Reprimere et compati per spiritum celestium convi…ditatem. Eccli. xxx Reges dentium eorum (?) transgressus hos de infantibus (?) de illo.

Lingua secundum Ysidorum dicitur a ligando. Est ei instrumentum gustus et locutionis. Et ideo scabris (?) lingere et verba ligare. Est autem lingua naturaliter mobilis carnosa porosa nervosa oblonga plana et rubicunda subtilis tenuis mobiles et acutalior (?) in extremo et humido (?) … per fortia (?) labiis et dentibus circumsepta. Vocis est formatina (?), saporum distinctiva et anime voluntatis interpretativa. Et per humorem salive totum corpus humectativa. Lingua xpi in suo corpore mistico ecclesie est doctor et est predicator. Et lingua est ibi bonorum personarum locutio devine laudis principaliter deputata sicut sunt clerici et religiosi. Ps. xx Lingua mea calamus scribe. Talis ergo lingua debet ligare et legere que separa dicitur esse instrumentum gustus et locutionis. Debet ergo gustare cibos bonorum spiritualium corporalium discernere et loquelas spirituales et salutares deo et hominibus proferre et voluntatem cordis (?) anime dicitur interpretari et dicere et voce sua articulatim et ordinate proponere. Prov. 17 Lingua prudentis ornat sapientiam et salutaris bone doctrine. Ut dicitur Ecclesiastici (?) certum et etiam humectare. Ut sic de tali lingua dicitur illud Ysa. l. Dominus dedit mihi linguam eruditam. Lingue nostre dicuntur ad proprium (?) quod talis doctor debet esse mollis

lectione orationis predicantes confessores et exhortationes	

et carnosus per benignitatem
porosus et perrabit (?) per sanctitatem
nervosus et exhibit per sagacitatem
oblongus est aliquando (?) per de…
liberaliora maturitatem
planus et proximus (?) rubicunda virtutem
rubicundus et patiens (?) preveniendo hostes (?)
tenuis et subtilis spiritualia proprietatem
mollis et debilis per diligentiam predictam
acutus et ex ore gladius formatur per

locutionis firmitatem sic locutio humido (?) sicut per devotionis et gratie sanctitatem, dentes eius et circumspectis (?) labiis et dentibus per dei … diversis declaratur. Talia petro cum homines tenet gravis et utilis … est … diversis disputare et mandatores de exaltatione ligentes (?) ne plurem plenum dilatetur et ne extra ad … dilabitur plus debito prolabatur. Ps. 38 Dixi custodiam vias meas ut non delinquam in lingua mea.

Lingue aliquorum animalium sunt medicinales et aliquorum venenose. Medicinalis est lingua canis que quod acutus ut experientia (?) bonum et ut ex aliquibus … perveniret. Venenosa est lingua serpentis draconis et vulpium (?) canis. Canis … rabidi lingua semper habet ex ore et semper stillat venenum quod in … fuerit aqua ubi cadit quod homo inde bibens ut alius est rabidus efficitur. Lingua serpentis … lingua acuta et maliciosa. Et propter acutum fixum veneni … velocissima. Sic per lingua et locutio in aliquibus est bona et in aliquibus mala. Et lingua … potest provenire sanitas et venenum vita et mors bonum et malum. Prov. xviii Mors et vita in manu lingue. Quidam igitur homines sunt qui habent linguam medicinalem et bonam, sicut sunt viri iusti quorum lingua et verba alios per bona doctrina et eruditionem sanat. Prov. xii Lingua sapientium sanitas est. Et potissime tales debent esse canes in prelati et predicatores qui gregis dominici sunt custodes. Quidam vero habent linguam istam venenosam sicut serpentum et rabidorum canum, scilicet linguam et loquela talium per suas malas exhortationes inveniunt et peccatores … venena cos trahit et invitat. Rom. … Ps. 139 … lingua sua sicut serpentis venenum aspidum sub labiis eorum. Et est maliciosa lingua et est similis …

[illegible] mu[n]da solet vidi[r]i et venenu[m] malicie velocissi[m]e p[re]cedat et ubicu[m]q[ue] [illegible] et per diplo[ma]tat[e] velocit[er] [illegible] q[uo]d dicit d[avi]d [illegible] disperdat d[omi]n[u]s universa labia dolosa et linguam magniloquam. ¶ Lingua serpentis [illegible] vivit serpens venenosus [illegible] serpentis [illegible] lingua separata et scissa venenum [illegible] et [illegible] venenum [illegible] sedare [illegible] Et ideo [illegible] lingue reperta [illegible] ¶ Tales serpentes [illegible] homines peccatores qui dum vivunt [illegible] lingua et locutione [illegible] venenosa [illegible] venenosa et mala [illegible] auditores [illegible] et corrumpunt bonos per colloquia prava [illegible] illud 1 Cor[inthios] sexto [illegible] venenosa et [illegible] venenum [illegible] sedare [illegible] homo [illegible] lingua [illegible]

¶ Lingua [illegible]

[illegible]

Quedam formam [illegible] salina et spiritu [illegible] retentis et non [illegible] aliquo [illegible] causa mortis [illegible] de prisis qui [illegible] pulmonis spiritu salina [illegible] a cerebro defluere [illegible] ipsum expellere nequiverunt suffocantur [illegible] spiritus et salina [illegible] a cerebro [illegible] a cogitatione et ymaginatione descendit ad pulmonem [illegible] [illegible] vexerat per [illegible] per [illegible] posset [illegible] morte [illegible]

Vox est aer tenuissimus ictu lingue pulsus. Et multis instrumentis [illegible] naturalibus formatus. Ad formationem vocis [illegible] requiruntur [illegible] et primo pulmo, arterie, seu canales gutturis, dentes, lingua, labia, uvula sive uva, et [illegible] [illegible] ab humido [illegible] quia [illegible] humore sit plena et [illegible] pinguedine [illegible] [illegible] illud [illegible] in gutture [illegible] sit dilatare et restringere [illegible] emissionem [illegible] parere et non ultra debitum [illegible] ipsum [illegible] moderare et sic [illegible] mediante solet vocem [illegible] emittere.

Consistere ad [illegible] vox est [illegible] in [illegible] materia debet esse et diversa instrumenta [illegible] debent formam et efficaciam [illegible] dare [illegible] alias [illegible] virtutes que in locutione et vocis prolatione et formatione [illegible] puerum [illegible] uvula sive uva per quam intelligimus discretionem quia si ista [illegible] vocem debet imperare et [illegible] emittere ut [illegible] et distinguere [illegible] apta et alii [illegible] aptam et [illegible] illud [illegible] [illegible] lingua [illegible] vocem [illegible] et apta que [illegible] plena [illegible] [illegible] vocem [illegible] et [illegible] a verbis [illegible] vocis [illegible] [illegible] debet semper elevata [illegible] et plana voce [illegible] [illegible] que debet [illegible] et uva et ipsum [illegible] [illegible] gutturis exhibere. Michee 2 [illegible] audietur vox [illegible] [illegible] in [illegible] et [illegible] istud est intelligendum in [illegible] [illegible] evangelia et epistolas. Omni sexta [illegible] debemus [illegible] et [illegible] [illegible] ipsum vocales exhibere.

Item canales gutturis et [illegible] instrumenta sunt vocis que si [illegible] et [illegible] fuerint dulcem [illegible] [illegible] vocem [illegible] et plus debito late et [illegible] distorte [illegible] ut exilem vocem faciunt ut [illegible] dissonam seu [illegible]

Canales isti [illegible] [illegible] pulmone [illegible] emittere [illegible] [illegible] et [illegible] in lingua sive eloquentie verba [illegible] [illegible] vocem [illegible] emittere et [illegible] [illegible] auctores [illegible] [illegible] voce [illegible] ps 61 [illegible] et [illegible] [illegible] vox [illegible] et doctrina [illegible] auditores [illegible] [illegible] et [illegible] talem [illegible] diligenter [illegible] libenter audiunt et [illegible] vocem diligunt et [illegible] Dicens illud Cant 2 Ostende [illegible] sonet vox [illegible] [illegible] vox enim tua dulcis et [illegible] tua decora. [illegible] si tales canales [illegible] [illegible] et [illegible] et aspere et ultra debitum [illegible] [illegible] et singultibus [illegible] stricte et [illegible] [illegible]

Tunc dicit vox [illegible] doctrina et eruditione non [illegible] audientibus [illegible] dissona [illegible] publice et inepta. Tales [illegible] libenter audiunt et vocem [illegible] seu doctrine [illegible] [illegible] Et [illegible] reste [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vox [illegible] ab [illegible]

Item si [illegible] pulmo est [illegible] vocis [illegible] Et [illegible] vox [illegible] [illegible] pulmone et lingua sit voce [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tales sonum faciunt volando et [illegible] lingua [illegible] eloquentia [illegible] pulmo qui [illegible] [illegible] in voce [illegible] [illegible] [illegible] ps 18 [illegible] exivit sonus [illegible]

Item [illegible] si [illegible] plus [illegible] de nocte quam de die. Et [illegible] [illegible] gaudent et [illegible] et [illegible] in nocte [illegible] et de rebus [illegible] et [illegible] quod de die [illegible] de rebus [illegible] honestis [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] per [illegible] [illegible] male [illegible] et [illegible] in rebus pessimis.

Alies parum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ps 24

Sic etiam illi qui sunt per philocaliam casti prudentes solet per orationem confessionem [illegible] ut per parvam [illegible] que illi qui sunt feminae [illegible] delicatae ut per parvam predicationem et perversitatem [illegible] Constat [illegible] quod pauci simplices et pauperes gratiam pro actione dei vocis [illegible] abundantius [illegible] illis qui [illegible] ut alii magnifice. Exodi xlvi Exaltavit vocem suam dextra. **Gallus si aptem [illegible]**

Victoria vocis erat [illegible] queritur ars [illegible] [illegible] fuit [illegible] Oratione [illegible] et clamat gravioris tempore magis clamat illi autem qui [illegible] graviori [illegible] [illegible] vox resonantia [illegible] et [illegible] vociferat [illegible] sic [illegible]

Vox acutior est in iuvenibus et in feminis quam in senibus et viris [illegible] et femine propter debilitatem movent paucum aerem et ideo acutiorem sonum faciunt. Viri vero et senes multum aerem movent propter fortitudinem nervorum et [illegible] et grossiorem sonum emittunt. Sic ergo illi qui sunt feminae molles et delicati pueri et imbecilles [illegible] et desertosi solent ut [illegible] acutius et altius loqui et vociferare et paucum aerem [illegible] paucum [illegible] vociferando et loquendo movent et attendunt. Et ideo acutius et altius [illegible] [illegible] [illegible] Abbacuc dedit abissus vocem suam altitudo manus suas levavit. Illi vero qui sunt viri virtuosi et viriles et qui sunt senes maturi et prudentes in loquendo solent plus de [illegible] sapientie ponere et vocem suam [illegible] deliberationis tardiorem et ideo [illegible] gravioribus maturioribus et prudentioribus vocem emittunt [illegible] prudentes solent graviter depresse ac mature loqui [illegible] [illegible] solet acute et [illegible] [illegible] de bonis [illegible] Ezech. i cum fieret vox super firmamentum submittebant cherubin alas suas. Cherubin [illegible] spirituales debent [illegible] submittere quando [illegible] voce in firmamento Ecclesie. **Vox que est gravis valde aspera** et dissona valde est vituperabilis et nociva et discordie [illegible] armonie [illegible] [illegible] audientium [illegible] attendentium. Vox enim [illegible] dissona [illegible] turbat vocem. Sic ergo vox [illegible] aspera et [illegible] detractoria dissona [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] bonis [illegible] [illegible] [illegible] armonia [illegible] dissensiones ac discordie [illegible] tales ergo [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] dissoluta est [illegible] a voce [illegible]

Vox dulcis consona et ordinata multas habet laudabiles proprietates. Est enim vox dulcis et melodiata tristia letificativa [illegible] passiones anime [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] exhortativa et [illegible] de timore ad audaciam et ad clementiam de avaricia ad largitatem et [illegible] [illegible] [illegible] vocativa et [illegible] Paulus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sepe per melodiam [illegible] [illegible] et ad [illegible] [illegible] Tali pro [illegible] vox [illegible] bone [illegible] [illegible] talis vox [illegible] solet tristitiam et de [illegible] consolationem et spem [illegible] [illegible] [illegible] laborum et tribulationum [illegible] Iere [illegible] voce [illegible] grandis [illegible] [illegible] Amplius ista vox solet passiones anime ac defectus et [illegible] complexionis [illegible] bone ac virtuose [illegible] [illegible] apud deum et homines laudem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] laudatam audientibus [illegible] [illegible] [illegible] Cant. ii vox dilecti mei pulsantis aperi michi soror mea [illegible] [illegible] [illegible] vox turturis audita est in terra nostra. Item ista solet afficere audientium [illegible] et [illegible] [illegible] de ira ad clementiam de avaricia ad [illegible] de timore ad audaciam [illegible] et ad [illegible] [illegible] [illegible] Item [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] publica [illegible] [illegible] dedit vocem suam [illegible] Item ista vox solet demones effugare [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dabit voci sue vocem [illegible] date gloriam deo super [illegible] Dulcis ergo vox letificat per [illegible] excitat amorem et devotionem [illegible]

[illegible] 24

Gregorius pastoralis li. xi c° [illegible] qui celerius loqui incipiunt tardius [illegible] Et cum illi solent [illegible]
rem qui tardius fuit cepere. Et 2 [illegible] ato loqui [illegible] signum [illegible]
aliqua [illegible] filij in [illegible] sine [illegible] proprio [illegible]
totius regi[illegible] Sic [illegible] mora loquendo. Illi qui ad loquendum sunt tardiores
et perfectiores sunt ut [illegible] ad [illegible] bonorum operum tardiores et cum illi primum et iuve-
nes [illegible] incipiunt per bona opera progredi qui tardius et maturius volunt loqui [illegible]
[illegible] tardius [illegible] sine [illegible] bonorum operum et virtutum ubi nimis accelerat
[illegible] loqui [illegible] quoniam si pueri et iuvenes [illegible] docent loqui
voluntatem [illegible] destruunt et [illegible] docet [illegible]
Sic [illegible] ad audiendum tardus autem ad loquendum. Et [illegible] Ecclesiastici 32 adolescens
in causa tua loquere vix. Item idem dicit [illegible] quod vox in homine magna [illegible]
Augustinus [illegible] angelus [illegible] aliter [illegible] facit. Et tot [illegible] sunt hec [illegible]
quot sunt [illegible] Et [illegible] sicut [illegible] Paulus sic [illegible] loquere
ut [illegible] magna [illegible] homine [illegible]
[illegible] cognoscit quod in corde alius cogitet [illegible] vocem [illegible]
modo loquendi per quem mores [illegible] cognoscendo [illegible] diligenter attendunt. Matt.
16 Ex abundantia cordis os loquitur. Et 22 [illegible] et loquela tua manifestum te facit.

Guttur est extremitas canalis pulmonis Et est guttur longum membrum [illegible]
cartilaginosum [illegible] latum [illegible] strictum [illegible]
[illegible] compositum et ad triplex officium destinatum. [illegible] cibos [illegible] trahe-
re [illegible] et [illegible]. Mystice Guttur corporis [illegible] et
[illegible] religiosi et [illegible] De quo [illegible] 129 Exultationes dei in gutture
eorum et gladij ancipites in manibus eorum. Tales [illegible] longum [illegible]
perseverantie [illegible] Cartilaginosum et durum per [illegible]
ad exteriora [illegible] per naturam et libertatem [illegible] ad [illegible] strictum [illegible]
et absconde [illegible] canalibus tribus [illegible] et tribus
canalibus per virtutum theologicarum [illegible] religionis triplicem obligatum
et ad triplex officium [illegible] deputatum per triplicem [illegible] hominibus utilitatem [illegible]
[illegible] corpus [illegible] cibo doctrine ut [illegible] devotionis [illegible]
[illegible] et voce divine laudis [illegible] sonos divine doctrine aliis [illegible]
[illegible] gutturi [illegible] Cantica 5 Guttur eius
[illegible] et totus desiderabilis. In gutture est unum membrum quod lingua gutturis dicitur
quod [illegible] guttur claudit et aeri [illegible] ut stringit et dilatatur et ne corruptus
[illegible] et corruptus aer [illegible] pulmo [illegible] guttur [illegible] obstaculo [illegible] pergit
quod sapit cibos intelligentia voluntatis [illegible] cibos desideriorum mittit ad [illegible] lingua
ista intelligentia [illegible] ut [illegible] prudens [illegible] voluntas [illegible]
[illegible] affectionibus [illegible] mali aperit et restringit [illegible]
prudens bonum sapit et malis claudit [illegible] discretio voluntatis a
[illegible] appetitus [illegible] claudere et restringere [illegible] corruptus aer [illegible] superbie
complacentie [illegible] qui [illegible] corruptus humor luxurie
[illegible] illi qui non habent discretionem obstaculo gutturis corruptus pulmo avaritie per
[illegible] ad omnia appetibilia apertum et aptum [illegible] Sepulcrum patens est
guttur eorum [illegible] et pessimis [illegible] sunt [illegible]. Item cum guttur cibum et
aerem habeat recipere ut cibo stomachus possit refici et aere cor possit refrigerari deus natura
dedit sibi duas vias [illegible] per quam cibus transit ad stomachum et alia quam aer transit ad pulmonem [illegible]
ventilabrum. Ista autem duplex via quendam habet cooperculum quod dicitur epiglotum [illegible] alternatim
utramque viam [illegible] cooperire Et ideo [illegible] ad spirandum [illegible] cooperculum viam stomachi [illegible]
claudit [illegible] in hora qua cibus [illegible] cordis et pulmonis
aer et spiritum claudit. Et via stomachi cibus et potibus aperitur. Due [illegible] iste [illegible]
esse apte possunt [illegible] si una aperta fuerit [illegible] alia clausa [illegible] ut dicunt physici
Mystice guttur [illegible] cibos saporem [illegible]
[illegible] quo in gutture [illegible] duo foramina [illegible] affectiones [illegible] spiritualis
alia [illegible] carnalis [illegible] spiritualis [illegible] carnalis est illa
per quam cibos [illegible] et [illegible] ad cordis [illegible]

Secunda vero tendit ad stomachum et corporis refocillationem. Prima est via per quam ad cor et ad voluntatem transeunt spiritualia. Secunda per quam ibi sublimantur per applicationem temporalia. Ezech. xl. Duo hostiola erant in templo [illegible] foraminibus et aperturis donantur [illegible] per quod intelligitur virtus discretionis [illegible] claudere et aperire [illegible] via [illegible] alia cordi et stomacho [illegible] temporalia [illegible] spiritualia [illegible] Apoc. 3. [illegible] attendendum est quod sicut duo foramina [illegible] per [illegible] sunt [illegible] potest [illegible] sunt [illegible] aeris et cibi [illegible] et terrena [illegible] affectus cordis ad unum [illegible] aliud observatur quia qui habere vult spiritualia [illegible] claudat [illegible] ad terrena. [illegible] qui terrenis aperit cor [illegible] spiritualibus [illegible] claudit [illegible] vi [illegible] potest duobus dominis servire [illegible] unum diliget et alterum odio habebit aut unum adhaerebit alterum contemnet.

Item nota quod cibus et aer diversas habent vias [illegible] quia sicut aer [illegible] per tracheam arteriam et cibus per illam [illegible] qui dicitur ysophagus [illegible] et [illegible] cibus qui grossior est et corpulentior [illegible] per viam aeris [illegible] ad pulmonem et ad cor [illegible] et descendit [illegible] via aeris [illegible] Sic per [illegible] aer et cibus [illegible] spiritualia et terrena [illegible] et duo occupant locum. [illegible] spiritualia tendere debet ad cor. Temporalia vero ad bursam. [illegible] valde [illegible] temporalium [illegible] per amorem et affectum ista temporalia ad cor [illegible] et gravia [illegible] et cor [illegible] ad cor per complacentiam aut per dilectionem [illegible] Ecclesiastici x. Nichil iniquius quam amare pecuniam. [illegible] Psalmo 61. Divitiae si affluant nolite cor apponere.

In gutture [illegible] infirmitas que vocatur squinantia quae fit quando humores fluunt a capite ad guttur et ibi [illegible] apostema [illegible] compressionem [illegible] via spiritus et aeris et cibi [illegible] respirare. Squinantia [illegible] constringunt [illegible] ut vix potest [illegible] instrumento [illegible] aperire [illegible] velocius sufferri. Sic [illegible] humores [illegible] et ita [illegible] augmentum [illegible] solet guttur [illegible] apostema [illegible] confessionis spiritualis impedire [illegible] per verecundiam [illegible] cibos [illegible] per verecundiam non confitentur et qui [illegible] impedimentum [illegible] de [illegible] sufferunt et morte [illegible] Psalmo 36 [illegible] ita [illegible] inspirare.

Squinantia [illegible] et tunc sine dubio est mortalis. [illegible] interius [illegible] difficilius [illegible] et curatur cum diligentia [illegible] exterius apparet [illegible] per [illegible] mediante. Sic vitiis [illegible] infirmus [illegible] aliquid [illegible] in confessione [illegible] tenet ligatum [illegible] tenet [illegible] exterius potest apparere. [illegible] per confessionem in nullo manifestavit et ita [illegible] Sapientiae 21 qui abscondit scelera sua non dirigetur. [illegible] ad [illegible] appareat [illegible] qui aliis [illegible] confitentur [illegible] et ista [illegible] ad confessionem [illegible] potest [illegible] et ista [illegible] sic dicitur Psalmo 28 [illegible]

Collum est membrum per quod caput sustentatur [illegible] posterior vero cervix et [illegible] appellatur [illegible] gregalio [illegible] ossea et nervosa [illegible] ossea [illegible] ferre ad caput sustinendum [illegible] et sit ut sit mobile et vertibile [illegible] carne nervosa [illegible] collum [illegible] media inter corpus et caput.

... interiorem et dicitur ... celestia affectando. Collos [illegible] ... se quere[illegible]
in amore voluntatem interiorem in deum erigunt ... per ... referunt[illegible]
et cum ... de deo sperando. per constantiam fortificentur. paret tribulationem pro deo sustinendo
adversa. per diligentiam ... per bona opera se movendo. Unde similiter
... esse mobiles per bonorum operum diligentiam et fortes per constantiam et
pacientiam. Job xl. In collo morabitur fortitudo. Ut sic anima dicat illud Cantica iiii.
Sicut turris david collum tuum que edificata est cum propugnaculis. Generaliter omne animal
habens tibias longas habet longum collum ut patet de camelo inter alia et de grue inter volantia
et aliquando ut ... in quo collum habet longum habet tibias longas exceptis quibusdam animalibus
sicut sunt ... et ... que habent colla longa tibias tamen habent breves.
Moraliter ... tibia ... collum ... vox ... ergo
... tibia et collum debet ... et ... ut ... longo collo ...
... sit longum ... magne et ... vite ... bone vite
... habet longum collum ... non audeat ... magna ...
non possit. Et habere longum collum ... sunt albi et ... magne ...
... collo ... habent magnum collum longum ...
... breve ... Unde ... magis dicere
et ... In collo quorumdam animalium
et maxime ... Et ideo ... collo ligatur et
... collum ... quibus ... vult ...
... Per collum ... intelligendum ...
... fortitudo ... collo ...
... ad petendum ... et ad ... auxilium ...
... libera ... collo ... morabitur fortitudo. Ideo ... collum ...
Job xli ... et ... et ...
... ligneo ... et ... illud ... tibi vincula et
... collo tuo ... subiectione ...
... et ... Deo ... illud Ysa. lii Consurge consurge
... solve vincula colli tui captiva filia Syon. Animalia pulmonem non habentia
carent collo ut patet ... et piscibus pulmonem ... quia non spirant ... ipsis
non est collum a corpore distinctum. Arestotiles pulmo ... aerem attrahit et cor refrigerat ...
et contemplationem ... Collum per quod vox exit ... Illi ergo qui pulmonem non habent
collo carent. Unde ... illi ... qui ... et ...
refrigerio attrahendo ... officio nullatenus digni sunt. ... Job xxxix. ...
... collum ... indignum est.

H

Humeri sunt illa membra que immediate collo et capiti subiciuntur et dicuntur humeri
in hominibus, armi vero in animalibus brutis. ... ossa que in eis ...
... humeri ... et sunt humeri ... ad cordis et membrorum vitalium
... defensionem ... ad brachia et pectus colligantur et ad ... Sunt
humeri membra grossa ossea et nervosa et ideo fortia et portandis oneribus
apta. Per humeros intelliguntur ... qui ... collum ...
prelatos qui ... capitis habent ... clericos et religiosos qui ... colli habent et ...
... laudis dicere ... in ecclesia tenent locum. Ista membra spiritualia
viros ... defendere. Colligantur inter pectus et brachia ... et ...
cordia ... et ... collum et caput ... prelatos et religiosos
... deferre et onera ... et laborum ...
... supportare et ... tolerare ... Ysa. ix ... humeros ...
et ecclesia ... ad ... ad pacem ...
... mensa ... ad onera ... et ...
Job xxx humerus ... Ysa. ... ab humero tollet
... per nimiam fatigationem ... de oleo ...
Humeri ... patiuntur ... et ... malo hu-
... de humeris ... parte ...
... humor ... dolor ... dicatur ... Tales dolores ...
patiuntur homo qui dolet et impatiens est de nimia labore et tribulationum afflictione ...

[illegible] olei conglutinacionis [devotionis] unctionis. Et tunc sonat olei mixtura [lenitione] unctione. Unde paniculum fidei et mysterium dilectionis et quod [illegible] malorum humorum [illegible] amicorum inventum et [illegible] [illegible] durante aggravarent et confederacionis [illegible] mala humilitate [illegible] malis ho[minum] [illegible] membrorum [illegible] [illegible] et sanante bonorum audit et colligit sepe [illegible] dolorum [illegible] dampna et [illegible] [illegible] grauiter ps. c. vi. [illegible] sunt [illegible] malorum et dolorem.

Brachia. Secundum quod in brachiis sit magna fortitudo. Constant enim brachia ex duobus fortibus ossibus invicem coniunctis et iunctis cum fortissimis nervis [illegible] de [illegible] colligatis. Et sunt brachia flexibilia et ad motum [illegible] voluntarie arbitrium habilia. Nervosa etiam sunt, partim carnosa, fortia [illegible] et ossea, fortitudo autem illorum ad [illegible] seu defendendum, ad pugnandum seu percutiendum, ad operandum seu laborandum.

Videlicet:
- ad petendum
- ad elemosinandum
- ad erigendum
- ad constringendum
- ad repellendum

Moraliter per brachia intelligitur virtus operandi ut [illegible] fortitudo. Ergo duo sunt anime brachia, id est duplex fortitudo, videlicet una qua mala [illegible] [illegible] alia qua bona perficiuntur. Et quodlibet [illegible] habet duo ossa, id est [illegible] principales virtutes ex quibus constat [illegible] [illegible] ps. [illegible] 04 [illegible] [illegible] tibi [illegible] [illegible] sunt duo ossa que [illegible] fortitudinem ad [illegible] [illegible] [illegible] sustinendi et ad bona [illegible] peragendum. Brachia ergo fortium [illegible] debent esse flexibilia ad deum et prompta obediendum, et nervis [illegible] [illegible] cum deo colligati [illegible] omnia opera sint ad laudem [illegible] exequenda. Et ergo [illegible] fortitudo se extendit ad petendum [illegible] deo omnibus [illegible]. Ad elemosinandum de [illegible] [illegible] [illegible]. Ad erigendum [illegible] per [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]. Ad constringendum [illegible] per amplexum [illegible] et [illegible]. Item ad repellendum malorum [illegible]. Ad defendendum [illegible] [illegible]. Ad impugnandum spiritualem hostium violenciam et ad operandum omnium bonorum actionem [illegible] [illegible]. Ad [illegible] omnia se debent extendere brachia fortitudinis [illegible] ut sic anima possit dicere deo illud ps. [illegible] qui docet manus meas ad prelium et digitos meos ad bellum posuisti ut arcum ereum brachia mea. Et per brachia etiam intelligitur Christus qui ab humero [illegible] deo patre dependet et qui ex duobus ossibus, scilicet humanitate et divinitate, constat, qui partim fuit carnosus per voluptatem [illegible] et nervosus [illegible] [illegible] [illegible]. Iste ergo fuit [illegible] mala [illegible] bona faciendo, hostes [illegible] et peccatores [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] posuit in brachio suo [illegible] [illegible] [illegible]. Et illud ps. [illegible] in brachio virtutis tue deposuisti ad [illegible] meos.

Ossa que continent brachia sunt fortia, concava, medullosa, nervosa et in [illegible] [illegible] [illegible] fortia [illegible] ne faciliter frangantur, concava ne [illegible] ponderentur et a motu impediantur, medullosa ut inde nervi et arterie nutriantur et [illegible] [illegible]. Talia ossa debent esse boni subditi et maxime [illegible] et religiosi, [illegible] debent esse fortes et constantes ne per [illegible] frangantur. Concavi, id est spiritualiter pauperes ne ponderare [illegible] [illegible] [illegible]. Medullosi et [illegible] [illegible] ut per [illegible] devocionem et elemosinam [illegible] [illegible] ab eis spiritualiter [illegible]. Nervosi et [illegible] [illegible] mollibus et [illegible] ut ad nutum dei ut plane obediendo et bene operando faciliter moveantur. Brachia [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] habent et ideo quod [illegible] [illegible] sine deliberacione [illegible] [illegible] [illegible] se opponunt. Sic etiam boni [illegible] cerebro, id est Christo et capiti [illegible] [illegible] debet esse [illegible] [illegible] et eis per [illegible] [illegible] et [illegible]. Sic [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] fide sua se debent opponere et tyrannis ac ydolatris obviare. Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] contrarie [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] debent se opponere [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] in brachio et robore.

Brachia quia cordi sunt vicina [illegible] venas ac [illegible] et arterias [illegible] pulsum recipiunt. Solet [illegible] cordis [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] declarare. Ministeria brachia sunt opera [illegible] [illegible] et voluntatis. Ergo per brachia cordis dispositio ostenditur [illegible] [illegible] [illegible] voluntatis interior declaratur. Et cordis [illegible] [illegible] pulsus ad brachia [illegible] [illegible] ad opera. Et [illegible] pulsu brachiorum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] si in corde sit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] latent [illegible]. Et [illegible] [illegible] operibus attendens cognoscunt que [illegible] [illegible]. Brachia cum [illegible] infirmum est [illegible] sanguine extrahendo solent [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] solet mediam venam [illegible]

[illegible] minutio [illegible] solet [illegible]

brachii aperire ut sic possit sinistre parti cordis subvenire. Ergo si aut si dextrum pariatur brachium sinistrum pro ipsius venis vulnerari et sic sanguine evacuari nisi forte materia fuerit venenosa tunc enim est per partem oppositam [illegible] pro illa parte in qua est passio extrahenda ne forte cor vel aliud membrum nobile vulneretur sicut in libro doctoris de flebothomia

Spiritualiter. Corpus misticum est ecclesia in quo pro isto brachium dextrum est ipse Christus immediate quo pater operatur omnia. Ecclesiastici 36 glorifica manum et brachium dextrum. Brachium autem sinistrum est genus humanum. Cum enim [illegible] a patre fuit infirmum et ideo per ipsum sanando. Nam fuit dextrum brachium id est Christus dei filius vulnerari et suo sanguine evacuari. Ideo si ipsum dextrum brachium Christus in parte ecclesie sive vel pauperum infirmari contingat. Nos sinistra qui in statu [illegible] nos [illegible] tunc [illegible] expendere [illegible] Christo et per ecclesia [illegible] nam fuit [illegible] vel sanguine et [illegible] temporalis Christo in parte pauperum [illegible] eius [illegible] confundere ut [illegible] dicat pauperibus. Ysaie 33 Esto brachium nostrum in mane et salus nostra in tempore tribulationis. Item brachia mutuo sibi serviunt et pro infirmitate membrorum se vulnerari permittunt et percutientibus ut [illegible] alia [illegible] cum corde [illegible] specialem amorem trahunt Et [illegible] quicquid cor diligit et brachia diligunt et ad amplexum illius [illegible] se extendunt et [illegible] a corde diligi sentiunt [illegible] [illegible] cordi applicant et constringunt. Per brachia in mistico [illegible] intelliguntur hic [illegible] prelates et predicatores qui [illegible] ecclesie [illegible] ab hereticis et tyrannis defendere et [illegible] [illegible] qui [illegible] sibi invicem mutuo servire debent et tamen specialiter qui specialiter [illegible] cor id est ipsum deum qui est princeps vite debet diligere. Et quicquid deus diligit et ipsos [illegible] de quibus scriptum est Sapientie xi quod diligit deus omnia que sunt [illegible] sua [illegible] debent ipsi amare [illegible] et amplexu [illegible] amplexari et constringere et ipsi cordi dei [illegible] et [illegible] abstringere et specialiter applicare. Tale est enim quod omnis amicus quicquid amat ab amico diligit et eius ipsi amico fortius per dilectionem copulat et constringit. Denudatio et [illegible] brachiorum est [illegible] infirmitatibus signum [illegible] et mortis. Sic [illegible] homo per iactantiam denudat publice et ostentat opera et [illegible] est infirmus et peccator ut [illegible] gloriatur in operibus viciosis signum est mortale [illegible] quia [illegible] tales raro ad vitam gratie redeunt [illegible] tales mortem [illegible] [illegible] de quibus dicitur Ysaie 3 [illegible] sicut Sodoma predicaverunt nec absconderunt

Manus sicut ysidorus dicit est [illegible] quia [illegible] munus [illegible] est ipsa manus et est dextra que dicitur a dando et sinistra que dicitur a sinendo. Dextra [illegible] signum pars sinistra [illegible] pars [illegible] permittit et sinit [illegible] dextra a dando sinistra a sinendo sicut ysidorus [illegible] palma et dicitur manus extenta pugnus vero dicitur manus clausa et pugnus a pugillo et palma a palme [illegible] sicut [illegible] extenti. [illegible] manus dicatur [illegible] [illegible] [illegible] manifestum designat [illegible] quod est dextra parte alios faciendo [illegible] sinistra bonum fieri sinendo et non impediendo est pugnus se claudendo et [illegible] do [illegible] palma se extendendo et [illegible] et [illegible] pauperibus dilatando [illegible] palmas [illegible] extendit ad pauperes et manus aperuit inopi et. Item manus est magnum corporis [illegible] et ornamentum et principale membrum ut operis instrumentum Et consistit [illegible] ex pluribus ossibus in figura distinctis et [illegible] soliditatis et adiunctione [illegible] et [illegible]. Mistice manus [illegible] sunt bona opera quia sicut per manum [illegible] omnia fiunt [illegible] operationem designat [illegible] 88 [illegible] manus tua et exaltetur dextra tua. Manus [illegible] operantes [illegible] debent ex pluribus ossibus id est ex pluribus virtutibus [illegible] que sicut firme et solide debent esse adiuncte in [illegible] [illegible] operibus [illegible] et [illegible]. Et sic talis manus erit non solum [illegible] [illegible] et [illegible] psalmo 88 Manus enim mea auxiliabitur ei et brachium meum confortabit eum. Secundum aristotilem libro 1° de animalibus manus non est unum instrumentum sed multa. [illegible] manus [illegible] est [illegible] et [illegible] operationibus Et [illegible] solam [illegible] [illegible] [illegible] et pluribus [illegible] [illegible] Et [illegible] manus est extensa et densa in pluribus [illegible] et digitos [illegible] se [illegible] et [illegible] alios quidem parvos alios medios alios magnos [illegible] media [illegible] valet. Mistice [illegible] prelatus in ecclesia est sicut manus in corpore [illegible] est [illegible] manus [illegible] quod [illegible] cor ecclesie [illegible] laborando et alia membra defendendo pascendo et [illegible] [illegible] de bono prelato [illegible] psalmo 108 [illegible] manus tua [illegible] et tu domine fecisti eum. [illegible] talis manus non debet esse [illegible] instrumentum sed multa debet [illegible] prelatus se [illegible] et [illegible] operibus [illegible] et [illegible]

[illegible] conformat[illegible] ... Omnibus [illegible] plani et [illegible] digitos et [illegible] ut sic [illegible] agendo possit et parvos et magnos [illegible] tenere ... ut [illegible] de manutenentia [illegible] bona possit [illegible] ... Nulla [illegible] plani [illegible] manutenere subditos [illegible] in sua manutentia [illegible] ... ad capiendum, ad extendendum, ad claudendum et [illegible] vere plani [illegible] esse [illegible] extenta per liberalem retributionem ... extendit manum [illegible] (Chamus [illegible] indigenis et petentibus [illegible]) ... per [illegible] talibus denegare (Chamus laborans per bona opera [illegible] ... castiganda) ... et repugnet [illegible] repressionem ... [illegible] ... confortavit me.

Ad laborandum, ad [illegible], ad impugnandum, ad defendendum et [illegible] agnos[illegible] repellendum.

Vola est interior pars manus [illegible] plana [illegible]

[illegible] ... et [illegible] vola [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... [illegible] plani per [illegible]

[illegible] ... Coram per humilitatem ... [illegible] ... [illegible]

[illegible] ... **[illegible] manus** [illegible] sunt duplices.

[illegible] dextra [illegible] et sinistra, dextra [illegible] et fortior [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... religiosi et clerici ... [illegible] ... Religiosi [illegible] sinistra [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... per partem dextram [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... [illegible]

Numquam sit fuit ambidexter quia ut graciose eum eos illi qui in dextra, id est in regimine spiritualium sunt fortes et in sinistra temporalium sunt penitus inexpertes. Et hoc illi qui sunt utiles in temporalibus parum valent in spiritualibus. Sicut etiam videmus quod quidam inveniuntur homines qui sinistra manu habent fortiorem quam dextram. Sic multi inveniuntur qui melius sciunt operari in sinistra temporalium quam in dextra spiritualium. Quasi temporalia aptius sciunt regere quam spiritualibus vero nesciunt aliquid utiliter facere. Reperiuntur ergo, patet quod tria sunt genera parum dispositorum operatorum, ut pectores et mundani qui de sinistra faciunt dextram quia sinistra fortes sunt ad temporalia et ad spiritualia. Item simplices religiosi qui solum sunt potentes in dextra, nichil in sinistra, quia solum valent in spiritualibus et nichil in temporalibus. Item prelati perfecti et utrosque sunt ambidextri scilicet in utraque parte fortes et spiritualibus et temporalibus fortes. Sicut de talibus patet de illud Judicum XX erant fortissimi sinistra ut dextra preliantes. Manus diutius ociose pa-
tiuntur paraliticam contractionem, arefactionem, pusillitatem, scissionem, rupturam, verrucositatem, pruritum et titillationem, tremorem et vallationem, fractuream, dislocationem et ciragram passiones.
Sic pro manus id est opera nostra sunt sicut opera nostra virtuosa [illegible] paralitice defecerunt
Ubi generatur contractio amoris proprii quia impeditur ne manus ad elemosinas extendatur
Ubi generatur arefactio temporis et desidie quia manus a motu bonorum operum retardatur
Ubi gignitur pusillatio id est inflatio superbie et inanis glorie quia homo in suis operibus gloriatur
Ubi accidit scissio scismatis et discordie quia ipsius opus ab unitate et integritate scinditur
Ubi contingit corrosio verrucosa aliene detractionis et invidie quia opus ipsius mordet et laceratur
Ubi oritur pruritus aliene adulationis et fallacie quia ipsius opus scalpitur et adulatione gravatur
Ubi generatur timor dubietatis et infidelitatis quia ipsius opus per timorem difficultatis impeditur
Ubi accidit dislocatio casus et desistentie quia ipsius opus pretermittitur et interpellatur
Ubi accidit ciragra et dolor articulorum id est vicium impatientie quod ex difficultate operum generatur. Talia ergo vicia contra manus id est opera nostra accidunt, si opera nostra diu ociose vacant, inertiant et corrumpuntur, ut sic de talibus posset dici conveniens illud Job 31 manibus meis adhesit macula.

Digiti secundum ysidorum dicti a decore, quia aptius cum decore protenduntur. Sunt ergo X digiti in utraque manu quorum quilibet in tribus ossibus est distinctus. Primus quia pollex dicitur eo quod pre ceteris polleat virtute. Secundus index vocatur eo quod cum eo quicquid ostendimus indicatur. Tercius vocatur medius eo quod in medio sit. Quartus anularis dicitur eo quod in ipso anulus defertur. Quintus vero auricularis dicitur eo quod cum ipso aures scalpuntur et tanguntur. Sunt autem digiti mobiles et flexibiles ut sic sunt apti ad accipiendum vel retinendum. Sunt eciam equales et distincti et unguibus in summitatibus armati, et quanto magis fortes et equales tanto sunt ad varia opera magis apti. Per digitos in manu intelliguntur fideles in ecclesia, vel in religione collocati. Quia sicut digiti in manu sic fideles in communione. Digiti ergo sunt X, ideo quod X mandatorum sunt impletores et factores. Item in speciali sunt VI, ideo quod V sensuum sunt debiti custodes et cohibitores. Item constant ex tribus ossibus, ideo quod omnes sunt trinitatis fidei cultores ut tres virtutes theologicales possideant, ut sic de mandatis et virtutibus quod a bisexti digitis sunt habenda possit ecclesia dicere Cantica V digiti mei pleni sunt mirra probatissima. Isti ergo debent esse recti et equales per se et humilitate et flexibiles et mobiles ad se extendendum per largitionem et ad se claudendum per prudentiam et sagacitatem. Hiis de illis dicitur illud ysaie lviii desierit digitum extendere. Armati eciam debent esse unguibus per debitum dominium et severitatem, ut sic ecclesia dicat de talibus illud psalmo 143 Benedictus deus qui docet manus meas ad prelium et digitos meos ad bellum. Amplius dicendum quod in ecclesia debet esse pollex, id est aliquis qui virtutibus polleat. Index id est aliquis qui predicando aliis bona et mala indicet. Medius id est aliquis qui per concordiam et pacem inter discordes faciendo mediator sit. Per hoc anularis id est aliquis qui anulo fidei ... ... resplendeat. Auricularis id est aliqui qui aures aliquorum scalpant et pruriunt. Aut doceant et cetera. ... illos digitos in manu Colas eis qui dicit secundum Per digitum intelligimus spiritum sanctum, Luce XI In digito dei eicio demonia. Iste est enim digitus recte signatus et ad operandum habilis, qui pollex est virtutibus pollendo, index et ... veritatis indicando, medius concordia faciendo, anularis fide ... ... auricularis salutaria nostris auribus inspirando. Ita sic mediante digitis sibi ... hic deus mediante spiritu sancto in cordibus nostris scribit inspirando que sunt necessaria ad salutem. Joh. viii ...

et ... predicando

// digitto

clamat se [illegible] habebat in via. Ut digitus patris in deitate est filius qui extendit officium i. extendit[illegible] [illegible]
gratie et ex deitate i. anima et corpore. Et iste per ordinem dicitur pollex index et medius et auricularis
Exod. viii digitus dei est hic. Digiti quanto sunt rectiores generaliores et flexi-
biliores tanto operibus aptiores. Sic per[illegible] homo [illegible] est [illegible] rectior per humilitatem
gratior per obedientiam flexibilior tanto est ad bona opera habilior et dispositior. Item digitus
medius in manu[illegible] [illegible] tamen [illegible] nichil enim finaliter distinguit [illegible] tamen sunt [illegible].
digitorum. Quod quod operatur [illegible] paucitas [illegible] terminus et numerus varietas. Digiti mi-
stice qui in [illegible] fiunt opera sunt boni viri bonis operibus dediti et attenti. Isti ergo debent esse
modice [illegible] per delicatam corporis curiositatem tenere [illegible] per exteriorem [illegible] tenuitatem. Vinarum
[illegible] per dolorem alienum compassione et pietate pariter cum de caritate debent habere tene-
ritudinem [illegible] habet possidere. Et aliorum miseriis debet tangi et illas misericorditer discernere
et [illegible] et eisdem quanto plus poterunt subvenire. Levitici xvi Accipiet septies digito contra
propitiatorium. Digiti hoc habent [illegible] quod cum albi sunt grossiores [illegible] per albu[illegible] tunc de
[illegible] qui [illegible] sine constrictione [illegible] [illegible] de digitto extenditur[illegible] per [illegible]
de digitto amonetur ut dicitur [illegible] Talis debet esse vir iustus quia [illegible] ex [illegible] [illegible]
et ex serenitate [illegible] gratior et humilior debet fieri et a timore superbie [illegible] que cum habebat
relaxari. Exodi 3 [illegible] magnus [illegible] te. Aves [illegible] et naturales habent
pelle pelle inter digittos pedum suorum. Sic viri delicatorum et [illegible] semper [illegible]
digittos i. inter opera sua habent aliquid [illegible] vel [illegible] de [illegible] affectum et [illegible].

Ungula sine unguis est extrema pars digitti quod ex cordis firmitatem [illegible] ad extremi-
tatem digitorum [illegible] generatur. Et ideo in unguibus ipsius cordis dispositio cognoscitur
[illegible]. Sunt autem ungues necessarii ad digitorum [illegible] et ad [illegible] [illegible].
Et habent ungues [illegible] [illegible] politam planiciem et [illegible] claritatem. Per ungues
intelliguntur opera que [illegible] cordis firmitate et affectu [illegible] [illegible] et ad ipsas manus et digi-
tos [illegible]. Quapropter [illegible] cordis et voluntatis dispositio in ipsis unguibus et operibus de-
monstratur. [illegible] in [illegible] unguibus debet apparere [illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible]
[illegible] concupiscentie cordis et amoris. Et de viro iusto qui talibus unguibus adornatur adornatur
[illegible] illud [illegible] 68 placebit deo super vitulum novellum cornua producentem et ungulas.
Aquila [illegible] [illegible] quando quiescit sepisse respicit ungues suos timens ne forte hebetentur
et [illegible] tales qui quiescunt solent claudere et reflectere. Sic leones ne forsan ledant. Sic
per [illegible] ungues qui [illegible] fines et extremitates digittorum i. fine vite operum et negotiorum de-
bemus respicere et attendere ne forte [illegible] contingat hebetatio per debe[illegible] diligentiam providere. Exodi 8
[illegible] operibus meis moriatur nomen[illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] probus. Aves curvos ungues
curvos et habent [illegible]. Sic vere illi qui curvos habent ungues i. opera defectuosa habent ut [illegible] [illegible]
curva i. verba [illegible] [illegible] et [illegible]. Quale est [illegible] [illegible] ille qui libenter se [illegible],
fallunt et [illegible] [illegible] [illegible]. Et ideo verba curva et falsa semper [illegible].

Latera sicut [illegible] dicit quod lata sunt ut ille pars corporis in quibus latent coste intimus [illegible]
latera coste fulciunt quia coste [illegible] [illegible] ipsius interiora omnia custodiunt et [illegible]
Sunt autem coste [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ab utraque parte [illegible] ossibus [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] pectoris colligunt et [illegible] ad defensionem cordis et interiorum ad [illegible] [illegible]
Ista latera specialiter loquendo et iste coste que sunt septem [illegible] [illegible] [illegible] latera seu duas
partes speciales [illegible] [illegible] ex una parte et vii virtutes ex alia. Iste sunt [illegible] coste
[illegible] debet [illegible] [illegible] viri iusti ut cor et mentem [illegible] custodiunt et a [illegible] lesionibus
[illegible] [illegible] de [illegible] latere dicitur [illegible] 3. Ne paveas repentino terrore potentias [illegible] [illegible] erit
enim in latere tuo et custodiat te ne [illegible] [illegible]. Item [illegible] in lateribus
[illegible] apostema quod dicitur pleuresis in gravitate et [illegible] costarum et deprehenditur [illegible]
de [illegible] apostematis materia et natura. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sanguineam.
[illegible] album flegmaticum, [illegible] melancolicum. Sic per[illegible] [illegible] lateribus et [illegible] cordis
latet quasi apostema [illegible] [illegible] per sputum i. per verbum quod profertur cognoscitur. Ex habundantia
enim cordis os loquitur Matthei xii. Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] affectum et cogitatum quod latet
in [illegible] intentione [illegible] [illegible] [illegible] i. verbum i. oris et in exteriori locutione
[illegible] per hec que foris apparent quid intus lateat aperitur. Sicut dicitur
[illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] eger iacere in latere et [illegible] in
dextro [illegible] latere [illegible] esse apostemata. [illegible] quando i. lateribus est apostema a [illegible] [illegible].

// talem[illegible] [illegible] inhonesti [illegible]

pleuresis
apostema

eger in lumbis desuper membre [illegible] magno dolore. Duo latera spiritualiter [illegible] significant spem et timorem. Latus vero dextrum spem bonorum eternorum. Sinistrum vero timorem infernalium tormentorum. Ergo quotiens contingit fidelis aliquam tribulationem sustinere [illegible] bonum est per consideracionem iacere in aliquo latere predictorum. [illegible] signum bonum viri [illegible] ad consideracionem glorie eterne [illegible] victoria [illegible] et [illegible] vite eterne intenditur. Gerhardus [illegible] dormiebat super latus [illegible]. Maxime autem optimum est in latere dextro [illegible] in spe et consideracione divine gratie et glorie residere. Signum [illegible] est [illegible] tempore quod apostema [illegible] mortale [illegible] in corde non latitat et quod interior affectio ad deum [illegible]. Item [illegible] qui apostatare [illegible] sunt plenis [illegible] iacere in latere [illegible] [illegible] cogitare [illegible] dolorem [illegible] incurrunt [illegible] iacere super ista latera [illegible]. Et [illegible] pessime [illegible] ad [illegible] et dolor [illegible] dolor de [illegible]

Unum in latere quatuor ventositatis et fit punctura et dolor. [illegible] sibi contingit

opilatio et gravatio [illegible] inflatura et distensio spasmatio et similia [illegible] omnibus dolor sequitur. Et si pulsus magnus et [illegible] fuerit [illegible] si fuerit [illegible] horribilis [illegible] alienato [illegible] et mors finaliter [illegible]. Sic vero in lateribus [illegible] voluntate cogitacionem [illegible] ventositas [illegible] glorie [illegible] opilatio [illegible] non permittit [illegible] per confessionem aperiri. [illegible] gravatio [illegible] ad [illegible] extendere. [illegible] obstinacio et malicie [illegible] inflatura superbie, distensio [illegible], et spasmatio et [illegible] attidie [illegible]. Et sic [illegible] dolore de spacione [illegible]. Et si pulsus [illegible] fuerit [illegible] et [illegible] et fidi fuerit horribilis per aliquam [illegible] descendendum [illegible] elevat. Et mors eterna [illegible] de dyabolo et [illegible] dicatur illud [illegible] et [illegible] intestina. Item [illegible] omnes [illegible]

[illegible] Versus [illegible] latus sinistrum. Conversus [illegible] ad partem sinistram [illegible] et a latere semper [illegible] dextro [illegible]. Sic vero omnes qui [illegible] gaudia [illegible] et [illegible] inde [illegible] [illegible] solent a dextra paradisi et celestis glorie [illegible] et ad sinistra gaudendo [illegible] et [illegible] accedere. Solent [illegible] et ad [illegible] se transferre [illegible] habent dexteram [illegible] et [illegible] quod videant ad sinistram [illegible] pessimo [illegible] latus ut [illegible]. Item

[illegible] pessimo

Duo homines [illegible] incedentes qui veniunt ad quadruvium et ultra transierunt ille qui [illegible] erat dexter erit sinister et [illegible] ille qui [illegible] fuit sinister efficitur dexter. Sic [illegible] in quadruvio mortis ille qui [illegible] prosperitatis dextram ponit [illegible] sinistram. Et [illegible] ille qui in latere sinistro adversitatis [illegible] in dextra prosperitatis sedet. [illegible] sinistra [illegible] sunt dextri fuerunt sinistri. [illegible] qui [illegible] fuerunt dextri. [illegible] de [illegible] volens benedicere filios Joseph [illegible] [illegible] de dextro fecit sinistrum et de sinistro fecit dextrum. Sic [illegible] deus in iudicio suo [illegible] et [illegible] dextra [illegible] ponet super illos qui [illegible] in sinistra adversitatis [illegible] sinistra et dura [illegible] et [illegible] ponet illis [illegible] ad dexteram prosperitatis et erunt dextri sinistri vel [illegible] dextri [illegible] [illegible] xx [illegible]

Dorsum [illegible] a duricia [illegible] dorsum [illegible] dextra sic saxum. Tergum [illegible] a tero [illegible] quod est [illegible]. Et [illegible] aliorum [illegible] [illegible] dorsum [illegible] [illegible] affligunt. Est ergo dorsum pars corporis exterior [illegible] fortior [illegible] solidior et [illegible] compactior [illegible] [illegible] grossior fortior et [illegible] et [illegible] ut esset corporis fundamentum et [illegible] sustentamentum. Consistit vero dorsum ex [illegible] spinosis et [illegible] [illegible] in fundamento radicantur. Et [illegible] exteriora [illegible] [illegible] medulla a cerebro veniens que [illegible] a medicis dicitur. Est vero [illegible] repositorio [illegible] et [illegible] defensata.

Per dorsum [illegible] in scriptura [illegible] fortitudo [illegible] scilicet [illegible] dura et [illegible] per [illegible] solida et firma [illegible] tribulacionum [illegible] et [illegible] sustinere. Et sic [illegible] [illegible] dorsum [illegible] solidum fundamentum [illegible] [illegible] tolerare. Et sic medulla gratie ac devotionis [illegible] a cerebro [illegible]

possit sine lesione pecti desc[ende]re et sinare. Homo solus habet hoc proprium quod supinus sup[er]
dorsum potest iacere et dormire. Quadrupedia enim iacent versa facie versus terram sed
verso dorso supinus versus celum. Sic vere inter homines et quadrupedes, id est inter bonos
venales et inter pravos malos est differentia, quia scilicet homines boni et iusti et nobiles
possunt dormire et quiescere supini mente ad celum versa, et verso dorso contemptus et
displicentie ad terram, id est ad temporalia terrena. Contra vero isti non possunt facere quadrupedes, id est
pravi, qui non pectore sed in [illegible] prospera dormiunt, non celum sed terram respiciunt et ad terrena
[illegible] non ad celestia attendunt. Dorsum vero contemptus et displicentie celo vertunt. Contrarium
quod soli boni viri in prosperitate semper ad deum attendunt, ipsa cum terrena contempnunt se
[illegible] et dorsum ad deum et ad celum, affectum et desiderium suspirando pro [illegible] [illegible]
oculos [illegible] [illegible] mali vero dormiendo eius in prosperitatibus dei et celestia obliv[iscuntur]
[illegible] et postponunt. Terrena vero diligenter respiciunt et [illegible] [illegible] ad [illegible]

Pectus est membrum inter mamillas positum, spacium quod mamillarum [illegible] [illegible] sine
fundamentum et [illegible] cordis ac pulmonis receptaculo latum et gemina [illegible] pectus [illegible] [illegible]
[illegible] ossibus componitur mamillis extrinsecus, sed officinas aperiens a corde et pulmone [illegible]
geminus habitat. Et ideo latum est et geminum, quia membra spiritalia ab eo continentur, quibus
[illegible] et pelliculis distinguitur ut cor et pulmo in ipso fortius contineantur. Per pectus
[illegible] intelligitur mens humana, pro eo quod ex pectore omnis cognitio procedit. Istud pectus debet
esse [illegible] [illegible] mamillis, per clementiam, gemina et latum per caritatem, [illegible] cor
[illegible] plenum per devotionem et [illegible]. [illegible] [illegible] sapientie et discretionis, pulmo et
[illegible] vite et devotionis debent in isto pectore latitare et in mente viri [illegible]
[illegible] et tenere ac [illegible] habitare. Et sic figuratur in illis [illegible] angelis [illegible] [illegible]
qui erant accincti circa pectus zona aurea. Aurum enim quod splendidum est discretionem [illegible]
[illegible] quod fulvum dilatatum est dilectionem et devotionem, que si in deum [illegible] ostendunt. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ipse in iudicio [illegible] pectus [illegible]

Pectus solet ab homine quando percutitur de aliquo peccato [illegible] ac [illegible] [illegible]
[illegible] quod exinde venit cogitatio et [illegible] [illegible] castigatur pectus id est pectus [illegible]
[illegible] et manus in percussione apponuntur. Hic [illegible] quod homo cogitur se delin-
quentem [illegible] [illegible] pectus quod est principale in delicto, vel [illegible] [illegible] et penitentie ac per-
penitentibus [illegible] [illegible] percutiebant pectora sua revertebantur [illegible] [illegible]
[illegible] signum et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Pectus clementie et
[illegible]. Et ideo sic quod angeli pectora [illegible] [illegible] [illegible] pedales [illegible] pectus
affectio ad deum clementie signum est quod homo [illegible] se [illegible] et operari. Sic quod pectus id est cor et
[illegible] contentibus et extribulationibus [illegible] [illegible] pectus id est [illegible] dilectionem. [illegible] Plan-
xit david quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pectus clemencie et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] fortis ad bona opera. Nullum animal habet mamillas in
pectore [illegible] homo et elephans. Alia vero animalia habent spacium in lateribus et in ventre.
Sic [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] Mamilla [illegible] [illegible] [illegible] in ventre
designat. Sed [illegible] homo et elephans, id est viri venerabiles et iusti mamillas [illegible]
[illegible] habent in pectore non in ventre, quia [illegible] [illegible] ex pectorali et vero
dilectione non ex ventrali et carnali affectione. Sunt autem multi et porci, id est [illegible]
avari, [illegible] [illegible] non habent eas in pectore sed in ventre. [illegible] non ex pectore diligunt sed
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ventre
[illegible] [illegible] ut lactando aliquos semper attendunt [illegible] affectiones [illegible]
[illegible] [illegible] accessionis.

Pectus quinque patitur multis modis, quandoque ex
frigore constringente, quandoque ex calore destruente, sed in ethicis, quandoque ex humore [illegible]
[illegible] et suffocante, quandoque ex corrupto humore se in apostemate
[illegible]. Sic pectus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ne [illegible]
per delectationes. Calor anime affectiones qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et compassioni
[illegible] affectiones qui [illegible] [illegible] [illegible] inspiratione [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Pectus est membrum valde nobile [illegible]
[illegible] [illegible] in pectore [illegible] [illegible] [illegible] valde [illegible] [illegible] cordi. Et ideo

plus noceret medica punctura in pectore quam inter maior in brachio ut in crure.
Per hunc innuitur quod ecclesiastici viri religiosi et prelati qui sunt gradu et statu cordi
[illegible] deo propinquiores et vicini. Ergo in isto est periculosa et nocentior quam [illegible] lesio pecti
modicum quam peccatum magis vi ponderatur in uno ecclesiastico quam [illegible] inter [illegible]
in brachio hoc est in seculari ut in layco.

Mamilla secundum ysidorum dicitur a malon quod est rotundum. Eo quod mamilla naturaliter est rotunda.
papilla est dicta a palpando eo quod a pueris sugitur et palpatur. Sunt autem mamille
quedam membra glandulosa in pectore sita sanguinem a corde depurate et propter
in lac convertunt. Substantia eius enim nervosa est et spongiosa et ideo sanguinem a cor-
de per venam aliquam sugit et recipit. Ipsum quasi depurat et decoquit et in album
lac convertit pro nutriendo pueros et conservandum. Et sic est ista diversa uberi ubi habitat lactis
sic dicitur secundum ysidorum. Mamille item in ecclesia sunt predicatores et doctores
quos ecclesia in pectore suo portat pro pueris et simplicibus spiritualiter educandis.
Isti ergo debent esse rotundi per humilitatem sine [illegible] angulo elationis.
Debent palpari sive palpabiles [illegible] supplicibus auditoribus.
Debent esse ubera vel uberes abundancia eloquencie et sermonis de veritatis.
Debent esse teneri et glandulose mollicie et benignitatis.
Debent esse albi et candidi per virtutem continentie et castitatis.
Debent esse nervosi et pleni sensu sapientie et subtilitatis.
Debent etiam esse prope cor vel prope deum per virtutem devotionis et caritatis et ab
eo debent haurire sanguinem id est humorem sanctum quem debent vertere in lac doctrine et vi-
tutis ut sic alii lactentur et pascantur pabulo totius sanctitatis. Ysaie xi: delectabimini
infundam ab ubere. Et in cantico [illegible] capitulo i: meliora sunt ubera tua vino fra-
grantia unguentis optimis. Ut diximus quod mamilla est membrum [illegible] ut vigenis glose
sunt ecclesie viri misericordes et pii. Et magis [illegible] a corde [illegible] humorem devotionis
et [illegible] dilectionis [illegible] affectionis recipit et ipsum in lac [illegible] consolationis [illegible]
Ut diximus quod mamilla est hoc [illegible] magis [illegible] et [illegible] qui sunt hic [illegible]
sugentes [illegible] [illegible] pectore sanguinem [illegible] ut phisice [illegible] per do-
ctorum [illegible] et moralizandus in lac doctrine [illegible] et in spiritualem [illegible]
[illegible] ut se possint in ipso parvulos convertere. Itaque tali [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] labia [illegible] et lac [illegible] [illegible]. Amplius autem [illegible]
[illegible] sugentes [illegible] ad mamillas [illegible] maniam [illegible] sicut [illegible] [illegible] talibus
[illegible] abundantia [illegible] lac negat [illegible] [illegible] exinde resoluti solet capit
[illegible] et maniam ac turbacionem cerebri generare. Sic pectore quando in homine abundat sanguis et
[illegible] lacte [illegible] carnalibus et [illegible] spiritualibus mundana [illegible] divina. Itaque in mamillis [illegible]
[illegible] abundat stille [illegible] [illegible] lactis [illegible] et [illegible] spiritualis et divine sic est
in multis ecclesiasticis qui plus abundant sanguine quam lacte [illegible] [illegible] divina. Tunc [illegible]
[illegible] quod [illegible] [illegible] affectionum et operationum ad [illegible] [illegible] et mania [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible] sequitur et [illegible]. Et ideo videmus ad oculum quod illi qui in [illegible]
[illegible] et [illegible] prudentes sunt discretiores [illegible] [illegible] ad deum [illegible] et
[illegible] in [illegible] quam ad salutem pertinet rudiores. [illegible] ad Ro. viii: prudentia carnis mors est.
Et i Cor. iii: Sapientia huius mundi stultitia est apud deum [illegible] omnis mundi sapientes
et lac [illegible] [illegible] mamillis labiorum [illegible] [illegible] sunt male [illegible]
ut [illegible] sunt maniaci et frenetici [illegible] et [illegible] ad [illegible] atque violentias
[illegible] [illegible] x et l. [illegible] [illegible] omnibus hec a [illegible] sua [illegible] a [illegible]. Vide paulo
[illegible] xxvi [illegible] [illegible] [illegible] ad insaniam te convertunt.
[illegible] [illegible] quod in [illegible] [illegible] se mamille [illegible] lacte affluunt [illegible] debiles
esse ostendunt. Si vero stricte [illegible] et rotunde fuerint [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] lac [illegible] [illegible] [illegible] ergo [illegible] in aliqua [illegible]
[illegible] mamillis labiorum ultra debitum [illegible] [illegible] sue operationis debiles
[illegible] [illegible] ubi [illegible] sunt [illegible] opera sunt [illegible]
et [illegible] [illegible] ubi [illegible] sunt [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vel labiorum
operationis sunt [illegible] [illegible] ubera [illegible] [illegible]
[illegible] tanto [illegible] [illegible] [illegible] meliora. Et hec [illegible] [illegible] [illegible] non
decet [illegible].

Pulmo est membrum molle carne spongiosa et aerea creatum vocis et spiritus
instrumentum [illegible] [illegible] pulmo in [illegible] [illegible] [illegible] frigidum [illegible]
ad refrigerium cordis [illegible] et ipsum aerem [illegible] cum cordis fumositatibus expellit.

133

Pulmo ergo vocem format, cor refrigerat. Item suo motu depurat aerem et [illegible] cordi refrigerium et spiritum vitalem continue ministrat. Item motu [illegible] et se constringit continue et dilatat. Item retinet et respirat [illegible] et [illegible] sub aqua [illegible] quamdiu aerem [illegible] custodit. Humorem spumosum generat et cordis [illegible] lateraliter circumdat [illegible] et medium. Pulmo est spiritualis voluntas seu [illegible] affectionum que debet esse mollis, [illegible] et benigna, spongiosa, cera et serena. Ista ergo cor circumdat quia ab eo procedit et ideo [illegible] gratie [illegible] et spiritualis refrigerium cordi ministrat et ab illo fumos malorum desideriorum [illegible] et expellit. Pulmo [illegible] bone voluntatis vocem [illegible] solet formare [illegible] bonorum desideriorum nunquam cessare, [illegible] se constringere et [illegible] ad proximos se dilatare. Item [illegible] gratie debet retinere et [illegible] cordi et [illegible] mentis ut sic possit [illegible] a [illegible] respirare. Humorem spumosum [illegible] de per confessionem emittere ut possit cordis [illegible] [illegible].

Pulmo [illegible] [illegible] humores [illegible] capite defluentes [illegible] ulcerari [illegible] quando ulcera [illegible] per foramen ulceris [illegible]. Et sic cor propter penitentiam [illegible] deficit et [illegible] et [illegible] ad alias [illegible] [illegible] humores [illegible] et [illegible] ad pulmonem [illegible] [illegible] per [illegible] [illegible] ulcerat et [illegible] desideriorum refrigerandi et [illegible] ad cor [illegible] [illegible].

Quia ut [illegible] dictum est [illegible] et quia [illegible] sollicitando et [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] pulmonis [illegible] accedit [illegible] pulmones [illegible]. Est autem cor in medio ut [illegible] toto corpori [illegible] ministraret. Et ut spiritus vitalis [illegible] ad membrorum [illegible] deferret. Et est cor [illegible]

[illegible] · armen[illegible] · mobile · rotundum · durum · oblongum · et acutum

Cor in [illegible] [illegible] plana in [illegible] et [illegible] regendi corporis [illegible] habens medio [illegible] et [illegible] debet [illegible]. Et [illegible] ad [illegible] plus [illegible] ad alia per [illegible] [illegible] se habere. Et [illegible] discordes fuerit [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] se exhibere et [illegible] gratie et [illegible] ad omnes [illegible] effundere [illegible] subditis [illegible] et [illegible] regnare. [illegible] xx [illegible] [illegible] [illegible] per [illegible]. Sit ergo cor [illegible] per [illegible] [illegible] et mobilis per diligentie [illegible] et [illegible] per [illegible] [illegible] oblongum per deliberationis [illegible] per [illegible] et penitentie. [illegible] [illegible] per [illegible] [illegible] et intelligentiis per prudentiam et sapientiam. [illegible] xxii cor [illegible] debet [illegible] habere [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] tempori [illegible] cor [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] de salute sua [illegible] esse [illegible] et [illegible] [illegible] sit obediens et obsequiosa. [illegible] xxi ergo [illegible] [illegible] [illegible] ministrat. Pulmonem [illegible] devotionis [illegible] se [illegible] habere ut aerem gratie [illegible] [illegible] affectum [illegible] et [illegible] [illegible] debito modo [illegible] [illegible] gratie [illegible] ut [illegible] [illegible] vitam perdit. Ergo [illegible] [illegible] per [illegible] obediens per [illegible] per [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] xi [illegible] cor [illegible] a [illegible] et dabo vobis cor [illegible]. [illegible] [illegible]. Cor vergit naturaliter ad sinistra. [illegible] 3 [illegible] 8. Cum cor [illegible] cordis ad sinistra [illegible] se [illegible] [illegible] et ideo [illegible] [illegible] magis viget. Et ideo in sinistra [illegible] pulsus fortissimus invenitur. Et [illegible] medici in sinistro brachio pulsum [illegible]. Et de corde [illegible] [illegible] in sinistra [illegible] in dextra [illegible]. [illegible] [illegible] sit [illegible] amor seu [illegible] cordialis affectus [illegible]. Cor meum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ponderare et vergere ad sinistra [illegible] [illegible]

Margin, left: [illegible] et [illegible]

Margin, right: [illegible] · plano et proximo

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

s. verus amor magis se extendit in adversitatibus sinistris quam in prosperitatibus dextris. Hieronimus dicit: verus frater omni tempore diligit qui amicus est et frater in angustiis comprobatur. Et ideo bonum quando homo bene scit temperare dispositionem cordis affectuum et delectationum ut non pulset in sinistra parte [illegible] in dextra i. prebet honorem in humilitate et in adversitate et non in prosperitate, quia pectore certior est probatio. Sed est in sinistra adversitatis certum cognoscitur quis sit cordis amor et affectio. Unde [illegible] in ventris [illegible] ad dextris probatur. psalmo 16 probasti cor meum et visitasti nocte i. adversitate. Et possumus dicere quod cor sit placatum [illegible] s. in corpore [illegible] plus viget ad sinistram quam ad dextram i. plus afficitur ad impotentes et insufficientes quam ad sufficientes et valentes [illegible] fuerit et fame et omnibus aliis indigentiis premerentur. **Cor pro declinat ad** sinistram ut illa pars que [illegible] est frigidior ab eo calore foveatur et eius calore frigidus temperetur. Cor enim compassio et affectio viri iusti [illegible] pectore ad sinistram i. ad illos qui sunt in sinistra adversitatis et paupertatis [illegible] in sinistra pectoris et [illegible] debet tendere et se ad eos [illegible] inclinare ut sic calore sive affectuum et dilectionis possit corporalibus et spiritualibus [illegible] et frigiditate devotionis in pectoribus [illegible] frigiditate paupertatis in indigentibus tempore. Ecce declina pauperi aurem tuam [illegible] psalmo 38 Concaluit cor meum intra me [illegible] per [illegible] psalmo xxi factum est cor meum tamquam cera liquescens [illegible]. **Cor habet duas concavitates seu ventriculos** dextrum et sinistrum. Et [illegible] de [illegible] spiritus et [illegible] in dextro ventriculo cordis plus est de sanguine quam de spiritu. In sinistro autem plus de spiritu quam de sanguine. In sinistro autem ventriculo principaliter generatur spiritus vitalis et exinde ad membra [illegible] per arterias [illegible]. Sic vero cor viri iusti duos ventriculos i. duos affectus habet et amores [illegible] id quod diligit [illegible] s. unum dextrum [illegible] sinistrum. Dextrum [illegible] illum amorem qui est in prosperitate quia [illegible] per sinistra adversitatis [illegible] et [illegible] comprobatur [illegible] quod ventriculo cordis dextro i. amor qui [illegible] ad homines [illegible] plus habet de sanguine quam de spiritu i. magis est carnalis quam spiritualis quia [illegible] In ventriculo sinistro i. amor qui est in adversitate [illegible] magis habet de spiritu quam de sanguine [illegible] magis est spiritualis quam carnalis et magis est [illegible] illud 2 cor 13 [illegible] si vos [illegible] illud [illegible] 16 [illegible] Simon Bariona quia caro et sanguis non revelavit tibi.

In ventriculis cordis sunt quedam foramina [illegible] pelliculas quibusdam [illegible] aperiunt [illegible] et [illegible] claudunt [illegible] Sic [illegible] cor [illegible] spiritualia foramina quibus [illegible] et [illegible] sanguine [illegible] foramina [illegible] et [illegible] foraminibus debent esse pellicule et coopercula [illegible] dicta foramina [illegible] et [illegible] aliquid [illegible] vane cogitet [illegible] dicitur [illegible] pellicule debent aperire [illegible] ut [illegible] spiritus emittantur et deinde se claudere ne per [illegible] ad cor [illegible] 1 [illegible] 13 [illegible] et claude hostium [illegible]. **Claustro cordis habet quedam ossa cartilaginosa que sedes cordis a medicis** appellatur [illegible] et [illegible] cordis [illegible] habet quedam [illegible] quo involvitur [illegible] cordis capsula [illegible] [illegible] in [illegible] debet esse spiritualis [illegible] quia [illegible] cor [illegible] sedem [illegible] fortitudine [illegible] obedientie [illegible] capsula pellis [illegible]. **Sedem [illegible] omnia animalia habent cor in medio pectoris** [illegible] cor declinat ad sinistram. Sic vero omnia [illegible] debent [illegible] cor in medio [illegible] et [illegible] libramento [illegible] hore [illegible] in illis qui magis videntur recte [illegible]. Cor [illegible] in medio [illegible] ut [illegible] declinat ad sinistram et obliquitate [illegible] cordia [illegible] simplicium [illegible] clerici et [illegible] qui sunt [illegible] hodie cor magis declinat per [illegible] simplices [illegible] psalmo 11 Cor [illegible] fideles habiti sunt in testamento eius [illegible] bestie meliores [illegible]

Secundum Aristotelem in omni animali pars anterior cordis tendit ad rectitudinem versus pedes propter quod in piscibus [illegible] quibus cordis anterior tendit superius versus caput. Sic [illegible] et homines [illegible] et [illegible] [illegible] et animalibus [illegible] in peccatoribus respicit inferius ad terram. Psalmo 68 [illegible] cor [illegible] [illegible]. In piscibus autem id est in viris devotis et in aqua gratie [illegible] [illegible] anterior cordis erit ad caput id est ad deum et [illegible] et per dilectionem et contemplationem ad celestia [illegible] versus. Iob 36. [illegible] cor suum ad deum [illegible] [illegible] et [illegible] ad se [illegible]. [illegible] [illegible] quod [illegible] debet habere cuspidem cordis et inferiorem ad pedes id est ad cogitationem finis et mortis versus terram id est ad considerationem inferiorum terrenorum [illegible] anterior id est priores cor habet [illegible] id est [illegible] ad mediam [illegible] et [illegible]. Daniel [illegible]. Cor eius ab humano commutetur et cor fere detur ei [illegible]

Secundum Aristotelem libro xii de animalibus in corde est principium vite et est primum et nobilissimum membrum et ideo est [illegible] in loco anteriori medio superiori sicut [illegible] nobilius [illegible] ut ait [illegible] et [illegible] et ideo lesio in corde valde est periculosa [illegible] cordis [illegible]. Per cor possumus intelligere fidem que radix [illegible] membrum et fundamentum [illegible] [illegible] procedit [illegible] [illegible] et [illegible] amoris et [illegible] [illegible] sic dicit [illegible] iustus autem ex fide vivit [illegible] ista [illegible] in publico debet apparere quia [illegible] debemus publice confiteri et non erubescere [illegible] [illegible] coram hominibus filius hominis erubescet eum coram angelis dei [illegible] 31. Ista est [illegible] in [illegible] medio [illegible] nulla [illegible] lesionem [illegible] habere aliquam [illegible] [illegible] et [illegible]. Sed dicimus quod cor est platum et maxime [illegible] [illegible] et [illegible] aliorum. [illegible] [illegible] alii plato [illegible] [illegible] et [illegible] gratie. Calor [illegible] [illegible] debent principaliter habere et ideo [illegible] nobilior [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible].

Primum membrum quod natura format est cor secundum Aristotelem deinde caput et cerebrum [illegible]. Sic [illegible] [illegible] debemus cor [illegible] [illegible] formare et [illegible] virtutibus adornare et [illegible] de cerebro [illegible] cogitare. [illegible] [illegible] [illegible] cor [illegible] [illegible] [illegible] a quo procedit [illegible] et [illegible] et [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] in [illegible] [illegible] deinde [illegible] et [illegible] [illegible] laborare [illegible] [illegible] [illegible] de bono [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Cor multis causis patitur multos morbos. Patitur [illegible] ex excessivo calore [illegible] [illegible]. [illegible] ex excessiva frigiditate sanguinem congelante et cordis dilatationem impedientem [illegible] ex apostemate [illegible] cordis [illegible]. [illegible] ex [illegible] [illegible] et [illegible] de aliis membris ad cor ascendente [illegible] et patitur ex [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ex dissolutione [illegible] et [illegible] cor [illegible] et tremorem [illegible]. Sic [illegible] [illegible] cor et [illegible] ex [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] inflammat [illegible] frigore invidie [illegible] dilatationem impedit et calorem [illegible] per [illegible] congelat. [illegible] apostemate et [illegible] [illegible] [illegible] cor [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] per [illegible] cordis cognitio [illegible]. [illegible] humore [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] opilatur. [illegible] de [illegible] et tristitia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Psalmo 38 [illegible] cor [illegible] [illegible]. [illegible] per invidiam congelatur. Iob xl. Cor eius indurabitur [illegible] [illegible]. [illegible] per superbiam elevatur. 2 paralipomenon 32 elevatum est cor eius et facta est contra eum ira domini. [illegible] per [illegible] et ignorantiam eius cognitio [illegible] [illegible] [illegible]. Conturbatum est cor meum [illegible] me. [illegible] per luxuriam [illegible] [illegible] et [illegible]. Iob xxiii deus mollivit cor meum.

Secundum Galienum virtus boni cordis cognoscitur [illegible] [illegible] [illegible]

per velocitatem et frequentiam pulsuum.
per [illegible] et [illegible] [illegible]
per [illegible] et audaciam et
per pectoris latitudinem.

Sed [illegible] [illegible] boni cordis et bone [illegible] [illegible] sunt tria scilicet frequentia pulsus bone affectionis [illegible] [illegible] bone operationis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] audacia [illegible] et [illegible] [illegible] aggressione [illegible] latitudo pectoris id est amplitudo amoris et dilectionis. Ysaie lx [illegible] [illegible] et dilatabitur cor tuum. Cor secundum Haly habet se [illegible] radicis arterie. [illegible] [illegible] [illegible] per [illegible] [illegible] radice virtus vitalis [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Joseph

Arteria dicitur quasi arta via aeris [illegible] vena [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] aer et [illegible] [illegible] arterie [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dicte [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] radices arterie. Sic per ramos.

ad membra. Unde corde dilatato sunt pori cordis [illegible] arterie dilatantur et pulsus membris singulis [illegible]. Spiritualiter cor est prelatus qui in corpore sicut in arbore ecclesie [illegible] ponitur [illegible] radix in ipso eius [illegible] fundamentaliter [illegible] predicatores radicantur, a quibus ad membra id est ad subditos spiritus vitalis scientie deferuntur et quibus mediantibus pulsus bonorum operum in toto corpore ecclesie frequentatur. **Cor semper est in motu**. Aut enim constringitur aut dilatatur. Sic spiritualiter cor viri [illegible] semper debet ad aliquem motum. Aut enim debet ad deum et proximum per amorem dilatari, 2 Cor. 2 [illegible] [illegible] ad vos o Corinthii cor nostrum dilatatum est. Aut etiam ad se ipsum per timorem constringi et humiliari, Eccl. 2 [illegible] cor [illegible] et sustine.

Cor habet aliqua membra sibi famulantia scilicet pectus pulmonem tracheam arteriam et sibi similia que si sana et expedita fuerint et virtuti cordis obedientia, [illegible] cor libere suas peragit actiones, ita quod si ista organa se constringendo vel dilatando [illegible] cordi libere obediant, tunc ab ipso corde egreditur fortis pulsus, fortis respiratio et operatio [illegible]. Cum vero ista membra infirma fuerint et non obediunt cordi, tunc ipsius cordis operatio impeditur et omnis virtus in suis operationibus fortis libera et agilis [illegible]. Tunc enim prelatus non proficit quando sibi subditorum [illegible] non obedit. [illegible] [illegible] et valitura [illegible] organorum scilicet subditorum ipsius cordis id est prelati [illegible] et [illegible] [illegible]. Item si boni et obedientes fuerint bonum efficiunt. Si vero inobedientes et mali [illegible] [illegible] prelatus in suis actionibus impeditur [illegible] [illegible] [illegible] glo. [illegible] quod ex mala vita prelatorum deterior fit vita [illegible].

Si cor fuerit nimis frigidum et humidum erit pulsus mollis, hic effeminatus piger [illegible] et piger [illegible]. Spiritualiter si cor id est cordis affectus per indevotionem sit frigida et per [illegible] humida, tunc pulsus operum exterior mollis efficitur et effeminatus et imbecillis [illegible] sequitur [illegible] [illegible] vel defectus virtutis introducitur et timor ac pigritia generatur. Et potest dicere homo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] cor meum dereliquit me [illegible]. Item si cor fuerit nimis siccum et frigidum fuerit pulsus minus [illegible] [illegible]. Sic videtur si cor id est prelatus sit [illegible] [illegible] frigidus et indevotus, tunc vero pulsus [illegible] operum erit durus crudelis et asperitate plenus. [illegible] sibi petit [illegible] a subditis [illegible] Job 31 [illegible] mihi in crudelem et in [illegible] manus tue adversaris mihi. **Item ita sicut omnia diligit cor** [illegible] [illegible] vite. Et inde est quod in morte [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] cor [illegible]. [illegible] et videns se debilitatum et non posse servare totum corpus, dimittit partes vite [illegible] [illegible] et se [illegible] ad cor et ad [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] partes magis nobiles et principales. [illegible] cor [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] villas et castra [illegible] dimittit villas et se [illegible] ad castra custodienda. [illegible] [illegible] et allegorice [illegible] homo impugnatur temptationibus vel tribulationibus et videt quod simul non potest tenere et servare exteriora et interiora membra id est temporalia et spiritualia bona [illegible] [illegible] [illegible] temporalia dimittere ad custodiam cordis [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] exterioribus custodire. Ubi [illegible] partes vite spiritualis. Et ideo [illegible] custodienda [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] temporalis. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] custodia serva cor tuum quia ab ipso vita procedit.

Hanelitus cordis et pulmonis dicitur esse motus [illegible] attractionem frigidi aeris ad cordis refrigerium. Et per expulsionem a corde aeris fumidi [illegible]. Hanelitus ergo [illegible] [illegible] [illegible] aeris temperati et [illegible] [illegible] fumo[sitatis] purgationem. Hanelitus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] attrahit et per bona opera emittit. Per attractionem enim gratie cor et desidia refrigerantur et per [illegible] in bonis operibus [illegible] cor a [illegible] [illegible] expiatur. **Sic hanelitus nimis** [illegible] plus attrahit quam emittit. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] attractum aeris [illegible] in [illegible] [illegible]. Aer quem attrahimus sit [illegible] quam a deo [illegible] aer vero quem emittimus sit [illegible] [illegible] [illegible] deo ab hominibus [illegible]. [illegible] plus de aere [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] plura [illegible] et [illegible] homines a deo [illegible] [illegible] sibi [illegible] [illegible] [illegible]. Item [illegible] fragilitatis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ideo dicebat [illegible] [illegible] 117 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] impossibile est quod [illegible] [illegible] ideo [illegible] [illegible] [illegible] ad deum et [illegible] [illegible] [illegible]

adequaliter scilicet ad pulsus ... In hanelitu sunt duo motus contrarii scilicet primo dilatatio pulmonis aer attrahitur per quam constrictionem expellitur et frigus. Sic patet in pulmone affectionis ... duplex motus ... et aliis ... dilatatur ad deum et proximum dilectione et ad bona operationis ... constringitur et arctatur per torporem et bonis operibus retardatur. Secundo quod dilatatio in pectore ... habet attractionem. Coarctatio vero ... habet fugire et excludere. Quia pectoris dilatatio ... attrahit. Constrictio vero ... et torporis ... expellit ... apertum et attrahit spiritum ... Hanelitus impeditur multis modis:

Ex ventositate vias opilante
Ex caloris excessu pulmonem ... ante
Ex debilitate virtutis neruos debite non mouente
Ex vi ... corruptionem originalem inficiente, et han...

...elitum corrumpit sicut patet in leprosis quorum hanelitus infirmitate corruptus alium corrumpit et circumstantes inficit atque ledit. Hanelitus spiritualis scilicet locutionum seu suggestionum que sunt ex ore predicatoris ... impeditur aut leditur. Ex vetustate superbie que sunt ... non digne loqui ... Ecclesiastici xx ... Ex calore avaritie ut qui de terra est de terra loquitur Joh. 3. Ex debilitate ignorantie. Ecclesiastici xx ... tacens ... Ex corruptione et lepra luxurie quia si lepra luxurie hanelitus ... solet corrumpere ... Job xix hanelitum meum abhorruit uxor mea ... luxuriosi sunt ... Hanelitus velox et multus calorem ostendit ... frigus ... Sic devoti ... hanelitus ... et respira ... Difficultas respirandi contingit ex hoc quod pulmo non potest se libere constringere et dilatare ...

... pulmonis ... humor ... respirando ... Sic ... hanelitus et respiratio ... Thobie ... per abundantiam ... cum pulmonem ... possit ... aperit ne per timorem dei claudatur et ... vanis ... retrahatur. Sic ... impeditur spiratio ... orationis et respirationis devotionis ... multiplicitate ... et ... vinculo ... et non est ... respira...

dist. xiii ...

Stomachus grece dicitur ob latine ... est ... et hostium ventris quia stomachus cibos recipit et parte ... ad intestina mittit. Alia vero ... in humores convertit quibus ... membra ducit et deducit. Talis est ... sunt ... pastis per doctrinam et sunt hostium per ... ut ... sunt qui cibos ... doctrine ab ... recipiunt. Ipsi ... digerunt ... grossa et ... subtilibus ... pura ab impuris dividunt ... per intestina ... et repulsione ... pura ... et utilia retinent que in bonos humores bone doctrine convertunt ... membra ... fideles ... Oze xi Ego ... Effraym. Et Joh. x Ego sum hostium ... sive ... salvabitur.

Stomachus est membrum rotundum oblongum ... intus et villosum ... carnosum et flexibile duobus orificiis superiori et inferiori perforatum. Ergo rotundus est ne aliqua superfluitas ... angulis ... villosus ... cibos per villos in loco digestionis ... retineat.

Concavus est ut cibos in se recipiat ...
Carnosus est ut per carnis calorem digestio melius compleatur
Oblongus ... superioribus et ... inferioribus ...
Flexibilis est ut se ... quantitate ciborum ... extendatur
Perforatus est superius ut cibos introducat ... inferius vero ut ad inferiora transmittat.

Stomachus spiritualis ... bonus ... qui cibum doctrine ...

cibos i. appetitur recipit et exinde membra i. virtutes et potentias anime vegetat et nutrit et quod purum et bonum est retinet. Sic vero quod malum et impurum recepit foras emittit. Omnia enim per os fistulam recipit i. per auditum recolligit sed per os fistule [illegible] reprobationis et contemptus verba inutilia et suggestiones de cordis intestinis expellit. [illegible] xiii. Elegerunt bonos in vasa sua malos autem foras miserunt. Iste vero stomachus dicitur esse rotundus per simplicitatem sicut gemma que angulo caret quo possit retinere aquam per superfluitatem et [illegible] erat in summitate vasis quod rotundum erat. Item dicitur esse asper et villosus per quandam retentivam capacitatem ut cibum gratie vel doctrine retineat per longum tempus ne si cito labatur per oblivionis facilitatem. [illegible] audiens verbum retinet et fructum afferunt in patientia. Item grandis dicitur esse per humilitatem ut omnia libenter capiat per [illegible] xix [illegible] capere capiat. Item dicitur esse oblongus per contemplationis sublimitatem ut si possit mentaliter attingere ab infimis ad superiora. Sap. viii: attingit a fine usque ad finem fortiter. Item dicitur esse nervosus per [illegible] et flexibilis per obedientie nobilitatem ut se possit dilatare et stringere, ordinare et disponere secundum dei et prelati voluntatem. Sap. xvi: [illegible] voluntati deserviens ad quod quisque volebat convertebat. Stomachus a quibusdam fistula [illegible] dicitur ut calor illius digestio stomachi adiuvat. Epar enim per venas [illegible] stomachi attrahit ipsum quasi fortius de coquendo in sanguinem alterat et convertit. Mystice stomachus sunt [illegible] phisicos qui [illegible] et [illegible] phisice [illegible]. Epar autem sunt viros theologos qui [illegible] quia [illegible] epar in theologia a stomacho in phisica [illegible] attrahit et exhaurit [illegible] et fervore diligentie ac studii decoquit et exinde sanguinem et doctrinam theologicam efficit [illegible] quem tunc corpus ecclesie nutrit et [illegible] gratie [illegible] portat [illegible] et [illegible] aquas [illegible] in sanguinem [illegible]. Item stomachus grossus calidus grossos cibos bene digerit, subtiles vero consumit [illegible] appetit et frequenter petit. Nec parum cibi et parum ei sufficit. Frigidus vero stomachus grossos cibos male digerit. Subtiles autem [illegible] parum sumit et cibum paucum ei sufficit. Sic variatur illi stomachi et ille voluntates [illegible] calide grossos cibos [illegible] optime digerunt [illegible]. Subtiles vero cibos bonorum spiritualium solent consumere in [illegible] sua [illegible] solent habere et ad sui refrigerium [illegible] cibos [illegible] copia [illegible] calida [illegible] ardentes [illegible] Illi vero [illegible] frigidi sunt [illegible] grossos cibos [illegible] digerunt [illegible] libenter [illegible] parum [illegible] ideo paucos [illegible] cibi [illegible] sufficit [illegible] cibos [illegible].

Stomachus patitur multas causas [illegible] indigestio, vomitus, diarria, [illegible] quod omnino accidit ex [illegible] vel [illegible] repletione et humorum corruptione vel ex nimia defectione seu [illegible] membrorum colligantiam [illegible]. Sic vero stomachus verbi humani [illegible] incurrit infirmitates morales, scilicet indigestionem seu vitium [illegible] vomitum [illegible] singultum [illegible] dyarriam [illegible] infectionis [illegible] omnia [illegible] in homine

- Punctiones
- Fistulatio
- Eructatio
- Bolismus
- fastidia et
- singultus

varietate virtutum, repletionem cibarum, corruptionem voluntatum, defectum virtualis consumptionis et [illegible] colligantiam aliorum membrorum [illegible] male [illegible] ex quibus [illegible] accidit inflatio superbie et vomitus [illegible] et [illegible] et [illegible] fastidium et displicentia [illegible] et [illegible] ventris [illegible] insanabilis.

Epar secundum Ysidorum dicitur a pascendo [illegible] in epate generatur sanguis quo pascitur totum corpus. Est autem epar [illegible] membrum [illegible] nervatum sanguineum quo pascitur totum corpus [illegible] et lubricosum in dextro latere collocatum stomacho suppositum et [illegible] adiutorio deputatum. Per epar [illegible] intelligimus [illegible] et [illegible] ad [illegible] deputatum [illegible] que si dicitur esse fervens et calida per devotionem, rubea [illegible] per [illegible] humilitate et [illegible] tenera et lubricosa per [illegible] et compassionem. In dextro latere [illegible] collocatum per spem et contemplationem. Stomacho vero [illegible] supposita per obedientiam et [illegible] et [illegible] per obsequium et subventionem [illegible] magnitudine [illegible]

magistri [illegible]

Ab2

Homo inter omnia alia [illegible] mixti [illegible] Hic vocant iecur [illegible] amoris affectio[n]e [illegible] in homine [illegible] venabilibus et dispersis [illegible] abundat
Ut dicitur [illegible] iecur [illegible] sedes voluptatis [illegible] delectatio [illegible]
hominibus [illegible] et [illegible]
[illegible] in simplicibus [illegible] qui sunt [illegible]
[illegible] sunt voluptatibus [illegible] iecur [illegible] sunt ut faciant mala
In epate [illegible] in [illegible] sensitiva [illegible]
[illegible] Epar hunc idem a stomacho [illegible]
[illegible] illud [illegible] est calidum et humidum [illegible]

Hic [illegible] epar [illegible] calidum et siccum efficit colera-
[illegible] frigidum et siccum fit melancolia
[illegible] frigidum et humidum efficitur flegma-
[illegible] sanguis [illegible] dulcedine [illegible] calorem [illegible]
[illegible] et [illegible]
flegma [illegible] colericos [illegible]
[illegible] Et [illegible] epar [illegible]
[illegible] membrorum [illegible] calor [illegible] digestionis [illegible]
[illegible] calor [illegible] digestionis [illegible] membra [illegible]
per humorem [illegible] omnia membra [illegible]
[illegible] Epar patitur multis modis [illegible] calore nimio [illegible]
[illegible] debilitate [illegible] frigiditate [illegible]
humoris [illegible] impedite [illegible] calido grosso
humore [illegible] opilante et [illegible] frigida [illegible] apostemate [illegible]
[illegible] Hic vero epar [illegible]
[illegible] frigiditate [illegible] epar [illegible]
[illegible] Item patitur [illegible]
[illegible] Item patitur [illegible]
Item patitur [illegible] apostemate [illegible] Item patitur
[illegible] et debilitate [illegible] Epar [illegible] et [illegible]
[illegible]

Frigiditas epatis [illegible] calorem [illegible] Epar [illegible]
Et [illegible] epar [illegible] Hic [illegible] calor et [illegible]
[illegible] frigiditate et [illegible] epatis et [illegible]
[illegible] per [illegible] calorem et [illegible]
[illegible]

[illegible] epatis [illegible] Epar [illegible]
[illegible] colera [illegible]
[illegible] appetitum [illegible]
[illegible] | Melancolia [illegible]
[illegible] | [illegible]
[illegible] | flegma [illegible]

Fel est membrum super Epar [illegible] fel [illegible]
[illegible] calidum et siccum Et [illegible] fel [illegible]
[illegible] colera [illegible] Et [illegible]
[illegible] Et [illegible] digestionem [illegible]
[illegible] fel [illegible] et [illegible] digestionis [illegible] Et [illegible]
et [illegible] Et ad expulsionem superfluorum [illegible]

Fel dicitur fellicus [illegible] et dicitur fel [illegible] fellicus [illegible]

Mistice fel quod est amarum [illegible] amara [illegible] epar [illegible]
et affirmam [illegible] ipsi [illegible] affectum
et expulsio [illegible] digestio [illegible] appositio [illegible]
[illegible] appetitiva cordis [illegible]
[illegible] digere [illegible] ad affectus
et ad expellendum [illegible] et purgare [illegible]

Secundum aristotilem omnia animalia habent fel [illegible] fel [illegible] sicut est
camelus columba [illegible] habeat fel
[illegible] valde [illegible]
[illegible] absconditur [illegible]
[illegible] melior [illegible]

Animalia sunt secundum aristotilem que habent epar [illegible] dulce [illegible]
felle [illegible] habent fel valde parvum et hoc [illegible] in epate [illegible] epar [illegible]
quod [illegible] felle [illegible] est valde bonum calorem [illegible]
dulce [illegible] felle [illegible] fel [illegible]
parvum habet et [illegible] calore bono [illegible]
[illegible] calor bene [illegible] et materia fellee [illegible]

In epate locus qui iacet sub felle est dulcior plus quam alie partes [illegible] per colationem
humoris fellei ad [illegible] In quo
[illegible] et felle [illegible]
[illegible] dulcioris et dulcis [illegible]
[illegible]
et [illegible]
[illegible]

Fel suo acumine et sua subtilitate solet humores [illegible] et ideo fel [illegible]
[illegible] medicina [illegible] collirio [illegible]
[illegible] et [illegible]
dolor felle [illegible] oculos [illegible]
a [illegible] collirio [illegible] oculos [illegible]
[illegible] Nunquam exferuescit [illegible] et ebulitionem fellei humoris [illegible]
[illegible]
[illegible] abundat [illegible]
[illegible] excessus [illegible]
[illegible] per crudelitatem [illegible] calor [illegible]
[illegible] Observare [illegible] color [illegible]

Cum fel habeat duo foramina superius et inferius per que colera rubea [illegible]
partes [illegible] corporis Si foramen superius clauditur [illegible]
[illegible] abundat [illegible]
[illegible] superior [illegible]
[illegible] et obstinati [illegible] malicie [illegible]
[illegible] per malicia [illegible] purgare [illegible]
[illegible] superiores [illegible] religiosi [illegible]
et [illegible] exemplis et operibus aliquibus [illegible] superior
[illegible] inferioris [illegible]
[illegible] vbi ait [illegible]
de [illegible] culpa [illegible] vita
[illegible] fit deterior vita subditorum [illegible]
[illegible]

Splen est membrum in sinistra parte stomacho suppositum nigre colere re-
ceptivum [illegible] colere [illegible] appetitus
[illegible] Et secundum aliquos [illegible] libro xj [illegible]
xxxviij [illegible] et splene [illegible] felle [illegible] corde [illegible]
[illegible] amant [illegible] per [illegible] splen [illegible] timorem [illegible]
[illegible] que nigra [illegible] et obstinata [illegible]
[illegible] ista [illegible] timor [illegible] in sinistra corporis
[illegible] timor [illegible] abundat [illegible]

Dicitur de isto splene et de sua colera nigra in ps. liiij. Timor et tremor venerunt super me et contexerunt me tenebre. Ergo sciendum quod quemadmodum homo sit duo genera. Aufert enim malum et confert bonum. Anima sine timore dei sit sequitur assertos ex iustis de privare [illegible] timor dei expellit peccatum Eccli i. Et appetitum boni operandi et etiam [illegible] in homine excitare. Eccli xv. Qui timet deum faciet bona. Iste etiam est qui facit ridere animam pro risu eterne glorie et leticie [illegible] dicitur paradisus ex diuino timore sequitur et ex presenti dolore futura gloria generatur. Joh 16 Contristabimini sed tristicia vestra vertetur in gaudium. Splen enim diuini timoris generat gaudium et leticiam. Fel amaritudinis et doloris generat iram in zelum contra vicia et iusticiam. Cor insuper feruens in caritate et amore generat [illegible] sapiencie. Cerebrum memorie et tremoris generat [illegible] de superis et occulta. Renes vero benignitatis et dulcoris generant amicicias et [illegible]. Ista enim sunt quedam membra spiritualia que in nobis generant bona opera spiritualia et in fine quedam bona [illegible] anime que prestant [illegible] bonorum operum quia arbor bona bonos fructus facit. Splen quandoque opilatur ita quod non defluunt superfluitates eius [illegible] [illegible] et induratus non purgatur. Et dolor et infirmitas generatur. Splen quod facit ridere cum secum habet melancolia seu colera nigra que tristis est causa [illegible] quod facit ridere [illegible] in presenti et in causa eterne cor tristis [illegible]. Ista ergo quandoque in homine opilatur quod fit quando per avariciam via liberalitatis clauditur et humor bonorum temporalium superflue retinetur. Tunc infirmitas peccati generatur et morte anima privatur. Splen sicut et alia membra corporis [illegible] [illegible] humorem melancolicum ultra modum attrahens. [illegible] membra humores sibi similes [illegible] attrahit et inde dolorem et grauedinem [illegible] sentit. Sic pro vero homo grauatur [illegible] sibi [illegible] societate et adiunctione et indiscreta societas ac amicorum aggregatione. [illegible] aggrauatur et diuersis affectibus fatigatur. Item tangit ypocras. Si splen sit magnus cor marcescit et si splen marcescit cor [illegible] ad puritatem tendens [illegible] [illegible] splen quod ridere facit [illegible] ultra modum [illegible] et [illegible] et marcescit [illegible] [illegible] Nec [illegible] dicitur michi [illegible] tribue [illegible] et de [illegible] splenis [illegible] ad deum volunt [illegible] per bona opera [illegible] debet de [illegible] sibi [illegible] et de [illegible] bonorum temporalium sibi [illegible] et pauperibus erogare.

Viscera seu [illegible] dicitur [illegible] sequentur. [illegible] enim viscera seu intestina membra [illegible] et sunt [illegible] et quedam [illegible] instrumenta [illegible] [illegible] viscera [illegible] se [illegible] et [illegible] tenentur et per viscera [illegible] recipiendum et [illegible] et [illegible] et exonerandum [illegible] viscera rotunda gibbosa tenera et [illegible] colliguntur ex duobus [illegible] [illegible] viscera [illegible] sunt [illegible] [illegible] intestinorum seu viscerum locum tenent. [illegible] enim [illegible] et [illegible] [illegible] recipiunt [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] expellunt et [illegible] ab [illegible] et membra [illegible] [illegible] a superfluitatibus exonerant [illegible] impon[illegible] [illegible] et per [illegible] [illegible] et ad [illegible] [illegible] [illegible] Ista ergo debent esse tenera et flexibilia per [illegible] debent esse gibbosa et [illegible] per [illegible] et [illegible] debent esse longa per [illegible] debent esse [illegible] colligata et [illegible] per [illegible] debent esse [illegible] per [illegible] per amorem dei et proximi [illegible] [illegible] loquitur [illegible] deo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] visceribus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Intestina seu viscera [illegible] [illegible] est primum intestinum quod a medicis dicitur ieiunum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et ideo vacuum et ieiunum [illegible] semper ieiunum et [illegible] [illegible] et intestina [illegible] [illegible] [illegible] intestina [illegible] ideo quod ab [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Per ista possunt intelligi viri liberales in ecclesia et [illegible] adeo [illegible] de bonis temporalibus [illegible] aliis et maxime pauperibus

per libalitatem veniunt sibique part aut multum respuit. Semper vacui remanent et pauperes permanent. Ps. Sa. pauper sum ego et in laboribus a iuventute mea. Ad Coloss. 3 Induite vos sicut electi dei sancti et dilecti viscera misericordie.

Item intestinum quod est ut gemit habet duo orificia unum quo recipit aliud quo emittit excepto quod dicitur orbus quod sicut modicum sunt et [illegible] nec habet orificium nisi unum. [illegible] si non emittere. Sic patet inter viscera Christi omnes deberent illud quod a deo vel a proximo recipiunt per gratias agendum emittere et refundere. [illegible] deficit in gloria [illegible] qui bene habet unum foramen id est unam capacitatem ad recipiendum nullam tamen ad refundendum seu gratias agendum. Optime et volunt a deo et a proximo beneficia recipere sed nichil volunt recompensare aut effundere. Nec aliquid pauperibus emittere. [illegible] omnia virtute eorum [illegible] et non sit portum [illegible] ad accipiendum et ad dandum collectum.

Inter viscera est unum intestinum quod dicitur xii eo quod xii digitos habet ad mensuram hominis cum [illegible] de aliis sicut intestinis ut dicitur est unum dictum ieiunium. Aliud orbus quod [illegible] ad modicum [illegible]. Sic visceribus et [illegible] nichil [illegible] debere esse tria precipua intestina id est tres speciales virtutes videlicet fides spes caritas. Fides autem est intestinum xii [illegible] quia xii articulos continet in se [illegible] spes autem est intestinum ieiunium [illegible] quod [illegible] et ad futuros cibos [illegible]. Caritas vero est intestinum quod dicitur orbum [illegible] ad modicum orbis et [illegible] et quod movere facit omnia continet [illegible] et tamen amicos [illegible] infra suum ambitum involvit [illegible] quod semel accepit [illegible] dilexit ulterius non dimittit [illegible] 2 Tim. [illegible] Cor. 13 [illegible] [illegible] nunc autem manent fides spes caritas hec [illegible] maior autem horum caritas. Inter viscera est unum intestinum dictum ylion et aliud dictum colon in quibus yliaca et colica passio generantur que horribiles [illegible] visceribus faciunt corrosiones. Sic vero inter [illegible] nichil [illegible] affectus [illegible] quibus [illegible] corrosiones invidie et passiones [illegible] generantur [illegible] quibus [illegible] nichil [illegible] generantur [illegible] cum dolore [illegible].

Viscera diversimode patiuntur. Alia ex vetustate [illegible] et corrosiones inducere. Alia [illegible] opilare et [illegible] indurare et exire prohibere. Alia ex humore colico fluxum dissenterie causare. Alia ex apostemate se in [illegible] viscera [illegible]. Alia [illegible] in testina pungere et corrodere. Sic vero intestina nichil et affectus [illegible] morbos [illegible] per [illegible] per avaritiam indurantur et ab [illegible] temporalium ultra debitum [illegible]. [illegible] per [illegible] apostemantur [illegible] flunt et [illegible] per iram et crudelitatem pungunt [illegible] torquentur [illegible] xii [illegible] crudelia [illegible]

Ut autem [illegible] intestina humani dentes in utraque mandibula superiori scilicet et inferiori [illegible] habentibus. Sic vero illi qui habent dentes [illegible] in utraque mandibula [illegible] illi qui [illegible] celestia et terrestria habent ut [illegible] modica [illegible] ventris parva [illegible] abstinentes et [illegible] indulgentes. Alia ampla et recta intestina [illegible] gulosa sicut [illegible] de aliis [illegible] indigestus [illegible] appetunt et [illegible]. Sic patet homines quorum intestina [illegible] affectus [illegible] lata et ample et sunt [illegible] et per multa [illegible] replentur. Sic ut [illegible] gulosi per avaritia [illegible] temporalium [illegible] per rapinam. Nichil [illegible] sufficit et ideo cor [illegible] temporalia [illegible] quaerit [illegible] insatiabilis. Vel dicere possumus quod [illegible] nobilibus [illegible] intestina [illegible] liberalia seu larga [illegible] de diviciis [illegible] expediunt et ideo tales semper solent esurire et penuria [illegible] rapinam ac crudelitatem [illegible] temporalium appetere et vorare. [illegible]

Per [illegible] habent ventrem [illegible] et [illegible] Sic [illegible] vero [illegible] et [illegible] habet [illegible] parsimonie [illegible] et [illegible] dicit [illegible] per omnia viscera [illegible] Vel dicamus [illegible] ventre habet [illegible] appetitum [illegible] desiderium [illegible] illud [illegible] xxix [illegible] sufficiunt tibi [illegible]

Renes ut ait ysid(orus) et hali et etiam ar(istoteles) in corpore necessarii sunt ad sanguinem aquosum de epate extrahendum et ad ipsum ab humore urinali purificandum et ad ipsam urinam ad vesicam mittendam et expellendum. In renibus vero gemina dicitur vigere et ibi spermatis origine semine et habere. Sunt autem supra modum renes calidi et humidi et ad frigiditatem dorsi sunt spondilibus spatium urine colatorium et expulsivum generativum ac genitale causa sanguinis virtutis calidus conformatum. Carnosi rotundi porosi et in pinguedine cooperti.

Per renes ecclesie intelligi possunt viri spirituales presbiteri et confessores [illegible] bonis predicatoribus. Isti enim sunt necessarii in corpore ecclesie militantis. Habent enim virtute ignee caritatis qua operantur opera multiplicis bonitatis. Et isti solent ab [illegible] vere renes [illegible] et con[illegible]. Et isti in ecclesia solent predicando per urinam id est superfluitatem membra infidelium purgare et nonnumquam in ecclesia solent predicando per gratiam generare virtutem bene agendo solent exemplis et doctrinis in aliis conformare et frigiditate indevotos calefacere temperare. Ideo isti debent esse carnosi per pietatem porosi et humidi per compassionem de sedibus bonitatem, rotundi et cum ceteris augent per simplicitatem et veritatem. Et cooperti pinguedine gratie per omnem dona sanctitatem. Et de ecclesia dicitur illud Daniel x. Renes eius attinent aure [illegible]. Et videmus quod milites aut omnia renes suos precingunt et stringunt et inde fortiores sunt. Sic nos renes assumus Dei per temperantiam cingere et stringere et nos a vanis appetitibus cohibere. Quod xi renes nostros accingentes ad [illegible]. Renes seu lumbi sunt fundamentum et sedes venereae voluptatis in eis enim semen generatur et exinde ad genitalia procedit. Et ibi calor et appetitus libidinis lascivia operatur. Sic igitur per renes potest luxuria seu carnalis lascivia designari que solet ad carnis opera inclinare. Et ideo Exo(di) xxviii precepit quod sacerdotes haberent femoralia a renibus usque ad femora ad denotandum quod renes voluptatis sunt operiendi et [illegible] femoralibus cohibendi. Ysa(ie) v. Non solvetur cingulum renum eius. Renes quoque patiuntur ex dilatatione et humoris abundantia ex excessione. Aliquando ex nimia inflammatione et lapillorum in viis urinalibus generatione. Aliquando ex frigore congelatione. Sic renes animi carnales affectus multa vitia patiuntur. Aliquando per luxuriam dilatantur. Aliquando per indevotionem congelantur et aliquando per obstinationem indurantur et per tormentum diabolicum multis temptationibus ulcerantur. Et tunc [illegible] in renibus meis filias pharetre sue. Iux(ta) ait sinistris renibus dexter semper est altior et pinguedine parvior quam sinister et hoc accidit pro eo quod in dextera parte calore maior et motus amplior. Et ideo propter motum pinguedo consumitur et propter calorem renunculus sepius elevatur et sic altior et maior invenitur. Duo renunculi in corpore significant duos status hominum qui sunt in mundo dextros scilicet et sinistros id est bonos et malos. Sed consuetum est quod dextri id est boni sunt in vera per spem et contemplationem et celestium affectionem altiores et paupertatis maiores. Calor enim caritatis per spem et contemplationem ipsa elevat et motus temporalis consumit omnem pinguedinem. Sed e contra terrenorum id est sinistri id est peccatorum quia sinistri sunt dicuntur pinguiores. Ipsos inundat desidia bassiores quia sicut dicit Greg(orius) in [illegible] ascendere non possunt et [illegible] et pinguedine eorum [illegible]. Renunculi involuti sunt pinguedine et ex ipsa se [illegible] sunt. Sic multi sunt hodie in ecclesia ut religiosi sunt in medio pinguedinis gratie et doctrine et tamen sunt aliis [illegible] macriores.

Vesica est panniculus durus rotundus et in modum sacci factus ad recipiendum et evacuandum superfluitatem urine a natura dispositus et pars apta inferius undique clausa a parte superiori vero foramine perforata. Spiritualiter vesica est bona affectio que in parte superiori debet esse aperta et perforata aperte vero inferius et terrenis debet esse clausa et observata. Ista ergo superfluitatem viciorum debet per confessionem emittere et superfluitatem bonorum temporalium debet per elemosinam erogare in [illegible] [illegible] parum. Secundum astrologos [illegible] nasci a vesica aliorum morbus. In vesica et lumbis generatur lapis qui viam impedit urinalem. Sic periclitantur illi qui sunt mortui per peccatum de vesica cordis sui numquam solet emittere superfluitatem viciorum per confessionem. Lineat de vesica archa sua velint ergo superfluitatem delicatis per elemosinarum largitionem. Lapis vero obstinationis in ipsorum cordibus generatur quo omnis spiritualis evacuatio impeditur. Audit enim illud Ecclesiastici xxxv. Non appareb(is) in conspectu domini domini vacuus. Vesicula in avibus est quedam pellicula in gutture constituta ubi avis grana recipit et recolligit et ipsa ibi cum fuerint esurientes simul colligunt et reponunt. Talis vesicula in anima videtur esse [illegible] que sicut est quedam bursa anime

vlis i. qua om[n]is g[ra]ua m[a]t[er]ia [con]tinet[ur] et ubi vrina [con]ficit[ur] agg[re]gat[ur] et cui fetus
dominatur [con]tinet[ur] ab[us] [grece] [illegible] partim respiratur. Vesica autem q[ua]ndo
vento repletur ap[par]et esse quid grossum et magnu[m] S[ed] [com]p[ar]atio q[uod] [mod]icum foramen
ibi [con]figit[ur] statim ventus euanescit et exit [et] totus ille tumor minuit[ur] et decrescit [et] t[em]p[o]
totu[m] in nichilum euanescit. Sic vere diuites superbi vero [et] p[ro]speritate pleni
apparent ho[min]ib[us] valde grossi q[ui] sunt et videntur esse ponderosi et magni. Sed quando
q[ua]n[do] p[er] morte[m] fuerint p[er]forati statim deflue[n]t et decrescent et vero [illegible]
te statim i[n] nichilum euanescet. p[ro]o 36 vide [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible]

Vrina s[ecundum] ysidorum e[st] [illegible] [illegible] sanguinis et aliorum humorum [illegible] [illegible]
et vrina ab vrith q[uo]d e[st] manifestum [quia] p[er] vrina[m] disposi[ti]o i[n]teriorum demonstrat[ur]
Vel d[icitu]r vrina ab vrendo eo q[uod] h[abe]t virtute[m] vrina corrosiua[m] [et] desiccatiua[m]
[illegible] et [illegible] curatiua[m] et humorum et vlcerum mundatiua[m]. [illegible] cu[m] felle [illegible]
[illegible] o[mn]e [illegible] clarificatiua[m] et tele oculi [con]sumptiua[m]. [illegible] [illegible] q[uod] vrina
[illegible] exire [illegible] [illegible] seu [illegible] [illegible] ab vrith d[icitu]r q[uo]d e[st] demonstrare [com]p[ar]atio i[n]terioris
[illegible] dispositiones demonstrat[ur] per vrina[m] i[d est] per [illegible] [illegible] et [illegible] operationes et locutiones
[illegible] [illegible] [illegible] apparet quid [illegible] latent a[nim]e [illegible] at demonstra[tu]r [illegible] declaratio
[illegible] per residentiam [illegible] ypostasi[m] vrine [illegible] e[st] dicere [illegible] [illegible] operum
seu [illegible] [illegible] p[ro]o [illegible] interior a[n]i[m]e disposi[ti]o [illegible] [illegible] [illegible] q[uod] e[st] [illegible]
et moratur [illegible] [illegible] operib[us] attendi [illegible] [illegible] [illegible] Vrina solet inte-
riores [con]ditiones corporis ostende[re] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] colorum solet [illegible] vari[a]
i[n] corpore designare. [illegible] colores designat [illegible] sic e[st] niger color vel viridis
[illegible] [illegible] sic e[st] albus vel lacteus. [illegible] digestione[m] sic e[st] citrinus vel rufus [illegible]
[illegible] et [illegible] vel rubicundus [illegible] [illegible] [illegible] medicus theophilus [illegible] [illegible]
Sic p[ro]o vrina et [illegible] op[er]um [illegible] [illegible] e[st] collatio et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et varia designare. [illegible] sint nigra i[d est] [illegible] [illegible] [illegible] et vite
[illegible] designant. Si sint alba [et] lactea i[d est] adulatoria et yp[ocr]isi[s] [illegible]
da indigestione[m] [illegible] signat. Si sint excessiua et [illegible] i[d est] [illegible] et [illegible]
[illegible] et ardentes affectus designant. Si aut[em] sint aurea splendentia et aurea
[illegible] et a[n]i[m]e designant.

Venter s[ecundum] ysid[orum] d[icitu]r a veniendo eo q[uod] [illegible] [illegible] cibus veniunt ad totu[m] corp[us]. Et e[st]
venter locus ubi [illegible] cibus digerit[ur] [illegible] locus unde cibus egerunt[ur] [illegible]
venter e[st] [illegible] ubi [illegible] [illegible]. Est g[ra]o venter p[ro]o corporis [illegible] porta
et i[n] corporis m[edi]o collocata vt sit ad distribuendum cibos membris superiorib[us] et inferiorib[us]
esset [illegible] adaptatus [illegible] [illegible] et intestinis [illegible] et ad digerendu[m] et coquendu[m]
cibos p[ro] toto corpore ordinatus. Est et totius corporis [illegible] mollior et infirmior [illegible] [illegible]
vulnerabilior [illegible] corp[us] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
recolligit q[uod] [illegible] a se [illegible] et expellit. Et [illegible] [illegible] q[uod] [illegible] [illegible] [illegible] passi-
ones [illegible] [illegible]. [illegible] per ventre[m] [illegible] possumus intelligere platum qui de
[illegible] [illegible] [illegible] et spiritualiter [illegible] sollicitam curam gerit. Et ideo iste m[edi]-
u[m] [illegible] [illegible] vt superiorib[us] et inferiorib[us] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] possit debite [illegible]. Iste e[st] et q[ui] [illegible] mollior et benignior d[ebe]t esse
et cibos doctrine d[ebe]t [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] valeat [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et totius corp[or]is [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et ip[s]i [illegible] et alios liberare [illegible]
[illegible] [illegible] et tribulationes d[ebe]t [illegible] [illegible] [illegible] et fide et [illegible]
[illegible] vt alij possint dicere [illegible] [illegible] vere languores n[ost]ros ip[s]e [illegible] et
dolores n[ost]ros ip[s]e [illegible]. Et possumus intelligere per ventre[m] [illegible] q[uod] [illegible] venter
[illegible] [illegible] [illegible] ip[s]i [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sunt [illegible] [illegible] et de
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] corporis [illegible] [illegible] sunt. Venter vt visum e[st] d[icitu]r
p[ro] corporis debilior et infirmior et [illegible] [illegible] incurrit aliquas passiones. Patitur
en[im] aliquando [illegible] repletione[m] et [illegible] ei per [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] ei per repletione[m] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] affectionem
Ista en[im] e[st] p[ro]o [illegible] valde mollis. [illegible] [illegible] [illegible] i[d est] iram et [illegible]
[illegible] i[d est] gaudium [illegible]

Niger / viridis / albus — color

+ ventrem
[illegible]

mollis et ad delinquendum fragilitas mentis nostra. Ieremie xvii: pravum est cor hominis et in-
scrutabile. Et Genesis viii: sensus et cogitatio hominis in malum prona sunt. Et ideo mens
sepe patitur ex repletione viciorum [illegible] [illegible] [illegible] est quod per confessio-
nem evomet et per elemosinam a [illegible] purgetur. Similiter vero patitur ex vacuitate
virtutum et [illegible] et [illegible] quod per dei gratiam impleantur [illegible] et sancte
dogmatibus illud Luce iii: Omnis vallis implebitur. Ventris condicio variatur secundum
tempus, quia in hyeme et vere secundum Ypocratem ventres calidissimi sunt et longissi-
mi. Et hoc accidit quia propter frigus circumstans calor repellitur ad interiora propter quod
virtus fortius operatur et inde est quod appetitus et digestio fortius roboratur et sic
maior cibus et amplior requiritur et optatur. In estate autem calor naturalis ad plan-
dendum sive simile extra effunditur et ventre frigido remanente digestio impeditur
et minor cibus naturaliter affectatur. Sic videtur in hyeme tribulationum calor caritatis
ad interiora mentis repercussus [illegible] mentis in bono fortificat et appetitum bonorum
desideriorum augmentat et digestionem [illegible] efficit [illegible]. Et ideo de cibis spiritua-
libus [illegible] magis optat. Contrarium in estate tempus et [illegible] adversitatis magis
fiat morbus quod [illegible] prosperitatis est in prosperitate
calor caritatis sunt evaporare et ad exteriora solet afferri atque
et solet interiorem debilitare et appetitum bonorum spiritualium evomere
et magis per [illegible] solet de cibis huius affectare.

[margin: satisfaccione / penitencie / et [illegible]]

Umbilicus secundum Ysidorum dicitur quasi umbilicus [illegible] cuius est medius locus in clipeo.
Secundum Papiam umbilicus dicitur ex eo quod ad modum umbi in corpore est in medio collocatur.
Et constituitur umbilicus ex nervis venis [illegible]. Et per ipsum infantes in matre
sugendo sanguinem cibantur. Cum vero fetus de ventre egreditur umbilicus rumpitur et
ab obstetricibus ad mensuram iiii digitorum alligatur. [illegible] vero super Ezechielem xvi.
Pueris qui nati sunt [illegible] solet umbilicus precidi, deinde ad delendum sanguinem aqua
lavari, deinde ad siccandum et indurandum corpus sale fricari. Et tunc ne membra
defluant pannis circumligari. Per ipsum umbilicum intelligitur carnis vo-
luptas que insita est in nobis [illegible]. Ista est in quantum puer in peccato in ventre
matris [illegible] prosperitatis [illegible] sanguine [illegible] et [illegible]. Et ideo quando talis puer
[illegible] in gratia renascitur et per [illegible] ut doctores [illegible]. Unde est quod umbilicus
carnalis voluptatis abco per bone conscientie [illegible] precidatur. Deinde quod aqua
confessionis [illegible] et [illegible] quod sale [illegible] a [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] ne [illegible] defluant quod [illegible] mandatorum salubrium alligetur.
[illegible] in puero [illegible] qui [illegible] lavatur et sale salitur et pannis lineis
involvitur. Quod in peccatoribus et obstinatis non fit [illegible] umbilicum [illegible] non student
et non [illegible] quos loquitur Ezechiel xvi [illegible] fornicatie [illegible] in die [illegible]
non est precisus umbilicus tuus et [illegible] non es lota in salutem nec sale salita
nec involuta pannis. In mulieribus est virtus venerea in umbilico. Et hoc
quia genitalia mulieris in umbilico sunt et virorum [illegible] existunt. Umbilicus autem est
[illegible] puer matris sanguine cibatur. Gregorius super Iob xi: ubi de dyabolo dicitur virtus
eius in lumbis eius et fortitudo eius in umbilico ventris eius. Per umbilicum lu-
xuria designatur. Ista est quia [illegible] in [illegible] mulieribus [illegible] et quia pueri
[illegible] et [illegible] mare sua carne et dyabolo [illegible].

Genitalia a gignendo dicta sunt eo quod [illegible] generationis officium compleatur. Sunt
autem genitalia de membris principalibus quia spiritualis virtutis generative instru-
menta et caloris naturalis [illegible] sunt fomenta. Et ideo [illegible] vigor virilis
et [illegible] et hoc in mollitiem femineam [illegible] pili [illegible] defluunt et vox in
mollitiem muliebrem alteratur. Per genitalia [illegible] intelligitur spiritualis virtus
bona opera generandi et fetum virtutum [illegible] producendi. Ista est [illegible] gratie divine
[illegible] in anima radicata [illegible] est quod fetus bonorum operum generatur et quod calor caritatis
in pectore vegetatur. [illegible] quam homo spiritualia conservat et quam genitalia divine [illegible]
[illegible] a dyabolo adimuntur, tunc virilis virtus [illegible] et homo [illegible] fragilitas
et per debilitatem constantie et resistendi et bene agendi in [illegible] et in [illegible] feminea
[illegible] ista quod vox spiritualis [illegible] oratio confessio laus et gratiarum actio in eo penitus
[illegible] et pili virtutum defluunt et omnes morales [illegible] alterantur [illegible] obser-
vatum est [illegible] [illegible] calor optimus [illegible] sunt lapides [illegible]

Animalia que castrantur in iuventute fiunt munda unde et vituli nisi castrati fuerint cito post annum remanebunt parvi [illegible] li [illegible] vitali [illegible] et dicit quod castrati non crescunt cornua. Volunt tamen ut ait quod alia castrant [illegible] eius genitalium radices et si ibi accidat apostema [illegible] testium apponitur [illegible] sanat. Quod per genitalia intelligitur [illegible] voluptatem carnis sequitur [illegible] perdit [illegible] et [illegible] in iuventute castrare et [illegible] observantia castitatis a iuventute [illegible]. Constat quod cornua superbie sibi non [illegible] crescent [illegible] et [illegible] augmentatur. Sed cum tamen radix genitalium [illegible] cogitationes et affectio [illegible] sibi [illegible] adiungatur. Unde tamen si in loco [illegible] apostema [illegible] si recte castitatis [illegible] apostemata [illegible] cogitationes et finaliter [illegible] unde [illegible] apostema superbie potest [illegible] Bernardus in Canticis [illegible] ne [illegible] tentetur. Natura in genitalibus posuit voluptatem. Tanta enim est [illegible] illius operis quod nullus prudens illud officium exerceret nisi illa voluptas et delectatio traheret et moveret et generatio [illegible] impediretur nisi per voluptatem et [illegible] traheretur [illegible]. Sic videtur dici in anima et affectione [illegible] generatio [illegible] gratia et voluntate [illegible] voluptate et quedam complacentia faciendi bonum et [illegible] opera posuit [illegible] et [illegible] originalem [illegible] difficultatem tollit et ad [illegible] incitat et inducit. Secundo ysidorus genitalia dicit verenda eo quod honestate aliorum membrorum non [illegible] et eo quod naturalibus et [illegible] ad libidinem se movent [illegible] generationales [illegible] et [illegible] et [illegible] aliorum membrorum adiutorum. Sic anima [illegible] ut [illegible] obediunt [illegible] et [illegible] verenda et [illegible]. Et [illegible] quod ille [illegible] membris [illegible] et [illegible] brutales operantur [illegible] absconde et tege [illegible] et [illegible] ab aliis videantur [illegible] in talibus non verecundantur [illegible] brutorum aliorum generant [illegible] et [illegible] absconderent.

In generatione requiritur masculus et femina. Masculus [illegible] et femina [illegible] femine. Respectu [illegible] generationis bonorum operum [illegible] Necesse est quod sit vir [illegible] et [illegible] et [illegible] voluntas [illegible] bonum propositum [illegible].

Matrix secundum ysidorum est singularis membrum in [illegible] quedam [illegible] vesica seu pellicula in qua [illegible] humor recipitur et in qua fetus [illegible] generatur. Et [illegible] [illegible] menstrualis [illegible] quedam residentia humor corporis [illegible] puer in [illegible] et [illegible] Tunc [illegible] durant in [illegible] recipiendi in ea [illegible]. Matrix [illegible] est voluntas [illegible] ut [illegible] et [illegible] in se concepit [illegible] Christi [illegible] passione [illegible] in [illegible] bonorum operum [illegible] Si vero [illegible] bonorum operum [illegible] producere [illegible] rabit [illegible] et [illegible] spiritus [illegible]. Matrix habet tres cellulas ut dicit medicus [illegible] in dextra [illegible] et sinistra. Cum autem semen in dextra parte recipitur [illegible] masculus [illegible] vero in sinistra cadit femina [illegible]. Et si in medio loco [illegible] hermofroditum qui utrumque sexum habens [illegible] Sic anima matrix est voluntas que [illegible] affectibus temporalibus variatur. Habet enim in affectione sua dextram et sinistram ac medium. Per dextram significantur affectus boni et spirituales. Per sinistram affectus mali et carnales. Per medium [illegible] affectus [illegible] ad utrumque [illegible] [illegible] [illegible] concipit diversa genera filiorum [illegible] bonorum operum et [illegible] quod [illegible] per dextram [illegible] spirituales affectus [illegible] masculus [illegible] bonum opus perfectum et virile. Quod vero sinistra [illegible] carnales affectus in femina [illegible] [illegible] medio vero affectio est indifferens [illegible] concipit opus [illegible] hermofroditum [illegible] indifferens et aliquid de masculo aliquid de femina [illegible] aliquid de bono aliquid de malo [illegible] fiat. Vel potius dicendum quod [illegible] [illegible] positum et conceptum in dextra [illegible] spiritualium [illegible] et ipse [illegible] masculus [illegible] bonum contemplativum [illegible] Nascetur tibi puer masculus. Aliquando vero positum [illegible] sinistra [illegible] mundanorum [illegible] et [illegible] femine [illegible] imperfecte [illegible] actum [illegible] in sinistra illius [illegible]. Aliquando vero [illegible] in medio [illegible] hermofroditum [illegible] volunt habere et utrumque [illegible] volunt [illegible] et [illegible] [illegible] et femine [illegible] contemplativi et activi spirituales et temporales [illegible] virtuali

et temporaliter apparent sicut patet de quibusdam religiosis et clericis qui cum elegerint spiritualia [illegible] et implicant se terrenis quibus dicitur prodit ut omne habitans inter duos ter-
minos [illegible] ut audias sibilos gregum [illegible] et non [illegible] pro dicta qui sunt [illegible]
ti videntur esse quia [illegible] solent [illegible] conformari et [illegible]
[illegible] 1 cor 13 [illegible] et non [illegible] et
[illegible] et [illegible] in una parte [illegible]
[illegible] in absentia [illegible] et
dixit [illegible] In matrice quasi accidit quedam infirmitas que dicitur mola
[illegible] quedam massa carnea in matrice ex [illegible] humoribus [illegible]
[illegible] ad matricem [illegible] videtur mulier
et accidit per viri copulam [illegible] humorum [illegible] et apparent signa conceptionis Tempore autem par-
[illegible] inflatur [illegible] a tumore unde inventa est mulier que per tres annos
[illegible] non liberatur matrix [illegible] vix potuit [illegible]
[illegible] loquendo quotiens accidit in multis [illegible]
[illegible] ipsum [illegible] videtur
ubi dicitur a [illegible] quia
quam [illegible] parere et facere ad bonum [illegible] accidit [illegible] quia
[illegible] loco boni [illegible] parit [illegible] loco operis [illegible]
[illegible] opera [illegible] sic videmus de multis in quibus [illegible] apparent
[illegible] debet parere et facere [illegible]
[illegible] loco bonorum operum opera mala proveniunt [illegible]
[illegible] multi [illegible] fuerunt [illegible]
multos [illegible] de quibus dicitur ysa [illegible] Expectavi ut faceret
[illegible] in [illegible] et inde [illegible] ut predicavi [illegible] illud [illegible]
[illegible] et fecit labruscas [illegible] Unde ergo habet zyzaniam
Domine nonne bonum semen seminasti [illegible] a natando [illegible] natibus [illegible]

Nates nates sunt [illegible] dicte a natando [illegible] dura et nervosa ut moles corporis
[illegible] et loco [illegible] sunt autem ille partes ubi [illegible] a collo [illegible]
[illegible] sustinent [illegible] per nates quibus verenda corporis
et a quibus tota [illegible] et que sunt partes [illegible]
[illegible] et que a [illegible] in lecto [illegible] carnales delicias [illegible] ut carnales voluptates [illegible]
nervose intelliguntur [illegible] verenda [illegible] et [illegible]
[illegible] potuit [illegible] in [illegible] que a rege
[illegible] vestes [illegible] usque ad nates [illegible]
[illegible] de honestate [illegible] de honestate [illegible] vestes [illegible]
[illegible] apparere ysa xx [illegible]
[illegible] nates [illegible] et [illegible] quod per [illegible] nates
[illegible] ysaias [illegible] et discooperta [illegible]
in ecclesia [illegible] et [illegible] et [illegible]
[illegible] ecclesie in temporalibus [illegible]
[illegible] agricole qui [illegible] ab [illegible] usque ad [illegible] dicta a femina

Femora sunt partes ille [illegible] et viri unde femoralia et [illegible] que femora tegunt.
quia ibi fit distinctio [illegible] ossea nervosa [illegible] nervosa [illegible] aliquantulum
Et sunt femora membra fortia ossea [illegible] grossiora [illegible] per illa femora
[illegible] et tortuosa [illegible] superiora [illegible] intelliguntur principes et prelati qui totius ecclesie
corpus [illegible] sustinent [illegible] debent esse ossea i. fortes per [illegible]
et [illegible] potuit [illegible] et [illegible]

carnosi et molles per clementiam
nervosi et mobiles per diligentiam
[illegible] per [illegible]

Et sunt superiora et inferiora [illegible] per [illegible]
ut spiritualia et terrena [illegible]
[illegible] superiora et [illegible]
debent esse magis grossa et magis ampla [illegible] attentionem et vigilantiam [illegible] pro [illegible]
[illegible] inferiora et temporalia [illegible] que subtracta sunt [illegible]
ecclesie [illegible] Nabuchodonosor [illegible] et [illegible] femora [illegible]
[illegible] ecclesia [illegible] prelati sunt [illegible]
[illegible] femora ecclesie [illegible] membra verenda [illegible]
Femora sunt partes ille [illegible] per [illegible]
voluptas [illegible] Salomon per [illegible]
[illegible] loquitur [illegible]
[illegible] femora [illegible] Antiquitus solebant homines iurare super femora [illegible]
[illegible] legitur de Abraham qui fecit [illegible] iurare super femur [illegible]

rigorem

uxorem filio suo ysaac de filiabus chananeis. sic dicitur gen. 24 ffortissime ait pro eo quod xpus erat de suis femoribus oriturus. Et sic in spiritu per femur nostre propaginis intellectum apparet sic videmus quod ensis portatur in sinistro femore. Intellectualiter vero sub dextro. Sic pro gladio intellectus est timor domini. Et ensis dicitur tangere dextrum femur ipsum sinistris femoribus id est carnalibus desideriis applicare ut timore ducti possimus eorum lascivias cohibere cant. 3 lectum salomonis fortes ambiunt unius cuiusque ensis super femur suum. Omnes tenentes gladium propter timores nocturnos etc.

Genua flexio dicitur a genu secundum ysidorum. sicut enim cratio genua genis coherent et suo tenore qui enim statute ordinem formant Et inde est quod homo dicitur ad genua provoluit? fidelis lacrimat etc. Genua quare sunt valde flexibilia et per eorum plicationem homo ad iram dissolvitur per intelligi ... humilitas et timor. Iste enim sunt duo genua que mentem humiliant et inclinant et eam ad iram i. ad consideracionem sue proprie teneritatis de proximo et invi... processo. Et inde genua mea infirmata sunt a ieiunio et caro ad nichilum ... sunt. Et ad ... id est deo et maioribus suis genua flectere debet... ut dominus. Hester ... flectebat genua et adorabat. Ideo homo qui flectit ista genua dicitur fideliter lacrimari quia ... humilis et timor dei vicine sunt lacrimis et etiam orationi. Unde ad hoc dictum in vero omnes genibus ... esse videtur quod homo genua sua videre i. humilitatem et timorem dei vel ... genua sunt flexibilia ... fragilitatis sue continue tenet. Et ut ... considerando viteri ... et ... fideliter ad lacrimas provocet. ut per ista genua ... et oculos consideratione ad lacrimas dolores et compunctionis que ... frequentias celebret. Unde Ezech 21 tabescet omne cor dissolventur universe manus et infirmabitur omnis spiritus et per omnia genua fluent aque ait dominus omnipotens. Vel per genua debilitatem intelligere possumus viros humiles et religiosos qui se flectunt humiliando et obediendo et reverentiam maioribus exhibendo. Et quia eos fideliter lacrimas provocat de vilitate propria cogitando. Et sic videmus quod genua sunt membra ossea nervosa et carnosa. Sic tales debent esse ossei per fortitudinem continentie et ... ...

racionis. Unde in Tobia scribitur flectebat genua sua ... in ... ... qui non habent genua flexibilia sed potius more elephantis pro obstinacione rigida solida atque dura.

Nervosi pro possibilitatem prudencie et discretionis et pars carnosi pro ... abstinentie et ... mobiles vero et flexibiles pro ... obediencie et pro ...

Sic in genibus contingit passio que ita nervos indurat et contrahit quod sine magno dolore non flectuntur. Sic in genibus mentis humane ... amplius contrarie pigricie et induratio obstinacie quibus superba atque rigida quod ipsa per humilitatem et obedientiam ... flecti. Unde forte cum magno impane strepitu et dolore genibus dicitur illud dictum deut. 28 percuciat te dominus ulcere pessimo in genibus et in cruribus sanarique non possis.

Genua humana flectuntur in posterius versus dorsum. Genua vero quadrupedum flectuntur in antea versus ventrem excepto elephante qui pedes posteriores dicitur flectere sic homo et in homine i. latera brachiorum flectuntur ad interiora et super cor et capud. In quadrupedibus vero flectuntur ad inferiora versus ventrem. Sic ... possibiliter ... dicitur plinius libro xl. Genua spirituale et brachia significant affectus et opera quia sicut mediantibus genibus corpus fertur et movetur. Sic anima mediantibus affectibus de uno ad aliud flecti ... ... esse ... et ... i. ... bonos et malos. Genua pro genua elephanti id est hominis affectus per suas ... spiritualium et ... debet flecti ad posteriora i. ad bona futura sed ad gloriam paradisi ... Brachia etiam i. opera eorum debet ordinare ad cor i. utilitatem ... ad capud i. ad honorem capitis nostri ... et ... debent ad cor ... et ... ad ... et cogitationem nostra semper debet ad posteriora bona celestia ... Affectus vero ... ad ... et ad bonitatem dei. Sed in quadrupedibus i. ... et ... genua inferiora et latera brachiorum. Hoc est dictum eorum affectus et operatores flectunt ordinatur et inclinatur versus ventrem i. carnis voluptates et ad inferiora i. ad ... mundi ... Eccl 27 manus debiles et genua dissoluta ... que non ... ad xpum. Genua sunt membra ... ... quibus ... solet ... sue ... et ... blandiendo ... Et per genua possumus intelligere ... spei et ... ... blandiente ... delibus in ... et ... blandientur ... hominibus

nutrietur vsa vlt ad vbera portabimini et super genua blandientur vobis.

Crura sicut ysidorus dicit a currendo eo quod nos ferunt . Continent autem eisdem tibie et sunt duo corporis longitudine equiualente instrumento musico quod tibia dicitur similantur. Sunt ergo crura membra fortia et ossibus fortissimis composita et sicut columne fortissime ad sustinendum totam molem corporis ordinata inter femora et pedes sunt media flexibilia tamen sunt et mobilia et medullis intus irrigata . A parte vero posteriori solum in homine sunt carnosa et sura dicitur . in illa parte carnosa inuenta ut dicit plinius libro xliiij . Quamuis in egipto inueniri sit hominem qui suras in cruribus non habeat . Per crura ecclesie possunt intelligi predicatores et doctores qui more tibiarum doctrine modulos cithareizant . Tales enim sunt sicut columne fidei et sicut corporis ecclesie fundamenta . Cantici v . Columne marmoree super bases argenteas . Sed fortibus eorum ossibus constantie debent esse composita et medullis deuotionis et gratie irrigati et carnositate et mollicie compassionis muniti . inter superiores et inferiores medii et eis proportionaliter conformati . Et isto per ipsos continue [illegible] per ipsos sunt ad cursum bonorum operum eruditi . Et tamen verbaliter qui completant per ipsos informati . Ut vere eis possit dici illud quod de ecclesia dicitur Cantici v . Crura eius columne marmoree que fundate sunt super bases aureas.

Pedes sunt extrema membra corporis que portant omnes totius corporis . Et continent pedes ossa xl iiij ossibus sunt compositi que in neruis et ligamentis colliguntur . ut per ipsos totum corpus sustentetur . et ut potius corpus faciliter moueantur . Et sunt pedes intus ossei et neruosi . Extrinsecus vero carnosi et plani et aliquantulum concaui . Per pedes in scriptura intelliguntur affectus vnde b[ernardus] [illegible] pedes mei affectus mei etc . Isti ergo pedes affectionis nostre debent esse compositi ossea per mollem pietatem et clementiam carnei et per flexibilitatem obedientiam neruei . per humilitatem concaui . per simplicitatem plani . Ezech[iel] i° pedes eorum pedes recti etc . Vel dicamus quod pedes significant agricolas et mercatores qui in corpore ecclesie sunt infimi et extremi cum suis laboribus continent et sustinent totum mundum . Et isti debent esse plani per veritatem [illegible] per caritatem que [illegible] continet.

Secundum aristotelem libro xiiij aliquibus brutis animalibus minores habent pedes et hoc non est ut ait propter quod totum corpus per longum inclinantur ad terram . Et per hoc est quod affectum brutalis [illegible] animalia respiciunt infima . Verum homines . De hominibus vero et

Carnosi per pietatem	
Ossei per constantie firmitatem	
Neruosi et colligati per concordie vnitatem	
Pro[pter] [illegible] humilitatis in pedibus pedes eius	

volucribus non sic quia quadam leuitate corporis exigitur et ad terram non corpora deprimuntur . Sic vere sunt animales et carnales qui ex toto ad terram . Et ad terrena sunt inclinati et depressi . quanto vero isti homines maiores pedes quibus i.e. [illegible] maiores affectiones quibus per terrena brutaliter [illegible] que per spem gaudia timor et dolor . Sed non vero spirituales et moraliores qui per contemplationem se erigunt ad terram duobus pedibus . i. duobus affectibus scilicet amore dei et proximi sunt contenti . dicentes id psalmo . Perficit pedes meos tanquam ceruorum et super excelsa statuens me . Iterum aristoteles [illegible] equinis in iuuentute posteriores pedes tangit anteriores . Cum autem creuerit non . Cuius causa est ut ait quia in quadrupedibus pars posterior in iuuentute maior est et altior anterior autem minor et bassior . quod autem adolescit fit contrarium . Quia pars anterior crescit et eleuatur . posterior vero respectu anterioris alteratur . Ergo autem in puero et in homine quia quod prius est pars anterior grossior est et ponderosior est posteriori . Et inde est quod pueri vtuntur manibus tangit terram et se sursum erigit et extollit . Cum autem creuerit pars posterior maior fit anteriori et se sursum erigere cum virtute pollet leuiori . Per quadrupedes spirituales intelligimus homines [illegible] . Item per partem anteriorem intelligimus spiritualitatem . Et per posteriorem intelligimus spiritualitatem que precedit . Vnde dicit apostolus i cor xv . Primum quod animale deinde quod spirituale est . Dicit autem [illegible] quod in quadrupedibus i.e. in personis [illegible] in iuuentute est prius pars posterior i. spirituales affectiones maiores sunt quam anteriores i. quam spirituales et carnales . quia si perdidit quod crescit in etate non [illegible] et [illegible] in bonitate et crescit in vanitate . Cum sic pars anterior spiritualitas crescit et pars posterior spiritualitas decrescit . Quia vero multi sunt qui in iuuentute sunt optimi et in senectute sunt pessimi ut [illegible] non [illegible] [illegible] sic in [illegible] [illegible] . Sed non sic [illegible] est in hominibus . Sed in personis venerabilibus . quia vero in iste [illegible] in iuuentute anteriora i. carnalia [illegible] posterioribus i. spiritualibus et inde fit quod prona ad

terrena parantia inclinatur. Quando vero posteriora id est spiritualia crescunt anteriora id est carnalia decrescunt. Et tales carnales ad deum erigunt et spiritum ad bona eterna per affectum et desiderium extollunt. Job xlj [illegible] vndique nouissimis magis quam principiis. Job viij. Si mundus et rectus incesseris statim euigilabit ad te et pacatum reddet habitaculum iusticie tue in tantum ut si priora tua fuerint parua et nouissima tua multiplicentur.

institutio — Item Aristoteles dicit quod omne animal quando sedere vult dormiturum solet flectere iiij or pedes preter elephantem qui propter pondus corporis sui non potest flectere iiij or simul sed duos posteriores quos replicat sicut homo. Sic quilibet homo qui vult per contemplacionem dormire quiescere vel sedere debet pedes affectionum suarum flectere restringere et plicare quod si non fecerit [illegible] quia sit in religione [illegible] sicut elephantes nolunt pedes id est affectus suos ex toto flectere sed partim ad mundum extendere et partim a mundo retrahere et plicare et partim ad temporalia stare et partim contemplacionem sedere. Item dicit Aristoteles quod pes dexter in animalibus est motor quam sinister. et inde est ut ait quod quedam nobilia animalia primo monent pedem dextrum sicut est camelus et dromedarius. Inde est ut ait quod mulier in utero habens masculum subito incita pedem dextrum preponit. Quando autem est ait de muliere quod portat femellam in ventre quia sic solet semper pedem sinistrum ante alium monere ut ait Aristoteles. Inde est ut dicit philosophus libro xj capitulo xlvj quod omnia animalia in dextris partibus incedunt et sinistris incumbant. De lupo autem et de vulpe dicit Aristoteles quod primo pedem sinistrum monent et habent ipsa pedes et tibias sinistras breuiores longioribus et ideo semper claudicant quando erigunt se scilicet a sinistris se erigunt et a dextris se deprimunt et flectuntur. Ex pes dexter spiritualis est bonus affectus et spiritualis ac virtuosus. Sinister vero est malus affectus carnalis et viciosus. Per hoc vult quod a dextris sunt nobiliores quam a sinistris sunt. Ergo istud est virum quod illi quod erepit masculum id est bonum et virtuosum preponit ille et qui portat liberos nullus timendo per gratiam sinistrum [illegible] et perdiligentie [illegible] pede dextro id est bonum et spiritualem affectum primo monent

Cameli se onerari [illegible] humilitate
Dromedarii celeri cursu [illegible] agilitate

et ipsi precipue principaliter agitant et exercent quia sic primo et ad omnia bona spiritualia et eterna appetunt et desiderant cum affectu. Sed illi qui feminam id est molli et inepte propter prosunt impigrant et quia more lupi pede ac rapine se dediti. Et more vulpis per malitiam de [illegible] solent sinistrum pedem id est carnales et sinistros affectus imponere et ipsos longiores et preciosiores habere et semper eos se erigere et sustinere. Semper dextros tamen spiritualibus se deprimere et in modicum se tenere et postponere et vltimo monere et per hoc in viam morte recte incedere sed per diuersa vicia claudicare et R. xviij vsque claudicatis in duas partes. Hieronimus ergo dicit Ecclesiastes x cor sapientis in dextera eius et cor stulti in sinistra eius. Vox ergo quia in dextris pedibus id est in bonis affectibus ad paradisum monent et ascendunt. Sed in sinistris vero id est carnalibus affectionibus et istis temporalibus incumbunt et in regestrum et perdicionem vij. Ibi cubauit leena et genuit catulos et effodit et fouit in vmbra eius.

Isaias xxxiiij — Vel dicimus quod pes dexter et sinister et gressum sic [illegible] sinister et sinistra [illegible] proprie et tenere sic. Ergo pedem dextrum proponit sinistro quia spiritualia proponit terrenis [illegible] vero econtra sinistrum dextro id est temporalia spiritualibus et eternis et cetera.

Vnde et quadrupedes habent inter ceteros sex [illegible] pedum generant filios [illegible] vt dicit Aristoteles sic et [illegible] qui vero omnibus illi quorum pedes id est affectus [illegible] diuersis partibus ad diuersa et varia bona mundi generant filios [illegible] id est faciunt mala opera et tenebrosa vel filios [illegible] id est [illegible] subditos ignorantes quia stultos [illegible] verbis et exemplis illos quos generant subditos et [illegible] faciunt ignorans et cecos. Ecclesiastici xij [illegible] sunt et duces cecorum. Sed tales debet [illegible] dignitatem psalmo lx omnia cornua peccatorum confringam et peccato in vltimo autem est positum ad eius defensionem longum et planum et contiguum ad vestigium impressionis digitus et distinctum per decorum formacionem et durationem. Toto tempore est necessaria ad ipsius sustentacionem et de loco ad locum vectionem. In feris et in aliis est vtilis ad corpus defensionem. In volantibus scissi pedes et acuti ungues sunt vtiles et ad cibum et victum acquisitionem. Et in volantibus clausi vngues valent ad suum in aquis regimen et natacionem. Tales pedes sequi nos possumus similem perseuerancia que sicut inter membra corporis id est regente [illegible] et vltimum tenet locum. Ipsam habere esse vestigium bonorum operum impressiua et articulorum id est [illegible] doctrina [illegible] in prosperitate et aduersitate temporis in generali omnium sustentatiua que ad celum vehitiua et spiritualis accensiua et ante [illegible] ad celestia [illegible] perseuerant ad

Que lupus vel vulpes claudicant quando erigunt

perseuerantia

[illegible] ... semper ... in corpore ... [illegible] ... Et in [illegible] ... patres.

[illegible] calcaneus ... [illegible] ... pes meus stetit in directo ... [illegible]

Planta pedis est inferior pars pedis a planitie dicta ... et est pars dignior ... facilis ledere ... Et planta ... pars ... vestigium ... [illegible] ... Ista planta potest signare animam voluntatem ... que ... planta ... [illegible]

Calcaneus est extrema pars pedis. Et est calcaneus rotundus durus solidus et [illegible] collegatus ... corporis mole ... difficilis est curatione ... [illegible] ... et per motus continuitate. Calcaneus ... est ... et ultima pars ... qua ... moles totius corporis ... defertur totius ... [illegible] ... Et ... calcaneus perpetuus difficile potest curari ... [illegible] ... obstinationis ... [illegible] ... et turbationis ... de ... caput ... calcaneo ...

	Communa per spem
	Longa per [illegible]
	Fortis et dura ... [illegible]
	Vestigium bonorum exemplorum
	effectiva ... illud Ezech
	... planta pedis eorum ...

Postquam dictum est de membris corporis [illegible] seu officialibus ... est de membris con... Et primo de ossibus. Ossa sunt durior et fortior pars corporis ... et hec [illegible] ad corporis [illegible] et ad membrorum interiorum defensionem ... ossa frigida sicca alba dura forma ... forma et qualitate ... nervis [illegible] ... medulla plena et carnibus ... corpora ... In corpore Ecclesie ossa sunt viri ... et maxime ... et nervos ... fragiles ... debent esse ... per abstinentiam

unde ... in ... ossibus ... Ezech. xlvii Ossa arida audite verba domini ... et ego ... in vos spiritum et vivetis et dabo super vos nervos et superextendam ... [illegible] ... ossa Ecclesie debent ... [illegible] ... nervos ... [illegible] ... fragilitas.

	Duri per patientiam
	Fortes per constantiam
	Albi per mundiciam
	[illegible] per paupertatem
	Medullosi ... [illegible]
	Nervis colligati [illegible]
	... ordinati ... et ...
	... per ... fragilitatem

Ossa sunt extra [illegible] dura ... sunt molli medulla repleta et hec ... frangunt ... et ... medulla ... ossa ... solida ... sunt ... ossa debent esse dura ... debet esse molles et medulla plena per ... Et hec ... frangant per ... vindictam et crudelitatem ... per ... et ... debent esse ... per ... ad celestem felicitatem ... Iob xx ... plena sunt adipe et medullis ossa ... Ossa masculorum fortiora sunt ossibus feminarum. Ossa [illegible] et ... valde debilia sunt ... ossium ... [illegible] ... sunt ... et ... ossa ... debilia et fragilia ... debiles ad resistendum et fragiles ... ossa 38 ...

Cartilagines que sunt ... ossibus sunt ... [illegible] ... medulle ... ossa ... [illegible] ... ossibus ... medullis ... [illegible]

Ossa ... sunt sicca et dura ... [illegible] ... medulla ... [illegible] ... ossa sicca ... sunt ... [illegible] ... per ... [illegible] ... et ...

Vena seu ...

Spiritualis ...

Talus ...

per antiquum vero serpentem primam et que sic se fundavit praeterea et infectus est dif-
ficulter se reiungent per concordiam et dilectionem quando frangitur aut dividuntur
sunt nervis et aminiculis colligati penalitate et impelluntur confederationem. Ideo de diabolo dicitur
Job xl nervi testiculorum perplexi sunt ossa eius velut fistula eris et cartilago
eius quasi lamine ferree. Aliqua animalia videntur habere solida ossa sine medulla
sicut est leo et elephas. Medulla et talium per sumptum ossium in omnibus potest videri esse
diffusa. Talia autem animalia sunt fortiora et cetera ad libidinem minus prona.
Unde et Solinus de Bigdario [illegible] homine fortissimo dicit quod ossa eius dicuntur
sunt non habere medullam. Qui et est sine [illegible] fundasse [illegible] et in [illegible]
in olympio certamine palmarum coronam reportavit. Per medullam que est mollis
unctuosa et pinguis intelligimus voluptatem seu dulcedinem luxurie carnalis que est corporibus
nostris et membris [illegible] et potentiis naturalibus infixa. Illi ergo qui sunt ossa et membra
sicut leones et elephantes. Et qui per virtutem gratie sunt solidi et compacti
et qui medulla carnalitatis et immunditie sunt privati ut sunt [illegible] specialiter fortitudine
roborati et pro victoria certaminis huius mundi coronam celestis glorie coroniti et ad
[illegible] per dicta et ambrosiam [illegible] sunt naturaliter inclinati [illegible] Itaque [illegible]
suscepti tentationum [illegible] et probati sunt accipiunt coronam vite [illegible] Ut dicitur [illegible]
ossa sunt in tali potentie ut afflictiones anime [illegible] medulla carnalitatis careant
et si [illegible] solida et firma permanent specialiter fortitudine certaminis et tribulationum
certamine multum valet et ad sufferendum pandunt et ad carnem luxuriam minus vacant.
Animalia quanto plus in ossibus habent de medulla tanto sunt ad libidinem magis prona
et [illegible] elephas cuius ossa medulla dicuntur carere castissimus et fertur esse. Sic
[illegible] qui habet magnam copiam medulle deliciarum libenter exercent actus luxurie
et immunditie. Et ideo elephas [illegible] et abstinentia que caret deliciarum me-
dulla abstinet a luxurie [illegible] Unde [illegible] vere [illegible] libenter
[illegible] libidinem. Et sicut [illegible] xxxviii [illegible] abstinens sunt [illegible]

Medulla est [illegible] substantia unctuosa in medio ossium collocata et expressissima [illegible]
tibus unctuosis humoris in spine et ossium [illegible] propter [illegible] Ipsa ergo [illegible]
lida est et humida frigiditatis et siccitatis [illegible] ossium. Et nervis mediantibus a
cerebro per medullam spine descendentibus [illegible] et [illegible] in membris que sunt colli et [illegible]
et sicut [illegible] medulla dicitur a madefaciendo eo quod totum corpus madefaciat et humectat [illegible]

Spiritualiter medulla est devotio. Est que est alba per innocentie puritatem
[illegible] spiritualiter valet quia [illegible] pinguis et glutinosa per caritatem
motive bone operationis et [illegible] mollis et tenera per pietatem. Ista ergo [illegible]
[illegible] et [illegible] privat. Puritate in passionibus et frigiditate [illegible]
temperat. Et cerebro [illegible] ad nervos bonorum affectuum descendens totum
[illegible] Dicit dicitur Varro omnis medulla [illegible]
[illegible] ad plenilunium augmentatur et [illegible] variatur [illegible] plenilunio
[illegible] arbores plantare [illegible] fructum [illegible] et [illegible]
[illegible] Et hec forsitan [illegible] per [illegible] quod [illegible] arbor
corrupta in medulla [illegible] non [illegible] a natura [illegible]
[illegible] et putrefactionis existit. Spiritualiter luna est mundi prosperitas
que [illegible] splendet [illegible] et deficit. Medulla est interior amor ut affectio [illegible]
[illegible] amor [illegible] luna [illegible] prosperitate
[illegible] plenior et deficit in illis qui diligunt sicut hec [illegible] medulla sive affectio
et amor [illegible] crescit [illegible] et decrescit. Et ideo si contingit quod durante plenilunio
[illegible] prosperitatis [illegible] aliqua arbor [illegible] aliqua persona [illegible] seculo nova
amoris alicuius [illegible] ut [illegible] exinde prime fructus [illegible] qui [illegible]
solet esse talis fructus et [illegible] amoris verminosus et [illegible] fructus [illegible]
[illegible] et non durabilis si defectuosus quia sunt tales a [illegible] prosperitate
et [illegible] prospera. Unde [illegible] ut [illegible] dicitur [illegible] prosperitatis [illegible]
[illegible] et non permanebit in [illegible] Secundum medicos
[illegible] medulla maxime [illegible] et [illegible] valde est [illegible] Solet [illegible]
[illegible] laborum [illegible] dolorem [illegible] glandium emollire

vesicas pedum sanat dolorem maxillarum mitigat et in ethicis prosit humorem
perditum restaurat. Talis est medulla spiritualis scilicet pietas, miseratio et gratia. Est enim
que remediat labiis tollendo omnem sessuram et ineptum loquendum. Auribus audiendum
prebendo dando audiendi verbum dei promptitudinem et devotionem orationis. Glandibus mol-
liendo omnem duritiam et obstinationem. Pedibus assistentibus obstinationibus tollendo se-

> unde vesicas
> id est superbiam
> inflacionem et
> presumptionem

Cantum et maxillas devotionis et compassionis operando. Et dilatando cor gestum et lacrimarum. Ethicis prosit et pauperibus et con-
sumptis reparando in eis humorem id est spem et consolationem. Sic de medulla pietatis illud id est thimotheum 4 pietas ad omnia utilis est promis-
sionem habens vite que nunc est et future.

Cartilago est quedam substantia inter carnem et ossa media tenera
flexibilis et plicabilis id est ossium extremitatibus et melius movere
valet ponitur et ad flexionem et motum sine sui ruptione
parti in auribus et naribus que sunt membra cartilaginea que flectuntur et non franguntur.

> Spiritualiter

Cartilago autem significat quandam flexibilitatem ad bonum que debet esse media inter durum
ossea et teneritudinem carnea, que scilicet non debet esse nimis dura pertinaciter inobediens vel
nimis mollis per indiscretam indifferentiam recipiendo et se ad omnia deflectendo. Non enim credendum est omni spiritui, sed probate spiritus si ex deo sint. I Joh. iiiio.
Flectantur igitur mens ad bonum dominicum, quando divina deliberatione resistere, ne forte
sub specie boni sibi exhibeant et impulsum alienum palliate requirere.

Cartilago est naturalis insensibilis caro est sensu et motu quasi est de se scilicet ad carnem si
fissa fuerit non reparatur. Sic vero cartilaginei dicuntur compatiens qui sunt ad omne malum sed flexibiles
et mobiles non habent sensum compassionis nec motum bone operationis, immo si spem sui fundant et
et ab unitate ecclesie dividant nunquam amplius per penitentiam volunt reverti. Sed in statu
peccati perpetuo permanent. Unde de duritia talium cartilaginum dicitur Job xl ubi de diabolo
seu vehemoth dicitur cartilago illius velud lamine ferree.

> Spiritualiter
> Nervi
> [illegible]

Nervi sunt quedam corporis membra cartilaginea longa flexibilia et mollia
a cerebro et a mucha dorsi orientia sensum animalem continentia et sensum et motum ceteris
membris corporis deducentia. Et alia membra que de se sunt inflexibilia sua flexibi-
litate munientia et flectentia, secundum ysidorum. Nervi corporis ecclesie sunt viri in spiritu et maxime
plures predicatores et religiosi qui a cerebro et mucha id est a christo et beata virgine maria vel
ab ecclesia originaliter procedunt per diversas partes ecclesie se diffundunt. Ut dicit ecclesia
illud Job x pelle et nervis compegisti me. Ossibus et nervis compegisti me. Igitur tales
debent spiritum animalem id est sensum spiritualem gratiam continentia sensum devotionis et motum operandi
bone sensus doctrinis et exemplis aliis exhibentur et sic flexibilitate sue bone voluntatis
poterunt duros obstinatos et inflexibiles ad flexionem boni operis inclinare. Ideo isti

> debent esse graciles per humilitatem
> longi per longanimitatem
> continui per civilitatem
> molles per pietatem
> flexibiles per obedientiam finaliter

Et corpora ecclesie poterunt fieri mutabilem voluntatem

> et voluntatem

Et dicitur nervus quia nervi sicut dicitur quod a cerebro
christo et a mucha id est a beata virgine procedunt et per omnia
se diffundunt et motum bone operationis sensum et compas-
sionis faciunt et inducunt. Et sic nervi invicem sunt coniuncti et sunt invicem ut colligan-
tur ex misa fortius aliis sicut magis sunt compressi et multiplicati sunt, sic dicit ysidorus
et Solinus vir sanctus ipsius Soli. Libri augustini de prodigiosa fortitudine cuiusdam gladiatoris
qui arterias et quasi nervis compactus erat. Et adeo fuit quod equos manibus et pe-
dibus cancellatos quemquam fortissimum superabat. Sic vero in anima viri sunt gnaxe
et invicem adunate atque inviolate, et nervos plures sibi invicem adiuncte. Et qui nervos vir-
tutum directos et consertos id est abundantiam habuerunt tanta fortitudine spirituales augentur
quod hostes spirituales finaliter superabunt et vincent. Hec in effectu sunt fortes in bello.

Nervi qui exeunt a cerebro sunt molles et lenes
contra vertentes ex terris. Et quanto longius sese figunt tanto amplius indurant. Sic vero qui nervi spirituales id est
in fideles inducti et plantati vel legati primo a cerebro et capite id est a christo et virgine
mittuntur ipsi primo molles dulces benigni et suaves inveniuntur. Et post pro-
cessum ipsi id est cuiusque in rigidis et aspirant se ferventes tenent eos qui se delinque-
rent quod clamorem ad suos deos cum eos perveniunt. Sed petro qui isti nervi [illegible]

gunt ab isto capite .i. qui tales medicos et legati sunt in distincta provincia a principe vel a rege / tunc per crudelitatem durant. Et quia non habent quem timeant / subditos in districtione dominantur. ysa. [illegible] Caro eorum quia durum et [illegible] et nervus ferreus cervix tua / et frons [illegible] erea / Et sic in corpore diversi sunt nervi / et diversis officiis deputati. [illegible] vadit ad oculos / aliud ad aures / aliud ad nares etc. / Sic et in ecclesia [illegible] diversi diversa faciunt et iuxta doctrinam apostoli diversi diversimode serviunt et discernunt Ro 12 Omnia membra corporis non eundem actum habent. ¶ Secundo ad [illegible] aut nervus [illegible] non revertitur nec diversis [illegible] / Cum [illegible] sit vena. Sic sunt multi in ista malo [illegible] durant quamvis si aliquo casu a deo vel ecclesia vel religione vel fide per peccatum apostasia / vel per fideam [illegible] vel [illegible] ad [illegible] cordie fidei et [illegible] amplius redeunt / Nec [illegible] in nostro [illegible] quanto in [illegible] et [illegible] quantorum [illegible] videmus de [illegible] et de [illegible] illud ysa. Attendite ad petram [illegible] est.

Vene sunt ipsi [illegible] quia vie [illegible] vel quia vie naturales sanguinis [illegible] et dicitur vena a veniendo. eo quod sanguis veniat [illegible] ad diversas corporis partes / [illegible] vene [illegible] ab epate / et nervi a cerebro. Arterie a corde. Vene [illegible] ab epate exeunt et inde [illegible] [illegible] humores [illegible] per totum deserviunt / Et sic membrorum [illegible] ipsius distribuuntur / et ipso [illegible] non ingenio sibi [illegible] et [illegible] exequendo [illegible] officio per omnes partes corporis se diffundunt ¶ per istas venas [illegible] in corpore ecclesie [illegible] intelligi [illegible] possunt dici vena a veniendo / [illegible] venia [illegible] [illegible] a via veniendi quia [illegible] per ipsos veniunt aliis consolationes et [illegible] ab epate .i. ab ipso deo sanguinem [illegible] spiritualem [illegible] sibi solis non retinent / sed omnibus membris indigentibus per [illegible] distribuunt et ministrant / Et distribuebant [illegible] se [illegible] diligunt [illegible] fovent.

Vena est dispositionis corporis ostensiva et maxime vena pulsatilis / Vena [illegible] tempore debito apta fuerit corporis [illegible] est [illegible] et sanitatis indicativa. Si [illegible] apta non fuerit [illegible] indicativa et [illegible] / Vena [illegible] indebite [illegible] est bonorum humorum [illegible] et [illegible] egritudinum [illegible] effectiva ¶ per venam [illegible] intelligitur [illegible] ut dicit [illegible] vena vite est os iusti / Ista est [illegible] animi dispositionem declarat quia ex abundantia cordis os loquitur. Ista per confessionem apta corporis humores [illegible] purgat / [illegible] vero per confessionem [illegible] incontinent [illegible] [illegible] lingue [illegible] ulcera debitum [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] per [illegible] [illegible] / In venis quandoque continetur humor corruptus qui est infirmitatum inductivus et aliorum etiam corruptivus / Sic [illegible] corruptus qui et alios inficit et corrumpit / Sic [illegible] in vena [illegible] corruptus [illegible] latitat quam lepram [illegible] inducit et [illegible] [illegible] et exempla fedat.

Caro [illegible] dicitur a carne .i. a putredine eo quod omnis caro putrefactioni sit subiecta. Caro [illegible] et [illegible] corruptio sanguine [illegible] de facili putredini subiugatur. Et sunt tres species carnium in corpore / scilicet caro glandulosa [illegible] [illegible] / Caro [illegible] nervosa [illegible] / Caro viscosa et cartilaginosa [illegible] per carnem potest intelligi conditio nostre carnis que [illegible] vitiis et putredini est subiecta et non solum corruptioni naturali [illegible] etiam corruptioni morali / Quia [illegible] in omnibus [illegible] corrupit [illegible] / Tres vero sunt carnes .i. carnalis vite species. scilicet glandulosa et [illegible] que est vita superborum / Nervosa et [illegible] et fistulosa que est vita avarorum / Viscosa et lubricosa que est vita luxuriosorum / Talis ergo triplex caro corruptioni [illegible] et corrosioni [illegible] / Job [illegible] est caro mea putredine et sordibus pulveris ¶ Caro est naturaliter calida et humida. Calor naturalis fomentum [illegible] nervorum et [illegible] [illegible] et [illegible] membrorum corporis replementum / per carnem in bono [illegible] intelligimus [illegible] vel mollitiem [illegible] / que [illegible] se exhibet tenuis et benigna / [illegible] est [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] / replementum et [illegible] de solutis [illegible] et [illegible] [illegible] exhibet [illegible] [illegible] de carne [illegible] [illegible] [illegible] intelligi [illegible] 108 caro mea [illegible] est [illegible] [illegible]

[illegible] et pauperibus

.. Ho[illegible]

Sp[illegible]

[illegible]

pyetatis sine

Unde et de ista [illegible] [illegible] et pya [illegible] dicebat illi 2 Re. 1 [illegible]
Caro si dicat si sit macre et pinguedine temperata fuit laudabilis est si vero
[illegible] humiditate vel pinguedine [illegible] ad [illegible] opera [illegible] habilis erit. Sic vero si [illegible]
dominatur et substantia corporalis mediocriter abundet utile est [illegible] nimis affluat pinguedo
ut mollicies delicatas [illegible] [illegible] solent in homine intellectualia [illegible]
[illegible] opera retardari et hebetari [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] sapiunt. Caro de se est pars corporis valde mollis et tenera et ideo impatiens
corporis et laboris. Unde [illegible] [illegible] que habet pedes valde carnosos non potest diu laborare
ut pedimentum. Sic de homine [illegible] quorum pedes carnosi sunt et ideo [illegible] ut [illegible]
[illegible] Sic pro [illegible] omnes illi qui nimis sunt carnosi [illegible] et delicati non possunt bene labores
et tribulationes sustinere [illegible] caro autem infirma. Et [illegible] [illegible] est [illegible] morum
[illegible] exemplis et doctrinis [illegible] [illegible] sic [illegible] ut sic pedes suos [illegible]
[illegible] possint secure [illegible] Et [illegible] [illegible] potest dicere illud Ps. 17 caro
mea requiescet in spe. Carnes per [illegible] bonum corporibus [illegible] [illegible]
Et ideo [illegible] nobiles carnes et [illegible] [illegible] solet vesci. Sic [illegible] [illegible] [illegible]
Christi in sacramento sunt [illegible] [illegible] [illegible] Ioh. 6 caro mea vere est cibus. Ideo nobiles
[illegible] et homines spirituales et virtuosi solent viles carnes et [illegible] [illegible] et [illegible]
spiritualiter [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] carnes [illegible] [illegible]
[illegible] magis sunt carnosi quam nobiles et maiores in hyeme quam in estate [illegible]
et [illegible] Carnes [illegible] [illegible] in hyeme [illegible] [illegible] [illegible] in estate [illegible]
Per [illegible] ignobiles pectores plus abundant in [illegible] delicatis quam nobiles et
[illegible] et hic [illegible] in yeme [illegible] [illegible] prosperitate [illegible] [illegible] estas et fervor
[illegible] advenerit [illegible] [illegible] paupertas istos in inferno devorabit Ysa. x [illegible]
[illegible] Iacobi [illegible] et pinguis [illegible] [illegible]

Pinguedo est quedam substantia mollis alba et unctuosa de congelato sanguine [illegible]
[illegible] venies ad loca [illegible] frigida in pinguedine congelatur [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] magis [illegible] [illegible]
[illegible] et in hominibus valde crassis. Spiritualis delectatio et voluptas [illegible] in devotos
[illegible] [illegible] per torporem et desidiam [illegible] et congelatur quia [illegible]
[illegible] per [illegible] affectus congelatur et infrigidatur per indevotionis tepiditatem
[illegible] abundat in pinguedine [illegible] affectionis [illegible] [illegible] a sanguine bone [illegible]
affectionis [illegible] oblatum est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
abundat in sanguine [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] de pinguedine
[illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] Februalis [illegible] [illegible] pinguedine
Homines pinguissimi qui infirmantur tarde sanantur et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] debent et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] abundat [illegible] et
vix [illegible] [illegible] pinguedo [illegible] marcescit. Sic vero illi qui pinguedine [illegible]
abundat [illegible] per [illegible] [illegible] [illegible] per [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
finaliter [illegible] [illegible] [illegible] pinguedo solet calorem [illegible] [illegible]
homini [illegible] tollere et vias [illegible] [illegible] opilat [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] impedit [illegible] de [illegible] obstinato [illegible] Iob 17 [illegible] [illegible]
[illegible] et pinguem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et calorem [illegible] ad [illegible] [illegible] pelles [illegible]

Talis est enim pinguedo [illegible] [illegible] ut [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] pelles [illegible] relaxat et mollit poros [illegible]
opilat et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] males [illegible] replet et [illegible] [illegible] voluntates [illegible]
[illegible] [illegible] et se [illegible] [illegible] [illegible] exaltat et ob-
[illegible] [illegible] Et [illegible] [illegible] [illegible] impedit et [illegible]
[illegible] de tali pinguedine [illegible] [illegible] illud Ysa. 28 [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] ex adipe pinguium. [illegible] pinguedo [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] solet [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] replere [illegible] [illegible] [illegible]
retardare et [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]

Pinguedo est ignea complexionalis
poros opilat
[illegible] replet
[illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible]
gratia vel [illegible] devotio

Cutis sive pellis dicitur a cutin grece quod est incidere eo quod est exterior pars corporis que potest
scindi et incidi. Et sic quia pelles exteriores iniurias. Et dicitur de cor-
...quia extremis iniuriat [illegible]. Est ergo cutis seu pellis exterior pars corporis et super-
ficies carnem et ossa circumplectens et omnia interiora muniens atque tegens. Et secundum
varium membrorum dispositionem intra se contrahendo vel extendendo. Et proprie talem habet te-
nuitatem super membra, unde eis se diffundens et exteriores actiones ... membris ...
nibus se exponens et opponens. Per cutem sive pellem corporis intelligimus patientiam
que frigoribus et tribulationibus opponitur et ab ipsa omnes interiores affectiones animae
defenduntur. Et de cute bene consuimus ut de cute patientiae ... intelligatur
illud Ezech. 37: Superextendam in vobis cutem et dabo spiritum et vivetis. Item per
cutem potest intelligi ypocritum conversatio. Sicut enim sunt in quibusdam animalibus sola cutis est
utilis, sic in ypocritis sola conversatio est bona, sed intra est eis ... omnia foeda et immunda operi-
ens, ne vitia eorum videantur. Exterius celat et operit, sed ... sola cutis pulchra
et munda, turpe autem et foedum est quod eis absconditur et subsistit. Ezech. 37: Extendi
super eos cutem et spiritum non habebant. Inter omnia animalia homo magis
tenuem habet cutem, et ideo facilius laeditur frigore et calore. Et propterea homo ...
habet vestitum ... Sic vero homo spiritualis cutem patientiae habet valde tenuem
... et debilem, nihil ... potest tolerare, ymmo statim dolet et laeditur si aliquantulum
pungatur. De illud Job 7: Cutis mea aruit et contracta est. Et ideo necesse est quod vestibus
et ... virtutum ... cute sua patientiae iniuriatur. Job 16: Saccum consui super cutem meam.
Durior est autem aliquorum brutorum quam hominum ... cutis, quam homo in senectute
... ut solet indurari cutis et ingrossari magis quam in iuventute. Et hoc est signum in homine
bonitatis ... ne sanitas cutis impediat in suo opere ... Pelles et
... quae est quoddam exterius tegumentum ... hominibus et iumenta ...
Cutis prodo ... sed ... cute habet tenuem per
... devotio et compassio in ipsis impeditur. Bruta vero et alia ...
induuntur grossa cute ... et ideo non sentiunt frigus ... Cutis ...
... tempore pilis ... est plena, et ergo ... affligitur quacumque tribulatione.
... 1 Reg. 19: pelle pilosa ... posuit ad caput David. Secundum Aristotelem in animalibus
Secundum colorem cutis variatur color ... et pilorum, quia si cutis alba fuerit et
... alba erit et econverso. Cutis est conversatio spiritualis, vigilia est operatio, pili autem est affectio.

Ista ut dicit ... quod sunt eius colores:
conversatio,
affectio et
operatio.

Si ergo cutis conversationis alba fuerit ... et munda, necesse est quod operatio
et affectio sint placabiles et econverso. Si conversatio nigra fuerit et infirma,
et signum est quod operatio et affectio ... sint et deformes.
Cutis in senectute corrugatur et denigratur in animalibus et
mortuis cutis ex toto contrahitur ut carnes melius ... Sic per peccatum in senectute
viciorum et in morte per mortem solet cutis conversationis corrugari et detrupari
et a candore innocentiae denigrari. Tren. 3: Vetustam fecit pellem meam. Sed ymmo sepe
fit quod pellis conversationis ex toto detrahitur. Ita quod homo excoriatur ... a demonibus
... lavatur, tenetur ... pelle ... in ... gaudent ...
Pelles animalium mortuorum ad multa valent sicut ... de calceamenta ad pedes

a lesionibus defendendum
pelliceae ad calefaciendum
corrigiae ad constringendum
arma ad tenendum, pharetrae
ad sagittas servandum,
utres ad vinum et liquores
alios continendum et alia quam plurima.

Sicut valent pelles quae a mortuis animalibus detrahuntur
... et domestica quod nobis a sanctis patribus ... dimittuntur, ad nostra sunt utilia ad salutem
... sunt calceamenta ... pellis ... cali-
... Corrigias ... pars ac ...
pharetras ad continendum sagittas ... et
et utres ad continendum vinum devotionis et gratiae. Et sic
potest dicere homo illud Job 10: pelle et carnibus vestisti me etc. Et 2 Reg. 1: Archa domini
sub pellibus servabatur etc. Pellis incurrit aliquotiens passiones:

scissiones,
corrugationes,
pustulaciones,
serpiginem,
excoriationes,
lepram et
... et ...

"detrahi"

Sic vero in cute glossatoris humane infectio apparent quantum infirmitates diversorum peccatorum
Ibi inflammatur passio ire et discordie
Corrugatio malitie et invidie
Pustula tumorose superbie
Scrupigo pruriginose avaritie
Excoriatio inhonestie insolentie
Pallor et livor tristitie
Lepra et infectio luxurie

Et ideo de quibus diversarum pellium. Abacuc. pro iniquitate vidi tentoria Ethiopie, turbabuntur pelles terre madyan.

Pilus secundum ysidorum dicitur a pelle natus, fumus enim calidus a corde et corpore procedens per poros cutis ingreditur et exteriore aere siccatus in pilos convertitur et mutatur. Unde quanto fumus ille pinguior fuerit et humidior, tanto pilus laxior et longior efficitur. Quanto vero fumus ille siccior et terrestrior fuerit, tanto est pilus brevior et crispior invenitur. Et inde est quod hominibus in humida regione habitantibus pilos habent laxos et longos et molles sicut est in Gratia. Habitantes vero in regione calida pilos habent breves asperos atque crispos sicut in Ethyopia. Per fumos intelligimus interiores affectiones, per pilos autem exteriores mores et conditiones. Constat enim quod fumus interiorum affectionum sicut causa exteriorum operum et conditionum, quia si fumus affectionum sit pinguis per carnalitatem, necesse est quod pilus operationum sit laxus et remissus per dissolutam tepiditatem. Et quod si sit affectio per [illegible] calida et sicca, tunc opera et conditiones erunt moderata et crispa et ad dilectionem et virtutem [illegible] replicantur atque reducta.

Pili aliquando fiunt crispi, quando enim fumus qui est materia pilorum est calidus et siccus de poris cutis egreditur, de proximo motu et sequitur. Unde si fumus qui est tenuis et siccus inferius et ille qui est subtilis et calidus superius petit. Et ex contrariis motibus contrariis pilus crispus efficitur et modo inferius tendit et modo superius se deflectit. Sic vero spirituales fumi cordis, id est affectionibus contrariis generantur in pilis, id est in exterioribus, sunt dispositiones. Homo enim habet duo genera fumorum, id est affectionum, scilicet bonos affectus et spirituales qui sursum tendunt affectando celestia. Et malos terrestres et avaros qui inferius descendunt ad temporalia et terrena. Ergo ex collisione et varietate istorum duorum affectuum spiritualis et terrestris quem sequitur efficitur vita et opera quod utraque sentiunt conditionem. Et quod in parte spiritualia et in parte carnalia. In parte sursum tendunt et ordinantur ad deum, et in parte deorsum descendunt ad mundum. Et tales sunt multi claustrales qui ex officio habent sursum ascendere, carnalia vero cogitationes inferius descendere. Et talis natura est diversimode et diversas inclinationes in suis operibus apparere. Unde sicut dicitur in psalmo 106 ascendunt usque ad celos et descendunt usque ad abissos, anima eorum in ipsis tabescebat.

Capilli secundum ysidorum dicuntur quasi pili capitis, qui et coma, cesaries, crines aliis nominibus appellantur. Fumus [illegible] grossus de capite egreditur et exterius in capillos generatur et siccatur. Et de quanto fumus plus abundaverit, tanto capillorum cesaries maior erit. Et quando talis fumus abundat, per capilli nasci et crescere. Quando vero deficit, tunc est calvitium. Efficitur ut caput a crinibus nudum esse, sicut patet in senibus et consumptis. Caput spirituale est mens a qua sicut fumi cogitationum emanant, qui in capillos, id est virtutes [illegible] formant. Quia si spiritualium bonorum fumorum, id est bonorum affectuum et cogitationum maior fuerit abundantia, tanto virtutum erit maior copia. Et ergo si fumus iste defecerit, tunc et crines virtutum peribunt. Videlicet Ideo bene dicit Apostolus [illegible] aut capilli capitis omnes numerati sunt, scilicet per diligentiam interiores affectus et.

Neque contingit quod fit calvitium et tunc in capite non capillorum [illegible] fit defectus, in virtute quod dicitur allopitia, ubi et populationem vitiorum et corporis humorum causa capillorum privatur. Et vero causa accidit saepe quod interdum [illegible] capillos virtutum et [illegible] habet inter de [illegible] spacia. Unde si saepe habet de [illegible] discretionem et de interiori bono affectu. Sed enim appetitus apparuit [illegible] ut [illegible] saepe sit quod corpore humorum, id est carnis voluptas, et opilatio viarum, id est terrena cupiditas capillamen virtutum impediunt. Et quod homo proficere non [illegible] mali [illegible] et appetitus sine [illegible] bona sibi [illegible] impediunt. Ad [illegible] nam velle adiacet [illegible] perficere autem non invenio id est [illegible] bonum.

Capillorum canities generatur ex frigiditate humorum naturali et innaturali. Capillorum frigido enim et albedini [illegible] et ideo capilli in senectute albescunt. Quod frigidi humores in corpore [illegible] [illegible] sicut canitiem [illegible] libidinis extinctionem et [illegible] vite [illegible]. Per canitiem intelligitur senectus, ista est enim in qua frigus [illegible] solet abundare. Albedo honeste et caste vite florescere, libido et [illegible] cessare. Et in qua etiam homo debet [illegible] vite defectum videre et [illegible] finem.

Spiritualiter

corporale. Et [illegible] illud Isaie [illegible] Cani sunt [illegible] hominis et eius senectus [illegible] immaculata. Calvities si in iuventute accidit post capilli [illegible] renascuntur. Si vero post iuventutem contingit numquam amplius capilli renascuntur. Calvities seu casus capillorum post casum [illegible] qui fit per peccatum [illegible] ut [illegible] si in iuventute [illegible] quis calvus [illegible] amittendo et [illegible] post [illegible] capillari et [illegible] criminibus per penitentiam adornari. Si vero post iuventutem in tempore senectutis contingit calvities [illegible] per penitentiam [illegible]. [illegible] enim senum incorrigibilia sunt [illegible] tunc vix potest radicem et [illegible]. [illegible] enim [illegible] vix [illegible] boni sunt. Et ideo qui in senectute capillos virtutum perdiderit vix iterum boni fiunt [illegible] dicitur [illegible] xxvii. Adolescens [illegible] et cum senuerit non recedet ab ea.

Calvities contingit senibus infirmitatibus et nimis sepe carnales actus exercentibus. [illegible] calvus [illegible] accidit [illegible] pueris mulieribus et castratis [illegible] calvus. Et hoc fit humoris abundancia et frigiditatis [illegible] quod [illegible] poros claudit et [illegible] evaporare non sinit. [illegible] in [illegible] senibus et in venereis [illegible].

Capilli in [illegible] designant qui capiti [illegible] et adornant. [illegible] calvities et defectus istorum capillorum contingit [illegible] tribus generibus [illegible] in [illegible] qui [illegible] habent.

[illegible] senibus id est [illegible] magis abundat in senectute.

[illegible] utentibus a [illegible] cum tria genera personarum capillos virtutum perdunt et calvi reperiuntur [illegible] virtutum [illegible] Et hoc quia humor devotionis et gratie in [illegible] et sterilitas [illegible] passionis [illegible] cum [illegible] et perinde calvitium. Si enim [illegible] sunt genera personarum que capillos virtutum non perdunt [illegible] sunt homines [illegible] cum [illegible] castrati in [illegible] abundat frigus divini timoris et humor gratie et dulcedinis. Et frigus timoris solet capillos retinere ne defluant et [illegible] poros [illegible] et [illegible] claudere. Timor vero devotionis et gratie [illegible] capillis solet [illegible].

Capilli sunt capitis ornamentum et munimentum qui [illegible] amiori [illegible] [illegible] per [illegible] apte in [illegible] de- fluunt ut [illegible] cessant. Et hoc [illegible] densitatem et [illegible] abundancia et [illegible]. Spiritualiter pars anterior est iuventus, posterior vero senectus [illegible] capilli virtutum [illegible] in parte anteriori iuventutis [illegible] debet deficere in parte posteriori senectutis. Et [illegible] iuventus [illegible] capilli [illegible] tamen debent virtutum [illegible] plena capud et posteriora [illegible] plena prioribus [illegible] anterior [illegible] sit et [illegible] et humore devotionis et gratie [illegible] et [illegible] senectutis [illegible] esse [illegible] et [illegible] humor [illegible] devotionis [illegible] Et sic [illegible] deficiunt virtutum [illegible] senectus [illegible] deficere virtutibus [illegible] senectus [illegible] uberius [illegible]

Dicto de homine et corporis partibus [illegible] applicando [illegible] et [illegible] modo de [illegible] hominis accidentibus. Et ita [illegible] possumus [illegible] de- [illegible] et [illegible] aliquid [illegible] de quibus [illegible] humanis et [illegible]. [illegible] spacium vite [illegible] ab infantia [illegible] et in fine senectutis [illegible]. [illegible] enim ut [illegible] vii etates in vita humana [illegible] distincte [illegible] aliquantum [illegible] cum [illegible] prima [illegible] ab infantia [illegible] usque ad vii annum. Et [illegible] eo quod tunc homo non [illegible] est [illegible] et non loquitur. [illegible] est [illegible] usque ad xiiii [illegible] a pubertate eo quod tunc homo efficitur pubes.

[illegible] adolescentia extensa usque ad [illegible] annum [illegible] ab adolescendo et crescendo usque ad illud tempus crescit et adolescit homo. [illegible] iuventus a [illegible] eo quod tunc fortior est homo et post alios [illegible] [illegible] senecta seu [illegible] est media inter senectutem et iuventutem. Sexta est senectus [illegible] [illegible] corporis [illegible]. [illegible] vero est senium [illegible] ultima senectutis in qua [illegible] tempus ac [illegible] deficit [illegible] corpus. Per istas [illegible] possumus intelligere [illegible] virtutes spirituales ex quibus vita [illegible] et per [illegible] sensus [illegible] glorie [illegible]

Prima est spiritualis [illegible]

[illegible] etates hominum

[illegible] homines [illegible] est hu[millitas] [illegible] ornat verecundia [illegible] a [illegible] fundo quam sad-
[illegible] [illegible] sit verecund[ia] et [illegible] ut debitum ne loquatur [illegible]
[illegible] lingue [illegible] ut [illegible] meditur labia sua prudens est [illegible]
[illegible] virtus est [illegible] que [illegible] efficit et [illegible] hec est [illegible] deo
[illegible] amicos et [illegible] facit homines [illegible] amicitia [illegible] malach[ias] [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] a virtus est adolescen[tia] que hominem augmentat ista
est [illegible] que [illegible] [illegible] servat [illegible] Adolescens [illegible] dico surge [illegible]
[illegible] est iuventus [illegible] hominem fortificat hec est fortitudo [illegible] que [illegible] tota
[illegible] [illegible] et [illegible] voluntate ad agendum et defendendum adiuvat et confortat [illegible] Joh[annes]
[illegible] vobis iuvenes quia fortes estis et vicistis malignum [illegible] est senecta que
hominem aggravat ista est honestas que motus iuveniles deponit et gestus componit et
adornat et totam [illegible] modificat et [illegible] [illegible] [illegible] senecta
[illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] a senectus [illegible] [illegible] et [illegible] illuminat
hec est prudentia seu sapientia que [illegible] solet destruere et [illegible] illustre
[illegible] qui homo est simplex et ignorans in temporalibus prudens [illegible] et [illegible] in spiritualibus [illegible]
[illegible] fuit ut sit [illegible] [illegible] a [illegible] est senium [illegible] [illegible] solvit et debilitat et ad
[illegible] deponit et [illegible] et ista est timor dei [illegible] seu providentia [illegible] [illegible]
que solet [illegible] superbie deponere et [illegible] ad [illegible] morte et [illegible]
[illegible] et sic homo [illegible] [illegible] pervenit [illegible] ad finem eterne glorie [illegible] et in
mensura etatis plenitudinis [illegible] in [illegible] [illegible] claris [illegible] [illegible]

In senectute [illegible] ysidorus definit [illegible] accidit [illegible] frigiditatem sanguinis [illegible] Et [illegible]
virtutis naturalis debilitate [illegible] Et ideo senectuti [illegible] multa sequuntur incommoda
calor extinguitur
virtus comminuitur
humor dissolvitur
caro [illegible]
spiritus [illegible]
tussis frequentatur
[illegible] [illegible]
corpus [illegible]
[illegible] [illegible] irritatur
[illegible] [illegible] [illegible]
reputatur Et quanto
[illegible] [illegible] sicut [illegible] tanto [illegible] amplius [illegible]
[illegible] intelligendum [illegible] perdens et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et melior [illegible] puer pauper et sa-
piens rege sene stulto [illegible] tali sene extinguitur calor [illegible]
[illegible] [illegible] dissolvitur humor [illegible]
calor [illegible] benignitatis [illegible] spiritus inepte loquitur
frequentatur tussis querulose [illegible] et [illegible] voluntas
[illegible] et [illegible] [illegible] sive [illegible] [illegible] et
[illegible] ira sive [illegible] observa[illegible] [illegible] sive di-
[illegible] [illegible] lex a sacerdote et [illegible] a senioribus
debilitatur et a [illegible] [illegible] sive [illegible] impeditur et [illegible]
[illegible] sive [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] et [illegible] sive [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] sunt Senectus est illa etas in qua calor
[illegible] desinit et [illegible] [illegible] senectute [illegible] sapientia et consilium [illegible] libido
et luxuria [illegible] homo ab [illegible] [illegible] et molestia [illegible] [illegible] et accedit
ad [illegible] et solamen [illegible] [illegible] senectus [illegible] prudentia et maturitas
[illegible] per [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] et servitute [illegible] [illegible] [illegible] senectute [illegible]
illud quod de Abraham dicitur [illegible] defecit [illegible] in senectute bona [illegible]

Sequitur de infantia hominis Circa [illegible] infantis [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
massa [illegible] que [illegible] calor [illegible] [illegible] formatur et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Galienus
[illegible] spiritualis [illegible] in gratia [illegible] [illegible] et [illegible] filius
dei efficitur et [illegible] spiritualis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] obediens [illegible] voluntas que [illegible] [illegible] [illegible] et de
[illegible] [illegible] que [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] calor [illegible] [illegible] [illegible] efficiatur [illegible] [illegible]
que [illegible] [illegible] sanguinis [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

conponat et tale peccatum ut dicit 1° Sap vij In ventre matris figuratus sum caro x mensium tempore coagulatus sum in sanguine ex semine hominis et delectamento somni conveniente.

Fetus in utero matris quadam pellicula involvitur que secundina vocatur que nascitur cum puero quando nascitur extrinsecus expellitur a matre periculum generare et aliud fetum aliud sit nisi pecus quod in matrice voluntatis generatur semper est aliqua carnalis complacentia ut certe aliquo ex usitatorum tegumine involutum et ideo quando quis pro peccato parere et fetum peccati vult extra emittere nec est periculosa secundina scilicet carnalis complacentia et circumstantia vel amor ex usitationis mallem expellere et fugere quia cum talis pellicula non emittitur et quod aliqua mala complacentia ex usitationis et circumstantia post confessionem animo retinetur nec est illa anima periculum parat.

Item natura primo format in infante membra principalia quam officialia et primo interiora quam exteriora ut natura ante omnia format cor et deinde cerebrum et deinde epar et tunc membra ab istis nascentia scilicet arterias a corde nervos a cerebro venas ab epate et post formatur ossa capitis et pectoris et tunc membra officialia scilicet manus pedes et cetera membra principalia spiritualia sunt virtutes cor enim quod diligit fides caput quod cerebrum sit spes cerebrum quod monitor sit caritas ergo nos a Christo non debemus membra a istis virtutes ante omnia fovere fide et deinde ad alia membra id est ad alias virtutes ab istis pendentes deinde attendere et ante interiora quam exteriora sunt exteriorum et cor animum debent primo virtutibus adornari et deinde modo ad exteriora opera porrigere debere separare et hoc est quod docebat Christus Matthei 23 de mundanda prius quod deintus est calicis et paropsidis ut fiat illud quod foris est mundum. Naturale tempus requiritur ad formationem et vivificationem conceptionis femine quam masculi et hoc accidit propter materiam calidiorem et propter virtutem agentem ut illud est quale quod in duplo masculinus fetus citius formatur et vivificatur quam femellus quia masculus formatur et vivificatur xl vj diebus femina vero diebus natura [illegible] de Galieno et Baligus sic Johannes

Spiritualiter fetus masculinus significat viros bonos et viriles atque virtuosos femina imperfectos. Anima peccatoris in utero Ecclesie masculi id est spirituales et boni citius vivificantur carnales et per gratiam et citius per bonos mores formantur quam imperfecti tepidi delicati et femelli. Omnia peccato quanto quis est femellior mollior et imperfectior tanto vero deus suam difficilius ipsum instruit ad formationem. Quanto vero est perfectior aut virilior tanto citius formatur vel quasi est fortior aut artior et tanto virtuti agenti id est placenti predicatori docenti facilius et libentius se conformat ut sit de quo dicitur illud Exo xj Erit agnus sine macula masculus anniculus.

Secundum Ypocratem omnes infantes in vij mense motum habent cum si imponitur est quinque per mensem octavum perimuntur respondens sed tamen in ipso octavo mense exeunt non est habiles ad vivendum. Nono vero mense quia partus est fortificatus ex quiete mensis precedentis et iam nono mense ut in pluribus certum sine periculo potest nasci. Spiritualiter infans septimus significat omnes qui vivificati sunt per virtutem. Nec vero octonarius qui septenarium transgreditur significat statum peccati ubi est transgressio virtutum. Novenarius autem conformatur ix angelorum sit de denarius autem sit perfectionum decalogi sollicito quam extra pariunt per mortem decet hec septem mem virtutes Christi. Novenarius angelice communitatis et denarius decalogice adimplet

Anima si in octavo mense id est in statu peccati et transgressionis virtutum exeunt a mortuis eterne morti pene et culpe nemo separabit et vivere per gratiam non valebit. Ysa 38 Dispone domui tue quia morieris tu et non vives. Infantes ex seminibus viris in glutinosis crassis habitibus sanguine menstruali nutriuntur et fovetur paulatim et ideo subito perficitur et formatur ut masculus fiet in dextra. Ex vero femina in sinistra parte corporis collocatur. Sic vero intra accipiendo in carnibus infantes id est de gressibus peccatoris qui conveniunt semine id est affectum carnis quia contra spiritum et caro invicem confligunt ab eo et hii in principio intuentur pingues id est carnalium delicias et voluptatum allicientes [illegible] vilitas et noxietas Et io non cito nec subito perficitur aut meliusque formatur quia yno [illegible] est mora temporis et diuturnitate. Anima que hoc quam contra te appetitum movetur et sanguine carnalis pascitur nequam subito bonis efficitur sed cum magno [illegible] temporis in moribus informetur Eccle x Si retusum fuerit ferrum et hoc non ut prius sed obtusum fuerit multo labore exacuetur et post industriam sequetur sapientia. Post quam vero spiritualiter fuit genitus in utero Ecclesie per fidem sicut masculus id est virtuosus et bonus ponitur dextra in dextra salutis celi. Sed vero sit

tenera et mollis impressum et inceptum fuit adeo ponitur in sinistra in missa semper. Unde [illegible] dicit [illegible] ubi bonum ad dexteram ponitur, malum vero ad sinistram statuitur. **Puer in utero** non statim nec subito sed per intervalla perficitur et formatur, excepto quod Adam et Eva sunt et in instanti fuit formatus et animatus et a verbo assumptus. Quod intelligendum est et in moribus, quia homo [illegible] per successionem et laborem fit [illegible] doctus, excepto quod [illegible] et subito abundat plenitudine omnium gratiarum et virtutum [illegible] virgo a principio plena gratie et virtutum. **Infans sentiens se in utero pellicula circumdatum** [illegible] pelliculam rumpendo et exeundo solet [illegible] et maximum [illegible] dolorem [illegible] pregnanti [illegible] vero [illegible] et statim [illegible] vite ad quam [illegible] [illegible]. Per istam [illegible] intelligitur [illegible] in quo peccator [illegible] positus [illegible] se sentit et inclusum [illegible] tale [illegible] abhorret et [illegible] statum suum [illegible] et tale pellicium per confessionem rumpere [illegible] publicum coram sacerdote porrectum [illegible] et in voce fletus et doloris [illegible] statum suum [illegible] deplorare [illegible] plorare coram deo qui fecit nos.

Infans noviter natus frequenter balneatur, pannis mundis involvitur, fascia [illegible] frequenter [illegible] melle inungitur ut appetitum provocet, a [illegible] dulciter [illegible] et ut dulcius et longius dormiat sepe [illegible] agitatur. Porro lacte [illegible] et a lacte corrupto [illegible] infirmitatibus [illegible]. Spiritualiter infans noviter natus

Est iuvenis ad religionem veniens
Est peccator [illegible] ad penitentiam adductus
vel plurimum ad dignitatem [illegible]

Talibus [illegible] noviter [illegible] sunt balneandi per lacrimas [illegible] compunctionis [illegible] per [illegible] constricte ligandi per [illegible] constrictionem, melle [illegible] per predicationes et gratie lenitionem, sepe [illegible] et [illegible] dulciter agendo et monendo [illegible] dulcedine et benignitatem [illegible] et [illegible] lacte [illegible] per bonorum consiliorum [illegible] tales bona [illegible] bona verba et [illegible] consilia debent [illegible] corrupto lacte adulatorum malorum consiliorum [illegible] potuerunt [illegible] infirmitatibus [illegible]. Bene [illegible] talibus [illegible] et [illegible] modo [illegible] infantes [illegible] sine dolo. **Infantes debent poni in loco obscuro** ut dormiant et spiritus visuales congregentur et confortentur [illegible] locus [illegible] et tenellos adhuc oculos ledit et sepius luscos facit. Et ideo a [illegible] abscondendi et in loco umbroso ponendi. Servandi illi qui adhuc sunt infantes simplices [illegible] qui noviter [illegible] ad penitentiam vel ad religionem noviter sunt [illegible] debent [illegible] exterioribus publicis negotiis nec splendori [illegible] exponi [illegible] talium debet esse et ideo a vero [illegible] si se [illegible] negotiis nimis noviter [illegible] vel in obscuro [illegible] vel in secreto claustri sunt reponendi et ibi [illegible] forte [illegible] [illegible] ut non [illegible]. **Supponitur autem** [illegible] bono lacte [illegible] ex lacte corrupto [illegible] [illegible] et ideo [illegible] est ne nutrix [illegible] et ex [illegible] corruptione [illegible] nutrix [illegible] nutrix debet [illegible] debet [illegible] et corpulentia [illegible] possit debito regimini [illegible] sepe fit [illegible] nutrix [illegible] medicinam ut [illegible] sanitatem [illegible]. [illegible] invenis et noviter debet lacte bone doctrine et bonorum [illegible] et nutriri et a corrupto lacte adulatorum et male [illegible] [illegible] invenies malo lacte male doctrine [illegible]. Sepe fit [illegible] infirmitatibus supponitur. Et [illegible] est ne nutrix mala sit corrupta [illegible] et lacte suo [illegible] talis lactet [illegible] forte [illegible] et [illegible] corrupit bonos mores [illegible] quod nutrix parvulorum [illegible] et invenit [illegible] bibere et [illegible] imponere et non solum [illegible] auditoribus et [illegible] ut [illegible] possit ad [illegible] redire et ad [illegible] talibus bene [illegible] imponet [illegible] digito [illegible] imponet [illegible] digitum

aut sic volunt ea movere. Membra infantis ita sunt debilia et tenera quod faciliter torta vel gibbosa fierent nisi nutricis ligaminibus fasciis constringerentur et arcerentur. Et ideo pueri membra stricte et amabiliter constringuntur ne deformia a sanitate penitus fluere permittantur. Sic pro certo significat membra minora scilicet affectiones ipsorum in renum ita sunt flexibilia et mutabilia conditionis quod nisi a nutrice i. a prelato fascia discipline ligentur et stricte ligaminibus arceantur figuras distortas et deformes et malos mores et inappositos contrahent diversimode quibus non possunt amplius emendari. Quia pro certo alia membra affectionum ita libere dimittit prelatus fluere et fieri magis ipsos ponit amplius ad rectitudinem ponere. Ezechielis 3 filii hominis dati sunt super te vincula et ligabunt te in eis et non egredieris in medio eorum. Infantes multum accipiunt nutrimenti et ideo indiget multo somno. Et ideo nutrices solent eos multis cantibus mulcere et vectibus agitationibus et motibus ad somnum invitare. Sic vere illi qui multum de interne dulcedine receperunt indiget multo somno devotorum contemplacionis et gratiarum actionis et ideo nutrices i. predicatores et prelati debent tales simplices scilicet divitiis et luxuriis contritos ad talem somnum inducere et motibus exemplorum et cantilenis dulcium verborum ipsos benigniter invitare. De eo ipse illud Cant. 2. Dormite etc. Et requiescite.

Puer sicut Ysidorus dicit a puritate et quidem hoc est puer ut impubes propter puerilem angustiam motum libidinis non equalem sentit. Et quia tunc puer non pollutus ideo puer a puritate et munditia nominatur. Sunt ergo pueri carne molles, corpore flexibiles, corporis nobilitate habiles ad motum, habiles atque levis, animo dociles et sine cura sunt et faciliter placabiles et propter hoc a bonis dolere flebiles et lacrimabiles. Sunt

Et pueri sine sollicitudine vivunt. Sola verecunda afficiuntur. Virgam valde timent. Aurum et divitias non amant. Nec de crastino cogitant. Nec laudes et vituperium non attendunt. Et denudare se verecundiam non patiuntur et inter personas non discernunt sed ita cum pueris pauperibus sicut cum divitibus equaliter conversantur. Spiritualiter per pueros possunt intelligi viri iusti qui sunt filii et pueri dei patris et ecclesie matris. Isaie 8: Ecce ego et pueri mei quos dedit mihi deus. Isti ergo sunt pueri et immaculabiles per castitatem et innocentie puritatem. Sunt teneri et molles per pietatem. Sunt flexibiles per obedientie facilitatem. Sunt candidi et fervidi per caritatem. Et ideo sunt valde mobiles per diligentie sedulitatem et per bonorum operum agilitatem. Animo sunt dociles per prudentie perspicacitatem et per intelligentie subtilitatem. Interno corpore sunt formosi et amabiles per quietatis decentiam honestatem. Ut sic bene figuraretur in illis pueris de semine regis qui erant sine macula et tanti scientia ac docti disciplina quos precepit rex babilonis poni i. assistere sicut. Iste isti faciliter placantur scilicet per iniuriarum remissionem. Spiritualiter plorant per contritionem et compassionem. Spiritualiter amant per amicitiam et dilectionem. Sine sollicitudine vivunt per sufficientie ingestionem et per terrenorum negotiorum abdicationem. Aurum et divitias non diligunt nec de crastino curant sed bene de quotidianis per sue spei in deum totalem considerationem respirant. Sola verecunda diligunt per gaudiorum celestium affectum et per terrenorum omnium detestationem. Ad laudem et vituperium non attendunt propter sue mentis forte solidationem. Se exponit sine verecundia nudat per confessionem. Et hos puerorum talis mundos et puros diligit et frequentant per imitationem. Et inter personas non discernunt per acceptionem sed ad omnes equaliter se habent per iustitie adequationem. Osee 11: Puer Israel et dilexi eum. Et ideo deus per tales pueros diligit ut possit in loco paradisi sicut collocavit etc. ponere. Luce 11: Pueri mei sunt in cubili. Quorum puerorum societate petebat sicut dicit Matthei 19 et Marci 10: Nolite eos reprobare a me venire.

Puer naturaliter ad laborandum est debilis, ad tenendum est fragilis, ad irascendum est facilis, autem ad motum est instabilis. Et propter maiorem sui caliditatem ad cibos appetitum est quasi insatiabilis. Sed propter eius caliditatem eius est

ipsos sicut multa cibos appetere quam propter calorem et fervorem nutritus vatas sustinet. Ceteris solet prorumpere. Sola puritia solet querere et nichil de futuris cogitare. Ludos et vanitates solet appetere et lucra ac utilitatem imitatur inhiare. Et minima magna et magna minima solet credere. Et plus de amissione poni quam prioris solet plangere. Et pomum plus quam castrum diligere et amare. Infirma acceptum statim solent oblivioni tradere. Et quecumque videt solet rogare et petere voce alta

...iam in primo omnia postulat. Sic magis pro magis quam minoribus solet [illegible] et [illegible]
sibi similibus magis quam senibus et prudentibus solent colloquia et consortia libentius fre-
quentare. Et ut breviter dicamus nec omnia nec utilia et inutilia nesciunt discernere
ymmo que sibi sunt noxia solent interdum affectare. Mystice per pueros possunt
intelligi peccatores qui pueri et parvuli ac ignorantes dicuntur. Et sic loquitur apostolus i Cor. 14
Nolite pueri effici sensibus, sed malicia parvuli estote. Item puer i. peccator ad irascendum
hic promptus et ad cadendum similiter de peccato in peccatum, sed ad resistendum et ad bona operandum
debilitatus. Ysa. xl. Deficient pueri et laborabunt et iuvenes in infirmitate cadent. Item
talis puer est insaciabilis appetitu per avariciam, stolidus est per ignorantiam, petulans et
in factis [illegible] per imprudenciam, illudere(?) vanitatis appetitor per ineptam leticiam
et insolenciam. ii Reg. ii. Surgant pueri et ludant coram nobis. Item talis puer delec-
tis et voluptatibus spiritualibus non solet curare. Illa quoque que minima sunt scilicet temporalia solet ma-
xima, illa vero que maxima sunt scilicet spiritualia et eterna solet minima reputare. Et ma-
gis de perditis preciis aliquorum temporalium [illegible] quam de amissis premiis sive signis(?) et
glorie solet dolere, sicut pomum quam castrum i. mundi transitorii quam paradisi eterni solet amplius
diligere et amare. Exemplum de Adeo(?) a primo recepto non consueverunt ad memoriam redu-
cere, et bona aliena que in aliis videt solet desiderare, et omnia que videt oculis solet
appetere et sibi optare. ii Reg. xiii. Elevavit puer speculator oculos etc. Item
talis puer i. peccator aliorum peccatorum i. peccatorum facies et condiciones, consilia et colloquia
atque consortia diligit. Sed eorum vero virorum i. personarum [illegible] et honorum mores et societatem
effugit et contemnit. Et ut breviter dicamus contraria que sibi sunt ad salutem noxia
querit et appetit, et contraria que sibi sunt utilia respuit. Prov. xxii. Stulticia colligata
est in corde pueri etc. Adhuc puer habet aliquas condiciones laudabiles.
Nulla enim offensa solet diu retinere, sed [illegible] plangere, nunc ridere. Nunc secreta solet celare
et cetera que audit delectatur revelare. Ea que pudibunda sunt non verecundatur denudare. Sic quoque
balbutire [illegible]. Et lotus a sordibus se solet inquinare. Et cum a matre percutitur
vel stringitur solet vocalitrare et verbis repugnare. Semper de ventre cogitare
ymmo [illegible] per ignorantiam [illegible] sepissime solet cibos petere et continuo manducare
[illegible] ut dixi talis puer est peccator contra illud [illegible] xxx puer egiptius ego sum.

Talis ergo puer est instabilis per inconstanciam
Et nunc solet plorare per tristiciam
Nunc ridere per insolentiam
Nichil scit retinere per [illegible]
Sed cuncta que audierit solet revelare per

scurrilitatem. Omnia sic dicta [illegible]
publicari. A puero et ebrio [illegible]
Et que [illegible] et pudibunda i. vana sunt solet [illegible]
detegere per iactanciam et quasi continue loqui et
balbutire per multiloquium et ineptiam. Et si

quando mandatis contradicit et absconsus per planctus et [illegible] solet vocalitrare per
displicentiam. Et iterum in vera opportunitate se maculare per nequitiam. Et postea a mun-
dicia recedere per [illegible] desistentiam. Et semper de ventre suo solet cogitare per gulam
et castrimargiam. Ideo bene dicitur Eccl. x. Ve terre ubi rex est puer et cuius principes
mane comedunt. Pueri a corporis genitis parentibus corporis contrahunt diversos morbos.
Sicut patres de podagricis et leprosis generati filii morbis similibus detinentur. Ita vero idem
est de filiis secundum mores et condiciones propter subditos prelatorum, discipulis magistrorum.
Nam si prelati, magistri et prelati leprosi fuerint et podagrici, i. si diversis viciis corrupti fue-
rint et infecti, illi qui istorum filii sunt imitatores, discipuli, subditi eorum malis eorum
exemplis et documentis morbis ac viciis similibus corrumpuntur et eisdem contagiis macu-
lantur. Thren. ii. Vos peperistis pro parvulis [illegible] inventa et alumni [illegible] peccatorum.

Puella secundum ysidorum dicitur quasi pura, sed pupilla. Illa puella dicitur que est virgo a pu-
ritate et corporis puella [illegible]. Ergo puelle secundum ysidorum nomen invenitur
etatis,
Nomen integritatis,
Nomen verecundie et honestatis.

Virgo puelle quoniam ad complexionem calide sunt et humide, quoniam
ad corporis dispositionem sunt graciles, flexibiles atque pulchre,
quantum ad mores affectum sunt verecunde, timide et iocunde, quantum
ad mores corporales sunt disciplinate et in sermonibus curiose tractate et vestibus delicate.
Ista omnia possunt applicari ad certas virgines et puellas que se debent habere ut quasi habent omnia
supradicta. Sed moraliter possumus dicere quod puella est anima sancta et quelibet bona persona et maxime
spiritualis et religiosa. Ista enim debet esse puella et virgo [illegible] et tenera et parvula, debet esse com-
plexionis calide et humide vere [illegible] et [illegible], debet esse generalis [illegible]

flexibil vox obedie et sed[illegible] · verecunda pudorem et dimi[illegible] timorem specialis
pulcra vox bone g[illegible] et honestat · letitie gaudium et dulcorem · debet esse ad lunz
verecunda et pudorosa timorosa iocunda disciplinata in moribus [illegible] et [illegible]
et gaudiosa quia spa di habere modesta [illegible] honesta in vestibus et ornatibus
Erat puella fuit rebecca de qua di Gen. 24 quod ipsa erat puella decora nimis [illegible]

Femina in multis differt a viro sicut vergit

ego pulcra et incognita viro · per [illegible] et [illegible] d' [illegible] · per feras intelli-
ht capillum flexibiliorem · gunt [illegible] imperfecti et magis vir [illegible] et [illegible]
gerens oblongiorem · per viros vero possunt intelligi viri [illegible] viriles [illegible]
colorem mediocrem · et boni [illegible] istos [illegible] maxime [illegible] [illegible] femine
[illegible] pulcriorem · [illegible] [illegible] et [illegible] capilles [illegible]
vocem blandiorem · flexibiles per [illegible] instabilitatem [illegible] [illegible] ob-
loquelam velociorem · longos per continendi [illegible] · colorem [illegible]
manus pluriores · [illegible] per vestium [illegible] [illegible] [illegible]
passum egressum breviorem · per verborum applausum et [illegible] manus [illegible] pro-
constantia et fortiorem · lixa per [illegible] desidie [illegible] et [illegible] passu
[illegible] ad iracundia et ad [illegible] · vero breve per persecutione [illegible] · con-
[illegible] et ad [illegible] ampliorem
[illegible] [illegible] per [illegible] mobilitatem · iracundia [illegible] et [illegible] ampliorem per
[illegible] [illegible] per [illegible] · [illegible] sic dicitur Ecc. 27 brevis [illegible] [illegible] super
[illegible] mulieris

Mater dicitur qui numinatibus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible]
[illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] lacte · [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] pane · [illegible] [illegible] per partes ad [illegible]
[illegible] magis [illegible] [illegible] [illegible] de quo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et lacte [illegible] de quo pueri [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
lacte laudabilis qui [illegible] [illegible] [illegible] fetum suum [illegible] modo dilig[illegible]
[illegible] amplectit [illegible] lactat [illegible] [illegible] · per [illegible] [illegible]
[illegible] possunt intelligi [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] subditos
[illegible] affectum habe · et [illegible] [illegible] [illegible] refectiar [illegible]
[illegible] debet et diligere ab omni periculo [illegible] · et [illegible] [illegible]
dare · et [illegible] bone [illegible] [illegible] [illegible] dulces [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] diligenter [illegible] [illegible] · 2 R 2
[illegible] amat filium [illegible] te diligebam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] melius et laudabilius [illegible] lacte [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] · Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] ipsa filios [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] dare [illegible] 3 [illegible] dare [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible]

Mater cum fetu masculino fuerit impregnata pulcrior est coloris

[illegible] [illegible] [illegible] impregnata fuerit masculo · i · bo · motus est levior
et forti [illegible] solet habere motum bone [illegible] · [illegible] pene et dolor
leviorem et [illegible] · colorem bone [illegible] · [illegible] fetu femino [illegible]
pulcriorem et [illegible] · Et dolorem [illegible] et [illegible] [illegible] ac [illegible]
[illegible] [illegible] fetu femineo · i · imperfecto et malo [illegible] impregnatur motum
bone [illegible] habet tardiorem · colorem [illegible] habet [illegible] · et dolorem ire
tristitie [illegible] desperationis [illegible] gravioriem Jer. 8 dolor [illegible]
[illegible] in me [illegible] [illegible] [illegible] conceptu [illegible] concepit dolorem et peperit [illegible] [illegible] dolorem
[illegible] paulus qui [illegible] [illegible] concepit [illegible] sine [illegible] dolorum magis et
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] ardentius
[illegible] pulcritudine [illegible] [illegible] · [illegible] Ecc. 24 Ego [illegible] pulcre dilectionis
et timoris et agnitionis [illegible] spei · Mater quanto propinquius est partui tan-
to magis affligitur et motu [illegible] parvula [illegible] plus gravatur · [illegible] quanto [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] magis
dolet et [illegible] [illegible] magis affligitur et [illegible] de [illegible] · de [illegible] [illegible]
illud [illegible] [illegible] filium [illegible] · et dolor [illegible] [illegible] [illegible]

Secundum autem et Galienum mater potest esse signum impugnationis. Mater enim [illegible] praegnans
diversimode desiderat, et quandoque carbones et res viles et nocivas appetunt. Dolorem patiuntur, [illegible]
in oculis livescunt, ventres intumescunt, ubera turgescunt et [illegible] extremitates
nutricationis [illegible] et vomitum saepius incurrunt. Sic vere cum diabolus impregnat animam
inclinando ad aliquod peccatum fervorem mali proponit ut peccati morbus et appetitus sive affectiones
statim spirituales et res invisibiles et nocivas seu mundi divitias appetere comprobantur et
magis in carbonibus quam in cinerubus et panibus, et magis in temporalibus quam in spiritualibus
delectatur. Job 33: Abhominabilis fit ei in vita sua panis et animae illius cibus
desiderabilis. Iste enim in colore bonae conversationis solet perdere oculos, sive intellectum per
invidiam solet livere, virtus sui cordis per superbiam solet tumescere, et ubera sive lo-
cutionis per iactantiam turgescere, et vomitum displicentiae omnis boni solet accidere per
quod solet omnia bona vitiare, vomere et horrere. Ideo de talibus fetibus, id est de malis
affectibus et operibus conceptis, potest dici illud Osee: Et filii fornicationum sunt quia for-
nicata est mater eorum. Sed potius divinum contra. Quia bona mater est bona anima a
spiritu sancto bono proposito impregnata, quae peccato appetitum mutat per peccatum delectabilia
displicent. Amara et indelectabilia ipsam delectant per pravorum dolorem et
faciem mutat per pallorem abstinentiae, ventrem suum implet per [illegible], et ipsa ubera
turgescunt per eleemosynarum redundantiam. Ventrem suae affectionis implet et tumet
per caritatem. Amentia ad vomitum vitiorum provocatur per confessionem, eloquentia ut
dicat talis mater illud Ysaiae 59: Concepimus et locuti sumus in corde.

Mater quae parit maxime patitur et ideo clamat et dolorem quem sentit
[illegible] praestatur, cum autem peperit non solet amplius dolere sed gaudet. Propterea et videmus
sic peccatorem qui hoc parturit fetum diaboli per confessionem; vere verecundie multum
tristatur et dolet, et revelare peccata valde displicet ei. Secundum quod cum peperit et confessus
fuerit, valde consolatur et gaudet, et se sentiet alleviatum [illegible]. Quod vide plures
Joh. XVI: Mulier cum parit tristitiam habet; cum autem peperit iam non meminit pressurae.

Tertio magis pro puero mater in pariendo gravissimos dolores patitur, tanto
natum diligentius nutrit, ipsum magis diligit et in eo amplius delectatur.
Istud spiritualiter potest applicari, quia omnes res quanto difficilius acquirit tanto diligentius
custodit. Patet etiam de Christo Jhesu, quem cum multo dolore [illegible] in gratiam par-
turivit, et eum acquisivit, et ipsum nimio modo diligit, et dolet quia ipsum pro peccato homo
perdit. Filius et filia unius ... Ysidor. a fovendo dicitur, ideo quia a patribus fovebantur.
Pater quidem filio utitur gaudendo [illegible] et mater filio utitur compatiendo et patiendo
[illegible]. Ipsam quia tanto magis diligit quanto [illegible] ipsam magis [illegible] sibi nostri.
Sic vere parentes spirituales, id est praelati, filios, id est subditos, magnis dispendiis solent nutrire
et conditiones quas habent [illegible] et ipsos verbis et exemplis corripiendo pro bona affectione
ad gaudendum per bonum opus producere et ad pariendum per confessionem ipsos [illegible]
decet erudire. Ezech. XVI: Qualis mater, talis et filia eius.

Nutrix sicut Ysidorus dicit a nutriendo pueros vice matris, et ideo ad-
modum matris congaudet puero gaudenti et compatitur puero patienti. Solet
enim pueri [illegible] [illegible] plorantem [illegible] [illegible] ligare [illegible]
defedantes ablutione et mundificat se fordidantem,
pascit digitis pueri [illegible] cibos pro-
[illegible] ut facilius transglutiat cibum ipsum et se
resecet pueri [illegible]. Ad loquendum [illegible]
[illegible], balbutit nutrix et quasi linguam frangit
ut et facilius doceat ad loquendum.
Medicina utitur ut sanet pueros vagientem,
sibilos et cantilenas demulcet dormientem,
balneis et unguentis resovet indigentem.
[illegible] ad incedendum docet pueros in [illegible] non valentem
et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
de [illegible] ut ad incessum fiant habiles et potentes.
Talis nutrix loquendo spiritualiter
et quaelibet bona praelata et in praedica-
tione et diversis [illegible] [illegible]
[illegible] in simplicibus et [illegible]
verbis et exemplis spiritualibus et
[illegible] [illegible] [illegible] temporalibus nutrit
et eos [illegible] regimine et [illegible]
[illegible] vere [illegible] id est Christi
[illegible] [illegible] [illegible] filios eius
sed fideles solet spiritualiter et temporaliter
nutrire. Secundum Macha. 3: Religione nu-
trix [illegible] ut nutriret filios suos super negotia [illegible] nutrientibus spirituales [illegible]
doctores producere et viri iusti debent pueris [illegible] [illegible] et patientibus compati et
gaudentibus congaudere et ipsos tam in adversis quam in prosperis actu et affectu diligere.

vt fiunt. Ro. xij. gaudere cum gaudentibus et flere cum flentibus. Et ideo eciam si in paupertate debent
sublevare. s. per subvencionem. plorantes et desolatos debent confortare per consolacionem. Cadentes et
sparsos debet castigare per dilectionem diffundendo se. et ad delectabilia plus debito di-
latantes alligare per stricturam correctionis. Sordidatos per munere debet mundare per
correctionem. Et dicitur illud Ruth 1. ministeriis officiis fungebatur Noemi. Item iste dicitur digitus
et manibus ipsos pascere et nutrire. quia et si non velut ipsi subditi digitis. i. bonis
exemplis manualibus sunt pascendi. Infirmis et dormientibus excitandi. Cibum. i. doctrine
debent isti masticare per studium et lectionem ut ipsos tandem efficiat per doctrinam et predi-
cacionem. Debent et isti predicatores balbutire. i. grosso modo verba proferre et linguam
pre subtilitate frangere per sermonum aliis confortacionem ut ipsos doceant et erudiant ad sapienciam
et discrecionem ad honestamque locucionem. Nota enim quod doctor frangit et variat lin-
guam suam propter rudium et simplicium instructionem. Ysa 28. In loquela labii et lingua alte-
ra ... Item isti debent in corporibus pauperum medicinas ... sustinere. ut
loquatur ad populum istum. Item isti debet ... et deum premere et sublevare per fragi-
litatem ... subditi habent ... et ... sapientes ... et mentibus dulcem ... ipsum
lactat et defectum ... sustentacionem ... et ... Ipsum dicitur instruere ad iter.
Dicitur multe. vt ipsum ... ad dormiendum per contemplacionem. Ipsum dicitur instruere ad ite-
incedendum per instruere excercicionem. Debet eciam ipsum ex industria dimittere ut melius atten-
dat ad suam cautelam et gubernacionem. Iste dicitur premere ne ... prelatum et dominum vt
per talis nutrix dicitur. Ille homo de quo dicitur illud 2 Reg. 4. homo quidam habebat ... parvula.
quam emerit et nutriebat et quod crevit apud eum etc. Sed dicitur quod est talis nutrix est beata virgo quia
que cadentes sublevat. stultos servat
que pro devotos nutrit per graciam ... lactat. Prostratos
et sordidatos mundat et ad gressum bonorum operum et ad locucionem bonorum verborum instruit
et informat. et vt paruulos vires recipiant sibi ipsos dimittens eciam in peccatum permittit
Sed ipsos cito relevat et confortat etc.

Obstetrix dicitur mulier que habet artem iuvandi feminam parientem vt facilius pariat
et. vt feminam pro tempore partus non vexat ventre. Pariens vngere solet lumbos
et. vt feminam pro tempore pariens vd ... et umbilicum tollere ... qui involuit fru-
ctum leniter palpat. Partum ad excludendum ... auditorem iste
et ... sit ... et gubernat. Tales obstetrices sunt boni predicatores vel discreti confessores auditores. Iste
... parientem peccatorem et confitentem ... diabolum. sepius ... expectans solet in-
... per confessionem vngere ... benigne inductionis exemplis illumine vt sine pe-
riculo possit integre referendo parturire. Parturiens tales peccatores dicit per penitenciam involve-
re et umbilicum ... male ... sibi precidere et auferre. Job 26. obstetricante manu
eius eductus est coluber tortuosus.

Masculus secundum Ysidorum a mas diminutive dictus. Et secundum eundem masculus in eo quod est alius
optinet dignitatem. Prelati et masculi feminarum quo ad complexionem que est calidior:
Per mares possunt spiritualiter intelligi prelatos. per
feminas subditos. Vel per mares homines virtuosos
et clericos. per feminas laicos molles et imperfectos
et defectuosos.
quo ad operacionem que est forcior
quo ad discrecionem que est amplior
quo ad corpus et duracionem que est dignior
Quanto prelati tales masculi s. prelati et constituti aliis preesse et in hiis in-
superioritatibus constituti debent esse in moribus ipsum feminas subditos et laicos meliores et
per spiritualis eminenciam digniores. Debent eciam prelati quia in vita complecione debet esse
per virtutem fortiores et valenciores. In sapiencia et discrecione debet esse per sapienciam clariores
et subtiliores. In duracione vero debent esse per excellenciam maiores digniores aliis su-
periores. Feminae sunt imperfecti et laycos quia sunt impotentes ad bonum operandum. Indiscre-
ciores et ... ad regendum alios non debent preesse. Quoniam prelati viri constituti et perfecti
subiti et ... quia vero in talibus viris debent esse ... active et disposicione pre-
eminere. In ipsis vero feminis debet esse condicio passive et subieccione ... legi-
tur ... ergo ... et ... Reg. de sapiente ...
masculorum. dicitur Apoc. 12. que ... peperit masculum filium qui recturus erat omnes
gentes. Masculi sunt naturaliter feminis forciores et ad operandum fortiores et
ad onera sustinendum durabiliores. Et hoc quia abundant caloribus spiritualibus amplioribus
ossibus grossioribus. Nervis forcioribus et membris solidioribus. Et masculi audaciores quam
femine. Et hoc quia corda habent lacior et calido spiritu et sanguine pleniora et ...

Cadere

data pinp tora. Sic vero spiritualis ille qui sunt masculi .i. superiores gradu et statu scilicet claustri et prelati debent esse audatiores ad ardua aggrediendum, fortiores ad ipsa complendum et faciendum, durabiliores sive duriores ad mala tollerandum, et persone eorum ipse sunt [illegible] simpliciter seculares. Et hic probatur quod esse, quia ipsi tenentur habere fortiora ossa pectoris.

Masculus magis pati [illegible] con[illegible] generis masculinis per minus [illegible] quia quiescit supfluitates pingues in corpore virili sunt per intensum calorem consumitur aut in pilos gravitatis et repulsa aut per spiritum varietur. — Nervos et [illegible] scilicet ossa validiores per [illegible] [illegible] anime soliditatem per fidelitatem ter latus per [illegible] et [illegible] dem [illegible] dum servus sicut conspirare per [illegible] dulcedinem et [illegible] vitam vigoris omnia [illegible]

Sic vero masculi spirituales .i. viri perfecti et boni claustrales et prelati magis [illegible] parant [illegible] menstrualem vel pellucionem habentes sed [illegible] quia per omnes supfluitates [illegible] carnalium affectionum que insurgant consumit intensus calor devotionis, extenuat exercitium boni laboris, in pilos bonos exteriores resoluit et convertit virtus divine gratie et dulcoris. Et sic militaris [illegible] dicit illud Ezech. 16 Lavi te aqua, mundavi te sanguine tuo et te [illegible]

Viri igitur et masculi sunt natura calidiores, corpore duriores, animo audaciores, cute hyspidiores, viribus fortiores, vocibus grossiores, — ideo plures habent et vere maiorem calorem plurimis [illegible] indigent. Sic vero spirituales viri scilicet claustri et prelati qui scilicet [illegible] habent perfectius debent esse calidiores per [illegible] duriores per [illegible] firmitatem, audaciores per bonam et [illegible] nobilitatem, voce grossiores per eloquentie maturitatem [illegible], plures habent dictis maturitatem discretionis et deliberationis. Et ideo hij digeruntur et gubernantur alios [illegible]. Negotiorum se [illegible] [illegible] quia in ipsis est maior calor caritatis et fervor discretionis magistratus amplior et fortior tanto plurium aliorum .i. plurium negotiorum exteriorum digestores et gubernatores per difficultates.

Vir a virtute virum dictum est, sicut dicitur in vir. Distinctio maior est vir uxorem precellit caput est mulieris et viri .1. Cor. XI. ... secundum apostolum et ideo tenetur regere uxorem. Sic caput totum corpus regit [illegible] Iste ergo dicitur maritus quasi matrem tuens vel quasi matrem tuetur quia si uxor sicut matrem fiet. Iste est enim hic et tutela. Sponsus autem a spondeo dicitur eo quod in contractu coniugali sponsus et uxori [illegible] obligatur [illegible] et uxore vite [illegible] quod debitum ei reddat, ut fidem thori [illegible] [illegible] et quod [illegible] [illegible] [illegible]. Spiritualiter vir est prelatus. Uxor vero ecclesia et subditus de cuius cura et regimine ille vir debet esse sollicitus et attentus. Ergo ille debet esse vir quia virtutibus et virtutibus debet abundare. Debet dici maritus quia uxorem filiorum suorum scilicet ecclesiam debet tueri defendere et adiuvare. Debet dici sponsus quia multis sponsionibus et pactis ipsum [illegible] uxori sive ecclesie et subditis obligatum esse et eidem [illegible] et curam et regimen exhibere debet. Eius debitum [illegible] [illegible] [illegible] vir uxori vir debitum reddat. Debet eis potentie [illegible] et cum eis personaliter residere [illegible]. Debet eius et [illegible] [illegible] et [illegible] et non [illegible] beatus [illegible] dimittere vel ad aliud statum accedere vel ambire, sed cum eis fideliter permanere et contra illos qui plures uxores .i. plures dignitates voluerint habere. Contra illud Deut. XVII Non habebit uxores plurimas, et contra illos qui [illegible] contrahunt aliquam uxorem .i. officium vel dignitatem et de vita ad aliud volunt [illegible] se transferre. Contra illud Exo. XX Non concupisces uxorem proximi tui. Vir [illegible] [illegible] tenetur uxorem diligere, patrem et matrem debet dimittere et uxori sue adherere ut [illegible] declaratur. Sic et prelatus habet duplicem domum, unam quod dicitur mater, aliam quod dicitur uxor. Mater eius [illegible] [illegible] [illegible] parentela et [illegible]. Uxor vero ecclesia sibi [illegible] vel et populus subiectus. Spiritualiter ille vir prelatus sive debet uxorem suam ecclesiam et subditos diligere. Patrem et matrem carnalem .i. mundum et carnem et omnes carnales affectiones et [illegible] et aliis dimissis et contemptis ipsi corde et opere adherere. Iuxta illud Gen. [illegible] propter hanc relinquet homo patrem et matrem suam et adherebit uxori sue et erunt duo in carne una. Quod sequitur ad litteram exponendo de sponsis. Vel dicitur breviter quod vir est Christus qui domum parentum [illegible] visus est dimisisse et uxori sue ecclesie ut [illegible]

se nuxisse sponsam quam ultra modum dilexisse. Nam sic vir predilectam uxorem solet propria defen-
denda bella gerere sive [illegible] zelum movere. Ita quod nullo modo potest pati sponsam alteri
se dare. Et alias famam solet [illegible] et [illegible]. Sic vero [illegible] eciam [illegible]
dilexit quod pro ea defendenda plura certamina sumpsit. Zelotipus [illegible] dilectione et
ideo non vult quod per peccatum [illegible] adultero copuletur. Aliqui sponsam punit et dampna-
[illegible] in die vindicte. Ideo legitur Ephes. v: Viri diligite uxores vestras sicut et Christus ecclesiam.

Sponsus sponsam ad suum amorem [illegible] multa largitur
muneribus et verbis allicit et [illegible] votum suum sibi exponit. Zelus [illegible] et [illegible] et spiritualis bellis et [illegible] se exponit
et multa [illegible]. Et ut sibi placeat [illegible] et [illegible] et multi-
[illegible] se exornat. [illegible] blande eam alloquitur et multi-
[illegible] et finaliter [illegible] et ipsam anulo sub-
[illegible] ad [illegible] et [illegible] signum [illegible] dona spiritualia sibi tribuit et
[illegible] sibi dotalia [illegible] festa [illegible] celebrat dona
et [illegible] ad venientibus donat [illegible] et instrumentis musicis [illegible]
[illegible] sponsam [illegible] talamum collocat et eam [illegible] mense col-
[illegible] et ordinat [illegible] eius [illegible] et
thori [illegible] corriget [illegible] et modos gestus apparatus
pro amore ac zelo ipsam [illegible] habet [illegible] in quodam sermone
[illegible] diligenti [illegible] Galilee.

Spiritualiter Christus est sponsus ecclesia vel anima
[illegible] ecclesia [illegible] seu anima [illegible] dicit Joh. 3: Qui
[illegible] sponsam sponsus est. [illegible] ille sponsus dilexit ipsam sponsam a principio mundi
[illegible] et ideo a principio multa dona et beneficia
et eam sibi [illegible] obsequiis deputando. Verbi [illegible]
sibi dedit [illegible] et [illegible] volunt exponere. Et ut sibi pla-
ceret ad suum dilectum [illegible] se voluit [illegible] bellis ac
victoriis exponere [illegible] sic [illegible]
[illegible] blande voluit alloqui
posset ad spiritualem [illegible] afferre. Psalmo: Audi filia et vide [illegible]
et [illegible] eius diliget. [illegible] Postea sibi anulo fidei [illegible]
[illegible] et [illegible] in carta et in cyrogra-
pho ewangeliorum [illegible] sibi [illegible] in paradiso tribuere [illegible]. Tandem ipsam
in paradisi thalamo collocabit et [illegible] sibi parat. Canticum [illegible]
[illegible] et angelorum ipsam letificant et delectant. [illegible] paradisi [illegible]
et [illegible] custodit
et ipsius pollutam [illegible] sponse dicit illud Cant. 4: Veni de libano soror
mea sponsa veni de libano coronaberis. Etiam [illegible] sponsa possumus [illegible]
[illegible] gratia dei [illegible] dilexit et per Gabrielem archangelum sibi voluntatem suam
mandavit et [illegible]

Uxor mala et pessima nichil potest esse molestius [illegible]
qui talem habet uxorem nulli [illegible] nulla maior
[illegible] dicit [illegible] ubi [illegible]. Proverbiorum [illegible] uxor vero neque [illegible] mala [illegible]
seu [illegible] vel [illegible] talis mala uxor est anima [illegible]
[illegible] multis malis [illegible] est repleta [illegible] talis uxor est congregatio
[illegible] mala [illegible] et [illegible] ma-
la uxor. Tales ergo mille uxores solent [illegible] esse [illegible]
[illegible] potest fieri aliquid ad voluntatem ipsarum. Rixose et [illegible] quia [illegible]
[illegible] et rixatur adversus spiritum. Mala anima [illegible] Christum. Malus
subditus [illegible] prelatum. Eccli. xxv: [illegible] habeat [illegible] est
viro suo. Item ille sunt ebriose et [illegible] et [illegible] garulose.
Nam vino voluptatis volunt sepius inebriari et cum mundo et dyabolo
fornicari [illegible] uxor [illegible] fornicabitur. Item ille uxores
sunt [illegible] et [illegible] invidiose ac desidiose. Caro [illegible] mali
subditi delicate vult pasci [illegible] vestiri et [illegible] plane
[illegible] et extolli [illegible] invidere et insidiari, et [illegible] plures omnia
[illegible] mala [illegible]. Ideo [illegible] dicit Eccli. 24: Cor humile [illegible] tristis et
plaga mortis mulier nequam. Nichil ergo [illegible] viro et ad [illegible]

[illegible] et
[illegible]
Rixosa
Ebriosa
Luxuriosa
et garrulosa
Item est superbiosa
Curiosa
Invidiosa
Insidiosa
Desidiosa
Vagabunda
[illegible] et
Odiosa
Zelotipa et
et ~~[illegible]~~
Suspiciosa
[illegible] vir [illegible]

i uxore

qui tales habet. Prelatus qui tales habet subditos. Similiter qui talem habet uxorem. Unde dicitur proverbiorum 18.
Tectum iugiter perstillantia et mulier litigiosa comparantur. Et proverbiorum 21 capitulo Melius est habitare
in terra deserta quam cum muliere rixosa et iracunda. In bona vero muliere iste conditiones
debent concurrere. Prima quod illa debet esse fervens et devota quo ad deum primo. |

Ancilla est famula servitio obsequio | humilis et subdita quo ad maritum obsequium
deputata et similiter conditioni subiecta | affabilis et benigna quo ad domesticos
et mancipata. Ista est quarta [illegible] | liberalis et larga quo ad extraneos
[illegible] persona similis quod vilioribus officiis deputatur | misericors et pia quo ad miseros
[illegible] omnibus resistat. Ista publice [illegible] | mansueta et pacifica quo ad vicinos
vilioribus panniis induitur. non permittitur. Et sicut | circumspecta et providens in permanendis
[illegible] ergo [illegible] | pecus venditur a domino | fortis et patiens in sustinendis
Si filium conceperit et similiter | suo alii domino transfertur | sedula et diligens in agendis
ab utero mancipatur. | [illegible] et verbibus | modesta debet esse in habitu
attenditur. Et si aliquo casu fiat libera propter vicium ingratitudinis | sobria in motu cauta affectu
in servitute persona revocatur. Talis | pudica in aspectu honesta in gestu
ancilla est anima peccatrix quae si diabolus libera iusticia permittit et similiter cum subiugat. | matura in facto verecunda in verbo
Unde sic dicitur 1 Machabeorum 2 quae erat libera facta est ancilla. Talis | iocunda cum marito benigna in affectu
ergo anima deputatur vilibus officiis peccatorum et officiis in- | plus comportabilis moribus quam vestibus
mundorum actuum et peccatorum. Resistit grossioribus vibra- | [illegible] et magis placens virtutibus
tis diviciarum et honorum tenerorum. Induitur vilibus | quam pulchris vestibus. Ista se dba-
vestibus male consuetudinis et vilium morum [illegible] | [illegible] de parentibus nec vilis verbo-
Concipit ergo similiter mala consuetudinem et viciorum | sa et rebellis. Quod sepius indiget
filios quae concepit homo si quando fit similiter servitute inter | quamvis ut iratum patrem de quolibet
[illegible] tam iura et ordine [illegible] vel modo et ser- | [illegible] et de quolibet bono profecto
vitium [illegible]. Sed non erit heres filius | vel de qualibet persona maxime
ancille cum filio libere. Item ista sic pecus a diabolo | [illegible] et religiosis et vidue
venditur et subiugatur omnibus diversis malorum diversorum | bona [illegible]. Ista [illegible] per ma-
[illegible] et omnium malefactorum. Habere spiritualiter | [illegible] intelligitur prelatum et Christi
per caritatem non permittitur. Nec coniungit societati Christi et | [illegible] qui uxorem [illegible] illud
sanctorum. Et quam ipse qui eam liberam fecerit ingrata est. | Christo [illegible] uxor agni comparantur
Ideo ipsam revocat ad antiquam servitutem infernalium | sic et datum est illi ut cooperiat
tormentorum ubi continue laborant et tenentur per- | se bissino splendenti et can-
diversorum suppliciorum quod bene figuratur Genesis 16 ubi | dido. Bissinum enim iustificationes
Agar ancilla Saray [illegible] se videns contempsit | sunt sanctorum.

dominam suam propterea quod eam Saray [illegible] est afflicta. Cum pecto que anima cum deum [illegible] sua a-
[illegible] et eum deum timeret sit afflicto [illegible] et pena sibi debita qualescit.
Et ideo [illegible] ancille [illegible] anime peccatrici dicitur [illegible] Ecclesiastici 23 Servus [illegible] torturam
et compedes. Proprium est similibus personis dominos suos odire et contemnere.
Et si in benignitate et familiaritate tractant eos cos solent superbire. Si vero
[illegible] et verbibus affligunt solent in humilitate et pena obedire et magis timore
quam amore [illegible] obsequi et servire sicut dicit Rabanus super [illegible] ix. Sed vere
in religionem et ecclesia [illegible] viles persone quae si [illegible] sint subdite
et [illegible] libertati domini Ihesu. Illud Ioh viii [illegible] fit pena similis [illegible]
Et amore [illegible] uxor [illegible] familiaritate [illegible] dicitur Christo [illegible]
[illegible] et prelatus [illegible] obediunt ex amore. Et ideo [illegible] ex timore
Obstinati vero et superbi solent superiores suos odire et ex familiaritate sibi [illegible]
magis [illegible] eos ipsos proverbiorum 29 capitulo Delicate a pueritia [illegible]
[illegible] postea [illegible]. Et ideo [illegible] tales [illegible] re-
[illegible]. Et [illegible] affligunt. Et sic [illegible]
[illegible] desiderat [illegible]

Pater est propinquitas [illegible] quia [illegible]. Ideo hic [illegible]
in filios [illegible] et [illegible] filios [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] gubernare et erudire [illegible] et quia [illegible]

A pascendo dictus pastor et nutrire solet. Talis pater dicitur esse doctor et predicator. Ipse enim non potest in se portare suam spiritualem speciem quantum non scitur quomodo conservat [illegible] et adimplere. Vite est quia totaliter pertinet et quod eius conditio destinat et desiderat. Et ideo paulo ipse spes sua [illegible] et conditiones suas [illegible] aliorum pia quoniam multa spiritualia videlicet quod in ipso divino tempore non consistit per predicationem et doctrinam solet ipsos in fide et in caritate [illegible] et ipsos [illegible] sibi similes per vitam [illegible] verbo et exemplo pascere et [illegible] et moribus erudire. Unde proverbiorum vi. Conserva fili precepta patris. **Pater filios suos intime diligit quod aliquis alimenta sibi subtrahit et filios suos pascit**, et que dicitur [illegible] quod aliquis [illegible] pauca quia de gignat [illegible] a natura est aquila [illegible] non est sollicita [illegible] pullos. Sic spiritualis pater aliquorum prelatorum dicitur sibi de divitiis et deliciis multa subtrahere et filios suos et subditos possit temporaliter [illegible] tempore [illegible] [illegible] ipsius filiis et subditis ut dicat [illegible] [illegible] qui sibi non subtrahit [illegible] ad filios suos [illegible] non sunt sui. Job 39. Pater qui bene filium suum intime diligit [illegible] ablactatus fuit [illegible] suum sicut in iuventute verbis erudit et verberibus corrigere non desistit. Sub custodia magistri ipsum constituit et eius vultum hylarem non ostendit. Quanto magis ipsum sibi videt similem tanto magis ipsum diligit et in ipsum oculos figere consuevit. Vestes cibos et dignitatem patris filius tribuit et hereditatem eorum augmentare non desistit [illegible] pater filius [illegible] et heredibus derelinquit. Pater ille spiritualis est deus summe maiestatis. Malachie. Numquid filius et heredibus [illegible] non sunt omnes iusti ab ipso per gratiam geniti et nutriti. Et pater unus est omnium [illegible] Johannes i. Dedit eis potestatem filios dei fieri qui credunt in nomine eius. Iste ergo pater deus istos filios iustos intime solet diligere. Psalmo 145. Deus diligit iustos. Et [illegible] ipsos ablactatos [illegible] solet [illegible] ad [illegible] sacre scripture gratie et caritatis [illegible] magistrorum [illegible] et doctorum prelatorum [illegible] ipsos verbis scripture erudire et verberibus ne insolescant corrigere. Et [illegible] ipsos multum diligat [illegible] tamen in iuventute sua in vita ista solet eis letum vultum ostendere. Ut per [illegible] solatia carere [illegible] flagellat deus omnem filium quem diligit. Proverbiorum 13. Qui parcit virge odit filium. Item ille quanto videt in moribus magis plenum et conformem solet eum plus amare. Oculos nunc in ipsum figere [illegible] semper iustos et [illegible] vident solet [illegible] et dignitatem [illegible] gloria distribuere [illegible] paradisi hereditatem solet filiis [illegible] augmentum [illegible] [illegible] sibi possidendam [illegible] tradere et [illegible] Colossenses 3. [illegible] accipietis retributionem hereditatis. **Pater filium in iuventute pascit et alimentat** et ideo [illegible] in senectute [illegible] ipse filius ipsum suum patrem nutrit et pascit. [illegible] sicut [illegible] filii parentibus reddunt [illegible] ad [illegible] de parentibus [illegible] quos tenent vel in senectute filii [illegible] a [illegible] intuitu pietatis in ipsos in iuventute [illegible] retributio spiritualis [illegible] [illegible] honorat patrem suum vita vivet longiore. Ubi glossa dicit quod honorat [illegible] mandata in [illegible] et [illegible] in remuneratione et cuius transgressio [illegible] in [illegible] [illegible] glossa super Johannem viii. Si filii Abrahe estis opera Abrahe facite

> Pater a filiis honorandus
> supportandus
> confirmandus
> magnificandus et
> laudandus
> exaudiendus et
> [illegible] etc.

omnia ponit [illegible] de [illegible] que omnia possunt intelligi de patribus spiritualibus [illegible] de prelatis [illegible] et [illegible] ac [illegible] **Item filius ex parentum [illegible] origine trahit** et [illegible] fomentum recipit. Et sine [illegible] ministerio [illegible] vivit. Quanto plus a patre diligitur tanto plus ab eo diligentius instruitur et frequentius corrigitur. Ita quod ab eo diligi videtur [illegible] verbis et verberibus ne insolescat ab eo propria [illegible] Et tanto plus a patre diligitur quanto plus [illegible] ideo magis reprehenditur. Ista omnia spiritualiter possunt exponi de vero iusto vel de bono subdito. Iste [illegible] a patre suo deo et subditus vero a patre suo prelato [illegible] et moraliter procreantur et nutrimentum vite doctrine et gratie ab eo sortiuntur. Et sine tali patre nichil valere spiritualiter comprobantur et fieri. **Item patrem facies confunditur** quando aliquid turpe de filiis [illegible] patrem [illegible] graviter offendit. Unde aliquando bellis [illegible] mala et [illegible] filius [illegible] hostibus [illegible] qui sunt accepta a parentibus beneficia non recordatur [illegible] [illegible] et [illegible] aut [illegible] et venerentur. Et ideo sepe fit quod propter contemptum [illegible] parentes [illegible]

filias hereditate privatur si leges divinas perversas proterve et malitiose [illegible]. Sic pro certo omnes illi qui sunt mali filii dei secundum animam et maxime ecclesiastici qui cum filii sunt rebelles, adversarii, inobedientes et ingrati, ipsum deum patrem offendunt et contumeliam ei et famae eius destruunt et confundunt. Ecclesiastici 22: Confusio patris est de filio indisciplinato. Deus enim amplius offenditur cum a propriis filiis contemnitur quam quando ab extraneis [illegible] provocatur. Lamentatur Deuteronomii 32: Vidit deus et ad iracundiam concitatus est, quia provocaverunt eum filii eius et filiae. Tales ergo mali filii hodie dicuntur Christum deum plus ceteris peccatoribus offendere et erga eum magis inveniuntur et ingrati se habere. Et ipse per Ysaiam prophetam [illegible] dare Ysaiae 1: Filios enutrivi et exaltavi, ipsi autem spreverunt me. Quapropter iustum est quod deus ipsos privat et quod hereditate privatur per tyrannos hereditatem ecclesiae. Et per demones hereditatem caelestem prius eis tollat, quod utique iam sic videmus, bona ecclesiae ab ingratis ecclesiasticis cotidie per tyrannos tolluntur, bona autem paradisi ipsis per demones auferuntur. Ita quod possunt dicere illud Threnorum 5: Hereditas nostra versa est ad alienos, domus nostra ad extraneos.

Inter filios aliquis sunt primogeniti, aliqui post geniti. Et iure et consuetudine primogenitis datur maior pars hereditatis sive portio, nisi propter delictum et insufficientiam ipsorum aliud a parentibus ordinetur, et sic eum quamquam extraneus ceteris minoribus praefertur maiori et parum ac vilis abiiciunt, qui dotibus ampliori dono meliorem [illegible] sperabant. Sic pro certo deus a principio duos habuit filios, scilicet populum iudaeorum qui erat dignior primogenitus. Exodi 4: Filius meus primogenitus Israel. Quem [illegible] primogenito tuo et populum gentilem qui indignior et ultimo genitus dicebatur. Filio ergo isti primogenito, scilicet populo iudaico, maior debetur et quem consolationis portio et maior erat tunc deo propinquitas ac conversatio, maiorem beneficiorum collatione eidem faciebat a tribuendo quam ipsi populo gentili. Ad Romanos 3: Quid igitur amplius iudaeo est? Multum per omnia. Sed pro certo iste primogenitus filius deo exstitit ingratus, ingratum sibi in carne venientem exstitit adversarium. Et propter hoc ipso iure primogeniturae exstitit privatus et hereditate vera in tempore [illegible] non gratiae et gloriae denudatus. Ultimus autem filius scilicet gentilis factus est populus et est in loco ipsius substitutus, quod figuratum est in Ruben et Joseph. Genesis 48 et Paralipomenon 5: Ruben fuit filius Iacob. Sed quia violavit thorum patris, data sunt primogenita eius filio Ioseph. Ruben qui interpretatur videns filium, significat populum iudaicum qui dei filium propriis oculis vidit et inhabitavit in [illegible] dei patris filium hic est visibilem [illegible] occidendo violavit. Quapropter regni dei primogenita perdidit, quae spiritus Ioseph qui in tempore [illegible] populo gentili ecclesiae per fidem appositus est et reportavit. Ut sic dicere posset populus iudaicus illud quod Esau dixit de Iacob. Genesis 27: Iuste vocatum est nomen eius Iacob, id est supplantator. Primogenita mea ante tulit et nunc supplantavit [illegible]

Sexto, [illegible] dicitur a servando eo quod in bello captum a vita servatum a morte [illegible]. Sunt enim et vendi et redimi, vel dicitur a serviendo, et quia victoribus serviunt. Et vero domini et filii sunt et non competit mancipatur. Ergo si ysidorus tribus [illegible] sunt servi, scilicet per naturam, qui in servitute nati sunt; emptione, quos captivos servitute sumunt et aliis captivos vendunt; seducti, qui non naturae sed voluntate spe [illegible], magis cum servitute famulando et obsequendo propter diversos [illegible]. Sic vero in mundo isto sunt aliqui qui servi et domini [illegible] [illegible] dominis [illegible], qui aliqui dicunt servi a servando, quia [illegible] ad verum [illegible] semper locari et virtute serviunt. Alii servi a serviendo quia deo [illegible] offerunt et servitiis dei vel peccati et a vitiis redimuntur, vel a serviendo, qui a diabolo deputantur. Sunt igitur aliqui qui dicuntur servi nati et ipsi sunt infideles qui in servitute peccati [illegible] nati sunt, et ipsa servitute a suis parentibus traxerunt. Et sunt aliqui tales qui dicuntur parvuli, quia cum originali nascuntur et moriuntur et perseverant. Tales in [illegible] ab hac servitute liberantur. Ita quod parvuli talium possunt dicere illud Psalmi 6: Ecce nos [illegible] filios nostros et filias in servitute. Item sunt aliqui qui dicuntur empti et ipsi sunt peccatores [illegible] qui [illegible] et pravitatem [illegible] delectabilibus huius mundi et vitiorum servitutibus liberi et qui a demonibus emuntur [illegible] consuetudinem et complacentiam [illegible] serviendum [illegible] et trahunt [illegible] consuetudinem [illegible]. Item sunt aliqui qui dicuntur appellantur patre [illegible] quo [illegible] sunt [illegible] qui deo et plus voluntate conducticii. Et isti sunt [illegible] et palacio gloriae paradisi dicentes illud Genesis servitute et [illegible] coacte [illegible] et [illegible] regi. Et Regum [illegible] [illegible] nos in servitutem et [illegible] pro certo iste solet esse [illegible] verum et [illegible] [illegible] male [illegible] [illegible] esse [illegible]

Ruben

que [illegible] bona dni sui solet furari et subtrahere et in cibis ac potibus expendere. Iste talis est remissus et ociosus quia nunquam querit aliquid diligenter facere sed potius ludere et dormire.

Iste piger et sompnolentus [illegible] ac [illegible]. Et sicut ipse dominus [illegible] fit et presumptuosus [illegible] sicut dominus suppeditatur et semper ipsum se erigit et exaltat.

Paulo talis est malus servus [illegible] qualiter mali [illegible] ac prelati quia peccato tales sunt vorantes et ebriosi [illegible] et ipsi pauperibus bona ecclesie [illegible] et inde ventre suo [illegible] nutriunt ac pascunt. [illegible] dixit servus [illegible] moram facit dominus meus et cepit edere bibere et inebriari. Veniet dominus servi illius hora qua ignorat et partem eius ponet cum infidelibus. Sunt etiam remissi ociosi non pigri et sompnolenti. Quia peccato isti sunt negligentes in omni bono opere [illegible] volunt [illegible] et dormire [illegible] laborare [illegible] xx ubi dicitur Quid hic statis ociosi tota die. Ideo dicit [illegible] mitte servum in operationem ne vacet. Multa enim mala docuit ociositas.

Sunt rebelles et [illegible] quia paulo [illegible] solent [illegible] et mandata eius [illegible] adversus eum extolli. [illegible] Miphiboseth dixit [illegible] 2 R 19 servus meus contempsit me [illegible] in rinocerunte. De quo dicitur Job 39 Nunquid valet rinocerus servire tibi [illegible] quia tales [illegible] similes sunt rinoceronti qui nunquam iugo subiacet et ad domesticam [illegible] nullo artificio [illegible]. Malus servus magis solet [illegible] dni sui [illegible]. Bona que sibi commissa [illegible] solet expendere [illegible] a deo sine sibi [illegible] fieri petit et [illegible] nunquam vult alius facere [illegible] et [illegible] sibi collata nunquam [illegible] ex gratia sed ex debito esse [illegible]. Iste est [illegible] et [illegible] maledictus et litigiosus fraudulentus et insidiosus carnalis et desidiosus invidus et malivolus. In domo enim solet contentiones inducere de domo et de [illegible] obloqui et maledicere. [illegible] de melioribus invidere.

Spiritualis talis est peccator [illegible] mali parrochianis et sedentes in ecclesia et religione. Quia peccato tales in bonis que faciunt sine [illegible] tribuendo. Sine primum [illegible] deum laudando non querunt nisi [illegible] laudes [illegible] gloriam et temporale [illegible]. Et de dei et ecclesie gloria nichil curant. [illegible] Gezi servus Helizei qui sub specie dei [illegible] a Naaman [illegible] et detulit ac abscondit 4 R 5. Cum alii quod dicitur ad Phil 2 Omnes que sua sunt querunt non que Jesu Christi. Item tales bona sibi commissa [illegible] expendunt et extendunt. Et ad petendum a deo ut [illegible] gratias et beneficia sunt [illegible] qui ab eis petunt suffragia [illegible] volunt [illegible] illud Eccli 4 Non sit manus tua porrecta ad accipiendum et ad dandum collecta. Ideo dicitur [illegible] serve nequam [illegible] oportuit te misereri conservo tuo sicut ego [illegible]. Iste ad [illegible]

isti sunt seductores et [illegible]
religiosi et bonorum detractores
invidie et malicie excogitatores
insidiosi ac invidie seminatores
delicati gule et luxurie frequentatores.

Et ideo dicitur prov 29 Qui delicate nutrit a pueritia servum suum postea sentiet eum contumacem. Et sic mali et pessimi servi insidiantur domino suo et ipsum querunt interficere. De quo et [illegible] et libenter de eo maledicunt. Sic mali subditi isti

dicunt prelato [illegible] et cum insidiarentur [illegible] 4 R 21 [illegible] sibi insidias servi eius et interfecerunt eum in domo sua. Ubi etiam dicitur [illegible] et servi eius [illegible] et [illegible] Eccli 7. Ne forte audias servum tuum maledicentem tibi. Iste malus servus [illegible] [illegible] ab eo fugit et ab eo descendit [illegible] adversario se subiungit.

[margin: Iste rex fuit Semey [illegible] [illegible] [illegible]]

Item etiam rex per verba castigat et [illegible] se compescit. Interrogatus ... per [illegible] appellatus [illegible] confitetur et dicit [illegible] est ad laborem deridere [illegible] audire se [illegible] ac fugit. Sic primo mali subditi fugit dominum deum suum [illegible] se dyabolo adversario suo [illegible] ac [illegible] 1 R 25 Hodie [illegible] servi qui fugiunt dominos suos. Iste etiam servus nequam [illegible] confiteri [illegible] Nunquam [illegible] solis verberibus emendatur ad [illegible] et corde obedit. [illegible] prelati audiebis fugit quod aliquid non attendit prov 29 [illegible] quod [illegible] intelligit et [illegible] contempnit.

Boni servi conditio consistit in duobus. Nam bonus servus et docilis est

ingeniosus ad intelligendum
fidelis et obsequiosus ad obediendum
hilaris et [illegible] ad [illegible]
affabilis et graciosus ad alloquendum
[illegible] et [illegible] ad [illegible] domini sui

impugnandum fidelis et industriosus ad bona domini sui dispensanda. Tales sunt [illegible] ac [illegible] bonorum [illegible] et [illegible] bona [illegible] sive [illegible] qui [illegible] est [illegible] servitio deputatus. Talis enim

debet esse ingeniosus ad intelligendum domini et plani voluntatem. Ad quod petebat [illegible] ysa. 42 Ecce intelligit servus meus. Item debet esse obsequiosus ad obediendum domino, Ecclesiastici impendendo servicio commodam sedulitatem. Vigil quia et sollicitus ad exequendum vincti [illegible] officii [illegible] qualitatem. Luce 12 beati illi servi quos cum venerit dominus invenerit sic facientes. Item debet esse solicitus ad spiritualem [illegible] quia servus dei semper [illegible] deus debet [illegible] et cum spiritualibus letari et a carnalibus plangere [illegible] psalmo 118 Servus [illegible] Item debet gratanter et sponte debet servire et obedire si velit quod deus [illegible] plurimum sibi debeat servitium acceptare. Gen. [illegible] Item debet esse affabilis et graciosus ad alios alloquendum per predicationes ac bone conversationis verum [illegible] unde de bone predicatore dicitur ysa. 49 Servus meus es tu [illegible] quia in te gloriabor. Item debet esse animosus ad impugnandum illos qui cum domino suo [illegible] te in luce [illegible] Item debet esse animosus ad [illegible] quia pro [illegible] infideles et [illegible] inimicitias et adversitates [illegible] ac raptores [illegible] et [illegible] regi [illegible] vado et pugnabo adversus philisteum. Item debet esse fidelis et industriosus ad dispensandum bona sibi commissa [illegible] domini voluntate et [illegible] et ad [illegible] in humilitate et puritate et [illegible] servitutem. Unde [illegible] servus [illegible] Moyses fidelis in domo mea [illegible] Luce 19 Euge serve bone et fidelis quia super pauca fuisti fidelis intra in gaudium domini tui.

Boni servi solet esse cauti et artificiosi ad lucrum sui domini provandum et ad [illegible] et [illegible]

Ad [illegible] de datis et acceptis reddendo et faciendo studiosi
Ad [illegible] et ad [illegible] domini sui [illegible] amorosi
Ad domum custodiendum et [illegible] vigilando semper timorosi
Ad vero domini sui [illegible] dormire audent expeditam obedientiam et affectuosissime [illegible] ad domini placitum faciendum. [illegible]

per omnia debet esse servus christi et [illegible] ac plani. [illegible] domini [illegible] [illegible] sibi commisse debent querere et laudi dei [illegible] affectum et [illegible] sibi a deo tradita [illegible] ac debite portare [illegible] et sibi commissas in [illegible] [illegible] sibi [illegible] gratiis et [illegible] sibi traditis continue augmentare. sic patet luce xix ubi [illegible] familiaris tradidit talenta servis suis dicens Negociamini dum venio [illegible] et patet quod [illegible] domini sui augmentaverunt sunt remunerati. Item ipsi de reddenda [illegible] debet esse sollicite [illegible] Tenet [illegible] qui [illegible] domino [illegible] de [illegible] acceptis et de bonis temporalibus [illegible] et gratiis [illegible] [illegible] et lucro [illegible] compotum reddere [illegible] nec se [illegible] dispensacionem [illegible] se dispensasse ostendere potuerint [illegible] [illegible] in tenebras exteriores iacebunt sicut patet [illegible] ubi servus qui [illegible] de suo compoto [illegible] et [illegible] dampnatus [illegible] ut [illegible] Redde rationem villicationis tue.

Item illi debent esse studiosi ad [illegible] domini sui [illegible] per [illegible] et ad sui [illegible] in presentia [illegible] exhibendum [illegible] ysa 28 Sufficiente [illegible] in presentia [illegible] ad talem [illegible] intendere [illegible] ad [illegible] [illegible] in deliciis dormire [illegible] quiescere [illegible] delicias videre [illegible] laborare [illegible] quiescere [illegible] in presentia [illegible] super [illegible] sedere [illegible] 1 Rx xi Item ipsi ebat [illegible]

debet esse amorosi domini et plurimum diligendo
affectuosi eis ex corde obediendo
timorosi in eorum servitio vigilando
et eadem voluntatem attendendo et
eius misericordiam expectando ps 122.

sed omnibus [illegible] et debet homo [illegible] corde habere et ne forte subito ad ipsum per mortem veniat semper attendere et videre debet ne forte sibi contingat sicut illi [illegible] de quo dicitur luce 12 veniet dominus servi illius die qua nescit, partem eius ponet cum infidelibus. [illegible] et debet habere quia petrus [illegible] per gratiam [illegible] per [illegible] recepit [illegible] debet attendere et vigilare ut [illegible] per [illegible] [illegible] servi [illegible] a david [illegible] quia non vigilantes [illegible] 1 Re 26 [illegible] petro christi [illegible] reprehendit qui dormivit et negligenter [illegible] luce 12 [illegible] beati sunt servi illi quos cum venerit dominus invenerit vigilantes.

Boni servi solent continue laborare

Et quia prelatus solet ad salutem subditorum ordinare. Nunquam zelo solo onerosum esse ... in bo... sit qui in fine sine ... possit reparare. In bono et ... sunt virtutes plurime ... requisite ... in ipso debent mundicia prudentia patientia semper esse ... diligentia ad hibeatur patientia ut

Condiciones sunt

dicitur esse ut deo placeat prudentia ut ... hominibus ... Talis debet esse ... qui ... ad laudem ... ipse debet ad utilitatem ... ut ... ecclesie semper aliquid ... ad laudem Dei ... Ecclesiastici 32. Servicium ... operationes assidue. Onerosus et ... gulosa non debet esse ... vite victu et vestitu ... debet esse ... in fine paradisi ... Deuteronomii 17 precipitur quod ... liber ... in fine ... Ipse ergo debet habere mundicia et castitatem prudentiam ... domino ... Prudentem debet se et bonum ... sen... patientiam et humilitatem ... sibi a deo ut prelato ... regere. Et quia reprehensionis et tribulaciones ... Ecclesiastici x. Servo sensato liberi serviunt ... patientia tollerare. Ideo ... in ... corripit. Talis est bonus ... prudentem ad disciplinam ... fidelis ordinavit. Ideo dicitur Ecclesiastici ... semper bone ecclesie ... fidelis sunt et prudens ... sensatus ... sicut anima tua ... super terram domini et ...

Dominus noster prelatus ... ipso ... plurimas est

Matthei 24 ... et digno est omnes ... super ... domini et ... Sine timore domini et ... ponitur ... possit ... malorum ... Nec ... ut societas ... pacifice ... domini ... patria subditos suos non opprimit ... sed ... ad ... et repellet ... non deserit ... prelatum ad ... subditorum et ... imperium ... legem ... et ... gladium ... viduis et orphanos de ... malefactores ... prelati ... protegit et defendit ... non solum est noster prelatus ... Talis debet ... bonus prelatus et ... bonus ... defendere et ... bonos ... subditos et ... et defendere ... hostes ... et offendere ... Psalmo 126 ... Dominus est noster prelatus ... ad terram ... subditis et ... illecebris ... Numeri 21 ... prelatus et ... rebellibus ... Genesis 9 ... Noe ... super bestias ... timor ... super ... Quod ... bestiales homines ... humana ... formidabunt ... Item noster castitas ... subditos ... Item noster liberalis. Debet esse largus et hylaris ... ut se possit ... apparere ... largus ... distribuit ... Item noster nobilis ... debet ... et non ... obedire ... Ecclesiastici ... prelatus sibi ... spirituales corporales et temporales ... orando et predicando ... abstinendo et ... Tyrannos et malefactores ... Et ... et ... digne ... ad ... pacem. Ideo ... Genesis ... crescite et multiplicamini et replete terram et ... bestiis terre ... volucres celi sunt demones ... bestiales ... Talibus ergo debet bonus prelatus ... potentia ... Genesis xlv Joseph filius ... et ipse ... in tota terra Egypti. Talis deus multas habet ... per quam ... possent ... bonorum ... et ...

Dominus est noster prelatus
noster castitas
noster liberalis
noster nobilis
noster pacificus

subditos suos non iuuat ymmo per rapinas et exactiones eos opprimit spoliat atque grauat.
Iusticiam non seruat ymmo pro precio amore vel odio ipsam violat et euacuat. A subditis
vectigalia recipit et tamen eos ab inuasoribus non defendit. Malos suis nequiciis consencientes
diligit. Differentes vero cruciat et flagellat. Aliena iura ipsa vendere. Et quod
habent subditi suum preciosius adorari ab omnibus affectat et magis timeri quam amari desiderat.
Leges et statuta antiqua destruit et noua stabilit et confirmat. Pro suis exactionibus sp-
aliquam vindictam supponit et sub specie iusticie crudelitatem suam palliat et occultat etc. Ista condicio
potest ad literam dici de quibusdam qui hodie sunt prelatis principibus iudicibus et tyrannis qui pro
ipsi semper querunt subditos spoliare. Iusticiam non seruare. Subditos non iuuare sed ipsos cru-
deliter cruciare. Ysaie xix Dabo Egiptum in manu dominorum crudelium. Ubi differentes solet
astringere et bona aliorum iniuste ipsa vendere. I Regum 8 Filios vestros et filias tollet
sibi. Timeri potius quam honorari gaudet et magnificari. Iura sua nititur undique dila-
tare. Effigies in illis ydolis Baruch vi Ostendunt metum gentibus et mala statuta dant.
Qui erat vere ab omnibus adorari [illegible] solet iniuste indicere. Leges iniquas
condere. Et sub dissimulacione iusticie rapinas et homicidia exercere. Unde ysaia x dicitur
eius iniquitatem agunt. Ideo dicitur ysaie x Ve qui condunt leges iniquas. Ve qui instituunt
impium pro muneribus iusticiam iusti auferunt ab eo. Item amplius malos [illegible] [illegible]
et adulatores diligit et eos vbique ad se accommodat. Ephesios [illegible] et veritate dicentes
non libenter audit. Os eorum [illegible] obstruunt et obturat. Fide et paren-
tum [illegible] et de alienis laboribus deliciosas vestes et epulas sibi parant. Ipsos qui sibi
diu et fideliter seruierunt pereunt [illegible] et nullus [illegible] contra eos mouet. Et omnia
que sibi fiunt obsequia mori debito [illegible] putant et hiis laborantibus [illegible] et penis vacant
et de aliorum miseriis et laboribus non curant. Ista condicio potest pertinere [illegible] qui [illegible] iudice
propter vel [illegible]. Omnia pertinere ysaie [illegible] diligunt [illegible] ysaie 26 loquimini
nobis placencia. Veritate loquentes odiunt et [illegible] veritate audire [illegible]. Ad fabulas
autem conuertentur. Tales fidem [illegible] Ieremie vii Periit fides et ablata est
[illegible]. Aliqui [illegible] intelligunt [illegible] qui subditos paruos bonis suis
[illegible] spoliat. Ipsos ab inuasoribus [illegible] non defendit. Fidem eis nulla
seruat. [illegible] honorari et iniquis legibus [illegible] eos [illegible] cru-
deles inferiorum [illegible] dissimulacionibus occultat. Seruos suos male remunerat
et illis qui sibi in [illegible] seruiunt diligenter nunquam bene [illegible] si in inferno crudeliter
cruciat et flagellat. [illegible] de ipso Ieremie vi Crudelis est et non miserebitur o [illegible]

Dicto de [illegible] hominis quantum ad membrorum disposicionem et [illegible]
[illegible] persona distinctionem et quantum ad illa que homo in esse
conseruant et custodiunt. Spiritualiter loquendo vite gracie id est hec spiritualia conseruancia
[illegible] Iob [illegible] videlicet [illegible] puritatis et innocencie. Communem contemplacionis
homini vita seruatur Cibum deuocionis et continencie. Spiritualis glorie et
et in esse debito custoditur Potum scripture gracie et sapiencie. [illegible] Huius enim
videlicet aer cibus potus Exercitum laboris et diligencie id est vite gracie custodit et
exercicium quies vigilia Quietem [illegible] contemplacionis. Et per [illegible]
et sompnus. Sic in proposito [illegible] meditacionis et prudencie. [illegible] sunt
vii gradus per quos ad perfectionem [illegible] peruenit [illegible] Ezechielis xl vbi dicitur de gradibus
porte templi quod vii gradibus erat ascensus et vestibulum ante eam. Per ipsos enim id est
gradus potui perfectionis ingredimur et tandem in vestibulo paradisi glorie vestibus inuestimur.

Et quia [illegible] [illegible] de [illegible] dicendum est de aliis [illegible] et
primo de cibo. Cibus vero [illegible] consumptum [illegible] est in [illegible] corporis [illegible] [illegible]
[illegible] nutrit [illegible] et augmentat. Calor vero [illegible] est in [illegible] actiue [illegible]
ideo continue aliquid consumit de substancia corporis et necesse est [illegible] ut [illegible] et ab [illegible]
[illegible] in substanciam corporis [illegible] deperditum suppleret et quod [illegible] fuit
reperitur. Sic videtur cibus spiritualis id est gracia deuocio [illegible] scriptura lectio et doctrina
in [illegible] homines [illegible] et [illegible] de [illegible] deperditum per [illegible]
[illegible] restaurat. Calor [illegible] Calor [illegible]
[illegible] de [illegible] aliquid [illegible] [illegible]

deperdita restituuntur et assimulantur. Et sic dicitur de isto Eccl. 14 [illegible] cum pane [illegible] et [illegible] et aqua sapientie. Ad hoc autem ut cibus corpori proficiat, [illegible] ipsius [illegible] masticatus in loco digestionis receptus. Tandem ipsius digestio et purificatio ab [illegible] puro [illegible]. Tandem per membra attractio et distributio. Tandem ipsius membris assimilatio et [illegible] conversio et incorporatio. Et cum cibus membro [illegible] assimilatur [illegible] in eius [illegible] convertitur.

Spiritualiter loquendo tales sunt cibi doctrine. Isti [illegible] primo a [illegible] et [illegible] et doctoribus [illegible] et tandem a predicatoribus [illegible] et masticantur et in loco digestionis [illegible] in stomacho memorie recipiuntur. Tandem digeruntur, ordinantur et purgantur ab [illegible] puro distinguuntur et in lectionibus et predicationibus [illegible] [illegible] et ordinantur. Et sic per eloquentiam [illegible] auditoribus datur et assimilantur ut [illegible] subtilioribus [illegible] rudioribus rudiora distribuantur. Et ipsis membris [illegible] auditoribus per [illegible] incorporantur et in ipsos per exercitium opera [illegible] et [illegible].

Cibus bonus calidus et humidus bonos agit humores in corpore. Cibus vero malus [illegible] et grossus malos humores generat et corruptos et [illegible] [illegible] que [illegible] generaliter. Et ideo ille cibus [illegible] est laudabilior qui [illegible] quod ille qui

- flegma
- coleram
- melancoliam

generat.

format. Spiritualiter autem cibus [illegible] membra [illegible] [illegible] cibos [illegible] corporis et [illegible]. Per cibos spirituales [illegible] doctrine. Et [illegible] istorum duo sunt genera quia [illegible] inveniuntur cibi subtiles et [illegible] [illegible] et doctrine [illegible] et [illegible]. Et isti [illegible] generant in homine bonos humores [illegible] affectiones [illegible] et [illegible]. Aliqui autem sunt inutiles et mali sicut sunt [illegible] [illegible] verba et doctrine [illegible] malos humores [illegible] malas affectiones generant in complexione [illegible] [illegible] et [illegible] cum [illegible] ad bonum sive ad malum [illegible] cibus [illegible] corpore [illegible]. Et sic verba et doctrina [illegible] [illegible] Cor. 14 [illegible] bonos mores colloquia prava.

Cibi generant multas superfluitates generare paucas superfluitates [illegible] et [illegible] sicut sunt cibi delicati vel subtiles. Illi vero cibi qui paucas superfluitates generant [illegible] sunt cibi [illegible] et grossi. Unde [illegible]

Cibi spirituales scilicet

- Gratia divina
- et scientia et
- Eukaristia

Unde [illegible] humore et [illegible] passionum solet [illegible] [illegible] solet superfluitate [illegible] [illegible] ut [illegible] temporales et grossi scilicet bona terrena [illegible] et [illegible] [illegible] superfluitates vero [illegible] [illegible] generant et [illegible] [illegible] Nec [illegible] [illegible] deferrent [illegible] cibus et [illegible] [illegible]

Cibi humidi et subtiles cito generantur in corpore [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]. Cibi vero grossi generantur et digeruntur [illegible]. Et ideo cibi subtiles conveniunt stomacho delicato. Cibi vero grossi conveniunt stomacho [illegible] ad forti. Spirituales cibi subtiles sunt viri iusti de quibus dicitur de Ioh. 4 Ego cibum habeo manducare quem vos nescitis, quia [illegible] tales [illegible] digeruntur et disponuntur [illegible] et [illegible] [illegible] convertuntur. Cibi vero grossi sunt [illegible] et [illegible] que [illegible] [illegible] et digeri et cum difficultate [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] stomacho delicato [illegible] [illegible] paradisi. [illegible] conveniunt stomacho fervente et valido [illegible] [illegible] [illegible] 21 [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] in medio terre [illegible] [illegible] [illegible]

Medicus debet videre in cibis ut dicit Galienus [illegible]

Sunt [illegible] cibi nutritivi. Alii medicativi. Alii inflativi et [illegible]. Et alii venenosi et [illegible] corruptivi.

Natura [illegible] hec istorum ciborum conditiones [illegible] [illegible] loco boni cibi venenosum et [illegible] cibum [illegible]. Sic [illegible] homo qui [illegible] [illegible] vult [illegible] debet hec omnia [illegible]. Debet [illegible] qualis est cibus quo [illegible] [illegible] [illegible] quales sunt [illegible] quibus [illegible] [illegible]

- [illegible] cibi
- subtilitas
- qualitas et
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

[illegible] [illegible] et [illegible] sive de [illegible] et blandimentis sive de [illegible] sive cum [illegible] de [illegible] sive de [illegible] semper est [illegible] [illegible] [illegible]. Et alii [illegible] et aliquando [illegible] aliqua [illegible] aliqua venenosa et [illegible], aliqua [illegible]. Caveat ergo homo [illegible] spiritualiter [illegible] et [illegible] [illegible] in corde suo recipiat. Et [illegible] tempore [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ne forte loco medicine [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sic dicitur Eccl. 36 Omnem escam manducabit venter et est cibus cibo melior [illegible] [illegible]

Cibi non sunt boni herbe crude et fructus recentes

Coloquintida

Propheta qui credebat herbas utiles invenisse pro cibo et tunc colloquintidas invenit amaras omnes absinthio. Quia quandoque homo credit invenire bonum herbam bonam [illegible] bonum negotium [illegible] quam tamen in fine percipit nocivam et amaram. Sic dicebat ille Ecclesiastici [illegible] mulierem morte amariorem. **Cibi nimis subtiles non bene nutriunt quia cito [illegible]** a membris resolvuntur. Cibus vero grossus nutrit melius dummodo tamen possit digeri quia [illegible] membris remanet nec sic faciliter evanescit. Sic pro [illegible] et doctrina que nimis [illegible] et cardua non nutrit mentem nec in corde retinetur [illegible] per oblivionem [illegible] grossa vero et simplex doctrina melius retinetur et a memoria non [illegible] resolvitur et [illegible] magis proficit et [illegible]. Ideo bene [illegible] qui in [illegible] cum oleo [illegible]. **Cibus debet esse uniformis** quia si diversa [illegible] non debet in eadem mensa sumi quia [illegible] aliud ab alio [illegible] corporis. Et dum cibus novus superinducitur alterius in recepti digestio impeditur. Sic vero homines [illegible] et [illegible] sicut [illegible] non est utile sicut in eadem mensa [illegible] studio [illegible] et [illegible] et in libris et [illegible] variis et [illegible] si quis homo [illegible] libris non [illegible] [illegible] accipit nunc in alio delectatur. Cibus enim [illegible] corpus et [illegible] quod aliquid aliud de [illegible] subito superinducitur aut [illegible] Unde [illegible] non plurimos [illegible] et non de libro ad librum de [illegible] ad [illegible] [illegible] quia unum aliud impedit. Et quod [illegible] tollet. Ideo [illegible] 27 [illegible] superinducas verum [illegible] et hec [illegible] ut [illegible] quia si [illegible] fastidium stomachi est multa de gustare. **Cibus quando excedit et quando nimius est gravat corpus** multa mala. Stomachum distendit et inflat. Ructum et corpus gravat.

Per abundantiam [illegible] possunt intelligi [illegible] vel [illegible] temporales [illegible] ab his qui [illegible] superfluunt et abundant multa mala vicia generant et [illegible]. De [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] omnis homo [illegible]. De divitiis vero dicitur Ecclesiastici [illegible] [illegible] in [illegible] sicut de [illegible] illud [illegible] cibus [illegible] stomachum sicut cordis solet distendere et inflare. [illegible] Sicut inflat. Torsiones et [illegible]

Halos humores [illegible]
Nauseam et vomitum [illegible]
Calorem naturalem [illegible] ignem [illegible] et extinguunt.
Spasmum provocant et contractionem [illegible] nervorum. Colera et [illegible] provocat. Sensum [illegible] et morte. [illegible] per ciborum [illegible] nimie et defende se credebant

Humores [illegible] solent augmentare.
Calorem [illegible] solent suffocare.
Contractionem nervorum [illegible]
[illegible] pigritie solent [illegible]
[illegible] stabilitatem [illegible] et honeste [illegible] solet
[illegible] et [illegible] mala [illegible]

[illegible] solet generare malos motus [illegible] Nec non [illegible] tormentorum [illegible] solent finaliter sustinere. Et ista abundantia talium ciborum figurata videtur [illegible] ubi dicitur [illegible] filiis [illegible] cibaria misit in abundantiam et plures illorum [illegible] comederunt et [illegible] et desiderium corporis attulit eis. Sequitur ira dei ascendit super eos et occidit pinguis eorum et electos [illegible] impediunt. [illegible] cibaria delicatas et [illegible] semper habet [illegible] plenum [illegible] [illegible] illud Ecclesiastici 33 Cibaria et virga et onus asino.

Item cibus nimis tenuis aut paucus solet multarum egritudinem esse causa.

Naturam [illegible] debilitat
[illegible] et [illegible] obscurat et [illegible]
[illegible] capillorum et calvicie [illegible]
[illegible] et [illegible] accelerat
Corpus attenuat.
[illegible]
Virtutes [illegible] aut ligat

Et ut dicunt medici [illegible] infirmitates [illegible] repletio generat aut [illegible]. Quia [illegible] est [illegible] ciborum possunt [illegible] et [illegible] intelligi [illegible] per ciborum nimium defectum [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et indigentia [illegible] [illegible] bone et necessarie temporalis [illegible] [illegible] mala [illegible] defectus [illegible] homines ad [illegible] et desperationem devehit. Et [illegible] ad furtum ad rapinam et cupiditatem inducit. Solet [illegible] virtutem et [illegible] debilitare [illegible] tolle

Cibi nimis subtiles non bene nutriunt

non digerunt

non bene

homines

flux^m capillor^z i. vitium sive apthisim et ethicam v. siccitatem in quaspassiones inducere. Cum
conservacionis bone convenit et in firmatate in grat^e et totum horum per indevocioz attenuat
et desiccative. Sicut omne facit nimia cavere pie 2 doctrine. Sit in virtute fortis suis dominus unus

norcet anime quis talium ciborum care- ntia sic nimia abundancia. Unde de prov. xxx. Nec divicias nec pau- pertatem dederis michi domine et	besu dicitur pigramina hebetat et confundit calme. l. desertum virtutum inducit. et sentitur incle- vocionis 2 passiones efficit. Convenient qui male- condicionis gravat et perdit. Breviter fit cum

Sufficiens cibus medicorum et sanum laudabat ac bonum facit corpus in multa bona

deperdita enim restaurat virtutem servat calorem temperat sanguinem augmentat vires operandi tribuit ingenium acuit sanitatem auget et custodit sanitatem per omnia facit et indu-	Sic pro modum cibus facit et cibus laborosi pro- cibus et Ecclesiastes. Cibus est virtus et animae sunt ad spiritualia multa bona. Cum suppleat ciborum deperdita que restau- rant. Vires fortes sunt et vires operandi bene roborant. Calor- em perdit. temperat. Sanguis procreatus augetur. Cum conplet indicit et sanitates anime custodit. Bene quod sola in operan- tis cibum qui perit et prius. Ceterum ma ve est cibus.

In abundantia autem est considerare quomodo sumeretis ipsum. Multis enim cibus convenit egrotantibus sano. Aliquis invenit aliquis senem. Alius quis sentit leg se exerciti. Alius dicit infirmitate via. Aliis in alia. Cibus enim qui uni proficit alteri afficit. Et multa sunt salutifera sanitate habenti que sunt moriffera egrotanti. Et multa sunt in una infirmitate salubria que in alia sunt inutilia 2 noxia. Spiritualiter de cibo est per cibum intellige sacra doctrina. Prov. ix. Ecclesiastes xv. Cibavit enim pane vite 2 intellectus et aqua sapientie salutaris. Sed istud vigil est vigil quod per doctores confessores predicatores tales cibi sunt diversi diversimode ministrandi. Et secundum condicionem personarum diversimode variandi. Nam sunt qui sunt in iuvenibus seu senibus infirmi et sani potentes vel debiles sic hic debet doctrine erudicio a predicatoribus et penitentia a confessoribus variari. Quia alia enim possunt alius proficere quam alius bene posset nocere. Unde sic dicit Ecclesiastes xxxi. Non enim omnibus omnia expediunt et non omni anime omne genus placet. Aliqui cibi sunt dandi in principio morbi aliqui in statu aliqui in decessu. Unde generaliter quando videmus morbi esse principio et ad incrementum cibus est subtrahendus et cibus tenuis ministrandus. Cum enim natura ad digestionem morbi totaliter est intenta. Unde tunc omnis affectus deminuitur. Si cum grossa cibaria occupata tenetur. Sic videtur quando medicus deus videt quod aliquis est infirmitate peccati ita ad finem ne amplius tales infirmus ingintet. Et ne percipiam mortem spe- cificetur. Ipse solet tali infirmo facere. Qui cum vult reducere ad salutem cibos grossos i. bona temporalia delicias subtrahit et dimittit et cibos tenues i. bona spiritualia spi- ritualia et spirituales sermones nec non Eucharistiam ministrare. Si enim tunc grossa cibaria talibus gravent natura et mens corporum tunc ista digerenda et gubernanda occupatur et ita digestionem et sa- nationem morbi peccatorum spiritum non intendet quam tunc alia amplius occupatur. Sed de talibus grossis cibis dicitur prov. xxiii. Ne comedas cum homine invido. i. cum mundo. et ne desideres de cibis eius. i. quo est panis mendacii. Iuvenes magis indigent cibo quam senes. et senes melius sustinent ieiunium quam iuvenes. Cuius ratio est quia in iuvenibus fortis est calor. in senibus vero debilis. Et ideo maior cibus iunior est iuvenibus ad repressionem maioris caloris quam in senibus ad repressionem minoris. Et ista ratio est quare magis abundat sunt laborem et se exercentes quam homines quiescentes. Ista etiam possunt dici de cibo doctrine 2 bone erudicionis quod parvulo magis est necessaria iuvenibus quam senibus et magis activis et laborantibus quam contemplativis et quiescentibus. Calor enim vel [illegible] habet calorem graviter [illegible] 2 medicinam qui habent ipsi senes. Cum est frigida et tepida reperiunt hydri calor humida asserunt. Et est naturalis calor 2 fervore assumitur ac comparatur i. iuvenibus respondendo vero est quia cibum doctrine 2 prius capiunt amplioribus propter illud prov. vi. Spat desiderate cibum suum quia non invenit quia tempus. Ieiunus ac est calidus et

Periculosa est ciborum repletio post precedentem sterilitatem et famem [illegible]
Anime tunc naturaliter plus appetit quam digerere possit. Et ideo [illegible] appetitum vir prudens
a cibis se reprimit et compescit. Hic [illegible] sterilitate et fame [illegible]
[illegible] et [illegible] indigestionem magis [illegible] et vult vege[illegible]
in abundancia [illegible] magis
possunt per [illegible] Et ideo tales abundancia [illegible] Sic dicit [illegible]
[illegible] Et Job xx [illegible]
[illegible] plus abundat [illegible]
[illegible] sic dicit [illegible] Nichil illis crudelius [illegible]
[illegible] nobiles [illegible]

Potus [illegible] corporis [illegible] et ideo magis [illegible]
[illegible] grossiores [illegible] penetrare. [illegible] potus et cibus sunt [illegible]
[illegible]

[illegible] Potus aque in sanitate custodienda

[illegible]

magis

3a pars

ut dicit ipse sol [illegible] quod nec [illegible] fieri facit. Iste [illegible] de aquis [illegible]
de quibus [illegible] supra celos [illegible] quedam [illegible]
[illegible] addere [illegible] elementa [illegible] in temporalibus de-
[illegible] in [illegible] partem [illegible]
[illegible] partem [illegible] Aqua pluvialis [illegible] pudor [illegible]
[illegible] ista aqua ex [illegible]
non est [illegible] potius laudanda [illegible]
[illegible] illi qui sunt [illegible] et [illegible] ad corpus [illegible]
[illegible] in die [illegible]
quod habet ad potum [illegible] et [illegible] potius [illegible]
sua [illegible] et subtilitate [illegible] ad bona attende [illegible] ad mala. Et [illegible]
[illegible] et [illegible] et [illegible]
et [illegible] debemus [illegible] [illegible] 31 [illegible]
[illegible] considera [illegible]
[illegible] passiones et [illegible] febres et similia. Aqua corrupta [illegible]
talis aqua corrupta [illegible] aqua corrupta [illegible] et
[illegible] et male [illegible] infirmitates [illegible]
et potum [illegible] potum [illegible]
ad hunc aqua bibe. Aqua frigida non est sana licet sit delectabilis ad potandum
in estate [illegible] qui frigide bibit aqua frigida [illegible] frigidas [illegible]
[illegible] Aqua vero calida [illegible] aqua [illegible]
[illegible] dissolvit [illegible] stomachum [illegible]
solet dissolvere ventrem [illegible] Aqua frigida [illegible]
[illegible] frigida [illegible]
[illegible] Aqua autem calida [illegible]
[illegible] calorem [illegible]
[illegible] et dissolvit. Et [illegible] digerit [illegible]
[illegible] per [illegible] et disponit [illegible] aqua potabilis
frigida [illegible] frigidas [illegible]
[illegible] frigidam facit [illegible] aqua [illegible] frigida [illegible]
[illegible] aqua calida [illegible]
[illegible] et [illegible]
Aqua calida licet sit potius utilis et salubris [illegible] stomachi [illegible]
[illegible] digestionem [illegible] et [illegible]
[illegible] licet aqua calida
[illegible] et [illegible] potest [illegible]
et [illegible] impedit [illegible]
digerendum. [illegible] et melior [illegible] possit [illegible] et
de [illegible] et [illegible] et [illegible]
de qua fit sal per [illegible] violentum. [illegible] aqua
[illegible] aqua frigida [illegible]
[illegible] violentia [illegible] possit esse melior [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] violent [illegible]
[illegible] Aqua que fit ex nive et glacie dissolutis [illegible] ad [illegible]
[illegible] et [illegible] gelu et nive [illegible]
[illegible] et [illegible] et [illegible]
[illegible] ad [illegible]
[illegible]
[illegible] habuerat [illegible]
[illegible] per [illegible] ad [illegible] licet posset
[illegible] ad [illegible] Aque lacunales paludes et [illegible]
[illegible] ad potandum et [illegible] passiones [illegible]
[illegible]

[Margin:] [illegible]

[Margin:] Sal
[illegible]

[Margin:] [illegible]

Stomachum infrigidat et febres fervent et [illegible]. Et ideo docet [illegible] quod si [illegible] aquas bibe, quod salve illas bibit [illegible] cogitant [illegible]. Aque iste sequit [illegible] [illegible] vel [illegible] et delicias temporales iste [illegible] laudabiles sunt [illegible] aqua [illegible] quod [illegible] fit [illegible] [illegible] solet dilatare. Stomachum [illegible] per indevotionem solent infrigidare [illegible] [illegible] et devenire grave. Et febres [illegible] infirmatatem [illegible]. Tales [illegible] aque po- [illegible] illud [illegible] Nolo adhuc aquam bibere sed modico vino [illegible] [illegible] talibus [illegible] ut [illegible] offerint et [illegible] hom[illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] et quod [illegible] [illegible] sibi adiungit [illegible] totum ad [illegible] et [illegible] ordinet. [illegible] in [illegible] potus [illegible].

Aqua salsa valet ad [illegible] ventre [illegible] mollire et [illegible] intestina laxare, scabiem et pruriginem curare, ydropicos iuvare. Et [illegible] [illegible]
Aqua sulfurea
Aqua aluminosa
Aqua bituminosa
Aqua metallina

Aqua [illegible] salsa dicitur et amara ventre [illegible] mollit per [illegible] intestina mordicat per [illegible] et per [illegible] redarguendo. Scabiem et pruriginem malorum desideriorum tollit et ydropicos [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] 2 [illegible]

[illegible] aque [illegible] sunt medicinales et [illegible] infirmitatibus [illegible] [illegible] et insipide 2 quasi [illegible] nullum effectum [illegible].

[illegible] aqua sulphurea [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sanctorum. Aqua vero metallina [illegible] acra et salsa [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] per [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Tales aque [illegible] utiles sunt [illegible] sibi [illegible] bibite de [illegible] [illegible] medicinam [illegible] [illegible] [illegible] aque et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] venit [illegible]

[illegible] de [illegible] de potu vini [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vinum [illegible] temporibus debite [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] bona fiunt. [illegible] vinum calidum [illegible]

Per vinum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] fervor devotionis et [illegible] et [illegible] [illegible] compuncto et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] inductiva [illegible] [illegible] [illegible] et bibite vinum quod [illegible] [illegible]. Ergo [illegible] quod per [illegible] tale vinum calor [illegible] [illegible] [illegible] roboratur. [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] bona opera [illegible]
[illegible] ordinatur
[illegible] indevotionis [illegible]
[illegible] resistendi [illegible] [illegible]
Appetitus desideriorum [illegible]
Digestio [illegible] [illegible] adiuvat
[illegible] per [illegible] illuminatur
[illegible] [illegible] [illegible] aperitur
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible]. [illegible]
[illegible] per [illegible] [illegible]
Et [illegible] [illegible] per [illegible]
[illegible] [illegible] doloris tristicie et
invidie [illegible]. Et [illegible]
[illegible] [illegible]. Et per [illegible]

[illegible] [illegible] quod tale vinum
[illegible] et [illegible] omnia
mala [illegible] [illegible]
[illegible] 31 [illegible] anime
et corporis febres [illegible]
Sequitur et de prandio [illegible] [illegible] potus ad prandium et quinam [illegible] ordinatum et [illegible] in prandiis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] ordinant [illegible] et [illegible] [illegible] et [illegible] hospitum [illegible] ad omnia ab[illegible] [illegible] [illegible] hospites

[illegible] confortat
[illegible] [illegible]
[illegible] 2 [illegible] [illegible]
[illegible] roborat
Corpora [illegible]
[illegible] [illegible] Et
appetitum provocat
digestionem adiuvat
intellectum acuit
[illegible] [illegible] et
[illegible] aperit. Et
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] tollit
Eloquentia [illegible] fiunt
[illegible] [illegible]
Et [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
Et si modo [illegible] debito
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] homines
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
per vinum [illegible]

[illegible] [illegible] ad mensam [illegible]. Et qui alii [illegible] alii [illegible] ordine [illegible]. Et tu filii [illegible] [illegible] ad mensas [illegible] ordine [illegible]. [illegible] [illegible] 2 [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]. Et [illegible] vina [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] sibi [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]. [illegible] [illegible]

Marginal notes (red): [illegible] ad potu [illegible] [illegible] — [illegible] et de potu [illegible] et potu [illegible] et de prandio

et ipsi subinferebant. Et tandem completo convivio manibus ablutis surgunt [illegible] et gratias agentes deo et hospiti persolvunt et exhilarati gratia poculi ipsis [illegible] offerunt. Et demum ad lectos quietis gratia dormiunt vel redeunt ad propria [illegible]. Tale prandium et tale convivium esse videtur pro statu Ecclesie militantis et triumphantis. Et primo de militante dicamus secundum illud prandium in quo thauri et altilia et diversa [illegible] occisa sunt de quo Luce [illegible] Ecce prandium meum paravi [illegible] ibi gratiarum et sacramentorum fuit [illegible] fidelibus magnus hospes per ministros apostolos ad istud convivium fuit vocati sedes et preparata diversi dignitatum gradus fuerunt mense et mensalia et diversi [illegible] ferculorum ablutio et mundatio. Et sic diversa officia ministeriis et dignitatibus fuerunt [illegible] collocati. Et sic quod magis et minus valet in statibus et moribus [illegible] diversis [illegible] hospes [illegible] quibus ipsi sedent sedebant [illegible]. Instructa omnia fuerunt in primitiva ecclesia ubi [illegible] nullus potuit esse melior nisi qui melior. Ibi et fuerunt scutelle et coclearia et diversa [illegible] gratia [illegible] Ecclesie et porta [illegible] de [illegible] et diversa [illegible] fercula apposita et parata. Regelle et cythare et diverse laudes cantica devotionis. Et [illegible] officialium collegia aliorum obsequiis deputantur et ipsa fercula bonorum Ecclesie accipiunt fidelibus sibi invicem communicant. Et [illegible] consolacio et [illegible] ibi [illegible] renovata fuerunt [illegible] bonorum operum et [illegible] fine ibidem fercula ministrata. Ablucio est confessio [illegible] et celebrata. Et deo ac hospiti [illegible] gratiarum actiones frequentate. Vinorum [illegible] spiritualium consolacionum potio sepius ministrata. Et ad lectum quietis et ad hospitium paradisi erat convivium huius festinacio [illegible] Luce 14 Homo quidam fecit cenam magnam et misit servos suos et vocavit multos etc.

Cena dicitur a cenos quod est commune eo quod antiquitus solebat cenari in parvulo et loco communi nec singularitas luxuria [illegible]. Modo vero potest dici a cenos quod est umbra quia ad [illegible] primitus vesperi [illegible] sibi [illegible]. Et potest dici a cenos quod est commune. Cena enim more [illegible] homines in cenis [illegible] et nullus potest ibi [illegible] volunt videre ipsi et [illegible]. Ista potest dici de quocunque prandio [illegible] vel bonorum temporalium solatio. Cena [illegible] debent fieri in publico et in [illegible] sua communicare [illegible] per [illegible] et pia liberalitate de omnia [illegible] et maxime pauperibus indigentibus per elemosinas publice. Job 31 Non comedi de bonis meis solus. Cuius contrarium hodie non fit quia potius quilibet vult hodie cenare de bonis suis [illegible] vel in publico sed in occulto [illegible] in privato [illegible] bona sua temporalia comedendo et abscondendo. Ecclesiastici xi [illegible] de bonis suis solus.

Cena dicitur quasdam spirituales condiciones que commendabiles et excellentes. Requiruntur

Primo quia ibi sit temporis congruitas, quia solet fieri in vespere vel in sero.
2o quia ibi sit loci amenitas, quia debet fieri in aula vel in camera vel in orto.
3o quia ibi sit hospitis hylaritas, quia debet fieri cum vultu sereno et iocundo.
4o quia ibi sit ferculorum et vinorum multiplicitas ut sic delectentur [illegible]
5o quia ibi sit ministrorum honesta urbanitas ut sic [illegible] obsequantur vultu placido et sereno.
6o quia ibi sit discumbentium amor et unitas ut sic invicem se diligant amore solido et perfecto.
7o quia ibi sit cantus et instrumentorum iocunditas.
8o quia ibi sit luminum et candelabrorum claritas. Apponi grossa urbanitas fuit in prandio.
Nona est aliorum delicositas quia sine cena non solet. Decimum est mora diuturnitas quia sic expletis diurnis laboribus solet protrahi magis cena. Undecimum est gratia et liberalitas quia [illegible] cena liberaliter ab hospite debet dari et nullus ad [illegible] vel ad solucionem potest compelli. Duodecimum est quia ibi debet esse pax quies et securitas et sequentis sompni placida suavitas. Malum est enim cenare in loco litigioso et periculoso.

Spiritualiter

Iste condiciones possunt inveniri spiritualiter intelligere in cena glorie paradisi de qua dicitur Luce 14 Homo quidam fecit cenam magnam. Primo in cena habet attendi temporis congruitas quia sicut cena solet fieri de sero sive in vespere vel in nocte. Et inde est quod cena dicitur a cenos quod est umbra noctis tempore post diem humane vite habet fieri et post [illegible] laborum et studia celebrari. Ecclesiastici xvi vespere saturabimur. 2o ibi loci amenitas quia sicut fit in orto deliciarum paradisi. Unde illud Ezech. 28 In deliciis paradisi fuisti in loco pulcherrimo et undique [illegible] est ac te. 3o ibi est hospitis hylaritas quia ipse deus hospes et dominus

huius terre hylaritate vultus sui reficit omnes. Iuxta illud Eccli 27 In omni dato tuo hylarem
fac vultum tuum. Item ista habet feruorem et amorem in gaudiorum et premiorum multiplicatione. Et
sic dicitur Ysa 64 Oculus non vidit nec auris audiuit nec in cor hominis ascendit que preparauit deus
diligentibus se. Sunt huius qui diligunt illum 1 Cor 2. Item ista habet ministrorum affabilem urba-
nitatem quia sancti angeli qui ibi ministrant omnibus sunt affabiles et urbani. Quia sic dicitur
Gen 18 et Iudicum 6 patet sic et ministri eius. Unde sic dicitur de angelis Dan 7 milia milium
ministrabant ei. Item ista habet in distribucionibus amorem et caritatem quia omnes sancti in tanta
se diligunt et tanquam [illegible] alter alterius bonum volunt. Iuxta illud Joh 17 hoc est preceptum
meum ut diligatis inuicem. Item ista habet cantum iocunditatis quia sibi angeli et sancti
cantu diuine laudis et gratiarum actionis dulcius modulantur. Apoc 15 ubi cantabant canti-
cum nouum ante sedem dei et agni. Item habet luminis claritatem. Nobiles persone in tenebris non
morantur et ideo isti omnes sancti et angeli inextinguibilem semper habent claritatem. Sicut de omnibus
Ysa 60 Erit tibi in lucem sempiternam. Quilibet enim ibi est plus luminare. Unde sic dicitur Sap
3 Fulgebunt iusti sicut sol. Item ista habet ciborum deliciositatem quia sancti fruuntur ipso deo
qui est dulcissimus et suauissimus. Ps 33 Gustate et videte quoniam suauis est dominus. Sancti enim
in paradiso huius vite utuntur grossis cibis sicut Adam et Eva et sibi similibus. In celo
autem [illegible] in fero modo ipsi utuntur cibo illo delicatissimo. Iuxta illud [illegible] Ps lxx
omnis dulcedinis. Item ista habet spacii diuturnitatem quia paradisus ista terra numquam fi-
nem recipit ymmo ex quo incepit semper durat. Sancti enim per totam diem presentis vite
laborant et ideo in fero modo diuturne se delectant. Ex hoc terre illius ascensum eorum co-
mitum terre [illegible] diebus dicitur durasse Hest 1 c° et 2. Item ista terra habet liberalitatem
gratis quia ibi non vendit ymmo dat et postquam adepta fuerit nulla solucio amplius
postulatur. Apoc ult. Qui sitit veniat ad me et accipiat aquam vite gratis. Item ista habet quietem
et securitatem quia in paradiso sancti qui ibi sunt nullum habent amplius aduersantem et templa [illegible]
habet somnum placidum et quietum ut sic dicitur de quiete dicitur Ysa xxxii Sedebit populus meus
in pulchritudine pacis et in requie opulenta in tabernaculis fiducie. Item preterea quia ista terra xii habet
condiciones figuratas in xii fructibus ligni vite. Unde sic dicitur Apo 21 Ab utraque parte
fluminis erat et xii fructus per menses singulos [illegible] potest fructus xii sup-
[illegible] ipse [illegible] loquitur de tali terra sicut dicitur Apo 3 Ecce sto ad hostium et pulso
si quis audierit vocem meam et aperuerit mihi intrabo ad illum et cenabo cum illo
et ille mecum. Qui vicerit dabo illi sedere mecum in throno meo.

Somnus secundum Aristotelem est quies virtutum animalium cum intensione naturalium. Vincentius beluacensis
libro de [illegible] anime dicit quod somnus est quedam insensibilitas naturalis [illegible] anime [illegible] passio.
In somno enim sensus qui anime et corporis est [illegible] ligatur. Et ideo somnus anime et corporis
quies esse dicitur. Et est sensus [illegible] naturalis dispositio et non vigilie priuatio [illegible] efficitur
ut delectat [illegible]. Somnus autem sic [illegible] diffinitur quod somnus est — *Diffinicio somni*
quedam passio delectabilis meatus cerebri et viarum sensuum oppilans. Calorem naturalem ab ex-
terioribus ad interiora reuocans naturalem virtutem confortans animales vero virtutes obnubilans
et ligans. In somno enim motus voluntarius et sensus impediuntur. Exteriora frigescunt et
interiora calescunt. Sensus enim ligatur et sic [illegible] anime [illegible] sensibus operationibus sopitur.
Mistice ista potest apponi de contemplacione que nichil aliud est quam quedam spiritualis requies
et somnus Ps 126 Cum dederit dilectis suis somnum ecce hereditas domini. Ista est enim
qua homo redditur insensibilis que ad mundum [illegible] contemplacionis raptus non sentit
nec [illegible] aliquid de terrenis [illegible] exteriores sensus per somnum contemplacionis claudimur.
Calor naturalis ad interiora contemplacionis renocat. Unde fit quod homo per deuocionem contemplacionis
ad terrenorum cogitacionum frigidus et insensibilis reperitur. Et quanto magis sensus terrenis et mortis
et labore mundano eius corporales ligantur tanto magis interiores sui virtute anime in ipso amplius
roborantur. Item de somno et quiete contemplacionis patet [illegible] Ps 131 Si dedero somnum
oculis meis [illegible] donec inueniam locum domino tabernaculum deo Jacob.

Somnus ut aiunt medici fit ex fumo humido et claro ad cerebrum a toto corpore ascen-
dente et ex cibis assumptis in stomacho superius exalante et venas replente et sensus ligante
et dormicionem inducente. Sic per omnia potest loqui de somno contemplacionis [illegible]
ex multis [illegible] affectionibus et consolacionibus a mente [illegible]

cursu ad celum vocis ascendentibus et levatis pennis tam lucidis et sinceris. Nam quando ubi doctrine in cordis scriptio est de corde ut quando puris devotionis humor per membra anime est diffusus et tunc fumus bone consideracionis exinde solvitur et sic sensibus ne exinde exeant extra ad mundana ligatis sompnum contemplacionis et quietis anime celebrat. Nob 3 Nunc et dormietis silentio et sompno meo requiescitis cum regibus et consulibus terre qui edificant sibi solitudines etc.

Sompnus intellectualis aliud est quam reditus spiritus ab exterioribus potencialibus sensibus ad exteriores sensus et quomodo fit talis sompnus homini spiritualis in ista

Ob propter spirituum reparacionem | In sompno enim spiritus per ea operacionem sensuum fatigati
propter ciborum digestionem | et per diversa spacia dissoluti ad interiora redeunt et ibi aggregati ad invicem conferuntur
propter virtutis motive quietacionem | calor et naturalis per membra dispersus tunc ad interiora

redeunt ut ipso fortius operante digestio melius celebretur. Virtus et motiva per motum et exteriora vigilando lassate tunc quiescendo vigorantur et ad pristinam fortitudinem restaurantur quia si nichil est quod sine interpellacione voluntate movetur. Sic pero sompnus spiritualis et quies anime efficitur cum spiritus et voluntas iterum ab exterioribus mundi bonis ad interiora a temporalibus ad spiritualia et transitoriis ad eterna spiritus sursum protrahit atque convertit. Talis sompnus spiritualis utilis est ad multa. Iste est enim pervigne spiritus et omne solet confortari digestio et commissio voluntatis solet prorare humana et fragilitas motus conversio et actio bonorum operum semper non potest intendere. Et ideo necesse est quod aliquando debeant per contemplacionem dormire ut fatigati valeant tolerare ut levare quia sic dicitur Cant v Dulcis est sompnus operantis.

Et etiam dicimus quod quando aliquis in studio est fatigatus valde proficit sibi sompnus id est quies et intermissio operis et laboris. Sompnus et intellectus et anime roborantur et ad labores subeundos futuros melius conforantur. Ideo bene dicitur ille ortho preponere tunc mentes gaudia curis hoc est laboribus tam spiritualibus quam corporalibus quia si in continuis curis et sollicitudinibus fuerit implicatus animus tunc languebit et deficiet. Contra magis dicitur qui curares vel ardens. Sompnus quo enim omni animali. Nullum est et qui dormiat. Ut apparent aut occulte. Volumus quoniam sunt aliud quam ita loquitur dormiunt quod vix proprius sompnus corporis Sic pero spiritualis nulla animal id est nulla persona dicitur esse quam sompnum contemplacionis non percipiat quocumque. Tamen multi sunt qui dormire per contemplacionem non perpetuo et in sola virtute sompno quidem aliquorum delectantur. Nam pero multi sunt qui in ore sunt contemplativi et devoti in publice existimantur in omnibus imperfecti. Sompnus nimius et excessivus multum nocet corporis et hoc ultra debitum humectare et humores dissolvere et generare et postea calorem extinguere et crudos humores generare. Et ideo potionati et fleubotomati consulitur ne dormiat ne si fiat maior humorum dissolucio quam a natura regi non possit cum tunc sit debilis et inepta. Per sompnum corporis ... propter multam dulcedinem spiritus mundane et quietis et delectacionis carnalis nimium corpori et desidia curpar. Ista tercio quando nimius excedunt talia mala spiritualia fiunt. Solet et hunc ebrii mi ... res affecciones dissolvere et per multa desidia humectare et calorem nimium extinguere et humores frigidos et crudos id est diversa vina in anima generare potissime autem potionatis id est illis qui sanguinem ... a venis cordis professionem novitie cieventur. Hoc est quando ad prima et religionem novitii accessunt. Non est utilis talis sompnus spiritus et corporis. Cum sic tunc dormientibus quidem se dare humores malarum affeccionum tunc generantur in spiritu quod anima id est a verne cordis ... ut digere non valeret. Talis quo non dicit talis sompno dormire sed abinde pro viribus resilire. Ideo bene dicitur Ephesios v Surge qui dormis et exurge a mortuis et illuminabit te Christus. Sompnus et temperatus sompnus calorem naturalem

fortificat
cor humectat
et impinguat
crudos humores digerit
Ebrietatem tollit
Insaniam allevat et
vicerolam morbum cum
morbum demencietatem
delibit. Sic et sompnus

contemplacionis calorem naturalis fortificat mentem per devocionem impinguare crudos humores malorum carnalium affectuum digerere, generare et nutrire. Ebrietatem viciorum tollere insaniam carnis allevare et viciorum cum viciis demencietatem et ipsam nam anime ad contemplandum de viciis admirare. In sompno considerantur multa. Dormientes volentes quia voluntarie se parant hi ad dormiendum. Iste dormitores breviantur quia quando quis vadit ad sompnum cito. Item cito surgere. Iste cito vententes ut dictum est virtutes vigilando dispersi coadunare in sompno. Iste dormientes insipientes quia si dormiunt non sentiunt quod cum se extrinseco geminat. Iste dormientes ... cum sit

dum dormiunt precia hostis et non timerent. Per sompnum [spirituale] potest similiter intelligi de-
votorum et perfectorum in quo se homo ab exterioribus mundi laboribus segregat et quieti intendit
[illegible] vacant. Talis sompnus spiritualis debet fieri voluntarie non coacte, quia sicut ho-
mo potest compelli dormire sic nec deus homines [illegible] ultro et ita fructificant. Item debet esse bo-
ne intencionis [illegible]. Sompnus enim contemplacionis non potest esse diuturnus et intensus, debet enim
homo aliquando de tali sompno surgere et ad opera [illegible]. Joh. xi Lazarus amicus noster dormit sed
vado ut a sompno excitem eum. Item debet fieri cum [illegible] admiracione quia si vires suos
[illegible] homo intelligere et eos ad interiora ab exterioribus revocare et ipsos in deum [illegible] et
unire. Item debet fieri cum [illegible] quia si tales dormientes debent esse imper-
ceptibiles que ad mundum nichil enim debent percipere [illegible]. Et est per contrariam partem debent [illegible]
se habere ut [illegible] mundi [illegible] videntur non percipere, ut sentencie Prov. 23 verberaverunt
me et non sensi. Item debet fieri cum spei et securitatis confirmacione quia [illegible] illi qui per con-
templacionem [illegible] perfectorum dormiunt hostis diabolus penitencia et precia non timerent [illegible]
ipsi similiter [illegible] Prov. iii. Non timebis a timore nocturno. Item illi qui dormiunt
videntur exterius mortui palidi frigidi [illegible] tamen sunt fortes et calidi. Sic illi
qui dormiunt in deo per spem et devocionem apparent [illegible] quidam spiritualis ymago [illegible]
enim vero apparent palidi frigidi pauperes et despecti et vere que ad exteriora bona pe-
nitus [illegible] et [illegible] reputantur [illegible] ad deum [illegible] sunt
et ita in conspectu [illegible] calidi [illegible] devoti et fervidi. I Cor. 6 quasi morientes et ecce
vivimus. [illegible] virtus et providencia quanto valet [illegible] mundanorum operum tanto magis
valet [illegible] operacionum et actionum. Et quanto minus valet exterius [illegible] mundanis tanto
plus [illegible] et [illegible] quia sic dicitur I Cor. I contemptibilia elegit deus. Dormiens homo [illegible]
[illegible] movetur exterius [illegible] pallidus et frigidus [illegible] calidus [illegible] dixi [illegible]
[illegible] de exterioribus non curat [illegible] non solum [illegible] et est
talis [illegible] gravis et ultra modum ponderat magis quam vigilans. Spiritualiter
talis dormiens [illegible] Iste in sompno delectacionis ligatus [illegible]
de preceptis ad salutem [illegible] Non audit per obedienciam et
[illegible] non gustat per contemplacionem. Non odorat per spem et devocionem.
Non tangit per [illegible] collacionem. Nec tangit aliorum [illegible]
Non loquitur per confessionem. Non movetur per bona opera. Nec ambulat
per bona affectionem [illegible] est per pigricie [illegible] et ponderosus
per [illegible] difficile potest [illegible] per [illegible] et [illegible]
potest moveri de malo statu per [illegible] et [illegible] qui dormit non adi-
ciet ut resurgat. [illegible] per sompnum [illegible] quia si dormiens [illegible]
[illegible] quia [illegible] est per dormientem [illegible]
et [illegible] dissimulat omnia que sunt [illegible] et tribulacionis non
videtur sentire [illegible] non videt audit [illegible] non vidit [illegible]
[illegible] non videt odorat [illegible] bona non [illegible]
per affectum tangere. Nec [illegible] opera se movere. Et per stabilem perseveranciam
[illegible] presso in uno loco et in uno gradu et statu residet et non [illegible]
de uno [illegible] ad [illegible] de [illegible] possit dici illud [illegible] 23 [illegible]
[illegible] ad [illegible] et [illegible] dormientes [illegible]

Sompnus est dormicio quedam dispositio quam [illegible] dormientes
[illegible] ymaginacione [illegible] ut [illegible] et [illegible] Macrobius in libro
sompnii Scipionis per colligacionem [illegible] ad [illegible] passiones
et disposiciones corporis [illegible] ymaginacionem et fantasiam [illegible] et [illegible]
[illegible] anima vero quia [illegible] non habet [illegible] in [illegible]
[illegible] preterea sunt ligati [illegible] fantasmatibus [illegible]
apprehendit [illegible] plene non iudicant [illegible] esse verum et so-
lidum esse credit. Spiritualiter per animam in corpore [illegible] et iudicare [illegible]
[illegible] Ista enim anima [illegible] iudex [illegible] dormientes et non vigilans quia [illegible]
[illegible] iudicis [illegible] per ignoranciam et negligenciam vigilancie [illegible] discretionis ligatos
habens [illegible] non [illegible] I Cor. xi. Per vos [illegible] et [illegible] et
multi dormiunt. [illegible] colligacionem cum carne [illegible] et [illegible]
[illegible] et [illegible] talia [illegible] ab ipsis [illegible] et sic [illegible]

Somnia spiritualia

malorum consiliorum absque rapiunt et quorum ab eis offertur quamvis sit vanum et frivolum [illegible] credunt. Et quia caret [illegible] iudicio [illegible] speciebus oblatis i. istis [illegible] [illegible] et sic ipsorum iudicia dicta et opera non vera certa nec stabilia sed ficta et vana somnia [illegible] possunt. Ysa. 29 sic somnium visionis nocturne sic [illegible] omnium gentium [illegible] Zach. x [illegible] frustra locuti sunt. Somnia alia sunt vera et tunc quando fiunt ex divina inspiratione, ut ex bonorum angelorum impressione spiritibus bonis angeli [illegible] [illegible] ipsi anime [illegible] vera et aliquando [illegible] [illegible] et plurima [illegible] figuris et [illegible] involuta sicut apparet in multis somniis et visionibus scripture et etiam in somno Scipionis [illegible] [illegible] somniis [illegible] iudicant ficta [illegible] fiunt iudicia vera [illegible] somnia fiunt ex demonum suggestione vel ex malorum receptione ut [illegible] in futuro [illegible] talia somnia ut [illegible] non sunt vera sed potius frivola [illegible] vana. Set pro [illegible] [illegible] iudex et platus qui in corde [illegible] vel [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] deum [illegible] vel bonum angelum [illegible] [illegible] in spiritualem et [illegible] [illegible] perulo non solet [illegible] vere et [illegible] iudicare et de rebus [illegible] non [illegible] [illegible] Iohannis 2o. Genes. [illegible] somniabunt et iuvenes vestri somnia videbunt. Set pro quando [illegible] anime i. principi vel plato offeruntur talia somnia [illegible] vera adulatione [illegible] ut [illegible] a [illegible] [illegible] consolatione a [illegible] [illegible] receptione [illegible] carnali affectionis [illegible] [illegible] et [illegible]. Et pro [illegible] ex malorum [illegible] deceptione [illegible] [illegible] corruptione [illegible] [illegible] affectione. [illegible] dicamus quod talia somnia non sunt vera [illegible] [illegible] et principibus qui exaltationes i. inferiores [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sed potius ficta [illegible] somniat. Capitulum xxxvii [illegible] somniatores [illegible].

Somnia causantur [illegible] quandoque ex complexionibus quandoque ex appetitu et affectione quandoque ex [illegible] [illegible] et [illegible] applicationibus quandoque ex cerebri perturbatione quandoque ex [illegible] corruptione quandoque ex [illegible] [illegible] — Complexio [illegible] somnia [illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible] somniat [illegible] melancolicus tristia colericus ignea flegmaticus pluvias [illegible] et aquatica. Appetitus et affectio [illegible] somnia ut de esuriente qui somniat quod comedit, de sitiente qui somniat quod bibit et tamen cum vigilat delusum se invenit [illegible] esurit [illegible] sitit. [illegible] et attentio causat somnia [illegible] in usurariis qui semper somniant se pecunias numerare aurum et argentum palpare. [illegible] et [illegible] causat somnia [illegible] ille qui corruptus [illegible] somniat se ambulare per loca fetida et immunda. Cerebri [illegible] perturbatio causat somnia [illegible] in frenetico [illegible] [illegible] cerebri perturbatione terribilia somniat et horrenda. [illegible] [illegible] causant somnia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] somniat [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vel plato credunt somnia [illegible] iudicia et inepta multis modis. Et hoc quandoque ex complexione sive male conditionis quandoque ex affectione [illegible] [illegible] [illegible] quandoque ex [illegible] [illegible] [illegible] possessionis quandoque ex corporis [illegible] [illegible] affectionis quandoque vero ex [illegible] [illegible] et bone [illegible]. Constat [illegible] quando ex conditione et complexione [illegible] semper volunt aliquid somniare. [illegible] [illegible] [illegible] multa vana et inutilia cogitant quod utique [illegible] [illegible] conditionibus [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] cogitant et somniant de rebus [illegible] et [illegible]. Colerici [illegible] de rebus igneis [illegible] de rapinis et [illegible] flegmatici [illegible] [illegible] cupidi [illegible] cogitant [illegible] somniant de rebus tristibus [illegible] [illegible] [illegible] que [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] flegmatici [illegible] pigri et [illegible] cogitant in aquis et in [illegible] [illegible] [illegible] et in aquaticis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] conditionis et [illegible] [illegible] complexionis [illegible] somniant [illegible] [illegible] [illegible] aliud cogitant et affectant [illegible] Levitici xix non augurabimini et non observabitis somnia. Constat [illegible] quando quis multum affectat aliquid semper solet de eo cogitare et aliquid [illegible] et frivola somniare. Sic patet de illis qui sitiunt et esuriunt [illegible] desiderant et affectant [illegible] [illegible] [illegible] qui non cessant [illegible] hoc aliquid fuit [illegible] et de sufficientibus [illegible] quos diligunt [illegible] [illegible] [illegible] quod videtur eis quod [illegible] bibunt [illegible] comedunt [illegible] [illegible] appetunt [illegible] [illegible] [illegible] quibus videtur quod ipsi optime se [illegible] [illegible] et quod ipsi bibunt et comedunt [illegible] volunt. [illegible] [illegible] nimia affectio [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]. Set perulo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Vnde quando plus sompniat et estimat diviciis repleri tanto magis implentur et tanto maiori esurie ambicione inflammantur quod et de divitibus potest dici. Quidam dormiunt in deliciis huius mundi et vident quod ipsi mundi bonis replentur quod tamen est frivolum sompnium atque vanum cum in eis nulla sit stagna plenitudo. Et qui de sompno presentis vite per mortem expergiscuntur tunc se delusos inveniunt in inferno siti et esurie affligentur. Et quanto videbantur in mundo prosperis dormiendo amplius bibisse [illegible] esse tanto in talibus diviciis implevisse tanto maiori esurie et penuria conturbatur [illegible] sitienter ipsa sua sompniat esuriens quod [illegible] et cum experrectus fuerit vacua est anima eius. Et sicut sompniat sitiens et bibit et postquam fuerit experrectus lassus adhuc sitit et anima eius vacua est.

De aliis et apparet quia pro certo illi qui immersi sunt attencius circa divicias semper solent de ipsis sompniare vel de ipsis saltem aliquod iudicare et eas magis quam debeant reputare [illegible] vana et vane sunt extra ire. De corporibus et luxuriosis quorum sanguis affectiones est corruptus apparet quia pro certo tales non cogitant nisi in rebus fetidis et in mundis et in luxuriosis fetoribus [illegible]. De aliis et hominibus qui odio vel ira et rancorem habent proximi [illegible] iudicie malicie odii ut nequicie perturbatur. Appareat quia tales pro certo nunquam de vero iudicant unde a quod [illegible] sompniant et aliud quam decent [illegible] de [illegible] est apparet quia pro certo illi qui [illegible] statum [illegible] perdiderunt et qui [illegible] debitum [illegible] quia [illegible] sompnia [illegible] opinionum retractatorum et assertorum solent [illegible] et a veritudine veri iudicii deviate. Hec ergo [illegible] modo fuerit [illegible] sompnia vel talia opinionis et [illegible] iudicia [illegible] ex [illegible] iste mortis in aliquo negotio fuerit [illegible] iudicabit [illegible] potius sompniabit [illegible] moneret demones potuerit sibi dici. Ergo [illegible] sompniator venit. Venite occidamus eum et videamus quid prosit ei sompnia sua.

Sompnium nichil aliud est quam amplexatio umbre prestigium pro signato [illegible] [illegible] sompniantes dum sompniant [illegible] ymaginacionem et [illegible] sibi [illegible] et quod videant et fiunt mirabilia et stupenda et cum vigilant [illegible]. Sic [illegible] opinio multorum de mundo et mundi felicitate est non nisi quedam sompnium [illegible] amplexantur umbra [illegible] bona mundi que non sunt nisi quedam umbra [illegible] ymago futurorum bonorum ipsi reputant vera esse [illegible] solida et certa. Et ideo [illegible] que illi fuerunt mirabilia in hoc mundo et tamen qui de sompno presentis vite per mortem [illegible] venerunt se delusos et [illegible] que omnia [illegible] credidunt [illegible] estimaverunt [illegible] vana [illegible] dormierunt sompnum suum et nichil invenerunt viri divitiarum in manibus suis. Et [illegible] talia sompnia [illegible] eveniunt [illegible] replecionum [illegible] ex inferiori [illegible] et [illegible] ex vanitate et [illegible]. Sic pro certo sompnia talia opinionis et indebite reputationis procedunt ex replecionum vicorum et nequicie ex insania [illegible] ignorancie. Sicut [illegible] sunt [illegible] mundi bona fiunt reputantur vera et certa et que in [illegible] [illegible] observant [illegible] vana. Et vere ubi multa sompnia ibi multe vanitates. Et [illegible] [illegible] velit sompnium [illegible] dicet in [illegible] civitate tua ymaginem [illegible] ad nichilum redigetur.

Vigilia est quedam animalis dispositio que nichil aliud est quam [illegible] per organa [illegible] motus spiritus diffusio animate virtutis in corpore [illegible] actiones [illegible] omnes actiones voluntaria anime in vigilando habet fieri et omnis [illegible] et motus [illegible] voluntarius et animalis habet et vigiliis exercere. Conveniunt et vigilie [illegible] [illegible] animalibus operari voluntatibus quia [illegible] sunt nocte laborantibus hodie ut mercedem accipiunt. Tales pro certo spiritualiter vigiles [illegible] sollicitudinem [illegible] et vigilie diligentia [illegible] virtuosam [illegible] vigilia [illegible] nichil aliud est quam [illegible] et sollicitudo circa [illegible] meditatio et diligentia sollicitudo et attentio. Ista enim est quedam anime dispositio que est [illegible] ad [illegible] opus [illegible] virtuosa [illegible].

/ Expectantibus ut impedimentis hostium [illegible]
/ Itinerantibus ut [illegible] perficiant
/ Credentibus ut [illegible] addiscere valeant
/ Orantibus et pugnantibus ut coronam accipiant et habeant
/ Gregem custodientibus ne lupus vel fures oves rapiant
/ Medicinam expectantibus ne in [illegible] dissoluti [illegible]
/ [illegible] [illegible] ut a morbo [illegible] valescunt

Homo vero negligens nichil operatur. Homo vero diligens vigilando [illegible] et attendens [illegible] per discretionem et per bona opera [illegible] [illegible] [illegible] vigilia in omnibus laboribus [illegible] [illegible] [illegible] implere. Ergo [illegible] vigilie [illegible] diligentia et attentionis per [illegible] et nocte [illegible] [illegible]

Epi[illegible]

in laboantibus [illegible] tribulacionum, ut in eterne glorie requiem [illegible] act. 14 sustinete et vigilate [illegible] hic mecum. Item spectantibus in arce contemplacionis et hostium spiritualium ut insidiosa temptamenta [illegible] [illegible] vigilantes et [illegible] [illegible] i machab. 4 [illegible] Jonathas timens adventum hostium precepit suis vigilare et esse in armis. Item [illegible] sunt hodie vigilie [illegible] [illegible] [illegible] ne ab ipso per mortem [illegible] [illegible] hora [illegible] [illegible] act. 13 vigilate itaque quia nescitis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] qua filius hominis venturus est. Item [illegible] [illegible] per [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] celestium mansionum, ut una dieta per somnum peccati non impediatur. Eccli 39 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] det ad vigilandum diluculo. Item [illegible] sunt vigilie [illegible] [illegible] in libris [illegible] [illegible] et confessorum, ut ipsi docti et predicatores efficiantur. Prov. 8 [illegible] vigilant [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] solitarii in tecto [illegible] in corde secreto. Item [illegible] sunt orantibus et [illegible] [illegible] temptacionum ne ab hostibus per vicia [illegible] [illegible] petri [illegible] sobrii estote et vigilate quia adversarius vester circuit querens quem devoret cui resistite fortes [illegible]. Item [illegible] sunt [illegible] greges custodientibus [illegible] prelatis et pastoribus et personis [illegible] ne [illegible] sub eorum regimine dimittere et ab adversario pessimo dyabolo rapiantur. Luce xii [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] veniret vigilaret utique et non sineret [illegible] domum suam. [illegible] [illegible] 2. dicitur eccli pastores erant in regione vigilantes et custodientes vigilias noctis super gregem suum. Item sunt [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sopitis et negligentibus ne [illegible] opprimantur somno malorum delectacionum [illegible] [illegible] [illegible] criminum excitentur. Ne forte morte [illegible] [illegible] [illegible] quia sicut dicitur eccli 42 vigilia et [illegible] aufert somnum.

Vigilemus pellunt:
- Varietas colorum
- Timor inimicorum
- Terror tormentorum
- Amor hospitum et sociorum
- Spes lucri et premiorum
- Cura reddende racionis et administracionis negociorum
- Dolor et [illegible] capitis et aliorum membrorum

Et multa sunt quod [illegible] solent facere [illegible] [illegible]. Sic [illegible] homines fieri spirituale vigiles et attentos [illegible] [illegible] varietas [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non occupat [illegible] [illegible] vigilare [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible]. Item timor inimicorum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] insidiosa [illegible] [illegible]. Item terror tormentorum [illegible] [illegible] mortis et inferni [illegible] [illegible]. Item amor hospitum et sociorum [illegible] [illegible] [illegible] et sociorum societatis quia [illegible] homo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] societatem debet [illegible] vigilare [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dimittere et ad somnum delectacionis [illegible] per [illegible] [illegible] paradisi [illegible] felicitatis [illegible] [illegible] [illegible] somnum abire. Item spes [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vigilantibus. Item dolor capitis et membrorum [illegible] de peccatis contricio et dolens [illegible]. Item cura negociorum [illegible] reddende racionis [illegible] [illegible] iudici christo attenta [illegible] et cure [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] homo qui habet [illegible] [illegible] fere [illegible] magna negocia et qui habet custodire magnum thesaurum et qui habet [illegible] magnis periculis [illegible] libenter dormit [illegible] vigilat diligenter. Sic [illegible] homo qui habet [illegible] negocium salutis et custodire thesaurum gracie et glorie et [illegible] [illegible] periculis [illegible] debet vigilare spiritualiter [illegible] dormire. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dormiunt et ideo [illegible] [illegible] fuit [illegible] [illegible] [illegible] act. 14 vigilate et orate ne intretis in temptacionem. [illegible] [illegible] sunt [illegible] [illegible] [illegible] de somno peccati et qui ipsi fuerint ad deum vigiles et attenti. [illegible] quia [illegible] homo debet spiritualiter vigilare [illegible] [illegible] [illegible] posset [illegible] [illegible] [illegible] dominum et angelos posset [illegible] [illegible] tormenta mortis et inferni posset [illegible] et [illegible]. [illegible] ut per [illegible] [illegible] glorie posset [illegible] ut curam pro salute posset diligenter habere [illegible] [illegible] die iudicii racionem posset debite reddere et monstrare. Ideo bene [illegible] apostolus i thess. 5 [illegible] [illegible] dormiamus [illegible] [illegible] vigilemus sicut [illegible] et sobrii simus.

In vigilando potest homo plenum officium suum habere. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] deficiunt in homine dormiente [illegible] de rebus que [illegible] [illegible] [illegible] homines et [illegible] [illegible] de sua salute [illegible]. Homo vigilans [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] talis habet ad plenum exercicium suorum [illegible] [illegible] [illegible] et attentum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] somnus [illegible] [illegible] impedit nec [illegible] [illegible] naturalium et [illegible]. Et ideo tales vigilantes [illegible] per [illegible] [illegible] [illegible] ambulat per amorem et affectionem. [illegible] [illegible] vigilantes [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

audit
gustat
odorat
tangit
loquitur
intelligit
et videt

[illegible]

Per bona operacionem
Vident per considerationem.
Audiunt per [illegible]
[illegible] per devocionem
Odorant per spem
et attencionem
[illegible] plus [illegible] collacionem
Intelligunt per contemplationem
[illegible] per confessionem
predicationem laudes et
gratiarum actiones. Ideo ad
[illegible] spirituales vigilias
monet scriptura [illegible].
Dicens vivis [illegible]
vigilanti et [illegible]
que [illegible] evenit.

Tempus quoddam est [illegible] vigiliarum quod dicitur insompnietas que magis [illegible] infirmitatibus [illegible] dispositio [illegible] talis [illegible] vigiles [illegible] dormire [illegible] ad sompnum [illegible] non possent. [illegible] autem tales in sompnus [illegible] [illegible] a calidite [illegible] complexionis. [illegible] et igneus [illegible] exteriora petit et [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] ledentis cerebrum [illegible] et infirmis in quibus [illegible] de [illegible] humoribus [illegible] [illegible] qui cerebrum inficiunt et pungunt et dormire [illegible] non permittunt. [illegible] ex [illegible] [illegible] in [illegible] ducuntur [illegible] in decrepitis. [illegible] ex dolore [illegible] timore [illegible] et curis [illegible] quiescere non sinunt. [illegible] [illegible] humoris indigestis in stomacho abundantis et [illegible] [illegible] et [illegible] ad nervos [illegible] et [illegible] claudi et [illegible] non permittit. [illegible] meditacionem [illegible] aliquid [illegible] attendentis et [illegible] ad exteriora [illegible] et quiete [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] vigiliarum [illegible] et insompnietate et [illegible] sompni [illegible] et [illegible] debilitate [illegible] hebetudinem et [illegible] corporis [illegible] et [illegible] [illegible]. Per istam passionem vigiliarum intelliguntur [illegible] et [illegible] vigilie [illegible] [illegible] ultra debitum sunt attenti ad terrena negocia [illegible] et ad bona [illegible] acquirenda et ad mala [illegible] [illegible] machinanda. [illegible] Job [illegible] vigilantes [illegible] ad [illegible] panem liberis [illegible] non [illegible]. Tales [illegible] vigiliam seu [illegible] [illegible] et ignitas [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] exteriora [illegible] quiescere [illegible] possunt. [illegible] [illegible] a sollicitudine quiescunt. [illegible] [illegible] dormire [illegible] malis [illegible] [illegible] et iracundie [illegible] et [illegible] malos [illegible] [illegible] et [illegible] vindicte [illegible] quiescere non permittunt [illegible] vigilium [illegible]. [illegible] malas vigilias [illegible] humores et [illegible] [illegible] et dolor [illegible] et tristicie. [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] occupationes et excercitio terrene [illegible]. Ista [illegible] homines [illegible] vigilem et [illegible] a [illegible] devotionis et [illegible]. Et [illegible] tales vigilia [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] hebetudinem [illegible] spiritualis et [illegible] debilitatem et [illegible] gravitudinem [illegible] et [illegible] per [illegible] et [illegible]. Et [illegible] per [illegible] violentiam ad infernum [illegible]. Ideo [illegible] [illegible] illud Job [illegible] [illegible] [illegible] et ad [illegible] [illegible] et in congerie mortuorum [illegible].

Excercicium est unum de conservantibus vitam humanam. Sicut [illegible] excercicium morale [illegible] gaudium amor [illegible] tristicia iracundia [illegible]. [illegible] corporale [illegible] ambulacio labor [illegible] vigilia solus [illegible] [illegible] modatum et non superfluum [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible]. Ut dicit Constantinus [illegible] tale excercicium [illegible] [illegible] [illegible] superfluitates [illegible] et membra [illegible] et consolidat. Sic [illegible] [illegible] spiritualiter [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]. [illegible] sunt excercicia [illegible] et amor dei et proximi [illegible] amor [illegible] [illegible] [illegible] spei et [illegible] tristicia [illegible] iracundia zelo [illegible] et [illegible]. [illegible] excercicium.

Corporale [illegible] [illegible] labor [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] attendere [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] et [illegible] labor [illegible] et [illegible] membra [illegible] consolidat [illegible] et [illegible] et [illegible]. Ideo [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 31 panem ociosa non comedit [illegible] [illegible] [illegible] labor est.

Humane vite [illegible] dormiunt [illegible] calor anima / [illegible]

Exercitium de fieri [illegible] ut superfluitates [illegible]

et resolute per exercitium evacuentur ne cibus [illegible] corpus

patitur. [illegible] ab exercitio labores et [illegible]

[illegible] doctrine. Nota est quod [illegible] dissolvatur et consumatur

omnis [illegible] superfluitates [illegible] et sibi [illegible]

cibus [illegible] in [illegible] loco [illegible] Exercitium [illegible] cibus [illegible]

[illegible] locum [illegible] ad locum digestionis

[illegible] solet [illegible] et [illegible] cibum ad locum digestionis

deprimere calorem excitare et digestionem efficere ad [illegible]

Sic pecto [illegible] homo [illegible] cibum [illegible] ipse se

debet per bona opera exercitare et in bonis laboribus occupare

Nam talis labor calorem caritatis excitat et digestionem [illegible]

[illegible] consuetudinis [illegible] et [illegible] exercitium

[illegible] sit in [illegible] sive sit in agibilibus sive in [illegible] causa

[illegible] anime et [illegible] corporalis [illegible]

et [illegible] Vegetius li. 2 de re militari [illegible] actum et

opera exercitii [illegible] in [illegible] magis [illegible]

Quies est finis et consummatio motus et laboris. Omnia enim motus ordinantur ad quietem [illegible] quia [illegible] est durabile in [illegible] quiescunt [illegible] poeta [illegible] alterna requie durabile [illegible] membra lassa [illegible] et [illegible] per quietem [illegible] vires reparant membra lassa [illegible] vigorantur. Anima per quietem possumus [illegible] et vita religiose [illegible] ab exterioribus laboribus negotiis ad [illegible] reducuntur et ibi in pace et quiete [illegible] quiescunt in te. [illegible] quies solet [illegible] conservare durabilitatem [illegible] vires anime [illegible] lassitudine [illegible] labor [illegible] attritos [illegible] ad quietem [illegible] contemplationis [illegible] quam [illegible] quiescere et [illegible] [illegible] quies est [illegible] ubi homo [illegible] est in febre [illegible] quies [illegible] Anima [illegible] infirmus [illegible] quies [illegible] spiritualis [illegible] talis [illegible] in deo quiescit [illegible] per fidem et caritatem ac [illegible] in deo quiescit [illegible] quietem invenire credit et [illegible] delectatur [illegible] quies [illegible] homo [illegible] delectatur [illegible] laboret [illegible] solet [illegible] plus [illegible] quiescere [illegible] solet [illegible] esse [illegible] melior [illegible] solet [illegible] et [illegible] mota [illegible] quiescit et [illegible] debito [illegible] quiescit a labore [illegible] opere et

Calor [illegible]
virium corporis [illegible]
corruptionis et inductiva

[illegible] homo plus debito quiescit [illegible] [illegible] delectabilibus [illegible] actibus occupat [illegible] tempeste et virtus [illegible] enervari [illegible] calor [illegible] integritas [illegible] de illo [illegible] quiescunt [illegible] labore [illegible] ideo [illegible] qui in prosperitate [illegible] ab adolescentia sua [illegible] opera sunt [illegible] Tria sunt membra in corpore humano que nunquam habent quietem [illegible] a motu continuo [illegible]. Tria sunt membra [illegible] cor [illegible] debet quiescere [illegible] cerebrum [illegible] [illegible] membra regunt. Cor [illegible] [illegible] pulmo [illegible] religiosos et claros [illegible] a calore [illegible]

non quiescunt
[illegible] cerebrum
cor et
pulmo
[illegible]

Supplementum [illegible]
vigor [illegible]
morbor[um] [illegible]
[illegible] medicina
[illegible] temporis
[illegible] debitum
adolescentie [illegible]
senectutis [illegible]
salutis adiutorium
[illegible] bonorum [illegible]
[illegible]
[illegible]
ille [illegible] sab
exercitio [illegible]
et labore qui [illegible]
gaudio [illegible]

[illegible]

spiritales refrigerant et perfundunt [illegible] et semper debet moveri alios debere regendo. Activi
semper debent moveri opera pure et [illegible] exercendo. Religiosi vero et electi semper debent moveri
ut prelati dicuntur quia iste 3a membra signant tres theologicas virtutes [illegible] et est
fides que fluit [illegible] [illegible], pulmo est spes que hic flagellum refrigerat [illegible]
[illegible]. Cor vero est caritas que fluit calore amoris et dilectionis. Item [illegible]
debet operare motus spirituales et habere quietem et delectationes temporales. Fides enim
semper debet moveri ad verum. Spes autem debet semper moveri ad summum. Caritas vero
debet moveri ad bonum. Fides enim semper credit veritati. Spes semper [illegible]
ad summum dignitatem. Caritas vero dei et proximi bonitatem. Et de talibus 3a mo-
[illegible] [illegible] per 3a membra [illegible] ad [illegible] i. [illegible] homines [illegible]
et que [illegible] illa 3a [illegible] per [illegible] [illegible] / per [illegible] [illegible] [illegible].
[illegible] cibo / et cum cibo [illegible] vivunt / et per odio [illegible] [illegible] et per [illegible] 3a
[illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] moverentur.
[illegible] de homine et de hiis que hominem constituunt. [illegible] est

Et [illegible] [illegible] dicta sunt de homine et de hiis que hominem constituunt, et non [illegible] de
aliquid de hiis que hominem destruunt et destituunt s. de infirmitatibus, et non [illegible] de
[illegible] sicut [illegible] medici solent tradere. Sed solum aliquid de aliquibus [illegible] ad mores
[illegible] [illegible] possunt applicari. Sciendum igitur 3a que [illegible] solent [illegible] Causa morbi
[illegible] Causa morbi est mala dispositio, sed est mala complexio, nimia re-
pletio et inanitio, vitiorum defectus [illegible] alterius [illegible] continuitatis dis-
solutio. Morbus autem est illa mala dispositio que sequitur [illegible] [illegible] est
est febris apostema et similia. Accidens morbi est res sequens ad ipsum [illegible] passione
et sunt signa aliquarum infirmitatum sicut est [illegible] in febribus. Rubor et tumor in apostema
[illegible] [illegible] sicut sunt quedam male dispositiones que per morbos in corpore relinquuntur sicut sunt
[illegible] debilitas et attenuatio sive attenuatio in febribus et similia
[illegible] in apostematibus. Sic [illegible] videntur esse 3a que ipse anime spirituales sunt nomina. Causa morborum i. vi-
ciorum. Ipsius morbi s. ipsa vitia et accidentia i. illa que vitia sunt sequentia. Cause
[illegible] mala dispositio [illegible] [illegible] [illegible] voluntatis quia [illegible] mala dispositione
[illegible] sunt in dispositio [illegible] defectus virtutis et discretionis
[illegible] repletio divitiarum et deliciarum [illegible] virtutum et gratie defectus virtutum et discretionis
[illegible] qualitatum [illegible] et dissolutio caritatis continuitatis et dilectionis. Nec non so-
[illegible] et omnia sunt quedam [illegible] et cause ad morbos et vitia [illegible]
[illegible] [illegible]. Ista et omnia sunt [illegible] ex causis precedentibus introducta. s. febris i. [illegible]
Morbi autem sunt ipsa vitia [illegible] [illegible] et similia. Accidentia vero sunt i. que ad predicta sequuntur sicut sunt
apostema i. tumor superbie et similia. Accidentia vero sunt i. que ad predicta sequuntur [illegible] [illegible]
reliquie morbi i. signa [illegible] viciorum sicut est [illegible] que signant [illegible] [illegible]
[illegible] invidia. Sic est [illegible] illa que [illegible] vitia remanent sicut [illegible] [illegible] / et
mala dispositiones [illegible] et [illegible] ad [illegible] culpas. Et [illegible] in [illegible]
vitio sunt ista tria Causa efficiens, Culpa inficiens, et finalis dispositio deficiens [illegible]

Cephalea est infirmitas capitis dicta a cephas quod est caput. Caput enim patitur
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
multis modis. Sic et [illegible] capitis dolor qui dicitur cephalea, qui quandoque provenit ab
[illegible] [illegible] Accidit quandoque capitis dolor ex calido aere dissolvente seu ex frigido constringente
ex [illegible] [illegible] ledente vel ex mala [illegible] capitis aut cerebri dispositione
[illegible] ab interiori et [illegible] vel ex mala [illegible] [illegible] [illegible]
vel [illegible] ex stomachi evaporatione [illegible] quod iste dolor est ab ipso capite [illegible] [illegible]
[illegible] per caput [illegible] intelligitur [illegible]
[illegible] caput [illegible] Constitutum te [illegible] [illegible] caput [illegible]. Et
prelatus [illegible] illud [illegible] [illegible] Constitutum [illegible] capitis [illegible] prelatus et capitis pati-
[illegible] 28 Constituet te [illegible] [illegible] ab exterioribus [illegible] ab exterioribus
doloris [illegible] multis modis [illegible] a causis interioribus [illegible] ab exterioribus
[illegible] dissolvitur [illegible] constringit [illegible] [illegible] adulatores et [illegible] [illegible]
[illegible] adulatores / vel [illegible] demones [illegible] [illegible] [illegible] monebunt
[illegible] [illegible] et dissolvit aer calidus i. delicie carnales que remolliunt / et enervant
[illegible] [illegible] per potestatem constringunt et per
[illegible] vero constringit aer frigidus i. [illegible] [illegible] per [illegible] illud Job 38 [illegible] [illegible] lapidis durantur
[illegible] [illegible] [illegible] constringitur. Ab interioribus vero quandoque patitur [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et superficies abyssi constringitur, ab interioribus vero [illegible] in cerebro i. in eius intellectu est
vel [illegible] [illegible] [illegible] appetitus. [illegible] [illegible] i. [illegible] [illegible] in eius appetitu et [illegible] est [illegible]
[illegible] ignorantie vel erroris vel qui i. [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

Marginal notes (right):
regendo
[illegible] et
docendo
orando
obediendo
et contemplando
[illegible]
[illegible] et contemplando
[illegible]
et [illegible]
[illegible]

morbus et accidens [illegible] morbi

avaricie luxurie vel aliorum complacentie concupiscentia et ardor. Ista enim sunt vicia interiora scilicet error et ignorancia in intellectu. Ardor vero et concupiscentia in affectu. Ista tamen est differentia quod hec vicia cerebri id est vicium erroris et ignorancie est commune. Vicia vero stomachi id est gula et luxuria est inexpellante.

Item capud pati quandam infirmitatem que emigranea nuncupatur que dicitur esse gravissima secundum Constantinum medicum. Et fit de fumo colerico et calido cum ventositate, penetrativa ardorem et tinitum inducente. Sentit enim homo malleacionem et percussionem ac tinitum in capite, quod non potest pati sonum nec vocem nec lucem, nec splendorem. Talis passio videtur esse iracundia que ex colerica complexione nascitur, ex ventositate superbie generatur. Ista enim in capite mentis generat ardorem id est vindicte appetitum, penetrativa id est doloris acuti, malleacionem id est propter esse in invidie vel displicencie memoria et tinitus. Anima sui memoria iniuriarum propriarum semper malleat et ad vindictam incitat aliquando. Unde proverbiorum XIX. Malleo percutiens sepultoris corporis. Talis ergo infirmus sonum consolationis non recipit, vocem applausus effugit, lucem proximitatis non diligit. Anima periculo nichil sibi prosperum invenit quod ire et impatiencie stimulos exardescat. Unde bene dicitur proverbiorum XVII. Grave saxum et onerosa arena sed ira stulti gravior est.

Capud quoque patitur tineam et potissime in pueris que est infirmitas flegmatica superficiem operiens capitis et more tinee ipsam inficiens et corrodens. Ista enim passio prurium indicat immoderatum et non sine cause sanctur, semper extendens post se deserit et relinquit. Contingit autem hec infirmitas pueris propter eorum vanitatem et mollicies, propter sanguinis abundantiam et propter ampliorem cibi affluenciam. Sanguinis tamen dominum est lacteum humorem secundum Constantinum apte retro sanguis [illegible] natura extrahat et ipsi calido capiti iungatur, pororum enim sua calliditate aperit, ipsum subtilitate penetrat, et subintrando humorem generat et consumit. Cibus est secundum Constantinum subtrahi vel subtracta materia possit curari etc. Spiritualiter loquendo puer est quilibet homo carnalis et simplex qui more pueri est imbecillis impotens et rigens. Passio vero in luxuriam sequitur. Anima puero primitus malorum desideriorum et complacentiarum generat. Certe consuetudine ulterius sanie malorum exemplorum distillat, cheute corrodit et lacerat. Et dato quod per penitenciam curetur semper tamen cicatricem aliorum note infamie post se causat. Anima si ab homine religiosus fuit et maxime clericus vel prelatus et est male et hmodi vix aut numquam est qui cicatricem pristine infamie pretereo sanam gerat. Ysa XIIII. Super te sternetur et operimentum tuum erunt vermes. Et preludio [illegible] ipsum est esse causa ipsius vermis vermina. Prima est vanitas mentis et debilitas fortitudinis et constancie. Abundancia sanguinis id est caliditas deliciarum et temptacionis. Habundancia ciborum et abundancia divitiarum et tenere opulencie. Ezechiel XVI. Hec fuit iniquitas Sodome superbia saturitas abundancia et ocium. Remedium quod est talibus pueris et talibus imperfectis ut eis habundancia ciborum subtrahatur, et sanguinis deliciarum ab eis extrahatur. Ut sic humor carnis et luxurie infectio consumatur. Vel si placet dicimus quod capud prelatis est plurium prelatus qui tineam luxurie patitur ex predictis causis scilicet ex sua debilitate prosperitatis, ex deliciarum affluencia, et divitiarum opulencia nimis. Et sic videmus quod tinea sive scabies a pueritia est sanandi, quia si antiquata vix ampliusfanatur. Sic vero luxuria nisi a iuventute evellatur ab homine vix amplius potest extirpari. Sic enim peccatis consuetudines fuit inveterata vix erit amplius extirpata proverbiorum. Homini fornicario omnis panis dulcis non fatigatur transgrediens usque in finem.

Patitur capud quoque quandam eruginosam squamositatem quoque capillorum fluxum et multitudinem quorundam pediculorum lendium et sirionum inhonestatem. Sic vero homo prelatus quoque patitur squamositatem male conversacionis quod sui similitudine malorum exemplorum inde fluunt et cadunt. Iste fluxus capillorum id est defectus virtutis et perfectionis. Vermes et vero invidie, tristicie ac desperacionis. Vel et dicamus quod capud prelatus est quem generant et aggregant intra vermes id est mali homines peccatores, quorum quidam fuerunt primitus adulatores, quidam vero corrosiones detractiones et accusationes. Ubi tamen sicut video quod tales vermes hoc sunt in capite nudo et capillis vacuo. Et sic significat quod isti vermes nunquam capillos qui capud ornant. Sic vero detractores et adulatores non se curat nec amant debite capitaneos et prelatos propter se si solum capillos divitiarum quibus se abundat. Et istud patet quia si homo bis honorem vellet divitiarum perdidit pro tales vermes id est adulatores, detractores, et malos amicos ita se amplius non habebit. Tunc si hec habuit. Unde cerunt totum si non habuerit delinquet etc. Capud quoque patitur cattarum qui nichil aliud est quam fluxus immoderatus humorum qui quandoque fit a calore dissolvente, quandoque a frigiditate cerebri comprimente et quandoque ex liquiditate humoris extrinsecus defluente et quandoque ex debilitate [illegible]

virtutis humorum contineri non valente. Sic peccato a capite i. a mente nostra procedunt quasi fluxus malarum cogitacionum et affectionum. Et hoc quando per superfluitatem consuetudinis et dissolucionis [illegible] et per fugam adversitatis formidanis et constringentis [illegible] insuper humor affectionis est male compositus et digestus ac ad viciа flexibilis. Et quasi michi virtus continentia fit [illegible] tempore et formidinis est impotens atque debilis. Omnia peccato ex superfluitate per amorem dissolvente et adversitate premente male comprimente et compungente, et ex flexibili disposicione ipsius voluntatis non ex debilitate continencie et constancie ac firmitatis fluxus viciorum et malorum affectuum contingit, nullo quasi virtutis obstaculo prohibente. Et hoc est quod dicitur Ecclesiastici 21 [illegible] per mala amoris, infirmabitur omnibus spiritibus. Et est virtutis debilitas et peccata generat [illegible] affectuum et viciorum incontinencia et labilitas etc. Item cum infirmitates [illegible] per medicos ponuntur remedia quod longum est moraliter. Tamen tangit Constantinus [illegible] de cathararo, quod quando cathar[r]us est in vehemencia fluxus nullum est fomentum adhibendum et [illegible] apponendum. Tunc enim maior dissolucio fieret et peius efficeret gravamen [illegible]. Sic vero loquendo moraliter quando videmus quod aliquis est in ipsa vehemencia fluxus sui, i. in ipso actu et opere vicioso et in ipsa effrontitate voluntatis sive sit [illegible] iracundia, ut ira [illegible] vel vana gloria vel [illegible]. Non potest tunc temporis remedia adhibenda ut correctionis vel redargucionis in ipso motu furore sunt verba apponenda [illegible] quod in ipso actu furoris motus offeruntur [illegible] ad deteriora inflammat. Et ideo necesse est ut ille furor aliquantulum recedat [illegible] et usque ad tempus dissimuletur ut [illegible] melius castigetur. [illegible] de quibus dicit [illegible] carbones [illegible] arguens eos. Sic et deus in suis correctionibus facit, quando peccatorem aliquando in furore sue male voluntatis permittit fluxum quasi viciorum non impedit aut [illegible] ut cum hoc cognoscere se cepit ipsum melius corrigit et convertit. [illegible] loquitur de peccatore et peccatum, ysa[ias] lvii Abscondi a te faciem meam et indignatus sum et abiit vagus in via cordis sui. Vias eius vidi et dimisi eum et reduxi eum et reddidi eo.

Frenesis seu furor est illa infirmitas de qua fit mencio dicit 28, [illegible] percuciet te dominus furore etc. Et est frenesis calida apostema [illegible] in quibus cerebri pellicula generatur et a frenis i. apellibus cerebrum obvolventibus frenesis nuncupatur. Colera et rubea propter calorem et febrilis [illegible] furiosa efficitur et [illegible] venas nervos et arterias sepius ad cerebrum rapitur ubi quasi in apostema colligitur et exinde passio que dicitur frenesis generatur. Efficitur autem ex calido humore et calida complexione et tempore estivo et calido [illegible] terribilia salvatur motus, pectoris et [illegible] et dolor et angustia totius corporis defectus spiritus, sincopis cordis. Spiritualiter per istam passionem intelligimus iracundia et furorem in qua [illegible] a recta [illegible] alienatur, et [illegible] absorbetur. Et ista dicitur apostema cerebri quando peccato quod colera et iracundia ad cerebrum motus rapitur nature est quod ibi apostema supplere generatur quod [illegible] fervoribus et calidis et anima [illegible] ardentibus [illegible] et non tempore estivo [illegible] ubi [illegible] viget colera [illegible] et [illegible] de voluntatis. [illegible] generat plura mala [illegible] [illegible] et appetitus vindicte [illegible] et impetus, [illegible] et appetitus a[illegible] corporis [illegible] et infirmis effrenitas, dolor est et angustia de bono aliorum et sincopis seu defectus cordis et spiritus i. defectus virtutis et affectuum bonorum. Unde dicit [illegible] 28 Ira et furor utraque execrabilia [illegible] phisici [illegible] insania

liber vult ledere et mordere. Raro solet plus. [illegible] egrotat et sic ignorat se aliqualiter [illegible] egrotare. Spiritualiter et moraliter freneticus est peior et maxime [illegible] qui in cerebro [illegible] apostemate et tumore supplere est repletus [illegible] solent [illegible] plurima cogitare solent, et [illegible] vigilare per iracundiam [illegible] et per excellenciam [illegible] oculos intendere. Et per [illegible] expedientis [illegible] ad [illegible] concurrere [illegible] et mordere [illegible] 26 [illegible] Ista est [illegible] solent [illegible] solent [illegible] et dilatare per lacrimas dentes [illegible] solent frendere et collidere. Per [illegible]

vigiliarum instancia
oculorum mobilitatem
et extensionem, dissolucionem [illegible]
capitis [illegible]
[illegible]
dentium frendere et
collisio, [illegible] a
lecto velle surgere
[illegible] plage [illegible]
[illegible] hec ex
dietis et medicinis

a frenos dicitur frenesis et [illegible] que est [illegible] cerebri pellicula et pellicules

3 l[illegible]
[illegible]

delirium et [illegible] et vanitas [illegible] Sed et frenetici sunt in [illegible] debiles sunt.) Sed isti de lecto
quiete et pace solent non curare, nisi per [illegible] spem et leticiam solent curari. Sic et desperati
et tristes solent plorare [illegible] Rursus dolori [illegible] Custodiendi sunt medicis
et plures sunt predicatores et consolatores solent detinendo morde et de [illegible] conplacentia
non habere [illegible] pestilentes [illegible] semper volunt loqui et [illegible] et [illegible]
Et [illegible] in morte [illegible] periculo ipsi in doloribus infirmitatis [illegible] sic non vident [illegible]
[illegible] non ad [illegible] se specialiter infirmari [illegible] morte [illegible]
sunt et [illegible] Et ideo [illegible] peccatori [illegible] ignorant et peccata nescient dicit apostolus
[illegible] quia dimissi sunt et nullus eger et [illegible] et [illegible] pauper et [illegible]
ffrenetici sunt [illegible] adhibenda [illegible] primo [illegible] infirmi [illegible]
tepido aceto albi et [illegible] capitis sepius [illegible] frontis [illegible]
[illegible] In loco obscuro debet consistere Et ne surgat debet ligari forti-
ter aut teneri [illegible] sibi non debet [illegible] silentium [illegible] et sub
[illegible] de aqua videre [illegible] et [illegible] de somno [illegible] medicina
[illegible] de colera extingui [illegible] et aqua solent [illegible] remedys
adhibitis adhuc per tres dies [illegible] ultra spero
[illegible] Spiritualiter freneticus vero [illegible] dicit peter [illegible] amore et vomis
[illegible] et sunt [illegible] obstinate effrenate et bestialiter ad vicia [illegible]
[illegible] medicus [illegible] infirmo [illegible] affectiones [illegible] et [illegible]
[illegible] viciorum [illegible] per confessionem [illegible]
[illegible] passiones debet adhibere et aceto [illegible] pont
debet [illegible] Ista et [illegible] remedia peccatori per [illegible] et predicatorem

adhibenda scilicet
confessio oratio
[illegible]
[illegible] memoria
et recordatio [illegible]

[illegible] pauperibus [illegible] absinthium et fellis [illegible]
debet observare [illegible] in secreto et in solitudine religionis et a pu-
blicis negociis et [illegible] et [illegible] tenebris [illegible]
[illegible] et clausuris et sine religiose vinculo [illegible]
et regulariter [illegible] debet teneri alligari [illegible] ligat
pedibus et manibus [illegible] Pietate [illegible] et [illegible]
et mulieres [illegible] bonorum [illegible] conplacere ab aspectu suo debet excludi [illegible]
[illegible] ne [illegible] deserto [illegible] debet ligari [illegible] et [illegible]
Item silentium [illegible] illis qui [illegible] debet [illegible] sed [illegible]
vel desperationis vel [illegible] non debet videre sed potius [illegible] et [illegible]
dicit debent [illegible] dissimulare [illegible] et [illegible] sustinere quia [illegible]
aliquis [illegible] desperationi et [illegible] et videndum sed potius de [illegible] curad
[illegible] videns [illegible] Item [illegible] et
[illegible] et [illegible] et [illegible] debet
[illegible] Colera [illegible] debent extingui et [illegible] et aqua
[illegible] debet [illegible] hos panis et aqua
[illegible] quod [illegible] remedia adhibita et [illegible]
[illegible] predicatores [illegible] et [illegible] et [illegible]
[illegible] freneticum [illegible] volunt sed [illegible] adhuc remanet incorrectus nulla est
de salute sua amplius spes [illegible] medici desperantes solent infirmum dimitte-
re et ideo sic [illegible] debet [illegible] religionem [illegible] sola [illegible]
adhibere [illegible] sanabit [illegible] pessima plaga [illegible] Frenetici quoque
ligatur quando [illegible] vinculis [illegible] ligat [illegible] Sic vere peccator ligat a dyabolo
vinculis [illegible] complacentia consuetudinum et viciorum quando [illegible] non videtur
[illegible] solet [illegible] vinculis aliquibus [illegible] et [illegible]
[illegible] per [illegible] vincula viciorum [illegible]
et [illegible] ignoraverat [illegible] Ita [illegible] infirme
[illegible] Quod [illegible] et [illegible] quod potens est [illegible]
Mencia dicitur ab a quod est sine et [illegible] quod sine mente [illegible]
[illegible] corporis et infectio [illegible] cerebri [illegible]
[illegible] melancolica [illegible] medie cellule [illegible] planetis [illegible]

Et remedium est quod legentur ut a propria et aliena cessent lesione. Et tales super omnia consolandi sunt, et a sollicitudinibus et timoribus amovende [illegible] [illegible] letificandi et me-
diante [illegible] Et tandem si purgacio et [illegible] non sufficeret arte cyrurgica sunt curandi [illegible]
Sic vane sepe fit quod [illegible] mens et [illegible] hominis per amorem delectabilium huius mundi [illegible]
[illegible] [illegible] quod omne spirituales ymaginaciones et meditaciones perdunt [illegible] de spiritualibus et
eternalibus nichil penitus cogitent. Tales [illegible] vinculis [illegible] [illegible] debent, dulcium
verborum [illegible] et letificari. Et sollicitudinibus secularibus per predicacionem debent [illegible]
In bonis operibus et laboribus debent [illegible]. Et sic [illegible] cyrurgia [illegible]
[illegible] debent removeri et puniri, que omnia bene figurantur in Saul, aliquociens [illegible], qui
demoniis alienabatur a mente, et [illegible] per cantum cythare David redimebatur ad mentem
I Regum [illegible] Et sic sepe fit quod cum divina [illegible] et [illegible] cum cythara predicacionis
modulatur mens per peccatum devicta a demone et possessa ad pristinam graciam [illegible]
Et [illegible] ymaginacionem graciam renovatur et celestem contemplacionem [illegible] infernalium
meditacionem ad pristinam debitam reparatur. [illegible] lx Tibie et psalterium sonant faciunt me-
lodiam et super utraque lingua suavis. Stupor est quedam passio anime qua nichil
aliud est quam quedam [illegible] seu insensibilitas mentis [illegible] quando homo aperte oculis nichil videt
et [illegible] defectum spiritus anime non iudicat de sensibus apprehensis. Hec fuit sedente
in foribus Loth [illegible] alii contingit ex perturbacione [illegible] ad ventrem aliquando ex
superfluitate humorum [illegible] spiritum opilantes sicut patet in ebriosis. Aliquando ex constrictione
frigoris nervos sensibiles comprimentis. Et dicitur stupor a [illegible] stupor corporalis
qui nichil aliud est quam obdormicio ut insensibilitas alicuius membri. Talis
infirmitas [illegible] [illegible] huius mundi [illegible] cecitate spiritualem patiuntur [illegible]
in [illegible] spiritualibus ceci esse reperiuntur [illegible] ceci sunt et duces cecorum. [illegible]
quod oculos mentis habent apertos [illegible] et claros quantum ad mundi negocia [illegible]
[illegible] videntur [illegible] ceci sunt quantum ad illa que anime sunt utilia. Act ix apertis oculis
nichil videbat, et hic Paulus contingit quando [illegible] perturbatur
[illegible] et [illegible] ab [illegible] [illegible] superfluitatem habundancia
humorum vel [illegible] opilacionem et [illegible]. [illegible] de Tobia Tobie
[illegible] ex [illegible] sunt [illegible] et [illegible] et contraccio [illegible] [illegible]
frigore congelatur, et ne per [illegible] ad pauperes extendatur per avariciam constringitur
et arctatur. [illegible] stupor mentis [illegible] cordis ac avaricia [illegible] et obdormiunt manus et membra impediuntur. Hic stupor
ad [illegible] opera [illegible] [illegible] [illegible] Job [illegible] [illegible] addicit [illegible] ad
[illegible] et [illegible] in stuporem. [illegible] stupor ut [illegible] [illegible]
mentis [illegible] et inadvertencia [illegible] homo per [illegible] ad [illegible]. Item stupor
est quedam [illegible] [illegible] disposicio ad [illegible] infirmitatibus. Et maxime ad litargiam
que est apostema in posteriori cellula capitis [illegible] et oblivionem inducit. Hic spiritualiter
stupor et insensibilitas pigricie sompnum [illegible] et sompnolenciam negligencie ad magna peccata
et ad magnas anime passiones disponunt et maxime ad litargiam vel ad oblivionem dei quod sepe
[illegible] introducunt. Sic patet in David [illegible] qui ex [illegible] in adulterium et homicidium [illegible]
[illegible] oblivionem et fastidium. [illegible] et psalmus [illegible] oblitus [illegible] diebus
innumeris. Litargia est quedam infirmitas que sompnum et oblivionem inducit et
fit quando flegma et [illegible] febrili [illegible] ad [illegible] rapitur et in posteriori cellula [illegible] vel apo-
stema [illegible] [illegible] ex superfluo humore [illegible] occupare [illegible] sompnum quam litargia
dicitur [illegible]. Talis infirmitas vix notatur videre, et si videt loquitur aliquando aliena.
[illegible] iacet et si adhorat [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Talis [illegible] ut
[illegible] valde frigidis in [illegible] invenitur [illegible] debet in loco lucido cum [illegible]
loquentium et disputancium [illegible] debet adesse per pilos barbe et capitis debet trahi,
fumo fetido debet [illegible] ut [illegible] fumo [illegible] et aqua frigida debet
sepius [illegible] [illegible] debet apponi. Caput eius [illegible] debet
abradi et [illegible] omnia [illegible] [illegible]. Per istam litargiam [illegible] multi divites
[illegible] debent [illegible] et mentem humorum [illegible] per [illegible] superfluitatis
occupat [illegible] mediante calore febrili [illegible] [illegible] tollerunt [illegible] et sompnum
negligencie [illegible] oblivionem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] videre professionem [illegible]

curat [illegible] i lecto suorum peccatorum sic sopiat [illegible] s[upr]a [illegible] post dorsum oblivionis vertit et qui subtus et retro se ipsos ponit et calcat et si per medicum predicatorem a tali mala disposicione quis [illegible] statim predictum peccatorum iterum sic sopiatur [illegible] ysa 38 [illegible] post tergum tuum omnia peccata mea. Alio modo et sopitum dicitur [illegible] trans [illegible] sua gravitas et morte vel post dorsum oblivionis sue ponit [illegible] Eccl 21 [illegible] et [illegible] post tergum suum medicus [illegible] peccator et [illegible] confessor debet tales [illegible] in luce [illegible] ponere [illegible] et [illegible] exhortacione dire et ab aliis dicere facere Ca[illegible] per [illegible] trahere ad [illegible] et [illegible] sicut ferentes [illegible] peccatorum [illegible] medicinis applicare et [illegible] aqua et [illegible] consolacionis [illegible] gre [illegible] et [illegible] confessionis [illegible] abra[illegible] velamina [illegible] et [illegible] ponit [illegible] Et [illegible] peccatorem litargicum a [illegible] potest excitare [illegible] v [illegible] et exurge a mortuis et illu[illegible] Item sicut [illegible] de frenetico fiat litargicus [illegible] de litargico i freneticum [illegible] litargicum sit illos qui [illegible] sunt ypocrite et [illegible] qui exterius videntur simplices et dormientes et qui mentalia [illegible] sunt pessimi [illegible] publicos peccatores esse [illegible] de frenetico fiat litargicus [illegible] de notorio et publico peccatore fiat peccator occultus ypocrita et velatus pessimus [illegible] sub velamine ypocrisis [illegible] vicia [illegible] credantur Et si de litargico fiat freneticus i de peccatore occulto fiat manifestum [illegible] Vertigo est infirmitas capitis [illegible] visibilis [illegible] videntur [illegible] ex [illegible] videntur [illegible] spiritus [illegible] et [illegible] i quibus [illegible] volvere et [illegible] esse [illegible] sicut vertigo [illegible] superbie [illegible] ysa 19 [illegible] medio eius et errare fecerunt egiptum Et intelligendum [illegible] credit [illegible] alios [illegible]

Alius morbus est ille quo paciens cadere compellitur [illegible] Epylencia [illegible] apople[illegible]xia seu [illegible] passio nominatur dicitur [illegible] ista passio [illegible] passio [illegible] corporis [illegible] caput et [illegible] fortissima Et epylencia [illegible] lesio [illegible] corporis impeditur et [illegible] incipit [illegible] exspirare [illegible] Hanc [illegible] subito [illegible] cadere caput [illegible] tremere et [illegible] intelligendum [illegible] passio dicitur [illegible] per istud infirmitatem [illegible] Et [illegible] epy[illegible]lencia [illegible] superiores et [illegible] angelos de celo [illegible] religiosum [illegible] Eccl x [illegible] superbie [illegible] et [illegible] [illegible] superbie [illegible] epilepsia [illegible] p 18 [illegible] depressionis [illegible] obtorsit

+ male conversacionis [illegible]. Un[de] [illegible] sicut [illegible] ille morbus demoniacus [illegible] eum [illegible] apprehendebat illum [illegible] allidebat eum et spumabat et stridebat dentibus atque arescebat. Epylenticus [illegible] tria [illegible] epylempsia analempsia et cathalepsia [illegible] que dicuntur [illegible] medici [illegible] ad [illegible] ad [illegible] quedam [illegible] presentant [illegible] dentibus [illegible] [illegible] et [illegible] per [illegible] [illegible] demittit [illegible] galienum [illegible] [illegible] fornicacio [illegible] aperiendo [illegible] in illo presentant casum [illegible] laborat [illegible] Ista febre [illegible] quia [illegible] [illegible] rapere [illegible] [illegible] cadentes pectus [illegible] [illegible] presentant [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] et [illegible] remedium apponunt [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] illud [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] Alii vero [illegible] [illegible] [illegible] attendunt [illegible] et [illegible] [illegible] infirmitate [illegible] [illegible] remedium apponunt et ideo [illegible] [illegible] [illegible] et febre male [illegible] [illegible] 33 [illegible] [illegible] intra me [illegible] ne forte cadas et adducas [illegible] tue inhonoracionem tibi, et revelet tibi deus absondita tua et in medio synagoge elidat te [illegible] [illegible] [illegible] et cor tuum plenum est dolo et fallacia. Epylenticus est vile [illegible] hominum [illegible] quia sibi solet [illegible] infirmitas [illegible] aggredi [illegible] [illegible] plateam. Istos curat [illegible] guttas sanguinis de medio [illegible] [illegible] et [illegible] in fine [illegible] accessionis [illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible] assatum [illegible] [illegible] [illegible] qui [illegible] in peccatis [illegible] [illegible] esse [illegible] [illegible] hominum [illegible] hominum diligit, et [illegible] publicant et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Attendite ne [illegible] [illegible] coram hominibus [illegible] tres guttas sanguinis [illegible] tres [illegible] labores et [illegible] contricionem, confessionem et satisfactionem [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] corde [illegible] [illegible] [illegible] et assatura [illegible] per compassionem [illegible] per devotionem Et [illegible] tres guttas sanguinis [illegible] et labores [illegible] contricionem confessionem et satisfactionem et [illegible] [illegible] hominum [illegible] per [illegible] [illegible] peccati [illegible] et a [illegible] liberabitur. [illegible]

Tercium [illegible] est violenta [illegible] commocio ad expellendum [illegible] [illegible] et superfluitates.

[illegible] non cadet

Fit autem [illegible] a [illegible] aliquo a morbo [illegible] autem [illegible] [illegible] esse forte et ad expellendum superfluitates [illegible] Et ideo talis [illegible] [illegible] movet et [illegible] totum [illegible] et alleviat et ex violencia [illegible] commocione in [illegible] [illegible] facit [illegible] [illegible] talis [illegible] passio est contricio Ista est [illegible] movet per [illegible] et que [illegible] et [illegible] per [illegible] confessionem [illegible] a superfluitatibus [illegible] exonerat per [illegible] satisfactionem, et [illegible] talis [illegible] est [illegible] [illegible] [illegible] ad contricionem confessionem et satisfactionem [illegible] [illegible]

Removeatur in capite et in membris Et [illegible] [illegible] [illegible] signum Cayn [illegible] deus posuit ut cognosceretur, ne occideretur, [illegible] tremens caput, et in hoc potest notari quod homo [illegible] Cayn et peccator [illegible] per [illegible] timorem [illegible] [illegible] tremat [illegible] per dampnacionem occidi [illegible] peccatis [illegible] gracie et [illegible] reservat Bene [illegible] Tob [illegible] tremore [illegible] Tremor capitis a [illegible] [illegible] ex defectu [illegible] [illegible] in nervis [illegible] [illegible] colli et aliorum membrorum [illegible] [illegible] in hoc membro duo motus oppositi [illegible] [illegible] et [illegible] movet Natura [illegible] membra regere, et in [illegible] membrorum [illegible] a suo regimine [illegible] [illegible] morbus [illegible] membris [illegible] et [illegible] debita [illegible] et [illegible] per [illegible] [illegible]

membris

ex grossa [illegible] motum tremor accidit atque venit, pendo [illegible] infirmitate possessus [illegible]
intelligentia [illegible] et dubitatione mentis, quia si quidem sunt quorum mentis semper tremit du-
bitando, vacillando et [illegible] ac [illegible] solidare fiducie et constantie procedendo
ps. 78. Timor et tremor venerunt super me et contexerunt me tenebre. Sunt et in homine duo
motus scilicet synderesis et fomitis, quorum [illegible] erigit, et motus sensualitatis qui deorsum ad vana
[illegible] Et motus virtutis et gratie qui mentem [illegible] regem, iste motus culpe et cu-
[illegible] concupiscentie qui mentem semper vult [illegible] ad [illegible] delectabilia [illegible]
[illegible] Isti ut sunt duo motus [illegible] et [illegible] contrarii [illegible] de quibus [illegible]
[illegible] concupiscit adversus spiritum et spiritus adversus carnem. Quando ergo virtus [illegible]
est debilis et impotens tunc non [illegible] mentem et membra [illegible] debite continere
[illegible] semper per synderesim constantie [illegible] infirmitate culpe resistat
[illegible] motum culpe non tollet, nec [illegible] mentem totaliter dirigit et gubernat
Sic ergo ibi fit quedam spiritualis vacillatio et [illegible] titubatio et [illegible] sensu [illegible]
tamen culpa vult mentem deorsum flectere ps. 106 Turbati sunt [illegible]
tremor [illegible] **Item frigiditas** [illegible] inducit tremorem nervorum et [illegible]
[illegible] et virtute [illegible] debilitat et membrum tremendum generat atque causat [illegible]
[illegible] et indispositum et infirmum debite [illegible]
[illegible] palisis [illegible] tremore [illegible] quia membra
[illegible] totaliter destitutum [illegible] Spiritualiter Tremor [illegible] fit timendum dominum et
[illegible] tremit non est totaliter destitutum [illegible]
maxime timorem [illegible] qui facit tremere et pavere [illegible] defectum virtutis [illegible]
[illegible] sicut dicit Iohannes Qui timet non est perfectus in caritate [illegible]
[illegible] timorem [illegible] efficit frigiditas [illegible]
[illegible] hyeme [illegible] iste [illegible] timor [illegible]
[illegible] ad [illegible] valet [illegible] ad [illegible] et [illegible] ad [illegible] dispo-
nendum et ad [illegible] obtinendum [illegible] palisis per [illegible] aufert
discretionis et bone operationis [illegible] tempus [illegible] tremor
[illegible] timor [illegible] timet [illegible] et [illegible] palisim [illegible]
[illegible] ex toto destituitur qui [illegible] tremit atque [illegible]
ille [illegible] ad [illegible] timendum [illegible] (ysa. 66) [illegible]
respiciam [illegible] et contritum spiritu ac trementem sermones meos [illegible] palisis [illegible]
[illegible] tremor [illegible] incurabile quia [illegible]
illud et [illegible] talem morbum patitur [illegible] destitutum et [illegible]
voluntati [illegible] et ad nulla [illegible] potius [illegible]
[illegible] qui sine timore est non poterit iustificari. **Membra** [illegible] a virtute deserunt [illegible]
et instabilia fiunt. Sic [illegible] quando in homine deficit [illegible] et maxime [illegible] forti [illegible]
et [illegible] tremula [illegible] per desperationem efficitur ita quod semper titubat et movetur, et ubi
deberet esse firmum vacillat fluctuat et turbatur ps. 13 Trepidaverunt timore ubi non erat timor
[illegible] nervorum violenta contractio motum voluntarium [illegible]
[illegible] membra obdormit et spasmat [illegible] ad voluntatem [illegible] regimen
[illegible] Et [illegible] infirmitatis [illegible] ex repletione [illegible] et
[illegible] infrigidatione. Sic patet in labiis et manibus infrigidatorum [illegible] vix verba formant
et vix [illegible] complent atque retinent. Talis infirmitas [illegible] esse pigritia
[illegible] affectionem contrahit et motum bonorum operum eis tollit [illegible]
[illegible] membra corporis videntur penitus obdormire et nullum motum [illegible] ad [illegible] operis, et
[illegible] infirmitatis [illegible] ex [illegible] repletione [illegible]
[illegible] ex frigiditate [illegible] indevotionis [illegible] peto qui [illegible] a virtutibus
[illegible] et depauperatur [illegible] affectio bonorum operum [illegible] et
[illegible] solet per accidia [illegible] et amorem bonorum operum retardari
[illegible] triplici [illegible] pigritie inducitur sicut dicitur illud exod. x. Tribus diebus
nemo vidit fratrem suum nec movit se de loco suo [illegible] tribus diebus [illegible] tres
[illegible] discretionis et bone operationis [illegible] **Item** quando digitti frigore sunt
spasmati [illegible] est ne nimis cito et subito forti calori apponantur, quia ex subita
repercussione frigiditatis ad [illegible] nervorum dolor [illegible] generatur et causatur pass//

latum quod non subito dicitur membrum calefieri. Ille lesio membrorum contingit repercussione frigoris [illegible]
ista possunt allegari cum fervore subitum [illegible] [illegible] ut in aliqua religione novi-
ter ipsi et qui in [illegible] ut in seculo fuerunt frigidi et propter indevotionem congelati qui tamen
ad [illegible] vel ad religionem venerunt fervore devotionis [illegible] subito indiscrete se exponunt
propter fragilitatem [illegible] et fere in [illegible] ponunt. Ita quod plerumque de sua perfectione
[illegible] et alios quos vident pectore contemnunt. [illegible] ex post sepe fit ex occulta dei dispe-
satione quod isti [illegible] exponunt et ne humilitatem concipiant sibi ipsis dimittuntur et tunc
frigus indevotionis ad exteriores nervos et affectus cordis venit. Ita quod dolorem viciorum maiorem
quam ante senserant experiuntur. Et sic fit sicut dicitur [illegible] xii [illegible] illius hominis peiora prioribus.
Magis est quod fervor et celestis devotio paulatim [illegible] ac crescat quam quod tota
subito effundatur et postea [illegible] deprimat. Quia sicut dicitur Proverbiorum xiii: substantia festinata minuetur,
que autem paulatim colligitur multiplicatur.

Paralisis est lesio partis humani corporis cum diminutione motus et sensus vel utriusque.
Fit autem quandoque ex humore opilante, quandoque ex calore consumente et nervos corrumpente,
quandoque ex frigiditate nervos constringente et spiritus ~~[illegible]~~ congelante. Et quandoque ex vulnere ner-
vos incidente et dividente. [illegible] et causa via animalis spiritus impeditur et sic membrum
ad quod tendebat desolatur suo motu et privatur. Ita quod illud membrum quasi mortuum reputatur.
Spiritualiter timor et desperatio ipsos affectus per indevotionem congelat et infrigidat, humilia
[illegible] affectiones [illegible] et vulnerat. Paralisis alia est universalis occupans media [illegible]
tota infirmitatis, alia particularis occupans solum unum membrum ut potest manum [illegible]
[illegible] vel linguam. Et est advertendum quod causa seu materia huius infirmitatis scilicet opilatio humoris
aliquando est in origine nervorum, aliquando est in ipso membro paralitico et disiunctum quando non dolet
membrum paraliticum, immo et locum superiorem spine dorsi vel similis, unde Galienus dicit se a
[illegible] complexionem quod sophistica posuerat super locum malum et posuisse super collum, quia in primo
medicamen est locum unde provenit causa morbi quam etiam ipsum membrum in quo est ipse morbus.
Sic spiritualiter [illegible] quod paralisis peccati causa [illegible] aliquando est in membro [illegible] [illegible] subdi-
to, aliquando provenit a nervo superiori opilato vel a malo prelato et imperfecto. Oportet quod
primo iste nervus vel iste prelatus malus sanetur, aliter vix poterunt membra que sub
eo sunt sanitatis remedium recipere. Cum et caput egrotat cetera membra dolent.
Paralisis maxime quando in senibus accidit vix aut numquam vel difficulter medicatur. Sic
vero paralisis spiritualis pigritie et desertum bonorum operum et virtutum negligentia vix aut
numquam potest curari sive sit particularis sive universalis, vix aut numquam per penitentiam remediatur.
[illegible] per [illegible] [illegible] in senectute male consuetudo gravatur. Cum [illegible] homo
per scisma a fide et ecclesia fuit separatus et perversas consuetudines in vitiis antiquatus
vix amplius potest esse a paralisi inhertie liberatus [illegible] dissolutum est paralisi [illegible]
Oculorum varie sunt passiones, quia membra cum sint mollia
tenera et fragilia et [illegible] ad lesionem inveniuntur potest valde. Potest tamen [illegible]
passiva. Patitur quod oculus a vulnere, contiguitate oculorum dissolvente, a pulvere
tenera [illegible] [illegible], a vento frigido spiritus visibiles repercutiente, a [illegible] calido
dissolvente, a fumo [illegible], a claritate corporis lucidi spiritus disgregante,

[illegible] oculus corporalis pa- titur et tamen iste quam multis aliis causis in suis actionibus impeditur. Spiritualiter per oculum potest intelligi anima que videt et intelligit [illegible] vel est oculus est mens et discretio cordis [illegible]	a nimia tenebrositate spiritus visibiles congelante, a superfluo potu visum ebetante, a voluptate venerea humores [illegible] consumente et corrumpente, a cibo forti et violente ut potest ab allio obscuritatem in oculis inducente. Isti

quorum in superius est [illegible]. Vel duo oculi [illegible] sunt [illegible] et voluntas, dicitur quod [illegible] tales oculi
cordis [illegible] debiles sunt [illegible] frequenter per peccata leduntur. Cum [illegible] dicere causas et dicere actionibus vi-
cia patiuntur. [illegible] oculi [illegible] deferentur seu languerent propter inopia. Patitur quod oculus [illegible]

per invidia vulneratur.
[illegible] pulvere terrenorum [illegible] perturbatur,
[illegible] superbie molestatur et
quando vento [illegible] repercuti-
tur gravatur. [illegible] xvii

Oculos superbos humiliabis. Item patitur iste oculus
quando aere calido [illegible] prosperitatis dissolvitur et ener-
vatur. [illegible] claritate solis quando vult respicere in profunditate
divine maiestatis quia [illegible] perscrutator et [illegible] ob-
[illegible] et resecat [illegible] xxxviii. Attenuati sunt oculi

in suspiriis et excelsis. Et patitur huiusmodi oculus quando obscuratur ignorancie obfuscatur et discrecionis lumine
caret. Et ex opposito compungit et affligit, ps. lxviii. obscurentur oculi eorum ne videant etc. Iste patitur
iste oculus quando vino potus dormire inebriatur, quando venere et luxuria maculatur et quando aliis vanitatibus
[illegible] acredine provocatur, ps. xl. Turbatus est a furore oculus meus. Iste oculus mentis
[illegible] leditur et spiritus visibiles, id est spiritus sensus [illegible] gravis in eo corrumpuntur et lumen discrecionis
per ignoranciam impediunt et obtundunt ut sic possit dicere peccator, ps. [illegible] xxxvii.
lumen oculorum meorum et ipsum non est mecum. **Oculus quoque patitur apostema quod exhumor-**
ibus ad pupillam fluentibus super oculi albuginem aggregatur. Et ut istud apostema melius
curetur debent medici collirium mitigativum apponere, lacte femineo et aqua rosacea oculum
aspergere, lacrimas constringere et aliquibus materiis leniter reprimere et maxime si materia est multum
calida et dolor fortis debet repressiva fortia adhibere cum alias si materia ad nervum
obticum pervenerit spiritus visibiles reprimit cecitatem posset inducere et causare. Sic vero
in oculo mentis generatur aliquod apostema superbie et congregacio humoris carnalitatis atque luxurie.
Et ideo ut sanetur debet apponi collirium mitigativum dulcis monitionis, lac doctrine, gule
et aqua rosacea devocionis et oracionis. Restringere etiam debet lacrime desperacionis et adhibe-
nda est consolacio spei et promissio venie ac salvatoris cum aliquantula lenitate et non aspera reper-
cussione timoris et rigoris. Ne forte si esset excessiva repressio et correctio induceret
cecitatem mentalis obstinacionis et non saluti ut saluatoris. Turbatus est in quit oculus
meus ps. xl. Ut dicamus quod oculi qui sunt membra valde nobilia et ad usum corporis
ordinata sicut nobiles principes [illegible] mundi qui per eos debiles sunt constancie et virtu-
Nolunt enim aspere tangi ut corrigi, sed volunt leniter et suaviter volunt tangi. Confessores
et predicatores volentes apostema superbie ab eis tollere debent verba mitigativa et lactea adhi-
bere et non ipsos pungere ut fortiter exasperare ut repercutere ne forte ad deteriorem provocentur
et contrariare ac obstinacionis malicie ipsos constringant in eos [illegible] [illegible] illud [illegible]
cum pungit oculum educit lacrimas. **Pacientibus in oculis apostema utile est**
capite alto dormire, lucem claram fugere, veneris amplexus vitare, et aquam claram et
calidam potare. Sic utile in mente pacientibus eandem mentem morbum in oculo cordis quod
prodest ut capite intencionis sursum erecto ad deum per spem et consolacionem dormiat
se claritatem mundane glorie vitet et fugiat sed vere [illegible] compescat et se a plerisque
custodiat. Et si aquam claram divine doctrine bibat et hauriat. Oculis accidit lippi-
tudo que est oculorum viscosa superfluitas palpebris adherens et eas [illegible] ~~et~~
~~[illegible]~~ et non oculos [illegible]. Si palpebre [illegible] gravantur sic lippos quippe oculos
pupille sed defluente humore palpebre ingrossescunt. Secundum glosam super leviticum
in 4o. Et ideo sic ibidem exponit per istos lippos oculos mundi sapientes intelliguntur
qui quamvis pupillam intellectus sanam habent et tamen quod in veritate clare cognoscunt
atque vident, ipsi mentis lippitudine ac viscosum humorem carnalibus vite sustinent
et cum hac lippitudine carnalitatis habent. Et ideo levitici 21 precipit ne ille qui habet lippos
oculos vel albuginem in oculo seu [illegible] scabiem in corpore ministrare in tabernaculo permittatur
ad deum [illegible] ~~[illegible]~~ de tabernaculo [illegible] et a [illegible] atque officiis debent repelli
qui licet veritatem habent sanctum vite tamen [illegible] sustinent lippitudine et albugine sunt fe-
dati. Talibus [illegible] dici Iob x. Oculi carnei tibi sunt. Et videtur quod ho[mo] aliquis
[illegible] [illegible] oculi carnei sunt per carnales immundicie voluptates.
Item oculo accidit macula seu tela que fit quando humor viscosus defluit ad
oculum qui male desiccatus ut a principio non curatus successu temporis indurat et tela vel
pannus efficitur et quando pupillam et totam nigredinem occupat et cecitas inducitur
quia instrumentis incurabilis efficitur si aliquantulum antiquatur. [illegible] [illegible] constri-
ctivum [illegible] est dicitur singulariter [illegible] ale dextre columbe, upupe vel yrundinis [illegible]
et [illegible] absterge vel [illegible]. Sic peccator quando humor viscosus male concupiscencie affectionis
et cogitacionis ad oculum mentis defluit [illegible] per districcionem et penitenciam curetur pau-
latim per malam consuetudinem durescit ita quod in telam et pannum id est in obstinatam et con-
pactam maliciam se vertit et oculum mentis occupans cecitatem obstinacionis inducit quod nulla
medicina penitus curatur si magis tractu temporis invaluerit quia sic dicitur [illegible] 22 ado-
lescens [illegible] viam suam [illegible] cum senuerit non recedet ab ea quando tales maculas peccati ut ignorancie

Singul[ariter] columbe
upupe
yrundinis

verus e et adhuc p[illegible] et despracion indurata nec sanguis ale docte [illegible] xpi. hec e memoria sui sanguinis et passionis [illegible] et [illegible] maculis rumpit abluit et abstergit apost in [illegible] stolas suas in sanguine agni **Sanguis quoque de aliqua** venula diffusus in oculo generat ibi maculam rubeam [illegible] est aut macula lucide que ex sanguine [illegible] q[illegible] cordis [illegible] fuit ut divinus oculus [illegible] sacerdote vel religiosum recipit [illegible] quoque et [illegible] Eren et deferent placuimus **Item lacrimarum** fluxus accidit in oculis qui quando e involuntarius et [illegible] maxime generat passionem

aliquando expressione
aliquando ex [illegible] calida dissolutione
aliquando ex frigida contractione
aliquando ex [illegible] moderacione
aliquando ex pulsus [illegible]
[illegible] expansione
dissolutive [illegible] fervoris et dilectionis

ut aliquando aliorum odoracione aliquando ex humorum abundancia et liquefactione aliquando ex [illegible] debite ac deferre Sic variatur [illegible] lacrime [illegible] et doloris lacrime et [illegible] et lacrime doloris lacrime [illegible] devocionis et amoris [illegible] pervenere [illegible] passio divine inspiracionis calida frigida [illegible] timoris et tribulacionis [illegible] igitur medetur [illegible] memoria ignis et [illegible] [illegible] et regnum [illegible] mortis et pulsus resolucionis [illegible] ut aliorum memoria [illegible] et [illegible] et sic severe [illegible] abundancia humoris ac devocionis et debilitas [illegible] et obstinacie hec e dicta [illegible] benigne affectionibus q[illegible] lacrimas [illegible] solet cum [illegible] desiderare Sic [illegible] in illo qui dicebat [illegible] [illegible] per singulas noctes [illegible] lacrimis [illegible] rigabo ut pulverem [illegible] et [illegible] lacrime involuntarie [illegible] desolacionis [illegible] [illegible] lacrimas damnatos [illegible] et [illegible] Item [illegible] causa e calor dissolvens [illegible] frigus contrarie [illegible] intemperate [illegible] Item eciam omnia lacrimas [illegible] [illegible] et fletum [illegible] desolacionis infligit Eren et deferent placuimus oculi [illegible] et [illegible] gentes oculi [illegible] lacrimas

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Cecitas e privacio seu [illegible] visus [illegible] impedimentum q[illegible] [illegible] modis [illegible]

// ergo [illegible] contrarie oculi indisposicio [illegible] [illegible] Nervi optici opilacio [illegible] per superfluitatem humoris [illegible] impedientem [illegible] humoris [illegible] [illegible] ubi [illegible] contractione habetur et [illegible] visus Item [illegible] [illegible] in macula [illegible] humoris [illegible] ex [illegible] et [illegible] [illegible] pelli [illegible] [illegible] visibilibus [illegible] humoris [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] nervi optici opilacionem
[illegible] humorum [illegible] quoque
[illegible] [illegible] aliquando
[illegible] lacrimas [illegible] aliquando
[illegible] oculi [illegible]
[illegible] humorum in oculo [illegible]
[illegible] quoque [illegible]
[illegible] [illegible]
visibilis disgregacio [illegible]

Item [illegible] [illegible] per [illegible] cum [illegible] oculi indisposicio per [illegible]
[illegible] [illegible] p[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] quando ignis [illegible] et [illegible] [illegible] oculi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] **Sed cum [illegible]**

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Item e [illegible] [illegible] in apprehendendo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

In apprehendendo cum [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in eligendo [illegible] eligere [illegible] [illegible]

in iudicando
in eligendo

// que [illegible] dolor [illegible] lacrimosa dolore de [illegible] [illegible]

esse peccati, quia sicut ideo est quod lucem gratie solet tollere et uidetur uerius [illegible] habere [illegible]. Talis
est cecitas peccati decipit autem in ymaginatione apprehensiua in deliberatione [illegible]
in affectione electiua. Cecus enim in peccatore decipitur in ymaginando. Existimat enim de
rebus nigris quod sint albe et econtra. Quia peccator res mundanas que sunt nigre obscure
et uiles reputat esse albas claras et nobiles. Et econtra spiritualia que sunt alba clara
et nobilia ac uilia reputat nigra uilia et inutilia. Item decipitur in ordinando et de-
liberando. Quia peccatori sepe fit quod peccator deliberat ire ad orientem paradisi, quia in fine penite-
re proponit, qui tamen uadit ad occidentem inferni utpote quia sine penitentia moritur et decedit.
Item de [illegible] ceci in platheis. Item decipitur in eligendo et afferendo quia peccator [illegible]
duos denarios sibi oblatos suscipere et auellere [illegible] bona temporalia et eterna pro hiis [illegible]
[illegible] cum [illegible] pro paradiso apprehendunt. Ideo [illegible] breuiter
sic decepti dicitur Sophonie i ambulabunt ut ceci quia domino peccauerunt. Cecus multas
habet conditiones. Cecus enim sepe est securus ubi esset timendum, et econtra sepe est timidus ubi nichil
est metuendum. Quia enim non uidet periculum est securus, et quia causam securitatis non uidet, et ideo
non est timidus. Item cecus nunquam solet recte incedere, pedem enim sepe eleuat ubi eum deberet deponere
et econtra quandoque deponit ubi debet eleuare, ipse enim faciliter se offendit et ideo undique temptando
et palpando manu et baculo uiam querit. Et breuiter cecus raro securus est quid agit, ymmo ut
[illegible] in cunctis dubitat et timescit. Talis [illegible] est peccator et maxime ignorans
et sapientia de [illegible]. Talis enim raro solet securus esse [illegible] causa securitatis est. Et
ideo quia peccator [illegible], nunquam securus est [illegible]. Timet etiam ubi non timendum, ergo peccator semper
timet mundi tribulationem [illegible] et [illegible] fortune de [illegible] et mortis [illegible] sic
dicitur Job xv sonitus terroris in auribus impii, et cum pax sit semper [illegible] suspicatur, et [illegible]
non sunt a [illegible] timendas [illegible] tolanda. Quia sicut dicitur i Joh v perfecta caritas
foras mittit timorem. Vera enim [illegible] talibus deficit et ideo est ibi timendum non erat [illegible] quantum
talis [illegible] Trepidauerunt timore ubi non erat timor. Et breuiter homo peccator
est [illegible] nunquam est securus. Nunquam [illegible] secure aliquid facere uel operare, ymmo solet in omnibus
dubitare. Et sic patet in [illegible] officialibus, et tyrannis ac latronibus [illegible] sonitus [illegible]
terroris in auribus eorum. Isti etiam quia peccati et [illegible] pericula non [illegible] ubi [illegible]
debuerunt [illegible] in mundo secure fuerit, et [illegible] in [illegible] ad aliquod periculum non atten-
dunt. [illegible] qui [illegible] Igitur tales
solent in uia morum offendere et ad offendicula honorum [illegible] pedes affectuum per desideria
allidere. Quia affectum sepe solet ad terrena deprimere ubi ipsum ubi ipsum ad celestia de-
buerunt erigere. Et econtra ipsum per superbia solet eleuare ubi per humilitatem ipsum debuerant
depressisse. Tobie xi [illegible] cecus pater cepit offendentibus pedibus currere. Cecus
semper solet omnia palpare atque semper solum uiam manum et baculo attrare. Cecus enim non plus
alteri de se solet credere et tamen uel puero regi [illegible] sine duce. Vnde etiam sepe fit quod ad tran-
seundum pontem uel aliud periculum regi crede magis [illegible] quam [illegible]. Cecus enim non solet eru-
bescere. Quia [illegible] uidetur, [illegible] est credit se uidere [illegible] et [illegible]
iacet, et tectum ac absconditum se existimat, et cum uidetur ab hominibus credit se latere.
Sic [illegible] peccatores [illegible] qui ceci sunt, omnia aliorum facta palpare et inuestigare uolunt
et [illegible] ab aliis [illegible] et attractiue [illegible] palpamentum [illegible] pa-
[illegible] et [illegible]. Tales est [illegible] non sunt, ymmo [illegible]
[illegible] obedire et [illegible] obtemperant et
obediunt, et [illegible] se [illegible] suggestionibus uel
[illegible] obediunt ac credunt. Sic de Thobia ceco dicitur Thob xi [illegible] cepit offendentibus
pedibus currere data manum puero. Tales est non erubescunt [illegible] et manifesti
[illegible] ymmo [illegible] mala [illegible] fuit [illegible] uideri
aut attendi [illegible] ab aliis [illegible], [illegible] petissime [illegible] de [illegible] et usurariis qui
opera sua credunt latere licet [illegible] omnibus apparere. Et quia ipsi [illegible]
uident [illegible] ad [illegible] Ideo aliosque [illegible] non credunt. [illegible]
[illegible] et non erubescebat. Cecus oculos suos soli aperit faciem [illegible] ad celu-
[illegible] erigit, et tamen [illegible] nunquam sentit. Et [illegible] radiis solis [illegible] oculo se [illegible],
lucem tamen [illegible] non percipit [illegible]. Sic uere peccator cecus est obstinatus [illegible] uult
et [illegible] ad deum per aliqua [illegible] solet erigere, [illegible] tamen [illegible] nunquam
solet [illegible] in [illegible] obstinatus [illegible] remanere. Sic patet de [illegible]

qui bus quando de deo et salute sua cogitant aliquis et in cor suum a malicia nunquam intrat / i
uno dicto qui vadimus domine gratie semper ipsi se ponit ut eos salvet et illuminet, illi tamen illuminati
ipsi non recipiunt / nunquam curat ymo in [illegible] cecitate usque ad mortem [illegible] perseverat [illegible]
ponite observare generaliter habent cecitatem etc. Cervus ponet [illegible] sua, intus liberat
ut offendat. ipsa tamen libera aliquotiens durabit. Puer et libera non [illegible] ipsum in ponte
medio vel alicuius periculo dimittit et fugiendo cadendo periculum non ostendit. Sic re-
tinet et obstinatus peccator puer est ipsum [illegible] et [illegible] non cessat per diversa crimine offende-
re et ipsum malis suis operibus liberare. Pax [illegible] adhibet in vanis et [illegible] filium dei [illegible] ipsum. Sed
[illegible] puer similiter de ipsis [illegible] peccatoribus [illegible] [illegible] longa dissimulacione et pacientia
sibi [illegible] [illegible] [illegible] et in periculo mortis ut in ponte et in puncto per quem perveniunt ad ce-
lum [illegible] ipsos solet dimittere, gratiam suam ipsis [illegible] infundere nec [illegible] ut [illegible] pena
cadant periculum ostendere. Sed potius ipsos dimittit in morte sine obstinaciones et termi- mente
nare et mortis eorum periculo subiacere. Et tunc [illegible] peccator sic cecus et desperans
[illegible] [illegible] et in periculo [illegible] potest dicere [illegible] 31 puer non compatitur et ego
quo ibo.

Cecitas aliquales laudabiles habet virtutes et proprietates. Solent enim
cecus, eo quod visu nostro careat, in tactu, auditu et memoria plus vigere. Sic legitur de quodam
ceco qui si semel hominem tetigisset etiam per [illegible] annum ipsum solo tactu cognovisset et
[illegible]. Et de alio legitur qui solo auditu didicerat officium ecclesiasticum qui [illegible] in uno
[illegible] in alio clericus. Unde etiam de democrito philosopho legitur quod athenis fecit sibi oculos
erui ut vegetiores haberet cogitationes, vel ut dicunt alii ne mulieres [illegible] vel
ut alii asserunt ne malis [illegible] esse videret. [illegible] omnia [illegible] esse. Et ideo
[illegible], quibus plus proficit cecitas quam videre. [illegible] Joh. ix. [illegible]
[illegible]. Ista ad literam potest allegari ad [illegible] [illegible] quia [illegible] oculi [illegible]
intellecta et [illegible] [illegible] [illegible] sunt et sic quasi fenestre per quas intrat latrones
[illegible] impedimentum ad animam [illegible] oculus depredatur [illegible] animam meam. Et [illegible] ix mors
intrat per nostras fenestras. Possumus et ista allegare de cecitate ignorancie et simplicitatis
[illegible] ad exteriora mundi negotia. Cum [illegible] qui [illegible] ad exteriorem visum [illegible] ad
exteriorem sapientiam ceci sunt, tamen in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] que ad salutem et [illegible] pertinent
[illegible]. Et tales [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] plus vigere quam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] oculi [illegible]
videbunt, [illegible] [illegible] [illegible] solet [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] esse [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Et ideo de xº legitur [illegible]
[illegible] ad [illegible] ceci et claudi [illegible] [illegible] Et loquitur [illegible] ubi dicitur [illegible] oculi [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] ab iste
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Oculos [illegible] [illegible], habet ipsa
vox [illegible] voluptates quam non intelligit [illegible] esse [illegible] [illegible]

Surditas est defectus auditus et privatio qui si constans [illegible] est
quo [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]. [illegible] audibiles [illegible]
[illegible], et auditum in toto vel in parte impedit. Sic [illegible] sepe fit quod homo
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nervos [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
se [illegible] [illegible] surditate [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] nec audit [illegible], nec obedire mandatis prelati volunt, [illegible] [illegible] audire
surde et obturant aures suas / ut in bono dicitur quod homo ordine gratie nervum [illegible] quando
[illegible] et discretionem claudit, tunc surditatem parit [illegible]. Cum sic fit quod homo
[illegible] et [illegible] non audit [illegible] [illegible] curat acsi non audisset, et [illegible]
surdus [illegible] [illegible] [illegible], quod etiam in detractionibus et adulationibus debet esse, [illegible]
[illegible] [illegible] adhibere debemus ut [illegible] ad dictas [illegible] non [illegible] nec verba
adulatoria vel detractoria [illegible] audiamus [illegible] 31. Ego tamquam surdus non audiebam et sicut mutus
non aperiens os suum. **Aliqui in aures intrat vermis** ut ibidem [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]. Et [illegible] quando [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
multi sunt qui [illegible] [illegible] in auditu suo vermes [illegible] mordaces detractores admittunt et in
eorum locutionibus [illegible] et delectationes sentiunt [illegible] [illegible] et applaudunt [illegible]
[illegible] sibi [illegible] [illegible] [illegible] **Surditas** si a iuventute est incurabilis est
[illegible] per [illegible] [illegible] [illegible] curatur. [illegible] [illegible] ad surditatem [illegible] vel
[illegible] valet balsamum [illegible] [illegible] Sic peccatoris surditas obstinatus [illegible] fuit
[illegible] vix [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad sanitatem reducitur [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ille qui a iuventute ab auditu verbi et obedire dei et prelati penitus obstu-

datur et in vicijs induratum audiat et obediat sic decet Ber. di. de x. c. vii. qui surdos
fecit audire et mutos loqui. Jtem omnia ergo que tibi sunt dicta et obduratis p[ro]ficit ad salutem pro-
ficere scimus p[ro]ficit balsamum divine misericordie cordibus auribus instillare et eis de di[vina]
[illegible] ut balsamum vel liquoribus et dulcem benigne monitiones sunt que p[ro] [illegible] aures sur-
das et obstinatas melius p[er]veniat et ipsas ad bonum aperit et movet ut s[upra] xxxi. Su-
ros surdos [illegible]

Fetor accidit in naso et in ore. In naso accidit p[ro]pter ex quadam infirmitate que po-
lippus interp[re]tatur. Humores enim grossi et viscosi descendunt ad carunculas narium. Jbi
[illegible] per diuturnitate temporis et actione caloris co-
spongiosa porositate narium imbibuntur et ibi [illegible] que tandem corpus p[ro]pter fetorem horribile spirat
densatur et [illegible] in carnea [illegible] alios [illegible] et nervos odorabiles ita obstruunt et obtu-
rant [illegible] infecit et odorare alios [illegible] non p[er]cipit. Ulterius [illegible] fetores odores [illegible] ymo
vero quod ipse patiens [illegible] fetorem non p[er]cipit [illegible] corrosiva a polippo pisce dicta que na-
rem nichil sentit. Et est polippus [illegible] deserviunt et [illegible]
les corrodit et dissipat et totam faciem [illegible] fetet et fetore [illegible]

[margin: luxuria]

Per istam infirmitatem p[ot]est luxuria significari. Ista enim [illegible] vicijs fetet et fetore infamie
semper [illegible]. Jsta est polippus qui nares et nasum id est sapientiam et devotionem devorat. Facit
[illegible] nervos discretionis et sensus obturat et [illegible] apostasia
[illegible] dehonestat. Nervos discretionis luxurie et odorem castitatis non [illegible] Corrupti
ut homo luxuriosus fetorem luxurie et odorem [illegible] per diuturnitatem obstinacionis putrefactus et in carnem
cum humor male affectionis induratus per [illegible] fetore infamie diffundit. Odoratum
[illegible] per vicium carnalis luxurie et infectionis fetorem [illegible] infamia non p[er]cipit [illegible]
discretionis obturat [illegible] Et [illegible] fetor [illegible] sentiunt. Fetor oris accidit
ut s[upra] lxiiii. [illegible] corruptione [illegible] ex ore ulcerationes et pustulare [illegible]
ex [illegible] corruptione [illegible] male dispositionem [illegible] ex humore stomachi p[ro]vit
ex stomachi mala habitudine et [illegible] male [illegible] quod hanelitum est fetidus et infectus
fetore [illegible] ex toto corpore infectum [illegible] allium et [illegible]. Et [illegible] intelligitur
[illegible] ex fetidorum questionum [illegible] medicamentum bene [illegible] p[ro]pter fetorem oris
locutio [illegible] apostolus [illegible] deformitas verborum et locutionum. [illegible] verba [illegible]
p[ot]est intelligi infirmitas deformitas verborum et locutionum [illegible] fetor [illegible] talium verborum ex [illegible] pro-
pria [illegible] et infamia nostra [illegible] per [illegible] corporis [illegible] per detractionem [illegible] qui p[ro]p[ri]
[illegible] per malas cogitationes ad male loquendum disponit
per [illegible] infecit et [illegible] per luxuriam infecit [illegible] totum hominem p[ro]pter infamiam et corruptionem et
[illegible] affectionis per luxuriam [illegible] ex [illegible] fetor oris et [illegible] verborum
[illegible] fetentibus [illegible] operibus et cibarum [illegible] ascendit fetor
[illegible] et mala et [illegible] locutio [illegible]

Occurio multipliciter impeditur et [illegible] quando lingua calore nervos coniungit
et frigore constringere sollicitat. [illegible] humore relaxatur. [illegible] apostema [illegible]
et [illegible] pustulis ulceratur. Jsta et omnia faciunt [illegible] ut [illegible] in loquendo [illegible]
[illegible] impedimentum. [illegible] qui [illegible] est surdus [illegible] Ulterius quia
[illegible] formare audiendo non didicit [illegible] formare ignorat. [illegible] lingua
verba formare [illegible] alios [illegible] [illegible] alios doctrine [illegible]
[illegible] et ad loquendum p[re]dicandum et docendum impeditur. [illegible] calorem avaricie
[illegible] et ad audiendum et discendum in iuventute fuit surdus. [illegible]
[illegible] ad audiendum et discendum [illegible] ad [illegible] Adveniunt
ad loquendum p[re]dicandum et docendum [illegible] quia breviter aliquem sit qui loqui nescivit et
[illegible] surdum et mutum quia [illegible] pigricie. Aliqui non audent quia pa-
[illegible] relaxationem [illegible] dignantur quia pariunt ulcera
invidie. Alii nesciunt quia pariunt surditatem ignorancie. [illegible] 31 [illegible]
[illegible] apicibus [illegible]

[side column:]
[illegible] per calorem avaricie
per frigus pigricie
per [illegible] superbie
per relaxationem et [illegible]
[illegible] luxurie
per pustulas et ul-
cera invidie [illegible]
per surditatem ignoran[cie]

Raucedo accidit in locutione et in voce et fit [illegible]
modis. [illegible] et spiritum debilitate et [illegible] sicut p[ot]est in illis qui diu fuerunt [illegible]
et illis qui multo ieiunio sunt attenuati. Jtem ex [illegible] constrictione et asperitate [illegible]
arterie inducente et spiritum ne libere [illegible] offendente. Jtem ex humiditate flegmatis et [illegible]
in vasis abundante et arterias [illegible] ista enim omnia liberum spiritum [illegible] impediunt
et asperitate vocis faciunt et sic raucedinem faciunt et inducunt. Raucedo [illegible] vox dissona
aspera et non placida [illegible] ineptitudinem [illegible] doctrine et predicacionis [illegible]
[illegible] laudis et gratiarum oracionis et confessionis [illegible] confessio laudis et [illegible] doctri-
[illegible] et predicacionis [illegible] quando [illegible] voces que [illegible] raucescunt et defor-
mantur. Et [illegible] nec [illegible] nec [illegible] efficiunt et [illegible] fit [illegible]

tales spūm i. sen spūs devoc et vitam paciunt debilitate z paupertate / Ite qui psiml[illegible] indevocos
patiunt minij frigoris asperitatem et tmestie exultantem / Ite qui fabricant humorum dimiciant
et delinant paciunt arterie a motis gestionum et depressionum perpeditate z exultatem. cp prul-
dubio exultans rapiditates timestia mgstub indevocio et spūm sen vitam tementes filiant vore
humo vaned et deo ac hominibus dissonant et magna ps lxviij [illegible] ad a mea clamans

Cardiaca sincopis nichil aliud ē quam tremor cordis Syncopis [illegible] vnde fit sicut [illegible]
aut ē interpellatio motus cordis Causat quo motus cordis sine tremor intriplici [illegible]
vz ex dissolucione et euaporacione spūm vitalis cordis et qui ex humore i. pulmone abun-
dante et cordis [illegible] comprimente et motum spūs impediente z ipsum tremere faciente cum se aliud
mone [illegible] compellente / Et aliquando fit ab epate debitum nutrimentum cordi non mittere aliquando
ex aliquorum membrorum colligancia sicut a cerebro et stomacho malos fumos ad cor destinante ex lapsis
ex fumo malencolico inficiente et spūs perturbante Spiritualiter tremor cordis potest signare tristitia et
desperacionem quasi [illegible] intra possunt inducere z consistere Et primo defectum caritatis et exalatio spi-
ritus i. sen spūs et caritatis a cord quia petro vbi deficit [illegible] et si nervo deficit spūs et per-
sequente venit timor ps l[illegible] timor et tremor venerunt super me z contexerunt me tenebre
i. spūs desperationis Ite tremor accidit quando cor intrinsece humorum i. vicorum compmit et ponde-
rum hic gravat sic ex timore damnacionis constringitur et a dilatatione spei z caritatis cessat et ad
desperacionem venire compellitur et artatur vnde de talibus qui ex consideratione suorum peccatorum incidunt
in desperacionem dicitur Job xv Non credit quod reuerti possit de tenebris in lucem circumspectans vn-
dique gladium / Ite dicimus ex tremor desperationis accidit ex defectu nutrimenti consolationis et doctrine
qui ab epate i. a prelato et predicatore non recipit consolacionem et spiritualem nutrimentum / multi enim
sunt qui per defectum erudicionis et consolationis desperavit ideo bene dicit aptus ad Ro [illegible] per
patientiam et consolationem scripturarum spem habemus / Item accidit ex colligancia aliorum membrorum
i. ex cognicione malorum sociorum a quibus mali fumi i. mala consilia euaporant Accidit insuper
ex fumo malencolico i. ex mala opinione et fatua ymaginatione quod vanum inferunt ali turbant
ps lxxv Turbati sunt omnes insipientes corde Sincopis seu spasmatio quando homo
quasi mortuus efficitur [illegible] nichil sentire videtur Accidit aliquando ex subito dolore et timore cor con-
stringente aliquando ex gaudio in corde spūs dissoluente / aliquando ex nimio sudore et aliquando
ex vene [illegible] opilacione / aliquando ex nimia replecione aliquando ex nimia exinanicione et
Spiritualiter per sincopim que intervallum i. interpellacionem motus cordis potest intelligi peccatum quod consuetudo
accidit vnde gratie intercipit / motus bonorum operum tollit et per incompassionem et incompunctionem
cordis spasmatum et insensibilem facit / Ista que peccati infirmitatem introducunt [illegible] tior desperatio
sincopinis obstructio et impedimentum confessionis repletio temporalis possessionis / Blandimentum medicine consolationis
inanicio i. carentia nutrimenti doctrine gratie et deuotionis / Ex ista enim / Sudor et emissio male
causa cor spiritualiter deficit et tota vita corporalis et spiritualis euanescit / cogitationis Opilatio vene
ps 39 Cor meum dereliquit me / Cum cardiaca et sincopi euanescit / i. oris hoc ē dictum ob
ac primo ma pertinent valet [illegible] margarite / Os de corde cervi /
lignum aloes et ambra / Sic vero cum peccatum desperationis et aliud quoniam /
petris fit primo euaporacionem confessionis / valet margarita i. beata virgo et deuotio ad ipsam / Os cer-
vi i. constancie et fortitudinis que z [illegible] in corde cervi i. xpi [illegible] lignum aloes
i. memoria crucis xpi et ambra quod fit de semine balene i. penitentie et [illegible] verbi dei /

Ebris [illegible] ē calor innaturalis a corde exiens et per totum corpus arteriis mediantibus
se diffundens et omnes corporis actiones impediens aut turbans / Et quia in corporibus hu-
manis [illegible] sunt quedam sicca scilicet spūs quedam liquida scilicet humores quedam solida scilicet
sunt membra / Ideo triplex febris in homine contingit / Effimera que fit ex dissolucione et putre-
factione spūm Alia putrida que fit ex corrupcione humorum Et ethica que fit ex consumpcione [illegible]
membrorum Et Const et Galienus effimeram comparant vento calido a quo fiunt / Cale-
factio putrida similis ē aque calide que posita in vase frigido ipsum facit calefieri Ethica
vero similis ē vasi calido quod aqua immissa calefacit / Prima i. spūs sicut ventus sicut vero
calefiunt corpora imputrida / Membra vero admodum continentis vasis calefiunt cum spūs
et humorum [illegible] in ethica / Spiritualiter per calorem istarum calefaccionum potest intelligi concupiscentia modus
ac fervor affectivus et concupiscentia aut intemperancia desideriorum / Iuxta enim triplex febris
particularis i. triplex particularis concupiscentia [illegible] concupiscentie [illegible] / hec
est superbia Concupiscentia deliciarum / hec ē luxuria Concupiscentia diuiciarum / hec ē avaricia
Superbia enim ē sicut effimera que est in spiritualibus i. in rebus vanis inanibus et ven-
tosis / Iuxta Exagitabat Saul spūs nequam / Luxuria est febris putrida continua

balena dicitur [illegible] piscis marinus

ad [illegible] in febris humoribus [illegible] vir qui patitur [illegible] semper [illegible] erat et [illegible] modo [illegible] adhesérit [illegible] generant febris humor.

[illegible] vero efficiunt ethica [illegible] solide [illegible] possessores et [illegible] per sollicitudines [illegible] desiccat et attenuat possessores, [illegible] ad [illegible] triplex mala [illegible] et [illegible] ferio. [illegible] 26 [illegible] timent [illegible] Effimera est febris [illegible] ex distemperantia [illegible] dicitur ab effimera [illegible] que [illegible] die qua [illegible] [illegible] dicitur effimera [illegible] dici [illegible] Non durat [illegible] febris fervor [illegible] ex toto desistit aut in putridam seu ethicam [illegible] Et accidit [illegible] distemperantia [illegible] modis: [illegible] a frigore pores claudente et fumos intus retinente ac [illegible] calorem et distemperantiam inducente; aliquando accidit ex calore aeris [illegible] distemperante; aliquando ex laboribus et [illegible] [illegible] et aliquando ex potu forti [illegible] calorem plus debito [illegible] [illegible]

Specialiter est effimera [illegible] peccati [illegible] et [illegible] distemperantia [illegible] et [illegible] [illegible] fervor [illegible] perseverat [illegible]

~~Talis effimera est peccati [illegible]~~

[illegible] sicut [illegible] febris putrida [illegible] ethica [illegible] mortale peccatum [illegible] et [illegible] Talis distemperantia et fervor male ordinatus [illegible] ex toto desistere aut in peccatum mortale [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] peccatum quod per [illegible] non [illegible] [illegible] pondere ad aliud trahit. Accidit autem talis distemperantia mali affectus aliquando ex frigore tribulationum vel [illegible] quando [illegible] [illegible] aliquando ex calore [illegible] consolationum quando [illegible] inflammat [illegible] vel ex calore deliciarum quando [illegible] inflammat ad luxuriam [illegible] [illegible] Ethica est febris que in membris [illegible] solidis, et dicitur ab ethis quod est habitus quia febris [illegible] in habitum. Est enim ethica febris seu calor [illegible] in membris radicatus [illegible] calefaciens et [illegible] desiccans et consumens. Cuius signa sunt calor diffusus per totum corpus [illegible] ita quod patiens vix febricitare se credit [illegible] oculi [illegible] corpus [illegible] et appetitus [illegible] humiditas ab eis est ablata [illegible] Talis febris spiritualiter videtur esse avaritia. Ista enim ex quo incepit [illegible] corpus humanum [illegible] calefacit et [illegible] devotionis [illegible] et [illegible] attenuat et [illegible] [illegible] malignitate [illegible]

[illegible] talem febrem [illegible] avaritie non credunt se infirmos et febricitantes [illegible] et alii [illegible] credunt se peccare [illegible] calorem sue avaritie [illegible] [illegible] Et [illegible] et [illegible] Oculi [illegible] per [illegible] [illegible] [illegible] pauperes [illegible] et crudelitas [illegible] erga deum [illegible] devotionis siccitas et [illegible] Certa [illegible] medici [illegible] febres [illegible] sunt simplices et quedam composite [illegible] medicina [illegible] Cum febris est simplex, [illegible] esse simplex medicina [illegible] [illegible] composita est febris, et medicina composita [illegible] esse. Sic [illegible] spiritualiter febris [illegible] composita est [illegible] et aliud [illegible] aliud simplex aliud duplex [illegible] peccatorum [illegible] et [illegible] simplex esse [illegible] per medicinam spiritualem [illegible] confessione, et [illegible] peccato simplex [illegible] ~~[illegible]~~ et duplex [illegible] et [illegible] medicina [illegible] Si vero culpa [illegible] [illegible] duplicatur. [illegible] 27 [illegible] mensura culpe erit et plagarum modus. [illegible] febrium [illegible] quottidiana [illegible] ex flegmate et quottidie affligit [illegible] [illegible] Tertiana [illegible] colera [illegible] [illegible] Quartana [illegible] procedit ex melancolia [illegible] et de [illegible] die affligendo [illegible] Per istas febres intelligimus [illegible] Et [illegible] quottidiana, cottidie [illegible] patitur [illegible] febris [illegible] [illegible] [illegible] vera [illegible] [illegible] xxx Alexandria [illegible] dissipatur et [illegible] quottidiane [illegible] [illegible] febris [illegible] [illegible] et que [illegible] possessores [illegible] videntur [illegible] Alexandria [illegible] et [illegible] [illegible] dolor [illegible] corde meo.

2a febris est avaritia, et hec est tertiana

[illegible] colam i temporalem [illegible] que [illegible] possidere [illegible] de [illegible]
ledit [illegible] laboribus i acquirendo [illegible] possidendo dolore
in perdendo [illegible] [illegible] debitibus [illegible] cruciatus
la febris e desperatio seu [illegible] et ista e quartana [illegible] melancolia i timore perdere
[illegible] diebus [illegible] obstinatis [illegible] oblivionem [illegible] quartana
et contemptio [illegible] O pessima [illegible] desperatio [illegible] timore et [illegible] febribus
[illegible] accidit [illegible] et difficulter sanatur et [illegible]
[illegible] dolor [illegible] [illegible] pertinet [illegible]
[illegible] specialiter quartana [illegible]
delectationum
cessim et operum
[illegible] cum [illegible] et ponderosius
pigritie indigestionem [illegible] vigilias [illegible]
sollicitudinem et laborum [illegible] deformitate [illegible]
Tristitie timorem [illegible] dolorem [illegible]
appetitum et ardorem et [illegible] insaciabile desiderium
et fervorem [illegible] insaciabilem
In febribus [illegible] accidit constipatio ventris [illegible]
[illegible] fluxus [illegible] signum [illegible]
[illegible] confert [illegible] remedium [illegible] in pectore [illegible]
[illegible] pectus [illegible] per obstinationem [illegible]
[illegible] per confessionem [illegible]
confessionis [illegible] et mortis [illegible] dampnationis [illegible] tollet. Rigor in febribus et horri-
pilatio ex causa [illegible] et cum horripilatio [illegible] dispositio [illegible] febris [illegible]
[illegible] febrilis [illegible] et horripilatio [illegible] horrida
[illegible] de materia frigida resoluta [illegible] nervos [illegible]
et frigent et [illegible] extendens [illegible] et capillos [illegible] horripilatio [illegible]
accidit in forti timore [illegible] calor ad cor [illegible] et corporis [illegible]
[illegible] rigor [illegible] timor [illegible]
et de [illegible] de materia frigida [illegible] frigore [illegible]
i consideratio [illegible] frigida que calorem [illegible] solet frigere et [illegible]
frigere et pilos capillos [illegible] plantare mortis et tremorem dubietatis et [illegible]
[illegible] horrorem et [illegible] desperationis inducit et [illegible] rigor [illegible] febrem et [illegible]
dampnationis [illegible] et inducit [illegible] timore

[illegible] accidunt passiones. [illegible] horribilis [illegible]
est fastidium, bolismus, vomitus et singultus [illegible] fastidium [illegible] potum [illegible]
[illegible] abhominatio [illegible] inferens [illegible] unde dicitur fasti-
dium [illegible] faciens tedium fastidiosis [illegible] solet [illegible] tedium [illegible] que [illegible] [illegible]
Causa autem istius fastidii [illegible] [illegible] et ex [illegible] ut ex [illegible] re-
pletionis [illegible] [illegible] virtus appetitiva [illegible]
et sensibiles delectationes i cibo [illegible] appetitum provocat et [illegible] et ideo [illegible]
[illegible] et impediunt [illegible] appetitum tollat et fastidium generat [illegible] appe-
titus solet [illegible] Et ideo [illegible] stomachi [illegible] humoribus [illegible] repletum [illegible]
fastidium ad esse et desiderium deperire. [illegible] infirmitate [illegible] abhominatio et fastidium
[illegible] et [illegible] specialiter [illegible] [illegible] peccatorum [illegible] delectationum
[illegible] digestio [illegible] impeditur et sic [illegible]
[illegible] et [illegible] deperit [illegible] [illegible] abhominatio est
[illegible] et [illegible] ad [illegible] mortis [illegible] dicens [illegible] doctrine gratie et glorie
[illegible] tale fastidium [illegible] deserti [illegible] gratie et devoti-
[illegible] obstructio [illegible] [illegible] in quibus [illegible]
[illegible] repletio [illegible] delectationes et [illegible]
possessionis [illegible] stomachi cordis [illegible] repletum [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] per [illegible] [illegible] sapor in [illegible]
[illegible] et calidus [illegible]
[illegible]. Bolismus [illegible] appetitus [illegible]
[illegible] per frigiditatem [illegible] ad fundamentum stomachi [illegible] et [illegible] stomachi [illegible]
[illegible] appetit et [illegible] indiscrete [illegible] accidit

spiritualiter

Ex inmoderato calore membrorum quorundam venenum trahitur ab epate. Epar vero per venas mi[illegible]
seraicas trahit a stomacho. Ex subito stomachus exinanitur et appetitus inmoderatus
et [illegible] creatur. Per istum inmoderatum appetitum [illegible] avaricia denotatur que semper
[illegible] et insaciabilis [illegible] Seneca [illegible] sicut dicit [illegible] 21. Omnis homo insaciabilis
[illegible] et displicere [illegible] sine displicencia [illegible] e frigidis [illegible] in devotionis [illegible] alia e [illegible]
alienis vel affectionibus indevotionibus [illegible] frigidis qui in stomacho volunt [illegible] solet [illegible]
[illegible] et [illegible] facere et inde [illegible] plenitudine sufficiencie tollere et appetitum [illegible] gravare ubi [illegible]
indevotionibus frigidis [illegible] esse sufficiens ubi vero non est sufficiencia [illegible] Sathanas [illegible]
[illegible] sua insaciabilis et ventres [illegible] non implebitur. Alienum [illegible] de [illegible] [illegible]
[illegible] causa. Et hec potissime in ecclesiasticis et prelatis quia [illegible] membra a nepotibus et [illegible]
[illegible] attrahit et [illegible] sibi humores et [illegible] spirituales [illegible]
et prelatorum [illegible] Et ideo in [illegible] paupertas [illegible] inducitur. Et appetitus avaricie [illegible]
tatur. Constat enim quod multi sunt hodie prelati qui a membris suis [illegible] familiaribus et [illegible]
[illegible] et depauperant. Ideo [illegible] ad rapinas [illegible] et ad alienos humores et [illegible]
[illegible] et ad [illegible] paupertas supplendam [illegible] Et ex hec [illegible]
[illegible] et insaciabilis avaricie paritur [illegible] tanto [illegible] pauperissimi [illegible]
[illegible] in egestate manent [illegible] XI. [illegible] et divicias sunt [illegible]
[illegible] et semper in egestate sunt. Singultus est sonus violente [illegible]
ex [illegible] stomachi dispositione proveniens causatur enim in ore stomachi calore et frigore [illegible]
[illegible] et repletione [illegible] stomachi [illegible] aer [illegible] compulsus [illegible]
[illegible] subiti timoris [illegible] et [illegible] verecunde abiectio. [illegible]
[illegible] indignacionis displicencie et [illegible]
[illegible] per placere [illegible] solet de [illegible] singultum et [illegible] accidit
[illegible] singultu dolere et displicencia tolerare. Talem singultum [illegible] causat in homine
frigus indevotionis. Iste enim [illegible] causa quod [illegible] et [illegible] impediunt [illegible]
Talem [illegible] et stomachum volunt ad singultum [illegible] et displicenciam [illegible]
[illegible] [illegible] et Iterum proveniunt [illegible] tria sunt
repletio [illegible] [illegible] singultum [illegible] et [illegible] seu [illegible] [illegible]
quae timor [illegible] [illegible] verecundia [illegible] ad [illegible]
Et [illegible] singultum iracundie et [illegible] qui timet [illegible] et [illegible] verecundia, et cerebri
[illegible] [illegible] valescit [illegible] XXI. [illegible] singultum [illegible]
Vomitus est humorum et ciborum violenta a stomacho reiectio [illegible] fieri [illegible]
[illegible] ex calore [illegible] cum [illegible] calor in stomacho abundans [illegible] humores dissolvit et [illegible]
[illegible] facit et [illegible] elevat et per vomitum expellit. Item fit [illegible] ex ciborum et humorum
abundancia [illegible] ut [illegible] Et ideo [illegible] expellit [illegible] et [illegible]
[illegible] in hominibus ebriis. Item fit [illegible] ex ciborum et humorum acumine quo [illegible] stomachi [illegible]
[illegible] et ad expellendum [illegible] per vomitum [illegible] Item [illegible] fit ex debilitate virtutis [illegible]
[illegible] stomachi et [illegible] expulsione. Item [illegible] fit ex acumine medicine.
Item [illegible] fit ex stomachi [illegible] et [illegible] aliorum membrorum colligancia [illegible]
stomachus enim [illegible] ut [illegible] medicina et [illegible]
[illegible] dissolutos humores expellit membrorum. Et [illegible] aliorum [illegible] passio [illegible]
Iste vomitus [illegible] confessionem et [illegible] a stomacho [illegible] per [illegible]
et [illegible] expulsionem. [illegible] vomitum [illegible] et [illegible]
expellendum [illegible] calor stomachi [illegible] [illegible]
humorum [illegible] [illegible] dolor et [illegible]
[illegible] medicine [illegible] expulsione [illegible] et ha[illegible]
[illegible] confessio. Conceptus [illegible] confessionis vomitus
[illegible] fervore, quo [illegible] humores [illegible] per contricionem dissolvit
et per confessionem [illegible] sicut dicit [illegible] perfecta [illegible]
[illegible] Ex [illegible] abundancia [illegible] et voluntarie
ad se [illegible] per confessionem [illegible] Et ad hec allegatur [illegible] abundat
[illegible] abundat [illegible] [illegible]
[illegible] per [illegible] [illegible] et evidencius

que humorum est ad eorum expulsionem, et si ita concepit [illegible] et [illegible] frequenter
vomitum [illegible] sequitur [illegible] et [illegible] potentie et fortitudine [illegible]
[illegible] quam [illegible] est [illegible] largior est [illegible] humoris [illegible]
[illegible] calor [illegible] per largiorem et [illegible] [illegible]
[illegible] humoris [illegible] dissolvere [illegible] solet abhominari et evomere
[illegible] humor [illegible] et [illegible] ad [illegible] nervos [illegible]
[illegible] et ad [illegible] et [illegible] non [illegible]
expulsione [illegible] solet fieri et [illegible] largior et [illegible]
[illegible] et [illegible] sensum [illegible]
humoribus et [illegible] et [illegible] et [illegible]
[illegible] vel [illegible] alterant [illegible]
[illegible] esse [illegible] que habet [illegible]

Vomitus temperatus valde
[illegible] utilis et laudabilis. Solet enim stomachum mundificare
[illegible] et tremor labiorum [illegible] digestionem iuvare
[illegible] dolor nausea et abhominatio [illegible] conservare
[illegible] humorum [illegible] lingue [illegible] morbi auferre et
[illegible] et oculorum lacrimatio [illegible] abegritudine liberare.
[illegible] palati [illegible]

[illegible] vomitus [illegible] stomachum [illegible]
fiunt per digestionem [illegible] conservat
et ab egritudine [illegible] et liberat. [illegible] tremor et [illegible]
[illegible] dolor [illegible] humorum [illegible] abhominatio [illegible] et lingue
[illegible] bonum [illegible] et [illegible]
[illegible] et [illegible] esse [illegible]
[illegible] que [illegible] et delectabilia [illegible] debet [illegible]
[illegible]

Dolor stomachi et ventris [illegible] solet [illegible]
[illegible] ex frigore [illegible] ex calore dissolvente ex ventositate exte
dente [illegible] humor [illegible] ventris [illegible]

Sed [illegible] dolor [illegible] stomacho [illegible]
frigus [illegible] et [illegible] calor dissolvens [illegible] ventositas ex-
tendens [illegible] ventris [illegible]
[illegible] humor [illegible]

Ventositas dolor [illegible] et [illegible] ex [illegible] et [illegible] ac [illegible]
[illegible] ventositas [illegible] humores [illegible] medicos
[illegible] in ydropisi [illegible] ventosi [illegible] ventosa
ventose [illegible] ventosi [illegible] ventositas
[illegible] et [illegible] ventositatis [illegible] et [illegible]
[illegible] et [illegible] et [illegible]
[illegible] et [illegible] solet [illegible]
[illegible] humores [illegible] sepe [illegible] plus
[illegible] debet [illegible] ventositas [illegible]
[illegible] possit de stomacho [illegible]
[illegible] possit [illegible]
[illegible] et [illegible] humoris [illegible]

Sed [illegible] et medicus ventositas [illegible]
[illegible] ex materia sanguinea [illegible] et [illegible] dolor [illegible]
[illegible] ex materia colerica et [illegible] dolor [illegible] ex fleumate et [illegible]
[illegible] ex melancolia et [illegible] ex [illegible] fleumate
[illegible] ex [illegible] vapore et [illegible]
[illegible] colera [illegible] humores subtilior [illegible] et [illegible]
fleuma [illegible] humor viscosior et [illegible] et [illegible]
[illegible] que [illegible] fleuma [illegible]
vero [illegible] humor [illegible] et [illegible] fleuma [illegible]

quod [illegible] frigidissimum, vitream et splendentem [illegible] gloriam et dignitatem sit vapor [illegible]
sit [illegible] affectum et voluntate. Igitur dicamus quod ventositas superbie que [illegible] dicit tor-
sionem doloris et invidie et iracundie [illegible] ex [illegible] quia [illegible]
ventositas [illegible] glorie elationis presumptionis et superbie qualitatem et [illegible]
sanguinea [illegible] consideratione [illegible] et subtilitatis [illegible] flegmatica [illegible] consideratione
[illegible] fortitudinis et formositatis [illegible] melancolica [illegible] consideratione [illegible] temporalis
opulencie et terrene [illegible] ex vitreo [illegible] ex splendore frangit et vitrea
mundane dignitatis [illegible] vapore [illegible] ex dispositione [illegible] affectus
et voluntatis. Ex isto ergo [illegible] procedit superbie ventositas ex qua [illegible] sequitur
torsio [illegible] et [illegible] inquietudinum [illegible] dolor [illegible] dolor
[illegible] invidie, dolor [illegible] [illegible] dolor [illegible]
dolor [illegible] et desidie, dolor [illegible] et i
[illegible] Tales ventositates superbie solent [illegible] et a deo [illegible] custode [illegible] et sic fit
[illegible] 13 [illegible] de [illegible] et [illegible]
[illegible] ab homine usque ad [illegible] In torsionibus [illegible] dolor
[illegible] in [illegible] intestinis et [illegible] patet
[illegible] evacuationis. Sic videtur et [illegible] intestinis subtilibus [illegible] in [illegible]
[illegible] et subtilibus magis [illegible] periculosum [illegible] subtilibus [illegible]
[illegible] grossis [illegible] evacuant tales per confessionem. Et ideo [illegible] incurrunt mortem et
damnationem [illegible] sapiens [illegible] ut [illegible] mala [illegible]
Et [illegible] molestiam [illegible] subtilitatis. [illegible]
replentur grosse et viscosa materia, tunc [illegible] intestina et conglutinantur [illegible] materia
[illegible] evacuare non potest et [illegible] sequitur [illegible] torsio, [illegible] passio et ex-
[illegible] repressione superiori [illegible] et [illegible] et subita destructio [illegible]
[illegible] in colica passione. Sic [illegible] in testinis affectionibus [illegible] est aggravata grossa et
compacta est et per malam consuetudinem indurata ventositas [illegible] per
confessionem non possunt [illegible] ut [illegible] Ex inde periculose sequitur torsio et [illegible]
[illegible] passio et obstinatio desperationis et [illegible] ventositas [illegible] et [illegible]
[illegible] perturbatio superiorum [illegible] defectus [illegible] et sepius [illegible] et [illegible]
[illegible] Et omnis sapientia eorum devorata est. In inferiori intestino quod
colon vocatur [illegible] et colica passio [illegible] desiccantur quod [illegible]
obstructo [illegible] in [illegible] indurantur [illegible] expelluntur [illegible]
[illegible] dolor et colica passio et [illegible] torsio [illegible] autem [illegible] ut [illegible]
[illegible] multiplex est causa. [illegible] est [illegible] et
indurat et [illegible] non [illegible] et ibi [illegible]
[illegible] dispositione [illegible] est ventositas [illegible]
[illegible] et [illegible] intestino [illegible] prohibet. [illegible]
[illegible] intestinum [illegible] ad expulsionem [illegible]
Sic [illegible] in intestinis [illegible] voluntatis indurat [illegible]
[illegible] et ibi per [illegible] obstinacionem taliter [illegible] quod per confessionem non potest
[illegible] solet [illegible] taliter [illegible] torsio [illegible] ex inde solet sepius
[illegible] impedimenti [illegible] propter [illegible]
[illegible] et [illegible] voluntate [illegible]
confiteri. Item [illegible] grossities [illegible] et enormis [illegible]
[illegible] Item ventositas [illegible] consuetudinibus [illegible] mala [illegible]
[illegible] confessionem [illegible] non [illegible] Item [illegible] peccatorum [illegible]
talium abundans [illegible] ventorum [illegible] et ex-
pelle per confessionem non [illegible] Item [illegible] intestinorum [illegible] voluntatis ma-
licia et obstinatio [illegible] obstinata [illegible] procedit [illegible]
[illegible] et ad expulsionem [illegible] non [illegible]
[illegible] de [illegible] Ex quibus [illegible] confessio [illegible]
[illegible] et dolor ac desperatio [illegible] sicut
de [illegible] Anthiochi dicitur 2 Machabeorum ix [illegible] dolor
et amara [illegible] Lumbrici [illegible] intestinis
[illegible] Et si [illegible] ex quibus [illegible] Et aliquis

[illegible]

[illegible]

male

longi [illegible] lari [illegible] [illegible] adveniunt [illegible] quibus [illegible] intra [illegible] molestie [illegible]
[illegible] Etiam adherent intestinis [illegible] [illegible] mortem fuerit vi a corpore expellenda
[illegible] ergo per [illegible] medicinam ~~expellendas~~ [illegible] Et [illegible] ipsos [illegible] abhorrere
[illegible] de corpore expellendo [illegible] in pariete [illegible] expellantur [illegible] [illegible] morbos [illegible]
febrem [illegible] pruritum [illegible] stridorem dentium [illegible] et masticationem linguae [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] constrictionem [illegible] tangendo et [illegible] ledendo nervos interiores
[illegible] [illegible] colligantia [illegible] partes superiores et exteriores. Spiritualiter per
istos vermes intelligimus peccata [illegible] per diversitatem [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vermes
[illegible] peccata [illegible] [illegible] trahunt originem [illegible] variantur [illegible] [illegible] a
[illegible] a diversis [illegible] a deliciis [illegible] [illegible] [illegible] ab alieno
[illegible] [illegible] a [illegible] [illegible] [illegible] tales [illegible] faciunt homines
[illegible] febrem et ardorem cupiditatis, pruritum voluptatis, stridorem
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] 160 [illegible] [illegible] abhominata [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nisi per
[illegible] [illegible] expellantur [illegible] [illegible] [illegible] Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] amara medicina [illegible] [illegible] [illegible] expellantur [illegible] medicina expulsiva con-
fessionis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] medicina [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] incorporant
et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] predicatores [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] medicina [illegible] [illegible] timoris dei
et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] operam
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vermes [illegible] peccatores [illegible] [illegible] solent
dulcedine [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in tali dulcedine mixta
peccati amaritudine [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dulcedine [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
delectabilia [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] dulcedine delecta-
bilia amaritudine peccati [illegible] [illegible] [illegible] tales [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], et [illegible] [illegible] [illegible]. Ventris et intestinorum [illegible] fluxus
humorum et [illegible] et excessivus [illegible] tribus [illegible] dyaria, lyenteria et
dissenteria. Dyaria est [illegible] fluxus [illegible] cibi [illegible] indigesti [illegible] et [illegible] [illegible]
digestione [illegible] [illegible] ex [illegible] humoris [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]. Lyenteria est fluxus ventris cum indigestione cibi et potus [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] stomachi [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Dissenteria est fluxus ventris [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pelles intestinorum [illegible] [illegible] [illegible]
ex colera [illegible] [illegible] et [illegible]. [illegible] [illegible] per istos tres fluxus
possunt intelligi tres [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dissolvere
[illegible] [illegible] [illegible] est [illegible] fluxus [illegible] [illegible] dyaria [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] peccati [illegible], et ab
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] humoris [illegible] [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] dissolutos [illegible] [illegible]
[illegible] est fluxus et dissolutio [illegible] [illegible] lyenteria [illegible] [illegible] est dissolutus
et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] potus [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] fluxus et dissolutio [illegible]
[illegible] dissenteria [illegible] [illegible] sanguine [illegible] [illegible] peccati [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] colere et gravi
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
triplex fluxus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

dyaria
lyenthia
dissenteria

Ydropysis est tumor et inflatio membrorum ex errore virtutis digestive contingens. Antiqui enim ydropisim quasi ex indigestione quasi ex retentione [illegible]. Nam cum virtus digestiva est ita debilis quod propter defectum caloris cibos receptos non potest bene digerere nec in bonos humores convertere, solet [illegible] multe infirmitates in epate generari que diffuse per membra [illegible] Et in humores qui alicubi solebant fluere [illegible] ut qui partes humorum que membris illud [illegible] corpore retinent. Unde ex tali retentione membrorum inflatione que dicitur ydropisis generatur [illegible] et superfluitates [illegible]

Per istam inflaturam et infirmitatem est superbia denotata [illegible] membrum [illegible] defectum digestionis et defectum expulsionis [illegible] gestia [illegible] defectum caloris [illegible] in homine deficit [illegible] debite perdigerere non valet. Nec eos per expulsionem [illegible] voluntate [illegible] superbie [illegible] crescit et inflatur [illegible] [illegible] debent [illegible] varia vetula [illegible] ex multiplicatione et retentione [illegible] solet [illegible] tumescere et cum alios superbire [illegible] difficile est quod superbus [illegible] Ydropisis [illegible] et [illegible] ex defectu caliditatis in epate [illegible] ex defectu virtutis digestive superfluitates [illegible] que per totum diffuse [illegible] inflaturam [illegible] Ita quod ydropicus quanto plus bibit tanto plus bibere desiderat [illegible] indigestionis humoris tanto [illegible] amplius [illegible] ydropicus [illegible] et [illegible] [illegible] in epate [illegible] in mente [illegible] humores [illegible] affectiones [illegible] et deordinate [illegible] virtus [illegible] superbie [illegible] acquirit [illegible] superbie [illegible] Ydropicus [illegible] humores et [illegible] et humores solet acquirere et bibere. Tamen [illegible] solet [illegible] humores et divicie potant et acquisiti [illegible] non sanat [illegible] potius ad [illegible] et [illegible] [illegible] et [illegible] insaciabiles.

Ictericia est defedatio cutis [illegible] qualitate. Et fit quando ex colera superabundante [illegible] [illegible] se [illegible] et [illegible] infirmitate [illegible] membra [illegible] postea diffunditur [illegible] cum sanguine [illegible] indicante [illegible] hyctericie. Et cutis infectio [illegible] colere pallide [illegible] [illegible] [illegible] que fit ex infectione colere nigre [illegible] sanguis [illegible] humoribus [illegible] colere nigre [illegible] mittit [illegible] et infectio ad exteriores partes corporis [illegible] Sic [illegible] mistice [illegible] qui [illegible] quibus [illegible] partes infirmitate [illegible] [illegible] sunt infecti [illegible] aliquid [illegible] [illegible] conditiones et [illegible] vel [illegible] Aliqui viridis [illegible] per invencibiles [illegible] obstinati [illegible] sunt infecti. Nam [illegible] Aliqui nigri [illegible] per [illegible] in epate [illegible] in mente [illegible] colera [illegible] [illegible] afferunt [illegible] Tunc [illegible] ad [illegible] sanguis [illegible] [illegible] [illegible] affectione [illegible] [illegible] [illegible] affectionibus [illegible] [illegible] [illegible]

Hictericia [illegible] exterior cutis infecta multe male conditiones [illegible] [illegible] solet habere [illegible] in epate [illegible] in ore dolorem in fronte [illegible] [illegible] [illegible] hyctericia [illegible] [illegible] dolor [illegible] in [illegible] [illegible] desperationis et tristitie [illegible] Job [illegible] [illegible] Moroydes [illegible] [illegible] superfluitates [illegible] [illegible] ad [illegible] superfluitatibus [illegible] et [illegible] et per [illegible] corporis [illegible] superfluitatibus [illegible] solent [illegible] retentio et [illegible] [illegible] superfluitates plus debito retinentur [illegible] ex [illegible] [illegible]

gravedo capitis, fumi ponderositas et renum indispositio ad ydropisim, ptisim et melancoliam generatur. Omnibus vero plus debito apponitur et evacuatur [illegible] flexum [illegible] debilitas et passiones varie efficiuntur. Spiritualiter per renes [illegible] quod sunt in posteriori parte corporis intelligimus illos qui in gradu et statu ultimo et inferiori in ecclesia sunt [illegible] laicos scilicet [illegible] qui omnes [illegible] dicuntur [illegible] [illegible] ordinati ad superfluitates [illegible] et [illegible] abundancius [illegible] et pauperibus per elemosinas [illegible]. Sic quando isti [illegible] superfluitates retinent [illegible] largitate non evacuant ut deberent. Et ideo [illegible] infirmitates [illegible] in eis generant et gravedo seu ponderositas pigricie [illegible] pallor inhoneste apparencie, ydropisis seu inflativa superbie, [illegible] mania [illegible] delectus et [illegible] talium superfluitatum retentarum in eis [illegible] ideo [illegible] [illegible] ex [illegible] et cupidi. Et [illegible] aggravant in [illegible]. [illegible] aliqui tales [illegible] superfluitates excessive per prodigalitatem [illegible] plus debito [illegible] debilitas [illegible] retinent [illegible] imprudenter expendunt. Et [illegible] paupertas in eis inducitur et multas infirmitates pariunt [illegible] utpote [illegible] de [illegible] tamen [illegible] inopiam multa delinquunt.

Item renes vesica et pellicule [illegible] infirmitatibus [illegible]. Et [illegible] ut dealibus [illegible] lapides et arenule generantur [illegible] in renibus et vesica, humoribus [illegible] in renibus [illegible] ut in vesica [illegible] per [illegible] calorem indurantur et in lapides et arenam [illegible] per quos meatus [illegible] et vesice orificia [illegible] urine [illegible] totaliter impeditur vel saltem cum difficultate solet aqua illa superflua distillare. Spiritualiter per renes [illegible] [illegible] et per vesicam [illegible] aggregari superfluitatis [illegible] intelligimus humanam affectionem [illegible] [illegible] voluptate [illegible] superfluitates per [illegible] intelligimus obstinacionem. Et per [illegible] [illegible] [illegible] in renibus et vesica affectionibus et voluptatibus [illegible] abundant arenule [illegible] humores delicatos [illegible] ad affectum et [illegible] [illegible] lapides obstinacionis [illegible] [illegible] et tamen affectus [illegible] [illegible] [illegible] et indurat [illegible] [illegible] [illegible] aque. Sic [illegible] renibus et vesica [illegible] affectionibus [illegible] [illegible] superfluitates [illegible] per tales lapideas obstinacionis impeditur vel saltem [illegible] et cum difficultate [illegible] [illegible] distillatur. Job xx: Cum dulce fuerit in ore eius malum, abscondit id sub lingua sua, parcet illi et non derelinquet [illegible]. [illegible] in rebus [illegible] ex potu aque limose et arenose, lapis [illegible] acquirit [illegible] [illegible] [illegible] aut [illegible] acquirit talem lapidem. Et [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] superfluitates et [illegible]. Sic per [illegible] lapis obstinacionis et [illegible] ex aqua limosa [illegible] et mundane [illegible] aliquorum gignuntur [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] simplices qui [illegible] largos [illegible] superflua [illegible] et [illegible] [illegible] emittunt [illegible] lapidis [illegible] [illegible] per [illegible] et [illegible] ad [illegible] [illegible] generatur. Lapis qui ex [illegible] humoribus generatur [illegible] [illegible] qui ille qui ex arenulis generatur. Sic videtur ille [illegible] lapis [illegible] illa [illegible] obstinata [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quia arena [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dissolvitur [illegible] [illegible] [illegible] per [illegible] [illegible]. Job 28: Lapis solutus calore in es vertitur.

Cum lapides aliquorum ex [illegible] in renibus [illegible] [illegible] dixit lapides [illegible] dixit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Spiritualiter [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad simplicitatem [illegible] [illegible] pedes significant [illegible] vita contemplativa et activa. Unde lapis [illegible]

ca obstinatos designat quod nec intellectum vel filium per verum accipiendo. Nunc vero affectum vel malum pro bono obstinate eligendo gravatur et inhabitat. Unde hoc est ista [illegible] grossities lapidis obstinatos errores et malicie in remotis dextre [illegible] intellectu gignitur per dextram vel vita contemplativa obdormit, deficit et sopitur. Sed vero in sinistre vesice in affectum et voluntate obstinatio lapidea fuit. Tunc pes sinister vel vita activa in homine deficit et stupefacit. Ideo hoc est interior homo quod per deum et angelos seu prelatos adiutorio defendatur ne per tales obstinatos lapideum intellectum et affectum lapidibus illudatur. Iuxta id Psalmi: In manibus portabunt te ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. In vesica accidit passio ex defectu continentie virtutis scilicet involuntaria emissio urine [illegible] eius virtus contentiva est debilis calor [illegible] in renibus est fortis. Tunc [illegible] urine calor sit in renibus [illegible] aqua humoris alteratio et urine retentione quod est debilis fit illius involuntaria emissio [illegible] velatis nervis in collo vesice [illegible] sic patet in pueris qui dormiendo in lecto mingunt. Tale infirmitate patientes semper solent sitire et vix aqua [illegible]. Spiritualiter per tales infirmitates possumus intelligere vicium prodigalitatis. Nam quidam sunt qui [illegible] dolores [illegible] non cessant [illegible] contra [illegible] prudentia [illegible] conservando non habent. Solent enim per prodigalitatem emittere et nunc ad necessitatem [illegible] aliquid retinere. Sed potius per avariciam [illegible] sitire et ardescere [illegible] per prodigalitatem emittunt [illegible] volunt [illegible] habere [illegible] et per avariciam [illegible] sitire [illegible] ex [illegible] corpus sit exarescet.

Item circa illas partes corporis accidit [illegible] quedam infirmitas que dicitur hernia [illegible] est [illegible] ruptura [illegible] pellis [illegible] que inter membra [illegible] et [illegible] collocantur. Contingit enim illam pellem ut ex nimio [illegible] sic fit [illegible] et [illegible] et clamore et [illegible] rumpi vel ex [illegible] calore liquefit et relaxatur et sic [illegible] descendit et infirmitatem [illegible] medicum [illegible]. Per [illegible] rupturam [illegible] intelligi discordia [illegible] nichil aliud [illegible] ruptura quedam et divisio [illegible] seu [illegible]. Et [illegible] ista [illegible] accidit ex calore [illegible] aliquando ex [illegible] contencione [illegible] et [illegible] rumpere [illegible] discordie dolorem [illegible] iracundie [illegible] congregare [illegible]

[illegible] est infirmitas in [illegible] et ibidem dolores [illegible] et [illegible] dicitur gutta in [illegible] quedam in [illegible] que [illegible] fieri in digitis et [illegible] que [illegible] fieri in [illegible] podagra que [illegible] fieri in [illegible] et pedibus [illegible] Et infirmitates ex humoribus [illegible] et [illegible] et [illegible] perversos motus impedientibus et dolorem inducentibus [illegible] ligat manus ne [illegible] [illegible] ligat [illegible] ne [illegible] dolore [illegible] podagra vero ligat pedes ne moveri [illegible]. Talis triplex gutta [illegible] triplicem [illegible]

|| [illegible] ex humoribus [illegible] affectu [illegible] dolor et [illegible] motus [illegible] impeditur. [illegible] que [illegible] ligat manus ne [illegible] ad [illegible] et [illegible] deformes [illegible] fit, per [illegible] que [illegible] et [illegible] peremptorie [illegible] avida.

[Margin: [illegible] concupiscentiam oculorum et superbiam vite. Hoc est dictum luxuriam avariciam et superbiam]

Item [illegible] superbia [illegible] infirmitas que non permittit [illegible] [illegible] solet in rigiditatem et [illegible] contra [illegible] dicitur [illegible] 38 [illegible] Item podagra sit luxuria [illegible] infirmitas pedum [illegible] affectum [illegible] per [illegible] et [illegible] tollet per [illegible]. Ideo [illegible] de talibus [illegible] dicitur in [illegible] 113 manus habent et non palpabunt, pedes habent et non ambulabunt. Podagra seu gutta gignitur in [illegible] [illegible] se [illegible] et [illegible] Sed [illegible] in [illegible] frequentantibus. Et [illegible] Et [illegible] castrati [illegible] podagrisant [illegible] non pueri qui [illegible] mulieribus [illegible] podagra [illegible] et desidie [illegible] accidit [illegible] delicate [illegible] [illegible] et luxurie [illegible] [illegible] homines [illegible] castrati [illegible] [illegible] elementis [illegible] se [illegible] esse [illegible] et [illegible] passionis [illegible] podagram patiuntur [illegible] humores qui [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] carne et nervis [illegible] sunt

Sic vero pauperes qui per pedes intelliguntur podagra id est pigritia flexi quia laxime aliquibus possunt pati virtutis in sua [illegible] superbie pati impediuntur per corporis [illegible] spiritualium de [illegible]

Postema est consumptio et superfluitatem humorum in aliquo membro collecta putrefactionem [illegible] et [illegible] sit aut apostema hoc modo [illegible] sive pectoris et plus debito abundant, et tales [illegible] ut a virtute expelli non valent, [illegible] membrorum recipiuntur ibi quia putrescunt et [illegible] et sicut in furno pasta posita ad ignem desiccatur et in superficie crustula quedam recipit [illegible] sicut humor [illegible] per violentiam caloris quedam dura cutis [illegible] ibi fiunt [illegible] putridus humor abscondit et ibi humor includitur et velatur [illegible] talibus humor sic aggravatus et tumor sic [illegible] inter partem

Spiritualiter apostema potest sive peccatum [illegible] quod [illegible] humor tumor et dolor quia sicut [illegible] peccatum est [illegible] humorum affectionibus que per mala [illegible] recipitur [illegible] quo [illegible] corpus [illegible] dolorem [illegible] et [illegible] quo mors [illegible] mordet atque pungit, ideo de peccato [illegible] [illegible] non est in ea sanitas sed [illegible] putrida [illegible] et quod [illegible] videt [illegible] et livor et plaga tumens fiunt apostema peccati tali modo multiplicitudo enim humorum id est affectionum et cogitationum [illegible] et superfluorum [illegible] intentione cordis recolligit, et quia a tali [illegible] ut [illegible] non [illegible] ideo [illegible] per malos consilii putrescunt et in aposte peccati mortalis convertuntur et [illegible] corde [illegible] et [illegible] remorsu [illegible] sine dubio isti humores corrupti [illegible] male affectiones per [illegible] putrescere [illegible] [illegible] et absconsi ibi fiunt [illegible] volunt et quia [illegible] ne appareant se abscondunt [illegible] et [illegible] Xristus [illegible] et [illegible] et [illegible] [illegible] se abscondit [illegible] xxiii [illegible] abscondit [illegible] [illegible] terra [illegible] et [illegible] consequitur.

Apostema [illegible] fieri quia [illegible] nobiliora [illegible] et superiora [illegible] solent humores superfluos a se [illegible] et ipsos ad alia membra ignobiliora et inferiora [illegible] penetrare et imbibere et ibi apostema [illegible] membra que ipsos [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] superiores nobiles et potentes qui non cessant [illegible] et gravare subditos inferiores et alios impotentes [illegible] [illegible] non solet [illegible] apostemata [illegible] solent ad alios [illegible] et [illegible] et non se defendere [illegible] apostemata [illegible] et superiorum [illegible] tollere et [illegible] illud [illegible] illos qui subditos ex [illegible] et [illegible] ponunt et sic fit quod [illegible] pars [illegible] et [illegible] tollunt [illegible] [illegible] nobilioribus et doctioribus superfluitates humorum [illegible] ad inferiores et debiliores [illegible] et sic [illegible] apostemate [illegible] et [illegible] per mortem [illegible] [illegible] xviii [illegible] Apostema [illegible] fieri per liberatem meatuum et [illegible] humores facilius solent [illegible] liquiditatem humorum qui facilius solent currere et in aliquo membro se [illegible] et [illegible] ibi quia putrescunt et in apostema [illegible] Sic [illegible] peccato apostema peccati mortalis solet fieri ex [illegible] meatuum [illegible] aperta ad [illegible] ut ex [illegible] affectionum flexibilitate et [illegible] liquiditate [illegible] sunt [illegible] ut ad [illegible] et [illegible] se [illegible] et in apostema [illegible] peccati mortalis [illegible] Job xxxviii [illegible] lapidis [illegible] [illegible] [illegible] flexibiles

afferentes in petram morte per malas consuetudines induratam etc. Aliquando fuit apostema corrosiva
ex nimia violentia ista est Noli me tangere quod est apostema in facie, cancer, lupus, herisipila.
Ista sunt illa apostemata que carnes et nervos corrodunt, membra que eis insident de-
populant et consumunt. Unde postquam in membro radicata fuerint vix aut numquam amplius
tolli possunt. Sic peccatum iniusticie in corpore ecclesie per diversa membra, prelatis, [illegible] et collegiis
quasi generantur apostemata in homine [illegible] et superbia que [illegible] sunt per crudelitatem et [illegible]
corrosiones quod membris eius insidet, et liberum de [illegible] collegium vel ecclesia [illegible]
[illegible] vastatur et consumitur salvis [illegible] nervis [illegible] bonis [illegible] [illegible] ab eis de[illegible] Isti
que dicuntur Noli me tangere. Omne peccatum ipse nullo modo volunt tangi corrigi vel [illegible]
[illegible] ad medicum [illegible] [illegible] [illegible] contractus solet amplius irritare. Plati-
eis predicatores istos pene intactos et impunitos dimittunt, eo quod ex talibus [illegible]
et [illegible] mali [illegible] [illegible] xiii capitulo [illegible] non tangere [illegible] [illegible]
significantur isti in illos plures et predicantibus, de quibus dicitur [illegible] xvi Recedite a taber-
naculis hominum impiorum et nolite tangere quod ad eos pertinet et dicitur [illegible] ista
que tangere noluit sunt [illegible] a [illegible] peccatis absorpti [illegible] [illegible] quod tales [illegible]
[illegible] et apostatam quam indigne [illegible] [illegible] in peccatis vel [illegible] [illegible]
[illegible] fecerunt [illegible] [illegible] [illegible] Iste iste [illegible] tunc [illegible] [illegible] illa
infirmitas [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pedes brachia seu pectus [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et per totius latitudinem se [illegible] Sic tales raptores [illegible] solent [illegible]
[illegible] et [illegible] et undique sua brachia extendere et pedes [illegible] [illegible] [illegible] quo-
usque totam [illegible] poterint usurpare 3 Re 3 [illegible] cherubin alas suas.
Item iste dicuntur lupus [illegible] publice [illegible] solent rapere. Dum et herisipila [illegible]
[illegible] per [illegible] [illegible] solet affligere Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sufficit Tales [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et
[illegible] ad [illegible] vix aut numquam possit eradicari et a sua malicia [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] non extinguitur. Et possumus [illegible] notare quod [illegible]
apostemata [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quibus [illegible] [illegible] [illegible] quibus [illegible]
solent corrodere et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] detractoriis et [illegible] [illegible]
ac infestare. Et possunt isti dici Noli me tangere, quia tales nullo modo volunt tangi
seu corrigi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] se corripit. Dum [illegible] quia
[illegible] solent [illegible] et [illegible] [illegible] sicut dicitur [illegible] x Isti sunt sicut serpens qui
mordet in abscondito. Dum et lupus [illegible] et publice [illegible] solent mordere
dicuntur et ignis quia in se [illegible] et [illegible] solet ardere et alios affligere
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] Vel potius dicamus quod
ista maior apostemata sunt [illegible] [illegible] corrosiva et [illegible] [illegible] aliorum [illegible]
[illegible] [illegible] est superbia [illegible] est noli me tangere, quia superbi nullum reputant
dignum quod [illegible] associat et tangat. Secunda est invidia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] 3a est iracundia, et [illegible] [illegible] [illegible], quia [illegible]
[illegible] publice [illegible] [illegible] 4ta est avaricia, quia ista [illegible] [illegible] [illegible] et
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] plus [illegible] Et ita [illegible] figuratur in [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] volatilia [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] solet se erigere [illegible] [illegible] ad [illegible] quem solet [illegible] [illegible]
[illegible] superbia [illegible] solet se erigere [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ad [illegible] [illegible] iracundia que solet figere. Canes ad [illegible] [illegible]
[illegible] ad [illegible] [illegible] solet [illegible] acquirere et pauperes [illegible] et affligere [illegible]
avaricia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Fistula est apostema
[illegible] [illegible] corrosivum [illegible] potius putrefactivum et corruptivum. Dicitur autem fistula eo
quod ad modum fistule est [illegible] [illegible] [illegible] foramina [illegible] [illegible] [illegible]
Contingit autem fistula [illegible] ex vulnere male custodito [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Et non solum unum foramen [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fistula [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ex vulnere [illegible] male custodito et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] solet fieri, quia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] solet pu-
trefieri et fistule [illegible] que [illegible] fistula dicitur, quia [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Sic est in [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible] ista infirmitas [illegible] ex toto [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] foramen [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] et integra videtur [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] solum per unum foramen [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] solet [illegible] [illegible] [illegible] Iste est [illegible] [illegible] [illegible]

daclxiii
[illegible]

17

Ubi magis latet morbus, eo magis aliquando publicatur. [illegible] Sunt insuper aliqua apostemata venenosa [illegible] antrax et herisipila [illegible] in medio [illegible] vult fieri [illegible] advertendum quod in apostemate [illegible] venenosa et [illegible] non est utendum repercussivis sed potius mitigativis, remollitivis, expulsivis, aperitivis [illegible] ne forte [illegible] venenosa ad interiora membra [illegible] inferat nocumentum. Est [illegible] in talibus venenosis [illegible] tyriaca apponenda et [illegible] offendatur [illegible] flebotomia facienda. Tyriaca [illegible] venenositatem [illegible] et desperatis [illegible] publicatur. Sic spiritualiter [illegible] molestiam [illegible] ardorem [illegible] homo in ipso ardore [illegible] repercussiva [illegible] reprehensibilis [illegible] interiora membra [illegible] Non [illegible]

[illegible]

et vicia subditorum incaute aperiat et revelet. Nam dato quod infirmitas seu pustula [illegible]
[illegible] infirmitas in corpore [illegible] in [illegible] si [illegible] in ipso incaute aliis aperiret apo-
stema aperit puteum abyssi et exiunt fumus. Unde [illegible] puteus viciorum aperitur et de-
tegitur fumus infamie sequitur quia vix aut [illegible] tollitur aut sanatur. Scabies est
sub nomine apostematum poni [illegible] aut scabies ex corruptis humoribus [illegible]
[illegible] natura mittit ad exteriora et mundificat interiora. Humores ergo qui subtiles sunt
et liquidi faciliter [illegible] et sudore solvuntur. Grossi vero [illegible] remanent et in sca-
biem [illegible] convertuntur. Sic pro certo calor [illegible] humores [illegible] malas et cor-
ruptas extra ad cutem [illegible] et scabiem [illegible] exterius introducit. Vel
[illegible] de humoribus corruptis de [illegible] [illegible] [illegible] discretis [illegible]
[illegible] mundificans [illegible] et interiora. Et [illegible] per confessionem trahere ad ex-
teriora. [illegible] sepe fit [illegible] subtiles [illegible] dissolvuntur et [illegible]
grosse vero et enormes absconduntur et retinentur de [illegible] in corde [illegible]
et retinentur. Et scabie [illegible] infectos et pruriginem male delectacionis [illegible]
[illegible] superficie [illegible] [illegible] ex vicio splenis [illegible] solet fi-
eri que vix aut nunquam [illegible] sanari. [illegible] ex splene [illegible] melancolie
[illegible] et tristicia melancolica [illegible] vix [illegible]
[illegible] xxx [illegible] dolor [illegible] plaga [illegible]
Item impetigo est [illegible] serpigo ex colerica et ignea materia
[illegible] et [illegible] introducitur. Ista est serpigo dicitur [illegible]
per membra [illegible] et diffunditur. Delectabilis est [illegible] serpigo [illegible] fricant [illegible]
[illegible] dolor et [illegible] fervor introducitur. Ista passio [illegible]
[illegible] Ista impetigo dicitur quia [illegible] solet impetere et invadere ser-
pigo vero nominatur quia [illegible] solet serpere et destruere. Et ista
[illegible] et [illegible] solet et delectatio [illegible] in fine [illegible]
[illegible] et dolorem remorsus et displicencie solet [illegible]
afflictionem [illegible] [illegible] est quod delectat extremum
vero quod [illegible] Proverbiorum xiiii Extrema gaudii luctus occupat.
Lepra est vicium membrorum corruptorum quod in vasis [illegible] in venis nervis et arteriis
[illegible] cordis et epatis et aliis [illegible] incipit in membris vero et extra
vasa [illegible]. Corrupto enim humore [illegible] in vasis interioribus restitit
ut [illegible] membra [illegible] humoribus [illegible] [illegible] corruptionem
humorum [illegible] membris omnibus corporis [illegible] lepra generaliter
nominatur. Sic pro certo [illegible] quod [illegible] in vasis cordis et [illegible] fit corrup-
cio humorum [illegible] et affectionum [illegible] corrupit
[illegible] et [illegible] est quod membra exteriora [illegible]
ores [illegible] et [illegible] interiorum et exteriorum [illegible] et operacio corrumpuntur [illegible]
ab ipsis interioribus [illegible] seu [illegible] [illegible] corrupta
est interior [illegible] et affectio corrupitur [illegible] et operacio. Et lepra [illegible] spiritualis
[illegible] generalis [illegible] [illegible] et vena corrupta [illegible]
[illegible] Et si dicat quod corrupta vena [illegible] est [illegible] diabolo
[illegible] et [illegible] impie. Lepre autem iiii sunt species
[illegible] humores [illegible] corrumpuntur [illegible] elephancia [illegible] ex corrupcione melancolie
Elephas enim est [illegible] melancolicum. Item allopicia que fit ex corrupto sanguine et a vallo-
pe quod est vulpes. Unde [illegible] vulpes [illegible] deponit. Item tyria seu
serpentina que fit ex corrupto flegmate [illegible] [illegible] [illegible]
serpentes pelle deponit et [illegible]. Item leonina que fit ex colera corrupta sic
dicta [illegible] leonibus [illegible] Spiritualis [illegible] species le-
pre possunt [illegible] | Allopiciam
[illegible] melancolia cor- | leoninam
pta i. tristicia et sollicitudo et elephancia [illegible] | tyriam et
[illegible] inflexibilitas et grossitudo [illegible] | serpentinam
[illegible] elephancia | melancolia | et elephancia

diceret, quia sicut communiter solet melancolia corrupta vel extranea et solida et elephantia
consequentibus, gravantibus inflexibilitatis et grossitudo. Nam prelati avari more elephantis
sunt inflexibiles ad bonitatem et pietatem. Sunt grossi, graves et inclinati ad terrena
[illegible]. Et sunt melancolici et tristes per sollicitudinem et anxietatem. Unde dicitur Ecclesiastici v.
sapientis [illegible] non sunt in dormire. Et sic dicitur quod nullus potest esse simul dives et felix.
Alopicia est lepra tinia et serpentina quia sicut serpens a sanguine nascitur, que more serpentis
bona et honesta [illegible] vices spoliat. Et per quod sic per serpentem venenum et
infectio ad alios [illegible]. Unde sic dicitur [illegible] xix. Omnis tetigit [illegible] [illegible] fiunt.
Maliria est lepra vulpina seu allopicia quia sicut a corruptione fleumatis vel a putredine fit a
[illegible] et flexibilis affectionibus procedit, et quia more vulpis fraudulenter incedit. Ita quod [illegible] pilos
vel amicos sibi adherentes perdit et modo sine amicis existit malicie, et et prodictores
nunquam amicos inveniunt, pro eo quod nulli fidem custodiunt, sed omnes potius decipiunt. Ad proverbium
[illegible] xx. [illegible] non erit amicus. Superbia est lepra leonina quia sicut a rubea
colera est humor [illegible] levior vel a levitate mentis oritur, et proprie sic per leonem animal
superbissimum [illegible] alii devorantur. Et breviter ita est velut quia [illegible] sic homines
magni [illegible] et inflexibiles ad [illegible] fit elephantes luxuriosi alios inficiunt, ut
serpentes maliciosi alios decipiunt sicut vulpes, superbi vero alios cruciant et devorant ut
leones. Et ideo tales quadrupliceres peccatores figurati patet iiii Regum vii. ubi dicitur quod iiii viri
leprosi fame [illegible] de porta Samarie ad castra Syrie ubi sunt intrantes tabernaculum
invenerunt copiam ciborum et bibentes comederunt et aurum et argentum [illegible]
[illegible] et absconderunt. Samaria que interpretatur custodiens dominum [illegible]
et [illegible] in qua et per quam deus custoditur. Syria vero que interpretatur humana est [illegible] qui
sunt per humanam [illegible] totum est [illegible] et humanum. Hic ergo fit quod iiii leprosi vel
[illegible] specialiter leprosorum et peccatorum scilicet avari, luxuriosi, maliciosi et superbi
Samariam vel domum [illegible] derelinquunt et gemunt, et ad castra Syrie vel ad [illegible]
mundi prosperitatem [illegible], [illegible] et attendunt ubi [illegible] bonorum terrenorum copiam
inveniant et acquirant et ad comedendum ac bibendum et ad aurum et argentum abscondendum
et [illegible] [illegible] ut [illegible] dictis helisei erunt [illegible] leprosi in [illegible].

Leprosi multa incommoda gerunt in istis corpore corpori:

- Ventrosa [illegible] quod aqua [illegible] non adheret [illegible]
- et infectum [illegible] quod suis fetore alii corrumpuntur, [illegible]
- [illegible]. Et tota cutis superficies maculis depravantur
- et est ipsa lepra fetidus pustulis et [illegible] [illegible]
- plus [illegible] pediculis et vermibus molestatur. Crines [illegible]
- [illegible] et [illegible] [illegible] et [illegible] perdidant et [illegible]
- [illegible] est leprosi corrupto [illegible] cohitrationes corpus et infi[illegible]
- Oculi scintillant
- palpebre rotundantur
- Nares angustantur et [illegible]
- vox raucior efficitur
- [illegible] [illegible]
- digiti curvantur, cutis
- et [illegible] superficies [illegible]

et [illegible] et leprosi efficiuntur [illegible] filii qui filii [illegible] graviter. Omnis [illegible] est
ut leprosi a sanorum consortio separentur et soli et solitarii [illegible].
Per [illegible] leprosum [illegible] [illegible] [illegible] peccatum. Et [illegible] illam [illegible] vel [illegible] [illegible]
est ventrosa, fetida, corrupta. Unde prelati tales leprosi vel [illegible] peccatores in [illegible]
[illegible] desertis et ab aliis segregantur per [illegible] malos actus. Isti enim [illegible]
[illegible] corrupta per luxurie feditatem [illegible] et [illegible] ita ventrosa et [illegible]
[illegible] per [illegible] quod nulla aqua doctrine vel gracie potest eis adherere. Unde [illegible]
[illegible] [illegible], et [illegible] perobstinacionis [illegible]. Unde sic luxuriosi per illi[illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] verbum dei [illegible] xxi [illegible] [illegible] [illegible] audivit [illegible]
[illegible] et [illegible] audiunt luxuriosi et displicebit ei et proiciet illud post
tergum suum. Oculi etiam [illegible] scintillant per luxuriosis et impudicos aspectus [illegible]
[illegible] et claus[illegible] per [illegible] desertum et [illegible] et oculos habentes plenos
adulterii. Vel etiam oculi eorum scintillant [illegible] et fallacia. Item isti valde [illegible]
et [illegible] habent [illegible] [illegible] et [illegible] vana et [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible]. [illegible] habent valde [illegible] in [illegible] et pedes affectionibus. Et
[illegible] corruptum est [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] suggestiones [illegible] quod ipse
et alios inficit [illegible] sine [illegible] et cohitationibus. Unde prelati peccati ut [illegible]
est maliciosa, [illegible] [illegible] [illegible] et in ore vanus et [illegible] [illegible]

et corruptum. ps. 68. Rauce facte sunt fauces mee defecerunt oculi mei. Verba enim [illegible]
rauce dicuntur eo quod deo non sunt placide nec ab eo exaudiuntur Joh. ix. Scimus quod deus
peccatores non exaudit. Item digiti ipsorum per peccatum et avariciam solent contrahi
ita scilicet ad pauperes non extendantur. Musculi sive fortitudines solent detrahi / et
cutis sive [illegible] defectum vel malorum affectum / gestum et
appetitum solet inficere et [illegible] ac viles et inhonesti solent desiderari / [illegible]
[illegible] atque mundari / Et corporis [illegible] malorum desideriorum et diversorum
commodi ingerit et turbari / Etiam in vindicta [illegible] ignis et vermis
ignis dixi mala desideria et affectus et vermis mali suspiria de remorsu. [illegible]
Ergo ipsi sunt aliorum infectivi et suis malis exemplis et verbis corruptivi et [illegible]
malorum et corruptorum filiorum i. subditorum servorum et auditorum [illegible] et [illegible]
Quia [illegible] dicitur [illegible] qui tetigerit picem coinquinabitur ab ea. Bonum est ergo ta-
les corruptos et malos ab aliorum consortiis [illegible] et ne alios inficiant ipsos eti-
am per mortem corporalem si sit necesse a communione fidelium separare [illegible] Separabunt
malos de medio iustorum et mittent eos in caminum ignis. Vide de leproso dicitur Lev.
14 Omni tempore quo leprosus est et inmundus solus habitabit extra castra. Leprosus homo
ex multis et diversis causis solet fieri leprosus. Aliquando ex aliorum leprosorum cohabitacione et
frequentacione. Contagiosus enim est morbus et aliorum infectivus. Aliquando ex [illegible]
a leproso [illegible] carnali cognitione. Aliquando ex leprosorum parentum generatione
et traductione. Lepra enim a parentibus transfertur ad posteros racione corrupti seminis
generantis trahit ad genitos filios. Aliquando accidit lepra ex corrupti lactis admini-
stracione vel etiam ex [illegible] menstrualis corruptione, quia pro [illegible] puer leprosus
efficitur qui lacte mulieris corrupte nutritur. Item accidit quandoque lepra ex [illegible]
[illegible] sive ex corrupto aere / ex corruptis cibis vel nimis frigidis vel nimis calidis
utpote ex nimio usu allii vel piperis vel usu porcine vermiculose carnis. Et
[illegible] ex morsu aliarum serpencium vel reptilium. Sic pro [illegible] spiritualiter
[illegible] homo fit leprosus i. peccator et corruptus fieri multis modis. Primo enim inficit lep-
rosorum i. aliorum viciatorum cohabitacio et societas. [illegible]
inficit [illegible] ps. xvii Cum sancto sanctus eris et [illegible] per perversos. Item ipsos inficit ma-
lorum [illegible] peccatorum [illegible] i. malorum [illegible] Et
i. [illegible] corrupti lactis i. corrupte doctrine hereticorum et [illegible] sanguinis menstrualis
prelatorum [illegible] ad filios i. ad subditos transfundit. Homo fit leprosus [illegible]
i. a malis [illegible] corrupto et heretice doctrine [illegible] leprosus i. peccator efficitur
et [illegible] corrupte [illegible] et [illegible] sanguinis et libidinis [illegible] Ysa. lxiii
[illegible] sunt vestimenta mea et omnia indumenta mea inquinavi. [illegible]
[illegible] homo leprosus i. peccator efficitur qui corrupto aere i. corruptis aliorum [illegible] tangitur
[illegible] i. temporalibus rebus [illegible] allii et piperis per avariciam [illegible]
[illegible] immoderate utitur. Item qui carnibus vermiculosis porcinis i. car-
nalibus delicijs [illegible] nutritur atque pascitur. Et qui reptilibus i. demonibus per ten-
tationes [illegible] mordetur atque pungitur. Ipsi enim sunt [illegible] hominem corrumpunt [illegible] et
fiunt et in ipso lepram peccati [illegible] introduxerunt. Quia vero homo leprosus efficitur
et peccator ex omnibus supradictis [illegible] et [illegible]
[illegible] vix [illegible]
palliari. Sic peccatum [illegible] in lepra i. in [illegible] possit [illegible]
[illegible] amplius per [illegible] medicinam et nisi per divinum miraculum [illegible]
ad [illegible] per ypocrisim palliatur [illegible]
i. domo separata. Curatio lepre et saltem palliacio eius [illegible]
[illegible] cum ventre albo cauda et capite precisis [illegible] serpens
[illegible] in quo putrefacta fuit [illegible]
[illegible] valet [illegible]
[illegible] uxor dedit loco anguille serpentem [illegible]
[illegible]
[illegible] in ligno [illegible] xxi [illegible]

diuitur rursus per hoc quod sicut ipse sanguine extitit irroratus qui cum [illegible] passionis
ardore fuit tectus et in vino sacre scripture positus et immersus. Igitur si quis lepram
peccatorum mortalium incurrit et contraxerit [illegible] per devotionem
istum [illegible] Christum sic tectum et passum per mortem eius recogitando et potum
sacre scripture in quo iste latitat degustando. Et sic de lepra peccati curabitur tamen
seu mentis obstinatus per gratiam illuminabitur. Et a morte eterna qua uxor
[illegible] infirmitas vel caro [illegible] salvabitur. Amplius ultimo
dicitur aliquid de morphea. Est enim morphea macula in cute veniens ex inte-
riori corruptione. Et est morphea in cute sicut lepra in carne. Est autem quedam infectio
que est sola in cute alba vocata sive nigra. Que quidem est curabilis, quedam incurabilis.
Si cum ista macula acu puncta sanguinem emittit curabilis iudicatur. Si vero
puncta sanguinem non emiserit tunc incurabilis iudicatur. Spiritualiter per talem cutis
maculam intelliguntur vicia exteriora commissa. Ista enim in sola cute gestacionibus
quandoque inveniuntur. Ita quod intus in corde nullam offendunt, quia intus sunt que ex
gradu mortis [illegible] extrinsecus mala et maculati videntur, qui tamen esse
intus in corde sine lepra peccatorum mortalium demonstrantur. Si breviter est spiritualis
morphea et macula peccati insolencie vel defectus sive sit mortalis sive venialis
tunc curabilis et sanabilis est quando puncta per contritionem et tribulationem et redargutionem
emittit sanguinem penitentie et confessionis et per lacrimosam contritionem. Si vero homo per
tribulationes a deo vel a prelato punctus fuerit, lacrimas contricionis doloris
et confessionis non emiserit de tali homine curacionis spiritualis nulla spes est, quia
cum in tribulationibus et correctionibus potius indurat. Ita quod de se [illegible] co-
firmando et lacrimas compungendo emittere [illegible]. Talis peccator non potest sanari
vel ad bonum converti, corrigi vel curari. Jeremie 30 [illegible] dolor tuus. Jere.
v. Domine percussisti eos et non doluerunt, contrivisti eos et renuerunt accipere disciplinam.

Venenum est illud per quod sive infirmitate precedente vel sine humorum dispensatione
ex incidente mors homini infertur et per quod in corporibus cum humana
complexione natura corrumpitur et necatur. Et sunt venenorum plura genera.
Quedam homo venenatur ex morsibus reptilium vel ferarum. Quedam ex fructibus arborum
vel herbarum. Quedam ex venis lapidum vel terre. Argentum vivum et arsenicum [illegible]
que in venis terre inveniuntur. Similiter toxicum et cicute de plantis eliciuntur. Humores
serpentum et scorpionum aliorum spiculis et dentibus infiguntur. Et istorum venenorum
quedam interficiunt nimia excessiva frigiditate constringendo et congelando. Alia vero morti-
ficando. Alia vero occidunt nimia calidi[tate]. Quedam [illegible] calores dissol-
vendo et rarefaciendo et humidum evaporare et desiccare [illegible]. Alia vero nimia
siccitate corrodendo intestina et perforando. Alia vero nimia humiditate putre-
faciendo et corrumpendo. Sic vero loquendo spiritualiter omne quod venenum anime dicitur per
quod anima hominis inficitur et [illegible] ad complacencias intoxicatur et per
malos affectus et opera occiditur et necatur. Tria sunt que precipue venena sunt vel
nociva ipsius anime humane spiritualiter. Primum sunt verba et sermones et humores repti-
lium, id est falsa suggestiones et verba demonum et hominum malignorum
istorum enim suggestionibus temptantur et verba ipsius humane anime sunt ve-
nena. Psalmus xiii et cxxxix: Venenum aspidum sub labiis eorum. Secundum
venenum est fructus arborum vel herbarum delectabilium. Anima peccato nimio per
delicias invenenatur et morte lingue pigricie depravatur.
Vide de vino quod est fructus plante. Proverbiorum 23: Ne intuearis
vinum quando flavescit vel cum splenduerit in vitro color eius. Ingreditur
blande sed in novissimo mordebit ut coluber et tamquam regulus venena diffundet.
Tercium venenum sunt vene terre [illegible] que precipue in venis con-
sistunt sicut in lapidibus et metallis que de terra effodiuntur. Omnia [illegible] ista sunt que animam
invenenant, specialiter inficiunt ac necant. Et breviter [illegible] quod omnia
predicta inficiunt et occidunt animam. Aut ipsam frigore timoris et desperationis stringendo.
Aut eam calore avaricie inflammando. Aut siccitate odii et invidie corrodendo. Aut
ipsam humore carnalis per luxuriam putrefaciendo et corrumpendo [illegible] corrupti et ab-
hominabiles facti sunt [illegible] venenum [illegible] fortius et amarius est omni fel-
le [illegible]. Sic valent [illegible] venena.

[margin:] adulatorum / [illegible] / deceptorum / detractorum et / derisorum

in malicia maior est et subtilior quam sit femina. Unde tanta quanta femine mordaciores sunt
et loquaciores quam viri, ideo detractores credimus et ut in pluribus reputantur quam ipsi. Clamat
pro dato quod malorum virorum profundior et subtilior sit malicia, [illegible] est tam morda-
cior et detractior de hic [illegible] est dentibus 32 dentes bestiarum [illegible]
Insuper loquendo generaliter detractio est venenum serpentis quam invenitur [illegible] quam
repletorum magnorum quam arctorum [illegible], [illegible] et silvestrium quam locorum palustrium
planorum. Et est periculosius venenum quod effunditur in estate quam in hyeme et de die quam de nocte.

Spiritualiter. Sic vero generaliter detractio est malicia et peior quod fit in senibus quam in iuvenibus, in divitibus
[illegible] vacuis et pauperibus quam in repletis et divitibus, in magnis et sapientibus quam [illegible]
in [illegible] et [illegible] in [illegible] religiosis [illegible] silvestribus quam in paludosis [illegible] planis.
Item aqua sunt venena valde calida. Ergo et [illegible] frigidet nec mortificat
[illegible] per [illegible] calefacit et evaporat et
calore [illegible] cor [illegible]. Et quia venenum [illegible] et aliorum calidos per-
[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

venenum sunt periculosum quia super omnia alia superpositum et multiplicatum et in alios diffu-
sum. Sicut et canis rabidus hominem vel quemcunque animal ad mordendum saliua eius que venenosa
et humores corruptos tangens inficit et per corpus cum humoribus se diffundens locum sui originalis
[illegible] statim petit et frenesim atque rabiem introducit cum si iterum ille momordit
[illegible] et inficit et in rabiem convertit [illegible] 39 [illegible] et [illegible] in quem facit et ita de
[illegible] periculosi [illegible] canes. Venenum et ipsorum non solet cito occidere
[illegible] solet se ostendere et hominem morsum in fine et aliquando eadem die et hora
[illegible] malicia declarare. Canes ergo rabiosi linguam extrahunt et os apertum
tenent et continue saliuam venenosam emittunt illos et quos momorderint timere faciunt
[illegible] et latrare aliquociens apparent. Quod aliud significat canis iste sicut in se detrahens
in quo [illegible] colera nigra [illegible] et malicie obstinacio [illegible] inficit cerebrum mente
[illegible] et facit rabiosum venenosum et ad nocendum et ad [illegible] mordendum latrandum alios
[illegible]. Tales enim os apertum et lingua extensa ac [illegible] ad loquendum semper solet habere
saliua malorum verborum [illegible] et ipsos quos mordent et de quibus detrahit inficere [illegible] ipsorum
tempore. Et ipsos rabidos furiosos, timorosos et suspiciosos latrantes et querulosos. Non aliqua
[illegible] saliua sua in societate vbi emittit nepharia verba solet per [illegible] crudeliter
et opinionem de aliis inficere et fedare. Itaque [illegible] infecto male opinionis solet ad alios per
[illegible] et auditores venenum. Et ipsum venenum ab vno emissum multos solet inficere
[illegible] turbare. Ideo [illegible] Ecclesiastici 28 susurro et bilinguis maledictus, multos enim turbauit
pacem habentes. Constat ergo quod vnus infamator et detractor multos homines facit rabidos
discordes iracundos et furibundos. Et [illegible] per [illegible] vel per plura tempora solent ve-
nenum infirmitatis remittere. Et id quod olim credebatur ob homines [illegible] venenum.
Venenum [illegible] loquendo multa infert corpori incommoda. Est enim [illegible] nature et com-
plexione humane contraria et ideo infirmitatem sibi infert [illegible] venena ve-
nenum cor quod membrum nobilius est aggreditur. Et [illegible] spiritus animales in cerebro per-
turbat [illegible] organa debilitat. Nervos venas et arterias colligit et constringit
corrosiua morsiua et arsiua in interioribus [illegible] caliditatem cordis et epatis [illegible]
[illegible] congelat. Nunc dissoluit [illegible] Et sepe fit quod dum
interiora corporis exteriora infrigidat [illegible] in corpore generat. Colorem etiam alterat
et ipsum in pallidum [illegible] et nigredinem mutat. Ex stomacho et [illegible] pronocat
[illegible] corpus et euertat [illegible] violenciam sufferre non valens [illegible] moritur
et desperatur. Tale venenum videtur peccatum petulancie. Ipsum est enim quod [illegible]
est et complexioni naturali obuiat et contrariatur. Ipsum est enim quod cor [illegible] cogitacionibus
solet [illegible] in cerebro [illegible] solet perturbare organa [illegible] ut in ingres-
sum delectabilium resistere non valeat et ne sentiat solet debilitare. Nervos venas et
arterias interiores potencias anime solet colligere et torsiua [illegible] arsiua [illegible]
morsiuam [illegible] grauare. Interiora solet per [illegible] inflammare. Exteriora
[illegible] per incompassionem et indeuocionem [illegible] proximos infrigidare [illegible]
affectiones solet per [illegible] dissoluere [illegible] gelare [illegible]
per indeuocionem [illegible] Item [illegible] solet grauare abhominacionem et [illegible]
displicenciam omnis boni solet exercere. Colorem exteriorem [illegible] solet [illegible]
dare [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]. Et [illegible] venenum per [illegible]
[illegible] destruunt et corpus. Et nisi [illegible] remedium apponatur mortem spiritualem et
[illegible] introducit. [illegible] Iacobi [illegible] concupiscencia cum conceperit peccatum parit, peccatum vero
cum consummatum fuerit generat mortem. Homo qui veneno est infectus solet illos quos tangit
inficere. Et ideo periculosum est illos indiscrete tangere. Ne forte aliquo ipsorum tactu vel
flatu sine [illegible] veneno contingat hominem inficere [illegible]. Sic vere illi qui sunt per
[illegible] venerati et per malos mores deprauati alios conuersantes sunt veneno inficiunt
et ipsis [illegible] et exemplis maculant et corrumpunt. Remedium est ergo tales fugere
et contactum atque societatem ipsorum declinare. [illegible] peccatum est de [illegible]
qui [illegible] inficiunt contingentes. Ideo [illegible] Roma [illegible] homines [illegible] non
tangere. Signa hominis venenati sunt ista scilicet quando statim [illegible] cibo sentit
[illegible] in stomacho et se subsequitur [illegible] et timor [illegible]
[illegible] in lingua sudor in corpore, tenebrositas in oculis [illegible]
defectus [illegible] cordis [illegible]. Et ideo dispositio cordis in ipsis potissime declaratur.
Sic [illegible] spiritualiter ille [illegible] qui a dyabolo peccatum veneratur, demonstratur quod in pectore cordis
quia talis in

Signa hominis venenati:—

Dispositio cordis in venenatis declaratur

Arsura malorum desideriorum patitur. Et in lingua ardorem et inflammationem ad loquendum sentit. Et illius discretio tenebrescit. In cuius unguibus digitis et operibus pallor et deformitas apparent. Ungues enim qui sunt extremitates manuum, hoc est dicitur exteriora opera a fumositatibus vel ab affectionibus cordis procedunt. Et ideo ipsorum qualitatem et dispositionem ostendunt. Mathei 15: de corde hominis cogitationes male procedunt, adulteria, homicidia, et cetera [illegible]. Et quia venenum sit inimicum nature humane horribile atque detestabile, nunquam ita simpliciter sine medio et sine velamine cuique offertur. Et ideo sub aliquo dulci velamine involvunt ut quia omne dulce amicum est nature, acceptetur, [illegible] tali amica dulcedine libentius assumitur. Nunquam enim venenum sumitur nisi cum aliquo dulce [illegible] venenum latitat delectationi. [illegible] ergo vitare dulcia et superflua ne forte hoc sumat cum dulcibus venenosa. Sic videtur venenum peccati de sui natura non esse amenum placitum, primo horridum [illegible] rationi et synderesi [illegible] quod per venenum peccati [illegible] abhorret et [illegible]. Et ideo dyabolus qui venenum peccati alicui vult offerre solet aliquam complacentiam et delectationem dulcedinis [illegible] ut sic sub ista dulcedine voluntatem decipiat et cum delectabilitate [illegible] intromittat. Cautum est ergo a dulcibus vel a mundi delectabilibus abstinere ne forte in ipsis peccatum aliquod latitare. Unde sepius sub dulcore [illegible] latet avaricia, sub dulcore [illegible] deliciarum latet luxuria, sub dulcedine honorum et eminentiarum latet superbia. Ezechielis: [illegible] in ore meo tamquam mel dulce et cum comedissem amaricatus est venter meus.

Contra venenum anima utendum est vomitu et evacuatione, 2o tyriace [illegible], [illegible] conversione seu [illegible] [illegible]. Isto dicte et regiminis ordinatione [illegible] per vomitum [illegible] venenosa [illegible]. Tyriaca [illegible] et [illegible] et [illegible] opilant ne venenum ad cor [illegible] [illegible] ne corpus abundantia [illegible]. Sic valent ad curationem et sanationem veneni vel peccati [illegible] multa proficiunt, videlicet vomitus confessionis per quem mala peccati sunt [illegible]. Tyriaca [illegible] fit de tyro serpente mortuo et speciebus confecto, videlicet [illegible] et passionis per quam venenum istud solet [illegible] et annichilari. [illegible] compassionis et elemosine per quam [illegible] istud venenum ne cordi noceat impeditur. [illegible] corporalium delectationum vel abstinentia et pena [illegible] per quam cor [illegible] et [illegible] venenum peccati potentia [illegible]. [illegible] Christi passionis compassio, elemosine largitio [illegible] sunt venena [illegible] peccati et [illegible] et venenum [illegible] per fidem et [illegible] purgantur anima et peccata. Item ad [illegible] venenum [illegible] locum morsure cum igne vel ferro ut [illegible] venenatis [illegible] aperire [illegible] [illegible] venenosas per [illegible] apponere [illegible] pacienti offerre [illegible] et [illegible] Christi pacienti modo debito [illegible]. [illegible] venenum peccati [illegible] anima [illegible] voluntatis et [illegible] vel mediante ferro vel ductu tribulationis mundane, igne vel meditatione damnatorum et [illegible] eterne. [illegible] delictorum. Ventosa vel [illegible] per [illegible] per confessionem aperire [illegible] et [illegible] ad [illegible] addenda [illegible] vel dulcedo [illegible] et elemosine. [illegible] vel memoria mortis et [illegible] qui [illegible] mundane [illegible] et [illegible] peccati et abhorrere [illegible] omnia [illegible] venenum peccati [illegible] et ipsum destruunt et [illegible]. Ideo [illegible] conferri [illegible]. Et [illegible] alia que possent dici de remediis contra venenum et [illegible] breviter [illegible] prosequenti [illegible] de [illegible] peccati [illegible] [illegible].

Sequitur 3m capitulum [illegible].

Mistice

Remedia contra venena

glo. [illegible] dyab[olus] implens serpentem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] bestiarum

Sed et serpens erat callidior cunctis animantibus terre que fecerat dominus deus. Qui dixit ad mulierem: Cur precepit vobis deus ut non comederetis ex omni ligno paradisi? Cui respondit mulier: De fructu lignorum que sunt in paradiso vescimur. De fructu vero ligni quod est in medio paradisi precepit nobis deus ne comederemus et ne tangeremus illud, ne forte moriamur. Dixit autem serpens ad mulierem: Nequaquam morte moriemini. Scit enim deus quod in quocumque die comederitis ex eo aperientur oculi vestri et eritis sicut dii scientes bonum et malum.

Istud 3m capitulum continuatur sic: [illegible] legislator descripsit humani generis institutionem sive hominis statum et formacionem, hic consequenter describit per peccatum corruptionem hominis [illegible] [illegible] transgressionem. Et dividitur cap[itulum] in tres partes. Prima enim corruptio processit mediante dyaboli temptatione. [illegible] ponit modum et ordinem dyabolice temptationis. 2o modum et ordinem humane corruptionis et transgressionis. 3o quia deus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] inordinatum, ponit [illegible] sententiam et mensuram [illegible] punitionis. 2a ibi: Vidit igitur mulier quod bonum esset lignum. 3a ibi: Vocavitque dominus deus Adam. Prima pars adhuc dividitur in tres. Primo enim ponit dyaboli deceptoria et maligna interrogatio. 2o mulieris stulta et falsa responsio. 3o dyaboli [illegible] et mala [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] exclusio. 2a ibi: Cui respondit mulier. 3a ibi: Dixit autem serpens ad mulierem. [illegible] [illegible] [illegible] ponit ordinem humane corruptionis et transgressionis [illegible] in partes [illegible] [illegible] primo ponit peccatum mulieris.

Fraudulenter [dyab.] [illegible] primo apparet ex modo appare[n]di. 2o ex modo aggrediendi, ibi: Qui dixit ad mulierem: Cur precepit vobis deus etc. Mulier autem respondendo, primo [illegible] [illegible] [illegible] concessionem, ibi: Cui respondit mulier: De fructu lignorum que sunt in paradiso vescimur. 2o [illegible] dei prohibitionem, ibi: De fructu vero ligni quod est in medio paradisi precepit ne comederemus. 3o [illegible] [illegible] comminationem, ibi: Ne forte moriamur. Dyabolus vero consequenter primo [illegible] comminationem, ibi: Nequaquam morte moriemini. 2o addit promissionem, ibi: Scit enim deus quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] primo [illegible] [illegible] [illegible] quod homo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Adam et Eva [illegible] [illegible] [illegible] in paradiso [illegible] felicitate. Sed hanc felicitatem invidit callidus serpens, id est dyabolus in serpente apparens, qui in serpente apparuit potius quam in alio animali [illegible] [illegible] voluntate [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Beda quod hic serpens [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] phariseis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] voluntate ex dei permissione qui libentius in columba apparuisset [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] permissum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ne mulier [illegible] [illegible] serpens erat callidior [illegible] callidus hic est subdolus et in dissimulando [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fraudem [illegible] callidior [illegible] [illegible] fraudulentior cunctis animantibus terre. Et [illegible] [illegible] callidior [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Ezech. 28 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] callidus quando [illegible] serpens [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] callidus [illegible] [illegible] et [illegible] serpentes.

[illegible] [illegible] serpens [illegible] callidior [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] cunctis animantibus [illegible] [illegible] dyabolus [illegible] [illegible] [illegible] et ex ipso loquebatur. Sicut ex ore energumini vel arreptitii [illegible] angelus loquebatur ex ore asine Num. 22 quando ille Balaam [illegible] [illegible] [illegible] asine [illegible] a via qua ire debebat. Aperuit dominus os asine et locuta est. [illegible] [illegible] asina illa et tamen non intelligebat quod dixit. Sic [illegible] serpens ille intellexit verba que dyabolus per os eius loquebatur [illegible] solum non fuit instrumentum temptatoris. Et ut dixi supra libentius dyabolus [illegible] [illegible] aliquo alio [illegible] magis domestico homini [illegible] [illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] propter et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] deus [illegible] [illegible] [illegible] callidus erat serpens [illegible] dyabolus libentius [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] libenter [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]

Marginal notes (right): ubi dominus [illegible] / fraudulenta / beda / [illegible] que fecit dominus deus et [illegible] / [illegible] / et lux [illegible] / serpens

qui humor magis abundat magis infestat | Item nomine [illegible] est intelligit aerem in [illegible] (vt dixi)
in quo sunt aves. Et aquam in qua sunt pisces / que formam fecit dominus deus
~~[illegible] interrogatio~~. Cui dixit ad mulierem. Qui scilicet serpens
dixit ad mulierem. Volens eum vincere hominem ex debiliori parte sicut callidus [illegible]
progressus est scilicet in mulierem [illegible] vigere vestre [illegible] et hoc ipse cognovit scilicet in muliere
minus vigere rationem quam in viro / Item quia non erat mollior et magis persuasibilis
alt[illegible] / Item quia preceptum habuit a viro sicut ille immediate acceperat a deo / Item quia sciebat
quod per mulierem virum facilius decipere poterat / Et ita illa verba erat demonis per
[illegible] accepit quam formabant virtute ipsius demonis movente lingwa serpentis
ad quod ipse demon asine Balaam / Nisi quia lingwa asine movebatur ad loquendum per
bonum angelum / lingwa autem serpentis per malum / Verum quod intelligebat verba forte
sicut soli angeli movendo linguas eorum ad formam vocis / et dixit Cur precepit vobis deus ut
Sic demon [illegible] forte [illegible] non poterat esse de ordinacione in rebus insensibilibus
nisi prius esset in homine / Et ideo non terminat sermonem de quaestione ligni scilicet restrictione pre-
cepti q. d. Cur precepit vobis q. d. istud preceptum non fuit conveniens cum sitis libere conditi
et superiores omnibus lignis. Et postea mulier mota quadam elatione inclinata fuit ad
precepti disciplinam / et ulterius ad dubitationem de pena mortis comminata / Et inde lo-
quitur dyabolus Cur precepit vobis deus ut non comederetis de omni ligno paradisi / accipiens
supple lignum pro bono et malo quesivit hoc ut dicunt sancti non ignoranter scilicet ut ex
tentatione mulierem decipiendi sumeret [illegible] ad [illegible] quod ideo volunt
dicere ut querit quomodo hic [illegible] abstinencie preceptum non habet. Cum in ipsa [illegible]
citius ad materiam veniebat / Dicit ergo temptator Cur precepit vobis deus ne comederetis ex
omni ligno q. d. Cur fugitis scientiam latentem / nova sciam ex [illegible] bonum malum [illegible]
primum penetrare. Unde dicitur prov. ix Aque furtive dulciores sunt / Cur deus [illegible]
[illegible] precepit vobis ne comederetis / non ergo soli viro sed etiam mulieri
cui datum erat preceptum per virum precepit deus / Hic primo incipit dyabolus deum
vituperando [illegible] ne comederetis de omni ligno id est fructu. Et non ait simpliciter de
lignis sed addidit de omni ut [illegible] q non prohibuit [illegible]
mulieris / Et intelligendum est verba sunt dicta ut negatio cadat super distributionem
et tunc equipollet particulari negative / Non autem ut distributio cadat super negationem
quia sic equipolleret universali negative. Et addit dyabolus paradisi. Et hoc ut ex bo-
nitate loci nichil in esse prohibendum demonstret / Cui respondit mulier scilicet minus loquax
que potius debuit remittere ad suum virum scilicet ad Adam. [illegible] sine consilio
viri. Sine deliberatione et non [illegible] et dixit de fructu lignorum scilicet omnium que
sunt in paradiso vescimur id est licite vesci possumus. De fructu vero ligni quod est
in medio paradisi scilicet et ligni [illegible] precepit nobis deus ne comederemus et ne
tangeremus illud / Istud ultimum addidit mulier de suo, non enim deus prohibuerat
lignum tactum sed tantum gustum. Et ideo istud addit mulier sed ex displicencia precepti
quia ille cui displicet preceptum impositum [illegible] illud [illegible] aggravat
[illegible] quod etiam tactum ligni fuerit prohibitum illius partibus [illegible]
elongandus a gustu. Et sic [illegible] quia ille qui aliquid fieri prohibet prohibet
prohibet [illegible] et [illegible] deliberationem et tactum [illegible] Item et hoc quod dicit
[illegible] ligni illius prohibuit tactum etiam inordinatum ad illud cum prohibuit non quia
prima expositio videtur melior / Et quia ad disciplinam precepti quod [illegible]
indebitum sequitur dubitatio de pena imposita pro transgressione / Dicit sub
[illegible]. Cum tamen assertive precepisset deus ut supra [illegible] dubitatius [illegible] et
[illegible] de facili ad alterum [illegible] quando [illegible] dyabolus audacia et [illegible]
asseruit ipsam non facturam. Nequaquam moriemini scilicet ex esu ligni et fructu
[illegible] quam dubitationem mulieris excludit [illegible] prohibitionis [illegible] Scit enim deus
[illegible] invidia [illegible] quod in quocumque die comederitis ex eo

[Margin:] Hic [illegible] mulier [illegible] serpens [illegible] ad mulierem [illegible] [illegible] precepit [illegible]

[Margin:] [illegible]

[Margin:] [illegible] habere [illegible] illicite [illegible]

[Margin:] Flam[illegible] et prohibitio [illegible] et fingit [illegible]

[Margin:] dyabolus [illegible] mendax

~~[illegible] tempore longo. Et postea [illegible]~~

~~[illegible] dubitationem [illegible] mendax [illegible]~~

[illegible] dyabolus [illegible]

per plenitudinem sue

[illegible] quo duo suggerit gula appetitum oculi vel similitudinalem et corporalem ... [illegible] ... experientia ... [illegible]

... superbia ... [illegible] ... dyabolus ... [illegible]

... [illegible] ... vana gloria ... [illegible] ... avaricia ... boni et mali ... dyabolus ... [illegible]

... appetendo scientiam ... ero similis altissimo. Et ideo decipere volens ... [illegible]

... [illegible] ... felicitatem ... dyabolus ... [illegible]

... simplex et pura noticia ... experientia cognoscunt ... mala ... [illegible]

... bonum et malum ... per vos met ipsos quid expediat vobis agere ... [illegible]

... dixit dyabolus absolute ... [illegible] ... impossibile et penitus incredibile ... [illegible]

... in non subici obediencie alterius ... [illegible]

... subest et omnia dirigit per suam sapienciam. Et circa hoc habenda est consideracio de temptacione tum ex parte eius qui temptatur tum ex parte cause ... [illegible]

... [illegible] ... de temptacione ... [illegible] ... dyabolus ... [illegible]

... [illegible] ... bonum ad fallendum ... [illegible]

... [illegible] ... temptacio ... bonum ad fallendum ... [illegible]

... [illegible] ... temptacio dyaboli ... [illegible]

... [illegible] ... appetit ... [illegible]

... [illegible] ... malum ... bonum. Et ita ... [illegible] ... bonum ad fallendum ... [illegible]

... [illegible] ... malum semper ... phibitum.

Hugo autem de sancto Victore ponit aliam diffinicionem: Temptacio est callide experiri ... blandiendo ... violenter pulsando ... [illegible]

... [illegible] ... diffinicio ... [illegible] ... dyaboli ... [illegible]

... temptacio ... violenta ... [illegible]

... dyabolus temptat ... violenta temptacio ... [illegible]

... de temptacione ... dyabolus ... [illegible]

... [illegible] ... violenter pulsat ... [illegible]

... violenta temptacio ... [illegible]

... ad petrum ... [illegible]

... de violenta temptacione ... [illegible]

... [illegible] ... temptacio ... dyabolus ... [illegible]

... [illegible] ... dyabolus ... [illegible]

Marginalia: ... temptacio ... dyabolus ... [illegible]

omnis aliquanda est tentatio et congaudenda est quando fit probatio. Et plerumque animus [illegible]
aliter sibi ipsi ignotus est nisi per [illegible] sciat vires sibi inditas ubi experimento tentationis
quodammodo interrogante videat. Ubi si de [illegible] agnoscit [illegible] ...
dat firmitatem gratie, non inflatur in vanitate iactantie. Item b. Aug. li.
super gen. c. 4. per[m]isit deus tentari primum hominem quem prescivit ...
[illegible] ... per superbiam [illegible] ordinandus
erat illius cogitatione per penam, ut sic ostenderet anime superbe ad ordinandum
... voluntatibus ...
... et arbitrium eius quod erat hominem decepturus ...
... tentator callidus nisi permissus ...
... exaltantur superbia ps. 16. ... predicitur
esse [illegible] qui per tentatur. An a solo dyabolo vel etiam a deo. Non

Margin: 4o. An [scilicet] tentatio deceptoria [illegible]

a solo dyabolo dicitur, cum Job pl. super illud Numquid accipies eum [illegible] semper[illegible]
ibi dicitur: p dyabolus servit deo in temptationibus. Et quod fit a servo est a deo auctore. hic ...
... est tentatie [illegible] auctoris. Ne quod solius dyaboli est tentare ita tentationibus deceptoriis
Item tentatur homo et tentat ad deceptionem sic heva et evam. Arresit quidam legis doctor
tentans eum, sic heva ait 22 et luc. x. Tentabat eum ut deciperet. Item et [illegible] hominis
tentat alios ad deceptionem, ergo non est solius dyaboli tentatio. Hic [illegible] tentationis. Ad oppositum
est beatus Jacobus in canonica sua c. 1o deus enim neminem tentat. Deus enim intentator malorum
est. ergo hic de tentatione que est ad seductionem non est a deo. Ad hoc est b. Aug. li. de bono
perseverantie: nobis dicitur deus neminem tentat tentatione scilicet noxia. Illa enim tentatio est utilis
quando non decipimus sed probamur. Noxia vero est qua sit apostolus 1 ad Tess. 3. Ne forte
tentaverit vos is qui tentat et inanis fit labor noster. Item in [illegible] vero tentationes
humane dicitur quod homo tentat ut sciat et sic est accidit in tentationibus ministradoris. Et
ergo finis tentationis humane est sciens non est tentationis humane decipere, ergo proprium est tenta-
tionis dyabolice tentare ut decipiat et seducat. Sed et distinguitur tentatio a ten-
tatione ex parte finis. Hic dicendum ad primum dubium quod quia tentatio a solo dyabolo
quoniam ibi dicit superbus callidus sit tentatio. Sed per tentare si per est callide expirare ad
malum proprium est officium dyaboli. Hic dicitur in glo. 1 thess. 3 super illud Ne forte tentaverit
is qui tentat. Et ad hoc quod obicitur quod dicit est tentatione ista scilicet tentationum tamquam
auctoris quia illud quod fit a servo est a deo auctore. Dicendum est quod tentationis actum
perdit a pravitate et auctoritate sic est deus ut auctor. Sed tentationis perdit a vo-
luntate non eius est ut auctoris. Peccatum enim est voluntatis et consensu. Sed dicit b. Aug.
... quod dicitur [illegible] ... sicut est deo sua mala vo-
luntate. Tamen autem male voluntatis ordinat deus in bonum. Unde b. Aug. ... de
obtemperat [illegible] ... ira [illegible] voluntatis. Et ita
[illegible] ex parte est tamen deus voluntatem sed implet [illegible] voluntatem
ligatur ut electos deus volens tentari et tentando [illegible] probet. Et dicitur
dyabolus tentando [illegible] servit. Cum autem dicit Jac. 1 Deus neminem tentat in
... Non hic voluntatem tentandi ad seductionem sicut callidus superbus. Et b. Aug.
li. de bono perseverantie [illegible] exponit. Neminem tentat i. nullam in tentationem in-
ducit. Non tentare et in tentationem non induci non est malum. Beda vero ita distinguit
quod [illegible] tentationem [illegible] deus ad tentationem suorum fidelium [illegible] ... sepe con-
[illegible] ... non mittit deus. Ad illud autem quod obicitur de tentatione humana [illegible]
quod licet aliquis tentat homo ad deceptionem et in hoc est [illegible] dyaboli [illegible] est vere in-
tentatione [illegible]. Sed ad hoc tentat homo ut sciat. Sic autem tentat discipulos ut [illegible]
ipsorum studiositate et dilectione. [illegible] ... evangelio quod fuerunt [illegible] tentantes
... b. Aug. ... [illegible] ... tentatos
arresserit deum in responsione convictus est. Aut etiam tentationem non accipias mala
... voluntate decipere [illegible] tentationem potius tamquam experiri volens ignotum.

Et breviter post consideracionem ex parte eius qui tentatur. Sequitur consideratio

Margin: 4o.

tentationis ex parte cause per quam fit tentatio. Et per querere utrum causa tentationis
dyaboli fuit ex invidia vel ex aliqua alia causa scilicet ex superbia. Et arguitur quod ex
invidia per hoc quod dicit b. Greg. In paradiso dyabolus invidens homini ulterius superbie
fuit quia amissa beatitudine invideret se immortalitate illius [illegible] hic
etiam videtur [illegible] quod dicit b. Aug. in xi li. super gen. ad literam propter excellentiam

... dyaboli mors ... intrat ... [illegible] ... diabolus ... invidia diaboli ...

[illegible] delectacionem timuit superbia ... quia credidit a beatitudine spiritualis ... et invidia [illegible] ... tentacionis humane ... sunt ex invidia. Sed vidi quomodo invidia et superbia ... Ideo ... ne fiat superior ... Sed hic non fuit superior ... invidia ... serpens per hominem ... invidia ... ad quid dicit ... invidia ... [illegible] ... fuisset ... sed ... fuit superior ... diabolus ... ad ... [illegible] ... habuit ... ad dignitatem superiorem ... sit superior ... invidie et ... fiat superior ... diabolus et potuit invidere ...

Causa igitur tentationis dyaboli fuit ex invidia vel ex alia causa scilicet ex superbia. Est ... diabolus ad tentandum ... maxime ex invidia. hec enim ... diabolus scilicet superbia et invidia. Unde Augustinus dicit ... in separabilia ... duobus ... diaboli ... et nullum vult habere parem ... superbus enim amat excellentiam ... et ideo ... invidet ... appetit excellentiam singularem possidere. Et ideo ... appetit ab alio ... diabolus ab hiis ... duobus viciis possessus, scilicet superbia et invidia videns hominem ... statum in quo ... petit ... diabolus ... et ex superbia ... et ex invidia ... ut ... ad ipsum tentandum. Ex superbia ... ut ipsum sibi subiceret. Ex invidia vero ... superna felicitate impediret ... et superbus fuit ... sicut ... non posset ... super hominem ... perit ... et ... a paradisi gaudiis impedire ... scriptura dicit ... diabolus ad tentandum hominem ex invidia ... esse ... ut ... invidia diaboli mors introivit in orbem terrarum ... sapientie 2 ...

Et dixit callidior ... ad virum scilicet ad mulierem. Cur precepit vobis deus ... Augustinus ... prudentissimus ... bestiarum ... de isto serpente ... Genesis ... diabolus ... in illo et de illo agebat dolum ... et tentacio ... prudentie ... et astucia ... ad aliquid prudenter ... prudentissimus igitur ... sapientia ... ydola ... sapientissimum ... diabolico posse sapientissimum ... excellentibus ... diabolus ... superbia deiecti ... et ... verba ... sapientissimus ... bestiarum ... et ... in bono ... sapientia dicitur in malo ... sed forte ... videtur ... in bono ... maxime cum ... dicitur quod ... deus hominem tentari permisit ... maxime ... quod ... ut ... Augustinus ... voluntate ... libertate arbitrii sui ... et ideo ... nobile fuit ut hominem ... deus a peccato ... condidit hominem ... ita permittit ... nullus ... angeli ... ad bonum ... per ... separare ... Augustinus ... tentatum ... maxime ... laudabile homini ... non consentire ... xi super Genesim ... non ... quando in natura ... voluntate ... tentari ... ut ostenderet ... eruditionem ... deo ... castitate ... voluptatibus ... ille bonus natus per culpam ... elatio ... Augustinus ... natura ... fuit ... Augustinus ... de Adam ... consilio ... Adam ... prudenti ... obediencia ... conflicto ... instruxit ... hominem ... sapientia ...

... xij ...

invidia diaboli ... invidia ... diabolus bonum ... ad quem ... depravabat ... Augustinus

dicitur ... et ... comprehendum

Augustinus

et armat. Et quo quippe cum dyabolo per eum loquens erat pugnaturus quibus scilicet armis ... pero
et prudentis consilio et bone fuerat instructus. Et ideo dicit postea legem dei quia ipse
dei voluntatem cognosceret et quod contrarium ei eveniret addisceret. Unde cum hec
incantus libentius dyabolo persuadenti quam deo iubenti consensit et vitam quam habuit
perdidit et mortem quam ignorabat accepit. Stabat Adam inter uxorem et callidum
serpentem sive dyabolum. Inter Evam et hostem inter mulierem et draconem. Dyabolus persuasit
et mulier [illegible] ut pareret. Dyabolus ut mulierem astucia falleret
mulier incauta serpentinum virus accepit. Dyabolus quod per se non poterat per mulierem
effecit. Adam igitur per Evam uxorem in ventre mortem [illegible] quam a deo acceperat in ... perdidit
[illegible] cadunt. Utilia in principio operantur. Deinde Adam plus de
[illegible] qui [illegible] ledit. Plus ipso quam hostilis ense perimit. Plus mu-
lieris quam hostis gladio vulnerat. Accessit et serpens subtilis et callidus ut falleret.
Accessit non ut viro sed ut mulieri serpentinum virus infigeret. Accessit ut ...
viri consensu utrosque perimeret. Serpens igitur callidior cunctis animantibus terre ...
et [illegible] quod ambobus obesset. Utrisque obfuit quod virus anime malicia serpentis
infecit. Denique [illegible] mulier talis contra virum extitit qualem eam serpens malignus
[illegible] invenit. Dixit ergo serpens ad mulierem per [illegible] hic in textu. Videtur [illegible]
Augustini [illegible] femina temptavit nisi per serpentem. Nec virum nisi per feminam. Ser-
pente enim velut organo [illegible] ad exprimendos sonos [illegible]
[illegible] voluntatis [illegible] non est ipse locutus
[illegible] serpentem [illegible] serpens
ergo nec vera intelligebat [illegible] quia callidissimus serpens [illegible] loquebatur. Nec
[illegible] dyabolus habuit potestatem temptandi hominem [illegible] ut potest appe-
titum sensibilem [illegible] Nec per motum fantasie intellectui aliquid illumi-
[illegible] in viribus nichil inordinatum contra [illegible] potuit. Nisi per deordinata-
[illegible] Et ideo hominem temptare non potuit nisi exterius [illegible] sensibilis. Et ideo in specie horribili
[illegible] apparuit ad temptandum. Et [illegible] glosa doctorum quod apparuit in specie horribili
Sed Beda dicit hunc habuisse vultum virgineum. Quem plus sibi applaudunt et mo-
vent ad loquendum [illegible] loqui [illegible] per [illegible] et per [illegible]
[illegible] loquitur [illegible] Nicolaus de Lyra hanc opinionem quod [illegible] potest serpens ha-
buisse faciem gracilem et virgineam. Et dicit quod hec scriptura nulla est auctoritate. Et
ideo [illegible] melius videtur quod in specie horribili [illegible] hominem temptavit.
Sed solet hic queri Quomodo serpens in paradisum venit. Cum extra paradisum factus fuerit
et homo. Respondetur quod ex divina permissione translatus est ibi a dyabolo. Vel [illegible] quod
dyabolus [illegible] aptum ad formandum tale corpus potuit invenire et formare sic legitur
fuisse [illegible] Nicolaus de Lyra. Advertendum insuper quod si predicta mulier
[illegible] peccavit elacione et dubitacione [illegible]
aliquibus [illegible] Sed melius dicitur quod oportet [illegible] peccasse [illegible]
[illegible] non movet ad opus exterius nisi per imperium voluntatis. Et [illegible]
[illegible] ad legem [illegible] deliberavit et consensit [illegible] et [illegible]
transgredi [illegible] in quo consensu perficitur peccatum. Et ideo [illegible] sequitur ad
predicta. [illegible] Unde dicit beatus Augustinus [illegible] ad [illegible]
mulier non crederet a [illegible]
[illegible] amor proprie potestatis. Et quedam de se superba [illegible] pluribus nisi in [illegible]
intelligendum quod superbia precessit [illegible] secundum beatum Augustinum non est [illegible]
[illegible] mulieris elatio. Ex quo sequitur [illegible] ad dicta [illegible]
esse verum quod serpens dixit. Ut predictum est [illegible] dubitavit. Et [illegible] ut crederet
[illegible] peccatum [illegible] Sed circa dicta [illegible]
[illegible] originalis iustitie
iustitia erit [illegible] data [illegible] originalis
fuisse [illegible] originalis [illegible] hominum [illegible]
[illegible] Et ideo [illegible] per peccatum [illegible] potuit [illegible] iustitia
originalis [illegible]
[illegible] dicit quod [illegible]
illa originalis [illegible] iustitia [illegible] tollit
[illegible] et [illegible] per [illegible] viri [illegible] data [illegible]

Margin: "inferioribus"

Margin: "Quod ... vel fuit horribilis"

Margin: "Et vide ... extra"

Margin: "dubium ... predicta"

Margin: "Eva ... credidit"

remanere
peccato cum peccato originali licet quoad reatum sacramento tollatur. Quia substractio ab homine non
reperitur. Quia nescit homo utrum amore vel odio dignus sit Ecclesiastes ix.
Ad predictam maior. Nicolaus de lira ubi in postilla sua circa expositionem litere movet dubium
fundamentum mencionem de eo quod supra dictum et quod supra fundate. Addit paulus doctor theologie episcopus burgensis
dicit quia gracia gratum faciens possit remanere cum peccato mortali, impugnat eum videlicet quod iusticia
originalis simul remaneat cum peccato mortali, propter dicere magistri N. de lira quod sit contra
multos doctores qui loquuntur in statu innocencie in quo homo iusticiam habuit in originali
iusticia nulla erat rebellio carnis ad spiritum nec spiritus ad deum. Et propterea impugnat eum
stante statu peccati mortalis in eum. Peccatum enim sit unde inobediencia legis divine
et transgressio celestium mandatorum quod directe opponitur statui innocencie. Ad dubium de
motu per eum in N. postillatorem sed quo modo in illo remansit donum originalis iusticie
post peccatum et verum peccatum et usque post comestionem ligni aliter posset videri. Pro quo attendere
quod preceptum de inhibicione comestionis ligni fuit datum Ade antequam Eva fuisset in
rerum natura producta, ut litera testatur. Et licet tam Adam quam Eva fuissent
quod Eva non fuisset obligata ad preceptum observandum, tamen transgressio huius precepti non fuit
consummata donec Adam comedit. Licet fuisset quodammodo inchoata per comestionem mulieris
quod patet per magistrum in secundo de xxiiij ubi ostendit quod talis est ordo peccandi in nobis qualis fuit
in primis parentibus sic ut ait enim tunc si prius mulieri male suasit ipsa quoque consensit
deinde viro suo dedit. Sic consummatum est peccatum illa et modo in nobis. Per serpentem sensualitas
motum animi suggerit inferior porcio rationis. Primo superior porcio consentit hoc est. Ex hiis
patet transgressio precepti ipsi Ade dati necessario fuit totaliter consummata nisi ad comestionem
. Nec est contra veritatem dicere quod Adam fuit transgressor in precepto sibi dato, ante co-
mestionem ligni per actum interiorem in hoc peccato consenciens. Non enim ex serie litere
sola comestio fuit prohibita non autem deliberatio seu consensus precedens prohibitionem. Sed
dicere quod comederet ex eo etc. Non autem ut ipse dicit quod consentiens vel deli-
berans comedere et huiusmodi. Unde sic de quibusdam preceptis ut dicitur a doctoribus quod lex
prohibens manducare aut actum. Ideo in precepto dato posset per literam servat. Ex quibus
apparet quod licet tam Eva quam Adam ante comestionem ligni peccasset per actus
interiores per superbiam quod est inicium omnis peccati ut habetur Ecclesiastici x. Non tamen transgressio precepti
sibi dati fuit facta usque ad hoc quod Adam comedisset et tunc est non magis mirandum
tamen sicut crediderunt se liberaverint quod videntes se nudos. Sed transgressio precepti facta et de ea dicitur
quod propterea transgressio precepti facta cum gracia dei deserente de corpore suo
confusi sunt. Non enim dixit propterea peccavit quod possit intelligi de peccato interiori
peccati. Sed propterea transgressio precepti facta est ut intelligatur de transgressione precepti
quod agitur transgressio in illis fuit consummata donec ambo comederunt. Et ex de inde
post tempore nervo erubuerunt

Predicte addicioni burgensis replicat alius doctor frater Mathias dorynk et perdit etc.

Et peccatum sic. In tertio 2o ubi postillator ponit dubium. Quia circa primum actum
interiori superbie et diffidencie. Et actu exteriori comestionis vetiti et tamen peccatum fuerit non
in delicto usque post esum viri, quod iusticia originalis potuit stare cum peccatis peccato ex
et videtur quod iusticia originalis fuisse gracia gratum faciens contra secundum preceptum nec dicitur cum peccato venialibus
sed et mortalibus. Hanc visionem dominus burgensis impugnat, tene mi effectum ut dictum
Et ponit ad motum dubium aliam visionem quod Ade datum est preceptum nec Eve ideo transgressio
non fuit consummata quousque Adam comederet et ad usque iusticia originalis. Et in textu circa
hoc dicit ingrediente et incepta supponendo burgensis ex litera apparet sic dicitur textu litera quod
mulier videt Ayalo mole preceptum dominus et legimus mulier receptum preceptum sive per se sive per virum
sic quibusdam placet. Si igitur fuit mulieri preceptum ad servandum erat obligata. Transgre-
diendo igitur non solum venialiter sed et mortaliter peccavit. Stat igitur visio postillatoris. Quod hoc
Burgensis de amis in 2o sentenciarum adducit allegoriam non est sibi valens, scilicet per eundem eius
illud quod etc. Nec verum videtur quod addit burgensis dicens solum exteriorem comestionem fuisse pro-
hibitum non actum interiorem. Quia si omnis illa prohibicio fuit ad plenam inobedienciam. Dicit
quod fructus non erat malus nec eum esset per se quam prohibitus. Nunc autem inobediencia sic et
obediencia respiciunt actum interiorem principaliter consequenter exteriorem. Nec exterior agenda ma-
licie intensive addit super interiorem ut vult magister Bonaventura per eum inducens li. 2 de x.

manifestum circa

Peccatum interior

Concordia

Et ut inquit una inobedientia [illegible] contemptus sine qua vult sine qua agit licet
ex positione doctorum distinctio sit in [illegible] extrinsece. Nec valet similitudo petentis [illegible]
[illegible] inducta de lege cohibere manum et non animum quia hic dicitur ratione temporalis pene
per legem taxate, sed non quo ad deum [illegible] cohibere animum
non manet sine obligatione, quo dato si non cessasset solus actus exterior [illegible]
[illegible] adhuc staret dubium motum quod iustitia originalis [illegible]
[illegible] postillatorem [illegible]
pauca concordans [illegible] distinctionibus xxxi, xxxii et
xxx in quod iustitia originalis [illegible] habuit effectum unum principale et alios secundarios principale
sunt ordinatio voluntatis [illegible] effectus non fuit simpliciter et directe a iustitia
originali sed a generatibus [illegible] xix [illegible]
a [illegible] passionibus et [illegible] effectum principalem
est culpabile, oppositum autem effectuum secundariorum non est culpabile sed potius penale [illegible]
[illegible] actum [illegible] a iustitia originali quantum ad effectum principalem [illegible] voluntas
[illegible] quo ad deum [illegible] ad [illegible]
[illegible] dissimulatio sic colligitur [illegible] super genesim [illegible] Adam potuisse
[illegible] secundarii non sunt [illegible]
penale [illegible] principale [illegible] inchoatur et per
[illegible] iustitia originalis [illegible] quo ad effectum secundarios [illegible]
postillatoris [illegible] quo ad effectum principalem [illegible]
[illegible] quia [illegible] iustitie originalis [illegible]
ad effectum principalem [illegible] quo ad effectus secundarios [illegible]
fit variatio [illegible] Adam igitur principale [illegible] per actum [illegible]
[illegible] et diffidentie que venit ex rebellione [illegible] ad deum [illegible]
iustitie originalis quo ad effectum principalem, sed non quo ad effectus secundarios [illegible]
actum exteriorem [illegible]

Amplius [illegible] ad [illegible] malignus
[illegible] Serpens dicitur esse callidissimus [illegible] malignus
[illegible] hic est [illegible] ratione [illegible] aliud [illegible] callidissimus
dicitur [illegible] non est [illegible] illud [illegible] aliud [illegible] hic [illegible] quod in
[illegible] ordinata ad nocendum et seducendum [illegible]
est nocumentum [illegible] spirituale et corporale [illegible] callidus [illegible]
[illegible] spirituale [illegible] corporale hominis [illegible] serpens
[illegible] lapse [illegible] spiritualiter
non [illegible] a dyabolo [illegible] legitur [illegible]
[illegible] spiritualia [illegible] per corporalia [illegible] similia [illegible]
[illegible] corporale [illegible] per ipsum dyabolum [illegible]
[illegible] hominem in nocendo spiritualiter. Et sic [illegible] intelligitur

[illegible] precedentia [illegible] tentationis serpens [illegible]
[illegible] adhuc ad [illegible] dubium [illegible] deus
debuit permittere [illegible] hominem tentari [illegible]
[illegible] deus non debuit [illegible] pastor qui permittit
[illegible] lupo mordere et rapere [illegible] repellere et arcere, [illegible] pastor
hominum et [illegible]
[illegible] debuit permittere [illegible] hominem sic [illegible]
a lupo spirituali [illegible] permittit [illegible]
et gloria [illegible] laudabile [illegible] habuit
illud per [illegible] debuit [illegible] ad statum [illegible]
[illegible] tempore [illegible] deus debuit permittere hominem
[illegible] tentari sic et [illegible] ipse solus [illegible] verus deus [illegible]

[illegible] quia sic sine [illegible]

Immer fiere ipso ipsiste [illegible] perint / vtigi ho necesse qd deum posse no solu est omnis pot
imposit / sz eciam omne pot asseruntur et ipm solu e qd ipm e / qd no pt desire n expugni
ideo placuit contra vo ley fiere vinbilez et expugnabilez / nec ipa q contra c q possi expi
micto deprecit / qd ipe soly e in q no tradit no posse / Rn vo e manifestu deum saepe
malos ss saepe bonu e sue ordinat bona cu malis et eliciat bona ex malis qu
ordinat solu bona cu bonis / Et io cu no decet deu mala facere / debuit tale facere
creatura q possit i operando desire i mala gmitte / ut deus mala i ordinando suam sapiam
declararet / Rn a vo sunt ex manifestacione diuine vnie q potuisse manifesta e cu benignitatem
filii sui tradidit ad liberacionem servi / Rn vo sunt ex manifestacione diuine iustitie q potuisse
manifestare qd deus attribuit vniuersis si opa sua perpetue i eterna precione valere
het aut attribuendo et puniendo et ex pfura vne liberando / no est vir deus contra vo ley
et perpetue hominem in statu libilitatis fecisset / et ita potentem impugnari et expugnari / et
ideo agrium fuit deum hominem i tali statu facere et graduale se vero alie generis / pro ista pte
indebitet / Et qd obicitur d grad debuit deus facere hominem optimu et opti opera e facere
[illegible] / sz melior e in voluntabs q no pt peccare / q z q pt / Rn vr qd decuit
deu optimu facere hominem ad peccandum impugnabilez / et ita adyale expugnabilez / Sed ad hr
et videlz / q e optimu simplr / et e optimu in ordine / Cu aut dicitur qd optimi optima
adducere / no intelligitur absolute / sz in ordine / Et no necesse fuit [illegible] p homo
debuit fi in optimo statu simplr / sz in statu i q e optime salvatur ordo et pulchritudo
vniversi factu e p hoc cu sint mediu statum vtabilit / vt ordinato processu proceret a
media ad summa ab imperfecto ad pfectum ab inferiori ad superium / Et q Dr theorus saepe
e primo mala q p q fera / et remedium adhibet / [illegible] e primo morbus
saepe e morbum bn curare qm mino a morbo pservare / vn b dicit / i enchiri[dion]
sunt indicavit deus de malis bona facere q mala nulla pmitte / Et vnder
saepe attendit ut rebus ordine / vt consumpcioni e deordinacionem et [illegible] est
ordinato deducere

Bona ventura distinguit et gnit / Hic consequenter queritur et vnr qr [illegible] dubium sz
et vtrum [illegible] debuit deus pmitte hominem impugnari / Et vr qr quia specialiter aut homini vincit ad [illegible] / qm dyabolus vincit homines / hoc non
[illegible] mst volunt / qr pugnans a deo magis erat ordinata ad victoriam
qm ad victoriam dyaboli / q magis ad bonum qm ad malum / Si qo deus pmitte hos
directe ad bonum hos ordinat / [illegible] a temptacione [illegible] adusariu no erat
[illegible] simpli erat / pr eciam pmitteret filios agere de bello / i qwo suez cu ab aliis sep
ando / Sz deus mandat / a temptacione esse separandos / ho vnr / no temptari
pars se habuit / de [illegible] ipm a dyabolo separare / Ita sz vtr vdex / ut ix
qui bella gerit non [illegible] no sint aliis fortes / sz dyabolus multo fortior erat
obstinato in malia qr ho erat [illegible] in gra / [illegible] erat
debuit pmitte eos mutuo confligi / Rn ad [illegible] / Sz yo deus index [illegible] et ix
[illegible] perhibit [illegible] homini temptacionem / decuit [illegible] pmitte / Et ro q deus posse
pt [illegible] in [illegible] dubio fuere sublimat / in q ostendit e
qd deus debuit facere hominem in [illegible] / pt predicitur in [illegible] pt assigni
[illegible] ex ordine qui attendit ex comparacione virtutis ad [illegible] ut assigni
constitutum e libitate [illegible] in [illegible] relinquit et vtrum [illegible] dyabolo
agere qd voluit / Sz [illegible] in termino / Sz illa e [illegible] / hic [illegible] pmisit
sunt i [illegible] ordinibus qui attendit ex comparacione [illegible] adactu [illegible] reverebat re-
sint vo ex ordine qui attendit p comparacionem boni ad [illegible] / Rn vo
et laudabilior ordo [illegible] / Sz [illegible] predicta comparacione / [illegible] qui vellet
et magis apparet / [illegible] ex [illegible] nobilis triumphi [illegible]
fortis et [illegible] / [illegible] vt [illegible] / [illegible] fortissime
[illegible] ab aduersario impugnari [illegible] sint vel [illegible] ipa [illegible] decuit deum per
[illegible] manifestanda erat fortitudo et eminens [illegible] impul
[illegible] precipitare [illegible] ab ea [illegible] / [illegible] ex [illegible] magis [illegible]
[illegible] pt [illegible] ex ordine qui attendit ex comparacione [illegible] ad vo [illegible]
[illegible] et [illegible] hoie no deberet [illegible] ad [illegible] remedium
[illegible] / Sic deus debuit hominem pmittere peccare / qd decet ipm [illegible] in ipo tota
redempcionem [illegible] magis disposuit deus pmitte hoie [illegible]
aliter [illegible] volunte ipa [illegible] fortas [illegible]
[illegible] si [illegible] ad [illegible] postfera [illegible]

Con

[illegible]

at ix

quadruplex vo gr deus pmisit se [illegible] impugnari p[ro] vario [illegible] ex ordine

no dign

|| temptare et impugnare

Circa vero sumi potest ex ordine qui attenditur per comparationem [illegible] ad penam [illegible] dignum est [illegible] qui certat legittime [illegible] deus [illegible] hominem militem suum [illegible] examinare [illegible] in gloria exaltare [illegible] et pugna [illegible] permittere debuit hominem a dyabolo expugnari [illegible] et alie rationes que possunt de hoc [illegible] ad presens tamen iste sufficiunt [illegible] quod obicitur de [illegible] pena [illegible] dicendum quod si deus [illegible] et ideo sic decebat deum [illegible] hominem [illegible] ostendere [illegible] tamen non obmittere [illegible] ordinante [illegible] et ideo [illegible] de homine [illegible] sustinere debuit [illegible] impetu temptationis [illegible] bello [illegible] ad illud [illegible] de bonitate plato [illegible] ex lege [illegible] quia ex malo [illegible] bonum [illegible] et ideo [illegible] non potest elicere bonum [illegible] oppositum [illegible] in deo [illegible] attendat [illegible] et ideo illa ratio non cogit [illegible] ad illud quod obicitur de virtute [illegible] dicendum quod et si dyabolus fortior et astutior est [illegible] homo [illegible] pugna [illegible] temptationibus [illegible] erat fortior [illegible] multo debilior [illegible] lege temptationis qua [illegible] vincere [illegible] violenter [illegible] ex fidelitate dei qui non permittit aliquem temptari supra id quod possit [illegible] facit cum temptatione proventum [illegible] et ideo [illegible] temptationibus [illegible] cum fidelitate [illegible] temptationibus lege [illegible] ordine [illegible] debuit [illegible] deus hominem temptare permittere [illegible] qua lege [illegible] et [illegible] obseruari [illegible] ordinem [illegible] permittere [illegible] posse facere [illegible] et pena [illegible] et [illegible] a deo [illegible] quod homines permittat [illegible] ad malum [illegible] deo ad hoc non cooperante [illegible] permittente [illegible] ad bonum [illegible] deo [illegible] permittente [illegible] et [illegible] lex scripta [illegible] ubi dicitur [illegible] homines [illegible] et [illegible] bonum et malum quod placuerit ei dabitur illi [illegible] non fuit temptatus [illegible] ordinem [illegible] homini [illegible] et homo multum potest ad [illegible] ne [illegible] ad malum et deus [illegible] debebat [illegible] manifestationem [illegible] temptationes [illegible] et ideo debuit permittere dyabolum [illegible] hominem temptando et [illegible] hominem [illegible] ad temptationem consentiendo [illegible] denique [illegible] temptationis [illegible] fuit [illegible] temptandum [illegible] dyabolus temptare invisibiliter [illegible] visibile [illegible] apta ad decipiendum [illegible] ad temptandum [illegible] serpentem [illegible] et [illegible] facilius [illegible] columbe [illegible] serpens [illegible] dyabolus [illegible] columbe [illegible] temptasset [illegible] facilius [illegible] congruum [illegible] ad quod ordinatur [illegible] ad hoc ordinabatur [illegible] tempore [illegible] et ad [illegible] et ut deinceps [illegible] serpens [illegible] ad [illegible] et sic [illegible] ad [illegible] illius temptationis fuit [illegible]

[illegible] ad hoc [illegible] ad [illegible] quod serpens fuit [illegible] temptationis [illegible] per comparationem ad temptatorem et ad temptatum et ad deum permittentem [illegible] serpens [illegible] et astutum [illegible] et homini [illegible] dyabolo et [illegible] de sue [illegible] quod [illegible] spirituale [illegible] ad temptatum [illegible] deum permittentem [illegible] dyabolo temptari invisibiliter [illegible] de [illegible] hugo [illegible] violenta [illegible] columbe [illegible] hugo [illegible] forma [illegible] apparere [illegible] fuit permittere [illegible] forma [illegible] et non [illegible] hugo [illegible] et alia [illegible] que [illegible] non posset [illegible] ordinationem dispositionem [illegible] ad hominem [illegible] in forma [illegible] et [illegible] humana [illegible]

[illegible] et [illegible] hominem [illegible] deum [illegible] ad [illegible] cum [illegible] adhuc ad [illegible]

Maximus. Tanto fervencius temptat quanto videt interius in loco suo constitui quem frequenter … tibi in fine unde … petrum eius crescit et quanto magis crescit tanto dulcior est voluntas … hominum … Et quanto dulcior est voluntas tanto maior est … tandi quem semper crescit eius appetitus ad temptandum. Sed … quanto …
ad plures … tanto magis appetit. Sed quanto plures trahit ad … tanto plus … sanctitatem vel ad sanctitatem accedit quem tanto magis appetit. … dyabolus … appetit … tanto magis crescit eius appetitus … et delectatur … ad impleret. Et … vero expositum. … diabolus … de eo qui … in sanctitate eorum … in sanctitate vel desiderium … et in sanctitate appetitus … Sed adhuc possit obici quod … bet appetitus temptandi … ad … tanto … debet … appetitus temptandi … quod … diabolus a peccato … et … magis … tyrannus … pluribus … pretatis … esse …

Secundum ita istum textum exposituri et si peccatum erat talle … de … dyaboli … et aliqua … et glosa ordinaria … textus … de … angeli … ut … primum peccatum dyaboli … quod … temptando … peccatum … Ille homicida erat ab initio … homicida … hominis et temptando … peccatum dyaboli … quod … scriptura … alius ordinacio … peccatum dyabolus … temptacionis quo … peccatum … vocat … appetitum … temptando … appetitum … peccatum … quod … angeli … in … peccatum … Ille homicida erat ab initio … et quanto … aut … scriptura … de peccato … peccatum … de quo … scriptura … Augustinus peccatum … de peccato superbie … Sed … non debet … de peccato … peccatum … superbie dyabolo … peccatum … de peccato superbie et aliud de peccato temptacionis … peccatum … incurabile … dyabolo … peccatum esse remediabile … peccatum temptacionis dyaboli … quod … et ad dignitatem … de peccato … Ille homicida erat ab initio … ab initio …

… ab initio … delectatur … ab illa …

Secundum … peccatum … amor … appetitum … et … delectat … et … appetitum … angelos … appetit … appetitus … peccatum … appetitus … excellencie … amor … appetitus … peccatum … aliud dubium

Margin notes: et peccato vel … vel aliud peccatum dyaboli quod perpetrat … temptando … gravissimum. — … ab initio … — X — … ad … problema

et cum tempore quo beati fuerunt aliquando fuerunt deo. An aliquo tempore in statu tam fuerit angelorum
[illegible] et ipse pater mendacii ex parte beatorum. Ut nomine ... dicitur ... fuisse casum a super-
[illegible] ad ymaginem dei ... invidia ...
[illegible] invidia ... invidendi superbia ...
[illegible]

Superbia

[illegible]

no[n] plene b[ea]t[us] / [illegible]

[illegible]

q[uesti]o

[illegible]

an b[ea]ti

[illegible]

[illegible]

[illegible] ... a [illegible] fidei ... [illegible]

... [illegible] ... Michael autem angelus [illegible] ...

9o ... [illegible] ... fuisse angelos ... [illegible]

... [illegible] ... dyabolum ab ipso creatum ... [illegible]

... Nec aliquem in veritate stetisse ... [illegible]

... [illegible] ... voluntatis esse ... [illegible]

... [illegible] ... de [illegible] ... [illegible]

... a deo [illegible] et vero ... [illegible] ... vt illudatur

... [illegible] de illo [illegible] ... [illegible] ... draco hic quem

ab angelis eius ... [illegible] ... hic quem finxisti ... [illegible]

finxisti ad illudendum ei ... [illegible] ... ut salvarentur ut invidus ut ...

... [illegible] ... voluntate sua depravatus ... [illegible]

dyaboli ... [illegible] ... paradiso ... [illegible]

... [illegible] ... dyaboli ... [illegible] ... voluntate depravatus ... [illegible]

bona valde ... [illegible]

Deo ... facta bona valde ... [illegible]

... [illegible]

Decepto dyaboli ... [illegible]

Sic dyabolus illuditur ... [illegible]

... [illegible]

Ysa xiiii Quomodo cecidisti de celo lucifer qui mane oriebaris. Corruisti in terram qui vulnerabas gentes qui
dicebas in corde tuo: In celum ascendam, super astra dei exaltabo solium meum, sedebo in
monte [illegible] et sedebo in monte excelso super montes excelsos qui sunt ad aquilonem. Ascendam
super nubes, similis ero altissimo. Verumtamen ad infernum detraheris in profundum laci.
Et communiter [illegible] que in figura regis babilonis in dyabolum dicta intelliguntur. Et quidam
[illegible] et tamen dyabolo dici [illegible] cum [illegible] socius dei [illegible] [illegible] quos [illegible]
[illegible] esse [illegible]. Certe non est aliud nisi quia [illegible] quod bonum de mal[o]
[illegible] esset [illegible]. Sic enim fecit ut [illegible] eis [illegible] aliquid faceret. Et si culpa-
biliter aliquid facerent, [illegible] de se laudabiliter operatur [illegible]. [illegible] hunc volun-
tarie mala [illegible] bona [illegible] et iusta pena et [illegible] debitum [illegible]
[illegible] et timeret exemplum. [illegible] [illegible] omnia que [illegible]
[illegible] angelos [illegible] a quibus illud dicitur [illegible] et de [illegible] malivolentia [illegible]
[illegible] non est [illegible] retrare [illegible] nisi per serpentem ut hic dicitur in [illegible]. Nec [illegible]
nisi per [illegible] ut [illegible]. Sed in serpente ipse loquitur [illegible] ut velut organo [illegible]
[illegible] quo modo [illegible] illa [illegible] potuit
[illegible] verba [illegible] et signa corporalia per que [illegible] intelligeret
voluntate. In ipsa [illegible] quam illa [illegible] motu suo posset
[illegible] ad verba facienda [illegible] ipse loquitur [illegible]
[illegible] ad [illegible] intus [illegible] exterius [illegible] per serpentem [illegible] solo [illegible]
[illegible] agente [illegible] ut [illegible]. Posset [illegible] in anima [illegible] angel[illegible]
[illegible] inducta. Sed dixi [illegible] voluntas [illegible] dyaboli [illegible] potuit [illegible]
[illegible] faciat [illegible]. Nec quo [illegible] [illegible] permissum est [illegible] et quo [illegible]
[illegible] [illegible] homini [illegible] quod [illegible] neque [illegible] neque volebat
et ideo [illegible] ab angelo [illegible] [illegible] libro [illegible] xi super [illegible] ex
Nec [illegible] spiritus [illegible] intelligebat [illegible] ille [illegible] ad mulierem. Neque enim
[illegible] est anima [illegible] [illegible] quam [illegible] homines [illegible]
[illegible] in eis loquitur [illegible] passionem [illegible] exorcista [illegible] quod loquitur
[illegible] ille intelligeret [illegible] homini loquentem [illegible] dyabolus illorum [illegible]
[illegible] audire et intelligere serpentis verba [illegible] [illegible] ita et
[illegible] de [illegible] [illegible] dyabolus [illegible] ad [illegible]
[illegible] ordine [illegible] vel [illegible]
[illegible] mala [illegible] permittitur, ut hoc [illegible] habeat [illegible] serpentes
[illegible] hominum [illegible] aliud [illegible] [illegible] ut ad [illegible] hominum serpentes [illegible] ut [illegible]
[illegible] ad [illegible] quod [illegible]
[illegible] Porro [illegible] ad hoc [illegible] serpens [illegible]
[illegible] hominum [illegible] oportebat [illegible] dyabo[lo]
[illegible] apparebit [illegible] in serpentem [illegible] [illegible] [illegible] per [illegible]
[illegible] hoc est [illegible] dyabolum [illegible] ullo
et [illegible] agebat [illegible] lingua [illegible] et astute [illegible]
ad [illegible] prudentem [illegible] hunc [illegible] seu [illegible] corporalis
[illegible] lingua [illegible] [illegible] [illegible] mendax
[illegible]. Neque enim [illegible] esse [illegible] nisi ad [illegible] et [illegible] mendax
[illegible] quod per [illegible] mendax [illegible] et ille [illegible] mendax [illegible]
quod et dyabolum [illegible] mendacii [illegible] hec [illegible]
[illegible] anima [illegible] [illegible] vel [illegible] animal [illegible]
[illegible] in illa [illegible] et [illegible] ut homo [illegible] in homine be-
stia. [illegible] loquitur [illegible] serpente [illegible] balaam [illegible] loquitur in homine
[illegible] illud opus fuit dyaboli, hoc angelicum. Habet enim bonum et malum angeli opera similia
[illegible] et magi [illegible] [illegible] angeli [illegible] [illegible] similia
angeli [illegible] opus [illegible] per bonos angelos [illegible] dei ut [illegible]
[illegible] dicitur in [illegible]. Et de serpente [illegible] [illegible] [illegible] sapiens
[illegible] non [illegible] de omni ligno paradisi. Et dixit mulier [illegible] [illegible]
[illegible] in paradiso [illegible] de fructu autem ligni quod est in medio paradisi dixit deus ne ederemus

[illegible]

[illegible] serpens [illegible]

[illegible]

[illegible] et [illegible]

ex eo neque contingetis illud, ne forte moriamini. Deinde postea interrogavit si preceptum et vidit quod mulier ut precaveretur esset [illegible] excusabilis. Neque ullo modo dici posset id quod preceptum erat oblita fuisse mulier. Omnino et oblivio precepti maxime et [illegible] et tamen necessarii ad maximam culpam dampnabilis negligentie pertinet. Non tamen est transgressio cum [illegible] memoria retinetur et tamen in illo deum assistentem [illegible] contempnit. Non enim sic [illegible] cum in psalmo dicitur: et memores sunt mandatorum eius ad faciendum ea. Multi enim [illegible] memoria retinent ut contempnant ea [illegible] mandata [illegible] obliviosus nulla est

|| ps° 102

excusatio. Dixit ergo serpens mulieri: Nequaquam morte moriemini. Sciebat enim deus quod in quocumque die comederitis ex eo aperientur oculi vestri et eritis sicut dii scientes bonum et malum. [illegible] vobis [illegible] [illegible] ut [illegible] fuisse [illegible] [illegible] esset [illegible] [illegible] et ipse [illegible] et quedam de se [illegible] [illegible] quod [illegible] illud [illegible] et [illegible] [illegible] et [illegible]. Temptata igitur mulier et Eva victa est a serpente dyabolo suggestione. Nec obmittenda est in presenti diligentior consideratio de temptacione [illegible] [illegible] que in se [illegible] talis [illegible].

V

Utrum una sola fuit dyaboli temptatio vel plures. Et videtur quod una sola, quia unum peccatum [illegible] una temptatio [illegible] ad illud. Sed unum fuit primum peccatum Eve, ergo una fuit tantum temptatio [illegible] ad illud. Sed in [illegible] unum temptatum [illegible] fuit non fuerunt [illegible]. Item temptatio fuit respectu appetitus [illegible], sed non appetitus [illegible] sicut deus, ergo non fuit nisi una sola temptatio. [illegible] Ad hoc videndum est quod fuit una sola temptatio [illegible] alterius [illegible]. [illegible] temptatio autem fuit de inobediencia [illegible] aut ad illam [illegible] inducit ad unum. Temptatio autem fuit [illegible] et [illegible] fuit temptatio [illegible] fuit appetitus inordinatus [illegible] [illegible] ut fuit [illegible] desiderium quod ei a dyabolo [illegible] Eva ad [illegible] [illegible] ipse sit [illegible] [illegible]. Et ideo dicit [illegible] promittit [illegible] [illegible] [illegible] non est credendum [illegible] et ideo non [illegible] credere [illegible]. Sed et blandiente cum multa [illegible] ut [illegible] ut acciperet [illegible] [illegible] multa [illegible]. Et Eva [illegible] [illegible] odire. Et cum [illegible] promittit [illegible] [illegible] et ei [illegible] mala [illegible] sit principalis una fuit temptatio [illegible] [illegible]. Et [illegible] [illegible] principale motivum. Sed in pluribus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fuit principale motivum [illegible].

Sed queritur si aliquid fuerunt plures temptationes quot illarum fuit prima. Erat enim temptatio aliquo modo de appetitu [illegible], item de appetitu [illegible], item de appetitu [illegible] [illegible]. Item [illegible] quod temptavit primum dyabolus de gula, de avaritia et de vana gloria. [illegible] ergo plures erat aliquo [illegible] aliqua illarum fuit prima [illegible] ergo [illegible] que illarum. Et videtur quod [illegible] fuit de vana gloria sive de superbia. Hoc enim dicit primum peccatum primorum parentum. Et si [illegible] super illud psalmi 118 [illegible] [illegible] agebat [illegible] [illegible] [illegible] maximum peccatum est superbia [illegible] inde [illegible] [illegible] [illegible]. Et hoc [illegible] dyabolus [illegible] [illegible] ergo prima temptatio fuit de superbia sive vana gloria quod ad [illegible] reducitur. Sed videtur quod prima temptatio fuit de gula per hoc quod dicitur Luce 4 ubi agitur de temptationibus in [illegible] [illegible] quod [illegible] temptaverat [illegible] [illegible] temptatio Ade. Sed temptatio Christi incepit a gula, ergo et temptatio primi parentis incepit a gula. Ad istud problema [illegible] [illegible] [illegible] omnibus temptationibus Ade fuit appetitus excellencie. Et ideo reducende sunt omnes temptationes si que plures fuerunt ad illam tamquam ad [illegible].

Superbia
Gula

Ad obiectionem autem [illegible] dicendum est quod dicitur temptatio gule [illegible] [illegible] hec [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] originale peccatum [illegible] [illegible] ad hoc. Et si non [illegible] prima [illegible] temptatio [illegible] [illegible] ut [illegible] fuit de peccato spirituali. Temptatio vero gule fuit de peccato carnali. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Vel aliter dici potest quod temptatio de gula fuit prima [illegible] licet actum non esset [illegible]. [illegible] audivit in [illegible] [illegible] [illegible] dyabolus per serpentem mulieri: Cur precepit vobis deus ut non comederetis de omni ligno paradisi. [illegible] [illegible] intellexit Eva [illegible] dicentem: ne forte moriamur. [illegible] est ibidem quod dixit serpens: Nequaquam moriemini. [illegible] [illegible] [illegible] sicut dii scientes bonum et malum [illegible] [illegible] [illegible].

Et queritur utrum temptatio ista fuit mediante aliquo sensibili vel non. Et videtur quod non, quia esse [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sedem [illegible] mediate sensibili [illegible] cum dyabolus [illegible] suggerere hoc quod appeteret ab Eva [illegible] hoc suggerere non mediante aliquo sensibili. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] distinguenda sunt [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] est quod [illegible] [illegible] a voluntate suadentis qualis est illud dyaboli. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] actibus [illegible] vel [illegible] [illegible] ut sensibilia [illegible] [illegible] accipit [illegible] a voluntate suadentis perfecit illud peccatum [illegible] illa temptatio [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Sed in [illegible] [illegible].

per hoc quod dicit apostolus ad Ro. x. Sic primo intrat mors per auditum ita prius et vita. fides ex auditu. auditus autem per verbum dei. ¶ Ad hoc problema dicendum quod tertio fit mediate sensibilis de re tamen intelligibili. ¶ Ad obiectum autem in contrarium dicendum quod est receptio conceptus intellectus potest esse per se non mediate sensibili quoniam contra hoc quod dictum est conceptus [illegible] et per se intelligibile et sensibile. ¶ Ad [illegible] exceptis apte informari [illegible] ¶ Et hec fuit mediate [illegible] per sensibilis ideo a parte sensibili [illegible] locutio autem [illegible] auditum conveniens per quod est [illegible] locutio [illegible] ¶ Et idem conveniens per locutionem tertio hominibus et angelis corporibus assumptis ¶ Et per visum ad visum ¶ Et per visum ad olfactum et per auditum ¶ Ab auditu vero transit usque ad visum ¶ Et hec ultima fuit semper philosophi et per visum ad tactum et ultimo usque ad gustum ¶ Et hec ultima [illegible] de tactu [illegible] in textu [illegible] ¶ Ad aliud vero dicendum quod dicit [illegible] de tactu ordinato ad gustum ¶ [illegible] loquitur et de visu intuitu quod fuit [illegible] excellentie divine ¶ [illegible] et si apprehendit per ab intellectum humanum non mediate signo sensibili [illegible] parte illa parte movet homo per dyabolum ¶ [illegible] de intellectu [illegible] que per tertium dyaboli non mediate [illegible] ¶ Et de intellectu hoc [illegible] a [illegible]

Item queritur utrum sonus emissus per spiritum fuit formatus a dyabolo et expressus per serpentem ut a serpente fortis et expressus ¶ Et videtur quod dyabolus movet linguam serpentis ad [illegible] humanum locutionem ita quod distinctio non est expte [illegible] sensibili in serpente [illegible] quod [illegible] in [illegible] lingua [illegible] modis loquendi invenit [illegible] [illegible] plectrum lingue [illegible] et loquitur de asina balaam quia [illegible] ad [illegible] ¶ Sed videtur quod possit fieri ab ipsa sensibili anima [illegible] per hoc quod dicit [illegible] angeli [illegible] intelligentiam [illegible] lingue [illegible] quod [illegible] dyabolus in lingua serpentis [illegible] ipsa anima sensibili [illegible] a parte [illegible] formationes ¶ Item in homine [illegible] mediate [illegible] sensibili [illegible] ad formandum locutionem [illegible] anima sensibili [illegible] videtur [illegible] esse [illegible] dyabolus movet [illegible] sensibilis [illegible] serpentis et [illegible] movet [illegible] locutionem ¶ Ad hoc problema dicendum quod fuit non [illegible] anime sensibilis in ipso serpente tamen [illegible] sufficiente primo [illegible] fuit [illegible] dyaboli [illegible] anima sensibilis [illegible] et instrumenta vocalia quod possit formare vocem [illegible] vocis [illegible] significationes [illegible] a motore [illegible] per hoc [illegible] lingua hominis quod hic possibilitas [illegible] ad hoc [illegible] lingua serpentis et aliorum brutorum [illegible] non fuit nova potestas data lingue serpentis [illegible] fortiori [illegible] possibilitas que [illegible] reducta fuit ad actum per dyabolum ex permissione divina ad [illegible] quod labia [illegible] et dentes ad quod fit locutio [illegible] lingue et motor [illegible] per [illegible] vox formata [illegible] videtur [illegible] esse [illegible] mutabile [illegible] in dispositione [illegible] non mutabile [illegible] accipiendo

Item queritur utrum consistit ne copulatio in nobis tertia dyaboli quod compleatur in partibus Ad quod [illegible] dicit [illegible] angelis [illegible] non possunt a dyabolo tentari nisi per illa [illegible] in ipso homine [illegible] ¶ [illegible] doctor [illegible] in illo [illegible] hominem qui [illegible] fit [illegible] non [illegible] serpentis [illegible] veritatis [illegible] manducando [illegible] sola [illegible] viro [illegible] dedit ita quod in homine [illegible] quedam illecebra [illegible] ¶ Et [illegible] serpentis [illegible] illecebre [illegible] delectatio [illegible] sola [illegible] delectatio [illegible] sit [illegible] non [illegible] membra [illegible] ut non [illegible] intra [illegible] parte sola [illegible] velut [illegible] accipit [illegible] Ex quo accipitur quod tertia in nobis [illegible] agitur [illegible] in partibus [illegible] ¶ [illegible] tertia dyaboli [illegible] fit [illegible] tenet hoc de [illegible] fit [illegible] parte [illegible] non fit [illegible] sensibilibus [illegible] quod [illegible] agat tertia in nobis [illegible] in partibus ¶ Ad quod [illegible] quod non [illegible] fit [illegible] tertia in nobis per [illegible] sensibilem [illegible] intelligibilem [illegible] tertia [illegible] a parte sensibili ¶ Ad illud vero quod dicit [illegible] quod [illegible] posse [illegible] ut [illegible] non possunt tertiam a dyabolo [illegible] per partem [illegible] per illa parte [illegible] disposita [illegible] ultimo modo [illegible] per [illegible] possunt [illegible] per [illegible] parte ¶ Ad [illegible] quod dicit [illegible] philosophus quod [illegible] corporalibus per actionem

officium vocandi [illegible] desiderat. Caveat ille ergo carnalis, vigilet quandam
membrorum fecunditate et tunc velut serpens [illegible] terrena [illegible]
membrorum, sed cum de rebus corporalibus et temporalibus in mente.

Item circa istam literam sciendum quod Adam ante peccatum et quando integritatem habebat fidei [illegible]
Richardus: Adam per essentiam deum non videbat, sed tamen quandam [illegible] vite [illegible]
ipsum vidit in illo sopore de quo habetur Genesis capitulo 2. Sed cum [illegible] vite dei
per essentiam vidisse, hoc non fecisset nisi per lumen glorie, et ita fuisset beatus plene, quod falsum est.
[illegible] sicut de angelis [illegible] vita beata non deserit beatum nec volentem nec nolentem
[illegible] ut ibidem probat. Unde [illegible] Nullo igitur modo vita [illegible] potest
beata nisi fuerit sempiterna. Ideo [illegible] statum innocentie Ade pertinuit [illegible] probat
et [illegible] sequitur [illegible] vite deum perfecte non vide-
bat [illegible] essentia non apparebit illa [illegible] visio que est [illegible] glorie. Cum igitur
Adam adhuc ante peccatum [illegible] habendi [illegible] habitum
[illegible] ante peccatum quandam inchoatam fidem [illegible]
[illegible] in intellectu et spem et caritatem [illegible] affectu.

Tollitur etiam statim quod ante Adam ante peccatum potuit incurrere aliquam deceptionem. Et videtur
quod sic, quia Adam in statu innocentie dormivisset et [illegible] potuisset. Sed in somno [illegible]
similitudines rei [illegible] ergo Adam in statu innocentie aliquam deceptionem
incurrere potuisset. [illegible] Augustinus [illegible] longe [illegible] medium [illegible]
[illegible] hominis [illegible] doctor [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] refugeret [illegible] esse in illo
statu ante peccatum [illegible] in illo statu decipi non potuisset. [illegible] Adam [illegible] hic [illegible]
[illegible] in illo statu innocentie nulla deceptio incurrere potuisset, quia [illegible]
potuit decipi. Sic tamen ipso nulla potuisset fieri lesio [illegible] quia [illegible]
[illegible] possidebat et ipsum [illegible] Sic nulla potuisset fieri deceptio [illegible]
[illegible] possidebat [illegible] potuit
[illegible] Nec ab ipsis potuit [illegible] obstaculum(?) [illegible]
[illegible] potuit [illegible] in vita [illegible] potuit
[illegible] passionem ab extrinseco illatam [illegible] quasi [illegible]
[illegible] in statu illo [illegible]
voluisset decipere [illegible] vellet [illegible]
[illegible] ne deciperet
Adam [illegible] dicimus quod in statu innocentie homo dormivisset et
somniare potuisset. Nec tamen per hoc potuisset decipi [illegible]
[illegible] dormientibus [illegible] Nec [illegible]
[illegible] passionem animalem [illegible]
[illegible] quia [illegible]
[illegible] ad [illegible]
[illegible] Nec [illegible] corporis [illegible]
Adam in illo statu [illegible] habuisset [illegible]
[illegible] nec angelus [illegible] Genesis [illegible] Salomonis [illegible]
[illegible] corda filiorum hominum; ergo in [illegible] decipi potuisset [illegible]
[illegible] Adam [illegible] occulta cordium [illegible] decipi potuisset, quia [illegible]
[illegible] determinare iudicasset [illegible]
ne deciperetur [illegible] non habebat.

Complicatur circa istam literam sic [illegible] et [illegible] adhuc [illegible]
[illegible] specialiter [illegible] per [illegible]
[illegible] et per [illegible] Sic per uxorem [illegible]
[illegible] Sic Petrus [illegible] Christum [illegible] Et [illegible] Job [illegible] ad [illegible] Et
[illegible] quandam [illegible] per alias [illegible] Eva Adam [illegible]
[illegible] Adam [illegible]
[illegible] timorem Adam [illegible] nisi [illegible] deus [illegible]
[illegible] Adam [illegible] Eva et Adam non [illegible]
[illegible] reparacionem hominis [illegible]
[illegible] timore [illegible] ubi dicitur: Et replebit eum spiritus timoris domini [illegible]
[illegible] timor [illegible] Christus tria habuit [illegible] gratia [illegible] Sed [illegible] defuit

Marginalia: p^2o ; vita beata non deserit beatum ; Falli ; [illegible] angeli [illegible] ; Misticus sensus

aliquis peccati dicentibus. Habemus quod Christus pietate ut sciret compati miseris. Hinc non timere vel debitam diligentiam exhibere propter Beatum quem ad virtutem [illegible] minus apparet misericordiae. Ne obmittat debitam diligentiam propter [illegible] Et ne nimis intentus pro diligentia non appareret misericordiae

Moraliter sicut tunc diabolus [illegible] in paradiso ita hoc quotidie agere non desistit. Verba [illegible] de cordibus hominum molitur excellentiam in eius facta [illegible] sive blandimenta radicitus [illegible] dicere id quod deus minatur leviga[t] et ad hoc credendum quod [illegible] [illegible] [illegible] eum pollicetur temporalia, ut mentibus hominum ea supplicia leviget quae deus minatur aeterna. Nam cum [illegible] glorie sponderet quid aliud docet quam [illegible] sicut [illegible] apte dicitur temporale [illegible] in hoc mundo [illegible] appareat [illegible] ubi serpens [illegible] legitur quod bonum [illegible]

Quod autem dicitur quia serpens callidior erat cunctis animantibus terre sicut diabolus qui [illegible] serpens occulta astutia ad tunc peccatum [illegible] [illegible] sicut carnis debiliorem Adam videlicet [illegible]. [illegible] serpens viri deceptione [illegible] sicut diabolus decepit [illegible] per delectationem carnis. Ergo [illegible] malam suggestionem quam serpens loquitur. Si sola cogitatione oblectetur a suggestione et [illegible] referentiae et [illegible] explendi, non succedat, [illegible] sola [illegible] [illegible] [illegible] quod sicut et ipsum peccatum [illegible] decipit [illegible] mulier decepit virum.

Vel callidior serpens sicut heretici [illegible] serpens dixit aperientur oculi vestri et eritis sicut dii [illegible] heretici [illegible] [illegible] scientes bonum et malum. Hoc fallaciis decipit, quia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] debiles; et aliquando decipiunt fortes viros. Et sic serpens dixit cur precepit vobis deus et [illegible] bonum et malum [illegible] heretici ad diligendum [illegible] carnales homines credimus dicentes [illegible] [illegible] nova semper exquirite [illegible] [illegible] penetrare.

Serpens suggerit [illegible] vir vicarius [illegible] serpenti mox credidit alta loquenti.

Item diabolus callidior dicitur et [illegible] [illegible] [illegible] ut decipiat [illegible] [illegible] [illegible] heretici non callidior. Ezechiel 28 Tu signaculum similitudinis plenus sapientia [illegible] in deliciis paradisi dei fuisti. Omnis lapis preciosus operimentum tuum [illegible] [illegible] [illegible] perdidisti sapientiam in decore tuo. Hic est quia tu diabole superbisti de decore [illegible] [illegible] mala accidebant. Item callidior dicitur quia subtilior [illegible] experientia et [illegible]. Et dicitur [illegible] [illegible] peccatum diaboli [illegible] callidiores sunt ad decipiendum [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] velociores aquilis [illegible] Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] homines [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] diaboli subtiliores sunt callidiores ad decipiendum genus humanum.

Et amplius ad residuam literam aliquam adiuvantia [illegible]. Hic [illegible] quod dixit [illegible] [illegible] [illegible] quod est [illegible] paradisi precepit vobis deus ne comederetis et ne tangeretis. Hoc est ne ultra [illegible] temporalibus delectationibus [illegible] docet homines quod [illegible] deus [illegible] [illegible] aliquid precepit et deterret [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ne solum [illegible] si separaverint aliquid [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] et ea [illegible] dilata locum [illegible] [illegible] et pelles extendes. Et [illegible] Job [illegible] [illegible] [illegible] quod testa saniem radebat. [illegible] victus est in paradiso serpens callidus sive diabolus victus est [illegible] [illegible] [illegible] Johannes baptista indutus [illegible] [illegible] [illegible] zona pellicea. [illegible] [illegible] figura istorum [illegible] et ipse [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] utiles [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ne tangeretis quando non solum peccatum sed [illegible] [illegible] vitare [illegible] [illegible] hoc est [illegible] ad preceptum [illegible] fugite fornicationem hoc est et locum et [illegible] [illegible]. Et [illegible] capitulo xix [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Sodoma. Ille [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]. Item deus precepit ne comederet. [illegible] [illegible] ne [illegible] Et [illegible] [illegible] ipsa Eva non solum tetigit sed [illegible] comedit et serpenti [illegible] [illegible] [illegible] xix [illegible] [illegible] [illegible] cordi est [illegible] [illegible]. Sic Adam et Eva [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad hunc diabolus [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] accidat hoc malum [illegible] [illegible] ut ipsa [illegible] flagellum [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] deliberate [illegible] in die [illegible] nocte [illegible] [illegible] sola vexatio intellectum dabit auditui. Et dixit diabolus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tormenta [illegible] [illegible] diabolus [illegible] [illegible] [illegible] delinquenti [illegible] [illegible] credendum est diabolo [illegible] [illegible]

morali[ter]

glo[sa]

Et adiecit dyabolus fallax [illegible] ... apti sunt oculi [illegible] ...

[illegible]

Item apti sunt oculi eorum per transgressionem [illegible] ...

[illegible]

Sequitur textus. Vidit igitur mulier quod bonum esset lignum ad vescendum et pulchrum oculis aspectuque delectabile, et tulit de fructu illius et comedit, dedit quoque viro suo qui comedit. Et aperti sunt oculi amborum. Cumque cognovissent se esse nudos, consuerunt folia ficus et fecerunt sibi perizomata. Et cum audissent vocem domini dei deambulantis in paradiso ad auram post meridiem, abscondit se Adam et uxor eius a facie domini dei in medio ligni paradisi.

[illegible]

Et sequitur in textu: et vidit mulier quod esset bonum lignum [illegible] ... et pulchrum oculis [illegible] ... delectabile [illegible] ...

[illegible]

Sequitur ... [illegible]

It lignum vidit Joseph ... [illegible]

mortaliter peccavit quod [illegible]

[illegible] in oculis eius. De viro autem dicitur quod non credidit serpenti, sed quia vidit mulierem [illegible] statim mortuam et eam amabiliter diligeret, timens ne si non comederet ipsa [illegible] deficeret [illegible] sociali amore victus comedit. Et [illegible] peccatum eius per visum quia [illegible] in ligno vidit [illegible] et [illegible] sensit per [illegible] [illegible] et tulit de fructu illius [illegible] per gustum [illegible] et comedit [illegible] [illegible] de prohibito [illegible] quod illud [illegible] Nitimur in vetitum cupimusque semper negata. Comedit quod [illegible] et dedit viro suo [illegible] dedit [illegible] portionem [illegible] fortissimum [illegible] cum a [illegible] persuasionem [illegible] sic fecerat a serpente [illegible] Vel forte non [illegible] illo cibo non videret eam mortuam. [illegible] [illegible] Non quod [illegible] esse credidit quod serpens [illegible] [illegible] [illegible] uxor [illegible] deceptus [illegible] et sic in statu suo [illegible] Et [illegible] [illegible] eritis sicut dii scientes bonum et malum [illegible] [illegible] obedientiam [illegible] [illegible] forte ad inobedientiam [illegible] [illegible] Comederunt igitur ambo de fructu vetito. **Et aperti sunt oculi amborum** etc.

[illegible] transgressionem [illegible] [illegible] subtractio [illegible] [illegible] descriptio [illegible] subtractio [illegible] [illegible] Adam etc. Circa primum considerandum [illegible] originalis iustitia per quam erat corpus subditum anime [illegible] [illegible] ex dono [illegible] dei [illegible] subtractio [illegible] peccatum [illegible] **Et aperti sunt oculi amborum** [illegible] ante non patebant [illegible] inobedientiam [illegible] [illegible] bestiales [illegible] bonum [illegible] [illegible] sicut dii [illegible] Et loquitur de oculis [illegible] Joseph [illegible] [illegible] Adam [illegible] paradiso [illegible] Et aperti sunt oculi [illegible] Et apparuit [illegible] discipulis [illegible] aperti sunt oculi [illegible] [illegible]

[illegible] **Et desiderium huius partis** [illegible] moralem [illegible] aperti oculi [illegible] [illegible] oculos [illegible] [illegible] videre [illegible] oculi [illegible] de ligno scientie boni et mali [illegible] [illegible] Et [illegible] bonum [illegible] mala [illegible] [illegible] de ligno scientie boni et mali [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] **Et aperti sunt oculi amborum** [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Et aperti sunt oculi amborum.

[illegible] et gustavit [illegible]

tempus [illegible] in eis [illegible] domini [illegible] quod in [illegible] passiones et postquam [illegible]
[illegible] significant [illegible] dabitur bibere vinum [illegible] et noluit bibere [illegible]
hic [illegible] gustavit ut [illegible] vinum bibit [illegible] vinum [illegible]
[illegible]

Et dixit in ira quia vidit mulier lignum quod esset bonum ad vescendum pulchrum oculis aspectuque delectabile [illegible]

[illegible]

Et dixit [illegible] bonum ad vescendum lignum [illegible]

[illegible]

Vel sic dicamus [illegible] primo homini Ade [illegible] lignum [illegible] bonum

[illegible]

Item tulit mulier de fructu illius et comedit etc.

[illegible]

Et sequitur dedit quoque viro suo [illegible]

[illegible]

2 adam

[illegible]

De hac materia scribit beatus Augustinus [illegible] Anglorum [illegible] et li. in dist. [illegible] Et tribus [illegible] modis impletur omne peccatum, suggestione, delectatione, consensu. Suggestio quippe fit per dyabolum, delectatio per carnem, consensus per spiritum. [illegible] et [illegible] serpens [illegible] suggessit. Eva delectata est velut caro. Adam velut spiritus consensit. [illegible] Et [illegible] est [illegible] discretio inter suggestionem et delectationem et [illegible] delectationem [illegible] [illegible] presidentem [illegible] in mente [illegible] nulla peccati delectatio sequitur, peccatum omnino perpetratum non est [illegible] vero delectare caro ceperit, tunc peccatum incipit nasci [illegible] ad consensum ex deliberatione [illegible] peccatum [illegible] [illegible] peccati semen est [illegible] delectatione fit [illegible] consensus perfectio. Et sepe contingit ut hoc quod [illegible] spiritus seminat [illegible] caro in delectationem trahit [illegible] animus eius delectationi consentiat. Et [illegible] caro sine animo delectari nequeat [illegible] animus carnis voluptatibus reluctans in delectatione [illegible] legatur invitus [illegible] ex [illegible] contradicit ligatur quod fit [illegible] ligatum se vehementer [illegible] [illegible] Ille [illegible] captivus [illegible] generabat [illegible] video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis mee et captivum me ducentem in lege peccati que est in membris meis. Ad Ro. vii. [illegible] captivus erat nunc pugnabat [illegible] et captivus erat et pugnabat [illegible] legi [illegible] lex que in membris est repugnabat [illegible] aut pugnabat captivus non erat [illegible] ut [illegible] captivus est et liber [illegible] liber ex [illegible] captivus ex delectatione [illegible] Et additur in littera: Cumque cognovissent se esse nudos [illegible] nuditatem suam esse dederunt [illegible] illa inobedientia qua [illegible] erubescerent [illegible] gloria ad literam [illegible] hoc erubescebat [illegible] bestialem motum et [illegible] se [illegible] folia ficus [illegible] spoliatus [illegible] [illegible] [illegible] quam folia aliarum arborum [illegible] [illegible] [illegible] folia [illegible] magis [illegible] ad tegenda membra [illegible] [illegible] excitat [illegible] illa folia magis [illegible] quam alia folia [illegible] que [illegible] habere ad fructum vetitum [illegible] folia ficus [illegible] habere [illegible] ad [illegible] arbore prohibita [illegible] et fecerunt sibi pyzomata [illegible] [illegible] per [illegible] et zona [illegible] corpus [illegible] corpus [illegible] pyzoma [illegible] pyzoma [illegible] illa membra magis cooperiunt [illegible] magis erubescere de [illegible] [illegible] genitalia [illegible] movet [illegible] imperium [illegible] vocantur pudenda [illegible] Adam et Eva absconderunt se a facie domini [illegible] sequitur: Et cum audissent vocem domini [illegible] in forma [illegible] in [illegible] Absconderunt se [illegible]

Sed amplius predicta investigando de cognitione nuditatis et de indumento foliorum ficus et perizomatibus aliqua adiciamus. [illegible] bestialem motum in membris [illegible] erubuit et [illegible] pudorem [illegible] quia [illegible] ubi [illegible] [illegible] sentiebat [illegible] [illegible] de precepti transgressione veniebat [illegible] sensit [illegible] [illegible] pudenda [illegible] [illegible] in sua nuditate nichil indecens parebat [illegible] [illegible] vestiebat [illegible] in sua nuditate nichil indecens parebat [illegible] [illegible] deserviant pudenda texerunt [illegible] [illegible] ad folia ficulnee [illegible] et [illegible] pruriginem ad libidinem [illegible] arbitror eos cogitasse aliquid ut talibus foliis [illegible] [illegible] prurigine [illegible] [illegible] Dei [illegible] sunt ad ficum [illegible] significans [illegible] fructum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] seu pruriginem [illegible] carnibus [illegible]

Et est hic considerandum quod Adam [illegible] indumenta habuit ante peccatum: misericordiam et veritatem, pacem et iustitiam. [illegible] [illegible] solum [illegible] misericordia [illegible] esse [illegible] veritatem [illegible] ut homo [illegible] velut innocentiam [illegible] ut cognosceret ut homo [illegible] [illegible] ut faciat mala [illegible] [illegible] [illegible] et pax [illegible] [illegible] deus dedit et pacem [illegible] nec [illegible] timere [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] vestimenta [illegible] Adam significatum fuit in vestimentis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ita [illegible] [illegible] [illegible] 38 [illegible] hec est imago hominis [illegible] [illegible] imaginem [illegible] in speculo et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Adam [illegible] ad mortem [illegible] [illegible] et aliis [illegible] [illegible] Adam [illegible] mortis [illegible] illa [illegible] vestimenta predicta perdidit Adam [illegible] nec [illegible] nec vivo [illegible] Eva [illegible] amisit [illegible] [illegible] [illegible] amisit [illegible] dyabolo consensit [illegible] amisit [illegible] filius parentem [illegible] veritatem amisit [illegible]

[illegible] quia magis hic erubescat de actu illo quam de aliis membris [illegible]

[illegible]

[illegible]

Fructum vetitum [illegible]

misericordia et veritatem pace et iustitiam

se excusavit [illegible] due sunt partes iustitie scilicet facere bonum et declinare a malo [illegible]
damnare peccatum proprium. Nec statim fecit. Post tamen credimus quod fecit et de hoc [illegible]
libris sapientialibus ut dicetur infra. Pacem statim amisit in [illegible] statim [illegible]
serpens fuit et rebellavit. Et extra [illegible] quia abscondit se a facie dei. [illegible] Bernardus
[illegible] gravius sunt virtutes orte [illegible] contentio. Quia iustitia et veritas [illegible]
sine fine [illegible]. Sed [illegible] et pax [illegible]
Et optime dicit [illegible] mediatorem dei et hominum solvit hec litigia. Et de hoc [illegible]
[illegible]cia et veritas obviaverunt sibi [illegible] iustitia et pax osculate sunt [illegible]
[illegible] hos [illegible] tempore habebat. Nec tamen habebit [illegible] et iustitia et pax osculate sunt [illegible]
[illegible] Christo [illegible] Christus in [illegible] passionis [illegible] patribus et filiis eorum per [illegible]
dicit [illegible] Bernardus [illegible] misericordia et veritas [illegible] de terra [illegible] Illud psalmi 84 [illegible]
in celo [illegible] et in terra [illegible] iustitia et veritas [illegible] veritas de terra [illegible]
Et [illegible] sunt due sorores sic et iustitia et pax sunt [illegible] osculate.
Sed aut dicat in [illegible] quia [illegible] foliorum ficus [illegible] per [illegible] designatur [illegible]
adhuc [illegible] sibi perizomata de foliis ficus [illegible] legitur [illegible] disputantibus
[illegible] vivunt [illegible] ficus [illegible] intelligunt [illegible] et maxime clerici qui se bonis [illegible]
[illegible] pessimi [illegible] Ieremie xxiiii [illegible] ficus bonas bonas valde
ficus malas malas valde que comedi non possunt [illegible] clerici vix [illegible]
fecerunt sibi perizomata de foliis ficus [illegible] defendunt vel occultant
Sed notandum quod non foliis ficus [illegible] ficubus [illegible] bonis operibus Ysa xxxviii
[illegible] de Ezechia egrotante rege [illegible] addidit et operibus bonis sibi vitam [illegible]
[illegible] prolongare. Et post de ficu sequitur [illegible] cognoscit [illegible]
[illegible] consistit sic ficus [illegible] temporis. Nos [illegible]
[illegible] hoc est in [illegible] et tyrannorum
Et qui modo sunt ficus [illegible] tempore apostoli sunt et post sunt et illi [illegible] folia ficus
et faciunt sibi perizomata cum folia bonorum operum habent. [illegible] hoc est [illegible]
quamdam [illegible] peccata excusant ut qui quibusdam bonis operibus operiunt [illegible]
[illegible] Ysa lix Telas [illegible] texuerunt. Tele eorum non
erunt in vestimentum neque operientur operibus suis. Opera eorum opera inutilia et opus [illegible]
in manibus eorum. Non ergo foliis ficus [illegible]
ficus [illegible] debet [illegible] peccatis. Et sic [illegible] foliorum [illegible] excusatio in perizomatibus
notatur occultatio. [illegible] quidam [illegible] occultant [illegible] peccati vel si non possunt occultare
excusant. Unde Adam sic [illegible] abscondit se [illegible] volunt abscondere [illegible]
aut quod celare non potuit ad folia confugit ad suam verecundiam abscondendam. Non sic fecit Iob
ut habetur Iob c 31 [illegible] abscondi [illegible] homo [illegible] Adam peccatum meum [illegible]
et in Adam [illegible] benedictus Christus [illegible] non est coopertus [illegible] crucifixus [illegible] nudus crucifixus
Quod [illegible] figura [illegible] in Noe patriarcha vino [illegible] post diluvium vino sopitus iacens
denudatus est et boni filii eius Sem et Iapheth aversis faciebus cooperuerunt ignominiam patris
sui. Cham autem risit. Hoc est Iudei [illegible] Christi. Nos autem [illegible]
quod illi [illegible] gloriam [illegible] Ad Gal vi Absit gloriari nisi in cruce domini
[illegible] Christi. Et quod iudei [illegible]
[illegible] se flagellari [illegible] gloria mea [illegible]
Et moraliter sic. Consueverunt folia fici se contegere [illegible] amplectuntur
qui [illegible] carnalis inheret [illegible] decepti [illegible] et gratia dei [illegible]
menta [illegible] sibi faciunt.
Et sequitur in littera Cum audissent vocem domini dei [illegible]
[illegible] ambulantis in paradiso ad auram post meridiem [illegible]
[illegible]
[illegible] Adam et Eva [illegible]
post meridiem [illegible] sole ad occasum [illegible] hora [illegible]
[illegible] ut dicit glossa. Et quia eadem hora Christus [illegible] pro [illegible] et redemptionis [illegible]
[illegible] post meridiem [illegible] tradidit ut eadem hora qua [illegible] legem [illegible]
[illegible] et [illegible] secundum glossam [illegible] illo [illegible]

[illegible] et ambulans [illegible] in forma [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Eva [illegible]

Christo iustitia pax

Clericorum correctio difficilis

[illegible] peccatum [illegible]

hora nona

[illegible] volunt quando calor solet refrigerari et lux declinare in signum quod in cordibus eorum quorum per [illegible] caritatem tempore velut et bonum dilectionis et vi [illegible] erant attenuata.

Et abscondit se Adam et uxor eius, id est abscondere voluit se per [illegible] et timore [illegible] in quo erant [illegible] ab eo a quo [illegible] debuerant se absconderunt. Digne [illegible] absconderunt se a facie domini [illegible] pecavit fit [illegible] pietatis [illegible]

[illegible] Absconderunt igitur se a facie domini non ut ipsos [illegible] arbitror ignorarent [illegible] ut [illegible] conspicerent [illegible] respicerent [illegible] Absconderunt se igitur [illegible] per [illegible] apparuit in medio ligni paradisi [illegible] ligno scientie boni et mali quod erat in medio paradisi [illegible] Adam [illegible] hebrei [illegible] in arbore [illegible] sepelierunt [illegible] et Adam [illegible]

Et b[eatus] Aug[ustinus] 2° libro contra manicheos hanc partem leve [illegible] declarat dicit igitur [illegible] quia bonum est [illegible] ad videndum et [illegible] quod [illegible] videbat se [illegible] oculos apertos esse [illegible] de fructu illo [illegible] se nudos videbant et [illegible] oculos [illegible] simplicitatis [illegible] cecidit ab illa intima et secretissima [illegible]

[illegible]

Falsi dicunt [illegible]

[illegible] deambulantis in paradiso ad vesperam [illegible] deambulabat in paradiso [illegible] ad vesperam [illegible] abscondit se a conspectu eius [illegible] abscondit a conspectu dei [illegible] Adam et Eva [illegible] cooperimenta [illegible] ad arbores [illegible] in medio paradisi [illegible] veritatis [illegible] Adam et Eva quando audierunt vocem domini dei ambulantis in paradiso ad vesperam [illegible] angeli loquuntur [illegible] veritate [illegible]

[illegible] vocem ambulantis dei in paradiso ad vesperam [illegible] Absconderunt se Adam et Eva [illegible] a facie domini in medio ligni quod est in paradiso [illegible] timore [illegible]

Ecce in hac parte scripture ut audistis de peccato hominis ubi ponitur et ordo et [illegible] transgressionis [illegible] Adam [illegible]

de peccato dyaboli et in se et in comparatione ad hominem. Et de peccato [illegible]

Triplex autem attenditur peccatum hominis [illegible] et quoddam peccatum hominis in quo prima [illegible] et illud fuit peccatum primorum parentum [illegible] aliud peccatum in quo una corporis [illegible] illud dicitur originale [illegible]
et 3m in quo persona corrupit personam. Et hoc dicitur peccatum actuale. Et ad hoc [illegible]
corrupte. [illegible] perpetrat [illegible] actuale peccatum [illegible] veniale vel mortale [illegible] [illegible] de peccato [illegible]
primorum parentum quod erat primum tempore et causalitate inter peccata hominum. 2o dicitur agendum de peccato [illegible]
3o de peccato actuali quod cotidie [illegible] et [illegible] peccatum post [illegible] ad hoc quod
persona corrupit personam. In peccato enim primorum parentum et persona corrupit naturam et primo corrupit
[illegible] ad hoc vero quod natura corrupit personam [illegible] actuali peccato [illegible] ad hoc autem quod
persona corrupit [illegible] habet [illegible] ut dicit [illegible] peccatorum. Circa ergo peccatum
primorum parentum hec [illegible] possunt primo quod fuit genus peccati sive [illegible] [illegible] 2o de
causa peccati 3o de quantitate peccati respectu aliorum peccatorum 4o de comparatione peccati Ade ad peccatum
Eve 5o [illegible] quod peccatum illud fuit [illegible] 6o [illegible] potuit [illegible]
7o de gradibus peccati 8o de tempore peccati 9o de effectibus peccati sive nocumento
quod ex illo peccato provenit et circa circa ista [illegible] quanto brevius poterit explanabimus.

[illegible] Circa primum queritur utrum primum peccatum primorum parentum fuerit superbia sive [illegible] Et videtur quod [illegible]
[illegible] peccatum primorum parentum [illegible] fuit iustitia originalis [illegible] per inobedientiam [illegible] fuit illa
iustitia [illegible] ad Adam [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] tibi [illegible]
[illegible] quod ex ligno de quo [illegible] quod [illegible] [illegible] videtur quod primum peccatum
Ade fuit inobedientia non superbia. Ergo [illegible] et primum peccatum [illegible] videtur quod [illegible]
[illegible] lignum ad vescendum et pulcrum oculis aspectu [illegible] delectabile et tulit de fructu eius et comedit
[illegible] patet in textu. Ergo videtur quod primum peccatum [illegible] fuit gula non ergo superbia. [illegible]
[illegible] primo tentavit [illegible] de gula [illegible] si filius dei es dic ut lapides isti panes fiant [illegible] eo ordine
videtur tentasse primos parentes quo [illegible] ergo videtur quod primum peccatum eorum fuit gula non superbia.
Item prima ad Timotheum [illegible] radix omnium malorum est cupiditas. Sed primum peccatum [illegible] fuit radix
[illegible] malorum. Ergo fuit cupiditas non superbia. In contrarium videtur quod primum peccatum sit superbia.
[illegible] [illegible] hominem ad consimile peccatum illi quo [illegible] peccato superbie ergo [illegible]
[illegible] peccato superbie. Item [illegible] initium omnis peccati est superbia. [illegible] dicitur [illegible]
[illegible] peccatum est peccatum. Ergo primum peccatum eius fuit superbia. Item [illegible] super [illegible]
[illegible] credidit [illegible] ut [illegible] se fuisse prohibitos [illegible]
[illegible] ille [illegible] et [illegible] de se superbia [illegible] ergo videtur quod primum eius peccatum [illegible]
Ad istud problema [illegible] quod peccatum illud quo primo [illegible]
fuit superbia. Appetebat enim [illegible] se esse sicut deus [illegible] appetit [illegible]
superbiam [illegible] mediate [illegible] curiositas est [illegible] [illegible]
avaricia. Et [illegible] per inordinatum appetitum [illegible] ligni vetiti [illegible] est gula. Et [illegible]
[illegible] inobedientia [illegible] probabile enim videtur [illegible] ordine [illegible] de peccato [illegible]
peccatum Eva fuit lapsa. In tentatione enim [illegible] excellentie [illegible]
inordinatus autem appetitus excellentie est superbia. [illegible] dicitur [illegible]
[illegible] inordinatus autem appetitus [illegible] curiositas [illegible]
[illegible] ligni vetiti [illegible] [illegible] quod bonum esset lignum ad vescendum [illegible] in quo [illegible]
[illegible] appetitus cibi que est gula. 10o [illegible] comestio [illegible] et tulit de fructu eius
et comedit in quo consummata est [illegible] inobedientia. [illegible] ad primum [illegible]
per superbiam primorum parentum [illegible] fuit originalis iustitia. [illegible] forte [illegible]
per esum ligni vetiti [illegible] fuit inobedientia [illegible] ut dicit [illegible]
[illegible] pena [illegible] inobedientia [illegible] [illegible] [illegible]
que ut dicit [illegible] [illegible] illa inobedientia [illegible]
[illegible] Et ideo per motum illum [illegible] se originali iustitia [illegible] et se esse
[illegible] [illegible] ubi dicitur [illegible] quod bonum esset lignum ad vescendum
Non plus concludit nisi quod mulier [illegible] gule et hec est [illegible]
[illegible] transgressio [illegible]. Ad 2m quod dicitur diabolus primo tentavit [illegible] de gula [illegible]
[illegible] diabolus primo [illegible] gule [illegible] adhoc [illegible] inducere [illegible]
[illegible] que est quedam superbia. Ita diabolus primo allexit [illegible] de [illegible] gule [illegible]
[illegible] ligno paradisi. Et [illegible] se non posse ad hoc [illegible]
[illegible] per promissiones excellentie quam postea [illegible]. Ad 3m [illegible]
[illegible] malorum est cupiditas [illegible] acciperet pro inordinato amore [illegible]
[illegible] fuit ibi peccatum [illegible] amor [illegible]
[illegible] appetitus [illegible] delectabilis [illegible] et ita dicitur [illegible] radix omnium malorum

[illegible] quod ex illa tentatione de qua [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] peccatum [illegible] gule [illegible] immediate [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] inordinatum appetitum [illegible]

Ad 3m quod dicitur

[illegible] primi peccati fuit error [illegible] Adam et non fuit seductus [illegible] sic
[illegible] Et exponit aliquis quod fuit seductus [illegible] in quo erat [illegible]
seductus [illegible] Eva [illegible] fuit peccatum eius [illegible] credere et quod possit esse sicut deus [illegible] peccatum seductionis
[illegible] error [illegible] fuit illud primum peccatum erroris [illegible] seductionis [illegible]
eva [illegible] Non autem omnis seductio [illegible] infidelitatis [illegible] credibilia fidei [illegible]
dixit ei dyabolus eritis sicut dii. Non erravit in illo articulo [illegible] solus [illegible] deus [illegible] credendo
quod possent esse [illegible] dii [illegible] [illegible] Ethicorum [illegible] Ego dixi dii estis [illegible] hic autem modo credidit
[illegible] dicuntur dii participatione [illegible] [illegible] ultra illud. Et ideo [illegible]
esse sicut deus [illegible] in illo modo quo erat participatio [illegible] [illegible] voluntate peccat
appetitu [illegible] et [illegible] deceptio [illegible] plura [illegible] [illegible]
[illegible] deceptio vel error. Conclusio igitur [illegible] quod [illegible] peccati. Non sic autem

[illegible] peccatum [illegible] dyabolus [illegible] specialiter [illegible] appetitum [illegible]
fuit in dyabolo. Dyabolus enim [illegible] volunt [illegible] excepte
[illegible] spiritualis et corporalis [illegible] in ordine spiritualis [illegible]
[illegible] spiritualis [illegible] appetitus delectabilis
[illegible] debitum [illegible] composite [illegible] peccatum [illegible] fuit appetitus [illegible] deformi
[illegible] triplex [illegible] appetitus [illegible] peccatum [illegible]
[illegible] inordinatus [illegible] spiritus [illegible]
[illegible] appetitus delectabilis [illegible]
[illegible] appetitus [illegible] delectabilis [illegible] considerare [illegible]
[illegible] appetitus fuit indebitus et in re[illegible]
[illegible] triplex appetitus [illegible] vadit

[illegible] ita deducto queritur que sit causa huius peccati [illegible] quod [illegible] motivum [illegible]
Et [illegible] appetit [illegible]
[illegible] et eva voluit [illegible] deitate et [illegible] Ex quo [illegible]
appetit [illegible] modo [illegible] modo possent pervenire [illegible] illud ad
[illegible] fuit ibi appetitus [illegible] Hoc est [illegible] appetibile quod [illegible]
[illegible] homini [illegible] ad hoc [illegible]
[illegible] fuit [illegible] in [illegible] Ad hoc [illegible] Dyabolus [illegible]
[illegible] voluit esse [illegible] similitudine [illegible]
et ad illud potuit pervenire [illegible] voluit [illegible] voluntate et [illegible]
[illegible] voluit sibi usurpare quod deus [illegible] et [illegible] Adam et Eva [illegible]
[illegible] deitatem [illegible] Aliquid enim tale voluit [illegible] homo quod [illegible]
quod voluit habere illud quod non habuit nisi deus [illegible] et ita [illegible] voluit [illegible]
deformitate [illegible] equalis deo [illegible]

Ad propositum problema quod quaeritur que sit causa peccati primi parentis
et quod motivum [illegible] appetit vir [illegible] Dicendum [illegible]
[illegible] appetit vir [illegible] aliquo fuit [illegible] Et [illegible]
[illegible] vir et [illegible] Deluge [illegible]
[illegible] excellentiam [illegible] Et [illegible]
[illegible] excellentie [illegible] et hoc fuit [illegible] superbia
[illegible] superbia in appetendo excellentiam indebitam [illegible]
[illegible] in diligendo [illegible] Ergo [illegible]
[illegible] et vir [illegible] obtenebrati in [illegible]
[illegible] in appetendo excellentiam indebitam [illegible] Et illo appe[illegible]
[illegible] et vir [illegible] aliquos [illegible]
appetit [illegible] possibile [illegible] excellentia
[illegible] appetitur [illegible] dyabolus [illegible]
[illegible] dyabolus [illegible]
[illegible] de [illegible]
[illegible] non est [illegible]

[illegible] appetit [illegible] esse sicut deus [illegible] et [illegible]
[illegible] appetit [illegible] esse [illegible] deus
[illegible] appetitur [illegible] excellentia [illegible]
[illegible] appetit esse [illegible] deus
[illegible] appetit [illegible] voluit
usurpare [illegible] equalitatem [illegible]
[illegible] illud [illegible]
Aliquid [illegible]
[illegible] appetit [illegible]
[illegible] esse ut deus [illegible]
[illegible] appetit [illegible]
tale appetibile [illegible]

[illegible] non [illegible] homo [illegible] Rabi Moyses [illegible]
[illegible] intelligentibus hebrayca lingua [illegible] quod hic [illegible] deo et

angeli et in diabolis humilibus dicuntur in villis. Unde sanctus [illegible] dixit diaboli [illegible] sic [illegible] ipse est [illegible] nobiles homines et excelsi appetunt ergo [illegible] aliquid de [illegible] et excellentia eis [illegible] indebitam ut saltem pro illo statu quo eam habere cupiebat [illegible] appetunt habere pro illo statu [illegible] non posse [illegible] et [illegible] et [illegible] in disponendo [illegible] corporale [illegible] ipsa [illegible] forte volens [illegible] habuisset si [illegible] gubernando et [illegible] transmutando [illegible] sine morte [illegible] sicut [illegible] alia duo [illegible] isti [illegible]

verum appetivisse dicit [illegible] non est [illegible] probabile [illegible] possibile [illegible] appetivit quod possibile non estimabat. Cum [illegible] sententie [illegible] libro ipse [illegible] de [illegible] illo [illegible] quo [illegible] in nullo [illegible] arbitror [illegible] illo [illegible] quo illa potuit [illegible] sed [illegible] [illegible] quod [illegible] non potuit [illegible] appetivit [illegible] accepta illa [illegible] esse [illegible] quam voluit [illegible] inobedientie lapsus est [illegible] veritate [illegible] et [illegible] est. [illegible] ad [illegible] [illegible] ad [illegible] phil. 2. diabolus usurpavit quod suum non erat et [illegible] in [illegible] intelligi [illegible] quia de [illegible] fuit [illegible] quia [illegible] petrus [illegible] quia [illegible] non [illegible] esse [illegible] diabolus et [illegible] hoc [illegible] fuit usurpare [illegible] suum non erat [illegible] excellentia indebita appetiverunt quia lucifer appetiit [illegible] appetiit excellentiam ad quam [illegible] statu [illegible] virtute sine [illegible] longe [illegible] ipsum appetivisse [illegible] esse [illegible] non credo [illegible] infamia [illegible] appetiit deo non subesse [illegible] arbitror appetivisse aliquam excellentiam indebitam [illegible] quod dicitur [illegible] passe quod suum non erat. [illegible] aliud [illegible] dicendum [illegible] appetendi excellentiam [illegible] est [illegible] appetiit aliquam excellentiam sine [illegible] excellentie [illegible] non [illegible] appetivisse esse [illegible] excellentiorem [illegible] non appetivit [illegible] excellentiam quam hic non estimat esse possibile ab hoc appetendo [illegible].

Consequenter queritur utrum [illegible] potuerunt [illegible] venialiter peccare. [illegible] quia velle aliquid [illegible] non [illegible] petrus est veniale [illegible] potuerunt velle aliquid illicitum [illegible] voluntatis [illegible] quia [illegible] de [illegible] non [illegible] voluntas [illegible] et [illegible] non [illegible] potuit peccare venialiter [illegible] petrus veniale est [illegible] ad mortale [illegible] non potuit peccare venialiter [illegible] Adam credidit [illegible] veniale esse [illegible] non est probabile quod hoc crediderit [illegible] posse peccare. [illegible] a [illegible] non [illegible] ad obligationem [illegible] obligatione mortis [illegible] ergo a [illegible] non [illegible] ad obligationem [illegible] in peccato mortali [illegible] obligatio [illegible] in peccato veniali.

[illegible] nullum peccatum [illegible] ut [illegible] innocentie. Nec [illegible] innocentie [illegible] mortale [illegible] ergo [illegible] non potuerunt peccare [illegible] peccatum [illegible] de [illegible] mortalibus non potuit [illegible] de [illegible] per peccatum mortale [illegible] ergo [illegible] non potuit esse veniale [illegible] statu innocentie [illegible] ordinate [illegible] motus [illegible] non [illegible] a sua [illegible] non [illegible] sed non [illegible] non potuit a sua [illegible] mortale [illegible] potuit veniale peccare. [illegible] nullum peccatum dimittitur [illegible] quod [illegible] non potuit [illegible] originalis [illegible] peccatum mortale [illegible] non potuit esse veniale [illegible] est veniale peccatum [illegible] excellentie [illegible] peccatum [illegible] non potuit peccare [illegible] mortalibus et [illegible] peccatis venialibus [illegible] non potuit [illegible] peccare venialiter. [illegible] hoc [illegible] non potuit [illegible] venialiter peccare [illegible] per originalem [illegible] obligatio [illegible] a lege [illegible] non [illegible] voluntas [illegible] peccatum [illegible] esse potuit sine [illegible] obligatione [illegible] ergo peccatum [illegible] originale [illegible] se potuit [illegible] peccatum mortale [illegible] potuit [illegible] ergo [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

petrus et [illegible] innocentie non [illegible]

[illegible]

originali [illegible]

esse non potest nisi mortale. Sed non videtur multum probabile quod sine omni pravitate ad malum [illegible] tendentie [illegible] absque dei contemptu. Concedit [illegible] sine peccato mortali [illegible] non potest primo peccare venialiter ex surreptione [illegible] Et ideo videtur quod [illegible] [illegible] non potuit peccare venialiter [illegible] surreptio venit ex corruptione [illegible] [illegible] in usu dissolutio. Et de veniali quod est veniale ex genere [illegible] dicere [illegible] exire in [illegible] ex surreptione [illegible] tali peccato contingit [illegible] actus non [illegible] venialiter peccare ex deliberatione. [illegible] opinionem [illegible] ad [illegible] in opposito [illegible] potest non potest [illegible] velle aliquid illicitum [illegible] voluntas [illegible] imperfecta [illegible] mortale [illegible] imperfectio [illegible] per quam velle aliquid prohibitum non sit peccatum [illegible] esse non potest [illegible] ex surreptione [illegible] actus alio [illegible] a voluntate deliberativa posset [illegible] actus [illegible] quod dispositio precedit [illegible] peccatum mortale si [illegible] dei preceptum est. [illegible] quod dispositio [illegible] ad mortale. Et [illegible] de dispositione [illegible] peccatum veniale non est dispositio [illegible] veniali. [illegible] in statu innocentie potuit esse [illegible] mortale [illegible] veniale [illegible] intelligitur [illegible] quod Adam [illegible] esse veniale [illegible] de veniali quod dicitur veniale [illegible] de veniali [illegible] [illegible] forte [illegible] mortalis [illegible] esse [illegible] in illo [illegible] mortale non [illegible] Estimat [illegible] per penam. [illegible] tenet opinionem aliam [illegible] dicens [illegible] in opposito [illegible] nullum peccatum [illegible] posset stare cum innocentia [illegible] immunitatem ab omni pena [illegible] [illegible] a pena mortali [illegible] peccatum veniale [illegible] posset stare cum innocentia. Sola [illegible] innocentie [illegible] dicere [illegible] inducit mortem [illegible] [illegible] quod Ada habita originali iustitia in ipsa manente potuisset pati aliquam penam [illegible] peccatum veniale [illegible] si aliquod commisisset [illegible] mortale [illegible] Et ille peccato [illegible] nullam penam pati posset nisi [illegible] peccasset. Et [illegible] adhuc [illegible] dubitare [illegible] [illegible] Nicolaus de Lira dubitat in postilla super [illegible] quod veniale [illegible] cum gratia [illegible] per quam [illegible] [illegible] mortale [illegible] [illegible] ergo [illegible] magis videtur quod potuit peccare primo venialiter [illegible] mortaliter [illegible] peccando venialiter non [illegible] [illegible] est ex gratia peccando autem mortaliter [illegible] innocentie et hanc non potuit servare peccando venialiter. [illegible] Ad quod dicendum est quod duplex est [illegible] una que est ex statu innocentie et hanc non potuit servare [illegible] Est alia [illegible] que est ex gratia [illegible] et hec est in ipsa ratione [illegible] non [illegible] in aliis viribus [illegible] et [illegible] potest servari cum peccato veniali [illegible] peccato veniali [illegible] inferiores a [illegible] non [illegible] superiori. [illegible] in statu innocentie [illegible] in omnibus viribus [illegible] in ipsa ratione et in [illegible] obediunt rationi [illegible] [illegible] in statu innocentie habuit duplicem respectum ad deum [illegible] ordinabatur [illegible] ad inferiores [illegible] quas ordinabat [illegible] servavit illa [illegible] [illegible] est sub deo. Et ideo [illegible] egressus [illegible] fuit mortale [illegible] non servavit [illegible] qua habuit se rationem [illegible] Et ideo veniale peccatum [illegible] est mortale [illegible] quod [illegible] temptatione [illegible] est

Queritur insuper per ordinem utrum peccatum primorum parentum fuerit omnibus aliis peccatis magis grave. Et videtur quod sic [illegible] augustinus [illegible] preceptum quod violavit Ada tanto [illegible] iniustia violatum est quanto facilius posset observatum custodiri. Sed preceptum dei a nulla alia [illegible] faciliter potuit custodiri quam illud ab Ada custodiri potuisset. Ergo nulla alia tam gravis [illegible] peccat [illegible] Item quanto peccatum est magis [illegible] tanto est [illegible] peccatum primorum parentum [illegible] omnibus aliis magis fuit [illegible] tota natura humana [illegible] per propagationem [illegible] fuit corrupta [illegible] videtur quod omnibus aliis peccatis fuit gravius. [illegible] magis [illegible] peccatum [illegible] maior pena [illegible] peccatum [illegible] fuit minor pena [illegible] [illegible] quia [illegible] in se ipsis [illegible] in tota posteritate sua [illegible] [illegible] maxima pena fuit [illegible] testatur [illegible] augustinus [illegible] [illegible] ut morte [illegible] [illegible] et ab illo homine [illegible] natura humana et viciata et morti obnoxia [illegible] [illegible] peccatum factus est [illegible] Ada [illegible] quam peccando in se tamquam in radice [illegible] pena mortis et damnationis obstrinxit ut [illegible] illis [illegible] et simul damnata per quam [illegible] per [illegible] [illegible] [illegible] peccati [illegible] de anima [illegible] propagat [illegible] natura [illegible] deserta [illegible] ignorantia rationem [illegible] gratia [illegible] obscura [illegible] turpe [illegible] [illegible] neglectus [illegible] ex quibus colligitur quod maxima fuit pena istius peccati [illegible] Item [illegible] augustinus in [illegible] opinione [illegible] dei per hoc peccatum [illegible] quia [illegible] fuit obediendi [illegible] preceptum fuit facilius ad observandum tanto maior fuit

inobedientia. In paradiso enim tanto maior inobedientia fuit quanto id quod preceptum est nullius fuit dif-
ficultatis. Ex quibus verbis colligitur quod maximum fuit peccatum in comparatione ad alia pecca-
¶ Sed in oppositum sic. Gravius est peccatum quod propter sui magnitudinem est irremissibile quam quod est
remissibile. Sed peccatum angeli mali est irremissibile, peccatum vero Ade remissibile est. Peccatum autem primi parentis fuit
remissibile, per effectum sequentibus. Ergo gravius fuit peccatum angeli quam peccatum primi parentis. Item tanto
gravius est peccatum quanto minus habet de excusatione. Sed peccatum Luciferi [illegible] minorem excusationem
quam peccatum Ade, quia ut [illegible] dyabolus sine alicuius temptatione peccavit, primi autem parentes tempta-
ti a dyabolo peccaverunt. Ergo gravius fuit peccatum Luciferi quam peccatum primorum parentum.
¶ Ad hoc problema potest responderi sic, quod peccatum potest dici maius alio peccato vel ratione eius in
quem peccatur vel propter magnitudinem iniurie vel propter magnitudinem dampni vel pene quam habet, peccatum vel
propter magnitudinem causalitatis ad peccandum. ¶ Modo quoad peccatum primi parentis potest dici maius
ratione dampni vel pene que ita se extendit in totum genus humanum. Peccatum autem Luciferi potest dici
maius ratione eius in quem peccavit, propter magnitudinem iniurie vel magnitudinem causalitatis ad peccandum.
Et si ista distinctio, potest dici quod peccatum primi parentis non fuit simpliciter omnibus peccatis aliis gravius.
[illegible] principia tanto gravius est peccatum quanto voluntas magis consentit in rem magis illicitam et
fortiori motu non angustata ex ignorantia vel infirmitate [illegible]. Sed ex sola electione
libera. Lucifer autem appetivit rem magis illicitam quam primi parentes, quia res appetita a Lucifero
erat prohibita appeti lege eterna et lege nature. Illud autem quod primi parentes appetiverunt
scientiam scilicet de ligno scientie boni et mali non fuit prohibitum appeti nisi prohibitione divina.
Habere enim notitiam scientie boni et mali quam eos decebat, quia eam scientiam appetiverunt, non
fuit ita illicitum ad appetendum sicut illud quod Lucifer appetivit. Appetivit etiam Lucifer rem
illicitam fortiori motu voluntatis quam primi parentes, quod patet ex hoc quod ab illo motu
per gratiam resurgere non potuit per penitentiam. Primi autem parentes potuerunt ut infra probabitur. Similiter in primis
parentibus fuit, in angelo autem non, aliqua infirmitas vel ignorantia ipsos detrahens. In illis
hoc erat a gratia necessaria quam maior erat in Lucifero quam in parentibus primis. Sequitur ergo quod peccatum Luciferi
gravius fuit quam peccatum primi parentis. Possit etiam probari quod peccatum Jude fuit gravius quam peccatum
primorum parentum, quia rem incomparabiliter magis illicitam fecerunt et ex deliberatione consensit.
Et possit etiam argui: vita Christi incomparabiliter excellit vitam aliarum creaturarum. Ergo mors
eius incomparabiliter [illegible] morti aliarum creaturarum. Ergo peccatum interfectorum Christi est maius
aliis peccatis. Ergo peccatum primorum parentum non fuit magis grave omnibus aliis peccatis simpliciter.
Et tamen secundum aliquid, ut in solutione argumentorum ostendetur, gravius fuerit.
¶ Ad primum igitur in oppositum dicendum quod primi parentes sine omni difficultate preceptum sibi factum
servare potuissent. Et angeli sicut preceptum nature quod transgressi sunt. Hoc tamen non excludit
[illegible] quin maior virtus ad resistendum erat in viro quam in muliere, et maior in angelo
quam in utroque, quia erat clarior et fortior illis, quam angelos dicunt creatos in gratia. Et etiam hoc verum
est supposito quod in gratia creati non fuerunt. Non est tamen quod homo plus
gravatus erat ponderosus ad cadendum. Et non valet hoc argumentum: iste est in statu in quo magis potest
mereri quam ille, ergo in eo est minor stabilitas ad non cadendum, nisi supposita equalitate
virtutis nature et equalitate bonitatis et dispositionis malitie in utroque. Vel potest dici ad maiorem
[illegible] quod facilitas observandi preceptum quam aggravat transgressionem, tamen hec facilitas equali
supposita fuit aliqua causa magis aggravans peccatum angeli quam fuit in homine.
¶ Ad secundum dicendum quod quanto peccatum est magis nocivum, tanto est gravius. Modo quod verum est de peccato
quod magis est nocivum peccanti. Peccatum autem angeli magis fuit nocivum peccanti quam peccatum primi
parentis. [illegible] peccatum angeli magis fuit simpliciter [illegible] peccatum primi parentis. [illegible]
[illegible] fuit certa [illegible] aliquos per peccatum angeli. Quia nisi peccassent primi parentes [illegible]
[illegible] quia si non fuisset tentati non peccassent [illegible] in humana [illegible] certum non
fuisset. Magis tamen potest reduci ad peccatum primi parentis quam ad peccatum angeli, quia consensio
[illegible] ad peccatum angeli non fuit necessaria, quia primi parentes potuerunt
[illegible] non consentire. Sed fuit necessaria ad peccatum primi parentis. [illegible] peccatum [illegible] erat magis
directe fuit nocivum quam quod tangitur aliud peccatum. Et si hoc verum sit, fuit gravius omnibus
aliis peccatis. Hoc non est esse gravius [illegible] simpliciter sed gravius secundum aliquid.
¶ Ad aliud quando dicitur quod apud iustum iudicem maius peccatum debet puniri maiori pena [illegible]
dicendum est in pena in qua peccatum commisit. Sic autem magis fuit punitum angeli quam primi parentis.
[illegible] pena qua fuerunt puniti in posteritate sua fuit maxima, quia reddita fuit illa
pena, inquantum fuit gravius omnibus aliis secundum aliquid ut supra dictum est.

de appetitu lucif[eri]

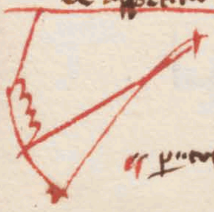

u[ltimo] primos

¶ peccatum Jude

Deinde queritur de comparatione peccati Ade ad peccatum Eve [illegible] qui vir [illegible]

[illegible] longe ab fine [illegible] equaliter peccaverunt [illegible] impari sexu [illegible] pari [illegible] peccati plus peccat [illegible] comedendo de ligno vetito [illegible] peccavit vir [illegible]

[illegible] de ligno vetito peccavit gravius [illegible]

[illegible] gravius peccat [illegible] appetitu comedit de ligno vetito [illegible] a dyabolo [illegible] a dyabolo [illegible]

[illegible] de ligno vetito [illegible] de illo ligno [illegible] de ligno vetito comedere [illegible] allegatur [illegible]

[illegible] impari sexu [illegible] pari statu [illegible] gravius [illegible]

[illegible] peccatum Eve [illegible] peccato Ade [illegible]

[illegible] Ada ad peccatum [illegible] dyabolo [illegible] ingratitudo [illegible] Adam [illegible] inobedientia [illegible] Ada quam Eve [illegible] preceptum [illegible]

Ubi vero dixit Eva de fructu [illegible] paradisi [illegible] preceptum ad ipsam [illegible] Adam [illegible] peccatum Ade [illegible] peccatum Eve [illegible]

Hic consequenter potest queri utrum si [illegible] non peccasset [illegible] per peccatum [illegible] corruptionem [illegible]

[illegible] peccatum Ade [illegible] corruptioni [illegible] Damascenus libro 3 c. 2 [illegible]

at [illegible]

[illegible] de qua [illegible] abs[illegible] peccato originali nascitur [illegible]
non fuisset [illegible] peccatum originale [illegible] si sola Eva peccasset [illegible]
[illegible] peccatum originale [illegible] subiecta fuisset penalitati corporum [illegible] si sola [illegible]
In oppositum arguitur [illegible] filii [illegible] et sanos non fuit de necessitate [illegible] ergo [illegible]
peccasset filii [illegible] Eva et Adam non fuissent de necessitate penalitati corporum [illegible]
[illegible] ad [illegible] per inobedientiam [illegible] homines peccatores constituti sunt [illegible] ergo [illegible]
[illegible] filii nascituri peccato originali infecti [illegible] si non peccasset [illegible]
fuisset [illegible] peccato originali [illegible] infecta et [illegible] subiecta
Ad hanc questionem quidam dicunt [illegible] si sola Eva peccasset filii nati [illegible]
[illegible] et ideo dicunt [illegible] Adae de alia [illegible] Alii dicunt [illegible] filii [illegible]
[illegible] Adam originale peccatum non [illegible] subiecti de necessitate penalitati [illegible]
[illegible] et aliis passibilitatibus [illegible] in hiis [illegible]
[illegible] hanc opinionem [illegible] dist. 22 [illegible]
[illegible] peccatum [illegible] Adam [illegible] si sola Eva peccasset [illegible]
[illegible] peccatum non [illegible] originale peccatum [illegible]
[illegible] originalem [illegible] per [illegible] originalem [illegible]
[illegible] [illegible] penalitatis [illegible]
[illegible] corporea [illegible] corporum [illegible]
[illegible] ergo [illegible] fuisset per [illegible]
[illegible] originalis iustitie [illegible]
Ad [illegible] [illegible] peccatum [illegible] de bono corporis [illegible]
[illegible] peccatum [illegible] habitu [illegible]
[illegible] peccatum [illegible] Ad aliud [illegible] et si partus sequitur ventrem [illegible] ad
[illegible] ad corporum [illegible]
[illegible] activum et passivum [illegible] Ad aliud
[illegible] de quo loquitur Damascenus [illegible] non [illegible] ad [illegible]
transfusionem originalis peccati ad [illegible] quia ut dicit Augustinus [illegible] dicitur
[illegible] homines [illegible] de [illegible] fuit [illegible]
[illegible] sub [illegible] ergo illa [illegible] de qua [illegible] volebat
et [illegible] ut [illegible] et nasceretur ille de quo ipse predicabat

Deinde queritur utrum peccatum primorum parentum fuit remissibile sive remediabile
Et videtur quod non erat remediabile sive remissibile et vocatur irremissibile [illegible] non [illegible]
[illegible] remissionis [illegible] peccatum Ade fuit maximum [illegible] peccatum non [illegible]
peccato [illegible] ergo peccatum Ade fuit [illegible] ergo peccatum Ade fuit irremissibile Item [illegible]
[illegible] corrupta [illegible] per peccatum [illegible] fuit corrupta
ergo ab illo peccato sanari non potuerunt ut videtur Item [illegible] ad Hebreos [illegible]
[illegible] gustaverunt [illegible] celeste [illegible] participes facti sunt spiritus sancti [illegible] gustaverunt
[illegible] verbum [illegible] et [illegible] sunt [illegible] ad penitentiam
[illegible] fuit illuminati et gustaverunt donum celeste et facti participes spiritus sancti [illegible]
[illegible] Damascenus [illegible] Adam [illegible]
[illegible] ad [illegible] participes fuit [illegible] ergo [illegible]
non potuerunt Item peccatum quod [illegible] remissibile non [illegible] peccatum [illegible] peccatum
[illegible] peccatum
non fuit [illegible] [illegible] ut non [illegible] quod dicit [illegible]
ubi dicit quod lucifer de [illegible] statu suo [illegible] et ideo surgere non potuit
[illegible] de Adam quod de [illegible] statu suo [illegible] et ideo peccatum eius
fuit irremissibile [illegible] [illegible] de [illegible]
[illegible] formatus [illegible] custodi [illegible]
de [illegible] remissibile fuit Item [illegible]
[illegible] Adam et Evam [illegible] ad redemptionem [illegible]

et pars prima incredibile quia videtur quando deus illos fecit et posuit immutabiliter facere de alt[illegible]
omnes homines et quos ad celeste civitatem assumpturus erat quod illos duos ab hoc proposito ex[illegible]
clusit. Item albumasar super [illegible] homo quanto fragilior est in natura tanto facilior est
ad veniam ergo peccatum hominis est remediabile. Item homo peccavit alio suggerente, diabolus [illegible]
Item aggravebat quod hic surgit alio adiuvante quia peccatum eius fuit remissibile
Item quod peccatum primorum parentum remissibile fuit sicut scripture testantur doctores. Ad hanc partem
allegatur et testatur et expresse b. augustinus in epistola ad evodium qui inter primos et medium dubitabat
quod christus adam de inferno eripuit. Cum vero [illegible] tota natura humana [illegible]
fuit. Item ex toto conatu in [illegible] se precipitavit sic angelus malus. Item ille
[illegible] se dehabilitavit quantum [illegible] se dehabilitare potuisset et ideo non ita fuit per
peccatum habilitatus ad malum sicut angelus malus. Et ideo [illegible] placuit [illegible] volunta[illegible]
[illegible] alicuius gradus [illegible] sive fuit [illegible] aliquis supernalis inclinans ad
[illegible] sive aliqua illustratio supernalis [illegible] passionis transeuntis sive aliqua
motio spiritualis immediate [illegible] a deo facta. Item [illegible] supernale adiutorio se disponere pote[illegible]
[illegible] et dispositus ad condignum [illegible] quia deus in eis per gradus [illegible] fuerit com[illegible]
plevit. Item supernale adiutorium quod angeli mali [illegible] habituri sunt
digne penitere non possunt. Quia autem illud non habeant nec sunt habituri [illegible] dupliciter
in fine libri de libertate arbitrii diabolus digne penitere non potest quia rectitudinem [illegible]
[illegible] sed [illegible] assignat sic: voluntas spiritus separati [illegible] electio[illegible]
[illegible] velle eligere aliquid [illegible] opp[illegible] [illegible] electum non potest
[illegible] quod elegit eligere. Eo quod ex toto conatu se committit ad illud quod eligit
[illegible] ita forte ei adheret quod ab hoc resilire non potest. Item [illegible] assignat quoddam obstaculum
[illegible] a corpore [illegible] peccato [illegible] se [illegible] exigentia
illius peccati ita vehementer quod postea resilire non potest. [illegible] non attendit [illegible]
[illegible] obstaculum [illegible] quia nulla res potest se movere
[illegible] motu [illegible] nisi sit disponente seu inclinante [illegible] ad [illegible] illius motus
diabolus non habet in se nec [illegible] aliquid adiutorium disponens seu inclinans [illegible]
ad [illegible] gratia [illegible] [illegible] digne penitere [illegible]
[illegible] Nulla [illegible] movet nisi mediante inclinatione [illegible] extendendo non
inclinatio ad [illegible] disponente coadiuvantem [illegible] ad movendum et hoc [illegible]
possit se movere motu ordinato ad [illegible] nisi inclinatio [illegible] ad [illegible]
et [illegible] dupliciter [illegible] diaboli [illegible] quod voluntas velle naturale movet se ad aliud velle [illegible]
[illegible] ponit [illegible] differentiam [illegible] eligat determinate [illegible] velle naturale
[illegible] non inclinet determinate et ad aliquid illorum [illegible] inclinatur ad [illegible] determinate sive quod
[illegible] non eligeret aliquid illorum. Et ita nec se ad alterum determinaret velle naturale [illegible] quod [illegible]
[illegible] movet se per hoc quod ad illud velle deliberativum est a causa [illegible] voluntas [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] quia nulla res potest se movere [illegible]
[illegible] nisi sit disponente seu inclinante [illegible] ad [illegible] motus illius.
Alia vero quare peccatum diaboli et non hominis est irremediabile vel irremissibile quia diabolus peccavit non
aliena persuasione [illegible] et hoc est dictum quia homo alio suggerente peccavit diabolus vero nullo suggerente
Item dicit b. augustinus [illegible] angeli fuerunt in [illegible] statu et ideo surgere non potuit
[illegible] homo est iterum surgere non potuit quia per [illegible] transgressionis recepit
[illegible] ad [illegible] peccati [illegible] Hic autem non [illegible] peccatum [illegible] irremissibile [illegible]
[illegible] diabolus non petit veniam quia non [illegible] ad [illegible] penitere autem non petit quia
in eo [illegible] penitere est dolor de peccato et gaudium de dolore. Hec autem non sunt in ipso angelo malo.
Ad hoc [illegible] de peccato. Nec est in eo dolor de peccato quia [illegible] appetitu[illegible]
[illegible] in rigore [illegible] [illegible] se [illegible] esse non sentiat [illegible]
[illegible] per [illegible] peccatum [illegible] irremissibile peccatum ipsius [illegible] excellentie status angelici
[illegible] [illegible] [illegible] hominis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] quia [illegible] excellentie
[illegible] status angelici [illegible] adhesit [illegible] vel [illegible] immutabiliter adhesit [illegible]
angeli [illegible] immutabiles erant [illegible] aut [illegible] cadentes aut [illegible] stantes [illegible]
immutabilitatem standi immutabiliter [illegible] et [illegible] de bonis [illegible] [illegible] [illegible]
immutabilitatem in bono [illegible] [illegible] alii [illegible] immutabilitatem in malo

+ [illegible] [illegible] [illegible]

quia quasi sit ad malum ergo peccatum diaboli irremissibile racione status sui perdeti non sic de primis parentibus

Nota autem quod propter aliud dicitur irremediabile et propter aliud irremissibile. Irremissibile dicitur quia non habet causam motivam ex parte sui ad dimissionem. Irremediabile vero quia ipse est irreparabile, sed pallium recepibile est remedium. Peccatum enim originale remediabile fuit per aliud. Sic enim homo contraxit aliunde, ita per aliud fuit remedium. Actuale vero hominis remediabile est per primum, quia eciam homo ipse deliquit. Ita homo per gratiam sibi factam satisfacit. Habet enim homo unam versibilitatem que est a bono in malum et e contra quia est de malo in bonum, et hoc est a natura volubili carnis, quia est spiritus cum vinculis carnis. Sed hec unica non quod peccatum hominis est dimissibile. Angelus vero non, quia angelus est spiritus solum, homo vero est spiritus et caro. Item peccatum angelorum spiritus irremissibile putat quia tanto robustius stare poterat quanto carnis fragilitas eos non gravabat. Homo vero pro culpa, ideo veniam meruit, quia per carnalem corruptionem aliquid quo fecit ipse movetur incepit etc.

Ad primum in aliud quod dicitur peccatum primorum parentum fuit maximum quia in speciebus suis dicimus quod peccatum eorum non fuit in se. Nec enim ut patiuntur ex comparacione nec ex presumpcione nimie, nec ex impenitencie contra dominum, vel veritatis agente, nec finaliter impenitencia. Sed dicitur quod peccatum eorum fuit maximum racione ~~.. quod~~ peccatum in se dicitur maximum ex alia racione peccatum eorum propter parvitatem dicitur maximum propter magnitudinem dampni, tot pene quia in eo peccaverunt quomodo tota humana natura. Peccatum autem in se dicitur maximum racione circumstancie peti. Et ideo dicitur irremissibile, quia non habet in se causam motivam ad dimissionem, et cetera est, est causa directe contra gratiam spiritus sancti per quam fit remissio peccatorum. Ad aliud cum dicitur morbus qui totum naturam corrumpit insanabilis est et cetera, dico quod verum est si tota corrumpitur et tollitur, quamvis autem per peccatum primorum parentum tota natura fuit corrupta, non tamen totaliter, quia in natura humana remansit naturalis cognicio veri et naturalis amor boni. Vel potest dici quod sicut morbus qui totam corrumpit naturam curari potest potencia supernaturali non naturali, ita peccatum primorum parentum quod communis peccatum mortale quantum dimittitur per potenciam supernaturalem curatur quamvis de lege communi remanet talis generis disposicio in peccante. Ad aliud cum arguitur per apostolum ad Hebreos de impossibilitate renovandi peccatorem ad penitenciam, dicendum quod fanceda est vis in verbo renovatorem renovare et vocat iterum nomen fieri per lavacrum regeneracionis, id est per baptismum. Item glosa super illud verbum negat hic apostolus iteracionem baptismi sed non excludit penitenciam. Ad aliud quando dicitur quod peccatum quod nullam habet excusacionem irremissibile non videtur, dicendum quod verum est hoc racione ad maliciam peccati irremissibile tamen esse potest per comparacionem ad misericordiam redimentis ~~vel potest dici quod prout excusat~~ vel de potencia absoluta vel potest dici quod et si primi parentes non peccaverunt ex ignorancia nec ex infirmitate, nec inclinati ab interiori peccaverunt, tamen pulsati a temptacione exteriori. Ad ultimum quod dicitur quod Lucifer de sublimissimo statu suo cecidit etc. dicendum quod aliter Lucifer cecidit de sublimissimo statu et aliter homo. Lucifer enim habuit sublimissimum statum propter dominium nec habuit aliquid inclinativum trahens ipsum ad inferius. Et ideo avertens se a Deo, avertebatur irremissibiliter. Homo vero ponderositate carnis habuit inclinativum trahens ipsum ad inferius licet esset in sublimissimo statu innocencie ex parte spiritus. Et ideo sic avertit se a Deo, quasi sic est remissibilis, non quod revocat omnino ad illum statum innocencie sed potest redire per gratiam ad meliorem.

Queritur 2° utrum peccatum primorum parentum processit ex ignorancia. Et videtur quod sic. Dicit enim beatus Augustinus libro de civitate Dei: sed de Adam quod expertus divine severitatis in conspectu potuit ut veniale credere commissum esse. Ergo Adam peccasse videtur ex ignorancia. Et forte nemo nunquam tantam claritatem intelligencie non habebat. Item ibidem 14 libro xxiii capitulo videtur velle quod in peccato primorum parentum fuit infidelitas et inobediencia. Sed infidelitas est ignorancia, ergo primi parentes ut videtur ex ignorancia peccaverunt.

Sed contra videtur dicere beatus Augustinus 3° hi° de libero arbitrio longe post medium disputans inquit sic: pro versis non est insitum hominibus sed pena dampnati. Ergo primi parentes hominis in primis parentibus nulla fuit ignorancia, et peccatum eorum ex ignorancia non processit. Item omnis ignorancia est pena. Sed sicut beatus Augustinus in libro retractacionum ... et verum dicimus pena sic iusta est peti pena. Ergo videtur quod ante peccatum in primis parentibus nulla fuit ignorancia. Ergo peccatum eorum ex ignorancia non processit.

Dicendum quod ad hoc problema quod ignorancia extensive accipitur quantum sufficit ad propositum, scilicet propter quod potest accipi dupliciter, pro simplici nesciencia et est vel illorum que non tenetur homo scire, et talis ignorancia pena non est, sed est naturalis defectus consequens creaturam. Et hec fuit in primis parentibus ante omne peccatum. Est et ignorancia sic accepta forte cooperata est ad peccatum eorum, quamvis hoc est probabile quod si tantas penas et tot alia mala ex peccato suo consequi scivissent quod peccato

consensisset. Similiter si hoc sensisset tunc per libertatem arbitrii consentire potuisset. Secundo patet [illegible]
[illegible] ignorancia magis [illegible] pro tunc [illegible] et que quis tenetur scire pro illo
tempore quo [illegible] et hanc ignoranciam [illegible] fuit in primis parentibus ante peccatum [illegible]
[illegible] fuit [illegible] excellenciam [illegible] ut ejus [illegible]
diligunt [illegible] in hanc ignorantia lapsi sunt et hec accessit [illegible]
[illegible] fuit [illegible] et hec ignorancia est pena [illegible] inflicta
[illegible] de Adam quod [illegible] sentit
[illegible] potuit ut veniale credat esse [illegible] quia ista opinio [illegible] precessit
in Adam [illegible] peccatum [illegible] aliud [illegible] peccato [illegible] ibi [illegible]
opposita virtuti fidei [illegible] opponitur fidelitati que est in volendo implere preceptum
domini sui [illegible] fidelitati opposita est inordinatio [illegible]
Argumentando ad aliam partem [illegible] quod ista opinio et ignorancia [illegible] dicta non
precessit in primis parentibus [illegible] peccatum [illegible] processit [illegible] obedientia
[illegible] comedendo lignum vetitum [illegible] de [illegible] ad [illegible] quod fuit
[illegible] et [illegible] Adam non fuisse seductum [illegible] credendo
[illegible] quod dyabolus persuaserat [illegible] tum [illegible] estimando peccatum esse leve [illegible]
valde grave [illegible] Si insuper queratur utrum Eva scienter peccavit vel
ignoranter. Possumus videre quod ipsa Eva scienter peccavit quia mandatum retinuit
ignoranter autem quantum ad hoc quod credidit esse sicut deus. Adam similiter quantum ad [illegible]
[illegible] quantum ad mandatum domini [illegible] sibi esse prohibitum [illegible] ignoranter autem
quantum ad hoc quod credidit illud quod erat mortale esse veniale [illegible] modico esse [illegible]
Et circa hoc [illegible] Adam peccavit ex industria [illegible] peccavit
Adam ex industria quia non ex certa malicia [illegible] peccavit ex quadam [illegible]
[illegible] quam habebat ex comparatione ad Evam que de carne sua erat [illegible] Nolebat enim
[illegible] contristari [illegible] Eva peccavit ex ignorancia [illegible] ex industria
[illegible] seductus [illegible] prudenter [illegible] peccavit. Ex quo accipitur quod Adam peccavit industria
[illegible] peccare ex industria peccare ex certa malicia [illegible] est peccare
[illegible] dici peccare ex industria peccare scienter [illegible]
Consequenter circa canticum [illegible] de gradibus illius peccati [illegible] illud [illegible]
[illegible] qui non abiit in consilio impiorum et in via peccatorum non stetit [illegible] abiit a deo non loco sed
dissimilitudine [illegible] persuasioni dyaboli et Eve consenciens [illegible] a deo recessit [illegible]
vetitum pomum [illegible] in peccato [illegible] Sed [illegible] exponendo [illegible]
est [illegible] quod [illegible] mihi [illegible] seduxit me [illegible]
Dicitur ergo de illo [illegible] quod dicitur consenciens persuasioni a deo recessit [illegible]
[illegible] peccatum qui pomum vetitum [illegible] In gradibus enim peccati prior [illegible]
peccatum quam [illegible] non [illegible] illo non cohibuit Eva [illegible]
[illegible] sequendo voluntatem ipsius et credendo veniale esse peccatum si comederet [illegible]
[illegible] fuit magis peccatum [illegible] comedere de ligno vetito sequi [illegible] voluntatem [illegible]
et non cohibere voluntatem ipsius optantis esse sicut deus et credere de mortali quod esset veniale
[illegible] esse prohibitum magis est peccatum [illegible] comedere ergo magis peccavit [illegible] gradu
[illegible] Item [illegible] peccati [illegible] extra [illegible] quod ibi est ultimus gradus et ita
[illegible] gravissimum [illegible] tanta pena [illegible]
pena [illegible] positivum [illegible] fuit in [illegible] iniusticia
[illegible] fuit peccatum [illegible] aliud [illegible] hoc
[illegible] ad [illegible] in gustu et [illegible]
[illegible] transgressa est [illegible] fuit pena
[illegible] pena [illegible] inflicta esse pena [illegible] peccatum [illegible]
[illegible] Et ita [illegible] esse peccatum [illegible] de vetito pomo.
Ad quod dicendum quod consentire [illegible] potuit vel ad comedendum de pomo vetito et
fuit magis peccatum [illegible] comedere [illegible] potuit consentire ei in hoc peccato [illegible]
[illegible] appetitus [illegible] dicitur magis peccatum [illegible] appetibile [illegible] appetibile [illegible]
de pomo vetito non [illegible] ita dampnosum [illegible] inobediencia [illegible] comedendo de vetito

securitatem damnum humanum [illegible] Et dicitur autem dicitur vocede a deo in [illegible] gradu. Et ita [illegible]
[illegible] quod licet non prohiberet dominus [illegible] ad comedendum
ita consenciendo et comestionem [illegible] a deo recessit [illegible] aliquo appropri-
[illegible] deus in [illegible] appetendo [illegible] prohibitorum [illegible]
expressum [illegible] dominus [illegible] in lege [illegible]
[illegible] quam [illegible] Beda [illegible]
Et inquit [illegible] superbia [illegible] persuasionem [illegible] suggestionem [illegible]
[illegible] invenitur [illegible] implorare [illegible]
[illegible] gravissimum peccatum [illegible] ad [illegible] primorum [illegible]
vetito aliorum [illegible] gravissimum [illegible] hoc [illegible] de [illegible]
[illegible] superbia transgressionem [illegible] obediens [illegible] precepta dei [illegible]
Et hec [illegible] extitit ut mortem peccati [illegible] Et ab [illegible] hore natura humana [illegible]
[illegible] obnoxia mortalitati extitit.

Deinceps queritur de tempore peccati. Et videtur quod in vespere. per hoc quod [illegible]
super illud psalmi 29. Ad vesperum demorabitur fletus. Vespera est cum sol in occasum de-
clinat. que tempore Adam peccavit. et lux vera solis et [illegible] scilicet christi. Sed videtur [illegible]
quod dicit Beda super [illegible] facta hora vi tenebre facte sunt super omnem terram [illegible]
primus homo peccando [illegible] mortem meruit. Eadem hora [illegible] moriendo mortem destru-
xit. videtur quod non fuit in vespere. hora enim 6ta facte sunt tenebre. Dicendum ad hoc breviter [illegible]
[illegible] 6ta facte sunt tenebre non tamen 1a hora [illegible] fuit [illegible] hora [illegible]
[illegible] in declinacione solis. Et ideo dictum est in textu et [illegible] de ambulante [illegible] ad
diem absconderunt se Adam et uxor eius. Sic ergo ea hora qua primus homo peccando mortem
meruit eadem hora [illegible] moriendo mortem destruxit. Vespere autem dicitur large pro tempore quo
sol inclinat ad occasum. Sequitur textus

Vocavit quoque dominus deus Adam et dixit ei. Ubi es. Qui ait. Vocem tuam domine au-
divi in paradiso et timui eo quod nudus essem et abscondi me. Cui dixit
dominus. Quis enim indicavit tibi quod nudus esses nisi quod ex ligno de quo prece-
peram tibi ne comederes comedisti. Dixit Adam. Mulier quam dedisti michi sociam
dedit michi de ligno et comedi. Et dixit dominus ad mulierem. Quare hoc fecisti. Que
respondit. Serpens decepit me et comedi.

Hic consequenter [illegible] primo [illegible] et increpatio-
[illegible] Et ait deus [illegible] Et vocavit Adam. Et [illegible]
[illegible] mulierem [illegible] Et ait dominus ad mulierem [illegible] increpatio [illegible]
[illegible] Cui dixit deus [illegible]
[illegible] Vocavit quoque dominus deus super [illegible] loquendo [illegible]
[illegible] dei magna benignitas que [illegible] et dixit ei [illegible]
Adam ubi es [illegible] increpationem [illegible] ad confessionem [illegible]
[illegible] Adam
ut redeat ad [illegible] Adam [illegible] increpatione [illegible] mandatum [illegible]
[illegible] mulierem [illegible]
[illegible] Ubi es inquit [illegible]
[illegible] tenebras [illegible] ignorat [illegible]
[illegible] Qui ait [illegible] confitendo culpam [illegible] excusando
se. Vocem tuam domine audivi in paradiso et timui eo quod nudus essem [illegible]
[illegible] Et sic culpa [illegible] per auditum [illegible]
[illegible] et per visum [illegible] prohibite [illegible]
[illegible] auditum [illegible] Vocem tuam audivi et [illegible] visum [illegible] et timui eo quod nudus essem
Et abscondi me [illegible] absconditur ut [illegible] videatur [illegible]
aspectum eius [illegible] duplici verecundia [illegible]
[illegible] per [illegible]
dixit dominus. Quis enim indicavit tibi quod nudus esses [illegible] tua [illegible]

pertinet ad Adam [illegible]

Et [illegible]

deus [illegible]

[illegible] et erubescibilis. Et nota quod ad Damascum interrogavit vir et mulier, quia [illegible] adam [illegible] in [illegible] dicit [illegible] de [illegible] erubescens [illegible] nisi quia ex ligno de quo tibi preceperam ne comederes comedisti. [illegible] te adhuc [illegible] addux[illegible] quia preceptum meum non observasti [illegible] per transgressionem precepti [illegible] ablata est [illegible] originalis iustitia [illegible] [illegible] facta est confusibilis [illegible]. Idem persona [illegible] causa [illegible] et persona absencia est causa [illegible] homo [illegible] respondere [illegible] subtraccione facta est [illegible] Dixit ergo Adam non humiliter peccatum recognoscendo [illegible] confitens culpam [illegible] excusando recurrit ad peccatum suum excusandum [illegible] aggravandum [illegible] volebat [illegible] peccatum suum retorquere in deum [illegible] sibi dedit [illegible] et [illegible] excusando se per [illegible] a deo. Dixit Adam mulier quam dedisti michi [illegible] et mulier [illegible] hunc ponit glosa [illegible] deo velle tribuere unde accusant [illegible] se aliqui [illegible] possunt [illegible] carnis fragilitate. Et sic Adam [illegible] excusacionem accusat [illegible] Et allegat eiusdem [illegible] quia dedit michi et [illegible] creatoris [illegible] quam dedisti michi. Et [illegible] societatem [illegible] socia. Item [illegible] de ligno et comedi [illegible] [illegible] dedit [illegible] michi de ligno et comedi [illegible] ad hoc data sit michi ut [illegible] obediens [illegible] diaboli [illegible] preceptum [illegible] per virum venit ad feminam [illegible] suggestio diaboli per feminam venit ad virum [illegible] per virum [illegible] preceptum mulieri et [illegible] immediate [illegible] inobediencia [illegible] excusante [illegible] penitent. Et dixit deus ad mulierem quare hoc fecisti [illegible] transgressa es et [illegible] causa transgressionis fuisti [illegible] serpens decepit me et comedi [illegible] mulier excusat et in [illegible] culpa [illegible] Non confiteri [illegible] in alterum [illegible] excusacio [illegible] debent [illegible] precepto.

Amplius predicte expositioni litterali adiuncta aliqua misticam [illegible] includentem. In hoc quod hic dicitur vocavit dominus Adam [illegible] quod deus vocat peccatores ad penitenciam [illegible] quod vocavit ad penitenciam [illegible] Adam in duobus [illegible] in visu [illegible] vidit lignum pulcrum [illegible] et auditu [illegible] diabolum suggerentem [illegible] per hos duos [illegible] intravit culpa [illegible] pena [illegible] auditum unde ad vocem domini se abscondit [illegible] et visum [illegible] se nudos [illegible] per visum et auditum [illegible] [illegible] audire [illegible] et cantilenas [illegible] carnis [illegible] Et vide [illegible] delectacionem [illegible] [illegible] mulier decepit [illegible] sacerdos [illegible] peccatum [illegible] ecce [illegible] per ipsos [illegible] pena [illegible] audiet [illegible] et illud [illegible] tribulacione [illegible] maledicti [illegible] Iere. 9 [illegible] ista [illegible] Nunc [illegible] audiat [illegible] et [illegible] filias [illegible] Audite igitur mulieres [illegible] docete filias vestras [illegible] [illegible] quia ascendit mors per fenestras vestras. Eva [illegible] habuit [illegible] oculo [illegible] filie [illegible] per oculos [illegible]

Item [illegible] peccati [illegible] sunt timor et pudor. Timor quia dicitur [illegible] timui. Pudor eo quod nudus essem. [illegible] peccatum solent [illegible] pudor et tremor [illegible] frequenter [illegible] peccata [illegible] conscientia [illegible] timida [illegible] data est [illegible] Semper enim [illegible] conturbata [illegible] Nichil enim est timor nisi [illegible] adiutorium [illegible] Ecce timor et pudor maxime [illegible] peccatum [illegible] per [illegible] et frequenciam peccati [illegible] [illegible] nec pudorem [illegible] nec timorem [illegible] peccatum potest ei dici illud [illegible] Ier. 3 frons meretricis facta est tibi noluisti erubescere [illegible] Et ipse pugnat contra deum Job xv [illegible] contra deum manum et contra omnipotentem roboratus est [illegible] adversus deum erecto collo et pingui cervice armatus est [illegible] homo [illegible] filius Ade [illegible] non timet [illegible] Nec pudorem [illegible] sibi [illegible]

[illegible] pro [illegible]

[illegible]

[illegible] i

vinit ysa. l. posui faciem meam ut petram durissimam et scio quoniam non confundar. Nec timendo
nec pudore [illegible] adam timuit ad vocem domini. Abscondit se. timuit et vidit [illegible]
Ita filii ade usque ad regenerationem timuerunt audire dominum. Exodi xx loquere tu nobis et au-
diemus. Non loquatur nobis dominus deus ne forte moriamur. Et ait moy-
ses ad populum Nolite timere ut enim probaret vos venit dominus deus. Timuerunt et [illegible]
Exodi xix. ubi dicitur descende et contestare populum ne forte velit transcendere terminos ad videndum
dominum et pereat ex eis plurima multitudo. Nam videre et audire et videre [illegible] dominum [illegible]
temperavit vocem suam verbum caro factum [illegible] possimus [illegible] quia velavit faciem suam
ne [illegible] Et hoc figuratum fuit in moyse qui velabat faciem suam loquendo ad populum [illegible]
xxxiiii. Et sic posuit deus velamen super faciem suam ut verbo facto loqui possit [illegible]
quam dicat illud quod dicitur i cor iii. Non potui vobis loqui quasi spiritualibus sed quasi carnalibus
et dicit ut lac in cor iii. Lac vobis potum dedi non escam. Operuit et faciem suam [illegible]
[illegible] in passione ysa. liii. vidimus eum [illegible] alia littera habet [illegible]
est [illegible] et nos [illegible] Et vidimus eum et non erat aspectus.

per ambulationem domini in paradiso et loquelam per [illegible] adam [illegible]
instabilitas ade [illegible] dicit deus [illegible] adam [illegible]
illud [illegible] [illegible] 93 [illegible] ad [illegible]
[illegible] quod delicto [illegible] deo [illegible]
admittis. Et [illegible] adam ubi es [illegible]
a [illegible] culpe relevando et statum [illegible] vestitutudo.

Item notatur hic mysterium ade peccati. Et ampliat peccatum ade [illegible] ipse in paradiso
[illegible] et ut dictum est in [illegible] in meridie ubi [illegible] potuit [illegible]
[illegible] ad levem [illegible] dictum est. Et [illegible] quia ipse adam fuit [illegible]
[illegible] in fervore [illegible] Et [illegible] gravius altior [illegible] gravior [illegible] fuerat
[illegible] filii [illegible] et filii dei. Adam cecidit in paradiso voluptatis. Ille stetit in [illegible]
[illegible] Ille levi temptatione ut dictum est devictus est. Ille de magnis [illegible]
triumphat. Iste [illegible] maxima caritatem. Ille est [illegible] caritate [illegible] maxime
resistentie. Et dicitur notanter dominum deambulasse ad auram post meridiem
ad occasum ut supra dictum est. et [illegible] in 3 Reg. ca. xix [illegible]
aure tenuis legitur [illegible] dominus. Nec dicitur ibi deambulavit [illegible] ibi dominus
Sed hic querit dominus adam ubi es [illegible] quod [illegible] helya. Hic se
abscondit adam. helyas pallio se cooperuit. Hora adam ambulat. hora helya
est [illegible] [illegible] [illegible] instabilitas
[illegible] helyas stabat. [illegible] 3 Reg [illegible] dominus [illegible]
helyas [illegible] faciem [illegible] Vel [illegible] ad levem auram [illegible]
[illegible] temptationem [illegible] peccati et [illegible] quibus [illegible]
[illegible] lxxxv [illegible] in tribulatione [illegible]
[illegible] ubi [illegible] adam [illegible]
[illegible] ubi es [illegible] considera [illegible] quando [illegible]
helya [illegible] considera et discute opera tua. [illegible] se abscondit et adam et helyas
et [illegible] [illegible] confusione ad gloriam [illegible] in helya. Et
est confusio ad obprobrium et hec est in adam. Et de bona confusione habetur Gen. xx [illegible]
ubi Rebecca descendens de camelo aspecto ysaac velavit se pallio [illegible]
Sed peccator [illegible] fuit adam [illegible] timet deprehendi [illegible]
Job xx [illegible] adulteri observat caliginem dicens. Non me videbit oculus et cooperiet vultum
suum. Et tales similes sunt [illegible] faciem que putat se non videri ab eis quos
non videt. [illegible] velato capite credit non videri. [illegible] et ne audiri ab aliis
quos non videt et non audit. Et [illegible] peccator [illegible] arbitratur se non videri ab
eis quos non videt. [illegible] confessionem [illegible] faciem domine. [illegible]
ad te et [illegible] te. Et post [illegible] est in corde confitentium tibi et plorantium [illegible]
[illegible] difficiles. et tu [illegible] lacrimas [illegible] ut magis fleant et gaudeant
de fletibus. [illegible] quibus [illegible] consolatio [illegible] lacrimas et fletum [illegible]
Et dixit adam mulier dedit michi de ligno et comedi. [illegible] dici bonum et [illegible]
[illegible] quos latent corporalia et [illegible] mali et peccatores [illegible] se [illegible]

[illegible]

[illegible] potum [illegible] lege [illegible] debent [illegible] ad [illegible] fuit [illegible] vos aliquis [illegible]
[illegible] polluti [illegible] extra castra [illegible] vesperam et tunc lavabit
[illegible] Nocturno sompno polluitur [illegible] cogitare [illegible] operationes tales [illegible]
[illegible] castra [illegible] Ada [illegible] Verum sic pro legi morali Ada ubi es
[illegible] lavatis [illegible] Jeremie [illegible] directe [illegible] ad [illegible]
[illegible] et a plato [illegible] seditores [illegible] a via sua impya et vivat
[illegible] de [illegible]
[illegible] iniquitate sua [illegible] ut [illegible] Deus vocat et revocat queritet se.
Vel sic Adam ubi es non oblivisceris [illegible] Dei vocat et revocat [illegible] cum a Deo
[illegible] peccator non [illegible] sed [illegible] et [illegible] audiet [illegible]
[illegible] videns [illegible] Job [illegible] vocat Sathan
[illegible] Adam [illegible] intendit
[illegible] Sathan [illegible] Ada ubi es. [illegible] et nos lapsi [illegible]
Ada recognoscat [illegible] vinum et oleum
[illegible] per compassionem [illegible] Hic compassio [illegible]
[illegible] et bachus [illegible] non
[illegible] Deus [illegible]
[illegible] oblivisceris [illegible]
[illegible] peccati [illegible]
[illegible] Et dixit Adam ubi es. Hic est [illegible] Joh. xi
[illegible] Lazarus [illegible] vide vias tuas in valle
[illegible] Jeremias [illegible]
[illegible] directe et vide [illegible]
[illegible] Ada ubi es [illegible]
[illegible] Ada et Lazarus [illegible]
[illegible] sepulcro [illegible] Lazarus [illegible]
[illegible] Et [illegible] Adam vocem tuam [illegible] in paradiso et timui
eo quod nudus essem et abscondi me [illegible]
abscondunt se [illegible] Job xix [illegible]
[illegible] Ada [illegible] absconderunt [illegible]
[illegible] Ada se abscondit [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Ada [illegible] abscondi [illegible]
[illegible] pena de qua [illegible]
[illegible] Et ita Ada
[illegible] Eva [illegible] Eva [illegible]
[illegible] Hic nota
[illegible] Ada [illegible]
[illegible] Ada [illegible]
[illegible] Ada [illegible]
[illegible] Adam
[illegible]
[illegible] dedisti michi [illegible] Serpens [illegible]

In quo notanda est hominis superbia qui conatur in auctorem referre si quid egit mali cum nil volunt tribui si quid egerint boni. Sed vera humilitatis sententia sit [illegible] cognoscere et cognita voce confessionis aperire. Quod cum ustitutum [illegible] vicium celebrandi peccatum committere et commissum negando defendere et convictum defendendo multiplicare. Ex illo quippe lapsu primi hominis ad documenta nequicie ducimur ex quo [illegible] traximus culpe. Sed magis ille dum lignum vetitum contigisset abscondit se a facie domini inter ligna paradisi. In qua absconsione [illegible] deum latere non poterat non latendo esse describitur sed asserere notatur. Cum eum arguerit a deo quod de ligno vetito contigisset [illegible] sic et uxor eius illico reddit serpens decepit me et comedi. Ad hoc quippe requisiti fuerant primi peccatum quod transgrediendo commiserat confitendo dolerent, unde et serpens ille persuasor qui non erat revocandus ad veniam non est de culpa requisitus. Et est quedam vita [illegible] homo peccat per dyabolum et non sua natura et voluntate hoc facit. Item quia non [illegible] tibi vene fuerit [illegible] de culpa qui non [illegible] veniam quia dyabolus [illegible] persuasione [illegible] fuerat destinatus. Unde et quod serpenti dicitur non ad serpentem sed ad dyabolum refertur.

Interrogatur igitur homo ubi esset ut perpetratam culpam respiceret et confitendo cognosceret quam longe a creatoris sui facie abesset. Sed adhibere sibimet utrique defensionis [illegible] quam confessionis elegerunt. Cumque excusare peccatum vir voluit, per mulierem [illegible] persipiente [illegible] culpam quam [illegible] sunt. Oblique Adam [illegible] deum quod ipse peccati esset auctor existimans qui mulierem fecit. Eva culpam ad deum [illegible] quia serpentem in medio paradisi posuisset. Cum eam ore dyaboli fallentis audierint [illegible] sicut dii omnia deo esse similes in divinitate [illegible] ad [illegible] deo sibi similem facere in culpa conati sunt. Sic ergo [illegible] suum dum defendere [illegible] addiderunt ut culpa eorum atrocior districta fieret cum fuerat perpetrata.

Hinc [illegible] hominum quasi rami ex hac radice adhuc amaritudinem trahunt. Et [illegible] de vicio suo et peccato quasi argumentis defensionis velut quibusdam se arborum foliis abscondunt. Et velut ut dixi ad quedam excusationis sue opaca secreta [illegible] conditoris fugiunt dum nolunt cognosci quod fecerunt. In qua vero [illegible] non [illegible] sed deum abscondunt sibi. Agunt quippe ne omnia videntem videant [illegible] videant. Sic et Adam [illegible] peccatum fecit. Et scribit beatus Augustinus [illegible] de civitate dei capitulo 2. Et in textu de arbore interdicta [illegible] 2o. Sciebat deus hominem posse peccare sed eum a peccato noluit [illegible] quia [illegible] non debuit [illegible]. Et [illegible] dicunt calumniosi deus non debuit hominem permittere ut peccaret. Contra [illegible] qui hoc dicunt et non considerant quod deus non statuerat facere lapideum aut ligneum sed hominem [illegible] condidit cum libero arbitrio [illegible] debuit considerare quid bonum [illegible] et quid mali contemneret. Debuit contemnere quod dyabolus persuaserat et [illegible] sibi [illegible] ad hoc debuit aurem cordis parere ut creatoris sui [illegible] non [illegible] consilium. Et quia [illegible] beatus Augustinus [illegible] de civitate dei capitulo 17 contemptus est deus iubens qui creaverat quasi ad suam ymaginem fecerat qui ceteris animalibus [illegible] qui in paradiso constituerat [illegible] copia salutis [illegible] nec [illegible] nec [illegible] difficilioribus onerarat [illegible] levissimo ad obedientie salubritatem adminiculato fuerat [illegible] creatura [illegible] expediret esse [illegible] iusta dampnatio [illegible] talis [illegible] homo qui custodiendo mandatum futurus fuerat in carne spiritualis fieret mente carnalis. Et qui sua superbia sibi placuerat dei iusticia sibi dampnaretur. Nec sic ut sua esset omnimoda potestate, sed a se ipso [illegible] dissentiens sub illo cui peccando consensit, pro libertate quam concupivit, duram [illegible] agens et sentiens, mortuus spiritu volens et corpore [illegible] deserto eterne vite [illegible] nisi gratia liberaret morte dampnatus.

Cum peccatum sit beatus Augustinus ubi supra de arbore interdicta [illegible] non [illegible] est impunitum [illegible] si ei qui audivit contempsit non medico qui voluntate obsequium preceptum dedit. Si voluntate qui eum preceptum noxia poma gustando [illegible] incurrit medicis dicit eis quos viderint nimia [illegible] laborantibus prohiberent [illegible] pretiosa [illegible] salutis [illegible] [illegible] si egroti eum medici preceptum [illegible] mortem incurrunt [illegible] medico [illegible] nec medico [illegible] deo imputandum est quod [illegible] quem eum [illegible] in celum [illegible] voluit. [illegible] in [illegible]

vo

peccatum ade

homo [illegible] filios admonet [illegible] preceptum mandat ut te sequantur et timeant in omnibus. Et si [illegible] contemptor extiterit et per malam consuetudinem mortem incurrat [illegible] eius mors sibi imputanda est et non patri illius qui eum ad monitorum contempsit. Sic [illegible] mors Ade deo [illegible] est, et non potest [illegible] qui [illegible] transgressionem [illegible] in mortem ut [illegible] peccati incidere [illegible]. Na[illegible] manifestum est noluisse deum hominem perire [illegible] ipsius fecisse mortem.

In libro ypognosticon [illegible] [illegible] Ada facta est absque peccato [illegible] peccati [illegible] homo [illegible] peccavit et facta est natura [illegible] peccatrix [illegible] peccati [illegible] facta [illegible] ut peccati [illegible] peccatum ergo homo peccator [illegible] est non homo peccati, peccator [illegible] a peccando [illegible] homo [illegible] sine dubio peccatorem quia de natura [illegible] a peccando dicitur. Et ideo peccator homo [illegible] hominem sine dubio peccatorem [illegible] viciosa in peccatrix si [illegible] aut amplius [illegible] quales [illegible] peccato [illegible] non [illegible] natura [illegible] [illegible] tales [illegible]

Circa ista immediate predicta solet queri de effectu peccati primorum parentum sive [illegible] quod ex illo peccato [illegible] et est [illegible] [illegible] in libro [illegible] [illegible] [illegible] intra [illegible] Est autem prima pena [illegible] pene [illegible] apud [illegible] [illegible] corrupta est [illegible] et peiorat [illegible] in [illegible] de concepti [illegible] Videtur ergo quod per peccatum primorum parentum natura humana sit corrupta et in suis naturalibus peiorata [illegible] naturalibus [illegible]

[illegible] primorum [illegible] corrupta [illegible] humana

[illegible] Et [illegible] quod non sit in naturalibus corrupta seu peiorata [illegible] non [illegible] fuit grave peccatum angeli mali quam peccatum Ade [illegible] angeli mali non peiorant eius naturam [illegible] Dyonisius [illegible] de [illegible] non [illegible] datus eis angelicus [illegible] [illegible] [illegible] Ergo [illegible] peccatum Ade non peiorat eius naturam [illegible] [illegible] [illegible] naturalibus [illegible] integra et [illegible] naturalibus [illegible] [illegible] [illegible] per naturam corporis ergo [illegible] de passionibus [illegible] [illegible] concupiscencia [illegible] per [illegible] ergo non [illegible] quod natura humana sit in [illegible] integra [illegible] [illegible] naturalibus peiorata. Item non obstat [illegible] filius [illegible] [illegible] sit in [illegible] [illegible] [illegible] naturam filii per peccatum [illegible] non [illegible] [illegible] homo peccator [illegible] filium [illegible] naturam [illegible] per peccatum [illegible] [illegible] homo [illegible] non obstat [illegible] [illegible] natura [illegible] sit in [illegible] naturalibus corrupta et peiorata. Item persona [illegible] non corrupit naturam [illegible] [illegible] non [illegible] posse [illegible] [illegible] persona [illegible] [illegible] plus [illegible] singulare non [illegible] persona [illegible] [illegible] corpore [illegible] [illegible] [illegible] natura [illegible] [illegible] per [illegible] corpore [illegible] corrupta non [illegible] [illegible] corpore [illegible] forte [illegible] corporis [illegible] singularis non [illegible] ille [illegible] corpore [illegible] Ade [illegible] non fuit corrupta natura humana. Insuper [illegible] corpore [illegible] singulares [illegible] natura [illegible] de actibus voluntatis [illegible] [illegible] quia homo [illegible] [illegible] peccato [illegible] [illegible] Ade [illegible] [illegible] [illegible] persona non [illegible] corpore natura humana [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] peccato primorum parentum [illegible] culpe [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] homo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] peccata [illegible] integritatis [illegible] [illegible] [illegible]

Ad hoc [illegible] [illegible] persona peccatrix corrupit naturam humanam [illegible] [illegible] per peccatum primorum parentum natura humana sit peiorata et corrupta. Et [illegible] quod per peccatum primorum parentum natura humana [illegible] naturalibus [illegible] peiorata [illegible] [illegible] primorum parentum natura humana [illegible] naturalibus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] intelligencia [illegible] voluntatem [illegible] [illegible] naturalibus et [illegible] in naturalibus [illegible] voluntatis [illegible] [illegible] potest aliquam [illegible] ad bonum [illegible] [illegible] moveat [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] natura [illegible] potuisset peiorari [illegible] [illegible] per illum modum potuisset peiorari [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] immediate [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] peiorati [illegible] Ade [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] peccati [illegible] sive

bus sine malo. sive semper mereretur non efficitur, sed a deo recipit unum gloriae sicut viri perfecti. deo [illegible]
pendium peccati mortis, vel morte peccato non in dicto illatam, sed debita demonstraret. Esse [illegible]
ab alio illatam est ipsi Ade pro demerito peccati. Sed contra hoc videtur esse illud xvi q. 1 de
morte non fecit. Et in glossis ibidem. Et deus non est conditor contra naturam est, peccatum autem contra naturam est
quo morte et omnia que mortis sunt intravit. Videtur ergo quod Adam peccando in humana natura [illegible]
constituit moriendi. Item non tamen propter peccatum peiora est humana natura quantum ad [illegible]
penalitates, sed etiam quantum ad promptitudinem ad malum. Propterea autem est dictum quod a deo sit [illegible]
et dispositio ad peccatum. Alii dicunt quod ita peiorata sit natura humana facta est per esum ligni
scientie boni et mali. Eo quod malum dicit ne humana natura et ipsius mali corrupta sit comedens.
Et propter hoc dicunt quosdam priores prohibuisse ne de illo ligno comederent. Sed hoc est contra
textum Augustini super Genesim ad litteram viii dicentis de dicto ligno non propter [illegible] et me[illegible] [illegible]
non potest credi quod placeret illa, sive non fuisse illa arbor tuli cibo noxia. Neque etiam qui fecit
omnia bona valde instituerit in paradiso aliquid mali. Et paulo interponit sic: Est quidem
arbor illa non quod mala, sed ita ideo quod ita legitur de [illegible]. Videtur ergo quod possit esse [illegible]
ut ibi doctor Richardus. Quamvis primum actum et [illegible] voluntatis Ade [illegible] humana
fuerit originali iustitia in ipse Adam spoliata, et in naturalibus peiorata, tamen ista peiora-
tio fuisset satis tenuis, certa modo est ad posteros propagata, nisi de ligno vetito [illegible]
Unde Bonaventura li. i, q. [illegible] [illegible] [illegible] virtus [illegible] corrupta hanc appetentiam [illegible]
potest reformari in ipso ut [illegible] [illegible] exorta extincta esset origo peccati. Sed [illegible]
[illegible] appetitum illicitum sibi ad peccatum inclinantem [illegible] esset, non extincta est [illegible]
[illegible] peccati. Et sic mansit in posteros. Unde [illegible] propter pessimum illius ligni natura humana
in Adam infecta est, et in naturalibus peiorata est, non inquantum esset in illo [illegible] [illegible]
Sed inquantum erat principium posterorum, quia illud lignum esset malum sive [illegible] quamvis sic [illegible]
prohibitum habuit originalem iustitiam non [illegible] [illegible]. Sed natura [illegible] originalem
iustitiam per debilitatem illius [illegible] esset in [illegible] et [illegible]. Sic videmus [illegible]
cibum et potandum non recte naturae viri [illegible] Et tamen corrumpit [illegible] naturam. Quia [illegible]
concordat Damascenus li. 2 c. 10 dicens de illo ligno quod bonum erat perfectis, [illegible]
imperfectioribus adhuc et [illegible] [illegible] sicut solidus cibus [illegible] adhuc [illegible]
lacte indigentibus. Natura autem Ade sic [illegible] [illegible] corrupta ad posteros [illegible]
[illegible] sufficiente non potest. Sed [illegible] lapsis non possunt [illegible] filii [illegible]
Sed contra hoc arguit [illegible] Adam ut dicunt, quod [illegible] nisi malum non [illegible] peccatum [illegible]
Adam tamen peccando [illegible] ita [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] naturalibus dispositionibus absolute
[illegible] est natura humana per lignum vetitum [illegible]. Sed tamen plus corrumpit in seipso de natu-
rali habilitate ad bonum [illegible] corruptionem directe respicit peccatum quod Adam commisit in seipso
per suum malum voluntatis actum. Ad aliud quod dicitur quod miraculose formavit [illegible]
Respondetur quod licet homo formatus de elementis, et [illegible] naturalibus viribus consisteret et [illegible]
et [illegible] in ipso concurrerent [illegible] tamen illas passiones non ita inordinatas [illegible]
[illegible] [illegible] Alexander tamen dicit quod talis homo rectus esset in [illegible] [illegible] in ipso [illegible]
inferiores potentie obedirent superioribus, et sic vires superiores rectitudinem [illegible] habe[re]nt
ad deum. Sed hoc non tamen doctoribus placuit, quia [illegible] iustitia originalis [illegible]
haberi potuisset, quod non credendum esse [illegible] iustitia enim originalis non fuit pure natura[lis]
Sed fuit per aliquod donum naturalibus superadditum. Nam originalis iustitie dispositio esset [illegible]
[illegible] sed complementum esset per aliquod gratuitum donum naturalibus superadditum. Sicut enim
naturale est corpori quod sit compositum ex quattuor [illegible], naturale est ipsi bonum [illegible] [illegible]
[illegible] quod sic [illegible] contrarietate moveri, sed talibus motibus [illegible] non potuit stare [illegible] iustitia. Ergo [illegible]
originalis iustitia non apparebat in solis naturalibus, sed principaliter per aliquod donum naturalibus sup-
additum existebat. Illud autem donum secundum Richardum fuit quedam gratia gratis data.
[illegible] aliud quod dicitur [illegible] persona peccans non corrumpit naturam [illegible] [illegible] quod [illegible] est non [illegible]
[illegible] id quod [illegible] est. Sed [illegible] [illegible] est quod natura quia [illegible] singulare natura [illegible] [illegible] est
[illegible] natura humana non est [illegible] [illegible] [illegible] ad omnes homines sive descendat
seminaliter ab Adam sive non descendat. Potest enim ad omnes homines qui descendunt [illegible]
ab Adam. Sed hoc [illegible] ut videtur [illegible] [illegible]. Licet natura sit quid [illegible] et [illegible]
[illegible] plus potens est quam singulare. Tamen persona potest aliquid super naturam [illegible]
in proposito persona Ade peccans peiorat et corrumpit naturam humanam, que in ipso Adam fuit

[illegible] (red marginal note)

Singulare (marginal note)

Ratio

singulari [illegible]

originalis et humana natura. Et in quocumque homine fuit esse quod descendit seminaliter ab Adam corrupit in ipso [illegible]. Quod seminaliter descendit est secundum corpulentiam [illegible] et invisibilem [illegible] originem habere, non ergo corruptionem factam in Adam, sed facta est corruptio [illegible] potuit esse in illo [illegible] corruptio [illegible] non attingit [illegible] in illo peccatum, ut sic corrupit ille homo corpus hominis in ipso [illegible] corruptione vel spirituali, quia [illegible] fuit ex lege [illegible] data fuit ipsi Ade [illegible] ut erat homo iste [illegible] ut habebat [illegible] tota natura per quam descenderet [illegible] humana [illegible]. Ex peccato quo [illegible] totum genus humanum [illegible] respiciebat [illegible] quia tota humana natura in illo erat [illegible] et extra illos de illa nichil erat tota infirmata et corrupta [illegible] quia tale [illegible] peccatum fuit generale [illegible] corruptione [illegible] et carnalibus appetitibus [illegible]. [illegible] ex corruptione corporis et [illegible] appetitibus [illegible] indigentia [illegible] carnalibus affectibus [illegible]

[illegible] autem [illegible] licet peccatum processerit ex voluntate singulari, corruptio tamen que provenit ex illo peccato fuit corruptio universalis [illegible] peccante [illegible] [illegible] transgressus est homo legem dei. Et ideo natura hominis in illo fuit [illegible] et gratia. Natura illa hominis quamvis [illegible] homo [illegible] [illegible] medico indiget quia [illegible] est [illegible]

Et finaliter [illegible] exponitur. Vocavit dominus deus Adam et dixit ei: Ubi es? [illegible] serpentem timui eo quod nudus essem et abscondi me [illegible] audisti [illegible] interrogare [illegible] Adam [illegible] deo nesciente ubi esset, sed cogere ad confessionem peccati [illegible] multa que interrogabat nesciebat. Respondit autem Adam voce dei audita abscondisse se quia nudus esset. [illegible] quod deo posse displicere [illegible] quod ipse fecerat. Est autem hoc [illegible] displicet [illegible] displicere arbitraret. Illud autem [illegible] intelligendum [illegible] ait [illegible] tibi quod nudus esses nisi quia ab illa arbore de qua dixeram tibi ex illa sola non manducares ex illa manducasti. Nudus enim erat Adam a [illegible] qua vestiebatur [illegible] et ad [illegible] [illegible] de illa arbore [illegible] [illegible] videt et displicet [illegible] non habebat aliquid [illegible] [illegible] in se non accusat quod consensit mulieri, sed in mulierem refundit culpam suam. Et [illegible] quam [illegible] concepat [illegible] ad ipsum deum [illegible] ait: Mulier dedit michi, sed addidit quam dedisti michi. [illegible] et [illegible] tribuere deo velle [illegible] et hec de illa vera superbia [illegible] homo peccavit, cum voluit par esse deo et liber esse ab eius dominio. Sicut ille ab omni dominio liber est quia ipse est dominus omnium. Cum in maiestate par illi esse non potuit, iam lapsus et iacens in peccato sue pare [illegible] facere conatur. Vel potius ille volt ostendere peccasse [illegible] autem esse [illegible]. Et mulier interrogata refert culpam in serpentem. Quasi autem ille se accepit [illegible] et ei obtemperare faceret, aut illa non potuit dei preceptum potius custodire [illegible] serpentis ad [illegible]. Et sequitur [illegible]

Et ait dominus deus ad serpentem: Quia fecisti hoc maledictus eris inter omnia animantia et bestias terre. Supra pectus tuum gradieris et terram comedes cunctis diebus vite tue. Inimicicias ponam inter te et mulierem et semen tuum et semen illius. Ipsa conteret caput tuum et tu insidiaberis calcaneo eius. Mulieri quoque dixit: Multiplicabo erumnas tuas et conceptus tuos. In dolore paries filios et sub viri potestate eris et ipse dominabitur tibi. Ade vero dixit: Quia audisti vocem uxoris tue et comedisti de ligno ex quo preceperam tibi ne comederes, maledicta terra in opere tuo. In laboribus comedes ex ea cunctis diebus vite tue. Spinas et tribulos germinabit tibi et comedes herbas terre [illegible] in sudore vultus tui vesceris pane.

Hic consequenter describuntur inflicte pene peccantibus et ponitur condempnacio corporum [illegible] ad impositionem mali nocivi. Et primo ponitur condempnacio serpentis, secundo mulieris [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] sic loquebatur deus

Mulieri quoque dixit deus etc. Require ibi. Ade vero dixit. Condempno serpentis ostendit [illegible]
primo respectu ceterorum animantium. Secundo quo ad proprium statum ibi Super pectus tuum gradieris [illegible]
Tertio per comparacionem ad genus humanum ibi Inimicicias ponam inter te etc. Dicit ergo Et ait
dominus deus ad serpentem scilicet non interrogando sed punicionem infligendo quia non serpens proprie
sed in serpente dyabolus locutus fuerat. Quia hoc fecisti id est mulierem decepisti maledictus es
Notat hic Nicolaus lyra. Demones sunt per salutem ~~per salutem~~ hominum anguntur gloria sancti angeli
per quos incitantur homines ad bonum. Ita e contrario per dampnacionem malorum hominum angeli [illegible]
demonum eos temptantium. Similiter primo nimia invidia torquentur eo quod vident homines [illegible]
pervenire ad bonum regna simpliciter privati sunt et non dimittunt homines temptare licet [illegible]
ex dampnacione hominum sua pena in futuro crescat. Sic de invido narratur quod unum [illegible]
proprium oculum eruit ut proximo suo quem invidebat duo oculi eruerentur. Erant enim in una
civitate duo homines quorum unus erat nimis notatus de cupiditate et alius de in-
vidia. Super quod dominus civitatis qui erat valde prudens ipsis vocatis dixit quod peterent
ab eo quod vellent. Adiungens quod ille qui primo peteret suam peticionem haberet et alius
duplum. Tunc cupidus nolebat primo petere propter cupiditatem duplum bonum habere
similiter nec invidus ne forte suus socius plus haberet quam ipse. Tandem cum dominus civitatis ur-
geret eos ad petendum invidus peciit quod unum sibi unus oculus erueretur ut socius suus
duos amitteret. Quod et factum est et sic puniti fuerunt eorum vicia. Sic ipsi demones
ex invidia temptant homines licet non ignorent eorum penam in futuro crescere ex hominum dam-
nacione. Hoc igitur malum demittat deus ipsi dyabolo cum in serpente loquebatur quia fecisti
hoc scilicet inducendo primos parentes ad peccatum maledictus es et quia ex hoc crescet pena [illegible]
Dubitatur quare deus serpentem non punierat cum solum instrumentum fuerat deceptoris ergo [illegible]
serpens puniri a deo. Respondetur serpens punitur a deo non quia peccaverat sed in detestacionem
peccati factum est. Sicut dicitur in lege precepit quod si vir coierat cum iumento quod utrumque
occidatur non quia iumentum peccaverat sed in detestacionem peccati voluit quod utrumque
in actu peccati occideretur. Similiter hic. Nam actum deceptoris concitabat serpens velut
instrumentum. Et quia dyabolus ex peccato quod commiserat in serpente ideo serpens triplicem pu-
nivit eum dignitatem humane. Ideo vilitate et deiectione serpens punitur cum dicitur quia
fecisti hoc maledictus es inter omnia animancia id est pena magna infligetur tibi quia omnibus
odiosus eris et pre detestacione eorum adiectus eris. Et ponit ei bruta animalia domestica
cum animancia et bestias terre scilicet vere tue vere oppositas. Nec ponit sibi bruta [illegible]
quantum ad condicionem naturalem sed quia illa suadent statum suum quod non fecit dyabolus et hoc
est magna pena superbo quod inferiora et vilia eis preponantur. Prius ergo serpens con-
dempnatur quia ipse peccati inicium fuit et ut visum est serpens. Nec interrogat serpentem
de culpa sicut beatus Gregorius li. 2 eorum moralium quia nec locum pro hec hoc fecit [illegible]
humilitate peccati ut iudicis ~~[illegible]~~ sed dyabolus in eo exclusus. Ideo non interrogavit serpentem
super eorum acceptationem penitencie quia nec confiteri poterit hoc omnino unde se excusaret
non autem nunc ea dampnacio dyaboli designe ultime iudicio reservatur de qua loquitur
dominus cadat iste in ignem eternum qui paratus est dyabolo et angelis eius Mathei 25. Et ea pena
eius dicitur quia nobis concedo est pena eius est cum ipsi in potestate habent eos qui eius
precepta contempnunt sed sicut Adam et Eva. Hic enim explicatur hominis vel quibus
in eum potestas sua. Et inde maior pena est. Nam de hac tam infelici potestate le-
tatur cum solebat angelorum de sublimi veritate gaudere in qua non stetit. Et ideo
ut dicitur est illi et bestie terre et pecora preponuntur non in potestate sed in comparacione
nature sue quia cetera pecora non amiserunt beatitudinem aliquam celestem quam numquam ha-
buerunt sed in sua natura quam acceperunt peragunt vitam dicitur ergo huic. Super
pectus tuum gradieris id est pectore et ventre repes sicut beatus Augustinus [illegible] et in
colubro animadvertitur. Ex illo animali visibili ad hunc invisibilem inimicum nostrum
locucio figuratur. Nomine enim pectoris significatur superbia quia ibi dominatur impetus
animi. Nomine autem ventris significatur carnale desiderium quia hec per mollitur sentitur in
corpore et quia hiis rebus ille serpit ad eos quos vult decipere precatus est
pectore et ventre repes. Et terram insuper comedes cunctis diebus
vite tue id est omnibus diebus quibus agis hanc potestatem ante illa ultima pena iudicii
hec enim vita tua videtur de qua gaudes et glatueris. Terram ergo manducabis
duobus modis intelligi potest vel ad te pertinebunt quos terrena cupiditate deceperis
quia

quinque

Nota

Quare serpens non fuit interrogatus.

i. peiores qui terre nomine significantur. Vel dicitur genus tuum terra quia hic ubi significatur [illegible] quod est curiositas. Terra eius qui inducunt profunda et tenebrosa penetrat et in temporalia eterna. Item ex hoc quod dicit super pectus tuum gradieris, assertionem accepit Beda vero doctor eius serpens prius erectum incedebat vultu quedam quasi virgineo. Et ideo mulier sibi familiaris loquebatur tamquam sibi similis. Et ob hoc assumpsit dyabolus ad decipiendum eo libentius eius ut narrat Agam in hystoriis. Hoc tamen ab omnibus non tenetur. Et dicit Nicolaus de Lira istud negat ut prius audisti. Hoc dyabolus mentitus fuit mulieri. Et ob hoc serpens in ore portat [illegible] dici terram comedes i. homines terrena diligentes incorporabis tibi eos decipiendo.

Alii sic exponunt litteram secundum sensum spiritualem de pena demonis i. serpentis loquentis. Et ait dominus ad serpentem i. dyabolum qui loquebatur per serpentem: quia hoc fecisti i. mulierem decepisti per tuam fraudem, maledictus es i. malo adiectus ut patet exponitur [illegible] propter culpe et [illegible] pene inexpiabilitatem [illegible] quod dicit [illegible] homines [illegible] hic angeli [illegible] inter animantia i. bonos deum quibus plus maledictus es maledictione pene [illegible] et inter bestias terre i. malos quibus plus maledictus es secundum maledictionem culpe. Super pectus tuum [illegible] angelus i. per fraudes et assiduas machinaciones. Vel sic super pectus tuum gradieris per suggestionem [illegible] interiorem in pectore et exteriorem in ventre [illegible] ventre repit dum luxuriam per membra sibi subdita [illegible] exercet in opere [illegible] dum pellit in cogitationem [illegible] quam per cogitationem venitur ad opus [illegible] ventre. Et terram comedes [illegible] fit ut demon [illegible] homines terrenos sibi incorporat per malum. Item [illegible] predicans [illegible] serpentem exponit spiritualiter de dyabolo [illegible] per hoc innuitur [illegible] ille serpens [illegible] erat qui inter omnes creaturas maledictus est. Cum dicitur super pectus tuum gradieris i. in astucia et dolo que latent in pectore [illegible] esse in pectore hominem ad temptandum aggrediens homines terrenos et terrena amantes spiritualiter devorando. Sequitur inimicitias ponam inter te et mulierem [illegible] per mulierem hic intelligitur ratio inferior et per semen eius bona opera. Per serpentem autem demonis intelligitur suggestio eius prava. Per hoc ergo quod dicit inimicitias ponam ostendit deus quod dyabolus mediante suggestione prava oppugnat rationem inferiorem [illegible] ut non consentiat delectationibus per eam decipit rationem superiorem que [illegible] designat. Et sic dyabolus insidiatur calcaneo eius quia non oppugnat eam in parte inferiori sensualitatis delectabilia proponendo. Ipsa autem conterit caput eius in principio temptationi resistendo.

Alii sic de demone exponunt. Inimicitias ponam inter te et mulierem i. per ecclesiam [illegible] pugnabant apostoli [illegible] quod draco per serpentem [illegible] et per [illegible] et malorum opponendum quod incepit ex Cayn et Abel usque [illegible] Ipsa conteret caput tuum i. inicium suggestionis repellet. Et caput serpentis [illegible] suggestionis [illegible] temptationis a corde [illegible] Et tu insidiaberis calcaneo eius i. per finalem culpe procurationem [illegible] non permittit decipere in fine [illegible]

Vel sic Ipsa conteret caput tuum i. ecclesia per Christum de dyabolo triumphantem. Joh. 12 Nunc iudicium est mundi [illegible] Et tu insidiaberis calcaneo eius i. per finalem persecutionem que erit tempore magni Antichristi. Apoc. 20 solvetur dyabolus qui Sathanas de carcere suo et exibit et seducet gentes que sunt super [illegible] angulos terre Gog et Magog [illegible] Joh. in Apoc. 20 angelum descendentem de celo habentem clavem abyssi et cathenam magnam in manu sua. Et apprehendit draconem serpentem antiquum qui est dyabolus et Sathanas et illum ligavit per annos mille et misit eum in abyssum et clausit et signavit super illum ut non seducat amplius gentes donec consummentur mille anni. Et cum consummati fuerint tunc solvetur. Tempus autem est a passione Christi usque ad antichristum dicitur mille anni [illegible] perfectus. Tunc solvetur modico tempore sub antichristo magno.

Aliqui etiam sancti exponunt hec de beata virgine ab illo loco Inimicitias ponam inter te et mulierem. [illegible] ista Evam sed aliam a [illegible] descendentem i. virginem [illegible] demonibus [illegible] terribilis [illegible] ut castrorum acies ordinata. Cant. 6. Et [illegible] angelos qui dicuntur [illegible] et [illegible] filius [illegible] Ipsa conteret caput ipsius quia per [illegible] mediante filio suo [illegible] Et tu insidiaberis calcaneo eius [illegible] dyabolus temptavit Christum [illegible] suggerendo [illegible] temptatio [illegible] de virgine [illegible]

Alii vero sic exponunt litteram de serpente naturali non de demone ab illo loco. Et ait dominus ad serpentem. Quia fecisti hoc i. quia instrumentum huius malefici fuisti [illegible] xx

[illegible] qui latet [illegible] ada [illegible] hominem et [illegible] dya[illegible] quod [illegible] labiis [illegible] [illegible] cordibus fidelium [illegible]

+ per serpentem [illegible] que fuit in serpente
in paradiso [illegible] loquens [illegible]
[illegible] demonstrantem [illegible]
in serpente [illegible]
et serpens [illegible] et ho-
[illegible] 2° libro

Inimicitiam [illegible] quo aliquis [illegible] precipit occidi [illegible] maledictus es inter omnia animantia
quia si istos ille serpens prius habebat formam et [illegible] grossa facie. Super omnes bestias terre
factus est horribilior [illegible] animantibus. Super pectus tuum gradieris [illegible] et [illegible]
quia si istos [illegible] habuit pedes et staturam erectam [illegible] pedes [illegible] et [illegible] [illegible] lignum [illegible]
[illegible] incedere. Et terram comedes [illegible] pulverem quia [illegible] gula [illegible]
[illegible] ore polluto carpit pulverem terre. [illegible] quia [illegible] per ipsum serpentem [illegible]
[illegible] et deceptorem [illegible] deceptus [illegible] serpens [illegible]
[illegible] Inimicitias ponam inter te et mulierem et semen tuum et semen
illius [illegible] quod [illegible] homo [illegible] ad occidendum [illegible]. Et ipsa conteret caput tuum et tu insidiaberis [illegible]
[illegible] conteret caput tuum [illegible] in capite occidere [illegible] que maxime [illegible] vita serpentis [illegible]
[illegible] et totum corpus pro capite exponit, ut dicitur in glosa super illud Matthei x: Estote
prudentes sicut serpentes et simplices sicut columbe. Et tu insidiaberis calcaneo eius [illegible]
[illegible] pro [illegible] [illegible] pestifera lede [illegible] non audebis aperte [illegible]
[illegible] aperte [illegible]. Et quia super pectus tuum gradieris non poteris [illegible] lede superius
[illegible] aperte [illegible]. Et quia super pectus tuum [illegible] talus [illegible] non poteris te elevare ad superiora [illegible] contere
sed inferiora. Et inferior pars [illegible] [illegible] per mulierem caput eius calcaneum [illegible]
[illegible] quia [illegible] ad [illegible]

Et secundum magistrum Nicolaum de Lyra in postilla super [illegible] ista expositio [illegible] ad [illegible] in nullo [illegible] nat [illegible]
[illegible] quod dicit serpens [illegible] ad animal brutum [illegible] intelligendo [illegible] in nullo [illegible]
[illegible] quod [illegible] non competit [illegible] bruto animali [illegible]
solum demon [illegible] [illegible] et erectos ad sydera
homo [illegible] dicit poeta os homini sublime dedit [illegible] tollere vultus. Et ideo [illegible] expositio [illegible] Augustini [illegible]

Paulus autem doctor in theologia episcopus burgensis in additionibus suis dicit quod ista expositio
ultima non est [illegible] Consonat enim [illegible] Et est [illegible]
[illegible] de [illegible] hebraicis. Nec obstat quod postillator obicit [illegible] dicit
[illegible] ad animal brutum [illegible] et alibi legitur [illegible] ad [illegible] Ione 2° [illegible]
[illegible] volunt per [illegible] expositionem. Et [illegible] obicit 2° quod serpens in nullo [illegible]
[illegible] si solum demon [illegible] non obstat [illegible] detestationem peccati ut [illegible]
[illegible] Leviticus xx. Et non solum [illegible] omnia [illegible]
[illegible] voluntarie [illegible] et destrui [illegible] homines [illegible]
peccati ut dicitur [illegible] de civitate [illegible] ad ydolorum [illegible] ubi precipitur quod non
solum personas comburantur [illegible] et [illegible] [illegible] 1 Regum 15 de amalechitis
ubi [illegible] longe [illegible] occidi non
solum viros et mulieres [illegible] parvulos et lactentes [illegible] et boves [illegible] autem postillator
obicit 2° [illegible] non competit nisi [illegible] homini non obstat [illegible] ad [illegible]
[illegible] si hanc expositionem [illegible] quod serpens [illegible] cum pedibus [illegible] incedebat sicut
et alia animalia [illegible] pedes [illegible] sic ut non possit incedere nisi
reptando [illegible] expositio [illegible] corporales et litterales. Aliter vero exponitur [illegible]
Augustini et aliorum doctorum [illegible] sunt [illegible] spirituales seu misticos. Sequitur [illegible]

Mulieri autem dixit dominus deus [illegible] Hic [illegible] ponit penam et punitionem mulieris [illegible]
[illegible] in [illegible] primo in se [illegible] 2° in [illegible] conceptione [illegible] et conceptus tuos [illegible] 3° in filiorum
generatione [illegible] in dolore paries [illegible] 4° in viri subiectione [illegible] sub viri potestate [illegible]
[illegible] mulier [illegible] dicit ergo [illegible] mulieri [illegible]
serpentis condempnat mulierem et primo [illegible] sequentes ordine [illegible] multiplicabo
[illegible] et dolores et miserias [illegible] et conceptus tuos [illegible] quia [illegible] si homo non
[illegible] non fuisset sic [illegible] genus humanum [illegible] nati fuissent [illegible] non fuis-
sent homines [illegible] multiplicati. Nec enim [illegible] passa fuisset. Nec ulla
[illegible] et [illegible] et afflictiones [illegible] hominis [illegible]
[illegible] delectabiliter [illegible] [illegible] [illegible] in hebreo [illegible] conceptum
[illegible] et [illegible]
[illegible] conceptum mulier pariet [illegible] et miseriis. In dolore paries
filios tuos [illegible] conceptum [illegible] delectabiles fuissent et voluptuosi [illegible]
[illegible] et [illegible] In dolore paries [illegible] in [illegible] penosi
[illegible] Est enim tantus dolor in partu [illegible] omnis dolor [illegible] ille comparatur
[illegible] et quod parturientes dolebant [illegible] de [illegible] maior
[illegible] dolor [illegible] [illegible] alium [illegible] tales dolores non fuissent

[Left margin, by line of "illius":] ar x

[Left margin, by "Et secundum magistrum Nicolaum":] // lira

[Left margin, in red, near "Leviticus xx":] + Nec [illegible] ad [illegible] [illegible] ut homo [illegible] pena [illegible] detestationem [illegible] [illegible] aut postillator

[Left margin, near "et conceptus tuos":] + afflictiones
+ erumna [illegible] quod homo non habet quod [illegible] et [illegible] erumna [illegible] inopia

in statu innocencie. Si concepisset absque omni turpitudine et fetum concepisset absque
erumna et labore et peperissent sine dolore. Et ita quia [illegible] per peccatum
dupliciter punita est et puniunt eam in concepcionis puntur in conceptu unde dicitur conceptus tuos in tribus pariunt
Item quia peccavit in fructu punitur in partu unde dicitur in dolore paries. Item quia peccavit
in apparente excellencie et viro suasit [illegible] contra ad hoc punitur eam viro subiciendo
unde dicit sub viri potestate eris. Et si dicatur eam ita esset [illegible] in statu innocencie ergo in hoc
[illegible] non punitur. Respondeo esse sub potestate alterius [illegible] et gubernantis bonum esse [illegible]
[illegible] si non peccasset fuisset sub potestate viri sic. Sed esse sub potestate alterius [illegible]
et affligentis pena est et ita 2 modo. Adam in viro peccatum [illegible] in comedendo delectabiliter
[illegible] Et ideo in viro punitur In labore scilicet vite. Unde addit Ade vero
dixit etc. ubi ponitur condemnacio viri. Et primo repetitur culpa. Secundo determinat penam
ibi maledicta terra. Et primo penam [illegible]. Secundo magis [illegible] ibi In sudore
vultus tui etc. Dicit ergo primo Ade vero dixit quia ultimo peccavit et in [illegible]
peccati complementum accepit. quia audisti vocem uxoris tue non tam ante [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] non tam fructu [illegible] si comederet
[illegible]. et addit uxoris tue quod contra debuisti [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] de ligno, i. de fructu ligni
[illegible] [illegible] et immediate ne comederes. Et sciendum quod [illegible]
in domestica vita mulier subditur viro. Ita ad virum pertinet providere [illegible]
vite pro se familia et uxore. Et ideo [illegible] ad [illegible] [illegible]
Maledicta terra in opere tuo. ubi ponitur in maledictione terre pena Ade. [illegible] subditur
[illegible] Et hec triplex [illegible] colendi cum difficultate ibi In labore. Secundo [illegible] [illegible]
[illegible] sterilitate ibi Spinas et tribulos. Tercio [illegible] [illegible] [illegible] vilitatem post
comedes herbas terre. Dicit ergo maledicta terra. In opere passiue [illegible] [illegible] Ade non
maledicit quia de ipso Christus nasciturus [illegible]. Item [illegible] non punit [illegible] pena [illegible]
si [illegible] [illegible] [illegible] quia [illegible] [illegible] [illegible]. Item terre maledixit non aque
[illegible] [illegible] Augustinus de fructu terre comedentem [illegible] non de aqua bibit. Item quia
[illegible] [illegible] erat abstinendum de fructu terre [illegible]. Exponat sic Maledicta terra in opere tuo
[illegible] [illegible] terre [illegible] que post peccatum non produxit fructus convenientes homini nisi cum cultura
et magno labore [illegible] que ante produxerat sponte fructus convenientes in abundancia
et sic semper produxisset si [illegible] in statu innocencie stetisset. In hebreo habetur maledicta terra
propter te [illegible] [illegible] [illegible] peccatum tuum per quod meruit sterilitatem vel maledicta
[illegible] pene tue addicta in labore [illegible] agricultura comedes ex ea [illegible] ad comedendum ex ea. Cum
[illegible] labore [illegible] [illegible] Adam non coluisset agrum nisi ad recreationem et ad [illegible] [illegible] per hoc
ergo quod dicitur in laboribus comedes ex ea notatur anxietas hominis in labore agricultura. quia ante
peccatum non operabatur nisi ad recreationem et ad [illegible] [illegible] ut predictum est. Et [illegible] [illegible]
nisi et tribulos germinabit tibi. i. ad tuam afflictionem et dolorem. In hoc notantur impedimenta que
proveniunt labori hominis ex terra. quia spine et tribuli vel [illegible] intelliguntur [illegible] [illegible]
sunt hominis et delicias vite [illegible] [illegible] et comedes herbas terre [illegible] [illegible] fructibus
optimis arborum [illegible] fuisses paradisi sine gravi labore. Et si dicatur illa [illegible] terra germinasset
in statu innocencie [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] per hoc quod dicitur tribulos et spinas [illegible] et si talia germinasset terra [illegible] ad [illegible]
[illegible] hominis. Item in hoc quod dicitur comedes herbas terre [illegible] [illegible] de solis fructibus arborum
vescerentur [illegible] [illegible] [illegible] de omni ligno comedetis [illegible] [illegible] herba pascerentur
non [illegible] [illegible] sicut modo [illegible].
Beatus Augustinus 2° libro contra manicheos sic istam literam legit et explanat. Non [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] inter ipsum dyabolum et virum sed inter ipsum et mulierem [illegible] [illegible] viros non tentat
et decepit. Et manifestum est quod decipit [illegible] [illegible] quia ipse Adam non decepit. Et
mulierem eius [illegible] [illegible] [illegible] non est [illegible] [illegible] ad que pervenit [illegible] sed illa decepit
Quia deficiens in [illegible] dicitur [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] non decipit [illegible]
Adam [illegible] Eva [illegible] decepit [illegible] ergo [illegible] [illegible] quia [illegible] [illegible] decepit
non posse nos a dyabolo temptari nisi per illam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] dicta sunt. [illegible] [illegible] [illegible] dyabolicas [illegible] ponitur [illegible]
[illegible] dyabolo [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] fructus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Et ideo observat ipse plantam mulieris ut si quando in illicitam labitur delectacionem illa [illegible]
Et illa observat eius caput ut eum [illegible] ipso [illegible] male suasionis excludat. Iam de pena [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] cum multiplicatos dolores [illegible] [illegible] [illegible]
Et quod in doloribus pariet filios [illegible] et in ista visibili [illegible] compleat

[illegible]
[illegible] [illegible] in duobus
[illegible]
Eva non [illegible] viro [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est
[illegible]

misere

Tamen ad illam servitutem consideratio ... notanda est. Illa etiam in partubus femine cum dolore pariunt filios et hoc est in illo mortalitatis conditio potius quam pena peccati. Ut ergo sit ... in femina homo mortalis corpori. sed ista conditio. Et hoc est magnum supplicium quod ad istam corporis mortalitatem ex illa immortalitate venerunt. Hoc etiam magnum signum est hinc sine quod nulla abstinentia sit a voluptate carnis que non habeat in exordio dolorem donec in meliorem partem consuetudo flectatur. Et cum pervenerit quasi natus est filius, id est ad bonum opus paratus affectus per consuetudinem bonam. Que consuetudo ut nasceretur cum dolore reluctatus est consuetudini male. Illud etiam quod de parte dictum est Erit tibi conversio ad virum tuum et ipse tui dominabitur. Homine, mulier et ipse omnes mulieres absentibus parentibus suis pariunt, et post partum se addiscunt conversi. Hic autem supple mulieres sunt et dominantur viri. Nunc post partum conversi hic vicio ut viri erat dominetur. Nimo quasi dignitate sibi addunt credentes quod maiores sunt et plerumque superiores existunt. Quod sibi igitur vult post quam dictum est In doloribus paries filios, additum est Et erit tibi conversio ad virum tuum et ipse tui dominabitur, nisi quod illa pars anime que carnalibus gaudiis tenetur cum aliquam malam consuetudinem volens vincere passa fuerit difficultatem et dolorem et ita peperit consuetudinem bonam. Cautius et diligentius rationi obtemperat tanquam viro et ipsa quasi erudita doloribus convertitur ad virum et libenter servit iubenti ne iterum in aliquam perniciosam consuetudinem defluat. Ista ergo que videntur maledicta precepta sunt si non carnaliter sed spiritualiter legantur. Lex enim spiritualis est. Iterum de pena ista quam pati est in ipsum virum quod dicitur Maledicta terra ... sicut damnatis quibus pervenit ... in terra operantur ... istam penam ... Quia dicitur Maledicta terra erit tibi in operibus tuis in tristitia et gemitu tuo manducabis eam omnibus diebus vite tue. Spinas et tribulos pariet tibi et edes pabulum agri tui etc. Et cetera istud manifestum est quod nemo evadat istam penam. Hic ipsum enim in hac vita consequitur natus est difficultatem inveniende veritatis habet ex corruptibili corpore. Sic enim Salomon dicit Sapientie ix° Corpus quod corrumpitur aggravat animam et deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Ipsi sunt labores et tristitie quos habet homo extra et spine et tribuli sunt punctiones torquentes cogitationum. Aut cogitationes de provisione huius vite quod plerumque nisi extirpentur et de agro Dei proiciantur suffocant verbum ne fructificet in homine sicut Dominus in evangelio dicit. Sequitur littera

In sudore vultus tui vesceris pane tuo donec revertaris in terram de qua sumptus es quia pulvis es et in pulverem reverteris. Et vocavit Adam nomen uxoris sue Evam eo quod mater esset cunctorum viventium. Fecit quoque Dominus Deus Ade et uxori sue tunicas pelliceas et induit eos et ait. Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est sciens bonum et malum. Nunc ergo ne forte mittat manum suam et sumat etiam de ligno vite et comedat et vivat in eternum. Emisit eum Dominus de paradiso voluptatis ut operaretur terram de qua sumptus est. Eiecitque Adam et collocavit ante paradisum cherubim et flammeum gladium atque versatilem ad custodiendam viam ligni vite.

Hic consequenter determinat penam inferiorem. Et primo penam laboris. Secundo mortis ibi donec revertaris. Tertio incinerationis ibi quia pulvis es etc. Dicit ergo In sudore vultus tui id est cum multo labore et fatigatione qui maxime consistit in sudore vultus et faciei vesceris pane tuo sub quo intelligitur ... de quo ait ... Usque ad diluvium non legitur homo comedisse nisi ... ponte nascentia in terra et ad usum talium non requiritur labor. Huius ratio est quod fuit in flore ... perfectione vel ... ut dictum est supra. Et ideo licet usque ad diluvium humana natura ... virtute permanente homines fuerunt ... nascentibus in terra ... propter ipsa debilitata homo aliis indiguit que laboriose acquirit. Adhuc et sponte nascentia non sine labore habere poterunt quia oportuit eam ab inutilibus ... et purgari alias ipsa convestibilia ab aliis non convestibilibus oppressa fuissent. Et subditur donec revertaris moriendo in terram, hoc est donec finiatur vita tua vel donec resolvaris in terram de qua vel unde es assumptus, vel donec resolvaris in elementa ex quibus es compositus que nomine terre intelliguntur que est elementum magis notum. Et ista resolutio competit ad corpus. Ideo ad animam que non est de terre sumpta est terre et post quia pulvis es et in pulverem reverteris. Alia littera habet quia terra es etc. Sicut pulvis vento ... id est in terra resolubili. Sicut pulvis quia ... dissolvitur.

Ad meliorem dispositionem ...

Conversio ... et ... ipse ... doloribus ...

indicat humilitatem. Unde tangit hic legislator quadruplicem humiliandi causam. Prima est quia homo de terra est factus nascendo. Ideo terram dicitur [illegible] sumptus es. Secundo quia terra est et de terra vivendo. Ideo vesceris pane et c. Tercio quia in terram revertetur moriendo. Ideo donec revertaris in terram. Quarto quia in pulverem vadit in cineracione se resolvendo. Ideo quia pulvis es. Sic et pulvis coadunatur per humorem quo deficiente iterum resolvitur. Sic corpus humanum humido naturali deficiente resolvitur [illegible] quod [illegible] et dicitur [illegible] sumptus es terra et cinis.

Et vocavit Adam nomen uxoris sue et c. Supra positum est quomodo [illegible] hic consequenter describitur [illegible] in sue [illegible] et dicitur [illegible] exercitio. Prima qualis ipsa sunt [illegible] patres per peccatum tales filios genuerunt. Et primo in [illegible] usque ad tempus suspensa pena mortis. Secundo ostenditur inflicta pena exilii et laboris. Ibi et ait Ecce Adam quasi unus ex nobis et c. Pena mortis [illegible] suspensa per uxoris appellationem. Secundo per [illegible] induitionem. Ibi fecit quoque dominus deus Ade et uxori sue tunicas pelliceas. Dicit ergo Et vocavit Adam [illegible] imposuit nomen uxori sue. Sicut pater enim ceteris animantibus nomina imposuit, ita post peccatum vocavit uxorem suam Eva quod nomen sonat vita in hebreo [illegible] sive penalitatibus subiecta. Eva igitur [illegible] si non ad placitum [illegible] vocabulum [illegible] omnium hominum in hac mortali vita [illegible] et dicitur [illegible] mater cunctorum viventium [illegible] que [illegible] vivit sola hominibus [illegible] vita sensitiva [illegible] sensibile et vitale. Ideo sequitur fecit quoque dominus deus Ade et uxori eius ut dicit glossa antequam eiceret eos de paradiso fecit illis [illegible] angelorum ministerio pelliceas tunicas [illegible] de pellibus animalium mortuorum [illegible] quibus totum corpus tegerent quia iam indigebant tegumento contra intemperiem aeris et loci, ad quod [illegible] tamen [illegible] tunicis. Hic fecerunt sibi perizomata quibus [illegible] absconderentur ut dicit glossa. Et dicit [illegible] pelliceas in signum sue mortalitatis [illegible] quia [illegible] de lana animalium [illegible] de pellibus mortuorum sic fecerunt sibi perizomata de foliis ficus in signum [illegible] Sufficit [illegible] in pellibus mortuorum animalium quod [illegible] mors erit intra eas. Et ex hoc forte inolevit consuetudo apud aliquos religiosos quod [illegible] solis grossis pelliceis. Et sequitur induit eos [illegible] sibi [illegible] [illegible] Et [illegible] servos suos [illegible] mille [illegible] remunerandi [illegible]

Et ait consequenter Ecce Adam. Et primo ostendit hic exilium [illegible] Secundo [illegible] exilii. Ibi [illegible] Dicit ergo ne forte et c. Tercio assignat exilii locum. Ibi [illegible] ergo eum dominus [illegible] et dicit [illegible] Ibi et collocavit cherubin et c. Primo ergo ostendit [illegible] consilium [illegible] dicit Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est [illegible] glossa [illegible] mentio trinitatis [illegible] nostrum [illegible] in tribus personis [illegible] sciens bonum et malum [illegible] per experientiam [illegible] ipsa locutio vel per [illegible] sic deus [illegible] est yronica locutio [illegible] dictum [illegible] fuit [illegible] voluisset esse [illegible] ex nobis [illegible] non est [illegible] sed [illegible] Talis yronia [illegible] apud homines [illegible] et [illegible] [illegible] laudat [illegible] habendo aliquid quod non [illegible] solet et dici yronice [illegible] habes illud. Item Adam factus fuit sciens malum per experientiam ut [illegible] quod prius nesciebat [illegible] maxime [illegible] valorem boni. Sequitur

Nunc ergo ne forte et dicit glossa [illegible] est in hac littera figura aposiopesis id est defectiva locutio que [illegible] vel turbatio convenit [illegible] modo [illegible] suppleri [illegible] vel [illegible] credatur [illegible] in [illegible] suppleri [illegible] Et [illegible] defectus et imperfectus [illegible] in sacra scriptura [illegible] quod et pene [illegible] inenarrabilia [illegible] dicit Nunc ergo [illegible] videte quia [illegible] de textu hebrayco [illegible] Et iste [illegible] est [illegible] in hebreo [illegible] dictio [illegible] aliqua [illegible] mittit quod in hebreo [illegible] vel sic [illegible] Nunc [illegible] ergo [illegible] ne forte mittat manum suam [illegible] ne ita fiat [illegible] est [illegible] et comedat et vivat in eternum [illegible] ut [illegible] sumat etiam de ligno vite et comedat et vivat in eternum [illegible] prolonget vitam quia fuit factus habens [illegible] sumat et forte [illegible] per lignum illud [illegible] potuisset [illegible] vitam prolongasse et [illegible] mortem [illegible] dicunt aliqui quod hec fuit vox dei in persona humana [illegible] in [illegible] comparatio. Et ideo in textu [illegible] forte non est nota dubitationis [illegible] Item quod dicit ne comedat et vivat [illegible] mortis [illegible] sed nota [illegible] Item [illegible] lignum vite iam non potest perpetuare vitam eius [illegible] mortali [illegible]

[illegible] et legitur [illegible] filius [illegible] et [illegible] ut [illegible] ad [illegible] vite extendat [illegible] ad [illegible]

Accipe cum [illegible]

ex sua bonitate dei ipsam prolongare [illegible] hic non est cum desiit [illegible] / Et ecce [illegible] simonites [illegible] voluit [illegible] longitudinem durationis [illegible] in [illegible] hebraico [illegible] et vivat in [illegible] ad [illegible] longum [illegible] / [illegible] homo [illegible] a ligno vite quod erat ei in [illegible] solent homines [illegible] ab [illegible] / Emisit ergo eum dominus deus [illegible] ut [illegible] per angelos [illegible] sicut [illegible] de [illegible] expellunt / [illegible] eum deus de paradiso voluptatis ut operaretur [illegible] ut esset [illegible] hic [illegible] 33 [illegible] ut [illegible] operaret terram [illegible] colendo de qua sumptus est [illegible] est igitur adam in terram [illegible] quendam locum sibi [illegible] ad operandum / sicut [illegible] solent ad fodiendum metalla / vel ad alia opera difficilia [illegible]

Eiecit ergo adam scilicet de paradiso ut operaretur terram cum labore qui in paradiso delectabiliter et deliciose fuisset / Et non est [illegible] quia [illegible] ipse est expulsus [illegible] / Item uxor [illegible] / Et collocavit ante paradisum cherubin [illegible] angelorum sive angelum ad arcendum dyabolum / et flammeum gladium [illegible] ad homines arcendum [illegible] vocat flammeum gladium flammam [illegible] / [illegible] quia gladius [illegible] et deus [illegible] angelico [illegible] hominum a paradiso [illegible] / Atque versatilem scilicet gladium [illegible] tempore [illegible] / Et [illegible] letaliter in [illegible] Enoch [illegible] / Et cum obstaculum [illegible] ad paradisum / ut Enoch et helye [illegible] obstaculum illud [illegible] / Et addit in fine capituli ad custodiendum viam i. introitum ligni vite i. paradisi

Nicolaus lira ponit quod hic [illegible] exponitur [illegible] duplicem opinionem [illegible] que de paradiso tractatum [illegible] secundum duplicem opinionem [illegible] de situ paradisi [illegible] / [illegible] eos qui dicunt quod paradisus sit sub equinoctiali [illegible] gladium flammeum intelligitur zona torrida inter habitacionem nostram et paradisum / et [illegible] quia ibi calidissimus [illegible] a sole [illegible] ad nos in estate et in hyeme elongatur / per cherubin autem intelligitur angelica custodia ut [illegible] per quam tota [illegible] ad [illegible] et maxime [illegible] ad custodiam viam ligni vite / ne homo [illegible] posset illuc redire / [illegible] aliquis alius adire / [illegible] aliam opinionem que ponit paradisum [illegible] tropicum [illegible] per gladium flammeum intelligitur aliquis ignis [illegible] ibi [illegible] a deo / et [illegible] de [illegible] / [illegible] et designatur nomine gladii / quia ignis sursum ascendens [illegible] parte acutus / ad modum gladii / per cherubin autem intelligitur natura angelica ut predictum est ad custodiendam viam / quia ille ignis [illegible] paradisi [illegible] adipiscendum [illegible]

Et vocavit adam nomen uxoris sue Evam. Hic [illegible] doctor [illegible] / Et dicitur Eva hebraice vita [illegible] quod sit penalitati subiecta [illegible] / [illegible] in hac vita mortali [illegible] / [illegible] ad [illegible] adam [illegible] de quibus [illegible] habuit notitia futurorum [illegible] ut experimentalem [illegible] / Et ideo [illegible] adducta est [illegible] de novo [illegible] / [illegible] et abce virago [illegible] de viro sumpta [illegible] Eva sibi data [illegible] domestice conversacionis [illegible] / [illegible] propagacionem [illegible] dei [illegible] / Dixit etiam deus non est bonum hominem esse solum / faciamus ei adiutorium simile sibi / [illegible] et uxorem [illegible] / [illegible] quod debuit [illegible] per propagacionem [illegible] / et hic [illegible] multiplicabo erumnas tuas et conceptus tuos et in dolore paries filios / [illegible] deus a [illegible] / Et ideo audita [illegible] ponit [illegible] quod [illegible] adam [illegible] quod esset mater omnium [illegible] viventium / Et [illegible]

Sciendum [illegible] illa [illegible] paradisi [illegible] illa custodia possit ad designandum quod [illegible] celeste [illegible] per cherubin i. plenitudinem

Sirala [illegible]

sic dicitur, per quem intelligitur [illegible] plenitudo cum legis dilectio Ro. 13 et psalmus [illegible]
gladium intelligitur tribulationes [illegible] et purgantes Act. 14 per multas tribulationes
oportet intrare in regnum celorum. Ut exponatur quod cherubin impedit viam paradisi quam sciencia inflat
1 Cor. 8. Item flammeus gladius atque versatilis i. concupiscentia male accensa et semper
parata ad impediendum ingressum [illegible] si inveniatur ad illud in lignum deus et ait Adam +
Terra pulvis es et in pulverem reverteris. [illegible] angelus [illegible] et dampnationem [illegible]
[illegible] terra es [illegible] et in terram ibis [illegible] corpus [illegible]
[illegible] et morte [illegible] in terram [illegible] corpus [illegible]
[illegible] animale [illegible] si non peccasset [illegible] corpus [illegible] spirituale [illegible]
[illegible] fidelibus et sanctis [illegible] sine morte [illegible] transferretur [illegible] nobis [illegible]
[illegible] ut [illegible] apostolo ubi ait [illegible]
Et cum in hoc gemimus [illegible] habitationem nostram que de celo est superinduere cupientes [illegible]
[illegible] Et quo nolumus
expoliari sed supervestiri ut absorbeatur quod mortale est a vita [illegible] inde si non peccasset
Adam [illegible] erat expoliandus corpore sed supervestiendus immortalitate et incorruptione ut absor-
beretur mortale a vita [illegible] ab animali in spirituale transiret. Neque metuendum fuit ne forte
si diutius hic viveret in corpore animali senectute gravaretur et paulatim veterascendo per-
veniret ad mortem [illegible] deus [illegible] vestimenta et calciamenta [illegible] per
tot annos non sunt attrita quid [illegible] si obedienti homini [illegible] ut animale
hoc [illegible] corpus mortale haberet in eo quendam statum quo sine defectu esset annosus tempore
quo deus vellet a mortalitate ad immortalitatem [illegible] sine media morte venturus [illegible]
[illegible] ideo non est vulnerabilis quod non est necesse ut moreretur
Talem [illegible] adhuc in corpore [illegible] mortali [illegible] qui sine morte hinc translati
[illegible] Enoch et Helyas per longum etatem senectute [illegible] Nec
tamen credo illos in illa [illegible] quales in [illegible]
[illegible] quia isti fortasse nec [illegible] refirment [illegible]
[illegible] translati sunt [illegible] vivat ut similem [illegible] ut quadraginta diebus
quibus Helyas [illegible] sine cibo vixit [illegible]
[illegible] in paradiso fortasse pascerentur. Sed Adam [illegible] peccatum [illegible]
[illegible] Habebat enim [illegible] et de lignorum fructibus refectum corpus defectum
et de ligno vite stabilitatem contra [illegible] hoc ait quod puniens deus dixit terra
es et in terram ibis [illegible] de morte [illegible] Ex quo enim Adam
noluit obtemperare [illegible] in illud malum lapsus est quod merenti [illegible] peccati audivit.
Terra es et in terram ibis [illegible] per mortem corporalem [illegible] de illa pena magna [illegible]

In sudore vultus tui vesceris pane et [illegible] ubi dicit [illegible]
[illegible] scalam post lapsum tabulam post naufragium medicinam post morbum [illegible]
post peccatum [illegible] Petrum enim [illegible] Judith [illegible] ambulavit post collectionem [illegible] Ergo prima est
post peccatum [illegible] ad vitam et ad [illegible] arta via que ducit ad vitam [illegible]
[illegible] Item petra [illegible] lapsus [illegible] mortem [illegible]
[illegible] petra [illegible] pedes [illegible]
[illegible] in petra dicit Cassiodorus [illegible]
[illegible] Nec [illegible] Nec pedes [illegible]
Nam hic [illegible] non [illegible] lacrimas [illegible] hic [illegible] in lapsu [illegible]
isto seculo a lapsu [illegible] in [illegible] et resurgit [illegible]
[illegible] Genesis 28 [illegible] scala [illegible]
[illegible] scala de qua [illegible] 28 [illegible] tangebat celum [illegible]
[illegible] vita [illegible] peccati [illegible] est scala [illegible] volens
post hanc vitam [illegible] introduceret in paradisum [illegible]
penitentes [illegible] Item peccatum est naufragium quidam [illegible] accidit [illegible]
portum [illegible] tabula [illegible] de [illegible] tabula post naufragium
de [illegible] Item peccatum est morbus [illegible] medicina [illegible] 38.
Altissimus creavit de terra medicinam i. de corpore [illegible] ut fiat [illegible]
[illegible] terra et tyriaca de [illegible] serpente de quo [illegible] fit venenum [illegible]
non abhorrebit eam [illegible] in [illegible]
quod debet esse laboriosa [illegible] in sudore [illegible] vultus [illegible]
[illegible] tui [illegible] panis [illegible] vesceris pane tuo [illegible] quod debet esse continua

Scala Gen. 28

Donec reditus in terram de qua sumptus es. [illegible] in laborans gemitu meo [illegible] penitus. Aliqui sunt
non in labore hominum sicut ceteri [illegible] non [illegible] sunt in via domini qui
nolunt penitere. Et tales laboratores cum hominibus rationabilibus non flagellabuntur
[illegible] de morbis. Alia [illegible] [illegible]. Semper nos qui vivimus
in mortem tradimur ut vita ihesu manifestetur in nobis. Et sequitur pulvis es et ut terra es [illegible]

Quidam dicunt quod in ista terra es et in terram ibis per mortem. In quo passu tangitur
de illa pena scilicet mortis [illegible] Sic tamen cum corpore [illegible] et mortis [illegible]
ab ipso descendentibus [illegible]. Et fuit pena statuta cum dictum est [illegible] die
comederitis morte moriemini. Et [illegible] post peccatum influxit. [illegible] in ista lectione
et exposita terra es et in terram ibis [illegible] articulus [illegible]
[illegible] Augustinus [illegible] quod peremit in se tanquam in radice [illegible]
penam mortis et dampnationis obstrinxit. Item Augustinus in libro de baptismo parvulorum [illegible]
Adam non obediendo deo tunc eius corpus [illegible] amisit de mortale [illegible] perdidit
quia eius anima ex omni parte non obediebat. Tunc ille extitit bestialis mortis [illegible] ho-
minibus [illegible] [illegible] mediante. Tunc [illegible] morbo quodam et repentina corruptione
concepit [illegible] in illis [illegible] ut illa [illegible] stabilis [illegible]
[illegible] in morte. Monendum igitur circa istum locum terra es et in terram ibis per mortem

aliqua dubia. Utrum scilicet mors sit pena pro peccato inflicta. An magis attingit [illegible]
[illegible] corporis. Et si est pena pro peccato. Utrum pro illo peccato quod fuit primo inobediencia. Et quomodo
pena ista correspondet illi culpe proportionabiliter. Et qualiter impleta est illa pena [illegible]
non in illa die qua comederunt mortui sunt morte pene sed morte culpe. [illegible]
[illegible] sit mors pena [illegible] [illegible] [illegible] ab aliquibus descendentium. Et si sit pena
[illegible] in [illegible] [illegible]. Et pena [illegible] [illegible]. Et consequenter [illegible] pena peccati commissa.
Utrum mors sit bonum aut malum. Deinde si est malum utrum sit malum pene
pro peccato an non. Et videtur quod mors sit bonum. Mors enim est instrumentum [illegible] sed instrumentum
[illegible] bonum est ergo mors bonum est. Ad hoc autem mors sit [illegible] [illegible] patet per [illegible]
qui morte sustinuerunt pro fide [illegible] iusticia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible]
[illegible] Augustinus non impletur iusticia [illegible]. Sed ad implere iusticiam [illegible] bonum est. Ergo mors
bonum est. Item [illegible] preciosa in conspectu domini mors sanctorum eius. Sed quod est preciosum
[illegible] in conspectu domini bonum est. Ergo mors sanctorum bonum est. [illegible] et illa mors bonum est
[illegible] optimum est illud quo fit redempcio humani generis. Sed morte christi facta est redempcio
humani generis. Ergo mors est optima. Ergo mors bonum. Sed contra mors et vita [illegible]
[illegible] boni. Sed vita bonum est. Ergo mors malum est. Item apostolus ad Romanos vi. Stipendia peccati mors. [illegible]
[illegible] peccati est malum ut supra [illegible] est. Ergo mors est malum. [illegible] argu-
[illegible] est [illegible] mors culpe que separat animam a deo qui est vita. [illegible] mors [illegible] nullo
corporis [illegible] [illegible] separat ab anima [illegible]. [illegible] mors
[illegible] Augustinus in libro xiii de civitate dei [illegible] mors non est in se bonum. [illegible] istud problema et
[illegible] licet bona possit dici bonum. Dicit enim sicut lex non est malum [illegible]
[illegible] mors que auget [illegible] gloriam. [illegible] aliquando
[illegible] [illegible] instrumentum iusticie [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] cum mors
[illegible] preciosa dicitur in conspectu domini. [illegible] preciosum est morte [illegible] Augustinus per quam
fit ut delicta [illegible] et [illegible] augeatur. Sed mors dicitur preciosa
quia sustinetur [illegible] pro causa honesta. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] mors [illegible]
[illegible] non est bonum. Ipsa vero mors ideo bonum [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible]
non in se [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] suscipienda [illegible] ut peccatum non [illegible] [illegible] [illegible] delectatio [illegible]
[illegible] victorie palmam reddatur. [illegible] [illegible] [illegible] mors [illegible] [illegible]

Expedivissemus nobis. Tamen in suo genere potest dici quod mors non est bona [illegible] cum bonum est hic essentia sicut dicit beatus Augustinus [illegible] mors vite privatio est, non [illegible] quod non essentia.

Deinde inquiritur quomodo mors est mala, utrum sit malum pene pro peccato primi parentis inflictum, quia lege nature [illegible] non. Et videtur quod non, quia corpus humanum compositum est ex contrariis. Omne autem quod compositum est ex contrariis naturaliter est dissolubile, ergo et corpus humanum [illegible] unde sunt dissolubilia naturaliter. Et si sunt naturaliter dissoluta, ergo sunt et ipsa anima naturaliter separabilis sine lege nature et non ex ullo pene peccato inflicte [illegible] alio non potuit fieri. Et mors est separatio anime a corpore naturaliter, ut videtur. Ergo malum [illegible] sunt a natura. [illegible] videtur esse quod dicit philosophus [illegible]

[illegible] ergo semper nata quedam dissolubilia [illegible]. Et si corpora superiora sunt non dissolubilia que non sunt composita ex contrariis, multo fortius et corpus humanum quod ex contrariis est compositum. Item simpliciter etas videtur esse ex natura. Et mors est finis etatis, ergo videtur esse a natura. Quod autem etas sit a natura, hoc ostendi potest per ipsa composita ex quibus corpus compositum. Prima enim etas dicitur esse calida et humida quantitate, secunda calida et sicca in excessu sicut in iulio et augusto, [tertia] frigida et sicca in excessu sicut in septembri, in octobri et novembri, quarta frigida et humida in excessu sicut in decembri, ianuario, februario. Ergo etas videtur esse a natura [illegible] temperamentis ut videtur. Item alia corpora defectibilia sunt natura [illegible] ergo corpus humanum est natura defectibile, sed eius defectus est mors, ergo eius mors est naturalis et non pena peccati.

Sed contra, iustum fuit ut anima deserente deum, deus desereret animam. Deo autem deserente animam non habet potestatem continendi corpus. Ergo deo deserente animam, anima incepit deserere corpus, sed hic defectus est mors, ergo mors pertinet ad culpam et non ad naturam. Destructio enim quia anima deserit deum culpa est. Et dicit beatus Augustinus in libro de baptismo parvulorum: efficiebat ordo iustitie ut sicut anima domino suo [illegible] illi obediebat, ita et corpus anime obediret. Ergo a contrario anima non obediente deo, nec corpus iuste obedie[ba]t ei existenti autem et repugnanti quem veniebat separatio. Item Augustinus in libro de civitate dei: Cum corpus anima ipsa deseruit [illegible] et senectute confectum venit in experimentum mortis altera de qua deus peccanti adhuc [illegible] homini dixerat: Terra es et in terram ibis, ut expositum est in [illegible] Ex quo accipitur quod mors inflicta est nobis tamquam pena peccati. Item [illegible] illa quod dampn[atio] [illegible] de morte [illegible] sua [illegible] primo [illegible] non mutatur. Ex quo colligitur quod mors est pena peccati [illegible] et non debebit mori quod [illegible] post [illegible] ait [illegible] et quis resistet tibi [illegible] quia videlicet homini in paradiso [illegible] sic audivimus dominum iratum [illegible] de mortalitate [illegible] valebit [illegible] in [illegible] moriendo.

Ad istud dubium quod queritur utrum mors sit malum pene pro peccato vel a natura dicendum quod mors [illegible] est pena peccati. Unde beatus Augustinus: constat inter catholicam fidem tenentes quod non lege nature, qua nulla mortem homini deus fecit, sed merito inflicta est peccati, quia peccatum vindicans deus dixit homini in quo tunc omnes eramus: Terra es et in terram ibis. Ad primum autem argumentum dicendum est quod natura accipitur dupliciter: uno modo accipitur natura pro ipsa primitus instituta [illegible] accipitur pro ipsa natura corrupta. Secundum primum modum non est mors naturalis. Unde beatus Augustinus in libro de civitate dei: Fatendum est primos homines ita fuisse institutos, ut si non peccassent, nullo genere mortis experirentur. Sed eosdem primos peccatores ita fuisse morte multatos, ut quicquid eorum stirpe exortum esset eadem pena teneretur obnoxium. Non enim [illegible] culpe illius natura damnatione mutaretur, ut quod penaliter precessit in peccantibus hominibus primis naturaliter sequeretur in nascentibus ceteris. Ex qua auctoritate colligitur quod si natura primitus instituta non fuit mors naturalis. Secundo vero modo accepta naturaliter [illegible] in [illegible] a primis parentibus seminaliter. Sed vero obicitur quod omne compositum ex contrariis est naturaliter dissolubile et ita naturaliter ab anima separabile. Dicendum est quod licet [illegible] ex quibus componitur sit dissolubile, [illegible] naturaliter deus instituit potentiam [illegible] corporis sunt ut non dissolveretur et ita immortale [illegible] a morte alio potens non mori. [illegible] illud vero quod dicit philosophus [illegible] natura [illegible] non potest subsistere [illegible] ex quibus [illegible] quod essent non dissolubilia. Ad secundum vero dicendum quod licet etas esset in eis tamen non erat ibi ut [illegible] ad mortem. Unde beatus Augustinus in libro de civitate dei [illegible]

Sit pena peccati [illegible] corpus

nisi non retinuerunt ut non ... perducerentur ad mortem. Et alibi cibus aderat ne esurirent, potus ne sitirent, lignum vite ne vel illa senectute dissolverentur. Et dicit b. Gregorius: Cum temporibus corpus translatus [illegible] mortis decursibus [illegible] ad vite cibum per deum [illegible] tendebat. Licet ergo mortis sit cum [illegible] privilegium creature. Et [illegible] et aliis [illegible] Ibi tamen non erat destructibilitas ex necessitate nature ex parte creature. Adam [illegible] quod non est [illegible] similiter in aliis animalibus et in homine. In homine [illegible] quod fuit anima rationalis habens posse continendi corpus in immortalitate. Et quia ipsa anima fuit immortalis [illegible] a principio. In aliis vero fuit anima animantibus corruptibilis que non habuit potentiam continendi corpus in incorruptione. Et ideo corpora eorum fuerunt corruptibilia. Corpus vero hominis immortale, id est potens non mori.

Amplius queritur si est pena istius mortis per peccatum, ut dicitur est et vere pro illo peccato quod fuit primi inobedientia. Et videtur quod [illegible] peccatum mortale anima deseritur a deo sive deserta elongatur ab eo. Si deserere animam a deo [illegible] quod corpus deserit animam. Sed hec desertio est mortis [illegible] ad [illegible] ad [illegible] peccati. Sed hec desertio sit desertio anime a deo. Item qui facit mortale peccatum dignus est morte gehennali. Et [illegible] ista est [illegible] mors [illegible] non sit separatio anime et corporis. Sed in eterna pena potius [illegible] complexa. Sic dicit b. Augustinus in [illegible]. Ergo cum ex peccato mortali sit [illegible] mortis eterne [illegible] maior est quam mors temporalis, ergo ex quocumque mortali est meritum mortis temporalis etc. Item videtur quod ex primo peccato hominis fuit [illegible] meritum mortis temporalis [illegible]. Lex [illegible] data est de morte temporali propter penam [illegible] dictum est supra in 2 Gen.: In quacumque die comederitis ex ligno vite morte moriemini. Et [illegible] dicit quia die deseritis per inobedientiam, deseram vos per iustitiam. Cum ergo in illo peccato fuit primo desertio per inobedientiam, ibi fecit est desertio per iustitiam. Sed hec desertio per iustitiam non est imputanda nisi per mortem moriendi. Ergo ex primo peccato directe consecuta est mortalitas. Item illud peccatum fecit hominem [illegible] a pena [illegible] quod non fecit aliud peccatum [illegible]. Ergo de pena [illegible] est tantum [illegible] mortalitas post ... a non moriendi. Verissimum autem quod adhuc est immortalitatem per primum peccatum [illegible] consecuta est mortalitas. Ad hoc dubium quod queritur utrum pena pro peccato primo secuta est mortalitas fuit prima inobedientia. Dicitur quod licet aliud peccatum fuit dignum morte temporali sicut habetur est in lege Moysi, nullum tamen dignum fuit ut [illegible] mortis [illegible] [illegible]. Ad obiectum autem in contrarium dicendum est quod non ad quamcumque desertionem anime a deo sequitur illa corporis desertio ab anima, que dicitur mortis, sed illa que dicitur mortis gehennalis. Ad illam vero desertionem anime a deo sequitur desertio corporis ab anima. Cum non plene perfectam continendi vitam corporis. Hoc autem fuit cum deficit ei pena [illegible] per [illegible] lignum vite per eum alimenta corporis poterit [illegible] conservari in immortalitate. Ad aliud vero dicendum licet quilibet peccatum mortale inducat [illegible] est [illegible] ad mortem gehennalem, non tamen ad mortem temporalem, nisi [illegible] ordinentur ad penam inobedientie. Cum si legem [illegible] pena est determinata [illegible] in homine [illegible] precepta erat Adam [illegible].

Post predicta queritur.

[illegible] est pena mortis [illegible] illo que comedendum [illegible] morte [illegible] morte culpe. Ipse quod quando est et primo de qua morte intelligitur. Dicit b. Augustinus quidam intelligunt de morte culpe quod in [illegible] illud quod in lege dicitur dictum est: Quacumque die comederitis morte moriemini, non ad mortem corporis sed ad mortem anime que fit in peccato [illegible]. Sed contra [illegible] quod [illegible] lege [illegible] primi hominis [illegible] peccatum [illegible] do et damnando dixisse Terra es et in terram ibis sicut [illegible] est supra. Neque enim si [illegible] si terra erat morte eius corporis [illegible] in terram. Ex quo videtur quod de morte corporis intelligatur. Sed videtur melius [illegible] quod intelligatur de morte gehennali vel in [illegible]. Ista enim est pena [illegible] debita mortali peccato et primo mortali [illegible] debita.

Sed contra videtur per id quod dicit [illegible] die comederitis morte moriemini. Neque enim [illegible] Adam cum comedit mortuus fuit morte [illegible] morte gehennali. Sed tamen morte culpe. Ergo de morte culpe videtur intelligi. Cum [illegible] ad idem tempus videtur referri. Ad quod dubium potest videri per [illegible] quod dicit b. Augustinus super Gen.

distinguitur [illegible] quadruplex mors. Prima est mors culpe. Secunda est quando divinitus morte non est pene
in [illegible]. Tertia est mors anime quando patitur cum exit de hoc corpore. Quarta est cum anima re-
cepit corpus et in igne eterno per iudicium mittetur. Et ideo consequitur quod ad primum
[illegible] corpus et in igne eterno [illegible] quod non intelligatur tantum de morte nec est de
morte [illegible] alie sequuntur. Ergo timendo [illegible] de morte pene [illegible] culpe illa eciam est causa. Nec
aliis consequentibus et non de morte pene [illegible] esse mortuos. Licet eciam illo die non esset
[illegible] illa die [illegible] non esse obligati sunt morti pene ex parte corporis primo. Con-
[illegible] illo die morte [illegible] morti [illegible] est morte [illegible]
[illegible] morti pene ex parte anime. Et morti [illegible] omnes erant in Ada-
[illegible] morti obligati [illegible] mortis [illegible] quodam loco [illegible] de morte corporis
[illegible] Et non [illegible] in eo [illegible] moriebantur. Et certo comedunt [illegible]
[illegible] exponitur ut intelligatur [illegible] illo tamen die [illegible] morte [illegible]
cum annos [illegible] vixerit illo [illegible] in morte [illegible] attingit [illegible]
Et in posteris [illegible] deus [illegible] tempore [illegible] immortalitatem [illegible]
[illegible] et [illegible] corde [illegible]
[illegible] mortalitatem [illegible] absorberetur.

[illegible] autem deus est [illegible] de ista [illegible] morte [illegible] dicitur et nomine ista mor-
talitatis primorum parentum [illegible] filiorum [illegible] vite mors sit a deo. Et sic
videtur per hoc quod dicitur Ecclesiastici xi mors et vita a domino deo est [illegible] exponit beatus Augustinus in libro
[illegible] pena [illegible] a deo [illegible] malum quod est malum [illegible] bonis operibus est [illegible]
[illegible] mala [illegible] deus [illegible] mors et vita a domino deo est [illegible] a domino [illegible]
mors ab ipso [illegible]. Et [illegible] beatus Augustinus [illegible] videtur morte non a deo.
[illegible] Et per eundem vite [illegible] hominum in paradiso [illegible] Et Sapientie
Deus mortem non fecit [illegible] et [illegible] illa [illegible]
[illegible] et [illegible] ad illam [illegible] morte [illegible] Et [illegible] deus
auctor mortis [illegible] debet [illegible] in opere suo bono [illegible] est [illegible]
psalmo 103 letabitur dominus in operibus suis. Item Ezechiel xviii dicit deus nolo mortem
peccatoris sed magis ut convertatur et vivat. Ergo [illegible] auctor est deus mortis [illegible] nolo
[illegible] repellere vult a peccatore et non patitur [illegible] Item [illegible]
[illegible] deus hoc [illegible] mors [illegible] mors est a deo [illegible]
Possumus ad hoc [illegible] videre [illegible] beatus Augustinus in libro [illegible] quod deus non est auctor mortis
[illegible] est pena. Et hoc est quod dicit deus mors est ab ipso [illegible] hoc [illegible]
planatur [illegible] Non [illegible] deus mortis [illegible] quia mortis
auctor [illegible] est ergo [illegible] potuit deus facere mortem [illegible] peccare
[illegible] peccatum [illegible] ab ipso dicta est mors [illegible] non ex ipso [illegible] peccavit
[illegible] Non enim deus auctor est mortis
[illegible] per peccatum fecit mortem [illegible] dicitur bonum opus [illegible] est pena pro peccato [illegible]
[illegible] in libro [illegible] beatus Augustinus [illegible] deus auctor est mortis [illegible] debet
[illegible] et mortuorum [illegible] in opere suo [illegible] mors [illegible]
opus dei [illegible] dicendum quod hoc [illegible] respectum ad ipsum peccatum [illegible] ad ipsum
dyabolum [illegible] invidia mortis intravit in orbem terrarum. Et [illegible] dicitur esse mors
a dyabolo tamquam auctore. Non enim agit aliquid ad quod [illegible] mors. [illegible] fiat [illegible]
de morte [illegible] ad [illegible] dei [illegible] pro peccato [illegible]
[illegible] bonum est [illegible] hoc mors est a deo in ratione pene [illegible] beatus
Augustinus [illegible] de morte [illegible] auctorem mortis per quem [illegible] vite
[illegible] dyabolum [illegible] ad mortem pertinet [illegible] fit [illegible]
aut [illegible] aut patitur [illegible] et dampnat [illegible] opera eius nullaque vera
[illegible] non [illegible] tamquam ipse aliquid agere dicitur [illegible] et per ea
[illegible] agat dyabolus.

[illegible] hic [illegible] vero mors sit pena [illegible] primorum parentum an aliorum [illegible]
[illegible] Et videtur quod tantum debeat esse pena primorum parentum. Et [illegible] prohibito
[illegible] dicens de fructu qui est in medio paradisi precepit nobis deus
ne comederemus et ne tangeremus. Et quibus fuit preceptum eorum fuit inobedientia
[illegible] est culpa est pena [illegible] ergo mors fuit tantum pena primorum parentum.

Sed contra est beatus Augustinus de civitate dei libro xiii. Non enim primo homine a domino recedente a paradiso genitus repulsi in hac vite erumpna mortali ceciderunt [illegible] beatus Augustinus in libro de ecclesiasticis dogmatibus omnem hominem esse [illegible]. Et omnes ergo omnis moriuntur ut mors in Adam omnibus data filiis eius dominetur. Ad primum ergo ad istud cum dicitur prohibito data fuit ipsi Ade quod universaliter loquendo et pro omnibus hominibus in eo erant materialiter omnes homines sive seminaliter et omnes in eo peccaverunt sicut dicit apostolus ad Romanos. Et dicit Anselmus in libro de originali peccato. Cum humana natura que sic erat in Adam tota ut nichil de ea extra illum esset peccando sine omni necessitate deum exhonoraverit, unde per se satisfacere non potuit. Ex quo accipitur quod mors omnibus debeat esse pena. Ad secundum [illegible] illorum qui nati sunt ab ipsis parentibus ut in paradiso omnes erant homines [illegible] preceptum domini sunt transgressi. Non autem filii eorum. Pena ergo descendit et extendit ad eos qui ab ipsis descendunt sicut ab ipsis descendunt ut patet etc.

Et per idem quod cum sit pena descendens ab ipsis tam in malos quam in bonos. Et videtur quod in malos, quia cum fuerint imitatores patrum scelestis [illegible] non [illegible]. Cum ergo pena sequatur culpam mors debet esse malorum. Item si parentes si stetissent in bono statu non fuissent passi mortem unde ergo boni filii eorum non peccaverunt, non debent pati mortem. Et boni sunt huiusmodi ergo bonorum non debet esse mors pena, quod est contra quod [illegible]. Contra est beatus Augustinus libro xiii de civitate dei fatendum est primos homines peccatores ita fuisse institutos ut quicumque eorum stirpe essent exorti eadem pena tenerentur obnoxii. Insuper in secundo homine natura humana viciata atque mutata est ut repugnantem pateretur in membris inobedienciam, atque peccatum [illegible] obstringeretur morte moriendi. Et id quod vicia pena est factum etiam in aliis fieret obnoxios per peccatum morti quod generaret. Quod tamen concedendum est. Et dicendum est ampliandum quod mors non est pena inflicta spiritualiter pro parentibus et ampliatis omnium malicie ab eis. Sed huius qui descendunt originem ab eis trahentes culpam originalem et penam. Hii autem sunt boni quam mali. Boni omnes [illegible] liberentur a culpa originali, non tamen a pena mortis ut beatus Augustinus dicit a peccati vinculo per mediatoris graciam solvuntur, in futurum mortem perpeti patitur quia anima seiungitur a corpore, [illegible] sive sive penales liberati a peccato obligatione non tenentur.

Sed per esse quod cum boni liberentur per graciam baptismi a pena peccati, hoc est morte et a vinculo peccati quare etiam non liberantur a pena peccati, scilicet a morte. Ad hoc videndum est beatus Augustinus dicit: Ad hoc relinquitur anime experimentum separacionis a corpore ablatoria eius nexu [illegible] ipsa fidei evacuaretur si regimen sacramenti [illegible] continuo sequeretur corporis [illegible]. Et in martiribus nulla esset victoria, nulla gloria, quia nec esset certamen si post lavacrum regeneracionis peccati non posset pati mortem corporalem. Cum pueris autem baptisatis quibus non adepta graciam propter fidem [illegible] a corpore solveretur et una invisibili premio probaretur fides. Sed fides esset statim [illegible] mercedem.

Videtur etiam hic quod debet dici de ista pena mortis, an ante mortem an ipsa morte an post mortem. Ad hoc per argumentum: post mortem non videtur esse pena cum sit bona [illegible] pena ante est cum esset [illegible] instabilis. In ipsa vero morte, cum est separacio anime a corpore, non est [illegible] instabilis. Sed ergo est pena etc. ante mortem, sed ante mortem est vita, vita eciam et mors sunt invicem opposita. [illegible] Ergo tunc non est, ergo nec pena mortis. Ad quod dicendum quod in ipsa separacione consistit anime dicitur mors corporalis pena etiam illa sentit ipsa anima a qua corpus separatur. Separacio non dupliciter vel in primo non existit anima a corpore et tunc non est [illegible] instabilis in preterito vel cum est in separando et tunc est [illegible]. Et hoc dicitur mors et [illegible] morientis. Alio vero modo dicitur esse in morte, vita ergo et mors sunt dicitur esse in morte immediate opponuntur. Sed alio non opponuntur. Illa vero potest dici quando est inquiete ante tendit ad non esse, non est inquiete sed dicitur mors moriens.

Facta consideracione de penis primorum parentum primo expende [illegible].

Et movendo dubia de penis generalibus adhuc descendam in speciali aliqua dubia [illegible] tendo [illegible] quantum potero in [illegible] moralibus et [illegible] textum resolvendo. Consequendo [illegible] de penis peccati experte [illegible] [illegible] experte [illegible]. Et de aliis dicta tamen occurrentibus. Et circa hoc [illegible] [illegible]. Et penis [illegible] experte [illegible] dicitur est in expansione textus.

vel differentie

Multiplicabo erumnas tuas et conceptus tuos / Dolor in partu et subiectio sub potestate viri. Et
est duplex vir[ili]s [illegible] anime cognosce malum corporale et spiritualem. Quantum ad corporalem sit
[illegible] pena subiectionis. Quantum ad spiritualem duplex pena / una que intenditur cum dicitur
multiplicabo erumnas tuas. Altera que maxime [illegible] dicit in dolore paries. Et hec duo possunt
[illegible] [illegible] / Multiplicabo inquit dolores atque suspiria in huius vite calamitate
[illegible] / vidertur designare quod non loquitur de multiplicatione miseriarum conceptuum. Et
hec videtur designare quod [illegible] vita non videtur [illegible] nulla
de multiplicatione miseriarum in tota vita mortali. Et hec vita non videtur [illegible] de doloribus
[illegible] Communis est enim et viris / Ergo non sic generaliter intelligendum [illegible] de doloribus
et suspiriis conceptuum /

Deinde queritur non illius pene que dicitur Et sub viri potestate eris. Videtur et non esse pena / si esset ex conditione
sexus formata enim erat de latere viri ergo suppeditur ab eo originem tamquam a principio [illegible]
[illegible] ergo subesse [illegible] / Item si ex natura institutionis sunt subdite viris mulieres
Ad quod [illegible] et explicans ad Ephesios v: mulieres viris subdite sint [illegible] [illegible]
videtur non penale. Et [illegible] videtur in multis mulieribus quod non subiecte sunt viris
si dominentur ipsis / Postea secundum aliam translationem [illegible] in dolore paries, sequitur
[illegible] tibi conversio ad virum tuum. Et ipse tibi dominabitur videtur et [illegible] / quasi cum dignitate
sibi credunt additam tamen matres sunt. Et plus [illegible] filios [illegible] pulcros suprx
[illegible] existimant / Quod [illegible] quasi parturi in dolore dicitur [illegible] erit conversio ad virum tuum.
[illegible] quod licet ex conditione ex parte anime habet mulier ipsam [illegible] / Nichilominus
ex conditione ex parte corporis habet quedam a viro dependentia / si non ex [illegible] ibi subiectio
penalis / quia velit nolit subiecta sit viro. Huic autem subiectioni pena non repugnat subiectio voluntaria obedientie / Illud enim quod fuit natum ex ordine institutionis
[illegible] potest fieri voluntarium ut sic demeritum fuerit [illegible]. Et tunc erit [illegible]
[illegible] repugnat quod sit penale [illegible] sensualitati [illegible] spiritualiter
penale [illegible] potest esse voluntarium si assit gratia divina. / [illegible] aliud nota
[illegible] quod licet ex superba voluntate contingat aliquam mulierem dominari viro / hec tamen
non est [illegible] / Debet enim debet esse subiecta et agendo cum instinctu [illegible] per-
[illegible] mulier que dominatur / [illegible] potest dici quod [illegible] [illegible] est In dolore
paries filios. Sequitur ipse tibi dominabitur. Et erit tibi conversio ad virum / Ad ostendendum
quod licet filios habeat et pulcros per quos possit extolli / Nichilominus [illegible] ad virum
ut eius sequatur voluntatem / [illegible] intelligunt [illegible] [illegible] a viro
et [illegible] in eductione [illegible] supplenda / Et potest [illegible] [illegible] duo [illegible]
[illegible] sit [illegible] pro anime [illegible] carnalibus gaudiis teneretur [illegible] aliqua mala consuetudine
volens vincere [illegible] difficultate ac doloribus / Sicut [illegible] peperit consuetudine bonum
[illegible] et diligenter bonum obtemperat tamquam viro. Et [illegible] erudita doloribus
[illegible] ad bonum. Et libenter [illegible] ne iterum in aliquam [illegible] [illegible]
consuetudinem.

Deinde queritur de homine seu viro / que pene dis- [illegible] pena
tinguntur in 3° capitulo ut audisti in textu / Cum diceret: Quia audisti vocem uxoris tue
et comedisti de ligno de quo preceperam tibi ne comederes maledicta terra in opere tuo
[illegible] videtur ibi plures pene / Quedam vero in ablatione boni / et quedam pene sunt
in positione mali / In ablatione boni cum dicitur: videte ne forte mittat manum et
et sumat de ligno vite / In positione mali cum dicitur: maledicta terra in opere / Ablatio
vero boni dicitur quantum ad locum voluptatis / [illegible] est [illegible] sumendi de ligno vite
[illegible] prohibitionem. Secundum est expulsio de loco voluptatis / Tertium est prohibicio [illegible]
dicitur: eiecit Adam et collocavit cherubin / Prima pena ex parte corporis / 2ª ex parte anime /
voluptatis enim ex parte anime attenditur / 3ª ex parte totius / Quantum autem ad positionem
mali distinguuntur pene tam in vita quam in morte cum dicitur: donec revertaris in terram
[illegible] vero distinguuntur quantum ad [illegible] sustentationis quantum ad progressum et quantum
ad [illegible] / Quantum ad [illegible] cum dicitur: maledicta terra in opere tuo. In laboribus [illegible]
/ Quantum ad progressum cum dicitur: spinas et tribulos germinabit tibi / Quantum ad [illegible]
cum dicitur: comedes herbas terre in sudore vultus / [illegible] pene laborande difficultas
[illegible] colendo terram / [illegible] infructuositas cum spinas et tribulos / In 3° cum dicitur: pane [illegible]

Virtus perpetuitas ad quam victu alia duo tendunt. Pena vero que respicit mortem duplex est. [illegible]
moriendi necessitas et in fine ad quem est nota cum dicitur donec revertaris in terram de qua sumptus
es quia pulvis es et cetera. Ipsa vero necessitas moriendi necessitas notatur per tunicas pelliceas quibus
erant induti. Et hic apparet per istud quod sequitur Ecce Adam factus est quasi unus ex
nobis sciens bonum et malum. Sciens scilicet per experientiam bonum vite et malum mortis
Cernebat enim quid esset vivere Cernebit post per experientiam mortis quia prius sciebat
per scientiam nondum per experientiam. Illud tamen irrisorie dictum est et [illegible] procedens
peccati. Sed ut queritur propter quid tantum assignatur pena ipsius Ade vero primitus Cum ad
assignatur pena Eve non assignatur vero in primitus. Ad quod dicendum est quod dyabolo tentanti pena
separatim data est pena [illegible] vero est et viro ipsi. In utroque enim principio vigebat
ut immediate se haberet ad deum. In quo enim angelorum [illegible] immediate se habebat ad
demonium tanquam [illegible] In quo vero homo immediate Adam tanquam [illegible]
habet vero cum utrique infligit pena. Iste quia suggessit transgressionem mandati
Dominum ex ipsis ubi experimentaliter pena patet unus esse peccatum dyaboli. Dicit enim [illegible]
ledictus es. Sicut commissionem ad dyabolum. Sicut vero commissionem ad Adam dicitur maledicta terra
in opere tuo. Deinde queritur cum enim quod dicitur maledicta terra et propter quid terra maledicta cum ipsa
non deliquerit sed ipse Adam. Propterea super alia elementa non cecidit maledictio cum ipse homo
et ex quatuor elementis qui peccaverunt quod solum terra maledicitur. Item ut fuit peccatum hic et
[illegible] quo peccavit Adam [illegible] quo peccavit Cayn. Sed pro peccato Cayn infligitur
pena a domino cum dicitur maledictus eris super terram. Sed sicut pro peccato Ade congruebat ut domino
diceret Ade maledictus eris super terram. Ad primum ergo dicendum ad primum quod licet terra
[illegible] non peccaverit in se [illegible] maledicta dicitur super terram quia homo commisit ad terram [illegible]
ad delectationem fructus qui erat ex terra peccavit. Et hic assignatur vero [illegible]
[illegible] fit abstractio a carnibus animalium [illegible] a terra [illegible] Non autem a
carnibus piscium quia [illegible] in aquis. Et sic obviatur de volatilibus quia originem ha-
buerunt ex aquis [illegible] momentum [illegible] accepit ab hiis que oriuntur et terra et post
et non [illegible] accidens. Item tamen dicitur per maledictionem terre dat intelligere maledictionem con-
cupiscentie procedentis ex parte inferiori [illegible] Ad aliud dicendum quod maledictio facta terre dicitur
et non aliorum elementorum propter hoc quod mediate fructu terre prohibito et in delectatione ad
illum fructum factum est peccatum. Licet ergo homo compositus esset ex quatuor elementis non tamen
delectatur [illegible] ad delectationem in aliis maxime ad peccatum. Sed delectatio in fructibus
Ad aliud vero dicendum quod aliud fuit de Cayn et de Adam. Cayn enim quodammodo imi-
tatus est dyabolum in peccato suo scilicet invidia et peccavit homicidium sicut et dyabolus ut
dicit Augustinus doctor. Et sicut ex illo vero Joh. viii Ille erat homicida ab initio. Et ideo
dictum est dyabolo in serpente maledictus es et cetera. Ita dictum est Cayn Maledictus eris super terram.
Ade vero dictum est maledicta terra [illegible] et cetera ut notetur quod ortum habet peccatum ex concupiscentia
sensuali que per terram designatur.
Deinde queritur super eo quod dicitur In laboribus comedes et cetera. Non omnibus datur ista pena
[illegible] et in laboribus. Item quod dicemus de illis qui sunt in contemplativa
vita et non habent istam penam. Non enim in laboribus comedunt et cetera. Dicendum breviter quod
ista pena est communis. Nullus enim est qui comedat ex ea nisi precedente labore ut in secul[ari]
[illegible] Contemplativi enim comedunt ex eo [illegible] ex laboribus quos habent in activa vel quos
habent ab aliis. Pena tota vita ista in labore est consistentia secundum illud Job v homo nascitur
ad laborem et avis ad volatum. Nec est mirum quod labor sit in excolendo terram sed quod labor sit
in vita temporali. Aliter tamen est quod dicitur in [illegible] maledictionibus ex illa. Et ibi notatur
quod in vita ista semper debemus esse afflicti. Ista vero est pena communis sudoris vultus comedere
panem. Non licet [illegible] sudoris vultus vel spiritualis non vescentur [illegible] panem in su-
dore vultus homo. Vero hoc datum est in penam peccati panis enim non sine sudore vultus paratur.
Et dicitur in textu donec revertaris in terram de qua sumptus es quia pulvis es et in pul-
verem. Hic pena [illegible] Videtur autem quod hec pena non extendatur ad omnes ab
Adam [illegible] descendentes. Non enim ad illos qui vivi invenientur in die iudicii [illegible]

dicitur ad Thessalonicenses: simul rapiemur in nubibus obviam Christo in aera. Similiter de multis sanctis legitur quorum corpora non inveniuntur. Ad istud dicunt quidam per hoc quod dicitur liber in glossa: Non inquit ab illa sententia arbitramur illos esse immunes qua dictum est: terra es et in terram ibis. Similiter et Haymo dicit: cum a Christo rapti occurrerint ipsi corporis erit terra, sed tamen brevissimum spatium tenebit ipsa mors. Sed tamen ad aliud de quibusdam sanctis dicunt quidam quod hoc quod corpora eorum non inveniuntur gratie est. Et sicut licet Christus ad veram redemptionem mortem assumpserit non tamen carnis corruptionem sine incinerationem, iuxta illud psalmi: Non dabis sanctum tuum videre corruptionem. Non in hoc dicitur de quibusdam [illegible] privilegium in [illegible] quod de eo specialiter dicitur: Non dabis sanctum tuum videre cor[ruptionem].

Et addit in textu: Fecit etiam dominus deus Ade et uxori sue tunicas pelliceas et induit eos. Antequam exirent de paradiso fecit eis deus [illegible] pelliceas vestes ad memoriam mortis [illegible] culpe. Pelles pilosa mortuorum animalium fuit mortis signum [illegible] designatur [illegible] mortali [illegible]. Et per pilos peccata significantur. Unde [illegible] iubentur [illegible] pilos carnis radere non evellere. Et hoc [illegible] exponit dicens quod pilos radere est peccata per penitentiam delere. Et non debemus evellere [illegible] ex toto [illegible] non possumus vicia exstirpare. Ubi autem supponit dicens istas pelles. Et [illegible] fuerit dicitur hoc [illegible] quod factum est querere. [illegible] qui omnia ex nichilo fecerat hic potuit pelles procreare. Fecit igitur eis quas illi placuit tunicas pelliceas. Et hoc significat [illegible] factum est. Illa [illegible] indumenta dicit eos iam factos mortales insinuat. Pelles quippe que non detrahuntur nisi mortuis pecudibus mortem significant. Et ipsi quidem fecerunt sibi perizomata de foliis fici quibus pudenda tegerent ut supra audivimus. Sed deus fecit pelliceas tunicas quibus totum corpus suum cooperiant. Nam ipsi perdita gloria innocentie per [illegible] [illegible] sibi velamen [illegible] deus [illegible] pena mortis. Ablato statu immortalitatis et vite immutabilis [illegible] de [illegible] vite [illegible] pationem dicit apostolus ad Corinthios [illegible] hoc induere incorruptionem et mortale hoc induere immortalitatem. Ubi induere [illegible] et [illegible] ablata [illegible] quam Ada in se et Eva post peccatum [illegible] erubescebat. [illegible] Ada [illegible] immortalis factus ut posset non mori si preceptum domini servasset. Filii autem [illegible] ita [illegible] immortales ut nec mori [illegible] nec metu mortis possent affici.

Et descendamus paulisper ad misterium. Fecit igitur deus Ade et Eve tunicas pelliceas. In hoc facto admiratur Ada in tribus scilicet quid fecerit, qualiter factus sit. Et quid facere deberet. Et sic demum est in veste pellicea [illegible] intelligimus [illegible] et peccatum. Et [illegible] in [illegible] Ada [illegible] quia [illegible] pro peccato et [illegible]. Et in [illegible] huius penitentie solemniter datur [illegible]. Et [illegible] Ada induat se perizomatis ut audivimus volens operire peccatum [illegible]. Sed deus dedit vestem ut [illegible] peccatum [illegible] vestis sit [illegible] in veste et [illegible] intelligitur [illegible] quia ipsa [illegible] supra [illegible] Ieremie [illegible] oblita es [illegible] et confessa es in medio [illegible] ego nudavi femora tua [illegible] Ada [illegible] pellibus. Non [illegible] autem Adam non legitur indutum fuisse pellibus. Et [illegible] Eva et [illegible] nec [illegible] pilos [illegible] quod [illegible] pellibus [illegible]. Et [illegible] Ada habere qui gerebat typum penitentium. Et ipsi [illegible] huius [illegible] quod egredi de paradiso [illegible] tunicas pelliceas [illegible] non egressuri [illegible] ingressuri [illegible] hic [illegible] perizomata [illegible] illa [illegible] peccatum [illegible] Adam et Eva. [illegible] antiquitus pellibus utebantur et induebantur. Ad Hebreos XI: Circuierunt in melotis et in pellibus caprinis egentes. Hec melota [illegible] vestis aspera depilata vel potius de pelle facta [illegible] similis melote [illegible] a collo pendens usque ad lumbos [illegible]. Et iste [illegible] ad [illegible]. Et [illegible] melota sit vestis aspera de pilis camelorum. [illegible] pelles intelligimus [illegible] bonas in bono. Iuxta illud Ieremie X: Non est qui extendat ultra tentorium [illegible] erigat pelles [illegible] qui [illegible] et paganis [illegible] quibus non [illegible] gladio. Non est qui [illegible] erigat pelles [illegible]

[marginal notes:] et tunicas pelliceas Et; Melota

Ille pelles elegit qui peccato resistit. Et nunc proprie pelles eligimus in penam peccati etiam in temporalibus [illegible]. Et per pellem temptacio designatur ut Job x pelle et carnibus vestisti me. Adam [illegible] post peccatum eiectus est [illegible] filiis suis. Ergo et nos pellibus vestimur [illegible] adversitate et temptacione et [illegible] tate [illegible] Quia per predicta [illegible] pelle [illegible] pellicea [illegible] solum [illegible] ut illi ascendant usque ad celos per contemplacionem et descendant usque ad abyssos per activam vitam. Nec desperat [illegible] temptacionibus vel pressuris [illegible] et addit quia [illegible] de temptacione [illegible]. Et si [illegible] temptari [illegible] cum [illegible] temptacione [illegible] Ad Hebr. 2 in fine capituli [illegible] in quo passus est ipse et temptatus potens est et eis qui temptantur auxiliari. Et in 4to [illegible] temptatus [illegible] habemus igitur pontificem magnum qui penetravit celos [illegible] filium dei teneamus spei nostre confessionem [illegible] pontificem qui non possit compati infirmitatibus [illegible]

Et addit in textu. Ecce Adam factus est quasi unus ex nobis [illegible] in serio et non yronice [illegible] ex nobis [illegible] et [illegible] bonum et malum [illegible] Nunc ergo [illegible] [illegible] Surge et [illegible] Ecce hic dixit ne mittat manum suam [illegible] ad lignum vite [illegible] manum suam qui prius extendit ad pomum vetitum.

Mistice Ecce Adam quasi unus ex nobis [illegible] filius dei [illegible] in plenitudine deliciarum [illegible] tribulacionibus [illegible] Cum esset filius dei [illegible] qui unus ex nobis [illegible] tribulacionibus [illegible] sicut Christus fecit pro nobis [illegible] Ad Ro. [illegible] diligentibus deum omnia cooperantur in bonum [illegible] filii [illegible] Adam [illegible] deo [illegible] nos autem modo [illegible] Christo [illegible] ad Hebr. xii [illegible] fidei [illegible] confessionem [illegible]

Et addit sciens bonum et malum. [illegible] bonum [illegible] malum [illegible] et tribulacionem [illegible] bonum [illegible] tribulacionem. Ne forte [illegible] ut mittat manum suam [illegible] ut extendat manum suam ad lignum vite [illegible] ad tribulacionem [illegible] ad crucem [illegible] Sap. xiiii [illegible] lignum per quod fit iusticia. Et ibi [illegible] lignum [illegible] figura. Et [illegible] epistola ad Ro. 3 [illegible] lex [illegible] peccatores [illegible] debent gloriari in sua iusticia [illegible] dei [illegible] Nec [illegible] intelligentes [illegible] et [illegible] ad lignum [illegible] [illegible] oculos ad lignum [illegible] hoc est opera [illegible] ad lignum ad confirmacionem [illegible] passionis.

Item Adam post peccatum indignus reputatus est ut videat lignum vite vel ut extendat ad lignum manum. Sed quanto indignior qui [illegible] non solum respicit nec solum accedit [illegible] magnum [illegible] tales [illegible] ad [illegible] et [illegible] salvatoris [illegible] dolor [illegible] et in [illegible] lignum [illegible] ad [illegible] dixit [illegible] [illegible] hebo [illegible] Et [illegible] in deserto [illegible] dat vitam eternam. Joh. vi Ego inquit sum panis vivus [illegible]

de celo descendi. Si quis manducaverit ex hoc pane vivet in eternum. Et qui manducat
meam carnem et bibit meum sanguinem habet vitam eternam. Et emisit eum dominus
deus ... ipsum Adam de paradiso volup[tatis]. Quoniam panem intelli-
gunt se electos de paradiso ... et hoc sicut in paradiso voluptatis in terra sibi con-
stituit totam vitam in crapula et in deliciis. Contra quos b. Bernardus Non cum ingenti
deus hominem de paradiso eiecit ut hic alium paradisum possidere. Adversarius comparet luc. xvi
fili recordare quia recepisti bona in vita tua. Hic queritur b. Ber[nardus] dicit
Nunc deliquit dives iste quod deus crudelis fuit quia lazaro non subvenit. Et vos scilicet
qui invenitis lazaros ... loquitur ... clericos dicens Nos non simpliciter utimur
b. Ber[nardus] vos quando multos lazaros videtis ... plures de equis vestris et cetera phaler-
is de pauperum miseriis cogitetis. O pater abraham dic ... panes et expressa
... Nunc hic consolatur tu vero cruciaris quia recepisti bona in vita tua. Ista
... plane ... de deliciis ...
unde ... et operarem. Et homo natus est ad laborem. ... b. Ber[nardus] homo na-
scitur ad laborem ... qui non laborat non ... ad quod natus est et ad quod venit in mundum
Et ... operari ... corpus suum ... Exodi xx qui operatur
... Et qui operatur in istum
... colere ... est ... istoria ... x Cap
... corpus ... reducere ... in ... terra ... istoria
terra ... Ysa. xxvi ... in ... terra ... et ...
... habitatores terre. Et qui sunt habitatores terre ... peccatores ... dediti
Et ... in ... hoc est corpus ...
... reddere ... Et posuit cherubim et gladium flammeum et
Cherubim plenitudo scientie hoc est ... Ad Ro. xiii plenitudo legis est ... necessarie
et evangelii dilectio dei ... et proximi ... caritas dei est quando est quod possit de esse
Et ... est quod possit ... Sine caritate ... ad ...
et inflatur ... vestra ... Et ubi ... caritas ... inflat. Et si apparet
caritas ... scientia quod plenitudo scientie cherubim. Item per gladium
intelligimus ... tribulationes ... Ista quod deus ... tribulacionibus ... po-
... ad ... nemo ... per ista ... in paradisum intrare. Et dicitur gladius
... consolationem ... durabilis ... Non sedi in consilio ludentium et gloriam ...
a facie ... sedebam ... replevisti me. Nunc ...
est dolor ... plaga ... desperabilis renuit curari ... et ...
... Et loquitur de planctu tribulacionis. Et aque ...
... Et ... Et est quod ...
Et ... ista duo scilicet caritas et tribulationes ... ad paradisum ...
... tribulatio et ... caritate non sufficit ... cor. xiii Si tradidero corpus
meum ita ut ardeat caritatem autem non habuero nichil michi prodest. Ita quod caritas et
... per tribulationem ... ista duo ... habuit ... Christus ...
... ad ... indefectivam. Et per gladium
flammeum intelligitur verbum dei Apoc. i de ore eius gladius ... utraque parte
... Et ... quod ...
... vulnus ... xxx ... de ...
... in se. Et ... verbum ... eloquium ... domini ... verbum dei ... patris
Et ... ad ... dicere ... et ...
... Et ...
... Et ... accendit ... Et ... in ... petere ...
... gladius flammeus ... Et flammeus ... ut ... quod ... gladio de-
... Et flammeus ... ut ... et ...
Et ... de futuro fecit deus ade et eve tunicas pellicias sive vestes
... dominus ... bonis et ... stola ... et ...

fol. 41

et glo[ria] / Vnum vestes pellicias qui vestes [illegible] induet [illegible] deus ysa lxi / In terra sua du-
plicia possidebunt / [illegible] sempiterna erit eis / quia ego deus diligens iudicium et odio h[abens]
rapinam in holocausto / Et sic [illegible] isti duo habent in [illegible] [illegible] vere confessionis
et illato [illegible] [illegible] et [illegible] / [illegible] duplices vestes et pellicias
induerunt [illegible] duplex [illegible] confessionis [illegible] [illegible] duplex [illegible]
duplex reatus [illegible] et temporale ac spiritualis [illegible] [illegible] pena [illegible]
[illegible] est [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] / Vnde [illegible] si [illegible]
reatus erit [illegible] / Et [illegible] reatus [illegible] et [illegible] est [illegible]
[illegible] per [illegible] [illegible] [illegible] reatus / flamma [illegible]
[illegible] reatu / Vnde si [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Ecce Adam quasi vnus ex nobis [illegible] addit [illegible] de [illegible] / [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et
[illegible] [illegible] [illegible] a domino / Vnde ysa [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] / [illegible] pax [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] / Et
ad [illegible] [illegible] [illegible] / Vos autem accedite huc filii [illegible] [illegible]
adultere et fornicarie / [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] filii [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] / et [illegible]
[illegible] posuisti cubile tuum et ascendisti vt immolares hostias / et [illegible] hostium / et [illegible]
posuisti memoriale tuum / quia iuxta me discooperuisti et suscepisti adulterum
[illegible] [illegible] [illegible] putabas [illegible] a me deo sit vere / [illegible] plus aliquid haberes
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
sic Eua [illegible] et [illegible] [illegible] / [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] separauit eum
Et tunc [illegible] et eiecit eum / [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Et de ista [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] absolui non potest per [illegible] [illegible]. Et [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]
Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] [illegible] et vltra [illegible] non [illegible] /
[illegible] gladius [illegible] chaos magnum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] / Job xx [illegible] / Sequitur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible]

Cognovit vero Adam Evam uxorem suam que concepit et peperit Cain dicens possedi hominem per deum. Rursumque peperit fratrem eius Abel. Fuit autem Abel pastor ovium et Cain agricola.

Istud capitulum [illegible] de hominis [illegible] institucione [illegible] per peccatum corrupcione [illegible] hic in isto capitulo agit de hominis corrupti propagacione et multiplicacione [illegible] usque ad 6um capitulum. Et quia [illegible] duas lineas [illegible] tota in diluvio periit et alia [illegible] diluvium [illegible] de eius multiplicacione durante [illegible] usque ad diluvium [illegible] in diluvio [illegible] [illegible] Primo agit de [illegible] Secundo [illegible] de [illegible] filiorum [illegible] descendencia a [illegible] Cognovit [illegible] Adam [illegible] Ibi [illegible] Secundo [illegible] de filiorum [illegible] et [illegible] Secundo [illegible] de [illegible] filiorum [illegible] de generacionis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ibi cognovit Adam [illegible] loco filii occisi alterius substitucione [illegible] cognovit [illegible] [illegible] [illegible] Rursum [illegible] Secundo generacione [illegible] ibi fuit [illegible] Dicit ergo Adam vero [illegible] uxorem suam [illegible] post eiectionem de paradiso non ante. Nam dicit glosa In paradiso virginitas [illegible] Cognovit [illegible] Nam [illegible] [illegible] fuit [illegible] Cognovit [illegible] [illegible] filiorum [illegible] Evam [illegible] [illegible] uxorem suam sibi in paradiso divinitus desponsatam [illegible] concepit [illegible] in corrupcione et peperit in dolore [illegible] Cain [illegible] [illegible] conceptus [illegible] et ex [illegible] partu [illegible] peperit Cain [illegible] Cain [illegible] possessio [illegible] dicens [illegible] [illegible] et ita [illegible] [illegible] videtur [illegible] dicit ergo possedi hominem per deum [illegible] [illegible] in hebreo [illegible] [illegible] cum deo [illegible] condicione [illegible] deus [illegible] agens principale [illegible] [illegible] mediate [illegible] Et dicit [illegible] Rursumque peperit fratrem eius Abel qui interpretatur luctus vel vapor [illegible] vapor [illegible] [illegible] Et dicit [illegible] ad divinam [illegible] [illegible] peperit et non concepit [illegible] [illegible] [illegible] fratrem eius [illegible] ad [illegible] Abel qui [illegible] luctus vel vapor. luctus [illegible] vapor qui cito disparet [illegible] [illegible] vapor et ad modicum parens [illegible] [illegible] Cayn possessio et Abel luctus [illegible] Abel [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Abel dicitur pastor ovium [illegible] [illegible] Abel [illegible] pastor [illegible] ovium Abel [illegible] [illegible] pastores [illegible] [illegible] [illegible] Abel [illegible] [illegible] [illegible] Abel [illegible] Cain [illegible] Et Cayn agricola [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Cain [illegible] [illegible] Cain [illegible] Abel pastor ovium [illegible]

Abel [illegible] [illegible] Abel [illegible] [illegible] [illegible] Abel [illegible] Abel [illegible]

Abel: luctus, vapor

[illegible] Abel [illegible]

Ad maiorem predictorum intelligentiam sunt aliqua notanda. Et primo queritur utrum cum egressi de paradiso primi parentes filios vel filias genuerint. Glosa hic dicit in lira: Adam non cognovit uxorem suam. Et respondet hebrei quod ita dicunt: primo modo ut impi[illegible] tulatum. Et quod Adam genuit istos predictos antea, cum adhuc esset in paradiso voluptatis. Et quod confirmatur per illud quod supra dictum est homini: crescite et multiplicamini. quod intelligitur de actu generationis. Et ideo dicunt quod formata muliere et adducta ad Adam statim cognovit eam carnaliter. Cum dixisset: Et adhiebit uxori sue. Aliqui sic fuisset [illegible] transgressi precepti predicti. Doctores autem catholici dicunt contrarium, scilicet quod primi parentes de paradiso egressi virgines, ut dicit beatus Augustinus [illegible] ad litteram, quia primi parentes in paradiso non convenerunt. Nam formata muliere post modicum propter peccatum eiecti sunt de paradiso. Et id dicit beatus Jeronimus: Nuptie replent terram, virginitas autem paradisum. Argumentum autem Judeorum ad oppositum non valet. Tum primo quia dictum est, quia formata muliere modicum steterunt in paradiso. Tum quia licet dictum esset preceptum de multiplicatione [illegible] in speciali, quia preceptum affirmativum [illegible] temporali [illegible] tribuat in determinatione dei in speciali, quia preceptum [illegible] et ideo dicendum cum doctoribus intelligendum est debiti temporis et instrumenti. Et ideo dicendum cum doctoribus catholicis, quod ista generatio filiorum Ade de quibus hic agitur fuit post eiectionem, quia eiecti a deliciis illius paradisi venerunt ad delicias terrenas.

Et per sequens dicendum quod a Cain incepit ecclesia malignantium. Sic dico quod ab Abel incepit ecclesia iustorum, non ab Adam licet fuerit iustus. Et hoc ad significandum ecclesie stabilitatem, que fundata est supra firmam petram, Matthei 16. Et ad significandum eius integritatem, quia ipse est virgo et sponsus ecclesie. 2 ad Corinthios 11: Despondi vos uni viro virginem castam exhibere Christo. Et spiritualiter quidem apostolus desponsavit Corinthios per predicationem suam et per fidem, non sibi sed Christo. Sicut Moyses desponsavit in Egypto plebem Israhel [illegible] non sibi sed deo. Unde preceptum est ei ut tolleret calciamenta de pedibus suis. Ergo [illegible] desponsavit et annulo desponsavit. Sic me desponsavit apostolus Corinthios virginem ergo desponsavit fidei sue domino salvatori qui mostravit eis. Unde dicit: Despondi vos uni viro Christo exhibere vos volens virginem castam, id est ut separatis vos virginem castam illi [illegible] servantes integritatem fidei. Virginitas enim ista potius est mentis integritas quam corporis. Si ergo attendis virginitatem corporis, quam tenuit iustus Abel, multo plures sunt in ecclesia virgines mente quam corpore. Et ultra sunt exhibiti qui integritatem corporis adhuc habent, que mente et desiderio [illegible] [illegible]. Virago vero est illa ecclesia que constat ex utroque ordine et ex utroque sexu, virgo casta esse appellatur, que et sponsa est Christi, de qua Johannes ait 3: Qui habet sponsam sponsus est. Qualis fuit iustus Abel, a quo incepit ecclesia iustorum. Ergo quia ecclesia integritate fidei [illegible] quia bonis operibus exornatur [illegible] Abel virgo casta [illegible] et si non corpore tamen mente, ideo est sponsa Christi. Nam virginitatis utrique deo annuntiate castitatis inviolate [illegible] quemadmodum servavit iustus Abel et plurimi [illegible] fecerunt ex utroque sexu. Illi utique palmam ut Abel optinebunt quam nemo coniugatorum possidebit. Et si sexus feminei qui tamen est fragilis et prelibus hoc observat, quanto magis illi qui a virtute viri nuncupantur. Talis semper erat iustus Abel. Et ipse Abel fuit precedens iustus [illegible] et in utraque virginitate mentis et corporis obiit. Et sic glosa profert in se triplicem ordinem sanctorum, scilicet virginum, martirum et confessorum. Vere ecclesia interpretatur vapor, quia iusti istam vitam quasi vaporem contemnunt. Jacobi 4: Que enim est vita vestra? Vapor [illegible] est. Et dicitur luctus, quia iuste de vite sue dilatione luget. Ait enim: Beati qui lugent quoniam ipsi consolabuntur. Sequitur textus.

Factum est autem post multos dies ut offerret Cain de fructibus terre munera domino. Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui et de adipibus eorum. Et respexit dominus ad Abel et ad munera eius, ad Cain vero et ad munera illius non respexit. Iratusque est Cain vehementer et concidit vultus eius. Dixitque dominus ad eum: Quare iratus es et cur concidit facies tua? Nonne si bene egeris recipies, si autem male statim in foribus peccatum aderit? Sed sub te erit appetitus eius et tu dominaberis illius. Dixitque Cain ad Abel fratrem suum: Egrediamur foras. Cumque essent in agro consurrexit Cain adversus Abel fratrem suum et interfecit eum.

In ista littera determinatur occisio fratris innocentis a fratre nocente. Et primo tangitur fratricidii materia, 2o culpa ibi Iratusque, 3o diuina vindicta ibi et ait dominus ad Cain. Circa primum Cain impugnat ibi dixitque Cain. Materia vt occisio notificatur ex duobus. Primo ex intuitu oblacionum, 2o ex diuina acceptacione ibi et respexit dominus. Dicitur ergo Factum est autem post multos dies [illegible] vt offerret Cain. Creditur probabiliter quod per totum [illegible] offerre oblaciones et dies [illegible] Augustinus 12 libro de ciuitate c. 17. Cain [illegible] primo [illegible] Et tangit [illegible] et prior omnibus [illegible] et ferme [illegible] gentibus [illegible] et prior omnibus [illegible] legitur [illegible] homo [illegible] Ergo cum ille natus dixisset Adam quod dixisse legitur [illegible] homo nascendo additus [illegible] Hinc [illegible] illius duobus [illegible] homo [illegible] pertinentis ciuitatis dei quod [illegible] Abel qui minor fuit occidit [illegible] et terrene ciuitatis [illegible] et quod [illegible] diligentibus et terrene ciuitatis [illegible] passiua fuit [illegible] ostendit. Sed quod [illegible] generacionis [illegible] apparet vt dicit [illegible] Augustinus [illegible] Adam cum eos genuit [illegible] genuit Adam [illegible] successionum generaciones alie de Cain alie de illo [illegible] iure primogeniture [illegible] Et dicitur quia Cain [illegible] vt offerret Cain de fructibus quod innocens debet [illegible] et sic [illegible] de pecoribus et [illegible] de animalibus que [illegible] meliora et sic [illegible] fructibus quia se offerebat [illegible] deo. Vnde sequitur munera domino [illegible] et oblaciones non [illegible] in precepto creditur [illegible] Adam [illegible] adhuc sacrificia et oblaciones [illegible] vnde placat dominum [illegible] declaracionem talia [illegible] filios docuisse [illegible] vnde offerunt.

Offert ergo Cain de fructibus terre [illegible] placare putat edificando altaria et [illegible] donum [illegible] munera et [illegible] deum [illegible] apostolus 1 Cor. 13 dicit Si distribuero in cibos [illegible] pauperes distribuendo [illegible] ita vt [illegible] caritate aut pauperum [illegible] et si tradidero corpus meum ita vt ardeat caritatem autem non habuero nichil michi prodest. [illegible] elemosine vt tradidero corpus in mortem [illegible] quod in illa vltima examinacione [illegible] elemosine [illegible] est sectanda [illegible] Sine qua nec [illegible] non habentibus [illegible] ergo [illegible] est sectanda [illegible] elemosina [illegible] mortifera sine caritate [illegible] diuina supius dicta vt alia [illegible] bona [illegible] aliquos ad salutem. Sic munera Cain deo oblata sine caritate non [illegible] Omnia [illegible] bona [illegible] passio [illegible] ex fide [illegible] operantur [illegible] nichil [illegible] damnabiles [illegible] prodesse non poterunt. [illegible] aliquid bonum [illegible] caritas omnis [illegible] et omnis bonorum [illegible] quod si caritas patiens est [illegible] benigna est [illegible] non [illegible] cumulat non [illegible] non inflatur non est ambiciosa non [illegible] omnia [illegible] omnia credit omnia sperat omnia sustinet [illegible] in quibus [illegible] impletur. Et quod eius esse potest in hac vita [illegible] abundat [illegible] Modo [illegible] videmus aliquos paciencie [illegible] fundatos [illegible] abundancia [illegible] benignitatis [illegible] ingressu [illegible] malis [illegible] bonum [illegible] omnibus habere [illegible] ardentibus invidie [illegible] non agere [illegible] Cain [illegible] in omnibus [illegible] [illegible] Nullo [illegible] vanitatis inflari [illegible] cupiditatis ambire [illegible] pro quocumque bono [illegible] nulli malum [illegible] cogitare. Non [illegible] de veritate gaudere. Omnes [illegible] fundata animi [illegible] sufferre [illegible] post hanc vitam [illegible] [illegible] promissa [illegible] sperare [illegible] reuelacionem filiorum dei desiderare [illegible] Cum ergo videmus ista et huius [illegible] bona aliquos posse. Nonne [illegible] posse quod volunt [illegible] et [illegible] beneficio [illegible] caritatis [illegible] non est ex nobis sed diffusa est in cordibus nostris per spiritum [illegible] qui datus est nobis. Talis semper caritatis fuit Abel et fuisset si diutius superuixisset [illegible] ce spiritu sancto. [illegible] sequitur in littera Abel [illegible] obtulit de primogenitis gregis sui id est de melioribus animalibus [illegible] de optimis [illegible] meliora et honestiora esse [illegible] et de adipibus eorum id est de pinguioribus eorum et ita de melioribus suo [illegible] obtulit [illegible] de Cain non legitur [illegible] quod dicit de primogenitis eorum tangit bonitatem oblacionis quo ad quantitatem [illegible] hoc vero quod dicit de adipibus quo ad qualitatem [illegible] [illegible] Genesis [illegible] Meum [illegible] est omne primogenitum.

[illegible] Pauli burgensis. Non habetur expresse quod Cain obtulisset de pecoribus et [illegible] simpliciter et dicit quod obtulit Cain de fructibus terre munera domino [illegible] Abel [illegible] diligencia [illegible] Cain [illegible] et eius negligencia [illegible] Abel [illegible] obtulit de primogenitis gregis sui et de adipibus eorum [illegible] quod elegit de pecoribus [illegible] et de [illegible] meliora quod Cain [illegible] non [illegible] et [illegible] Abel de [illegible] meliora elegit [illegible] deo offerret. Cain [illegible] negligens et [illegible] nulla fecit electionem [illegible] deuotus.

Offert ergo Cayn vide s[upra]

Cum tamen [illegible] Quem

Et addit hic [illegible]

Doctor Pauli burgensis Epus [illegible]

[illegible] et amore primo

Non [illegible]

Doctor Nic[olaus] de Lyra

Et etiam adipem, sanctiora comprehendit sibi ut habetur Levitici 3. Omnis adeps domini est. Et quia tales oblationes non erant accepte ex se ipsis sed ex bonitate offerentium, ideo sequitur
Et respexit dominus scilicet oculo misericordie et acceptationis ad Abel primo scilicet ad personam eius acceptando et approbando, quod solet dici ubi amor ibi oculus. Et sic etiam consequenter respexit ad munera eius scilicet propter eum. Ut dicit glossa Omne quod datur ex dantis mente pensatur.
Sed ad Cain non respexit propter eius maliciam et iniquitatem. Et ideo nec est ad munera eius consequenter. Ecclesiastici 34. Dona iniquorum non probat dominus altissimus. Non respexit scilicet oculo misericordie ut acceptaret. Iratusque est Cain. Hic ponitur culpa. Et primo in voluntate. Secundo in opere ibi Dixit quoque Cain. Primo pro parte primo ostenditur Cain contra fratrem suum indignatio. Secundo domini increpatio ibi Dixit quoque deus. Tertio eius ad desistendum exhortatio ibi Nonne si bene. Quarto possibilitas desistendi a peccato ibi Sed sub te erit appetitus. Dicit ergo Iratusque est Cain scilicet vehementer quia deus non respexit ad munera eius sicut ad munera fratris. Sicut Josephus vehementer scilicet ira non fuit veterata in odium sed pessima in opus nocumenti corporalis vehementer [illegible] ira non fuit [illegible]. Iratus fuit Cain invidens gratie fratris innotescebat ergo vultus eius scilicet alacritatem [illegible] ut dicit glossa quod concidebat in se ipso eo quod deus praetulerat ei fratrem [illegible], ut dixi. Et dicit quod concidit vultus eius quia interna mentis apparent ex deiectione vultus. Scilicet vero concidebat in se ipso hoc autem fuit ex invidia cordis que est odium alieni boni. Appetitus mali inferendi. Et dicit Nonne concidit vultus et non facies quia [illegible] facies dicitur propter eum [illegible] vultus vero [illegible] quod est affecti [illegible] voluntatem domini [illegible] unde facies est vera [illegible] vultus [illegible]. Et ita concidit vultus Cain pro invidia et dolore bonitatis non propter iniquitatem, nec rectis oculis respiciebat eum ut [illegible]. Et si queratur hic Unde percepit Cain fratris sui munera deo fuisse accepta et non sua. Scriptura non est in opposito. Dicitur Ecclesiastes 9. Nescit homo an amore vel odio dignus sit. Ergo cum ex amore munera acceptet non potuit Cain scire munera fratris sui accepta esse apud deum et sua non. Dicendum quod ante adventum Christi totum tempus erat figurale et sacrificia omnia in eis in figura contingebant ut dicit apostolus 1 Cor. 10. Tempore Christi est veritatem exhibitum. Et ideo in veteri lege multa spiritualia signa fiebant aliquem futurorum significativa. Unde et tunc creditur deus signo aliquo sensibili sua ostendisse acceptacionem. Unde et tempore legis scripte legitur deus sacrificia sibi accepta ignem de celo missum consumpsisse [illegible] sibi assensit ut legitur specialiter de Helya 3 Reg. xviii et Levitici ix et plura alia loca. Et tale signum creditur eis dominum ostendisse secundum translationem Theodotionis quia dicitur inflammavit super Abel et super sacrificium eius super Cain autem et sacrificium eius non inflammavit. Per ignem autem significatur quod quicquid de operibus debet deo esse acceptum de igne caritatis et amoris esse inflammatum. Propter eos notatur spiritualiter quod primi duo naturali propagine geniti inter se distinguebantur ita quod alter erat iniustus testimonio veritatis in evangelio Mt. xxiii. A sanguine inquit Abel iusti. Alter iniustus testimonio effectus et ipse confessionis sue. Et hii duo duos populos significant secundum glossam. Sed primus iniustus dicebatur Cain possessio, per quod significabatur manifeste quod cum possessionum multiplicandarum inhiaret et in prosperaretur de sua esset linea scilicet iniquorum et adeo [illegible].
Sed secundus iustus dictus est Abel. Iustus per quod significatum quod qui de linea esse voluit in luctu et miseria hic vivendo debet et eius quod talia sufficit et ipsum premit [illegible] vapor ut visum est. Ad significandum quod qui de parte eius sunt presentem vitam tanquam vaporem reputant et ideo de eius et sollicite se non intromittunt.
Dixitque dominus ad eum [illegible] Hic ponitur increpatio Cain benigna admonitio ab ipso deo ut daret sibi penitentie occasionem. Cum dixit quare iratus es quasi dicat non habes causam. Et dixit ad Cain voce scilicet mediante aliqua creatura exterius formata non dubitando sed increpando. Sicut enim penitentem Adam corripuit sic et filium eius. Sed Adam filium non corripuit quia culpam eius latentem in corde non vidit. 1 Reg. 16. Homo videt ea que palam deus autem intuetur cor. Et dicit ad eum quare iratus es non querit deus ut sciat sed ut ad penitentiam inducat. Iratus es glossa livore torqueris. Cur concidit vel intercidit prae verecundia mala non bona. Secundum glossam Cain debes exultare pro bono fratris tui. Et subditur exortatio Nonne si bene egeris scilicet recte offerendo et fratrem diligendo. Recte dividendo. Et dicit bene, non bonum, quia non sufficit bonum agere sed oportet bene. Recipies non premium respiciendo denuo ad te et ad tuum sacrificium. Vel sic si bene egeris. Nonne glossa resipiscendo ab odio fratris recipies premium scilicet dimissionem peccati precedentis a domino. Sin autem

wltus

¶ assumpserit
translacionem Theodocionis
Judeis vi et oblacionis
Salomonis et palam in templo

male s. egit statim [illegible] peccatum tuum in foribus erit ut adsit semper conscientia te mordente
que si hesterna est anime ut in mea notitia manifesta erit sic erit in foribus est
aspicientibus i. manifestum ut eciam in te signo manifesto omnibus patebit per quod et hoc
maledictio quocumque te divertas contrahens statim ergo peccatum tuum in foribus aderit hoc est
ita patens erit michi sicut ea que ponuntur in hostio domus et in 2° Methe phi
loquitur de notitia priorum pro eo quod omnibus sunt nota dicit in foribus que diligit te
dixit exponitur statim peccatum tuum aderit tibi i. statim punietur et iudicabitur quia
iudices antiquitus in porta sedere solebant Ruth 4 et vide de 6 angelis Numquam est de
dere turpe sine decore iuste ut vindicte Sed sub te erit appetitus eius i.
in voluntate tua erit peccare vel non peccare quod potius malum vitare quia sicut te
i in potestate tua erit appetitus eius i. peccati ne precedat in consensu eius hoc est tu po
tes devincere peccatum quia nullus peccat nisi volens Et tu dominaberis illius ne pro
cedat in actum vel sic Sub te erit appetitus tuus i. debet esse et tu dominaberis illius
i. debes dominari hoc est non coactus facies sed libera voluntate ipsum operabis
Alex hunsit Nonne si recte offeras non autem recte dividas peccasti quiesce ad te con
versio eius et tu dominabitis illius quod dicit quare irasceris quia tua munera non accepto Nonne
si recte offeres i. si michi ut debes offeres non autem recte dividis michi scilicet tua munera
dando et te proprium diabolo ut non recte dividas quia non meliora sic frater tuus Sed pe
iora michi de frugibus tuis offerendo Nonne si hoc faciendo peccasti quiesce i. ne pro
cedas in ulterius peccatum quia ad te conversio eius i. in tua potestate et tu dominabere eius ut patet supra expositum
Dixit que Cain ad Abel hic consequenter describitur ipsius Cain obstinacio quia ex admo
nitione domini non fuit correctus nec motus ad contricionem immo magis perversus intendit ma
chinari ad fratris innocentis occisionem unde subditur Dixit que Cain ad fratrem suum
Abel Egrediamur foras quasi ad solatiandum Sed Nicolaus de Lyra in postilla dicit quod istud
non est de textu nec exprimitur in hebraico textu quid Cain dixit Sic quod istud quod subditur
in translacione nostra Egrediamur foras non est de textu Et ideo dicunt hebrei quod Cain dixit Abel
fratri suo verba iniuriosa querens occasiones occidendi eum licet non sint expressa in
textu [illegible] et sic habetur 2 Regum 5 ubi translacio nostra habet proposuerat enim David in die illa
premium et qui percussisset iebuseum Vitiuus hebraica sic habet Et dixit David in die illa qui
percussit Jebuzeum et non exprimitur ibi aliquid de premio Nec in precedentibus nec in sequentibus
ita est hic in hebraico textu quod non exprimitur quod non exprimitur quid dixit Cain ipsi Abel
Sed si ista translacio sequitur hoc complexe egrediamur foras Sed venerabilis Paulus burgensis
Episcopus in addicionibus lire dicit quod hic verba est glosa seu translacio Caldaica ipsius Jonathe
que apud hebreos est tante auctoritatis sicut textus in qua in hoc loco sic habetur Dixit
Cain ad Abel fratrem suum Non est iusticia neque iudex Nec seculum aliud Nec remune
racio iustis Neque punicio impiis Et cum Abel hec omnia veraciter asseruit consurrexit Cain ad fratrem
ad [illegible] fratrem suum Ex quibus patet quod Abel primus martyr fuit et quod primus sacerdos et primus virgo interfecit eum
Vide de Angelis de mirabilibus sacre scripture Triplex iustitia in Abel primo fuit quia ex quibus patet
deo munera placita obtulit ut sacerdos pro sapientia quam in seculo non dilexit martyr
coronam sanguinis effusione promeruit unde ipse testatur dominus dicit Omnem iustum hominem qui
sit vera inveniens a sanguine Abel iusti usque ad sanguinem zacharie etc Iste ergo Abel tamquam
humane iusticie princeps Iste statim in sue iusticie initio Ipso enim mundi principio
sanguinis sui tripudio coronam meruit accipere Et sic in Genealogia salvatoris
scribitur Iesse autem genuit David regem David autem rex genuit Salomonem Cum non additur regem
eum Salomon patris regnum mansit tenuit imperium Sed ex hoc intelligitur pater suus David
regnum Salomon hereditarie non possideret ad David honor regni plus pertinet quod primus
nulla generacione obtinuit regnum Sic et Abel in iusticia hominum primatum tenuit quod
primus in terra iusticie fieri cepit Ut qui hereditarie non primum succedunt Sic omnes iusti
vestigia Abel in continentie iusticie principibus capiunt Sed ista investigacionem recte in excitatis
aliquis fortasse interrogabit et in inferni dum Abel iustitie primatum tenuit non
habuit deus sine morte ad testimonium novissimi temporis reservavit ut in mundi fine ipse
doctor existeret vitalis qui in principio primus audivisset erat auctor peccati operis Pro
quod deus ipsum sic esse et permanere in tali statu voluit Sicut longiori tempore ut enoch ma
neret sine nulla dubitacione cum non inveniret quippe qui in tempore in legis videtur
dixit Crescite et multiplicamini et replete terram Et si illud mandatum explere

peccato nequaquam virgo esset. Et si illum deus sine morte sua a morte perpetua nequaquam
acciperet. Recte igitur competebat, ut qui primus in terra elegit, in eo totius
iustitie forma signaretur, qui neque primo in hominibus pro delicto ferret, gestare
concederetur salvatoris qui virgo et martyr et sacerdos esse videtur.

Amplius istius litterae expositionem clarius videamus et respiciamus eius misteriorum [illegible].
Respexit dominus ad munera Abel, quia inflammavit sacrificium eius, ut dicit Theodotion. Ad Cain vero
non respexit, quia sacrificium eius non attendit. Ab omnipotente namque deo munus
contemptum non accipit, quod pure non offertur, ex quo intelligendum est dominum munus Cain
ideo non respexisse, quia non ideo obtulit Cain sacrificium, ut deus mundaret eum a baptismo
petitu habendi, sed potius ut faceret eum habundare divitiis. Visus est ergo vim deo
ut uteretur divitiis et mundo. Offerens sacrificium non caritate consulente, sed dilatandi cupiditate.
Efficit ut nulla cupidus et avarus, licet sit inter pauca dona. Ita avarus, ipse dicitur, qui
non satiatur. Cupidus qui aliena desiderat. Et patet beatus Augustinus in epistola ad Paulinum. Et nunquam
avarus dives, quia avaro deest tam quod habet quam quod non habet. Sed quomodo malum magnum
est avaritie vitium, quia sicut dicit Beda fidem tollit, concordiam dissipat, caritatem violat et innumera
bilia mala generat. Teste beato apostolo I Thimotheum VI qui dicit radix omnium malorum est cupiditas.
Avaritia siquidem visibilibus prioritatem tribuit, proximum nescit, invicem ignorantiam extendit. Quamvis
iustissimum fratrem, et fidem et amicitiam non custodit. Propinquos ut proximos non amat, et
sed propinquos ut extraneos abicit et iugulat. Dicit Salomon Proverbiorum XV Conturbat domum suam.
vir avaritie. Offerebat igitur Cain sacrificium non caritate et misericordia consulente, sed quantum
et dilatandi cupiditate. Sancti autem adhuc viventes in mundo ut fruantur deo, quia adhuc nimium
aliquid habent, ut scilicet per elemosinas et oblationes suas possint deo placere, et in mundo.
Unde postquam consideravit Cain quod oblationes sui fratris minoris Abel adeo accepte fuerunt
et placuerunt deo et non sue, iratus est vehementer et indignatus contra fratrem suum. Nam autem
LXX legitur. Dixit dominus ad Cain: Quare tristis factus es, quare concidit vultus tuus, si
recte tu offerens. Nonne si recte offeras, recte autem non dividas peccasti? quiesce, ut per legem
Recte quippe deo offertur, cum bona intentio deo sacrificatur. Non autem recte dividitur, dum non discer
nitur recte, ut loca, ut tempora, ut res ipse que offeruntur, vel qui offert et cui offertur, ut
in quibus ad vescendum distribuitur quod oblatum est, ut divisionem vel discretionem intelligamus.
Bene enim offertur ubi non oportet, aut quod non tenetur sed aliud sed bene enim electa sibi
eiusdem rei tenet homo. Nunquam sciunt eam quam offert deo sine eius rei que oblata est sit pre
tempus [illegible] sacrilegus. Aut munus que facere non est fieri. In quo autem
Cain deo displicuit non potest inveniri. Sed beatus Johannes I Johannis III de Cain dicit
quia opera eius maligna erant. Datur intelligi dominum ideo non respexisse munus eius
quia non recte divisit, dans deo aliquid suum, sibi autem seipsum.

Allegorice autem recte offertur cum recta intentione aliquid agitur. Sed non recte dividitur
si non hoc quod pie agitur, subtiliter discernatur. Oblata enim recte dividere est ista
bona nostra studia sollicite discernendo pensare. Nam minus quam agere dissimulat
et recte offerens peccavit. Sepe namque et quod bono studio gerimus dum discernere minime
negligimus, quo videlicet fine offeratur nescimus. Et non nunquam fit reatus criminis quod
putatur causa virtutis. Recte ergo offerimus si cum bono studio bonum opus agimus. Sed recte
non dividimus si non habemus discretionem in bono opere preparando. Et sic Abel minor frater ostendit
ac mansuetus Christus autem major populus gentilis omnisque a iudeis.
Et possumus amplius dicere misterie: Secundo Abel fuit ab Adam genitus, cuius deum
offerens celitus, a fratre perditur. Notat quod per Abel potest intelligi Christus, quem Adam patre
genuit qui omnibus fidelibus profuit, qui seipsum in holocaustum obtulit, quem frater
Cain, vel populus iudaicus occidit et de medio sustulit Luce XI. A sanguine Abel
iusti usque ad sanguinem Zacharie qui periit inter altare et edem, omnes [illegible] sanguis requiretur.

Vel potius dicamus quod a iusto Abel incepit ecclesia iustorum cuius ipse Abel significat
tum ecclesiasticum et prelatum qui cum sit pastor ovium et deo sacrificium offerat a fratre suo
Cain id est a potestate laicali quotidie molestatur et per multas diffamaciones occiditur et quater
In huius autem typo littera dixit Cain ad Abel fratrem suum replicant nomen fratris in augmentatem
perditionis. Iniuria cum perditio fuit inter fratres ex utraque parte. Egrediamur foras in locum competentem ad scelus
id est a conspectu parentum. Alia littera habet in agrum scilicet in locum [illegible] ut nullus ad iuvandum consurrexit
perpetrandum. Cumque essent in agro scilicet ut nullus sciret [illegible] malorum contra bonos quod durabit
Cain adversus Abel fratrem suum. Ubi incepit persecutio [illegible] in Christo illam persecutionem
usque in finem mundi 2 Thimo 3 Omnes qui pie volunt vivere in Christo [illegible]
patientur. Mali autem homines et seductores proficient in peius qualis fuit vilissimus Cain
persecutor ecclesie que incepit ab Abel. Unde [illegible] Abel esse renuit quem Cain malicia non exercet. Quod consurrexit per iram et interfecit ipsum Abel perfectum. Et istud fuit
primum homicidium et ideo gravius et evidentius punitur ad terrorem sequentium.

Et ait dominus ad Cain: Ubi est frater tuus Abel? Qui respondit: Nescio. Numquid custos fratris mei
sum? Dixitque ad eum: Quid fecisti? Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra.
Nunc igitur maledictus eris super terram que aperuit os suum et suscepit sanguinem
fratris tui de manu tua. Cum operatus fueris eam non dabit tibi fructus suos.
Vagus et profugus eris super terram omnibus diebus vite tue.

Hic consequenter describitur primus Cain vindicta et punitio. Et quia non debet inferri [illegible]
convicto de crimine, ideo primo ponitur interrogatio de occisione fratris ibi: Ubi est
frater tuus. Secundo eius negatio vel excusatio ibi: Qui respondit. Tertio negantis increpatio sive convictio ibi: Dixitque ad eum. Quarto convicti condempnatio ibi: Nunc igitur maledictus eris super
terram. Dicit ergo in littera: Et ait dominus ad Cain post scelus factum: Ubi est Abel? Glossa: Interrogat
Cain dominus non ignorans ut discat sed iudex ut puniat et contra eius confusionem
convincat eum irrationabiliter. ~~qui respondit nescio~~ Ubi sequitur: Et fratrem
dum interficit. Qui respondit: Nescio. Volens occultare peccatum. Proverbiorum 28: Qui abscondit scelera sua non dirigetur. Respondit: Nescio etc. Ipse fuit primus mendax, quia ibi addit mendacium
fratricidio. Tertium peccatum quod ipsi deo mentitur et spiritui sancto quod gravissimum est quod habetur
Actuum 5 de Anania et Zaphira. Numquid custos fratris mei sum? Id est numquid michi
ad custodiam commissus est eius domino ut sim ex lege [illegible] ad hoc obligatus. Superbia est ergo
sermo eius et contemptus [illegible] id est iuste a me quasi eius non custodem non fecisti
[illegible] quod Ecclesiastici 17: Unicuique mandavit deus de proximo suo sic curam habere. O
intima precordia fuit dominus et tangitur in ista interrogacione. Voluit et dominus alleviare peccatum eius si ipse voluisset confiteri. Cain autem ad cumulum peccati sui interrogatus mentitur se nescire ubi sit. Quare [illegible] dicens se non constitutum custodem
illius tamquam concernens esset quod non debent eum occidere quia non fuit adeo positus
eius custos. Dixitque ad eum retorte scilicet quia confiteri noluit. Increpatio vel reparacio
arguentis a domino. Quid fecisti, credens occultare maleficium tuum quod maxime
mala fecisti. Vox sanguinis fratris tui id est sanguis effusus clamat ad me de terra. Quod dicit
adeo est factum hoc evidens acsi sanguinis clamaret. Hoc est effusio sanguinis fratris
tui quem interfecisti non ita manifesta sicut res vocalis clamata manifesta fit
audientibus. Vel sic vox sanguinis id est vox commovens de operibus sanguinis est sicut Adam
et Eva qui lugent eum clamat vindictam ad me quia in aperto meo est
reatus homicidii. Et nota dicitur vox de terra clamat. Ecce quantus clamor qui
de terra ascendit in celum. O pretiosa mors Abel et vox sanguinis eius ...
nota ... de se facta est historia. Et nota dicit sic littera quod in hebreo
habetur vox sanguinum fratris tui. Et dicitur hebraice quod dicitur sanguinum in plurali contra Cain

i. religiosi et iusti in Christo persecuti [illegible] a dyabolo [illegible] hostis [illegible] ipsius membra mali autem

interficiendo fratrem suum fuit reus sanguinis non solum ipsius Abel sed etiam omnium quot genuisset

Vlterius terra .i. tuum sanguinem videlicet clamat peccatum quod destruit naturam [illegible] peccatum Sodomie quia impedit generationem per quam fit conservatio speciei Gen. 18 Clamor Sodomorum et Gomorreorum multiplicatus est et peccatum eorum aggravatum est nimis. descendam et videbo utrum clamorem qui venit ad me opere compleverint an non est ita ut sciam. Tertium peccatum homicidii in quo est destructio individui ut hic effusio sanguinis fratris tui etc. Quartum oppressio pauperum peccatum per laborem [illegible] in quo est manifesta destructio individui. longa [illegible] Exod. 3 Vidi afflictionem populi mei qui est in Egypto et clamorem eius audivi propter quod dicit [illegible] presunt operibus. Quintum peccatum oppressionis [illegible] necessarium Iac. 5 Ecce merces operariorum vestrorum qui messuerunt regiones vestras que fraudata est a vobis clamat et clamor eorum in aures domini sabaoth introivit epulati estis super terram et in luxuriis vestris enutristis corda vestra etc. Sequitur Nunc igitur maledictus eris. Ubi consequenter determinat punitionem ipsius iam convicti. Et primo determinat penam. 2º pene diuturnitatem ibi Omnis igitur qui invenerit etc. Primo igitur determinat punitionem cum dicit maledictus eris quia similiter male culpe debet respondere malum pene. [illegible] a terra [illegible] et quia omnis maledicet tibi propter horrorem maleficii tui. maledictus eris super terram .i. plus quam terra vel super terram .i. ab his qui sunt super terram quia omnes imprecabuntur tibi mala pro fratricidio. Vel sic maledictus eris super terram .i. maledictionem pene additam tibi de in vinces super terram. Et dicitur eris non eos ad ondendum quod pro peccato posset declinare penam que super terram [illegible] si gloria [illegible] est ad vocem non ad intellectum. aperuit os suum Tropice [illegible] est aperire os sic [illegible] videre et quia ore aperto liquor in abundantia [illegible] et in magna quantitate. sed aliter modo dicitur terra aperuisse os et dicitur os apertum [illegible] quo bibus liquorem effusum et suscepit sanguinem [illegible] tanta quantitate et abundantia suscepit quod inde [illegible] sequi oportuit de manu tua.

Hic dubitatur quare dicitur maledictus eris. cum peccatum Ade gravius fuit ex damno sequente et tamen in punitione ipse persone non maledicebatur. sed dicitur maledicta terra in opere tuo hic male Cain maledicitur in persona sua propria. Respondetur quod peccatum Ade gravius fuit quo ad damnum consecutum vel consecutum quod in tota humana natura introduxit. Sed gravius peccatum fuit quo ad delinquentis culpam. quia Adam ex quadam inordinata dilectione uxoris ut dictum est peccavit. Cain vero ex voluntate sive invidia et ideo gravius [illegible] Vel dicendum quod quia Adam penituit [illegible] datum ipsi pro tota sua posteritate. ideo ipse in persona sua non maledicitur sed res [illegible] et sibi et sue posteritati. Cain vero non sibi fuit [illegible] sed [illegible] et personale. Et ideo personaliter maledictus punitur. Etiam in peccato Ade maledicta terra non ipse Adam. Cain vero maledicitur in peccato suo non terra pro eo. quia Cain sciebat damnationem pene [illegible] et per Adam potuit castigari. Adam autem non habuit exemplum castigationis [illegible] peccatum ex malicia sicut Cain. tamen quod penituit post Cain quod [illegible] vastitus erat. Et ita propter oppositum [illegible] fuit maledictus personaliter. Et secundum genus maledictionis Cum operatus fueris terram non dabit tibi fructus suos sed potius spinas et tribulos. Sic Ade supra 3. et hoc quia in agro peccasti in agro punieris Sap. XI per que quis peccat per hec et torquetur. licet ergo terra maledicta sit supra propter peccatum patris tui amplius erit maledicta propter te quia paucos fructus dabit tibi. et cum maximo et sudoroso labore. Et secundo quod conterminum pena est ei inflicta sine maledicto [illegible] instabilitas et timiditas. Et hoc notatur in hiis verbis Vagus et profugus eris super terram o dictum vite tue. Vagus quo ad mansiones propter instabilitatem et profugus propter hostium timorem Josephus dicit quod fuit vagus et profugus ut per se exercens predas et latrocinia. Et insuper additur hic tropice [illegible] et mistice (supra) (amplior)

et quantum ad sedis [illegible] et profugus propter hostes per [illegible] quod omnibus habebatur cum odiosus et detestabilis tamquam [illegible] gentibus et [illegible]

Dicunt autem doctores quod Cain et Abel significant iudeos et conversos gentiles. Et sic sacrificium Cain de terre fructibus reprobatur, Abel autem sacrificium ex ovibus et earum adipe suscipitur. Ita novi testamenti fides et innocentie gratia deum laudans veteris testamenti tercii operibus anteponitur. Et sic deus dixit ad Cain Si recte offeras et recte non dividas peccasti. Quamvis licet iudei multa recte fecerunt, in eo tamen infideles fuerunt quia Christo veniente iam tempus novi testamenti a tempore veteris testamenti non distinxerunt. Et sic deus dixit ad Cain Sub potestate tua erit appetitus peccati et tu dominaberis eius, ut posset si peccaret peccatum suum ad se committere et sibi ascribere. Sic et iudei si peccatores se cognovissent sicut in psalmo scriptum est ego dixi domine miserere anime mee quia peccavi tibi, ipsi potuissent per opera gratie dei peccato suo dominari. Nunc autem ignorantes dei iustitiam et suam volentes constituere elati de operibus legis non humiliati de peccatis suis quievierunt, sed offenderunt in lapidem offensionis et exarserunt iracundia adversus Christum cuius opera videbant deo accepta esse doluerunt. Et sic Cain interrogatus respondit se nescire ubi esset frater suus. Sic iudei perfidi si interrogetur dicunt se nescire Christum. Et sic Cain videt se non esse custodem fratris sui. Ita et iudei se Christi non custodem [illegible] fidem noluit suscipere et servare. Et sic sanguis Abel clamat ad deum de terra que aperuit os suum et suscepit sanguinem eius. Sic oblato domini corporis quem quottidie percipit ecclesia clamat ab ipsa ecclesia adversus iudeos qui eum occiderunt. Sicut et ipsi in passione eius petiverunt Sanguis eius super nos et super filios nostros. Mathei. Unde dicitur Nunc igitur maledictus eris super terram. Verum est quia credentes affirmati fidem Christi vivunt omnes sub maledicto legis. Et quod autem adiungit Cum operatus fueris terram, id est cum operatus fueris in carne Christi salutem ecclesie, non dabit tibi terra fructus suos, quia nichil tibi proderit passio Christi. Et quod dicitur vagus et profugus eris super terram patet, quia videt quod pro certo ille ubique sit dispersus. Est vagus et profugus quia si interrogetur de lege in nulla sententia stat fixus.

Si autem queritur quare dicitur et profugus. Nonne ipse Cain habitavit in civitate quam edificavit. Videatur quod sic. Dicendum quod fuit vagus et profugus exercens latrocinia ut dicit Josephus et signum positum est in facie eius scilicet tremor capitis. Et sicut iudei ut supra dictum est quia fratrem suum Christum innocentem per invidiam occiderunt, ut et fratrem suum secundum genituram scilicet populum christianum invidendo intimant iniquitatem fidem predicant nulla dicunt contra. Cain ex maligno spiritu occidit fratrem suum. Iudei sunt hodie vagi et profugi super terram nullam habentes propriam regionem. Signum etiam habent in facie [illegible] esse iudei ab omnibus cognoscuntur. Ypa. Abiit vagus in via cordis sui. Dicitur [illegible] Cain qui interpretatur possessio sunt avari qui sicut predones innocentes et pauperes [illegible] et invadunt. Et ideo semper habent capita interius tremula pre timore et turbacione et ideo semper sunt super terram id est in terrenis negociis vagabundi.

Dixitque Cain ad dominum Maior est iniquitas mea quam ut veniam merear. Ecce eicis me hodie a facie terre et a facie tua abscondar et ero vagus et profugus in terra. Omnis igitur qui invenerit me occidet me.

Hic consequenter ponitur condemnati [illegible] ubi primo tangitur desperationis culpa, secundo pena subsecuta ibi dixitque dominus ei. Desperavit autem sine [illegible] ymaginatione culpe, secundo pre timore pene ibi Ecce eicis me hodie. Unde dicit quod Cain ad dominum id est ad illa sententia [illegible] inposicioni loquitur Maior est iniquitas mea [illegible] glossa dampnatur [illegible] confessio [illegible] quia non est humilis sed desperacionis. Maior est inquit iniquitas mea quam ut veniam merear sive [illegible] quia hic exponunt doctores catholici desperationem et affirmative dicentes quod Cain desperatus dixit quod cum occidisset fratrem suum quod non credebat sed dei misericordia [illegible] Unde dicit [illegible] Cain maior est dei misericordia quam omnium peccatorum miseria. Nunc maior est dei pietas

textus

quam quod iniquitas [?]. Doctores autem hebrei exponunt predictum interrogative et negative ac si
diceret Cain Est ne peccatum meum tantum quod non possim veniam mereri [?] q.d. non
per hoc indicans quod deus puniebat eum ultra condignum. Et exponunt et describunt
pene inflicte diversitatem [?] Ecce eicis me hodie a facie terre. Exponunt autem ipsam litteram
dupliciter. Videns enim Cain se pulsum a facie domini et vagum atque profugum super terram
timuit ne interficeretur a quocumque homine vel bestia occurrente et dixit Omnis igitur
qui invenerit me occidet me. quasi effugiens sum et timebis [?] petens a deo consummari [?]
Alii exponunt ad contrarium quod considerans se derelictum a deo et in tanta miseria constitutum
desiderabat cito mori ut sua miseria terminaretur et ideo quasi mortem desiderans dixit domino
Omnis igitur qui invenerit me occidet me petens a domino ut istud fieret et littera sequens
videtur ad hoc concordare cum subditur Dixitque ei dominus Nequaquam ita fiet ut tu petis sed
omnis qui occiderit Cain septuplum punietur. et sic propter timorem pene nullus audebit te
occidere. Sed quidam litteram hanc exponunt sic dixit Cain ad dominum Maior est iniquitas mea
quam ut veniam merear i.e. quam ut de qua possim mereri veniam. vel quasi sit illud quod venit
[illegible] i.e. nimie satisfactionis. hoc est illud peccatum de quo prius [illegible] cum in peccatum [?]
venit contempnit. in quo ubi tangitur [?] [illegible] peccatum scilicet desperatio. Ipso enim ab
odio fraterno incidit in fratricidium et a fratricidio in profundum incidit. et ab illo
in desperationem quia [illegible] peccatum quod per penitentiam non deletur mox suo pondere ad aliud
trahit. Et ipsum deus de suo bono. Sic illabuntur peccata peccatis ut si non vincantur mora
tradantur in maiora. Deinde dicit Cain Ecce eicis me hodie a facie terre i.e. a loco in quo
tecum loquor. glossa. tamquam indignum tuo conspectu. ut a facie terre omnibus habitatoribus in
terra odiosum me reddis. et a facie tua abscondar i.e. a gratia tua postulanda me
subtraham tamquam indignus presentia tua. quia [illegible] locutionem et huius societatem. et ero
vagus scilicet propter loci instabilitatem. et profugus i.e. vagus propter aliorum fugam et timorem. Omnis igitur
qui invenerit me occidet me. scilicet ex quo habeo omnes persecutores et te protectorem non habeo.
Sed in aliis hic dicit timore temporalis mortis. Unde glossa. Necesse sibi deum esse iratum quem putabat
sic timet ne inveniatur et occidatur. Vel potest esse vox optantis et desiderantis quasi quoniam
sic ero miser et vagus ac profugus in terra utinam aliquis de omnibus qui invenerit me occidat me. Et
spero quod sic erit et ut cito finiatur miseria mea. dicit ergo hic ex desiderio mortis quasi [?] despe-
ratione [?] vel ut compendio mortis penitus [?] cruciatus evadat.

Velut

Allegorice autem iudaicus populus absconditur [?] se a facie domini nolens potius [illegible]
vagus autem et profugus est in terra i.e. in ecclesia et in terrena habitatione. et spirituali
respondenti instabilitate.

Dixitque ei dominus Nequaquam ita fiet sed omnis qui occiderit Cain septuplum punietur.
Posuitque dominus in Cain signum ut non interficeret eum omnis qui invenisset eum.
Egressusque Cain a facie domini habitavit profugus in terra ad orientalem plagam Eden.
Hic ostenditur pena presentata [?] que aggravatur primo ex duratione secundo ex manifestatione
ibi Posuitque. tertio ex damnatione ibi Egressusque. Primo dicit Dixitque ei dominus Nequaquam ita fiet
ut tu petis vel ut times vel ut velles scilicet quod ita cito finiatur miseria tua et mors tua
temporalis ut tu putas sed omnis qui occiderit Cain septuplum punietur. ut puniatur [?]

2ob [?] mer [?]

hic legitur [illegible] glossa primo sic ut hic punietur sumatur impersonaliter et refertur ad punitionem
Cain et tunc est sensus. Sed omnis qui occiderit Cain glossa per ecclipsim legendum est et est

ecliopesis [?]

ambiguum [?] liberabit ab illo cruciatu quo cruciatur longius est et sic est ibi tropus ecclio-
pesis i.e. defectiva constructio. Omnis qui occidit Cain quasi ut hic puniatur et finis sensus per-
fectus. figurativa [illegible] timet [?] miseriis eius [illegible] volo quod adhuc finiatur sed quoniam septu-
plum punietur. et fiet punitio de ipso Cain qui vivet in cruciatu usque ad septimam generationem

septupla

in qua Lamech occidet ipsum. quia ergo sensus talis. Omnis qui occidit Cain septuplum punietur
legitur sic persona et est sensus. Omnis qui occid[it] Cain septuplum puniet i.e. occisor Cain septuplum
punietur. Unde glossa. Si quis te interfecerit septupliciter punietur i.e. consummata ultione punietur
Vel septuplum punietur i.e. valde multum et copiose. Septenarius enim numerus copiositatem et
plenitudinem importat quia in eo decurrit totum tempus. Magister Nicolaus

Addendum super hoc septuplum punietur dicit una glossa Chain alias non Chain Nec occisor.
Nam in ipso positum est. quasi diceret deus non ita morieris ut putas et non accipies mortem
[illegible] Lamech [illegible] ad [illegible] generationem et [illegible] ut quicumque te occiderit
septies punietur quia a septem generationibus [illegible] tibi. quod ergo dicit quicumque occiderit Cham
septuplum punietur [illegible] dicit quia Lamech qui occidit eum septies [?] punietur. Sed quia ipse interficiet Cham [illegible]
occidat [?] a septem generationibus [illegible] passurus Lamech [illegible] a Chain [illegible]

explicata sic dicit ad istam. hec littera exponitur quantum sit. Omnis qui occiderit Cain et sic
intelligitur quod occisor ipsius Cain debeat septuplum plus puniri quam ipse Cain sic vi-
detur translatio nostra. Sed quod istud sit rationabile et quod fuerit adimpletum non videtur
quia ille qui occidit Cain nullo modo peccavit quam ipse Cain. Et ideo non videtur rationabile
quod debeat septuplum puniri quam ille. Nec adimpletum fuit etiam quantum assignatur.
Non videtur rationabile. Dicitur enim quod Lamech interfecit eum et punitio eius septu-
pla fuit quia in diluvio periit cum multis qui de eo descenderunt. Sed hec
punitio non plus videtur pertinere ad Lamech quam ad alios homines illius temporis qui omnes
fuerunt submersi excepto Noe et filiis suis. Item Lamech descendit de Cain et ideo
filii Lamech erant etiam filii Cain. Et ideo in tali punitione fuisset punitus Cain sicut et La-
mech. Propter quod aliter exponunt Hebrei dicentes quod ita punitio septupla refertur ad mor-
tem Cain sic exponendo litteram predictam. Omnis qui occiderit Cain, ubi est punctus, et finis sententie
et sequitur septuplum punietur. Sed modo punctus non exprimitur et tali modo loquendi in plu-
ribus locis. Cum in sacra scriptura secundum litteram hebraicam ut patet per exempla superdicta de verbis Cain ad
Abel. Quod autem concorditer secundum veram translationem septuplum punietur secundum litteram hebraicam sic exponitur.
Septuplum punietur, quia in fine septime generationis Cain per multas miserias interfectus est
a Lamech. In ultionem sui fratris, quia tunc ante tempus erat completa septima generatio patet
quia ab Adam usque ad Lamech sunt sex generationes. Et Lamech a quo interfectus est Cain
in ea erat et centum et ex senectute et tamen genuerat filios et sic continebat septimam generationem.
Et notandum circa istam litteram ubi Magister Nicolaus in postilla dicit Propter quod aliter exponunt Hebrei
dicit dominus Paulus Burgensis episcopus licet exponendo utramque videatur probare postillator est
ipsius ratio sua. Et est valde incongrua littere Cum quod dicere quod omnis qui occiderit Cain
est ibi finis sententie et quod septuplum punietur sit puniendus et sequitur modo predicto tota
est fundata in vanum et contra litteram quod satis exprimit contrarium predictos. Ideo qui Cain occi-
derit sequitur cum eius septuplum punietur. Cum quod veritas hebraica in hoc loco non
sit nisi septuplum per translationem nostram. Id est. Enim nobis ponit hic et in psalmo lxxviii
ubi dicitur Et redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum. Et ysaie xxx est ubi dicitur Et lux solis erit septem-
pliciter in aliis capitulis. Quid ergo ab aliis expositionibus hebreorum et magistri Nicolai recedens. Alio modo
exponitur hic locus dominus Burgensis episcopus. Ab illo loco ubi dicitur Maior est iniquitas mea
ad quod premissa eadem sententia divina contra Cain a deo lata fuit gravior quam sententia lata
contra Adam in tribus. Primo quia deus non maledixit Adam sed terram unde dixit Maledicta
terra in opere tuo. In sententia vero contra Cain lata Cain fuit a deo expresse maledictus
ubi dicitur Nunc igitur maledictus eris super terram etc. Secundo quia in sententia Ade non con-
tinetur quod terra non daret ei fructum sed quod fructum haberet in labore et sudore vultus
dicit enim In laboribus comedes et in sudore vultus tui vesceris pane etc. Sed terra
Cain quando dicitur si operatus fueris terram
non dabit tibi fructus suos. Tertio quia Ade fuit assignatus locus sibi conveniens ad habitandum
scilicet in loco ubi fuerat creatus seu formatus dicit enim ibi Ejecit eum deus de paradyso, docens
ubi operaretur terram de qua sumptus est. Quod Cain non dicitur Vagus et profugus eris in terra
Cum igitur sententia dei et Cain audita desperans de venia dixit Maior est
iniquitas mea quam ut veniam merear petit tunc quasi non punietur ultra hoc quod in sententia
continebatur in pena occisionis quod non continetur in sententia predicta ut patet ex littera. Ad quod dicens
Ecce ejicis me a facie terre et a facie tua abscondar etc. Hoc est dicens
Tu non condemnasti me morte occisionis. Et ex tua sententia hoc sequitur. Et quod erit quod
quicumque me videat sum vagus et profugus super terram non potero habere refugium in aliquo
loco munito et non potero facere aliquid ad meam tuitionem. Nec ero in
protectione tua eo quod me maledixisti. Et de hoc dicit et a facie tua abscondar
Illi enim qui a deo proteguntur dicuntur abscondi a facie dei psalmo xxx
Abscondes eos a facie tua a conturbatione hominum etc.

Dixit autem quod dominus dixit ad Chain Nequaquam ita fiet sed omnis qui occiderit Chain septuplum punietur.
Et ad istos respondens ipsi quod deus dicit eis Non interimetur impune quia interfectorem corporali morte
sed quam cito commiserit exsolveret vindictam quibus allegavit septuplum mortem in toto
hoc tempore quod a diebus volueris.

burgensis

Ex quibus infert qd i[n] textu incedendo vagus et profugus in terra omnis qui i[n]venerit me occidet me et p[er] h[oc] Cain patet ins[er]ta q[ue] vlt s[ibi] a deo taxata vt dictu[m] e[st]. Ad qd deus condescendens sue petitioni tanq[uam] iuste ip[s]e vt h[ic] Nam p[ro]p[ter] [illegible] indicabit deus [illegible] ipm. Et Nequaquam ita fiet h[oc] e[st] dicere Nolo qd tu pa[ti]ciaris vltra penas a me taxatas non ad tuitionem ipsius Cain deus dixit [illegible]

Sed commi[n]atus e[st] magna[m] pena[m] cuiuslibet occisori eius Cain s[ed] qd punietur septuplum p[ro]ut plane ita sonat tam hebraica q[uam] latina vt dictum e[st]. Secundum deus fecit ad securitatem ipsius Cain ab occisione qd s[equi]tur s[ed] posuit deus i[n] Cain signu[m] vt eu[m] no[n] i[n]terficeret o[mn]is qui eu[m] i[n]venisset. Quod aut[em] fuisset istud signu[m] no[n] exp[ri]mit i[n] l[itte]ra. Et io diversi diversa dicunt. Sufficit tamen qd erat signu[m] sufficiens vt Cain esset ab occisione securus. Tunc quidam exponens sic Vnde contra [illegible] non obstantibus obiectionibus postillatoris. Ista qd obicit d[icens] qd occidens Cain inter[illegible] peccasset q[uam] ipse Cain Et ideo no[n] debet septuplum puniri [illegible] No[n] vi[detur] vale[re]. Ista occisionem Cain debebat maior pena inq[ui]etu[m] erat contra sp[eci]alem securitatem divinam qua deus eu[m] securaverat cum appositione signi securitatis vt dictum e[st]. Cum fratrem deus taxat maiorem pena[m] q[uam] i[n] aliis homicidiis non securitatis s[upra]dicte. Et q[uia] maiores pene taxant[ur] q[uam] [illegible] homines puniret et ad delinquendum [illegible] cat i[n] p[ro]posito. Ista p[ro]inde erant homines ad occidendum Cain [illegible] sue malicie q[uam] alium hominem. Tertio aut[em] obicit postillator 2o contra [illegible] ad implendum [illegible] contrarios d[icens] qd Cain fuit interfectus a lameth [illegible] no[n] videt[ur] esse vale[re]. Ista q[ue] l[itte]ra no[n] habet qd Cain fuisset interfectus a lameth nec ab aliquo alio. Cum [illegible] in [illegible] homines [illegible] non testa[menti] [illegible] frustra putant [illegible] arbitrant[ur] qd lameth dixit de Cain Occidi virum i[n] vulnus meum [et] iuvenem i[n] livorem meum [illegible] hoc esse sonat pla[ne] [illegible] l[itte]re. Cum [illegible] Chain deo dixisset Omnis qui invenerit me occidet me. Deus statim sic Nequaquam ita fiet. Non [illegible] vt [illegible] dictum [illegible] asserto divina frustraret[ur]. Et io s[ecundu]m ista[m] expositione[m] tenet qd Chain nunq[uam] fuit occisus Nec interfectus Sed solum fuit punitus [illegible] divinam [illegible] tam en[im] lata vt dictum e[st] vsque ad diluvium

In quo quidem diluvio s[ecundu]m glosam de antiquis hebreis [illegible] fuit Chain [et] tota posteritas eius. Ideo dicunt qd scriptura [illegible] quanto tempore vixit Chain Nec est aliquis de suis successoribus sic i[n] aliis ponit. Eo qd [illegible] vno et eode[m] t[empore] o[mn]es vita finiverunt. Et p[ro]babiliter p[otes]t dici qd ideo deus voluit tueri Chain ab occisione vt pena sua fi[eret] [illegible] diuturnius ab hominibus p[ro]pterea q[uia] si modico tempore durasset [illegible] [illegible] voluit eu[m] p[er] [illegible] distringi. Vagus et profugus sit non solu[m] in vno loco seu regione Sed in multis et variis i[n]s[tanti]a dei [illegible] illud ps[almi] [illegible] Ne occidas eos. Ne forte obliviscantur populi mei Sed amove eos in virtute tua et dis[per]ge eos [illegible] vt ibidem amplius declarat[ur].

Posuit q[ue] deus signum in Chain s[ecundu]m hebreos tremorem horribilem in [illegible] capitis vt tremendum totius corporis s[ed] vt sciret[ur] a deo punitus et no[n] interficeret[ur]. Et q[uia] insuper Chain signum imposuit quo cognoscebat ab hominibus omnibus fratrem mortem occidisse et sic ab homi[nibus] [illegible] reddebat[ur]. Deus ergo posuit Chain i[n] signum vt no[n] eum [illegible] interficeret In hoc signum [illegible] posuit eu[m] [illegible] vagus [et] profugus semp[er] viveret Nec aliud vsque quietas sedes habere et forte ideo. Civitatem condidit in qua saluari possit Sp[eci]aliter aut[em] deus posuit deus Chain in signum vt no[n] eu[m] interficeret o[mn]is qui invenisset eum [illegible] cum omnibus gentes [illegible] a Romanis victe sunt i[n] ritu romanorum [illegible] [illegible] Iudei [illegible] sine [illegible] distinguibus sine [illegible] [illegible] circumcisionem [illegible] Cuius signum a ceteris gentibus discerni potuit Sed et dixit rex qui eos i[n] regno suo cum signo circumcisionis invenerit non occidet eos. Et tale signum tremoris totius corporis Chain fecit [illegible] solum ad Chain [illegible] [illegible] punitionem s[ed] etiam p[ro]pter aliorum correctionem. Quia h[oc] [illegible] potuit [illegible] [illegible] quia qd deo qd no[n] erat interficiendus p[ro]pter tale signum s[cilicet] tremorem capitis [illegible]

non mi[n]i[m]a est afflicto addere vel apponere afflictionem. Unde quando aliquis prez miserrimus [illegible]
dur eum lepra vel cecitate, vel aliquo tali tormento magis puniret, totus mundus altum
vituperaret si ulterius ultiones vindicta peteret vel faceret. Et ideo tremor quo deus Chaym [signavit]
signum erat quod homines eum compatientes eum non interficerent. Sequitur: Egressus quoque Chaym
a facie id est presencia vel a gratia dei vel a facie dei id est a priori statu vel sicut inferius in qua
deus loquebatur ei, habitavit profugus ad orientalem plagam Eden id est regionem. Eden hebraice latine
delicie id est paradisi terrestris. Et sic per Eden intelligitur paradisus terrestris. In penam eius Chaym
factum est ut expelleretur de ista regione delectabili et felice quam propter peccatum patris
amiserat ut inde haberet maiorem materiam doloris quia illuc accedere non valebat.
Item ubi nos habemus paradisum voluptatis LXX habent paradisum in Eden. Eden enim interpretatur [voluptas],
[illegible] interpretatur.

Cognovit autem uxorem suam Chaym, que concepit et peperit Enoch. Et edificavit
civitatem. Et vocavit nomen eius ex nomine filii sui Enoch. Porro Enoch
genuit Irad. Et Irad genuit Mauiael. Et Mauiael genuit Mathusael. Et
Mathusael genuit Lamech. Hic describitur et determinatur progenies Chaym occisoris [...] ab Mauiael
[propagatio?]. Ubi primo describitur ordo generationis [...] primo incipit [...] genite [...] qui accepit [...] secundo innuitur
eius occasio ab uno de suis posteris id est dixit quoque Lamech, dicit ergo: Cognovit autem Caym [...]
[...] eius [...] conversus se ad [...] sicut [...] Et postea [...] ad
[...] et alia [...] Et filia [...] ad filios [...] Cognovit id est [...] uxorem suam
[...] que in hebreo vocabatur Calmana [...] fuit soror sua [...] tunc sic oportuit
fieri ad multiplicationem generis humani. Et dicit Josephus de eius generatione [...] mencio
facta est. Unde etiam si queratur unde habuit uxorem, quia solum sororem habuit. Nec alia tunc fuit
mulier nisi Eva mater. Solet videri quod Adam habuit alia plura quam in scriptura non
est expressa. Et est [...] argumentum [...] generationes fuerunt de quibus hic non fit mencio.
Dicunt etiam hebrei quod in quolibet partu Eva peperit geminos scilicet masculum et feminam.
Et sic dicunt quod Chaym accepit sororem in uxorem. Hoc enim oportuit fieri ad multiplicationem
generis humani ut dictum est. Que concepit et peperit Enoch. Glossa: Posita generatione [...] Simile generatio de filio
de [...] deinde [...] Enoch interpretatur dedicatio
et [...] malorum [...] huic vite se dedicat et de alia non curat [...] quod si
[...] filiis Gaad et Ruben [...] dicebat Nec quidquam [...]
transiordanem [...] hanc vitam quia hic in hac vita accepimus possessionem. Et edi-
ficavit civitatem Chaym forte propter suam securitatem et ad defensionem suam quia semper
erat in timore et tremore, postquam sic perditus est. Unde Josephus timor et tremor [...]
[...] cupiditatis monuerunt eum ad edificandum. Et dicit historia antiqua quod ipse
Chaym civitatem edificavit quia rapinis et violentiis operam [...] simplicitatem
vitam hominum ad mensuram et pondera inventionem permutavit, terminos terre primus
posuit, civitates munivit. Et timens quos ledebat observationem, suos in urbe
collegit deinde [...] [...] et conditione in civitate. Sic hic autem quod
dicit magister Nicolaus de Lira: Edificavit civitatem ad sui defensionem. Unde Paulus Burgensis: Paulus burgensis
et addicio dicitur a quibusdam hebreorum expositoribus quod cum ex sua divina terra non
dabat fructus suos Chaym ut dictum est, predicto habuit dimittere agriculturam qua
primo elegit sibi in officium ut supra, in terra continetur. Et si hoc dignum deus [...] deo
est bonum [...] ex malis operibus elicit bona. Et hic fuit sententia quod Chaym et
posteritas sua in artibus mechanicis inveniendis studuerunt, que quidem artes
ad commodum hominum sunt utiles. Unde ipse Chaym primo invenit artem seu prudenciam
politicam de qua dicitur edificavit sibi civitatem. Lamech autem qui penultimam generationem
post Chaym obtinuit invenit tres artes per tres filios suos scilicet artem fabricatoriam

Ars fabricatoria
Musica instrumentata
Pecuariam

Ut facilius de loco malo seu pestifero in locum convenientem moverentur. Et arte faciendi instrumenta musica ut iocunditas terrena mundi pateret. Et arte ferrariam ad arma bellica fabricandi ut eciam animis et bestiis vim posset. Sic qua quidem pollina et artibus non mirum si Cham cicius et pessimis sua cetos homines pervertisset. Unde vide lucas xvi c filii huius seculi prudenciores sunt filiis lucis in generacione sua quod intelligitur de prudencia humana. Et si arguatur in contrarium quia Cham fuit vagus hic huius ergo locum non potuit civitatem edificare. Dicendum quod edificavit civitatem personis non per se ut ipsi in ea manerent. Sequitur Et vocavit nomen civitatis ex nomine filii sui Enoch. Sed non vocavit nomine suo sed nomine filii quoniam ipse odiosus fuit et nomen suum hominibus odiosum. ~~Enoch interpretatur dedicacio~~ propter maledictionem domini. Item quia parentes debent thezaurizare filiis et ideo ut precipue in istis vocavit civitatem nomine filii sui Enoch qui interpretatur dedicacio. quia mali in presenti seculo edificant civitatem bonis vero non sed in futuro seculo. Non heremos igitur hic inveniemus civitatem. Sequitur porro Enoch genuit Irad.

Ista genealogia describitur et pervenit ad ~~...~~ ad Lameth qui Cham octavus fuit ab Adam. Irad interpretatur civitatis descendens. Et Irad genuit Maviael. secundum alios correctores libri Mauiahel vinces domini. Et ipse genuit Matusael qui interpretatur mortis cumissio. et Matusael genuit Lameth qui interpretatur percutiens a facto eventu consiliorum Cham et hic fuit primus et pessimus de quo sequitur in textu.

Qui accepit duas uxores. Nomen uni Ada et nomen alteri Sella. Genuitque Ada Jabal. qui fuit pater habitancium in tentoriis atque pastorum. et nomen fratris eius Tubal. Ipse fuit pater canencium cithara et organo. Sella quoque genuit Thubalcaym qui fuit malleator et faber in cuncta opera eris et ferri. Soror vero Tubalcaym Noemma.

Hic tangitur virum gente plus. Et primo quomodo per Lameth introductum est vicium bigamie. secundo ponit eius quarum utriusque uxorum sibi genuit. Ait dicit quo quod accepit uxores duas. Sic hic primo Lameth primus contra naturam institucionem que fuit unius viri. et contra morem bigamia quesivit. Et exponitur contra naturam id est contra naturale dictamen et contra morem et contra consuetudinem et modum racionis qui exigentem et immodancia plures accepit. Jacob vero propter causam plures habuit. Nec peccavit. primo quia ut dicit beatus Augustinus nec fecit contra naturam nec contra morem quia hoc fecit sola intencione procreandi prolis. et certa dispensacione dei.

Et aliqui arguunt quod licitum sit. Natura est quod natura docet omnia animalia. Sed in aliis speciebus unus masculus bene miscetur duabus vel pluribus feminis ergo bigamia non est contra naturam. preterea Nec est contra morem. quia quod frequentur in scriptura legitur factum non est contra morem. Sed hoc frequenter legitur factum ut de Abraham Jacob et de aliis sanctis pluribus. Videtur quod non. ideo quesivit adulterium quia sancti predicti non dicuntur peccasse in habendo plures uxores. Sed constat quod si quesivissent adulterium consuetudine peccassent. Unde dicendum est ad primum et dicendum quod natura duplex dicitur. Vel quod communis est et ideo quod naturale vel contra naturam in omnibus animalibus ut alimento uti et huiusmodi. Vel dicitur natura specialis et sic naturale est quod dictat racio et quod est contra istam contra naturam. Et hoc modo contra naturam est bigamia est contra naturam quia recta racio dictat quod vir et mulier et ad paria teneantur quantum ad actum generacionis. Sed si vir habet duas uxores tenetur duabus reddere debitum et utraque caret in se viro tenetur. et magis vir est obligatus quod est contra racionem. preterea recta racio dictat quod vir et mulier sunt domestici et inter se pacifice vivant. Sed hoc non posset esse cum duabus uxoribus. cum due sorores eiusdem viri uxores inter se rixabant. ut legitur de Lya et Rachel. et ita bigamia hoc modo contra naturam est. Ad aliud dicendum quod in eo quod contra naturam est nulla dispensacio potest ut licite fiat. nisi quod est auctor nature. Et ipse potest et legem dedit et consuetudine de eo facere. Si quod ei videtur expedire contra aliquo tempore cum paucitas erat fidelium ab infidelibus signo vix bene distinctorum et fides multiplicanda erat cum progenie

Deus licite concessit plures habere uxores et hic multo maiores eorum qui in eorum tempore duxe-
runt quod eis aucto te fiebat cum quo est omne peccatum deus sine peccato communi fiebat
Sed quia non tal' causa et dispensacio de hoc non habet illi qui eorum ante ista tempora habebant
ideo non licet modo neque sine peccato esse posset licet tunc potuit sine hac dispensacio non du-
habat. Et ideo ipse lameth tunc cum more fecit et adulterium eis commisit et patet ad
Sed Nomen uni adda quod interpretatur testificans et nomen alterius Sella quod interpretatur pe-
ticio. Genuit quoque adda Jabal qui fuit pater habitancium in tectoriis ipse enim invenit artem
faciendi tectoria ut pastores habeant domos portabiles quia eos oportet frequenter tempore de
loco ad locum et in isto Jabel significatur mutabilibus et instabilibus ad ultime gwa' Sapientie
Adulterine germinacionis impiorum quasi renovantur eo quod est padulterii Ispirituale fuit filii
dyabuli non dabat radices altas nec sic non potest ascendere ad regna per stabile firma-
mentum collocabunt quia tota fiducia sua in bonis mundanis et ruinosis ponunt Talis
fuit genealogia lameth et filiorum eius tunc fuit Jabel pater habitancium in tectoriis atque pa-
storum hoc non dicitur quia primus fuit pastor scilicet iustus abel Sed quia ut ait in hystoriis ...
ipse primus invenit ista habitacula portabilia de loco ad locum et propterea dicitur pater habitancium
in tectoriis quod primus in eis habitavit Et pater quo ad greges ordinavit et primus ad invenit distinctores
omnium et innectores in pastorum quibus peccarentur et hinc dicitur sic Et ideo pater pastorum quod
ipse invenit artem pascendi et faciendi distinguendi greges a grege et separabat greges
secundum qualitates et etates. Et nomen fratris eius Tubal iste hic tamen liber ipse fuit pater
primus actor ... inventor canencium in cythara et organo ... musice artis que patet ad vo-
luptatem ... Et hic non dicit ... in cythara quod sonat percussione et organo quod
flatu invenit ... quia talibus instrumentis non est usus quod longe post ad inve-
nta sunt ... in hystoriis Sed quia advenit musica melodia Advenit enim
consonancias quas pro sonos malleorum ... Et ita arte scripsit ut dicit Josephus Et quia
audierat prophetasse de duobus iudiciis ne periret ars musice inventa scripsit eam in
duabus columnis et in qualibet tota Una erat marmorea Altera latericia ista
quod una non diluetur diluvio altera non solueretur incendio ut tangit glosa Sella quoque
genuit Tubalcaym qui interpretatur ductus ad luctum lamentacionis qui fuit malleator
ab instrumento Hebrei dicunt limator et faber ab arte in cuncta opera eris et ferri quia
artem ferrariam invenit Dicit Josephus quod iste artem ferrariam et res bellicas decenter exercuit
Sculpturas operum in metallis fabricat Quo fabricante Tubal sono malleorum delectatus
ex eorum ponderibus proporciones et consonancias que ex eis nascuntur excogitavit qua inventionem
Greci pitagore attribuunt Dicunt et hebrei quod iste tubal adinvenit arma ad occidendum
et in hoc imitator patris sui Chaim qui fuit occisor fratris De Jabel fratre suo expre dicit
quod fecit tectoria ad ponendum ydola. De tubal dicunt quod canebat instrumentis musicis
coram ydolis ea venerando ex quo patet quod iste ... ex Chaim fuerunt mali et pessimi et ydolatre ...
Soror vero tubalcaym Noema que interpretatur voluptas. In quibusdam proverbiis
significatur mulier ... Damasci ... mundi ... in deum ...
... scriptum Ista noema adinvenit lanificium ad faciendum vestes cum prius homines pellibus ... tegerentur
Dixit quoque lameth uxoribus suis Adde et Selle Audite vocem meam uxores lameth auscul-
tate sermonem meum quoniam occidi virum in vulnus meum et adolescentem in livore meum
Septuplum ulcio dabitur de Chaim De lameth septuagies septies
Hic innuit interfecto Chaim a suis posteris et eius homicidium lameth uxoribus
suis ... vindicat culpam Sed pena ibi septuplum ... dicit hic Josephus quod
lameth res divinas ... prudencius fecit videns quod Chaim ... pene subiacebat

et q maior pena sibi debebat p dixit hec mulieribus et uxoribus q forte fecit quia tene-
bat ab uxoribus infirmitatem tamquam senex esset / Et dixit uxoribus suis Illud interponit
ad ostendendum [illegible] ... Chain / dicit glosa textus dixit q lameth uxoribus suis Adde
et Sella quas suspectas habuit timens q in morte eius machinarentur q eis iam odiosus
erat forte quia vetus erat et senex Audite vocem meam uxores lameth / Audit[e] [illegible]
Auscultate sermonem meum q sermo est vox significativa ad placitum [illegible] et
[illegible] sermonem et vox dicit ut attentius audiatis et magis eius in cordibus infigatis
Dico vobis q occidi virum Istud exponit quia sic lameth ... q bigamus inter-
erat in uxoribus fuit primus q per que quod potuit patet et cetera / Et ideo senex factus ab
uxoribus male tractabatur Et volens eas reprimere a malo q sibi faciebat dixit eis q
occidi virum et cetera / Ad cuius intellectum sciendum q lameth exercebat venationes et delectabatur vena-
tione pro delectatione et pellibus non terrenis / quia adhuc non erant concesse ad esum ut in usum
hominum / Senex iam erat oculorum caligine Et Chain inter frutecta latebat q [illegible] dixit
timore erat lameth ... iuvene qui duxit eum / Et in sagittando
Et videns ille puer illum [illegible] Chain vagum et profugum inter arbusta latentem et
frutecta q palpitantem credens esse animal aliquod venationis fecit et dixit ipsi lameth q
illuc dirigeret iaculum vel sagittam / quo facto eum percussit [et] interfecisse Chain [illegible]
[illegible] sub gravi pena [illegible] ... domo suo lameth indicavit Ille furore
repletus ipsum puerum arcu vel baculo verberavit et interfecit Et ideo dicit occidi virum
i. Chain in vulnus meum i. per vulnus a me illatum / et adolescentulum in [illegible]
i. [illegible] in livorem meum i. per livorem a me inductum per baculum vel arcum a me sibi in-
flictum / quia non occidat [illegible] vel glosa / [illegible] ... sine effusione sanguinis
quia fuerunt ... / Et lameth duo homicidia perpetravit / Se-
ptuplum ulcio ... septuagies septies ulcio / quia ... dabitur i. fiet
de Chain / scilicet q occidit fratrem ... de lameth qui occidit
Chain septuagies septies i. ... ut sit septuplum ulcio ...
dabitur de Chain i. pro Chain occiso De lameth vero i. pro lameth occiso si quis eum
occiderit dabitur amplior / ac si diceret uxoribus suis / quare me tantum affligitis / ...
si ... maior graviore pena ... / Respondeo ... peto ...
et penam / lameth vero ad aliud homicidium addidit non ... / si petas
Chain et ... hoc est casuale et voluntarium / Vel septuplum ulcio ... de Chain ...
... generacione ab adam / ... de illo ... peccatum
de lameth ... usque ad ... generacionem / ... de illo ...
in diluvio / Ita dicit ... ... qui dixit septuaginta ...
generatione lameth perisse in diluvio et ideo dicit septies septies puniri / Dicit ... Nicolaus [illegible]
... glosa non ... vocabit ... ... vir illius temporis qui vigebat
titudo hominum ... affligetur a duabus mulieribus ... quia uxores ...
... et ideo si ... sibi ... odiosa ... est q alia ...
... plures filios / Vel ... ... ut ...
... ita tractatum maxime tempore in quo erat ... ad ...
... lameth occisor ... Chain septuplum debet puniri
Item [illegible] ... septuagesies septies / ... occidit lameth Et
Alii aliter exponunt / Dicentes q uxores lameth q audierant diluvium
debere inundare propter luxuriam illius temporis / ut dicitur infra vi c Omnis quippe
caro corrupit viam suam de quo vicio lameth erat notatus / Ideo subtrahebant
se a concubitu lameth dicentes ad quid concipiemus et pariemus filios / quia
una die supervenient diluvium et interficiet eos / Et ideo lameth volens inducere
ad concubitum dixit Occidi virum in vulnus meum et cetera / Et exponit

sic nigare. Et si dicet occidi virum sic fecit Cham q. d. non. Et vocat h[ic] abel vi[rum]
propter perfectionem virtutis et adolescentulus quia adhuc erat iuvenis quantum ad annos. Sed ista
expositio videtur extorta s[cilicet] quod predictum virum occidi virum intelligatur de abel. patet uid[e]
tur. vnde dominus luc. xvij. edebat et bibebat ducebat vxores et dabant ad nu-
ptias vsque ad diem in quo intravit Noe in archam et venit diluvium et perdidit omnes. ex
quo videtur quod mulieres predicte non retrahebant a copulatione carnali propter timorem diluvij.
Et ideo alia expositio quod iste mulieres refugiebant concubitum lamech propter horrorem facti
sui. Sciebant enim ipsum interfecisse Cham [illegible] omissionem dominus prohibuerat sub
pena [illegible] interfecisse filium suum tubalchain quem dicunt hebrei [illegible] fuisse
directorem ipsius lamech in occisione ipsius Cham. Et ideo propter [illegible] timebat proba-
biliter ne plebs abeo [illegible] per predicta [illegible] a deo [illegible] precavenda. propter quod la-
mech volens super hoc eas pacificare [illegible] se dicebat eas occidi virum in
vulnus meum. Et si dicet licet occiderim Cham hoc fecit per infortunium credens inter-
ficere bestiam. et adolescentulum in livorem meum. Et si dicat licet iuvenis me dir[i]-
geb[at] ex vibratione quam ei [illegible] fuit mors eius [illegible] adhuc fui motus ex livore i[d est] ex dolore
concepto. Et eo quod interfecerat Cham contra mandatum dei. Et ideo sic [illegible] non sit [illegible]
Septuplum vltio dabitur de Chain etc. Et si dicet Si [illegible] Cham qui fuit pessimus
non fuit interfectus [illegible] ad [illegible] [illegible] introfortia [illegible] qui levius peccavi non
punivi in pena mea [illegible] ad multo plures [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sine
[illegible] Et tali modo loquendi est in evangelio math. xviij. non dico [illegible] septies sed vsque
septuagesies septies i[d est] totiens quotiens sine determinatione etc.

Hec vbi dicitur est in postilla magistri Nicolai lire quam ipse intitulavit. dicit dominus paulus burgensis ***burgen[sis]***
in additionibus suis. Sic [illegible] dictum fuit in additione precedenti. Non habetur ex lra quod
lamech interfecisset Cham. Sed nec etiam quod Cham fuisset interfectus ab aliquo. Sed potius potest
contra opponi [illegible] [illegible] dictum est. Et quia de facto lamech scriptura non facit expressam
mentionem sed solum de verbis que eis dixerat occidi virum. Ideo diversi diversimode hec expo-
nunt. Sed attendum est quod in hoc loco et similibus vbi scriptura [illegible] totaliter narrationem facti
illa expositio videtur magis litteralis que minus presupponit de facto in lra non expresso. Ideo quod
iuxta [illegible] sed cum [illegible] que auctoritate scripture non habentur eadem facilitate contemnuntur qua
approbantur [illegible] in proposito expositio vltima quam videtur postillator approbare in qua presupponitur
quod Cham fuit interfectus a lamech et tubalcain filius eius. eo quod erat direc-
tor eius [illegible] in lra nullum habet fundamentum. Non videtur tenenda. sed magis videtur propria
lra et verior expositio Ra[bbi] moy[ses] Gerundensis quam retractans expositionem Ra[bbi] Sa[lomonis] quam
postillator tenet. aliter hunc passum exponit contimando hic verba lamech cum precedentibus.
Sic s[cilicet] quod quia vxores lamech videbant quod lamech instruebat filios suos
de artibus mechanicis. inter quos tubalchain minor erat malleator et
faber in cuncta opera eris et ferri. timebat ergo mulieres ne forte ex hac
arte inveniretur arma bellica quibus homines disponerentur ad vulneraciones et
homicidia et huiusmodi. Et ideo lamech retrahebat eas ab isto timore. dicens
occidi virum in vulnus meum etc. q. d. possum occidere virum in vulnere vel livore
sine armis sic Cham quia nondum erant inventa arma bellica. Et ideo propter inventionem
huius artis non est pena verisimiliter timenda. Et etiam si forte aliquis eventus con-
trarius [illegible] contingeret quod aliquis homo fuisset occisus vel vulneratus occasione huius
artis [illegible] noviter invente non deberetis timere quod deus me puniret pro quanto de-
disset operam tali quia sic septuplum vltio dabitur de Cham qui insidiose et ex
prava intentione fratrem interfecit. lamech vero qui non occidit nec intendit occidere.

Si potuit artem invenire ad multa alia utilem [illegible] amplius ultio a deo daretur
si septuagies septies quod significat non ampliatur sive duracionem ut postulatur dicitur
Strabus amplius [illegible] propter hoc dixit Lamech uxoribus suis Ade et Selle [illegible]
vir vindicatum est. Adulterium vero scelus quod Lamech primus [illegible] in duabus coniunxit uxoribus
[illegible] nisi sanguine Christi expiatur est [illegible] septuagesima et septima generacione [illegible]
[illegible] et peccatum totius mundi [illegible] sanguinis Christi effusione solutum est.

Cognovit quoque adhuc Adam uxorem suam et peperit filium vocavitque nomen eius Seth dicens posuit
michi deus semen aliud pro Abel quem occidit Chaim. Sed et Seth natus est filius
quem vocavit Enoch. Iste cepit invocare nomen domini.

Descripta generacione Ade delenda hic describit eius generacionem permanendam et eligendam [illegible]
de ista natus est Noe qui reparavit seculum. [illegible] in ista tercia parte determinat loco filii occisi
ibi Sed et Seth. Dicit ergo Cognovit adhuc Adam uxorem suam et peperit filium. Vocavitque [illegible]
illius Seth. Dicit Strabus ut ait [illegible] in hystoriis [illegible] occiso Abel Adam
[illegible] amplius non cognoscere Evam denuo [illegible] et continuo decreto posuit [illegible]
[illegible] ut [illegible] ex [illegible] nasceretur Christus et non per Cayn qui erat a deo maledictus.
Josephus dicit quod Abel occiso et Chaim fugato [illegible] Adam [illegible] vigebat
forte quia dixerat ei deus Crescite et multiplicamini. Hebrei aliter exponunt [illegible]
[illegible] ad predictum dicentes quod Lamech fecit [illegible] uxores suas coram Adam [illegible] pater
et iudex [illegible] quod nolebat sibi reddere debitum. Et tunc Adam [illegible]
vellet ad reddendum debitum dixerunt [illegible] castiga [illegible] temetipsum. [illegible]
[illegible] te ab ea uxore tua [illegible] Et [illegible]
sic impedict [illegible] generis humani. Si autem contra hanc exposicionem obiciatur [illegible]
[illegible] in centum annis et triginta quibus tantum vixit Adam [illegible] Seth [illegible]
[illegible] descendens per Chaim precessisset usque ad [illegible] generacionem. [illegible]

annorum et [illegible] plus [illegible] generare ut dicetur [illegible] filii autem Lamech [illegible]
[illegible] generacione ab Adam [illegible] Et [illegible] ut videtur Lamech et eius uxores adhuc
tempore generacionis [illegible] Seth [illegible] et religiosi [illegible] inspiciebat generare. Sed filii
Chaim mali erant et luxuriosi [illegible] festinabat accipere uxores [illegible] quod in tanto tempore
[illegible] potuit esse ibi [illegible] usque ad [illegible] generacionem tempore Lamech et uxores eius
b [illegible] quod in progenie Seth nulla femina [illegible] nisi [illegible] in progenie Chaim
Significat [illegible] usque in fine mundi [illegible] hic [illegible]
[illegible]

Chain [illegible] descripta generacione Ade delenda [illegible]
aliter exponunt [illegible] Paulus burgensis hic addit quod iste hebreus fabulatores
non [illegible] ad hoc exponendum. Non enim [illegible] quod non legitur Adam genuisse nisi in
[illegible] C XXX annorum [illegible] quod Adam [illegible] morte Abel [illegible]
est enim quod [illegible] generatus [illegible] Adam genuit alios filios et filias
[illegible] Adam triginta [illegible] filios et triginta filias [illegible] Chaim et Abel ut [illegible]
[illegible] anno Adam genuit Chaim et sororem eius Chalmanam et
[illegible] annos [illegible] Abel et sororem eius [illegible] offerentibus [illegible]
utriusque acceptavit deus munera Abel ut dictum est. Adam [illegible] genuit filios et fi-
lias ut [illegible] testatur [illegible] de Seth et Enoch et aliis. [illegible]
[illegible] descendens [illegible] patriarcharum [illegible] et [illegible]
[illegible] Christi qui est super omnes [illegible] Adam
esset [illegible] C XXX [illegible] etatis anno Lamech [illegible] generacionem ab Adam [illegible]

in etate apta ad generandum sicut sequitur contra fabulatores Ebreorum qui [illegible] illo tempore in quo usque ultra etatem lx annorum legitur generasse. Vocavit quoque nomen eius Seth. Similiter alludens interpretationi nominis. Seth enim interpretatur positio vel resurrectio et ille positus est pro Abel quem interpretatur [illegible] mutue sicut quod qui in hoc mundo luget et miseras patitur [illegible] deum in futuro vita eius plurimum ponetur. Item Seth significat Christum resurgentem sicut Abel ipsum morientem ut dicit Glossa. Et subdit racionem impositionis nominis dicens posuit michi deus semen aliud pro Abel qui fuit iustus, ut sicut ex isto iusto nascatur Christus. Et dicit semen quia a Seth seminata generacio humana quantum ad bonos, semen inquam aliud pro Abel in loco Abel quem occidit Chaim. Sed et Seth natus est filius quem vocavit Enoch qui interpretatur vir et homo. Et hoc quia cepit deum colere et deprecari ad quod factus est homo. Ecclesiastes xii: deum time et mandata eius observa, hoc est omnis homo. Unde sequitur iste cepit invocare nomen domini. Non quia prius non orarent, quoniam Abel et Adam orarunt. Sed quia orationes vel invocationes aliquas composuit aut ymagines fabricavit. Unde et Iudei dicunt tunc primo ydola fabricata vel ymagines factas quas alii putaverunt ydola colenda, non ipse. Cum enim sit digna [illegible] sicut bone Abel iustus erat et Adam non creditur primam egisse de patre suo [illegible] ipse eorum dominum invocabat. Sed quia invocabat deus dominus vel quodam bono facto vel ex bona voluntate, et sic ipsi deum invocabat vel aliquo speciali prescripto modo verborum. Et sic ipse creditur primus invocasse deum, quoniam primus ipsum verbis deprecatus est, sic orationes generales speciales ad ipsum invocandum instituit. Vel forte ex ymagine aliqua quam fecit ad dei memoriam frequentius habendam.

[illegible] Nicolaus de Lira sic: Enoch incepit invocare nomen domini quia ipse instructus a patre suo iusto cultum perfecit in cultu divino quod ad invenit quomodo verba devota ad deprecandum. Et dicit quod hebraica littera sic habet: tunc cepit invocari nomen domini, quod exponunt hebrei de ydolatria, quia ut dicunt tunc inceperunt homines attribuere nomen domini creaturis vel soli et lune et ydolis, non tamen ab isto Enoch qui iustus fuit et devotus, sed a filiis Chaim sibi contemporaneis de quibus dictum est de Jabel et Tubal.

Paulus Burgensis episcopus hic addit dicens quod expositio hebreorum in hoc loco est consona sacre et racioni, quoniam patet. Nam invocare nomen domini semper sonat in bonum, nec accipitur in mala significacione. Unde [illegible] xii capitulo de Abraham dicitur et invocavit nomen domini. Et infra xiii [illegible] ibi Abraham nomen domini. Quod non intelligitur nisi de invocacione ad latriam pertinente, et sic de pluribus aliis. Quod invocare nomen domini in hoc loco intelligitur de ydolatria nulla est fundamentum in textu. Secundum patres nam Ysidorus et Thomas 2a 2e q. xc iii, in prima etate non fuit ydolatria propter recenciam creacionis actualis mundi cuius adhuc vigebat cognicio vivus dicitur in mente hominum. Dicendum est quod a filiis Chaim contemporaneis ipsi Enoch incepit ydolatria est omnino irracionale, quoniam si sic hec inceptio fuisset eius apparata sicut Jubal qui fuit pater canentium et Tubalcain qui fuit malleator et faber, ut supra dictum est. Nec autem ipsi Enoch hoc fuit apparandum quod erat ab hoc immunis.

Hic est liber generacionis Adam in die qua creavit deus hominem. Ad similitudinem dei fecit illum. Masculum et feminam creavit eos. Et benedixit illis et vocavit nomen eorum Adam in die qua creati sunt.

Continuatur istud capitulum [illegible] sic: Supra determinata est pars generis humani [illegible] hic determinatur generacio durativa. Et dividitur in duas. Nam primo ponitur hic continuatur recapitulatio generationis Ade. Et illa deducitur de generacione usque ad nativitatem. Et postea ponitur recapitulatio in generali, secundo generacionis electe deductio ibi: Vixit autem. Et sic primo determinat primam partem generacionis, secundo passiva. Secundo autem ibi: Vixit autem Adam. Circa passivam primo tangit ne diversitate sexus dispertiendo masculum et feminam. Et secundo nominis proprietate ibi: Et vocavit. Dicit ergo Hic est liber, id est recapitulacio huius generacionis Ade, sicut predictum est.

Adam [illegible] factus est in die quando [illegible] quia [illegible] est in hac [illegible] sapientie unde glossa: in die Adam [illegible] quia in claritate divine [illegible]

nouo producti. Recapitulat hic de creatione ade ut veniat ad generationes filiorum descen-
dentes hinc. Hic liber generationis ade. i. descriptio ade circumstantiarum. Sed primus liber non est
intitulatus a creatione ade celestis. Ut exponitur [illegible] genuit de creatione qua
genuit in die sexto supra. i. qua creavit quo ad adam qui fuit de nichilo et accipit
ipse deus hominem formavit aut quo ad corpus de supra 2°. Ad ymaginem in naturalibus et
similitudinem in gratuitis dei fecit illum. masculum et feminam creavit eos. i. fecit eos distinctos sexu
est quo ad corpus et benedixit illis qui benedictione impartitus dedit eis potentiam et manda-
datum multiplicandi se supra i. crescite et multiplicamini etc. Et vocavit nomen eorum adam
quod adam interpretatur rubea terra. sic est nomen proprium viri. de illa sola vir formatus est. Sed
quod interpretatur homo. Sic est nomen appellativum et convenit mulieri et utrique dicitur adam quia
mulier erat in adam. In die qua sunt creati. In 1° et die 6 nominum inpositio facta est. quod adam
omnia animalibus imposuit. deus ade et hominem speciei. In ipso vero adam etc nomen uxori imposuit
Creati autem sunt in statu animali eodem spiritualiter et io dicti sunt ho ab humo.

Genuit autem ipse adam ad similitudinem dei factus est. Ceteri autem homines sunt facti ad similitudinem ipsius ada-
Item magister in littera [illegible] ista litteram In die qua creavit deus hominem. dicit sic Sethet [illegible] he-
brei quod adam in ipsa die sue creationis genuit filios cum adhuc esset in paradyso ut supra dictum est.
Sed quia doctores catholici tenent contrarium ideo dicendum quod dies hic non accipitur pro die naturali vel
artificiali tantum sed accipit hic singulare pro plurali sicut supra dictum est ca° 2°. Iste sunt genera-
tiones celi et terre quando create sunt in quo die fecit deus celum et terram et omne virgultum
agri. Et tamen certum est quod omnia ista non sunt facta una die sed pluribus. et eodem modo
hic ponitur in die i. in diebus. quia alia die fuit homo creatus et alia [illegible] . [illegible]
de paradiso. Alia pars expositionis usque ibi masculum et feminam creavit eos. hic autem creatio la-
[illegible] formationem. Et sequitur Et vocavit nomen eorum adam. Nota quod hic nomen adam [illegible]
aliquorum expositionem est nomen commune. sed appellativum in hebreo sicut hic nomen homo in latino
Et ideo sicut hoc nomen homo est communis generis et accipitur pro viro et muliere Ita et
hic nomen adam. Et hoc loco accipitur. quod autem appropriatum est primo homini hoc est propter emi-
nentiam ipsius ad alios homines. sicut hic nomen philosophus appropriatur aristoteli ad denotandum
eius excellentiam super alios philosophos.

Vixit autem ada centum triginta annis et genuit filium ad ymaginem et similitudinem suam
vocavitque nomen eius Seth. Et facti sunt dies ada postquam genuit Seth octingenti anni
genuitque filios et filias. Et factum est omne tempus quod vixit ada nongenti anni
triginta et mortuus est. Vixit quoque Seth centum quinque annis et genuit enoch. Vixitque Seth postquam
genuit Enoch octingentis septem annis genuitque filios et filias. Et facti sunt
omnes dies Seth nongentorum duodecim annorum et mortuus est. Vixit quoque Enoch nona-
ginta annis et genuit Chaynan post cuius ortum vixit octingentis xv annis. Et
genuit filios et filias. Et facti sunt omnes dies Enoch nongenti quinque anni et
mortuus est. Vixit quoque Chaynan septuaginta annis et genuit Malalehel. Et
vixit Chaynan postquam genuit Malalehel octingentis quadraginta annis genuitque
filios et filias. Et facti sunt omnes dies Chaynan nongenti decem anni et mortuus est.
Vixit autem malalehel sexaginta quinque annis et genuit Iared. Et vixit malaleel
postquam genuit Iared octingentis triginta annis et genuit filios et filias. Et facti
sunt omnes dies malalehel octingenti nonaginta quinque anni et mortuus est. Vixitque Ia-
red centum sexaginta duobus annis et genuit Enoch. Et vixit Iared postquam genuit
Enoch octingentis annis et genuit filios et filias. Et facti sunt omnes dies Iared nongen-
ti sexaginta duo anni et mortuus est. Porro Enoch vixit sexaginta quinque annis
et genuit mathusala et ambulavit Enoch cum deo. Et vixit Enoch postquam genuit
Mathusala trecentis annis et genuit filios et filias. Et facti sunt omnes dies Enoch

glose [illegible] terra damascena [illegible] gentiles [illegible]

n. lira

Jareth Enoch

[illegible] sexaginta quinque annis. Ambulavit quoque cum deo et non apparuit, quia tulit eum deus. Vixit vero Mathusala centum octoginta septem annis et genuit Lameth. Et vixit Mathusalam postquam genuit Lameth septingentis octoginta duobus annis et genuit filios et filias. Et facti sunt omnes dies Matusalem nongenti sexaginta novem anni et mortuus est. Vixit autem Lameth centum octoginta duobus annis et genuit filium vocavitque nomen eius Noe dicens: Iste consolabitur nos ab operibus et laboribus manuum nostrarum in terra cui maledixit dominus. Vixitque Lameth postquam genuit Noe quingentis nonaginta quinque annis et genuit filios et filias. Et facti sunt omnes dies Lameth septingenti septuaginta septem anni et mortuus est. Noe vero cum quingentorum esset annorum genuit Sem et Cham et Japhet.

Dimissa generatione Chain et reprobata, magister deducit generationem electam ipsius Seth. In qua deductione primo premittit truncum scilicet Adam. Et sic determinat generationem activam post [illegible] ponens X generationes, prima hic: Vixit autem. Secunda ibi: Vixit quoque Seth. Tertia ibi: Vixit vero Enoch. Quarta ibi: Vixit quoque Caynan. Quinta ibi: Vixit autem Malaleel. Sexta ibi: Vixit autem Jared. Septima ibi: porro Enoch. Octava ibi: Vixit quoque Matusale. Nona: Vixit autem Lameth. Decima vero ibi: Cum quingentorum Noe. Et procedit in singulis generationibus sic secundum eandem formam manifestando tempus ante generationem et tempus generationis et tempus mortis excepto Enoch. Prima generatio determinatur dupliciter: primo in spatio, secundo in generatione ibi: et facti sunt. Circa primum dicit sic: Vixit Adam CXXX annis secundum Methodium [illegible] et alios doctores. Hic [illegible] centum annis vite Ade quibus luxit Abel, secundum doctores aut nichil omittitur. Et genuit filium ad ymaginem et similitudinem suam, id est destitutum originali iustitia et per consequens potentem et mortalem, qualis iam erat Adam. Et [illegible] in [illegible] et quilibet [illegible] [illegible] sicut hic dicitur quod sibi similem genuit in corpore et anima. [illegible] [illegible] Adam ad similitudinem dei facta est [illegible] [illegible] ommes sunt facti ad similitudinem ipsius Adam, vel ad similitudinem in culpa. Et ad ymaginem in natura [illegible] [illegible] dei similitudinem per inobedientiam perdidit factus [illegible] [illegible] genuit. [illegible] exponitur ut tangitur. Nicolaus Lira: ad ymaginem, id est in perfectione in cognitione dei et timore sicut eum decuit Adam per hoc distinguendo eum a Chain et eius posteritate. Et hoc [illegible] [illegible] dictum [illegible] si intelligeretur de destitutione ab originali iustitia debuisset hic dici in generatione Chain ut videtur. Vocavitque nomen eius Seth. Et facti sunt dies Adam postquam genuit Seth octingenti anni. Et obmittit hic de Abel et Chain, quorum primus sine liberis obiit, alter malos liberos reliquit [illegible] est aut mori sine liberis [illegible] [illegible] generatione eius in [illegible] [illegible] distinxit [illegible] tota eius generatio in diluvio [illegible] erat et [illegible] et id non facit hic mentionem de eo. [illegible] [illegible] [illegible] que descendit ab Adam per Seth ponitur unius aliorum generationum [illegible] alia, quod fit propter maiorem dignitatem maiorum [illegible] electorum et [illegible] designationem maiorem dignitatem maiorum electorum. Genuit quoque filios et filias scilicet Adam. [illegible] ad Seth [illegible] nota non exprimuntur, quia eorum genealogia non deducitur. Ex hoc [illegible] generationem filiorum et filiarum patrum utriusque [illegible] [illegible] erat ita potest ut generationem [illegible] [illegible] vite usque ad octoginta annos generat, ut dicitur [illegible] de [illegible] et dicitur filios et filias [illegible] ut dicit Magister in hystoriis loquitur quod Adam habuit 30 filios et totidem filias preter Chain et Abel. Et factum est omne tempus quo vixit Adam [illegible] conditionem usque ad diem mortis sue nongenti anni et XXX preter annos quos [illegible] [illegible] aliquibus doctoribus ut predictum est. Et mortuus est scilicet Adam. [illegible] [illegible] [illegible] prima de qua est supra morte [illegible]. Et fuit hic [illegible] prima mors naturalis, quia mors Abel fuit violenta.

+ 2o ramos in filios [illegible] descendentes [illegible] [illegible] Seth [illegible] [illegible]

scilicet Abel

Vixit quoque Seth centum v annis et genuit Enoch. Et dicit [illegible] quod Enoch interpretatur ho-
forte / quia fuit venerabilis et dispositus / Seth interpretatur positio et iste genuit [illegible]
quia istorum generatio in nos vite duplicis veritate [illegible] duplicem hominem [illegible]
intelligendum modo [illegible] exteriorem et interiorem. Vixit quoque Seth postquam genuit Enoch
dccc vii annis [illegible] Et quod ista computatio genealogie [illegible] varios [illegible] historie
de quibus [illegible] intelligunt [illegible] genuit quoque filios et filias
[illegible] post illud totum [illegible] infra / et facti sunt omnes dies Seth nongentorum 12 annorum
et mortuus est. Unde [illegible] precedentium annorum generationum [illegible]
aggregando maiorem maiori et minore minori. Vixit vero Enoch [illegible]
tempora quibus vixit 2o tempus quo vixit ibi facti quod [illegible] dicit vixit vero
Enoch nonaginta annis [illegible] 17 annis et genuit Chay-
nan qui interpretatur lamentatio hominis [illegible] Enoch a homine [illegible] a la-
mentatione incipit Sap. 1 [illegible] omnium [illegible] plorabit [illegible]
[illegible] refert [illegible] transgressionem
[illegible] quia nascentur filii et filie ire et miserie. Et maxime post 80 annos [illegible]
[illegible] vita hominis lamentatio est psalmo 89. Si autem in potentatibus 80 anni amplius
post eorum [illegible] vixit dccc et 17 annis et genuit filios et filias [illegible] post illud [illegible]
totum [illegible] infra. [illegible] generat filios et filias ad [illegible] solum
[illegible] 1 Iohannis 1 Si dixerimus quod [illegible] Iacob
[illegible] filios genuit [illegible] filiam. Facti sunt omnes dies Enoch nongenti v anni
et mortuus est. [illegible] omnibus [illegible] psalmo 88 [illegible]
[illegible] est homo qui vivet et non videbit mortem [illegible] Vixit quoque
Chaynan 70 annis [illegible] genuit quia libido
crescens [illegible] forsitan [illegible] Et quia iste [illegible] fuit [illegible]
generationibus [illegible] psalmo 89 dies annorum nostrorum [illegible] Et genuit Mala-
leel qui interpretatur laudans deum. [illegible] ex lamentatione [illegible] laus divine
[illegible] Et vixit Chaynan postquam genuit Malaleel dccc 40 annis / et ge-
nuit quoque filios et filias [illegible] primogeniti [illegible]
in diluvio [illegible] quia [illegible] non erat de eis [illegible]
geniti habebant [illegible] principatum inter alios [illegible] Ioseph quod Caynan [illegible]
principatum [illegible] Malaleel. Et similiter de ceteris intelligendum est. Et facti sunt omnes
dies Chaynan [illegible] Et facti sunt omnes dies Chaynan [illegible]
aggregatione [illegible] precedentium et mortuus est [illegible] mors [illegible]
[illegible] in generatione [illegible] vita [illegible]
[illegible] aut mors [illegible] semel [illegible] mortuus est [illegible] vita [illegible] vita
[illegible] Vixit autem Malaleel
65 annis et genuit Iareth qui interpretatur laborans et roborans [illegible]
[illegible] psalmo [illegible] laudans [illegible] dare ad [illegible]
laudem et contemplationem ut [illegible] active vite laborem. Et quia
laborandum [illegible] dei laudem [illegible] Et vixit Malaleel postquam genuit
Iared dccc 30 annis et genuit filios et filias. Et [illegible] iste laborans [illegible]
vite genuit [illegible] senectute laborandi [illegible] Et [illegible]
[illegible] Et facti sunt omnes dies Malaleel dccc 95 et mortuus est. Vixit quoque Iareth
c lxii annis et genuit Enoch qui interpretatur dedicatio [illegible]
et [illegible] et [illegible] dedicavit deo [illegible] in generatione [illegible] Enoch qui
ut [illegible] interpretatur dedicatio [illegible] vite [illegible]
[illegible] ad Adam [illegible] ad finem [illegible]
Hic enim translatus in celum [illegible] glorie et [illegible]
[illegible] post [illegible] milia annorum [illegible] Et vixit Iareth postquam genuit Enoch
dccc annis et genuit filios et filias. Iareth interpretatur robustus. Et facti [illegible]

laudans

Enoch

quia [illegible] sine experiencia nostra [illegible] vi milia annorum

filii secuntur filiabus quod fit ratione dignitatis vel ratione ordinis generationis temporalis vel for-
te quia etas senior eius est frigidior aptior est ad feturas generandas. Et facti sunt
omnes dies Jareth nongenti lxii anni et mortuus est. Hic dicitur [illegible] singulis ad dictum Enoch
sequitur littera. Porro Enoch vixit lxv annis. Hic mutat modum loquendi de genera-
tionibus [illegible] et rationem cessandi a generatione. Ratio enim generationis [illegible]
[illegible] est probitas istius Enoch per raptum [illegible]. Sequitur Et genuit Mathusalem
qui [illegible] mortis [illegible] homo iste dedicatus deo habet ingenium mortis
meditatione. Et ambulavit Enoch cum deo [illegible] imitando ipsum vel voluntatem suam volun-
tati [illegible] conformando divine [illegible] sequenti capitulo dicitur de Noe. Et vixit Noe post-
quam genuit Mathusalem trecentis annis et genuit filios et filias. Et facti sunt omnes
dies Enoch ccclxv anni. [illegible] hic in terra dumtaxat cetus vixit quia in paradiso
amplius victurus fuit. Ambulavit quoque cum deo sancte vivendo et non apparuit scilicet
in terra inter homines conversando quia tulit eum dominus scilicet per angelos in paradisum
terrestrem transferendo tulit ingenium [illegible] transtulit Sapientia: placens deo factus dilectus
et vivens inter peccatores translatus est. Et [illegible] Enoch placuit deo [illegible] sicut
cum Helya venturus ante antichristum [illegible] ut dicitur Apocalypsis xi: dabo duobus testibus meis
et prophetabunt diebus mille cc lx amicti saccis. Hii sunt due olive et duo candelabra
in conspectu domini terre stantes. Et si quis voluerit eos nocere ignis exiet de ore
eorum et devorabit inimicos eorum. Et si quis voluerit eos ledere sic oportet eum occidi. Hii habent
potestatem claudendi celum ne pluat diebus prophetie illorum et potestatem habent super aquas
convertendi eas in sanguinem et percutere terram omni plaga quotienscumque voluerint. Et cum
finierint testimonium suum bestia [illegible] que ascendit de abysso faciet adversus eos bellum
et vincet illos et occidet eos. Et corpora eorum iacebunt in plateis civitatis magne
que vocatur spiritualiter Sodoma et Egyptus ubi et dominus eorum crucifixus est. Et videbunt de
tribubus et populis et linguis et gentibus corpora eorum per dies tres et dimidium et
corpora eorum non sinent poni in monumentis. Et inhabitantes terram gaudebunt super illos
et iocundabuntur et munera mittent invicem quoniam hii duo prophete cruciaverunt eos qui
habitabant super terram. Et post dies tres et dimidium spiritus vite a deo intrabit in eos
et steterunt super pedes suos et timor magnus cecidit super eos qui viderunt
eos. Et audierunt vocem magnam de celo dicentem illis: Ascendite huc. Et ascenderunt
in celum in nube et viderunt illos inimici eorum. Et in illa hora factus est terre motus
magnus et x pars civitatis cecidit et occisi sunt in terre motu nomina hominum vii milia
et reliqui in timorem sunt missi et dederunt gloriam deo celi.
Et non apparuit Enoch cum Helia quia tulit eos deus. Dicunt Judei quod
licet Enoch esset iustus et bonus tamen habebat pravitates magnas ad malum
quibus cum difficultate summa resistebat. Et ideo providentia dei mortuus est ante tem-
pus vite sue naturalis ne laberetur ad iniquitatem sicut quod dicitur Sapientia: Justus si morte
preoccupatus fuerit in refrigerio erit et [illegible] raptus est ne malicia mutaret intellectum
eius. Doctores autem catholici dicunt quod propter excellentiam sue virtutis assumptus a deo
fuit et positus in paradiso terrestri ubi et Elias postea raptus est ut habetur
iv Regum ii. Et inde exituri sunt ad predicandum contra perfidiam antichristi. Et hec magis
videtur sonare littera quia de ipso non dicitur hic quod sit mortuus sicut de aliis. Et quod
non apparuit inter homines peccatores et gigantes quia tulit eum dominus de medio
eorum ad locum predictum. Et hec Augustinus in libro De mirabilibus [illegible] et non testatur
ita de iusto Enoch dicitur Enoch sine morte [illegible] pene [illegible] [illegible]
inter homines conversationem [illegible] ut in eo qualiter homines si non peccassent
generata prole commutarentur in vitam spiritualem sine morte ostenderetur. Sed
licet longo [illegible] tempore adhuc vivunt mortem tamen debitum quod omnes
in Adam [illegible] vitare non poterit [illegible] Augustinus [illegible] eos in [illegible]
occidit unde [illegible] oratio scripta in [illegible] contra [illegible] humani [illegible]

Enoch
Elyas

Nicolaus [illegible]

Mathusala
mortuus an
diluvium

metas huius vite longo admodum tempore distenditur. Attamen in hoc non nova natura hominum gignitur, sed prima et naturalis cum homo gubernatur. Iustitia enim omnium hominum in prima conditione libri geneseos considerantibus hystoriam esse apparet, ut non solum longo tempore sed etiam spatio vixerit, nisi peccati aculeo mortis non metas exterminaret. Vixit quoque mathusale clxxx annis vii. Et interpretatur mathusala mors eius, in quo ostenditur bonitas huius vite, quia qui longissime vixit interpretatur mortuus est, iacob dicit eius est enim vita nostra vapor ad modicum parens et deinceps exterminabitur. Et genuit lamech qui sonat interpretatur humiliatus, in cola eius mortis multum humiliat. Et ita dicit cumque suppletur tractum secundum feminis cunctis in morte. Et vixit mathusala postquam genuit lamech dcc lxxx annis et duobus et genuit filios et filias. Et facti sunt omnes dies mathusale nongenti lxix anni et mortuus est. Sed secundum annum quo inundat diluvium, modicum ante inundacionem secundum quod dicit b. ieronimus libro de hebraicis quaestionibus. Et dicit magister in scolastica hystoria quod mathusal mortuus est vii diebus ante diluvium. Et hoc potest videri per litteram, quia si computantur sexcenti anni quibus vixit Noe ante diluvium secundum quod dicitur infra vii capitulo. Erat quoque sexcentorum annorum quando aque diluvii inundaverunt super terram. Et iterum centum octoginta duo anni et iterum octoginta duo anni quibus vixit lamech ante quam Noe esset genitus et centum octoginta vii quibus vixit mathusala ante nativitatem lamech filii sui. Et adiiciuntur totum in sumpta inveniuntur nongenti lxix anni. Et anno diluvii habebat mathusala 969 annos et mortuus est vii die ante quam finis fieret inundacionis. Unde glosa dicit eum esse mortuum 6 anno ante diluvium sed credunt i ... Sed autem litteram lxx vixit xix annos post diluvium quod est impossibile cum viii tantum anime sint salve facte per archam. Unde glosa dicit quod ... habitat in 30 capitulo ... dicit quod ... alique expectabat ... in diebus Noe quando fabricabatur archa, in qua et pauci i. octo anime salve facte sunt per aquam. Sed aliqui solvunt et dicunt quod tempore diluvii fuit in paradiso ... Augustinus et Ieronimus dicunt plus ... et ... error iste ... de libro ... Nam ubi nos habemus quod mathusal centum 87 annorum genuit lamech lxx habent centum 167 annorum computant ergo minus xx annos. Item ubi nos habemus quod lamech centum 182 annorum genuit Noe lxx habent centum 188 annorum ubi supplere addunt vi quibus subtractis et addunt uno primo, apparet quod in computacione annorum mathusal usque ad generationem Noe dimittunt xix annos. Ita quod quando Noe natus est non habebat mathusal nisi 360 annos quibus additi sexcenti anni Noe post quos inundat diluvium fuerunt 960 ergo restabat xix post diluvium.

Unde dicunt ipsum mathusal cum patre autem translatum fuisse et diluvium pertransisse ... Sed obviantur rationes ... mortuus est, ut ostenditur cum non vixisse post diluvium si ante diluvium inundacionem vii diebus vitam clausit finivisse.

Glosa

Hic querit quare in ista generacione nulla mulier ut femina nominatur sicut semper in generacione Cayn. Solet videri secundum ysidorum quod mulier est omnia vilis agere et mulier ... vel fragile, inquantum ... sunt. Malorum autem generacio semper in femina terminatur quia finis mitium peccati. Et quia et vita illorum in mollicie terminatur.

Nicholaus
lira

Queritur etiam hic quare homines tunc tam vivebant et tam diu. Et ita gigantes et robusti erant. Ad hoc potest responderi multiplex assignatur causa prima est ex bonitate complexionis primorum parentum, quia sicut et a deo immediate formati et per consequens optime complexionati et ad longitudinem vite dispositi. Et illa bonitas complexionis magis venit ad homines propinquis istis temporibus quam ad remotos temporibus modernis. Secunda est ex modo vivendi, quia temperate vivebant. Tertia ex bonitate nutrimenti, quia ante diluvium terra nascentia fuerunt meliora quam post. Cum inundacio diluvii fuit per maiori parte ex aquis occeani secundum quod dicitur infra vii capitulo rupti sunt omnes fontes abissi magne. Aque autem salse inducunt sterilitatem terre, et per

[illegible] reddebatur irremediabilem periodum ex quibus abbreviatur hominis vita. Ratio 2a extracta a deo: quia
formatus fuit in perfectione sicut supra dictum est 2o modo. Et ideo agnovit virtutes seminum
herbarum et lapidum que faciunt ad conservandam sanitatem et vitam prolongandam. Et de hoc
dormit homines ad vite prolongationem. Ratio ex bono aspectu siderum super regionem
illam in qua manebat, quia aspectus multum facit ad longitudinem vite. Unde per motum
aliquorum animarum [illegible] tempore precedentium. Sed ex divina dispositione hoc ordinante ut prolongata
vita hominum cito multiplicaretur genus humanum. Item ut homines illius temporis possent
experientias de cursu et effectibus siderum aliarum rerum que experientie principia sunt
[illegible] et sic ut homines primo mathematice. Item videmus magnam latitudinem in quantitate
corporis in natura humana. Quia quidam sunt valde parvi sicut pigmei qui dicuntur homines
longitudine unius cubiti. Alii autem valde magni sicut gigantes qui fuerunt in prima
etate mundi et in 2a [illegible] [illegible], et in aliis etatibus. Dicitur enim in [illegible] deuteronomii [illegible]
de Og rege Basan monstratum lectum eius ferreum in Rabbath filiorum Amon habens 9
cubitos longitudinis et 4 [illegible] xv de [illegible] [illegible] videtur de terra gigantum
que si diceretur in [illegible] fuerunt certi decebs hominum quantum statura. Si igitur
tanta latitudo et excessus unius ad alterum in quantitate molis non videtur irra-
tionabile [illegible] [illegible] talem excessum in quantitate durationis per [illegible] hominum ad illos qui nunc
sunt sicut experientia determinat. Item in quantitate durationis videtur esse magna latitudo
quia de pigmeis dicitur quod quinto anno [illegible] et viii anno senescunt. Et
si homines alii tamen excedunt eos in quantitate durationis sicut qui vivunt [illegible]
vel octoginta annis, non est mirandum si homines prime etatis tamen excedebant
modernos quantitate durationis. Ego autem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ostendendum, quia si unum per se non sufficit, plures simul sumpte vel
omnes videntur [illegible] persuadere.

Item Paulus Burgensis episcopus ad has rationes [illegible] ita addit [illegible] [illegible]
[illegible] que assignatur ad diuturnitatem vite hominum illius temporis et si valent
[illegible] longitudinis vite non tamen videntur ad tantam durationem sufficere
[illegible] [illegible] complexionis et [illegible] modo vivendi temperatus [illegible] non in multis [illegible]
[illegible] tamen invenitur. Ponit enim Galienus [illegible] [illegible] [illegible] esse complexionem temperatis-
simam [illegible] humane [illegible] pertinet [illegible] ipsam vocat Eucharaton. Et multo
magis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] reperitur, [illegible] tamen a [illegible] etate [illegible] et [illegible]
reperitur aliquis qui [illegible] annos fere attingat. Sed et qui [illegible] [illegible] optime
fuit complexionatus et non minus temperate [illegible] [illegible] [illegible] in hac vita vixit, et tamen
in [illegible] etate passus est [illegible] [illegible] tenetur. Ut in eo apparet [illegible] [illegible]
ut tangitur [illegible] [illegible] [illegible] q xl [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] xxx in annorum [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] non esset si [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vixit sicut Adam et alii antiqui
[illegible] si [illegible] illa etatis in qua fuit passus non esset [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] non esse [illegible] ex bonitate [illegible] [illegible] [illegible] non videtur valere. Nam in
[illegible] [illegible] plus debuit [illegible] [illegible] periodum in tempore propinquiori post
diluvium quam in magis remoto, et tamen post diluvium in 2a etate legimus homines
vixisse [illegible] annos fere, et tamen magis a tempore diluvii [illegible] [illegible] plus fuit [illegible]
diuturnitas vite. Item illa que Adam cognovit de virtutibus fructuum et herbarum [illegible] que faciunt
ad prolongandum vitam de quibus dicitur docuisse homines videtur esse ut [illegible] [illegible] Noe
ab antiquis [illegible] cum vita ipsius Noe fuit prolongata sicut vita aliorum qui fuerunt in prima
etate [illegible] [illegible] Noe cum [illegible] et perfectus fuisset [illegible] [illegible] ut doceret eam posteritati
[illegible] [illegible] tamen non apparet per effectum. Bonus etiam aspectus siderum [illegible] si faciunt ad
longitudinem vite non tamen tantam diuturnitatem faceret [illegible] [illegible] astronomi [illegible] videntur
[illegible]. Sed autem ratio quam ponit [illegible] [illegible] fuit ex divina dispositione hoc ordinante
[illegible] [illegible] sapientia et [illegible] omnia disponit suaviter Sap. viii. [illegible] rationes
quas assignat ad huiusmodi dispositionem divinam [illegible] [illegible] sufficientem. Nam non minus
multiplicaretur genus humanum per vitam brevem sicut nunc [illegible] per longam vitam sicut tunc
et forte [illegible] sicut modo. Nam incipiebat generare post C annos, et [illegible] [illegible] xx.
annum, et in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] generare possent generare multos filios et

Eucharaton

Noe perfectissimus

nepotes et pronepotes quorum quilibet vt maior patet infra illud tercium [illegible] quasi sit
magis multiplicatur genus humanum. Quod manifeste patet habere [illegible] multiplicacione
filiorum Israel in Egipto de quibus de [illegible] lxx animabus descen-
derunt patres nostri in Egiptum et nunc posuit te deus sicut stellas celi in
multitudine. [illegible] nostris temporibus non fecit moram in Egipto tanto
tempore quanto Adam et Seth filius eius abstinuerunt a generacione. Nam Adam abstinuit
per c xxx annos et Seth c v annis que faciunt cc xxx v annos et tamen
filii Israel in Egipto fuit cc x annis sicut infra probatur. Alia causa
[illegible] quare assignatur ad divinam dispositionem vt homines illius temporis possent habere
experiencias de cursu et effectibus siderum et. Non videtur valere causa ista cum
[illegible] magna et difficili investigacione indigeret fuit [illegible] de lacio
siderum [illegible] a tempore [illegible] ptholomeus perfecit librum almagesti in quo omnes cursus siderum
plene tradidit et tamen investigacio sua incepit a tempore cuiusdam predecessoris
[illegible] per ccc annos fore et non plures vt in eodem libro habetur. [illegible]
illud tempus sufficit ad illam investigacionem [illegible] ad cognoscendos effectus siderum
de quibus ipse ptholomeus large agit in libro quadripartito et in centiloquio suo
[illegible] astronomi [illegible] et successerunt [illegible]
[illegible] diuturnitas vite in antiquis. Est [illegible] potius tenendum et tamen
non fuit [illegible] [illegible] et x de hac [illegible]
[illegible] in [illegible] x de [illegible] in experimento patet. [illegible]
ita [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible]
[illegible] fides huius [illegible] historie derogranda est [illegible] tanto [illegible]
vata non credimus [illegible] implent [illegible] [illegible] [illegible]
Et [illegible] [illegible] [illegible] tanti [illegible] doctor fidelissimus [illegible] asserat [illegible]
esse [illegible] quod patet [illegible] quod in predicta [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] experimentum venire possit. [illegible] ipse [illegible] hebreus in suo libro
[illegible] [illegible] diuturnitatem attribuit miraculo divino. [illegible] et [illegible]
de diversitate [illegible] [illegible] diuturnitas fuit solum in illis qui in sacra scriptura
non inveniuntur [illegible] et [illegible] non autem in aliis contemporaneis qui et
[illegible] Adam Seth Enoch et Matusal [illegible] vivebat [illegible] sicut post diluvium [illegible] quia
[illegible] tam diu vivebat [illegible] de [illegible] fides de creacione mundi quia
Ideo deus disposuit illos tam diu vivere [illegible] fideles [illegible] [illegible]
paganum [illegible] negabat [illegible] fidelium magis [illegible] Abraham [illegible]
[illegible] Lamech patri ipsius Noe [illegible] in vita cum ipso Adam [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] fuit in fidei publicacione erat [illegible] annorum quando Noe [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] ad [illegible] Abrahe [illegible]
Adam ad Lamech et de Lamech ad Noe et deinde ad Abraham.
Vixit autem Lamech 182 annis et genuit filium vocavitque nomen illius Noe qui interpretatur consolabitur
[illegible] requies [illegible] que dat intelligi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] maledixit dominus [illegible]
nos ab operibus et laboribus manuum nostrarum in terra cui maledixit [illegible]
ledicta terra. [illegible] quod [illegible] iste consolabitur nos [illegible] potuit esse ad [illegible] et [illegible]
ponitur de Noe [illegible] quod reparatus erat [illegible] quod erat ad consolacionem illorum qui [illegible]
[illegible] [illegible] totaliter deficere per diluvium [illegible] Noe Lamech [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et laboribus liberavit vel illud [illegible] [illegible] fecit
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quia fecit archa [illegible] salvatur [illegible]
[illegible] reparacio generis humani [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] In hebreo habetur iste quietabit nos [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
huius nominis Noe quod interpretatur requies et [illegible] [illegible] impositor [illegible]
[illegible] dicitur [illegible] Noe [illegible] iste quietabit nos. Et dicitur hebr
[illegible] dicitur [illegible] reparacionem [illegible] post diluvium [illegible] Noe [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] reparacionem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] colebat eam [illegible]
[illegible] laborabat in agricultura [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

agricultura

aut adinvenit arte arandi [illegible] plus [illegible] laborant [illegible] homines [illegible]
dicitur dedisse requiem hominibus et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ab operibus
et laboribus manuum nostrarum [illegible] per arte arandi [illegible] laborabat [illegible]

super animalia in terra cum maledixit dominus. Et propter hanc maledictionem fructificare
non poterit nisi multis laboribus coleretur et ita expositione magis esse consona
videtur. Est tamen adiuvandum ad aptiorem translacionem varia causa dicit Iste consolabitur nos
quia magis fuit hominibus cum pariter arandi labor cum fuit posita super
animalia. Et propter talem artem quam invenit Noe vocatur vir agricola
infra ix c°. Attamen Thomas doctor Burgensis episcopus
addidit aliqua super dicta Nicolai postillatoris ubi dicitur Et dicunt hebrei
quod hoc non dicitur propter reparationem sed dicit episcopus Burgensis quod hec expositio
hebreorum non videtur habere fundamentum in textu Si enim Noe fuisset primus inven-
tor artis arandi hoc expressisset scriptura sicut supra inquit de inventore musice artis
et fabrice et huiusmodi. Sed allegavit postillator de hoc quod Noe vocatur
vir agricola infra ix c° magis facit contra hanc expositionem Nam ibi legitur
Cepit autem Noe vir agricola exercere terram [illegible] intelligitur quod tunc primo
plantationem illius vinee cepit esse agricola et non ante Veritas est hebraica
non dicit iste quietabit nos Et iste consolabitur nos quod consonat huic expositioni.
Vixit et Lameth postquam genuit Noe quingentis nonaginta quinque annis et
genuit filios et filias Et facti sunt omnes septingenti septuaginta duo anni et
mortuus est. Hec est mortis [illegible] que legitur ante diluvium quia indicatur quod
mors est stipendium peccati ad Ro vi stipendium peccati mors. Et [illegible]
[illegible] nominum per interpretationes precedentium patrum Na Adam interpretatur homo vel terra
rubea Seth positus Enos homo Caynan lamentatio Malaleel laudans deum Iareth
roborans Enoch dedicatus Matusala mortis emissio Lameth humiliatus Noe
requies precedens quod homo de terra resurgens et postea erit homo invocans deum
et deflens peccata pristina confessus laudans deum roborans spiritum dei dedicatus ad vitam
eternam alterius mortis de subditis requiem possidebit eternam. Noe vero cum quingentorum
esset annorum genuit Sem qui interpretatur audiens Cham calliditas Et Iaphet lati-
tudo Requies et contemplatio excitat intellectum inflammat affectum dilatat desiderium
hec est optima pars Marie sedentis secus pedes Ihesu excitatio autem intellectus fit per lectionem
Ps lxxxiv audiam quid loquatur in me deus Inflammatio affectus per meditationem Ps
xxxviii In meditatione mea exardescet ignis Dilatatio desiderii per orationem Ps 17
dilatatum est cor meum et exultavit lingua mea etc. Et hec sunt tres partes contemplationis
secundum Hugonem de sancto victore scilicet lectio meditatio oratio.
Iste Noe mistice qui vocatur agricola et interpretatur requies consolabitur nos etc. Quod non
aliter poterat requies appellari ipse Noe nisi per quandam significationem Non enim cognovit
ille quod pater eius dixit hic dabit requiem nobis ab operibus et tristiciis manuum nostrarum
et a terra quam maledixit dominus Quomodo ergo verum est quod ille Noe requiem dabit populo cum
[illegible] quod a tristicia ut a labore cessatum sit ut quod maledictum ablatum
sit terre Cum magis potius divina ira maior ostendit tunc deus dicit se penitere hominem fe-
cisse. Hec itaque potius conveniunt Christo qui typus Noe qui factus est pro nobis maledictum
ut nos a maledicto legis redimeret Et qui in evangelio dicit Venite ad me
qui laboratis et onerati estis et ego reficiam vos et invenietis requiem animabus vestris. Christus ergo verus
Noe solus inventus iustus et verus agricola qui omnes liberat ut totam
ecclesiam [illegible] septiformi spiritu illuminatam. Et sic ille Noe cum liberis solus [illegible]
filiis. Sic Christus deus et homo iustissimus solus purissimus virgo fuit et est [illegible]
[illegible] quod hic quere in [illegible] generatione nulla femina nominatur sicut supra in generatione Cayn [illegible]
quia iustorum est omnia virilia agere et [illegible] femineum vel fragile [illegible] iusti sed malorum
[illegible] in generatione semper in femina terminatur que fuit initium peccati et quia vita mortuorum in mollicie [illegible]
Item Enoch magis translatus est in paradisum quam alius quia fuit septimus ab Adam et translatus
ut requiem septime etatis significaret et etiam propter suam maiorem perfectionem Et sine dubio
[illegible] Enoch in paradiso terrestri et Helias simul sunt adhuc et [illegible]
ibi tandem venient [illegible] per legem vite [illegible] Et propter temperiem aeris et propter
gratiam et virtutem dei. Et [illegible] doctores ad audiendum quod homo [illegible] si non potuisset

vide *(margin)*
vide x [illegible] *(margin)*

Cap. 6

Cumque cepisset homines multiplicari super terram et filias procreassent, videntes filii dei filias hominum quod essent pulcre acceperunt sibi uxores ex omnibus quas elegerant. Dixitque deus: Non permanebit spiritus meus in homine in eternum quia caro est. Eruntque dies illius centum viginti annorum. Gigantes autem erant super terram in diebus illis. Postquam enim ingressi sunt filii dei ad filias hominum illeque genuerunt, isti sunt potentes a seculo et viri famosi.

Supra ostensa est humani generis institutio et propagatio sine multiplicatio hominum per primum stipitem, scilicet Adam. Hic ostenditur destructio per diluvium, preter Noe et detinuit. Per diluvium propter malum produxisset bonum salvatur. Et ideo tertia est ipsius Noe. [illegible] quia cum esset quingentorum annorum genuit Sem Cham et Japheth. Et hic status quaeritur quare tam tardavit ad generandum quia alii precedentes [illegible] [illegible] annum generabant, [illegible] expeditus. Ad hoc videntur Hebrei quod hec fuit ratio quia deus dispensaverat salvare in diluvio cum sua posteritate tota. Si autem in etate solita generasset infra quingentos annos, senectus ante diluvium per sexcentorum annorum erat Noe quando incepit diluvium. [illegible] fuisset tot quot [illegible] et filiis eius multiplicati, quod fuisset inter eos multi mali de quibus non esset dignum quod salvarentur. Item tot persone cum necessariis ad vitam per annum integrum quo durat diluvium non potuissent competenter in archa collocari. Et ubi dicitur quod Noe genuit Sem Cham et Japheth, dicunt Hebrei quod Sem non fuit primogenitus Noe, quod probant quia hic dicitur quod quingentesimo anno vite sue cepit generare. Et primogenitus eius erat centum annorum tempore diluvii quia tunc fuit Noe sexcentorum annorum. Sem vero nonaginta annos usque post diluvium per duos annos [illegible] infra XI [illegible] dicitur quod Sem [illegible] alius per digniores dimensiones quam fuit [illegible] Sed hic videtur [illegible] ut Abraham dicitur per dimensiones. Et [illegible] primo acceptus a deo. [illegible] [illegible] opiniones de primogenitura [illegible] primo nominatus [illegible] patriarcha et [illegible] Marie qui ab ipso descenderunt et [illegible] XLVIII Jacob patriarcha benedicens filiis Joseph preposuit Effraim minorem ipsi Manasse qui primogenitus erat in plenum, ut videtur, ut ibidem dicitur. Et dicitur [illegible] Sem ubique per [illegible] in fine. Isto habito [illegible] descendo de lege ad huius divisionem. Primo agitur de causis inductis diluvii [illegible] isto VI; secundo de inundatione diluvii [illegible] tertio de cessatione [illegible] Recordatus est deus Noe; quarto de statu Noe et filiorum eius post cessationem [illegible] ibi Benedixitque deus. In prima parte tangit duas causas inductivas diluvii. Prima [illegible] ex parte hominum [illegible] culpa. Secunda ex parte dei [illegible] ibi Cum vidisset. Ex parte hominum tangit causam duplicem: primo multiplicatio malorum quorum [illegible] erat pena; secundo paucitas bonorum quorum [illegible] ibi Noe vero. In prima parte ad ostensionem [illegible] primo exprimitur abundantia [illegible] secundo [illegible] ad [illegible] [illegible] et [illegible] ibi Dixitque deus. Tertio [illegible] rebellio et superbia ibi Gigantes autem. Quarto [illegible] indignatio divina ibi Videns autem deus. Dicit ergo Cumque cepisset homines scilicet carnales de stirpe Cain multiplicari per multiplicationem carnalem non multiplicationem spiritualem. Genesis [illegible] Multiplicabo semen tuum sicut stellas celi et sicut arenam que est in litore maris. Cognitum est filios [illegible] esse peccata mea. [illegible] diluvium fuit multiplicatio peccati ex quo [illegible] est provocatio ire dei et ista [illegible] hic replicatur ut magnitudo peccatorum et offense dei ostendatur. Itaque Cumque cepisset homines multiplicari addendum quod multiplicatio peccatorum non incepit tempore Noe [illegible] Videntes filii dei. Hic exponitur [illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] demones [illegible] qui [illegible] filii dei [illegible] spiritualem [illegible] et Job [illegible] dicitur Sathan fuisse inter filios dei. Et isti in specie humana [illegible]

se includebat unde nati sunt gigantes ut dicitur infra. Gigantes autem erant in terra. Sed
hec expositio non videtur conveniens quia hec exprimitur causa diluvii quod inundavit in penam peccati
diluvium autem numquam fuit in pena demonum sed tantum hominum. Ideo aliter exponitur sic: videntes
filii dei id est filii iudicum vel potentum quia nomen hebreum quod in positum est elohim [illegible]
quandoque attribuitur deo, quandoque iudicibus. Exodi xxii ubi translatio nostra habet: dominus applicabitur
ad deos, id est ad iudices. In hebreo habetur: applicabitur ad elohim. Videntes igitur
filii iudicum et potentum cum videbant filias subditorum pulchras et cetera, et ipsis
dabant ad imperiales quod accidebat ad [illegible] cognoscendo carnaliter cum quibus volebant
et rogarent. Sed hec expositio non videtur adhuc conveniens quia talis causa diluvii
fuisset particularis, scilicet quantum ad potentes solum. Sed in eodem capitulo dicitur: omnis quippe caro
corruperat viam suam. Nec generale diluvium inducere debuisset propter causam particularem. Et ideo
aliter exponitur et melius quod filii dei hic intelliguntur illi qui descenderunt de Seth qui
a patre suo fuerant instructi in cultu divino et tam [illegible] plures alii locis veteris
ac novi testamenti fideles vocantur filii dei. Per filias hominum intelliguntur mulieres descendentes
de Chaym que erant [illegible] dissolute et lubrice et de illis precepit Seth filiis
suis de voluntate dei quod non contraherent matrimonia cum eis sicut dicit et precepit Isaac ut
non contraheret matrimonia cum mulieribus Cananeis. Sed filii Seth videntes eas tunc transgressi
sunt hoc preceptum et hoc est quod subditur: acceperunt sibi uxores et cetera.

Circa istam expositionem magister Nicolaus de Lyra ubi ponit quod per filios dei viros intelligit demones
et ipsi
[illegible] ipse dicitur Thomas [illegible] dicit [illegible] et esse [illegible]
sive boni angeli. Nec id [illegible] cum magistro Nicolao videatur [illegible] [illegible] sed [illegible] licet
littera nostra habet: gigantes autem erant super terram, hebrea veritas habet Nephilim quod interpretatur
sunt [illegible] [illegible] in glosa nostra interlineari habetur, per quod ipse sequitur demones
qui de celo ceciderunt, de quibus Ysa. xiiii: Quomodo cecidisti de celo lucifer
et Luce x: Videbam Sathanam sicut fulgur cadentem de celo. Et [illegible] [illegible] cadentes
[illegible] super terram in diebus illis, scilicet ante diluvium [illegible] [illegible] magna diffusione
seu pravitatem hominum ad mala [illegible] [illegible] [illegible] sua in eis [illegible]
quod in corporibus assumptis [illegible] [illegible]. Sed [illegible] si boni angeli [illegible]
[illegible] [illegible] tales generibus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] seu generatio quod magis videtur boni angeli [illegible] [illegible] [illegible] esse
ex quo a multis [illegible] [illegible] et [illegible] homines [illegible] [illegible]. Non per semen ab
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] semine alicuius hominis [illegible] accepit ut potest quod
in [illegible] [illegible] ad verum sit [illegible] [illegible] ille qui nascitur
non est filius demonis sed hominis [illegible] [illegible] semine accepto [illegible] in b Tho
[illegible] q 1.

Ideo [illegible] diluvium non cadit in pena demonum [illegible]. Sed in
pena hominum [illegible] [illegible] [illegible] qui erant potentissimi et pessimi
sicut infra dicitur [illegible] per magistrum Nicolaum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] ad hoc inducebat [illegible] [illegible] legitur infra x capitulo
de Nembroth. Et hanc expositionem tenent antiqui hebrei [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] intelligitur de [illegible] cum de celo ceciderunt. Gigantes autem [illegible] tales [illegible]
[illegible] ad [illegible] erant [illegible] [illegible] statura [illegible] alii homines [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ut homines [illegible] [illegible] tales non erant filii demonum sed proprie
filii hominum [illegible] et [illegible] debent esse in [illegible] hominum statura. [illegible] [illegible] fie-
bant deo permittente [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] adhibere [illegible]
corpora ad aliquos effectus mirabiles producendos [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] adhibebant
quedam alia seminalia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
esset apta ad hoc ut tales [illegible] homines [illegible] [illegible] in statura et aliis [illegible]

corporalibus ut possent eos appellare ad libitum suum. Et hoc modo magis provideret divina
miracula facere, licet non simpliciter, sed quo ad nos prout dicit sanctus Thomas in prima parte q. c x.
quod quidam res sic per administrationem demonum producte quasi sint vere res, quedam sunt appa-
rentia tantum ut dicit prima parte q. c xiiij. Et circa hoc videtur quod cum essent tempore diluvii quadra-
ginta ex eodem ceteros homines in duratione vite et hoc dispositione divina ut diuturna
cognitio propinqua et certa deveniret ad posteros ut dictum fuit supra. Alia additur
hic quedam, quod per administrationem demonum per[illegible] divina fuit, in tempore quidem
aliquando ceteros alios excedentes in corpulentia et viribus ut alios inducerent ad corpo-
ralia et discederent a divino cognitione. Licet per excessum laudabiliter a deo creati et intel-
ligentia (?) fuerint in longitudine vite, quo quidem circa ipsos patet ad curam quod corpus virium fuerit
sed vero excessu execrabiliter fuerint in quantitate molis corporalis [illegible] animi
superiores aggravare. Nota sic istud et summo textu cum expositione. Videntes
filii dei glossa, non dicit filii angelorum sicut aquila [illegible] Nec filii demonum in-
cuborum sicut alii sunt suspicati, quia dicit filii potius hominum, quorum erat sensus sic:
cum esset peccatum in [illegible] erant filii Seth, qui dicuntur filii dei, scilicet quia dei cultores
erant et religiosi, ut dicit glossa, in quibus vigebat adhuc religio, et clerici dice-
bantur iusti homines de stirpe Seth. Hii videntes filias hominum, scilicet mulieres
de progenie Chain, dicti sunt filii hominum ab humano, quia tota tenebat de [illegible] erat
quod esset pulchre, vicii concupiscentia [illegible] quod pulchrum non est causa deceptionis pro-
babilis, [illegible] gratia et vana est pulchritudo. Et ideo etiam dicitur xi. spe[illegible] multi alie-
ne multi admirati sunt et reprobi facti sunt. Amor et iniuria et propter [illegible]
eius paradisum absorbuit ut dicitur [illegible] Ada pomum comedit ne sit ab deli-
ciis [illegible] caritas amor [illegible] mundum delevit, patet hic. Sampsonem fortissimum
ligavit Judicum xvi. David sanctum [illegible] ij Regum xi. Salomonem sapientissimum infatuavit
iij Regum xi. Johannem Baptistam decollavit. Marci vi. Et sequitur. Acceperunt sibi uxores non deo
[illegible] illas que sibi placuerunt, in quo quadrupliciter peccaverunt. Primo quia contra viri
[illegible] hoc fecerunt non amore prolis. Secundo quia non unam uxorem sed plures
acceperunt, ut sequitur uxores. Tertio quia erat dissolutio et [illegible] fuit. Quarto
quia contra prohibitionem hoc fecerunt ut dicit Methodius, ut dicitur eis quod fuit eis
prohibitum ne acciperent sibi uxores de stirpe Cain. Unde acceperunt sibi non ad
cultum dei uxores ex omnibus quas elegerant. Et vere in hoc modo pulcriores fi-
lios [illegible] et [illegible] ut potentiam voluptatis tradunt se in potu et in vino dediti
sunt sancti qui carnem suam affligunt ieiuniis ut possint reprimere libidinem.
Ex tali igitur coniunctione que fuit contra voluntatem dei debuit tales progenies nasci
que deo esset rebellis. Dixitque deus forte per Sabiensium [illegible] vel
per interiorem inspirationem seu per angelum tunc sibi assistentem [illegible] aliter per
viros per [illegible] iudicavit et aptius sic ordinavit. Non permanebit spiritus meus
in homine, id est ira mea vel indignatio quam incurrit per peccata hominum quia [illegible]
esse ab homine cuius spiritus in naribus eius est. Non permanebit in [illegible]
voluntas ut puniendi homines in eternum, sed tantum temporaliter si voluerit penitentia
[illegible] a penitentia et [illegible] cessabit indignatio mea, et hoc quia [illegible]
et fragilis conditionis huius pronitatem ad peccandum ex corpore [illegible] aggravante. Caro
enim est homo non spiritus, ut dicitur quasi carnaliter vivunt, quia cum dampnat fragilitatem
est causa quare peccatum hominis est remediabile non angeli. Unde caro est homo sicut ad Galatas vi.
vi. Caro concupiscit adversus spiritum. Et per Ps. [illegible] Cap. ix. Corpus quod corrumpitur aggravat
animam carnem et psalmus, carne de terre [illegible] et obstructum, Cain et [illegible] ipse
[illegible] Ex quo in homo [illegible] huius proximitate ad peccandum ex carne [illegible]
[illegible] quod est magis sibi parcendo puniendo eum pena temporali et non eterna in finali.
Aliter exponit Rabbi Salomon dicens hoc est de vita hominis. Non disceptabit spiritus meus

Distrahent

A sic et origo eius fuit

cum hominem

N. lira

~~in homine hic exponitur anima sic spiritus meus i. indignatio in homine i. contra homines [illegible] de-~~
~~sedebit. Non irascor contra eos [illegible] irrevocabiliter sicut contra angelos [illegible] peccatum ir-~~
~~remediabile [illegible] caro est i. habet proniorem ad peccandum [illegible]~~
in eternum. At si diceret deus usque in eternum [illegible] deletione generis humani per diluvium de
in suspenso penderet cum data disceptacio. Sed ex [illegible] sententia [illegible] i.
[illegible] implicatum peccatis carnalibus [illegible] ad declarandum [illegible] differam ex-
cidium sive mortem ut habeant locum penitentie. Et hoc est quod subditur eruntque dies vite
illius 120 annorum. ¶ Paulus autem burgensis episcopus addit hic et dicit quod [illegible] expo-
sitores hebreorum hunc passum aliter aliter exponunt et forte melius. Dicunt enim quod
[illegible] hic dicitur spiritus meus intelligitur anima humana que est a deo in ipso homine inspi-
rata ut genesis 2 capitulo inspiravit in faciem eius inspiraculum vite et vivat [illegible]
non permanebit spiritus meus in homine [illegible] quod [illegible] a va-
gina [illegible] dixit deus Non vaginabit spiritus meus in homine i. non [illegible]
anima a me inspirata in homine i. in corpore humano in quo anima [illegible] seu vagina
[illegible] seu gladius in vagina [illegible] decreto. Et per hanc
[illegible] videtur quod deus indicabat de certo non esse homines [illegible] ex annos
[illegible] hec [illegible] videntur [illegible] infra in hoc capitulo [illegible] hec dicuntur [illegible] delebo inquit
homines quos creavi [illegible] penitet me fecisse eos. Et quo videtur quod sententia lata erat
contra totum genus humanum de certo non peccandi seu [illegible]
fuit tamen contra hanc sententiam [illegible] dispensatum cum Noe. Et ideo subditur post Noe
vero invenit graciam coram domino [illegible]. Et [illegible] [illegible] intelligentiam erunt
dies illius 120 annorum usque ad diluvium dati ad penitentiam agendam. Sed si glosa
quia [illegible] peccaverunt et se ad penitentiam non [illegible] in centesimo anno deleti
sunt et [illegible] deus de [illegible] [illegible] dicione data [illegible] penitent
xx annos quia non penituerunt. Non [illegible] [illegible] vite
[illegible] post diluvium multi vixerunt diutius [illegible] ut dictum est ideo [illegible] concessio est in [illegible]
[illegible] diluvium ad agendam penitentiam. Noe ergo [illegible] in hebreo [illegible]
non indicabit spiritus meus homines istos in sempiternum [illegible] i. fingit est in
homine [illegible] eos ad [illegible] [illegible]. Sed hic illius [illegible]
[illegible] non [illegible] ut in [illegible] codicibus legitur. Sed clementia dei
[illegible] peccatorum hic [illegible] visitat. Unde et deus in psalmo dicit vi-
sitabo in virga iniquitates eorum et in flagellis peccata eorum. Misericordiam autem meam
non auferam ab eis. Ponere ne videretur [illegible] esse crudelis [illegible] penitentibus locum
penitentie non dedisset adiecit. Sed erunt dies eorum centum xx anni. hoc est centum
[illegible] xx annos ad agendam penitentiam ut dictum est. Non igitur humana vita ut
multi errant in centum xx annos contracta est. Sed generationi illi 120 anni ad penitentiam dati
sunt. [illegible] invenimus quod post diluvium Abraham vixit annos 100 et 70 et
[illegible] [illegible] et trecentos annos [illegible] non penitentiam agere [illegible]
deus tempus expectare [illegible]. Sed xx annos [illegible] induxit
diluvium anno centesimo agende penitentie destinato. ¶ [illegible] patet [illegible]
sententia fuit data xx annis [illegible] Noe generaret [illegible] generatio et in
[illegible] diluvium fuerit [illegible] annis [illegible] annorum [illegible] tempus
ut dictum est et sexcentorum annorum quando diluvium inundavit ut habetur in eodem capitulo.
Sequitur littera Gigantes autem erant super terram in diebus illis. q. d. licet haberent tempus
penitendi non tamen penituerunt quia superbi et animosi fuerunt. Et dicuntur gigantes i. homines
[illegible] in statura et robusti [illegible] et [illegible] moribus. Nec [illegible] filii
[illegible] [illegible] expressissimis [illegible] et arte [illegible] fuerunt [illegible] inventores
[illegible] et in corporibus grossi instituti. Nam et post diluvium in quo deleti
sunt [illegible] loquuntur fuisse gigantes deuteronomii 2 et 3 et numeri xiii et xxxi. Cum
enim dicerentur filii hominum [illegible] et ex semine humano geniti. Et dicit
[illegible] [illegible] terra quia filii [illegible] gigantes nimium corpore superbi [illegible] moribus

Et sequitur littera: postquam enim ingressi sunt filii dei ad filias hominum. Illeque genuerunt. Isti sunt potentes a seculo viri famosi. Isti scilicet filii dei in proposito intellecti sunt potentes a seculo et viri famosi. i. potentes a seculo i. ab antiquo. viri famosi i. valde fame, quia valentes et laboriosi. Et per dictum quod scripsimus, per filios dei intelligendo devenerunt incubi tamquam adeo immundicie tanta et sic [illegible] tempore et locorum, quia hii secundum sunt incubi [illegible] a incubis dependent et sic [illegible] in suo vigore conservaverunt usque dum et loca et per constellationem apta videntur, et hominibus huius dei talibus adhuc valoribus et pluribus etiam generibus facti sunt incubi et homines in statura et fortes aliis elegantiores dispositionis quae gygantes dicti sunt. Sed non filii deorum scilicet homines. Isti utique sunt potentes, scilicet quos genuerunt a seculo i. a principio seculi, quia per longa etate scilicet ante diluvium fuerunt et post ea fuerunt in Ebron ut habetur Numeri 13: Gygantes enachim vidimus. Ubi scilicet in terra Chanaan cultores fortissimos habent Amalech, habitat ibi Ethei et Iebusei [illegible]. Sed non gygantes in proposito vocantur viri famosi per magnitudinem et robur corporis. Baruch 3: Ibi fuerunt gygantes illi nominati, [illegible]. Isti sunt potentes a seculo idem in seculis tot a seculo i. quantum a principio nec sunt alii sic viri famosi scilicet magnitudine et robore corporis.

Videns autem deus quod multa malicia hominum esset in terra et cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore, penituit eum quod hominem fecisset in terra. Et precavens in futurum, tactus dolore cordis intrinsecus: Delebo, inquit, hominem quem creavi a facie terre, ab homine usque ad animancia, a reptili usque ad volucres celi; penitet enim me fecisse eos. Noe vero invenit graciam coram domino. He sunt generaciones Noe. Noe vir iustus atque perfectus fuit in generacionibus suis; cum deo ambulavit, et genuit tres filios Sem, Cham et Iapheth. Corrupta est autem terra coram deo et repleta iniquitate. Cumque vidisset deus terram esse corruptam (omnis quippe caro corruperat viam suam super terram), dixit ad Noe: Finis universe carnis venit coram me; repleta est terra iniquitate a facie eorum, et ego disperdam eos cum terra.

Hic ulterius exprimitur indignacio divina. Et primo tangitur indignacionis causa motiva. Secundo vehemencia. Ibi et tactus dolore cordis. Dicit ergo videns autem deus, scilicet non visione approbacionis, qua tamen vidit bona, de qua primo capitulo, secundum quod oculi tui ne videant malum et respicere ad iniquitatem non poteris, quia non respicit super iniqua agentes etc. Sed noticie simplicis qua videt bona et mala. Et secundum in omni loco oculi domini contemplantur bonos et malos. Videns, inquam, deus quod multa malicia esset in terra quantum ad multitudinem viciorum, quia sicut erat cum diluvium peccatorum, Ozee 4, propter quod deus induxit diluvium aquarum, quia abyssus abyssum invocat, abyssus peccatorum invocavit abyssum, scilicet penarum. Et cuncta cogitacio cordis, quia non solum erat malicia in opere sed assidue in cogitacione, ex quo patet quod peccabant non solum ex passione temptacionis sed ex certa malicia. Unde subdit intenta esset ad malum omni tempore, scilicet quantum ad continuacionem peccatorum suorum. Circa hoc notandum primo, hic et quod dicit multa malicia notatur peccatorum magnitudo, in hoc quod dicit cuncta cogitacio notatur studium peccandi, in hoc vero quod subditur omni tempore presumitur peccati continuacio, ad hoc quod omnes temporum peccatores, scilicet omni tempore perdurantes hic seculo. Sequitur penituit eum quod hominem fecisset in terra i. quod penitentis fit de re facta, facere ordinavit i. destruere et mutare. Hoc est dicere deus sic se habuit ac si penituisset, quia quem de aliquo penitet solet propositum operis mutare. Sed deus destruendo hominem per aliciam quam fecerat dicitur penituisse sic et frequenter dicitur iratus quando punit malum, non quia aliqua in eum cadat affectio. Penitencia et dolor et cetere passiones nullo modo sunt in deo secundum rem sed secundum similitudinem, et ideo dicitur penituisse quia ad modum penitentis se habuit, volens dissipare quod prius fecerat. Et confirmat hoc idem beatus Augustinus de civitate dei: in deo non cadit penitencia ut dolor cordis. Sed scriptura utitur nostris verbis, ut ex eis cognitis incognita nostra [illegible]. Est enim ibi figura antropospathos i. humana proposicio, sed cum idem quod est hominis attribuitur deo. Et subditur et precavens in futurum, ne scilicet multiplicarentur talia mala, et ne scilicet illi tunc fieret talia ultra perpetraret, et ut pena puerum fieret

Ubi ponit Nicolaus lira gigantes erant i. homines potentes

Addit doctor paulus burgensis episcopus. Gigantes autem in hoc loco prout fuit dictum supra in
alia expositione eadem dicuntur in hebreo quod proprie sonat demones. et quod supra dictum fuit
quod ex inde deriuatum est hoc nomen ad homines propter staturam et robustissimos qui
generabantur per illa commixtione scilicet grandium membrorum et fortium vel ab eis
descendebant. licet tales sic geniti essent veri homines non eadem de celo sed in terra
nati et de talibus dicitur Num. 13 Vidimus filios enoch de genere giganteo qui non erant
gigantes pro natis sed ex gigantea generatione procedentes. Nec ex hoc quod tales fuerunt
post diluuium sequitur tales non fuisse genitos a demonibus ut postillator magister Nicolaus
videtur velle. Cum ista eodem modo poterit generari post diluuium sicut et ante quod utraque hebraica
testatur quod in hoc loco sic dicitur Gigantes siue cadentes erant super terram in diebus illis et etiam
postea cum ingressi sunt filii dei ad filias hominum illeque genuerunt. Unde in hoc quod dicitur gigantes
erant super terram in diebus illis intelligitur plane ante diluuium sed quod autem immediate sequitur et etiam
postea intelligi debet post diluuium scilicet quod etiam post fuerunt nati gigantes sicut prius scilicet ex demonibus
tu dicendum licet non ex coitu seminis humani prout dictum fuit supra. Et deinde per
successionem humanam licet forte non ita frequenter post diluuium sicut ante quod ut quia homines
non fuerunt adhuc ita dispositi ut esset quia non conueniebat ita frequenter aspectus suos
ad hoc pertinentes quod in hac materia possent operari. Sequitur Nec vero in ...

Item ad hoc ubi ponit magister Nicolaus pena autem et dolor et cetere passiones etc. addit burgensis
pena et cetere passiones importantes defectum non dicuntur esse in deo. Uerum sunt
in deo nec sunt simpliciter mala cum licet cognoscatur a deo ... non tamen hic ydemtitatem
in deo. Nec sunt quod est exemplar nec sunt quod est ratio prout patet per b. thomam in prima parte q. xv ar. in o
ideo veniunt et tamen dicuntur quod huiusmodi passiones. sicut de deo sunt simpliciter effectum sed quia
a deo producuntur effectus similes effectibus a penitente productis. hec cum dicatur esse in
hominibus dicitur similitudo. Uerum prima ponit simpliciter nec deus et penitentem consequitur et pe-
nitens quod est inquantum tamen non potest simpliciter in suis effectibus a deo productis et effectus
productos a penitente.

No^a Noe non ita fuit iustus atque perfectus sicut sancti futuri sunt in patria gloria ubi cognoscunt
angeli sed secundum hoc quod id est hoc modo possunt esse iusti et perfecti, et secundum hoc ipse fuit iustus
et perfectus. Unde et signanter dicit scriptura in generacionibus suis fuit iustus ut ostendat
eum iustum fuisse, non secundum consummatam iustitiam, sed secundum iusticiam sue generacionis. Et genuit tres
filios in mundo imparia quia deus in mundo imparia gaudet, Sem Cham et Japheth. Noe
et dictum ... requies interpretatur, unde infra ex alia parte.

deleret a peccato scilicet qui facies ad exemplar rectorum correctorum facientium .i. eos puniens ad correctionem faciendam ut patet in fine scilicet eis ne eternaliter dampnentur glo
clementia est non seueritas qua homo hic paterne visitatur Sequitur et tactus dolore
cordis intrinsecus In quo ostenditur perfecta displicentia peccatorum intrinseca non extrinsecus
simulata Vel hic dicatur quod more hominum ostendit in vindicta exteriorique interius
disponebat ut ad modum tacti dolorem et passionem se habebat dolendo
hominem quem formauerat ad ymaginem suam ut tactus dolore cordis intelligitur
vindictus se tanquam grauiter puniens per aliquem sic vellet hominem non fecisse quod
fecit Sed tamen postquam fecit non mutauit Sed quasi ex corde peniteret tunc dico fecisse
posse destruit sicut dicit et patuit in fine Et si arguitur contra hanc litteram
valet male dictum quia dolor est passio Sed nulla passio cadit in deo ergo nec
dolor Si dicatur quod expositum est dolor dictus ipse non cadit in deo sed
tamen dictus methaforice Dicitur et dolere quando fecit quod fecit sic dolebat
Et sequitur delebo inquit hominem delebo in sua ordinatione scilicet sicut delet scriptura
sicut et ostendit ut sedatum destruendi facilius que etiam a facie terre
quia tam potens et delet et quem potuit creare potuit delere et dicit nomen
delebo a facie terre scilicet ut in ea non vivat quasi ponendo ipsum hominem in profundo
terre impenitentem hic est in inferno vel puniendo in eodem terre hic est in limbo
Ab homine usque ad animantia Exponit hominem quia ista facta sunt propter ipsum et
quia peccata hominum facta fuerunt in terra Ideo ad destructionem eius omnia deleta sunt animalia
que habitant in terra et reptilibus usque ad volucres celi quia accipiunt ibi pastum
Vel dicit delebo hominem non solum in se sed etiam in rerum sibi delectabilium sic Egiptii puniebantur
Exodi xii Item per animantia hic
intelliguntur non solum in progenie hominum sed etiam peccatorum Exodi xii Item per animantia hic
intelliguntur animalia mutabilia per reptilia intelliguntur per animantia animalia indomita
Per aut per hec ut indicatur inferiora hominum intelligitur propter nomen hominis
luxuriosi nomine animantium auari nomine reptilis superbi nomine volucris
penitet enim me fecisse eos .i. pena tenebit me eo quod fecerim eos ut si diceret
Ego feci et ego feram

Noe vero inuenit graciam Hic ostendit secunda causa diluuii ex parte hominum scilicet beneficii paucitas
Et primo ipsius Noe describitur sanctitas secundo successionis ibi hee sunt generationes Dicit ergo
Noe vero ceteris aliis sancte inuenit graciam coram domino scilicet ut hic vincit et consequitur
ne periret asscendit graciam dei non hominum et a generali sentencia diluuii Noe cum filiis
excipitur qui inueniunt graciam coram domino qui sua voluntati diuine conformatur Noe enim
requies interpretatur ut vnde eius significatur quod homines requiem in corpore suo habentes
et se ab exterioribus occupationibus abstrahentes tales inueniunt graciam coram domino
Bene i. dicit Noe inuenit graciam coram domino scilicet per sanctum a perdita sentencia exceptus cum sua
posteritate Iste sunt hee generationes sed que sequuntur quibus non superius cum
veniunt Sed hic recepit in laude ipsius Noe Noe vir iustus atque perfectus .i. fuit in
operibus iusticia perfectus ut sic Noe vir iustus in operibus virtutibus atque perfectus in omnibus operibus
superior etc. de generacionibus Noe inuentus est perfectus et iustus et in tempore
superior de quo Noe vir perfectus iustus per iusticiam perfectus per
caritatem facta est reconciliacio Noe vir perfectus cum deo ambulauit per bona intentionem
prudentiam et generationibus suis per temperanciam sicut enim Enoch supra v. Nicholaus autem lira dicit quod
ut aliquam virtutis singularem participauit Enoch supra v. Nicholaus autem lira dicit
vel paliquam virtutis singularis principaliter ad diminutionem laude sicut si diceret licet Noe
istud duplex exponit Primo ad hominem illius temporis qui mali erant tum
fuit iustus et perfectus in comparacione ad homines illius temporis qui mali erant tum
si fuisset tempore Abrahe parum fuisset reputatus Alio modo ad augmentum laudis
quia sicut vixit inter malos homines conuersabatur Abrahe et ex libris tra-
iustus et perfectus etiam inter malos homines perfectius fuisset si vixisset inter bonos Et hoc
est ad malum multo maior perfectus fuisset si vixisset inter bonos Et hoc
non est ad landem ipsius Loth dicitur infra xix capitulo quod habitauit in
Sodomis inter homines illos pessimos iniusticia frequenter Et genuit tres
filios Sem Cham et Japheth per quos significatur quod homo vir iustus et sue
consciencie vacans generat in se tres virtutes theologicas fidem spem et caritatem

Noe non ita fuit iustus ut supra in scedula

Pueri hominum in aliis non fuit morten per hoc quod peccata hominum non fuerint facta in aquis.

et caritate. Noe autem ut dictum est quies interpretatur hic generat Sem qui auditus interpretatur et significat
fidem qua audiuntur cordis precepta divina consilia et promissiones audiuntur et percipiuntur.
Generat etiam Cham qui interpretatur surgens et significat spem qua homo ad celestia desiderando
consurgit. Generat etiam Japhet qui interpretatur latitudo et significat caritatem que se ad omnes
extendit. Sequitur Corrupta est autem terra coram deo. scilicet quantum ad carnalia peccata coram deo hoc
est etiam in hominibus sine homo terrenus propter quem facta sunt omnia. Vel eo peccante omnia
dicuntur corrupta. et patet modus corruptionis et repleta est iniquitate scilicet usque ad summum et
ideo inundat diluvium. vel dicitur corrupta est terra coram deo quo ad peccata carnalia. et repleta est
iniquitate quantum ad fraudes et rapinas et ad alia peccata spiritualia. Cumque vidisset
vidisset deus terram. hec ostenditur causa inductionis diluvii ex parte dei. et post opus divine iustitie
tangitur. Post divine misericordie fac tibi archam. Dicit ergo Cumque vidisset quo visionem approbationis
scilicet simplicis notitie et dicit cumque vidisset. non audisset in quo datur intelligi quod cer-
titudo iudicis debet precedere iudicium. propter quod Job 29 pater eram pauperum et causam quam
nesciebam diligentissime investigabam. Vel tenebant inviolabiliter. Dicit Cumque vidisset deus terram
corruptam esse et ponit consequenter protinus. omnis homo qui cum omni carne dicitur esse
in aliquo ut secundum distributionem accomodata. pluribus de hominibus vel valde multi scilicet ut dicit
beatus methodius intervallum factum duclatum fuisse filii Cain post corrupti fuerunt in hoc quod ad uxores
fratrum indifferenter ingrediebantur et postea crescente libidine vicio sodomitico
viri viris miscebantur etiam bestiis et postea filii Seth istis coniugio coniungebantur. et preter
eos quoddam uno in domo preparabatur ita quod pauci incorrupti videbantur. Unde non
dicit hic quia nullus esset incorruptus scilicet quia pauci scilicet Noe. Ita ut possit dici illud
Psalmi 13 Corrupti sunt et abhominabiles facti sunt. vel enim secundum omnis quippe caro. id est
omnis homo propter quem omnis caro facta est scilicet glossa. Et nomine dicitur carnales qui se
inordinate coniungebant se cum illis qui non erant sui generis vel speciei. omnis caro cor-
ruperat viam suam hoc est vitam. quia totum tempus vite sue duxit in peccato solo cum hoie
potitate omnis caro dicitur corrupisse vitam suam. Nam propter hominem omnis caro creata est.
Circa istam particulam nota paulus contra burgensem quod cum anima movet corpus ad opera spi-
ritualia bona. tunc est in homine sicut spiraculum vite prout fuit in prima hominis conditione
Sed cum non potest corpus movere isto modo. sed potius ab eo aggravatur. seu detinetur
tunc videtur esse in homine sicut gladius in vagina. qui non movet eam sed potius
detinetur et occultatur in ea. et hoc est quod dicit quia caro est. non dicit quia carnalis
est sed quia caro est quasi diceret totaliter videtur separatus ab anima in suo esse sicut gladius
a vagina. Ac si esset caro formata sine spiritu spirituali vivificante. vel potest
dici quod caro est id est non inclinatur ad opera spiritus mei sed ad opera carnis. Et sic in pa-
rum videtur quod spiritus meus permanet in corde humano et in carne humana
Ex quo homo corrupit vitam suam scilicet peccato gule et peccato luxurie. Nam gula prior
primum corrupit viam originalem illius que filiorum viam actualem et viam qua intrat
in esse per peccatum luxurie. Et viam qua conservatur in esse per peccata gule. Sequitur et
dixit scilicet per spiritum internam scilicet angelum ad Noe sicut ad spacium amicum scilicet conno
finis confirmationis scilicet consuprationis universe carnis id est omnium carnalium venit coram me id est in mea
beneplacito et dispositione et in mea iudiciali sententia. et repetit culpam ut iustam
ostendat punitionem dicens repleta est terra scilicet secundum regiones et climata terre. scilicet glossa id est habita-
tores terre iniquitate id est omni peccato secundum illud 1 Joh. 3 Omne peccatum est iniquitas a facie
eorum id est a prima. et ego disperdam eos scilicet morte. exigente culpa. Ad Ro. vi Stipen-
dia peccati mors. cum terra de quibus ipso perdidit eos cum terra. cum in terra vivaserit
dicunt et tradunt doctores sancti quod post diluvium longe minus est terra fructifera. quia per
celsitudinem aquarum diluvii ipsa terra multum peiorata est. Hebrei autem dicunt quod tres
palmi de superficie terre per aquas fuerunt calefacti et in aqua consumpti. et ideo (…)
cum terra id est cum fecunditate terre et fertilitate sua. non vigorem terre et fecunditatem
longe inferiorem fuisse dicit post diluvium quam ante. Et ideo hominibus post diluvium
concessum est usus carnium et data est licentia edendi carnes qui usque tunc cum

fructibus terre nascentium in terra vivebat. Vel est in terra de qua promisit edificationem et civitatum structionem. Sequitur textus

Fac tibi archam de lignis levigatis mansiunculas in ea facies et bitumine linies intrinsecus et extrinsecus et facies eam. Trecentorum cubitorum erit longitudo arche, l cubitorum latitudo et xxx cubitorum altitudo illius. Fenestram in archa facies et in cubito consummabis summitatem eius. Hostium autem arche pones in latere deorsum. Cenacula et tristega facies in ea. Ecce ego adducam aquas diluvii super terram ut interficiam omnem carnem in qua spiritus vite est subter celum et universa que in terra sunt consumentur.

Hic consequenter determinat opus arche, quia hic proprie pari medium scilicet constructio arche. Et primo describit arche materiam, secundo dimensionem ibi trecentorum, tertio dispositionem ibi fenestram, quarto necessitatem ecce ego adducam, quinto utilitatem et capacitatem in penam agri.

In primis notandum quod duplicem archam [...]: prima est prima genesis 6 ut in parte ista: fac tibi archam etc. Secunda est militans ecclesia Exodi 37: fecit Bezeleel archam de lignis sethim habentem duos semis cubitos. Tertia est virgo Maria psalmo 131: surge domine in requiem tuam tu et archa sanctificationis tue. Quarta est triumphans ecclesia Apocalypsis 12: apertum est templum dei in celo et visa est archa testamenti. Nunc ad literam attendo dicens: fac tibi archam scilicet ad tuam salutem et utilitatem et aliorum qui totum sunt salvandi. Archam inquit que non sit facta per modum navis, quia per modum arche quadrata lata habentes tamen erat inequalia ut infra. Et dicitur a barcando quia undique clausa. Hec creditur fuisse prima navis ut in glossa. Fecit autem dapsam inventionem per navis. De lignis levigatis id est dolatis seu politis in glossa et complanatis ne quid noceret. Inventum vel glossa: ideo politis ut melius et immediate applicantur et iungerentur. Glossa de lignis fortibus indissolubilibus et bene coaptatis. Alia litera habet: sed de lignis quadratis scilicet ut nec undarum aquarum nec impulsibus ventorum solverentur. Mansiunculas in ea facies id est mansiones distinctas. Et sicut inferius lxx habent hic bicamerata et tricamerata id est archa facies bicamerata et tricamerata id est superioribus quod factum est ut dicit glossa ad distinctionem animalium. Secundum Strabum in inferioribus eius dicunt quidam fuisse duplex solarium quo distinguebatur pars inferior a superiori. Ita quod pars inferior dividebatur uno solario in duas mansiones, et iuxta supposita quarum una inferior secundum glossam dicebatur sterquilinia ubi immunditie totius navis in sentina defluebant. Secunda est superior apotecaria in qua victualia ad opus animalium et hominum erant reposita. Pars vero superior dupli pariete dividebatur in tres mansiones quarum una erat animalium silvestrium immitium. Media hominum et animalium mansuetorum. Secunda animalium [...]. Et figura arche ponitur in aliquibus libris. Sed obmitto hic [...] materiales figuras ut possem aliquid dicere de intellectualibus ponendo expositionem [...]. Item secundum Hugonem intra archam fuit duplex solarium et triplex mansio distincta secundum altitudinem arche duplici solario et pars inferior que dicebatur sentina remansit indistincta occupans totum fundum arche in longum et in latum. Secunda pars super primum solarium distincta erat uno pariete medio inter duas cameras quarum una erat sterquilinia altera apotecaria. Tertia mansio super secundum solarium dupli pariete in medio in tres cameras distinguebatur quarum una erat animalium mansuetorum. Media hominum et animalium, tertia ferarum. Sic ergo habens que in inferiori parte nec mansionem una tamen erat camerata secunda bicamerata tertia tricamerata. Cuius imago patet in dispositione alterius figure.

Secundum glossam Strabi vero archa fuit quadruplex solarium quo distincta fuit ipsa archa in quinque mansiones inferius supposita sive camerata. Prima fuit sterquilinia in qua defluebant omnes immunditie ne habitantes in archa contingerent. Secunda super primum solarium apotecaria. Tertia super secundum solarium animalium immitium. Quarta super tertium solarium

bene polite quia quod politum et planum est quod de levigatis hic ut melius coniungerentur hebrei habent bituminatis ut dicit polite

Versa pos[...] illorum [...]te.

animalium mansuetorum. Tertia super eam solarium et supra hoc erat camera. Secundum hebreos archa
fuit maior solaria et mansio prius hoc modo. Hostium vero ut dicit glossa dat ubi bica-
merata et tricamerata ingrediebantur vel intraret apotecaria et bestiarum hirracorum etc.
Dicit ergo mansiunculas in archa facies id est distinctas mansiones. Et bitumine linies
intrinsecus et extrinsecus, ne dissoluatur ab hiis que intra sunt vel ab hiis que
extra. Glossa dicit quod bitumen est adeo fortissimum glutinum quo ligna linita nunquam
dissoluuntur nec ventibus possunt corrodi nec sole ardente et aquarum inundacione
dissoluuntur. Et Josephus dicit bituminis inquit sunt plures lacus in Iudea et coma-
gine est stagnum emittens tam forte gluten ut eo possit ciuitatem defendere. Si
in circuitu ciuitatum spargitur tactum eum adherens retrahit fugientem. Est et in
Syria salinarum tam forte ut nec ventus moueatur. Sunt et in Babilone putei
bituminis quo usi sunt filii Adam in constructione turris Babel cum deesset eis cementum firmissimum
est. Solinus etiam dicit quod olofatites lacus in India gignit bitumen adeo lentum mol-
liciei glutinose ut a se nequeat separari nisi sanguine menstruo inficiatur. Igitur
ergo bitumine preceptum est Noe archam liniri. Littera hebrayca habet pice linies eam.
Quod autem fuit linita intrinsecus et extrinsecus hic fuit propter magnum impetum aquarum
et quia diu stetit in aqua. Vasculum autem illud in quo fuit positus Moyses
fuit tantum linitum extrinsecus quia non diu stetit in aqua nec etiam erat ita impe-
tuosa. Hebrei dicunt quod hoc fuit ne in aliis odor picis non posset inferri intrin-
secus posito. Trecentorum cubitorum erit longitudo arche scilicet geometricorum. Glossa. Alioquin tan-
ta capere non posset. Geometricus autem cubitus continet sex cubitos usuales siue
nouem pedes. Cubitus vero usualis tenet unum pedem et dimidium id est tantam longi-
tudinem quanta est a cubito brachii usque ad manum secundum aliquos. Secundum vero alios te-
net duos pedes id est tantum quantum est spacium a cubito brachii usque ad summitatem
digitorum, quod est magis verisimile secundum iudicium magistri Nicolai de Lyra. Pedes enim illius
temporis erant maiores quam nunc sicut et homines erant maiores quam nunc
in mole et duracione. Hebrei autem loco cubitorum dicunt ulnarum. Et hec in
loco et pluribus aliis scripture. Videtur quod ulna tota erat cubitalis longitudinis
tamen. Quinquaginta cubitorum scilicet geometricorum latitudo. Non fuit quadrangulata scilicet
non quadrata. Et xxx cubitorum altitudo eius scilicet quo potuit tota longitudo et
latitudo in cubito consummari, et altitudo ultra xxx cubitos non ascendebat.
Dicunt aliqui quod corpus arche erat tante altitudinis preter tectum. Alii autem dicunt
quod altitudo tecti hic includitur. Secundum Ysidorum vero dicitur cum legitur archa xxx cubitos
habuisse in altum intelligitur a fundo inferiori usque ad tabulatum. Exinde vero scilicet a
tabulato ascendebat ad modum tecti donec in uno cubito longitudinis et latitudinis summitas
perficeretur. Et tunc erat altitudo non usque ad summum ut dicunt expositores scilicet usque ad tabulatum
sub quo ligna et parietes erecti stabant, et supra quod erat concauitas tecti, quia ut
predictum dicitur quod summitas in cubito debet consummari, non posset tanta longitudo et la-
titudo modo ad unum cubitum conuenire, quia tunc ascensus inordinatus esset respectu tante lo-
ngitudinis. Fenestram in archa facies scilicet ad illuminandum eam et emittendum coruum
et columbam. Secundum glossam hebreorum habet lucidam. Et dicunt aliqui quod ista lucida erat lapis
preciosus siue lumine illustrans archam scilicet carbunculus. Alii etiam dicunt quod fuit fe-
nestra cristallina ut lumen reciperet et aquas prohiberet. Sed videtur difficile quod una fenestra
sufficeret illuminare tantum edificium et maxime tot mansionibus distinctum. Ideo dicunt
alii quod erant ibi plures alie fenestre scilicet una erat maior et principalior et ideo de illa
sola fit hic mencio. Cristallina id est fenestre erant, quia si vitrea fuissent de facili im-
pulsu aquarum tactu ut tunc contingit aliquo frangi potuissent. Et in cubito con-
summabis summitatem eius scilicet uno geometrico. Nam ab angulis arche superioribus tectum
ascendebat stringendo ita quod in summitate latera non distabant nisi per cubitum. Et hoc
erat ut pluuia descendens supra tectum ex archa refluat facilius. Et ut archa int...

[Marginal notes:]
vel et est tenacissimum
vasculum
scilicet ut dicunt aliqui

impetus undarum statim submergi. Ex hac autem descriptione videtur archa quadrangula fuisse
non ita in summitatibus acuta sicut communiter naves solent esse. Ubi cum latitudo eius fuit
continua a capite usque ad finem quia latitudo fuit l cubitorum tunc caput ipsius arche
et finis fuerunt l cubitorum latitudinis. Et vero melius non potuit fieri quam in quadrata
stabilitate consistit. Nec impulsu ventorum nec impetu fluctuum nec magnitudine
animalium inclinari posset. Deinde autem xxx cubitorum altitudo iubetur fieri et in
cubito consummabis longitudinem eius et latitudinem consummans inter ab ymo usque ad
summum in breve paulatim deducta ut pluvia super ea non inveniret
locum remanendi sed potius ut videtur statim deflueret. Fenestram autem ideo in archa
fecit ut inter visum est ut Noe haberet unde aves ad explorandam siccitatem terre
emitteret. Sequitur hostium autem arche pones in latere. scilicet per quod homines et animalia
introducerentur. Hic est primus secundum hebraicam veritatem hostium cum arche non pe-
tebat poni convenienter in inferiori parte quia archa fuit profundata inter aquas
per xv cubitos et plus ut videbitur infra. Item secundum expositores istud hostium
fuit in confinio utriusque animalium et apotece ita quod ad hostium erat supra
duas mansiones. Deorsum cenacula et tristega facies in ea. Hebraicus textus
quod infima 2a et tria vel trina. Ex quo patet quod hic deorsum iungitur cum tra-
sequenti. Secundum cum istam veritatem videtur quod in archa erant tres mansiones
ascendendo una super alteram. Ita quod infima vocabatur sentina vel stercoraria
quia feces in defluebant. Et ita quod fuisse simplex absque alia inclusione. Media
autem vocabatur apotheca quia in reposita erant victualia. Et dicitur fuisse bi-
camerata quia aliqua animalia vivunt herbis alia fructibus. Et ideo in una di-
stinctione erant fructus in alia herbe. Superior autem mansio quia maior erat
distincta duabus inclusionibus et sic erant ibi tria spacia. Medium erat
pro hominibus et ambiguis. Duo autem lateralia pro animalibus mitibus et immitibus. Alii
dicunt quod iste quinque mansiones erant absque distinctione media una super alia
secundum longitudinem et latitudinem arche. Secundum et quod quadratum huius arche non
potest figurari in plano. Sed figurantur unum latus secundum longitudinem et alia tria la-
tera supponenda sunt 2m ymaginationem inspicientis. Sed plus expositio magis consonat
litere in hebraico et latino. Strabus autem exponit in glosa sic hostium arche pone in latere
hic est primus deorsum cenacula in habitacula distincta et tristega in tria tecta
quod est tres et tego. Vel tectum cui habet lxx habent bicamerata et tricamerata
quod uno autem hic tria tecta diversa a diversis facta intelligunt et in bicamerata et
tricamerata quod per se describatur in margine. Secundum descriptionem Josephi secto-
rata inferior propter sui vilitatem tectum non nominatur et ideo supra ipsam et infra
tectum superius non nominatur quia non fuerat habitaculum distinctum. Tria tecta
describit faciunt tres distinctas cameras vel mansiones sub quibus
alie adhuc sunt due. Hec dicit Augustinus autem aliter describit pictura ut describuntur in margine
Sequitur Ecce ego adducam aquas diluvii in primo est quod ego et non alius quia
non est naturalis factum diluvii sed divino iudicio. Aquas dicit in plurali scilicet labiles
et vaporabiles id est fluviales et pluviales diluvium dicitur a delendo. Quia
supra dixerat delebo inquit hominem quem creavi etc. super terram et interficiam omnem
carnem id est pro maxima parte. Et ibi est distributio accomodata in qua carne spiritus
vite est subtus celum hic dicit quo ad volatilia que volant iuxta celum secundum apparentiam
et universa que in terra sunt consumentur hic dicit quantum ad terrestria. Ad differentiam eorum que
in aquis vivunt. Aquatilia enim non fuit infecta nec aqua propter peccatum ade fuit
maledicta sicut terra propter quod in ieiuniis comeduntur aquatilia.

Hostium autem archa diversa continens animalia significat ecclesiam que diversas gentes

in fluctibus huius mundi continet. Et sic archa per archam et lignum salvata est. Ita ecclesia
per baptismum et crucem redempta est. Et sic archa bitumine intus sita et exterius que li-
nita est ut tota in sua integritate sit firma. Ita sancta ecclesia linitur per graciam spei
dilectionem dei et proximi intus ne ut ab hiis qui extra sunt scilicet paganis impetatur
exterius ut ab hiis qui intra sunt per pravos mali christiani solvatur ab unitate fidei
interius. Quod autem altitudo eius xxx cubitis surgit, que numerum decies habet in trecentis
cubitis arche longitudo designat. Christus est altitudo nostra qui xxx annorum etate ge-
rens doctrine evangelium consecravit contestans legem se non venisse solvere sed adimple-
re. Legislatorem autem inde esse preceptis agnoscitur. Hinc decies trecenis arche longitudo
perficitur. Unde et ipse Noe ab Adam decimus computatur. Et sexies longa altitudine
et decies longa ad altitudinem suam humani corporis mensuram ostendit, in quo Christus
apparuit. Corporis enim longitudo que est a vertice ad vestigium sexies tantum habet quantum
latitudo eius ab uno latere ad alterum latus, et decies tantum quantum altitudo. Cuius altitudo
mensura est in latere a dorso ad ventrem velud si iacentem hominem supinum vel pronum me-
tiaris. Sexies tantum longus est a capite usque ad pedes quam latus a dextera in
sinistram vel sinistra ad dexteram, et decies quam altus a terra. Unde facta est
archa trecentorum cubitorum in longitudine et quinquaginta in latitudine et triginta in
altitudine. Vel quia trecenarius est perfectus numerus habet archa trecentos cubitos longitudinis
ut qui longitudinem eterne vite perfecte vult invenire fidem suscipiat sancte trinitatis.
Et quia quinquagenarius numerus [illegible] per decalogum legis [illegible]
transgressionem deum sepe offendimus et conservatum indulgencie et remissionis
et lex precipit ut si quis perdidisset possessionem ut libertatem suam recuperaret quinquagesimo
ad priorem rediret. Ideo Christus in archa sua id est que humanum genus de interitu liberat
id est in ecclesia sua quinquagenarium numerum collocat in latitudine, signum fidei sue per totum
mundum dilatandam et diffamandam quod remissionem peccatorum omnibus in se credentibus
dedisset. Quod autem altitudo dicitur xxx cubitorum fidem sancte trinitatis significat, quia cum
dominus tempore predicacionis triginta annorum legitur fuisse. Ioseph etiam qui eius figuram
tenuit xxx annorum fuit quando principatum totius egipti suscepit. Quinquagesimus
etiam dies festus datur in consecratione novarum frugum. Vel altitudo arche est latitudo
trinitatis altitudo spei que ad celestia erigit mentem. Et hec tria in unum conveniunt
vel archa que in unum cubitum consummatur. Fit sancta ecclesia que in unitate fidei
collocata in una celesti gloria perficitur. Quod autem additur ei fit a latere, quia nemo [i. hostium]
intrat in ecclesiam nisi per sacramentum remissionis peccatorum quod de Christi latere aperte ma-
navit. Et sic in inferioribus partibus arche est diversitas multorum animalium. In
summitate autem arche est unitas cubiti. Ita in hac inferiori parte arche id est presenti
ecclesia est diversitas gentium. In summitate autem arche erit una gloria ubi deus erit
omnia in omnibus. Et sic archa ampla est in inferioribus id est in inmundis animalibus,
superioribus autem stricta. Ita sancta ecclesia carnalibus hominibus latam vitam ducentibus est
lata, paucis vero spiritualibus est angusta. Videmus enim multos in ecclesia sancta in
superbiam erigi, in carnis voluptate dissolvi, in acquirendis divitiis inhiare,
rapinis [illegible] [illegible] molestare proximos quos non prevalent
ledere. Sed eos adhuc sancta ecclesia tolerat, ut [illegible] que in arche latitudine
deorsum bestie morantur. Videmus alios iam [illegible] non [illegible] iniuria sustinere
rebus propriis contentos simul vivere. Sed quia isti pauci sunt ita angustatur
archa. Alios autem conspicimus et possessiones relinquentes nullum terrenis rebus
studium dare, inimicos diligere, carnem a cunctis voluptatibus domare, contra
omnes temptaciones [illegible] [illegible] celeste desiderium contemplacionis per [illegible]
sublevari. Sed quia tales quique valde rari sunt, ita archa in [illegible] cubitum

ducetur ubi homines et volatilia continentur. Sequitur textus.

Ponamque fedus meum tecum et ingredieris archam tu et filii tui uxor tua et uxores filiorum tuorum. Et ex cunctis animantibus universe carnis bina induces in archam ut vivant tecum masculini sexus et feminini. De volucribus iuxta genus suum et de iumentis in genere suo et ex omni reptili terre secundum genus suum bina de omnibus ingredientur tecum ut possint vivere. Tolles igitur tecum ex omnibus escis que mandi possunt et comportabis aput te et erunt tibi quam illis in escas. Fecit igitur Noe omnia que preceperat illi deus.

Hic legislator tangit arche utilitatem primo in reparatione hominum secundo animalium ibi et ex cunctis, tercio victualium ibi tolles igitur. Dicit ergo ponamque fedus meum quod cetera omnia interficietur et tu salvaberis. Fedus meum tecum glossa de te et de familia tua conservanda ad reparationem humani generis. Hic Nicolaus dicit quod non loquitur hic de federe quod pepigit cum Noe per apparitionem iridis ut habetur infra ix capitulo sed magis de federe ad conservationem ipsius Noe et societatem suam a malis hominibus illius temporis. Dicebat enim quod si viderent eum velle intrare archam ipsum interficerent ne ipsis morientibus in diluvio ipse evaderet. Et hoc est quod videtur sonare littera et ingredieris archam tu et filii tui salvi etc. Doctor autem Paulus Burgensis episcopus addit sic dicens quod mali homines illius temporis volebant interficere Noe si viderent ipsum intrare in archam videntes fictionem cum nullum haberent in scripturis fundamentum. Noe etc. Hic requiritur ad plenum [illegible] habendum. Indigebat enim Noe maxime conservatione divina ne periclitaretur cum suis in tot fluctibus et maximis inundationibus diluvii in repparatis concussionibus in quibus sepe periclitantur experti in arte navigatoria. Unde requirebatur fedus divinum scilicet eius servatio ad hoc ut ab huiusmodi periculis esset tuta ad humani generis reparationem. Sed glossa intelligit in isto loco ubi dicitur ponamque fedus meum dicit de te et familia tua conservanda ad reparationem humani generis ad quod sequitur satis concordat cum dicit ingredieris archam tu et filii tui. Hic et ingredi possis securus a periculis orientibus. Ingredieris scilicet per hostium et tu et filiorum tuorum uxores tecum. In quo notatur quod ingressi fuerunt divisi mulieres et viri. In egressu coniuncti in quo significatur quod tempore luctus non est vacandum amplexibus. Ecclesiastes 3 omnia tempus habent et tempus flendi et tempus amplexandi. Et sequitur et ex cunctis animantibus universe carnis bina scilicet animalia induces in archam ut vivant tecum masculini sexus et feminini scilicet animalia. Et nota quod hic bina non dicit numerum sed respicit ad numerum sed ad sexum binarium scilicet coniuncta scilicet masculum et feminam. De volucribus iuxta genus suum et dicit notanter iuxta quia ista differunt et ita plurimos fetus producunt. Et de iumentis in genere suo. Hic dicit quia ista immediate generant. Et ex omni reptili terre secundum genus suum. Aquatilia enim reptilia poterant salvari. Bina de omnibus ingredientur tecum scilicet sponte divino instinctu non hominis actu ut dicit glossa. Ut possint vivere. Ex quo patet quod pisces non fuerunt ibi positi quia salvati fuerunt in aquis. Peccata enim hominum que adduxerunt diluvium super terram facta fuerunt in terra et non in aqua. Et ideo non pisces non sunt mortui sicut animalia et aves. Tolles igitur tecum ex omnibus escis que mandi possunt et comportabis aput te id est in tua potestate. Et erunt tam tibi quam illis in cibum. Volebat deus ut animalia iuxta hominem et per hominis providentiam vivant. Non non exigunt divitie quia dabat canibus sed quia non dabat pauperibus Luce 16. Et hic dum habentur illa animalia ad necessitatem vel utilitatem non ad vanitatem. Fecit igitur Noe omnia

quod precepit ei deus scilicet m(ihi) permittens propter perfectam obedientiam fecit dico cum adiutorio fi-
liorum suorum et forte cum adiutorio aliorum qui tamen in diluvio perierunt/

Item potest esse alia archa mistica quantum ad archam predictam est. fuit de lignis levigatis
habens mansiunculas et fuit bitumine linita / ligna levigata sunt homines qui
dimiserunt peccatorum asperitatem hebetes scilicet deponentes omne pondus et instantes nos peccatum(?)
Et ligna debent dolari a superfluo curiositatis / unde dicitur quod domus dei edificatur
de lapidibus dolatis et sectis/ Item debent esse ligna imputribilia contra fluxibus
carnalium voluptatum propter quod archa ad literam facta de lignis imputribilibus—

Mansiuncule huius arche sunt tres partes penitentie / Contritio / Confessio et satisfactio
que penitentia debet esse linita bitumine i. humilitate intus quantum ad affectum et
extra quantum ad effectum / qui enim ceteras virtutes sine humilitate congregat quasi pul-
verem in ventum portat / Item hec archa aquis elevatur i. celestibus superedificat-(?)
tur a diluvio liberatur quia a peccatis conservatur / et crescentibus [illegible] ad porti-(?)
am ad montem armenie / hoc est ad regnum celorum quando penitentiam agite appropinquabit
enim regnum celorum / Item quia dicitur hic exceptis animantibus universe carnis

Hic solet queri utrum in archa ex cunctis animantibus universe carnis fuerint animalia
Item fuerint animalia ibi generata ex putrefactione / Item utrum illa que nascuntur ex co-
mixtione diversorum generum ut sunt burdones et muli etc. / Respondeo Magister et dicit
quod non fuit necesse illa que generantur ex putrefactione in archa ponere [illegible] exponit
illud de volucribus secundum genus suum i. secundum quod sibi conveniunt ad generandum

Item dicit quod Hugo quod ex commixtione diverse speciei generantur non fuerunt ibi
unde dicit et determinetur in genere suo / Et quia queritur utrum serpentes fuerint ibi
Concedatur quod fuerunt ibi Nec obstat quod dicitur bina inducens in archa quia
illud intelligitur de hiis que multiplicantur generatione et commixtione / Item queritur utrum
animalia que vivunt in aqua et terra fuerint ibi ut sunt bufones(?) et vi-
tuli marini / Solet dici quod non fuerunt ibi. Sed habebant loculos separatos in
quibus se poterant recipere sicut in arida et deinde ad aquam redire

Item utrum animalia que vescuntur carnibus habuerint animalia quibus vescerentur
ultra numerum prefixum / Et hoc est quod [illegible] Augustinus Et videtur quod magis credendum est preter
carnes alimenta esse que omnibus poterint convenire [illegible] sunt quibus
caro cibus est que fructibus pomisque vescuntur ultra numerum prefixum / Potuit ergo vir
sapiens divinitus admonitus alimonia preter carnes que cuique conveniret reperire et
omnes cogit fames comedere vel vesci Nichil enim est quod deus [illegible] salu-
bre facere non possit/

Dixitque dominus ad eum Ingredere tu et omnis domus tua in archam
te enim vidi iustum coram me in generatione hac Ex omnibus ani-
mantibus mundis tolle septena et septena masculum et feminam de
animantibus vero inmundis duo et duo masculum et feminam Sed et de volati-
libus celi septena et septena masculum et feminam ut salvetur semen super faciem
universe terre Adhuc enim et post dies vii ego pluam super terram xl diebus et
xl noctibus et delebo omnem substantiam quam feci de superficie terre.

Quam in continuatione sit(?) [illegible] superius posuit inductivas causas diluvii hic
inductorum [illegible] determinat et ponit ipsa inundantia Et primo determinat ingressum
Noe in archam per quem ingressum facta est salvatio bonorum Secundo effusio diluvii
super terram per quod facta est submersio malorum ibi Factum est diluvium / Circa ingressum
primo determinat preceptum ingrediendi Secundo impletio precepti ibi Fecit ergo Noe
Tertio tempus completionis impletionis ibi Cumque transissent / In precepto primo de-

liminatur quibus cum quibus intrat. Propter que et quot animalia scilicet intrauerunt ibi ex omnibus
Ro quare intrare optebat ibi ad hoc considerandum. Et quod dixit quod deus ad eum scilicet loquendo
ei parabolis sensibilibus ut per se ipsum interius reuelando intelligibiliter ingredere
tu scilicet primo et principaliter quia propter eius sanctitatem reliqui sunt saluati specialiter. Et
quia Noe iustus est perfectus in [illegible] et in tempore iracundie factus est reconciliatio. Ideo dimis-
sum est reliquiae terre cum factum est diluuium id est octo persone sunt dimisse in archam salua-
te ad multiplicandum super terram genus humanum testamenta facta id est promissiones de
seruando per diluuium non delendo posita sunt apud ipsum videlicet Gen. ix hoc est signum federis
quod fit inter me et vos. Ingredere ingrediens [illegible] te ad ingressum qui post [illegible]
dies ingressus est ut infra, et omnis domus tua in archam scilicet filiorum [illegible] non
seruorum aut ancillarum si qui tunc [illegible]. Te enim quod [illegible] te parata domini
ne Naz te vidi iustum coram me visione [illegible] non solum
sufficienti sed abundanti in generatione hac id est hominum vt genus humanum. Ex omnibus
animantibus mundis id est aptis ad comedendum vt pocius ad sacrificandum tolle.
Dicunt aliqui quod munda et immunda dicuntur hic pro futuro id est que distinguenda
sunt munda ab immundis per legem dandam tempore Moysi. Hebrei autem dicunt quod ante
legem fuit distinctio mundorum et immundorum in ordine quantum ad oblacionem et sacrificium
videlicet pro illud quod dicitur capitulo sequenti vbi dicitur quod Noe obtulit sacrificium de animalibus
mundis tunc vero et alia legalia seruata sunt ante legem sic de obseruatione
sabbati videlicet supra 2º capitulo et de prohibicione esus sanguinis videlicet in ix capitulo et de circum-
cisione videlicet xvii capitulo. Septena et septena tolle. Ex hoc loco dicit quidam expo-
sitor Andreas quod de animalibus mundis fuerunt [illegible] xiiii .a. masculi et .a. femelle
de immundis vero duo masculus et femella. Et arguit hoc ex textu qui dicitur
in sequenti quod mouentur [illegible] duo et duo ingressa sunt ad Noe in archam
et propterea dicit quod ingressa sunt masculus et femina ex omni carne introierunt
et ideo improbat dictum eorum qui dicunt quod de animalibus mundis et animalibus fuerunt
septem tantum individua vi ad multiplicandum propagationem id est tres masculi et tres
femelle. Septimum autem fuit masculus vt haberet Noe quod offerret in exitu de
archa. quia vt arguit iste Andreas sic introisse septimum individuum non
combinatum [illegible] masculus siue femina quod videtur [illegible] preallegata. Nec
vt dicunt oportet addi septimum propter oblacionem fiendam quia sciebat Noe quod dominus
daret in archa animalia et aues et ibi [illegible] et sic de
fetibus et pullis potuit sacrificare. Sed dictum istius Andree videtur esse minus
rationabile quam aliorum. quia si de mundis fuisset ibi xiiii archa fuisset ni-
mis occupata de tot animalibus et animalibus et cibis eorum. Item non fuit [illegible]
ta tot individua nisi ad multiplicacionem et oblacionem. Ad multiplicacionem autem
sufficiebant tres masculi et tres femelle de qualibet specie mundorum. quod
patet ex specie humana. Cuius multiplicatio fuit specialiter et principaliter
a deo intenta et tamen non fuit seruata nisi octo individua videlicet iiii ma-
sculi et iiii femelle. propter quod videtur inconueniens dicere quod de aliqua alia specie
animalis vel auium quatuordecim sunt seruata. Item [illegible] de plurificatione
animalium et auium in archa [illegible] quia in archa non fuit [illegible] hominum neque
bestiarum scilicet auium [illegible] et alii hebrei. Et hoc propter [illegible] tribulacionem
mundi vel Ione in [illegible] tribulacione Niniue dicitur. Homines et iumenta et bo-
ues et pecora non gustent quicquam et non pascantur et aquam non bibant
et de hominibus hoc satis patebit per literam infra capitulo sequenti et de animalibus
et animalibus ideo probabile videtur ratione predicta. Item quod arguit de combinatione
non valet quia litera fuit vii de mundis fuit tamen combinatio sufficiens in qualibet
specie 7 masculus et femina ad multiplicacionem [illegible] habetur per literam predictam

Item p[ro]ba[tu]r q[uo]d hic dicit septena et septena n[on] arguit q[uo]d fuerint xiv de m[un]dis
quia eadem r[ati]one seq[ue]ret[ur] q[uo]d fuissent iiij or individua de inmundis q[uia]
de o[mn]ib[us] qualiter dicit[ur] bina. Et io cum aliis dicendum q[uo]d fuerunt de
mundis sex tantum p[ro]p[ter] multiplicationem et septimum p[ro] oblatione.
Exponit[ur] e[r]go l[itte]ra ita. Quicq[ui]d talit[er] ex o[mn]ib[us] animantib[us] mundis apt[is]
ad comedendum vel sacrificandum, tolles septena i. sex q[uae] n[on] generatur
septenarius hic e[st] intelligendus s[cilicet] tamen septem dicuntur accipe, masculum et fe-
minam n[on] solos masculos vel solas feminas, quia sic p[er]iret generatio. Aliud vero
septimum animal n[on] habebat sibi par aliud q[uo]d forte e[st] factum quia erat offeren-
dum cessante diluvio, n[on] ad generationem reservandum p[ro]p[ter] q[uo]d est ratio p[ro]p[ter] fuisse ma-
sculum vel quia dignius. Item ex[pon]it[ur] a q[ui]busdam impariter q[uia] ut d[icit] glo[sa] munda
in n[umer]o impari, i[m]munda vero in n[umer]o pari introducta sunt, quia impar
n[umer]us d[i]c[it]ur speciem p[re]tendit, par vero infirmum vel fortem q[uia] ille indivisibil[is]
iste divisibilis. Et sequit[ur] in tex[tu] s[e]d et de volatilibus celi septena s[cilicet] de
vene [illegible] et septena de alto, n[on] de co[mmun]i s[cilicet] masculum et feminam ut salv[etur]
semen sup[er] faciem universe terre. Et sc[iendum] q[uod] n[on] distinguit in vola-
tilib[us] hic int[er] munda et i[m]munda sic i[n] animalib[us] q[uia] s[ecundu]m levitici xi hic fit et volatilib[us]
q[uia] magis habitant in terra q[uam] animalia, et sic habuit de i[m]mundicia
et plus de mundicia. Vel ut significet q[uo]d mundiora sunt op[er]a contemplativorum
q[uam] activorum vel q[uo]d dixit de animalibus repetendum relinquit i[n] volatilib[us].
Nota o[mn]e q[uo]d inmunda co[n]hibendo geminat[ur], quia i[m]mundum animal se-
quit[ur] par. Et binarius n[umer]us e[st] par. De mundis aut[em] septena masculi
et femina s[cilicet] munda animalia aliq[ua]m h[abe]nt in[ter]vallum coeundi et in-
comparabilitatem q[uae] e[st] in septenario. Et d[icitu]r n[on] in ingrede tu et o[mn]is domus tua q[uia] o[mn]ia
de domo tua p[er]it. Non enim Noe adduxerat s[e]d deo iubente o[mn]ia
sponte et p[ro]mpto animo venerunt ad archam. Et p[ro]babilia intelligendum
est Noe o[mn]ib[us] p[ro]vidisse. Unde et deo d[icitu]r Tolles tecum ex o[mn]ib[us]
escis q[uae] mandi possunt et comportabis apud te.

Item p[er] animalia munda significant[ur] boni, p[er] immunda mali. Item per septe[m] boni
sp[irit]us septiformis gr[ati]e sp[iritu]s s[an]c[t]i. De quo Ysa[ie] xi Requiescet sup[er]
eum sp[iritu]s d[omi]ni timoris d[omi]ni sp[iritu]s sapie[n]tie et intellectus etc. Item
binarium mali p[ro]p[ter] divisionem et scismatum p[ro]p[ter] unitatem o[mn]e e[nim] divisum
est cor eorum. Vel per hoc significat due [species] in[ter]iorum s[cilicet] p[er]fecti et imp[er]fecti
p[er] munda animalia signant[ur] imp[er]fecti qui adhuc h[abe]nt aliquas i[m]mundicias
p[er] mixtas i[n] bonis. Sic Ysa[ie] lxiv facti sumus ut immundus o[mn]es nos
p[er]fectorum vero duo sunt g[e]n[er]a s[cilicet] activi qui intelliguntur p[er] munda animalia
et contemplativi qui intelligu[n]t[ur] p[er] volatilia de Ysa[ie] lx qui sunt isti q[ui] ut nu-
bes volant etc. Et d[icitu]r hic tolle ex o[mn]ib[us] animantib[us] mundis et i[m]mundis

// adhuc

require con[tra] hanc l[itte]ram. Nondum erat facta distinctio int[er] munda et i[m]munda
huius[modi] animalia, nec carnes adhuc comedebant[ur], q[uia] divisio facta e[st]
sub moyse. Ad hoc dic[endu]m q[uo]d moyses vocat munda animalia p[ro] tempore suo
sequens s[cilicet] ea q[uae] lex vocat et iudicat munda levit[ici] xi. Vel dicit munda
ea que tunc naturalit[er] erant ad comedendum q[ui]b[us] n[on] comederent, vel munda d[icitu]r
que s[ecundu]m hominum consuetudinem erant apta ad sacrificandum. Unde moyses q[ui]
hec scripsit videns p[ro]p[ter] [illegible] de quib[us] septena ingressa sunt et cognoscebat
deum sibi distinxisse ab aliis tamen munda ab inmundis o[mn]ia illa no[m]i[n]e mundorum
comprehendit. Licet forte deus ea sic n[on] distinxit ab aliis s[e]d aliquo alio si-
gno. Et non[ne] plura de animantib[us] mundis precepit introduci q[uam]

de mundis secundum glossam ut plura essent que hominibus prodessent quam que nocerent.
Item ut Noe haberet egressus de archa quod mactaretur et quid offerret
ut dicit alia glossa. Sequitur Adhuc enim quod dicit ista enim necesse est fieri quia
adhuc et post dies septem scilicet a die precepti non ab ingressu in archa. Dicit
postea septem etatis seculi erit aliud iudicium per ignem. Ego pluam quod dicit
illa pluvia non fiet solum opere nature sed divine iusticie super terram xl
diebus et xl noctibus scilicet propter transgressionem x preceptorum per x partes mundi
vel quia quadruplicatur dicitur diebus et noctibus propter peccata commissa ex prosperitate et
ex adversitate. Et dicunt hebrei quod isti septem dies fuerunt dies luctus Mathusa-
lem de quo supra dictum est qui mortuus fuit anno diluvii primo die ante
inundationem. Voluit enim deus eum honorare propter iusticiam suam et ideo no-
luit quod inundatio diluvii deberet turbare dies luctus eius. Dicunt etiam
quod isti septem dies propter hoc fuerunt additi ad terminum supra taxatum c xx annorum.
Sequitur et delebo scilicet sicut deletur scriptura de libro. Quia creatio totius mundi
liber appellatur. Sapientie et hic est liber generationis Ade. Delebo intelligit omnem
substantiam ut sit distributio pro generibus singulorum. Omnem substantiam non universaliter sed quo
ad maiorem partem quam feci. Et ideo sine iniuria auferre de eo possum. Sap-
ientie Deus tibi imputabitur si perierint nationes quas fecisti. De facie terre
et per hoc intelliguntur animalia terrestria et volatilia non aquatilia que
non perierunt diluvio. Et notandum quod ter repetita est diluvii comminatio
angustiam superinducere. Ibi capitulo vi et semel hic capitulo vii quod factum est
sicut dicit Augustinus quia sepe deus malorum nequitiam reprobat. Mala
ventura denunciat ut vel sic ad penitentiam moneat. Sequitur textus capitulo
Fecit ergo Noe omnia que mandaverat ei deus. Erat quoque ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ sexcentorum annorum quando diluvii aque inundaverunt super
terram et ingressus est Noe et filii eius uxor eius et uxores filiorum
eius cum eo in archam propter aquas diluvii. De animantibus quoque mundis et
immundis. Et de volatilibus et ex omni quod movetur super terram duo et
duo ingressa sunt ad Noe in archam masculus et femina sicut
preceperat deus Noe.

Hic textus ponitur implendo preceptum. Et primo generaliter quo ad impletionem omnium
secundo specialiter quo ad ingressum ibi et ingressus est. Et ibi primo notatur
ingressus Noe et suorum secundo introductio animalium ibi de animantibus quoque
dicit glossa Fecit ergo Noe omnia que mandaverat ei deus forte per aliquem
Et notandum differentiam mandatum et preceptum quia mandatum fit presentibus ad absentes
preceptum ad presentes. Erat quoque ~~[illegible]~~ sexcentorum annorum per quod probatur archam centum
annis fuisse fabricatam quia quingentorum annorum existens fuit incepta. Et
secundum glossam non solum ab hiis qui in ea salvati sunt est ab aliis qui accepto precio
operabantur. Et dum opus deridebant. Et ponitur hic iste numerus quod
Noe tunc compleverat annum sexcentesimum sed quia inchoaverat. Spacium est et
hoc loco quod edificatio arche duravit fere per C annos. Tantum enim tempus
appositum est ad ostendendum patientiam dei expectantis peccatorum penitentiam et admonentis

Archa centum annis fabricata fuit

Mathusalem

Creatio mundi liber appellatur

mandatum differt preceptum

Aqua Noe

cos de pri̅ncipio per [illegible] edificacionem predicta et prius Noe predicacionem. Et tempore
quo Noe erat quingentorum annorum quando fabricare incepit archam per quod intelligitur
quod ceteri eius fabricaverunt et habuit secundum b. aug. in adiutorium homines aliorum
quam filiorum suorum ad fabricandum qui tamen non sunt ingressi cum eo in archam quia
quod ipse credidit non crediderunt. per sexcentos autem annos duplex perfectio intelligitur
prima sufficiencie [illegible] secunda abundancie et excellencie sicut perfecto gaudere et gaudere.
Et ingressus est Noe et filii eius separatim commanentes viri a mulieribus ingre-
diendo archam et ex divino precepto ad ostendendum quod quamdiu fuit in archa seruit se-
parari quantum ad thorum sicut probabit magis infra In hoc est sciendum quod ingredientes ar-
cham dimissionem significant quod clerici et religiosi debent vitare cohitacionem mulierum qui
sunt in archa id est in religione vel ecclesia et hoc ne fiat dissolucio timorum in
[illegible] peccatorum. Vnde b. Jeronimus Non omnes qui cum sorore mea sunt sorores mee
sunt. Laici vero sunt qui extra archam licet matrimonialiter inuenti. Item animalia que
que erant extra archam et comedebant carnes nisi non [illegible]bat secundum b. augustinum
In quo significatur quod qui intra archam id est religiosos delicatis cibariis vtebantur religiosi
gressi debent vti et hiis debent esse contenti Job vi. que prius nolebat tangere
anima mea nunc pre angustia cibi mei sunt. Et ysa. xi leo quasi bos paleas
comedet.
Amplius hic circa istam literam aduerto aliquem misterium. circa id quod post vii dies quibus
ingressus est Noe in archam factum est diluvium significatur quod in spe future quietis que
septimo die significatur baptisandum est ut per archam omnis caro quam terra sustinebat
diluvio consumpta est significatur in inicio Ecclesie sanctitate aqua baptismi
[illegible] [illegible] sit non solum valet ad salutem sed valet potius ad peccata tollenda.
[illegible] xl diebus et xl noctibus pluit significatur quia omnis reatus peccatorum qui in decem
preceptis legis admittitur per vniuersum orbem terrarum in iiii partibus continetur decies
quippe quaterni ducta xl fiunt. Cum autem Noe quingentorum centenariorum cum deus
ei precepit ut archam faceret et sexcentos agebat annos cum in eam fuisset ingressus
Vnde intelligitur per c annos archa fabricata est quid aliud sancti anni sunt
nisi sex etates seculi [illegible] ista sexta etas que completur quingente anno usque ad
sexcentos ducitur manifestacionem evangelice fidei significat Et ideo qui sibi ad vitam
consulit sicut paratus ad omnem hominem et intret in fabricam sanctam et stabilem
aqua et spiritus mensis sexcentesimi anni quo intravit Noe in archam senarium numerum
significat. Duo enim menses sexagenario numero concluduntur a senario autem numero et sexa-
ginta et sexcenti fiunt. Et quod vicesimus et septimus dies mensis commemoratur
ad quadratum numerum hoc pertinet. Nam ea summa tunc ternarios nos quadratos et sta-
biles ad omne fiant Ideo ter tria et octo fiunt xx septem qui est ternarius numeri
quadratus Et sequitur in litera de animantibus quasi mundis et immundis sed
terrestribus et volucribus celi et reliqua quod monetur super terram quod intelligitur
de reptilibus que serpuntur per terram deinde et duo ingressa sunt ad Noe in
archam scilicet combinata masculus cum femina vnde sequitur masculus et femina
sicut preceperat ei deus vt deus Noe [illegible] eodem c. Et dicitur ingressa sunt vnum deinde
sicut adducta sunt ad Adam ut nominaret ea supra c. 2.
Cumque transissent vii dies aque diluuii inundaverunt super terram. Anno
sexcentesimo vite Noe mense secundo septimodecimo die mensis rupti
sunt omnes fontes abyssi magne et cataracte celi aperte sunt et facta est
pluvia super terram xl diebus et xl noctibus In articulo diei illius

filii

ingressus est Noe et Sem et Cham et Iapheth, filii eius, uxor illius et tres uxores filiorum eius cum eis in archam. Ipsi et omne animal secundum genus suum, universaque iumenta in genere suo, omneque quod movetur super terram in genere suo, cunctumque volatile secundum genus suum, universae aves omnesque volucres ingressae sunt ad Noe in archam, bina et bina ex omni carne in qua erat spiritus vitae. Et quae ingressa sunt, masculus et femina ex omni carne introierunt, sicut praeceperat ei Deus, et inclusit eum Dominus deforis.

Hic consequenter ostenditur et impletio praecepti, demonstrans qua die diluvium inundare coepit. Illud enim quod proximum est usque huc modo per ordinem exequitur. Secundo ostendit quod Noe archam intravit, ibi: In articulo diei illius etc. Et ergo cum ingressi fuissent, scilicet a diebus a die praecepti, non ab ingressu in archam, ut dictum est hic per recapitulationem, aquae diluvii inundaverunt super terram, scilicet in signum quod post institutionem veteris testamenti sequitur baptismus. Ezechielis 36: Effundam super vos aquam mundam etc. Et forte septem diebus expectati sunt ad reponendum quae necessaria erant in archa et ad providendum ne quid de necessariis deficeret. Tunc descendit diluvium. Anno sexcentesimo vitae Noe, mense secundo. Apud Hebraeos sunt duae opiniones circa hoc. Rabbi Eleazar et sui sequaces dicunt quod iste est mensis octobris, qui hebraice nominatur Marheschvan. Dicunt enim quod primus mensis anni fuit september, in quo arbores sunt perfectae in suis fructibus, quia sic productae sunt a principio, ut patet supra capitulo primo. Et ideo quia mundus videtur fuisse creatus in isto mense, ideo ipsum dicunt fuisse primum simpliciter, et ideo a principio incipiunt annum et menses. Rabbi vero Iosue et sequaces dicunt quod iste est aprilis, quia martius ~~quem hebraice~~ qui hebraice nominatur Nisan vocatur primus secundum festa, ubi Exodi 12 praecipitur immolari phase XIIII luna ad vesperam primi mensis. Dicendum tamen quod mensis Hebraeorum aliquando concurrit cum aprili nostro. Et aliqui doctores nostri dicunt quod aprilis est primus mensis apud Hebraeos. Ista autem opinio magis tenetur apud Hebraeos et rationabilior videtur, quia in aliqua gente aliquid bene nominatur primum, non quia sit primum simpliciter, sed propter aliquam nobilitatem ~~[illegible]~~ vel eventum, sicut primo Machabaeorum primo capitulo primus annus Allexandri vocatur primus regum Graecorum propter facta notabilia Allexandri. Et tamen ante eum fuerunt reges Graeciae. Ita etiam videtur dicendum de martio, quod licet sit nominatus primus mensis apud Hebraeos propter exitum eorum de terra Aegypti illo mense, et hoc videtur littera sonare Exodi 12: Dixit quoque Dominus ad Moysen: Mensis iste vobis principium mensium, primus erit in mensibus anni. Quasi diceret: licet de se non fuit primus, nominetur de cetero. Tamen [illegible] ex causa iam dicta. Item Moyses et Iosephus in legalibus aprilem scilicet Nisan primum constituunt, in contractibus et in aliis communem ordinem mensium servavit, qui ordo incipit a Ianuario modo Romanorum.

Septimodecimo die mensis rupti sunt omnes fontes abyssi magnae, id est magnum mare, quod dicitur abyssus propter profunditatem aquarum investigabilem. Unde coniectura est ut occulta sub terra [illegible] aperta super terram, et omnes fontes et flumina, unde dicitur aquae congregatae in locum unum supra primo capitulo. Item nove rupto hic ad ostendendum quod istud diluvium non processit ex causa naturali, sed supernaturali. Et ideo deridendi sunt illi qui huius diluvii voluerunt causam naturalem assignare, dicentes quod causa fuit coniunctio planetarum humidorum in signis pluvialibus, ex qua coniunctione factum fuit istud diluvium. Et econtrario volunt assignare de causa incendii futuri per coniunctionem planetarum calidorum in signis calidis. Licet enim diluvium particulare in aliqua parte terrae causam habeat naturalem, generale tamen

non naturale diluvium

diluuium maxime in tanto excessu quod xv cubitis transcedat cacumina montium
non pot naturaliter euenire Non et phisicus 2o methe[orum] dicit quod in una parte terre que
prius erat arida operitur mari et alia parte in alia regione ubi erat mare
discooperitur et fit arida sed quod tota terra simul cooperiatur aquis sicut cum impossibile
videtur Nec uirtute aliqua naturali potest fieri de aliis quattuor elementis in aquam
quod excedat cacumina montium maxime in tanto altitudine bene igitur dicitur rupti sunt
fontes abyssi magne hoc est maris quia aque omnes ~~terre~~ in cauernis subterraneis
contenta et conseruata a calore subterraneo uirtute corporum supercelestium generato quam calor
uirtutes ascendentes eleuat Vnde et montes generari dicuntur Vnde et in montibus
ratione caloris in eis excellentis plerumque lapides generati sunt Et calor iste non
solum eleuationibus sed etiam attractiuus est Non et aquam a mari per uenas et
meatus subterraneos in magna quantitate trahit Vnde et aliquando terra non
valente calorem illam pre nimia vehementia inclusam tenere non erumpere ciuita-
tes et castra sub mergunt et ex talibus cauernis erumpunt fontes Non et plerumque
quod circa montes inueniuntur fontes Talis inquam aqua tota sub terra contenta
tunc uirtute diuina et corporibus supercelestibus cooperantibus erupit Sequitur et catara-
cte celi apte sunt id est nubes resolute in aquas Cataracte proprie sunt hostia
uili et ampliuntur inmixte per quibuscumque fenestris et dicuntur nubes fenestre que
claudunt nobis aspectum solis dicunt et alii expositores quod cataracte sunt uie sub-
terranee quibus aque sub terra discurrunt Non per translationem dicuntur nubes
ut dicunt plinius cataracte Et potest dici a catha quod est vltra et vrin
ptio quod vniuersaliter ruptura vel a catha quod est supra vel secundum glo et magi-
strum in historiis cataracte dicuntur fenestre ut dicit supra quia nubes ad modum
fenestrarum aperiebatur Et facta est pluuia super terram scilicet contrariis aquis
supioribus et inferioribus ad vindictam petitam commissorum in diluuio et in primum xl
diebus et xl noctibus id est continue et sine aliqua interpolacione In articulo diei illius
in articulo id est in initio ptcis illius temporis maiores dicunt articulo minores articulum Vnde in articulo
id est in mane vel in articulo id est in arta nimis Vnde dicitur homo in articulo
mortis vel in puncto illius diei scilicet decimum septimum mensis secundi scilicet maii ingressus
sunt est Noe et Sem et Cham et Japheth filii eius vxor eius et tres
uxores filiorum eius cum eis in archa id est per eos primo enim intrauerunt omnes viri
et post ea omnes mulieres ipsi et omne animal scilicet terrestre et aerium non aquatile
tile secundum genus suum id est ea que nascuntur ex coitu deinde specificat
dicit et vniuersa iumenta in genere suo et omne quod mouetur super terram
in genere suo cunctumque volatile secundum genus suum Et sunt hic volatile
tamquam genus animalium Et subdiuiditur per partes que sunt tardiores vo-
latus et puolucres que sunt velociores Vnde dicitur vniuersae aues omnes
et volucres ingresse sunt ad Noe in archam bina et bina ex omni
carne in qua erat spiritus vite et que ingressa sunt masculus et femina
ex omni carne intrauerunt sicut preceperat ei deus quod dicit fecit quod deus precepit
et eo modo quo precepit quam non tamen est faciendum quod deus precepit sed sicut
precepit faciendum est ut sit conformis in materia et in forma hoc est in opere
et intencione et inclusit eum deus deforis id est hostium de foris per obiecta camiam
cathia bitumanit ne aqua introiret hoc enim homo facere non potuit Vnde deus extrinsecus
bitumauit in quo sit quod quando homo non habet quid faciat deus succurrit Et palliatus
est homo solum heremus respondi ut oculos meos dirigam ad te in celum In hoc
cum sigficatur quod quando homo religionem ingressus est deus cum protegit Zach 2 Ego
ero ei dicit dominus murus in circuitu Et ponitur in littera quod in viri
intrauerunt in archam et uxor mulieres Et per quattuor viros significantur quattuor
differentie hominum scilicet prelatorum clericorum religiosorum et laicorum pro intrare

uero in [illegible] domine intrent in ecclesiam scilicet coniugatorum continentium viduarum et virginum et hii sunt quasi viii gradus templi de quibus Ezechielis xl.

Et dicitur est in articulo diei illius ingressus est Noe in archam. Articulus importat rem distinctam et manifestam. Deus enim fecit ingredi Noe de die clara et manifesta ad ostendendum quod poterat eum tueri a malis hominibus eius temporis qui forte malum cogitabant eum occidere. Et dicitur quia ingressa sunt in archam uniuersa animancia et uniuersae aues atque uolucres. Si queritur quo modo? Respondeo quod animalia sic sunt adducta ad Adam ut nomina eis imponeret et forte ministerio angelorum qui ea compellebant per visa in eorum ymaginacione quibus animae eorum mouebantur. Unde dicit Augustinus: omnis anima mouetur visis uel libero volunt[ate] et arbitrio ut anime racionales uel de necessitate ut irracionales.

Factum quoque est diluuium xl diebus et xl noctibus super terram et multiplicate sunt aque et eleuauerunt archam in sublime a terra. Vehementer enim inundauerunt et omnia repleuerunt in superficie terre. Porro archa ferebatur super aquas. Et aque preualuerunt nimis super terram, opertique sunt omnes montes excelsi sub uniuerso celo. Quindecim cubitis altior fuit aqua super montes quos operuerat, consumptaque est omnis caro que mouebatur super terram, volucrum, animancium, bestiarum omniumque reptilium que reptant super terram, uniuersi homines et cuncta in quibus spiraculum vite est in terra mortua sunt. Et deleuit Deus omnem substanciam que erat super terram ab homine usque ad pecus, tam reptile quam volucres celi, deletaque sunt de terra. Remansit autem solus Noe et qui cum eo erant in archa. Obtinueruntque aque [illegible] diluuii terram centum l diebus.

Supra egit de saluacione bonorum per arche ingressum; hic agitur de perdicione malorum per inundacionem diluuii. Hic est ponitur hoc diluuium ex cessione quod ascendit vltra eminentiam montium. Et primo determinatur quanto tempore diluuium aque inundauerunt. 2o quantum in illo tempore multiplicate sunt et multiplicate sunt. 3o quantum spacium occupauerunt, ubi opertique sunt. 4o quantam stragem fecerunt, ubi consumpta est. 5o quanto tempore durauerunt, ibi obtinuerunt. Quia [illegible] autem propter magnitudinem stragis determinatur ex [illegible] [illegible]. 2o ex paucitate euadencium, ibi remansit solus Noe. Dicitur quoque factum est diluuium a delendo, id est diluendo, delendo. Nam ingredientem omnem deleuit penitus. Diluuit, id est pluuia, xl diebus et xl noctibus super terram [illegible] [illegible] [illegible] hic xl noctibus. Hoc refertur ad inundacionem diluuii, non ad moram, quia [illegible] [illegible] eius fuit maior scilicet 150 dierum. Et multiplicate sunt aque scilicet [illegible] superioribus et [illegible] inferioribus. Et eleuauerunt scilicet paulatim archam in sublime scilicet versus celum a terra scilicet elongando. Vehementer enim inundauerunt scilicet quia preter modum solitum, vel quia ab inferiori et superiori conuenerunt. Et omnia scilicet loca et cauernas et valles atque [illegible] repleuerunt in superficie terre. Hoc dicit quod de profundo terre in superficiem eruperunt. Propter quod Job [illegible] dicit: si continuerit aquas omnia siccabuntur. Si emiserit eas subuertent terram. Hec autem inundacio facta est et per aque [illegible] et per condensacionem [illegible] [illegible] in aquam. Unde tota terra erat plena [illegible] supra [illegible]. Et id [illegible] impleta est per realitatem, usque 21 in [illegible] eorum [illegible].

Porro archa ferebatur, non [illegible] [illegible] sicut terra, sed ferebatur super aquas scilicet [illegible] propter sue leuitatem quia de lignis et propter figure stabilitatem quia quadrata in [illegible]. Et aqua preualuerunt nimis quia nullus potuit resistere super terram, non super archam. Opertique sunt omnes montes excelsi sub uniuerso celo scilicet [illegible] [illegible]

q dicit propter paradisum ad quem usque non credunt aque peruenisse. vnde et Enoch qui
illuc translatus fuit credit adhuc ibi vivere. Sic igitur potest hic intelligi quod hic
dicitur de montibus nostre terre habitabilis. vt distribucio accomoda. vel potest intelli-
gi de montibus quorum cacumen est spacio aereo in quo aues volant. paradisus vero
supereminet. quia erigitur vsque globum lunarem. Et dicit xv cubitis altior
fuit aqua supra montes quos operuerat et intelligitur vsualibus. Dicit autem
Josephus quod hoc factum est ne aliqua fuge occasio relinqueret. Consumpta quod est
id est mortua quedam omnis caro. est carnis consumacio absencia est
consumptio. omnis caro id est omne animal quod de nouo ait apte inferi et
inferiori. sed tamen euidencius quod mouebatur super terram. non quod in aqua
vt Voluerat hoc quantum ad ornatum aeris. Animancium id est iumentorum. bestiarum id est ferarum
vel animalium siluestrium. omnium que reptilium. vt serpentum et huiusmodi quod reptant super terram.
hoc dicit ad differenciam reptilium aque. Vniuersi homines scilicet carnales et cuncta in
quibus spiraculum vite est in terra. in quibus comprehenduntur maiora predicta mortua
sunt. Quia cum huiusmodi animancia constent ex maiori elemento. vnde ubi minus superabundat
abundat non viuunt. et deleuit sed ipsum deluuium. vt deus auctor eius. omnem
substanciam scilicet animatam que erat super terram. non dicit in aqua. Racio huius est quia
secundum aliquos. Tercia animalia in genere quem aquatilia perierunt. quia in terra
maledicta vixerunt. vt quia peccata propter que factum est deluuium sunt terra commissa
sunt non in aqua. Ab homine igitur vsque ad pecora tam reptilia quam volucres celi
et deleta sunt de terra. Et montes non propter homines quia ipsi cum alia pe-
rierunt supra mediate. vbi proponit quidam. Ne credetur quod aliqua arte vel natura
possit periculo obuiare. Remansit autem solus Noe scilicet in mundo. Nam in paradiso
Enoch remansit vt dictum est. et qui cum eo erant in archa. quia scilicet preter
archam erat nulla potest saluari. sed in archa tamen. Optinuerunt quod aque aliquem
fuit diluuium terram. vel terras. quod quinquaginta post inundacionem xl dierum. in quibus
tantum. 10 diebus non computantur. 40 dies inundacionis. quia numerus 150 constitit
ex 10 et 80 quibus durauit diluuium prout hic sequitur dicitur Rupertus in quinto de
septem etatibus. Et in nouo corpore glosa aut secundum ortaine. Et quidam dicunt quod
xl dies de quibus supra factum est mencio quibus inundauit diluuium in hystoria 150
diebus computantur. Quod patet quia archa requieuit post 150 dies qui multiplicati
sunt aqua. Fit autem mencio de illis 40 ad decium et inundacio pluuiarum.
Dicunt igitur predicte Lucerna in Nicolaus lira Optinuerunt aqua diluuii terras 150
diebus scilicet computando a principio inundacionis diluuii vsque in diem quo aque re-
perunt minui post 150 dies. Racio dicit quod 150 dies computabantur sunt
a fine descensus pluuiarum. Ita quod dies xl precedunt quibus quibus facta est pluuia
et expost Optinuerunt scilicet in magnitudine et fortitudine sua. et sunt enim a principio
inundacionis vsque ad inchoacionem decrementi aque fluxerunt 190 dies.
et quod dicitur ceperunt minui post 150 dies. expost a fine descensus pluuiarum
scilicet post quem aque optinuerunt in fortitudine sua terram
Sed queritur circa illa verba xv cubitis fuit altior aqua super omnes montes. hoc
est contra Strabum xv cubitis superposita est aqua. Remigius ponit quod aque in hystoria
quod hoc factum est vt abluerentur sordes aeris vsque ascenderunt homines aquam vt
vapores ignis et fauille que incendebat sacrificium dicitis alacernis et fe-
toris et talia. vnde et credi potest quod tamen ascendat ignis conflagracionis quem
purgacio quo ad effectum renouacionis.
Dicit quod quo tot cubitis aqua fuit altior super montes qualiter fieri potuit ascendere
aque cum aliqui montes sint supra nubes vnde dicit diluuium. Vnde glosa dicit

q[ui] olim p[er] montes in g[ra]ua e[st] tante alt[itudinis] q[uo]d nec nubes d[icuntu]r ibi videri
nec ventus sentiri. Ad[ver]te s[ecundu]m glo[sam] q[uod] a[liqu]a sit vallis alcior terra s[ed] terra
h[abita]bilis p[ro]pter aspectum multo magis aqua. Alit[er] s[ecundu]m glo[sam] q[uo]d h[ic] e[st] [illegible] Nec
motum quantitas vel altitudo tanta fuit an[te] diluvium sicut e[st] post. — Viii c[apitulum]

Recordatus e[st] deus aut[em] Noe. cunctorumq[ue] a[n]i[m]antium et om[n]ium iume[n]torum
que erant cum eo in archa. et adduxit sp[iritu]m sup[er] terram et i[m]minute sunt
aque et clausi fontes abyssi. et cataracte celi. et p[ro]hibite sunt pluvie de
celo. reverseque sunt aque de terra euntes et redeuntes. et ceperunt
minui post c. l. dies. Requievitq[ue] archa mense septimo vicesima septima die
mensis sup[er] montes armenie. At vero aque ibant et decrescebant usq[ue] ad decimum
mensem. decimo enim mense p[ri]ma die mensis apparuerunt cacumina montium. —

hic p[ost] consu[mmationem] diluvii inundatio[n]e[m] d[e]t[er]minat eius cessationem. et describit statum ipsius
Noe in diluvio recedente. et primo describit cessationis initium. 2o incidenti [illegible]
[illegible] tunc fuisset. 3o complementum a [illegible] 4o effectum v[e]l locutione[m]. In p[ri]ma
primo d[e]t[er]minat q[ua]l[ite]r diluvium cessavit. 2o ip[s]a cessatio cepit d[icen]s Reversque sunt. 3o
in q[u]o loco archa p[ost]q[ua]m requievit ibi resederunt. 4o q[uo]d terra p[ri]mo apparuit. ibi
decimo enim mense. Dicit ergo Recordatus e[st] aut[em] deus Noe. Non quia oblivio vel recor-
datio in ipso sit quo ad hu[m]ani[tatem] s[ed] q[uan]tum ad effectum s[ed] q[uod] benefacit alicui dicitur eius recordari.
Recordatus e[st] igitur deus non q[uo]d aliqua oblivio cadat in deo. S[ed] scriptura
loquitur s[ecundu]m modum n[ost]rum loquendi. dicit[ur] enim et alicuius aliquis oblivisci q[ua]ndo
cum non liberat eum. posset a pressuris p[ro]tinus. et dicitur eius recordari
qu[a]n[do] incipit eum liberare. Et sic dicitur deus non i[n]vocando [illegible] obliv[isci]
affligi. et dicitur recordari invocando d[omi]n[u]m [illegible]. Recordatus e[st] in deus. et dicit[ur]
vero e[st] Noe in quo intelligit[ur] ipse et om[ne]s sui s[cilicet] uxor et filii et uxores
filiorum suorum. cunctorumq[ue] a[n]i[m]antium. hic dicit quo ad a[n]i[m]alia q[ue] non sunt
domestica. sive sint bestie. sive reptilia sive volantia. et om[n]ium iu-
mentorum q[uan]t[u]m ad mansueta et domestica. Est eius illi cura de omnibus qui
erant cum eo in archa. et adduxit sp[iritu]m. Venti scilicet aquas diminuentem et urgentem
sup[er] terram. Ut s[ecundu]m glo[sam] alcuini. vel sp[iritu]m s[an]c[tu]m [illegible] in p[ri]ncipio ferebatur
sup[er] aquas. ut eius instinctu congregatis terra appareret. Ut ei adducta
ablatis aquis diluvii terram duceret. Et sic vero aquas luto mix-
tas desiccans p[er] varias fluenta fac[it] Sic s[ecundu]m aquas [illegible] luto [illegible]
tas exsiccavit. s[ed] aquas lactricas fluere fac[it] [illegible] Oze 13 Adducet deus
ventum urentem et siccabit venas eius. De eo p[s.] cxlvii Flavit sp[iritu]s eius
et fluent aque et i[m]minute sunt aque s[ed] illo sp[iritu] superiores nubes fugate
et dissolute aquas inferiores evaporante. et diminute. et clausi sunt
fontes abyssi s[cilicet] ut non fluerent ita impetuose sicut more solito. Et dicit
doctor [illegible] quod sp[iritu]m que adduxit sup[er] terram intelligitur s[ecundu]m glo[sam] sp[iritu]s s[an]c[tu]s. per
q[uo]d s[ignifica]t q[uod] in mundo q[uam]vis totus submissus sit aqua carnalis volup[tatis] illi q[ui]
quos adducit sp[iritu]s s[an]c[tu]s a tali inundatione excitant et eo q[uod] i[ps]i a talibus
non sunt excitati tunc possunt et carere sp[iritu]s s[an]c[t]i et cataracte celi i. fenestre
celi s[ed] aerei. hic e[st] nubes clause sunt ne cum tanto impetu aqua fun-
dant et p[ro]hibite sunt pluvie de celo. ut non amplius nec guttatim. nec
ubertim distillarent de celo s[ed] aereo sup[er] terram. Alit[er] s[ecundu]m ysid[orum] Nubes e[st] pluvia
impetuosa. pluvia vero lenta e[st] quando cum fluunt aque s[ecundu]m illud Job 31 [illegible]
te aer cogit in nubes. [illegible] q[uo]d dicit fontes clausit qu[an]do fluxum cogitat

fons Augu[stinus]

celum carlin vt cetaceorum excludit ps 32 Congregans sicut in vtre aquas
maris scilicet ut ebullire non permittit Job 38 Unde Gen 7 venies et peccabis amplius
Cataracte aut celi claudentur que prius demonium compunitur ne cum vocantur
quietum possunt Job 40 ligabis eum ancillis tuis et Reuerse sunt aque de terra scilicet
ad sinum pristinum Nec est aliud illa reuersio quam compressio aquarum in visceribus terre et
reddit in mensuram priorem Sicut per preceptum domini egresse fuerunt de oceano super
terram Ita de terra regresse sunt euntes et redeuntes scilicet per impulsionem venti
et per hoc desiit fluctuacio aquarum et quo cepit minui ouidem id est Ceperunt
minui scilicet perceptibiliter post cl dies Nam post xl dies inundacionis cepit diminui
imperceptibiliter vt dicit glosa super id Recordatus est deus Noe post 150 dies non alios
a superdictis scilicet superadditos a fine 40 dierum inundacionis computatos sicut glosa
autem computat tempus iste numerus a principio inundacionis vsque ad diem in
quo ceperunt aque decrescere secundum quosdam opinionem Requieuitque archa scilicet ne
amplius ferretur vndis mense 7o non a bingressu scilicet aprili qui est primus mensis
legittimus in mense octobri 27 die mensis super montes armenie scilicet maiores
quam sunt montes altissimi prout dicit Man in hystoria Hebreus habet ararath et dicit
quod non sit armenia scilicet alia terra cum montes pertendunt vsque per armeniam et
quod illi tres montes vocantur montes armenie Aduertendum tamen quod hoc quod in hebreo
habetur xvii die mensis et secundum hoc nos patrum quo mensis 1us ille qui est septimus in anno
quum a xviii die mensis 2i quo incepit diluuium vsque ad xviii mensis 1mi ergo
anni non fluxerunt cl dies scilicet desinunt tres vel duo ad minus et tamen quod dicit
quod aque ceperant decrescere antequam archa requiesceret quia aquis existentibus in for-
titudine sua archa super aquas ferebatur fluctuando et post diminucionem aquarum
accepit fundum et desiit secundum hoc mensis 1us hic est accipiendus a septi-
mense 11o quo incepit diluuium et iste est octauus mensis anni ad quorum intellectum
sciendum 2m Nic de lira quod iudei faciunt menses per lunaciones Due autem lunaciones
faciunt lix dies Et ideo primum mensem faciunt iudei 30 dierum 2m autem
xxix dierum et consequenter de aliis vicissim quo numerando Et quod moyses sede-
bat inde ergo mensis sunt hic accipiendi isto modo Si autem a xvii die mensis sedi
computetur dies centum l qui fluxerunt antequam aque inciperent decrescere
non inuenietur completi xvii die septimi mensis accipiendo primum mensem
illius scilicet desiunt tres vel minus dies vel considerandum quintum mensis vt dicitur
Ysidorus et li 14 ethymologiarum dicit quod ararath mons est armenie vbi hystorici
archam post diluuium sedisse testantur Vnde vsque hodie ligna eius
vestigia eius videtur. Mistice Super montes armenie archa
requieuit quia in sanctis patribus qui sunt montes per contemplacionem et quia
amulsi per contemptum terrenorum Ecclesia requiem inuenit hii sunt aulsi
ab vberibus ysa 28 Armenia enim interpretatur auulsio vel auulsa
Est et alia huius passus profundior misterium Gen 8 11 mense archa re-
quieuit ad septenarium requiei significacio recurrit Et enim prefecto
requiescentur ibi quia illius quadrature numerus iteratur Nam xvii die
septimi mensis commendatum est hoc sacramentum et rursus xxvii die septimi mensis
sit eadem commendacio confirmata est cum archa requieuit Ordinem per misterii
in spe hoc exhibetur in re Porro quia ipsa 1ma requies cum octaua
coniungitur significat quod mortuis resuscitatis corpore fient requiei quod post hanc vitam
excipit sanctos Sed perfecta totum hominem non adhuc spe sed celi re ipsa omnium
expte et spiritus et corporis perfecta et immortali salute renouatum
in eterne vite immunis assumit Anima ergo 1ma die requiescit cum octaua
resurrectione coniungitur hoc in sacramento regeneracionis nostre id est in baptismo
altum profundum quod misterium est vnde in cauta

In talibus et quorum quesitis in cor quam si
abysse occupacionibus temporalium anchoras supersedit
tuna pace humiliter et requiescit in aliis dimisis
procellis et fluctibus tribulacionum impellitur

vt velim

scilicet aurillius
vsque ad januarii 1o decimo
cum mense 1o januarii
in die mensis 1 kalendas
januarii apparuerunt ca-
cumina montium quod est

hic incepit diluuium

[illegible] cubitis super excrevit aqua ut super decem et quinque excedens altitudinem montium.
[illegible] et vii. scilicet [illegible] Secundo sequitur in textu [illegible] quod [illegible]
[illegible] et quinque [illegible] omnes sapientes [illegible] et gigantum [illegible] ut nullus posset inde
altitudinem et [illegible] illius [illegible] Est enim septuaginta a septem et octoginta
octo, dum [illegible] coniuncto utroque [illegible] centum quinquaginta dictus exaltata est aqua eandem
[illegible] altitudinem baptismum in conservando uno homine ad tenendam [illegible]
fidem [illegible] ad istam literam [illegible] vo.

Requievit archa mense vii. [illegible] octobris [illegible] ab apostolis qui [illegible] legalia [illegible]
[illegible] ita [illegible] mense octobri [illegible] die mensis scilicet cum illius super montes [illegible]
[illegible] montes altissimi [illegible] descendunt usque ad x.
ad ianuarium [illegible] ab aprili usque ad ianuarium [illegible] mense [illegible]
in die mensis [illegible] apparuerunt cacumina montium [illegible]
[illegible] hebrei [illegible] archa requievit [illegible]

a ibat decrescendo usque ad x mensem non absurge... arche sz ab aprili usque ad Januarium decimo ii mense i. Januario i die mensis in calendis Januarii apparuerunt cacumina montium xv° pz q xv cubitis cum aque decreverit.

Item circa literam. At vero aque ibant et decrescebant usque ad x mensem. Hic Nicolaus dicit quod non est intelligendum quod ibi fuerit decrementum aquarum simpliciter sed tantum aquarum que excedebant capita montium decimo sub decimo mense scilicet anni Noe cum post hec accipi debet ... a 2° mense quod videatur mensis anni quod in litera dicitur quod ab illa die qua apparuerunt cacumina montium sed post die x mensis expectavit Noe xl diebus et post vii diebus mensis autem xi et xii illius anni non fuerunt nisi lx dies et non erat viii quod dicitur in litera quod post illos lxi dies prima die primi mensis anni sequentis Noe aperuit tectum arche et prima die apparuerunt mensis capita montium et tunc prima archa tota fuit extra aquam. Ex hoc dicto et aliis post colligit Nicolaus quod xv cubitis archa intrabat aquam quia aque fuerunt in fortitudine sua, patet enim quod non intrabat xv cubitis quia aque in fortitudine excedebant montes xv cubitis et tunc archa fluitabat id est fluctuabat super aquas. Si autem tunc intrasset aquam xv cubitis non fluctuasset quia fundus arche capita montium tetigisset et ex hoc patet consequenter quod tunc sicut archa intrabat aquam quanto aqua excedebat montes quod archa pergeret super montes. Ad hoc videndum accipiendum est a primo die quo ceperunt aque decrescere usque ad diem quo apparuerunt prima capita montium quia tunc diminute sunt aque xv cubitis quibus excedebant montes. Dicitur autem in litera quod aque ceperunt minui post 150 dies quod accipi debet sunt a prima die inundationis aquarum et complete sunt in vii mense xvii die inclusive et in 20 die vii mensis ceperunt aque decrescere. Dicitur etiam in litera quod x mense prima die mensis apparuerunt capita montium ex quo patet quod tunc completum est decrementum xv cubitorum quibus aque excedebant. A xx autem die inclusive mensis septimi usque ad primum diem x mensis fluxerunt lxx dies qui si dividantur per xv qui est numerus cubitorum predictorum assignatur decremento cuiuslibet cubiti quatuor dies et dimidium et sic littera post viii dies.

Item dicitur in litera quod mense vii xxvii die mensis requievit archa super montes ex quo patet quod a principio decrementi aquarum usque ad requiem arche fluxerunt viii dies in quibus decreverunt duobus cubitis fere secundum predicta ex quo probatur secundum predicta quod archa intrabat aquam xiii cubitis et parum plus et in hebraicam [illegible] vii° mense decima vii die mensis requievit archa. Secundum autem 2am literam accipe mensem non illum qui est vii in anno sed qui est viii a principio anni post diluvium ut dictum est supra et iste est mensis octavus anni. Et tunc a principio decrementi aquarum usque ad requiem arche fluxerunt dies xxviii in quibus secundum predicta aque decreverunt vi cubitis imperfecte et secundum hoc archa intrabat aquam ix cubitis et parum plus. In toto autem processu accipiuntur menses secundum acceptionem [illegible] et sic debet accipi ut dictum est. Et quod sic accipi supponitur quod aque qualibet die decrescebant equaliter quod est probabile.

Doctor Paulus Burgensis episcopus. Additio ad illam postillam magistri Nicolai ubi postea ex hoc dicto et aliis post colligit quod xv cubitis archa intrabat aquam. Ad hoc iste doctor: quot cubitis archa intrasset aquam tempore diluvii videtur magis curiositas quam utilitas cum non solum habere noticiam de hoc nulla prestat cognitionem utilitatem in credendo sive in agendo sed etiam requiritur ad planam litere expositionem. Nunquam tamen cum archa aquam intrasset sive plus sive minus non variatur ex hoc aliquid in expositione litere [illegible] et ideo glosa nostra de hoc mentionem non facit. Nec ut credo aliquis sanctorum. Nec etiam aliquis hebreorum doctorum nisi solus Ra. Sa. qui in huiusmodi vanis questionibus frequenter ... (dato etiam quod hoc si inquisitio requireret tot esset aliqualiter utilis) tamen rationes magistri postillatoris ad hoc probandum inducte nulla videtur habere efficaciam. Nam presupponit ad hoc probandum

Quod autem manifeste non valet dicitur [illegible] quia si archa intrasset aquam xv cubitis non
fluctuasset, eo quod fundus arche capiebat multum longitudinis. Quod non est verum. Nam
potuisset archa fluctuare in locis non montosis, quod est [illegible] maior pars
pro universe terre. Non tamen [illegible] erat quod semper archa mansisset super capitibus
montium [illegible] Volt eciam deducere quod decrementum cuiuslibet cubiti durat
per iiii dies et dimidium et iii partes unius diei. Et hoc dimidiendo lxx dies
quod fuit tempus decrementi per xv partes quod est numerus cubitorum quibus aque excedebant
montes ut largius hoc videtur deduci in postilla. Quod quidem deductio manifeste
est invalida. Quod sic patet. Nam cum aque descenderunt a fundamento [illegible]
se habeat [illegible] Ergo sequitur quod multo maior quantitas aque continebatur
in summo cubito post exsiccatione quod est vicesimus a terra [illegible] in cubito immediate
sequenti quod est [illegible] et propter [illegible] capacitatem et sic de sequentibus
in [illegible] quod cubitus [illegible] inundabat [illegible] continebat [illegible]
quantitatem aquarum respectu cuiuslibet cubiti [illegible] adequati
supposito [illegible] in diebus [illegible] non [illegible] super montes Armenie [illegible]
requievit archa [illegible] aque xv cubitis et hec [illegible] seu motum. Nam
si montes Armenie non sunt de altissimis montibus [illegible] aque [illegible] ceteros plus quam
in cubitis [illegible] cum in cubitorum intelligendum est [illegible] montium [illegible]
[illegible] qui sunt montes excelsi sub universo celo xv cubitis. [illegible]
quod aque equaliter die decrescebant [illegible] quod dicitur esse probabile quod quidem [illegible]
non facit ad propositum [illegible] Nam dato quod tanta quantitas aque decresceret in
una die sicut in alia [illegible] hoc tamen non sequitur quod tanta quantitas cubiti seu altitudinis
aque decresceret una die sicut in alia [illegible] Nam [illegible]
cubitus in altitudine positus est multo maioris capacitatis quam aliquis cubitus non
in tanta positus altitudine [illegible] Si autem quis dicat [illegible] predicta [illegible]
est potius curiosa [illegible] cum [illegible] tamen secundum alterius
dictum [illegible] hoc introduxi ad ostendendum ineptitudinem [illegible]
parvo scripture [illegible] cum frequenter allegat dominus postillator.

Cumque transissent xl dies aperiens Noe fenestram arche quam fecerat dimi-
sit corvum. Qui egrediebatur et non revertebatur donec siccarentur aque su-
per terram. Emisit quoque columbam post eum ut videret si iam cessassent aque super
faciem terre. Que cum non invenisset ubi requiesceret pes eius reversa est ad
eum in archam. Aque enim erant super universam terram. Extendit quoque manum
suam et apprehensam intulit in archam. Expectatis ultra vii diebus aliis
rursum dimisit columbam ex archa. At illa venit ad eum ad vesperam
portans ramum olive virentibus foliis in ore suo. Intellexit ergo Noe
quod cessassent aque super terram. Expectavitque nichilominus vii alios dies
et emisit columbam que non est reversa ultra ad eum. Igitur sexcentesimo primo
anno vite Noe primo mense prima die mensis imminute sunt aque super
terram. Et aperiens Noe tectum arche aspexit viditque quod exsiccata
erat superficies terre. Mense secundo, [illegible] et xx die mensis arefacta est terra.
Locutus est autem Deus ad Noe dicens: Egredere de archa tu et uxor
tua, filii tui et uxores filiorum tuorum tecum. Cuncta animantia que sunt
apud te ex omni carne tam in volatilibus quam in bestiis et universis
reptilibus que reptant super terram educ tecum et ingredimini super terram.
Crescite et multiplicamini super eam. Egressus est ergo Noe et filii
eius et uxor illius et uxores filiorum eius cum eo. Sed et omnia animantia iumenta

[S]ta et reptilia que reptant super terram secundum genus suum de archa egressa sunt.
Hic consequenter describitur et determinatur cessatio indicium quod terre planities fuit
desiccata. Primo sub de crementum aquarum investigatur. Noe cessationem diluvii
comprobans investigationibus seu emissionibus volatilium. Quarum prima fuit emissio
corvi. Alia columbe. Prima determinatur hic. 2a ibi emisit quoque. 3a ibi ex-
pectatis autem. 4a ibi expectatis quoque Noe. Dicit ergo Cumque transissent xl dies scilicet a
prima die mensis in qua capita montium apparuerunt et a requietione arche.
Aperiens Noe fenestram quam fecerat scilicet que erat in superiori parte arche in latere.
Emisit corvum forte quia avis forte volatus est et magne astucie et
insigne clamorositatis et quedam sagacitatis quam pluribus quibusdam avibus
pollent et forte sua grossitate virtute de situ terrarum indicare et proprie quia
non avis ut dixi ad forte est in volatu.
Aperuit post xl dies Noe fenestram aperuit signans quod completa prima peni-
tentia admittitur ad ecclesiam triumphantem. [illegible] prius ante arcam. Tempus enim
prime penitentie congruit signatur ut in xl diebus inundationis diluvii. Super 1o. plures
xl diebus et xl noctibus. Item in datione legis Exo 24. Item in purificatione
puerpere levitici 12 quod post 1 et 33 dies templum intrabat si masculum pe-
perit. Item in ieiunio helie 3 R 19. Item in commissione Ninive Jone. Ultimo
in xpi contemplatione Mt 4. Item in apertione fenestre ut hu-
per primam namque diluvii damnatas civitates, divine legis notitia ani-
puteus ho ad principia [illegible]. Ecclesie admittitur spiritualiter cum Christo desi-
derans cum Ninivitis [illegible]. Dominus [illegible] que venient ingressus celi apu-
eritur. Qui egrediebatur scilicet corvus et non revertebatur donec siccarentur aque
super terram. Construendo sic donec i. nec revertebatur ex iterata sua et post bis
post exitum ut cum dicitur quod comedens in portu donec exiens cum cessatur quod
post exitum non comedens in corde sicut Mt 1 [illegible] dicitur de Joseph quod non cognovit
uxorem suam Mariam donec peperit filium suum primogenitum [illegible] per hoc intelligitur
numquam cognovisse eam. Et eodem modo hoc exponitur non est intelligendum quod reversus
sit ad Noe siccatis aquis desiccatis. Item [illegible] quidam dicunt. Corvus mortuus fuerit
ut aliquo modo venire potuit. Et quia corvus cadaveribus insidere potuit. Sed colum-
ba mulier refugium volatilia non sicut ipsa non invenit ut forte corvus aquis in-
ceptus fuit et nobilis tria pauca de [illegible] corvorum propter quos quandoque corpore
pressit. Nam de volucribus septem fuerunt in archa. Et Augustinus dicit quod potuit
accidere ut insidere cadaveri et sibi corpori post modum exiens de archa invenit
In hebreo dicitur et qui egrediebatur exiens et redibat. Et hic ubi dicitur Ieronimus
lib. de hebraicis questionibus quod exponitur [illegible] quod corvus emissus de ar-
cha non fecit legationem suam prout Noe intendebat. Sed magis circa archam vo-
litabat exiens et reingrediens archam. Causam autem huius assignant aliqui hebrei quod cor-
vus habebat Noe suspectum de familia sua ex quo pars in ea erat [illegible] ma-
gna. Sed tamen absurda dicunt et credunt. Ideo [illegible] in hoc sibi concedunt. Dicunt
enim et patet apparet ex textu quod corvus fuit maledictus a deo in archa. Sed
quia translatio quam homo de emissione corvi [illegible] quia hebraice dicit et potest
sic concordari. Qui egrediebatur et non revertebatur et ut plus exprimatur intentio
Noe eius. Ad hoc enim eum mittebat ut per suum reditum haberet aliquod signum
de siccitate aquarum. Sed quia non invenit sedem intentioni Noe. Sed magis deusus est.
Sed nullo signo apportato. Ideo littera hebraica secundum corvum exprimit dicens
qui egrediebatur exiens et revertens. Sed secundum hoc dicitur non remansit ad ca-
davera quia aque adhuc erant super terram plana ut dicitur. Et regressus est ad ar-
cham ut haberet pastum. Emisit autem quoque post dies xl emissionem corvi non
est desiccata aquis utique antequam aut aliquo supernatarent cadavera.

illecti sit quod homines in inmundicia cupiditatis retexi mos et obh^t ad ea q
for(is) sunt in h^t modo nimis intentos. Aut rebaptisal aut ab h(u)i(us)m(od)i que
p(er) archam i(d est) p(er) ecclesiam baptis(mus) occidit seduci et teneri.
Vt sic Miste Corvus emissus ut egressus de archa sit religiosus egressus de claustro
qui ut cadaveri insidet carnium i(d est) peccatorum ut [illegible] religi(osus) in domibus q(ui) in
aquis 1 thi. vi. Cum voluerit fieri incidit in tentationem et tunc ulterius ad archam i(d est) ad
claustrum non revertitur. Et sequitur emisit quoque columbam post eum quia corvus non re-
vertit legationem suam. Columba avis bone simplicitatis extra archam requiem non invenit
et ideo ad archam redit. Sic bonus religiosus requiem non invenit extra claustrum
et ideo in claustrum redit ubi valeat contemplationem [illegible] invenire. Vnde Ecclesiastici 24
In omnibus requiem quesivi [illegible] semper et remanerem. Et dicitur emisit columbam post cor-
vum. Mystice deus emittit primo iram [illegible] ad afflictionem dampnatorum. Job 20
Vt impleatur venter eius ut mittat in eum iram furoris sui. 2° aquam gratie ad ab-
lutionem vitiorum. Job 12 Si continuerit aquas [illegible] omnia siccabuntur [illegible] 3° lucem
veritatis ad illuminationem ignorantium. Psalmo xlij Emitte lucem tuam et veritatem tuam 4° spiritum
ad renovationem peccatorum Psalmo ciij Emitte spiritum tuum et creabuntur 5° [illegible] ignitas
[illegible] obstinatorum Psalmo cxliij Emitte sagittas tuas et conturbabis eos 6° emitte
[illegible] suam et [illegible] ea 7° manum potentie ad impugnationem demonum Psalmo c
xlij Emitte manum tuam de alto 8° columbam [illegible] in cetu peccatorum ad vigilantiam
peccatorum [illegible] et hic emisit columbam 9° visitationem spiritualem ad impulsionem
[illegible] ad [illegible] patitur nisi ab aliis
emissa fuerit visitatio. Nono agnum dei ad redemptionem omnium Ysaie 16 Emitte agnum
domine. Et dicitur Ysidorus [illegible] 12 ethimologiarum Columbe dicte sunt eo quod earum colla
ad conversionem singulas colores mutant. Est columba et [illegible] colores [illegible]
[illegible] vero quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et pa-
lumbos. Nam quod colore illos [illegible] esse columbos. Isti primiter [illegible]
[illegible] Emisit quoque columbam post eum quia simplicitas annexa est [illegible] super
columba vero avis simplex est fortis in volatu. Item in figura columbe quasi super
aquas baptismi Christi apparuit Luce 3 et dicitur venit post eum scilicet per 1 dies ut dicit
[illegible] Andreas [illegible] corvus non videbatur. Forsitan enim plures fuerunt [illegible]
et videbantur et sequitur ut videret in signo visibili cognosceret si iam cessassent aque
super faciem terre i(d est) in inferioribus [illegible] in montium cacuminibus [illegible] non [illegible] et dicitur [illegible]
ubi requiesceret pes eius reversa est ad archam. Hic [illegible] Andreas et dicitur [illegible] ubi re-
[illegible] si [illegible] dies [illegible] apparuerunt cacumina montium non potuit invenire ubi in illis
quiesceret pes eius. [illegible] ut [illegible] ut [illegible] et ideo columba quasi [illegible]
[illegible] [illegible] ut [illegible] inundata erat aquis terra si [illegible] siccata et ideo columba adhuc erant
[illegible] [illegible] plana [illegible] cacumina montium adhuc [illegible]
[illegible] lutosa et cadaveribus [illegible] columba ad cibum [illegible] Noe desi-
Noe gubernans archam Christus sit [illegible] gubernatio est sic alia in archa [illegible]
[illegible] debuerat tamquam salvator [illegible]. Sic omnes de [illegible] corvus [illegible]
avis nigra et inmunda ad explorationem mittitur malus aliquis et inmundus [illegible]
peccator obstinatus ad officium aliquod assumitur. Sed hic non redit ad Noe i(d est) [illegible]
[illegible] actionum in deum non dirigit. Sed ut [illegible] voluptuosa [illegible] Sed post columba [illegible]
ut cadaveri aliquo i(d est) inmunda et inutili delectatione detinetur. Sed post columbam
sine felle et domesticum i(d est) honestus amicabilis sine invidia emittitur [illegible] ad officium ad
assumitur. Sed non inveniens in temporalibus [illegible] pes sue affectionis requiescat statim ad
Noe revertitur i(d est) ad deum suam affectionem et intentionem dirigit. Sequitur extendit Noe
manum suam scilicet [illegible] et [illegible] intulit in archam [illegible]
quod nullus intrat celum nisi per Christum Joh x [illegible] Expectatis
dic ultra 1 diebus aliis [illegible] expectans spei [illegible] durat toto tempore
vite [illegible] 39 expectans expectavi dominum etc. Rursum dimisit

columbam ex archa. Corvus non emisit amplius. In quo significatur quod doctores ecclesie non debent mittere legatos corvinos sed columbinos. Mt. x. Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum etc. At post illa columba venit ad eum ad vesperam. In quo significatur futura reconciliacio mundi in vespere. In cuius signum agnus immolatur ad vesperam. Exo. 12. Portans ramum olive in signum pacis. Antiquitus enim legati pacis ramum olive preferebant. Sic legati ecclesie debent reportare in reditu ramum olive non solum pervenire, hoc est reconciliacionem animarum non augmentum pecuniarum. Talis erat apostoli legatio 2 Cor. 5 pro Christo ergo fungimur legatione etc. Sequitur virentibus foliis scilicet in signum leticie et presentis in ore suo quia in ore debet habere verba pacis, spiritualis pietatis et compassionis, non mordacia, quia canes lingebant ulcera Lazari non mordebant. Luc. 16. Mystice autem hic quadruplex predicatorum emissio designatur. Prima in corvo, et sunt illos qui sunt adulterantes verbum dei 2 Cor. 2 et pro occasione Christum annunciant Phil. 1. vel tales ut cadaveribus insident vel in aquis et voluptatibus se ingurgitant. Secunda per columbam que non inveniens ubi requiesceret pes eius et sunt illos qui auditores obstinatos inveniunt et ad te predicacionis officio se suspendunt scilicet consilium Sapientis Eccli. 32 ubi non est auditus non effundas sermonem et ait Nolite sanctum dare canibus etc. Tercia per columbam que cum ramo olive rediit et sunt eos qui cum multo fructu pacis et reconciliacionis peccatorum conversorum ad Christum gratias agendo redeunt Luc. 10. Reversi sunt cum gaudio. Psalmo CXXV euntes ibant et flebant mittentes etc. Quarta per columbam que non revertitur et sunt illos qui in ipso predicacionis officio per mortem vel martirium a deo vocantur sicut beatus Paulus 2 ad Thim. 4 Bonum certamen certavi etc. Intellexit ergo Noe scilicet per surculum olive quod cessassent aque super terram sed ex eo cognovit arbores detectas aquis. Expectavit quoque nichilominus alios vii dies scilicet causa amplioris deserviendi. In quibus verbis duplex expectacio sectorum significatur. Prima qua expectant stolam anime. Secunda qua expectant stolam corporis. Ysa. 2. Expecta reexpecta. Septenaria expectacio significat expectacionem vite presentis que vii diebus agitur. Osee 3. Expectabis me per multos dies scilicet per 1 dies vite presentis. Et emisit columbam que non est reversa ultra ad eum. Glossa Columba per vii alios dies emissa nec reversa significat fiem sancti spiritus regnum sectorum erit. Michi sic mistice quod columba emissa non invenit requiem reversa et sonuit per novum testamentum requiem sancti. In hoc mundo non esse promissam. Post xl enim dies emissa est que nichil preter vitam significat. Deinde post dies dimissa per spiritualem septenariam operacionem fructuosum surculum olive retulit significat non nullos extra ecclesiam etiam baptizatos si eis pinguedo caritatis non defecerit posteriori tempore enim vespere more columbe tamquam in osculo pacis ad unitatem societatem posse perduci. Post alios vero vii dimissa non est reversa sed finem seculi quando erit sectorum requies non adhuc in sacramento spei enim in hoc tempore consociatur ecclesia quando bibit id quod de latere Christi emanavit sed iam in ipsa perfectione salutis eterne. Et sequitur igitur sexcentesimo primo anno vite Noe. Glossa Patres Hebreorum annis primo mense in aprili pro die mensis vel prima mensis quod idem est 1 prima lunacione a principio kalendarum aprilis. Diminute sunt aque super terram. Sed non omnis exsiccata terra. In quo significatur quod prius manet reliquie peccatorum. Ysa. 10. Reliquie babilonis etc. Et aperiens Noe tectum arche non dicit fenestram vel hostium. In quo significatur quod in fine videbimus clare sine velamine. 1 Cor. 13. Videmus autem nunc per speculum et in enigmate tunc autem facie ad faciem. Aspexit vidit quod Noe quod exsiccata esset superficies terre scilicet pro magna parte non tamen indurata, et ideo non exierunt. Vel quia ut dixi preter divinum preceptum expectavit. Mense secundo i. Maio, xxvii et xx die arefacta est terra scilicet omnino ita ut non esset aqua vel lutum in superficie terre sed dura terra et solida mense secundo scilicet Maio ut dicit Glossa. Ergo cum hic Aprilis est primus mensis. Quomodo ergo septembris est primus? Dicatur quod respectu marium [illegible] Septembris

nota qualiter debet esse nuncius vel legatus ecclesie

non solum sed montes sed etiam in vallibus

in quo luna incepta fuerat in aprili. Nam ut dicit glossa Noe stetit annum unum in archa
et ipsa die qua ingressus fuerat egressus est, anno scilicet revoluto. Ingressus est enim
17 die secundi mensis, egressus vero 27 die eiusdem mensis. Regula enim est quod quota est hodie
luna tota erit eadem die anno revoluto addito 11. Et si gradacio tali fuerit
ultra xxx tollatur xxx, et quota mensis renascerit tota erit luna. Verbi gratia: si hoc
anno in die beati Mathie luna sit decima sequenti anno erit 11. Si autem illa die fuit
xxiii sequenti anno erit eadem die xxiiii. Nec obstat quod xxvii mensis intravit Noe archam
et si eadem die exire debuisset, scilicet xxviii die mensis eiusdem, quia dies computantur
ut dictum est a lunatione mensis, sed dicit quod modo dicitur dies lune ut 2a feria sequenti
anno dicitur dies martis ut 3a feria. Et ideo egressus est xxvii die eiusdem mensis quo
intravit, exiebat eadem die qua intravit anno revoluto quo ad nomen diei. Vel
quo ad perfectionem anni, quasi die lune intravit die lune exivit, sed tamen defuit de
a perfectionem anni, dicitur tamen aliquid quod et si tunc exivissent, attamen usque tamen xxviii
die mensis egressionem compleverunt et sic annum integrum. Scriptura loquitur
hic de die completione, ut dictum est quod licet tractandum quod designat. Statim retro
grediendo singulis annis perdunt undecim dies, tamen referendum est ad eandem
feriam vel ad eandem literam. Sed primo dictum est melius.

Septuagesimo autem anno et uno vite Noe in patris sexcentesimo anni sui aperit archam
sanctam, quippe vitae etatis secreti revelabit absconditum sacramentum in gloria dei
Cum autem xx et vii die secundi mensis dicitur terra arefacta tanquam finita est bapti-
smi unitas, significat quod in numero dierum quinquagesimo et vii, qui septies est 11 dies
secundi mensis vicesimus septimus, consonantiam temporis exprimit quo sacramentum baptismi
complet, qui numerus cognitione spiritus et carnis septies octonos. Hoc addi-
to uno propter vinculum unitatis. Sequitur. Loquutus est autem deus

Hic determinat effectum cessationis in egressu arche. Et primo ibi ponit precep-
tum de egrediendo. Secundo egressum hominum et animantium ibi Egressus est ergo
Noe. 3o sacrificium Noe post egressum ibi Noe autem edificavit. 4o acceptacio-
nem sacrificii apud deum ibi Odoratusque est dominus. Quinto significatur duplex primo in amore mali
2o in continuacione boni ibi Cunctis diebus. Et primo describit obedientiam egredi-
entis. Secundo devoto affectu ibi edificavit Noe etc. Circa primum dicit sic. Locutus est
autem deus ad Noe dicens, scilicet per angelum existentem, ut presumptum est, intimans egredere
de archa etc. Sicut enim ingressus fuerat archam de mandato domini sic ad
egrediendum expectat eius mandatum. Egressus est autem Noe anno revoluto eadem
die qua ingressus fuerat ut supra probatum est, quia sexcentesimo anno vite sue
mense secundo xvii die mensis ingressus est archam et anno revoluto illa
dies fuit xxviii mensis secundi in qua dicitur exisse, quia annus solaris excedit
annum lunarem in xi diebus, menses autem fuerunt menses per lunationes et sic
accipiuntur hic ut dictum est. Et dicit egredere tu et uxor tua, et que
combinantur nominantur tanquam prima principia. Et filii tui et uxores filiorum tuorum
tecum scilicet tanquam prima secundaria hominum. In ingressu arche dixit tu et filii
tui separando viros a mulieribus in exitu coniungit uxores cum viro ut ex modo
loquendi ostendatur quod sicut in ingressu arche concubitus fuit prohibitus, ita in exitu
fuit laxatus et impositus. Et ita dicit glossa dicit quod viri et femine distincte intra-
verunt coniuncti exierunt, quia in religione et sacris ordinibus quod est archa debet
continere, extra archam coniugatorum attendere. Preterea ecclesia spiritualiter significat per glossam
quod nunc est rebellio in nostro corpore et anime, sed tunc in egressu de archa
fiet omnimoda concordia in resurrectione, quia erimus sicut angeli dei. Mathei 22.
Rabanus: sic satis pulchre littere passus iste misticatur, quod de archa coniuncti exierunt
disiuncti intraverunt scilicet viri per se et mulieres per se. Significat quod in hac prima

" uxoribus

vitam ubi modo computruit ad unum spiritum debent carnem fugere. Post modum et exeunt Noe et uxor sua et filii sui cum eo, scilicet in uoce [illegible] plena parte adhaerebit corpus spiritum nulla corrupcione carnis resistente. Sed et cuncta que animancia que sunt aperte. [illegible] tam in uolantibus quam in bestiis et nomine bestie intelliguntur hic fere iumenta et pecora et uniuersis reptilibus que reptant super terram. Hic dicitur ad dictum reptilium aliquorum que non fuerunt in archa. Egredimini terram et ingredimini [illegible] sicut tunc quando illa super terram ingressi et in tota superficie inhabitantes. Crescite et multiplicamini. Hoc dicitur generaliter omnibus hominibus et animantibus quia post gratiam [illegible] multiplicat et datur modo eius benedictio et in principio ipse eius est unum [illegible]. Crescite quo ad quantitatem corporum in uobis scilicet in filiis uestris quo ad augmentum et multiplicamini quo ad quantitatem [illegible] super terram. Egressus est ergo Noe [illegible] et filii eius et uxor illius et uxores filiorum eius cum eo. Non distinguit viri [illegible] uxoribus sicut sunt propter [illegible] per [illegible] ordinem dicitur in numerum sponte omnes uiros omnibus mulieribus. Sed et omnia animantia [illegible] bestie et uolantia et iumenta et reptilia que reptant super terram secundum genus suum egressa de archa.

Mystice autem hec quatuor signant quatuor differentias hominum ecclesie presentis scilicet penitentium qui signantur per reptilia, perfectorum qui per iumenta, perfectorum in zelo iustitie contra peccatorum qui signantur per bestias, perfectorum magis deditorum discretorum qui per homines signantur, [illegible] in contemplacione qui signantur per aues.

Item ponitur in principio huius octaui capituli Recordatus est dominus Noe et adduxit spiritum super terram [illegible] qui in pruina [illegible] ferebatur super aquas [illegible] uenti qui [illegible] et minuit aquas et siccauit. ~~[illegible] ad Noe nequaquam ultra ma[illegible]~~ ledicam terre propter homines.

Edificauit autem Noe altare domino et tollens de cunctis pecoribus et uolucribus mundis obtulit holocausta super altare. Odoratus que est dominus odorem suauitatis et ait ad eum: Nequaquam ultra maledicam terre propter homines. Sensus enim et cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua. Non ergo ultra percuciam omnem animantem sicut feci. Cunctis diebus terre sementis et messis frigus et estus, estas et hyems, nox et dies non requiescent.

Hic consequenter describitur ipsius Noe deuocio per hoc quod obtulit sacrificium deo gratias agens de sua liberacione. Et primo edificauit Noe altare. Hoc est primum altare quod legitur edificatum domino. In hoc signatur ara crucis in qua Christus se ipsum obtulit; signatur etiam spiritualiter ara cordis, de qua legitur: Ignis in altari meo [illegible] quo est ymolandum sacrificium contricionis, quo ad se ipsum psalmo L: Sacrificium deo spiritus contribulatus; [illegible] sacrificium iustitie quo ad proximum psalmo [illegible]: Sacrificate sacrificium iustitie; [illegible] laudis, quo ad deum psalmo XLIX: Ymola deo sacrificium laudis. Et tollens de cunctis pecoribus et uolucribus mundis obtulit holocausta super altare scilicet in recognicionem beneficiorum diuinorum. Et est racio quare de mundis animalibus septena introduxit propter hoc scilicet ut septimum offerret. [illegible] licet in archa ingressa sint animalia munda et inmunda, tamen deo non offeruntur nisi munda. Per quod signatur quod in presenti ecclesia sunt munda membra et inmunda [illegible] generis missa in mare et [illegible] sed in conspectu domini sunt munda tantum. Genesis [illegible] electi. Boni in [illegible] sunt foris autem canes, uenefici et impudici et homicide et ydolis seruientes et omnis qui amat et facit mendacium. Apocalypsis 22. Et aliter [illegible] in corde [illegible]

Unde sequitur obtulit holocausta super altare scilicet in graciarum actionem. Per que instruimur quod [illegible] liberati a periculo deo gratias agere debemus. [illegible] illud [illegible] et 2 capitulo ubi de magnis periculis a deo liberati sunt gratias agentes. Et [illegible] quia Ezechias rex post [illegible] exercitus Senacherib non fecit in firmitate grauis fuit percussus. Ysaias 38. Sequitur Odoratus que est dominus odorem suauitatis.

[illegible]

In hoc ostenditur accepta divina et perpetua ipsius Noe bonitas et devotio declaratur quia tales
oblationes non erant accepte deo nisi ex fide et devotione offerentium. Et quia ipse gra-
titudinem in aliquo beneficio homini meretur aliud beneficium. Ideo post beneficium cum ha-
bitationis dat beneficium assecurationis cum dicit Nequaquam ultra etc. Et odoratus est
devotio offerentis. Unde odoratus est odorem id est acceptavit devotionem eius ideo quia placuit
deo propter devotionem offerentis ipsum sacrificium. Unde supra placuit propter sacrificium Christi figu-
ratum et ait ad eum Nequaquam ultra maledicam terre propter homines. Sed intellige
isto seculo. Nam in fine seculi erit aliud iudicium per ignem. Sed in illo non fiet terre ma-
ledictio sed benedictio. Unde nec renovabitur terra et non deteriorabitur. Sed ipsa erit
perpetualiter. Et dicit ecce celos novos et terram novam et non erunt in memoria priora. Sed
super consumptis gaudebitis et exultabitis usque in sempiternum in hiis que ego creo. Per diluvium
enim creditur terra deteriorata. Sensus enim et cogitatio cordis humani etc. Exponunt se sensus
exterior et cogitatio interior, prona sunt in malum sculpe propter fomitem. Id est malam
temptationem que est in nobis. Ro. 8. Et in fine primi capituli. Invenio igitur legem volenti in facie
bonum quoniam michi malum adiacet igitur lex in volenti bona est. In malum dicit hic in
terra prona sunt qualiter non specificando. Quia in nobis regnat motus omnium septem
viciorum. Septem populos reliquit nobis deus ut cum illis exerceamus pugnantes et
convincamus. Iudicum 3. Hee sunt gentes quas dereliquit ut in illis erudiret Israel et
omnes qui non noverant bella Cananeorum etc. Ab adolescencia sua. Ex quo enim
incipit usus rationis incipit et motus libidinis. Non ergo ultra percutiam
omnem animam vivam. Sed temporalis iudicio sicut feci. Cunctis diebus tre
ac huius terrenis seculi. Aliquis enim modo erit ultima percussio per ignem. Illa enim
finiet hec. Semen generatio in terra durabit sementis ad seminandum et messis
ad metendum. Et sic sementis et messis id est vicissitudo humanorum laborum accipitur.
Sementis ipse est semen frugum vel tempus seminandi vel actus seminandi.
Messis a metendo dicitur et dicitur metendi vel actus. Hiems dicitur ab eundo quod
est dimidium quia vulgus dividit annum per estatem et hiemem. Frigus et estus
ex commotione planetarum. Estas et hiems ex revolutione solis annua. Nox
et dies ex revolucione firmamenti cotidiana. Non requiescent glossa sumendo
hominem.
Secundum hebreos hic dividitur in sex tempora et cuilibet tempori duo menses attribuuntur.
Tempori sementis attribuitur medietas septembris et totus october et medietas
novembris. Tempori frigoris assignatur medietas novembris et totus decembris et me-
dietas januarii. Tempori vero hiemis medietas januarii et totus februarius
et medietas marcii. Et dicitur tertium frigoris quam hiemis. Tempori
messis attribuitur medietas marcii et totus aprilis et medietas maii. In illis
enim calidis aliqui tempestiva incipiunt colligere circa finem marcii quia principium
messis hebreorum circa terminum marcii semper concurrit cum aliqua parte aprilis
et aliquando fere totus. Tempori estatis attribuitur medietas maii et totus junius
et medietas julii. Tempori estus attribuitur medietas julii et totus augustus
et medietas septembris. Et est tempus estus gravius in calore quam tempus estatis
et ideo sic nominatur. Sic et de frigore et yeme dicendum est in gravi qualita-
tem. Nox dies continent omnia tempora. Nec desistet vel predicta non cessabunt deleta
propter diluvium. Sed deducentur suo ordine suo.
Item notandum in predicta littera deductionem duorum predicatorum qui de
archa ac de ecclesia ad predicandum mittuntur in mundum. Secunda enim fuit qualis
de signis peccatorum quasi .... ut corvus propter obscuritatem. Unde ... vel
carne eius nigre quasi corvus. Et de ungula est super carbones facies eorum.

Cornix

Non ultra flagellabit terras ut ad maledicendum terre sicut magis ad aquas diluvii

Item eversiua[m] p[ro]p[ter] a[m]ore[m] a bone i[m]itacio[n]e Soph. 2 vox cantant[is] in fenestra corvus in superliminari. Item in torrentibus [illegible] per ps[alm]um ave[re]m p[ro]ph[et]a[m] 22 effodiunt eum corvi de torrentibus. Item cadaveribus insistens p[ro]p[ter] eadem velup[ta]tez. Ut de isto corvo medit[ur] talium cum deus venit c. phil. 3. Item pullos negligentes p[ro]p[ter] subditorum oblivionem ps. 146 Qui dat iumentis escam ipsorum et Zach. xi O pastor et ydolum delinquens gregem. Item Job 39 durat[ur] ad filios suos q[uasi] n[on] sint sui. Item sunt per doctrine contemptibilitatem ps. lxviii Facti sunt fimus terre. Item singularia despicit ... restat ut eius p[ro]dicio contemnat[ur]. Alii sunt spirituales designati per columbam. Quia item candidi p[ro]p[ter] conversac[i]o[n]is honestatem ps. 67 pennae columbe de argentate. Item ad fenestras p[ro]p[ter] [illegible] et humilem custodiam Ysa. 60 qui columbe meditantes gemimus. Item simplices p[ro]p[ter] interiorem Mat. 10 Estote prudentes sicut serpentes et simplices sicut columbe. Item sine felle p[ro]p[ter] mansuetudinem et pacientiam ps. 91 ... pacienter erunt ut annuncient omnes laudes tuas. Item super fluenta residens p[ro]p[ter] studiositatem Cant. 5 Oculi eius sicut columbe super rivos aquarum que lacte sunt lote et resident iuxta fluenta plenissima. Item aggregatim volantes p[ro]p[ter] unitatem. Unde binos mittunt Luc. x misit eos binos ante faciem suam.

B Enedixitque deus Noe et filiis eius et dixit ad eos Crescite et multiplicamini et replete terram et terror vester ac timor sit super cuncta animancia terre et super omnes volucres celi cum universis que moventur in terra. Omnes pisces maris manui vestre traditi sunt et omne quod movetur et vivit erit vobis in cibum quasi olera virentia tradidi vobis omnia excepto quod carnem cum sanguine non comedetis. Sanguinem enim animarum vestrarum requiram de manu cunctarum bestiarum et de manu hominis de manu viri et de manu fratris eius requiram animam hominis. Quicunque humanum sanguinem fuderit, fundetur sanguis eius. Ad ymaginem quippe dei factus est homo. Vos autem crescite et multiplicamini et ingredimini super terram et implete eam.

Supra determinat[ur] causam diluvii et eius inundacionem et cessacionem et consecracionem que est [illegible]. Hic agitur de statu Noe et filiorum eius post cessacionem eius et post recessum post diluvium statum. Et primo determinat quedam pertinencia ad statum generis humani. Secundo quedam pertinencia ad statum totius mundi ibi Dixit quoque deus ad Noe. Tercio quedam spectantia ad statum illius collegii ibi Erunt ergo. In prima parte primo datur multiplicandi potestas. Secundo datur super cunctis animalibus potestas terror et tremor. Tercio conceditur tamen comestio ibi Omnes pisces. Quarto prohibetur sanguinis effusio ibi excepto quod carnem. Vos autem crescite et primum pertinet ad propagacionem. Secundum ad potestatem. Tercium ad sustentacionem. Quartum ad refrenacionem. Quintum ad diffusionem. Dicit ergo Benedixit deus id est licenciam vel mandatum variandi officio generacionis dedit sicut super primo in prima institucione mentionem. Hic autem repetitur ne credatur opus incontinentie illicitum eo quod per ipsum totum inundasset diluvium. Benedixit et dixit gratis sua in eius augmentando Noe et filiis eius. Non dixit uxoribus quia vir est principalis principium generacionis [illegible] sicut secundum. Et dixit ad eos crescite id est in plebes quo ad quantitatem continuam et multiplicamini quo ad discretam et replete terram quantum ad utramque per diversa loca et climata occupando. Item tangit hic multiplex benedictionum donum. Primo in spiritualibus tamen dicit benedixit. Illis gratiam suam in eis augmentando. Secundo in corporalibus vel temporalibus primo ad conservacionem speciei ibi Crescite. Secundo quantum ad presidentiam dominii super bruta tamen dicit terror vester et timor sit super cuncta animalia. Non tamen sic est intelligendum quod ipsi et filiis eius sit datum tantum dominium super animalia sicut habebat Adam in statu innocencie cum multa sunt domesticabilia propter hominem et animalis timet faciem hominis.

Marginal notes:

Column[ba]

et pullos corvorum

De mu[ltiplicatione]

debet quia cum industria homo esse continua et labore licet et in statu innocentie fuisset plenum
dominium tamen hic habet est in statu culpe non est sic. Ideo tangitur beneficium dei quantum
ad conservationem individui per nutritionem cum dicit et super omnes celi volucres cum universis
que moventur in terra omnesque pisces maris manui vestre traditi sunt. Id est
qui vobiscum in archa non fuerint tamen manui id est potestati vestre subditi sunt.
Sunt et tradidit eis deus et concessit quod possent vesci piscibus et carnibus
duplici ratione. Una quia terra per diluvium fuit peiorata ut dictum est supra et ideo terre
nascentia non erant ita nutritiva sicut ante. Secunda quia natura humana facta est fragi-
lior et ideo est virtus laxior. Unde sequitur et omne quod movetur et vivit erit
vobis in cibum. Omne quod movetur motu scilicet processivo licet non moveatur motu
progressivo ut conche marine erit vobis in cibum si quod est aptum nature ad esum
quasi olera virentia tradidi vobis omnia id est sicut homini primo concessi vesci omnibus
terre nascentibus ita vobis concedo vesci piscibus et carnibus. Hec autem ut
dixi concedit quia terra minus fecunda erat et homo magis fragilis fuit post diluvium.
Item sicut dicit Aristoteles libro de animalibus conche sunt medium inter sensibilia et vegetabilia.
Habent enim quandam ymaginem sensus quod moventur motu contractionis et dilatationis
non autem motu progressivo. Nec habent distinctionem maris et femine et in primo conveniunt
cum animalibus in secundo cum vegetabilibus. Et hic est distributio accommodata cum dicit et omne
quod movetur id est sicut phisici que sunt munda et sunt salubria humane.
Item secundum quod dicit glossa Non hominibus sed irrationabilibus homo preponitur. Adam
ergo omnes homines natura equales genuit sed per varios meritorum alios aliis dispen-
satio dei iusta sed occulta preposuit ut humana formidine saltem timeant
qui divina iudicia non formidant. Propter quod non debent superbire prelati qui non
hominibus sed animantibus preponuntur.
Item ubi dicit omne quod movetur erit vobis in cibum et quasi olera virentia tradidi vobis omnia ad usum
notandum est hic quod in paradiso [illegible] est homo usus in cibis. Sed post diluvium usus est carnibus
et avium et piscium per quod significatur quod homines ad paradisum pertinentes et celestes [illegible]
et vilibus vesci debent. Sed illi qui diluvio resurgunt etc. et qui in perditionem mundi vi-
vunt laboribus mundi exponuntur delicatis vescuntur. Et sequitur excepto cibatur ubi dicit
excepto quod carnem cum sanguine non comedetis. Hoc prohibitum fuit propter expositores ut
carnificem abhorreret et abhorrendo sic arceantur. Ut videmus hodie quod carni-
fices bestiarum quia quotidie in sanguine volutantur magis abhorrent homines interfice-
re et interfectores virorum carnifices appellantur. Sequitur sanguinem enim animarum vestrarum id est
qui ita copiose effusus fuerit ut anima corporis delinquat requiram de manu cunctarum
bestiarum ~~vel hominum bestialium et ferocium~~ id est vindicabo in ipsis bestiis quod dicit
quem ad mortem sanctorum qui mediantibus bestiis interfecti sunt ut legitur
de sancto Hippolyto et de aliis sanctis. Aliter exponit quedam glossa de manu id est hominum
bestialium qui more bestiarum sanguinem effundere non verentur requiram id est vindicabo.
Benedixit deus Noe etc. mystice [illegible] et magis spiritualis
Sicut ab Adam usque ad Noe subiacuerunt homines maledictioni ita ab illo
tempore ex quo lex data est usque ad adventum Christi subiacuerunt homines ma-
ledictioni legis. Et sicut post diluvium benedixit deus Noe et filiis eius ita et eo
tempore quo se benedixit fidelibus suis scandendo celos ascendit. Et sicut deus dixit
crescite et multiplicamini et replete terram post diluvium ita etiam dixit apostolis post
evacuatum veteris testamenti. Ite in orbem universum et predicate evangelium omni creature.
Et sicut post diluvium data est hominibus licentia comedendi volucres et pisces
et quadrupedia excepta carne cum sanguine sic est preceptum apostolis ut

omnes gentes sive grecos sive latinos in visceribus sive fidei convertent et sibi co-
formaret et baptisaret. Exceptis illis qui crudeliter et in sanguine peccatorum sicut
perseverare vellet. Et sic dominus post diluvium Noe dixit Sanguinem animarum vestrarum
requiram de manu cunctarum bestiarum et de manu hominis etc. Requisivit
deus sanguinem apostolorum de multorum tyrannorum qui eos bestialiter occiderunt sicut
de multis tyrannis legimus turpiter mortui sunt.

Moraliter etiam haec littera exponitur. Benedixit deus etc. Sunt in ecclesia catholica clerici
et religiosi quibus deus benedicit ut crescant numero et multiplicentur merito et repleant
terram doctrina et exemplo et propter multum quia nisi crescant merito non letatur deus
quod multiplicantur numero. Ysa. ix multiplicasti gentem et non magnificasti leticiam.
Et sic terror et timor eorum super cuncta animantia quia in istorum auctoritate et
morum honestate peccatores de suo statu ponunt timere. viii act. 2 Apostolis
predicantibus in doctrina et oratione fiebat omni anime timor. Et post haec ita quasi
olera virentia tradidi omnia scilicet apostolis ad esum scilicet ut sine scrupulo conscientie come-
darent sicut ante diluvium olera comederunt. In quo moraliter significatur quod illi qui
ex dispensatione concedunt ne debent facere conscientiam. Excepto quod carnem cum san-
guine non comedatis. Et si queritur quare fuit [illegible] huius prohibitio. Dicendum quod
vero antiqua lege fuit homicidium vitandum ne assuescerent bibere sanguinem et sic
postea sanguinem hominis effunderent quia pagani humanum dicuntur esse valde dulcem.
In lege autem vero prohibitio fuit levitica ut prohibetur quod carnes non co-
mederent cum libidine gule. In tempore vero gratie sicut in exordio ecclesie act. xv vero
fuit propter scandalum iudeorum vitandum. Sed postea cessavit. Unde apostolus i thi. 4 omnis
creatura dei bona est et nihil reiciendum quod cum gratiarum actione percipitur.
Et moraliter super illud Quare quod intrat in os non coinquinat etc. Sed quod inducit scilicet bonis operibus
et vinum potentibus est vobis in cibum id est in exemplum. Et propter carnem cum
sanguine non comedere. Moraliter carnem cum sanguine comedit qui cum mortali peccato ad corpus
Christi accedit. Petrus Corinth. [illegible] Sanguis sanguinem tetigit. Item ille se
sine mensa dentibus sua ipse cum vinum comedit. Unde Ecclesiastici Abhominabilis est coram
deo. Item qui carnes vivas cum sanguine comedit. Item qui de sanguine et
sudore pauperum laute bibit et vivit etc. et in aliis multis invenitur
de sanguinibus et moretur pauperum. Item cum sanguine comedit qui usuras non
restituere tenetur. Sanguis cum exhibitione usurarum restituit et convertitur.
Leviticus filii Aaron post sanguinem hostie offerunt in altare et corpus
de pellibus sacrificii comedere. Sic post usuras et indutus ad restituendum de-
inde postea legata recipere possunt. Sanguinem tu ad ... idest sanguinem vivum quem
Et dicit sanguinem animarum quia sanguis est cui sedes et custos anime. Levitici
anima hominis in sanguine est. Et hec quia vita consistit in calido et humido. Sanguis
aut talis complexionis est.

Hic solet moveri multiplex homicidium primum cordis. Io. 3 Qui odit fratrem suum homicida
est. Secundum oris. Dicitur secundo quem occidisti quod dicitur quia iudei predicti postulaverunt Christum
Christum occidi. Ps. 16 Lingua eorum gladius acutus. Tertium in operibus. Ysa. i Manus vestre
sanguine plene sunt. Quartum in omissione. Ambrosius Pasce fame morientem quia si non
pavisti occidisti. Item homicidium quod est multiplex quo quis occiditur ne occidatur
hoc permittitur. Volunt hoc prohibetur. Exo. xxi casualis hoc ignoscitur. Deuteronomio xx

quo quis volens occidit aliquem

Addidit lex hec precepit Exo xx. Et dicitur in littera etenim sanguinem animarum vestrarum requiram de
manu hominis sive cunctarum bestiarum. Unde addit et de manu viri et fratris eius requiram animam
hominis. glo. omnem hominem fratrem hominis vult intelligi quia ex uno omnes. Vel sic
intelligitur sanguinem hominis et requiram non tamen de manu occisoris sed et coadiu-
torum quem intelligit nomine fratris quod deinde effundatur ab homine sive a bestia me-
diante. Vel nunc exponitur bestiis sive tam ad invicem dominum requiram. Quicumque
effuderit humanum sanguinem scilicet sponte non casualiter quibus in lege puniebatur de ut x.
vel per auctoritatem iudicis effundetur sanguis illius. Unde sequitur. Ad ymaginem quippe
dei factus est homo quod dicitur mirabilis requiram. Non tamen dicitur fundi sanguinis hominis propter suam
dignitatem. Vos autem crescite quod dicitur nolite homines occidere sed potius multiplicami-
ni. Unde dicitur crescite quo ad augmentum et multiplicamini quo ad numerum et ingredimini super
terram ad eam habitandam et replete eam loca diversa occupando eius non omnes sunt
commorando sed in diversis eius partibus.
Nicolaus littera sic istum passum exponit. Excepto quod carnem cum sanguine
non comederetis quod dicitur ab illa generalitate istud excipitur. Et exponitur a iudeis uno modo sic:
carnem cum sanguine id est membrum abscisum de animali vivo quia istud videtur inhumanum. Alio modo
ut prohibitum intelligatur prohibitum strangulatum sicut sunt et post mortem et hoc
quod inolitum et absque sanguinis effusione. Tertio modo intelligitur ut prohibitum intelligatur
prohibitus esus sanguinis separatim a carne. Ac si diceretur carnem cum sanguine id est
esus carnium sit vobis concessus non tamen esus sanguinis. Quarto modo sic exponitur. Item si
quis si aliquid acciperet venatione vel aucupio prius debet effundere sanguinem postea
comedere. Et ratione huius exceptionis subditur. Sanguinem enim animarum vestrarum id est corpora
animatorum requiram de manu cunctarum bestiarum et de manu hominis. Quod exponitur
dupliciter uno modo quia deus requirit vindictam de homicidio non solum si fiat manu hominis
sed etiam si fiat mediantibus bestiis sicut tyranni bestiis devoran-
dos ponunt sicut supra tamen exemplis tamen. Alio modo ut homo non solum puniatur propter homici-
dium sed etiam bestia si interficiat hominem propter factum homicidii quod ad bestiam peccare
non possit. Unde exodi xx dicitur quod cum viro et petitore cornu merit et moriar
itaque quia occidit. Sequitur de manu viri et de manu fratris eius. Et hoc similiter
dupliciter exponitur. Uno modo sic de manu viri id est fortis et audacis et de manu fratris
id est condecentis propinqui et prohibitum consuetum quod homicida non evadet divinam vindictam
propter fortitudinem suam nec propter propinquitatem. Alio modo ut prohibitum intelligatur pena ho-
micidii voluntarii cum dicitur de manu viri et casualis seu fortuiti cum dicitur
et de manu fratris eius id est de manu illius qui diligebat occisum tamquam fratrem
proprium quia etiam talis homicida legaliter puniebatur quia debebat cum fugere ad unam
civitatem refugii et ibi manere quasi exul a civitate sua usque ad mortem
summi sacerdotis ut habetur in numeri 35 c. Quicumque effuderit humanum sanguinem
sicut et apposito effundetur sanguis illius. Et ratio sumitur propter dignitatem nature
humane cum subditur ad ymaginem quippe dei factus est homo.
Hec quoque dixit deus ad Noe et ad filios eius cum eo. Ecce ego statuam
pactum meum vobiscum et cum semine vestro post vos et ad omnem animam viven-
tem que est vobiscum tam in volucribus quam in iumentis et pecudibus terre cunctis
que egressa sunt de archa et universis bestiis terre. Statuam pactum meum
vobiscum et nequaquam ultra interficietur omnis caro aquis diluvii neque
erit diluvium dissipans terram. Dixitque deus hoc est signum federis quod do inter me
et vos et ad omnem animam viventem que est vobiscum in generationes sempiternas.
Arcum meum ponam in nubibus et erit signum federis inter me et inter terram. Cumque

obduxero nubibus celum apparebit arcus meus in nubibus et recordabor federis mei
quod pepigi vobiscum et cum omni anima vivente que carnem vegetat et non erunt
ultra aque diluvii ad delenda universam carnem. Eritque arcus meus in nubibus
et videbo illum et recordabor federis sempiterni quod pactum est inter deum et inter
omnem animam viventem universe carnis que est super terram. Dixitque deus ad Noe
hoc erit signum federis quod constitui inter me et universam carnem omnem
carnem super terram.

Supra actum est de statu Noe et filiorum eius post cessacionem diluvii. Hic describitur dei bene-
ficium erga Noe et posteros eius quantum ad amocionem mali et de confederacione facta cum
eis quod pertinet ad statum totius mundi. Itterum enim assecuravit eos de diluvio amplius
non futuro per verbum. Hoc amplius asseverat per sensibile signum vel per apparicionem [illegible]
temporibus pluviosis. Unde primo ondit pacti qualitatem. 2o pacti qualitatem ibi statuam
pactum. 3o pacti signum et firmitatem ibi dixitque deus. 4o pacti iugem recordacionem
ibi dixitque deus ad Noe. Dixit quoque. Hoc quod dixit deus ad Noe scilicet orante deo
et ad filios eius cum eo timentes, omnes enim timebat ne iterum fieret diluvium et
Noe orabat quottidie ne fieret tale diluvium et ideo deus assecuravit eos humano
more loquens et promittens quod amplius non esset diluvium. Consequenter. Ego statuam scilicet
[illegible] pactum meum vobiscum. Magna dignacio est quod deus cum hominibus
dignatur inire pactum et dicit vobiscum id est cum patribus et semine vestro post vos. Hic est
in filiis. In quo patet quod non est pactum personale sed generale cum toto genere humano
et ad omnem animam viventem non gratia [illegible] sed gratia nostri. Unde dicit quod est vobiscum quod
gratia vestre societatis hoc facio tam in volucribus id est volatilibus quam in iumentis
et in pecoribus terre id est animalibus mansuetis sive maioribus sive minoribus cunctisque
que egressa sunt de archa et reptilibus et universis bestiis terre id est animalibus non
mansuetis et non fit de piscibus mencio quia non timent diluvium. Statuam pactum
meum vobiscum id est firmabo hoc pactum et nichil aliud quam divine disposicionis
confirmacio quod non ultra inducam diluvium et neququam ultra erit pa-
[illegible] omnes [illegible] diluvium et excludit [illegible] mala quod fecit
sed animalium [illegible] deus [illegible] terre denovacionem dicens neque erit deinceps
diluvium scilicet dissipans omnem terram et loquitur de diluvio universali quia particulare
postea plures fuit. Dixitque scilicet [illegible] hoc est signum federis id est confidencie quod
homo [illegible] diluvium timeat quod signum do inter me scilicet [illegible]
pte et vos et ad omnem animam viventem que est vobiscum id est omnes creaturas [illegible]
in generaciones sempiternas loquitur de sempiterno tempore non eterno [illegible] arcum meum
scilicet celeste [illegible] apellatur [illegible] metaphorice arcus per [illegible]
[illegible] dicit meum quia nemo potest illum facere nisi deus ponam in nubibus. Et
dixit supra do inter me id est modo dicit ponam in futuro [illegible]
consolacione [illegible] cum arcus ille non fit nisi ex radiis solis et nube [illegible]
Videtur quod ante diluvium non fuisset pluvie potterat [illegible] terra [illegible]
[illegible] inundacionem fecundare, et dicit arcum meum ponam in nubibus et erit signum
federis inter me id est creaturas et creatorem aliquod [illegible] terram. Cumque ob-
duxero nubibus celum id est velavero ne appareat [illegible] illud [illegible] psalmo 146
qui operit celum nubibus [illegible] apparebit arcus meus scilicet [illegible] nubibus [illegible]
[illegible] radiis solis et recordabor federis mei. Non quia oblivio cadat in deo
[illegible] dictum est secundum [illegible] recordari alicuius cum subvenit ei quia se hic ad
modum recordantis [illegible] et loquitur deus more nostro qui facimus signa recordacionis
[illegible] federis pepigi vobiscum et cum omni anima vivente que carnem vegetat [illegible]

dicitur ad differentiam anime vegetative et non est intelligendum usque ad diluvium sed sicut post ad delendam universitatem carnis i. animalium sinodochice. Et per hoc patet quod intelligitur de universali diluvio non de particularibus. Ergo arcum meum [illegible] non fantasticum sicut apparet in aqua [illegible] sed verum in nubibus sed aquosis repercussis a radiis solis et videbo illum i. ponam cognoscitur et recordabor federis mei sempiterni quod ponam federis mei firmando et recordari vos faciam et multotiens ibi repetit ut multo [illegible] humane mentis infigatur.

Iris — Circa istam literam queritur quid sit iris et si sit signum federis. Dicendum quod procedat ex causa naturali et dicunt aliqui quod usque ad diluvium non fuerat per[illegible] Nec iris apparuerat sed hoc non videtur rationabile, dicendum quod pluvia fuit ex dispositione aeris et motu stellarum et iste cause multo tempore precesserunt tempus quod non est verisimile quod effectus fuisset multis seculis. Et ideo alii dicunt quod licet precessissent nubes et pluvie non tamen fuerunt nubes in tali dispositione quod ibi generaretur iris, quia ad generationem iridis

nubes — requiritur densa et aquosa nubes densitatem nubes roida ut habetur 3 metheororum quia iris generatur in nube per modum speculi ubi requiritur receptio in roratione et umbra in densitate nubis sicut speculo requiritur perspicuitas vitri et densitas plumbi terminantis. Dicunt igitur quod primo facta est talis dispositio quam deus ostendit ipsi Noe. Sed hoc non videtur verum, quia secundum [illegible] deus rebus naturalibus condidit sicut ad ministrat ut eas proprios motus agere sinat. Et talis apparitio fuit ex causa naturali non est verisimile quod multotiens fuit omnibus causa et per consequens effectus non ibi inveniretur et negare quod pluvia ante diluvium fuit et quod iris apparuit ut videtur. Supposito igitur quod apparuit ante diluvium

h Nicholaus — dicunt tamen aliqui quod Nicholaus post diluvium est datum in signum diluvii non futuri. Nec est signum ad placitum ut nomina sunt rebus sed est signum naturale sicut digestio urine est signum future sanitatis et mortis non future ex illa egritudine. Ad cuius intellectum considerandum modum generationis iridis, quia non generatur tempore multum pluvioso eo quod generatur in nube roida opposita soli et hoc quando sunt vapores in aere sufficientes ad generationem talis nubis non tamen sunt in tanta abundantia quin calor solis possit eos devincere sicut quod non sequitur ex eis magna pluvia. Et ideo est signum naturale saltem diluvii non futuri de proximo quia post generationem diluvii de proximo futuri sed per motionem vaporum in tanta multitudine quod inde posset generari pluvie in tanta abundantia ad sequatur inundatio diluvii. Non tamen quia talis dispositio aeris non semper durat. Ideo una apparitio non est signum diluvii de certo non futuri sed apparitio continuata per frequentem apparitionem. Et ideo dicunt quod ante diluvium non fuit signum diluvii non futuri quia talis apparitio fuit interrupta magno tempore ante diluvium. Sed hoc dicendum videtur esse contra veritatem et contra textum. Accipit enim causam diluvii particularem pro totali scilicet quod pluvie fuerunt et possent esse tota causa quod est falsum quia diluvium generale de quo est questio non potuit causari naturaliter ut dictum est in 1º [illegible]. Item est contra textum qui causam diluvii attribuit attribuit virtuti divine ex influentia spirituali et materialem principalem aquis oceani virtute divina eductis super terram multiplicatis ultra terminum motum [illegible] non super id quod dixit dominus Ecce adducam aquas diluvii super terram quantum ad causam efficientem et in textu quantum ad materialem dicitur Rupti sunt omnes fontes abyssi magne et cataracte celi aperte sunt. Ex quo patet quod cum materialis principalis fuerunt aque oceani sparse igitur quod apparitio iridis non potest esse naturale diluvii generalis futuri non sit signum demonstrationis cause licet materialis tamen tamen adhuc materie principalis sed secundum totum ex textu. Et ideo dicendum quod est signum [illegible]

ad placitum s. ex ordinatione ~~diuina~~ diuina. Sic igitur deus ordinat quod apparitio
yridis decetero esset signum renouationis pacti vel federis ipsius dei facti ad Noe
quod diluuium de celo non induceret generaliter terram disperdens. sic dicitur in textu
Arcum meum ponam in nubibus et videbo illum et recordabor federis. Sic patet quod ante
diluuium non fuit in signum huius. licet apparuit. quia tale pactum vel fedus non
erat adhuc institutum. Sed pacto facto deus instituit apparitionem iridis. sine
pactum yridem de nouo in signum huius pacti vel federis. licet ipsa sit res naturalis
et ante diluuium fuit. sicut aliquando contingit in hominibus quod lapis magnus qui diu stetit
in aliquo loco immobilis de nouo statuitur in signum alicuius distinctionis vt patet hereditatis vel regionis.

Sed doctor paulus burgensis addit ad istam postillam .i. in N. vbi dicit Suppono
igitur quod apparuit ante diluuium etc. Et ait credo autem non apparuit ante diluuium
satis patet quod vbi textus. Na vbi translatio nostra habet arcum meum ponam in nubibus celi
littera hebraica habet arcum posui in nubibus etc. Ex quo videtur quod ante diluuium fuerit positus
licet tamen non in signum. Expositio autem quam hic refert postillator videtur esse satis sustinenda. Pro quo sciendum quod inter signa que sunt ad placitum sunt nomina et
res per ea significate significantes aliqua sepe inuicem congruencia. vnde ex hoc Adam [Gen. ii.]
imposuit nomina cunctis animalibus vt dicitur Gen. ii. arguunt doctores quod Adam sciuit
omnium animalium naturas. quod non sequeretur nisi ex hoc quod nomina debet naturis rerum congruere.
Et ideo in proposito licet apparitio iridis ad placitum s. ex ordinatione diuina sit signum
quod non inducitur de celo generale diluuium vt littera sonat. non tollitur ex hoc quin inter
signum et rem significatam sit aliqua conuenientia naturalis. que quidem conuenientia est
iam ad generationem yridis requiritur ... in aere non sit nimia siccitas nec
nimia humiditas. sed quod iste qualitates sint cum proportione vt tactum est
in predictis opinionibus. Et inde est quod ptholomeus in quadripartito dicit quod iris cum [cum]
apparet statim post tempus pluuiosum est signum serenitatis future. Nec ex illa expositione quam reprobat postillator sequitur quod causa actiua diluuij non fuerit iniuria diuina nec etiam quod causa naturalis ipsius licet potuerit esse aliqua concurrens. Sed dicit quod apparitio
yridis est signum quod humiditas non est in tanta abundantia quod significatur magna
pluuia. et ideo est coniecturale signum naturale ad significandum diluuium non futurum de proximo. non tamen philosophus intelligit quod sit signum omnino necessarium. sic nec digestio vrine
de qua postillator arguebat est signum omnino necessarium future sanitatis. vnde predicta expositio
non videtur repugnare textui hic. verum nec est omnino impossibilis cum expositione
postillatoris que est secundum mentem hebreorum. conciliatur tamen quod yris sit quedam res naturalis
et quod fuit ante diluuium et quod postea ex beneplacito diuino fuit data in signum
et quod hoc signum sit congruens rei per ipsum significate vt dictum est.

Et si instetur contra predicta arcus non apparet nisi tempore pluuioso. ergo non est signum
quod diluuium non fiet. Item ut in hystoria dicitur quod est tempus indicium generalis ad aliquid quod
non fiet. quo ergo est verum quod hic dicitur. Dicendum ad hoc quod diluuium et si diuina virtute factum
sit. tamen concurrebant cause naturales vt dictum fuit. et codicio in igne mundum conflagraturo an
indicium. Nunc autem in yride sunt principales colores quorum superior est rubeus et infimus
inferior autem aqueus et pallidus. Iridis ergo superiori colore ostenditur adhuc calorem elementorum
in suo vigore esse. et per consequens humorem non sic abundare vt ad diluuium generale sufficiat
inferior est color. sed sufficienter elementa confirmare humiditate sua. et per consequens non est
dispositio ad tantam siccitatem quanta exigitur ad illam futuram conflagrationem. et ita arcus
signum vtriusque est. Et per hoc patet ad 2m et etiam ad primum. Cuius et si tempore pluuie appareant
in ratione coloris superioris potest esse signum future non fiende inundationis que fuit in
diluuio generali. Philosophi specialiter sufficiat potest. Credo sic arcus qui est signum federis et pacis [Specialiter]
inferius est aqueus. superius igneus. quia sicut qui peccant et peccaturi sunt in fine latrinarum
et reprobi. per illos defluunt. superioribus autem inflammatur. et attendentes tales federis cum deo
habent

Et hic dicamus spiritualiter arcum qui apparet in nubibus et qui lucet sicut de sole significat
maiestatis potentiam Christi que in prophetis et in divinis scripturis tamquam in nubibus
apparet et de sole id est a parte resplendet duos habens colores prima [illegible] igneum scilicet
et aqueum significantes duo iudicia unum iam factum per aquam alterum faciendum per ignem
Et sequitur textus dixitque deus ad Noe hic repetit pactum
ad maiorem firmitatem volens tamen sicut scilicet arcus est in nubibus signum federis
id est pacis firmande inter me et mundum Ex parte autem dei pax non rumpitur sed
ex parte hominum [illegible] et corda [illegible] ex parte mundi Cesta vero ex parte celi Nos
cum inter sagittas demum ipse non petit nos sed in inderie committeret actus quoniam
tamquam ab non [illegible] arcum sagitte divine in peccatores mittet Sap. v.
hee sagitte sunt tres scilicet tribulatio sagitte mortis et disceptatio communis
[illegible] dissimulatio [illegible] maledicti et hee sunt tres lancee quas infixit
Ioab in corde Absolon 2 R 18 Hee sunt plage de quibus apostolus [illegible]
quibus tribus plagis liberat nos arcus Christe. Tamen filii Effrem intendentes et inmit-
tentes arcum modo committentur si possent [illegible] fugati die belli [illegible] iudicium quod con-
stitui inter me et omnem carnem super terram sicut addit ad [illegible] aquilum

Erant ergo filii Noe qui egressi sunt de archa Sem Cham et Iapheth
porro Cham ipse est pater Chanaan Tres isti sunt filii Noe et ab
hiis disseminatum est omne hominum genus super universam terram Cepitque
Noe vir agricola exercere terram et plantavit vineam bibensque vinum
inebriatus est et nudatus iacuit in tabernaculo suo Quod cum vi-
disset Cham pater Chanaan verenda scilicet patris sui esse nudata
nunciavit duobus fratribus suis foras At vero Sem et Iapheth
pallium imposuerunt humeris suis et incedentes retrorsum operue-
runt verenda patris sui faciesque eorum auerse erant et virilia patris sui
non viderunt

Hic determinat de quibusdam pertinentibus specialiter ad statum illius collegii de archa
nuper egressi Et primo recapitulat nomina trium filiorum Secundo ostendit modum se ha-
bendi ad proximum similiter quod pertinet ad victum ibi Cepitque Tertio ad affectum patris
[illegible] quod pertinet ad [illegible] ibi [illegible] Quarto post obitum ibi [illegible]
In prima parte primo ponit nomina Secundo [illegible] tres isti In secunda parte primo ponit Noe
[illegible] Secundo [illegible] filiorum inventionem quod cum vidisset Tertio aliorum [illegible]
ibi At vero Dicit ergo Erant ergo etc. continuatio non illa filii Noe qui egressi sunt
de archa Sem Cham et Iapheth Ecce nomina porro Cham ipse est pater Chanaan
hoc dicit quia statim locutus erat de maledictione Chanaan propter peccatum patris
ex eo etiam quia daturus erat deus filiis Israel terram Chananeorum Tres isti sunt
filii Noe et ab hiis disseminatum est omne hominum genus [illegible]
et [illegible] qui sunt ex utrisque [illegible] disseminato ab uno incepit scilicet Adam in signum
unitatis hec a tribus in signum trinitatis Cepitque Noe [illegible] post diluvium vir
agricola exercere terram non ex voluptate ut Adam super 2 c. Nec ex cupiditate quia
ut Cain super 4 c. Sed ex necessitate Non sunt itaque agricole contempnendi quia
hec fuit officium antiquorum Zach 13 Homo agricola ego sum etc. Et plantavit
vineam etc. Hec est prima vinea que legitur signum Synagogam quia dominus in
vineam etc. Hec [illegible] Et hic
modo plantat [illegible] Ysa 5 Et [illegible] Homo quidam plantavit vineam. Et [illegible]
vinea [illegible] a [illegible] fuit silvestris dimissa et ipse diligentius
[illegible] voluit [illegible] argumentum Illud quod non est plantatum non potest [illegible] quod non est [illegible]

de vinea ic dicamus quod cum alijs terre nascentibus creditur producta. Si quia usque huc noa ne indiguit [illegible] inculta remansit sed modo eam diligentius colere cepit. bibensque vinum inebriatus est. Si ille nesciens adhuc fortitudinem vini heb. 3 fforte est vinum ebrietatis processit ex ignorancia fortitudinis vini et insuetudine potandi nec ex libidine. Et ideo pena non culpa fuit. Et nudatus iacuit in tabernaculo suo. ebrietatem id est sequitur verendorum nudacio. unde b. Joh. venter mero estuans cito despumat in libidinem. propter hoc dicit apostolus ephes. v. Nolite inebriari vino in quo [illegible] manifeste patet quod qui ingluviei deserviunt et ultra quam necesse est accipiunt. nudacionem verendorum id est operacionem turpium et malorum se incurrunt. Quod cum vidisset Cham pater Chanaan. Hic nominatur Chanaan quia secundum aliquos ipse primo vidit et patri suo Cham indicavit. Secundum alios quia hic agitur de malicia ipsius Cham qui irreverenter se habuit ad patrem. Ideo fit mencio de filio Chanaan qui servus est malorum morum patris et tamen crevit in malicia in posteris quod patet quia [illegible] sunt de mandato dei et terra eorum data est filiis Israel. Et dicit quod cum vidisset Cham scilicet curiose aspiciendo eum quod erat 26 ab omni inverecundia aetatis carne pater Chanaan verenda scilicet patris sui esse nudata. Ex hoc patet quod homines adhuc non utebantur femoralibus sed postea inventa sunt primo a quadam muliere que vocata fuit Semiramis ut legitur in historia scolastica. nunciavit duobus fratribus suis foras et ita peccavit non cooperiendo et fratribus nunciando et hoc fecit ut eos invitaret ad derisionem patris. At vero ipsi e contrario volentes eum honorare eius turpitudinem tegendo. Ideo sequitur Sem et Japheth Sem primo genitus et Japhet ultimo genitus pallium imposuerunt humeris suis sed quo patrem operierunt et incedentes retrorsum sine viderent operuerunt verenda patris sui. faciesque eorum averse erant et virilia patris non viderunt scilicet prudencia paterna. unde bernardus quid est quod filii verenda aversi veniendo operiunt quod bonis subditis sunt prepositorum suorum mala displicent ut tamen ab alijs occultent. Et dicit philosophus quod maiorum peccata si ulla a subditis sunt detestanda quibus et tamen celanda et occultanda.

Amplius mistice et spiritualiter hanc literam inspiciamus ubi dicit textus quod Noe in agricola cepit terram et plantavit vineam bibensque vinum inebriatus est etc. Noe sit christus qui tunc plantavit vineam. quam predicatoribus suis excoluit Synagogam qui tunc bibit vinum vinee sue. et inebriatus est qui ad mortem condempnatus est pro nostra redempcione. quia ipsa mors erat sibi fructus predicacionis sue. Sicut enim ebrietas est passio scilicet tamen grata bibenti ita et mors fuit christo grata pacienti. Et sicut ebrius deridetur sic christus a sobriis ita christus derisus est a iudeis. Et nudatus iacuit in tabernaculo suo scilicet quod in passione sua quia ut est in hac vita sicut viator erat tabernaculo in via. demonstrata est et nuditas carnis et deitatis eius vilitas quam induit in passione. Et videns Cham derisit. signat iudeos ipsos qui deriserunt mortem. Sem vero et Japhet id est gentiles et iudei conversi pallium imposuerunt humeris suis et incedentes aversi operuerunt verenda patris quasi eius passionem et ignominiam dum eam [illegible] fuisse et a prophetis annunciatam auctoritatibus sacre scripture ostenderunt iudeis qui eam solent deridere. Per pallium autem quo eam tegunt in dorso portant et retro incedunt sit quod nos celebramus passionem christi id est tam factam id est post dorsum positam non amodo futuram. Cham autem qui sit infideles et perfidos iudeos inter duos fratres medius quia nec exemplo illorum qui ex iudeis crediderunt Noe christo passionem credidit nuditatem patris et nunciavit fratribus suis quia consensit in nece salvatoris et ipsam cum annunciat fratribus suis et in signum datus est eis. Annunciat ac manifestat quod [illegible] de passione christi hodie iudei perfidi.

perfidos

ms quedã scrĩmia baiulat nře fidi s. pphas ac lege vt nos homines p
pcrãmetũ qd ille mirant porlicam/
Evigilãs aũt Noe ex vino cũ didicisset q̃ fecit ei filius suus minor
aiit Maledictus chanaan puer s̃uus erit fr̃ib suis dixit
qz Bñdictus dñs deus Sem sit chanaan s̃uus eius dilatet deus iaphet
et habitet in thabnaculis Sem sit qz chanaan s̃uus eius Vixit aũt
Noe post diluuium trecentis l annis et impleti sunt omnes dies eius nõge(n)-
torum quinquaginta annorum et mortuus est
hic quo ad tria ꝯsideratur Vnde primo pene irrenencia 2o [illegible]
nencia Dixit qz dicit ipse Evigilans e Noe ex vino i. ex sompno q̃
fecit vinũ cũ didicisset s. p spm pphie quia nõ ẽ visibile qz hic didicit fr̃
accusacõem q̃ fecit ei filius suus minor i. medio et dr̃ minor qz minor
dignitate et est similis erat in sua positate [illegible] minor alijs vt forte
[illegible] erat statura et si nõ tempe Et ait maledictus chanaan
maledixit pri in filio quia filius istud flagitium incipat vt dicitur e(st) in
aliquibus vt alibi vt p hoc ondat qd ipse cham nõ solũ erat maledictus
in psona sua Sed et [illegible] ista maledicto ad suos posteros ꝯtinuatur
Et sciend qz ipsius cham peccatis pcto maledixit filio suo vt sic ipse cham
[illegible] contristaret prenis sic ipse i filio ꝯtractus scilicet nõ audebat maledicere cha(m)
quia deus bñdixerat ei cũ fr̃ibus suis et primo hunc tali Vel quia sciebat eum
nõ s̃uiturum fr̃ibus suis s. valde dicitur sic ille qui ẽ s̃uus s̃ui Et hoc non
in psona sua s; in semine suo Quia vt dicit glo abeo orti chananei qui
hac maledictõem pphetisant pellendi de loco suo habitatois Illi vero q̃ remã-
serunt vt gabaonite extrema s̃uitute s̃uiebant ex Josue ix Et quia sic irre-
verencia patria meretur maledictionem Ita reuerencia bñdictõem Ideo sb-
ditur Benedictus dñs deus Sem hic dicitur cum in spu qz cultus unius dei rema-
sur(us) erat in filijs Sem alijs ad ydolatriam declinantibus qd nõ pot fieri
sine gra dei speciali Ideo in bñdictõe ipsius Sem bñdixit deum per
hoc etiam qd ꝑponit in hac bñdictõe ipsum Sem Japheth Vnde qd Sem
fuit pncipalis i reuerencia patris et induxit ipsum Japhet ad hoc [illegible] deus
apparuit hic Semem cũ [illegible] sit deus omnium s; quia pnuncciat iudeos ex Sem venientes
vos in cultu dei remanẽ cetentibus ad ydolatriam Vel qd bñdixit Sem deum
Sem ondens qz illud bonum p qd bñdicitur nõ habuit a se s; a deo
Item vbi dicitur Maledictus chanaan contra ad Ro. Nolite maledicere et dicitur
qz h maledicto potius fuit pphetica quam humana Siet exclinacõe vindicte s;
qz h maledicto [illegible] ꝑhibet et 2a scti vitant vt hic Et si arguitur Nocet et
quod iustice ꝑhibet [illegible] [illegible] ꝑuri nõ debz
peccatus puniri debz s; cham pcctat nõ chanaam Secca innocens puniri nõ debz
Solet hic rndi i. qd pena debz respõde culpe s; ipse cham in pat peccauit
et ideo in ple puniri potuit et in h ipse bene puniuit qz maledicto filij pa-
tris ẽ afflicto Et ideo cũ dicitur qz innocens puniri nõ debz Vel qz afflictione
corali bn p patre filius puniuit Sic frequenter patet in exheditacõem et quia
ctiõem et huiusmodi Et secca quia afflictio maledictos nõ erat futura ipsius cham s;
Semini chanaaz si ipsi filij Sem i. iudei terraz filiorum chanaan occupauerunt Ideo
cham nõ in se s; in chanaan maledicitur Et sequitur dilatet deus Japhet pter
Vnde qz erat dilatandus in multitudine plis ex quo gentes habitet in tabnaculis
Sem Istud exponitur dupliciter Vno modo vt referatur ad ipsum deum vt sit sensus
Japheth sit dilatatus i multitudine gencium abeo descendenciu Ipsum nõ habitabit deus in

ydolatre

[illegible]

¶ p

eo propter cultum et spiritualem. Sed in ipso Sem et in filiis ab eo descendentibus factum est tha-
bernaculum federis tempore Moysi et templa tempore Salomonis in quibus dicitur deus habitasse.
Aliud ut refertur ad ipsum Japheth ut sit spiritualis. Aliqui descendentes de Japhet habitaverunt
in thabernaculis Seth i. in tabernaculo et templo. Sed in festivitatibus solempnibus
aliquando gentiles qui descendebant de Japhet accesserunt causa orationis in thabernaculum
et templa ut habetur Joh. 12 ut quidam. Alio ad adventum Christi et predicationem evangelii ceteras
[ingred]cedit in Israel qui descendit de Sem et plenitudo gentium que descendit de Japhet intravit
ad ecclesiam per fidem susceptorum ut dicit apostolus ad Ro. 11 et habitant in thabernaculis
Sem. Aliter in ecclesia que inceptus a filiis Sem incepit. Aliud est ut intelligi de Ro-
manis qui de Japhet descenderunt quorum tempore Titi et Vespasiani terram Judeorum occupa-
verunt. Sed hic in hoc passu littere ubi dicitur et habitet in tabernaculis
Seth. Additio domini Pauli burgensis ut dicitur non videtur permittenda i. hec prima ex-
positio sed quia intelligitur quod deus cohabitat in thabernaculis Sem. Illa prima et
inessentialis habitatio divina que verbum dei inhabitavit in nobis Joh. 1 quo quidem habitu
fuit primo et proprie in tabernaculo virginis gloriose descendentis de Sem. Secundo in of-
ficio legis Ecclesiastici illud Eccli. xxiiii et qui creavit me requievit
in tabernaculo meo. Vel in hiis benedictionibus status utriusque legis divine prophe-
ticature. In prima enim benedictione dicit benedictus dominus deus Sem quod intelligitur de
cultu divino remansuro in filiis Sem ut in postilla dicit Nico. dicit quod pertinet
ad statum veteris legis. In 2a vero benedictione ubi dicitur et inhabitet s. deus in tabernaculis
Sem intelligitur status nove legis in quo deus habitat in tabernaculis Sem per
carnis assumptionem modo predicto et in quibus ecclesie habitat [illegible] in sacrificio
altaris et ex [illegible] per ampliorem gratie infusionem. Ex predicto autem hic inhabitet in tab-
naculis Sem 200 sed ut refertur ad Japhet non dicitur sicut Japhet habitare in
tabernaculis Sem et Sem exclusus ab illa habitatione. Sed quod Japhet simul
habitasse cum Sem in tabernaculis suis quadam [illegible] primaria producte ipsi
Sem iuxta illud ad Ro. Judeo primo et Greco [illegible] et tabernacula dei de
quibus hic agitur ipsi Sem principaliter intitulantur.
Et si arguitur Alquinus dicit quod Sem sortitus est Asiam, Cham Affricam, Japhet
Europam. Ergo Japhet non habitavit in tabernaculis Sem scilicet terra sancta [illegible] si iudeos
sic dicitur quia gentes que fuerunt de Japhet in magnis solempnitatibus fuerunt et venerunt
adorare Jherusalem et sic adimpletum est illud. Vel est prophetia loquendo de conversione gen-
tium ad cultum dei unius ut dictum est, vel illud factum est ad literam quando Romani occupa-
verunt terram promissionis. Et sequitur in fine huius nonum capitulum vixit autem Noe post
diluvium 350 annis. Sicut Josephus dicit deus dedit antiquis patribus magis spatium vi-
vendi propter virtutes et utilitates quas utiliter scrutabantur ut astronomia
et geometria. Non enim potuisset eas perfecte discere nisi tres annis [illegible]
[illegible] implentur 2m Josephum. Et impleti sunt omnes dies eius [illegible]
dies impleti, quia non fuit vacuus sed dies malorum Job [illegible]. Ego habui menses
vacuos [illegible] impleti per mortem die [illegible] labor impletur. Per quietem autem
spiritus ut requiescat a laboribus suis apocalypsis 14. Vel aliter [illegible] anno et mortuus est
et hic est quintus [illegible] finis.
[illegible] et spiritualem [illegible] obmittamus. Benedictus dominus deus Sem [illegible]
hic Sem maior natu ipse est dignior prelatus et propheta et apostolus [illegible] Ja-
phet autem gentium est [illegible] qui est latitudo interpretatur. Cum [illegible] intime
dilatatum est [illegible] ex gentibus qui cum prophetis et apostolis [illegible] habitarunt [illegible]
[illegible] Noe patris prophetica benedictionem in tabernaculo Sem [illegible] habitacionem

Rom(ani) de Japh(et)

Burgensis
Ap[osti]lle

Asia
Affrica
Europa

sicut antiqui diutius
vixerunt.

Iafeth h(ic) e(st) in domo legis et yaphet Extra; porro in Iafeth minor e(st) qui(n)q(ue) spe-
cui s(ed) (con)tinere me legis maior est Cam. Porro qui intep(re)tatur callidus medius fi-
liis tanquam ab utroq(ue) districtus. Nec ut p(ro) ministerio [illegible] nec in plenitudine
gentium p(er)venerit sicut iudeos. Cham aut(em) cain maledixit in filio suo canaan
sicut iudeos p(er)fidos qui dominum in hoc mundo crucifixerunt. Sed penam dampnacionis
in filios suos transfuderunt dum dixerunt sanguis eius sup(er) nos et sup(er) filios
n(ost)ros unde et canaan motus eorum interp(re)tatur quia iudei p(er)fidi moverunt
p(er)ssionem in domino et vindictam p(er)secucionis moverunt a(d)versum filios suos.

Hec sunt generaciones filiorum Noe Sem Cham et Japhet natique sunt
eis filii post diluvium. Filii Jafeth Gomer et Magog et Maday
et Javan et Tubal et Mosoch et Thyras. Porro filii Gomer Asce-
nez et Ryfath et Thogorma. Filii aut(em) Javan Elisa et Tharsis Cethim
et Dodanym. Ab hiis divise sunt insule gentium in regionibus suis unus-
quisq(ue) s(ecundu)m linguam et familias suas in nacionibus suis.

Cam .x. capitulum 2(m) ca(pitulum) 2(o) de quibus humanam generacionem l(ibe)r p(ro)ries formacio(n)e d(e) in-
cato 2(o) de eius corrupcione 3(o) de eius p(ro)pagacione. Pre(cedens) de eius p(ro)di[illegible]
purgacione hic agit de eius post diluvium multiplicacione. Et p(ri)mo agit de generacio-
ne [illegible] et originis [illegible] 2(o) de eorum dispersione et dispersionis [illegible] 1(a) ex-
erat aut(em) in 3(a) pte [illegible] tylu 2(o) narrat ibi filii Japhet 3(o) recapi-
tulacio ibi hee familie. In narracione [illegible] originis describit implicare pri(mo) ex
Jafeth filio Noe [illegible] ex filio me(di)o Noe i(d est) filii aut(em) Cham 3(o) ex
filio Noe secundo d(e) Sem q(uod) Dicit ergo p(ri)mo hee s(unt) q(ue) sequitur sunt generaciones filiorum Noe
Sem Cham et Jafeth. Ubi d(ic)it q(uod) de tribus filiis Noe [illegible] et inde ma-
ledicti generaciones exierunt 72 scilicet de Japhet 15 de Cham 30 de Sem 27 [illegible]
72 generaciones [illegible] 72 [illegible] [illegible] Nam q(ui) sunt filii eis p(ost)
diluvium s(unt) 72 generaciones q(ue) (con)sequenter nominantur. Narrat aut(em) quidam doctor in libro
[illegible] sup(er) Gen(esim) q(uo)d ex tribus filiis Noe adhuc ipso vivente nati sunt 24 milia h(omi)n(u)m
et centum pt(er) mulieres et parvulos. Inter tres duces sup(er) se nempror [illegible]
sup(er) filios Cham [illegible] sup(er) filios Sem [illegible] sup(er) filios Japhet. Filii Ja-
pheth Gomer a quo Galathe descenderunt s(ecundu)m Josephum. Et Magog a quo Scite
et Massagete et [illegible] et Maday a quo Medi. Et Javan a quo Jones q(ui) et Greci
a quo Jonium Mare Et [illegible] eorum lingua d(icitu)r. Et Tubal a quo Iberi i(d est) hispani
licet quidam Italos suspicentur. Et Mosoch a quo Capadoces quorum met-
ropolis usq(ue) hodie mosoca s(ecundu)m Josephum dicitur et [illegible] aput eos adhuc
[illegible] civitas nominatur. Et Thyras a quo nominati sunt Traces.
Considerandum est q(uod) s(ecundu)m [illegible] de hebraicis q(uod) omnibus filii Japhet posse-
derunt in Asia ab Albano et Amano montibus usq(ue) ad Thanaim flumen. In
Europa vero usq(ue) ad Gadyra nomina locis [illegible] ex quibus postea
[illegible] sunt plurima [illegible] [illegible] ut alia sunt [illegible]
Porro filii Gomer Assenech a quo [illegible] quos regiones vocant. Et Ryphat
a quo Paflagones. Et Thogorma a quo Friges. Filii aut(em) Javan Heliza
a quo dicti sunt Helisei, qui et Greci [illegible] et [illegible] lingua eorum
[illegible] una lingua [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 2(a) Attica ut atti-
[illegible] 2(a) Dorica [illegible] Egipcii et Syri [illegible] communis [illegible] Colonia Et
Tharsis a quo descenderunt Cilices [illegible] et civitas metropol(is) eorum vocata e(st) Thar-
sis unde natus fuit Paulus Apostolus ut h(abe)tur in actibus apostolorum c. xxi. Cethim
a quo Cethei s(ive) Cyprii quorum civitas usq(ue) hodie Cyprus dicitur. Et Doda-

Myn
... Magog, Madai, Iavan, Thubal, Mosoch et Thiras. Filii autem Gomer Ascenez, Riphath et Thogorma. Filii autem Iavan Elisa et Tharsis, Cethim et Dodanim. Ab his divise sunt insule gentium in regionibus suis, unusquisque secundum linguam suam et familias suas in nationibus suis ...

[illegible] Iavan Rodii. Et sciendum quod prolixe nominat et enumerat illos filios quorum quidam fuerunt principes. Ab his divise sunt insule gentium et divisi inceperunt habitare in regionibus suis. Et dicit hic tamen glossa per plenitudinem id est participationem, non dum enim erant lingue divise. Vel dicit terra unusquisque secundum linguam suam divisus est ab altero et familias suas et generationes in nationibus suis in quibus

Filii autem Cham Chus et Mesraim et Phut et Chanaan. Filii Chus Saba et Evila et Sabatha et Regma et Sabatacha. Filii Regma Saba et Dadan. Porro Chus genuit Nemroth. Ipse cepit potens esse in terra et erat robustus venator coram Domino. Ab hoc exivit proverbium: quasi Nemroth robustus venator coram Domino. Fuit autem principium regni eius Babilon et Arach et Achad et Chalanne in terra Sennaar. De terra illa egressus est Assur et edificavit Niniven et plateas civitatis et Chale, Resen quoque inter Niniven et Chale. Hec est civitas magna. At vero Mesraim genuit Ludiim et Anamim et Laabim, Neptuim et Phetrusim et Cesluim, de quibus egressi sunt Philistiim et Capthorim. Chanaan autem genuit Sydonem primogenitum suum et Ethëum et Iebuseum et Amorreum, Gergeseum, Eveum et Aracheum, Sineum et Aradium, Samaritem et Amatheum, et post hos disseminati sunt populi Chananeorum. Factique sunt termini Chanaan venientibus a Sydone Geraram usque Gazam donec ingrediaris Sodomam et Gomorram et Adamam et Seboim usque Lesa. Hii filii Cham in cognationibus et linguis et generationibus terrisque et gentibus suis.

Hic consequenter agitur de generationibus et de multiplicatione generationis primi Cham. Et primo assignat filios filiorum eius nominando. Secundo circa generationes enumerando filios Chus. Tertio recapitulando ibi Hii filii Cham. Circa generationes enumerando primo enumerat generationem Chus. Secundo Mesraim. Tertio Chanaan ibi Porro Chanaan. Dicit ergo Filii autem Cham Chus a quo Ethiopes, unde et in ebreo Ethiopia Chus nominatur. Et Mesraim a quo Egiptii, unde et in ebreo Egiptus Mesraim dicitur. Et Phuth a quo Libii, qui in terra Mauritanie positi sunt Phutei, unde ibidem est fluvius qui usque hodie dicitur Phut, unde flumen Mauritanie. Et omnis circa regio Phute dicta est. Et Chanaan a quo Chananei dicti, quorum terram possederunt filii Israel et Afri et Fenices. Quorum terram ut dicit glossa primo obtinuerunt Iudei postea et possiderunt. Filii autem Chus Saba a quo Sabei dicti sunt et Sabeite. Et Evila a quo dicti sunt Getuli et nominantur Evilite, et hec provincia occidentalis de qua supra. Et circuit totam terram Evilath. Et ab hoc dicuntur Getuli in parte remotiori Affrice heremo coherentes. Et Sabatha a quo Sabathe qui nunc dicuntur Astabari. Et Regma et Sabatacha de quibus Iosephus: Regma et Salbatha priscam antiquam nominationem perdiderunt et que nunc pro veteribus habeant ignoratur. Filii Regma Dadan et Saba. Et quod Saba terra alia quam superior, et dicit in scriptura illa quam per Sanoeth hec per Symoeth. Denique ubi nos habemus reges Arabum et Saba hebreus habet reges Saba et Salba. Et Dadan a quo Ethiopes ... Porro Chus genuit Nemroth, supra dictus est. Nemroth fuit princeps superbie, unde iste enim fuit qui

+ et mesraim et phut et chanaan. Filii autem Chus Saba.

Evila id est dolens et parturiens [illegible]

indixit postitatem Noe ad fulmed[illegible] Cuntatem et turri com d[illegible] de qua
dicitur sequitur ca[pitu]lo Ideo d[icitu]r ipse cepit esse potens in terra i. primo alios op[primere]
post diluvium. intellige[ndum] q[uod] a[liqui] alia lra hic gigas [illegible] ante hoc fuerunt alii gigantes
ante diluvium [ut] s[upra] 6 ca[pitulo]. Sed iste Nemroth per potentiam alios sibi submittebat
et nolentes ad opera predicta compellebat Ideo sequitur et erat robustus ve-
nator i. oppressor et afflictor hominum non bestiarum [illegible] si losephum [illegible]
grandi cupiditate tirannidem arripuit et fuit auctor edificandi
turris q[uae] tangeret celum et d[icitu]r q[uia] erat robustus coram domino s[ine] [illegible] appetente
s[ua] deitate [illegible] permittente Et aliqui dicunt q[uod] fuit venator ta[m] ferarum
q[uam] hominum oppressor et extinctor [illegible] [illegible] glo[ria] cogebat homines adorare
Ex quo p[ate]t q[uod] simul ab eod[em] Nemroth incepit post diluvium [illegible] post diluvium
nobilibus ambicio regnorum et rapina et venatio q[uae] usque nunc sunt attribu[ta]
nobilium frequenter Abh[inc] s[cilicet] Nemroth exiuit proverbium i. verbum vulgare de quo
dicitur ut de aliquo forti et malo Iste est a Nemroth q[uasi] Nemroth robustus
venator coram domino i. sicut ipse Nemroth coram domino q[uia] mali late [illegible]
spatium. Fuit autem principium regni eius i. prima sedes Babylon s[cilicet] [illegible] babel
et regio inmutata q[uia] in superba confusio in signum q[uod] puterum exaltatur ambi-
tiosarum sequitur confusio similiter illius i[dem] tunc incipiebat cum vulgare
Et arath hec post ea vocata est edissa mesopotamie ciuitas Et arathath et
calane q[uae] post ea u[er]o nomine a Seleuco rege dicta est Selencha ut Sele-
ucia urbe Asie. Omnes dicte in terra Sennaar i. babilonia ubi fuit pu-
tei bituminis De terra illa s[cilicet] Sennaar egressus est Assur primus rex a
quo regnum Assiriorum. Istud interponitur hic occasionaliter ratione babilo[nis]
de qua inmediate factus est sermo Iste et Assur non filius Cham sed filius
Sem ut d[icitu]r infra. Et quia nolebat rebellare contra deum cum Nemroth
in edificacione babilonis Ideo fugit de terra Sennaar ad aliam regionem lon-
ginquam quam inhitauit q[uae] ex nomine eius vocata est assiria. Et edificauit
Niniven scilicet Assur qui ortus est de Sem et plateas civitatis [illegible] est Ni[nus]
filius beli. Edificauit enim ciuitatem q[uae] post ea plongius tempore vocata est Ni-
ue. A Nino primo rege assiriorum s[ecundu]m Eusebium et durat illud regnum
[illegible] et xi annos Et Ninive caput erat regni assiriorum itinere
dierum Et chale q[uae] dicitur hebraice Roboth. Resen q[uae] non ciuitas est
inter Niniue et cale hec est ciuitas s[cilicet] magna est spatium edificiorum
et hitacium de cunctis magne est d[icitu]r lacius Erat autem Niniue ciuitas
magna itinere dierum trium. At vero mesraim 2[us] filius Cham genuit
ludim et anamim et laboim Neptuim et petrusim et [illegible] pa-
im. De quibus filiis Cham egressi sunt philistim quos appellant pa-
lestinos et Chatorim. Isti hitauerunt cum filiis Israel in terra promissionis
Dicunt autem hebrei q[uod] Petrusim et Cesluim committebant adinvicem
concubitum uxorum suarum et sic egressi sunt philistim d[icitu]r [illegible] Iosephum q[uod]
se exceptis duobus scilicet Labaim a quibus libici post ea nominati sunt
qui post [illegible] vocabantur et cesluim quos philistei dicti sunt quos
nos corrupte palestinos dicimus et cetere vi gentes ut dicitur est [illegible]
ignote sunt [illegible] [illegible] [illegible] egressi ad extremos fines egypti bello ethio-
pie subverse sunt. Possederunt autem terram a Gaza usque ad extremos
fines egypti. Chanaan autem ubi describitur generaciones Chanaan dicitur
Chanaan autem genuit Sidonem a quo nominata est Ciuitas Sydo[n]
[Sequitur] textus:
Sed medius filius Cham
cum maledixit Noe genuit primogenitum suum

Isti p[ate]t ... ut d[icit] Iosephus exceptis labim q[ui] d[ic]ti sunt la-
bici q[u]i p[ost]ea vocabantur phi-
thei -

que d in p̄uincia phenic̄ & ysid. Ethen̄ a quo ethei. Jebuzeu a quo gebuza
quor̄ fuit ierl'm et amorreu a quo amorrei et gergesen̄ a quo ger
gesey. et eueu a quo euei ex quibus erant gabaonite et arachen̄ qui
archas condidit opidum contra tripoli situm in radicibus libani. a quo ar
thei. Cineu qui ciuitate p̄dicte p̄pinquam nomine cineu edificat et ara
dium a quo dicti sunt aradii qui aradum insula possederunt angusto freto
a fenic̄ litore sepata. Samarthen a quo samaria s̄ glo. et amathen a quo
emathi .i. anthiochia dicta e. hor .i. nomina replicat dein̄ .i. ceteri
restringit glo. hic igrat̄. an quia deleta hec gentes bello ethiopico vel q̄ sunt
ignorant q̄ nomina mutheant et phos .s. xi filios chanaan diffusum
ipsi xi .s. chananeorum ut sunt fines chaneor̄ venientibus a ciui
tate sydone .s. denoiata a p̄mogenito Gerara usque ad gaza donec in
grediatur per dum Andrea qui per terra transit Sodomam et gomorra
et adamam et seboim usque lasa. Et hec regiones .v. ciuitates
que dc̄e pentapoli. et e alie p̄ter vnd' quos destruxit. quia ipsi cum lo
quebatur possessionis terrar̄ eor̄. hij filij cham .s. qui dicti sunt in genationibus. hor
dt quo ad linea fratr̄ et hing gnac linguis quo ad diuisi terr ydio
mat̄ et gnatonibus quo ad linea descendente vt filior̄ et hing terris
quo ad habitationem et rgionum districtum et gentibus s. quo ad linea asce
dente vt patrum et hingdi.

De Sem qui nati sunt patres omnium filior̄ heber fratre Japheth maiore.
filij Sem Aelam et Assur et Arfaxat et Lud et Aram. filij Aram hus
et ul et Ether et Mesa. At vero Arfaxat genuit Sale de quo orta
et heber. Nati que sunt heber duo filij. Nomen vni faleg eo quod in diebus
eius diuisa sit terra. et nomen fratris eius Jecten. Etiam Jectan genuit
helmodath et saleph et aser mothiora et aduram et vsal
deda et ebal et abimahel saba et ofir et euila et iobab omnes filij
ysi Jechan. Et facta e habitatio eor̄ de messa pergentibus usque sephar
montem orientalem. isti filij Sem s. cognationes et linguas et
regiones in gentibus suis. hec familie Noe iuxta populos et nationes
suas et ab his diuise sunt gentes in terra post diluuium.
hic determinat originem hominum sem et describit generationes primus generaliter
generaliter narrando. 2o specialiter enumerando ibi filij Sem. 3o recapitulando i.
isti sunt. Et ponuntur vltimo vt continuetur dicta directe ipsius p̄scriptur
scriptura propter de eis. dicit ergo de Sem quo glo. de hic nominis loquitur
generationes cuius linea cat p̄scriptur. vn no e hic ipsius et digressi
s. intentionis. vnde dicit de Sem qui nati sunt hij qui seruit Sem dico pa
tre filior̄ hominum. heber s. hebreorum de quibus generatur multo s. glo. vel ab
abraham an ab heber dicantur. s. cham in se tc dicit ipse ab abraham dicitur
hebrei. quia ipse ab heber p̄o dicuntur. Sed p̄ abraham eius tunc non eis apparet
ita quod alius filius heber no attribuit. vt e ibi patres omnium filior̄ heber
fratre Japheth maiore primogenito hebrei dicunt quod Sem fuit minor
natu s. p̄ dignitate p̄positus e et cham fuit maior s. p̄positus e ipsi
indignitate vite. Cham vel Nicolaus hic dicit ipsum hebrei primo nominatur in spa
ligua ab ipso denominati sunt hebrei quibus scribebat Moyses vbi autem textus

ma ht heb hebi dicunt transitus heb enim e nom[en] [illegible] et gue[n] qi fit unu ho[m]i
sinoflare de quo iam dictum est et fit transitu dicunt enim qd [illegible] ystos
et alios quedam fluuius e qui transierunt ad possidendum terram ii erat ultra
do vocati sunt filii transitus. Et nomen hic ubi magister Nicolaus lira dicit
in postilla istud primo heber nominatur i spaliter qi ab ipso vocati sunt hebrei

burgen

Doctor paulus burgensis. addicio d. licet hebrei descendunt ab heber filio
sem, sic non tamen ab eo hebrei dicuntur, vel q[uonia]m sicut amonite et moabite
q[ui] de loth descendunt filii et hysmahelite et madyanite qui descendunt
ab abraham filii et edomite qui descendunt ab ysaac omnes dicuntur
hebrei, cum omnes predicti descendunt ab heber, ut est manifestum in ysto ca[pitulo]
x et in xvij et in aliis. Sed hec denominacio accepit ab abraham. nomen vero
ipsum nobis sit alia ratione. Ad cuius evidenciam attendendum quod nostri mesopotamia
et terra promissionis, ut scitur, tantum est interiacet fluuius Eufrates qui est sit magnus
et unus de iiij or fluuiis paradisi ut dictum est supra c[apitulo] 2[o]. Ideo in limitacionibus
terre promissionis vocatur fluuius simpliciter nomine exprimendo nomen [illegible] qd est eufra-
tes ut habetur [illegible] xxiij ubi dicitur ponam terminos tuos etc. a deserto usque ad
fluuium qd intelligitur de Eufrate qui terminabat terram promissionis ex parte
mesopotamie, videlicet ibidem. Et quia abraham natus fuerat in mesopotamia
ubi thare pater eius et alii cognati sui erant ydola, et inde adductus fuit
divina directione in terram chanaan, ubi sequestratus ad cultum divinum edifi-
cavit altaria domino invocans nomen eius, ut habetur infra xij c[apitulo]. Ideo abra-
ham veniens in terram promissionis hebreus vocabatur, i[d est] transfluuialis, nam heber
enim cum aspiracione scriptum hebraice transfluuialis sit. Et ideo ille qui vero
venit de partibus ultra montanis qui sunt ultramontani dicuntur. Sic abraham
in inicio sue vocacionis ad fidem in terra promissionis existens hebreus
vocabatur, sic est transfluuialis. Unde dicitur infra xiiij venit unus de hiis
qui evaserant et nunciavit abrahe hebreo qd idem est dicere, ut si di-
ceretur habrae transfluuiali. Ex quibus patet quod abraham dictus est hebreus
eo quod ex partibus transfluuialibus in terram sanctam venit. Et quia ista transportacio
fuit facta in principio sue accessus ad fidem vel saltem sue publicacionis
ideo inde cognominatus est cum sua posteritate quia a patre sue fidelitatis
que quidem vero patet habetur Josue xxiiij ubi sic potest haberi dicitur dominus transfluuium habita-

spatz ij ce

verunt patres vestri ab inicio. Thare pater abraham et Nachor servierunt diis
alienis. Et sequitur tuli patrem vestrum abraham de mesopotamie finibus, vel in
hebreo habetur de heber fluuii, i[d est] de transfluuio, et adduxi eum in terram chanaan
an, ubi scilicet sequestratus ex partibus ydolatrie se publicavit divino cultui mancipa-
tum. Ex predictis, quare ysmahelite ydumee et huiusmodi non dicuntur hebrei
licet descendant ab abraham. Nam soli illi qui sequuntur abraham in separacione ab
ydolatria et cognicione dei hebrei debent dici tanquam sequentes nomen illius de-
nominacionis. Similiter in proposito licet hebrei descendunt ab heber filio sem
non tamen ab ipso hebrei dicuntur, sed denominantur ut dicit magister Nicolaus cum aliis
possunt tamen etiam dici ab heber hebrei. Sed per abraham ipsi vero eis apparet
ut iam dictum est. Et sequitur in littera filii sem, scilicet hii qui secuntur, qui ut
dicit b. Ieronimus ab eufrate fluuio partem asie usque ad indicum occeanum possederunt
helam a quo elamite principes persidis. Et assur a quo regnum assiriorum
sit exordium. Et arfaxat a quo gens caldeorum exorta est. Et lud a quo lu-
dii. Et aram a quo dicti sunt siri quorum metropolis damascus. Filii aram

ut hic Job 1 c° et ul°

tra
hus a quo hus (unde fuit Job qui ante lxx australe divid. et hul a quo ar-
meni. Et gether a quo carmani siue carie siue acharn. et mes a quo
messa quos ad mosthoch in [illegible]. Arfaxat genuit Sale qui
interpretatur [illegible] de quo ortus est heber a quo hebrei per abraham. Nati
qui sunt heber duo filii Nomen uni phaleth qui interpretatur diuisio eo quod
in diebus eius diuisa sit terra [illegible] Ex hoc dicunt hebrei quod
heber habuit spiritum prophetie qui imposuit nomen filio ex diuisione terre futura
[illegible] in diebus suis facta est diuisio linguarum. Quia et ceteris dimi-
serunt. Et nomen fratris eius Jectan qui Jectan genuit helmodab. Et
[illegible] Jectan genealogia que non est amplius de eis [illegible] obmittit quia
[illegible] prosequitur usque ad abraham patriarcha hebreorum gens exorta
[illegible] ysidorus dicit ab isto Jectan gens indica exorta est. Et 13 filios
eius [illegible] a quibus 13 gentes exorte sunt que ut dicit b. Jeronimus a flumino
Cono possederunt omnem regionem indie que uocatur Jeria. quia Jectan genuit
helmodad et Saleph et Arsamoth Jare et adoram et [illegible] Decla et
Ebal et abymahel et Saba et ophir et euila et Jobal. Omnes isti sunt 13
filii sunt Jectan. Et facta est habitatio eorum de messa [illegible] inde pergentibus
usque sephar montem orientalem Isti sunt filii Sem secundum [illegible] et [illegible]
[illegible] ab uno parente [illegible] et linguas et regiones
in gentibus suis. Et [illegible] [illegible] et [illegible]
origine [illegible] Hee familie Noe [illegible] filius eius [illegible]
Sem Cham et Japheth [illegible] et [illegible]
[illegible] Ab hiis diuise sunt gentes [illegible] diuisionem [illegible] terra post diluuium
[illegible] ut dicit b. Jeronimus [illegible]
[illegible]
[illegible] Et [illegible] diuisio [illegible]
Circa predicta [illegible] spiritualis [illegible]
babilonem edificauerunt [illegible] qui a uera luce recesserunt et   *Hic potest ad sequens et*
uenerunt in terram Sennaar que interpretatur fetor eorum. [illegible]
tempore [illegible] linguarum facta est [illegible] sola domus heber que [illegible]
[illegible] remansit. [illegible] in sola ecclesia que est domus christi [illegible] con-
fessionis et fidei pax [illegible] remansit. Et qui [illegible]
[illegible] in lingua est ideo in [illegible] confuse sunt lingue ut intelli-
geret et recognosceret se [illegible] hominum qui nolunt intelligere ut obe-
diret deo iubenti. Et [illegible]

Erat autem terra labii unius et sermonum eorundem. Cumque proficiscerentur
de oriente inuenerunt campum in terra Sennaar et habitauerunt
in eo. Dixitque alter ad proximum suum Venite faciamus lateres et
[illegible] eos igni. Habueruntque lateres pro saxis et bitumen pro
cemento Et dixerunt Venite faciamus nobis ciuitatem et turrim cuius
culmen pertingat ad celum et celebremus nomen nostrum antequam diuidamur
in uniuersas terras. xi° c° v

Supra egit de generationum distinctione hic agit de earum [illegible] dispersione et pri-
mo [illegible] et quia non diuidi [illegible] quod unum est ideo post [illegible]

vnitas sermonis in p(ri)ma dicendi. 2o declarat causam dispersionis scilicet et diui-
sionis linguarum ibi Cumque. 3o determinat specialiter [illegible] gentem p(ro)gressum in qua
remansit ydioma pristinum scilicet hebreum ibi Sem erat centum annorum. In 2a parte p(ri)mo
tangit causam diuisionis videlicet humana superbia. 2o diuina prouidencia ibi descendit.
In p(ri)ma p(ri)mo ponitur presumptionis actio. 2o presumptionis simplex de conspiratio ibi
dixitque. 3o presumptionis magnitudo ibi venite et. Dicit ergo Erat autem
scilicet a principio generis humani vsque ad edificationem babilonice turris
terra i. genus humanum habitans in terra labij vnius i. hebraici ydiomatis
sermonum eorundem quantum ad vsque tunc solum fuit inter homines et sermonum eorundem. Et dicitur
labij quantum ad sonum ydiomatis et sermonum eorundem quantum ad proprietatem for-
mandi vt sonandi. Cumque proficiscerentur filij qui sunt superius nominati de o-
riente scilicet illa eorum parte processerunt scilicet de armenia ubi arca requieuit
Noe querentes sibi locum ubi possent simul manere. Inuenerunt campum
latissimum in terra Sennaar que interpretatur fetor vel excussio dentium et
habitauerunt in eo scilicet in loco plano et magno ad habitandum apto. Nondum enim erant
diuisi. Dixitque alter ad alterum i. ad proximum suum in hoc concordia inducti
inducti a nembroth qui cupiebat super eos regnare. Fuerunt etenim
ipso Nemroth consentiunt in hoc facto. Venite hec est inuitatio malorum
quando se inuicem inuitant ad malum. Dicit enim Venite faciamus lateres et
quia illa terra campestris est non habens lapidicinas et coquamus eos igni
scilicet ad edificandum ciuitatem et turrim nobis. Vtrumque enim facere inceperunt. Et glo(ssa)
vt turris esset in medio ciuitatis tamquam eius fortalicium cuius culmen pertingat ad
celum i. sit ita altum quod non possit leuiter attingere diluuium et hoc secundum glo(ssam) faciebant
quia timebant futurum diluuium iterum [illegible] hec dei promissio Noe diluuium amplius
non futurum. Habueruntque scilicet in edificando lateres pro saxis i. lapidibus [illegible]
[illegible] et bitumen pro cemento scilicet quod aquis dissolui non potest nec aliquo
[illegible] nisi menstruo sanguine vt dicit glo(ssa). Et dixerunt venite
faciamus nobis scilicet in quem ciuitatem scilicet babiloniam et turrim scilicet in ciuitate
hec est presumptio quam fecit superbia que interpretatur ~~[illegible]~~
confusio. Superbos enim sequitur confusio ps. [illegible] Confundantur superbi
cuius culmen i. altitudo pertingat vsque ad celum. Scilicet vt vltra illud non posset
pertingere diluuium secundum glo(ssam). Et nondum [illegible] loquebantur secundum apparenciam et [illegible]
[illegible] potuerunt quod edificium non poterat ad celum pertinge-
hinc turris vestigia sunt adhuc in babilone. Nam vt dicit glo(ssa) ysid(orus)
[illegible] ubi est turris tria milia passuum in altitudine i. duabus leucis a lateribus
angustum [illegible] dicitur babel. Josephus dicit quod tante est latitudinis vt ipsa
aspicientibus latior quam longior videtur [illegible] pertingat ad celum altitudine. Aliquando
non habuit vsque ad celum. Et dicit quod habitauerunt in oriente. Spiritualiter oriens
a quo est principium lucis xpus sit qui est vera lux et illuminans omnem hominem
venientem in hunc mundum. Zach. 6 Ecce vir oriens nomen eius. Sennaar fetor
eorum interpretatur, seu excussio dentium. Quando ergo recedit a xpo in fetore manet
et in excussione dentium. Dentes enim dediti sunt hominum ad comedendum
ad loquendum et ad ornatum. Taliter ergo dentes [illegible] i. [illegible] cibum [illegible]
hoc est sacram scripturam fastidiunt [illegible] exteriorem conuersationem amittunt
et sermonem de diuinis [illegible] et [illegible] edificatoribus deseruit [illegible]

* dicit vsque ad celum quia a ciuitatum [illegible] putauit se exaltare qui in celo. Et dicit [illegible]
[illegible] i. celebre faciamus [illegible] vana gloria nomen [illegible] diuidamur in vniuersas terras
[illegible] faciamus et [illegible] nos diuidamur [illegible] ne aliquando diuidamur
Et [illegible] homines putauerunt celebrare nomen suum per superbia [illegible] decepti sunt
quia melius celebrat [illegible] Nicolai [illegible] laudibus [illegible]
[illegible] In hebreo habetur vt non dispergamur super faciem vniuerse terre [illegible]
venientes dispergat [illegible] super faciem terre sicut fecit de [illegible]

Marginalia: Sennaar interpretatur terra caldeorum — [illegible] — Faciamus [illegible] — [illegible] — Spiritualiter oriens

[N]on forte voluit hic consulere iste Nemroth oppressor hominum qui in hac edificatione
principatum [illegible] ut haberet locum refugii. Sed si contra hoc instrumentum constructum non potest eandem
in mente sapiente quod quis possit edificare usque ad celum propter nimiam frigiditatem
[illegible] in medio interstitio et quia orbes celestes inseparabiles sunt ut dicunt
astronomi. Et ipse Nemroth creditur fuisse edoctus in astronomia. Solum hic dici quod
istud dictum est yperbole id est per quandam similitudinem quia propter nimiam eius altitudinem quam posu-
erunt turrim illam edificare dicitur quod usque ad celum voluerunt eam construere. Et propheta hoc dicit
[illegible] sicut fuit in babilone significatur per opera superborum quibus credunt celum penetrare
[illegible] confusibilia et digna confusione sunt et dicunt denique diuidamus quando est possibile
quod locus ille nobis et posteritatem nostram in perpetuum contineat — Et dicit qui habitauerunt in oriente
Insuper Mistice et spiritualiter dicitur hic digne qui babilonem edificauerunt ab oriente ve-
nerunt qui a vera luce recesserunt et venerunt in terram Sennaar quod interpretatur fetor
eorum. Sed hec est nota quod eo tempore quo linguarum facta est variatio in sola domo
heber que ante fuit lingua remansit. Nunc autem in sola ecclesia que est domus
Christi unitatis confessionis et fidei [illegible] diuisis omnibus reprobis remansit. Et quia
dominatio imperantis in lingua est ideo in Nemroth confuse sunt lingue ut intelligerent
et recognoscerent se iubentis [illegible] qui noluit intelligere ut obediret deo iubenti

Descendit autem dominus ut videret ciuitatem et turrim quam edificabant filii adam
et dixit. Unus est populus et unum labium omnibus ceperuntque hoc facere. Nec desi-
stent a cogitationibus suis donec eas opere compleant. Venite ergo descen-
damus et confundamus ibi linguam eorum ut non audiat unusquisque linguam
proximi sui. Atque ita diuisit eos dominus ex illo loco in uniuersas terras et ces-
sauerunt edificare ciuitatem. Et ideo vocatum est nomen eius babel quia ibi confusum
est labium uniuerse terre et inde dispersit eos dominus super faciem cunctarum
regionum.

[N]ota determinatur diuina prouidentia primo in consideratione, secundo in explicatione ibi Et dixit, tertio in
condemnatione ibi Venite ergo, quarto in execucione ibi Atque ita diuisit. Dicit ergo Descendit
autem dominus. Glossa: descendere dei est humanorum actuum penalitatem [illegible] unde [illegible] est
descensus dei qui est [illegible] ysaia [illegible] ut disrumperet celos et descenderet. Nunc est [illegible]
ut hic et [illegible] descendam et videbo [illegible] ex loco [illegible] personam deste-
de ad visitandum et videndum ciuitatem non aliter sed quia prius videbat sed ad aliud hic
est ad impediendum. Unde quod hic dicitur de descensu non dicitur quod deus indigeret descensu
ad videndum eam quam fuit in terra tamen omnia patent oculis eius sed ut per hoc instruatur
iudices hominum ne procedant ad puniendum donec causam examinauerint diligenter.
Descendit ergo dominus id est ad factum eorum per effectum attendit ut videret id est visibiliter redderet ciui-
tatem et turrim quam edificabant filii adam id est mortales et fragiles et homines terreni
a [illegible] de terra facto descendens. Et fragilibus edificantibus aggrauantur uirium elationis
et dicitur turris a terendo quia terram [illegible] Turris [illegible] qui omnia teneret.
Et dixit predicti gigantes et homines elati filii adam propter imitationem quia uidebatur
quod vellet rapere celum. Sicut adam contra preceptum dei rapuit pomum et rebellat
deo in precepto in transgressione precepti sic et isti in edificatione turris. Et dixit. Dominus
[illegible] dicitur est sum intelligere. Ecce unus est populus scilicet unitate consensus voluntatis et
habitationis et unum est labium unitate ydiomatis omnibus. Ceperuntque hoc
facere scilicet ciuitatem et turrim superbam. Nec desistet in quantum in ipsis erit si permittatur
quia in isto suo sunt obstinati per maliciam a cogitationibus suis scilicet vanis falsis.

Et dicit qui habitauerunt in oriente
Spiritualiter

et mal' cythox z ve qui cogitant inutile. sciat donec eas s. cogitaciones ope
compleat s. gentium e pgle. Venite ergo descendamus. Verba ista i plurali p̄po-
sita sunt verba dei ad angelos. Unde glo. b. angeli qui ipsi sunt executores divine
iustitie. Et loquitur trinitas in personis sic supra faciamus hominem etc. et sic
e ibi vox quasi totius trinitatis in quo notatur pluralitas. Sed cum subditur signi-
at ita divisit eos notatur essentie unitas. Idea aut descendere e aliquid sit ve-
agendum angelis unde. Et si glo. se sensibus humanis accomodare vel opibus
descendere aut angelorum e contemplationi vacare. descendere ex inferiora in-
stum exhibere. Et sic et confundamus ibi linguam eorum i. ydioma ut non audi-
at alius alium i. non intelligat. Unus enim audiebat sonos sed non intelligi-
bat significata eorum. Et sic non audiebat auditu interiori intellectum signifi-
catum vocis. Vel sic ut non audiret universaliter auditu exteriori significata vo-
cis ille audire consueverit per vocem proximum suum. Atque divisit eos dominus s. per
divisionem linguarum ex illo loco i universas terras. Unius quod supra c. x. e dictum
de hominum divisione anticipatio e. hic vero dicitur quia divisit eos actualiter
illos ut qui caperent unum ydioma mansit ad unam terram et hos varii ydiomatis
ad aliam. Et cessaverunt edificare civitatem s. babiloniam. Job. i. dissipavit co-
gitationes malignorum. Quando enim unus petebat lapides alius apportabat
sibi cementum vel aliquid simile et sic credebat unus derideri ab alio pro-
pter quod mota e inter eos rixa et contentio. Et sic oportuit quod cessarent ab
edificando. Et ideo quia ibi confusae sunt linguae. Vocatum e nomen eius
i. civitatis Babel quod interpretatur confusio. Quia ibi confusum e labium
universae terrae i. ydioma. Et secundum glo. in sola familia Heber prima lingua
permansit. Et hic ampliatur quod dominus descendit [illegible] modis. Primo ad fa-
ciendum inquisitionem accusationis ut infra c. 18 clamor Sodomorum et Go-
morreorum multiplicatus est etc. Descendam et videbo etc. 2o ad malos
puniendum ut hic descendamus et confundamus linguam eorum. Et notatur hic [illegible]
moralis. [illegible] eius unus alium audit et alteri respondet i. intellectu
alterius attenditur quod quando qui clamandis [illegible] se proximi. et ipse videt
i. eas proposse [illegible] edificare civitatem dei. si [illegible] hec desinit
[illegible] edificatio desinit. 3o descendit deus ad afflictos liberandum Exo 3
vidi afflictionem populi mei qui e in egypto et descendi ut liberarem eum. 4o
ad corda hominum inflammandum Exo 3 dominus descendit in rubum in flamma ignis
et rubus ardebat et non comburebatur etc. 5o ad ignorantes instruendum Exo
19 legitur quod descendit ad dandum legem. 6o ad depulsos et fortandum Dan.
3 angelus domini descendit in fornacem cum azaria et sociis eius et excussit
flammam ignis de fornace et fecit medium fornacis quasi ventum roris flantem
et non tetigit eos omnino ignis nec contristavit nec quicquam molestie intulit.
Unde quia in culpa fuit ambitio et superbia huius gigantis Nemroth
et sociorum eius et mala conspiratio eorum interior ideo in pena e confu-
sio vocis eorum et divisio corporalis. Et si aliquis in hac divisione nichil
novum fecit dominus sed diversos modos et formas loquelarum diversis gentibus divisit
In eadem silbas eiusdem [illegible] lras aliter connectens i. diversis linguarum
inveniemus. Et inde dispersit eos dominus super faciem cunctarum regionum.
Creditur aut hec divisio facta per 72 linguas pro 72 generationes de Noe per
tres filios filiorum suorum descendentes sup. c. x. e. Ad quarum gentium conversionem dominus
72 discipulos misit luc 10 c.

Hec sunt generationes Sem. Sem centum erat annorum quando genuit Arphaxat bie-
nio post diluvium. Vixitque Sem postquam genuit Arfaxat quingentis annis et
genuit filios et filias. Porro Arfaxat vixit xxx et v annos et genuit
Cainan. Vixitque Arfaxat postquam genuit Chainan iii c iii annis et genuit
filios et filias. Vixit autem Cainan c xxx annis et genuit Sale et vixit
postquam genuit Sale quadringentis tribus annis et genuit filios et filias. Sale quoque vixit
xxx annis et genuit Heber. Vixitque Sale postquam genuit Heber iiii c iii annis et
genuit filios ~~et filios~~ et filias. Vixit autem Heber xxx iiii annis et genuit Faleg.
Et vixit Heber postquam genuit Faleg iiii c xxx annis et genuit filios et filias.
Vixit autem Faleg postquam genuit Reu ii c ix annis et genuit filios et filias.
Vixit autem Reu xxx ii annis et genuit Saruch. Vixit autem Reu postquam genuit
Saruch ii c vii annis et genuit filios et filias. Vixit vero Saruch xxx annis et genuit
Nachor. Vixitque Saruch postquam genuit Nachor ii c annis et genuit filios et filias.
Vixit autem Nachor xx ix annis et genuit Thare. Vixitque Nachor
postquam genuit c xxx v annis. Hec sunt autem ii
[illegible] generationes [illegible] dispersionem gentium per linguas. Hic prosequitur processum illius
generis in quo prima lingua remansit usque ad Abraham patriarcham Hebreorum.
Et tangit secundo processum continuum totius Sem etatis. Secundo processum specialiter usque
ad Abraham et sunt hec generationes. Hec sunt autem generationes Sem [illegible] etc. In prima parte continuat generationes usque
per linguas. Hic vult redire ad undecimam continuationem generationum quam continuavit usque ad pri-
mam [illegible] in decem Abraham. Et ponit hic generationes Sem etatis obmittendo
[illegible] qua Noe genuit Sem de qua generatione 10 qua generata ut [illegible] x gene-
rationes etatis Sem [illegible] fuerit x etates post generationes fuerunt super [illegible]
dicit ergo hec sunt generationes Sem. Sem erat c annorum. Secunda progenitura Noe
quando genuit Arfaxat biennio post diluvium. Nicolaus de Lyra dicit quod hic
ponitur unus pro electio [illegible] Sem et non omnis sed una generatio
in fine prosequitur et legitur Lyra sic iacet. Hic excepto quod duo sunt hic
[illegible] est quod in descriptione huius generationis dicitur aliquem annum
quingentis et quadringentis annis post diluvium. Ergo patet quod illud quod dicitur est
supra in capitulo. Erunt quoque dies illius c xx annorum. Non fuit terminus vite humane
post diluvium ut credunt aliqui sed fuit terminus usque ad inundationem diluvii infra
quem potuerunt penitere. Secundo notandum est quod descripta vita cuiuslibet istius generationis
non dicitur in fine et mortuus est sicut supra dictum est describendo generationem ipsius. Seth
ante diluvium cuius ratio est quia in illa generatione unus scilicet Enoch fuit sublatus
de medio hominum non per mortem sed quia translatus est in paradisum ut supra dictum est.
Hic autem nullus est exceptus a morte pretermissio [illegible] et ideo non dicitur in
fine alicuius et mortuus est. Ratio hec lex est generalis et certa omnibus.
Hic est ordinis quo maior ut dicit Beda scilicet quod Sem biennio post diluvium c
annorum erat quingentesimo anno vite Noe fuisse genitus et sexcentesimo
anno eius diluvium factum sit. Ad quod sciendum est ut dicit venerabilis Beda quod autem Noe
quando genuit Sem duos annos plus quingentis habuit dicit duos minus 600
quando diluvium inundavit. Erat Sem c et duos annos habuit quando Arfaxat
natus fuit. Scriptura sacra communis modum superaddit et dicit unum pro alio
[illegible]

Nicolaus de Lyra

2us alius

pone qsuerunt p[illegible] solucionem vz quod Noe habuit quingentos duos annos magis
acceptat beda. Vnde vnum dixit quod habuit 500 annos quando genuit Sem quia maior
[illegible] includit minorem. Auctor vero brevium post diluvium addit quia natum [illegible]
negligenter annotavit. Vixitque Sem postquam genuit arfaxat quingentis annis
et genuit filios et filias. Et sciendum quod hoc nota obmittit et [illegible] et quatuor
quia de sola linea quando heber intendit. Capitulum 2. Porro arfaxat vixit
30 — 35 annis et genuit ~~Sale~~ Caynan. Vixitque arfaxat postquam genuit
chaynan [illegible] annis et genuit filios et filias. Vixit autem Caynan 130 annis
et genuit Sale. Hic aliquid obmittit dicendo: hic videtur obmittere [illegible]
[illegible] heber qui fuit heber qui fuit Sale qui fuit Caynan qui fuit ar-
faxat. Ibi [illegible] quod in luca dicitur supra de [illegible] quod hic dicitur de [illegible]
et veritate hebraica [illegible] dicas quod [illegible] hic causa occulta illum obmisit vel
potest dici quod Caynan fuit filius adoptivus arfaxat et pater adoptivus Sale.
Vixit autem arfaxat postquam genuit Sale [illegible] annis et genuit filios et filias.
Sale quoque vixit 30 annis et genuit heber. Vixit Sale postquam genuit heber [illegible]
annis et genuit filios et filias. Vixit autem heber 34 annis et genuit phaleth in cuius
diebus facta est divisio fratrum et linguarum vt dictum est supra x. Et vixit
heber postquam genuit phaleth [illegible] 30 annis et genuit filios et filias. Vixit quoque phaleth
xxx annis et genuit Reu qui vocatur Ragau luce 3. Vixitque phaleg postquam
Reu [illegible] ix annis et genuit filios et filias. Vixit autem Reu 32 annis et genuit Saruch.
Vixitque Reu postquam genuit Saruch [illegible] vii annis et genuit filios et filias. Vixit quoque
Saruch 30 annis et genuit Nachor. Hic notandum est duo Nachor leguntur
in hoc processu, primus qui fuit avus abrahe et 2us frater eius de quo post di-
cetur. Interpretatur autem Nachor requies luminis. Hic imperfecta perfectio. In fine
cum perfecta perfectione habitura requiescet. Vixitque Saruch postquam genuit Na-
chor [illegible] annis et genuit filios et filias. Vixit autem Nachor ~~postquam genuit thare~~
~~[illegible] et ix annis~~ xx ix annis et genuit thare. Vixit quoque Nachor postquam genuit
thare c xxx v annis.

Hee sunt autem generaciones thare. Thare genuit abraham Nachor et aram.
Porro Aram genuit loth. Mortuusque est aram ante thare patrem suum in terra nati-
vitatis sue in vr caldeorum. Duxerunt autem abram et Nachor vxores. Nomen
vxoris abram Sarai et nomen vxoris Nachor Melcha filia aran ~~patris~~
patris melche et gesce. Erat autem Sarai sterilis nec habebat liberos.
Tulit itaque thare abram filium suum et loth filium aran filium filii sui et
Sarai nurum suam vxorem abram filii sui et eduxit eos de vr chaldeorum
vt irent in terram chanaan veneruntque vsque aran et habitaverunt ibi. Et facti

dies — sunt dies thare ccv annorum et mortuus est in aram.
Hic determinat progressum vltime generacionis. Primo quo ad propagacionem, 2o quo ad habitacionem
[illegible] itaque [illegible] primo assignat nomina filiorum. 2o [illegible] [illegible] ibi mortuus
est aram. 3o statum permanencie ibi duxerunt etc. In 2a parte ponitur [illegible] [illegible]
exitum thare et filiorum eius de terra propria. 2o [illegible] eorum in terra aliena ibi venerunt.
3o obitum patris in terra illa ibi ~~et facti sunt~~ dicit ergo ~~[illegible]~~ hee sunt autem generaciones
thare id est que fuerunt. Thare genuit abram et Nachor et aram. Glosa [illegible]
[illegible] genuit [illegible] successive ex quo gignere cepit. Et quando dicitur thare genuit
Abram Nachor et aram. Et hic dicunt aliqui doctores catholici et hebrei quod
abram fuerit primogenitus thare et aran vltimus [illegible] [illegible] hoc augustinus est [illegible]
et omnes alios expositores. Sarai vxor abram fuit filia aram [illegible]

vo scribit^z c.
p̄dicit. 1. dīte 1. cap. pntas nec ceteras nisi filios et Sara nominat eā id
p̄dicit. Sequitur pati q̄ Sara erat minor Abra x annis etc. Si igitur Ara
fuit minor ipso Abram sequitur q̄ nō hebat x annos qn̄ genuit Saray
pmo nec viri quia natiuitates Abrahe et Araz fuit pluis quam duo
anni quod vide^z in q̄bus maxime illo tpe in quo incipiebat generare quam erat
lx annorum vt septuaginta et ideo melius vide^z dicendum sm glo. Abram fuit vltimo
natus de tribus filiis Thare etiam nominat^z p̄mo nō ppter ordinem natiuitatis sed
ppter significationem sue dignitatis in qua Abram excellit quia primo facta est ei re-
promissio expressa de Xpo sicut supra dictum fuit de Sem filio Noe vt dicit quod ppor-
alijs ppter dignitatem nō ppter primogenituram. Item licet Abram nō fuit i coro
ponit Abraham vsque ad xv cap. in quo describitur mutatio nominis ipsius tamen
hic ope frequenter nominat^z Abraham cum illud loquitur quia est nomen magis vsitatum
et sublimius vt dictatum etiam nō obstat. Nec est vis de hoc cum ph^s facta nō mutet^z
ter. Thare genuit Abraz. Thare interpretatur nequitia et genuit Abram sanctissimum
in signum q̄ aliquid de malo oritur bonum et de malo patre bonus filius quia
filius eius nō portat iniquitatem patris Ezech. 18. In hoc Thare signat^z secūda
etas mundi q̄ hic incipit Hebraicam veritatem annos tamen in illa ductos nō
quinta duos. Sequitur porro Aram genuit Loth. Mortuusque est Aram ante Thare
patrem suum in terra natiuitatis sue in Hur Caldeorum. Hic dicit exponit^z sm
Hebreos terra vrbis sic an prez sim. 1. videte et pariete pres dicunt
enim Hebrei q̄ Thare ydolatra existens accusat Abram filium ipsius Nemroth eo quod
nolebat ignem colere sicut faciebat Caldei de precepto Nemroth ipse quod Abram
de precepto Nemroth proiectus est in ignem. Aram aut frater eius assistens di-
cebat in corde suo. Si vicerit Abram illesus ab igne illesus sequar eum
fidem, sin aut cola ignem. sic alij. Cum aut virtute diuina liberaretur illesus
et quereretur ab Aram de eius cultu respt velle se sequi Abraz et proiectus est
in ignem et ibi mortuus est igitur fuit fame fidei sic Abram vt p^z ex dictis. Nr
morta bona futura erat per ipm. Iet sic concluditur expositio quod sequitur
in Hur Caldeorum. 1. in igne vel medio Caldeorum. Sed ista expositio nō vi^z
conueniens quia pcca sūdit^z. Tulit itaque Thare Abram filium suum et
Loth filium et Aram et eduxit eos de Hur Caldeorum. Nō aut eduxit
eos de medio vel maxime cum ipsa expositionem dictum sit q̄ proici amisaz
filij eius proiecti sunt intra ignem et ideo melius videt^z dicendum q̄ in Jo.
sepher q̄ Hur est nomen ciuitatis vel nomen terre vel vlle in q̄ manebat
in q̄ Hur nomen q̄ est vt dicit vbi sit villa vel ciuitate determinata vt igne
et hoc ita dicit quidam doctor Hebreus antiquus nomine Mathey et io alioo
ipsos ante prem sm. 1. ipso ad vinctere quia alij filij Thare per prem mor-
tui sunt.
Doctor Paulus Burgensis addit hic ad postilla ante Nicolaum vbi ponit hic dicit expositionem morem
sacra ante prez sm. Eminens inquit ea q̄ dicuntur de Hebreis de morte Ara fa-
bulosa videntur, cum nō habent fundamentum in littera cum quod Abraham fuerit diuina virtute
liberatus ab igne vel ab aliquo magno periculo in Caldea vel in vr caldeorum aliquod
vir habere fundati in littera dicitur enim in littera xv c. in fine. Ego sum deus qui eduxi
te de vr Caldeorum q̄ quidem vr sonat aquam liberavi diuinitus fecit^z eo modo quo
dicitur Exod. xx c. Ego sum dominus qui eduxi te de terra Egypti etc. Nec obstat q̄
hic legitur tulit q̄ Thare Abraham filium suum et Loth filium Aram et eduxit eos de vr
Caldeorum quia vbi nos habemus et eduxit eos veritas hebraica habet et egressi sunt
cum eo de vr Caldeorum. Concordat cum hoc glo. q̄ hic in f. xij c. supra id Abram
lxx ij annorum erat Abraham cum egrederetur de Ara sicut dicit Vnde est igitur Hebreorum
traditio q̄ egressus sit Thare cum filiis suis de igne Caldeorum et q̄ Abram vallatus

2^a etas mundi

Nicolaus narrat fabulas Hebreorum

* Paulus burgensis. In lege veteri nunquam fuit prohibitum quod homo acciperet in uxorem filiam filii sui seu filie sororis sue sicut patet Levitici xviii ubi omnes gradus in matrimonio prohibiti exprimuntur inter quos predicti gradus non numerantur.

babilonis in incendio quia illud adorare nolebat liberatum est auxilio dei. Hec glosa et est b[ernardus] idem. Narrat etiam Rabi Moyses de directione perplexorum parte 3 in quodam libro de agricultura egipciaca scilicet ydolorum ubi continetur quod quidam vir nomine Abraham disputabat publice cum ydolorum cultoribus asserens quod non erat ignis colendus ut deus et quod rex timens ne perverteret alios ab huiusmodi cultura incarceravit eum et spoliatum de terra sua eiecit. Quod quidem hystorialia et scripta ab infidelibus tradunt quia tamen in favorem fidei sonant non sunt repellenda. Habetur enim ex hoc quod Abraham fuit ardens in confessione fidei quam ea publice et coram tyrannis et tyranno rege ydolatras confitebatur et cum hoc quod deus ipsum de manu tyrami liberavit. Et sequitur. Duxerunt autem Abram et Nachor uxores filias scilicet fratris eorum Aran. Nomen uxoris Abram Sarai intelligitur que Jescha cognominabatur quia Sarai binomia fuit et hoc patet per hoc quod sequitur et nomen uxoris Nachor Melcha filia Aran scilicet fratris Abrahe iam defuncti patris Melche et Jesche id est Sarai. * Et nota secundum b[ernardum] idem. Aran frater Abrahe et Nachor genuit duas filias Melcha et Sarai cognomine Jescha et ut dicit glosa Nachor duxit Melcham et Abram Sarai quia nondum inter patruos et neptes nuptie erant prohibite que in primo eorum inter fratres et sorores sunt celebrate. Erat autem Sarai sterilis scilicet a deo ordinate ut se prepromissorum non valeret nasceretur semen de quo Christus erat nasciturus ut dicit apostolus. Nec habebat filios scilicet valebat. Et ideo ut in hystoriis Loth frem sua uxoris Abram in filium adoptavit et vocatur post quod Sarai sterilis erat. Tulit itaque Thare Abram filium et Loth filium Aran filii sui et Sarai nurum suam et uxorem Abram filii sui et eduxit eos de Ur Caldeorum ut irent in terram Chanaan que erat situata senibus sui. Ite ait dicit in hystoriis quod

Na Thare huius tenebris odio propter luctum Aran filii sui et necnon valens sustinere iniurias que fiebant et ut igne colere statuit peregrinatum. Venerunt que usque ad Aran in civitate Mesopotamie. Mesopotamia autem dicitur terra in medio fluminum vel ut 2º Ysidorum denominatur a medio quod est medium et potamos quod est aqua. Sic et aquilegia quia aquis ligata. Hec Mesopotamia ut dicit Ysidorus Tygrim habet ab oriente et Eufraten ab occidente et habitaverunt ibi. Et facti sunt dies Thare ccv annorum scilicet in universo et mortuus est in Aran.

Con dicet hic aliquis opponendo cum Thare lxx annorum fuit dicitur genuisse secundum verba in sequentis capitulo quod Abram fuit lxxv annorum mortuo predicto et cum egressus est in terram Chanaan ergo pater eius Thare ad plus non habuit lxx et lxxv annos qui fuerunt cxlv annos et ita a tempore predicto defuncti lx anni. Ad hoc respondetur quod b[ernardus] ... valde bona quod cum dicitur quod Thare cum esset lxx annorum genuit Abram Nachor et Aran non sunt ipsos genuit sine intervallo Nachor ... incepit. Et primo genuit Aran et post aliquo intervallo et ultimo magno intervallo Abram qui tamen propter sui dignitatem ponitur ... et Aran propter sue vite brevitatem ultimo. Aliter solvitur per b[ernardum] ... quod cum dictum est Abram exiit lxxv annorum et exivit terra sua adhuc pater suus non erat mortuus sed dicitur ... participare dictum sit cum

Thare finisse mortuum. Aliter adhuc solvitur b[ernardus] idem quod illi lxxv anni non computantur Abram a primo etate sue sed ab illo tempore quo ereptus fuit de Ur Caldeorum qui sunt fuerit et stabilit esse ceptus in fide spernens ydola Caldeorum.

Mistice. Thare qui interpretatur abactor vel depulsor vel nequam significat malum dominum tenet qui moritur in Aran quod interpretatur rebus in arcta quia morte etiam mentem per temporalium congregacionem vel sit malum religiosum quod non perfectum est libidinosis cogitacionibus et carnalibus affectionibus

Moraliter autem super illa Gen. 11: descendit dominus ut videret civitatem et turrim
quam edificabant filii Adam. glossa. Unitas terre et populi significat ecclesie primitive unitatem. Acies et altitudo
[illegible] erat cor unum et anima una. redempti [illegible] labii una fidei confessio. Ephe. 4 unus dominus
et una fides. Recessus ab oriente / recessionem hereticorum a fide significat quia Nemproth
cum aliis gigantibus et principibus a fide Noe iusti recesserunt. 1 ad Thi. 4 recedunt
quidam a fide. Habitatio in terra Sennaar sectatorum adinventorum novitatum. Jer. 2 foderunt
sibi cisternas i. adinventiones contra deum. Decoctio lateris quid aliud significat nisi
[illegible] collectionem auctoritatum 2 Cor. 10 ad destructionem munitionum
[illegible] eorum significat obstinationem quia [illegible] difficile convertuntur [illegible]
[illegible] impiorum significat [illegible] pugnant contra me [illegible]
[illegible] presumptuosa celestium inquisitionem Ps. 24 [illegible] prosperitates [illegible]
[illegible] a gloria. Nominis celebratio vana significat [illegible] Ps. 72 posuerunt
in celum os suum [illegible] celestium investigaciones et lingua eorum transivit in terra [illegible]
[illegible] sunt milvo similes qui volat in alto et [illegible] in terra capit.
[illegible] confusio doctrine significat [illegible] Thi. 4 in ypocrisi loquentium mendacium.
Divisio eorum significat quia nulla se repugnantia [illegible] facies diversas et caudas
[illegible] sunt colligatas sicut vulpes Samsonis Judic. 15.

Dixit autem dominus ad Abram: Egredere de terra tua et de cognatione tua
et de domo patris tui et veni in terram quam monstravero tibi faciamque
te in gentem magnam et benedicam tibi et magnificabo nomen tuum eris-
que benedictus. Benedicam benedicentibus tibi et maledicam maledicentibus tibi atque in te bene-
dicentur universe cognationes terre. Egressus est itaque Abram sicut preceperat ei dominus
et ivit cum eo Loth. Septuaginta quinque annorum erat Abraham cum egrederetur de Aran.
Tulitque Sarai uxorem suam et Loth filium fratris sui universamque substantiam quam
possederant et animas quas fecerant in Aran et egressi sunt ut irent in terram Canaan.
Capitulum xii [illegible] sicut [illegible] despexit [illegible] humani generis et
destructionem [illegible] ab infidelibus [illegible] scilicet Adam et Noe et
[illegible] de origine mundi [illegible] capitulo 1o. 2o de origine generis humani [illegible]
12o capitulo usque [illegible] incipit determinare specialiter de origine populi He-
braycii [illegible] de primis patribus eorum usque ad ingressum Egipti. Et primo prosequitur
tempora Abrahe usque ad 27 capitulum. 2o tempora Ysaac 27 et 26 et 21. 3o tempora Jacob a
28 usque in finem libri. Tempus autem Abrahe [illegible] specialiter dividitur
in [illegible] tempora. primo in tempore sue [illegible] et [illegible] ad deum. 2o in tempore
sibi facte repromissionis capitulo 17 et 16. 3o in tempore accepte sibi circumcisionis capitulo 17. 18.
19 et 20. 4o in tempore [illegible] capitulo 21 22. 23 et 24. Primo [illegible]
in Abraham iustitie [illegible] 2o iustitie [illegible] 3o iustitie [illegible] 4o iustitie [illegible]
[illegible] In prima parte [illegible] ad deum [illegible] 2o [illegible] ad [illegible]
[illegible] In prima parte [illegible] de terra sua ad imperium domini
[illegible] in terra aliena [illegible] In prima primo [illegible] adiuncti
[illegible] dei preceptum de [illegible] 2o promissio addita precepto [illegible]
[illegible] 3o precepti impletio [illegible] egressus [illegible] et [illegible] ibi 17
annorum erat [illegible] Dixit [illegible] Dixit dominus ad Abraham [illegible]
[illegible] hoc dictum [illegible] Abrahe [illegible] adhuc [illegible]
[illegible] annorum. Abraham [illegible] de Caldea et.

antequam moreretur Aram / Contra Nicolaus lira autem ponit sententiam quam dicit Ra. Sa. istud fuit
ei dictum per 60 annos ante mortem patris sui quia pater suus et frater eius Nachor de-
clinabant ad ydolatriam in terra Aram / Et ideo deus dixit abrahe quod recederet
a patre et a cognacione / quod autem in fine precedentis capituli facta est mencio de morte
ipsius Thare hoc est per anticipationem secundum ipsum quia moyses nolebat ponere 2m superius
de abram ut predictum est / Secundum dictum Ra. Sa. procedit expositio quod abram et fuit egressus
ipsius Thare quod implicatum est in predicto capitulo / Dico autem quod post mortem Thare dictum
est ei Egredere de terra tua id est Caldea in qua natus fuit / Si queritur quare hoc sibi
dicitur cum iam diu egressus fuisset inde cum patre suo ut predictum est / Et videtur aliqui
quod licet egressus fuisset corpore non tamen mente quia intendebat illuc redire / et ad hoc
excludendum dicitur ei Egredere etc. Sed hoc non videtur probabile quod vellet redire sub
tyrannide Nemroth qui adhuc regnabat sicut dicitur infra xiiii c. Amraphel
rex Sennaar etc. De quo dicunt omnes hebrei quod iste erat Nemroth et erat bi-
nominis / Et ideo melius dicitur Egredere de terra id est longius recede ab ea / Et hoc vi-
detur littera hebraica que sic habet vade tibi de terra tua / Ac si diceretur pro utilitate tua
vade longius de terra tua / Et de domo patris tui etc. Non quia pater vivebat adhuc
ut predictum est sed quia denominatur domus ab aliquo etiam post eius mortem est
ut patet in scriptura in pluribus locis.

Doctor paulus burgensis ad istam expositionem contra Nicolai / ubi exponitur secundum Rab. Sa.
Egredere de terra tua id est Caldea. Non videtur inquit racionabiliter dictum ut cum dominus
dixit abrahe Egredere de terra tua intelligatur de Caldea / Quia non dictum est quod
abraham fuit in Caldea natus / Constat enim babiloniam cum tota terra Sennaar
que est Caldea pertinebat ad Cham filium Noe et posteritatem eius / ubi Nem-
roth regnavit / ut supra c. x. Abraham autem descendebat de Sem / Cuius
Sem posteritas habitacionem erat in aliis regionibus ut in eodem c. habetur / Nec
huic obstat quod dicitur supra xi c. de Aran fratre abrahe quod mortuus est in terra
nativitatis sue in Ur Chaldeorum / Nam pro tunc in hoc loco dicit Rab. moyses
et bene ut videtur quod ibi dicitur in terra nativitatis sue refertur est ad Aran solum
qui natus fuit in Caldea / Non autem ad abraham / Nam in xxiiii c. abraham mittens
servum suum in mesopotamiam dicebat ei ad terram et cognationem meam proficiscaris
in quo loco ubi nos habemus ad terram et cognationem meam / hebraica veritas habet ad terram
nativitatis mee / Etiam in dicto ponitur ibi et supra xi c. ubi dicitur in terra nativitatis
sue / Et sic patet quod locus nativitatis abrahe erat in mesopotamia / legitur enim prope
sue xxiiii quod Josue alloquens filios israel dicebat Trans flumen habitaverunt
patres vestri ab initio Thare pater abraham et Nachor / Constat autem quod trans
flumen est mesopotamia ut in eodem c. declaratur / Cum autem dicit ab initio satis patet
quod inde fuerunt oriundi / Et notandum dicitur ubi Thare pater abraham et pater Nachor
permittitur Aran / Ex quo Aran ut dictum est fuit natus in Chaldea et non in me-
sopotamia / Ex quibus habetur quod cum dicitur Abrahe Egredere de terra tua intelligitur
de quodam loco qui dicitur Aran qui erat in mesopotamia a qua terra nunquam abraham
fuisse egressus nisi nunc de precepto dei / Et est quod postillator Nicolaus et eius
solutiones non videntur hic habere locum / Si autem queratur quomodo Aran frater abrahe
dicitur natus in Caldea / Thare autem abraham et Nachor in mesopotamia.
Ad hoc dicendum quod littera nostra cogit ad utrumque concedendum ut tamen est eius
causa potest esse secundum Ra. moy. predictum quod Thare fuit ire de terra sua in
Chaldea post nativitatem abrahe et Nachor et antequam nasceretur Aram
et ibi in Caldea fuit natus Aran / Racio autem quare Thare ivit in Caldeam

non exprimitur in littera, sed tamen dici probabiliter, quia cum Nembroth fuisset vir oppressor hominum, ut supra c° x°, et volebat alias gentes ad culturam ignis, sed ideo coactus Thare et familiam suam qui fuerunt notabiles de genere Sem, ut exeundo terram habitacionem eorum in Caldea grauiter cum aliis in huiusmodi cultu. Et ideo amplexatur cultus ille execrabilis, qui fuit diu ibi commorantibus, fuerunt quod ibi fuit natus Aran et mortuus. Et Thare et Nachor ignem colebant, quia commixti sunt inter gentes et didicerunt opera eorum. Abraham autem a Deo illuminatus et protectus, dominus fuit in conditus, ut littera dicit in auctoritate supra allegata in xv c. Ego dominus te eduxi de hur Caldeorum. Si forte queratur quare scriptura pretermittit ista precedentia narranda. Respondeo: Ratio huius potest esse, quod scriptura videtur abhominari et obscena loqui in hiis que ad ydolatriam pertinent in primo statu, scilicet ante legem, et sic usus ea ad tempus in quo principaliter ydolatria fuit prohibita plene declaranda, ut supra x c°. De ipso Nembroth quod deceptor animarum fuit, cogens homines ignem adorare, ut in glosa nichil tamen traditur in scriptura de eo, nisi quod fuit robustus venator coram domino, quod sit verba brevissima et dominus solo de ... non posita hic pretermittitur.

Et attendendum quod in hoc capitulo et aliis Aran est dictio equivoca secundum linguam latinam, quia uno modo sit proprium Loth et alio modo sit quedam locum in Mesopotamia, ut tamen dicitur infra in eodem c° Egressi sunt de Aran. Sed in hebrea lingua non est in hoc loco equivocatio, quia Aran prout sit hominem scribitur cum h, que est quinta littera alphabeti ebrayci, prout autem sit locum scribitur cum alia littera inexpressibili in nostra lingua, que est ... littera in alphabeto ebrayco. Secundo predicta iam exponitur litteraliter textus et etiam spiritualiter vel moraliter.

Egredere de terra tua, scilicet longius recedendo ab ea. Terra autem sua que est in Mesopotamia et de cognatione tua, id est quantum ad cognatos remotiores, et de domo patris tui quantum ad propinquiores. Et veni in terram quam monstrabo tibi. Ad hoc enim determinatur tacuit ei revelandam, ut ostendatur obediencia Abrahe exeuntis ad domini mandatum et ad locum indeterminatum. Unde non dicit dedero tibi, quia non sibi erat danda, sed semini suo. Faciamque te in gentem magnam, quantum ad multiplicacionem prolis, licet Sara sit sterilis. Et benedicam tibi, in multitudine rerum in bonis spiritualibus et temporalibus. Et magnificabo nomen tuum, scilicet augendo famam tuam. Erisque benedictus, authoritate et excellens precessoribus patribus tuis, et ad hoc designandum in hebreo dicitur Erisque benedictio. Sicut de aliquo excellente largo vel liberali non solum dicitur quod sit liberalis in concreto, sed est liberalitas in abstracto. Aliter exponunt Hebrei dicentes quod ideo hic dicitur Eris benedictio, quia ... dat ut benedictio precedenti fiet secundum hunc modum: Deus Abraham, deus Ysaac et deus Jacob benedicat tibi. Et iterum repetebat nomen Abraham dicendo: Et deus Abraham benedicat tibi. Sic ergo forma benedictionis qua precedentes utebantur supra ... incipiebat a nomine Abrahe et in nomine eius terminabatur. Et In te benedicentur omnes cognationes terre. Hebrei exponunt sic: Nullus aliquis imprecabitur bona alteri dicebat: fiat tibi sicut deus fecit Abrahe. Christiani exponunt et melius ut videtur: In te benedicentur universe cognaciones, id est in semine de te nascituro, quod est Christus. In omni enim gente sunt aliqui christiani. Et ideo benedictio Christi sit super omnes naciones terre, hoc autem non potest dici de persona Abrahe.

Doctor Paulus Burgensis dicit hic: licet quod in hac expositione continetur sit verum, scilicet quod benedictio Christi sit super omnes naciones terre, non tamen in hoc loco hoc fit Abrahe promissum, prout patebit infra c° xxii°.

Spiritualiter exponitur sic secundum Strabum.

Egredere de terra tua, scilicet corde sicut iam egressus es corpore. Et de cognatione tua, id est de ...

Ara pro Loth vel locus Mesopotamia

cohitatum que impedit aliquem accessu ad deum luc 2 requirebat eum inter parentes et
et de domo patris tui quod est maximum. Magnum et sunt relinquenda terra cognati
cognatorum maxime propinquorum. Inde est quod homo debet egredi penitens ad flen-
dum Math 26 Egressus petrus flevit amare. penitentes ad confitendum Math 15
Et ecce mulier chananea a finibus illis egressa clamavit et dixit domine miserere mei
Item penitentes ad satisfaciendum Exo 3 Cum eduxeris dicit quod egressus esset de
Egypto et deinceps dicens Exod 8 viam trium dierum pergemus in solitudine
et sacrificabimus domino deo nostro sicut precepit nobis. Hii tres dies sunt satisfactionis
scilicet ieiunium elemosina et oratio. Item homo debet egredi operans ad fugiendum peccatum velo-
citer Num 16 Egredimini a tabernaculis hominum impiorum Gen 39 Joseph re-
licto pallio egressus est foras. Item debet egredi operans ad pugnandum viriliter
Exod 17 dixit Moyses ad Josue elige tibi viros et egressus pugna contra
Amalech. Et debet egredi operans ad operandum perseveranter iuxta illud psalmi
103 Exibit homo ad opus suum etc. Et homo primo debet egredi variabilis
a mundo ad religionem hic Gen 12 Egredere de terra tua etc. Item ab exteri-
ori occupatione ad meditationem Gen 24 Egressus erat ad meditandum in agro.
A meditatione ad dei laudem Exo 15 Egressa est Maria id est beata virgo Maria
tenens tympanum id est filium in quo est humanitas tamquam pellis et divinitas
sicut armonia invisibilis et egresse sunt omnes mulieres cum ea.
Moraliter hec verba ingredientibus religionem tria relinquuntur per abiectionem proprietatis
cognatos per votum castitatis per domum patris in qua sit voluntas
filii per abrenunciationem proprie voluntatis. Hec enim tria vota spiritualia in Gen
figurata per tria munera magorum Math 2 In voto enim paupertatis offertur aurum
crucem possessionum. In voto continentie mirra carnis mortificativa. In voto
obedientie thus devote subiectionis. Hic est funiculus triplex qui difficile
rumpitur Eccl 4 quo religiosus ligatur. Hoc triplici voto triplex hostis
prosternitur caro demon mundus. Item tria vicia peiora deserit unde dicitur
1 Joh 2 Omne quod est in mundo concupiscentia carnis est et concupiscentia oculorum et superbia
vite que non est ex patre sed ex mundo est. Dicitur ergo homini qui vult esse perfectus
Egredere de terra tua scilicet omnia relinquendo propter celum ps 72 quid enim mihi
est in celo et a te quid volui super terram. Dicit Bernardus ibi perspecta
cognita dei bonitate inestimabili cepit cogitare felicitatem patrie celeste
et agnoscit et gaudet de sua conversione et peccatum fuit et terrena despiciunt
dicens quid enim mihi est in celo quod aliquid est vita eterna et a te quid
volui super terram id est preter te que vita eterna et quid volui super terram quod mihi
quia in terra non est nisi nichil quod habet quod petebam est nichil. Quia terrena pe-
tebam hac collatione contempnuntur transitoria quia dicit Bernardus contempnuntur tempora-
lia cum considerantur eterna. Egredere igitur et de cognatione tua scilicet terrena re-
linquendo cognationem sive carnalium que impedit invenire deum quia luc 2
requirebat parentes et potuit inveniri Christus inter suos et tu credidisti eum
invenire inter tuos. Egredere de domo patris tui scilicet relinquendo amorem temporalem
propter amorem eternum Heb 12 patres habuimus eruditores carnis nostre
et reverebamur eos multo magis obtemperabimus patri spirituum et vivemus
quia non sufficit malum relinquere nisi fiat bonum iuxta illud ps 36
declina a malo et fac bonum etc. In terram Chanaan que interpretatur commutatio
scilicet commutatio est enim terra morientium sed non in terra viventium. Hic vite presentis et futura
vita glorie ps 26 Credo videre bona domini in terra viventium. Item veni in terram quam
monstravero tibi. Quia nemo potest venire nisi deo viam demonstrante et dirigente.

monstravero

neo et, quia no mutat nec passu pedis acta Sane qr in gentez magnam quo ad semen multiplicabit spiritualiter multiplicabitur et benedicam tibi quo ad diuicias abundantiam et magnificabo nomen tuum quo ad famam hominum et honorem eris benedictus quo ad gratiam spiritualem et benedicam benedicentibus te, hominum corporaliter multiplicando et benedicto simpliciter et maledicam maledicentibus tibi ipsos puniendo rigore iustitie atque in te benedicentur vniuerse cognaciones terre i. in xpo qui nasciturus de te est vt in te i. in forma tui vt sit dicitur benedicent tibi deus sicut benedixit abrahe benedicentur benedictione spirituali vniuerse cognaciones terre vt sit distributio non pro singulis generum sed pro generibus singulorum ut pro gentibus singulorum fere non tamen indecorum si et gentilium etc. benedictionem dum ipsorum dedit illi etc. Egressus est itaque abram sicut precepit ei dominus sed ea verba

illa cum corpore exiret sicut preparat ei deus sed perfecte impleret obedientiam et non aliquis iuit cum loth frater sue et vxoris et filius fratris eius aram defuncti et ab ipso in filium adoptatus. lxx v annorum erat abraham cum egrederetur de aran, gle. Vniete pre. Tulit itaque Sarai vxorem suam licet et ipsa filiis tamen nolunt cari dimittere et loth filium fratris sui et non voluit cum fratrem vxoris sue ne crederet ipsum propter vxorem adduxisse sed ex iuita et pietate, qui sumus frater et pater loth, iam mortuus erat, vniuersam substanciam quam possedant et venire pessores et alia a suprendo pro 3 hora dum de preparata et viet et conuenit quod dicitur Egredere de terra tua, quia i perpetua mobilia relinquere Mobilia autem secum debuit deferre cum non esset homines multiplicatos et rara erat hominibus prouectus et amatos i. amantes synodochice hic est iuncta qui liberos non habebant quos fecerunt in accessit in aran vt pe et aras i. homines vincentes pro amatos quos fecerat i. aran Non quorum ibi genuisset sed sic vocat filios et filias, et de gentibus conuertit vel tam deo suorum suorum quos fecerat bonos ex lege et moribus instruendo vt dicitur facere dicitur dimittens dicitur de paupere quem ditauerat vt doctor de discipulo quem instruxit ego feci eum Et egressi sunt vt irent in terram Chanaan ipsi de aram vanitate vt irent in regionem que est terra conuersorum.

Alii sic mistice ista passum scripture. Dixit dominus ad abraham Egredere de terra et de cognacione tua et de domo patris tui Spiritualiter significat xpm qui exiit de terra et de cognacione sua sicut iudea vt apud ceteros locupletaretur sicut gentiles Moraliter autem de terra tua et de cognacione tua et de domo patris tui exiuimus cum tiene hominem et cognacionem vitiorum iudeorum et domum patris tui i. mundum qui domus diaboli est dimittimus Egressus est itaque abram de aran cum v. xxv etc. et iuit cum eo loth filius fratris sui et venit in terram Chanaan etc. in sepulchro abraha

...uxit deus cum preditura vtrum pater, vt thare mortuus est ducentorum v annorum. Sed et abraham tum erat annorum lxx v et nota qui dicit abram esse primogenitum et lxx annorum egressus est de aran quibus si adiungatur lx quibus pater superfuit vixit vt ipse dicit si non probat huius annum ducenti quibus vixit ipse thare sic in fine prepositus talibus vlt qui tunc erat abraham etc. secundum sic supponit quod abraham fuerit primogenitus thare quod impletum est ideo promitte deus est tamen beatus augustinus qui dicit quod quamquam egreditur abraham moriebatur mortuus pater eius sed forte tamen eo egressus est sed tunc temporis hic est quod di- xi vnde quod post quam mortuus est pater eius transtulit ipsum in terram istam in qua vos nunc habitatis vi- uete pre ingressus est etc. Sed mortuus fuit nato Jacob pater et sic dicitur,

Egressus est itaque abraham sicut preceperat ei dominus et iuit cum eo loth lxx v annorum erat abraham etc.

et preparat vt erat mente et voluntate. Habebat forte annum redeundi, sed tunc ibi pater egressus dicitur esse.

i. sicut corpore

quia tunc in quodammodo collocatus fuit. Hiis autem ipse et semen ibi peregrinati sunt
usque dum nascerentur. Cuius semen possessionem terram illam possidet et presenti dicitur
quod non dedit ei deus nec passum pedis terre illius usque scilicet ad illud tempus quo
natus est Jacob et quia illo tempore mortuus fuit Thare pater et presenti de
mortuo patre translatus quod in suo semine ibi collocatus non quia cum ea non
fuerat ingressus et ideo dicitur quod tollit secum Saray et animas quas fecerant in
Aran id est seruos et ancillas quia quilibet bonus tendens ad terram promissionis omnia non solum
se dominum et omnes quecumque modo sibi attinentes secundum dicte debet quantum
in se erit et sic de eis sollicitudinem gerere usque ad conuallem illustrem id est speci
osam et pulcram. Videatur dictum in sequenti passu littere quod sequitur.

Cumque venissent in eam pertransiuit Abraham terram usque ad locum Sichem et
usque ad conuallem illustrem. Chananeus autem tunc erat in terra. Apparuit quoque
dominus Abrahe et dixit ei: Semini tuo dabo terram hanc. Qui edificauit ibi al-
tare domino qui apparuerat ei. Et inde transgrediens ad montem qui erat
contra orientem Bethel tetendit ibi tabernaculum suum ab occidente habens Be-
thel et ab oriente Ai. Edificauit quoque ibi altare domino et inuocauit ibi
nomen eius. Perrexitque Abraham vadens et ultra progrediens ad meridiem.

Supra determinatur exitum Abrahe de terra sua, hic determinat peregrinationem eius in terra aliena
primo in terra Chanaan, secundo in terra Egipti ibi Facta autem fames in terra. Peregri-
nationem in terra Chanaan describit quantum per tres stationes vel mansiones. Prima
ibi Cumque, secunda ibi Et inde etc., tercia ibi Perrexitque. Circa primam determinat
primo locum habitationis, secundo solacium diuine consolationis sine promissionis ibi qui
edificauit. Dicit ergo Cumque venissent in eam scilicet in terram Chanaan pertransiuit
Abraham suo more [illegible] et locum aptum ad manendum considerans usque ad
locum Sychem. De hoc fit mentio specialiter quia duo montes dicuntur ibi montem Gari-
zim et montem Ebal ubi filii Israel susceptum erant iuramenta legis ser-
uande per benedictiones super seruantes legem et maledictiones super transgressores
ut habetur Deuteronomii xxvii. Item hec Sichem est ciuitas quam destruxerunt
filii Jacob propter raptum Dine sororis sue infra 34 que corrupte dicitur Sychar
Joh 4. Et usque ad conuallem illustrem id est speciosam. Hec est Pentapo-
lim que erat delectabilis ubi erant quinque ciuitates quas subuertit dominus
[illegible] delectabilibus [illegible] sequenti irrigabatur autem
illa vallis sicut illa terra sicut paradisus dei ut dicitur infra 13.
Item Sychem Samarie urbem que latine et grece Sychima vocatur edificauit
Emor appellatam quia eam Sychem filius suus [illegible] nunc Neapolis ciuitas Sa-
maritanorum ut dicit Ysidorus libro 15 c 1. Et conuallis ipse dicitur locus humilis
sic in [illegible] valla montium et est magna vallis illustris non dicitur id est clara ut
serena. Item hec terra quippe dicitur vallis silvestris propter arborum multitudinem [illegible]
aliquam vallis illustris propter amenitatem ut hic vel propter obscuritatem [illegible] latibula aliquando
[illegible] quia si [illegible] obscura [illegible]
vallis silvarum propter terre [illegible] 2 paralip 27 [illegible]
[illegible] et [illegible] quod uxor Loth [illegible]
[illegible] que nunc est [illegible] [illegible]

Hila(?) dispositionem Jochel(?) et aliquam tabulam orientale propter subtilitatem et dispositionem
Ezechielis prima(?) ... unde mortuum quia nichil in eo vivit. Secundum Josephum
... pentapolis propter numerum civitatum subversarum. Capitulo 10 ...
locus asphalti quia in gratis glebas bituminis evomit, et in bitumine
sunt secundum plinium Asphalta id est bitumina dicitur. Sequitur Chananeus autem tunc
erat in terra, id est occupantes iniuste terram datam Sem et filiis eius, quia ut dicunt
Hebrei Noe post diluvium ordinavit quod Sem filius suus haberet terram illam. Jeronimus super Genesim(?)
dicit quod Melchisedech erat Rex Salem que civitas postea dicta est Jherusalem et erat
metropolis in regione illa. Sem autem omnes hebrei ipse Sem nominatus est Melchisedech
propter benignitatem suam(?) ... quia Melchisedech interpretatur rex iustitie. Si cum computetur
anni ipsius Sem invenitur vixisse ultra illos annos. Apparuit autem dominus
Abram ubi commendatur devocio Abre devoto. Et hoc ex duobus, scilicet ex divina apparicione
facta sibi, et ex ipsius Abre gratiarum actione deo reddita. Apparuit scilicet deus Abre
non in propria substancia que est invisibilis corporeo visu, sed in subiecta creatura. Et dixit ei, scilicet per
subiectam creaturam vocis sonando. In quo significatur quod pro obedientia veniretur ad
dei visionem. Et dixit ei: Semini tuo, scilicet spirituali et populo. Non inquam tibi dabo terram hanc.
Per quod dicitur terra promissionis ... Et sic terra viventium quam dabit in eternitate filiis Abra-
he fidelis. Qui edificavit ibi altare domino ad agendum gratias domino. Glosa ... igi-
tur ... altare domino edificavit qui apparuerat ei. Aliquam libri habent hic
et invocavit nomen dei. Sed non est in libra(?) ... Et propter hoc aliqui doctores
posuerunt illud in glosa interlineari, sed propter aliqui nescientes distinguere inter glosam et textum
inseruerunt id in textum. Et sic legitur in multis locis in bibliis nostris. Et postea
et inde transgrediens scilicet ... sed de loco a conualle illustri transgre-
diens vel progrediens ad montem qui erat contra ~~...~~ orientem Bethel, id est ad
illam partem inde que est versus Egiptum, quia terra Egipti est ad meridiem respectu
terre promissionis. Glosa dicit quod Bethel est civitas in tribu Beniamin, que prius Luza vo-
cabatur, et interpretatur domus dei. Item Bethel urbem Samarie condiderunt
Jebusei que prius ut dixi vocabatur Luza. Sed postquam dormiens Jacob vidit
scalam innitentem celo et dixit vere hic est domus dei et porta celi, hac ex
causa ~~nomen~~ nomen loco accepit Bethel, id est domus dei. Quam ibi aliquando a rege Joboa(m)
vituli aurei fabricati sunt vocata est Bethauen, id est domus ydoli. Secundum ysido-
rum postquam Jeroboam rex ... posuit ibi vitulum ad adorandum dicta est Bethauen,
id est domus ydoli, ex quo ad vaccas Bethauen colueruntur. Tetendit ibi tabernaculum,
scilicet transeuntium non domum permanentium. Ab occidente habens Bethel, id est domum dei.
Item tabernaculum dicitur a tabula, sed hoc quia sic tabula est domus duras(?) ... ...
... vendatur(?) sic tabernaculum parum durabile et cito mutatur. Et ab oriente Hay.
Glosa dicit Hay est civitas in tribu Juda et interpretatur questio vite. Et ita Abram
tetendit tabernaculum inter Bethel et Hay, per quod significatur quod tendentes versus terram
promissionis manere debent inter Bethel et Hay. Bethel id est domus, interpretatur Hay
vita vallis, vel questio vite. Debemus id est hoc habere in desiderio domum dei, et cum
hoc querere vitam vallis, id est discrete vitam presentis miserie, et in hoc statu
tabernaculum figere debemus, id est manere et semper esse. Edificavit quoque ibi altare domino,
scilicet nolens esse alicubi sine altari. In cuius ... viri magni semper
procedunt cum capella et altari portatili. Et altare ab alta ... et ara quasi
alta ara. Moraliter procedens ad terram promissionis debet figere tabernaculum cordis
sui inter domum dei et questionem vite. Et inter statum devocionis de contemplacione et ...

Ad marginem: Ad ... ; nota sic moraliter

bonorum et statum amicorum de consideratione malorum preteritorum secundum illud Eccli. xi: In die bonorum
ne immemor sis malorum. Et hoc est in mentis serenitate vel timoris obscuritate et
oneris. Unde spei claritatem vel ponit intelligere hominis naturitatis per an-
teriorem mortalitatem. In quarto medio ita quod utrumque videat. Deus homo ma-
nent infra perenni zabulon in litore maris habitant ysachar asinus fortis
accubans inter terminos vidit requiem quod esset bona et imposuit ibi nomen
domini sed non tantum labiis ysa. 29 populus hic labiis me honorat cor autem eorum intra in intimo
cordis unde dicitur in intimo .i. intus in corde venit. Non sic illi de quibus Ber. corpus
in thoro corde in foro. Pertransiit quoque abram etc. .i. pergebat vadens .i. de illo loco
recedens et ultra progrediens ad locum alium in quo ostenditur se non habere hic ma-
nentem civitatem ad hebr. xiii. Ad meridiem .i. versus estus claritatis dierum. Prov. iiii. E-
iustorum semita quasi lux splendens procedit et crescit usque ad perfectum diem.
Unde Ber. O vere meridies plenitudo lucis et fervoris solis status um-
brarum extinctio desiccatio paludum fetorum depulsio. O vernalis temperies
O estiva venustas O autumnalis ubertas et iam yemps abiit et recessit etc.

Facta est autem fames in terra. Descendit quoque abram in egiptum ut peregrinaretur
ibi. Prevaluerat enim fames in terra. Cumque prope esset ut ingrederetur egiptum
dixit Saray uxori sue. Novi quod pulcra sis mulier et cum viderint te
egiptii dicturi sunt uxor ipsius est et interficient me et te reservabunt.
Dic ergo obsecro te quod soror mea sis ut bene mihi sit propter te et vivat anima
mea ob gratiam tui.

Supra determinat peregrinationem abrahe in terra chanaan hic determinat eius peregrinationem
in egipto. Et describit fidei eius probationem. Ad hoc enim permisit deus famem fieri
in terra chanaan et maxime in illa parte ubi erat abraham ut ostenderetur fides
eius quia deus dixerat ei patri tuo dabo [illegible] in terra ista multiplicaret eum [illegible]
propter famem imminentem oportebat eum exire et tamen non est diffisus de divina pro-
missione. Ostenditur ergo primo quare in egiptum descendit. Secundo cautela qua in
descensu fuerit usus cum iam esset ingressurus. Tertio quid in egipto pertulit. Sub [illegible]
itaque ingressus. Dicit ergo Facta est fames .i. defectus victualium in terra
chanaan. Que scitum est tempore Iacob [illegible] quod pulcre et moraliter significat
quod tendentes ad terram promissionis pergit ad meridiem et in meridie viget calor
et lux diei. Talis ergo acquirit lucem sue et caloris amoris dei. Sed sepe tendenti
fit fames et carentia devotionis et voluptatis celestis. Cumque ergo vere est in via
promissionis fame talem invenit. Descendit quoque abram. Quia terra cha-
naan est montuosa terra egipti plana ut dicit Deut. xi. In egipto sed quia in illa
terra erat fertilitas et erat propinqua loco terre chanaan in quo erat abram
descendit in egiptum ut peregrinaretur [illegible] Joseph [illegible] egipti [illegible]
prevaluerat enim fames in terra [illegible] victualibus in terra chanaan
Moraliter predicti ordinis descensus abrahe in egiptum sit descensum [illegible]
[illegible] quasi futuri colonus [illegible]. Cumque prope esset ut ingrederetur
egiptum .i. in fimbria egipti ubi vero in isto maxime opus est cautela. Dixit
Sarai uxori sue [illegible] ingressum hic sibi dixit ut [illegible] de periculo [illegible]
uxoris sue quantum fieri potest in vita humana. Novi quod pulcra sis mulier
[illegible] notitia [illegible] Et cum viderint te egiptii [illegible] notitia

probabilis suspicionis. erant enim de Egipto i. viri luxuriosi. propter quod de filiis Israel
mares occidebant et feminas reservabant. Exod. 2. dicentes. Sint uxores illorum et
et instruent me scilicet ut te possint habere libere et te usu uterentur. Et Ambrosius
comparat in Egipto bestialem esse luxuriam petulantem cupiditate voluptatum
et impatientiam. unde quia sciebat Abraam nefas esse apud Egiptios adulterium
et inde plectendum et nunquam reputabat homicidium viri qui attendere ad uxorem
alienius viri ipso vivente. et ideo ad hoc periculum evitandum dixit uxori sue.
Dic ergo obsecro quod soror mea sis. ut scilicet bene sit mihi propter te. et vivat anima mea ob gratiam tui. xi. ut
bene sit in propter te scilicet quo ad temporalem possessionem et vivat anima mea i. conservetur in vita
corporali ad utilitatem ob gratiam tui. Fallax gratia et vana est
pulchritudo. hec est gratia exterior. non interior gratia aspectum humanum non divino.
Mag. Nico. movet questionem circa predicta d. Sed queritur hic quomodo Abraam homo tante per-
fectionis propter te necessarium exposuit uxorem suam periculo adulterii. quia ut videtur
magis debuisset eligere mori. Ad hoc dicendum quod homo in periculo positus semper
debet agere ad sui liberationem illud quod potest sine via humana ut non temptet deum obmit-
tendo illud per quod potest evitare periculum quantum potest et quando nichil potest ultra. tunc absque
temptatione dei potest secundum committere dispositioni divine. Abraam autem in terra Cha-
naan erat peregrinus nec habebat magnam peccuniam ubi possit aliquid emere. Et si ha-
beret incole illius terre non venderent sibi cum esset in tanta fame posite. ita quod vix
haberent victualia pro seipsis et familia propria. Et ideo si mansisset Abraam in terra
illa. statim imminebat sibi et familie sue periculum mortis propter famem. Et ideo
illi periculo primo debuit occurrere. quod et fecit descendendo in Egiptum que erat
terra fertilis et fructifera. periculum autem castitatis sue uxoris non erat ita propinquum
quia probabiliter estimabat quod uxor sua destinaretur regi propter suam pulchritudinem.
Sicut et factum est. Sciebat etiam quod tempore illo reges non accedebant ad uxores
suas de novo acceptas. nisi post annum circiter. ut patet Hester in libro Hester. Po-
stea mensibus ungebantur oleo mirtino et per alios sex aliis mensibus quibusdam
unguentis et variis pigmentis utebantur. et postea ad reges introducebantur. et sic
infra tantum tempus sperabat de dei adiutorio sibi uxori et familie afficiendo.
Textus sequitur. Dic ergo obsecro quod soror mea sis. non decuit eam mentiri. sed ulte-
rius celare eam te. Mulieres enim et viri de eadem cognatione propinqua fratres
et sorores nominabant. unde et infra sequenti Abraam vocavit Loth nepotem suum
fratrem dicens. Ne queso sit iurgium inter me et te. et inter pastores meos
et pastores tuos fratres enim sumus etc.
Sed dominus Paulus Burgensis addit hec ad predicta Mag. Nico. d. hec ratio postillatoris
vera est et consona dictis sanctorum et glose. cum tamen post hoc videtur dicendum quod
Abraham erat propheta ut infra xx. c. In spiritu prophetie cognoscebat quod ex hoc quod
uxor sua esset sublata non sequeretur aliquid contra uxoris pudicitiam. Ex pena
laus dei seu cognitio apud ipsos infideles videtur. Percussit enim Pharao
et suos quos dominus eos flagellabat maximis plagis propter Saram uxorem Abra-
he. Vnde in ... sic divinam providentiam et eius potentiam aliquatenus fatebantur
et Philistei qui videntes sua commercia et ipsos multiplicia-
ter a deo plagatos propter detentionem arche dei adhuc intendebant perire
dicentes. Non manus sua tetigit nos sed casu contigit. 1 Re. vi. c. Et amplius

pharao persecutorum tirannice detinebat videns se et suos multiplicibus flagella-
tos a deo tum aliis signis et prodigiis adhuc non cessabat divino man-
dato resistere ut in Exodo in multis locis habetur. Talis autem fuit in proposito cum statim
pharao deo obtemperat dimittendo [illegible]. Ex quo eciam fama gloriosa
crevit abrahe per quem deus mira operabatur apud ipsos infideles. Claruit
enim tunc promissio sibi super a deo facta cum dicitur Magnificabo nomen tuum. Ex-
quo patet error quorundam hebreorum circa ista. Dicit enim Rabi Moyses Gerundensis qui
in hoc loco asserit quod abraham mortaliter peccavit [illegible] in mandato et [illegible]
est in quantum de terra promissionis exivit sine mandato domini. Ad quam terram de eius
mandato speciali venerat. Et propter hoc quidem peccatum filii eius sub fuerunt in captivitate egipti
per multos annos. Sed hec quidem assercio vana est. Nam licet de multis sanctis
legitur quod aliquando peccassent ut de Moyse in aqua contradictionis. Et de David in facto
urie et huiusmodi. Tamen scriptura eos palam reprehendit, eis dictans penas in-
iungendo ut de moyse xx capitulo Numeri. Et de David 2 Regum xii capitulo. Nec eorum gesta
in talibus ad exemplum trahantur. Sed in proposito est propositum. Nam peccatum huiusmodi factum abra-
he non reprehenditur in scriptura. Sed potius ad laudem et [illegible] facti honorem re-
feruntur. Nichilominus et quibusdam [illegible] legitur in psalmo Centesimo quarto ad litteram per-
transierunt de gente in gentem etc. non reliquit hominem nocere eis et corripuit pro
eis reges: nolite tangere christos meos etc. Ex quo patet quod ista ad laudem
dei et eciam sanctorum suorum referuntur.

Sciendum hic quod beatus Augustinus Cum patriarcha mentiri voluit ut diceret [illegible]
suam uxorem esse sororem, et non potius deo commisit. Et respondet beatus Augustinus et
dicit quod uxor celavit sed non mentitus est soror esset ut caveret quod poterat, quod
homo poterat, et deo commendavit quod cavere non poterat. Esse si et illa quod
cavere potuit deo tamen dimitteret non in deum crederet sed deum temptaret potius
videretur, et inveniretur. Vere virtute voluit celari, et non mendacium di-
ci. Soror enim dicitur quia filia fratris. Et in hoc docetur quod nemo debet
temptare deum dum habet quod faciat. Racionali igitur consilio de vita sua fecit
et potuit, pudiciciam vero uxoris quam servare non potuit, ipse deo
commendavit. Ipse enim abraham si negaret illam esse uxorem suam videret
duas res deo committere, et vitam suam et uxoris pudiciciam.

Sciendum paciper [illegible] moraliter advertendum. Nam cum abraham dixit in
periculo Saram esse sororem suam, significat quod homo non debet temptare deum quando
habet quid faciat ex nobili consilio. Nec tamen mentitus est esse sororem
suam quia fuit sui filia erat fratris sui. Et quod potuit providit sua, quod vitare
non potuit illi commisit in quem sperabat, cuius et pudiciciam commisit, commendavit.
Nec eum fides et spes fefellit. Spiritualiter autem significat Sara fidem ecclesie quam
infidelis et error violare non potest et tunc signis miraculorum dimittit
omnem libere de egipto id est de mundo exire.

Cum itaque ingressus esset Abram in Egiptum viderunt egiptii mulierem quod esset
pulcra nimis et nunciaverunt pharaoni et laudaverunt eam apud illum et sublata
est mulier in domum pharaonis. Abram vero bene usi sunt propter illam fueruntque ei bo-
ves et oves et asini et servi et famule et cameli. Flagellavit autem dominus
pharaonem plagis maximis et domum eius propter Saray uxorem Abram.
Vocavitque pharao Abram et dixit ei quidnam est quod fecisti michi. Quare non
indicasti quod uxor tua esset. Quam ob causam dixisti esse sororem tuam ut tollerem
eam in uxorem. Nunc igitur ecce coniux tua accipe eam et vade. Precepitque pha-
rao super Abram viris et deduxerunt eam et uxorem illius et omnia que
habebat.

Hic ostenditur quid in Egipto pertulit. Et primo terrigene uxoris eius ablacio. Secundo raptoris fla-
gellacio ibi flagellavit. Tercio rapte restitucio ibi vocavitque. Quarto regressus Abrahe de
Egipto ibi precepit. Quantum ad primum dicit ipse. Cum ingressus esset Abraham in Egiptum viderunt egip-
tii mulierem scilicet periculosa est viro iusto societas egiptii id est mundi qui deditus
est vanitati et deditus inhonestati quod esset pulcra nimis id est ultra consue-
tudinem mulierum. Dicunt hic hebrei quod Abram ut neque obmitteret de hiis
que poterat ad servandam castitatem uxoris sue incluserunt eam infra vas ar-
tha ne videretur ab egiptiis quos sciebat esse luxuriosos. Sed cum pervenissent
ad quoddam passagium ubi scrutabantur ea que ferebantur custodes passagii
apperuerunt archam illam et viderunt quod ibi mulier esset apta concupiscencie
propter ipsius pulcritudinem et non fuit ibi ditum et nunciaverunt principes id est predicti custo-
des passagii pharaoni id est regi egipti. Tunc enim omnes reges egipti vocabantur
pharaones sicut et aliquo tempore omnes imperatores Romani vocabantur cesares.
Nunciaverunt regi pharaoni causa adulacionis et laudaverunt eam apud eum
sicut famuli holofernis iudith, Iudith XI dicentes quod esset valde aveniens sibi.
Et hec ergo dicebant ad captandum regis graciam et sublata est mulier in
domum pharaonis ut fieret uxor regis scilicet invita. Glossa excusat Saray
quia tulerunt in domum pharaonis invita nec solum in hoc quod non consensit
corpus eius nec consensu sed eciam in hoc quod consentiret viro et promitteret
fidem quod intellexit de promissione voluntate et absoluta gloria est locum
de urina et coordinata scilicet propter timorem mortis. In hoc apparet tempore
pictura suis inciensis pulcritudo raptus ad tunc nec quo ad viros luxuriose
quo ad aspiciendum et non fallax gracia et vana pulcritudo. Et propter hec tunc
est habere turpe uxorem quam pulcram et dicit in domum pharaonis id est regis egipti.
Hec enim erat tempore illo nomen commune illius regibus. Abraham vero bene usi sunt
propter illam id est sine molestia se habuerunt ad ipsam egiptii quia credebant
eam esse eius sororem non uxorem. Vere bene usi sunt Abram ipsum honorando
et munera exhibendo credentes quod esset frater eius et non maritus. Et ex tunc
docuit egiptios astronomiam quam ignorabant ut dicit Josephus. Fuerunt
que ei boves et oves etc. forte ex dono pharaonis et ex augmento sue possessionis
non impedientibus ipsis egiptiis sed promoventibus oves ad vestiendum et
comedendum et boves ad arandum et asini ad onera ferendum. Servi administrandum

familie ad obsequendum et asine ad portandum et cameli ad equitandum.
Flagellavit autem dominus pharaonem, quia si amore non desistebat peccati saltem timore
oportebat quod desisteret plagis maximis et insanabilibus eius preserti et domus
eius forte scilicet eius uxorem et alias egipti familias propter Saray uxorem abra
ge quam volebat custodire castam de loco eius plagis non permittebat omnino va
care luxurie ut Eccli xi dicitur Malicia unius hore oblivionem facit luxurie maxime
fecerat quod abraham fidelis quantum poterat secundum viam humanam et sollicitudinem suam castam
uxorem commisit divine protectioni ut supra dictum est Ideo deus qui tamen preterea
speravit in se castitatem sibi commissa asservavit flagellando pharaonem plagis maximis
Quales autem fuerint plage ille non est expressum in textu sed hebrei dicunt quod fuit fluxus
seminis ita quod coitum exercere non poterat ut impleret pharaonem et similibus eius Et exposi-
tores nostri dicunt quod fuit confusio uxoris pharaonis et filiorum eius ita quod parere
non possent propter Saray In hebreo habetur propter verbum Saray Dixit enim hebrei
quod Saray habebat angelum custodem corporis sui sicut de beata virgine legitur
et quando Sara dicebat angelo ut percuteret pharaonem plagas percussit tunc
percutiebat et sic cognoscere eam non potuit Et si dicatur pharao non fuit
culpabilis quia ignorabat fuit credens eam solutam dicunt quod ipse non suffi-
cienter inquisivit dicit quidam quomodo tamdiu potuit manere Saray apud
pharaonem et intacta permansit Respondetur quod reges tunc temporis aliquos admittebant ad
concubitum puellas diu antea preparabant per unguenta in corpore disponendo et
illa per quam intrabat ad regem sicut per mensuras preparationes sicut habetur apte in hester
2 capitulo et tempore talis preparationis ut probatur Saray flagellatus fuit pharao ut sepe-
re statim eam abstulit flagellabatur pro quod ab opere carnalis voluptatis impe-
diebatur et potuit manere intacta Et interim abraham bis usi fuit
egipti donec pharao a deo flagellatus est Et confessus quod uxor eius erat
reddidit intactam Vocavit quoque pharao abram scilicet recognoscens propter raptum eius
plus hic mala contingere et dixit ei Quid est hoc quod fecisti id est quare ma-
le fecisti quare non indicasti michi quod uxor tua esset quasi dicat non tulissem eam
Et in hoc condempnat eos et illos qui scienter violant alienas uxo-
res Quam ob rem dixisti sororem tuam esse ut tollerem michi eam in uxorem Et tunc
enim utebantur pluribus uxoribus illi Nec dicit in concubinam sed in uxorem
quasi excusans suam luxuriam Quia dicit beatus Augustinus Concupiscentia pravi in re
quasi turpitudinis excusat honestate nupciali Nunc igitur ecce uxor tua scilicet sororem
uxorem tuam esse ecce coniux tua accipe eam et vade quia sciebat eum
mali quod non poterat habere alienam uxorem Precepitque pharao super abram
viris et deduxerunt eum et uxorem eius et omnia que habebat hic est dedita
conducta ne quis eum lederet vel uxorem eius violaret dicit et res
eius auferret Et in hoc dedit exemplum principibus deducendi per viam suam
homines qui sunt in periculo mortis.

Quomodo quero quando pharao hoc
Queritur hic quomodo pharao hoc scivit quod Saray erat uxor .... et per quem scire
potuit quod ista flagellatio ei eveniret Respondetur quod forte per demones sicut quos volu-
isset consuleret vel forte videns novam esse insolita plagas inflicta et sciens
non sine causa hoc esse et non prognostes alia nisi forte illa ..... soluta
quia solutam credebat non esset soluta et per hoc credens ipsam uxorem illius quem
ille eam adduxerat dixit ei accipe eam et vade Non dixit ei ira contra te

plag

et ubicumque ibi habita. Sic dixit abymelech rex servare ut habetur in xx c. Sciebat enim pharao egiptos esse luxuriosos propter quod abraham non possit habitare secure in terra egipti cum uxore sua. Unde precepit pharao super abram viros ad conducendum eum secure donec esset extra terram suam ne aliqua molestia sibi vel uxori sue vel familie inferretur etc.

Ca. xiii

Ascendit ergo abram de egipto ipse et uxor eius et omnia que habebat et loth cum eo ad australem plagam. Erat autem abram dives valde in possessione argenti et auri. Reversusque est per iter quod venerat a meridie in bethel usque ad locum ubi fixerat prius tabernaculum inter bethel et hai in loco altaris quod fecerat prius et invocavit ibi nomen domini. Sed et loth qui erat cum abram fuerunt greges ovium et armenta et tabernacula nec poterat eos capere terra ut habitaret simul. Erat quippe substantia eorum multa et nequibant habitare communiter unde et facta est rixa inter pastores gregum abram et loth. Eo autem tempore chananeus et pherezeus habitabant in terra illa.

c. xiii°

Supra ostendit initium iusticie abrahe ad deum hic consequenter describit quomodo abraham bene se habuit ad proximum. Et primo in statu prosperitatis et ista secunda in statu adversitatis et sequitur xiiii. Prima pars primo determinat abrahe initium. 2° prosperum ibi dixit quod dominus. In prima parte primo determinatur inter abram et loth occasio dissensionis. 2° ex parte abram compositio pacis ibi dixit ergo. In prima parte determinatur primo utriusque reditus de egipto. 2° possessionum amplitudo ibi Erat quippe. Unde dicit ascendit ergo abraham de egipto quia egiptus est in imo respectu terre chanaan in quo fit processus de bono ad melius ipse et uxor eius et omnia que habebat et loth cum eo. Nec est facta super mentio de eius descensu sed loth in egipto quia in eius comitiva erat

ascendit de egipto

implex angelus contigerat terra ipsorum id est terra chanaan que est ad austrum respectu egipti. Dicunt tamen aliqui quod egiptus est ad austrum terre sancte ergo inconvenienter ascendit ad aquilonarem plagam ibi dicunt quod vero est inter usque ad aquilonem sed inter ad partem australem terre chanaan ad quam prius dictum est ipse proficiens ad meridiem que pars et si aquilonaris erat respectu egipti tamen respectu aliarum partium terre chanaan erat australis. Non est ergo intelligendum quod terra promissionis ad quam ascendit abram rediens de egipto sit in parte australi respectu egipti sed est in aquilonari sed australis plaga hic accipitur respectu iherusalem quia illa pars terre promissionis que est vicinior egipto est pars australis iudee.

Mistice in ascensu abrahe de egipto fit ascensus christi de mundo quia ascendit cum uxore id est cum humanitate et loth id est sequentium societate dives in possessionibus auri et argenti quia tunc dona sua ad mundum et doctrinam propter quod in igne et lingua apparuit actuum 2.

Moraliter abram ascendit de egipto quando peccator ascendit de peccato vel mundo. Et hic debet ascendere cum auro gratiosorum et argento confessionis hic est auri caritatis quod est optimum. Ciulatus est in propria penitentibus vel dolentibus et sit dolorem gratiosorum michee 1. dole et satage id est satisfactione filia syon quia penitentibus argentum sit sonoritate confessionis et aurum gratiosorum propter quod argentum electum lingua iusti de hiis prior est unde et adduxit eos scilicet de statu peccati cum argento confessionis et auro gratiosorum et non erat infirmus in tribubus eorum id est opere satisfactionis. Sequitur Erat autem dives valde. Ibi tanguntur duo ipsius occasiones et primo multiplicatio possessionum 2° non sufficientia pastorum nec sit

Rixa pastorum in via facta est. Dicit ergo erat autem scilicet quando ascendit de egypto dives
valde. In hebreo habetur gravis vel ponderosus nimium quia habebat multa pon-
dera auri et argenti et aliarum rerum et divitiarum dicitur enim sicut [illegible] possessor
auri et argenti quia scilicet Joseph docuit egyptios astronomiam qui multum dedit
ei et dedit in possessionem quam possidebat actione non qua possidebat ab auro non
cum sumebat mandere scilicet deo quia dives corpore scilicet pauper spiritu sed in vim di-
ves et pauper. Et hic argumentum quod magister in philosophia doctoribus licet accipe-
re mercedem ab auditoribus scilicet auri et argenti non tamen materialium metallorum
sed spiritualium quia in auro bona vita in argento sonora doctrina. ps. Et da-
bitur ei de auro arabie arabia calida interpretatur [illegible] argentum
electum lingua iusti. Sequitur Reversus quia est in terram Chanaan quam dominus ei de-
putaverat ad peregrinandum et semini suo ad habendum per iter quo venerat scilicet de Cha-
naan in egyptum scilicet [illegible] in bethel scilicet usque sit a bethel venit ad meridiem
super scilicet usque ad locum scilicet iuxta montem ubi prius fixerat tabernaculum inter bethel
et hay in loco altaris quod fecerat prius scilicet secundum et invocavit nomen domini dei. In quo
quo ostenditur quod potius est orandum in loco dedicato quam alio. In hoc etiam significatur
quod homo debet laborare ut per penitentiam redeat ad statum primum cum [illegible] memor
esto unde excideris et prima opera fac. In hebreo habetur usque est per mansi-
ones quibus venerat. Et hoc duplici de causa. Una quia homines [illegible]
ad terram suam unde exierant [illegible] accipere hospitium redeundo ubi fue-
rant prius hospitati eundo. Alia quia quando abram ivit in egyptum non habebat
pecuniam pro expensis sufficientibus et contraxerat in hospitiis aliqua debita
sed in redeundo erat dives valde ut predictum est. Et ideo redit per eadem ho-
spitia ad solvendum debita. Sequitur Sed et loth scilicet qui erat cum abram
scilicet nepoti suo fuerunt greges ovium et pecora armentorum et armenta scilicet maio-
rum pecorum et tabernacula scilicet familiarum scilicet pastorum et hominum. Nec poterat
eos capere terra ut habitarent simul scilicet propter multitudinem ovium et armentorum quod requi-
rebat pascua multa. Erat quippe substantia eorum multa scilicet possessio pecorum
in quibus erant precipue divitie antiquorum et nequibant habitare quia divitie
cum sint causa separationis et amicorum et fratrum. Et hoc patet quod non possunt
concordari [illegible] divites et divitie corporales quia vulgariter dicitur duo grossi non
possunt in uno puteo esse. Unde facta est rixa inter pastores ovium abraham et loth.
Causa huius rixe fuerunt bona temporalia [illegible] quietissime viverent homines si ista
duo pronomina meum et tuum de medio tollerentur. Unde pastores inter se rixabantur quia
ista quam illi volebant sibi occupare meliora pascua et meliores aquas.
Hebrei dicunt quod causa contentionis fuit ideo quod pastores loth pascebant animalia
sua in bladis alienis. pastores autem abram increpabant eos quia erant edocti
in iustitia sua a magistro suo non sic autem pastores loth. Sed secunda expositio vero
melior. Chananeus autem et pherezeus habitabant in terra illa. Quasi dicit licet terra
illa promissa erat a deo semini abrahe non tamen erat sibi tradita. Et ideo magis
volunt abraham recedere a nepote suo ne forte ex contentione predictorum fa-
miliorum surgeret [illegible] corda indigenarum infidelium. Item propter hoc contentio
erat inter illos periculosa quia si contentio [illegible] cum [illegible] resiste-
ret ei [illegible] C° N. Sequitur Dixit ergo abram ad loth Neque

xxvi

Chananeus et pherezeus [illegible] presumitur quod tenebat alium [illegible] habitatores [illegible]
timore dum scilicet chananeus et pherezeus viderent tantam et abundantiam abrahe et nepotis [illegible]
quod non poterat eos capere terra expoliaret eos ut [illegible] de terra sicut [illegible]
philisti [illegible] xxvi [illegible] Et ideo interposuit scriptura in narratione [illegible]
recessus Chananeus et pherezeus habitabant in terra [illegible] habitatores terre
qui non tolerarent tantam abundantiam in extraneis

Dixit autem abram ad loth Ne queso sit iurgium inter me et te et inter pastores meos et tuos fratres enim sumus. Ecce universa terra coram te est Recede a me obsecro. Si ad dexteram ieris ego sinistram tenebo Si tu sinistram elegeris ego ad dexteram pergam Elevatis itaque loth oculis vidit omnem circa regionem iordanis que universa irrigabatur antequam subverteret dominus sodomam et gomorram sicut paradisus domini et sicut egiptus venientibus in segor Elegitque sibi regionem circa iordanem et recessit ab oriente divisique sunt alterutrum a fratre suo Abram habitavit in terra chanaan et loth moratus est in oppidis que erant circa iordanem et habitavit in sodomis. Homines autem sodomite pessimi erant et peccatores coram domino nimis

Hic ostenditur ex parte abram secundum pars et primo ostenditur quomodo per se loth dedit eligendi optionem [illegible] abraham tangit eius electionem. Elevatis ergo. Primo dimissionem dimisit et hic est. Dixit ergo abram ad loth licet esset maior. In quo ostenditur eius humilitas. Ne queso sit iurgium Rogat pro pace sed aliud [illegible] in iurgium dicitur qui inter [illegible] ipse ille qui [illegible] deum suscepit rogat pro pace. Sicut dicitur [illegible] petri rogare que ad pacem sunt ierusalem. Inter me et te. quoniam non decet viros honestos inter se contendere. 32 [illegible] honor est homini qui separat se a contentionibus et inter pastores meos et pastores tuos per quod innuitur quod frequenter propter malitiam familiarum seu servitorum dominorum rixatur et a mutua pace impediuntur. Fratres enim sumus scilicet cognatione ut dictum est. [illegible] quod ebrei [illegible] dicuntur fratres in scriptura [illegible] ut Jacob et Esau Cognatione ut abram et loth. Gente ut omnes iudei. Periculosa est discordia inter fratres carnales [illegible] odibilis est qui seminat inter fratres discordias et multo magis inter fratres spirituales inter quos debet esse unitas amor et concordia. Sequitur carnales et quod quia est gaudium inter spirituales quod est divisionem in gente ponere. Dicat ergo frater fratri Ne queso sit iurgium

Ecce universa terra quasi dicat. Si preceret dissensio divisionem credo coram te est terra in optione tua est ad eligendum quam partem volueris. Non enim volebat abraham propter terram ledere caritatem Caritas enim non querit que sua sunt. 1 cor. 13 Caritas

Nos enim caritati inter debemus preponere Nec propter [illegible] debemus aliquando fratrem offendere. Recede a me obsecro id est a mea cohitatione corporali non corde magis indicabitur bonum pacis cordialis per cohabitationem corporalem. Si tu ad sinistram ieris ego dexteram tenebo Si tu dexteram elegeris ego ad sinistram pergam quasi dicat sive prospera sive adversa contingat et michi prospera sine ego pacem sive melior est enim adversitas cum pace quam prosperitas cum iurgio. Prov. 17. Melior est buccella sicca cum gaudio quam domus plena victimis cum iurgio.

Moraliter notatur quod ad conservationem pacis maiores et sapientiores infirmitati minorum debet condescendere et sua propter iura non nimis defendere. quia abram antiquior loth in minori optionem dedit. Unde henricus pulcra doctrina licet enim delectabile esset ipsi Abrahe manere cum nepote suo. magis tamen ab eo voluit separari quam ad occasionem simultatis contendendam manere. Doctrina inter ipsum et nepotem suum. Ergo dicit Recede obsecro dando ipsi loth iuniori electionem

Ecce universa terra coram te est ad eligendum. Elevatis itaque loth oculis scilicet concupiscentie regionem ad celum. Vidit omnem circa regionem iordanis. unde preterit sibi eligendam regionem iordanis glosa in descensu positam que regio universa

irrigabatur et totaliter antequam subverteret dominus Sodoma et Gomorram de qua subver-
sione in 19. Et ista regio est pentapolis in qua erant quinque civitates
quas subvertit dominus que ante subversionem eius erat pulcherrima regio sicut
paradisus domini id est irrigabatur sicut paradisus suo fonte irrigatur. Et sicut egyptus
irrigatur nilo ut apparet irrigata suo flumine scilicet nilo hoc est sicut egyptus
irrigatur ex ea parte qua itur de egypto in Segor sic ut refertur ad
terram Jordanis que sic irrigabatur Jordane ex illa parte qua venitur
Segor. Terra enim egypti que in illa parte qua venitur de egypto hominibus
in Segor est pulcherrima. Elegit ergo Loth regionem circa Jordanem et pro eo
divitiis perdidit. Loth in parte declinavit et mito Elegit enim glo-
riam declinavit nec ardua qui quidem amena elegit. Utilia consumuntur. Dum bona
pulcritudine capitur ab hostibus captivatur. Et recessit ab oriente in quo
significatur malorum electio qui spiritualibus temporalia preponunt. Et in hoc tangi-
tur peccati que est aversio a bono incommutabili et conversio ad bonum co-
mutabile. Et quia talis conversio est causa aversionis. Nemo enim eligit aver-
sionem sed conversionem. Ideo hic ponitur electio recessionis. Divisique sunt alter-
uter a fratre suo id est cognato et quod adhuc vult fratrum divisio et ab-
alterutro divisio licet unite sunt fide sunt tamen feditate discordie.
Divisi sunt autem loco ut dixi non amore quod in sequenti capitulo habetur quando
exposuit se periculo abraham pro loth captivo etc. Abraham habitavit in
terra chanaan scilicet in Ebron ut dicit Josephus. Et loth moratus est in opidis
que erant circa Jordanem et habitavit in Sodomis. Sciendum est hic quod ab-
raham sic vir perfectus habitavit in montanis. Loth ut imperfectus habitavit
circa plana et opidis. Quia perfecti habitant in montibus penitencie
mentorum imperfecti in vallibus et imperfectorum opidis. Et habitatores sodomorum
secundum corpore non mente quod sicut dicit glosa. Homines sunt a vinis elorum
quod sunt magni dei domini. Hebrea exponunt hoc in vinum elorum
quod sunt homines et in terra esse pessimos volunt tamen hunc in ex
et exinde peioratum est. Katholici tamen exponunt hoc in laude eius
ac si diceret homines etiam habitantes inter homines inter homines pessimos
tamen inter eos sinavit innocentiam et munditiam et hoc modo exponit
... pessimi erat
... Et sunt homines ante sodomite pessimi
id est mali quia peccates contra rationem id est peiores quia contra rationem et legem pessi
quia peccates contra rationem et legem et naturam et peccatores coram domino nimis
id est contra dominum peccabant enim contra naturam et ne auctorem ut coram domino
ad provocandum dominum vel coram domino licet sic videtur hominibus et ex hoc agg-
nitur eorum potius quia ubi iudice erat quere nimis. Et de prot ma-
lia habetur in xviii et xix. Et Ezechiel xvi hec fuit iniquitas sodome
Dixit ergo dominus ad abraham postquam divisus est loth ab eo. Leva oculos tuos
et vide a loco in quo nunc es ad aquilonem et meridiem ad orientem
et ad occidentem. Omnem terram quam conspicis tibi dabo et semini tuo
usque in sempiternum. Faciamque semen tuum sicut pulverem terre. Si quis
hominum potest numerare pulverem terre semen tuum numerare poterit. Surge ergo
et perambula terram in longitudine et latitudine sua quia tibi daturus sum eam. Movens
ergo abraham tabernaculum suum venit et habitavit iuxta convallem mambre que est in Ebron
edificavitque ibi altare domino.

Sup^a posuit [illegible] hic ponit tercium et describit h' separacōe abraz et
loth appbato [illegible] duz loquitur e ipi abraz p[illegible] ista separacōz p[illegible] ttes ei
traz et plus multiplicacōz Et h' fuit quenient [illegible] dn̄e eni revelacōes
solet fieri metibus quietis et a ptbacōnibus passionum sedatis Societas
aut ipius loth ppt rixa famulor[um] [illegible] vt dictum e et io re-
uelacō diuina [illegible] e abrahe p[illegible] ipius loth separacōz [illegible] ondit h' p[illegible] sionez
diuina [illegible] fidez humana [illegible] noues [illegible] p[illegible] pmittit hereditas terrestris
[illegible] multiplicacō [illegible] facta [illegible] zo amplido p[illegible] misse hereditatis Surge go
vn dr Dixit qz deus ad abraz p[illegible] q[illegible] diuisus e ab eo loth. Elongata
eni humana [illegible] solacion accept^t diuinaz Leua oculos t[uos] in directum et vide a
loco in quo nunc es .i. [illegible] bethel ad aquilonez et meridie ad orientez et
occidentez In quo mealit dat^r [illegible] ho dz respice [illegible] penas
inferni q[illegible] [illegible] sufferat^r gaudia paradisi q[illegible] [illegible] sum
q[illegible] ponit^r et mortis exitu q[illegible] ponit^r Omnez terrā quā aspicis
sz tota terram palestinā vt d^r [illegible] dabo t[ibi] ad possidendum et semini tuo
ad possidendum vt d^r ei data [illegible] q[illegible] [illegible] possideat sz quia [illegible] ipius dat
pt semi eius tot ponit^r et pt vsqz in sempitn̄ Sz [illegible] [illegible]
renouatur e donato et expulsi fuit de terra sic p[illegible] dixit eis moyses deut 18
[illegible] bonum [illegible] [illegible] scriptaz vt in sempitn̄m [illegible] eius
[illegible] [illegible] abra dedit loth terre eligende opcioz et accept illius
terre [illegible] dande sibi [illegible] missioz [illegible] [illegible] sui nepotis [illegible] filius
adoptiui et accep^t p[illegible] missioz seminis [illegible] facta qz semen tuum
pt [illegible] terre [illegible] f[illegible] seminis p[illegible] missio Si q[illegible] pt hominum [illegible] pul
nem terre semen tuum [illegible] potit q[illegible] [illegible] e semen tuum [illegible]
pt [illegible] fit [illegible] Surge go [illegible] Ne putet^r ea [illegible] p[illegible] missione q[illegible] abra [illegible]
te in eodem loco poterat vide Surge ait et perambula terrā vt perambulando
perueniz ad illa terra quā in uno loco stando nō poterit videre i [illegible]
et latitudine [illegible] quia tibi daturus sum eā .i. semini tuo a [illegible]
Mouens go abra [illegible] [illegible] sum In q[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] st' i [illegible]
in [illegible] fonte stabunt [illegible] [illegible] [illegible] Venit et habitauit iux
valle mambre Convall dr^r [illegible] dua[rum] vallium vt vall [illegible]
[illegible] Mambre f[illegible] glo [illegible] vocat^r ex noie mabe amici abrahe et inh
ptat^r [illegible] [illegible] et mabre nem e [illegible] [illegible] illius terre [illegible] a quo
denominata e vall i[illegible] et fuit iste federatus cum abra [illegible] e [illegible] Item
vall illa mabre e in Ebron q[illegible] [illegible] glo [illegible] e in [illegible] Juda q[illegible] est
Cariatarbe dr^r [illegible] [illegible] [illegible] Cariatharim [illegible] [illegible]
Ibi enim sepultus e ada [illegible] et abra ysaac et Jacob Notem q[illegible] [illegible]
predicta [illegible] i [illegible] [illegible] [illegible] mabe [illegible] quia [illegible]
homin [illegible] fit in publico vt [illegible] latrat i [illegible] Vn sunt
[illegible] et [illegible] et [illegible] ad edificacōz q[illegible] e i ebro
[illegible] valle e ebron Sequit^r Edificauit qz ibi altare dn̄o vt exhibet
cultura cui debebat fide [illegible] dr^r edificasse altare [illegible] bndicte.
et ad significand q[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ma-
pt diu edificasse altare [illegible] i egipto [illegible] [illegible] [illegible] egipcij et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pillata [illegible] pt a solennitate
cultus diuine et diuini officij Am[illegible] q[illegible] ita [illegible] leua oculos tuos [illegible] debem[us]

nos oculos levare ad sanctos ut eorum auxilium habeamus ps 118 levavi oculos
meos in montes unde veniet auxilium michi. Item ad deum ut misericordiam impetremus ps 122
Ad te levavi oculos meos etc. Item ad nos ut defectus nostros consideremus Jere 3
leva oculos tuos in directum et vide ubi non prostrata sis. Iterum levate capita vestra
Item caput ad redemptoris consideracionem luce 21 levate capita vestra quoniam
appropinquabit redemptio vestra. Ad dei contemplacionem Job xi Si iniquitatem que est
in manu tua abstuleris a te et non manserit in tabernaculo tuo iniusticia tunc
levare poteris faciem tuam absque macula et eris stabilis et non timebis. Eccli 20 Est qui
moratur propter gloriam et est qui ab humilitate levabit caput. Item animam ad dei
cognicionem ps 142 Notam fac michi viam in qua ambulem etc. Item leticiam ps lxxxv
letifica animam servi tui quia ad te animam meam levavi. Iterum confidenciam ps 142
Ad te levavi animam meam deus meus in te confido. Item debemus levare manus ad man-
datorum dei impletionem ps 120 levavi manus meas ad mandata tua que
que dilexi. Item ad oracionem Exo 17 Cum levaret manus Moyses vincebat Israel
Si autem paululum remisisset superabat amalech. Manus autem Moysi erant graves
Et hec est pro malis amovendis. Item ad oracionem pro bonis adipiscendis ps lxii
benedicam te in vita mea et in nomine tuo levabo manus meas:

Factum est autem illo tempore ut amraphel rex sennaar et arioch rex
ponti et chodorlaomor rex elamitarum et thedal rex gentium ini-
rent bellum contra bara regem sodomorum et contra barsa regem gomor-
re et contra sennaab regem adame et contra semeber regem seboim contra
quoque regem bale ipsa est segor. Omnes hii convenerunt in valle silvestre que
nunc est mare salis

Supra ostendit meritum iusticie abrahe quo ad proximum in statu prosperitatis. Hic ostendit
in statu adversitatis. Et primo describitur captio loth ad ostendendum abrahe
caritatem. Secundo describitur hostium ad impugnandum
sodomitas. Secundo prosequitur eorum in pugna ubi incipit. 10 A. Tercio congressus sodomitarum
contra eos. Et egressi sunt. In prima parte primo describitur nomen hostium per adaptacionem
loci pugne. Omnes hii. Secundo tempus pugnandi. Duodecim. Dicit ergo Factum est
autem in illo tempore id est post separacionem loth ab abraham. Et forte non sine causa
ponitur hoc dictum scilicet antequam in illo tempore inde sic ut si statim post hoc quia ipsum separavit ab abraham
magnum documentum loth eius in societate abraham securus erat ab eo re-
cedens est captus. In quo apparet quantum prosit bonorum societas. Factum est
ut amraphel rex sennaar id est babilonis quia in campo sennaar facta est
turris babel. Est enim sennaar campus in quo edificata est babilon. Dicunt et
interpretantur amraphel dixit ut caderet. Secundum hebreos iste est Nemproth
de quo supra dictum est quod regnum est babilon que est in terra sennaar. Et a-
rioth qui interpretatur ebrius. Ut chrisostomus rex ponti id est terre eiusdam
denotate a mari influente quia terra sua est maritima. Ut forte
civitas regalis ponte erat mari circumdabatur. Et chodorlahomor qui
interpretatur decorus manipulus qui fuit principat in elamitis. Rex elamitarum
qui postea positi nobiliores in perside. Fuerunt de elam primogenito sem supra 10
Et tedal ut thadel qui interpretatur sciens iugum rex gentium id est populorum quorundam
qui specialiter vocabantur gentes non habens aliud nomen appropriatum. Ut quidam
indefinite quia diversis gentibus imperabat qui in regno suo erant aggregati de
diversis nacionibus. Iterum sequitur ut inirent bellum contra reges quinque civitatum
circum terram Jordanis qui omnes nominati ponuntur contra regem bara ut basa

qui interpretatur malicia regem Sodomorum qui interpretatur pervidi silvis et cum Ber-
sa qui interpretatur angustia regem Gomorre quod interpretatur populi timentis. Et contra
Sennaab qui interpretatur voluntas patris regem Adame quod interpretatur terrena
et cum Semeber qui interpretatur perdico regem Seboyim quod interpretatur cor
angelum medium. Cum quod regem Bale qui interpretatur vorago vel precipitatio
ipsa est bala et Segor vocata sit longo tempore post in 19 dicto vocatum
est nomen eius Segor. Isti quinque erant reges pentapolim id est v civitatum
ubi loth habitabat. Rex autem quintus hic non nominatur propter sui regni parvi-
tatem vel sui indignitatem. Et forsan dicebatur bale qui interpretatur
devoratio pro eo quod sit quod taliter devoratione et carnali voluptati
insisteret quod eius nomen nominatione dignum sit. Aliqui dicunt quod sunt hec
broth qui colunt ignem et alios deum colere. Et nomen quod ipsa
Segor sit b secundum aliubi dicitur Schalisa et in ysa 17 vitula con-
sternens vitula propter lascivia que in eo regnabat consternens quia
terre motu est fracta post quam post incendium fuit reparata ut quia
in tertio terre motu cecidit. Omnes hii convenerunt in valle silvestre
In hebreo habetur in vallem campestrem. Et potuit esse quod vallis
ex uno latere habebat nemora et in alio campos arabiles et sic
alterutro potuit nominari silvestris et campestris que nunc est mare ut quidam cedunt
salsum quia post quam subverse sunt quinque civitates locus ille factus est locus ma- (marginal: presentium sed ... istorum civitatum ... ea statim ... mare est)
gnus salsissimus et valde spissus ita quod vestimenta ibi piecta magis cor-
rodantur quam lavetur et ideo nullus piscis potest ibi vivere sed in quod dicitur philosophus 2o
metheorum. Et ideo in alio loco vocatur mare mortuum apud ebreos enim mare
vocatur congregatio aquarum in magna quantitate.

Duodecim annis et servierant Chodorlaomer et tredecimo anno recesserunt ab
eo. Igitur anno 14 venit Chodorlaomer et reges qui erant cum eo percus-
serunt quod Raphaim in Astaroth et Carnaim et Zuzim cum eis et Emim in Save vel Sabe
Cariathaim et Chorreos in montibus Seir usque ad campestria Pharan que est
in solitudine. Hic exprimitur causa belli que fuit quod rex Sodomorum et alii quatuor
reges cum eo pro nominati quodam annos serviebant Cedorlaomor regi Elamitarum reddendo (marginal: et recesserunt ab eo non solvendo)
ei tributum et tredecimo anno rebellaverunt post quod anno 14 adduxit tres alios reges secum
supra nominatos ad debellandum eos quia quinque contempti sunt in scandala eorum
et illi reges qui erant cum eo quos forte ipse in nomine ipse offendunt et item
rebellium ad obedientiam reditum existimaverunt. Et forsan alii duo reges habebant
adversarios rebellantes in quorum debellatione Chodorlaomer primo adiuvit eos
et post ea venerunt cum eo ad debellandum regem Sodomorum et aliorum iiii or regum predictorum
et postea venerunt cum eo ad debellandum regem Sodomorum ... gigantes in Astaroth
... cum eo. Et hoc est quod subditur percusserunt quod Raphaim id est gigantes in Astaroth
nomen est ville vel terre ubi habitabant secundum ... quia alia translatio habet et ceciderunt
gigantes in Astaroth Carnaim et gentes fortissime cum eis et homines in Sabe
civitate Raphaim interpretatur gigantes et Zuzim terribiles et Emim horrendi nomina sunt gentium (marginal: a predictis debellatorum)
Et ideo alii transtulerunt magis sensum quam verba sequentes et posuerunt gigantes
et fortissimas gentes Carnaim dicimus locum proprie et sunt ut
ait glossa ut dictum est nomina locorum et gentium Zuzim vero et Emim sunt
gentes Arabie ut dicit glossa unde sequitur percusserunt quod Raphaim
in Astaroth et Zuzim cum eis et cum predictis et Emim
Cariatharim. Alia translatio habet in Savie civitate quia

(marginal: quod dicitur in Sabe Cariathaim id est in planitie terre Sabe cum in hebreo enim quoque et sit planicies cum b ponitur ibi sed v sit Save ... quia nomina alii transtulerunt)

Cariatharim (rubric) regne transferuntur illi reges Zuz

thara hebrayce civitas latine et tharcos. Ipsa autem horrei qui hic nomen horrei
in ebreo scribitur per heth litteram cum in latino correndit dicetur sicut hoc patet
supra dictum est c. xi. de aram que in actibus apostolorum vocatur charan. In mon
tibus seyr .i. illorum populos hitatores huius montis. Sic enim nominati sunt ab
esau qui non adhuc erat natus et ideo nomen ponitur hic per anticipacionem. Videtur tamen
melius quod vocatus sit mons seyr ab alio precedente esau ut habetur i. xxxvi.
A quo descendunt duces in monte seyr antequam filii esau haberent principa
tum. usque ad campestria pharan que est in solitudine. quia usque illuc per
secuti sunt eos. Et notandum hic fuit iterum de hiis populis quos occiderunt
ad laudem abrahe quod talem et tantos reges devicit fortes. viii. sextum de
quarta littera
Reversique sunt et venerunt ad montem fontem messphath ipsa est cades et percusserunt
omnes regionem amalechitarum et amorreum qui habitabat in asason thamar.
Et egressi sunt rex sodomorum et gomorre rex. Rex quoque adame et rex se
boim necnon et rex bale que est segor et direxerunt contra eos aciem in valle
silvestri scilicet adversus chodorlaomor regem elamitarum et thedal regem gentium et
amraphel regem sennaar et arioth regem ponti. iiii. reges adversus quinque.
Vallis autem silvestris habebat puteos multos bituminis. Itaque rex sodomorum
et gomorre terga verterunt ceciderunt que ibi et qui remanserunt fugerunt ad montem.
Tulerunt autem omnem substanciam sodomorum et gomorre et universa que ad cibum pertinent
et abierunt. Necnon et loth et substanciam eius filium fratris abram qui habitabat in sodomis.
Hic textus determinat conflictum regum et primo declarat inimicum regum inter se pugnantium. 2o pu
gnandi locum ibi vallis autem. 3o pugne eventum ibi itaque. Et fuit hic iterum
de hiis populis quos occiderunt ad laudem abrahe quod tales et tam fortes reges
devicit. Reversique sunt et venerunt usque ad montem al. fontem messphath. vel illum
ville ipsa est cades secundum dicta post numeri 20. Habetur est in mansio filiorum israel in deserto
in qua fuit fons depictus potentiam in quo iudicavit dominus filios israel. Massphath
interpretatur iudicium in hebreo vocabatur. vel fons iudicii quia ibi congregabantur iudices
terre. quod ad determinandum iudicia. Secundum autem hebreos dictus est locus ille
fons iudicii et significat ibi futurum quia futurum erat per moysen. et aaron ibi iu
dicarentur pagini [illegible] propter quas dominus percussit similiter cum eos quod mo
rerentur ante ingressum terre promissionis. Ut habetur ut dixi numeri 20 ipsa est cades
Sic enim alio nomine vocata est cades enim scilicet fit in hebreo quia ibi dominus percussit
nomen suum scilicet educende aquas de petra. ut ibidem habetur. Et percusserunt omnem
regionem amalechitarum qui intelliguntur populi laberebi et hoc dicitur per anticipacionem
quia nondum erat natus amalech. Et amorreum qui intelliguntur amalecitae quod
habitabat in asasonthamar glosa in urbe palmarum. Sic enim interpretatur et hoc
ut quia maiores reges ibi victoriam fuerunt vel quia balsami et palmarum fertil
fuit dicitur autem esse oppidum ipsa engadda ut habetur expresse 2 paralipomenon xx co.
ipsa est regio abundans plurimum in balsamo et palmis.
Et tunc describitur captivitas loth in speciali. De bellantibus enim adversus tres regum
qui erant cum chordolaamor venerunt tres dicti reges cum chordolaamor
ad bellandum regem sodomorum et aliorum iiii. quod et rebellaverunt quinque de bella
tis captus est ipse loth qui habitabat in sodomis ex societate et malorum
iusti aliquando incurrunt penam temporalem licet non fuit particeps criminis ipsorum

9or adversus quinque
A dicitur quod in littera
scilicet chodorlaomor
de

Et tunc p9 hec dr in la eccli st rex sodomorum et rex gomorre Rex q3 adame
et rx seboym necnon et rex bale q e segor. Notet h' miseri conditu
sit pendulu tinctu. tercoru. mendatu peripitatoru. Et ph'os 7. reges
significare (seu) vitia quibus petm inuenit in ecclia. ut3 in dna 1 3 8. et
duxerunt con eos acie in valle silvestri f. ad ipsa chodorlaomor qui
erat pricipal' rege3 elamitar et thadal rege3 gentium et amraphel rege
sennaar et arioch rege ponti q reges sunt isti ultimi adiuncti 7. scz.
pmissos. Vallis aut silvestris in qua congressi sunt hebat multos puteos
bituminis. hoc forte dr quia nouerit de iniciis. Com dicitur q ibi erant
putei enormiter bitumine qd e genus cementi fortissi ita q no dissol-
vatur nisi sanguine menstruo. hebrei aut dicunt valle arripiebatur tra
ad faciend cementum qua sublata remanebat ibi fosse q dicebant fosse
cementi. Com et in textu het puteos cementi. Istud aut in tpore hoc ppo
qr qd' sequitur. ceciderunt q3 ibi. q3 fugiens d' prelio. timore turbati no consideraut
loca periculosa. quibz se ingerent et sic ceciderunt i fossas illas. hebi at dicunt
qd factum e istud ppr abraam de quo no credebat hoies tunc q3 exisset
illesus de incendio ignis caldeorum. Sz cum viderent q rex sodomorum cecidit i puteos
illos armatus et exiuit inde sanus miraculose tunc crediderunt de abra
q3 exisset de incendio caldeorum.

Paulus at burgensis

paulus doctor

addendo sup nichil dr q3 hec expositio hebreor e frivola q3 ex h' qd
rex sodomorum miraculose exiuisset de puteo no attribuerunt gentes exitu
abrahe d' incendio caldeorum testimonio veritatis diuine fidei i detestacionem
ydolatrie p'q3 abraham se exposuit periculo incendii tu et rex sodomorum
qui pessimus et ydolatra erat. sic exiuerat armatus de puteo et illesus
Sz potius ita attribuebat magicis artibus vel huius et istud mirac'm factum
rei sodomorum no redundant i gloriam dei qd' esset incogruentes

ydolat' sodome

Et hic pusillum descendam ad spiritua misticos et morales d' h' in h' 18 c° qd
abraham habitante i tra chanaan iuxta conualle mabre inuaserunt iiii or
reges v reges inter quos habitabat loth in sodomis et duxerunt captiuum
loth. Loth aut interpretatur declinans. s. scelera sodomorum. Quatuor aut reges
qui pugnant con eum. et qui ducunt eos captivos sunt iiii or elementa q' con-
pugnat quotidie. v spiritu uni vicia terra. n. nos vincit du te quod pfert
unde nos decipimur p fructus n. tre et pmitates quas tra inuenit
nobis decipimur nimis et q3 tra abominabilia diligentur ideo ppr terram multi
occiderunt. Aqua nos impugnat dum venenu q pfert ad petm nos sti-
mulat. Aer impugnat du vt illuminatus illicit ad ludu vel tenebrosus in-
vitat. Celum qd est ignee ne impugnat du pmittit pluere vsu caloris carnis
in aliqua mat peccandi. Mambre aut ubi habitabat abraham qui
interpretatur e ea fratrem suum captiuum duci nititur perspicacia et visio signis
est du humana mens solu deum videt et perspicacitatem potest cognoscere
captiuitatem et perditionem humani generis. Item moralit vallis silvestris hec
petm con naturam Et vallis quia humiliat excellentiam humane dig' tate et q3 con-
trarium in silvestris hebat multos puteos hunc peccati multiplicatio puteos h'm qd petm
oculis et obscuritate sz bituminis ppr tenacitatem i quem rex sodomorum s.
in isto crimine et rex gomorre cum cecidit s. frigidus rendevunt q3 ibi

Vallis ita deliciosa fuit et fertil' et irrigua sic padisus dicitur dem e i peccatis ca° bitu' aut est glute
valde tenax qd' innixe sunt q3 divitie et delicie hoc mod' nitruntur attectionis et adhesionis ita q de difficile
possunt cor ab eis separi

moralit'

Ita petm

sz non ipsi quia percussa occurrit rex sodomorum abrahe in ea sz eorum populi ut ceciderunt i. victi sunt et qui remanserat s. de regibus et populis fugierunt ad montem sz ad aliquem m[illegible] In hoc significatur quod qui volunt evadere ponat se in religione [illegible] In monte salvum te fac. ~~Contrarium~~

~~Et~~ contra dicitur hic qui remanserunt fugierunt ad montem, per illa figura habitantes circa Jordanem qui interpretatur descensio eorum per quos significantur illi qui circa ipsa infra de corde descendunt [illegible] impugnat amraphel rex sennaar cum arioth et chodorlaomor et tadal. Amraphel interpretatur dixit ut cadat et significat dyabolum qui dixit in corde suo Ascendam in celum super astra celi exaltabo solium meum etc. Et sequitur statim ysa xiiij quomodo cecidisti lucifer etc. Iste est rex sennaar et interpretatur fetor eorum ut excussio dentium per quod malicie significatur infra. Iste ergo rex cum arioth qui interpretatur ebrietas et significat voluptates sive concupiscentias carnis et chodorlaomor qui interpretatur quasi huius decorum manipulum et significat superbia quia homo decorum et gloriosum se reputat et thadal qui interpretatur principis aspectus et significat concupiscentia oculorum seu avaricia cum hiis inquam tribus dyabolus omnes in descensione commorantes impugnat et soli illi evadunt qui ad montem fugiunt ut hic dicitur i. isti qui corda sua ab istis inferioribus elevant et spem in altissimis ponunt. Et sequitur in textu Tulerunt autem sibi maior dicti reges

victores omnem substantiam sodomorum s. bonorum mobilium et gomorre quia ipse habens cum bellatoribus et bellum, quedam hic h[illegible] gomorreorum et universa que ad cibum pertinent ~~et abierunt ad~~ ~~in terram suam~~ s. quantum ad civitates naturales ex quibus vita sustentatur et abierunt [illegible] in terram suam abire ceperunt, nec non et loth et substantiam eius et filium fratris abram s. aram supra xi qui habitabat in sodomis per quod significatur secundum glossam quod ex societate malorum aliquando temporales penas sustinent boni et iusti Et ideo dicitur unum [illegible] recedite a tabernaculis hominum impiorum ne involvamini cum eis.

Et ecce unus qui evaserat nunciavit abram ebreo qui habitabat in convalle mambre amorrei fratris escol et fratris aner hii enim pepigerunt fedus cum abram, quod cum audisset abram captum videlicet loth fratrem suum numeravit expeditos vernaculos suos trecentos x et viij et persecutus est eos usque dan et divisis sociis irruit super eos nocte percussitque eos et persecutus est usque hoba que est ad levam damasci reduxitque omnem substantiam et loth fratrem suum cum substantia illius mulieres quoque et populum. Super quo sciendum ad loth ~~[illegible]~~ adiutorio hic ducitur abrahe victoria et loth liberacio Et primo describitur triumphus habitus de hostibus. Secundo honorificentia habita pro triumpho ibi Egressus est autem. Prima pars diuiditur in iij. Capture loth inducit. Secundo precio abrahe ad succursum. quod cum audisset. Tertio expugnacio hostium et divisio. Quarto recuperacio spoliorum et reduxit. Circa primum dicit et ecce unus sz in se inclusivus qui evaserat inde pro nuncio et deo [illegible]. Dicunt aliqui hebrei quod iste fuit og rex basan qui evaserat de diluvio Sed hoc super improbatum est vii capitulo ante dicunt quod fuit iste qui evaserat aliis gigantibus interfectis in astaroth ut probatum est in isto capitulo quo circa scribitur deutro iijo Solus quippe rex basan og restiterat de stirpe gigantum Sed hoc non est visibile quod evadens de prelio omnibus sociis suis interfectis tamen fugisset ad [illegible] sed magis fugisset ad partem oppositam et ideo predicte exponitur videtur convenire alia [illegible] quod sicut planum hic dictum est quod fuit unus de exercitu regis sodomorum qui fugiens transiit usque ad locum ubi manebat abraham qui non erat multum remotus a loco belli Et quia cognoscebat loth et abram amicos suos ideo nunciavit abrahe nepotis infortunium. In hoc ergo videtur quod amicorum infortunia statim sunt amicis nuncianda ut consilium apponant si possint.

Item ubi dicitur nunciavit abrahe ebreo. Paulus doctor burgensis Episcopus dicit et expone [illegible]

Margin: quos

Margin: sequitur ad divinas artificiales.

In postilla M[agistri] Nicolai numeravit expeditos, vernaculos ... in hoc loco ubi littera nostra dicit et
[illegible] littera hebraica habet armavit expeditos et est sensus quod armavit [illegible] suos armis bellicis contra illos
[illegible] Christi [illegible] per [illegible] abrahe in re molestam, sed non meminit accepit quia ad fuga
vehementer [illegible] [illegible] natus et armatus. Tiro non accepit ignorantes sed tamen expertos. Tiro autem
[illegible] in [illegible] novus miles vocatur clericus ad militiam qui [illegible] ad hoc [illegible]
[illegible] novus miles ignarus et rudis in aliquo [illegible] in bello [illegible] non [illegible]
[illegible] sed expertos et bene armatos [illegible] esse [illegible] ex [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] possunt [illegible] ubi [illegible] expertos possunt expeditos [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ad [illegible] tamen [illegible] sed [illegible]. Sed hic non obstat [illegible]
[illegible] fuit [illegible] et expertos

282

nō dnr ab abra[m] vox ypi nomē ut manifesta[t] plures hebrei. Cuius vō est
quia abraham incipit p aleph lra eber vō p ayn. Et ideo si hebrei di-
cerent ab abra[m] inciperet p aleph qd' nō ē ūniu'ß incipit p ayn. Hec etiā dū-
hebrei ab eber quia sicut amonite et moabite qui de loth descendūt
sunt et ysrahelite et madiate qui descendūt de abra[m] sed et edomite
qui descendunt ab ysaac omēs dicerent^r ebrei cū omēs p̄dicti descendūt ab eber
et ē manifestū in lra gen xi et xvi et ī alijs. Vox hec denomiō accipit^r ab
abra[m] vō vox ypi nomē ut deriv' est sicut alia vox vñ sup x cū. Et ē videndū vō
ut in tra manebat abhē ebreo qui habitabat in qualle mabre sic nominata a
ppo nomine sui possessoris abrahe amorrei qui fuit frater escol et frater aner. Non
fuit hic generat. qz forte ūs ex eadē parte frat erat ut ī usq; ymo alius ex parte
patris et alius ex parte matris. Istis s. tres fres mabre escol et aner pepigerunt
fedus cū abraham. s. et abra[m] cū eis. licet esset chananei. qz habitabant erat
in tra eorū. p̄dicta vō preceptū ē ne iniret fedus cū eis deute. A. quia ve-
nedat^e expulsiōes et interfectores eorū. Ꝑ Istorū oīa p̄dicta de bellū ysti in tpe
sic sūt ypi^r capitis ipius loth

Moraliter vero qm euasat ē vō ut sindesi ut diua inspiraō q̄ vocatur abra[m]
hebreo i. transeunti p̄lato. Vō cū hic dz qz marsiony ie xx ve qui dicit
edificabo in domū lata et cenacula spaciosa qui apit sibi fenestras et facit la-
qaria cedrina. Nūcat aut s. diua inspiraō qz dyalh p̄dicta agit de suis. Et
ipe sotū assūit vernaclos. i. suos nutritos in sua domo. i. religiosos p̄di-
catores. nutritos. i. claustro expeditos p paupertatē. i. propriū p̄imputi. xx ctt
xviii in quibus sedes tentatr in certū statu pfecto ꝑ in x obseruatia
decalogi ꝑ in viii spes facte ostinr qd erit in octa etate Sed qd cō illos
similit hic ē predictus patechias mittit et loth et predas reducit.
Istū mambre interp^r dimideus ut claritudo et perspicuitas. Escol botrus
ut ignis. Aner lume ut illumiō. Vom ē frmitas claritas ignis et illuminō
cū hijs fedus ē ineundū hoi pfecto s. ut ho sit clarus in se p casta puritate
ignis ad deū p devotiōs feruoris lumen alijs p honestā q'sacioz
Et sequitur Quod cū audisset abra[m] i. statī cū audiuit captū s. loth frēz
suū s. cognatione. Sic et Sara soror. quia nepos eius fuit et filius
frīs suī eius. vel frēm affinitate. qz fr erat uxoris. numerauit expedi-
tos i. paratos s. ad pugnā vernaclos suos i. filios suos natos in
domo sua 318. et dt qz numerat per ponderetz expedites sc ad pugnā
et dūß socijs s. abner escol et mabre in diuersas turmas ut in
pluribus ptibus inuaderet aduersarios inuteret eis maiorem timorem
Alitr exponit hebr dūisit socijs quia illos sibi federatos separat
et diuisit ad sarcinas custodiendas et pati oauet ei si v̄re si
indigeret. Ipe vero cū suis socijs iniuit bellū et vernaclus et
dicuntur ipe vernacli sūt i domo sui dnij nati a vernā dicti. ut
ē diminutiū de verna. nec hi et hi virn ē pulst simul ut famula
quia verat i. clarz vū dt et pfectiōtz ē co's. qz s. reges maior. vsq;
dan s. oppidū fenite s. b. Jom'. Ubi vnus de fontibus Jordanis oritur. qui
dr dan et inceptatur mediū alt' vō dr^r ior. et inceptatur riuus ex quibus
duobus simul Jordanis appellatur. Sic Ramnese ubi reuns et mesa conueniūt
Abraham persequitur quatuor reges tantum x et viii expeditis militibus et vincit
et liberat fratrem suum qz dnūs pfectiōz et expedita i. sine admixtione hes' fidez

Hebrei nō dicuntur ab abraham

+ iiii^or^ expeditis

revus mosa

sunt trinitatis et per x precepta legis et peregrinacionem beatitudinem ut per dilectionem quietis octave diei sunt nobis victe contrarium diaboli.

Iterum predicta persecucio regum sit persecucionem iniquorum qui persecuntur iustum usque ad mortem ubi est terminus iudicii. Et secundum Josephum ille est locus opidum fenicis [illegible] quod nunc preceptas dicitur. Et dicit in la [illegible] secundum eius scilicet per turmas ut viderent esse plures irruit super eos impetu nocte id est ex improviso dicit b. aug. quia bellum instruere nichil refert [illegible] utrum aperte pugnetur an ex insidiis. Et dicit Josephus quod sic factum fuit nocte quinta quibusdam eorum existentibus in lectis quibusdam ebriis qui credebant ita esse securos. percussit eos id est eorum aliquos et persecutus est eos usque

hoba que in parte [illegible] et phenice que est ad levam damasci et in parte damasci potest [illegible] Reduxitque omnem substanciam id est bona mobilia sodomorum capta ab hostibus et loth fratrem suum cum sua que sua per primus liberacionem pugnabat intrepidus quos capti fuerant et ipsum scilicet captum. Abraham sit in hoc restitucionis omnium bonorum rapinarum ita ut dicit b. aug. rapina omnia ablata restituit. homo autem per inde amittit omnia omnium bonorum cuiuscumque [illegible] [illegible] secundum meritum [illegible] et nichil omnium quod omnia restituuntur per rapinam.

Egressus est autem rex Sodomorum in occursum eius postquam reversus est a cede chodorlahomor et regum qui cum eo erant in valle sale que est vallis regis. At vero melchisedech rex salem proferens panem et vinum erat enim sacerdos dei altissimi benedixitque ei et ait Benedictus abram deo excelso qui creavit celum et terram et benedictus deus excelsus quo protegente hostes in manibus tuis traditi sunt. Et dedit ei decimas ex omnibus. Dixit autem rex sodomorum ad abram da michi animas cetera tolle tibi.

Hic decimatur honorificatur abraham cum exhibitum post triumphum et primo in occursu regis. secundo in benediccione summi pontificis id est ait vero. tercio in numeribus oblacionis. Dixitque. In secunda parte primo ponitur descripcio benedicentis. secundo forma benediccionis. Et ait. tercio devocio benedicti. Et dedit. Dicit ergo primo Egressus est autem rex sodomorum in occursum eius scilicet ad honorificandum et congratulandum et ad reddendum ei gratias de occasione sue [illegible] postquam reversus est a cede codorlaomor et regum. et qui cum eo erant in valle sabe ut salve que est vallis regis. sic forte dicte quia ibi erat sedes regum vel quia forte post cessit in sortem filiorum iuda de quo fuerunt reges. vel hec Josue xv. vel sic in valle sabe id est in valle plana et equali que est vallis regis. vel ut dixi habebat ibi rex ibi maneriem a quo denominabatur vallis [illegible] Et forte in illa valle alia [illegible] solebat secum [illegible]

Et exigitur contra hanc quia dicebatur quod illi quinque reges ceciderunt. et rex sodomorum cum aliis. Respondeo non stat in vite [illegible] non dicitur nominatim quod illi reges ceciderunt scilicet populi ut aliquis de populo eorum vel forte si rex sodomorum cecidit ceciderit ille et qui iure ei in regno succedere debuit. Et tunc per quod [illegible] ipsius benedicto Abrahe. Sed primo sciendum quod iudei ad destruendam fidem christiane scripture [illegible] loquuntur de christo nituntur depravare inter que est psalmus cviii. [illegible] fit mencio de sacerdocio melchisedech et occasione illius psalmi qui de christo loquitur persecucionem istum propositum nituntur dicentes quod iste melchisedech protulit panem et vinum non in sacrificium sed magis ad reficiendum abraham et populum eius qui veniebat de prelio. Sed hoc patet falsum per litteram precedentem et sequentem. Dictum est enim supra quod illi quatuor reges quod de bellantes abram apportaverant de sodomis universa que ad cibum pertinent. nec poterant adhuc omnia consumpsisse vel fugiendo potuerant secum portasse. Et ideo abram ibi invenit satis de victualibus pro se et pro populo suo. Et hoc etiam per litteram sequentem. ubi abram de preda nichil voluit retinere exceptis hiis que comederunt iuvenes id est bellatores qui secum erant.

11 se

ayrmaalym

[illegible]

11 Istud dicit secundum lo. [illegible] [illegible] non tenet et tunc poterat verum esse ut aliquis dicunt

Item propter ista verba protulit panem et vinum immediate subditur causa erat enim sacerdos dei
altissimi ex quo patet quod causa propter quam obtulit panem et vinum fuit ad sacrificium offerendum
quod pertinet ad sacerdotis officium / propter distinctionem bellatorum magis pertinet ad laicos homines
conferre victualia / quam ad sacerdotem / Et ideo alii aliter putaverunt dicentes quod melchisedech
protulit panem et vinum pro sacrificio offerendo / non per ipsum / quia cum iste sacerdos non erat
secundum ipsum abraham et tamquam sacerdos legis / prout legitur altare construxisse et sacrificium
deo obtulisse ut habetur infra xxii capitulo / Et ideo illud quod sequitur erat enim sacerdos dei altissimi
non refertur ad ipsum melchisedech / sed ad ipsum abraham / Et similiter illud quod sequitur et dedit ei
decimas ex omnibus / scilicet melchisedech dedit decimas de omnibus ipsi abrahe tamquam sacerdoti
Sed falsitas huius expositionis apparet per hoc quod melchisedech benedixit ipsi abrahe dicens benedictus
abraham deo excelso / benedicere autem ad sacerdotem pertinet / quia quod minus est sine contradictione
a maiore benedicitur / ut dicitur ad hebreos vii capitulo / Item quod melchisedech dans decimas de omnibus
reputatis ipsi abraham patet falsum per ultimum sequentem / quia abraham iuravit quod de omnibus illis
non acciperet a filo subtegminis usque corrigiam caligae et nulla re quae sua essent
minima acciperet / Et ideo vera expositio est ista quod melchisedech erat sem
primogenitus ipsius Noe filius / qui adhuc vivebat / quod patet si computentur anni eius
suppositi / immo vixit ultra nativitatem iacob et esau ut patet infra xxv capitulo et
omnes primogenitos a Noe usque ad aaron pontifices fuisse /
Contra predicta arguitur quia apostolus ad hebreos vii dicit de melchisedech sine patre sine matre
sine genealogia neque initium dierum neque finem vite habens quod non potest dici de ipso
sem / isti non est eidem homini / Sed ad hoc videtur a doctoribus nostris quod hoc dicit apostolus non
quod melchisedech non habuit patrem et matrem in re / Sed quia scriptura non fecit mentionem de patre
eius / ut et ad hoc videtur argumentum dimanare quia fit scriptura de patre sem et matre
eius et genealogia et de principio vite eius et de fine / Dicendum quod verum est / sed ista
non est sub nomine melchisedech / sed solum sub nomine sem / Et intelligit apostolus et do-
ctores predicti quod sub nomine melchisedech non fit mentio in scriptura de patre et matre eius
nec de principio nec de genealogia et fine vite sue /
Et iterum post predicta redeundo ad literam cautius quia aliqua magis exponenda
ubi dicit / At vero melchisedech rex salem que postea dicta est iherusalem / sed secundum hebreos alia
fuit / sed secundum augustinum invenerunt eam appellatam pluribus nominibus salam / luza /
bethel / iebus / ierosolima / helya / urbs sancta / iherusalem dicitur ab ista salem / proferens panem
et vinum in sacrificium secundum glossam / quod erat signum pacis secundum andream glossa ut gentiles
sic ratio olim esse solebat / et ne credatur quod protulit ad manducandum
sed ad offerendum subditur / erat enim sacerdos dei altissimi cuius est offerre / [Sacrificium]
Gerens imaginem et figuram sacerdotum evangelicorum quorum est offerre
sacrificia / quorum summum offertur in pane et vino sub speciebus in corpore et
sanguine domini / De isto dicit apostolus ad hebreos 7 quod melchisedech legitur de patre
et matre eius ut de parentela eius / probat in ante omnibus quod in dandis beneficiis
et dignitatibus tempore evangelii non debet aliquis respectum habere ad parentelam
dum tamen inveniatur bonus qui sit rex iustitie / et rex pacis / Dicitur enim interpretatio
melchisedech quod fuit rex et populus sibi pacem et iustitiam regere / Sed dicunt alii quod bonus esse
habere talis qui possit ecclesiam defendere / Et de talibus accidit sicut mulieri que
volens ponere defensionem contra mures ne caseos suos comederent posuit
ibi cattum qui plures unum de ipsis comedebat quam omnes mures in uno fe-
cissent / Sic isti contra iniuriatores eligunt tales nobiles qui plus de bonis ecclesie
devorant quam omnes iniuriatores abstulissent / Sequitur benedixit ei glossa ut maior
minori / ut dicit expositio / Et hoc est unum verbum propter quam patet per apostolum quod sacerdotium
melchisedech maius fuit sacerdotio levitico / quod descendit de abraham Nulla autem
sententia abrahe patriarche prefiguratur ante preferentem / Et ait / Hec forma benedictionis
Doctor paulus burgensis hoc sacrificium quod obtulit Melchisedech non est intelligendum esse ad realiter in nostro sacrificio
sed est figurativum / Unde glossa interlinearis super illud vini offerens panem et vinum dicit hec sacramenta nostrorum
sacramentorum figura fuerunt / Sed quod melchisedech

[illa]

benedictus abraham deo excelso .i. a deo excelso sic est ut sit et ex hoc loco accipitur forma
competens benedictionum et sacerdotum quam vnde dicitur ad inuocationem iuuamini in nomine domini etc. Sit nomen domini
benedictum etc. qui creauit celum et terram super se et benedictus .i. laudatus deus excelsus ad dampnum
ydolorum de quorum mala interfecti. que protegente hostes in manibus tuis traditi sunt .i. in tua
potestate et aliqui hinc traditi aliqui non et ex hoc ut aliquos captiuos duxisse et
dedit ut maiores decimas ex omnibus et ex acquisitis in bello sicut patet ca. fere est numeri 31.
Benedictus inquit deo altissimo gloria quia hic victoria deo excelso est assignanda et ei gratiarum
actio pro beneficiis exhibenda et dedit abram ei decimas ex omnibus recognoscens omnia a
deo habere.

Et amplius videtur ad verba precedencia propter equitatem fierimus spirituales vbi dictum est erat enim
sacerdos dei altissimi quia pro cultorum illorum qui dei manserunt in cultu dei Et quia autem
primogenitus ratione natiuitatis vt dicitur a quibusdam vel saltem ex ordinacione patris si non fuit
primo natus vt dicunt alii ius et primogeniture bis fuisse dabatur ad filium primo natum [illegible]
ex ordinacione patris maxime de voluntate dei sicut Jacob ius primogeniture transtulit ad
ruben primo nato ad Joseph quantum ad duplicem porcionem hereditatis accipiendam et ad
juda quantum ad dignitatem regiam vt habetur in xlviii c° et xlix. Sacerdotium autem an-
nexum primogeniture vsque ad legem datam per moysen Et ideo audita victoria abrahe
diuina virtute facta protulit panem et vinum i. sacrificium reddens gratias deo. et ideo benedixit
abraham dixit benedictus abram deo excelso et dedit ei decimas scilicet abraham ipsi melchi-
sedech debebant tanquam sacerdoti et exponit apostolus ad hebreos vii quod leui fuit de-
cimatus in abraham.

Et delectabiliter pulcerrimo istum textum nobilem propter misteria plurima dicit enim
textus abraham a cede hostium rediit ei melchisedech rex salem quem apostolus dicit sine patre et
sine matre fideo esse quia scriptura non narrat genealogiam eius melchisedech autem interpretatur
rex sacerdos et rex iustus. Signat autem Christum sicut apostolus qui sine matre est in celis
et sine patre in terris regens nos et offerens pro nobis panem sui corporis et vinum
sui sanguinis sicut et Melchisedech abrahe obtulit. Sacerdos et post dicit ps. 109 Tu es sacerdos
sacerdos in eternum non secundum ordinem moysi qui pecudes in sacrificium offerebat sed secundum ordinem
melchisedech qui panem et vinum obtulit. Rex autem melchisedech dicitur rex Salem vt rex
pacis bis refertur ad Christum qui nos reconciliat deo et qui in presenti seculo populum suum
regit et in futuro [illegible]. Decimas autem abram benedictus a melchisedech accepit
decimas dat sibi sic dat ei qui inuictus erit/ constat eum per spiritum [illegible] presse
fidem esse vt sacerdotium ecclesie [illegible] benedicit omnes sacerdotio [illegible]

Dixit autem rex sodomorum ad abram da michi animas cetera tolle tibi
qui respondit ei leuo manum meam ad dominum deum excelsum possessorem celi et
terre quod a filo subtegminis vsque ad corrigiam caligee non accipiam ex omnibus
ex omnibus que tua sunt ne dicas ego ditaui abram exceptis hiis que comederunt
derunt iuuenes et partibus virorum qui venerunt mecum aner escol et mambre
bre isti accipient partes suas

Hic describitur liberalitas abrahe et ostenditur honorificencia eius in muneribus oblatis
quam propter moris cetera predam possit retinere noluit tamen quicquam recipere. Et primo ostenditur
oblacio munerum secundo recusacio eorum ibi qui respondit et in hoc apparet caritas ad proximos
quia sibi apparuit ad propinquos suos dicit Dixit autem rex sodomorum da michi animas i. homines
personas scilicet viros et mulieres et paruulos cetera tolle tibi quando videbat eum recipere

Benedictio

Caritas

melchisedech

rapere

nea a melch[isedech] et credidit quod vellet spolia / Cui rex dixit et f abrahe non victus
cupiditate leuo manum meam iurando scilicet ad dominum non ad creatura deum excel.
sum dominum cui timor deum cum amor excelsum cui honor, possessorem tunc.
obsequium quodque e antiquorum iuradi celi et terre quod dno nullus posset nisi
pt. pt. p. et hoiez xpm qui ut data e mihi o. potest. ff qd a filo
subtegm. Subtegmine dicitur filum quod ex transverso ptela dirigitur et a subte=
gendo vel a subtegendo quia subtegimine in tela tegitur vel texitur. Et caliga
dicitur a colligendo quia superius colligitur colligam usque ad corrigiam calige s. q e.
de solis non accipiam ex omnibus que tua sunt hoc dicit ne potentior magnum
manifestum non omnino accipiam de hiis que tua sunt Ne dicas ego ditavi abra
hoc dixit non ad iactantiam sed ad dei gloriam qui a principio multiplicavit bonorum temporalium
ut supra dictum est et ideo nolebat quod eum diceret aliquis alius attribuere Nec volunt
ditavi vel vidi ditatum propheciam sed pdcu | ideo noluit accipere ne putaretur pu-
gnasse cupiditate potius quam caritate unde addit exceptis hiis que comme-
derunt iuvenes quia dicitur ut 10 digni est operarius cibo suo, et partibus virorum scilicet
de preda hostium qui venerunt mecum Aner Escol et mambre | isti erant tres amici
Abra confederati ei supra cognitus istorum adiutorio vicit ut dicunt aliqui. Conditur
Magister Nicolaus quod hic qui venerunt mecum unus exponitur quod cum ipso iverunt bellum ut pedites
et si hoc certum est quod habuerunt ius in parte preda. Alios quod non iverunt bellum sed re-
manserunt ad custodiendum sarcinas | et 2 Reg. 30 dicit quod habuit in b
pde Ex ipso loco accepit david illud quod determinatur 1 Reg. 30 c. equa pars erit de-
scendentis in prelium et remanentis ad sarcinas unde quod ibidem sequitur Et factum est hoc
ex die illa et deinceps constitutum et quasi lex in israel | In hebreo habetur et factum est hoc ex
die illa et desuper et de ante | quia observatum fuerat tempore abrahe, ut ergo credere
vivant quod abra hic fuerat | decrevit david per ea magis declaratur et firmius statuit
tanquam ex regia potestate.

Moraliter | In hoc quod abra fuit sibi austerus et sociis pertibus acquisivit sed quod licet vir-
bonus sit sibi austerus debet tamen sociis esse benignus unde Crisostomus super mt est scriptum circa
vita tua esto austerus circa vitam aliorum benignus. Et sic rex sodome occurrit
abrahe revertenti a cede regum Sic diabolus prelato a cede viciorum et hoc usque sabe. quod
interpretatur satietas | quia temptat eum de carnis voluptate et gulositate, quem si non potest
vincere dyabolus | temptat de cupiditate unde dicit da michi animas cetera tolle tibi, dicit tamen quod
pacet temporalibus et non curet de spiritualibus. Ipse abra pars pla michi velit recipe
nec corrigere | non apte exceptis hiis que comederunt iuvenes | In quo significatur quod visitatur magistri
reportare | nisi cibum tamen | scilicet in hoc condemnatur quod non procuratores garciones mit-
te, | in hoc subdit et partibus virorum qui venerunt mecum | ubi ostenditur quod prelati illud
quod prelati noluit possunt accipere accipiunt illi qui sunt de latere | In hoc etiam ostenditur quod
quilibet potest remictere iuri suo salvo tamen iure aliorum vel alieno.

Dixit aliquis contra hoc ubi dicitur dedit ei decimas ex omnibus | ex quo videtur quod ita esset
decime sunt sicut de iure naturali quod omnes ad decimas tenentur / Et si ex omnibus licite
acquisitis in bello iusto et decimis sit danda decima | sic abra fecit. Credo quod etiam
in lege scripta fuerit precepta non tamen necesse est esse dispositione a deo vel a principibus
aliquibus tradita, decime vero quantum ad causa sui que est iusticia in sicut pertinent
ad cultum dei | Et si de omnibus licite acquisitis vel in bello vel aliunde dantur
decima sicut fecit abra | ibi fuerit consuetudo ecclesie vel regionis, maxime

quaeritur

fuit ut v̄ nuntii

quia et ubi terra dissilat quasi reparatur forte tenent. Quod vero Abraham fuit protectus

His ita transactis factus est sermo domini ad Abram per visionem dicens: Noli timere Abraham, ego protector tuus sum et merces tua magna nimis. Dixitque Abram: Domine deus, quid dabis michi? Ego vadam absque liberis, et filius procuratoris domus mee iste Damascus Eliezer erit heres meus. Addiditque Abram: Michi autem non dedisti semen, et ecce vernaculus meus heres meus erit. Statimque sermo domini factus est ad eum dicens: Non erit hic heres tuus, sed qui egredietur de utero tuo, ipsum habebis heredem. Eduxitque eum foras et ait illi: Suspice in celum et numera stellas si potes. Et dixit ei: Sic erit semen tuum. Credidit Abram deo et reputatum est ei ad iustitiam.

Capitulum 17m. Continuatur pars in qua describitur meritum quatuor Abraham ut se habuit ut incipiens et hic quantum ad deum et proximum. Hic ostenditur qualiter se habuit ad seipsum. Et quia plures reputantur una persona cum patre, scilicet [illegible] ... mortuus est pater eius et qui non est mortuus reliquit eum filium similem sibi, et plus vir et uxor qui una persona computantur, scilicet Sara ... non sunt duo sed una caro. Deus primo ostendit qualiter Abraham se habuit in prosperitate ... Et deciat hic ... gesta eius a tempore repromissionis usque ad tempus circumcisionis. Et ostendit hic iustitie eius duplex ... quo ad semen eius de libera vero quo ad semen ex ancilla ... Primo ... ponitur duplex promissio. Prima legitimi heredis ... amplissime hereditatis. Dixit ergo ... Secundo ... promissio spiritualis Abrahe ... Dixit ergo Abram ... petitio eius ... statimque ... petitio fides et ... ibi credidit. Dicit ergo His ita transactis scilicet opere misericordie, opere castitatis ... liberatione, opere devotionis ad devotionem ad decimas, ... opere largitatis in ... abrenuntiatione et recusatione Abraham ... ex victoria tam solemni qua duos dedit ... timuit ne hic accepisset totam mercedem iustitie sue. Ad hoc ... Et ideo deus asserens eum ... sicut dictum est sequitur: Factus est sermo domini ad Abram per visionem ... credens et fuit sermo non vocalis sed ... per visionem gloriosam ... Fuit autem visio spiritualis hoc est ymaginaria ... intellectualis non corporalis, et hec tres visiones distinguuntur ab Augustino ... Et dixit deus: Noli timere scilicet de eo quod cogitasti Abraham, nec timore quo timetur pena corporis, nec mundano quo timetur damnum temporale, nec similiter quo timetur pena anime vel spiritualis. Ego protector tuus sum, scilicet in via Psalmo xxvi: Dominus protector vite mee, et merces tua scilicet in patria magna nimis, quia super omne meritum, super omne desiderabile cogitatum, et hec est mensura Luce vi. Nota ... doctor Burgensis episcopus ubi ait Nicolaus quod Abraham ex victoria tam potenti habita a domino timuit ne in hoc accepisset totam mercedem iustitie sue. Ad hoc ... Paulus doctor Burgensis dicit quod Abraham timuisset ne in victoria quam habuerat accepisset totam mercedem iustitie sue ad hoc videtur improbabile dicendum, cum quia promissio Abrahe fuit facta ... magna super ... sed hic non erat impletum ~~quia non erat impletum~~ isto tempore quo Abraham timuit, propter ... nullam prolem habebat, et nondum habebat totam mercedem a deo sibi promissam. Item quia et veri philosophi ... victoria felicitate ... non ... posuerunt totam mercedem bonorum operum in victoria ... in ... ethicorum. Et ideo multo minus presumendum est de Abraham quod totam ... mercedem sibi a deo promissam estimaret consummari ... temporali victoria. Sed iste passus aliter potest exponi et ut credo melius scilicet quod Abraham ex victoria predicta timuisset ... Ne forte illi reges ... convicti irruerent super eum ...

Nicolaus

humano

addi[illegible]

pax

R

plures contingit inter bellatores eo modo quo timuit Jacob a Sichimitis et convicinis eorum
Gen. xxxiiii c. Secundo quod timebat ne forte excessisset in persecutione illorum regum et de-
vastatione eorum. Non tamen legitur quod hoc fecisset ex iussu domini. Et ideo timuit ne forte
in hoc actu peccasset iuxta illud Job ix c. Verebar omnia opera mea sciens quod non
non apparet in littera quod Abram fuisset certificatus quod ibi maior pars iuste se habuisset
contra alios et adversarios suos. Unde deus asseruit ipsum deinceps timore. De primo
scilicet dicit: Ego protector tuus sum, id est ne timeas a facie eorum quia ego protegam te.
De secundo vero asseruit eum dicens: en merces tua magna nimis. Quod non solum non deli-
quisti aliquid in predicta persecutione et victoria predictorum regum, sed etiam pro ea mercedem
isti mercedem magnam quoniam ex zelo caritatis fuit et ad honorem divinum. Hoc fuit sensus
magna nimis merces tua nimis, id est victoria quam dedi tibi non est merces tua, sed
in [illegible] ego reservo tibi. Et ex isto verbo habuit occasionem petendi plenius quia
quilibet [illegible] desiderat habere in bonis suis heredem sive successorem.
Item merces potest considerari tripliciter. Primo quo ad redditorem et sic [illegible] domino [illegible] tripliciter
[illegible] Sap. v. Iusti autem in perpetuum vivent et apud deum est merces eorum. Secundo fidelis dicitur [illegible]
[illegible] Seminanti iustitiam merces fidelis. Tertio dicitur accelerata cum benedicto di-
[illegible] in mercede iusti festinat. Secundo principaliter consideratur merces ad recipientem quia
et sic dicitur magna Gen. xv Ego protector tuus et merces tua magna nimis. Tertio specialis Apoc. xxii
Ecce venio cito et merces mea mecum reddere unicuique secundum opera sua. Et certa [illegible] Eccl.
18. Ne verearis usque ad mortem iustificari quia merces dei manet in eternum. Tertio ad
[illegible] copiosa Mt. v gaudete et exultate quia merces vestra copiosa est in celis
et delectabilis Jer. xxxi Quiescat vox tua a ploratu et oculi tui a lacrimis quia est
merces operi tuo. Et glosa Ys. xl Ecce dominus deus meus fortis veniet et merces
eius cum eo et opus eius coram illo. Dixitque Abram scilicet confortatus verbis domini ostenden-
do suum desiderium et non dubitando de promissione sed modum inquirendo: Domine
quid dabis michi. Hoc non est ex diffidentia sed ex desiderio succedendi boni [illegible]
[illegible] Ego vado [illegible] dicunt [illegible] valebunt michi ista promissa ex
quo filium non habeo. Quia ego vadam de hoc seculo per mortem recedendo
absque liberis. Habebat enim patris desiderium plus [illegible] adventum dei
maxime quia de suo semine sciebat Christum nasciturum. Et quia Sarai erat sterilis
et filius procuratoris domus mee scilicet qui omnia dispensat et familie curam ministrat
iste Damascus. Cuius nomen est a quo dicitur Damascus condita et nominata secundum glosam
et ipsum in ea regnasse. Eliezer et est Eliezer nomen procuratoris sed Dama-
scus nomen filii. Et est antonomasia id est [illegible] locutionis qui solum contingit ex magni-
tudine gaudii vel doloris. Et potest intelligi vel suppleri duplex: iste Damascus vel sic
est filius procuratoris domus mee qui dicitur procurator id est dedisti filium
nomen [illegible] potest sua relinquere non autem ego. Et sic melioris conditionis me est.
Quantum ad hoc. Et alio modo ut tu dicis filius procuratoris domus mee sic intelligatur
erit heres meus quia cogitabat eum adoptare in filium eo quod uxor sua
erat sterilis. Et ista expositio magis consonat littere quia sequitur post pauca et ecce verna-
culus unde continuat sic littera: addidit quod Abram scilicet ad maiorem expressionem desi-
derii sui: Michi autem non dedisti semen id est filium sed dedisti servo meo. Et
ecce vernaculus meus id est servus natus in domo ab ancilla emptoris et contra
bello capti iste heres meus erit. Statimque sermo domini factus est ad eum dicens scilicet proprie
sic [illegible]. Non erit hic scilicet Damascus heres tuus sed qui egredietur de utero tuo id est de tua po-
tentia ipsum habebis heredem. Ysidorus dicit uterus proprie mulieris sed hic extenditur
vocabulum ut accipiatur pro potentia generativa in viro sicut in muliere pro potentia

In quibus verbis significatur quod non sumus sub lege sed liberi sub gratia hereditate sicut accepimus.
Ro viii Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore sed accepistis spiritum adoptionis filiorum.
Hec Eduxit quam eum foras. Eductus fuit abraham de terra sua et cognatione et
domo patris sui et propter tabernaculum quam omnia fuit cum homo deum contemplaretur.
Et quia non solum promisit sibi plenissime et plus magna multiplicatione
ait illi ut sequitur Suspice celum et aspice sursum et numera stellas si potes.
et ampliavit huius promissionem quod dicit sunt innumerabiles. Et dixit ei Sic erit semen tuum sed
innumerabile. In hoc etiam promittitur claritas quia dicit sicut stellas. ... ...
... quod olim abrahe promisit et semini eius. Et non hoc sursum dictum est ... quod
multiplicaret semen eius sicut pulverem terre hoc est sicut stellas. In quo intelligitur quod ...
humiliatus fuit et ... gloria Iob 22 ut patet dictum est quo ad celestes scilicet iudeos qui
sunt sicut pulvis ... non sic impii non sic sed tanquam pulvis quem proicit ventus
Iste vero de stellis dictum est quo ad credentes ... qui nunc lucent in mundo.
Phil 2 inter quos ... lucent ... et ... in celo ... Suspice
... super altitudinem ... ut sic dicam ad spiritum misticos et mora-
les descendendo. Suspice celum et numera stellas. Sic erit semen tuum ...
Per quod significatur quod qui vult habere semen in terra promissionis ... spiritualiter ...
... celum suspicere et celestia contemplari et illis intendere et ab ...
abstrahi. Per quod etiam significatur quod qui vult esse filius abrahe ... credentium
debet esse sicut stelle celestibus ... affixi. Significatur etiam ... quod ... semen
dixit ... quod ... sicut terre pulvis. Hic autem sicut stelle celi quod
... ... credentium sit pulvis terrenis intendens ... elevari ad
celestia ut stelle. In hoc etiam quod dixit duxit eum foras et dixit ei Suspice stellas
... significatur quod ... vult celestibus intendere eum foras ... istas ...
... et mundanas occupationes exire ... dicitur ... cultu contemplationis non
attingimus nisi ab exterioribus ... occupationibus cessemus.
Ex ista littera predicta ubi dicitur Suspice celum et numera stellas ... patet quod ista visio ...
est abrahe de nocte quando stelle possunt videri. Considerandum est quod licet deus ...
intendit figurare multiplicationem seminis comparando ipsum stellis celi in principali
... et semini eius ... ... ut dicit apostolus
I Cor 15 Stella differt a stella in claritate. Sic ... ... multiplicatio eius ...
bona temporalia non possunt esse ... ut finis principalis operum iustitie ...
... quia finis principalis melior est ... ad finem et premium ad
principale promissum ... quam opus ... quod promittitur. Bona autem
temporalia sunt minora quam ... opera. Et ideo hic et in aliis locis ...
ubi ... ... promittuntur aliqua bona temporalia ... intelligitur
principale promissum sed bona spiritualia et eterna quod principaliter intelliguntur promissa ...
... conveniebat maxime tempore legis mosayce et ... In quo tempore homines imperfecti
erant respectu temporis gratie ... quod dicit apostolus ad Hebr vii Nichil ad perfectum adduxit
lex. Ideo autem imperfectiores ... ad amorem bonorum spiritualium et celestium indu-
cuntur per amorem temporalium et terrestrium. Ut sicut ... ... quod non
... ad ... ... Et per hoc quod ... notum diligendum ... et ...
amare. Quod autem abraham in hoc loco intellexit sibi et suo semini non esse promissa
terrena sed etiam celestia quod ... ... impleta patet Iohannis viii ubi dicitur abraham pater
vester exultavit ut videret diem meum vidit et gavisus est. Dies autem Christi ...

spus intelligitur tempus passionis et resurrectionis sue ipse dixit imminente passione sua
Jo. xij. Tempus ut clarificetur filius hominis et tunc apertura est ianua celestis et educti sunt
patres de inferno et per ipsum perducti sunt ut dicitur in officio de mortuis Sed signifer sanctus
michael representet eas in lucem sanctam quam olim abrahe promisisti et semini eius
et accipitur ex hoc loco.

Considerandum est quod in hoc loco et passu littere et consimilibus est uno modo duplex sensus litteralis
unus de bonis terrenis qui magis principaliter et manuductive promittitur Alius
de spiritualibus seu eternis qui principaliter intenduntur quia sensus principaliter intentus litteralis
dicitur aliquo modo potest dici unus quia cum plures ubi unus propter alium utriusque tamen
unum magis principale vel semper est magis principale illud dicitur quod hic dicitur
et prebet via ad intelligendum multa que continentur in veteri testamento.

Dominus paulus burgensis addit hic quod licet verba xpi a Johanne narrata scilicet Abraham exul-
tavit ut videret diem meum etc. non sunt referenda ad visionem abrahe de qua in
hoc loco agitur quia hic non fit mentio de passione xpi et de eius resurrectione
in veteri in figura ut scilicet patet advertenti sed verba evangelii potius sunt
referenda ad tempus immolationis ysaac de quo in xxij capitulo amplius videbitur Sed ab-
raham intellexisse in hoc loco sibi et semini eius sibi promissa non solum terrena bo-
na sed celestia ex verbis pro comparatione et multiplicatione plus semine abrahe aliter facta fuit supra xiij capitulo et ut dictum est
Et hic dicitur si potest numerare stellas Et dixit ei sic erit semen tuum supra est
De multiplicatione sicut pulverem terre. In hoc autem loco comparat
ad stellas celi. Et sicut stelle lucide et incorruptibiles secundum illud danielis ultimo
Qui autem ad iustitiam erudiunt plurimos quasi stelle in perpetuas eternitates. Et ideo per hoc designatur
quod a predicatur immediate eduxit eum foras et dixit illi suspice celum
et numera stellas etc. Cum enim dicitur eduxit eum foras non videtur ipse intelligendum
de motu corporali Nam hec videtur esse superfluum quod abraham non posset suspi-
cere celum existens infra domum vel tentorium et sic suffecisset ei dixisse suspi-
ce celum Ipse enim obediendo mandato exivisset ad locum ubi posset suspicere
Et ideo aliter intelligendum est scilicet quod ad hoc quod abraham habebat cogitationem sollicitam
de prole et heredem precipue considerabat eum supra se seu extra se adducendum secundum illud
Et ideo plurima supra sensum hominis ostensa sunt tibi etc. Exponunt etiam
antiqui hebreorum licet non ad eundem finem dicunt enim quod id est quod dicitur eduxit
eum foras hoc est dicere eduxit eum de credulitate seu opinione sua
Et notandum quod non dixit exivit foras sed eduxit eum foras ad denotandum quod fides
donum dei est ut habetur ad Eph. 2 capitulo Ro. Reputabatur quod abraham in hoc loco credidit sibi bona spiritualia
et semini suo promitti ex hoc quod sequitur abraham credidit domino et reputatum
est ei ad iustitiam Ad quod sciendum quod abraham a principio sui exitus de domo et cognatione
sua separavit se ab infidelibus tamquam fidelis et fides tamen abraham in hoc
loco fuit approbata a deo tamquam fides iustificans et dicitur credidit et reputatum
est ei ad iustitiam Cum vero dicit apostolus ad Ro. 4 capitulo quod contra spem in
spem credidit sic est contra spem nature in spem gratie quod intelligitur non solum in hoc
quod credidit ipsum futurum esse patrem multarum gentium si carnaliter quod est contra spem
naturaliter cum ipse esset senex et uxor sua sterilis sed potius in hoc quod credidit se
et semen suum consecuturos esse vitam eternam celeste quod est maxime

Abraha

[illegible]

cōn spem ... Iuxta illud 1 cor. 2 oculus nō vidit nec auris audivit nec i cor
hominis ascendit que deus ppãvit illis qui diligunt illum. Illa enim que aī ea sunt dicta sunt
pmissa abrahe. nō credebat totam faciliatem ut Sic tu dī faciam
te i gentem magnam et hmōi. Et iō in hoc loco ppue fides sua reputata
fuit ad iusticiam ppt pdicta. ¶ Sequitur Credidit abram deo in nullo
dubitans vel hesitans de dño pmissis que excedebat sua dēc et in deum, mō
credidit deo i. dño pmisso. Et reputatum est illi s. abrahe ad iusticiam. ge
p fidem iustificatus est nō p legem. lex nō dum erat. nec p circumcisionem, quam nō dū
erat iustificatus. s. p fidem que iustificat ad hoc est iustificati et pdcti. fides
enim formata p dilectionem illa sola est que iustificat meritum formaliter.

Dixit quoque ad eum Ego dñs qui eduxi te de hur chaldeorum ut darem tibi
terram istam et possideres eam. At ille ait dñe deus vnde scire possum quod pos-
sessurus sim eam. Et respondens dñs. Sume inquit tibi vaccam triennem et ca-
pram trimam et arietem annorum trium. turturem quoque et columbam. Qui tollens
vniusa hec divisit ea p medium et vtrasque partes cōtra se altrinsecus posuit
aues autem nō diuisit. Descenderunt quoque volucres sup cadauera et abi-
gebat eas abram.

¶ Supra petiuerat abram heredem sz quia deus plus dat quam petitur promittit ei here-
ditatem. Et pmo ponitur vbum pmissionis 2o signum certitudinis ibi at ille 3o ordo
impletionis ibi Cum quoque sol 1o pactum confirmatur ibi Quam ergo. Dixit ait Dixitque
ad eum Ego dñs s. potens facere qd pmitto qui eduxi te de vr chaldeorum
i. de ciuitate sic dicta s. b Jerom et Josephus. Et scdm hebreos i. de igne caldeorum
vbi detenti loco qui est ... et in caldea sic dictum est supra xi cao. ut darem tibi
i. tuo semini gratia tui terram istam s. chananea ut possideres eam s. de iure et modo
de facto. At ille ait s. glo. Signum quaerit nō tamen diffidendo sz ... Et ... dña inqui-
rendo ut magis certificetur. Et ponitur abrahe petitio 2o dña inquirens . . .
ibi Et respondens dñs 3o missionis certitudo ibi Qui tollens 4o experimentum signo
certitudo ibi descenderunt. At ergo At ille ait dñe vnde scire possum i. quo signo
possum scire quod possessurus eam. At si diceret quid est illud per quod confirmabitur
bonum qd pmisisti. Et nō dixit vnde scire possum qd acceptum sum ... posses-
sessurus sed nō querit signum in pmissione hereditatis hereditatem enim ... pos-
sessurum pmisso ... in vita sua ... vñ forte signum ... postea
ppt futuros ... sic. ¶ Et respondens dñs ic. Et ad intellectum huius passus
Considerandum est quod sicut patet ex discursu totius veteris testamenti quandiu filii israel
steterunt in cultu vnius veri dei possederunt pacifice terram pmissam sibi
et ... et qn declinauerunt ad ydolatriam fuerunt ab hys impugnati et dete-
cti sicut pz in libris iudicum et Regum et in alijs locis. Et alij qui erant ma-
... ... fuerunt ... et captiuati de terra ... ppter nabu-
chodonosor regem babilonis et 2o p romanos ... ... fidei ihus xpi
negauerunt et occiderunt. Verus igitur cultus vnius di est illud ppter quod possidere
poterat terra illa abrahe pmissa. Iste autem cultus principaliter est in actibus
mentis sicut quod dicit b augus in enchiridion fide spe et caritate colitur deus
... ... hoc cultum interiorem requirit cultus exterior qui est quod quedam protestatio
interioris cultus. talis autem cultus in veteri lege fuit sacrificia a deo oblata et
iō de talibus sacrificiis in lege fiendis dñs instruit abram dicens Sume tibi
vaccam triennem et capram trimam s. trium annorum. i. trium annorum
et arietem trium annorum. turturem quoque et columbam s. quia de istis speciebus ani-
malium solum fiebat sacrificia in lege vt z i leuitico. Et iō de quali sp̄e nominat
... ...

Considerandum est hic quod de quolibet specie predicta fiebat in lege triplex sacrificium. Unum vocabatur hostia pro peccato quia fiebat pro expiatione alicuius peccati commissi. Aliud vocabatur hostia pacifica quod offerebat deo pro aliquo bono optinendo a deo vel optento. Tercium erat hostia holocaustum quod totum incendebatur ad honorem divinum. Et ideo triplex sacrificium designando dicitur hic quod quelibet istorum in genere suo sit trium annorum. Turturem vero et columbam quod factum erat in lege danda per moysen ut fieret sacrificium de istis speciebus avium tamen nisi quod in emundatione leprosi ubi fiebat oblatio de passeribus propter quod de ista specie avium non fit hic mentio quia non erat communis oblatio vel sacrificium. Littera autem assignat rationes plenius et in particulari que de predictis fiebant sacrificia magis quam de aliis pertineat ad librum leviticum. Tamen ut hic breviter pertingam dicendum est autem quod sacrificia legis erant quedam protestationes fidei. Ideo vocentur sacrificia sacramenta que precede extra protestationem in utroque dicitur de lege et gratia. Nullus unquam hominum fuit salvatus nisi in fide mediatoris in quo est duplex natura divina scilicet et humana. Divinitatem autem ipsius protestabantur sacrificia in quantum homines prima sacrificia ostendebant se habere vitam a deo et per consequens alia bona. Hic autem fiebat in sacrificiis predictorum animalium scilicet ovibus bovibus et capris quia ista animalia tamquam domestica sunt cum hominibus et cedunt in usum eorum ad sustentationem vite. Alia vero animalia que sunt silvestria vel si sunt domestica sunt immunda ut porcus et similia. Item predicta animalia representabant humanitatem christi in quantum ipsa fuit instrumentum nostre redemptionis quia omnis representant eum in morte eius. Capra similitudinem carnis peccati. Bos fortitudinem et ad sustinendos labores maxime in passione. Turtur vero et columbe abundabat in terra illa et ideo ex illis fiebant sacrificia pauperum quia de facili poterant haberi. Turtur castitatem significat et columba vero que sine felle est eius mansuetudinem [illegible] et sic [illegible] quia de predictis fiebat sacrificia ut dictum est. Divisit autem universa hec et posuit ea per medium. Hec [illegible] huius divisionis et passionis est quia tunc temporis homines ad invicem firmabant pactum vel fedus inviolabile. Et ad hoc designandum interficiebant unum animal et dividebant in duas partes et transibant inter illas partes ad designandum quod dignus esset morte si transgrederentur. Dominus autem hic pepigit fedus et pactum cum abraham ut dicitur infra eodem capitulo et ideo animalia ista fuerunt divisa in duas partes et partes sic posite quod posset transiri inter illas partes. Aves autem non divisit quia in confirmatione talis pacti vel federis aves non dividebantur. Non dividebatur etiam aliter cremabantur in holocaustum ut habetur levitici primo capitulo. Alia causa est mistica quia per animalia designatur vita activa que dividit homines circa multa. Sicut illud luce x capitulo Martha, Martha, sollicita es et turbaris erga plurima. Pars vero per volatilia designatur vita contemplativa que unit hominem ad deum. Ideo sequitur. Porro unum est necessarium. Maria optimam partem elegit etc. Descenderunt quoque volucres super cadavera id est super sacrificia ad designandum quod demones qui per aves designantur, ut xiii, et maxime quia iste precipue sunt auctores de nocte volantes per sacrificium nituntur destruere vel fedare bona opera. Et abiciebat eas abram quia si in operibus bonis demones nos volunt impedire debemus eos fervore caritatis repellere. Et moralizabimus.

[illegible] ipsum passum. Notandum circa hoc primo quod abraham in signum sibi facturi [illegible] sit ut duo genera [illegible] acciperet scilicet gressibilia et volatilia per que innuitur quod ex ipso futuri erant aliqui super ista terra gradientes aliqui in celestibus [illegible] conversantes per terciam et gressibilia super terram [illegible] conditio [illegible] et [illegible] filiorum prefigurabat. Primo cum fuit [illegible] quod apparuit [illegible] in trino anno per quod significatur quod eius semen [illegible] erat in ipso lege. Sed si at

mundi

fuit cuiusque est at[illegible] per quod signabat quod filii eius in igne legis non erant perfecti sed in futurum perfectorum deventuri. Secundum animal fuit aries qui est quasi rex gregum per quod signatur quod non obstantibus peccatis suis deus daturus erat eis regem. Et hec animalia tria erant trimia quia per 3 etates futuri erant reges. Prima fuit ab adam usque ad noe. 2a a noe usque ad abraham. 3a ab abraham usque ad david qui primus inter filios abrahe fuit rex stabilitus in regno. quod prius saul eius regnum instabile erat. Sed istis animalia volatilia quia non sufficiebat filiis abrahe spiritualibus et celestibus intendere. Duplicia erant ex quo duplex talium duo prefigurabat. Primum fuit turtur quod animal castum quod per primum temporalium non congregari per quod signatur quod debet a voluptatibus carnalibus abstinere et separari. Secundum fuit columba que animal valde fecundum per quod signatur quod debet esse plenum virtutibus. Sed non vacat a mysterio quod animalia illa grossa terrestria divisa erant et aves que super posite volatilia autem non dividebantur per quod innuitur quod homines terrenis terrestribus intendentes et in se ipsis divisi sunt et abinvicem pleniores et invidia. Sed spirituales et celestes integri manent et uniti in unitate spiritus unitum pacis observantes ut adhibe[illegible] et dicitur in textu quem tollens [illegible] [illegible] extendit. Unum sed [illegible] animalia divisit capra media in quo signatur ut dicunt [illegible] que se non opponunt contra [illegible] divisum tec[illegible]. Et utrasque partes contra se altrinsecus. Hinc in [illegible] utrique posuit [illegible] ad [illegible] quia sibi invicem male [illegible]. Aves autem non divisit [illegible] ad litteram animalia per medium divisit [illegible] et ut [illegible] ab igne consumerentur quia ad litteram magis corrupta erant quam aves. Et in hac divisione facta est divisio regni in duo regna. Et descenderunt volucres super cadavera scilicet animalium divisorum non [illegible] ut dicit glossa et abigebat Abram [illegible] significat [illegible] ut fugerent [illegible] Abram. Volucres descendentes super cadavera divisa significant demones de carnalium divisione pastum sibi querentes [illegible] volucres [illegible] descendebant autem ad litteram volucres quia [illegible] ignis descendebat. Sic enim [illegible] et fructus bona tamen tepide [illegible] cogitationes male ut [illegible] vane [illegible] Sed abram id est vir bonus de [illegible] abigere et [illegible] repellere.

Aliter sic innuitur passum [illegible] trium animalium tres temporum [illegible] designantur quibus populus ad summum honoris cultum adolevit. Alii temporibus [illegible] patriarche abrahe per repromissiones usque ad tempora moysi [illegible] a deo. Alii tempore autem moysi legislatoris a deo legis acceptione et miraculorum ostensione [illegible] et terre promissionis [illegible] glorificatus. Alii temporibus vero david regio honore et templi [illegible] [illegible] instructione elevatus est. Alii vero autem regna et sacerdotale dignitate [illegible] sub lege [illegible] [illegible] capra et [illegible] populum [illegible] esse [illegible]. Aves vero spirituales et [illegible] electos prefigurabant. Divisiones [illegible] [illegible] [illegible] inter [illegible] [illegible] semper esse ostendunt. In eo vero quod aves non divisit pax et unitas spiritualis intelligitur. Spirituales enim viri non possunt [illegible] ab heretici [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] sive [illegible] se [illegible] ut turtur sive inter alios [illegible] ut columba. Utrasque autem avis simplex est et [illegible] [illegible] autem [illegible] [illegible] [illegible] sunt quod terrena [illegible] [illegible] [illegible] temporalia despicit.

Cumque sol occubuisset sopor irruit super abram et horror magnus et tenebrosus invasit eum. Dictumque est ad eum: Scito prenoscens quod peregrinum futurum sit semen tuum in terra non sua et subicient eos servituti et affligent quadringentis annis. Verumtamen gentem cui servituri sunt ego iudicabo et post hec egredientur cum magna substantia. Tu autem ibis ad patres tuos in pace sepultus in senectute bona. Generatione autem quarta revertentur huc. Necdum enim complete sunt iniquitates amorreorum usque ad presens tempus. Cum ergo occubuisset sol facta est caligo tenebrosa et apparuit

clibanus fumans et lampas ignis transiens inter divisiones illas. In illo die pepi-
git dominus cum Abram fedus dicens Semini tuo dabo terram hanc a flumine Egipti
usque ad flumen magnum Eufraten Cyneos et Cenezeos et Cedmoneos
et Etheos et Pherezeos Raphaim quoque et Amorreos et Cananeos et Ger-
geseos et Gebuseos.

Hic describitur ordine impletio(n)is circa quod primo declaratur modus predictionis 2° [illegible] ibi
Scito quod [illegible] adeo. Et primo predicit servitutem suam in Egipto. 2° [illegible] eius de Egipto
liberationem, ibi Quarta generatione. 3° obitum eius ante impletionem, ibi Tu autem. 4° impletionem pro-
et opportunitatem, ibi [illegible] Cumque sol occubuisset [illegible]
magis [illegible] quod intendens dicit [illegible] magis potest apparere de textu [illegible]
pavor ut sopor irruit super eum. Et dicit Paulus Burgensis In hebreo habetur
et quod in hoc loco ponitur Sopor irruit super Abram sic in translatione nostra [illegible]
eum dicto ponitur hic et supra 2° capitulo ubi dicitur immisit deus soporem in Adam. Sed nostra
littera dicit quod in ebreo habetur extasis, irruit et extasis [illegible] sit ipse sompnium
si magis raptum a sensibus exterioribus. Sed nostra littera habet et sopor sed in [illegible]
irruit super Abram et horror magnus et tenebrosa invasit eum extasis [illegible]
hec fuit in eo [illegible] spiritualiter non [illegible] significabant afflic-
tiones et anxietates quas passi erant filii eius antequam obtinerent terram promissionis
et quas oportet sustinere fideles antequam veniant ad terram viventium [illegible] et le-
[illegible] tribulationes oportet transire ad regnum celorum [illegible] et [illegible]
ut sermone [illegible] ut ymaginali [illegible] ut intelligitur. Et hic [illegible]
[illegible] visio. Scito prenoscens quod peregrinum futurum sit semen [illegible] peregrinatio
[illegible] Jacob interrogatus a Pharaone quot sunt dies vite tue [illegible] dies peregrinationis
mee pauci et mali [illegible] tamen peregrinum in terra non sua [illegible] Egipti
terra eius non est [illegible] et subicient eos et servitute et affligent
quadringentis annis. Sicut afflictionis duratio.
Circa hanc [illegible] dubitatur et videtur quod isti quadringenti anni non possint referri
ad servitutem et afflictionem quam passi sunt filii Israel in Egipto quod probatur [illegible]
[illegible] a tempore huius promissionis usque ad datam legem post exitum de Egipto
fuerunt [illegible] 30 anni ut patet ad Galatas [illegible] et [illegible] a tempore autem huius promissionis
usque ad nativitatem Ysaac restabant [illegible] anni [illegible] promissio facta est [illegible]
[illegible] anno [illegible] eius [illegible] autem natus centesimo anno eius [illegible]
[illegible] a nativitate autem Ysaac usque ad tempus quo filios genuit fluxerunt 60
anni ut habetur [illegible] 25 a nativitate autem Jacob usque ad tempus quo ingressus est Egiptum ipse
et filii eius fuerunt 130 anni ut ipse dixit Pharaoni [illegible] a tempore promissionis
usque ad ingressum Egipti fuerunt 2[illegible] anni [illegible] non fuit peregrinum in Egipto nisi 21[illegible]
annis. Toto autem tempore vite Joseph fuerunt liberi filii Israel in magna prosperitate et
honore et [illegible] terre [illegible] nulla afflictione [illegible] et x annis ut habetur [illegible]
[illegible] anno [illegible] fuerant [illegible] post 30 [illegible] anni quo stetit coram
Pharaone [illegible] annis ubertatis. Et post [illegible] duobus [illegible] fuerint quo [illegible]
Egipto vixerit Joseph in libertate 10 et [illegible] anno [illegible] non restant anni [illegible]
[illegible] nisi in Egipto [illegible] quod dicitur quod peregrinum erit semen tuum [illegible] annis in quibus
affligent eos Egipcii [illegible] quod [illegible] post mortem Jacob afflixerunt eos [illegible] cxl[illegible]
annis afflixerunt eos. Item quod dicitur in Exodo 12 [illegible] filiorum Israel [illegible] fuit
in Egipto [illegible] 30 annis [illegible] obvinitur 30. [illegible] hic glosa Alcuini
et [illegible] glosa [illegible] dicit [illegible] quia diu affligendi [illegible] annis non quod [illegible]
annis duraverit eorum afflictio. Sed quia in tempore afflictionis fluxerunt [illegible] a nativitate
Ysaac [illegible] Sed scriptura non facit [illegible] in numeris annorum completi. Alio

sed b[ea]t[us] aug[ustinus] et alii sequentes dicunt ibi fieri yperbaton i[d est] mutacio ordinis verborum ubi in aliqua construccione interponitur alia clausula impertinens Ita dicit sit construccio et ita sunt ordinanda
verba peregrinum futurum est semen tuum in terra non sua .cccc. annis quia de qua tamquam
de intervalli non fuerit mentio Et quod sequitur et subiciet eos servituti et affli-
get non est intelligendum .cccc. annis sed in ultima parte eorum Quod autem tempore peregrinacio-
nis computetur cccc annos Racio est quia post tempus peregrinacionis seminis solum sunt a na-
tivitate ysaac residuos annos sub b[?] inde scriptura non computat
sed solum leviter ita quod illi .cccc. anni extendi possunt ad peregrinacionem in terra aliena quia
usque ad egressum de egypto non habuerunt terram hereditate possidendam Alii vero po-
nunt tempus peregrinacionis .cccc. et xxx annorum computantes .xxx. annos peregrinacionis abrahe a tempore
promissionis usque ad tempus nativitatis ysaac Quod non videtur velle scriptura quod
tot annis peregrinati sunt in egypto Idem quod non solum intelligitur per peregrinacionem egypti
sed eciam terre chanaan Quod autem dicitur Exo .xii. quod mansio filiorum israel fuit in egy-
pto .cccc. annorum non intendit dicere quod tot annis ibi fuerunt commorati sed quod tot
anni a tempore promissionis sunt completi Ex quibus patet quod non fuerunt in egypto .cccc.
annis sed fuerunt ibi cc.x annis tantum ut dicunt hebrei et alii qui sunt cronice quibus
credendum est in talibus que ex textu biblie vitari non possunt habere ista in proposito et eciam
nec beda et alii doctores catholici in textu suo veniunt ad hystoriam Josephi
et annales judeorum et ideo isti anni predicti .cccc. reducendi sunt ad illud quod predicitur
dicto precedenti quod peregrinum futurum sit semen tuum et quia a nativitate ysaac
in quo vocatum est semen abrahe ut habetur infra .xxi. usque quo genuit Jacob fluxe-
runt anni .lx. ut habetur in .xxv. capitulo Jacob autem erat annorum .c.xxx. cum descendit
in Egyptum ut habetur infra .xlvii. capitulo et a nativitate ysaac usque ad descensum in
Egyptum fluxerunt anni .c. nonaginta quibus si coniungantur anni .cc. et .x. quibus filii
israel fuerunt in Egypto habentur anni .cccc. predicti quibus semen abrahe fuit peregrinum in
terra non sua scilicet primum in terra chanaan in qua ysaac cum patre suo fuit primo peregrinus
quia licet deus promisisset sibi terram chanaan non tamen dedit sibi in actu passum pe-
dis in ea ut habetur .vii. Postea peregrinatus est ysaac in Gerara et postea Jacob
cum filiis suis in egypto Et propter hoc non dixit dominus abrahe peregrinum erit semen tuum
in terra Egypti .cccc. annis Sed dixit in terra non sua Et subiciet eos servituti et
affliget Et ista fuit servitus et afflictio egyptiaca quia terminata est in illis
.cccc. annis sed non incepit a principio illius temporis ut visum est Sequitur
verumtamen gentem cui servituri sunt i[d est] gentem Egyptiorum et non noverit eos ne-
spirituale odium concipiet contra eos Ego iudicabo eos i[d est] puniam percuciendo .x. plagis
ut habetur in Exodo a .v. capitulo usque ad .xi. Et post hec egredientur scilicet post multa
flagella cum magna substancia quia filii israel in exitu de egypto acceperunt
mutuo a vicinis suis vasa aurea et argentea et vestes ut habetur .c.xii.
et per consequens exierunt cum magna substancia In hoc impletum est illud proverbiorum .xxx. Non oblivisce-
ris miseracionis dei et cetera In quibus predictis significatur quod in principio bonum affligent
sed visitando in libris domini bonum ac intrat sed in fine deus malos inducit bo-
nos cum abundancia bonorum operum eximit Licet hic afflicti fuerunt per .xix. Genesis
ibant et flebant mittentes et cetera Venientes autem ibis ad patres tuos gloria ad stellas per-
cessores in pace i[d est] sine huiusmodi afflictione et servitute senectute bona antiquam
predicta afflictio et servitus superveniat semini tuo sepultus in senectute bona non
mala decessit quia dani se iunctate dierum malorum et cetera sed bona decepit Sap[iencie] .iiii. Consummatus
bonum ut senectute bona i[d est] in gracia decedens quia non dicitur hoc nisi de iustis
Generacione quarta revertentur huc i[d est] ad terram chanaan abrahe promissam In illa enim

hic defunctus est obitum abrahe impletum . et mortem ... completis temporibus et ... ...

erat abram actu quem dominus sic loquebatur cum eo. Ad intelligendum in quarta generatione
non sunt accipiende ab abraham scilicet a jacob qui descendit in egyptum et si com-
putentur generationes ab eo plures reperientur invenientur in quorum usque ad reditum ad terram
promissionis. Jacob genuit judam. judas autem genuit phares. phares autem genuit
esrom. ut habetur math. i. esrom autem genuit caleph ut habetur i. paralip. ii. Et iste ca-
leph in quo completa est quarta generatio fuit de intrantibus terram promissionis ut habetur nu-
meri xiiii et josue xiiii. Similiter vero xxx [illegible] generatione et [illegible]
est . si computentur generationes per lineam sacerdotalem. jacob genuit leviathan. levi autem
genuit caath. Caath autem genuit abram. Amram autem genuit aaron ut habetur exo-
vi. Aaron autem genuit eleazar sacerdotem. Et iste eleazarus in quo completa est
quarta generatio fuit de intrantibus terram promissionis. quia ipse et josue filius nun
diviserunt terram illam filiis israel ut habetur josue xiiii. Et ille generationes computata
de [illegible] tempore quo fecit abrahe distinguntur [illegible] filiorum jacob. ut etiam moyses dicit alibi
a tempore ingressus in egyptum. Et ab illo tempore computando quarta generatio egressi sunt computando
ad [illegible] levi et computando ad [illegible] jude quia tribus [illegible] nominatores sunt
quia regali et sacerdotali [illegible] sic quarta et quarta generatione egressi sunt [illegible]
Sed [illegible] dicit quod per quartam generationem egressi sunt sunt qui illi qui ad quartam generationem pertinent
egyptum i. tenebras peccati [illegible] et terram promissionis [illegible]
[illegible] legitur generationes [illegible] hominis [illegible] sine pre-
et matre seu sine viro et matre [illegible] producta fuit adam. Secunda fuit
de viro sine matre que producta est eva. Et tertia de viro et matre qua
producti sunt ceteri homines. Quarta autem de matre sine viro quia christus et soli illi qui
ad hanc pertinent et ipsi generatione generatione hac fide et devotione vivunt [illegible] egypto
egrediuntur et celum ingrediuntur.

Et [illegible] tangit causam dilationis implende promissionis dicens. Necdum enim complete
sunt iniquitates amorreorum i. omnium populorum chananeorum ~~usque adhuc~~ usque ad
presens tempus. quia iniquitates populi qui habitabat terram illam actu adhuc non sic
merebantur quod deberent inde expelli. deus et expectat in talibus mensuram suo
iudicio que non [illegible] glo. nondum peccaverunt ut amitterent terram quam inhabitant
Et cum [illegible] occubuisset sol facta est caligo tenebrosa ad litteram. Repetit
quod supra predixit ut veniat ad confirmationem sacrificii abrahe. Et apparuit
clibanus i. in signum confirmationis sacrificii et lampas ignis transiens inter
divisiones illas quas prius fecerat abraham. illas scilicet animalium. Sic enim supra
dictum est [illegible] pactum ut fedus cum aliquo firmiter transibant inter partes anima-
lium divisas. deus autem faciebat pactum firmum cum abram. ut statim subditur. In illo
die pepigit dominus fedus cum abram. Deitas vero oculis corporalibus videri non potest. et ideo
apparuit ignis representans presentiam divinam sicut moysi in rubo exod. iii. et inter partes
divisas perditas ad ostendendum firmitatem pacti cum abraham.
[illegible] Hic [illegible] dicit necdum complete sunt iniquitates amorreorum dicit glo. non dum peccaverant
ut amitterent terram. [illegible] digni erant mitti in gehennam. [illegible] mitte fortius
amittere terram. Super glo. non dicit quod essent digni sed non vult dicere quod nondum
venit ordinarie divina punienda. Et dicamus quod licet esset completa eorum in-
iquitas quantum ad penam mittendi non tamen quantum ad dei iudicium et partem quam expo-
nere volebat ad penam temporalem. Licet aliquis sit dignus pena maiori
non tamen omni moriendi sicut fornicator dignus est inferno non tamen suspendio
[illegible] totaliter solus est finis inde. Clibanus fumans tribulationem [illegible]
transiens inter divisiones illas est iudicium quo separandi sunt boni a malis. In
die illa qua predicta omnia facta sunt ei pepigit dominus cum abram fedus, confedus.

[Margin: abram]
[Margin: + Dicit [illegible] vi ignis]
[Margin: de egipto dicitur quod ille generationes]
[Margin: terrarum [illegible]]
[Margin: i. sed visione]
[Margin: Misit]

pepigit i. promissionem confirmavit sed quia hic nichil aliud est quam eius insinuatio immobilis possessionis
semini tuo sive non omni quia non possederunt eam. Non omnes ipsi quos hic innuit se-
sive sibi incedebus non crediderunt eius sibi tamen peccatis suis exigentibus quod dicitur in ipsis
lo. vexati est quia contra eos fuerunt exacerbaverunt spiritum eius et dispersit in laboribus suis non
disperdiderunt gentes quas dixit dominus illis. Sequitur dabo terram hanc a flumine
egipti qui dividit palestinam et egiptum ut terra chanaan ab egipto et vo-
catur rinocorura et ita est finis terre promissionis a parte australi usque ad
flumen magnum eufratem qui est alterius finis ex parte opposita. Et inceptum
possedisse ex vero de quibus supra. Et cethimoneos et ethiteos et phereseos ra-
phaym quos et amorreos raphaym quasi de gigantum stirpe quorum terras obtinuerunt
filii loth moabite et amonite et amorreos et cananeos speciali nomine
eorum in omnibus cananei appellarentur et gergeseos et iebuseos. Enumerat hic
x gentes quarum terras dedit dominus filiis abrahe et iacob filii eius esau ali-
quam partem obtinuerunt.

Igitur Sarai uxor abram non genuerat liberos sed habens ancillam egiptiam no-
mine agar dixit marito suo. Ecce conclusit me dominus ne parerem. Ingre-
dere ad ancillam meam si forte saltem ex illa suscipiam filios. Cumque ille acqui-
esceret deprecanti tulit agar egiptiam ancillam suam post annos x quam habitare
ceperant in terra chanaan et dedit eam viro suo. Qui cum ingressus esset ad eam at
illa concepisse videns despexit dominam suam. Dixitque Sarai ad abram. Inique
agis contra me. Ego dedi ancillam meam in sinum tuum que videns quod conceperit de-
spectui me habet. Iudicet dominus inter me et te. Cui respondens abram. Ecce ait
ancilla tua in manu tua est utere ea ut libet. Affligente igitur eam Sarai
fugam iniit.

Postquam abram se habuit in desiderio prolis hic autem ostenditur quomodo se habuit erga uxorem et ei
consenciendo. Sic ergo postquam posita est promissio que ad semen liberum consequenter ponitur
quo ad semen ancille. Et primo de eius causa ancille conceptu. 2o eius de tellura ipsi-
fetum ancillam 3o correctio per angelum ibi Cumque venisset. Quo ipso parti prime primum
In prima parte primo ponitur uxoris petitio 2o consensus abrahe ibi Cumque ille dicit ergo sic
s. quia dominus promiserat abrahe seminis multiplicationem ut vivificaret promissionem divinam
et Sarai uxor abram non genuerat sibi liberos s. quia sterilis erat ut supra xi c.
hic sibi quod interponitur non est de textu. Sed habens ancillam egiptiacam nomine
agar quam forte de egipto secum duxerat quando interpretatur suspiritus festinans vel solicitudo.
Ista agar ut dicunt hebrei fuit filia regis egipti una cum de uxoribus pha-
raonis videns potenciam Sare cum esset in domo regis et que pharaoni et domui eius
fuerat flagellatus a domino propter ipsam ut supra est xii c. dixit in corde suo quod melius
erat filie sue agar si serviret Saray tanquam ancilla quam si permaneret in magno
honore in domo patris et ideo tradidit eam Saray tanquam ancillam. Nec istud
est absonum rationi quia libro hester dicitur quod multi gentiles videntes quod dominus fecerat pro iudeis
liberando eos a persecutione amon iungebantur cerimoniis eorum. Hic Nicolaus.
Sed paulus burgensis hic addit dicens Quod illa hystoria hebreorum non dicit quod fuit possibilitas ...
ad hoc quod filia regis egipti voluntarie fieret ancilla Saray. Tum quia ibi gentiles
non fiebat sine indecorem sed iungebantur eis in suis cerimoniis quod longe minus est
quam quod filia regis fieret voluntarie filia Saray hebree. Tum quia scriptura sacra ...
expressam mentionem ad laudem dei hic autem nichil inveniuntur est de hoc ...
est fictivum ~~confictum~~ ... Sequitur dixit marito. Ecce conclusit me dominus
ne parerem. Ingredere ad ancillam meam. Glossa. Dat locum carnali observancie quia non

dum venat tunc gre. Quod ambrosius uxori bone cordi erat conversacio apud virum suum
litatem suam et ne causa esset viro quod liberos non haberet suasit ut intraret
ad ancillam suam forte saltem ex illa suscipiat filios ex illa filios suscipere cupi-
ebat que in locum suorum adoptivum sibi dicebat ut supra dictum quia non possum generare
filios naturales saltem heredem per adoptionem videbat enim Saray quod non erat bonum quod
tantus homo sicut abram moreretur sine de corpore suo et quia corpore non poterat an-
cillam suam uxorem sibi tradere volebat ut ancilla ex devocione sibi tradita fuerat
pro portione sua sicut fuit et ideo volebat eam pre aliis mulieribus honorare. Cum inquit ei
acquiescens deprecanti et ita non motus ipse sed ipsa uxor et amore prolis. Propter
quod abram non vituperatur de bigamia sicut lameth qui non accepit secundam uxorem motus
libidine sed prolis amore ut dixi Nec absque consensu uxoris prime sed ipsa supplicante quod non fecit lameth sed libidine motus et sine consensu uxoris alterius.
Et tulit Saray agar ancillam suam et adduxit post annos x postquam habitare
ceperant in terra chanaan. et dedit eam viro suo uxorem. Hic racionalis affectu ea-
rum ut dicitur post x annos iste enim erat terminus ut dicunt hebrei infra quem de-
bebat vir experiri utrum de uxore sua posset habere prolem antequam racione sterilitatis
acciperet aliam. Ex quibus patet quod agar non fuit concubina sed uxor cum et affectu
sit ad eam affectu uxoris ipsam ingressus est et de voluntate uxoris et divina dispensacione
ad eam sed ancilla. Hoc habetur Augustinus 16 de civitate dei capitulo 29 Nullo modo est inferendum de hac
concubina sive uxore abrahe. Usus enim est ea ad generandam prolem non explendam li-
bidinem Nec insultavit sed potius obediens coniugi quam suae sterilitatis credidit esse
solatium si fetum de ancille utero que natura non poterat voluntate faceret suum.
ut eo iure quo dicit apostolus Similiter et vir non habet potestatem corporis sui sed mulier
utetur mulier ad pariendum ex altera quod non poterat ex seipsa hec habetur secundum de
hebreis quoniam ingredere ad ancillam suam si quomodo edificet ex ea
Ait illa. Hic determinat agar propter fetum et post eius contemptum dominam suam clarificatio
domine. Vnde hic conquestio est dixitque Saray Secundo viri visio in domo videt abram
Ro ancille detestio est affligente. Vnde primum sciendum quod licet agar esset prius bona
et devota puella quia tamen non erat in bono confirmata post quam concepta fuit
abrahe in matrimonium et vidit se concepisse ab eo estimavit quod omnia bona
promissa semini abrahe complerentur in sua prole et exhinc incepit in quandam
elacionem. Propter quod dicit illa concepisse se videns vel senciens ut cognoscitur despexit
dominam suam non exhibens ei debitam reverenciam et solita servitute presumens
de herede et reputans uxorem se esse sicut abrahe sicut illa et ipsam Saray a
domino promissa repudiatam. Ideo sequitur Dixitque Saray ad abram,
Et quod nulla domina potuit corripere ancillam superbientem sed tamen hoc non attemptat
nisi viri auctoritate. Quod inquit agis contra me Iniquitatem sed fecit agar dispectam
Ego dedi ancillam meam in sinum tuum que videns quod concepit despectam
me habet. dicit hec Ambrosius Sicut et de domino concepit ancilla despexit dominam
suam tamquam dignior partu Iudex tamquam Sara humiliata dicit Iudicet
inter me et te quasi dicat quoniam non vis iudicare ut vindicare mea iniuria
indicet deus inter me et te supple qui est legislator invisibilis et iudex tu suscipe
talis legis Et ille scilicet abram acquiescens racionem videt Saray Ecce ancilla tua in
quo patet quod non dimittit contra iniuriam ancille adherentis sed partibus uxoris indigente
Ecce ait ancilla tua agar in manu tua est id est in potestate tua ad castigandum
et humiliandam eam sicut tibi videtur Vtere ea ut libet Ambrosius maluit tenere
uxorem quam famulam Propter quod dicit utere non abutere id est non ultra debitum modum eam
opprimas aberret
prius sit usum non abusu Secundum hec Augustinus utitur eo quod habet in usu debet

Abram

Excellenciam agar propter fetum et post dolor fugit eius

.iii.

reservire ad id quod fuerat [illegible]. Affligente igitur eam Saray curtis [illegible] [illegible] ine est [illegible] net tamen est verisimile quod inter tam sancta affligeret eam iniuste sed [illegible] castigabat eam et humiliabat venabiliter quia humiliacio erat ipsi Agar afflictio eo quod ex elacione noluit Saray sic [illegible] deservire. Ideo sequitur: fugam iniit scilicet versus egyptum terram [illegible] [illegible] suam.

Si tamen queratur contra illam istam [illegible] ad ancillam quam Abraham cognovit. Cum sciret bigamiam illicitam in Lamech prius [illegible] reprobatam. Duobus quibus ambos excusat eum scilicet quia ante legem fuit et evangelium et non dum videbatur adulterium reprobatum ut auctoritas.

Item quia hoc fecit non ardore libidinis sed studio generande prolis. Item hoc fecit ad peticionem uxoris. Item apostolus dicit Gal. 4 [illegible] hoc sunt per allegoriam dicta. Item alia excusacio ex glossa quod [illegible] sine [illegible] audiebat [illegible] mulierem [illegible] et uxorem suam sterilem esse noverat. Ad excusandum autem bigamie antiquorum [illegible] prima conditas temporis, [illegible] nondum erat expressa prohibicio. 2o [illegible] 3o paucitas fidelium [illegible] 4o [illegible] sine [illegible] 5o modestia [illegible] desiderium [illegible] voluntas uxoris legitime et [illegible] 6o future signum. 4o [illegible] dispensacionis divine que in omni [illegible] excipit [illegible] superiori.

Historice scilicet Saray uxor abrahe scilicet Sapiens [illegible] 8 [illegible] illa sponsa [illegible] Agar ancilla eius scilicet [illegible] [illegible] illi tanquam domine [illegible] non [illegible] illa [illegible] [illegible] Misit ancillas suas ut venirent ad arcem. Item [illegible] Saray scilicet [illegible] nouum testamentum. Agar vetus testamentum. Agar non generat liberos sed [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] respuerit [illegible] novum testamentum. Et [illegible] huius superbie [illegible] sunt [illegible] et glo. ut [illegible] et [illegible] perderent.

Cumque invenisset eam angelus domini iuxta fontem aque in solitudine que est in deserto Sur dixit ad eam: Agar ancilla Saray unde venis et quo vadis? Que respondit: A facie Saray domine mee ego fugio. Dixitque ei angelus domini: Revertere ad dominam tuam et humiliare sub manu ipsius. Et rursum: Multiplicans inquit multiplicabo semen tuum et non numerabitur pre multitudine. Ac deinceps: Ecce ait concepisti et paries filium vocabisque nomen eius Ismael eo quod audierit dominus afflictionem tuam. Hic erit ferus homo. Manus eius contra omnes et manus omnium contra eum et e regione universorum fratrum suorum figet tabernacula. Vocavit autem nomen domini Agar qui loquebatur ad eam: Tu deus qui vidisti me. Dixit enim: profecto hic vidi posteriora videntis me. Propterea appellavit puteum illum puteum viventis et videntis me. Ipse est inter Cades et Barad. Peperitque Agar Abrahe filium qui vocavit nomen eius Ismael. Octoginta et sex annorum erat quando peperit ei Agar Ismaelem.

Hic determinat correctionem ancille per angelum. Et primo tangit causam correctionis. Expresse corrigetur. 2o passiva expresse correcte. Vocavit autem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 3o precepit [illegible] dixitque ei. 4o premittit seminis multiplicationem et rursum. 5o describit [illegible] seminis ac deinceps. Dicit ergo: Cumque invenisset eam angelus domini. Angeli enim habent curam non tantum bonorum sed etiam [illegible] ad ipsos pertinencium. Hic angelus apparuit in forma humana iuxta fontem aque in solitudine que est in via Sur in deserto. Hec est via per desertum ducens ut [illegible] ad egyptum. Dixit ad illam: Agar ancilla Saray [illegible] dicens ad [illegible] [illegible] quod tu es [illegible] ad [illegible]. Respondit Saray et id non debeas ei deservire. Unde venis aut quo vadis. Et vocavit [illegible] nomine proprio ei et [illegible] ut humiliet [illegible] [illegible] aquo [illegible] deum abrahe.

bigamia excusatur

appellavit

et tamen adque [illegible] egyptum ubi nutriebatur. Et hic tanguntur cause tres propter quas humili-
ationis mentis vel spiritus que significatur per agar que interpretatur sollicitudo festina-
ut interpretatur advena, egyptia fuit ut commissa, prima est a consideratione
originis unde dicitur unde venis. Secunda a consideratione presentis finis. Tertia a consideratione
miserie conditionis unde dicitur ancilla quia eius status [illegible] dominum prime. Et tamen x
[illegible] sedes ira et cumulus. Que respondit a facie saray domine mee ego fugio. Hec est
que [illegible] erat libera domina gerebat quantitatem non tamen cum superbia ut hic insinuatur
que dominam [illegible] sibi peccatum in ea. Et hic autem [illegible] agar [illegible] dominum
saray [illegible] angelus domini dixit ei. Revertere ad dominam tuam. Repetit ad saray
[illegible] [illegible] [illegible] erat et ideo angelus domini illud repetere noluit. Et [illegible]
[illegible] angelus [illegible] quod ignoraret si ut sequitur [illegible] melius loquitur hic et
revertere inquit et humiliare sub manu ipsius quia hec est instructio vel angeli boni
consulit conversionem et humiliationem. Mali consilio custodiunt et elationem. Et dicit humi-
liare sub manu ipsius ad significandum quod non tamen debet esse sub disciplina liberorum
ut libera si nitere de [illegible]. Et quia angelus domini videt eam monitis suis
[illegible] minavit ei ex parte dei bonum remunerationem de futuro dicens
multiplicans multiplicabo semen tuum. Glossa ex persona dei loquitur angelus. H
hic addit sicut stellas celi sicut supra 17 quia loquitur de multiplicatione carnali
non spiritual. de qua multiplicatione patet in saracenis. Ipsi potius appellari
deberent ismaelite tamquam descendentes ab agar per ysmaelem filium eius. Sed usur-
paverunt sibi falsum nomen a sara tamquam a libera et digniori quam saraceni sunt
valde multiplicati. Unde addit in littera et non numerabitur pre multitudine
quia [illegible] Stultorum hoc est infinitus est numerus. Ecce concepisti. Ecce au-
concepisti in hebreo habetur ecce concipies. Et probatur per illud quod habetur iudicum
xiii de uxore manue cui angelus apparens dixit ecce concipies ibi est idem
littera hebraica sicut hic. Et propter quod dicunt hebrei quod agar passa fuerat abortum
quod potuit esse in pena contemptus domine sue et superbi [illegible] [illegible] [illegible] et
ex labore itineris fugiendo. Sed cum acquievit angelo monenti de regressu et humi-
liatione dominus qui respexit humiles vivificavit fetum in utero extinctum et ita
vivificatio vocatur hic ab angelo conceptio de novo. Et quia ita exponendo est
secundum litteram hebraicam et sanctam concordia licet sequi. Ideo secundum hoc potest exponi translatio
nostra cum dicitur ecce concepisti. Idest diceretur per concepisti ad tribulationem abrahe
quia iterum domina dicit fetum extinctum vivificate. Et propter vocationem huius potest
convenienter dici quod provocatus est ab angelo antequam natus esset si miraculum facti
operante. Ideo sequitur vocabis quod nomen eius ysmael etc.

Ad predicta autem Nicolai addit Burgensis dicens. Sed concordat in hoc loco translatio
nostra cum hebrayca veritate. Non enim ponitur hic dicto determinate futuri temporis
conceptionis sicut iudicum xiii c° ubi secundum hebraicam veritatem ponitur verbum futuri temporis con-
ceptionis significativum. Sed in hoc loco ponitur dictio omnibus temporibus communis quod ponitur
infra genesis xxxviii ubi dicitur de viro cuius hec sunt concepi. Unde ipse et
concordetur ad hebraicam veritatem translatio nostra posuit ecce concepisti. Et ita
non oportet fingere abortum nec revivificationem de quibus nulla mentio fit in ea.
Nec est probabile videtur quod hic fiet miraculum sicut in aliis que fuerunt provocati
ante nativitatem. Cum quia non fuerunt filii in veritate promissionis. Et quia ita
quia illa miracula fuerunt publice facta ad laudem dei et honorem natorum. Et hoc
autem miraculum dato quod esset fuisset occultum et sic non induceret utilitatem

Nicol

burgen Thomas

Respice ancillam tuam ecce ait concepisti et paries filium. Et vocabis nomen eius ysmahel [illegible] ut magis credat [illegible] ea de filio concepto natiuitate nominis impositionem et nati dispositionem. Unde subdit eo quod audierit dominus afflictionem tuam. Inclina aurem tuam [illegible] imponitur nomen. Unde ysmahel interpretatur exauditio dei. Exaudivit dominus afflictionem tuam quia a domina afflicta sufficisti supra eos. Nomen hic dicitur b. dominus quod maior in veteri testamento a deo nomen impositum est. scilicet ysmaheli. ut hic. ysaac infra [illegible] Sampson secundum aliam translationem Judicum [illegible] Regum Josie [illegible] ecce filius nascetur domui dauid Josias nomine. In ysaac fuit duplex miraculum. scilicet propter patris et matris senectutem et sterilitatem matris ad [illegible] Et dicitur doctor lira probabile quod in ysmahele est fuit miraculum quantum ad [illegible] ratione ferum predictarum In nouo testamento duo legimus prenominatos angelus a nati scilicet Johannes baptista et Jhesus. et de miraculo in utroque patet. Eque hic erit ferus homo. scilicet quo ad crudelitatem cordis. In hebreo habetur silvestris homo. diligens nemora et venationes. quia ferus fuit inter [illegible] sagittarius ut habetur infra xxi capitulo. Manus eius contra omnes scilicet eos imperet quantum ad exterium opus. quia illi qui exierunt ex eo habitantes in deserto frequenter faciebant [illegible] in hijs qui habitabant in circuitu deserti. Et contra illi resistebant eis. et adhuc quod Saraceni sunt infesti nunc gentibus. Cum autem vult omnibus ad equalia omnes aduersarij ei. Et [illegible] homo ferus agrestis et inde sunt habitantes in deserto more ferarum. sit secundum glossam semen eius [illegible] saracenos vel agarenos vagos in incertis sedibus. qui omnes gentes quibus [illegible] incommansitatis impugnant ab omnibus Et e regione universorum fratrum suorum. scilicet filiorum Israel. figet tabernacula vel tentoria sic in bellis solet fieri glossa figet tentoria [illegible] scilicet fratres suos impugnando hoc in cedar [illegible] ysmahel [illegible] ysmahel impletur cum vnde cum Saracenum ad terram de semine ysmahel semper habitant in [illegible] tentoriis. Vocauit autem nomen domini agar qui loquebatur ad eam scilicet per angelum quia ille angelus in persona domini loquebatur. Ideo vocauit eum dominum et deum. Sic enim prophetis dicitur in Regum. Et codo dicitur b [illegible] de angelo qui loquebatur Moysi in monte Synay. quod alij deus et aliquando angelus notatur quia in persona dei loquebatur Tu deus qui vidisti me. complendo et [illegible] fecit et dixit hoc enim gratias agendo vidisti me scilicet oculo meo. De quo [illegible] sit eum

Aspice in me et miserere mei. Dixit enim reddendo vocem quare sit cum nominabit perfecto vel certe hic vidi posteriora videntis me. Non faciem quem non potest videri in presenti Exodi 33 faciem meam videre non poteris. sed posteriora quod domini aliquid apparuit manifestum in scriptura creata in qua apparet vestigium diuine potentie sapientie et bonitatis videntis me scilicet oculo meo. Dicunt hic exponitores [illegible] quod ille angelus qui apparuit sibi sicut apparebat in [illegible] assumpta quam huius faciem ab eo auersam. qui autem se videtur scilicet a dorso non manifeste et determinate cognoscitur quia de angelis non habemus cognitionem nisi valde longinquam et remotam non propriam et determinatam Et [illegible] habet [illegible] se ut dixi [illegible] eum apparitores fuerunt [illegible] ad designandum dispositionem intimus [illegible] sit apparitio sicut quod dicitur [illegible] quibus [illegible] apparuit in persona effigie et finxit se longius ire ut habetur luce 23 [illegible]

ferus id est durus propter [illegible] qui durus est in alios sit erga alios durus alios contra se prouocat

ferus

dixit [illegible] perfecto hic vel expositio [illegible] vidi vel [illegible] posteriora videntis me [illegible] et humanitatem christi posteriora [illegible] et durantem [illegible] per [illegible] Et quod [illegible] christo [illegible] christo futuras

simpliciter vitam non perpetualiter fecit. Ideo etiam se exhibuit in corpore quali apparuit
illos esset in mente. Secundum glossam hebrei autem aliquem dicunt quod hic est verus textus hic
vidi post videntem me. Et est sensus angelum vidi me hic vocando et monendo
et post ea vidi eum. Alii autem dicunt quod verus textus est hic vidi post visionem
mea. Et est sensus hic vidi angelum domini in hoc deserto postquam visionem eius vidi in domo
abrahe. Cum ille angelus esset custos et visitator. Et ipsa non fuit tanta ad
visionem angeli sicut mamme que dixit mortem non videbunt. quia videmus angelum
domini. Videtur tamen quod fuit assueta videre angelos in domo abrahe. Nec mirandum
si in hoc loco et aliis pluribus locis veteris testamenti littera pluribus modis et sensibus
accipitur. Etiam secundum hebreos doctores. quia hebrei non habent grammaticam ita distinctam et declaratam
per declinationes nominum et verborum sicut latini et greci habent. Item apud
tos sunt multe dictiones communes et propter hoc eadem littera aliquando variis significationibus
sensibus accipitur. Scriptura appellat puteum illud quod proprie vocat scriptura
fontem. quia omnis puteus fons est sicut dicit augustinus super iohannem. Notandum secundum glossam
sacra scriptura fons dicitur manans sponte in locis planioribus. puteus in obscuris
ubi aqua cum labore extrahitur. In veteri testamento puteus est. In nove
fons est. Canticorum fons ortorum puteus aquarum. Item puteus dicitur sacra scriptura propter profunditatem
viventis et videntis quia dat vitam et cognitionem. Ipse est
inter cades et barath. glossa usque hoc puteum agar demonstrat in deserto ara-
bie inter cades et barat. peperit autem agar abrahe filium. Per quam recessa
ad eum domum et ad dominam suam. et humiliata est. quia humilitas mater est
fecunditatis spiritualis. Unde beata virgo dixit respexit humilitatem etc. Et vocavit no-
men ismahel. edocta a matre quia forte idem angelus qui apparuit agar ei
revelavit sic ipsum nominandum vel ipsa agar revelationem sibi factam dixerit ei indicans
Octoginta et sex annorum erat abraham quando peperit ei agar ismahelem. Vel a 17
post annos ex quo egressus est de terra sua supra 12. ismahel autem fuit genitus
anno 86. et undecimo anno hinc recepit in terra chanaan. Item quod ismahel natus est anno
sto perfectum fuit opera spiritualia. In statu vero imperfecto per 86 fuit car-
nalia. Item signat. ismahel carnalia. Item signat concupiscentiam nostri
odiosa est omni sarai rationem vel prima carne. Sara rationem vel spiritum. Raro
permittit homo descendere ad terram carnis in utrumque. Sed raro paulatim
subintrans ad voluptuosa et superflua corrupit et intumescit et despicit
dominam suam. Sed ratio prevalet et affligit carnem. Agar autem fugit quia caro
per refugit quia ratio induxit angelo autem in ea fugiente revocatur
et peperit ismahelem qui interpretatur exauditio dei. caro autem afflicta a spiritu
fit opera spiritualia apud deum meretur exaudiri.

Sed queritur super illud ingredere ad ancillam quare abraham accessit cum fuerit biga-
mus illicita et in lamech fuit reprobata. Dicendum quod excusatur cum sit. quia ante
legem fuit et evangelium et non dum videbatur adulterium incidere. Item quia hoc fecit non
ardore libidinis sed studio querende prolis. Item hoc fecit est ad petitionem uxoris. Item
aptus dicit qualis est hec fuit pallegiam dicta. Item alia est excusatio ex glossa quia genus
sanctum multiplicandum credebat per quem inhibitum nesciebat et uxorem suam sterilem
esse noverat. Ad ymitatione bigamie antiquorum vide post factam glutinus tempore quo non

vacat quia in passu

fons
puteus
abraha
ysaac

dum erat expressa prohibicio 2° consuetudo hominum illius temporis inter quos scandalum non erat 3° pravitas fidelium per eos propagandorum cum in successione filiorum erat successio religionis 4° modestia usus quia propter plures [illegible] voluntas ex uxore legittima [illegible] deputacio 6° futurorum significacio 7° [illegible] dispensacio divine quia in omni iure excipitur potestas superioris etc.

Capitulum 17

Postquam autem nonaginta et novem annorum esse ceperat abram apparuit ei dominus dixitque ad eum Ego deus omnipotens ambula coram me et esto perfectus ponamque fedus meum inter me et te et multiplicabo te vehementer nimis Cecidit abram pronus in faciem dixitque ei deus Ego sum et pactum meum tecum erisque pater multarum gentium Nec ultra vocabitur nomen tuum abram sed vocaberis abraham quia patrem multarum gentium constitui te faciamque te crescere vehementissime et ponam te in gentibus regesque ex te egredientur et statuam pactum meum inter me et te et inter semen tuum post te in generacionibus suis federe sempiterno ut sim deus tuus et seminis tui post te Daboque tibi et semini tuo post te terram peregrinacionis tue omnem terram chanaan in possessionem eternam eroque deus eorum

Ambula coram me et esto perfectus doctor Nicolaus lira exponit id est sic me precedas ut semper videat non semper videt sed dominus burgensis episcopus addit dicens Ille qui coram alio ambulat non semper videt sed potius ille qui sequitur hunc continue videt eum in facie eius posteriora eius videt sed potius ille qui sequitur hunc [illegible] Unde cum dicitur ambula coram me non proprie exponit dicendo ac si me precedens [illegible] videt ut in postilla doctoris Nicolai Et io aliter videndum hic [illegible] quo attende quod sepe dicitur in scriptura quod ambulant quod de iustis seu perfectis qui fuerunt ante adventum coram deo ut patet in hoc loco et in 4° Regum c. xx ubi Ezechias dixit memento obsecro quod ambulaverim coram te Et iterum dicendum Ysaie 38 et sic in quibusdam aliis de iustis quod ambulabant coram deo sed quod sequuntur post adventum Christi non dicitur quod ambulabant coram deo sed quod sequuntur deum unde Johannis xii c. Qui michi ministrat me sequatur Et Johannis viii c. Qui sequitur me non ambulat in tenebris Et de hoc pluribus aliis Cuius racio est Nam sicut dicitur exemplar perfectionis humane est ipse Christus in cuius imitacione tota consistit humana perfectio Et ideo quia primum iusti exemplar perfectionis scilicet Christum in hac vita existentem habebant post se Ideo perfectio eorum consistebat in hoc quia ambularet coram deo in quod ambularent per viam per quam Christus erat ambulaturus Postmodum vero quia exemplar perfectionis scilicet Christum habebant ante se seu coram se perficiebat in hoc quod Christum sequuntur unde ait xix [illegible] perfectus esse veni et sequere me Unde in proposito notandum est quod deus dans Abrahe mandatum circumcisionis [illegible] quo precepto Abraham fuit primus ceteris fidelibus dixit ei ambula coram me et esto perfectus cum impletionem eius mandati Abraham fuit imitator perfectionis spiritualiter in duobus primo in placendo deo per obedientiam cuius [illegible] [illegible] Ada displicuerunt ut in 2° distinctione [illegible] secundo in hoc quod obediencia ipsius Abrahe fuit quodammodo exemplar ad eius posteritatem unde sicut dicitur 2° [illegible] quod sicut per inobedienciam unius hominis peccatores constituti sunt multi ita et per unius obedienciam iusti constituuntur multi Et hoc suo modo Abrahe secuti sunt fideles Et hoc potest esse in quantum iusti qui ante adventum Christi seu eius passionem decesserunt dicuntur esse in sinu Abrahe

Seth enoch

hec ut habetur xvi c. [illegible] inter iustos decessores eius abraham ut adam abel et [illegible] et inter
alios et ideo specialiter dicitur in hoc loco abrahe ambula coram me et esto perfectus. Hoc est
dicere ambula per viam obedientie per quam semper ambulasti et esto perfectus in ea sicut
quidam [illegible] posteris tuis [illegible] quomodo quo ego [illegible] meam [illegible]
[illegible] ideo cum [illegible] abraham a deo [illegible] xviii c. [illegible] et
dicit deo [illegible] quod precipiet filiis et domui sue post se ut custodiant vias
domini [illegible] concordat [illegible] [illegible]
[illegible] a perfectis et ideo quia deus disposuit quod abraham esset pater multarum
gentium et acciperet signaculum fidei [illegible] cum [illegible] plurium [illegible] ideo
[illegible] in hoc loco esto perfectus quod dicit acciperet a te [illegible] perfectionis
[illegible] predicto. Et notandum quod de quibusdam iustis qui fuerunt ante abraham le-
gitur quod ambulaverunt cum deo ut de enoch supra capitulo v et de noe capitulo vi quod
concordat predictis. Nam de isto non potest dici ipse quod ambulasset coram deo sicut
de abraham [illegible] convenit [illegible] expresse predicte [illegible] Nec de eis posset
dici quod fuisset deo [illegible] adventum christi [illegible] convenit ablatione
[illegible] vita et [illegible] quam [illegible] fuit. Sequitur Item et multiplicabo [illegible]

Dixit iterum deus ad abraham Et tu ergo custodies pactum meum Et semen tuum
post te in generationibus suis. Hoc est pactum quod observabitis inter me et vos et se-
men tuum post te Circumcidetur ex vobis omne masculinum et circumcidetis carnem prepu-
cii vestri ut sit in signum federis inter me et vos. Infans octo dierum circumcidetur
in vobis. Omne masculinum in generationibus vestris tam vernaculus quam emptitius circum-
cidetur et [illegible] non fuerit de stirpe vestra Eritque pactum meum in carne vestra in fedus
eternum. Masculus cuius preputii caro circumcisa non fuerit delebitur anima illa de populo suo
quia pactum meum irritum fecit.

Nicolaus lira [illegible] institucio fuit circumcisio. Et [illegible] quod propter [illegible] est quia
circumcisio signum fuit distinguens israel a gentibus [illegible] habebat veram fidem et
cultum unius dei et datum fuit [illegible] signum tempore legis nature Et ideo debuit dari
in sexu perfecto [illegible] a natura qui est sexus masculinus [illegible] femina est
[illegible] occasionatus Item fides illa et cultus deviabat [illegible] ad alios per-
[illegible] [illegible] docebat filios de [illegible] masculo [illegible]
[illegible] et [illegible] masculis datum est predictum signum Et [illegible]
[illegible] in membro generationis [illegible] ad debilitatem concupiscentie que [illegible] viget in
[illegible] parte Item in detestationem ydolatrie quia gentiles [illegible] priapi [illegible]
honorabant et [illegible] aliquid addebat [illegible]
[illegible] membri virilis inter deos fuit reputatus a gentibus [illegible] quod [illegible] dicebatur
deus ortorum propter fecunditatem quam designat in membro generationis [illegible]
distinctio fidelium ab infidelibus fiebat [illegible] tempus autem octo dierum non
[illegible] [illegible] alia [illegible] dies poterat deo offerri quia
[illegible] quod [illegible] perfectum [illegible] deo attribuendam Item periculum esset
[illegible] de vita [illegible] circumcideretur Nec poterat ultra octo dies

dies differre aliquis per primo vel aut toto si pr[illegible] moriens morte debet puniri
ipse et puer [illegible] veniens ad etatem adultam si negligit circumcisionem ampli[illegible]
[illegible] erit morte [illegible] predicta cadit sub precepto circumcisionis [illegible]
[illegible] possunt dici pertinent magis ad [illegible]

Dominus Paulus burgensis episcopus addit hic aliquid ad hec dicta [illegible]
quod omittens circumcisionem non erat morte corporali puniendus [illegible] sed si [illegible]
dicit hic morte moriatur [illegible] in aliis [illegible] in quibus lex vetus mandabat puniri
morte corporali. Et dicitur hic delebitur anima eius de populo suo, id est non computabitur
inter filios [illegible] quia talis anima remanebat obligata originali
peccato tamen [illegible] remedium circumcisio fuit data ut in [illegible] dist. [illegible]

Nunc ergo dicitur sacramenta sunt sacre rei signa, honeste debent tractari. Sed [illegible]
est in membro inhonesto. Et [illegible] quia fides dei et religio in parvis erat
illo tempore, et [illegible] erat propagatione carnali [illegible] quam in [illegible] aliis
hominibus erat. Et ideo fideles suos deus ab infidelibus aliquo signo carnali distinguere
voluit [illegible] fidem et primum remedium quo homines ab originali mundantur
quia et [illegible] unde [illegible] fidei attribuitur ut dicit apostolus actuum [illegible]
fide purificans corda eorum quia si fides [illegible] quod exigit et [illegible]
distinctionem [illegible] debuit esse signum fidei que tollit originale. Ideo in illa parte
carnis que mediante originale [illegible] fieri precepit. Et si dicitur sacramenta
sacre rei signa honeste debet tractari [illegible] est in membro honesto [illegible]
[illegible] in inhonesto membro [illegible] possunt honeste [illegible]
[illegible] in illo membro precepta est fieri circumcisio. Et quia si adam post peccatum [illegible] ut dicunt [illegible] originale in
posteros non [illegible] ideo ipse [illegible] originalem [illegible] et [illegible] in posteros
transfudit et filii [illegible] in filios eorum. Ideo [illegible] circumcisio fuit signum fidei [illegible]
ab originali [illegible] precepta [illegible] sed fidem et sacrificia
salvabantur sicut [illegible] circumcisionem et alii de aliis [illegible] De pueris est duplex opinio
una magistri sententiarum in [illegible] si mors eis ante diem octavum imminebat circumcidebantur
[illegible] Alia est hugonis qui modo tenetur quod [illegible] salvabantur in fide parentum [illegible]
[illegible] Et si dicitur si circumcisio in federis [illegible] data fuit ergo ad hunc durare
debet quia sic dicitur in textu circumcidetur [illegible] ut sit in signum federis
[illegible] inter me et vos. [illegible] ad hoc quod [illegible] quod [illegible]
et hoc modo circumcisio non fuit data in federis [illegible] quod patet per hoc quod [illegible]
[illegible] circumcidendus [illegible] danda [illegible] possessio [illegible]
constat non fuisse impletum accipiendo hoc modo [illegible] ~~quod caret omni fine~~
~~[illegible] ad [illegible] significandum~~ Alio modo dicitur [illegible] quod caret omni fine [illegible] ad [illegible]
significandum et [illegible] circumcisio [illegible] quia [illegible] illa [illegible] culpa et [illegible]
[illegible] est in pena. Tertio modo dicitur [illegible] est [illegible] data fuit in federis
[illegible] quia non [illegible] aliquis [illegible] usque ad [illegible]
debuit. Quarto modo dicitur [illegible] quod [illegible] et [illegible] usque ad [illegible]
a deo [illegible] semper [illegible] circumcisio [illegible] in filiis [illegible] et [illegible]
non [illegible] durare debet.

Dixit quoque deus ad abraham Sarai uxorem tuam non vocabis Sarai sed Saram
et benedicam ei Et ex illa dabo tibi filium cui benedicturus sum. Erit quoque in nationes

Sed aut abraham dicit putas ne centenario nascetur filius et sara nonagenaria pariet. hic dicitur hic quando dubitat. Set superius dixi admirantis. Unde dominus abraham non redarguit de risu. Saram autem redarguit quia Sara dubitando de promissione domini risit.

et reges populorum orientur ex eo. Cecidit abraham in faciem suam et risit dicens in corde suo putas ne centenario nascetur filius et Sara nonagenaria pariet. Dixitque ad dominum utinam ysmahel vivat coram te. Et ait deus ad abraham Sara uxor tua pariet tibi filium vocabisque nomen eius ysaac et constituam pactum meum illi in fedus sempiternum et semini eius post eum. Super ysmahel quoque exaudivi te. Ecce benedicam ei et augebo et multiplicabo eum valde duodecim duces generabit et faciam illum crescere in gentem magnam. Pactum vero meum statuam ad ysaac quem pariet tibi Sara tempore isto in anno altero.

Super ysmahel autem exaudivi te. Glossa hic dicunt hebrei videtur unum quod ysmahel fuerit vita in bono quia de hoc abraham rogaverat [illegible] deum.

Cumque finitus esset sermo loquentis cum eo ascendit deus ab abraham. Tulit autem abraham ysmahelem filium suum et omnes vernaculos domus sue universosque quos emerat cunctos mares ex omnibus viris domus sue et circumcidit carnem preputii statim in ipsa die sicut preceperat ei deus. Abraham nonaginta novem erat annorum quando circumcidit carnem preputii sui et ysmahel filius eius xiii annos impleverat tempore circumcisionis sue. Eadem die circumcisus est abraham et ysmahel filius eius et omnes viri domus illius tam vernaculi quam emptitii et alienigene pariter circumcisi sunt.

Hic habetur ex serie huius capituli quod non omnes de abraham descendentes ad circumcisionem tenebantur sed tantum qui erant in domo abrahe. Nec solum in una familia et una domo erat dispar[illegible] Sed tamen non omnes de ysaac nascituri [illegible] esse debebant in domo eius et etiam fed[illegible] sempiterno data est circumcisio qui de ysaac nascituri erant [illegible] promissionis [illegible] possessuri [illegible] filii Iacob omnes quia ipsi omnibus promissa erat [illegible] eorum voluntate extra [illegible] de [illegible] ruben et gaad [illegible] [illegible] circumcisione indulta [illegible] fiebat [illegible] terra promissionis.

Item ibi precepta est circumcisio quando de Sara promittitur filius in typo ecclesie non quidem ysmahel qui typum tenuit iudeorum. Circumcisio enim significat renovationem nature per baptismum post spoliationem veteris hominis. Et quod fiebat octo dies [illegible] octavum [illegible] ubi omnis circumcisio [illegible] ubi cessabit omnis copula [illegible] [illegible] non solum filios sed et vernaculos et emptitios circumcidere precepit significat quod omnes gentes per gratiam baptismi ad eternam gloriam [illegible]. Nondum est autem quod hec circumcisio precepit novam [illegible] et universalitatem et [illegible] novitate. Et [illegible] nomen ad salutem pertinet gentium.

Spiritualiter autem ille circumcidit carnem preputii sui qui refrenat lasciviam corporis sui. Et circumcisio spiritualis observanda non est [illegible] non [illegible] [illegible] circumcisis [illegible] auribus. Et moyses [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] labiis [illegible] labiis qui non cessat ab inutili locutione [illegible] auribus [illegible] [illegible] [illegible] libenter audit. Et tamen hoc [illegible] circumcisionem recepit deo [illegible] testamentum [illegible] dei sit dominus abrahe dicit Et hoc est signum [illegible] fidei quod [illegible] et hominem eterni federis

continet partum ut ho[mo] pab[ulum] ... et virilitas gaudeat re in corpore sive lege d[e]ser-
vare. Ista e[st] illa circu[m]cisio q[uam] petrus cultellos p[ro]p[ri]o d[e]i p[er] Josue data e[st]. Ca[pitulum] 18

Apparuit aut[em] ei d[omi]n[u]s in co[n]valle mambre sede[n]ti i[n] hostio tabernaculi sui, in ipso fervore ~~[illegible]~~ diei. Cumq[ue] elevasset oculos apparuerunt ei tres viri stantes p[ro]pe eu[m]; quos cu[m] vidisset cucurrit i[n] occursum eorum de ostio thabernaculi sui et adoravit in terra. Et dixit d[omi]ne si inveni gratiam ~~[illegible]~~ in oculis tuis ne transeas servum tuum. Sed afferam pauxillum aque et laventur pedes v[est]ri et requiescite sub arbore. Ponam q[ue] buccellam panis et confortate cor v[est]r[u]m et postea transibitis. Idcirco enim declinastis ad servum v[est]r[u]m. Qui dixerunt fac ut locutus es.

Nico[laus] Cumq[ue] levasset oculos apparuerunt tres viri. d[icit] ipse [abrahe] Q[uia] c[um] deus videt affectum eius ad opus hospitalitatis, et no[n] veniret aliq[ui]s homines, fecit tres angelos apparere in sp[eci]e viror[um] ut eis exhiberet hospitalitatis beneficium. Dicunt et[iam] hebrei q[uo]d cu[m] hoc ... de ea apparuerunt: quia unus veniebat ad annunciandu[m] Sare co[n]ceptu[m], alius ad subvertendu[m] Sodomam et alias ... civitates. Et 3[us] ad servandu[m] abraham, qui de domo erat co[n]versus et liberandu[m] loth de subv[er]sione Sodomor[um]. Dicunt et[iam] q[uo]d apparicio fuit 2a die p[ost] q[uam] fuerat abraham circu[m]cisus. Et ista apparicio angelor[um] e[st] secunda. Expositores aut[em] catholici dicu[n]t q[uo]d a p[ri]ncipio capituli usq[ue] huc et in toto capitulo sequenti fuit una apparicio t[antu]m. Ita q[uo]d deus no[n] apparuit in alia specie ipsi nisi ... t[antu]m in angelis quos fecit apparere in specie viror[um] ... p[ro]ut co[n]tinetur in p[ri]ma ... dei. [illegible] Sed d[omi]n[u]s paulus burgen[sis] ep[iscop]us addit

burgen[sis] hic aliquid ad dictu[m] Nico[lai] dicens: Discussio seu examinacio hay ... expositoru[m] circa apparicionem abrahe facta[m] i[n] h[oc] loco no[n] e[st] sic sufficienter tenenda sicut in postilla co[n]tinetur. Cu[m] tenet ecclesia in h[oc] loco abrahe fuisse factam revelatione[m] de t[ri]nitate p[er]sonar[um] et unitate d[ivi]ne essencie. Unde ecclesia canit: tres vidit et unum adoravit. Sed diligenter advertenti facile p[ro]babit[ur] ex litera verius catholicor[um] expositor[um]. P[ri]mo quia si hic esset due apparicio[n]es p[ri]ma esset omnino superflua. Cu[m] d[icit]: Apparuit aut[em] ei d[omi]n[u]s i[n] co[n]valle mambre et[c.] no[n] exprimit[ur] aliquid quod d[omi]n[u]s abrahe dixit, cu[m] q[ui]a statim subdit[ur]: Cumq[ue] sublevasset oculos et[c.] ex quo patet q[uo]d expressius seu forma i[n] visione co[n]sistebat i[n] appariciu[m] illor[um] triu[m] viror[um]. Et exponit ita moy[ses] in suo libro de directione p[er]plexor[um]. S[ed] q[uo]d apparicio d[omi]ni i[n] h[oc] loco facta abrahe exp[ri]mit[ur] p[er] h[oc] q[uo]d seq[ui]tur: Cumq[ue] appervisset oculos apparuer[un]t tres viri. Item quia angelus loquens cu[m] abraham de annunciacione Sare et pro ridente dicitur locutus e[st] abrahe co[n]tinuando locucione[m] angelicam sine aliqua interruptione, q[uo]d ... angelus; sed qui loquebat[ur] et deus, ut d[icit]: Dixit aut[em] deus ad abraham: quare risit Sara et[c.] q[uo]d no[n] est intelligendu[m] de ydemptitate essencie, sed de ydemptitate representacionis, quia ille angelus loquebat[ur] in p[er]sona dei, q[ui]a i[n] illa apparicione representabat. Item dicitur angeli s[ed] videntes ... ad te ... isto et[c.] no[n] legit[ur] ... nisi in h[oc] q[uo]d d[icit] c[apitulo] xxi: d[omi]n[u]s aut[em] visitavit Sara[m] sicut dixerat. D[ominu]s ... in quo apparet q[uo]d ille angelus dicens se reversuru[m] et d[omi]n[u]s visitans ... h[oc] loco p[ro]ced[it] modo p[re]dicto. Item h[oc] patet ex adoracione abrahe q[uia] p[ro]ut ... tres

adorauit quod intelligitur de adoracione latrie dicitur enim et adorauit in terra quia ymmo
ab ipso adoratum adonay vocauit ut in littera / Item hic patet ex obsequio
abrahe predictos viros seu angelos impenso. tam in lauacione cum se vocat seruum ut
cum dicit ne transeas seruum tuum / tam in cibo quam ea que ad conuiuium pertinebant prescripsit
et magna diligencia seu festinacione fieri iubebat ut cum dicit festinauit abraham
in tabernaculum etc. / ipse vero adarmentum cucurrit etc. / Sumpsit butirum etc. Et
posuit coram eis vel origenes Considera per singula quomodo abraham impigre et
alacre in officiis / Item quia ipsis recumbentibus dicitur ipse vero stabat iuxta eos
et non audebat considere cum eis Nec enim illi ipsum abraham ad hoc inuitabant
quomodo attenta dignitate abrahe et eius senectute iurobilis (?) fuerat nisi hec appa-
ricio sibi reputabatur dominorum / et abraham hic spiritu prophetico cognouisset / vel
abraham in libro de abraham / Vide primo fidei misterium / deus illi apparuit et tres
aspexit. cum deus refulsit trinitate vnitas / nec sine filio patrem suscepit / Nec sine spiritu
sancto filium confitetur hec ille / Ex quibus et aliis ad hoc concordantibus in littera contentis
Si attente considerentur manifeste patet quod fuit vera apparicio in persona abrahe quod
dicitur apparuit autem ei dominus in principio huius capituli xviii vsque ad principium sequentis capituli
xix / vbi dicitur abiit dominus postquam cessauit loqui ad abraham / Et ideo cum angeli
recessissent abeundo Sodomam / ut ponitur / abraham vero adhuc stabat coram domino
continuando predicta dicenda sub eadem apparicione / in qua abrahe post quam a deo
audiuit / Ambula coram me et esto perfectus / prout expositum fuit supra in addicione
capitulo immediate precedenti / et receptum pactum dei in carne sua in federis eterni
ad certitudinem dicendorum et in glo. statim sibi fuit facta apparicio trium distinctorum
personarum cum vnitate diuine essencie representatiua / ut ille qui pater multarum gencium
constituebatur a domino deo in vera fide / ut ibidem in qua fides tendit / saltem cuiusque
representatiue videret / et qui crederetur esse intercessor pro delinquentibus eorum
in alienigenis / tamen pro multarum gencium / ut in facto Sodomorum / ... principalis huius apparicionis / Vnde recte concedenti hec expositio e vera apud
catholicos et littere magis consona / licet forte apud infideles distinctionem
personarum in diuinis non recipiens possit in oblicum declinari / de quo catholicus
responsio curare non debet / Et nunc licet in exordio creaturarum dicitur dixit deus
sepe pluralitas diuinarum personarum cum essencie vnitate innuitur / non tamen ita
determinate diuinarum personarum explicatio videtur vsque ad tempus abrahe in hac
apparicione / Et quia dignitas dominicum / propterea illis que ad finem pertinent
Item dicit alius Nicolaus apparuerunt abrahe tres viri / quos cum vidisset adorauit in terram
sed adoracionem dulie ut illos quemcumque possit inuitare / Doctor Thomas burgensis
addit. hic dicens / hec adoracio videtur esse latrie / Cum vbi dicitur domine si inueni
gratiam in oculis tuis / ibi ponitur adonay videtur quod adorabat eum abraham deum
representatum per illos tres viros / vel angelos de quibus dicit / vel abraham in tribus viris deum
cognoscebat / cum per singulare numero loquebatur / Et cum eos homines esse arbitraretur / nisi ille
non valet quod hebrei dicunt quod vnus apparebat qui deus inter alios cum abraham allo-
quebatur / Nam abraham ibi expresse vocat se seruum illorum / non tamen vnius / quod eius / dicto de-
clinasset ad seruum vnius / Dicendum autem hec trium angelorum non vi aliquid deprecand[?]
terminum asserendum / Et consimiliter videtur dici quod ille qui venit ad denunciandum Sarre quod
a qua Christus secundum carnem nasciturus erat esset gabriel ipse et denunciauit

danieli [illegible] adventus [illegible] daniel [illegible] [illegible] zachar[ie] conceptum [illegible] [illegible]
luc[e] 1° et [illegible] similiter b[ea]te virgini [illegible] conceptionem luc[e] 1°

Festinavit abraham in tabernaculum ad Saram dixitque ei accelera tria sata simile commisce et fac subcinericios panes. Ipse vero ad armentum cucurrit et tulit inde vitulum tenerrimum et optimum dedit[que] puero qui festinavit et coxit illum. Tulit quoque butirum et lac et vitulum quem coxerat et posuit coram eis. Ipse vero stabat iuxta eos sub arbore. Cumque comedissent dixerunt ad eum ubi est Sara uxor tua. Ille respondit ecce in tabernaculo est. Cui dixit revertens veniam ad te tempore isto vita comite et habebit filium Sara uxor tua. Quo audito Sara risit post ostium tabernaculi. Erant autem ambo senes provecteque etatis et desierant Sare fieri muliebria. Que risit occulte dicens postquam consenui et dominus meus vetulus est voluptati operam dabo. Dixit autem dominus ad abraham quare risit Sara uxor tua dicens num vere paritura sum anus. Numquid deo est quicquam difficile. Iuxta condictum revertar ad te hoc eodem tempore vite comite et habebit Sara filium. Negavit Sara dicens non risi timore perterrita. Dominus autem non est ita sed risisti.

Item d[icitu]r

Tulit vitulum tenerrimum et optimum et dedit puero. [illegible] hebrei autem dicunt quod iste puer fuit Ismahel filius suus quem tradidit abraham parandum ut eum assuefaceret hospitalitatis operibus. [illegible] [illegible] in lira

Dixit autem dominus ad abraham. d[icit] hic Nicolaus lira quod iste qui vocatur dominus fuit ille angelus qui denunciavit conceptum Sare. Sed dominus Thomas [illegible] [illegible] d[icit] [illegible] [illegible] expositionem [illegible] catholicam [illegible] dicta iste qui vocatur hic dominus est verus deus [illegible] [illegible] ab abrahe [illegible] non [illegible] respectu ad distinctionem personarum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] scripture hec reperitur. Item [illegible] d[icitu]r [illegible] cumque comedissent [illegible] [illegible]

abraha
vide s[upr]a

Adoravit in terra. [illegible] [illegible] eos non esse tres deos [illegible] eos adorare non debent. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] eos tres esse angelos qui trinitatem representabant. Et [illegible] [illegible] adoravit et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est dominus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] alii d[icu]nt quod [illegible] [illegible] eos angelos [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] duo [illegible] angelis missi erant ad subversionem Sodome [illegible] specialiter ad nunciandum filium nasciturum [illegible] in singularis [illegible] et loquitur [illegible] alloquitur illum specialiter sibi missum. Sed afferam paxillum aque [illegible] Non quod eos [illegible] indigere credebat. Sed quia [illegible] ea que hospitibus [illegible] exhiberet [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] esse angelici [illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible] paxillo [illegible] modico [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] aque [illegible] et in tribulationibus et laboribus [illegible] sub arbore [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et accipiens buccellam panis [illegible] [illegible] [illegible] panis [illegible] sibi [illegible] [illegible] [illegible]

Negavit Sara dicens non risi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] timore perterrita. Notandum [illegible] [illegible] [illegible] scriptura [illegible] valde [illegible] [illegible] [illegible] angelorum apparitio facta est mulieribus [illegible]

tandem intrassit et hoc vigesimo p[ro]p[ter] q[uo]d s[ed] q[uod] p[er] unu[m] angelum mit[tit] intra consentes, no[n] erat d[omi]n[u]s
d[i]c[t]i et faciet ad dispositionem p[ro]vidente s[ed] semp[er] ad dei reverencia[m] et timorem

Cu[m]q[ue] comedisset dix[it] ad eu[m]. Quo[modo] ille angeli c[ome]derit s[ed] q[uo]m[odo] comede[re] no[n] e[st] actu[s] angelicus
ego inte[lligo] d[icitu]r q[ui] comedere. R[espondeo] q[uod] dupl[e]x est questio s[ed] ex[tr]insece et p[ro]prie
p[ri]mo mo[do] no[n] comedebant angeli. Et 2o modo hoc d[icitu]r comederunt angeli no[n] nutrite
s[ed] p[ro]prie. Sic alit[er] absorbet aqua[m] t[er]ra sitiens, alit[er] cadens. No[n] come-
debat sibi incorporando, s[ed] co[n]sumendo. Unde Tobie. Cum essem vobiscum videbar
vos comedere, ego cibo invisibili utor.

Item sup[er] illo. Cum Sara risit. Et audito Et d[ixi]t cu[m] abraha[m] similit[er] risit. Cur Sara
redarguit[ur] q[uod] risit ille aut no[n]. R[espondeo] Glo[sa] d[icit] q[uod] risus abrahe fuit ad miracula. et gaudij
Sare vero dubitacionis. Et redarguit ille no[n]. Alit[er] amb[o] risus eius fuit pen[a] p[ro]fig[ur]acionis
q[uia] dubitacionis. Risus inservit eius iudicium futuri filij magis q[uam] incredulitatis
fuisse admiracionis. Risit eni[m] nesciens quid vidit, q[uia] publica in v[er]sat esse partum
Genua. Q[uia]. Item Sara sterilis s[ed] illa[m] cui p[er] ysaia[m] p[ro]phetam d[icit] d[omin]us. Et te lauda
sterilis q[uia] no[n] paris decanta laude. Et ymnum q[uia] no[n] pariebas, quia multi filij
deserte magis q[uam] eius q[ue] h[abe]t viru[m] d[icit] d[omin]us. Risus Sare s[ed] aliq[ui]b[us] no[n] e[st] dubitacio s[ed]
sp[er]ancia. Cum risus h[oc] significaverit Cum q[uia] x[ris]p[t]us futurus erat risus in[cre]dul[is]
q[ui]d o[mn]ib[us] inimicis in iudicio suo e[st] irrisurus.

Cu[m]q[ue] surrexisset inde viri direxerunt oculos suos con[tra] Sodoma[m]. Et abraha[m]
simul g[radi]ebat[ur] deducens eos. Dixit q[ue] d[omin]us. Nu[m] celare potero abraha[m] q[uod] gestu-
rus sum, cu[m] futurus sit in gentem magna[m] ac robustissima[m] et benedicer[e] in illo
o[mn]es naciones t[er]re. Scio eni[m] q[uo]d p[re]cepturus sit filiis suis et domui post
se ut custodiant via[m] domini et faciat iudiciu[m] et iusticia[m] ut adducat
d[omin]us p[ro]pt[er] abraha[m] omnia q[ue] locutus e[st] ad eu[m]. Dixit itaq[ue] d[omin]us. Clamor Sodo-
morum et Gomorreorum multiplicatus e[st] et peccatum eorum aggravatum e[st] nimis.
Descenda[m] igit[ur] et videbo utrum clamore[m] q[ui] venit ad me, ope[re] compleuerint
an non est ita ut sciam. Converteru[n]t q[ue] se inde et abierunt Sodomam.

P[eccatu]m eorum aggravatum e[st] nimis. Hebrei dicunt q[uo]d ista aggravacio fuit et q[uo]d quandam p[ue]llam occi-
derunt morte insolita eo q[uo]d dedit alimentu[m] paup[er]i. Et h[oc] co[n]sonat dec[reto] Ezech[ielis] xvi
Hec fuit iniquitas Sodome sororis tue sup[er]bia saturitas panis et ocium. Et manu[m] egeno
et paup[er]i no[n] porrigebat.

Abraha[m] vero adhuc stabat cora[m] d[omi]no et appropinquans ait. Nu[m]q[ui]d perdes iustu[m] cu[m] impio.
Si fuerint l. iusti in civitate peribunt simul. Et no[n] parces loco illi p[ro]pt[er] l. iustos si fuerint in
eo. Absit a te ut hanc rem facias et occidas iustu[m] cu[m] impio. fiat q[ue] iustus sicut
impius. No[n] e[st] hoc tuu[m] q[ui] iudicas o[mn]em t[er]ra[m]. Nequaq[uam] facias h[oc] iudiciu[m]. Dixit q[ue] d[omin]us ad
eu[m]. Si invenero Sodomis l. iustos in medio civitatis dimittam omni loco p[ro]pt[er] eos.
Respondens abraha[m] dixit. Quia semel cepi loqui ad d[omi]n[u]m meu[m] cu[m] sim pulvis et
cinis. Quid si minus l. iustis v fuerint delebis p[ro]pt[er] xl v universa[m] urbe[m]. Et ait no[n]
delebo si invenero xl v. Rursu[m]q[ue] locutus e[st] ad eu[m]. Si aut[em] xl inventi fuerint

quid facies ait Non percutiam propter xl Ne queso inquit indigneris domine ut lo-
quar quid si inventi fuerint ibi xxx Respondit non faciam si invenero ibi xxx
Quia semel ait cepi loquar ad dominum meum quid si inventi fuerint ibi
xx dixit Non interficiam propter xx Obsecro inquit ne irascaris domine si loquar
adhuc semel quid si inventi fuerint ibi x dixit Non delebo propter x Abiit
dominus postquam loqui cessavit ad abraham et ille reversus est in locum suum

Nicolaus de Lira: Si fuerint l iusti in civitate i. in civitatibus quia cuiusque quinque civitatum [illegible] hebreus [illegible]
accipitur singulare pro plurali sicut Exo [illegible] venit musca gravissima [illegible] [illegible]
in civitate i singulari pro Sodoma que erat civitas principalis et subiecta [illegible] aliis
minores que erant ei subdite propter quod reges illarum [illegible] sub rege Sodomorum ad [illegible]
vasalli sui ut habetur supra xiiij [illegible] quia pluraliter civitate accipiebat x iustos
petebat a domino liberationem cuiuslibet civitatis propter x iustos in ea repertos si quis exponit [illegible]
et per [illegible] in [illegible] quid si [illegible] l iusti [illegible] fuerint [illegible] cuilibet civitati assignet
x iustos petit abraham pro illis x [illegible] civitati Non enim ausus fuit ad [illegible]
minus descendere quia considerabat quod [illegible] persone iuste fuerunt in archa tempore di-
luvij et tamen nulla alia fuit salvata propter eorum iniusticiam Et ideo quando abraham [illegible]
ultra se petit propter xl intelligit de liberatione maior civitatum [illegible] Et quando propter xxx de libera-
tione [illegible] quando propter xx de liberatione duarum Et quando propter x de liberatione unius Et ideo ibi stetit
quia erat ultra descendit Expositores autem catholici dicunt quod a principio peticionis abra-
he usque ad finem intelligitur sola liberatio totius populi quinque civitatum Sed procedit pro-
cedendo usque ad x iustos [illegible] optata [illegible] [illegible] si [illegible] maiorem impetra-
ultra vero x non descendit x enim homines et non pauciores fuerunt [illegible]

Homines: Dominus doctor Thomas [illegible] [illegible] addit [illegible] [illegible] Ieremie v c [illegible] Circuite vias Ierusalem
et querite in plateis eius an inveniatis virum facientem iudicium et querentem fidem et propitius
ero ei [illegible] Ex quo [illegible] quod pro iusticia unius tamen non erat [illegible] quod liberaretur
unum populus tum non videtur convenire quod abraham ausus fuisset petere [illegible] persone [illegible]
credebat Ad quod dicit quod in hoc loco deus loquitur [illegible] ut docet abra-
ham quem precepit deus in hoc loco testatur [illegible] filiis suis et domui sue
post se custodire viam domini et facere iusticiam et iudicium addiscet quod procedit
[illegible] per viam iusticie in puniendis magnis flagiciis publica [illegible]
de quibus intelligitur clamor eorum sed [illegible] petere [illegible] culpa [illegible] [illegible]
Et ideo collatio inter deum et Abraham refertur ad informationem [illegible] abrahe [illegible]
[illegible] ut cum dicitur descendam videbo [illegible] [illegible] iudicium [illegible] [illegible] tardius
ad maiora [illegible] que [illegible] [illegible] sunt puniendo tante videntur [illegible]
credenda ut in glo Abraham autem non petivit in hoc loco [illegible] simpliciter [illegible]
ad [illegible] cum iusticia unde dicitur Absit a te ut occidas iustum cum impio [illegible]
Et ideo postquam [illegible] accessit ad [illegible] x cessavit ultra petere existimans quod [illegible]
[illegible] nichil reputantur ut dicit [illegible] [illegible] [illegible] vero in [illegible] [illegible]
loquitur [illegible] [illegible] infinita ut [illegible] [illegible] tamen [illegible] [illegible] [illegible]

Cf: Dixit dominus dicit de Sodomis descendam et videbo utrum clamorem qui venit ad me opere compleverint [illegible]
ideo quod [illegible] [illegible] ignorans Sed ut notitia sua dignos faciet [illegible] iustos ibi invenisset [illegible]
aut [illegible] deus descendere qui in luto fecis positos dignatur respicere [illegible] [illegible] [illegible] ubi se
[illegible] in monte ostendit [illegible] autem in valle

Venerunt duo angeli sodomam vespere sedente loth in foribus civitatis. Qui cum vidisset eos surrexit et ivit obviam eis. Adoravitque in terram et dixit Obsecro domini declinate in domum pueri vestri et manete ibi lavate pedes vestros et mane proficiscemini in viam vestram. Qui dixerunt minime sed in platea manebimus. Compulit eos oppido ut diverterent ad eum ingressisque domum illius fecit convivium coxit azima et comederunt.

Nic[olaus] Coxit azima et comederunt. Et hic dicunt hebrei quod tunc erat pascale in quo precipitur in lege quod iudei comedant azimos panes vii diebus et quod ista observatio durabat in domo abrahe. Sed cum aliqua convenientia cum datione legis scribuntur ut de circumcisione dictum est c. xvii. Et de observatione sabbati ca. ii. Ista dicit hic de observatione pascali. Sed hoc videtur falsum quia exod. xii ubi agitur de exitu filiorum israel de [illegible] quod [illegible] pascali. Et tamen ibi causa quare comederunt panes azimos assignatur quia non potuerunt aliquid fermentare eo quod egyptii cogebant eos exire. Ex quo manifeste patet quod ideo non habebant comedere azima ex aliqua observatione prius instituta sed quia in illo exitu fuerunt coacti uti azimis. Institutum est ut de cetero in sollempnitate pascali azimis uterentur in memoria sui exitus de egypto. Hic [illegible] videtur in nocte pasce quod tempus incepit eo quia nocte angelus domini transivit per egyptum [illegible] primogenita et filios israel salvavit et tamen eadem nocte filii israel inceperunt exire de egypto disponendo ad exitum [illegible] ut transirent ad terram promissionis. Ex quo videtur quod ante non erat aliqua observantia pascalis. Isti angeli intraverunt ad domum loth [illegible] non intrabant immediate ad primam petitionem loth ut per hoc declararetur magis prosperitas eius et daretur aliis exemplum in hospitalitate. ler

Compulit eos oppido id est valde et tunc acquieverunt. Ex hoc habetur [illegible] de [illegible] in [illegible] dominis [illegible] et sic legitur [illegible] [illegible] et [illegible] eis. Ex quo patet quod ad complendum invitationem [illegible]. Et ex ipsis [illegible] et [illegible] quod [illegible] non [illegible] sunt [illegible] et [illegible] in [illegible].

Ingressique domum [illegible] [illegible]. Et dicit Nicolaus quod angeli invitati ab abraham ad primam invitationem acquieverunt loth [illegible] xviii [illegible] ad primam petitionem. Angeli dixerunt [illegible] ut [illegible] a loth non acquieverunt [illegible] ad maximam instantiam et quasi compulsi. Unde dicitur ibi Compulit eos oppido id est valde ut diverterent ad eum. Ex quo dicit quidam expositor hebreorum et est notabile quod ad hoc datur doctrina hominibus ut cum invitantur a viro magne auctoritatis non debent se retrahere sed acquiescere statim propter eorum [illegible] sicut angeli fecerunt abrahe. Cum vero invitantur ab hominibus mediocribus seu modice auctoritatis non debent statim acceptare invitationem seu [illegible]. Sed aliqualiter se retrahere ne leves videantur sicut angeli fecerunt cum loth.

id est ab oppido

Prius autem quam irent cubitum viri civitatis vallaverunt domum a puero usque ad senem omnis populus simul. Vocaveruntque loth et dixerunt ei Ubi sunt viri qui introierunt ad te nocte? Educ illos ut cognoscamus eos. Egressus ad eos loth post tergum occludens hostium et ait Nolite quaeso fratres mei nolite hoc malum facere. Habeo duas filias quae necdum cognoverunt virum educam eas ad vos

et abutimini eis sicut vobis placuerit dummodo viris istis nichil mali faciatis quia ingressi sunt sub umbra culminis mei. At illi dixerunt recede illuc. Et rursum ingressus es inquiunt ut advena numquid ut iudices nos? Te ergo ipsum magis quam hos affligemus. Vimque faciebant loth vehementissime iamque prope erat ut refringerent fores. Et ecce miserunt manum viri et introduxerunt ad se loth clauseruntque hostium et eos qui erant foris percusserunt cecitate a minimo usque ad maximum ita ut hostium invenire non possent

Nicolaus — Omnis populus simul yperbolica est locutio sicut dicitur tota civitas exiit ad [illegible] [illegible] aliquis maior pars remanserit. Non enim est verisimile quod totus populus venit [illegible] domum loth. Hic addit dominus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non videtur [illegible] yperbolice. Non enim dicitur hic quod tota civitas seu vir [illegible] civitatis [illegible] domum loth sed semper hic addit a puero usque ad senem. Et ad hoc dicit omnis populus [illegible] ubi datur intelligi quod omnes qui [illegible] fuerunt ibi [illegible] loquendo. Nec debet pro nimia [illegible] reputari [illegible] [illegible] valde [illegible] sicut terra [illegible] dominum [illegible] [illegible] non omnes fuerunt [illegible] sed aliqui [illegible] et aliqui [illegible] [illegible] longe ut [illegible] crediderunt et intenderunt [illegible] [illegible] [illegible] considerationem [illegible] non est [illegible] Dixerat enim dominus abrahe supra xviii [illegible] descendam et videbo utrum clamorem [illegible]. Ubi deus loquens more humano ut dictum est [illegible] [illegible] in hoc facto Sodomitarum ad [illegible] voluit aliquod experimentum seu [illegible] [illegible] supra quod fuerunt [illegible] quod si fuissent inventi ibi x iusti quod non deleret [illegible] ut ibidem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod non solum non erant ibi x iusti sed nec unus preter loth. Et ideo [illegible] quod a puero usque ad senem omnis populus fuerat in illo facinore [illegible] [illegible] [illegible] Abraham [illegible] non essent viri in Sodomis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] a puero usque ad senem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Abraham [illegible] [illegible] [illegible] Cum tradiderunt dominum [illegible] usque ad senem totus populus [illegible] nulla etas erat culpe immunis

Egressus ad eos loth post tergum occludens hostium ne intrarent domum eius et [illegible] [illegible] hospites quos adhuc credebat homines esse, habeo duas filias [illegible] ut evitaret maius malum scilicet vicium contra naturam et violentiam hospitum [illegible] cum [illegible] [illegible] hospites.

Vers — Hic queritur [illegible] utrum loth peccavit offerendo filias suas [illegible] [illegible] [illegible] quia de duobus malis minus malum est eligendum [illegible] [illegible] malum [illegible] maius malum scilicet [illegible] [illegible] dicit glossa [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] filias [illegible] [illegible] vicium [illegible] [illegible] et violentiam hospitum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Contra [illegible] [illegible] [illegible] loth turbatus dixit hoc [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non sunt facienda [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fuit sibi [illegible] abusum filiarum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible]

Lyra

aliquid inordinatum ut permittat minus peccatum alterius. Unde Augustinus libro contra mendacium ad Consentium: ~~...~~ homicidium non est mentiendum. Loth autem non potuit offerre filias suas pro peccato non consensisset in eo quod erat peccatum de genere. Non solum veniale sed mendacium. Si est mortale, tamen exoneratus fuit a toto et si non a toto, tamen non tenebatur. Peccatum bonis ... in quo erat, cum quod vicio passionis in suis timebat et violentiae in suis hospitibus ... cernebat ... Apostolus ad Romanos ... et in corporalibus. Sed quod homo faciat peccatum ... animam ad ... in alio non est licitum. Non enim sunt facienda mala ut veniant bona, sicut quidam dicunt apostolus. Et dicunt aliqui quod Moyses non concessit ... quod permissit sine contrarietate divina, qui potest coniungere et dissolvere pro ut sibi placet. Et illi qui uxores dimittebant peccabant quantum erat ex ipsa dimissione. Sed filii Israel per ... dare ... scholaribus ... egyptios auctoritate divina, qui potest pro ut vult rem auferre et alteri dare. Potest tamen esse peccatum in dimittentibus ex alia causa, id est si iniuste odiebat uxorem vel ... Sed hoc dictum non videtur conforme veritati salvatoris Matthaei xix. Ecce si quis dimiserit uxorem et aliam duxerit moechatur, et qui dimissam duxerit moechatur. Quod non esset verum si per matrimonium esset dissolutum. Et ideo aliter potest dici quod repudium uxoris fuit permissum, quia non puniebatur in lege. Non propter hoc quod fieret licitum. Et igitur illi ... propter duritiam ... non debuit permittere, quia non sunt facienda mala ... et erat ... pro quod dare ad usuram extraneis ut habetur Deuteronomii xxiii. Moraliter dicendum quod lex humana permittit meretrices, meretrices non puniunt talem fornicationem. Omnia non omnia potest. Sed aliqua tolerabiliter dimittit dei iudicio punienda. Non tamen licitum est lege lata aut inducere vel fornicationi inducere, et pro minori malo vitando. Et ideo esse homines ... quod de iure naturali est ... hospitalitatis et credebat hospites suos ... Quod quilibet tenetur hospites tueri quantum potest pro modo licitum, non tamen debet peccare ad destructionem propter ordinem caritatis ut dictum est.

Dixerunt autem ad Loth: habes hic tuorum quempiam generum aut filios aut filias, omnes qui tui sunt educ de urbe hac; delebimus enim locum istum, eo quod increverit clamor eorum coram domino qui misit nos ut perdamus illos. Egressus est itaque Loth locutus est ad generos suos qui accepturi erant filias eius, et dixit eis: Surgite, egredimini de loco isto, quia delebit dominus civitatem hanc. Et visus est eis quasi ludens loqui. Cumque esset mane, cogebant eum angeli dicentes: Surge et tolle uxorem tuam et duas filias quas habes, ne et tu pereas in scelere civitatis. Dissimulante autem illo, apprehenderunt manum eius et manum uxoris ac duarum filiarum eius, eo quod parceret dominus illi, et eduxerunt eum posueruntque extra civitatem. Ibique locuti sunt ad eum dicentes: Salva animam tuam; noli respicere post tergum, nec stes in omni circa regione, sed in monte salvum te fac, ne et tu simul pereas.

Dixitque Loth ad eos: Quaeso, domine mi, quia invenit servus tuus gratiam coram te et magnificasti misericordiam tuam quam fecisti mecum ut salvares animam meam, nec possum in monte salvari, ne forte apprehendat me malum et moriar. Est autem civitas ~~iuxta~~ haec iuxta ad quam possum fugere, parva, et salvabor in ea. Numquid non modica est et vivet anima mea? Dixit ad eum: Ecce etiam in hoc suscepi preces tuas ut non subvertam urbem pro qua locutus es. Festina et salvare ibi, quia non potero

facere quicquam, donec ingrediaris illuc. Idcirco vocatum nomen urbis illius Segor. Sol egressus est super terram et loth ingressus est in Segor.

Igitur dominus pluit super Sodomam et Gomorram sulfur et ignem de celo et subvertit civitates has et omnem circa regionem universos quoque habitatores urbium et cuncta terre virentia. Respiciensque uxor eius post se versa est in statuam salis. Abraham autem consurgens mane ubi steterat prius cum domino intuitus est Sodomam et Gomorram et universam terram regionis illius vidit quod ascendebat favilla de terra quasi fornacis fumus. Cum enim subverteret dominus civitates regionis illius recordatus est abrahe et liberavit de subversione urbium loth in quibus habitaverat.

ca. liva.

Respiciens uxor loth post se versa est in statuam salis. Dicit hebreus quod hoc fuit quia mane obsecrata est salem ut sic pena responderet peccato. peccavit enim loth sal propter adventum angelorum quos homines credebat ipsa venit apportare. quod si modicum sodomorum quos habitabat affectum ad hospites non habebat. Nos autem exponimus dicit quod facta est in signum salis et condimentum et exemplum. Etiam uxor loth respiciens versa est in statuam salis quod punicio eius dat condimentum sapientie penitentibus ne ad peccata redeunt, propter quod et ipse dominus dixit luc. xvii memores estote uxoris loth et ista quod ipso licet mystica videtur sit tamen dicta literaliter. propheta enim quod prophetabat sub aliis prophetabat verbis. Ut Jeremias predixit destructionem civitatis Jherusalem Je. xxv aliquando autem prophetabat factis. Sicut idem Jeremias posuit catheram ligneam in collo suo Je. xxviii ad designandum quod perducerent eum in babilonem. Et quandoque ... dicens quod spiritu locuti sunt prophete aliquando in figuram ... ex hoc in scriptura aliquando fit sicut hoc loco de uxore loth et in pluribus aliis.

Ascendit quoque loth de Segor et mansit in monte. Due quoque filie eius cum eo. Timuerat enim manere in Segor et mansit in spelunca ipse et due filie eius cum eo. Dixitque maior ad minorem pater noster senex est et nullus virorum remansit in terra qui possit ingredi ad nos iuxta morem universe terre. Veni inebriemus eum vino dormiamusque cum eo ut servare possimus ex patre nostro semen. Dederunt itaque patri suo bibere vinum nocte illa et ingressa est maior dormivitque cum patre. At ille non sensit nec quando accubuit filia nec quando surrexit. Altera quoque die dixit maior ad minorem. Ecce dormivi heri cum patre meo, demus ei vinum bibere etiam hac nocte et dormies cum eo ut salvemus semen de patre nostro. Dederunt et illa nocte patri vinum, ingressaque minor filia dormivit cum eo et nec tunc quidem sensit quando concubuit vel quando illa surrexit. Conceperunt ergo due filie loth de patre suo. Peperitque maior filium et vocavit nomen eius moab. ipse est pater moabitarum usque in presentem diem. Minor quoque peperit filium et vocavit nomen eius amon id est filius populi mei. ipse est pater amonitarum usque in hodiernum diem.

Profectus est inde abraham in terram australem habitavit inter cades et sur et peregrinatus est in geraris. Dixitque de sara uxore sua soror mea est. Misit ergo rex abimelech gerare et tulit eam. Venit autem deus ad abimelech per somnum nocte et ait illi. En morieris propter mulierem quam tulisti habet enim virum. Abimelech vero non tetigerat eam et ait domine num gentem ignorantem et iustam interficies. Nonne ipse dixit michi soror mea est et ipsa ait frater meus est. In simplicitate cordis mei et munditia manuum mearum feci hoc. Dixitque ad eum deus. Et ego scio quod simplici corde fecisti et ideo custodivi te ne peccares in me et non dimisi ut tangeres eam. Nunc igitur redde uxorem viro suo quia propheta est et orabit pro te et vives. Sin autem nolueris reddere scito quod morte morieris tu et omnia que tua sunt.

abraham propheta

Statimque de nocte consurgens abimelech vocavit omnes servos suos et locutus est universa verba hec in auribus eorum. Timueruntque omnes viri valde. Vocavit autem abimelech etiam abraham et dixit ei. Quid fecisti nobis quid peccavimus in te quia induxisti super me et super regnum meum peccatum grande. Que non debuisti facere fecisti nobis. Rursumque expostulans ait. Quid vidisti ut hoc faceres. Respondit abraham. Cogitavi mecum dicens forsitan non est timor dei in loco isto et interficient me propter uxorem meam. Alias autem et vere soror mea est filia patris mei et non filia matris mee et duxi eam in uxorem. Postquam autem eduxit me deus de domo patris mei dixi ad eam hanc misericordiam facies mecum. In omni loco ad quem ingrediemur dices quod frater tuus sim. Tulit igitur abimelech oves et boves et servos et ancillas et dedit abraham reddiditque illi saram uxorem suam et ait. Terra coram vobis est ubicumque tibi placuerit habita. Sare autem dixit. Ecce mille argenteos dedi fratri tuo hoc erit tibi in velamen oculorum ad omnes qui tecum sunt et quocumque perrexeris memento te deprehensam. Orante autem abraham sanavit deus abimelech et uxorem ancillasque eius et pepererunt. Concluserat enim deus omnem vulvam domus abimelech propter saram uxorem abraham.

Nicolaus lira exponit istam literam quocumque perrexeris sicut inter extraneos memento te deprehensam .i. acceptam esse in uxorem propter tale modum loquendi velata et non debes uti tali modo loquendi. Alii autem exponunt secundum hebreos qui habent talem literam hoc tibi in velamen oculorum omnibus qui tecum sunt et omnibus ut pharao. Et esset illud quod dedi abrahe erit in velamen oculorum omnibus ut non possent dicere quod ego fedavi te. Et propterea reddidi te sicut solet fieri [illegible] [illegible]. Et per dona predicta audi quod ego adeo reddere te [illegible] viro tuo. Et ideo erit tibi argentum ad omnes alios qui male vellent loqui de te eo quod fuisti in domo mea. Sed Paulus burgensis episcopus dicit quod multis aliis modis exponitur [illegible] abrahe [illegible] hebreorum. Et quod verba hec sunt [illegible] in hoc loco propter causam brevitatis.

obmitto quia non videtur hic esse magna vis. Sed sciendum quod in hoc loco non est dictio que sonet in velamen oculorum sicut in translatione nostra dicitur. Nec est ibi dictio sonans id quod argumentum sed pharaonis. Sed potius est ibi quedam dictio que sit redargucionem seu reprehensionem [?] vel nominativum quod concordat cum prima expositione. Et est sensus: Veruntamen precepit hominibus [?] cunctis cum redarguta seu reprehensa. Alia autem expositio modi loquendi scilicet [?] Dedi marito tuo et viro tuo fratri. Alia autem expositio scilicet secunda quam ponit hic sed hebrei non videtur racionabilis quia licet pro dona predicta que Abymelech dedit Abrahe condatum ipsum Abymelech fuisse adeo quod ipsum [?] non in [?] quod uxor redderetur munda viro. Sed potuisset dicere obloquentes quod tanta dona fuissent data Abrahe ad satisfaciendum de iniuria adulterii. Et ideo alii exponunt quod cum dicitur in hoc loco: hoc tibi erit velamen oculorum ad hoc refertur ad Abraham de quo dixit immediate: dedi fratri tuo. Ut sit sensus: hic scilicet frater meus Abraham erit tibi in velamen oculorum coram omnibus qui tecum sunt, quia ipse est propheta et talis reputatur apud suos et apud eos qui tecum sunt. Et illi non possunt dicere quod ego fedavi te videntes quod ipse propheta te acceptat tanquam mundam. Sed communis expositio est extra catholicos [?] reprehensa seu redarguta eo quod non crederet [?] habebant Abraham tanquam [?] ex quo hortari intendebat Saram ne ulterius hoc modo loquendi uteretur ut interpaneat Abraham de hoc supra eodem capitulo.

Capitulum XXI

Visitavit autem Dominus Saram sicut promiserat et implevit quod locutus est. Concepitque et peperit filium in senectute sua tempore quo predixerat ei Deus. Vocavitque Abraham nomen filii sui quem genuit ei Sara Ysaac et circumcidit eum octavo die sicut preceperat ei Deus cum centum esset annorum. Hac quippe etate patris natus est Ysaac. Dixitque Sara: Risum fecit mihi Deus; quicumque audierit conridebit mihi. Rursumque ait: Quis auditurum crederet Abraham quod Sara lactaret filium quem peperit ei iam seni? Crevit igitur puer et ablactatus est, fecitque grande convivium in die ablactationis eius. Cumque vidisset Sara filium Agar egiptie ludentem cum Ysaac, dixit ad Abraham: Eice ancillam hanc et filium eius. Non enim heres erit filius ancille cum filio meo Ysaac. Dure accepit hoc Abraham pro filio suo. Cui dixit Deus: Non tibi videatur asperum super puero et super ancilla tua. Omnia que tibi dixerit Sara audi vocem eius quia in Ysaac vocabitur tibi semen. Sed et filium ancille faciam in gentem magnam quia semen tuum est.

Quod [?] completur [?] et promissio Domini

filios. scilicet [?] filium quem peperit [?]

Ait Nicolaus Lira: Quis auditurum crederet Abraham quod Sara lactaret filios. Et hic dicunt hebrei quod vicine mulieres dicebant non esse filium Ysaac Sare, eo quod diu [?] fuerat [?] marito absque prole. Sed acceptat eum Sara ab alia muliere pro proprio fingebat se eum genuisse. Et ad hanc opinionem tollendam Abraham fecit convivium grande in die ablactationis pueri ut statim subditur in littera. Et vicine mulieres vocate ad convivium apportaverunt pueros suos adhuc lactantes et Sara lactabat eos ad probandum quod genuerat puerum. Secundum vero translationem nostram quod hic filium potest dici quod in hebreo dicitur filios accipitur plurale pro singulari sicut econverso aliquando ponitur singulare pro plurali ut dictum est supra XVIII capitulo. Ista dicit ait Nicolaus Lira et quod in hebreo non habetur nisi ludentem tantum. Et quod sequitur non est de textu. Ideo aliter exponunt

hebr. ubi cum hebraice ludentem hebrei habent messahet / et est dictio equivoca in hebreo
quia sit ludentem, ydolatrantem, occidentem et coeuntem seu lascivientem, ut in Exo. xxxii
ubi nos habemus sedit populus manducare et bibere et surrexerunt ludere hebr. dicunt
ydolatrare. Et 2 Reg. ubi habemus surgant pueri et ludant hebrei dicunt occidant. Et
infra xxvi c. ubi habemus vidit abimalech ysaac iocantem cum rebecca uxore sua
hebrei dicunt coeuntem. Et in omnibus passibus allegatis est secundum hebraicum predicte dictionis
messahet. Sic patet equivocatio predicte vocis secundum hebreos. Et secundum istorum passuum
diversitatem et varietatem predictorum significatum predicte apparet equivocatio; videtur igitur
insufficienter in tali eam non reputasse quia ubique exposuit in una significatione significationem
interpretat ludentem. Dicunt enim hebrei quod dictio predicta messahet accipitur hic in triplici
significatione quia Sara vidit ysmahelem facientem aliqua que pertinebant ad ydolatriam.
Item propter quod querebat tunc ysaac occidere ut haberet hereditatem. Item propter quod adulterium
ut ysmahel et timens ne ad ista duceret filium suum ysaac. Inuitavit ipsa abrahe petens
ut eiceret eum cum ancilla sua et filium eius hec Nicolaus de lira etc.
Sed **Paulus** doctor episcopus burgensis addit hic dicens quod hec dictio messahet est equivoca est
in hebreo sed et cum ut plurimum videntem ut in hoc xxi capitulo ubi dicit Sara risum fecit michi
deus ubi hec dictio ponitur. Cum non sit videntem seu deridentem sicut et dicitur in psalmo 2
qui habitat in celis irridebit eos. Ubi est ponitur hec dictio et non videntem gaudentem sicut
in psalmo 127 Tunc repletum est gaudio os nostrum. Ubi ponitur hec dictio et non videntem ludentem
sicut Exo. xxxii surrexerunt ludere et alibi quam plurimis. Nunquam tamen hec dictio hebr.
ydolatrantem nec occidentem. Nec coeuntem ut coeuntem seu lascivientem. Nec aliter
adhuc inducte per postillatorem nunquam ... Nicolaus de lira hoc probat sicut in suis locis patebit
Unde ysmahel tunc ipse se habet exponendo hic dictionem quam plurima quam per risum seu
gaudium quam per irrisionem. Nunquam tamen per alia predicta significata. Iste autem passus
melius exponitur ab aliis expositoribus hebreorum magis autenticis quam ipse ut dicunt. Nam
ablactato ysaac fecit abraham magnum festum. Ideo et quod ysmahel videns quod tam magnum festum celebrasset abraham in die
non sequenti in quo ipse ysmahel erat heres ex quo erat maior natu et legitimus
quia et uxor erat a deo benedicta ut supra capitulo xvii de ysmahel dixit deus Ecce
benedixi eum. Et hoc est quod dicitur Cumque vidisset Sara filium agar ludentem i. illudentem
seu deridentem et quod semper in una re cum ysaac non est detextum ut dicit postilla
et hoc est quod sequitur Eice ancillam et filium eius Non enim erit heres filius ancille cum filio meo
Timuit autem Sara ne forte ysmahel in processu temporis ingereret se in hereditate
quod non erat quare sicut ipse se iactat deridendo filium et deus confirmavit ut sequitur iterum
dixit abrahe. Omnia que dixerit tibi Sara audi vocem eius. Et videretur premium. Propterea
quia in ysaac vocabitur tibi semen quasi diceret ysmahel sit filius tuus non tamen sicut putat ipse heredit. erit
Et hec expositio videtur satis congruere littere et rationi.
Surrexit itaque abraham mane et tollens panem et utrem aque imposuit humeris
eius tradiditque puerum et dimisit eam. Que cum abiisset errabat in solitudine bersabe.
Cumque consumpta esset aqua in utre abiecit puerum subter unam arborum que ibi erant et
abiit sedit e regione procul quantum potest arcus iacere sagittam dixit enim non videbo morientem
puerum. Et sedens contra levavit vocem suam et flevit. Exaudivit autem deus vocem pueri
vocavitque angelus domini agar de celo dicens Quid agis agar Noli timere Exaudivit enim
deus vocem pueri de loco in quo est. Surge et tolle puerum et tene manum illius quia
in gentem magnam faciam eum. Aperuitque oculos eius deus. Que videns puteum aque

// presentiarum vel extremis ... hebrei ... latrocinia et predas a transeuntibus ... xvii annorum ... incitate ut dicitur ... redijt ad ... dicunt hebrei.

abijt et implevit utrem dedit que puero bibere et fuit cum eo. Qui crevit et moratus est in solitudine factusque iuvenis sagittarius. habitavit que in deserto pharan. Et accepit illi mater sua uxorem de terra egipti. Sequitur textus

Eodem tempore dixit abymelech et phicol princeps exercitus eius ad abraham. deus tecum est in universis que agis. Iura ergo per dominum ne noceas mihi et posteris meis. stirpi que mee. sed iuxta misericordiam quam feci tibi facies mihi et terre in qua conversatus es advena. Dixit que ego iurabo. Et increpavit abimelech propter puteum aque quem vi abstulerant servi illius. Respondit que abimelech Nescivi quis fecit hanc rem. Sed et tu non indicasti michi. et ego non audivi preter hodie. Tulit itaque abraham oves et boves et dedit abimelech percusseruntque ambo fedus. Et statuit abraham vii agnas gregis seorsum. Cui dixit abymelech Quid volunt sibi vii agne iste quas stare fecisti seorsum. At ille Septem inquit agnas accipies de manu mea. ut sint in testimonium michi quoniam ego fodi puteum istum. Idcirco vocatus ille bersabee. quia ibi uterque iuravit. et inierunt fedus pro puteo iuramenti. Surrexit autem abymelech et phicol princeps milicie eius. reversique sunt in terram palestinorum. Abraham vero plantavit nemus in bersabee et invocavit ibi nomen domini dei eterni. et fuit colonus terre philistinorum diebus multis.

Capitulum xxii

Que postquam gesta sunt temptavit deus abraham et dixit ad eum abraham abraham. Ille respondit Assum. Ait illi, Tolle inquit filium tuum unigenitum quem diligis ysaac. et vade in terram visionis atque offeres eum ibi in holocaustum super unum montium quem monstravero tibi

Magister Nicolaus Temptavit deus abraham periciendo ut filium suum ysaac immolaret. Non quia ipse ignorabat sed ut ostenderet omnibus obediantiam eius ... Tolle igitur filium tuum ... dicunt hebrei quod hic fuerunt plures ... et precepta ... ipse abraham ... quando dixit ei deus Tolle filium tuum. Et ipso videte ... suum obediens ... duos filios ... de quo intelligendum ... dominus 2o dixit. Unigenitum. Et ipso ... dente quilibet est unigenitus matri sue. dominus 3o dixit quem diligis. Et ipso ... te utrumque diligo. Dominus dixit Ecce ysaac et sic est ... dicunt hebrei ... pluribus ... ad obediendum ... maioris meriti. Doctores autem ... quod fuit unicum preceptum simul factum ut simul et subito omnia proponuntur ... ipsum ... adimpletionem precepti ut per hoc appareret obedientia abrahe. ... est sibi in eodem contextu. Tolle filium tuum. Quia licet ysmahel ... filius ... dictus erat ei ... dominus ... ysaac vocabitur tibi semen ... unigenitum ... miraculose conceptus a Sara. quem diligis specialem dilectionem et super omnes ... ysaac quod interpretatur ex gaudio quod ... amicitia ... Et vade in terram visionis. ... iuxta iherusalem. quia erat altus valde ... terre promissionis Et inde poterat videri terra in circuitu Et ille mons postea additus est ... Et in illo postea edificatum est templum tempore Salomonis ut habetur 2 paralipomenon 3 co. Et hoc preceptum est abrahe ut longe ... posset deliberare de facto et sic dimittere ... fiet valde ... obediendum ... ad deum hic magister Nicolaus lira. Sed doctor Paulus burgensis episcopus addit hic ad suam postillam. Ubi hic dicitur in terram visionis. In hebreo habetur in terra moria ... interpretari hoc nomen moria per hoc nomen visionis

// Cum

qui non de genere eius sed valde longe hic concordat In 2° vero Paralipomenon 3° c. ubi de hoc monte
agitur non fuit inscriptatus hanc dictionem Sed dimisit eam in sua forma dicit Et
cepit Salomon edificare domum domini in Jherusalem in monte moria et melius sic habet in
quantum hic Nahor dictio moria habet alias interpretationes preter quas hic et magis conve-
nientes propono. Nam quasdam interpretationes hebrei antiqui tradiderunt. Nam quidam
eorum dicunt quod moria interpretatur doctrina seu doctrix et in prophetia interpretatio seu ex-
positio. Nam more in hebreo est idem quod doctor et et moria ab illo nomine more ab-
stractum sicut est nomen femininum generis eiusdem significationis. Et mons more id est quod mons
doctrine seu doctricis. Pro cuius interpretatione ab eis et ipse abhinc quod dicitur mori quod sicut mir-
ram Unde dicitur ergo et dicitur mons moria quasi mons mirre de quo Canticorum 4°
vadam ad montem mirre. Alii in tusseratione caldayca dicitur ad terram latrie eo quod moria
sicut ipse timorem dei in illo loco reddebat deo cultus latrie quod proprie fundabatur in
timore dei filiali qui permanet in seculum seculi. Et omnes quidem quas exstat tamen interpretatione
conveniebat ille monti eorum seu longe ratione templi ibi edificandi. Primo quod ab illo
loco doctrina legalis egrediebatur ad totum populum iuxta illud Deuteronomium xvii c. Si
difficile et ambiguum apud te iudicium esse perspexeris etc. 2° quia ibi offerebatur
deo thimiama et incensum in quo mirra imponebatur iuxta sententiam scriptam 3° quia ibi
colebatur deus cum hostiis et sacrificiis legalibus prout in processu libri Levitici plenius
continetur. Ubi tamen que tria complexe et perfecte conveniunt illi monti per passionem Christi
et alia que ibi peracta occurrerunt Primo quod ex inde exivit doctrina generalis salutifera toti
universo iuxta. dicit ysaya 2° In novissimis diebus preparatus erit mons domus domini in verticem
montium etc. Et sequitur quia de Syon exhibit lex et verbum domini de Jherusalem. 2° quia ibi
fuit passio celebrata quod per mirram significatur cum oblata Christo pro mirra gustabat et circa
inunctionem sepulturam 3° quia cultus latrie consummatur in Christi caritate perfecte ibi fuit
perfectissime completus cum Christus in sua passione per ineffabilem caritatem seipsum obtulit
deo patri in odorem suavitatis. Aliqui quidem expositores non sunt reputande mistice sed
literales fundatur in expositione per homines doctores moria prout ab hebreis traditur ut
dictum est. Item nota quod in hebreo ubi scribitur moria in hoc loco cum o vocali sed scribitur
et taliter quod ipse sicut legi maria et non invenitur dictum quod ille mons sanctissime
intemerate beatissime virginis quoniam ibidem in templo filium suum obtulit deo et
deinde iuxta illum locum crucis ostendit filium suum ymolandum stans iuxta crucem etc.
ut Joh. xix c. Et ostendit quod interpretatur ubi templum non videtur convenire [illegible]
tamen quod mons moria quando fuit edificatum templum non erat sic dispositus ut inde
poterat videri terra in circuitu prout aliter N. postillator dicit Nam talis visio impedita
erat per montes qui erant in circuitu eius in psalmo 123 et montes in circuitu eius etc.
Tamen quod cum dicitur vade in terram visionis seu moria Non est intelligendum monte iuxta Jherusalem
prout postillator dicit quia deus in principio non ostendit abrahe montem in quo erat ymola-
turus ysaac sed terram in qua erat mons ille quem deus ipse erat sibi monstraturus
unde dicit vade in terram moria etc. in unde que monstravero tibi
Igitur abraham de nocte consurgens stravit asinum suum ducens secum duos iuvenes et ysaac
filium suum. Cumque concidisset ligna in holocaustum abiit ad locum quem preceperat ei deus.
Die autem tercio levatis oculis vidit locum procul dixitque ad pueros suos Expec-
tate hic cum asino ego et puer illuc usque properantes postquam adoraverimus
revertemur ad vos. Tulit quoque ligna holocausti et imposuit super ysaac filium
suum ipse portabat in manibus suis ignem et gladium. Cumque pergerent duo simul
dixit ysaac patri suo pater mi. At ille respondit Quid vis fili. Ecce inquit ignis

et ligna ubi est victima holocausti dixit quoque abraham deus providebit sibi victimam holocausti fili mi.

¶ Pergebant ergo pariter venerunt ad locum quem ostenderat ei deus in quo edificavit altare et desuper ligna composuit. Cumque colligasset ysaac filium suum posuit eum in altari super struem lignorum extenditque manum et arripuit gladium ut ymmolaret filium.

Hic Nicolaus lira exponit sic locum istum cumque colligasset filium suum ysaac etc. Non est intelligendum quod invitum eum ligaverit ysaac cum iam esset xxxv annorum ut dicit Josephus et pater abraham iam esset c xxxv annorum. Centum enim annorum erat quando ysaac natus est ut dictum est capitulo precedenti. Et sic erat fortior patre qui iam erat valde senex. Hic etiam ysaac portavit ligna holocausti ad altitudinem montis et cum esset ibi omnino virgis asinum. Ut patet ex dictis oportebat eum quod tantum esset ibi de lignis quod sufficeret ad incendendum et cremandum corpus unius hominis. Et ideo sic hunc locum dicit Josephus quod edificato altari et oblatis patrem abraham dixit filio suo quomodo magnis precibus impetratus esset a deo et quomodo conceptus esset miraculose et quomodo natus gaudiose et quomodo sibi preparat dominus eum ymmolari sibi adiungens quod credebat deum eum nolle mori egritudine vel peste vel gladio in bello sed cum precibus devotis deo offerri. Et sic deus acciperet servum suum. Et extunc obedientia dei vincit senectutem abrahe laudo filii quibus auditis ysaac voluntarie accessit ut ymmolaretur ad implendam voluntatem dei et patris sui. Licet dictum Josephi sit verum quantum ad hoc quod ysaac voluit ymmolari. Non tamen videtur verum quantum ad hoc quod abraham eum crederet quod anima eius decessura esset cum deo et amplius non viveret quia supra xviii capitulo dixit deus abrahe de ysaac Faciam ortum eius etc. Et capitulo xxi In ysaac vocabitur tibi semen. Et firmiter credebat verum deum esse verum. Et ideo melius dicit abraham ymmolare volens ysaac credidit eum ipsum a mortuis suscitaret deus ut compleretur in eo suum promissum. Et hoc est quod dicit apostolus hebreorum xi fide obtulit abraham ysaac cum temptaretur et unigenitum offerebat in quo susceperat promissiones ad quem dictum est In ysaac vocabitur tibi semen arbitrans quia et a mortuis potens est suscitare eum deus. Et hoc sentiunt abraham filio ysaac et tunc voluntarie accessit ad obediendum. In hoc significatur christum de quo scriptum est ysaie liii oblatus est quia ipse voluit. Ad dicendum etiam quod abraham ligavit filium non propter hoc quod timeret eum fugere vel rebellare ut patet ex predictis sed ut eum perfecte et animalia que offerebant in holocaustum que ligata offerebant. Vel per hoc ligatio significaretur ut ymmolatur christus in cruce. Sed tunc queritur quomodo abraham voluit filium suum ymmolare cum homicidium sit prohibitum et illicitum. Et dicebat etiam quod non est animal ymmolaticium. Responsio quia fuit sibi facta talis quod dubitare non poterat quin esset sibi preceptum a deo ipse etiam sciebat quod vivitis quicumque mortis est debitor mortis ipse deo pro peccato primi parentis. Et ideo deus sic illum debitum repetere potest cum vult et quomodo vult. Et ideo bene obedire voluit servus domini et esse de precepto altissimi quia non

Nicolaus lira sic est dominus vite et mortis etc.

¶ Sed nunc doctor paulus episcopus burgensis addit hic ad dicta magistri Nicolai in lira cumque colligasset abraham ysaac etc. Non est intelligendum quod invitum eum ligaverit ipse cum ysaac iam esset xxxv annorum ut dicit Josephus. Sic inquit doctor paulus ysaac esset xxxv tempore ymmolationis ut dicit Josephus et sic esset fortior patre et tamen voluntarie accessit et ligari se consentit ut ymmolaretur ad implendam voluntatem dei et patris sui videtur maxime ad mirandum quod in lira sic attribuitur ipsi ysaac mirum ymmolationis sicut ipsi abrahe. Non enim minus mirabatur quod pater sed forte amplius admirabilia cum quod sunt ad se pertinent admirabilibus quod sunt ad alterum ut in ix ethicorum. Non enim minus mirabiliter dicitur ipsi ysaac quoque fuisti vel quare obtulisti sponte ymmolationi proprie quam ipsi abrahe. Verum quidam hebrei dicunt quod ysaac esset xv annorum fere. Et quod quasi invitus alteri invitatus a

¶ dicendum quod

pře accessit ad ymolacionem Nec est extra qd portavit ligna holocausti sequitur
sequitur qd tante etatis Vnde pt esse qd illa ligna nō erant onus vnius asini sicut nō erant
tanta qd sufficerent qd sufficerent ad holocaustum sed erant qdam pauca ligna sicca et
forte adiuncta quibus cum aliqua alia ligna de silvis q̄ erant in monte vt ...
... et sic ... redolent Nec extra ysaac erat parvulus Vnde adhuc erat in
puerili etate prout h̄ patet in lra ... Ne extendas manum tuam
sup puerum Non enim hetur in sacra scriptura qd homo xxx annorum et vlt puer
dicat Et ideo dicunt qui ipse ysaac nō legi in sacra scriptura arbitrii voluntatis abrahe
quia adhuc ysaac nō habuit potestatem vsum liberi arbitrii ex defectu etatis Nec
eciam habeat vires ad resistendum prout esse dicit ... Nicolaus et Iosephus de lira Et ecce an[gelus]

Et ecce angelus domini de celo clamavit dicens abraham abraham Qui respondit assum Dixit
qz ei Non extendas manum super puerum neque facias illi quicquam Nunc cognovi
qd timeas deum et nō pepercisti filio tuo vnigenito propter me Levavit abra[ham]
hoc oculos vidit qz post tergum arietem inter vepres herentem cornibus Quem assumens
obtulit holocaustum pro filio Appellavit nomen loci illius dominus videt Vnde vsq̄ hodie
dicitur in monte dominus videbit

Vbi ait Nicolaus de lira Dicit Nunc cognovi id est aliis cognoscere feci Paulus burgensis ... ...
...

...

Item in eodem textu vbi pervenit Nicolaus de lira Appellavit qz nomen illius loci dominus videbit ...
...

[illegible]

bum in scriptura hebr[illegible] fuisse impleta in edificacione templi et apparicione glorie domini in mole[illegible] illud completum acceptans ut in 2° Regum [illegible] c° [illegible] ponit [illegible] est fuisse impleta cum christus in eodem loco ymolatus fuit in forma visibili [illegible] ubi translacio dicit in monte dominus videbit hebraica vero habet in monte dominus videbitur glossa hieronimi in glosa [illegible] per quod [illegible] intelligitur quod verus filius dei ibi fuit visibiliter ymolatus quod ymolacio ysaac proprie figurabat. Circa attendendum est ulterius quod licet nunquam abrahe in hoc loco principaliter fuit completa per ymolacionem filii quia per deo promisisse facere [illegible] [illegible] singulare in [illegible] ipso abraham. Non autem in ymolacione actuali in qua multi conveniunt sacrificium deo animalia brutalia [illegible] abraham non [illegible] prophetica supradicta [illegible] per actualem ymolacionem nec eius filii fuit factum [illegible] intelligi mentem promissionis [illegible] [illegible] per actualem ymolacionem quod non debet intelligi varie a [illegible] illa ymolacio ysaac deficiebat a figuracione christi ymolacione in duobus. Primo quia ysaac non fuit actualiter ymolatus [illegible] christus [illegible] [illegible] non [illegible] quia ymolacio ysaac non fuit oblata in redempcionem animarum ymolacio vero christi fuit in redempcionem humanam et in hiis duobus fuit reputata per ymolacionem actualem [illegible] ymolacionem ysaac [illegible] ad [illegible] ymolacionem [illegible] [illegible] fuit [illegible] et eius sanguinis effusio [illegible] et fuit in redempcionem ipsius ysaac [illegible] quem assumens obtulit in holocaustum pro filio. Et ideo postquam abraham explevit figuram ymolacionis christi [illegible] ymolacionem predicta [illegible] et non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut debitum. Consequenter autem vocatus 2° ab angelo in persona dei fuit sibi facta promissio cum iuramento et non [illegible] [illegible] [illegible] ysidorus et [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] abrahe [illegible] semine tuo etc. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] cum [illegible] [illegible] est [illegible] ad deum [illegible] fuerit [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] eius [illegible] ymolato [illegible] [illegible] vocavit abraham nomen loci dominus videt [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vocacionem angeli debitum fuit [illegible] Nunc cognovi quod timeas deum et non pepercisti filio tuo unigenito [illegible] [illegible] [illegible] de oblacione filii propter deum et [illegible] non fuit sibi facta aliqua promissio [illegible] sola [illegible] divina [illegible] ipsum abraham. [illegible] vero vocacione dicitur [illegible] [illegible] [illegible] oblacionem oblacionem [illegible] est [illegible] et non pepercisti filio tuo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] filii et [illegible] fuit sibi debitum benedicam tibi etc. Ex quo patet quod licet meritum abrahe [illegible] et singulariter [illegible] in oblacione filii [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] passio christi in [illegible] oblacionem [illegible] et [illegible] [illegible] fidei abrahe de christo [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] et non [illegible] fuit sibi facta promissio [illegible] [illegible] predicta. Origenes [illegible] in hoc loco dicit [illegible] [illegible] christus [illegible] in carne [illegible] [illegible] forma est verbum [illegible] [illegible] permansit quod est [illegible] [illegible] ymago est ysaac

[margin: [illegible] [illegible] / [illegible] [illegible]]

Vocavit autem angelus domini Abraham 2° dicens per memetipsum iuravi dicit dominus quia fecisti rem hanc et non pepercisti filio tuo unigenito propter me et benedicam tibi et multiplicabo semen tuum sicut stellas celi et velut arenam que est in litore maris possidebit semen tuum portas inimicorum suorum et benedicentur in semine tuo omnes gentes terre quia obedisti voci mee. Reversus autem abraham ad pueros suos abierunt [illegible] bersabee simul et habitavit ibi. [illegible] ita gestis nunciatum abrahe quod melcha [illegible] genuisset filios Nachor fratri suo [illegible] primogenitum et buz fratrem eius [illegible] chamuel [illegible] [illegible] patrem [illegible] et [illegible] et azau pheldas quoque et iethlaph ac bathuel de qua nata est rebecca. Octo istos genuit melcha Nachor fratri abrahe. Concubina vero illius nomine Roma peperit thabee et gaon et thaas et maacha.

[margin: [illegible] ista quod [illegible] [illegible] ipsi ysaac de [illegible] [illegible] ista genealogia]

hic Nicolaus lira dicit quod in ista [illegible] repetitur promissio facta prius abrahe et [illegible] [illegible] et iuramento divino confirmatur. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] hic asserit quod in hac promissione non solum repetitur ea que fuerunt antea sibi promissa

seu magis explicatur et divino iuramento confirmetur. Sed ceterum deinde sibi maiora
promittit. Ambrosius in libro de Abraham: Quod benedictio prestitit, superioribus nulla
propagationis seminis sacratum promittit. In hac autem ait: Et benedicentur in semine tuo omnes gentes
terre, quia obedisti voci mee. Hic et deinde declarationis secunde. Quod licet in quibusdam
primo loco contineatur in hac promissione ultimo facta Abrahe, sunt tamen quedam repeti-
tiones precedentium promissionum. Quod autem ultimo continetur: Et benedicentur in semine
tuo omnes gentes terre, proprie intelligitur de Christo, qui descendit de semine Abrahe secundum carnem,
sine quo nullus consequitur salutem. Promissio nova est que non continetur in precedentibus,
quod satis patet. Nam numquam Abrahe facta fuit promissio que huic quodammodo
assimilaretur, nisi supra capitulo xii, ubi dicitur: Atque in te benedicentur universe cognationes
terre. Quia quando promissio benedictio in ... promissionibus contenta non potest intelligi de
benedictione spirituali que pertinet ad gratiam, cuius Christus est actor et causa efficiens.
Ideo non dicitur ibi: benedicentur in semine tuo, sed benedicentur in te. Constat autem quod
Abraham non fuit actor huiusmodi gratie. In hac autem ultima promissione non dicitur: et
benedicentur in te, sed benedicentur in semine tuo, scilicet Christo. Unde et apostolus Petrus Actuum 3 capitulo
istam ultimam auctoritatem allegat ad probandum quod in Christo benedicentur omnes gentes.
Non allegat primam auctoritatem, eo quod est ad suum propositum impertinens. Utramque autem auctoritatem
Ambrosius supra allegat, quod etiam ipsa littera testatur, apud eos qui in lingua hebr-
ea fuerunt periti. Nam translatio nostra hic et ibi dicitur indistincte: et benedicentur,
non tamen modica differentia est inter verbum in hebreo ibi positum et verbum quod hic poni-
tur. Cum quod ibi ponitur nichil aliud sit nisi quod in personis benedictorum alicui
dicatur: tale faciat te deus sicut fecit talem, sicut communiter capitulo xlviii dicitur: In te
benedicetur Israel, atque dicetur: faciat tibi deus sicut Effraym. Ubi manifeste patet quod
illa benedictio non fundabatur in corpore Effraym tamquam in actore principali
seu causa efficiente ipsius benedictionis. Et similiter verbum ibi positum supra capitulo xii,
ubi dicitur: atque benedicentur in te universe cognationes terre. Sed in hoc loco in hebreo
ponitur quoddam verbum, secundum quod ille in quo alii benedicuntur sit causa principalis
efficiens illius benedictionis, quod nulli puro creature potest convenire. Unde in psalmo lxxi
deus iudicium tuum regi da, loquens de Christo ad litteram, ubi dicitur: Et benedicentur
in ipso omnes tribus terre, ponitur verbum benedictionis omnino simile huic quod hic ponitur.
Non autem sicut ponitur in capitulo xii supradicto. Similiter ysaia lxv, loquens de Christo ad
litteram, dicit: qui benedictus est in terra, benedicetur in deo amen, ubi verbum omnino simile po-
nitur huic. Cum dicitur: Et benedicentur in semine tuo, non autem sicut benedicentur in te, quod
ponitur in capitulo xii supradicto. Concordat predictis quod deus in aliis promissionibus
Abrahe factis numquam interposuit aliquod iuramentum, sed solum in hoc loco, cum dicitur:
Per memetipsum iuravi, dicit dominus, quod non deneatur et simplex iuramentum, ut si di-
xisset: iuravi, dicit dominus, simpliciter, sed ad maiorem solemnitatem addidit: per memetipsum.
Sicut ille qui iurando tangit sacra, ut crucem vel evangelia, et potius corpus Christi, solemnius
iurat, quam ille qui simpliciter iurando protestatur sine tactu talium. Per hoc ostendit quod inter alia
promissa hec esset maxima, quod etiam consuevit facere scriptura in
quibusdam aliis locis, sicut probare dimittam, iuramentum solemne super quibusdam
ad misteria Christi venturi pertinebat, sicut cum agitur de sacerdotio et eterno Christi. Psalmo
cix dicitur: Iuravit dominus et non penitebit eum: tu es sacerdos in eternum. Et
ut magis ostendat solemnis firmitatis eius iuramenti, non solum dixit: Iuravit
dominus, sed addidit: Et non penitebit eum. Hoc idem patet in psalmo cxxxi: Memento domine
David. Ubi cum de regno Christi agitur ex semine David futuri, psalmista dicit:
Iuravit dominus David veritatem et non frustrabitur eam: De fructu ventris tui ponam
super sedem tuam. Unde evangelium Luce i: Dabit illi dominus sedem David patris eius

Ubi non solum interponunt iuramentum simpliciter sed ad solemniorem firmitatem addidit et non frustrabimini eius quod satis consolatur propterea ut patres intelligentiam

hec auctoritas bene intellecta multum facit ad concludendum hebreos in hoc quod in christo ab abraham descendente omnes gentes debeant benedictionem recipere. XXIII capitulum

Vixit autem Sara 127 annis et mortua est in civitate bersabee que est hebron in terra Canaan. Venitque abraham ut plangeret et fleret eam.

Nicolaus lyra. Vixit Sara 127 annis. hebrei qui in libris multis modis [illegible] exponunt inspirate dicunt quod iste tres numeri predicti ita ponuntur distincte ad designandum conditionem Sare. Dicunt enim quod ita munda et innocens fuit XX annorum sicut cum fuerat I annorum, et ita pulchra centum annorum sicut XX etc.

Cumque surrexisset ab officio funeris, locutus est ad filios heth dicens. Advena sum et peregrinus apud vos, date mihi ius sepulcri vobiscum, ut sepeliam mortuum meum. Responderunt filii heth dicentes. Audi nos domine, princeps dei es apud nos. In electis sepulcris nostris sepeli mortuum tuum. Nullusque te prohibere poterit quin in monumento eius sepelias mortuum tuum.

Surrexit autem abraham et adoravit populum terre, filios videlicet heth. dixitque ad eos. Si placet anime vestre ut sepeliam mortuum meum, audite me, et intercedite pro me apud ephron filium seor, ut det mihi speluncam duplicem, quam habet in extrema parte agri sui. pecunia digna tradat mihi eam coram vobis in possessionem sepulcri. Habitabat autem ephron in medio filiorum heth. Respondensque ephron ad abraham, cunctis audientibus qui ingrediebantur portam civitatis illius, dicens. Nequaquam ita fiet domine mi. sed magis ausculta quod loquor. Agrum trado tibi et speluncam que in eo est, presentibus filiis populi mei. sepeli mortuum tuum. Adoravit abraham coram populo terre, et locutus est ad ephron circumstante plebe. Queso ut audias me. Dabo pecuniam pro agro, suscipe eam, et sic sepeliam mortuum meum in eo. Respondit ephron. Domine mi audi me. Terra quam postulas quadringentis siclis argenti valet. Istud est pretium inter me et te. Sed quantum est hoc? sepeli mortuum tuum. Quod cum audisset abraham, appendit pecuniam quam ephron postulaverat audientibus filiis heth quadringentos siclos argenti probati et monete publice.

Confirmatusque est quondam ager ephronis in quo erat spelunca duplex respiciens mambre, tam ipse quam spelunca et omnes arbores eius in cunctis terminis per circuitum in possessionem videntibus filiis heth et cunctis qui intrabant portam civitatis illius. Atque ita sepelivit abraham Saram uxorem suam in spelunca agri duplici que respiciebat mambre, hec est hebron in terra chanaan. Et confirmatus est ager et antrum quod erat in eo in possessionem a filiis heth.

Nicolaus lyra. Confirmatusque est ager ephronis in quo erat spelunca duplex. et sic quo apparet ut dicit Nicolaus quia non erat spelunca in qua erat sepultus Adam. Dicunt enim quod fuit [illegible] in quo erat. et ipsud est licitum sicut fundus sicut [illegible] in quo est petra Ecclesia. Ephron autem vendens [illegible] quia [illegible] sepulturam vendidit. Dicitur hebreus [illegible]

Ephron videtur in principio se multum agere pro Abraham tamen in fine multum fecit, scilicet terram suam carius iusto precio vendidit. Et dicit hic doctor Paulus Burgensis episcopus in hac emptione non est Abrahe aliquid peccati imponendum. Tum quia non peccat quodcumque emerit agrum ut in eo faceret cimiterium prout dicit magister in hystoriis. Tum quia ut dicit Ambrosius in libro de Abraham, hec autem fecit quia nondum habuit // dei templa in quibus fidelium reliquie in domino quiescerent. // fuerit

Erat autem Abraham senex dierumque multorum et dominus in cunctis benedixerat ei. Dixitque ad servum seniorem domus sue qui preerat omnibus que habebat. Pone manum tuam subter femur meum ut adiurem te per dominum deum celi et terre ut non accipias uxorem filio meo de filiabus Cananeorum inter quos habito sed ad terram et cognationem meam proficiscaris et inde accipias uxorem filio meo Ysaac. Respondit servus: Si noluerit mulier venire mecum in terram hanc, num reducere debeo filium tuum ad locum de quo egressus es. Dixitque Abraham: Cave ne quando reducas illuc filium meum. Dominus deus celi qui tulit me de domo patris mei et de terra nativitatis mee, qui locutus est mihi et iuravit dicens: Semini tuo dabo terram hanc, ipse mittet angelum suum coram te et accipies inde uxorem filio meo. Sin autem mulier noluerit sequi te non teneberis iuramento. Filium tantum meum ne reducas illuc.

Glossa Nicolai de Lyra. Ubi ponitur in littera: Sed ad terram et cognationem meam proficiscaris, scilicet terra ubi habitabat Nachor frater suus in Ur Caldeorum. Additio Pauli Burgensis episcopi. Ubi in translatione nostra dicitur: Sed ad terram et cognationem meam proficiscaris, ~~...~~ in littera hebraica dicitur: Sed ad terram nativitatis mee. Terra autem nativitatis Abrahe ubi erat domus patris eius fuit Mesopotamia, vel etiam Ur Caldeorum ut prepatet supra in prima additione xij.

Posuit ergo servus manum sub femore Abraham domini sui et iuravit illi super sermone hoc. Tulitque decem camelos de grege domini sui et abiit ex omnibus bonis eius portans secum, profectusque perrexit Mesopotamiam ad urbem Nachor.

Cumque camelos fecisset accumbere extra oppidum iuxta puteum aque vespere, tempore quo solent mulieres egredi ad hauriendam aquam, dixit: Domine deus domini mei Abraham occurre obsecro hodie mihi et fac misericordiam cum domino meo Abraham. Ecce ego sto prope fontem aque et filie habitatorum huius civitatis egredientur ad hauriendam aquam. Igitur puella cui ego dixero: Inclina ydriam tuam ut bibam, et illa ~~responderit~~ responderit: Bibe, quin et camelis tuis dabo potum, ipsa est quam preparasti servo tuo Ysaac, et per hoc intelligam quod feceris // misericordiam cum domino meo.

Ut sequitur

Necdum intra se verba compleverat et ecce Rebecca egrediebatur, filia Bathuel filii Melche uxoris Nachor fratris Abraham, habens ydriam in scapula, puella decora nimis virgoque pulcherrima et incognita viro. Descenderat autem ad fontem et impleverat ydriam et revertebatur. Occurritque ei servus et ait: Pauxillum mihi ad sorbendum prebe aque de ydria tua. Que respondit: Bibe domine mi. Celeriterque deposuit ydriam super ulnam suam et dedit ei potum. Cumque ille bibisset adiecit: Quin et camelis tuis hauriam aquam donec cuncti bibant. Effundensque ydriam in canalibus recurrit ad puteum ut hauriret aquam et haustam omnibus camelis dedit. Ille autem contemplabatur eam tacitus scire vo-

lens utrum prosperum fecisset iter suum dominus an non. Postquam autem biberunt cameli
protulit vir inaures aureas appendentes siclos duos, et armillas totidem pondo
decem siclorum. Dixitque ad eam: Cuius es filia? indica mihi: est in domo patris
tui locus ad manendum? Quae respondit: Filia sum Bathuelis filii Nachor, quem
peperit ei Melcha. Et addidit dicens: Palearum quoque et foeni plurimum est apud nos,
et locus spatiosus ad manendum. Inclinavit se homo, et adoravit Dominum, dicens:
Benedictus Dominus Deus domini mei Abraham, qui non abstulit misericordiam et veritatem suam
a domino meo, et recto itinere me perduxit in domum fratris domini mei.

Nicolaus: Et per hoc intelligam quod feceris misericordiam cum domino meo. Ubi sciendum quod Eliezer non consimile signum petendo augurium, ut divinatores, quod est illicitum, sed praemissa oratione petivit a Domino signum in quo perciperet quod angelus Domini duxisset eum in via sicut praedixerat ei Abraham. Et ideo non peccavit petendo signum huiusmodi. Dicit autem Josephus quod istud signum quod petiit fuit ut si puellis venientibus ad hauriendam aquam et negantibus sibi petenti, una ex illis traheret sibi offerret, et non solum pro eius potu sed etiam pro camelis potandis, in hoc quod sic erat, quia prudentia fore coniugem ipsius Ysaac. Sed dictum Josephi non concordat litterae sequenti ut videbitur statim. Ideo dicendum quod signum petitum fuit ut si puella a qua primo peteret potum praeberet, et ipsa concederet non solum pro persona sua sed etiam pro camelis, ipsa esset coaptanda Ysaac in matrimonio. [illegible]

[margin: ꝯ nutricem]

Nicolaus: Cuius es filia? indica mihi. Istud dixit Eliezer antequam daret sibi praedicta iocalia, quia cognoscere volebat utrum esset de cognatione Abrahae domini sui, tunc dedit sibi, et consequenter in scriptura aliquantum post narratur, licet fuerit prius facta.

Sed Paulus Burgensis episcopus addit hic: Non videtur verum quod hic loco [illegible] dicere narratorem, datur enim mirabile est quod Eliezer daret iocalia antequam certitudinaliter sciret quod puella esset de cognatione Abrahae, ut secundum videtur curialitatem sciret, et ipsa puella curiositatem et humilitatem [illegible] ostendit erga ipsum. Ideo autem posita in narratione Eliezer posterius interrogatione dationem, potest intelligi per anticipationem, vel forte sic dixit ut non extimaretur levis.

Cucurrit itaque puella et nuntiavit in domum matris suae omnia quae audierat. Habebat
autem Rebecca fratrem nomine Laban, qui festinus egressus est ad hominem ubi erat fons. Cumque
vidisset inaures et armillas in manibus sororis suae, et audisset cuncta
verba referentis: Haec locutus est mihi homo: venit ad virum qui stabat iuxta camelos
et prope fontem aquae, dixitque ad eum: Ingredere, benedicte Domini: cur foris stas? praeparavi
domum, et locum camelis. Et introduxit eum in hospitium: ac destravit camelos, deditque
paleas et foenum, et aquam ad lavandos pedes camelorum et virorum qui
venerant cum eo. Et appositus est in conspectu eius panis. Qui ait: Non comedam donec
[margin: loquar]
loquar sermones meos. Respondit ei: Loquere. At ille: Servus, inquit, Abraham sum:
et Dominus benedixit domino meo valde, magnificatusque est: et dedit ei oves et boves, argentum
et aurum, servos et ancillas, camelos et asinos. Et peperit Sara uxor
domini mei filium domino meo in senectute sua, deditque illi omnia quae habuerat. Et adiuravit
me dominus meus, dicens: Non accipies uxorem filio meo de filiabus Chananaeorum, in quorum
terra habito: sed ad domum patris mei perges, et de cognatione mea accipies uxorem
filio meo. Ego vero respondi domino meo: Quid si noluerit venire mecum
mulier? Ait: Dominus in cuius conspectu ambulo, mittet angelum suum tecum, et diriget
viam tuam: accipiesque uxorem filio meo de cognatione mea, et de domo
patris mei. Innocens eris a maledictione mea, cum veneris ad propinquos

meos et non dederint tibi. Veni ergo hodie ad fontem aque et dixi. Domine deus
domini mei abraham. Si direxisti viam meam per quam nunc ambulo. Ecce sto iuxta
fontem aque et virgo que egredietur ad hauriendam aquam audierit a me. Da michi
paxillum aque ad bibendum de ydria tua et dixerit michi. Et tu bibe. et camelis
tuis hauriam. Ipsa est mulier quam preparavit dominus filio domini mei. Dum hec mecum
tacitus volverem, apparuit Rebecca veniens cum ydria quam portabat in scapula. Descenditque ad fontem et aquam hausit. Et aio ad eam. Da michi
paululum bibere. Que festina deposuit ydriam de humero suo et dixit
michi. Et tu bibe et camelis tuis potum tribuam. Bibi et adaquavit camelos. Interrogavique eam et dixi. Cuius es filia. Et respondit. Filia Bathuelis
sum filii Nachor. quam peperit illi Melcha. Suspendi itaque inaures
ad ornandam faciem eius. et armillas posui in manibus. Pronusque adoravi
dominum. Benedicens domino deo domini mei Abraham qui perduxit me recto itinere
ut sumerem filiam fratris domini mei filio eius. Quamobrem si facitis misericordiam
et veritatem cum domino meo. indicate michi. Sin autem aliud placet
et hoc dicite. ut vadam ad dextram vel ad sinistram. Responderunt Laban
et Bathuel. A domino egressus est sermo. et non possumus extra placitum eius
quicquam [illegible] aliud loqui tecum. En Rebecca coram te est. tolle eam et
proficiscere. Et sit uxor filii domini tui. sicut locutus est dominus. Quod cum audisset puer Abraham. adoravit in terra dominum. prolatisque vasis argenteis
et aureis ac vestibus. dedit ea Rebecce pro munere. fratribus quoque et matri
eius dona obtulit. Inito quoque convivio vescentes pariter et bibentes
manserunt ibi.

Surgens autem mane locutus est puer. Dimittite ut vadam ad dominum. Responderunt
fratres eius et mater. Maneat puella saltem x dies apud nos et postea proficiscetur. Nolite ait me retinere quia dominus direxit viam meam. Dimittite me ut
pergam ad dominum meum. Dixerunt. Vocemus puellam et queramus ipsius voluntatem. Cumque
vocata venisset. Sciscitati sunt. Vis ire cum homine isto. Que ait. Vadam.
Dimiserunt ergo eam et nutricem illius. servumque Abraham et comites eius
imprecantes prospera sorori sue atque dicentes. Soror nostra es. crescas in mille
milia. Et possideat semen tuum portas inimicorum suorum. Igitur Rebecca et puelle eius ascensis camelis secute sunt virum. Qui festinus revertebatur ad dominum
suum. Eo tempore ysaac deambulabat per viam que ducit ad puteum cuius est nomen
viventis et videntis. Habitabat enim in terra australi. Et egressus fuerat ad
meditandum in agro. inclinata iam die. Cumque levasset oculos vidit camelos
procul. Rebecca quoque aspecto ysaac descendit de camelo. Et ait. Quis est
ille homo qui venit per agrum in occursum nobis. Dixit ei. Ipse est dominus meus.
At illa tollens cito pallium operuit se. Servus autem cuncta que gesserat narravit ysaac. Qui introduxit eam in tabernaculum matris sue et accepit eam
uxorem. et in tantum dilexit. ut dolorem qui ex morte acciderat temperaret.

Nicolaus [illegible] Responderunt fratres eius et mater. Si autem aliquis huius fratris
filia est [illegible] Et ideo de isto fit [illegible] est quod erat Laban qui erat primogenitus
Bathuelis. Sed si queratur quare non respondit ipse Bathuel pater Rebecce qui consenserat matrimonio ut patet [illegible]

in tantum penituerit de dicta concessione et volebat impedire. Sed statim angelus domini
percussit eum et mortuus est. Doctor vero burgensis addit hic dicens. Nec oportet
fingere penitudinem Bathuel nec eius mortem in hoc loco propter verba [illegible] de quibus
nulla fit mentio in scriptura. Sed probabilius videtur dicendum quod Bathuel antiquior et magis
[illegible] volebat differre missionem Rebecce tamquam [illegible] que erant a deo ordinata
prout dixerat prius cum domino eius [illegible] est simile. Sed Laban qui erat minor et mater
Rebecce ex quadam tenerali [illegible] volebat differre negotium ut scilicet maneat puella nobiscum etc.

Nicolaus lira

Ubi dicitur Egressus fuerat ad meditandum in agro inclinata iam die. Hebreus dicit ad orandum
quia tempore vespertino consuetudo est iudeorum orare. Vel forsitan egressus fuerat ad
videndum dispositionem celi et aliquarum stellarum que incipiebant apparere. Ipse enim doctus
erat in astronomia a patre qui fuerat eam docuit in egipto [illegible] ut dicitur.
Ad ista dicta N. Lira addit Paulus doctor burgensis episcopus dicens quod abraham fuit doctus
in astronomia et quod ipse eam docuit in egipto, nullum fundamentum habet in sacra scriptura
nec etiam ratione videtur conforme [illegible] in tota scriptura [illegible] abrahe [illegible]
libro [illegible] nec etiam in [illegible] ubi quoque fit mentio de abraham hoc
invenitur. Ut est manifestum discurrenti [illegible] qui [illegible] qui fuerunt a deo
magis illuminati in [illegible] dicitur Johannis xvi. [illegible] docebit vos omnem veritatem [illegible]
[illegible] fuerunt edocti de veritatibus mathematicis seu astronomicis [illegible]
[illegible] ad salutem [illegible]. Multo magis hoc dicendum est de abraham, quem scriptura [illegible]
[illegible] de fide et timore dei et operibus virtuosis. Nusquam [illegible] de aliqua scientia [illegible]
[illegible] invenitur. [illegible] scientia egiptiorum in scriptura reprehenditur [illegible]
divinatio superstitiosa. [illegible] Ysaie xix. c. [illegible] egiptiis [illegible] ubi [illegible]
sapientum tuorum. Et ibidem xlvii. c. de babiloniis [illegible] te augures celi qui contemplantur
sydera. [illegible] ex hoc datur occasio infidelibus seu hereticis [illegible]
[illegible] per sanctos [illegible] seu per eos [illegible] maliciose influentiis celestibus
seu demonibus [illegible] quod Christo dicebant Matthei xii. c. In Belzebub [illegible] demonia [illegible]
[illegible] de abraham [illegible] dicebant [illegible] Kaphareos et abi-
melech et huiusmodi essent perpetrata per virtutes seu influentias astrorum [illegible]
[illegible] faciebat [illegible] Genesis xxi. c. [illegible] et phicol [illegible]
[illegible] dicebant abrahe deus est tecum in omnibus que operaris. [illegible]
[illegible] erat edoctus in astronomia a patre [illegible] dicit. Sed potius [illegible]
egressus ad meditandum in agro [illegible] de meditatione contemplative et [illegible]
[illegible] viri [illegible] in lege domini meditatur die ac nocte [illegible]
[illegible] de ysaac [illegible] fuit deo oblatus in sua pueritia [illegible]
libris dicitur. Et egressus fuit ad exercitandum in agro [illegible] per [illegible] hebreum in hoc loco
[illegible] intelligi [illegible] egressus fuisset ad exercendum corporaliter in
agro tempore vespertino cum iam inclinata esset dies et estus mitigaretur fervor.

Abraham vero aliam duxit uxorem nomine Cethuram que peperit ei Zamram
et Iexan et Madan et Madian et Iesboch et Sue. Iexan quoque
genuit Saba et Dadan. Filii Dadan fuerunt Assurim et Lathusim et
Loomim. At vero ex Madian ortus est Epha et Opher et Enoch et Abida
et Helda. Omnes hii filii Cethure. Deditque Abraham cuncta que possederat Ysaac
filiis autem concubinarum largitus est munera et separavit eos ab Ysaac filio suo
dum adhuc ipse viveret ad plagam orientalem.

Nota
Cetura

Filiis autem concubinarum largitus est munera et separavit eos ab ysaac filio suo. Credo enim agar fuit alia a cethura. Preter sara. Sed posset hic dici quod ibi accipitur plurale pro singulari ut est usus aliquando in scriptura accipere singulare pro plurali. ut dictum est supra xix capitulo. ponitur autem agar in plurali / quia bis fuit uxor abrahe cethura. ita quod tenet quod vicit durat. Sed et in biblijs hebraicis correctis est nomen concubinarum in loco scribitur diminute ad designandum quod non fuit nisi una. Expositores autem catholici communiter dicunt quod ipsa cethura fuit alia ab agar immo illa per quod de sene potuit filios suscipere. Nec accepit eam abraham libidine ductus sed amore prolis et sic a. futura quod sicut agar et ysmahel figuraverunt carnales veteris testamenti. Sic cethura et filius eius hereticos qui se dicunt ad novum testamentum pertinere. Sed ecclesia que per saram designatur una remanet tamquam uxor et sponsa et alie nominantur concubine.

Sed doctor Paulus addit hic quod per hoc nomen concubinarum in hoc loco scribatur diminute non designatur quod non fuit nisi una concubina. Volunt enim quod hic ponitur in hebraico semper sit concubina in plurali sive scribatur diminute sive integre ut est usus lingue hebree.

Fuerunt autem dies vite abrahe centum lxx v annorum. Et deficiens mortuus est in senectute bona provecte etatis et plenus dierum. Congregatusque est ad populum suum. Et sepelierunt eum ysaac et ysmahel filii sui in spelunca duplici que sita est in agro ephron filii seor cethei e regione mambre quam emerat a filiis heth. Ibi sepultus est ipse et sara uxor eius. Et post obitum eius benedixit deus ysaac filio eius qui habitabat iuxta puteum nomine viventis et videntis.

Congregatusque est ad populum suum / quia anima eius recepta est ad limbum sanctorum patrum. Et sepelierunt eum ysaac et ysmahel. descendentes et honorem patrum. Et licet fuerint ibi alii multi ad honorandum sepulturam abrahe / isti tamen quia erant principales soli exprimuntur.

Addit hic doctor Paulus burgensis. Non modicum inquit attendendum esse videtur quod nec de nullis sanctis antiqui testamenti de hac vita migrantis scriptura dicit quod fuerunt congregati ad populum suum. ut hic de abraham et infra 35 capitulo de ysaac et genesis ultimo de iacob. Sic de moyse et aaron in suis locis. Numquam tamen de aliquo eorum dicitur quod obdormivit in domino sicut de quibusdam sanctis novi testamenti ut actuum 7 capitulo de sancto stephano dicitur. Et ceteri chorum christi obdormierunt in domino et cetera de quibusdam aliis. Quod ex hoc videtur valde conveniens. Quia antiqui iusti ante passionem christi decedentes in hac dissoluebant ab unitate tamen congregabantur ad populum suum scilicet ad limbum sanctorum. Nec tamen obdormiebant in domino cuius faciem non fruebantur. Vnde de iniustis non dicitur peribit anima eius de populo suo ut supra xvi et infra in multis locis. Tamen cum congregaretur sanctis cedebat de iustis. Sed post passionem decedentibus perfecte dicitur dormiverunt in domino quia per hanc vitam domino per bonitatem fruitionem requiescunt.

Hee sunt generationes ysmahel filii abrahe quem peperit ei agar egyptia famula sare. et hec nomina filiorum eius in vocabulis et generationibus suis. Primogenitus ysmahelis nabaioth deinde cedar et abdeel et mapsan masma quoque et duma et masa adad et thema et naphis et cethma. Isti sunt filii ysmahel et hec nomina per castella et opida eorum duodecim principes tribuum suarum. Et facti sunt anni vite ysmahel c. xxx vii deficiensque mortuus est et appositus ad populum suum. Habitavit autem ab evila usque sur que respicit egyptum introeuntibus assyrios coram cunctis fratribus suis obiit

Hee sunt generaciones ysaac filii abraham. Abraham genuit ysaac. Qui cum xl esset annorum duxit uxorem rebeccam filiam bathuelis syri de mesopotamia sororem laban. Deprecatusque est ysaac dominum pro uxore sua eo quod esset sterilis. Qui exaudivit eum et dedit conceptum Rebecce. Sed collidebantur in utero eius parvuli. Que ait Si sic michi futurum erat quid necesse fuit concipere. Perrexitque ut consuleret dominum. Qui respondens ait Due gentes in utero tuo sunt et duo populi ex ventre tuo dividentur. populusque populum superabit et maior serviet minori.

Nicolaus. Perrexitque ut consuleret dominum dicit hebreus quod ivit ad melchisedech qui erat sacerdos dei excelsi et ad heber qui habebat spiritum prophetie. Uterque enim adhuc vivebat quod patet si computetur annorum etas de Melchisedech enim secundum doctores est quod erat Sem filius Noe de quo scriptum est supra xi capitulo quod biennio post diluvium genuit arphaxat et post quem genuit arphaxat qui vixit quingentis annis. Si autem computetur annus a diluvio usque ad nativitatem Jacob et esau, non invenientur tot anni a diluvio enim usque ad arphaxat fluxerunt duo anni ut iam dictum est. Sed Paulus doctor burgensis episcopus addit hic quod alii quidam doctores seu expositores hebrei dicunt et magis conformiter littere quod non ivit ad aliquem prophetam sed ad aliquem locum devotum et secretum quo quiescens oraret dominum. Cui consonat glosa interlinearis et verbum quod hic ponitur in hebreo ubi dicitur ut consuleret dominum idem cum verbo ponitur hic et in psalmo 33 Exquisivi dominum et exaudivit quod non sit consultacionis sed et oracionis. Sequitur Qui respondens ait Due gentes in utero tuo sunt. Loquitur enim deus quemque consimiliter per oraculum vel per angelum vel per occultam inspirationem. Nam et mirum cum agar egiptia et ancilla Saray prophetias dicitur locuti sunt per angelos ut supra capitulo xvi et capitulo xxi. Et dicit aliter Nicolaus [illegible] Due gentes

Nicolaus. Due gentes in utero tuo sunt i. duo capita duarum gentium s. iudeorum et ydumeorum. Et maior serviet minori hoc impletum est tempore david qui fecit ydumeos sibi tributarios ut habetur 2 Regum viii. Et populus populum superabit impletum est in christo cum colla gentium et principum terre subdita sunt et maxime imperium romanum quod inde dicitur significari per esau. Qui prius egressus est rufus ideo vocatus est Edom. Paulus doctor addit hic dicens Romanum imperium iudei asserunt unum esse et idem cum regno christi et ecclesie quod tamen est manifeste falsum et ab eis maliciose fictum ut christiani credant quod ecclesia bestia in [illegible] danielis vii de quarta accipitur pro regno christi et sic expectetur destructio eius fienda per messiam suum quem inaniter sperant. Alterius autem tamen fictiones patet in additionibus supra daniel vii [illegible] Eodem tamen catholici propagant Esau per glosam in hoc loco testantur sicut per Jacob intelliguntur gentes quam sunt [illegible] descendentes Sed post christi passionem populus ecclesie per Jacob intelligitur et plebs iudeorum per Esau. Unde maior tempore fuit plebs Synagoge sunt minori scilicet populo [illegible] populi et consimili [illegible] Jacob sicut sicut succedat in fide quam [illegible] antiquis et modernis ut magister in 3° dist. 27. Sed quod sit [illegible] quare plebs iudeorum intelligitur per Esau cum ab ipso non descendat sed minime nec ea succedat in fide. In libro abdie prophete qui de ydumeis principaliter tractat declaratur.

Margin: Credere fides antiquorum et modernorum

Postquam tempus pariendi venerat Et ecce gemini in utero eius reperti sunt. Qui prius egressus est rufus erat et totus in modum pellis hispidus vocatumque est nomen eius Esau. Protinus alter egrediens plantam fratris tenebat in manu. Et ideo appellatur eum Jacob. Sexagenarius erat ysaac quando nati sunt parvuli. Quibus adultis factus est Esau vir gnarus venandi et homo agricola Jacob autem vir simplex habitabat in tabernaculis. Ysaac autem amabat Esau eo quod de venacionibus illius vesceretur et rebecca diligebat Jacob. Coxit autem Jacob pulmentum Ad quem cum venisset Esau lassus de agro ait da

michi de coctione ista rufa quia oppido lassus sum. Qua ob causam vocatum est nomen
eius Edom. Cui dixit Jacob: Vende michi primogenita tua. Ille respondit: En morior,
quid michi proderunt primogenita? Ait Jacob: Iura ergo michi. Iuravit ergo Esau et vendidit
primogenita. Et sic accepto pane et lentis edulio comedit et bibit parvipendens
quod primogenita vendidisset.

Vende michi primogenita tua. Ad intellectum littere sequentis hic primo queritur quomodo Jacob
qui erat sancte vite ut predictum est peciit sibi vendi primogenituram, quia tempore legis
nature [illegible] primogenitura erat ad primogenitos sacerdotes. Sacerdotium fuit reputatum semper
quid sacrum et ideo videtur simoniam commisisse. De iure primogeniti erat quod
duplicem partem in bonis paternis [illegible] aliorum, propter quod Joseph cui Jacob dedit
primogenituram inter alios fratres habuit duas sortes et duas tribus inter alios filios
scilicet tribum Effraym et tribum Manasse. Cum ergo Ysaac pater eorum haberet multa
bona, sequitur quod primogenitura in bonis temporalibus multum valebat. Et videtur Ja-
cob fecisse magnam fraudem et deceptionem in hoc quod pro re tam modica scilicet esu pulmenti
acquisierit ab Esau ius primogeniture. Ad primum dicendum quod ius primogeniture erat
ipsius Jacob de iure quia ex determinatione divina ut predictum est quod maior serviet
minori. Propter quod Malachie primo dicit Dominus: Jacob dilexi, Esau autem odio habui.
Et apostolus ad Romanos ix dicit quod hoc dictum est de ipsis antequam nati fuissent ex divina e-
lectione. Et sic patet quod divina debebatur ipsi Jacob ius primogeniture. Et ideo fuit sibi
vendicatum a iure. Esau vero de facto primogenituram possidebat. Et ideo licitum erat
Jacob predictum ius ad se retrahere caute. Cum ergo fuit videns ipsum Esau ita lasse
venientem de agro quod timebat mori, propter quod tunc minus appreciabatur ius pri-
mogeniture, sicut dixit: En morior, quid michi proderunt primogenita. Videns etiam con-
cupiscentiam et petitionem pulmenti quod preparaverat, et sequens tunc videt tempus aptum in quo
ius primogeniture sibi debitum premio emptionis retraheret ad se. Petivit [illegible] et sic
non in hoc peccavit, quia non intendebat emere rem sacram sed redimere vexationem
suam. Esau autem peccavit non solum peccato gule inordinate cibum appetendo sed
etiam peccato symonie rem sacram vendere intendendo. Et sic patet ad primum. Ad secundum
patet ex dictis quia ex quo sibi erat de iure poterat pro nichilo dimittere. Et ideo in
modico precio nulla fuit deceptio [illegible]. Ad iusticiam quia non est verisimile quod homo
prudens rem tanti valoris pro tam modico precio vendi peteret, nec alius vellet
emere. Ideo [illegible] quod [illegible] iste [illegible] hic agitur non fuit precium emptionis
primogeniture, sed ultra precium datum a Jacob premio curialis consuetudinis
in [illegible] rei notabilis [illegible] precium solvit unum [illegible] intelligi-
tur [illegible] ex littera [illegible] Iuravit Esau et vendidit primogenita.

Paulus doctor addit hic quod dubia hic mota a postillatore aliter possent
solui. Et forte magis ad propositum. Ad quod [illegible] historie veteris testamenti figurante
[illegible] figura [illegible] duobus modis [illegible] historia [illegible]
[illegible] ad aliqua doctrinam exemplarem [illegible]
aliud prefigurabatur [illegible]. Sicut patet de ymmolatione Ysaac supra xxii [illegible]
ymmolatio secundum litteram fuit virtuosa et valde exemplaris [illegible] ad litteram [illegible]
obedientie et timoris dei in ipso Abraham [illegible] exemplum [illegible]
Aliorum [illegible] passio Christi [illegible] figurata erat longe melior et [illegible] historiis
[illegible] figurate [illegible] litteralis [illegible] historiis [illegible]
[illegible] traduntur in scriptura solum ad figurandum futura sicut [illegible] xx legitur
de Ysaia quod incedebat [illegible] discalceatus ut prefiguraret ruinam
Egyptiorum et Ethiopum futuram. Item Osee primo legitur quod [illegible] accepit uxorem forni-
cariam et fecit filios fornicationum ut prefiguraret quod terra fornicata erat a Deo
et in talibus historiis tota res accipitur a re figurata [illegible] alia [illegible]
[illegible] totales tales historias [illegible] id quod [illegible] figurat. Ratio autem [illegible]
[illegible] ad finem [illegible] assumenda est ab ipso fine. [illegible] querendum est an ho-

neste se habet ysaias [illegible] longis temporibus incedendo, aut si licite se habent osee filius fornicationis faciendo, quia illa iussu divino sunt facta solum ad figurandum. Unde in proposito si gesta Jacob cum Esau et suis parentibus attendantur [illegible] que facta sunt instinctu divino facta solum ad figurandum, que cum colludebant in utero matris [illegible] fuit secundum naturam intentionem, nec in scriptura narratum ad [illegible] ut inde aliqua doctrina [illegible] plantis sumeret. Sed solum divino instinctu factum fuit et in scriptura traditum ad figurandum quod duo populi seu populi dividentur etc. ut patet per divinam declarationem ibidem factam. Similiter quod minor frater egrediens ex utero plantam fratris maioris teneret manu solum fuit factum et in scriptura narratum ut figuraret quod Jacob supplantaturus esset fratrem primatu. Unde ista ipsorum fratrum adinvicem sicut cum essent in utero et cum ex utero egrederentur sunt facta et in scriptura tradita ut figurativa tantum, non autem ut exemplata, ut iam dictum est. Similiter tenendum est de quibusdam que contingunt in contractu Jacob et Esau adinvicem, scilicet in emptione primogeniture [illegible] receptione benedictionis, scilicet quod ad figurandum tantum divina dispositione contingerunt et scripta sunt. Et ideo non est in istis querenda alia ratio litteralis, ut puta quod Jacob petebat sibi vendi primogenituram cum reputaret quod [illegible] etc. Hoc modo dicit quod in postilla continetur. Nam iste historie solum habent rationes figurales, non autem litterales, ut dictum est de predictis historiis ysaie et osee. Unde ex hoc ipso quod facta Jacob si secundum se considerarentur in hoc loco videntur esse dolosa et iniusta. Sunt tamen quod sunt facta non propter se sed ad figurandum. Et hoc est quod dicit glosa in hoc capitulo super illud verbum Erat Jacob vir simplex etc. Erat Jacob sine dolo habitans in domo, ut magis sit questio quod per dolum accepit benedictionem qui erat sine dolo. Sed ad figurandum aliquid magnum hec scriptura promisit et in glosa. Que autem iste historie figurasset traduntur doctores specialiter ysidorus in libro ethimologiarum ubi sic loquitur quod Esau primogenita sua propter esum fratri suo minori vendidit, ac per modum pro ea benedictionem sibi promissa privatur, significat eundem populum Israeliticum, quod a deo ut exodi narrat liber primogenitus filius vocatus est, qui cum propter patrum sollicitudinem non solum primatum sui honoris amisit, cum dicitur auferetur a vobis regnum dei et dabitur genti facienti voluntatem eius. Hec ysidorus. Hi autem allegorice, non autem litterales. Et ideo non faciunt ad propositum. Et ideo [illegible] postilla principaliter exponit que ipse dicit historiam [illegible] quod sensus litteralis pertinet historie et in littera [illegible] sensus litteralis et pertinet manifeste ad sensum litteralem, qui per ea elucidatur [illegible] in solum fuerit facta ad figurandum ut dictum est, et ideo non est ibi alia ratio preter figuralem querenda. Unde [illegible] primo [illegible] ar. 2o dicit quod si cerimonialia precepta veteris legis essent data solum ad figurandum futura, non haberent aliam causam seu rationem preter figuralem. [illegible] predicta esse contra sententiam apostoli qui prophanum Esau vocat eo quod propter unam escam vendidit primogenita ad hebreos xii. Ex quo [illegible] quod Esau vituperandus fuit propter illa venditionem, que non videtur rationabilis [illegible] expositionem. Nam sicut Jacob a dolo et huiusmodi excusatur quod ea faciebat instinctu divino ad figurandum, eodem modo videtur excusandus Esau de venditione stulta seu prophana, quia fecit ea venditionem [illegible] erat figurativa ad hoc. [illegible] in venditione Esau [illegible] fuit figurativa processit tamen ex propria intentione, scilicet contemptu doni spiritualis divini scilicet primogeniture quod donum habuit a deo in sua nativitate. Et hoc [illegible] [illegible] abiit parvipendens et contemnens quod primogenita vendidisset. Ex quo actu eius redditur viciosus et vituperandus. Emptio autem primogeniture ab ipso Jacob facta presumitur non esse facta ex propria intentione sed instinctu divino, deus enim ipsum preelegerat adhuc in utero existentem ut patet ex hoc quod supra dicitur maior serviat minori [illegible] [illegible] quod dicitur Malachie primo Jacob dilexi etc. Unde in emendo primogenituram [illegible] excusabatur eo quod divinam vocationem redimebat.

Ca^m 26

Orta autem fame super terram post eam sterilitatem que acciderat in diebus abraham abiit ysaac ad abimelech regem palestinorum in Gerara apparuitque ei dominus et ait Ne descendas in egiptum sed quiesce in terra quam dixero tibi et peregrinare in ea eroque tecum et benedicam tibi tibi enim et semini tuo dabo universas regiones has complens iuramentum quod spopondi abraham patri tuo et multiplicabo semen tuum sicut stellas celi dabo que posteris tuis universas regiones has et benedicentur in semine tuo omnes gentes terre eo quod obedierit abraham voci mee et custodierit precepta mea et mandata mea et cerimonias legesque servaverit.

Nota ibi dicit benedicentur in semine tuo omnes gentes terre id est quod exponunt hebrei sic quando aliquis imprecabitur bonum alicui dicet faciat tibi deus sicut fecit ysaac catholici autem melius exponunt de christo qui de ysaac secundum carnem descendit in quo omnes gentes consecute benedictionem sicut supra expositum est. Sed paulus doctor burgensis episcopus sic addit ponens quod in hoc loco ubi dicitur Et benedicentur in semine tuo ponitur in hebraico verbum benedictionis omnino alie coniugationis quam quod ponitur supra capitulo xxii quod quidem verbum secundum hebreum vere intelligitur sicut quod ille in quo alii benedicunt est causa principalis effectiva illius benedictionis quod nulli preter eternum convenit propter ibi fuit expositum. Et ideo nullo modo potest intelligi nisi de christo. Et quod hec promissio sit omnino conformis promissioni facte abrahe in ymolatione ysaac supra xxii capitulo et in ea fundetur sic firmat in libro 2o cum promittit iuramentum per iuramentum sui filii in ymolatione et hic cum dicitur complens iuramentum quod spopondi patri tuo. 2o quia ibi redditur ratio huius magne promissionis subditur eo quod obedierit abraham voci mee quod ibi obedivit animo [illegible] ratio redditur predicti iuramenti ubi cum dictum sit abrahe eo quod voci mee. 3o quia hic non dicitur Et benedicentur in te et semine tuo sicut supra dicitur capitulo xii Sed dicit benedicentur in semine tuo sicut in capitulo xxii et in aliis antecedentibus eis concordantibus ut patet fuit dictum in additione supra capitulo xxii unde hic non habet locum expositio hebreorum ut largius fuit expositum in predicta additione.

Mansit itaque ysaac in Gerariis. Cumque interrogaretur a viris loci illius super uxore sua respondit soror mea est timuerat enim confiteri quod sibi esset sociata coniugio reputans ne forte interficerent eum propter illius pulchritudinem. Cumque pertransissent dies plurimi et ibidem moraretur prospiciens abimelech palestinorum rex per fenestram vidit eum iocantem cum rebecca uxore sua et accersito ait perspicuum est quod uxor tua sit cur mentitus es sororem tuam esse respondit timui ne morerer propter eam dixitque Abimelech Quare imposuisti nobis potuit coire quispiam de populo cum uxore tua et induxeras super nos grande peccatum precepitque omni populo dicens Qui tetigerit hominis huius uxorem morietur.

Seminavit autem ysaac in terra illa et invenit in ipso anno centuplum benedixitque ei dominus et locupletatus est homo et ibat proficiens atque succrescens donec magnus vehementer effectus est habuit quoque possessiones ovium et armentorum et familie plurimum. Ob hoc invidentes ei palestini omnes puteos quos foderant servi patris eius abraham illo tempore obstruxerunt implentes humo intantum ut ipse abimelech diceret Recede a nobis quia potentior nobis factus es valde. Et ille descendens ut veniret ad torrentem gerare habitaretque ibi Rursum fodit alios puteos quos foderant servi patris sui abraham et quos illo mortuo olim obstruxerant philistiim appellavitque eos hiisdem nominibus quibus ante pater vocaverat Foderuntque in torrente et reppererunt aquam vivam Sed et ibi iurgium fuit pastorum gerare adversus pastores ysaac dicentium Nostra est aqua quamobrem nomen

putei, ex eo quod contendat vocatur Calumnia. Foderunt et alium et pro illo quoque rixati sunt appellavitque eum inimicitias. Profectus inde fodit alium puteum pro quo non contenderunt. Itaque vocavit nomen loci latitudo dicens: Nunc dilatavit nos dominus et fecit crescere super terram. Ascendit autem ex illo loco in Bersabee ubi apparuit ei dominus in ipsa nocte dicens: Ego sum deus Abraham patris tui. Noli metuere quia tecum sum. Benedicam tibi et multiplicabo semen tuum propter servum meum Abraham. Itaque edificavit ibi altare et invocato nomine domini extendit tabernaculum. Precepitque servis suis ut foderent puteum. Ad quem locum cum venissent de Geraris Abimelech et Ochozath amici illius et Phicol dux militum, locutus est eis Ysaac: Quid venistis ad me hominem quem odistis et expulistis a vobis? Qui responderunt: Vidimus tecum esse dominum et idcirco nunc diximus: Sit iuramentum inter nos et ineamus fedus ut non facias nobis quicquam mali sicut et nos nichil tuorum attigimus nec fecimus quod te lederet, sed cum pace dimisimus auctum benedictione domini. Fecit ergo eis convivium et post cibum et potum surgentes mane iuraverunt sibi mutuo. Dimisitque eos Ysaac pacifice in locum suum. Ecce autem venerunt in ipso die servi Ysaac annunciantes ei de puteo quem foderant atque dicentes: Invenimus aquam. Unde appellatur ~~ab~~ eum abundantiam et nomen urbi impositum est Bersabee usque in presentem diem. Esau vero quadragenarius duxit uxores Iudith filiam Beeri Ethei et Basemath filiam Elon eiusdem loci que ambe offenderant animum Ysaac et Rebecce.

Nicol.

Et nomen urbis impositum est Bersabee. Prius erat ei impositum [illegible] de novo confirmatum. Ad cuius intellectum considerandum quod beer in hebreo idem est quod puteus. Sabee autem significat VII et iuramentum et sacietatem et [illegible] sufficienciam. Locus ille ubi erat puteus vocatus est Bersabee primo propter VII agnas quas ibi statuit Abraham ut habetur supra XXI [illegible] propter iuramentum quod factum est ibi inter ipsum et Abimelech. Item propter hoc quod Ysaac vocavit illum puteum abundanciam ut hic habetur quod sonat idem quod sacietatem et sic [illegible] quod arguitur quod non videtur esse idem puteus hic de novo factus et qui fuerat tempore Abrahe. Dicendum quod tempore quo fuit hec terra Palestini obstruxerant puteos quos foderat Abraham implentes eos terra et Ysaac fodit eos et iste fuit unus ex eis. Et subditur in littera: Esau vero quadragenarius ubi probatur parvitas Ysaac et [illegible] familie. In hoc capitulo Esau absque consilio patris et matris accepit duas uxores de gente Etheorum que offenderunt animos Ysaac et Rebecce. 27

Senuit autem Ysaac et caligaverunt oculi eius et videre non poterat. Vocavitque Esau filium maiorem et ait: Fili mi. Qui respondit: Assum. Cui pater: Vides inquit quod senuerim et ignorem diem mortis mee. Sume arma tua pharetram et arcum et egredere foras. Cumque venatu aliquid apprehenderis fac mihi inde pulmentum sicut velle me nosti et affer ut comedam et benedicat tibi anima mea antequam moriar.

Nico.

Describitur tamen Ysaac quantum ad eius profectum quod sit de statu sue posteritatis ordinat providenciam alteri et quomodo hoc fiebat per benedictionem. Primo describitur dispositio ad benedictionem. Primo describitur. Sed hic advertendum Paulus episcopus burgensis credit hec hystoria non videtur intelligenda sic quod Ysaac appropinquante termino vite sue de sua posteritate ordinare sicut testatores solent facere suas ultimas voluntates [illegible] ordinando. Nec enim legitur quod filius recipit benedictionem a patre post que ei faceret obsequium in mensa et huiusmodi. Sicut postillator autem ait. Nicolaus multa ancte tamen ad hoc non est sufficiente racionem. Sed ista sunt prophetice intelligenda sicut eciam Jacob appropinquante morte sue filiis suis ait: Congregamini ut annunciem vobis que ventura sunt. Genesis XLIX et Deuteronomium XXXIII de Moyse legitur hec est benedictio qua benedixit Moyses homo dei filiis Israel ante mortem suam. Cum Ysaac estimans Esau esse primogenitum suum et eidem prestare benedictionem Abrahe et semini suo repromissam vocavit ipsum Esau ad recipiendum ipsam benedictionem. Et ut ipse Ysaac magis dispositus esset ad dandam benedictionem voluit ab ipso Esau cibaria sibi placencia cum cor prophetantis quandoque redditur aptior prophetiam concedendo consolabilius sibi [illegible] proveniat ut in quarto Regum III capitulo de Helizeo. Nichilominus in hoc loco non solebat obas [illegible] effecta

Ysaac

Actus rebecce et filiorum sunt principaliter figurativa et futurorum pronostica. Unde Augustinus li. [illegible]
contra [illegible] et non mendacium dicitur. Cum tanta providencia ysaac antequam moriatur comittat filio venacionem
et escarum qualem amat per magnum beneficium et promittit benedictionem.
Nullo modo arbitremur varie significationis prophetica, maxime cum sentiat
uxor eius ut illam benedictionem minor accipiat quem ipsa diligebat. Et cetera que
narrationi multum monent ad maiora intelligenda vel requirenda. Hanc
in hac historia sicut in precedenti de benedictione primogeniture id est [illegible]
principaliter est signavit quam ante ista figuravit in glossa ordinaria plene tractatur.

Quod cum audisset rebecca et ille abisset in agrum ut iussionem patris impleret dixit
filio suo Jacob: Audivi patrem tuum loquentem cum Esau fratre tuo et dicentem ei: Affer
michi de venatione tua et fac cibos ut comedam et benedicam tibi coram domino
antequam moriar. Nunc igitur fili acquiesce consiliis meis et pergens ad gregem affer
michi duos hedos optimos ut faciam ex eis escas patri tuo quibus libenter vescitur.
Quas cum intuleris et comederit benedicat tibi priusquam moriatur. Cui ille
respondit: Nosti quod Esau frater meus homo pilosus sit et ego lenis. Si attrectaverit
me pater meus et senserit, timeo ne putet me sibi voluisse illudere et inducam
super me maledictionem pro benedictione. Ad quem mater ait: In me sit ista ma-
ledictio fili mi, tantum audi vocem meam et pergens affer que dixi. Abiit et attulit
deditque matri. Paravit illa cibos sicut noverat patrem illius velle. Et vestibus Esau
valde bonis quas apud se habebat domi induit eum, pelliculasque hedorum circum-
dedit manibus et colli nuda protexit. Deditque pulmentum et panes quos
coxerat tradidit. Quibus illatis: Pater mi. Et ille respondit: Audio. Quis es tu
fili mi? Dixitque Jacob: Ego sum Esau primogenitus tuus. Feci sicut precepisti
michi. Surge, sede et comede de venatione mea ut benedicat michi anima
tua. Rursumque ysaac ad filium suum: Quomodo, inquit, tam cito invenire potuisti
fili mi? Qui respondit: Voluntas dei fuit ut cito michi occurreret.

In me sit ista maledictio fili mi, i. in me [illegible] attende hic. Considerabat quod tandem deus
aliter disponeret ut verbum suum impleret. Unde addit hic doctor Thomas burgensis (Paulus)
quod hec verba rebecce aliter exponit [illegible] ut sit sensus: Si maledictio con-
tingat in me erit, eo quod ego induco te ad hoc. Et hec dicebat confidens
de deo, ut postillator dicit, id est Nicolaus.

Dixitque ysaac: Accede huc ut tangam te fili mi et probem utrum tu sis filius
meus Esau an non. Accessit ille ad patrem et palpato eo dixit ysaac:
Vox quidem vox Jacob est, sed manus manus sunt Esau. Et non cognovit eum,
quia pilose manus similitudinem maioris expresserant. Benedicens ergo illi ait:
Tu es filius meus Esau? Respondit: Ego sum. At ille: Affer, inquit, michi
cibos de venatione tua fili mi ut benedicat tibi anima mea. Quos cum obla-
tos comedisset obtulit ei vinum. Quo hausto dixit ad eum: Accede ad
me et da michi osculum fili mi. Accessit et osculatus est eum. Statimque
ut sensit vestimentorum illius fragranciam, benedicens ait: Ecce odor filii
mei sicut odor agri pleni cui benedixit dominus. Det tibi deus de rore celi
et de pinguedine terre abundanciam frumenti, vini et olei. Et serviant
tibi populi et adorent te tribus. Esto dominus fratrum tuorum et incurventur ante
te filii matris tue. Qui maledixerit tibi sit ille maledictus, et
qui benedixerit tibi benedictionibus repleatur. Vix ysaac sermonem [illegible]

ait. Nunc illi in hac littera. Statimque ut sensit vestimentorum eius fragrantiam benedi-
cens ait: Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni. Ubi formam benedictionis describit.
Et primo describendo formam benedictionis imprecatur filio bona temporalia quia ex sensibilibus
et terrenis intellectus humanus ducitur ad spiritualia et eterna. Et ex tunc ad hoc dicitur: Det tibi
deus de rore celi et de pinguedine terre abundantiam frumenti et vini [illegible] dator [illegible]
amplius addit d. Chrisostomus exponit hanc litteram sic ut ista promissa intelligantur non
temporalia scilicet abundantia victualium. Per hoc quod dicitur Det tibi deus de rore celi etc. excel-
lentia potentie. Per hoc quod dicitur serviant tibi populi etc. preeminentia progenitorum. Per hoc quod dicitur
Esto dominus fratrum tuorum. Secundum vero intelliguntur de bonis spiritualibus. Et hoc cum dicitur qui ma-
ledixerit tibi sit ille maledictus etc. Circa quod notandum est quod ista cum maledicere aliquem quandoque
importat optare malum. Quandoque autem malum [illegible] et opere
ei aliquod malum [illegible] ut ex hoc sequatur sibi aliquod bonum [illegible]
Ex quo sequitur quod [illegible] maledicta
cui non maledixit deus. Et tanto [illegible] quanto persona cui maledicit magis
est amanda seu [illegible]. Levitici xx. Qui maledixerit patri suo morte moriatur. Et Exodi
xxii Principi populi tui non maledices. Ex hoc igitur quod Ysaac [illegible] maledicebat ma-
ledicentibus Iacob intelligitur quod posteritas Iacob [illegible] spiritualis [illegible] benedictionis principaliter
digne habebatur futura est iusta et [illegible] sic ut ei maledicens esset dignus maledictione
etiam in ista [illegible] quod posteritas Iacob habebat [illegible] benedictam in spiritualibus [illegible]
que in spiritualibus principaliter consistunt. Infra autem in capitulo xxviii ubi iterum benedixit Ysaac
Iacob ultimo expressit quantum ad benedictionem [illegible]. Et hoc cum dicitur Et det benedictionem Abra-
he et semini tuo post te. Et predicto modo intelligenda sunt verba que supra xii capitulo fuerunt
dicta a deo ipsi Abrahe scilicet maledicam maledicentibus tibi. Sequitur textus

Vix Ysaac sermonem impleverat, et egresso Iacob foras venit Esau coctosque
de venatione cibos intulit patri dicens: Surge pater mi et comede de venatione
filii tui, ut benedicat mihi anima tua. Dixitque illi Ysaac: Quis enim es tu?
Qui respondit: Ego sum filius tuus primogenitus Esau. Expavit Ysaac stupore ve-
hementi et ultra quam credi potest admirans ait: Quis igitur ille est qui dudum
captam venationem attulit mihi et comedi ex omnibus priusquam tu venires?
Benedixique ei et erit benedictus. Auditis Esau sermonibus patris irrugiit clamore
magno et consternatus ait: Benedic etiam et mihi pater mi. Qui ait: Venit germanus
tuus fraudulenter et accepit benedictionem tuam. At ille subiunxit: Iuste vocatum
est nomen eius Iacob; supplantavit enim me en altera vice; primogenita
mea ante tulit et nunc secundo surripuit benedictionem meam. Rursumque ad patrem:
Numquid non reservasti, inquit, et mihi benedictionem? Respondit Ysaac: Dominum tuum illum
constitui et omnes fratres eius servituti illius subiugavi, frumento et vino stabi-
livi eum; et tibi post hec fili mi ultra quid faciam? Cui Esau: Num unam, inquit, tan-
tum benedictionem habes pater? Mihi quoque obsecro ut benedicas. Cumque eiulatu
magno fleret, motus Ysaac dixit ad eum: In pinguedine terre et in rore celi
desuper erit benedictio tua. Vives gladio et fratri tuo servies. Tempusque veniet
cum excuties et solvas iugum eius de cervicibus tuis. Oderat ergo semper Esau
Iacob pro benedictione qua benedixerat ei pater dixitque in corde suo: Venient dies
luctus patris mei et occidam Iacob fratrem meum. Nuntiata sunt hec Rebecce, que mit-
tens et vocans filium suum dixit ad eum: Ecce Esau frater tuus minatur ut
occidat te. Nunc ergo fili audi vocem meam et consurgens fuge ad Laban fratrem
meum in ~~hel~~ Aran, habitabisque cum eo dies paucos, donec requiescat furor
fratris tui et cesset indignatio eius, obliviscaturque eorum que fecisti in eum

post ea mittam et adducam te inde huc. Cur utroque orbabor filio in una die? Dixit
quoque rebecca ad ysaac: Tedet me vite mee propter filias heth. Si acceperit
Jacob de stirpe huius terre nolo vivere.

Venit germanus tuus fraudulenter. Hebrei dicunt prudenter quia dictio hebraica que
ibi ponitur et aliquando accipitur pro dolo et aliquando accipitur pro prudentia seu bona caute-
la et sic hic accipitur. Sciebat enim ysaac quod de voluntate et de ordinatione divina
receperat benedictionem ut dictum est et ideo eius factum non poterat imputari fraudi ipse
dicte. Sed doctor [illegible] Burgensis episcopus addit quod dicitur quod dictio hebraica
in hoc loco posita non est equivoca nec aliud eius significat nisi fraudem aut dolum et sic latine
ita bene sicut fraudulenter. Sed quia dolus vel fraus licet proprie accipiuntur in
malo aliquando tamen quandoque accipitur in bono prout illud: cum essem astutus dolo vos cepi.
Ideo hic dictio fraudulenter accipitur quod [illegible] modo, scilicet aliquando vel forte ysaac
volens se excusare ab esau vocabat Jacob fraudulentum quod ipsa significatione.

4 apli ii cor xii

28

Vocavit itaque ysaac Jacob et benedixit precepitque ei dicens.
Noli accipere coniugem de genere canaan sed vade et proficiscere
in Mesopotamiam Syrie ad domum bathuel patris matris tue et
accipe inde tibi uxorem de filiabus laban avunculi tui. Deus autem omnipotens
benedicat tibi et crescere te faciat atque multiplicet ut sis in turbas populorum et
det tibi benedictiones abraham et semini tuo post te ut possideas terram peregrinationis
quam pollicitus est avo tuo.

Cumque dimisisset eum ysaac profectus quod venit in mesopotamiam Syrie ad
laban filium bathuel Syri fratrem rebecce matris sue. Videns autem esau quod bene-
dixisset pater suus Jacob et misisset eum in mesopotamiam Syrie ut inde uxorem
duceret et quod post benedictionem precepisset ei dicens: Non accipies coniugem de filia-
bus chanaan, quodque obediens parentibus isset in Syriam, probans quoque esau quod
non libenter aspiceret filias chanaan pater suus, ivit ad ysmaelem et duxit
uxorem absque hiis quas prius habebat, meleth filiam ismahel filii
abraham sororem nabaioth.

Igitur egressus Jacob de bersabee et pergebat aram. Cumque venisset ad quen-
dam locum et vellet in eo requiescere post solis occubitum, tulit de lapidibus qui
iacebant et supponens capiti suo dormivit in eodem loco. Viditque in sompnis
scalam stantem super terram et cacumen illius tangens celum. Angelos quoque dei ascendentes
et descendentes per eam et dominum innixum scale dicentem sibi: Ego sum dominus
deus abraham patris tui et deus ysaac. Terram in qua dormis dabo tibi et
semini tuo. Eritque semen tuum quasi pulvis terre. Dilataberis ad occidentem et orientem,
septentrionem et meridiem et benedicentur in te et in semine tuo cuncte tribus
terre. Et ero custos tuus quocumque perrexeris et reducam te in terram hanc nec
dimittam nisi complevero universa que dixi.

Vidit quod in sompnis scalam stantem super terram. Ista autem scala que compluribus gradibus consti-
tuta stabat gradus continuum per quos Christus secundum carnem descendit ab abraham usque
ad virginem mariam que ipsum peperit. Et gradus huius scale numerat matheus in
principio evangelii sui: Liber generationis ihesu christi etc. Duo latera scale sunt
iusti et peccatores quia ex utrisque descendit secundum carnem et per utrisque natus

esta passus. Per autem dominum dicitur innixus scale designatur [illegible] ipsa deitas est unita carni [illegible] patribus descendenti in Christo. Per autem pedes scale terram tangebat et cacumen eius celum designatur perfectio quia ipse Christus [illegible] humanitatem conveniens hominibus [illegible] in natura absque tamen peccato per deitatem quia cum deo [illegible] ut sit verus mediator dei et hominum [illegible]. Per angelos ascendentes [illegible] quia misterium incarnationis de voluntate dei fuit hominibus revelatum [illegible] per angelos apertissime [illegible] per angelos [illegible] debet intelligi fidei et [illegible] quorum statum [illegible] per angelos [illegible] per angelos Raphael dixit Thobie [illegible] quando orabas cum lacrimis et sepeliebas mortuos ego obtuli memoriam orationis tue coram domino [illegible] et ista [illegible] Iacob [illegible] adhuc [illegible] Iacob [illegible] Abrahe et Ysaac [illegible] et [illegible].

Ad [illegible] dicta [illegible] hanc considerare [illegible] debuisset nominari angeli descendentes [illegible] ascendentes [illegible] alii [illegible] Iacob ascendentes et descendentes angelos vidit [illegible] predicatores [illegible] Christum contemplando [illegible] ad allegoriam [illegible] ob [illegible] et [illegible] Thomam [illegible] q. [illegible] xxx. [illegible] per quod Iacob vidit angelos in scala ascendentes intelliguntur angeli boni ascendentes [illegible] dei contemplationem [illegible] descendentes eo quod [illegible] durat [illegible] inferior [illegible] descendentes [illegible] contemplatorum.

Cumque evigilasset Iacob de somno ait vere dominus est in loco isto et ego nesciebam. Pavensque quam terribilis est locus iste. Non est aliud inquit nisi domus dei et porta celi. Surgens ergo mane tulit lapidem quem supposuerat [illegible] capiti suo et erexit in titulum fundens oleum desuper. Appellavitque nomen urbis bethel que prius luza vocabatur. Vovit etiam votum dicens. Si fuerit dominus mecum et custodierit me in via per quam ambulo et dederit michi panem ad vescendum et vestimentum ad induendum reversusque fuero prospere ad domum patris mei erit michi dominus in deum et lapis iste quem erexi in titulum vocabitur domus dei cunctorumque que dederis michi decimas offeram tibi.

Profectus ergo Iacob venit ad terram orientalem et vidit puteum in agro tres quoque greges ovium accubantes iuxta eum. Nam ex eo adaquabantur pecora et os eius grandi lapide claudebatur. Morisque erat ut cunctis ovibus congregatis devolverent lapidem et refectis gregibus rursum super os putei ponerent. Dixitque ad pastores fratres unde estis. Qui responderunt de arran. Quos interrogans inquit ait nostis laban filium nachor. Dixerunt novimus. Sanusne est inquit. Valet inquiunt. Ecce rachel filia eius venit cum grege suo. Dixitque Iacob adhuc multum diei superest nec est tempus ut reducantur ad caulas greges. Date ante potum ovibus et sic ad pastum eas reducite. Qui responderunt non possumus donec omnia pecora congregentur et amoveamus lapidem de ore putei ut adaquemus greges. Adhuc loquebantur et ecce rachel veniebat cum ovibus patris sui. Nam gregem ipsa pascebat. Quam cum vidisset Iacob et sciret consobrinam suam oves[que] avunculi sui

Rachel

amovit lapidem ~~lapis~~ quo puteus claudebatur et adaquato grege ostiatus est
ei . Elevataque voce flevit et indicavit ei quod frater esset patris eius et filius re-
becce . At illa festinans nunciavit patri suo . Qui cum audisset venisse iacob
filium sororis sue . cucurrit obviam ei complexusque eum et in osculum ruens duxit
in domum suam . Auditis autem causis itineris respondit os meum es et caro mea .
Osculatus est eam elevataque voce flevit et indicavit ei quod frater esset patris sui . i . nepos . Glossa dicit
quod ista non fuerunt facta eo ordine quo scripta sunt . Sed primo indicavit ei quod esset cognatus
suus et tunc osculatus est eam pro debito mediante consanguineo . Quod erat apud antiquos . Et adhuc
est modo in pluribus locis et tunc flevit ex pietate que in talibus solet visa commovere . Sed
in vulgari sunt magis prone ad lacrimas . Hic autem videtur quod debuisset plus dixisse
de rachel quod flevisset . Et dicendum quod forsitan sic fuit licet non sit scriptum quia non omnia
scripta sunt . Et magister in exposicione expresso fletu Jacob satis datur intelligi fletum rachelis .
Alii dicunt propter humanitatem ut dictum est . Alia vero causam huius fletus assignant hebrei et
patris est verisimile dicentes quod cum Jacob recessit a patre cum bona gratia et cum co-
pia auri et argenti . Cum enim abraham misisset servum suum illuc ad querendam uxorem filio
suo ysaac misit eum honorifice et cum multis bonis ut habetur supra xxiiii capitulo . Cum
ergo ysaac non esset inferior . Et ideo cum esset potens et dives ut dictum est supra xxvi .
Non est verisimile quod minus honorifice mitteret filium suum quam abraham miserat servum
Dicunt ergo quod Eliphat primogenitus esau qui iam erat adultus de precepto patris
sui insecutus est Jacob cum multitudine armatorum et comprehendit eum . Sed non occidit
eum quia Jacob erat eius avunculus . Et quia Jacob timebat eum in fine suo tunc erat parvulus
Sed dimisit eum solum et omnibus bonis spoliatum . Jacob autem cum esset iam longe voluit re-
dire ne in via occideretur et ne propter excercitum nimium tribueretur possit ultra confidens
de dei adiutorio quod possit sibi maiora reddere . Unde et infra xxxii capitulo dixit iacob In ba-
culo meo transivi iordanem istum et nunc cum duabus turmis re-
gredior . Cum ergo videret consobrinam suam et non haberet aurum et argentum seu iocalia
ad dandum sibi sicut servus abrahe dedit rebecce ut supra dictum est xxiiii capitulo . Ideo cor-
gemens cepit lacrimari .

Doctor ~~p~~ burgensis ex hic addit Respondeo Paulus
Hebreorum dicunt quod solus Jacob amovit lapidem quo claudebatur cuius virtutem
fuisse in ipso Jacob eo quod veniens fessus ex itinere potuit removere lapidem tante ma-
gnitudinis qui non poterat removeri nisi a pluribus pastoribus qui ibi sunt supra in eodem capitulo .
quod consonat littere . tum quia dicitur de Jacob in singulari amovit lapidem quo puteus claude-
batur . tum quia reddens rationem quare hoc fecit Jacob predixit immediate quia cum vidisset
Jacob et sciret consobrinam suam . Oves quoque laban avunculi sui etc . quasi diceret propter ista sufficie-
bat se tanto labori . quod dicitur figurasse quod aliqui descendentes ex Jacob debe-
bant amovere lapidem . scilicet duriciam cordis et adaquare omnes gentes . scilicet ex aqua et spiritu sancto
quod satis consonat veritati .

Item addit quod dicunt hebrei quod Jacob recessit
a patre cum bona comitiva et cum copia auri et argenti . Ut in textu dicitur ratio sua . Non solum
autem est fundamentum in littera . Sed potius ex littera opponitur videtur . Unde ipsi Jacob de recessu
ipsi Jacob de recessu supra xxvii capitulo dicit Audi vocem meam et consurgens fuge ad laban
Ex quo patet quod Jacob fugitivus ibat et propter hoc non cum apparatu . Unde exponentes hebreorum
magistri antiqui quando littera predicta tenuit addentes quod ex hac causa noluit intrare
in luza seu bethel ne ab aliquo cognosceretur . Sed extra locum sub divo dormivit supponens
lapidem capiti suo ut supra capitulo xxviii . Et ubi dicitur in principio huius capituli profectus quod Jacob
venit in terram orientalem . Hebraica littera habet levavit iacob pedes suos et ivit in terram orien-
talem . Ex quo patet quod pedester ibat non in camelo sicut servus abrahe . Nam in 4 si ysaac
sic misisset filium suum tempore hoc fiebat ut via sua occultaretur a fratre et verisimile quod
supra transivisset ista profectio qua fuerat Jacob eundo in mesopotamiam . Et cum
ex professo scriptura expressit alias professiones quas habuit in redeundo tam a laban quam
a persecutione fratris eius ab esau ut infra dicitur capitulo xxxii . In baculo meo transivi iordanem
istum etc . satis concordat cum predictis .

Et sequitur in littera Et postquam impleti

laban

Et postquam impleti sunt dies mensis unius dixit ei Numquid quia frater meus es gratis servies mihi? Dic quid mercedis accipias. Habebat vero filias duas nomen maioris Lia minor appellabatur Rachel. Sed Lia lippis erat oculis Rachel decora facie et venusto aspectu. Quam diligens Iacob ait Serviam tibi pro Rachel filia tua minore VII annis. Respondit Laban Melius est ut tibi eam dem quam viro alteri; mane apud me. Servivit igitur Iacob pro Rachel VII annis et videbantur illi pauci dies prae amoris magnitudine. Dixitque ad Laban Da mihi uxorem meam quia iam tempus expletum est ut ingrediar ad eam. Qui vocatis multis amicorum turbis ad convivium fecit nuptias et vespere filiam suam Liam introduxit ad eum, dans ancillam filiae Zelpham nomine. Ad quam cum ex more Iacob fuisset ingressus facto mane vidit Liam et dixit ad socerum Quid est hoc quod facere voluisti? Nonne pro Rachel servivi tibi? Quare imposuisti mihi? Respondit Laban Non est in loco nostro consuetudinis ut minores tradamus ante ad nuptias. Imple ebdomadam dierum huius copulae et hanc quoque dabo tibi pro opere quo serviturus es mihi VII aliis annis. Acquievit placito et ebdomada transacta Rachel duxit uxorem cui pater servam Balam dederat. Tandemque potitus optatis nuptiis amorem sequentis priori praetulit serviens apud eum VII annis aliis. Videns autem Dominus quod despiceret Liam aperuit vulvam eius sorore sterili permanente. Quae conceptum genuit filium vocavitque nomen eius Ruben dicens Vidit Dominus humilitatem meam nunc amabit me vir meus. Rursumque concepit et peperit filium et ait Quoniam audivit me contemptui haberi dedit etiam istum mihi. Vocavitque nomen eius Symeon. Concepitque tertio et genuit alium dixitque Nunc quoque copulabitur mihi maritus meus eo quod pepererim tres filios; et idcirco appellavit nomen eius Levi. Quarto concepit et peperit filium et ait Modo confitebor Domino et ob hoc vocavit eum Iudam cessavitque parere.

Cernens autem Rachel quod infecunda esset invidit sorori et ait marito suo Da mihi liberos alioquin moriar. Cui iratus Iacob respondit Num pro Deo sum ego qui privavit te fructu ventris tui? At illa Habeo inquit famulam Balam, ingredere ad eam ut pariat super genua mea et habeam ex ea filios. Deditque ei Balam in coniugium. Quae ingresso ad se viro concepit et peperit filium. Dixitque Rachel Iudicavit mihi Dominus et exaudivit vocem meam dans mihi filium; et idcirco appellavit nomen eius Dan. Rursum quoque Bala concipiens peperit filium alterum pro quo ait Rachel Comparavit me Deus cum sorore mea et invalui; vocavitque eum Neptalim.

Nicolaus lira — Bala concipiens peperit pro quo ait Rachel gratias agendo Deo. Comparavit me Deus cum sorore mea. In hebreo habetur additiones dei addita sum sorori mea et quasi dicat Deus addidit alium filium mihi et ideo addita sum cum sorore et quasi habeo plures filios sicut ipsa licet non in equali numero.

Paulus dicit doctor Burgensis contra: in hebreo non sic dicto que sonet additionem sed ... sonat controversiam vel contentionem. Et est litera contentiones Dei contendi cum sorore mea et invalui, quasi diceret contendi cum sorore mea super habendo filios et invalui, quia iam habeo duos. Unde quod dicitur in glossa interlineari quod Neptalim dicitur a comparatione videtur esse error scriptoris et debet inserta dici a conversione seu contumacia secundum hebraicam veritatem.

Sentiens autem Lia quod parere desiisset Zelpham ancillam suam marito tradidit. Qua post conceptum edente filium dixit Feliciter et idcirco vocavit nomen eius Gad. Peperit quoque alium dixitque Lia Hoc pro beatitudine mea beatam me quippe dicent mulieres; propterea appellavit eum Aser. Egressus

Abiit ruben tempore messis triticee in agrum repperit mandragoras quas matri lye detulit. Dixit que rachel da michi partem de mandragoris filii tui. Illa respondit parum ne tibi videtur quod praeripueris maritum michi nisi etiam mandragoras filii mei tuleris. Ait rachel dormiat tecum hac nocte pro mandragoris filii tui. Redeunti que ad vesperum de agro iacob egressa est in occursum eius lya et ait ad me inquit intrabis quia mercede conduxi te pro mandragoris filii mei. Dormivit que cum ea nocte illa et exaudivit deus preces eius concepit que et peperit filium quintum et ait dedit michi deus mercedem quia dedi ancillam meam viro meo et appellavit que nomen eius ysachar. Rursum que lya concipiens peperit sextum filium et ait ditavit me deus dote bona etiam hac vice mecum erit maritus meus eo quod genuerim ei sex filios et idcirco appellavit nomen eius zabulon. Post quem genuit filiam nomine dinam. Recordatus quoque dominus rachelis exaudivit eam et aperuit vulvam eius que concepit et peperit filium dicens abstulit deus obprobrium meum et vocavit nomen illius ioseph dicens addat michi dominus filium alterum. Nato autem ioseph dixit iacob socero suo dimitte me ut revertar in patriam meam ad terram meam. Da michi uxores et liberos meos pro quibus servivi tibi ut abeam. Tu nosti servitutem qua servivi tibi. Ait ei laban inveniam graciam in conspectu tuo experimento didici quod benedixerit michi deus propter te. Constitue mercedem tuam quam dem tibi. At ille respondit tu nosti quomodo servierim tibi et quanta in manibus meis possessio tua fuerit. Modicum habuisti antequam venirem ad te et nunc dives effectus es benedixitque tibi dominus ad introitum meum. Iustum est igitur ut aliquando provideam etiam domui mee.

Dixitque laban quid dabo tibi. At ille ait nichil volo sed si feceris quod postulo iterum pascam et custodiam pecora tua. Gyra omnes greges tuos et separa cunctas oves varias et sparso vellere et quodcumque furvum et maculosum variumque fuerit tam in ovibus quam in capris erit merces mea. Respondebitque michi cras iusticia mea quando placiti tempus advenerit coram te et omnia que non fuerint varia et maculosa et furva tam in ovibus quam in capris furti me arguent. Dixitque laban gratum habeo quod petis. Et separavit in die illa capras et oves hircos et arietes varios atque maculosos. Cunctum autem gregem unicolorem id est albi et nigri velleris tradidit in manu filiorum suorum et posuit spacium itineris inter se et generum dierum trium qui pascebat reliquos greges eius.

Dixit quoque laban quid dabo tibi et cetera. Ponitur pactum contra ipsum laban cum iacob quia in mora secum amplioem depadabat cum tamen ipsum decipere intendebat. Modus intelligendi est quia ita fuit petitio iacob quod de gregibus omnium et custodia ipsius laban quicumque erant sub cura iacob auferentur omnia alba et rufa et maculata aliquam habentia in vellere et traderentur filiis laban custodienda. Illa autem que erant totaliter nigra vel totaliter alba remanerent sub custodia iacob et fetus que nascerentur ex eis totaliter nigri vel totaliter albi essent ipsius laban cum aliis ex quibus nascebantur que erant totaliter alba et totaliter nigra. Fetus autem qui erant maculosi vel rufi essent ipsius iacob et istud fuit contra ipsum laban secundum quod fetus nigri nascerentur ex nigris et albi ex albis etc secundum cursum nature. Et ideo laban habuit gratum istud pactum tamquam sibi utile. Talis autem fuit pactio secundum omnes expositores catholicos et hebreos et ideo hec expositio tenenda est. Scriptura tamen hic aliquantulum est satis obscura duplici de causa. Una est quia breviter et succincte loquitur et plura subintelligunt que non exprimuntur. Alia causa est quia translatio nostra hic multum discrepat a littera hebraica.

Sed doctor paulus episcopus burgensis

burgen add[itio] h[ic] ... licet pactu[m] int[er] Jacob et laban q[ua]l[ite]r [con]sideratu[m] videt[ur] esse illud q[uo]d postilla[tor] exposuit et pr[o]sequit[ur] tenet[ur] ... data n[on] totalit[er] ... q[ui]a in mult[is] discrepat ... apud lxx ... et ... hodie multu[m] ... plane exponere ... Jacob ... int[er] hebreos expositores

Tollens ergo Jacob virgas populeas virides et amigdalinas et platanus et ex p[ar]te decorticavit eas detractis q[ui]b[us] corticib[us] in hiis q[ue] spoliata fuerunt candor apparuit. Illa v[er]o q[ue] integ[ra] erant viridia p[er]manserunt ... color effectus e[st] varius. posuit q[ue] in canalib[us] ubi effundebatur aqua ut cu[m] venissent greges ad bibendum an[te] oculos h[abe]rent virgas et in aspectu ear[um] conciperent ... et pariunt maculosa et varia et diverso colore respersa. Divisit q[ue] gregem Jacob et posuit virgas in canalib[us] an[te] oculos ... Erat aut[em] alba ... et nigra laban. cetera v[er]o Jacob separatis int[er] se gregibus. Igit[ur] q[ua]n[do] primo t[em]p[or]e ascendebant oves ponebat Jacob virgas in canalib[us] aquar[um] an[te] oculos arietu[m] et ovium ut ... contemplacione conciperent ... tina admissura erat et conceptus extremus no[n] ponebat eas. facta q[ui] sunt ea que erant serotina laban. Et q[ue] primi t[em]p[or]is Jacob. Ditatus q[ue] e[st] homo ultra modu[m] et habuit greges multos ancillas et servos camelos et asinos.

Nico[laus] lira virgas

Tollens ergo Jacob virgas populeas et p[ar]tem virides cautela qua Jacob ... laban fraudulent[er] agebat ... pluribus sibi tenebat ... posuit varii coloris in canalibus ... conceptus p[ri]mi t[em]p[or]is ... eum nate p[er]venit. Cu[m] alia ... Cu[m] aut[em] femelle bibebant ascendebant masculi et femelle videbant umbras masculor[um] in aqua et ... imagine ... super ... matrem unde fit conceptus ... et b[ea]tus Jero[nimus] super locu[m] ... in gregib[us] equar[um] hispanie ponentes pulcros equos an[te] equas ... et ... q[uo]d quintilianus ... matrona ... de ... et q[uod] pepisset ethiope ... pictura ... Ex hiis pa[tet] q[uo]d Jacob erat ho[mo] sapiens et cognitor virtutu[m] nat[ur]alium ... ad angelus d[omi]ni docuit eu[m] ... ostendit sibi in visione masculos ascende[n]tes sup[er] feminas varios et maculosos ut ... p[at]et q[uo]d no[n] p[ro]cessit fraudulenter trahendo ad se q[uo]d sibi debebat[ur] et magis ... videt[ur] fecisse ex revelatione angeli ...

Postq[uam] aut[em] audivit verba filior[um] laban dicentiu[m] Tulit iacob om[n]ia q[ue] fuerant patris n[ost]ri et de illius facultate ditatus factus e[st] inclitus animadv[er]tit quoq[ue] faciem laban q[uo]d no[n] esset erga se sicut heri et nudius tercius maxime dicente sibi d[omi]no Revertere in terram patrum tuor[um] ad generacio[n]em tua[m] ero tecum. misit et vocavit Rachel et lyam in agrum ubi pascebat greges dixit q[ue] eis video faciem patris v[est]ri q[uo]d no[n] sit erga me sicut heri et nudius tercius. Deus aut[em] patris mei fuit mecu[m]. Et vos nostis q[uo]d totis viribus servierim patri v[est]ro. S[ed] p[ate]r v[este]r circu[m]venit me et mutavit mercedem mea[m] x vicibus et dimisit eu[m] deus ut noceret m[ihi]. Si q[ua]n[do] dixit varie erunt mercedes tue pariebant om[ne]s oves varios fetus. q[ua]n[do] v[er]o e contrario ait alba q[ue]q[ue] accipies p[ro] mercede om[ne]s greges alba pepererunt. Tulitq[ue] deus sub[stan]tiam patris v[est]ri et dedit m[ihi].

... fraude ... agebat ... Jacob ... Jacob ...

Post quam enim conceptui omnium tempus advenerat, levavi oculos meos et vidi in sompnis masculos ascendentes in mares super feminas varios et maculosos et diversorum colorum. Dixitque angelus domini ad me in sompnis Jacob. Et ego respondi Assum. Qui ait Leva oculos tuos et vide universos masculos ascendentes super feminas varios respersos atque maculosos. Vidi enim omnia que fecit tibi laban. Ego sum deus bethel ubi unxisti lapidem et votum vovisti michi. Nunc ergo surge et egredere de terra hac revertens in terram nativitatis tue. Responderunt Rachel et lya. Numquid habemus residui quicquam in facultatibus et hereditate domus patris nostri. Nonne quasi alienas reputavit nos et vendidit comeditque precium nostrum. Sed deus tulit opes patris nostri et nobis eas tradidit ac filiis nostris. Unde omnia que precepit deus fac.

Surrexit itaque Jacob et impositis liberis et coniugibus suis super camelos abiit. Tulitque omnem substantiam et greges et quicquid in mesopotamia acquisierat pergens ad ysaac patrem suum in terram canaan. Eo tempore laban ierat ad tondendas oves et rachel furata est ydola patris sui. Noluitque iacob confiteri socero suo quod fugeret. Cumque abiisset tam ipse quam omnia que iuris eius erant et amne transmisso pergeret contra montem galaad nunciatum est laban die tercio quod fugeret Jacob. Qui assumptis fratribus suis persecutus est eum diebus vii et comprehendit in monte galaad. Viditque in sompnis dicentem sibi deum. Cave ne quicquam aspere loquaris contra Jacob. Iamque Jacob extenderat in monte tabernaculum. Cumque ille consecutus esset eum cum fratribus suis in eodem monte galaad fixit tentorium et dixit ad Jacob. Quare ita egisti ut clam abigeres filias meas quasi captivas gladio. Cur ignorante me effugere voluisti nec indicare michi ut prosequerer te cum gaudio et canticis et tympanis et cytharis. Non es passus ut osculārer filios meos et filias. Stulte operatus es. Et nunc quidem valet manus mea reddere malum. Sed deus patris vestri heri dixit michi. Cave ne loquaris cum Jacob quicquam durius. Et si ad tuos ire cupiebas et desiderio tibi erat domus patris tui, cur furatus es deos meos. Respondit Jacob. Quod inscio te profectus sum timui ne violenter auferres filias tuas. Quod autem furti me arguis, apud quemcumque inveneris deos tuos necetur coram fratribus nostris. Scrutare et quicquid tuorum apud me inveneris aufer. Hec dicens ignorabat quod Rachel furata esset ydola. Ingressus itaque laban tabernacula iacob et lye et utriusque famule non invenit. Cumque intrasset tentorium Rachel illa festinans abscondit ydola subter stramenta cameli et sedit desuper. Scrutantique omne tentorium et nichil invenienti ait. Ne irascatur dominus meus quod coram te assurgere nequeo quia iuxta consuetudinem feminarum nunc accidit michi. Sic quoque delusa sollicitudo querentis est.

Rachel furata est ydola patris sui, non ad colendum sed ad subtrahendum patrem suum ab ydolatria. Et ista furta ipse loquendo comparatur quod ubi translatio nostra habet ydola, in hebreo habetur theraphim. Et dicunt quod sunt ymagines facte per artem nigromanticam que dant responsa. Hebrei dicunt quod est caput hominis primogeniti interfectum et sacrificatur demonibus, et istud caput postea salitur et aromatibus conditur ut possit diu servari et super linguam eius in lamina aurea ponitur nomen demonis et sic dat responsa. Hec autem interposui quia alibi in scriptura sepe fit mentio de theraphim. Certum est tamen quod non habent virtutem responsa dandi nisi quantum deus permittit et frequenter propter peccata hominum credentium talibus quod decipiantur, ut patet ex predictis, deus talia permittit. Sz paulus doctor burgen.

Nota theraphin

Paulus

~~Thomas~~ doctor addendo dicit Theraphin in hebreo ymagines sunt semper vel simulacra [illegible] demonum dicit semper ysaa y c. Sed attendendum quod non semper simulacra facta ad querendum visa demonum vel ad ydolatriam. Quia primo Regum xix ubi dicitur quod accepit michol statuam et posuit in lecto loco dauid in hebreo accepit michol theraphin quod non est dicendum quod in domo dauid et uxoris eius essent simulacra vel statua ydolatria seu facta ad querendum visiones demonum. Sed ibi erant solum ad aliquas civiles representationes. Iudicum vero xvii et xviii reperitur hec dictio Theraphin ubi sunt aliquando ydolatrie facta ut ibidem patet. Osee iii dicitur [illegible] et sine ephot et theraphin [illegible] significacionem et sic in multis aliis. Sequitur littera

Cumque scrutatus es. Iacob cum iurgio ait quae est culpa mea et ob quod peccatum meum sic exarsisti post me et scrutatus es omnem supellectilem meam quid invenisti de cuncta substantia domus tue pone hic coram fratribus meis et fratribus tuis et iudicent inter me et te. Idcirco xx annis fui tecum. Oves tue et capre steriles non fuerunt. Arietes gregis tui non comedi nec captum a bestia ostendi tibi. Ego omne damnum reddebam quicquid furto peribat a me exigebas die noctuque estu urebar et gelu fugiebatque somnus ab oculis meis. Sicque per xx annos in domo tua servivi tibi xiiii pro filiabus et vi pro gregibus tuis. Immutasti quoque mercedem meam x vicibus. Nisi deus patris mei abraham et timor ysaac affuisset mihi forsitan modo nudum me dimisisses. Afflictionem et laborem manuum mearum respexit deus et arguit te heri.

Nota

Paulus

Nisi deus abraham patris mei et timor ysaac affuisset mihi etc. Doctor [illegible] adducit [illegible] videtur quare non facit mentionem de abraham et de ysaac eodem modo [illegible] cum dicat deus patris mei abraham et deus patris ysaac quia non nunquam sit dictum de abraham quod timet deum sicut de ysaac. Ad hoc dicit a quibusdam hebreis quod deus non nominatur deus alicuius singularis persone nisi post eius mortem propter flexibilitatem humane vite. Cum deus homines dum in hac vita sunt possunt mutari de statu gratie in quo sunt filii dei ad statum in quo ponuntur filii ire sicut apostolus dicit. Et quia cum hec verba dixit Iacob Abraham iam diu ante decesserat. Sed ysaac adhuc vivebat quia vixit usque ad decennium post vendicionem Ioseph ut habetur infra in postilla. Ideo de abraham quia iam exiit a seculo dixit deus abraham. Sed de ysaac qui adhuc erat in vita hac dixit timor ysaac id est quem timet ysaac quod sit dictum de quolibet iusto timente deum sicut predictum statum. Alii vero dicunt quod timor ysaac hic dictus intelligitur de timore quem passus est tempore ymmolacionis ad quod inducitur illud quod in sequentibus dicitur quod iuravit ergo Iacob per timorem patris sui ysaac quod deletum homines [illegible] terribilia sicut in hora mortis et [illegible].

Respondit ei laban filie et filii et greges tui et omnia que cernis mea sunt. Quid possum facere filiis et nepotibus meis. Veni ergo et ineamus fedus ut sit in testimonium inter me et te. Tulit ergo lapidem Iacob et erexit illum in titulum dixitque fratribus suis. Afferte lapides. Qui congregantes fecerunt tumulum comederuntque super eum. Quem vocavit tumulum testis et Iacob acervum testimonii uterque iuxta proprietatem lingue sue. Dixitque laban. Tumulus iste inter me et te testis erit hodie. Et idcirco appellatum est nomen eius galaad id est tumulus testis. Et adiecit laban. Intueatur dominus et iudicet inter nos quando recesserimus a nobis. Si afflixeris filias meas et si introduxeris uxores alias super eas nullus sermonis nostri testis est absque deo qui presens respicit. Dixitque rursus ad Iacob. En tumulus hic et lapis quem erexi inter me et te testis erit. Tumulus inquam iste et lapis sint in testimonium si aut ego transiero illum pergens ad te aut tu preterieris malum mihi cogitans. Deus Abraham

et deus nachor iudicet inter nos deus patris eorum. Iuravit Iacob per timorem patris sui
ysaac. Immolatisque victimis in monte vocavit fratres suos ut ederent panem.
Qui cum comedissent panem manserunt ibi. Laban vero de nocte consurgens osculatus est
filios et filias suas et benedixit illis. Reversusque est in locum suum.

Capitulum 32

Iacob quoque abiit itinere quo ceperat. Fueruntque ei obviam angeli dei.
Quos cum vidisset ait Castra dei sunt hec. Et appellavit nomen loci illius
Manayin, id est castra. Misit autem et nuncios ante se ad esau fratrem suum in terram
Seyr regionis Edom. Precepitque eis dicens Sic loquimini domino meo Esau: Hec
dicit frater tuus Iacob. Apud laban peregrinatus sum et fui usque in presentem diem.
Habeo boves et asinos, oves et servos atque ancillas. Mittoque nunc legationem
ad dominum meum ut inveniam graciam in conspectu suo.
Reversique sunt nuncii ad Iacob dicentes: Venimus ad esau fratrem tuum et ecce prope-
rat in occursum tibi cum quadringentis viris. Timuit valde Iacob et perterritus divi-
sit populum qui secum erat, greges quoque et oves et boves et camelos in duas tur-
mas dicens: Si venerit esau ad unam turmam et percusserit eam, alia turma que
reliqua est salvabitur. Dixitque Iacob: Deus patris mei abraham et deus patris mei
ysaac domine qui dixisti michi Revertere in terram tuam et in locum nativitatis
tue et benefaciam tibi. Minor sum cunctis miseracionibus tuis et veritate quam explesti
servo tuo. In baculo enim meo transivi Iordanem istum et nunc cum duabus turmis
regredior. Erue me de manu fratris mei de manu esau quia valde eum
timeo. Ne forte veniens percuciat matrem cum filiis. Tu locutus es quod
bene michi faceres et dilatares semen meum sicut arenam maris que pre multitudine
numerari non potest.
Cumque dormisset ibi nocte illa separavit de hiis que habebat munera fratri suo
capras et hircos xx oves et arietes xx camelos fetas cum pullis suis xxx
vaccas xl et tauros xx et pullos x. Et misit per manus servorum suorum sin-
gulos seorsum greges. Dixitque pueris suis Antecedite me et sit spacium inter
gregem et gregem. Et precepit priori dicens Si obviam habueris esau fratrem meum
et interrogaverit te Cuius es et quo vadis et cuius sunt ista que sequeris, Respondebis
Servi tui Iacob munera misit domino meo Esau. Ipse quoque post nos venit. Similiter dedit
mandata secundo ac tercio et cunctis qui sequebantur greges dicens Hiis verbis lo-
quimini ad Esau cum inveneritis eum. Et hec addetis Ipse quoque famulus tuus Iacob
iter nostrum sequitur ~~sequitur~~. Dixit enim Placabo muneribus que precedunt et postea
eum videbo; forsitan propiciabitur michi. Precesserunt itaque munera ante eum. Ipse vero
mansit nocte illa in castris. Cumque mane surrexisset tulit duas uxores suas
et totidem famulas cum xi filiis et transivit vadum Iaboth. Traductisque omnibus
que ad se pertinebant remansit solus. Et ecce vir luctabatur cum eo usque mane.
Qui cum videret quod eum superare non posset tetigit nervum femoris eius et statim
emarcuit. Dixitque ad eum Dimitte me iam ascendit aurora. Respondit non dimittam
te nisi benedixeris michi. Ait ergo Quod nomen est tibi? Iacob. At ille Nequaquam
inquit Iacob appellabitur nomen tuum sed israhel. Quoniam si contra deum fortis fuisti quanto
magis contra homines prevalebis. Interrogavit eum Iacob Dic michi quo appellaris nomine.
Respondit Cur queris nomen meum ~~nomen~~ meum quod est admirabile. Et benedixit ei in eodem loco. Vo-
cavitque Iacob nomen illius loci phanuel dicens Vidi deum facie ad faciem et salva
dominum

Vidi dominum facie ad faciem in angelum in corpore assumpto

facta est anima mea. Ortus est ei statim sol postquam transgressus est Phanuel. Ipse vero claudicabat pede. Quam ob rem non comedunt filii Israel nervum qui emarcuit in femore Jacob usque in praesentem diem, eo quod tetigerit nervum femoris eius et obstupuit.

v Nicol
h Lira

Vidi dominum facie ad faciem id est angelum in corpore assumpto et salva facta est anima mea quia non praevaluit nisi eius [illegible]. Haec est una expositio Hebraeorum. Et secundum hanc exponitur quod scribitur Oseae xii de Jacob: invaluit ad angelum et confortatus est et flevit et rogavit eum, ita quod hic flevit et flexit ad angelum eo quod Esau cuius erat angelus praevaluit benedictionibus, secundum illud Ysa. xxxiii: angeli pacis amare flebunt. Et rogavit scilicet ut eum dimitteret. Ista expositio Hebraeorum duo supponit. Primum est quod deus ad horam dedit tantam virtutem ipsi Jacob quod posset resistere angelo et quasi aequalis esset virtute, aut virtutem angeli ad horam debilitavit vel suspendit, sicut virtutem ignis suspendit in camino trium puerorum. Secundum est quod Esau angelus cum secundum Hebraeos bonus fuerit, restitit divinae sententiae [illegible] quod ius primogeniturae et benedictiones cessit ipsi Jacob. Et in angelo fuerat dubitatio sibi revelare et [illegible] posito in extasi ut supra dictum est c. xxvii. Et secundum hoc quod hic supponitur est quod aliqui dubitationes factae sunt hominibus angelis ignorantibus quae sunt satis dubia. Catholici vero doctores aliter exponunt hanc litteram de angelo Jacob, scilicet dicentes quod fuit tantum spiritualis lucta quia Jacob per efficaciam suae orationis contendebat cum ne elongaret se ab eo sed eum defenderet in via. Et videtur sententia beati Ieronimi super Ysa., ubi dicit quod cum angelo Jacob oratione non manibus luctabatur. Sed contra hoc videtur esse textus ubi dicitur quod in ista lucta tetigit nervum femoris Jacob et quod extractus emarcuit et intuitu quod Jacob postea claudicabat. Et ideo dicunt alii quod fuit lucta spiritualis et corporalis. Cuius ratio intellectu considerandum quod licet non fuerit diffisus totaliter de dei adiutorio, tamen partim confidit et nimis timuit Esau maxime cum postquam dixisset sibi angelus quod reverti deberet ad terram suam et quod erat cum eo ad eum protegendum, ut supra dictum est c. xxxi. In via occurrerunt angeli et tamen ipsum defenderent ut dictum est in principio huius capituli. Et ideo orante Jacob in ripa fluminis et nimis timente propter praedicta et minus debite de deo confidente, apparuit ei angelus qui fuerat cum protector in via et finxit quod vellet eum dimittere propter imperfectionem suae confidentiae, sicut dominus post resurrectionem suam apparens duobus discipulis in via finxit se longius ire, ut dicitur Luc. xxiv, propter imperfectionem fidei eorum. Et tamen nec ibi nec hic fuit mendacium vel fictio, quia apparitiones fuerunt quantum ad dispositionem [illegible] illorum quibus fiebant huiusmodi apparitiones, ut supra dictum est ca. xviii. Jacob autem instantia orationis ferventer rogabat eum ne ab eo recederet, sed adeo protectio si primum promissum maneret. Et in hoc fuit lucta spiritualis. Et postea cum videret angelum quasi volentem recedere corporaliter, accepit eum manibus ad retinendum, quia sic sperabat se [illegible], sicut et Maria Magdalena pedes domini Jesu sibi apparentis voluit tenere, Joh. xx. Et sic fuit lucta corporalis. Tamen Jacob volebat eum detinere in ea apparitione ita quod non disparetur donec haberet certitudinem [illegible] quam et habuit. In ista lucta corporali figurabatur quod non debebat timere Esau cum invaluisset ad angelum. Et secundum istum illud quod supra inductum est de Jacob Oseae xii: invaluit ad angelum et confortatus est et flevit et rogavit eum, aliter exponitur quam supra, scilicet referendo flevit et rogavit ad Jacob, qui flevit quia videbat angelum quasi volentem deserere et rogavit eum ne desereret donec dedisset benedictionem ei. Et licet hoc non sit scriptum quod flevit [illegible] tamen tenendum est de veritate quia [illegible] exponitur in Osee quod [illegible] divinissimum habet auctoritatem ut defendit litteram applicando ab illo loco. Et circa [illegible] angelus qui Jacob apparens in specie viri luctabatur cum eo spiritualiter et corporaliter ut tamen

ex peticione est, quando tamen videt quod eum superare non posset. Etiam nollet eo non loqui, sicut dicitur de Christo Mathei xiij non poterat ibi virtutem aliquam facere id est nolebat propter incredulitatem illorum, et angelus hic noluit superare Jacob, quia per illam luctam illi ostendit quod prevaleret contra Esau, ut sequitur litera [illegible] quoniam si contra deum fortis fuisti [illegible] tetigit nervum femoris eius de sua diffidencia mobilis, et [illegible] sciret quod Jacob claudicabat ut [illegible] quod claudicancium mente parte confidere dedecet. / Sed contra Petrus Burgensis addicione ij [illegible] pauli

quod doctores Hebreorum dicunt quod angelus tetigit nervum Jacob ex quo tactu Jacob claudicavit pro sunt ad puniendum Jacob de diffidencia sua quia in actu non videtur quod Jacob aliquid demeruisset sed potius econtra. Secundo in hoc loco Jacob fuit benedictus ab angelo ut statim sequitur et benedixit ei, sed [illegible] dicunt quod [illegible] tactus et claudicacio est figuralis. Sed hoc enim figurabat quod licet haberet Jacob primogenituram et dominium super Esau ex ordinacione ut supra xxvij c. tamen in posterum descendens aliquando de Jacob qui dicuntur egredi de femore eius essent sub [illegible] Esau ut in predicto capitulo dicitur. Tempus quo [illegible] et solvas iugum eius de cervicibus tuis, quod impletum est quando Ydumei rebellaverunt contra Iuda 4 R 8 c. Et sic ex [illegible] videbatur dominium Jacob super Esau in femore Jacob sive in posteritate que de femore eius progreditur. / Et sequitur quod ob hoc non comedunt filii Israel nervum qui emarcuit in femore Jacob etc. Sed si [illegible] claudicacio ipsius Jacob fuisset propter [illegible] in pena diffidencie, ut aliqui dicunt, non tenuissent filii Israel abstinere a comestione huius nervi [illegible] illa pena sola respiciebat personam Jacob que [illegible] pena [illegible] in preterito.

// vertit ad viros

Levans autem Jacob oculos suos vidit venientem Esau et cum eo quadringentos viros. Divisitque filios Lye et Rachel ambarumque famularum et posuit utramque ancillam et liberos earum in principio, Lyam vero et liberos eius in secundo loco, Rachel autem et Joseph novissimos. Et ipse progrediens adoravit pronus in terram septies donec appropinquaret frater eius. Currens itaque obviam fratri suo amplexatus est eum, stringensque collum eius et osculans flevit. Levatisque oculis vidit mulieres et parvulos earum et ait: Quid sibi volunt isti et si ad te pertinent? Respondit: Parvuli sunt quos donavit michi deus servo tuo. Et appropinquantes ancille et filii earum incurvati sunt. Accessit et Lya cum liberis suis et cum similiter adorassent, extremi Joseph et Rachel adoraverunt. Dixitque Esau: Quenam sunt iste turbe quas obviam habui? Respondit: Ut invenirem graciam coram te domine mee. At ille: Habeo inquit plurima frater mi, sint tua tibi. Dixit Jacob: Noli ita obsecro, sed si inveni graciam in oculis tuis accipe munusculum de manibus meis. Sic enim vidi faciem tuam quasi viderem vultum dei. Esto michi propicius et suscipe benedictionem quam attuli tibi et quam donavit michi deus tribuens omnia. Vix fratre compellente suscipiens ait: Gradiamur simul et ero socius itineris tui. Dixit Jacob: Nosti domine mi quod parvulos habeam teneros et oves et boves fetas mecum, quas si plus in ambulando fecero laborare morientur una die cuncti greges. Precedat dominus meus ante servum suum et ego sequar paulatim vestigia eius sicut videro posse parvulos meos donec veniam ad dominum meum in Seir. Respondit Esau: Oro te ut de populo qui mecum est saltem socii remaneant vie tue. Non est inquit necesse; hoc uno indigeo ut inveniam graciam in conspectu tuo domine mi. Reversus est itaque in illa die Esau itinere quo venerat in Seir. Et Jacob venit in Sochot ubi edificata domo et fixis tentoriis appellavit nomen loci illius Sochot, id est tabernacula. Transivitque in Salem urbem Sichimorum que est in terra Chanaan postquam reversus est a Mesopotamia.

// remaneant vie t

fuit. Et habitavit iuxta oppidum Emit quam parte agri in qua fixerat tabernacula a filiis Emor patris Sichem centum agnis. Et erecto ibi altari invocavit super illud fortissimum deum Israel.

Egressa autem Dina filia Lye ut videret mulieres regionis illius.
34 Quam cum vidisset Sichem filius Emor evei princeps terre illius adamavit et rapuit et dormivit cum illa vi opprimens virginem. Et conglutinata est anima eius cum ea tristemque blanditiis delinivit. Et pergens ad Emor patrem suum accipe inquit michi puellam hanc coniugem. Quod cum audisset Iacob absentibus filiis et in pastu occupatis pecorum siluit donec redirent. Egresso autem Emor patre Sichem ut loqueretur ad Iacob, ecce filii eius veniebant de agro. Auditoque quod acciderat irati sunt valde, eo quod fedam rem operatus esset in Israel et violata filia Iacob rem illicitam perpetrasset. Locutus est itaque Emor ad eos: Sichem filii mei adhesit anima filie vestre. Date eam illi uxorem, et iungamus vicissim connubia. Filias vestras tradite nobis et filias nostras accipite, et habitate nobiscum. Terra in potestate vestra est, exercete, negociamini et possidete eam. Sed et Sichem ad patrem et ad fratres eius ait: Inveniam gratiam coram vobis et quecumque statueritis dabo. Augete dotem et munera postulate libenter tribuam quod petieritis, tantum date michi puellam hanc uxorem. Responderunt filii Iacob Sichem et patri eius in dolo, sevientes ob stuprum sororis: Non possumus facere quod petitis, nec dare sororem nostram homini incircumciso, quod illicitum et nefarium est apud nos. Sed in hoc valebimus federari, si esse volueritis nostri similes et circumcidatur in vobis omne masculini sexus. Tunc dabimus et accipiemus mutuo filias vestras et nostras, et habitabimus vobiscum, eritque unus populus. Si autem circumcidi nolueritis, tollemus filiam nostram et recedemus.

Placuit oblatio eorum Emor et Sichem filio eius. Nec distulit adolescens quin statim quod petebatur expleret. Amabat enim puellam valde, et ipse erat inclitus in omni domo patris sui. Ingressique portam urbis locuti sunt populo: Viri isti pacifici sunt et volunt habitare nobiscum. Negocientur in terra et exerceant eam, que spaciosa et lata cultoribus indiget. Filias eorum accipiemus uxores et nostras illis dabimus. Unum est quo differtur tantum bonum: si circumcidamus masculos nostros ritum gentis imitantes. Et substantia eorum et pecora et cuncta que possident nostra erunt. Tantum in hoc acquiescamus et habitantes simul unum efficiamus populum. Assensi sunt omnes circumcisis cunctis maribus. Et ecce die tercio quando gravissimus vulnerum dolor est, arreptis duo filii Iacob Symeon et Levi fratres Dine gladiis ingressi sunt urbem confidenter. Interfectisque omnibus masculis Emor et Sichem pariter necaverunt, tollentes Dinam de domo Sichem sororem suam. Quibus egressis irruunt super occisos ceteri filii Iacob et depopulati sunt urbem in ultionem stupri. Oves eorum et armenta et asinos cunctaque vastantes que in domibus et in agris erant, parvulos quoque et uxores eorum duxerunt captivas. Quibus patratis audacter Iacob dixit ad Symeonem et Levi: Turbastis me et odiosum fecistis Chananeis et Pherezeis habitatoribus terre huius. Nos pauci sumus, illi congregati percutient me et delebor ego et domus mea. Responderunt: Numquid ut scorto abuti debuerunt sorore nostra?

Nicolaus lira

Locutus est itaque Emor ad eos. [illegible] [illegible] Emor et Sichem petentibus [illegible] Dinam in matrimonio responderunt filii Iacob

dolose, scilicet quod consentirent matrimonio si omnes masculi civitatis circumciderentur, cogitantes tunc invadere civitatem quae viris non posset se defendere. Et consequenter Emor et Sichem filius eius considerantes de utilitate uxorum filiorum Jacob, et sic induxerunt populum civitatis ad circumcisionem. Ad ingerendum assensum substantia eorum et pecora et cuncta quae possident nostra erunt, tantum in hoc acquiescamus et habitantes simul unum efficiamur populum. Secundo tamen non erat in pactis, sed hoc dixerunt ut facilius inclinarent populum ad circumcisionem. Hebrei autem aliter exponunt textum istum praetextu dicentes quod filii Jacob nullam dolositatem fecerunt. Et quod scriptum est: Responderunt in dolo, dicunt translatum esse vel prudenter, quia dictio hebraica quae ibi ponitur est aequivoca et accipitur pro dolo et aliquando pro cautela bona. Volebant enim populum civitatis inducere ad ritum circumcisionis, non cogitantes tunc eos interficere sed societatem cum eis inire. Sed Emor et Sichem dolo fecerunt, quia dixerunt populo civitatis quod omnia bona Jacob et filiorum eius essent eorum simpliciter, exponunt cuncta quae possident nostra erunt, non pacifice communitatis sed per eorum subiectionem in servitutem, et propter hoc volebant eos facere similiter circumcidi. Quod intelligentes filii Jacob moti sunt ad tractandum de interfectione eorum, quia non servanti fidem non est fides observanda. Sed contra hoc videtur quod Jacob in xlix increpat Symeon et Levi, vocans eos vasa iniquitatis bellantia, quod quidem exponitur a doctoribus nostris de interfectione Sychimitarum, et notatur in hoc [illegible] de dolositate, propter quam increpati sunt a patre. Dicendum quod aliqui hebrei dicunt quod pater non increpat eos de dolositate erga Sychimitas sed de nimia crudelitate, unde dixit: maledictus furor eorum quia pertinax, infra. Sed ista expositio hebreorum non videtur consonare sententiae huius [illegible], ubi cum Jacob increpavit filios de interfectione Sychimitarum, non excusaverunt se quia Emor et Sychem intravissent pactum et vellent eos redigere in servitutem, sed solum pro violentia facta sorori; et non est verisimile quod ipsi tacuissent si fuisset verum.

Doctor Thomas burgensis episcopus hic addit aliquid glosse magistri Nicolai, ubi dicitur in littera: Responderunt filii Jacob Sichem et patri eius in dolo saevientes ob stuprum sororis, dicentes: Si circumcidatur in vobis omne masculini sexus, tunc dabimus et accipiemus mutuo filias vestras. Dicunt tamen vel prudenter, dictio hebraica quae ponitur hic, scilicet [illegible], nullo sit prudentiam vel cautelam sed solum fraudem et dolum, ut tamen litterae [illegible], et ideo alia expositio est litterae magis consonat, scilicet quod sicut in [illegible] opinio doctorum, quod filii Jacob in hoc nullam dolositatem fecerunt; ista dolo [illegible] accipitur pro bona cautela, sicut apostolus 2 Cor. 12 c.: Cum essem astutus dolo vos cepi [illegible]. Et ideo Sychimitae nullam poenam [illegible] de tanta iniuria illata Jacob et filiis eius, ideo nec ipsi eis pacem promiserunt, sed solum proposuerunt quod possent cum eis foederari si circumciderentur. Non autem promiserunt [illegible]. Sed Sychimitae retulerunt dicta filiorum Jacob addentes quod viri isti pacifici sunt nobiscum etc. Et ideo filii Jacob ex hoc quod [illegible] propositum suum [illegible] videntur peccasse, quia licitum est uti insidiis contra inimicos, ut dicitur 23 q. ii c. [illegible]. Non [illegible] filii dicti, ut [illegible] Jacob eos non redarguit Symeon et Levi de [illegible] iniustitia, sed solum ex hoc quod [illegible] posuerunt Jacob cum familia sua in periculo, cum esset pauci respectu habitatorum terrae: Turbastis me et odiosum me fecistis Cananeis et Pherezeis. Nos pauci sumus, illi congregati percutient me et delebor ego et domus mea. Ex quo patet quod si familia Jacob esset in tanto numero quod viribus posset adversariis resistere, quod Jacob approbasset facta filiorum, quod non fecisset si dolum [illegible] [illegible] commisissent sine iustitia.

Interea locutus est dominus ad Jacob: Surge et ascende Bethel et habita ibi, facque altare deo qui apparuit tibi quando fugiebas Esau fratrem tuum. Jacob vero convocata omni domo sua ait: Abicite deos alienos qui in medio vestri sunt, et mundamini ac mutate vestimenta vestra. Surgite

te et ascendamus in bethel ut faciamus ibi altare domino qui exaudivit me in
die tribulationis mee et fuit socius itineris mei. Dederunt ergo ei omnes deos alie-
nos quos habebant et inaures que erant in auribus eorum. At ille infodit ea
subtus terebintum que est post urbem sychem. Cumque profecti essent terror domini invasit
omnes per circuitum civitates et non sunt ausi persequi recedentes.

Venit ergo jacob luzam que est in terra canaan cognomento bethel, ipse et omnis populus
cum eo. Edificavitque ibi altare domino et appellavit nomen loci illius domus dei.
Ibi enim apparuit ei deus cum fugeret fratrem suum. Eodem tempore mortua est delbora
nutrix rebecce et sepulta est ad radices bethel subter quercum vocatumque nomen
loci quercus fletus.

Delbora

Magister Nicolaus lira querit hic quomodo ista delbora erat cum jacob, cum ipsa remansisset cum matre ipsius
ipso pergente in mesopotamiam syrie. Ad quod dicendum quod mater sua sibi promiserat dicens quod
mitteret nuncios ad reducendum eum de mesopotamia ut supra habetur in fine xxvii capituli. Et ista del-
bora nutrix sua [illegible] erat de terra syrie oriunda. Et cum illis nunciis missa est del-
in eius societate mortua est, ut hic describitur. Et inde cum jacob discedebat de terra
bethel in ad pedem montis mortua et sepulta est ad radices.

Paulus

~~[illegible]~~ doctor burgensis episcopus addit hic dicens. Hic querunt hebrei et ut videtur convenien-
ter tantum mentio fit hic de morte delbore nutricis rebecce et de loco sepulture eius
[illegible] vocatum est nomen loci sepulture eius quercus fletus. Ex quo patet quod fuit
fletus factus magnus et notabilis propter eam cum tamen ista esset valde senex et antiquior debora.
Et tamen de morte debore que valde dignior erat matre sua nulla fit mentio hic nec alibi.
Ad quod dicunt quod rebecca mortua fuit antequam veniret jacob ad patrem de mesopotamia
quod patet ex hoc infra eodem capitulo. Venit jacob ad ysaac ad patrem suum in mambre et
non facit mentionem de matre, quam absque dubio sicut scripsisset si presens fuisset. Matrem
maxime diligebat jacob et ipsa procuravit benedictionem et eum procuravit fugisse in missione
ipsius in mesopotamia et in querendo uxorem cum filiabus laban ut supra xxvii capitulo. Ideo
patet quod eodem fit debore mentio. Consequenter dicunt quod sepultura rebecce fuit facta
latenter de nocte eo quod ysaac non poterat ire ad sepulturam suam cum tamen iam senuerat
et caligaverant oculi eius ut supra xxvii capitulo. Et etiam jacob poterat interesse sepulture
quia adhuc erat in mesopotamia. Esau autem non honoravit eam debito quia per benedictionem
quam perdiderat ipsa causa fuit. Ideo dicunt quod ysaac senex ordinavit ut sepeliretur
de nocte latenter ne pateret defectus sibi honoris debiti. Et ideo sancta scriptura non
facit mentionem explicatam de sepultura rebecce ideo quod fuerat sic facta. Sed hoc implici-
te sacra scriptura facit cum de sepultura delbore nutricis eius facit mentionem
ut dictum est. Unde vocatum est nomen loci illius quercus fletus. Quia ibi jacob precipue flevit
matrem suam, propter honorem nutricis eius honorifice sepeliunt. Quasi sentiebat
quod cum illa matrem sepelivisset matrem si in eius morte interfuisset. Ideo dicunt
quod non fit mentio de morte eius. Nec quo nec quando fuisset sepulta. Sed propter ho-
norem rebecce matris jacob. Ne videtur quod maior honor impendebatur huic nutrici
jacob quam rebecce matri eius.

ii mencio

4 pata

Nicolaus lira

Apparuit autem iterum deus jacob postquam reversus est de mesopotamia syrie benedixitque ei
dicens. Non vocaberis ultra jacob sed israel erit nomen tuum. Et appellavit eum israel.
Dixitque ei. Ego deus omnipotens cresce et multiplicare. Gentes et populi nationum
erunt ex te, reges de lumbis tuis egredientur. Terramque quam dedi abraham et
ysaac dabo tibi et semini tuo post te. Et recessit ab eo. Ille vero erexit titulum
lapideum in loco quo locutus ei fuerat deus libans super eum libamina et effundens
~~[illegible]~~ oleum vocansque nomen loci bethel.

sicut Gregorius dicit. hic. Non vocaberis ultra Jacob [illegible] cui prius tocius erat nomen et plures Jacob. Non quod admissum quod mutatum est quod non vocabitur ultra Jacob tamquam nomine principali. Non tamen excluditur quin vocetur isto nomine tamquam secundario et minus principaliter sicut dictum est. Ista mutatio nominis facta est ad designandum transitum ipsius Jacob de vita activa ad contemplativam quae est imperfectior. Jacob ut praedictum est disponit ad contemplativam sicut dicit Gregorius in moralibus. Qui contemplationis arcem tenere desiderant, necesse est ut se prius in campo actionis per exercitium probent, sollicite scilicet [illegible] passiones nemini perturbant. Et transit homo ad vitam contemplativam quae perfectior est quam talis actionis sicut finis est eius quod est ad finem. Homo autem qui ex activa vita transit per directionem ad contemplativam non deponit derelinquit simpliciter opera vite active sed nimis [illegible] ipsam aliquando in ea exercitium ne perfecta [illegible] ab actu [illegible] insurgant voluptates perturbantes. Et ad hoc designandum post istum vocatur est Israel Jacob cum hoc vocatur et aliis Jacob.

Egressus autem inde venit verno tempore ad terram que ducit Effratam in qua cum parturiret Rachel ob difficultatem partus periclitari cepit. Dixit ei obstetrix. Noli timere quia et hunc habebis filium. Egrediente autem anima prae dolore et iminente iam morte vocavit nomen filii sui Benoni id est filius doloris mei. Pater vero appellavit eum Beniamin id est filius dextere. Mortua est autem Rachel et sepulta est in via que ducit Ephratam hec est Bethleem. Erexit quoque Jacob titulum super sepulcrum eius. Hic est titulus monumenti Rachel usque in presentem diem.

Egressus inde fixit tabernaculum trans turrem gregis. Cumque habitaret in illa regione abiit Ruben et dormivit cum Bala concubina patris sui quod illum minime latuit. Erant autem Jacob xii filii. Filii Lie primogenitus Ruben et Symeon et Levi et Judas et Ysachar et Zabulon. Filii Rachel Joseph et Beniamin. Filii Bale ancille Rachel Dan et Nepthalim. Filii Zelphe ancille Lie Gad et Aser. Hii filii Jacob qui nati sunt ei in Mezopotamia Syrie. Venit etiam ad Ysaac patrem suum in Mambre civitatem Arbee hec est Ebron in qua peregrinatus est Abraham et Ysaac. Et completi sunt dies Ysaac centum octoginta annorum. Consumptusque etate mortuus est et appositus populo suo senex et plenus dierum. Et sepelierunt eum Esau et Jacob filii sui.

Abiit Ruben et dormivit cum Bala concubina patris sui. Sicut quidam exponunt doctores catholici de concubitu carnali quod illum minime latuit. Et quia illud scelus fuit valde enorme fuit cum Jacob ipsi [illegible] magne partis. Doctores autem hebrei dicunt quod Ruben non cognovit Balam carnaliter. Sed dicunt quod mortua Rachel Jacob transtulit lectum suum de tabernaculo Rachel in quo jacebat sicut eius ancilla in thalamum Lie matris Ruben. Et sibi displicuit quod jaceret in eodem camera cum matre sua et abstulit inde lectum eius. Et quia illud redundabat in contemptum patris ideo Moyses ita scribit quasi fecisset ei contemptum sicut patris de concubitu. Sicut [illegible] doctor burgensis. Addit hic dicens: Enormitatis facti ipsius Ruben potuit videri dedisse ipsi Jacob materiam iniustie cum patientia [illegible] hoc cum privavit ipsum Ruben a primogenitura ut infra xlix c. Et quidam dicunt quod post Ruben dedit occasionem ipsi Jacob quod decetero cessaret ab actu generationis eo quod viderat primogenitum suum incidisse in tantam enormitatem. Et ideo cum dixisset quod illa sicut Jacob minime latuit sicut patet praedictum statim subdit. Erant filii Jacob xii. Quasi post ista causa clausus est numerus filiorum Jacob in xii tantum quia amplius cessavit a generatione praedicta.

Hec sunt generationes Esau ipse est Edom. Esau accepit uxores de filiabus [illegible].

Chanaan Ada filiam Elom ethei et oolibama filiam ane filii sebeon evei. Baser-
math quoque filiam ysmahel sororem nabaioth. Peperit autem Ada eliphaz. Basemath
genuit raguel. Oolibama edidit hieus et hyelom et chore. Hii filii esau qui
nati sunt ei in terra chanaan. Tulit autem esau uxores suas et filios et filias et omnem
animam domus sue et substanciam et pecora et cuncta que habere poterant in terra chanaan et
abiit in alteram regionem recessitque a fratre suo Jacob. Diuites enim erant valde et
simul habitare non poterant. Nec sustinebat eos terra peregrinacionis eorum pre multitudine
gregum. Habitauitque esau in monte seyr ipse est edom. Hee sunt generaciones esau
patris Edom in monte seyr et hec nomina filiorum eius. Eliphaz filius Ada uxoris
esau. Raguel quoque filius basemath uxoris eius. Fueruntque eliphaz theman omar
Sepho et gatham et cenez et chore. Erat autem thamna concubina eliphaz
filii esau que peperit ei amalech. Hii filii ada uxoris esau. Filii autem ra-
guel naath et zara Semma et meza. Et hii filii bazemath uxoris
esau. Isti quoque erant filii oolibama filie ana filie sebeon uxoris esau quos
genuit ei hieus et helom et chore. Hii duces filiorum esau filii eliphaz pri-
mogeniti esau. dux chore. dux dathan. dux amalech. Hii filii eliphaz
in terra edom. Et hii filii ade. Hii quoque filii raguel filii esau. dux naath. dux
zara. dux semma. dux meza. Hii duces raguel in terra edom. Hii filii ba-
semath uxoris esau. Hii autem filii oolibama uxoris esau. dux hieus. dux
hyle hielom. dux chore. Hii duces oolibama filie ana uxoris esau. Isti filii
esau et hii duces eorum ipse est edom. Isti filii seyr horrei habitatores terre lo-
tham et sobal et sebeon et anan et deson et soser et disam. Hii duces
horrei filii seyr in terra edom. Facti sunt autem filii lothan horrei theman.
Erat autem soror lotha thamna. Et isti filii sobal. Aluam et maneeth
et hebal et seph et onan. Et hii filii sebeon athaia et anam. Iste est
anam qui inuenit aquas calidas in solitudine cum pasceret asinos sebeon
patris sui. Habuitque filium disan et filiam oolibama. Et isti filii disan et
amdan et ezban et iethram et charan. Hii quoque filii eser balaan et zeuan
et acham. Habuit autem filios disan hus et aran. Isti duces horreorum
dux lothan. dux sobal. dux sebeon. dux ana. dux dison. dux eser. dux
disan. Isti duces horreorum qui imperauerunt in terra seyr. Reges autem qui
regnauerunt in terra edom antequam haberent regem filii Israel fuerunt hii. Balac fi-
lius beor nomenque urbis eius denaba. Mortuus est balach et regnauit
pro eo iobab filius zare de bosra. Cumque mortuus esset iobab regnauit
pro eo husam de terra themanorum. Hoc quoque mortuo regnauit pro eo Adad filius
badad qui percussit madian in regione moab et nomen urbis eius ahuid. ahuid
Cumque mortuus esset adad regnauit pro eo semla de masreca. Hoc quoque
mortuo regnauit pro eo saul de flumine rooboth. Cumque et hic obiisset
successit in regnum balaan filius achobor. Isto quoque mortuo regnauit pro
eo adad nomenque urbis eius phoa et appellabatur uxor illius meeza-
bel filia matred filie mizaab. Hec ergo nomina esau in cognacionibus
et locis et uocabulis suis. dux thamna. dux alua. dux iethech. dux ooli-
bama. dux ela. dux phinon. dux cenez. dux theman. dux mapsar.
dux magdiel. dux iram. Hii duces edom habitantes in terra imperii sui
ipse est esau pater ydumeorum. Habitauit autem Jacob in terra chanaan in qua peregrinatus
est pater suus. Et hee sunt generaciones eius.

Esau

Mr̃ Nicol. lira

Dix. mabdiel hebrei dicunt quod ab isto descendit regnum Romanorum, sic postea Nicol. lir. Sed doctor burgensis episcopus addendo dicit: dicit quod regnum romanorum descendat a duce Mabdiele qui ab Esau descendit est manifeste falsum a iudeis fictum, sicut patet ex testimonio Romanorum qui Cethim dicuntur in hebreo et in translatione caldaica descendunt a Javan qui quidem Javan descendit a Japheth filio Noe ut habetur Gen. x. c. Magdiel vero descendit ab Esau ut in hoc capitulo quidem Esau descendit ab Abraham et per consequens a Sem filio Noe, ergo patet magna distantia inter genealogiam Magdiel et genealogiam Romanorum, quod autem sit a iudeis fictum patet ex hoc quia quidem fingunt quod regnum Romanorum per quartam bestiam in visione Danielis intelligatur, vim et robur eius in regno Edom, et ideo fingunt, habetur in addicione super Danielem vii c. in visione ad x. art. Sic fingunt quod regnum Edom et Romanorum descendunt ab Esau, vero in talmudica doctrina confundunt cathol. etc. Et ideo nomen ... Edom vocant et istud vocabulum tenent hebrei ubique sicut patet ... de ydumea dicitur et per nostram in libro Abdie prophete et in aliis intelligunt esse de ecclesia quod est falsum et ... fundamenti ut in predicta prophetia Abdie declaratur.

Joseph cum xvi esset annorum pascebat gregem cum fratribus suis adhuc puer et erat cum filiis Bale et Zelphe uxorum patris sui, accusavitque fratres suos apud patrem crimine pessimo. Israel autem diligebat Joseph super omnes filios suos eo quod in senectute sua genuisset eum, fecitque ei tunicam polimitam. Videntes autem fratres eius quod a patre eius plus cunctis filiis amaretur oderant eum nec poterant ei quicquam pacifice loqui.

Lyra. Quod fratres suos apud patrem videbat enim quod eius correctio fraterna non valebat apud eos, maxime cum esset eis minor, ideo denunciat patri qui efficacius corrigere poterat et debebat. Et ideo peccavit fratres accusando. Crimine quidem dicunt iudei et male quod dormierat cum Bala ut supra dictum est xxxv c. Sed scriptura loquitur accusasse. Et tali modo loquitur scriptura ... ubi de vindicta effusa super ... Sed ... ut habetur Joh. xii. Sed istud non est verisimile quia infra ... Joseph occidere solum Ruben intendebat eum liberare de manibus eorum et reddere patri suo. Alii dicunt quod accusavit eos de coitu cum bestiis. Sed hoc est turpe dicere de patriarchis maxime cum hebraica littera non habeat crimine pessimo. Sed sic habet et retulit patri rixam eorum pessimam et istud concordat cum eo quod dictum est supra quod filii vocabant ancillarum filios et ex hoc erat odium et contentio inter eos et istud in translatione nostra vocatur crimen pessimum quia sic ... quidem ... ideo odium fratrum nominatur.

Sed doctor dicit hic: In hebraica littera in hoc loco non est dictio significans crimine pessimo. Nec rixa sed solum est ibi dictio significans detractionem, eadem dictio ponitur hic et infra ... xxviii ubi dicitur detractiones ... quod ... Nec ... quod in hoc malo quod de fratribus patri denunciabat ... solum quod faciebat per bonum finem ut sic a patre corrigerentur quod non est peccatum. Nec ... detractio ... largissime ... et ex hac causa principaliter Jacob dilexit Joseph, eo quod videbat eum zelatorem erga fratres. Et ideo sequitur: Israel autem diligebat Joseph etc. Ad intelligentiam autem ... quod ... eo quod in senectute genuisset eum. Sed ... quod in littera hebraica in hoc loco non dicitur in senectute ... genuisset, sed dicit eo quod filius senectutis erat sibi quia ...

exponens

Paulus

translacio caldaica sic dicit: Israel autem diligebat Joseph eo quod esset filius sapiens sibi. Unde translator in hoc loco intendit senectutem significare sensum senilem, id est sapienciam. modo
Senectus enim venerabilis est non diuturna neque numero annorum computata, quod videtur absur-
dum. Nam non videtur causa sufficiens ad hoc quod Israel dilexisset Joseph plus ceteris eo quod
genuisset eum in senectute. Nam Beniamin fuit genitus in maiori senectute. Ysachar
autem et Zabulon non excedebant multum in etate ipsum Joseph nisi per unum annum vel modicum
ultra et per consequens extra. Et ideo causa huius dilectionis potius videtur attribuenda sapie-
ncie seu moribus senilibus quae iam quodammodo incipiebant nitere in ipso Joseph. Ex hoc quod licet
esset iunior ceteris iam sibi incumbebat cura correctionis fratrum maiorum. Unde dicit eo quod filius
senectutis esset, id est sapiens ut dictum est. Et quod autem subdit sibi, intelligendum est quod licet quod
ista aliis non publicabat nisi soli patri ad quem correctio pertinebat. Et ideo soli patri prin-
cipaliter constabat de sapiencia ipsius Joseph.

Accidit quoque ut visum sompnium referret fratribus suis, quae causa maioris odii seminarium fuit. Dixitque ad eos: Audite sompnium meum quod vidi. Putabam nos colligere manipulos in agro et quasi consurgere manipulum meum et stare, vestrosque manipulos circumstantes adorare manipulum meum. Responderunt fratres eius: Numquid rex noster eris aut subiciemur dicioni tue? Hec ergo causa sompniorum atque sermonum invidie et odii fomitem ministravit. Aliud quoque vidit sompnium quod narrans fratribus ait: Vidi per sompnium quasi solem et lunam et stellas xi adorare me. Quod cum patri suo et fratribus retulisset increpavit eum pater suus et dixit: Quid sibi vult hoc sompnium quod vidisti? Num ego et mater tua et fratres tui adorabimus te super terram? Invidebant ergo ei fratres sui. Pater vero rem tacitus considerabat. Cumque fratres illius in pascendis gregibus patris sui morarentur in Sichem, dixit ad eum Israel: Fratres tui pascunt oves in Sichimis. Veni, mittam te ad eos. Quo respondente: Presto sum, ait: Vade et vide si cuncta prospera sint erga fratres tuos et pecora, et renuncia michi quid agatur. Missus ergo de valle Ebron venit in Sichem. Invenitque eum vir errantem in agro et interrogavit quid quereret. At ille respondit: Fratres meos quero; indica michi ubi pascant greges. Dixitque ei vir: Recesserunt de loco isto. Audivi autem eos dicentes: Eamus in Dothaim. Perrexit ergo Joseph post fratres suos et invenit eos in Dothaim. Qui cum vidissent eum procul, antequam accederet ad eos cogitaverunt eum occidere. Et mutuo loquebantur: Ecce sompniator venit. Venite, occidamus eum et mittamus in cisternam veterem, dicemusque quod fera pessima devoravit eum. Et tunc apparebit quid illi prosint sompnia sua. Audiens hoc Ruben nitebatur liberare eum de manibus eorum et dicebat: Non interficiatis animam eius, nec effundatis sanguinem, sed proicite eum in cisternam hanc quae est in solitudine, manusque vestras servate innoxias. Hoc autem dicebat volens eripere eum de manibus eorum et reddere eum patri suo. Confestim igitur ut pervenit ad fratres, nudaverunt eum tunica talari et polimita, miseruntque eum in cisternam quae non habebat aquam.

Nicolaus lira

Nicolaus

Nudaverunt eum tunica talari quae protegebat usque ad talos etc. quod dicit secundum ... In hebreo tamen non habetur talari sed sic habetur: et expoliaverunt eum tunica sua et tunica serica quae erat super eum, quia habebat tunicam duplicem, unam simplicem et aliam sericam, et utramque sibi abstulerunt. Hebrei autem per simplicem tunicam intelligunt camisiam.

A paulus

Doctor burgensis autem addit dicens quod in hebreo habetur: et spoliaverunt eum tunica sua, tunica serica, quod idem est. Et est dictum tunice sue, id est serice tunice. Unde hic non habetur quod haberet duplicem tunicam, nec quod sibi abstraxerunt nisi unam tunicam scilicet sericam, quam servabat ei pater in signum maioris dilectionis. Et de illa sola fit mencio quia erat magis preciosa et magis notabilis. Et sic concordat cum eo quod dicitur: Vide utrum tunica filii tui sit an non. Et propter hoc ...

Et sedentes ut comederent panem viderunt viatores ysmahelitas venire de galaad et camelos eorum portantes aromata et resinam et stacten in egyptum. Dixit ergo iudas fratribus suis. Quid nobis prodest si occiderimus fratrem nostrum et celaverimus sanguinem ipsius? melius est ut venundetur ysmahelitis et manus nostre non polluantur; frater enim et caro nostra est. Acquieverunt fratres sermonibus illius. Et pretereuntibus ysmahelitis negociatoribus extrahentes eum de cisterna vendiderunt xxx argenteis. Qui duxerunt eum in egyptum. Reversusque ruben ad cisternam non invenit puerum et scissis vestibus pergens ad fratres suos ait: puer non comparet et ego quo ibo? Tulerunt autem tunicam eius et in sanguine edi quem occiderant tinxerunt mittentes qui ferrent ad patrem et dicerent: hanc invenimus; vide utrum tunica filii tui sit an non. Quam cum agnovisset pater ait: tunica filii mei est; fera pessima comedit eum, bestia devoravit joseph. Scissisque vestibus indutus est cilicio lugens filium multo tempore. Congregatis autem cunctis liberis eius ut lenirent dolorem patris noluit consolationem recipere sed ait: descendam ad filium meum lugens in infernum. Et illo perseverante in fletu madianite vendiderunt joseph in Egypto puthifar eunucho pharaonis magistro milicie.

39 c[apitulum]

Eo tempore descendens iudas a fratribus suis divertit ad virum odolamitem nomine yram. Viditque ibi filiam hominis chananei vocabulo sue. Et uxore accepta ingressus est ad eam. Que concepit et peperit filium vocavitque nomen eius her. Rursum concepto fetu natum filium nominavit onan. Tercium quoque peperit quem appellavit sela, quo nato parere ultra cessavit. Dedit autem uxorem primogenito suo her nomine thamar. Fuit quoque her primogenitus iude nequam in conspectu domini et ab eo occisus est. Dixit ergo iudas ad onan filium suum: ingredere ad uxorem fratris tui et sociare illi ut suscites semen fratri tuo. Ille sciens non sibi nasci filios introiens ad uxorem fratris sui semen fundebat in terram ne liberi fratris nomine nascerentur. Et idcirco percussit eum dominus quod rem detestabilem faceret. Quam ob rem dixit iudas thamar nurui sue: esto vidua in domo patris tui donec crescat sela filius meus. Timebat enim ne et ipse moreretur sicut et fratres eius. Que abiit et habitavit in domo patris sui. Evolutis autem multis annis mortua est sue uxor iude. Qui post luctum consolacione suscepta ascendebat ad tonsores ovium suarum ipse et hyras opilio gregis odollomita in thamnas. Nunciatumque est thamar quod socer illius ascenderet in thamnas ad tondendas oves. Que depositis viduitatis vestibus assumpsit theristrum et mutato habitu sedit in bivio itineris quod ducit thamnam, quod crevisset sela et non eum accepisset maritum. Quam cum vidisset iudas suspicatus est esse meretricem. Operuerat enim vultum suum ne cognosceretur. Ingrediensque ad eam ait: dimitte me ut coeam tecum. Nesciebat enim quod nurus sua esset. Qua respondente: quid michi dabis ut fruaris concubitu meo? dixit: mittam tibi edum de gregibus. Rursumque illa dicente: patiar quod vis si dederis michi arrabonem donec mittas quod polliceris. Ait iudas: quid vis tibi pro arrabone dari? Respondit: anulum et armillam et baculum quem manu tenes. Ad unum igitur coitum concepit mulier et surgens abiit depositoque habitu quem assumpserat induta est viduitatis vestibus. Misit autem

Iudas autem misit hedum per pastorem adollamitem ut reciperet pignus quod dederat mulieri. Qui cum non invenisset eam interrogavit homines loci illius ubi est mulier que sedebat in bivio. Respondentibus cunctis non fuit in isto loco meretrix, reversus ad iudam dixit Non inveni eam sed et homines loci illius dixerunt michi numquam ibi sedisse scortum. Ait iudas habeat sibi, mendacii nos arguere non poterit. Ego misi hedum quem promiseram et tu non invenisti eam. Ecce autem post tres menses nunciaverunt iude dicentes fornicata est thamar nurus tua et videtur uterus illius intumescere. Dixit iudas producite eam ut comburatur. Que cum educeretur ad penam misit ad socerum suum dicens de viro cuius hec sunt concepi. Cognosce cuius sit anulus et armilla et baculus. Qui agnitis muneribus ait Iustior me est thamar quia non tradidi eam sela filio meo. Attamen non cognovit eam. Instante autem partu apparuerunt gemini in utero eius atque in ipsa effusione infantium unus protulit manum in qua obstetrix ligavit coccinum dicens Iste egredietur prior. Illo vero retrahente manum egressus est alter, dixitque ei mulier Quare divisa est propter te maceria. Et ob hanc causam vocavit nomen eius phares. Postea egressus est frater eius in cuius manu erat coccinum, quem appellavit zaram.

Nicolaus lira

Dixit Iudas producite eam ut comburatur. Exponunt autem hebrei quod fuit filia melchisedech sacerdotis, quia filia sacerdotis fornicans debebat comburi ut habetur levitici 21. Sed istud videtur falsum quia supra dixit ei iudas esto vidua in domo patris tui. Melchisedech autem iam diu erat defunctus quia post nativitatem iacob non vixit ad plus nisi l annis ut supra dictum est 27 capitulo. Iacob autem tempore venditionis ioseph erat fere [illegible] annorum [illegible] quando iacob descendit in egiptum erat fere 30 annorum et venditio ioseph precessit illum descensum xxiii annis. Et ideo [illegible] quod thamar non commisit fornicationem simplicem sed adulterium quia erat ligata ipsi sela et ideo non poterat alteri copulari [illegible]. Adulterium autem morte puniebatur. Et si fuisset thamar punita nisi propter iniusticiam [illegible] excusata fuisset a tanto et si non a toto, unde subditur iustior me est [illegible] quia ego [illegible] iniusticiam feci subtrahendo sibi copulam filii mei [illegible] debito completo. Iudas autem cum thamar simplicem fornicationem commisit eo quod meretricem eam credidit nulli alligatam quod peccatum non erat morte puniendum [illegible] thamar.

paulus

Sed doctor burgensis episcopus addit hic et dicit Ex hoc quod ait esto vidua in domo patris tui non sequitur quod thamar non fuisset filia melchisedech iam diu antea defuncti [illegible] quia homo mortuus [illegible] est magnus sicut melchisedech adhuc domus eius seu familia vocatur nomine suo sicut domus david [illegible] vocatur post mortem ipsius david. Sed [illegible] quod si thamar fuisset [illegible] melchisedech [illegible] non fuit [illegible] de nomine [illegible] uxor iude [illegible]. Sed [illegible] non videtur quod thamar commisit adulterium [illegible] quod morte debuisset puniri [illegible] ligate [illegible] defuncti [illegible] copulacione

licet

[illegible] morte puniebatur [illegible] Ruth [illegible] ut habetur Ruth [illegible] ligata ipsi booz [illegible]. Nec tamen fuisset excusata thamar ab adulterio si adultera fuisset propter hoc quod non fuerit data sele. Non enim excusatur mulier ab adulterio propter hoc quod vir suus non vult ei reddere debitum. Dato etiam quod esset adultera adhuc non mereretur comburi sed alia morte [illegible]. Sole enim filie sacerdotum fornicatores seu adultere debebant comburi ut habetur levitici xxi [illegible] hebrei dicunt et ut videtur

venabatur. Iudas erat in illo loco quasi princeps, et ex ore suo fiebat iudicium, et quia inde
non sequebantur aliquas leges iam scriptas, cum adhuc non esset de hoc spiritualis dominus lex, iudicabat
ut princeps secundum iudicium sui arbitrii. Quod patet ex hoc, quod ipse cum ipsa ducta esset, dixit: producite
eam ut comburatur, et qui liberant eam suo proprio arbitrio iudicaverunt. Dixit: iustior me
est, quia non tradidi eam Sele filio meo. Quare quando excusatio nulla erat secundum legem
divinam [illegible] data.

Igitur Ioseph ductus est in Egiptum. Emit eum Phutiphar eunuchus Pharaonis,
princeps exercitus, vir Egiptius, de manu Ysmaelitarum, a quibus perductus erat.
Fuitque Dominus cum eo, et erat vir in cunctis prospere agens; habitabatque in domo
domini sui, qui optime noverat esse Dominum cum eo, et omnia que gereret ab eo dirigi in manu illius.
Invenitque Ioseph gratiam coram domino suo, et ministrabat ei; a quo prepositus omnibus gubernabat
creditam sibi domum, et universa que ei tradita fuerant. Benedixitque Dominus domui
Egiptii propter Ioseph, et multiplicavit tam in edibus quam in agris cunctam eius
substantiam, nec quicquam aliud noverat nisi panem quo vescebatur. Erat autem Ioseph
pulcra facie et decorus aspectu. Post multos itaque dies iniecit domina oculos
suos in Ioseph, et ait: dormi mecum. Qui nequaquam acquiescens operi nephario
dixit ad eam: ecce dominus meus, omnibus michi traditis, ignorat quid habeat in domo
sua. Nec quicquam est quod non in mea sit potestate, vel non tradiderit michi, preter te que
uxor eius es. Quomodo ergo possum malum hoc facere et peccare in Dominum meum?
Huiuscemodi verbis per singulos dies loquebatur, et mulier molesta erat adolescenti,
et ille recusabat stuprum. Accidit autem ut quadam die intraret Ioseph domum,
et operis quippiam absque arbitris faceret, et illa apprehensa lacinia vestimenti
eius diceret: dormi mecum. Qui relicto in manu illius pallio fugit et egressus
est foras. Cumque vidisset mulier vestem in manibus suis et se esse contemptam,
vocavit homines domus sue et ait ad eos: en introduxit virum hebreum ut illuderet
nobis. Ingressus est ad me ut coiret mecum; cumque ego succlamassem
et audisset vocem meam, reliquit pallium quod tenebam et fugit foras. In argumentum
ergo fidei retentum pallium ostendit marito revertenti domum, et ait: ingressus est
ad me servus hebreus quem adduxisti, ut illuderet michi. Cumque vidisset
me clamare, reliquit pallium et fugit foras. His auditis dominus et nimium credulus
verbis coniugis iratus est valde, tradiditque Ioseph in carcerem ubi vincti
regis custodiebantur, et erat ibi clausus. Fuit autem Dominus cum Ioseph, et misertus est illius,
et dedit illi gratiam in conspectu principis carceris. Qui tradidit in manu eius
universos vinctos qui in custodia tenebantur, et quicquid fiebat sub
ipso erat. Nec noverat aliquid, cunctis ei creditis; Dominus enim erat cum illo, et
omnia opera eius dirigebat.

His itaque gestis accidit ut peccarent duo eunuchi, pincerna regis
Egipti et pistor, domino suo. Iratusque est contra eos Pharao (nam alter
pincernis preerat, alter pistoribus), et misit eos in carcerem principis
militum, in quo erat vinctus et Ioseph. At custos carceris tradidit eos Ioseph,
qui et ministrabat eis. Aliquantulum temporis fluxerat, et illi in custodia tenebantur. Viderunt
que ambo somnium nocte una, iuxta interpretationem sibi congruam. Ad quos cum introisset
Ioseph mane et vidisset eos tristes, sciscitatus est dicens: cur tristior

est solito hodie facies vestra? Qui aiunt: Somnium vidimus et non est qui interpretetur nobis. Dixitque ad eos Joseph: Numquid non dei est interpretatio? Referte mihi quid videritis. Narravit prior praepositus pincernarum somnium suum. Videbam, inquit, coram me vitem in qua erant tres propagines crescere paulatim in gemmas et post flores uvas maturescere, calicemque pharaonis in manu mea. Tuli ergo uvas et expressi in calicem quem tenebam et tradidi poculum pharaoni. Respondit Joseph: Haec est interpretatio somnii. Tres propagines tres adhuc dies sunt, post quos recordabitur pharao ministerii tui et restituet te in gradum pristinum, dabisque ei calicem iuxta officium tuum sicut facere ante consueveras. Tantum memento mei cum bene tibi fuerit et facias mecum misericordiam ut suggeras pharaoni et educat me de isto carcere, quia furto sublatus sum de terra hebraeorum et hic innocens in lacum missus sum. Videns pistorum magister quod prudenter somnium dissolvisset, ait: Et ego vidi somnium quod haberem tria canistra farinae super caput meum, et in uno canistro quod erat excelsius portare me omnes cibos qui fiunt arte pistoria, avesque comedere ex eo. Respondit Joseph: Haec est interpretatio somnii. Tria canistra tres adhuc dies sunt, post quos auferet pharao caput tuum ac suspendet te in cruce et lacerabunt volucres caeli carnes tuas. Exinde dies tertius natalis pharaonis erat, qui faciens grande convivium pueris suis recordatus est inter epulas magistri pincernarum et pistorum principis. Restituitque alterum in locum suum ut porrigeret poculum, alterum suspendit in patibulo, ut coniectoris veritas probaretur. Et tamen succedentibus prosperis praepositus pincernarum oblitus est interpretis sui.

Post duos annos vidit pharao somnium. Putabat se stare super fluvium de quo ascendebant vii boves pulchrae et crassae nimis et pascebantur in locis palustribus. Aliae quoque vii de flumine [illegible] foedae confectaeque macie et pascebantur in ipsa amnis ripa in locis virentibus, devoraveruntque eas quarum mira species et crassitudo corporum erat. Expergefactus pharao rursum dormivit et vidit alterum somnium. Septem spicae pullulabant in culmo uno plenae atque formosae, aliae quoque totidem spicae tenues et percussae uredine oriebantur devorantes omnem priorum pulchritudinem. Evigilans pharao post quietem et facto mane pavore perterritus misit ad coniectores aegypti cunctosque sapientes, accitisque narravit somnium. Nec erat qui interpretaretur. Tunc demum reminiscens pincernarum magister ait: Confiteor peccatum meum. Iratus rex servis suis me et magistrum pistorum retrudi iussit in carcerem principis militum, ubi una nocte uterque vidimus somnium praesagum futurorum. Erat ibi puer hebraeus eiusdem ducis militum famulus, cui narrantes somnia audivimus quicquid postea rei probavit eventus. Ego enim redditus sum officio meo et ille suspensus est in cruce. Protinus ad regis imperium eductum de carcere Joseph totonderunt ac veste mutata obtulerunt ei. Cui ille ait: Vidi somnia nec est qui edisserat quae vidi, quae audivi te sapientissime conicere. Respondit Joseph: Absque me deus respondebit prospera pharaoni. Narravit ergo pharao quae viderat. Putabam, inquit, me stare super ripam fluminis et vii boves de amne conscendere pulchras nimis et obesis carnibus, quae in pastu paludis virecta carpebant. Et ecce has sequebantur boves in tantum deformes

vii
boves

et macilente, ut numquam in terra egipti viderim. Que devoratis et consumptis
prioribus nullum saturitatis dedere vestigium, sed simili macie et squalore torpe-
bant. Evigilans rursum sopore depressus vidi sompnium. Septem spice pullulabant
in culmo uno plene atque pulcherrime. Alie quoque vii tenues et percusse uredine orie-
bantur e stipula, que priorum pulcritudinem devoraverunt. Narravi coniectoribus sompnium
et nemo est qui edisserat. Respondit Joseph: Sompnium regis unum est. Que facturus est deus
ostendit pharaoni. Septem boves pulcre et septem spice plene vii ubertatis anni sunt eandemque
vim sompnii comprehendunt. Septem quoque boves tenues et macilente que ascenderunt
post eas et vii spice tenues et vento urente percusse vii anni sunt venture famis,
qui hoc ordine complebuntur. Ecce vii anni venient fertilitatis magne in universa
terra egipti, quos sequentur vii anni alii tante sterilitatis ut oblivioni tradatur cuncta
retro abundantia. Consumptura est enim fames omnem terram et ubertatis magnitudinem perdi-
tura inopie magnitudo. Quod autem vidisti secundo ad eandem rem pertinens sompnium, fir-
mitatis indicium est, eo quod fiat sermo dei et velocius impleatur. Nunc ergo provideat
rex virum sapientem et industrium, et preficiat eum terre egipti, qui constituat prepo-
sitos per singulas regiones, et quintam partem fructuum per vii annos fertilitatis
qui iam nunc futuri sunt congreget in horrea, et omne frumentum sub pharaonis
potestate condatur, servetur que in urbibus et paretur futuris vii annorum fami que
pressura est egiptum, et non consumetur terra inopia. Placuit pharaoni consilium et
cunctis ministris eius, locutusque est ad eos: Num invenire poterimus talem virum qui
spiritu dei plenus sit? Dixit ergo ad Joseph: Quia ostendit tibi deus omnia que locutus es,
numquid sapientiorem et similem tui invenire potero? Tu eris super domum meam
et ad tui oris imperium cunctus populus obediet; uno tantum regni solio te precedam.
Dixit quoque rursum pharao ad Joseph: Ecce constitui te super universam terram
egipti. Tulitque anulum de manu sua et dedit in manu eius, vestivitque eum
stola byssina, et collo torquem auream circumposuit, fecitque eum ascendere super currum
suum secundum, clamante precone ut coram eo genu flecterent et prepositum esse
scirent universe terre egipti. Dixit quoque rex ad Joseph: Ego sum pharao; absque
tuo imperio non movebit quisquam manum aut pedem in omni terra egipti. Vertitque
nomen eius et vocavit eum lingua egiptiaca salvatorem mundi. Dedit quoque illi
uxorem aseneth filiam putiphare sacerdotis heliopoleos. Egressus est itaque Joseph
ad terram egipti. Triginta autem annorum erat quando stetit in conspectu regis pharaonis,
et circuivit omnes regiones egipti. Venitque fertilitas vii annorum, et in manipulos
redacte segetes congregate sunt in horrea egipti. Omnis etiam frugum abundantia
in singulis urbibus condita est. Tantaque fuit multitudo tritici ut arene maris
coequaretur et copia mensuram excederet. Nati sunt autem Joseph filii duo antequam veniret
fames, quos ei peperit aseneth filia putiphare sacerdotis heliopoleos. Voca-
vitque nomen primogeniti manasses dicens: Oblivisci me fecit deus omnium laborum meorum
et domum patris mei. Nomen quoque secundi appellavit effraim dicens: Crescere me fecit deus in terra paupertatis
mee. Igitur transactis vii annis ubertatis qui fuerant in egipto ceperunt venire
vii anni inopie quos predixerat Joseph, et in universo orbe fames prevaluit.

In tota autem terra egipti erat fames qua esuriente clamabat populus ad pharaonem alimenta petens. Quibus ille respondit: Ite ad ioseph et quicquid vobis dixerit facite. Crescebat autem quotidie fames in omni terra. Aperuitque Joseph universa horrea et vendebat egiptiis. Nam et illos oppresserat fames. Omnesque provincie veniebant in egiptum ut emerent escas et malum inopie temperarent.

Ca. 43

Audiens autem Jacob quod alimenta venderentur in egipto dixit filiis suis: Quare negligitis? Audivi quod triticum venundetur in egipto. Descendite et emite nobis necessaria ut possimus vivere et non consumamur inopia. Descendentes igitur fratres Joseph x ut emerent frumenta in egipto, Beniamin domi retento ab Jacob qui dixerat fratribus eius: ne forte in itinere quicquam patiatur mali. Ingressi sunt terram egipti cum aliis qui pergebant ad emendum. Erat autem fames in terra chanaan. Et Joseph princeps egipti erat atque ad illius nutum frumenta populis vendebantur. Cumque adorassent eum fratres sui et agnovisset eos quasi ad alienos durius loquebatur interrogans eos: Unde venistis? Qui responderunt: De terra chanaan ut emamus victui necessaria. Et tamen fratres ipse cognoscens non est cognitus ab eis. Recordatusque somniorum que aliquando viderat ait ad eos: Exploratores estis. Ut videatis infirmiora terre venistis. Qui dixerunt: Non est ita domine, sed servi tui venerunt ut emerent cibos. Omnes filii unius viri sumus, pacifici venimus. Nec quicquam famuli tui machinantur mali. Quibus ille respondit: Aliter est. Immunita terre huius considerare venistis. At illi: Duodecim inquiunt servi tui fratres sumus filii viri unius in terra Canaan. Minimus cum patre nostro est. Alius non est super.

Nicolaus lira

Omnes filii unius viri sumus. Paulus doctor burgensis episcopus additio ... ebreorum doctores et expositores dicunt quod filii Jacob circuibant per civitatem dispersi ut forte invenirent fratrem suum Josephum et propterea fuerunt congregati in domo ipsius Joseph pro emptione panis. Et hoc imponebat eis Joseph crimine explorationis. Quia exploratores volunt circuire per singula loca ut omnia videant et consequenter congregati in unum ut sibi invicem referant de inspectis. Quod concordat huic quod dicitur infra in postilla, scilicet quod reddebat rationem de hoc quod circuirent civitatem non causa explorationis sed ut fratrem quererent.

Hoc est ait quod locutus sum: Exploratores estis. Iam nunc experimentum vestri capiam. Per salutem pharaonis non egrediemini hinc donec veniat frater vester minimus. Mittite ex vobis unum et adducat eum. Vos autem eritis in vinculis donec probentur que dixistis utrum falsa an vera sint. Alioquin per salutem pharaonis exploratores estis. Tradidit ergo eos custodie tribus diebus. Die autem tertio eductis de carcere ait: Facite que dixi et vivetis. Deum enim timeo. Si pacifici estis frater vester unus ligetur in carcere. Vos autem abite et afferte frumenta que emistis in domos vestras. Et fratrem vestrum minimum ad me adducite ut possim vestros probare sermones et non moriamini. Fecerunt ut dixerat. Et locuti sunt invicem: Merito hec patimur quia peccavimus in fratrem nostrum videntes angustiam anime illius cum deprecaretur nos et non audivimus. Idcirco venit super nos ista tribulatio. E quibus unus Ruben ait: Numquid non dixi vobis: Nolite peccare in puerum et non audistis me? En sanguis

eius exequitur. Nesciebant quod intelligeret Joseph eo quod per interpretem loqueretur ad eos
Avertit se parumper et flevit et reversus locutus est ad eos. Tollensque Sy-
meon et ligans illis presentibus iussit ministris ut implerent saccos eorum tritico
et reponerent pecunias singulorum in sacculis suis datis supra cibariis in via
Qui fecerunt ita. At illi portantes frumenta in asinis profecti sunt. Aperto
quoque unus sacco ut daret iumento pabulum in diversorio contemplatus est pecuniam in
ore sacculi dixit fratribus suis Reddita est mihi pecunia. En habetur in sacco. Et
obstupefacti turbatique dixerunt mutuo Quidnam est hoc quod fecit nobis deus.
Veneruntque ad Jacob patrem suum in terram Chanaan et narraverunt ei omnia que acci-
dissent sibi dicentes. Locutus est nobis dominus terre dure et putavit nos exploratores
esse provincie. Cui respondimus pacifici sumus nec ullas molimur insidias. Duo-
decim fratres uno patre geniti sumus unus non est super minimus cum patre versatur in terra
Chanaan. Qui ait nobis Sic probabo quod pacifici sitis fratrem vestrum unum dimittite apud
me et cibaria domibus vestris necessaria sumite et abite fratrem vestrum minimum addu-
cite ad me ut sciam quod non sitis exploratores. Et istum qui tenetur in vinculis
possitis recipere et deinceps quod vultis emendi habeatis licentiam. His dictis cum frumenta ef-
funderent singuli reperiunt in ore saccorum ligatas pecunias. Exterritisque simul om-
nibus dixit pater Jacob. Absque liberis me esse fecistis. Joseph non est super Symeon
tenetur in vinculis Beniamin auferetis. In me hec omnia mala reciderunt. Cui
respondit Ruben Duos filios meos interfice si non reduxero illum tibi. Trade
illum in manu mea et ego eum tibi restituam. At ille Non descendet inquit
filius meus vobiscum. frater eius mortuus est ipse solus remansit. Si quid ei ad-
versi acciderit in terra ad quam pergitis deducetis canos meos cum dolore ad inferos

Interim fames omnem terram vehementer premebat. Consumptisque cibis quos
ex Egipto detulerant dixit Jacob filiis suis Revertimini et emite
paxillum escarum. Respondit Judas Denunciavit nobis vir ille sub testificatione
iurandi dicens Non videbitis faciem meam nisi fratrem vestrum minimum adduxeritis vobiscum.
Si ergo vis eum mittere nobiscum pergemus pariter et ememus tibi necessaria. Sin autem
non vis non ibimus. Vir enim ut sepe diximus denunciavit nobis dicens Non videbitis
faciem meam absque fratre vestro minimo. Dixit eis Israel In meam hoc fecistis
miseriam ut indicaretis ei et alium habere vos fratrem. At illi responderunt Interro-
gavit nos homo per ordinem nostram progeniem si pater viveret si haberemus fratrem. Et nos re-
spondimus ei consequenter iuxta id quod fuerat sciscitatus. Numquid scire poteramus quod dicturus
esset adducite vobiscum fratrem vestrum. Judas quoque dixit patri suo Mitte puerum mecum
ut proficiscamur et possimus vivere ne moriamur nos et parvuli nostri.
Ego suscipio puerum de manu mea require illum. Nisi reduxero et tradi-
dero eum tibi ero peccati in te reus omni tempore. Si non intercessisset dilatio iam
vice altera venissemus. Igitur Israel pater eorum dixit ad eos Si sic necesse est facite
quod vultis. Sumite de optimis terre fructibus in vasis vestris et deferte viro munera
modicum resine et mellis et storacis et stactes et therebinti et amig-
dalarum. Pecuniam quoque duplicem ferte vobiscum et illam quam invenistis in sacculis

reportate ne forte errore factum sit. Sed et fratrem vestrum tollite et ite ad virum. Deus autem
meus faciat vobis eum placabilem et remittat vobiscum fratrem vestrumque quem tenet
et hunc beniamin. Ego autem quasi orbatus absque liberis ero. Tulerunt ergo viri mu-
nera et duplicem pecuniam et beniamin, descenderuntque in egiptum et steterunt coram
Joseph. Quos cum ille vidisset et beniamin simul, precepit dispensatori domus sue
dicens: introduc viros et occide victimas et instrue convivium, quoniam mecum
sunt comesturi meridie. Fecit ille sicut fuerat imperatum et introduxit viros do-
mum. Illi quoque exterriti dixerunt mutuo: propter pecuniam quam retulimus prius in saccis nostris
introducti sumus ut devolvat in nos calumpniam et violenter subiciat servituti
et nos et asinos nostros. Quamobrem in ipsis foribus accedentes ad dispensatorem lo-
cuti sunt: Oramus domine ut audias. Iam ante descendimus ut emeremus escas. Quibus
emptis cum venissemus ad diversorium, aperuimus saccos nostros et invenimus pe-
cuniam in ore saccorum, quam nunc eodem pondere reportavimus. Sed et attulimus
aliud argentum ut emamus que necessaria sunt. Non est in nostra conscientia quis eam posuerit in
marsupiis nostris. At ille respondit: Pax vobiscum, nolite timere. Deus vester et deus
patris vestri dedit vobis thesauros in saccis vestris. Nam pecuniam quam dedi-
stis michi probatam ego habeo. Eduxitque ad eos Symeon. Et introductis do-
mum attulit aquam et laverunt pedes suos, deditque pabula asinis eorum.
Illi vero parabant munera donec ingrederetur Joseph meridie; audierant enim quod ibi
comesturi essent panem. Igitur ingressus est Joseph domum suam, obtuleruntque ei
munera tenentes in manibus, et adoraverunt proni in terram. At ille clementer resa-
lutatis eis interrogavit eos dicens: Salvusne est pater vester senex de quo dixeratis michi?
Adhuc vivit? Qui responderunt: Sospes est servus tuus pater noster, et adhuc vivit.
Et incurvati adoraverunt eum. Attollens oculos Joseph vidit beniamin fratrem suum uterinum
et ait: Iste est frater vester parvulus de quo dixeratis michi? Et rursum: Deus inquit miser-
eatur tui fili mi. Festinavitque quia commota sunt viscera eius super fratre suo et erum-
pebant lacrime, et introiens cubiculum flevit. Rursumque lota facie egressus
continuit se et ait: Ponite panes. Quibus appositis, seorsum Joseph, seorsum egiptiis
qui vescebantur simul seorsum: illicitum quippe est egiptiis comedere cum hebreis,
et prophanum putant huiuscemodi convivium. Sederunt ergo coram eo primogenitus iuxta pri-
mogenita sua et minimus iuxta etatem suam, et mirabantur nimis, sumptis partibus
quas ab eo acceperant; maiorque pars venit beniamin, ita ut quinque partibus excederet.
Biberuntque et inebriati sunt cum eo.

Precepit autem Joseph dispensatori domus sue dicens: Imple saccos eorum
frumento quantum ~~posse~~ possunt capere et pone pecuniam singulorum in summitate
sacci. Ciphum autem meum argenteum et pretium quod dedit tritici pone in ore sacci
iunioris. Factumque est ita. Et orto mane dimissi sunt cum asinis suis. Iamque urbem
exierant et processerant paululum. Tunc Joseph accito dispensatore domus ait: Sur-
ge, inquit, persequere viros, et apprehensis dicito: Quare reddidistis malum pro bono? Cyphum quem
furati estis ipse est in quo bibit dominus meus et in quo augurari solet.

Pessimam rem fecistis. Fecit ille ut iusserat. Et apprehensis per ordinem locutus est.
Qui responderunt. Quare sic loquitur dominus noster ut servi tui tantum flagitium commiserint. Pecuniam
quam invenimus in summitate saccorum reportavimus ad te de terra Chanaan et quo
consequens est ut furati simus de domo domini tui aurum vel argentum. Apud quemcumque
fuerit inventum servorum tuorum quod quaeris moriatur, et nos servi erimus domini nostri. Qui
dixit eis. Fiat iuxta vestram sententiam. Apud quem fuerit inventum ipse sit servus meus.
Vos autem eritis innoxii. Itaque festinato deponentes in terram saccos aperuerunt singuli.
Quos scrutatos incipiens a maiore usque ad minorem invenit scyphum in
sacco Beniamin. At illi scissis vestibus oneratisque rursum asinis reversi sunt in oppidum.
Primusque Iudas cum fratribus ingressus est ad Ioseph. Necdum enim de loco abierat.
Pronique ante eum in terram pariter corruerunt. Quibus ille ait: Cur sic agere voluistis?
An ignoratis quod non sit similis mei in augurandi scientia? Cui Iudas: Quid respondebimus
inquit domino meo vel quid loquemur aut iuste poterimus obtendere? Deus invenit
iniquitatem servorum suorum. En omnes servi sumus domini nostri et nos et apud quem inventus est
scyphus. Respondit Ioseph: Absit a me ut sic agam. Qui furatus est scyphum ipse sit
servus meus. Vos autem abite liberi ad patrem vestrum.

An ignoratis quod non sit similis mei. Paulus doctor burgensis episcopus. In hebraica littera non
dicitur An ignoratis quod non sit similis mei in augurandi scientia. Sed ponitur quod verba quae
sunt ... An ignoratis quod homo similis mei possit per augurandi artem scire, quod videtur magis
consonum ... quia cum non habebant unde debuissent scire quod Ioseph esset maxime augurator,
... potuerunt presumere quod Ioseph cum esset tantae potestatis posset habere augures quos consuluisset,
cum in Egipto essent multi ariolos et talibus [illegible] artibus pro ... coniecturis
... possit. ... possit vitare talia. Sed non hic dicitur per scientiam ... Ioseph et dicebat non seriose sed ... secundum illud quod vulgus de eo opinabatur,
quia ... Ioseph esse eruditissimum in omnibus. Genesis xli Pharao ei dicebat:
Numquid sapientiorem et similem tui invenire potero. Et ita Ioseph loquebatur secundum opinionem vulgi ...

Accedens propius Iudas confidenter ait: Oro domine mi loquatur servus tuus verbum in auribus tuis et
ne irascaris famulo tuo. Tu es enim post Pharaonem dominus meus. Interrogasti prius servos
tuos: Habetis patrem aut fratrem? Et nos respondimus tibi domino meo: Est nobis pater senex et puer
parvulus qui in senectute illius natus est, cuius uterinus frater est mortuus, et ipsum solum
habet mater sua, pater vero tenere diligit eum. Dixistique servis tuis: Adducite eum
ad me et ponam oculos meos super eum. Suggessimus domino meo: Non potest puer
relinquere patrem suum, si enim dimiserit illum morietur. Et dixisti servis tuis:
Nisi venerit frater vester minimus vobiscum non videbitis amplius faciem meam. Cum ergo ascendissemus
ad famulum tuum patrem nostrum narravimus ei omnia quae locutus est dominus meus. Et dixit
pater noster: Revertimini et emite nobis parum tritici. Cui diximus: Ire non possumus. Si frater
noster minimus descenderit nobiscum proficiscemur simul, alioquin illo absente non audemus
videre faciem viri. Ad quae ille respondit: Vos scitis quod duos genuerit mihi uxor
mea. Egressus est unus et dixistis: Bestia devoravit eum, et hucusque non comparet.
Si tuleritis et istum et aliquid ei in via contigerit, deducetis canos meos cum maerore
ad inferos. Igitur si intravero ad servum tuum patrem nostrum et puer defuerit, cum anima

puer

[Right margin notes:] vulgus ... honores eius etiam putabat ... non habebat ... veritate. Licet Ioseph erat expositor somniorum ... augurem reputabant. Sed quia tot molestias Ioseph suis fratribus inferebat ... ut ... abeis ... non ... videre ... alter ... dum ... [illegible]

illius ex hinc anima pendeat. Vidit quod non esse nobiscum morietur et deducent famuli tui
canos eius cum dolore ad inferos. Ego proprie servus tuus sim qui in meam hunc recepi fidem
et spopondi dicens nisi reduxero eum peccati reus ero in patrem meum omni tempore. Manebo
itaque servus tuus pro puero in ministerio domini mei et puer ascendat cum fratribus suis. Non
enim possum redire ad patrem absente puero ne calamitatis que oppressura est patrem meum
testis assistam.

Non se poterat ultra cohibere Joseph multis coram astantibus unde precepit ut egre-
derentur foras et nullus interesset alienus agnitioni mutue. Elevavitque vocem
cum fletu quam audierunt egyptii omnisque domus pharaonis. Et dixit fratribus
suis Ego sum Joseph. Adhuc pater meus vivit? Nec poterant respondere fratres nimio terrore
perterriti. Ad quos ille clementer accedite inquit ad me. Et cum accessissent prope Ego sum ait
Joseph frater vester quem vendidistis in egyptum. Nolite pavere neque vobis durum esse videatur
quod vendidistis me in his regionibus pro salute enim vestra misit me deus ante vos in
egyptum. Biennium enim est quod fames esse cepit in terra et adhuc quinque anni restant quibus nec
arari poterit nec meti. Premisitque me deus ut reservemini super terram et escas ad vivendum
habere possitis. Non vestro consilio sed dei huc voluntate missus sum qui fecit me quasi patrem pharaonis
et dominum universe domus eius ac principem in omni terra egypti. Festinate et ascendite
ad patrem meum et dicetis ei Hec mandat filius tuus Joseph deus me fecit dominum
universe terre egypti descende ad me ne moreris et habita in terra gessen eritque
iuxta me tu et filii tui et filii filiorum tuorum oves tue et armenta tua
et universa que possides ibique te pascam adhuc enim quinque anni residui sunt
famis ne et tu pereas et domus tua et omnia que possides. En oculi vestri et oculi
fratris mei Beniamin vident quod os meum loquatur ad vos. Nuntiate patri meo universam
gloriam meam et cuncta que vidistis in egypto festinate et adducite ad me. Cumque
amplexatus recidisset in collum beniamin fratris sui flevit illo quoque similiter flente super collum
eius. Osculatusque est Joseph omnes fratres suos et ploravit per singulos post que ausi
sunt loqui ad eum. Auditumque est et celebri sermone sermone vulgatum in aula regis
Venerunt fratres Joseph et gavisus est pharao atque omnis familia eius. Dixitque ad Joseph
ut imperaret fratribus suis dicens onerantes iumenta ite in terram Canaan et tollite inde patrem
vestrum et cognationem et venite ad me et ego vobis omnia bona egypti ut comedatis
medullam terre. Precipe etiam ut tollant plaustra de terra egypti ad subvectionem parvulorum
suorum et coniugum. Et dicito Tollite patrem vestrum et properate quantocius venientes.
Nec dimittatis quicquam de supellectili vestra quia omnes opes terre egypti vestre erunt.
Feceruntque filii israel ut eis mandatum fuerat. Quibus dedit Joseph plaustra secundum pharaonis imperium
et cibaria in itinere. Singulis quoque proferri iussit binas stolas. Beniamin vero dedit trecentos ar-
genteos cum quinque stolis optimis. Tantundem pecunie et vestium mittens patri suo addens
et asinos decem qui subveherent ex omnibus divitiis egypti et totidem asinas tri-
ticum in itinere panesque portantes. Dimisit ergo fratres suos et proficiscentibus ait Ne
irascamini in via. Qui ascendentes ex egypto venerunt in terram Chanaan ad patrem suum
Jacob et nuntiaverunt ei dicentes Joseph vivit et ipse dominatur in omni terra egypti. Quo
audito Jacob quasi de gravi somno evigilans tamen non credebat eis. Illi contra refe-
rebant omnem ordinem rei. Cumque vidisset plaustra et universa que miserat re-
vixit spiritus eius et ait Sufficit mihi si adhuc Joseph filius meus vivit va-
dam et videbo eum antequam moriar.

// qd

// dabo

Profectus que israel cum omnibus que habebat venit ad puteum iuramenti et mactatis ibi
victimis deo patris sui ysaac audiuit eum per visionem noctis vocantem se et dicentem sibi
Jacob Jacob Cui respondit Ecce assum Ait illi deus Ego sum fortissimus deus patris tui Noli
timere et descende in egiptum quoniam in gentem magnam faciam te ibi Ego descendam tecum illuc
et ego inde reducam te reuertentem Joseph quoque ponet manum suam super oculos tuos Surrexit
Jacob a puteo iuramenti Tulerunt que filii eius patrem cum paruulis et vxoribus suis in plaustris que miserat
pharao ad portandum senem et omnia que possederat in terra chanaan venitque in egiptum cum omni
semine suo filii eius et nepotes filie et cuncta simul progenies Hec sunt autem nomina filiorum
israel qui ingressi sunt in egiptum cum liberis Primogenitus Rubeni Filii Ruben Enoch et phallu
et esrom et carmi Filii Symeon iemuhel et iamin et ahod et iachin et saher et
Saul filius chananitidis Filii leui Gerson Caath et merari Filii Juda her
et onan et Sela et phares et Zara mortui autem sunt her et onan in terra chanaan
Natique sunt filii phares Esrom et amul Filii ysachar thola et phua et Job
et Semron Filii zabulon Sared et helon et iahelel Hii filii lie quos genuit
in Mesopotamia Sirie cum dina filia sua Omnes anime filiorum et filiarum xxx et tres
Filii gaad Sephion et Aggi Suni et esebon Heri et aarodi et areli Filii aser
Iamne et iesua et iessui et beria Sara quoque soror eorum Filii beria heber et
melchiel Hii filii zelphe quam dedit laban lye filie sue et hos genuit Jacob
xvi animas Filii rachel vxoris Jacob Joseph et beniamin Natique sunt Joseph
filii in terra egipti quos genuit ei Aseneth filia putiphare sacerdotis heliopo-
leos manasses et effraym Filii beniamin bela et bechor et asbel Gera et na-
aman echi et ros mophim et opphim et ared Hii filii rachel quos genuit
Jacob omnes anime xiiii Filii dan Husim Neptalim iasiel et guni et ieser et
Sellem Hii filii bale quam dedit laban Rachel filie sue et hos genuit Jacob
omnes anime vii Cuncte anime que ingresse sunt cum Jacob in egiptum et egresse
de femore illius absque vxoribus filiorum lxvi Filii autem Joseph qui nati sunt
ei in terra egipti anime due Omnes anime domus Jacob que ingresse egiptum fuerunt lxx
Misit autem Judam ante se ad Joseph vt nunciaret ei et ille occurreret illi in Gessen
Quo cum peruenisset iunxit Joseph currum suum et ascendit obuiam patri ad eundem locum
Videns eum irruit super collum eius et inter amplexus fleuit Dixitque pater ad Jo-
seph Jam letus moriar quia vidi faciem tuam et superstitem te relinquo Et
ille locutus est ad fratres et ad omnem domum patris sui Ascendam et nunciabo pharaoni
dicamque ei Fratres mei et domus patris mei qui erant in terra chanaan venerunt ad
me Et sunt viri pastores ouium Curamque habent alendorum gregum pecora sua
et armenta et omnia que habere potuerunt adduxerunt secum Cumque vocauerit vos et
dixerit Quod est opus vestrum respondebitis Viri pastores sumus serui tui ab infantia
nostra vsque in presens et nos et patres nostri ad peregrinandum in terra tua venimus Hoc
autem dicetis vt habitare possitis in terra Gessen quia detestantur egiptii omnes pastores ouium

C xxii

Ingressus ergo Joseph nunciauit pharaoni dicens Pater meus et fratres eorum oues
et armenta et cuncta que possident venerunt de terra chanaan et ecce consistunt
in terra Gessen. Extremos quoque fratrum suorum v viros statuit coram rege Quos
ille interrogauit Quid habetis operis Responderunt pastores ouium sumus

manasses
Effraym

s[er]ui tui et nos et p[at]res n[ost]ri. Ad p[er]egrinand[um] in t[er]ra tua venim[us] q[uonia]m n[on] e[st] h[er]ba g[re]-
gibus s[er]uor[um] tuor[um] ingrauescente fame i[n] regione chanaan. petim[us]q[ue] q[uod] ut esse nos
iubeas s[er]uos in t[er]ra gessen. Dix[it] itaq[ue] rex ad joseph. P[ate]r tuus et f[rat]res tui ve-
nerunt ad te. t[er]ra egipti i[n] conspectu tuo e[st]. In optimo loco h[ab]itare fac eos
et trade eis t[er]ra[m] gessen. Quod si nosti in eis esse viros industrios constitue
illos magist[ro]s pecor[um] meor[um]. Post hec introduxit joseph p[at]rem suu[m] ad rege[m]
et statuit eu[m] cora[m] eo. Qui b[e]n[e]dicens illi et int[er]rogatus ab eo quot sunt
dies annor[um] [struck] vite tue. R[espon]dit dies p[er]egrinac[i]o[n]is vite mee c. xxx sunt
parui et mali et n[on] p[er]uenerunt usq[ue] ad dies p[at]ru[m] meor[um] q[ui]b[us] p[er]egrinati sunt.
Et b[e]n[e]dicto rege egressus est foras. Joseph v[er]o p[at]ri et f[rat]rib[us] suis dedit possessione[m]
in egipto i[n] optimo t[er]re solo ramesses ut p[re]cep[er]at pharao et alebat eos et
o[mn]em domu[m] p[at]ris sui p[re]bens cibaria singulis. In toto enim orbe panis deerat et
oppresserat fames t[er]ra[m] maxi[m]e egipti et chanaan. E quib[us] o[mn]em pecunia[m] con-
gregauit p[ro] vendic[i]o[n]e frume[n]tor[um]. Et intulit ea[m] in erariu[m] regis. Cu[m]q[ue]
defecisset emptorib[us] p[re]ciu[m] venit cuncta egiptus ad joseph d[icen]s. Da nob[is] panes.
Quare morimur cora[m] te deficiente pecunia. Quib[us] ille r[espon]dit. Adducite pec[or]a
vestra et dabo vob[is] p[ro] eis cibos si p[re]ciu[m] n[on] h[ab]etis. Que cu[m] adduxissent
dedit eis alime[n]ta p[ro] equis et ovib[us] et bob[us] et asinis sustentauit q[ue]
eos illo anno p[ro] commutac[i]o[n]e pecor[um].

Nic[olaus] de lira

Omne[m] pecunia[m] cong[re]gauit s[cilicet] n[on] per extorc[i]o[n]es s[ed] per vendic[i]o[n]em bladi iusta[m] sc[ilicet] q[uan]-
tu[m] valet res q[ua]ntu[m] p[otes]t vendi. Et i[de]o q[uo]d joseph emebat p[ro] paruo p[re]cio t[em]p[or]e fertilitatis
poterat vendere eius p[re]som[...] et intro for[...] aliis p[ro]uidentia p[re]cio maxi[m]e q[uonia]m nulli
compellebat ad vendendu[m] s[ed] bladu[m] no[m]i[n]e regis. Doctor [struck] bonus th[omas]? [...] addit
etia[m] aliquid q[uo]d in vendic[i]o[n]e et empc[i]o[n]e equalitas iustitie obs[er]uanda est ut
in 2a 2e q. lxxvii p[re]dicto n[on] videt[ur] dicendu[m] q[uo]d tantu[m] valet res q[ua]ntu[m] possit vendi. Sed
eo q[uo]d res vendi [struck] in multo maiori p[re]cio q[ua]m valeat s[ed] s[ecundu]m rei valore[m].
Et h[oc] p[ro]p[ter] magna[m] indigentia[m] ementis q[ui]a est de illa re. Et in tali casu no[n] est
extimandus valor rei s[ecundu]m q[ua]ntitate[m] ... ipsa res p[otes]t vendi ... si q[ui]s re[m]
sua[m] sup[er] vendat ... nob[is] ... uel iustu[m] p[re]tiu[m] p[ro]p[ter] magna[m] ... emendi ... ve[n]-
ditor ... vende[re] q[uo]d n[on] e[st] suu[m] q[ui]a illud q[uo]d accreuit uel iustu[m] p[re]tiu[m] ...
e[st] ex r[ati]o[n]e rei vendite s[ed] ex co[n]dic[i]o[n]e ementis ut h[abe]t[ur] in p[re]dicta q[uesti]o[n]e. Quod ex[ist]imau[it]
aut[em] joseph s[ed] vendidit blada p[ro] maiori p[re]cio q[ua]m emerat suffi[cien]t[er] ... t[em]p[or]is p[er]
et diu[er]sitas loci magna[m] faciunt dif[ferentia]m in vero valore rei etc.

Venerunt q[uonia]m anno 2o. Et dixerunt ei. Non celabim[us] domino n[ost]ro q[uo]d deficiente pecunia et
pecora simul defecerunt. Nec clam te e[st] q[uo]d absq[ue] corporib[us] et t[er]ra nichil h[ab]eamus. Cur er-
go morimur te vidente. Et nos et t[er]ra n[ost]ra tui erim[us]. Eme nos i[n] s[er]uitute[m] regia[m] et p[re]-
be semina ne pereunte cultore redigat[ur] t[er]ra in solitudine[m]. Emit ergo joseph o[mn]em t[er]ram
egipti vendentib[us] singulis possessiones p[re] magnitudine famis. Subiecit q[ue] ea[m] pharaoni et
cunctos p[o]p[u]los eius a nouissimis t[er]minis egipti usq[ue] ad extremos fines eius p[re]t[er]
t[er]ra[m] sacerdotu[m] q[ue] a rege tradita fuerat eis. Quib[us] statuta cibaria ex horreis publicis p[re]-
bebant[ur]. Et idcirco n[on] sunt co[m]pulsi vendere possessiones suas. Dixit ergo joseph ad p[o]p[u]los.
En ut cernitis et vos et t[er]ram v[est]ram pharao possidet. Accipite semina et serite agros
ut fruges h[abe]re possitis. Q[ui]nta[m] p[ar]te[m] regi dabitis. Quatuor reliquas p[er]mitto vob[is] i[n] semente[m]
et in cibos familiis et lib[er]is v[est]ris. Qui r[espon]derunt. Salus n[ost]ra in manu tua e[st] ...

[margin:] tradita

Respiciat nos tantum dominus noster et leti serviemus regi. Ex eo tempore usque in presentem diem in universa terra Egipti regibus quinta pars solvitur et factum est quasi in legem absque terra sacerdotali que libera ab hac condicione fuit. Habitavit ergo Israel in Egipto id est in terra Gessen et possedit eam auctusque est et multiplicatus nimis. Et vixit in ea xvii annis factique sunt omnes dies vite illius centum xlvii annorum. Cumque appropinquare cerneret mortis diem vocavit filium suum Joseph et dixit ad eum Si inveni gratiam in conspectu tuo pone manum tuam sub femore meo et facias mihi misericordiam et veritatem ut non sepelias me in Egipto sed dormiam cum patribus meis et auferas me de hac terra condasque in sepulcro maiorum. Cui respondit Joseph Ego faciam quod iussisti. Et ille Iura ergo inquit mihi. Quo iurante adoravit Israel deum conversus ad lectuli caput.

28 His itaque transactis nunciatum est Joseph quod egrotaret pater eius. Qui assumptis duobus filiis Manasse et Effraim ire perrexit. Dictumque est seni Ecce filius tuus Joseph venit ad te. Qui confortatus sedit in lectulo et ingresso ad se ait Deus omnipotens apparuit mihi in Luza que est in terra Chanaan benedixitque mihi et ait Ego te augebo et multiplicabo et faciam in turbas populorum dabo quoque tibi terram hanc et semini tuo post te in possessionem sempiternam. Duo ergo filii tui qui nati sunt in terra Egipti antequam huc venirem ad te mei erunt Effraim et Manasses sicut Ruben et Symeon reputabuntur mihi. Reliquos autem quos genuisti post eos tui erunt et nomine fratrum suorum vocabuntur in possessionibus suis. Michi enim cum veniebam de Mesopotamia mortua est Rachel in terra Chanaan in ipso itinere eratque vernum tempus et ingrediebar Effratam et sepelivi eam iuxta viam Ephrate ~~que alio nomine~~ que alio nomine appellatur Bethleem.

Mortua est ipsa Rachel in ipso itinere quasi diceret necessitas me compulit ipsam sepelire extra speluncam duplicem quia eram in itinere cum magna familia quam non poteram deserere et adhuc multum distabam a loco sepulture patrum. Eratque vernum tempus in quo pecora habent fetus in utero propter quod non poteram iter accelerare ne morerentur. Et sepelivi eam iuxta viam ubi homines transeunt continue et ebrietatem sepulcri ita quod transeuntes possunt videre sepulturam eius et memoriam eius ad alios deferre. Et sic Jacob per ista Joseph debebat habere excusatum de hoc quod non portavit eam ad sepulcrum maiorum propter longitudinem impedimentum. Et nichilominus construxit ei nobile sepulcrum sicut exponunt doctores nostri. Hebrei autem aliter exponunt licet ad eundem finem scilicet excusationem Jacob de hoc quod Rachel non erat sepulta in Ebron. Et dicunt quod Jacob non se excusat propter difficultatem portandi corpus Rachel ad predictum locum ymmo potius excludit ista tamquam mortua est Rachel in terra Chanaan in qua terra est Ebron. Et ideo longitudo itineris non me impediebat. Et maxime quia ut dicunt descriptores terre sancte Ebron non distat a Bethleem iuxta quam sepulta est Rachel nisi per sex leucas vel circiter. Eratque vernum tempus quod est aptum ad itinerandum. Et ideo nulla temporis circumstantia non impediebat. Sed quia voluit deus et eius ordinatio sicut dicunt Hebrei quod Jacob sciunt ex divina revelatione quod tempore Nabuchodonosor destruenda erat Jerusalem ut habetur iiii Regum xxv ultimo et quod Nabuzardan duceret populum eius captivum in Babilonem et quod transiret iuxta sepulcrum Rachel super viam illam. Et tunc in transitu mortuorum ipsa Rachel de sepulcro miraculose clamaret ad deum querens misericordiam eis super populum captivum sicut scribitur Jeremie xxxi Vox in Rama audita est lamentationis et fletus et luctus Rachel plorantis filios suos.

Ebron

paulus

doctor ~~thomas~~ ergo burgensis addit hic quod quia videtur hic aliqua dubitatio fuit verum hoc tempore. Sed cum ibi dicto fuit ~~m~~ consumata prima terre / et cum sequitur quod cum mortua esset Rachel in itinere in illo loco a quo restabat modicum spatium itineris usque ad bethleem. Sed sepelivit eam in via non que declaratur in postilla

Item quod ponit nicolaus lira hebrei dicunt quod Jacob scivit quod civitas ducatorum quod est Nabuchodonosor destruenda erat Jherusalem et cetera. Sed illa expositio hebreorum est falsa. Non enim hoc quod legitur Jeremie xxxi vox in excelsis audita est / referendum est ad tempus captivitatis filiorum Israel tempore Nabuchodonosor. Sed potius ille clamor seu ululatus ~~...~~ tamquam Rachel referendus est ad occisionem innocentum factam per herodem ut evangelista declarat et cetera

Videns autem filios eius dixit ad eum. Qui sunt isti. Respondit filii mei sunt quos dedit mihi deus in hoc loco. Adduc inquit eos ad me ut benedicam ~~eis~~. Oculi enim Israel caligabant pre nimia senectute et clare videre non poterat. Applicitosque ad se osculatus et circumplexus dixit ad filium. Non sum fraudatus aspectu tuo. Insuper ostendit michi deus semen tuum. Cumque tulisset eos Joseph de gremio patris adoravit pronus in terram. Et posuit effraim ad dexteram suam et ad sinistram Israel. Manasse vero in sinistra sua. ad dexteram patris applicavit quoque ambos ad eum. Qui extendens manum dexteram posuit super caput effraim minoris fratris. sinistram autem super caput Manasse qui maior natu erat commutans manus. Benedixitque Jacob filiis et ait. Deus in cuius conspectu ambulaverunt patres mei Abraham et ysaac deus qui pascit me ab adolescentia mea usque in presentem diem. Angelus qui eruit me de cunctis malis benedicat pueris istis et invocetur super eos nomen meum. Nomina quoque patrum meorum abraham et ysaac et crescant in multitudinem super terram. Videns autem Joseph quod posuisset pater suus dexteram manum super caput effraim graviter accepit et apprehensam patris manum levare conatus est de capite effraim et transferre super caput manasse. Dixitque ad patrem. Non ita convenit pater. quia hic est primogenitus. pone dexteram super caput eius. Qui renuens ait. Scio fili mi scio. et iste quidem erit in populos et multiplicabitur. Sed frater eius iunior maior illo erit et semen eius crescet in gentes. Benedixitque illi ipso tempore dicens. In te benedicetur Israel atque dicetur. Faciat tibi deus sicut effraim et sicut manasse. Constituitque effraim ante manassen. Et ait ad filium suum Joseph. En ego morior et erit deus vobiscum. Reducetque vos ad terram patrum vestrorum. Do tibi partem unam extra fratres tuos quam tuli de manu amorrei in gladio et arcu meo.

Vocavit autem Jacob filios suos et ait eis. Congregamini ut annunciem que ventura sunt vobis diebus novissimis. Congregamini et audite filii Jacob. Audite Israel patrem vestrum.

Novissimis diebus id est post centum annos filii vestri prius fuerunt ad terram promissionis. Dicit enim et novissimis. quia aliquando dixit eis tempore de adventu Christi cuius tempus dicitur novissima. sicut quod dicit Joh prima canonica ii novissima hora est quia tempus christi ... non est aliud tempus succedens quia dicit apostolus ad Corinthios x devenerunt per vendetur id est secula seculorum quia tempus amplius non erit sicut tempus nove legis successit tempori veteris.

doctor ~~...~~ burgensis

Addit super istud verbum in novissimis diebus. Rabi moyses gerundensis in sua glosa dicit quod dies novissimi sunt dies messie. quia Jacob suscitabat illa tempora in verbis suis. sicut cum dixit donec veniat silo et ipse erit expectatio gentium. Secundum enim omnium opinionem dies novissimi sunt dies messie. sed ille. Et sic est vera sententia licet frequenter a iudeis malitiose negetur

---

Nicolaus lira

|| ante Joseph

super

Ruben primogenitus meus, tu fortitudo mea et principium doloris mei. Prior in
donis maior imperio. effusus es sicut aqua non crescas. quia ascendisti cubile
patris tui et maculasti stratum eius. Symeon et Levi fratres vasa iniquitatis
bellantia. In consilium eorum non veniat anima mea et in cetu illorum non sit gloria mea
quia in furore occiderunt virum et in voluntate sua suffoderunt murum. Maledictus
furor eorum quia pertinax et indignatio eorum quia dura. Dividam eos in Iacob
et dispergam eos in Israel. Iuda te laudabunt fratres tui manus tua in cervicibus
inimicorum tuorum. Et adorabunt te filii patris tui. Catulus leonis Iuda ad predam
fili mi ascendisti requiescens accubuisti ut leo et quasi leena. Quis suscitabit eum

Tu es principium doloris mei q[uia] d[icit] h[ebr]e[us] intros et dolores et labores sensi / seu cum
de te parum fecerit conspectum et q[uasi] pro nichilo eos reputaverim in comparatione ad
illum dolorem quem concepi de enormitate sceleris tui quod exponitur infra. Prior
in donis. s[cilicet] debebas esse racione primogeniture racione cuius debebatur tibi duplex porcio in
hereditate et bonis paternis respectu fratrum tuorum. Maior imperio quia debebatur tibi regnum in
promissum ut habetur supra xx c° et sacerdocium quod ante legem data erat primogenitis tamquam
annexum ut dicitur est xxvii c°. Effusus es sicut aqua. Aqua enim de vase perfecte effunditur
non sicut alii liquores quia de oleo effuso remanet in vase pinguedo et humor
et de vino effuso sapor. Sed effusa aqua de vase cito vas desiccatur et non remanet
aliquod eius vestigium. Et per hoc dat intelligere quod Ruben predicta bona simpliciter perdidit
quia primogenitura quantum ad duplicem porcionem translata est ad Ioseph ut dictum est
capitulo precedenti. Et regia dignitas quantum ad Iudam ut expresse habetur i Paralipomenon v c°
et sacerdocium ad Levi. Non crescas. In hebreo habetur non precedes. ac si dicat sufficiat
tibi quod in sis pro cum aliis fratribus numeratus absque dignitatibus et privilegiis
perditis. Cuius causa subditur cum dicit quia ascendisti cubile patris tui et cetera quod factum fuit
quando dormivit cum Bala uxore patris sui ut dictum est supra xxxv c°. Ex hiis enim que dicuntur
hic videtur falsum dictum hebreorum qui dicunt supra locum predictum prout fuit ibi allegatum
quod Ruben non concubuit cum Bala sed solum amovit lectum eius de camera [illegible] matris
pre quia hoc non erat tantum malum propter quod videtur quod ipse debuisset privari
tot bonis et dignitatibus predictis.
Doctores autem Nicolaus [illegible] dicit hic d[icit] quod in hebreo in hoc loco ponitur Tu es principium
[illegible] Et est dicere quod sit principium dolorem quemque et fortitudinem seu virium et
utroque modo potest exponi ad quemdam [illegible] Ruben [illegible] peccasset. Cum enim dicitur
principium doloris mei [illegible] pollucionis mee [illegible] filios [illegible] et exponitur in hystoriis [illegible]
autem principium fortitudinis mee potest intelligi quod in eo primo apparuit virtutis [illegible]
Iacob in actu generandi et redit in [illegible] quod [illegible] in hoc concordat
[illegible] Iacob [illegible] ut dicunt hebrei [illegible] de se [illegible] ad [illegible] Ruben
et sic fuit principium fortitudinis sue quo ad hoc et est sicut planior. Et enim [illegible]
[illegible] ad commendacionem Ruben [illegible] tu es fortitudo mea et usque ibi in imperio
et per [illegible] illa que fecerunt ad eius detrimentum et hoc cum dicit effusus es sicut aqua et cetera

Non auferetur sceptrum de Iuda et dux de femore eius donec veniat qui mittendus est
et ipse erit expectatio gentium. ligans ad vineam pullum suum et ad vitem
o fili mi asinam suam. lavabit in vino stolam suam et in sanguine uve
pallium suum. pulchriores oculi eius vino et dentes eius lacte candidiores.
Zabulon in littore maris habitabit et in statione navium pertingens usque ad
Sydonem. Sequitur Ysachar

Sceptrum

Non auferetur de Iuda i. dignitas regia et dux de femore eius. Ratio: defecit dignitas regia in
rege Sedechia in captivitate babilonica. Et tunc gubernatus fuit populus iudeorum per illos qui
erant de tribu Iuda, quia in reditu de captivitate Zorobabel fuit dux eorum ut habetur
Zacharie 3 c. et Aggei 2 c. Et postea sacerdotes gubernaverunt populum usque ad Machabeos
qui tamen erant de tribu Iuda quia sacerdotalis et tribus regia erant coniuncte ut patet 4 Regum XI c.
ubi dicitur quod Iosabeth soror Othasie regis Iuda tulit Ioas et celavit eum ea VI annis in
domo quia ipsa erat uxor Ioiade pontificis. Sed regnum duravit usque ad tempus Herodis
qui fuit alienigena de gente ydumeorum et ipso regnante natus est Christus ut habetur Matth. 2
Quod regnum durabit in sola loca annis. Et ideo subditur donec veniat qui mittendus est
i. Christus qui missus est a deo patre pro salute generis humani et ipse erit expectatio gentium. Sic quod Aggei
2 c. Et veniet desideratus cunctis gentibus et in hebreo autem habetur sic Et erit ei aggre-
gatio gentium et hoc impletum est in regno Christi quia post resurrectionem et ascensionem Christi ad celos apostolis
predicantibus fidem Christi Iudei pro maiori parte remanserunt obstinati in infidelitate sua et gentes
in magna devotione fidem Christi receperunt. Et hoc Christo agente sicut quod apostoli dixerunt Iudeis
ut habetur Act. XIII c. Vobis oportebat primum loqui verbum dei. Sed quoniam repulistis illud et
indignos vos iudicastis eterne vite ecce convertimur ad gentes. Et sic sceptrum nobis
Sed hec prophetia satis clare exposita est de Christo. Iudei autem ipsam nituntur pervertere
ad eorum intellectum. Sed quod in hebreo habetur donec veniat Sylo. Habent autem dictio
hebraica Sylo et proprium nomen loci significat. Ideo in alia littera translationis est nomen quod
Iudei dicunt est nomen loci accipiunt hic et alii iudei dicentes quod hec prophetia impleta est
in Saul qui erat de tribu Beniamin ut habetur 1 Reg. X c. fuit electus in regem et inunctus
fuit in Sylo ubi erat tabernaculum domini et archa et proprium vaticinio unde reges debebant
inungi. Et sceptrum quod accipitur pro quadam dominio et principatu quod fuerat in tribu Iu-
da usque tunc fuit translatum ad tribum Beniamin. Sed hec dictum manifeste [illegible]
quia ante electionem Saul archa dei iam erat amota de Sylo et erat in [illegible] ut habetur
1 Reg. VII c. Item post Saul immediate immo ipso adhuc vivente et regnante fuit
David inunctus per Samuelem qui David fuit post [illegible] de tribu Iuda. Et ceteri reges
de illa tribu successerunt. Quod autem sceptrum dicitur auferri de tribu Iuda quod incepit
esse in [illegible] disponere ad gradum [illegible] non est [illegible]. Ideo alii dicunt quod
ista prophetia impleta fuit in electione Ieroboam in regem qui erat de tribu Effraym quia
decem tribus ablate sunt a regno Iuda et adheserunt Ieroboam. Quia Roboam dicitur [illegible]
dedit populo duram responsionem. Et sic exponunt donec veniat Sylo i. donec veniat
Roboam conventus in Sylo in tali loco. Sed ita exponere ostenditur falsa [illegible]
non fuit in Sylo sed in Sychem ut habetur in III R. X c. Item [illegible] fuit regnum abla-
tum ad omnino Iuda tunc. Sed stetit usque ad captivitatem babilonicam [illegible]
Sedechiam et [illegible] illi soli dicebant proprie reges. Quia in [illegible] permanserunt
ceremonia templi et archa domini et illi qui ad [illegible] residebant in [illegible] Ieru-
salem que erat metropolis in regno Iude. Propter quod alii iudei accipiunt
nomen Sylo prout sit nomen civitatis dicentes quod dicta prophetia impleta est per Nabuchodonosor
quando venit contra Ierusalem et occidit Sedechiam regem et destruxit regnum Iuda et
ideo exponunt litteram predictam sic. Non auferetur sceptrum de Iuda donec veniat
qui mittendus est i. Nabuchodonosor qui propter peccata populi iudaici missus fuit a deo ad de-
struendum et auferendum regem et cum ei aggregatio gentium super populum delatum [illegible]
te sed gentes subiecit impio et domino. Sed ita exponere et predictis [illegible]
sic fuit destruit per translationem caldaicam quam Iudei vocant [illegible]
que est autentica apud iudeos, ut multi doctores eorum [illegible] fuit [illegible]
immo littera hebraica est obscura, [illegible] per explanationem [illegible] illa [illegible]

^ Unde ad illa
translationem [illegible]

Non auferetur sceptrum de Juda etc. donec veniat Messias. Nabuchodonosor autem nec aliqui praedictorum vocatur messias in scriptura sed solum Christus qui promissus erat in lege et prophetis et ex hoc patet clare veritas nostre expositionis praedicte.

Paulus Doctor burgensis sic addit. Dicit hec auctoritas patriarche scilicet Non auferetur sceptrum de Juda donec veniat Silo est valde efficax ad convincendum iudeos de hoc quod Christus messias venit a tempore quo ablatum est sceptrum de Juda etc. Et ideo propter hoc multipliciter cavillant eorum cavillationibus breviter videtur resistendum et videntur in postilla ex [illegible] scripto uno. Si tu dicit de Machabeis qui sacerdotes fuerunt et gubernabant populum erat de tribu Juda quod ipse negat hec plane contra eos [illegible] inter alios quos de hoc [illegible] vidi loquentem seu scribentem frater Raymundus maior in pugione suo 2a parte cap. 8 et 9 de hoc eleganter tractat primo exponens hec verba scilicet non auferetur sceptrum vel dux de femore id est de collegio seu de consistorio iudeorum qui dicebantur sinhedrin ad quod omnes difficultates seu dubia legis et fidei [illegible] et omnia iudicia et consilia [illegible] residebant principaliter sub principibus [illegible] et ducibus in [illegible] et [illegible] in babilonica captivitate cum esset [illegible] duces de Juda consequenter [illegible] in reditu captivitatis [illegible] durabat eorum potestas [illegible] aliorum capitulo [illegible] durat eorum potestas et auctoritas durat eorum tempore machabeorum et usque ad [illegible] tempus destructionem templi [illegible] modo quodam [illegible] usque in tempore passionis Christi et tunc cessavit omnis eorum potestas. Hec ergo sufficiunt prout praedictus auctor et deducit per auctoritates scripturas a doctoribus antiquis hebreorum [illegible] quibus nullo modo potest iudei [illegible] dissentire quas quidem ad evitandum prolixitatem omitto remittens eos ad praedictum librum ubi plene tractatur.

Ligans ad vineam asellum [illegible] doctores catholici istam exponunt consequenter litteram de iudeorum conversione que designatur per asinam et gentium que designatur per pullum in fide Christi [illegible] vitis qui vocat se vitem Joh xv Ego sum vitis vera. Et quod sequitur Lavabit in vino stolam suam exponunt de Christi passione [illegible] ista expositio salvo meliori iudicio videtur magis mistica quam litteralis et ideo aliter potest dici quod propter quam Jacob [illegible] dixit dignitate [illegible] futura in tribu Juda cepit conditionem terre quam in sorte debat [illegible] que fuit valde fertilis a vino et lacte. Et hoc est quod dicitur ligans ad vineam pullum suum et ad vitem asinam suam per hoc designans quod in vino scripture vitis posset de vinis [illegible] una asina vel pullus [illegible] in hebreo habetur et ad palmitem filium asine sue. Et ideo sequitur quod sequitur lavabit in vino stolam suam [illegible] dicatur tanta abundantia [illegible] quod posset inde lavare pannos et est locutio hyperbolica sicut etiam apud nos [illegible] ad designandum magnam abundantiam vini tempore fertilitatis quod satis est de vino ad lotionem pedum. Et ad idem facit quod sequitur pulcriores oculi eius vino in hebreo habetur rubicundiores oculi eius quia potentia vini abundantis et maxime quando vinum est bonum apparet in oculis [illegible] in aliis partibus. Et dentes eius lacte candidiores per quod designatur abundantia lactis futura in sorte Jude quia albedo lactis apparet in dentibus comedentium ipsum.

Ligans ad vineam pullum suum etc.

Paulus Doctor burgensis. Quod dicitur circa expositionem catholicorum in hoc loco non debet censeri mistica sed potius litteralis. Jacob enim prophetando de filiis in hoc loco sepe loquitur metaphorice [illegible] locutionem accipienda est sua litteralis ex hoc quod [illegible] sicut per vocem [illegible] aliud [illegible] [illegible] in [illegible] libri [illegible] aut hic circa Judam metaphorice loquatur [illegible] [illegible] ex quo quod dixerat Catulus leonis Juda etc. quod exponitur de David ut [illegible] in postilla qui non fuit catulus leonis nisi metaphorice. Et similiter [illegible] [illegible] dicitur ligans ad vineam etc. litteralis sensus metaphorice [illegible] [illegible] in hoc loco ponit sicut [illegible] conformes [illegible] in aliis locis sacre scripture [illegible] [illegible] tractatur. Propterea attendendum quod vinea in sacra scriptura accipitur ad litteram pro [illegible] sub fide [illegible] vinea domini sabaoth domus israel est [illegible] Christus

se vocat infra Joh xv Ego sum vitis vos palmites. Et dicitur dyscolos vocat palmites et ibi asina vero significabat xpus populum iudeorum et pullum populum gentilium ut dicitur xxi math. et zachar. ix c. hec in propheta significata ex per hoc autem quod dicitur lavabit in vino stolam suam etc. in mathafora fit ad literam passio xpi de quo ysa. lxiii c. Cur ergo rubrum est indumentum tuum et vestimenta tua sicut calcantium in torculari. Torcular calcavi solus etc. que omnia ad literam intelliguntur de xpo et eius passione. Omnes tamen et expositores doctores videntur in hoc loco sequi literalem et continuatur cum precedentibus quoniam sententialiter dixit donec veniat qui mittendus est scilicet xpus. Cui dicit aggregacio gentium, consequenter declarat connectionem quam gentium debuit ad vineam respectu passionis et passionem per quam operatur omnium. Et hoc est quod dicitur lavabit in vino stolam suam etc. et exponitur ad literam prout in glo. ordinaria. Zabulon lira

~~[struck through] ... gentiles~~

Nicol. lira

Ysachar asinus fortis accubans inter terminos. Vidit requiem quod esset bona et terram quod optima et supposuit humerum suum ad portandum factusque est tributis serviens i. pro tributis. Dicitur enim quod ad hoc ut liberius posset vacare studio aliis tribubus faciebat eis recompensationem etc. et de sacerdotibus egypti dicebatur gen. xlvii c. ... Istud mihi videtur contra literam quia quod tempore studii vocetur asinus fortis non valet solidum et inde ut contra literam quia non reperitur in scriptura quod de ysachar fuerunt homines excellentes in sapientia super alios. Sed magis de tribu leviticum et levitis xvii prope ... quod si inter iudices et cetera difficile esset in quo dubitent veniat ad sacerdotes leviticos. Quare ... Ista expositio non bene continuat literam. Ideo aliter per dicitur quod Jacob benedixit quemlibet sub ysachar quam ad populum et terre partem dicit. Ysachar asinus fortis quia homines illius tribus erant fortes ad sustinendum laborem corporalem et in hebreo habetur asinus ossuum accubans in rebus inter terminos quia ex una parte sors sua terminabatur ad mare mediterraneum et ex alia ad jordanem flumen, nobis et mare galilee i. lacum magnum per quem transit fluvius etc.

Ubi dicit Nicol. ponit hanc expositionem mihi videtur contra. Doctor ... burgensis ... ponit hanc expositionem non videtur tamen contra repellenda non obstantibus obiectionibus quas contra postillam. Prima enim obiectio non videtur valere. Nam ille qui nimis vacat ad speculationem sepe negligit curam negotiorum temporalium, ut patet de Anaxagora et aliis philosophis qui indocti homines rudes seu fatui reputantur. Primo i. vi ethi. dicit de Anaxagora et aliis philosophis ... ignorantes ... Secunda vero obiectio i. inconsequens contra ipsam non valet. Legitur enim sufficientia expressa quod de filiis ysachar erant homines excellentes in sapientia super alios. ii. paralip. xii c. De filiis ysachar viri eruditi qui noverant singula tempora ad precipiendum quod facere deberet israel. Quod in glo. doctores legis in tribu ysachar fuisse dicuntur qui singula tempora cerimoniarum observanda docebat et quod facere debebat israel prescribebat hoc in glo. Quod est quod ipse inter postillatores in eodem loco testatur ubi de filiis ysachar sic dicitur. Erant enim isti studiosi in lege et sciebant optime computare et quando et quomodo esset agendum et cetera contra quod aliis et arguebat hec postilla. Quomodo autem levi esset quam iudices et doctores populi ... et habetur dicit ... ubi de levi dicitur. Perfectio tua et doctrina tua a viro sancto tuo et infra docebunt iudicia tua jacob et legem tuam israel. Sed contra hoc stat quod ysachar etiam habebat excellentiam in sapientia super alios preter levi. Continuatur etiam bene hec expositio sic. Ita enim ysachar vacando ad speculationem sapientie habebat terram fructiferam et erat accubans inter terminos abhorrens labores corporales, unde videns requiem scilicet speculationis quod esset bona et terram quod esset optima scilicet fructiferam cum modico labore prout in postilla. Et aliud studium consueverat. Et per hoc mimum ne iret in exercitum, quia diligebat quietem et dulcedinem speculationis et ideo preeligebat solvere tributum regibus potius quam dimittere requiem speculationis.

hoc est quod sequitur Et supposuit humerum suum ad portandum subiectus quia est tributis serviens
quia volebat magis esse tributarius quam bellicosus seu militaris ratione predicta
Fiat dan coluber in via cerastes in semita mordens ungulas equi ut cadat
ascensor eius retro Salutare tuum expectabo domine / Gad accinctus preliabitur ante
eum et ipse accingetur retrorsum Aser pinguis panis eius et prebebit delicias
regibus. Neptalim cervus emissus et dans eloquia pulchritudinis / Filius
accrescens Joseph filius accrescens et decorus aspectu filie discurrerunt super
murum Sed exasperaverunt eum et iurgati sunt inviderunt quod illi habentes iacula
Sedit in forti arcus eius et dissoluta sunt vincula brachiorum et manuum illius
per manus potentis iacob inde pastor egressus est lapis israel Deus patris tui erit
adiutor tuus et omnipotens benedicet tibi benedictionibus celi desuper benedictionibus
abyssi iacentis deorsum benedictionibus uberum et vulve.
Dan iudicabit populum suum In hebreo habetur vindicabit dicto enim hebraico in hoc loco
potest utroque induci et alio modo iudicare Et uterque potest intelligi de Sampsone
qui fuit de tribu dan ut habetur iudicum xiii Et ipse iudicavit israel xx annis ut habetur iudicum
xvi Ipse eciam vindicavit filios israel de philisteis quorum multos interfecit ut habetur ibidem
Doctor burgensis addit licet Sampson fuisset fortissimus in corporali robore tamen non tamen
[illegible] possit dubitari an fuerit messias sicut de Sampson modice providentie et discretionis Nec fuit eciam propheta Nec de eo leguntur clara dicta quibus decipi
possit / Et sic non potest dici quod ... in hoc Salutare tuum expectabo domine. Nicholaus
videtur referri ad antichristum patet by [illegible] xxx moralium dicit [illegible] quod antichristus erit
de stirpe desertissima de tribu Dan. Et hoc contra ... ad aquilonem castra me-
tatus est Et ideo ut [illegible] illud ait iuxta eorum per laqueos capta / per christo antichristum
spectet. Ideo Jacob in eleccione tua in eodem loco repetere quasi est ad deum dicens
Salutare tuum expectabo domine i. non sicut infideles antichristum expecto qui non victurus est
de tribu dan sed eum qui est redemptor meus victurus est fidelibus spectato [illegible] christum
de ipso enim vero supra dixit donec veniat qui mittendus est etc. Et hanc sententiam tenet
expresse expositio caldaica / Sequitur Gad preliabitur accinctus
in forti i. in deo imponenti arcus eius i. defensio sua qui adeo potens est quod
insidiis fratrum suorum / Doctor Paulus burgensis episcopus dicit Non videtur verum esse
quod in hoc loco tot bona que Jacob de ipso Joseph prophetavit interponentur tamquam
benedictiones Jeroboam ex ipso Joseph qui ipse Jeroboam fuit pessimus ydolatra quia
non solum peccavit sed eciam peccare fecit israel ... ita quod divina sententia fuit abscissa a regno
et posteritate sua excepto uno filio eius ut in 3 Reg xiv et xv et eciam regnum eius
licet propheta adeo fuisset promissum eius ... de eo legitur Osee vii ... etc.
... non ... Nec ... de ipso ...
... et ... Et ... de eodem dabo eis in furore meo ...
per manum potentis Jacob inde pastor egressus est lapis ... videtur ...
... Joseph duas ... habuit principales ... sua sancta ... de qua
intelligitur illud exasperaverunt eum et iurgati sunt ... iacula ... exponit in postilla:
Alia vero abvocat ... ut ... xxxix capitulo quia ... fuit a deo ...
... fuit inclinatus ad peccandum licet vehementer invitatus ad hoc fuisset
... sicut de hoc exponit quidam hebreorum quod sedit in forti arcus eius s. appetitus
... qui sepe in ... tendit ad extra ad ... reprensibile
... arcus ... sagitta ad signum ... ita fecit Joseph quod sedit in forti
i. in fortitudine ... et quia ... alicui qui ... eius ...
... sua ... tamen ... in hoc ... molestant ... contingit co-
... patet in ... Joseph autem ... tamquam ... ceteris ...
... habebat ... ut nullum motum ad hoc sentiret molestie sensualis

Dan indicat populum suum sicut et alia tribus israel sicut ...

Antichristus

paulus

Ideo dicit: et dissoluta sunt vincula brachiorum eius. Sicut enim [illegible] eius refert ad hoc quod dicit
arcum suum et cetera, cum sint duo brachia que cum corda fortiter sunt ligata ad hoc ut
possit sagittare, et [illegible] brachiorum arcus si vincula dissolvuntur tunc arcus remanet
et indispositus ad sagittandum. Et isto modo vires sensuales Joseph cum quibus arcus appetitus
carnalis solet sagittare, sunt dissolute a vinculis carnalibus. Ideo [illegible]
[illegible] non solum ut generet sed [illegible] et quod vitare peccatum [illegible]
statu nature corrupte non possumus nisi gratia dei auxiliante, sicut dicit Augustinus [illegible] de [illegible]
iustitie. Ideo per manum potentis Jacob, id est per virtutem gratie dei, illud peccatum sic vitatur.
Vel est hic quod dicitur: Et dissoluta sunt vincula eius, aliter exponitur, scilicet ut intelligatur
de dissolutione vinculorum Joseph in carcere de mandato regis [illegible]
de eo legitur in psalmo ciiii: humiliaverunt in compedibus pedes eius [illegible] Et sequitur: misit
rex et solvit eum et cetera. Inde pastor egressus est lapis Israel. Videtur aliter expo-
nendum. Quod enim dictionem attinet est quia posteritas Joseph per Effraim descendens [illegible]
fuit a domo [illegible] regnum [illegible] Jeroboam ut dicitur [illegible] reputabatur
de filiis Israel sed [illegible] quam gentiles et alienigene, ut dicitur Osee v: [illegible]
esse egerunt quia filios alienos genuerunt. Ideo Jacob videns in spiritu quod filii Joseph
[illegible] essent deo [illegible] nisi per Christum ihesum omnes cum hebreis [illegible] gentiles venirent
ad gratiam dei. Inde egressus est pastor, id est ab ipso [illegible] Jacob scilicet deo [illegible]
Joseph a patre ut dictum est [illegible] est pastor scilicet Christus qui tamen [illegible] pastor bonus
dixit: alias oves habeo que non sunt de hoc ovili, et illas me oportet adducere [illegible]
et lapis Israel scilicet inde egreditur, est quando lapis Israel est ille scilicet quem reprobaverunt edificantes
et qui factus est in caput anguli, ps. cxvii. Vel ad consolationem posteritatis Joseph hic in-
ducitur et ne per hoc quod apostatabat a lege divina intelligeretur exclusa a salute [illegible]
[illegible] per Christum [illegible]. Unde et [illegible] hic notant Christum primum pastorem et lapidem
quorum utrumque [illegible] implicat reductionem gentilium seu apostatarum ad unum deum et
unam fidem. Sed obstat huic expositioni quod dicit egressus est, quod de preterito [illegible] postilla-
torem [illegible] et [illegible] exponitur postilla [illegible] de futuro debet intelligi [illegible] in postilla
[illegible] aliter exponit hoc quod dicitur inde egressus est pastor lapis Israel de Josue filio
Nun, qui fuit de tribu Effraim et progenies de Joseph [illegible] Et licet [illegible]
[illegible] possit de ille exponi qui fuit [illegible] rector Israel post Moysen [illegible] adaptat
hec verba [illegible] lapis Israel [illegible]
dicitur expresse quod lapis hic dictus [illegible] de quo in ps. [illegible] lapidem quem reprobaverunt
edificantes [illegible] sicut legitur de Caypha.

Benedictiones patris tui confortate sunt benedictionibus patrum eius donec veniret
desiderium collium eternorum. Fiant in capite Joseph et in vertice nazarei inter fratres
suos. Beniamin lupus rapax mane comedet predam et vespere dividet spolia.
Et omnes hii in tribubus Israel xii. Hec locutus est eis pater suus benedixitque singulis
benedictionibus propriis et precepit eis dicens: Ego congregor ad populum meum; sepelite me
cum patribus meis in spelunca duplici que est in agro Effron Ethei contra Mambre
in terra Chanaan, quam emit Abraham cum agro ab Ephron Etheo in possessionem
sepulcri. Ibi sepelierunt eum et Saram uxorem eius. Ibi sepultus est Ysaac cum Rebecca con-
iuge sua. Ibi et Lya condita iacet. Finitisque mandatis quibus filios in-
struebat, collegit pedes suos super lectulum et obiit appositusque est ad populum
suum.

Sequitur Capitulum quinquagesimum et ultimum

Nicolaus de lira

Benedictionis patris tui [illegible] Jacob fortificate sunt benedictionibus patrum eius i. meliores et se ad-
plius extendentes quam benedictiones patrum suorum s. abraham et ysaac. Et subditur causa usque
ad terminum collium seculi sc. quia benedictio jacob sine promissio se extendit usque ad fines terre
habitabilis ut predictum est et hic designatur per terminum collium seculi. Modo sic autem benedictiones patrum
suorum. Aliter potest exponi et melius ut videtur secundo rabi salomonem [illegible]. Ad [illegible]
[illegible] considerandum quod sic non procedit de minori persona ad maiorem personam quia ita vindicationes facte
patribus veteris testamenti de mysterio et futura beatitudine claviores facte sunt posterioribus quam prioribus.
Unde dicit propheta david super senes intellexi. Et ideo jacob qui fuit posterior abraham
et ysaac clariorem notitiam habuit de predictis quam ipsi. Et ipsi revelatum est mysterium Christi futuri
quantum ad eius generationem et passionem per quam apta est janua celestis ut plenius supra
dictum est c. 28. Et secundum hoc exponitur littera sic. Benedictiones patris tui i. Jacob confortate sunt bene-
dictionibus patrum priorum qui fuerunt secretis et clariores de mysterio Christi
et futura [illegible] ei facte sunt donec veniret desiderium collium eternorum i. donec
[illegible] deveniret revelatio facta quod [illegible] et apertionem janue celestis facta per Christum
ad quod debet tendere omne desiderium. Doctor theologie burgensis episcopus

Iste due expositiones videntur insufficientes. Utraque presupponit falsum sicut videbitur. Nam prima
expositio presupponit quod due promissiones ipsi Jacob dominus longe inde cum ei appareret
[illegible] luza. de qua supra xxviii c. Hoc videtur falsum. Nam in secunda apparitione in qua
deus apparuit ipsi Jacob in eodem loco s. luza ubi iterum benedixit eum et mutatum nomen eius
in israel ibi legitur terram quam dedi abraham et ysaac dabo tibi et semini tuo post
te. Ex quo patet manifeste quod non amplius sibi extendebatur promissio quam patribus suis. Consequenter
Jacob supra xlviii c. repetendo predictam promissionem sibi factam in luza ipsi Jacob [illegible]
dicens omnipotens apparuit mihi in luza que est in terra canaan benedixitque mihi. Ego te auge-
bo et multiplicabo et faciam te in [illegible] turbas populorum daboque tibi terram hanc semini
tuo post te in possessionem sempiternam. Ex quo patet manifeste quod promissio facta Jacob in luza
non extendit se nisi ad terram chanaan. Quod autem in c. xxviii dicitur dilataberis ad orien-
tem et occidentem [illegible] intelligitur de orientali et occidentali plaga ipsius terre sibi promisse
s. chanaan. quia per eos devenit in quattuor plagas sic ad terram transiebit. Secunda vero expositio
presupponit quod Jacob habuit clariorem revelationem de mysterio Christi et futura beatitudine quam
ipse abraham quod est valde incertum. Cum enim quod abraham dicitur esse pater fidei [illegible] sicut patet
[illegible] xvi [illegible] ab angelis [illegible]. Cum quod de eo legitur supra xviii dixit quod deus
[illegible] celare potero abraham que gesturus sum et eadem [illegible] et secretum. Quidem vero [illegible]
[illegible] celarem abraham de his que pertinent ad salutem illa [illegible] que revelaturus erat
ipsi Jacob. Cum quod futura beatitudo revelata fuit ipsi abrahe in luce futura semini suo
[illegible] promissa ut expositum supra c. xvi [illegible] quod beatitudo apertionem janue celestis
et terra quam adquirere requirunt presupponunt. [illegible] autem quod dicit propheta super senes intellexi
non est intelligendum quod [illegible] posteriores semper habeant clariores revelationes quam priores. Cum legimus
[illegible] quod [illegible] moderniores [illegible] magis illuminati de his que pertinent ad fidem quam
apostoli qui sunt antiquiores et seniores quod est falsum. [illegible] et [illegible] ad hoc inducta per postillatorem
[illegible] semper [illegible] a persona [illegible] abrahe fuit [illegible] supra xxvii c. [illegible]
[illegible] persona [illegible] fuit plenius declaratum [illegible] et hec
expositio benedictionum et revelationum [illegible] sit diversa. Non enim omnes benedictiones sunt
revelationes [illegible] est manifestum. [illegible] alia [illegible] exponi [illegible]
Ad quod sciendum quod cum Jacob benedictus a patre suo xxvii c. dixit pater det tibi deus de
rore celi et de pinguedine terre [illegible] in quo fuit benedictus ad litteram de bona influentia celesti et
de bona dispositione terrestri [illegible] quibus immediate multiplicatur [illegible] [illegible] legitur
quod Jacob [illegible] benedictionem expresse de patre suo de multiplicatione propagatione [illegible] et

avalium quod intelligitur in benedictionibus volue Nec est de bona gubernatione seu imitatione talium (quod intelligitur in benedictionibus uberum) Ista autem benedictio que pertinet ad propagationem animalium continentur in scriptura ab aliis distinguitur xxiii deuteronomii. Nullus apud te erit sterilis utriusque sexus tam in hominibus quam in armentis. Sed his tribus Jacob generaliter hoc loco ampliavit benedixit ipsum Joseph quia ipse Jacob fuit benedictus a patre suo conferente ad posteritatem et hoc est quod dicitur benedictiones patris tui scilicet quibus te benedico confortate sunt benedictionibus patrum meorum scilicet benedictionibus quibus in me benedixerunt ut dictum est. Et sequitur in littera secundum hebraicam veritatem usque ad desiderium collium eternorum seu collium seculi, in quo intelligitur christus desideratus a cunctis gentibus ut aggei ii capitulo et de quo luce x capitulo multi reges et prophete voluerunt videre que vos videtis et etiam non viderunt. Et verba cum precedentibus et sequentibus sic construuntur patris tui que confortate sunt benedictionibus patrum meorum usque ad desiderium collium eternorum fiat in capite Joseph etc. Et est sensus quod benedictiones temporales quibus Jacob ipsum Joseph benedixit confortate seu amplificate sunt per benedictiones patrum meorum scilicet ipsius Jacob ut dictum est una cum summa benedictione spirituali desiderata a collibus eternis scilicet a sanctis et iustis omnia ista fiat in capite Joseph. Et sequitur

Nicolaus lira

Appositus est ad populum suum id est limbum sanctorum patrum sicut supra dictum est de abraham et ysaac. Magister in Scolastica historia exponit ad populum suum id est ad angelos allegans pro ratione quia abraham et ysaac tam pauci existentes non possent dici populus. Sed hoc non videtur quia sicut dictum est angeli sunt in beatitudine et ideo nullus potest dici appositus ad eos nisi qui transferetur ad gloriam quod non fuit de Jacob nec aliquo alio homine ante apertionem ianue celestis per passionem christi. Scholastica historia non valet quia in lymbo ante mortem Jacob non solum erant abraham et ysaac sed omnes iusti qui mortui fuerant ab adam qui penituit ut sap x capitulo usque ad Jacob qui fuerunt multi scilicet Abel Seth et multi alii de filiis eius qui fuerunt religiosi et iusti et Noe et Melchisedech et multi de posteris eorum. Et licet esset ita quod ibi pauci essent dici posset populus quia secundum leges decem homines faciebat populum propter quod non valet dictum suum et ideo exponendum est ut dictum est ad populum suum id est ad iustos existentes in limbo.

Paulus burgensis

Postea burgensis hic addit. Dicit hec expositio magistri hystoriarum et in glossa interlineari ubi super hoc verbum ad populum suum supponitur frequentia angelorum. Et ulterius et expositio contraria que in glossa ponitur in margine et non ponitur ibi contrarium ad hoc aliqua expositio apposita. Non ergo videtur hec expositio sic repellenda postillatori cum de angelis supra Nec illa ponitur licet non totaliter asserere. Et cum sic videamus quod dicat scriptura quod appositus dicitur de mortuis. Et appositus est ad patres suos et appositus est ad populum suum. Ecce tamen de Jacob tamen quod mortuus sed non sepultus et ad quem populum appositus non in sepulcro. Et ex illo cum populus per nascitur qui dictus est populus ex te etiam de eo cum preterea apposita tam pauci iusti nominati ut eos populum nominare certemur. Ita sic dictus est appositus et est ad patres suos nulla questio fieret nam forte populus esset non solum hominum sed etiam angelorum populus quia vocantur alii de quibus dicitur ad hebreos xii. Sed accessistis ad multa milia angelorum et ad civitatem dei iherusalem et ad multa angelorum et ulterius huic populo apponuntur quia per hanc vitam placentes deo fuerint. Tamen cum apponuntur qui in non remanent sollicitudines humane temptationum et periculum peccatorum quod interdum dicit scriptura quia in morte non laudes humane quae sunt sicut angelis. Et quia auctoritate soluuntur obiecto sententiam per postillatorem. Nam adhuc quod dicit quod nullus potest dici appositus ad angelos nisi qui transfertur ad gloriam tamen secundum augustinum quod qui per hanc vitam placentes deo fuerunt dicuntur angelis appositi in quantum in eis cessat sollicitudo temptationum et periculum peccatorum sed sunt impeccabiles sicut angeli licet adhuc statum glorie non attingant. Nec esset videtur inconveniens dicere quod existentes in hac vita existentes sicut pertinent angelorum consortium quia cum sint in limbo ad eorum consolationem ab angelis frequenter visitantur et videtur sentire glossa interlinearis predicta.

Mors

in dicitur frequentia angelorum. Non enim dicitur ad societatem angelorum quod sonat quandam
congregationem. Sed dicitur frequentia angelorum quod magis sonat ~~quandam congregationem~~ frequentem
visitationem vel ... aut peccatorum ... motivum hic exponendi dicit quod ante mor-
tem Iacob fuerant recepti in limbo Adam et Abel etc. Ad hoc dicendum quod de nullo sco
quam de Abraham dicitur legitur quod fuerit appositus ad populum suum. Et ideo non potest
esse quod ille descendisset in ... habebant forte tamen aliqua venialia pro quibus oportebat
eos esse in purgatorio ad tempus etc. propter talem non dicitur Iacob esse appositum
ad populum suum. Tamen non esset in limbo. Et nota quod scriptura loquens de morte quorundam
ante Christi passionem qui decesserunt frequenter dicit appositum esse ad patres suos
seu ad populum suum ut in supradictis patet et in aliis. Vel obdormivit cum patribus
suis ut de David 3 Re. 2. Et de aliis quod idem sonat. Post passionem Christi aliter
dicitur quod obdormivit in domino ut Act. vii. de Stephano et de aliis sanctis in historiis
et legendis sanctorum ... ratio apparet ex hoc ... Nam primo quicumque sancti
non obdormiebant in domino quia non vadebant in deum sed expectabant per longum tempus. Et
cum patribus suis spiritualiter apponebantur. Sed post adventum Christi quorum anima celesti
apta ... per mortem deo coniungebantur dicuntur obdormire in domino. De quibus
Apoc. 14 Beati qui in domino moriuntur. Ad quam mortem eamque post vitam ducendam
est nos perducat Iesus Christus in secula benedictus. Amen.

Quod cernens Ioseph ruit super faciem patris flens et deosculans
eum. Praecepitque servis suis medicis ut aromatibus condirent
patrem. Quibus iussa explentibus transierunt xl dies. Iste quippe
mos erat cadaverum conditorum. Flevitque eum Egyptus lxx diebus. Et ex-
pleto planctus tempore locutus est Ioseph ad familiam Pharaonis: Si inveni gratiam
in conspectu vestro loquimini in auribus Pharaonis eo quod pater meus adiuravit me
dicens: En morior. In sepulcro meo quod fodi mihi in terra Chanaan
sepelies me. Ascendam igitur et sepeliam patrem meum ac revertar. Dixitque
ei Pharao: Ascende et sepeli patrem tuum sicut adiuratus es. Quo ascendente
ierunt cum eo omnes senes domus Pharaonis cunctique maiores natu terre
Egipti, domus Ioseph cum fratribus suis absque parvulis et gregibus atque armentis
que dereliquerunt in terra Gessen. Habuit quoque in comitatu currus et equites
et facta est turba non modica. Veneruntque ad aream Athad que sita est trans Iordanem
ubi celebrantes exequias planctu magno atque vehementi impleverunt vii
dies. Quod cum vidissent habitatores terre Chanaan dixerunt: Planctus magnus
iste est Egiptiis. Fecerunt ergo filii Iacob sicut preceperat eis et portantes eum in terram
Chanaan sepelierunt in spelunca duplici quam emerat Abraham cum agro
in possessionem sepulcri ab Effron Ettheo contra faciem Mambre. Reversusque est Io-
seph cum fratribus suis in Egiptum cum omni comitatu sepulto patre. Quo mor-
tuo timentes fratres eius et mutuo colloquentes: Ne forte memor sit
iniurie quam passus est et reddat nobis malum omne quod fecimus, mandaverunt ei di-
centes: Pater tuus precepit nobis antequam moreretur ut hec tibi verbis illius diceremus:
Obsecro ut obliviscaris sceleris fratrum tuorum et peccati atque malitie quam exercuerunt
in te. Nos quoque oramus ut servis dei patris tui dimittas iniquitatem hanc. Quibus
auditis flevit Ioseph. Veneruntque ad eum fratres sui et proni in terram adorantes
dixerunt: Servi tui sumus. Quibus ille respondit: Nolite timere. Num dei possumus
resistere voluntati? Vos cogitastis de me malum, sed deus vertit illud in bonum
ut exaltaret me sicut in presentiarum cernitis et salvos faceret multos populos.

Nolite metuere Ego pascam vos et parvulos vestros Consolatusque eos est blande ac leniter est locutus et habitavit in egipto cum omni domo patris sui vixitque c. x annis Et vidit effraim filios usque ad terciam generacionem filii quoque machir filii manasse nati sunt in genibus joseph Quibus transactis locutus est fratribus suis Post mortem meam deus visitabit vos et ascendere faciet de terra ad terram quam iuravit abraham ysaac et jacob Cumque adiurasset eos atque dixisset deus visitabit vos asportate vobiscum ossa mea de loco isto mortuus est expletis c x annis vite sue et conditus aromatibus repositus est in loculo in egipto Amen

335

Per idem tempus de Genesi xii libros scripsi ab exordio donec de paradiso dimissus est Adam, et flammea romphea posita est ad custodiendam viam ligni vite. Cum autem usque ad undecim libri peracti essent, duodecimum addidi, in quo diligentius de paradiso disputatum est. Titulus horum librorum inscribitur De Genesi ad litteram, id est non secundum allegoricas significationes sed secundum rerum gestarum proprietatem. In quo opere plura quesita quam inventa sunt, et eorum que inventa sunt pauciora firmata; cetera vero ita posita velut adhuc requirenda sint. Hos sane libros posterius cepi, sed prius terminavi quam de Trinitate; ideo eos nunc ordine quo cepi recolui. In quinto et ubicumque in eis libris posui de semine cui repromissum est, quod dispositum sit per angelos in manu mediatoris, non sic habet apostolus, sicut veraciores codices postea inspexi maxime Grecos. De lege enim dictum est, quod tamquam de semine dictum multi Latini codices habent per interpretis errorem. In sexto libro quod dixi Adam imaginem Dei secundum quam factus est perdidisse peccato, non sic accipiendum est tamquam in eo nulla remanserit, sed quod tam deformis ut reformatione opus haberet. In xii de inferis magis mihi videor docere debuisse quod sub terris sint quam rationem reddere cur sub terris esse credantur sive dicantur, quasi non ita sit. Hoc opus incipit: Omnis divina scriptura bipartita est.

Capitulum primum

Omnis divina scriptura bipartita est, preter id quod Dominus significat dicens scribam eruditum in regno Dei similem esse patrifamilias proferenti de thesauro suo nova et vetera, que duo etiam testamenta dicuntur. In libris autem omnibus sanctis intueri oportet, que ibi eterna intimentur, que facta narrentur, que futura prenuntientur, que agenda precipiantur vel moneantur. In narratione ergo rerum factarum queritur utrum omnia secundum figuratum tantummodo intellectum accipiantur, an etiam secundum fidem rerum gestarum asserenda et defendenda sint. Nam non esse accipienda figuraliter nullus christianus dicere audebit, attendens apostolum dicentem: Hec autem omnia in figura contingebant illis. Et illud quod in Genesi scriptum est: Et erunt duo in carne una, magnum sacramentum commendantem in Christo et ecclesia. Si ergo utroque modo illa scriptura scrutanda est, quemadmodum dictum est preter allegoricam significationem: In principio fecit Deus celum et terram? Utrum in principio temporis, an quia primo omnium facta sunt, an in principio quod est Verbum Dei unigenitus Filius? Et quomodo posset ostendi Deum sine ulla commutatione sui operari mutabilia et temporalia? Et quid significetur nomine celi et terre? Utrum spiritualis corporalisque creatura celi et terre vocabulo accepta est, an tantummodo corporalis, ut in hoc libro de spirituali tacuisse intelligatur, atque ita dixisse celum et terram, ut omnem creaturam corpoream superiorem atque inferiorem significare voluerit? An utriusque informis materia dicta est celum et terra? Spiritualis videlicet vita sicut esse potest in se conversa ad creatorem: tali enim conversione formatur atque perficitur; si autem non convertatur, informis est. Corporalis autem si posset intelligi per privationem omnis corporee qualitatis que apparet in materia formata, cum iam sunt species corporum, sive visu sive quolibet alio sensu corporis perceptibiles. An celum intelligendum sit creatura spiritualis ab exordio quo facta est perfecta et beata semper; terra vero corporalis materia adhuc imperfecta? Quia terra, inquit, erat invisibilis et incomposita, et tenebre erant super abyssum: quibus verbis videtur informitatem significare substantie corporalis. Et utrum utriusque informitas his posterioribus verbis significetur? Corporalis quidem eo quod dictum est: Terra erat invisibilis et incomposita; spiritualis autem eo quod dictum est: Tenebre erant super abyssum, ut translato verbo tenebrosam abyssum intelligamus naturam vite spiritualis informem, nisi convertatur ad creatorem, quo solo modo formari potest, ut non sit abyssus, et illuminari, ut non sit tenebrosa. Et quomodo dictum est: tenebre erant super abyssum? An quia non erat lux? Que si esset, utique super esset et tamquam superfunderetur. Quod tunc fit in creatura spirituali, cum convertitur ad incommutabile atque incorporale lumen quod est Deus.

Capitulum secundum

Et quomodo dixit Deus: Fiat lux? Utrum temporaliter, an in verbi eternitate? Et si temporaliter, utique mutabiliter. Quomodo ergo posset intelligi hoc dicere Deus nisi per creaturam? Ipse quippe est incommutabilis. Et si per creaturam dixit Deus: Fiat lux, quomodo est prima creata lux, si erat iam creatura per quam Deus diceret: Fiat lux? An non est prima creatura lux, quia iam dictum est: In principio fecit Deus celum et terram, et poterat per celestem creaturam vox fieri temporaliter atque mutabiliter, qua diceret: Fiat lux? Quod si ita est, corporalis lux facta est ista, quam corporeis oculis cernimus, dicente Deo per creaturam spiritualem, quam Deus iam fecerat cum in principio fecit Deus celum et terram: Fiat lux. Eo modo quo per talis creature interiorem et occultum motum divinitus dici potuit: Fiat lux. An etiam corporaliter sonuit vox dicentis Dei: Fiat lux, sicut corporaliter sonuit: Tu es filius meus dilectus? Et hoc per corporalem creaturam quam fecerat Deus cum in principio fecit celum et terram, antequam fieret lux que in hac sonante voce facta est? Et si ita est, qua lingua sonuit dicente Deo: Fiat lux? Cum nondum esset linguarum diversitas, que postea facta est in edificatione turris post diluvium. Que erat illa lingua una et sola, qua Deus locutus est: Fiat lux? Et quis erat quem oportebat audire atque intelligere, ad quem vox eiusmodi proferretur? An hec absurda carnalisque cogitatio est atque suspicio? Quid ergo dicimus? An id quod intelligitur in sono vocis cum dicitur: Fiat lux, non autem ipse corporeus sonus, hoc est accipienda vox Dei? Et utrum hoc ipsum ad naturam pertineat verbi eius, de quo dictum est: In principio erat verbum, et verbum erat apud Deum, et Deus erat verbum? Cum enim de ipso dictum sit: Omnia per ipsum facta sunt, satis ostenditur et lucem per ipsum factam, cum dixit Deus: Fiat lux. Quod si ita est, eternum est quod ait Deus: Fiat lux, quoniam Verbum Dei Deus apud Deum filius unicus Dei patri coeternus est; quamvis Deo hoc in eterno verbo dicente creatura temporalis facta sit. Cum enim verba sint temporis, cum dicimus quando et aliquando, eternum est tamen in verbo Dei quando fieri aliquid debeat; et tunc fit quando fieri debuisse in illo verbo est, in quo non est quando et aliquando, quoniam totum illud verbum eternum est.

Sequitur capitulum tertium

In hoc primo libro instituit expositionem illorum verborum que ponuntur in principio Genesis usque ad opus secundi diei. Et primo [illegible] expositionem circa [illegible] de luce facta sit principaliter insistit usque ad xi capitulum. A capitulo autem xi usque ad xx insistit expositioni prime diei in qua lux facta est. Et illud hic ordine fit: primo perscrutatur et ponit opiniones quasdam de luce corporali a capitulo xi usque ad [illegible] capitulum; a capitulo [illegible] usque ad xx de luce spirituali. Et [illegible] diligenter advertit quod dicatur [illegible] ex prima expositione de luce corporali non sit accepta sed de luce spirituali [illegible].

1 quid de principio
2 quid de immutabili
3 de nomine celi
quid xª de tenebris
4ª quid dedit Deus
[illegible]

Ca^m 4^m

quod sit de luce

An quod dictum est lux ipsa que facta est, non aliquid corporale, sed spirituale, sicut ipsa esse creatura in hac dicta perfecta que primo celum appellata est, cum dictum est: In principio fecit deus celum et terram; ut quod dixit deus: Fiat lux, et facta est lux, conversionem ad se creatoris factam eius atque illuminatam intelligamus? Ca^m 5^m

Et cur ita dictum est: In principio fecit deus celum et terram, et non dictum est: In principio dixit deus: Fiant celum et terra, et facta sunt celum et terra, sicut de luce narratur: Dixit deus: Fiat lux, et facta est lux? Utrum prius universali nomine celi et terre comprehendenda erant et commendanda que fecit deus, et deinde per partes exequendum quemadmodum fecit, cum per singula dicitur: Dixit deus, id est quia per verbum suum fecit quicquid fecit? An cum primum fiebat informitas materie, sive spiritualis sive corporalis, non erat dicendum: Dixit deus: Fiat; quoniam formam verbi semper patri coherentis, quo sempiterne dicit deus omnia, non sonante voce, nec cogitatione tempora sonorum volvente, sed coeterna sibi luce sapientie quam genuit, non imitatur imperfectio, cum dissimilis ab eo quod summe ac primitus est, informitate quadam tendit ad nihilum; sed tunc imitatur verbi formam semper atque incommutabiliter patri coherentis, cum et ipsa pro sui generis congruentia ad id quod vere ac semper est, id est ad creatorem substantie sue, conversione convertitur, et fit perfecta creatura. Ut in eo quod scriptura narrat: Dixit deus: Fiat, intelligamus dei dictum incorporeum in natura verbi eius coeterni, revocantis ad se imperfectionem creature, ut non sit informis, sed formetur secundum singula que per ordinem exequitur. In qua conversione et formatione, que pro suo modo imitatur deum verbum, id est filium dei semper patri coherentem plena similitudine et essentia pari, qua ipse et pater unum sunt; non autem imitatur hanc verbi formam, si aversa a creatore informis et imperfecta remaneat. Propterea filii commemoratio non ideo fit quia verbum est, sed tantum quia principium est, cum dicitur: In principio fecit deus celum et terram; exordium quippe creature insinuatur in informitate imperfectionis. Filii autem commemoratio, qui etiam verbum est, ideo fit in eo quod scriptum est: Dixit deus: Fiat, ut per id quod principium est insinuet exordium creature existentis ab illo adhuc imperfecte; per id autem quod verbum est, insinuet perfectionem creature revocate ad eum, ut formaretur inherendo creatori, et pro suo genere imitando formam sempiterne atque incommutabiliter inherentem patri, a quo statim hoc est quod ille.

Capitulum sextum

aliud proprium

Non enim habet informem vitam verbum filius, cui non solum hoc est esse quod vivere, sed etiam hoc est ei vivere quod est sapienter ac beate vivere. Creatura vero quamvis spiritualis et intellectualis vel rationalis, que videtur esse illi verbo propinquior, potest habere informem vitam; quia non sicut hoc est ei esse quod vivere, ita hoc est vivere quod sapienter ac beate vivere. Aversa enim ab incommutabili sapientia stulte ac misere vivit, que informitas eius est. Formatur autem conversa ad incommutabile lumen sapientie, verbum dei. A quo enim existit ut sit utcumque ac vivat, ad illud convertitur ut sapienter beateque vivat. Principium quippe creature intellectualis est eterna sapientia; quod principium manens in se incommutabiliter, nullo modo cessaret occulta inspiratione vocationis loqui ei creature cui principium est, ut converteretur ad id ex quo esset, quod aliter formata ac perfecta esse non posset. Ideoque interrogatus quis esset, respondit: Principium, qui et loquor vobis.

Capitulum vii

De loqui filii et patris

Quod autem filius loquitur, pater loquitur; quia patre loquente dicitur verbum quod filius est, eterno more, si more dicendum est, loquente deo verbum coeternum. Inest enim deo benignitas summa et sancta et iusta, et quidam non ex indigentia sed ex beneficentia veniens amor in opera sua. Propterea priusquam scriberetur: Dixit deus: Fiat lux, precessit scriptura dicens: Et spiritus dei superferebatur super aquas. Sive enim aque nomine voluit appellare totam corporalem materiam, ut eo modo insinuaret unde facta et formata sint omnia que in suis generibus iam dinoscere possumus, appellans aquam, quod ex humida natura videmus omnia in terra per species varias formari atque concrescere; sive spiritualem quandam vitam quasi fluitantem ante conversionem formationis; superferebatur utique spiritus dei, quia subiacebat scilicet bone voluntati creatoris quicquid illud erat quod formandum perficiendumque inchoaverat, ut dicente deo in verbo suo: Fiat lux, in bona voluntate, hoc est in beneplacito eius, pro modo sui generis maneret quod factum est. Et ideo recte quia placuit deo, scriptura dicente: Et facta est lux; et vidit deus lucem quia bona est. Ut quemadmodum in ipso exordio inchoate creature, que celi et terre nomine commemorata est, trinitatem insinuaret creatoris. Nam dicente scriptura: In principio fecit deus celum et terram, intelligimus patrem in dei nomine, et filium in principii nomine, qui non patri, sed per seipsum create primitus ac potissimum spirituali creature, et consequenter etiam universe creature principium est; dicente autem scriptura: Et spiritus dei superferebatur super aquas, completam commemorationem trinitatis agnoscimus. Ita et in conversione atque perfectione creature, ut rerum species digerantur, eadem trinitas insinuetur: verbum dei scilicet et verbi generator, cum dicitur: Dixit deus; et sancta bonitas, in qua deo placet quicquid ei pro sue nature modulo perfectum placet, cum dicitur: Vidit deus quia bonum est.

Capitulum viii

Sed cur prius commemoratur creatura adhuc imperfecta, et postea commemoratur spiritus dei, prius dicente scriptura: Terra autem erat invisibilis et incomposita, et tenebre erant super abyssum; ac deinde inferente: Et spiritus dei superferebatur super aquas? An quoniam egenus atque indigus amor ita diligit, ut rebus quas diligit subiciatur; propterea cum commemoraretur spiritus dei, in quo sancta eius benivolentia dilectioque intelligitur, superferri dictus est, ne facienda opera sua per indigentie necessitatem potius quam per abundantiam beneficentie deus amare putaretur? Cuius rei memor apostolus, dicturus de caritate, supereminentem viam demonstraturum se ait; et alio loco: supereminentem scientie caritatem Christi. Cum ergo sic oporteret insinuari spiritum dei, ut superferri diceretur, commodius factum est ut prius insinuaretur aliquid inchoatum, cui superferri diceretur; non loco, sed omnia superante ac precellente potentia.

Capitulum ix

De vidit deus

Ita et rebus ex illa inchoatione perfectis atque formatis, vidit deus quia bonum est; placuit enim quod factum est, in ea benignitate qua placuit ut fieret. Duo quippe sunt propter que amat deus creaturam suam, ut sit et ut maneat. Ut ergo esset quod maneret, spiritus dei superferebatur super aquas; ut autem maneret, vidit deus quia bonum est. Et quod dictum est de luce, hoc et de omnibus. Manent enim quedam super omnem temporalem volubilitatem in amplissima sanctitate sub deo; quedam vero pro suis temporum modis, dum per decessionem successionemque rerum seculorum pulchritudo contexitur.

Capitulum x

Quod ergo dixit fiat lux et facta est lux, in aliquo die dixit an ante omnem diem? Si enim verbo suo coeterno dixit, si autem aliqua creatura dixit temporaliter, non perfecte iam erit prima creatura lux, quia iam erat creatura per quam temporaliter diceretur fiat lux. Atque illud ante omnem diem factum intelligitur, quod in principio fecit deus celum et terram, ut celi nomine intelligatur spiritualis iam facta et formata creatura, tamquam celum celi huius quod in corporibus summum est. Secundo enim die factum est firmamentum, quod rursum appellavit celum. Terre autem nomine invisibilis et incomposita et tenebrosa abyssi imperfecta corporalis substantia significata sit, unde temporalia ista fierent, quorum primum esset lux. Quod autem per creaturam quam fecit ante tempora potuit temporaliter dici fiat lux, invenire difficile est. Sono enim vocis non intelligimus dictum; nam quicquid tale est corporeum est. An de illa imperfectione substantie corporalis fecit deus aliquam vocem corpoream per quam sonaret fiat lux? Ergo aliquod vocale corpus ante lucem creatum atque formatum est. Sed si ita est, iam erat tempus per quod vox curreret, et sonorum sibi succedentium spacia preterirent. Quod si iam erat tempus antequam fieret lux, in quo tempore vox fieret cuius sonitu fiat lux, ad quem diem pertinebat illud tempus? Numeratur enim dies unus et ipse primus quo facta est lux. An ad ipsum diem pertinet totum spacium temporis, et quo factum est vocale corpus per quod sonaret fiat lux, et quo facta est ipsa lux? Sed omnis talis vox propter audientis corporalem sensum a loquente profertur; ita enim facta est ut pulsu aeris sentiatur. Numquid ergo talem habebat auditum illud quicquid erat invisibile et incompositum, cui deus sic sonaret ut diceret fiat lux? Absistat itaque hec ab animo cogitantis absurditas. An ergo spiritualis motus, si tamen temporalis erat, quo dictum intelligimus fiat lux, expressus ab eterno deo per verbum coeternum in creatura spirituali quam iam fecerat, cum dictum est in principio fecit deus celum et terram, id est in illo celo celi? An et ita locutio non solum sine aliquo sono, sed etiam sine ullo temporali motu spiritualis creature in eius mente atque ratione fixa quodammodo ab eterno patris coeterno verbo impressa intelligitur, secundum quam moveretur et ad speciem converteretur inferior illa tenebrosa imperfectio nature corporee, et fieret lux?

Sed multum erat difficillimum capere quomodo diceretur deo verbo temporaliter iubente non temporaliter audiens creatura, que contemplatione veritatis omnia tempora excedit, sed intellectualiter perceptas impressas ab incommutabili dei sapientia rationes tamquam intelligibiles locutiones in ea que infra sunt transmittere fieri temporales motus in rebus temporalibus vel formandis vel administrandis. Si autem lux que primum dicta est ut fieret et facta est, etiam principatum creature intelligenda est, ipsa est intellectualis vita, que nisi ad creatorem illuminanda converteretur, fluctuaret informiter. Cum autem conversa et illuminata est, factum est quod in verbo dei dictum est fiat lux.

Capitulum xi

Verum quemadmodum sine tempore dictum est, quia in verbo patri coeterno non habet tempus dictum, fortassis queritur utrum et sine tempore factum sit quod factum erat. Et quomodo id possit intelligi, cum facta luce et discreta a tenebris, et indictis diei noctisque vocabulis dicitur: factum est vespere et factum est mane dies unus? Ibi videtur illud dei factum per spatium diei, quo peracto ad vesperum ventum est, quod noctis est initium. Illo pacto nocturno spatio completo totus dies, ut mane fieret in altero die in quo die deus aliud operaretur. Mirum vero id ipsum inenarrabile est etiam deum nullo spatio producta ratione sua verbo dixisse fiat lux, cum tanta mora facta sit lux donec diei spatium transiret et vespera fieret. An forte cito quidem lux facta est, sed tanta mora donec tempus... potuit tunc distincta a tenebris atque vocabulis diei et noctis significaretur? Mirum si et hoc vel tanta mora fieri potuit, quanta a nobis dicuntur... in ipso verbi opere cum lux fieret constituta est. Non enim lux esse potuit nisi discerneretur a tenebris. Quod autem vocavit deus lucem diem et tenebras noctem, quanta mora fieri potuit, etsi hoc syllabatim per sonantem vocem egisset, non quanto et a nobis dies lux vocatur et tenebre nox vocantur? Nisi forte desipiat quisquam ut putet, quia sit omni magnitudine deus, putet ore dei prolatas quamvis paucissimas syllabas per totum diei spatium potuisse distendi. Hoc accedit, quia verbo sibi coeterno, id est incommutabilibus sapientie internis rationibus, non corporalis vocis sono vocavit deus lucem diem et tenebras noctem. Rursus queritur si verbis quibus utimur vocavit, que lingua vocavit? Et quid opus erat sonis transeuntibus ubi nullus erat corporalis sensus auditor? Et non invenitur.

Capitulum xii

An dicendum est quod cum cito factum esset hoc opus dei, tamdiu stetit lux non succedente nocte, donec diurnum spatium peragetur, et tamdiu mansit nox luci succedens, donec spatium nocturni temporis transiret et mane fieret diei sequentis, uno primo die transacto? Sed si hoc dixero, vereor ne irridear et ab eis qui certissime cognoverunt et ab illis qui facillime advertere possunt, eo tempore quo nox apud nos est, eas partes mundi presentia lucis illustrari per quas sol ab occasu in ortum redit; ac per hoc omnibus viginti quattuor horis non deesse per circuitum gyri totius alibi diem, alibi noctem. Numquid ergo in parte aliqua ponimus deum, ubi ei vespera fieret, cum ab ea parte in aliam partem lux abscederet? Nam et in libro qui appellatur Ecclesiastes ita scriptum est: Oritur sol et occidit sol in locum suum ducitur, hoc est in eum locum unde ortus est. Et sequitur: Ipse oriens illic vadit ad austrum et girat ad aquilonem. Cum ergo austrum pars habet solem, nobis dies est; cum ad aquilonem circuiens pervenerit, nox est. Nec tamen in alia parte non est dies ubi presentia solis est, nisi forte poeticis figmentis cor inclinatum est, ut credamus sese mari solem immergere atque inde alio latere mane surgere. Quamquam si ita esset, abyssus ipsa presentia solis illustraretur, et esset ibi dies. Posset enim et aquas illuminare, quas aestus non posset extinguere. Sed hoc absurdum...

quod nomine celi intell

et dicit non sine sono vocis

non suspicari. Cum ergo sol nondum esset. Quapropter si spiritualis lux primo die facta est, numquid illa occidit ut ei succederet nox? Si autem corporalis, que nunc illa lux est, quam post occasum solis videre non possumus, quando nec luna erat adhuc, nec aliqua stelle. Aut si semper in ea parte celi est in qua sol est, ut non sit solis lux sed quasi comes eius, et ita juncta ut discerni dinosci que non possit, eadem causa redit difficultatem solvendi quia quasi comes eius cum ita sicut ipse sol circuitu agitur ab occasu in ortum et quomodo redit, et ergo [illegible]. Et ita lux eodem modo quo sol tempus [illegible] sicut terrenis in nocte. Ex quo cogitur quod absit in una in alia parte mundi [illegible] ista in qua sumus [illegible] deserit ut posset ei vespera fieri.

Capitulum XIII

An forte in ea parte lucem fecit in qua facturus erat hominem. Et eo cum ab ipsa parte lux discessisset vespera facta dicitur etiam cum in alia parte lux ista esset, que inde discesserat, mane futura, et facto [illegible] ut quod ergo factum est sol in parte dei quam lucet super terram. Si lux illa dici faciendo suffecerat, cur dies est vocata. Sed an illa prior regiones superiores a terra longinquitas illustrabit ut sentiri non possit in terris. Alii oportebit solem fieri, per quem dies in inferioribus mundi partibus appareret. Ut et hic dici autem esse fulgorem de et sole addito, ut plerique illum magis fulgere diebus quam nunc esse fuisse credatur.

Capitulum XIIII

Etiam hic aliquando dictum scio, primum mundi lucis informata in opere creatoris, cum dictum est *fiat lux* et facta est lux. Postea vero cum de luminibus dicitur, cum de ipsa luce facium fuisse, sit quamquam ordine dierum quo nunc est [illegible] tantum nisi cum de facta. Sed ubi vocata lucis quo fuisset, facta ut sit spera ut nunquam nox pareret [illegible] ne ille dixit, nec facile posse invenire arbitror. Neque enim existimata esse credendus est ut noctis tenebre [illegible]. Et rursum accessum ut mane fieret antequam hic sol officio gereretur quod a quarto die cepisse fieri eadem scriptura testatur, quod antequam fieret, quo circuitu sibi potuerunt tres dies noctesque succedere lucisque primo facta est permanente natura. Si lux corporalis tunc facta intelligenda est. Et invenire explicare est.

Capitulum XV

Nisi forte molem terrarum et aquosam antequam esset ab alterutro utraque discreta quod tertia die factum scribitur tenebras deum appellasse quibus dixit, per crassitudinem corpulentiam quam lux penetrare non potuit. Vel [illegible] obscurissimam tante molis quod vocata est ut ex altera parte fierent tenebre, si ex alia parte lux fieret. Nam quod locum [illegible] quo lucis pervenire non sinit in eo loco umbra est. Cum locum carens ea luce locum et cuiusdam corporis mole lucis [illegible] quo illustraretur nisi impediret corporis oppositum, hic totius est quod umbra dicitur. Que si per mole terrarum tam magna fiunt ut occupet spatium terre quantum ex alia parte dies occupat vocatur. Neque omnes tenebre nox. Nam et in speluncis altis in quarum abdita lux irrumpere per appositam molem non sinit. Sunt utique tenebre cum lux non est ibi. Totum quod spatium illud carens luce. Nec tamen tales tenebre accipimus nobis noctis nomine nuncupari, sed ille que in eam partem terre succedunt unde removetur dies. Sic non omnis lux dies appellatur. Ita et si illa que in eam partem [illegible] lune lux est, et siderum, et lucernarum ac coruscationum, et quorumque rerum ita fulgentium. Sed illa lux appellatur dies, cum nox precedit, vel cedente eam succedit. Sed si primaria lux illa undeque terre molem circumfusa attenderet dies sive staret, sive circuiret, non erat ex qua parte admitteret noctem sibi succedere, quia nusquam ipsa deserebat quod vicissitudine debet ut ei faceret locum. An ex una parte facta erat ut ipsa circuiens et noctem ex alia parte que circuire [illegible] permitteret. Cum enim totam terram adhuc aqua tegeret nichil impediebat ut aquosa et globosa moles ex una parte faceret diem lucis presentia, ex alia noctem lucis absentia, que in eam partem succederet a tempore vespertino [illegible] una parte [illegible] lux in aliam declinaret.

Capitulum XVI

Quo ergo congregate sunt aque si totam terram prius occupaverant ille que decedere sunt ut terre nudaret et qua [illegible] partem congregate sunt. Si enim erat nudum terre, que congregaretur iam apparebat arida, nec totum abyssi occupabant. Si autem totum tegebat, quis erat locus quo colligerentur ut terre aridas appareret. Numquid in altum congregate sunt. Si autem totum tegebat, quis erat locus [illegible] ad ventilandum in acervum messe trita subrigitur, et congesta in aggerem nudat locum, que dispersa sunt, sicut fit cum ad [illegible] aque fluenta contexit. Cuius hic dixit cum videt vastissimos campos mare equaliter superficie [illegible] aque [illegible] quedam velut montes erigitur, sedentur rursus tempestatibus complanantur. Et si quae litora nudantur [illegible] quendam velut [illegible] nulla esse alia terrarum spatia quo accedet id quod alunde discedit vel in eam locum lativorum possit dici nulla esse alia spatia quo accedet [illegible] ergo accedat. Cum ad tota eo terre undosa natura cooperiretur quo recedit ut nudaret eaque deserat usum accedat. Ut in totam rursum aque deserat [illegible] aliquantis partibus. An forte rarior aque velut nebula terras tegebat que congregatione conspissata est ut ex multis aliquantis partibus in quibus arida posset apparere nudaretur. Quamquam et terre longe lateque subsidens potuit [illegible] partibus prebere concavas quibus confluentes et currentes aquas reciperent, ut appareret arida ex hiis partibus unde humor accederet.

Capitulum XVII

Non autem est informis omnino materies ut etiam nebulosa species apparuit. Et ideo quod adhuc potest quomodo deus istas qualitates aquarum terrarum quas species creavit in illo et vi [illegible] hoc intelligere. Quamquam si hoc anno omnium dierum fecerit, sicut autem primorum istorum dierum commemoratio [illegible]. In principio fecit deus celum et terram ut in terre vocabulo intelligamus iam forte terram speciem superfusis aquis. Ipsa iam invisibili specie sui quibus declaratas ut in eo quod sequitur scriptura dicit. Terra autem erat invisibilis et incomposita, et tenebre erant super abyssum, et spiritus dei superferebatur super aquas. Nullam opinemur informitatem nisi. Sed terra et aqua sine luce que nondum erat facta sub [illegible] notissimis qualitatibus conditas ut ideo terra invisibilis dicta intelligatur quod aquis cooperta non posset videri etiam si esset qui posset videre. Ideo non incomposita, quia nondum a mari distincta esset et certa litoribus et suis fetibus animalium quas decorata. Si ergo [illegible] est, cur ille

vicem

Nota

Nota

[illegible] que pendulo corporales sunt aut omnes diversi facte sunt. Cur non scriptum est dixit deus fiat terra et factum est ita. Sicut dixit deus fiat aqua et facta est aqua. Vel certe si queritur si una quia legebatur in fine contineatur. Dixit deus fiat terra et aqua, et sic est factum. Cur non dictum est cum [illegible] factum esset, vidit deus quia bonum est. Sed [illegible] consideratio sua sit, quod manifestum est omnia [illegible] ex aqua informitate formari. Simul quod illud et catholica fides profitetur et certissima [illegible] ratio docet nullarum rerum materiam esse potuisse, nisi ab omnium deo non solum formatarum sed etiam formabilium inchoatore deo atque creatore. De qua etiam dicit et eadem scriptura. Qui fecisti mundum ex materia informi. Sicut innuitur illis verbis quibus spiritualia predicta tardioribus et lectoribus et auditoribus congruenter fuisse commendata, quibus aut dictum est antequam diceretur In principio fecit deus celum et terram. Et cum deinceps diceretur et dixit deus ut deinceps sequeretur in ordine conditio rerum. Capitulum 18

Non quia informis materia rebus tempore prior est, cum sit utrumque simul concreatum et unde factum est et quod factum est. Sicut etiam vox materia verborum, verba vero formatam vocem indicant. Nos autem qui loquimur prius emittimus informem vocem quam possit postea colligi atque in verbum formari. Ita creator deus non priore tempore fecit informem materiam et eam postea per ordinem quarumque naturarum quasi secunda consideratione formavit. Formatam quippe creavit materiam. Sed quod illud unde fit aliquid, et si non tempore, tamen quadam origine prius est quam illud quod inde fit, potuit dividere scriptura loquendi temporibus quod deus fecit temporibus non divisit. Si et quaeritur utrum vocem de verbis an verba de voce [illegible] [illegible], non facile quisquam tam tardo ingenio reperitur qui non potius verba fieri de voce [illegible]. Non facile quisquam qui loquentes faciat cum unde faciat nulla attentione videatur. Ita cum simul utrumque sit, simul utrumque et deus fecit, et materia quae formata et utrumque ab scriptura [illegible] apparet, commodius tamen simul utrumque dici potuit, prius illud unde aliquid factum est dici debuisse quam quod factum est. Et cum eodem dicitur materia et formata utrumque simul esse intelligimus. Nec utrumque simul possumus enunciare. Sic autem de brevitate temporis [illegible], cum duo illa verba proferimus ut alterum aut alterum proferimus. Ita in prolixitate narrationis alterum prius quam alterum narrandum fuit. Cum utrumque ut dictum est simul fecit deus, ut quod sola origine prius est [illegible] faciendo, tempore prius esset in narrando. Cum duae res quarum altera nullo prior est tempore, nominari simul non possint, quanto minus simul narrari. Non itaque dubitandum est ita esse ut eamque istam informem materiam [illegible] tamen sit facta nisi adeo, et rebus quae de illa facte sunt simul concreata sit.

Sed credibiliter dicitur eam etiam significatum vel [illegible]. Terra autem [illegible] Capitulum 19

erat invisibilis et incomposita, et tenebre erant super abyssum, et spiritus dei superferebatur super aquas. Ut excepto quod ibi positum est de spiritu dei, cetera quae ibi visibilium vocabula ad illam informitatem [illegible] [illegible] potuit insinuandam, dicta intelligamus. Cum hec duo elementa, id est terra et aqua, ad aliquid faciendo operantium manibus tractabilia sunt cetera. Et ideo commodius ipsis nominibus illa insinuabatur informitas. Sed si hoc probabiliter dicitur, non erat formata moles quae lux ex una parte illustrans ex altera faceret tenebras unde posset nox dici, dependente [illegible]. Emissionem vero gentium quod lucis Capitulum 20 si velimus noctem dicemus intelligere. Nec enim videtur cur ita fieret. Non tamen erant alia quibus hec [illegible] [illegible] exhibetur, ex quibus postea modo exorte per circuitum solis terminum exhiberi. Nec nullum [illegible] exemplum quo istam emissionem [illegible] lucis ut dici noctis quandam vicissitudinem fieri probare possumus. [illegible] et radiorum ex oculis nostris quedam lux est emissio. Et contrahi potest eam cum est ad aerem propinquum intuemur. Et emitti et eadem rectitudine quae sunt longe posita attendimus. Nec prorsus cum contrahitur omnino cernere que longe sunt desinunt. Sed certe obscurius quam cum in ea [illegible] emittitur, sed cum ea lux quae in [illegible] visibus est tam exigua dicitur ut nisi adiuvetur extra luce nichil videre [illegible] possit. Et quia discerni ab ea non potest, tamen exemplo demonstrari posset emissio in diem et contractio lucis in noctem sic dixi reperire difficile est.

Si autem spiritualis lux facta est cum dixit deus fiat lux, non illa vero patris coeterna Capitulum XXI intelligenda est per quam facta sunt omnia, et que illuminat omnem hominem. Sed illa de qua dici potuit prior omnium creata est sapientia. Cum enim eterna illa et incommutabilis que non est facta sed genita sapientia in spirituales atque rationales creaturas sicut in animas sanctas se transferret ut illuminare lucem possint, fit in eis quedam lucidae rationis affectio quae potest accipi facta lux cum diceret deus fiat lux. Si iam erat creatura spiritualis quae nomine celi significatur, ubi scriptum est In principio fecit deus celum et terram, non corporeum celum sed incorporeum celi celorum, hoc est super omnia corpora non gradibus sed naturae sublimitate praepositum. Quo autem modo simul fieri potuit, et quod illuminaretur et ipsa illuminatio, et tamen in tempore narranda fuerit, paulo ante diximus cum de materia loqueremur. Capitulum XXII

Sed huic luci precedente nocte et vespere fiet. Quo pacto intelligi sinitur a tenebris vero quatenus lux distingui potuit, dicente scriptura Et divisit deus inter lucem et tenebras. Nimirum enim erant peccatores et stulti dividendi a luce veritatis inter quos et inter ipsam lucem praenoscens dividendo deus tamen inter lucem et tenebras nocte ostendit se non operatorem peccatorum sed ordinatorem distributorumque meritorum. An hec dies

non [illegible] ipse [illegible]
[illegible] ipse [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

de luce spirituali

totius temporis nomen est, et omnia volumina seculorum hoc vocabulo includit. Ideo quippe non dictum est primus dies sed unus dies,
Et factum esse inde vesperam. Et factum est mane dies unus, ut per hoc quod facta est vespera, per-
sonalis creature. Quod autem factum est mane renovato eius significatio videtur. ¶ Sed hec allegorice
disputatio est prosequenda, quam non isto sermone suscepimus. ¶ Inspiciamus et descriptionem [illegible]
secundum proprietatem rerum gestarum. Non secundum enigmatum figuras. Ergo ad rerum factarum [illegible]
[illegible] que imponimus vesperam et mane in luce spirituali. Cum divisio quidem lucis a tenebris di-
stinctionem rei formate a informi [illegible]. Appellatio vero diei et noctis insinuat distinctionem
[illegible] que significationem [illegible] inordinatum relinquere [illegible] informitatem [illegible]
[illegible] quodam [illegible] mutant non esse indispositum [illegible] creature
quibus [illegible] spatia [illegible] supplemento esse decore [illegible] ordinate
sunt tenebre [illegible] lux [illegible] vidit deus lucem quia bona est [illegible]
omni [illegible] dixit [illegible] ut non explicasset dixit et facta est lux. Et divisit deus inter lucem
et tenebras. Et vocavit deus lucem diem et tenebras vocavit noctem, non dicitur et vidit
deus quia bonum est. Et deinceps [illegible] Et factum est vespera, et factum est mane [illegible]
operibus factis quibus vocabula imposuit. ¶ Hic [illegible] non ita fecit [illegible] formata re ab
[illegible] distincta est [illegible] informitatibus [illegible] adhuc formanda [illegible]
creaturis rerum [illegible] corporalis [illegible] illa divisio et vocabulis [illegible]
dicitur vidit deus quia bonum est. [illegible]
[illegible] luce solo [illegible] vidit deus [illegible] lucem quia bona est. Et divisionem
[illegible] a tenebris. [illegible] dixit quia vidit deus quod bonum est [illegible]
[illegible] informitas [illegible] unde alia formarentur. ¶ Namque [illegible] nox que nobis nota
[illegible] distribuendo a die [illegible]
diei et noctis [illegible] vidit deus quia bonum est. ¶ Non [illegible] nox informis aliqua [illegible] erat
unde adhuc alia formarentur. [illegible]
[illegible] esse [illegible] distinctior [illegible] vespera [illegible] illo
[illegible] absurde fortasse intelligitur. ¶ Capitulum
vero [illegible] operationis significatio. Capitulum xxiiii

Sed ad omnia meminerimus, [illegible] multa dixi [illegible] non [illegible] et [illegible]
[illegible] operari deum [illegible] hoc [illegible]
[illegible] spiritu dei qui superferebatur super aquas [illegible] lingue [illegible] hebree
[illegible] ferri expositum non superferebatur [illegible] intelligi.
Nam [illegible] quodam docto [illegible] aquas [illegible] frigidis [illegible]
[illegible] sicut [illegible] ab alitibus [illegible] calor ille [illegible] corporis [illegible] formetur
[illegible] quodam [illegible] ¶ Non ita [illegible] singulos
dies [illegible] operatoris [illegible] regentem ¶ Non [illegible]
[illegible] ad colligendos [illegible] filios [illegible] ad modum gallina [illegible]
[illegible] ut [illegible] esse [illegible]
[illegible] a nostris sensibus remotissimis [illegible] secundum [illegible]
fide que [illegible] non [illegible] affirmationi [illegible]
[illegible] forte diligentius discussa veritas [illegible]
[illegible] ut [illegible] est. [illegible]
que scriptura [illegible] esse velle debeamus. Capitulum xxv

Ponimus et in eo quod scriptum est dixit deus fiat lux et facta est lux. Aliam fuisse lucem corporalem
factam. Et aliam spiritualem esse. Spiritualem lucem in creatura spirituali fidem nostram non dubitat. ¶ [illegible]
ante lucem corporalem [illegible] non potuit [illegible]
[illegible] fidem [illegible] vestiatur [illegible] hec [illegible] scriptura
[illegible] ignorat. ¶ [illegible]
[illegible] voluit an aliquid aliud non [illegible]
[illegible] non [illegible] aliud quod [illegible]
[illegible] cognoscat. ¶ [illegible] voluisse scriptorem
non repugnabit [illegible] aliud [illegible] ¶ [illegible] et aliud potuisse in-
veniri [illegible] voluisse non [illegible]
[illegible] suffragari. [illegible] accidit ut aliquid de [illegible]

Capitulum xx[illegible] non ad litteram institutionem [illegible] angeli.

nox

[illegible]

de luce

[illegible] fide [illegible]

de terra, mundi huius elementis de motu et conversione vel etiam magnitudine et intervallis siderum, de certis defectibus solis et lune, de circuitibus annorum et temporum, de naturis aliarum fructuum lapidum atque huiusmodi ceteris etiam non christianus ita noverit ut certissima ratione vel experientia teneat. Turpe est autem nimis et perniciosum ac maxime cavendum ut christianum de hiis rebus quasi secundum christianas litteras loquentem ita delirare quilibet infidelis audiat, ut quemadmodum dicitur toto celo errare conspiciens risum tenere vix possit. Et non tam molestum est quod errans homo deridetur, sed quod auctores nostri ab eis qui foris sunt talia sensisse creduntur, et cum magno eorum exitio de quorum salute satagimus tamquam indocti reprehenduntur atque respuuntur. Cum enim quemquam de numero christianorum in ea re quam optime norunt errare deprehenderint, et vanam sententiam suam de nostris libris asserere, quo pacto illis libris credituri sunt de resurrectione mortuorum et de spe vite eterne regnoque celorum, quando de hiis rebus quas iam experiri vel indubitatis numeris percipere potuerunt fallaciter putaverint esse conscriptos? Quid enim molestie tristitieque ingerant prudentibus fratribus temerarii presumptores satis dici non potest, cum si quando de prava et falsa opinione sua reprehendi et convinci ceperint ab eis qui nostrorum librorum auctoritate non tenentur, ad defendendum id quod levissima temeritate et apertissima falsitate dixerunt, eosdem libros sanctos unde id probent proferre conantur, vel etiam memoriter que ad testimonium valere arbitrantur multa inde verba pronuntiant, non intelligentes neque que loquuntur neque de quibus affirmant. Ad hoc enim considerandum libros Geneseos multipliciter quantum potui enodavi, et sententias de verbis ad exercitationem nostram obscure positis protuli, non aliquid unum temere affirmans cum preiudicio alterius expositionis fortasse melioris, ut pro suo modulo eligat quisque quod capere possit; ubi autem intelligere non potest, scripture Dei det honorem, sibi timorem.

Capitulum xxvi

Sed cum tot modis verba scripture que tractavimus exposuimus, cohibeant se tandem qui ex secularibus litteris inflati hec ita posita que omnia pia corda nutriant velut imperita atque impolita aliquid carpunt, que pennis in terra reptantes et volatum ranarum avium nidos irrident. Perniciosius autem errant quidam infirmi fratres, qui cum istos impios de numeris vel de motibus siderum deque elementorum mundi huius questionibus subtiliter et copiose disserere audiunt, contabescunt, et istos pre se ipsis suspirando ingemiscentes et magnos putantes, libros saluberrime pietatis cum fastidio repetunt, et quos dulciter haurire deberent vix tangunt, horrentes asperitatem messis et spinarum flores inhiantes. Non enim vacat videre quam suavis est Dominus, nec in sabbato esuriunt; ideo pigri sunt, permissa a Domino vellere spicas et diu manibus contricare, ventilare, donec perveniant ad escam.

Capitulum xxvii

Dicet aliquis: quid tu tanta tritura disputationis huius, quid grani exuisti? Quid eventilasti? Cur prope omnia adhuc latent in questionibus? Affirma aliquid eorum que multa posse intelligi disputasti. Cui respondeo ad eum ipsum me cibum suaviter pervenisse, quo didici non herere hominem in respondendo secundum fidem quod respondendum est hominibus qui calumniari libris nostre salutis affectant, ut quicquid ipsi de natura rerum veracibus documentis demonstrare potuerint, ostendamus nostris litteris non esse contrarium; quicquid autem de quibuslibet suis voluminibus hiis nostris litteris, id est fidei catholice, contrarium protulerint, aut aliqua etiam facultate ostendamus, aut nulla dubitatione credamus esse falsissimum; atque ita teneamus mediatorem nostrum, in quo sunt omnes thesauri sapientie et scientie absconditi, ut neque false philosophie loquacitate seducamur, neque false religionis superstitione terreamur. Et cum divinos libros legimus in tanta multitudine verorum intellectuum, qui de paucis verbis eruuntur et sanitate catholice fidei muniuntur, id potissimum deligamus quod certum apparuerit eum sensisse quem legimus. Si autem hoc latet, id certe quod circumstantia scripture non impedit et cum sana fide concordat. Si autem et scripture circumstantia pertractari ac discuti non potest, saltem id solum quod fides sana prescribit. Aliud est enim quid potissimum scriptor senserit non dignoscere, aliud a regula pietatis errare. Si utrumque vitetur, perfecte se habet fructus legentis; si vero utrumque vitari non potest, etiam si voluntas scriptoris incerta sit, sane fidei congruam non inutile est eruisse sententiam.

Sequitur liber 2us

Capitulum 1m

Et dixit Deus: Fiat firmamentum in medio aquarum, et sit dividens inter aquam et aquam. Et sic est factum. Et fecit Deus firmamentum et divisit Deus inter aquam que erat sub firmamento et inter aquam que erat super firmamentum. Et vocavit Deus firmamentum celum. Et vidit Deus quia bonum est. Et factum est vespera et factum est mane dies 2us. De verbis Dei quod dixit fiat firmamentum et est, et de placito eius quod vidit quia bonum est, et de vespera et mane non opus est hic iterum similiter disserere; ad ea deinceps considerationis iam repetimus fratribus supra ... consideranda esse admonemus.

Capitulum 2m

Utrum autem medium illud celum fiat quod excedit aeris omnia spatia cuiuscumque altitudinis ubi et luminaria et stelle constituuntur quarto die, an ipse aer vocetur firmamentum, merito queri potest. Multi enim asserunt istas aquas ...

Marginal notes (right margin): non stare; non libros geneseos; non dirigi; firmamentum celum dicitur / quid sit firmamentum

In hoc 2° libro exponit opera 2e diei tertie et quinte per ordinem

super sidereum celum esse non posse, quod sic habent pondus suum ordinatum, ut ut super terram fluerent, ut in a[illegible]
primo [illegible] vaporalibus [illegible]. Neque quisquam istos [illegible] dicit esse ut dicit [illegible] de [illegible] [illegible] pos-
sibilia sunt apte nos credere aquas esse [illegible] [illegible] qui nominatur celum sensibile celeste corpus in quo sunt sidera
suspensa. Nunc ergo quod deus imperium [illegible] [illegible] [illegible] eius nos [illegible] [illegible]. Numquid [illegible] eis ut ex eis
ad miraculum potest sic velit operari [illegible] si vellet deus aliquid oleum subaquis manere [illegible] fieret non [illegible] [illegible]
natura nobis esset incognita [illegible] [illegible] sit ut appetendo suum locum [illegible] si subtussusa fuerit [illegible] aquam
eisque suppositam se colloceret. Nunc ergo quoniam [illegible] conditor [illegible], qui omnia in mensura et numero et pondere
disposuit, non [illegible] locum proprium ponderi aquarum [illegible] terram [illegible], sed et super celum, quod ultra limitem aeris [illegible]
circumfusum [illegible] solidatum est.

Capitulum iii

[Q]uod qui negant esse certum de ponderibus elementorum argumentum [illegible] nullo [illegible] desuper [illegible] [illegible] [illegible] so-
lidatum esse celum ut possit aquarum pondera sustinere, [illegible] [illegible] soliditas nisi in terra esse non posset, et quod
tale est non celum sed terra sit. Non [illegible] tantum locis [illegible] [illegible] qualitatibus propriis elementa distinguuntur, ut pro qualita-
tibus propriis [illegible] loca propria sortiuntur. Aqua [illegible] super terram, que [illegible] [illegible] sub terra stat aut latet [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] abditus, non tamen ea terra quam super [illegible] ea que infra [illegible] [illegible]. Nam [illegible] ex parte superiore fuerit [illegible]
nulla terra delapsa non manet super aquas [illegible] ea propria [illegible] et [illegible] ad terram. Cum vero [illegible]
[illegible] tamquam in loco suo, si super sit aqua, subter aut terram [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] super aquas [illegible] esse non [illegible]
ipsis aquis [illegible], sed compage terre tenebitur [illegible] [illegible] [illegible] speluncas.

Capitulum iiii

[H]ic oritur admirande cautele [illegible], que in [illegible] [illegible] [illegible] ne forte quod scriptum est in psalmo fun-
davit terram super aquas arbitretur ab [illegible]. Adversus istos de ponderibus elementorum subtiliter disserentes isto testimonio scripture
esse [illegible]. Quia illi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] deum [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] facilius [illegible] [illegible] illud repudiabunt, [illegible] ut certis rationibus [illegible] [illegible] experimentis
manifestissimis probavit. Illud namque in psalmo [illegible] figurate dictum recte accipi potest, ut [illegible] [illegible]
et terre nomine [illegible] in ecclesia spiritales [illegible] [illegible] significantur. Celos autem [illegible] ad [illegible] intelli-
[illegible] [illegible] [illegible], qui fecit celos in intelligentia. Terram vero ad simplicem fidem [illegible] non
fabulosis opinionibus [illegible] [illegible] fallacis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
solidari. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] firmavit terram super aquas. [illegible] si ad litteram [illegible] [illegible] intelligi
esse terram ut possit aquam [illegible] non [illegible] ut sublimia terre [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] que superiora sunt aquis, ut ipsa tegmina speluncarum [illegible] [illegible] super aquas
pendula soliditate firmata. Alioquin [illegible] ad terram [illegible] [illegible] intelligere [illegible] [illegible]
[illegible] fundavit terram super aquam ut aquarum pondus terreno ponderi supportando [illegible] ordine [illegible]
[illegible] esse arbitremur.

Capitulum quintum

[H]ec aquis [illegible] superior, [illegible] per amplioraa sua spacia, et aridam [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] impossibile repleri aquis potest unde [illegible] [illegible] aeris [illegible] loco [illegible] superiori
videtur [illegible] vas inane. [illegible] ad plenum [illegible], cum ore imo in aquam demittitur, [illegible] vero [illegible]
superiore parte non [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] aquis [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] plenitudine sua repellit aquas, et in vas non permittit intrare. Cum autem [illegible]
[illegible] vas [illegible] collocatur ut os non [illegible] deorsum sed in latus inclinatum intrat aqua [illegible] [illegible]
[illegible] aqua superius. Itaque si vas erectum os patens [illegible] celo [illegible] [illegible] aquam [illegible]
aer [illegible] [illegible] ex aliis partibus, [illegible] non infundit. Et [illegible] aqua deorsum [illegible] [illegible]
[illegible] si in maiore [illegible] deprimitur, [illegible] ut ex latere et desuper aque ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible]
et undique os vasis obligant, [illegible] [illegible] aer [illegible] [illegible] ad ima [illegible] [illegible]
Et ipsa [illegible] singularum [illegible] [illegible] [illegible] partibus fugit, quia [illegible] [illegible] non potest exi-
re [illegible] angustias. Ita si aer super aquas ire cogatur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], cum exilientes impetu eius impulsu ebulliunt, et [illegible] bullas [illegible] [illegible]
in [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] autem [illegible] aqua ire
cogatur [illegible] vase [illegible] illo [illegible] vas [illegible] in ima [illegible] repleri [illegible], facilius [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] per os eius [illegible] [illegible] infundi gutta [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]. Iam [illegible] ignis ad superiora [illegible], et [illegible] aeris [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] non [illegible]. Quod [illegible] si ardere facula [illegible] deorsum [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] ad superiora [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] ac [illegible] aeris [illegible] [illegible]
[illegible] ignis [illegible] [illegible] et in [illegible] [illegible] [illegible] abundantia [illegible] [illegible] [illegible]
ac [illegible] ad [illegible] [illegible] altitudinem [illegible] non potest [illegible]. Itaque super aerem
purum ignis esse dicitur [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] igne [illegible]
in [illegible] formas [illegible] in celo [illegible], aglobata disposita est natura.

Capitulum vi

oleum [illegible]

De ordine terre et aque

Aqua [illegible] [illegible]

De ordine aeris et aque

De ordine ignis

Ac per hoc sicut trahit ponderibus et aer et aqua cedit ut ad terram perveniat, sic aque ponderi et ipse aer cedit, ut vel ad terram vel ad aquam perveniat. Unde intelligi volunt hec non natura fuisse ut aer qui sic quibus eius particulis in spatiis illius sublimibus celi possit dimittere pondere suo cedit donec ad aera subter spatia perveniret. Cum ergo colligitur nullo modo ea posse aquis super id igneum celum aliquid loci cum illic aer nullo aquis levior manere non possit.

Capitulum vii

A talibus corporum disputationibus eorum laudabiliter conatus est quidam demonstrare aquas super celos ut ex ipsis visibilibus compertis naturis asserere scripture fidem. Et primum quod facillimum fuit ostendit. Et hunc aerem celum appellari. Non solum secundum usum communem, sed etiam quia dicimus serenum vel nubilum celum. Sed etiam scripture consuetudine scripturarum, ut cum dicit volatilia celi. Cum autem in hoc aere volare manifestum sit. Et dominus cum de nubibus loquitur faciem inquit celi potestis probare. Nubes autem per proximum terris aerem conglobari sepe cernimus cum super declivia montium latera ita volvuntur ut plerosque excedant etiam cacuminibus montium. Cum igitur probasset et hunc aerem celi dici, illum aerem etiam firmamentum appellari voluit existimari, nisi quia intervallum est dividit inter grossa vapores aquarum. Et istas aquas que copulatiores in terris fluitant. Et nubes quippe sicut experti sunt qui inter eas in montibus ambulant congregatione et conglobatione minutissimarum guttarum talem speciem reddunt. Que si spissantur amplius ut coniunguntur in unam grandem plures gutte minime, non eam patitur aer agitur teneri, sed eius pondere ad ima dat locum et hec est pluvia. Ergo ex aere qui est inter vapores humidos unde superius nubila conglobantur et maria subterfusa ostendit illic voluit esse celum inter aquam et aquam. Hanc ego diligentiam considerationis laude dignissimam iudico. Cum sit dixit neque contra fidem et in promptu posite documento credi potest.

Capitulum viii

Quamquam possit videri non impedire propter pondera elementorum quo et super id sublime celum possit esse aque per illas minutias per quas etiam super hoc spatium aeris esse potuerunt. Cum istius gravior et inferior summo celo sublimatur per cuius levior est aquis. Et tamen ut super eum sint vapores illi nullo prohibentur. Sic ergo super id celum per minutioribus guttis levior huiusmodi humoris extendi qui pondere cadere non cogatur. Ipsi quoque subtilissime rerum perscrutatores persuadent nullum esse quantumlibet exiguum corpusculum in quo divisio finiatur, sed infinite omnia dividi, quia omnis pars corporis est corpus, et omne corpus habere necesse est dimidium quantitatis sue. Ac per hoc si potest aqua sic minutas ad tantas guttas minutas premere ut sic istum aerem vaporaliter fiant qui natura levior est aquis, cur non possit et super illud levius celum minutioribus guttis et levioribus manere vaporibus.

Capitulum ix

Quidam etiam nostri istos nituntur propter pondera elementorum aquas esse posse super celum sidereum de ipsorum qualitatibus et meatibus convincere. Idem namque asserunt stellam que Saturni appellatur esse frigidissimam, eam que per annos xxx signiferum peragit circulum eo quod superiore et per ampliore ambitu graditur. Nam sol eundem circulum per annum complet et luna per mensem. Tanto ut dicunt brevius quanto inferius spatio loci spatio temporis coequavit. Tenetur itaque ab eis unde ista sit frigida stella, quae tanto ardentior esse deberet quanto superiore celo rapitur. Nam procul dubio cum rotunda moles circulari motu agitur interiora eius tardius eunt, exteriora celerius ut maiora spatia cum brevioribus ad eosdem gyros pariter occurrant. Unde incitata stella deberet magis calida esse quam frigida. Quamvis et sui motu quo tam grande spatium est xxx annis totum ambitum permeat tamen celi motu contrario velocius quo contradictionem necesse est patiatur sicut ut dicunt singule celi conversiones diebus singulis explicantur. Quoniam maiorem debent celo concitationem accipere. Estimant ergo eam frigidam fieri aquarum super celum constitutarum vicinitate quas volunt credere qui hec que breviter dixi de motu celi et siderum disputant. Hinc quidam nostri coniecturas agunt adversus eos qui nolunt aquas super celum credere et volunt eam stellam esse frigidam que in summo celo currit ut ex hoc cogantur aquas ibi credere non iam illic vaporali tenuitate, sed glaciali soliditate pendere. Quomodo autem et quales aque ibi sint esse, eas ibi esse minime dubitemus. Maior est quippe scripture huius auctoritas quam omnis humani ingenii capacitas.

Capitulum decimum

Sed animadversum est a quibusdam, quod nec ego dissimulandum puto, non frustra cum dixisset deus: Fiat firmamentum in medio aque, et sit dividens inter aquam et aquam, parum visum est subiungere: Et sic factum est, nisi adderet: Et fecit deus firmamentum et divisit deus inter aquam que erat super firmamentum et inter aquam que erat sub firmamento. Quemadmodum intelligunt sicut ut prius predictum esse dicebat in eo quod scriptum est: Dixit deus: Fiat firmamentum in medio aquarum, et sit dividens inter aquam et aquam, et sic est factum, ac deinde ut intelligatur filius fecisse quod a patre dictum est ut fieret arbitrantur esse subiunctum: et fecit deus firmamentum, et divisit. Sed cum antea legisset et sic factum est, a quo intelligimus factum, sed a filio quod opus erat dicere iam et fecit deus et consequenter. Sed autem quod scriptum est et sic factum est a patre intelligimus factum non iam patri dicit et filius facit, et post aliquid facit sine filio, ut deinde filius non hoc sed aliud simile faciat quod est

vii fiat pluvie

non est contra fidem

quod divisio est in infinitum

de natura saturni

vii quod saturnus sit calidus

ratio unde sit frigidus

in auctoritate scripture

contra catholicam fidem. Si autem illud de quo dicitur Et sic est factum, hoc loco intelligi iubetur ubi dictum est Et fecit Deus, quid prohibet eundem intelligere fecisse qui dixit ut fieret? An ceteris exceptis ubi per se et sic est factum, tantummodo in his verbis quibus dicitur et dixit Deus fiat, et post ea dicitur et fecit Deus, patris et filii personam voluit intelligi? Et queri adhuc potest utrum insinuasse filii personam debeamus accipere in eo quod scriptum est Et dixit Deus fiat, sed tunc non scriptura curaret ostendere personam et spiritus sancti, nisi ita fuerit intelligendum: Et dixit Deus fiat, et fecit Deus, et vidit Deus quia bonum est. Sed non conveniret divinitati trinitatis ut filius quasi iussus fecisse intelligatur, spiritus autem sanctus nullo sibi iubente libere vidisse bonum esse quod factum est. Quibus enim verbis iuberet filio pater ut faceret, cum ipse sit principale verbum patris per quod facta sunt omnia?

Capitulum xi

Nunc in eo ipso quod scriptum est Fiat firmamentum, hoc ipsa dicto verbum est patris unigenitum filium in quo sunt omnia que creantur, et quecumque in illo erat vita est, et vita utique creatrix. Quia quecumque per ipsum facta sunt, in ipso vita sunt, et vita utique creatrix, sub illo autem creatura. Aliter ergo in illo sunt ea que per illud facta sunt, quia regit et continet ea; aliter autem in illo sunt ea que ipse est. Ipse enim vita est, que ita in illo est ut ipsa sit, quia ipse vita est lux hominum. Quia ergo nihil creari posset, sive ante tempora quod non est creatori coeternum, sive ab exordio temporum, sive aliquo tempore, cuius tamen condendi ratio, si tamen ratio recte dicitur, non in Dei verbo patri coeterno coeterna vita vivit, propterea scriptura priusquam insinuet unamquamque creaturam ex ordine quo eam condi oportuit, respicit ad Dei verbum praeponens: Et dixit Deus fiat illud. Non enim invenit ullam causam rei condende que in verbo Dei non inveniatur condi debuisse. Non ergo Deus toties dixit fiat illa vel illa creatura quoties in hoc libro repetitur et dixit Deus. Unum quippe verbum ille genuit, in quo dixit omnia priusquam facta sunt singula. Sed eloquium scripture scribentis descendens ad parvulorum capacitatem, dum insinuat sigillatim genera creaturarum, per singula respicit unumquodque genus eternam rationem in verbo Dei. Nec illa repetit, sed illa repetit ut diceret dixit Deus. Si enim vellet prius dicere factum est firmamentum in medio aquarum ut esset dividens inter aquam et aquam, et si quis ab eo quereret quomodo factum esset, recte responderet: dixit Deus fiat, id est in verbo coeterno erat ut fieret. Inde igitur incipit narrare unde ipse quod factum est, quod etiam post facti narrationem querenti quomodo factum sit reddenda ratio videbatur. Cum ergo audimus Et dixit Deus fiat, intelligimus quod in verbo Dei erat ut fieret. Cum vero audimus Et sic est factum, intelligimus factam creaturam non excessisse prescriptos in verbo Dei terminos generis sui. Cum vero audimus Et vidit Deus quia bonum est, intelligimus in benignitate spiritus Dei non quasi cognitum post factum placuisse, sed potius in ea bonitate placuisse ubi manet factum, ut placeret ut fieret.

Capitulum xii

Sed per hoc manet adhuc causa querendi, cum post ea que dixit Et sic est factum, ubi profecto opus indicatur, addidit Fecit Deus, cum eo ipso quod ait et dixit Deus fiat, et et sic est factum, intelligitur id Deum dixisse in verbo suo et factum esse per verbum eius, ut ibi etiam non solum persona patris sed et filii esse possit apparere persona. Nam si propter ostendendam filii personam repetitum est et fecit Deus, numquid ergo non per filium congregavit aquam tertio die ut appareret arida? Quia ibi non dicitur et fecit Deus congregari aquam, vel congregavit Deus aquam. Sed cum etiam ibi post ea que dixit factum est sic, tunc repetitum est: Et congregata est aqua que est sub celo. Numquid et lux preter filium facta est, de qua prius nullo repetitum est? Potuit et ibi ita dici: Et dixit Deus fiat lux, et sic est factum, et fecit Deus lucem, et vidit quia bona est. Aut certe sicut in aquarum congregatione non dicitur fecit Deus, sed tantum repetitur, ita dici potuit et dixit Deus fiat lux, et vidit Deus lucem quia bona est. Sed nullo repetito post ea que proposuit Et dixit Deus fiat lux, nihil aliud intulit nisi facta est lux, ac deinceps de placita luce et divisa a tenebris, et utrique appellato nominibus suis sine ulla repetitione narravit.

Capitulum xiii

Quid sibi ergo vult in ceteris illa repetitio? An forte hoc demonstratur primo die quo lux facta est conditionem spiritualis creature lucis appellatione intimari, in qua intelliguntur omnes angeli sancti atque virtutes, et ideo non repetitum factum post ea que dixit Deus fiat lux et facta est lux? Et quia non prius cognovit rationalis creatura conditionem suam et deinde formata est, sed in ipsa sua conditione cognovit hoc est in illustratione veritatis ad quam formata conversa. Cetera vero que infra sunt ita creantur ut prius fiant in cognitione rationalis creature ac deinde in genere suo. Quapropter lucis conditio prius est in verbo Dei secundum rationem qua condita est, hoc est in coeterna Dei patris sapientia, ac deinde in ipsa lucis conditione sicut natura que condita est. Illic non facta, sed genita; hic vero facta, quia ex informitate formata. Et ideo dixit Deus fiat lux, et facta est lux, ut quod ibi erat in verbo, hoc esset hic in opere. Conditio vero celi prius erat in verbo Dei secundum genitam sapientiam, deinde facta est in creatura spirituali, hoc est in cognitione angelorum secundum creatam in illis sapientiam. Deinde celum factum est, ut esset ipsa celi creatura in genere proprio. Sic et discretio aquarum atque terrarum. Sic nature lignorum et herbarum. Sic luminaria celi. Sic animalia orta ex aquis et terra. Neque enim sicut pecora solo sensu corporis vident angeli hec sensibilia. Sed si quo sensu tale utuntur agnoscunt ea potius

Angeli cognoverunt in sensibilibus

que nullo modo noverunt in ipso dei verbo a quo illuminantur ut sapienter vivant cum sit in eis lux qua fi-
unt[?] facta est. Sic lucem spiritualem in illo factam intelligimus quemadmodum ergo verbum quo creatura conditur prius est in verbo
dei quam ipsa creatura que conditur. Sic et eiusdem rationis cognitio prius fit in creatura intelligibili
que peccato non tenebrata est. Ac deinde ipsa conditio creature. Neque enim sicut nos ad percipiendam sapientiam
proficiebant angeli ut invisibilia dei per ea que facta sunt intellecta conspicerent. Qui ex quo creati sunt
ipsa verbi eternitate sancta et pia contemplatione perfruuntur atque inde ista despicientes secundum id quod intus vident
vel recte facta approbant vel peccata improbant. Neque enim mirum est quod sancti angeli sibi sunt in prima luce conditi
formati. prius deus ostendebat quod erat deinceps creaturus. Neque enim intellectum dei nossent nisi quantum
ipse monstrasset. Cuncta etiam cognoverunt intellectu quod fuit quando conditi sunt que prius dederit ei et re-
tribuerit illis. Quoniam ex ipso et per ipsum et in ipso sunt omnia. Ex ipso ergo discebant angeli cum in eis fieret cognitio
creature deinceps faciende. Hic deus fecit in quo prius. Cum apponitur iam luce facta in qua intelligimus
ab eterna luce formatam rationalem creaturam, cum in ceteris formandis rebus audimus Et dixit deus fiat
intelligamus ad eternitatem verbi referentem scripture intentionem. Cum vero audimus et est factum, intelli-
gamus in creatura intelligibili factam cognitionem rationis, que in verbo est condite creature ut in ea natura prius
quodam modo facta sit, que antiore quodam motu in ipso dei verbo precognosceret facienda esse cognos-
ceret. Postremo cum audimus repeti et dici quod fecit deus iam intelligamus in suo genere fieri ipsam cre-
aturam. Porro cum audimus Et vidit deus quod bonum est, intelligamus benignitati dei placuisse quod factum est
ut pro modo sui generis maneret quod placuit ut fierent. Spiritus dei superferebatur super aquas.

Caput xv

Queri etiam solet quae forma et que figura celi esse credenda sit secundum scripturas nostras. Multi enim mul-
tum disputant de hiis rebus quas maiore prudentia nostri auctores omiserunt ad beatam vitam non profuturas
discentibus. Et occupant quod peius est multum prolixa et rebus salubribus impendenda temporis spacia.
Quid enim pertinet ad me utrum celum sicut sphera undique concludat terram in media mundi mole libra-
tam, an eam ex una parte desuper velut discus operiat. Sed quia de fide agitur scripturarum propter
illam causam quam non semel commemoravi, ne quisquam eloquia divina non intelligens cum de hiis rebus
tale aliquid invenerit in libris nostris vel ex illis audierit quod perceptis assertionibus adversari videatur
eis cetera utilia monentibus vel narrantibus vel pronuntiantibus credat. Breviter dicendum est de figura celi hoc scisse
auctores nostros quod veritas habet. Sed spiritum dei qui per eos loquebatur noluisse ista docere homines nulli
saluti profutura. Sed ait aliquis: quomodo non est contrarium hiis qui figuram spere celo tribuunt quod scriptum
est in litteris nostris: Qui extendit celum sicut pellem. Sit sane contrarium si falsum est quod illi dicunt. Hoc enim veri-
est quod divina dicit auctoritas potius quam illud quod humana infirmitas conicit. Sed si forte illud talibus
illi documentis probare potuerunt ut dubitari inde non debeat, demonstrandum est hoc quod apud nos de pelle
dictum est veris illis rationibus non esse contrarium. Alioquin contrarium erit etiam ipsis in alio loco scripturarum ubi
celum dicitur esse velut camera suspensum. Quid enim tam diversum et sibimet adversum quam plana pellis extensio
et camere curva conclusio. Quod si oportet sicut oportet, utrumque sic intelligi ut concordare utrumque nec sibimet re-
pugnare inveniatur. Ita oportet etiam utrumque horum illis non adversari disputationibus, si eas forte veras de-
clarant, quibus docetur celum spere figura undique esse convexum, si tamen probatur. Et ea quidem apud nos ca-
mere similitudo etiam secundum litteram accepta non impedit eos qui speram dicunt. Bene quippe creditur sic eam
scriptura loqui voluisse de figura celi... que supra nos est. Si ergo spera non est, ex una parte cameram
ex qua parte celum terra contingit. Si autem spera est, undique camera est. Sed illud quod de pelle dictum est
magis urget, ne non spere sed saltem plane superficiei conveniat. Quod ipsi nos camere adversum sit. Quomodo au-
tem allegorice senserim confessionum nostrarum libro tercio decimo transegi. Sive ergo ita ut ibi posui, sive aliquo
alio modo intelligendum sit celum sicut pellis extentum propter molestos et minus capaces, qui hec litteraliter exponere
h[...] dico quod sicut arbitror omnibus sensibus patet. Utrumque et fortasse et pellis et camera figurate intelli-
gi possit. Utrumque autem ad litteram quo modo possit videndum est. Si enim camera non solum curva sed etiam plana recte
dicitur, profecto et pellis non solum in plano verum etiam in rotundo sinu extenditur. Nam et uter et ve-
sica pellis est.

Capitulum xvi

De motu celi

De motu etiam celi nonnulli fratres questionem movent, utrum stet an moveatur. Quia si movetur, inquiunt,
quomodo firmamentum est? Si autem stat, quomodo sydera que in ipso fixa creduntur ab oriente usque ad occidentem circu-
eunt, septentrionibus breviores gyros iuxta cardinem peragentibus ut celum, si est alius nobis occultus
cardo ex alio vertice sicut spera, si autem nullus alius cardo est velut discus rotari videatur?
Quibus respondeo multum subtilibus et laboriosis rationibus ista perquiri ut vere percipiatur utrum ita sit an non
ita sit. Quibus ineundis atque tractandis nec mihi iam tempus est, nec illis esse debet quos ad salutem suam
et sancte ecclesie necessariam utilitatem cupimus informari. Hoc sane noverint, nomen firmamenti non cogere ut stare
celum putemus. Firmamentum enim non propter stationem sed propter firmitatem aut propter intransgressibilem terminum superiorum
et inferiorum aquarum vocatum intelligere licet. Nec si stare celum veritas persuaserit impedimento nobis

Collectio quod dixit fiat et factum et fecit

Capitulum ix

De figura celi

Dubium

Responsio de figura

pellis
celum
camera

quod

Responsio

tivantium siderum, ne hic intelligere possimus. Et abipiis quippe qui hic curiosissime et otiosissime conscivunt invectum est celo non moto si sola sydera moveantur fieri potuisse omnia que in ipsis siderum conversionibus animadversa atque comprehensa sunt. Capitulum xvii

Et dixit deus Congregetur aqua que sub celo est in congregationem unam, et appareat arida. Et factum est sic. Et congregata est aqua que sub celo est in congregationem unam et apparuit arida. Et [illegible] vocavit deus aridam terram et congregationes aquarum vocavit maria. Et vidit deus quia bonum est. Iam dicit hic aperte deus quod pro aliis creaturis non dixit in primo huius voluminis partis tractatu, hic magis breviter admonemus ut qui forte non movent hec quando pro aquis terrae quod [illegible] sit, accipiat isto die non esse factum nisi ut convenirent. Hec duo elementa ista omnia [illegible] non movet cur in dictis factum sit lux et celum, his diebus autem vel ad [illegible] diebus aqua et terra. Et cur ad dictum verbum facta sunt illa dicente deo, fiat. Hec autem dicente quidem deo dicitur. Non autem dicente deo facta memorantur, hic quod salva fide intelligat si id quod dictum est in dierum enumeratione, terra erat invisibilis et incomposita, cum quidam et scriptura, tunc fecit deus terram, cum praedixerat In principio fecit deus celum et terram. Nichil aliud hic voluisse [illegible] qui nomine corporalis informitatis insinuare voluisse elegit eo vocabulo appellare quod obscurius. Sed tum tarde intellectum non sumerepat ut in materiam et speciem quam vobis scriptura separat, conectere duo hec et tempore separare tamquam prius fuit materia, et ei species intervallo in parte postea sit addita sub [illegible] deus hic simul creavit, nisi quod formatam instituit. Cuius informitatem vocabulo ut dixi [illegible], at terre, ut aque scriptura praedixerat terra sit et aqua esse sunt qualitatibus id existere quod videmus. [illegible] formatius corporum quanto inferiora sunt eidem informitati quam celestia terre. Et [illegible] enumeratione dierum tam ex informi quam formatum insinuatur. Et existat commodi [illegible] ea factum celum narrabatur. Cum multum distat sub a terrenis factum quod ex ea formandum in rerum infima parte restabat, Noluit sub hoc verbis in istis cendarum ordinem imponere ut diceretur fiat non accepturam istam usitatam informitatis talem speciem, qualem accepit celum, sed infimiorem, et infirmiorem atque informitati propinquam ut hoc potius duobus tunc diceretur aggregentur aque et appareat arida accipiunt hec duo sub speciebus istas notissimas nobis tractabiles, quia mobiles, terra immobiles. Et ideo de ea dictum est aggregetur, de hac autem appareat, quia aqua esse labilis fluxa, terra stabilis fixa. Et dixit deus germinet terra herbam pabuli, ferentem semen secundum genus suum et secundum similitudinem, et lignum fructiferum faciens fructum Cuius semen in ipso sit in similitudinem suam super terram. Et factum est sic et produxit terra herbam pabuli semen habentem secundum genus suum et secundum similitudinem et lignum fructiferum faciens fructum, cuius semen eius in ipso sit secundum genus super terram. Et vidit deus quia bonum est. Et factum est vespere et factum est mane dies 3us. Hic [illegible] [illegible] ordinationis adverten[dum] [illegible] ut quia distinctam quidam creatura est herbarum atque lignorum ab specie terre et aquarum, ut in elementis numerari non possunt seorsum de illis diceretur ut exiret de terra, et seorsum de illis redderetur illa solita ut diceretur et factum est sic, ac deinde repeteretur quod factum est et seorsum quoque indicaretur deum vidisse quia bonum est. Tamen quia fixa radicibus continuantur terre et coniuncte ista quoque ad eundem diem pertinere voluit. Capitulum xviii

Et dixit deus fiant luminaria in firmamento celi ut luceant super terram in inchoationem diei et noctis. Et ut dividant inter diem et noctem. Et sint in signa et tempora, et in dies et in annos. Et sint in splendorem in firmamento celi ut luceant super terram, et factum est sic. Et fecit deus duo luminaria magna, luminare maius in inchoationem diei, et luminare minus in inchoationem noctis, et stellas. Et posuit deus in firmamento celi ut luceant super terram et ut sint in inchoationem diei et noctis. Et dividant inter lucem et tenebras. Et vidit deus quia bonum est. Et factum est vespere et factum est mane dies quartus. In hoc quarto die, querendum est quid sibi voluit ista ordinatio ut prius vel fierent, vel secernerentur aque et terra, prius terra germinet quam in celo sydera fierent, non enim [illegible] possumus dicere electum esse quod melioribus quibusdam [illegible] ita distinguerentur ut finis et medium maxime ornatis eminerent. Septem quippe dierum media est quartus. Occurrit et illud, quia septimo die non est facta aliqua creatura. Qui forte lux [illegible] diei magis [illegible] ad quietem diei septimi ut eo modo [illegible] fieret iste ordo creaturarum eminentibus de medio luminibus celi. Sed si primus dies septimo concinit, debet 2us cum 6to concinere. Quid autem simile habet firmamentum celi cum homine facto ad ymaginem dei. An quia celum totam superiorem mundi partem occupat. Et homo in tota inferiore parte dominatum tenet. Sed quid agimus de pecoribus et bestiis que ipso die sexto in suo genere terra produxit quod illis cum celo est collatio. Capitulum xix

An potius quod primo intelligitur facta lucis nomine spiritalis creature formata, consequens erat ut corporalis quoque creatura crearetur, id est mundus iste visibilis et invisibilis fieret qui factus est biduo propter duas partes suas maximas quibus constat universo, celum scilicet et terram. Secundum hanc rationis collationem, qua et ipsa universa creatura spiritalis et corporalis sepe celum et terra nominatur, ita ut globus quoque ille turbulentior aeris terrene parti deputetur. Exhalationibus quippe humidis corporascit. Si quid vero tranquilli aeris est, ubi venti et [illegible] procellosi motus non possunt existere ad celestem partem pertineat. Post hanc universitatem molis corporee fabricatam

d[e] 4to die

firmam[en]to
homo
bestie

que unus locus totus est, quo locatur totus mundus; quis enim ut impleatur partibus non universum mundum habet locum? loca congruis motibus agitantur. Hinc quidem liber enim arbores sunt non sunt. Radicibus quippe ista fixa sunt terre. Et quamvis habeant motus numerorum suorum de locis tamen propriis non moventur nisi postquam sunt. Et ubi fixa sunt ibi aluntur et crescunt. Propterea magis crescunt ad terram conversum ad quam ut quod in aquis et terris manentur. Cum igitur visibili mundo condendo hic est celo et terre duo sunt attributi dies. reputat ut hiis mobilibus et quibusdam partibus que creantur intra illum tres dies reliqui deputentur.

Capitulum xxᵐ

Et quia sic prius celum factum est, ita prius est ornatum hinc de partibus suis. Quarto die facta sunt sydera, quibus super terram lucentibus huius quod illustrentur inferior ne habitatores in habitationem tenebrosam inducantur. Et ideo quum infra tota inferiore habitatores sitibundi motibus quiete reparant consortium quod ut occidente sole diei noctisque vicissitudine, per vicissitudinem dormiendi et vigilandi potirentur. Nox vero illa non inde cora remaneret. Sed lune ac syderum luce. et propter consolationem hominum, quibus plerumque est nocturna operandi necessitas, et quibusdam aliis que lucem solis ferre non possunt ad sufficientiam temperaretur.

Capitulum xxiᵐ

Illud autem quod dictum est: Et sint in signa et in tempora et in dies et in annos, quomodo non videant qui obscure positum sit. quarto die incepisse tempora quasi superius triduum sine tempore preterire potuerit. Quis ergo penetret animo quo illi tres dies transierint, antequam inciperent tempora, que quarto die dicuntur incepisse. Vel utrum omnino transierit dies illi. An tantum speciem facte rei dies appellatum sit et eius privationem nox. Vel ut nox ipse formata materia nox dicta sit unde formanda erant cetera. Sicut pro spiritus in rebus formatis intelligi cum ipsa mutabilitate informitatis modo. Non enim spatiis ut locorum quamvis remotioribus vel temporum quasi interior distingui potest. An potius in ipsa re facta atque formata eadem mutabilitas hoc est defficiendi et ut dicimus possibilitas nox appellata est. Cum inesset rebus factis etsi non mutentur posse mutari. Vespera autem et mane non quasi per temporis preteritum et adventum, sed per quendam terminum intelligitur quo consistat sit natura hoc modo. Et unde sit natura alterius consistat exordium. An aliud vero sit horum verborum diligentius vestiganda. Cuius intentum preterium facile irrumpat.

Capitulum xxiiᵐ

Et que signa dicat, cum dicit de syderibus: Et sint in signa. Non enim illa sunt que observare vanitatis est. Sed utilia utique et hiis vite usibus necessaria, que vel naute observant in gubernando, vel omnes ad providendas aeris qualitates, per estatem et hyemem et autumnalem vernalemque temperiem. Et tempora hic vocat que per sydera fiunt, non spatia horarum sed vicissitudinem affectionum celi quorum illud si aliquis vere corporalis vel spiritualis motus conditionem istorum luminarium precessit ut aliquid a futura expectatione per presens in preteritum transiret sine tempore non potuit. Et quis optineat non fuisse nisi ab exordio siderum conditorum. Sed ea hoc est dies et annos quos usitate nominamus non fient nisi motibus siderum. Itaque si hoc modo intelligamus tempora dies et annos ut ipsa articulorum quosdam quos per horologia computamus, vel in celo notissimos, cum ab oriente usque ad mediam altitudinem sol insurgit atque inde versus usque in occidentem vergit ut possit deinceps aspectui vel luna vel quedam sydera ab oriente statim post occasum solis exurgere que item cum ad media celi venerit altitudinem mediam noctis inficit cum post occasum cum sole redeunte fit mane. Dies autem totum solis ab oriente usque ad occidentem circuitum, annos vero vel istos usitatos solis anfractum, id est ad orientem quod quotiens facit. Sed cum ad eadem loca syderum redit quod non facit nisi peractis ccclxv diebus et per quadrantem totius diei. Que pars quarta diei cogit interponi unum diem quod romani in bissextum vocant ut ad eundem circuitum redeatur. Vel occultiores maiores et occultiores annos. Nam expletis aliorum desideriorum spatiis maiores annos fieri dicuntur. Si ergo ita intelligamus tempora dies et annos, nemo dubitat quod syderibus atque luminaribus fieri. Ita enim positum est ut incertum sit utrum ad omnia sydera pertineat quod dictum est: Sint in signa et in tempora et in dies et in annos. An signa et tempora ad cetera, dies autem et annos ad solem tantum modo.

Capitulum xxiii

Quales etiam luna facta sit multi loquacissime inquirunt, atque utinam inquirerent loquerentur ac non potius docere conarentur. Dicunt enim ideo plenam factam, quia non decebat ut deus imperfectum aliquid illo die faceret in syderibus, quando testatum est quod facta sunt sydera. Ipsam ergo debere primam lunam dici, sed quindenam. Sic enim et ita incipere numerare. Ego autem medium inter ista sum, nec neutrum assevera. Sed plane dico sive quam inchoatam, sive plenam lunam deum fecisse perfectam fecisse. Ipsarum naturarum deus auctor et conditor. Omne enim quod rebus condebat naturali progressione per tempora congrua quod ad omnis producit, produxit, atque explicat, erat ut eo forte arbor que per hyemem pannis varia foliisque nudata est tunc imperfecta dicenda est. Sunt vero in primordiis cum nasceretur adhuc nullum fructum dedisset, quia imperfecta erat illa natura. Sed non tantum de arbore, sed nec de ipso cuius semine recte dicitur. In quo omne quod progressu temporis quodam modo procedit modis invisibilibus latet. Quamquam si aliquid deum imperfectum fecisse diceretur, quod inde ipse perficeret, quid reprehensionis

non deum conditorem naturarum

de syderibus

lucet ista sive illa. Iure autem displicet eis id quod ab ipso inchoatum esse, ab alio dicitur perfectum esse. Cur ergo de
terra non crevit, quam fecit deus, cum in principio fecit deus celum et terram. Cuius invisibilis erat et incomposita
et peracta 3a die completa redditur atque composita. Quid sibi tenebrae de luna faciunt quoque, sed si de
terra dictum, non temporis intervallo, cum simul deus res generavit, sed narrator distributionem intelligunt dictum.
luna — Cur vero in hoc quod oculis eius videri potest non intuentur integram esse hanc lunam. Et tota sua rotunditate
perfectam esse cum lumine contectam. Sive incipiens ad terras lucere, sive desinens fulgere. Si ergo luna
in ea crescit vel perficitur vel minuitur. Non lumine ipsam sed illud quod accedit variatur. Si autem ex una
sperule sui parte semper lucet, sed dum eam parte quam lucet ad terras donec totam convertat, quod a principio ad eius
fit crescere videtur, semper est plena. Sed certe hiis videtur non semper apparens, sed cum ibi est et si solis radiis il-
lustratur. Non enim potest esse sed cum solis proxima est nisi lucidis cornibus apparet, cum certa parte quam totum
in orbem illustratur non est ad terras ut videri possit, nisi cum soli contraria est ut totum terris appareat quod ab
illo illuminatur. Non desunt tamen qui non eo se arbitrium dicunt lunam primitus adeo contradicens factam, quam plena
facta credenda est. Sed quia in scripturis dictum vero se habet, luna facta in inchoationem noctis. Cur vero ad noctem quo-
dammodo videtur cum plena est. Aliud vero et pridie incipit videri ad plenitudinem et in processu noctis tanto
amplius, quanto minuitur. Si quis per inchoationem noctis non intelligit nisi principatum. Ita et grecum
verbum hoc magis indicat cum dicitur est archin. Et in psalmo apertius scriptum est, solem in potestate diei, lunam
et stellas in potestate noctis. Non cogitur a xiiii. numerare et credere lunam factam contradicentiam per esse, nisi forte
Oveni solet esse ut illa luminaria, ista aspiciunt in sol et luna et stelle equaliter
fulgeant. Capitulum xxiiii Secundum autem quod diverso intervallis distet a terra, propterea diversa claritate magis minusque
nostris oculis appareant. Et de luna quidem qui hoc dicunt non dubitant minus eam luce quam solem a quo
eam perhibent illustrari. Multas autem stellas vel equales soli vel eius maiores audent dicere, sed longius posi-
tas parvas videri. Et nobis quidem potest fortasse sufficere quomodocumque se res ista habeat, summo artifice
deo esse condita sidera. Quod tamen tenemus auctoritate apostoli dicentis: alia gloria solis alia gloria lune
et alia gloria stellarum. Stella enim differt a stella in gloria. Sed tamen possunt adhuc dicere sed non resistendo apostolo
differunt quidem in gloria sed ad oculos terrenorum. Cum hec per resurrectionem pulcritudinem diceret apostolus, quo-
niam utique ad oculos utique aliter erunt, et in se aliter differunt quidem et in seipsis sidera in gloria. Sed tamen
nulla sunt eis sole maiora, ipsi viderint, quemadmodum soli tam magnum tribuunt principatum. Nichil enim
radiis suis quasdam stellas, et easdem quidem principales, cumulis amplius isti quam ceteri suppliciis et terre
cernant, et retrograda agere a cursu proprio, non enim fit verisimile maiores autem eas equales violentia radiorum posse
superari. Aut si superiores signorum stellas, vel septentrionum maiores esse asserunt quam nichil tale a sole
patiuntur. Cur istas per signa currentes amplius venerantur. Cur eas signorum dominas perhibent.
Et si enim retrogradiuntur illas siderum vel fortasse tardiores, non a sole quispiam credat. Sed aliqua occulta
velint causa. Solent tamen istos in parte deliramentis quibus eum fatorum a veritate devium supputant proponit
tribuere potestatem. Ex libris eorum certe manifestum est, sed dicant quod volunt de celis alieni a patre qui est in celis.
Nobis autem de intervallis et magnitudine siderum subtilius aliquid querere tali quod inquisitionem rebus
gravioribus et melioribus necessarium tempore impedire nec expedit nec congruit. Et melius credimus ea esse
Sol maior luna — ceteris maiora luminaria, que sacra scriptura ita commendat. Et fecit deus duo luminaria magna, Que
tamen non sunt equalia. Nam consequenter dicit cum ea ceteris proposuit inter seipsa differre. Dixit enim luminare
maius in inchoationem diei. Et luminare minus in inchoationem noctis. Certe enim vel hoc concedunt oculis
nostris, ut ea manifestum sit amplius ceteris lucere super terram. Nec dies clarere, nisi luce solis, nec
noctem tot stellis apparentibus ita lucere si luna desit quemadmodum presentia illius illustratur. Capitulum xxv
Fatis siderum quelibet eorum argumentas. Et qui de mathesi doctrinam experiunt, que illi apostelesmata
vocant. Omnia a vere fidei sanctitate respuamus. Talibus enim disputationibus eas orandi causas
nobis auferre conantur. Et impia perversitate in malis factis quod rectissime reprehenduntur ingerunt ad
causam potius deum auctorem siderum quam hominem scelerum. Sed quod animae vere non sunt natura corporibus nec
quidem celestibus subdita audiant et philosophos suos. Ea vero terrenis corporibus illa corpora superiora non
ad ea quam ipsi tractant potentiora sunt. Vel hinc aliquis cognoscunt cum ea intra corpora diversorum ge-
nerum vel animantium vel herbarum et arbustorum vero simul puncto temporis seminentur vero uno puncto
anime — temporis innumerabiliter multa nascuntur, non tamen diversa sed eis genera tantum locorum tante sunt varietates in
processibus in actibus et passionibus eorum, ut vere isti se dicerent perdant sidera si ista consideret. Quid
autem insulsius et hebetius quam cum isti rebus conveniunt dicere ad solos homines sibi subiectos
fatale potius stellarum vim. In quibus tamen eis ipsi de geminis convincuntur, quorum diverse vite
diverse felicitas, et infelicitas, diverse quoque mortes. Etsi plerumque constellatores acciperent, Quia etsi
inesset aliquid eidem de vero sentiens, in ridiculis tamen tam inesse cuiusquam ab istis comprehendi compu-
tationibus non possit. Nam sicut Jacob qui natus est inventa planta pedem fratris tenens usque

adeo sic nati sunt, quasi vinculum instituant in duplici plexior nasci videtur. Horum stelle, constellationes quas
appellant, nullo discrepare possunt, quando quidem vix eam, ut illas constellationes inveniunt mathematici, ad
eundem horoscopum, et ad eandem horam dicit natum esse a matre dilecti alterum non dilecti. Et cum aliud dicit
semper facto dicit. Et aut si dicit vera quidem sed non secundum librorum suorum ineptas conjecturas dicit. Sed
si hec historie que de nostris scripturis volunt credere, nunquam ex eis illa dele possint. Cum ergo esse nune
fillii dicunt secundum horam geniturarum inveniunt falsi sed homines non dedignentur genituram considerare geminorum
Ideo quod fatendum est, quando ab istis vera dicuntur, instinctu quodam occultissimo dicuntur,   **Capitulum xxvi**
quem nescientes humane mentes patiuntur. Quod cum ad decipiendos homines fit spirituum seductorum operatio est
quibus quedam vera de temporalibus rebus nosse permittitur partim subtilioris sensus acumine, partim corporibus subti-
lioribus vigentibus, partim experientia calidiore, propter tam magnam longitudinem vite, partim sanctis angelis
que ipsi ab omnipotente Deo discunt etiam iussu eius sibi revelantibus, qui merita humana occultissime iustitie
veritate distribuit. Aliquando autem iidem nefarii spiritus et que ipsi facturi sunt, velut divinando predicunt.
Quapropter bono christiano sive mathematici sive quilibet impie divinantium, maxime dicentes vera, cavendi sunt
ne consortio demoniorum animam deceptam pacto quodam societatis irretiant.   **Capitulum xxvii**

Solet etiam queri utrum celi et luminaria ista conspicua, corpora sola sint, an habeant rectores quosdam spiritus suos
et si habent utrum ab eis etiam vitaliter inspirentur, sicut animantur carnes per animas animalium, an sola sine
ulla permixtione. Quod licet comprehendi non facile comprehendi possit arbitror tamen in processu tractandarum
scripturarum aptiora loca posse occurrere ubi nobis de hac re secundum sancte auctoritatis regulas etsi non ostendere
certum, aliquid tamen credere liceat. Nunc autem servata semper moderatione pie gravitatis nihil credere
de re obscura temere debemus, ne forte quod postea veritas patefecerit, quamvis libris sanctis sive testa-
menti veteris sive novi nullo modo esse possit adversum, tamen propter amorem nostri erroris oderimus. Nunc ad ter-
tium operis nostri iam tandem transeamus.

In hoc 2° libro tractaverunt de operibus quinte diei et etiam sexte feliciter

Incipit liber tertius

Et dixit Deus: Educant aque reptilia animarum vivarum et volatilia super terram, secundum firmamentum celi. Et
factum est sic. Et fecit Deus cetos magnos et omne animal reptilium que eduxerunt aque secundum genus eorum
et omne volatile pennatum secundum genus. Et vidit Deus quia bona sunt. Et benedixit ea Deus dicens: Crescite et
multiplicamini, et replete aquas in maribus; et volatilia multiplicentur super terram. Et factum est vespera, et factum est
mane dies quintus. Nunc in inferiore parte mundi ea que spiritu vite moventur fiunt. Et primum in aquis quod
aeris qualitati proximum est elementum. Nam hoc celum in quo sunt volatilia ita vicinum est ut et ipsum celi nomen   **Capitulum 2m**
accipit. Et nescio utrum et firmamentum possit vocari. Dicitur autem celum pluraliter in una eademque re
quod dicitur unum celum. Nam cum in hoc libro singulari numero dicatur celum, quod divisit inter aquas que super et
et aquas que infra sunt. In illo tamen psalmo: Et aque inquit que super celos sunt laudent
nomen Domini. Et celos celorum si bene intelligamus sidereos aereorum tanquam superiores inferiorum. Et hos
in eodem psalmo accipimus ubi dictum est: Laudate eum celi celorum. Satis apparet hunc aerem non solum
celum sed etiam celos dici, sicut dicuntur et terre, nec aliud significatur quam illa que singulari terra dicitur
quando dicimus orbem terrarum et orbem terre. Hos etiam aereos celos quondam perisse diluvio in quadam earum
que diluvio canonice appellantur epistola legimus. Neque enim humida illa natura, que ita convaluerat ut cubitos
quindecim altissimorum montium transcenderet, etiam ad sidera potuit pervenire. Sed quia totum huius aeris humidioris in
quo aves volitant vel pene totum illa spatia compleverat, perisse quod fecerunt celos in illa epistola scribitur.
Sed nescio quomodo intelligi nisi in aere mutata pinguioris huius aeris   **Capitulum iii**
qualitate conversa. Alioquin non perierunt tunc isti celi qui sublimius certi sunt, cum locum eorum aqua
occupavit. Itaque facilius eos secundum illius epistole auctoritatem perisse credimus, et alios pro eis scribitur
repositos oportere videri ex exalationibus quam sic eos ut ei superioris celi natura loco suo succederet.

Oportebat itaque ut in conditis elementis huius mundi visibilis, que terre   **Capitulum iiii**
nomine tota continebat, post productum ex aquis animalia post ea vero de terra, quia ita
proprie aeri aqua similis ut cum exalationibus progresse preberentur, ut et spiritu procelle faciat id est ventum et
nubila constet et possit volantium avium sustinere. Unde nonnulli quidam secularium poetarum
nubes vocat Olympum, et pace magna. Et quia perhibetur in Olympi vertice aer esse tam tenuis
ut neque nubibus obumbretur, neque turbetur vento. Nec sustentare aves possit. Nec ipsos qui
forte ascenderant homines crassioris aure spiritum alere sicut in isto aere consueverunt. Et tamen ipse aer est vide-
licet aquarum vicina qualitate diffunditur. Et propterea ipse est in humidum nunc conversus diluvii tempore creditur.
Neque enim arbitrandum est aliquid de spatiis siderei celi usurpasse cum omnes etiam altissimos montes
aqua transcenderit.

Sequitur capitulum v.

Nota contra divinatores et mathematicos
Questio

Omnium de conversione elementorum etiam inter ipsos qui hec ociosa cura subtilissime perscrutati sunt non parva questio est. Alii namque dicunt omnia quidem posse mutari atque in omnia converti. Alii vero esse aliquid omnino singulis proprium elementis quod in alterius elementi qualitatem nullo modo vertatur. De qua re fortasse suo loco si deus voluerit diligentius disseremus. Nunc autem quod ad presentem sermonem attinet hunc exponendi commemorandi et intelligendi servatum esse ordinem credidi, quo prius oportuit aquarum animalia quam terre natura narrare creata.

Capitulum VI

Nec ullo modo arbitrandum est pretermissum esse in hac scriptura ullum mundi huius elementum cum tamen in ipsa constitucione perfectum sit, quia videtur hic celum et aqua et terra commemorari, de aere autem taceri. Consuetudo quippe ista scripturarum est ut aut celum et terram nominet mundum appellans aut aliquando addat et mare. Aer itaque vel ad celum pertinere intelligitur si qua sunt in eius superioribus partibus tranquillissima et pacatissima spatia, vel ad terram propter hunc turbulentum et caliginosum locum qui humida exhalatione pinguescit, quamquam et ipse sepius celi nomine nuncupetur. Ac per hoc non scriptum est: producant aque reptilia animarum vivarum, et producat aer volatilia volantia super terram, sed utrumque hoc animantium genus produxisse aquas dictum est. Quicquid ergo agitur sive labili undoso et fluido est et vaporali tenuato aeri suggesto ut illud reptilibus animarum vivarum, hoc volatilibus appareat distributum, utrumque tamen humide nature deputatur.

Capitulum VII

Ideo quoque sunt qui subtilissima quadam disputatione istos quinque sensus corporis secundum quatuor usitata elementa ita distinguunt ut oculos ad ignem, et aures ad aerem dicant pertinere, olfaciendi autem gustandique sensum humide nature attribuunt. Et olfactum quidem istis exhalationibus humidis quibus crassescit hoc spacium in quo aves volitant, gustum vero istis fluidioribus et corpulentis humoribus. Nam quicquid in ore sapitur humori oris commiscetur ut sapiatur, et si arida cum accipiuntur insipida videantur. Ignis autem per omnia penetrat ut motum in eis faciat. Nam et humor privatione caloris congelascit, et cum possint frigescere cetera elementa ignis frigescere non potest; facilius quippe extinguitur ut ignis non sit quam frigidus maneat aut per alicuius frigidi contactum tepidior. Tactus autem qui est quintus in sensibus terreno elemento magis congruit, unde per totum corpus animantis quod maxime est terra contactu sentitur. Perhibent etiam nec videri sine igne posse aliquid nec tangi sine terra. Ac per hoc elementa omnia in omnibus esse, sed unumquodque eorum ex eo quod amplius habet accepisse vocabulum. Ideo autem caloris privatione cum corpus nimium frigescit obtunditur sensus cum motus pigrescit qui ex calore inest corpori, dum ignis aerem et aer humida et humor terrena afficit, subtilioribus crassiora penetrantibus. Quanto autem quicque subtilius est in natura corporali tanto est vicinius nature spiritali, quamvis longe distante genere, quia hoc corpus est, illud non est. Cum ergo sentire non sit corporis sed anime per corpus, licet acute disseratur secundum diversitatem corporeorum elementorum sensus esse corporis distributos, anima tamen cui vis sentiendi inest cum corporea non sit per subtilius corpus agitat vigorem sentiendi. Inchoat itaque motum in omnibus sensibus a subtilitate ignis, sed non in omnibus ad idem pervenit. Nam in visu pervenit represso calore usque ad eius lucem. In auditu usque ad liquidiorem aerem calore ignis penetrat. In olfactu autem transit aerem purum et pervenit ad humidam exhalationem unde crassior hec aura subsistit. In gustu et hanc transit et pervenit usque ad humorem corpulentiorem. Quo etiam penetrato atque traiecto cum ad terrenam gravitatem pervenit tangendi ultimum sensum agit.

Capitulum VIII

Non igitur ignorabat harum elementorum naturas et ordinem qui cum visibilium que intra mundum in elementorum natura moventur conderet creationem, prius celestia luminaria, deinde aquarum animalia, tercio terrarum [illegible] narravit. Non quod aerem pretermisit, sed quod purissimum et quietissimum aerem ubi volare aves non posse dicuntur, si qua sunt spatia celo superiori coniungunt et celi nuncupatione in scripturis ad superiorem mundi partem pertinere intelliguntur, ut celi et terre nomine universum hoc totum significetur, ex quo incipit deorsum usque ignis grando nix glacies spiritus tempestatis et omnes abyssi donec perveniatur ad aridam, que proprie nomine terra dicitur. Aer itaque ille superior, sive quod ad celestem mundi partem pertinet sive quod illa huc visibile habitaculum [illegible] de qualibet tamen summo narratur, sed neque pretermissus est celo nominato, neque cum aquis est in [illegible] aliis. Nec inferior iste quem recipit exhalationes humidas maris ac terre et ad sustentandas aves quodammodo crassescit non nisi ex aqua accipit aliquid secundum quod humidum est, hic portat alitum corpora, sicut ita innitunt pennis volantes, quemadmodum pisces quibusdam suis aliis natantes. Unde prudens consilium spiritus dei qui scribebat aderat ex aquis dicit producta volatilia, cuius nature in duplicatibus locum sortita est, inferiori sive undante fluida, superiori vero in aura flabili: illud deputatum natantibus, istum volantibus. Sic hoc elementis congruos etiam quinque sensus aliter data videmus. Olfactui explorandis vaporibus, gustui explorandis liquidis, cum ad tactum aquarum vero pertinet hic quod terra solida omnibus administrat elementis. Sed in hiis crassioribus sentitur amplius ipsa ut iam tangendo contractum valeant.

Capitulum IX

Ideo quoque et ista in duabus maxime mundi partibus generaliter celi et terre nomine complectuntur. Sic ut [illegible] omnia superiora ab illo puriori eminent, elementa dominatur (?) datur: omnia quoque inferiora ab alio parcius lan-

dare quam decolor, ubi et spiritus tempestatis et omnes abyssi volitant. Et ignis ipse qui vere tangitur, ex
de tritu et turbidis motibus ita existit ut subinde statim in aliud redeat. Et ignis nec per seipsum
nitendo inditur appetitum in celestem tamen superiorem tranquillitatem non possit evadere, quia multo aere
superatur et in eum conversus extinguitur. Sed per hec in ista inferiori parte corruptibilium atque pigiore turbulentis
motibus agitur ad temperandum eius rigorem et ad usum terrestrium mortalium. Capitulum X

Volatilia igitur cum tactum, qui ad terram proprie pertinet, sentire possint et flatum undarum et flatum aurarum, propterea
ipsa quasi aquatilia natura corporis tremens vestiuntur. Et maxime aves in terra requiescunt, fetus quoque progignunt, propter
humorem quem vapor exhalatur et super terras extenditur. Ideo quoque cum diceret scriptura Educant aque re-
ptilia animarum viventium et volatilia volantia super terram, addidit sane secundum firmamentum celi.
Quod ut alius manifestius appareret illud quod antea videbatur obscurum. Non et in firmamento celi sed secundum firmamentum celi
Volatilia volantia super terram secundum firmamentum celi. Tamen videtur hic caliginoso et humido spacio quo
aves volitant illi spacio contiguum esse, ubi volare non possunt, quod iam multo tranquillius et quietius
pertinet ad firmamentum celi. In celo ergo volant aves, sed in isto quod ille psalmus in terre nomine includit. Ipsa quod
celi vocantur multis modis volatilia celi, non tamen in firmamento sed secundum firmamentum. Capitulum XI

Nonnulli putant propter ipsam tarditatem aliquid non animam vivam, sed reptilia animarum vivarum appellata. Sed
si propterea sic appellarentur quibus datur nomen anime vive, cum vero et ipsa volatilia dicta sunt
sicut ea reptilia ut subaudiatur animarum vivarum, fateor sed ut arbitror ita dictum esse quasi diceretur que sunt
in animalibus vivis reptilia et volatilia, sicut dici possent ignobiles homines ut intelligerentur quicumque sunt
in hominibus ignobiles. Quamquam sunt et alia terrestria que repunt super terram, tamen ex multo maiore
numero pedibus moventur, et eo pauca fortasse in terris repunt quam pauca in aquis graduntur. Nonnulli
autem putaverunt propterea non animam vivam sed reptilia animarum vivarum pisces esse appellatos quod eis
memoria nulla sit, nec aliqua vita velut rationi vicinior. Sed fallit eos experientia minor. Nam
quedam scripserunt que animadvertere potuerunt in vivariis piscium multa miranda. Sed forte si falsa scripserunt, me-
moriam tamen pisces habere certissimum est, quod ipse sum expertus et experiuntur qui possunt et volunt.
Nam quidam fons magnus Bullensium regionum fere plenus est piscium. Solent autem homines desup-
er intuentes eo aliquid iacere, quod sibi aut praeripiunt aggregati ut inter se diripiant certatim. Quo pa-
stu assueti de ambulantibus super oram fontis hominibus, ipsi quoque cum eis conglobati natando eunt et
redeunt expectantes unde aliquid iactet, quorum presenciam sentiunt. Non itaque frustra mihi vi-
detur aquatica animalia sic appellata reptilia, quemadmodum aves volatilia. Nam si ob nullam memoriam vel
sensu tardiorem anime vive nomen repulissent, a piscibus volatilibus certe adhiberetur, quorum vitam cotidie ocul-
is intueamur garrula et candidis quamvis testimoniis collectissima. Capitulum XII

Nec ignoro in quosdam philosophos sua cuique elementa distribuisse animalia ut terrena esse, non tamen que in
terra repunt atque gradiuntur sed aves etiam quod et ipse in terra requiescant volando fatigate. Aerea
vero animalia demones esse, celestia deos. Quorum quidem nos partim luminaria, partim angelos di-
cimus. Idem tamen aquis pisces, et similia genera belvarum attribuunt ut nullum elementum suis animalibus vacet.
Quasi vero sub aquis terra non sit, aut probari possint pisces non in ea requiescere, atque reparare
natandi vires, sic volando aves. Et forte rarius pisces id faciunt, quod ad gestandum corpora
sit unda quam aura validior, ita ut etiam que animalia natatura ferret. Sicut usque dicta et homines
sive non ut quadrupedia vel serpentes etiam si pertica non perierit, quia nec insunt piscibus pedes. Nec
vituli marini, nec forte aquatiles sunt. Nec colubri torlec quoque etiam. Nam et ille pedes habet
et hec genera sed ullis pedibus non dicitur requiescere in terra. Sed ab ea vix aut numquam recedunt.
Dracones autem sine pedibus, et in speluncis requiescere et in aere sustolli perhibentur, qui quamquam non fa-
cile noti sunt, tamen non tantum nostre sed et gentilium virorum quorumdam de ipsorum genere memoria tacuerit.

Vapor et si demones aerea sunt animalia, quia corporum aereorum vigent et
propterea morte non dissolvuntur, quia in eis elementum prevalet quod ad faciendum est quam ad Capitulum XIII
ad patiendum aptius. Duobus subiectis, scilicet aqua et terra. Uno autem superposito in igne sidereo, distribuuntur
enim elementa ad patiendum duo humor et humus, ad faciendum autem alia duo, scilicet aer et ignis. Si hec igitur
ita sunt, non impedit illa distinctio nostram scripturam que non ex aere sed ex aquis producta indicat volati-
lia. Cum subtiliorem quidem et in auras exalatam atque distentam, sed tamen humorem locum volatilibus datam.
Aer autem a confinio luminosi celi usque ad aquarum fluida, et nubila terrarum pervenit. Non tamen totum spa-
tium eius exalationes humide infusere, sed usque ad eum finem, unde incipit et terra nominari secundum sermonem
psalmi, ubi dicitur Laudate Dominum de terra. Superior vero pars aeris propter puram tranquillitatem celo cum quo colli-
mitatur communi pace iungitur, et eius vocabulo nominatur sed incipias. In qua fortassis parte si fuerunt
ad transgressionem suam transgressores angeli cum principe suo nunc diabolo, tunc archangelo. Nam nonnulli
non eos putant celestes angelos fuisse. Non mirum si post peccatum in istam sunt detrusi caliginem

tonitrus
terret homines

firmamentum

pisces habent memoriam

lucifer olim archangelus

nebule
pluvie
nives

Ubi tamen et aer sit, et humore terre concretus, qui commotus ventus, et vehementius concitatus, et ignes
ac tonitrua, et contractus nubila, et conspissatus pluvias, et congelantibus nebulis nives. Et turbulentius con-
gelantibus densioribus nebulis grandinem, et distentus serenum facit, occultis imperiis et opere dei a summis ad
infima universa creata administrantis. Unde in illo psalmo cum commemorata essent ignis, grando, nix,
ne talia sine divina providentia fieri, non esse putarentur, continuo subiecit: que faciunt verbum
eius. Si autem transgressores illi angeli cum transgrederentur celestia corpora gerebant, neque hoc mirum
est si conversa sunt ex pena in aeriam qualitatem, ut iam possint ab igne, id est ab elemento nature superioris aliquid pati.

demones in aere

Nec aeris saltem spatia superiora atque puriora, sed ista caliginosa tenere permissi sunt, que eis pro suo genere quidam
carcer est usque ad tempus iudicii. Et si quid de hiis transgressoribus angelis diligentius requirendum est, alius
erit accommodatior scripture locus. Proinde nunc quod satis est, si hec spatia turbida et procellosa propter aeris
naturam usque ad vicinas terrarum partes porrecta, unde etiam aer dicitur, sustinere spiritus et animum, que prodita sunt ex aquis
per terminos aeris altius, quia si eadem aer non videtur et terras circumfusa aere atque infime aeri terre proxima
depressos vapores insudantes auras intexunt, que nocturnis rigoribus aggravate serenum in rore distillant,
si autem vehementius frigus est, etiam gelu candidum inalbescunt. Capitulum ix

Et dixit deus: Producat terra animam secundum genus, quadrupedia et reptilia et bestias, et pecora secundum genus.
Et factum est sic. Et fecit deus bestias terre secundum genus, et pecora secundum genus, et omne reptile secundum genus. Et vidit
deus quia bona sunt. Iam nunc queritur cur ut alibi pro eo quod est terra dicitur infimi loci huius locus, cum terra
et omnibus abyssis et nebuloso aere velut nobilior terre aliquando scriptura appellat, ornari aliquando ponitur. Et nunc
quid sit aliam graviorem que in verbo dei terra produxit. Sic genus sepe nomine pecoris et nomine bestiarum aliquando
omnia rationis expertia solent intelligi, nunc vero querendum quas proprie bestias et que pecora dicat. Et repti-
lia quidem sive serpentia terre non est dubitandum quod omnes serpentes intelligit, quamquam et bestie dici
possint. Pecoris autem nomen non conveniunt serpentibus congruit. Rursus leonibus et pardis et tigridibus
et lupis et vulpibus canibus etiam et simiis atque id genus ceteris convenire queunt vocabulum bestiarum. Pe-
corum autem nomen hiis aliquando accommodatum aptari solet que sunt in usu hominum sine adiumento laboribus
ut boves et equi, et si qua talia, et si que ad lanificium ut adiumentum et oves et sues.
Unde quo sit quadrupedia, cum utique et hec omnia preter quosdam serpentes quattuor pedibus gradiantur, nisi forte hoc nomine
proprie quedam voluit intelligi, non utique sic et quadrupedia nominaret, quamvis de tribus in repeticione tacuit.
An cervos et damulas, onagros et apros, quia neque illis bestiis ut leones sunt, quamquam sunt similes et se-
illis pecoribus, neque tamen sunt cura humana sunt, proprie quadrupedia nuncupata sunt, quasi reliqua essent sub generali
terminis ita generalia quedam appellatione et eo insuper proprium nomen pecudum. An hec specialiter significare debuit. Atque qua-
ter dixit secundum genus, tamquam quasi nos invitat attendere, primo secundum genus quadrupedia et reptilia, ut arbi-
tror signum que quadrupedia dixit, si que in genere sunt reptilium sunt, sicut lacerte, stelliones et si quid huiusmodi
est. Ideo ergo in repeticione quadrupedum nomen non iterat, quia reptilium vocabulo complexus est, unde ibi
non simpliciter ait reptilia, sed addidit omnia reptilia terre. Ideo terre, quia sunt et aque. Et ideo omnia,
ut intelligantur que in ore etiam pedibus nituntur, que superius quadrupedum nomine proprie significata sunt. Bestias autem

de quibus iterum ait secundum genus, quicquid ore sive ceteris unguibus sevit exceptis serpentibus. Pecora vero desig-
nans ait secundum genus, que neque in locum, sed aut cornibus aut nec hoc quidem. Predixi enim et

quadrupedum nomine illud specialiter agnosci, et nomine pecoris et bestiarum tamen una de alio apparere-
rit, etiam ferarum vocabulum potest tamen in latina lingua valere. Ideo tamen eo negligere non potest, quod possunt
tamen nomina que non frustra in hoc scripture loco posita sunt, et specialiter distinguere dicunt, quod in usu loqu-
endi quotidiano facile advertendum potest. Capitulum xv

Secundum genus

Non frustra etiam queritur monet utrum passim et quasi fortuitum dictum sit alia atque alia secundum genus
tamquam si fuerit et antea ea prius terra narrabatur, an genus corpus superioribus rationibus intelligit-
ur utique generalibus, secundum quod erant infima. Si ita esset, hoc de luce ac celo, hoc de aquis ac terra
vel de aliis luminibus diceretur, cum et certe cum non eterna et incommutabilis ratio in ipsa dei sapientia
vigeat, que attingit a fine usque ad finem fortiter et disponit omnia suaviter. Utrum autem eius dei de herbis et
lignis usque ad hec terrena animantia. Nam et illa in celo que ex aquis creata sunt, quibus in prima quinta die
dictum non est. Et fecit deus cetos magnos, et omnem animam animalium reptilium que eduxerunt aque secundum genus
suum, et omne volatile pennatum secundum genus suum. An quia hec ita exorta sunt ut ex eis alia nascerentur
et originis formam successione servarent. Ideo dictum est secundum genus propter propagationem prolis, qua permansura
creabantur. Sed cur de lignis et herbis non solum dictum est secundum genus, sed et secundum similitudinem suam, cum et
animalia genus sequitur similitudo nolunt etiam vel utique repetit. Nam et semine non utique re-
reperiunt, cum tamen herbis et lignis insit quam aliud, et si non omnibus. Observatum est enim quedam
terra nasci ex aquis ut terra ut semine eius nullo sit. Et ideo semine corpus non sit in eis sed in elementis

ex quibus oriuntur. Hoc est enim secundum genus, ubi et seminis vis et similitudo intelligitur succedentium decedentibus. Nulla enim istorum ita creata sunt ut semel existerent vel permansura vel in nullo succedente decessura. Cur ergo et de homine ita dictum est: Faciamus hominem ad ymaginem et similitudinem nostram, et non additum est secundum genus, cum et hominum propagatio manifesta sit? An quia non ita deus fecerat hominem ut moreretur, si preceptum servare voluisset, et ideo non erat necessarius decessori successor? Sed post peccatum comparatus est pecoribus insipientibus et similis factus est eis, ut iam filii huius seculi generent et generentur, ut genus mortalium generis conservata successione subsistere. Quid ergo sibi vult post hominis factum illa benedictio: Crescite et multiplicamini et implete terram, quod quidem nisi per generandi opus fieri non posset? An melius hoc tenemus dictum esse, donec ad eum perveniamus locum ubi diligentius ista requirenda atque tractanda sunt? Nunc enim sufficere potest quod de homine non dictum est secundum genus, quia unus fiebat, de quo etiam femina facta est. Non enim multa sunt genera hominum sicut herbarum, lignorum, piscium, volatilium, serpentium, pecorum, bestiarum, ut sic dictum acciperemus secundum genus, ut intelligerentur quasi similia et ad unam originem seminis pertinentia distinguerentur a ceteris.

Sequitur capitulum XVI

Sed tamen queritur cur etiam aquatica animalia de creatione meruerint ut sola benedicerentur sicut homines. Nam et ipsa benedixit deus dicens: Crescite et multiplicamini et implete aquas maris, et volatilia multiplicentur super terram. An in uno genere creature quod dictum sit, ut in ceteris intelligeretur que germinibus crescunt, [in marg.: a deo] propterea dictum est in eo quod primum tale creatum est in libro aliquo legitur? An forte quia nullum habent propagande prolis affectum, ac sine ullo sensu generant, indigne iudicata sunt illis benedictionis verbis: Crescite et multiplicamini? Ubi autem talis inesset affectus, primum ibi hoc dixit, ut in ceteris aliis etiam non dictum intelligeretur. Homini autem hoc fuit in homine repetere, ne quisquam diceret in officio gignendorum filiorum ullum esse peccatum, sicut est in libidine sive fornicandi sive ipso coniugio immoderatius abutendi. Capitulum XVII.

in coniugio causa peccati per abusum

Nonnulla etiam de quibusdam minutissimis animalibus questio est, utrum in primis rerum conditionibus creata sint, an ex consequentibus rerum mortalium corruptionibus. Nam pleraque eorum aut de vivorum corporum vitiis vel purgamentis vel exalationibus aut cadaverum tabe gignuntur, quedam et de corruptione lignorum et herbarum, quedam de corruptionibus fructuum, quorum omnium non possumus recte dicere deum non esse creatorem. Inest enim omnibus quoddam nature sui generis decus, ita ut in his maior sit admiratio bene considerantibus, et laus uberior omnipotenti artifici, qui omnia in sapientia fecit, que a fine usque ad finem pertendens et suaviter omnia disponens, nec ea ipsa relinquit que pro sui generis ordine dissolvuntur, et quorum dissolutionem ex pena mortalitatis horremus voluntate informata. Sed erant minima corpora acuta sensu animantia, ut maiore attentione stupeamus agilitatem musce volantis quam magnitudinem iumenti gradientis, ampliusque miremur opera formicularum quam onera camelorum. Sed utrum in primis, ut dixi, rerum conditionibus, quando ista sex dierum ordine creata narrantur, vel postea quam nimia instituta credamus, an potius ex consequentibus corruptibilium corporum solemnibus et hic queritur. Et potest quidem dici ea minutissima que ex aquis et terris oriuntur esse tunc creata, in quibus et illa non absurde intelliguntur que nascuntur ex his que terra germinante orta sunt. Et quia precesserant creationem eorum non solum animalium sed etiam terre et que terra continuantur preditum creationem. Unde tertio die quo apparuit arida extorta sunt, vel potius ad supplementum narrationis que adiuncta sunt pertinere intelligentur. Cetera vero que ab animalium gignuntur corporibus, et maxime mortuorum, absurdissimum est dicere tunc creata cum animalia ipsa creata sunt, nisi quia inerat iam omnibus animatis corporibus vis quedam naturalis et quasi preseminata materia, et quodammodo liciata primordia futurorum animalium, que de corruptionibus talium corporum pro suo quoque genere ac differentiis erant exoritura per administrationem ineffabilem omnia moventis incommutabilis creatoris. Capitulum XVIII.

De quibusdam etiam venenosis et perniciosis solet queri utrum post peccatum hominis ad vindictam creata sint, an potius cum creata essent innoxia, non nisi postea peccatoribus nocere ceperunt. Neque hoc mirum si quando quidem et temporibus huius vite laboriose atque erumnose, cum sit nemo ita iustus ut perfectum se audeat dicere, fideliter attestante apostolo et dicente: Non quod iam acceperim aut iam perfectus sim, adhuc exercende atque in infirmitate perficiende virtuti necessarie sunt temptationes et molestie corporales, sicut idem apostolus manifestat, qui ne in magnitudine revelationum extolleretur, datum sibi esse stimulum carnis dixit, angelum sathane, ut eum colaphizaret. Rogatumque a se dominum ter ut discederet ab eo, responsum sibi: Sufficit tibi gratia mea. Nam virtus in infirmitate perficitur. Et tamen et sanctus Daniel inter leones salvus atque intrepidus vixit, cum non utique deo mentiens in oratione non tantum peccata populi, sed etiam sua fateretur. Et in ipsius apostoli manum mortifera vipera adhesit nec lesit. Poterunt ergo ista etiam creata nihil nocere, si causa non extitisset vel terrendorum puniendorumque viciorum vel probande perficiendeque virtutis, quoniam et exempla patientie danda erant ad profectum ceterorum, et ipse sibi homo certius innotescit in temptationibus, et iuste salus eterna que turpiter amissa est per voluptatem fortiter recipitur per dolorem.

Ca. 19 Quaeret aliquis cur ergo inuicem sibi bestie noceant quibus nec peccata ulla sunt ut vindicta illa dicatur, nec ulla virtus exercitatione tali comparetur. Ideo nimirum quia sunt alie aliarum alimenta. Nec recte possemus dicere non esse debere alia quibus alia vescerentur. Habent enim omnia quamdiu sunt mensuras numeros ordines suos, que cuncta merito considerata laudantur. Nec sine aliqua pro suo genere modificatione pulchritudinis temporalis etiam alia in aliud transeundo mutantur. Quod et si stultos latet, sublucet proficientibus, claret perfectis. Et certe omnibus talibus infimorum carnis motibus prebentur homini salubres admonitiones ut videat quantum sibi satagendum sit pro salute spirituali et sempiterna, qua omnibus irrationabilibus animantibus excellit, cum illa videat a maximis elephantis usque ad minimos vermiculos pro salute corporali et temporali quam pro sui generis inferiore ordinatione sortita sunt, resistendo motu quo valent agere quicquid valent. Quod non apparet nisi cum quedam refectionem corporum suorum ex aliorum corporibus querunt, alia se contra repugnando muniunt vel fuge presidio vel latebris immunia tuentur. Nam et ipse corporis dolor in quolibet animante magna et mirabilis vis anime est, que illam compagem ineffabili permixtione vitaliter continet et in quandam sui modi redigit unitatem, cum eam non indifferenter sed ut ita dicam indignanter patitur corrumpi atque dissolui.

vide medice catholice

Illud etiam fortasse aliquem moveat, si alia noxia viuos homines aut penaliter ledunt aut salubriter exercent aut utiliter probant aut ignorantes docent, cur et corpora hominum mortuorum in escas dilacerant. **Capitulum XX**

Quasi vero quicquam intersit ad veram utilitatem ista caro exanimis in que profunda secreta per quos transitus eat. Unde mirabili omnipotentia creatoris restituenda reuocetur. Et hinc fiat quedam prudentibus admonitio, ubi se ita commendent fideli creatori omnia noxia et in tanto secreto intus administranti, cui numerati sunt capilli nostri, sed ne per inanes curas exanimatorum corporum suorum ulla genera mortium perhorrescant, sed pia fortitudine neruos ad omnia preparare non dubitent.

Capitulum XXI de tribulis et spinis etc.

Talis etiam questio de tribulis et spinis solet oboriri, et de quibusdam lignis infructuosis, cur vel quando creata sint, cum deus dixerit: Germinet terra herbam pabuli seminantem semen et lignum fructiferum faciens fructum. Sed qui ita mouent non intelligunt saltem de vsitato forensi humani iuris quemadmodum appelletur vsus fructus. Vtilitas enim quedam fructus in fructuum nomine accipitur. Que autem utilitates sint siue manifeste siue occulte omnium que terra gignit radicata alit, et ipsi querant et ab expertis eorum inquirant. Et de spinis quidem et tribulis absolutius potest esse responsio, quia post peccatum dictum est homini de terra: Spinas et tribulos pariet tibi. Nec tamen facile dicendum est tunc cepisse illa oriri ex terra. Fortasse enim quoniam in ipsis generibus seminum multe reperiuntur utilitates, poterant habere locum suum sine ulla pena hominis. Sed ut in agris in quibus iam penaliter laborabat etiam ista nascerentur, hoc ad cumulum pene valere credi potest, cum possent alibi nasci vel ad auium pecorumque pastus vel ad vsus hominum aliquos. Quamquam et ille sensus non abhorreat ab his verbis quibus ait: Spinas et tribulos pariet tibi, ut hec terra ante pariet, non tamen homini pariet ad laborem, sed quibuslibet animalibus congruentem victum, quia his quibus et mollioribus et aridioribus commode suauiterque vescuntur. Tunc autem cepit homini parere ad erumposum negotium, cum post peccatum cepit in terra laborare. Non quod alibi loci hec antea nascerentur et postea in agris quos hic ad capiendas fruges colebat, sed et prius et postea in eisdem locis, prius tamen non homini, post autem homini, ut hoc significet quod additum est: tibi. Non enim dictum est: Spinas et tribulos pariet, sed: pariet tibi, id est tibi iam nasci incipient ad laborem, que antea tantum aliis animalibus ad pastum nascebantur. **Capitulum XXII**

Et dixit deus: Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram, et dominetur piscium maris et volatilium celi et omnium pecorum et omnis terre et omnium reptilium repentium super terram. Et fecit deus hominem ad imaginem dei, fecit eum, masculum et feminam fecit eos. Et benedixit eos dicens: Crescite et multiplicamini et implete terram et dominamini eius, et principamini piscium maris et volatilium celi et omnium pecorum et omnis terre et omnium reptilium repentium super terram. Et dixit deus: Ecce dedi vobis omne pabulum seminale seminans semen quod est super omnem terram, et omne lignum quod habet in se fructum seminis seminalis, vobis erit in escam, et omnibus bestiis terre et omnibus volatilibus celi et omni reptili repenti super terram quod habet in se semen vite, et omne pabulum viride in escam. Et factum est sic. Et vidit deus omnia que fecit, et ecce bona valde. Et facta est vespera et factum est mane dies 6us. Et iam de natura hominis pro erit uberius

de natura hominis

considerandi et disserendi locus. Nunc tamen ut opera sex dierum nostra consideratio et inspectio pertractata concludat, hoc breuiter prius dicimus non indifferenter accipiendum quod in aliis operibus dicitur: Dixit deus: Fiat, hic autem: Dixit deus: Faciamus hominem ad imaginem et ad similitudinem nostram, ut insinuaret videlicet pluralitatem personarum propter patrem et filium et spiritum sanctum. Quam tamen deitatis unitatem esse intelligendam statim admonet dicendo: Et fecit deus hominem ad imaginem dei. Non quasi pater ad imaginem filii, aut filius ad imaginem patris; alioquin non vere dictum est ad imaginem nostram, si ad patris solius aut ad filii solius imaginem factus est homo. Sed ita dictum est: fecit deus hominem ad imaginem dei, tamquam diceretur: fecit deus ad imaginem suam.

sunt. Cum autem nunc dictum est ad imaginem dei, cum superius dictum sit ad imaginem nostram, significatum est non id agi ut illa pluralitas personarum ut plures deos vel dicamus vel credamus vel intelligamus, sed patrem et filium et spiritum sanctum, propter quam trinitatem dictum est ad imaginem nostram, rursus propter quam unum deum accipiamus propterea quod dictum est ad imaginem dei. Capitulum 23

Hic et illud non est praetereundum. Cum enim dixisset ad imaginem nostram, statim subiunxit: et habeat potestatem piscium maris et volatilium caeli et ceterorum animalium rationis expertium, ut videlicet intelligamus in eo factum hominem ad imaginem dei in quo irrationabilibus animantibus antecellit. Id autem est ipsa ratio vel mens vel intelligentia vel si quo alio vocabulo commodius appellatur. Unde et apostolus dicit: Renovamini spiritu mentis vestrae et induite novum hominem qui renovatur in agnitionem dei secundum imaginem eius qui creavit eum. Satis ostendens ubi sit homo creatus ad imaginem dei, quia non corporis liniamentis, sed forma quadam intelligibili mentis illuminatae. Capitulum 24

Hoc per hoc quod nulla sive lucis illo nomine recte intelligitur facta lux intellectualis particeps aeternae atque incommutabilis sapientiae dei, non dictum est et sic est factum ut deinde repeteretur et fecit deus, quia sicut iam quantum potuimus disseruimus, non fiebat cognitio aliqua verbi dei in prima creatura ut post eam cognitionem inferius crearetur quod in eo verbo creabatur, lux ipsa prima fiebat cognitio verbi dei per quod creabatur atque illa cognitio illi esset ab informitate sua conversio ad formatorem, deinde et creari atque formari. Postea vero in ceteris creaturis dicitur: Et sic est factum, ubi significatur in illa luce, hoc est intellectuali creatura, prius facta verbi cognitio, ac deinde cum dicitur fecit deus, ipsius creaturae genus fieri demonstratur quod in verbo dei dictum est ut fieret. Hoc et in hominis conditione servatur. Dixit enim deus: faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram et cetera. Sed deinde non dicitur: et sic est factum, sed iam subinfertur: Et fecit deus hominem ad imaginem dei, quia et ipsa natura intellectualis est sicut illa lux, et propterea hoc est ei fieri quod est agnoscere verbum dei per quod fit. Nam et si diceretur et sic est factum, et postea subinferretur et fecit deus, sic primo factum intelligeretur in cognitione rationalis creaturae, ac deinde in aliqua creatura quae rationalis non esset. Quia vero et ipsa rationalis creatura est, etiam ipsa eadem agnitione perfecta est. Sicut enim post lapsum peccati homo in agnitione dei renovatur secundum imaginem eius qui creavit eum, sic et in ipsa agnitione creatus est antequam delicto veterasceret, unde rursus in eadem [illegible] agnitione renovaretur. Quae autem non in ea cognitione creata sunt, quia sive corpora sive irrationales animae creabantur, prius facta est in creatura intellectuali cognitio eorum a verbo quo dictum est ut fierent. Propter quam cognitionem prius dicebatur et sic est factum, ut ostenderetur ipsa facta cognitio in ea natura quae hoc in verbo dei antequam fierent cognoscere poterat. Ac deinde fiebant ipsa corporalia et irrationalia creata, propter quod deinceps addebatur et fecit deus. Capitulum XX quintum

Quomodo autem homo immortalis factus sit et acceperit ad escam cum aliis animalibus communem pabuli facultatem, semen et lignum fructiferum et herbam viridem, difficile est dicere. Si enim peccato mortalis effectus est, utique ante peccatum non indigebat talibus cibis. Neque enim possit corrumpi illud suum corpus. Nam illud quod dictum est: crescite et multiplicamini et implete terram, quamquam nisi per concubitum maris et feminae fieri non posse videatur, unde hinc quoque mortalium corporum existit indicium, potest tamen dici alium modum esse potuisse in corporibus immortalibus ut solo pietatis affectu nulla corruptionis concupiscentia filii nascerentur, nec morituris parentibus succederent, nec ipsi morituri donec terra immortalibus hominibus impleretur. Ac sic instituto iusto et sancto populo qualem post resurrectionem futurum credimus, nascendi esset modus fieret. Potest quidem dici et quomodo diceretur alia consideratio est. Sed non est hic quispiam dicere audebit ciborum indigentia quae reficiebantur nisi mortalibus corporibus esse posse. Capitulum XXVI

Nonnulli etiam hoc suspicati sunt nunc interiorem hominem factum, corporis autem hominis postea, ubi ait scriptura: et finxit deus hominem de limo terrae, ut quod dictum est fecit ad spiritum pertineat, quod autem finxit ad corpus. Nec attendunt masculum et feminam non nisi secundum corpus fieri potuisse. Licet enim subtilissime disseratur ipsam hominis mentem in qua factus est ad imaginem dei, quandam sui rationalem vitam distribui in aeternae contemplationis veritate et in rerum temporalium administratione, atque ita fieri quasi masculum et feminam, illa parte consulente, hac obtemperante. In hac tamen distributione non recte dicitur imago dei nisi illud quod inhaeret contemplandae incommutabili veritati. In cuius rei figura paulus apostolus virum tantum dicit imaginem et gloriam dei. Mulier autem, inquit, gloria viri est. Itaque quamvis hoc in duobus hominibus diversi sexus exterius secundum corpus figuratum sit quod etiam in una hominis interius mente intellegitur, tamen et femina quia corpore femina est renovatur etiam ipsa in spiritu mentis suae in agnitionem dei secundum imaginem eius qui creavit, ubi non est masculus et femina. Sicut autem ab hac gratia renovationis et reformationis imaginis dei non separantur feminae, quamvis sexu corporis earum aliud figuratum sit propter quod vir solus dicitur esse imago et gloria dei, sic et in ipsa prima conditione hominis secundum id quod et femina homo erat, habebat utique mentem suam eandemque rationalem, secundum quam ipsa quoque facta est ad imaginem dei. Sed propter unitatem coniunctionis fecit, inquit, deus hominem ad imaginem dei. Ac ne quisquam solum spiritum hominis factum secundum solum spiritum fieri ad imaginem dei, fecit illum, inquit, masculum et feminam, ut iam

androgini monstrum

etiam corpus factum intelligatur. Rursum ne quisquam arbitraretur ita factum ut in homine singulari utrumque sexum exprimeretur, sicut interdum nascuntur quos androgynos vocant, ostendit se singularem numerum propter coniunctionem unitatis posuisse. Et quia de viro mulier facta est, sicut postea manifestatur, cum id quod breviter dictum est cepit latius diligentius explicari. Et ideo pluraliter intulit continuo subiciens: Masculum et feminam fecit eos et benedixit eos. Sed iam diximus diligentius in consequenti scriptura de hominis conditione requirendum. **Capitulum xxvii**

Nunc ad considerandum est quod scriptura quae dixit: Et sic est factum, statim subiecit: Et vidit deus omnia quae fecit et ecce bona valde, ut intelligamus potestatem et facultatem ipsam datam esse humano generi ad capienda pabula agri et fructus lignorum, quod hoc et intulit: et ita est factum, quod ab illo loco subiecerit ubi ait: Et dixit deus: Ecce dedi vobis pabulum seminale etc. Nam etsi ad omnia quae superius pro dicta sunt retulimus quod ait: Et sic est factum, consequens erit ut fateamur eos crevisse illos iam et multiplicatos implevisse terram in eodem sexto die, quod eadem scriptura testante post multos annos factum invenimus. Quapropter cum data esset hec facultas, et hoc deo dicente homo cognovisset, dictum est: et sic est factum, hoc utique quod deo dicente homo cognovit. Nam si id etiam tunc egisset, id est in escam illa quae data sunt eis vescendo assumpsisset, servaretur illa consuetudo scripture ut primo dictum esset: et sic est factum, quod ad exprimendam precedentem cognitionem pertinet, deinde inferretur eos ipsa opera quod si diceret: et acceperunt et ederunt. Poterat enim ita dici ut si non iterum nominaretur deus, sicut in illo loco postquam dictum est: Congregetur aqua quae est sub celo in congregationem et appareat arida, subiunctum: Et sic est factum. Non tamen additum est: Et fecit deus, sed tamen ita repetitum: Et congregata est aqua in congregationes suas etc. **Capitulum xxviii**

Quod autem non singillatim ut in ceteris etiam de humana creatura dixit: Et vidit deus quia bonum est, sed postquam homo factus et data ei potestate vel dominandi vel edendi, subiunctum de omnibus: Et vidit deus omnia quae fecit et ecce bona valde, merito quaeri potest. Poterat enim primo reddi homini singillatim, sicut et ceteris quae facta sunt redditum est, tum deinde de omnibus dici quae fecit deus: et ecce bona valde. An forte quia sexto die perfecta erant omnia, propterea de omnibus dici oportuit: Vidit deus omnia quae fecit et ecce bona valde, non singillatim de his quae ipso die facta sunt? Cur ergo de pecoribus et bestiis ac reptilibus terrae dictum est, quae ad eundem diem sextum pertinent? Nisi forte illa et singillatim in suo genere et cum ceteris universaliter dici bona meruerunt, et homo factus ad imaginem dei non nisi cum ceteris hoc dici meruit? An quia perfectus nondum erat, quia nondum erat in paradiso constitutus? Quasi vero postquam ibi constitutus est, dictum sit quod hic praetermissum est. Quid ergo dicam? An quia praesciebat deus hominem peccaturum nec in perfectione imaginis sue permansurum, non singillatim sicut cetera eum dicere voluit bonum, innuens quod esset futurum? Quia enim ea quae facta sunt sicut facta acceperunt manent, sicut ea quae non peccaverunt, vel ea quae peccare non possunt, et singula bona et universa omnia bona valde sunt. Non enim frustra additum est valde. Quia et corporis membra si etiam singula pulchra sunt, multo sunt in universi corporis compage omnia pulchriora. Quia oculus, verbi gratia, placitus atque laudatus, tamen si separatus a corpore videremus, non diceremus tam pulchrum quam in illa connexione membrorum, cum loco suo positus in universo corpore cerneretur. Ea vero quae peccando amittunt decus proprium, nullo modo tamen efficiunt ut non et ipsa recte ordinata cum toto atque universo bona sint. Homo quidem ante peccatum et in suo genere utique bonus erat. Sed scriptura hoc praetermisit dicere, ut illud potius diceret quod futurum aliquid praenuntiaret. Non enim falsum de illo dictum est. Cum etiam singillatim bonus est, magis utique cum omnibus bonus est. Non autem quod cum omnibus bonus, propterea est et singillatim bonus. Ita commodatum est utrique, ut et id diceretur quod in praesenti verum esset, et praescienti significaretur futurum. Deus enim naturarum optimus conditor, peccantium vero iustissimus ordinator est, ut etsi quae singillatim fiunt delinquendo deformia, semper tamen cum eis universitas pulchra sit. Sed iam ea quae sequuntur in quarto volumine pertractemus.

deus ordinator

quod

Incipit liber iiiitus

In hoc quarto libro primo exponit de perfectione rerum creatarum factarum per sex dies et de numeri senarii perfectione; agit principaliter de quiete dei in septimo die. Et quomodo tale aliquid verum intelligi possit, ut magis requiratur quam perfecti ab eo essent, pluribus sunt sermonibus, et de septimo die et de eius requie et benedictione.

Igitur consummata sunt celum et terra et omnis ornatus eorum. Et consummavit deus in die sexto opera sua quae fecit. Et requievit deus in die septimo ab omnibus operibus suis quae fecit. Et benedixit deus diem septimum et sanctificavit eum, quia in ipso requievit ab omnibus operibus suis quae inchoavit deus facere.

Capitulum ii

Arduum quidem et difficillimum est, vires intentionis nostrae voluntatisque superans, ut scripta ea declarando penetrare possimus, sicut praesenti dies illi. Et additur dies septimus, nisi per voluntatem nostram et nostre repetitio in toto hoc tempore multo dies veniunt praeteritis similes, nullus autem eis redit. Verumtamen ergo utrum dies illi in ipsa sua ratione volubili et usitato discursu in temporum ordine quo cursu successerint et illi in creatione conditionis ut non solum in illis tribus diebus nimirum intelligamus in ipsa re quae causa est. Nocte quoque ipsa in pratiam ut dissi

vel si quo alio nomine melius signetur, cum amittit ... ad informitatem declinare ... gente, eius numero et omni creatura sine possibilitate ... desistit effectus sicut in celestibus superioribus sive ad implendam in infimis rebus pulcritudinem temporalem ordinatissime ... que est mutabilium de successionibus quasi cuiusdam ... sit. Mane autem incipiente ... omnis ... sub ... et sub ... indagare difficile est. Cap. iij

Sed prius hoc ipsum illud, si aliquid est de numeris pluribus quod dicatur possit inveniri, quod in progressu disputacionis scripture appareat, quemadmodum in illis diebus et nox et vespera intelligatur et mane. Non itaque temere ... ut consideremus senarium numerum perfectum in ipsa numerorum serie ... quoniam ... ex quibus corpus eius compleatur ... dispensemus. Invenimus ergo senarium numerum primum esse perfectum ea ratione quod suis partibus compleatur. Sunt et alii, sed intervallis numerorum crescentibus rariores perfecti. Unde ipse senarius ea ratione perfectus dicitur quod suis partibus compleatur, talibus dumtaxat partibus que multiplicate possint ipsum consumere. Tales autem partes sunt ... quota pars sit. Nam unum ... pars est, duo tercia, tria dimidia. ... Nam et quaternarius ... et octonarius ... et novenarius ... Nam septenarius ... et novenarius ... pars ... dimidia ...

Senarius ergo numerus ut dictum est ... partibus suis compleatur et in summa ducte ... complentur. Alii vero ... Ceteri autem ... reperiuntur qui suis partibus compleantur ... nec ultra ... excre... Sed ad hoc ... unus ... partes sunt, hoc quod senarius est. Nam unus in numeris ... Tres ... dimidia ... Ternarius ... quota pars sit ... Porro quaternarius ... Nam unum quarta eius est, duo dimidia. Sed ambe in summam ducte, unum et duo, sunt tria ... Non ergo eum complent ... Quinarius ... Senarius vero tres tales habet partes: sextam, terciam, dimidiam. Sexta eius unum est, tercia duo, dimidia tria. Hec autem partes in summam ducte, id est unum et duo et tria, simul eundem consummant perficiuntque senarium. Septenarius non habet talem partem nisi septimam, que est unum. Octonarius tres habet: octavam, quartam, dimidiam, id est unum et duo et quatuor. Sed hec simul ducte septenarium faciunt infra ... Non ergo complent eundem octonarium. Novenarius duas habet: nonam, que est unum, et terciam, que est tria. Hec autem simul ... faciunt longe novenario minorem. Denarius tres habet tales: unum, decimam; duo, quintam; quinque dimidiam. ... Undenarius non habet nisi solam undecimam. Sic septenarius septimam solam, et quinarius solam quintam, et ternarius solam terciam. At binarius solam dimidiam, quod in omnibus unum est. Duodenarius vero partibus suis talibus simul ductis non ipse consummatur sed exceditur, ampliorem quippe duodenario numerum faciunt. Nam usque ad xvj perveniunt. Habet enim v: duodecimam, sextam, quartam, terciam, dimidiam. Nam duodecima eius unum est, sexta duo, quarta tria, tercia quatuor, dimidia sex. Unum autem et duo et tria et quatuor et sex in summam ducta xvj sunt.

Et multos minores ... infinita serie numerorum plures ... reperiuntur qui tales partes ... sicut octonarius et quaternarius ... vel in unum ducte ... in summam ... ultra ... sicut octonarius et novenarius ... sicut duodenarius et ... tales ... perfecti ... Ideo quod suis ... talibus partibus compleantur. Nam post senarium vicesimum octavum inveniunt qui similiter suis talibus partibus constat. Habet enim tales quinque: vicesimam octavam, quartamdecimam, septimam, quartam, dimidiam, id est unum et duo et quatuor et septem et quatuordecim, que simul ducte eundem vicesimum octavum numerum complent ... xxviij. Et quanto magis ... ordo procedit, tanto per ... pro rata porcione ... reperiuntur hii numeri qui talibus suis partibus in summam reducti ... perfecti ... Minores ... tales partes simul ducte non implent eos quorum partes sunt, imperfecti vocantur; ... autem eos excedunt, plusquam perfecti nominantur. Cap. iiij

Perfecto ergo numero dierum, hoc est senario, perfecit deus opera que fecit. Ita et scriptum est: Et consummavit deus in die sexto opera sua que fecit. Magis autem in istum numerum ... cum considero et ... et ordinem ipsorum operum. Sicut enim ... numerus gradatim partibus suis in trigonum surgit. Nam in primis unum, duo, tria, ut nulla alia interponi possit, quia singula ... partes sunt quibus constat: unum sexta, duo tercia, tria dimidia. Prima vero die facta est lux, duobus autem sequentibus fabrica mundi ...

Vespera mane

Senarius ... perfectus

... imperfecti

uno pro superiori et summum aliud inferior [illegible] et terra. Sed pretereo superiorum nullius [illegible] corporalis quibus impleant. Cum enim non erant imponi corpora tali refectione indigentia aut inferiorum [illegible] agentibus [illegible] essent necessaria corum indigentie. [illegible] ante [illegible]. Reliquum quod [illegible] dictum est certa sunt quod [illegible] ipsa [illegible] visibilia et [illegible] visibilia sunt et [illegible] montibus [illegible] agentur. Primo in [illegible] luminaria quia [illegible] per ordo ipse posceBat. [illegible] uno die [illegible] alio [illegible]. Nec [illegible] non potuisse deum facere uno die [illegible] si vellet [illegible] uno die spiritualem alio corporalem [illegible] die celum, et alio terram cum omnibus que in ea sunt. Et omnia quod vellet. Et quando vellet, et quomodo vellet. Quis est qui dicat voluntati eius potuisse resistere. Capitulum quintum

Quapropter cum eo legimus sex diebus omnia perfecisse, et senarium numerum considerantes invenimus eum perfectum [illegible] et [illegible] ordine [illegible] et [illegible] partium [illegible] ille numerus perficitur quadam districtione. Venit etiam illud [illegible] quod alio loco scriptura ei dicitur: Omnia in numero et mensura et pondere disposuisti. [illegible] invocato in auxilium deo et impertiente [illegible] ingenii [illegible] verum [illegible] [illegible] anima [illegible] invocato [illegible] in quibus deus omnia disposuisse scriptum est, erant [illegible] angelis [illegible] mensura [illegible] ipsa [illegible] sunt et si erat [illegible] ubi erant. Neque [illegible] creatura erat [illegible] nisi creator. In ipso ergo erat. Sed quomodo? Nam et [illegible] que facta sunt in ipso esse legimus. [illegible] An illa per ipsum [illegible] in illo [illegible] regente regebantur. Et quomodo illa ipse? Licet et deus mensura [illegible] numerus [illegible] sine pondere [illegible] ita omnia [illegible] nominum mensura in eis que metimur, et numerus [illegible] sicut pondus [illegible] appendimus, non est deus ista. Sed [illegible] quod mensura omni rei modum prefigit. Et numerus omni rei speciem prebet, et pondus omnem rem ad quietem et stabilitatem trahit, ipse primitus [illegible] et veraciter et singulariter ista est, [illegible] et format [illegible] et ordinat omnia. Quod [illegible] disposuisti, intelligitur quomodo per cor et linguam [illegible] potuit: omnia in mensura, et numero, et pondere disposuisti. [illegible] omnia ut disponerentur [illegible] excedere omnia que [illegible] ut videatur [illegible] sine numero. Et excedere omnia que appenduntur mensura sine mensura. Excedere omnia que [illegible] ut videatur pondus sine pondere. Neque enim mensura et numerus et pondus in lapidibus tantum et lignis [illegible] possunt ut videatur [illegible] pondus sine pondere. [illegible] corporalibus, vel terrestribus vel celestibus [illegible] cogitari [illegible] mobilibus et quibuscumque corporalibus [illegible] aliquid [illegible] memorabile et immoderatum progressio. Et est numerus et affectionum animi [illegible]

Est etiam mensura agendi aliquid [illegible] ne sit [illegible] et immoderatum progressio. Et est numerus et affectionum animi et virtutum quo ab stultitie deformitate ad sapientie formam decorem colligitur. Et est pondus voluntatis et amoris ut appareat quanti [illegible] in appetendo, fugiendo, preponendo, postponendo [illegible] ponderatur. Sed [illegible] animi [illegible] mensura, alia mensura cohibetur. Et numerus alio numero formatur. Et pondus alio pondere [illegible] mentum [illegible] et mensura [illegible] aliunde ipsa est. Numerus sine numero est quo formantur omnia, nec ipse formatur. Pondus sine pondere est quo referuntur omnia ut quiescant, quorum [illegible] gaudium est, nec illud iam refertur ad aliud. Capitulum vi

Sed non omnia mensure et numeri et ponderis [illegible] non nisi [illegible] nomina [illegible] nomina [illegible] [illegible] itaque omnia quod ita nominata sunt si [illegible] nec [illegible] nominibus [illegible] cogitationem [illegible] non sit. Tanto enim magis [illegible] illa in superioribus cara sunt quanto ista [illegible] in inferioribus [illegible] et abiectissimis debeant sufficere ad cara est. [illegible] si non velit aliquis et vocabula que in rebus infimis et abiectissimis [illegible] illa sublimia [illegible] non est [illegible] ut faciat [illegible] et intelligat [illegible] quod intelligendum est, non magnopere curandum est quid vocetur. [illegible] Non enim recte aliud [illegible] et [illegible] si [illegible] dicit [illegible] esse mensuram [illegible] in quibus deus omnia disposuisse [illegible] in illis omnia disponuntur, [illegible] ipsa ubi disposita sunt et numerus et pondus. In quibus deus omnia disposuisse [illegible] Si in illis omnia disponuntur [illegible] Si in aliis, quomodo [illegible] in [illegible] Non itaque dubitandum quod illa [illegible] que disposita sunt in quibus omnia disposita sunt [illegible] ita deum esse. Omnia in mensura et numero et pondere disposuisti [illegible] dictum: Omnia sic disposuisti ut haberent mensuram, et numerum, et pondus. Quia et si diceret: omnia corpora in coloribus disposuisti, non [illegible] quod [illegible] ipsa [illegible] sapientia [illegible] facta sunt omnia colores in se [illegible] habuisse intelligeretur, in quibus fierent corpora. Sed ita acciperetur: Omnia corpora in coloribus disposuisti [illegible] diceretur omnia corpora sic disposuisti ut haberent colores. Quasi vero a creatore deo disposita in coloribus corpora [illegible] disposita et colorata essent, posset aliud intelligi nisi aliquam [illegible] colorum [illegible] corporis [illegible] distribuendorum in ipsa distributione [illegible] non defuisse intelligeretur. Et si color ubi non appellatur, hoc est [illegible] quod dixi, dum res cognoscitur de vocabulis non est laborandum. Capitulum vii

Fatebimur ergo ita deum esse omnia in mensura numero et pondere disposita tanquam deum esse ita disposita ut haberent proprias mensuras suas, et proprios numeros et proprium pondus que in eis [illegible] mutabiliter [illegible] agendis et [illegible] magnitudine et [illegible] et paucitate et [illegible] [illegible] dispositionis dei [illegible] illa [illegible] ita [illegible] in quo ea disposita immutabilis [illegible] [illegible]. Capitulum viii

Cum ergo hec ita disponerentur, ut haberent mensuras et numeros et pondera sua ut ea [illegible] [illegible] ipse. Neque enim [illegible] corpora que [illegible] disponuntur ut

mensura numerus pondus

[illegible]

fieret. Nec intra septem ita ista ducebat sive senarium animo sensitas corporum que in perfectis sunt occurrit. Sed ea que videmus vel ex eis que vidimus, ymaginando cogitamus. Quod ergo non ita ducebat ut ita distenderet. Unde nisi eo quod solus sit verbo non mortales perfectos quorum animas aspicit contemplabiles. Et quorum sensu ultra cogitationem creata desuper hauriunt, quamquam et si etiam medio spatio simplicissimas gestes contemplari angeli in essentia celestes, non utique ita nobis nota est. Quia scripta sit ipsa sibi. Tamen ista senarii numeri perfectio. Nec est nobis ipsis etiam ipse oculis corporis. Nec ita intra nostrum ipsos terminos spacii corporum sensibus et visibili ymagines et angelis quidem longe differenti modo. Ceterum et si obiectet nobis aptum quod corporalibus quod dicamus senarium numerum perfectum est ordo ut partes cogitans. Tamen valdior et potior desuper ratio non eius annuit si ut unum numerum conveniat per quem conventio fidem et id quod dicit unum et unus in multas partes dividi posse. Nulla autem corpora nisi in partes divisibiles dividi et facilius ceterum et est tempore quod pedum secundum aliquam substantiam sit quod esse posse ut parum in suis partibus explicare.

Finitas itaque creatori semper agat animus humanus a quo ita creatus est ut hoc posset. **Capitulum x**

Et videt quod animal nulla et nulla bestiarum que hic nobiscum vident et celum et terram et humana et mare et aridam et omnia que in eis sunt. Et tamen nos possimus dicere perfecta senarii numeri non esse perfectum quia sex diebus perfecit omnia opera sua. Et perfecta deum sex diebus perfecisse opera sua quia senarius numerus perfectus est. Itaque etsi non esset ista perfecta ille esset. Nisi autem ille perfectus esset ita secundum eum perfecta non fierent. **Capitulum x**

Iam vero quod scriptum est requievisse deum in die septimo ab omnibus operibus suis quae fecit et eundem diem benedixisse et sanctificasse quia in ipso requievit ab omnibus operibus suis ut hoc possimus quantum ab illo adiuti fuerimus intellegere conemur attingere prius de his carnalibus nostris suspicionibus a nostris mentibus abigamus. Numquid enim fas est dicere vel credere sic deum laborasse operando cum ea que supra sunt conderet qui dicebat et fiebant. Non quippe non sic laborat si aliquid faciat mox ut dixerit fiat. Quamvis et humana verba sonus adiuvantibus ita perficit ut sono fatiget ... tum pauca sint que paucis loquimur. Et quod scriptum est eo deus dixit fiat lux facta firmamentum et cetera usque in finem operum. Que si dixit in sermonibus minus absurde dederunt et ipsa vel homines quanto magis negandum deo laborem potuisse. Cum forte quibus dixit deus quod ubi fieret quo tanto fecit sed quod non laborasse sed forte cogitando quod fieri deberent. Sed cura veluti laboris in perficiendo cogitandum. Et eo in dividendo quod fieri facit ab hac tam intentione securum tenderet ac studiose voluntate saepe multum de opere. Certum est quod non est ergo dum secundum fecerit quod fecerat non ineffabilis et ineffabiliter apud deum.

Quid restat ut intelligamus nisi forte futurum reuniat iniquitas et hodie sunt **Capitulum xi** in ipso requievisse precipisse per eius praesertim perfectionem per quem diffundit caritas in cordibus nostris ut illuc feramur appetitu desiderii quo cum venerimus requiescamus, id est nihil amplius requiramus. Sicut et recte dicitur deus facit quicquid ipso in nobis operante facimus. Ita recte dicitur deus requiescere cum eius munere requiescimus. Hoc recte intelligimus quia et verum est et non magna inspectione indiget ut videatur. Ita dici requiescere deum cum requiescere nos facit. Sicut dicitur cognoscere cum efficit ut cognoscamus.

Neque enim et qualiter deus cognoscit quod antea non noverit, et tamen dicit Abrahe nunc cognovi quia times deum. Ubi quid dicit atque quid nisi nunc fecit ut cognosceret. Huius locutionis modo cum ea que non accidunt deo tamquam illi accidant loquimur cum factae agnoscimus ut nobis accidat ea dicimus cum laudabilia sunt. Et hoc quantum scriptura usitate admittit. Neque enim et tamen nobis aliquid tale de deo dicere debemus quod in scriptura eius non legimus. Ex hac locutione modo arbitror illud dictum ab apostolo. Nolite contristare spiritum sanctum dei in quo signati estis in die redemptionis. Neque enim ipsa spiritus dei qui est quod ipse spiritus sanctus contristari potest, cum habeat cetera aeterna incommutabilem beatitudinem, magis quod sit ipsa aeterna et incommutabilis beatitudo. Sed quia ita in eis habitat ut eos impleat caritate qua necesse est ut homines ex tempore gaudentes profectum fidelium et bonis operibus. Et ideo recte eius contristari de lapsu ut peccatis eorum de quorum fide et pietate gaudebant, quod etiam laudabilis est quia venit ex dilectione quam spiritus sanctus infundit. Ipsum ipse spiritus dicitur contristari ab eis qui sic agunt ut eorum factis contristentur sancti, non ob aliud nisi quia spiritum sanctum habent, quo dono eis boni sunt ut eos mali contristarent, hii maxime quos bonos fuisse sive noverunt sive crediderunt. Que perfecta tristitia non solum non culpanda verum etiam precipue laudanda atque predicanda est.

Hoc genere locutionis est rursus ab apostolo mirabiliter usitatum est, ubi ait: Nunc autem cognoscentes deum immo cogniti esse ab eo. Neque enim et tunc cognovit eos deus praecognitos videlicet ante constitutionem mundi. Sed quia tunc ipsi eum illius munere non suo merito vel facultate cognoverunt translato potius loqui ut tunc ab illo cognitos diceret cum eis cognoscendum se praestitit. Et verbum corrigere quod hoc non recte dixerat quod ipse dixerat quasi sincere ut hoc sibi arrogarent se potuisse quod eis posse ille donavit.

Capitulum xii

Hic ergo intelligitur in eo quod positum est requievisse deum ab omnibus operibus suis quae fecit bona valde quia

nos facit requiescere cum bona opera fecerimus, quibusdam forte sufficiat. Sed nobis hanc sibi scripturae assiduitas suscepta urgentius querere, quo modo et ipse requiescere potuit, cuius requiem suam nobis insinuatam praeter admonuerit in se requiem nostram futuram. Sicut ipse fecit caelum et terram et ea que in eis sunt, et omnia sexto die consummavit. Nec in eis aliquid dici potest nos creasse illo donante ut crearemus. Et ideo deum esse consummatum dicimus in sexto die opera sua que fecit, quia ut a nobis consummarentur ipse praestitit. Ita et quod deus dicitur requievisse in vii die ab omnibus suis que fecit, non utique nostram requiem quam credere deo adepturi sumus. Sed ipsius primo eius intelligere debemus, qui in vii die requievit consummatis operibus, ut post omnia que facta sunt facta consisteret. Et deum post opus suum etiam aliquid significasse doceamus. Recte quippe dicitur quod deus post opera sua bona requievit. Ita et nos post opera nostra bona requieturos. Sed obiisse etiam recte flagitatur ut quemadmodum disputatum est de operibus dei, que ipsius esse satis apparent, ita de requie dei, que ipsius dicitur, disseratur. Que ipse ipsius de invariatione propter iustissima rationem appellanda indagemus si valemus atque eloquamur quomodo verum esse possit, et quod sic scriptum est in vii die deum requievisse ab operibus suis que fecit. Et quod in evangelio dicit ipse per quem facta sunt omnia: Pater meus usque nunc operatur, et ego operor. Hoc dixit cum ipse requiem dei, quam antiquitus commendatam, sabbati obiectam non observare arguerunt. Capitulum XIIII

Et dici quidem probabiliter potest observandi sabbati indictum fuisse praeceptum in umbra futuri, quod spiritalem requiem significaret, quam deus fidelibus bene opera facientibus arcana significatione pollicebatur. Cuius quietis et ipse dominus Ihesus Christus, qui non nisi quando voluit passus est, etiam sepultura mysterium confirmavit. Sexto quippe die sabbati requievit in sepulcro, cum per totum diem illum sancte eiusdem vacationem peregisset, sexto die, id est parasceue, quem dicunt sextam sabbati, consummavit omnia opera sua, eo die quo consummata sunt in ipso omnia, patibulo suppleverit. Nam et hoc verbo usus est quo ait: Consummatum est, et inclinato capite tradidit spiritum. Quid ergo mirum si deus, eum diem quo erat in sepulcro quieturus volens etiam hinc praesignificare, ab operibus suis uno die requievit, deinceps operaturus ordinem saeculorum, ut etiam illud verum sit quod dictum est: Pater meus usque nunc operatur.

Potest etiam intelligi deum requievisse a condendis generibus creaturae, quia ultra iam non condidit aliqua genera nova. Deinceps autem usque nunc et ultra operari eorundem generum administrationem que tunc instituta sunt, non ut ipso saltem die septimo potentia eius a caeli et terrae omniumque rerum quas condiderat gubernatione cessaret; continuo namque dilaberentur. Creatoris namque potentia et omnipotentis atque omnia tenentis virtus causa subsistendi est omni creaturae; que virtus ab eis que creata sunt regendis aliquando cessaret, simul et illorum cessaret species omnisque natura concideret. Neque enim sicut structor aedium, cum fabricaverit, abscedit, atque illo cessante atque abscedente stat opus eius, ita mundus vel ictu oculi stare poterit, si ei deus regimen subtraxerit. Proinde et quod dominus ait: Pater meus usque nunc operatur, continuationem quandam operis eius qua universam creaturam continet atque administrat ostendit. Aliter enim posset intelligi, si diceret: Et nunc operatur, ubi non esset necesse operis continuationem acciperemus; aliter autem intelligere cogit, cum ait: Usque nunc, ex illo scilicet quo omnia cum conderet operatus est. Et quod scriptum est de sapientia eius: Pertingit a fine usque ad finem fortiter et disponit omnia suaviter. De qua item scriptum est quod motus eius agilior sit celerior omnibus motibus, satis apparet recte intuentibus hunc ipsum incomparabilem et ineffabilem et, si possit intelligi, stabilem motum suum rebus eam praebere suaviter disponendis; quo utique subtracto, si ab hac operatione cessaverit, eas continuo perituras. Et illud quod ait apostolus, cum deum Atheniensibus praedicaret: In illo vivimus, movemur et sumus, liquida cogitatione conspectum nostrum adiuvat, quantum humana mens valet, ad credendum et cognoscendum hanc sententiam, qua credimus et dicimus indesinenter operari. Neque enim tamquam substantia eius sic in illo sumus quemadmodum dictum est quod habet vitam in semetipso; sed utique cum aliud simus quam ipse, non ob aliud in ipso sumus, nisi quia id operatur; et hoc est opus eius quo continet omnia, et quo eius sapientia pertingit a fine usque ad finem fortiter et disponit omnia suaviter, per quam dispositionem in illo vivimus, movemur et sumus. Unde colligitur quod si hoc rebus opus suum subtraxerit, nec vivemus nec movebimur nec erimus. Claret igitur ne uno quidem die cessasse deum ab opere regendi ea que creavit, ne motus suos naturales quibus aguntur atque vegetantur, ut omnino naturae sint et in eo quod sunt pro suo quaeque genere maneant, illico amitterent, et esse aliquid omnino desinerent, si eis subtraheretur motus ille sapientiae dei quo disponit omnia suaviter. Quapropter sic accipimus deum requievisse ab omnibus operibus suis que fecit, ut iam ulterius nullam naturam conderet, non ut ea que condidit continere et gubernare cessaret. Ergo et illud verum est quod in septimo die requievit deus, et illud quod usque nunc operatur. Capitulum XV

Et opera quidem eius bona videmus, requiem vero eius post bona opera nostra videbimus. Ob cuius significationem observandum Hebraeo populo unum diem iussit, quod tam carnaliter egerunt, ut et eo die dominum nostrum salutem nostram videntes operari reprehenderent, eique recte responsum est de opere patris, cum quo et ipse operabatur aequaliter, non solum totius mundi administrationem, sed etiam ipsius salutis nostrae. Iam vero tempore gratiae observatio illa sabbati, que unius diei vacatione figurabatur, ablata est ab observatione fidelium. In ea quippe gratia perpetuum sabbatum observat, qui spe futurae quietis operatur. Nec in ipsis bonis operibus tamquam in bonis que non acceperit gloriatur. Ita enim capiens diem sabbati, id est quietem, ...

Requievit

Ca. ix

cogit

In illo vivimus etc.

Sabbatum verum

[illegible] intelligendo [illegible] quievit a cunctis operibus suis et [illegible] vite ambulans [illegible]
[illegible] operari cogitaret sicut et operatur et quiescit et [illegible] creature gubernacionem [illegible] et apertius [illegible]
[illegible] singulariter /

Capitulum XVI

[illegible] ipse neque cum creavit defessus / Nec enim ressumpsit [illegible] Si nos voluit [illegible] scriptura sua ad eternam
[illegible] desiderium [illegible] nobis [illegible] dicens se sanctificasse [illegible] in quo requievit ab omnibus operibus suis
[illegible] per dies [illegible] legitur [illegible] Nec autem [illegible] per dies [illegible]
[illegible] et [illegible] addidit [illegible] et sanctificavit / Si dies iste in quo requievit ab omnibus operibus
[illegible] voluit sanctificare [illegible] et apertius [illegible] opere suo laborat [illegible] opera va-
[illegible] hominibus [illegible] in omnibus [illegible] nobis intimat [illegible] melioribus [illegible]
[illegible] ad pedes eius requiescebat in [illegible] Marthe [illegible] observanda [illegible]
[illegible] comparare [illegible] bonum opus operantis /

Capitulum XVII

[illegible] hoc in deo quod sit ut intelligatur [illegible] dicere [illegible] requievit [illegible]
[illegible] quietis sue [illegible] nullo sanctificavit opere suo [illegible] ipsum septimo quo [illegible] fecit et
[illegible] requievisse de quibus [illegible] acies [illegible]
[illegible] ponere [illegible] indubitata [illegible] velut [illegible]
[illegible] requievit [illegible]
[illegible] Numerus [illegible] vitam [illegible] ab operibus [illegible]
[illegible] requievisset ab eis [illegible] paulo [illegible]
[illegible] requievisse ab omnibus operibus suis que fecit [illegible] opere suo [illegible]
[illegible] creavit [illegible] ex illo [illegible] beatior [illegible] fecisset [illegible]
[illegible] fecit diligendo [illegible] Non sanctificavit [illegible] beatus [illegible]
[illegible] ullis [illegible] facienda inchoavit Nec illud
[illegible] requievit [illegible] Et ipse quidem [illegible] Si nos enim [illegible]
[illegible] nisi a perfectis [illegible] Hinc [illegible]
[illegible] semper est [illegible] requiescat [illegible] nisi que perfecit

Capitulum XVIII

[illegible] quod dei requiem [illegible] nos insinuat ut intelligamus
[illegible] et requiescere in nobis [illegible] requiem [illegible] et nobis / Requievit [illegible]
[illegible] intelligentibus [illegible] ullo indiget bono Et ideo [illegible]
[illegible] ipse est [illegible] bono quod nobis sumus [illegible] Nam et nos [illegible] ab illo sumus qui fecit omnia bona

[illegible] in quibus fecit et nos / Porro [illegible] bona [illegible] nulla est [illegible] ipse non fecit [illegible]
[illegible] se bono alio egeret [illegible] bono quod fecit [illegible] egeret [illegible] requievit ab omnibus operibus suis [illegible]
[illegible] si nulla fecisset [illegible] dici posset nullius egens boni
[illegible] in seipso requiescendo [illegible] nulla faciendo [illegible] bona facere [illegible] nulla [illegible]
[illegible] magna [illegible] indigere [illegible] omnia [illegible] et homines [illegible] valde bona fecit
[illegible] bono [illegible] beatus est a bonis que fecit in seipso requievit [illegible]
[illegible] requievisse a faciendo [illegible] non fecisse intelligeretur Nisi autem
[illegible] requievisse a factis [illegible] que fecit [illegible]

Capitulum XIX

[illegible] die [illegible] nisi septimo [illegible] senarii perfectione [illegible]
[illegible] creature [illegible] revolui [illegible] senario perfecta [illegible]
[illegible] nobis [illegible] beatificata [illegible]
[illegible] sanctificando [illegible] ad hanc [illegible]
[illegible] nos in illo requiescamus [illegible] ita esse [illegible]
[illegible] ab operibus [illegible] in nobis [illegible] ab operibus suis [illegible]
[illegible] requiescere deum quod [illegible] nobis [illegible] facit [illegible]
[illegible] requievit ab omnibus operibus suis [illegible] opera sua [illegible]
[illegible] beatus est [illegible] ab omnibus operibus [illegible] in illo [illegible]
[illegible] bona opera [illegible] agnoscimus [illegible]
[illegible] bona opera [illegible] ab illo [illegible] in se nos requiescere [illegible]
[illegible] illo exercuisse / [illegible] in illo [illegible] ipse ideo beatus est [illegible] fecit /
[illegible] facta [illegible] in ipsis requievit [illegible] operibus [illegible]
[illegible] faciendo [illegible] fecit non egendo se beatum [illegible]
[illegible] facile [illegible] sublime [illegible] requiescere ab [illegible]
[illegible] operibus suis que fecit /

Capitulum XX in nomine Christi

[illegible] Ubi requiescere nisi in seipso [illegible] quia beatus est non nisi a seipso [illegible] nisi semper [illegible] diebus

aut quibus vel quando conditum consummatum innovatur et ab eis quietis dei ordo distinguitur, quia in septimo die quo erat sequens perfectionem, perfectionis vel quievit qui nec perfectione eget quo beatior deo possit. Et apud illud quidem quietis eius nec mane nec vespera est, quia nec a principio incipit nec clauditur fine. Perfectis autem operibus eius mane habet et vespere non habet. Perfecta quippe creatura habet quoddam initium sue conversionis ad quietem creatoris sui. Sed illa non habet finem sicut rerum perfectarum finem, sicut ea que facta sunt. Ac per hoc vesperam quoque non ipsi deo sed vel ab eo conditarum perfectio inchoatur, ut in illo incipiat requiescere quod ab illo perfectum est, quia eo habet mane. In suo tamen genere tamquam vespera finiatur est. Sed in deo vesperam habere ea non potest quia non erit aliquid illa perfectione perfectius. Capitulum XXI de illis diebus in quibus omnia condebantur

In illis ergo diebus quibus omnia condebantur, vesperam tamquam conditae creaturae terminum, mane autem initium condende alterius accipiebamus. Ac per hoc quinti diei vespera finis est conditae quinto die creature, et mane quod post ipsam vesperam factum est initium est condende sexto die creature, qua condita tamquam eius terminus factum est vespere. Et quia nihil aliud condendum restabat, factum post illam vesperam mane factum est, non ut esset initium alterius condende creature, sed initium quietis creature in requie creatoris. Neque enim celum et terra et omnia que in eis sunt, universa spiritalis corporalisque creatura, in se ipsa manet, sed utique in illo de quo dictum est: In illo vivimus et movemur et sumus. Quia etsi unaqueque pars potest esse in toto cuius pars est, ipsum tamen totum non est nisi in illo a quo conditum est. Et ideo non absurde intelligitur sexto die completo post eius vesperam mane factum esse mane, non quo significet initium condende alterius creature, sicut in ceteris, sed quo significet initium manendi et requiescendi totum quod conditum est in illius quiete qui condidit. Que quies deo nec initium habet nec terminum, creature autem initium sed non habet terminum. Et ideo septimus dies eius creature cepit a mane sed nullo vespere terminatur. Capitulum XXII

Nam si in istis diebus vespera et mane talium temporum vices significant qualia nunc per hunc quotidiana spatia peraguntur, non video quid prohibeat et septimum diem vesperam habuisse et eius mane processisse, ut sic diceretur: Et factum est vespere et factum est mane dies septimus, cum quidem ipse etiam unus est dierum, qui omnes vicissim cursu repetitione menses et anni et secula peraguntur; ut mane quod ponitur post vesperam septimi, hoc est initium octavi diei, de quo iam deinceps silendum fuit, quia ipse primus est ad quem reditur, a quo rursus ebdomade series ordinatur. Unde probabilius est ipsorum quidem septem dierum illorum nominibus et numero alios atque alios pertexi sub ipsis eisdem currendo talia temporis spatia; illos autem priores sex dies inexperta nobis atque insolita specie in ipsis rerum conditionibus explicatos, in quibus et vespera et mane, sicut ipsa lux et tenebre, id est dies et nox, non eam vicissitudinem prebuerunt quam prebent isti per solis circuitum; quod certe de illis tribus cogimur, qui ante conditum luminare commemorati atque numerati sunt. Capitulum XXIII de vespera et mane

Hec per hoc quicquid in eis vespera et mane fuit, nullo modo tamen opinandum est eo mane quod post sexti diei vesperam factum est initium accepisse requiem dei, ne temporale aliquid bonum illi eternitati atque incommutabilitati accidisse vanitate temeraria suspicemur. Sed illam quidem requiem dei qua in se ipso requiescit et qua beatus est bono quod ipse sibi est, nec initium eam ipse habere nec terminum. Eidem autem est habere initium eandem requiem dei. Quod vel eius perfectio non tantum in universo cuius pars est, sed in eo a quo est, in quo est ipsum universum, et per se pro modulo stabilitur ut quiescat, id est ut sui generis ordinem teneat. Ac per hoc ipsa universitas creature que sex diebus consummata est aliud habet in sua natura, aliud in illo ordine quo in deo est, non sic tamen ut deus, sed quibus ipse stabilitatis non sit nisi in illius quiete qui nihil preter se appetit quo adepto requiescat. Et ideo dum ipse manet in se quicquid ex illo est retorquet ad se, ut omnis creatura in se habeat nature sue terminum, quo non sit quod ipse est, in illo autem quietis locum quo servet quod est ipsa. Sed non quod proprie dixerim locum, nam proprie dicitur spatium quod corporibus occupatur. Sed quia et ipsa corpora non manent in loco nisi quo suo pondere tamquam appetitu perveniunt ut eo comperto requiescant, ideo non inconvenienter a corporalibus ad spiritualia verbum transfertur ut dicatur locus, cum res ipsa plurimum distet. Capitulum XXIIII de initio creature

Proinde ergo creature in quiete creatoris illud mane significatum arbitror quod factum est post vesperam sexti diei. Non quia posset in eo nisi perfecta requiescere. Proinde sexto die consummatis omnibus facta est vespera, factum est mane, quo incipit consummata creatura in illo a quo facta est requiescere, tanto stabilius atque firmius quanto ipsa illius, non ille ipsius eguit ad quietem suam. Sed quia omnis creatura in se mutabilis creatura quibuscumque mutationibus suis non utique nihil erit, ideo creatura in creatore pro semper erit. Ac per hoc post illud mane nulla deinceps vespera fuit. Hec dixerim huic ut intelligamus cui septimus dies in quo requievit deus ab omnibus suis operibus mane habet

notandum de 1° die

primo vesperam sexti vesperam vero non habuit / [illegible]

Capitulum XXV

Et aliud quod dicitur re magis ipse moneat quantum possit conari existimo intelligi / quamvis aliquanto difficilius
explicari / ut non creature sed ipsi sibi requiem dei septimo die mane habuit sine vespera / in eum sic
fundit / Si enim ita dicitur requievit deus in die illo / nec adderetur ab omnibus operibus suis que fecit frustra
tum queritur nimium quod eius / Non enim incepit deus requiescere eius requies sine initio sine fine
non temporalis est. Sed quod ab omnibus operibus suis que fecit / eius non egendo requievit / intelligitur
temporis quidem dei / nec cepta nec finita requies autem cuius ab omnibus operibus suis que fecit
ideo cepta est ex quo illa perfecit. Neque operibus suis non egendo requievisset prius sed nunquam esset ut perfectis
non egeret / et quia eis omnino nunquam egebit nec ista beatitudine qua eis non eget tamquam perfi-
ciendis perficiatur. Ideo septimo diei nulla vespera accessisset /

Capitulum XXVI

Et plane quod per digna consideratione monet quid intelligatur in se ipso deum requievisse ab operibus
suis que fecit. Et septimum sit et requievit deus die vii°. Non enim deus est in se ipso / sed in
ipsa / cum dicitur quod dies septimus / [illegible] sit aque sit temporis eius spatium. Sed et pro
illa creature temporalis generatione est. Ac per hoc et ipsum sine dubio creatura est. Nec enim
ulla tempora / ut sunt vel esse poterunt quorum deus non sit creator. Ac per hoc et ipsum septem dierum
complexus est / et tempus quibus creantur nisi eius creatore. Si illi sex dies eo quod
in quibus creaturarum creati sunt superior scripture sine sermone teneatur. Quo et in diebus septem / quibus
quarum specie nobis nota est / querere quidem que que sunt ipsa [illegible] / sed aliis successionibus nomina sua
tradunt / ut vel illi sex dies [illegible] nomina eorum primi quando conditi sunt / Septimum autem
diem qui nomine sabbati nuncupatur quod deus creavit non videmus / ipse quippe die non fecit aliquid
primo ab eis que sex diebus fecit et cum [illegible] requievit. Quo requievit in die quem non creavit / igitur
sunt quod enim per sex dies eosdem creavit / cum sexto die consummavit omnia que creavit / Nec aliquid
septimo die creavit sed in eo post ab omnibus que creavit requievit. Quem vero tunc die creavit deus
ut tunc repetitione innumerabili quam dicuntur dies preterirent / atque transcurrerent. Nec opus erat in septimo die
creare eum requievit. Omnia illius que creavit / septima repetitione [illegible] faciebat /
illud de quo septimum est / et dixit deus fiat lux et facta est lux diviserunt a tenebris / et quam vocavit
diem / et tenebras vocavit noctem. Tunc ita quam deus diem fecit cuius repetitione septima appellatur
dies / deus tunc et usque ad septimum / quo consummavit deus opera sua. Atque inde illius diei primitus ca-
pit septima repetitio. Septimus dies nomen accepit in quo requievit deus. Ac per hoc non alia est causa
septimi diei / nisi eadem ipsa septies rediens que condita est quam vocavit deus lucem diem et tenebras noctem /
Rursum ergo ad eam questionem relabimur de qua in primo libro existimo videbamur

Capitulum XXVII

ut esse quereremus / quo circuire potuit lux ad exhibendam diurna nocturnaque vicissitudine. Non
solum ante quam celi luminaria sed etiam antequam ipsum celum quod firmamentum est esset factum. Antequam denique
illa ipso vero vel magis que circuitu lucis admitteret sequente nocte in die illa successit. Cuius copioso

quo difficile

difficultate compulsi sumus comprehensionem invenire qui ad hunc tractatum sumus ut diceremus illa lucem
que primitus facta est ad consummationem esse spiritualem. Nocte vero adhuc formandam in reliquis operibus ut inveniamus
que fuit informata / in principio fecit deus celum et terram / Antequam verbo fecit diem in quo requievit /
Si autem dies septimi consideratione commoniti faciliter est ut nos ignorare fateamur / quod remotum est a sensibus
nostris / quo illa non [illegible] lux illa que dies appellata est / vel circuitu suo vel contractione et emissione
si corporalis est / vices diurnas / nocturnasque peregit / vel si spiritualis est condendis creaturis omnibus
presentia sit / Unde ipsa presentia diei. Nocte vero absentia. Vesperam absentie initium / mane
initio presentie fecerit. Quam ut in re apta cum divine scripture verba. dicendo aliud esse diem
septimum quam illius diei quam fecit deus vii repetitionem. Alioquin autem non conditi deus diem vii
aut aliquid condit per illos vi dies vel illud septimum diem / presertim quod erit quod septimum est / in
sexto die consummasse omnia opera sua / Et in septimo requievisse ab omnibus operibus suis /
Sed utique quam falsum esse non potest / Restet ut presentia lucis illius in qua diem deus fecit
sancta eius opera repetita secundum quorum dies nominatus est / Et etiam in ipso septimo
in quo requievit deus ab omnibus operibus suis /

Capitulum aliud XXVIII

Sed quod lux corporalis antequam fieret celum / quod firmamentum
vocatur in quo celum et luminaria facta sunt circuitu / vel quo processu et recessu /
vices diei et noctis exhibere potuerint / ad invicem [illegible] quod relinquere non demum

sive aliqua prolatione sive, ut si lux illa que primum condita est non corporalis sed spiritualis est, sic post tenebras facta est
est ubi intelligitur a sua quadam informitate ad conditorem conversa atque formata. Ita et post vesperam
fiat mane, cum post cognitionem sue proprie nature qua non est quod deus, refert se ad laudandam lucem quod ipse deus est,
cuius contemplatione formatur. Et quia cetere creature que infra ipsam fiunt sine cognitione eius non fiunt, ideo
propterea nimirum idem dies ubique repetitur, ut eius repetitione fiant tot dies quotiens repetitur ut geminatio e-
fficit perfectione senarii numeri commendanda. Ubi vespera primi diei fit eius sui cognitio non se esse quod deus est.

nota de repeticione diei

Mane autem post hanc vesperam quo concluditur dies et inchoatur secundus, conversio sua qua id quod creata est
ad laudem refert creatoris, et percipit de verbo dei cognitionem creature que post ipsam fit, hoc est firmamenti. Quod eo
quod in eius cognitione fit primum cum dicitur: Et sic est factum. Deinde in natura ipsius firmamenti quod con-
ditum cum additur postea et tamen deus: Et sic est factum et fecit deus firmamentum. Deinde fit vespera illius lucis cum
ipsum firmamentum non in verbo sicut ante sed in ipsa eius natura cognoscit. Que cognitio quoniam minor est recte vespere
nomine significatur. Post quam fit mane quo concluditur secundus dies et incipit tertius. In quo mane iterum est conversio lucis
huius, id est diei huius, ad laudandum deum quod operatus est firmamentum, et ad percipiendam de verbo eius cognitionem creature
que condenda est post firmamentum. Ac per hoc cum dicit deus: Congregetur aqua que est sub celo in collectionem
unam et appareat arida, cognoscit illa lux in verbo quod id dicitur. Et ideo sequitur: Et sic est factum,
hoc est in eius cognitione ex verbo dei. Deinde cum additur: Et congregata est aqua etc., cum lux dici
esset, et sic est factum ipsa creatura in suo genere fit. Que iterum cum in suo genere facta cognoscitur ab ea que
erat in verbo dei facienda, cognoscitur fit tertia vespera. Et inde hoc modo cetera usque ad mane post vesperam sexti diei.

Capitulum xxix

Multum quippe interest inter cognitionem rei cuiuslibet in verbo dei et cognitionem eius in natura eius, ut illud merito ad diem pertineat, hoc ad vesperam. In comparatione enim illius
lucis que in verbo dei conspicitur omnis cognitio qua creaturam quamlibet in seipsa novimus non immerito nox
dici potest. Que rursus tantum differt ab errore vel ignorantia eorum qui nec ipsam creaturam sciunt, ut in
in eius comparatione non incongrue dicatur dies. Sicut ipsa vita fidelium que in hac carne atque in
hoc seculo ducitur in comparatione vite infidelis atque impie non absurde lux et dies appellatur. Dicente
apostolo: Fuistis aliquando tenebre, nunc autem lux in domino. Et illud: Abiciamus opera tenebrarum et induamur
arma lucis, sicut in die honeste ambulemus. Que tamen dies nisi rursus in comparatione illius diei quo
equales angelis facti videbimus deum sicut est, ipse quoque nox esset, non hic prophetie lucerna indigeremus.
Unde apostolus petrus ait: Habemus certiorem propheticum sermonem cui bene facitis intendentes sicut lucerne in
obscuro loco, donec dies lucescat et lucifer oriatur in cordibus vestris. Quapropter cum sancti angeli,
quibus post resurrectionem coequabimur si viam que nobis christus facta est usque in finem tenuerimus, semper videant faciem
dei verbo que eius unigenito filio sic patri equalis est perfruantur, in quibus primo omnium condita est sapientia, pro-
culdubio universam creaturam in qua ipsi principatum sunt conditi in ipso dei verbo primum noverunt, in quo sunt
rationes omnium que temporaliter facta sunt eterne ... tamquam in eo per quod facta sunt omnia. Ac deinde in ipsa
creatura quam sic noverunt tamquam infra despiciendo eamque referentes ad eius laudem in cuius incommutabili
veritate rationes secundum quas facta est principaliter vident. Ibi ergo tamquam per diem unde et concordissima unitas
eorum eiusdem veritatis participatione dies est primum creatus. Hic autem tamquam per vesperam. Sed continuo
fit mane, quod in omnibus sex diebus animadverti potest. Quia non remanet angelica scientia in
eo quod creatum est, sed hoc continuo refert ad eius laudem atque caritatem in quo id non factum esse sed fa-
ciendum fuisse cognoscit, in qua veritate stando dies est. Nam si ut ad se ipsam ... angelica converteretur,
se quam amplius delectaretur quam illo cuius participatione beata est, intumescens superbia caderet sicut diabolus.
De quo suo loco querendum est cum de serpente hominis seductore sermo debitus flagitabitur.

Capitulum xxx

Omnis ergo angelica creatura in ea ipsa creatione sic facta ut et sue electioni
ac dilectione perseveraret quod eam statuit in veritate per quam facta sunt omnia, principes eius effecti. Ideo per
omnes sex dies non nominatur nox sed post vespera et mane ita dies unus, et iterum post vesperam et mane
dies secundus. Deinde post vesperam et mane dies tertius. Ac sic usque mane sexti diei, unde incipit
septimus quietis dei, quamvis cum suis noctibus dies, tamen non noctes narrantur. Tunc scilicet nox ad diem
pertinet, non dies ad noctem, cum sublimes et sancti angeli id quod creatum est in creatura ipsa noverunt,
referunt ad ipsius honorem et amorem in quo eternas rationes quibus creata est contemplantur, et eius concor-
dissima contemplatione sunt unus dies quem fecit deus. Cui coniungetur ecclesia ex hac peregrinatione liberata,
ut et nos exultemus et letemur in eo.

Capitulum xxxi

Huius ergo diei totum et vespera et mane secundum superdictam rationem accipi potest. In repeticione consummata
est creatura universa secundum quod est mane quo finitur sextus dies et unde incipit septimus vesperam
non habiturus, cum dies requietis non est creatura, que cum predictis sextum ... habet ... alter ...

prius cognoscebatur, quam in illo, in quo ipsa veritate facienda videbatur. Cuius cognitionis quasi decolor species vesperam faciebat. Non itaque forma lucis ipsius operis dicebatur prima vespera, et alterius operis initium mane in hac rerum conditarum narratione intelligi. Sic cogitamus cum scriptura dicat praeter vi dies totum diei vii creaturam. Aut ipsum diem septimum nullam esse creaturam. Sed ille dies quem fecit deus, per opera eius ipse repetitur, non cursu corporali sed cognitione spirituali. Cum in illa beata societas angelorum et primitus contemplatur in verbo dei quod dixit deus fiat. Et ideo prius in eius cognitione fit cum dicitur et est factum. Et postea rem factam ipsam in ea ipsa cognovit quod significat vespera facta, et cum deinde cognitionem rei factae ad illam veritatem laudis refert ut rationem videat faciendae, quod significat fit mane. Ac per omnes dies illos unus est dies. Non istorum dierum consuetudine intelligendus quos videmus solis circuitu mane et mani. Sed alio quodam modo quo etiam illi tres dies qui ante conditionem istorum luminarium commemorati sunt alieni esse non possunt. Nec enim modo non usque ad diem iiii ut inde iam istos cogitaremus verum etiam usque ad vii septimum ipse productus est. Ut longe aliter ille dies et nox accipiendus sit quam quae divisit deus. Et aliter ille dies et nox inter quae dixit ut dividant luminaria, quae creavit. Tunc enim ait et dividant inter noctem et diem. Tunc enim iste dies condidit, cum condidit solem. Cuius praesentia eundem diem exhibet. Ille autem dies iam primus condidit ... cum hec luminaria in die iiii ... repetitione creata sunt.

Capitulum xxxii de illorum dierum repetitione vii

Quapropter quid illum diem vel illos dies qui eius repetitione numerati sunt in hac mortalitate nostra terrena experiri ac sentire non possumus. Non debemus temerariam praeproperamque sententiam tamquam de his ferre aliud congruentius probabiliusque non possit de illis vii diebus qui pro illis agunt ebdomadam. Cuius cursu et recursu tempora rapiuntur, in qua dies unus est a solis ortu usque ad occasum eius, sit illorum necne quandam exhibere credamus ut non eos illis similes sed multum impares nimium dubitemus. Nec praesumptuose arbitretur illud quod dixi de luce spirituali et de condito die in spirituali et angelica creatura et de contemplatione quam habet in verbo dei et de cognitione qua in se ipsa creatura cognoscitur eiusque relatione ad laudem incommutabilis veritatis, ubi prius videbat rei faciendae quam cognitum est factum. Non improprie quasi figurate aut allegorice locutione ad intelligendum diem et vesperam et mane. Sed aliud quidem quam in hac consuetudine quotidianae lucis est et corporalis. Non tamquam hic proprie ibi figurate. Ubi enim melior et certior lux, et verior est dies. Cur non est verior vespera, et verius mane? Nam et si in istis diebus habet quandam declinationem lux suam quam occasum cum vespere nominamus, et ad ortum iterum reditum quod mane dicimus. Cur et illic vesperam non dicamus cum a contemplatione creatoris creatura despicit, et mane cum agnitione creature in laude creatoris assurgit. Nec enim et ipse sic dicitur lux quod dicitur lapis. Sed illud proprie hic vero figurate. Tum quippe hoc non est quia pro nostro modulo ut indagare vel putare potui. Si aliud requirit in illorum dierum enumeratione sensum quod non in proprie figurate. Si in hac mortalitate conditionibus melius quam possit inquirat, quaerat et divinitus adiutus inveniat. Fieri potest ut et ego aliud intellectum divine scripture verbis congruentiorem forte inveniam. Neque enim ita confirmo quod proposui ut nihil aliud posse contendam. Sic confirmo requiescere deum scriptura sanctum non est post lassitudinem curae vel molestia nobis insinuare voluisse.

Capitulum 33

Quamobrem potest aliquis forte mecum disputando contendere ut dicat sublimiorem celorum angelos non alternatim contueri, primo rationes creaturarum incommutabiles in verbo dei incommutabili veritate, ac deinde ipsas creaturas, et tertio eadem in se ipsas cognitione ad laudem referre creatoris. Sed eorum mente mirabili facilitate hec omnia simul posse. Numquid tamen dicet, aut si quisquam dixit audiendus est, illam celestem in angelorum milibus civitatem aut non contemplari creatoris aeternitatem, aut mutabilitatem ignorare creature, aut ex eius quoque inferiore quodam cognitione non laudare creatorem. Simul haec totum possunt, simul hoc totum faciunt. Possunt tamen et faciunt. Simul ergo habent et diem et vesperam et mane. Neque verendum est ne forte qui est idoneus iam illa sentire, ideo non putet haec ibi posse fieri. Quia in his diebus qui solemnis luminis circuitu peraguntur fieri non potest. Et hoc quidem non propter eius partibus terre, ... aut ... quibus non videant si attendere velint et diem ubi sol est, et noctem ubi non est, et vesperam unde discedit, et mane quo accedit simul habere. Sed nos plane in terris haec omnia simul habere non possumus. Nec ideo tamen ista terrena conditionis lucis quae corpore temporali, localiter quasi circumeunt illi priori spirituali comparare debemus ubi semper est dies in contemplatione incommutabilis veritatis, semper vespera in cognitione in se ipsa creature, semper mane etiam ex hac cognitione in laude creatoris. Quia non ibi abscessu lucis su-

dies
nox
vespera
mane

periodus seu historias cognitionum distinctionem fecit atque vesperam. Nec mane tamen noctis igitur [?] sed [illegible] futura succedat. Sed et vesperam eius cognitionis in gloriam creatoris attollet, denique et ille nocte non nominata vesperam ... et mane et meridie narrabo et annuntiabo et exaudiet vocem meam. Haec fortasse propter vices. Sed tamen quantum puto signum quod sine temporis vicibus ageretur in prima tamen eius perfectionis [?]

Sed inquirendum si ita vere simul omnia, simul gerit atque habet angelica illa societas et unitas dei quam primo condidit deus. Tunc enim cum hec condidit simul hec habuit. Nunc ponderet [?] per dies cum ea que per singulos condere deo placuit condidit, primo hec aspiciebat in verbo dei, ut in eius notitia prius fieret et sic est factum. Deinde cum facta essent in sua propria natura quam sunt deo complacuisset quia bona sunt, tunc ea inde cognoscebat alia quadam inferiore cognitione que nomine vespere significata est. Ac deinde facta vespera fiebat mane, cum de suo deus opere laudaretur. Et aliquid creature que deinceps facienda erat, ex dei verbo notitia prius eius fieret acciperetur. Non ergo tunc simul omnia et dies et vespera et mane, sed singillatim per ordinem quem scriptura commemorat. Nunc etiam tunc simul omnia, quia non sedem [?] temporum morarum sicut sunt dies isti, quando occidit sol et in locum suum redit ut rursum oriatur. Sed secundum potentiam spiritualem mentis angelice cuncta que voluit simul notitia facillime comprehenderet. Nec ideo sine ordine quo apparet connexio precedentium sequentiumque causarum. Neque et cognitionem sic potest nisi cognoscenda precedat. Unde ita posita sunt in verbo prius ea que facta sunt omnia quam in hiis que facta sunt omnibus.

Capitulum xxxv. De notitia sive cognitione humana

Mens itaque humana prius hec que facta sunt per sensus corporis experitur, eorumque notitiam pro infirmitatis humane modulo capit. Et deinde querit eorum causas si quo modo possit ad eas pervenire principaliter atque incommutabiliter manentes in verbo dei, ac sic invisibilia eius per ea que facta sunt intellecta conspicere. Quod quanta tarditate et difficultate agit, et quanta temporis mora propter corpus corruptibile quod aggravat animam, et quam ferventissimo studio rapiatur ut instanter atque perseveranter hoc agat, quis ignorat? Mens vero angelica pura caritate inherens verbo dei, postea quam illo ordine creata est ut precederet cetera, prius ea vidit in verbo dei facienda quam facta sunt. Ac sic prius fiebant in eius cognitione, cum deus diceret ut fierent, quam in ipsa natura que inde facta in eis ipsis est cognovit, in more utique notitia que vespere dicta est. Cuius notitiam priorem precedebant que fiebant, quia precedit cognoscibile quod cognoscit [?]. Nisi enim prius sit quod cognoscatur cognosci non potest. Post hec si eo modo sibi placeret ut amplius ipsa quam creatore suo delectaretur, non fieret mane, id est non de sua cognitione in laudem creatoris assurgeret. Cum vero factum est mane, faciendum erat aliud cognoscendum quod deus diceret fiat. Quod prius id fieret in cognitione mentis angelice et postea rursum dies et sic est factum. Ac deinde in natura ipsa ut subsequente vespera nosceretur. Ac proinde si nulla hic morarum spatia sunt intervalla, precessit tamen ratio conditionis creature in verbo dei cum dixit fiat lux et facta est ipsa lux, qua angelica mens formata est. Non autem precesserat ut fieret. Et ideo non posset dici et sic est factum, et postea dici et fecit deus lucem. Sed per continuo per verbum dei facta est lux adherens creanti luci. Lux creata videns illud, et se in illa, id est rationem qua facta est, videns et se in se, id est distare quod factum est ab eo qui fecit. Et ideo complacuisset deo factum videri quod bonum est, et divisa est lux a tenebris et vocata est lux dies et tenebre nox, facta est vespera, quia necessarium erat et illa cognitione qua distingueretur a creatore creatura alia in seipsa cognita quam in illo. Atque inde mane ad aliud progrediens quod verbo dei fieret faciendum, prius in cognitione mentis angelice, deinde in natura ipsius firmamenti. Et ideo dixit deus fiat firmamentum, et sic est factum in cognitione creature spiritualis hoc prius fieret quam eo proveniret. Deinde fecit deus firmamentum in illa utique ipsum firmamentum natura. Cuius inde esset tamquam vespertina cognitio. Ac sic usque ad operum finem. Et usque ad requiem dei, quod non habet vesperam, tamen non est facta sic ut posset eius ipsius geminari cognitio tamquam ipsa sit prior in verbo dei sicut in die et posterior et minor in seipsa sicut in vespera.

Capitulum xxxvi. De mente sive cognitione angelica

Sed si omnia simul mente angelica potest, quam singillatim per ordinem connexarum causarum primo distinguenda erant que fiebant velut ipsum firmamentum velut aquarum congregatio species que terre in data velut fructum et arborum germinatio, luminarium et siderum conformatio, animalia aquatica [?] et terrestria quamvis simul omnia facta sunt. Sed non post intervalla temporum sed complementis dies [?] forte non sicut ea secundum motum corporum videmus nunc exprimuntur. Ita etiam cum prima institutione cognitione dominus, sed secundum mirabilem atque ineffabilem virtutem sapientie dei, que attingit a fine usque ad finem fortiter et disponit omnia suaviter. Neque enim aut ipsa gradibus attingit aut tamquam gressibus pervenit. Quamquam ergo sit ei efficacissimus motus est, tam facile deus condidit omnia que cellat [?]

sunt condita. Nisi quod nunc videmus temporalibus intervallis ea moveri ad peragenda que suo cuique generi competunt ex illis insitis racionibus veniunt, quas tamquam seminaliter sparsit deus in ictu condendi cum dixit, et facta sunt, mandavit et creata sunt. Non itaque tarde institutum est ut essent tarda que tarda sunt, nec ea mora sunt condita secula qua transcurrunt. Hec autem modo ita peragunt quos eis tradantur non temporaliter acceperunt. Alioquin si res tales motiones dierum quos istos quos novimus usitata spacia cum hec primitus uno die facta sunt cogitemus, non uno die opus erat sed pluribus, ut ea que radicibus pullulant terram vestirent. Subtus enim primitus germinarent, deinde certo numero dierum pro sua quaeque natura [illegible] erumperent, etsi hoc usitate fieret quod creata uno eodem die uno, id est tercio factum scriptura narravit. Deinde quot dierum opus erat ut aves volarent, si a suis primordiis crescentes ad plumas et pennas per nature sue numeros pervenerunt? An forte ova tantum creata erant cum quinto die dictum est quod dicitur omne volatile pennatum secundum genus? Aut si recte hoc dici potest, quia in illo humore ovorum iam erant omnia que per certos numeros dierum coalescunt et explicantur, quoniam que creata sunt, quia erant iam ipsi numeri rationes in corporalia invisibiliter intexte rebus, cur non et ante omnia id ipsum recte dici poterit? Cum iam racionibus elementis indita fierent, quibus aliter per temporales sui cuiusque generis moras et oriri et perfici possent. Deinde [illegible] creatore scriptura iam narrat quod sex diebus consummavit omnia opera sua. De illo autem nos utique dissonant [illegible] que erunt omnia simul. Sed per hec et istos in dies etiam vii potius unum sexies septiesque repetitum simul fecit, qui fecit omnia simul.

Capitulum xxx vii

Quia ergo in operibus erat in diebus etiam distincte dispositio narrationis? Quia scilicet qui non possunt videre quod dictum est creavit omnia simul, nisi cum eis sermo tardius incedat, ad id quo ducit eos non possunt pervenire. Quomodo ergo dicimus sexies repetitam lucem illam primam, angelicam cognitionem, a vespere et ad mane, cum ipsa tantum simul et diem et vesperam et mane cum ea semel habere possit? Cum simul universam creaturam sicut simul facta est, et in principiis et in mutabilibus racionibus per quas condita est contemplaretur per diem, et in ipsa quidem natura cognosceret per vesperam, et creatorem ex ipsa creature infirmiore cognitione per mane laudaretur. Aut quid precedebat mane ut in verbo cognosceret quod erat a deo post faciendum, et consequenter vespera cognosceretur si prius et partim nihil factum est, quia ea simul facta sunt? Immo vero et prius et postea per vi dies que commemorata sunt que facta sunt, quia et scriptura que per memoratos dies narrat opera dei, et ea que simul eum dicit fecisse omnia, verax est, et utraque una est. Sed in his rebus in quibus quid prius sit ad partium intervalla temporum non demonstrant, quemadmodum vel quod dici possit et simul et prius ac posterius, facilius intelligitur quod dicitur simul quam quod prius ac posterius. Velut cum solem intuemur, certe manifestum est quod ad eum acies nostra pervenire non possit nisi totum aeris celi quod spacium, quod inter nos et ipsum est, transeundo posset. Hec autem longinquitas sit quam existimare sufficiat. Nec utique prius perveniret eadem acies vel radius oculorum noster ad transeundum aerem qui est super mare nisi prius transiret eum qui est super terram in quibus mediterranea regione sumus ab eo loco ubi sumus usque ad litus maris. Deinde si adtendimus terrenam continuam ad hoc plano imparem terra ad iacent, cum quo aerem qui super illas transmarinas terras est transire acies nostra non potest, nisi prius peracto spacio aeris illius quod super mare quod prius occurrit. Accedit [illegible] in pro illas transmarinas terras non nisi occeanum remanere. Numquid et aerem qui super occeanum effunditur potest transire acies nostra nisi prius transierit quicquid aeris citra occeanum est? Occeanum autem magnitudo incompatibilis prohibet. Sed quantumcumque sit prius est aerem qui super est transeant radii oculorum nostrorum. Et post ea quicquid ultra est cum demum ad solem pervenit quem videmus. Num ideo quia totiens hic prius diximus et postea ideo non simul omnia uno ictu transit? Nonne si clausis oculis facie contra celum posita, ubi eos aperuimus ibi potius aciem nostram invenisse quam illuc eam produxisse putabimus, ita ut nec ipsum oculi prius aperti fuisse videantur quam illo quo intendatur pervenisse. Et certe ille corporeus lucis est radius emicans ex oculis nostris. Et tam longe posita tanta celeritate contingens ut estimari comparari que non posset. Nempe hic ut et illa omnia tam ampla et immensa que spacia simul uno ictu transire manifestum est, et quid prius et postea transeatur

Capitulum xxx viii

Merito hoc videt ex celeritate cum exprimere vellet apostolus in ictu oculi dixit fieri. Neque enim aliquid in rerum corporearum motibus et ictibus potest celerius invenire. Sed si oculorum radius aciei celerius te tam prius quam mentis acies, vel humane, quanto magis angelice? Quid iam de ipsius summe dei sapientie celeritate dicam, que attingit ubique propter munditiam et nichil inquinatum in eam incurrit? In his ergo que simul facta sunt, nemo videt quid prius quid posterius fieri debuerit nisi in illa sapientia per quam facta sunt omnia per ordinem simul. Dies ergo ille in quo deus primitus fecit sex seculi cognitionibus [illegible]

insite rationes

visus [illegible] emicantis radius

[illegible] in nichilo [illegible]

[illegible]

creatura est in angelis supercelestium atque inde ceterum presentatur et omnibus operibus Dei hoc ordine preter
hoc ordine preter quia in verbo Dei et facienda presciuit et in creatura facta cognouit. Non
per interuallorum temporalium moras, sed prius et posterius habens in connexione creaturarum. In efficacia vero
creatoris omnia simul. Sic enim fecit que futura essent ut non temporaliter faceret temporalia, sed ab
eo facta currerent tempora. De prophetica dies isti vii quos lux corporis celestis circuitu explicat atque

Cap. 39

replicat sedulo quandam umbram significationis admonet nos querere illos dies in quibus lux creata
spiritalis omnibus operibus Dei presentari non posset, putari poterit atque in septima requie Dei ma-
ne habere et vesperam non habere, ut non ita sit Deus requieuisse in die vii tamquam die vii 4 quod
indigeret ad requiem suam. Sed quod in conspectu angelorum suorum requieuit ab omnibus operibus suis

egerit

que fecit non utique nisi in se ipso quem factus non est, ut creatura etiam angelica que cognoscens
omnia opera eius in ipso et in illis tamquam dies cum vespera percipit atque nichil per omnia valde
bona opera eius melius cognoscit quam illo ab omnibus in se ipso requiescente nullo modo egere
bono quo sit beatior.

Incipit liber quintus

Hic est liber creature celi et terre cum factus est dies, fecit Deus celum et terram et omne viride agri ante-
quam esset super terram, et omne fenum agri antequam exortum est. Non enim pluerat super terram, et
homo non erat qui operaretur terram. Fons autem ascendebat de terra et irrigabat omnem faciem
terre. Nunc certe firmior fit illa sententia qua intelleximus unum diem fecisse Deum, unde illi sex vel
septem dies unius huius repetitione numerari potuerunt. Quod quidem apertius sancta scriptura nunc dicit, quod
quedam modo tamquam ab initio usque ad hunc locum digerat atque infert: Hic liber creature
celi et terre cum factus est dies. Neque enim quisquam dubitat celum et terram hic commemoratam sicut
dictum est antequam conditus insinuaretur dies: In principio fecit Deus celum et terram. Illud enim sic commodo
intelligi ut aliquid Deus fecit sine die, priusquam faceret diem, quia non id possit accipi sicut
loco dixi quod dictum putavi. Nulla intelligendum melius intelligendi licentia. Nunc autem hic ostendit
incipit liber creature celi et terre cum factus est dies. Satis ut opinor ostendit non ita se
ita commemorasse celum et terram sicut in principio antequam fieret dies cum tenebre essent super abyssum,
sed quod factum est celum et terra cum facta est dies, id est formatis atque distinctis partibus ac generibus ut
quibus universa creatura disposita atque composita redderet hanc speciem quam mundus vocatur. Celum hic
quod celum commemoratum est quod eo creasse Deus firmamento vocavit, cum in omnibus que in illo sunt et
ea terra que cum ab illo in imo optinet locum cum omnibus que in ea sunt. Sequitur et ad
ingit fecit Deus celum et terram, verbi celi et terre nomine principio antequam fecit diem quemadmodum
et repetitis sic quemadmodum non sinuat suspicari, ita se nunc celum et terram nominasse sicut
in principio antequam creatus esset dies. Sic enim verba contexuit: Hic est liber celi et terre cum factus
est dies, fecit Deus celum et terram, ut si quisquam velit se intelligere quod superius positum est creature in libro
celi et terre, quemadmodum dictum est In principio fecit Deus celum et terram, postquam condidit diem, quia
prius et hic commemorata sunt celum et terram et post ea factus est dies. Corrigitur subsequenti
beati textus. Cum et post commemoratum factum diem, nunc celi et terre mentio admonita est, quam ita
et hic quod positum est cum et sic ad mentem factus est dies cui nisi contentioso extorqueat, aliud in-
tellectum esse non posse. Si enim ita esset inpositum ut diceret: Hic est liber creature celi et terre
in quo factus est dies, fecit Deus celum et terram, quisquam forte sic arbitraretur libet creature
celi et terre sic appellatum quod appellatum est In principio celum et terram, antequam conderetur dies ac deinde
subiunctum factus est dies sicut ibi postea narratum est quod Deus fecit diem. Unde coniunctione universum
deinde fecit Deus celum et terram tamquam sic in quemadmodum facta sunt. Sed post conditum diem.
Sed quia inpositum est ut diceret cum factus est dies sive his superioribus verbis contectas
sive sic inuisum sensum. Hic est liber creature celi et terre cum factus est dies, sive inferioribus
ut inde hoc modo sit plenus sensus, cum factus est dies, fecit Deus celum et terram, procul dubio
cogit eo modo se intelligi celum et terram commemorasse quo facta sunt cum factus est dies.
Deinde cum dixisset fecit Deus celum et terram, additum est et omne viride agri quod certe non nisi
est tertio die factum. Unde liquido apparet unum illum esse unum diem quem fecit Deus, cuius
repetitione factus est et 2 et 3 et ceteri usque ad 7 diem. Cap. secundum

Cum autem nomine celi et terre usitato more scripture uniuersa scriptura voluit acci-
pi, post querimus cur addiderit et omne viride agri. Credo mihi hic dicere potuisse ut si
quemadmodum intimaret quem diem commendaret quod ait cum factus est dies. Cito enim quisquam
putaret hunc diem hunc conspicere quemadmodum, quo credentibus nobis vicissitudo dierum

nocturni quod temporis exhibetur Sed cum creature condite ordinem recolimus et inuenimus omne viride agri
creatum die tercio antequam sol fieret qui quarto die factus est Cuius presencia dies ille quottidianus usitatus
peragitur cum audimus cum factus est dies fecit deus celum et terram et omne viride agri commo-
nemur de ipso die cogitare quem sive corporalem nescio qua luce nobis incognita sive spiri-
talem in societate unitatis angelice non tamen talem qualem nouimus hic intelligere uestigare
conemur Illud eciam non abre fuit intimari quod cum posset dici Hic est liber creature celi et
terre cum fecit deus celum et terram ut in celo et in terra intelligeremus quicquid in eis est sicut loqui
diuina scriptura consueuit ut nomine celi et terre sepissime addito et maris uniuersam insinuet creaturam
aliquando adiungens et dicens que sunt in eis ut quemadmodum corpus dicit ibi intelligeremus et diem sine
quo primitus condidit sine isto que presencia solis fit Non ita dicit Sed interposuit diem dicens
Cum factus est dies Nec ita locutus est ut diceret hic est liber creature diei et celi et terre tanquam
hoc ordine quo facta narrantur Nec ita hic est liber celi et terre cum factus est dies et celum
et terra et omne viride agri Hoc enim magis locucionis nostre loquendi consuetudo postularet Sed ait Hic
est liber creature celi et terre cum factus est dies fecit deus celum et terram et omne viride agri
Porro autem superior narracio factum diem primitus indicat cum quo unum diem deputat post quem secundum annu-
merat quo factum est firmamentum Et tercium quo species terre maris discrete sunt Et lignum atque herbam
An forte hoc illud est quod in libro superiore moliebamur ostendere simul deum fecisse omnia que cum
narrationis illa contextio per sex dierum ordinem tanta cuncta concorrata narrasset Nunc ad
unum diem omnia redigeretur nomine celi et terre adiuncto eciam fruticum genere Nunc propterea quod
ubi supra diximus ut si forte ex hac usitata consuetudine intelligeretur dies colligeret lector cum
recolit viride agri ante eum solarem diem deum creasse ut ita produceret terra et ipso solo conpalo
sancte scripture libro perfecte testimonium quod omnia deus creauerit simul Sed omnia nomine testificatio pagine commonemus
ex hac re nos admonet qui Cum factus est dies fecit deus celum et terram et omne agrestem agri viride
ut ipsum diem et septies intelligas repetitum ut fiant sex dies Et cum audis tunc facta omnia cum
factus est dies illam senariam vel septenariam repeticionem sine interuallis morarum spaciorumque temporalium fieri
si possis apprehendas Si autem nondum possis hec relinquas conspicienda valentibus Tu autem cum scriptura
ad deserente infirmitatem tuam et tecum incessu tardius ambulante proficias Que sic loquitur
ut altitudine altos irrideat penetrandum attentos terreat veritate magnos pascat affabilitate par-
vulos nutriat **Capitulum** Quod scriptum est ut quod sequitur Nam ita sermo contexitur Cum factus est dies
fecit deus celum et terram et omne viride agri antequam esset super terram Et omne fenum agri antequam exortum **Capitulum 2**
est Quid est hoc Nonne querendum est ubi ea fecit antequam essent super terram et antequam exorta sunt
Quis enim non promptius crederet tunc ea deum fecisse cum exorta sunt Non antequam exorta sunt nisi
admoneretur hoc diuino eloquio tunc deum ea fecisse quam exorirentur ut si ut facta sint inueniri
non posset crederet tamen ante facta quam orta Cum ipsius hanc scripture proprie credit nisi impie contumaciter credere
Quid ergo dicemus antequam exorirentur putabimus in ipso dei verbo ea fecisse omnia antequam exorirentur in terra
Sed si hoc modo facta sunt Non cum factus est dies Sed antequam fieret dies facta sunt Aperte autem scriptura
dicit Cum factus est dies fecit deus celum et terram et omne viride agri antequam esset Et omne fenum antequam
exoriretur Si ergo cum factus est dies Non utique antequam fieret dies Sed prius in verbo dei quod
prius cointinuum est Dies antequam omnia fierent aliquando Sed cum factus est dies Nam que in verbo dei ante
omnem creaturam sunt Non utique cum factus est dies facta sunt Hec autem facta sunt cum factus est dies
sicut scripture veritas declarat Sed tamen antequam esset super terram et antequam exorirentur quod de viridibus feno
Wbi ergo cum ipsa terra cum ipsa et subjecta sunt **Capitulum 3m** agri dicitur est
in seminibus iam sunt ea antequam evoluant quodammodo atque explicent numerosa atque speciebus suis
per moras temporum Sed illa semina que videmus iam super terram sunt iam exorta sunt facta sunt Et accessu
incrementorum in auras erumpere quod per innovationem temporum uni fieri videmus pars cuique generi conditibus
Nunc ergo semina tunc facta sunt cum factus est dies Et in tribus ~~factum~~ erat omne viride agri
et omne fenum Non dumtaxat ea specie qua sunt super terram iam exorta Sed ea conceptione qua sunt in radicibus
seminum Semina ergo primum terra produxit Sed aut ita scriptura loqueretur cum diceret produxit terra her-
bam pabuli vel herbam feni seminantem semen secundum genus et secundum similitudinem et lignum fructiferum fa-
ciens fructum cuius semen suum in se sit secundum genus super terram Hic enim ubique magis apparet
semina esse exorta ex herbis et lignis non autem illa ex seminibus Sed ex terra prestitum Certa ipsius
verba dei sic se habent Non enim ait germinent semina in terra herbam feni et lignum fructiferum Sed ait
Germinet terra herbam feni seminantem semen ut semen ex herba non herbam insinuaret ex semine
Et est factum Et produxit terra id est sic factum est prius in cognicione diei illius et produxit terra
Iam ut hoc fieret esset in ipsa creatura que condita est Quid ergo antequam esset super terram
et antequam exorirentur exorientur eciam aliud fuit fieri ea celo et terra que factus est dies ille in

Semina prius
producta sunt

visitatur, atque inculcatur nobis quae primum deus fecerit. Aliud autem est exoriri super terram quod fit in
istis diebus quos circuitus solis facit per temporis moras suo cuique generi accommodatas. Sed si illa
dies sex ille atque societas atque unitas supercaelestium angelorum atque virtutum est, peculiariter longe alia nota angelis
exceptio ipsa est quod in verbo dei noverunt per quod facta sunt omnia, et in ipsa creatura. Dico longe aliter ipsis nota est
quam nobis, illa scilicet primordialis vel in verbo dei, ut originaliter sic creata deus primum condidit, et post ea conditio
a suis operibus requievit non condendo aliquid amplius. Nobis autem si non omni conditur administratione iam
per succedentia temporum spatia, quibus deus iam in illis velut seminaria perfectionum consummatis universis operatur.

Campestre autem ergo tunc dicit eum produxisse terram. **Cap. v**

herbam et lignum, id est producendi accepisse virtutem. In ea quippe iam tamquam in radicibus, ut ita dixerim, temporum facta erant quae per tempora fuerant futura. Nam utique postea plantavit deus paradisum iuxta orientem
et eiecit in eo lignum de terra speciosum ad aspectum et bonum ad escam. Nec tamen dicendum est eum aliquid
tunc addidisse creaturae quod antea non fecerat, quod velut illi perfectioni quia omnia bona valde sexto die consummaverat postea esset addendum; sed quia iam omnes naturae fruticum atque lignorum in prima conditione factae fuerant,
a qua conditione deus requievit, movens deinde administransque per temporales cursus illa ipsa quae condidit et a quibus conditis requievit. Non solum tunc plantavit paradisum, sed etiam nunc omnia quae nascuntur.
Quis enim alius etiam nunc ista creat nisi qui usque nunc operatur? Sed creat haec modo ex his quae iam sunt; tunc
autem ab illo cum omnino non essent, creata sunt cum factus est dies ille qui et ipse omnino non erat, spiritualis
videlicet atque intellectualis creatura. Effecta illa creatura motibus suis coepit agere tempora; unde aut creaturae
fuisse ipsa tempora requirantur, quae possint inveniri ante ipsa? Motu enim si nulla esset vel spiritualis vel corporalis creaturae, nullum esset tempus omnino. Quomodo autem facere non
solum possit si non esset? Porro ergo tempus a creatura, quam creatura coepit a tempore; utrumque autem ex deo.
Ex eo enim et in ipso et per ipsum sunt omnia. Nec sic accipiendum quod dictum est tempus a creatura coepit,
quasi tempus creatura non sit, cum sit creaturae motus ex alio in aliud, consequentibus rebus secundum administrationem ordinantis dei cuncta quae creavit.

Capitulum vi

Quapropter cum primam conditionem creaturarum cogitamus, a quibus operibus suis deus die septimo requievit,
nec illos dies sicut istos solares nec ipsam operationem ita cogitare debemus quemadmodum nunc aliquid
deus operatur in tempore, sed quemadmodum operatus est unde inciperent tempora, quemadmodum operatus est simul omnia,
praestans eis etiam ordinem non intervallis temporum sed connexione causarum, ut ea quae simul facta sunt senario
numero illius diei, in quo praesentato perficerentur. Non itaque temporali sed causali ordine prius facta est informis formabilisque materies, et spiritualis et corporalis, de qua fieret quod faciendum esset, cum et ipsa priusquam instituta est non fuisset. Nec instituta est nisi ab illo utique summo deo et vero ex quo sunt omnia.
Quae sive caeli et terrae nomine significata sint quae in principio fecit deus ante unum illum diem quem condidit,
et prius non sic appellata, quia inde facta sunt caelum et terra; sive nomine terrae invisibilis et incompositae atque
abyssi tenebrosae, ut iam in primo libro tractatum est. In his vero quae iam ex informitate formata sunt
evidentiusque appellantur creata vel facta vel condita, primum factus est dies. Oportebat enim ut primatum
creaturae obtineret illa natura creaturae per creaturam posset cognosci. Secundo firmamentum unde
corporeus incipit mundus. Tertio species maris et terrae atque in terra potentialiter, ut ita dicam, natura
herbarum atque lignorum. Sic enim terra ad dei verbum ea produxit antequam essent exorta, accipiens
omnes numeros eorum, quos per tempora exereret secundum genus suum. Deinde postea quam sic habitatio rerum velut
condita est, quarto die luminaria et sidera creata sunt, ut prius pars mundi superior rebus
quae intra mundum moventur visibilibus ornaretur. Quinto aquarum natura, quae caelo aeri coniungitur,
produxit ad verbum suum indigenas suos omnia, scilicet natatilia et volatilia. Et haec potentialiter in numeris
quos per congruos motus temporum exererent. Sexto terrestria animalia tamquam ex ultimo elemento
mundi ultima, nihilominus potentialiter, quorum numeros tempus postea visibiliter explicaret.

Hunc omnem ordinem creaturae nonnisi dies ille cognoscens, et per hanc cognitionem sexies quodam modo praesentatus tamquam sex dies exhibuit, cum sit unus dies ea quae facta sunt in causis primitus et deinceps
consequenter agnoscens. Nec ipsius remanens sed ex eis ex posterioribus cognitionibus ad dei notitiam dictos
vesperam et mane et medium, sed in omnibus praebens non per moras temporum sed per ordinem conditorum.

Postremo quietis sui conditoris, quia in se requievit ab omnibus operibus suis, notitiam repetivit,
in qua non hic vesperam habere et sanctificari ob hoc meruit. Unde ipsum septenarium numerum
sacro spiritui quodammodo dedicatum commendat scriptura septimo et nomine sabbato. Hic est ergo liber creaturae
caeli et terrae, quia in principio fecit deus caelum et terram secundum quamdam conditam, ut ita dicam, formabilitatem, quae consequenter verbo eius formanda fuerat praecedens formatam suam, non tempore sed origine.
Nam utique cum formaretur primum factus est dies. Cum factus esset dies, fecit deus caelum
et terram et omne viride agri antequam esset super terram, et omne fenum agri antequam exoriretur,
sicut tractavimus, vel si quid liquidius vel congruentius videri et dici potuit aut poterit.

nulla
terra igitur abyssus
exererentur

Capitulum vii

Quod sequitur non pluerat deus super terram, et homo non erat qui operaretur terram, quo pertineat et
quid insinuet indagare nobis difficile est. Tamquam ideo nondum exortum esset fenum agri
quod nondum pluerat super terram. Si enim post pluviam fenum fecisset deus ex pluvia magis exortum
quam factum ab ipso videretur. Quid enim quod post pluviam exoritur ab alio fit nisi ab ipso deo. Cur
autem non erat homo qui operaretur terram. Nonne iam sexto die fecerat hominem et vii die requieverat
ab omnibus operibus suis que fecit. An et hec recapitulando commemorat. Cum quando fecit deus omne
viride agri. Et omne fenum nondum pluerat super terram et nondum erat homo. Tertio quippe
die fecit illa, hominem autem vi die. Sed tunc fecit deus omne viride agri et omne fenum agri an-
tequam exortum est super terram non solum homo non erat qui operaretur terram sed nec ipsum fenum erat
super terram quod utique aut dicit factum quam exortum. An ideo die tertio deus fecit illa, quia nondum
erat homo qui operando terram faceret ea. Quasi vero non multa ligna et tam multa genera herbarum [illegible]
non sine ullo opere hominum nascuntur ex terra. An utrumque hic positum est. Et quia nondum pluerat
super terram. Et quia nondum erat homo qui operaretur terram [illegible] opera humana non [illegible] per
pluviam ista nascuntur. [illegible] autem [illegible] que [illegible] per pluviam non nascuntur nisi humana opera accedat
ideo nunc utrumque adiuvandum [illegible], ut cuncta nascantur. Tunc autem utrumque defuit. Ideo fecit
ea deus potentia verbi sui sine pluvia et sine opere humano. Nam et nunc ipse facit. Sed iam per
pluviam et per hominum manus. Quoniam neque qui plantat est aliquid neque qui rigat sed qui incrementum
dat deus omnipotens.

Sequitur capitulum viii. De fonte paradisi

Quid ergo est quod adiungit fons ascendebat et irrigabat omnem faciem terrae. Ille quippe fons tanta
ubertate manaret [illegible] pro magno [illegible]
largitate [illegible] sicut nilus egypti possit irrigare terram esse pro pluvia. Quid utique pro [illegible] [illegible] fons
inundaret [illegible] antequam pluere fecisset deus illa [illegible] [illegible] possent ad [illegible] pluviam [illegible] fons
irrigans terram. [illegible] et si aliquid [illegible] mora illa fortasse non [illegible] nulla nascerentur. [illegible]
[illegible] et more suo scriptura tamquam [illegible] loquitur et tamen innuit aliquid quod intelligunt qui valent
[illegible] etiam sic isto die paulo superius commemorato sequitur unum diem a deo factum et [illegible] demum
fecisse celum et terram cum facta est dies ut quo possemus cogitandum simul omnia deum fecisse quibus
superiorum vi dierum enarratio velut temporum intervalla ostendisse videtur [illegible] dixisset cum [illegible]
[illegible] deum fecisse omne viride agri antequam esset super terram. Nec erat homo qui operaretur terram. Tamquam
diceret. Non ea sic fecit deus quemadmodum nunc facit talia cum pluit et cum operantur homines. [illegible] iam per
morulas temporum fiunt que tunc non erant cum fecit omnia simul unde etiam tempora inciperent

Capitulum ix

Quod autem sequitur fons autem ascendebat de terra et irrigabat omnem faciem terre. Hinc iam arbitror, quantum
intimatur que fiunt per intervalla temporum ex illa prima conditione [illegible] ubi facta sunt omnia simul
[illegible] ab eo cepit exordio, ex quo cuncta que nascuntur et alimenta et herbarum et lignorum [illegible]
temporales [illegible] naturis [illegible] distributos. Omnia quippe primordia [illegible] sine unde [illegible]
[illegible] omnia fecit [illegible] humida sunt et ex humido [illegible] humore [illegible] et illis
[illegible] numero trahentes [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] paruimus ex illis [illegible] operibus dei a quibus in die
septimo requievit.

Capitulum x. De illo fonte paradisi

Merito tamen quis ille sit fons ad irrigandam omnem terre faciem idoneus valde queri potest. Si enim fuit
et obstructus [illegible] vel siccatus [illegible] requirenda est. Nunc enim videmus nullum esse fontem qui irrigaret
omnem faciem terre. Fortassis ergo peccatum hominum hoc est pena [illegible], ut cum illius fontis repressa
largitate [illegible] terrae [illegible] fecunditate ut [illegible] augeretur labor [illegible] quibus nulla
[illegible] scriptura narravit afflictio [illegible] [illegible] nisi id [illegible] quod peccatum hominum cum pena laboris
imposita est post paradisi delicias exstitit. Paradisus autem habebat [illegible] fontem [illegible] [illegible]
pro locorum [illegible] loco. Ex uno capite [illegible] magna flumina et nota [illegible] manare narrantur.
Ubi ergo erat ille fons aut ista flumina quod ille unus [illegible] ascendebat de terra et irrigabat omnem
faciem terre. Certe et tunc non maior qui dicitur nilus unus ex illis [illegible] irrigabat egyptum quod
fons ascendebat de terra et non egyptum tantum sed omnem faciem terre [illegible]. An [illegible] deum voluisse [illegible]
est uno fonte maximo irrigare omnem terram ut ea [illegible] principali in ea [illegible] accepto [illegible] ad
[illegible] per [illegible] spatia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et post ea-
plantato paradiso repressisse illum fontem [illegible] fontibus [illegible] implevisse terram. De paradiso
autem uno fonte [illegible] [illegible] [illegible] ut et terra [illegible] [illegible] plena [illegible]
[illegible] temporum [illegible] [illegible] habere et flumina et paradisi loco [illegible] plantari
[illegible] illa flumina ex capite [illegible] fontis emitteret. Aut ex ipso uno fonte paradisi [illegible] longius
[illegible] per totam [illegible] terram [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] repressisse in eo loco [illegible] [illegible] [illegible] ut de [illegible] per

omnem terram capitibus fluminum ac fontium eam manaret ac deinde eam irrigaret illius fontis. Non enim
universam terram rigarent. Sed naturales plures esse illos inter flumina emitterent plantasse paradisum et
hominem quem fecerat collocasse. Omnia enim non omnia scripta sunt quemadmodum per illa primum creata sunt eo ordine quo
evenerunt; sed certe sunt administrationes creaturarum, quae primitus facte sexto die illo consummate sunt. Sed
quoniam satis indicavit spiritus qui erat in eo, quae non solum ad sensum et notitiam si etiam ad futuram
peregrinationem valent respiciens continuatim quid fieri potuit quod ille non respiciens praetermisit. Sed nos conatus
pro modulo nostro quantum adiuvamur efficere ne aliqua absurditas vel repugnantia putetur esse in scriptura sancta
quae opinionem lectoris offendat et durius existimet fieri non potuisse quod sancta eius scriptura commemorat ut re-
silat a fide vel non accedat ad fidem. **Capitulum XI De ffonte paradisi**

Proinde cum de isto fonte communi quo quod dictum est ascendebat de terra et rigabat omnem faciem terrae, non impos-
sibile videatur si ea quae diximus impugnata tuncquam videntur, curat ipse aliud quod tamen verum illa scriptura non
fateatur, quae procul dubio verax est etiam si non monstratur. Nam si argumentari volunt quod eam falsam esse convincat
aut ipse nulla vera de creaturarum conditione ac administratione dicturus est, aut si vera ista non intelligen-
do potius putabit, velut si crederet ideo non potuisse unum fontem omnem terrae faciem rigari quia si non
terram non rigabat non omnem terrae faciem rigari sed aut montes rigabat, non erat impetus fugiens. Sed di-
luvium inundatio. Cum si terra inundata erat totum mare erat arida et nudo discreta erat. Cum vide-
amus hic vicibus temporum posse fieri certo tempore per plana Egypti Nilus restagnat, et alio tempore ad ripas suas
redit. Aut si ille nescio cuius ignote ac longinque partis unde aquis ac primum hiemalibus am-
plissima creditur incrementa colligere unde decrescente ~~aliquo~~ altius cogitur; unde de quibusdam litoribus
quae late undantur fluctibus notissimum est oppositum; quid patet ut omittam quod de quibusdam fontibus mira vicissi-
tudine perhibetur, certo annorum intervallo sic eos inundare ut tota illa regio rigetur; cum alio tempore vix
ex altis puteis ad potandum sufficientem praebeant aquam. Cur sit ergo incredibile si ex uno capite abyssi alterna
inundatione fluente atque refluente tunc universa terra rigata est. Quod si ipsius abyssi magnitudinem
ea parte excepta quod mare dicitur et evidenti amplitudine aquam a maris fluctibus circumambit, ea sola
parte quam occultis sinibus terra continet; unde se omnes fontes amnesque diversis sinibus venis distri-
buunt, et pro suis quisque locis erumpunt; fontem voluit appellare, non fontes propter unitatem eius qui per
innumerabiles vias antrorum atque venarum ascenderet de terra et ubique dispertitus quam crebris irrigaret omnem
faciem terrae, non continua specie tamquam maris sive stagni, sed sicut videmus ire aquas per alveos fluminum
flexusque rivorum et eorum excessu vicina perfundere. Quis non accipiat nisi qui contentioso spiritu la-
borat. Potest quippe et ita dictum intelligi omnem terrae faciem irrigantem, sicut dicitur omnis vestis
facies colorata est si non continuatim sed maculatim fiat, praesertim quia tunc in novitate terrae, et si
non omnia plura tamen plana fuisse credibile est, quo latius possent erumpentia fluenta diffundi atque distendi.
Sed cum ipsius defectus fontis magnitudine vel multitudine, cum sive unde sunt aliunde erumptionem
sive per aliqua in terra occultis sinibus venirent vel omnes aquae per terram fluerent, cum fontium magnorum
atque parvorum unus fons dictus est per omnes disperses ascendens de terra et irrigans omnem faciem terrae
[illegible] quod est credibilius, quia non ait unus fons ascendebat de terra pro numero plurali posuit singu-
larem ut sic intelligamus fontes multos per universam terram loca vel regiones proprias irrigantes, sicut
dicitur miles et multi intelliguntur. Sicut dicta est locusta et rana in plagis quibus Egyptus percussa est cum es-
sent innumerabiles locustae atque ranae. Sed iam non diutius laboremus. **Capitulum XII**

Sed illud iam attendamus, utrum possit nobis per omnia constare sententia, qua dicebamus aliter operari
Deum in creaturas primae conditionis a quibus operibus in die septimo requievit, aliter ista quae admi-
nistrat quae usque nunc operatur. Nunc tunc omnia simul sine ullis temporalium morarum intervallis. Nunc autem
per temporum moras quibus videmus sidera moveri ab ortu usque ad occasum, caelum mutari ab aestate ad
hiemem, germina certis dierum momentis pullulare, grandescere, virescere, arescere, animalia quoque statutis
temporum metis et cursibus concipi et perfici, et nasci et per aetates usque in senium mortemque decur-
rere, et cetera huiusmodi temporalia. Quis ergo operatur ita nisi Deus? Et sine ullo tali motu illius
cum ipso accedit tempus. Sicut illa ergo opera Dei a quibus requievit in die septimo, et ista quae usque nunc
operatur quod eadem scriptura insinuans per narrationis articulum conexuit ut illa explicasse, et
ista cepit contexere. Illorum explicationes generatione sic facta est.

Hic est liber creaturae caeli et terrae, cum facta est dies, fecit Deus caelum et terram et omne viride
agri antequam esset super terram et omne fenum agri antequam exoriretur. Non enim pluerat Deus super ter-
ram et homo non erat qui operaretur terram. Istorum autem contexio sic coepit: Fons autem ascendebat de terra
et irrigabat omnem faciem terrae. Ab hac commemoratione fontis iam ea deinceps commemorantur quae
per moras temporum facta sunt, non omnia simul. Tamen ergo illud se habet omnium creaturarum rationes
incommutabiles in verbo Dei aliud illa eius opera a quibus in die septimo requievit, aliud et illa quae
ex ipsis usque nunc operatur. Horum trium hic quod extremum posui nobis utcumque notum est, per corpo-

Margin notes: Sagitta — quid fons dicitur — [illegible] — non bene de fonte pluviali — usque

sensuum et humane consuetudinis vite. Que vero illa remota a sensibus nostris et absunt cogitationis humane conspectu
divina auctoritate credenda sunt. Deinde per hec que nota sunt utrumque nostrorum quo quisque
magis minusve pro sue capacitatis modo divinitus adiutus interius eternisque rationibus ut possit. Capitulum xiii

De primis ergo illis divinis incommutabilibus eternisque rationibus quas ipsa dei sapientia per quam facta
sunt omnia priusquam fierent ea novit, sic scriptura testatur: In principio erat verbum et verbum erat apud
deum et deus erat verbum. Hoc erat in principio apud deum. Omnia per ipsum facta sunt et sine ipso factum est
nichil. Quis ergo tam sit demens ut dicat non ea deum fecisse que novit. Porro si novit
ubi nisi apud seipsum, apud quem verbum erat per quod facta sunt omnia. Nam si extra seipsum ea noverat
quis eum docuit. Quis enim cognovit sensum domini aut quis consiliarius eius fuit aut quis prior dedit illi et retribuetur ei. Quoniam
ex ipso et per ipsum et in ipso sunt omnia. Quamquam et ea que sequuntur in evangelio satis asserunt istam
sententiam. Adiungit enim evangelista et dicit: Quod factum est in ipso vita erat, et vita erat lux hominum, quia
scilicet rationales mentes in quo genere homo factus est ad ymaginem dei non habent veram lucem nisi ipsum verbum dei
per quod facta sunt omnia, cuius participes esse poterunt ab omni iniquitate et errore mundate. Non ergo ita
pronuntiari oportet: Quod factum est in illo vita erat, ut distinguamus: Quod factum est in illo, et deinde inferamus:
vita erat. Quid enim non in illo factum est, cum generationis illius multis enumeratis dicatur
in psalmo: Omnia in sapientia fecisti; dicat apostolus: Quoniam in ipso condita sunt omnia in celo et in terra
visibilia et invisibilia. Consequens ergo erit, si ita distinximus, ut et ipsa terra et quecumque in ea sunt
vita sit. Quam enim absurde dicantur omnia vivere, quanto absurdius ut vita sint. Presertim
quia distinguit de quali vita loquitur, cum addidit: et vita erat lux hominum.

Sic ergo distinguendum est, ut cum dixerimus: Quod factum est, deinde inferamus: in illo vita est; non in se,
hoc est in sua natura qua factum est, ut creatura et opus sit, sed in illo vita est, quia omnia que per illum
facta sunt noverat antequam fierent. Et in illo erant, non sicut creatura celi et terre que per hec non sunt
creatura quam fecit, sed sicut vita et lux hominum quod est ipsa sapientia et ipsum verbum unigenitus dei filius.
Eo modo ergo in illo vita est quod factum est, quo dictum est: Sicut pater habet vitam in semetipso sic dedit
filio habere vitam in semetipso. Nec pretermittendum quod emendatiores codices habent: Quod factum est in illo
vita erat, ut sic intelligatur vita erat quomodo in principio erat verbum, et verbum erat apud deum, et deus erat verbum.
Quod ergo iam factum est vita erat in illo, et vita non qualiscumque. Nam et pecora dicuntur vivere que
non possunt frui participatione sapientie. Sed vita erat lux hominum. Mentes quippe rationales eius purgate
gratia possunt pervenire ad eiusmodi visionem qua nec est superius quicquam nec beatius. Sed etsi hoc eligamus
et intelligamus: Quod factum est in illo vita est, invenitur ita factum ut id quod per ipsum factum est vita in illo
esse intelligatur, in qua vidit omnia quando fecit, et sicut fecit et sic vidit ea ita fecit. Nec preter
semetipsum videns, sed in seipso ita enumeravit omnia que fecit. Nec alia visio ipsius (ipsa) et patris, sed una sicut
una substantia. Nam et in libro Job de ipsa sapientia per quam facta sunt omnia predicatur: Sapientia vero inquit
unde inventa est, et quis est locus scientie? Ignoravit mortalis viam eius, nec invenitur in hominibus.
Et paulo post: Audivimus inquit gloriam eius. Dominus commendavit viam eius, et ipse novit locum eius.
Ipse enim omnem que est sub celo perspicit et novit que sunt in terra omnia que fecit, ventorum libramenta atque men-
suras. Quod fecit sic vidit et enumeravit. Huius atque huiusmodi testimoniis probatur quod hec omnia priusquam fi-
erent erant in notitia facientis, et utique ibi meliora ubi veriora, ubi eterna et incommutabilia.
Quamquam sufficere debeat ut quisque noverit vel indubitanter credat quod deus hec omnia fecit. Non opinor
eum esse tam excordem ut deum que non noverit fecisse arbitretur. Porro si novit ea priusquam fecit,
ea profecto priusquam fierent apud illum erant eo modo nota quo sempiterne atque incommutabiliter vivunt et
vita sunt, facta autem eo modo quo unaqueque creatura in genere suo est. Capitulum xiiii

Quamvis ergo ista eterna incommutabilis que non est quod deus est, hoc ipsum in se ut sit, sicut ait Moysi dicens: Ego sum
qui sum, longe sit aliter quam per ista que facta sunt. Aliud enim vere ac summe est quod eodem modo semper
est. Nec solum non mutatur sed mutari omnino non potest. Nichil horum que fecit existens et omnia
primitus habens sicut ipse est. Neque enim ea faceret nisi ea nosset antequam faceret. Nec nosset nisi
videret. Nec videret nisi haberet. Nec haberet ea que nondum facta erant nisi quemadmodum est
ipse non factus. Quamvis itaque illa substantia ineffabilis sit nec dici utcumque homini per hominem possit
nisi usurpatis quibusdam locorum et temporum verbis, cum sit ante omnia tempora et ante omnes locos,
tamen propinquior nobis qui fecit quam multa que facta sunt. In illo enim vivimus movemur et sumus.
Istorum autem pleraque remota sunt a mente nostra propter dissimilitudinem sui generis quia corporalia sunt.
Nec idonea est ipsa mens nostra in ipsis rationibus quibus facta sunt ipsa videre apud deum, ut per hec
sciamus quot et quanta qualiaque sint, etiamsi non ea videamus per corporis sensus. Remota quippe
sunt et a sensibus corporis nostri quia longe sunt, vel interpositis aut oppositis aliis a nostro contuitu
tamen separantur. Ex quo fit ut maior adsit inveniendi ista labor quam ad illum agno

facta sunt. Cum sit inseparabili felicitate praestantius illum ex contemplatione [illegible] pia mente sentire quam ea comprehendere universa. Unde recte culpantur in libro Sapientiae inquisitores huius saeculi. Si enim inquit tantum potuerunt valere ut possent aestimare saeculum, quomodo eius dominum non facilius invenerunt. Ignota enim sunt fundamenta terrae oculis nostris et qui fundavit terram propinquat mentibus nostris. Capitulum XV

Iam nunc consideremus ea quae fecit deus omnia simul a quibus in sex diebus consummatis requievit in septimo, post ea consideraturi opera eius quibus usque nunc operatur. Ipse enim ad saecula a saeculo ea diximus ex quo coepit saeculum sicut ipse mundus. Ipsi saeculo autem sunt ea quae insunt in mundo. Cum ergo scriptura dixisset omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil, paulo post ait: In hoc mundo erat et mundus per eum factus est. De hoc opere dei alio loco scriptum est: qui fecisti mundum de materia informi. Hic mundus plerumque caeli et terrae nomine nuncupatur sicut iam commemoravimus deum fecisse, sicut scriptura dicit: Cum factus est dies. De quibus diebus iam quantum visum est disputavimus quemadmodum se haberet conditionem mundi ipsius. Et quia in sex diebus consummatus est cum omnibus quae in eo sunt, et quod tunc factus est cum factus est dies, ut et illud congruat quod creavit omnia simul. Capitulum XVI

Huius universae creaturae dei multa non novimus, sive quae in caelis sunt altius quam ut nostri sensus ea possint attingere, sive quae in ignotioribus terrae sint fortassis inhabitabilibus, sive quae deorsum latent in profundo abyssi vel in occultis sinibus terrae. Haec igitur antequam fierent utique non erant. Quomodo ergo nota erant deo quae non erant? Et rursus quomodo ea faceret quae sibi nota non erant? Non enim quicquam fecit ignorans. Nota ergo fecit, non facta cognovit. Proinde antequam fierent et erant et non erant: erant in dei scientia, non erant in sua natura. *(margin: non dei scientia)* At per hoc facta est dies ille cui utroque modo innotescerent, et in deo et in se ipsis, illa velut matutina sive diurna cognitione, haec vero vespertina. Ipsi enim deo alio modo non audeo dicere innotuisse cum ea fecisset quam illo quo ea noverat ut faceret, apud quem non est commutatio nec momenti obumbratio. Sequitur capitulum XVII

Non sane propter insuper scientiam indiget angelis, quasi per eos fiat scientior, sed illo simpliciter et mirabiliter novit omnia stabiliter atque incommutabiliter. Habet autem nuntios propter nos et propter ipsos, quia illo modo deo parere et assistere, ut eum de inferioribus consulant eiusque superius praeceptis et iussis obtemperent, bonum est eis in ordine propriae naturae atque substantiae. Nuntii autem graece angeli dicuntur, quo nomine generaliter universa illa superna civitas nuncupatur, quam primum diem conditum existimamus. *(margin: Nuntius id est angelus; primus dies)* Nam nec ipsos latuit mysterium regni caelorum quod opportuno tempore ~~[illegible]~~ revelatum est pro salute nostra, quo ex ista peregrinatione liberati eorum coetui congregemur. Neque enim hoc ignoraverunt quod semen ipsum, quod opportuno tempore advenit, propter eos dispositum est in manu mediatoris, id est in eius potestate qui dominus eorum est et in forma dei, et in forma servi. Dicit apostolus: Mihi minimo apostolorum data est gratia haec in gentibus annuntiare investigabiles divitias Christi, et illuminare quae sit dispensatio sacramenti quod fuit absconditum a saeculis in deo qui universa creavit, ut innotesceret principibus et potestatibus in caelestibus per ecclesiam multiformis sapientia dei secundum propositum saeculorum quod fecit in Christo Iesu domino nostro. Sic ergo fuit hoc absconditum a saeculis in deo, ut tamen innotesceret principatibus et potestatibus in caelestibus per ecclesiam multiformis sapientia dei. Quia ibi primitus ecclesia quo post [illegible] ecclesia congreganda est ut simus aequales angelis dei. Fuit ergo a saeculis innotuit. Quia [illegible] creatura non ante saecula sed a saeculis. Ab ipsa enim exorta sunt saecula et ipsa a saeculis, cuius initium saeculorum est, [illegible] ante saecula per quem facta sunt saecula. Unde et ex persona sapientiae dicitur: Ante saecula fundavit me, ut in ea faceret omnia cum deus est. Quomodo in sapientia fecisti, [illegible] non latuit angelos quod absconditum est in deo, hoc eis apparuit cum efficeretur atque propalaretur. Unde apostolus ita testatur: Et sine dubio magnum est pietatis sacramentum quod manifestatum est in carne, iustificatum est in spiritu, apparuit angelis, praedicatum est in gentibus, creditum est in hoc mundo, assumptum est in gloria. Capitulum XVIII

Et nisi fallor mirum est, si non omnia quae dicit deus tamquam ad personam [illegible] facit sive ab angelis sive ab hominibus. Modus quippe loquendi cum proferretur [illegible] significaretur, creber est in scripturis sanctis, maxime cum de deo aliquid dicitur quod ei ad proprietatem loquendi [illegible] clamat. Capitulum XIX de operibus dei

Iam nunc discernamus opera dei quae usque nunc operatur ab illis operibus a quibus in die septimo requievit. Sunt enim qui arbitrantur tantummodo mundum ipsum factum esse a deo, cetera iam fieri ab ipso mundo sicut ille ordinavit et iussit, deum autem ipsum nihil operari. Contra quos profertur illa sententia domini: Pater meus usque nunc operatur. Et ne quisquam putaret apud se illum aliquid operari, non in hoc mundo: Pater in me manens ipse facit opera sua. Et sicut pater suscitat mortuos et vivificat, sic et filius quos vult vivificat. Deinde quia non solum magna atque praecipua verum etiam ista terrena et extrema ipse operatur, ita dicit ipse apostolus: Stulte, tu quod seminas non vivificatur nisi prius moriatur. Et quod seminas non corpus quod futurum est seminas sed nudum granum tritici aut alicuius ceterorum. Deus autem dat illi corpus

quod voluit, et utrumque seminum spiritus corporis. Sic ergo credamus vel si possumus etiam intelligamus usque nunc ope-
rari Deum, ut si conditis ab eo rebus operatio eius subtraheretur intercident. Si plane si aliquam creatu-
ram sic eum instituere putaremus ut genus eius sine illo suo conditore non inservirent. Ipse condiderat dicente
scriptura quod consummavit omnia sua opera die vi. Secundum id et ipsa in que primo condidit nova eius ultra
fieri quod tunc non fecit monstratur. Novum autem genus instituere credi iam non potest. Quam tunc omnia consu-
mavit. Movet itaque occultam potentiam universam creaturam suam. Eo quod motu illa distenta aut angeli iussa per-
ficiunt dum circumeunt sydera. Dum alternant venti de abyssis aquarum lapsibus et diversis eorum per aera conglo-
bationibus agitatur. De fructeta pullulant, suaque semina evolvunt. Dum animalia gignunt variosque appeti-
tus suos vitas agunt. Dum iniqui impios exercere permittuntur explicant secula que ille eum primo condita sunt
quasi plicata videntur. Que tamen in suos cursus non explicarentur si ea ille qui condidit provido
motu aliud ministrare cessaret. Admoneant autem nos omnia que in tempore formantur atque nascuntur, quomodo ista
considerare debeamus. Non enim frustra scriptum est de sapientia et attingit a fine usque ad finem fortiter et disponit
et in omni prudentia ordinavit illa.

Capitulum XX

Nec omnino audiendi sunt qui putant sola superiora mundi ... hoc est a confinio tempestuosi aeris quod
et supra diuina providentia gubernari, haec autem ima partem terrena et humidi aeris qui terris vicinior qui co-
rporeis exaltationibus humescit, ingrato vero imbecilles consurgunt capitibus potius et fortuitis mo-
tibus agitari. Contra hos etenim loquitur psalmus qui cum explicasset laudes celestium, se convertit ad ista inferiora concinit
dicens: laudate Dominum de terra dracones et omnes abyssi. Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum, et respiratur
que faciunt verbum eius. Nichil etenim videtur tam casibus volui quam omnis ille procellose et turbulente conturbationes quibus
celi huius inferiora facies non immerito etiam nomine deputatur, sed faciunt varia et vertitur. Quam cum addidisset que
faciunt verbum eius, satis ostendit eorum ordinem dominio subditum imperio, latere nos potius quam universitati
deesse naturam. Quod autem de ore suo salvator dicit vivus passerem non cadere in terram sine voluntate Dei, et quod fenum agri
post paululum mittendum in clibanum ipse tamen vestitur, nonne confirmat non solum ista totam mundi partem rebus
mortalibus et corruptibilibus deputatam, verum etiam vilissimas eius abiectissimasque particulas divina providentia regi.

Et etiam ipsi qui hoc negant nec pertinentes eloquiis tante auctoritatis acquiescunt. Si in hac mundi parte
que putatur fortuitis motibus perturbari potius quam sapientia divina summitatis regi. Et ut hoc ipsum comper-
tum ibi assumunt argumento. Vel ut supra (?) quam de ingratitudine reperiuntur, vel de scelerate
infelicibus quod per iter multa accidunt, videntur tamen ordine quem in medicis carnis cunctis animalium ap-
parent. Non dico medicis qui id per artem suam, inter diligenter patefecerunt et dinumeraverunt. Sed sunt
si cuilibet mediocris cordis et ingenii hominum nonne clamaverit ne puncto quidem temporis dei agens, omnes
mensuras modorum omnis pulchritudo morum. Divine ordo ponderis ab eius gubernatione cessare. Quid
ergo absurdius, quid ineptius sentiri potest quam ea totam esse varia ... nutu et regimine providentie
cum ea extima et exigua videas tanta dispositione formari ut aliquanto attentius cogitata ineffabilem
inveniantur admirationis horrorem. Et cum anime natura corpus omne antecellat cuius est ? ? potentie nullam
esse divine providentie iudicium de moribus hominum. Cum in corpore carne tante sollerte elevata vel demonstret
industria. Sed quia hec minima in proprie sensibus nostris et eam facile investigationis elucet in eius ordo in celestia
que ordinem videre non possumus inordinate arbitrantur, quem esse non possent nisi id quod videre non possunt sunt
si putant tale quid putant quale videre consueverunt.

Capitulum XXI

Nos autem gratias ... ne in illud propterea incidamus. Cum divina providentia per sanctam scripturam regi
ex ipsis que operibus Dei cotidie admirari indigeamus conemur ut si que creavit cum a consummatis operibus
suis requievit. Cuncta simul per ordinem temporum usque nunc operatur. Consideremus ergo cuiuslibet arboris pulchritudinem in
robore, ramis, frondibus, pomis.
hec species non utique tanta ac talis exorta est. Sed quo ordine novimus surrexit et a
radice quam terre primum infixit, atque inde omnia ista formata atque distincta crevemus.
Porro illud genus ex semine. In semine ergo omnia ista primitus fuerunt non mole corporee magnitudinis
sed in potentia causali. Nam illa magnitudo copia terre humorisque congesta. Sed in illo exiguo
grano mirabilius praestantior est ubi qua quam valuit adiacens humor commixta terre. Tamen materiem
vertitur in lignum illius qualitate in ramorum diffusionem, in foliorum viriditatem, ac figuram, in fructuum
formas et opulentiam. Omnium quoque ordinatissimam distinctionem. Quid enim ab arbore illa surgit aut pendet
quod non ex occulto quodam thesauro seminis illius extractum atque depromptum est. At illud semen ex arbore, licet
non ex illa sed ex alia, et illa rursus ex alio semine. Aliquando autem et arbor ex arbore, ~~semine ut~~ quando
~~illud~~ cum surculus demittitur atque plantatur. Ergo et semen ex arbore, et arbor ex semine et
arbor et ex arbore. Semen autem ex semine nullo modo nisi arbor intercurrat. Quamvis arbor ex arbore
et si semen non intercurrat. Alterius post succedentibus alterum ex altero sed utrumque ex terra, non ex ipsis
terra. Prior ergo eorum parens terra. Sic et aliud. Post in terra opera ex ipsis seminibus, cum
ipsa ex seminibus, quorum tamen ... post extra dicitur est. Sicut autem in ipso grano invisibiliter erant

omnia sunt que per tempora in arborem surgerent. Ita et ipse mundus cogitandus est, cum Deus omnia simul creavit, habuisse simul omnia que in illo et cum illo facta sunt quando factus est dies, non solum celum cum sole et luna et sideribus, quorum species manet motu rotabili, et abyssos velut inconstantes motus patiuntur atque infernis adiuncta partem alteram mundo conferunt, sed etiam illa que aqua et terra produxit potentialiter atque causaliter, priusquam per temporum moras ita exorirentur quomodo nobis iam nota sunt in eis operibus que Deus usque nunc operatur. Cap. 22

Que cum ita sint, hic liber factus est celi et terre, cum factus est dies fecit Deus celum et terram et omne viride agri antequam exortum esset, non sicut quod facit operans usque nunc per pluvias et agricolarum opera et ceterum adiutorium est. Non enim pluerat Deus super terram, nec erat homo operari terram. Sed illo modo quo creavit omnia simul, senario quoque dierum numero consummavit, cum diem quem fecit eum que fecit sexies presentavit. Non alicuius spacio temporis, sed ordine cognitionis; tales quippe operibus in die non requievit, quia suam requiem eundem diei noticie gaudio quo probe dignatus est. Et ideo non eum in quo opere suo, sed in seipso benedixit et sanctificavit. Ex quo nulla ulterius natura condidit, sed eas quas omnes fecit ad administrationem earum gubernans et movens, per consequentia operatur simul et requiescit et operatur, sicut ea ipsa terrena procedunt, quorum operationem quam usque nunc operatur per tempora volvendo explicandos velut exordia nascendi, quamvis ascendens et descendebat de terra et irrigabat omnem faciem eius. De quo fonte quia satis quod dicendum putavimus, ab exordio quo dicendum est exordio.

Sequitur liber sextus

Et finxit Deus hominem pulverem de terra et insufflavit in faciem eius spiritum vite et factus est homo in animam viventem. Hic primo videndum est utrum recapitulatio sit, ut nunc dicatur quomodo factus sit homo, quem sexto die factum legimus, cum ea tunc quod cum fecit omnia simul fecit in hypostasi, et hominem latenter fecit sicut fenum agri antequam exortum esset, ut eo modo ut ipse cum ea esset in serie quodam modo alia facta sit, sed illa quidem simul omnia creata sunt in die et quibus et numero temporis fecit ipse modo fit quo scilicet in propria forma atque genere ad bene et male se fecit quod factum est, antequam exortum est in tempore, atque accedente iam tempore conformi illius irrigationis exortus est, ut esset super terram. Capitulum 2m

Prius ergo si recapitulatio consideretur attende. Constantes quippe ita homo factus sit in die sexto, sed dicit ipse quomodo factus est, sicut fenum ductum, sicut terra et mare. Neque enim hoc ideo sunt ad incognitam quodam procedit ea facta latuisse, ac deinde in hanc faciem qua mundus extrinsecus est atque temporis tangimus postea claruisse, sed ab exordio seculi cum factus est dies, quoniam mundus in eius causis sunt seu condita quibus per accessus temporis oriuntur, vel fructice et alia quoque sive genus suum. Nam utique ipsa sidera creata sunt in clarius mundi primitus factum atque in haec enituisse formis, quam celitus fulget, sed in illo senario perfectionis modo condita sunt omnia cum factus est dies. Utrum ergo et homo sic ipsa iam specie quo in sua iam vivit et agit per bonum per malum, an etiam ipse in occulto sicut fenum agri antequam exortum est, ut post accessu temporis exoriri quod de pulvere factus est. Accipias ergo eum in illo sexto die in hac propria visibili et forma de limo factum, sed tunc non commemoratum quod nunc recapitulando commemoratur. Et videamus utrum ubi tunc ipsa scriptura concordet. Ubi de sexto scriptum est cum ad hoc opera dierum posteri narrabantur: et dixit Deus faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram et habeat potestatem piscium maris et volatilium celi et omnium pecorum et omnis terre et omnium reptilium repentium que repunt super terram. Et fecit Deus hominem ad imaginem Dei illum, masculum et feminam fecit eos et benedixit eos dicens crescite et multiplicamini et implete terram et dominamini eius et habete potestatem piscium maris et volatilium celi et omnium pecorum et omnis terre et omnium reptilium repentium super terram. Iam ergo de limo factus erat, et illi ea separato muliere latere facta erat. Sed hic tunc generatio non erat, quod nunc recapitulando commemoratum est. Neque enim in sexto die factum est masculus, et accessu temporis femina, mulier per facta postea, sed fecit eum inquit masculum et fecit eos et benedixit eos. Capitulum iii. Quod homo in paradiso fit et mulier

Quomodo ergo in homine iam in paradiso constituit atque factum est, post et hic permissum spiritum, ut haberet animam in die illo est paradiso plantatus est et ibi homo collocatus et separatus, et ut eam spiritum et ea formata conglutinavit et imposuit nomen. Sed haec inter propterea moras fieri non possent. Homo enim iam facta sunt sicut condita sunt omnia simul. Quamvis enim homo cogitet facilius quam Deo est hoc fieri cum cetero facti verba etiam homo nomina inter propria modulatas contulit nomen, non posse tamen inter hec verba homo audiremus ut eo audientibus ut eo vellent nomen imposuit, ut cum perventum esset dicit propter hoc relinquet homo patrem et matrem et adherebit uxori sue. Et erunt duo in carne una. Quibuscumque syllabis illa sonuerit, nec duo temporis intercipi ubi syllabe sunt sonuere, pariter quando nunc vero omnia eodem ipsis sic sunt creata sunt simul facta, sic apparet etiam ea non ea sunt ab ipso primo exordio seculi, sed processu atque in nulla operum facta sunt, diebus quod non spatiali ...

corporalis / verba primitus condita / vt diuina lux mentis quod / ut omissionem et generationem / mane ac vesperum fa-
ciebat. Cum autem considerauerimus omnibus que superioribus sermonibus pertractata sunt probabiliter non persuasit illum diem
spiritualem sublimis ac prima conditam lucem quandam sapientiam esse vocatam diem cum pertinentia praeordinata co-
gnitione et creaturam vel ad serviens sine plenitudine ... Ait hic sine scripture verba agnoscere quibus ait postquam facta
sunt dies fecit deus celum et terram et omne viride agri antequam esset super terram et omne fenum agri antequam ex-
oriretur. Attestantur etiam quod alibi scriptum est: Qui vivit in eternum creauit omnia simul. Non est dubium hic
quod homo de limo terre factus et ei postea formata uxor ex latere iam non ad conditionem que simul omnia sunt facta primo
quibus perfectis requieuit deus sed ad eam operationem que fit prolixa seculorum que usque nunc operatur. Cap. iiij

De plantatione paradisi

Hic attendendum quod etiam verba ipsa quibus narratur quod deus plantauit paradisum in quo quem
formauit hominem collocauit / ad eum adduxit alia quibus nomina imponeret in quibus cum adiutorium
simile non fuisset inventum tunc ei mulierem costa eius detracta formavit. Satis nos admonet hic non ad
illam operationem pertinere dei / unde requieuit in die vij. sed ad istam potius qua per temporum cursus usque nunc
operatur. Cum itaque paradisus plantatur ita narrat / Et plantauit deus paradisum in Eden ad orientem
et posuit ibi hominem quem finxit. Et eiecit deus adhuc de terra omne lignum pulchrum ad aspectum et ~~bonum~~
ad escam. Cum ergo dicit eiecit adhuc de terra omne lignum pulchrum ad aspectum / manifestat utique quod aliter tunc
eiecit lignum de terra. Aliter autem tunc 3a die produxit terra herbam pabuli seminantem semen secundum genus suum
hic enim est eiecit adhuc scilicet quod iam eiecit. Tunc utique potentialiter et causaliter in ~~producere~~ producere ad ere-
ando simul omnia / a quibus consummatis in die vij requieuit. Nunc autem visibiliter in opere producere ad eorum
cursum. Nisi forte quis dicat non omne lignorum genus 2o die creatum / sed dilatum aliquid in die
creaturum / cum homo factus est / atque in paradiso constitutum. Sed que vj die creata sunt apertissime declarata
sunt scilicet ... quoque genus quadrupedum et reptilium / et bestiarum. Et ipse homo ad imaginem dei / mascu-
lum et feminam. Unde potest permitti quid sit homo factus / cum tamen ipse factus narratur ut recapitulando
postea quomodo factus sit factus insinuetur. Hic est de terra pulvere / quomodo illa de latere eius tamen de quo erat
genus intimetur et in eo quod dixit deus fiat / ~~...~~ sive faciamus / vel in eo quod dicitur sic est factum / sic fecit
deus. Alioquin frustra per singulos dies tam diligenter distincta sunt omnia. Si prioribus diebus propter illa
suppletum respondere ut tam herba et lignum tertio sit attributum / quia ligna etiam sexto die creata esse ere-
dendum quia usque in die septima creauerit. Capitulum v De bestiis terre

Postremo quid videbimus de bestiis terre et volatilibus celi que adduxit deus / ad adam ut videret
quid ea vocaret / cum ita scriptum sit. Et dixit dominus deus Non est bonum esse hominem solum / faciamus
illi adiutorium simile sibi. Et finxit deus omnes bestias agri adhuc de terra et omnia volatilia celi et ad-
duxit ea ad adam ut videret quid vocaret ea. Et omne quodcumque illud vocauit adam animam viuam hoc est nomen
illius. Et vocauit adam nomina omnibus pecoribus et omnibus volatilibus celi et omnibus bestiis agri. Ade autem
non est inventus adiutor similis illi / et immisit deus in eum alienationem super adam / et obdormiuit. Et sumpsit
unam de costis eius et adimpleuit carnem in loco eius et edificavit deus dominus costam quam assumpsit de
Adam in mulierem. Si ergo quidem eo in pecoribus et bestiis agri et volatilibus celi non esset inventus
adiutorium simile illi homini / fecit ei deus adiutorium simile de costa lateris eius. Hoc autem factum est eo usque
bestias agri et volatilia celi adhuc de terra finxisset et ad illum adduxisset quomodo adhuc in die sexta
hoc potest intelligi / quod quando illo die produxit terra animam viuam secundum genus suum. Volatilia vero quinto die produxerunt
aque secundum genus suum. Non ita hic dicitur et finxit deus adhuc de terra omnes bestias agri et
omnia volatilia celi / nisi quomodo terra iam produxerat omnes bestias agri in die sexto et aque omnia volatilia et
in quinto die / aliter ergo tunc id est potentialiter et causaliter sicut illi operi competebat quo creauit omnia simul
a quibus in die vijo requieuit / Capitulum vj De diebus lucis corporalibus

Nec per hoc iam post istos notissimos lucis corporalis dies quum reuolutionem factam fuisse ut eua fieret
de latere viri sui. Tunc et deus adhuc finxit de terra bestias et volatilia / in quibus cum
adiutorium simile ipsi ade non esset inventum illa formata est. In talibus ergo diebus est de limo ipsum
finxit deus. Neque hec diceret / et masculum quidem in die sexto factum / feminam vero posterioribus diebus. Cum ipse sexto
apertissime dictum sit / Masculum et feminam fecit eos et benedixit eos etc. quod de ambobus et ad am-
bos ... Tunc ergo tunc ambo / et nunc aliter ambo. Tunc scilicet secundum potentiam per verbum dei
tamquam seminaliter mundo indita eo creauit quando simul omnia a quibus in die vij requieuit. Ex
quibus omnia suis suis temporibus iam perfecta ordine fierent. Nunc autem secundum operationem per tempora
qua usque nunc operatur. Et oportebat iam suo tempore fieri adam de limo terre et eius mulierem ex viri latere.
Sequitur aliud capitulum scilicet vij de diebus ipsis etc.

Non quia distributionem operum dei per illos ~~dies~~ dies impossibiles pertinent in quibus eriguntur

Eden paradisus

Nomina animalium

Potentialiter
Causaliter

Eva fit

omnia simul partim ad istos apposuit in quibus operatur quotidie quemquam ex illis tamquam voluerit producere
Dicitur in tempore voluerit. Si non inscitiae. Neque absurde confiteret verba scrituri sumus quae nobis
ad hec distinguenda duxerat causam quamquam nec per opera in aliquo difficiles propterea quia tardiores
assequi non sufficiunt putemus aliud sentire ac dicere quam scriptum nobis nec sentire nec dicere. Tamquam
cum pertinentibus sermonibus quantum possum lectorem pertrahentium. Complures tamen arbitror intelligere in hijs
libris et putare ita fuisse post hominem in illo dei opere quo simul omnia creata sunt ut aliquam vitam
duceret. Et ut dei loquentem ad se directum tamen dixit deus Ecce dedi vobis omne pabulum seminale, discerneret
Nonne ergo quamquam hic putat sic hominem sensisse neque dixisse. Sed rursus si dixero non ita
fuisse hominem in illa summa in qua creavit deus omnia simul sicut creare non preterit
tamen certas hominis. Sed nec infans quidem nec tamen infans si nec puerpera quidem in utero mulieris
Nec tamen hic dicitur nec semine quidem visibile hominem putabitur omnino non fuisse. Redeat ergo ad scripturam inve-
niet in die hominem factum ad ymaginem dei factum autem masculum et feminam. Sic quaerat quando facta est femina
inveniet extra illos vi dies. Tunc enim facta est quando deus de terra finxit adhuc bestias agri et volatilia
Non quod volatilia produxerunt aquae et animam vivam in qua bestie sunt produxit terra. Tunc autem facta
est homo et masculus et femina. Ergo et tunc et postea. Neque enim tunc et non postea quomodo postea et
non tunc. Nec alius postea sed idem ipse aliter tunc aliter postea. Quaeret et me. Quomodo postea
videbo postea sicut secundum humane consuetudinis nota nobis est. Non tamen parentibus quantum sicut ille de limo
illa de costa eius. Quomodo tunc quaeris. Videbo utrumque ponuntur consilio. Quando fuit non facta
hic forte non intelligit. Subtrahimus eum cuncta quae novit usque ad ipsam semen copulationem
Neque enim et tale aliquid tamen hoc erat, cum in primis vi diebus omnium erant facta. Datur quidem
de seminibus ad hanc rem ne nulla similitudo. Post ea quam in hijs fuerint confecta sunt. Sunt post ante
omnia visibilia semina sunt causae. Si non intelligit. Quid ergo faciam nisi quantum possum salubriter
moneam, ut scripture dei credat. et tunc factum hominem quando deus cum facta est dies. fecit deus celum et terram
de quo aliter scriptura dicit Qui vivit in eternum creavit omnia simul. Et tunc quando iam non faciat sicut
creatis fecit eum de limo terre, et ex eius osse mulierem. Cum nec isto modo eos illo vi die factos, nec
tamen eos illo vi die non factos intelligere scriptura permittit. Cap. viii

Forte ergo anime hominum vi die illo facte erant ut et ipsa ymago dei recte intelligatur in spiritu mentis
earum ut postea corpora conformata sunt. Sed hoc credere eadem scriptura non permittit. Primo quia illud opus con-
summatum que non video quid possit intelligi si defuit aliquid. Tunc non talem quidem post vi
sibilis conderetur. Deinde quia postquam ipse masculus et femina in corporibus esse non potest. Quod si aliquis
forte intellectum et actum tamquam utriusque putaverit [illegible] animam actiplicem putaverit. Quid faciet de hijs
que ad escam deus in ipso die dedit de lignorum fructibus. Quae nisi homini iam tunc non utique congru-
erit. Nam et hanc escam figurate si quisquam accipere voluerit recedit a proprietate rei gestarum que primitus in
hijs dei narrationibus omnino observanda fundanda est. Cap. ix. quo loquebatur deus primis parentibus

Quibus ergo loquebatur aliquis erit, qui non eum audiebant nec intelligebant, quia nec erant qui
verba perciperent. Possumus videre sic eos allocutum deum, quemadmodum Christus nos nondum natos et longe post
futuros. Nec tamen nobis sed ipsis omnibus eos qui futuri sunt post. Quibus et dicebat quos futuros videbat
esse et vobiscum sum usque ad consummationem seculi. Sicut deo notus erat propheta cui dicit, priusquam te formarem in utero novi
te. Sic deo certum erat leui etiam erat in lumbis abrahe. Cur ergo non ita et ipse abraham in adam. Et ipse
adam in primis operibus mundi quando deus creavit omnia simul. Sed verba dei per os carnis eius et tamen deus per
ora prophetarum temporalium corporis verbi perferuntur, et omnibus syllabis pro singulis temporum motibus sunt
ad consummationem. Cum vero deus dicebat, faciamus hominem ad ymaginem et similitudinem, et habeat potestatem piscium maris
et volatilium celi et omnium pecorum et omnis terre et omnium reptilium que repunt super terram. Et crescite et multi-
plicamini et implete terram et dominamini eius et habete potestatem piscium maris et volatilium celi et omnium
pecorum, et omnis terre et omnium reptilium que repunt super terram. Et ecce dedi vobis omne pabulum seminale se-
minans semen quod est super omnem terram, et omne lignum fructiferum quod habet in se fructum seminis seminalem
quod erit vobis ad escam. Ipse primo eius antequam omnia acciperent sonum sed omnia carnis et multe voces
in illa summa eius causa perfecta sunt omnia. Non quidem humanis auribus instrepebat. Sed verbo faciens
vero sonum temporaliter ingerebat et componens omnia futura faciebat. Hominem quoque pro tempore formandum
in tempore tamquam in semine vel tamquam in radice condebat, quod ordinat unde inciperent secula.
Et creature quippe alie causas alias operando et gubernando tamquam producunt. Ille autem causa quod fecit, non
solo creatura quod esse consistit efficit. Sed unicuique et cuncte procedit. Sed dehinc expendendo deinde
scriptura locis fortasse plenius dicendum est. Nunc de homine quod creatum est simul et ea

Ada(m) abraham

de homine post formato

moderacionem servata ut in pstendo scripture sensu magis [illegible] diligentiam requirendi quam affirmandi temeritatem. [illegible] si non erat [illegible] dei [illegible] formari [illegible] dubitare [illegible] non [illegible] quippe dicitur [illegible] formare in utero [illegible] Nisi autem illud [illegible] augustinum [illegible] in [illegible] difficile [illegible] et aliquibus [illegible] in [illegible] in ipso [illegible] tunc de limo formatus esse [illegible] in huius operibus factus [illegible] [illegible] Quod vero [illegible] [illegible] in utero [illegible] [illegible] [illegible] dei [illegible] ex quo est in luce a parentibus [illegible] in utero formaretur [illegible] [illegible] apostolus [illegible] de genesi [illegible] vel mali

Capitulum x

Nec tamen frustra scriptum [illegible] esse a [illegible] [illegible] illud in [illegible] ego in [illegible] in peccatis [illegible] in utero [illegible] Et quod in adam omnes [illegible] in quo omnes peccaverunt [illegible] [illegible] [illegible] de augustino [illegible] Nec [illegible] esse [illegible] Nec bonum [illegible] [illegible] [illegible] augustinum [illegible] [illegible] [illegible] esse [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] bonum [illegible] mali [illegible] [illegible] loco [illegible] de [illegible] sunt [illegible] [illegible]

Sequitur de formatione primi hominis capitulum xi

Nichil tamen [illegible] hominem augustinum [illegible] in [illegible] suo tempore [illegible] Esau et Jacob [illegible] bonum aut mali. Non possumus dicere [illegible] de parentibus [illegible] ipse [illegible] boni aut mali. Nec [illegible] adam [illegible] adam. Non autem [illegible] suo tempore [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Nec in parentibus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et deus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Sed [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] sunt [illegible]

Capitulum xii

[illegible] [illegible] omnia sunt facta [illegible] sunt [illegible] in rebus que [illegible] temporis [illegible] [illegible] [illegible] tempore [illegible] in quibus adam [illegible] de limo [illegible] [illegible] in [illegible] in quibus [illegible] de rebus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in quibus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in quibus [illegible]

Capitulum xiii

Si enim [illegible] illa opera dei tunc sunt omnia [illegible] in suo [illegible] et consummata [illegible] et inchoata. Nisi [illegible] consummata [illegible] non diceret. Et consummati sunt celi et terra et omnis ornatus eorum. Et consummavit deus in die vi opera sua que fecit. Et requievit deus die vii ab omnibus operibus suis que fecit. Et benedixit deus diem vii et sanctificavit eum. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ab omnibus operibus suis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[Margin:] [illegible]

alia inchoavit. Sed eadem ipsa utique que quibus in die prima requievit. Ex hiis que superius diximus clarum est. Consumasse quippe ista intelligimus deum cum creavit omnia simul ut nihil ei iam ad hunc ordinem temporum creandum esset, quod non ab eo iam in ordine causarum creatum esset. Inchoasse autem ut quod illic prefixerat causis postea impleret effectis. Capitulum xiiii

Pulverem formavit deus hominem, pulverem terre et limum terre, id est de pulvere et limo terre. Et inspiravit sive sufflavit in faciem eius spiritum vite et factus est homo in animam vivam. Non tunc predestinatus hic est ante seculum et prescientia creatoris. Neque tunc causaliter et consummate inchoatus aut inchoate consummatus, id est, ita a seculo in rationibus primordialibus cum simul omnia crearentur. Sed creatus in tempore suo visibiliter in corpore invisibiliter in anima constans ex anima et corpore. Iam ergo videamus quomodo eum fecerit deus, primum de terra corpus eius, postea de anima videbimus si quid valebimus. Ut enim manibus corporalibus finxerit hominem de limo nimium puerilis cogitatio est. Ita ut si hoc dixisset scriptura magis eum qui scripsit translato verbo usum fuisse crederemus quam deum talibus membrorum liniamentis determinatum, qualia videmus in corporibus nostris. Deum enim cum manum tuam gentes disperdidit et duxisti populum tuum in manu forti et brachio excelso. Sed per potentiam et virtutem dei positum hoc membri nomen quis usque adeo desipit ut non intelligat. Capitulum xv

Nec illud audiendum est quod nonnulli putant ideo precipuum dei opus esse hominem quia cetera dixit et facta sunt, hunc autem ipse fecit. Sed ideo potius quia hunc ad suam ymaginem fecit. Nam illa que dixit et facta sunt, ideo sic scriptum est, quia primum eis facta sunt. Sic per hominem homines potuit dicere verbum quod temporaliter congruit. Et voce perstrepit. Non sic autem loquitur deus, nisi cum per creaturam corporalem loquitur, sicut abrahe, sicut moysi, sicut vocem de nube de filio suo. Quod omnem non creaturam ubi erat ipsa creatura, eo verbo dei est, quod in principio erat deus apud deum. Et quia omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil, utique et homo per ipsum factus est. Celum et celum verbo fecit, quia dixit et factum est. Scriptum est enim. Et opera manuum tuarum sunt celi. Et de hoc mari quod de fundo mari scriptum est, quoniam ipsius est mare et ipse fecit illud, et aridam manus eius finxerunt. Non ergo hoc in honorem hominis deputemus velut cetera deus dixit et facta sunt, hunc autem ipse fecit vel manibus. Sed hoc excellit in homine, quia deus ad ymaginem suam hominem fecit, propter hoc quod ei dedit mentem intellectualem qua prestet pecoribus, unde iam superiori loco disseruimus in quo honore positus si non intelligeret ut bene agere eisdem ipse pecoribus quibus prelatus est comparabitur. Sic enim scriptum est homo in honore positus non intellexit comparatus est pecoribus insipientibus et similis factus est illis. Nam et pecora deus fecit sed non ad ymaginem suam. Nec dicendum est hominem ipse fecit pecora vero iussit et facta sunt, et hunc enim et illa per verbum suum fecit per quod facta sunt omnia. Sed quia idem verbum et sapientia eius et virtus dicitur, manus est non visibile membrum sed efficiendi potentia. Capitulum xvi deus hominem de limo finxit

Nam hec eadem scriptura que dicit quod deus hominem de limo terre finxit, dicit etiam quod bestias agri finxit de terra quando eas cum volatilibus celi adduxit ad adam ut videret quid ea vocaret. Sic enim scriptum est. Et finxit deus adhuc de terra bestias omnes. Si ergo et hominem de terra, et bestias de terra ipse formavit, quid habet homo excellentius in hac re, nisi quod ipse ad ymaginem dei creatus est. Nec tamen secundum corpus sed secundum intellectum mentis, de quo postea loquemur. Quamquam et ipso corpore habeat quoddam proprietatis indicium, quod erecta statura factus est, ut hoc ipso admoneretur non sibi terrena esse sectanda velut pecora, quorum voluptas omnis ex terra est, unde in alvum cuncta prona prostrata sunt. Congruit ergo corpus eius anime rationali, non secundum lineamenta figurasque membrorum sed potius id quod in celum erectum est ad intuenda que in corpore ipsius mundi superna sunt. Sicut anima rationalis in ea debet erigi que in spiritualibus natura maxime excellunt ut que sursum sunt sapiat non que super terram. Capitulum xvii

Sed quomodo eum fecerit deus de limo terre, utrum repente in etate perfecta hoc est virili atque iuvenili, an sicut nunc usque format in uteris matrum. Neque enim alius hoc fecit quam ille qui dixit priusquam te formarem in utero novi te, ut illud tantum proprium habuerit adam, quod non ex parentibus natus est, sed factus ex terra. Eo tamen modo ut perficiendo et peragendo augendo per tempora ut eas etates decurreret quas naturaliter generis humani attributas videmus. An potius hoc non est inquirendum, utrum sic fecerit hoc fecit quod deum et omnipotentem et sapientem posse facere congruebat. Ita enim tempora et leges generi congruentes in creaturis ex abdito producendis attribuit, ut eius voluntas sit super omnia. Potentia quippe sua numeros creature dedit. Non ipsam potentiam eisdem numeris alligavit. Nam spiritus eius ita faciendo mundo superferebatur. Non corporalibus locis sed excellentia potestatis. Cuius enim nescit aquam concretam terre cum ad radices vitis venerit trahi in pastum ligni illius atque in eo sumere qualitatem qua in vinum procedat paulatim crescentem, vinum fiat, maturum quod gubernat quod ad hunc fervescat tempus et quadam vetustate fermentatum ad usum bibentis utilius iocundius.

proveniat. Nam ideo deus lignum constituit quod terra proferret habens tempus morarum, cum aquam nuptiis compendio
convertit in vinum, et tale vinum quod ebrii et convive laudarunt. Numquid ad initium temporis egit deus
diverso tempore. Nonne etiam diebus nostris suo quoque genere accommodatus omnis natura serpentium
... formatur vestitur roboratur. Numquid ex peccati sunt illi dies. ut in draconem virga conversa
de manu Moysi et Aaron. Nec ista cum fiunt contra naturam fiunt, nisi nobis quibus aliter nature cursus innotuit,
non autem deo cui hoc est natura quod fecerit. Capitulum xviii

Queri autem merito potest, causales ille rationes, quas mundo indidit, cum primo simul omnia creavit, quomodo
sint institute: utrum ut quemadmodum videmus cuncta nascentia, vel fruticum vel animalium, in suis conformationibus
atque incrementis suos per diversitatem generum diversa spatia peragant temporum; an ut quemadmodum creditur
factus Adam sine ullo progressu incrementorum virili etate continuo formarentur. Sed cur non utrumque eas illas
credimus habuisse, ut hoc ex eis futurum esset quod futuri placuisset. Si enim illo modo dixerimus, incipiet contra
eos factum videri non solum illud de aqua vinum sed et omnia miracula que contra nature consuetudinem cursumque
fiunt. Si autem illo modo, multo erit absurdius istas usitatas quotidianasque formationes et operationes contra illas primordiales
omnium nascentium causales rationes propria temporum peragere spatia. Restat ergo ut ad utrumque modum
habiles create sint, sive ad istum quo usitatissime temporalia transcurrunt, sive ad illud quo rara
et mirabilia fiunt, sicut facere deo placuerit quod tempori congruit. Capitulum xix

Verumtamen sic factus est homo quemadmodum ille prime cause habebant ut fieret primus homo, quem non ex parentibus
nasci, quem nulli precessissent, sed de limo formari oportebat secundum causalem rationem in qua primitus factus fuerat.
Nam si aliter factus est, non eum deus in illis sex dierum operibus fecerat, in quibus factum eum dicit scriptura; cum utique
fecerit deus, quia erat secundum causam homo futurus, et secundum quam fieret ab illo faciendus, qui simul et con-
summaverat inchoata propter perfectionem causalium rationum, et inchoaverat consummanda propter ordinem temporum.
Si ergo in illis primis rerum causis quas mundo primitus creator inseruit non tantum posuit ut de limo
formaturus erat hominem, sed etiam quemadmodum formaturus, utrum sicut in materno utero an in forma iuvenili,
procul dubio sic fecit ut illic prefixerat. Neque enim contra dispositionem suam faceret. Si autem vim tantum ibi posuit
possibilitatis, ut homo fieret quocumque modo fieret, ut et sic et sic posset, id est ut id quod non esset, quia et sic et sic possibile
erat, aliud autem quomodo erat futurus in sua voluntate servavit, non mundi constitutioni contexuit; manifestum
est non sic factum esse hominem contra quam erat in illa prima conditione causali, quia ibi erat ut sic fieri posse, quamvis
non ibi erat ita fieri necesse esse. Hoc enim non erat in conditione creature, sed in beneplacito creatoris, cuius
voluntas rerum est necessitas. Capitulum xx. De voluntate dei et causis rerum

Iam et nos propter infirmitatem humane rationis in ipsis rebus ex tempore exortis possumus nosse quid in cuiusque
natura sit quod ex primordiis propriis; sed utrum etiam futurum sit ignoramus. Est quippe in natura cuiusque
verbi gratia adolescentis iuvenis ut senescat; sed utrum etiam hoc sit in dei voluntate nescimus. Sed nec in
natura esset nisi in dei voluntate prius esset, qui condidit omnia. Et utique est ratio senectutis in
corpore iuvenili, ratio iuventutis in corpore pueri. Neque tamen oculis cernitur sicut ipsa in puero pueritia,
sicut iuventus in iuvene; sed alia quadam notitia colligitur inesse per naturam quiddam latens quo edu-
catur in promptum, vel iuventus a pueritia vel senectus a iuventute. Occulta est ergo
ratio qua fit ut hoc esse possit sed oculis, menti autem non est occulta. Utrum autem hoc etiam necesse
sit omnino nescimus. Et illa quidem qua fit ut esse possit, est in natura ipsius corporis nominis. Illa
vero qua fit ut necesse sit, non manifestum est illic non esse. Sed fortasse in mundo est ubi necesse sit ut iuvenis
senescat. Si autem nec in mundo est, in deo est. Hoc enim necesse futurum est quod ipse vult, et ea vere futura
sunt que ipse prescivit. Nam multa secundum inferiores causas futura sunt, que si ita sunt et in prescientia dei
vere futura sunt, sic ibi sunt ut qui prescivit falli non potest. Nam futura dicitur senectus in iuvene, que
tamen futura non est, si ante moriturus est. Hoc autem ita erit sicut se habent alie cause, sive in mundo con-
texte, sive in dei prescientia consistentes. Nam secundum quasdam futuras causas moriturus erat Ezechias, cui deus
addidit xv annos ad vitam, hoc utique faciens quod ante constitutionem mundi se facturum esse presciebat
et in sua voluntate reservabat. Non ergo id fecit quod futurum non erat. Hoc enim magis erat futurum quod
se facturum esse presciebat. Nec tamen illi anni additi recte dicerentur, nisi ad aliquid adderentur quod se
aliter in aliis causis habebat. Secundum ergo aliquas causas inferiores iam vitam finierat. Secundum autem
illas que sunt in voluntate et prescientia dei, qui ex eternitate noverat quid eo tempore facturus erat, et hoc
vere futurum erat, tunc erat finiturus vitam quando finivit vitam, quia et si orationi concessum est, etiam sic
eum oraturum ut tali orationi concedi oporteret vel appareret ille utique presciebat cuius prescientia
falli non poterat. Et ideo quod presciebat necessario futurum erat. Capitulum xxi

Quapropter si omnium futurorum cause mundo inserte sunt, cum ille factus est dies quo creavit deus omnia
simul, non aliter Adam factus est, quam de limo factus est sicut est credibilius, nam perfecte etatis quam
[illegible]

Creavit deus omnia simul

Adam factus

Ezechias vix moriturus

vitam finivit

in illis causis ubi deus habet in vi dierum operibus fecit / Sibi tamen retinuit non solum ut ita fieri possit. Dum si
ut ita eum fieri necesse esset / tamen et non facit deus contra eam quam sine dubio voluntate instituit quia
contra voluntatem suam non facit. Si autem non omnes causas in creatura primitus condita prefixit / sed aliquas in
sua voluntate servavit. Non sunt quidem ille quas in sua voluntate servavit ex illarum quas tamen necessitate
pendentes. Non tamen possunt esse contrarie quas in sua voluntate reservavit illis quas in sua voluntate constituit
... voluntas non potest sibi esse contraria / Istas ergo sic condidit ut ex illis esset illud cuius causa sunt posset
sed non necesse sit. hec quod ex istis fieret ut esse posset / Capitulum xxii

Solet item queri utrum animale corpus primo hominem fortitum sit eliciens quale nunc habemus / non spirituale
quale resurgentes habebimus / Quamquam enim in hoc illud mutabitur seminatur corpus animale / resurget corpus
spirituale. Tamen quod primus homo factus sit ideo deceptus / Quia si animale factus est non hoc recipiendum quod in illo
perdidimus sed tanto melius quanto spirituale animali prepositum est. Cum equales erimus angelis dei. Sed angeli quibusdam alijs
ex iustitia proximi / numerosis et duo decem tamen deum et paulo ab angelis / unde nisi per carnis infirmitatem
quam suscepit ex virgine formam servi accipiens in qua moriens nos a servitute redimeret / Sed quid hinc dicamus
dixerimus. Non tamen obscura apostoli sententia de hac re quam cum voluisset adhibere testimonium quo probaret esse corpus
animale non tam deinde / ut de tamquam hominis corpore quod in presenti videbatur quam de hoc ipso scripture testimonio loco
recolunt et adhibuerunt. Si est corpus animale est et spirituale sicut scriptum est factus est primus homo adam in animam
viventem / novissimus adam in spiritum vivificantem / Sed non prius quod spirituale est sed quod animale / postea spirituale / Primus
homo de terra terrenus / secundus homo de celo celestis / Qualis terrenus / tales et terreni / Et qualis celestis / tales et celestes
Et quomodo portavimus ymaginem terreni / induamus et ymaginem eius qui de celo est / Quid adhuc dicit post ymaginem
ergo celestis hominis nunc ex fide portamus habituri in re quod credimus / ymaginem autem terreni hominis ab ipso
exordio humani generis induimus / Capitulum xxiii

Hic occurrit alia questio renovamur sed non ad pristinum hoc proprium renovamur quod in adam primus amisit /
Quamquam et multa non impertinenda sed in melius renovemur ex amplioribus tamen statu quam quo erat adam reno-
vamur / Verum ergo ille filius mortuus erat et revixit / perierat et inventus est / unde illi proferri stola prima / sed non
immortalitatem recepit quam perdidit in adam / Quam autem perdidit immortalitatem si corpus habuit animale Neque enim ani-
male corpus sed spirituale erit cum corruptibile hoc induerit incorruptionem / et mortale hoc immortalitatem Capitulum iiij

Non nulli huius angustias vitantes. ut et illa questio finiatur quam diximus de animali corpore sine cura est quamvis
ut dicatur factum est primus homo adam in animam viventem et ita duorum receptorum inmortalibus non absurde dicatur in
presentem renovari / in illud scilicet quod adam perdidit / putaverunt quod prius hominem fuisse corporis animalis. Sed dum in paradiso
constitutus est cum fuisse mutatum sicut et nos quandoque mutabimur. Hoc quidem liber genesis non commemorat
Sed ut possint utraque testimonia scripturarum inter se convenire sive id quod de animali corpore dictum est / sive ea que
de renovatione nostra plurima in scripturis legerunt. hec tamquam necessaria consequentia crediderunt / Sed si ita est frustra
conamur paradisum et illas arbores / cibos quos fructus preter figuratam significationem proprie accipere ad rerum gestarum proprietatem

Quis enim credat tali illum modo cibos ex arboribus ponitis immortalibus et spiritualibus / Capitulum xxv
talibus corporibus necessarios esse potuisse / Verumtamen si aliud non potest inveniri melius intelligendum paradisum
spiritualiter intelligere quam vel putare non renovari homines / cum totiens scriptura hoc commemorat vel eum ex quibus
recipere quod non ostenditur amisisse / Huc accedit quod et ipsa mors hominum quam cum peccato generavisse multa
testimonia divina colloquuntur videtur eum sine morte fuisse nisi peccasset / Capitulum xxvi

Quomodo ergo sine morte mortalis erat quomodo non mortalis si corpus animale unde quidam non eum mortem
corporis meruisse arbitrantur sed mortem anime quam fecit iniquitas / Nam credunt eum propter corpus animale
exiturum fuisse de hoc corpore ad requiem sicut quam vel habet sancti qui iam dormierunt et in fine seculi in
mortalia eadem membra mortalia recepturi ut videlicet mors corporis non de peccato accidisse audeant
sed naturaliter ut aliorum etiam. Cum huius rursum apostolus occurrit et dicit Corpus quidem mortuum est propter
peccatum / Spiritus autem vita est propter iustitiam. Si autem spiritus eius qui suscitavit Christum a mortuis habitat vivificabit
et mortalia corpora vestra propter inhabitantem spiritum eius in vobis. Et per hoc mors est corporis de peccato. Si
ergo non peccasset adam nec moreretur corpore ideo quod immortale haberet et corpus Capitulum xxvii

Quomodo ergo immortale si animale. Sed rursus non videtur quid eius corpus in paradiso mutatum putant ut
ex animali fieret spirituale melius impediri si non peccasset ut post paradisi vitam quam si iuste obediens
vixisset acciperet eandem corporis mutationem in vitam eternam ubi iam cibis corporalibus non egeret / Quid ergo
necesse est propter hoc iam cogi figurate non proprie paradisum intelligere / Quia non posset mori corpus
nisi peccato / Verum est quidem quod non moreretur eius corpus nisi peccasset. Aperte quippe dicit apostolus corpus
mortuum est propter peccatum / animale tamen posset esse ante peccatum et post vitam iustitie eum deus vellet fieri
spirituale.

Sequitur capitulum xxviii de renovatione

Quomodo ergo dicimur renovari si non hoc recipimus quod perdidit primus homo in quo omnes moriuntur. Hoc plane recipimus secundum quendam modum et non recipimus secundum quendam modum. Non itaque immortalitatem spiritualis corporis recipimus quam nondum habuit homo. Sed recipimus iustitiam ex qua per peccatum lapsus est homo. Renovabimur ergo a vetustate peccati non in pristinum corpus animale in quo fuit Adam sed in melius corpus spirituale cum efficiemur equales angelis dei apti celesti habitationi ubi esca que corrumpitur non egebimus. Renovamur ergo spiritu mentis nostre secundum ymaginem eius qui creavit nos quam peccando Adam perdidit. Renovabimur autem et carne cum hoc corruptibile induet incorruptionem ut sit spirituale corpus in quod nondum mutatus sed mutandus erat Adam nisi mortem et corporis animalis peccando meruisset. Capitulum xxix

Denique non ait apostolus corpus quidem mortale propter peccatum sed corpus mortuum propter peccatum. Illud quippe ante peccatum et mortale secundum aliam et immortale secundum aliam causam dici poterat. Mortale quia mori poterat, immortale quia poterat non mori. Aliud est enim non posse mori sicut quasdam naturas immortales creavit deus, aliud est autem posse non mori quo modo primus homo creatus est immortalis quod ei prestabatur de ligno vitae non de constitutione nature. A quo ligno separatus est cum peccasset ut posset mori qui nisi peccasset posset non mori. Mortalis ergo erat conditione corporis animalis, immortalis beneficio conditoris. Si enim corpus animale utique et mortale quia et mori poterat, quamvis et immortale ideo quia et non mori poterat. Neque enim immortale quia mori omnino non posset erit nisi spirituale quod nobis futurum in resurrectione promittitur. Ac per hoc illud animale et ob hoc mortale quod per iustitiam spirituale fieret et ob hoc omnino immortale, per peccatum non mortale quod erat sed mortuum factum est quod posset non fieri si homo non peccasset. Quomodo ergo corpus etiam mortuum dicit apostolus cum adhuc de viventibus loqueretur nisi quia iam ipsa conditio moriendi ex peccato parentum inesset in prole. Animale est enim et hoc corpus sicut et primi hominis fuit sed hoc iam in ipso animali genere multo est deterius. Habet enim necessitatem moriendi quod illud non habuit. Quamvis enim restabat adhuc ut immutaretur et spirituale fieret plena immortalitate propter quam cibo corruptibili non egeret, tamen si iuste viveret homo et in spiritualem habitudinem corpus eius mutaretur non iret in mortem. Proinde in nobis etiam si iuste vivamus corpus moriturum est propter quam necessitatem que de illius primi hominis peccato venit non mortale sed mortuum corpus nostrum dicit apostolus quia et in Adam omnes morimur.

Item dicit sicut est veritas in Ihesu deponere vos secundum priorem conversationem veterem hominem. Capitulum xxx

Hominem eum qui corrumpitur secundum concupiscentias deceptionis. Hoc est factum Adam per peccatum. Vide ergo quid sequitur. Renovamini spiritu mentis vestre et induite vos novum hominem qui secundum deum creatus est in iustitia et sanctitate veritatis. Ecce quod perdidit Adam per peccatum. Per hoc renovamur secundum id quod amisit Adam id est spiritu mentis nostre. Secundum autem corpus quod seminatur animale et resurget spirituale in melius renovabimur quod nondum fuit Adam. Item ait apostolus expoliantes vos veterem hominem cum actibus eius induite novum qui renovatur in agnitionem dei secundum ymaginem eius qui creavit eum. Hanc ymaginem in spiritu mentis impressam perdidit Adam per peccatum quam recipimus per gratiam iustitie. Non spirituale atque immortale corpus in quo ipse nondum fuit et in quo erunt omnes sancti resurgentes a mortuis. Hoc est premium illius meriti quod amisit. Capitulum xxxi

Proinde illa stola prima sunt quam iustitia ex unde lapsus est. Sunt et indumenta corporis que sunt immortalitatis. Hanc ille sic amisit cum per peccatum ad eam pervenire non potuit. Dicitur enim et amisisse honores qui sperata non accepit illo a quo parabatur offenso. Capitulum xxxii

Secundum hanc ergo sententiam corpus animale habuit Adam non tantum ante paradisum sed etiam in paradiso, quamvis in interiore homine fuerit spiritualis secundum ymaginem eius qui creavit eum quod amisit peccando. Sumpsit et corporis mortem. Qui non peccando mereretur et in corpus spirituale commutari. Nam si vetus animalis vivit, non possumus dici adhuc ipsum renovari quibus tamen dicitur renovamini spiritu mentis vestre. Hoc eis dicitur ut spirituales fiant. Quod si ille nec ipsa mente fuit, quomodo nos renovamur ad id quod nunquam fuit. Apostoli autem et omnes iusti animale utique corpus adhuc habebant, sed tamen spiritualiter intus vivebant renovati in agnitionem dei secundum ymaginem eius qui creavit eos. Non ideo tamen iam peccare non poterant si consentirent iniquitati. Nam et spirituales possunt cadere in temptationem peccati. Quod apostolus ubi dicit fratres si preoccupatus fuerit homo in aliquo delicto vos qui spirituales estis instruite huiusmodi in spiritu lenitatis intuens teipsum ne et tu tempteris. Hoc dixi ne quis arbitretur impossibile fuisse peccare Adam si spiritualis mente tunc erat corpore. Capitulum ultimum huius sexti libri

Que cum ita sint, cum adhuc pre pre confirmamus. Et expectamus potius ut ea etiam scripta hunc intellectum non impediant. Sequitur questio de anime vade difficilis. In qua multi laboraverunt. Nobisque ut laboremus relinquerunt. Sive quia non omnes quos legere potui de hac re sententiam scripturarum veritate ad aliquid liquidum unde quod dubium sit pervenire potuerunt. Sive quia tanta est ut etiam qui eam videre potuerunt non intelligatur a talibus qualis ego sum. Fateor nequeum adhuc persuasisse quod per scripturam de anima ut mihi amplius aliquid parum verum non dum aliquid inveni sim et diffinire ignoro. Sed ab

Questio de anime difficilis

potero si tamen michi deus adiuverit sequenti volumine explicare conabor   Sequitur

Liber septimus in quo quo magis de anima humana determinatur

Et finxit deus hominem pulverem de terra, Et insufflavit in faciem eius flatum vite, et factus est homo in animam viventem. hoc verba scripture nobis, et in principio superioris libri consideranda proposueramus et in ipso de homine satis magis quantum de eius corpore quantum satis duximus ex scripturis disseruimus. Nunc quia de anima humana non parva questio est ad hanc eam liberius discutiendam [illegible] quantum nos dominus adiuverit esset recte loqui cupidos [illegible] nisi quantum ille adiuverit recte nos esse locuturos. Recte est autem videtur [illegible] Nichil temere affirmando dum adhuc dubium est [illegible] sine fide, sine fide [illegible] Quod autem doceri potest vel ratione apertissima vel scripturarum auctoritate certissima sine cunctatione asserendo.

de anima

Capitulum 2m

Hoc primum videamus id quod scriptum est sufflavit vel insufflavit in faciem eius flatum vite. Nonnulli codices habent spiravit vel inspiravit in faciem eius. Sed cum greci habeant enephisesen non dubitatur flavit vel sufflavit esse dicendum. Tractabamus autem in superiore sermone de manibus dei cum homo de limo formatus cogitaretur. Quid ergo nunc dicendum est in eo quod scriptum est sufflavit deus nisi quia sicut nec manibus corporeis finxit ita nec faucibus labiisque sufflavit. Verum tamen hoc verbo scriptura in hac questione difficillima plurimum nos quantum opinor adiuvat. Nam cum quidam ex hoc crediderint aliquid esse animam de ipsa substantia dei id est eiusdem cuius ille est, hoc isto putantes quia cum homo sufflat aliquid de seipso emittit flatum, hinc potius admoneri debemus hanc intelligentiam tamquam fidei catholice contrariam respuere. Nos enim credimus dei unius [illegible] a multis intelligitur a paucis omnino esse immutabilem. Animam vero in deterius et in melius posse mutari quis ambigat. Ac per hoc sacrilega opinio est eam et deum credere unius esse substantie. Quid enim aliud quam et ille commutabilis creditur. Credendum itaque est et intelligendum neque ullo modo dubitandum sicut habet fides vera ita esse animam a deo tamquam rem quam fecit non tamquam eiusdem nature cuius ipse est, sive genuerit, sive quoquo modo protulerit. Et quomodo scriptum est, Sufflavit in faciem eius et factus est homo in animam viventem si non anima dei pars est nec ipsius substantie. Immo vero etiam hoc verbo satis apparet ita non esse. Cum enim homo sufflat animam utique sufflat subiectam sibi corporis [illegible] movet, et de illa non de se ipsa flatum facit. Nisi forte usque adeo tardi sunt ut nesciant de ipso corpore aliam quam de hoc aere circumfuso ducimus et reddimus fieri cum flatum cum voluntate sufflamus. Quod si etiam non ex hoc aere qui foris circumfunditur et attrahitur acceptus et redditus, sed ex ipsius nostri corporis natura aliquid efflando emitteremus, non tamen eadem est natura corporis et anime quod et ipsi nobiscum consentiunt. Quid quod aliud est anima que corpus regit et movet, aliud flatus quem regendo et movendo facit de corpore sibi subdito, non de se ipsa cui corpus est subditum. Cum itaque hoc loco [illegible] subditum corpus anime et deo subdita creatura, cur non potius intelligamus de subdita sibi creatura fecisse deum animam cum insufflasse dicitur sicut quod ipsa anima [illegible] adiacet [illegible] non de se ipsa facit. Possem quidem dicere nec ipsum deum flatum eo ipso hominis [illegible] Sed deo sufflando animam fecisse in homine. Sed ne putet melioram quam fecit [illegible] quam fecit flatum. Quia et [illegible] melius est [illegible] quam flatus. Nichil est interim [illegible] vocem eius aliquid [illegible] flatum dicere dubitemus dum non intelligatur non esse dei naturam atque substantiam. Sed hoc ipsum sufflare quid est flatum facere.

flatum facere

Quod autem flatum facere hoc animam facere. Cum sive agnovit quod per ysaiam dicit dominus spiritus enim a me prodiet, et flatum omnem ego feci. Non ut quidem flatum corporeum eum dicit sed spiritum hominis ex illa [illegible] quod [illegible] Cum enim [illegible] omnem flatum ego feci. Et sic [illegible] inquit propter peccatum [illegible] contristavi eum et percussi eum. Quid ergo est flatum non aliam [illegible] quam illam que propter peccatum [illegible] et contristata. Quid ergo est omnem flatum ego feci [illegible] Quid ergo dicimus deum [illegible] corporee [illegible] sufflando [illegible] cum ipse mundo esset tamquam corpus [illegible] Recte non [illegible] sufflando [illegible] non tamen animam hominis fecisse nisi corporeo de illo aere subiacente sibi [illegible] corpus suo [illegible] tamen [illegible] quod fecisset corporis [illegible] sufflando de seipso dedisse putandus debemus. Sed ita de [illegible] sibi [illegible] quod fecisset de [illegible] sufflando de seipso dedisse putare debemus. [illegible] ad iacere sibi [illegible] de corpore. Illo de seipsa flatum facit. Nunc corporis [illegible] anima de [illegible] ad iacere sibi [illegible] subditum [illegible] Sed illud esse [illegible] omnium creaturam [illegible] vero quam non [illegible] sibi [illegible] subditum [illegible]

sive corporalem sive spiritalem an de seipso. Nec de corporis elementis credendus est animam fecisse sufflando

Utrum autem ex eo quod omnino non erat, id est ex nichilo, an ex aliqua re / Capitulum tercium

que iam ab illo facta spiritaliter erat. Si autem nondum erat, per naturam queri potest. Si enim deum aliquid adhuc ex nichilo creare non credimus, postquam cuncta creavit simul, et ob hoc a consummatis operibus eius requievisse credimus quam inchoavit facere ut connexa deinde fierent ex ipsis faceret,

Non video quemadmodum intelligimus adhuc eum ex nichilo aliquid facere. An dicendum est eum in illis operibus primorum vi dierum fecisse illud dierum occultum quod si hoc potest credi est spiritalem atque intellectualem naturam sive creaturam angelice et mundi id est celi et terre atque in illis eciam causalibus naturis condidisse futuras aliarum naturarum, ubi ipsa illud [illegible] quod si iam ibi creatum esset sicut erant futura, ubi adhuc esset futura, quod si adhuc iam est, ubi dicitur esse in condicionibus rerum anime humane vel alia natura. Et tunc eo tempore ad eam deus sufflando fecit atque indidit homini. Sed non ideo quod est sublimior, que adhuc vita erat iam, quia anima dei et anima non erat ex nichilo creavit, tamen ipse flatus eius non ex alia substantia corporea factus sit sicut de flatu dicebamus quod fit anima ex corpore suo, sed ex nichilo tunc flatus sit factum cum deus flare voluit, procedens quod hanc factam sit animam. An vero iam erat aliquid spiritualis vel naturalis quod nunc etsi erat nondum anima natura erat, sed in eam conversa factus sit flatus anime, sicut ut non erat humani natura iam erat atque deus ipsam de limo terre vel pulvere formasset. Non et caro humana erat pulvis aut limus. Si tamen aliquid erat unde fieret quod nondum erat. Numquid credibile est in primis illis vi diebus operibus deum condidisse non solum futuram causaliter rationem humani talem rerum naturam et mamque de qua fieret id est terram de cuius limo vel pulvere fingeret, anime autem sola id condidisse rationem sed quia fieret non et quandam materiam proprio generis vel de qua fieret. Sed et quedam convertibile est anima in illos eius quasi materiam querere debemus. Nec ait mutabilitas eius satis indicat eam in ipsius vicijs atque fallaciis deformem reddi, formari autem virtutibus veritate atque doctrina. Si in sua eciam natura quia est anima sic et caro in sua natura quia iam caro est et salute decoratur et morbis vulneribus que fedatur. Sed sic hoc excepto quod iam caro est in qua natura et proficit ut pulcra sit vel deficit et deformis sit. Habuit ipsa materia id est terram de qua fieret ut omnis caro esset. Sed fortasse potuit et anima antequam eatenus fieret quod anima dicta est, cuius vel pulcritudo vel deformitas virtus est, habere aliqua materiam pro suo genere spiritalem quod nondum esset sicut terra de qua caro facta est erat aliquid quamvis non erat caro. Quod et eam terra impleverit mundi infimam partem antequam de ipsa caro hominis fieret, ex confecto universo totum sicut ut eciam si nulla ex ea fieret caro ab ante condicione mundi fabricam molesque complerent, secundum quod dicitur mundus celo et terra

An vero spiritalis ita materiam sic fuit illa unde anima fieret. Capitulum quartum vel sic est illa unde anime fiunt quid ipsa est, quod nomen, quam speciem, quem usum in rebus conditis tenet. Vivit an non. Si vivit, quid agit, cuius esse vivificat, [illegible] effectibus, beatam vitam gerit an miseram, aut neutrum. Vivificat aliquid an ab hoc eciam opere vacat, et in quodam penitus universitatis ociosa recondita fit sine vigili sensu, motu quam vitali. Si et nulla prorsus adhuc vita erat, quomodo erat fieri quoddam incorporeum, nec viva materies futurum fluxum est aut nimis latet.

Si enim iam vivebat, nec beate nec misere, quomodo rationalis erat. Capitulum quintum Et si nec rationalis facta est, irrationalis ergo vita materies erat anime rationalis, id est humane, quando ergo nec illa pecoris que distabat an rationalis erat iam possibilitate, non dum facultate. Sed et videmus infantis animam ... [illegible] vix utique animam habens non possit cepisse uti ratione, et tamen eam iam rationalem dicimus. Cur non credatur sic in illa materia de qua facta est anima quietum fuisse motum ...

Nam si iam ... beata erat vita de qua facta est humana anima deterior ergo facta est. Capitulum sextum

Et id non iam materies humane sed illa ... deflexio est. ... [illegible] ... formata ... ad ... sine substanciis formata ... Sed in aliqua ... fuerit ... altitudine vite deflexio anima humana possit intelligi. Nec sic credenda est esse cepisse ... ad ... propria ... iniciam cepit agere vitam de anima facta est ... et eius ... velut ... an in se ipsa ... per voluntatem ... sufflando ... formare ... que ... de anima ... nullo ... atque ... deflexit unde anima sit. Non est enim corpus ... corporalem ... Capitulum septimum

Si autem anima irrationalis materies est quedam modo de qua fit anima rationalis id est humana, rursus queritur et ipsa irrationalis unde fiat. Quia et ipsam non facit nisi creator omnium naturarum. An illa de materia corporali? Cur non ergo et ista? Nisi forte quod velut gradatim fieri potuit, deo compendio non posse facere quisquam negabit. Proinde adhibitis interpositis, si corpus est materies anime irrationalis, et irrationalis est materies anime rationalis, procul dubio corpus est materies anime rationalis; quod nemo, quantum scio, ausus est sentire, nisi qui et ipsam animam non nisi in genere aliquo corporis ponit. Deinde cavendum est ne opera transcursum fieri anime a pecore in hominem posse credatur, quod veritati fideique catholice contrarium est. Si ergo concesserimus irrationalem animam velut materiem subiacere unde rationalis anima fiat, sic et fiet, ut hec in melius commutata sit hominis, illa que in deterius commutata sit pecoris.

Capitulum viii. De anima

De quo ludibrio quorundam philosophorum etiam eorum posteri erubuerunt, nec eos hoc sensisse, sed non recte intellectos esse dixerunt. Et credo ita esse, velut si quispiam etiam de scripturis nostris hoc senserit. Scriptum enim est: Homo in honore positus non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus et similis factus est illis. Et alibi legitur: Ne tradideris bestiis animam confitentem tibi. Neque enim omnes heretici scripturas catholicas legunt, nec ob aliud sunt heretici, nisi quod eas non recte intelligentes suas falsas opiniones contra earum veritatem pervicaciter asserunt. Sed quoquo modo se habeat opinio philosophorum de revolutionibus animarum, catholice fidei non convenit credere animas pecorum in homines aut hominum in pecora transmigrare. Efferri autem homines vita quidem pecoribus similes, et ipsa res clamat et scriptura testatur. Unde est et illud quod commemoravi: Homo in honore positus non intellexit, quod et in illo insipientibus et similis factus est illis. Sed in hac vita utique, non post mortem. Unde et talibus bestiis nolebat in potestatem dari animam suam qui dicebat: Ne tradideris animam bestiis confitentem tibi. Quales significat dominus dicens eos indutos vestitu ovium, cum sint intus lupi rapaces. Vel ipsi diabolo et angelis eius. Nam ille dictus est et leo et draco. Quod et assumunt argumentum philosophi qui putant animas hominum in pecora et pecorum in homines post mortem posse transferri, hoc est quod morum similitudo ad id trahat, velut avaros in formicas, rapaces in milvos, sevos ac superbos in leones, sectatores immunde voluptatis in sues, et si qua similia. Hoc quippe asserunt, nec attendunt per hanc rationem nullo modo fieri posse ut pecoris anima post mortem in hominem transferatur. Nullo modo enim porcus similior erit homini quam porco. Et cum mansuescunt leones, canibus aut etiam ovibus fiunt similiores quam hominibus. Cum igitur a pecorum moribus pecora non recedunt, et que aliquantulum ceteris dissimilia fiunt, pecora sunt generis sui quam humani, longe quippe plus ab hominibus quam a pecoribus distant. Numquam ergo hominum anime ille erunt, si ea que sibi similiora sunt trahunt. Si autem hoc argumentum falsum est, quomodo erit verum illa opinio que quasi nichil aliud assumit, quo certe si non vera saltem verisimilis haberetur? Unde probabilius et ipse credidimus quod etiam et eorum posteri sectatores illos homines, qui hec prius in suis libris posuerunt, in hac vita potius intelligi voluisse quadam perversitate morum et turpitudine homines pecoribus similes fieri, ac si quodammodo in pecora commutari, ut hoc dedecore obiectos eos a cupiditatum perversitate revocarent. Illa etiam narrantur aut ludificationibus demonum in corporibus vix facta sunt, aut falsa memoria que recordetur se hoc fuisse quod non fuit, aut egisse quod non egit. Quod mirum si quodam dei iusto iudicio fiunt demonibus in cordibus etiam vigilantium aliquid tale posse. Manichei autem qui se christianos putari vel putari volunt in hac opinione turbulenta vel revolutione animarum cum sint illis gentilibus philosophis vel si qui alii homines vana sic putant detestabiliores sunt, quia illi animam naturam a dei natura discernunt. Isti autem cum aliud nichil dicant esse animam quam ipsam substantiam dei, id est omnino quod deus est, non trepidant eam tam turpiter commutabilem dicere, ut nullum sit herbe seu vermiculi genus, ubi eam non esse commixtam, vel quo revolui non posse mirabili opinentur insania. Qui tamen si remotis ab animo suo carnis obstrepentibus cogitationibus, quibus carnali corde consentiunt, necesse est ut in opinionibus falsis, noxiis, monstruosis laborent et perseverent. Nam illud firmissime teneant, quod omnis anima rationalis sine ullis disputationibus ambiguis, naturaliter et veraciter insitum est esse omnino incommutabilem et incorruptibilem, tota tota millesformibus fabulis repente dilabitur, quas in suis vanis ac sacrilegis mentibus non nisi de dei turpissima mutabilitate finxerunt. Non est igitur materies anime humane etiam anima irrationalis.

Heretici qui dicunt

Manichei

Qualis de anima sententia

Unde igitur et unde anima flatum deus fecit? / An terram aliquid erat terrenum quod et humidum, nullo / hinc ut potius caro fieret. Nam quid aliud est limus quam terra humida? nec humore solo anima facta credenda est, sicut caro de terra, et anima de aqua. Nimis enim absurdum est inde factam putare animam hominis unde facta est caro piscis et volucrum. Ergo fortasse ex aere. sicut cum flatus corporis [illegible] competit. Sed [illegible] de sole unde supra diximus hoc potuisse congruenter putari si alium ultra tempus animam magis animatum deum credimus, et ita cum flamine de aere tantum sui fecit flatum [illegible] de sui. Cum vero [illegible] esse constet [illegible] unde quod anima tota [illegible] spiritus quem creavit in comparabili anima distantia. Quid ergo dici possit / An forte quanto magis deo vicinior est quanto est excellentior omnipotentia singulariter tanto magis fit ex ad flatum facere quam anima [illegible] sed tamen anima non per corpora. Igitur autem quidem corporis elementi fit corporea fit, nec est congruus clarus [illegible] ex aere anima. Nec si de puri celestis quod ignis elemento facta anima dicitur credi oportet. Omne quippe terra / omne terra posse mutari non defuerunt qui assererent. Corpus autem aliquid sive terrenum sive celeste in animam verti sicut quod nature incorporea, nec quemquam sensisse scio, nec fides habet. Deus non est contemnenda quod medici, non tantum dicunt verum etiam se probare affirmant, quamvis omne caro terrena soliditate in corporis gerat. hoc tamen in se et aeris aliquid quod et pulmonibus continetur. Et a corde per venas quas arterias vocant diffundi. Et ignis non solum fervidam qualitatem, cuius sedes in iecore est et in cerebro. Verum etiam luculentam quod velut eliquari atque subvolare ostendunt in excelsum cerebri locum tamquam celum nostri corporis. Unde et radii emicant oculorum. Et de eius medio velut centro non solum ad oculos sed etiam ad ceteros sensus tenues fistule deducuntur, ad aures videlicet et ad nares ad palatum lingue per audiendum ad gustandum, et tangendi [illegible] a fronte cerebri [illegible] per medullam cervicis, et ad [illegible] ossibus quibus dorsi spina contexitur ut inde se tenuissimi quidam rivuli qui tangendi faciunt, per cuncta membra diffundant. Cum igitur his quasi nuntiis accipiat anima quecumque ea corporis [illegible], ipsa vero usque adeo aliud quiddam fit, ut cum vult intelligere vel divina vel deum vel ipsam vere [illegible], quasi consyderare virtutes, ut aliquid veri et certi comprehendat, ab hac ipsa et oculorum luce se avertit, et ad hoc negotium non tantum nullo adiumentum sed etiam nullo impedimento esse sentiat, et in se obtutum mentis attollat. Quo ex [illegible] aliquid est, ad cuius [illegible] non sit nisi lucis quod ex oculis emicat, [illegible] non adiuvatur nisi ad corporeas formas coloresque sentiendos, sic quod ipsa a [illegible] similia longe dissimiles cunctis quibus corporum [illegible] non nisi intellectu atque ratione conspicit, quo nullus corporis sensus appareat. Quapropter non est credendum humanam animam neque de terra nec de aqua, nec de aere, nec de igne quoquo modo. Capitulum x

Sed sit crassioris sui corporis natura, hoc est humidam quandam terram, que in carnis speciem convertitur, per subtiliorem corporis naturam administrat, id est per lucem et aerem. Nulla enim sine his duobus vel sensus in corpore est, vel ad animam spontaneus corporis motus. Sed et aut prius oportet esse nosse quam facere, sed sentire prius est, tamen nonnulli [illegible]. Animam ergo esse constat esse incorpoream. Corpus quod incorporeo vicinum est, sicut est ignis vel potius lux et aer, primitus agit, et per hec cetera que crassiora sunt corporis, sicut humor et terra, unde carnis corpulentia solidatur, que magis sunt ad patiendum subdita quam preditam ad faciendum. Capitulum xi

Non ergo est in vi deum fecit, hoc est animam vivam, quam movere se quam sentire cepit in corde, et animate invenimus terrestrium carnem indicium. Nam moventur et arbusta non tamen extrinsecus impellente velut ventis agitantur. Sed illo motu quo intrinsecus agitur quicquid ad incrementum suum quod ad corporis pertinet, quo ducit [illegible] in radice, vel virtus quod in ea congruens constat habere naturam et liquescit. Sed tamen hoc sive interno motu, sed ille motus non est spontaneus, quem ille qui copulatur ad corporis administrandum, sicut in animalibus quam qui vocant spiritum alii vivam. Nam et nobis nisi inesset tamen ille motus, non crescerent nostra corpora nec ungues capillosque producerent. Sed si hic solum esset in nobis sine sensu motu quo illo spontaneo non diceretur homo factus in animam vivam. Cam xii

Proinde cum a parte cerebri anterior unde sensus omnes distribuuntur ad frontem collocata est, atque in facie sunt ipsa velut organa sentiendi excepto tangendi sensu qui per totum corpus diffunditur, cuius tamen et ipse ab eadem anteriori parte cerebri ostenditur habere viam suam que retrorsum per verticem atque cervicem ad medullam spine de qua loquebamur paulo ante deducitur. Unde habent utique sensus

in tangendo et facies sit totum corpus exceptis sensibus videndi audiendi olfaciendi et gustandi qui in sola facie prelocati sunt propterea scriptum arbitror quod in faciem eius sufflavit deus flatum vite cum factus est in animam vivam. Anterior quippe pars posteriori merito preponitur quia ista ducit illa sequitur et ab ista sensus ab illa motus est sicut consilium precedit actionem.

Capitulum de motu corporali xiiii

Et quoniam corporalis motus qui sensum sequitur sine intervallis temporum nullus est nec agere aut intervalla temporum spatiaque motu nisi per adiutorium memorie non valemus propterea tres tamquam ventriculi cerebri demonstrantur unus anterior ad faciem a quo sensus omnis alter posterior ad cervicem a quo motus omnis tertius inter utrumque in quo memoriam vigere demonstrant ne cum sensum sequitur motus non connectat homo quod faciendum est si fuerit quod fecit oblitus. Hec illi certis indiciis probata esse dicunt quod et ipse partes aliquo affecte morbo cum defecissent officia vel sentiendi vel movendi membra vel motus corporis reminiscendi satis quid valerent singule declararunt et eis adhibita cura cui rei reparande proficeret exploratum est.

Capitulum xv

Sed anima in istis tamquam in organis agit. Nichil horum est ipsa sed vivificat et regit omnia et per hec corpori consulit et huic vite in qua factus est homo in animam vivam. Unde quero si ipsa vel de qua velut materia deus hunc flatum fecerit quam animam dici dubium non est. Nichil corporeum dico esse. Sicut et deus omni creature sic anima omni corporee creature nature dignitate precellit. Per lucem tamen et aerem que in ipso quoque mundo precellentia sunt corpora magisque sunt faciendi quam patiendi quam corpulentiam sicut humor et terra tamquam ea que primum subtiliora sunt corpora administrat. Nuntiat enim aliquid lux corporea quod non nuntiat aer et aer quod lux non nuntiat. Et cum affectos corporis molestie sentit actionem suam cum illa regendo adest turbato eius temperamento impediri audit. Et hec offensio dolor vocatur. Et aer qui nervis infusus est et paret voluntati ut membra moveat non autem ipse voluntas est. Et illa post vicem motus membrorum nuntiat ut memoria teneat non ipse memoria est. Denique dum hec eius tamquam ministeria vitio quolibet seu perturbatione omnino deficiunt desistentibus nuntiis sentiendi et ministris movendi tamquam nec habens cur assit abscedit. Si autem non ita deficiunt ut in morte, attentio turbatur eius intentio tamquam conantis redintegrare labentia nec valentis. Et quibus rebus turbetur inde cognoscitur quam per ministrorum in eam sit ut se prebeat per medicina curatur. Unde est aliud esse ipsam aliud hec eius corpulenta ministeria vel vasa vel organa. Et si quid aptius dici potest. Hinc evidenter elucet quod plerumque se vehementi cogitationis intentione avertit ab omnibus presentibus etiam patentibus sensibus valentibus multa posita nesciat. Et si maior intentio est dum ambulabat iter persistat adtente neque impendit ministeria motionis quam pedes agebantur. Si autem non tota est cogitationis intentio ut figat ambulantem loco sed tanta est ut presit illud cerebri medium nuntiantem cum motu non vacat advertere obliviscatur aliquando et unde veniat atque quo eat et tenere impediens illud quo tendebat rursum sui corporis sanus sed sui alium adeo avertat.

Capitulum xv

Corpus ergo istius terreni celi corporibus quasi per particulas .i. lucem et aerem que primum excipiunt nutum anime ministrantes terrenis corporibus que sunt per molem sicut humor et terra ut ad eas partes ministrum tota mole ad ministerium. Vito dei debet commisso et sufficienti celo corpore ministrum ministrat aut admixta. Sunt ipsam de limo vel terre fecit non est ad se prorsus corporis ... anime quippe corpora mutari posse in animum credere absurdum est.

Capitulum xvi

Quamobrem nec illud audiendum est quod quidam putaverunt quintum quoddam esse corpus unde sint anime quod nec terra esset nec aqua sit nec aer nec ignis sive iste turbulentior atque serenus sive ille celestis purus et lucidus. Sed nescio quid aliud aliquam ... esse corpus sit. Si enim quod hoc sentiunt hoc dicunt corpus quod nostrum sive longitudine latitudine altitudine spatium loci occupante. Nec hoc est anima neque inde facta credenda est. Denique et tale est ut illa non dicamus in quantaque sit per lineas quodam vel circumspectam. Cum anima si pateret nullo posse nos se tales lineas quae per longitudinem partem nequiret equales in corpore non posse invenire. Nec ipsum sibi aliquid tale occurrerit cum se nescire non possit cum quando ut cogitat inquirit. Cum enim se quidem novit quod se quaerit ... nosse non posset se se non nosset neque aliunde se quereret. Cum ergo quereret se novit. Et omne quod novit tota novit. Ergo et totam se novit. Neque enim et aliud aliquid si se ipsam tota novit. Quid ergo ad hunc se quereret si querentem se novit. Neque enim si nesciret se posset querere se sed se

Sed hoc in primis credo aut de se querit quid antea fuit vel quid futura sit querit. Desinat ergo in-
mensi se suspirari esse certa. Omnia si aliquid tale esset, tale se nosset, quam magis se novit quam
celum et terram quae per sensus corporis oculos novit. Omitto dicere quia illud etiam quod est [illegible] pecora ipsa
intelligunt, vel certe volatilia cum [illegible] sua seu nidos repetunt, quo capiunt imaginibus [illegible]
res corporales. Nullos tamen corpori similes dixerit. Utrumque hoc potius corpori esse similes deberent, ubi corporum
est similitudinibus gignuntur. Sed si hoc verum non est, cum etiam est in similitudinibus corporum illic non solum
mediocriter detineri. Unde etiam animalibus pro arbitrio figurari, quando [illegible] alia esse in suo corpore anima
esse putant. Capitulum XVII

Si autem totam esse dixerint alia quam vocant omne quod [illegible] omnium [illegible]. Non quidem admit-
tenda est locutio ante non invenimus quo loquimur ea quae tota non sunt a corporibus distinguamus.
Non tamen nimis est de nomine laborandum. Nam et nos dicimus quamquam anima est non esse hoc
[illegible] notissimorum elementorum quae manifesta sunt tota. Sed necesse hoc esse quod deus quod fiat aut
[illegible] quam anima vel spiritus vite. Ideo et addit vite, quia et ille aer plerumque dicitur spiritus
[illegible] et alii etiam aerem appellant ut iam non possit nomen [illegible] quo ipse distinguatur ipsa
quae non tota nec deus est. Haec vita sine sensu, qualis potest credi in arboribus. Haec vita sine ratio-
ne qualis est in pecoribus. Sed vita [illegible] quam angelorum et futura quod angelorum. Sed ex-
ceptio [illegible] bona quae non deficiunt. Vel utrumque omnino [illegible] facta sit. [XIX]
et [illegible] Illud tamen nunc dubitandum est, et si aliquid antea fuit adeo factum esse quod fuit. Et
tam [illegible] factum a deo ut anima viva fit. Sicut enim nichil fuit aut hoc quod est quod fuit. Sed iam
[illegible] unde facta sit iam satis retractavimus. Capitulum XX

Nunc si omnino non fuit, querendum est quo posset intelligi quod causaliter eius ratio fuisse dicebatur
in primis in dictis operibus dei, quando fecit deus hominem ad imaginem suam. Quod nisi si animam non recte
intelligitur. Verendum est autem ne cum dicimus non ipsas iam tunc naturas [illegible] quae futura fuerant deus
creasse dum creasset animam similiter. [illegible] causales rationes sicut quod non possit dici
deus fecisse hominem ad imaginem suam. Enim totum non dum de limo finxerat. Cum non dum anima
[illegible] erat et [illegible] forma [illegible] unde potest illa non tamen in se
conderetur. Cum diceret deus faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram, quod nisi secundum [illegible] recte intelligi
non potest si nulla erat nisi ut conderetur. Sed hoc non in deo erat non in creatura. Non deo igitur
hoc est in ipsis quae similiter omnia creavit deus in qua creatura erat [illegible]
spiritualis agebat, ne aliquid in corporibus mundi seu celestibus seu terrestribus. Et erat in ea quae [illegible]
[illegible] quae non operare nisi [illegible] [illegible] latere [illegible]
in qua lateret erat quae ratio [illegible] agebat sive operis. Et ut quod creata erat [illegible] ut
[illegible] fierent anime humane vel [illegible] tamquam [illegible] esse non possent. Sed in aliqua creatura
parens ergo anime inspiranda est aliqua creatura spiritualis [illegible] et [illegible] unde
nisi eo deus [illegible] homini [illegible]. Neque enim et [illegible] fecit et [illegible]
creat et format nisi deus [illegible] attingens [illegible]
[illegible] pertendit a fine usque ad finem fortiter et disponit omnia suaviter. Sed nescio
quomodo posset intelligi ad hoc tamen creatura nescio quid spiritualis, quam in dei operibus [illegible] illos
in dies factos non contradicatur cum deus hominem fecisse in sexto die dictum est, quemadmodum in
ipsa non [illegible] sed ad hunc venire tali in illa causa quam [illegible] non est. Magis enim debuit
[illegible] forte in illius diei natura quae [illegible] intelligimus dies ille
[illegible] Haec [illegible] anime causalem rationem deus inseruit cum in die fecit hominem ad
imaginem suam. Causa [illegible] post illos vii dies [illegible] facit. Et

eum

[marginal notes: XVIII, XIX, XX; "causa de homine"]

videlicet corporis eius causales rationes in natura terre et anime sicut in natura illius diei creasse credatur. Si quid aliud dicitur cum hoc dicitur nisi angelicam quandam primitus esse animam, sed sic in illa esse humane creande rationem dicta sit, sic in homine futuri prolis sue, ut corpus quidem humanorum parentes homines, animas autem angeli, creator vero animarum et corporum deus. Sed corpus ex hominibus, animas ex angelis, sicut post corporibus corpus ex terra, et post anime ex angelica natura, ut idem corpora tales perficiat [illegible] in ipsis qui sunt omnia dantur, deinceps iam homines ex hominibus corpus extrahere, animas ex anima [illegible] hac angeli vel angelorum filiam dicere esse [illegible]. Sed multo durius celi corpus [illegible] maris et terre. Multo magis in quantum corporali creature talis anima non [illegible] cum fecit deus hominem ad imaginem et similitudinem eius, cum suo tempore de limo formatum flatum [illegible]. Si absurde creditur [illegible] angelica condidisse. Capitulum XXI

no bn

Illud ergo videamus verius fortassis esse possit quod [illegible] humane opinioni tolerabilius videtur: deum in illis primis operibus que simul omnia creavit, causaliter humanam creasse animam, quam suo tempore membris ex limo formati corporis inspiraret, cuius corporis in illis simul conditis rebus rationem creasset causaliter, secundum quam fieret cum fieret corpus humanum. Neque enim illud quod dictum est ad imaginem suam nisi in anima; neque illud quod dictum est masculum et feminam nisi in corpore intelligimus. Credatur ergo, si nulla scripturarum auctoritas seu veritatis ratio contradicit, hominem ita factum in sexto die, ut corporis quidem humani ratio causalis in elementis mundi, anima vero iam ipsa crearetur, sicut primitus condita est dies, et creata lateret in operibus dei, donec eam suo tempore sufflando, hoc est inspirando, formato ex limo corpori insereret. Capitulum XXII

Anima humana creatur

Sed hic rursus non contemnenda oritur questio. Si enim iam facta erat anima et latebat, ubi posset esse melius quam ibi? Quid ergo fuit necesse ut anima innocenter vivens insereretur vite huius carni, in qua peccando ipsum qui eam creaverat offenderet; unde cum [illegible] merito sequeretur labor, erumna damnationis et cruciatus. An illud dicendum quod ad ministrandum voluntate propria facit inclinata, quia regeret corporis, quod et iuste et inique vivere posset, ut hoc haberet quod eligeret, vel premium de iustitia vel de iniquitate supplicium, ut vere apostoli illud sine fit [illegible], quod ait: Nondum natos nihil egisse sive boni sive mali. Illa quippe inclinatio voluntatis ad corpus nondum erat actio iuste vel iniuste, de qua ratio reddenda est in iudicio de recepto mercede secundum ea que per corpus gessit sive bonum sive malum. Cur ergo non iam et illud credatur quod dei nutu ad corpus venit, ubi si vellet secundum eius precepta agere, mercedem acciperet vite eterne cum angelorum societate. Si autem contemneret, penas iustissimas luet [illegible] sine labore [illegible]. Non quia hoc ipsum deo volenti obtemperasse iam utique recte actio est, cum et secundum nondum natos [illegible] nihil egisse boni vel mali. Capitulum XXIII

Que si ita sunt, fatendum est non esse comparandam ut aliam primitus creatam, ut esset perfecta futuris operibus suis et iustis vel iniquis. Nimis quippe est eam potuisse propria voluntate inclinari ad corporis vitam, si se ita quibusdam peccatura esse perspicit, ut iuste supplicio perpetuo puniretur. Iuste sane creator laudatur in omnibus que omnia bona valde. Neque enim ex his tantum laudandus est que perfectam dedit, cum recte laudetur et quia peccata damnat, quibus est vita humana [illegible] ipsis peccantibus. Vita quippe hominis ex deo est. Non iniustus quia se ipse involvit malis [illegible] iniuste vivens [illegible] et in videndo est excellentia voluntatis bone, que non impediatur ad recte vivendum et deo placendum, quod ignorans futuri vivit ex fide. Huius creaturam [illegible] equitati. [illegible] autem penas [illegible] vult cum [illegible]. Capitulum XXIIII

Si ad hoc facta est anima ut mitteretur in corpus, querendum est utrum si noluit compelleretur. Sed melius credimus hoc naturaliter velle, id est in ea natura creari ut vellet, sicut naturale est nobis velle vivere. Male autem vivere iam non est nature, sed perverse voluntatis, quam iuste pena consequitur. Capitulum XXV

Frustra ergo iam queritur ex qua velut materia facta sit anima, si recte intelligi potest in illis primis operibus facta cum factus est dies. Sicut enim illa que non erant facta sunt, sic et hec inter ea. Quod et si materies aliqua formabilis fuit et corporalis et spiritualis, non tamen ipsa instituta nisi a deo ex quo sunt omnia, que quidem formationem suam non tempore sed origine precedit, sicut vox cantum. Quid et de materia spirituali facta anima congruentius credendum. Capitulum XXVI

Si autem quisquam non vult eam [illegible] factam nisi cum formato corpori est spirata, ipse videat quid respondeat cum queritur unde facta sit. Sunt enim ex nihilo dicturus quod deum aliquid fecisse vel

per illa consummata opera sunt. Et dicit interim quod expletur vi die factum hominem ad imaginem Dei, qui [illegible] autem vere intelligi non potest, id est in quo nunc temporaliter factum fuerit, sicut non deinceps [illegible] si quod ergo [illegible] factum dicitur esse animam, et laborabit inquirendo quomodo illa nunc sit vel corporalis aut spiritualis [illegible] quas semper consummavit, [illegible] minuere quippe [illegible] molestia ut adhuc gravatur quomodo [illegible] in vi diebus [illegible] [illegible] illa rerum fecit omnia [illegible] vel de [illegible] aliquis fecit [illegible] si eo modo [illegible] voluit ut dicatur vi die esse de limo factum esse hominem [illegible] recapitulando postea [illegible] videat [illegible] quid dicatur: omnia [illegible] et fecit eos et benedixit eos. Quod si [illegible] die factam esse de viro esse crediderit, attendat quomodo asserat [illegible] die facta volatilia quae adducta sunt ad Adam, cum scriptura omne genus volatilium quarto die creatum insinuet. Item vi die ligna facta esse quae in paradiso plantata sunt, cum eadem scriptura hoc [illegible] genus tertio diei tribuit. Ipsa vero verba [illegible] ad hoc [illegible] omne lignum pulchrum ad aspectum et bonum ad escam, tamquam illa quae tertio die [illegible] non essent pulchra ad aspectum et bona ad escam, cum ex illis esset opus quod Deus fecit omnia bona. [illegible] sit [illegible] finxit Deus adhuc de terra omnes bestias agri et omnia volatilia caeli, tamquam [illegible] non fuerint omnia quae primo producta erant, vel [illegible] nulla producta erant. [illegible] enim dictum est et finxit Deus adhuc de terra [illegible] bestias agri et omnia volatilia caeli [illegible] vel aquae [illegible] die produxit [illegible] omnes bestias [illegible] et omnia volatilia. Nec non et illud cogitet quod Deus in vi diebus fecit omnia: primo ipsum diem, 2o firmamentum, 3o speciem maris et terrae atque [illegible] herbam et ligna, 4to luminaria et sydera, 5to animalia aquarum, 6to [illegible] Sexto die [illegible] Et postea dicitur: Cum factus est dies fecit Deus caelum et terram et omne viride agri. [illegible] cum factus est dies non fecit nisi unum diem. Quomodo ergo omne viride agri fecit antequam esset super terram, et omne foenum antequam exoriretur? Tunc [illegible] [illegible] non antequam exoriretur, [illegible] non dicit nisi scripturae [illegible] convenit [illegible] scriptum esse: Qui vivit in aeternum creavit omnia simul. Et videat quemadmodum simul [illegible] Dei [illegible] quorum creatio [illegible] [illegible] distinguit [illegible] [illegible] [illegible] curet [illegible] [illegible] sit [illegible] [illegible] videre potest. Et deinde in die vii ab omnibus operibus suis requievisse, quod Genesis dicit liber, et [illegible] [illegible] opera quae sunt dicit. Respiciat ergo quae dicta sunt consummata [illegible] inchoata. [illegible] omnibus sanctae scripturae testimoniis quae esse veracia nemo dubitat nisi infidelis aut impius, quod illud [illegible] dicti sumus ut diceremus Deum ab exordio seculi [illegible] [illegible] [illegible] omnia simul, quaedam [illegible] conditis iam ipsis naturis, quaedam praecognitis causis, [illegible] non solum praesentia verum etiam futura fecit omnia et ab eis factis requievit, [illegible] ut etiam deinceps ad administrationem [illegible] [illegible] [illegible] ordinibus [illegible] et [illegible] [illegible] et consummavit [illegible] [illegible] et inchoavit [illegible] [illegible] ut [illegible] consummata [illegible] [illegible] [illegible] inchoata [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] intelligi non solum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Capitulum ultimum libri septimi

Nunc tamen de anima, quam insufflavit homini sufflando in eius faciem, nihil confirmo, nisi quia ex Deo sic est ut non sit substantia Dei, et sit incorporea, id est non sit corpus sed spiritus, non de substantia Dei genitus, nec de substantia Dei procedens, sed factus a Deo, nec ita factus ut in eius naturam natura ulla corporalis vel irrationalis animae verteretur, ac per hoc de nihilo. Et quod sit immortalis secundum quendam vitae modum, quem nullo modo potest amittere; secundum quandam vero mutabilitatem qua potest vel deterior fieri vel melior, non inmerito etiam mortalis posse intelligi, quoniam veram immortalitatem solus ille habet de quo proprie dictum est: Qui solus habet immortalitatem. Cetera quae in hoc libro disputando locutus sum ad hoc valeant legenti, ut aut noverit quemadmodum sint affirmandi temeritate cavenda quae non aperte scriptura loquitur, aut si [illegible] modus ille non placet, quemadmodum ipse quaesierim, sciat ut si [illegible] doceat [illegible] non abnuat. Si autem non potest, a quo ambo discamus mecum requirat. Finitus (?) [illegible] feria [illegible] in dominica Iudica [illegible] [illegible] de Zawad [illegible] cogitaui finito isto libro de futuro iudicio et rogat [illegible] a Christo Deo.

Liber octavus Augustini super Genesim

Et plantavit deus paradisum in Eden ad orientem, et posuit ibi hominem quem finxerat. Non ignoro de paradiso multos multa dixisse. Tres tamen de hac re quasi generales sententie sunt. Una eorum qui tantum corporalem paradisum intelligi volunt. Alia eorum qui spiritualem tantum. Tertia eorum qui utroque modo paradisum accipiunt, alias corporaliter, alias autem spiritualiter. Breviter ergo ut dicam, tertiam mihi fateor placere sententiam. Secundum hanc suscepi nunc loqui de paradiso quod dominus donare dignabitur, ut homo factus de limo, quod utique corpus humanum est, in paradiso corporali collocatus intelligatur, ut quemadmodum ipse Adam, etsi aliud aliquid significat secundum id quod eum formam futuri dixit apostolus, homo tamen in natura propria expressus accipitur, qui vixit certo numero annorum et propagata prole numerosa mortuus est sicut moriuntur ceteri homines, quamvis non sicut ceteri ex parentibus natus, sed sicut primum oportebat ex terra factus est, ita et paradisus in quo eum collocavit deus nihil aliud quam locus quidam intelligatur, terra scilicet ubi habitaret homo terrenus. Narratio quippe in his libris non genere locutionis figuratarum rerum est sicut in Cantico canticorum, sed omnino gestarum sicut in regnorum libris et huiusmodi ceteris.

Cantica canticorum 4

Sed quia illic ea dicuntur que vite humane usitata noverunt, non difficile immo promptissime primitus accipiuntur ad litteram, ut deinde ex illis quid etiam futuris rebus ipsa gesta significaverint exsculpatur. Capitulum ii. Hic autem quia dicuntur ea que usitato nature cursui minime occurrunt, nolunt ea quidam proprie sed figurate dicta intelligi, atque ex illo loco volunt incipere historiam, id est rerum gestarum narrationem, ex quo dimissi de paradiso Adam et eius coniunx convenerunt et genuerunt. Quasi vero usitatum nobis sit ut tam multos annos vixerint, vel ut Enoch translatus est, vel quod effeta et grandeva uxor sterilis peperit, et cetera huiusmodi. Sed alia, inquiunt, narrantur facta mirabilia, et alia instituta creaturarum. Illic enim ipsa insolita ostendunt alios esse rerum naturalium modos, alios miraculorum que magnalia vocantur. Hic autem ipsa insinuantur instituta naturarum quibus videtur, et ideo insolita, quia et ipsa sunt prima. Nam quid tam a me dictum et pene pari facto in rerum mundanarum constitutione quam mundus? Numquid ideo credendum est deum non fecisse mundum, quia iam non facit mundos? aut non fecisse solem, quia non facit soles? Et hoc quidem non de paradiso sed de ipso homine primo dicendum videtur. Nunc vero cum ipsum credunt a deo factum sicut nullus alius factus est, cur paradisum nolunt ita factum credere quemadmodum nunc videt silvas fieri? Ad illos quippe loquor qui auctoritatem harum litterarum sequuntur. Eorum enim quidam non proprie sed figurate paradisum intelligi volunt. Nam qui omnino adversantur his libris, alias cum eis aliter egimus; et hic in hoc ipso opere nostro quantum valemus ita defendamus ad litteram, ut qui non conabitur moti per animum pervicacem vel hebetem credere, ipsa deficientes nulla tamen inveniant unde falsa esse convincant. Qui vero isti miri qui fide habent his libris, et nolunt paradisum ad litteram spectare intelligi, locum scilicet amenissimum fructuosis nemoribus opacatum eundemque magnum et fonte magno fecundum, cum videant non nulla opere hominis tot ac tanta virgulta in occultis opere dei, miror quemadmodum credant ipsum hominem ita factum quemadmodum numquam viderunt. Aut si et ipse figurate intelligendus est, quis genuit Cain et Abel et Seth? An et ipsi figurate tantum fuerunt, non etiam homines ex hominibus nati? Capitulum iii

Paradisus

De proximo ergo attendant istam presumptionem quo tendat, et conentur nobiscum cuncta que primitus gesta narrantur in expressionem spectare accipere. Quis enim non faveat intelligentibus quid ista etiam significatione figurata commoneant, sed ipsarum primitus rerum veritate ut asserunt esse sunt facte. Sane si nullo possint salva fide veritatis ea que corporaliter hic nominata sunt etiam corporaliter accipi, quid aliud manet nisi ut ea potius figurate dicta intelligamus quam scripturam sanctam impie culpemus? Porro autem si non solum non impediunt, verum etiam solidius asserunt divinum eloquium narrationi huic etiam corporaliter intellecta, nemo erit, ut opinor, tam infideliter pertinax qui cum ea secundum fidei regulam exposita esse audierit, malit in pristina sententia manere, si forte illi visa fuerant non nisi figurate posse accipi. Nam et ego quondam contra Manicheos, qui hos libros veteris testamenti non aliter quam oportet accipiendo errant, sed non recte accipiendo et detestando blasphemant, duos libros conscripsi mox post conversionem meam, cito volens eorum confutare deliramenta vel erigere intentionem ad querendam in litteris quam oderunt christianam et evangelicam fidem. Et quia non mihi tunc occurrebant omnia quemadmodum possent proprie accipi, magis quam non posset accipi videbatur, aut vix posse aut difficile, ne retardarer

Manichei contra quos duo libri Augustini

quod figurate significent ipsa, que ad literam invenire non potui, quanta valui brevitate atque perspicuitate disserui,
ut explicarem, ne ad multa lectorum et multa disputationes obscuritate deducerem, in manus ea sumere
non curarent. Memor tamen quid maxime voluimus nec potuimus, ut non figurate sed proprie primitus cun-
cta intelligerentur. Nec omnino desperans etiam sic posse intelligi, id ipsum in prima parte secundi libri ita
posui: Sane quisquis voluerit omnia que dicta sunt secundum literam accipere, id est non aliter intelligere quam litera
sonat, et potuerit evitare blasphemias, et omnia congruenter fidei catholice predicare, non solum ei non est invidendus,
sed precipuus multumque laudandus intellector habendus est. Si autem nullus exitus datur ut pie et digne
deo que scripta sunt intelligantur, nisi figurate atque in enigmate proposita credamus, habentes auctoritatem
apostolicam, a quibus tam multa de libris veteris testamenti solvuntur enigmata, modumque tenebimus quem intendimus, ad-
iuvante illo qui nos petere, querere, pulsare adhortatur, ut omnes istas figuras rerum secundum catholicam fidem,
sive que ad historiam, sive que ad prophetiam pertinet, explicemus. Non prejudicantes meliori diligentiorique tractatui,
sive per nos sive per alios quibus dominus revelare dignetur. Hoc tunc dixi. Nunc etiam quia voluit deus ut ve-
ea diligentius intuerer atque considerarem, non frustra quantum opinor existimavi etiam proprie posse secundum proprietatem
verborum, non secundum allegoricam significationem, hec scripta esse monstrare. Sic ea que superius volumine cucurri (?). Sic
et que sequuntur de paradiso prosequemur.

Capitulum 4m de paradiso reali et terrestri

Plantavit ergo deus paradisum in deliciis, hoc est in Eden, ad orientem. Et posuit ibi hominem quem fin-
xerat. Sic enim scriptum est, quia sic factum. Deinde recapitulat ut hoc ipsum quod breviter posuit quemadmodum
factum sit, hoc est quomodo paradisum deus plantaverit, et illic hominem quem finxerat constituerit. Sic enim sequitur:
Et eiecit adhuc deus omne lignum pulcrum ad aspectum et bonum ad escam. Non dixit: et eiecit
deus de terra aliud lignum vel cetera ligna, sed eiecit adhuc de terra omne lignum pulcrum ad aspectum
et bonum ad escam. Iam ergo tunc produxerat terra omne lignum et pulcrum ad aspectum et bonum ad e-
scam, hoc est tertio die. Nam sexto die dixerat: Ecce dedi vobis omne pabulum seminale seminans semen
quod est super omnem terram, et omne lignum fructiferum quod habet in se fructum seminalem seminis, quod erit vobis
ad escam. Numquid ergo aliud eis tunc dederat, aliud nunc dare voluit? Non opinor, sed ea ex hiis
generibus erant illa ligna in paradiso que iam terra tertio die produxerat, adhuc ea produxit in tempore suo. Cum
tunc secundum quod scriptum est ea produxisse dicitur, talis factio erat in terra. Hoc est quod tunc ea produxerit vir-
tutes latentes acceperat, qua ex re fit ut etiam nunc terra producit in manifesto in tempore suo.
Verba ergo dei in die sexto dicentis: Ecce dedi vobis omne pabulum seminale seminans semen, quod est super omnem terram,
utrum non sonabili vel temporali voce prolata sint. Si sic in verbo dei est eternaliter potentia. Dei
aut homines quos sine temporalibus sonis deus dixit, non nisi per temporales sonos poterant. Futurus enim
erat ut iam homo de limo formatus et flatu dei animatus. Et quicquid ex illo humani generis exti-
tisset, utentium eis ad escam que super terram exorta erant, ex illa veritate quam deus, quam iam causam ante-
parat. Cum fierent tales voces in creatura quibus tanquam [illegible] loquebatur intus atque in-
tima veritate quam nec oculis videt nec auris audiunt, sed sensus eius prebuit [illegible].
Illud plane quod sequitur: Et lignum vite in medio paradisi et lignum

Capitulum v.

scientie dinoscendi boni et mali, diligentius considerandum est, ne cogat in alle-
goriam ut ista ligna fuerint, sed aliud aliquid nomine ligni significet. Dictum est et de sapientia: lignum
vite est omnibus amplectentibus eam. Verum tamen cum sit Ierusalem eterna in celis, etiam in terra civitas qua illa
significaretur condita est. Et Sara et Agar quamvis duo testamenta significaverint, erant tamen etiam quedam
mulieres due. Et cum Christus per lignum passionis fluento spirituali nos irriget, erat tamen et petra que
aquam fluenti populo ligno percussa manavit, de qua dictum est: petra autem erat Christus. Aliud quam erant ea
omnia significant, sed tamen ipsa corporalia fuerunt. Et quod a narratore commemorata sunt, non erat illa figurata
locutio, sed erat rerum expressa narratio quarum erat profigurata processio. Erat ergo et lignum vite quemadmodum
petra Christus. Nec sine mysteriis et spiritualium corporalem presentiam voluit hominem deus in paradiso vivere.
Erat ergo ei in lignis ceteris alimentum, in illo autem sacramentum, quid significans nisi sapientiam de qua
dictum est: lignum vite est amplectentibus eam, sicut de Christo dicitur: petra manans est petentibus ea.

Mistice

Sequitur capitulum vi de rebus et signis

Recte quippe appellatur quod ad eum significandum precessit ipsum quod [illegible] in patria,
tamen et illud lignum non aliud figurabat, sed erat species. Neque enim omnis ista non erat omnis,

plane omnis euacuet occidebatur et manducabatur. Et tamen cum uero facto aliud quiddam figurabatur. Non sicut ille vitulus saginatus, qui minori filio reuertenti in epulas cessit, sed ipsa narratio figurata est non figura rerum gestarum. Non enim hic euangelista eum narrasse narrat, sed ipse de quo narrat euangelista. Cum id quod narrat euangelista etiam factum est, dominum talia locutum fuisse. Ipsius autem quod narrauit parabola fuit, de qua nunquam exigitur ut etiam ad literam facta monstretur que sermone proferuntur. ~~Lapis~~ Ipse lapis unctus a Iacob, et lapis reprobatus ab edificantibus qui factus est in caput anguli. Sed illud est in rebus gestis factum, hoc autem tantum in figuris positum. Illud quippe scripsit narrator in preteritis, hoc prenunciator tantum futurum. Sic et sapientia ipsa est lignum uite in spirituali paradiso, quo misit de cruce latronem. Certum est autem quod cum significatione lignum uite in paradiso corporali, quia hoc illa scriptura dicit que per temporibus rebus gestis narrans et hominem corporaliter factum et corporaliter uiuentem ubi constitutum est narrat.

Aut si quemquam pertinax animus cum corpore excessisse locis corporalibus uisibilibus, libenter eum cum sicut sine corpore asserat sedes suas. Non decernit quod fuerat ut etiam illud **Capitulum vii**
diuitem sitientem in loco utique corporali fuisse credamus. Spiritus quippe autem omnino esse corporeum preter dubitent. Ego de tanta magna que in ea temeritate confligo. Melius est dubitare de occultis quam litigare de incertis. Illud quippe diuitem in ardore penarum, et illum pauperem in refrigerio gaudiorum intelligendos esse non dubito. Sed quomodo intelligenda sit illa flamma inferni, et ille sinus Abrahe, illa lingua diuitis, ille digitus pauperis, illa sitis tormenti, illa stilla refrigerii, uix fortasse a mansuetis querentibus, a contentiose autem certantibus nunquam inuenitur. Cito tamen respondendum est ne nos prepedibus potuit ille latro de cruce introducere paradisum. Si corporalibus locis anime continentur extra corpora, ubi fuerat corpus primi hominis? ... ut aptiorem seu utrumque promamus. **Capitulum viii** ... queratur ... arbitremur.

Nunc quod paradisus non sit corporalis et ideo nec lignum, nec dubitem, ut dubitaui quomodo preter potuisse autem per lignum uel per corporalem creaturam tanquam preterito quodam significatum, ... in paradiso corporali ille credas non existimat quem ad totum et multa que scripturis ut spiritualia corporalia facta narrata non uidentur. Vt hominem primum tamen eciam in aliquo preterito uiuere non debuisse credunt, cum apostolus dicat est hoc quod de Adam dicitur quando constituit ei feminam de latere eius: Propter hoc relinquet homo patrem et matrem et adhaerebit uxori sue, et erunt duo in carne una; sacramentum magnum est in Christo et in ecclesia. Adam autem et uxor feminam ipsam uolunt homines paradisum figurate dici et nolunt esse figurate factum. Quid si crederent sic de Agar et Sara, et sic de Ismahel et Isaac; hoc quoque et facta et tamen esse figurata. Cur ideo admittere lignum uite, et uere esse lignum aliquod fuisse et sapientiam figuratum esse non uideo. **Capitulum ix**

Illud quoque addo quamquam corporalem cibum, talem tamen illam arborem prestitisse quo corpus hominis sanitate stabili firmaretur, non sicut ex alio cibo sed nulla inspiratione salubritatis occulta perfecto. Et licet usitatus panis aliquid tamen amplius hanc quoque unam colligendam homines dei abundiga farinis diceris ... crederant. Quin forte dubitatur palmam arborem alicui cibo aliquem significationem prestitisse ne corpus eius uel infirmitate aut etate in deterius mutaretur. Quam in occasionem esse laberetur, cum ipso esse cibo humano prestitit tam mirabilem statum ut in fictilibus uasculis farina et oleum defecerit non reficerent nec deficerent. Jam hic de quo contentiosi ... quinquagesimo ... prestat et donat deus in terris ... miracula talia fieri debuisse in paradiso autem non debuisse, ... ut de puluere hominem, ... de latere uiri mulierem magis ibi miraculum fecit quam hic mortuos suscitauit. **Capitulum x**

Sequitur ut uideamus de ligno scientie dignoscendi bonum et malum, prius et hoc lignum erat uisibile et corporale, sicut et arbores ceteras. Cum uero lignum esset non dubitandum. Sed cur hoc nomen acceperit inquirendum mihi autem est ... considerantur dicere non sicut quemquam placeat illa similitudine fuisse illam arborem cibo noxiam. Neque enim qui fecerat omnia bona ualde in paradiso instituerat aliquid mali. Sed malum fuisse homini transgressio

precepti. Oportebat autem ut homo sub domino deo positus alicunde prohiberetur ut ei promeren-
di dominum virtus esset ipsa obediencia quam possum veracissime dicere solam esse virtutem omni creature racio-
nali agenti sub dei potestate, primumque esse et maximum vicium tumoris ad ruinam sua potestate velle
uti, cuius nomen nomen est inobediencia. Non esset ergo unde se homo dominum habere cogitaret
atque sentiret nisi ei aliquid iuberetur. Arbor itaque illa non erat mala, sed appellata est sciencie
dinoscendi bonum et malum, quia nisi post prohibicionem ex illa homo ederet, nulla erat
precepti futura transgressio, in qua homo per experimentum pene discreti discerneret quid interesset inter obediencie
bonum et inobediencie malum. Proinde et hoc non in figura dictum. Si vero quod dicitur lignum accipi-
endum est, cui non de fructu ut pomo quod in corpus nascitur. Sed ex ipsa re impositum est nomen que
illo data vetitum tacto futura erat secutura. Capitulum XI

Flumen autem exiit de Eden, quod irrigabat paradisum. Et inde divisum in quatuor partes. Et horum
unum nomen est Phison. Hic est qui circuit totam terram Evilath, ubi est aurum. Aurum autem il-
lius terre bonum, et ibi est carbunculus et lapis prasinus. Et nomen fluvii secundi Geon. Hic est qui
circuit totam terram Ethiopie. Flumen vero tercium Tigris. Hic est qui fluit contra Assirios. Flu-
men autem quartum Eufrates. De his autem fluminibus quid amplius satagam affirmare quam quod vera
sint flumina, nec figurate dicta, que non sint quasi tantummodo aliquid nomina ipsa significent?
Cum et regionibus per quas fluunt notissima sint, et omnibus fere gentibus disseminata.
Quinymo ex his eciam constat ea propria esse. Nam quedam eorum nomina vetustas mutavit,
sicut Tiberis flumen dicitur qui prius Albula vocatum. Geon quippe est qui nunc dicitur Nilus.
Phison autem ille dicebatur, quem nunc Gangem appellant. Duo vero cetera Tigris et Eu-
phrates antiqua eorum nomina tenuerunt. Nos autem admonet ceterorum quoque primitus ad spectare locutionem
accipere, non in eis figuratam locutionem putare, sed res ipsas quemadmodum narrantur, et esse et ea-
quidem esse figurate. Non quia non possit parabole locucio assumere aliquid de re quam non
proprie quis esse constat, sicut de illo dominus loquitur qui descendebat ab Jerusalem in Jericho, et incidit
in latrones. Quis enim hic non sentiat et plane videat esse parabolam locucionisque illam totam
esse figuratam? Verum due civitates que ibi nominate sunt hodie quoque in locis propriis demonstrantur.
Sic hec quoque acciperemus, et in ea ista flumina sed cetera que de paradiso narrantur non proprie sed figurate
accipere ulla veritatis cogeret. Cum vero nunc ea primitus proprie res ipsas intelligere nulla pro-
hibeat, cur non potius auctoritatem scripture simpliciter sequimur in narracione rerum gestarum,
res vere gestas primitus intelligentes? Tunc deinde quicquid aliud significent perscrutantes. Nec mo-
vebit quod de his fluminibus dicitur aliorum esse fontes notos, aliorum autem penitus incognitos,
et ideo non posse accipi ad litteram quod ex uno paradisi flumine dividuntur. Cum potius credendum
sit, quoniam locus ipse paradisi a cognicione hominum est remotissimus, inde in quatuor partes aquam
dividi sicut fidelissima scriptura testatur. Sed ea flumina, quorum fontes noti esse dicuntur, aliquibus
isse subterraneis, et per tractus prolixarum regionum locis aliis erupisse, ut tamquam in suis fontibus
sentiri ubi nonnulli prius eos currunt. Nam hoc solere nonnullas aquas facere, quis ignorat? Sed ibi hoc
et irrigabat paradisum, id est ligna omnia pulcra atque fructuosa que omnem terram regionis
illius opacabant. Capitulum XII

Et sumpsit deus hominem, quem finxit et posuit eum in paradiso ut operaretur et custodiret. Et
precepit dominus deus Ade dicens: Ab omni ligno quod est in paradiso esca edes, de ligno autem
cognoscendi bonum et malum non manducabitis de illo. Qua die autem ederitis ab eo morte
moriemini. Cum superius breviter dixisset deum plantasse paradisum et constituisse ibi hominem quem
finxerat, recapitulando ut narraret quomodo paradisus constitutus sit. Nunc ergo et illud recapi-
tulando commemorat, quod deus posuit ibi hominem quem finxit. Videamus itaque quid sit
quod dictum est ut operaretur et custodiret. Et quid operaretur, et quid custodiret. Numquid
forte agriculturam deus voluit operari primum hominem? An non est credibile quod eum ante peccatum
damnaverit ad laborem? Ita sane arbitraremur, nisi videamus cum tanta voluptate animi
agricolari quosdam, ut eis magna pena sit inde ad aliud avocari. Quicquid ergo delec-

rum hec agricultura, tunc utique longe amplius erat, quando nichil accidebat aduersi vel terre vel celo. Non enim erat laboris afflictio sed exhilaratio voluptatis, cum ea que deus creauit humani operis adiutorio letius feraciusque prouenirent. Vnde creator ipse uberius laudaretur, qui anime in corpore animali constitute rationem dedisset operandi ac facultatem, quantum animo volenti satis esset, non quantum inuitum indigentia corporis cogeret. Quod enim maius mirabiliusque spectaculum est, aut ubi magis cum rerum natura humana ratio quodammodo loqui potest, quam cum positis seminibus, plantatis surculis, translatis arbustulis, insitis malleolis, tamquam interrogatur quecumque uis radicis et germinis quid possit, quid vero non possit, unde possit, unde non possit, quid in ea valeat numerorum inuisibilis interior potentia, quid extrinsecus adhibita diligentia, ipsaque consideratione perspicere, quia neque qui plantat est aliquid neque qui rigat, sed qui incrementum dat deus. Quia et illud operis quod accedit extrinsecus, per illum accedit quem nichilominus creauit, et quem regit atque ordinat inuisibiliter deus omnipotens.

Capitulum xiii · De mundo

Hinc iam in ipsum mundum velut in quandam magnam arborem rerum oculus cogitationis attollitur, atque in ipso quoque gemina operatio prouidentie reperitur, partim naturalis, partim voluntaria. Naturalis quidem per occultam dei administrationem, qua etiam lignis et herbis dat incrementum; voluntaria vero per angelorum opera et hominum. Secundum illam primam celestia superius ordinari, inferiusque terrestria, luminaria sideraque fulgere, diei noctisque vicibus agitari, aquis terram fundatam interlui atque circumlui, per aerem altius superfundi, arbusta et animalia concipi et nasci, et omnia crescere et senescere, occidere, et quicquid aliud in rebus interiore naturalique motu geritur. In hac autem alia signa dari, doceri et disci, agros coli, societates administrari, artes exerceri, et quecumque alia sive in superna societate aguntur, sive in hac terrena et mortali, ita ut bonis consulatur et per nescientes malos. In quo et ipso homine eandem geminam prouidentie vigere potentiam: primo erga corpus naturalem, scilicet eo motu quo fit, quo crescit, quo senescit; voluntariam vero quo illi ad victum, ad tegumentum, curationemque consulitur. Similiter erga animam naturaliter agit ut viuat, ut sentiat; voluntarie vero ut discat, ut consentiat. Sicut autem in arbore id agit agricultura forinsecus ut illud proficiat quod geritur intrinsecus, sic in natura corporis extrinsecus medicina. Item secundum animam ut natura beatificetur intrinsecus, doctrina administratur extrinsecus. Quod autem ad arborem colendam negligentia, hoc ad corporis medendi incuria, hoc ad animum discendi segnities. Et quod ad arborem humor inutilis, hoc ad corpus victus exitiabilis, hoc ad animam persuasio iniquitatis. Deus itaque super omnia, qui condidit omnia et regit omnia, omnes naturas bonas creat, et omnes voluntates iustas ordinat. Quid igitur abhorreat a vero si credamus hominem in paradiso ita constitutum ut operaretur agriculturam non labore seruili sed honesta animi voluptate. Quid enim hoc opere innocentius vacantibus, et quid plenius magna consideratione prudentibus?

Adam Agricola fuisset

Capitulum xiiii

Et custodiret. Quid autem custodiret? An ipsum paradisum? Contra quos? Nullus certe vicinus metuebatur inuasor, nullus limitis perturbator, nullus fur, nullus aggressor. Quid ergo intelligi sinimus corporalem paradisum ab homine corporali custodiri? Sed in scriptura dixit ut operaretur et custodiret paradisum. Dixit autem ut operaretur et custodiret. Quamquam si dicto diligentius aduertendo estimatur, ita scriptum est: Et sumpsit dominus deus hominem quem fecit et posuit eum in paradiso operari eum et custodire. Sed vero ipsum hominem posuit operari. Hoc enim sensit quod in scriptura est ut operaretur. An eundem paradisum operaretur, ut in paradiso operaretur, ambigue sonat. Et ut magis exigere locutio videtur, operaretur paradisum.

Capitulum xv

Sed in paradiso verentur ne forte sic dictum sit ut operaretur paradisum, sicut superius dictum est, Nec erat homo qui operaretur terram. Eadem quippe locutio est operari terram quam operari paradisum. Ambiguitatem sic habet ad utrumque tractemus. Si enim non est necesse ut accipiamus paradisum custodire, sed in paradiso, quid est in paradiso custodire? Non quid operari in paradiso iam ut visum est disseruimus, an ut quod operaretur in terra per agriculturam, in seipso custodiret per disciplinam, id est ut sicut ei ager obtemperat colenti se, ita et ipse preceptori domino suo, ut suscepto precepto obedientie fructum, non spinas inobedientie redderet. Denique quia similitudinem a se

cultu paradisi in seipso custodiendo perditus noluit, sibi agrum damnatus accepit. Spinas enim et tribulos pariet tibi. Quod si et illud intelligimus ut paradisum operaretur et paradisum custodiret, operari quidem paradisum posset sicut supra diximus per agriculturam. Custodire autem non adversus improbos aut inimicos qui nulli erant. Sed fortassis bestias. Quomodo ergo, vel quare? Numquid iam bestiae in hominem saeviebant? et nisi peccato non fieret. Ipse quippe bestiis omnibus ad se adductis, sicut post narratur, nomina imposuit; ipse etiam sexto die lege communi cum omnibus quibus escas attribuit. Aut si erat unde timeretur in bestiis, quonam pacto posset unus homo illum munire paradisum? Neque enim exiguus locus erat quem tantus fons irrigabat. Custodire quippe ille deberet, si posset, paradisum tali et tanta maceria communire ut eo serpens non posset intrare. Sed mirum si priusquam communiret omnes serpentes posset inde excludere. Proinde intellectum ad oculos cur permittimus? Positus quippe est homo in paradiso ut operaretur eundem paradisum, sicut supra disputatum est, per agriculturam non laboriosam, sed animi voluptate deliciosam, et menti prudenti magna atque utilia commonentem. Custodiret autem eundem paradisum ipse sibi, ne aliquid admitteret quare inde mereretur expelli. Denique accepit praeceptum, ut sit per quod sibi custodiat paradisum, id est quo conservato non inde proiceretur. Recte enim non dicitur custodisse rem suam, qui sic egit ut amitteret eam, etsi alteri salva sit quam ille vel invenit vel accipere meruit.

Capitulum XVI

Est et alius sensus in his verbis, quem puto non immerito praeponendum, ut ipsum hominem operaretur deus et custodiret. Sicut enim operatur homo terram, non ut eam faciat esse terram, sed ut cultam atque fructuosam, sic deus hominem multo magis quem ipse creavit ut homo sit, si homo ab illo per superbiam non abscedat. Hoc est enim apostatare a deo, quod initium superbiae scriptura dicit: Initium, inquit, superbiae hominis apostatare a deo. Quia ergo deus est incommutabile bonum, homo autem et secundum animam et secundum corpus mutabilis res est, nisi ad incommutabile bonum quod deus est conversus substiterit, formari ut iustus beatusque sit non potest. Ac per hoc idem deus qui facit hominem ut sit, ipse operatur hominem atque custodit ut et bonus beatusque sit. Quocirca sicut dicitur homo operari terram quae iam terra erat, ut ornata atque fecunda sit, ita dicitur deus operari hominem qui iam homo erat, ut pius sapiensque sit, eumque custodire, quod homo sua potestate in se quam illius super se delectatus, gubernationem eius contemnens, tutus esse non possit.

Capitulum XVII

Proinde nullo modo vacare arbitror, sed nos aliquid et magnum aliquid admonere, quod ab ipso divini libri huius exordio, ex quo ita coeptum est: In principio fecit deus caelum et terram, usque ad hunc locum nusquam positum est dominus deus, sed ubique deus. Nunc vero cum ad id ventum est ut hominem in paradiso constitueret, eumque per praeceptum operaretur et custodiret, ita scriptura locuta est: Et sumpsit dominus deus hominem quem fecit, et posuit eum in paradiso operari eum et custodire. Non quod superioribus creaturis dominus non esset deus, sed quia hoc nec propter angelos nec propter alia quae condita sunt, sed propter hominem scribebatur, ad eum admonendum quantum ei expediat habere dominum deum, hoc est sub eius dominatione obedienter vivere, quam licentiose abuti propria potestate, nusquam hoc prius poni voluit quam ubi ventum est ad eum in paradiso collocandum, operandum et custodiendum, ut non diceret sicut et continuatione superiorum: Et sumpsit deus hominem quem fecit, sed diceret: Et sumpsit dominus deus hominem quem fecit, et posuit eum in paradiso, operari eum ut iustus esset, et custodire ut tutus esset, ipsa videlicet dominatione sua quae non est illi sed nobis utilis. Ille quippe nostra servitute non indiget, nos vero dominatione illius indigemus, ut operetur et custodiat nos. Et ideo verus et solus dominus, quia non illi ad suam sed ad nostram utilitatem salutemque servimus. Nam si nobis indigeret, eo ipso non verus dominus esset, cum per nos eius adiuvaretur necessitas, sub qua et ipse serviret. Merito ille in psalmo: Dixi, inquit, domino, deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges. Nec ita sentiendum est, quod nos illi ad utilitatem salutemque nostram serviamus, tamquam aliud ab illo aliquid exspectemus quam ipsum, qui summa utilitas et salus nostra est. Sic enim eum gratis secundum illam vocem diligimus: Mihi autem adhaerere deo bonum est. Neque enim tale aliquid est homo ut factus, deserente eo a quo factus est, possit aliquid agere bene tamquam ex seipso. Sed tota actio eius bona est ad eum converti a quo factus est, et ab eo iustus, pius, sapiens, beatus semper fieri, et non fieri et recedere, sicut a corporis medico sanari et abire, quia medicus corporis operans fuit extrinsecus, serviens

Serpens

nectit nec intrinsecus operari posset deo qui operatur omnem salutem, geminus ille ope[re] proinde de quo supra
locuti sumus. Non enim se debet homo ita ad deum convertere ut cum ab eo factus fuerit iustus abscedat
sed ita ut ab illo semper fiat. Eo quippe ipso dum ab illo non discedit eius sibi presentia iustificatur et
illuminatur et beatificatur, operante et custodiente deo dum obedienti subditoque dominatur. Neque enim
sicut dixeramus homo operatur terram ita ut exculta et fecunda sit, qui cum fuerit operatus abscedit
relinquens eam vel aratam vel satam vel rigatam vel si quid aliud manente opere quod factum est cum operator
abscesserit, ita deus operatur hominem iustum, id est iustificando eum ut si abscesserit maneat in absente
quod fecit. Sed potius sicut aer presente lumine non factus est lucidus sed fit, quia si factus esset non autem
fieret, sed etiam absente lumine lucidus maneret, sic homo deo sibi presente illuminatur, absente autem continuo tenebratur,
a quo non locorum intervallis sed voluntatis aversione disceditur. Capitulum xviii

Ipse ergo ille operetur hominem atque custodiat, qui incommutabiliter bonus est. Semper ab illo fieri semperque
perfici debemus inherentes ei et in ea conversione que ad illum est permanentes, de quo dicitur
Mihi autem adherere deo bonum est. Et cui dicitur Fortitudinem meam ad te custodiam. Ipsius enim sumus figmentum
non tantum ad hoc ut homines simus sed ad hoc etiam ut boni simus. Nam et apostolus cum fidelibus ex impietate
conversis gratiam qua salvi facti sumus commendaret: Gratia, inquit, salvi facti estis per fidem, et hoc non ex
vobis, sed dei donum est, non ex operibus, ne forte quis extollatur. Ipsius enim sumus figmentum creati in Christo
Iesu in operibus bonis que preparavit deus ut in illis ambulemus. Et alibi cum dixisset: Cum timore
et tremore vestram ipsorum salutem operamini, ne sibi putarent tribuendum tamquam ipsi se facerent iustos
et bonos, continuo subiecit: Deus enim est qui operatur in vobis. Sumpsit ergo dominus deus hominem quem
fecit et posuit eum in paradiso operari eum, hoc est operari in eo, et custodire eum. Capitulum xix

Et precepit dominus deus Ade dicens: Ab omni ligno quod est in paradiso ad escam edes.
De ligno autem cognoscendi bonum et malum non manducabitis de illo; qua die autem ederitis
ab eo morte moriemini. Si aliquid mali esset lignum illud unde prohibuit hominem deus, eius
quasi mali non videretur venenatum ad mortem. Cum vero ligna omnia in paradiso bona plan-
taverit qui fecit omnia bona valde, nec ullum ibi non mali erat. Cum nusquam est malum ulla
natura, quod diligentius si dominus voluerit disseremus cum de illo serpente ceperimus dicere. Arbor ligni
quod malum non erat prohibitum est, ut ipsa per se precepti observatio bonum illi esset et transgressio malum.
Nec melius potuit et diligentius commendari quantum malum sit sola inobedientia, cum ideo reus factus
est iniquitatis homo, quia eam rem tetigit contra prohibitionem, quam si non prohibitus tetigisset, non utique
peccasset. Nam qui dicit verbi gratia: Noli tangere hanc herbam, si forte venenosa est, et mortem comminatur
si tetigerit, sequitur quidem mors contemptorem precepti, sed si et nemo prohibuisset atque
ille tetigisset, nichilominus utique moreretur. Illa quippe res contra salutem vitamque eius mo-
esset sive inde vetaretur sive non vetaretur. Item cum quisque prohibet eam rem tangi
que non quidem tangenti sed illi qui prohibuit obesset, velut si quisquam in alienam pecuniam
misisset manum prohibitus ab eo cuius erat ipsa pecunia, ideo esset prohibito peccatum, quia prohibenti
poterat esse dampnosum. Cum vero illud tangitur quod nec tangenti obesset si non prohiberetur,
nec cuiquam alteri quandoque tangeretur, cur prohibitum est nisi ut ipsius per se bonum obedientie et
ipsius per se malum inobedientie monstraretur? Denique a peccante nichil aliud appetitum est
nisi non esse sub dominatione dei, cum illud admissum est in quo ne admitteretur sola
deberet iussio dominantis attendi; que si sola attenderetur, quid aliud quam dei voluntas humane
voluntati preponeretur? Dominus quare iusserit viderit; faciendum est a serviente quod iussit, et
tunc forte videndum quare iusserit. Sed tamen ut causam iussionis huius non diutius
requiramus, si hoc ipsum magne est utilitatis homini quod deo servit, iubendo deus utile facit quicquid
iubere voluerit, de quo metuendum non est ne iubeat quod inutile esse possit. Capitulum xx

Nec fieri potuit ut voluntas propria non grandi ruine pondere super hominem caderet si eam
voluntati superioris extollendo preponeret. Hoc expertus est homo contempnens preceptum dei.
Et hoc experimento didicit quid interesset inter bonum et malum, bonum scilicet obedientie, malum inobedientie,
id est superbie et contumacie et perverse imitationis dei et noxie libertatis. Hoc autem in quo ligno
accidere potuit, ex ipsa re, ut iam supra dictum est, nomen accepit. Malum enim nisi experto

bonum obedientie
malum inobedientie

non sentiremus, quam nullum esset si non fecissemus. Neque enim illa natura malum est, sed amissio boni hoc nomen
accepit. Bonum quippe incommutabile deus est. Homo autem quantum ad eius naturam in qua eum deus
condidit pertinet, bonum est quidem, sed non incommutabile ut deus. Mutabile autem bonum quod est post incommutabile
bonum melius bonum fit cum bono incommutabili adheserit amando atque serviendo rationali et propria voluntate.
Ideo quippe et hec magni boni natura est, quia et hoc accepit ut possit summi boni adherere nature.
Quod si noluerit, bono se privat, et hoc ei malum est, unde per iusticiam dei etiam cruciatus consequitur.
Quid enim tam iniquum quam ut bene sit desertori boni? Nec ullo modo fieri potest ut ita sit, sed aliquando
amissi superioris boni non sentitur malum, cum habetur quod amatum est inferius bonum. Sed divina
iusticia est, ut qui voluntate amisit quod amare debuit, amittat cum dolore quod amavit, dum
naturarum creator ubique laudetur. Adhuc enim bonum est quod dolet amissum bonum. Nam nisi aliquid boni
remansisset in natura, nullius boni amissi dolor esset in pena. Capitulum xxi

Cui autem sine mali experimento placet bonum, id est ut antequam boni amissionem sentiat, eligat tenere
ne amittat, super homines predicandus est. Sed hoc nisi cuiusdam singularis laudis esset, non illi puero
tribueretur qui ex genere Israel factus Emanuel nobiscum deus reconciliavit nos deo, homo et dei
hominum mediator, Verbum apud deum, caro apud nos, verbum caro inter deum et nos. De illo propheta
quippe dixit: Priusquam cognoscat puer bonum aut malum, contemnet maliciam ut eligat bonum.
Quomodo quod nescit aut contemnit aut eligit, nisi quia hec duo sciuntur, alterum per prudentiam boni,
alterum per experientiam mali? Per prudentiam boni malum scitur et si non sentitur. Tenetur enim bonum
ne amissione eius sentiatur malum. Item per experientiam mali scitur bonum, quoniam quid amiserit sentit
cui de bono amisso male fit. Priusquam ergo sciret puer per experientiam aut bonum
quo careret aut malum quod boni amissione sentiret, contempsit malum ut eligeret bonum, id est no-
luit amittere quod habebat, ne perdendo sentiret amittendum quod amittere non debebat. Singulare exemplum obe-
dientie, quippe qui non venit facere voluntatem suam, sed voluntatem eius a quo missus est. Non sicut
ille qui elegit facere voluntatem suam, non eius a quo factus est. Merito sicut per unius inobedientiam
peccatores constituti sunt multi, ita per unius obedientiam iusti constituuntur multi, quia sicut
in Adam omnes moriuntur, ita et in Christo omnes vivificabuntur. Capitulum xxii

Frustra autem nonnulli acute obtusi sunt, cum requirunt quomodo potuerit appellari lignum dino-
scendi boni et mali antequam in eo transgressus esset homo preceptum, et ipsa experientia dinosceret
quid esset inter bonum quod amisit et malum quod admisit. Lignum enim tale nomen accepit ut eo
secundum prohibitionem non tacto caverentur, et eo contra prohibitionem tacto sentiretur. Neque enim quia
inde contra preceptum manducaverunt ideo factum est illud lignum dinoscendi boni et mali,
sed utique etsi obedientes essent et nihil inde contra preceptum usurparent, id recte vocaretur quod
ibi eis accideret si eo usurpassent. Tamquam si vocaretur ea arbor saturitatis, quod ex ea
possent homines saturari, numquid si nemo accessisset, ideo non illud esset congruum quod quando
tum accederent et saturarentur, tunc probarent quam recte illa arbor vocaretur. Capitulum xxiii

Et quomodo inquiunt intelligeret homo quod ei dicebatur lignum dinoscendi
boni et mali, quando ipsum malum quid esset omnino nesciebat? Hoc qui sapiunt parum attendunt
quemadmodum a contrariis notis sic pleraque intelligantur ignota, ut etiam rerum que non sunt nomina
in loquendo interponantur nullo caligante auditore. Hoc enim quod omnino non est nihil vocatur. Et has
duas sillabas nemo non intelligit qui latine audit et loquitur. Unde nisi quia id quod est intuetur,
id quod est velut eius privationem, quid sit quod non sit agnoscit. Sic et inane cum dicitur, intuendo corporis
plenitudinem privationem quasi eius tamquam contrarium, quid dicatur inane intelligimus. Sic et au-
diendi sensus non solum de vocibus verum et de silentio iudicaret. Sic ex vita quam inerat homini
posset eius contrarium, id est vite privationem, quam mortem vocamus. Et ipsam causam qua perderet quod habebat,
id est quolibet sillabarum sono, quo fieret ut amitteret vitam, quibuslibet sillabis appellaret, et quamvis
latine cum dicimus peccatum aut malum, tamen signum eius intelligeret quod mente discerneret. Nos enim
quomodo intelligimus cum dicitur resurrectio, quam numquam experti sumus? Nonne quia sentimus quid sit vivere
et eius rei privationem vocamus mortem, unde redire ad id quod sentimus resurrectionem appellamus? Et si quo
alio nomine in qualibet lingua id ipsum appellatur, animo utique signum eius insinuatur.

puer

arbor saturitatis

in voce loquendo qua sentire agnoscunt. quod est sine signo corporali. Utrum est illud quod in quibus homo animalium etiam incorpta vocabula? Quibus enim docent pecora domitores mores nisi ipsis vitae. Quibus parvulos pueros ad nostre vocabulo suo si etiam scut ex alto ratione dominatus. sit et quoddam ipse incipit. si tunc aliquem aliquid homo expertus sit. Sic ergo illis primis hominibus ea vita erat dulcis quam perfecto amore dominabantur. post ipsum quibuscumque modis vel signis figuris deus in se intelligere poterant. Nec aliter eis possit persuaderi potius nisi persuaderet eis ex illo fructo non esse morituros prius illud quod habebant in se habere gaudebant non amissuros. Unde pro loco loquendi est. Et dubitur itaque si quibus movet quomodo potuit intelligere in expertam nominando vel minantem deum. et videant nos cum incorpta non nisi ex ipsis quod ea communis si persuadendum sint sicut ex pluribus si ipse perit pure ville esse dubitatos agnoscere. Capitulum xxiiij

Nisi forte aliquis nos quod loquitur potuerit vel loqueretur intelligere qui non didicerunt vel crescendo inter loquentes vel aliquo magisterio. Et magnum fuit deo loquens eos docere. quos ita fecerat ut et possent ab hominibus discere si essent a quibus. Capitulum xxv

Nonne pene queritur utrum hoc praeceptum viro tantum dedit deus an etiam et femine. Sed nondum narratum est quomodo facta sit femina. An forte iam erat facta. Sed hoc quod gestum sit. quod prius erat gestum postea recapitulando narratum est. Verba enim scripture sic se habent. Et praecepit dominus deus ade dicens. Non dixit praecepit eis. deinde sequitur Ex omni ligno quod est in paradiso esca edes. non dixit edetis. Deinde adiungit De ligno autem cognoscendi bonum et malum non manducabitis de illo. Hic tamquam ad ambos pluraliter loquitur. plurali praeceptum finivit dicens. Qua die autem ederitis ab eo morte moriemini. Ut sciret quid et futurum erat utrique ita praecepit ordinatissime. ut per virum praeceptum domini ad feminam perveniret. Quam disciplinam servat apostolus in ecclesia ut si quid autem discere volunt domi viros suos interrogent. Capitulum xxvi

Item queri potest. quomodo nunc deus locutus sit ad hominem quem fecerat. Iam certe sensu ac mente praeditum ut audire et intelligere loquentem valeret. Neque enim aliter praeceptum posset accipere quo transgressor reus esset nisi hoc acceptum intelligeret. Quomodo ergo illi locutus est utrum intus in mente secundum intellectum id est ut sapienter intelligeret voluntatem dei ac praeceptum sine ullis corporalibus sonis vel corporalium similitudinibus rerum. Sed non existimo sine hoc primo homini locutum deum. Talia quippe scriptura narrat ut potius credamus sic esse deum locutum homini in paradiso sicut et postea locutus est patribus sicut abrahe et sicut moysi. id est aliqua specie corporali. Inde est quod audierunt vocem ambulantis in paradiso ad vesperam et absconderunt se. Capitulum xxvij

Locus itaque magnus nobis pro tempore promitur. ut intueamur quantum possumus quomodo ipse adiuvare dignatur. opus divine providentie duplicatum. quod superius cum de agricultura loqueretur transitoria quadam occasione perstrinximus. ut hinc iam incipere legentis animus assuescere torqueri. quod adiuvat plurimum ne quis indignum de ipsa substantia sentiamus. Dicimus itaque ipsam primam unam. unde est summum solum deum patrem et filium et spiritum sanctum. id est deum filium quoque cuius est trinitas. Ipsa summa trinitas neque compositum neque separatum deus qui solus habet immortalitatem et lucem habitat inaccessibilem. quam nemo hominum vidit nec videre potest. Nec locorum vel finito spatio continetur. Nec temporum finito vel infinito volumine variatur. Neque enim aliquid est eius substantie quod breuius sit in parte quam in toto sicut necesse est esse que in locis sunt. Aut fuit in eius substantia quod iam non est vel erit quod nondum est sicut est in naturis que possunt temporis mutabilitatem pati. Hec ergo incommutabili eternitate vivens trinitas omnia simul creavit ex quibus currerent tempora et implerentur loca. temporalibus quoque et localibus rerum motibus secula volverentur. In quibus rebus quedam spiritalia. quedam corporalia condidit formans materiam quam nullius alius neque illa. sed omnino ipse informem ac formabilem instituit ut formationem suam non ipse sed origine preveniret. Spiritalem autem creaturam corporali prefecit quod spiritalis tantum per tempora mutari possit. Corporalis autem per tempora et loca. Exempli gratia per tempus movetur animus vel reminiscendo quod oblitus erat. vel discendo quod nesciebat. vel volendo quod nolebat. per loca autem corpus vel a terra in celum vel a celo in terram. vel ab oriente in occidentem vel si quid aliud simile. Omne autem quod movetur per locum non potest nisi et per tempus

---

Trinitas

alii dicunt deo creando in

simul moveri. Quae autem non omne quod non movetur per tempus necesse est etiam per locum moveri. Sic ergo corpus quod movetur per tempus et locum praecedit spiritus qui tantum per tempus. Ita etiam praecedit illa creatura quae nec per locum nec per tempus, quae per haec simul per tempus et locum movetur totus. Ipse tamen per tempus motus conditus spiritus ita per tempus movet conditum spiritum, ipse nec per tempus nec per locum motus conditor spiritus. Sed spiritus creatus movet seipsum per tempus et per tempus et locum corpus. Spiritus autem creator movet seipsum sine tempore ac loco, movet conditum spiritum per tempus sine loco, movet corpus per tempus et locum. Capitulum 28

Quo tamen quisquis intelligere conatur quomodo creator et aeternus et vere immortalis atque incommutabilis deus ipse, nec per tempus nec per locum motus moveat temporaliter et localiter creaturam suam, non eum puto posse assequi nisi prius intelligat quomodo anima, hoc est spiritus creatus, non per locum sed tantum per tempus motus moveat corpus per locum et tempus. Si enim quod in seipso agitur capere nondum potest, quanto minus illud quod supra se est. Affecta quippe anima carnali sensu consuetudine etiam seipsam cum corpore per locum moveri putat dum id per locum movet. Quae si posset diligenter inspicere cardines membrorum corporis sui quemadmodum articulatim dispositi sint, a quibus initia motionum vitaliter incipiunt, inveniret ea quae per spatia loci moventur nisi ab eis quae loco fixa sunt non moveri. Non enim movet solus digitus nisi manus fixa sit, a cuius articulo velut immoto cardine moveatur. Sic tota palma ab articulo cubiti, cubitus ab articulo humeri, sic humerus a scapula cum moventur stantibus cardinibus quibus motio innitatur id per loci spatium quod movetur. Sic planta in talo est articulus quo stante moveatur. Sic crus in genu et totus pes in coxa, et nullus motus membri omnino est quem voluntas movet, nisi ab aliquo articulari cardine quem nutus eiusdem voluntatis primitus figit, unde id quod movendum est per loci spatium agi valeat. Denique nec in ambulando pes levatur nisi alius fixus totum corporis pondus ferat, donec ille qui movetur a loco unde fertur ad locum quo fertur suo articulo sui cardine innitatur. Porro si in corpore nullum membrum voluntas per locum movet nisi ab eo membri articulo quod non movet, cum et illa pars corporis quae movetur et illa quae fixa est ut moveatur corporeas habeant quantitates suas, quibus occupent spatia locorum suorum, quanto magis ipsa anima cuius nutibus membra deserviunt, ita ut ubi placuerit figatur unde id quod movetur innitatur, cum anima non sit natura corporea nec locali spatio corpus impleat, sicut aqua utrem vel spongiam, sed miris modis ipso incorporeo nutu commixta sit vivificando corpori, quo et imperat corpori quadam intentione non mole, quanto magis nequaquam nutu ipso voluntatis, cum non per locum moveatur, quando totum corpus per locum movet, nec alicubi loco movet nisi per illas partes quas non per locum movet. Quod si intelligere difficile est, credat quod verum est, et quod creatura spiritualis non per locum moveat totum corporum, et quod deus nec per tempus motus moveat creaturam spiritalem. Quod si de anima quisquis non vult hoc credere, quod quidem sine dubio non solum credere verum etiam intelligere si tamen possit perutile est in corde cogitare, non moveatur quod per loci spatia non distenditur. Cum tamen non facile occurrat quod per locum non moveatur quod per loci spatia non distenditur, tamquam aut per loci spatia distenditur corpus [illegible] si de anima hoc quisquis non vult credere, non minus urgendus est. Sed ut dicit Augustinus, de deo nisi credat nec per tempus nec per locum motum [illegible] incommutabilem credit. Capitulum XXIX

Verum quia omnino incommutabilis est illa natura trinitatis, et ob hoc ita aeterna ut ei aliquid coaeternum esse non possit, ipsa apud seipsam et in seipsa sine ullo tempore ac loco movet tamen per tempus et locum sibi subditam creaturam, naturas creante bonitate, voluntates ordinans potestate, ut in naturis nulla sit quae non ab illo sit, in voluntatibus autem bonis nulla sit quae ab illo non adiuvetur, in malis nulla mala sit qua bene uti non possit. Sed quia non omnibus naturis dedit voluntatis arbitrium, illae autem quibus dedit potentiores ac superiores sunt, ille naturae quae non habent voluntatem subditae sint necesse est illis quae habent, et hoc ordinatione creatoris, qui ita neminem punit voluntate mala ut non perimat dignitatem. Cum igitur omne corpus et omnis anima irrationalis non habeat voluntatis arbitrium, subdita sunt ista eis naturis quae praedita sunt arbitrio voluntatis, nec tamen omnia omnibus, sed sicut distribuit iustitia creatoris. Ergo dei providentia cuncta administrans universam creaturam et naturas et voluntates, naturas ut sint, voluntates ut nec infructuosae bonae nec impunitae malae sint, subdidit primitus omnia sibi, deinde creaturam corporalem creaturae spiritali, irrationalem rationali, terrestrem caelesti, femineam...

de motu corporis

non dignum

inquietudine agunt volentes valuaon. Indignationi corporis. In voluntatibus quoque bonis sibi Creatoris vero ipsas suaves sibi ut non peccent voluntatibus mala quoque commissa dicit sunt bona sine propter ipsum. Sine peccata in rebus contrarietate quae naturae sunt quoque malis voluntatibus subditae in temporibus. Nam in principio malae voluntatis quae caritate eam cadere poena pro eadem ipsam iniquitate sua. Ac per hoc sublimibus angelis deo subditis servientibus, et deo bene servientibus subdita est omnis mutabilis natura. Omnis voluntas et infima non prima ut hic de subditis vel dependentibus agitur quod nec ordo possit in omnibus, inhaerere illi cui subiecta sunt omnia. Capitulum xxx

Praebendo illi in illa veritate incommutabili videt. Et si enim suis dignus voluntatibus sunt ergo illi praecipiens veritatis, et intellectus voluntates eius perficiens sine tempore et loco movent aut eius imperio creaturas corporales illo non corporaliter moto. Nec tamen ut ab eius contemplatione desistant, quae desinat si quod et illud sine loco ac tempore contemplantur, et eius in inferioribus iussa perficiunt, movent se per tempus corpora autem per tempus et locum conformiter contemplationem agunt actionem. Et ideo deus qui bipertito providentiae sine opere posse unumquodque naturae/naturas ut faciat voluntas et sine ullo nuntio vel ministerio melius faciat. Non tamen ideo ministeriis corporalibus non adiuvat exterioribus corporalibus. Neque tamen est quidem eorum ullo corporali. Aliquid non est ministris interioribus non adiuvaret intellectus deo id agere ut quod sit natura, cum ex ipso et per ipsum et in ipso sunt omnia, per eos vero eius ministeria et interius incorporalia adiuvant ut potius fiant ut hic sunt et exterius corporalia quod se melius habent sicut alia quae agricultura, medicina et quaecumque ad ornatum sunt ut non solum saliores ac fecundiores verum etiam decentiores sunt. Spiritualis tamen natura si perfecta est ut talis sunt angelorum, quantum attinet ad scientiam quae sit sapiens et sit, non nisi interius corporali adiuvatur. Intus ei quippe loquitur deus, miro et ineffabili modo, vel per scripturam talibus instrumentis affixam, neque per voces corporales auribus insonantes, neque per corporum similitudines quales in spiritu imaginali fiunt sicut in somnis, ut in aliquo excessu spiritus quod graece dicitur extasis sunt et quae animo per sensus corporis nuntiantur, sed quia simile est visionum species inter fuit quam ab eis, aut omnino non possit quam esse rex et vilissime possit. Et quia ex tunc est quaedam [illegible] ad in ipsa incommutabili veritate [illegible] causales et intellectuales intuetur in ea quae luce de [illegible] omnibus incidunt, in ea quae ex tunc sunt arbitror esse deponenda. Creatura ergo spiritualis in ipsa quo sit, sapiens ac beata sit, non nisi interioribus adiuvatur, quantum attinet ad securitate eorum. Exterioribus vero si adiuvari dicenda est, eo fortasse solo adiuvatur quod se invicem vident, et de sua societate gaudent in deo, et quod perfectis etiam in perfectis omnibus creaturis [illegible] agit laudat quae conversorum eorum. Nunc attinet ad creaturae ipsa exterioribus adiuvante, et per illa visa quae similia sunt corporibus et per ipsa coelitus quae angelice subiacent petitioni. Haec tamen ita sunt, cum deus [illegible] et omnia tenet incommutabili aeternitate non per tempus creatura spirituali movet, et per locum et tempus creatura corporale ut eo motu naturas quas interioribus substituit et exterioribus administret et pro voluntate sibi subditas quas per tempus et per tempus et locum sibi subditas, aliter vel voluntatibus subdita quae per tempus et locum movet eo tempore et loco. Cum vero in ipso deo vita est sine tempore et loco. Cum ergo tale aliquid deus agere non debemus opinari eius substantia quia deus est temporibus locisque mutabilem aut per tempora et loca mobilem. Sed in opere divinae providentiae ista cognoscere non illo opere quo naturas creat sed in illo quo interioribus operatur etiam exterioribus administrat, cum sit ipse nullo locorum vel intervallo vel spatio incommutabili excellentia potentiae, et interior omni re, quia in ipso sunt omnia, et exterior omni re quia ipse est super omnia. Item nullo tempore vel intervallo vel spatio incommutabili aeternitate, et antiquior est omnibus, quia ipse ante omnia, et novior omnibus, quia ipse est idem post omnia.

Cum ergo eius ordinem secutus scriptura et praeceptum domini deus dedit dicens: De omni ligno quod est in paradiso edes escam, de ligno autem cognoscendi bonum et malum non manducabitis de illo, qua die autem ederitis ab eo morte moriemini. Sed mirandum quomodo ista locutus fuerit deus homini, quod ipse

a nob[is] ipse comprehendi non potest. Certissime tamen tenendum est deum aut per suam substantiam loqui aut per subditam sibi creaturam. Sed per substantiam suam non loqui nisi ad creandas omnes naturas spirituales vero atque intellectuales non solum creandas, sed etiam illuminandas cum iam possunt capere locutionem eius. qualis est in verbo eius quod in principio apud deum erat, et deus erat verbum per quod facta sunt omnia. Illis autem qui eam capere non possunt cum loquitur deus, non nisi per creaturam loquitur, aut tantum spiritualem sive in somnis sive in extasi in similitudine rerum corporalium aut etiam per ipsam corporalem dum sensibus corporeis. vel alia specie apparet vel insonuit verbis. Capitulum xxxi et ii

Si ergo adam talis erat ut posset capere illam locutionem dei, quam mentibus angelicis prebet per propriam substantiam, non dubitandum est quod eius mentem per tempus movit miro et ineffabili modo non motu ipse per tempus. Et quod utile ac salubre preceptum mentis inspexit ut si transgressori pena deberetur, eam ipsam ineffabilem veritatem monstravit sicut audiuntur vel videntur omnia bona precepta in ipsa incommutabili sapientia. Quae certis sed transisse in animas ex aliquo tempore, cum ipsam nullo potest motu in tempore. Sed autem adhuc modo adam infirmum ut ei adhuc opus esset aliqua ... creature per ... auctoritate ... cognosceret dei voluntatem. atque inspectus sit nobis ... sicut ipsis angelis. Et ... ambigamus per aliquam ... cum moti creatura ei esse locutum deum talibus vocum signis que intelligere posset. Illud enim quod postea scriptum est cum peccassent eos audisse vocem dei ambulantis in paradiso, quia non per ipsam dei substantiam, sed per subditam creaturam ei factum esse nullo modo dubitet qui fidem catholicam sapit. Capitulum xxxiii octavi libri no[n]i

Ad hunc et aliquanto latius de hac re disserere volui, quia nonnulli heretici putant substantiam filii dei nulla assumpta creatura per seipsam esse visibilem. Et antequam corpus ex virgine acciperet visum esse patribus opinantur tamquam dederit solem patri deus sit, quem nemo hominum vidit, vel videre potest. Quia solus visus sit ad accepta sua forma et per ipsam suam substantiam, cum impietas penitus a catholicis mentibus repellenda est. Sed hoc plenius aliis si deus placuerit disserendum. Nunc terminato isto volumine id quod sequitur quomodo sit intellectus ex verbis suis late ... sperandum est.

Sequitur liber nonus in salbato domince palmarum anno domini millesimo cccc. lxviii° frigo[rum] erato

Et dixit dominus deus Non est bonum esse hominem solum faciamus ei adiutorium simile ipsi. Et finxit deus adhuc de terra omnes bestias agri et omnia volatilia celi, et adduxit ea ad adam ut videret quid vocaret illa. Et omne id quodcumque vocavit adam animam vivam hoc est nomen eius. Et vocavit adam nomina omnibus pecoribus et omnibus volatilibus celi et omnibus bestiis agri. Ipsi autem adae non est inventum adiutorium simile ei. Et immisit deus extasim in adam et obdormivit. Et accepit unam costarum eius, et adimplevit carnem in loco eius. Et edificavit dominus deus costam, quam accepit de adam in mulierem. Et adduxit eam ad adam. Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro ex carne mea. Hec vocabitur mulier quoniam ex viro suo sumpta est. Et propterea relinquet homo patrem et matrem et agglutinabitur ad uxorem suam et erunt duo in carne una. Si aliquid admonent lectorem. quod libri superiores ... sunt ... non deum in hoc ... quo finxit adhuc deus de terra omnes bestias agri et omnia volatilia celi. Certe iam dictum fuerat adhuc id est per suum conditionem creaturarum in dictis sex diebus ... que tunc perfecta sunt causaliter et inchoata, ut deinde ad effectus suos tempore producentur. Ista quidem potuimus in precedentibus intimavimus. Et si quis ... alio ... potuit ... attendat ea omnia quo ut hic ... Et si probabilius ... potuit ... clerare sunt non solum ... non demus. Sed ... Capitulum 2m

Si quid autem monet, quia non dixit finxit deus adhuc de terra omnes bestias agri et de aquis omnia volatilia celi. Sed tamquam utrumque que de terra finxit. Et finxit deus adhuc de terra omnes bestias agri et omnia volatilia celi. Videamus quo modo esse intelligendum. Aut terram esse vult unde finxit volatilia celi, quia et terram potest

orirentur, ut non de terra utrumque accepisse dicatur quod fuisse significatum est: bestiae agri et volatilia celi. Sic tacite scriptura intelligenda videtur suggerere, velut qui sciamus in summa talium rationem conditionum ex aquis esse producta, ut terra utrumque sic appellata sicut cum aquis quod appellata est cum in psalmo ille psalmus ubi celestibus laudibus terminatis ad terram sermo conversus est. Sic intuens: Laudate dominum de terra, dracones et omnes abyssi etc. Nec postea dicit laudate dominum de aquis ubi enim sunt omnes abyssi que tamen de terra laudant deum. Ibi etiam reptilia et volatilia pennata que nichilominus de terra laudant deum. Secundum istam vero appellationem terre secundum quam etiam de toto mundo dicitur deus qui fecit celum et terram, sive de arida sive de aquis quecumque creata sunt de terra creata veraciter intelliguntur. Capitulum [XIII]

Nunc iam videamus quid adiciendum sit quod dixit deus: Non est bonum esse hominem solum, faciamus ei adiutorium secundum ipsum. Utrum temporalibus vocibus atque syllabis editum sit hoc quod dixit deus, an ipsa voluntas conveniens [?] est que in verbo dei primitus erat ut sic femina fieret, cuius rationis etiam tunc suscipiebat scriptura cum diceret: Et dixit fiat, an aliud quod primitus omnia condebantur. An forte in mente ipsius hominis hoc dixit deus sicut loquitur quibusdam servis suis ex quorum genere servorum etiam erat ille etiam qui dixit in psalmo: Audiam quid loquatur in me dominus deus. An aliquo de hac re ipsi homini in ipso homine per angelum facta est revelatio in similitudinibus vocum corporalium quales tradit scriptura visa in sompnis aut in extasi ita ut fieri hec solent. An aliquo modo alio sicut revelatur prophetis unde id est: Dixit michi angelus qui loquebatur in me. An per corporalem creaturam vox ipsa sonuerit sicut de nube: Hic est filius meus dilectus. Aliud ergo ex hiis omnibus factum sit ad liquidum comprehendere non valemus, firmum tamen certissime teneamus et dixisse hoc deum et si corporali voce, vel spiritualiter expressa similitudine vocis dixit, non eum propria substantia, sed per aliquam impositam subditam divisse creaturam. Sicut in libro precedente tractavimus. Ita visus est deus etiam per ea similitudinem viris aliquibus capite albo sicut lana, aliquibus inferiore parte corporis sicut auricalcum, aliquibus aliter atque aliter, quod tamen illis visionibus hominibus per substantiam quod ipse est. Sed per hoc subditum quod tamen eum probavisse et per similitudinesque formarum vocum que corporalium quod volunt audisse ac dixisse certissimum est eis qui substantiam trinitatis incommutabilem creaturam nec per tempora nec per locum moveri et per tempora et per locum movere, vel fideliter credunt, vel etiam excellenter intelligunt. Capitulum [XIIII]

Non ergo iam quid eius dixit deus queramus sed potius intelligamus quid dixit. Adiutorium quippe hominis secundum ipsum fuisse faciendum etiam ipsa vidit que per quam creata sunt omnia. Et in ea hoc audit qui potest in ea cognoscere quid quia creatum sit. Sed autem queritur ad quam rem fieri oportuit hoc adiutorium michi non probabiliter occurrit quam propter filios procreandos sicut adiutorium semen in terra est ut vigultum ex utroque nascatur. Hoc enim et in ipsa rerum conditione dictum erat: Masculum et feminam fecit eos, et benedixit eos deus dicens: Crescite et multiplicamini et implete terram, et dominamini eius. Que vero conditio et coniunctio masculi et femine atque benedictio nec post peccatum hominisque penam deseruit. Ipsa enim est secundum quam terra nunc hominibus plena dominantibus eius. Capitulum quintum De propagacione filiorum Adam

Quamquam et iam emissi de paradiso convenisse [?] et genuisse [?] referantur [?], tamen non video quid prohibere potuerit ut essent etiam eis honorabiles nuptie in paradiso et thorus immaculatus hoc deo prestante iuste fideliterque viventibus eique obedienter sancteque servientibus ut sine ullo inquieto ardore libidinis sine ullo labore ac dolore pariendi fetus ex eorum semine gignerentur non ut morientibus parentibus filii succederent sed ut illis qui genuissent in aliquo forme statu manentibus et ex ligno vite quod ibi plantatum erat corporalem vigorem sumentibus, et illi qui gignerentur ad eundem producerentur statum donec certo numero impleto si iuste omnes obedienterque viverent tunc fieret illa conmutatio ut sine ulla morte alia corpora conmutarentur [?] alia qualitate eo quod ad omnem nutum regenti se spiritui deservirent et solo spiritu vivificante sine ullis alimentis corporalibus sustentaculis viverent et spiritualia vocarentur, potuit hoc fieri si non preceptum transgressio mortis supplicium meretur. Cui et hoc fieri potuisse non credunt nichil aliud quam consuetudinem naturae iam post peccatum penamque humanam secundum attendunt. Non autem in eorum genere nos esse debemus, qui non credunt nisi quod videre consueverunt. Cui et dubitet hominum obedientem et pie viventi prestari potuisse quod dignum

tum ad dubitem vestibus consiliarii instituendo et quidam in suo genere statum ut parem obsequio
veritatis detinentium non pateret. **Capitulum vj de creatione [sine] mulieris**

Cur ergo non coierunt nisi cum exissent de paradiso. Cito responderi potest, quia mox facta muliere
priusquam coiret facta est illa transgressio, qua in morte destinati, de loco illius
felicitatis exciderunt. Non enim scriptura expressit quantum ibi fuerint inter eos factos, et exacta na-
m in terram potest eis dici, quia nondum deus iusserat ut coiret. Cur enim non ad hoc expectaretur divina
permissio auctoritatis, ubi nulla concupiscentiae stimulus inobedientis urgebat. Ideo autem hoc
non iusserat deus, quia omnia praescientia sua per ordinem disponebat, in quo eorum casum procul dubio praecesserat,
unde iam mortale genus propagandum esset humanum. **Capitulum vij de gignendis filiis ad**

Aut si ad hoc adiutorium gignendi filios non est facta mulier viro, ad quid ergo ad adiutorium fa-
cta est. Si quia simul operaretur terram, nec dum erat labor, ut adiutorio indigeret, et si
opus esset, melius adiutorium masculus fieret. Hoc et de solatio dici potest, si solitudinis for-
te tedebat. Quanto enim congruentius ad convivendum et colloquendum duo amici pariter
viri et mulier habitarent. Quod si oportebat alium iubendo, alium obsequendo pariter vivere, ne con-
trarie voluntates pacem cohabitantium perturbarent, nec ad hoc retinendum ordo defuisset, quo prior
alter posterior, maxime si posterior ex priore crearetur, sicut femina creata est. An aliquis
dixerit de costa hominis deum feminam tantum, non etiam masculum, si et hoc vellet, facere potuisse.
Quapropter non invenio ad quod adiutorium facta sit mulier viro, si pariendi causa subtrahitur.

Capitulum viij

Nam si parentes filiis suis cederent, ex hac vita oporteret, ut ita omne genus
humanum per decessiones et successiones in multitudine impleretur. Potuerunt ergo homines genitis filiis
perfecto humani officii munere hinc ad meliora transire, non per mortem, sed per aliquam
commutationem, aut illa summa, quae recepto corpori fient sanctis sicut angeli in caelo, aut si illa
fieri non debet nisi omnibus simul in saeculi fine, aliquem inferiorem illa erit, quam tamen huic
melioris statu corporum ut hoc terrenum habet, vel ita eos quomodo primitus facta sunt, viri et limo terre
et mulieres ex viri carne. Neque enim arbitrandum est helias vel sic esse ita sicut erunt sancti, quod
vitam non dum complevit, et sicut quidam fuit homines cum exit
melius hic quam in hac vita posset, quamvis non deus haberet quod ex hac vita recte gesta
fine transiret. Si probati enim inobedientia perdiderunt, ne sine nobis perfecti perficerentur,
saeculum si quis fuerit, hic helia mereri non potuisse, si deduxisset uxorem filiosque pro-
creavisset. Credis enim non genuisse, quamvis hoc scriptura non dixit, quamvis et de re-
libatione eius nihil dixit. Quid de Enoch videbit, cui filios genuit, deo placuit.
non mortuus, sed translatus est. Cur ergo et Adam et Eva si iuste viverent caste filios
procreassent, non eis posset translatio morte succedentibus cedere. Nam si Enoch et
Helias in Adam mortui mortisque propaginem in carne gestantes, quod debitum ut solvant
creduntur etiam redituri ad hanc vitam, et quod tamdiu dilatum est morituri, nunc tamen
in alia vita sunt ubi ante resurrectionem carnis, antequam animale corpus in spirituale mutetur, nec
morbo nec senectute deficiunt, quanto iustius atque probabilius illis primis hominibus praestaretur,
sine ullo suo parentumve peccato viventibus, ut in melius aliquem statum filiis cedentes
transferrentur. Vnde postea fine saeculi cum posteritate sancti quibus angelorum forma non moriendo
sed per dei virtutem multo felicius mutarentur. **Capitulum ix**

Non itaque video ad quod aliud adiutorium facta sit viro mulier, si pariendi causa subtrahitur,
quae mihi tam quare subtrahatur ignoro. Vnde et magnum magnique honoris mune-
rum apud deum fidelis et pia virginitas habet, nisi quia isto iam tempore continendi ab amplexu
de perdendo voluptatis, libido non sibi vendicavit quod iam sufficiente plebe necessitate
non postulat. Denique utriusque sexus infirmitas propendens in ruinam turpitu-
dinis recte excipitur honestate nuptiarum, ut quod sanis posset esse officium sit remedium aegrotis

Scriptura non dixit de uxore Heliae, Enoch

remediu. Nec ii quia incontinentia malu e. ideo coniugiu vel quo incontinentes copulant non e bonu. Immo vero non propter illud malu culpabile e hoc bonu sed propter hoc bonu veniale e illud malu. Cum id bonu quod habet nuptie propter quod esse nuptie sunt hoc aut triptitu e

3x bonum nuptiarum

fides — In fide attenditur ne preter vinculu coniugale cu altera vel altero concumbatur.
ples — In prole ut amanter suscipiatur benigne nutriatur religiose educetur.
sacram — In sacramento aut ut coniugium non separetur et dimissus aut dimissa nec causa prolis alteri coniungatur.

Hec e tanquam regula nuptiarum qua vel nature decoratur fecunditas vel incontinentie regitur pravitas. unde quia satis disserimus in eo libro de bono coniugali quem edidimus ubi et continentiam vidualem et excellentiam virginitatis pro suorum graduum dignitate distinximus diutius hic stilus non nobis e occupanda. Capitulum x.

de bono coniugali

Nunc ii si querimus cui adiutorio mulier facta sit viro si cui ad gignendos filios nisi sibimet in paradiso non licebat. Quemadmodum ii hoc sentiunt sine peccato esse omnem concubitum putant. difficile namque est ut dum perisse homines dicuntur vita non in corpore contra putent curandum. Et cui se exhortentur amicicia sit perfusa. aut exhortetur luxuria sit amarissima aut inceptus sit eius pigritia ostenderetur aut eius insectandum pius aut ostenderet edisse cepit audacia sua ad tumiditatem. Fugit aut qui timidus non esse conatur tangens ab rupto vinculo sit temerarius dum non reuera si opinione tantum metuitur. Ita dum nesciunt homines quid in adulteris et fornicatoribus divina iure damnet. etiam causam pariendi coniugale connubium detestantur. Cap. xi

Quod qui non faciunt si tamen fecunditate carnis per successionem morientium divinitus datam sentiunt. Nec ipsi putant primos illos homines potuisse gignere nisi propter peccatum quod ad mortem moriturae gignendo raperent successores. Nec attendunt si recte potuerunt successores quia moriturus. multo rectius senes qui viverent. Impleta ii terra que homine recte ples eorum nisi que morientibus succedet crescentia vel aut per duos homines impleretur quod ipsi non gignendo officio societatis implerent. Jam non ita quemcumque terra inerte e ut non emisit quo tene orationis sit genus humanu et cum a parte recte laudabilis et mirabilis quamvis valeat ordo rerum pereant. in cumada parte terre vinculum coheret et peccatores. Nec ii tamen damnati sunt homines ut non et tales pecoribus et volatilibus antecellant eorum tamen comparatione hanc infima mundi parti pro sui loci sorte decoratur. quia non considerare delectat. Quibus ac

nota

ita sit ex tanto ut putetur nihil cum ordinem potuisse si nisi in mentibus impleretur. Namque modestissima e superna civitas angelorum. ideo non recte coniugio copulatur nisi moreretur. hac quippe modestiam perfruitur et in vite sorte angelis socialis dominus speciebus ait In resurrectione nec nubent nec uxores ducent. Non ii incipient mori si erunt equales angelis dei. Hec vero terra implenda erat hominibus terra. Set est propter cognationis artiorem necessitudinem et mutatis vinculi maxime gaudendum ex uno oportet impleri propter quod aliud si ipsum cum e femina facta ad adiutorium nisi ut sexum generis humani una multitudinis tamquam terre fecunditas admanaret. Cap. xii de nuptiis primorum parentum

Quamvis honestius melius quam credatur ita fuisse tunc illorum corpus animale constitutum in paradiso nondum mortis lege damnatum ut non haberent appetitum carnalis voluptatis qualem habent nunc in corpore quam iam ex morte propagine ducta sunt. Nec ii nichil e in eius facti tunc de ligno prohibito comedisset. qui quidem deus non dixerat si edissetis morte moriemini. Sed quo die ederetis morte moriemini ut hoc impleri tunc eis in fieret dicis. quod apostolus gemuit dicens. Condelector lege dei secundum interiorem hominem. video aut aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis mee et captivantem me in lege peccati que est in membris meis. In felix ego sum. quis me liberabit de corpore mortis huius. Gratia dei per iesum christum dominum nostrum. Non ii sufficeret ei si diceret. quis me liberabit de hoc mortali corpore. Sed de corpore inquit mortis huius. Sic et illud. corpus quidem mortuum e propter peccatum. Nec dicit aut mortale si mortuum. cum tamen utrumque mortale si moriturum. Non ita credendum e fuisse in corpora si alia nondum spiritualia non tamen mortua. id est que necesse esset ut morerentur quod eo genere factum e quo lignum vetitum tetigerunt sic in ipsis illis corporibus nata per suo modo seminis dei. quod si privata sic fuit ut et letalis morbi in viscere depastaretur

nisi per istam mediam mortem sumerent spiritualem modo et utriusque corporis tunc dici. Si aliter quantum tu esset summi primus qui sine dubio morituri erant. Ita illi homines aliud quidem corpus gerentes si non moritura nisi peccassent, conceptura autem angelica forma celestium qui contrarie morti ut preceptum transgressi sunt corpora membris velut aqua egritudo letalis mors ipsa concepta est. Non tamen quia illa contrarie corpori sic gerebant ut non dicerent videre aliam legem in membris suis repugnantem legi mentis mee. Quamvis et si nondum spirituale corpus erat, nondum tamen erat mortale tamen de quo eis quia eius nati sumus. Si enim concepti nisi egritudine quidem inchoatum quod semper necesse morituri. Illam tamen necesse est cum ipsa morbus ydropicus aut dissentericus vel elephantiosis factum fuit sic eis qui hoc corpus habere cepit in quo omnes homines nati sunt filii ire, quia hoc non fecit nisi pena peccati. Capitulum xiii

Hoc cum ita sit, cur non ita credamus illos homines ante peccatum ita genitalibus membris ad procreandos filios imperare potuisse sicut ceteris. Que quolibet opere anima sine ulla molestia et sine pruritu voluptatis movet. Sed et creator omnipotens ineffabiliter laudandus, qui et in minimis operibus suis magnus est, dedit apibus ut sic operentur [illegible] filios sicut ceram et mella. Cur incredibile videatur primis hominibus illa fuisse corpora, ut si non peccassent, et morbum quendam quo morerentur non concepissent, eo nutu imperarent membris quibus fetus gignitur quo pedibus quo ambulatur, ut nec cum ardore seminarent nec in dolore parerent. Nunc vero transgressione precepti motum legis illius que repugnat legi mentis in membris concepte mortis habere meruerunt quem nuptie ordinant et refrenat, ut quod de peccato factum est supplicium, sit de supplicio fiat meritum. Continentia cohibet. Capitulum xiiii

Facta itaque femina viro de viro, in eo sexu, in ea forma et distinctione membrorum qua femine note sunt. Que peperit Cayn et Abel et omnes fratres eorum ex quibus omnes homines nascerentur, in quibus peperit etiam Seth per quem ventum est ad Abraham et ad populum Israel gentem iam notissimam gentibus et per Noe filios omnes gentes. Quisquis dubitaverit contra rectam [illegible] credidisse, longe est a fidelium mentibus expellendus. Cum ergo queritur ad quod adiutorium facta sit illa mulier viro, diligenter quantum valeo consideranti non nisi causa prolis occurrit, ut per eorum stirpem terra impleretur. Et non eo modo quo nunc procreant homines cum inest peccati lex in membris repugnans legi mentis, et si per dei gratiam virtute superatur, hoc eos esse non potuisse credendum est nisi in corpore mortis huius quod certo moriturum erat propter peccatum. Et quod hec pena iustus est [illegible] ut non ad [illegible] sine [illegible] cum temporibus [illegible] ex corde, audiat ex anima. Sine aliis [illegible] animas ipsa peccati que est in membris corporis mortis huius, [illegible] pena venit ipsa per virtute potuit superare. Capitulum xv De adiutorio viri

Sed quantum ad inventionem femine facta sit viro satis quantum existimo requisitum est. Illud etiam videamus quomodo sit scriptum, quod adducte sunt ad Adam omnes bestie agri et omnia volatilia celi ut eis nomina imponeret atque ita velut [illegible] oriretur creandi ei feminam ex eius latere cum inter illa aliud simile illi adiutorium non fuisset inventum. Videtur enim [illegible] per aliquam significationem propheticam factum. Sed tamen factum ut rebus gestis [illegible] et sic [illegible] libera relinquatur. Quid est enim hoc ipsum quod volantibus terrestribusque animantibus non etiam piscibus atque omnibus natatilibus Adam nomina imposuit? Si enim lingue humane [illegible] appellantur [illegible] que eis homines nova loquendo possunt non sunt que in aquis et terra [illegible] ipsa terra atque celo, et que videntur et que non videntur. Si credimus per diversitatem linguarum gentibus quibus nominibus appellantur. Verum cum lingua una primitus fuisset dederimus antequam superbia turris illius per quam [illegible] fabricam in diversos sermones hominum dividere societatem. Quemadmodum illa lingua fuerit quid attinet querere. Illa ante [illegible] loquebatur Adam. Et in ea lingua

Adam
Cayn
Abel
Seth
Abraham
Noe

fo

una lingua
primitus erat

si adhuc usque permanet sunt ille voces articulate quibus primus homo animalibus terrestribus et volatilibus nomina imposuit. Neque enim ullo modo credibile est in eadem lingua nomina pristina non abolere [illegible] consuetudine [illegible] quam deo docente homo prima dixit. Quod si ita factum esset, quare ita factum esset procul dubio mysterii significatio presumitur. Sed credendum est paulatim cognita pristina [illegible] nomina imponi tunc cum pecora et bestie et volatilia ad hominem adducta sunt ut eis ad sua [illegible] [illegible] quibus distincte nomina imponeret quibus ipse paulatim et multo citius quam pristinis si hoc factum non esset possit nomina imponere. Quod sunt tunc in re aliquid significandi quod ad prophetiam futurorum valeat. Cui in re miraculi ordo miraculi eius invigilat.

Capitulum xvii qualiter deus animalia adduxit ad Adam

Deinde [illegible] ignorabat deus nihil tale se creasse in natura animalium quod simile adiutorium esse posset homini. An opus erat ut hoc et homo ipse cognosceret, et eo commendatiorem haberet uxorem suam quod in omni carne creata sub celo. Et de hoc certe sic ipse [illegible] vincere nihil ei simile invenit. Quemadmodum si hoc scire non posset nisi omnibus ad se adductis atque perspectis. Si hoc deo credebat, possit hoc et illi eo modo dicere quo et preceptum dedit, quo et prevaricatorem interrogavit atque iudicavit. Si autem non credebat, profecto nec hoc scire potuit utrum ad eum omnia ille cui non credebat adduxerit. An forte in aliquibus ab illo remotioribus terre partibus aliqua ei similia que non demonstrasset absconderit. Non itaque arbitror dubitandum hoc alicuius prophetice significationis gratia factum. Sed tamen factum. Capitulum [illegible]

Neque hoc opere suscepimus propheticarum enigmata perscrutari. Sed in gestarum fidem ad proprietatem historie commendare. Ut quod impossibile videtur vanis atque incredulis et contra ipsam auctoritatem sacre scripture ~~velut~~ velut testificatione contraria repugnare, id quantum possumus viribus quantum deus adiuvat disserendo demonstrare. Neque impossibile esse neque contrarium. Quod autem possibile quidem appareret nec ulla specie repugnare. Sed tamen quasi superfluum vel etiam stultum quibusdam videri potest, hoc ipsum disputando demonstrare, quod ideo res tamquam in genere naturali ut consueto ordine factum est, ut cordibus nostris fidelissima scriptura [illegible] auctoritate plane. Cum stultum esse non possit instructum esse credatur, cuius causa [illegible] et mysteriorum [illegible] ratio exhibitum. Aut in opus aliud differimus.

Capitulum xviii quare mulier de viri latere sit facta

Quid ergo sibi vult etiam illud quod mulier de viri latere facta est. Unde propterea ipsa quidem viri commendanda hoc fieri oportuisse credamus. Numquid etiam ut dormienti fieret [illegible] [illegible] vel [illegible] flagitabat. Ut denique esse deberet in cuius loco caro suppleretur. Nunquid non potuit ipsa caro detrahi, ut inde congruentius quod sit sexus infirmior mulier formaretur. Quamvis non tamen [illegible] addidit costam deus edificare potuit in mulierem et carnem pulpam re non potuit ipsi depalare [illegible] et [illegible] facit. Cum si [illegible] costam [illegible] fuerat detracta, [illegible] non alia parte reponi [illegible]. Cur ergo [illegible] dormiens [illegible] finxit aut fecit, sed in [illegible] suis operibus. Sed edificavit deus deus illam costam [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible]. Non est itaque dubitandum quod hec sunt facta et stultum esse non possunt ob aliquid significandum esse facta, sed tamen facere sciliet ab ipso in primordio generis humani [illegible] presentio in ipsis suis operibus [illegible] [illegible] ut etiam et serius suis sive prophetantium [illegible] sive [illegible] spiritu vel angelis [illegible] [illegible] atque [illegible], et [illegible] rebus futuris, et recognoscendis impletis testimonium perhibent quod magis magis quam in [illegible] appareat.

Capitulum xix de re gesta operis huius

Videamus ergo quod isto opere suscepimus non sit prefiguratum ut fuerit si in gestarum non allegoricam sed propriam rerum significationem quod hic accipi possent. Et finxit igitur deus adhuc de terra omnes bestias agri et omnia volatilia celi [illegible] [illegible] quod visum est et quemadmodum visum est disseruimus. Et adduxit ea ad Adam videre quid ea vocaret. [illegible] hoc adduxit deus ad Adam ne [illegible] [illegible] animalia nobis dat quod debito opere divine providentie in loco superiore [illegible]. Neque et sic intelligunt atque [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] capiunt [illegible] hoc factum esse credendum est. Quam vox [illegible] [illegible] de [illegible] factum est eis [illegible] [illegible] sonabat

audientes intelligentia obedientie appellent. Non enim hanc acceperunt ut possent bestie et aues. In
suo tamen genere obtemperant deo non rationali voluntatis arbitrio sed sicut mouet ille omnia temporibus
oportunis non ipse spatiali motu per angelica ministeria que conspiciunt in verbo eius quid quo
tempore fieri debeat, et illo non spatiali motu mouentur ipsa tempora ut in his que sub ista sunt
iussa eius efficiunt. Quamuis enim anima non solum rationalis sicut in hominibus verum et irrationalis sicut
in pecoribus et volatilibus ac piscibus iussa moueatur. Sed anima rationalis voluntatis arbitrio vel consentit
iussis vel non consentit, irrationalis autem non habet iudicium proprio tamen genere atque ordine iussa agit
tacta compellitur. Nec in potestate ullius sit anime quid sibi visa veniant, unde in ipso corpore
sine in ipso spiritu interiore, quibus iussis appetitus mouentur cuiuslibet animantis. Hec sic tamen ea
ipsa per angelorum obedientiam de superiori ministerio peruenit iussio dei non solum ad homines, ut
plurima ad aues et pecora verum etiam ad ea que in aquis latent. Sic ad cetum qui glutiuit Ionam,
nec solum ad ista minora verum etiam ad vermiculos. Nam et hic legimus diuinitus iussum ut mordere
cucurbite radicem sub cuius umbraculo propheta requieuerat. Sic et homo dormiens deus sic eum
in statu egit, ut eius carnem posset portionem et munitam sine sui vsibus subducere. Nec tibi deus
spiritus auribus sibi libere volentibus conuersatio et feminas feras et capere et mansuetas facere, et
mirabiliter imperare possunt. Non corpore tamen arte appetitus et dolore capiunt
simulatis illiciendo, terrendo, laxando, constringendo, mediantibus agrestis eius exerit conseruetudine
et magis humanis moribus induunt. Quanto magis angeli hoc possunt qui iussionem dei
in ipsa eius quam semper intuentur incommutabili veritate conspiciunt, mouentes se per tempora
et corpora plus subdita propter et locorum agilitate mirabiliter et iussa quibus mouentur et
appetitus carnalis indigentie voluit offerre cum anime visione, ut quo eam vellent operibus
repente adducerent. Capitulum XX de formatione mulieris

Nam ergo videamus utrum mulieris formatio que ministerio in edificio dicta est quod sit facta.
Natura quippe mulieris cum sit ex viri carne tamen non alio motu in existentiam
venit. Angeli autem nullam omnino possunt creare naturam. Solus enim unus creator est, siue magnus
sit Adam. Costa eius sine ullo dolore substracta a corporis compage detracta sit. Hoc enim fo-
mitus dormire potuisse per angelos fieri, formare autem uel edificare costam ut mulier
esset vsque adeo non potuit nisi deus, a quo vniuersa natura subsistit. Vt ne illud quidem
credidimus supplementum de corpore viri quod in illius coste successit loco ab angelis factum et
sic nec ipsum hominem de terre puluere. Capitulum XXI de operibus angelorum

Non quod nulla sit angelorum opera, ut aliquid creetur. Sed non ideo creatores sunt, quia
nec agricolas dicimus creatores segetum aut arborum. Dicimus nempe qui plantat est aliquid neque
qui rigat, sed qui incrementum dat deus. Sed hoc incrementum pertinet eis in corpore humano quod
dempto loco carnis suppletum est illo scilicet opere dei, quo naturis subsistunt ut sint. Iam
ipsos quoque angelos creauit. Opus itaque agricole est ut aquam ducat cum rigat. Non
autem opus eius est ut aqua deorsum proclivia (?) labatur, sed illius qui omnia in mensura et
numero et pondere disposuit. Item opus agricole est ut surculum auellat ex arbore et
terre committat. Sed non eius operis est ut surculus eius bibat vel germinet. Et
terre ut aliquid quod eis solo figat, crescere radicem stabiliat. Sed illius qui incrementum dat
quo robur mittit ramosque diffundat. Sed illius qui incrementum dat. Medicus quoque
egro corpori alimentum adhibet et vulneri medicamentum, primo non de rebus quas ipse creauit
sed quas creauit opere creatoris inuenit. Deinde etiam ab eo potest parare potest et
miscere complexionis formare et medicamenta illis appone. Nunc eis exhibet
que adhibet eparans et creare vires ad carnem per. Nec id agit intus motu nobis
in occultissimo. Cui si deus subtraheret operationem intimam qua ea subsistunt et sapiunt,
continuo tanquam extincta nulla remanerent. Cum igitur ea deus vniuersa creaturarum fecit
ubique operatur non opere pendente (?). Sequimur in superiore hoc loco semper et de vitalibus
et in voluntatibus moribus ad mensuram corpore vnitatum. Tum angelis per quos nunc scripturis

Voluntas vero angelica obediens deo subdita, cuius quasi exercitu iussionum nullibi motibus de rebus subiectis tamquam manum ministrare, ut secundum illas principales in verbo dei non creatas vel secundum illas in primis vi dierum operibus causaliter creatas rationes rerum aliquid in tempore creetur, more agricolandi vel medendi possit. **Capitulum xxii. De mulieris formatione**

Quale autem ministerium deo exhibuerint angeli in illa mulieris formatione quis audeat affirmare? Certissime tamen dixerim supplementum id carnis in costae locum ipsiusque feminae corpus et animam conformationemque membrorum et omnia viscera, sensus omnes, et quidquid erat quo creatura et homo et femina erat, non nisi opere dei factum, quod deus non per angelos sed per semetipsum operatus est; et non dimisit, sed ita continuans operatur, ut nec illarum aliquid, id est nec ipsorum angelorum natura subsistat si non operetur. **Capitulum xxiii**

Sed quia carnis amatores ac sensuum corporis, quod tantum nisi per humanam inopiam experiri potuerunt, non noverunt nasci nisi aut ex ipsis tamquam maritalibus coniunctionibus, hoc est quasi ex terra aut ex seminibus vel lignorum seminibus aut ex corruptionibus animalium per innumerabilia genera animalium sive reptilium, aut certe ex generum parcitudine nulla, aut carne ex carne singuli animalis quasi tamen esset ex similibus vel sexu tantum distincti. Quaecumque in rebus creatis hominibus pluribus quae nulla de viri latere facta est nec possumus invenire, ob hoc ob aliud nisi quia homines quae operantur in hac terra noverunt, quid autem angeli in hoc mundo quemadmodum agricolentur vel utique noverunt. Nam perfecto et ornato industria humana fructiferum genus vel cursus operantur nichil ad nostras quam ex terra nasci arbores et herbas, ceteraque seminibus ab eis vel in terra credentibus. Nunc quippe in noticiam nobis quid valeat insitio ut alterius generis lignum radice alterius portare potuit aliena. Et convalescere nutrimento non sui. Hoc per agricolarum opera didicimus, cum ipsi creatores arborum ullo modo possent, sed nec cursum dei tantum, sed quidam officium ministerii quasi praebent. Neque qui cum quaeque propria extiterit sed hoc in dei opere intima nec se non habent. Quod quidem mulierem si hominem ex osse hominis factam non novissent, quid creaturi deo quidem angeli fuerunt? Ignorarent in arboribus ex arbore surculo in robore alieno situm nosse possent sed illa deo tantum quid angeli fuerunt similiter nescirent. **Capitulum xxiiii. Quod femina ex viro sit facta**

Nullo tamen modo dubitandum et hominem et arbores non nisi deum esse creatorem. Fideliter quasi credimus facta feminam ex viro nullo intercedente concubitu, etsi forte costam hominis ministrarent per angelos in opere creatoris, sicut fideliter credimus et virum factum ex femina nullo intercedente concubitu, cum semine Abrahae dispositum est per angelos in manu mediatoris. Verum quasi infidelibus incredibile est; fidelibus autem cur ad rei gestae spectante quod de ipso factum est, et tamen ad figuratum significationem quod de eiusdem scriptum est, incredibile videatur? Cum vero sit utique quantum concubitu vir ex femina fieri potuerit, femina ex viro non potuit. Et virginali utero quod vir fieri haberet virile aut latus unde femina fieret non haberet. Cum hoc deus de femina nasceretur, idem de semine femina formaretur. Potuit et deus carnem pro detracta de virginis membro virginis creare, sed qui posset omnino in tota sua hoc se ipsum facere ut detracto membro virginis creare. Sed qui posset omnino in corpore suo hoc sine sui factum esse quod factum est, mulier in ipsius corpore omnino mutilum perdendum esse quod castum est. **Capitulum xxv**

Quod si quaeritur causa sit haec illa causa absconditio in qua primum deus hominem fecit ad generandam et prolem feminae ipse quippe et hoc datum est castitate et fecunditate feminae vero iam illa ratio quod inde primis operibus indidit ac concreavit deus ut haberet vel rebus causa iam necesse esset ex viri latere feminam fieri, an hoc tamen haberet ut fieri posset vel certe fieri necesse esset ne certe iam conditum sed in deo esset absconditum. Sed hoc quaeritur cum quid inveniatur sine affirmandi temeritate est, tamen quod ex quibus fortasse fidem ipsa considerantes quos sacra fides imbuit et si nec primitus in augmentum quodam mirabiliter credendum esse. Omnis utique nature ipsis nostris cursus huic quasi consuetas naturales leges suas habent secundum quas et spiritus vitae qui creatura est hoc quadam appetitiones suas determinatas quemadmodum quas et mala voluntas non potest excedere. Et elementa mundi huius corporei

costie

habent dissimilitudinem utrumque contrarie quae sunt, quid unumquodque valeat vel non valeat, quid deinde fieri possit vel non possit. Ex his velut primordiis causarum omnia quae gignuntur suo quaeque tempore exorta processerunt, et deinceps suis temporibus ut generibus suis fit ut de grano tritici non nascatur faba, vel de faba triticum, vel de pecore homo, aut de homine pecus. Super hunc autem motum cursumque rerum naturalem potestas creatoris habet apud se posse de his omnibus facere aliud quam eorum quasi seminales rationes habent, non tamen id quod non in eis posuit ut de his fieri vel ab ipso possit. Neque enim potentia temeraria, sed sapientiae virtute omnipotens est, et hoc de unaquaque re in tempore suo facit quod ante in ea fecit ut possit. Alius ergo est rerum modus quo illa herba sic germinat, illa sic, illa aetas parit, illa non parit, homo loqui potest, pecus non potest. Horum et aliorum talium modorum rationes non tantum in Deo sunt, sed ab illo etiam rebus creatis inditae atque concretae. Ut autem lignum de terra excisum, aridum et politum, sine radice ulla, sine terra et aqua repente floreat et fructum gignat, ut per iuventutem sterilis femina in senectute pariat, ut asina loquatur, et si quid eiusmodi est, dedit quidem naturis quas creavit ut ex eis et haec fieri possent. Neque enim ex eis ipse faceret quod ex eis fieri non posse ipse praefigeret, quoniam seipso non est nec ipse potentior. Verumtamen dedit alio modo, ut non haberent hoc in motu naturali, sed in eo quo ita creata essent, ut eorum natura voluntati potentiori amplius subiaceret.

Habet ergo Deus in seipso absconditas quorundam factorum causas, quas rebus conditis non inseruit, easque implet non illo opere providentiae quo naturas instituit ut sint, sed illo quo eas administrat ut voluerit, quas ut voluit condidit. Capitulum xxvi

Ibi est et gratia per quam salvi fiunt peccatores. Nam quod attinet ad naturam iniquitate sua propria voluntate depravatam, recursum per semetipsam non habet, sed per Dei gratiam qua adiuvatur et instauratur. Neque enim desperandi sunt homines in illa sententia qua scriptum est: Omnes qui ambulant in ea non revertentur. Dictum est enim secundum pondus iniquitatis eorum, ut quod dictum est qui revertuntur non sibi tribuant, sed gratiae Dei, non ex operibus, ne forte extollantur. Proinde mysterium gratiae huius dicit apostolus absconditum non in mundo, in quo sunt absconditae causales rationes omnium naturaliter oriturarum, sicut abscondita erat Levi in lumbis Abrahae quando et ipse decimatus est, sed in Deo qui universa creavit.

Fides catholica

Omnibus ergo quae ad hanc gratiam significandam non naturali motu rerum, sed mirabiliter facta sunt, eorum etiam causae in Deo absconditae fuerunt. Capitulum xxvii Unum eorum erat quod ita mulier facta est de latere viri et hoc dormientis, et per ipsum firma facta est tamquam ex osse eius, ille autem propter ipsam infirmus, quia in loco costae non costa sed caro suppleta est. Non enim hunc habuit prima rerum conditio, cum sexto die dictum est: Masculum et feminam fecit eos, ut omnino sic femina fieret, sed tantum hoc habuit ut fieri posset, ne contra causas quas voluntate instituit mutabili voluntate aliquid faceret. Quid autem fieret, ut omnino aliquid ita fieret, absconditum erat in Deo qui universa creavit. Sed quoniam sic dixit absconditum, ut innotesceret principibus et potestatibus in caelestibus per ecclesiam multiformis sapientia Dei, probabiliter creditur, sicut semen cui promissum est dispositum est per angelos in manu mediatoris, sic etiam omnia quae ad istam gratiam significandam, non naturali cursu, sed mirabiliter facta sunt, ministrantibus angelis esse facta, ita tamen ut creator non sit nisi qui plantat et rigat, quoniam neque qui plantat est aliquid neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus.

Bene videtur

Capitulum xxviii de sopore ipsius Adam

Unde etiam per hoc ecstasis illa quam Deus immisit in Adam ut soporatus obdormiret, recte intelligitur ad hoc immissa, ut et ipsius mens per ecstasin particeps fieret tamquam angelicae curiae, et intrans in sanctuarium Dei intelligeret novissima. Denique evigilans tamquam prophetia plenus, cum ad se adductam mulierem suam videret, eructavit continuo quod magnum sacramentum commendat apostolus: Hoc nunc os ex ossibus meis et caro de carne mea; haec vocabitur mulier, quoniam de viro suo sumpta est, et propter hoc relinquet homo patrem suum et matrem et adhaerebit uxori suae, et erunt duo in carne una. Quae verba cum primi hominis fuisse scriptura ipsa testetur, Dominus tamen in evangelio Deum dixisse declaravit: Non legistis, inquit, quia qui fecit ab initio masculum et feminam fecit eos, et dixit: Propter hoc dimittet homo patrem et matrem et adhaerebit uxori suae, et erunt duo in carne una? Ut hinc intelligamus propter ecstasin quae praecesserat in Adam hoc eum divinitus tamquam prophetam dicere potuisse. Sed iam illo huius libri placet ut ea quae sequuntur ab alio exordio removeret interiori legentis.

Adam propheta

Liber decimus aug[ustini]

Ca[pitulum] p[rimu]m de hijs qui credunt ala[m] de anima fieri &c.

de anima

Iam quidem ordo ipse videtur exposcere ut de peccato primi hominis disseramus. Sed quia de carne
mulieris quod facta sit scriptura narravit, tacuit autem de anima, multo magis nos facit
intentos ut de hoc diligentius inquiramus, quo non refelli possunt qui credunt animam de
anima hominis sicut de carne carnem fieri, et a parentibus in filios utrumque transfusum simul.
Hinc et primitus ad hoc movetur ut dicant, quod unam adam deus fecit, quam pepulerit in faciem
hominis, quem de pulvere finxit, ut ex illa iam cetere crearentur anime hominum. Sicut ex illa carne
hominis, que de pulvere finxit: ut ex illa iam cetere crearentur. Et ille quidem habent
cum ceteris caro homini quando primo adam formatus est, deinde eva. Et ille quidem de illius late-
re corpus non animam detractum est. Corpus ut pulveris terre animam non flatu dei et illa de illius late-
re facta dicitur. Non dicit quod eam deus flando sicut animant tamquam utrumque de illo detractum sit
quia iam fuerat anima. Sed cum tacere oportuit nequiret ceteris de anima viri ut ea sit possessio
dedit dominus, ut intelligeremus vel dicere crederemus. Sed si hoc preterita scriptura non tacuit ne
aliquis quod sit hominis carnis de terra factam esse putaret, debuit et de mulieris anima non
taceri ne putaretur ex traduce. Sed hoc utique non est quare per se tacitum est, insinuet quod i[n]
eius faciem flavit deus, quia illud est utique quod et anima ex homine propagata est. Sicut propte-
rea facile occurrit. Sed et preterea anima mulieris ex anima vel facta, quia non scriptum est quod in mu-
lieris faciem flavit deus ut credunt ex viro aliam factam, quam vero id quidem scriptum est. Non
si deus omnibus animabus hominum inspiret sicut factum preterea scriptura de aliis tacuit. Quis possit
quod in una facta inveniretur est, ex dictis predictis intelligi. Adeo quod sit oportuit nos
preterea scriptura aliquid de hac re admoneri. Magis sit aliquid aliud fecibat in femina
quod in viro factum non erat et carne creata eius anima diceretur non sic viri eius aliunde con-
aliunde animam hoc ipsum quod alios faciebat scriptura potius tacere non debuit. Nec hoc unde factum
putaremus quod unum de illo didicimus. Unde cum non dixit ex anima viri alia anima facta est.
Factum. Convenientius credendus eo ipso hoc sicut admonere voluisse nihil ad hunc
putare quam de viri anima esse factum nominandi, cum sic datam esse mulieri. Cum possit
esse evidentissime omnibus loco ut si non ait sicut quod factum est preterea dicere deus et
quod ait hoc unum ob exemplum in et ego de terra una iste. Et tamen animatis quod diceret
ceteram de anima viri. Capitulum ii. homo ad ymaginem dei

questio

Non tamen hinc tam magna questio iam soluta est ut unum hoc nimium credi et tenemus
Quid videndum est utrum scriptura libri huius ab eius exordio precum hunc nobis
debitum putatur ut tunc recte fortasse requiramus. Sed quod ea sunt potius eligenda
sit et sunt i[n] ea huius inceptio, quod tenere debemus. Certe et in die fecit deus hominem
ad ymaginem suam masculum et feminam fecit eos. Ante id est quoniam ut hijo
dei consideratur est. Sed mea hoc autem in certis dicta sunt carne accipientium et quod tot
et alia terra quod ego ipse dicta animata sunt nos non sinebat tertio ipso in die eo
primum de limo hominem mulieris quod de latere eius acceptum. Sed hoc post ea factum esse post illa
primorum opera dei in quibus fuerunt omnia sunt. Quoniam quid de hominis anima credidimus et disputavimus
dubias disputationes inde proba illud credibiliter nos tolerabilius dici visum est. Eorum ipsa
hominis anima in illis operibus facta sit. Cum vero eius dum mundo corpore tamen in sexu ne-
tamen cum dicta scripture sunt sunt in die sexto dicere .i. de limo viri et de latere
eius femina. Sicut in illis in quibus operibus nullus factum est hominis. Sunt tamen hos talium
verum tamen factum cum ad nullos. Cum potius sit ipsum fit homo ad ymaginem dei.
certe et si ea non cum scripture apte ponitur, tamen sunt aliter intolerabili dicendo vel in
ea natura spirituali. Sed ad hoc tamen esse factum fuisse tamen cum ipsa natura que a
ratio facta diceretur, non crearetur in operibus dei. Et in alio sed in illo generaretur.
optime factum tamen anime velut in hominibus qui iam sunt facta non lateret quandoque sic
lorum sicut sit ea vel angelorum fila. Et quod est intollerabilius alicuius celi corporei filia
crederemus. Capitulum iii de mulieris factione

Sed unum sit obicere mulieris non de viro sed sic ut ille adeo factum aliquid apparet accepisse
quam singulas singulis fecit deus, non erat in illis primis operibus anima femine. Sunt
si generalis omnium mulieres non facta fuerit sed in homini ad generandum ad id dixerat ac nos

lestium ut et angelorum vel quod indignissimum est celi corporei sive alterius cuiusque inferioris elementi ... anime hominum esse diximus. Sed per hoc videndum est et si latet quando vel sit, quando pollere tolerabiliter dici possit utrum hoc quod modo dixi cum et in illis primis dei operibus omnium primum hominis factum de cuius propagine omnes homines anime traherentur. Cum novas faciunde ... potera non repugnet primis illis condicionibus ubi sunt que iam sunt. Sive enim in aqua ... in parte ... fecit sit ut omnes anime ... singulis hominibus ... a parentibus hominibus ... Sive ... que ... in parte ... ipsa ... dies ... sit ... ipse dies ... et ... creatura ... dei est / efferre dei homines ad ymaginem suam ... repugnet et sine ... et in die sexto accepit homo ad ymaginem dei et ... in die ... sexto 1° die ... sit cum hijs operibus a quibus consummatis et inchoatis deus in die ... Si ... non ... frustra tamen diligenter ... in diebus ... operibus ... dei ... intelligitur ... concidisse ... ad ymaginem dei / Non enim dum eam fecit ... ut ... in die sexto est ... Tam ... fecit ... operibus ... Nec ... illas ... ministerio ... operibus ... ex illis ... imperium ... dei ...

Capitulum iiij

Utrum ... liberi ... sunt ... hanc ... Suscipiamus ... dubitari ... ne debeat ... absurdum ... domus ... dubitamus ... corporis ... ut ... ipse ... animalis ... ut ... fieri ... et ... corpore ... operibus ... velle ... non ... intelligere ...

Quod ergo ex angelis ... ... corporis elementis ... Nisi forte illud ... quod ait Ezechiel ... in mortuos ... ... Et dixit ... Veni spiritus ... filii hominis et dic ad spiritum: Hec dicit dominus: a iiij° ventis veni et insuffla in mortuos hos et vivant

Et prophetavi sicut precepit michi dominus. Et intravit spiritus vite in eos et vixerunt et steterunt super pedes suos congregatio multa valde. Ubi non vis prophetice figuratum nostro tempore ut rebus ipsa demirabatur, scilicet ex toto orbe terrarum conversos homines et hoc per flatum illum unde prius propheticum figuratum fuisse. Neque enim flatus ille ex corpore domini fuit causa ... ipse qui sufflavit et ait accipite spiritum sanctum. Neque enim sic credendum est per eum procedere spiritum sanctum quod alterius corporeus flatus ipse processit. Sed quia condecens erat eo congruo documento ad intimandam processionem spiritus sancti cum de patre tum de filio ita possumus dicere ita esse animam de spiritu dei quasi flatus ille a maiori veniens de non minori factus est. Sed cum aliud eum fuisse, aliud significasse puto quod ex isto flatu ex corpore domini prodeunte recte intelligi potest, et sic Ezechiel propheta illo loco non in ossibus ... ipse futura est. Sed inspirationem desperati populi reparandi per spiritum dei qui replevit orbem terrarum figurata revelatione premisit.

Capitulum vi

Illud vero quam videamus cum non potius sua divina testimonia suffragentur. Et ne contradicere unam animam fecisse et dedisse homini primo unde ceteris fieret sed ex eius corde hominis ceteris corda. Cum enim quod dicit singulas singulis facere, sic illi vera non illa creatas.

Illud et quod pro ipsius psalmi dicit omnes flatum eo fecit ut hoc eundem de anima dicere quod fecerit ... ostendunt ad veritatem quod accipi potest. Nam sive ex una prima hominis anima sive ex aliis ... proventu omnes proveniunt animas ipse facit. Et illud quod scriptum est, qui finxit sigillatim corda eorum ... nomine cordis voluerit animas ... hoc repugnet utrique ... deprehendi ... ambiguum. Sive enim ex una ... quod flavit in faciem primi hominis ... singulas fingit. Sicut et corpora sive singulis ... fingit et mittat ut in eis ipsis quibus miserit eas fingat. Cumque hoc non ... videatur dicere nisi ex eo quod per gratiam suam ... ad ymaginem dei renovatione formentur. Unde dicit apostolus Gratia enim salvi facti estis per fidem. Et hoc non ex vobis. Sed donum dei est, non ex operibus ne forte quis extollatur. Ipsius enim sumus figmentum creati in Christo Ihesu in operibus bonis. Non enim per figmentum Christi corpora nostra fieri ... creata et facta possumus intelligere. Sed sic in psalmo dictum est. Cor mundum crea in me deus. hunc esse ... illud puto. Cum finxerit spiritum hominis in ipso. Tamquam aliud sit ... mittere. Aliud in ipso homine facere id est reficere ac renovare. Sed et hoc si non de gratia qua renovamur. Sed de natura in qua nascimur intelligamus, ad utrumque sensum dici potest. Quia ut ex una illa prima hominis tamquam semine animam accipiendo ipse fingit in homine et infunderet tamquam sine spiritu vite, non ex illa propagine sed aliunde corpus infusum ipse iterum fingit per motiones suas ... ut fiat homo in animam vivam.

Capitulum vii

Illud sane de libro Sapientie ubi ait Sortitus sum animam bonam et cum essem magis bonus veni ad corpus incoinquinatum, diligentiorem considerationem flagitat magis ut videtur attentam quam non ex una propagine sed desuper animas venire credunt ad corpora. Videamus quid est sortitus sum animam bonam. Quasi vero in illo amplius sorte sit ulla et anime. Anime sint bone ... forte exeant quam via tibi hominum tribunal sunt ... ad dei ad horam conceptus vel nascentium faciat bonas aliis non bonis ... quo pertinet ... hoc accidit. Mirum si hoc eos fallere admirat quod credunt animas alibi factas sigillatim mitti a deo singulas quibusque corporibus hominum. Sed non illos potius quam ... quod ante corpus egerunt in corpora mitti animas quidem quidem et alie bone. Alie non bone venient pro meritis nisi secundum opera sua. Neque enim secundum mentem in opera facit ab illo qui omnes ... bonas facit. Sed absit ut contradicamus apostolo non dum natos nichil egisse boni aut mali. Unde confirmat non potuisse ex operibus dici sed ex vocante maior serviet minori. Tunc de geminis ageret adhuc in rebecce utero conceptis. Consistemus ergo hic parumper de libro Sapientie testimonio. Neque enim negligendum potest. Cum certe cum non sentiat quod hic specialiter et singulariter de anima ea dicturum putant mediatoris dei et hominum hominis Christi Ihesu. Certe si recte fecit ... sit posita considerandum. Ut si ipso convenire non potuerit, quomodo id accipere debeamus. Ne eos captiosis veniamus fide preditos hoc animas aliqua merita operum suorum prius in corpora mittere incipiant in corporibus vivere.

Capitulum viii

Nunc illud videamus quod deus sit auferens spiritum eorum et deficient et in pulverem suum revertentur.

Emitte spiritum tuum et creabuntur et renovabis faciem terrae, propter hunc et qui tribuebat animas ex parentibus putat
esse dictum, hoc videtur posse eum sic intelligi, ut spiritum corporis propterea dixit, quod eum homines ex
hominibus accipiunt, qui cum mortui fuerint non eis poterit ab hominibus reddi ut resurgant.
Denique non rursus quidem quod nati sunt a parentibus generantur, sed deo eum reddente qui resuscitat mor-
tuos. Et per hoc eundem spiritum dixit corporis cum moriuntur, dei autem cum resurgunt. Et puta-
verunt qui non ex parentibus sed deo mittente animas venire opinantur pro sua opinione sic intelligere,
ut corporis spiritum dixerit cum moriuntur, cum in eis erat et ab eis exit, dei autem cum resurgunt,
quod ab ipso mittitur et ab ipso redditur. Propter quod inde eorum hoc testimonium neutrorum adversatur. Ego vero
arbitror melius intelligi hoc dictum de gratia dei qua intus renovamur. Omnibus superbis
spiritum eorum hominem veterem, et de sua vanitate presumentium, quando aufertur spiritus suus,
tamen exuunt se veterem hominem et infirmantur et proficiunt, expulsa superbia dicentes domino:
Memento quoniam pulvis sumus, quibus dictum est: Quid superbit terra et cinis.
Per orbem quippe fidei convertentes se infirmi et dolentes conversi sunt, semetipsos despiciendo,
sicut Job dicit, et destabescunt et estimant se terram et cinerem. Hoc est et in pulverem suum
convertentur. Accepto autem spiritu dei dicunt: Vivo autem iam non ego, vivit autem in me Christus.
Sic renovatur facies terrae per novi testamenti gratiam innovatam sanctorum. Illud autem quod apud ecclesiasten
scriptum est: Convertatur pulvis in terram sicut fuit et spiritus revertatur ad deum qui dedit eum,
neutri sententie contra alteram suffragatur, sed inter utrasque consistit. Cum enim dicunt isti hinc
probari non a parentibus animam duci, quod cum ipse pulvis in terram suam, id est caro que de pulvere
facta est, convertitur, spiritus ad deum qui dedit illum, respondent illi: utique ita spiritus redit eum
spiritus ad deum qui eum dedit homini primo quem in eius faciem sufflavit, quomodo pulvis
in primo corpore in terram unde primitus factus est. Neque enim erat spiritus ad parentes reddendus,
spiritus unde sit creatus ex illo uno qui homini primo datus est. Sic nec ipsa caro post
mortem ad parentes convertitur, a quibus tamen eam constat esse propagatam. Quemadmodum ergo caro
non redit ad homines ex quibus orta est, sed ad terram unde primo homini formata est, ita et
spiritus non redit ad homines a quibus traductus est, sed ad deum a quo primo illi carni datus est.

Quo testimonio satis prorsus admonemur ex nichilo deum fecisse ~~[illegible]~~ animam, Capitulum ix
quam primo homini dedit, non ex alia iam facta creatura, sicut corpus ex terra. Et ideo cum redit,
non habet quo redeat nisi ad auctorem, qui eam dedit, non ad eam creaturam ex qua facta est,
sicut ex nichilo facta est. Sed propter hoc ad factorem suum redire quod redit, a quo ex nichilo facta
est, et omnes redeunt quando fuerint de quibus scriptum est aversi et non convertentes.

Unde tam difficile est quidem omnia debent de scripturis sanctis testimonia colligi, et si fie- Capitulum x.
ri possit ut non solum commemorentur sed etiam pertractentur, in magnam sermonis longitudinem
porrigitur. Sed tamen nisi aliquid tale certum aliquid proferretur, quod proferunt quibus audire quid dei
[illegible] fecerit ubi quod eam primo homini dedit [illegible] per divini eloquii testimonia ista
questio solvatur ignoro. Sed cum scriptum esset quod sibi sufflavit deus in faciem formate mulie-
ri et facta fuit in animam vivam, [illegible] plurimum [illegible] accedit, ut crederemus formate tamen quod
non ex parentibus datam animam credimus. [illegible] quod [illegible]
quo modo nobis operatum est, homines ex homine; primo vero [illegible] aliter factum est. Et ideo
[illegible] dici posset etiam [illegible] non ex Adam [illegible] Eve ductam, quia non ex illo [illegible]
orta est. Sed ante homini quem primo ex illius carnem est, commemoraret scriptura non ex parentibus [illegible]
[illegible] Sed de superiore data. Illud tamen decernere [illegible] tacente scriptura [illegible] intelligi. Capitulum xi

Nunc utrumque et illud consideremus utrum neutra sententiam adversetur, sed utrique possit accommodari
quod scriptum est: Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit et per peccatum mors, et
ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccaverunt. Et paulo post: Sicut per unius delictum
in omnes homines ad condempnationem, ita et per unius iustificationem in omnes homines ad iustificationem vite.
Sicut enim per inobedienciam unius hominis peccatores constituti sunt multi, ita et per unius
obedienciam iusti constituentur multi. Ex hiis enim verbis apostoli quo defenditur [illegible]

Emitte spiritum t

Quod ex nichilo

Anima eve

propaginem sumptam sunt, sic astruere moliuntur. Si secundum solam carnem intelligunt, potest intelligi per peccatorem et peccatum non cogimur in hiis verbis ex parentibus animam credere. Si autem concupiscentiae illecebra carnis non tamen peccat nisi anima, quo accipiendum est quod dictum est In quo omnes peccaverunt. Si non ex Adam etiam anima sicut caro propagata est, sicut quod pro illius inobedientia peccatores constituti sunt multi, sed tamen secundum carnem, in illo non etiam secundum animam fuerunt. Cavendum est ne vel deus videatur auctor esse peccati si dat animam carni in qua eam peccare necesse sit, vel possit esse anima praeter parvulos ipsius Christi cui liberando a peccato non sit gratia Christi necessaria, cum anima non peccat in Adam, sed omnes in eo peccasse secundum carnem tantum quae de illo tracta est, non etiam secundum animam dicuntur. Sed vestigia adhuc christianum est cum laude fidei ut parvulos ad percipiendam gratiam sacri baptismi etiam cum periculo atque infirmitatibus currant. In quibus si hoc vinculum peccati solvitur quod tantum carnis, non etiam quod animae est, merito quaeritur quid eis obesset si in illa aetate de corpore sine baptismo exirent. Si enim per hoc sacramentum corpori tantum consulitur non et animae, deberent et mortui baptizari. Sicut enim videmus hoc universae ecclesiae retinere ut cum viventibus curratur et viventibus succurratur, nec cum mortui fuerint nihil fieri posse quod possit. Non video quid aliud possit intelligi nisi unumquemque parvulum non esse nisi in Adam et corpore et anima. Et ideo illi Christi gratiam necessariam. Aetas quippe illa in persona nihil egit vel boni vel mali. Proinde si illa anima non est ex Adam propagata, non est unde quo possit iuste ire in condempnationem si de corpore sine baptismo exierit. Cum ipsis vero parvulis de anima certius potuit demonstrare mirandum est.

Verissime quippe dictum est: Caro concupiscit adversus spiritum et spiritus adversus carnem. Sed tamen carnem sine anima concupiscere nihil posse **Capitulum XII**

puto quod omnes doctores intelligant, quod non dubium. Ac per hoc ipsius concupiscentiae carnalis causa non est in anima sola, sed multo minus est in carne sola. Ex utroque enim fit: ex anima scilicet, quia sine illa delectatio non sentitur; ex carne, quia sine illa carnis delectatio non sentitur. Carnem itaque concupiscere adversus spiritum dicit apostolus carnalem procul dubio delectationem, quam de carne et cum carne spiritus habet adversus delectationem quam solus habet. Solus quippe habet, nisi fallor, illud desiderium, non cum carnis voluptate vel carnalem voluptatem concupiscendo, quod desiderat et deficit anima in atria domini. Solus est hic illud: Concupiscentes sapientiam serva mandata, et dominus praebebit illam tibi. Nam cum spiritus imperat membris corporis ut huic desiderio serviant quo solus accenditur, velut cum assumitur codex, cum aliquid scribitur, legitur, disputatur, auditur, cum denique panis frangitur esurienti, et cetera huiusmodi ac misericordiae praestantur officia, obedientia cum exhibetur non concupiscentia movetur. Huius autem quidem bonis desideriis quibus sola anima concupiscit, cum adversatur aliquid quod carnaliter animam secundum carnem delectet, tunc dicitur concupiscere adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem. Hic etiam dictum est carnem in corpore secundum ipsam facit anima, cum ait: Caro concupiscit. Quemadmodum dicitur sic auris audit et oculus videt, cum magis et rectius quod anima potius et per aurem audiat et per oculum videat. Sic etiam dicitur manus tua subveniet homini, cum aliquid porrecta manu datur quo inopiae subveniatur. Et ideo sicut de ipso etiam fidei oculus, quo quod pertinet credere quod per carnem non videtur dictum est: Videbit omnis caro salutare dei. Non utique nisi de anima quae vivit carne cum etiam per ipsam carnem videtur Christus praesens in carne in forma qua indutus est, per nos non pertinet ad concupiscentiam sed ad videntem carnis. Ne forte aliquis ita velit accipere quod dictum est: videbit omnis caro salutare dei, quemadmodum dicitur caro concupiscere, quam anima non sola carni animale vita praebet, verum etiam secundum ipsam carnem aliquid concupiscit, quod in potestate non est ne concupiscat quamdiu inest peccatum in membris, id est violenta quaedam carnis illecebra in corpore mortis huius veniens ad vindictam illius peccati unde propagati sumus secundum quod omnes eramus natura filii irae. **Capitulum XIII**

Quam quod peccatum nihilominus per gratiam constituti, ne vero non sit in corpore corporis quidem ita moriamur, sed ut etiam moriendum vivere dicitur. Sed ut non regnet: non autem regnare cum desideriis ipsius in hiis quae peccatum carnem contra spiritum concupiscentem non obedit. Proinde apostolus non ait non sit peccatum in vestro mortali corpore. Sciebat quippe inesse peccati delectationem quam peccatum vocat

depravata scilicet ex pena transgressionis natura. Si non ... regnet peccatum in vestro mortali corpore
ad obediendum desideriis eius, nec exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato. **Capitulum xiiii**

Secundum quem sensum, nec illud absurdissimum dicimus, quod caro sine anima concupiscat
nec manicheis assentimus, qui cum viderent non posse carnem sine anima concupiscere aliam
finxerunt animam scilicet ex alia natura deo contraria carnem vivere putaverunt unde concupiscat adversus
spiritum. Nec aliam animam non esse ... ex gratia dicere cogimur, cum dicitur nobis quod ...
... anima infantis unde illi ... sit non proprio ... baptismi ...
corpore sit ut aliquod ipsum peccatum ... vel ex illa ... in adam ... Non ...
de ... agnus ... quod peccatum ipsum voluit attribuere adam nisi ab anima
... articulo ... credendum sit nulla ... peccati nisi que
... generaliter admittitur. Cum non audeat affirmare ... peccata non esse
peccata nisi ... impune ... Ac hinc plenius ... carnis ... non
... maioribus ... videntur. ... cuius ... quibus ...
... posse ... melius intelligere ... obedire. Sed ...
... carnales ac ... voluptates ... et ... virtus et ...
oppugnantur quibus ... aliter ... nisi ... et in
... que ... ad ... ut ad ... offen
dunt. De ... loquimur non quia ... adultis. Neque ... in ... paruulis
... culpanda sunt ... non debent ... quod ...
... ob ... sit ... ad deum con
... corrigunt ... sic ... Sed ... vehementer movet
... peccatum ... de ipso voluntatis arbitrio ... quod posse ...
... obedientiam ... per ... inobedientiam ... non est. **Capitulum xv**

Hec vox ... est qui ... hominum ... volunt non quod nisi a ...
deo sit ... Non ... et ... Ac non ille qui ait ... te formares
... te ... queratur quod ... hominum deus ... singillatim dare
... de originali peccato ... et ... carnalem corpo
... corpore in ... tuerant
... morbis ... de peccati carne ... modo ... ut ...
... possint ... obliuioni ... ut ...
... indigestibiles ... Cum vero paulatim ab ... obli
... tempore anima ... possit ... ad deum suum ... et ...
... conversione. Deinde secundum ... presentiam ...
... illo ... solo paululum ... paulatim ... in luce intelligentie
... quod ... anima ... est ... per voluntatem bonam eligere vitam bonam. ...
non potest nisi adveniret gratia dei per mediatorem. ... si neglexerit homo, ... tum ...
... est ... adam. Si autem ... adam ... ...
... illud quod de adam culpabilis ... est mundatum a labe peccati ... tempore
... illa ... potuerit. Si ... possit ...
... mediatoris ... ut quod ... fidem non ... per ...
qui ... diligenter fiat. ... solutis ... in etate infantili originalis
pena peccati ... nisi ad ... carnales ... non domabit. Nec
... parentis ... nisi eis dono ... pueri ...
... infans baptizetur, ne obsit anime ... parentis peccati. ... propria
fit ut ... possit anima ... nisi ... corpore ... quippe ...
... nisi ... in corpore ... per ... sit ...
... **Capitulum xvi De baptismo sine quo non est salus**

Quod ... aut aliquis ... non ... sine ... infidelitate aut negligentia ...
... de maioribus ... possunt ... aput eos ...

Anime nove creantur

non

tine ut eis quo baptisentur nemo subveniat / Et illi utique qui hanc propria peccata quae
indigeant remissione, cum si dimissa non fuerint nemo eos recte dicit in aliis plecti
pro illis quae in vita sua voluntate commiserunt. Illa vero anima cum quadam contagione tradicem de
peccato carnis si de illa prima anima peccatrice non tracta est nullo modo imputari potest. Neque ullo
peccato si nulla quae sic facta est a deo donante terreno addicta est / Cur alienabitur a beata
vita si baptizando infanti nemo subvenerit cui forte nihil oberit / Aut quid ergo proderit
ei cui subvenerit. Si nihil oberit cui non subvenerit. Hic propria causa / Quid inde
possint [illegible] apud eas invenient. Nos [illegible] ad [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
morte praeveniri /

Capitulum XVII. Cur alii cito moriantur infantes per baptismum

O[illegible] utrique et ab [illegible] ingenio meo remotissimum / Cur nascantur infantes
[illegible] cito vel continuo moriuntur. Et hoc ita occultum est ut neutros adiuvet de quorum
[illegible] illa [illegible] opinio, quae putat animas pro [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
garetur / nec adiuvaretur /

Capitulum XVIII

Proinde qui [illegible] mortibus urgebantur [illegible] baptismum [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
quam praesciret eum si vivere posset fidelem esse futurum /

Capitulum XIX

Non ideo potius refelli hoc [illegible] quia [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Capitulum XX

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

anime testimonium hic quem non experiebatur tunc si venit ad corpus ut descendere deo mittente
quod dicit versus hic impedit eorum sententiam qui ait sortitus sum animam bonam. Cum perculo
vel ex uno fonte manere quodammodo tamquam rivulos vel pari [illegible] animas credunt quas
deus mittit in corpora, non autem alias bonas vel magis bonas et alias non bonas vel
minus bonas / vel etiam bone sunt magis bone seu non bone aut minus bone anime nisi ex
meritis secundum liberi voluntatis arbitrium. Vel dicta temperature corporis dum alie magis alie
minus gravantur corpore quod corrumpitur et aggravat animam. Sed utique acta erat aliqua singularis
[illegible] / quales erat moribus dependeret antequam veniret ad corpus. Nec
corpore minus gravante potuit ei dicere animam sum bonam / cum ait sortitus sum animam bonam
et cum essem magis bonus veni ad corpus incoinquinatum accessisse et de bonitate qua bonus
erat sortitus est animam bonam ut et ad corpus incoinquinatum veniret. Unde ergo bonus antequam
veniret ad corpus. Sed utique non dicitur moribus quia nulla adhuc vite gesta merita. Non dicitur
corpore quia prius bonus quam veniret ad corpus. Unde ergo [illegible] aut illis qui ex traduce ani-
mas [illegible] animas fieri asserunt [illegible] sonare non videntur quod dixit cum
veni ad corpus. Sed in textu non magis est coaptata. Ut cum dixisset puer autem eram ingeniosus
quod ipsum explicans quomodo ingeniosus esset continuo subiungit et sortitus sum animam bonam
ex prono ingenio. Vel corporali [illegible] esse magis bonum veni ad corpus incoinquinatum
et sic maternum intelligatur / ut hic quid quod [illegible] e venit ad corpus hinc opinioni ista
[illegible] / cum ex anima corpore prius venisse ad maternum corpus accepit [illegible] non
a [illegible] ministerio. Dimittendum est ex hic ingenia [illegible] a [illegible] ad ultima
et hic verba libri huius aut magis eis favent qui animas traduce loquuntur et si isti
[illegible] possent [illegible] utrisque [illegible] / Capitulum xxi

Queritur et de domino si humana que a verbo assumpta est [illegible] velimus accipere [illegible]
quid in eadem [illegible] legimus que illi excellentie non conveniunt. Maxime illud
[illegible] qui hic in eodem libro loquitur / aliquanto superius eo illa verba descendens [illegible]
[illegible] dicit quod [illegible] est ex semine viri se in sanguine coagulatum a quo [illegible]
modo utique alienus est [illegible] partus quod non ex viri semine carnem concepisse Christi
nullus ambigit [illegible] Sed quia in psalmo ubi ait foderunt manus meas et pedes meos
dinumeraverunt omnia ossa mea ipsi vero consideraverunt et inspexerunt me / diviserunt sibi vestimenta mea / et
super vestem meam miserunt sortem / Que [illegible] illi vim [illegible] ubi etiam dixit deus deus meus respice
et in me ut quid dereliquisti me longe a salute mea verba delictorum meorum. Que versa ei [illegible]
[illegible] corpus in se humilitatis [illegible] qui membra sumus corporis eius. Et quia in ipso verbo
[illegible] puer erat et sapiens. Sed possunt et illa quod hanc sententiam in libro sapientie
[illegible] per humilem formam servi et [illegible] corporis [illegible] cum capite suo [illegible]
[illegible] / Quod ingeniosus ille puer [illegible] in annis xii sedens [illegible] mira
[illegible] / Et quod illa anima melius quam est si vincit non certando / Sed [illegible] que anima
ex traduce assumitur non erit [illegible] ut in ipsa [illegible] peccatoris traduce venisset
se credenda sit. Nec [illegible] hominis inobedientiam [illegible] ipse per [illegible] per eum [illegible]
obedientiam ab illo [illegible] libito iusti constituuntur multi. Et quod incoinquinatus illo
[illegible] virgineus cuius caro [illegible] de peccati propagatione veniret [illegible] de peccati propagatione
[illegible] ut ne [illegible] quod corpus [illegible] est lex [illegible] in membris [illegible] quam in [illegible] membris
[illegible] corporis mortis repugnat legi mentis / quam [illegible] peccati [illegible] refrenandam / [illegible]
[illegible] quomodocumque liceat in coniugibus relaxandam / Nec [illegible] quomodocumque licebit
[illegible] cuius imperium prohibendum. Capitulum xxii

Respondendum eorum [illegible] ex carne femine nec tamen quomodocumque licebit ei assumptum
est. Cum de illa carnis peccati propagine concepta fuerat / [illegible] non sic in ea
conceptum est / quod fuerat illa concepta. Nec ipsa caro eius [illegible] peccati [illegible] carnis
peccati. Non [illegible] accepit inde reatum moriendi / qui apparet in motu carnis non volui
[illegible] voluntate [illegible] ad [illegible] concupiscit. Sed accepit inde [illegible]
[illegible] peccatoris. Sed quod exsolvendo indebite mortis et ostende [illegible]
resurrectionis sufficeret / [illegible] nobis [illegible] ad [illegible] / alterum ad [illegible] valens

Capitulum xxiii [illegible] de [illegible]

anima christi

Deniqz si anime creantur, unde accepit animam ille christus quero hinc audire meliores ac doctiores. Sed tamen pro modulo meo libentius crederem id de ada. quod de adam [illegible] pulvis assumptus ex terra in qua nullus homo fuerat operatus meruit animam, quanto magis corpus assumptum ex carne in qua nullus homo fuit operatus [illegible] animam, cum illius erigeret casuram, hunc deprehendet levatura. Et fortasse id ait, [illegible] bona. Sed tamen hic de illo oportet intelligi quem solent [illegible] fuit quod [illegible]. Non est ne [illegible] illa anima aliquibus operibus precedentibus ad tantam apicem [illegible] pervenire ut cum ea verbum caro fieret et visibiliter in nobis ad auferenda peccata [illegible] precedentium meritorum sortis corpus accepit. Capitulum xxv

Est in epistola que inscribitur ad hebreos locus quidam diligenti consideratione dignissimus. Cum enim per melchisedech, in quo [illegible] futuri figura presignata distingueret sacerdotium christi a sacerdotio levi, videte, inquit, qualis hic est cui et decimam dedit de primitiis abraham patriarcha. Et hii quidem qui de filiis sunt levi sacerdotium accipientes mandatum habent a decimis populi secundum legem, hoc est a fratribus suis, quamvis et ipsi exierint de lumbis abrahe. Cuius autem non est [illegible] generatio in eis, decimas sumpsit abraham et [illegible] repromissiones benedixit. Sine ulla autem contradictione quod minus est a meliore benedicitur. Et hic quidem decimas morientes homines accipiunt, ibi autem quem testificatur quia vivit. Et ut ita dictum sit, per abraham et levi qui decimas accepit, decimatus est; adhuc enim in lumbis patris erat [illegible]. Si ergo et hec valent ad ipsam distinctionem quod cetum [illegible] sacerdotio levitico sacerdotium christi, quod sacerdos christus per illum prefiguratus est, qui decimavit abraham [illegible] et ipse levi decimatus est. Porro autem si non secundum animam sed tamen secundum carnem accipimus levi fuisse in abraham, [illegible] et christus, quia et christus secundum carnem ex semine abrahe est. Et ipse igitur decimatus est. Quod [illegible] pernegare [illegible] sacerdotium christi a sacerdotio levi, quod levi decimatus est [illegible] in lumbis abrahe ubi et christus erat. Unde patet decimatum [illegible] eum secundum quod fuisse [illegible] christum non fuisse [illegible] secundum animam non fuit. Non est [illegible] anima christi ex radice [illegible] ibi fuisse. Capitulum xxvj

Hic existimant illi qui traducem animarum defendunt, et dicunt [illegible] esse [illegible] levi [illegible] secundum animam fuisse in lumbis abrahe, in quo cum decimavit melchisedech, ut posset ab eo christus in illa decimatione distingui, quem quod decimatus non est, et tamen in lumbis abrahe secundum carnem fuit. Restat ut secundum animam [illegible] non fuit et [illegible] ut in levi secundum animam fuit. Hoc ad me non multum attinet qui [illegible] adhuc [illegible] sum [illegible] confirmare [illegible]. Interim christi animam ab origine huius traducis per hoc testimonium secernere volui. [illegible] isti quid [illegible] fortasse respondeant, et dicant quod [illegible] non [illegible] manet, quamvis [illegible] sit in lumbis [illegible] secundum carnem, tamen in lumbis abrahe [illegible] levi [illegible] et [illegible] christum non decimatum. Secundum [illegible] fuit levi, quia [illegible] erat in [illegible], secundum quam [illegible] ibi erat [illegible] caro christi secundum ipsum [illegible] fuit [illegible] caro. [illegible] levi [illegible] christus in lumbis abrahe secundum animam. Secundum [illegible] et levi et christus, secundum levi secundum [illegible] christus autem secundum solam [illegible] corporalem. Cum autem sit in semine et visibilis corpulentia et invisibilis [illegible], utrumque [illegible] ex abraham [illegible] ex ipso adam usque ad corpus [illegible] ipsa eo non concepta et exorta. Christus autem visibilem carnem [illegible] de carne virginis [illegible] ratio vero conceptus eius non a semine [illegible]. Sed longe aliud ac de [illegible] inde secundum hoc quod [illegible] accepit [illegible] in lumbis abrahe fuit. Ille est ergo decimatus in abraham, [illegible] tunc [illegible] fuit in lumbis eius, [illegible] abraham [illegible] natus de patre ipso abraham, [illegible] de suo patre natus est abraham per legem [illegible] repugnantem legi [illegible] et [illegible] sine [illegible] non [illegible] et ea [illegible]. Non autem ille ibi decimatus [illegible] est [illegible] caro unde non [illegible].

Maria virgo concepta

Maria virgo

naturam medicinalis traxit. Nam cum ipsa derivatio ad prefigurandam medicinam [illegible]
erit illud abstrahere unde derivabat quod curabat, non illud unde curabat. [illegible]
[illegible]

Capitulum xxi

[illegible]

Capitulum xxviii

[illegible]

Capitulum xxix

[illegible]

Capitulum xxx

Admoneo sane quantum valeo si quos ista permovent opiniones ut animas credant ex propagine
magis quantum possunt se ipsos considerent et interim sapiant tam non esse animas sicut nulla
cum prior non est, quia diligentius inspecta posset a deo qui super omnem creaturam suam inco-
mutabilis permanet incorporaliter cogitari cum ea que ad ipsius ymaginem facta est. [illegible]
[illegible] erit fortasse nichil tam quosdam quam ut credendo quod anima corpus sit et deum esse corpus
credatur, quia hii et corporibus assuefacti et affecti sensibus nolunt aliud quam corpus credere.
Ne sit corpus, non satis nichil sit. Et per hoc tanto magis timent esse de deo credere quod
corpus non sit, quanto magis timent deum nichil esse. Ista enim feruntur in fantasmata yma-
ginum que cogitatio de corporibus versat, ut hiis sublatis non tamquam per inane perire se
reformident. Ita necesse est ut et iustitiam et sapientiam pingant quodammodo in cordibus suis cum for-
mis et coloribus, quas non possunt incorporeas cogitare. Nec tamen cum ipsa iustitia vel sapientia
moventur, ut vel laudent eas vel secundum eas aliquid agant, que colores, quam staturam,
que lineamenta aspexerint. Sed de hiis aliis et multa iam diximus, et si deus voluerit,
ubi res videbitur postulare dicemus. Nunc quod dicere ceperamus, si de traduce animam
a parentibus vel non dubitant quando quod ita sit vel dubitant an ita sit, audeant tamen corpus esse
non audeant credere, aut dicere maxime propter quod dixi, ne deum quoque ipsum nec aliud opinen-
tur esse quam corpus, etsi excellentissimum. Et si non ceteris proprie certa segregandum corpus [illegible]

Capitulum xxxi

Denique Tertullianus, quia corpus esse animam credidit, non ob aliud
nisi quia eam incorpoream cogitare non potuit, et ideo timuit ne nichil esset si corpus
non esset, nec de deo valuit aliter sapere. Cum sit sane quam acutus, nonnumquam contra opinionem
suam visa veritate superatur. Quid enim verius dicere potuit quam id quod ait quodam loco:
omne corporale passibile est? Debuit ergo mutare quod paulo superius dixerat, et deum corpus
esse. Neque enim arbitror eum ita desipuisse ut etiam dei naturam passibilem crederet, ut Christus
nec ipse in carne tantum, neque in carne et anima, sed in ipso verbo quo facta sunt omnia passibilis
esse credatur, quod absit a corde christiano. Item cum anime etiam colorem daret aereum ac lucidum,
ventum est ad sensus quibus eam membratim quasi corpus instruere conatus est, et ait: Hic erit homo
interior, et alius exterior, duplex unus, habens et ille oculos et aures suas, quibus Paulus
dominum audire et videre debuerat; habens et ceteros artus, per quos et in cogitationibus utitur
et in somniis fungitur. Ecce quibus auribus debuit audire et videre dominum Paulus, quibus in
somniis fungitur anima. Tamen si ipse Tertullianus quemquam videret in somniis, nunquam
se diceret ab eo visum, et tamen eo loquente quem minime ipse non vidisset. Postremo si
anima seipsam videt in somniis cum iacentibus uno loco membris corporis sui, ipsa per
varias ymagines evagatur, sicut eam videt alius in somniis, aerei coloris et
lucidi? Sed et certe quod solet sepe videt. Nam et hoc per vide. Sed absit si eam talem
cum evigilaverit credat. Alioquin quid si aliter viderit, quod magis crebrum est? aut
mutata erit anima eius? Sicut vere tamen videtur anima non ipsa, sed ymaginatio corporis
incorporea, que miro modo se in cogitationibus formatur. [illegible]
pene semper nigrum se videt in somniis aut sine alio colore. Quis enim Ethiops non
est si sit cum illo notoria. Aereo tamen colore ac lucido nescio utrum se videt, non magis mirarer
si numquam istum legisset vel audisset. Quid quod dicunt homines talibus visis et spi-
ritibus dediti, quales eis in somniis allegorice proveniunt? Sed ipsum deum quamlibet figuraliter secundum spi-
ritum visa talibus dicitur. Ac si oriantur constituti in corde suo simulacra. Similia quippe sunt illa
intelligentiam secundum de sinis visis talibus indicasse qualia indicaret si talia [illegible] varie opiniones. Nec
in figuris dicta legerent vel audirent, sicut unum [illegible] et [illegible] boves septem [illegible]
Sic et linthemum magnum quattuor lineis alligatum velut discus plenus variis [illegible]
varias est cum animalibus gentibus. Sic omnia certe et multo magis quam de rebus incorporeis
corporalibus figurantur. Non rebus sed ymaginibus. Noluit tamen Tertullianus animam credere
[illegible] sit corpus, [illegible] timoris [illegible] ne eius [illegible] decrescere [illegible]
atque inanis et deserta credatur. Et tamen quia per totum eam localiter tendit, non invenit
exitum in crescens eius quid velit ex semine exiguo equari corporis quantitati et aut
sed ut eius in magno nulla particula [illegible] retinetur sed nullo modo quo a parvo

liber undecimus aug. de gen.

dio inflata et paulatim cum carne in utero perducatur. Hoc forte non intelligerent nisi adhibita similitudine planius fieret quod dicebat. Constitue namque certum pondus auri vel argenti rudem adhuc massam, collectam sicut est illa et fictam intra minoratam continens intra breviorem modulum totum quod natura est auri et argenti. Deinde cum in lamina massa laxatur magis efficitur minus suo per dilatationem ponderis certi non pro adiectione dum extenditur augetur. Et ipse quod augetur dum extenditur, illicet etc. Et sicut augeri cum statum non licet. Tunc et splendor ipse exhibet auri vel argenti, qui prius fuerat quidem et in massa sed obscurior, non tamen nullus. Tunc et alia sicut accedunt [illegible] opera duxerit ars quae agit, nisi congruis modulis nisi effigiei. Ita et ante incrementa reputanda. Sed non [illegible] sit [illegible]. Quis hunc credere [illegible] isto corde, tamen discernere posset quod et sit et corpus non sit. Quid autem absurdius quam putare massam eius [illegible] ex aliqua parte crescere posse dum tenditur nisi decrescat ex alia, vel augeri latitudine nisi crassitudine minuatur? Aut ullo esse corpus manente natura sine quantitate quod undique crescat, nisi increscat. Unde igitur implebit animam ex illa stilla seminis magnitudinem corporis quod animat, si et ipsa corpus est? Quae sola nullo accessu crescat. Unde veniet? Timent videlicet ne deficeret [illegible] crescit, et non timent ne deficeret [illegible] non crescit. Sed quid amplius dicimus? quod et finis [illegible] in pluriorem [illegible] nimietas et [illegible] iam nota sit satis. Vel quid etiam [illegible] vel unde ad hoc dubitetur, et quae dubitentur, proinde [illegible] volumen concludat, et quae sequuntur deinde videamus.

Undecimus liber in nomine ihesu christi nazareni 1468 feria 2a in oct. pasce. Tunc die Petrus episcopus venit Olomuncz in presencia domini Regis

Erant nudi Adam et mulier eius et non pudebat illos. Serpens autem erat prudentissimus omnium bestiarum quae sunt super terram quas fecit dominus deus. Et dixit serpens mulieri: Quid quia dixit deus, non edetis ab omni ligno paradisi? Et dixit mulier serpenti: A fructu ligni quod est in paradiso edemus; de fructu autem ligni quod est in medio paradisi dixit deus: non edetis ex eo neque tangetis illud ne moriamini. Et dixit serpens mulieri: Non morte moriemini. Sciebat enim deus quoniam qua die manducaveritis ex eo aperientur vobis oculi et eritis tamquam dii scientes bonum et malum. Et vidit mulier quia bonum est lignum in escam et quia placet oculis videre et decorum est cognoscere. Et sumens de fructu eius edit et dedit viro suo secum et ederunt. Et aperti sunt oculi amborum et cognoverunt quia nudi erant et consuerunt folia fici et fecerunt sibi campestria. Et audierunt vocem domini dei ambulantis in paradiso ad vesperam. Et absconderunt se Adam et mulier eius a facie domini dei in medio ligni paradisi. Et vocavit dominus deus Adam et dixit illi: Adam ubi es? Et dixit ei: Vocem tuam audivi ambulantis in paradiso et timui quia nudus sum et abscondi me. Et dixit illi: Quis nuntiavit tibi quia nudus es, nisi a ligno quod praeceperam tibi tantum ne ex eo manducares ab eo edisti? Et dixit Adam: Mulier quam dedisti mecum, haec mihi dedit et edi. Et dixit dominus deus mulieri: Quid hoc fecisti? Et dixit mulier: Serpens seduxit me et manducavi. Et dixit dominus deus serpenti: Quia fecisti hoc, maledictus tu ab omnibus pecoribus quae sunt super terram; super pectus tuum et ventrem tuum ambulabis et terram edes omnibus diebus vitae tuae. Et inimicitias ponam inter te et mulierem et inter semen tuum et semen illius; ipsa tibi servabit caput et tu observabis eius calcaneum. Et mulieri dixit: Multiplicans multiplicabo tristitias tuas et gemitum tuum; in tristitia paries filios et ad virum tuum conversio tua et ipse tui dominabitur. Ade autem dixit

Quia audisti vocem mulieris tue et comedisti de ligno de quo preceperam tibi ne ex solo non ederes maledicta terra in operibus tuis. In tristicia edes illam omnibus diebus vite tue. Spinas et tribulos germinabit tibi, et edes fenum agri. In sudore faciei tue edes panem tuum donec revertaris in terram in qua sumptus es, et in terram ibis. Et vocavit Adam nomen mulieris sue Eva id est vita quoniam hec est mater omnium viventium. Et fecit dominus deus Ade et mulieri eius tunicas pelliceas et induit eos. Et dixit dominus deus Ecce Adam factus est quasi unus ex nobis sciens bonum et malum. Et nunc ne aliquando extendat manum et sumat de ligno vite et edat et vivat in eternum. Et dimisit eum dominus deus de paradiso voluptatis operari terram ex qua sumptus est. Et eiecit Adam et collocavit eum contra paradisum voluptatis et ordinavit cherubim et flammeam rompheam versatilem custodire viam ligni vite.

Antequam huius proposite scripture textum ex ordine pertractemus, admonendum arbitror quod iam me alibi in hoc opere memini posuisse illud a nobis esse flagitandum, ut ad proprietatem littere defendatur quod gestum narrat ipse qui scripsit. Si autem in verbis dei vel cuiuscumque persone in officium propheticum assumpte dicitur aliquid quod ad litteram nisi absurde non possit intelligi, procul dubio figurate dictum ob aliquam significationem accipi debet; dictum tamen esse dubitare fas non est. Hoc enim a fide narratoris et pollicitatione expositoris exigitur. Erant ergo ambo nudi. Verum est: omnino erant nuda corpora duorum hominum in paradiso conversantium. Nec pudebat eos. Quid enim puderet, quando nullam legem senserant in membris suis repugnantem legi mentis sue, que illos pena peccati post perpetrationem prevaricationis secuta est, usurpante inobedientia prohibitum et iustitia puniente commissum. Quod antequam fieret, nudi erant ut dictum est et non confundebantur. Nullus motus erat in corpore cui verecundia deberetur. Nihil putabant velandum, quia nihil senserant refrenandum. Quomodo propagaturi filios erant, iam ante disputatum est. Non tamen eo modo credendum est quo propagaverunt postea quam eorum admisse prevaricationis ultio consecuta est, cum persequitur moriturum iam in corpore inobedientium hominum iustissimo reciprocatu inobedientium membrorum tumultu mortis concepta conspiceret. Nondum erant tales Adam et Eva cum ambo nudi essent et non confundebantur. Capitulum 2m

Serpens autem erat ibi prudentissimus omnium bestiarum que erant super terram quas fecerat dominus deus. Translate id est verbo dictum est prudentissimus, vel sicut plures latini codices habent sapientissimus, non proprie sicut in bono sapientia accipi solet, vel dei vel angelorum vel anime rationalis, verum sicut sapientes apes etiam formicasque dicimus propter opera velut imitantia sapientiam. Quamquam iste serpens non irrationali anima sua, sed alieno iam spiritu id est diabolico posset sapientissimus dici omnium bestiarum. Quantumlibet enim prevaricatores angeli de supernis sedibus sue perversitatis et superbie merito deiecti sint, natura tamen excellentiores sunt omnibus bestiis propter rationis eminentiam. Quid ergo mirum si suo instinctu diabolus iam implens serpentem eique spiritum suum miscens eo modo quo vates demoniorum impleri solent, sapientissimum redderet omnium bestiarum secundum animam vivam irrationalemque viventem. Abusione quippe nominis ita sapientia dicitur in malo quemadmodum in bono astutia. Cum proprie magisque usitate in latina dumtaxat lingua sapientes laudabiliter appellantur, astuti autem male cordati intelliguntur. Unde nonnulli sicut in pluribus codicibus invenimus ad quod latine locuti sunt non verbum sed potius sensum transferentes astutiorem omnibus bestiis istum serpentem quam sapientiorem dicere maluerunt. Quid autem hebrea proprietas habeat viderint illi, utrum in malo non abusive sed proprie possint dici et intelligi sapientes, videant qui eam proprie noverunt. Nos tamen aperte legimus alio scripturarum sanctarum loco sapientes ad malum non ad bonum. Et dominus dicit sapientiores esse filios seculi filiis lucis ad consulendum sibimet in posterum quamvis fraude non iure. Non est sane putandum opinari quod serpentem sibi per quem temptaret persuaderetque peccatum diabolus elegerit. Sed cum esset in illo perversam et invidam voluntatem decipiendi cupiditas, non nisi per illud animal potuit per quod posse permissus est. Nocendi enim voluntas potest esse a suo quoque animo prava. Non autem potestas nisi a deo, et hoc abdita alta quadam iustitia, quoniam non est iniquitas apud deum.

Si ergo queritur cur deus temptari permiserit hominem quem temptatori consensurum esse presciebat, altitudinem quidem causae consilii penetrare **Capitulum 3m**

Nudi

Serpens

nota

questio

non possum. Et longe quidem vires meas hoc esse confiteor. Est ergo aliquod consilium fortassis occul-
tior quod melioribus quibusque reservatur illius gratia potius quam meritis eorum. Sed tamen quantum
vel donat sapere vel sinit dicere, non id vident magne laudis fuerunt fuisse. Si peccata
posset bene vivere. Sicut nemo male vivere persuadeatur cum et in natura posse et in
potestate habeat velle non consentire adiuvante illo qui superbis resistit humilibus autem dat gratiam.
Cur igitur temptari non sineret quem consensurum ipse esse praesciebat. Altitudinem quidem consilii eius
tum id facerent quem ipsa voluntate per culpam et ordinandum esset illius equitate per penam
ut eos se ostenderet atque superbe ad eruditionem futurorum sanctorum quam recte ipse utatur etiam
voluntatibus eorum malis. Cum ille perverse utuntur naturis bonis. Nec arbitrandum est quod erat
hominem deiecturus iste temptator nisi precessisset in anima hominis quedam elatio comprimenda. Ut per
humiliationem peccati quam de se falso presumpserit disceret. Verissime quippe dictum est. Ante ruinam exal-
tatur cor et ante gloriam humiliabitur. Et huius forte hominis vox est in psalmo. Ego dixi in
abundantia mea non movebor in eternum. Deinde iam expertus quid mali habeat superba presumptio
proprie potestatis et quid boni adiutorium gratie dei. Domine inquit in voluntate tua prestitisti decori
meo virtutem. Avertisti faciem tuam et factus sum conturbatus. Sed sive illud sive de alio dictum
sit extollenti tamen anime et nimium tamquam de propria virtute presumenti eius experimento pene fuerat
demonstrandum quam non bene se habeat facta natura si a faciente recesserit. Hinc etenim maxime com-
mendatur quale bonum sit deus quod nulli ab eo recedenti bene est. Sicut et qui gaudent in
mortiferis voluptatibus esse sine dolore timore non possunt. Et qui nimio malo deserti omnino
pre magne superbie stupore non sentiunt. Aliis qui hoc discernere noverint miserrimi prorsus
apparent ut si nolunt suscipere medicinam talia devitantibus valeant ad exemplum quo possint
talia devitari. Sicut et apostolus Iacobus dicit unusquisque temptatur a concupiscentia sua abstractus et
illectus. Deinde concupiscentia cum conceperit parit peccatum. Peccatum autem cum consummatum fuerit general
mortem. Vere sanato superbie tumore resurgit. Si voluntas que ad experimentum defecit
ut permaneret cum deo fuisset per experimentum passa ut redeat ad deum. Sic autem quidam
moventur de hac prima hominis temptatione quod eam fieri permiserit deus quasi nunc non videant uni-
versum genus humanum diaboli insidiis sine cessatione temptari. Cur et hoc permittit deus?
An quia probatur et exercetur virtus et est palma gloriosior non consensisse temptatum
quam non potuisse temptari? Cum etiam ipsi qui deserto creatore eunt per temptationem
magis magisque temptent eos qui in verbo dei permanent offerunt quod illis cavere cupidi-
tatem demonstrant et incutiant eis superbie timorem propter quod ait apostolus fratres
deus respiciens ne et tu tenteris. Mirum est enim tam illa humilitas subdimur cui ro-
ne tangimus cunctis admonitionibus non egemus de nostra virtute presumamus per scripturas
divinas dominus tota continua commendatur. Capitulum iiii

Verum ergo eos per demonstrationes iusti ac per impios pii proficiunt frustra dicitur
non crearet deus quos praesciebat malos futuros. Cur et non crearet quos
praesciebat bonos futuros et ut velles eorum bonis voluntatibus exercendis admo-
nendisque nascantur et iuste propria mala voluntate puniantur. Talem dicunt
facere hominem qui nollet omnino peccare. Ecce nos concedimus meliorem esse naturam
que omnino nollet peccare. Concedant et ipsi nullam esse malam que sic facta est ut posset
non peccare si nollet et iustam esse sententiam qua punitus est qui voluntate
non necessitate peccavit. Sicut ergo ratio vera docet meliorem esse eam quam prorsus
nichil delectat illicitum. Ita vera ratio nichilominus docet esse illam bonam esse que
habet in potestate illicitam delectationem si exsistit ita cohibere ut non solum de licitis
licitisque recte quoque factis verum eis de ipsius prave delectationis cohibitione letetur.
Cum ergo hec natura bona sit illa melior. Cur illam solam et non utramque po-
tius faceret deus? Ac per hoc qui parati erant de illa sola deum laudare uberius
eum debent laudare de utraque. Ista quippe est in sanctis angelis hec in sanctis
hominibus. Cum autem sibi partes iniquitatis elegerunt laudabilem quam naturam cul-
pabili voluntate depravarunt, non quia praesciti sunt ideo creari minime debuerunt.
Habent enim et illi locum suum quod in rebus impleatur pro utilitate sanctorum. Nam deus

Nec iniusta cuiquam ita homini esset quia non iniustum putasset. Hos autem sobria consideratione dicat
melius non creari quos praesciebat ex alterius iniquitate posse corrigi, quam creari et quos prae-
sciebat pro sua iniquitate debere damnari? Hoc est enim dicere melius non esse quem alterius malo
bene vivendo misericorditer coronaretur, quam esse eos nullos quamvis pro suis meritis iuste punirentur.
Cum enim tot modis demonstrat deus quaedam non aequalia bona, sed quaedam superiora aliis inferiora, non
intelligunt tardi corde cum dicunt vellem ut tale esset, sed se aliud dicere quam solum illud esse.
Sic sic enim esse volunt quasi bonorum numerum minuunt. Et dimidiatae aspectu unum quod alterum tollunt.
Quis autem hos audiret, si diceret quam excelsior aspectus est videndi quam audiendi, unus oculus esset
et auditus non esset? Ita si excelsior est creatura illa rationalis quae nullius poenae comparatione sed
illa superbia deo subditur, aliqua vero in hominibus ita creata est ut in se dei beneficium non
posset agnoscere nisi alterius viso supplicio, ut non altum sapiat sed timeat, id est non de se confidat
sed confidat in deum, quis recte intelligens dicat talis esset ut quasi illa. Nec videat
se nihil aliud dicere quam non esset illa sed sola illa. Quod si ineruditi atque insipientis dicitur,
Cur ergo non creavit deus eos quos malos futuros esse praesciebat? Volens ostendere iram
et demonstrare potentiam suam. Et ob hoc sustinuit in multa patientia vasa irae quae perfecta sunt in
perditionem, ut notas faceret divitias gloriae suae in vasa misericordiae quae praeparavit in gloriam. Sic
enim qui gloriatur non nisi in domino gloriatur, cum cognoscit non suum sed illius esse, non solum
ut sit esse verum etiam ut non nisi ab illo bene sibi sit a quo habet ut sit. Nimis itaque impor-
tune dicitur: Non essent quibus dei tantam beneficentiam in eos sui tribueret, si alii esse non
possent nisi essent et hi quos vindictae iustitia demonstraret. Cur enim non utrique potius
essent, quando in utrisque et bonitas dei et aequitas iure praedicatur? At enim si deus vellet
etiam isti boni essent. Quanto melius hoc deus voluit, ut quod vellent essent, sed boni infructuo-
se, mali autem impune non essent. Et ad id ipsum aliis utiles essent. Sed praesciebat quod eorum
futura esset voluntas mala. Praesciebat sane. Et quia falli non potest eius praescientia, ideo non
ipsius sed eorum est voluntas mala. Cur ergo eos creavit quos tales esse futuros praescie-
bat? Quia sicut praevidit quid mali essent facturi, sic etiam praevidit de malis factis eorum
quid boni esset ipse facturus. Sic enim eos fecit ut eis relinqueret unde et ipsi aliquid
facerent, quo quicquid etiam culpabiliter eligerent, illum de se laudabiliter operantem invenirent.
A se quippe habent voluntatem malam, ab illo autem et naturam bonam et iustam poenam sibi de-
bitam locum aliis exercitationis ad ~~imitandum~~ cavendum et timoris exemplum. Sed posset inquiunt et
ipsorum voluntatem in bonum convertere quoniam omnipotens est. Posset plane. Cur ergo non fecit?
Quia noluit. Cur noluit? Penes ipsum est quia noluit. Debemus enim non plus sapere
quam oportet sapere. Puto autem paulo ante satis nos ostendisse non parvi boni esse rationalem
creaturam, etiam quae malorum comparatione cavet malum. Quod genus bonae creaturae utique
non esset si omnium malas voluntates deus in bonum convertisset. Et nulli iniustitiae poenam
debitam infligeret. Ac sic non esset nisi solum illud genus quod nulla ex peccati vel supplicii
eius comparatione proficeret. Ita velut aucta multitudine excellentioris generis ipsorum generum
bonorum numerus minueretur. Ergo quemadmodum est aliquid in operibus dei quod alterius malo in-
diget quo proficiat ad bonum? Itane obsurduerunt et excaecati sunt homines, nescio quo
studio contentionis, ut non audiant vel videant quemadmodum punitis quibusdam plurimi cor-
rigantur? Quis enim paganus, quis iudaeus perfidus, quis haereticus non hoc quotidie in
domo sua probat? Cum tamen ventum fuerit ad disputationem inquisitionemque veritatis, nolunt advertere
sic pios homines ex quo opere divinae providentiae in eos veniat impoena commotio disciplinae
ut si non corriguntur qui puniuntur, eorum tamen exemplo ceteri metuant, valeat quod ad eorum salutem
iusta punitio aliorum. Numquid enim malitiae eorum vel nequitiae deus auctor est, de quorum
iusta poena consulit quibus hoc modo consulendum esse constituit? Non utique. Sed cum eos
vitiis propriis malos futuros praesciret, non eos tamen creare destitit, utilitati deputans
eorum, quos in hoc genere creavit ut ad bonum proficere nisi malorum comparatione non possent.
Si enim non essent, nihil rei utique prodessent. Parumne bonum est actum quo sunt quod etiam
illi generi utiles sunt? Quod genus quisquis non vult ut sit, nihil aliud agit nisi
ut ipse in eo non sit. Magna opera domini exquisita in omnes voluntates eius. Praevidet bonos futuros
et creat, seipsum ad fruendum praebens bonis, multa munera sua largiens et mal

praescientia divina

non diligenter

misericors ignoscens iuste ulciscens. Itemque misericorditer ulciscitur iuste ignoscit. Nichil merentis deum quem mala nichil indigentis deum quem iustitia nichil sibi consulens nec de operibus tamen et bonis consulens et de penis malorum. Cur ergo non permitteret temptari hominem illa temptatione probandum convincendum puniendum. Cum superbia gerens ipse quod acceptat parentes deo quod fecit confiderent. Premisso quod superbis a superbie atque inobedientie malo posteros deterrent quibus ea conscribenda et annuntianda parabantur.

Capitulum v

Si autem queritur. Cur potissimum per serpentem diabolus temptare permissus sit. Iam hic significandi gratia factum esse quis non videat quod non ad monet scriptura tante auctoritatis tantisque divinitatis documentis agitur in prophetando quorum effectibus iam mundus impletus est. Non quod diabolus ad instructionem nostram significare voluerit, sed cum accedere ad temptandum non posset nisi permissus. Num aliud posset nisi quod permittebatur accedere. Quicquid igitur serpens ille significat ei providentie tribuendum est sub qua et ipse diabolus habet cupiditatem nocendi facultatem autem non nisi que datur vel ad subvertenda atque ad perdenda vasa ire vel ad humilianda sive probanda vasa misericordie. Novimus itaque serpentis unde sit natura. Produxit enim terra in verbo dei omnia pecora bestias et serpentes. Que universa creatura habens in se animam vivam irrationalem universe rationali creature sive bone sive male voluntatis lege divini ordinis subdita est. Quid ergo mirum si per serpentem aliquid agere permissus est diabolus cum demonia in porcos ipse intrare permiserit.

Capitulum vi de natura serpentis etc.

Magis de ipsa natura scrupulosius queri solet, quam totam quidam heretici offensi molestia male voluntatis eius alienare conantur a creatura summi et veri dei, et aliud ei dare principium quod sit contrarium deo. Non valentes intelligere omne quod est, in quantum aliqua substantia est, et bonum esse et non nisi ab illo deo vero a quo omne bonum est esse non posse. Mala vero voluntas inordinate motus est bona inferiora superioribus preponendo. Atque ita factum esse ut rationalis creature spiritus sua potestate propter excellentiam delectatus tumesceret superbia per quam a beatitudine caderet spiritualis paradisi, et invidentia contabesceret. Inter quo tamen bonum est hoc ipsum quod vivit et vivificat corpus, sive aereum sicut ipsius diaboli spiritus vel demonum, sive terrenum sicut omnis anima, cuiuslibet hominis maligni atque perversi. Ita dum nolunt aliquid quod deus fecit, propria voluntate ipsius dei creaturam deturpant pro vanitate et pro inexplicabili voluptate corruptam atque perversam. ~~Sed de isto dementissimo errore iam pagina muta~~

Capitulum vii

In hoc autem opere querendum est secundum scripturam sanctam quid de diabolo dicendum sit. Primo utrum ab initio ipsius mundi sua potestate delectatus abscesserit ab illa societate et caritate, qua beati sunt angeli qui fruuntur deo aut aliquo tempore in sancto cetu fuerit angelorum et ipse pariter iustus et pariter beatus. Nonnulli enim dicunt ipsum ei fuisse casum a superioribus sedibus quod invideret homini facto ad imaginem dei. Porro autem invidia sequitur superbiam non precedit. Non enim causa superbiendi est invidia, sed causa invidendi superbia. Cum igitur superbia sit amor excellentie proprie, invidentia vero sit odium felicitatis aliene, quid unde nascatur satis in promptu est. Amando enim quisque excellentiam suam vel paribus invidet quod ei coequentur, vel inferioribus ne sibi coequentur, vel superioribus quod eis non coequetur. Superbiendo igitur invidus non invidendo quisque superbus est. Merito initium omnis peccati superbiam scriptura diffinivit dicens: Initium omnis peccati superbia. Cui testimonio non inconvenienter aptatur etiam illud quod apostolus ait: Radix omnium malorum est avaritia, si avaritiam generalem intelligamus qua quisque appetit amplius aliquid quam oportet propter excellentiam suam et quendam proprie rei amorem. Cui sapienter latina lingua indidit nomen cum appellavit privatum, quod potius a detrimento quam ab incremento dictum elucet. Omnis enim privatio minuit. Unde itaque vult eminere superbia, inde in angustias egestatesque contruditur, cum a communi ad proprium damnoso sui amore redigitur. Specialis est autem avaritia, que usitatius appellatur amor pecunie. Cuius nomine apostolus per speciem genus significans universalem avaritiam volebat intelligi dicendo: Radix omnium malorum est avaritia. Hinc enim et diabolus cecidit qui utique non amavit pecuniam sed propriam potestatem. Proinde perversus sui amor privat sancta societate spiritum turgidum, eumque coartat miseria iam per iniquitatem satiari cupientem. Hinc alio loco cum dixisset: Erunt enim homines seipsos amantes, continuo subiecit: amatores pecunie, ab illa generali avaritia cuius superbia caput est ad hanc specialem descendens que propria hominum est. Nec enim

Cur serpens permissus

Spiritus paradisi

De diabolo

Superbia invidentia

Cadit

etiam esset homines amatores sui, si se putarent excellentiores quo dicores. Cum morbo gradi tantas non sentiunt quod sua sunt, et non peccata excellentiae letatur, adhuc ego et non inflatur. Hi duo amores, quorum alter sanctus est, alter immundus, alter socialis, alter privatus,
alter communi utilitati consulens propter supernam societatem,
alter etiam rem communem in potestatem propriam redigens propter arrogantem dominationem,
alter subditus,
alter aemulus Deo,
alter tranquillus,
alter turbulentus,
alter pacificus,
alter seditiosus,
alter veritatem laudibus errantium praeferens,
alter quoquo modo laudis avidus,
alter amicabilis,
alter invidus,
alter hoc volens proximo quod sibi,
alter subicere proximum sibi,
alter propter proximi utilitatem regens proximum,
alter propter suam, praecesserunt in angelis, alter in bonis, alter in malis. Et distinxerunt conditas in genere humano civitates duas, sub admirabili et ineffabili providentia Dei cuncta quae creat administrantis et ordinantis, alteram iustorum, alteram iniquorum. Quarum etiam quadam temporali commixtione peragitur saeculum, donec ultimo iudicio separentur, et altera coniuncta angelis bonis in rege suo vitam consequatur aeternam, altera coniuncta angelis malis in ignem cum rege suo mittatur aeternum. De quibus duabus civitatibus latius fortasse alio loco, si Dominus voluerit, disseremus. Cum ergo diceret superbia diaboli ut naturam suam bonam perversa voluntate perverteret, Scriptura non dicit. Quod tamen factum fuisse et ex hac eum homini invidisse, ratio manifesta declarat. In promptu est enim omnibus haec intuentibus non ex invidentia superbiam nasci, sed ex superbia potius invidentiam.

Due civitates

Non frustra putari potest ab initio temporis diabolum superbia cecidisse, nec fuisse ullum antea tempus quo cum angelis sanctis pacatus vixerit et beatus, sed ab ipso primordio creaturae a suo creatore apostatasse, ut illud quod Dominus ait: Ille homicida erat ab initio et in veritate non stetit, utrumque ab initio intellegamus, non solum quod homicida fuit, sed etiam quod in veritate non stetit. Et homicida ab illo initio ex quo homo potuit occidi. Non enim poterat occidi antequam esset quem occideret. Ab initio ergo homicida diabolus, quia ipse hominem primum, praeter quem nullus hominum fuit, occidit. In veritate autem non stetit, et hoc ab initio ex quo ipse creatus est, qui stare, si vellet, potuisset. Quomodo autem dixisse vitam beatam inter beatos angelos credi potest, qui futuri sui peccati atque supplicii, id est desertionis et ignis aeterni, si praescius non fuit, utique nec fuit. Neque sic peccati angeli aeternae vitae ac beatitudinis incerti sunt. Nam quomodo beati si incerti? An forte Deus haec diabolo revelare noluisset, cum adhuc esset angelus bonus, vel quid facturus vel passurus esset, ceteris vero revelasset qui essent in eius veritate mansuri? Quod si ita est, iis non aequaliter beatus, immo iam nec plene beatus fuit, cum quidam beati plene beati de sua beatitudine certi sunt, ut eis nullus perturbet metus. Quo autem malo merito ita discernebatur a ceteris, ut ei Deus nec ea quae ad ipsum pertinent futura revelaret? Numquid ille prius ultor quam iste peccator? Absit. Neque enim Deus damnat innocentes. An forte ex alio genere angelorum fuit, quibus Deus non dedit vel de se ipsis praescientiam futurorum? Cum quo minime beati possent esse non video, quibus incerta est sua beatitudo. Nam et hoc quidam sentiunt non fuisse diabolum in illa sublimi natura angelorum quae supercaelestis est, sed in eorum qui aliquanto inferius in mundo facti sunt et per sua officia distribuuntur. Tales enim fortasse possent aliquibus etiam illicitis delectari, quibus delectationibus si parere noluissent, libero arbitrio cohiberentur, sicut homo maxime ille primus, qui peccati poenam non quidem habebat in membris, quod quidem et ipsa a ... cum Deo subditus per eius gratiam superatur. Porro illa quomodo de beata vita ... cum quisquam iam habere diceretur sit, cum incertum est utrum perpetua futura sit. An ei miseria eius praedicebatur, sicut et de ipso primo homine creditur? Nam si futuri sui peccati praescius erat, quoniam ... vindictae, beatus esse non poterat. Ergo erat in paradiso non beatus. Si vero non erat futuri sui peccati praescius, quo per hanc ignorantiam sunt eorum beatitudinis incerti. Et quomodo iam vere beatus erat, si de se certus non fuerat? Et quod non sentiebat.

Diabolus cecidit ab initio temporis

....terio

Si enim homines adhuc in corpore animali constituti cum obediencie merito donandi hic essent an-
gelorum consortio, et ~~mutatione~~ corporis ex animali in spirituale possumus intelligere beatam vitam si
quodammodo eos egisse si non erant prescii futuri sui peccati. Neque et illi prescii futurum quod caderent
apostolus docuit instruxit spiritus domini in spiritu lenitatis intelligens te ipsum ne et tu tempteris. Non
absurde tamen nec impie dicimus beatos eos fuisse hoc ipso quod securi essent non corpore
sed in spe fidei, spe gaudentes et in pressura tribulacionis pacientes. Quanto magis ergo et an-
te peccatum modo beatus erat homo in paradiso ante peccatum quamvis incertus futuri sui casus qui spe ita
gaudebat premii futurae commutationis ut nulla esset tribulacio cum toleranda pacientia
[illegible]. Quamobrem enim non vana presumpcione de incerto certum velut stultus, sed spe non infidelis
angelus apprehenderet illam vitam ubi certissimus ipsius eternitatis sine futuro casu esset, posset
exultare [illegible] scriptum est cum tremore et exultacione, nimirum [illegible] in paradiso quam
tamen in [illegible] beatus esse quodammodo inferiore quam in illa vita eterna [illegible], super celestium
quam angelorum non tamen nullo. Dicere autem de aliquibus angelis quod in suo quodam genere
beati esse possent futuri sue [illegible] et dampnacionis, vel certe [illegible] salutis incerti quibus nec
spes subesset quod aliquid et ipsi aliquando in melius mutarentur certi de hac re futurum esset, vix
[illegible] presumptio est. Nisi forte et hoc dicatur ita creatos istos angelos mundanis ministeriis di-
stributos sub aliis sublimioribus et beatioribus ut per recte gesti officium suis accipiant illam
vitam beatam ac sublimiorem de qua possunt esse certissimi. Cum igitur spe gaudere possent
non incongrue dici iam beati. Ex quorum numero si diabolus cecidit cum sociis iniquitatis sue
similis est hoc ei quod cadunt a iusticia fidei ex hominibus sunt superbia preventi in se ipsos
seducti vel illi seductori consencientes. Sed apparent hec duo genera bonorum angelorum qui po-
stulavit vivunt super celestium, in quibus numquam fuit qui cadendo diabolus factus est, alterum autem
mundanorum in quibus fuit, aliquibus autem sanctorum vivunt hec [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible]
[illegible]. Sed tractata questione illa qua queritur utrum sui casus prescius numquam cadet fuit, ne
sine beatitudine [illegible] esse vel aliquando fuisse angelos dicamus, non sine causa putare posse
dixi diabolum ab ipso [illegible] hic est ab ipso vel [illegible] vel sue condicionis initio cecidisse
nec aliquando in veritate stetisse, unde non nulli enim non in hanc maliciam liberum arbitrium voluntatis esse
deflexisse. Sed in hac omnino creatum putant, quamvis a deo summo et vero [illegible] eum tamen.
Adhibent ergo testimonium de libro Iob, cum ibi scriptum est, cum de illo sermo esset: Hoc est initium fi-
gmenti domini quod fecit ut illudatur ab angelis eius. Cui sentencie congruit quod in psalmo scriptum est:
Draco hic quem finxisti ad illudendum ei, nisi quod hic quem finxisti dixit, non autem
sic hic est initium figmenti domini. Tamquam in initio eum ita finxisset ut malus

Hec opinio quomodo non sit adversa ei quod scriptum est: Fecit deus omnia
bona valde, ubi veniret diabolus non propria voluntate depravatus
Sed ab ipso domino deo factum malum valde. Quomodo conveniat videre
nec ingenii est vel ineruditi apparet, ~~[illegible]~~. Non tamen
condicione prima sed eis nunc depravatis sua voluntatibus [illegible]
summa eo omnia que creata sunt in universum omnia creatura bonum

ut seductor
ut invidus
ut eo diabolus esset
non voluntate depravatus
sed ita creatus

esse valde. Non quod bona sint in ea mali sed quod non efficiant maliciam sua ut subditi ad
inspiratoris nimio [illegible] sepia deus, et orde universitatis aliquam ex parte turpetur
sive turbetur, eo sunt quamvis ipsi voluntatibus eorum malis tribuant etiam et congruentia li-
mites prestitum et pondera rerum ut eum ipsis convenienter iuste quod ordinetur uni-
versitatis pulcra sit. Tamen quod tunc occurrit et verum est atque manifestum iusticie ipsi con-
venit ut nullo prodire in [illegible] hic ipsum in ignem deus dampnet, quod in eo ipse cadat. Certa
quod et evidentibus dampnatus diabolus et angelorum eius ex eterno veniant, ubi sic dicturum
dominus pronunciat eos qui a sinistris sunt: Ite in ignem eternum qui paratus est diabolo et angelis
eius. Nullo modo in eo natura quam deus creavit, sed mala propria voluntas pena ignis
eterni plectendam esse credendum est. Hec enim nature esse figmenta quod dictum est: Hoc est
initium figmenti domini quod fecit ut illudatur ab angelis eius. Sed illud potius accipiunt quod tali
voluntati convenienter aptatur vel ipsam ordinacionem in qua eum fecit eius nolentem utilem bonis

tria mem[illegible]
et in [illegible]

[illegible]

dyabolus cecidit

draco hic

Providencia angeli secundum gen. ad l.

Vel quod presciens ipsa voluntate malum futurum fecit eum non abstrahens voluntate sua in prebendo vim [illegible] futuram, et noxie voluntati simul providens quanta de illo bona ipse esset ipsa mirabili bonitate ac potestate facturus. Iuxta autem figmentum domini dictum est quod fecit ut illudatur ab angelis eius. Non quia primitus ipsum condidit vel iniciavit malum [illegible] Sed quod cum fecit eum ad hoc ipsa voluntate malum futurum ut bonis noceret, creavit eum ad hoc ut de illo bonis ipse deserviret. Hoc est ut illudatur ab angelis eius cum sic illuditur cum sibi presunt temptaciones eius, quia eos dampnare conatur ut malum in qua ipse esse voluit eo nolente sit utile sanctis. Sed quia hoc providens eum finxit, ideo initium ad illudendum [illegible] Unde temporali habet vasa eius dyabolus et tamquam capitis corpus, et omnes intelligi deus malos futuros providens creavit eos ad utilitatem bonorum. Simul illuduntur et ipsi nocere voluntates preceptum [illegible] et eorum tempore cautela et prudencia sub deo humilitatis et intelligencie gratia et exercitatis ad tolerandos malos et probato ad diligendos inimicos. Sed ille est inicium figmenti, quod sic illuditur, quia precedunt istos et ipsis antecedit et preparat malum. Hoc autem deus per sanctos facit illo ope providentie quo creatus non [illegible] erat perhibens in angelos malos angeli boni ut malorum impietas non excedere ... in quantum sunt possit. Nec tam angelorum [illegible] eciam hominum donec iste [illegible] quod vivunt ex fide ... in hominibus patiet [illegible] in iudicium ut possint et ipsi [illegible] solo xii tribus Israel sed eciam angelos iudicabunt. Sed quod putant uniusquisque dyabolus in veritate stetisse numquam cum angelis beatum duxisse vitam sed ab ipso sue condicionis inicio cecidisse, non sic accipiendum est ut non ipsa voluntate depravatus sed malus a deo bono creatus putetur, alioquin non ab inicio cecidisse diceretur. Neque enim cecidit si talis factus est.

Sed factus tamquam se a luce veritatis avertit superbia tumidus et ipse propriae delectacionis corruptus vim beate atque angelice vite dulcedinis non gustavit, quia non utique acceptam fastidivit sed nolendo accipere deseruit et amisit, proinde nec sui casus presciens esse potuit quia sapientia pietatis est fructus. Ille autem continuo accepit quod acquireret et mitteretur eciam non ex eo quod acceperat cecidit sed ex eo quod acciperet si subditus esse voluisset deo. Et ideo quia noluit et ab eo quod acciperet creatura erat cecidit et Praeterea illius sub quo esse noluit non evasit effectum quod in illo est pondere maiori ut nec iustitie possit libere delectari nec ab eius sua libera. Et quod per ysaiam prophetam de eo dicitur quomodo cecidit de celo lucifer mane oriens, tamquam in [illegible] quod intelligit ad omnes [illegible] Tu autem dixisti in corde tuo in celum ascendam super sydera celi ponam thronum meum et sedebo in monte excelso super montes excelsos qui sunt ad aquilonem, ascendam super nubes et ero altissimo. Nunc autem ad inferos descendes. Et cetera que in figura regis ... babilonis in dyabolum dicta intelliguntur, plura in eius [illegible] conveniunt quod ex corpore humano quod congregat. Et in eos maxime qui per superbiam ei cohaerent apostatando mandatis dei. Sic et qui erat dyabolus homo dictus est in evangelio. Inimicus homo hoc fecit. Ita qui homo erat dyabolus dictus est in evangelio. Nonne ego xii vos elegi et unus ex vobis dyabolus est. Et sic corpus christi quod est ecclesia dicitur christus. Sic illud dictum est Vos autem estis semen Abrahe, cum paulus superius dixisset Abrahe dicte sunt promissiones et semini eius. Non dicit in seminibus tamquam in multis sed tamquam in uno et semini tuo qui est christus. Et utique sicut illi corpus unum est et multa habet membra. Omnia autem membra corporis cum sint multa unum est corpus. Ita christus et non et corpus dyaboli cuius caput est dyabolus, id est ipsa impiorum multitudo maxime eorum qui a christo vel ecclesia sic de celo cadunt dicitur dyabolus. Et in ipsum corpus multa figurate dicuntur, quod tamen tam capiti quam corpori membrisque conveniunt. Ita et lucifer qui mane oriebatur et cecidit potest intelligi apostatarum genus vel a christo vel ab ecclesia, quod ita convertitur ad tenebras amissa luce quam portabat, sicut qui convertuntur ad deum a tenebris ad lucem transeunt, id est qui fuerunt tenebre lux fiunt. Item in figura principis Thiri per Ezechielem prophetam in dyabolum dicta intelliguntur et sigillum similitudinis et corona decoris in deliciis paradisi dei fuisse, omni lapide precioso ornatus est. Et cetera que non tam ipsum principem conveniunt quam in corpus eius dicta conveniunt paradisum. Item dicitur in ecclesia sic legitur in Cantico Canticorum Ortus conclusus, fons signatus, puteus aque vive, paradisus cum fructu pomorum

[illegible]

Inde accidunt ut apta corporali separatione omnis heretici ut occulti et spirituali [illegible]
ea corporaliter esse videantur omnes conversi ad vomitum suum tu per vim passionem peccatorum suorum pau-
lulum ambulasset in via iustitie, in quibus secuta sunt posteriora deteriora prioribus. Et quibus non
expediebat cognoscere viam iustitie, quam cognoscentibus retrorsum reflecti a tradito sibi sancto
mandato. [illegible]

[illegible]

Capitulum viii de dyablo

[illegible]

Capitulum ix capitulum de Serpente

[illegible]

spiritui rerum tamen ex illo naturali ordine subiciatur vel quod eius voluntatibus malis potentissima potestas permittat
ut hoc magis habeat usus perfectus movendi carnalibus hominibus quam illud aliud genus alium. Ac-
si et non parva est teste nominis fama hominum serpentis seductione esse colloquio. Gaudent etiam de-
mones hanc sibi potestatem dari ut ad imitationem hominum serpentes moveant ut quoslibet non fallat quod
puniat. Hoc autem permittuntur ad primi facti memoriam quoddam commendandam quod eis sit quedam cum hominibus genere fami-
liaritas. Porro ipsum primum factum ad hoc permissum est ut per talem serpentis locutionem figuraret-
tur quomodo hominem tunc erudiendo his gesta gentibus oportebat omnes diabolicas temptationes sentiendo et appa-
ret eum in serpente per serpentem cepisse. Deinde prudentissimus omnium bestiarum hic est astu-
tissimus ita dictus est serpens propter astutiam diaboli qui in illo et de illo agebat dolum quemadmodum
dicitur astuta lingua, quam prudentem vel astutum movet ad aliquid prudenter astute quod sua-
dendum. Non enim est hec vis seu virtus membri corporalis quod vocatur lingua, sed utique
mentis que utitur ea. Ita etiam dictum est stilus mendax scribarum. Neque enim mendax
esse pertinet nisi ad viventem et sentientem. Sed stilus mendax dictus est quod per eum mendax men-
daciter operatur. Quemadmodum si et ille serpens mendax diceretur quod eo diabolus tamquam stilo men-
dacie uteretur. Hoc ideo commendandum putavi ne quispiam existimans animalia hominis capta-
tionem habere intellectum vel in animal rationale repente mutari, seducantur in illam opinionem et no-
xiam revolutionis vel hominum in bestias vel in homines bestiarum. Sic ergo locutus est serpens
homini sicut asina in qua sedebat Balaam locuta est homini, nisi quod illud opus fuit diabolicum,
hoc angelicum. Habent enim quedam boni et mali angeli opera similia, sicut Moyses et magi Pharao-
nis, in quibus etiam boni angeli potentiores sunt. Que tamen nec mali angeli ex talium operum quicquam
possunt nisi quod per bonos angelos permisit deus, ut retribuat unicuique secundum cor eius vel se-
cundum gratiam dei vere atque iuste ac benigne per altitudinem divitiarum sapientie et scientie dei. Cap. x. de serpente.

Dixit ergo serpens mulieri. Quid quia dixit deus, non edetis de omni ligno paradisi.
Et dixit mulier serpenti. A fructu ligni quod est in paradiso edemus. De fructu autem ligni quod est
in medio paradisi dixit deus non edetis ex eo neque contingetis illud ne forte moriamini.
Ideo prius interrogavit serpens, et respondit hoc mulier, ut prevaricatio esset inexcusabilis neque
ullo modo dici posset id quod preceperat deus oblitam fuisse mulierem. Quamquam et oblivio precepti
maxime et unius et tam necessarii ad maximam culpam damnabilis neglegentie pertinet. Verumtamen et
transgressio eius cum in memoria retineretur et tamquam in illo deus assisteret presens contempneretur,
unde magis fuit eius dictum per psalmistam et memoria retinentibus mandata eius ut
faciant ea. Multi enim memoria retinent ut contemnant eas prevaricationes maius peccato ubi
oblivionis nulla est excusatio. Dixit ergo serpens mulieri. Non morte moriemini. Sciebat
enim deus quia quo die manducaveritis de eo aperientur vobis oculi et eritis sicut dii scien-
tes bonum et malum. Quando hiis verbis crederet mulier a bona atque utili re divinitus fuis-
se prohibitos, nisi iam inesset menti amor ille proprie potestatis et quedam de se superba pre-
sumptio, que per illam temptationem fuerat convincenda et humilianda. Denique verbis non contenta
serpentis consideravit lignum vidit quod bonum ad escam et decorum ad aspectum. Et non cre-
dens posse inde se mori, arbitror quod putavit deum alicuius significationis dixisse
si manducaveritis morte moriemini. Atque ideo sumpsit de fructu eius et manducavit. Dedit
et viro suo secum, fortassis cum verbo suasorio quod scriptura tacens intelligendum relinquit.

An forte nec suaderi iam opus erat viro, quando eum — Cap. xi.
illo cibo mortuam non esse cernebat. Ergo ederunt et aperti sunt oculi amborum.
Ad quid nisi ad invicem concupiscendum. Ad penam peccati carnis ipsius morte concepta, ut iam
esset corpus non animale tantum quod poterat si obedientiam servasset in meliorem spiritalem habitum
sine morte mutari, in quo lex in membris repugnaret legi mentis. Neque enim clausis o-
culis facti erant et in paradiso oberrabant tamquam palpitando et oberrabant ut vetitum lignum
et nescientes attingerent palpantesque fructus prohibitos ignorando decerperent. Quomodo autem alia
et volatilia adducta ad Adam ut videret quid ea vocaret si non videbat. Et quomodo
ipsa mulier ad virum adducta est quando facta est ut de illa quod non videbat diceret
hoc nunc os ex ossibus meis et caro de carne mea etc. Postremo quomodo vidit

Eva

obediencia

mulier quod bonum esset lignum in escam et quia placet oculis ad videndum, et decerpsit, et cognoscere si clau-
si erant oculi. Nec tamen unius verbi translatione totum figurate accipiendum est.
Videat tamen quemadmodum dixerit serpens: aperientur vobis oculi. Hoc et cum scriptor ubi dixisse
narravit. Iam quid vero significaverit vel quid dixerit lectori considerandum permisit. Hoc
autem quod dixit: Et aperti sunt oculi eorum et cognoverunt quia nudi erant, ita scriptum est, quemadmodum
omnia que gesta narrantur. Nec tamen ideo in allegoricam narrationem nos debent ducere. Neque enim et evan-
gelista narrator dicta cuiusquam figurata ex eius persona inserebat, ac non ex propria sua que fuerunt
gesta narrabat, cum diceret de illis duobus quorum unus erat Cleophas, quod cum fregisset eis
panem aperti sunt oculi eorum et cognoverunt eum quem in via non cognoverant. Non utique clausis
oculis ambulaverant, sed eum cognoscere non valebant. Sic ergo ibi, sic nec isto loco non figurata
est, quamvis translato verbo scriptura usa sit ut apertos diceret oculos, que et antea patebant,
apertos utique ad aliquid intuendum et cogitandum quod antea numquam adverterant. Ubi et ad transgredi-
endum preceptum audax curiositas mota est, avida experiri latentia, quid fieret tacto vetito, et
noxia libertate ~~habendi~~ habenas prohibitionis rumpere delectata, probabiliter existimans non esse
mortem quam timuerant secuturam. Tale quippe pomum credendum est fuisse in illa arbore, cuius-
modi poma iam in aliis arboribus innoxia senserant, unde magis credebant deum posse pecca-
tibus facile ignoscere quam patienter tulerant non cognoscere quid esset vel cur eos inde cibum
sumere vetuisset. Mox ergo ut preceptum transgressi sunt, intrinsecus gratia deserente omnino nudati,
quam typho quodam et superbo amore sue potestatis offenderant, in sua membra oculos iniecerunt,
eaque motu eo quo non noverant concupierunt. Ad hoc ergo aperti sunt oculi ad quod antea non
patebant, cum tamen ad alia paterent. Hec mors eo die accidit quo factum est quod deus vetuit. Amisso quippe
statu mirabili corpus ipsorum cui ~~et~~ statim etiam de ligno vite virtute mystica prebebatur, per quam
nec morbo temptari nec mutari etate potuissent, ut hoc in corpore carnis quibus adhuc anima-
li et in melius postea commutanda iam tamen significaretur per escam ligni vite, quod de ipso spi-
rituali alimento sapientie, cuius sacramentum illud lignum erat, sicut angeli per eternitatis partici-
pationem ut in eternum non mutentur. Hoc ergo amisso statu corpus eorum duxit morbidam
et mortiferam qualitatem, que inest etiam pecorum carni, ac per hoc etiam eundem motum quo fit
in pecoribus concumbendi appetitus, ut succedant nascentia morientibus. Sed tamen ipsa, ea pena sue
contemptus index anima rationalis bestialem motum in membris sue carnis erubuit eique incus-
sit pudorem, non solum quia hoc ibi sentiebat ubi numquam antea tale aliquid senserat, verum etiam
quia ille pudendus motus de precepti transgressione veniebat. Ibi enim senserunt qua prius gratia ve-
stirentur, quando in sua nuditate nichil indecens patiebantur. Ibi completum est: Domine, in volun-
tate tua prestitisti decori meo virtutem, avertisti faciem tuam et factus sum conturbatus. Denique in
conturbatione ad folia ficulnea cucurrerunt, succinctoria consuerunt, et quia gloriam deseruerant
pudenda texerunt. Nec arbitror eos cogitasse aliquid in hiis foliis quod talibus congruenter co-
tegi iam membra pruritum sentientia, sed occulto instinctu ad hoc illa conturbatione compulsi sunt ut etiam
talis pene sue significatio a nescientibus fieret, que peccatores facta convinceret et conscripta legentes doceret.
Et audierunt vocem domini dei ambulantis in paradiso ad vesperam. Ea quippe hora tales con-
venerat visitare qui defecerant a luce veritatis. Fortassis cum aliis interioribus vel ineffabilibus
modis deus cum illis antea loquebatur, sicut etiam cum angelis loquitur, ipsa incommutabili veri-
tate illustrans mentes eorum, ut intelligant nosse simul cuncta que per tempora non simul fiunt,
fortasse inquam sic cum eis loquebatur, etsi non tanta participatione divine sapientie quantam capiunt
angeli, tamen pro humano modulo quamvis minus, sed ipso genere visitationis et locutionis. Fortassis
etiam illo quod fit per creaturam, sive in extasi spiritus corporalibus ymaginibus, sive ipsis sensibus corporis aliqua
specie presentata vel ad videndum vel ad audiendum, sicut in angelis solet videri deus vel sonare per
nubem. Nunc tamen quod audierunt vocem ambulantis dei in paradiso ad vesperam, non nisi per creaturam
visibiliter factum est, ne substantia illa invisibilis et ubique tota, que est patris et filii et spiritus sancti, corporali-
bus sensibus locali et temporali motu apparuisse credatur. Et absconderunt se Adam et mulier
eius a facie domini in medio ligni quod est in paradiso. Cum deus averteret interius faciem suam,
et sic illo conturbati. Non miremur hoc fieri quod similiter sunt [illegible] pudorem

pomum quod comedit eva

aperti sunt oculi ade et eve

et

et tandem illo quod oculis instructi non quiescerent, ut ea nescirent facerent quae aliquid significarent
quibus saltem posteris propter quos illa scripta sunt. / Et capitulum xii

Et vocavit dominus deus Adam et dixit ei: Ubi es? Increpantis vox est, non ignorantis. Et hoc sane
ad aliquam pertinet significationem, quod sicut praeceptum viro datum est per quem perveniret ad feminam, ita
vir prior interrogatur. Praeceptum enim a domino per virum usque ad feminam, peccatum autem a diabolo
per feminam usque ad virum. Haec mysticis significationibus plena sunt, non eo agente in
quibus facta sunt, sed de his eo agente potentissima sapientia dei. Non autem significata reseranda
sed gesta defendenda suscepimus. Respondit ergo Adam: Vocem tuam audivi in paradiso et timui, et abscondi
me. Satis probabile est solere deum per creaturam tali actioni aptam vel forma humana primis illis
hominibus apparere. Quos tamen numquam permisit advertere nuditatem suam, corporis intentionem ad superna
extollentes, nisi post peccatum pudendum in membris motum poenali membrorum lege sensissent.
Sic ergo affecti sunt, ut solent affici homines sub oculis hominum. Et talis affectio de peccato poena
erat, cum latere vellent quem latere nihil potest, et ab eo carnem occultare qui cordis inspector est.
Sed quid mirum si superbi, esse volentes sicut dii, evanuerunt in cogitationibus suis et obscuratum est
insipiens cor eorum. Dicentes quippe se esse sapientes in abundantia sua, et illo auferente facie
stulti facti sunt. Etenim quos ipsos pudebat erga seipsos, unde sibi et succinctoria fecerant,
multo vehementius ab illo etiam sic succincti videri verebantur, qui tamquam familiari quodam tempera-
mento ad eos videndos per creaturam visibilem velut humanos oculos afferebat. Sic enim se per
creaturam apparebat, ut ad homines tamquam cum homine loqueretur, quemadmodum ad Abraham ad quercum
Mambre. Illa ipsa quae amicitia pudorem auferebat ante peccatum, quae fiduciam dabat ante peccatum,
nec iam illam nuditatem audebat videre talibus oculis, quae displicet et sibi. Deus ergo volens iam
peccatores more iustitiae interrogare, primo, ampliusque cum iam esset prima poena de qua illum rogabat con-
fiteri: Quis nuntiavit inquit tibi quia nudus es, nisi quia a ligno quod praeceperam tibi tantum ne
ex eo manducares ab eo edisti? Hinc enim mors concepta per dei sententiam. Cum sic fuit com-
minatus, fecit advertere concupiscentialiter membra, ubi dicti sunt aperti oculi, et secutum est quod pudendum.
Et dixit Adam: Mulier quam dedisti mecum, haec mihi dedit a ligno et edi. Numquid dixit
peccavi? Superbia habet deformitatem confusionis, et non habet confessionis humilitatem. Ad hoc illa con-
scripta sunt, quia et ipsae interrogationes nimirum factae sunt, ut veraciter et utiliter scriberentur,
quia si mendacia non utiliter ut audiremus quo morbo superbiae laborant homines
hodie non nisi in creatorem conantes referre si quid egerint mali, cum sibi velint tribui
si quid egerint boni. Mulier, inquit, quam dedisti mecum, ut esset mecum, haec dedit mihi a ligno
et edi. Quasi ad hoc data sit, ut non ipsa potius obediret viro et ambo deo. Et dixit
dominus mulieri: Quid hoc fecisti? Et dixit mulier: Serpens seduxit me et manducavi. Nec
ista confitetur peccatum, sed ad alterum refert, impari sexu, pari fastu. Ex his tamen natis defluxit ad omnes perlata
imitatio est. Et plane pluribus malis exercitatus quod dixit et dicit usque ad eum peccator:
Ego dixi domine miserere mei, sana animam meam quia peccavi tibi. Quanto melius sic et isti. Sed adhuc
cervices peccatorum non contriverat deus; restabant labores, dolores mortis, et omnis contritio saeculi,
et gratia dei, qua tempore opportuno subvenit hominibus, quos afflictos docuit non de seipsis
debere praesumere. Serpens inquit seduxit me et manducavi. Quasi cuiusquam suasio praecepto
dei debeat anteponi.

Capitulum xiii De primis parentibus et correctione eorum.

Et dixit dominus deus serpenti: Quia fecisti hoc, maledictus tu ab omnibus pecoribus et ab
omnibus bestiis quae super terram sunt. Super pectus tuum ambulabis et terram edes omnibus
diebus vitae tuae. Et inimicitias ponam inter te et mulierem, et inter semen tuum et semen
eius. Ipsa tibi servabit caput et tu servabis eius calcaneum. Tota ista sunt figurata et
de deo et scriptoris fide narrantisque veracis, nisi ne illa dicta fuisse dubitetur.
Nec aliud de ea ... haec exigenda sunt
ut proposita est. Et dixit dominus deus serpenti: Iam certa verba dei sunt quae libere lectoris intellectui
per figuras. Haec ergo verba de serpente ... ut figurate accipi debeant, sicut in exordio voluminis huius me-
minimus ... ac ... cur serpens cur haec fecerit non est interrogatus, sic videri, quia ...
exploratum sit ...

In forma humana loquitur deus primis parentibus

Superbia

quercum

sententia

ipse usque in suam mentem et voluntatem ferat. Sed diabolus de illo et pulvis et in illo fuit operatus, qui-
cum ex peccato impietatis ac superbie sive igne destructus fuerit sempiterno. Tamen ergo quod serpenti
dicitur et ad illum qui per serpentem operatus est usque vestrum per eundem figuratum est. Nam in hiis verbis
temptator ille describitur qualis generi humano futurus esset. Id genus humanum propagari tunc cepit.
Que hec in diabolo est tamquam in serpente prolata sunt. Hec itaque via [illegible] figuris ex parte acci-
pienda sunt. Et in illis duobus adversus manicheos editis libris de genesi contra potius
disseruimus. Et si quid diligentius et congruentius alias poterimus deo adiuvante ut speramus. Nunc
tamen intentio in aliud tendit. Et dixit multiplicabo tristicias tuas et gemitum tuum. In
tristiciis paries filios et ad virum tuum conversio tua, et ipse tui dominabitur. Hec quoque in mulieribus dici va-
let figurate ac prophetice multo congruentius intelliguntur. Verum tamen quia nondum pepererat femina, nec do-
lor et gemitus parientis nisi ex corpore mortis est, quod in [illegible] tunc [illegible]. Si si [illegible] [illegible]
non usque moriturus, et alio quodam statu felicioris etatis donec per vitam bene gesta in
melius mutari mererentur. Sic iam supra pluribus locis insinuavi. Ipsa [illegible] pena et ad conversio-
nem inpositum est et id quod dictum est, et ad virum tuum conversio tua et ipse dominabitur tui, videndum
est quo modo proprie possit accipi. Neque enim et ante peccatum aliter factam fuisse decet credere mulierem nisi
ut ei vir dominaretur, et ad eum ipsa serviendo converteretur. Sed recte accipi potest hanc servitutem si-
gnificatam, que cuiusdam conditionis est potius quam dilectionis, ut et ipsa talis servitus qua homines hominibus
subiecta esse sunt postea de pena peccati reperiatur exorta. Dixit quidem apostolus servire invicem. Sed
nequaquam diceret invicem dominamini, possunt itaque coniuges per caritatem servire invicem. Sed mulierem
non permittit dominari in virum. Hec et in viro potius sententia domini detulit, et maritum habere dominum
meruit mulier, non natura sed culpa. Que tamen nisi servetur depravabitur amplius natura et augebitur
culpa. Dixit ergo et ad virum eius. Quia audisti vocem mulieris tue, et edisti de ligno de quo
preceperam tibi de hoc solo non edere, maledicta terra in operibus tuis. In tristiciis edes illam cunctis
diebus vite tue, spinas et tribulos edet tibi et edes fenum agri. In sudore faciei tue
edes panem tuum, donec convertaris in terram de qua sumptus es, quia terra es et in terram ibis. [illegible]
Hos esse in terra labores humani generis quis ignorat? Et quia non essent si felicitas que fuit in pa-
radiso teneretur, non est usque dubitandum. Et propterea etiam proprie verba hec accipere primitus ne pigeat.
Servanda tamen est et expectanda significatio prophetica quam maxime intendit hic dei loquentis intentio.
Neque enim et frustra et ipse Adam miro quodam instinctu tunc vocavit nomen mulieris sue vita,
addens subiciens est quia ipsa est mater omnium viventium. Nam et hec non scriptoris narrantis vel
affirmantis, sed ipsius primi hominis verba intelligenda sunt, ut deceret quia hec est mater omnium viventium,
tamquam nominis a se impositi causam insereret cur eam vocaverit vitam. Capitulum xiiii de Adam et Eva de tunicis corii

Et fecit deus Ade et mulieri eius tunicas pelliceas, et induit eos.
Et hoc significationis gratia factum est, sed tamen factum, sed illa que significationis gratia dicta sunt, sed tamen
dicta sunt. Hoc enim sepe dixi, nec me sepius piget dicere, a narratione rerum gestarum
exigendum est ut ea narret facta que facta sunt, ea dicta esse que dicta sunt. Sicut autem in factis
queritur quid factum sit, et quid significet, ita in verbis quid dictum sit et quid significet.
Sive et figurate sive proprie dictum sit, quod dictum esse narratur, dictum tamen esse non est putare si-
gnificatum. Et dixit deus Ecce Adam factus est quasi unus ex nobis in cognoscendo bonum et
malum. Quod hoc quocumque et quolibet dictum sit, deus tamen dixit non aliter intelligendum est quod ait
unus ex nobis nisi propter trinitatem numerus pluralis accipiat. Sic dictum est faciamus hominem,
sicut et dominus de se et patre veniemus ad eum et mansionem apud eum faciemus. Replicatum est ergo
in caput superbi, quo exitum concupierunt quod a serpente suggestum est. Eritis sicut dii. Ecce inquit
Adam factus est tamquam unus ex nobis. Verba et sunt hec dei non tam huic insultantis quam ceteros ne
ita superbiant deterrentis, propter quos illa conscripta sunt, factus est inquit tamquam unus ex nobis
in cognoscendo bonum et malum. Quod aliud intelligendum nisi exemplum timoris incutiendi esse
propositum, quia non solum non factus est qualis voluit, sed nec illud quod factus fuerat conservavit.
Et nunc inquit deus ne aliquando extendat manum et sumat de ligno vite et edat et vivat

non dixit [illegible] serpentibus

in celum. Et dimisit illum dominus deus de paradiso voluptatis operari terram ex qua sumptus est. Corporea vero
dicta sunt, hec autem facta sunt secundum ipsa verba facta sunt. Exulavimus [?] autem a vita non solum a vita quam
fuerit si preceptum servasset cum angelis accepturus, sed ab illa etiam quam ducebat in paradiso felici
quodam corporis statu. Separari utique debuit a ligno vite, sive quod ex illo illi subsisteret felix
ille corporis status ex re visibili virtute invisibili, sive quod in eo esset sacramentum visibile invisibilis
sapientie, alienandus inde utique fuerat vel iam moriturus, vel etiam tamquam excommunicatus, sicut
etiam in hoc paradiso, id est ecclesia, solent a sacramentis altaris visibilibus homines disciplina ecclesiastica
removeri. Et eiecit Adam et collocavit eum contra paradisum voluptatis. Et hoc significanter gestum est,
sed tamen gestum, ut contra paradisum quo beata vita etiam spiritualiter significabatur habitaret peccator utique in miseria.
Et ordinavit cherubim et flammeam romphaeam que vertitur custodire viam ligni vite. Hec per celestes
utique potestates etiam in paradiso visibili etiam facta esse credendum est, ut per angelicum ministerium esset illic
quedam ignea custodia; non tamen frustra factum esse, nisi quia significat aliquid etiam de spirituali paradiso, nec
utique dubitandum.

Ada[m] excomunicat[us]

Capitulum XV De impressione [?] ade et eve

Non autem ignoro quibusdam esse visum festinatione illos homines presumpsisse appetitum scientie boni et
mali et dilatorio tempore parare quod eis dilatum opportunius servabatur. Ideoque egisse temptatorem
ut preoccupando hoc sibi usurparent, ut de talibus quasi compendio offenderent deum. Et ab eius rei utilitate aliena-
rentur exclusi, ad quam si suo tempore quo deus volebat accederent, possent capere
salubriter. Propterea, sive forte lignum illud non ad proprietatem, ut verum lignum et vera poma eius, sed
ad figuram velint accipere, habent exitum aliquem recte fidei veritati est probabile. Visum est etiam qui-
busdam, duos illos primos homines nuptias suas furtim fuisse furatos, et ante miscuisse se co-
ncubitu quam eos creator coniungeret, quod vocabulo ligni fuisse significatum, unde prohibiti
erant donec opportuno tempore iungerentur. Quasi vero in ea etate facti esse credendi sint ut
expectanda esset eis invitatio pubertatis, aut non illud tunc legitimum erat cum primum fieri potuisset,
non utique fieret. Nisi forte erat a patre tradenda et expectanda ad votorum solemnitas
et convivii celebritas et dotis estimatio et conscriptio tabularum. Ridiculum illud est preterquam
a gestarum in proprietate discedat, quam suscepimus defendendam et quantum deus donare voluit asserendam.

Capitulum XVI

Illud magis movet si iam spiritualis erat Adam, quamvis mente non
corpore, quomodo potuit credere quod per serpentem dictum est, ideo deum prohibuisse ne fructum illius ligni ve-
scerentur, quia sciebat eos si fecissent futuros ut deos per cognitionem boni et mali,
et tamquam hoc tantum bonum creature sue creator invideret. Hoc mirum si homo spiritali men-
te preditus credere potuisset. An quia hoc credere ipse non posset propter mulier adiecta est, que parum intellectus
esset et adhuc fortasse secundum sensum carnis, non secundum spiritum mentis viveret. Et hoc ideo eam apostolus non tribuit
imaginem dei. Sic enim ait: Vir quidem non debet velare caput cum sit imago et gloria dei, mulier autem gloria
viri est. Non quo mens femine eandem gloriam imaginis capere non possit, cum in illa gratia nos
dicat neque masculum esse neque feminam. Sed fortassis id huc modum preferat quod sit in agnitione dei
et viro regente et disponente paulatim faciendi perperam. Neque enim frustra est illud quod apostolus
ait: Adam prius formatus est deinde Eva, et Adam non est seductus, mulier autem seducta in prevari-
catione facta est, id est ut per illam etiam vir prevaricaretur. Nam et ipsum dicit prevaricatorem, ubi ait: In
similitudine prevaricationis Ade, qui est forma futuri. Seductum tamen negat. Nam et interrogatus
non ait: Mulier quam dedisti mecum seduxit me et manducavi, sed: Ipsa, inquit, dedit mihi
a ligno et manducavi. Illa vero: Serpens, inquit, seduxit me. Sicut Salomon vir tante sapientie, numquid
ita credendum est quod in simulacrorum cultu crediderit esse aliquid utilitatis? Sed mulierum a-
mori ad hoc malum trahenti resistere non valuit, faciens quod sciebat non esse faciendum, ne
suas quibus deperibat atque defluebat mortiferas delicias contristaret. Ita et Adam, postea-
quam de ligno prohibito seducta mulier manducavit eique dedit ut simul ederent, noluit
eam contristare, quam credebat posse sine suo solatio contabescere si ab eius alienaretur animo, et omnino
illa interire discordia. Non quidem carnis victus concupiscentia, quam nondum senserat in resistente
lege membrorum legi mentis sue, sed amicabili quadam benevolentia, qua plerumque fit
ut offendatur deus, ne homo ex amico fiat inimicus. Quod eum facere non debuisse
divine sententie iustus exitus indicavit. Ergo alio modo quodam etiam ipse deceptus est, sed dolo illo

prud[en]t[er] [?]

serpentino quo mulier seducta est, nullo modo illum arbitror potuisse seduci. Hanc autem proprie seductionem appel-
lavit apostolus, qua id quod suadebatur, cum falsum esset, verum esse putatum est, id est quod deus ideo lignum illud
tangere prohibuerit, quia sciebat eos si tetigissent velut deos futuros, tamquam eis divinitatem
invideret qui eos homines fecerat. Sed etsi virum propter aliquam mentis elationem, quae deum interiorum scientem
latere non potuit, sollicitavit aliqua experiendi cupiditas, cum mulierem videret accepto illo cibo non
esse mortuam: sed ita seductum, ut quod serpens dixerat, illud tunc cum arbitror spiritualis mente praeditus ullo modo
credere potuisse, quod eos deus ab esca illius ligni invidendo prohibuisset. Sed quid plura? Peccatum
per illud peccatum. Sic persuaderi talibus possit conscriptum est autem sic legi ab omnibus oportet.
Et si paucis hoc intelligentibus, scire oportet.

Sequitur duodecimus liber augustini super genesim ad litteram

In exordio scripturae sanctae quae inscribitur Genesis, usque ad eum locum ubi homo primus de paradiso dimissus
est, undecim libris, sive asserendo ac defendendo quae certa nobis sunt, sive inquirendo ambigen-
doque de incertis quae potuimus et ut potuimus disseruimus, non tam praescribentes
de rebus obscuris quid quisque sentiat, quam nos docendos in quibus dubitavimus ostendentes,
et temeritatem affirmandi amovendo a lectore, ubi non valuimus explere sciendi firmitatem.
Iste autem duodecimus liber, ea cura expeditior, quae nos premebat textus sacrarum litterarum, occupabit
liberius atque prolixius quaestionem de paradiso. Ne putemur vitasse quod videtur apostolus in tertio caelo
insinuare paradisum, ubi ait: Scio hominem in Christo ante annos quattuordecim, sive in corpore nescio, sive
extra corpus nescio, deus scit, raptum huiusmodi usque in tertium caelum. Et scio huiusmodi hominem, sive in
corpore sive extra corpus nescio, deus scit, quia raptus est in paradisum, et audivit ineffabilia
verba quae non licet homini loqui. In his verbis primo quaeri solet quid dicat tertium caelum;
deinde utrum illic velit intelligi paradisum, an postea quam raptus est in tertium caelum, raptus etiam
in paradisum, ubicumque sit paradisus. Non ut hoc sit rapi in tertium caelum quod in paradisum,
sed prius in tertium caelum, et postea inde in paradisum. Quod ita sic ambiguum est, ut non mihi videa-
tur posse dissolvi, nisi aliquibus non ex apostoli verbis, sed ex aliis forte scripturarum
locis vel rationibus perspicuis inveniatur aliquid quo doceat sive in tertio caelo esse paradisum,
sive non esse. Cum et ipsum tertium caelum quid sit non liquido appareat, utrum in rebus corporalibus
an forte in spiritualibus intelligendum sit. Posset quidem dici non nisi in locum corporalem hominem rapi
potuisse cum corpore. Sed quia et hic ita posuit ut nescire se dixerit utrum in corpore an extra corpus
raptus sit, quis audeat dicere se scire quod se nescire apostolus dixit? Verumtamen si neque spiritus sine corpore
ad loca corporalia rapi potest, nec corpus ad spiritualia, hic eius ipsa dubitatio velut cogit intelligi.
Quisquis de seipso hoc eum scripsisse nemo ambigit, sic tale fuisse illud quo raptus est, ut quod utrum
corporale an spirituale esset, sic ignoret, discerni quod non possit. Cum enim et in somnis et in ecstasi
corporum exprimuntur imagines, non discernuntur omnino a corporibus, nisi cum homo redditus sensibus corporis
recognoscit in illis se fuisse imaginibus, quas non per sensus corporis hauriebat. Quis enim, cum a somno
evigilaverit, non continuo sentiat imaginaria fuisse quae videbat, quamvis, cum ea videret dormi-
ens, a vigilantium corporalibus visis discernere non valebat? Quamquam mihi accidisse scio, et ob hoc
etiam aliis accidere potuisse vel posse non dubito, ut in somnis videns sentirem me in somnis videre
sentirem, illasque imagines quae ipsam nostram consensionem ludificare consueverunt, non esse vera cor-
pora, sed in somnis ea praesentari firmissime etiam dormiens tenebam atque sentirem. Sed tamen fallebar aliquando
quod amico meo, quem pariter in somnis videbam, idipsum persuadere conabar, non esse illa corpora quae
videbamus, sed esse somniantium; et ipse utique inter illa pariter mihi apparebat quomodo illa. Et ei tamen
et hoc dicebam, nec id verum esse quod pariter loqueremur, sed et ipsum tunc aliquid videre dormientem.
Et utique ego illa videns omnino non sentirem. Verumtamen etiam cum ipsi persuadere moliebar quod ipse non esset,
adducebar et ex parte ipsum putare esse, cum quo profecto non loquerer, si omnino hoc esse sentirem quod
ipse non esset. Itaque non potuit anima mirabiliter vigilans dormientis nisi seduci rerum
similibus corporum, tamquam si ipsa corpora essent. In ecstasi autem tum audire potuit, et eam rursus
vix voluntas est quod sciebat exprimere, qui et vigilans se sciret et videre quid non oculis

Celum tertium
paradisum
Solutio
de somnii visione

liber xii super gen

corporis. Nam ut eius verba quantum recolere possum, anima mea signum videbat cum non oculi mei
non tamen sciebat utrum corpus esset an imago corporis. Non enim erat talis ut ista discerneret, utcumque
simpliciter fidelis ut cum sic audirem ac si illud quod se vidisse narrabat ipse vidissem. Hoc per
hoc si predictum paulus ita audit ut apparuit ille discussus submissus e celo ut Johannem quasi
in apocalipsi se vidisse conscripsit, ut Ezechiel campus ille cum ossibus mortuorum, et illa corporis non, ut
ysaias sedens deus in conspectu aut eius Seraphim et ara, unde carbo assumptus prophete labia mundavit
quam si cum ignorare potuisse, utrum in corpore aut extra corpus ea videret. Sed si extra corpus visa sunt
et corpora non fuerunt. Sed hic qui profitemur imagines corporum fuerint, an ea specie que nullam corporis
similitudinem gerit sicut deus, sicut ipsa mens hominis, vel intellectus vel ratio, sic virtutes, prudentia
et innumerabilia alia sunt virtutes que intelligendo aut cogitando cernimus, discernimus, dif-
finimus, non utique lineamenta eorum aut colores, aut quo sonent aut quid oleant, aut
quid in ore sapiant, aut quid contrectantibus de calore seu frigore, mollitudine seu
duritia, lenitate seu asperitate renuntient. Sed alia quadam visione, alia luce, alia
rerum evidentia, et ea longe ceteris prestantiore atque certiore. Rursus igitur ad eadem ipsa apostoli verba
redeamus, et ea diligentius perspiciamus, ut sine dubitatione primitus constituto inter magis certa
incorporabiliter amplius apostolum scripsisse quod de incorporeo, corporeum esse non nobis ut sciamus, ut cunctis
teneamus. Sed ergo sciebat spiritualia per corpus, corporalia extra corpus videri omnino non posse. Cur non
per ea ipsa que videre quo esset potuit unde discerneret. Si enim certum erat illa visa esse spiritualia
scilicet non consequenter extra corpus ea se vidisse certum michi erat. Si autem corporalia esse videbat
sine nomine non nisi per corpus videri potuisse. Cur non et non monet, unde ergo dubitat, an
in corpore an extra corpus ea videret. Nisi forte eo dubitet utrum illa corpora an similitudines corporum
fuerint. Primo itaque videamus quid sit in verbis istius contextionis quod non dubitet, an non re-
manserit. Unde dubitat, fortissime certus de quibus non dubitat. Cum in illud dubium apparebit
Scio inquit hominem in Christo ante annos xiiii sive in corpore nescio sive extra corpus nescio, deus scit raptum
huiusmodi usque ad tertium celum. Scit ergo hominem in Christo ante annos xiiii raptum hominem usque ad tertium ce-
lum. Hoc ergo alio non dubitat. Nec nos ergo debemus. Sed utrum in corpore vel extra corpus, dubitavit. Unde
illo dubitante, quis nostrum certum esse audeat. Num forte hinc et illud sequitur ut etiam tertium
celum fuisse dubitetur quo raptum hominem dixit. Si enim res ipsa demonstrata est, tertium celum de-
monstratum est. Si vero aut imago aliqua corporalium rerum facta est, non erat id tertium celum. Sed illa
ostensio sic ordinata est, ut videretur primum ascendisse in celum super quod videtur ad alium
celum rursus ascendens tertium alium videt supra, quo cum pervenisset posset dicere se in tertium ce-
lum raptum. Sed illud quod tertium celum esset quo raptus est, neque dubitavit, neque dubitare
nos voluit. Sed hic et principium sermonis, et tunc incepit, ut id quod se scire apostolus dixit, solus ille non
credat verum esse, qui non credit apostolo. Scit ergo hominem raptum esse usque in tertium celum
unde illud quo raptus est vere tertium celum est, non signum aliquod corporale, quod eius audetur
Moyses usque adeo sentiebat ipsum esse dominum, aliud visibilem creaturam, quem se deus videre
ius et talibus corporibus putabat, ut diceret ostende mihi temetipsum, nec alia imago re-
corporalis quam eius Johannes videt in spiritu conquerebat quid esset ei quod videbat, ut cunctis
vel apostolo sunt, vel aliquid aliud. Cum videt ille bestiam, et mulierem, sive aquas sive q
huiusmodi. Scio inquit raptum hominem in tertium celum. Quod si spiritualem imaginem corpo-
similem celo apparere voluisset, sic erat ei imago corporis eius in quo ille raptus esse
deberet. Sic ergo et suum corpus appellare corporis imaginem et illud celum quo sibi videri
genere celi neque curavit discernere quid sciret et quid nesciret. Quia sciret raptum hominem
usque ad tertium celum, nesciret autem utrum in corpore an extra corpus. Sed simpliciter narraret visionem
rerum nominibus appellaturus illa quod videt quasi essent similia. Nam et nos dicimus cum somnia nostra
narramus, et aliquid in ipsis vidisse dicimus, vidi montem, vidi flumen, vidi hominem et
quod hominis ea nomina ymaginibus res ipse similes erant. Apostolus
autem illud inquit scio, illud nescio. Aut si vere quod ymaginaliter apparuit, vere quod per-
sciret, sciret nescitum. Sed autem ipsum celum, et ideo sciret quod potuit ymaginaliter corpus
illum hominem apparere. Nam si celum corporeum videbat, quare latebat an corporis oculis
videretur. Si autem incertum erat, utrum oculis corporeis an spiritu videretur, et ideo dicit
sive in corpore sive extra corpus nescio, cum non incertum esset illud vere non corporeum celum

Comparat visiones pauli aliis

prudentia
iustitia
castitas
caritas
pietas

nota

videretur an ymaginaliter ostenderetur. Quamquam si spiritualia et incorporea videbantur non aliqua ymagine corporis
sed sicut videtur iustitia sapientia. Et si quid huiusmodi, et hoc erat celum, id quoque manifestum est proprium oculis
corporis videri aliquid tale non posse. Et per hoc si aliquid tale se vidisse sciebat non per corpus
se vidisse dubitare non poterat. Sed ideo usque hodie in christo ante annos xiiii hic pro nemo dubitet
qui mecum credit. Sive in corpore sive extra corpus nescio deus scit. Quod ergo solus quid discernebat
ab eo quod nescit, ne credentes fallantur. Raptum dicit eundem hominem usque in tertium celum. Sed illud celum
aut corporale erat aut spirituale. Si corporale erat et corporeis oculis visum est, cur illud sciret
et in corpore visum esse nesciret? Si autem spirituale erat sive corporis ymaginem exhibuit et tamen
incorporeum visum erat, vel corporis similitudine sicut sic visum est quod
videri mente spiritualiter sine ullis ymaginibus corporum, et nullo modo dici non potest
visum per corpus. Sive ergo certus est certum est, sive incertus, sive quo certum quod visum est
proprium aut per quod visum est, si manifestum est eum incorporea mente ab eo videri non potuisse.
Corpora vero etsi possunt videri sine corpore, non tamen sic videntur per corpora.
Sed longe alius dispar modus est si quis cum sit. Unde mirum si possit apostolus tanquam plurimum fallere
aut ad dubitationem cogere, sicut si corporeum celum incorporeis oculis videri incertum sibi esse
diceret, utrum in corpore aut extra corpus id viderit. Restat ergo fortasse ut quod intueri non posset
apostolus quem tanta cura egit ut quod possit discerneret. Et quod nescit hoc ipsum eum ignorasse
intelligamus, utrum quando ad celum tertium raptus est in corpore fuerit, sicut est anima in corpore cum corpus vivere
dicitur, sive vigilantis sive dormientis, sive in extasi a sensibus corporis alienata, sive omnino de
corpore exierit ut mortuum corpus iaceret donec peracta illa demonstratione membris mortuis anima
redderetur, et non quasi dormiens evigilaret, aut extasi alienatus denuo rediret in sensus, sed omnino
mortuus revivisceret. Quod in eo quod videt raptus usque ad tertium celum quod et se scire confirmat, proprie
vidit non ymaginaliter. Sed quia ipsa avocatio [deleted] a corporeis sensibus vel omnino mortuum corpus relinquit
sive alio quodam modo quodam vivens corpus ubi anima sit, sed mens eius ad videnda vel
audienda ineffabilia illius visionis accepta sit, hoc incertum erat. Ideo fortasse dixit sive in cor-
pore sive extra corpus nescio deus scit. Ergo autem non ymaginaliter si proprie videntur et non per corpus videri
hoc cum in visione videntur, quomodo certius separat. Hec ego ut aliis duabus quantum me deus adiuvit ex-
plicare curabo. Que dicte et quot visiones sint ostendit per exemplum hic diliges proximum capitulum 2m

Ecce in hoc uno precepto cum legitur diliges proximum tuum tanquam te ipsum, tria visionum genera occurrunt.
Unum per oculos quibus ipse littere videntur. Alterum per spiritum hominis quo proximus et absens cogi-
tatur. Tertium per contuitum mentis quo ipsa dilectio intellecta conspicitur. In tribus his
generibus illud primum manifestum est omnibus. Per hoc enim videtur celum et terra et omnia que in eis con-
spicua sunt oculis nostris. Nec illud alterum quo absentia corporalia cogitantur insinuare difficile
est. Ipsum quippe celum et terram et ea que in eis videre possumus etiam in tenebris cogitantes nobis intus
videmus oculis corporis, quamvis tamen corporales ymagines intuemur, sive vera sicut ipsa corpora vidimus
et memoria retinemus, sive ficta sicut cogitatio ymaginatione formare potuit. Aliter enim cogitamus
Cartaginem quam novimus, aliter Alexandriam quam non novimus. Tertium vero illud quo dilectio
intellecta conspicitur eas res continet que non habent ymagines sui similes que non sunt quod ipse. Nam
homo vel arbor vel sol et quecumque alia corpora sive celestia sive terrestria et presentia videntur in
suis formis, et absentia cogitantur ymaginibus animo impressis. Et fiunt duo genera visorum,
unum per sensus corporis, alterum per spiritum quo ille ymagines continentur. Dilectio autem numquid aliter
videtur presens in specie qua est et aliter absens in aliqua ymagine sui simili? Non utique.
Sed quantum mente cernitur, pro capabilitate magis et alio minus ipsa cernitur. Si autem aliquo
corporali ymaginis cogitatur non ipsa cernitur. Hec sunt tria visionum genera de quibus et in
superioribus libris aliquanta diximus, sed rerum postulare videbatur. Nec tamen carptim numerum com-
memoravimus. Et nunc breviter eis insinuatis quod suscepta questio flagitat, ut de hiis
aliquanto uberius disseramus. Debemus ea certis et congruis signare nominibus, ne appetere
circumloquendo morarum faciamus. Primum ergo appellamus corporale quod per corpus percipitur et corporis
sensibus exhibetur. Secundum spirituale, quicquid enim corpus non est et tamen aliquid est, recte
iam spiritus dicitur. Et utique non est corpus quamvis corpori similis sit ymago absentis corporis, nec

37 [margin]

ille ipse obtutus ~~cordis~~ quo cernitur. Tertium vero intellectuale ab intellectu, quia mentale a mente ipsa novitate vocabuli nimis absurdum est ut dicamus. Harum vocabulorum rerum si pertractantius reddam et plenior sermo erit tamen hoc vel nulla. Vel certe non tantum nominis exiger. Patet enim quod sive corporale aliquid vel proprie dicitur eo de corporibus agitur, vel est translatio vocabuli. Sicut dictum est. Quia in ipso inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter. Nempe incorporea divinitas corporis est, sed quia sacramenta veteris testamenti appellat umbras futurorum, ipse umbrarum comparatione corporaliter dixit habitare in Christo plenitudinem divinitatis, quia in illo impletur quicquid in illis umbris figurata sunt. Et si quodammodo umbrarum illarum ipse sit corpus, hoc est figuratarum et significationum illarum ipse sit veritas. Sed sicut ipse figure figurate translato vocabulo non proprie dicte sunt umbre, ita et quod ait plenitudinem divinitatis corporaliter habitare translato vocabulo usus est. Spirituale autem multis modis dicitur. Ita et corpus quod futurum est in resurrectione sanctorum spirituale appellat apostolus, ubi ait: Seminatur corpus animale, resurget spirituale. Eo quodam mirabili modo ad omnem facilitatem et corruptionem spiritui subdatur, et sine ulla indigentia corporalium alimentorum solo vivificetur spiritu, non quod incorporea substantia sit futurum. Neque enim et hoc corpus tale quale nunc habemus anime substantia est, et hoc est quod anima, quia dictum est animale. Item spiritus dicitur vel aer iste, vel flatus eius, id est motus eius. Sic dictum est: Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum. Sive pecoris anima spiritus dicitur. Sive pecoris sive hominis spiritus dicitur. Et quis scit spiritus filiorum hominum si ascendat ipse sursum, et spiritus pecoris si descendat ipse deorsum in terram. Dicitur spiritus et ipsa mens rationalis, ubi est quidam tamquam oculus anime, ad quem pertinet imago et agnitio Dei. Unde dicit apostolus: Renovamini spiritu mentis vestre et induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est. Et alibi dicat de interiore homine. Qui renovatur in agnitionem Dei secundum imaginem eius qui creavit eum. Sic cum dixisset: Igitur ipse ego servio mente legi Dei, carne autem legi peccati. Alio loco eandem sententiam commemorans: Caro, inquit, concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem, ut non ea que vultis faciatis. Quam dixit mentem, hanc etiam spiritum appellat. Dicitur spiritus et Deus. Sicut ait Dominus in evangelio: Spiritus est Deus, et eos qui adorant eum in spiritu et veritate oportet adorare. Ex his omnibus modis quos commemoravimus quibus appellatur spiritus, non traximus vocabulum hoc quo appellavimus spirituale hoc visorum genus, de quo nunc agimus, sed ex illo uno modo quem invenimus in epistola ad Corinthios, quo spiritus a mente distinguitur evidentissimo testimonio. Si enim oravero lingua, inquit, spiritus meus orat, mens autem mea infructuosa est. Cum ergo linguam intelligamus hic loco dicere obscuras et misticas significationes, a quibus si intellectum mentis removeas, nemo edificatur audiendo quod non intelligit. Unde etiam dicit: Qui enim loquitur lingua non hominibus loquitur sed Deo, nemo enim audit, spiritus autem loquitur misteria. Satis indicat eam se linguam hoc loco appellare, ubi sunt significationes velut imagines rerum ac similitudines, que ut intelligantur indigent mentis obtutu. Cum autem non intelliguntur ~~obtutu~~ in spiritu eas dicit esse, non in mente. Unde aperte dicit: Si benedixeris spiritu, quis supplet locum idiote? Quomodo dicit amen super tuam benedictionem, quoniam quid dicas nescit. Quia ergo et lingua, id est membrum corporis quod movemus in ore cum loquimur, signa utique rerum dantur, non res ipse proferuntur, propterea translato verbo linguam appellavit quamlibet signorum prolationem, priusquam intelligantur. Quo cum intellectus accesserit, qui mentis est propria, fit revelatio vel agnitio vel prophetia vel doctrina. Proinde ait: Si venero ad vos linguis loquens, quid vobis prodero nisi loquar vobis aut in revelatione aut in agnitione aut in prophetia aut in doctrina, id est cum signis, hoc est lingue, accesserit intellectus, ut non spiritu tantum sed etiam mente agatur quod agitur. Proinde quibus signa per aliquas rerum corporalium similitudines demonstrabantur in spiritu, nisi accessisset mentis officium, ut etiam intelligerentur, nondum erat prophetia. Magisque propheta erat qui interpretaretur quod alius vidisset, quam ipse qui vidisset. Unde apparet magis ad mentem pertinere prophetiam quam ad istum spiritum, qui modo quodam proprie vocatur spiritus, vis anime quedam mente inferior, ubi corporalium rerum similitudines exprimuntur. Itaque magis Joseph propheta, qui intellexit quid significarent septem spice et septem boves, quam Pharao qui eas vidit in somnis. Illius enim spiritus informatus est, ut videret; huius mens est intelligentie illuminata. Ac per hoc in illo erat lingua, in illo prophetia. Quia in illo rerum imaginatio, in isto imaginationum interpretatio. Minus ergo propheta qui rerum que significantur sola ipsa signa in spiritu per rerum corporalium imagines videt; et magis propheta qui solo eorum intellectu preditus est. Sed maxime propheta qui utroque precellit, ut et videat

in spiritu cordis ad significationem splendidiores, et ob vivacitatem mentis intelligerentur. Sic Daniel excellentior
tentatus et probatus est, qui regi et somnium quod viderat dixit, et quid significaret aperuit. Et ipse quippe ima-
gines corporales in spiritu eius expresse sunt, et earum intellectus revelatus in mente. Et hoc ergo non quo
appellatur in illa distinctione spiritus, secundum quod dixit apostolus: Orabo spiritu, orabo et mente. Ut et
signa ibi formarentur in spiritu, et eorum refulgeret intellectus in mente. Secundum hanc igitur
distinctionem spirituale appellavimus tale genus visorum, quale est corporum absentium imagines cogi-
tamus. Intellectuale autem illud excellentius, quod mentis est proprium. Prorsus in omnibus istis pluribus nomi-
nibus posse dici intellectum, sed spiritum multo minus appellari, et quippe sive ad intellectuale dicatur, sive
intelligibile, hoc idem significamus. Quamquam non nichil interesse nonnulli voluerint, ut intelligibilis
sit res ipsa, que solo intellectu percipi potest; intellectualis autem mens que intelligit. Sed esse aliquam
rem que solo intellectu cerni possit, et non intelligat, magna et difficilis questio est. Esse autem rem
que intellectum percipiat et non intellectu percipi possit, non arbitror quemquam vel putare vel dicere.
Mens quippe non videtur nisi mente. Cum ergo et videri potest, intelligibilis; cum et videre
intellectualis est secundum illam distinctionem. Quapropter seposita illa difficillima questione, ut sit aliquid quod
tantum intelligatur, nec intelligat, nunc intelligibile et intellectuale pro eodem significatione appellamus.

Tria igitur illa genera visorum: corpale, spirituale et intellectuale, singillatim consideranda sunt, ut ab inferio-
ribus ratio ad superiora conscendat. — Capitulum tercium

Iam quidem superius exemplum proposuimus, quo in una sententia omnia tria videantur genera. Cum enim legitur: Diliges proximum tuum tanquam
teipsum, corporaliter littere videntur, spiritualiter proximus cogitatur, intellectualiter dilectio conspicitur.
Sed et littere absentes possunt spiritualiter cogitari, et proximus presens potest corporaliter videri; dilectio autem
nec per substantiam suam potest oculis corporis cerni, nec per imaginem corpori similem spiritu cogitari,
sed sola mente, id est intellectu, cognosci et percipi. Corporalis sane visio nulli horum generum presidet,
sed quod per eam sentitur, illi spirituali tanquam presidenti nunciatur. Nam cum aliquid oculis cernitur, continuo
fit imago eius in spiritu; sed non dinoscitur facta, nisi cum ablatis oculis ab eo quod per oculos videba-
mus, imaginem eius in anima invenerimus. Et si quidem spiritus irrationalis est, velut pecoris, hactenus que
oculi nunciant. Si autem anima rationalis est, etiam intellectui nunciatur, cui et spiritus presidet; ut si illud
quod hauserunt oculi atque inde spiritui, ut eius illic imago fieret, nunciaverunt, aliquarum rerum signum est,
aut intelligatur continuo quid significet, aut queratur, quoniam nec intelligi nec requiri nisi officio
mentis potest. Vidit rex Balthasar articulos manus scribentis in pariete, continuo quam per corporis
sensum imago corporalis facte spiritui eius impressa est, atque ipso viso facto ac preterito illa in cogitatione
permansit. Videbatur in spiritu et nondum intelligebatur. Nec tunc intellectum est, cum hoc signum eo
corporaliter fieret atque oculis corporalibus appareret. Iam tamen signum intelligebat esse, et hoc huius erat mentis
officio. Et quia querebatur quid significaret, erat ipsius inquisitionis utique mens agebat.
Quo non comperto, Daniel accessit et spiritu prophetico mente illustrata regi perturbato quid ille
signo portenderetur aperuit. Ipse potius propheta per hoc genus visorum quod mentis est proprium,
quam ille qui et signum corporale scriptum corporaliter viderat, et transacti eius imaginem in spiritu co-
gitando retinebat. Nec aliquid intellectu poterat, nisi nosse signum esse et quid significaret
inquirere. Vidit Petrus in alienatione mentis vas linteo quatuor initiis alligatum submitti de
celo plenum variis animalibus eumque audivit vocem: Macta et manduca. Cum ei redditus spiritus
de viso disceptaret, ecce quos Cornelius miserat nunciant ei, et spiritus dicit: Ecce viri querunt
te, sed surge, descende, vade cum illis, quia ego misi illos. Qui cum venisset ad Cor-
nelium, quid in illa visione intellexit et audierat quod Deus mundavit tu ne commune dixeris,
ipse indicavit dicens: Sed mihi Deus ostendit neminem communem aut immundum hominem dicere. Cum ergo
ille discum videret alienatus a corporis sensibus, et illas voces macta et manduca, et que
Deus mundavit tu ne commune dixeris, in spiritu audiebat. Redditus autem corporis sensibus ea que
visu atque auditu in memoria tenuerat, in eodem spiritu cogitando cernebat. Que
omnia non corpora, sed corporalium imagines erant, sive cum primum in ipsa alienatione visa
sunt, sive cum postea recordata atque cogitata. Cum vero disceptabat ut illa signa intelli-
geret, mentis erat actio conantis, sed deerat effectus, donec nunciati sunt qui ve-

Spirituale
Intellectuale genus
Intelligibile

diliges proximum tuum

visio Baltazar regis
Danielis

visio Petri

nerant a te nolite. Hanc vero corporali accedere visionem cum et ipsius signum et rursus in spiritu dixit
vade cum eis vidit illud signum ostendit et impressit vocem ad intra quidem verbo intelligere
quid illud signum omnibus ageretur. His itaque tribus generibus verba diligenter consideratis satis
apparet corporalem visionem referri ad spiritalem, eam quoque spiritalem referri ad intellectualem. Capitulum 12

Sed cum vigilantes neque mente alienati a sensibus corporis visione corporali simul detinemur
ab ea visionem spiritalem, qua corpora absentia imaginaliter cogitamus, sive memoria recordando
que novimus sive que non novimus et tamen sunt in ipsa spiritus cogitatione utcumque formando
sive que omnino nusquam sunt pro arbitrio vel opinione fingendo, ab his omnibus ita discernimus
illa corporalia que videmus et in quibus presentes sumus per sensus corporis, ut non dubitemus hec esse corpora,
illa vero imagines corporum. Cum autem vel nimia vel cogitationis intentione vel aliqua vi morbi
ut freneticis per febrem accidere solet, vel commixtione cuiuscumque spiritus alterius sive boni sive mali
ita corporalium rerum in spiritu exprimuntur imagines tamquam ipsis corporis sensibus corpora presententur,
manente tamen etiam in sensibus corporis intentione, sic videntur que in spiritu fiunt imagines corporum
quemadmodum per corpus ipsa per corpus ita ut simul cernatur et alius homo presens oculis et absens alius
spiritu tamquam oculis. Nam expertus sum sic affectos et cum eis loquentes qui vere aderant, et
cum aliis qui non aderant tamquam adessent. Resipiscentes autem aliqui dicunt quod vidissent,
aliqui non possunt. Sic et somnia quidam obliviscuntur, quidam meminerunt. Cum autem penitus
avertitur atque abripitur animi intentio a sensibus corporis, tunc magis dicitur extasis.
Tunc omnino quecumque sunt presentia corpora etiam patentibus oculis non videntur, nec ulle prorsus
voces audiuntur. Totus animi contuitus aut in corporum imaginibus est per spiritalem aut in rebus
incorporeis nulla corporis imagine figuratis per intellectualem visionem. Sed cum spiritalis visio penitus
alienato a corporis sensibus animo imaginibus corporalium detinetur sive in somnis sive
in extasi, si nichil significant que videntur, ipsius anime sunt imaginationes, sicut et vigilantes et sani
et nulla alienatione mentis inhibiti multorum corporum que non assunt sensibus corporis cogitando imagines versant.
Verum hoc interest quod eas a presentibus vere corporibus intento in sensibus corporis animo discernunt. Si autem aliquid significant
sive dormientibus exhibeantur sive vigilantibus, cum et oculis vident presentia corporalia, et absentium
imagines spiritu tamquam oculis conspecta sunt, sive in extasi omnino alienato animo
a sensibus corporis, mirus modus est si commixtione alterius spiritus fit, ut etiam quod ipse scit per huiusmodi
imagines ei cui impertit ostendat, sive intelligenti, sive ut ab alio intellecta pandantur.
Si et demonstrantur non utique a nobis demonstrari putat, cuius vestrae mentis et aliqui spiritui
demonstrent. Nonnulli quidem volunt animam humanam habere vim quandam divinationis in se ipsa. Sed
si ita esset cur non semper posset cum semper vellet, cum quod non semper adimeret ut posset? Cum ergo adiu-
vatur utique a nullo sunt a se ad hec adiuvari potest, quamvis restat ut a spiritu adiuvetur,
deinde quo adiuvetur vel in se aliquid fit ut inde quasi illuminetur et cernat, cum intra
quo in id veniat ut veniat in se ipsa sufficiens sit, cum in ea erant nec videbantur sicut multa
habemus in memoria que non semper intuemur, an fiunt illic que antea non fuerant, vel alicuius spiritus sunt
que illa exemplaria et congerit et eis videtur. Sed si in ipsa erant que previderet, cur eis non semper
intelligit aliquid et semper plerumque non intelligit. An sic spiritus eius adiutus est ut eas
in se videat ita et mens, nisi forte adiuvetur et quod hoc spiritu intelligi non potest. An forte
ab corporeis demonstratur. Et quasi relaxantur impedimenta ut sua virtute anima et ea que videnda
sunt exerceat, sive ipso visu in hoc agitur sive vero spiritibus ostenda, sive in intellectuali
cognoscenda. An aliquando in se ipsa videt et aliquid per alium spiritum conjunctionem. Cuiuslibet horum etc.
vere affirmari non debet. Illud tamen dubitari esse non debet, corporales imagines que spiritu cernuntur non
semper signa esse aliarum rerum sive in vigilantibus sive in dormientibus sive in egrotantibus, quando
autem per aliquam extasim fit ut mirum sit corporalia similitudinibus aliquid significari. Non
sane mirum est si et demoniaci habentes aliquando vera dicunt que absunt a presentium sensibus.
Quod utique fit occulta quadam mixtura eiusdem spiritus sic ut tamquam unus sit patientis et vexantis.
Cum autem spiritus bonus in hec visa spiritum humanum assumit aut rapit, nullo modo illas
imagines signa aliarum esse rerum dubitandum est, et utiles quas nosse utile est. Hoc enim
est discretio sane difficillima est, cum spiritus malignus quasi tranquillus agit ac sine aliqua

vexationum corporis assumpto humano spiritu dicit quod [illegible] qui est vera dicit et utilia predicunt transfigurans se sicut
scriptum est in angelum lucis ad hoc ut cum illi in manifestis bonis creditum fuerit seducat ad sua.
Hanc discretionem non arbitror nisi dono illo fieri de quo ait apostolus cum de diversis dei muneribus loqueretur
alii diiudicatio spirituum. Nam et magnum est tunc eum discernere cum ad aliqua pervenerit que sunt
contra bonos mores vel regulam fidei. Tunc enim a multis discernitur. Illo autem dono in ipso
exordio quo multis adhuc bonus apparet continuo diiudicatur an malus sit. Et tamen per
imagines corporales que demonstrantur in spiritu et boni instruunt et mali fallunt.
Intellectualis autem visio non fallitur. Aut enim non intelligit qui aliud opinatur quam est. Aut si intelligit
verum est. Quid et faciat oculus non habet, cum simile corporis videt quod a vero discernere non potest.
Quid enim faciat anima interius, cum in spiritu facta fuerit corporis similitudo quam non valet distinguere
a corpore. Sed adhibetur intellectus querens quid illa significent vel utile doceant et aut inveniens
ad fructum suum pervenit, aut non inveniens in disceptatione se tenet ne aliqua perniciosa
temeritate precipitetur in [illegible] errorem. Iudicat autem sobrius intellectus divinitus adiutus que
sunt [illegible] aliud putare quam est non sit [illegible]. Neque et [illegible]
[illegible] et non potest [illegible] a bonis [illegible] si contra sit malus si in
[illegible] ipso bono quo sit [illegible] bonis non careatur aut aliquid obest animo
[illegible] quod cum dormiendo vera corpora esse arbitrantur quorum similitudines vident [illegible]
[illegible] quod [illegible] a [illegible] nullo [illegible] et [illegible] vel [illegible]
[illegible] vel cum in [illegible] [illegible] quique [illegible]
[illegible] et [illegible] et ipsa que in [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] videntur [illegible] si non
[illegible] et infidelitatis [illegible] vel [illegible] et cum visis
corporalibus [illegible] fallitur non obest quod [illegible] oculi [illegible] non errat in fide [illegible]
et intelligentie [illegible] [illegible] sibi sunt [illegible] alii spiritualis visione
imaginibus [illegible] ut putet corpus et quod [illegible] est aliquid obest animo si [illegible]
non [illegible] aliquid [illegible] de [illegible] [illegible] cum [illegible] sibi videntur
[illegible] suum vel [illegible] non [illegible] nisi cum ex vigilantibus [illegible]
[illegible] non cum [illegible] [illegible] et [illegible] aliquid loquimur. Sic admonet
in somniis et exprimitur [illegible] [illegible] et quod [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] Sic hec [illegible] dicere utique non posse nisi [illegible] cogitatum
imaginibus in corporalibus [illegible] cogitamus ut hic [illegible] si [illegible] expressiones [illegible] Porro
tur in somniis quia [illegible] vigilantibus fieret illud quod sine peccato a vigilante fieri non
posset. Cum et vel cum loquitur et postulare [illegible] [illegible] de suo [illegible]
quod dici possit non cogitare quod dicit. Porro ipsa fantasia que fit in cogitatione ser-
monicantis cum ita expressa fuit in visione somniantis ut inter illam et verum com-
[illegible] corporis non discernatur [illegible] movet [illegible] et [illegible] quod cum motu [illegible]
plent tamen hec tamen sine peccato fiat [illegible] sine peccato a vigilante dicitur quod ut dicitur
sine dubio cogitatum est. Denique [illegible] anime affectione bona [illegible] desiderio meliore [illegible]
dicta multis merito cupiditatibus sine ad talem carnis motum [illegible] quem et
si vigilanti cohibent et refrenant dormientes autem ideo non [illegible] quia non habent
in potestate quod admoneat expressio talium imaginum quod discerni non possit a corporibus [illegible]
[illegible] affectione bona. Et in somniis [illegible] [illegible] eluceant. Nam et Salomon [illegible] dormiens
scriptura refert placuisse coram domino [illegible] [illegible] bona pro desiderio bono.

Capitulum V

Que cum ita sint pertinet considerare ad visa corporalia, que per quinque
rivulos distinctos [illegible] distribuuntur. Cum illud quod [illegible] subtilissimum in corpore est
[illegible] anime vicinum [illegible] lux [illegible] per oculos sola diffunditur emicat
quod in radiis oculorum ad visibilia contuenda, deinde mixtura quadam, primo cum
aere puro, 2o cum aere caliginoso atque nebuloso, 3o cum corpulentiore humore
[illegible] cum terre [illegible] [illegible] [illegible] cum [illegible] ut sola excellit oculorum [illegible] efficit

sed in hoc mirabiliter in nostro dispositum esse videtur. Est autem hoc celum oculi aspectum ubi luminaria et sydera fulgent. Et sicut celum precellit omnibus corporeis elementis, sic oculus excellit in corpore. Cum vero spiritus omni corpore sine dubitatione prestantior sit, sequitur ut etiam loco posteriori, non re ipsa dignitate prestantior sit natura spiritalis illo corporeo celo, etiam illa ubi corporalium exprimuntur imagines. Hic existit quiddam mirabile, ut cum prior sit corpore spiritus et posterior corporis imago quam corpus, tamen quia illud quod tempore posterius est fit in eo quod natura prius est, prestantior sit imago corporis in spiritu quam ipsum corpus in substantia sua. Nec sane putandum est facere aliquid corpus in spiritum, tamquam spiritus corpori facienti materie vice subdatur. Omni enim modo prestantior est qui facit ea re de qua aliquid facit. Neque ullo modo spiritu prestantius est corpus, immo perspicuo modo spiritus corpore. Quamvis ergo prius videamus aliquod corpus quod ante non videbamus, atque inde incipiat ymago eius esse in spiritu nostro quo illud cum absens fuerit recordamur, tamen eandem eius ymaginem non corpus in spiritu, sed ipse spiritus in seipso facit celeritate mirabili, que ineffabiliter longe est a corporis tarditate. Que ymago mox ut oculis visum fuerit, in spiritu videntis nullius puncti temporalis interpositione formatur. Nec ita est auditu: nisi in audientis animo percepte vocis ymaginem continuo spiritus in seipso formaret ac memoria retineret, ignoraretur secunda sillaba utrum secunda esset, cum prima utique nulla esset, que percussa aure transierat. Ac sic omnis locutionis usus, omnis cantandi suavitas, omnis postremo in actibus nostris corporis motus dilapsus occideret nec ullum progressum nancisceretur, si transactos corporis motus memoriter spiritus non teneret, cum quibus consequentes in agendo connecteret. Quos utique non tenet, nisi ymaginaliter a se factos in se. Nam et futurarum motionum ymagines precedunt fines actionum nostrarum. Quid enim agimus per corpus quod non cogitando preveniat spiritus, omniumque visibilium operum similitudines in seipso primitus videat et quodammodo disponat? Que spiritales corporalium similitudines in animo nostro quemadmodum innotescant spiritibus vel etiam demonibus, vel quando obstaculo anime [illegible] patiatur ex illo terreno corpore ut eas invicem cerni in nostro spiritu negamus, invenire et explicare difficile est. Certissimis tamen indiciis apud nos constitit cogitationes [illegible] hominum quod tamen si virtutem interiorem speciem possent in hominibus cernere, non tentarent. Sicut illam in Job nobilem ac mirabilem patientiam perspicue si possent cernere quales cernere, nollet a veritate utique superari. Ceterum alium longe varium factum quid miraculi, quod post aliquot dies videbatur esse similiter non miraculum, possent et hic efficere non solum admonitionem vivendi etiam corporalia ... prestantiore quam nostra est. Sed etiam propter corporum longe utique subtilitatem et velocitatem. Cumque in domo constitutus parietes spiritu intuendo sola videret qui ad eum venire cepisset ex duodecim milibus presbiter, et per omnia itineris ubi esset, et quod appropinquaret, et quod ingrederetur et fundum et domum et cubiculum, donec in conspectu eius astaret. Que omnia et si non oculis pariter ille cernebat, tamen nisi aliquo modo videret non tam veraciter enumeraret. Erat autem ille febriens, et tamquam in frenesi illa dicebat. Et forte vere freneticus erat, sed per ista demonium pati putabatur. Nullos vestrorum cibos accipiebat a suis, sed a solo presbitero. Resistebat enim suis violenter quantum valebat, solo presbitero veniente quiescebat. Illi tantum subditus erat, et respondere videbat. Nec tamen eidem presbitero illa cessit mentis alienatio sive demonium, nisi cum sanatus esset a febribus, sicut frenetici sanari solent. Nec aliquid postea tale aliquando passus est. Novimus etiam quendam freneticum futuram mortem cuiusdam femine predixisse non sicut esse dicentis sed tamquam ... ac preterita recolentis. Nam cum eius apud eum commemoratio fieret, mortua est, inquit. Ego eam vidi efferri, hac eam cum corpore transeunt. Cum illa incolumis vivere per paucos autem dies repente defuncta et per eum locum elata est quod ille predixerat. Fuit item apud nos puer qui in exordio pubertatis dolorem acerrimum genitalium patiebatur, medicis nequaquam valentibus quid illud esset agnoscere, nisi quod nervus ipse introrsum reconditus erat, ita ut nec preciso preputio quod immoderata longitudine pendebat appareret, sed postea vix esset inventus. Humor autem viscosus exudans testes et inguina urebat. Sed acutum dolorem non continuum patiebatur, ululabat vehementer cum iactatione membrorum, mente

Job parat

De demoniaco

De viso a doloribus

Sunt in interaneis talem dolorem sepe pertuli, deinde ut vocem [illegible] obrueretur ab [illegible] spiritibus et iacebat [illegible] patientibus [illegible] consimilem [illegible] se velle [illegible] per aliquantum [illegible] nec ita doloris [illegible] indicabat. [illegible] paucis diebus in omnibus [illegible] pene in omnibus [illegible] et dicebat unde [illegible] [illegible] quibus ei et dicebant et [illegible] quod se vidisse et audisse [illegible] vide [illegible] die [illegible] in hac [illegible] et impiorum in [illegible] et [illegible] illos [illegible] et [illegible] et [illegible] alios et alios infelicitate [illegible] [illegible] ante [illegible] die [illegible] paschalis ad [illegible] xl [illegible] dolorum [illegible] in [illegible] intervallo [illegible] [illegible] [illegible] ipso [illegible] illos [illegible] per [illegible] [illegible] doloribus. [illegible] et [illegible] medicinalia [illegible] ut et [illegible] longe [illegible] Cum [illegible] non [illegible] [illegible] dolor [illegible] et [illegible] [illegible] accepit [illegible] [illegible] ut in [illegible] [illegible] per aliquantum [illegible] unde [illegible] [illegible] [illegible] deinceps vehementer illud dolorem non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ita [illegible] [illegible] aliquam [illegible] [illegible] [illegible] tale [illegible] [illegible] [illegible] in medicis doloribus et [illegible] [illegible] [illegible] abripetur [illegible] medicis [illegible] curantibus et [illegible] non [illegible] in [illegible] [illegible]

Capitulum vi

[illegible] et modos [illegible] se [illegible] pro certo [illegible] comprehendere [illegible] magis audire velle [illegible] me expertum ut [illegible] [illegible] [illegible] ita ut nec [illegible] [illegible] affirmare [illegible] nec [illegible] [illegible] doctorum accipiat. Si [illegible] [illegible] et [illegible] potius [illegible] [illegible] [illegible] ego [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] alii autem [illegible] [illegible] [illegible] alii [illegible] [illegible] autem [illegible] alii [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] alii [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nosse [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] audiens [illegible] et [illegible] reddi a doctoribus [illegible] [illegible] Soleo ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] prudens [illegible] [illegible] nec [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ignoravit [illegible] [illegible] [illegible] patiens [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nosse [illegible] corporis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nosse [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ab aliis, me ignoraret [illegible]

Capitulum vii

Illud plane [illegible] experimentis collegi [illegible] [illegible] [illegible] corporum pallor, rubor, tremor [illegible] [illegible] [illegible] a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ab anima [illegible] et a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ab anima [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] et [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] nec [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vehementer [illegible] vehementer [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] corporis alii a [illegible] [illegible] alii a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] a [illegible] [illegible] [illegible] mala [illegible] spiritibus [illegible] [illegible] a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] corporibus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] morbo aliquo [illegible] [illegible] corpore [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] integro corpore [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible] corpora [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] a corporibus non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] a [illegible] spiritibus [illegible]

[illegible] et impiorum

[illegible]

[illegible] etiam generat ille spiritualis visio habitat in similitudinibus corporum. Sed cum malus in hunc arripiendum spiritus [illegible] demoniacos facit, aut arreptitios aut falsos prophetas. Cum autem bonus, fideles mysteria loquentes aut accedente etiam intellectu veros prophetas aut ad tempus quod presens est videntes atque narrantes. Sed cum aliqua causa corporis [illegible] talia visa cernant, non ex ea causa exhibetur. Neque enim et hoc semper [illegible] aliquid spirituale [illegible] aut phreneticis aut etiam [illegible] interiores a cerebro quo diriguntur sensus [illegible] ipsa [illegible] [illegible] non [illegible] sentiunt ut non plene sentiant corporalia [illegible] ut ad corporalia [illegible] sive interiores [illegible] corporalis [illegible] et [illegible] ipsa agit phantasie [illegible] obiectas [illegible] vel exterioris [illegible] ipsa [illegible] sensus [illegible] visiones spiritus [illegible] corporalibus obstructis [illegible] ... et certe dormientes [illegible] vigilantes aliquid videre [illegible] in cerebro [illegible] ad oculos [illegible] ipsa [illegible] adversa [illegible] somniorum [illegible] corporales [illegible] dormientes vigilare videant et non [illegible] corporibus sed ipsa [illegible] se putant. ¶ Cum ad vigilantes [illegible] ad locum venit [illegible] foras [illegible] vigilando [illegible] dormiendo. ¶ Sive [illegible] Nam et [illegible] patentibus oculis dormiunt [illegible] per eos [illegible] ¶ Sed [illegible] videntes [illegible] visa somniorum sed aut clausis oculis [illegible] neque dormientes [illegible] visionibus neque vigilantes [illegible] [illegible] neque sopita [illegible] intellectu [illegible] ad ipsas [illegible] cogitetur [illegible] ymaginibus corporum [illegible] corporibus [illegible] [illegible] ymaginibus corporum. ¶ Sed [illegible] ut [illegible] videlicet [illegible] ymagines corporum a corporibus [illegible] non valet [illegible] et cum sit longe alio [illegible] [illegible] ab [illegible] ¶ Hinc etiam est quod [illegible] dormientes [illegible] ymagines [illegible] corpora [illegible] [illegible] ipsa [illegible] corporum similitudines [illegible] [illegible] vigilans [illegible] corporales [illegible] ¶ Cum autem [illegible] somno [illegible] [illegible] spirituali [illegible] visa [illegible] ¶ [illegible] frenetici non dormiendo [illegible] [illegible] in capite [illegible] videntes [illegible] a [illegible] vigilando [illegible] [illegible] corpus [illegible] spiritus [illegible] vigilantes [illegible] spirituali [illegible] rapiuntur ut [illegible] corporalibus [illegible] ¶ Neque enim [illegible] [illegible] figuratas [illegible] ymagines corporum [illegible] [illegible] demonstrare [illegible] scriptura [illegible] [illegible] et [illegible] ¶ Et angelus domini apparuit Ioseph in somnis dicens: Noli timere accipere Mariam coniugem tuam. ¶ Et iterum: tolle puerum et matrem eius et vade in Egyptum.

Capitulum xiiii

Itaque bonus quidem spiritus assumens spiritum [illegible] ad has visiones ymaginum [illegible] aliquid significet non [illegible] [illegible] expressas [illegible] [illegible] significat [illegible] a demonante spiritu [illegible] dormientes [illegible] [illegible] vigilantibus [illegible] nullo morbo afflictis [illegible] [illegible] demonaret [illegible] prophetas [illegible] [illegible] prophetando [illegible]

Qui etiam in somnis videt [illegible] et [illegible] in vigilia

Di frenetici

ut divinando non aliquid dicerent novimus. Nam quidam iuvenes iocando ut fallerent de Petri ...
agebant mathematicos se esse finxerunt ignorantes alicuius veri ex signis dicentes, quem cum hospi-
tem suum moverent duxerunt quod dicebant et attestati esse vissiva audacter in plura progressi sunt. At
ille attestans ad omnia mirabatur, postremo ab eis de filii salute consulunt quod diu absentem desidera-
bat et quod inopinate vivebat, hic quod eis accidisset sollicitus erat. At illi non curantes quid pro
eo abscessum non agnoscebat dum eum in proxima leva hora redderent, mox presenti credunt
salutem appropinquasse, et totum die quo illi loquebantur ad veterem nequaquam incredibat ne eum tamen
diebus
Persona ..., ... ille relinquebatur per tempus ... tamen ... abire di-
spergere, ... adhuc ... ille ... venit ... alia arte ... et ... [illegible]
ille ... idola per quandam paganorum solemnitate non aliquo spiritu arreptus sed lucide ludere
arrepti simulatis ... ... et spirantibus ... et ... ad quendam partes ...
agitare ... phantasticus ... adolescens per ... vellet eo non ... ... pluribus
Ille ... solebat ... sibi ... et videre ... ... quod ipse-
debat ... plura quam ... hora ... ... vel ... eum ... spiritum illius
te die ... turba et illius solemnitatis loco ... ... Et factum est, cum ... ...
qui aderant ... omnibus ... ... et ... ... et
... ... dixisse, ipse ... ... id non
ab ore prodiret. ... ... non ... visa in spiritu ... ... formata ... for-
... ..., et quod ... ... ut per ... ... et ... ...
similitudines, quas in suo spiritu ... cogitando ... ... et ... cogitatos non ...
omnia non corpore, sed spiritu videret. ... hic ... ... nos aut-
... ... ostendant ... non possumus. ... ... et ... ... ordine ... pl-
... modis, ... nos ... ... obstaculo ... ... ordine videntur
absconditi et quod fiat in spiritu ... ... aliquid ... ... et ... ...
significet ignorat. Alii autem aliquid significare sentiunt. Sed quid significet nesciunt. Alii autem ...
... demonstratione ... ... et in spiritu ... et in mente quid significet videant. Et ... quid
differat ... Et si ea ... disserere ... explicare ... — Capitulum ix —

Quod autem nunc insinuare satis arbitror, certum est esse spiritualem quandam naturam in nobis ubi cor-
poralium rerum formantur similitudines. Sive cum aliquod corpus sensu corporis tangimus et continuo formatur eius
similitudo in spiritu memoriaque reconditur. Sive cum absentia corpora iam nota cogitamus ut ex
eis formetur quidam spiritualis aspectus quae iam erant in spiritu et antequam ea cogitaremus. Sive cum
eorum corporum quae non novimus sed tamen esse non dubitamus similitudines non ut sunt illa sed
ut occurrit intuemur. Sive cum alia quae non sunt vel esse nesciuntur pro arbitrio vel opinatione
cogitamus. Sive cum unde nobis varie forme corporalium similitudinum
versantur in animo. Sive cum aliquid corporale acturi ea que disponimus quam illa agantur
futura sunt et omnia cogitatione antecedimus. Sive cum in ipso actu, ut cum loquimur, vel
cum ... omnes corporales motus ut exeri possent, ... presentiuntur similitudines prius intus
in spiritu ... ...
Sive cum a dormientibus somnia videntur vel nihil vel aliquid significantia. Sive
cum valetudine corporali turbatis intrinsecus itineribus sentiendi imagines corporum
spiritus miscet corporibus ... ... ut ... ... non possit et ... ...
significet aliquid ... ... significatione oboriantur. Sive ... ... aliquo
morbo vel dolore ... et ... ...
... at ... ... spiritu corporalis ... ...
... imagines, ut significent aliquid, vel sine ulla significatione apparent.
Sive nulla ex corpore causa existente sed assumente aut rapiente aliquo spiritu tollitur anima
in ... videndas similitudines corporum ... corporalia ... et ...
corporis sensibus ... Sive ... spiritu ... ... et ... ...
similitudinibus corporum spiritualis visione ... possint ... ... signata
videri. Hic igitur ... natura spiritualis in qua non corpora sed corporum similitudines exp-
rimuntur ... ... intellectualis ... ... et ... ...

diiudicantur, quae neque sunt corpora neque gerunt formas ullas similes corporum, velut ipsa mens et omnis
animae affectio bona, cui contraria sunt eius vitia, quae recte culpantur atque damnantur in hominibus. Quo-
modo enim alio modo ipse intellectus nisi intelligendo conspicitur? Ita et caritas, gaudium, pax, longanimitas,
benignitas, bonitas, fides, mansuetudo, continentia,
et cetera huiusmodi quibus propinquatur deo, et ipse deus ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia.
Omnibus itaque in una anima fiunt visiones, sive quae sentiuntur per corpus, sicut hoc corporeum
caelum et terra et quaecumque in eis nota esse possunt, quemadmodum possunt; sive quae spiritu videntur similia
corporum, de quibus multa iam diximus; sive quae mente intelliguntur, quae nec corpora sunt
nec similitudines corporum. Habent utique ordinem suum, et est aliud alio praecellentius. Praestantior enim est
visio spiritalis quam corporalis, et rursus praestantior intellectualis quam spiritalis. Corporalis enim sine spiri-
tali esse non potest, quandoquidem momento eodem quo corpus sensu corporis tangitur, fit etiam in animo tale aliquid,
non quod hoc sit, sed quod simile sit. Quod si non fieret, nec sensus ille esset quo ea quae extrinsecus adia-
cent sentiuntur. Neque enim corpus sentit, sed anima per corpus, quo velut nuntio utitur ad formandum
in se ipsa quod extrinsecus nuntiatur. Non potest itaque fieri visio corporalis, nisi et spiritalis simul fiat;
sed non discernitur nisi cum fuerit sensus ablatus a corpore, ut id quod per corpus videbatur inveniatur in
spiritu. At vero spiritalis visio etiam sine corporali fieri potest, cum absentium corporum similitudines in spiritu
apparent, et finguntur multae pro arbitrio, aut praeter arbitrium demonstrantur. Item spiritalis visio vero
~~sine corporali fieri potest, cum absentium corporum similitudines in spiritu apparent et finguntur~~
indiget intellectuali ut diiudicetur; intellectualis autem ista spiritali inferiore non indiget. Ac
per hoc spiritalis corporali, intellectuali autem utraque subiecta est. Cum ergo legimus: Spiritalis homo
omnia diiudicat, ipse autem a nemine diiudicatur, non secundum spiritum a quo mens distinguitur, sicut illud quod
dictum est: Orabo spiritu, orabo et mente, sed ex illa mentem debemus accipere quae dicta est: Re-
novamini autem spiritu mentis vestrae. Iam enim supra docuimus alio modo et ipsam mentem spiritum dici, secundum
quod spiritalis omnia diiudicat. Quapropter non absurde, ut arbitror, spiritalem
visionem inter intellectualem et corporalem quadam medietate gradum obtinere, puto enim recte congruenter
medium dici quod corpus quidem non est, sed simile corporis, inter illud quod vere corpus est et illud quod
nec corpus nec simile corporis. Fallitur autem similitudinibus rerum anima, non earum vitio, sed opinionis suae, cum
approbat quae similia sunt pro his quibus similia sunt, ab intellectu deficiens. Fallitur ergo in visione corporali, cum in ipsis corporibus
fieri putat quod fit in corporis sensibus, sicut navigantibus videntur in terra moveri quae stant, et
intuentibus caelum stare sidera quae moventur, et divaricatis radiis oculorum duae lucernae formae appa-
rere, et in aqua infractus remus, et huiusmodi multa; aut cum putat hoc esse quod simile est colore vel
sono vel sapore vel odore vel tactu. Sicut enim et medicamentum aliquod cera-
tum in caccabo putatur legumen, et pomum transeuntis vehiculo putatur esse tonitrus, et si
nullis aliis sensibus exploretur, sed solus adiaceat olfactus, citri putatur herba quae vocatur
apiaria, et cibus aliquo dulciculo succo affectus putatur melle conditus, et ignotus annulus con-
trectatus in tenebris putatur aureus, cum sit aereus vel argenteus, aut cum repentinis inopinabilibus
corporalibus visis anima perturbata, sicut in somnis videre se putat vel aliquid huiusmodi spi-
ritualis visionis affectione videt in omnibus corporalibus visis et aliorum sensuum contactu. Et maxime
ipsius mentis atque rationis adhibetur ut quod in hoc verum sit inveniatur quantum inveniri potest.
In visionibus autem spiritualibus, id est in corporum similitudinibus quae spiritu videntur, fallitur anima, cum ea quae sic videt
ipsa corpora esse arbitratur, sicut per suam suspicionem falsa coniectura finxerit hoc esse in corporibus, putat
quod non vere coniectat. At vero in illis intellectualibus visis non fallitur: aut enim intelligit, et verum est, aut
si verum non est, non intelligit. Unde aliud est in his quae videt errare, aliud quia non videt non errare.
Cum ergo rapitur animus in ea visa quae spiritu cernuntur similia corporibus, ita ut omnino a sensibus corporis
avertatur amplius quam in somno solet, sed minus quam in morte, iam divinae admonitionis est et adiutorii,
ut se non corpora, sed visa corporum similia spiritualiter noverit cernere, sicut se in somnis esse animad-
vertunt quidam etiam priusquam evigilent; ut si etiam futura videntur, ita ut eadem futura noverint, quorum ima-
gines praesentes videntur, sive ipsa hominis mente divinitus adiuta, sive aliquo interprete ipsa visa
quae significent exponente, sicut in Apocalypsi Iohanni exponebatur, magna revelatio est. Et si forte
ignoret ille cui haec demonstrantur utrum de corpore exierit an adhuc sit in corpore, sed spiritu a
sensibus corporis alienato ista videat. Potest enim et sic raptus id ignorare, si ei etiam hoc non ostendatur.

Capitulum x

Porro autem si quemadmodum raptus est a sensibus corporis ut esset in istis similitudinibus
corporum quae spiritu videntur, ita et ab his rapiatur ut in illam quasi

Anima sentit per corpus.

Spiritualis homo.

rationis intellectualem sive intelligibilem subvehatur ubi sine ulla corporis similitudine perspicua
veritas cernitur, nullis opinionum falsarum nebulis obfuscatur, ubi virtutes anime non sunt operose ac
laboriose. Neque enim vel opere temperantie libido frenatur, vel opere fortitudinis tolerantur adversa, vel opere
iustitie iniqua puniuntur, vel opere prudentie mala devitantur. Una ibi est et tota virtus, scilicet amare
quod videris, et summa felicitas habere quod amas. Ibi enim beata vita in fonte suo bibitur, unde
aspergitur aliquid huic humane vite, ut in temptationibus huius seculi temperanter, fortiter, iuste, pru-
denterque vivatur. Propter illam quippe adipiscendam, ubi erit secura quies et ineffabilis visio veritatis,
labor suscipitur et continendi a voluptate et sustinendi adversa et subveniendi indigentibus et resistendi decipientibus.
Ibi videtur claritas Dei, non per visionem significantem sive corporalem, sicut
visa est in monte Sina, sive spiritalem, sicut vidit Ysaias et Iohannes
in Apocalypsi, sed per speciem, non per enigmata, quantum eam capere mens hu-
mana potest, secundum assumentis Dei gratiam, ut os ad os loquatur ei, quem
dignum tali colloquio fecerit, non os corporis sed mentis, sicut intelligendum arbitror
quod de Moyse scriptum est. Concupierat enim, sicut in Exodo legimus, videre Deum, non utique sicut viderat
in monte, nec sicut videbat in tabernaculo, sed in ea substantia in qua Deus est, nulla assumpta corporali creatura
que mortalis carnis sensibus presentetur, neque in spiritu figuratis similitudinibus, sed per speciem suam, quantum eam capere
creatura rationalis et intellectualis potest, sevocata ab omni corporis sensu, ab omni significativo enigmate
spiritus. Sic enim scriptum est: Si ergo inveni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi temetipsum manifeste, ut vi-
deam te. Cum paulo superius legatur: Loquebatur Dominus ad Moysen facie ad faciem, sicut quis loquitur ad
amicum suum. Sentiebat ergo quod videbat, et quod non videbat desiderabat. Nam et paulo post,
cum dixisset ei Deus: Invenisti enim gratiam in conspectu meo, et scio te pre omnibus, respondit ei: Ostende
mihi claritatem tuam. Et tunc quidem visum accepit a Domino figuratum, de quo longum est nunc
disserere. Sed ei dixit: Non poteris videre faciem meam et vivere; non enim videbit homo faciem meam et
vivet. Deus subiecit et ait illi: Ecce locus penes me, et stabis super petram; statim ut transiet
mea maiestas, ponam te in speluncam petre, et tegam manu mea super te donec transeam, et au-
feram manum, et tunc videbis posteriora mea; nam facies mea non apparebit tibi. Nec tamen
consequenter scriptura hoc corporaliter factum esse narrat. Sed ... prolixe demonstratum est figuratum esse
in ecclesia significatum. Ipse enim locus penes Dominum, que ecclesia est templum eius, et ipsa edifi-
cata est supra petram, et cetera que ibi scripta sunt eius intelligentie congruunt. Nisi tamen desideratam
et desideratam Dei claritatem Moyses videre meruisset, non in libro Numerorum diceret Deus ad Aaron et
Mariam et sic eis: Audite verba mea. Si fuerit propheta vester in visione Domino, cognoscar
ei et in somnio loquar illi. Non ita quo famulus meus Moyses, in tota domo mea fidelis est;
os ad os loquar ei, ad illud in specie et non per enigmata, et claritatem Dei vidit. Nec utique secundum
substantiam corporis, que carnis sensibus presentatur, intelligendum est. Nam utique sic loquebatur ad Moysen
facie ad faciem, sed contra, cui dixit ei: Ostende mihi temetipsum, et nunc et ad eos quos
obiurgabat, et quibus Moysen merito preferebat, sic loquebatur per creaturam corporalem pre-
sentatam sensibus carnis. Illo ergo modo in illa specie qua Deus est longe ineffabilius secretius et
presentius loquitur locutione ineffabili, ubi eum nemo videns vivet vita ista qua mortaliter
vivitur in istis sensibus corporis; sed nisi ab hac vita quisque quodammodo moriatur, sive omnino exiens
de corpore, sive ita aversus et alienatus a carnalibus sensibus, ut merito nesciat, sicut apostolus ait, utrum
in corpore an extra corpus sit, cum in illam rapitur et subvehitur visionem. Quapropter si hoc tertium celum vocat
genus quod superius est non solum omni corporali, quo per corporis sensus corpora sentiuntur, verum etiam
omni illo spiritali, quo similitudines corporum spiritu et non mente cernuntur, tertium celum appellavit apostolus.
In hoc videtur claritas Dei, cui videnda corda mundantur; unde dictum est: Beati mundo corde, quia
ipsi Deum videbunt. Non per aliquam corporalem vel spiritalem figuratam significationem tamquam per
speculum et in enigmate, sed facie ad faciem, quod de Moyse dictum est, os ad os, per speciem scilicet qua Deus est
quidquid est, quantulumcumque eum mens que non est quod ipse, etiam ab omni terrena labe mundata, et
ab omni corpore et similitudine corporis alienata et abrepta capere potest, a quo peregrinamur mortali
et corruptibili onere gravati, quamdiu per fidem ambulamus et non per speciem, etiam cum hic iuste vivimus.
Cur non credamus quod tanto apostolo doctori gentium rapto usque ad illam excellentissimam visionem vo-
luerit Deus demonstrare vitam in qua post hanc vivendum est in eternum? Et cur non dicatur ille paradisus,
excepto illo in quo corporaliter vixit Adam inter ligna nemorosa atque fructuosa, quia et ecclesia
que nos colligit in caritatis sinum paradisus dicta est cum fructu pomorum. Sed hoc figurate dictum est

temperanter / fortiter / iuste / prudenter [vivere]

ait

3m celum secundum apostolum dicitur excellentissima visio

Ecclesia paradisus

tamquam illo paradiso ubi proprie fuit Adam tercium celum significatum sit per formam futuri. Augustinus diligentius
considerantibus fortasse occurrat illo paradiso corporali in quo Adam corporaliter fuit, et ista vita sanctorum significetur
que nunc agitur in ecclesia et illa que post hanc erit in eternum. Sic spiritus que inspiratur visio paradisi et
id quod tercium celum demonstratur significat spiritus [illegible] tertium celum [illegible] sive in hiis que spiritualiter
facta sunt. Et qui non vident sperantes per pacientiam expectant, sicut quos multi filii deside-
rant [illegible] vere vivunt, sive ipsi angelis [illegible] sanctis [illegible] umbriferis [illegible]
[illegible] sine labore et sine fine [illegible]. Sit autem accipiendum tertium
celum quo apostolus raptus est, ut quartum et aliquod ultra superius esse celos credamus, infra quos
est hoc celum. Sicut eos alii vii, alii viii, alii ix vel etiam x perhibent et in ipso uno quod
dicitur firmamentum multos gradatim esse confirmant ac per hoc corporales esse vel rationem vel
opinantur. De quorum ratione vel opinatione nunc disserere longum est. Sed ad se ut est in spiritua-
libus vel intellectualibus multos quosdam gradus [illegible] esse credat [illegible] si posset audiat [illegible]
[illegible] aliquem [illegible] vel magis vel minus illustrando [illegible]
[illegible] et [illegible] ab alio [illegible] ab alio ad se [illegible] exponere vel [illegible]
[illegible] ante [illegible] possim adhuc vel nosse vel docere non possum. Sed quod etiam
[illegible] singulorum quorum sunt diversa, [illegible] aliud alio gradatim superius [illegible]
[illegible] sicut autem in illa corporali celo quod superius [illegible] luminaria clarent et
sidera, que corpore longe sunt meliora terrestribus. Sic in illo genere spirituali in quo videntur
corporum similitudines luce quadam interiori ac sui sunt quedam excellentia et merito divina que
demonstrant angeli miris modis [illegible] visa sunt facili quadam et potenti motione vel co-
niunctione etiam [illegible] esse [illegible] aut [illegible] que [illegible] in spiritu [illegible] inferiore [illegible]
[illegible] et difficilis propterea et difficilior dicere [illegible]. Sunt autem alia visa superiora et [illegible]
que sine corpore [illegible] existimant [illegible] probabiliter suggerunt [illegible]
vel carne vel animo. Non solum enim [illegible] ut homines curiosi [illegible] ver-
[illegible] in similitudinibus corporum [illegible] hec sepe [illegible] somniant quo indigent. Nam
et negotia sua gerunt ex animi cupiditate et epulis poculisque inhiant [illegible] si forte
[illegible] dormiunt. Que omnia puto comparata illis angelicis demonstrationibus [illegible]
habenda, desique in illa natura corporum [illegible] celestibus comparentur. Sic etiam in illo genere cele-
[illegible] visorum alia sunt quam in ipsa anima videntur, velut virtutes quibus vivitur sunt [illegible]
sive prudentie vel pietatis, sive valeas hic vite et pacata et futura. [illegible] fides qua cre-
dimus ea que non videmus, et spes qua futura cum patientia expectamus, et ipsa patientia qua
omnia toleramus adversa donec quo volumus veniamus. Iste quippe et huiusmodi virtutes que nunc
[illegible] peregrinationi valde necessarie sunt, non erunt in illa vita propter quam adipi-
scendam sunt necessarie. Et tamen etiam ipse intellectualiter videntur. Neque enim corpora sunt aut
species habent similes corporum. Aliud autem est ipsum lumen quo illustratur anima ut omnia vel in se
vel in illo veraciter intellecta conspiciat. Nam illud ipse Deus est, hoc autem creatura quamvis
rationalis et intellectualis ad eius imaginem facta. Que cum conatur lumen illud intueri pal-
pitat infirmitate et minus valet. Non est tamen quomodo intelligit sed ut cum quo illuc
rapitur et a carnalibus subtracta sensibus illi visioni expressius presentatur, non spatiis loca-
libus sed modo quodam suo etiam [illegible] videt illud quo adiuta videt quidquid in se
intelligendo videt. *Sequitur capitulum xi*

Si autem queritur cum anima de corpore exierit utrum ad aliqua loca corporalia feratur an ad incorpora-
lia corporalibus similia an vero nec ad ista sed ad illud quod etiam corporibus et similitudini-
bus corporum est excellentius. Cito quidem responderim ad corporalia loca eam vel non ferri nisi
cum aliquo corpore vel non localiter ferri. Iam vero utrum habeat aliquod corpus cum de hoc corpore
exierit ostendat qui potest. Ego autem non puto. Ad spiritualia vero pro meritis fertur aut ad
loca penalia similia corporibus qualia sepe demonstrata sunt hiis qui rapti sunt a
corporis sensibus et mortuis similes iacuerunt. Et infernales penas viderunt cum et
ipsi in seipsis gererent quandam similitudinem corporis sui per quam possent ad illa ferri et
talia similibus sensibus experiri. Neque enim video cur habeat similitudinem sui corporis cum iacente
sine sensu ipso corpore non tamen penitus mortuo videt talia qualia multi ex [illegible]
vitae redditi narraverunt, et non habeat cum perfecta morte penitus de corpore exierit. Aut

Margin: Tercium celum

Margin: virtutes — fides / spes / pacientia

Margin: supra ~~/~~ se videt

Margin: quo / quomodo — de anima

corporis ad illa fieri potuisset aut ad alia visa similia corporalibus, nec ibi poenarum sed quietis atque gaudii? Neque enim et recte dici potest vel illas falsas esse poenas vel illam falsam requiem atque laetitiam. Cum et haec falsa sint quae per opiniones errantium aliter se habentia putantur. Neque enim et Petrus non solum cum discum illum videbat, et in eo non similitudines corporum sed corpora putabat, in hoc utique fallebatur, verum etiam cum alio tempore ab angelo solutus a vinculis ibat in corpore ambulans et praesentibus corporalibus formis et putabat se visum videre, in eo fallebatur. Nam et illa in disco erant spiritales formae corporalibus similes, et illa corporalis expressio soluti de vinculis per miraculum spiritali similis erat, et fallebatur anima in utrisque non tamen cum alia pro aliis apparerent. Quamvis ergo non sint corporalia sed similia corporalibus quibus animae corporibus exutae afficiuntur seu bene seu male, cum et ipsae corporalibus suis similes sibimet appareant, tamen et vera laetitia est et vera molestia de substantia spiritali. Nam et in somnis magni interest utrum in laetis an in tristibus simus. Unde quibusdam in rebus quas concupiscunt contra iustitiam se evigilasse dolent. Et rursus quidam terroribus aut cruciatibus agitati aut vexati cum experrecti essent, dormire timuerunt ne in eadem mala redirent. Et utique dubitandum non est quod expressiora fuerint illa quae infra dormiunt atque ab his vehementius sentiantur. Nam et quidam subtracti a sensibus corporis amplius quam qui mortui iacentur, sed tamen amplius quam si dormirent, expressiora se vidisse narraverunt quam si somnia narravissent. Est ergo profecto inferorum substantia, sed eam spiritalem arbitror esse non corporalem. Nec audiendi sunt qui affirmant inferos in hac vita explicari nec esse post mortem. Viderint enim quemadmodum poetica figmenta interpretentur; nos ab auctoritate divinarum scripturarum, quibus solis de hac re fides adhibenda est, recedere non debemus. Quamquam possimus ostendere illorum quosque sapientium de inferis sententiam numquam dubitasse quod post hanc vitam excipit animas mortuorum. Unde autem per terras dicantur inferi, si corporalia loca non sunt, aut unde inferi appellentur si sub terris non sunt, merito quaeritur. Animam vero non esse corpoream non me putare sed plane scire audeo profiteri. Tamen habere posse similitudinem corporis et corporalium omnium membrorum quisquis negat, potest negare animam esse quae in somnis videt vel ambulare se vel sedere vel huc atque illuc gressu atque volatu ferri aut referri, quod sine quadam similitudine corporis non fit. Proinde si hanc similitudinem apud inferos gerit, non corporalem sed corpori similem, ita etiam in locis videtur esse non corporalibus sed corporalium similibus, sive in requie sive in doloribus. Quamquam et illud me nondum invenisse fateor inferos appellatos ubi iustorum animae requiescunt. Et Christi quidem animam venisse usque ad ea loca in quibus peccatores cruciantur, ut eos solveret a tormentis quos esse solvendos occulta nobis sua iustitia iudicabat, non immerito creditur. Quomodo enim accipiendum sit aliter quod dictum est: Quem deus suscitavit ex mortuis solutis doloribus inferorum, quoniam non poterat teneri ab eis, non video, nisi ut quorundam dolores apud inferos eum solvisse accipiamus ea potestate qua dominus est, cui se flectit omne genu caelestium terrestrium et infernorum, per quam potestatem etiam illis doloribus quos solvit teneri non potuit. Neque enim et Abraham vel ille pauper in sinu eius, hoc est in secreto quietis eius, in doloribus erant, inter quorum requiem et illa inferna tormenta legimus magnum chaos firmatum, si nec apud inferos esse dicti sunt. Contigit enim mori inopem illum et deferri ab angelis in sinum Abrahae; mortuus est autem dives et sepultus est. Et cum apud inferos in tormentis esset etc. Videmus utique inferorum mentionem non esse factam in requie pauperis sed in supplicio divitis. Illud etiam quod Iacob dicit ad filios suos: Deducetis senectutem meam cum tristitia ad inferos, videtur magis hoc timuisse ne nimia tristitia sic perturbaretur ut non ad requiem beatorum sed ad inferos peccatorum iret. Neque enim et parvum animae malum est tristitia, cum et apostolus quendam tanta sollicitudine timuerit ne maiore tristitia absorberetur. Unde, ut dixi, nondum inveni et adhuc quaero, et mihi non occurrit alicubi inferos in bono posuisse scripturam, dumtaxat canonicam. Non autem in bono accipiendum sinum Abrahae et illam requiem quo ab angelis pius pauper ablatus est, nescio utrum quisquam possit audire; et ideo quomodo eam apud inferos credamus esse non video. Verum haec dum quaerimus et aut invenimus aut non invenimus, urget nos longitudo libri quem cum aliquando claudere. Quapropter quia de paradiso sermo institutus est per illud quod apostolus ait, scire se raptum hominem usque in tertium caelum, nescio autem sive in corpore sive extra corpus, et quia raptus est in paradisum et audivit ineffabilia verba quae non licet homini loqui, non temere affirmamus utrum in tertio caelo sit paradisus an et in tertio caelo et inde rursus in paradisum raptus sit. Si enim primo quid nemorosi loci significet verbo, aut est spiritalis quasi regio ubi animae

De inferno

quod hic per similitudinem corporum

ubi sinus Abraham et Lazarus pauper

De paradiso celesti

Eccha

Sinus abrahe

latronis

Celum 1m 2m 3m

paradisus paradisorum

[illegible] est inter paradisum dici potest. nec solum tertium celum quemcumque illud est quod perfecto magnum [illegible]

[illegible] est in ipsa homine leticia quedam bone conscientie paradisus est. Unde et ecclesia [illegible] tempore [illegible] paradisus vere dici potest affluens gratia. castis deliciis [illegible] quando et in tribulationibus gloriatur de ipsa potius pluribus gaudens [illegible] multitudinem dolorum in corde [illegible] dei locundat animam eius. Quanto magis ergo post hanc vitam [illegible] sinus ille abrahe paradisus dici potest. ubi iam nulla temptatio, ubi tanta requies post omnes dolores vite huius. Neque enim et lux ibi non est propria quedam et sui generis et profecto magna, quam dives de tormentis et tenebris inferorum, tamen usque de longinquo cum magnum chaos esset in medio sic tamen vidit. ut ibi illum quondam contemptum pauperem agnosceret. Quod si ita sit ideo sub terris dici inferi aut creduntur [illegible] quod per illas corporales similitudines [illegible] demonstrant ut [illegible] defunctorum anime inferis digne carnis amore peccaverunt. hoc est per illas corporum similitudines exhibeant quod ipsa caro mortue solet in sepulcro recondari. Deinde inferi eo quod infra sint [illegible] latine appellantur. Et autem secundum corpus si ponderis sui ordinem tenent inferiora sunt omnia graviora ita secundum spiritum inferiora sunt omnia tristiora. Unde et in greca lingua origo nominis quo et appellant inferi ex eo quod nihil suave habeant sonare perhibetur. Nec tamen ipsum redemptorem partem in salvator mortuus pro nobis visitare contempsit ut inde solveret quos esse solvendos secundum divinam secretam iusticiam ignorare non poterat. Quapropter [illegible] illius latronis cui dixit. Hodie mecum eris in paradiso, non utique inferos senserit ubi pene sunt peccatorum, sed aut illum requiem sinus abrahe. Non enim alicubi non est ipse, cuius est sapientia attingens ubique propter suam mundiciam. sive illud paradisum sive in tertio celo sive utrumque alibi est. quo per tertium celum raptus apostolus. Sed tamen [illegible] aliquid unum est diversis nominibus appellarum, ubi sunt anime beatorum. Capitulum ultimum quid sit tertium celum

Sed ergo celum primum recte accipimus hoc autem corporeum generali nomine quicquid est super aquas et terram. Secundum est quod celum terrestre quod animas [illegible] cernuntur. Secundum autem similitudinem corporis quod spiritu cernitur sicut illud unde alis plenum in extasi petro discus ille submissus est. Tertium vero quod mente conspicitur ita secreta et remota et abrepta a sensibus carnis atque mundata ut ea que in illo celo sunt et ipsam dei substantiam [illegible] dici [illegible] sancta per animam in caritate spiritus sancti ineffabiliter valeat videre et audire non ingeniose arbitramur. Et illuc apostolus et ibi raptum fortassis esse paradisum omnibus melioribus et si dici oportet paradisum paradisorum. Si enim anime bone leticia in rebus bonis est in omni creatura, quid est leticia [illegible] quam in verbo dei est, per quod facta sunt omnia. Sed si quem movet quid opus sit spiritibus defunctorum corpora sua in resurrectione recipere. [illegible] post eos sine corporibus summa illa beatitudo prebeatur dicitur quid aspro est quam ut expedire possit hic sermone finiri. Sed tamen nullo dubitandum est et raptam hominis a carnalibus sensibus mentem. Et post mortem ipsa carne deposita transcensis etiam similitudinibus corporalibus non sic posse videre incommutabile sanctum ut sancti angeli vident sive alia latiore causa. Sive ideo quia inest ei naturalis quidam appetitus corpus administrandi quo appetitu retardatur quodammodo, ne tota intentione pergat in illud summum celum quamdiu non subest corpus cuius administratione appetitus ille conquiescat. Porro autem si tale sit corpus, cuius sit difficilis et gravis administratio sicut hec caro que corrumpitur et aggravat animam de propagine transgressionis exorta multo magis avertitur mens ab illa visione summi celi. Unde necessario abripienda erat ab eiusdem carnis sensibus ut ei quo capere posset illud ostenderetur. Proinde cum hoc corpus iam non animale, sed per futuram commutationem spirituale receperit angelis adequata perfectum habebit nature sue modum et obediens et imperans vivificata vivificans tam ineffabili facilitate ut sit ei glorie quod sarcine fuit. Nimirum enim erunt, et tunc illa tria genera visionum sed nulla falsitate pro alio aliud approbabitur, nec in corporalibus, nec in spiritualibus visis multo minus in intellectualibus quibus ita presentatur et perspicuis perfruetur ut longe minore evidentia nunc nobis adiacerunt ille species corporales quas sensu carnis attingimus. Et eis multi ita sunt dediti ut solas esse arbitrentur. Ceteraque tale non est putant non esse omnino. Sapientes autem ita sunt in hiis corporalibus visis ut quamvis eis preciora videantur certiores tamen sint in illis que preter corporis speciem. preter quasdam corporis similitudines intelligendo utcumque conspiciunt quamvis ea non valeant

mente conspicere ut hoc esse corporis intuitum. Sed tamen vel angeli et homines celestibus indicandis aut administrandis
possunt presunt. Nec eo tamen quod presentibus similitudinibus inclinantur et cum spiritualibus similitudinibus
in spiritu non distinguntur et tamen potentia quadam non carent ut eas possint etiam hominum spiritui re-
velando miscere. Et ille in commutabilibus rebus ita certius assurgunt ut visiones aliorum animae et eam
comparant omnibus et pectus eius indicet in omnibus et in eis digerunt ut agant. Et ex ea diiudicet quod
agunt. Denique quando abreptus apostolus est a carnalibus sensibus in tertium celum et paradisum hic ipsum esse
defuit ad plenam perfectamque cognitionem ut que angelis inest. Quod sive in corpore sive extra corpus esset
nesciebat. Hoc utique non deerit cum receptis corporibus in resurrectione mortuorum corruptibile hoc indu-
erit incorruptionem et mortale hoc induerit immortalitatem. Omnia enim evidentia sine ulla falsitate sine
ulla ignorantia suis ordinibus distributa et corporalia et spiritualia et intellectualia in natura integra
et beatitudine perfecta. Sed quidam contendunt [illegible] qui scripturas sanctas aut nobis in fide catholica tri-
tractatus laudantur eis sic exposuisse quod aut apostolus aut tertium celum vel corporalis
dicunt accipi vellent. Aliud ad illud incorporalis ut genus excellentis ¶ et animalis
per evidentia contemplandum esse apostolum raptum quod genus est in illis ¶ et spiritualis homines hic
vita spirituales homines sunt cuius rebus diligunt eo quod perfectum concupiscunt.
Ego autem intellectuale spirituale et intellectuale dicere quod ille fortasse animale et spirituale dixerunt ut excede-
rent alia tamen modo paucis noverit sicut in similibus hominis libris pluribus non dissensisse possent.
Cum si vere parvo modulo disseruimus sunt spiritualis lector hic approbaverit quod in te per
spiritualis agnoverit sensu pro aliquando ex illa libris perficit ¶ Et nunc iam finem huic operi quod
in voluminibus continetur imponimus. Amen. Feria 3a post [illegible] 1.2.6.8 [illegible]

Liber b. Augustini in Genesim contra Manicheos
Primum solent nobis facere questionem qui Examero appellatur

Si eligerent Manichei quos deciperent, eligeremus et nos verba quibus eis responderemus. Cum vero illi et doctos litteris et indoctos errore suo persequantur, et cum promittunt veritatem a veritate conentur avertere, non ornato polito quasi sermone, sed rebus manifestis convincenda est vanitas eorum. Placuit enim mihi quorundam vere christianorum sententia, qui cum sint eruditi liberalibus litteris, tamen alios libros nostros quos adversus Manicheos edidimus cum legissent, viderunt eos ab imperitioribus aut non aut difficile intelligi, et me benivolentissime monuerunt ut communem loquendi consuetudinem non desererem, si errores illos tam perniciosos ab animis etiam imperitorum expellere cogitarem. Hunc enim sermonem usitatum et simplicem etiam docti intelligunt, illum autem indocti non intelligunt.

Solent enim Manichei scripturas veteris testamenti quas non noverunt vituperare, et ex ea vituperatione infirmos et parvulos nostros non invenientes quid illis respondeant irridere ac decipere, cum nulla scriptura sit que non apud eos qui illam non intelligunt facile possit reprehendi. Sed ideo divina providentia multos diversi erroris hereticos esse permittit, ut cum insultant nobis et interrogant nos ea que nescimus, vel sic excutiamus pigritiam et divinas scripturas nosse cupiamus. Propterea et apostolus dicit: Oportet multas hereses esse, ut probati manifesti fiant inter vos. Hii enim probati deo sunt qui bene possunt docere. Sed manifesti hominibus esse non possunt nisi cum docent. Docere autem nolunt nisi eos qui querunt. Sed multi ad querendum pigri sunt, nisi per molestias et insultationes hereticorum quasi de somno excitentur, et de imperitia sua erubescant sibi et de ea imperitia periclitari se sentiant. Cum homines si bone sunt fidei non cedunt hereticis, sed quid eis respondeant diligenter inquirunt. Nec eos deserit deus, ut petentes accipiant et querentes inveniant et pulsantibus aperiatur. Cum autem desperant se posse in catholica disputatione invenire quod querunt, attendunt errores. Et si presumunt inquirere ad ipsos fontes aberrantes, per magnos labores [illegible] parentes et pene mortui revertuntur. Primum ergo librum veteris testamenti qui inscribitur Genesis sic solent Manichei reprehendere. Quod scriptum est: In principio fecit deus celum et terram,

querunt in quo principio, et dicunt: Si in principio aliquo temporis fecit deus celum et terram, quid agebat antequam faceret celum et terram? Et quid ei placuit subito facere quod numquam antea fecerat per tempora eterna? Quibus respondemus: deum fecisse in principio celum et terram, non in principio temporis, sed in Christo, cum verbum esset apud patrem, per quod facta et in quo facta sunt omnia. Dominus enim noster Iesus Christus cum eum Iudei quis esset interrogassent, respondit: Principium, qui et loquor vobis. Sed et si in principio temporis deum fecisse celum et terram credamus, debemus utique intelligere quod ante principium temporis non erat tempus. Deus enim fecit et tempora. Et ideo antequam faceret tempora non erant tempora. Non ergo possumus dicere fuisse aliquod tempus quando deus nondum aliquid fecerat. Quomodo enim erat tempus quod deus non fecerat, cum omnium temporum ipse sit fabricator? Et si tempus cum celo et terra esse cepit, non potest inveniri tempus quo deus nondum fecerat celum et terram. Cum autem dicitur quid ei subito placuit, sic dicitur quasi aliqua tempora transierint quibus deus nihil operatus est. Non enim transire poterat tempus quod nondum fecerat deus, quia non potest esse operator temporum nisi qui est ante tempora. Certe et ipsi Manichei legunt apostolum Paulum et laudant et honorant, ac eius epistolas male interpretando multos decipiunt. Dicant ergo nobis quid dixerit apostolus Paulus agnitionem veritatis que est secundum pietatem dei in spem vite eterne quam promisit non mendax deus ante tempora eterna. Eterna enim tempora quid ante se habere potuerunt? Hoc ergo cogantur exponere ut intelligant se non intelligere, cum temere volunt reprehendere quod diligenter querere debuerunt. Sed cum hec dicunt, quid placuit deo subito facere celum et terram, et tollant inde subito, ut hoc tantum dicant, quid placuit deo facere celum et terram? Non enim coeternum deo mundum istum dicimus, quia non eius eternitatis est hic mundus cuius eternitatis est deus. Mundum quippe deus fecit, et sic cum ipsa creatura quam fecit deus tempora esse ceperunt. Et ideo dicuntur eterna tempora. Non tamen sic sunt eterna tempora quomodo eternus est deus, quia deus est ante tempora, qui fabricator est temporum. Sicut omnia que fecit deus bona sunt valde, sed non sic bona sunt quomodo bonus est deus, quia ille fecit, hec autem facta sunt. Nec ea genuit de seipso ut hoc essent quod ipse est, sed ea fecit de nichilo, ut non essent equalia nec ei a quo facta sunt nec filio eius per quem facta sunt. Iustum enim est. Si ergo isti dicunt: quid placuit deo facere celum et terram, [et si quadra voluntas fa...] respondendum est eis ut prius discant vim voluntatis humane, qui voluntatem dei nosse desiderant. Causas enim voluntatis dei scire querunt, cum voluntas dei omnium que sunt ipsa sit causa. Si enim habet causam voluntas dei, est aliquid quod antecedat voluntatem dei, quod nephas est credere. Qui ergo dicit [querit] quare fecit deus celum et terram, respondendum est illi: quia voluit.

Margin: Eterne deus permittit diversos errores hereticorum. i. Cor. xi°
Margin: Primus liber veteris testamenti
Margin: questio
Margin: Eterna tempora
Margin: voluntas divina

luit. Voluntas vero dei causa est celi et terre. Et ideo maior est voluntas dei quam celum et terra. Qui autem dicit
quare voluit facere celum et terram, maius aliquid querit quam est voluntas dei. Nichil autem maius inve-
niri potest. Compescat ergo se humana temeritas, et id quod non est, non querat, ne id quod est non inve-
niat. Et si voluntatem dei nosse quis desiderat, fiat amicus dei, quia si voluntatem hominis nosse
vellet, cuius amicus non esset, omnes eius impudenciam aut stulticiam deriderent. Non autem quisque
efficitur amicus dei nisi purgatissimis moribus, et illo fine precepti de quo apostolus dicit: Finis autem
precepti est caritas de corde puro et consciencia bona et fide non ficta. Quam isti si haberent non essent
heretici. Quod autem scriptum est in libro Geneseos: Terra autem erat invisibilis et incomposita,
sic reprehendunt manichei ut dicant: Quomodo fecit deus in principio celum et terram, si iam terra erat
invisibilis et incomposita. Ita enim volunt scripturas divinas prius vituperare quam nosse, ut etiam res ap-
ertissimas non intelligant. Quid enim manifestius dici potuit quam hoc dictum est: In principio fecit deus
celum et terram. Terra autem erat invisibilis et incomposita, id est in principio fecit deus celum et terram, terra autem ipsa quam
fecit deus invisibilis erat et incomposita antequam deus omnia suis formandis locis et sedibus sub ordinata di-
stinctione disponeret, antequam diceret: Fiat lux, et fiat firmamentum, et congregetur aqua, et appareat arida,
et cetera que in eodem libro per ordinem sic exponuntur ut parvuli possint ea capere. Que omnia tam
magna misteria sunt, ut quicumque ea didicerit, aut hereticorum vanitate doleat, quod homines sunt,
aut derideat quam superbi sint. Sequitur in eodem libro: Tenebre erant super abissum.
Hic manichei reprehendunt dicentes: In tenebris ergo erat deus antequam ~~faceret~~ lucem faceret. Vere ipsi sunt
in tenebris ignorancie, et ideo non intelligunt lucem in qua deus erat antequam faceret istam lucem.
Non enim noverunt istam lucem nisi quam carneis oculis vident. Et ideo istum solem quem nobiscum non solum
cum bestiis minoribus sed etiam cum muscis et vermiculis cernunt, ita se colunt ut particulam dicant
lucis illius esse in qua habitat deus. Sed nos intelligimus aliam esse lucem in qua deus habitat,
unde est illud lumen de quo in ewangelio dicitur: Erat lux vera que illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.
Nam solis istius lumen non illuminat omnem hominem, sed corpus hominis et mortales oculos, in quibus nos vincunt
aquilarum oculi, qui solem istum multo amplius quam nos dicuntur aspicere. Illud autem lumen non ir-
racionabilium avium oculos pascit, sed corda pura eorum qui deo credunt et ab amore visibili-
um et temporalium se ad eius precepta implenda convertunt, quod omnes homines possunt si velint,
quia illud lumen omnem hominem illuminat venientem in hunc mundum. Ergo tenebre erant super abissum
antequam lux ista fieret, de qua consequenter hoc loco dicitur: Et dixit deus: Fiat lux. Quia ubi lux non
est tenebre sunt, non quia aliquid sunt tenebre, sed ipsa lucis absencia tenebre dicuntur.
Sicut silencium non aliqua res est, sed ubi sonus non est, silencium dicitur. Et nuditas non ali-
qua res est, sed in corpore ubi tegumentum non est, nuditas dicitur. Et inanitas non est
aliquid, sed locus ubi corpus non est, inanis dicitur. Sic tenebre non sunt aliquid, sed ubi lux
non est tenebre dicuntur. Hoc ideo diximus quia solent dicere: Unde erant ipse tenebre super
abissum antequam deus faceret lucem? Quis illas fecerat vel genuerat? Aut si nemo fecerat vel ge-
nuerat, eterne erant tenebre, quasi aliquid sint tenebre. Sed ut diximus, lucis absencia hoc
nomen accepit. Sed quia ipsi fabulis suis decepti credidere esse gentem tenebrarum, in qua
et corpora et formas et animas in illis corporibus fuisse arbitrantur, ideo putant quod tenebre
aliquid sint. Et non intelligunt nec sentire tenebras nisi cum non videmus, sicut non sen-
tire silencium nisi cum non audimus. Sicut autem silencium nichil est, sic et tenebre nichil
sunt. Sic autem isti dicunt gentem tenebrarum contra dei lucem pugnasse, sicut si alii similiter vani-
tate dicerent gentem silenciorum contra dei vocem pugnasse. Sed illas vanitates non hoc suscepimus refellere atque
convincere. Nunc enim ea que in veteri testamento reprehendunt suscepimus defen-
dere, quantum vires domino prestare dignare. Et in eis ostendere quantum virtutem dei verbi valere
hominum cecitate. Quod autem scriptum est:
Et spiritus dei superferebatur super aquam, hic solent manichei reprehendere, ut etiam ipsa contineant spiritum
dei. Totum continet ... mente putare et exerceant maliciam suam. Cum enim dicimus solem
superferri super terram, numquid hoc intelligi volumus quod in terra sol videtur et terra solem continet.
Et nunc non sic spiritus dei superferebatur super aquam sicut superfertur sol super terram, sed alio quodam
modo intelligendum. Non enim per spacia locorum superferebatur aque ille spiritus, sicut dicitur sol

superferebatur. Sed per hoc invisibile publicum [?]. Dicunt autem nobis isti: quo habitabat rebus que fabricande sunt
superferebatur voluntas fabri. Sed quia hec humana et quotidiana non comprehendunt, timeant Deum
et simplici corde quod non intelligunt credant, ne cum volunt usque pervenire corde inutili quomodo
videri non potest, videant illum [?] in errorem. Nam illa contentio non potest quod incommutabiliter manet.
Sed quemadmodum plage in illa cum ipse fuerint reperiuntur et medicinam revideant [?] ... corde au-
dent quod credere debeant ut intelligere mereantur. Deinde querunt et impellendo interrogant unde
erat ipsa aqua super quam ferebatur spiritus Dei. Similiter et superius fecerunt cum quod dixit aquam fecit. Hec
... querere inveniunt quemadmodum intelligendum est. Non enim aqua sic appellata est hoc loco ut hec
a nobis intelligatur que videtur et tangi possunt. Quemadmodum terra que invisibilis et incomposita dicta
est. In principio fecit Deus celum et terram, celi et terre nomine universa creatura significata est quam fecit et condidit
Deus. Ideo autem nominibus visibilium ut hec appellata sunt, propter parvulorum infirmitatem qui minus idonei
sunt invisibilia comprehendere. Prima ergo materia facta est confusa et informis unde omnia
fierent que distincta atque formata sunt, quod credo a Grecis Chaos appellari. Sic enim et alio loco legimus
dictum in laudibus Dei: qui fecisti mundum de materia informi, quod aliqui codices habent de materia invisa. Et ideo
Deus rectissime creditur omnia de nichilo fecisse, quia etsi omnia formata de ista materia facta
sunt, hec ipsa tamen materia de omnino nichilo facta est. Non enim debemus esse similes istis qui omnipotentem
non credunt Deum aliquid de nichilo facere potuisse, cum considerant fabros et quoslibet artifices non opifices
non posse aliquid fabricare nisi habuerint unde fabricent. Sic lignum et adiuvat fabrum et argentum
adiuvat argentarium, et aurum aurificem, et terra figulum adiuvat ut possit perficere opera sua. Si enim
non adiuventur ea materia unde aliquid faciunt, nichil possunt facere cum materiam ipsam non ipsi faciunt.
Non enim faber lignum, sed aliquid de ligno facit. Sic et ceteri omnes huiusmodi opifices.
Omnipotens autem Deus nulla re adiuvandus erat, quam ipse non fecerat ut quod volebat efficeret. Si enim adiuvabatur
rebus quas facere volebat adiuvabatur cum aliqua re quam ipse non fecerat, non erat omnipotens, quod sacri-
legum est credere. Informis ergo illa materia quam de nichilo Deus fecit appellata est primo celum et terra.
Et dictum est In principio fecit Deus celum et terram, non quia iam hoc erat, sed quia hoc esse poterat. Nam et celum
scribitur postea factum. Quemadmodum si semen arboris considerantes dicamus ibi esse radices et ro-
bur et ramos et fructus et folia, non quia iam sunt, sed quia esse potuerunt. Nam et celum scribitur
postea factum. Quemadmodum si inde futura sunt. Sic dictum est In principio fecit Deus celum et terram
quasi semen celi et terre, cum in confuso adhuc esset celi et terre materia. Sed quia certum erat
inde futurum esse celum et terram, iam et ipsa materia celum et terra appellata est.
Isto genere locutionis Dominus utitur loquendi cum dicit: Iam non dicam vos servos, quia servus nescit
quid faciat dominus eius. Vos autem dixi amicos, quia omnia que audivi a patre meo nota feci vobis.
Non quia iam factum erat, sed quia certissime futurum erat. Nam post paululum dicit illis: Adhuc multa
habeo dicere vobis, sed non potestis portare modo. Ut quid ergo dixerat omnia que audivi a patre meo nota
feci vobis, nisi quia sciebat hoc esse facturum. Sic ergo celum et terra potuit dici materia
unde nondum erat factum celum et terra. Sed tamen non aliunde futurum erat. Innumerabiles huiusmodi locutiones
in scripturis divinis inveniuntur, sicut in consuetudine sermonis nostri cum id quod certissime futurum speramus
dicimus iam esse factum. Hanc autem adhuc informem materiam etiam terram invisibilem atque incom-
positam voluit appellare, quia inter omnia elementa mundi ista videtur minus speciosa. Ipsam ergo terram
invisibilem autem dixit propter obscuritatem et incompositam propter informitatem. Eandem ipsam materiam etiam
aquam appellavit super quam ferebatur spiritus Dei, sicut superfertur rebus fabricandis voluntas ar-
tificis. Quod et si paucorum intelligentia potest attingere, humanis tamen verbis nostro vitio vel apud
homines possit exponi. Preterea vero non absurde est aqua dicta ista materia, quia omnia
que in terra nascuntur, sive animalia sive arbores vel herba et siqua similia, ab humore
incipiunt formari atque nutriri. Hec autem nomina omnia sive celum et terra sive terra
invisibilis et incomposita et abyssus cum tenebris, sive aqua super quam spiritus ferebatur, omnia per
nomina informis materie, ut res ignota notis vocabulis insinuaretur imperitioribus. Et non
uno vocabulo sed multis, ne si unum esset, hoc esse putaretur quod consueverant homines in illo
vocabulo intelligere. Dictum est ergo celum et terra, quia inde futurum erat celum et terra. Dicta
est terra invisibilis et incomposita, et tenebre super abyssum, quia informis erat et nulla specie
cerni aut tractari poterat. Etiam si esset homo qui videret aut tractaret. Dicta est aqua que

Marginalia: que — Aqua unde erat; nota; materia prima; creatura [?]; nota; Terra — invisibilis, incomposita; unde — Celum, Aqua, terra, abyssus — nota, materia informis; Ratio que [?]

similis et quaelibet subiacebat operanti ut de illa omnia formarentur. Et per haec omnia quibus nominibus materia
erat inmissa et informis de qua deus condidit mundum. Et dixit deus fiat lux. et facta est lux.
Hic non solent reprehendere Manichei. Sed illud quod sequitur. Et vidit deus lucem quia bona est.
Dicunt enim. Ergo non noverat deus lucem. aut non noverat bonum. Miseri homines quibus displicet
quod deo placuerunt opera sua. Cum videant etiam hominem artificem verbi gratia lignarium fabrum quamvis in
comparatione sapientie et potentie dei pene nullus sit. tamen tamdiu lignum cedere ac tractare do-
lando asciando planando et tornando ac poliendo. quousque ad artis regulas perducat quantum
potest et placeat artifici suo. Numquid ergo quia placet ei quod fecit ideo non noverat bonum. prorsus
noverat intus in animo ubi ars ipsa pulchrior est quam illa que arte fabricantur. Sed quod videt
artifex intus in arte hoc foris probat in opere. Et hoc est perfectum quod artifici suo placet. Vidit
ergo deus lucem quia bona est. Quibus verbis non ostenditur eluxisse deo insolitum bonum. sed pla-
cuisse perfectum. Quanto si dictum esset miratus est deus lucem quia bona est. quantum clamarent. quantum
litigarent. Admiratio enim de rebus insperatis nasci solet. Et tamen legunt isti et laudant
in evangelio dominum nostrum Ihesum Christum admiratum esse fidem credentium. Quis autem in illis fecerat ipsam
fidem nisi ipse qui eam mirabatur. Quod si et alius eam fecisset ut quid miraretur qui prescius erat.
Si solvunt Manichei questionem istam videant quia et illam solvere possent. Si autem non solvunt quid ista re-
prehendunt que ad se nolunt pertinere. cum illa que ad se pertinere dicunt non noverint. Quod enim miratur dominus
nobis mirandum esse significat quibus adhuc opus est sic moveri. Omnes ergo tales motus eius non perturbati
animi sunt signa. sed docentis magisterium. Sic sunt et illa in veteri testamento que non deum infirmum docent sed nostre
infirmitati blandiuntur. Nihil enim de deo digne dici potest. non tamen ut nutriamur et ad ea perveniamus
que nullo humano sermone dici possunt. ea dicuntur que capere possumus. Et divisit deus inter lucem et tenebras.
Et vocavit deus lucem diem. et tenebras vocavit noctem. Hic non dictum est fecit deus tenebras. quia
tenebre sicut supra dictum est lucis absentia est. Distinctio tamen facta est inter lucem et tenebras. Sicut et
nos clamando facimus vocem. silentium autem non sonando facimus. quia cessatio vocis silentium est.
Distinguimus tamen aliquo modo inter vocem et silentium. Et illud vocamus vocem. illud silentium. Quemadmodum
ergo recte dicimus facere silentium. sic recte multis divinarum scripturarum locis deus dicitur facere tenebras. quia
lucem quibus vult temporibus et locis vel non dat. vel retrahit. Hoc autem totum ad intellectum nostrum dictum est.
Quaeritur in qua lingua vocavit deus diem lucem. et tenebras noctem. utrum hebrea an greca an latina an
aliqua alia. et cetera omnia que vocavit queri potest qua lingua vocavit. Sed apud deum purus intellectus
est sine strepitu et diversitate linguarum. Vocavit autem dictum est vocare fecit. quia sic di-
stinxit omnia et ordinavit ut discerni possent et nomina accipere. Sed propria suo loco congruentius
usque vere sic est accipiendum. quia vocavit deus. quia quantum accipimus in scripturis et in eis
asserimus tantum nobis locutores esse incognitum. Sic et dicimus. ille pontifex edificavit istam
domum. id est edificari fecit. et multa talia per plurimos libros divinarum scripturarum invenies.
Et factum est vespere. Et factum est mane dies unus. Et hic calumniantur Manichei quod putant ita
dictum esse quasi a vespera dies cepit. Non intelligunt operationibus illam qua lux facta est. et di-
visum est inter lucem et tenebras. Et vocata est lux dies et tenebre nox. Hanc ergo totam operationem
non ad diem intelligunt pertinere. Post hanc autem operationem transactam finito die facta est vespera.
Sed quia etiam nox ad diem suum pertinet non dicit transisse diem unum nisi etiam nocte transacta
cum factum est mane. Sic deinceps reliqui dies computantur a mane usque ad mane. Nunc
enim quod factum est mane et transactum est unus dies. incipit operatio que sequitur. Ab ipso mane
quod iam factum est. Et post ipsam operationem fit vespera. deinde mane. et transit alius dies.
ac ita deinceps ceteri dies transeunt. Et dixit deus fiat firmamentum in medio aque
et sit divisio inter aquam et aquam. Et sic est factum. et fecit deus firmamentum. et divisit deus inter
aquam que est super firmamentum et inter aquam que est sub firmamento. Et vocavit deus firmamentum celum.
Et vidit deus quia bonum est. Hoc non movent manicheos solent reprehendere. Tamen quod divisit inter aquam et aquam ut
alie essent super firmamentum alie sub firmamento. quia materiam illam dicebam nunc aquam appellatam
credo firmamento celi materiam corporalem a visibilibus fuisse discretam. Nam et sic celum corpus
pulcherrimum omnium visibilium creatura ... est pulchritudine celi. Et ideo fortasse supra
celum dicuntur esse aque invisibiles que a paucis intelliguntur. non locorum sedibus sed dignitate

Vocavit deus

Mane
vespera

Firmamentum quid intelligatur

Spine
tria — herbe venenose
arbores infructuose

nem superare celum. Quamvis multum temere de hac re affirmandum est. obscura est et et remota a sensibus humanis. Si quoquomodo se habeat angelum intelligatur tenendum est. Et factum est vespere et factum est mane dies 2ª.
Jam hec omnia que repperimus sic superius intelligenda atque tenenda sunt. Et dixit deus congregentur aque
que sub celo sunt in congregationem unam et appareat arida. et sic est factum. Et congregata est aqua que erat sub celo in congregationem
unam et apparuit arida Et vocavit deus aridam terram et congregationes aque vocavit maria. Et vidit deus quod
bonum esset. In isto loco manichei dicunt. Si totum aquis plenum erat, quo potuerunt aque congregari
in unum. Sicut iam ut superius dictum est, nomine aque materia ista appellata est super quam ferebatur spiritus
domini, unde erat cuncta formaturus. Nunc vero quod dicit congregentur aque que sub celo sunt in congregationem unam
hoc dicit ut illa materia corporalis formetur in eam speciem quam habent iste aque visibiles. Ipsa enim con-
gregatio in unum ipsa est species aquarum formatio istarum quas videmus et tangimus. Omnis enim forma
ad unitatis regulam cogitur. Et quod dicit appareat arida. Quid aliud dici intelligendum est nisi
ut illa materies accipiat formam visibilem quam nunc habet terra ista quam videmus et tangimus.
Superius ergo quod nominat terram invisibilem et incompositam materie confusio et abscuritas nominabatur.
Et quod nominabatur aque super quam ferebatur spiritus dei eadem rursus materia nominabatur. Nunc vero aqua
ista et terra formantur ex illa materia que ipsis nominibus appellabatur antequam formas istas quas
nunc videmus acciperet. Sane dicit in hebrea lingua omnem aquarum congregationem sive salsam
sive dulcem mare appellari.
... Et dixit deus germinet terra herbam
pabuli facientem semen secundum suum genus et similitudinem et lignum fructiferum cuius semen sit in se
secundum suam similitudinem. Et sic est factum. Et eiecit terra herbam pabuli ferentem semen secundum se et similitudinem
secundum genus super terram. Et lignum fructiferum faciens fructum cuius semen in se est similitudinem secundum
genus super terram. Et vidit deus quia bonum esset. Et facta est vespera et factum est mane dies tercius
Hic solent dicere. Si deus iussit nasci de terra herbam pabuli et lignum fructiferum. quis iussit nasci
tantas herbas vel spinosas vel venenosas. que ad pabulum non proficiunt. Et tam multa ligna que fructum
nullum ferunt. Quibus sic respondendum est. Dictum est [illegible] ut nulla indigentibus appareant vestra. Nos credimus
in quorum figura facta sunt ista que dicta sunt. Ergo dicendum est quod per peccatum hominis terra maledicta
sit ut spinas pariat. Non ut ipsa penas sentiret, que sine sensu est, sed ut peccati humani crimina
semper hominibus ante oculos poneret. Quo admonerentur aliquando avertere a peccatis et ad dei precepta converti.
Herbe autem venenose ad penam vel exercitationem mortalium create sunt. Et hoc totum propter peccatum. quia
mortales post peccatum facti sumus. Per infructuosas vero arbores insultatur hominibus ut intelli-
gant quam sit erubescendum sine fructu bonorum operum esse in agro dei. hoc est in ecclesia Et timeant
ne deserat illos deus. Quia et ipsi in agris suis infructuosas arbores deserunt. nec aliquam
culturam eis adhibent. Ante peccatum ergo hominis non est scriptum quod terra protulit nisi herbam pabuli et
ligna fructuosa. Post peccatum autem videmus multa horrida et infructuosa de terra nasci. Credo propter
causam istam quam diximus. Sic enim dixit ad primum hominem post peccatum maledicta terra erit
tibi in omnibus operibus tuis. In tristicia et in gemitu edes ex ea omnibus diebus vite tue. Spinas
et tribulos eiciet tibi et edes pabulum agri tui. In sudore vultus tui edes panem tuum donec rever-
taris in terram de qua sumptus es. quia terra es et in terram ibis. Et dixit deus fiant sidera in fir-
mamento celi. Sic ut luceant super terram et dividant inter diem et noctem. Et sint in signa et tempora
et in dies et in annos et sint in splendore in firmamento celi sic ut luceant super terram Et sic est
factum. Et fecit deus duo luminaria magna et minora. luminare maius in inchoationem diei. Et luminare
minus in inchoationem noctis. Et stellas. Et posuit eas deus in firmamento celi sic ut lucerent super terram
et preessent diei et nocti. et dividerent inter diem et noctem. Et vidit deus quia bonum esset. Et factum est
vespera et factum est mane dies quartus.
sol et
Hic primo querunt quomodo quarta die facta sunt sidera id est luna et stelle. Tres dies superiores quomodo esse
sine sole potuerunt. cum videamus nunc solis ortu et occasu diem fugari. Noctem vero fieri
nobis solis absentia sed ab alia parte mundi ad orientem redire. Quibus respondemus potuisse fieri
ut tres superiores dies singuli per tantam moram temporis computarentur per quantam moram
circuit sol ex quo recedit ab oriente quousque rursus ad orientem revertatur. Hanc enim moram et lon-
gitudinem temporis possent sentire homines etiam si in speluncis habitarent ubi ortum et occi-
dentem solis videre non possent. Sed ita sentitur potuisse ipsam moram fieri etiam

sine sole. Augustinus: sol factus est ad ipsam moram in illo triduo per singulos annos comparatam.
Nos ergo videmus nisi [illegible] quod ibi dicitur: Et factum est vespera, et factum est mane, quod nunc sine
solis cursu videmus fieri non posse. Restat ergo ut intelligamus in ipsa quadam mora temporis ipsas
distinctiones operum sic appellatas: vesperam propter transactam consummationem operis, et mane propter inchoationem
futuri operis, de similitudine scilicet humanorum operum, quia plerumque a mane incipiunt et ad vesperam
desinunt. Habet enim consuetudinem divina scriptura de rebus humanis ad divinas res verba transferre.
Deinde queritur quomodo dictum sit de sideribus: et sint in signa et tempora. Numquid enim tres illi dies sine
temporibus esse potuerunt, aut ad temporis spacia non pertinent? Sed in signa et in tempora dictum est, ut per
sidera tempora distinguerentur et ab hominibus dinoscerentur. Quia si curreret tempora et nullis distinguerentur
articulis, qui articuli per siderum cursum notantur, posset quidem currere tempora atque preterire,
sed intelligi et discerni ab hominibus non posset. Sicut hac quando nubilis diebus est, transcurrunt quidem
et sua spacia peragunt, sed distinguere a nobis et notare non possunt. Quod autem dictum est: Et fecit
deus duo luminaria, luminare maius in inchoationem diei, et luminare minus in inchoationem noctis, pro
dicto est quod dicitur in principatum diei et in principatum noctis. Non enim sol inchoat [illegible]
diem, et ideo eum peragit et finit. Luna vero aliquando incipit nocte, vel in fine noctis ad nos
perducit. Sed ergo ille noctes quibus hoc facit non ab ista inchoantur, quod in inchoationem noctis
facta est. Sed autem per inchoationem principium intelligimus, et per principium principatum, manifestum est
quia per diem sol principatum tenet, luna vero [illegible]. Quia et si tota sidera tunc appareant,
illa tamen suo fulgore omnia superat. Et ideo principatum tenere recte dicitur. Quod autem dictum est
et dividat inter diem et noctem, potest hic fieri calumnia, ut dicatur quod deus iam diviserat superius
inter diem et noctem, sed hic quarto die sydera fecit. Sic ergo hic dictum est dividat inter
diem et noctem, tanquam si diceret: Sic inter se dividant diem et noctem, ut soli dies detur,
nox vero lune et ceteris sideribus. Quia duo iam genera erant, sed non divisa inter
sidera, ut iam certum esset de pluribus [illegible] quod per diem et quod per noctem appareret hominibus.

Et dixit deus: Educant aque reptilia animarum vivarum et volatilia volantia super terram sub firmamento celi. Et sic est factum. Et fecit deus cetos magnos et omnem animam animalium et reptilium quas eiecerunt aque secundum genus suum, et omne genus volatilium pennatum secundum genus suum.
Et vidit deus quia bona sunt, et benedixit illa deus dicens: Crescite et multiplicamini et replete
aquas maris, et volatilia multiplicentur super terram. Et factum est vespera et factum est mane dies quintus.
Hic solet respondere querentibus vel potius calumniantibus quare volatilia non solum ea que in aquis [illegible] sunt et de aere producta
sunt. Sed etiam et que in aere volitant, et omnia pennata de aquis, scriptum sit: Educant sine producant aque reptilia animarum vivarum [illegible]
Sciunt enim quos hic movet istum aerem nebulosum et humidum in quo aves volant [illegible]
a doctissimis hominibus qui hoc diligenter inquirunt cum aquis solere deputari. Concrescit
enim et crassior invenitur sive efficitur exalationibus et cum vaporibus maris et terre, et de ipso humore
pinguescit quodammodo ut volatum avium portare possit. Ideo per noctes etiam
serenas rorat, cuius roris gutte mane in herbis inveniuntur. Nam mons ille Macedonie
qui Olympus vocatur tantum altius esse dicitur, ut in cacumine eius nec ventus sentiatur
nec colligantur se nubes, quia excedit altitudine sua totum istum aerem humidum in quo aves
volant. Et ideo nec ibi aves volare asseverant. Quod ab eis proditum dicitur qui per singulos
annos nescio quorum sacrificiorum causa montem illum conscendebant et aliquas literas in
pulvere scribebant, quas alio anno integras inveniebant. Quod fieri non posset si ventum aut
pluviam locus ille pateretur. Deinde quod tenuitas aeris illius qui ibi est non eos inspirabat,
durare ibi non poterant, nisi spongias humectas naribus applicarent, unde crassiorem et con-
suetum spiritum ducerent. Hii ergo indicaverunt etiam se nullam avem in eo loco aliquando vidisse.
Isto itaque dicto, non solum pisces et cetera que in aquis sunt animalia, sed aves etiam de aquis
natas esse fidelissima scriptura commemorat. Quia pisces adhuc volare [illegible] qui de maris et
terre [illegible] surgit. Et dixit deus: Educat terra animam vivam secundum genus suum, genus
quadrupedum et serpentium et bestiarum terre. Et sic est factum. Et fecit deus bestias terre
secundum genus, et pecora secundum genus, et serpentia eius terre secundum genus. Et vidit deus quia
bona sunt.
Solent etiam ista sermone manichei questionem facere, dicentes: Quid opus

Olympus mons
sine vento
sine nube

... quia multa animalia deus fecerit que vel necessaria non sint vel etiam perniciosa sint et timenda. Sed cum ista dicunt non intelligunt quemadmodum omnia pulchra sint conditori et artifici suo qui omnibus utitur ad gubernationem universitatis sue summa lege regnantis. Si enim in alicuius opificis officinam imperitus intraverit, videt ibi multa instrumenta quorum causas ignorat et si multum est insipiens superflua putat. Iam vero si in fornacem incautus ceciderit aut ferramento aliquo acuto cum id male tractat se ipsum vulneraverit, etiam perniciosa et noxia existimat ibi esse multa, quorum tamen usum quia novit artifex insipientiam eius irridet et verba inepta non curans officinam suam instanter exercet. Et tamen tam stulti sunt homines ut in artifice homine non audeant vituperare quod ignorant, sed cum ea viderint credant esse necessaria et propter aliquos usus instituta. In hoc autem mundo cuius conditor et administrator predicatur deus audent multa reprehendere quorum causas non vident, et in operibus atque instrumentis omnipotentis artificis volunt se videri scire quod nesciunt.

Ego vero fateor me nescire mures et rane quare create sint aut musce aut vermiculi. Video tamen omnia in suo genere pulchra esse quamvis propter peccata nostra multa nobis videantur adversa. Non enim alicuius animalis corpus et membra considero ubi non mensuras et numeros et ordinem inveniam ad unitatem concordie pertinere. Que omnia unde veniant non intelligo nisi a summa mensura et numero et ordine que in ipsa dei sublimitate incommutabili atque eterna consistunt. Quod si cogitarent isti loquacissimi et ineptissimi non nobis tedio fuerint, sed omnes pulchritudines et summas et infimas considerando omnium artificem deum laudarent. Et si quid eos offenderet non in ipsius vitio sed nostre mortalitatis merito imputarent. Et tamen omnia animalia aut utilia sunt nobis aut perniciosa aut superflua. De utilibus non habent quod dicant. De perniciosis autem vel penis nostris vel exercemur vel terremur, ut non istam vitam multis periculis et laboribus plenam sed aliam meliorem ubi summa est securitas diligamus et desideremus, et ut nobis presentis vite gravia ... De superfluis vero quid nobis est querere? Si tibi displicet quia non prosunt, placeat quia non obsunt; quia etsi domui nostre non sunt necessaria, eis tamen completur huius universitatis integritas que multo maior est quam domus nostra et multo melior. Hanc enim multo melius administrat deus quam unusquisque nostrum domum suam. Nostra ergo utilia, cave perniciosa, relinque superflua. In omnibus tamen mensuras et numeros et ordinem vide, artificem quere. Nec alium invenies nisi ubi summa mensura et summus numerus et summus ordo est, id est deum, de quo verissime dictum est quod omnia in mensura et numero et pondere disposuit. Et fortasse uberiorem fructum capies cum deum laudas in humilitate formice quam cum transis flumen in alicuius iumenti altitudine. Et dixit deus:

Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram, et habeat potestatem piscium maris et volatilium celi et omnium pecorum et ferarum et omnis terre et omnium reptilium que repunt super terram. Et facta est vespera et mane quo completur dies sextus. Istam maxime solent questionem Manichei loquaciter agitare et insultare nobis quod hominem credamus factum ad imaginem et similitudinem dei. Attendunt enim figuram corporis nostri et infeliciter querunt utrum habeat deus nares et dentes et barbam et membra etiam interiora et cetera que nobis sunt necessaria. In deo autem talia ridiculum est immo impium credere, et ideo negant hominem factum esse ad imaginem et similitudinem dei. Quibus respondemus membra quidem ista in scripturis plerumque nominari cum deus insinuatur audientibus parvulis, et hoc non solum in veteris testamenti libris sed etiam in novi. Nam et oculi dei commemorantur et aures et labia et pedes, et ad dexteram dei patris sedere filius evangelizatur. Et ipse dominus dicit: Nolite per celum iurare quia sedes dei est, nec per terram quia scabellum est pedum eius. Et item dicit quod in digito dei eiciebat demonia. Sed omnes qui spiritualiter scripturas intelligunt non membra corporea per ista nomina sed spirituales potencias accipere didicerunt, sicut galeam et scutum et gladium et alia multa. Sed hoc ipsi heretici discant, quia imprudenter et ... vetus testamentum calumniantur, cum et in novo hec posita videant. Hec fortasse non viderunt et ... longius abeunt. Et tamen in catholica disciplina spirituales fideles non credunt deum forma corporea definiri. Et quod homo ad imaginem dei factus dicitur secundum interiorem hominem dicitur ubi est ratio et intellectus; unde etiam habet potestatem piscium maris et volatilium celi et omnium pecorum et ferarum et omnis terre et omnium reptilium que repunt super terram. Nam cum dixisset faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram, statim addidit: et habeat potestatem piscium maris et volatilium celi etc., ut intelligeremus non propter corpus dici hominem factum ad imaginem dei sed propter eam potestatem qua omnia pecora superat. Omnia enim animalia subiecta sunt homini non propter corpus sed propter intellectum quem nos habemus et illa non habent, quamvis ...

Marginal notes: mures rane et cetera; in mensura et numero et pondere disposuit

corpus non sit fabricatus vt inde a nobis meliores esse videantur quam bestie, comparata deo similes
[illegible] et aliam corpora sive que in aquis sive in terra vivunt, sive que in aere volitant inclinata sunt
ad terram et non sunt erecta sicut hominis corpus. Quo significatur et animum nostrum in superna sua id est
in eterna spiritualia erectum esse debere. Ita intelligitur per animam maxime attestante et erecta
corporis forma homo factus ad ymaginem et similitudinem dei. Aliquid etiam solent dicere manichei.
Quam accepit homo potestatem piscium maris et volatilium celi et omnium pecorum et ferarum cum videamus
a multis feris homines occidi et a multis volatilibus noceri que volumus vel vitare vel capere
et plerumque non possumus. Quid ergo in hec accepimus potestatem. Hic illos primo docendum est quod
multum errent cum post peccatum considerant hominem. cum in huius mortalitate damnatus est et amisit
perfectionem illam qua factus est ad ymaginem dei. Sed si damnatio ista tantum valet vt tamen multis
pecoribus imperet. quamvis et a multis feris propter fragilitatem corporis possit occidi. a nullis tamen
domari possit. cum ipse tam multas et pene omnes domet. Sed ego homo dominus tam valde
quam de regno eius cogitandum est quod ei benedictione et divina voce promittitur.

Quod autem scriptum est masculum et feminam fecit illos et benedixit illos deus dicens Crescite et multiplicamini
et implete et replete terram. Potentissime querit quemadmodum accipienda sit coniunctio masculi
et femine ante peccatum. Et ista benedictio qua dictum est Crescite et multiplicamini et implete
et replete terram vtrum carnaliter an spiritualiter accipienda sit. Licet enim et nobis etiam spiritualiter accipere
vt in carnalem fecunditatem post peccatum conversa esse credatur. Erat enim prius casta coniunctio masculi et feminine
masculi ad regendum, illius ad obtemperandum accommodata, et spirituales fetus intelligibilis et
immortalis gaudii replebant terram, id est vivificabant corpus et dominabantur ei, id est ita subiectum habebant
vt nullam ex eo adversitatem, nullam molestiam paterentur. Et ideo sic credendum est, quia nondum
erant filii seculi huius antequam peccarent. Filii enim huius seculi generant et generantur. Sic dominus
dicit cum comparatione future vite que nobis promittitur talem istam generationem contemnendam
esse demonstravit. Et quod eis dictum est Habete potestatem piscium maris et volatilium celi et re-
pentium omnium que repunt super terram. Sano quidem intellectu quo manifestum est animalibus his omnibus
hominem ratione dominari. Sed etiam intelligi et spiritualiter potest, vt omnes affectiones et motus animi
quos habemus istis animalibus similes subditos habeamus et eis dominemur per temperantiam et
modestiam. Cum enim non reguntur isti motus, erumpunt et rapiunt in foedissimas consuetudines
et in diversas perniciosasque delectationes nos rapiunt et faciunt similes omni generi bestiarum.
Cum autem reguntur et subiciuntur omnino mansuescunt et nobiscum concorditer vivunt. Non enim
alieni a nobis sunt motus animi. unde passionibus etiam nobiscum regentibus rationem et
mos optimus et vita conveniens tamquam herbis seminalibus et lignis fructiferis et herbis vi-
ridibus. Et hec est hominis vita beata atque tranquilla. Cum autem motus eius rationi
consentiunt et veritati gaudent et amores sunt casti et boni. Si autem non consentiunt dum
negligenter geruntur conscindunt et dissipant animum et faciunt vitam miserrimam et vertuntur per-
turbationibus et libidinibus et cupiditatibus malis [illegible] nobis [illegible] vt eos in usum compe-
scendo crucifigamus in nobis donec absorbeatur mors in victoriam. Dicit enim et apostolus ad Galathas
Qui autem Iesu Christi sunt carnem suam crucifixerunt cum perturbationibus et concupiscentiis. Vt hinc
discant quis [illegible] debeat, non carnaliter hec esse intelligenda. Quia lignum videtur et
lignum fructiferum omni generi bestiarum et omnibus volatilibus et omnibus serpentibus in genesi
dantur ad cibum. Cum videamus leones et accipitres et milvos et aquilas non pasci
nisi carnibus et interfectione aliorum animalium. quod etiam de nonnullis serpentibus credo qui per
arenosa et deserta loca vbi nec herba nec lignum nascitur. Sane non est
negligenter pretereundum quod dictum est. Et vidit deus omnia que fecit esse bona valde.
Cum enim de singulis ageret dicebat tantum vidit deus quia bonum est. Cum autem de om-
nibus ageretur parum fuit dicere bona nisi adderetur et valde. Si enim singula opera dei
cum considerantur a prudentibus inveniuntur habere laudabiles mensuras et numeros et ordines
in suo quoque genere constituta, quanto magis omnia simul id est ipsa universitas que istis singulis
in unum congregatis impletur. Omnis enim pulchritudo que partibus constat multo est laudabilior
in toto quam in parte. Sicut corporis humani si laudamus oculos solos, si nasum solum, si ge-

Crescite et multiplicamini et replete terram [illegible]

lapis gemmas. aut solum capillum. aut solas manus. aut solos pedes etc. Sed si pulchra singula et sola laudantur, quanto magis totum corpus. Cui omnia membra que singula pulchra sunt conferunt pulchritudinem suam. Ita ut manus pulchra que etiam sola laudabatur in corpore, si separetur a corpore et ipsa amittat gratiam suam. Et cetera illa sine ceteris indecora sunt. Tanta est vis et potentia integritatis et unitatis ut et que multa sunt bona tunc placeant cum in universum aliquid conveniunt atque concurrunt. Universum autem ab unitate nomen accepit. Quod si manichei considerarent, laudarent universitatis auctorem. Et conderetur deum. Et quod eos propter considerationem sue infirmitatis in parte offendit, redigerent ad universi pulchritudinem. Et viderent quemadmodum deus fecit omnia non solum bona sed etiam bona valde. Nam etiam in sermone aliquo ornato atque composito si consideremus singulas syllabas aut etiam singulas litteras que cum sonuerint statim transeunt, non in eis invenimus quod delectet atque laudandum sit. Totus enim ille sermo non de singulis syllabis aut litteris sed de omnibus pulcher est. Sicut videamus et illud quod solent maiori impudentia quam imperitia deridere. Quod scriptum est deum consummato celo et terra et omnibus que fecit requievisse die septimo ab omnibus operibus suis et benedixisse diem septimum et sanctificasse eum quia in eo requievit ab operibus suis. Dicunt enim quid opus erat ut deus requiesceret. Numquid fatigatus in sex diebus fabricatis et lassatus erat. Adducunt etiam testimonium ubi ait: Pater meus usque nunc operatur et hinc multos imperitos decipiunt quibus persuadere conantur novum testamentum veteri testamento adversari. Sed sicut ille quibus dixit: Pater meus usque nunc operatur, carnaliter opinabantur requievisse deum. Et carnaliter sabbatum observantes non videbant quid illius diei significaret figura. Sic et isti qui propria voluntate pereunt, non intelligunt sabbati sacramentum. Et ille et carnaliter observando et isti carnaliter execrando sabbatum non noverunt. Tunc enim ergo transierit ad christum ut apostolus ait, velamen auferetur quod solutionibus et allegoriarum operimento ablatum veritatis indagationi ut posset videri. Primo ergo loquentes homines in his locutionibus scripturarum consuetudine laudanda atque defendenda sunt. Quoniam et aliud significat quod dicitur deum requievisse ab omnibus operibus suis que fecit bona valde, nisi quia requiem nobis dabit ab omnibus operibus nostris si et nos bona opera fecerimus. Secundum ipsam figuram locutionis, dicit et apostolus: Quid enim oremus sicut oportet nescimus. Sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Non enim ipse spiritus dei gemit quasi indigeat aut angustias patiatur, quem spiritus deus interpellat pro sanctis. Sed quia ipse nos movet ad orandum, ideo nos gemere dicitur quod ipso movente nos facimus. Ipse fecit gemere. Sic dictum est illud: Temptat vos dominus deus vester ut sciat si diligitis eum. Non enim ut sciat ipse quem nihil latet, sed ut sciamus nos faciat quantum in eius dilectione profecerimus, temptari nos permittit. Secundum ergo locutionem dicitur et deus invenisse se dicit et habere dolorem se fecisse hominem, quando ille invenit. Sed quia hic verba discipulus accomodabat, invenisse se esse dixit, quia illos invenientes accomodando faciebat. Secundum hanc figuram etiam prima domini sapientia dixit ipsum diem, cum eundem filium patris fecit. Extra figuram inter poetas in quibus figuratus est quasi in ea genere locutionis noverunt, sine ulla difficultate solutum. Tales locutionibus abundat et una consuetudo in divinis libris dicimus: letum diem quia nos letos facit. Et pigrum frigus quia nos pigros facit. Et fossam cecam quia nos eam non videmus. Et lingua polita que nos politos facit. Postremo et quietem ab omnibus molestiis tempus dicimus in quo nos ab omnibus molestiis quieti sumus. Sic dicitur deus requievisse quando nos ab omnibus operibus suis que fecit bona valde, cum in illo requiescimus ab omnibus operibus nostris si opera bona fecerimus. Tamen et ipsa opera nostra bona illi tribuenda sunt qui vocat, qui precipit, qui demonstravit, qui etiam ut velimus incitat et vires implendi ea que imperat prebet. Sed quare septimo die requievisse dicitur, video enim per totum textum divinarum scripturarum sex quasdam etates operosas certis quasi limitibus suis esse distinctas, ut in septima speretur requies. Et easdem sex etates habere similitudinem istorum sex dierum in quibus ea facta sunt que deus fecisse scriptura narrat. Primordia enim generis humani in quibus ipso luce frui cepit, bene comparantur primo diei, quo deus fecit lucem. Hec etas tamquam infantia deputanda est ipsius universi seculi quod tamquam unum hominem proportione sua cogitare debemus. Quia unusquisque homo cum primo nascitur et exit ad lucem, primam etatem agit in-

Marginal notes:

perversitas maliciae potentie nimie

locutiones figurative

De vii etatibus mundi

infantia. Hec tendit ab Adam usque ad Noe generationibus x [et prodiens]. Cuius vespera huius diei fit in diluvio, tamen et infantia nostra tamquam oblivionis diluvio deletur. Et incipit mane a temporibus Noe tamquam pueritia. et tenditur hec etas usque ad Abraham aliis generationibus x. Et bene comparatur 2o diei, quo factum est firmamentum inter aquam et aquam. Quia et archa in qua erat Noe cum suis sub firmamento latebat, inter aquas inferiores in quibus natabat et superiores quibus complebatur. Hec etas non diluvio deletur. quia et pueritia nostra non oblivionem tergimus de memoria. Meminimus nos pueros fuisse. infantes autem non meminimus. Huius vespera est confusio linguarum in eis qui turrim faciebant. et fit mane ab Abraham. Sed nec etas ista 2a generavit populum dei. quia nec pueritia apta est ad generandum. Mane autem factum ab Abraham. et succedit etas tercia similis adolescentie. Et bene comparatur diei tercio. quo ab aquis terra separata est. Ex omnibus enim gentibus quarum error instabilis et vanis simulacrorum doctrinis tamquam [illegible] omni vento mobilis [illegible] mari nomine bene significatur. Ab hac gentium vanitate et huius seculi fluctibus separatus est populus dei per Abraham. tamquam terra cum apparuit arida. i. sitiens ymbrem celestem divinorum mandatorum. Qui populus colendo deum tamquam irrigata terra ut fructus utiles posset afferre. primo scripturas et prophetias accepit. Hec tercia etas iam potuit generare populum deo. quia et tercia etas i. adolescentia filios iam habere potest. Et ideo ad Abraham est dictum. patrem multarum gentium posui te. et augebo te nimis valde. Et ponam te in gentes. et reges de te exient. Et ponam testamentum meum inter me et te. et inter semen tuum post te in generationibus eorum in testamentum eternum. ut sim tibi deus et semini tuo post te. Et dabo tibi et semini tuo terram in qua habitas omnem terram Chanaan in possessionem eternam. et ero illis deus.

Hec etas porrigitur ab Abraham usque ad David. xiiii generationibus. Huius vespera est in populo peccatis quibus divina mandata preteribant usque ad malicias pessimi regis Saulis. Et inde fit mane regnum David. Hec iiiia etas similis iuventuti est. Et vera inter omnes etates regnat iuventus et ipsa est firmum ornamentum etatum omnium. Et ideo bene comparatur quarto diei quo facta sunt sydera celi in firmamento celi. Quid enim evidentius significat splendorem regni quam solis excellencia. Et plebem obtemperantem regi. lune splendore ostendit. tamquam synagoga ipsum et stelle principes eius. et omnia tamquam in firmamento in regni stabilitate fundata. Huius quasi vespera est in peccatis regum quibus illa meruit captivari ac servire. Et fit mane transmigratio in Babiloniam. cum in ea captivitate populus leniter in peregrino ocio collocatus est. Et porrigitur hec etas usque ad adventum domini nostri i. quinta etas. scilicet declinatio a iuventute ad senectutem. nondum senectus. sed iam non iuventus. Quia senioris etas est quem greci presbiterum vocant. Nam senex apud eos non presbiter. sed geron dicitur. Et revera sic ista etas. a regni robore inclinata et fracta est in populo iudeorum. quemadmodum a iuventute fit senior. Et bene comparatur illi diei quinto quo facta sunt animalia in aquis et volatilia celi. Postquam illi homines inter gentes tamquam in mari vivere ceperunt et habere incertam sedem et instabilem sicut volantes aves. Sed plani ibi erant et ibi ceti magni. i. illi magni homines qui magis dominari fluctibus seculi quam servire in illa captivitate potuerunt. Nam et ad cultum ydolorum aliquo tunc depravati sunt. Ubi enim animadvertendum est quod benedixit deus illa animalia dicens. Crescite et multiplicamini et replete aquas maris. et volatilia multiplicentur super terram. Quia revera gens iudeorum ex quo dispersa est per gentes valde multiplicata est. Huius diei id est huius etatis quasi vespera est multiplicatio peccatorum in populo iudeorum. quia sic excecati sunt. ut etiam dominum nostrum Iesum Christum non possent agnoscere. Mane autem fit predicatione ewangelii per dominum nostrum Iesum Christum. Et finitur dies quintus. Incipit sextus in quo senectus veteris hominis apparet. hac enim etate carnale illud regnum vehementer attritum est. quando et templum deiectum est. et sacrificia illa cessaverunt. Et nunc ea gens quantum ad regni vires attinet. quasi extremam vitam trahit. In ista tamen etate tamquam in senectute veteris hominis homo nominus nascitur qui iam spiritualiter vivit. Sexta enim die dictum est producat terra animam vivam. Nam quinto die dictum est producant aque non animam vivam. sed reptilia animarum vivarum. Quia corporalia sunt reptilia. et adhuc erat corporalis circumcisio. et sacrificiis tamquam in mari gentium populus ille legem sequebatur. Sexta vero animam vivam dicit quia vita iam incipiunt eterna desiderari. Serpentes ergo et pecora

2a dies et etas

3a dies

[illegible]

4a etas et dies

non hic [illegible] in aliis exemplaribus

5a dies sive etas

non est [illegible]

6ta dies sive etas

que tota produxit que significant, id est stabilis evangelii ordinationes, de quibus dicitur in illo vase ad petrum
de mutatione est in actibus apostolorum quod commune et immunda. Et cum ipse immunda diceret responsum est illi: que
deus mundavit tu immunda ne dixeris. Et tunc fit homo ad ymaginem et similitudinem dei sicut in
ista 6ta etate nascitur in carne dominus noster, de quo dicitur per prophetam: Et homo natus est, et quis cog-
novit eum. Et quemadmodum in illo die masculus et femina, sic in ista etate christus et ecclesia. Et preponitur
homo in illo die pecoribus et serpentibus et volatilibus celi, sic in ista etate christus regit animas
obtemperantes sibi que ad ecclesiam eius partim de gentibus, partim de populo iudeorum venerunt, ut ab eo
domesticarentur, id est mansuescerent homines, vel carnalibus concupiscentiis dediti, sicut pecora, vel tenebrosa
curiositate obscurati, quasi serpentes, vel elati superbia, quasi aves. Et sicut in illo die pascitur ho-
mo et animalia que cum ipso sunt herbis seminalibus et lignis fructiferis et herbis viridibus, sic in ista
etate spiritualis homo quicumque bonus minister est christi et eum quantum potest imitatur, cum ipso
populo spiritualiter pascitur sanctarum scripturarum alimentis et lege divina, partim ad concipiendam fecun-
ditatem rationum atque sermonum, tamquam herbis seminalibus, partim ad utilitatem morum conversationis huma-
ne, tamquam lignis fructiferis, partim ad vigorem fidei, spei et caritatis in vitam eternam, tamquam
herbis viridibus, id est vigentibus, que nullo estu tribulationum possunt arescere. Sed spiritualis sic istis
alimentis pascitur ut multa intelligat; carnalis autem, id est parvulus in christo, tamquam pecus dei, ut multa
credat que intelligere nondum potest. Tamen easdem escas omnes habent. Huius autem etatis quasi vespera utinam
non nos inveniat. Sed tamen modo esse cepit. Illa est enim de qua dominus dicit: Putas veniens
filius hominis inveniet fidem super terram? Post istam vesperam fiet mane, cum ipse dominus in claritate
venturus est. Tunc requiescent cum christo ab omnibus operibus suis hi quibus dictum est: Estote
perfecti sicut pater vester qui in celis est. Tales enim faciunt opera bona valde. Post opera enim talia
speranda est requies in die septimo qui vesperam non habet. Nullo ergo modo dici potest quemadmodum
deus fecerit et condiderit celum et terram et omnem creaturam quam condidit.

Sed ista expositio per ordinem decursa sic indicat tamquam historiam in seculo, ut primitus
[?] moyse observet. Si autem aliquem movet quod in istis etatibus singulis generationes [?] pa-
tribus generationibus adnumerantur apostoli. Tres autem consequentes singule in ordinem generationibus
occurrunt. Sexta vero ista nullo generationum numero definita est, sicut senectus est videre in uno [?]
homine, quia primas duas etates infantiam et pueritiam corporis sensibus inherere. Cum quinque sunt corporis

quinque sunt
visus
auditus
olfactus
gustus et
tactus

quinarius autem iste duplicatus, quia duplex est sexus humanus, unde genera-
tiones tales existunt masculinus et femininus. Quinarius ergo ut dixi duplicatus
denarium numerum facit. Iam vero ab adolescentia deinceps ut iam homo incipit in ho-
mine ratione uti, accedit quinque sensibus cognitio et actio, quibus vita regitur et
administratur, ut iam septenarium numerum incipiat. Quinarius similiter duplicatus per
multiplicem [?] in XIIII generationibus oriuntur et apparent quasi habent tres etates
consequentes tamquam adolescentis, iuventutis et senioris. Senectus vero etas sicut in nobis nullo
statuto annorum tempore definitur; sed post quinque illas etates quantumcumque vixerit senectus depu-
tatur, sic et in ista etate seculi non apparent generationes, ut etiam occultus sit ultimus dies,
quem voluit dominus latere, oportere intimaret. Habent enim unusquisque nostrum in bonis operibus
et recta vita tamquam distinctos istos sex dies, post quos debent quietem sperare. Primo die lucem fidei,
quando prius visibilibus credit, propter quem dominus visibiliter apparere dignatus est fidem.
Secundo die tamquam firmamentum discipline quo discernit inter carnalia et spiritualia, sicut inter aquas
inferiores et superiores. Tertio die quo mentem suam ad ferendos bonorum operum fructus separat
separat a labe et fluctibus ~~temptationum~~ carnalium, tamquam arida terra a perturbationibus maris,
ut iam possit dicere: Mente servio legi dei, carne autem legi peccati. Quarto die quo iam in
illo firmamento discipline spirituales intelligentias operatur atque distinguit quid sit incom-
mutabilis veritas, que tamquam sol fulget, et quemadmodum ipsa anima particeps fiat veritatis
et corpori ordinem et pulchritudinem prestet, tamquam luna illuminans noctem, et quemadmodum stelle
omnes intelligentie spirituales in huius vite obscuritate tamquam in nocte micant et fulgent.
Quinto die in actionibus turbulentissimi seculi tamquam
in aquis maris operari incipit propter utilitatem fraterne societatis, et de corporalibus actionibus que

X 6te etati

a ipsa mente producit, id est ad hanc vitam producere animas viuentes, reptilia, id est opera que prosunt animis, et ce-
tos magnos, id est fortissimas actiones, quibus fluctus seculi dirumpuntur, et contemplatione
et volatilia celi, id est voces celestia predicantes. Sexto autem die producit terra animam vivam, id est de
ipsa stabilitate mentis sue ubi spiritualis habet fructus, id est bonas cogitationes, motus omnes animi
subiugat, ut sit in illo anima viva, id est rationi et iusticie seruiens, non temeritati atque peccato.
Ita fiat etiam homo ad ymaginem et similitudinem dei, masculus et femina, id est intellectus et actio, que
copulatione spiritualiter fetus terram impleat, id est carnem subiciat, et cetera que ibi in hominis perfectione superius
dicta sunt. In istis autem tamquam diebus vespera est in ipsa perfectione singulorum operum. Et mane
in inchoatione consequentium. Post ista autem sex dierum opera bona valde, sperat homo quietem per-
petuam. Et intelligit quid sit: Requieuit deus septima die ab omnibus operibus suis. Quia et
ipse in nobis hec bona operatur, qui ut operemur iubet. Et recte ipse requiescere dicitur, quia
post hec omnia opera requiem nobis ipse prestabit. Sicut enim recte dicitur paterfamilias edificare domum,
cum hoc non opere suo faciat, sed eorum quibus seruientibus imperat. Sic recte dicitur et ab operibus suis
requiescere, cum post perfectionem fabrice illos quibus imperabat permittit ut vacent, et iocundo
ocio perfruantur.

Explicit liber primus. Incipit secundus contra Manicheos

Post consummationem et expositionem dierum septem, intexpositum est quedam conclusio. Et appellatus
est liber creature celi et terre cunctis superius dictis. Cum sit parua pars libri,
sed ideo sic meruit vocari, quia vniuersa sicut a capite usque ad finem quasi bre-
uis aliqua ymago in hiis diebus septem figurata est. Deinde incipit de homine diligentius
narrari. Que omnis narratio non aperte, sed figurate explicatur, ut exerceat mentes queren-
tium veritatem, et spiritualibus negotiis a negotiis carnalibus auocet. Sic enim se continet:
Hic est liber creature celi et terre, cum factus est dies, quo fecit deus celum et terram, et omnia
viridia agri antequam esset super terram, et omne pabulum agri antequam exortum est. Nondum enim plu-
erat deus super terram, nec erat homo qui operaretur in ea. Fons autem ascendebat de terra, et
irrigabat omnem faciem terre. Et tunc finxit deus hominem de limo terre, et insufflauit in faciem
flatum vite. Et factus est homo in animam viuentem. Et tunc plantauit deus paradisum in Eden ad ori-
entem. Et posuit ibi hominem quem finxerat. Et produxit adhuc deus de terra omne lignum formosum
ad aspectum et bonum ad escam. Et lignum vite plantatum in medio paradisi, et lignum scientie boni
et mali. Flumen autem procedebat ex Eden et irrigabat paradisum, quod inde diuiditur in quatuor
partes. Nomen vnius Phison. Hoc est quod circuit totam terram Euilath, ubi est aurum. Aurum autem terre illius
optimum, et ibi est carbunculus et lapis prasinus. Et nomen secundi fluminis Gyon. Hoc circuit totam
terram Ethiopie. Et flumen tercium Tigris. Hoc est quod vadit contra Assirios. Et flumen quartum dicitur
Eufrates. Et sumpsit dominus deus hominem quem fecit, et posuit illum in paradisum ut operaretur
ibi et custodiret eum. Et precepit dominus deus Ade dicens: Ex omni ligno quod est in paradiso edetis ad
escam, de ligno scientie boni et mali non edetis ab eo. Qua die autem ederitis ab illo, morte
moriemini. Et dixit dominus deus: Non est bonum esse hominem solum. Faciamus ei adiutorium simile sibi.
Et cum finxisset deus ex omni genere pecorum, et ex omni genere bestiarum agri, et ex omni genere
volatilium sub celo, perduxit ea ad Adam ut videret quid ea vocaret. Et omne quod vocauit ea Adam
animam viuam, hoc est nomen eius. Et post hec vocauit Adam nomina omnium pecorum et omnium auium celi
et omnium bestiarum agri. Et sicut vocauit ea Adam, hoc est nomen eorum usque in hodiernum diem. Ipsi
autem Ade nondum fuit adiutorium simile illi. Et immisit deus soporem in Adam et obdormiuit. Et
sumpsit deus vnam ex costis eius et impleuit locum eius in carne. Et formauit deus costam quam accepit
ab Adam in mulierem, et adduxit illam ad Adam ut videret quid eam vocaret. Et dixit
Adam: Hoc nunc os de ossibus meis et caro de carne mea. Hec vocabitur mulier quoniam de viro suo
sumpta est. Et hec erit mihi adiutorium. Propter hoc relinquet homo patrem et matrem et adherebit vxori
sue, et erunt duo in carne vna. Et erant ambo nudi, Adam et mulier eius, et non confundebantur.
Serpens autem erat sapientior omnium bestiarum que erant super terram, quas fecerat dominus deus. Et dixit
serpens ad mulierem: Quare dixit deus ne edatis ab omni ligno quod est in paradiso? Et dixit
mulier ad serpentem: Ex omni ligno quod est in paradiso edemus, de fructu autem ligni quod est in
medio paradisi dixit deus ne edamus, sed neque tangamus, ne moriamur. Et serpens

dixit mulieri. Nequaquam morte moriemini. Sciebat enim deus quia in quacumque die manducaveritis ex illo a-
perientur oculi vestri et eritis sicut dii scientes bonum et malum. Et vidit mulier quod bonum esset
lignum in escam, et quia bonum est oculis ad videndum et cognoscendum. Et sumpsit fructum de ligno
illo et manducavit et dedit viro suo. Et accepit Adam et manducavit. Et aperti sunt oculi eorum et
cognoverunt quod nudi erant, et consuerunt folia fici et fecerunt sibi precinctoria. Et cum audissent vocem
domini deambulantis in paradiso ad vesperam, absconderunt se Adam et mulier eius a facie domini dei
ad illam arborem que erat in medio paradisi. Et vocavit dominus deus Adam et dixit illi: Adam ubi es?
Et dixit ille: Vocem tuam audivi domine in paradiso et timui et abscondi me quia nudus sum.
Et dixit dominus deus: Quis nuntiavit tibi quod nudus es, nisi quia ab illa arbore de qua dixeram
tibi ex illa sola non manducare, ex illa manducasti? Et dixit Adam: Mulier quam dedisti mihi,
dedit ut ederem, et manducavi. Et dixit dominus mulieri: Quid hoc fecisti? Et dixit mulier: Serpens
seduxit me et manducavi. Et dixit dominus deus serpenti: Quia hoc fecisti, maledictus tu ab omni
pecore et omnibus bestiis terre. Pectore et ventre repes et terram manducabis omnibus diebus vite tue. Et inimicitias
ponam inter te et mulierem et inter semen tuum et inter semen mulieris. Ipsa tuum observabit caput, et
tu eius calcaneum. Et mulieri dixit: Multiplicans multiplicabo dolores tuos et suspiria tua
et in doloribus paries filios tuos, et ad virum tuum conversio tua, et ille tui dominabitur. Et tunc
dixit deus ad Adam: Quia audisti vocem mulieris tue et manducasti de ligno de quo preceperam
tibi ex illo solo ne ederes, maledicta terra erit tibi in omnibus operibus tuis et in tristitia et in
gemitu tuo manducabis ex ea omnibus diebus vite tue. Spinas et tribulos generabit tibi, et edes
pabulum agri tui. In sudore vultus tui edes panem tuum donec revertaris in terram de qua sumptus
es, quia terra es et in terram ibis. Et tunc fecit dominus deus Ade et mulieri eius tunicas pellice-
as et induit illos. Et dixit deus: Ecce Adam factus est tamquam unus ex nobis ad
[illegible] cognoscendum bonum et malum. Et tunc ne porrigat manum suam Adam ad arborem vite
et sumat sibi inde et edat et vivat in eternum. Et dimisit eum dominus deus de paradiso voluptatis ut
operaretur terram de qua et sumptus fuerat. Et eiecit foras de paradiso et collocavit eum contra paradisum vo-
luptatis. Et cherubim et illam flammeam frameam que versatur posuit deus ad custodiendam
viam arboris vite.

Hec ceteraque verborum si non reprehendentes et accusantes, sed querentes et venerantes Manichei
vellent discutere, non essent utique Manichei. Sed daretur petentibus et querentes inveni-
rent et pulsantibus aperiretur. Plures enim questiones in hoc sermone proponunt qui religiose que-
runt quam isti miseri atque impii. Sed hoc interest quod illi querunt ut inveniant, isti nihil la-
borant nisi non invenire quod querunt. Hic ergo totus sermo primo secundum historiam discutiendus est, deinde
secundum prophetiam. Secundum historiam facta narrantur, secundum prophetiam futura prenuntiantur. Sane quisquis
voluerit omnia que dicta sunt secundum litteram accipere, id est non aliter intelligere quam littera sonat, et potuerit
evitare blasphemias et omnia congruentia fidei catholice predicare, non solum ei non est invidendum
sed precipuus multumque laudabilis intellector habendus est. Si autem nullus exitus datur ut pie et di-
gne deo que scripta sunt intelligantur nisi figurate et in enigmatibus proposita ista credamus, habentes
auctoritatem apostolicam a quibus tam multa de libris veteris testamenti solvuntur enigmata, modum quem intendimus
teneamus, adiuvante illo qui nos petere querere pulsare adhortatur, ut omnes istas figuras rerum
secundum catholicam fidem, sive que ad historiam sive que ad prophetiam pertinent, explicemus, non preiudi-
cantes meliori diligentiorique tractatui sive per nos sive per alios quibus dominus revelare dignatur.
Factum est ergo dies quo die fecit deus celum et terram et omne viride agri antequam esset super terram
et omne pabulum agri. Superius, id est ante, septem dies numerabantur. Nunc unus dicitur dies quo die fecit deus
celum et terram et omne viride agri et omne pabulum, cuius diei nomine totum tempus significari bene intelli-
gitur. Fecit enim deus omne tempus simul cum omnibus temporalibus creaturis, que creature visibiles celi et terre
nomine significantur.

glo. Monet autem nos deus ad querendum quod eo die quo factum est celum
et terram nominasset, addiderit et viride agri et omne pabulum. Non enim scriptum est In
principio fecit deus celum et terram, tunc dictum est factum esse omne viride agri et pabulum. Manifeste
legitur quod uno die factum est omne viride et pabulum agri. Quod autem dictum est In principio fecit deus
celum et terram non pertinet ad aliquem dierum ex illis septem diebus. Adhuc enim vel materiam
informem unde facta sunt omnia celi et terre nomine nuncupabat, vel certe prius totam

natura celi et terre nomine prosignaret. Unde In principio fecit deus celum et terram. Et postea particulatim per ordinem dicit sic
operabatur per perfectionem quam in primo libro commemoravimus. Sed opera ex certis exposuit. Quod ergo plus
voluit. quod nunc nominato celo et terra addidit viride agri et pabulum. et tacuit cetera que multa
sunt in celo et in terra vel in mari. nisi quia viride agri invisibilem creaturam vult intelligi sicut
est anima. Ager. enim solet in scripturis figurate mundus appellari. Nam et ipse dominus Ager est inquit hic
mundus. Cum illam parabolam exponeret ubi bono semini sunt commixta zizania. Unde quod
agri spiritualem id est invisibilem creaturam dicit propter vigorem vite. Et nomine pabuli utique propter vitam hic
ipsum insinuamus. Deinde quod addidit antequam esset super terram intelligitur antequam anima
peccaret. Terrenis enim cupiditatibus sordidata tamquam super terram nata esse dicitur. Ideo et
addidit. Non enim pluerat deus super terram. Quamvis et nunc viride agri deus facit. sed
pluendo super terram. id est facit animas revirescere per verbum suum. Sed de nubibus eas irrigat. id est
scripturis prophetarum et apostolorum. Recte autem appellantur nubes. quoniam verba ista que sonant et percusso aere
transeunt addita etiam obscuritate allegoriarum quasi aliquam caliginem obducta. velut nubes fiunt.
Que dum tractando exprimuntur bene intelligentibus tamquam imbres veritatis infunditur. Sed hoc nondum
erat antequam anima peccaret. id est antequam viride agri esset super terram. Nondum enim pluerat deus super terram
Nec erat homo qui operaretur in ea. Laboranti enim homini in terra ymber de nubibus est necessarius
de quibus nubibus iam dictum est. Post peccatum autem homo laborare cepit in terra. Et necessarias habet illas
nubes ~~[struck out]~~. Ante peccatum vero cum viride et pabulum fecisset deus. quo nomine invisibilem
creaturam significari diximus. irrigabat eam fonte interiore. loquens in intellectum eius. ut
non extrinsecus verba exciperet. tamquam de supra dictis nubibus pluviam. Sed fonte suo hoc
est de intimis suis manante veritate satiaretur. Fons enim ascendebat de terra inquit. et irri-
gabat omnem faciem terre. De terra scilicet de qua dicitur. Spes mea es tu portio mea in terra viventium
Quando autem anima tali fonte rigabatur. nondum per superbiam protulerat interiora sua. Ini-
tium enim superbie hominis apostatare a deo. Et quia per superbiam in exteriora tumescens cepit
non irrigari fonte intimo. bene illi insultatur verbis propheticis et dicitur. Quid superbit terra
et cinis. quoniam in vita sua proiecit intima sua. Quid est enim aliud superbia nisi deserto secretario conscientie
foris videri velle quod non est. Et ideo iam laborans in terra necessariam habet pluviam de nubibus
id est de humanis verbis. ut etiam hoc modo possit ab illa ariditate revirescere. et iterum fieri
viride agri. Sed utinam vel pluviam veritatis de ipsis nubibus libenter excipiat. Nam per
illam dominus noster nubilum carnis nostre dignatus assumere ymbrem sancti evangelii largissimum effudit
promittens etiam quod si quis biberit de aqua eius. rediet ad illud intimum fontem. ut forinsecus
non querat pluviam. Dicit enim. Fiet in eo fons aque salientis in vitam eternam.
Iste ergo fons ante peccatum ascendebat de terra et irrigabat omnem faciem terre. quia interior cum esset
nubium non desiderabat auxilium. Nam dum enim pluerat deus super terram. Nec erat homo qui operaretur
in ea. Cum enim dixisset non enim pluerat deus super terram. subiecit. et causam. quare nondum
pluerat. Quia non erat homo qui operaretur in ea. Tunc enim homo cepit operari in terra
cum post peccatum de beata vita dimissus est. que in paradiso fruebatur. Sic enim scriptum est quoniam
et eum dominus deus de paradiso dimittens ut operaretur terram de qua assumptus fuerat. unde suo
loco loquemur. Sed nunc ad hoc commemoravimus ut intelligamus laboranti homini in terra id est in
sterilitate et ariditate constituto necessariam esse de humanis verbis divinam doctrinam tamquam de nubibus
pluviam. Talis autem scientia destruetur. Videmus enim nunc in enigmate tamquam in nubilo
querentes. Tunc autem facie ad faciem quando universa facies terre nostre interiori fonte aque
salientis irrigabitur. Nam si fontem aliquem huius visibilis aque voluimus intelligere. quomodo dicitur
Fons autem ascendebat de terra. et irrigabat omnem faciem terre. non est verisimile. cum in terra multi fontes
[illegible] sive rivos sive flumina per universam terram inveniantur. solus ille scaturiret qui irriga-
ret universam faciem terre. Cum ergo hiis ponatur verbis universa creatura nobis insinuata est. Nam
Nomine cum celi et terre universa visibilis creatura significata sit. Et nomine diei (?)
Et nomine viridis et pabuli agri creatura invisibilis. Et nomine fontis ascendentis et
irrigantis omnem faciem terre inundatio veritatis anime fruentis ante peccatum. Nubes autem iste (?)
non visibilem tamen significari diximus insinuat nobis. non solum invisibilem creaturam
posse sentire. quod de anima nobis manifestatur. que tanta varietate affectionum [illegible]

Marginalia:
ymber necessarius
Eccl. x°
Superbia quid sit
Fons aque
quando cepit homo operari in terra
Quid nomine celi et terre significetur
Quid nomine diei
Quid nomine viridium
Quid nomine fontis

et ipso lapsu quo misera facta est et reparatione qua rursus in beatitatem redit tempore non
posse contineri. Et ideo non dictum est cum factus esset dies quo die fecit deus
celum et terram tantum quibus visibilibus creaturam nominatim intimaret. Sed additum est et omne
viride et pabulum agri ut sic intelligamus non solum visibilem sed etiam invisibilem
creaturam propter vigorem. Et viridi significari diximus creaturam animam. Et ita dictum est
cum factus esset dies quo die fecit deus celum et terram et omne viride et pabulum
agri ut sic intelligamus non solum visibilem sed etiam invisibilem creaturam propter
incommutabilitatem, tamen solus deus est incommutabilis qui est ante tempora.

Hinc videamus post universe creature insinuationem tam visibilis quam invisibilis. Et principale bene-
ficium divini fontis erga invisibilem creaturam quid de homine specialiter intimetur quod ad nos ma-
xime pertinet. Primo enim quod de limo terre deus hominem finxit solent habere questionem qualis ille
limus fuerit vel que materia nomine limi significata sit. Illi autem inimici veterum librorum
omnia carnaliter intuentes et propterea semper errantes etiam hic reprehendere mordaciter solent quod de
limo deus hominem finxit. Dicunt enim quare de limo fecit deus hominem. An defuerat ei melior
et celestis materia unde hominem faceret ut de labe terrena tam fragilem mortalemque formaret.
Non intelligentes primo quam multis significationibus vel terra vel aqua in scripturis ponatur. Limus
enim aque et terre commixtio est. Dicimus enim tabidum et fragile et morti destinatum corpus
humanum post peccatum esse cepisse. Non enim in nostro corpore isti exhorrescunt nisi mortalitatem quam
damnatione meruimus. Quid autem mirum aut difficile deo et si de limo istius terre hominem
fecit tale tamen eius corpus quod corruptioni non subiaceret si homo preceptum dei custodiens pecca-
re noluisset. Si enim speciem celi ipsius de nichilo vel de informi materia dicimus factam quia
omnipotentem artificem credimus, quid mirum si corpus quod de limo qualecumque factum est potuit ab
omnipotenti artifice tale fieri ut nulla molestia nulla indigentia cruciaret hominem ante peccatum
et nulla corruptione tabesceret. Ita quod superflue querunt unde hominis corpus deus fecerit.
Si tamen nunc de corporis formatione dicitur. Sic enim nonnulli nostri intelligunt accipi-
entes quod dictum est finxit deus hominem de limo terre propterea non additum ad imaginem
et similitudinem suam quod nunc de corporis formatione dicitur. Tunc autem interiorem hominem significa-
tum quando dictum est fecit deus hominem ad imaginem et similitudinem dei. Sed etsi nunc hominem ex
corpore ~~et anima~~ et anima factum intelligamus ut non alicuius novi operis inchoatio sed superius
breviter insinuati diligentior retractatio isto sermone explicetur. Si ergo ut dixi hominem hoc
loco ex corpore et anima factum intelligamus non absurde ipsa commixtio limi nomen accepit.
Sicut enim aqua terram colligit et conglutinat et continet quando eius commixtione limus efficitur,
sic anima corporis materiam vivificando in unitatem concordem conformat et non permittit labi et re-
solvi. Quod autem scriptum est et insufflavit in eum spiritum vite et factus est homo in animam viventem
si adhuc solum corpus erat animam ad corpus hoc loco intelligere debemus. Sive que iam
facta erat sed tamquam in ore dei erat id est in eius veritate vel sapientia unde tamen non recessit quasi
locis separata quando insufflata est. Non enim deus loco continetur sed ubique presens est. Sive
tunc anima facta est quando in illud figmentum deus insufflavit spiritum vite ut illa insufflatio
operationem dei significet qua fecit animam in homine spiritu potentie sue. Si autem homo
ille qui factus erat iam corpus et anima erat ipsi anime sensus est additus ista insufflatione
cum factus est homo in animam viventem. Nondum tunc spiritualis homo intelligendus qui
factus est in animam viventem sed adhuc animalis. Tunc enim spiritualis effectus est cum in para-
diso hoc est in beata vita constitutus preceptum etiam perfectionis accepit ut verbo dei consummaretur.
Itaque postquam peccavit recedens a precepto dei et dimissus est de paradiso in hoc remansit ut
animalis esset. Et ideo animalem hominem prius agimus omnes qui de illo post peccatum nati sumus
donec assequamur spiritualem Adam id est dominum nostrum Iesum Christum qui peccatum non fecit. Et ab illo
recreati et vivificati restituamur in paradisum ubi latro ille ipso die meruit esse
quo istam vitam finivit. Sic enim et apostolus dicit: Sed non prius quod spirituale est sed quod animale, po-
stea spirituale. Primus adhuc in animam viventem. Novissimus adhuc in spiritum vivificantem. Si er-
go debemus intelligere hunc locum ut non quia dictum est et insufflavit in eum spiritum vite et
factus est homo in animam viventem credamus illud velut partem nature dei in animam hominis
fuisse conversam. Et cogamur dicere naturam dei esse mutabilem. In quo errore maxime

De limo terre hominem finxit deus

Celum fecit deus de informi materia

Insufflavit deus spiritum vite

spiritus manicheos vitas premit. Sic et cum inflatur anima hereticorum superbia. Dicunt enim dei quod natura dei sit anima. Et hinc urgentur a nobis cum eis dicimus: Ergo natura dei errat et misera est, et vitiorum labe corrumpitur et peccat. Sunt etiam ut vobis dicitis ut etiam sine [illegible] sordibus inquinatur. Et cetera talia que de natura dei nefas est credere. Nam spiritum esse animam ab auctore deo. Et ideo non illud esse partem dei vel naturam dei manifeste alio loco scriptura eadem testatur. Et qui finxit spiritum omnibus ipse scit omnia. Et alio loco qui finxit spiritum hominis in ipso. Ergo factum esse spiritum hominis manifeste hiis testimoniis apparet. Spiritus autem hominis in scripturis dei quando anime potentia rationalis que distat a pecoribus et eis ratione dominatur. Dicente dei apostolus: Nemo scit que sunt hominis nisi spiritus hominis qui in ipso est. Ne forte si probantur hiis testimoniis animam factam esse, non desistent qui dicunt spiritum hominis non esse factum. Et ipsum arbitrantur esse naturam dei. Et in ipsis dicunt partem dei esse conversari cum illa insufflatione factum est. Quod sana doctrina similiter respuit. Tunc enim et ipse spiritus hominis cum aliquid errat et aliquid prudenter sapit mutabilem se esse clamat. Quod nullo modo de natura dei probabiliter est credere. Videre autem potest te signum magnum superbie quod ut dicat se animam hominis esse quod deus est, tum adhuc sub tanto vitiorum et miseriarum mole gemat.

Nunc videamus ipsam beatitudinem hominis que paradisi nomine significatur. Nam qui in uno corpore deliciosa omnia hodie esse solet. Et corporeis sensibus [illegible] de oriente lumine oritur quod ad [illegible] coniungit quod superius corporis est in [illegible] excellentia. Propterea hiis verbis etiam spiritualis delicie quibus sit beata vita figurate explicantur. Et ad orientem paradisi plantatus intelligamus ut intra gaudia spiritualia significatione omne lignum formosum ad aspectum intelligere et bonum ad escam que non corrumpitur que beate anime pascuntur. Nam et dominus dicit: Operamini escam que non corrumpitur, ut est omnis cibus qui cibus est anime. Ad orientem lucis sapientie in eden, id est in deliciis immortalibus et intelligibilibus. Ita delicie et voluptas vel epulum hoc verbo significari dicitur. Sic ex hebreo in latinum interpretatur. Positum est autem sic sine interpretatione ut aliquem locum significare videatur. Magis ipsa figurata faciat locutionem. Produxit autem extra omne illud lignum accipimus omne illud gaudium spirituale, id est superemineret terre et non impolluit anima obrutum terrenarum cupiditatum implicationibus. Lignum autem vite plantatum in medio paradisi, sapientiam illam significat qua oportet ut intelligat anima in medio quodam rerum se esse ordinatam. Ut quamvis subiectam sibi habeat omnem naturam corporalem, supra se tamen esse intelligat naturam dei. Et neque in dexteram declinet sibi arrogando quod non est, neque ad sinistram per negligentiam contemnendo quod est. Et hoc est lignum vite plantatum in medio paradisi. Lignum autem scientie boni et mali ipsa item medietas anime et ordinata integritas significatur. Nam et ipsum lignum in medio paradisi plantatum est. Et ideo lignum dinoscentie boni et mali dicitur, quia si anima que debet in ea que ante sunt se extendere, id est in deum, et ea que posteriora sunt oblivisci, id est corporales voluptates, ad se ipsam deserto deo conversa fuerit et intumescit superbia, quod est initium omnis peccati. Et cum hoc eius peccatum pena fuerit consecuta, experiendo discit quid intersit inter bonum quod deseruit et malum quod cecidit. Et hoc ei erit gustasse de fructu arboris dinoscentie boni et mali. Precipitur ergo illi ut de omni ligno quod est in paradiso edat. De ligno autem in quo est dinoscentia boni et mali non edat, id est non sic eo fruatur ut ipsam ordinatam integritatem nature sue quasi manducando violet atque corrumpat. Flumen autem quod procedebat ex eden, id est ex deliciis et voluptate et epulo, quod flumen significatur a propheta in psalmo cum dicit: Torrente voluptatis tue potabis eos. Hoc est enim eden quod latine voluptas. Dividitur in quatuor partes et quatuor virtutes significat: prudentiam, fortitudinem, temperantiam, iusticiam. Dicitur autem phison ipse est ganges. Geon autem nilus, quod etiam in Jeremia propheta animadverti potest. Nunc aliis nominibus appellantur. Sic nunc tiberis dicitur fluvius qui prius albula dicebatur. Tygris vero et eufrates etiam nunc eadem nomina tenent. Omnibus tamen nominibus virtutes ut dixi spirituales significat, quod etiam ipsorum nominum interpretatio docet, si quis hebream linguam vel syram consideret. Sicut Jherusalem quamvis sit visibilis et terrenus locus, significat tamen civitatem pacis spiritualem. Et Syon quamvis sit mons

Superbia mater hereticorum pessima

Anima non est natura dei

Spiritus dei ubi

Spiritus hominis quid sit

Magnum et maximum signum superbie

Beatitudo [illegible] deliciis

Anima est superior omni natura corporali

Lignum vite

Quid lignum scientie

Quare prohibet lignum scientie

Quid flumina paradisi

phison
Geon
tigris
Eufrates

in terra speculationum significat. Et hec nomina in scripturis allegoriis ad spiritualia intelligenda sepe transferuntur. Et ille qui descendebat ab Jherusalem in Jericho sicut dominus dicit, Et in via vulnera-
tus et seminecis relictus est a latronibus utrique locos istos tenens. Unius secundum hystoriam in
via invenitur, spiritualiter cogit intelligi. Prudencia ergo que sit ipsam contemplationem vir-
tutis ab omni ore humano aliena quod est inefffabilis quia sic eloquium velis partem cum pen-
nis quam paret, tamen ibi audivit et apostolus ineffabilia verba que non licet homini loqui. Hec
ergo prudentia terram circuit que hec aurum et carbunculum et lapidem prassinum, id est disciplinam,
que ab omnibus terrenis sordibus quasi decocta enituerit sicut lux operum. Et veritatis, quod ...
lucidas vincit, sicut carbunculi fulgor non vincitur. Et virtutem tamen que videntes ...
pidis prassini significatur per virorem, quam non arescit. Secundum fluvius autem ille qui circuit terram
Ethiopia multum calida, ac fervens significat fortitudinem calore actionis alacrem atque impigram.
Tercius ad Tigris vadit contra assirios, et significat temperanciam que resistit libidini multum ad-
versanti consiliis prudentie, unde plerumque in scripturis assiriorum adversarios loco ponuntur.
Quartus fluvius non est dictum contra quid vadat aut quam terram circuat. Justicia enim ad omnes partes
anime pertinet, quia ipsa ordo et equitas anime est qua sibi tria ista concorditer copulantur.

Et in ista terra copulatione atque ordinatione iustitia. Collocatus autem ita | prima prudentia
constitutus est homo in paradiso ut operaretur et custodiret. Operatio illa laudabilis | secunda fortitudo
quam laboriosa non erat. Alia est namque in paradiso operatio et alia | tertia temperantia
in terra, quo post peccatum dampnatus est. Ex eo autem quod additum est et custodiret
significatum est qualis illa operatio erat. Namque in tranquillitate beate vite ubi mors non
est omnis opera est custodire quod tenet. Accipit eciam preceptum deinde sicut ut in tercia tamen ...
quod preceptum quam sit cohibendum ut non ad unum loquitur. Sic et dicit: Tamen die autem come-
deritis morte moriemini. Incipit exposicio quomodo sit facta femina. Et facta dicitur
in adiutorium viri ut copulatione spirituali spiritualis fetus ederet, id est bona opera divine laudis, quod
ille regit, hec obtemperat. Ille a sapientia regitur, hec a viro. Caput enim viri Christus et caput
mulieris vir. Ideo enim dicitur non est bonum solum hominem esse. Adhuc et causa quod fiat
ut non solum anima corpori dominetur, tamen corporis similem locum optinet, sed etiam ...
ratio subiungat sibi animalem partem suam, per quod adiutorium imperat corpori. Ad hunc ... ex-
emplum facta est, cum rerum ordo subiungat viro, ut quod in duobus hominibus conditum ap-
pareat, id est in masculo et femina, etiam in uno homine considerari possit, ut appetitum anime per quem de
membris corporis operamur, sicut mens interior tamquam virilis ratio subiungatur, et iusta
lege modum imponat adiutorio suo, sicut debet vir feminam regere, nec eam permittere do-
minari in virum, quod ubi contingit perversa et misera domus est. Primo ergo demonstrandum
homini quanto melior esset pecoribus et omnibus irrationabilibus animantibus. Et hoc significat quod
dictum est adducta esse ad illud cuncta animantia ut videret quid ea vocaret, et eis nomina im-
poneret. Ex hoc enim apparet ipsa ratione meliorem esse hominem quam pecora, sed di-
stinguere et nominare ea distincte non nisi ratio potest que de ipsis iudicat. Sed hoc faci-
lius racio est. Cito enim homo intelligit se meliorem esse pecoribus. Illa vero est difficilius quod
intelligitur, scilicet, aliud esse rationale quod regit, aliud animale quod regitur.

Et quod soporatus est vel ecstasim sapientia videt ipsam visionem fuisse, nomine soporis significari arbitror quam
immisit deus in Adam quando ex eo mulier facta est. Hec enim videretur non est opus oculis istis
corporis, sed quanto quisque abierit a visibilibus rebus in interiora intelligentie secesserit.
Hec autem est quasi obdormiscere, tanto melius et sincerius illud videt. Ipsa et cognitio qua intelli-
gitur in nobis aliud esse quod ratione dominetur, aliud quod rationi obtemperet, ipsa ergo cogni-
tio velut effectio mulieris est de costa viri, per coniunctionem significanda. Deinde ut quisque
bene pro parte recte dominetur. Et fiat quasi coniugalis in seipso ut caro ... compescat
a ... spiritu, et spiritui subiungetur, id est concupiscentia carnalis non adversetur rationi, sed potius
obtemperando desinat esse carnalis, opus hic perfecta sapientia. Cum contemplacio, quam inte-
rior est et secretior, et ab omni sensu corporis remotissima, convenienter eciam ista soporis
nomine intelligi potest. Tunc enim ordinatissime recipit mulier est vir, cum recipit verita-
tem per visum, que in sapientia dei est. Sane in locum illius coste carnem adimplevit ut

ut superfluerent

Justicia quarta est

operacio in paradiso

de creatione mulieris spiritualiter

vir est longe melior pecore

Quid sopor significat et ecstasis visionem

hoc nomine insinuatur dilectionis affectus quo diligit quisque animam suam et non est durus ut eam
contemnat, quia diligit quisque carnem suam. Cum praesit. Non enim sic nominata est caro loco isto ut mulier con-
temnenda sit. Sed illo modo quo propheta dicit: auferam ab eis cor lapideum et dabo eis cor carneum. Et sic-
ut dicit apostolus: non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus. Aliud est enim propria
locutio, aliud figurata, qualis ista est. Quae quamvis ita sint, tamen si et visibilis femina
secundum historiam de corpore viri primo facta est a domino, non utique sine causa aliquid secreti insinuaret. Numquid enim aut limus
defuit unde femina formaretur? Aut si vellet dominus homini vigilanti costam sine dolore
auferre non posset? Sive ergo figurate dicta sint, sive etiam figurate facta sint, non frustra
hoc modo vel dicta vel facta sunt. Sed plane mysteria et sacramenta. Sive hoc modo
sive alio aliquo meliori. Secundum tamen sanam fidem sunt interpretanda et
intelligenda. Venit ergo mulier sed vir tamquam potior inferiori et dixit: Hoc nunc os de
ossibus meis et de carne mea. Os de ossibus fortasse propter fortitudinem. Et caro de carne propter
temperantiam. Hae namque duae virtutes ad inferiorem animi partem, quam prudentia rationalis regit, do-
centur pertinere. Quod autem dictum est: Haec vocabitur mulier, quoniam de viro suo sumpta est, ista
origo nominis et interpretatio in latina lingua non apparet. Quid enim simile habeat mu-
lieris nomen ad viri nomen non invenitur. Sed in hebraea locutione dicitur sic sonare, quasi dictum
sit: Haec vocabitur virago, quoniam de viro sumpta est. Nam virago vel virgo potius habet aliquam
similitudinem cum viri nomine, mulier autem non habet. Sed hoc, ut dixi, linguarum diversitatis fuit.
Quod autem additum est: Relinquet homo patrem et matrem et adhaerebit uxori suae, et erunt duo
in carne una, quomodo referatur ad historiam non invenio, nisi quod plerumque in genere humano
ita contingit. Sed tota prophetia est, cuius apostolus meminit dicens: Propter hoc relinquet homo patrem et matrem
et adhaerebit uxori suae, et erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo et in
ecclesia. Sed Manichaei si non etiam legerent quae per epistolas apostoli multos decipiunt, intelli-
gerent quam intrepide faciunt vetus testamentum scripturae, nec tamen sacrilega voce audent
quod vestiunt. Sed autem nudi erant Adam et mulier eius, et non confundebantur. Simplicitatem atque
castitatem ipsa significat. Ita et apostolus dicit: Aptavi vos uni viro virginem castam exhibere
Christo. Timeo autem ne sicut serpens Evam seduxit in versutia sua, corrumpantur
mentes vestrae a simplicitate et castitate quae est in Christo. Serpens autem significat diabolum, qui
non erat simplex. Quod enim dicitur sapientior omnibus bestiis, figurate insinuatur eius astutia
vel versutia. Non autem dictum est quod in paradiso erat serpens, sed erat serpens inter bestias quas
fecerat deus. Paradisus enim beatam vitam, ut superius dixi, significat, in qua non erat serpens, quia
iam diabolus erat, et de sua beatitudine ceciderat, quoniam in veritate non stetit.
Nec mirandum est quomodo loqui mulieri potuit, cum illa esset in paradiso et ille non esset. Non enim
ista per loca intelligitur in paradiso, sed potius secundum beatitudinem affectum. Aut si et locus est talis
qui paradisus vocatur, in quo corporaliter Adam et mulier habitabat, etiam diaboli accessum corporaliter
intelligere debemus? Non utique, sed spiritualiter, sicut apostolus dicit: Secundum principem potestatis aeris spiritus
qui nunc operatur in filiis diffidentiae. Numquid ergo visibiliter eis apparet aut per corporalia loca
accedit ad eos in quibus operatur? Sed miris modis per cogitationes suggerit quaecumque potest;
quibus suggestionibus resistunt qui vere dicunt quod recte dicit apostolus: Non enim ignoramus a-
stutias eius. Quomodo enim accessit ad Iudam, quando ei persuasit ut dominum traderet? Numquid corporaliter
per hos oculos ei visus est? Sed utique ut dictum est, in cor eius intravit. Repellit autem
illum homo si paradisum custodiat. Posuit enim deus hominem in paradiso ut operaretur et custodiret.
Nam sicut et ecclesia dicitur in cantico canticorum: hortus conclusus, fons signatus, quo utique non ad-
mittitur perversitatis ille persuasor. Sed tamen per mulierem decepit. Non enim et nostra ratio
deduci ad consensionem peccati potest, nisi cum delectatio mota fuerit in illa parte animi quae
debet obtemperare rationi tamquam rectori viro. Etiam nunc in unoquoque nostrum nihil aliud
agitur, cum ad peccatum quisque delabitur, quam tunc actum est in illis tribus: serpente, muliere et viro.
Nam primo fit suggestio, sive per cogitationem sive per sensus corporis, vel videndo
vel tangendo vel audiendo vel gustando vel olfaciendo. Quae suggestio
cum facta fuerit, cupiditas nostra si non movebitur ad peccandum, excludetur
serpentis astutia. Si autem mota fuerit, quasi mulieri persuasum erit. Sed aliquando viriliter
etiam commotam cupiditatem refrenat atque compescit. Quod cum fit, non labimur in peccatum

Femina non de limo facta est

Serpens quid sit

Posuit deus hominem in paradiso

peccatum per ordinem et committitur

Vide peccatum

Sed cum aliquem hominem videmus sed cum ratio consentiat ut quod libido commovit faciendum esse decernat ab omni vita beata tanquam de paradiso expellitur homo et iam peccatum imputatur etsi non subsequatur factum quoniam rea tenetur in consensione conscientia. Quomodo autem mulieri ille persuaserit diligenter considerandum est, pertinet enim maxime ad nostram salutem. Nam ideo hec scripta sunt ut iam talia caveamus. Cum interrogata mulier dixisset quid eis preceptum esset, ait ille: Non morte moriemini. Sciebat enim deus quoniam qua die manducaveritis ex illo aperientur oculi vestri et eritis sicut dii cognoscentes bonum et malum. Videmus his verbis per superbiam persuasum esse peccatum. Ad hoc enim valet quod dictum est: Eritis sicut dii. Etiam quod dictum est: Sciebat enim deus quoniam qua die manducaveritis ex eo aperientur oculi vestri. Quid intelligitur nisi persuasum ut sub deo nollent esse sed in sua potestate potius sine domino ut legem eius non observarent quasi invidentis sibi ne seipsos regerent non indigentes illius interno lumine sed uterentur propria prudentia quasi oculis suis ad dinoscendum bonum et malum quod ille prohibuisset. Hoc est ergo quod persuasum est ut suam potestatem nimis amarent et cum deo pares esse vellent illa medietate per quam deo subiecti erant et corpora subiecta habebant tanquam fructu arboris constitute in medio paradisi male uterentur id est contra legem dei et ita quod acceperant amitterent dum id quod non acceperant usurpare voluerunt. Non enim acceperat humana natura ut per suam potestatem deo non regente beata sit. Quia nullo regente per suam potestatem beatus esse solus deus potest. Et vidit mulier quia bonum est lignum ad escam et quia placet oculis ad videndum et cognoscendum. Quomodo videbat si clausi erant oculi? Sed hoc dictum est ut intelligeremus eos oculos apertos esse postquam de fructu illo acceperunt quibus se nudos viderent et displicerent sibi id est oculos astutie quibus simplicitas displiceret. Cum enim quisque ceciderit ab illa simplicissima intima et secretissima luce veritatis nihil est unde velit placere superbia nisi fraudulentis simulationibus. Hinc enim et ypocrisis nascitur in qua multum videntur acuti qui potuerint fallere et decipere quem voluerint. Dedit etiam viro suo mulier et manducaverunt et aperti sunt oculi eorum. Et cognoverunt quia nudi erant. Oculis perplexis quibus illa simplicitas que nuditatis nomine significata est erubescenda videbatur. Itaque ut non essent simplices fecerunt sibi de foliis fici succinctoria tanquam tegerent pudenda sua id est occultarent simplicitatem de qua iam erubescebat astuta superbia.

Folia fici

Folia vero fici pruritum quemdam significant si hoc recte in rebus incorporeis dicitur quem miris modis animus patitur cupiditate et delectatione mentiendi [illegible] lascivie [illegible] utrique simulatio [illegible]. Itaque cum deambularet deus in paradiso ad vesperam id est cum iam ad eos iudicandos veniret. Adhuc ante peccatum eorum deambulabat in paradiso id est quasi movebatur in eis presentia dei quando ipsi stabiles in eius precepto non erant. Et bene ad vesperam id est cum iam sol illis occideret id est auferretur ab eis lux illa interior veritatis. Audierunt vocem eius et absconderunt se a conspectu eius. Quis se abscondit a conspectu dei nisi qui deserto ipso incipit amare quod suum est. Iam enim habebant cooperimentum mendacii. Qui autem loquitur mendacium de suo loquitur. Et ideo ad arborem se dicuntur abscondere que erat in medio paradisi id est ad se ipsos qui in medio rerum infra deum et supra corpora ordinati erant. Ergo ad se ipsos absconditi sunt ut conturbarentur miseris erroribus relicto lumine veritatis quod ipsi non erant. Particeps enim veritatis esse anima humana potest. Ipsa autem veritas deus est incommutabilis supra illam. Habens ergo quisquis aversus est [illegible] et ad se ipsum conversus et non de veritate aliqua illustratur a deo sed de suis motibus [illegible] liberis [illegible]. Tenebre mendacii quia qui loquitur mendacium de suo loquitur [illegible] turbat et veram illam quietem [illegible] qui deus est [illegible] turbata est. Itaque interrogat Adam non deus nesciret ubi esset sed cogeret ad confessionem peccati. Non enim et quod ille ipse tunc multa que interrogabat nesciebat. Dixit autem vocem eius auditam abscondisse se quia nudus erat. Iam infirmo errore dixit quod deo posse displicere nudus [illegible] ipse fecerat.

Adam

error hominis

Et ait hic error [illegible] ut [illegible] displicere arbitraretur. Illud autem sublimiter intelligendum quod deus ait: Quis nuntiavit tibi quia nudus es nisi quia ab illa arbore de qua dixeram tibi ex illa sola non manducares ex illa manducasti. Nudus enim erat a simulatione sed vestiebat lumen divinum [illegible] et ad se ipsum conversus [illegible] et displicuerunt sibi ex eo quod non habebant aliquid suum. Deinde iam more superbie non se [illegible] accepisse quod consensit mulieri sed in mulierem refundit culpam. Et se [illegible]

de astutia qua miser decepit voluit ad ipsum deum pervenire quod petiuit. Non est autem aliter credit in
Et addidit contra mulierem quam dedisti michi. Nichil est tam familiare peccantibus quam tribuere deo velle
videamus accepit et hic deilla verba supplicie vt qui sic hoc petiuit cui volt par esse deo
liber esse ab omni domino. Sed ille ab omni domino liber est, quia ipse est deus omnium, quia
par illi esse non potuit, iam lapsus et iacens in peccato suo parare sibi eum facere
voluit vel potius illum volens ostendere peccasse, se autem esse innocentem. Et ideo interrogata
culpa in spiritum. Mulier autem ille sic accepit videns vt ei obtemperare faceret sicut
illa non potuit deceptum potius ostendere quam verba superius admittere. Et iam
interrogata, sed per exceptum penam qui nec confiteri potest, nec hic ordine unde
Non autem nunc ea dimmuatis dyabolo dicit que vltimo iudicio reseruatur de quo
loquitur deus cum dicit. Ite in ignem eternum qui paratus est dyabolo et angelis eius. Sed ea pena eius
quia nobis cauendum est. Penam et est eius vt in presenti habeat eos qui de persona eo
Hoc est explicatur hinc verbis quibus in eum profertur sententia. Et inde maior pena
de hac tam infelici presentia letatur. Cum solebat angelus credere de sublimi vita
gaudere in qua non stetit. Et ideo illi eius pectora proponuntur. Non in presenti est in eum
natura sue. Cum pectora non amiserit beatitudinem aliquam celestem quam umquam
habuit. Sed in sui natura quam acceperunt pugnant unum dicitur ergo huic pectore et ventre
repens. Sed quid et in rebus eius. Ex illo animante visibili ad hunc invisibilem
loquitur figuratur. Nomine est pectoris significatur superbia, Cum sibi dicat
nomine autem ventris significantur carnalia desideria, Cum hec per mollior
in corpore. Et quia hijs rebus ille serpit ad eos quos vult decipere, pectore dictum
est pectore et ventre repens. Et terram inquit manducabis omnibus diebus vite tue, in aliis
quibus ad hanc presentem an illam vltimam penam iudicium, hec est vita eius vt
gaudium ad gloriam. Terram ergo manducabis, duobus modis intelligi potest, vel
ad te pertinebunt, quos terrena cupiditate decepisti vel peccatores qui sicut nomine significantur
et genus terrenum temptationem hinc vitiis figuratur ergo est augustinus. Terram est que
profunda et tenebrosa penetrat et omnia temporalia est terrena. Non autem inimicitias ponam
inter ipsum et virum, Sed inter ipsum et mulierem. Numquid quia viros non temptat et decipit
Sed manifestum est quod decipit. An quia ipsum adam non decepit sed mulierem eius
Nunquid propterea eo est inimicus eius ad quem perueniret per mulierem sicut illa deceptio. Maxime
quia de futuro etc. Sed inimicitiam ponam inter te et mulierem. Si autem quod non decepit
decepit adam, vir ipsam etiam deceptam decepit. Cum ergo ita dicitur, nisi quia hic manifeste
ostenditur non posse nos a dyabolo temptari nisi per illam animalem partem que sicut mulieris
imaginem vt est in homine ostendit de qua superius multa iam diximus. Sed autem est inter
semen dyaboli et semen mulieris ponitur inimicitia, significans semine dyaboli peruersa suggestio
semine autem mulieris fructus boni operis quo peruerse suggestioni resistitur. Et ideo observat ipse
plantam mulieris. vt si quando in illicita labitur delectatio tunc illa capiat. Et illa observat eius
caput vt eum in ipso initio male suasionis excludat. Iam de pena mulieris nulla quod est
manifeste est multiplicabo dolores hic est et suspiria in hijs vite calamitatibus. Et quod in
doloribus paries filios. Et quod est in ista visibili muliere impleatur. Tamen ad illam peruenit
questio reuocanda est. Non est in pecoribus femine cum dolore pariunt filios, et hec est in illis
mortalibus conditio potius quam pena peccati. potest ergo fieri vt est in feminis hominum morta
corpore per ista conditione. Sed hoc est magnum supplicium quod ad ista corpora mortalitatis
et illa inmortalitate venerunt videtur magnum curam est hijs fuere. quod nulla abstinentia fit
a voluntate carnali quod non habeat in exordio dolorem. Donec in melioris partis consuetudine flectat
cum peruenit, quasi natus est filius in ad bonum opus patri afferret consuetudine bonam
consuetudo vt miserum cum dolore reluctantem est consuetudinem male. Non est et illud quod
partum dicitur est. Erit et conuersio ad virum tuum, et ipse tui dominabitur. Nomine mulieris ipse ob
abstulit virtus per partum, et per partum se ad illos non habuit. Quod ad superbe
mulieres fuit et dicitur virus. Nichil pro partum caueat hic viro vt viri eius decipit.

Dyabolus quos in presente sua habet

pectore et ventre repens

pena vltimi iudicii

Terram manducabis

Inter te et mulierem et non inter te et virum

quo qui dignitate sibi addita credunt quod inde sint et plerique superbientes existunt. Quod sibi
quoniam vult quod quoniam deum [illegible] in doloribus pariens filios [illegible] addita est, et erit tibi conversio ad
virum tuum et ipse tui dominabitur, nisi quia illa pars anime que carnalibus gaudiis tenetur
cum aliquam malam consuetudinem volens vincere passa sunt difficultate ac dolorem atque
per consuetudinem bonam [illegible] est, et diligentia rationi obtemperat tamquam viro, et ipse
quasi erudita doloribus convertitur ad virum, et libenter sunt intenti ne iterum in aliquam pristinam
consuetudinem defluat. Ista ergo que videntur maledicta precepta sunt si non carnaliter spiritualiter legantur. Lex enim spiritualis est. Item de sententia ista que prolata est in ipsum virum quod dicimus
[illegible] forte genera quibus pervenit facilius vita [illegible] in terra operantem [illegible]
ista pena [illegible] sunt. Cum enim dicitur maledicta terra erit tibi in operibus tuis, in tristitia et gemitu
manducabis ex ea omnibus diebus vite tue, spinas et tribulos pariet tibi, et edes
pabulum agri tui. In sudore vultus tui edes panem tuum, donec convertaris in terram de qua sumptus
es, quia terra es et in terram ibis. [illegible] manifestum est quod nemo evadit istam sententiam
hac vita. Et quod in hac vita quisque [illegible] est difficultate inveniende veritatis [illegible]
corpore, sicut enim Salomon dicit: Corpus quod corrumpitur aggravat animam, et deprimit terrena inhabitatio
sensum multa cogitantem. [illegible] sunt labores et tristitie, quibus [illegible] homo terra. Et spine ac tribuli
sunt punctiones tortuosarum questionum, [illegible] cogitationes de provisionibus huius vite, que plerumque
nisi extirpentur, et de agro dei [illegible] suffocant verbum ne fructificet in homine, sicut dominus
in evangelio dicit. Et quoniam in [illegible] per has oculos et per has aures [illegible] et de ipsa veritate adhibemur
[illegible] et difficile est resistere fantasmatibus que per istos sensus intrant [illegible] per illos [illegible]
et ipsa admonitio veritatis [illegible] ista igitur perplexitate [illegible] ut manducet
panem suum quod omnibus diebus [illegible] passurus [illegible] huius vite que sustentarum [illegible]. Et hoc illi
dictum est qui colunt agrum suum, quia ista pariet donec venerit in terram [illegible]
[illegible] donec finiet istam vitam. Qui enim colit agrum istum [illegible], et ad panem suum
[illegible] cum labore pervenit, ut usque ad finem vite [illegible] labores pati [illegible]
non est [illegible] ut patiatur. Sed qui forte agrum non colit et spinis oppressum
[illegible] in hac vita maledictionem terre sue in omnibus operibus suis [illegible] et post hanc vitam vel
ignem purgatorium vel penam eternam. Istam nemo evadit ipsam sententiam. Sed agendum est [illegible]
[illegible] in hac sua vita [illegible]. Cum non moveat quod per partum et filios [illegible]
quod vocat Adam mulierem suam vitam, quoniam vincere ipsa sit mater [illegible]
mortales fetus parere destinata est [illegible] quia illos fetus attendit spiritualiter quos cum
doloribus peperit et facta alia gusto ad virum suum, et cum ipse dominabitur [illegible]
Sicut est illa vita [illegible] mortalis [illegible] non [illegible] in peccato est [illegible] appellari
spiritualiter solet. Sic apostolus dicit: mortuam esse viduam que in deliciis vivit. Et [illegible]
peccatum ipsum significari legimus ubi dictum est [illegible] baptizatur a mortuo et iterum tangit eum
quid proficit in lavacro suo. Sic et qui ieiunat super peccatis suis et iterum [illegible]
eadem faciens [illegible] et mortuum [illegible]. [illegible] non [illegible] a peccato [illegible]
hoc est [illegible] a mortuo. Iterum autem redire ad peccatum tamquam iterum tangere mortuum.
[illegible] non ergo [illegible] illa pars [illegible] que tamquam viro debet obtemperare rationi cum [illegible]
de [illegible] vite vivende [illegible] concepit appellatur vita. Et cum [illegible] abstinentie
[illegible] cum doloribus atque gemitibus male consuetudini resistens bonam consuetudinem ad
recte faciendum peperit mater vivorum [illegible] recte factorum quibus contraria sunt peccata
[illegible] mortuorum significari [illegible]. Nam illa mors qua omnes qui ex Adam
nati sumus [illegible] debere nature [illegible] ei propter [illegible] ne forsitan ille [illegible]
[illegible]. Illa ergo mors in tunicis pelliceis figurata est. Ipsi enim fecerunt [illegible]
de foliis fici. Et deus fecit illis tunicas pelliceas, id est ipsi appetiverunt [illegible]
[illegible] relicta facie veritatis. Et deus corpora eorum in istam mortalitatem carnis [illegible]
ubi latent corda mendacia. Neque enim in illis corporibus celestibus sic latere posse cogitationes
[illegible] in istis corporibus latent. Sed sicut nonnulli motus animorum apparent
[illegible] et [illegible] in oculis. Sic in illa [illegible] et simplicitate celestium corporum
[illegible] animi motus latere non arbitror. [illegible]

::: [illegible]

in commutationem in angelicam formam quae est in hac vita cum possit sub tunicis pelliceis occultis
meditata, oderunt eam tunc et cum flagrantissimo amore videntur. Et hoc possunt te-
quod hi qui audiunt ferre non possunt, sed nulla moventur. Veniet et tempus ut ma-
nifestentur. Nihil est enim occultum quod non manifestabitur. Tandem autem in paradiso
quibus iam consensione damnatus dei, donec veniret esse ad pelliceas id est ad
mortalitatem. Nunc et maior mysterio potuit significari nobis quam sentimus
cum pellibus quae mortuis pecoribus detrahi solent. Ita cum [illegible] perpetrandum non
legitima scilicet illicita superbia deus esse appetit, homo usque ad beluarum mortalitatem de-
iectus est. Ideo sic illi ex divino insultatur ore dei. Quae insultatio nos admonemus quam
cavere superbiam. Ecce Adam factus est tamquam unus ex nobis ad sciendum bonum
et malum. Quae ambigua locutio figurata fuit. Nam factus est tamquam unus ex nobis
dupliciter intelligi potest. Vel unus ex nobis quasi et ipse deus, quod pertinet ad insultationem,
sicut dicitur unus ex senatoribus utique senator sunt esse, quia et ipse deus esset, quibus creatoris
beneficio non natura si sub eius potestate manere voluisset. Sic dictum est ex nobis quo-
modo dicitur et pro complures ex consulibus quae unus ex nobis est sed non quia nos factus est. Tamquam unus
ex nobis ad sciendum scilicet cognoscendum boni et mali, ut iste per experimentum disceret quod sentit
malum quod deus per propriam novit. Et peccatum illam conponens quem pati noluit. Beatus cum
patiens poena sua discat esse inevitabilem. Et nunc ne porrigat Adam manum suam ad
arborem vitae et vivat in aeternum dimisit illud deus de paradiso. Bene dictum est dimisit non
exclusit, ut ipse peccatis suorum pondere tamquam in locum sibi congruum videretur urgeri. Quod pa-
rum plerumque malus homo, cum inter bonos vivere coepit, si se in melius convertere noluerit,
ex illa congregatione bonorum pondere male suae consuetudinis pellitur. Et illi eum non excludunt
voluntatem sed dimittunt cupientem. Quod autem dictum est ne porrigat Adam manum suam ad ar-
borem vitae etiam hic ambigua locutio est, ita sicut cum sic cum dicimus Ideo te moneo ne
iterum facias quod fecisti, volentes utique ut non faciat. Et iterum sic, Ideo te moneo
ne forte sis bonus, volentes utique ut sit, id est moneo te ne desperes quod bonus possis
esse. Sicut apostolus loquitur cum dicit Ne forte det illis paenitentiam ad cognoscendam veritatem.
Propterea videri potest homo in laboribus huius vitae esse dimissus ut aliquando manum porrigat
ad arborem vitae et vivat in aeternum. Manus autem porrectio bene significat crucem per quam vita aeterna
recuperatur. Quamvis etiam sub illo modo intelligamus ne porrigat manum et vivat in aeternum,
iusta poena est propter peccatum intercludi esse aditum ad sapientiam donec quod aeterna ministrat
ministerio quae mortuus est et adversa quae pervenit. Dimissus est ergo de paradiso et ut
operaretur terram de qua et sumptus fuerat, id est in corpore isto laboraret. Et ibi si posset
colligeret sibi meritum redeundi. Moratus autem est contra paradisum in miseria, quae utique beatae
contraria. Nam beatam vitam paradisi nomine significatam existimo. Posuit autem cherubin et
flammeam frameam quae versatur, quae uno nomine versatilis dici potest, ad custodiendam viam arboris
vitae. Sicut ille voluit qui hebraea verba in scripturis interpretati sunt cherubin latine ple-
nitudo esse dicitur. Flammea vero framea versatilis temporales poenae intelliguntur quae tempora
volubilitate versantur. Propterea et flammea dicitur quia omnis tribulatio
si aliud est urit ad consumptionem, aliud est urit ad purgationem. Ita et apostolus dicit quis scan-
dalizatur et ego non uror. Sed iste affectus purgabit cum urgebit, quia est caritatis ve-
rae. Et ille tribulationes quas iusti patiuntur ad ipsam pertinet flammeam frameam. Sicut
igne probatur aurum et argentum, et homines acceptabiles in camino humiliationis. Et iterum
vasa figuli probat fornax, et homines iustos tentatio tribulationis. Unde dicitur quem diligit
deus corripit et flagellat autem filium quem recipit. Et dicit apostolus Scientes quod tribulatio patientiam
operatur, patientia probationem. Et legimus et audimus et credendum est arborem vitae plenitudinem
scientiae et flammeam frameam custodire. Nemo potest pervenire ad arborem vitae nisi per has duas
tolerantiam molestiarum et scientiae plenitudinem. Sed tolerantia molestiarum omnibus fere in
hac vita subeunda est tendentibus ad arborem vitae. Plenitudo autem scientiae videtur paucioribus per-
venire ut qui non omnes qui perveniunt ad arborem vitae per scientiae plenitudinem veniant

ex nobis i. ex populibus

dimisit illud deus de paradiso

h[oc] adv[ersus]

framea
flammea

quibus omnis tolerantia molestiarum i. flammea framea versatilis servatur. Et si attendatur quod apostolus dicit plenitudo autem legis caritas. Et videamus eandem caritatem precepto illo gemino contineri: diliges dominum deum tuum in toto corde tuo et ex tota anima tua et ex tota mente tua, et diliges proximum tuum sicut te ipsum; in his duobus preceptis tota lex pendet et prophete. Sine dubitatione intelligimus ad arborem vite non posse perveniri nisi per flammeam versatilem i. per tolerantiam temporalium molestiarum. Sed est plenitudo i. prudentie vel vivi. Quia sine caritate, dicit, non habeo nichil sum.

Sed in hoc sermone pollicitus sum considerationem facturum ut quantum possem explicarem. Et deinde [illegible] que veniunt explicanda latere videntur; ponitur enim magni [illegible] festo, i.e. illo teste [illegible]. Non enim nos contemnendam arbitror ista consideratione derelinquendam. Dicit enim apostolus sacramentum magnum esse quod dictum est: Propter hoc relinquet homo patrem et matrem et adherebit uxori sue, et erunt duo in carne una, cum ipse interpretatur subiciendo: Ego autem dico in Christo et in Ecclesia. Ergo quod per historiam impletum est in Adam, per prophetiam significat Christum, qui reliquit patrem cum dicit: Ego a patre exivi et veni in hunc mundum. Non loco reliquit, quia deus loco non continetur, nec aversione peccati quemadmodum apostate relinquunt deum, sed apparendo hominibus in homine, cum verbum caro factum est et habitavit in nobis. Quod item non commutationem nature dei significat, sed susceptionem inferioris persone i. humane. Ad hoc valet etiam quod dictum est: Semetipsum exinanivit, quia non in ea dignitate apparuit hominibus que est apud patrem, blandiens eorum infirmitati qui cor mundum non dum habebant unde viderent verbum in principio deum apud deum. Quid ergo est quod diximus reliquit patrem, nisi reliquit apparere hominibus sicut est apud patrem? Item reliquit et matrem, i.e. synagoge veterem atque carnalem observationem, que illi mater erat ex semine David secundum carnem. Et adhesit uxori sue, i.e. Ecclesie, ut sint duo in carne una. Dicit enim apostolus ipsum esse caput Ecclesie, i.e. Ecclesiam corpus eius. Ergo et ipse soporatus est dormitione passionis ut ei coniux Ecclesia formaretur. Quam dormitionem cantat propheta cum dicit: Ego dormivi et somnum cepi, et exsurrexi quoniam dominus suscipiet me. Formata est ergo ei coniux Ecclesia de latere eius, i.e. de fide passionis et baptismi. Nam percussum latus eius lancea sanguinem et aquam profudit, que sacramenta esse ut supra dixi. Ex semine autem David secundum carnem, sicut apostolus dicit, in typum de limo terre, cum homo non esset qui operaretur terram, quia nullus homo operatus est in virgine de qua natus est Christus. Fons autem ascendebat de terra et irrigabat omnem faciem terre, i.e. dignitas terre, Maria scilicet virgo, [illegible] accepit, quando irrigavit fons spiritus sancti, qui fons et aqua vocatur in evangelio, ut [illegible] talis homo ille fieret qui constitutus est in paradiso ut operaretur illum et custodiret, i.e. in voluntate patris ut eam impleret atque servaret. Nam preceptum quod accepit non accipimus in illo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ipse cum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Ad vitam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ligno paradisi [illegible] [illegible] spiritualis [illegible] fructus autem spiritus est. Sicut apostolus dicit. Et quod ait: lignum in medio paradisi plantatum scientie boni et mali, i.e. [illegible] [illegible] de natura media que sit [illegible] [illegible] mea [illegible] ut decepti experiremur quid interesset inter simplicem fidem catholicam et [illegible] fallacias hereticorum. Ita enim pervenimus ad cognitionem boni et mali. Nam oportet inquit et hereses esse ut probati manifesti fiant inter vos. Et [illegible] [illegible] [illegible] hereticorum verum sit. Convenit [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]. Non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] arbitror [illegible] [illegible] in [illegible] vel potius illud in ipso [illegible] esse. Nulla [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] boni et mali et contra ipsam hereticorum in arbore que plantata est in medio paradisi cum cognitionem de [illegible] se esse [illegible]. Et illud quod dictum est [illegible] [illegible] alii magis [illegible] [illegible] ipse qui [illegible] superbia et vanitate eandem superbiam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] esse quod dictum est. Et ad quod magis pertinet apertio oculorum [illegible] [illegible] ad istos qui veritatem videre [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pertinet ad oculos cordis [illegible] [illegible]. Et [illegible] [illegible] generaliter heretici [illegible] pollicitationibus decipiunt et reprehendunt [illegible] simplicitatem credentium [illegible]. Et quia [illegible] [illegible] persuadet, quasi ad oculos [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut melior [illegible] [illegible]. Sed ipsi [illegible] culpa sua [illegible] [illegible] mortalitatem quam peccando meruimus sed ita ut neget deum esse corporis [illegible] [illegible]

Suscepit filius dei infirmitatem nostram i. humanitatem

Adhesit uxori i. Ecclesie et

Ex semine David i.

Fructus

Caritas
Gaudium
Pax
Longanimitas
Benignitas
Bonitas
Fides
Mansuetudo
Continentia

Heretici omnes generaliter

ipsius oculis carneis intuitus ita displicerat. Sed mechi vehementius ipsos designet et nomen eorum quod
dicit serpens, non morte moriemini. Sciebat enim deus quod quocumque die ederetis aperientur oculi vestri. Sic
et isti credunt quod serpens ille ipse fuit et cum nostre quod generis tenebrarum sicut asserunt illud
preceptum dedisse confingunt tamquam invideret hominibus scientiam boni et mali. Secundum opinionem eorum ne-
quos serpentinos natos esse arbitror qui serpente pro ipso tale dum. Hec attendit apostolus quod
ait: Metuo ne sicut serpens evam seduxit astucia sua sic et vestri sensus corrumpantur. Hos ergo pietatem
christianam presignatos esse estimo. Sedeuntur autem nobis hanc serpentem carnem [illegible] et [illegible]
deceptus Adam non ipse si [illegible]. Cum si preceptum dei servare vellet et ex fide presumit [illegible]
[illegible] fecit intelligere veritatem vel si operatur in paradiso et custodiret quod acceptus non veniret illa
deformitate ut eum sibi displiceret carne quod [illegible] sua carnalia magis tegumenta [illegible] foliis
sic colligeret quibus sibi facere succinctoria. Hec enim iste fecerunt cum decepti metuunt et ipsi metuunt
esse peccata et tamquam abstrudunt se a facie dei ad sua [illegible] ab illa veritate [illegible]
apostolus dicit: Et a veritate quidem auditum suum avertent ad fabulas autem convertentur. Ille quidem serpens
eva[m] hereticorum que terrat [illegible]. Contra que metuit apostolus cum dicit: Metuo ne sicut serpens
evam seduxit astucia sua sic et sensus vestri corrumpantur. Ille ergo inter pectore et ventre serpit et
[illegible]. Non enim decipit nisi sapientibus quos sibi [illegible] quod non sunt recto credentes
quod filium dei et animo humane [illegible] et natura sit [illegible] desideriis carnalibus implicatos quod
libenter audiunt quod [illegible] fecerunt [illegible] ipsi fecerunt si generis tenebrarum [illegible] quod creata
superat et [illegible] carneis oculis [illegible]. [illegible] ad [illegible] et [illegible] et [illegible]
[illegible] eius et [illegible] [illegible] patet ista [illegible] cum doloribus et se ad virum suum [illegible]
[illegible] ipse dicetur. [illegible] per [illegible] non illud [illegible] in nobis [illegible] ad [illegible] deum
et alia ad gentem tenebrarum sicut isti dicunt. [illegible] et illud quod [illegible] hic [illegible]
in homine et illud inferius quod regendum est ex deo esse sicut dicit apostolus. Vir quidem non
debet velare caput cum sit ymago et gloria dei, mulier autem gloria est viri. Non enim vir ex muliere
sed mulier ex viro. Et enim non est creatus vir propter mulierem sed mulier propter virum. [illegible] debet
[illegible] [illegible] semper [illegible] propter angelos [illegible] [illegible] sine [illegible] [illegible]
[illegible]. Sic enim mulier ex viro sed et vir per mulierem. Omnia autem ex deo. Haberet tamen Adam in
[illegible] suo. Et quod spinas et tribulos ei parit terra intelligunt non [illegible] esse si pene. Et hoc
[illegible] tum gentis tenebrarum sed divino iudicio tribuit. [illegible] moderamine est iustitie sua
[illegible] tribuit. [illegible] dat mulieri [illegible] celeste quod accepit a capite suo quod est [illegible]. Non ab ea
[illegible] veritatis [illegible] hereticorum fallacia tam magna pollicitationibus facere. Et [illegible]
ad [illegible] que fiat ad decipiendum error [illegible] conditio hereticorum quippe superba et curiosa
cupiditas in libro publicorum [illegible] per mulierem ymagine [illegible]. [illegible] [illegible] est [illegible]
ad [illegible]. Et [illegible] [illegible] exhortatur [illegible] [illegible] [illegible] libentius [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. Et [illegible] est [illegible] et ille [illegible] credidit [illegible] libidine [illegible]
que [illegible] meritum esse credit [illegible] [illegible] divino iudicio [illegible] [illegible]
videtur [illegible] prophetia [illegible] non corporalibus [illegible] que significarentur [illegible] de que
[illegible] est. Sed de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] de paradiso [illegible] catholica fide [illegible] [illegible]
[illegible] cum paradisum vel eius fidei contradictionis. Et [illegible] si aliquid se ad deum [illegible] per
[illegible] [illegible] vel per [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]. Et non [illegible]
[illegible] nulla est. Sed se [illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible]. Et [illegible]
[illegible] est [illegible] [illegible] deum qui [illegible] amor est [illegible]. Et diligendo et ex toto
corde et ex tota anima et ex tota mente diligendo proximum sicut se ipsum perveniet ad arborem vite et
vivet in eternum. [illegible] hoc ergo [illegible] quod in [illegible] litteris veteris testamenti reprehendunt [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] se [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] que
[illegible] [illegible]. [illegible] et de [illegible] multa bona facere potuit [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. Et quia nichil obviat deo peccatis eius. Et sine non [illegible] mors
nulla esset. [illegible] quia peccavit [illegible] [illegible] de peccato eius [illegible]. [illegible] [illegible]
[illegible] ut non [illegible] ipse [illegible] hoc faceret [illegible] [illegible] est, ut si [illegible] non admit-
teret. Non admitteret [illegible] [illegible] ad eius [illegible] [illegible] [illegible] ad se [illegible] non admitteret

Heretici superba cupiditate et curiosa

Questio

Cum diabolus fecit

Non fecit inquit malum. hoc scilicet dicere non fecit bonum. Cum et ipsa utique aliquod bonum sit, et tantum bonum ut apostolus eam gloriam viri esse dicat et eam ex deo. Cum fecit diabolus ... ipse, ne enim natura sed peccando diabolus factus est, vel ipsum non fecit deus si eum peccaturum esse praesciebat. Quomodo quod non faceret, cum per suam iustitiam et providentiam multorum de malitia diaboli consulat. An forte non audistis apostolum paulum dicentem quos tradidi sathanae ut discant non blasphemare. Et de seipso dicit Et ne magnitudine revelationum extollar, datus est mihi stimulus carnis angelus sathanae qui me colaphizet. Ergo igitur diabolus bonus est, quia utilis est, quamvis malum ingenium diaboli sit, sed bonus et omnipotens deus est, qui etiam de malis eius multa iusta et bona operatur. Non enim diabolo imputatur nisi voluntas sua, qua conatur facere male, non dei providentia quae de illo bene facit. Postremo hoc est quod manicheis ... de religione christiana est. Quaestio autem religiosa est quid de deo quisque sentiat. Hic negant non posse in natura peccati esse genus humanum. Illi dicunt naturam dei esse in natura. Nos negamus. Sed etiam naturam esse dicimus in natura, quam de nihilo fecit deus et ad hoc venisse non coactam sed voluntate peccandi. Illi dicunt naturam dei nolentem ab ipso deo ad penitentiam ... Nos negamus. Sed dicimus etiam naturam quam fecit deus de nihilo propriam perversitatem trahi ad peccatum. Illi dicunt naturam dei ab ipso deo accipere veniam. Nos negamus. Sed dicimus eam naturam quam deus fecit de nihilo si se a peccatis suis ad deum deum suum converterit accipere veniam. Ille dicunt naturam dei naturaliter esse mutabilem. Nos negamus. Sed dicimus eam naturam quam fecit de nihilo voluntate esse mutatam. Illi dicunt dei naturam nocere alienam peccatum. Nos negamus. Sed dicimus nullam naturam nocere peccatum nisi suum. Et deum dicimus tante bonitatis esse, tante iustitiae, tante incorruptionis ut nec peccet, nec alicui noceat qui peccare nec ipsi alicui quem peccare nolunt. Ille dicunt esse naturam mali cum deo contra quem se pro parte sua dimicantem. Nos dicimus nullam esse malum naturale sed omnes naturas bonas esse. Et ipsum deum summum esse naturam. Ceteras ex ipso esse naturas et omnes bonas inquantum sunt, quia fecit deus omnia bona valde, sed distinctionis gradibus ordinata, ut sit aliud alio melius. Ut ita omnium generum bonorum numerositas ista compleretur. Cum quibusdam perfectis, quibusdam imperfectis tota perfecta est, quam deus efficere, condere et eius iusto moderamine administrare non cessat. Cum omnia bona fecit voluntate, nichil mala patitur nolente. Cum et voluntas sua omnia nulla exceptione generaliter fecerit invitam. Cum quo illa illi, et nos ista dicimus, unusquisque eligat quod sequatur. Ergo et quidem bona fide deum tota deo ... ullo studio contentionis sine aliqua dubitatione videat. Et sine aliquo praeiudicio diligentiori tractatu sit ... diximus exposui.

Et sic est finis huius operis feria secunda in die sancti Arnolphi ... anno 1468 ... Ianuarii

Diabolus conatur facere male

ua de

Deus omnia fecit bona valde

Flavii Josephi antiquitatis Iudaice liber primus. Incipiunt capitula eiusdem

Explicit capitula

In principio creavit deus celum et terram. Sed cum terra ad aspectum non veniret, et profundis tenebris celaretur, spiritus dei desuper portaretur, deus fieri lucem iussit. Quo facto considerans omnem materiam separavit lucem et tenebras. Et alii quidem rei nomen imposuit noctem, aliud vero vocavit diem, vesperam et mane appellans initium lucis et requiem. Et iste quidem est primus dies. Moyses autem eum unum esse dixit. Et licet sufficiat causam huius rei et nunc dicere, tamen quia pollicitus sum causas singularum seorsum tradere, illud tunc ad hanc rei necessitatem nunc necessarium est differre. Post hec secunda die celum super omnia collocavit, eumque ab aliis distinguens in semetipso constitutum esse precepit. Et ei cristallum circumfigens humidum eum et pluvialem ad utilitatem que fit ex ymbribus terre congrue fabricatus est. Tertia vero die statuit terram circa eam mare diffundens. Ipsa vero die repente virens herba et semen de terra sunt orta. Quarta autem die ornavit celum sole et luna aliisque sideribus, motum eis tribuens et cursus quibus horarum distinctiones manifeste designarentur. Quinta vero die animalia natatilia et volatilia alia quidem in profundo alia vero in aere esse constituit, copulans ea ad communionem ac permixtionem ut soboles proficeret, et genus eorum multiplicari potuisset et crescere. Sexta vero die creavit quadrupedum genus, masculum faciens ac feminam, in qua et hominem finxit. Itaque mundum cum omnibus que in eo sunt factum Moyses ait sex diebus. Septimo die deum ab operibus magnis quievisse dicit. Unde et nos ea die laboribus propriis vacantes dominicam ... sabbatum appellantes, quod nomen ebraica lingua requiem significat. Post septimam vero diem incipit de homine ut Moyses reddere rationem, et finxit deus hominem pulverem de terra sumens et in eum spiritum inspiravit et animam. Hic autem homo Adam vocatus est, quod nomen hebrea lingua significat rubeum, quia conspersa terra rubea factus est; talis enim est virgo tellus et vera. Presentavit autem deus Adam animalia secundum genus masculum et feminam, et hiis nomina imposuit quibus nunc vocantur. Videns autem deus Adam non habere societatem ad feminam neque cohabitationem, cum utique non esset, delectatum autem quod copulam videbat, una die eo dormiente auferens costam eius finxit mulierem. Et Adam sibi oblatam cognovit de se fuisse plasmatam. Issa vero hebraica lingua mulier appellatur. Nomen vero illius mulieris erat Eva, quod significat omnium viventium matrem. Ait autem deum ad orientem plantasse paradisum omni germine florentem. Inter quos esse et vite plantationem aliam et prudentie, qua cognosceretur quid esset bonum quid vero malum. Et in hunc ortum introduxisse Adam et eius uxorem, precipiens plantationum eos habere sollicitudinem. Rigatur autem hic ortus ab uno flumine circa omnem terram undique profluente. Hic in quatuor dividitur partes. Et Phison quidem nomen est, quod significat copiam, educens in Indiam pelago latere diffunditur, qui Ganges a Grecis nuncupatur. Eufrates autem et Tigris in mare rubrum feruntur. Vocatur autem Eufrates Ferath, quod significat dispersionem seu florem.

Issa. Eva

Tigris autem Diglath, quod indicat acutum aliquid et angustum. Geon autem per Egyptum
fluens ostendit eum qui nobis ab oriente redditur, quem Greci appellant Nilum.

Deus igitur Adam et mulierem ex aliis quidem plantationibus gustare
precepit, de prudentie vero plantationibus voluit abstinere, predicens contingentibus
ex ea plantatione perditionem esse venturam. Et dum illo tempore cuncta animalia concordarent,
serpens cohabitans cum Adam atque muliere invidia habebatur in quibus eos arbitrabatur
esse felices, obedientes utique dei preceptis. Et eos putans per inobedientiam calami-
tati succumbere, persuasit male voluntati mulierem ut de prudentie plantationibus gustaret,
dicens in ea boni et mali esse agnitionem. Quo facto beatam eius vitam, et omnino
nichil divine convenientie deesse dicebat actrice. Et seduxit quidem mulierem ut dei
mandata contemneret. Que dum ex ipsa plantatione gustasset et epulatione gauderet,
suasit Ade ut vesceretur ex inde. Quo facto cognoverunt semetipsos esse nudos
corporis quoque manifestatum habere tegumentum inveniebant. Illa enim plantatio
causa animi erat et mentis. Ficus ergo foliis semetipsos operuerunt et hec genitalibus
opponentes videbantur sibi magis esse felices in hiis que prius se putabant difficultas inve-
nire. Deo autem in ortum veniente Adam quidem non veniebat ad eius allocutionem, conscius iniusticie
sue discessit. Deus vero mirabatur quod egerat. Et cum requirebat propter quam causam declinaret
allocutionem, et pro ea vero diffugeret atque absconderetur, ille vero nichil dicebat. Et quia se cognovit
dei transgressorem esse mandatum, Deus autem dixit: quidem nos tibi decreveramus feliciter vivere et
extra omnem malorum passionem habitare, nulla sollicitudine animum vestrum conturbante, cum vobis sponte
ad fruendum et ad voluptatem abundanter orientur omnia, nec providentia, vestra sine vestro labore
atque miseria. Sed nunc mala predictis, senectus velox adveniet, et non longa vita succe-
det, quam michi contempta, talia volumus scripta: mea mandata preveniendo. Neque enim vir-
tutis tempus tacitum in te constringeris, sed mala contra retinuisti. Adam vero peti veniam postula-
bat, rogabat quoque deum ne eum nimis affligeret. Et de facto contingere accusabat dicens se
ab ea seductum deliquisse. Que rursus despiciente serpentem qui eam seduxerat accusabat.
Deus autem Adam vincentem consilio mulieris pene subiecit, precipiens terram ne quicquam eius sponte
proferret, sed laborantibus et operationibus contritis alia quidem fructum redderet, alia negaret.
Evam vero partu et conceptione doloribus castigavit, cum Adam in quibus ipsa fuerat a ser-
pente decepta seducens calamitatibus implicavit. Abstulit autem et serpenti vocem iratus
eius malignitati quam gesserat in Adam. Et venenum ei sub lingua ponens, quod esset homi-
nibus inimicum, precepitque et illis eius capiti plagam inferre. Ille vero in eos homines
esset anguis et invicem similes eis per vindictam potuerunt. Quem pedibus privavit et vo-
lutatum in pulvere trahi. Et deus quidem hec pari eos preceptis, transmigraverunt Adam
et Eva ex orto in aliam regionem. Nati sunt autem filii duo masculi, quorum primum
quidem prior appellabatur Cayn, quod nomen interpretatum est possessor. Abel autem secundus, quod significat
nichil habens. Quibus nate sunt et filie. Fratrum siquidem diversis studiis lecta-
bantur. Abel quidem iunior iustitiam colebat, et in omnibus que gerebat deum pre-
sentem esse putans, virtutem quoque proferebat. Cuius erat conversatio pastoralis.
Cayn autem erat quidem circa alia malignissimus et ad lucra tantummodo intentus. Ter-
ram vero primus arare cepit, et fratrem interfecit in fine. Nam cum eis placuisset deo
sacrificare, Cayn quidem de cultura et plantationibus obtulit fructum, Abel autem lac
et primogenita gregum. Deus vero hoc potius sacrificio delectatus est quod spontanee et naturaliter
orte fruges fuerunt honorantur et non in illis que ex inventione hominis avaricia vide-
bantur. Quapropter Cayn indignatus eo quod Abel frater a deo preponitur, fratrem interemit, cuius
cum necasset et mortuum occultasset, credidit latere quod fecisset. Deus autem sciens quod erat
factum venit ad Cayn de fratre requirens ubi esset, quem cum diebus pluribus non vidisset,
dum diverso tempore illud cum eo conversatum respiceret. Cum autem hesitans non haberet quid
de eo posset dicere, ipse quoque se scire quod fratrem non videret contristatus dicebat. Et cum deus
vehementer instaret ad perscrutandum, indignatus ille non se esse pedagogum neque custodem
eius, necessitatibus fratris sui esse affatum est. Deus vero repente Cayn interfectorem
interemptorem fratris esse et ait: Admiror si de fratre nescis dicere quid factum sit
quem ipse peremisti. Cum vero promissum celebraret atque postulari ne oblitus ira sua sibi
per seniorem penam homicidii relaxavit, maledictum quoque esse constituit. Et eius soboles

usque ad generacionem septimam [illegible] esse punienda. Et ex illa terra cum cum uxore profectus
Cayn formidante ne bestiis capiendus incideret et eo modo periret iussit ut nullus iste
de tali cogitacione metueret neque ei propter terra malum quemquam per bestias eveniret ac per
omnem terram cum sine formidine signo ei imposito quod notus fieret abire precepit. Cum
multas vero peragrasset terras cum sua uxore Cayn collocavit se in loco qui Naida nuncupatur
ubi etiam moratus est. Ubi ei etiam filii nati sunt. At vero pena illa non fuit pro emenda-
cione sed incrementum ad libidinem suo invenit corpore. Licet cum iniuria foret commora-
tum, fuit hanc augens domus iniuriose pervadens et rapinis et violencia congestas ad
luxuriam etiam et latrocinia suos familiares invitans quorum doctor in scelestis studiis erat.
Et simplicitatem quidem cum qua vivebant homines adinvencione mensurarum et ponderum
permutavit integram eorum vitam ex eorum vero ignorancia atque magnanimitate ad calliditatem
corrupcionem etiam perduxit. Terminos terre primus posuit et civitatem construxit, muris
munivit. Ille etiam suos coegit convenire domesticos. Hanc vero civitatem a Enoch
filio suo seniore Enochiam appellavit. Enoch vero Jarath filius fuit. Ex quo
Matuel. Cuius fuit filius Matusalam qui habuit filium Lamech. Cui fuerunt filii lxxvii
et septuaginta qui ex duabus uxoribus ei fuerunt nati Sella et Ada. ¶ Horum Iabel quidem
qui fuit de Ada tabernacula fixit et greges amavit. Jobel autem germanus eius
musice instruxit voluptatem et psalterium cytharam etiam laudavit. Jubal autem qui ex altera
natus est fortitudine ceteros excellens res bellicas doctus exercuit. Ex hiis est que ad li-
bidinem attinent conduxit. Sed [illegible] artem primus invenit. Habuit etiam filiam nomine Na-
amam. Et quia rebus divinis propter fervens videbatur se subiacere pene Cayn ob necem
fratris hec suis uxoribus indicavit. ¶ Adhuc autem vivente Adam contigit
Cayn sobolem per successionem esse nequissimam et alium alio peiorem existere. Qui utique ad
bella intenderent erant et ad latrocinia properabant. ¶ Si quis autem eorum segnis esset ad
fundendum sanguinem aliis vero pessimis imminebat contumeliam faciens et avarus existens.
Adam vero qui primus de terra factus est et de quo nobis exigit memoria adhuc habere ser-
monem. Abel quidem extincto Cayn autem propter necem illius effugato de filiorum procrea-
cione cogitabat. Et vehementer eum generacionis amor habebat. Agentem annos ducen-
tos et xxx ta. ¶ Super vero quod alteros vivens septingentos defunctus est. Fuerunt quoque ei et
alii filii plurimi inter quos etiam Seth. ¶ Sed de aliis quidem longum est dicere.
¶ Conabor autem de Seth narrare tantum. Is namque nutritus et perveniens ad etatem que
iam posset ea que sunt bona discernere virtuti studuit. Et cum fuisset egregius imi-
tatores sui filios dereliquit. Illi autem omnes cum boni fuissent orti in eadem terra sine
aliqua vexacione viventes felicissime commorati sunt. Nichil enim eis usque ad vite
terminum contrarie pervenit. ¶ Disciplinam vero rerum celestium et ornatum earum primitus inve-
nerunt. Et ne fallerent ab hominibus que ab eis inventa videbantur, sive antequam
venirent ad cognicionem deperirent, cum predixisset Adam exterminacionem rerum, unam
ignis virtute, alteram aquarum vi ac multitudine fore ventura. Duas fecerunt columnas
aliam quidem ex lateribus, aliam vero ex lapidibus ambabus que invenerant conscripserunt. Ut
et si constructa lateribus exterminaretur ab imbribus, lapidea permanens preberet hominibus
scripta cognoscere. Simul [illegible] lateralem alia posuissent, que tamen lapidea permanet adhuc
in terra Syria. Et isti quidem vii generacionibus perstiterunt deum metuentes et eum dominum
et ad virtutem semper inspicientes. Deinde tempore procedente de patriis sollempnitatibus ad
mala perversi sunt, neque legitimos honores ulterius preberent deo, neque circa homines
iusticie opera facerent. Sed zelum quem prius habuerant pro virtute in duplam maliciam pro
ea que gerebant per ea demonstrabant. Unde utique etiam deum sibi inimicum invenerunt. Nam
multi angeli dei mulieribus commixti violentos filios genuerunt, qui omne bonum despi-
ciebant propter confidenciam fortitudinis, similia hiis qui dicti sunt a grecis gygantes presump-
sisse traduntur. Noe vero graviter ferens eorum acta, et hiis eorum consilia minus
ingrata, agebat ut ad meliora utique eorum actus etiam transferret. Cum autem videret
non acquiescentes ad talia sed vehementer eos malorum libidine detineri, metuens
ne ipsum etiam cum uxore et filiis et suis omnibus interficerent, discessit ab ea terra.

Deus itaque Noe quidem iusticiam dilexit. Condempnavit autem **De Noe** ca[pitulum]
non solum illorum maliciam sed omne genus humanum [illegible]. xiiii

Civitas terre

Seth et eius filii

Angeli dei coeunt cum mulieribus

et dispide placuisse et aliud constitue genus malignitate puniri Et minime homi[nes] in terram / annis cxx vero creatis primis vixerant Sed usque ad centum xx esse mansuram / terra arida convertit in mala et tamen demum inundacionum pierunt / Noe vero liberari se plus dixitte et domus vel sibi fabricata ad salutem huius facit i. archa nigris [ex] lignis levigatis et longitudine cubitorum ccc^orum / quinquaginta vero latitudine et xxx altitudinem In qua cum uxore filiorum et eorum uxoribus intravit Et alia quod si sibi ... forent necessaria posuit. Cunctorum quoque animalium ad semen generis eorum, masculos simul et feminas pariter introduxit Aliorum vero animalium mundorum septuplicia. Erat autem archa ... tibus ac camera forte ut ex nulla parte fluctuaret, neque aque violentia ...

Noe
Lamech
Mathusalem
Enoch

Et Noe quidem eum sub una salvatus est. Erat autem ipse quidem ab Adam decimus / Lamech vero filius, cuius pater fuit Matusala / Hic autem fuit ex Enoch qui Jareth / Jareth autem Malaleel, qui de Caynan natus est qui fuit Enos cum sororibus pluribus Enos vero Seth filius fuit qui natus est ex Ada. Contigit autem hec persse ... anno nativitatis Noe, mense sexto qui a macedonibus dios nuncupatur / Ab hebreis autem marcha seu ... ut in egypto autem constituendi /

Moyses

Moyses autem Nisan qui est sentius primus in festivitatibus desinunt in quo ex egypto hebreos eduxit. Hic autem apud eos ... in ... dumtaxat valde pollebat In venditionibus et emptionibus et alia gubernacionum ... servavit Pluviam vero inchoasse dicit prima, et xx die predicti mensis/ Et usque ad hoc tempus ab Ada qui primus creatus est, anni fuerunt duo milia, sexcenta quinquaginta sex. Et h... in sacris libris scriptum nulla integritate servatum est quia cum nativitatibus insignium virorum qui tunc fuerunt simul et denuo/ Ade scilicet cum ccc xxx et ducentorum annorum

Seth

Seth filius natus est qui nongentos et xxx vixit annos. Seth autem centesimo et v^o anno genuit Enos Cum duo ii et nongentos vixisset annis Caine suo filio tradidit diligentia ... quem genuerat anno xc^mo / Hic vixit annis x et ...
Cainas autem cum vixisset x et nongentos annis Malaleel filium deliquit annorum 100. Iste Malaleel cum vixisset v ac nonaginta et octingentos annis defunctus est / Jareth filium delinquens, quem genuit cum ... et ... annorum Cum nove et sexaginta super hec et nongentis annis viveret Enoch filius successit natus cum ... duorum et c annorum pater eius existeret / Cum vixisset trecentis et sexaginta v annis discessit ad deum Unde non finis eius invenitur esse conscripta Mathusalem autem Enoch filius

Lamech

centesimo et octogesimo natus anno Lamech filium habuit cum esset annorum lxxx vii et ... Cum tradidit principatum quem ipse tenuerat annis nongentis lx et ix. Lamech autem cum ... buisset principatum annis septingentis vii Noe filium suum rerum preceptorem constituit, qui de Lamech

Noe

natus est etate annum centum secundum et octogesimum cunctis l et nongentis annis rerum extitit prepositus Isti vero anni qui collecti sunt tempus quod scriptum est plus complectuntur. Nullus itaque perscrutetur preteritorum fines quando cum suis filiis eorum quoque annis aut attavis suis quibus ex ... etate sed ortum eorum generationis intendat. Igitur decernente deo et incipiente pluvia aqua cunctis diebus xl fluebat Ita ut usque ad xv cubitos transcenderet terram. Et ... factum est ne plurimos fuge occasio liberaret Quiescente autem pluvia aque vix diebus centum et quinquaginta defecere, cum ascensu mense 1° quo instante paulatim inchoantur latere ... pateret Deinceps dum archa ita sistere, cuiusdam montis in Armenia constituta sedisset intelligens Noe aperuit eam Et respiciens modicum terram eam in spe meliori constitutus tunc quievit / post paucos vero dies aqua amplius decedente misit corvum volens agnoscere si ... terre siccasset at aqua delictum et ad egrediendum eam duedum esse videtur / Cum terra repperit inundaciam reversus est ad Noe / post vii vero dies columba quam misit ut aliquid de terra cognosceret lutulenta revertitur simul et ramum olive portans cognoscens terram diluvio liberatam intellexit / manens quoque alios vii dies et animalia ex archa dimisit et ipse cum genere sua simul egressus sacrificiis quoque deo cum suis epulabatur / Hunc autem locum Armeni egressorum vocant. Illic etenim arche salute reliquias provinciales nunc usque ostendunt / Huius vero diluvii et arche memoria faciunt omnes qui historias barbaricas conscripserunt / quorum

Berossus

unus est Berossus caldeus narrans ut de diluvio tale est effatus. Dicitur autem et navis eius que in Armenia venit circa montem Chordi cum aliquas partes esse et quosdam bitumen ... tollere quo maxime homines ad expiaciones utuntur Meminit et horum et Ieronimus egyptius

Ieronimus

qui antiquitates fenicie nostre conscripsisse. Sed et Manasseus damascenus in nonagesimo vi hystoriarum
libro ita de hiis dicit. Est super Myniadam excelsus mons in armenia qui Baris appellatur
in quo multos confugientes fama est diluvii tempore liberatos, et quendam simul cum archa
devectum in montis verticem sedisse, lignorum quoque reliquias multo tempore conservatas
fuisse et iste quem Moyses iudeorum legislator conscripsit. Noe vero metuens ne pariter
singulis [illegible] diluvium terre deus induceret humanum genus perdens omne deleri sua [illegible]
annis, supplicabat deum deo statum priorem ut nullam ultra huiusmodi vastationem super
induceret quo periret omne animalium genus. Sed pro nimia malicia periret eis qui propter [illegible]
[illegible] fecerunt delicti et detruderunt [illegible] [illegible]. Nam infeliciores sunt [illegible] illis
et peiori afflictioni dampnati si non [illegible] ad [illegible] quam magis alteri diluvio ser-
varentur cum prioris terroris experimentum [illegible] [illegible]. Posteri vero dampnatione seu perditione
novissima [illegible]. Rogabat quoque ut eius hostiam [illegible] [illegible] dignaretur, et
nullam iracundiam similem ultra terra sustineret ut eius cultui [illegible] et [illegible]
constituti, unica [illegible] possent [illegible] feliciter, et nullo [illegible] quibus ante [illegible]
accepti fuerant [illegible], sed longam usque senectutem et vite longitudinem pervenirent.
Noe vero [illegible] [illegible] [illegible], deus [illegible] iustitia virum diligens annuit ut eius vota adsi-
[illegible] [illegible] [illegible], neque defunctis [illegible] [illegible] prodidisse sed penam pro malicia [illegible] [illegible]
[illegible], neque tales homines qui in [illegible] fuisse [illegible]. Cum utique [illegible] [illegible]
eis esse [illegible], neque donasse vitam quam [illegible] delerentur. Sed pro [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] per ea [illegible] [illegible] [illegible] penam [illegible] eis
[illegible]. Cessabo namque deinceps per hanc iram eos pro suis iniquitatibus penas exigere et
[illegible] [illegible] [illegible]. Et si in aliquo amplius aliquid peccaverint [illegible] non
[illegible] erit [illegible] [illegible]. Neque [illegible] ultra [illegible] aqua [illegible]. Moneo tamen ut
ab [illegible] [illegible] omnes abstineant et sint ab homicidio puri [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]. Utimini vero cunctis animalibus [illegible] ut [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]
[illegible] [illegible] vos [illegible] esse [illegible] [illegible] et [illegible], et [illegible] volatile [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible]. Abstinentes a sanguine in eo [illegible] anima. Designo autem [illegible] [illegible]
[illegible]. Arcum [illegible] [illegible] apud illos esse [illegible]. Et deus quidem hec dicens [illegible] [illegible]
[illegible]. Noe vero cum vixisset post diluvium [illegible] et [illegible] annos omne tempus feliciter agens
[illegible] [illegible] anno vite sue [illegible] [illegible]. Nullus autem ad vitam modernam et amorem
[illegible] quibus nunc vivimus vitam comparans antiquorum [illegible] [illegible] que de illis sunt dicta
et [illegible] [illegible] vitam tanto non [illegible] tempore credat [illegible] illos ad vite illius longitu-
dinem pervenisse [illegible] [illegible] esse religiosi et ab ipso deo facti et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ad [illegible] [illegible] existentem [illegible] [illegible] annorum [illegible] vite vivebant.
Deinde [illegible] [illegible] et gloriosam [illegible] quas [illegible] [illegible] in astrologia et geo-
metria, deus eis ampliora spatia concedit quia [illegible] [illegible] potuisset nisi [illegible]
[illegible]. [illegible] [illegible] annorum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Testes autem [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] antiquitatum apud grecos et barbaros conscribere [illegible]. Nam et Ma-
nethon qui descriptionem fecit egiptiorum et Berosus qui Caldaica deflorauit, et Mochus
et Estheus ad hec et Ieronimus egiptius qui phenicum [illegible] concordat cum [illegible] dicto.
Isidorus quoque et Esiodus et Hellanicus et Acusilaus et [illegible] Eforus et Nicholaus
in historiis suis memoriam faciunt antiquorum annis mille vixisse. De hiis autem [illegible]
singulis gratum est [illegible] [illegible]. Filii autem Noe tres erant Sem, Cham et Iapheth
[illegible] [illegible] centum annos diluvium fuerunt [illegible]. Hii primo de montibus
[illegible] ad campestria descendentes ut [illegible] illic [illegible] et aliis
valde [illegible] propter diluvium ad campos descendere, et [illegible] habere [illegible] [illegible] ad
[illegible] [illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible] existerent. Et campus quidem in quo
[illegible] [illegible] [illegible] appellatur. Deus autem iubebat eos ad [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], ne [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sed ut multa [illegible] spatia [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] potirentur. Cum enim essent [illegible], et deo inobedientes existerent
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sensissent. Et [illegible] [illegible] multitudine [illegible]
[illegible] [illegible] deus eos [illegible] [illegible] [illegible] fecit [illegible] vero illius [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] sed [illegible] fortitudine eam sibi credebat esse [illegible]. Unde [illegible]
ut voluntati dei essent inobedientes, putantes quod per invidiam eius [illegible] [illegible]
[illegible], ut [illegible] possent deo facilius [illegible] [illegible].

Erat autem eos [illegible] ad [illegible] dei atque ~~[illegible]~~ [illegible] Nembroth
filius Cham filii Noe. Qui cum esset audax et manu fortissimus suadebat

Noe

Noe orat

Anima in sanguine

Isidorus
Esiodus
Hellanicus

mille annis vixerunt

[illegible]

Nembroth

Turris babilon

Japhet

Magog

Tau littera

eos ut non deo ascriberent, quia hominibus pollicitum felicitatis eveniret, sed quia hec eius propria virtute prober-
et cognatos gentis sue ad causam tyrannidis adduxit. Solus ipse presumens homines a dei
timore removere et spem suam in propria virtute reponere. Plasmasse enim se timentes deum pu-
tabant iterum iminatum fore diluvium terre. Ob quam causam turrim edificandam altiorem suadebat
ubi aqua accedere non posset. Multitudo autem prona erat ut Nembroth preceptionibus obediret
servire putantes sumere obsequium deo, et turrim edificabant in nullo sua studia desinentes.
Consurgebat ergo altitudo fertiliter et plus quam sperare quis posset multis manibus utique fabri-
cata crescebat. Latitudo tamen ita erat fortissima ut propter eam respicientibus longitudo videret-
ur minus. Edificabatur autem ex lateribus coctis colligatis bitumine ne forte penetraretur ac pol-
lueretur aquis. Sed illos insanientes deus intelligens extimare omnes pariter non decrevit, quia
nec alios dudum perdidisse formidabat, sed discordiam illis immisit, diversarum linguarum ut propter
multorum absonorum vocum intellectum carere posset. Locus autem in quo turrem edificaverunt
nunc Babilon vocatur dicta propter confusionem quam circa eloquium suum tunc habuerunt. Hebrei
autem confusionem babel appellant. De hac autem turri diversisque vocibus hominum hic meminit
et Sibilla dicens: Cum omnes homines unius vocis existerent, quidam turrim edificaverunt excelsam tamquam
ascensuri per eam in celum. Dii vero ventos immittentes everterunt turrim, et voce propria unicuique
partiti sunt. Et propterea babiloniam vocari contingit civitatem. De campo vero qui vocatur
Sennaar in regione babilonis meminit Estiminus dicens: Omnium vero de sacerdotibus sunt erepta Jovis
sacra sumentes in Sennaar babilonis venerunt. Divisio gentium Capitulum Vm

Divisi sunt itaque post hec diversitate linguarum migrationes agentes urbisque et ter-
ram apprehendentes universisque feliciter ad quam eos deus adduxit. Ita ut terra per eos com-
pleretur mediterranea simul atque maritima. Quidam autem in navibus transcendentes insulas
habitaverunt. Unde alique gentes ab institutoribus positas appellaciones actenus servant. Quedam
vero placida sunt nomina mutaverunt. Alii autem vicinioribus clarum esse visum est commissionem
nominum ferentes. Greci tamen sunt huius rei auctores, qui posterioribus temporibus effortiati et antiquorum
gloriam propriam efficerent et gentes nominibus exornarent ut eis propices esse videbantur, ac
natura utique parentes eorum rapuerunt velut a se constitute. Fuerunt filius Noe filii quorum nomina
per hanc gentibus imposuerunt homines qui quorumque terram apprehendere potuerunt. Japhet autem
filius Noe habuit vii filios. Habitaverunt isti regionem a tauro et amulo in montibus incipientes
et pertingentes in Asia usque ad flumen thanai. In Europa vero terram Gaziorum tamen nullus
eorum qui supra dicti sunt ibidem habitator existeret. Gentes cum diversis se nominibus appellabantur, quas nunc
a grecis Galathie nuncupantur. Olim vero dicte sunt Gomorite, quos Gomer constituit.
Magog vero magogas a se vocatos instituit. Isti a grecis Scithe sunt appellati.
Item filiorum Japhet madeus et Janus fuerunt. Et ex madeo quidem sunt gentes quas a grecis
Medi vocantur. A Jano omnes Jones elladici que descenderunt. Condidit autem Johel Jobelos
qui nunc temporibus hiberes appellantur. Mosthini vero a mosthim plantati sunt quos nunc Ca-
padoces appellant nuncupantur. Quorum antique appellationis signum ostendit. Nam civitas est apud
eos quam adhuc Monza appellatur ostendens intelligere volentibus eorum alii omnes gentes reli-
gionis sic vocate sunt. Thiras autem Tyreses appellavit suos quorum princeps fuit.
Quibus greci tractu nomen commutaverunt. Tante siquidem gentes per Japhet filios institute
sunt. Gomer autem habuit tres filios. Asthenezas quidem Asthenezeos instituit qui nunc
regium vocantur a grecis. Raphat autem Ryphetos qui dicuntur paflagones. Togram
vero Togrameos qui Frigies a grecis sunt nuncupati. A Jano autem Japhet et ipso
tres habuit filios. Helisas quidem helisteos vocavit eos quorum princeps fuit qui nunc sunt
Eolii. Tharsis vero tarsos. Sic enim antiquitus Cilicia vocabatur. Tharsis enim apud eos
maxima civitatum metropolis appellatur. Tau littera prolecta mutata. Cethim apud Cethi-
ma insula habuit que nunc dicitur Cyprus, et abea omnes insule et maritima loca ce-
thim hebraice nominantur. Teste [illegible] suis nominibus in una in Cypro civitatum que antiquam ap-
pellationem valuit retinere Cythis enim libenter qui grecam nomen imposuerunt vocavit, nec
sic fugiens Cythi nomen. Japhet itaque filii seu nepotes has habuerunt gentes et quas
forsan nunc ignorant a grecis. Hoc ergo predicto ad mirationem veniatur eorum, non digressio
sum. Nomina siquidem propter scripture decorem greci ad delectacionem legentium mutaverunt. Nos
enim primitive usu sed huiusmodi formis uti. Sed licet unum genus sit femina, et finis nominum
per unum ultimas nominum plurales aliter illi declinat. Capitulum sextum

Ex namque Nothus apud eos appellatur et Abraham Abramus etc. in forma in qua fecerunt
custoditur. Filii vero Cham a provincia Syria et Amano et Libano montibus cunctas
terras obtinuerunt quecumque ad mare sunt posite Aphrediti etc. tenus que usque ad occeanum
sunt et propterea parte sincti appellantur. Tamen aliorum quidem omnino perierunt aliorum vero in aliis (?) sus
mutate et differencie nimis ignote sunt. Quatuor et filiis existentibus Cham: Chus, ... — *Chuse*
quidem multi vocant tempus. Nam Ethiopes quorum princeps fuit Arteum et a Fenicibus et ab
omnibus Asianis Chusei vocantur. Gerutum vero etc. Mersaim sic appellatorum propria vero
via Aegypti namque Mersim et Mersos omnes vocamus Egyptios. Instituit autem Orthsfut — *Mersei Egypti Orthsfut*
libiam Futhos a se vocans provinciales. Est autem et fluvius in Mauritania provincia qui
isto nomine nuncupatur. Unde et plurimos Grecorum historiographorum invenimus qui fluvius memo-
rant Fauch et adiacenti provincie que Futh vocatur ei nomen impositum. Conuntatum est autem ei
nomen quod ei nunc est ab uno filiorum Mersaim qui Libius dictus est, post paululum vero dicemus
et causam per quam et etiam Africam nominatur. Chananeum vero quartus existens filius Cham quam nunc — *Chananeus*
nunc Iudea vocatur inhabitans regionem a se Chananeam appellavit. Fuerunt autem et isti filii
Chuse, quidem Sabas a quo Sabei Cinlas autem ex quo Chulei qui nunc Getuli vocantur.
Sabath vero ex quo Sabathi qui nominabantur Astalarii. Condidit autem etiam Sabath Sa-
bathenos. Rain vero Sameos instituit et duos filios habuit quorum Iudas quidem — *A Iudeis Indi*
Egiptiacam gentem Hesperiorum inhabitans Indeis cognomine suum reliquit. Sabath autem Sa-
bathenos. Nembroth autem filius Chuse permanens apud Babilonios tyrannidem exercuit sic
autem etiam prius declaratum est. Porro Nesroth vero extiterunt octo filii omnes terram a Gaza
Egypti usque tenuerunt. Solius autem Philistim cognomine provincia custodiunt. Grecorum
enim eam Palestinam appellant. Ex aliis autem ... Nomeos et Anamia et Labim. Solus
Labim a se terram provinciam Libiam nominavit. Nedem autem et Petresim et Ceslum et
Cepthorum ultra nomina nichil scimus. Bello et Ethiopico dicimus per ea declarabimus eorum
civitates evanuerunt. Fuerunt autem et Chanaam filii Sydon qui et civitatem sui nominis — *Chanaan*
construxerunt in Phoenici Sydon a Grecis appellata est. Amath autem Amatheos instituit
que etiam nunc est et a provincialibus Amathe vocatur. Macedones autem eam Epiphaniam
ab uno Successorum vocaverunt. Aruceus autem Aruchi insulam tenuit. Erucius autem Arce que — *Aruceus*
in Libano posita est. De aliis vero vii. i. Eugeo, Cetheo, Gebuseo, Amorreo, Egeseo,
preter nomina in sacris libris nichil habuimus. Hebrei namque eorum destruxere — *Eveo, Sineo, Samareo*
civitates. Iungendi eam calamitatem apprehensam. Noe namque per inundacio- — *Noe*
nem terre ad propriam veniente namque venit ad opus et dum vineam plan-
tasset in ea videns fructum in ea perfectum vindemiavit et dedicato ad usum
vino sacrificans erat in epulis. Debriatus autem in sopore resolutus nudatus que in hone-
ste iacebat. Quem cum vidisset iunior filiorum, fratribus irridendo ondidit. Illi vero operiunt
precum. At dum Noe sensisset aliis quidem filiis felicitatem optulit. Cham vero propter
cognationem suam non quidem maledixit, sed eius proli, et aliis consequentibus maledictionem dicitur
Chananei filios conuigraverunt. Et de hiis quidem dicemus in reliquis. Sem vero trio — *Sem*
Noe filio quinque fuerunt filii nati qui usque ad occeanum seorsum habitant Asiam. Abeu
frater fancii (?) initium. Helam siquidem Helamitas qui Persarum sunt principes dereliquit.
Assur autem Niniven instituit civitatem et subditos ibi Sirios nominavit qui fuerunt
valde felices. Arfaxat autem qui nunc Chaldei vocantur Arfaxath eos nominavit eorum principes
eorum esset. Aram vero Arameos instituit quos Greci Siros appellant. Lidos autem
nunc Lidos vocant. Luth autem tunc Ludas nominavit. Aram vero filius minor existens — *Luth*
eius quidem instituit Tracontidem et Damascum que est media Palestine Syrie ipse con-
iuncta. Armeniam vero Orthus. Bether Buctanos. Mes autem Mesaneos que nunc Arax
vocatur. Abanudbus (?). Arfaxat autem filius fuit Sala, de quo natus Heber a quo in- — *Arfaxar Heber*
deos Hebreos nunc vocamus. Eber autem Iectam genuit et Phaleth. Dictus est — *Phaleth*
autem Phaleth secundum divisionem hereditatis natus est, Phaleth autem divisionem Hebrei vocant.
Iecta vero qui filius fuit Heber habuit filios Helmodach, Faleth, Asormoth, Iare. — *Iecta*
Isti a flumine Cophino Indie et posite circa Syrie loca quedam inhabitant. — *Adoram, Uzal, Dekla, Ebal, Abimaleth, Saphat et Ophar et Ebila et Iobab*
Hec namque de filiis Sem dicta sufficiant. Fariam est vero de Hebreis eorum
sermone. Phaleth est ex filio Heber fuit quidem filius Ragau, huius autem
Saruch de quo Nachor filius genitus est. Cuius fuit filius Thare — *Thare*
qui fuit pater Abraham. Hic autem quidem decimus est a Noe. Secundo vero anno

Thares
Nachor
Reu

et nonagesimo superdictus post diluvium natus. Thares lxx° anno genuit Abraham. Nachor autem cum esset xx° et viiii° anno genuit Tharam. De Saruch autem Nachor natus est circa annum xxxiii. Reu Saruch habuit cum esset annorum xxxii. Iisdem vero annis habuit Phalech Reu. Heber autem cum esset 30° anno genuit Phalech, natus ipse de Sala tricesimum annum habente, quem Arphaxat genuit quintum et tricesimum annum natus. Sem autem filius Arphaxat natus est post annos duodecim post diluvium.

Abraham
Loth

¶ Abraham autem habuit fratres Nachor et Aran, quorum Aran quidem relicto filio Loth et Sara et Melcha filiabus inter Caldeos moritur in civitate Caldeorum que dicitur Ur, et ostenditur sepultura eius usque hodie. Duxerunt autem uxores filias fratris sui, Melcham quidem Nachor, Saram vero Abraham. ¶ Post hec Thares dum odio haberet terram Chaldeorum propter luctum Aran migraverunt omnes in Charram Mesopotamie civitatem, ubi etiam Thare moriens sepelitur cum vixisset annis cc v. Recidebat enim iam vita hominum et efficiebatur paulatim brevior usque ad generationem Moysi. Post quem finis vite certus cxx positus est annorum, hos annos statuens deus quantos et Moyses senex vixisse pervenit.

Quinquaginta annos et xx

Nachor autem de Melcha viii sunt filii: Uxos, Bauch, Thamuel, Hychama, Haus, Hadelphas, Hadaphus, Bathuel. Isti quoque Nachor filii fuerunt legitimi. Thabeus enim et Gadam et Thau et Machas de concubina ei nati sunt. Bathuel autem filio Nachor nata est Rebecca filia et filius Laban.

Rebecca
Laban

Capitulum septimum De Abraham

Abraham vero Loth filium fratris sui Aran, uxoris vero sue Sare germanum, adoptavit filium legitimum non habens. Dimisit quoque Chaldeam cum lxx et v esset annorum deo iubente ut migraret in Chananeam, quam et habitavit cum [illegible] prole sua reliquit. Prudens omnibus et nimis intelligens in omnibus, velox et sapiens in hiis que audiebat et de quibuslibet aliquid cogitare. Propterea et virtute sapientie maior aliis fuit, et opinionem quam a deo tunc cuncti habebant movere et immutare procuravit. Primus itaque presumpsit pronuntiare deum creatorem unum esse cunctorum. Reliqua vero licet ad felicitatem tendentia per preceptum presentis singula quoque dari et non propria subsistere virtute confessus est. Hec vero convincebat per terre passiones et maris et ea que contingunt circa solem et lunam et omnium que circa celum provenirent. Virtute enim eius providentie et providentia ordinatoris esse cuncta disposita docebat, quibus quamque [illegible] manifesti fierent, quia neque ea que ad utilitatem nobis necessaria sunt propria potestate potuerint possidere que sua virtutis fortune imputantur. Cum bonum tamen [illegible] honorem et actionem tribuere gratias [illegible] Caldeis et aliis Mesopotamiis in eum consurgentibus emigravit eligens [illegible] pro voluntate et adiutorium dei terram Chananeam late possedit. Ubi collocatus altare edificavit et hostias immolavit deo. Meminit autem patris nostri Abraham Berosus, non quidem nomine eum vocans, ita dicens: Post diluvium decima generatione fuit apud Chaldeos quidam iustus et magnus in celestibus rebus expertus. Hecateus autem eius etiam memoriam plus aliquid fecit, librum cum de eo conscribens dereliquit. Nicolaus Damascenus vero in quarto libro historiarum sic ait: Abraham regnavit in Damasco veniens advena cum exercitu de terra que super Babylonem dicitur Caldeorum. Igitur non post multum tempus exurgens de hac regione cum populo suo terram que tunc Chananea, nunc vero Iudea dicitur, habitavit. Et hii qui de illo multiplicati sunt progeniti, de quibus in alio libro que dicenda sunt explanabo.

Capitulum viii de eodem Abraham inter gentes adhuc noticia

Abraham vero usque nunc in Damascena civitate nomen habetur in gloria, et vicus ostenditur qui ab eo habitatio dicitur Abraham. Postmodum vero posterioribus temporibus apprehendente Chananeam Abraham, Egyptios nunc felices audiens ad eos proficisci tendebat, ut eorum abundantia participaret, et sacerdotum suus auditor esset et cognosceret que de hiis exponebant, ut aut melioribus inventis sequeretur, aut eos suis sententiis in ornatum meliorem transponeret. Deducens secum Saram ac timens autem vesaniam Egyptiorum circa mulieres, ne rex eius propter mulieris speciem trucidaret, hanc excogitavit astutiam ut se fratrem eius assimularet. Sed et illa hoc fingere docuit eorum (?) prodesse confidens. Cum autem venissent Egyptum, provenit quod ipse putabat, etenim pulchritudo uxoris eius innotuit. Unde et Pharao rex Egypti non sufficiens de hiis que de ipsa dicebantur, in ipsam incepit fervere et arbitratus se Saram posse contingere. Sed deus impedivit desiderium eius iniustum, egritudine [illegible] et tumultu turbavit. Cumque ipse pro libatione presidentibus per iram dei pestem sacerdotes advenisse significabant, eo quod uxorem peregrini iniuria voluisset inferre, ille vero pertimescens requirit Saram ut diceret que ipsa esset et ille quis eam adduxisset. Cum rem veritatis audisset, excusavit se apud Abraham quod putasset sororem et non eius uxorem, et festinasse circa eam cognationem facere sibi, et non iniurie causa suum desiderium permisisse. Cum multa quoque munera condonavit, inesset inter sapientissimos Egyptiorum instituit. Virtutes quoque eius et gloriam exhinc contigit esse clariorem. Nam cum esset Egyptiorum diversis moribus complexio et adinvicem leges suas reprobantes et a se ad invicem dissidentes, [illegible] eos [illegible] et unumquemque despiciens verba eorum inania nichil quoque veri habentia declarabat. Erat igitur in astronomicis cunctorum tamquam [illegible]

piens atque [illegible] non solum intelligendi sed et ad satisfaciendum et adloquendum [illegible] doctore
videretur. Arismeticam eis quoque contulit, et que de astrologia sunt ipse tradidit. Nam
ante adventum Abrahe in Egiptum hec Egipcii penitus ignorabant. A Caldeis autem hec pla-
nta venerunt in Egiptum unde et pervenisse noscuntur ad grecos. Et cum venisset in Chana-
neum, partitus est terram cum Loth. Dum pastores se invicem facerent propter loca pascue
electionem, tamen atque conditionem concessit Loth. Sumebat itaque ipse partem ab eo relictam, habitat
in civitate Nabroth que est antiquior septem annis civitate Egiptia [illegible]. Loth autem
terram que est posita in campo circa Iordanem flumen habitavit non longe a civitate Sodomorum
que tunc erat bona. Nunc autem [illegible] voluntate dei [illegible] loco proprio assignabo.

Capitulum nonum

Illo namque tempore Assiriis Asyam optinentibus rex Sodomitarum valde florebat
divitiis et iuventute multa, quibus erant reges quinque eorum provincia gubernantes:
Ballas, Balleas, Sennabar, Symborus et Ballonor rex. Singuli namque eorum habebant propriam [illegible] quos egressi Assirii
et in quatuor partes divisi obsidebant eos. Dux autem erat unus [illegible]
qui vincentes [illegible] Assirii tributum imposuerunt
regibus Sodomorum. Duodecim quidem annis ista servientes tributum sibi met impositum
solvere passi sunt, tercio decimo autem abstinuerunt. Unde [illegible] exercitus Assiriorum super eos advenit ducentibus
[illegible] Amarphelo, Arioch, Chodollagomor, Thadal. Isti vero [illegible] diripuerunt
Assyriam et gigantum sobolem subverterunt. Cum autem venissent Sodomitis castra posuerunt in valle
que dicitur Bituminis. In illo namque tempore puttea erant in eo loco. Nunc autem exterminata civitate
Sodomorum vallis illa palus effecta est, que dicitur Asphaltites a bitumine. De hac in sequentibus
plura dicemus. Sodomite autem cum Assiriis congressi et prelio forti commisso, multi quidem eorum
mortui, reliqui vero captivi sunt ducti, cum quibus et Loth ducebatur qui venerat ad auxilium Sodomorum.

Capitulum x

De fonte Dan. Pugna Abrahe cum Assiriis pro Loth.

Abraham autem cum audisset calamitatem eius, timor simul de Loth cognato eius et mise-
ricordia in eum ingressa est propter Sodomitas amicos atque vicinos. Et cum festinaret eis ferre
auxilium nec tardans se accessit, et quinta nocte surgens super Assirios circa Dan, sic enim
alter Iordanis fons appellatur, et inveniens antequam armarentur, alios quidem in lectulis
constitutos occidit qui necdum suspicionem cladis habebant, alii vero adhuc in sopore consti-
tuti pugnare prae ebrietate non valentes effugerunt. Abraham autem persequens eos expoli-
atos usque ad terram Damascenorum ostendens victoriam non in multitudine sed in [illegible] ala-
critate [illegible] pugnatorum et fortium [illegible] cum trecentis [illegible] [illegible]
decem et octo vernaculis et tribus amicis tantum exercitum superavit. Quicunque autem hostium
effugerunt inglorii sunt reversi. Abraham autem captivos cupiens Sodomitarum qui captivati
fuerant ab Assiriis cum pace [illegible]. Occurrit autem ei rex Sodomorum ad colloquendum in loco
qui vocatur vallis regia. In qua Solime civitatis suscepit eum rex Melchisedech, quod sonat rex
iustus. Et erat utique sine dubio talis, ut et propter hanc causam esset dei sacerdos. Solimam
quoque civitatem postea Ierosolimam vocaverunt. Ministravit autem iste Melchisedech Abrahe
exercitui xenia et multam abundantiam rerum optimarum exhibuit, et super epulas eum collaudare
cepit, et benedicere deum qui ei subdidisset inimicos. Abraham vero ei decimas [illegible] pre-
darum accepit. Rex autem Sodomorum predam quidem Abraham habere poscebat, homines
vero qui eius essent recipere petebat quos ab Assiriis eripuerat. Abraham autem non hoc solo fe-
cit, nec aliam utilitatem ex illa percepit preda nisi [illegible] servorum eius
videbantur impensa, partem vero quandam amicis suis fecit prebendam, qui cum eo pugnassent,
quorum primus Eschol vocatur et Aner alius et Mambre. Laudans autem deus virtutem
eius ait: Non tamen perdes mercedem tuam. [illegible] dignam cum pro talibus actibus habe [illegible].
Et que primus fuit [illegible] cum nondum esset qui ei succederet. Erat enim ad-
huc sine filio. Et deus filium ei generandum esse promisit et multam ex illo sobolem et [illegible]
stellarum numero [illegible]. Et ille quidem hec audiens deo sacrificium obtulit ab eo iussus.
Hoc fuit autem [illegible] sacrificium: vitula triennis et capra, et aries similiter triennis, et
turtur et columba, quod sicut iussit [illegible] divisus est. Et antequam [illegible] altare
avibus supervolantibus pro [illegible] sanguinis vox affuit divina, significans malignos
[illegible] eius vicinos fore annis CCCC in Egipto in quibus affligerentur, superesset vero
et vinceret bello Chananeos et [illegible] esset eorum urbes et civitates.

Sacrificium Abrahe ex iussu domini.

Abraham autem
habitabat circa ylicem que vocatur Ogie. Est autem regio Chananeorum non longe ab Ebron
civitate. Et cum gravaretur habere se non [illegible] dixit deo [illegible] ut ei sobole
[illegible] filii [illegible]. Deus iubet esse confidentem [illegible] omnibus bonis in quibus a [illegible]
prosperitate eductus fuit, sed et filios ei futuros. Tunc Sara [illegible] iubente deo [illegible]
ancillam cum [illegible] Agar Egiptiam [illegible] et [illegible] filios [illegible]
Et cum concepisset ancilla [illegible] Sare facere presumpsit quasi rex fieret filius qui ex ea fieret.

procreatam. Agar autem cum Abraham pro vindicta Sare tradidisset fugam meditatur et afflictio-
nem sufferens de servitute et demum ut eius misereretur. Occurrit quia per desertum eunti divinus
angelus iubens eam ad dominos remeare et vitam habituram potiorem, casta vivens,
Tunc namque contra dominam superba ingratitudine que fierent mala talia pertulisse. Que si inobediens
esset deo et longius abscederet eam perire dicebat. Si vero reverteretur fieret mater pueri in illa
terra postea regnaturi. Huius obediens illa veniam reversa a dominis impetravit. Et post
non multum peperit Ismahel, id est quem dicit deo nobilitatum, eo quod exaudierit deus precem
eius. Abraham itaque cum iam annorum esset et octoginta natus est ei iste. Cum [illegible]
In nonagesimo nono autem anno eius assistens apparuit deus promittens quia filius ei de Sara
nasceretur. Iussit quoque eum vocari Isaac, signans gentes magnas ex eo futuras et reges
et quod oppugnarent omnem Chananeam a Sydone usque ad Egyptum fines obtinentes.
Precepit autem ut genus quod ei nasceretur ab aliis non commisceretur et sua genitalia circumcideret. Et
hoc faceret octava die post partum. Causa vero circumcisionis nostre in aliis indicabo. Consulenti autem Abrahe de Ismahele utrum tempore superviveret, longevum significavit deus et patrem gentium fore magnarum. Et Abraham gratias agens deo repente circumcisus est et qui apud eum erant. Et Ismahel puer pariter, qui die illa xiii annos explevit. Abraham vero nonaginta et nonaginta annos agebat.

Capitulum undecimum de Sodomitis.

Eodem tempore Sodomite divitiis et abundantia pecuniarum elati homines contumeliosi fiebant et circa deum impii, ita ut nec meminissent beneficiorum eius, [illegible] odio habebant. Iratus igitur deus super quos sunt a superbia [illegible], eos disposuit eorum punire superbiam et civitatem eorum subvertere [illegible] in hiis deus disposuit eos punire [illegible] ita ut neque plantare neque fructum ulterius ex ea consurgeret. Cum hec deus de Sodomitis decrevisset, ex illore Abraham respiciens tres angelos dum sederet ad ilicem Mambre circa ianuam domus sue, putavit quod essent peregrini, consurgens amplexatus est et illud eos retinens rogabat quatenus xenia eius [illegible]. Annuentibus cunctis panes repente de simila precepit fieri et occidens vitulum et assans obtulit eis sub quercu iacentibus. Hii illi et gratias retulerunt. Et cum adhuc comederent de muliere [illegible] ubi esset Sara. Cum diceret intus esse, venturos se in futurum esse dixerunt et inventuros eam iam matrem existentem. In hoc vero subridente muliere et impossibile sibi esse filium habere dicente cum ipsa quidem nonaginta esset annorum, vir autem eius centum. Tunc illi iam non se celare consueverunt, sed pronuntiaverunt semet ipsos angelos esse dei. Et quia missi sunt ut unum significarent de filio, duo vero Sodomitis exitium. Hec audiens Abraham doluit super Sodomitas et surgens quod deum deprecatus est ne iustos et iniustos perderet cum malignis. Deo vero dicente nullum ex Sodomitis esse bonum, nam si inter eos essent decem, omnibus dimitteret penam supplicii. Abraham quidem siluit. Angeli vero in civitate Sodomam pervenerunt. Quos Loth ad convivium rogare cepit. Angelis vero in [illegible] humanis et Abraham benignitate [illegible]. Sodomite vero [illegible] videntes peregrinos et apud Loth eos successisse [illegible] iuvenculos nimio vultus decore preditos. Et Loth autem monente ut [illegible] et ad iniuriam eorum pulcritudinis [illegible] accederent, sed [illegible] in eorum successionem habent. Et si ita gravior [illegible] necessitatem accenderent [illegible] se dicens pro hiis [illegible] esset filias suas pro illis corrupisset. Et illi ad [illegible] alios eiusdem exercuerunt ita ut [illegible] deus autem eorum [illegible] et Sodomitarum omnium [illegible] morte dampnavit. Illeso autem ingressum domus [illegible] et Sodomitarum [illegible] cum genero et filiabus duabus assumens deo dicente et [illegible] Sodomorum proditor [illegible] est cum coniuge et filiabus duabus assumens [illegible] Loth ad deo [illegible] que adhuc virgines erant. Sponsi autem egredi [illegible] sunt [illegible]. Deus autem [illegible] gladium in civitate. Et quia cum [illegible] dicens [illegible] a me deum et cum [illegible] despexisse, uxor autem eius [illegible] medio. Sic dudum a me deum et cum [illegible] introduceret deo ne fieret in [illegible] Loth descendens eo respiceret sepius civitate et cum cura [illegible] introduceret deo ne fieret in statuam salis [illegible]. Loth autem fugit ad illam cum filiabus suis [illegible] valde [illegible] et manet. Fugit ad illam cum filiabus suis in parvo quodam agro se continens absque letatione, quem locum Segor actenus appellant. Ibi autem dissolutus [illegible] et inopia ciborum afflictus [illegible] Hebrei modicum vocant. Ille autem [illegible] omne genus humanum extinctum estimantes [illegible] volentes se [illegible] virgines autem omne genus [illegible]. Hoc vero faciebant ne deficeret humanum genus. Concubuit autem filiabus [illegible] crediderunt. Hec vero faciebant ne deficeret humanum genus. Senior autem genuit [illegible] Moab, et si quis dicat ex patre. Iunior autem genuit Amon, quod nomen sit filius generis. Et [illegible] alter quidem Moabitas quorum actenus magna gens est, alter vero Ammanitas [illegible] in [illegible] Syrie. Et Loth quidem huiusmodi exitum evasit de Sodomitis. Abraham vero migravit in Gerara Palestine cum Sara [illegible] simulans propter timorem. Amicus erat et Abimelech [illegible]

Circumcisio

Segor

Abraham
Gerara
Abimelech

credens eum se posse corpore propter tempus in consuetudine dei mandato volunte. medicis que desperan
tibus desperatam sonnius ne contumelia uxoris fieret pestem et aliquantula languidus
animus exposuit quod deus ei hanc egritudinem intulerit pro violatione peregrini ut eius
uxorem sine iniuria conservaret quia non sororem habet eam ille sed legitimam uxorem
et promisisset futurum se ei deinceps sospitatem si pro uxore ille sine timore consistet. Et
tunc hec dixisset abraham amici suadentibus convenerunt. Rex ergo ulterius eum convenire
quod aliquid turpe passura fecisset formidabat deum et eius curam habere divitat dicens
eum in anxietate uxorem suam penituisse sine iniuria reputans. Deo autem prestante
conscientia quod mulieris dicebat. necesse eam ab initio affirmasse se esse eum fratrem uxorem
[illegible] pro serore. Et hec tunc rogabatur ut uxorem ita cum esset et deum ei propitium fieret
et si apud eum manere vellet omnem libertatem ei conferret. Volenti vero discedere dandam
munera rex quando quod ad eum indigens venisset hec illo dicente abraham non se cognatione
mulieris mentitum se esse dicebat. sed etiam filia eius fratris esset. et eam non sicut hic (?) securum
ad nationem suam non fuisse recedere arbitraretur. Nec esse suam culpam in illius egritudine
predicabat. et debere regem habere de salute fiduciam paratum quod se manere apud eum esse
dicebat. Abymelech igitur et terram ei distribuit et pecunias. Constituunt quoque ut
se ut sine dolo conversarentur. Iuramento ad quendam puteum federa que vim habere testatur quod
federis puteus potuerit dici. Sic autem accolis a provincialibus nominatur. Post non multum
vero tempus natus est abrahe filius de Sara sicut fuerat ei a deo predictum quem nominavit ysaac
hoc autem significat risum. Nam eo quod Sara riserit dicente deo quod pareret. nec in spem partus
de partubus. Ideo filius ita vocatus. Hec itaque annos tunc agebat nonaginta
et vero abraham. Natus est ergo filius utroque senio. quem repente post octo dies circumcidunt
et ex illo post totidem dies morem iudeorum circumcidendi esse. Arabum autem post annos
xiii. Ex quo Ismael qui gentis eorum institutor filius Abrahe de concubina hic fuit tempore
circumcisionis de quo diligentius omnia tibi exponam. Capitulum duodecimum

Sara matrem ysmaelis de agar ancilla primitus diligebat. Neque vero fenore in
minimo que virtus quod potius et proprium nutriebat heredem. Ysaac autem procreato non
dignabatur nutriri cum eo Ismahele. eum seniorem esse iamque posse afficere prece mo-
rientis. Suadebat ergo abrahe ut eum in alia regione cum matre transmitteret. Ille vero in-
ter sua non apposuit voluntatem ad ea que Sara fieri festinabat. crudele valde arbi-
tratus parvulum filium et mulierem necessariis indigentes abjicere. Post ea vero deum eo placare
et ad ea que Sara precipiebat consentiens matri tradidit Ismahelem qui nondum a se
potuit gubernari. et aquam in utre et panem ferentem iussit abire quo veniens necessitas
impareret. Cum ergo alimenta omnia defecissent eam in malis cum esset aqua defecit. Et
sub ramis puerum sub quadam arbore ancillam presentem ne eam puto defecerit procul abscessit.
Ad eam veniens quidam angelus dixit ad esse fontem et monuit ut pueri nutrimentis
curam quod grandia ei esse gaudenda de pueri prosperitate. Illa vero confidens de promissionibus
et sperans alere puerum adhibendo curam declinat erumnas. Cum vero puer ad virilem pervenisset
etatem uxorem ei gentem esse egyptiam ducit, unde et ipsa antiquitus erat sumenda deinde filii Is-
mahelis nati sunt xii. Nabeoth et darius, abdiel, marsimas, masinsa, idumas, masimas, quodamus, chemasus, actorus, naphesus, chadmas.

Isti itaque omnem terram ab Eufrate ad mare rubrum ponentes usque
tenuerunt Nabathenam provinciam nominantes. Sunt autem isti qui
gentem arabicam cum tribus vocaverunt. Et pro virtute eorum. et propter abra-
he dignitatem. Ysaac autem filium suum pater abraham nimium dilige-
bat eum esset unigenitus ei et quod a deo primum esse senectutis con-
cessus. Provocabat eum ad fenorem amore quod suum potius parentes et
ipse pater. Et quod omni virtute prodidit et parentum haberet sollici-
tudine et affectum circa dei religionem. Capitulum tredecimum

Abraham autem eum felicitatem suam filio legitimo relicturus erat. mortem vero suam hec dei
voluntate provenerit. Eum temptare volens religionem eius apparuit ei cuncta que ei
prestitisset dinumerans deus. Et quod hostium melior fuisset effectus et presentem felicitatem eo
studio percepisset et Ysaac filium habuisset. Verum filium eius sibi parari immolandum precepit
offerri in monte nomine moriam elevatum. ara ibidem edificata super collatam. Sic
eum appareret eius religionem si etiam saluti filii preponeret quod deo placeret. Abraham
in nullo iustum esse credens non obedire. sed cunctos ei ministrare de bene tamquam cum pro-
videntia donat omnia quibus est ipse postmodum exclamans coniugi dei preceptum et quia ipse
habuisset de nece filii voluntatem. Assumens Ysaac cum duobus famulis. Et quod erat ad sacrificium

Abraha Ysaac

Ysmahelis

Montis moriam in quo ysaac immolatur apud Abraham

ligna imponens asino ibat ad montem. Et duobus quidem diebus iter cum eo famuli fecerunt.
Tertia vero die cum iam conspiceret locum montis, relinquens in campo relictos famulos cum eo erant
cum solo filio venit ad montem in quo templum rex David postea collocavit. Portabant
autem secum cetera que erant sacrificio necessaria preter victimam. Ysaac autem cum esset xxv
annorum altare construente interrogabat quid esset sacrificaturus presertim cum victima deesset. Ille
autem dicebat deum ad prebendum hoc ydoneum esse, cum et ea que non sunt abundanter hominibus conde-
net et ea que sunt ab hiis qui in se non confiderint possit auferre. Daturum ergo
et illi victimam si propicius ad sacrificium suum dignaretur accedere. Dum ergo altare fuisset
constructum et ligna superimposita et omnia parata, dixit ad filium: O puer quem innumerabilibus vo-
tis optatum a deo merui consequi, et dum procreasset ad vitam nichil est quod pretermiserim pro
tuo [illegible]. Nam felicissimum me arbitrabar nisi tu te viderem ad etatem et virilem, et
moriens successorem meum proprium relinquere gaudebam. Sed dei voluntate tuus pater sum factus,
et nunc secundum eius te repono placitum. Hanc fortiter devotionem porta; deo namque
te trado, qui hunc honorem a nobis dignatur accipere, eo quod placatus nobis fuit et propicius
suffragator. Natus ergo secundum morem non communi modo hanc vitam egrediens sed
a patre proprio oblatus deo patri omnium ob legitimum sacrificium. Et ideo puto te dignum
iudicatum nec egritudine nec bello nec qualibet alia passione que solent homines attingere
hac vita librare, sed cum oblationibus et sacrificiis tuam animam suscipere et apud se mi-
chi illum obtinere. Erit ergo ei dilectus curans huius senectutis pro quibus quam gratia magis
te nutriebam, hec michi sed deo pro te prebiturus. Ysaac autem huius patris velle fortissime
suscipiens delectatus et libentissime sermonem eius accipiens ait: Dignus non esset
vel initio nasci si dei et patris iudicium esset refutaturus, cum ideo se inspiraret
ambobus voluntatibus preberetur, cum sed solo patre hoc volente fuerat si non obediens esset
iniustum. Hec dicens cucurrit ad altare properans et ad cedem, sed opus infectum est assistente
deo impediente. Clamavit enim nominatim Abraham deus suspendens eum a filii nece,
non enim sanguinem se desiderare humanum neque filium se ei imperasse dicebat. Neque cum pa-
trem eum fecerit hunc ei auferre cum tanta impietate poterat, sed eius mentem probare
se velle si etiam talia iussa audiret. Cognoscens vero eius obedientiam et excellentiam reli-
gionis, intendens delectari quod se in hiis que preberet ei. Nec unquam fraudandum
omni cura dicebat, et genus eius habendum. Futurum quoque filium eius longevum feliciter quoque
victurum in bonis omnibus prebiturum, quoque se magnam eius sobolem principatum predicabat ac
generis eorum. Et multis gentibus et diviciis esse constitutos et memoriam perpetuam generis
eius principibus affuturam. Chananeam quoque terram armis se possessuros et ab omnibus invidiosos
futuros hominibus. Hec cum dixisset deus arietem ex improviso produxit ad sacrificium. Illi vero
preter spem semet ipsos amplexantes quippe qui bonorum talium promissiones audierant con-
labantur. Altera vero die sacrificio celebrato reversi sunt ad Saram feliciter quoque degebant om-
nia que vellent eis prebente deo.

Capitulum xiiii sequitur

Et Sara quidem non multo post tempore defuncta est cum vixisset annis centum xx et
septem. Sepulta est in Ebron prebentibus Chananeis sepulturam eius publice
facta est. Et Abraham emit agrum quadringentis siclis a quodam Effron de Ebron, et
sepulturam sibi Abraham et eius soboles constituit.

Capitulum xv

Post hec autem Abraham duxit uxorem nomine Cethura, ex qua vi filii nati sunt
et labore validi et sapientia cauti: Hambri, Jethar, Madam, Maglam, Jesuoth
et Esen. Nati sunt autem hiis filii et Esen quidem Sabatheum fuit et Damdah,
huic vero fuit Assurim et Latusim et Lomim. Madam autem habuit Effram et
Nofer et Noth et Habida et Helda. Hiis omnibus filiis filiorum qui nati sunt ab Abraham
ex propriis dona prebuit, qui et Trogodithen apprehenderunt et felicem Arabiam in qua
tum ad mare rubrum pertingit. Dicitur autem quod dum Offir contra Libiam fecisset in Libiam
et filiorum eius filii vicissent in ea, terram illam ex illius nomine Affricam vocaverunt.
Testatur autem meo sermoni Alexander qui dicitur Polistor, in nobis hystoriarum sic dicens:
Cleodemus autem propheta qui et Malchus, scribens hystoriam Iudeorum secundum quod Moyses legislator
eorum retulit, ait quod de Cethura Abrahe fuerunt filii pro multi. Dicit autem eorum
nomina Japhran. Et de Surim quidem Assiria nuncupata. Ex duobus autem vero-
quidem Japhran et Afferan civitate Abraham et provinciam Affricam no-
minatam. Hiis enim Herculem prebuisse Herculem in Libiam et duxisse uxorem

Marginalia: non sanguinem / abrahe ad / ysaac fi[lii]; Affrica unde venit; Afferan / Surin

Japhran nomine Etheam, et genuisse ex ea Diodorum filium. Cum fuit filius Soron Herc[ul]e
barbari Sorophari nominati. Ysaac autem circa xl annos iam constituto a patre Abra-
ham, ut uxor duceretur ei Rebecca que fuit filia eius Nachor nepotis filia Bathuelis
seniorem suorum servorum misit ut ad desponsandum eam magnis fidei sacramentis obstrictum
qui hoc modo faciebant: sub femore manum mittentes, deinde inprecantes deum testimonium
futurorum. Misit autem et munera ibidem commeantibus que apud illos rariora essent sicut vetera ...
in ea regione reperiuntur. Quo tempore vadens eo quod sit iter agentibus diva Mesopotamie
hyeme quidem propter luti profunditatem, estate vero propter aque defectum, insuper et latronibus
ibidem morantibus, quod desidere non esset facile nisi providencia viatoribus adhereret. Venit in
civitatem Carrmorum. Cum esset in suburbanis virgines vidit plures euntes ad aquam.
Orabat ergo deum ut Rebeccam ob quam desponsandam filio eius miserat Abraham si perfecta eius vo-
luntate esset nuptias celebrare inter illas inveniret. Et ita cognosceret ut aliis quidem
aquam petenti negantibus illa preberet. Et ille quidem hac voluntate huius venit ad puteum.
Rogavit ergo virgines ut potum preberent. Illis autem adnuentibus, indignum esse aquam domi
portare, et non prebere illi, que utique difficile posset haurire, una ex illis omnibus incre-
pavit eas pro pocione eum non esset ex hominibus ad illas aliquem quia que neque aquam
prebuit. Cognito, sola et prebuit abundanter. Ille autem in spem iam veniens volens
autem cognoscere eventum laudabat eius nobilitatem atque benignitatem quod cum suo labore
gentibus sufficiencia prebere minime declinasset. Interrogabat autem de quibus parentibus esset, opta-
vit quod fortunati essent illo gratissimo ut in domum viri boni veniret, filios et paritura.
Ille vero neque hoc invidit volenti cognoscere, sed et genus indicavit.
Et Rebecca, inquit, ego dicor; pater autem Bathuel fuit, sed et ille iam quidem defunctus est.
Laban vero frater noster est, qui domini sunt, prospicit et nunc et mee virginitatis solli-
citudinem gerit. Ille magis gaudebat in hiis que facta fuerunt atque dicta, deum ita videns
pro itineri clare prospicere. Et proferens redimiculum et alia preciosa ornamenta, quibus
virginem decet, ea puelle ut ei tamquam porrexit hec retribucio fieret et honor,
digna esset ut talia mereret, que fuit sola que virgines ... Postulabat autem ab eis
hospitium quando ad ea integrum pervenire nequiret, cum iam nox ... supervenisset. Por-
tabat ergo ornamenta velut preciosissima estimans sibi nichil tantum quod in quibus iam vidisset
prebuit, et tunc ex ea et nunc et hospitium eius clementia. Et quod nichil esset eorum decenti
difficile neque se gravaturum sed iacedere hospitalitatis plurimas ex propriis expensis recipere
esse dicebat. Illa vero de parvo prope quidem clemencia recte cum assequente arbitratu cultura
non autem introducere. Cum esset neque hoc monstrabat, sed ut maturus post Laban
frater pro sponsate acersendum esse dicebat. Ad quod ... ipsum presentibus adductis
et camelos quidem susceptis Laban famuli, cum eis diligentia adhibebat. Ipse vero cena
tum refectus est cum eo. Et post cenam ad eum unam cum puelle locutus est dicens: Abra-
ham Thare quidem est filius, ut vero cognatus Nachor et Honor ... Abrahe fuit ex eodem patre ... nunc. Hec igitur misit ad vos petens hanc puellam uxorem
filio suo ingredium esse, que legitimus est et solus ... bonis omnibus erudiens. Cum possibile
quidem fuit felicissimas earum inibi ei copulare, sed noluit ... autem generis
nuptias postulabat. Cuius studio ac voluntate nolite contemnere. Sed neque voluntate
talia quidem mihi ... post ... contingerunt. Et puella circa et ... domum ... fecimus
eam esse promptam ... virgines vidisset plurimas venientes ad puteum, oravi ut in ista
incidens quod sicut factum est ... ergo divina providentia disponentibus vos quoque firmate. Illi vero
perceperunt que eis ... collata ... dispositionem divine voluntatis intellexerunt ... consilio quo
se petebat ... Ysaac potitus est ... Abrahe namque que fuit de tertia
nati exinde migraverunt.

Capitulum xvi

Post paululum vero temporis mortuus est et Abraham omni quidem virtute summus, et digne a
deo pro studio quod circa eum habuit honoratus. Vixit autem omne tempus suum annis
centum septuaginta quinque, et in Ebron cum Sara coniuge a suis filiis Ysaac et Ysma-
hele sepultus est.

Capitulum xvii

Porro post mortem Abrahe concepit uxor Ysaac. Cuius ventre nimis intumescente,
Ysaac hesitans consuluit deum. Fuit autem quod geminos paritura fore Rebeccam. Et in omnibus
gentibus esse nominandos, maiorem autem minori esse inmanendum. Peperit ergo et paululum
post, divino eloquio, geminos filios, quorum senior quidem ut erat ... a capite usque ad
pedes erat vehementer hirsutus; quem minor persequens tenebat a planta.
Diligebat autem pater quidem seniorem, qui vocabatur Esau ... Ethlalaga pylon. Hebrei
namque capillaturam seyron dicunt. Jacob autem minor erat ... genitrici ... vero
prominente dum Ysaac placuisset ut iret in Egyptum, ubertatem vallis provincia

Laban

Abraha

Abraha moritur

pergebat in geraris deo precipiente. Hunc suscepit rex Abimelech pro ... et amicicijs Abraham. Et cum multo [illegible] eum fauore suscepisset vsus mox in hijs permanere semper inuidia faciente prohibitus. videns namque deum in hac esse parte et tanto eum fauere, expulit eum. Ille vero ... inuidia ... per Abimelech tunc quidem discessit in agrum qui dicitur pharan in quo ... non longe a geraris. Vbi cum foderet puteum inuicem pastores in lite congressi sunt prohibentes opus illud impleri. Quo nolente contendere ... existimabant ... aut aliud fodiebat. Et cum facientibus alijs quibusdam Abimelech pastoribus et hunc relinquens abscessit. Expectans bene volentes gratiorem licentiam ... et esset ... ut puteum sine prohibitione foderet Roboth puteum appellauit quod nomen sit spaciosum. Priorum vero alium quidem escon appellat quod potest dici litigium. Alium vero ... quod nomen designat inimicicias. Ysaac itaque rerum magnitudine fortitudine ... pullulabat. Abimelech autem contra se crescere putans Ysaac propter quod ... eo degens ... inimicicijs egerat metuens ne prior amicicia ... et perderet consilio Ysaac ad vlciscendum que videbatur esse passus, amicicias rursum cum eo firmauit. Et vnum adhuc ducum suorum philocum nomine destinauit. Et cum omnia que proposuerat Abimelech inuenisset propter Ysaac bonitatem qui veteris iracundie pristine gratiam ... seu ... possidebat tulit eum in propria. Ysaac vero filius Esau ... quem maxime habebat pater ... cum esset annorum xl duxit ... filiam et ... bamin ... vxorem inter chananeos valde potentium ... in ... imperante. Et neque post consilium ... Ysaac ... voluntate iacet. Non enim libenter ad ... copulas ... cognatis. Nolens autem molestus esse filio ut iuberet eum a mulieribus abstinere tacere decreuit. Cum senex autem esset et aspectum penitus non haberet, euocauit Esau et senectutem indicans quia et preter cecitatem et passionem visus impedimentum et iam esset deo seruire. Iussit eum egredi ad venandum ut dum ceperet quantumque potuisset ei prepararet ad cenam, post quam deum supplicaret ut auxiliator ei in omni vita et ... existeret ... esse ... moreretur. Et horum ante se ei ... ut deum ... ordinibus habere mereretur. Et Esau quidem ad venandum egressus est. Rebecca vero deum prouocare Iacob cogitabat et preter Ysaac voluntatem iussit eum edos occidere, cenam ... preparare. Iacob autem ... matri et semper obediens. Cum vero parata fuisset cena hedi pelle brachia ... ut per ... pilosus esse crederet Esau. Nam cum in omnibus similarent aliis, corpore ... gemini in hoc tamen ... differebant. Trepidus quoque Iacob ne ... fieret ... in ... ut ... faceret ... proferebat quod pater cenam Ysaac vero ... voce Iacob ... eum nomine vocitabat. Ille autem brachium porrigente ... pelle ... Ysaac ait voce quidem Iacob ... proximus. ... vero ... Esau ... esse videtur. Nichil quoque suspicatus ... et ... et ... Domine sequitur ... et creator ... fortitudine ... benedixit ... mihi dignum ... pariter ... quod ... adiutor et ... et dator ... esse ... Et ut confirmet et ... nobis deserite ... pater ... et proprie te deposito et ... filius ... et ab omni malo sine passione custodi dans ei felicem vitam ... bonorum ... comparatione ... Ysaac autem ... quidem ... Et ille ... Esau se ... magis ... a venatione affuit Esau. Ysaac ... Esau vero petebat ... tollaret ... vero ... eo ... Iacob fuisset ... expertus ... esse ... patris ... et fortitudine ... esse ... in armis et ... Esau ... fore ... et ... Capitulum xviii

Iacob autem metuente fratrem vlcisci se in eum volentem pro eo quod in illo deliquerat mater eripuit. Marito autem hoc persuasit ut Iacob de Mesopotamia ... vxorem cum ... Ismahelis patruum filiam ... Esau ... acceperat ... non enim ... chananei ... Ysaac in prioribus ... valde ... habere nature cepisset ... laborande. Iacob autem in Mesopotamiam missus

a matre pro uxore filie laban eius cognatam permittere Isaac celebrare Eo quod et fratris uxores
ipso persuasum per Chananea pergebat Et per odium provincialium aperire nulli quid
facere volunt Sed sub divo iacebat caput suum lapidibus pro dorso supponens Igitur per
somnium vidit huiuscemodi visionem Astitisse sibi scalam a terra pertingentem ad celum et per eam
descendisse figuras honestiores quam humane natura hominis et ad summum super eam deum ma-
nifeste sibimet apparentem nominatimque vocantem Et huiusmodi verba facientem Jacob tu pii
boni sis filius et avi qui gloriam magne virtutis invenit fatigari te in presentibus non oportet
sed sperare meliora Et te opulentissima maximorum bonorum meo solatio erit ubique presentia
Abraham namque ex mesopotamia huc ego deduxi a cognatis expulsum et patrem tuum felicem
tibi ostendi quorum non minorem partem in te quoque reponam Confidens ergo et hoc itinere proficiscere
me dirigente servus impetrabis enim et nuptias ad quas valde festinas, erunt quoque tibi
filii boni quorum multitudo numero maior erit et potentioribus suos derelinquet quibus ego terre
potestatem condonabo Et eorum quoque filiis omnem quam sol respicit terram simul et maria Sed
ne quoque ullum periculum timeas Nec laborum multitudinem metuas me providente omnia que tibi con-
cessa sunt et in presentibus et multo magis in posteris Hec itaque deus Jacob predixit Ille vero letus
honore factus et vite futurae alloquio votum quoque fecit consecravit quoque illos lapides quippe cum tantorum
impossibilem reverteretur deo quoque primitias exolvere decimas se sibi si acquireret ... [illegible]
novandum esse decrevit Igitur Bethel nomen imposuit quod dicitur hestias latina lingua sit
Procedens autem ad mesopotamiam longo tempore pervenit in Carran, pastoresque in suburbiis
inveniens et pueros adolescentulos et virgines ad quendam puteum aquam haurientes mora-
batur cum eis potum querens et verba cum eis habens, perconctabatur quoque ab eis si nossent quendam
Laban adhuc si superesset Illi vero omnes se nosse dixerunt Talem esse virum qui ignorari
non posset Eiusque filiam una cum eis pascere gregem, quam mirabantur non esse presentem
Ab ipsa namque certissime cognoscere poteris quecumque de illo audire desideras Hec itaque illis dicen-
tibus astitit puella cum pastoribus qui una descendunt et eis quoque Jacob ostenderunt Illa
vero leta facta pro infantia per Jacob puellarem requirebat eum quis esset et ad eos unde
venisset, et qua causa fuisset adductus, orabat quoque simul ut esset ostendere ei quibus
indigeret Jacob autem non per cognationis causam neque per similitudinem puellam
per amorem puelle victus obstupescebat pulchritudine eius talem aspiciens ut pauce
simulacrum ita florentem Sed ait Ad te mihi propinquitas quoque tum si tu filia es Laban fa-
miliaritas est ex antiqua mea tua quoque generatione consistens De Thara et Abraham
et Haram et Nachor filii sunt progressi Bathuel autem avus tuus filius Nachor
De Abraham autem et Sara que nata est de Haram Isaac pater meus est pater Vicinium autem
et novum cognationis pignus invicem possidemus Rebecca et mater mea Laban
patris tui soror est ex eodem patre simul et matre progenita Consobrini sumus
ego et tu Nunc autem inveniens vos amplector antiqua quoque nobilitate renovatus
assisto. Illa vero recordata sicut iuvenibus solet attende que prediscisse a patre de Re-
becca, et parentes scientes eius nomen desiderantes audire per pietatem fimorum ad lacrimas
adducta est et amplexata Jacob Quem cum osculata fuisset perduxit magna delectatione
ad patrem optabat omnibus quoque domesticis victoriam nam eius esse dicebat impendit quoque
ei totius boni retributionem Eum quoque ad patrem la venire iubebat et ipsum se precedens
tem Nec eius delectatione fraudari amplius illo tardante potest Hec dicens du-
cebat eum ad Laban Cognitus quoque ab avunculo et ipse sine formidine inter amicos
erat et illis delectationem maximam efficiebat inopinabiliter eius ostensio propter eo parentes
itaque dies Laban gaudere se quidem in eius maxime presentia et ultra quam posset indicium
sermone dicebat Causam venire pro qua venisset prevenire quoque senes derelinquens
et eius presentie solatio indigentes ab eo querebat pervenisse quoque se omnia quibus opus haberet
Jacob autem omnem ei causam narrabat quod Isaac geminos filios se et Esau, quem dum
pro primis orationibus matris sua fefellisset illum se interfecisse voluisse dicebat tamquam
ablato sibi a deo regno et bonis que pater optasset et hanc fuisse causam sue presentie mater
mandato facte Omnibus in nobis inquit sunt fratres Sed mater illis amplius singulos me
... ita mihi provexit quam etiam solum numinum mee presentie indicium, providentiam
... in presentibus sum servus Laban autem et per patrem promisit omnes se ei participa-
... Et per meam propriam sermone liberabsentis studium suum erga eum se dicebat omnibus.

Laban

gregis sed sui cum cura humiliter consistere dicebat et sponsas huius exoptabat volens
ad socios reneare pueris cum talibus domus et honoribus dimittendi qualibus talis cognatus
inesse perventurus esset. Jacob autem libenter hec audiens donec esset quidem apud eos
huius laborem ferre gratissime se videt. Mercede vero pro tali labore Rachel nuptam
postulavit. Cum esset preclara honore digna apud eum haberetur. Et maxime quod magister
eius fuisset advena. Amor namque puelle eum huiusmodi verba facere compellebat. Laban autem
gavisus in huius annuit et puelle nuptias. Nec alium generum meliorem sibi oportere inve-
niri. Sed tamen [illegible] apud eum maneret tempus. Ad chananeos [illegible] se misisse
filiam, quando esset de sororis tua primam se agere dicebat quod cum ibi duxisset. Cum vero Ja-
cob hec fieri consentiret [illegible] promisit annos. Tantum [illegible] indicans servos [illegible]
virtutis sue probans experimentum ut quis esset magis agnosceretur. Laban vero suppo-
sitione, transacto tempore, proposuit epulas nuptiarum. Nocte vero superveniente ignorante
Jacob collocavit ei alteram filiarum Rachel seniorem et non decoram aspectu. Ille vero pro ebrie-
tate et nocte ei permixtus, die facto apud Laban de iniusticia querebat. Cum dimitte re-
ma necessitatem poscebat ob quam talia gesserit. Non [illegible] per malignitatem et [illegible] dedisse
sed alia maiori causa victum se hec fecisse dicebat. Que tamen impedire non posse sed ama-
ti daturum se eam post septem annos alios promittebat. Compulsus ergo Jacob [illegible] et
aliud amor puelle facere promittebat. Et post alios vii annos Rachel accepit uxorem.
Erant autem ambabus ancille quas dederat pater, Zelpham quidem Lye, Rachel autem Bala
non quidem ancille sed subdite. Et Lye magna erat sollicitudo de amore quem habebat
erga sororem. Sperabat ergo ex partubus filiis honorandam et exorabat continue deum.
Natoque masculo filio et per hec conversio ad eam viro Ruben filium nominavit, eo quod
deus [illegible] ei fuisset [illegible] interpretatur. Hunc autem post tempora edidit alios tres pueros
Symeon quod nomen signat exauditum ei fuisse deum. Deinde Levi [illegible] firmatorem societatis
post hunc Judam quod grates signat actionum. Rachel autem metuens ne per copiam partus sorori
minorem apud virum pateretur collocavit cum Jacob suam famulam Bala ex qua na-
scitur Dan quod a deo iudicatum latina lingua signat. Et post hunc Neptalim [illegible]
ex machinationibus eo quod contra partus sororis [illegible] arte [illegible]. Hec autem et Lya
fecit contra opus sororis machinata. Collocavit autem ei et ipsa suam famulam et natus est
de Zelpha filius Gad quod quis potest appellare fortuitum. Et post hunc Asser quod beati-
ficum potest dici, quem Lye gloriam cumulavit. Cum autem Ruben senior filiorum Lye
matri mandragore mala portaret, Rachel aspiciens dari sibi poscebat quod cuperet
cibum. Illa vero non consentiente sed sufficere ei dicere quod cum viri honore prevaluisset
Rachel mitigans sororis iram concessuram se ei dicebat ut cum ea vir illa nocte
dormiret. Quam hoc propter munus Jacob cum Lya dormivit. Fiunt ergo iterum
sunt ei filii Ysachar quidem quod sit mercede factum, Zabulon quod indicat filium
pignus. Nata est autem filia Dyna nomine. Post hec vero tempora natus est et Ra-
chel filius Joseph quod indicat augmentum alterius futurum. Hic ergo omne tempus quod post
annos xx [illegible] prestabat socero greges, post quod rogabat ut susceptis uxoribus ab eo di-
scederet. Socero autem non permittente latere hec facere cogitabat. Uxores ergo quid de
profectione moverunt tractandum. Illis autem discedere libenter [illegible] Rachel et simula-
cra deorum colere patria lex erat [illegible] cum Lya sorore fugiebat et omnes
pueri et puelle cum filiis et quecumque possessio eius erat. Ducebat autem Jacob
tres gregum medietatem non respiciente Laban. Rachel ergo deorum simulacra portabat
licet doctrina cum Jacob deorum huiusmodi honorem contemnendum ut si consequentes
caperet pater venia illa ad hec confugiens impetraret. Laban autem post unum diem
cognoscens Jacob discessum simul et filiarum, multitudinem [illegible] persequebatur
magna virtute [illegible]. Et septima die [illegible] colle [illegible] eos collocatos in-
venit. Et tunc quidem quod erat vespera requievit, visus est autem ei apparuit monens
[illegible] generum [illegible] filias [illegible]. Et nihil [illegible] eos [illegible] sed
ut pacem faceret cum Jacob. Qui [illegible] paucitate [illegible]

Joseph

Rachel simulacra

cum eo pugnare ei se auxilium dicebat illa visio prebituram. Laban autem diu hunc di
ei factum fuisset a deo alloquium, octo die Jacob evocans et manifestans ei visionem
cui credens ad talia declinasset, cepit eum culpare dicens, quoniam eum et pauperem ve-
nientem ad se et omnium suscepit indigentem, et quod cunctam sue possessionibus prebuit
ubertatem. Nam et filias meas nupcie coniugia tibi fautorem tuum circa nos per hec

Questio ipius laban

augendum esse confidens. Tu vero neque matris tue, aut comunionis, qua ita me
per cognatorum habeo, neque uxorum, quas duxisti pudorem gerens, neque filiorum quorum
factum avos, lege apud me usus es belli, possessionem quidem meam auferens
filiabus, aut genitore suum fuge persuadens, et sacra quoque pena diripiens, domum
itaque portaturus, que et a meis parentibus honorata sunt, et a me religione
ipsa coluntur. Et hec quidem que nec expugnantes inimicos suos faciunt, tu spectra
sanguinis cognatus, et sororis quidem mee filius, filiarum vero maritus, perfectus quoque et recepi
latat meque domui mee nequaquam talia ingerere dubitasti. Cum hec dixisset
Laban, ita satis faciebat Jacob dicens. Ego non solum deum patrie desideravi,
sed etiam omnes una cognatos. et per tantum temporis dignum est me ad patria remeare

Responsio Jacob

Pro preda vero quod dicis, alio iudicante tu potius inveniris iniustus, cum deceret
grates nos solvere. pro his que a me custodita et facta maiora sunt. Secundo
in hec iusticia non privaris, cum in ingratus existis. Scitur patrem cum parva simile-
tas aspexeris. Filie vero tue non mea malignitate secute sunt, sed iuxta devo-
cionem qua semper uxoribus legitimis circa viros posse competere. Secuntur namque
non tantum me quantum filios. Et hec quidem ipse dicebat ne aliquid gereret iniquum.
Quebatur autem accusacionem que faciebat, quia cum matris eius videtur esse germanus
et filias ei iunxisset, impperiis eum cruciasset asperimus, xxti annis eum detineris
et alia quidem impiacionis occasionem fecisset, que licet fuissent crudelia levius ferre
misset. peiora tamen facta per insidias que quibus tamen minus effugeret. Et contra
eum valde crudeliter laban usus est Jacob, videns enim ei deum ad quodcumque
voluisset esse prestabilem, promittebat ut quicquid natum fuisset ei daret. Interdum
quicquid prederet album, aliquando quoque nigra nascentur. Crescente autem sub nomine
Jacob gregum partu aliquando siquidem fidem de presenti non custodiebat, aliquando autem
in alterum annum profuturum se esse dicebat, eo quod videt multitudinem gregum abun-
dare. et in futuro tamen fore potius desperaret. Fallebat quoque rursus in eis que
nata conspiceret. De sacris autem furatis iussit inquisicionem fieri. Cum accepisset
autem Laban perscrutandi potestatem, Rachel hec audiens, posuit idola in stra-
torio cameli, qui et portabat eam, et sedens dicebat, naturalem sibimet
purgacionem imminere. Et laban siquidem cessavit amplius perscrutari, non credens
filia per talem passionem accedere posset ad idola. Fecerunt quoque cum Jacob fedus, in nil
ut condicionis que gesta sunt habiturum. Sed et ille dilecturum se filias eius. Et has
pollicitaciones fecerunt super montes quosdam, in quibus columpna statuerunt
sub formate ara. Unde collis ipse dicitur Galaad, ex quo adhuc Galaaditen ter-
ram appellant. Et cum festis paracionibus immolassent, Laban quidem reversus est.
Jacob autem in Cananea pergenti subinde visiones apparebant, de futuro ei spem
optimam pollicentes. Et locum quidem illum appellavit dei castrum. Volens autem
nosse quid eius cogitaret frater, singula cognituris eius integritate premisit.
Metuens quoque propter priscam suspicionem precepit his quos mittebant, ut dicerent

Esau venit ad Jacob cum quadringentis armatis viris

Esau. Quia Jacob putans iniustum esse, ut hic te irascente comunicaret
de promissa sponte discessit, et nunc sufficiens esse temporis putans reconci-
liacionis, reversus est, uxores et filios ducens cum diviciis adquisitis. et
cum preciosis rebus semetipsum tibimet traditurus. Famam maxime fore bonum
iudicat, ut cum fratre fruatur his que ei sunt a divinitate collata. Et
illi quidem indicaverunt. Esau vero letus effectus, fratri cum quadringentis oc-
currit armatis. Jacob autem audiens venire eum in occursum sibi cum tantis
armatis expavit, deo tamen spem salutis sue commisit, et providencia rerum
prius fecit, qualiter et ipse suos sine passione servaret, inimicos quoque prevaleret
si aliquid iniustum facere voluissent. Distribuens ergo qui cum eo erant alios

quidem premittebat alios autem post ipsum proxime sequi iubebat ut si primi paterentur qui
premissi fuerant insistente fratre refugium sequentes haberent. et omnes qui cum eo erant ab hu-
ius dispositione misit quosdam munera fratri deportantes. Erant enim iumenta que mit-
tebantur et multitudo quadrupedum variarum. que grata suscipientibus forent. eo
quod illi raritate non haberent. Mittebantur autem divisis viribus ut frequenter advenientes
multi esse viderentur. placabat autem per dona iram eius. vel si adhuc aliqua indi-
gnatio remansisset. Sed etiam sermonibus blandis uti quos mittebat ad eum. Hac
dispositione per totum diem. nocte veniente movebat suos. Et iam torrente quodam
nomine Iabocc transiebat Iacob ibi remanente visio quedam apparuit cum qua
luctabatur. Illa utique visione tamen initium faciente. que etiam voce sua est usa
et verbis letatus est eum monens in hiis que facta videbantur. nec modico se preva-
luisse crederet. sed grandem angelum dei vicisse. et hoc signum arbitrari magnorum
sibi fore bonorum. et quia numquam eius deficiat genus. nec fortiore hominem quem-
libet esse victurum. Precepit quoque eum vocari Israel. quod ebraica lingua significat reluctantem
angelum sacrum. Hec igitur Iacob poscente illa visio predicebat. Cum sentiret ange-
lum esse dei rogabat ut que posterum habiturus esset ei significaret. Et visio hec
cum dixisset ita disparuit. Letatus autem in hiis Iacob Phanuel locum denominat
Et iam ei propter certamen dolor fuisset circa nervum lati. et ipse abstinuit
a cibo et propter illud neque nobis est comestibilis. Proximum vero audiens iam esse fratrem
iussit precedere utramque coniugem seorsum cum suis ancillis ut delonge prospicerent
opera virorum pugnantium si hoc voluisset Esau. Fratrem autem proxime sibi venien-
tem salutavit nichil de eo dolose cogitantem. Et Esau amplexus eum requi-
rebat de multitudine filiorum et mulierum. Et cum cognovisset ipse quidem venire
eos rogabat ad patrem. Iacob autem causante eos de iumentorum labore discessit
in Seirum illic enim commorabatur. Appellavit quoque villam de suo scilicet capilla-
tura. Iacob autem venit ad Scenas id est ad habitacula que actenus sic
vocantur. Unde in Sichima quoque perfectus est. que civitas est Chananeorum.
Sichimitis autem festivitatem habentibus. Dina que fuit filia Iacob sola
transivit ad civitatem visura ornamentum provincialium mulierum. Videns autem
Sichen regis Emmoris filius eam corrupit accepta et amore constrictus de-
precabatur patrem ut ei puellam acciperet in uxorem. Ille vero consentiens venit
ad Iacob supplicans ut filio suo Sichen Dinam lege coniungeret. Iacob autem neque
contradicere valens propter dignitatem supplicantis neque legitimum iudicans alie-
nigene filiam copulare. peciit concedens sibi spacium ut deliberaret de quibus
poscebat. Abscessit ergo rex sperans impetrans filio suo concubitum. Iacob autem
filiis indicans et corruptionem sororis et supplicationem Emmoris petebat cogitandum
ipse quid fieret. Et plurimi quidem tacebant consilium non invenientes. Symeon
et Levi puelle fratres ex eadem matre nati huiusmodi sibi constituerunt adinvicem actum
ut cum esset festivitas et Sichimite in requie et in epulis vacarentur. nocturni
primus custodibus assistentes dormientes occidunt. Et venientes in civitate
interficiunt omnem masculum et regem cum eis et filium eius. solis quoque parcentes
mulieribus. Hec autem efficientes preter consilium patris revocaverunt Dinam. Iacob
autem factorum magnitudine admirante et filiis irascente deus assistens iussit
eum confidere et purificante tabernacula sacrificia celebrare que prius cum iret
in Mesopotamiam per sompnium apparens devoverat. Cum igitur purgaret
suos Laban deos invenit. neque enim sciebat Rachel furasse et quod eos
celasset in terra sub arbore quadam Sichem ergo et inde tollens sacrificabat in
Bethel ubi sompnium viderat cum Mesopotamiam pergeret. Hinc enim profectus pro-
ficiscens venit in Effrata ubi Rachel mortua ex partu sepelitur. que sola
inter cognatos in Ebron honorem sepulture habere non meruit. Et cum valde flevisset
filium ex ea natum Beniamin appellat propter dolorem quem ob eum matri provenerat. Isti
sunt ergo omnes filii Iacob. masculi quidem xii femina vero una. Horum octo legitimi
de Lia quidem sex. duo vero de Rachel. Quatuor vero de famulis binis ex utra-
que. et nomina horum superius. Venit ergo hinc Ebron in civitate posita inter

Chananeos. Illic autem Ysaac commorabatur et paululum quod parit vixerat. Rebeccam autem Iacob vivam non reperit. Moritur Ysaac non post multum quam filius eius advenerat et sepultus est a filiis ab uxore in Ebron ubi erat eius sepultura parentum. Fuit autem Ysaac deo dilectus et multa eius providentia dignus post Abraham patrem suum et valde longevus. Cum enim vixisset centum octoginta et quinque annis cum virtute defunctus est.

Flavii Josephi antiquitatis iudaice liber primus explicit. Incipiunt capitula libri secundi

Quod Esau et Iacob filii Ysaac hereditatem diviserunt et Esau quidem Ydumeam tenuit Iacob autem Chananeam.
Quod Joseph iunior filiorum Iacob sompniis et divinationibus felicitatis futurae invidiam sustinuerit.
Quod eo tempore in egyptum venditus est a fratribus propter odium quod habebant in eum fraternis [illegible] et [illegible].
Quod Moyses natus et a filia regis inventus est et educatus [illegible].

Questio 2a Incipit liber secundus iudaice antiquitatis

Post mortem vero Ysaac filii eius invicem hereditatem diviserunt non ea que acceperant et tenuerunt. Sed Esau quidem Ebron civitate fratri dans habitavit in Seyr et in Ydumea regnabat. Cuius regionem a semetipso ita vocavit. Edom sibi nominatus est causa inventionis huiusmodi. Venatione enim quadam sortitus est ab labore venationis esuriens redibat dum adhuc puer esset. Cum invenisset fratrem lentem sibi preparantem ad prandium rubei coloris nimis habentem et [illegible] petitus invitatus rogabat ut ei preberet ad cibum. Cui vendere sibi primatum per cibum per eum esuriens compulit fratrem. Ille fame compulsus cessit ei sacramento primatum. Unde ob rubeum cibum tamquam infantie tempore Edom vocatus est. Hebrei enim Edom rubeum dicunt. Et regionem sic appellat quam greci honestius Ydumeam nominant. Fuerunt autem filii eius quinque quorum Ieus quidem et Ihelon et Chore ex una muliere sunt geniti a liba nomine. Reliquorum vero Eliphas quidem ex Ada Raguel autem de Basamia ethei sunt nati. Ieus quidem filii non fuerunt Eliphat vero fuerunt legittimi v. Amalech vero naturalis erat de concubina Tamna nomine parentes.

Theman
Omor
Ophus
Iotham
Canaan

Isti sequentem habitarunt Ydumeam que Gabolitis dicta est. Et ab Amalech amalechitis appellata. Cum sit aliquando magna fuisset Ydumea et in tota regionis nomen integre retinebat et a principibus appellatur ab habitatoribus. Contingebat autem Iacob ut ad tantam felicitatis magnitudinem perveniret quam facile ab aliis apprehendi non possit. Divitiis et cunctis pecuniis aliis eminebat et filiorum virtutibus venerabilis et gloriosus erat. Nec ullius rei penuria indigebat quod illi ad opus humanum et laboris tolerantiam erant prompti et ad intelligentiam apti. Providentia vero eius huiusmodi dignitatis et felicitatis curam ut et ex his que videbantur tristia esse bonorum ei preberet patrimoniis efficeret quam cum et quo ex eo parentes sunt auctores profectionis ex egypto. Causa premium nostri huiusmodi causa indicavimus.

Capitulum secundum

Joseph ex Rachel filium suscipiens Iacob et propter corporis honestatem et animi virtutem cum ceteris aliis sapientia precelleret eum amplius aliis filiis diligebat. Huius sive prima dilectio invidiam excitavit fratrum sive sompnia que eum vidisse patri et eis protinus indicavit. Ergo quod [illegible] eius amulantur. Cum semper zelent homines [illegible] felicitatis. Visiones autem que apparuerunt Joseph erant huiusmodi. Missus a patre cum fratribus ut colligeret messe maturatas fruges vidit nimis superius visionem et ultra eam que solent per sompnia provenire. Cum a visione dum surrexisset fratribus suis tradidit sompnium diiudicari nunciavit, quoniam dixit vidisse se transacta nocte manipulum suum [illegible] stantem in quo eum posuerat loco, illorum vero currentes adorare eum sicut famuli servi. Illi vero intelligentes virtute ei et magnitudinem predicere visionem et non se eius perfecta facturam Joseph quod tamen ignorare nichil explanaverunt. Consilium fecerunt ne ad effectum ei [illegible] trahebat accedit et tunc eius gravius amplius existebant. Inspiciens autem divinitatis crescere invidiam secundam Joseph perceperit visionem valde mirabilem quemadmodum videret et Solem lunam et ceteras stellas in terra in [illegible] descendere et se adorare quam visionem patri nichil de fratribus malum formidans et [illegible] invenit et interpretari sibi quid vellet hoc sibi significare poterat. Ille vero sompnio gaudens [illegible] exponeret eius mente

conciperet, et cum sepius non sine assiduis querelis [illegible] narrasset, frequentioribus se laudibus
filio mirabatur. Tempore quoque largitatis deo factum, quo a parentibus suis et fratribus honorandus et
adorandus dignus, illum quidem et solum unum et patri appareret [illegible] ei angelis et maior
remissa. Ille siquidem vero fecerat, et alium sompnium [illegible] stellis vero fratribus eum et ipsi
essent sicut et stelle regebantur a sole luna quoque prophetia. Et Jacob quidem non [illegible]
[illegible] simulans, fratres vero Joseph vehementer eum quoque sunt predicta conspiciunt, et [illegible]
[illegible] ad visum eius velut [illegible] bona quoque significata sunt illius sompnia [illegible] et [illegible]
de fratre gaudebant dum et potuisset [illegible] hec adipisci bona. Nempe quoque [illegible]
[illegible] et felicitas fore intime adolescentulo sunt agressi. Dum quoque [illegible]
ad pastorem eius tendebant in sichimis [illegible]. Hec autem provincia pascuis est [illegible]
[illegible], et gregum alimentis valde copiosa. [illegible] ad gregum curam [illegible], ut [illegible]
[illegible] quod [illegible] [illegible]. Ille autem ignorans [illegible] quod nulla [illegible] a gregibus
[illegible], eum quod esset unus de filiis [illegible]. Triste [illegible] illius [illegible] et [illegible]
[illegible], misit Joseph ad greges ut de fratribus suis agnosceret. Et quid ageret [illegible].
Ille autem fratres videns ad se venire gavisus quidem fuit. Sed [illegible] velut [illegible]
[illegible] et a patre dicti. Sed [illegible] [illegible], et [illegible] [illegible] voluntate [illegible], ad
[illegible] vero eius vellent [illegible] tempore [illegible] accesserunt. Quos dum Ruben
[illegible] inspiceret ita conspirare et ad [illegible] videret [illegible] eos [illegible]
[illegible], magnitudinem [illegible] et [illegible] ostendit quod [illegible] quidem et deo [illegible]
[illegible] esset abhominabile, [illegible] ne [illegible] [illegible]
[illegible] ita [illegible]. [illegible] par [illegible], et [illegible]
[illegible], et filii [illegible] non [illegible] lege [illegible]. Et [illegible] ut
[illegible] quod ipsi parentes [illegible] filio sibi et [illegible], et [illegible]
[illegible] a tali [illegible], deum [illegible] quoque inspector sunt et testis. Et ut ab [illegible]
[illegible] [illegible] diligenter et [illegible] desisterent. Nam [illegible] ad [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] ubi [illegible] [illegible]
[illegible] quod in deserto, neque quod in [illegible] agitur [illegible] [illegible] [illegible] o [illegible]
[illegible] ille esse deum. Sed [illegible] sua [illegible] eos [illegible] in [illegible] [illegible]
[illegible], quam neque bonum habens aliquid neque talem [illegible] in eis [illegible]
per mortem [illegible] [illegible]. Adiciebat autem [illegible] sunt [illegible] [illegible] neque [illegible]
[illegible] [illegible] occidere. [illegible] vero esse [illegible] oblivisci [illegible] quod forte [illegible]
[illegible] Joseph vero in nullo [illegible] eos [illegible] unde eum occiderent [illegible]
infirmitate [illegible] debuerant quod ipse eorum [illegible] potius [illegible] vero
[illegible] inter [illegible] eorum fuerit actorum, eorum [illegible] futurorum et [illegible]
eum vita privare [illegible]. [illegible] bonis eum illo simul [illegible] eius communione
participatis, [illegible] domesticus eorum existeret. Unde debent [illegible] quoque
Joseph [illegible] divina [illegible]. Sed et [illegible] [illegible] [illegible]
sibi met futura si eum qui adeo [illegible] fuerat occiderent et auferret deo eum [illegible]
[illegible] esset [illegible]. Et [illegible] quidem hec [illegible], et [illegible] [illegible] [illegible] eos
conabatur [illegible]. Cum vero eos in nullo [illegible] videret, si [illegible] ad [illegible] suadebat
ut [illegible] aliquatenus [illegible]. Nam [illegible] se [illegible] [illegible] [illegible].
Cum vero [illegible] ut fratrem occiderent, dicebat non esse valde [illegible] malos si [illegible]
[illegible] obedient. [illegible] et [illegible] quod [illegible] non tamen [illegible]
Sed [illegible] in [illegible] nulli. [illegible] et eos [illegible] quidem in [illegible] non [illegible]. [illegible]
in lacum [illegible] eum illic [illegible] et [illegible] [illegible] ut ita [illegible]. Illius
[illegible] [illegible] Ruben adolescentulo [illegible] eum in lacum [illegible] qui
te deposuit. Erat et sine aqua. Et ille quidem [illegible] hec [illegible] abscessit [illegible] locum
oportunum pasture. Capitulum tertium de venditione Joseph.

Iudas autem qui et ipse filius erat Jacob videns negotiatores arabes [illegible]
[illegible] [illegible] aromata et onera [illegible] portantes egiptiis de galaad [illegible]
Ruben fratribus persuasit ut extrahentes Joseph venderent arabibus, quo longius [illegible]
dito et si moreretur apud peregrinos ipsi forent ab scelere liberi. Hoc [illegible]
Joseph extrahentes de lacu negociatoribus vendiderunt precio minarum XX [illegible] et [illegible]

xvii annorum. Ruben autem nocte ad lacum veniens latens fratres ut liberaret Joseph, cum clamans
eum non videret, metuens ne post eius abscessum eum interemissent, culpabat fratres. Illis
vero quod gestum fuerat edicentibus cessavit a luctu Ruben. Cum ergo haec erga Joseph
gesta viderentur a fratribus, quid agerent pro ea ut extra suspicionem patris fierent excogi-
tabant. Tunicam ergo qua veniens indutus ad eos Joseph, quam abstulerant dum eum
in lacum deponerent, placuit eis dirrumpere et hirci sanguine maculatam portare patri et
monstrare, ut ei videretur quia a bestiis devoratus. Cum fecissent, venerunt ad senem. Et
cum ab eis de filii cognitione requireret, dicebant quod Joseph neque vidisse se neque
si qua accidisset ei calamitatem novisse, illam vero tunicam invenisse se sanguine
maculatam atque dirruptam, et arbitrari se quod incidens in bestias interisset, si tamen ea tu-
nica indutus fuisset de domo proficiscens. Jacob vero cum prius in leniori fuisset spe tamquam
predatum filio suo, hanc spem deseruit, et tunicam eius mortis indicium ei fuisse manifestum
cognovit, ut cum ipsa vestitum eum processerat ad fratres. Et velut super mortuo de cetero vide-
batur afflictus adolescentem lugens, et tamquam si unius filii pater esset aliorumque con-
solatione privaretur. Sic erat apud senem ipsum [illegible] per fratribus eum estimans compati,
qui a bestiis tradebatur esse consumptus. Sedebat autem sacco vestitus et ex tristicia gravissimus,
ut neque a filiis consolatus [illegible] lenior fieret, neque laborando doloribus mitteret finem.

Joseph autem a negociatoribus comparavit Putiphares vir egyptius qui erat super
cocos Pharaonis regis. Habebat in omni honore, doctrina quoque liberali eum erudiebat, et
cibum meliorem cibo quam conveniebat servili fortune iubebat, commisit quoque domesticam curam.
Ille vero cum his fruetur virtute [illegible] qua erat, neque hac mutatione de-
iectus est, sed ostendit prudentiam cum certissime asserit posse pariter rebus in vita difficilibus
et felicitatibus solam [illegible] equalitatem [illegible]. Sicut enim uxor eius domini propter pulchritudinem
et oportunitatem actuum eius esset illius amore succensa. Et putans, cum si ei hoc fecerit
manifestum, facile suadere eum ad sui [illegible] venire [illegible], quia si ille iudicaret felicitatem
eo quod ei domina supplicaret, et ad figuram illius tunc servitutis, et non ad morum respiciat
castitatem, desiderium suum ei prodidit et verba de permixtione fecit. Cum respuebat ille,
dicendo non esse iustum huiusmodi impendere sibi servicium, unde emptorem a quo
tanta dignitate fuerat honoratus iniustitie contingeret iniuriam sustinere. Et rogabat
eam continere passionem, desperationem quippe hanc desiderii ei proveniens quia non esset spes,
hoc ei facile posset auferre. Se vero omnia potius ferre dicebat quam in hoc [illegible] non
consentire. Nam si servum inquit nichil facere domine contra adsensum [illegible] haec precepta mea
[illegible] resultare. Illius autem amor potius augebatur eo quod non speraverat omnino
domina Joseph. Et dum vehementer obsideret a passione, secundum [illegible] fecit experimento.
Igitur dum festivitas publice celebraretur [illegible] in qua ad [illegible] erat mulieribus
interesse, ut egritudinem marito simulavit, captans ob hoc solitudinem atque silentium, ut
rogaret Joseph. Cum autem accessisset, vehementius [illegible] obtulit ei sermones, quia
bonum erat fuisset ut precibus primis flecteretur, nec in aliquo contradiceret propter reverentiam
domine deposcentis et ex [illegible] passionis qua cogeretur domina de sua dignitate descen-
dere. Si nunc melius ageret si que prius contempsisset emendaret. Nam si [illegible] peteret, expectaret
hoc illa et studio maiori se fecisse referebat et egritudinem simulasse et festivitati vel
synodis [illegible] posuisse eius amplexum. [illegible] autem quod primis sermonibus non credendo resilierat,
nulla [illegible] malitia non fuisse indicatam. Signum quod crederet veritatem bonum putans quod ipsa
in voluntate persisteret. [illegible] bona que non possideret si omnis amore flecteret, et muneribus
fruitur obediens. Vindictam vero et odium eum asserit suscepturum si eius contemneret desiderium,
si castitati domine vel castitate videtur. Neque ut hoc minare illud posse dicebat si ipsa adactam
criminibus accideret illius et temptatam se libello, marito [illegible] mentiretur, atque magis crederet
sermonibus Putiphares quam illius, licet eos ex veritate proferret. Hec dicente muliere
et flente, nec misericordia eum inclinavit a castitate declinare, nec metus coegit.
Sed precibus respuit, minis non cessit, metuens iniustitia sustinere et pati magis quod [illegible] si
eum elegit, quam letitie frui [illegible] in quibus se conscium esset sine perditione. Commemorabat autem
ei imperia et viri severitatem et huius potiora distribuenda quam temporalis ardoris libidinem
[illegible]. Nam talibus exortationes [illegible] magis augebat dolorem sumere. Et

Joseph venditur ab [illegible] in egipto

putiphares

nequitiam quod deliquerat emendare et timorem minimum esset futura, tum causa huius mali
mulierem posse abscondi. viri autem sue societatis adoptione futura sine periculo.
Insuper magnum consilii apud deum fiduciam simul et apud homines timorem ? consci-
entie amplexitur munda, et apud eum dicere potestatem, et non pro peccato futuram co-
fusionem, quamvis [illegible] melius esse, habere fiduciam in bonis que egisset quam in malis
que timore celaret. Hec et huiusmodi [illegible] ardorem mulieris retinere cupiens
quod passionum ratione conducere nitebatur. Illa vero studio suo vehementius incitata in-
mittens manus, cum vellet suadere desperasset eum cogere temptabat. Cum quod fugisset iratus
Joseph illa eius tenuit vestem qua se exuit exiliens e domo. Que in formidine consti-
tuta ne viro suo hec diceret timuit quod volens puerum contra adversum Joseph incitaret ex cogitavit
ut hoc modo ulcisceretur iniuria qua fuit superbe contempta. Prevenire vero in accusatione sapientissimum
fore simul et muliebre credens et sedebat quasi deiecta atque confusa obtristata quod furore
sue cupiditatis accepta tentamentum corruptoris sue cum ira fingens venienti autem viro velut
turbato causam quod tesulenti fecit Joseph aquisitorem iniuria et velut mortua dixit male
servum neque cubile tuum volentem violare castiga. Cum neque [illegible] in ira domum venire se
cordatus timuit. Neque quantum ex tua bonitate prevenire mente precepit, Sed pro huius cum
rebus omnibus bonum se prebere debuisset impudicus habitus est ut locum tum contumeliis afficeret
et hec in festinate captivus absentia tua, Cum licet humilis primitus videretur, per tum quam
exercebat metum non quod esset natura benignus, hic autem factus est eo quod indigne et preter spem
ad honorem accessit, Cum dum fidem totius possessionis tue et dispensationem obtinere promeruisset et
senioribus famulis preposita esset tua quod violare temptavit uxorem, Dum vero quievisset in cubili
ostendebat vestem quam dum tetigisset et vim faceret, reliquisset eam, Putiphar autem neque lacrimis
uxoris neque hiis que dicebat id ut videbat ipse diffidens et eius amori cuncta distribuens
examinationem quod iustum fieri non permisit uxori clementes testitute. Joseph vero neque esse de-
fendens et illum quasi malignorum iussit in carcerem. Uxori vero potius ornamenta testis mensis
testatus est. Joseph vero omnia sua deo committens, neque ad purgationem neque ad integram se retulit
manifestatione commissam est. Sed vincula et necessitatem tacitus et mansuetus sustinebat, credens
esse confidens deum, cuius calamitatis et virtutis sciret quam illos qui cum iuste perire con-
tendunt. Cuius prudentie experimenta repente sensit. Custos nempe carceris diligentiam
eius fidemque correspondens, et videns dignitatem forme subtraxit vincula. Et quod erat possi-
bile ei fecit, cibo quod eum uti quam vincti convenirent meliore precepit. Eis vero qui in eisdem
calamitatibus erant, de aerumnis cum essent ad colloquium ut assolet communis
et sibi calamitatis venientibus et adinvicem causas perquiribus concedunt fuerunt inter quos
pincerna regis et ab eo vehementer honoratus cui quasi asserta de vinctis et cum Joseph huius consue-
tudinis familior ei magis effectus est. Sapientia namque ei videbatur excellere. Cuius somnii visionem
exposuit petens ut quid significaret insinuaret. Accusans quia super mala regis ad hec
quoque sollicitudine apponeret somniorum. Dicebat ergo se vidisse per somnium tria palmitum
nates botros ex vino quod pendere grandes iam et ad vindemiam preciosos et sese compressisse
in poculo regis nimium quod ei offerre bibituro et illum gratie suscipere, quod ergo viderat hec erat
dicebat. Poscebat quod ut quemadmodum Joseph in huius sortis intellectum ei suo manifestaret. Qui
vero Ille vero exhortabatur eum confidere et sperare se in tribus dierum a vinculis absolvendum
rege desiderante ministerium eius et rursum in eo esse constituendum. Fructum ut significabat vini
in bonum deus hominibus prebuisse quod et ipsi libat et fidem hominibus amicitie quod pacis pre-
solvit ergo libert, passiones et tristitias aufert hiis quibus offertur et ad delectationem preparat
fuit. Hec ergo dicens, inquit, ex tribus expressum botris manibus tuis suscepisse vigilans
igitur visionem scito tibi futuram et post non in indulgentia in tot diebus pluralitatem designatis
palmitibus fructum vasis et vindemiasse per somnium. Sed memor esto nunc dum feceris
acceptus qui tibi nuntiavi bona et in prosperitate constitutus non obliviscaris in quibus nos re-
linquis. Nichil enim peccantes venimus ad vincula sed pro causa virtutis et castitatis
ea que iocunda sunt sustinere dampnati sumus, pre ut propria delectatione eum qui me
hec intulit iniuria sustinere maluimus. Et pincerna quidem audiens huiusmodi
expositionem somnii gaudium erat expectabat quod interpretationis fine. Alter
autem quidam supra pistores constitutus regis cum pincerna vinctus in carcere

Dum etiam Iozeph protulisset de illius vision[e] sententiam in spe bona constitutus
dum et ipse somnium vidisset petit Iozeph ut et illi que preterita nocte vide-
rat quid vellent significare promeret. Erant enim huiusmodi. Tria inquit cani-
stra ferre me super caput vidi. duo quidem panibus plena. tertium vero obsoniis va-
riis et cibis. et qualia solent regibus ministrari. supervolantes autem alites omnia
consumpsisse. Et ille quidem expositionem futuram sibi que fuerat pincerne dictare
debat. Iozeph autem despiciens eo somnio dixit ad eum velle se quidem interpretem
fore ei bonorum. et non talium qualia visio demonstrabat. duas inquit ei vite
superesse dies. hec enim canistra duo significare. tertia vero eum crucifigendum. et
cibum volatilium esse futurum. nec esse fore quod ei quod et ferre possit singulum. Hec
ergo similem terminum in ambobus sicut Iozeph dixerat susceperunt. predicto namque
die cum natalis esset dies regis. non sicut rex agens. pistore quidem crucifixit
pincerna vero vinculis absolvens in suum ministerium revocat. Iozeph vero cum duo-
bus annis vinculorum mala sustineret. nichil est a pincerna predictorum memoria
iuvaretur. deus eripere volens eum e carcere huiusmodi et machinatus est libertate.
Rex pharao eadem nocte visiones sompniorum videns duas et cum hiis
utriusque expositionem interpretacionem quidem oblitus est. visiones vero recoluit
afflictus est in hiis que viderat nempe cum et tristia videntur. Die facto
convocat sapientes egyptiorum volens agnoscere sompniorum discretione. hes-
itantibus autem illis rex plurimum turbabatur. pincerne vero regis videnti confusionem
memoria reddita est Iozeph. cuius est sapiencie circa sompnia. Et accedens
ad regem indicat ei de Iozeph et visionem quam ipse vidisset in carcere post
et eventum. et quo ipse dixerit crucifigendum de pistore et sibi omnia secundum
interpretacionem sompnium contigisse predicente Iozeph. vinctum esse eum asserens
a phutiphare principe cocorum. ut se tamen eum diceret semetipsum hebreum
esse hominem esse generis nec glorie patris huius inquit curarans nec
medicam calumniam eum culpans que triste sompnus indicant. ag-
gressis iubente siquidem rege Iozeph ad suum vultum adduci. obediunt festi-
nanter diligentia et precepto regis adhibita. Rex vero dextera apprehendens
iuvenis inquit. tu enim michi meus optimus et prudentia dignissimus testi-
monio ... ... es hiis ego bonus quibus iste pincerna est. etiam me
facias esse consortem ... quecumque sompniorum significant visionis nullo
ut te ullo timore constrictum blandire sermonem fallaci. et adulacionem facere.
Sed vera sunt custe que vidi. Putabam ego circa flumina ambulans vidi me
boves pinguissimas sunt et magnitudine precipuas numero septem gradi de
palude palude. Alias vero tantas numero proximas de palude exire
valde tenuissimas et ad videndum deformes. Que dum devorassent pin-
gues et magnas nil adiuta sunt crudeli fame detenta. Et post hec vi-
sum de sompnis surgens et turbatus quicquid esset visio apud me co-
gitans. rursus in soporem solutus sum. et vidi secundum sompnium multo mira-
bilius priori. que etiam plurimum terrent atque conturbant. spicas septem vidi ex
una radice natas. capita iam gravatas et reclinatas ex fructu et
aptas ad messem. Et ad hec alias septem spicas inanes et infirmas
siccitate. que conicere ut sumerent et comederent speciosas spicas
stupore in serunt. Iozeph autem videns aut visio quidem ista rex licet
duabus formis appareant. unum tamen terminum eundem est fit futurorum. Et
enim boves vidisti aut in aratro labore fortissimum a pre pecoribus devo-
ratas. et spicas a minoribus esse consumptas. fame egypto et sterilitate
tantis annis pronunciant. equis sex temporibus primo felicitatem sentibus. quorum
ubertas postea totidem annorum sterilitate consumetur. Erga aut dif-
ficultas verum necessariorum que remediabit vehementer existet. Signum
autem hoc est. quia et vehemente boves que consumpserant meliores sanari
minime valuerunt. Deus tamen non ut tristificet futura prodit hominibus. sed
ut presentibus cautiora faciat experimenta pronunciatorum rerum. Tu si ergo
congregans bona tempore primo futuras famis et calamitates reservas egip-
tiorum circa non senciat. Mirantem itaque regi prudenciam sapiencia
Iozeph et consulenti quemadmodum ubertatis tempora dispensarent ut post hec

sterilitas lenior esse videretur, hominibus autem consilium dedit ut frugum parcimonia haberetur et non effluerent
egiptios uti hiis permitteret sed quantum ad pabulum sufficeret erogaret. Que vero superessent steri-
litatis servarentur in tempore. Frequenterque monebat triticum ab agricolis perceptum ut ad spa-
tium temporis instrueretur expensa alimentorum. Pharao vero et quia Joseph mirabatur et discretionem
sompnii per se et consilium dispensationis eius rei ipse commisit ut ipse ageret ea que populo egiptiorum
et regi estimaret utilia, inveniens hominem sed vere esse dispensatorem optimum fore con-
fidens. Ille vero potestate sibi a rege collata ita ut eius uteretur signaculo et purpura vesti-
retur per universam terram curru vehebatur in curru, frumenta que agricolis ad semen sufficerent
et pabulo singulis metiebatur, nulli significabat tamen per quam causam pareret. xxx significans autem
annos transcendit, et omnium honore collato sibi nomen a rege fruebatur quod appellant psomphon-
phanecos videns eius intellectum inopinabilem. Significabat autem hic nomen inventorem absconditorum
terum. Duxit autem uxorem valde dignissimam filiam pentephre, qui fuit unus heliopoli-
norum sacerdos adhuc virginem nomine asseneth cooperante eis mirum rege. Ex hac fuerunt
ei filii ante sterilitatis tempus, Manasses quidem senior quod nomen signat oblivionem, eo quod per
felicitatem oblivione infelicitatis accessisset. Junior vero Effraym quod restitutorem sonat eo quod
reddita esset libertati maiorum. Egipto siquidem secundum expositionem sompniorum Joseph vii annis
[illegible] fatigante fames autem iam tangebat octavum. Et eo quod non precavissent casum
super se malum, laborantes in eo omnes ad regis ianuas confluebant. Ille vero
Joseph vocabat, qui eis frumenta vendidit, factus multitudinis sine dubio salvator, et
mercatum non omnibus permittebat tantum incolis faciebat sed eciam peregrinis vendere precepit. Omnes
homines secundum cognatos suos solacia mittebant, Joseph felicitate eius utentes. Ita intelli-
gens quidem Chananea fame crudeliter vexaretur. Omnem denique terram hec pestis invaserat
hiis temporibus Jacob filios suos dirigens in egiptum comparatos frumentum, confidens licet
mercatum tantum fieri peregrinis, Beniamin tantum non retinens qui ei ex Rachel fuit genitus
et erat Joseph consanguineus. Illi siquidem in egiptum venientes adeunt Joseph frumentum
emere supplicantes. Nichil enim erat quod non illius consilio gereretur, ita ut nimio regi tanquam
erat homini quidem Joseph honor exhibebatur. Quem dum cognovisset fratres nichil de se co-
gnatos eo quod adolescens quando abiens discessit, ad hanc vero etatem venit permutatus ut fieri
ei eis ignotus esse videretur, cum magnitudine eius dignitatis eos neque suspicari permitteret
temptabat eos ut diceret, quia venerunt de rebus eius maximis voluntates. Omnibus frumenta quod
non venderent, exploratores vero eos principes esse dicebat, et ex multis quidem locis esse
eos aggregatos. Et insuper vero se cognatos asserere, impossibile esse dicens virum privatum
te tales filios et forma ita clarissimos enutrire, cum regibus tot filiorum receptus esset
valde difficilius. Ut pater eis de patre que promisisset latenter posset agnoscere [illegible]
et ut de fratre suo Beniamin audiret. metuebat enim ne forsitan et in illum ut in
se quoque permanentes aliquid deliquissent. Illi namque erant in tumultu et timore magno
constituti, periculo putantes plurimum imminere. Nichil enim de fratre suo meliora sperantes, et
constitutos, reddebant de causis singulis rationem. Ruben namque etate primitus qui
eorum senior existebat: Nos inquit non pro [illegible] venimus huc. Neque ingenium regis
aliquam mala fecimus, sed causis salutis et refugio malorum in regionem vestram obtinere
stimus vestram regis precem clementia que eos solum subvenire omnibus pro [illegible] peregrinis
memoramus audivimus proposuimus frumenti ut omnibus indigentibus sufficere [illegible] prudencie.
Summa vero simul fratres et communis nobis progenies. Clara quidem fuit [illegible] eis similitudo
forme non valde mutare, pater est autem est nobis Jacob vir hebreus. Cui ex quatuor
filii xii ex mulieribus uxoribus. Omnibus omnino viventibus feliciter eramus, sed uno vero mortuo
fratre nostro Joseph res nostre ad peiora converse sunt. Nam et pater inlesum [illegible] eo lamentatur
luctum et nos ex calamitate defuncti et erumna senis affligimur. Venimus ergo pro
comparatione frumenti, curam enim patris et custodiam prudencie Beniamin iuniori fratri relinquentes. Et suadebat
potius autem mittendo ad nostram domum agnoscere si quicquam dictum mentimur. Et Ruben
quidem hiis verbis temptabat persuadere Joseph ut de eis meliora crederet. Ille vero cum
Jacob cognovisset vivere fratremque Beniamin nondum decessisse tunc eos quidem in carcerem
eos ut tamen discuteret misit. Tercia vero die deduxit eos et ait quoniam
nos asseritis neque pro malignitate regis principes huc venisse et esse fratres et unius
patris filios declarare debetis hec ita esse manifestabitis si relinquetis quendam ex vobis

Jacob mittit in egiptum pro frumento

apud me nihil inviabile passurum porrectisque pabula genitori denuo reversi fratrem ad me
ferentes quem reliquisse vos dicitis vobiscum pariter adducetis. Hoc enim erit signum credibile
veritatis. Illi vero in maioribus malis adducti flebant, et inter alterutros de calamitate
Joseph frequenter ingemiscebant dicentes propter id quod in illum cogitaverunt deo in eis ulta
fratre talia sustinent. Ruben autem nimium erat et eos in sera penitentia sermonibus increpabat
ex qua nulla quidem de Joseph gratia utilitas. Illo vero generaliter mala sustinentes pro
vindicta illius fateretur deo fortiter tolerare possent. Hec autem dicebat, adimplere non credens
sua lingua Joseph intelligere. Omnes autem habebat Ruben increpatione deiectio et pena
esse confessi cum ipsi non cogitassent illo tunc per verba cum tunc pervenerit indicabat
iniustissimum. Videntes autem eos sic constitutos Joseph per compassionem cepit in lacrimas. Non
volens quoque fratribus apparere discessit. Et post ipsum reliquit eos. Iterum venit ad eos et retinens
obsidem Symeon pro reversione fratrum illos sumentes infrumentum tritici abire precepit, iubens
ministro ut pecuniam quam pro frumenti emptione detulerunt oneribus eorum latenter immitteret
cum eos illam pecuniam pariter portantes. Et ille quidem imperata perfecit. Jacob autem filiis re-
versis in Chananeum narrantur patri quid eis in Egypto contigisset, et quod quasi exploratores regis
illuc venissent sic crediti, dicentibusque se fratres esse et XI apud patrem domi reliquisse
reditum eius non sit et quod Symeon reliquerunt apud proprie donec Beniamin
et fidem de hijs que apud eum fuerunt dicta perficeret. Rogabant quoque patrem nichil
metuere ut cum eis mitteret Beniamin destinaret. Jacob autem nichil eorum placuit ex hijs que a filiis
filijs erant gesta. Et dum de Symeon detentione gravius ferret, stultissimum indicabat
Beniamin quoque hijs malis adiicere. Et ille quidem nec Ruben supplicantis sermonibus flexus est
offert suos filios tradere ut si quid Beniamin in itinere pateretur eos occideret. Illi
vero hesitabant in hijs malis, quos potius conturbabat agrorum quod patris missi lateret
impenderant. Tritico vero quod delatum fuerat iam deficiente, fame magis invalescente coactus
Jacob Beniamin deliberavit destinare cum fratribus. Non enim poterant in Egyptum venire
regredi cum suis promissione. Cum quoque famem quotidie augeri conspiceret filiis supplicantibus
aliud de patre facere non habebat. Judas autem cum et in aliis esset vir audax et in
apud eum fiducialiter egit esse dicens non eum debere de fratre metuere neque aliquod adversi
suspicione conspicere, quia cum eum nichil agendum foret ubi deus non adesset. Et quod quecumque
eminent et apud eum minui omne contingeret. Eos autem sic palam in perditione pueri
ducere non debere. Nec alimenta ex ubertate suppeditans promissa propter puerum mobiliter an-
cogitandum autem de salute Symeonis. Nec dum pereunt propter fratrum Beniamin. Ille pu...
deo autem de illo esse credendum. Quo exhortante atque decente quod salvum reversum si
cum illo remansisset atque venturis. Credens ei Jacob tradidit Beniamin. Et
duplex precium portans, simul et que apud Chananeos nascuntur unguenta balsamum et storacem
et therebintum et mel munera Joseph direxit esse portanda. Multe vero a patre
egressionis filiorum lacrime fundebantur patris et abeuntium. Ille namque si filios salvos de
suo reciperet cogitabat. Illi vero si patrem incolumem reperirent. Nichil quoque precorum in
passionum mala quotidie quoque eius merore augebat. Et senior quidem fessus tolerabat
illi vero ibant in Egiptum sperantes meliora tristitiam rebus conatum preteritis. Cum vero ega...
pervenissent, secesserunt quidem apud Joseph. Timor autem eos non modicus fortiter per-
turbabat, ne propter precium tritici crimini subiacerent velut ipsi furto sub calliditate fuisset
et apud procuratorem Joseph multis satisfactionibus utebantur, dicentes domi se in saccis fratres
invenisse pecuniam eam nunc retulisse. Illo vero minime credente se et quod dicerent non ignoro
conclusi sunt a timore solutique Symeon cum fratribus eis permisit esse. Veniente
vero Joseph a ministerio regis et munera protulerunt. Et sciscitante de patre dicebant quod
eum reliquissent. Ille vero recognoscens superesse Beniamin, si vero esset minor frater interro-
gabat. Quem utique in patria reliquerant cunctis videntibus eum esse ait deum semper
suffragatorem. Ipse vero passione motus ad lacrimas dispendebat, nolens fratribus
denudare, precepitque eos ad cibum secum discumbere prout erant soliti apud
patrem. Cum dum cunctos reconciliatos benignius existeret, precipue Beniamin partibus
duplicibus honoravit. Dum vero post cenam fuissent in sopore commisti iussit procuratori ut
tritici eis mensuratum traderet precium quoque eorum rursum in cuius saccis absconderet. Innovare
Beniamin vero poculum argenteum quo bibere consueverat immitteret. Hoc utique faciebat
experiendum fratres sunt voluntate utrum aliquod auxilium ferret Beniamin pro furto retento

Balsamum & Chananea

et parati periculum. Cum ergo relinquerentur eum tamquam ipsi nichil mali gererent, ad primum
lumen inclinaret. Cum vero famulus mandata fecisset, die facto [illegible] hora [illegible] fratres
filii descendebant. Respiciens autem Symeon et duplici incendio [illegible] tum propter [illegible]
quia cum Beniamin redeuntes se pervenissent post. Sed dum abirent, insecutus est eos
[illegible] famulus, a quo in sacco Beniamin videbatur poculum inmissum, et inopinabili
aspectu invasionis turbatos [illegible] [illegible] sit remissus ille [illegible] ap-
pellabant. Cum dum honore et muneribus potiti abeuntes domino fuissent, neque [illegible]
hospitalitate Joseph munera retinentes [illegible] in eum [illegible] committere et [illegible]
ille in commune habere conveniebat, auferentes iniusta secum lucra portaret amicitiam [illegible] Jo-
seph sum quia periculosus sit [illegible] in fraude secundo loco ponentes, [illegible]
[illegible] esse [illegible] quia nec denuo latuerunt. Nec cum furto fugiendo evaserunt, licet [illegible]
famulus [illegible]. [illegible] dicebatur quod ignoratis de poculo [illegible]
tunc reperte vos esse puniendos. Nec et [illegible] in eos famulus dicens [illegible] Ille
vero nescientes fratrum eius verba irridebant, [illegible] quia verbis illius famuli [illegible]
[illegible] presumeret unus insistere. Cum [illegible] in sacco fratris inventum [illegible]
remisissent. Si quod gestum fuit nullo scire innotuissent, multo potius [illegible]
cum voluntate [illegible]. Et [illegible] negotiorum [illegible] esse fidelem [illegible]
vere famulum [illegible]. Et si [illegible] rapuisse [illegible] omnes esse puniendos [illegible]
et [illegible] habebant fiduciam ut [illegible] cum poculo [illegible]. Ille vero [illegible]
quod fieri exigebant [illegible] sacco [illegible] qui in furto erat inventus. Et [illegible]
omnes [illegible] [illegible] ad Beniamin [illegible] [illegible]
[illegible] in illius sacco poculum abscondisset. Si [illegible] se [illegible]
[illegible] de [illegible] Beniamin videbantur esse solliciti [illegible]
[illegible] nec in illo posset [illegible] [illegible] eos [illegible]
[illegible] impedimentum itineris attulisset. Cum vero [illegible] de [illegible]
to Beniamin [illegible] poculum [illegible] in luctu et gemitu [illegible] repente [illegible]
et [illegible] flebant fratrem suum [illegible] puniendum, se [illegible]
de salute Beniamin. Crescebat autem [illegible] [illegible] se [illegible] de-
[illegible] in [illegible] sui [illegible] et [illegible] illos [illegible] se fore [illegible]
qui [illegible] fecisset ut eum cum eis [illegible] [illegible] Beniamin ad
Joseph adducebant [illegible] [illegible]. Ille autem dum illud quod [illegible] in custodia
[illegible], illos autem luctuose [illegible] lacrimantes quod [illegible]. O [illegible] de [illegible]
[illegible] de provida [illegible] [illegible] Joseph [illegible]
autem in [illegible] se [illegible] Beniamin. Et rursum [illegible]
[illegible] esse Joseph quem [illegible] mortuum esset a vite [illegible] liber [illegible] vero [illegible]
[illegible] pro illo semper eos vindictam dei inferre [illegible] se esse [illegible] quam [illegible]
[illegible] pro illo [illegible] de Beniamin. ipsi ei [illegible] adiecit Ruben [illegible]
[illegible] vehementius [illegible] Joseph ego [illegible] illos quod a se [illegible] a [illegible]
in nullo [illegible], [illegible] ei [illegible] pena [illegible]. Neque [illegible] illud [illegible] esse
[illegible] qui in nullo deliquerant. Neque illos omnes fore puniendos. Sed [illegible]
se [illegible] servitute. Omnes quod [illegible] [illegible], et dolore [illegible] passionis [illegible]
Judas autem qui [illegible] sit ut adolescentem [illegible] et [illegible] erat [illegible]
fratris salute se [illegible] opponere. [illegible] opera [illegible]
digna, iustum [illegible] sit [illegible] nos subiacere tormento, [illegible] sit [illegible]
[illegible]. Tamen [illegible] de eius salute, [illegible] nobis de tua [illegible]
et [illegible] nobis [illegible] periculo. Et [illegible] ad nos [illegible], nec [illegible]
[illegible]. Sed ad [illegible] virtute potius [illegible] ira [illegible]
[illegible] in maximis [illegible]. Sed [illegible] in fortunis [illegible] [illegible]
[illegible] neque [illegible] ut eos [illegible] qui neque [illegible] salute [illegible]
modo eum a te [illegible] [illegible]. [illegible] nostri [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible], et [illegible] [illegible]
[illegible] periculo [illegible] a peste [illegible] eripere. Nec [illegible]
[illegible] nec [illegible] qui [illegible] deliquisse. Et [illegible] [illegible]
nos [illegible] collatum [illegible] calamitate [illegible] [illegible]
alio [illegible] data [illegible] [illegible] [illegible] liberando
non passi et a morte tuis [illegible] liberasti [illegible] [illegible] mirabile [illegible]

ut et auxilia nobis donetis et frumenta unde possint indigentibus providere. Rogo te deus hac
misericordiam servasse. Utere tua tamen nobis voluntatem cunctis ostende. Nos quoque in hac erumna
constitutis ut in necessitatibus in te permanens videris cognoscere et non solum ob aliam causam indi
gentibus tue clementie auxilia reddunt. Quam quia et hoc magnum est si bene fiat incipibus
principale in existit salvare eos qui pro delicto in se commisso prebent penitus
voluntate. Nam si parvas lesiones dimittere delinquentibus laudem attulit multis. Iram
enim cohibere in eius qui vita permanens sit obnoxia dimo cognoscitur esse natura
et ego quidem in presenti fratrem quadam in angustiis filiorum affligitur. Per Joseph morte
dimissionem eorum ad nos attinet salutis verba presentie. Nisi forsitan tuis moribus hec
presens nos passiones comitans velles. Nunc enim non in te imperatoris licet innenes
simul et non dum frenetes vite bonis moliamur. Sed de patre cogitantes et senectutis
illius miserantes hanc tibi preces offerimus et commendamus animas nostras, quas tibi nostra
malignitas tradidit ad supplicia presenda. Nam neque ille malignus est. Neque tales nos
fratres genuit. Sed cum sit benignus et ut expiatur talia non sit iustum ut nunc nos
absentibus pro nobis suspectus affligitur. Cum autem perditos ut tamen mortis causa
sine sustulerit. Et ob hoc multo cum mentem suam delinquet ita ut eum co
mitionis nostre turpitudo corripiat. Possem quoque fuerit de pueris hinc depressio. Et dum ad alios
studet nostra bona pandere ut nostri actus neque senuantur efficient. In hac quoque nunc constitutum licet
te mala nostra commoveant tamen iustitiam dona patri ut per illum mala meliora fieri possit. Quod
agens pro nostra mala nec senectus eius in de salute constat dum nostra perditione deficiat.
vivere pro eorum nomine et hoc ei committe in manum. Si hic itaque et tamen honoratus genitorem
et tibi ipsi prestabis tum in hac appellatione ~~...~~ porialis et in eo sine passione servabis a do
pre amatores in quo peremimus cum nomine pie age complebis nostri patris habendo magis
ne fraudatus filiis aliquid pariat. Tamen sunt quoque quod nobis plurimum cum huius neque ptriusque
et auxilia et dive nichil quoque ab omnibus gratia differentes. Nam dum quilibet utrique habuit potentiam
optimum est ut hec in bonis utatur et potentiam quam in malo est tamquam si non sit obliviscatur
quam hoc solum concessum sit ut de salute sit tractandum. Tu vero omnes nos salvabis cognoscendo
fratres quibus nescierit egit. Neque vita nobis est hec permitto quo non licebat ad preces
revocare de facto. Supplicamus igitur domine ut si occideris fratrem unum occidi tu eo nos
precipe pro tamquam delicti participes. Non et patimur nobis ipsos quod per mortem tribulationem
esse. Si tamquam similes omnes malitie existentes una debemus interimi. Et quia ut innocens
delinquit et non dum prudentia roboratus et humanum est etiam venia dignum. Hoc tibi reliquo et ulterius
preferre verba cessabo, ut sciremus nos condemnare volumus cum quod dicta non sunt non videbuntur nos
ad tristiciam deducere. Si vero absolveris tu illum in tue benignitatis gratia revolvens non solum nos
nos salvatos sed eos vite redonabis per quod potius instructos apparuimus quam plus a nobis ipsis
pro nobis de nostra salute soliciti. Si autem culpam castigare volueris, me magis pro isto casti
gans hunc patri dimitte. Si vero aliquem tibi retinere indicavis servum ego voluntatibus tuis
ministrare potior ero quanto aptior sic videtur ad utrasque passiones existo. Iudas itaque cum
simul pro fratris salute libenter hanc presentavit semet ipsum ad pedes Joseph si eo quo nostra cum
flectere potuisset.
Prostrati sunt et omnes fratres flentes et semet ipsos pro anima beniamin
neci tradentes.
Joseph autem animi sui passionibus victus et non quia velles ire co
laborare fingendo, iussit quidem abire parentes ut fratri se tamen non dominaretur. Discedentibus
autem omnibus semet ipsum fratribus indicat dicens. Virtutem quidem vestram atque fratrum tamen fratrem meum vel
de collaudo et meliores quam sperabam ex his quam in me cogitastis invenio. Hec autem omnia
feci experiri volens amborum vestre firmitatis. Naturalis autem neque tamen me malignos
vos arbitror extitisse. Sed dei voluntate fieri quod et nunc bonorum acceptio et in futuro
spiritualis nobis fuit concessa sit. Patris quoque salute inopinatum cognoscentes tales vos
nunc fratres inveniens, neque illorum quam in me commisisse putatum ultra recordabor. Cessa
bo enim et ab odio malignitatis quod super eis habebam et tamquam fuerit voluntate dei com
pleta et in rebus prosperis michi vestri fraterne occasio gratiam me huic presenti vestro.
ipsis etiam volo illorum obliviscendi sinentes delectari magis in illo quod nunc esse dite fratres
dum ad hunc sum qui contenta tamquam prevenire, quam offensionem contra fore propter hec quod putarem
delinquisse. Non quoque videtur vos contristare quod adversus me malignitatem protulistis ymmo

Nec spem vot eius affuturam compleri non poterant quam sunt cogitantes fratres quod [illegible]
quam a deo facta sunt Iste hec imitatus patri ne [illegible] parva assumpta sollicitudine splendorem [illegible]
felicitatis obstrueret [illegible] ad me veniret [illegible] et potius hac luce [illegible]
ipsum ergo vidissem gaudens liberos et tantam agnationem [illegible] hic migrare. Non [illegible]
bonorum meorum, opus mihi esse [illegible] et sicut [illegible] adhuc [illegible] hec
cum dixisset Ioseph amplexatus est fratres. Ille vero in lacrimis et [illegible] consistentes [illegible]
[illegible] eum potius eis videbatur [illegible] bona voluntate sua. Et [illegible]
erant in epulis. Rex autem audiens venisse ad Ioseph fratres letatus est [illegible] et [illegible]
in [illegible] bonis assecutus [illegible] vehicula tritico plena aurum et argentum simul [illegible]
tollenda patri dederunt [illegible] illi dona [illegible] et ampliora sibi [illegible] quam patri [illegible]
[illegible] vero [illegible] singuli donum [illegible] [illegible] Beniamin
[illegible] ibant. Cum vero [illegible] filius Iacob de Ioseph agnovisset, quod non solum
evasisset mortem [illegible] degebat in luctu sed etiam vivit clara felicitate, et cum rege totum
Egyptum sub providentia gubernat, nichil [illegible] quam et [illegible] incredibile in
[illegible] de maximis operibus dei [illegible] equitate et [illegible] medio tempore [illegible]
[illegible], repente [illegible] est ad Ioseph. Et cum venisset ad puteum [illegible]
sacrificium in deo [illegible] ne propter felicitatem Egypti filius amatis [illegible]
[illegible] ad Chananeam eorum sobolem [illegible] sed deus [illegible] aut ne [illegible]
voluntate in Egypto eorum [illegible] adductus. Simul autem formidans ne [illegible] non [illegible]
[illegible] ad Ioseph fratres [illegible]. Dum quod [illegible] cogitationes in sompno [illegible]
[illegible] et iterum [illegible] et secundo nomine [illegible] quod [illegible] esse ait Non est te [illegible]
ignorare deum, qui [illegible] tuis [illegible] fuit Et per eos [illegible] tibi Nam cum te [illegible]
[illegible] hoc tibi ego restitui Et [illegible] in [illegible] solus et [illegible]
[illegible] adeptus est et filios [illegible], [illegible] ad ipsa venerasti [illegible]
tibi omne genus [illegible] Et Ioseph filium [illegible] te [illegible]
ad [illegible] adeptionem [illegible] et [illegible] dum vel [illegible] de rege
[illegible] differre [illegible] vero [illegible] dux tibi [illegible] in [illegible]
in [illegible] Ioseph [illegible] esse [illegible] quod [illegible] sobolem in [illegible]
et [illegible] fore [illegible] in terra quam [illegible]. In hac ergo visione con
fidens [illegible] in Egyptum cum filiis et eorum [illegible] Erat ergo omnis [illegible]
Nomina vero eorum [illegible] non videbitur, et [illegible] difficultatem eorum [illegible]
ostendam eis qui non arbitrant nos de Mesopotamia esse sed ex Egypto [illegible]
[illegible] sicut [illegible]. Iacob quippe filii erant xii, quorum Ioseph [illegible]
Eos autem [illegible] sunt et eorum sobolem [illegible].
Ruben itaque fuerunt filii iiii Enoch Fallus Esrom Charmi.
Symeon autem vi habuit, Iamuel Iamyn Aoth Iachin Sabel Saul.
Levi vero filii tres fuerunt, Gerson Caad Merari. Duo autem [illegible] et [illegible]
Iude autem filii fuerunt tres Selom Phares Zare et [illegible].
Ysachar autem iiii habuit Tholas Furas Iob Esrom. Tres autem duxit Zabulon [illegible]
[illegible] Sarzat [illegible] Iael. Hec ergo [illegible] de Lya [illegible] et [illegible] et
filia eius [illegible] Sunt ergo isti omnes xxx et tres. Rachel autem filii fuerunt duo quorum
Ioseph [illegible] filii fuerunt Manasses et Effraym Beniamin [illegible] Bethor
isti [illegible] patris additi sunt [illegible] vii et xl Et legitimi [illegible]
Iacob [illegible] fuit. De Bala vero famula Rachel fuerunt Dan et
Neptalim quem [illegible] filii iiii Euol [illegible] Saris et Sallim
Dan autem [illegible] habuit filium Husi, [illegible] additis [illegible]
[illegible] ad [illegible], [illegible] et [illegible]
[illegible] Zelpha que fuit famula Lye [illegible] filii Gaad [illegible] vii So
phoron [illegible] Zabron [illegible]. Aser autem fuit
filia [illegible] et [illegible] [illegible] non sunt [illegible] Iose
[illegible] et [illegible] Isti [illegible] sunt xv [illegible]
[illegible] Iacob [illegible] autem [illegible] Ioseph, [illegible]
[illegible] Egypti [illegible] Et [illegible] civitate que [illegible]

Ruben
Symeon
Levi
Iudas
Ysachar
Zabulon
Ioseph
Aser

Bela
Beniamin
Ahan
Apur
Nothim
Ophim
Sareth

apparuit. Ille autem ex inopinato magnum quoque leta perceptione ad defectum mortis ipsius peruenit. Sed eo roborauit Joseph, licet nec ipse retinere potuit ut per mutuas lacrimas talia [illegible] [illegible]ret. Non tamen quod pro passione deuictus sit. Deinde illud quod cum quiete venire iubens patrem suum fratres simul premisit ad regem dicturus ei aduenisse cum genere suo Jacob. Ille vero hec leta audiens suscepit quoque Joseph dicere eis quali vita hic se delectarent ut eos degere iam decreuit. Ille vero eos optimos pastores esse videt, nichil quoque aliud preter id solummodo velle et ut non separatim, sed ut omnes pariter habitarent, ut quoque prouidentia facerent simul omnes et egyptiis ignotos esse et nichil quod illorum erat ipsis imponere. Egyptiis et erat abhominabilis conuersacio pastorum. Veniente vero Jacob ad regem et salute pie et pro regno eius orante pharao sciscitabatur quanto tempore iam vixisset. Ille vero centum xxx annorum respondit, et longanimitate Jacob vite miratus est. Cum vero dixisset quod pauciores annos vixit quam eius maiores, concessit ei ut cum filiis suis in heliopolitana urbe compleretur. Illic enim pastores ~~eius~~ eius pastores habitant. Fames vero egyptiis augebatur et pestis eos potius inopes faciebat. Cum neque flumen irrigaret terram, non enim crescebat ut mos erat, neque pluebat deus, tamen virtus per ignorantiam prouidere neglexerint. Joseph autem ad precium dedit frumenta. Cum eis autem hec deficerent, de suis operibus et mancipiis triticum comparabant, et quibusdamque etiam terre pro alimento [illegible] [illegible] cedebant. Sic itaque rege omni possessione deo facto alios alibi migrauerunt quos regionibus eorum rex sui regi firma possessio preter solummodo sacerdotum. Ipsis et regio permansit [illegible] est. Non solum [illegible] eorum terra ad seruitute postea adduxit, sed [illegible] [illegible] ut deinde ad tempus egyptiorum alimentorum venire cogerent. Finiente vero fame et flumine terras inundante, frumentum quoque abundanter ea reficiente Joseph ad unamquamque venientes ciuitatem eam quoque [illegible] aggregata [illegible] terra quam ipsis redderet ut haberent, poterat [illegible] in toto reddebat, et velut possidentibus [illegible] laborem eius annuatim, quintam partem fructuum pro rege solueret, preter [illegible] quod illis dabat. Illos vero inopinante terre quibus [illegible] leta complectitur. Ob quod vero [illegible] sunt quoque co[n]stituta. Igitur hoc modo dignitas apud egyptios Joseph potior habetur. Maior quoque fama ab eis regi collata est. Et ut quintam partem frumenti [illegible] debebant et apud reges posteri lex ista permansit. Jacob autem xvii et decem annos in egypto commoratus est, et languore consumptus, precatus pro filiis eius optasset, aliis quod possessionem bonorum et predixisset eis per prophetiam, quemadmodum ex eorum generatione [illegible] esset chananeam possessionem quod ex multis post seculis [illegible] [illegible]. Cumque Joseph magnus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non habuit si benignus potius in eos et [illegible] [illegible] [illegible], quod nec [illegible] solent [illegible]. Precepit quoque filiis suis ut Joseph natos Effraim et Manassem [illegible] [illegible] amplexerent. [illegible] [illegible] chananeam reposuit quoque simul ut ea sepultura fieret in Ebron. Et mortuus est cum vixisset omnes annos vii et xl simul et centum, [illegible] nullo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Joseph igitur concedente [illegible] rege [illegible] corpus in Ebron [illegible] [illegible] sepeliuit. Fratribus autem [illegible] cum eos [illegible] [illegible], ne illos [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] habere [illegible], [illegible] quoque bona [illegible] [illegible] [illegible]. Nichil quoque [illegible] [illegible] eos benigne [illegible] [illegible] [illegible] mortuus est autem et ipse, cum vixisset annos centum et x, [illegible] [illegible]. Et [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] quoque [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fuit apud egyptios et [illegible] [illegible] [illegible]. Et tale [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] felicem in egypto [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in Ebron sepeliendum. Ossa vero Joseph [illegible] quod hebrei egressi sunt ex egipto in chananeam reportauerunt. Sic ut eos [illegible] Joseph. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] habeant, [illegible] laboribus [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] egyptii [illegible] [illegible]. Egyptiis [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] in libidine, et aliis libidinibus [illegible], [illegible] eos [illegible] [illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible] eos hebreos inuidia eorum felicitatis afficerent, [illegible] eos [illegible] [illegible] augeri, et [illegible] virtutem et laboris ingenium [illegible]

Obiit Jacob in Ebron sepelitur

Joseph obiit

affluentia valde nobilitatos eorum se augeri suspicabantur. Obliti quoque bonorum propter longinquitatem
temporis que meruerant per Joseph, regno quoque translato ad aliam domum, crudeliter offensi
Israhelitis insultabant variasque illis inferre miserias excogitabant. Nam et multis diversis ma-
[illegible] eos [illegible], murosque civitatibus edificare et fossata construere ut eius inundationes
fluminis [illegible] et piramides edificare precipiebant ut nimis. Hoc modo genus atterent
[illegible] ergo artes [illegible] et in laboribus [illegible] quadringentorum annorum tempus in hiis miseriis
extiterunt. Erat quoque inter eos pugna ut Egyptii quidem laboribus vellent Israhelitas expendere,
illi vero meliores semper eorum se superiores exhiberent. Dum vero in hiis essent [illegible]
causa que potuit [illegible] [illegible] tempus Egyptiorum [illegible]
sacrorum scriba, cum fuerit [illegible] dicere veritate, nuntiavit regi nasciturum quendam
illo tempore inter Israhelitas qui humiliaret quidem Egypti principatum, augeret autem suo nutrimento
Israhelitarum genus, virtute quoque transcenderet universos, et gloriam in perpetuum memorabilem possideret.
Rex vero [illegible] consilio iussit ut omne masculum quod ex Israhelitis nasceretur iactarent in flumen [illegible]
ment[illegible]. Custodiendos quoque conceptus mulierum Hebrearum et partus earum observare precipiens Egyp-
tiis obstetricibus. [illegible] enim hoc officium eis iubebat impendi quibus per cognationem credebat
regis non transcendere iussionem. Eos autem qui contempnerent hec precepta et salvare partum
eorum occulte presumerent, primum cum sua generatione perire. Hanc ergo illi sustinebant crudelem
passionem, et non tantum dolebant quod filiis privarentur, sed quia dum parentes essent ad perditionem
filiorum sibi nascentium ministrarent. Quoque et ex illa cogitatione qua eorum deletum genus, quando
nati quidem eorum necabantur, ipsi vero paulatim redigebantur ad nichilum. Et illi quidem erant
in isto malo iacentes. Nam Dei vero voluntatem nemo potest impedire. Nec si innumeras hec artibus
agerent, puer enim quem predixit ille [illegible] regia cura nutritus est, et verum
in hiis [illegible] per eum factum fuit ille qui predixit [illegible] [illegible]. Capitulum decimum de Moyse

Quod hic modo gestum est. Amaram unus Hebreorum nobilis cum metueret ne omnis gens
ne defectione in iuventute preveniret, et graviter hec ferret ne eius uxor pre-
gnans [illegible] in [illegible] ad Deum supplicationes [illegible] est rogans ut aliquid libe-
rationis [illegible] in nullo eius religionem [illegible] viderentur, daret quoque eis [illegible]
[illegible] quibus illi affligebantur tempore. Deus autem [illegible] et ad supplica-
tionem [illegible] et [illegible] eum deprecare de futuris exhortabatur
[illegible] quoque eorum dicebat se habere memoriam et [illegible] retributionem [illegible]. Et dudum
[illegible] eorum donasse [illegible] ut ex paucis magna eorum fieret multitudo. Et Abraham quidem
solum de Mesopotamia ad Chananeam venisse, factum quoque locupletem. Et [illegible] alia Deum uxori
eius ad generandum [illegible] sterilis, deinde eius voluntate [illegible] [illegible] factum [illegible]
filios et reliquisse Ismahel quidem et qui ex eo fuerunt Arabiam regiones Cethure autem
filiis Trogodithen. Isaac vero Chananeam [illegible] in [illegible] pugnasset auxilio
[illegible] semper vicit. Jacob autem et [illegible] fuit ignotum qui deinceps [illegible]
[illegible] cum quibus vixit et filios suos postea dereliquit quo cum lxx solummodo
venit in Egyptum et usque [illegible] in [illegible] effectam. Nunc autem me velle [illegible] et
[illegible] gloriam [illegible] providentia. [illegible] Iste puer cuius generationem Egyptii metuentes
cuncta [illegible] decreverunt quod ex Israhelitis gigneretur talis erit, et [illegible] quidem eos
qui eum [illegible] mirabilis. Hebreorum quidem genus ab Egyptiis
qui eum [illegible] liberabit. Erit quoque eius memoria [illegible] [illegible] apud [illegible]
[illegible] non solum Hebreos, sed et alienigenas gentes [illegible] et alia [illegible] tibi
[illegible] qui deinde nascituri sunt. Erit autem ei et frater [illegible] qui meum [illegible] patri
et hiis qui [illegible] fuerint cuncto tempore [illegible]. Dum hec ergo illo [illegible] [illegible]
[illegible], et ipse et qui [illegible] fuerant cuncto tempore [illegible]
[illegible] Amaram indicavit hoc Iothobel coniugi sue. Maior quoque timor [illegible]
hanc visionem instabat. Non et de filio solum [illegible] eius [illegible] formido esse sed et [illegible]
magnitudine fore [illegible]. Hiis [illegible] [illegible] a Deo fide partus [illegible]
[illegible] custodes latuit [illegible] [illegible]. Ex eo quoque non vehementer et dolens in
[illegible] et tribus quidem mensibus apud se [illegible] occulte nutrierunt infantem. Deinceps
[illegible] et tribus [illegible] Amaram ne [illegible] regie ire [illegible], et [illegible] puerum deperiret, et Dei
autem metuens Amaram ne [illegible] regie ire [illegible], et [illegible] puerum deperiret, et Dei
providentiam [illegible] debebant [illegible] hoc modo [illegible] salutis providentia quoque [illegible]
Dei [illegible] Nam illud erat [illegible] puerum [illegible] quem [illegible]
intriebat sed et [illegible] Deum quoque [illegible] [illegible], [illegible] in nullo
[illegible] esset [illegible] hec cogitans [illegible] ex [illegible] complicatum [illegible]
[illegible] magnitudine [illegible] quod [illegible] ut infans ibi [illegible] iaceret. Deinde [illegible]
illud [illegible], [illegible] [illegible] ut in [illegible] [illegible] [illegible]

cccc annos in egipto la[illegible]

De moyse

Amaram pater moysi

Iothobel uxor Amaram

possit aque cohercere. Illi vero mittentes infantem et circa flumen pavescentes, cuius salute relinquere et fluminis eum quidem suscipiens deportabat. Maria vero pueri soror matris iussione custodiebat quo illud vasculum perveniret intendens. Tunc itaque deus ostendit sapientiam pro nihilo iam nichil esse. Si omnia quemque ipse vult fieri effectu optimo per omnia adipisci. Nec salvari licet quidam cum per se sua cautela alios quoque conservare intendunt interire, multo ergo studio hic impleto contingit, eo inopinabiliter ille salvetur et periculis ex mediis maiore inveniunt periculorum ereptionem, dei solius voluntate. Tale ergo aliquid circa hunc infantem gestum aperte virtute probatur. Thermuthis erat filia regis. Hec dum luderet circa litora fluminis portari a flumine illud vas videns precepit ut ad se ille alveus traheretur. Venientibus autem qui adduxerunt destinati cum alveo, videns infantem valde gavisa est propter magnitudinem et speciem eius. Tanto vero deus studio circa Moysen usus est ut ab ipsis qui propter eius nativitatem decreverant interimere aliud genus Hebreorum alimento et cura digni haberentur. Iussit ergo mulieres adduci Thermuthis regis filia que darent infanti mamillam. Qui non attendere ad illam ubera sibi contecte, sed hoc in multis mulieribus faciente, Maria apposita his que fiebant, non ut sibi videretur ex opere sed ut alios aspiceret, ait: Frustra o regina tales mulieres ad nutriendum infantem vocas que nullam ad eum cognationem habent. Si vero quandam Hebreadum mulierem adduci preceperis, puto tamquam contribulis sue poterit ubera capere. Et ideo ergo putaretur bene dixisse, iussit hanc abire ut aliquam que lactare eum possit adduceret. Illa vero accepta licentia rediit, perducens matrem nulli cognitam. Infans ergo gratanter quodammodo eius accessit ubera et supplicante regina commissus est ei ad omnem diligentiam nutrimenti. Unde postea eventu nomen imposuerunt ei quod de flumine sit salvatus. Aquam enim Moy Egyptii vocant, esis vero salvatum. Comparatum itaque hoc ex ambobus Moyses ei nomen imposuerunt, a ex aqua salvatus. Et erat indubitanter secundum dei pollicitationem sapientie magnitudine et laboribus superior Hebreorum. Ab Abraham enim septimus erat. Erat enim iste filius Amarami, qui Caath fuit, Caath vero de Levi, Levi vero de Iacob, qui fuit ex Isaac filio Abrahe. Erat autem ei sapientia non pro etate congrua sed pro mensura multo superior. Et maiorem ei prudentiam in infantia demonstrabat, maiores ergo sperare actio eius virtutes, sed cum his in futuritatis in infantia demonstravit. Et cum tertium esset annum fuisset, deus mirabilem eius staturam exaltavit. Nemo vero nullus ita erat severus ut Moysen videns non miraretur speciem. Nam quidem ad spectaculum eius multi cum eo cernebant per plateas ferri et pulchritudinem non viderent. Multi ergo cogitabant dum eum cernerent per plateas ferri et pulchritudine eius delectari cum potius visione. Erat enim ea in quibus videbantur studium habere, deserebant delectari eius potius visione. Erat enim infantilis in eo multa gratia et excellentia, circa eum erat decoris eximii retinebat aspicientes. Hunc ergo cum talis esset Thermuthis sibi filium adoptavit, eo prolem legitimam non haberet. Et cum aliquando portasset Moysen ad patrem, ostendebat eum ei de successione non cogitans, si voluntate dei legitimum filium non habeat. Dicebat ergo nutrivi infantem forma divinum et prudentia ultra fortissimum, mirabiliter ergo de fluminis gratia considerans, quem mihi quidem dare et parentem ultra fortissimum, mirabiliter ergo de fluminis gratia accepi et, que mihi quidem dare filium esse, tuo vero imperio successorem. Hec dicens posuit in manibus patris infantem. Ille vero suscipiens eum et ad pectus applicavit per amorem filie gratia imposuit ei diadema. Moyses autem quasi ludens illud proiecit in terram, quod per infantiam calcavit. Et sic pedibus eius Moyses autem quasi ludens illud proiecit in terram. Contemplatus autem sacer scriba qui eius nativitatem prenuntiaverat, fieri videbatur augurium. Contemplatus autem sacer scriba, qui eius nativitatem prenuntiaverat, impetum fecit ut eum occideret, et dicebat: Iste sacerdos ad subversionem Egyptiorum principatus. Tribulis clamavit ait: Hic est ille puer o rex, quem nobis deus ostendit ad occidendum, ut dereicto timore careamus. Testimonium et ostenditur quod tuum invasurus est principatum. Isto namque perempto Egyptiis quidem omnis timor tolletur, Hebreis autem spes confidentie ... Tunc ergo dixisset rex, prevaluit eum abripere quam propter eum habere credunt auferre. Cum hec dixisset, Thermuthis eum ex quodam per se reduxit. Cum esset rex segnior esset ad omnes necessitates. Erat vero Hebreis quidem in eo spes multa pollicitatis. Et Hebreis quidem in eo spes propter nascituram ducentem. Nebat enim utique multa pollicitatis. Et Hebreis quidem in eo spes pulchram insperate faciente. Egyptiis vero eius nutrimentum gravabat Egyptiis. Et ideo nullam erat optima circa cautela. Suspicantes vero eius interitum quasi nec Egyptii et ideo nulla erat optima cura cautela. Suspicantes vero eius interitum gravabat Egyptiis. Et ideo nulla esset tunc ut vel si occideret aut rex infantem, et cognatum propter adoptionem sive aliorum quid amplius Egypti disserere utilitati proderet. quo enim non metuerent de patria futuros alienarent omnes ab eius nece. Moyses itaque predicto modo natus atque nutritus est. Et transiens ad etatem perfectam Egyptiis formam pre virtute suadit. Et ad humiliationem quidem ipsorum augmentum vero Hebreorum factum est ut tempore accepto pervenit Ethiopes et cum sint proximi Egyptiis, negotia sua in eorum regione portabat, et usurpabant

egiptiorum Illi vero iuxta castra metati sunt vindictam contemptus, prelio quoque
devicti, alii vero ceciderunt alii vero turpiter domum diverterunt evadere vix potuerunt. Se-
cuti sunt autem Ethiopes et arbitrati illos defecisse presumptione sua omnem Egipti
provinciam obtinere potius exarserunt. Civitatesque eorum bona ab eis se non abstinebant.
Cum quoque primis prelis advenientibus non presumerent repugnare, processerunt usque ad
Memphim et ~~usque~~ mare, nulla sibi civitate resistente penitus. Hiis ergo malis ob-
stricti ad oracula et divinatores Egipti sunt conversi. Et deo eis prebente consilium ut auxili-
atore uterentur Hebreo, iussit rex filie ut daret Moysen pro magistro quem [illegible]
indicaret eius auxilium, et adiurantibus sacerdotibus qui eum velut hostem prodiderant [illegible]
dendi [illegible] co quoque aliis utile eius foret auxilium. Moyses vero a Thermuth exo-
ratus et petitus a rege libenter suscepit hoc opus. Gaudebant ergo patrum utrorumque
gentis pontifices. Egiptiorum quidem tamquam et hostes probabili virtute devincerent, et
Moysen ipso dolo interficerent. Hebreorum autem tamquam si eis esset occasio Egiptios
omnino effugere quod Moyses eorum dux esset. Ille vero antequam hostes cognoscerent
eius invasionem, promovit ducebat exercitum, non per flumina iter faciens sed per terram, ubi ipse sic
mirabile fecit indicium. Nam cum terra sit valde iter agentibus [illegible] pro reptilium multitudine quia illic
omnia hec nascuntur [illegible] ut etiam que apud alios non sunt illa sola nutrit terra, virtute [illegible] malicia
et aspectu [illegible] quorum sunt animalia et volatilia ut cum de terra non [illegible] sepe
non previdentes occidunt. Moyses unde pro cautela exercitus et itinere eorum innoxio hoc mira-
bile adinvenit: plectas ex papiro fecit in modum arche, eas quoque complens de ibidibus
secum portabat. Hoc autem animal serpentibus inimicum est, fugiunt enim eas advenientes et cum celare
voluerint velut flatu eorum [illegible] devorant. Ibides autem valde sunt mansuete et genti
[illegible] ferocibus. Et de hiis quidem [illegible] scribere, non ignorantibus [illegible] quale sit
genus ibidis. Dum vero ad terram inter bestias venisset per eas ut [illegible]
expugnabat, eis quoque velut adversus hostes utebatur. Hoc ergo modo iter agens [illegible] Ethi-
opes [illegible] supervenit, et congressus cum eis pugnando devicit. Spem quoque quam habebant
contra Egiptios et eorum civitates abstulit. Ibat quoque subvertens omnia et etiam Ethiopum [illegible]
virtute vastabat. Tunc prosperitatem Moyses [illegible] labore suo gustavit Egiptiorum exercitus
[illegible] sentiebat [illegible] preter eum [illegible], et [illegible]
fatigatorum [illegible] sustinere. Postea hec autem insequentibus Egiptiis cunctos Ethiopes in Saba
potuisset Egipti sustinere, [illegible]
civitate regia Ethiopie, quam postea Cambises Meroen nominavit a sororis sue nomine
obsidebant. Erat autem valde inexpugnabilis locus ille, cum et Nilus circumdaret eum, et
alia flumina Astapus et Astaboras flexu obirent eius, qui illic impetum
concluderet [illegible] inter exitus habitabatur ut insula muro circumdata valde fortissi-
mo [illegible] contra hostes quidem propositos ut fluminis; fossata vero gradum inter muros et flu-
mina. Et contra hostes [illegible] possit civitas aque illic [illegible], hec ergo res eum
[illegible] difficilem faciebat civitatis invasionem. Cum vero graviter ferret
illa flumina [illegible] exercitus, quando hostes [illegible] ad manus venire presumerent, tunc [illegible]
Moyses sequente exercitu [illegible] filia regis Ethiopum fuit. Dum hec Moyses [illegible] muros [illegible]
tale pervenit Tarbis filia regis Ethiopum fuit [illegible] pugnantem videns eius efficaciam experientia [illegible]
sue [illegible] applicatam [illegible] Egiptiis, libertatem eum auctorem extitisse bono felicitatis
ta et desperantibus [illegible] quidem Egiptiis [illegible] contra eos [illegible] cumque [illegible]
[illegible] Ethiopibus [illegible] in hiis [illegible] lapsa crudeliter. Et cum passio [illegible]
inherere aspiciens in amorem eius [illegible] famulorum [illegible] ut ei de nuptiis loquerentur. Ille vero ei
[illegible] fidelissimos famulorum [illegible] fedibus ut et uxorem eam duceret, et
[illegible] ut traderet civitatem [illegible] [illegible] verba prebuerunt. Et post [illegible] Ethio-
civitate optinens [illegible] nuptias celebravit, et Egiptios in terram [illegible]
[illegible] gratias agens deo Moyses [illegible] odium adversum eum habebant. Et [illegible]
Illi vero [illegible] a Moyse [illegible] cum in Egipto sic [illegible]
[illegible] adversum eum [illegible] utebantur. Arbitrati non [illegible] bonos actus eius in Egipto sic [illegible]
misse [illegible] regi quod de [illegible] Ille [illegible] apud se [illegible] consiliis [illegible]
[illegible] Moyses [illegible] formidine tractus [illegible]
[illegible] a [illegible] Moyses [illegible] Cum eum cognovisset eius [illegible]
[illegible] effugit, et [illegible] obsessis per desertum fugam suam explevit. Dum quoque ei
[illegible] esset inopia [illegible] Venit quoque ad civitatem Madian [illegible]
ciborum esset inopia [illegible] ab uno filiorum Abraham de Cethura [illegible]
mare rubrum [illegible] cognomine [illegible]

Moysi primum bellum

Serpentes multi in terra Ethiopie

Cambises

Tarbis regina

Madian civitas

sedens super quendam puteum ex labore atque inedia quiescebat existens meridie, non procul a
civitate. Illa vero cum sint loca inaquosa, praeveniebant pastores ne forte de puteis aquam ex-
haurirent ab aliis et oves potu necessario privarentur. Venerunt itaque ad puteum septem
virgines sorores Raguelis filiae sacerdotis, qui multo honore apud provinciales habebatur, quae
gregem patris curam habentes eo quod hic mos tum erat apud regionem Trogloditarum, prius
venientes aquam de puteo hauriunt ex canalibus ut greges post abundantem irrigationem saciarent.
Supervenientibus vero pastoribus et virginibus expellentibus, ut aquam ipsi occuparent, Moyses
crudele iudicans puellas despicere et iniustum despiciens violentiam quoque virorum fieri potiorem
quam instantiam virginum, illos quidem prohibuit violentos esse, virginibus oportunum praebuit adiutorium.
Quae beneficio impetrato venientes ad patrem iniurias quoque pastorum narraverunt et solatium sibi praebitum
peregrini, rogabantque ne eius beneficium illi esset vacuum nec retributione debita privaretur.
Ille autem et filias approbavit circa benefactorem ita studium, et ad se vocandum Moysen iussit ad-
duci, in suscipiendi gratia ~~…~~ mercedem. Cumque venisset, filiarum testimonium ei de suo
solatio declarabat. Cumque virtutem admiratus non fore eius auxilii bona sine repensatione
dicebat, sed videns se ad reddendam gratiam idoneum, ut magnitudine retributionis mensuram possit
superare beneficii, fecit quoque eum suum filium, et unam filiarum ei dedit uxorem, gregumque suorum,
in quibus omnis antiquis barbaris possessio erat, voluit hunc curam agere dominum. Et Moyses
quidem cum haec impetrasset a Iethelech, hoc enim cognomen erat Raguelis, degebat ibi eius pa-
scendo greges. Post haec autem tempore quodam pascens in montem qui vocatur Syna ducebat oves, qui
mons est excelsus et ad pastionem egregius, optimas herbas habens; hic enim dicebatur deum habi-
tare, deinde pervenit nemo pascebat, quia pastores nunc illuc ambulare praesumebant. Ubi
ei prodigium et mirabile nimis apparuit. Ignis enim de pascuis rubi videbatur, cuius quoque florem
tegentem in medio, fructiferosque ramos nullo incendio dissipavit, cum nimis flamma vehemens
et velocissima nimis esset. Ille autem et ... visionem inopinabilem formidans obstupuit,
et dum parum voce ignis emitteret et voce eum vocaret, verba quoque fieri audiret, cumque et
eius fiducia praesumeret accedere ad loca ubi nullus homo pervenisset ambulasse, eo quod esset divina
redarguit. Et quoque suasit ut procul ab igne recederet et ut sufficeret ei quod videret cum esset
bonus vir magnorum quoque virorum proles. Nihil quoque amplius indigere, praedicebat quoque futuram
ei gloriam et honorem apud homines deo praestante. Iussit quoque ut cum fiducia abiret in Egyptum dux
et princeps futurus universis Hebraeis et cognatos suos ab illorum iniuria liberaturus. Nam
et terram inquit habitabunt felicem, quam Abraham vester habitavit parens, omnia quoque adepturi sunt bona
ad haec vestra te ductore. Tunc quoque propria deduceret. Iussit quoque ut educeret Hebraeos ex Egypto
sacrificium gratiarum actionis venientes ad illa loca celebrare. Haec ergo ex illo igne divina voce
prolata sunt. Moyses autem obstupefactus in his quae videbat et multo potius quae audierat,
virtuti sue inquit domine non credere dominum quod et ipse colo et apud maiores meos
apparuisse nec dubito. Veraciter non esse inquam proprium esse puto. Vestis homines quemadmodum
vir ignarus et nullius virtutis ... videns vt ... ceterorum cognatorum ... tibi
quod mihi habitant me sequentur ... quod ... dederunt ... ubi si ipse praecessisset
... potero ex rege Pharaone ut dimittat Hebraeos quorum laboribus et operibus virtutis suis
felicitatis augetur. Deus autem eum de omnibus confidere se quoque ad esse promittebat, et ubi quidem
opus esset suasionem verba praebiturum, ubi autem operibus virtute instrumentum iussit ut ba-
culo in terram ferens superbipiecto. Cum signo credere promissis se praeceptis. Et dum
fecisset draco repebat convolutus spiris ingentibus et timoris sui persequentium sicut caput
spissis insurgebat. Cum dimisisset factus est virga. Post hoc vero mittere eum dextram in
sinum praecepit. Obediens qui candidam eam et velut coloris niveae protulit. Post quod cum ad solitum
rediisset, iussit quoque de proximo aquam sumere eam quoque in terram perfunderet, videt colorem sanguineo factum.
Mirante quoque in his Moyse, confidere praecipiebat deus et adiutorem sibi inter eum nosse maximum
et signis his ad credendum apud omnes visurus. Dicebat quoque: Missus a me festinans ... eum
ducem fieres universa. Iubeo ergo sine ulla tarditate ad Egyptum festinare die nocte quoque la-
borantem, ne tunc tarditates nimis faciat Hebraeos in servitute consistere. Moyses autem non
diffidens in his quae promittebat divinitas inspector verbis veniens et auditor factus,
orabat ut hac virtute cum opus esset in Egypto supplicabat quoque ne nomen suum
deus notum ei celaret, et dum vocem eius praestitisset, sermonis sui praeparari et aperire. Insuper
agnoscere et vocabulum quem praeferebat homini cum adesset hostiis supplicaret.
Et deus quidem ei suam significavit appellationem quod prius homines nequaquam audiebant

Moyses defendit virgines cum puteum

Raguel Moyses

Jethelech alias Jetro

Draco fit ex baculo Moysi

Divinitas promittit auxilium Moysi

audisse de quo in nō ē dicē fas. Moyses itaque illa signa nō tm̄ solū sed semper et ubique ingenter faciebat. Ex quibus omnibus plus mirandi virtute signis distribuentis deum esse propicium et suffragatorem habiturum se credens et domesticos se salvare sperabat et egiptios malis afficere. Audiens quod egiptiorum regem pharaonem fuisse defunctum sub quo ipse diffugerat, petiit raguel ut eius per missu pro utilitate cognatorum iret in egiptum et inde sephorem quam habebat uxorem filiam raguel et filios quos habebat ex ea Gersam et Eleazarum tenendos ad egiptum. Nomen vero horum Gersam quod hebraica lingua sonat in terra peregrina, Eleazarum autem quia adiutore patrio deo usus effugisset egiptios. Cum vero venisset iuxta metas frater Aaron deo iubente occurrit ei. Cui moyses significavit que in monte contigerunt preter et dominica mandata procedentibus autem eis occurrebant nobiles hebreorum eius presenciam cognoscentes. Quibus moyses quando verbis suadere nō poterat, signa sibi inter ostensa monstrabat. Illi vero stupore illorum que [illegible] inspiciebant omnia credebant. Et ex omnibus erat in spe [illegible] constituti deo sibi eorum providente servitute. Dum vero iam obediens haberet moyses promittentes per totum se que iuberet libertatem quam respicere. Venit ad regem illum qui nuper susceperat principatum. Et in quantum in meritis olim egiptios ab ethiopibus compressos nunc fugierat eorum direpta provincia declarat. Et quod molestia et laboribus magnis usus fuerat tanquam pro suis pro [illegible] donacionem dignam retribucionem accepit intimavit, pericula eciam que illi in syna monte contigerint. Et quod verba et signa singula ab eo narrata propter fidem sua deberet exponere [illegible] quod ne dispiciens in hiis impedimentum dei fieret voluntati. Deridente vero rege moyses ope fecit ut conspiceret signa que in monte syna fecerat monstrata. Ille vero indignatus illud quidem malignissimum appellavit. Et prius egiptiorum fugisse servicium. Et nunc per sedicionem venisse. Et prodigiorum apud stupore quod facturum magicarum artium apparatu de medio. Cumque hec [illegible] iussit sacerdotes easdem quas ille fecit visiones monstrare, egiptii eciam in hac disciplina sapiencia existunt. Et quoniam non solus moyses peritus esset, quam ipse per deum posset explere, ut quod eius videretur mirabile sed eciam ab aliis fieret ostenderet quam sciencia doctrina constituit. Et proiecerunt illi virgas dracones sunt facti. Moyses autem nō expavit sed ait. Nec ego quidem o rex egiptiorum despicio sapientiam. Sed tamen a me fieri hec a me [illegible] horum magicas vel artes sunt facta quanto sciencias divina constat esse meliora. Ostendam vero non artibus magicis nec errore sed substancie virtute que venit, sunt dei providencia et virtute patescunt. Cumque hec dixisset proiecit in terra virgam iussit quod eam ut in colubrum verteret. Illa quod obediens eciam egiptiorum virgas que viderant esse dracones devoravit, implicans donec consumeret universas, quam in suo statu redeunte sumpsit denuo moyses. Rex autem nichil magis in hiis actis vidisse se simulavit sed iratus et nulle proferri de egiptiorum sapiencia arte integritati. Iussit ei qui super hebreos videbatur esse constitutus ut nulla eis praeberet requies sed maioribus quam prius opus malis affligeret. Ille vero cum prius paleas eis praeberet ad laterem nichil ultra dedit sed die quidem operibus eos faciebat insistere, nocte vero paleas congregare. Et cum eis duplex hoc malum et crimina pellere crudeliter instruxisset ille itaque minus regis fatigatus est, neque intemperancius cessit hebreorum. Sed cum semper constituit ad utrumque, ut et labores et libertatem cogitavit acquireret. Ergo tamen venisset ad regem suadebat quod ei ut dimitteret hebreos ad montem syna sacrificaturos deo. Hec ita eum precepisse dicebat, et in nullo contradicendum iussionibus illius exorabat. Donum quod propicius fore deus si dimitteret eos, ne prohibendo illos obtineret reputaret parendum. Quomodo patenter quod dei preceptis nō obediunt, quando eis quem nō in se invenerint dominum ex omnibus oborimi adversa. Ex quibus utique neque terra neque aer similiter exurgit, neque soboles eorum nichil nō pergredit sed inimica omnia et adversa sentire egiptios dicebat. Et hebreorum populum abire ex illorum provincia eciam illis nolentibus affirmabat. Rege vero moysen despiciente. Sermones nulla habita cum misericordia sui ad talia faciente passiones pessime quas singulas explicabo egipti eo invaserunt. Ne prius fierent quam certa experimenta paterent, simul et quia vellet deus moysen in nullo eorum que predixit mendacem monstrari. Et quia posset hominibus ut discerent observare et facere ea in quibus nō possent offendere divinitati, ne ad iracundiam commoti in eorum iniquitatibus ulciscitur. Flumine. ut eis sanguineis dei voluntate perfluxit, et qui bibere non posset ab fonte aquarum aliud nō habebat. Et nō colore solum modo talis erat

nō d'moyse

nō

nō orōi moysi

sed et se commixtionibus doloris et amara quadam infestabat. erat quoque talis egyptiis omnibus.

flumen egypti sanguineum 1

Hebreis autem dulcis et potabilis existebat, licet nichil videretur esse mutata. In hoc mi-
raculo rex hesitans, ac timens pro egyptiis abire promisit hebreis. Cumque malum fuis-
set aliquantulum relevatum, rursus sententiam permutavit, nec eos abire permisit. Deus autem illo contemnente
et per calamitates ablatis et relicta a sua malicia temperare, alia egyptiis intulit plagas.
Ranarum namque infinita multitudo eorum terram depasta est, plenumque eorum erat flumen, et

Ranarum multitudo 2a

polluebatur eorum potus et [illegible] putrescentibus earum [illegible] et [illegible]
erat quoque terra regionis [illegible] plena ebullientibus ranis et morientibus. Que et domi-
cilia eorum [illegible] valde vexabant, quum in cibis reperte invenirentur et poculis et cubi-
libus eorum inhabitantes. fetor quoque intollerabilis erat et abhominabilis morientibus ranis et
putrescentibus. Dum hiis ergo malis egyptii premerentur, iussit rex Moysen tollerem hebreos
abscedere. Cumque dixisset hec, repente exterminata est ranarum multitudo, et terra simul et flumen
in suam naturam sunt reversa. Pharao vero mox ut passionibus fuit privatus, oblitus talium, et
illius retinuit rursus hebreos, et tamquam ipse plurimas passiones experiri vellet, nequaquam de-
misit Moysen, tantum quoque discedere, quod prius timore potius quam prudentia eos abire decreverat.
Rursus ergo aliam malam passionem eius fallaciam [illegible] [illegible] pediculorum magnitudine

pediculorum multitudo 3a

multitudo egyptiis pullulabant ex interioribus ebullientes, ex quibus male et male consumebantur,
neque lavacris neque medicamentorum unguentis eorum genus [illegible]. Ob hanc ergo plagam egyp-
tii rex turbatus metuensque simul pesti suo populo, licet fuerit verecundiam se demitti imi-
tatum, [illegible] cogitabat tamen a malo temperare, ebreisque concessit egressionem. Eidem quoque eo
tempore longaretur, filios et uxores obsides, ipsos concessit abire, sed eos relinquere precipiebat.
Unde invenit potius deum credens se eum quoque providentia fallere sicut et Moysen. Sed illa
latere non potuit egiptum punitura pro hebreis. Bestiis namque multigenis et multis

Bestiarum multitudo 4a

modis, quibus apparentibus nullus erant eorum regionem quoque implevit. quibus et ipsi consume-
bantur et terre agricolarum cultura vindicabat. Si quis vero evaderet passionem perditionis, eius videret
hoc languore et intra homines talia sustinendo periclitabat. Cumque Pharao neque sic dei
iussionibus obediret, sed uxores quidem abire cum viris dicit, relinquendo vero filios postulans,
non fuit deo vindex calliditatis eius diversis malis et maioribus deinde superioribus castigans.
Crudelissime namque eorum corpora ulcera [illegible] corrupta, et in passionem egyptiorum multitudo
consumebatur. Rege vero neque hac plaga temperante, grando vehemens et neque prius in e-

Grando vehemens 5a

gipto aer aliquid tale protulit. Neque similis apud eos yemis tempore descendit. Maior quoque quam
apud habitatores borree partis et septentrionis aeris rigore deserta, efflexit et fructus ethe-
respicerique confregit. Deinde genus locustarum germine quod non fuerat vexatum grandine

Genus locustarum

devorantes, ut ad germina spes terrenorum fructuum deperiret. Sufficiebat namque quibus
sine calliditate factum est, ea que predicta sunt mala ad intellectum a correctione utilitatem
adducere. Pharao vero non tam imprudenter quam maligne sentiens cum deo sic contendebat.
Iussit quoque Moysen cum uxoribus suis hebreos adducere, facultates vero eis deserere eorum que
de populandas demisit. Moyse vero non acquiescente, sed dimitti eos quos oportet deo sacri-
ficia de suis rebus afferre, cum tamen per hanc causam multo tempore moraretur, Tenebre profun-

Tenebre profundissime

dissime et parte luminis non habente egyptiis sunt diffuse. per quas eorum acies tristi-
tudine clause sunt. Eorum vero inexplicabiles compulerunt, metuebant quoque eum ne caligine
simul absorberent. Deinde hiis discessis per tres tenebras quoque noctes, dum nullum penitus ageret
Pharao pro egressu attendens ad eum Moyses ait. Quousque eris inobediens voluntati
dei, iubet dimitti hebreos. Non poteris enim aliter ab hiis carere egypti malis, nisi tu
voluntatem implere. Rex autem iratus in hiis que fuerant dicta, minatus est eum se caput
auferre si ad eum ob hanc causam iterum denuo veniret. Tunc Moyses neque ipse
se de hiis ulla facturum dixit. Sed illum ipsum cum principibus egyptiorum deprecaturum fore
ut hebrei discederent. Et ille quidem cum hec dixisset abscessit. Deus autem ostendens
adhuc una plaga ferendos egyptios ut dimitterent hebreos, iussit Moysen precipere
populo ut sacrificium paratum haberent. Esset quoque presenti decima die xanticii mensis ad quar-
tum decimam. Qui mensis egyptios quidem pharmuti, Apud hebreos autem Nisan vocatur.

Mors primogenitorum

Macedones vero eum xanticum appellant. Et egressus hebreos, omnia quoque portaturos
afferret. Et ille quidem paratos iam habens ad egrediendum hebreos et constitutos per
tribus ibidem retinebat. Cum autem instaret quarta decima dies omnes ad egressionem tendentes
et ymolantes sanguinem, domos [illegible] ysopi fasciculis mundabant. Cumque cenassent reli-

pascha

mors primogenitorum

Babilon

Cambises

Et exierunt ex egipto

[illegible]

Qui exierunt ex egipto hebrei duce moyse

600 [illegible]

[illegible] tamquam egressum [illegible]. In [illegible] hunc morem susceperunt illa quoque festivitate pascha vocatur quod est transitus eo quod illa die deus transiens eos peste voluit quoque [illegible] egyptios vastavit. Mors et primogenitorum in egyptiis fuerunt et ut plurimum [illegible] aggregati [illegible] pharaonem persuaderent quatinus hebreos sub velocitate dimitteret. Cum vero iam abire [illegible] arbitrati ut si de provincia recederent egipti [illegible] castigacionem cessare [illegible] honorabant hebreos alii quidem ut cicius egrederentur alii vero [illegible] eorum [illegible] et illi quidem egrediebantur flentibus et [illegible] egiptiis eo quod eis fuit [illegible] crudeles. Tendebant quoque ad civitatem [illegible] que tunc erat deserta ubi babilon [illegible] fabricata est dum Cambises egiptum devastasset. Celeri quoque [illegible] iter ad locum [illegible] tercia die ad mare rubrum venerunt. Et cum propter desertum [illegible] non possent [illegible] fermentata farina azimos panes [illegible] tempore coagulata [illegible]. Hinc xxx sunt vero diebus longiori [illegible] tempore [illegible] sufficerent quos tulerant ex egipto [illegible] ad [illegible] eorum [illegible] unde ad memoriam illius inopie festivitatem [illegible] diebus agunt que dicitur azimorum. Omnes itaque [illegible] et infirmos [illegible] lis erat. Cum vero [illegible] ad expedicionem [illegible] fuit. Relinquunt quoque egiptum mense xantico luna quintadecima post annos [illegible] et [illegible] quam pater [illegible] Abraham venisset in chananeam, post Jacob autem [illegible] in egiptum [illegible] octogesimo [illegible] Aaron [illegible] exibat, portabat quoque et ossa Joseph dum [illegible] ille suos filios facere precepisset. Porro [illegible] egiptios hebreorum [illegible] egressus [illegible] tamquam [illegible] moyses signa illa [illegible] deliberant [illegible] eos [illegible] et [illegible] tamquam [illegible] eos [illegible]. Nec eos [illegible] deo [illegible] eos facillime [illegible] cum et [illegible] esset illi et [illegible] et a singulis [illegible] abirent [illegible] festinabant [illegible] per [illegible] iter [illegible] non solum [illegible] singulariter [illegible] Moyses autem per [illegible] unde ducebat hebreos ut [illegible] egiptios [illegible] vellet hebreos [illegible] et transgressionibus [illegible] per palestinam vero [illegible] antiquam [illegible] volebat quoque [illegible] modo [illegible] et egiptiorum [illegible] ad palestinam [illegible] per desertum [illegible] ad chananeam [illegible] per [illegible] et per mandatum dei [illegible] ad montem [illegible] oblaciones [illegible] hebreis egipti [illegible] eos in [illegible] quedam loca [illegible] eos et [illegible] et [illegible] milia [illegible]. Et [illegible] quidem [illegible] hebreos fuge [illegible] eos et mare [illegible] ubi [illegible] hebreos [illegible] obsiderent [illegible] fuge [illegible] ut [illegible] eos ad campestria [illegible]. Non [illegible] tolerantes [illegible] propter [illegible] fuge [illegible] si [illegible] vellet [illegible] ipsos [illegible] voluntatibus egipciorum. [illegible] a deo [illegible] libertatem [illegible] ad hec [illegible] qui eis salutem [illegible] lapidibus [illegible]. Erat quoque [illegible] et [illegible] et [illegible] habentem mortem [illegible] et [illegible] hostibus et fuge [illegible] ex ipsis [illegible]. Moyses autem [illegible] eum [illegible] propter [illegible] eorum [illegible] et [illegible] eis [illegible] libertatem [illegible]. Et [illegible] eos [illegible] esse dicebat [illegible] non [illegible] que [illegible] nos [illegible] erat [illegible]. De dei vero [illegible] desperare [illegible] qui [illegible] omnia [illegible] ad salutem et libertatem [illegible] temporibus [illegible] oportet nos [illegible] adiutorium [illegible] in tali [illegible] difficultate [illegible] ex desperacione [illegible] vos [illegible] salute et ex hostibus liberacionem. Cum [illegible] et [illegible] nos [illegible] est [illegible]. Non [illegible] in parvis [illegible] auxilium [illegible] solet [illegible]. Et [illegible] in quibus [illegible] ad meliora non [illegible] attendere [illegible] tali [illegible] credentes

Cum virtus tua et ipsa parvum grandia facere, et contrariam infirmitate in suis omnimode roborare.
Nobis Egyptiorum arma inermibus. Nec enim mare et postea montes nobis viam fuge prohibent
propter salutis spatia desperare, efficere vero et hec quoque tempori dei providentia ex pelagus
montes in terra. Cumque hec dixisset duxerat eos ad mare Egyptiis intuentibus. Erant
enim e conspectu positi, et labore persequendi affecti, in crastinum differre prelium utile fore cre-
debant. Dum vero Moyses venisset ad litus sumens virgam rogabat deum et auxiliatorem
atque adiutorem invocabat dicens. Nosti tu quoque ignoras quod effugere nobis nulla patria. Nec
fortitudine nec consilio licet humano. Sed tu per te aliquam salutem exercitui tuo relin-
que Egypto relinquenti. Cum etiam ut mare eripe. Nos ut omni spe consiliis depositi ad
tua solum subsidia convolamus. Et quicquid ex tua providentia nobis accesserit quod nos ab
Egyptiorum ira liberare iam possit suscipimus. Veniat quoque tua nobis ostendere virtute. Et
populum desperatione inerte in penitus ad fortitudinem dirigere et ad fiduciam prosperitatis erigere.
Non ut in extraneis sumus. Sed tuum quidem mare, tuus et mons est qui nos circumdat ita
ut hic aperiri te precipiente et pelagus terram possit in terra, valebimus ut ex effugere
per aera si tue placuerit virtuti hac ex nobis pro salute. Talia sequendo cum orasset
percussit virga mare. Quod repente percussionem [illegible] et in se divisum terram relinqueret
nudam ut hebreis via esset et fuge. Moyses autem videns ad destinationem dei et
pelagus eius cessisse proprium lectum, primus ille intravit. Et hebreos duxit iussit facto
periculo potius hostium posse preesse. Cum dubitabant in hoc, agebant quoque gratias pro
salute que preter alveum modum rerum acciderat. Egiptios iam insequi tardantes
in festinationem perdere velut sibi parte deo reservans quod Egyptii [illegible] credebant
et tamen ad invasionem manifeste mortis intrabant. Cum vero viderent eos illesos abire
nullum quoque impedimentum esse, nec difficultatem aliquam obviam, persequi eos aggressi sunt
tamquam et illis pelagus iter quietum existeret, [illegible] equos ingredientibus
in mare. Hebrei vero illos se armantibus [illegible] cum [illegible] posita preve-
nit, sive [illegible] passionem effugerent. [illegible] illi [illegible] effecti persequebantur
tamquam nec ipsi aliquid essent passuri, cum nescirent hebreis proprie facta, et non
[illegible] ad perditionem illorum [illegible] festinabat, dum quoque Egyptiorum exercitus omnis [illegible]
mare rursum effusum est, et descendentibus ventis [illegible] cum [illegible] Egyptios
[illegible] quoque simul e celo [illegible] descendebat et tonitrua valde gravissima [illegible]
[illegible] latera et fulmina, [illegible] quoque fiunt [illegible] [illegible] ira dei ad perditionem hebreorum
quod eis nimie tunc accessit, [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]. Et isti
quidem ita sunt perditi ut nemo Egyptiis [illegible] [illegible],
[illegible] potuerunt gaudio [illegible] pro salute et hostium perditione firmissime
[illegible] qui deservierunt quia eos servire cogebant. Deum sic aperte suum adiutorem
[illegible]. Et illi quidem ita periculum effugerunt, [illegible] et [illegible] se esse [illegible]
[illegible] ut nullus nunquam priorum hominum potuerit [illegible] tota nocte [illegible].
Moyses autem canticum in deum et laude et gratiarum actione [illegible] [illegible]
metro composuit. Ego singula autem in sacris libris [illegible] singula [illegible]
Nullus vero discredat verba miracula si antiquis hominibus et malicia [illegible]
salutis licet patere facta sive voluntate dei sive sponte [illegible] et eis
qui cum Alexandro rege macedone fuerant olim et antiquitus a [illegible] [illegible]
[illegible] mare divisum est. Et cum aliud non esset iter [illegible] prebuit eis volente
deo [illegible] destruere [illegible] [illegible]. Et hoc confitentur omnes qui actus Alexandri
conscripserunt. De his itaque sicut placuerit unusquisque existimet. [illegible] vero omnibus Egyptiorum
[illegible] et [illegible] ventus [illegible] [illegible] hebreorum Moyses et hec arbi-
tratus dei providentia factum, cum exercitum collegisset [illegible]. Et hiis hebreos [illegible]
[illegible] [illegible] perdita [illegible] [illegible] deo et prosalute [illegible]
[illegible] fecit [illegible] [illegible] in pace.   Explicit liber 2us

Egyptii intrant mare insequentes

[illegible]

Allexander intrat mare

Ex 3o libro flavii Josephi antiquitatis iudaice

[illegible]

Helym palme 70

xxx dies

Columna

Manna

colligerent nichil amplius quam liberum [illegible] [illegible] nichil [illegible] [illegible] invenerunt
et ipse [illegible] ~~[illegible]~~ in [illegible] multis [illegible] [illegible] quod [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] ille cibus divinus et incomparabilis. Vocant autem Hebrei cibum istum manna
interrogatio est in nostra lingua quid est hoc. Quadraginta annis usi sunt hoc cibo toto tempore
in deserto fuit.

Inde vero movent [illegible] in Raphidim [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] in multis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] ille [illegible] [illegible] ad
[illegible] dei [illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] petram [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] existere [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Moyses [illegible] [illegible] [illegible] et
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut virga percuteret petram [illegible] [illegible]
[illegible] et ex ea [illegible] abundantia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible]
eis adesset. Tunc Moyses [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] petre [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] aque [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]

Amalech 20

Cum vero Hebreorum nomen [illegible] valde [illegible] [illegible] et de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible] illos in
[illegible] [illegible]. Erant autem in hiis [illegible] qui [illegible] et petram [illegible] qui [illegible] [illegible]
Amalechite [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] ad bellum contra Hebreos [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] inferre. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et ipsi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] eis [illegible]
[illegible] eos esse [illegible] [illegible]. Et [illegible] [illegible] de deserto [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] quod non possent [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Et [illegible] [illegible] Hebreos
[illegible] bella [illegible].

Moyses autem [illegible] [illegible] belli [illegible] [illegible] et [illegible] habuit
[illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Hebreorum multitudinem [illegible]
[illegible] Moyses [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] dei [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]. [illegible] [illegible] eos [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible]. Et [illegible] in [illegible] bello [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] et in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] auxilio [illegible]
[illegible]. Ergo [illegible] eos esse [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] eis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] hostibus
[illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] illos autem ut [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] et ad [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] Moyses [illegible] ad
bella [illegible] [illegible] [illegible] ne [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Ille vero ex [illegible] [illegible]
eligens [illegible] [illegible] eos [illegible] Josue Naue filium de tribu Effraim valde [illegible] et labo-
res tolerare fortissimum [illegible] [illegible] simul et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]. Et Moysen [illegible] [illegible] [illegible] esset [illegible] Hebreos [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] arma [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] eos [illegible]. [illegible] [illegible] et Moyses [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Moyses et [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] simul
et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] hostes et [illegible] [illegible] bello [illegible] [illegible] et
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Moyses ad celum [illegible] [illegible] Hebrei [illegible]
Amalechitas [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Moyses [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]. Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] laborare. [illegible] [illegible] Hebrei [illegible] Amalechites [illegible] [illegible]
[illegible]. Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] bello [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ac [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Nec [illegible] corpora hostium [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Nec [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] argenti simul et auri [illegible] [illegible] [illegible]. Et vasa [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] abundantiam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et armorum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]
[illegible] repleti sunt Hebrei [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] in eis [illegible] in [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] bello [illegible] [illegible].
[illegible] Moyses [illegible] [illegible] hostium et arma [illegible] colligerent et [illegible] [illegible] [illegible]

Manna

Quadraginta annis usi sunt hoc cibo

Raphidim

Moyses virga percussit petram ex qua fluxit aqua [illegible] copiosa et valde [illegible].

[illegible] [illegible] contra Hebreos

Moyses adhortatur [illegible] ad deum

[illegible] [illegible] de obediencia

Josue Naue filius

[illegible] quod Moyses [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Amalechites

[illegible] repleti Hebrei sunt

exhibebat / Deus quod nubes illum pro viribus attollebat / [illegible] quod gessit /

Mortuus est quod Hebreorum nemo / hostium [illegible] [illegible] [illegible] pugne est /

[illegible] Moyses [illegible] alone [illegible] quod [illegible] [illegible] quod [illegible] fore

[illegible] Amalechites [illegible] [illegible] [illegible] Hebreos [illegible] [illegible]

et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] [illegible] quinimo [illegible] [illegible]

hoc bello [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pugnavit

Et [illegible] [illegible] Moyses [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Egypto venit ad montem Synai

ubi et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] **Capitulum iii** Cum Raguel [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] / Et Moyses [illegible] [illegible] Zephoram uxorem suam et

filios [illegible] [illegible] [illegible] Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] / Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] Raguel et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] laudabat Deum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Videns Raguel [illegible] Moysen [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] **Capitulum iiii**

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Moysen [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] impedire [illegible] [illegible] [illegible] /

[illegible] [illegible] [illegible] a turba [illegible] [illegible] solo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] [illegible] ad solum [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] et Hebrei [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] Deo [illegible] [illegible]

[illegible] esse [illegible] / **Capitulum v** Hec [illegible] [illegible] Moyses [illegible] [illegible] et [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] / [illegible] et [illegible] [illegible] Raguel [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Moyses [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] se esse [illegible] / [illegible] [illegible] Deo [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]

Tertio vero [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Et [illegible] [illegible] [illegible] **Capitulum vi**

[illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] Hebreis / [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et a [illegible]

[illegible] [illegible] diebus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Moyse

et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] / Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] / et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] Hebreos [illegible] [illegible] [illegible]

valde [illegible] / [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] / [illegible] et Moyse [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] / et [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] / [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] / et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] / et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Et [illegible] [illegible]

[illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et Iosabel

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

et alto [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] / [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] / Et plebs [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Moyses [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] / [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Moyses [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] Hebreis / [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] [illegible] [illegible] diebus [illegible] [illegible]

[illegible] Hebreos [illegible] Moyses [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Et [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Moyses [illegible] [illegible] [illegible] / Et [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

Marginal notes:

Ubi Hebreorum [illegible] fuit

[illegible] [illegible] alone

[illegible] bellum

Raguel

[illegible] [illegible] Ietro [illegible] Raguel

Moyses venit ad montem Synai

Abstinet a [illegible] [illegible] diebus

Apparuit Moyses [illegible]

[illegible] filius [illegible] et Iosabel

Loquitur Deus [illegible] ad [illegible]

[illegible] diebus [illegible] in monte Synai

[illegible] dies [illegible] noctes [illegible] / nullo cibo [illegible] participatus / Et [illegible] apparens [illegible] / [illegible] / sicut et ordine / [illegible] esset [illegible] / [illegible] per hos dies [illegible] et tabernaculum [illegible] fieri [illegible] vellet [illegible] ad [illegible] et [illegible] ad montem [illegible] ut [illegible] ordinibus [illegible] duas tabulas [illegible] ostendit [illegible] x. [illegible] / [illegible] / [illegible] et [illegible] / [illegible] tabernaculo [illegible] / [illegible] et [illegible] a templo

Capitulum vii de institucione et ministerio tabernaculi / [illegible] tabernaculum [illegible] de bysso et [illegible] et [illegible] coloribus facta Et [illegible] x et [illegible] tabulas [illegible] templum [illegible] et [illegible] ut a nullo [illegible] Et [illegible] templum [illegible] / [illegible] et [illegible] tabulas [illegible] / [illegible] Arca [illegible] / [illegible] Cherubin [illegible] / In hac archa [illegible] tabulas [illegible] In templo [illegible] xii panes [illegible] / [illegible] / [illegible] panes [illegible] / Item candelabrum [illegible] ad [illegible] /

Capitulo viii°

[illegible] / [illegible] / [illegible] / [illegible] / [illegible] / [illegible] / [illegible] / [illegible] / [illegible] / [illegible] / Item [illegible] / In racionale [illegible] xii lapides [illegible] / [illegible]

Capitulum nonum

Sardonix topasius smaragdus
Carbunculus [illegible] et saphirus
[illegible]
[illegible]

Tabernaculum [illegible] / [illegible] / [illegible] xii panes [illegible] / [illegible] candelabrum [illegible] / [illegible] / [illegible] / [illegible] / [illegible] / [illegible] Aaron [illegible] / [illegible] / [illegible] / [illegible]

Due tabule allate per moysen

Tabernaculum

Templum

Archa

Cherubin duo

Due tabule in archa

panes

candelabrum

[illegible]

Racionale

Significacio tabernaculi et eorum que sunt in eo

Aaron in sacerdotem institutum

Quomodo moyses instituit aaron fratrem in sacerdotem et pontificem

ait viri Israhelite fabrica quidem iam perfectum est sicut ipso deo gratum fuit nobisque possibile et [illegible]
et nunc tabernaculi [illegible] summum sacerdotem instituendum qui preesset et sacrificia pro vobis
omnibus agnoscere. Et ego quidem hac deliberacione michi commissa me ipsum dignum hoc honore [illegible]
[illegible] in omnibus sum potens [illegible] existit et maxime quia multum in [illegible] pro vestra
salute laborasse. Nunc autem ipse deus aaron dignum hoc esse honore decrevit et hunc sacerdotem
vobis credidit instituendum, sciens quod dignus inducitur solus deo devotus. Et [illegible]

[illegible]

Moyses tribu levi [illegible]

[illegible]

Moyses

[illegible]

Iubileus annus [illegible]

[illegible]

Iura bellica instruit Moyses

[illegible]

Tuba [illegible]

[illegible]

Coturnices collegit

[illegible]

Capitulum xij

[illegible]

Exploratores elegit xij

[illegible]

increpat moyses eum

Josue filius nun unus exploratorum

[illegible]

Moyses et Aaron orant pro populo murmurante

In capitulo xi

[illegible]

et [illegible]

Moyses

Incipit [illegible] liber [illegible] quo bellum hebreorum absque voluntate moysis [illegible] gestum [illegible] devictum est.

Hebreos [illegible]

[illegible]

[illegible]

Pergit iterum in desertum timens Israelitas

[illegible]

Core

Core contra Moysen si sup(er)bus

[illegible]

o Chore loq(uitu)r Moyses ad illum

[illegible]

tum voluntas auferret potestatem. Igitur a Dathan et Abiron dicta turba quesivit ... vero omnis ... singuli potestatem a viris ... et ... venire ... cede Deo ... et in ... et ... Deo velit ... potest ... talia ... et Abiron ... ut et ... nullo possit de verbis ... [illegible]

... Moyse ... et ... voluntate Dei ... liberatio ... Moyse ... et a turba et ab eis suspicionem ... et laudant ... Erat ut vir ... verba ... [illegible]

... et electionem de sacerdotio ... Erat ... et alii ... Moyses ... ostenderunt ... vero ... sedicione liberarent ... verba ordinarie ... potest ... Omne ... et ad eos ... forte placuerit ... Moyses autem misit ad Dathan et Abyron ... venire ... et ... ex parte ... vero non obedientes ... vellent ... Moysi ... Audiens hec ab eis Moyses ... ad Datham et Abyron ... [illegible]

[illegible]

... Moysen ... Ille vero ... vox magna ... Deum ... voluntate ... testis ... [illegible]

... Moysi ... in Egyptum ... Egyptios ... et ... Oratio ... et ... ab Hebreis ... Dathan et Abiron ... [illegible]

... Moysi ... Dathan et Abiron ... [illegible]

Hec eo dicente ... terra ... et ... Dathan et Abiron ... [illegible]

Noluerunt venire ad Moysen — Dathan Abyron

vox magna ad Deum Moysi

oratio Moysi et invocatio divine ... contra Dathan

Interitus Dathan et Abiron

[illegible] et videtur inspicientibus. Et alii quidem ista [illegible] pro Aaron [illegible] [illegible]
[illegible] quidem illorum dolebant non solum calamitate [illegible] digna genera quidem videtur [illegible]
[illegible] assertio. Sapiens autem quos credent [illegible] larcke illorum [illegible] indicii
[illegible] fuit et [illegible] [illegible] [illegible] deposset [illegible] fuerunt cum Dathan de [illegible] [illegible]
[illegible] moyses [illegible] eos [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] dei [illegible] illud [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] ab ipso et [illegible] illos [illegible] [illegible]
[illegible] Aaron et Eleazar in tabernaculo [illegible] [illegible] in turibulis [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] nullus artifex [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] eos [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] sunt extincti [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] Aaron [illegible] et igne [illegible] [illegible] a deo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Eleazar Aaron
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ille [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Et [illegible] [illegible] moyses [illegible]

[illegible]

Capitulum 3m. De [illegible] ydumee

[illegible] moyses [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ydumee [illegible]
Et legatos ad regem ydumeorum misit [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

Mors et combustio Chore cum Dathan et [illegible]

Aaron solus [illegible] [illegible]

Item maior seditio

Moyses [illegible]

Moyses [illegible]

Vadit ad ydumeam et legatos misit

[illegible] moysi [illegible]

De morte aaron

Arabia

Post ... [illegible]

Finis aaron

Venit ad arnon flumen

Veniunt ad arnon

[illegible]

amorreis

Seon rex

Moyses cum Seon regem

[illegible]

Bellum cum bello

Seon rex interfectus cum populo amorreorum

[illegible] amorreorum

Aliud bellum cum hebreis instat

Moyses transit Jaboch flumen

Og rex magnus

Moyses venit ad Jordanem

Jericho

balsamum

[illegible]

... bellando adversus eos [illegible] fuit. Balach moabitarum rex dum armatas priores
... [illegible] magnitudine / Et israhelitas videt ~~[illegible]~~ prostratos esse de suis rebus
... erat in [illegible] gentis, denique non credebat tum aliud hebreos quam nisi
... promissi utique dei chananeos illos possidere videre quod student amicos de hac
... [illegible] et pugnare quod ipse in felicitate gentis eorum illos quam obstringeret
... non inducunt sed prohibere magis eos ne ponderes offerrent / deliberavit quod per eius legatos
ad madyanitas [illegible]. Erat illo die [illegible] tempore illorum propheta preclarus [illegible] Balaam [illegible]
... amicus [illegible] ad eum legati regis Balach viros de suis fide [illegible] ut ipse
... veniret [illegible] israhelitarum maledictiones offerret. Cum venissent legatos suscepit
... [illegible] dei [illegible] voluntatem quid vellet quam [illegible] madyanite [illegible]
... dei impedimentum eorum voluntati [illegible] ad legatos redit / [illegible] et [illegible]
... [illegible] Si deus [illegible] voluntati [illegible] ad [illegible]
... eloquium [illegible] maledictiones cum venire [illegible]
... [illegible] israhelitarum gente [illegible]. Madianite vero Balach [illegible]

[illegible]

Balach rex moabitarum

Balaam propheta

Madyanite

Predictio Balaam prophete et laudatio populi israhelitici

[illegible] dei

Balach indignatur
Balaam [illegible]

Balach
Asideanis

Exemplum [illegible]

Iudas? hebreos
deos ne colere
Asideanis?

Mathatias
Zambrias precepit

Mazadas quod
dixit ad [illegible]

Mazadas dixit prefecto

et Asideanis preterea [illegible] ut [illegible] voluntate [illegible] ... hebreorum [illegible]
pericula appellari, nec bella, nec [illegible] ... est et erat [illegible] liberare eos [illegible]
nulla [illegible] permitte[re] [illegible] ... debent de [illegible] ... et
et modestia [illegible] ... videant. [illegible] intelligent [illegible] ... fuit [illegible]
[illegible] victoriam ad [illegible] et adeptus [illegible] ... quod imperatoribus [illegible]
[illegible] [illegible] ... quibus [illegible] et [illegible]
posset, [illegible] ... destruere et suppliciis [illegible]
[illegible], ut [illegible] ... obligatos [illegible]
[illegible] ... leges [illegible]
sunt et [illegible] ... Et Madianitarum [illegible]
[illegible] ... abscessit. [illegible] filias [illegible] ille [illegible]
hebreorum [illegible] ... Et ad [illegible] collegia [illegible] negabat [illegible]
[illegible] ... et ille liber [illegible] ... suppliciis [illegible]
[illegible] ... ille [illegible] deserere, dum [illegible] illos [illegible]
[illegible] crudeliter [illegible] ... ille deserent, [illegible]
et [illegible] ... religionem [illegible]
[illegible] ... ipsos [illegible]
[illegible] ... et [illegible] fide [illegible] obligatos [illegible]
[illegible] ... Nos [illegible] ... sunt, et [illegible]
[illegible] et domesticorum [illegible] dilectio. Nichil [illegible] ... ad [illegible]
[illegible] ... nobilitatem [illegible] ... et [illegible]
honorare vos [illegible] ... Nunc [illegible] ... nos [illegible]
et nostro [illegible] ... fide [illegible]
[illegible] nos credere [illegible] ... diligentes [illegible] esse possent [illegible]
[illegible] ... adimpleri [illegible] affirmo ad [illegible]
[illegible] ... et ut vellet fide [illegible] et ob [illegible]
[illegible] ... alienati [illegible]
ut [illegible] et periculis [illegible] ... nobis [illegible]
deos colere [illegible] ... aliud [illegible] ... deus [illegible]
Nullus [illegible] ... ad quod [illegible] et [illegible]
[illegible] ... ut [illegible] legibus [illegible]
[illegible] ... Et [illegible] ipsos [illegible]
gressi sunt, [illegible] ... et [illegible] lege [illegible]
[illegible] Et [illegible] ad libidinem [illegible] leges [illegible] ut [illegible]
[illegible] agentes [illegible] lege Et [illegible] ... prior [illegible]
[illegible] ... attigisset [illegible] ... eos [illegible]
[illegible] ... nobiles [illegible]
Zambrias precepit [illegible] ... Asideanis [illegible] ... filia [illegible]
valde [illegible] illos [illegible] ... quod illud [illegible]
[illegible] ... lege [illegible] et [illegible] ... Et dum [illegible]
[illegible] ... [illegible] ... [illegible]
[illegible] ... Dicebat [illegible] quod [illegible]
[illegible] ... libidinem deo [illegible] et [illegible] ... violentia [illegible]
[illegible] ut [illegible] ... ad [illegible]
leges esse [illegible] ... [illegible] esse [illegible] et [illegible]
ut [illegible] ... bona [illegible] et [illegible]
[illegible] ... Et ille [illegible]
et ad [illegible] ... surgens Mazadas [illegible] quod [illegible]
vestre legibus [illegible] ... Et [illegible]
[illegible] hebreos [illegible] ... tyrannice [illegible]
[illegible] ... Non [illegible] ... leges et de [illegible]
[illegible] et [illegible] ... et [illegible]
quod [illegible] et [illegible] ... hebreos [illegible]
[illegible] ... et [illegible] leges [illegible] ... voluntates [illegible]
et ut [illegible] ... quod [illegible] ... Et [illegible]
et [illegible] ... [illegible]
[illegible] ... Non [illegible] ... delectat [illegible]
et prefectum [illegible] ... [illegible]
[illegible] ... Et [illegible] ... [illegible]

[illegible] Zambrias de [illegible] et [illegible] male gessisse [illegible] principes [illegible]
[illegible] legislatorem [illegible] volentem [illegible] Moyses [illegible]
[illegible] pontificem [illegible] et in [illegible]
[illegible] Zambrias [illegible] Phinees vir et
[illegible] et [illegible] cohortem [illegible]
[illegible] filius et [illegible] Moysis [illegible] Zambrias et [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] ad [illegible] et [illegible]
[illegible] propter [illegible] ad [illegible]
[illegible] Zambrias et Chora [illegible] extinguitur [illegible]
[illegible] et Phinees [illegible]
[illegible] populi [illegible] populum [illegible] Deo
[illegible] et [illegible]
[illegible] ad [illegible]
[illegible] milia virorum [illegible] Madianitarum [illegible]
[illegible] Balaam et [illegible] ut malediceret Hebreis
[illegible] Hebreorum [illegible]
[illegible] Moyses [illegible] et [illegible] Madianitas [illegible]
[illegible] Phinees [illegible] Hebreos et Zambrias [illegible]
[illegible] Madianitas [illegible] exercitum [illegible] et [illegible]
[illegible] Madianitarum [illegible]
[illegible] Ocli et [illegible] Sobeth et [illegible] Madian
[illegible] Madian [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] Phinees [illegible] Moyses [illegible] Phinees [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] Moyses [illegible] Eleazaro [illegible]
[illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] Moyses [illegible] Josue [illegible] et [illegible]
[illegible] Deo [illegible] Josue ad [illegible]
[illegible] Moyse [illegible] Gad et Ruben
et Manasse [illegible]
[illegible] Moyse [illegible] Ille [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible]
[illegible] ad [illegible]
[illegible] et ad bella [illegible] Moyses [illegible]
[illegible] et [illegible] et ad [illegible]
[illegible] Eleazaro [illegible]
[illegible] et alia [illegible] civitatibus [illegible]
[illegible] fortissimas [illegible] Moyses [illegible] civitates [illegible]
[illegible] homicidium [illegible] et [illegible]
[illegible] homicida [illegible] civitatis [illegible]
[illegible] civitates [illegible]
[illegible] civitates [illegible] Moyses [illegible] ad [illegible]
[illegible] Manasse et [illegible]
[illegible] Moyses [illegible] orphanum et filias [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] et [illegible]

Zambrias

Phinees

Zambrias cum Chora extinguitur gladio

Moyses mittit exercitum contra Madianitas

Moyses mittit exercitum XII milia virorum misit contra Madianitas [illegible]

Triginta duo milia virginum [illegible]

Josue instituitur princeps per Moysen

Josue doctor

Tres civitates refugii

[illegible] filias

Capitulum xv de discessu moysi et valedictione proximorum [illegible]

Cum vero iam xl anni minus xxx diebus impleti essent moyses congregans ad jordanem [illegible] ubi nunc civitas est abila longissimis palmis consita cum populus ita locutus est O viri com[illegible] [illegible] et socii diu[illegible] calamitatis longe [illegible] xx annis senectute confectum [illegible] hac vita discedere [illegible]

[illegible]

Abilat civitas iuxta Jordanem

Monitio moysi

Virtus

Eleazarus pontifex

Prophetia moysi de morte eius et mandata

Flet populus moysen consolatur

Commendatio moysi et virtutes

Ordo legum

[illegible] ad alienos delegavit. Ait et de Chananeis [illegible]
possedit et ad usum [illegible] et [illegible] ea fierent quod deo [illegible]
[illegible] pugnent [illegible]
[illegible] et [illegible] dei [illegible] elegit et [illegible]
[illegible] lapidibus [illegible]
[illegible] Quam vero blasphemans deum lapidarum [illegible]
[illegible] sepeliri [illegible]
[illegible] obtineant [illegible]
[illegible] solemnia [illegible] celebranda [illegible]
[illegible] Nullus blasphemet deos [illegible]
[illegible] esse servanda [illegible]
[illegible] deleri possit [illegible]
[illegible] leges [illegible]
[illegible] Judices [illegible]
[illegible] contendere [illegible]
[illegible] vitam [illegible]
[illegible] testimonium [illegible]
[illegible] Nulli habitores ad usuras [illegible]
[illegible] Depositum si quis accepit [illegible]
[illegible] creditores [illegible]

Margin notes:

Pignus [illegible]

[illegible]

[illegible] legum

[illegible] legibus judices

[illegible]

[illegible]

verbis [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ad usuras

debitor
creditor
depositum

unusquisque suum agrum faciet bene agere et vestire suo quod sufficienter [illegible] agere quam ab aliis [illegible] laudes [illegible] conduxerit et nequaquam respiciens ad deum quae nos malignos [illegible]

Cum creditum est depositum

vero nihil agens dolose perdidit cum creditum est depositum veniens ad vii iudices iuret quod nihil ex consilio et malitia perdidit. Neque aliqua re perdita pro se sit usus et omni culpa tunc absolvatur. Si vero vel in aliqua parte usus fuerit re sibi credita ipse perdat et ipsa et quantum accepit reddere [illegible]. Sicut autem de rebus depositis sancitum est ita et operis mercedem [illegible] corpori [illegible] adibilis vere non est fraudanda [illegible] mercedis [illegible] pro terra aliquam possidentibus cum deus hic [illegible]. Sed neque differenda est. Sed sub die reddenda tamquam velut decet fraudare pauperem usu laboris sui. Filios pro peccatis non debere puniri sed potius propter suam virtutem [illegible] non lesos [illegible]. Eunuchos fugere [illegible] neque coniugio habendi sunt, ab ingressu [illegible]. Sed neque [illegible] ultra [illegible] sibimet [illegible] per [illegible] et [illegible] fugere [illegible] et [illegible] et [illegible] filios amittere. [illegible] hominibus [illegible] deus [illegible] velut in [illegible] agere et [illegible] exterminat [illegible]. [illegible] illorum [illegible]

Has igitur [illegible] ad Chananeos [illegible] ducere [illegible] deo cooperante [illegible] et [illegible] cum ego [illegible] ad vos [illegible] et deus ad illos [illegible] quamquam et adhuc vires [illegible] referre [illegible] qui in sua [illegible] hoc [illegible]. Haec autem Moyse ad finem vite [illegible] singulis tribubus [illegible] constituit, [illegible] ad lacrimas [illegible] decantaret [illegible] lugubre [illegible]. Sed et [illegible] ad [illegible] invalidi forent [illegible] qui et ipse [illegible] et ultra [illegible] inferiora [illegible]. Igitur [illegible]. Et Moyses [illegible] plorare [illegible] consolabatur [illegible] ne [illegible] lugubre et [illegible]. Ille vero [illegible] voluntate [illegible] in aliis locis [illegible] abeuntes lacrimis [illegible] senibus [illegible] et pontifice Eleazaro et principibus [illegible]. Cum venisset ad montem qui vocatur Abarim qui est excelsus et contra Iericho positus [illegible] optima Chananeorum et ampla [illegible] ad videndum [illegible]. Et dum salutaret Eleazarum et Iesum cum adhuc loqueretur nube [illegible] in [illegible] convalle sublatus est. Scriptum est autem in sacris libris eum fuisse mortuum ne propter excellentiam virtutis quam erat [illegible] ad divinitatem abisse perhiberetur. Vixit autem annis xx et centum [illegible] parte [illegible] mense [illegible] a [illegible] distinctis [illegible] mensis [illegible] qui fuit [illegible] tempore [illegible]. Et optime [illegible] intelligebat [illegible] et [illegible] Hebreos [illegible] Moyse. [illegible] non solum qui [illegible] sed et qui [illegible] leges [illegible]

Moyses moritur et [illegible]

Mons Abarim

Incipiunt capitula v^ti^ libri, in quo Iesus dux Hebreorum dum pugnasset cum Chananeis et devicisset alios quidem [illegible]

Moyse itaque sublato ab hominibus, Iesus [illegible] legitima [illegible] et luctu [illegible] praecepit ut [illegible] ad expeditionem, misitque exploratores ad Iericho qui et [illegible] et quae ipsi voluntas [illegible] agnoscerent. Ipse vero [illegible] Iordanem [illegible]. Et convocatis [illegible] tribubus Ruben et Gad et [illegible] Manasse [illegible] Moysi [illegible] ad Iordanem [illegible] exploratores [illegible] apud Chananeos [illegible] fortes [illegible] exploratores [illegible] Hebreorum [illegible]. Ille vero [illegible]

[illegible]

Exploratores

[illegible]

Raab

flumen Jordanis fit iudeis transibile

archa portata a sacerdotibus

Altare ex lapidibus Jordanis

Messis commeditur

Cibus manne per desertum per transitum Jordanis

Raab liberatur

per quem Jericho

Achar abscondit clamidem

Cumulus Adam

Achor [illegible]

Josue de galgal[a] [illegible]

Gabaonite

Chefeme

Berothite

Gabaonite

Rex Jerosolime

[illegible] in [illegible] Josue galgala [illegible] [illegible] ab [illegible] et [illegible] esse [illegible] in cumulo Adam [illegible] Jericho [illegible] Et [illegible] hebreorum viri [illegible] Cum [illegible] [illegible] Ysrahelite [illegible]

[illegible] Josue [illegible]

[illegible] Josue [illegible]

[illegible] et in [illegible] Josue de galgala [illegible]

Gabaonite vero [illegible] Jericho et [illegible] Josue [illegible] Chefeme et Berothite [illegible] Gabaonite [illegible] Josue [illegible]

[illegible] Rex Jerosolime [illegible] Gabaonitis [illegible] Josue [illegible] Gabaonite [illegible] Galgalis [illegible] et [illegible] et [illegible]

[illegible] ipsum Josue et Israhelitas et [illegible] tunc [illegible] [illegible] ab eo [illegible] [illegible] [illegible] hostes [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Josue [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] Salon [illegible] [illegible] Sichima [illegible] Et inde [illegible] [illegible] Sylo [illegible] [illegible] [illegible] ab Egipto [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Congregato ergo [illegible] [illegible] XXX et unum reges [illegible] et bella [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Chananeorum [illegible] [illegible] [illegible] Jerusalem et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Jordanem [illegible] [illegible] Jordane [illegible] [illegible] Carmelum [illegible] [illegible] Carmelum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Josue [illegible] [illegible] [illegible] Moyses [illegible] tribubus [illegible] Josue [illegible] Chananeos [illegible] [illegible] Moysen [illegible] [illegible] XXX [illegible]

Capitulum secundum de transitu ipsius Josue

Post hec autem annos XX [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Moyse [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] bella [illegible] [illegible] et [illegible] in tribu Effraym.

Margin notes:

nu de [illegible]
Chananeos
Salon
Sichima
Sylo
XXX et unus reges devicit Israhelite
Terra Chananeorum
De divisione terre per ipsum Josue
Amorrei dimisit duabus tribubus dimidie [illegible]
Nota Josue precepit
Mortuus est Josue

phinees pontifex

Rex bezedinorum captus et occisus

Josephum obsederunt

Gygantes ... ...

Beniamite ... ...

levita quidam cum uxore ...

... obiit et ... ...

Post hec mortuo ... et Eleazaro pontifice phinees filio sacerdotium delegatur cuius sepultura
facta est in Gabatha civitate ... phinees ... [illegible] ... dei volun-
tate ad delendum chananeos ... [illegible] ...
... [illegible] ... Symeon ...
... [illegible] ...
chananeos ... [illegible] ... Bethzedin ...
... Rex bezedinorum adonibezech ... [illegible] ...
... [illegible] ... congressi ... [illegible] ...
... [illegible] ... adonibezech ... [illegible] ...
... [illegible] ...
... [illegible] ... ad Josephum ... [illegible] ...
et ... [illegible] ... obsederunt
... [illegible] ... Ebron et ...
... [illegible] ...
... [illegible] ...
... [illegible] ... exploratores ... chananei
... [illegible] ... chananeos ... [illegible] ...
... [illegible] ... Amplius ... [illegible] ...
... [illegible] ...
... [illegible] ... chananeos ... [illegible] ...
... [illegible] ...
... [illegible] ... Gabaa tribus beniamin ... [illegible] ...
... [illegible] ... levita ... [illegible] ...
... [illegible] ...
... [illegible] ... Bethleem ... [illegible] ...
... [illegible] ...
... [illegible] ...
... [illegible] ...
... [illegible] ...
... [illegible] ...

Israhelitas bella terrae, si forte prius agere quam [illegible] ... ad [illegible] Deum ... ut lege
obediens ad Gabaonitas [illegible] et [illegible] expertes ... [illegible]

[illegible]

600 Beniamit

Silo

[illegible]

Cusarsathaym rex assiriorum

castra posuit [illegible] eos acriter Cusarsathaym rege assiriorum multa pugnantium premunt et oppresserunt capti sunt quidam vero ipsi timore [illegible] se illi dederunt et mandata [illegible] posset tributa importa plurimum [illegible] et [illegible] per viij annos [illegible] sunt modo

Capitulum iiij

Othoniel moritur

Othoniel [illegible] de tribu Juda vir industrius [illegible] fortissimus [illegible] sibi [illegible] in [illegible] hebreos [illegible] captivos [illegible] eos ad [illegible] audivit [illegible] in [illegible] adhibens [illegible] Cusarsathaym castra [illegible] ad [illegible] Othoniel [illegible] ipso [illegible] accepit [illegible] ut [illegible] iudicium [illegible] hebreos [illegible] legibus obedirent magis ac magis [illegible] ut Eglon rex moabitarum [illegible] bello [illegible] et [illegible] [illegible] Jericho [illegible] ad [illegible] annis xviij

Eglon

Aoth nascitur

Eglon rex

Capitulum v

[illegible] et [illegible] moabitarum [illegible] eos [illegible] Aoth [illegible] in Jericho [illegible] Eglon rege [illegible] ita ut [illegible] et [illegible] Eglon [illegible] rex [illegible] et [illegible] Aoth [illegible] ille [illegible] Aoth [illegible] in corde [illegible] et gladio [illegible] Aoth vero in [illegible] latent [illegible] Eglon [illegible] et [illegible] Israhelite [illegible] Israhelite ad [illegible] Jordanis [illegible] moabitarum [illegible] Aoth vero [illegible] a plebe [illegible] lxxx [illegible]

Aoth moritur

Sangar

Capitulum vj

Post hunc Sangar filius Anath [illegible] legibus [illegible] Israhelite [illegible] a rege Chananeorum Jabin [illegible] possidebat [illegible] Israhelitas [illegible] Zizara [illegible] rege [illegible] Israhelitas [illegible] et [illegible] eos [illegible] Debora [illegible] Barach [illegible] Debora [illegible] Barach [illegible] Zizara rege [illegible] Israhelite [illegible] Barach [illegible] eos [illegible] Debora [illegible] eos [illegible] et [illegible] et [illegible] Israhelitas [illegible]

Zisara et Jabin

Debora

Barach

[illegible] cum angelo dei [illegible] valde fidelium / et hostes [illegible] ab israhelitis [illegible] [illegible] [illegible] vidit fugam [illegible] ad [illegible] [illegible] Jabin [illegible] fatigatus [illegible] Illa vero [illegible] [illegible] Et [illegible] [illegible] Debora [illegible] Jabin [illegible] Barach et Debora [illegible] Cam vi [illegible] [illegible] [illegible] Gedeon [illegible] filius [illegible] [illegible] et [illegible] Gedeon [illegible]

Gedeon [illegible] [illegible] Gedeon [illegible] Phara [illegible] Gedeon [illegible] Oreb et Zeb [illegible] Gedeon [illegible] Zebee et Salmana [illegible] Gedeon [illegible]

Zizara

Barach

Jabin [illegible]

Gedeon [illegible]

[illegible]

phara [illegible] gedeon

[illegible]

[illegible]

Oreb et Zeb [illegible]

Zebee [illegible] Salmana [illegible]

Capitulum ix

Gedeon mortuus est et sepultus et habuit filios lxx

Abymelech

Joathan frater eius

ficus
oliva
ramnus

Gedeon [illegible] [illegible] et pace [illegible] [illegible] illud annis [illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in Effrem regione sepultus est. [illegible] [illegible] filios [illegible] libros lxx, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Abymelech, [illegible] [illegible] in Sichem ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] solo Joathan [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Joathan [illegible] [illegible] in monte Garizim [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] arbores [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Arbores [illegible] [illegible] regem [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] olive [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ramnus [illegible] arbores [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Gedeon [illegible] Abymelech [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Abymelech.

Capitulum x

Sychimite pellunt Abymelech

Sal seminavit per [illegible]

Post [illegible] [illegible] Sichimite [illegible] [illegible] filiorum Gedeon expulerunt Abymelech ab urbe [illegible] et [illegible]. Ille vero [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Sychimite [illegible] [illegible] [illegible]. Iste Abymelech [illegible].

Abymelech in capite [illegible] a muliere [illegible] letale [illegible]

Abymelech [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Joathan videtur impleta. [illegible] [illegible] [illegible] Abymelech [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Jamenyra moritur

Amanite

[illegible] [illegible] [illegible] Jamenyra [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] xxx [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] Galaditis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Amanite [illegible] et Palestini [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Jordanem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Jepte a fratribus [illegible] expulsus [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] Jepte [illegible] Jepte [illegible] Amanitas [illegible] victoria, et [illegible]

Hanc filiam pro ymolavit [illegible] holocaustum [illegible] Deo [illegible] Ne usque deliberavit [illegible]

[illegible]

Tribus Effraym contra Jepte

[illegible] Jepte [illegible] Abesam [illegible] de tribu Juda [illegible] Bethleem [illegible]

Jepte moritur et Abesam preest

[illegible] Ahialon [illegible]

Abdon [illegible] filius Hilelis de tribu Effraym [illegible] Pharathonites [illegible]

Abdon preest

[illegible] Manue [illegible] de tribu Dan [illegible] uxorem [illegible]

Manue habet uxorem [illegible]

[illegible]

Samson nascitur [illegible]

[illegible] Samson [illegible]

[illegible]

De [illegible] Samsonis

[illegible] Samson [illegible]

Parabola Samsonis

[illegible]

Samsonis parabole

huius petentibus verum exposuit, quod vero [illegible] ut sponsam exolverent [illegible] sol [illegible]
[illegible] Verum a [illegible] esse. Verum [illegible]
[illegible] Samson videns [illegible] ad uxorem dolosam quod vobis [illegible] exposuit [illegible]
dedit [illegible] Ille vero
[illegible] et [illegible] ad [illegible]
[illegible] Samson [illegible] palestinos [illegible] et [illegible]
[illegible] et [illegible] ligatas [illegible]
palestinos et [illegible] palestini [illegible] Samson et [illegible]
[illegible]
[illegible] Samson [illegible] palestinos [illegible]
[illegible] palestini [illegible]
[illegible] palestini [illegible] Samson [illegible]
et [illegible] palestinos [illegible]
[illegible]

nota bene

vita humana

Gaza, cuius portas arripuit Samson hebreus.

[illegible] Samson [illegible] et [illegible] palestinos [illegible]
[illegible] Samson [illegible]
[illegible] palestinos [illegible] Samson [illegible]
[illegible] Samson [illegible] et [illegible]

Samson tenuit [illegible]

[illegible] Samson [illegible] palestinos [illegible]
[illegible]

[illegible] laudabilis fortitudo in Samsone

[illegible] et Samson [illegible]
[illegible] Moyses [illegible]
[illegible]

Capitulum XI de heli sacerdote

heli sacerdos
Elimelech

orphan
Ruth mulieres

Sacerdos heli prefuit post mortem Samson. Sub isto [illegible] Elimelech quidam de Bethleem [illegible] de tribu Iuda [illegible] ferre non valens uxorem suam Noemi et filios ex ea natos Chelion et Mahalon secum [illegible] in terra moabitarum [illegible] et [illegible] filios suos [illegible] duxit uxores Chelion quidem Orpham, Mahalon autem Ruth. Defunctis [illegible] Noemi [illegible] et [illegible] et filios [illegible] Et [illegible] Orpha [illegible]

quod iussit Ruth autem cum ei a se recede[re] persuadere non potuisset socrus sua duxit [eam] in omnem [illegible]
[illegible] reversa est Ruth cum socru in Bethlehem. Booz [de] Helimelech cognatus [illegible] cum et eam Noe-
mi [illegible] suo vocarent [illegible] Naomi quod [illegible] vocate [illegible] hebraica Noemi
[illegible] amara vero dolorem. Ruth [illegible] Noemi [illegible] per
[illegible] colligere ut alimentum haberet. [illegible] in agro Booz. [illegible] ad [illegible] paululum
Booz [illegible] puellam [illegible] agro [illegible] Ille vero [illegible] ei [illegible]
[illegible] Cum de [illegible] [illegible] capulatim [illegible] agros et ei [illegible]
[illegible] spicas [illegible] colligere volunt [illegible] possit [illegible] potum
[illegible] ut [illegible] tollere [illegible] prandium [illegible] ei [illegible] de [illegible]
[illegible] competenter concederet. Ruth autem tollens [illegible] ad [illegible] servans [illegible] et [illegible]
[illegible] ad [illegible] venit. [illegible] Noemi [illegible] quos ei [illegible] Narrant
[illegible] Ruth [illegible] ille [illegible] Booz. [illegible] indicavit [illegible] cognatus [illegible] et [illegible] ei [illegible]
[illegible] Booz [illegible] ad colligendas spicas [illegible] Booz [illegible]
[illegible] Booz [illegible] hordeum [illegible] ad aream [illegible] dormiebat
[illegible] audivit Noemi [illegible] Ruth [illegible] collocare possit [illegible] at ville [illegible] Booz Ruth
[illegible] uxorem. [illegible] pedes eius dormiret. Illa vero [illegible] esse [illegible] et
[illegible] ad aream [illegible] Booz [illegible] dormiret
[illegible] vero [illegible] media nocte [illegible] esset. Illa vero [illegible] et [illegible] ut [illegible]
[illegible] copulari [illegible] Ille [illegible] ad [illegible]
[illegible] ut [illegible] possit [illegible] ad [illegible] ab[illegible]
[illegible] et [illegible]. Et [illegible] quod Ruth [illegible]
[illegible] ad proximior [illegible] possit uxorem et si [illegible]
[illegible] lege Hebraica [illegible]
[illegible] Booz [illegible] Ille vero [illegible] venit [illegible]
[illegible] et [illegible] colligens [illegible] Ruth [illegible] Helimelech
[illegible] et filiorum eius hereditatem [illegible] lege [illegible] Booz
[illegible] Challon [illegible]
uxor [illegible] et [illegible] agrum [illegible] et uxorem eius [illegible] legis accipe. At ille [illegible]
et hereditatem et uxorem [illegible] cognatus [illegible] et uxorem et filios habere [illegible] Booz
[illegible] lege [illegible] eius [illegible]
[illegible] Booz Ruth duxit uxorem. [illegible] filium [illegible] Noemi
[illegible] Obeth [illegible] Obeth [illegible]
Porro Obeth [illegible] filium Iesse. [illegible] David qui [illegible] et [illegible] filius [illegible] et
[illegible] longo tempore [illegible]. Hec [illegible] de Ruth gesta [illegible]
[illegible] quod et [illegible] David [illegible]
[illegible] et ad [illegible] David [illegible]

Capitulum xii

Hebrei [illegible] Palestinis Heli
[illegible] filii duo Ophni et Phinees [illegible]
[illegible] ab [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Samuel [illegible] filius Helcane levite [illegible]
Effraym [illegible] et [illegible] Anna [illegible] filios
[illegible] filios [illegible]
[illegible] Dominum [illegible]
filium [illegible] Deo [illegible]
[illegible] Heli [illegible] et [illegible]
[illegible] filium [illegible]
[illegible] filium [illegible] Samuel
[illegible] Heli [illegible]
[illegible] Helcana [illegible] filios [illegible]
Porro Samuel [illegible] xii [illegible] et [illegible]
[illegible] et Heli filios [illegible] et [illegible]
[illegible] Heli [illegible] Heli [illegible] filios [illegible]
[illegible] Heli [illegible] Samuelem ut [illegible] ei [illegible]

Noemi i. pulchra
Amara i. dolor

~~Obeth i. servus~~

Iesse
David

Heli habuit duos
filios malos
Offni
Phinees

Samuel [illegible]
[illegible]
[illegible]

Samuel xii anno
[illegible]

palestini et israel

Nolebat et cum offensione Samuel tali sermone. Tunc ex directe [illegible] magis huic exprimendum d'eorum prudentia
omne Samuel ad gloriam magis ac magis augebatur. Deus vero semper probabat per beatitudinem et victoria
De pugna cum palestinis. Interea vero contra israhelitas civitatem amplissimam [illegible]
venerunt palestini et occiderunt hebreorum usque ad quattuor milia. Reliqui vero [illegible] usque ad castra [illegible]
perventi sunt, postea hec archa dei deferunt per pontifices filios [illegible] preparat [illegible]
archa capta [illegible] voluisset ad eius finem non veniret. Phinees et [illegible] sacerdotium fungebatur
officio patre hec [illegible] sibi permittente. Item congressione [illegible] apud heli [illegible]
expertia archa palestinis allata est et pedem quod illi intuebant susceperunt hebrei [illegible]
[illegible] se in archa habuisse fiduciam, repente vero in multis hostium deveniunt. Et [illegible]
usque ad [illegible] virorum. Nec [illegible] occiderunt filii sacerdotis et archa ab hoste est ablata [illegible]
[illegible] perdicione in Sylo et arche captivitate [illegible] beniamite [illegible] bello
[illegible] civitas [illegible] repleta est. Porro heli sacerdos sedebat ad portas in altera sede [illegible]
[illegible] planctum civitatis [illegible] [illegible] bello fuit gesta, et audissent archa ab
hostibus captam dolore turbatus et [illegible] cecidit [illegible] de sede defunctus est.
[illegible] et xx [illegible] annos [illegible] [illegible] defuncta est [illegible]
phinees [illegible] filii [illegible] [illegible] relatis [illegible] [illegible] vir
[illegible] heli [illegible] filiorum aaron [illegible] sed [illegible]
de domo Eleazari [illegible] filius a patre [illegible] et heli phinees
filio suo tradidit, [illegible] abiezer eius filius [illegible] buzi filio [illegible]
[illegible] ozi filius [illegible] et [illegible] heli [illegible] sacerdotium de [illegible]
[illegible] ad [illegible] habuit, [illegible] sacerdotium [illegible]
[illegible] Eleazari [illegible]

Incipit liber sextus Iudaice antiquitatis

Palestini archa [illegible] Azotum [illegible] et [illegible] dagon [illegible] posuerunt. [illegible] et videbant
Et [illegible] dagon iacentem et [illegible] archa adorantem [illegible]
et [illegible] [illegible] dispergebantur [illegible]
[illegible] et [illegible] posset intelligere [illegible] per archa dei [illegible]
[illegible] archa [illegible]
[illegible] cogitabat [illegible] posset. Convenientes [illegible] [illegible]
[illegible] et archa dimitteretur ad suos [illegible]
[illegible] et hec [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ut archa dimitteretur. Et [illegible] aurea [illegible]
deo [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] de [illegible]
[illegible] Et [illegible] archa [illegible] vehiculo [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ac [illegible] ne [illegible]
impedirent [illegible] et [illegible] [illegible] Tunc illis [illegible] archa
[illegible] [illegible] vellet agere [illegible] Et [illegible] hebreos [illegible]
et [illegible] archa [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] esse [illegible] [illegible] [illegible] palestinorum
[illegible] [illegible] [illegible]. Et venit ad [illegible] Bethsames
Et [illegible] vehiculo [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] Et cum vidisset archa [illegible] et [illegible]
[illegible] ad eam Et [illegible] archa et vas [illegible]
[illegible] in campo Et [illegible] deo et vehiculum [illegible]
et [illegible] [illegible] sunt. Tunc videns palestinorum [illegible]
palestinorum ad [illegible] sunt [illegible] lxx bethsamitis [illegible] [illegible]
archa [illegible] ad eam accessissent [illegible] Et [illegible]
[illegible] archa in chariathiarim [illegible] bethsamitarum. [illegible] in domo [illegible]
[illegible] viri [illegible] archa [illegible] et [illegible] arche eius filii, et [illegible]
annos xx [illegible], et [illegible] fuit ibi, [illegible] palestinos [illegible] [illegible]

Samuel propheta videns [illegible] illorum [illegible] archa [illegible] et [illegible]
[illegible] ad hanc hostes [illegible] palestini et [illegible] et [illegible]
[illegible] libertas [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
hanc libertatem et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ab [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] honorare [illegible]
[illegible] [illegible] et de hostibus [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] Ego [illegible] vos [illegible] [illegible] [illegible]

Archa domini capta ab hostibus et [illegible]

Aaron
heli
phinees
abyezer
buzi
ozi

Archa dimittitur a palestinis

[illegible]
Ascalon
Gaza et
Acaron

[illegible]

[illegible] populus et fecit et cum exhortacione [illegible] et ammonuit omnes obedire se deo. Cap. 2m

Cum ergo congregati essent Samuel [illegible] in Masphat. Hic [illegible] apud [illegible] deo et tota [illegible] [illegible] Cum [illegible] congregati philistei [illegible] [illegible] Samuelem [illegible] [illegible] ad [illegible] philisteos. Et ille et [illegible] [illegible] philisteos bello [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Samuel [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] philisteorum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Samuel [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Cap. 3m

[illegible] Samuel [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Iohel [illegible] [illegible] in Bersabee [illegible] filii Samuelis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Cap. 4m

Populus itaque [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et philisteos [illegible] [illegible]

Cap. quartum. De Samuele tempore [illegible]

Hec [illegible] Samuel [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Hec Samuel [illegible] corpore [illegible]

[Margin:] [illegible]
[Margin:] Concordancia [illegible]
[Margin:] Samuel [illegible]
[Margin:] Iohel filius Samuel [illegible]
[Margin:] Peticio populi
[Margin:] [illegible]
[Margin:] Rex Saul

huius cum famulo eius per sex asinas perdiras querendo destinat in quibus ... et ... alio ... [illegible] delectabatur. Cum diu quererent venerunt in ... [illegible], puer qui cum Saul erat dixit ei esse in ea prophetam verum ... [illegible] ... ad eum iret et ... de asinis quas querebat ... [illegible]

Cumque invenissent ... potentis ... interrogaverunt eas de domo prophete ... [illegible] ... ad ... accedere ... et eum ... dicebant parare Samuel ... [illegible] ... ad ... venerat. ... [illegible] ... ut ei ... [illegible] ... hoc ... [illegible] ... de tribu Beniamin ... Samuel ... [illegible] ... ibat ad ... Occurrit quoque Saul ei ... [illegible] ... hebreis. Saul autem accessit ad Samuel ... [illegible] ... prophete ... [illegible] ... Samuel ... [illegible] ... Saul ... [illegible]

... [illegible] ... Saul ... [illegible] ... Samuel ... [illegible] ... Saul ... [illegible] ... propheta ... [illegible] ... Bethlehem ... [illegible] ... Rachel ... [illegible] ... Gabatha ... [illegible] ... propheta ... [illegible]

Post hec Saul ... [illegible] ... Samuel ... [illegible] ... Abner ... [illegible] ... Samuel ... [illegible]

Samuel ad ... [illegible] ... Maspha ... [illegible] ... Saul ... [illegible] ... Beniamin ... [illegible] ... Saul ... [illegible] ... Samuel ... [illegible] ... Naas rege Ammonitarum ... [illegible] ... Iordanem ... [illegible] ... Iabes ... [illegible]

Saul accessit ad Samuel

Tres viri

Saul prophetat et Saul inter eos

Abner

Nemo propheta ... [illegible]

Rex

Saul absconditur

Malignus ...

Contra Naas regem ... bellum ...

[illegible]

Naas dextros perunt oculos / et [illegible]

[illegible] Saul [illegible] regnum

Rex [illegible] [illegible]

Saul [illegible] in regem

Samuel [illegible]

Jacob [illegible] Egyptum

Samuel [illegible]

[illegible] palest[illegible] Jonathas

Saul [illegible] Samuelis

venire et in occursum festinavit egressus est. Ille vero ut vidit eum fecisse dixit, cur ... et precepta ... voluntate dei ... petulanter ipse presumpsit. Saul vero ... [illegible]

[illegible]

Saul autem in Galaad ... Jonatha filio venit ... [illegible]

Igitur palestini ... [illegible] ... filio Jonatha et ... [illegible]

Cum Jonathas ... [illegible] ... armigero ... [illegible]

[illegible]

Saul se excusat

Rusio Samuelis

palestini contra Saul

Jonathas cum armigero contra palestinos

Achitob ... deo ... petit ...

... Jonathe ...

Saul autem [illegible] ad [illegible] hostium inferret/ Regnum ergo Saul [illegible] et [illegible] bella [illegible] Amalechitas, Moabitas et philisteos [illegible] Saul [illegible] Hebreorum ad [illegible] [illegible] Saul [illegible]

Capitulum vi

Venit enim Samuel ad Saul missus et dixit a deo ut cum [illegible] obediens [illegible] Amalech [illegible] Saul [illegible] Amalechitas [illegible] Samuel [illegible] Saul [illegible] obedire [illegible]

[illegible]

Capitulum vii

Saul [illegible] Amalechitas [illegible] Samuel [illegible] Saul [illegible] deus [illegible]

[illegible]

Dixit enim Samuel ad Saul [illegible] Samuel [illegible] Saul [illegible] deo [illegible]

[illegible]

[Marginal notes:]

Contra Amalechitas

Rex Agag [illegible]

Saul inobediens

Samuel orat pro Saul [illegible] deo [illegible]

[illegible] de [illegible] offendo [illegible] deo

[illegible] de Saul et Samuele

[illegible]

u venies

simim [illegible] / vo [illegible] Saul et impie quod se egisse fatebatur, perfectam non fecit / quam non fuit factum non posse / Rogabat quoque eum ut se coram multitudine honoraret et deum secum adoraret. Cum cum consensisset Samuel adoravit deum. Adductus quoque est ad eum Agag rex amalechitarum [illegible] et dixit quod esset amara mors. ait [illegible] mulieres filiis [illegible] sic [illegible] mortem [illegible] Iussit quoque reperire eum in galgalis [illegible] in [illegible] civitate abiit / Samuel vero Saul lugebat quod [illegible] quem sibi [illegible] deum / [illegible] quod non [illegible] et [illegible] Samuel **Cap. viii**

Agag rex interfectus

Saul perdit regnum

O[illegible] Samuel vas olei in bethleem civitate [illegible] ad Jesse filium obeth, et [illegible] quem ipse [illegible] in regem / [illegible] Saul et [illegible] sacrificavit ad [illegible] Samuel [illegible] Jesse [illegible] filius [illegible] dixit [illegible] David [illegible] et [illegible] ad [illegible] regnum [illegible] et [illegible] dominus [illegible] pulcher [illegible] et obediens [illegible] et [illegible] Samuel Jesse / ut omnes [illegible] filios [illegible] at ille [illegible]

David ungitur in regem

Corpus pulcrum non placet deo solum

[illegible] Aminadab

[illegible] Samuel

[illegible] Nathanael

[illegible] Rachel

Sextus Azam

[illegible] Samuel [illegible] David [illegible] et [illegible] Samuel dixit ad eum [illegible] deo [illegible] ad regnum [illegible] et ipse [illegible] et Jesse cum reliquis filiis [illegible] David [illegible] oleum [illegible] ad [illegible] et [illegible] obediens [illegible] et [illegible] palestinos [illegible] et [illegible] Samuel [illegible] / **Vultus autem ad David Saul** [illegible] Saul vero quod [illegible] et demonia [illegible] in cythara [illegible] et [illegible] Si quis [illegible] in cythara [illegible] et [illegible] Ille vero [illegible] Jesse filius [illegible] et [illegible] Saul ad Jesse [illegible] David [illegible] a gregibus ad se [illegible] Jesse [illegible] filium [illegible] Saul [illegible] et [illegible] in cythara et Saul a [illegible] Jesse [illegible] David [illegible] Saul [illegible] **Cap. nonum**

Saul arreptus quod a spiritu et demonio

Post ea ultra [illegible] palestini [illegible] et [illegible] Saul [illegible] et [illegible] Sochot et Azecha [illegible] Saul [illegible] palestinos [illegible] Goliath de [illegible] Geth [illegible] Saul et [illegible]

Goliath

[illegible]

David vicit Goliad

Caput goliad

Cap. xm

[illegible]

veritas simulabat et aptiorem agere videbatur ita ut propter excellentiam fortitudinis et pulchritudinis eius etiam regis filia virgo concupisceret amore devicta, ita ut cunctis fieret manifesta ut hec omnibus proderet ad patrem. Ille vero qui propter occisionem [illegible] in morte eius hec libenter audivit, datur ei se dignum eius nuptiis [illegible] centum [illegible] ut centum capita et hostium adveheret [illegible]. Et ille homine se [illegible]

Centum capita petit hostium Saul a David

sponso et aulam ex opere periculoso et [illegible] glorie magis [illegible] et [illegible] sic [illegible] complere se [illegible] et [illegible] facere [illegible] filios ut [illegible] here [illegible] David [illegible] ita puelle nuptias est. Ille vero [illegible] eum eo [illegible] quod [illegible] Saul [illegible] ipso et vellet in eius filiam [illegible]. Quem dixit [illegible] [illegible] [illegible] abiectum et a gladio et homine [illegible]. Saul [illegible] contra [illegible] nec [illegible] vendere filiam potius quam nuptiis [illegible]. Eligens generum [illegible] alias [illegible] [illegible] nuptiis filie [illegible] capita [illegible] palestinorum. Et [illegible] filie [illegible] [illegible] vivo [illegible] et [illegible] de hostium [illegible] posse [illegible]. [illegible] ad se David [illegible] Saul sibi cogitationem [illegible]. [illegible] nec se [illegible] aut differendo [illegible]. [illegible] ad hostes [illegible] [illegible] et [illegible] David et [illegible]. [illegible] abscidens [illegible] capita venit ad regem et [illegible] imperata exigebat. Saul [illegible] et [illegible] refugere et [illegible] [illegible] Saul [illegible] [illegible] filiam nomine Michol [illegible] et [illegible] David et [illegible] et apud

Cam XI

Cum igitur Saul [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] timore [illegible] Saul et [illegible] cogitat eum crudeli [illegible] cum morte Jonathe filio et reliquis familiaribus [illegible] [illegible] ad [illegible] David. [illegible] [illegible] ad mortem [illegible]. Et cum [illegible] diligeret [illegible] [illegible] ad mortem [illegible] et [illegible] se custodiri. [illegible] palatium se [illegible] dixit. [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]. Dixit [illegible] et [illegible] David [illegible] obediens est [illegible]. [illegible] vero die Jonathas venit ad Saul et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] culpabilem [illegible] [illegible] palestinorum [illegible] hostium capita [illegible] [illegible] morte [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] hostibus [illegible] [illegible] Saul [illegible] filio [illegible] [illegible] [illegible] Jonathas [illegible] David [illegible] et de [illegible] [illegible] ad regem [illegible] [illegible]

Cam XII

Mox vero [illegible] palestinis bella [illegible] Saul [illegible] hostes David [illegible] [illegible] ad regem [illegible] Saul [illegible] bella [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] demonii [illegible] [illegible] David [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] David [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Nocte vero [illegible] ad [illegible] [illegible] ne latens effugeret [illegible] [illegible] ad mortem. Michol [illegible] filia [illegible] [illegible] et de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nisi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fuge [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] David [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] se [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] se velle [illegible]. [illegible]

posse

esse

ad [illegible] desc[r]ip[ti]o[n]e[m] et [illegible] secu[n]du[m] [illegible] Abigail uxore [illegible] [illegible] dei [illegible]
[illegible] cu[m] [illegible] et [illegible] loquens q[uod] [illegible] ad [illegible] non [illegible] david [illegible]
de voluissi et h[ec] [illegible] fecissi [illegible] et debere [illegible] Et saul
[illegible] procella venerat [illegible] / david [illegible] a [illegible] et venit ad Samuel
i[n] Ramatha / et [illegible] regis [illegible] [illegible] / [illegible] in [illegible] fecissi [illegible] dum
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] infirmu[m] [illegible] et [illegible] et felix [illegible]
ad david [illegible] [illegible] / Cognitis autem [illegible] Ramatha [illegible] [illegible]
et deducere[t] [illegible] ad [illegible] locu[m] [illegible] gelboa [illegible] [illegible] / Cu[m] [illegible] fecissi david
[illegible] david [illegible] [illegible] armatos / ad [illegible] / [illegible] ad se / Cum [illegible]
[illegible] ad Samuel [illegible] [illegible] / [illegible] / Saul [illegible] audiens [illegible]
david [illegible] alios [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 3o [illegible] [illegible] / [illegible]
[illegible] ipse [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] videt Samuel [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] vehementer / [illegible] ille [illegible] auxiliu[m] fecissi [illegible] / [illegible] Saul
[illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] david et Samuel videntes
Jonathan [illegible] Saul filius [illegible] david [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]

[illegible]

Saul [illegible] david et Samuele

de [illegible] et [illegible]

[illegible]

[illegible] david et Jonatha

[illegible]

Jonatha

Abner [illegible]

Fuerat enim regis filius [illegible] Et [illegible] ad [illegible] sed de [illegible] et ipse [illegible] ... et David [illegible] ... et [illegible] Jonathas se [illegible] ... Jonathe [illegible] ... Jonathas [illegible] ... et [illegible] se amplexati [illegible] ... Et fleverunt [illegible] ... [illegible]

¶ Et [illegible] ad Abymelech [illegible] ... [illegible]

Doech Syrus — [illegible] ... Doech [illegible] ... [illegible]

Geth regio palestinorum — [illegible] ... Saul [illegible] ... Geth [illegible] ... [illegible]

[illegible] David absconsus — [illegible] ... [illegible]

[illegible] civitas — [illegible]

¶ Saul [illegible] David [illegible] ... [illegible] ... Jonathas [illegible] ... Doech Syrus pastor [illegible] ... Abimelech [illegible] ... Saul [illegible] ... [illegible]

Abymelech presbyter — [illegible] ... [illegible]

[illegible] David — [illegible] ... [illegible]

Nobe [illegible] Saul et Doech Syrus — [illegible] ... Abimelech [illegible] ... Saul [illegible] ... Nobe [illegible] ... Abyathar [illegible] ... [illegible]

¶ [illegible] Saul rex [illegible] ... [illegible]

[illegible]

Abiathar [illegible] Abimelech [illegible] David [illegible] Cap 13

[illegible] Ceyla [illegible]

[illegible] Cap 14

Margin notes:

- [illegible] [illegible] et [illegible]
- Ceilanis [illegible] palestinos
- Ceyla civitas in qua David fuit obsessus fugiens Saul
- [illegible] loci ad [illegible] venit David
- Ziphei [illegible] David
- Petra Maon [illegible] [illegible] David

Saul intus absidebat [illegible] David abscidit [illegible] Saul erat indutus et [illegible] a longe [illegible] ut Saul audiret [illegible]

De regis reverentia

[illegible]

Cap. 17

Samuel moritur

Hoc tempore et Samuel propheta defunctus [illegible] Saul [illegible]

Nabal dives valde erat cui erant mille capre

Erat vir [illegible] Nabal [illegible]

David contra Nabal procedit. Abigail occurrit ei cum muneribus

[illegible] Abigail uxor Nabal [illegible] ad David [illegible] Nabal [illegible]

[illegible]

no[n] q[uod] mulier vi... a deo

Eleazar
uxores david Abigail
Michol

Jachis rex geth

ipse et omnibus ... possessor ... honoravit. ¶ Post hec quievit ... palestini ... [illegible]

[illegible]

sorti ... apud eum ... [illegible]

Capitulum xvi de bello palestinorum contra israelitas et ubi Saul misit ad quandam mulierem ventriloquam

Nachis rex Iachis
David

Saul rex

Hoc tempore palestini ... [illegible] ... cum multitudine ad ... [illegible] ... rex Geth David rogavit ut ... [illegible] ... Saul itaque rex hebreorum ... [illegible]

Phitonissa id est ventriloqua

[illegible]

Vere Samuel

[illegible] ... Samuel ... [illegible] ... Saul ... [illegible]

Largitas mulieris ... Saul et servis eius

[illegible]

... vitabat et quod a solis in ... [illegible] ... Ne aliquam
... [illegible] ... aliquid accipiebat ... agnovit Cum
... [illegible] ...
... [illegible] ... Bonum est ... et ...
... et mihi arbitrari melius esse ... amplius ... potius ...
... [illegible] ... et largitiones ... [illegible] ...
... et ... Ergo ... [illegible] ...
... de quo ... et qui ... et ... [illegible] ...
... [illegible] ... et ... ad ... adducit et ...
... [illegible] ... esse ... Hec ... Saul ... [illegible] ...
... [illegible] ...
... [illegible] ... Sed potius ...
... cum ... [illegible] ... cum filiis ... cum eis ...
... et filiis ... [illegible] ...
... et ... [illegible] ... et ... esse ...
... et ... [illegible] ...
... [illegible] ... ad bellum et ... [illegible] ...
... [illegible] ...
... [illegible] ... et in ... [illegible] ...
... Saul ... Ille ... in bello ... [illegible] ...
... [illegible] ...
... [illegible] ... et ... [illegible] ...
... [illegible] ...
... Saul ... [illegible] ...
... et ... [illegible] ...
... [illegible] ... Palestinus igitur ...
... [illegible] ... et ... [illegible] ...
Rex achis et ... David ... [illegible] ... et ... palestinos ...
... [illegible] ... et ... [illegible] ...
... David ... Saul ... [illegible] ...
... et ... Saul ... [illegible] ...
... palestinos ... [illegible] ...
... [illegible] ... ad ... [illegible] ...
... [illegible] ... Sed si ... ad ... [illegible] ...
... [illegible] ... David ... [illegible] ...
... [illegible] ... David et ait
... [illegible] ... et ad ... [illegible] ...
... [illegible] ... Sed ... [illegible] ...
... [illegible] ...

David itaque ... Gath ... Siceleg ... [illegible] ...
... palestinos ... amalechitas ... [illegible] ...
... [illegible] ... palestinos ... David
... [illegible] ... et ... [illegible] ...
... [illegible] ... et ...
... et filios ... [illegible] ...
... [illegible] ... uxores ...
... [illegible] ...
... et filios ... [illegible] ...
... [illegible] ...
... [illegible] ... amalechitas ... uxores et ...
... [illegible] ...
... [illegible] ... egyptum ...
... [illegible] ... cum ... [illegible] ...
... [illegible] ...
... [illegible] ... et ... [illegible] ...
... [illegible] ... Saul et Siceleg ... David ... amalechitis
... [illegible] ...
... [illegible] ...

Saul perit in bello

Rex achis cum Saul

amalechite combusti a David

sessionem [illegible] ad potum et epulas [illegible] erant. Et alii quidem mensis adhuc appositis [illegible] cibo repleti [illegible]. [illegible] vero [illegible] ad [illegible] et armis [illegible] et adeo [illegible] potuerunt [illegible] Amalechitas [illegible] hostes [illegible] et uxores suas et [illegible]. Cum [illegible] venissent ad locum ubi [illegible] quos [illegible] relinquerant ad custodienda illa [illegible] quadringenti [illegible] sexcenti [illegible] in labore [illegible] ad [illegible] et [illegible] egressi fuerant [illegible]. Et ex eo [illegible] lex [illegible] permansit [illegible] quos pugnauerunt. [illegible] Dauid in Siceleg [illegible] et [illegible] Et [illegible] Sicelec et Amalechitarum [illegible] fuit [illegible]

Palestini [illegible] et [illegible] palestini [illegible] hostes [illegible]. Saul autem rex [illegible] et eius filii [illegible] et [illegible] hostium [illegible] Saul et Jonathan et Aminadab [illegible] Saul autem [illegible] hostium [illegible] palestini [illegible] fugientibus [illegible] hostes [illegible] gladium [illegible] mortem [illegible] Amalechitam [illegible] Saul [illegible] Gelboe [illegible] Saul [illegible] et eius filii [illegible]. Palestini vero [illegible] hostes [illegible] corpus Saul et filiorum eius [illegible] Corpora vero [illegible] Bethsa [illegible] Jabesgalaad [illegible] Saul mortem et eius filios palestini [illegible] Bethsa [illegible] corpus Saul et filiorum eius [illegible] Jabes hospitio [illegible] viri Jabes [illegible] corpora [illegible] terra ac [illegible] regem et filios eius [illegible] Regnauit [illegible] Samuel [illegible] Amalechitas [illegible] Et [illegible] Saul Samuel [illegible] annis [illegible] regnum [illegible]

Sequitur liber septimus Flauij Josephi

Prouenit autem [illegible] Dauid [illegible] Amalechitas [illegible] Siceleg [illegible] palestinis [illegible] Saul [illegible] ueste [illegible] Dauid [illegible] Saul [illegible] filiis [illegible] hostibus [illegible] gladio [illegible] mortem Saul [illegible] Dauid [illegible] et [illegible] fidelissimus amicus fuit et [illegible] Saul [illegible]

Saul
Jonathas
Aminadab
Saul perimitur

[illegible] ex [illegible] custodiendis castra [illegible] lex dauid

Viri Jabes [illegible] corpus Saul et trium filiorum

[illegible] Cap^m 2^m [illegible]

Hebron

[illegible]

Ysboseth filius Saul

[illegible]

Joab contra Abner

[illegible]

Asael f[rater] ioab
Joab percussit
[illegible] Abner

[illegible]

Uxores David
Achinoem
Abigail
Maacha
Aggith

[illegible] Cap^m 3^m

Post hec autem Abner [illegible]

eius lecto quod abner apud eam [illegible] perit ut ei suam uxorem redderet [illegible] magnis laboribus periculis acquisierat, quippe [illegible] capitis palestinorum, simul obtulit regi. Et uxorem quam eius Michol sublatam Phaltiel [illegible] copulatam remisit ad David ut uxorem suam iuste reciperet. ¶ Locutus [illegible] plebis et [illegible] et [illegible] ad [illegible] hac vice [illegible] voluntate [illegible] Nunc ad [illegible] David [illegible] Hebron [illegible] Abner [illegible]

[illegible]

Cap. x

[illegible] Joab [illegible] Abner [illegible] regem [illegible] Abner [illegible]

[illegible]

Abner a Joab dolo perimitur

[illegible]

Mors abner

[illegible]

sepulturam mandavit [illegible] et [illegible] letabantur [illegible] [illegible] morte videbat [illegible] [illegible]
[illegible] abner [illegible]
[illegible]
[illegible] defendere potuisset [illegible]
[illegible]
et abisai [illegible] filiis [illegible] potuerunt [illegible]
[illegible]

David dixit contra Joab

Capitulum v de morte hysbozeth filii Saul

Audiens autem morte eius saul filius hysbozeth [illegible] afflictus [illegible] regnare [illegible] et morte abner [illegible] ingemuit [illegible] filii remmon [illegible] Baana et Rechab [illegible] hysbozeth [illegible] a rege david [illegible]
[illegible]
[illegible] hysbozeth
[illegible]
Saul [illegible]
[illegible]
[illegible] Et [illegible]
honore [illegible]
[illegible]
ut me talia velle crederent [illegible]
caput vero hysbozeth in tumulo abner [illegible] sepeliunt.

Capitulum vi — Caput hysbozeth sepelitur in abner

Hiis igitur finitis venerunt omnes [illegible] hebreorum ad david in hebron [illegible]
et [illegible] tradiderunt [illegible] ad [illegible] Saul
[illegible]
[illegible] Samuel [illegible] a deo rex fuit ordinatus [illegible]
[illegible] palestinos [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Effrem [illegible]
[illegible]
[illegible] ad david [illegible]
[illegible] Neptalim [illegible]
[illegible]
[illegible] xl [illegible] manasse
[illegible] ad david in hebron [illegible]
[illegible] david [illegible]

Multitudo plebis ad david congregata in hebron

[illegible]
[illegible] david [illegible]
[illegible]
[illegible] philistei [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Et quia ad hanc arcem hi non possunt capi [illegible] et [illegible] rex [illegible]
[illegible] bellorum [illegible] [illegible] [illegible] collectos [illegible] arcem [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] possidere [illegible] [illegible] [illegible]
nullo labore [illegible] [illegible] [illegible] Sarvie filius Joab [illegible]

Jerosolima capta et redificata

[illegible] arcem [illegible] ad regem [illegible] [illegible] [illegible]
rex de summa arce Jebuseos et redificavit [illegible] Jerusalem [illegible] Et [illegible] tempore
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] hebreos [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Jerosolimis [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et gloria [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Hyram rex Tiri et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] domum [illegible]
[illegible] et artifices [illegible] fabros lignorum et [illegible] [illegible] domum [illegible] Jerusalem
[illegible] David [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] arcem [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Jebuseis [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] abraham [illegible] Salima [illegible]

Salima vocabatur
Jerou
Jesus
orphani

[illegible] [illegible] [illegible] Jesus [illegible] Israhel [illegible] Amorreos [illegible]
[illegible] hebreos [illegible] Jerosolimam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] David [illegible] [illegible] [illegible] XV [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] orphani
[illegible] [illegible] Jebuseos [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
David [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] hebreos et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] David [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] filios [illegible]
[illegible] filia Thamar [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Thamar

Amnon
Absalon et
Samuel
Salomon
Jabar
Elisama
Eliphalet
...

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Absalon [illegible]
[illegible] [illegible] palestinorum [illegible] [illegible] David [illegible] hebreis [illegible] Jerosolimam
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] Rex [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

David rex [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] palestinos

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] palestinos [illegible] [illegible] Et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] palestinos [illegible] super hebreos [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] palestini [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] hebreos [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

palestini [illegible] [illegible] [illegible] hebreos [illegible]

[illegible] [illegible] David [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] archa [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad archa [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] Rex [illegible] archa [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] archa [illegible] Jerosolimam [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad archa Oza [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] archa [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Oza [illegible] [illegible] [illegible] archa [illegible] [illegible] [illegible]

Respexit extinctum est. Et rex quidem et omnis populus eius affligebantur in morte Oze. Metuens autem David et cogitans ne forte hec pateretur ipse si apud se susciperet archam in civitatem [illegible] Oza, quem solum non [illegible] ad eam [illegible] extinctum, archam quidem non suscepit ad se in ipsam civitatem, sed precepit ut in agro viri cuiusdam iusti nomine Obededom levite que remaneret tribus mensibus in custodia. [illegible] Obededom nimis amplificat [illegible] bona per eam accessit. Audiens autem rex quod sic provenisset Obededom et ex paupere et humili [illegible] opulentie magne [illegible] [illegible] archam ad suum [illegible] [illegible] sacerdotes [illegible] deferre debent [illegible] Michol Saul filia [illegible] [illegible] archam posuit in tabernaculo quod ei David [illegible] [illegible] populum [illegible] ipse [illegible] Michol [illegible] uxor [illegible] David [illegible] rex [illegible] cum David [illegible] quod Deo placeret [illegible] Michol [illegible] David [illegible] tradidit [illegible] [illegible] David [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] templum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] templum [illegible] [illegible] Palestinos [illegible] [illegible]

Cap^m xi

[H]ic [illegible] rex Adadi [illegible] David [illegible] [illegible] bello [illegible] [illegible] [illegible]

Apud Obededom levitam archa

Arguit David Michol uxorem suam

Complevit cogitare edificare David

Nota diligenciam David quando vadit de Ierosolimis contra palestinos quando [illegible] contra Agarenos contra Adrazarem

Rex Adadi contra David

Aliud bellum

Nicolaus [illegible]

Adadz rex

Iste siquidem [illegible] cum [illegible] usque ad x[a] [illegible] regnavit [illegible] a patre [illegible] ipse [illegible] in Egypto Ptholomeum [illegible] et [illegible] [illegible] bello [illegible] Non est hystoriographus [illegible] hic [illegible] Adadz [illegible] Samaria [illegible] Achab [illegible] [illegible]

[illegible]

Ptholomeus in egypto regnabat

Bassyn rex

Mare eneum vas magnum

[illegible] rex

David [illegible]

Miphiboseth filius Ionathe claudus

Syba

Naas rex [illegible]

Amanitarum rex [illegible] David [illegible] abrasit barbas [illegible]

... proposuerunt habebant ... peditum ... Conduxerunt et ... regem ... et ... Sobal ... et isti habebant ... armatorum ... [illegible]

... solum ... [illegible] ... Et cum audisset Joab principem militie ... [illegible]

... [illegible] ... Joab ... [illegible] ... Reliquam vero partem ... [illegible]

[illegible]

... Capitulum ... viii

Michael rex Sobal rex

Amonite victi sunt a Joab et fratre suo

Calamathes rex Sirie

Mariphathura victi David posuit munus

Bersabee adulterium

Urias vir Bersabee

Urias interfectus

Xa[?] viij

His itaque gestis nuncios Ioab misit ad regem proprios eius ut dicerent quod [illegible]
[illegible] civitatem, et cum accessissent ad murum multi [illegible] ab [illegible]. Et [illegible]
Urie mortem [illegible] indicarent. Hec rege audiente [illegible] et [illegible] forte et [illegible] eos [illegible]
fuisse ut ad murum urbis accederent [illegible] cum [illegible] per [illegible] aut aliis [illegible]
ex ipsa civitate [illegible] exemplum [illegible] filii Gedeon Abimelech qui [illegible] turris [illegible]
expugnare vellet [illegible] a [illegible] mulieris [illegible]. Et [illegible]
[illegible] propter [illegible] sit [illegible] muros [illegible]
[illegible] adire. Cum sit optimum apud omnes [illegible] plus sive bene sive male [illegible]
[illegible] alia [illegible] sunt [illegible] et [illegible]
[illegible] cogitum, Urie morte a [illegible] indicata [illegible]
[illegible] Ioab [illegible] et bella [illegible]
[illegible] sint [illegible]
[illegible]
[illegible] Ioab [illegible]
rege [illegible] probabat. Uxor autem Urie Bersabee mortem sui viri [illegible]
eum diebus flevit. Completo vero [illegible] mox [illegible] rex [illegible] uxorem
et filium [illegible]. [illegible]
apparuit [illegible] Nathan [illegible] Nathan [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] fieri postulabat [illegible]
[illegible] bona [illegible] et [illegible]
[illegible] habebat [illegible] filiis [illegible]
[illegible] filia [illegible] ad [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Nathan [illegible]
[illegible] Nathan autem [illegible] ille pati [illegible]
[illegible]
[illegible] Hebron [illegible] et [illegible] Saul
[illegible]
[illegible] uxorem et [illegible]
[illegible] filio [illegible]
Et [illegible]
[illegible]
[illegible]
deliquerit [illegible] et [illegible]
agere [illegible] de [illegible] gesta [illegible]
Puer vero quem de uxore Urie [illegible] rex [illegible]
afflictus [illegible] a cibo [illegible] diebus abstinuisset [illegible] et [illegible]
[illegible] in [illegible] et [illegible] supplicabat
[illegible]. Septimo vero die puero [illegible]
[illegible] et a cibo [illegible]
[illegible] filii [illegible]
[illegible] rex [illegible] et [illegible]
mortuum [illegible] et [illegible]
[illegible] ad [illegible]
[illegible]
[illegible]. Cum [illegible]
[illegible]
[illegible] plane [illegible]
[illegible] ad [illegible] Bersabee [illegible] filium [illegible] quem [illegible]
propheta Salomon appellavit. Porro Ioab [illegible] affligebat [illegible]
[illegible] et [illegible] inopia laborare
[illegible]
[illegible]
[illegible] Ioab [illegible] rex [illegible] et [illegible]

Uxor Urie flevit mari[tum] multis diebus

Nathan propheta [illegible]

[illegible]

Primo [illegible] pro [illegible]

Sermonis Sabbath [illegible]

[illegible]

Capitulum nonum

[illegible]

Amnon preparavit Thamar sororem

[illegible]

Absolon fugit interfecto fratre Amnon in Gessur

[illegible]

Joab mulieris prudentis ordinat pro absalone

lemgium. Ad hanc rem perfecte [illegible] Joab peritam cum mulierem Thecuitem [illegible] ut quandam mulierem in [illegible] [illegible] et eum [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] quod duo filii mei [illegible] in agro fuerunt in contentione commissi, nullo qui [illegible] [illegible] alter alterum percussit. Cognati autem [illegible] petentibus et volentibus eum occidere supplex ut [illegible] salutem [illegible] filii [illegible] [illegible] reliquam [illegible] [illegible] [illegible] mei auferre, Et prohibeas [illegible] ne [illegible] filium [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] aliud illa potuit [illegible] [illegible] [illegible] regis imperavit. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] regem [illegible] [illegible] ago [illegible] benignitati [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] filios [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] clementie [illegible] [illegible] filio isto [illegible] et qui [illegible] delictum. Cum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] filii [illegible] tuo filio [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible] voluntatem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et intellexit [illegible] rex hoc consilium studio Joab [illegible]. Et interrogata mulier

aliter

[illegible] [illegible] [illegible] hoc esse [illegible] [illegible] Joab ait ipse et studium [illegible] [illegible] [illegible] absolon [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] esse [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ille [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] absolon [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] filium [illegible] [illegible] et [illegible] ut ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Ille [illegible] et diligentia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ita ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut rex [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] filios [illegible] et [illegible] filiam [illegible] [illegible]. [illegible] rex [illegible] et Roboam Salomonis filius accepit uxorem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Abyas.

Absolon

[illegible] [illegible] [illegible] absolon ad Joab [illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]. Negligente Joab [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] ille [illegible] ad absolon venit [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] hoc consilium [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] negligentem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] a fuga [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Joab autem [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] apud regem. Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Absolon autem [illegible] [illegible] [illegible] a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et armigeros [illegible]. Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad regalem [illegible], et [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] ut et [illegible] in hebron [illegible] Achitophel et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] rex [illegible] [illegible].

Achitophel

Absolon ordinavit rex sine David pre voluntate

[illegible] [illegible] [illegible] David [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] filium [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] potiora et [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] ut [illegible] a deo David [illegible] [illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible]. Et [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] filii [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] regalem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Et alia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Saul [illegible] [illegible] et in fuga [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et Sadoch [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] archa dei [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] archa [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fideles ad [illegible] [illegible] Achimaas filium Sadoch et Jonathan filium Abiathar. Sadoch autem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Achitofel esse [illegible] Absolon et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] David [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible] absolon.

Achimaas
Jonathan
Sadoch

consilio Achitofel fortificabatur ut nec eum se ei dando consilium peniteret. Sed et vir ille [illegible]
et ad comprehendendum [illegible] [illegible] Cadit [illegible] monte [illegible] [illegible]
in multis lacrimis [illegible] [illegible] [illegible] Chusi [illegible] vir fidelis [illegible]
et ipse amicus [illegible] scissa veste [illegible] [illegible] lugentem [illegible]
[illegible] ad Absalon [illegible] Achitofel [illegible] David [illegible]
[illegible] Obediens ille [illegible] venit [illegible] Absalon [illegible]
[illegible] Miphiboseth [illegible]
[illegible] filius Jonathe [illegible]
[illegible] Miphiboseth [illegible]
[illegible] David [illegible] Miphiboseth [illegible]
[illegible] Saul [illegible] Semei [illegible] Gera lapidabat [illegible]
[illegible]

[illegible]

Achitofel [illegible] et [illegible] Chusi ad [illegible] Sadoch et Abiathar consilium [illegible]
Achitofel [illegible] et [illegible] et [illegible] [illegible] et [illegible] repente

Chusi vir fidelis [illegible] David et amicus

Miphiboseth

Semei [illegible] Semei

Semei Semei

Consilium Achitofel

Consilium Chusi

Absolon tonsi [illegible]

~~[illegible]~~

David et absolon

Absolon ramis arboris [illegible] appenditur

ut mitterent et nunciarent david. Et quia ab ad [illegible] [illegible] videbatur aperire ad [illegible] ut
[illegible] velocius transire Jordanem ne cum suis filius [illegible] [illegible] et [illegible] ille
[illegible] a filio possit comprehendi. Sadoch autem et [illegible] suos filios ad hec [illegible]
urbe celatos habebant [illegible] mediantes per fidelem ancillam quam tenebat absolon [illegible]
ut david hec cum festinacione significaret. Ille vero nulla dilacione [illegible] [illegible]
patris per fidelissimam [illegible] velociter et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
festinabant ad david. Cumque de hoc [illegible] a quodam [illegible] [illegible] eos [illegible]
[illegible] absolon. Ille statim ut comprehenderent misit. Sed hec cognoscentes filii sacerdotum ab
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ab [illegible] [illegible] Bachor (?) [illegible]
mulierculam rogarunt ut eos celaret et [illegible] [illegible] exhiberet. Illa vero invenit eos
in puteum repente deposuit et expansit desuper pellibus os eius operuit. Cumque [illegible]
eos venisset et de eis mulierem requisisset illa vidisse quidem [illegible] [illegible] [illegible]
se eos [illegible] potum et statim discessisse. Tamen si [illegible] [illegible] [illegible] eos
comprehendere posse dicebat. Cumque diu [illegible] ut comprehendisset [illegible] [illegible]
eos [illegible] et nullo [illegible] [illegible] [illegible] david [illegible] [illegible]
dimisit ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] venerunt ad david et [illegible] [illegible]
absolon et [illegible] [illegible]. Tunc ille [illegible] nox esset precepit [illegible] suis Jordanem
transire cum festinacione. Achitophel videns suum consilium fore repudiatum [illegible]
[illegible] suo venit ad regionem [illegible] [illegible] est omnibus suis consilium quod dederat absolon
[illegible] exposuit. Et quia quod audivit ipse non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
dicebat quod david per victoriam in regem statim redditurum et melius sibi fore ut [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible] se david [illegible] ad penas [illegible] quae absolon [illegible]
[illegible]. Et cum hec dixisset accedens ad locum [illegible] [illegible] laqueo se suspen-
dit. David autem per [illegible] transiens Jordanem venit in [illegible] [illegible] et
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]. Sobi [illegible] Rex [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] Et [illegible] Et Machir [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] in [illegible] david et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] exhiberent et [illegible] [illegible] [illegible]

Absolon vero [illegible] magno habito exercitu [illegible] [illegible] et [illegible] Cam y
[illegible] flumen Jordanem [illegible] longe a [illegible] venit in Galaatide regione. Constituit
[illegible] principem [illegible] [illegible] Amasam in loco Joab [illegible] [illegible] erat et de patre
[illegible] et matre abigea [illegible] [illegible] vero et [illegible] [illegible] Joab [illegible] [illegible]
Cum [illegible] david [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] absolon venit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Joab [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Gethico [illegible] [illegible]
ad bellum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] david [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] david [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] Et [illegible] ut [illegible] [illegible]
et [illegible] exhiberet ut [illegible] [illegible] absolon [illegible] [illegible]. Ne ille [illegible] [illegible]
se [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Joab [illegible]
[illegible] [illegible] hostes [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Absolon [illegible] [illegible] [illegible] belli [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] ut [illegible] david [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] vero [illegible] [illegible] absolon et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] in nullo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] bello [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ab Joab et eius [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] bellum
[illegible]. [illegible] [illegible] david [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] bello
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]. Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ad absolon [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] hostes [illegible] [illegible] [illegible] fugiebat [illegible]
[illegible] [illegible] et ipse [illegible] [illegible] arboris et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

absconsit Ille vero [illegible] comam alligatam [illegible] arboris. Cum eum vidisset quidam militum dixit
Joab indicavit. Cum diceret ille salutem ei dedisse si percussisset absolon, nec iniquitatem se velle siclos
ei promittere occidere se ille filium domini dixit. Quod omnibus audientibus pater eius ei parva vo-
ce mandavit. At ille ostendi sibi precepit ubi eum vidisset appensum et locum inveniens in cor-
de eius tres lanceas infixit. Armigeri vero Joab [illegible] arboris eadem vice eum depo-
suerunt eum quasi in foveam proicientes acervum super eum lapidum posuerunt. Ita ut [illegible] sepultu-
ra [illegible] locum ille finivit. Joab autem [illegible] a persecutione revocatis
[illegible] [illegible] suis. Absolon vero constituit sibi statuam marmoream in valle
regia [illegible] stadiis ab Jerosolimis aberat quam appellavit suum nomen quod [illegible] filiis suis
[illegible] nomen eius in statua permaneret. Erant autem filii masculi tres, femina vero una
thamar [illegible] Salomonis filio Roboam peperit filiam abiam [illegible] patri successit. [illegible]
igitur post mortem absolon populus [illegible] ad loca propria [illegible]. Achimaas autem sadoch
sacerdotis filius rogavit Joab ut [illegible] david victoriam nuntiaret. Et quod deus [illegible] et
providentiam ipsius habuisset. Cui non concessit hoc Joab dicens [illegible] boni nuntii hoc fuisse non
debere regi mortem filii nuntiare. Vocavit quoque Chusi cui hoc [illegible] ait ut quod
ipse vidisset regi nuntiaret. Cumque iterum Achimaas rogaret ut eum mitteret permittens quod
non cum sola victoria haberet [illegible] de absolon morte [illegible], concessit ei ut pergeret
ad david. [illegible] compendiosam viam quam ipse solus noverat [illegible] Chusi. Cumque
sederet rex [illegible] portas expectans quis et aliquis gesta bellica nuntiaret, quidam explorator
videns Achimaas currentem et non [illegible] ut david videre se [illegible]
[illegible] dixisset bonum [illegible] [illegible] alium [illegible]
[illegible] apparet. [illegible] explorator [illegible] esse Achimaas sadoch filium
sacerdotis [illegible]. Cum [illegible] esse dixit. Et [illegible] optabile de
[illegible]. Cumque hoc [illegible] regi veniens Achimaas [illegible]. Et interrogante de
[illegible] victoriam nuntiavit. [illegible] de filio eius quod [illegible] ait
[illegible] vidisset [illegible] ad eum [illegible] et [illegible]
[illegible] absolon et [illegible] potuisse [illegible]
victoriam nuntiavit. Veniente autem Chusi et adorante rege victoriam nuntiante de filio eum
david qui nuntiaret. [illegible] Chusi [illegible] [illegible] absolon [illegible]
[illegible] rex [illegible] [illegible]
[illegible] flebat [illegible] et capillos capitis sui [illegible]
se affligens [illegible] clamabat [illegible] et [illegible] tibi o fili [illegible]
[illegible] moreretur [illegible] dolebat.
[illegible] et Joab audiens quod rex filium [illegible] triumphali [illegible]
[illegible] dolentes et flentes et [illegible] Cumque rex capite velato
[illegible] et filii interitum ingemuisset venerunt ad eum Joab et consolatus est eum dicens: O domine rex
[illegible] quia diligeres et [illegible] non et te [illegible]
[illegible] ab [illegible] et [illegible] [illegible]
obiciunt. [illegible] absolon vicisset et ipse regnum firmissime tenuisset [illegible]
[illegible] a te ipso et a tuis filiis inciperent [illegible]
nullo [illegible] flere [illegible] potius [illegible]
[illegible] fuisset. Tu vero [illegible] non [illegible]
[illegible] tuis filius esset [illegible] in te impia [illegible]
[illegible] ostende [illegible] pro victoria et [illegible]
[illegible] age [illegible] quia si [illegible] hodie [illegible]
[illegible] et [illegible] regnum [illegible] et [illegible]
Joab regem [illegible] et ad [illegible] reipublice [illegible] adduxit. [illegible]
a fletu david [illegible] populi sedit ad portas [illegible] ut [illegible]
[illegible] eum [illegible] salutaret etc.

Cap. xi

Porro quia cum absolon fuerunt et de praelio fugerunt [illegible] ad [illegible] singuli mittebant
[illegible] david [illegible] et liberatus [illegible] hostibus
[illegible] culpam [illegible] regno, et alium
ordinassent. [illegible] debent david
ut ab [illegible] et [illegible] regem [illegible] non vocarent.
[illegible] david [illegible] misit ad Sadoch et abiathar
[illegible] ut [illegible] loquerentur [illegible] illam david
[illegible] regem et [illegible] et sanguinis eius principatus [illegible]
ad [illegible] principes [illegible] eum [illegible] cum filius [illegible]
[illegible] ut david [illegible] regem [illegible] possit [illegible]
[illegible] pro absolon [illegible]. Et sacerdotes [illegible] et principes

Absolon moritur

Achimaas rogat Joab ut permittat regi nuntiare

luctus david pro absolon

ita luget

tribus Juda locum suum et Amasa destruxerit, [illegible] regalis [illegible] ut [illegible] cum [illegible]
[illegible] Hic itaque [illegible] tribus Juda misit ad regem legatos rogantes ut ad [illegible]
[illegible] Heraclii et [illegible] ad hortante eos Amasa, [illegible] legatis ad
[illegible] in Jerusalem. Omnes [illegible] tribus Juda ut [illegible] ad Jordanem flumen [illegible]
Et Gera filius Semei [illegible] mille viri [illegible] de tribu Beniamin [illegible] Et Siba libertus
Saul et filii eius XV et XX servi. Isti [illegible] tribu Juda pontem fluminis [illegible]
ut [illegible] rex [illegible] Cum [illegible] venisset ad Jordanem [illegible]

Semei

[illegible] Cum [illegible] Semei et [illegible] pedes eius
[illegible] postulabat [illegible] regnum ut [illegible]
[illegible] supplicio [illegible] gesta [illegible]
[illegible] supplicium [illegible] deposcit [illegible]
Joab autem [illegible] a deo rege [illegible] blasphemie
[illegible] filii [illegible]
[illegible] turbas et seditiones [illegible] ignorat [illegible] regni
[illegible] supplicium et [illegible]
[illegible] hodie [illegible] Semei nullo [illegible] more [illegible]
delicta servi [illegible]

Semei servus esto

Mephiboseth

Interim autem [illegible] et Mephiboseth de [illegible] Saul
[illegible] videbat [illegible]
sordida veste [illegible] et hispida barba [illegible]
David [illegible] vestes [illegible] sed in [illegible]
[illegible] regia videt [illegible] calumniante [illegible] Siba [illegible]
[illegible] David [illegible] ei [illegible] cepit [illegible]
[illegible] et cuius fuge [illegible] Ille autem Siba [illegible]
[illegible] negligeret [illegible] simulat [illegible]
[illegible] possit et pedibus [illegible] fuga
[illegible] non solum [illegible]
[illegible] et [illegible] maligna voluntate [illegible]
[illegible] justa et [illegible] diligeret [illegible] ubique [illegible] valet [illegible]

unde

[illegible] a [illegible] pericula [illegible] pro illis debuisset
[illegible] Et quod [illegible] nullorum [illegible]
[illegible] benignus [illegible] priora [illegible]
[illegible] regem [illegible] posuisti [illegible] honorare
[illegible] exhiberi. [illegible] Mephiboseth rex volens castigare
Nec Sibam tanquam fallacem [illegible] Siba quod [illegible] illo
Mephiboseth [illegible] et [illegible] Mephiboseth dedisset. Et [illegible]
[illegible] Cui Mephiboseth [illegible] Siba [illegible] o rex [illegible] ipse
[illegible] sufficiat.

Berzellai de [illegible]

[illegible]

Berzellai autem Galaaditem virum [illegible]
[illegible] et [illegible] Et rege [illegible] ad [illegible]
[illegible] regem David [illegible] Jerusalem [illegible]
[illegible] et [illegible] habere [illegible]
[illegible] posse [illegible]
[illegible] non posse [illegible] LXXX [illegible] et de [illegible]
[illegible] rogavit [illegible] vellet [illegible]
ad [illegible] tempus [illegible]
[illegible] Nec [illegible] aut [illegible] alios [illegible]
[illegible] supplicavit [illegible] Berzellai

Achimaas filius Berzellai

[illegible] filium [illegible] ut [illegible] desiderabat [illegible]
[illegible] adolescens [illegible] in medio [illegible] tribu Juda [illegible]
David autem venit in Galgala [illegible] tribu Juda [illegible]
[illegible] ad eum in Galgala [illegible] Et tribu Juda [illegible]
[illegible] ad eum debuisset [illegible] volente [illegible]
Juda [illegible] ferret [illegible] tribus [illegible]
[illegible] et [illegible] potius [illegible] Et [illegible]
[illegible] Hec autem [illegible] Juda [illegible]
[illegible] propter [illegible] nos [illegible]
[illegible] a deo [illegible] nos [illegible]
[illegible] Et [illegible] nos [illegible]
[illegible] ad regem [illegible]
[illegible] Sabeth filius [illegible] de tribu

Sabeth vir iniquus

Beniamin [illegible] in medio populi [illegible] clamore dixit. Non [illegible]

David . miles fortis ac filius Iesse / Et post hec verba omnes bellum sufferentes [illegible] ... [illegible] sunt omnes relinquentes David Sabeth filium Bochri [illegible] Iuda cum eo remansit cum quo in Iherusalem regem esse [illegible] / Cum venisset David ... ad quas filius suus Absalon ... [illegible] ... Ca^m^ xvi

Quod ... Amasa principem milicie / et ... Ioab ... dedit / ... ut ... colligere posset ... Iuda / Et post tres dies ... Bercadi (?) filium ... Egrediente ... ad Ioab ... dilationem dare Sabeth ... longo tempore posset ... et ... Absalon ... Nolo ... tardare ... viros cum ... hostes ... et ... et festina eum comprehendere ne ... Ioab autem ... Sabeth / ... Gabaon ... Amasa ut ... Ioab ... gladium de vagina ... Amasa ... barba ... gladio ... et Ioab ... Amasa ... Sabeth ... [illegible]

... Ioab ... Sabeth ... Abelmachia ... Ioab ... Sabeth filium Bochri (?) ... Ioab ... Sabeth ... Ioab ... [illegible]

Ordinavit rex ... super ... Adoram autem fecit ... et Sabapathie (?). Et Bachilo super ... Sadoch autem et Abyathar sacerdotes ...

... David ... Gabaonite ... Saul ... Gabaonite ... David ... Saul ... Miphiboseth filio Ionathe ... Gabaonite ... David ... Saul ... palestinos ... Achimon (?) filius Arapha ... de prole gigantum ... David regem ... [illegible]

Amasa princeps milicie

Amasa Ioab interemit dolose ac impie ... et Abner ... Amasa

Sabeth in civitate ... [illegible] ... Ioab ... Et caput eius ... Ioab ...

... princeps ...
Adora princeps
Bachilo princeps ...

... contra palestinos David ... Achimon (?) ... David regem

Erat n. in labore dissolutus. Tunc subito exorsus Abissai fr[ater] Ioab et interemit eum [illegible]
morte periit et hostes sui tremebant. Cum [illegible] pulsus regis et penitus [illegible]
[illegible] Eusebius [illegible] ne [illegible] cum eis exiret ad bellum ne ipse [illegible]
et fiducia sua [illegible] [illegible] et bonis [illegible] ipse cum [illegible] [illegible] prudentie, et que
eo vincere adhuc poterit adipisci. Comminentibus itaque i[n] Gazar [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] de bellatoribus [illegible] et [illegible]

Sabuth ethei (?)
mir fortissimus

Sabuth ethei qui erat unus fortissimus [illegible] [illegible] hostium [illegible] [illegible] de [illegible]
[illegible] [illegible] suo fortiter [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] hebes

Ephan fortissimus

Post hanc [illegible] [illegible] palestinorum [illegible] pugnavit [illegible] mittere [illegible] [illegible]
Ephan [illegible] [illegible] [illegible] fortissimos palestinorum solus pugnando [illegible] eos et alios
[illegible] i[n] fugam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Paulo post [illegible] palestinorum [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Hebreorum. Erat [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Viginti quatuor habuit
digitos i[n] manibus et [pedibus]

[illegible] habens digitos i[n] utroque pede [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] David Ionathas filius [illegible] pugnans eos [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] maxime glorie [illegible] accepit. [illegible] [illegible] [illegible] palestinus [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] pugnam [illegible] [illegible] [illegible] habere [illegible]. Expeditus itaque David a pluribus

Composuit David plura
cantica [illegible]

et periculis, cum pace iam [illegible] [illegible] cantica in deum [illegible] vario metro com-
posuit [illegible] trimetros [illegible] [illegible] [illegible] diversa [illegible] organa [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] per sabbatorum dies [illegible] festivitatibus. Organa
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Canora quidem [illegible] cythara x corde [illegible] [illegible] cum plectro
[illegible]. Nabla vero xii sonos [illegible] digitis [illegible]. Erat n. et cymbala [illegible] et [illegible]
et lata [illegible]. Erant igitur circa David viri fortissimi [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] octo et xxx fuerunt. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] opera [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. Erant [illegible] [illegible] valde ut [illegible] [illegible] et gentibus [illegible]

1 Iesbaam
2 Eleazar viri insignes
et valde
3 Semea

[illegible] itaque [illegible] filius [illegible] [illegible] hostium [illegible] [illegible] [illegible] pugnando [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Post hunc Eleazar filius Dodo qui cum rege fuit i[n] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] palestinorum [illegible], et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] hostes [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] gladius [illegible] [illegible]
dextra. Et cum [illegible] [illegible] palestinos [illegible] i[n] fugam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Eleazar [illegible]
[illegible] hostes [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] spolia [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]
filius [illegible] nomine [illegible] et [illegible] i[n] palestinos [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] Hebrei [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] opera [illegible] et [illegible] [illegible]
Quo tempore rex cum esset i[n] [illegible] palestinorum ad bellum [illegible] [illegible]
Tunc David i[n] arce [illegible] [illegible] [illegible] de bello [illegible] castra vero [illegible] [illegible] in valle

Bethleem

[illegible] [illegible] ad [illegible] Bethleem [illegible] ab [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] xx. David itaque [illegible]
ait: Bene aqua [illegible] [illegible], et [illegible] laudabat [illegible] [illegible] [illegible] i[n] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] ad [illegible] [illegible], et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] venerunt ad Bethleem et [illegible] aquam de [illegible] ad regem, [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] palestinorum [illegible] fiducia et [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ad [illegible], [illegible]. [illegible] [illegible] aquam noluit bibere rex [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] deo et de salute [illegible] [illegible] [illegible]. Post hos autem fuit fr[ater] Ioab Abissai

[illegible] Abissai
[illegible] Banaias

[illegible] n. [illegible] [illegible] hostium [illegible] [illegible]. [illegible] fuit Banaias [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]
Egyptium [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] leo

Leo [illegible] in [illegible]
[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] leo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] eo [illegible], et [illegible] [illegible] [illegible] i[n] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Talibus [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible]

Salomon rex prophetat

nihil laborando [illegible] opus impleret. Nondum autem filius Salomonis [illegible] templum edificium deo [illegible] volente [illegible]

[illegible] dei [illegible] et humano sanguine [illegible] Salomon [illegible]

eius edificium templi [illegible] vocatur [illegible]

[illegible]

Querela David

[illegible]

Senuit David et [illegible] calefactione corporis [illegible] adolescentula virginali [illegible] Abysag virgo.

[illegible]

De Adonia fratre Salomonis qui similiter sicut absolon regnum usurpavit

[illegible]

[illegible]

Nathan propheta
Sadoch sacerdos
Banaias
fons Geon

[illegible]

[illegible] tuba canent clamarentque in celum regem unctum Salomonem, et eum sede[re] in solio regio [illegible] ut agnosceret omnis populus quod ei traditum a patre suo [illegible] imperium. Salomon vero mandavit de [illegible] ut pace et [illegible] cum hebrea gente et tribu [illegible] [illegible] / in quo [illegible] [illegible] ut esset dei Salomonis [illegible] repetere insigni[illegible] et nulla [illegible] mora imposuit in regno [illegible] [illegible] eum [illegible] urbem ad [illegible] et olo cum ingentibus [illegible] [illegible] eum [illegible] in [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] longeum [illegible] [illegible] / [illegible] ad domum regiam sede[re] [illegible] eum in solio regis. [illegible] omnis populus mox [illegible] ad epulas et festivitate letantes [illegible] [illegible] [illegible] organis delectabantur [illegible] [illegible] organo et melodia [illegible] [illegible] echo undique resonaret.

Capitulum xvi. De Adonia [illegible] [illegible]

Quo [illegible] [illegible] Adonias et qui convivio eius [illegible] [illegible] fuit, [illegible] [illegible] [illegible] perturbati sunt clamore tube quem audiebant, dum [illegible] [illegible] in convivio [illegible] nulla [illegible]. Si [illegible] [illegible] [illegible] inhereret [illegible] ad eos [illegible] Abiathar [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Adonias [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Ille [illegible] [illegible] de Salomone et voluntate regis David [illegible]. [illegible] mox [illegible] Adonias et [illegible] qui [illegible] a pede regali fugiunt [illegible] [illegible] Adonias [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Et [illegible] cornu altaris tenet, [illegible] [illegible] [illegible] Salomon. Et [illegible] [illegible] ut [illegible] ab eo [illegible] [illegible] [illegible] rex [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sustinet. Ille vero [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ab illo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Et [illegible] [illegible] aliquid [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] eum. [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] / [illegible] eum ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] / ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] utilitate exhibeat [illegible].

Volens autem David [illegible] [illegible] [illegible] regem se filium [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] et [illegible] et levitas. Et [illegible] eos [illegible] [illegible] ab [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] xxxviii. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] eos vi [illegible] [illegible] [illegible] iiii et totidem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] organis [illegible] David [illegible] [illegible] [illegible] ad eos [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Eleazar xvi. Et de Ithamar viii, et [illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible] a [illegible] usque ad [illegible]. Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et Sadoch et Abiathar [illegible] et [illegible] [illegible]. Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] et [illegible] usque ad [illegible] [illegible]. Et [illegible] [illegible] usque ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] xx et [illegible]. Et [illegible] [illegible] et ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] et [illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] usque ad [illegible] Salomon [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] et agros [illegible] ac [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] singula [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]. Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] solio rex [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] templum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et argenti [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] per Nathan prophetam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dextera [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] Iacob xii filios habuisse. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et ab eo [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Et ego deposito [illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Salomonem regnum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad fidem et [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sub rege Salomone [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Rex [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Salomon coronatur et honoratur

Salomon rex [illegible]

Descriptionem vero et constitutionem edificii templi omnibus videntibus Salomoni tradidit quadrandi
fundamenta domus et superiora eius et quanta et qualis latitudo et altitudo fieret, necnon et quanta
vasa aurea et argentea que pondus ipsa haberent. Monuit quoque eum sollicitudine [illegible]
[illegible] in opere ut quoque principes et levitas tribus cum eo pariter laborarent [illegible]
et quod eum deus eum elegerit qui et fabrice templi et populi esse magister [illegible] illud et
valde laboriosum edificium fore dicebat [illegible] ipse multa auri talenta [illegible] vero argenti et
ligna cedri et fabrorum multorum et lapides [illegible] Necnon smaragdos [illegible]
lapides preciosos. Sed et nunc oblationem [illegible] alia tria milia talentorum auri [illegible]
[illegible] cherubim [illegible]
constituerent [illegible]. Cumque tacuisset David principibus et sacerdotibus [illegible]
[illegible] oblationem [illegible] et magistratus et [illegible]
impleta oblatione [illegible] talenta [illegible] multa [illegible]
cumque preciosos lapides habuit obtulit et in thesauros dedit observandos [illegible]
[illegible] Moysi [illegible] In hiis itaque omnibus populus exultabat. Sed et David magna voce
studium et magnificentiam [illegible] sacerdotum et [illegible] benedicebat magna voce
[illegible] eum et [illegible] esse [illegible]. Sed et orare [illegible] et [illegible]
[illegible] Hebreorum et [illegible]
[illegible] et [illegible] preparatum [illegible] et cum [illegible]
Salomoni filio meo [illegible] et iustitiam et in [illegible] et [illegible]
[illegible] benediceret deum. Ille vero [illegible] in terra adorantes [illegible] David
[illegible] die deo hostias celebrant [illegible]
[illegible] in holocaustum obtulerunt [illegible]
arietes [illegible] et agnos mille [illegible] et tota die rex [illegible]
[illegible] et [illegible] alio [illegible] servierunt. Et [illegible]
Sed et Salomonem [illegible] a Sadoch [illegible]
[illegible] ad regalia Salomonem et sedem [illegible] sicut [illegible]
[illegible] Post paululum vero tempus, et David egritudine [illegible]
vocavit Salomonem et hec ei locutus est. Ego quidem o fili mi ad [illegible]
[illegible] ad [illegible] gradiens [illegible]
[illegible] et [illegible] in hac vita agimus [illegible]
[illegible] videbis [illegible] tibi ut [illegible]
[illegible] et
[illegible] tibi dederit imperium [illegible] et
[illegible] Moyse ipse [illegible]
[illegible] ad nos per Moysen ipse [illegible]
[illegible] alia [illegible] tibi [illegible]
[illegible] possideant [illegible]
[illegible] ego deum [illegible] regum [illegible]
[illegible] preparatum [illegible] ut nos ipse [illegible]
[illegible] Ioab qui [illegible] occidit duos milicie principes iustos et bonos
[illegible] Ioab [illegible] morte ut sicut visum tibi [illegible]
[illegible] filium [illegible] Amasa [illegible] Contra [illegible] et filius
[illegible] potior [illegible] potentior [illegible] et [illegible]
Berzellai Galaadite [illegible] in omni honore et [illegible] reservabis [illegible]
[illegible] Sed potius [illegible]
[illegible] et eius [illegible] fuge [illegible]
[illegible] Semei de tribu Beniamin qui [illegible] ad flumen Iordanis et [illegible]
[illegible] et [illegible] dedit [illegible]
[illegible] et [illegible] et de hiis [illegible]
Cumque hec filio [illegible] et annos [illegible] annos
defunctus est cum vixisset LXX et quibus regnavit [illegible] annis in Hebron [illegible] et [illegible] hic cum
[illegible] in Ierusalem autem [illegible] et [illegible]
[illegible] et omni [illegible] et [illegible]
[illegible] et [illegible] ad [illegible]
[illegible] et [illegible] potius [illegible]
[illegible] et [illegible] et [illegible]
[illegible] et [illegible] In [illegible]
[illegible] in nullo [illegible]
[illegible] et [illegible] Hebreorum [illegible]
[illegible] filius Salomon in Ierusalem [illegible] et aliis [illegible]
et multis [illegible] eum eo [illegible]

[illegible]

David cum [illegible] pro Salomone

Doctrina David ad Salomonem filium

De Semei [illegible]

[illegible] filiis [illegible]

Ioab [illegible]

[illegible] et [illegible]

David moritur

[illegible] David

[illegible] ... Hyrcanus pontifex dum [illegible] obsideretur ab Antiocho ... [illegible] ... dedit Antiocho ... [illegible] ... Herodes rex ... [illegible]

Incipit liber octauus flauii iosephi

De Dauid iam superius et virtute eius ... [illegible] ... bella peregit et longeuus sit mortuus in precedenti declarauimus libro. Salomone vero eius filio adhuc iuuene ... regnum ... [illegible]

[illegible]

Adonias occiditur

Sadocus sacerdos

Joab occiditur

Semei

Ad dum scripsit Banaias ipse precepto [illegible] exitum compertum est. Sadoch autem solus sacerdos preficitur in loco Abiathar quem deponit. Semei vero precepit ut domum sibi edificaret in Jerosolimis ubi ipse maneret et torrentem Cedron transgredi non audere. Quod si transgrederetur [illegible] morte moreretur. Semper hanc miniarum [illegible] cum religione [illegible] Semei ac [illegible] precepto Salomonis gaudens se [illegible] servare [illegible] adiunctis [illegible] ... [illegible] cum [illegible] tribus annis [illegible] servos qui ei fugerant [illegible] hominibus [illegible] Transgressus autem [illegible] tribus [illegible] regressus rex [illegible] et [illegible] convocavit [illegible] precepit ut [illegible] eos quos [illegible] redeunte [illegible] et [illegible] grauius [illegible] Ergo [illegible] Tu [illegible] non esse [illegible] Nunc ab hac [illegible] alia [illegible] No [illegible] fugientes [illegible] Si [illegible] precepto [illegible] nichil karius [illegible] repente [illegible] ... [illegible] pena et [illegible] qui se pariter nichil [illegible] in timore [illegible] pena et [illegible] tam [illegible] reservare [illegible] Tunc Semei Banaias iussu regis occidit.

Firmato [illegible] regnum [illegible] filiam pharaonis regis Egipti [illegible] Jerosolimorum [illegible] [illegible] [illegible] regni [illegible] templum [illegible] patris [illegible] ... celebrabat [illegible] holocausta [illegible] Deo. Tunc ille mille [illegible] holocausta. Quod dum fecisset [illegible] apparuit ei [illegible] [illegible] sapiens [illegible] peteret donum conferri [illegible] optimi et eximii [illegible] et [illegible] Deus [illegible] et [illegible] hoc [illegible] [illegible] alias [illegible] [illegible] hec [illegible] et [illegible] magna et [illegible] sapiens [illegible] [illegible] [illegible] ... [illegible] victoriam [illegible] et [illegible] gloriam [illegible] regum [illegible] [illegible] et [illegible] obediet et [illegible] in optimis actionibus [illegible]

Hec Salomon [illegible] a Deo [illegible] et [illegible] et [illegible] et [illegible] convivas [illegible] exhibuit. [illegible] apud eos [illegible] difficile. [illegible] et [illegible] et per [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] regnum [illegible]

~~Capitulum~~ hoc [illegible] [illegible] et [illegible]

Oro Salomonis

De duabus mulieribus querelosis coram rege Salomone

Origenis Omelie super genesim

Et secuntur primo capitula omeliarum secundum ordinem

Expliciunt capitula

Sequitur omelia prima origenis uerum patrum

In principio fecit deus celum et terram. Quod est omnium principium nisi dominus noster et saluator omnium ihesus christus primogenitus omnis creature. In hoc ergo principio, hoc est in uerbo suo, deus celum et terram fecit. Sicut euangelista Johannes in inicio euangelii sui ait: In principio erat uerbum et uerbum erat apud deum et deus erat uerbum. Hoc erat in principio apud deum. Omnia per ipsum facta sunt et sine ipso factum est nichil. Non ergo hic temporale aliquod principium dicit, sed in principio, id est in saluatore, factum esse dicit celum et terram et omnia que facta sunt. Terra autem erat inuisibilis et incomposita et tenebre erant super abyssum, et spiritus dei superferebatur super aquas.

Inuisibilis et incomposita terra erat antequam deus diceret fiat lux et antequam diuideret inter lucem et tenebras, quod secundum ordinem declaratur. Verum quoniam in consequentibus firmamentum iubet fieri et hoc celum appellat, cum ad ipsum locum venerimus, ibi differentiam celi et firmamenti et quare firmamentum appellatum sit celum dicemus. Nunc autem ait: Tenebre erant super abyssum. Que est abyssus? Illa nimirum in qua erit diabolus et angeli eius. Denique hoc manifestius in euangelio designatur cum dicitur de saluatore: Et rogabant eum demonia que eiciebat ne iuberet eos ire in abyssum. Propterea deus soluit tenebras dicente scriptura: Et dixit deus fiat lux et facta est lux. Et uidit deus lucem quia bona est. Et diuisit deus inter medium lucis et inter medium tenebrarum. Et vocauit deus lucem diem et tenebras vocauit noctem. Et factum est vespere et factum est mane dies unus.

Secundum spiritualem vero intelligentiam videamus quomodo sit: Et vocauit deus lucem diem et tenebras noctem. Secundum id quod in inicio illo quo superius diximus fecit deus celum et terram, dixit deus ut lux fieret. Et diuisit inter medium lucis et tenebrarum. Et vocauit lucem diem et tenebras noctem. Et factum est vespere et factum est mane. Non dixit dies primus, sed dies unus dixit, quia tempus non erat antequam esset mundus. Tempus autem esse incipit ex consequentibus diebus. Secundus namque dies et tercius et quartus et reliqui omnes tempus incipiunt assignare. Et dixit deus fiat firmamentum in medio aque et sit diuidens inter medium aque et aque. Et factum est sic. Et fecit deus firmamentum. Cum iam deus fecisset celum, nunc firmamentum facit. Fecit enim celum prius, de quo dicit: In principio fecit deus celum et terram. Post illud autem firmamentum facit, id est corporeum celum. Omne enim corpus firmum est sine dubio et solidum et hoc est

Abyssus

Spiritualis sensus

Tempus quando cepit esse

firmamentum id est celum corporeum

quod dividat inter aquam que est super celum et aquam que sub celo. Cum enim omnis ista factura esset dei que ex spiritu constaret et corpore, ista de causa in principio et ante omnia celum dicitur factum, id est omnis substantia spiritualis, super quam velut in throno quodam et sede deus requiescit. Istud autem celum, id est firmamentum, corporeum est. Et ideo illud quidem primum celum quod spirituale diximus mens nostra est, que et ipsa spiritus est, id est spiritualis homo noster interior est, qui videt et conspicit deum. Istud autem corporale celum quod firmamentum dicitur exterior homo noster est, qui corporaliter intuetur. Sicut ergo firmamentum celum appellatum est ex eo quod dividat inter eas aquas que sunt super ipsum et eas que sub ipso sunt, ita et homo qui positus est in corpore, si dividere potuerit et discernere que sint aque superiores super firmamentum et que sunt sub firmamento, etiam ipse celum, id est celestis homo appellabitur, secundum apostoli Pauli sententiam dicentis: Nostra autem conversatio in celis est. Ita ergo habent verba ipsa scripture: Et fecit deus firmamentum, et divisit inter medium aque que est sub firmamento et inter medium aque que est supra firmamentum. Et vocavit deus firmamentum celum. Et vidit deus quia bonum est. Et factum est vespere et factum est mane dies secundus. Studeat ergo unusquisque vestrum divisor effici aque eius que est supra et que est subtus, quo scilicet spiritualis aque intellectum et participium capiens eius que est supra firmamentum, flumina de ventre suo educat aque vive salientis in vitam eternam, segregatus sine dubio et separatus ab ea aqua que subtus est, id est aqua abyssi, in qua tenebre esse dicuntur, in qua princeps huius mundi et adversarius draco et angeli eius habitant, sicut supra dictum est. Illius ergo aque superioris participio que supra celos esse dicitur, unusquisque fidelium celestis efficitur, id est cum sensum habet in arduis et excelsis, nichil de terra sed totum de celestibus cogitans, que sursum sunt querens, ubi Christus est in dextera dei patris. Tunc enim et ipse eam laudem dignus habebitur a deo que hic scribitur dicens: Et vidit deus quia bonum est. Denique et ea que in tertia die consequentibus describuntur in hunc exponuntur intellectum. Ait enim: Et dixit deus: Congregetur aqua que est sub celo in congregationem unam et appareat arida. Et factum est ita. Nos ergo laboremus congregare aquas que sub celo sunt et abicere eas a nobis, ut cum hoc factum fuerit, appareat arida, que sunt in carne gesta opera nostra, ut scilicet videntes homines opera nostra bona glorificent patrem nostrum qui in celis est. Si enim aquas istas que sunt sub celo non separemus a nobis, id est peccata et vitia corporis nostri, arida non poterit apparere nec habere fiduciam procedendi ad lucem. Omnis enim qui male agit odit lucem et non venit ad lucem, ut non manifestentur opera eius [illegible], si in deo sunt gesta. Que utique fiducia non aliter dabitur, nisi si velut aquas abiciamus a nobis et segregemus vitia corporis que sunt materie peccatorum. Quo facto non arida nostra permanebit arida, sicut ex consequentibus edocemur. Ait enim: Et congregata est aqua que est sub celo in congregationes suas, et apparuit arida. Et vocavit deus aridam terram, et congregationes aquarum vocavit maria. Sicut ergo arida [illegible] hec segregata a se aqua, ut superius diximus, ulterius non mansit arida, sed etiam terra nominatur: hoc modo et nostra corpora, si hec ab eis segregatio fiat, non permanebunt arida, sed terra appellabuntur, ex eo quod fructum deo ferre iam poterunt. Cum enim in initio deus celum fecerit et terram, postea fecit firmamentum et aridam, et firmamentum quidem vocavit celum, donans ei nomen celi quod ante creaverat nomen; aridam vero appellavit terram, pro eo quod ferendorum fructuum facultatem ei largitus est. Si quis ergo sua culpa aridus adhuc manet et fructum nullum afferens sed spinas et tribulos, velut igni escam gerens, et in eo quod ex se protulit etiam ipse esca ignis efficitur. Si vero studio et diligentia sua separatis ex se aquis abyssi que sunt demonum cogitationes, exhibuerit se terram fructiferam, debet sperare similia, quod et ipse introducatur a deo in terram fluentem lac et mel. Verum quidem ex consequentibus, cuiusmodi sint fructus quos producere iubet deus terram, hoc ipse verbum [illegible] indulsit. Et vidit inquit deus quia bonum est. Et dixit deus: Producat terra herbam feni seminantem semen secundum genus et secundum similitudinem, et lignum fructiferum faciens fructum cuius semen in ipso secundum similitudinem super terram. Et factum est sic. Secundum litteram manifesti sunt fructus quos terra, non arida producit. Secundum spiritualem vero referamus ad nos. Si iam non sumus arida, afferamus fructus deo, et ut et nos benedicamur a patre [illegible]: Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni quem benedixit deus. Etenim [illegible] vepres [illegible] germinat [illegible] et [illegible] spinas et tribulos profert, reproba est et maledictioni proxima, cuius finis est in adustionem. Et produxit terra herbam feni seminantem semen secundum genus et secundum similitudinem.

Marginal notes: mens nostra celum est; firmamentum; exterior; draco; De 3a die congregatione; Tercia die congregatur aqua et inde datur fructus; De 3a die; totum

et lignum pomiferum faciens fructum iuxta genus suum cuius semen in semetipso sit super terram. Et vidit deus quod esset bonum. Et factum est vespere et mane dies tertius. Non solum iubet terram proferre herbam [illegible] et semen [illegible] [illegible]

[illegible]

Herba

Zizania
lolium

Vicia

Quod dicit stella stelle [illegible]

Sol mystice et moraliter

Moyses
Abraham
Isaac
Jacob
[illegible]
David
stelle sunt

[illegible] quanto clarius et excelsius apparuit xpus [illegible] splendor lucis [illegible]

[illegible] per prophetam [illegible] appropinquabo vobis [illegible] Et [illegible] deus appropinquans ego sum et non deus de longe [illegible]

[illegible]

[illegible] petrus et [illegible] Jacobus et Johannes

Sequitur de quinto die

Et dixit deus producant aque reptilia anime viventis et volatilia volatia super terram secundum firmamentum celi. Et factum est sic [illegible]

Reptilia reptentia christe

[illegible]

Et fecit deus cetos magnos et omnem animam viventem atque motabilem quam produxerant aque in species suas [illegible]

Cetus magnus choraliter

[illegible] Et vidit deus quod esset bonum [illegible] Et volatilia replentur super terram [illegible]

Lethe draco [illegible]

[illegible]

Job

[illegible]

[illegible] mundi [illegible] animis adhibeas tunc dulce efficia[n]t laudabilis [illegible] gratiora [illegible] que clara sunt [illegible] ut breviter dicam [illegible] considerationem [illegible] bonorum [illegible] [illegible] [illegible] Et vidit deus quia bona sunt. [illegible] Et dixit deus quia bona sunt [illegible] vidit [illegible] Et ea [illegible] cum essent [illegible] talia [illegible] fieri [illegible] [illegible] go dixit Crescite et multiplicamini et replete aquas que in mari sunt et volatilia replea[n]tur super terram [illegible] [illegible] magni et reptilia [illegible] super exposuimus et volatilia super terram [illegible]

Et dixit deus producat terra animam vivam secundum genus quadrupedia et reptilia et bestias terre secundum genus. Et factum est sic. Et fecit deus bestias terre secundum genus et omnia reptilia terre secundum genus. Et vidit deus quia bona sunt. [illegible] nulla [illegible] Manifeste [illegible] [illegible] esse [illegible] quadrupedia vel bestie vel serpentes super terram.

Spiritale aut[em] [illegible] que super exposuimus secundum spiritualem intellectum non otiosa [illegible] [illegible] producant aque reptilia animarum vivarum et volatilia volantia super terram secundum firmamentum celi. [illegible] producat terra animam vivam secundum genus [illegible] [illegible] de aquis producta sunt [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] intelligi. [illegible] producat terra animam vivam secundum genus quadrupedia et reptilia et bestias [illegible] secundum genus [illegible] motus arbitror indicari. [illegible] volatilia [illegible] de carne loquitur indicavit [illegible] quadrupedia et reptilia et bestias terre [illegible] illud nempe [illegible] ab apostolo [illegible] [illegible] [illegible] sua membra [illegible] que super terram sunt.

fornicationem immunditiam impudicitiam [illegible] [illegible] [illegible] omnia [illegible] fieri que videntur [illegible] [illegible] et [illegible] et visibilia [illegible] et [illegible] per allegorie figuram ostenderunt [illegible] possent [illegible] [illegible] hominis [illegible] [illegible] Et dixit deus faciamus hominem ad ymaginem et similitudinem nostram et [illegible] genere piscium maris et volucres celi et animalium et [illegible] terre et [illegible] que repunt super terram. [illegible] [illegible] [illegible] exposuimus [illegible] hominis [illegible] [illegible] genere [illegible] bestiarum et volucrum et serpentium et quadrupedum et [illegible] [illegible] per allegoriam debeant [illegible] exposuimus [illegible] [illegible] reptilia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] magna [illegible] factura [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] anim[al] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Et dixit deus fiat firmamentum. Et dixit deus congregentur aque que sub celo [illegible] et appareat arida. Et dixit deus producat terra herbam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] deus fecit. Et per [illegible] [illegible] [illegible] homini [illegible] [illegible] principio fecit deus celum et terram.

Similiter aut[em] et fecit deus duo luminaria magna. Et [illegible] faciamus hominem. [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] In aliis vero [illegible] celum et terram sol et luna et stelle. Et [illegible] homo factus est. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] hominis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] solis et lune [illegible] [illegible] [illegible] sol [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] homines [illegible] [illegible] [illegible] Et fecit eum [illegible] in celo [illegible] in terra [illegible] in sole [illegible] in luna [illegible] [illegible] [illegible] hominem [illegible] ad ymaginem dei [illegible] [illegible] corporalem [illegible] et corporis [illegible] dei ymaginem [illegible] [illegible] [illegible] corporalis [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] et [illegible] deus hominem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad ymaginem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] incorporalis et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] intelligitur. [illegible] corporeum [illegible] et [illegible] ad ymaginem [illegible] [illegible] [illegible] corporeum [illegible] forme [illegible] [illegible] [illegible] de deo [illegible] [illegible] [illegible] hominis [illegible] intellectum [illegible]

i[n] [con]s[tru]c[ti]o[n]e

Sexto die quadrupedia bestias terre et hominem

Mistice exponuntur

Allegorice [illegible] creature

homo [illegible] animal

[illegible]

ignorantes. Sic in scripturis de deo legimus: celum michi sedes, terra autem scabellum pedum meorum,

Celum sedes / Terra scabellum

suspicantur deum tam ingentis esse corporis ut putent eum sedentem in celo pedes usque ad terram extendere. Hec autem sentiunt quia non habent illas aures que digne possint audire verba dei de deo que per scripturas referuntur. Etenim cum dicit celum michi sedes est, ita digne de deo intelligi ut sciamus quia in hiis quorum in celis conversatio deus requiescit et residet. In hiis autem qui adhuc terrenam conversationem gerunt extrema pars eius providentie invenitur, quod in pedum appellatione figuraliter indicatur. Ex quibus si qui forte studium ac desiderium susceperint fieri celestes per perfectionem vite et intellectum altitudine efficiuntur et ipsi sedes dei facti prius per conversationem et cogitationem celestes. Cum et dicunt suscitavit nos cum Christo et simul sedere fecit in celestibus. Sed illi quorum thesaurus in celis est, celestes dici possunt omnes et sedes dei quia ubi est cor eorum ibi est thesaurus eorum. Et non solum requiescit super eos deus sed inhabitat in eis. Si vero quis effici potest ut possit dicere: an documentum queritis eius qui in me loquitur Christus? In hoc non solum inhabitat deus sed etiam inambulat. Propterea deinceps et apostoli qui erant celi mittuntur ad enarrandum gloriam dei et benignitatem [illegible] accipiunt. Quod est filii tonitrui ut per virtutem tonitrui vero eos celos esse credamus. Fecit ergo deus hominem ad imaginem dei fecit eum.

Oportet nos videre que est imago dei et requirere ad cuius imaginem et similitudinem homo factus est. Non enim dixit quia fecit deus hominem ad imaginem et similitudinem suam, sed ad imaginem dei fecit eum. Que est ergo illa imago dei ad cuius imaginem et similitudinem factus est homo nisi salvator noster qui est primogenitus omnis creature. De quo scriptum est quia sit splendor eterni luminis et figura expressa substantie dei. Quia et ipse de se dicit: ego in patre et pater in me et qui me videt videt et patrem. Sicut enim qui viderit imaginem alicuius videt eum cuius imago est, ita et per verbum dei quod est imago dei deum quis videt. Et ita verum est quod dixit: qui me videt videt et patrem. Ad huius ergo imaginem similitudinem homo factus est. Et propterea salvator noster qui est imago dei misericordia motus pro homine qui ad eius similitudinem factus fuerat, videns eum deposita sua imagine maligni imaginem induisse, ipse motus misericordia imagine hominis assumpta venit ad eum. Sicut et apostolus contestatur dicens: Cum in forma dei esset non rapinam arbitratus est esse se equalem deo sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens et habitu inventus ut homo humiliavit semetipsum usque ad mortem. Quicumque ergo veniunt ad eum et rationalis imaginis participes effici student per profectum suum secundum interiorem hominem renovantur cottidie ad imaginem eius qui fecit eos. Ita ut possint conformes corporis claritatis eius effici. Sed unusquisque pro viribus suis.

ymago dei

Apostoli se ad eius similitudinem reformaverunt intantum ut ipse diceret: vado ad patrem meum et ad patrem vestrum, ad deum meum et ad deum vestrum. Ipse iam petierat patrem pro discipulis suis ut eis pristinam similitudinem redderet, cum dicit: pater sicut ego et tu unum sumus sic et isti in nobis unum sint. Semper ergo intueamur istam imaginem dei ut possimus ad eius similitudinem reformari. Si enim ad imaginem dei factus homo contra naturam intuens imaginem diaboli per peccatum similis ei effectus est, multo magis intuens imaginem dei ad cuius similitudinem factus est, adeo per verbum et virtutem eius suscipiet eam formam illa que data ei fuerat primitus. Et nemo desperet videns similitudinem suam magis esse cum diabolo quam cum deo posse iterum recuperare formam ymaginis dei. Quia non venit salvator vocare iustos sed peccatores in penitentiam.

Matheus publicanus erat et utique imago eius diabolo similis erat. Sed veniens ad imaginem dei, domini et salvatoris nostri, et sequens eam transformatus est ad similitudinem imaginis dei. Jacobus Zebedei filius et Johannes frater eius piscatores erant et homines sine litteris, qui vero erant tunc magis ad imaginem diaboli similitudinem referebant. Sed sequentes ipsi imaginem dei similes facti sunt eius sicut et ceteri apostoli. Paulus ipsius imaginis dei persecutor erat. Ut autem potuit decorem eius et pulchritudinem contueri, visa ea et intuitu ad eius similitudinem reformatus est, ut diceret: an documentum queritis eius qui in me loquitur Christus?

Masculum et feminam fecit eos et benedixit eos deus dicens: Crescite et multiplicamini et replete terram et dominamini eius. Consequens videtur hoc in loco requirere secundum litteram quomodo nondum facta muliere dicit scriptura masculum et feminam fecit eos. Fortassis ergo arbitror propter benedictionem qua benedixit eos dicens: crescite et multiplicamini et replete terram, preveniens quod futurum erat dicit: Masculum et feminam fecit eos. Quoniam quidem crescere aliter et multiplicari non poterat homo nisi cum femina. Ut ergo benedictio eius sine dubio futura esse crederetur, dicit: masculum et feminam fecit eos. Hoc enim modo homo videns crescendi et multiplicandi consequentiam esse ex eo quod ei femina iungebatur, certiorem spem gerere poterat in benedictione divina. Si enim dixisset scriptura: crescite et multiplicamini et replete terram et dominamini eius, non adiciens masculum et feminam ma-

Mulier creata

masculum et feminam fecit eos / utrique benedictionem divine [illegible] Sic autem ad eius benedictionem quam benedicebatur ab angelis [illegible] Secundum [illegible] qui [illegible] non [illegible] [illegible] quam a deo facta fuerunt [illegible] et [illegible] Celo et terra Sol et luna [illegible] ut ostenderetur [illegible] et homo dei [illegible] et [illegible] armonia [illegible] [illegible] masculum et feminam fecit eos [illegible] ad [illegible] [illegible] que [illegible]

homo factus masculus et femina [illegible] Tertio autem est per allegoriam [illegible] ad ymaginem dei [illegible] [illegible] [illegible] et anima [illegible] Masculus [illegible] femina est anime [illegible] [illegible] filios [illegible] filios [illegible] bonos et [illegible] per quos repleatur [illegible] [illegible] ad meliora [illegible] Et [illegible] [illegible] voluntate [illegible] [illegible] anima [illegible] corporalis voluptatibus [illegible] delectationibus [illegible] et aliquid [illegible] aliquando ad [illegible] [illegible] Talis anima velut adultera [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] corporalibus [illegible] [illegible] [illegible]

Et dominamini piscibus maris et volatilibus celi et universis [illegible] [illegible] et [illegible] super terram [illegible] [illegible] Et dixit piscibus maris et volatilibus celi et [illegible] [illegible] Allegorice [illegible] in piscibus et volatilibus [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] Et dixit deus [illegible] [illegible] [illegible] Et omne lignum [illegible] [illegible] [illegible] et omnibus bestiis et [illegible] volatilibus celi et omnibus reptilibus que [illegible] super terram [illegible] Hystoria [illegible] [illegible] [illegible] Et arbor fructibus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Secundum allegoriam [illegible] [illegible] corporalibus [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] Achab et [illegible] a Jezabel de vinea Naboth Jezrahelite [illegible] [illegible] [illegible] et omne lignum [illegible] [illegible] ad escam [illegible] [illegible] [illegible] a deo [illegible]

Maria virgo

Allegoria
masculus
femina

[illegible]

Allegoria

Allegoria

[illegible]

Achab Naboth
Jesabel

Dedi vobis ad escam/ Ubi autem ad bestias venit non iubentur sed quod poterit sufficere dicit quia hec cuncta erit bestiis et volucribus et serpentibus ad escam/ Sed nos secundum apostoli sensum attendamus lectioni ut possimus secundum ipsius dictum per verbum [illegible] ipsi carpere que adeo donata sunt nobis/ Et ea que nobis ad escam data sunt non faciamus escam porcorum vel canum/ Sed tales cibos preparemus in nobis quibus dignum sit suscipi in hospitio cordis ubi venit cum filio suo et veniendi ad patrem suo et velitis facere apud nos mansionem per spiritum sanctum/ Cuius prius templum per sanctitatem debemus existere ipsi gloria in eterna secula seculorum Amen/

Incipit omelia secunda
De archa Noe.

Incipientes de archa que iubente [mandante] deo a Noe constructa est disserere/ Primo omnium videamus que de ea secundum litteram referuntur/ Et questiones proponentes que obici a pluribus solent etiam absolutiones earum ex his que nobis sunt a maioribus tradita requiramus/ Ut cum huiuscemodi fundamenta iecerimus ad historiam/ Et inde possimus ascendere ad spiritualis intelligentie misterium et allegorium sensum/ Et si quid in eis archanum continetur aperire domino nobis scientie sue lumen revelante/ Primo ergo hec ipsa que scripta sunt proponamus/ Et dixit dominus deus ad Noe. Tempus omnis hominis venit ante me quia repleta est terra iniquitatibus ab eis/ Et ego disperdam illos a terra/ Fac ergo tibi archam de lignis quadratis/ Nidos et nidos facies in archa. Et bituminabis eam ab intus et foris bitumine. Et sic facies archam. Trecentorum cubitorum longitudo arche et l cubitorum latitudinem. Et xxx cubitorum altitudinem eius. Colligens facies archam. Et in cubito uno consummabis eam in summo. Hostium autem arche facies ex latere inferiora bicamerata et tricamerata superiora facies ei. Et post pauca ait. Et fecit inquit Noe omnia quecumque precepit ei dominus deus sic fecit/

Primo ergo requiramus qualem oportet habitum ipsius et formam arche intelligi/ Quam ego puto quatuor angulis [margin: altitudine] ex imis que describuntur apparatu/ Quatuor angulis ex uno consurgentem et paulatim ipsius ad summum in angustum attractam in spatium unius cubiti fuisse collectam/ Sic enim refertur quod in fundamentis eius trecenti cubiti in longitudine/ In latitudine vero l sunt positi. xxx autem in altitudine erecti/ Et collecta in cacumine in angustum ita ut cubitus sit altitudinis et longitudinis eius/ Iam vero intrinsecus ea quidem que dicuntur eius inferiora bicamerata ponuntur id est interiorum duplicium conclavia/ Superiora vero tricamerata velut secundum domorum triplicibus constructa conclavibus/ Et hec habitationum distinctiones ad hoc facte videntur ut per singulas mansiones singula queque animalia vel bestiarum facilius possent et a bestiis ferocibus mansuetiora segregari/ Ita ergo habitationum distinctiones nidi appellantur/ Quadrata vero lignea fuisse refertur quo et facilius aliud alii posset aptari/ Et inundante diluvio totus aquarum prohiberetur incursus/ Quam intrinsecus et extrinsecus oblita bituminis liquora muniebat/

Tractandum sane nobis est et non absque veri solicitudine inquirendum quod superiora constructa dupliciter/ que separatim bicamerata appellata sit/ Et ceteris superioribus que tricamerata [margin: vel] dicuntur hoc modo fuisse [illegible] quia cum per annum integrum ferentur animalia in archa/ Et toto in toto anno necesse erat prebendi cibos/ Et non solum cibos sed et digestionum congrua loca/ Quo non ipsa animalia precipue tamen homines sunt fetore vexarentur/ Tradunt ergo quod inferior regio ipsa que in fundo est ad hunc usum seperata sit et excepta/ Hunc autem superiorem et contigua quoque pabulis deputatam/ Et ideo necessarium videbatur ut his bestiis quibus natura vesci carnibus dedit introducerentur extrinsecus animalia quorum refectio carnibus consumpta vitam posteritatis reparando genus valeret/ Ceteris vero alia que natura eorum deposcit servarentur alimenta/ In hoc ergo usum inferiores partes que bicamerata dicuntur tradunt fuisse distinctas/ Superiores vero ad habitandum bestiis vel serpentibus habitacula prebuisse/ Ultra hoc vero contigua in superioribus loca mitioribus animantibus stabula fuisse/ Supra omnia vero in excelso hominibus sedes locata tamquam qui et honore et ratione cuncta precellunt/ Et sicut ratione et sapientia principatum gerere super omnia que in terris sunt dicuntur ita et loco celsiores et super omnia animantia que in archa sunt collocati sunt/ Tradunt autem et hostium quod ex latere fecit dicunt eo loco fuisse ut inferiora que dicuntur bicamerata infra se haberet/ Et que dicuntur tricamerata superiora a loco hostii appellata sint superiora/ Et inde ingressa queque animalia per singula queque loca secundum quod supra diximus congrua discretione disposita sunt/ Verum hostium [illegible] ut cum ea introitus omnibus adimpleretur et postquam clausum est ut nullis [illegible] ex archa fuit bituminari extrinsecus hostium potuit [illegible] quia omnia [illegible] sunt/ Ne ingredientur aque [illegible] [illegible] Hec ergo secundum litteram [illegible] dicitur [illegible] archa Noe et introduxit animalia et filios suos et uxores eorum/ Ideo ho-

fine vero dixit quia Noe clausit hostium arche et fenestram [illegible] diluuium. Absumendi sic tamen [illegible]
[illegible] per diluuium dicit Noe aperuisse hostium et fenestram [illegible] cessit [illegible] ut videt [illegible]
aqua super terram. Quod autem tibi intulit Noe in archa omnibus animalibus et bestiis [illegible]
[illegible] Vnde et ipse que deus dixit ad Noe: Tu vero accipe tibi ipse ab omnibus
escis que eduntur et congregabis ad te erunt ipsum et [illegible] et ipsis ad escam ad edendum. Quod autem
fecit Noe ea que precepit ei deus. Quod scriptura dicit: Et fecit igitur Noe omnia que precepit ei
deus dixit per fecit. Sane quod de loco que [illegible] ad [illegible] animalia [illegible] scriptura [illegible]
[illegible] traditio tenet. Oportune videtur super hoc [illegible] esse [illegible] de quo non
sufficit [illegible] vero dicere. Et qui ad spiritualem intelligentiam [illegible] digne potuit aptari
[illegible] scriptura [illegible] magis narratores [illegible] allegorice [illegible]
[illegible] ad [illegible] plurimarum et diluuium [illegible] nulla potuit [illegible] et [illegible]
arche [illegible] ut [illegible] in angustio [illegible]
[illegible] Et [illegible] aquas [illegible] impulsu ventorum. Nec impetu
fluctuum. Nec magnitudine animalium que [illegible] erant [illegible] posset aut mergi
Sed hiis omnibus [illegible] arte [illegible] appelles qui fuit discipulus
quidam [illegible] magis [illegible] a nigro [illegible]
Ergo dum [illegible] scripta moysi [illegible] quod opus [illegible]
[illegible] et nullo [illegible] fieri potuisse [illegible]
[illegible] animalibus [illegible] et [illegible]
[illegible] scriptura [illegible] in archa [illegible] reperiri
fieri potuit ut spatium [illegible] elefantos capere potuit. Et [illegible]
singulas [illegible] hoc modo [illegible] Constat ergo ficta esse [illegible]
[illegible] constat non esse a deo hanc scripturam.
Sed ad hec nos a prudentibus viris hebraicis traditum [illegible] magis
[illegible] ad [illegible] notitiam deferemus. Asserebant ergo maiores quod moyses qui ut de eo scriptum
[illegible] omni sapientia egyptiorum fuerat eruditus secundum artem geometricam [illegible] egyptii [illegible]
scribitur [illegible] in loco hoc posuit. [illegible] geometricis [illegible]
[illegible] vel in [illegible] cubitos [illegible]
[illegible] inveniantur longitudinis et latitudinis tanta spatia [illegible] in huius arche mensura
[illegible] animalia capere potuit [illegible] Hec quantum ad historie [illegible]
[illegible] contra [illegible] impugnare scripturas testamenti [illegible]
[illegible]
Nunc vero [illegible] de lectione veteris testamenti [illegible] velamen [illegible]
[illegible] spiritualis edificationis [illegible] magnificentia arche [illegible] Puto ergo ut ego
pro paruitate [illegible] possim. Quod illud diluuium quo pene finis illius qui vere [illegible]
mundi [illegible] deletur. [illegible] Sic et in diebus Noe [illegible] Noe
[illegible] nubebat [illegible] venit diluuium et perdidit omnes [illegible]
et [illegible] filii hominis. In quo [illegible] diluuium [illegible] et [illegible]
mundi [illegible] Sicut ergo [illegible] ad illud Noe ut faceret archam [illegible]
[illegible] in ea [illegible] filios et [illegible]
[illegible] Noe qui vere [illegible] et [illegible] [illegible] ad
[illegible] ut faceret sibi archam ex lignis [illegible] mensuris et [illegible] celestibus [illegible]
[illegible] ubi dicit [illegible] a me [illegible]
[illegible] Construxit ergo archam. Et fecit in ea nidos [illegible] et [illegible]
omnibus [illegible] et [illegible] dicit [illegible]
intra in [illegible] et absconde [illegible] furor [illegible] Confer-
tur ergo [illegible] in [illegible] omnibus [illegible] animalibus [illegible] salvata
sunt in archa. [illegible] in fide [illegible] et archa
illa [illegible] omnibus [illegible] et
ora. Et [illegible] in ea [illegible] in [illegible] intra [illegible]
[illegible] diluuium. [illegible] omnibus [illegible] perfectis est
[illegible] in [illegible] ordine [illegible] et [illegible]
[illegible] reges [illegible] et alios [illegible] valde pauci inveniuntur qui [illegible] Noe

De magnitudine arche

Geometria

Archa [illegible]

[illegible] et prima et principaliter [illegible] eius figura. Sic et [illegible] nomen Noe
[illegible] patres [illegible] proximos parentes filios et propinquos [illegible]
et proprie [illegible]. Et hii sunt qui in summo [illegible] positi sunt. Et in summitate arche collocati
[illegible] multitudo [illegible] in inferioribus locis [illegible]
[illegible] fidei [illegible]
[illegible]
[illegible]

Noe interpretatur

Noe [illegible] requies et [illegible]
[illegible] Lamech [illegible]
[illegible] Noe [illegible]
[illegible] Lamech [illegible]
[illegible] Noe [illegible] maledictionem terre [illegible]
[illegible]
Et vere [illegible] super [illegible]
[illegible] dat. [illegible] vero [illegible] Ecce agnus Dei, ecce qui tollit
peccata mundi. Et vere [illegible] pro nobis maledictum, ut nos de maledicto legis redimeret.
Et [illegible] Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos et invenietis
requiem animabus vestris. [illegible] et tollit peccatum mundi.

Quadratum

[illegible] de lignis [illegible] quadratis. Videamus ergo que sunt [illegible] ligna. Quadratum [illegible]
quod nulla [illegible] et solida stabilitate consistit. Ista sunt ligna
[illegible]
esse in ecclesia [illegible] fidei [illegible]
et doctrine [illegible]
[illegible] Nos autem [illegible]

Ligna levigata

ligna [illegible] Scriptura [illegible] Ezechiele [illegible] est.

Et factum est [illegible] anno [illegible] mensis [illegible] Dei [illegible]
[illegible] ad Pharaonem regem Egypti et ad multitudinem eius [illegible]
[illegible] Ecce Assur [illegible] in Libano [illegible] et [illegible]
altitudine [illegible]
[illegible]
[illegible]
paradiso Dei. Et [illegible] non sunt similes [illegible]. Et abietes non [illegible]
lignum in paradiso Dei non [illegible] et [illegible] sunt omnia ligna paradisi [illegible] Dei.
[illegible] de quibus [illegible] lignis dicat propheta [illegible]
ligna que sunt in paradiso Dei comparari non possunt. Et addit [illegible] omnia ligna
que sunt in paradiso Dei [illegible]
[illegible] in paradiso Dei sunt [illegible]
esse [illegible] ligna que sunt in Libano [illegible]
[illegible] et illud quod [illegible] maledictus a Domino omnis qui pendet in ligno
[illegible]

Pendens in ligno

in homine [illegible]
quis dicat [illegible] et [illegible] aut angelus de celo evangelizaverit vobis
[illegible] anathema sit [illegible]
[illegible] quadrata ligna [illegible]
[illegible] ligna [illegible]
[illegible] architectus ecclesie [illegible]

Architectus ecclesie

[illegible] sepulcra [illegible]
[illegible] extrinsecus [illegible]
[illegible] Hoc [illegible] et foris [illegible]

Intus et foris

[illegible]

De numero

[illegible] de longitudine [illegible] et [illegible] longitudinem et altitudinem [illegible]
[illegible] de numero [illegible]
[illegible]
[illegible] longitudo et latitudo et altitudo et profundum [illegible] profundum et altitudo [illegible]
[illegible] altitudo [illegible] ad superiora [illegible] profundum [illegible]

oribus inspice et ad inferiora descendere. Consequenter igitur spiritus dei et per moysen et per paulum inge-
nium cursantorum figuram enuntiat. Nam paulus cum descensionem christi misterium predicabat pro-
fundum nominavit que de superioribus ad inferiora venerit. Moyses vero altitudinem quoque resti-
tucionem eorum designavit qui per ipsum de initio ex peccatis [illegible] tanquam de morte diluvii
ex inferioribus ad superiora et celestia revocantur. In mensura dicitur [illegible] per sensum inveniat
secundum altum tanquam ubi de terrenis et humilibus ad celestia et excelsa ascendit. Numerus
quod pariunt certi cubiti longitudinis, quinquaginta latitudinis, triginta altitudinis,
trecenti tot tenetur sunt. Centenarius autem numerus plenus in eundem et perfectum ostendit et totius
rationabilis creature generis perfectionem. Sic in evangelio legitur ubi dicitur quod habuit quis centum oves
et cum ex his una perisset relictis nonaginta et novem in montibus descendit querere eam que perierat
[illegible] inventam humeris suis reportavit et posuit cum illis nonaginta ix que non perierant.
Hic vero trecenarius totius trinitatis rationabilis [illegible] ex se in ipso subsisteret [illegible] ex trinitate
descendit et longitudinem vite. Hoc est immortalitatis gratiam recepit per filium sic spiritum sancti su-
scepit. Decies tripliciter ponitur [illegible] ad perfectionem per gratiam trinitatis angelis. Et est cen-
tenarius per quinquagenarium [illegible] per agnitionem trinitatis restituit in trecentos. Quinquagenarium
enim tenet, qui numerus remissionis et indulgentie consecratus est. Secundum legem in quinquagesimo
anno remissio erat, ut si quis distraxisset possessionem reciperet. Et liber in servitutem redactus
tempore libertatem, indulgentiam debitor acciperet, et tunc rediret ad pristinum.
Spiritualis ergo Noe ipsius in archa sua in qua [illegible] gentibus de mundo liberavit, id est in ecclesia sua
hunc quinquagenarium remissionis numerum in latitudine collocavit. Nisi enim remissio peccatorum donasset
credentibus, non sufficeret per orbem terre ecclesie latitudo diffusa. Triginta autem altitudinis numerus
simile ut secundum continet [illegible]. Tricies enim ubi decem. Hoc sive decem tres multiplicium fuit
ad unum [illegible] totius constructionis numerum summa revocatur. [illegible] numerum decem preceptorum [illegible]
[illegible] et [illegible] ecclesie fides [illegible] corda [illegible] spiritus et ad [illegible] perfectionis sum-
ma [illegible] et in [illegible] hec [illegible] septem [illegible] ex [illegible] inveniens
[illegible] gesta [illegible] numerus [illegible]. Triginta annorum Joseph educitur de carcere et
totius Egipti [illegible] preparat. Et [illegible] fames [illegible] depellit.
Triginta annorum [illegible] venit ad [illegible] et vidit celos [illegible] et spiritum dei in columbe
specie venientem super se. Celum et [illegible] cepit [illegible] [illegible] trinitatis et [illegible] in-
veniens. Et [illegible] et quinquagesimum [illegible] conservationi [illegible]. Et de [illegible]
[illegible] domino quinquagesima [illegible]. Cum [illegible] Abraham [illegible]
[illegible]. Et [illegible] lingua [illegible] Ostium vero [illegible] a fronte [illegible]
de super sed de latere [illegible] collocavit [illegible] dies [illegible] dies ire est
et [illegible] septem [illegible]. Unde cum videant aliquem [illegible] sua [illegible]
[illegible] et [illegible] ut illud [illegible] per [illegible]
[illegible] in [illegible] per [illegible]
[illegible] et [illegible] inferiora [illegible] et superiora [illegible]
[illegible] forte illud [illegible] quod apostolus dicit [illegible] omnia [illegible]
celestium terrestrium et [illegible] inferiorum. Et de archa [illegible] cum [illegible] inferiora ipsa esse
[illegible] apostolus dicit inferiora [illegible] superiora et simul omnia esse terrestria.
[illegible] superiora dicit simul omnia esse celestia. [illegible] in [illegible] distinguere
[illegible] possent [illegible] paulus [illegible] ad [illegible] celum ascendere. Nidi vero et nidi
sunt in archa [illegible] esse [illegible] De animalibus vero et de
bestiis ac [illegible] alia figura [illegible] Nisi [illegible]
[illegible] et dicit [illegible] christi [illegible] agno [illegible] cum [illegible] leone
et [illegible] ire ad pascua [illegible] simul [illegible] Presepe [illegible] in [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
et esse [illegible] non [illegible] in regnum dei [illegible] et [illegible]
[illegible] illa figura [illegible] in ecclesia [illegible] et nichil no-
[illegible] vidisse in qua omnia quadrupedia et bestie terre et volatilia celi [illegible]
[illegible] [illegible] alligatur [illegible] archa [illegible]
[illegible] non solo [illegible] a deo [illegible] et nos ad hanc
[illegible] preceptis dei [illegible] et [illegible]
[illegible] et [illegible] fundamentum [illegible] inferioribus [illegible] superiora et excelsiora

Numerus cubitorum archa Noe

Noe spiritualis

Joseph de carcere educitur

Ostium in archa

Nidi et nidi

nota dign[illegible] [illegible]

fuit q[uod] tam s[ic] pessimum malorum tenentem adulterii. Sicut hic ipsum quod nostrum tabernaculum solo dei
et plures. Unde tabernacula sunt et tegmenta. Et in diversis tabernacula illo [illegible]
expositionis quamvis nemo in membris videatur esse ministerio. Nam tabernacula triplex [illegible]
expositionem designat. Sic quia [illegible] [illegible] [illegible] historialis [illegible] [illegible]
deferret. Ut in tempore cum [illegible] [illegible] in membris [illegible]. Et in templo a
Salomone constructo [illegible] rex [illegible] et [illegible] audita in domo dei. Et item in levitico
cum lepra parietis et pellis [illegible] et [illegible] a sacerdotibus et purgari
precipit hec ergo et huius similia non solum tabernaculum sed tabernacula [illegible] ut [illegible]
[illegible] non tamen triplicem [illegible] nos historia [illegible]. Sed [illegible] duplex [illegible]
modo [illegible] expositionem inserturi ....
[illegible] ergo et [illegible] expositionem differre [illegible] moralem [illegible]. Sic quibus [illegible] mali mundi
[illegible] vitiis [illegible] se [illegible] a rebus [illegible] ac [illegible] et cadu[illegible] et [illegible] ac precepta
celestia [illegible] intra cor suum archa salutis conferat. Et bybliotecam ut [illegible] intra se
construat [illegible] longitudinem in ea et latitudinem et altitudinem fidei caritate et spem collocat.
fidem [illegible] ad longitudinem vite [illegible] extendit. latitudinem

desiderium [illegible] et [illegible] de [illegible]

Et os et linguam .z. ceteri membra quibus laudem expleret affirm[at]. Et ipse versu 3. a lumine plene
et herepores deo. Et multa huius similia que metris miris fatigant. Ad hec ergo si pribus
vel invenimus, prout dicti debent breviter attingam. Nos sic incorporeum esse deum. et cuncta in
multiplex contentum. Ita eum curare mortalia. Et nichil absque eius providentia fieri. Dicamus ut
pro voluntate. Similiter sine voluntate eius geruntur. Sicut sine providentia.
Providentia namque est qua preordinat et disponit. et providet que geruntur. Voluntas vero qua
vult aliquid, aut non vult. Sed de his alias prolongius .c. et differentia ipse tractatu.
Credimus hec ergo quod pro posse diximus et differentiam cum ostensum deum. Consequens est ut quod volu-
ut quod homines expediat indicare. Et cum non indicat. Nec est quisque hominum qui velit
ei indicare. Videmus sic deum hominibus que tibi agere vult. Nec credere
Nolite eo qui hominibus in ipsis et notitia est. Quis animo possim asserere dicendo
plet deum. quod nature illius comunis creditur. Secundum indicatum esse aliquid alio
complementum. Nunc autem eadem locutum est deus. et secreta homines. Ut superius voluntas
alterius alteri interpretata sagacissime. ea que sibi per scripturam dissentit. quod esse voluntatem
indicia. Preterea namque intelligere voluntatem dei creatam. Et eo ea locutum dicitur
Tamen nec secreta nec intelligit aut homines indicatur magis posse per plenam volunta-
te. Quod hec vir sic non si eandem predicans. Ut est ex nostris intellectum quem enim
illis sumpserunt diverimus. Ut qui humana fragilitas talis de deo audire non potest. nisi
ut consilii sui ipsa et vocabula nota sint. Ideo est mirabilis hec nostris similitudine et ha-
bere humanis hominum agere sentiamus. Aliquando tamen ab Ecclesia fide
vel apparuit in corde humano est similitudo. Sic omnes vocis prorumpit ad aures eius. Sed esse ipso quod
locutum homini est deus. Sic et eum notitiam sibi esse indicaret. Tunc manifestissime velut
loquentur. vel agit. dicimus sic dicit. aut diversis sub figuris nobis innotuerit ponitur

Deus in substantia sua simplex

Vox dei nutus dei

et dicit. Indicamus quod hec his accidentibus que hominibus in usu sunt, non tamen his ne- cessitatem ea in ipsum quibus nostra corpora sunt. Simplex namque est, id est, neque multis illius neque compaginibus accidentibusque composita. Et quemadmodum [illegible] virtutibus [illegible]. Hec ut homines possent intelligere, sunt humanorum membrorum appellationes [illegible] et nostris enunciatur accidentibus. Et hic modo ut [illegible] audire vel loqui dicitur deus. Vox dei [illegible] humana [illegible] id est lingue expressis [illegible]. Sic est et vox dei. Dei autem locutio est nutus vel voluntas divina. Et inde est quod si quando vox divinitus datur, non ad cunctorum aures sed ad quorum voluerit auditum allabitur [illegible] [illegible] in lingue [illegible] [illegible] [illegible] fiet [illegible] auditus. Sed superius [illegible] moderamine [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] esse [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] voluntatis abundantiam [illegible]. In quo ut breviter dicta [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] formatur in verba. Et ideo sive hoc sive illo [illegible] [illegible] [illegible] cum voluntate [illegible] indicat loquitur et dicit deus. Secundum hunc ergo [illegible] aliqua ex his que lecta sunt [illegible]

Multa [illegible] a deo dantur [illegible] capitula videntur. A deo ad Abraham. Et quidem ad Abraham [illegible] [illegible] [illegible] nomine. Et alia cum adhuc [illegible] [illegible] [illegible]. Et primo [illegible] a deo ad Abraham [illegible] [illegible] nomine illud [illegible] oraculum quod dicit: Exi de terra tua. Et de cognatione tua et de domo patris tui et reliqua. [illegible] [illegible] [illegible] de circumcisione [illegible]

De circumcisione Abrahe

Non enim poterat cum adhuc esset Abram [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] testamentum dei et circumcisionis insigne [illegible]. Cum vero exit de terra et de cognatione sua [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Et primo dicitur ei: Iam non vocaberis Abram, sed Abraham erit nomen tuum. Tunc et testamentum dei suscipit et signaculum fidei. Suscipit circumcisionem quam non poterat accipere cum esset in domo patris. Et in consanguinitate carnali. Et cum adhuc Abram vocaretur [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] et uxor sua donec esset in domo patris et [illegible] [illegible] [illegible]. Sed postquam inde [illegible] [illegible] Abraham vocari et [illegible] meruit [illegible]

presbiteri [illegible]

[illegible] ambo presbiteri. [illegible] Abraham [illegible] et admiranda uxor eius et [illegible] in diebus suis [illegible] [illegible] longioribus annorum [illegible] vita duxere [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad diluvium vivere. Et nulli eorum presbiteri appellati sunt. Non ergo hoc nomine in Abraham [illegible] corporis. Sed cordis maturitas appellata est. Sic et ad Moysen dominus dicit: Elige tibi presbiteros quos tu ipse scis presbiteros esse. [illegible] [illegible] divina vox [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] presbiteros [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] corporis [illegible] [illegible] non enim oculis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] senex. Quod ergo Moysi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut eligatur non quos [illegible] hominis [illegible]. Non quos [illegible] vulgus [illegible]. Sed quos [illegible] a deo [illegible] elegit. Non enim [illegible] de corpore. Non de etate. Sed de corde iudicandum est. Tales ergo erant [illegible] isti presbiteri Abraham et Sara. Et primo [illegible] [illegible] his [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Abraham Sara

Cum et esset [illegible] et ix annorum Abraham apparuit ei deus et dixit: Ego sum deus omnipotens. Ambula coram me et esto inculpabilis. Et ponam testamentum meum inter me et te. Et cecidit Abram in faciem suam et adorauit deum. Et dixit ei deus: Ego sum. Et ecce testamentum meum tecum. Et eris pater multarum gentium. Et [illegible] non vocabitur nomen tuum Abram, sed erit nomen tuum Abraham. Et cum dixisset hec [illegible] [illegible] [illegible] ponam testamentum meum inter me et te et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Et post hec addidit: Circumcidetur omne masculinum [illegible] et circumcidetis carnem preputii vestri. [illegible] [illegible] [illegible] in hos devenimus locos, requirere volo [illegible] omnipotens deus qui celi et terre [illegible] tenens, voluit testamentum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in hoc [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Erit enim inquit testamentum meum super carnem tuam. Hec [illegible] [illegible] celi et terre [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] testamenti [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Christi que per prophetam dicitur [illegible] Nos ergo imbuti per apostolum Paulum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Ita et circumcisio [illegible]

Sabbatum

De circumcisione spirituali

Audite ergo quod Paulus doctor gentium in fide et veritate de circumcisionis misterio [illegible]

docet. Vide inquit castellum de iudeis loquens, qui circumcidimur in carne. Nos enim sumus circumcisio qui spiritu servimus deo et non in carne fiduciam habemus. Hec verba pauli de circumcisione in carne secundum circumcisio. Unde et alibi, Non enim qui in manifesto iudeus est, neque que in manifesto in carne est circumcisio, sed qui in abscondito iudeus est, et circumcisio cordis in spiritu non littera. Non tibi dignius videtur talis circumcisio dicenda in conspectu et auribus dei, qui cernit absconditorum? Simonis nonitas fortasse non solum iudeos, sed eciam aliquos fratres nostros decipiat [illegible] videtur paulus plurimum [illegible] circumcisionem cordis indicat. Aliud enim sic potest ut non circumcidat membra quedam interius [illegible] obtrectacionis a conspectibus ipsius hominum latet. Mirandum ergo ad prophetam [illegible] vocis ut auribus nobis hec designabilis [illegible] inde claruerant. Ezechiel propheta dicit omnis alienigena incircumcisus corde et incircumcisus carne, non intrabit in sanctuarium meum. Et iterum alibi michi opprobrabis, et tamen alienigenis incircumcisos ~~corde~~ carne, et filios autem istos incircumcisos corde. Designat ergo quod nisi quis circumcisus fuerit corde et circumcisus carne, non intrabit in sancta dei. Et videor michi ipse iudicis captus. Hoc propheta testimonio continuo constringit me iudeus et dicit, Ecce propheta utramque circumcisionem designat carnis et cordis. Allegare non [illegible] loci, ubi utraque species circumcisionis exigitur. Si me vis probabiliter convincere, ut non esse diligenter verbo dei [illegible] in apertum [illegible] ipso docente, per aurem ut constanter ueniret ad [illegible] veritatis quere. Prima non solum carnales iudei de circumcisione carnis convincendi sunt a nobis. Et non nulli ex hiis qui ipsi nomen videntur suscepisse. Et tamen carnem circumcisionem recipiendam putant. Ut hebyonite et si qui hiis similes paupertate sensus oberrant. Notamus [illegible] prophetica incircumcisis auribus, unde iste propheticam vocem. Ecce auris tibi obfirmatur dicit, non audiens adulterium fecerit auris tua, et incircumcisi aures. Culpans unde a deo et condemnans. Et iterum non [illegible] circumcisis. Consurgere tibi ad allegoricas [illegible] quas paulus docuit non permitto. Et circumcide quod cessas. Desere autem expende modo quina. Sed et adhuc tibi adhuc conferam cum contradicere non possis. In exodo ubi non in [illegible] tale [illegible] responderet ad dominum moyses et dicens, Provide domine alium quem mittas. Ego enim gracili voce sum et tardus lingua. Sed in hebraicis exemplaribus habes circumcisionis labiorum sedam vidi qui veritatis dicitur exemplum. Sed ego [illegible] moyses indignum sed adhuc et quod non sit labiis circumcisus. Certo et [illegible] illud indicat quod dignior sit et sanctior ille qui circumcisus labiis est. Et dilectus ergo [illegible] labiis fuerit, et oris oppinata deponit, quando quandam talibus nobis in [illegible] incisione allegoricam dicitis, et figuralem. Sed non in circumcisione apparet allegoriam capitis. Per illos quidem qui ydolorum aures habent, et non audiunt obtrectandum. Nos autem prophetis et apostolis aggregamur clarissimis ad enarrandas verbis dei. Suscipite vero circumcisionem dei in auribus vestris, et in labiis vestris et in corde. Et in prepucio carnis vestre, et in omnibus omnino membris vestris. Circumcise namque sunt aures vestre secundum verbum dei ut vocem non recipiant obtrectantis, ut maledicti et blasphemi vocem non audiant. Et fluxis et libidinibus meretricum [illegible] non pateant. Repleantur et clausa sunt, ne indigna seruiunt audiant. [illegible] impudice canticis et theatralibus sonis pateant, sed habeant semper [illegible] corruptos adhesisse sunt. Hec est circumcisio aurium. Iste circumcisi sunt aures quando [illegible] auribus suis donis [illegible] deus. Qui habet aures audiendi audiat. Nemo [illegible] incircumcisis auribus aut [illegible] audiendi, munda verba sapiencie et veritatis audire. Veniamus si vobis et ad labiorum circumcisionem. Ego puto quod incircumcisus sit labiis qui non cessauit ab stultiloquio, a scurrilitate, qui fratribus detrahit, qui contencionibus operam dat, qui lites instigat, qui calumnias mouet. Qui falsa aut se fallere temptando committit. Qui vana et inepta, plena impudicia turpia.

immundicia

Margin notes:

circumcisio aurium

circumcisionis [illegible] aurium

circumcisionis labiorum

pterna blasphemio et cetera que indigna sunt [illegible] ore proloquitur. Si quis vero ab his
omnibus continet os suum et disponit sermones suos in iudicio et verbositatem reprimit, linguam
temperat et verba moderatur, iste mihi circumcisus labiis dicitur. Sed et qui instanter in excelsum
loquuntur et tendunt in celum linguam suam sicut heretici faciunt, immundis et incircumcisis labiis dicti
sunt. Circumcisa vero et munda qui semper verbum dei loquuntur et sanam doctrinam enarrant et apostoli
munimentis regulis proferunt. Hoc ergo modo et circumcisio labiorum datur in ecclesia dei. Nunc vero
[illegible] pollutionem [illegible] carnis circumcisio suscipi debeat videamus. Sed in hoc
[illegible] [illegible] officiis [illegible] coitu et generationibus deseruiunt nemo quod dubitet
in quo preputium videtur esse [illegible] Nec [illegible] legibus carnis semper
Si quis [illegible] legitime [illegible] et cum ipsa [illegible] positus tamen modo
per aliam feminam quam coniugem legittimam [illegible] iste circumcisus preputio carnis sue dicitur [illegible]
causa certis et legittimis temporibus agit iste circumcisus preputio carnis sue dicitur et
sicut [illegible] in amorem lasciviam [illegible] et per diversos et illicitos passim pendet amplexus
[illegible] in amorem libidinis [illegible] iste incircumcisus preputio carnis sue [illegible]
ecclesia que gratiam [illegible] que [illegible] circumcisa est [illegible] non solum ab illicitis nefandisque
[illegible] et [illegible] et [illegible] tempore. Et tamen virgo sponsa [illegible] caste et pudice
[illegible] circumcisio carnis [illegible] facta est. Et [illegible] testamento dei. Et testi-
[illegible] flores [illegible] circumcisio carnis [illegible] Superest nobis indagare de circumcisione cordis. Si quis est
[illegible] et [illegible] obscenis desideriis et [illegible] cupiditatibus [illegible] et breviter dicam qui mechatur in
corde, hic incircumcisus corde est. Sed et qui hereticos sensus in mente concipit et blasphemias asserit
[illegible] [illegible] dispositum in corde incircumcisus est corde. Qui vero puram fidem in conscientie
[illegible] custodit iste circumcisus est corde de quo dici potest beati mundo corde quia ipsi deum
videbunt. [illegible] vero [illegible] his prophetis [illegible] [illegible] et oculis et auribus
et labiis et corde et carnis preputio sunt ea que supra diximus circumcidenda. [illegible]
[illegible] indiget circumcisione et pedes et visus et odoratus et tactus. [illegible] sit manus
in omnibus [illegible] circumcidenda sunt membra. Manus quidem circumcidende sunt [illegible] et rapinis
et ad solum dei opera pandende. Circumcidendi sunt pedes ne veloces sint
[illegible] sint ad effundendum sanguinem [illegible] in consilio malignantium [illegible] a [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] Circumcidatur et oculus ne [illegible] aliena
[illegible] videat [illegible] ad concupiscendum. Nam qui viderit mulierem ad concupiscendum eam [illegible] formas lascivas
et curiosus aberrat ad aspectum iste incircumcisus est oculis. Sed et si quis est qui [illegible]
manducet sive bibat sicut apostolus precepit ad gloriam dei manducat et bibit iste
circumcisus est gustu. [illegible] [illegible] odorem [illegible] et in operibus [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] iste circumcisus est odoratu [illegible]
est. [illegible] et singula [illegible] membrorum si in officiis mandatorum dei deseruiunt circumcisa
[illegible] sunt. [illegible] vero ultra prescriptiones sibi divinitus [illegible] leges [illegible]
incircumcisa reputanda sunt. Et hoc puto esse quod apostolus dixit sicut exhibuistis
membra vestra servire immunditie ad iniquitatem et ad [illegible] [illegible] exhibete
membra vestra servire iustitie in sanctificationem. Cum [illegible] [illegible] membra [illegible]
[illegible] vestra servire iustitie in [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible]
erant circumcisa. Nec erat in eis testamentum dei. [illegible] lex dei
[illegible] [illegible] [illegible] ad abraham [illegible] completur in eis. [illegible] lex dei et
testamentum eius signatur in eis. Et hic est verum signum fidei quod inter deum et homines
[illegible] [illegible] pactum. Ista est circumcisio quam [illegible] petrus per iesum [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et quod gladius quo circumcisi sumus [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dei [illegible] et efficax et acutior omni gladio utraque acuto
[illegible] apostolus [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] compages quoque membrorum et medullarum
pertingens usque ad divisionem anime ac spiritus [illegible] [illegible]
et est discretor cogitationum et intentionum cordis. Iste ergo gladius quo circumcidi debemus
de quo dicit dominus [illegible] Non veni pacem mittere in terram sed gladium. [illegible] tibi [illegible]
[illegible] circumcisio in qua [illegible] [illegible] debeat collocari. Confer si placet [illegible]

de circumcisione cordis

de hereticis

quae membra sunt circumcidenda
manus
pedes
oculi

Gustus

odoratus

Matheus [illegible] gladius legis ex una parte acutus

helegomen[illegible]

iudaicis fabulis et narrationibus foedis. Et vide si similes nostri an illis qui inter Ecclesiam circumci-
duntur. Ecce non est ipse sensus et intelligentia haec Ecclesiae circumcisionem honestum pretium dedi-
gnari illam veram verbi foedam deformemque. Ipsa est habitu et aspectu [illegible] ...
veterum. Et erit inquit Deus ad Abraham circumcisio et testamentum meum super carnem
tuam. Quod si ergo talis fuerit vita nostra ita ut omnibus membris quadrata sit et composita ut
universi motus nostri secundum Dei leges agantur, hoc testamentum Dei super carnem nostram. Haec quidem
breviter a nobis de veteri testamento discussa sunt, ad confutandos eos qui in carnis circumcisione
confidunt, et ad ecclesiam Domini aedificandam.

Sed veniamus ad novum testamentum in quo est omnis plenitudo omnium. Et inde volo audire
quomodo et nos possimus novum testamentum Domini nostri ita esse habere super carnem nostram.
Non enim sufficit solo nomine et verbo haec dicere, sed rebus ea implere. Johannes quippe apostolus
dicit: Omnis spiritus qui confitetur Jesum in carne venisse a Deo est. Quando ergo si petimus quod
et non recte agentes confiteamur Jesum in carne venisse, non spiritu Dei videbimur confiteri.
Non est testamentum Dei habere in carne, sed in voce. Dicit ergo ad eum stantem coram hominibus
signum Dei non in sermone est, sed in virtute. Quomodo ergo erit testamentum Christi super carnem meam?
Si mortificavero membra mea quae sunt super terram, testamentum Christi habeo super car-
nem meam. Si semper mortem Jesu in corpore meo circumferam, testamentum Christi est in corpore
meo. Quia si compatimur et conregnabimus. Si complantati fuerimus similitudini mortis
eius, testamentum eius ostendo esse super carnem meam. Illud et patet si in illa tem-
pore, quando suscepit de Maria dictum venisse Jesum. Et non ostendam ita demum, sed
quemadmodum prius exhibui membra mea servire iniquitati ad iniquitatem, ita nunc autem eam
et exhibeam servire iustitiae ad sanctificationem. Testamentum Dei ostendo esse in carne mea. Si
potero dicere secundum Paulum: Christo confixus sum cruci. Vivo autem iam non ego, vivit vero in me
Christus. Et si potero dicere ut ipse dicebat: Ego autem stigmata Domini nostri Jesu Christi in cor-
pore meo porto. Vere autem ille ostendebat testamentum esse super carnem suam qui dicebat:
Quis nos separabit a caritate Dei quae est in Christo Jesu? Tribulatio, an angustia, an periculum,
an gladius? Sed cum confitemur voce Dominum Jesum et modicum testamentum eius esse super
carnem nostram, secundum haec quae supra exposuimus, videbimus esse simile aliquid facere iudaeis qui
solo circumcisionis signo Deum se confiteri putant, factis autem negant. Nobis autem, fratres,
dilectissimi, et corde expedit credere et ore confiteri, et operibus comprobare testamentum Dei esse
in carne nostra, ut videntes homines opera nostra glorificent patrem nostrum qui in caelis est, per Jesum
Christum Dominum nostrum. Cui est gloria in saecula saeculorum. Amen.

Incipit omelia iiii^ta de
eo quod scriptum est: visus est Deus Abrahe
Origenis

R

Recitata est nobis alia visio Dei ad Abraham hoc modo: Visus inquit est Deus Abra-
he, cum sederet ad hostium tabernaculi sui ad quercum Mambre. Et ecce viri tres
astiterunt super eum. Et respiciens oculis suis Abraham vidit et exiit in occursum eis. Con-
feramus primo si videtur hanc visionem cum illa quae facta est ad Loth. Tres viri ve-
niunt ad Abraham et stant super eum, ad Loth duo veniunt, et sedent in platea. Vide
si non dispensatione sancti spiritus pro meritis res geritur. Erat enim Loth inferior longe quam
Abraham. Nec dixisset ei: Si tu ad dexteram, ego ad sinistram, si tu ad sinistram, ego
ad dexteram. Et nisi fuisset inferior, non ei Sodomorum terra et habitatio placuisset. Veni-
unt ergo ad Abraham tres viri in meridie, et ad Loth duo et vespere veniunt. Non enim capie-
bat Loth meridiane lucis magnitudinem, Abraham vero capax fuit pleni fulgoris lucis
accipere. Videamus nunc quomodo Abraham suscepit advenientes, et quomodo Loth, et quae ve-
rum apparatus hospitalitatis utriusque sit comparemus. Primo tamen observa quod Abraham
cum tribus angelis est Dominus adsistit, ad Loth vero duo tantum angeli perveniunt.

Abraham
Loth

Et quod dicit / Misit nos dominus ut perderemus civitatem et perdere eam / Ille ergo suscepit eos qui perdere
darent / non suscepit eum qui salvaret / Abraham suscepit eum qui salvaret / et eos qui perderent [illegible]
[illegible] videamus que [illegible] suscepit / Sequitur inquit Abraham et adorans eos in obviam / Cum
[illegible] impigre et alacrem in officiis Abraham [illegible] in obviam currit / Et cum cucurrisset festinavit
inquit ad tabernaculum et dixit ad uxorem suam / festinavit ad tabernaculum / vide quam singulos [illegible]
sit suscepturus alacriter / festinavit in omnibus / omnia properanter / nichil per otium geritur / dicit ergo
ad uxorem suam / Sara festina ad tabernaculum et [illegible] tres [illegible] mensuras similagineas
et fac subcinericios / hoc grece encrifias dicitur / id est occultos vel absconditos / [illegible] panes
Ipse autem cucurrit inquit ad boves / et accepit vitulum / qualem vitulum / forte qui potuit [illegible]
Non ita est / Set vitulum bonum et tenerum / Et licet omnia festinet / scit tamen quam [illegible] et [illegible]
que sunt domino vel angelis sit offerenda / Eligit ergo vel elegit de grege vitulum bonum et tenerum
et tradidit puero / puer inquit festinavit facere eum / Ipse currit / uxor festinat / puer accelerat / nullus
piger est in domo sapientis / Apponit ergo vitulum et similiter cum eo panes et similaginem / et hec est
[illegible] / Hec sunt Abrahe et Sare hospitalitatis [illegible] / Nunc videamus quid et Loth [illegible]
[illegible] / Hec sunt [illegible] neque panem [illegible] neque farinam / Neque tres mensuras simile novit / neque cognoscit
similaginem / neque [illegible] abscondita et misteria panes apponere [illegible] / Et [illegible] propter [illegible] quod
agit Abraham cum tribus viris qui astiterunt super eum / hoc ipsum vide / qualis sit quod super eum
venerit / Super eum non cum eum / Constat dominus [illegible] / Apponit ergo panes tribus mensuris similagineis
panes aspersit / Totum quod agit misterium / Totum quod agit sacramentum repletum est / Apponit
vitulum / ipse non est durus set bonus et tener / Et quid tam tenerum tam bonum / quam est ille qui [illegible]
vitulum / ipse [illegible] ad mortem et animam posuit pro amicis suis / vitulus ille saginatus / quem
[illegible] se pro nobis usque ad mortem [illegible] filio unigenito / Sic enim dilexit [illegible] mundum ut filium suum unigenitum daret
precepto [illegible] filio singulari [illegible] / Set [illegible] / Nec latet sapientem quem suscepit / Tribus occurrit et unum adorat / et ad eum
[illegible] / Declina ad puerum tuum / et refrigera te sub arbore / Set quid addidit [illegible]
[illegible] accipiat inquit aquam et laventur pedes vestri / Deinde quid te per hec Abraham pater
[illegible] et magister qui hospites suscipere debeas / et lavare hospitum pedes / Tamen et hec [illegible]
[illegible] sacramentum non nisi in lavandis pedibus [illegible] / Set nec [illegible] quid
dicitur / Sciebat [illegible] sacramentum [illegible] a salvatore [illegible] qui non susceperit vos etc pulverem qui
[illegible] eum pedibus [illegible] dicitur a salvatore [illegible] qui non susceperit vos [illegible] tolerabilius erit terre
adhesit pedibus [illegible] excutite in testimonium illis / Amen dico [illegible] tolerabilius erit terre
Sodomorum in die iudicii quam illi civitati / Volebat ergo prevenire et lavare pedes / ne quid forte
pulveris resideret / quod ad testimonium incredulitatis excussum posset in die iudicii reservari / [illegible] ergo
dicit sapiens Abraham / Accipiatur aqua et laventur pedes vestri / Set videamus ea quod [illegible]
consequentibus dicitur / Ita est inquit Abraham astabat eis sub arbore / [illegible] consequenter [illegible]
[illegible] / [illegible] quod pro [illegible] credendum est / et [illegible]
[illegible] / [illegible] Abraham / [illegible] Abraham stabat sub arbore / Set videamus quid sit hec arbor / sub qua
[illegible] / Sic audies quod Abraham stabat sub arbore / [illegible] angelis exhibebat / Sub arbore inquit mambre / In mambre
stabat Abraham et convivium domino ac angelis exhibebat / Sub arbore inquit mambre / In mambre
[illegible] lingua interpretatur visio sive perspicatia / Vides qui et qualis est locus in quo dominus
[illegible] convivium / delectabilis et [illegible] visio et perspicatia Abrahe / Erat enim mundus corde ut
[illegible] / In tali ergo loco et in tali corde [illegible] dominus cum angelis [illegible]
posset videre dominum / In tali ergo loco et in tali corde [illegible] cum angelis [illegible]
[illegible] ad [illegible] dixerunt / Quid ergo dicunt [illegible] ad Abraham ubi est inquit Sara uxor
tua / At ille ad hec ait in tabernaculo est / Ait autem [illegible] veniens veniam / in tempore ad te [illegible]
Sara et habebit filium Sara uxor tua / [illegible] audiebat autem Sara stans post hostium tabernaculi post
[illegible] exemplis [illegible] / Discant [illegible] mulieres sequi viros suos
Abraham / [illegible] mulieres exemplis [illegible] / [illegible] quod Sara stabat post Abraham / Set ut credamus quod
[illegible] causa septem [illegible] / quod Sara stabat post Abraham / Set ut credamus quod si vir
precedat ad dominum sequi mulier debeat / quod dico sequi mulierem / [illegible] si astare virum suum videat deo
[illegible] / [illegible] ad alciorem intelligentie gradum / Et dicamus [illegible] nos esse venerabiles [illegible]
/ Et mulier que [illegible] velut viro sociata est cum [illegible] / Sequitur et [illegible] venerabiles [illegible] / Nec
in id [illegible] [illegible] ut carnem in luxuria et voluptatibus fluctuanti in [illegible]
[illegible] obsequentem venerabilibus [illegible] / Stabat Sara post Abraham / Set et misterium aliquid [illegible]

in hoc possumus loco si videamus quomodo in Exodo precedebat deus in columna ignis per noctem
et in columna nubis per diem. Et synagoge dominus sequebatur post ipsum. Sic eum intelli-
gitur et Saram secuturam esse post secutura post Abraham. Erant post hec dixit. Et erant
inquit ambo presbiteri, id est senes et provecti in diebus suis, id est provecte etatis.
Quantum ad etatem corporis pertinet multi aut ipsos nonnullis annis dicunt vitam
[illegible] sed presbiteri a provectis appellatum est. Unde videtur non hoc sancti non longevitatis
ratione sed meritis ascripsisse. Quia ergo post tantum et tale convivium quod Abraham domino
et angelis sub arbore visionis exhibuit perfecerunt hospites. Abraham autem deducebat
eos inquit et ambulabat cum eis. Dominus autem dixit: Non celabo Abraham que gesturus
sum quid ego faciam. Abraham autem fiet in gentem magnam et multam et benedicentur in ipso
omnes gentes terre. Sciebat enim quia precipiet filiis suis et servabunt vias domini et faciet
iudicium et iustitiam ut impleat dominus Abrahe que locutus est ei. Et dixit: Clamor Sodomorum
et Gomorre multiplicatus est et peccatum eorum aggravatum valde. Descendam ergo ut videam si secundum clamo-
rem ipsorum qui venit ad me compleverint an non ut sciam. Hec scriptura divina sunt verba
[illegible] intelligi dignum sit. Descendam inquit ut videam. Secundo
videamus ergo que [illegible] non dicatur deus descendere sed supra ipsum astare sicut exposuimus.
Abraham responsa [illegible] non dicatur deus descendere. Nunc autem quia peccatorum causa agitur descendere dicitur.
Astiterunt igitur tres viri super eum. Nunc autem quia peccatorum causa agitur descendere dicitur.
Unde ne ascensionibus et descensionibus localem sentias [illegible] hoc in divinis libris invenitur.
[illegible] de loco sancto suo et descendit et incedit
super excelsa terre. Ecce inquit dominus exiit de loco sancto suo. Descendere ergo dicitur deus quando curam humane fragilitatis dignatur
habere. Quando specialiter de domino ac salvatore nostro sentiendum est quia cum [illegible] non rapinam
arbitratus est esse se equalem deo, sed semet ipsum exinanivit formam servi accipiens. Descendit
ergo. Nemo enim ascendit in celum nisi qui descendit de celo filius hominis qui est in celo.
Descendit inquit dominus non solum curare sed et portare que nostra sunt. Formam namque servi
accepit. Et cum sit ipse invisibilis nature ut pote equalis patri, habitum tamen visibi-
lem suscepit. Et repertus est habitu visibilis ut homo. Sed et cum descendit aliis deorsum est,
aliis vero ascendit et sursum est. Nam cum electis apostolis ascendit in montem excelsum et ibi
transformatur coram ipsis. Illis ergo quos de mysteriis regni celorum docet sursum est.
Turbis vero et phariseis quibus exprobrat peccata deorsum est. Et ibi est cum ipsis ubi
[illegible] est. Transformari deorsum non poterat. Sed sursum ascendit cum hiis qui eum se-
qui poterant et ibi transformatur. Descendam ergo inquit ut videam si secundum clamorem
qui venit ad me consummaverint an non ut sciam. Et isto sermone heretici impugnare
solent dicentes: Ecce nesciebat deus loth quid ageretur in Sodomis nisi descendisset
ut videret et misisset qui discernerent. Sed nos quibus propositum est pluri domini currimus ad-
versus eos rumphea. Deus dicit et occurramus eis ad pugnam. Sternimus in acie sententi-
arum eos ut veritate simul et scuto fidei precinctos excipiamus eorum venenata dispu-
tationum iacula, et in ipsos ea rursus vibrata diligentius retorqueamus. Talia namque
sunt prelia domini que preliatus est David et ceteri patriarche. Sternimus adversus eos pro
fratribus nostris. Sed melius est enim mori me quam ut rapiat et prodeat aliquos ex
fratribus meis et argenti [illegible] surreptionibus captivos ducunt parvulos et lactantes
in Christo. Perfectis autem quin nocere possunt nullum, nec venire in certamine
audebunt. Nos ergo primus dominum deprecantes et nostris orationibus adiuti aggrediamur
cum eos prelia dei. Dicimus ergo cum fiducia ipsis si scripturis non omnia scit deus
peccatum nescit deus et peccatores nescit deus. Alienos a se ignorat. Audi dicentem scripturam:
Cognovit deus qui sunt eius et discedat ab iniquitate omnis qui invocat nomen domini.
Vos vero [illegible] domini [illegible] aut et impios nescit. Audi salvatorem dicentem: Discedite a
me omnes operarii iniquitatis, non novi vos. Et iterum Paulus dicit: Si quis in vobis est
propheta vel spiritualis agnoscat que scribo quia domini sunt. Qui autem ignorat ignorabitur.
Hec autem dicimus non blasphemantes ut sicut vos facitis. Ac dei sententiam [illegible] ignorantiam
ascribentes ei. Sed ita intelligimus quod hii eorum actus deo sunt prodigia et
indigna

descendit deus

xpo

heretici argumentum [illegible]

dominus prearcha

Rufus ad aug. [illegible]

[illegible]

notitia Dei durant. Non enim dignatur nosse Deus eum qui aversus est ab eo et ignorat. Et sic dicit apostolus: Qui ignorat ignorabitur. Tales ergo propterea et unus de tribus qui habitant Sodomis dicitur. Et sic quidem secundum clamorem qui ascendit ad Deum actus eorum consummati, notitia eius durant indigni. Si vero sunt in illis aliqua bona conversatio, si vel x in illis inventi fuerint iusti, ista deinde noverit eos Deus. Ideo dixit: Descendam ut sciam. Non dixit ut sciam quid agatur, sed ut ipsos sciam et sua notitia dignos faciam, si quos ibi invenero iustos, si quos invenero penitentes, si quos invenero tales quos debeam scire. Denique quia nullus qui peniteret, nullus qui converteretur alius invenitur preter Loth, ipse solus agnoscitur, ipse solus de incendio liberatur. Nec generi sui admoniti, nec vicini sunt proximi; nullus agnoscere voluit clementiam Dei, nullus ad misericordiam eius fugere. Ideo et nullus agnoscitur. Hec autem secundum adversus eos qui ingrediuntur in ... ut sciant. Nos vero operam debemus tales efficere actus nostros, tales cogitationes, ut digni habeamur notitia filii eius Ihesu Christi et notitia Spiritus sancti, ut agniti a trinitate et nos sacramentum trinitatis plene et integre et perfecte mereamur agnoscere, revelante nobis domino Ihesu Christo, cui est gloria et imperium in secula seculorum. Amen.

Explicit omelia iiii^{ta}. Incipit quinta de Loth et de filiabus suis etc.

Missi angeli ad subversionem Sodomorum et iniunctum sibi opus maturare cupientes, primo omnium curam gerunt hospitis Loth, ut eum de imminenti ignis excidio contemplatione hospitalitatis eximerent. Audite hec qui peregrinis clauditis domos; audite hec qui hospitem velud hostem vitatis. Loth in Sodomis habitabat; alia eius bona gesta non legimus; hospitalitas sola ei occurrens memoratur. Evadit ignes, evadit incendia, ob hoc solum quod domum suam patefecit hospitibus. Hospitales domus angeli ingressi sunt; clausis hospitibus domos ignis ingressus est. Quid ergo ad hospitem suum pro hospitalitatis officio dicunt angeli, videamus: In monte, inquit, salvam fac animam tuam, ne forte comprehendaris. Erat quidem hospitalis Loth, et, sicut ei scriptura testimonium tulit, evadit incendium angelis hospitio receptis. Sed non erat ita perfectus ut statim de Sodomis exiens montem posset ascendere. Perfectorum namque est dicere: Levavi oculos meos ad montes, unde veniet auxilium mihi. Iste ergo neque talis erat ut inter Sodomitas perire deberet, neque tantus erat qui cum Abraham in excelsioribus posset habitare. Si enim fuisset talis, nunquam ad eum dixisset Abraham: Si tu ad dexteram, ego ad sinistram; aut si tu ad sinistram, ego ad dexteram. Nec habitacula ei Sodomitica placuissent. Erat ergo medius quidam inter perfectos et perditos, et sciens non congruere viribus suis ut ascenderet montem, religiose et humiliter excusat se dicens: Non possum in monte salvus esse, sed ecce hec civitas pusilla est, et ibi salvabor, et non est pusilla. Ingressus ergo Segor civitatem pusillam in ea salvatur. Et post hec cum filiabus ascendit in montem. Neque enim de Sodomis ascendere poterat in montem. Scriptum est enim de terra Sodomorum, priusquam subverteretur, eo tempore quo Loth habitationem eius elegit, fuisse sicut paradisus Dei et sicut terra Egypti. Et tamen ut parvo quodam excessu, que non videtur esse conveniens paradiso Dei et terre Egypti ut ex equo his Sodoma comparetur? Sed ego ita puto quod antequam peccaret Sodoma, tunc adhuc simplicitatem vite inmaculabilem custodiret, erat sicut paradisus Dei; ubi vero decolorari cepit et peccatorum maculis obscurari, sicut terra Egypti facta est. Sed et illud requiramus, quid quod propheta dicit: Quia restituetur Sodoma in antiquum, utrum etiam restitutio eius et hoc recipiat ut sit sicut paradisus Dei, an solum sicut terra Egypti. Ego quidem dubito si in tantum potuerint Sodomorum peccata deleri et consumi scelera purgari ut restitutio eorum tanta fiat, que non solum terre Egypti verum etiam paradiso Dei comparetur. Urgebunt tamen nos aliqui hoc affirmare volentes, et ex eo proponent quod adiectum habet repromissioni. Non tantum dixit quia restituetur Sodoma in antiquum, et apposuit antiquus eius status non fuisset ut terra Egypti, sed ut paradisus Dei. Sed redeamus ad Loth, qui cum uxore et filiabus imminentem fugiens Sodomorum interitum, accepto ab angelis mandato ne retrorsum respiceret, tendebat in Segor. Sed uxor eius immemor fit precepti, retrorsum

loth

loth uxor eius

respiciat / imponitur legem rumpit effectus stipitem salis. Petimus ne in seculo in hoc esse
conversi. Sed quia post se respexit mulier, intentionem sequentem damni [illegible] effugere videbatur. non
est. Quod et tamen [illegible] habuit sollicita mulieris mentis retrorsum. vnde nimio flammas
[illegible] timebat apparuit. Sed quia lex [illegible] est. Et [illegible] [illegible] videremus. Ne forte
qui non respexit per [illegible] sit [illegible] [illegible]. Uxor autem hic [illegible] [illegible]
tenent. Caro, que respicit semper ad vicia. [illegible] ad [illegible] Illa retrorsum
respicit, et voluptates requirit. Unde Dominus dicebat: Nemo mittens manum suam ad aratrum
et respiciens retro aptus erit regno dei. Et addit: Mementote uxoris loth. [illegible]
ille flammis mulieris, que sulfurea flamma [illegible]. Erat ergo loth [illegible] voluntate
[illegible] quod [illegible] esse inter peccatores et iniquos. Quippe qui ex [illegible] quidem
[illegible] descendit. Sodomis tamen habitavit. Nam et hic quod [illegible] ex Sodomis [illegible]
[illegible] ad [illegible] abrahe qui ad [illegible] pertinet loth. Sicut [illegible] est. [illegible]
[illegible] civitates Sodomorum [illegible] [illegible] abrahe et sicut loth [illegible]
[illegible] et filias eius [illegible] [illegible] [illegible] ne forte [illegible] et ipse [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pater inquit noster
senior est. Et nemo [illegible] super terram qui intret ad nos [illegible] [illegible] [illegible] et po-
temus [illegible] [illegible] vino, et dormiamus cum eo et suscitemus de patre nostro semen.
[illegible] ad [illegible] [illegible] scriptura [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Apparet [illegible]
filias loth [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] puelle
[illegible] [illegible] [illegible] Sodomiticis regionibus [illegible] [illegible]
ad [illegible] [illegible] [illegible] in mundo. Audierant [illegible] [illegible] terram et [illegible] igne
[illegible] [illegible] videbant ignem, videbant sulfureas flammas, videbant [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] videbant non esse salvatum. [illegible] [illegible] tale [illegible] factum
[illegible] in [illegible] audierunt Noe. Et ob reparandum mortalium posteritatem, [illegible] esse [illegible]
[illegible]. [illegible] igitur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] patris. [illegible] [illegible] [illegible] videbatur [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] posteritatis [illegible] [illegible] [illegible] delent. [illegible] hic [illegible] [illegible] [illegible] ut ego
[illegible] culpa, que [illegible] argumento [illegible] patris [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] et
[illegible] [illegible] ingresse [illegible]. Singule [illegible] [illegible] [illegible] ultra non re-
[illegible] non [illegible] [illegible] hic [illegible] culpa [illegible] hic [illegible] crimen [illegible]. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] in facto. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ne [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] per [illegible] [illegible] [illegible] se [illegible] femine
[illegible] posite. [illegible] hic [illegible] adeunt viros, ut suscipiant liberos [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] que [illegible] [illegible] [illegible] ut [illegible] sunt [illegible] ultra non [illegible]
[illegible] viri. [illegible] [illegible] [illegible] mulieres [illegible] et [illegible] per [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] absque ulla [illegible] [illegible] libidini [illegible] [illegible] ego nec [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et ipsa [illegible] [illegible] ultra [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] scriptura [illegible] [illegible] dicit: Nolite fieri sicut equus et mulus quibus non est
intellectus. Et iterum: Et equi admissarii facti sunt. [illegible] vos o [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] intelligere apostolum [illegible] qui ait: Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud
[illegible] omnia in gloria dei facite. [illegible] et per manducare et bibere dicit. Sive aliud quid faciatis
[illegible] [illegible] negotia [illegible] [illegible] [illegible] ostendens ipsa ad dei gloriam [illegible] po-
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sunt ut [illegible]. Ut [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ad allegoriam pertinet loth [illegible] ad [illegible]
[illegible] et filias eius ad duo testamenta. [illegible] hic qui [illegible] de [illegible] et [illegible]
scriptura dicit [illegible] ex que loth descendit [illegible] [illegible] [illegible] accipiat. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] et [illegible] [illegible] non [illegible]
[illegible] Nos autem [illegible] [illegible] [illegible] loth figuram [illegible] legis [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] feminino que [illegible] nos [illegible] lex [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] populum [illegible] de egypto [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] et [illegible] pharaonis.

respexit [illegible]

loth et due filie sive puelle

Allegoria

servet

tamquam de Sodomitis ignibus liberatus rursum carnes et ollas egypti et cepas [illegible]
desiderans, retro respexit et cecidit in deserto [illegible] et ipse tempore [illegible]
[illegible]. Ubi ergo lex [illegible] tamquam loth retro respiciens perdidit ac reliquit
uxorem. Unde veniens loth habitabat in Segor de qua dicit civitas haec pusilla et
salvabitur anima mea in ipsa et non est pusilla. Quae ergo est [illegible] ad legem pertinet [illegible]
pusilla, et non pusilla videtur. [illegible] a generatione [illegible] dicta est [illegible]
[illegible] et [illegible] pusillam habet et parva [illegible]
[illegible] secundum litteram intelligunt legem [illegible] et grande est sabbata et neomenias et [illegible]
et alias distinctiones carnaliter observare. Si vero spiritaliter intelligere ceperit [illegible]
[illegible] secundum litteram pusille erant et parve secundum spiritum vero erunt pusille [illegible] et due filie
[illegible] ascendit ergo post hec loth in montem et ibi habitabat in spelunca ut [illegible] ipse et due filie
cum et lex ascendisse [illegible] salvatoris [illegible]
[illegible] domus [illegible] ordinis [illegible] habitores [illegible] speluncam latronum [illegible]
ergo in spelunca loth et due filie eius [illegible] has filias [illegible] Oolla et Oliba
duas sorores esse [illegible] Oolla [illegible] et Oliba esse [illegible] ergo [illegible]
[illegible] filias [illegible] concipere [illegible] et [illegible]
[illegible] a posteritate [illegible] et [illegible]
[illegible] spiritualem [illegible] et [illegible] intelligentiam [illegible]
hos tales [illegible] pater [illegible] voluntas [illegible]
legis ut [illegible] lex [illegible] non intret in ecclesiam
dei [illegible] et moabite non intrabunt in ecclesiam dei usque in [illegible] et [illegible]
generationem [illegible] non intret in ecclesiam
[illegible] evangelistis [illegible]
[illegible] plenitudo gentium [illegible] et sic omnis israel salvus fiet [illegible]
[illegible] allegoricam intelligentiam de loth et uxore eius ac filiabus eius [illegible]
[illegible] moralem [illegible]
[illegible] loth [illegible] non negligit [illegible]
quae retro respexit [illegible] et voluptatibus dedita [illegible]
o auditor [illegible] observare [illegible] Segor [illegible]
[illegible] pusillam [illegible] et non pusillam [illegible] ad [illegible] montem [illegible]
et [illegible] ad [illegible] altitudinem [illegible] ad [illegible]
[illegible] tibi [illegible] due filie [illegible] a te non discedunt [illegible]
[illegible] maior [illegible] et minor soror eius [illegible] vide ne te iste due filie [illegible]
et dormientem [illegible] intelligere vides [illegible] complexibus suis [illegible]
[illegible] filie [illegible] de nobis et [illegible]
[illegible] integritate [illegible] obstare ne [illegible]
[illegible] fuerint non intrabunt in ecclesiam dei [illegible]
[illegible] filias [illegible] spiritu [illegible]
[illegible] genera [illegible] et [illegible]
[illegible] sapientiam [illegible] sororem [illegible] esse [illegible] ut et [illegible]
[illegible] voluntate [illegible] in [illegible]
[illegible] Christus [illegible] dominus noster cui gloria et imperium in secula seculorum. Amen. Explicit omelia
quinta origenis de loth et filiabus eius. Incipit omelia vi de Abimelech
rege philistinorum quando accepit [illegible] voluit Sara in matrimonio abraham

Recitatum est nobis hystoria libri Genesis ubi refertur quod post [illegible] [illegible]
post excidium Sodomorum et loth ut hospitalitatis [illegible] consanguinitatis
abrahe gratia [illegible] [illegible] abraham ad [illegible] et [illegible]
rege philistinorum [illegible] Sara uxore sua [illegible]
[illegible] abrahe [illegible] rex [illegible] ad Abimelech [illegible]
et dixit [illegible] habet et non [illegible]
cum [illegible] post hec vero Abimelech reddidit [illegible] Abraham
[illegible]

tur ei nō ꝯfessus fuit veritatē. Restituit ergo qȝ tamquam propheta abraham orauit pro abyme-
lech et sanauit vxorem eius et ancillas eius, et tunc fuit cōmpositum dō. vt ergo ancillas
Abymelech sanaret, quia quod concluserat vuluas earum, ne parerent. Recepimus autem pare
per oracionem abrahe. Sed quod hec secundum literam solum audire volt et intelligere magis eo in-
digent quam cum ȝanis debent habere ad intelligendum. Sed aut volt ȝang etc. et paulus discipulis an-
diat cum diceret, quia lex spiritualis est. Et cum de abraham et de eius vxore ac filiis loquitur
pronunciat esse hec allegorica. Et licet singula allegorias habere debeant, sicut facile quis inve-
nire possit, oracione tamen debet vt a corde eius auferat velamen. Hoc quod est quando conuersus fuerit
ad deum, dominus autem spiritus est. Et ipse auferat velamen littere et aperiat lucem spiritus. Et possimus dicere
reuelata facie gloriam domini speculantes ad eandem ymaginem transformamur a gloria in gloriam
tamquam a domini spiritu. Proinde ergo Sara que interpretatur princeps mea vel principatum agens formam tenere
dicitur areth quod est animi virtutis. Hec ergo virtus quieta est et cohereat sapienti et fidelis viro
sicut et ille sapiens qui dicebat de sapiencia, hanc quesiui adducere sponsam mihi. Ideo ergo dicitur
a deo ad abraham: Omnia quecumque dixerit tibi Sara audi vocem eius. Que vox utique incorporali
minime non conuenit dicere, quippe cum domini prelata sit illa sancta que dicitur ad mulierem de
viro: ad virum conuersio tua. Et ipse tui dominabitur. Hec ergo quod dicitur esse viri mulieris
quod ergo dicitur ad virum, omnia quecumque dixerit tibi Sara audi vocem eius. Hoc quis ergo
dixisset nisi in quo virtutis audiat vocem eius in omnibus in quibus ipsa docuerit. Sed
abraham nō volt tamen virtutem vxorem suam dici, donec etiam vxor appellatur virtus sponsa ȝ, et
in nullo participium est. Et cum ea, vt donet ad perfectum veniamus, interea nos sit
dicimus virtus. Ipse sponsa sit. Cum vero ad perfectum veniamus, sicut ex ydonei simus et alios
docere tunc iam virtutem nō vt vxorem intra gremium coniugii collocamus, sed vt sororem tamquam aliis
copulemus. Ad hos denique qui perfecti sunt dicit sermo diuinus: Dic sapienciam sororem
esse. Permittit ergo et nos perfectum vt qui volunt habeant virtutem. Voluntate enim aliquando
et pharao accipere Sara. Sed nō in corde mundo voluit. Et virtus nisi cum corde mun-
do nō potest conuenire. Propterea ergo scriptura refert quia afflixit deus pharaonem afflicti-
onibus magnis et pessimis. Nec et potest cum exterminatore quod interpretatur in lingua
nostra pharao virtus habitare. Abymelech quod dixit ad deum: videamus corde suo sic scio domine
quia in corde mundo feci hoc. Longe aliter agit Abymelech iste quam pharao. Nō
est enim impius et sordidus sicut dicitur. Quia cor mundum seruari debet virtuti. Et quia puro cor-
de voluit suscipere virtutem, ideo deus cum sanat orante pro ipso abraham. Et nō solum ipsum
sed ancillas eius sanat. Quod aut est quod adicitur scriptura. Et deus dicit nō permisit ei
contingere eam. Sed dominus formam tenet seruaret in corde mundo abymelech voluit accipere
virtutem. Secundum est quod dicitur quia deus nō permisit eum contingere illud. Abymelech interpretatur pater
meus rex. Videtur ergo mihi quod hic Abymelech formam teneat studiosorum et sapiencium
secuti qui philosophie operam dantes licet nō integram et perfectam regulam pietatis attingunt
tamen senserunt deum patrem et regem esse omnium qui genuit et regit vniuersa. Isti ergo quantum
ad ethicam id est moralem philosophiam spectat etc. puram cordis operam dedisse aliquatenus apparent
et cum animo et quod studio diuine virtutis inspiracionem assisse. Sed hanc non permisit deus contin-
gere [illegible] nō per abraham, qui corpus erat magnis seruitutis datum. Sic pro perfectus tradi-
tur pabatur. Ideo quod seruauit abraham pro et in se illud impleri quod a deo
dictum est, quod benedicentur in te omnes gentes terre. Quod in ysaac patuit et impletum est
in christo. Sicut dixit apostolus: Nō dixit in quo et seminibus tamquam in multis, sed tamquam in
vno et semini tuo, qui est christus. Sanat tamen deus abymelech et vxorem eius et ancillas
eius. Sed nō in vna oraciones quod nō solum vxorem eius et ancillas abymelech memoro
sanatas. Ideo magis quod dicitur quia pariebant et pariebant. Conclusit enim
eas ne pareret. Quomodo possumus in tam differentibus locis sciunt, primum vxorem abyme-
lech vxalem possumus philosophiam dicere ancillas vero eius diuersa et varia pro qualitate sectarum
quendam dyalectice artes. Inter abraham inquit orat corpus [illegible] domine diuine virtutis
sed nō deo ȝ quod a patre [illegible] ad gentes gentium dicitur. Via et apostolus sicut sub alia
specie et alia figura dicit. Tandem volumus allegatam esse legemque diuinam vir eius viuit. Sic ad
[illegible] fuit anima vocatur esse a. Et vir eius sit adultera sed fuerit cum alio viro. Scriptura ergo [illegible]
phylegem lex, vt iam deinde libera iam anima sponsa nubat. Et nouam testamenti [illegible]

Nota de genere

Abymelech

benedicit in philosophia

[illegible] oue de

meretrix de philosophia

porat. Hoc autem in quo nunc sumus tempus est viduitatis et mortis legis, quae possunt libere nu-
bere solute a lege viri novo viro nubere Christo. Cum ergo sic dixerit vobis quia lex mortua sit,
considera et vide ubi nunc altare legis, templum legis, sacerdotes legis, solemnitates, pasche.
Nonne mortua est in his omnibus lex? Aut si possunt, custodiant et defendant litteram
legis. Secundum hanc ergo allegorie ordinem, Sara que est virtus in animo, ex quo ... Abra-
ham ... corde non valido ... advenerat ... apud Abra-
ham ... in ... Abymelech ...
... virginitatis ... donec ... in ... et ... que ...
... integra ... virtus ... eadem ... fuerat ... sterilis
... corporalis ... parere ... talis filios ... est ... sterilis
Abymelech et ancille eius, quibus ... Deus ... aperuit ... Deus ... Sara ...
pariat ... filie ... concipiunt ... clamat et ... a ... filios
et ... fecunda. Ita ut pariat ... semel ... et ... filios ...
in ... concipiunt et pariunt ... salutis ... Nam ... in ...
quos ... donec et tales filios ... de quibus Zaphoris de Meteron
... Deus ...
... fide et castitate ... interpretatione
... paternis ... sic ... honesta ... decora ... plena ...
... sic ... spiritus sanctus ... et ... fabulis ... plena ... legere
... sic ... utilitatem ... Alioquin que nos edificatio est legere
... Abymalech ... nostris
... Abraham ... mentitum esse ... uxorem ... pudicitiam ... prodidisse? Quid nos edificat tanti patriarche uxorem si putet ...
... et pudicitiam ... contaminatam ... matrimonii ... putent ...
contaminatam ... proposita ... spiritualia spiritualibus comparantes ...
... Nos autem spiritualibus spiritualia comparantes ...
... sunt ... in ... Domino ... cui est gloria et imperium in secula seculorum. Amen.
... et actu et intellectu spirituales efficiamur in Christo Iesu Domino nostro ...

Explicit omelia VI. Incipit omelia VII de nativitate Ysaac et quod a lacte ...

Moyses nobis legitur in ecclesia. Deprecemur Dominum ne secundum verbum apostoli etiam apud nos, cum legitur Moyses, velamen sit positum super cor nostrum. Legitur enim quia genuit Abraham filium Ysaac cum esset centum annorum, et dixit Sara: Quis annuntiabit Abrahe quod lactat puerum Sara? Et post hec, inquit, fecit Abraham convivium magnum die qua ablactatus est Ysaac filius eius. ... Quid putamus quia propositum sit Spiritui Sancto ... et ... quod a lacte depulsus sit puer et convivium factum est? Quomodo lusit puer et alia puerilia egit? An per hec putandum est divinum aliquid nos docere velit et dignum quod humanum genus a divinis vocibus discat?

Ysaac risus vel gaudium interpretatur. Quis ergo est qui talem filium generet? Ille nimirum qui dicebat de eis quos per evangelium genuerat: Vos enim estis gaudium meum et corona mea, gloriam Dei. Pro talibus filiis cum fuerint a lacte depulsi fit convivium et letitia magna. De his vero qui non iam lacte indigent, sed ... fortitudinem ... possibilitate ... exercitatos habent sensus ad discretionem boni et mali. Pro talibus ergo cum depulsi fuerint a lacte fit convivium magnum. Illis autem non potest exhiberi convivium neque letitia de quibus dicit apostolus: Lac vobis potum dedi, non escam; nondum enim poteratis, sed nec adhuc quidem potestis. Et ego non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus, quasi parvulis in Christo. Dicat nobis iste qui ... intelligi Scripturas divinas: quid est Non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus? Quasi parvulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam. Possunt hec simpliciter accipi? Sed intuere videamus unde Abraham convivium fecit magnum in die qua a lacte repellit Ysaac. Et ludit Ysmael cum Ysaac, et indignatur Sara quod filius ancille ludat cum filio libere, et ludum illum persecutionem putet, et dicit Abrahe: Eice ancillam et filium eius; non enim heres erit filius ancille cum filio meo Ysaac. Hec quomodo intelligi debeant non ego commentabor; apostolus ita disseruit. Dicite, inquit, michi qui sub lege legitis, legem non audistis? Scriptum est enim quia Abraham duos filios habuit, unum de ancilla et unum de libera per repromissionem, que sunt allegorica. Quid ergo? Ysaac non est secundum carnem natus? Non enim peperit Sara? Non est circumcisus? Et hoc ipsum quod ludebat cum Ysmaele non in carne ludebat? Hoc enim quod admirabile est in apostoli sensu, quod de quibus non potest dubitari quod non secundum carnem gesta sint, hec ille dicat allegorica esse, ut nos quid ad faciendum sit ...

Abymelech

Ysaac risus

Volunt

Ad Gal. 4

vos

... videmus. Sed in hiis maxime in quibus mentis divina lege dignum [illegible] videtur, indicatur natura spiritualis. Ismahel ergo qui in carne nascitur ancille filius, Isaac vero qui erat libere filius non nascitur secundum carnem sed secundum repromissionem. Et de hiis apostolus quod Agar in servitutem generat. Sic ergo carne secundum eum liberatur viri, sed igitur libertate liberantur, secundum ipse. Ipse et dixit: ergo fratres non sumus ancille filii sed libere, qua libertate Christus nos liberavit. Et unde de hiis addit apostolus exponens. Sed sicut tunc is qui secundum carnem natus erat persequebatur eum qui secundum spiritum, ita et nunc. Unde quero nunc dicit apostolus quomodo in omnibus eius adversetur spiritui. Sicut ... ille carnalis adversatur huic spirituali. Sicut erat tunc non (?) ipsi qui adhuc carnales et spirituales adversantur. Nam et tu si secundum carnem vivis et secundum carnem genitus filius es Agar, et pristinus adversaris hiis qui secundum spiritum vivunt. Sic ... in nobis ipsis requiramus, invenimus quia caro concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem. Hec sibi invicem adversantur. Et invenimus legem in membris nostris repugnantem legi mentis et captivantem nos, generaliter legi peccati. Videamus quot sunt pugne carnis adversus spiritum.

Est adhuc et alia pugna: hii plane omnibus videntur. Et quidam qui [illegible] in carne [illegible] legem intelligunt, adversantur hiis qui spiritum secundum sentiunt et persequuntur eos. Animalis enim homo non percipit que sunt spiritus dei, stultitia enim est illi et non potest intelligere, quia spiritualiter diiudicatur. Et tu vero si hiis in te fructus spiritus, qui est caritas, gaudium, pax, patientia. Et Isaac esse potes, non secundum carnem natus, sed secundum repromissionem, et es filius libere. Si tu potes et tu secundum Paulum dicere: In carne enim ambulantes non secundum carnem militamus. Arma enim militie nostre non carnalia, sed potentia a deo ad destructionem munitionum, cogitationes destruentes, et omnem altitudinem extollentem adversus scientiam dei. Si potes talis esse, non indigne tibi aptetur etiam illa apostoli sententia qua dicit: Vos autem in carne non estis, sed in spiritu, si tamen spiritus dei habitat in vobis. Tu ergo si talis es, non es secundum carnem natus, sed secundum spiritum per repromissionem, et heres es repromissionis secundum quod dictum est: heredes autem dei, coheredes autem Christi. Non es coheres eius qui secundum carnem, sed nec iam non nominaberis filius ancille. Et tamen secundum ea que scripta sunt non video quid monuit Sarram ut filium ancille iuberet expelli. Ludebat enim cum filio suo Isaac. Quid lesit, aut quid ledebat, si ludebat? Quasi non hoc in etate illa etiam gratum esse debuerit quod ludet filius ancille cum filio libere. Tum deinde apostolum miror qui ludum hunc persecutionem pronuntiavit dicens: Sed sicut tunc is qui secundum carnem persequebatur eum qui secundum spiritum, ita et nunc. Cum nulla persecutio Ismahelis adversus Isaac mota reperiatur, nisi hic solus ludus infantie. Sed videamus quid in hoc loco ludo intellexit Paulus, et quid indignata est Sarra. Sunt iam exponentes loco ventris possumus Satanam ... Ismahel qui secundum carnem natus est blandiatur ei qui est Isaac et illecebris ... ac deceptionibus agat, si delectationibus illiceat voluptatibus, molliat sensus ... ludus carnis cum spiritu. Satanam maxime que est virtus offenditur ... blandimenta acerbissima persecutionem indicat Paulus. Et tu ergo audiens ... horum [illegible] solam persecutionem putes qui furore gentilium ad ymmolandum ydolis cogeris. Sed si forte te voluptas carnis illiceat, si tibi libidinis illecebra alludat, hec si virtutis es filius tanquam persecutionem maxima fuge. Ideo et apostolus dicit: Fugite fornicationem. Sed et si iniustitia tibi blandiatur ut personam potentis accipias, et gratia eius flexus non rectum iudicium feceris, intelligere debes quia sub specie ludi blandam persecutionem ab iniustitia pateris. Sed et per singulas malitie species, etiam si molles et delicate sint et ludo similes, persecutionem spiritus, quia hiis omnibus virtus offenditur. Duo sunt ergo filii Abrahe, unus de ancilla et unus de libera; utrique tamen filii Abrahe; sed non uterque de libera. Propterea et is qui de ancilla nascitur, heres quidem non fit cum filio libere. Accipit et ipse benedictionem, sed filius libere accipit repromissionem. Fit et ille in gentem magnam, sed iste in populum adoptionis. Spiritualiter ergo omnes qui per fidem veniunt ad agnitionem dei possunt filii Abrahe dici. Sed in hiis sunt aliqui qui pro caritate adherent deo, alii pro metu et timore futuri iudicii. Unde et apostolus Johannes dicit: Qui timet non est perfectus in caritate. Perfecta autem dilectio foras mittit timorem. Iste ergo qui in caritate perfectus est, et de Abraham nascitur, et filius libere est. Qui vero non perfecta caritate, sed futuri metu et supplicationum timore mandata custodit, est quidem et ipse filius Abrahe, accipit et ipse dona, id est operis sui mercedem. Germina etiam.

Caro concupiscit adversus spiritum

Abraham duo filii

qui calicem aque frigide dederit uni in nomine discipuli non perdet mercedem
eius. Et non inferior illo est qui non similiter timore sed in caritate et libertate perfecta
est. Talis erat aquam apostolus ostendit cum dicit Quamdiu quidem heres parvulus est nichil
differt a servo cum sit dominus omnium sed sub tutoribus est et actoribus usque ad prefinitum
tempus a patre. Sed et unusquisque ergo est qui lacte alitur et expers sermonis iustitie est. Ille
dicens cum autem factus sum vir que parvuli erant deposui. Iste ergo nichil differt a servo.
Nondum relinquens initiorum Christi sermonem ad perfectionem tendit. Et que sursum sunt querit ubi
Christus est in dextera dei sedens. Non que super terram sunt contemplatur sed que non
videntur neque in divinis scripturis sequatur occidentem literam sed vivificantem spiritum.
Cum illis est sine dubio qui non acceperunt spiritum servitutis iterum in timore sed spiritum
adoptionis in quo clamant abba pater. Sed illa nunc inter ea Agar ab Abraham cum
filio eiecta est secta. Videamus sicut ancilla et filius eius. Sed tamen dat ei
utrem aque. Non enim habebat mater eius puteum aque vive. Nec poterat puer
haurire aquam de puteo. Ysaac habet puteos pro quibus et certamina
patitur adversus philisteos. Ismahel autem de utre bibit aquam. Sed hic uter
deficit et ideo sitit et non invenit puteum. Tu autem qui secundum Ysaac repromissionis
es filius bibe aquam de tuis fontibus et de puteis tuis aque non defluant
foras sed in tuis plateis percurrant tue aque. Ille vero qui secundum carnem natus
est de utre aquam bibit et aqua ipsa deficit ei et in multis deficit. Uter legis
est litera de qua ille carnalis populus bibit et inde intellectum capit. Que litera eum frequenter
deficit, explicare se non potest. In multis enim defectum patitur. Historialis intellectus scilicet.
Tu autem de evangelicis et apostolicis fontibus bibis qui nunquam deficiunt sed in plateis
suis percurrunt quia in latitudine spiritalis interpretationis abundant et semper. Bibit et de
puteis cum et profundiora queque haurit et scrutatur ex lege. Propter hoc arbitror mis-
tico etiam dominus et salvator noster dicebat ad samaritanam ubi velut cum ipsa Agar
loquitur agebat. Omnis qui biberit ex hac aqua iterum sitiet. Qui autem biberit
de aqua quam ego do ei non sitiet in eternum. Et illa dicit ad salvatorem domine mi,
domine da michi hanc aquam ut non sitiam neque veniam huc haurire. Post hec dominus ad eam
credit inquit in me fiet in eo fons aque salientis in vitam eternam. Errabat Agar
propter defectum omnium et puer plorabat et precatur cum Agar dicens Ne videam mortem
filii mei. Post hec cum iam quasi moriturus fuisset abiectus et flevisset, adest ei
angelus domini et aperuit oculos Agar et vidit puteum aque vive. Hec autem ad
historiam tamen quemadmodum non pertinent. Ubi enim invenimus quod Agar clausos habu-
erit oculos et aperti sint postmodum? Nonne luce clarior est in his intellectus
spiritalis et mistica quod abiectus est his qui secundum carnem est populus et tamdiu
iacet in fame et siti non fame panis neque sitim aque sed sitim verbi
dei donec aperiantur oculi synagoge. Hoc est quod apostolus dicit esse misterium quod cecitas
contingit ex parte Israel donec plenitudo introierit gentium et tunc omnis Israel salvus
fiet. Ista est ergo cecitas in Agar que secundum carnem genuit que tamdiu in ea per-
manet donec velamen litere auferatur per angelum dei et videat aquam vivam. Nunc enim
iacent Iudei circa ipsum puteum. Sed oculi eorum clausi sunt et non possunt bibere de
puteis legis et prophetarum. Sed et nos caveamus quia frequenter et nos circa puteum
iacemus aque vive id est circa scripturas divinas et erramus in ipsis. Tenemus libros et
legimus sed spiritualem sensum non attingimus. Et ideo opus est lacrimis et orationibus in-
cessanter ut dominus aperiat oculos nostros. Quia et illi ceci qui sedebant in Iericho
nisi clamassent ad dominum non fuissent aperti oculi eorum. Et quid dico ut aperiantur
oculi nostri qui iam aperti sunt? Ihesus enim venit aperire oculos cecorum. Aperti sunt ergo
oculi nostri et de litera legis velamen ablatum est. Sed vereor ne nos ipsi eos
iterum profundiore claudamus somno dum non vigilamus in intellectu spiritali neque sollicitamur
ut somnum discutiamus ab oculis nostris et contemplemur que spiritalia sunt ut non cum
populo carnali circa ipsas aquas positi erremus. Sed potius vigilemus et cum propheta
dicamus Si dedero somnum oculis meis et palpebris meis dormitationem et
requiem temporibus meis donec inveniam locum domino tabernaculum deo Iacob. Ipsi gloria in secula seculorum amen.

Explicit omelia xiii. Incipit omelia viii de eo quod obtulit Abraham filium Ysaac.

Adstate huc omnes qui accessistis ad deum qui fideles esse vos creditis et considerate diligentius quemadmodum fides fidelium probata ex his que recitata sunt nobis. Et factum est inquit post hec verba temptavit deus Abraham et dixit

[Margin notes: Uter hystorialis intellectus; Jo iiii; Ad Ro xi]

Ad eum Abraham Abraham. Ad quem ille dixit: Adsum. Ecce ego sum. Observa singula que scripta sunt. In singulis enim si quis sit in altum sedere inveniet thesaurum et fortasse etiam ubi non estimatur, latent misteriorum preciosorum monilia. Abraham vocabatur vir iste prius. Misterium legitur quod hic nominatur. Voluit enim dominus sicut dixit ad eum Abraham. Non enim vocaberis ultra nomine Abram, sed vocaberis nomine quod ipse dominus donavit. Et non solum vocat hoc nomine sed et geminat. Et cum respondisset ecce ego, dixit ad eum: Accipe filium tuum carissimum quem diligis Ysaac et offeres in eum in terram excelsam et ibi offeres eum holocaustum. Vade inquit in unum ex montibus que ostendero tibi. Nomen quid sit ei donavit deus. Et vocavit Abraham ipse interpretatur est. Quia pater multarum gentium posui te. Hanc repromissionem dederat deus cum haberet filium Ismahel. Sed pollicitum est ei quia in filio qui nascetur ex Sarra complebitur ista promissio. Accendat ergo animum eius in amore filii non solum posteritatis gratia sed et promissionum spe. Sed hunc in quo ei posite sunt promissiones magne iste et nunc [illegible] hunc inquam filium in quo vocatum est nomen eius Abraham holocaustum domino iubetur offerre in uno ex montibus. Quid tibi ad hec Abraham? Que et quales cogitationes moventur in corde tuo? Prolata est vox a deo que distraheret et probaret fidem tuam. Quid inquit ad hec dicis? Quid cogitas? Quid tecum tractas? Putas si in Ysaac data est michi repromissio quomodo hunc afferam holocaustum? Sin vero non spectet ulla repromissio? Sed magis ego, quia impossibile est ut mentiatur deus. Nec fac possum. Vox dei quod ad tantum eum possibilitate cogitationes movit, quid animum attulit, cum unicum et primum filium unicus ... filium quem Paulus apostolus qui spiritum credo dedit quid animi, quid consilii Abraham gestaret indicavit dicens: Fide Abraham non hesitavit, cum unicum offerret in quo acceperat repromissionem, cogitans quia et a mortuis suscitare potens est deus. Apostolus dedit ergo nobis cogitationes viri fidelis. Apparuit fides resurrectionis qui cepit in Ysaac. Abraham vero resurrecturum sperabat Ysaac et credebat futurum quod adhuc non erat factum. Et non ergo sunt filii Abrahe qui factum non credunt in ... futurum credit in Ysaac. Immo ut apertius proloquar sciebat se Ysaac veritatis ymaginem reformare. Sciebat de semine suo nasciturum dominum Ihesum qui offerendus erat totius mundi victima et resurrecturus a mortuis. Sed nunc interim tentat. Inquit deus Abraham et dixit ad eum: Accipe filium tuum carissimum quem diligis. Sed vide tentationis pondera tantis et dulcibus appellationibus sepe repetitis suscitat et affectus ut amoris evigilante memoria ad ymolandum filium paterna dextera retardaretur et adversus fidem animi tota carnis militia repugnaret. Accipe inquit filium tuum carissimum quem diligis Ysaac. Esto, Domine, quod commemoras de filio, patri addidisses carissimum, que superius intulisti. Sufficit hoc ad supplicium patris. Addis rursus et quem diligis. Sint et in hoc necessitate aggravata supplicia. Et nunc opus est addere ut commemores et Ysaac. Nunquid nesciebat Abraham quod filius ille carissimus suus, ille quem diligebat Ysaac vocabatur? Sed cur hic additur tentationis tempore? Ut recordaretur Abraham quia dixeras ad eum quod in Ysaac vocabitur semen tuum et quod in Ysaac erunt tibi repromissiones. Fit et commemoratio nominis ut promissionum que sub hoc nomine facte sunt desperatio subeat. Sed hec omnia tentabat deus Abraham. Sed quid post hec? Vade inquit in terram excelsam in unum ex montibus quem tibi ostendero et ibi offeres holocaustum. Intueri per singula quomodo sint tentationis augmenta. Vade in terram excelsam. Nunquid non poterat domino primus Abraham cum puero ad istam terram excelsam et ipsum in montem quemcumque deferat et ibi ad eum dicat ut offerret filium suum? Sed prius dicitur ei quod offerre debeat filium suum et tunc iubetur ire in terram excelsam et ascendere in montem. Et non hec expectat ut dum ambulat per desertas solitudines vias, ut [illegible] secreta vestigium gerant ... ita ne dum rendis conquirendis propter id agit per totam viam discerpatur cogitationibus ut sinc... urgente precepto, hinc vero unica affectione obluctante. Ut sine caritate via iniungitur et montis ascensio. Ut in hiis omnibus spatium certaminis daretur affectui et fidei, amori dei et amori carnis presentium gratia et expectatio

Singula
Abraham
dubitatio Abrahe
ut
^ spatium certaminis

[illegible] ad — A clarij

Terra excelsa

[illegible] Mittit ergo in terram excelsam, et non sufficit patriarche tanti operis domino patrando terra excelsa, sed et montem iubetur ascendere, scilicet ut fide elevatus terrena derelinquat, superna conscendat. Surrexit ergo Abraham mane et stravit asinam suam et concidit ligna ad holocaustum et accepit filium suum Isaac et duos pueros et pervenit ad locum quem dixit ei Deus die tertia. Surrexit Abraham mane. Quod addidit mane, unde fortasse voluit ostendere quod initium lucis in corde eius. Stravit asinam suam, ligna preparat et sumpsit filium; non deliberat, nec retractat, nec communicat cum ullo hominum consilio, sed statim carpit iter. Et pervenit, inquit, ad locum quem dixit ei Dominus die tertia. Omitto nunc quid sacramenti contineat dies tertia; sapientiam et consilium temptantis intueor. Sic ubi in proximo non erat mons aliquis, sed toto triduo iter agitur in montibus, et per triduum recursantibus curis paterna viscera cruciantur, ut omni hoc spatio tam prolixo intueretur filium, cibum cum eo sumeret, tot noctibus puer penderet in amplexibus patris, inhereret pectori, in gremio cubitaret. Vide in quantum temptatio cumulatur. Tertia tamen dies semper apta sit sacramentis. Nam et populus cum exisset de Egipto tertia die offert sacrificium et purificatur. In die tertia est resurrectio Domini, et multa alia intra hunc diem misteria continentur. Respiciens, inquit, Abraham vidit locum de longe, et dixit ad pueros suos: Sedete hic cum asina; ego et puer ibimus usque illuc, et cum adoraverimus revertemur ad vos. Pueros dimittit; non enim poterant ascendere pueri cum Abraham ad holocausti locum quem ostendit Deus. Vos ergo, inquit, sedete hic; ego autem et infans ad perducimus ibimus, et cum adoraverimus revertemur ad vos. Dic mihi, Abraham, verumne dicis quod adores et redeas cum infante, an fallis? Si verum dicis, ergo non facies eum holocaustum; si fallis, tantum patriarcham non decet fallere. Quid ergo animi intendit hic sermo? Verum, inquit, dico, et holocaustum offero puerum. Propterea enim et ligna mecum reporto, et cum ipso redeo ad vos. Credo enim, et fides mea est, quod et a mortuis eum suscitare potens est Deus. Post hec accepit, inquit, Abraham ligna ad holocaustum et imposuit ea Isaac filio suo, et accepit ignem in manibus suis et gladium, et abierunt simul. Quod ipse sibi ligna ad holocaustum portat Isaac, illa figura est quod et ipse Christus sibi baiulavit crucem, et tamen portare ligna ad holocaustum sacerdotis officium est. Efficitur ergo ipse et hostia et sacerdos. Sed et quod additur: et abierunt ambo simul, ad officium refertur. Cum enim Abraham velut sacrificaturus ignem portaret et cultrum, Isaac non vadit post ipsum, sed cum ipso, ut ostendatur cum ipso pariter fungi sacerdotio. Quid post hec? Dixit, inquit, Isaac ad Abraham patrem suum: Pater. Et hec in hoc tempore a filio prolata temptationis vox est. Quomodo enim putas immolandus filius per hanc vocem viscera paterna concussit? Et quamquam Abraham rigidior ob fidem esset, reddidit tamen ipse affectionis vocem et respondit: Quid est, fili? At ille: Ecce, inquit, ignis et ligna; ubi est ovis ad holocaustum? Ad hec respondit Abraham: Deus providebit sibi ovem ad holocaustum, fili. Satis mihi videtur quod nec vox ista pulsaret ... cum [illegible] animum non feriret. De sacrificio sacerdotem filium consulit pater, et ut expressius dicam, interrogat victima sacerdotem. Movet me Abrahe satis diligens et cauta responsio. Nescio quid videbat in spiritu, quia non de presenti sed de futuro dicit: Deus ipse sibi providebit ovem. Filio de presentibus requirenti, ipse respondet de futuris. Ipse sibi namque Dominus ovem providebit in Christo, quia et sapientia sibi edificavit domum, et ipse se humiliavit usque ad mortem. Et omnia quecumque legis non necessitate sed sponte fecisse reperies. Perrexerunt ergo ambo simul et venerunt ad locum quem dixerat ei Deus. Moyses cum venisset ad locum quem ostendit ei Deus, non permittitur statim ascendere, sed ante ei dicitur: Solve corrigiam calciamenti de pedibus tuis. Abrahe autem nihil horum dicitur et Isaac, sed ascendunt nec calciamenta deponunt. In quo illa fortasse est ratio, quod Moyses quamvis esset magnus, tamen de Egipto veniebat, et erant aliqua mortalitatis vincula pedibus eius innexa. Abraham vero et Isaac nihil horum habent, sed veniunt ad locum. Edificat altare Abraham, imponit ligna super altare, colligat puerum, preparat se ad interficiendum. Multi estis patres in ecclesia Dei qui hec auditis. Putas aliquis vestrum ex ipsa historie narratione tantum animi robur adquirit, ut cum forte amittitur filius morte communi et omnibus debita, etiam si sit

[illegible] | et iam tam ipse dilectus adducat sibi in exemplum Abraham et ma-
gnanimitatem eius ante oculos ponat. Et quidem a te non exigitur ostendere animi
magnitudinem, ut tu ipse alliges filium, tu ipse constringas, tu ipse gladium pares, tu ipse unicum
iugules. Hec omnia a te ministeria non queruntur. Proposito esto animo et mente constans
esto, fide firmus letus deferto filium deo. Esto sacerdos filii tui. Sacerdotem autem
immolantem deo non decet flere. Vis videre quia exigitur hoc a te, quod parentes
non defleant proles defunctos? In ewangelio dominus dicit: Si filii Abrahe essetis,
opera utique Abrahe faceretis. Ecce istud est opus Abrahe. Facite opera que fecit
Abraham, sed non cum tristicia. Hylarem enim datorem diligit deus. Quod si
et vos tam prompti fueritis ad deum, dicetur et vobis: Ascende in terram excelsam
et in montem quem ostendero tibi, et ibi offer michi filium tuum. Non in profundis
terre nec in convalle fletuum, sed in altis et in excelsis montibus offer
filium tuum. Unde quia fides dei fortior est quam carnis affectus, sed in visceribus
Christi. Amabat enim inquit Abraham Ysaac filium suum, sed amore carnis non
prefecit amori dei, et inventus est non in visceribus carnis sed in visceribus
Christi, id est in visceribus verbi dei et veritatis et sapientie. Extendit inquit Abraham
manum suam ut acciperet ~~gladium~~ gladium et iugularet filium
suum. Nec qui feriebat tremuit, nec qui feriebatur expavit. Et ecce angelus
domini de celo et dixit: Abraham, Abraham. Et ille dixit: Ecce ego.
Et dixit: Ne inicias manum tuam super puerum tuum neque facias ei quicquam.
Nunc enim cognovi quia tu times deum. In hoc enim sermone solet obici nobis quod deus cog-
novisse dicat quia Abraham timeat deum, quasi qui ante ignoraverat. Sciebat deus et non
eum latebat, quippe qui cognovit omnia antequam fiant. Sed propter te hec scripta sunt, quia
et tu credidisti quidem deo, sed nisi opera fidei expleveris, nisi in omnibus preceptis etiam diffi-
cilioribus parueris, et ostenderis quia nec patrem nec matrem nec filios preferas deo, non
agnosceris quia timeas deum, nec dicetur de te: Nunc agnovi quia tu times deum. Ve-
rum et tamen considerandum est quia angelus hec refertur ad Abraham locutus, et in
consequentibus videtur hic angelus dominus ostendi. Unde puto quod sicut inter nos homines
habitu repertus est ut homo, ita et inter angelos repertus est habitu ut angelus. Et ipsius
exemplo angeli in celo letantur super uno peccatore penitenciam agente, et de pro-
fectibus hominum gloriantur. Ipsis enim velut procuratio quedam animarum commissa est, quibus
adhuc parvuli sumus velut tutoribus vel actoribus committimur usque ad prefinitum tempus
a patre. Et ipsi ergo nunc de profectu uniuscuiusque nostrum dicunt quia nunc cognovi quia times
tu deum. Verbi causa propositum habeo martirii, non ex hoc dicere ad me angelus po-
terit: Nunc cognovi quia tu times deum. Deo enim soli cognitum est propositum
mentis. Si vero ad agones accessero, protulero bonam confessionem, si que inferuntur constanter
cuncta sustinuero, tunc potest dicere angelus velut confirmans me et corroborans: Nunc co-
gnovi quia times tu deum. Verum hec dicta sunt ad Abraham et pronunciatus est timere
deum. Quare? Quia non pepercit filio suo. Nos vero conferamus hec cum apostoli dictis, ubi
dicit de deo: Qui ~~[illegible]~~ proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit
illum. Vide deum magnifica cum hominibus liberalitate certantem. Abraham mortalem
filium non moriturum obtulit deo; deus immortalem filium pro hominibus tradidit mor-
ti. Quid nos ad hec dicemus? Quid retribuemus domino pro omnibus que retribuit nobis? Deus
pater propter nos proprio filio suo non pepercit. Quis vestrum putas audiet aliquando
angeli vocem dicentis: Nunc cognovi quia tu times deum, quia non pepercisti filio tuo
vel filie tue vel uxori, aut non pepercisti pecunie vel honoribus seculi et ambi-
tionibus mundi, et omnia contempsisti et omnia duxisti stercora ut Christum lucrifa-
ceres, vendidisti omnia et dedisti pauperibus et secutus es verbum dei. Quis vestrum putas
audiet ab angelis huiuscemodi vocem? Interim Abraham audit hanc vocem
et dicitur ad eum: Quia non pepercisti filio tuo dilecto propter me. Et respiciens inquit
Abraham oculis suis vidit, et ecce aries tenebatur cornibus in virgulto. Sicut diximus,
puto, in superioribus quod Ysaac gerebat Christi formam, sed et aries hic nichilominus formam
Christi gerere videtur. Sed quomodo Christo utrique conveniat, et Ysaac qui non est iugu-
latus, et aries qui iugulatus est, operepretium est noscere. Christus dei verbum caro factum est.
Unum igitur de Christo de superioribus est, alterum humana natura virginali utero suscep-
ptum. Patitur ergo Christus, sed in carne; pertulit mortem, sed caro, cuius aries hic forma
est, sicut et Johannes dicebat: Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. Verbum vero
in incorrupcione permansit, quod est secundum spiritum Christus, cuius imago Ysaac. Ideo et ip-
se hostia et pontifex secundum spiritum. Nam qui offert hostiam patri secundum carnem, ipse
ipse in altari crucis offertur, quia sicut dictum est de eo: Ecce agnus dei et

fecit

dicetur

ut ad

angeli dominus

Christus in carne pati

lue qui tollit peccatum mundi. Ita de eo dicitur. tu es sacerdos in eternum secundum ordinem Mel-
chisedech. Tenetur ergo cornibus aries in virgulto sabech. Et accepit inquit arietem et
obtulit eum holocaustum pro Ysaac filio suo. et vocavit Abraham nomen loci illius dominus
vidit. Scientibus hec audire intelligentie spiritualis euidens proditur via. Omnia enim
que gesta sunt ad visionem perueniunt. Dicitur namque. quia dominus vidit. Visio autem
que domino videtur in spiritu est. ut et tu hec que scripta sunt in spiritu videas. Sicut in deo
corporeum nil est. ita etiam tu in hiis omnibus nil corporeum sentias. Sed in spiritu generes
etiam tu Ysaac filium. cum ceperis habere fructum spiritus. gaudium. pacem. Quem tamen filium ita demum ge-
nerabis sicut de Sara scriptum est. Quia defecerunt Sare fieri muliebria. et tunc genuit
Ysaac. Ita deficiant et in anima tua muliebria. ut nil iam muliebre et effeminatum
habeas in anima tua. sed viriliter agas. et viriliter precingas lumbos tuos. Sit pe-
ctus tuum torace munitum. sed galea salutari et gladio spiritus armaueris. Si ergo
desierint muliebria fieri in anima tua. generabis filium de coniuge tua. que est de virtute
et sapientia. gaudium. ac leticiam tuam. Generas autem gaudium si omne gaudium existimaueris
cum in temptationes varias incideris. et istud gaudium offeres in sacrificium deo. Cum
letus accesseris ad deum. iterum tibi reddet quod obtuleris. et dicit tibi. Iterum autem
videbitis me. et gaudebit cor vestrum. et gaudium vestrum nemo auferet a vobis. Sic ergo
que obtuleris deo. multiplicata recipies. Tale aliquid licet per aliam figuram refertur
in euangeliis. cum in parabolis dicitur accepisse quis mnas. ut negociaretur. et
patrifamilias pecunias quereret. Sed si attuleris quinque multiplicata in decem. tibi ipsi
donantur. tibi conceduntur. Audi enim quid dicit. Tollite inquit que mnam. et
date illi qui habet decem mnas. Sic ergo videmur quidem domino negociari. sed nobis cedunt
negociationis lucra. et videmur offerre domino hostias. sed nobis que offerimus re-
donantur. Deus enim nullius indiget. sed nos vult diuites esse. nostrum deside-
rat per singula querere profectum. Hec nobis figura ostenditur etiam in hiis que
gesta sunt et circa Iob. Et ille enim propter deum perdidit omnia. cum diues esset.
Sed quia bene pertulit agones pacientie. et in omnibus que passus est magnanimis
fuit. et dixit. Dominus dedit dominus abstulit. ut domino placuit ita factum est. sit no-
men domini benedictum. Vide ad ultimum quid de eo scribitur. Recepit inquit omnia dupla
que amiserat. Vide quid est amittere aliquid pro deo. hoc est multiplicata recipere. Tibi
autem et amplius aliquid euangelia promittunt. centupla tibi pollicentur. insuper
et vitam eternam. in christo iesu domino nostro. cui est gloria in secula seculorum Amen

Explicit omelia viii. Incipit omelia ix de promissionibus secundo Abrahe factis

Quantum legentes progredimur. tantum nobis sacramentorum cumulus augetur. Et ut
si quis exiguo vectus nauigio ingrediatur mare. donec terre vicinus est minus
metuit. sed ubi paulatim in altum fuerit progressus. et undis intumescen-
tibus vel in excelsum attolli cepit. vel hiscentibus dehiscentibus in ima de-
duci. ibi vero mentem pauor ingens et formido perurget. quod exiguam ratem tam
immensis fluctibus crediderit. Ita etiam nos pati videmur. qui exigui meritis et inge-
nio tenues ingredi vastum misteriorum pelagus audemus. Sed orantibus vobis si dominus
dignetur spiritus sui auram nobis prosperam dare. secundo verbi cursu portum salutis intrabimus.
Videamus ergo nunc que nobis recitata sunt. Et vocauit inquit angelus domini Abraham
secundo de celo dicens. Per memetipsum iuraui dicit dominus. propter quod fecisti verbum hoc et non pepercisti filio
tuo dilecto propter me. benedicens benedicam te et multiplicans multiplicabo te et erit semen
tuum sicut stelle celi in multitudine et sicut arena maris que non est in numero. et cetera. Sollici-
tius hec et intentius auditorem requirit. Nouum est enim quod dicitur. Et vocauit
angelus domini Abraham secundo de celo. quod tamen addit non est nouum. Ita enim dixerat. Benedi-
cam te et ante iam dictum est et multiplicabo te. an promissum est ut semen
tuum sic stelle celi et sic arena maris. Et prius fuerat promissum. Quid ergo est nunc
amplius quod secundo dicit de celo. Quid nouum veteribus repromissionibus addit.
Quid plus preciumque datur in eo quod dicit. propter quod fecisti verbum hoc. id est propter quod si-
cut tuum obtulisti. propter quod non pepercisti filio tuo. nil additum video. Eadem repe-
tuntur que prius fuerant repromissa. Ergo superfluum videtur eadem sepius recitare. Immo
necessarium in sacramentis fuit cuncta que fiunt. Abraham si tamen secundum carnem vixisset
et unius populi qui secundum carnem genitus est pater fuisset. una sufficeret repromissio. Nunc vero
ut ostenderet eum primum patrem futurum eorum qui secundum carnem circumcisi sunt. circumcisionis
tempore data ei promissio que ad populum circumcisionis pertinere deberet. Secundo quia pater esse futurus
etiam eorum qui ex fide sunt et per passionem Christi veniunt ad hereditatem. tempore nichilominus
passionis Ysaac promissio renouatur. que pertinere deberet ad eum populum qui passione Christi et
resurrectione saluatur. Et eadem quidem repeti videntur. sed longe diuersa sunt. Ita

que data sunt prius et ad patrem ipsum pertinet in tribus dicta sunt. Hic enim ut scriptura
Et eduxit eum foras de tabernaculo suo et dixit ei respice stellas si dinumerare potes
a multitudine et addidit sic erit semen tuum. Ubi autem secundo repetit repromissio designat quia
locutus est ei de celo. Et sic promissio prima de terra, secunda de celo. Non inepte hic illud
designare videtur quod dicit primus homo de terra terrenus, secundus homo de celo celestis. Ita quoque
promissio que ad fidelem populum pertinet de celo sit, illa de terra. In illa secundo termino fuit
hic interponit iusiurandum quod interpretatur ad Hebreos scribens [illegible] partes hec modo
dicens: Volens inquit deus ostendere pollicitationis heredibus immobilitatem consilii sui interpo-
suit iusiurandum. Et ibi homines inquit per maiorem sui iurant. Deus autem
quia neminem habet per quem iuret maiorem, per semetipsum iurat ut dicitur. Illud quod deinde
iusiurandi mutatio urget. Cuius enim ab eo exigit sacramentum. Sic interpretatum est
ab apostolo paulo quod per hoc immobilitatem consilii sui ostenditur designavit. Sic et alibi per prophetam
de iuravit dominus nec penitebit eum: tu es sacerdos in eternum secundum ordinem melchisedech.
Tum deinde in prima revisione non quasi posita causa cur data sit repromissio tantum quod
eduxit eum foras et ostendit ei inquit stellas celi et dixit: sic erit semen tuum. Hic
addit causam propter quam iurando confirmat promissionem primam scilicet. Ait enim quia fecisti
verbum hoc et non pepercisti filio tuo. Ostendit ergo quia propter oblationem vel passionem filii promis-
sio firma sit. Ostendit designans quod propter passionem Christi ipso perfectum quod ex fide est Abra-
he maior firma promissio est. Inquit in hoc secundo secunda firmiora sunt prioribus. In multis
[illegible] ad similitudinem invenies sacramenta. Primas tabulas legis in terra confregit Moy-
ses et abiecit. Secundam legem in spiritu suscepit et sunt firmiora secunda quam prima. Rursum
secunda lex deuteronomium que in libris appendiciis de deuteronomio scripsit quod
Ismael primus est, secundus Isaac et similis in secundo placavit forma
[illegible] hoc est in Esau et Iacob, in Effrem et Manasse et in multis aliis similiter in-
venies adumbratum. Redeamus nunc ad nosmetipsos et moraliter locum per singulos tractemus.

Apostolus

Ut sic etiam supprimus memorati primus homo de terra terrenus, secundus homo de celo cele-
stis. Et qualis terrenus tales et terreni, et qualis celestis tales et celestes. Videbis quod
ondit quia si perseveremus in eo quod primum est, quod de terra est, reprobamus nisi te
commites nisi carnalis fueris, nisi celestis esse imaginem celestis accipias. Hoc
idem est quod et alibi dicit: Exuentes vos veterem hominem cum actibus suis et indu-
entes novum qui secundum deum creatus est. [illegible] et in alio loco dicit: Ecce vetera transierunt,
facta sunt omnia nova. [illegible] ergo promissiones suas renovat deus ut ostendat quia
debes et tu renovari. Non permanet ille in petitionibus ne et tu dicas vetus homo remaneas.
De celo loquitur ut et tu imaginem celestis accipias. Nam quid tibi prodest si deus re-
novet promissiones et tu non innoveris, si ille de celo loquatur et tu de terra au-
dias. Quid tibi prodest si deus se iurando constringit et tu quasi communem audies
fabulam transeas. Nunc non considerabis quod propter te deus etiam ea que nature sue sunt
apta non videntur amplectitur. Iurare dicitur deus ut tu audiens paveas et
intremiscas et metu consternatus inquiras. Quid id tantum est pro quo deus iurare di-
gnatur. Ideo ergo quasi attentus et sollicitus fias et audies tibi repromissiones
patri de celis. Vigilas et requiras quatenus divinis promissionibus dignus efficeris.
Unum hunc locum et apostolus adnotavit quia Abraham promisit deus ex semine eius.
Non dixit ex seminibus tamquam in multis sed tamquam ex uno: et semini tuo quod
est Christus. De Christo igitur dicit: multiplicans multiplicabo semen tuum. Et erunt sicut
arena que est ad ora maris. Ambigua ex positione indiget ut sciat semen
Christi quod multiplicetur. Cum videt a finibus terre usque ad fines terre predicationem
evangelii propagata pene esse iam loco in quo non semen verbi susceperit. Hec namque
est in initio mundi presignificabat cum diceret ad Adam: Crescite et multiplicamini. Quod
et ipsum dicit apostolus in Christo dici et in ecclesia. Quod autem dixit: sic stelle celi in
multitudine videant et sic arena que est ad ora maris innumerabilis, fortasse
quidem dicat aliquis celestis [illegible] figuram christianorum populo, arena maris in-
ferioribus [illegible]. Ego magis huic [illegible] pro quod utriusque exemplum utrique populo possit
aptari. Nam et in illo populo fuit multi iusti et prophete quibus stellarum celi

stellarum

Margin: Apostolus; Moraliter; Christianus

merito comparantur exemplo. Unde et apostolus ex his opinionibus motus in celestibus et terrestribus
corporibus resurrectionis format imaginem dicens: Alia quidem celestium gloria, alia autem
terrestrium, et stella a stella differt in gloria; sic erit et resurrectio mortuorum. Sed et dominus
noster dicit: Luceat lux vestra coram hominibus et videant homines opera vestra bona et glorificent
patrem vestrum qui in celis est. Hoc quidem commovet eum qui non audire sibi ait Christus semen
Abrahe et filius Abrahe sit, sed vis evidentius scripture verbis discere. Audi quod
in evangelio scriptum est: Liber inquit generationis Iesu Christi filii David filii Abra-
ham. In hoc ergo completur et ille sermo qui dicit: Hereditate capiet semen tuum
civitates adversariorum. Qua hereditate cepit Christus civitates adversariorum? Per
hoc sine dubio quia in omnem terram exivit sonus apostolorum et in orbem terre verba eorum.
Unde et ad iracundiam excitati sunt angeli illi qui singulas quasque nationes sub
potestate retinebant, cum enim divideret excelsus gentes secundum numerum angelorum dei
factus pars eius facta est Iacob et funiculus hereditatis eius Israel. Christus enim ad quem
dixerat pater: Postula a me et dabo tibi gentes hereditatem tuam et possessionem tuam
terminos terre. Et expelles ipsos angelos potestatem quam et dominationem quam habebant in nationibus provocavit
[struck] eos ad iracundiam et ideo dicit: Astiterunt reges terre et principes convenerunt in unum
adversus dominum et adversus christum eius. Propter hoc adversum nobis [illegible] agones contra nos et clama-
concitat, sicut et apostolus: Certamen est inquit nobis non adversus carnem sed adversus principatus
et potestates et mundi huius rectores. Propterea ergo nobis vigilandum est et sollicite agendum quia ad-
versarius meus sicut leo rugiens circuit querens quem devoret, qui si non restiterimus fortes in fide
rursum nos in captivitatem revocabit. Quod si nobis evenerit, irritum faciemus opus
eius qui cruci sue affixit principatus et potestates cum fiducia triumphans in semetipso. Et qui
venit dimittere captivos in remissionem. Cum igitur nos fide [illegible] sequimur eos qui triumphant
eos, disrumpamus vincula eorum quibus nos devinxit potestati sue. Vincula vero quibus nos
constringunt passiones et vitia nostra sunt, quibus tamdiu innectimur donec carnem nostram cruci-
figamus cum vitiis et concupiscentiis. Et ita demum disrumpemus vincula eorum et proiciamus
a nobis iugum ipsorum. Igitur comparavit semen Abrahe civitates adversariorum quod est semen
verbi quod est predicatio evangelii et fides Christi. Deo inquid inimicitiam [illegible] est dominus ut eriperet
gentes de potestate adversariorum et ad fidem suam ditionem quam reduceret. Nequaquam sedeat cum
aliquam partem dominus Israel, sed ecce et ecce pars(?) [illegible] Israel a deo suo. Et ipse pars sua
dixit ei deus: Ecce partes vestras desiderasti que sunt sub universo celo. Sed tamen et ad eos si
fuerit dispersio vestra ab extremo celi usque ad extremum eius congregabit vos dicit dominus. Ut enim
ego principes [illegible] quamquam mundi invasisset partem domini [illegible] pastor bonus relictis
in supernis nonaginta novem [illegible] descendit ad terras et unam ovem que perierat que
[illegible] eorum in humeris revectam ad superne perfectionis ovile revocavit. Sed quid
mihi prodest si semen Abrahe quod est verbum civitates adversariorum hereditate possideat
sed in ea civitate que est in anima mea que est civitas regis magni neque leges eius
neque instituta servantur? Quid mihi prodest quod universum mundum subiecit et adver-
sariorum civitates possidet si non et in me adversarios suos vincat, si non destruat le-
gem que est in membris meis repugnantem legi mentis mee et captivum me ducat
in lege peccati. Sic ergo unusquisque nostrum satis agat ut in sua anima et in suo corpore
vincat verbum adversarios et subiciens eos ac triumphans etiam sue anime possideat
civitatem. Hoc enim modo de parte eius efficiemur [illegible] parte meliore que est sicut stelle
celi [illegible] et nos benedictionem Abrahe capere possimus per Christum dominum nostrum cui est
imperium in secula seculorum.

[Left margin: + et ipse partem vestram desiderasti [illegible]]

Incipit omelia X de Rebecca cum venit ad [illegible] aquam hauriendam et occurrit ei puer Abrahe

Isaac inquit scriptura crescebat et confortabatur. Igitur gaudium crescebat Abra-
he respicienti non ad ea que videntur [illegible]. Ille enim gaudebat de presentibus
Abraham neque de divitiis mundi et actibus seculi. Sed vis audire Abra-
ham unde gaudebat? Audi dominum ad iudeos dicentem: Abraham pa-
ter vester desideravit videre diem meum et vidit et gavisus est. Propter hoc ergo
crescebat Isaac. Propterea quod Abrahe erat visio qua videbat ipsi diem
et spes que in ipso est gaudia cumulabat. Utinam efficeremini etiam vos Isaac et essetis
gaudium matris vestre ecclesie. Sed vereor ne ad huc in tristitia et gemitu ecclesia filios
pariat. Aut non est ei tristitia et gemitus cum vos non convenitis ad audiendum verbum
dei? Et vix festis diebus ad ecclesiam proceditis. Et hoc non tam desiderio verbi quam studio
solemnitatis publice quodammodo remissionis obtentu. Quid igitur ego faciam cui dis-
pensatio verbi credita est? Quod licet inutilis servus sum accepi tamen a domino distri-
buenda familie domini [illegible] tritici mensuram. Sed vide quid addat sermo domini distribuere

[Left margin: notat [illegible]]

inquit in tempore tritici mensuram. Quid ergo faciam ubi vel quo vestrum tempus inveniam
plurimum ex hoc immo paene totum mundanis occupationibus teritis in foro alium in negotia-
tione consumitis alius agris alius litibus vacat. Sed quid vos de occupationibus culpo
quid de absentibus conqueror. Presentes etiam et in ecclesia positi non estis intenti. Sed
communes ex usu fabulas teritis et verbo dei vel lectionibus divinis terga vertitis. Vereor
ne et vobis dicatur a domino illud quod per prophetam dictum est converterunt ad me dorsa sua et non
facies suas. Quid igitur ego faciam cui ministerium verbi creditum est. Que leguntur mystica sunt
et allegoricis exponenda sacramentis. Possumne in surdis et aversis auribus ingerere marga-
ritas verbi dei. Non ita egit apostolus. Vide enim quid dicit. Quod legem inquit legentes lege
non auditis. Abraham enim duos filios habuit etc. Quibus addit que sunt allegorica. Num-
quid secreta legis eis aperuit qui neque audiunt neque legunt legem. Sed legem legentibus
dicebat legem non audistis. Quomodo ergo potero mystica legis et allegorias quas ab apostolo
edoctus sum aperire et pandere his quibus et auditus et lectio legis incognita est.
Forsitan vobis videor sed non possum linire parietem absque temperatura. Asperior
quod scriptum est prophetis meis qui beatificant vos seducunt vos. Timeo enim illud
conturbat. Tamquam filios meos carissimos moneo ignoratum et semitas pedum vestrorum
via Christi. Si nondum vobis innotuit
Si nec hoc quidem audistis quod non est lata et spatiosa sed arta et angusta via
est que ducit ad vitam. Et nos ergo intrate per angustam portam relinquite
latitudinem. Nox precessit dies autem appropinquavit ut filii lucis ambulate. Tempus breve
est. Superest ut et qui habent tamquam non habentes sint et qui utuntur hoc mundo tamquam non utentes.
Sine intermissione orandum apostolus precepit. Vos qui ad orationem non convenitis quomodo implebitis
sine intermissione quod semper omittitis. Sed et dominus precepit vigilate et orate ne intretis in
temptationem. Quod si illi vigilantes et orantes et semper verbo dei adherentes temptationem
nequaquam fugerunt. Quid faciant hi qui diebus tantum solemnibus ad ecclesiam conveniunt.
Si iustus vix salvus fit peccator et impius ubi parebit. Pudet me dicere aliquid
ex his que lecta sunt. Ita et apostolus ait de quibusdam sermonibus quia ininterpretabiles sunt
ad dicendum. Videamus tamen si capaces sitis ad audiendum. Videamus tamen hoc quod
nobis recitatum est. Rebecca inquit veniebat cum filiabus civitatis haurire aquam
de puteis. Rebecca cottidie veniebat ad puteos, cottidie hauriebat aquam. Et quia
cottidie vacabat ad puteos, ideo inveniri potuit a puero Abrahe et in matrimonium
sociari Isaac. Putas fabulas putas esse et historias narrare in scripturis spiritum sanctum.
Animarum est ista eruditio et spiritalis doctrina que instituit et docet cottidie venire ad
puteos scripturarum ad aquam spiritus sancti et haurire semper et plenum vas ad domum re-
ferre, sicut et faciebat et sancta Rebecca que non aliter nuptui potuisset tanto patriarche Isaac
ac qui ex repromissione natus est nisi hauriendo aquas et in tantum hauriendo ut non solum
parare possit eis qui domi sunt sed et puero Abrahe et non tantum puero sed et usque adeo abun-
daret aquis quas hauriebat de puteis ut camelos possit adaquare usque quo cessarent
inquit bibentes. Cuncta sunt mysteria que scripta sunt. Vult et te Christus sibi desponsare.
Ad te enim loquitur per prophetam dicens desponsabo te mihi in eternum et desponsabo te in fide et
misericordia et agnosces dominum. Quia ergo vult te desponsare premittit ad te istum puerum. Puer iste
sermo propheticus est quem nisi primus susceperis nubere Christo non poteris. Scito tamen quia nemo
inexercitatus et imperitus sermonem propheticum suscipit sed qui sciat haurire aquam de pro-
fundo putei et qui in tantum sciat haurire ut etiam his sufficiat qui indociles et perversi
videntur quorum figuram tenet camelus ut et ipse possit dicere quia sapientibus et in-
sipientibus debitor sum. Denique sic dicit in corde suo puer iste. Que inquit
virginibus que venit ad aquam quecumque mihi dixerit bibe tu et camelos tuos adaquabo
Sed dicis fortasse si puer propheticus sermonis tenet figuram quomodo enim potuit Rebecca
cum ipse magis potare debeat. Vide ergo nunc sic et dominus cum ipse sit panis
vite et ipse pascat animas esurientes ipse tamen esurire se fatetur cum dicit esurivi
et dedistis mihi manducare. Et iterum cum ipse sit aqua viva et potum dat omnibus siti-
entibus dicit tamen ipse ad samaritanam da mihi bibere. Sic et propheticus sermo cum ipse potum
dat sitientibus nihilominus ipse ab his quoque potum dicitur cum studiosorum exercitium
suscepit. Ista ergo talis anima que agit omnia patienter que tam pudica est et
tanta eruditione substructa que de profundis haurire scientie fluenta consuevit

misterium est h[oc]

puer quid sit

Ipsa potest copulari nuptiis christi nisi ego quottidie veniens ad puteos nisi quottidie
hauriam aquas non solum alios potare non potero sed et ipse quoque siti verbi dei patiar. Audi et
dominum dicentem in euangelijs Qui sitit veniat et bibat. Sed tamen ut video nec esurimus nec si-
timus iustitiam et quomodo poteris dicere sicut ceruus desiderat ad fontes aquarum ita desiderat anima mea
ad te deus. Sitivit anima mea ad deum fontem vivum quando veniam et apparebo ante conspectum
eius. Obsecro vos qui auditores estis semper assistentes patienter accipite donec paululum

Rebecca pacientia

negligentes et desides commoneamus. Habetote patientiam quia de Rebecca nobis et de pa-
tientia sermo est Et mihi est contra vos qui collectam negligunt et audire declinant verbum
dei paululum per patientiam castigare qui non desiderant panem vite nec aquam vivam qui non
exeunt de castris non procedunt de domibus suis ut colligat sibi manna qui non veniunt
ad petram ut bibant de spirituali petra. Petra enim est christus ut apostolus ait Habetote in qua
vos patientia paululum Sermo enim michi ad negligentes est eos qui male habent. Sani
enim non indigent medico sed male habentes. Quare michi vos qui tantum festis diebus ad
ecclesiam convenitis ceteri dies non sunt festi non sunt dies domini Iudeorum est dies certos et
raros observare solempnes. Et ideo ad eos dicit deus Neomenias vestras et sabbata et

Neomenia

diem magnum non sustineo ieiunia et ferias et dies festos vestros odit anima mea. Odit
ergo deus eos qui unum diem putant festum diem esse domini Christiani omni die carnes agni
comedunt id est carnes verbi cottidie comedunt et sumunt. Pascha enim nostrum immolatus est christus.
Et quia lex pasche talis est ut in vespera edatur passus est dominus ut tamen semper in edentes
de carnibus verbi quia semper in vespera sumus usque quo veniet mane et si in hac vespera
solliciti sumus et in fletu ac ieiuniis atque in omni labore iustitie vita degimus potestis
et tamen dicere Ad vesperam demorabitur fletus et ad matutinum letitia. Letaberis enim mane
id est in seculo venturo si in hoc seculo semina iusticie in fletu et labore collegeris. Venite
ergo et vos dum tempus est bibamus de puteo visionis. Ysaac deambulabat et exiit
procedit ad exercitium. Per omnia quanta meditatur in aquis et tamen invitetis quottidie venire
ad aquas verbi dei. Et habitaste puteos eius. Sic faciebat et Rebecca. De qua dicitur
Erat decora valde virgo vir non cognoverat eam. Hec inquit exiit sed hauriendo aquam.
Nec hoc frustra scriptum est de ea. Multum monet me quod dicit virgo erat vir non

virgo erat Rebecca

cognoverat eam. Quasi non aliud sit virgo nisi quam vir non contigit. Et quid sibi videtur
additamentum in virgine ut diceretur quia vir non cognoverat eam. Est enim aliqua virgo quam
non contigit vir et sepe iam dixi quod in his non historie narrantur sed misteria contexuntur.
Tale ergo in hoc aliquid indicari puto sicut christus anime vir dicitur. Cum nubit anima cum

augustinus

venit ad fidem. Ita et huic contrarius vir ille est cum nubit anima cum declinaverit ad per-
fidiam ipse ille inimicus homo dictus cum zizania seminat in tritico. Non ergo sufficiat anime
ut casta sit corpore. Oportet est ut et vir hic pessimus non cognoverit eam ipse enim
ut habeat quis in corpore virginitatem et cognoscit eum virum pessimum diabolum. Recipit
ab eo concupiscentie iacula in corde suo sapiens anime perdidit castitatem. Quia ergo re-
becca virgo erat et sancta corpore et spiritu ideo eius duplicat laudem et dicit virgo erat et vir
non cognoverat eam. Vespere venit ad aquas. De vespere semper iam diximus. Vide que
prudentia pueri non vult assumere sponsam domino suo Ysaac nisi quia inveniret decoram
et preclaram faciem virginem et non solum virginem sed quam non contigit vir. Et nisi quoniam re-
piciunt aquas haurientem non vult alias disponsare domino suo. Non solum ei dat ornamenta
nisi talis sit. Non dat inaures non dat brachialia. Manet in composita eruditatque
temptat puteum quia per rebecce virtutes non habet brachialia et inaures quoque
imponet. Felice sunt. Continentia autem contra avaritia. Ut felicem ornaret non dat
Sed rebecca non vult de auro baptizatis ornari. Non sunt ei congrua ornamenta que omnibus
barbaris et impiis. De domo Abrahe requirit monilia quia sapientia de domo sapientie ornatur.
Non potuit autem preciosa Rebecce reperire decorem suum nisi veniret puer Abrahe. Et ipse cum ornaret
Nec manibus eius ornamenta suscipimus nisi que misit Ysaac. Vult enim aurea in auribus
verba suscipere et aureos actus in manibus tuis esse. Sed hec primus accipere non potuit nec
mereri nisi venisset ad puteos haurire aquas. Tu qui non vis venire ad aquas qui non
vis in auribus tuis aurea verba suscipere. Quomodo poteris ornatus esse in actibus ornatus in auditi-
bus ornatus in moribus tuis. Sed ut hominum plenia, neque enim commendandi mei causa
hec. Sed edificandi ecclesiam dei. Et pigriores ac desides auditores exemplis sanctis et misticis
explanationibus provocandi. Sed omnia prius cum rebecca venit ad Ysaac. Et sequitur cum Ysaac
sermonem eorum ad ipsum venit. Et vidit eum in puteo. Ad puteum inquit iuramenti deambulantem.

482

Rebecca

Kussum recedit a puteis / unusquisque desistit ab aquis. Rebecca invenitur ad puteum
Veniens rebecca ad puteum invenit ysaac. Ibi primum eius contemplatur aspectum. Ibi desi
lit de camelis. Ibi a puero demonstratum videt sibi ysaac. Hec putas sola refe
de puteis et Jacob ad puteum venit et ibi invenit rachel ad mouisset ibi ra
chel bona oculis et decora aspectu. Sed et moyses ad puteum invenit sephoram filiam
Raguel. Modum moneris ut hec intelligas spiritualiter dici. Aut putas casu semper
contingere ut patriarche ad puteum veniunt et ad aquas coniugia sortiantur. Qui
hec ita putat animalis homo est / non percipit que sunt spiritus dei. Sed qui vult maneat
in hiis manet animalis. Ego paulum apostolum sequens dico esse omne hec verbo dei. Quod
cum se nisi deus reuelaverit fieri non est. Nam ut coniuntionem anime cum verbo dei non dicitur
fieri posse nisi per instructionem eruditionis librorum qui figuraliter putei appellantur. Nemo si
quis veniat et hauriat ex hiis aquas / id est meditando in hiis sensum et intellectum
perceperit altiorem / inveniet nuptias deo dignas. Coniungitur enim anima eius cum deo. De-
scendit etiam de camelis / id est discedit a viciis abiciat irrationabiles sensus et coniungitur
ysaac. Dignum namque est ut ysaac transeat de virtute ad virtutem. Cum virtutis filius

libri divini putei appellantur

id est sicut mater coniungitur ut sortiatur pacientie que est Rebecca. Et hoc est transire
de virtutibus ad virtutem et ex fide ad fidem. Sed ad evangelia veniamus. Ipse dominus
tu ex itinere fatigatus fuisset videamus ubi requieverit. Venit in terram ad puteum
et sedebat super puteum. Vides ubique sibi concordare misteria / vides non tantum verba vel res sed
consonas formas / ubi ad puteos et ad aquas venitur / ubi invenitur sponse.
Ecclesia christo in lavacro aque coniungitur. Vides quantis nos sacramentorum cumulis prouiget
quanta sunt que occurrunt explicare non possumus. Saltem hec materie tedeant ad au-
diendum ad conveniendum ut etsi nos aliqua pro tarditate transierimus tu cum legis
et relegis queras etiam ipse discutias et invenias dicere ut in horum ministerio pro ma-
nibus tuis et verum dei invenies ad aquam assistat et coniugetur sibi ut efficiaris cum eo unus
spiritus in christo ihesu domino nostro. Cui gloria et imperium in secula seculorum. Amen.

fuit venire ad puteum

Incipit omelia xi de eo quod iterum accepit uxorem et quod ysaac habitavit ad puteum visionis

Sepe nobis apostolus paulus occasionem prebet intelligentie spiritualis
et pauca licet sit in materia sordidiori ondit indicia quibus quod lex
spiritualis sit a omnibus agnoscatur. Ipse vero de Abraham
et de Sara disputans quodammodo agit. Non inquit infirmatur
fide considerauit suum corpus emortuum cum fere centum annorum esset
et emortuam vulvam Sare. Nunc ergo quidem ille dicit emortuum
corpus in centenario corporum uno fuisse et ysaac magis virtute fidei quam cor-
poris fecunditate genuisse. Sarra centum sex xxx et vii vivere ... Ita pariter
uxor eius decem ab eo annis minor scribitur / que centesimo vicesimo et septimo
anno / indicat abraham super centum xxx et septem annorum fuisse cum ceturam acce-
pit uxorem. Quid ergo putemus quod in tanta senectute patriarcha pro ide tempus matrimoniali
ualidus vigueret. Et qui olim inualidus mortuus emortuus dicitur / sine ad libi-
dinem redimium putabitur / an ut sepe diximus patriarcharum coniugia misterium aliquod
indicant et sacramentum. Sic et ille qui dicebat de sapientia / hanc ego cogitaui mihi
adducere uxorem et amator factus sum ergo et tunc abraham / sicut aliquid cogitauerit et quid
cum sapiens. Hec ipso sibi sciebat quod sapientie nulla est finis / nec disterendi ter-
mi senectus imponit. Cui enim convenit et mo sortiri matrimonium / quo de ipso
supremis iudicemus id est virtutem in quibus esse solet / eandem virtutem con-
mata est Sare conquam consuetudinem. Sare namque de initio virtutis est intenda con-
sumata. Cui ergo consumate et perfecte virtutis est. Semper vero est ut in aliqua eruditione
versetur. Quam eruditionem concessit eius sermo diuinus appellat. Sed in hoc puto
et in lege celebs et sterilis male dicto subiacet / dicit enim maledicta qui non relinquit
semen in israel. Quod si hec de carnali semine dici putetur / omnes iste virgines
sub maledicto posite ... videbuntur. Et quid de iste virginibus dico. Ipse
Johannes qui maior inter natos mulierum nemo fuit et alii sanctorum plurimi semen
suum carnem non relinquerit quippe qui nec in isto quidem memoria referentur. Quod
certum est illos spirituale semen et spiritualem sermonem reliquisse et cuisse virum

Rebecca

libri divini putei appellantur

fuit venire ad puteum

habitavit ad puteum visionis

Abraham Sara

de Sara

Sapientia uxor fuerit Sapientiam sine eruditione quam et viri prudentes et celibes

Sapientia uxor celibum patrum

quem ex [illegible] genuit sapientiam sic et Paulus per caritatem filios generabat. Accepit post
hec mortuum iam corpus Abraham Ceturam uxorem. Ego puto secundum hanc quasi
superpositam rationem quod melius tunc uxor accipitur quando emortuum corpus
est, quando mortificata sunt membra, maior enim est et sapientie fervor [illegible] capacitas
id est qui mortificatio [illegible] in corde meo [illegible]. Denique Cethura
quam nunc senex Abraham sortitur in matrimonium, thimiama interpretatur, quod est incen-
sum, vel bonus odor. Et ipse enim dicebat sic Paulus dicebat: Christi bonus odor
sumus. [illegible] autem quis bonus odor efficiatur videamus. Peccatum res est fetida, de-
nique peccatores porcis comparantur, qui in peccato velut in ceno fetido volutantur.
Et alibi clamat ex persona peccatoris penitentis David: computruerunt et corrupte sunt cicatrices
mee. Si quis ergo iam non est in quo odor peccati iam ullus est, sed odor iusti-
tie [illegible], si quis sine intermissione orando offert domino semper incensum, et
dicat: dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo, elevatio manuum mearum sacrificium
vespertinum, hic Ceturam duxit uxorem. Sic enim senis nuptias interpretari dignum
puto. Sic prelata vita patriarcharum [illegible] et defecta etate coniugia. Sic ne-
cessarias filiorum procreationes estimo mandatas. Ad tales enim nuptias et ad coniugii
sobolem non ita iuvenes ut senes apti sunt. Quanto enim quis carne fessus est,
tanto est animi virtute robustior et sapientie complexibus aptior. Sic et ille vir
iustus Helcana duas simul refertur coniunxisse uxores, quarum una Fenenna, altera
Anna dicebatur, id est conversio et gratia. Et primo de Fenenna filios suscepisse
id est de conversione, et postmodum de Anna que est gratia. [illegible]
[illegible] per coniugia designat. Rursus et tu potes si vis, quamvis [illegible]
[illegible] et [illegible] hospitalitatem [illegible]. Hac
tibi coniuge videberis assumpsisse [illegible] si addideris parcimoniam [illegible]
videberis [illegible] uxorem, quod et [illegible]. Et mansuetudinem
ceterasque virtutes, tot videberis accepisse uxores, quot virtutibus gaudebis.
Unde ergo est quod nonnullis patriarchis [illegible] plures coniunxisse coniuges [illegible]
[illegible] accepisse. Alias [illegible]
[illegible] quod quidam plures simul possunt habere virtutes, alii non plus quam [illegible]
[illegible] ad effectum [illegible]. Inde denique Salomon plurimas
simul habuisse refertur uxores, cui dixerat dominus: Sapiens ante te non fuit
talis et post te non erit. Tantam ergo dederat ei dominus multitudinem prudentie
sicut arena ad mare ut iudicaret populum suum in sapientia; ideo plures simul
poterat capere virtutes. Sane post hoc quod ex lege dei erudimur, si letamur
et ex [illegible] eruditionibus que extrinsecus videntur esse in seculo aliquid coniungimus,
ut est eruditio litterarum vel artis gramatice vel geometrica, arithmetica vel
[illegible] vel etiam dialectica disciplina, et hec omnia extrinsecus que sunt ad
nostra instituta perducimus atque ad assertionem nostre religionis et legis
[illegible] assumimus, tunc videbimur ut alienigenas in matrimonium sumpsisse
vel etiam concubinas. Et si huiusmodi coniugiis disputando, disserendo,
contradicendo, redarguendo convertere aliquos potuerimus ad fidem, et suis eos ra-
tionibus et artibus superantes, veram philosophiam Christi et veram pietatem dei sus-
suaserimus, tunc ex dialectica vel rethorica videbimur quasi aliena quadam
coniuge vel concubina filios genuisse. Igitur ad tales nuptias vel huiusmodi
filios procreandos senectus nullum excludit. Immo [illegible] casta pro-
genies mature etati plus congruit, et [illegible] Abraam gradiens, et ut scri-
ptura dicit, senex et plenus dierum Ceturam duxit uxorem. Sed hic quidem
fatebimur nos non dicimus ex his que per historiam referuntur, que et qualiter sint
generationes [illegible]. Scio enim unde meminerim [illegible]
[illegible] de diversis gentibus in scriptura dicuntur potuimus agnoscere [illegible] ut
[illegible] dicitur quia Moyses accepit uxorem filiam Iethro sacerdotis
Madian. Quia Madian invenimus filium esse Ceture ex Abraam,
agnoscimus ergo quod uxor Moysi ex semine Abraam fuit et non fuit alieni-
gena. [illegible] scribit regina Cedar. [illegible] in [illegible] et Cedar
ex ipso genere Ceture descendit et Abraam. Sed in generationibus Ismael
similia invenimus, que si diligenter intueare plurimos in his que

Salomon plures habuit uxores

Moyses
Madian
Iethro
Cedar

ceteros latent historias deprehendes. Sed nos interim hic in aliud tempus reservantes
tantum ad ea que in presentibus recitata sunt revertamur. Et primo est inquirendum
propter mortem est Abrahe benedixit Deus Ysaac filio eius et habitavit
iuxta puteum visionis. De morte Abrahe quid amplius dicendum est nobis quam salvator
dominus in evangelio contra dicens: De resurrectione autem mortuorum non legistis
quod dicit in Rubo: ego Deus Abraham et Deus Ysaac et Deus Iacob. Deus autem non
est mortuorum sed vivorum. Omnes enim illi vivunt. Optemus ergo et nos
huiusmodi morte [illegible] et apostolus dicit ut moriamur peccato, vivamus autem Deo. [illegible]
namque Abrahe mors non lugenda est sed in tantum dilatavit sinum eius ut
omnes sancti qui de quatuor partibus orbis veniunt in sinum Abrahe portantur ab ange-
lis. Sed videamus iam quid post mortem eius benedixit Deus Ysaac filium eius. Et que
est ista benedictio. Benedixit inquit Deus Ysaac et habitavit ad puteum visionis. Et
intelligentibus grandis est ista benedictio. Utinam Deus et mihi donet hanc bene-
dictionem ut inhabitare merear ad puteum visionis. Quis potest scire et intelligere
que est visio quam vidit Ysaias filius Amos propheta. Quis potest scire que est visio
Naum. Quis potest intelligere quid contineat illa visio quam vidit Iacob in Bethel
cum habitaret in Mesopotamia, ubi dixit: hec est domus Dei et porta ce-
li. Et qui potest singulas quasque visiones vel in lege vel que in prophetis sunt scire et
intelligere, ille habitat ad puteum visionis. Sed et hic diligentius perspice quod
ista magna benedictio accepit a Deo meruit Ysaac et habitare meruit
ad puteum visionis. Nos vero quando saltem unam poterimus vel forte transitorie
hoc possumus per puteum visionis. Ille autem permanere in visionibus meruit et ha-
bitare. Sed nos parum quid illuminati per Dei gratiam sentire vel suspicari de una
quasi visione vix possumus. Si tamen potero unum aliquem intellectum sentire
de visionibus Dei, una die videbor fuisse ad puteum visionis. Si vero
non solum secundum literam sed et aliquid secundum spiritum attingere quivero, bidui vi-
deor fuisse ad puteum visionis. Si autem et moralem sensum contigero, triduum
videbor. Sed etsi non omnia intelligere assidue tamen in scri-
pturis divinis et in lege Dei meditator die ac nocte et omnino numquam desi-
no inquirendo, discutiendo, tractando, vel certe quod maximum est orando Deum
et ab illo poscendo intellectum qui docet hominem scientiam, videbor etiam ego habitare
ad puteum visionis. Si vero negligens et neque domi exercear verbis Dei
neque ecclesiam ad audiendum verbum frequenter ingrediar, sicut nonnullos videmus
qui diebus tantum solemnibus ad ecclesiam veniunt, qui huiusmodi sunt non ha-
bitant apud puteum visionis. Ego autem vereor forte quod etiam negligentibus et
venientibus ad ecclesiam non bibant de puteo vite, nec refrenantur sed
occupationibus vacant cordibus suis et cogitationibus quas secum detulerunt et
discedant [illegible] ad scripturarum puteos sitientes. Festinate ergo vos
et satagite ut ista ad vos Domini veniat benedictio qua apud puteum
visionis habitare possitis, ut aperiat Dominus oculos vestros et videatis
puteum visionis et accipiatis ex eo aquam vivam que fiat in vobis fons
aque salientis in vitam eternam. Ysaac namque ad varios scripturarum fontibus
hauriebat [illegible] et qui audit [illegible] et alios [illegible] frequenter [illegible]
mittat, hic vere habitat ad puteum visionis. [illegible] qui
[illegible] a puteo visionis [illegible] Paulus qui dicebat: Nos autem omnes
[illegible] faciem gloriam Domini speculantes. Et tu ergo si scrutatus fueris prophetas
visiones [illegible] describere [illegible] meditatus in his permaneas
[illegible] et tu benedictionem a Deo et habitabis ad puteum visionis et tibi
[illegible] apparebit Dominus Ihesus in via et aperiet nobis scripturas. Aperiet
autem his qui de ipso cogitant et in ipso meditantur atque in lege eius die
ac nocte [illegible] Ipsi gloria et imperium in secula seculorum. Amen.

et singulas quasque lectiones **Incipit omelia xii de**

Quotiens legitur Moysi [illegible] orandus est Pater verbi ut impleat etiam
in nobis illud quod in psalmo scriptum est: Revela oculos
meos et considerabo mirabilia de lege tua. Nisi enim ipse ap-
peruerit oculos nostros, quomodo videbimus patrum tanta in patriarchis
sacramenta formata, nunc in puteis, nunc in nuptiis, nunc in
in partubus

In patribus, nunc etiam in sterilitatibus signant. Refert namque primus liber quod Ysaac rogavit dominum pro Rebecca uxore sua que sterilis erat, et exaudivit illum deus et concepit. Exultabat inquit puer in utero eius. Primo omnium intueri quid istud est quod Sara et Rachel dicta esse steriles sunt. Anna quoque mater Samuelis sterilis fuit. Sed et in novo Elyzabet sterilis fuisse memoratur. In omnibus autem his unus sic titulus designatur, quod post sterilitatem suam omnes ediderunt partum. Sed ergo et nunc Rebecca sterilis erat. Orat inquit pro ea Ysaac dominum et exaudivit illum et concepit. Et exultabant autem pueri in utero eius. Sterilis erat inquit, concepit filium sterilis ante quam pascatur, et vetula que desperavit subolem gentes et populos gestat in utero suo. Sed cum dixit abiit inquit Rebecca interrogare dominum. Et dixit ei dominus: Due gentes in utero tuo sunt et duo populi de ventre tuo separabuntur. Congruum est si velimus nunc exultacionem puerorum adhuc in utero existentium perscrutari. Congruum est sed his interpretacionibus et enigmata que scribit apostolus perscrutemur, quid misticum quid cause, ut antequam nascatur puer dicat aliquid in hoc seculo agat boni vel mali. De de his, quia populus populum superabit et maior serviet minori, ut antequam de matris utero procedant dei [illegible] Jacob dilexi, Esau autem odio habui. Hec et super tenorem emigma sunt. Sed super [illegible] videamus quid est quod dicit abiit Rebecca interrogare dominum. Nonne pro non de loco ad locum abierit, sed de vita ad vitam, de actu ad actum, de bonis ad meliora transierit, de utilibus ad utiliora processit, de sanctis ad sanctiora permanserit. Assimiliter namque crediderim ita putem impuritam fuisse Rebecca et instructam que domo prophetis abstergo suo viro eruditissimo Ysaac fuerat instituta et inter aliqua loca domum patrem esse conclusum et illud ex interrogaturus quid professorum interpretacionem designaret. Vos autem videte quia ex mode venit hoc sub ut cum aliqui a deo ondi sibi viderint vel abire vel transire se dicat. Moyses cum vidisset [illegible] et cuperet videre visionem hanc. Nec ergo et precepta quaedam proponens erat visio desiderium in oculis eius. Sed et transivit, ut videat se commovit [illegible] celesti ad superiorem vitam debere conscendere. Et ab his in quibus erat ad meliora transire. Sic ergo et nunc refert de Rebecca quia abiit interrogare dominum. Hunc ut dicimus abisse non passibus pedum sed mentis profectibus estimemus, et tu ergo si reperis intueri non ea que videntur sed que non videntur, id est non carnalia sed spiritualia, non presentia sed futura abisse diceris interrogare dominum. Si exinde te de consuetudine veteri et a consortio eorum cum quibus turpiter et inhoneste vivebas honestis vero ac religiosis actibus ... te iterum requirere sis inter sodales turpitudinis et vel causas novorum neququam sibi tempus dicetur de te, quia abiit interrogare dominum. Sic igitur sentiri non de loco ad locum sed de vita ad vitam de institutis primis abeuntes ad instituta potiora. Dixit ergo ei dominus: Due gentes in utero tuo et duo populi de ventre tuo segregabuntur et populus populum superabit et maior serviet minori. Quomodo populus populum superaverit ad esse carnale sinagoga, et quomodo maior serviet minori, licet non credentibus notum est. De his ergo hunc palam sunt et nude omnibus tradita dicere superfluum puto. Verum si placet addamus quod unumquemque mem[bri] qui hec audit edificare et instruere queat. Ego puto quod et de singulis nobis hoc dici potest quia due gentes et duo populi inter nos sunt, et vita et virtutum populus inter nos est. De corde enim meo procedunt cogitaciones male, adulteria, furta, falsa testimonia. Sed et dolus contenciones, hereses, invidie, commessaciones et his similia. Vides quantus malorum populus inter nos est. Si vero meam illa voce dicere sancta a timore enim tuo domine concepimus et peperimus spiritum salutis tue, sectemur super. Etiam hic et alius inter nos populus invenietur in spiritu generatus. Fructus enim spiritus est caritas, gaudium, pax, paciencia, bonitas, benignitas, mansuetudo, continencia, castitas et his similia. Vides alium populum qui et ipse inter nos est. Sed iste minor est, ille maior. Semper enim plures sunt mali quam boni et vicia virtutibus [illegible].

Rebecca
Aur
Jacob
Esau
cilli de barco
Sed

senum qualis rebecca fuit ~~numerum~~ i. de ysaac id est de viro dei hic quoque mulierem ei
nobis ipsam prius supplantabit et maior serviet minori Portavit enim tunc spiritum et vitia
virtutibus tenent Et repleti sunt menses dies eius ut pareret et cetera Sermo in vetere
eius Hic sermo idest impleti sunt dies ut pareret Nunquam sermo nisi de sanctis spiritualibus
mulieribus scribitur de hac namque rebecca dicitur est hoc et de elisabeth matre iohannis
et maria matre domini nostri ihesu christi Unde in ipsa vide omnium aliquid et puerorum quorumcumque
huius quamquam patribus unde est repletio dierum ortus perfecte sobolis indicat Egressus est
filius menses primitivus rubeus et totus tamquam pellis hispidus Cognominat autem
nomen illius esau et post ea egressus est eius et manus illius erat implecta calcaneo esau
Et appellavit nomen illius iacob Scriptum de his alia scriptura quia iacob in ventre supplantavit fratrem suum et hinc hoc in ditum sit quod manus eius impleta erat calcaneo sub sui esau Et esau de vita mea passus est hispidus totus tamquam pellis Iacob
autem levis et simplex Unde et iacob a luctando vel supplantando nomen accepit Esau
vero ut aiunt qui ebrea nomina interpretantur vel a rubore vel a terra idest vel rubens vel terrenus vel ut alias dictum est facta dictus esse videatur Unde fuit ista
nativitatis privilegia cur autem ille supplantavit fratrem et lenis ac simplex natus
sit/ ac utique sic dicit apostolus ex uno sunt ysaac patre nostro utrique concepti/ ve
tur ille totus hispidus et ortibus et ut ita dicam peccati et nequitie squalore circumdatus meum non est disserere/ Si enim volui in alto fodere et aquae vive latentes
venas aperire continuo aderunt philistim et litigabunt mecum Rixas michi et
et calumnias commovebunt et incipient replere terra sua et lutto puteos meos
Ita utique si permitterent isti philistim et ego volebam accedere ad dominum meum paulum apostolum
dominum christum dicat quia ego venientem ad me non repello volebam accedere sed et
dixit et destrupta domine quibus pariunt hic a parentibus eius ut tecum nasceretur
Et ego volebam accedere eum et dicere Domine quibus parant hic esau ante
parentes eius quod totus hispidus sit nasceretur et ortibus et utero supplantaret Et a se sed est volui de his intelligere vim dei in inquirere Statim
michi fortiores philistim et calumnias movent Et ios nos relinquentes quamvis
puteos et vacantes eum imminutam alium fodiamus Post hec inquit seminavit ysaac ordeum et invenit centuplum Benedixit autem illi dominus magnificatus est homo et per essum malorum fiebat quo adusque magnus factus est valde
Unde est quod ysaac ordeum seminat et magnificatur usque quo magnus fiat
Apparet ergo quia non dum erat magnus sed putabatur que seminavit ordeum et col-
legit centuplicatum tunc magnus factus est valde Ordeum in multorum magis
abus est quam frugum cibatum est enim asperior spica cuius que velut aculeis
quibusdam contingentem quibus stimulare videatur ysaac sermo dei est Unde sancte
in lege ordeum seminat In euangelio tritico Illic enim cibum peccatoribus et
spiritualibus est hinc vero impeccatoribus animalibus paratur Ita scriptum est homines
et iumenta salvos facies domine ysaac ergo legis ordeum seminat Et tamen
in ipso ordeo invenit centissimum fructum invenies ergo enim et in lege martires quorum est centissimus fructus Sed et dominus in euangelio ysaac pascebat quem
apostolos tribus at plana et quomodo loquebatur Ubi ut videre quia etiam
pane hordei incipientibus exhibet Scriptum est in euangelijs quia sedens panem
tribus sed illos quos primo pascit idest incipientibus ordeaceis panibus
pascit Postea vero ut in lex proficiunt erunt in de Et docta ita triticeos eis
exhibet panes Sed post hoc dominus inquit Et benedixit ysaac et magnus factus
est valde Quamvis sed erat ysaac in lege sed paucis temporibus ut psalmus Nam
bene in sola lege est non dum magnus est quoniam sub velamine tecta est
Testatur ergo iam in psalmis Cum vero premunt usque ad hoc sub velamine abiciat tunc
erit magnus valde Cum cepit litteralis velut repertum et apparuerit quod
spiritualis est lex tunc ysaac magnificabitur et fiat magnus valde Vide ergo
quia dominus in euangelijs paucos panes frangit et quot milia refecit preter

Cordemus

r quanti cophinum reliquiarum superfuerint. Donec integri sunt panes nemo satiatur
nemo reficitur, nec ipsi panes videntur augeri. Considera ergo quod paucos quidem pa
nes fregit dominus [illegible] paucos sermones assumimus. Et quot milia hominum sa
tiavit. Sed nisi fracti fuerint isti panes, nisi in partes comminuti a discipulis
hoc est minutatim littera fuerit discissa et fracta sensus ad omnes non potest pervenire
Et at prima capimus et singula queque discutere, tunc turbe quidem quia potuit
sumet. Quod autem non potuit colligendum est et reservandum ne quid pereat. Sed nam
ergo et nos si quid turbe capere non possunt. Et recolligimus in cophinis et sportis
Denique panes ante tamen fregissemus pane de iacob et esau quanta de eo pane
fragmenta superfuerit, que nos diligenter recolligimus ne perirent et servamus
in sportis et cophinis usque quo dominus quod etiam de ipsis sibi [illegible] intellebat videamus
Temtemus etiam facere illud quod sapientia commonet dicens Bibe aquas de tuis
fontibus et puteis. Et sint tibi fontes tuis proprius. Temta ergo et tu auditor habe
re proprium puteum et proprium fontem, ut et tu cum apprehenderis librum scripturarum incipias
etiam ex proprio sensu proferre aliquem intellectum et secundum ea que in ecclesia didicisti
tu et tu bibe de fonte ingenii tui. Est intra te natura aque vive, qui vivi sunt fontes, inde
pretermissi et irrigua fluenta rationabilis sensus si modo non sunt terra et ruderibus
completa. Sed satage fodere terram tuam et purgare sordes, id est ingenii tui desi
diam et torporem cordis excute. Audi enim quid dicit scriptura. Punge oculum et pro
fert lacrimam, punge cor et profert sensum. Purga ergo et ingenium tuum ut aliquando etiam
de tuis fontibus bibas et de tuis puteis hauriaris aquam vivam. Et si fideliter accepi
sti fiet in te fons aque vive salientis in vitam eternam in Christo Ihesu domino nostro cui est
gloria et imperium in secula seculorum. Explicit omelia XII. Incipit omelia XIII de puteis quos
fodit ysaac et repleti sunt ab philisteis.

Sollicita ergo puteos semper patriarchas invenimus curare.
Scriptum quod ysaac postquam benedixit illum dominus et magnificatus est valde
aggressus est opus magnum. Et cepit inquit fodere puteos quos foderat
pueri in tempore patris eius abraam. Sed opilaverant eos philistiim et
impleverant terra. Primo ergo habitat apud puteum visionis. Aggreditur alios puteos
aperire, et non primum novos puteos, sed quod foderat pater eius abraham. Et cum fodisset
in medio sed iterum inquit fodit puteos quos foderant pueri abraam patris eius et
opilaverant eos philistiim post mortem abrahe patris eius. Et posuit illis
nomina que posuit pater eius. Fodit ergo ipse puteos quos pater suus foderat, et per
malitiam philisteorum terra fuerant repleti. Fodit et alios novos in valle gerare
non quidem ipse sed pueri eius. Et invenerunt inquit ibi puteum aque vive. Sed
rixati sunt pastores gerare cum pastoribus ysaac dicentes suam esse aquam. Et appel
lat nomen putei iniquitas. Iniquitatem enim gessit cum eo. Sed ysaac recedit a mali
tia eorum et fodit iterum alium puteum. Et pro ipso inquit altercabatur. Et appellat
nomen eius inimicitias. Et recessit inde. Et fodit iterum puteum alium et non sunt rixati
de eo. Et appellat nomen eius amplitudo dicens Quia nunc dilatavit nos deus et auxit
nos super terram. Sed in quo loco sacra aplendit considerans misteriorum magnitu
dinem. Et ad hec quis idoneus. Similia immo longe dissimilia. Quanto longe illo
insidias sumus. Etiam nos videntes tanta in misteriis altitudinem puteorum.
Et ad hec quis idoneus. Quis enim digne valeat explicare tantorum puteorum sacramenta
tantorum. Vel eorum que gesta pro puteis referuntur, nisi sed invocemus patrem verbi
ut dignetur dare ut sermonibus vos possemus aliqualiter aque vive quam de
istis tam copiosis et multiplicibus puteis haurire. Sunt ergo putei quos foderat
pueri abraham, sed quos philistiim repleverant terra. Hos ergo primum purgare
aggreditur ysaac. Philistiim aquas oderunt, terram diligunt. Ysaac aquas
diligit, puteos semper querit. Veteres purgat, novos aperit. Intuere nunc
ysaac qui pro nobis oblatus est, ostiam victorum in valle gerara quod
interpretatur maceria, sive sepe. Nemo te in quo in medium parietem

Putei pueri abrahe

Mysterium

sepis solvat, id est inimicitias in carne sua, medium parietem tollens maceriae, id est peccatum, quod inter nos ac deum separat. Maceria que est inter nos et celestes virtutes, ut faciat utraque unum, et ovem que erraverat humeris suis ad montes et restituat ad alias nonaginta que non erraverant. Hic ergo Ysaac salvator noster cum venisset in istam vallem Gerarum, primo omnium illos puteos fodere vult quos foderant pueri patris sui, legis scilicet et prophetarum. Vult puteos innovare quos Philistim terra repleverant. Qui sunt isti qui terra puteos replent? Illi sine dubio qui in lege terrenam et carnalem intelligentiam ponunt, et spiritualem et mysticam claudunt, ut neque ipsi bibant neque alios bibere permittant. Audi Ysaac nostrum dominum quid in evangeliis dicat: Ve vobis scribe et pharisei qui tulistis clavem scientie, et neque ipsi introistis, neque volentes intrare permisistis. Isti sunt ergo qui puteos ad hoc quos foderant pueri Abraam terrestribus maculant sensibus, puteos ad hoc habentes non ut aquam proferant sed ut terram portant. Hos ergo puteos aggreditur fodere Ysaac. Et videamus quomodo eos fodit. Pueri Ysaac qui sunt apostoli domini cum transirent inquit per segetes sabbato, vellebant spicas et confricantes manibus manducabant. Hunc ergo dicebant isti qui terra repleverant puteos patris eius: Ecce discipuli tui faciunt sabbatis quod non licet. Ut terrenum eorum fodiat intellectum, ille dicit ad eos: Non legistis quid fecit David cum esuriret ipse et qui cum ipso erant, quomodo intravit ad Abiathar sacerdotem et panes propositionis manducavit ipse et pueri sui, quos non licebat manducare nisi solis sacerdotibus. Et his addit: Si sciretis quid est: Misericordiam volo non sacrificium, nunquam condemnassetis innocentes. Sed illi ad hec quid referunt? Rixantur cum pueris eius et dicunt: Iste homo non est a deo, qui non custodit sabbata. Hic ergo fodit puteos Ysaac quos foderant pueri patris sui. Puer patris sui erat Moyses qui foderat puteum legis. Pueri patris sui erant David et Salomon et prophete, et si qui alii sunt qui libros scripserant veteris testamenti, quos terrena et sordida repleverat intelligentia Iudeorum. Quam cum vellet purgare Ysaac et ostendere quia quecumque lex et prophete dixerunt de ipso dixerunt, rixati sunt cum eo Philistim. Sed discedit ab eis; non enim potest esse cum his qui in puteis aquam nolunt habere sed terram, et dicit eis: Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Fodit ergo Ysaac et novos puteos, immo pueri Ysaac fodiunt. Pueri sunt Ysaac Matheus, Marcus, Lucas et Iohannes; pueri eius sunt Petrus, Iacobus, Iudas; puer eius apostolus Paulus, qui omnes novi testamenti puteos fodiunt. Sed pro his altercantur illi qui terrena sapiunt, nec nova fodi patiuntur nec vetera purgari. Evangelicis puteis contradicunt, apostolicis adversantur. Et quoniam in omnibus contradicunt, cum omnibus litigant, dicitur ad eos: Quoniam indignos vos fecistis gratie dei, et hoc tercio ad gentes ibimus. Post hec ergo fodit tertium puteum Ysaac et appellat nomen loci illius Amplitudo, dicens: Quia nunc dilatavit nos dominus et auxit nos super terram. Vere enim nunc dilatatus est Ysaac et auctum est nomen eius super omnem terram, cum adimplevit nobis scientiam trinitatis. Tunc enim tantum in Iudea notus erat deus, et in Israel nomen eius nominabatur; nunc autem in omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terre verba eorum. Exeuntes enim pueri Ysaac per universum orbem terre fodiunt puteos et aquam vivam omnibus ostendunt, baptizantes omnes gentes in nomine patris et filii et spiritus sancti. Domini enim est terra et plenitudo eius. Sed unusquisque nostrum qui verbum dei ministrat puteum fodit et aquam vivam querit, et aqua reficit auditores. Si ergo incipiam et ego veterum dicta discutere et sensum in eis querere spiritualem, si conatus fuero velamen legis amovere et ostendere allegorica esse que scripta sunt, fodio quidem puteos. Sed statim movebunt calumnias amici littere, et insidiabuntur michi, inimicicias continuo et persecutiones parabunt, veritatem negantes stare posse nisi super terram. Sed nos si Ysaac pueri sumus, puteos aque vive diligamus et fontes, a litigiosis et calumniatoribus recedamus, et relinquamus eos in terra quam diligunt. Nos vero nunquam cessemus puteos aque vive fodiendo, et nunc quidem vetera, nunc etiam nova discutiendo, efficiamur similes illi evangelico scribe de quo dominus dixit: Qui profert de thesauris suis nova et vetera. Sed et si quis eorum qui nunc me audiat disputantem, qui solas litteras novit, dicat: fortassis nova sunt ista que dicis, et nec a te credenda sunt. Hec ipse

reportet

Ysaac Christus
philistim

Moyses

pueri Ysaac

Matheus
Marcus
Lucas
Iohannes

qua disputas et doces magna eloquentia est et movet in te livor velut philisteum
quendam dicens quia in meo solo fodisti puteum et videbitur sibi merito
vendicare que propria terre sunt. Verum ad hec ego videbis quomodo sit omnis terra
aquas. Sed si quis philistinus est et terrena sapit nescit in omni terra invenire aquam.
nescit in omni anima invenire rationabilem sensum et imaginem dei. nescit fidem pi-
etatem religionem posse in omnibus invenire. Quid tibi prodest habere eruditionem et
nescire ea uti. habere sermonem et nescire loqui. Istud opus proprie puerorum est qui
in omni terra fodiunt puteos aque vive id est omni anime verbum dei loquuntur
et inveniunt fructum. Denique vis videre quomodo pueri Ysaac istos puteos in terra
alienigenarum foderit. Vide paulum qui ab Iherusalem in circuitu usque ad Illiricum re-
plevit evangelium dei. Sed per singulos istos puteos persecutores passus est
philistinorum. Audi ipsum dicentem secundum hominem bestiis in epheso. quociens virgis [illegible] et
quociens lapidatus est quociens pugnavit ad bestias. sed permansit usquequo exiret ad
latitudinem usquequo in totius orbis latitudine terre ecclesias convocaret. Isti ergo
putei quos fodit abraam id est scripture veteris testamenti sunt repleti terra a
philistinis sive malis doctoribus scribis et phariseis sive etiam adversariis potesta-
tibus et obturate sunt eorum vene. potum prebeant ex his qui ex abrahe semine
sunt. Non potest enim populus bibere ille de scripturis sed sitim patitur verbi dei. donec
veniat Ysaac et aperiat eos ut bibant pueri sui. Gratia ergo filio abrahe christo
de quo scriptum est liber generationis Iesu christi filii david filii abraam qui venit et
aperuit nobis puteos. Ipse enim aperiebat illis qui dicebant Nonne cor nostrum
erat ardens in nobis cum aperiret nobis scripturas. Aperuit ergo hos puteos et
vocavit eos inquit sicut vocaverat eos abraam pater eius. Non enim immutavit voca-
bula mortuorum. Mirum quod moyses etiam apud nos moyses appellatur et
prophete unusquisque suo nomine compellantur. Non enim mutavit in eis nomina sed
intelligentiam commutavit. Commutat autem in eos ut iam ultra non attendamus iudaicis
fabulis et genealogiis interminatis qui a veritate quidem auditum avertunt ad fabulas
autem convertuntur. Aperuit ergo puteos et docuit nos ut non in loco aliquo
quereremus deum sed sciamus quia in omni terra offertur sacrificium eius nomini. Nunc
enim illud est tempus quo veri adoratores adorabunt patrem neque in Iherusalem neque
in monte Garizim sed in spiritu et veritate. Non ergo in loco neque in terra habitat
deus sed in corde habitat. Et si locum dei requiris cor mundum est locus eius. In hoc ergo
loco habitaturum se esse dicit per prophetam cum ait Habitabo in eis et inambulabo
et ipsi erunt michi in populum et ego ero illis deus dicit dominus. Vide ergo quia forte
etiam in uniuscuiusque nostrum anima est puteus aque vive est quidam celestis sensus et
imago dei latens. et hunc puteum philistini id est potestates adverse repleverunt
terra. Qualiter? carnalibus sensibus et terrenis cogitationibus et propter ea portavimus
imaginem terreni. Tunc ergo cum portaremus imaginem terreni philistini repleverant
puteos nostros. Sed quoniam nunc venit salvator noster suscipiamus eius adventum et fodiamus
puteos nostros. Abiciamusque ab eis terram purgemusque eos ab omnibus sordibus et
carnalibus cogitationibus luteis et terrenis. et inveniemus in eis aquam vivam illam
de qua dicit dominus. Qui credit in me flumina de ventre eius fluent aque vive.
Vide quanta sit liberalitas domini. puteos repleverunt philistini et venas nobis
aquarum exiles et tenues invidebant et pro his fontes redduntur et flumina.
Si ergo et vos hodie hec audientes fideli percipiatis auditu operatur et in vobis
Ysaac. purgat corda vestra a terrenis sensibus et videntes tanta mysteria
in scripturis divinis esse latentia proficitis in spiritualibus sensibus. incipietis et
ipsi esse doctores et procedent ex vobis flumina
aque vive. Adest enim verbum dei et hoc nunc eius est operatio ut de anima uniuscuiusque
vestrum removeat terram et aperiat fontem vivum. Intra te enim est
et non extrinsecus venit sicut et regnum dei intra te est. Et mulier illa que
perdiderat dragmam non illam invenit extrinsecus sed in domo sua. Posteaquam
accendit lucernam et mundavit domum sordibus et immundiciis quas
longi temporis ignavia et hebetudo congesserat ibi invenit dragmam. Et
tu ergo si accendas lucernam si adhibeas tibi illuminationem spiritus sancti et

in lumine eius videas lumen. Invenies intra te dragmam, intra te namque collocata est imago Regis celestis. Cum ergo faceret hominem ex inicio deus ad imaginem et similitudinem suam fecit eum. Et hanc imaginem non extrinsecus sed intra eum collocavit. Hec in te videri non poterat donec domus tua sordida erat immundiciis et rudeibus repleta. Iste fons scientie intra te erat situs sed non poterat fluere quia philistim repleverant eum terra et fecerat in te imaginem terreni. Nunc vero quia auditis ab illa omni mole et oppressione terrena per verbum dei purgati imaginem celestis nunc splendescere facito. Hec ergo imago de qua dicebat pater ad filium: faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram. Filius dei est pictor huius imaginis. Et quia talis et tantus est pictor huius imago eius obscurari per incuriam potest deleri per maliciam non potest. Manet enim in te semper imago dei licet tu tibi superinducas imaginem terreni. Istam picturam tu tibi ipse depingis. Cum enim tibi libido suaserit induxisti unum colorem terrenum. Si vero avaritie estuas [illegible] et alium. Sed et cum te ira succenderit [illegible] adiecisti et tercium colorem. Super hec et alius additur superbie et impietatis alius et sic per singula genera quasque malitie species velut diversis coloribus congregatis hanc imaginem terreni quam deus in te non fecit tu tibi ipse depinxisti. Propterea ergo deprecandus est nobis ille qui dicit per prophetam: Ecce ego deleo sicut nubem iniquitates tuas et sicut caliginem peccata tua. Et cum deleverit omnes in te colores qui ex fucis malicie sumpti sunt tunc resplendebit in te imago illa que a deo creata est. Vide ergo quomodo divine scripture formas et species quibus adhibitis anima purgatur [illegible]. Alia forma vide huius imaginis. [illegible] que deus scribit, quas nos scribimus secundum apostolum. Delens enim [illegible] quod erat contrarium nobis tulit de medio [illegible] dicit chirographum peccatorum [illegible] fuit. Unusquisque enim nostrum in hiis que delinquit efficitur debitor et peccati sui litteras scribit [illegible] qui peccatorum continetur. Hec ergo ipse nobis scribimus per ea que delinquimus. [illegible] imago est que in evangelio [illegible] de villico iniquitatis [illegible] dicit: Accipe litteras tuas et sedens scribe octuaginta [illegible] que referunt. Vides ergo [illegible] accipe litteras tuas. Unde constat meas esse litteras peccati. [illegible] autem instrumento deus scribit. Ita enim dicit apostolus: Vos enim estis epistola scripta non atramento sed spiritu dei vivi non in tabulis lapideis sed in tabulis cordis carnalibus. Hec ergo in te dei et litteras spiritus sancti. [illegible] delinquas ipse tibi conscribis peccati chirographum. Sed vide quia semel ad crucem Christi et ad gratiam baptismi deletum est. Tu [illegible] que deleta sunt [illegible] in te permaneat scripta [illegible]. Sed veniamus ad ysaac et fodiamus cum ipso puteos aque vive [illegible] philistim et si rixantur nos [illegible] fodiendo et ut nobis dicatur: Bibe aquam de tuis vasis et de tuis puteis. Et intantum fodiamus ut superabundent aque putei in plateis nostris ut non solum nobis sufficiat scientia scripturarum sed et alios doceamus et alios instruamus ut bibant homines bibant et pecora. Audiant sapientes, audiant simplices, quoque sapientibus et debitor est et insipientibus doctor ecclesie. Potet homines et iumenta [illegible] domine [illegible] et purgante corda nostra Christo Iesu salvatore nostro cui est gloria et imperium in secula seculorum amen.

Incipit alia omelia de eo quod apparuit deus ysaac ad puteum iuramenti et de pacto quod composuit cum abymelech.

Scriptum est et in ipsa ex persona domini [illegible] in manibus prophetarum similatus sum. Qui sermo aliud indicat quod cum unus sit deus noster Iesus Christus per scripturas et aliud [illegible] filius dei sit in figuris tamen et formis scripturarum variis ac diversis [illegible] sic in superioribus exposuisse nos meminimus quod esset in typo ysaac cum offerretur in holocaustum ipsius tunc et arietis formam tenuerit. Ego amplius dico quod et in [illegible] ad abraham [illegible] ne inicias manum tuam in puerum. Ipse ostendit qui venit ad egyptum quod fecisti verbum hoc. Benedicens benedicam te. Quia et agnus qui immolatur in pascha ipse dicitur et bonus pastor ipse signatur et pontifex qui offert sacrificium [illegible] ipse describitur. Sponsus tanquam verbum dei ipse appellatur et tanquam sapientia ipse rursum sponsa nominatur. Sic et ipsa dicit ex persona ipsius tanquam sponso posuit michi mitram et tanquam sponsam ad ornavit me ornamento. Multaque alia ornamenta que nunc mittimus persequi longum est. Sic ergo ipse dominus pro loco forma suum fulget.

Filius dei pictor

quibusque accommodat carnis. Ita etiam sancti qui eius typum gerebant pro locis et temporibus et causis insistendo figuris terminasse credendi sunt. Sic et nunc si in Isaac videmus quo tractatum est nobis. Ascendit inquit inde ad puteum et apparuit ei dominus nocte illa et dixit Ego sum deus Abraham patris tui noli timere tecum enim sum et benedicam te et multiplicabo semen tuum propter Abraham patrem tuum. Prius enim Isaac duas nobis figuras exposuit apostolus. Unam qua dixit quod Ismael quidem filius Agar ipsa secundum carnem. Isaac vero ipse qui ex fide est formam tenet. Aliam qua ait non dixit seminibus tanquam in multis sed semini tuo tanquam in uno qui est Christus. Tenet ergo Isaac et ipse figuram et verbi Christi dei tamquam verbum dei non secundum evangelium loquitur sed in lege incipientes in evangelio perfectos docet. Et Isaac ergo sanctorum nunc vero quod in lege est verbum quod tenet. Ascendit ergo Isaac ad puteum iuramenti et apparuit illi dominus. Ascensionem legis ad eam dignitatem et natam templa esse et corum que in ibi gerebantur divina obsequia. Potest et augmentum spiritualis legis ascensio nominari. Et propterea forte ad puteum iuramenti ascendisse dicitur. Et ibi apparuisse dominus. Propterea enim iuravit dominus et non penitebit eum tu es sacerdos in eternum secundum ordinem Melchisedech. Ad puteum ergo iuramenti visus est dominus. Cum consummatum esset in eum promissa consummans. Et edificavit ibi altare Isaac et imposuit nomen domini et fixit ibi tabernaculum suum. Considerate ad Isaac puteum edificat quid altare est in lege. Et fixit tabernaculum suum in evangelio vero non tabernaculum figit sed domum edificat et fundamentum collocat. Audi enim sapientiam dicentem de eccl. Sapientia inquit edificavit sibi domum et posuit septem columnas. Audi de hoc ecclesie paulum dicentem fundamentum enim nemo potest ponere preter id quod positum est quod est Christus Iesus. Ubi ergo tabernaculum est ecclesie si fixum sine dubio te domus sua fundamenta sunt. Et supra petram edificatur. Cum vero fundata est supra petram fodit ergo et ibi puteum Isaac. Nec unquam cessat puteos fodiendo donec oriantur fontes aque vive. Et semper impletur et edificatur cum verbo dei.

Et Abimelech ille qui de Gerara adhuc venerat ille Isaac quid venistis ad me. Vos enim odistis me et eiecistis a vobis. At illi dixerunt videntes inquit vidimus quia est dominus tecum. Et diximus fiat iuratio inter nos et te et constituamus tecum pactum ne facias nobis malum. Iste Abimelech ut video non semper pacem habet ad Isaac sed aliquando dissidet. Aliquando pacem requirit. Si meministis quomodo in superioribus diximus de Abimelech que persona tenet studiosorum et sapientium seculi qui per eruditionem philosophie multa etiam ex veritate comprehenderint intelligere quod duo alii potestis. Quomodo erit ad Isaac qui verbum dei quod in lege est tenet figuram. Neque semper in pace. Philosophia enim neque in omnibus legi dei contraria est neque in omnibus consona. Multi enim philosophorum unum esse deum qui cuncta creaverit scribunt. In hoc consentiunt legi dei. Aliquanti etiam hoc addiderunt quod deus cuncta per verbum suum et fecerit et regat et verbum dei sit quo cuncta moderentur. In hoc non solum legis sed et evangeliis consona scribunt. Moralis vero et physica que dicitur philosophia pene omnia que nostra sunt sentit. Dissidet vero a nobis cum deum dicit coeternum. Dissidet cum negat deum curare mortalia sed providentiam eius supra lunaris globi spatia cohiberi. Dissident a nobis cum vitas nascentium stellarum cursibus pendere. Dissident cum perpetuum dicunt hunc mundum et nullo fine claudendum. Sed et alia plurima sunt in quibus nobis cum vel dissident vel concordent. Et ideo Abimelech secundum hanc figuram aliquando in pace esse cum Isaac dicitur aliquando dissidere describitur. Sed et hoc non puto quod otiose scriptum est quod duo alii cum Abimelech venerunt Ochozath gener eius et Phicol princeps militie eius. Abimelech pater meus rex interpretatur. Ochozath tenens. Phicol os omnium. Ochozath tenens et Phicol os omnium ipse philosophie tenet. Que apud eos in tribus partibus dividitur logica physica ethica, id est rationalem, naturalem, moralem. Rationalis est illa que deum patrem omnium constituit.

Sapientia de ecclesia loquitur

Philosophia neque in omnibus legi contraria neque in omnibus consona

Dissidentia

Logicam physicam ethicam

Vbozachi qui dicitur tenens Moralis est que in ore est omnium et ad omnes pertinet et commu
ni similitudine perspicuam omnium inspectat. Hic ergo omnes in Hungarorum erudi
tionibus instituti veniunt ad legem dei et dicunt videntes vidimus quia est deus
tuus et diximus fiat gaudium inter nos et inter te et constituamus tecum partem
ne facias nobis mala. Sed quemadmodum nos te non sumus execrati ita et
tu benedictus domino. Possunt quidem isti tres qui pacem requirunt a verbo dei et
primo capiunt pacto ad sanctitatem eius figura tenere maiorem, qui ex o
rientis partibus veniunt erudiri patrum libris et institutione maiorum et dicunt
quia videntes vidimus natum regem et vidimus quia deus est in ipso et venimus
adorare eum. Sed signus ille est Hungarorum eruditionibus institutus dicens quia deus
erat in Christo mundum reconcilians sibi et admiratus opera eius et maiestatem dicit
videntes vidimus quia est deus tecum et diximus fiat gaudium inter nos sacra
mentis enim ad legem dei in unitate dicit Iuravi et statui ut custodiam mandata
tua. Sed quod petunt ne ne facias inquiunt nobis mala. Sed sic nos te exe
cravi non sumus ita et tu benedictus dominus. Remissionem peccatorum per hec deprecantur in hoc
videntur ne veniat mala. Benedictorum postulant non retributionem. Denique vide
quid sequitur. Et fecit illis inquit convivium magnum Ysaac et manducaverunt
et biberunt. Certum est enim quia qui instruit verbum sapientibus et insipientibus debitor
est. Quia ergo hic convivium sapientibus exhibetur ideo dicitur; quia non parvum sed
magnum fecit. Et tu si non sis adhuc parvulus et lacte indigeas sed exer
citatos deferas sensus et eruditionem plura premissa ad intelligentiam verbi
dei capacior venias, offert etiam tibi convivium magnum. Ponet tibi escam can
gaudium pabulum cibus. Nec lacte quo nutrice quo parvuli nutriuntur, sed
faciat tibi convivium ut vinum magnum. Loquitur tibi sapientia que inter perfectos
perfectur sapientiam dei in misterio absconditam profert, quam nemo principum
huius seculi cognovit. Revelabit tibi Christus Ihesus, hoc quod in eo omnes thezauri
sapientie et scientie absconditi sunt. Faciat ergo tibi convivium magnum, et ipse terrenis
habitabitur si te non invenerit talem ut dicat tibi quia non potui vobis loqui
quasi spiritualibus sed quasi carnalibus, tamquam parvulis in Christo. Corinthiis hec dicit
paulus. Addidit enim cum sint inter vos contentiones et dissensiones, nonne car
nales estis et secundum hominem ambulatis. Istis non fecit magnum convivium pau
lus infantes ut cum esset apud eos egerit nulli oneri esset, ne forte gratis
ab aliquo manducasset sed sibi omnibus qui secum erant nocte et die laborantes
manus sue ministraverunt. Isti enim longe aberant Corinthiis quibus magnum
convivium fecit, ut memini unum quodam ut dignum apud eos predicator verbi dei
potuit exhibere convivium. Tunc vos sumus audire potestis qui eruditos exercitatos
ad audiendum verbum dei defertis sensus, istis fit magnum convivium id est epulas
sed exurgens cum in convivio eos pacem et filiorum promittit. Deprecemur ergo et nos
[illegible] mente ista fiat. actione ad audiendum verbum dei ut facere nos dignetur convivium
magnum. Sapientia enim ingulavit hostias suas et miscuit in cratere vinum suum
et misit servos suos qui omnes quos invenirent ut vocarent ad convivium suum.
Tamen est ut nos ingressi convivium sapientie non cum sordidis nobis in indu
menta insipientie deferamus non fidelitatis veste tumendatis non peccatorum macul
[illegible] sed simplicitate et puritate cordis applicemus verbum et divine sapientie
[illegible] cum est Christus Ihesus dominus noster cui gloria et imperium in secula seculorum amen.

Explicit omelia xii. Incipit omelia xiii. quod scriptum est et accedunt ex egipto
et invenit in terram causa ad sacros pervenire et dimittunt

Observandum nobis est sanctas scripturas legentibus quod in singulis affer
dere nemo conatur et defendere. Si enim diligenter consideremus in
venimus quia numquam fere in scriptis quos boni dicuntur defendisse nec
ad vituperabilia consensisse memoratur. Tunc observatores ordinis
scripturam divinam non ut plerisque videtur inerudito et agresti sermone composita
sed secundum disciplinam divine eruditionis aptata nec tam hystoriarum narratio
nibus quam rebus et sensibus misticis servientes invenies ergo scripturam eorum
quod fame Abraham necessitate descendisse in Egyptum, et veniens simul filios

Spiritualibus

Sancta scriptura composita est

Ascende

Israel ascendisse de Egipto. Deinde et de ipso Abraam dicitur Ascendit
ergo Abraam de Egipto ipse et uxor eius et omnia que eius erant et Loth cum eo
in desertum. Denique et de Ysaac dicitur quia apparuit ei dominus et dixit ei Ne
descendas in Egiptum. Sed et Hismaelite qui portabant thimiamata et resinam
et guttam, qui et ipsi de semine Abraam veniebant in Egiptum descendere
referuntur, cum quibus et Joseph descendisse in Egipto dicitur. Sed et
ipse hoc videtur inquit Jacob, quia est commercium frumenti in Egipto, dixit
ad filios suos: ut quid desides estis? Ecce audivi quia est frumentum in
Egipto: descendite illuc et emite nobis escas ut vivamus et non
moriamur. Et paulopost descenderunt inquit fratres Joseph in Egiptum
comparare frumentum. Ubi cum detentus fuisset Symeon in Egipto et ceteri
fratres eius dimissi redierunt ad patrem, non est scriptum quia ascenderunt
de Egipto, sed impositis inquit frumentis super asinos suos abierunt. Neque enim
digne dicuntur ascendere quorum frater Simeon detinebatur in Egipto, quia
et ipsi merore et cura solliciti vel quibusdam caritatis vinculis tenebantur adstricti.
Cum autem recepto fratre et agnito Joseph sed et Beniamin oculis eius allato
cum leticia redierunt, tunc dicitur quia ascenderunt de Egipto, et venerunt in
terram Chanaan ad Jacob patrem suum. Tunc et quomodo et dixerunt ad patrem, quia
Joseph filius tuus vivit et ipse principatum agit totius terre Egipti. Recessu
enim ab infirmis et humilibus veniunt ad ardua et excelsa conscendunt, quomodo
Joseph vivere indicant et principatum totius Egipti gerere. Hec interim ad
presens nobis occurrere de ascensione potuimus. Ex quibus studiosus quisque occasionem si
habere poterit, plura de scripturis sanctis per tempus ad assertionem probanda colliget.
Verumtamen simile quod audire detinemus de eo quod scriptum est: Quia Joseph
filius tuus vivit. Ego tamen non quidem dicta suscepto. Verum vita ponamus
quia potuisset vivere a libidine, certasse cum uxore domini sui. Non puto quod
a patriarchis de eo indicatum fuisset [illegible] eius Jacob quia filius tuus vivit.
Hoc enim scriptum sed dubio non veniebat. Anima enim que peccat ipsa mo
rietur. Sed et Susanna cum diceret, [illegible] Augustine in laudibus. Si enim
hoc fecero, id est si peccavero, mors mihi est; si non fecero, non effugiam manus
vestras. Videbis quod et peccatum mortem in pectore posuisse. Sed et in primo homine
a deo prolata sententia cum dixit: in quacumque die manducaveritis
de eo morte moriemini. Statim quod prevaricatus est mandatum, mortuus est. Moriebatur
enim anima que peccavit, et arguitur serpens se fefellisse qui dixit non morte
moriemini. Sed et hoc de eo quod dictum est a filiis suis ad Jacob quia Joseph filius
tuus vivit, quibus similia etiam in posterioribus referuntur cum dicitur: Et
resuscitatus est spiritus Jacob patris eorum et dixit Israel: Magnum mihi est si adhuc
Joseph filius meus vivit. Quod in latino dicitur resuscitatus est, [illegible]
in greco scriptum est quod non tam resuscitare quam reaccendere, ut ita
dicam, significat. Et reignire quando ignis solus in forte in aliqua
materia signis consumptis deficit ut extingui videatur, et si forte fomentis adhi
bitis reparetur reaccensus dicitur. Aut si lucerne lumine consumpto defice
mat vel putetur extingui, si forte infuso oleo resuscitetur, [illegible]
[illegible] reaccensa lucerna dicitur, similiter et de lampade et de aliis
[illegible] luminibus appellabitur. Tale ergo aliquid et in Jacob
indicare videbitur hic sermo, quod donec longe fuit ab Joseph et non
est ei annunciatum de vita eius, velut deficeret in eo spiritus eius et lumine
quod in ipso fuit fomentis deficientibus iam erat obscuratum. Ubi vero
venerunt qui ei annunciaverunt de vita eius, id est quod dixerunt quia vita celestis
hominum reaccendit in se spiritum suum et reparatus est in eo splendor luminis.
Et ac passus sit interdum divinus ignis extingui, etiam in sanctis et fideli
bus. Denique preceptum Apostoli qui dona et spiritus et graciam merebant
[illegible] et dicentis: Spiritum nolite extinguere. Talia ergo aliquis
passus fuerat Jacob qualia Paulus precepit fieri non debere et reparacionem

Tracezo

s[ed] p[ost] ea q[uae] [illegible] mutata fuerant de vita ioseph. [illegible] et de eo et recalescit
sp[iritu]s eius iacob et dixit ipse Magnum michi est si adhuc filius meus ioseph
vivit. [illegible] et [illegible] observandum est quia qui recalescit sp[iritu]s suus iacob et dixit ipse
[illegible] qui pene videbatur [illegible] iacob dicit. Ille autem qui dicit magnum michi
est filius meus ioseph vivit [illegible] intelligens et videns magnitudinem vitae q[uae] est
[illegible] iste iam non iacob sed israel scribitur tamquam qui mente videat verum vitam
qui est verus deus [illegible]. Non solum autem de hoc motus est quod audivit quia
filius tuus vivit sed de eo magis quod annunciatum est ei quia ipse sit qui
principatum teneat totius terre egipti. Hoc enim vere magnum est et quod [illegible]
[illegible] suum redegit egiptum [illegible] libidinem [illegible]. Omnes
voluptates corporis [illegible] de terrena. Hoc est principatus totius terre egipti
hoc est quod apud israel magnum dicitur et in admiratione habetur. Si quis non est qui
aliqua [illegible] vitia corporis subiecit [illegible] non cedat et [illegible] de isto non [illegible]
[illegible] de quia principatum ioseph cui nulla corporis dominata est libido [illegible] totius
egipti [illegible] princeps et dominus fuit. Dic ergo non iam iacob sed israel recalescens sp[iritu]
Magnum michi est si ioseph filius meus vivit. Ibo et videbo eum antequam
moriar. Sed nec hoc quidem otiose relinquendum est [illegible] non amarum [illegible] me
[illegible] resuscitatus recalescens dicit. Splendor est enim [illegible]
cat in eo [illegible] penitus non est. Tunc obstulerunt filii eius tunicam ioseph
[illegible] sanguine maculatam sed meditatio eorum decipi potuit ita ut scinderet vestimenta
[illegible] poneret saccum super lumbos suos et lugeret filium suum. Nec velit omnino consolari
[illegible] dicens quia descendam ad filium meum lugens ad infernum. Tunc etiam sic dignum
non erat penitus extinctum in eo lumen. Magna tamen [illegible] fuat absconditum quod non de-
cipi potuit quod vestimenta scinderet lugere quod imploraret mortem quod in infernum
[illegible] lugendo descendere. Iste [illegible] nunc resuscitatus et recalescit sp[iritu]s suus
quia [illegible] recalescit erat ut lumine quod in eo obscurabat [illegible] mendacii
recalescit et resonet vitalis [illegible] q[uod] [illegible] q[uo]d iacob est q[ui] recalescit
sp[iritu]s suus. Israel vero est qui dicit magnum michi est si adhuc filius meus vivit
[illegible] et tu qui audis [illegible] ab eo ubi scriptum est quia dixit non iacob
vocabitur nomen tuum sed israel quia invaluisti ad deum et cum hominibus potens fueris
[illegible] septem [illegible] [illegible] diffinitionem ubi causa [illegible] dicat admirationem
[illegible] qui [illegible] in latitudine [illegible] non filii iacob sed filii israel
esse dicuntur. Ille qui [illegible] videt esau venientem et [illegible]
[illegible] et adoravit septies [illegible] et [illegible] et ad quem [illegible] venditit
primogenita sua non israel sed iacob dicitur. Sed et qui offert dona et dicit si inveni
gratiam coram te suscipe [illegible] de manibus meis propter quod vidi faciem
tuam sicut qui videt faciem dei non erat israel sed iacob. Et ubi audivit quia con-
taminata est dina filia eius et tacuit iacob usquequo venissent filii eius non dicitur israel
sed et [illegible] sunt obscuri [illegible]. Impunita igitur [illegible] non iacob sed israel
dicit Magnum michi est si adhuc ioseph filius meus vivit. Sed et cum venit ad puteum
iuramenti et offert hostias deo patris sui israel non iacob dicitur sed israel. Verum
[illegible] in visione noctis loquitur ad eum deus non dicit israel israel sed iacob iacob
[illegible] quia non erat adhuc [illegible] et non dum [illegible] vocat dei [illegible]
[illegible] et ad intrat in egiptum non israel sed iacob dicitur. Et filii [illegible]
[illegible] et cum stat ante pharaonem ut benedicat eum non israel sed iacob
[illegible] non enim capiebat israel benedictionem sed iacob. Non
ad pharaonem quia parvi sunt et pessimi dies vite mee. Quod utique [illegible]
dicat israel. Post hec vero non de iacob sed de israel dicitur quia vocavit filium suum
ioseph et dixit ei Si inveni gratiam in conspectu tuo pone manum tuam sub femore
meo et facias sicut me [illegible]. Et qui adoravit super fastigium virge
ioseph non erat iacob sed israel. Tunc deinde cum benedixit filios ioseph
israel dicitur et cum convocat filios suos dicit Convenite [illegible]

annunciem vobis in novissimis diebus. Congregamini filii Jacob et audite filii
Israel patrem vestrum. Sed fortissimi requiris. Filii Jacob dicuntur, qui quamvis
Israel vero dicitur qui videt eum. Vide ne forte hic indicetur quod ille minus
consecuti perfecerint, ut Israel initiis adequarentur. Et vero illi filii Jacob dicuntur
tamquam inferiores. Ille vero qui iam perfectus erat, et benedictiones futurorum
construens dabat, Israel appellabatur. Sane quod dicitur quia sepelierunt sepul-
tores Egipti non Jacob sed Israel, grande videtur esse questio. Sed ut arbi-
tror, quod in hoc illorum mundi exprimatur quibus per eum per Christum omnis intel-
lectus bonorum et omnis perspicacia intelligencie, testis Israel ab eis dicatur
sepultus, quia apud inimicos suos mortuus fuit et sepultus fuit. Hec immutans
ad primus occurrere patuit dicta Jacob et Israel per visum deus loquatur. Et
quod cum velut ad quosdam agones proficiscente corroborans et confortans mit-
tat ad Egiptum. Ait enim noli timere descendere in Egiptum. Hoc est dicere: Con-
gressurus adversus principatus et potestates et adversus mundi huius rectores. Siquidem Egi-
ptus appellatur rectores tenebrarum harum. Nolite timere, nolite trepidare
... et si eam saeve vis quia timere non debeas. Audi promissionem meam. In
gentem enim magnam faciam te ibi et descendam tecum in Egiptum, et ego te revo-
cabo inde in finem. Non ergo timet descendere in Egiptum, nec timet agones
huius mundi et obsistencium demonum subire certamina. Cum quo in agones
descenderit, hec demonstrant verba quibus Paulus dicebat: Amplius inquit
ego, qui omnibus illis laboravi non autem ego sed gratia mecum. Sed in ultimis cum
adversus eum commota simul seditio et agone clarissimus pro verbo et predicacione
domini desudaret, astitit ei dominus et dixit eadem que tunc dicit ad Israel:
Noli inquit timere Paule: sicut enim testificatus es de me Jerusalem, ita et te oportet
et Rome testimonium dare. Verum ego amplius, aliquid hic in loco
arbitror latere misterii. Movet enim me quod dixit: In gentem magnam facia-
m te, et descendam tecum in Egiptum, et inde te revocabo in finem. Quomodo est
qui factus est in gentem magnam in Egipto et in fine revocatus est. Potu-
it ad plures illud spectare de quo dici putatur non videbitur verum. Non
enim revocatus est in fine de Egipto, quippe qui defunctus in Egipto est.
Respondendum autem erit, siquidem in eo revocatum dicit adeo Jacob, quia
corpus eius reportatum est, secundum quod si reputatur non erit verum. Quia deus non est
deus mortuorum sed vivorum. Non ergo convenit hic de corpore mortuo in-
telligi, sed de vivis et viventibus apprehendi. Videamus ergo ne forte vel
Adam descendentem in hunc mundum et in gentem magnam, hoc est in celum
ex gentibus factum, confirmatur per omnibus ad patrem regressi, ut protopla-
sti in hoc figura formetur, quod in agones descendit in Egiptum, cum
de paradiso deiectus ... certus ad huius mundi labores et aerumnas. Quod
dedicitur proposito sibi cum serpente certamine, cum dicitur: Ipse tuum observabit
caput et ipse tuum observabit calcaneum. Et iterum cum ad mulierem dicit:
Inimicicias ponam inter te et ipsum, et inter semen tuum et semen illius. Inter
tu eos in hoc certamine positos deserit deus, sed ipse est cum ipsis. Complacet
in Habel, corripit Cain, invocatur adhuc Enoch. Noe in diluvio
archa salutis exstruere, Abraham educit de domo patris sui et de
cognatione sua. Ysaac et Jacob benedicit. Filios Israel educit de Egi-
pto. Per Moysen legem litteris scribit, per prophetas que deerant implet.
Hoc est esse cum eis in Egipto. At vero Revocabo te inde in
finem, hoc esse arbitror sicut supra diximus, quod in fine seculorum unigenitus
filius suus pro salute mundi usque in inferna descendit, et inde protoplau-
stum revocavit. Ipse enim dixit ad latronem: Hodie mecum eris in
paradiso. Hoc enim non illi soli dictum, sed et omnibus sanctis intelligere quibus
in inferna descenderat. In hoc ergo verius quam in Jacob adimpletum
quod dictum est, quia revocabo te inde in finem. Sed et unusquisque nostrum
eodem ordine atque eadem via Egiptum et agones ingreditur. Et si me-
reatur ut deus semper maneat cum eo, faciet eum in gentem magnam. Ma-
gna enim gens est virtutum numerus et iusticie multitudo, in quibus sicut genus
multiplicari dicuntur et crescere. Et complebitur in eo eciam illud quod dicitur

Adam
Eva

Glosa
In finem

Latroni dictum
est hodie mecum

Finis

est quia revocabo te inde in fine. Finis enim perfectio rerum et ultima consumacio
ponitur. Propter hoc demum et aliquis quidam sanctorum dicebat: Ne revoces me in
dimidio dierum meorum. Et item magno patriarche abraam testimonium perhibet
qui defunctus est abraam plenus dierum. Hoc ergo revocabo te inde in fine
scilicet si direxeris qui dextrame bonum erasti fidem servasti cursum consumasti revocabo
te iam de hoc mundo ad beatitudinem futuram ad perfectionem vite eterne ad
iusticie coronam quam reddet dominus in fine seculorum omnibus qui diligunt eum.
Videamus autem quod etiam inde sequitur. Sic quod dicit Et ioseph ponet manus
suas super oculos tuos. Multa quidem intra hunc sermonis velamine ar-
chane intelligentie contegi arbitror sacramenta que congerere pulsare
aliquis temptare et sine intuitu non videbimus absque ratione dici quod
et paronibus meis quibusdam visum est ypotheca quedam in hoc designatum
videri. Cum quidem de tribu ioseph fuit Ieroboam ille qui fecit duas
vaccas aureas ut seducerent populum adorare eas et per hoc velut impositis ma-
nibus suis excecavit et clausit oculos israel ne viderent impietatem suam de quo dicitur est
post impietatem iacob hec omnia et propter peccatum domus israel. Que autem impietas iacob nonne
samaria. Sed si quis forte neget dixisse eam sub spe pietatis futura adeo dicta sunt ad
presentem vituperationem peccati dicimus quia et verus ioseph dominus et salvator noster sic
corporalem manum suam posuit super oculos ceci et reddidit ei visum quem perdiderat ita
etiam spirituales manus suas super oculos legis qui per corporalem intelligentiam fuerant excecati
iam fuerant excecati et reddidit eis visum ut hiis quibus aperit dominus scripturas spirituales
visus in lege et intellectus appareat. Utinam et nobis imponat dominus Ihesus manus
suas super oculos ut incipiamus et nos respicere non ea que videntur sed que non videntur
illos oculos qui non intuentur presentia sed futura et revelat nobis cordis aspectum
quo deus videtur in spiritu per ipsum dominum Ihesum Christum cui gloria et imperium in secula seculorum.

Explicit omelia XV de genesi ... et XVI incipit de septem annis ubi egiptii ...

Secundum scripture fidem nullus egiptius liber pharao enim omnem sibi in
servitute redegit nec aliquem inter egiptiorum fines liberum dimi-
sit et in omni terra egipti libertas adempta est. Et propterea forte
scriptum est Ego sum dominus deus tuus qui eduxi te de terra egipti
de domo servitutis. Facta est ergo egiptus domus servitutis. Et quod est inslicius, vo-
luntarie servitutis. Ita de hebreis quomodo legitur quia in servitute redacti
sint et quia usque dominacionis excepta libertate perferunt violenter tamen ad hoc
memorantur addicti. Scriptum est enim quia egiptii abhominabantur filios
israel et per potentiam opprimebat egiptii filios israel violenter et affligebant vi-
tam eorum in operibus durissimis luti et lateris et omnibus operibus que erant in cam-
pis in quibus omnibus in servitutem eos redigebant cum vi. Intende ergo diligentius
quo hebrei fuerunt violenter in servitutem redacti quibus natura inerat libertas
tas per deceptionem aliquam ad vim extorquebat pharao vero egiptium populum fa-
cile sibi in servitutem redegerat non statuit quia cum vi hoc faceret sed proclives
sunt egiptii ad degenerem vitam et cito ad omnem famulatum deciderunt viciorum
Respice ad originem generis et invenies quod pater eorum Cham qui meditatem
visat patris ridens meruit sentenciam ut filius eius Chanaan
fratribus suis esset quo in eo nequitia morum argueret conditio servitutis Non ergo immerito
ignobilitatem generis decolor posteritas imitatur. Hebrei etiam si in servitute redigantur
etiam si tirannidem patiantur pharao libertatem de domo servitutis ad libertatem
pristinam quam nunquam amiserant revocantur. Denique etiam divinis legibus cavetur ut
si forte emerit quis hebreum puerum non eum perpetua servitute possideat
sex annis serviat ei septimo vero anno exeat liber. De egiptiis vero nec
tempestatem nec usquam divina lex curam gerit libertatis egiptie quam sponte
perdidat. Sed citro eos conditionis iugo ac servituti perpetue deligat
hec ergo si intelligamus spiritualiter quenam sit egiptiorum servitus agnoscimus quia
servire egiptiis nichil aliud est quam abnoxium se carnalibus viciis et
demonibus et subiectum per quos utique unusquisque nec cognoscitur illata necessitas
cogit sed sponte ... animi et libido ac voluntas corporis subiugat.

Glo. in fine.

Nota ut in de ... vel

pharaonem reddiderunt eum egiptii et sui servi per ... pharao ... egiptii servos fecerat et servi ... ab omnibus ... egipti ... ad ... eius

Cham pater egiptiorum

Servitus egiptiorum

cui se eorum per concordiam subdit. Cui vero libertatis anime cura est et dignitatem
mentis celesti cognicione nobilitat, iste etsi plebis vilis est, etsi videatur affirmari
ad tempus, non tamen libertatem suam in perpetuum perdit. Denique et salvator de li-
bertate et servitute in evangeliis disserens ita loquitur: Omnis inquit qui peccat servus est
peccati. Et iterum dicit: Si manseritis in verbo meo agnoscetis veritatem et veritas li-
berabit vos. Quod si quis forte dicat nobis: quomodo ergo Ioseph omnem
terram in possessionem tradidit Pharaoni et cum omnibus istam servituti, qui sapiens
[illegible] de patre [illegible] suscepta, per hanc corporum servitutem significet, quo
per semetipsum vere in servitutem omnem terram adduxit Pharaoni. Possumus ad hoc re-
spondere quia ipse [illegible] sermo [illegible] excusat ministerium cum dicit: Omnia semetipsos
vendiderunt Egyptii et possessiones suas. Non ergo ad dispensatorem culpa re-
flectitur, ubi digna dispensatorum meritis providentur. Invenimus enim tale
aliquid et a Paulo factum ab eo his qui semetipsum per fide [illegible]
[illegible] fecit iudicium: tradidit Sathane ut discant non blasphemare. Neque
utique nemo dixit Paulum durum egisse, cum quoniam de ecclesia eiecit et Satha-
ne tradidit. Sed ad illum sine dubio culpa refertur, qui pro actibus suis me-
ruit ut non ei esset in ecclesia locus, sed Sathane consortio mereretur adiungi. Ita
ergo et Ioseph cum [illegible] libertatis [illegible] nobilitas in Egyptiis providisset
digna sententia digne natum sortiantur. Ergo et [illegible] aliquid [illegible] invenimus
et divinis dispensationibus tale aliquid gestum in eo quod dicit Moyses: Cum divideret
excelsus gentes et disseminaret filios gentium secundum numerum angelorum dei posuit eas,
et facta est pars domini Iacob funiculus hereditatis eius Israel. Vides ergo quomodo principibus uni-
cuique genti angelorum statuit principatus. Pars autem domini Israel effecta est. Postea
sequitur: Vendiderunt inquit Egyptii terram suam Pharaoni. Obtinuit enim eos fa-
mes. Vituperatio mihi videtur et in hoc Egyptiorum continere. Non enim facile de sanc-
tis scriptum invenimus quia obtinuit eos fames. Nusquam enim scriptum est quia inva-
luit fames super terram, non tamen scriptum est quia obtinuit fames Iacob vel filios eius.
De Egyptiis dicit quia obtinuit eos fames, non tamen obtinet eos. Propterea et quod
constituti in ea sic Paulus invenitur laborans gloriari in tribulacionibus cum
dicit in fame et siti et frigore et nuditate. Quod ergo iustis ad [illegible] virtutis est,
hoc iniustis pena peccati est. Denique etiam in diebus Abrahe scriptum est quia facta
est fames super terram. Et utique si ut quidam putant incaute et imperite esset
sermo scripture divine compositus, putaverat dicere quia descendit Abraham in Egyptum
habitare ibi quia invaluit super eum fames. Sed intuere quanta discretione utatur
sermo divinus, quanta cautela. Cum de sanctis refert famem, dicit invaluisse super terram. Cum
de iniustis, ipsos fame dicit obtentos. Neque ergo Abraham neque Iacob neque filios eius
obtinet fames, sed et si invalescat super terram dicit invalescere. Et temporibus Isaac
[illegible] scriptum est quia facta est fames super terram preter illam famem priorem
que facta est temporibus Abrahe. In tantum enim non obtinet fames Isaac ut dicat
ad eum dominus: Noli descendere ad Egyptum, sed habita in terra quamcumque dixero tibi
et habita et ero tecum. Sed in [illegible] ut arbitror observantia longe est post
ista tempora propheta dicebat: Iunior fui etenim senui et non vidi iustum derelictum
nec semen eius querens panem. Et alibi: Non occidet fame dominus animam iusti.
Ex quibus omnibus declaratur iustum quidem posse pati famem et eos qui terrena
sapiunt. Quorum autem ista causa est ut faciat voluntatem patris qui in celis est
et quorum animam panis ille alit qui de celo descendit, nunquam potest famis in-
eam laborare. Idcirco ergo observas scripta omnia non dicit eos fame obtineri
quibus novit esse saturitatem dei et cibum celestis prebere sapientie. Sed in tertio Re-
gnorum libro similem de relacione famis invenies scripture esse cautelam
ubi cum fames invaluisset super terram dicentem audivimus Heliam ad Achab:
Vivit dominus deus virtutum, deus ipse in cuius conspectu steti, si in his annis
ros et pluvia fuerit super terram nisi per sermonem oris mei. Et post hec mandatur
a domino corvis ut pascant prophetam et ut aquam bibat de torrente
Charith. Et iterum [illegible] Sarephtha Sidonie mandatur mulieri vidue

pasce prophetam cui non amplius quam unius diei superest victus ut lac facta ea in edi-
ficiis fiet et multipliciter abundabit exercitus. Hydria enim farine et capsaces olei
secundum verbum domini non defecit pascendo prophetam. Similiter invenies etiam in temporibus Elisei cum
filius Ader rex Syrie ascendit adversum Samariam et obsedit eam et facta est ingens
fames magna in Samaria usque quo efficeretur caput asini quinquaginta siclis argen-
teis. Sed subito per verbum prophete fit mira conversio dicentis: Audi verbum domini. Hec dicit
dominus: Hic erit hoc tempore cras mensura similaginis siclo uno in portis Samarie.
Vides ergo ex his omnibus quia cui colligatur terra cum terra fames obtineat, non
solum non obtinet iustos sed medela potius per eos intentatur. Terra deserta [illegible]
quam videas quamadmodum observata in omnibus pene scripture sancte locis integre custodi-
ta que ad tropicum et allegoricum sensum, que ipsum [illegible] prophetarum sermonibus
edocemur. Unglorum [illegible] ex xii prophetis aperte et evidenter spiritualem dicit famem. Modo sermonis
pronunciat dominus: Ecce dies veniunt dicit dominus et emittam famem super terram, non famem
panis neque sitim aque sed famem audiendi verbum domini. Videtis que sit fames? Non famem
obtinet peccatores. Videtis que sit fames que invaluit super terram. Qui enim de terra
sunt et terrena sapiunt et non capiunt ea que sunt spiritus dei, famem verbi dei patiuntur.
Legis mandata non audiunt, correptiones propheticas, apostolicas consolationes ignorant,
non sentiunt evangelii medicinam. Et ideo de his recte dicitur: quia valuit fames
super eos. Iusti autem et in lege domini meditantibus diebus ac noctibus sapientia
paravit mensam atque suam. Occidit victimas suas, miscuit in cratere vinum
suum et summa voce clamat: Non ut omnis veniat, non ut abundantes, non ut divi-
tes, neque ut sapientes huius mundi deputant ad se, sed si quis est insipiens inops
sensu veniat ad me. Id est: si qui sunt quales eos quod alibi dicit: Ipsi pauperes
fide divites. Isti conveniunt ad epulas sapientie et dapibus eius refecti depellunt
famem que invaluit super terram. Vide ergo et tu ne forte inveniaris Egyptius
et obtineat te fames, ne forte solis actibus occupatus avaritie vinculis stricte
aut luxurie effusione resolutus alienus efficiaris a sapientie cibis, qui semper in dei
sine dubio famem dei patieris. Tu vero de Abraham stirpe descendas et nobilitatem
generis custodias, pascit te semper lex, pascunt prophete, exhibent tibi et apo-
stoli quasi convivia Insuper et Abraham et Ysaac et Iacob in regno patrum recu-
bare te invitabunt, ut ibi manduces de ligno vite et bibas vinum de vite
vera vinum novum cum Christo in regno patris eius. Ab his enim cibis non potest ieiunare
qui sponsi doctrinam [illegible] cum ipsis est sponsus. Refectus sane in quibus
qui terra sacerdotum Egyptiorum non sit in servitutem redacta pharaoni, neque cum ceteris
Egyptiis vendiderunt semetipsos, sed quia cetera accepit ne [illegible] munera
non a Ioseph, sed ab ipso Pharaone, et per hoc tanquam familiares prae ceteris non vendiderunt
terram suam Pharaoni. Sed per hec neque ceteros esse ostenduntur, quia per nimia fa-
miliaritate quod erat eis cum Pharaone, nec immutationes receperunt, sed permanent in
mala possessione. Et sic his qui in fide et salute profectus est dominus, iam non dicam
vos servos sed amicos. Ita dicit et iste Pharao, tanquam ad summum gradum nequitie
et sacerdotum prodicionis ascenderit. Ita non dicit vos servos sed amicos. Denique
vis scire quid interest inter sacerdotes dei et sacerdotes Pharaonis? Pharao terras
concedit sacerdotibus suis, dominus autem sacerdotibus suis partem non concedit in terra, sed dicit eis:
Ego pars vestra. Observate ergo qui hec legistis omnes domini sacerdotes et videte que
sit differentia sacerdotum, ne forte qui partem habent in terra et terrenis cultibus et studiis
vacant, non tam domini quam Pharaonis sacerdotes esse videantur. Ille est enim
qui vult sacerdotes suos habere possessiones terrarum et exercere agrum non anime cultura
vacare et non legis operam dare. Christus autem dominus noster sacerdotibus suis quid precipit
audiamus: Qui non abrenuntiaverit inquit omnibus que possidet non potest esse meus discipulus.
Contremesco quod dico. Meus enim primo omnium, meus inquam ipse accusator existo meas
condemnatos loquor. Negat Christus esse suum discipulum quem videt aliquid possidentem
et eum qui non renuntiat omnibus que possidet. Et quid agimus? quomodo hec aut ipsi
legimus aut plebibus exponimus, non solum abrenuntiantes his que possidemus sed acqui-
rere volumus ea que numquam habuimus antequam veniremus ad Christum. Numquid quia [illegible] nostra

Margin notes: Siclis | Amos viii | vestrum | vel | familiares | nos | De sacerdotibus | ac

nos redarguit conscientia recte non profitentes que scripta sunt pavesco. Nolo duplicari tibi
metus fratres tuus. Confitebor et hoc coram populo audiente confitebor quod scripta sunt
etsi non dum implesse me novi, sed vel hic saltem commoniti festinemus transire a sacer-
dotibus pharaonis quibus terrena possessio est, ad sacerdotes domini quibus terrena pars
non est, quibus portio dominus est. Talis enim erat et ille qui dicebat Tamquam ege-
tes multos autem locupletantes, et velut nichil habentes et omnia possidentes. Talis erat et
qui dicebat, argentum et aurum non est michi. Audite quid etiam Petrus de se ipso pronuntiat. Audite
cum eo Iohannem pariter profitente et dicentem Aurum et argentum non habeo sed quod habeo
hoc tibi do. In nomine Ihesu Christi surge et ambula. Vide sacerdotum Christi divitias. Vide quales
habentes quanta et qualia largiuntur. Istius opes terrena non possunt terrena possessio
conferre. Sacerdotes sacerdotibus, nunc si videtis et populum egyptium populo israelitico
conferamus. Dicit enim in consequentibus, quia pars fame et servitute populus egyptius
quinta confert pharaoni. Contra vero israeliticus populus decimas offert sacerdotibus.
Vide et in hoc scripturam divinam in contrarium sublimia. Vide egyptium populum propter quintam
hic nunc tributa impendentem. Quinque enim sensus carnis designantur, quibus propter
carnalia deservit. Semper enim istis visibilibus rebus et corporalibus obsequitur. At vero
israeliticus populus donat de quo perfectionis merito. Decem enim vel legis accepit
et decalogi virtute vel mysterii consecutus incognita mundo ignavi sacramenta divina largiendo
suscepit. Sed in novo testamento similiter venerabilis est decadis. Sic et secundum evangelium
domini exponit germinatis virtutibus et servus fidelis de negotiationis sue lucro
decem minas offert domino et decem civitatum accipit potestatem. Unde quia primus
auctor omnium et fons et initium est ipse, deo et populus decimas quas infert et
sacerdotibus praestat, primogenita vero offert primogenito omnis creature et initia primitiis
omnium, de quo scriptum est qui est initium primogenitus omnis creature. Vide ergo ex his
omnibus dicam populi egyptiorum et populi israeliticorum et sacerdotum domini et distantiam
teneas ipsum, inde de quo populo sis et cuius ordinis sacerdotium teneas. Si adhuc
carnalibus sensibus servis, si adhuc quintanis et vectigalibus et spoliis et respicis
ea que visibilia et temporalia sunt et non respicis ea que invisibilia et ad
eterna sunt de egyptio populo te esse cognosce. Si vero decalogum legis et
decadem novi testamenti quam supra exposuimus per impares decas tuas et de his decimas
offers et primogenita, si quidem in fide immolas primogenita ex mortuis et initia tua confers
ad initium omnium rerum israelita es in quo dolus non est. Sed et sacerdotes domini si semetipsos
discutiant ut terrenis actibus liberi sint et possessionum mundanarum possunt dicere ad
dominum. Quia ecce nos dimisimus omnia et secuti sumus te, audient et ab eo quia vos secuti
estis me in regeneratione omnium cum venerit filius hominis in regno suo sedebitis vos super
duodecim thronos iudicantes duodecim tribus israel. Superest ut videamus quid est quod moyses
et habitavit inquit israel in egypto in terra gessen. Interpretatur autem gessen proxi-
mitas vel propinquitas per quod ostenditur quia etsi in egypto habitet israel non tamen
longe est a deo sed proximus est ei et coniunctus, sicut et ipse dicit. Quia ego descendi
tecum in egyptum descendisse et ego tecum. Et nos ergo etiam si videmur in egyp-
tum descendisse, et si in carne positi agones mundi huius et certamina sustinemus
et si inter eos habitamus qui deserviunt pharaoni, tamen si prope deum simus, si in man-
datorum eius meditacione versemur et precepta eius ac iudicia perquiramus. Hoc
est enim esse prope deum, semper que dei sunt cogitare, que dei querere. Et deus semper
nobiscum per ihesum christum dominum nostrum cui est gloria in secula seculorum. Amen.

Explicit liber omeliarum origenis super genesim. Incipit in exodum omelie xiii

Videtur mihi quod unusquisque sermo scripture divine similis est alicui semini
cuius natura hec est ut cum iactum fuerit in terram in spicam vel quamcumque aliam
sui generis speciei multiplicetur et diffundatur et tanto cumulatius quanto vel
peritus agricola plus seminibus laboris impenderit vel beneficium terre
fecundioris indulserit. Sic ergo efficitur per culture diligentiam ut quod
semen videtur sinapis quod est minimum omnium ut efficiatur maius
omnibus oleribus et fiat arbor ita ut veniant volatilia celi et habi-
tent in ramis eius. Ita ut hic sermo qui et nunc nobis ex divinis voluminibus
recitatus est si peritum inveniat et diligentem colonum cum primo ad tactum videatur
exiguus et brevis ut cepit excoli et spiritali arte tractari crescit in arborem et ra-
mis et in virgulta diffunditur ita ut possint venire disputatores et rheto-
res huius mundi quasi velut aves celi levibus pennis verborum duntaxat pompa
celsa sectantur et ardua rationibus capti velint habitare in ramis istis in quibus
non loquendi decor est sed vivendi. Quid ergo faciemus et nos de his que
lecta sunt nobis. Si in dominum credentes dignatur spiritalis agri culture disciplina
si peritia colendi agricolis donaretur unus sermo ex his que recitata sunt
in tantum posset longe lateque diffundi, si tamen et auditorum capacitas sineret ut vix
nobis ad explicandum sufficeret dies. Temptabimus tamen pro viribus meis aliqua disserere
etiam si non nobis universa explicare neque nobis horum prima agnoscere quod super vires
meas sit horum, sed tamen non puto arbitror esse peritie. Videamus ergo quod statim initio
hodie lectio contineat et qua possumus brevitate quantum ad edificationem auditorum sufficit
prosequamur. Si tamen pater luminum invocetur et adsit nobis sermo dei ut ipse dux
mei dignetur esse sermonis. Hec sunt inquit nomina filiorum israel qui ingressi sunt
in egiptum una cum iacob patre suo unusquisque cum domo universa sua introierunt
Ruben Symeon Levi Iudas et ceteri patriarche. Ioseph autem inquit erat in egipto. Erant
autem omnes anime de iacob septuaginta quinque. Simile huic misterio et id esse puto
quod per prophetam dicit si quis averterit pedem in egiptum descendit populus meus ut habitaret
ibi et in assyrios abducta est. Si quis ergo sunt ex his qui vel a prioribus nostris
vel etiam a quo equaliter et a nobis non raro disputata sunt intelligere
quid sit egiptus in qua populus dei non tam ad habitandum quam ad incolendum descendit
qui etiam sint assyrii qui eos sicut vinctos facientes abduxerunt consequenter et vacat quod
sit patriarcharum numerus et ordo quod ceterarum domus et familie designet que una cum patre
suo iacob ingressi dicuntur in egiptum. Dicit enim Ruben cum tota domo sua et
Levi cum tota domo sua sed et ceteri omnes. Ioseph autem erat in egipto et uxorem
de egipto accepit et licet ibi positus tamen in patriarcharum numero habetur. Si quis ergo
pro spiritali ista discutere et apostoli sensum sequi quo discernit et segregat israel et
dicit esse quendam secundum carnem israel et alium sine dubio indicat esse secundum spiritum. Sed et
si quis sermonem domini diligentius consideraverit considet quod hec ipsum designatur
cum dicit de quodam: ecce vere israhelita in quo dolus non est, et dat intelligi esse a quo
israhelitas non veros potius fortasse, spiritalibus spiritalia comparans et novis
veteribus nova componens misterium egipti et patriarcharum linea descensionis
advertat. Sed et differentias tribuum contemplabitur ut contineat quid eminentius
sit in tribu levi cum ex ea sacerdotes domini eliguntur ac ministri, quid etiam in tribu
iuda precipuum dominus sensit quod ex ea reges assumantur et principes et quod
maius omnium quod ex ipsa etiam dominus et salvator in secundum carnem nasceretur. Nescio
enim si quicumque privilegia ad illorum intuitum referenda sunt ex quorum stirpe
nomen vel cognomine dicuntur id est vel ad ipsum iudam vel ad levi vel ad unum
quemque eorum qui tribui nomen dedit. Movet enim me in hac intentione et
illud quod iohannes in apocalipsim de populo hoc qui christo credidit scribit dicit
enim quia ex tribu ruben duodecim milia signati et ex singulis
tribubus duodecim milia. Quos simul omnes dicit esse centum quadraginta quatuor
milia qui se cum mulieribus non coinquinaverunt sed virgines permanserunt. Quod
utique cum de nec qualibuscumque vel inepta est suspicio quod ad istas tribus iudeorum
Symeon et Levi et ceteras que de iacob genus ducunt possit revocari. Ad hoc
ergo pertinet iste numerus virginum referendus sit tam equalis tam integer tamque

compositum ita ut nullus altero superior aut inferior inveniatur. Ego quidem pro captu ingenii vel
in quirendo non audeo sed ut aeterna ponere cum aliquo discrimine in medio apostoli tamen ipsa
suspicatos esse quia aliqualiter intueri possunt subiciat cum dicit Christus. Ipsa quod flecto genua
mea ad patrem domini nostri Jesu Christi ex quo omnis paternitas in celis et in terra nominatur.
Et quidem de terrenis paternitatibus intellectus non videtur esse difficilis. Patres enim tribuum
vel domorum ad quos successio posteritatis refertur, sine omnis paternitas appellatur.
In celo vero quod dicit quid aliqualiter sint patres aut pro quibus patrum posteritatibus celestibus
paternitas nominetur ipsius est nosse solius cuius celum celi sedes est, terram autem
dedit filiis hominum. Descendunt ergo in Egyptum patres Ruben Symeon Levi
unusquisque cum omni domo sua introierunt cum Jacob lxxv. Hic iam nominando
poene animas mutavit mysterium sermo propheticus quod utique curavit ut proderet
quod non de corporibus sed de animabus dicit quia viribus ergo adhuc velamine suo uti
namque esse creditur animas pro hominibus appellari. Tunc lxxv anime descendere cum Jacob
in Egyptum. Iste sunt anime quas genuit Jacob. Ego non puto quod quis hominum possit
animam gignere nisi si quis forte talis sit qualis ille qui dicebat: Nam et si multa milia
habeatis pedagogorum in Christo sed non multos patres. Nam in Christo Jesu per evangelium ego
vos genui. Isti ergo sunt qui generant animas et parturiunt, sicut idem alibi dicit:
Filioli mei quos iterum parturio donec formetur Christus in vobis. Animam enim [illegible]
et carnalem [illegible] Denique statim in initiis ipse Adam quod dicit:
Nunc enim os de ossibus meis et caro de carne mea. Nec tamen addidit et anima
de anima mea. Sed velim inde dicere: O Adam, si omnes de tuis ossibus agnovisti et carnem
ne de tua carne sensisti, cur non intellexisti et animam de tua anima processisse? Si enim
omnia que in te erant tradidisti, cur etiam secundum animam facit ad ceteros mentem, que
melior totius hominis pars est? Sed videtur per quod intelligentibus in individuo dicere
quod cum dicit os de ossibus meis et caro de carne mea quod de terra esse fuerit sua professa.
Non audet non suam dicere quod fuit non de terra. Sed et Laban similiter cum dicit ad Jacob: Ex ossibus
meis et carne mea es tu, nec ipse amplius aliquid invenit audet suum dicere, nisi
quod terrene consanguinitatis agnoscit. Alia quippe est animarum cognatio quam ideo Jacob
descendenti in Egyptum sociatur, ut cetus patriarchis et sanctis sub cunctatione
mistice paternitatis adscribit. Sed quoniam satis vicinum terre navigantes servare [illegible]
[illegible] cursum et ipsorum quodam modo quasi litoris stringens [illegible] quo [illegible]
nos verborum cursus adducit. Igitur redeam ad ea que sequuntur. Mortuus
tuus est inquit Joseph et omnes fratres eius et omnis generatio illa. Filii autem Israel creve-
runt et multiplicati sunt et diffusi sunt et invaluerunt nimis valde. Multi-
plicavit enim illos [illegible] vivet Joseph. Non refertur quod multiplicati fuerint filii Israel
nec aliquid omnino in eis de augmentis numerositate memoratur. Ego credens verbis domini mei
Jesu Christi in lege et prophetis iota unum aut unum apicem non puto aliquid [illegible] prophe-
posse donec omnia fiant. Unum quamcumque [illegible] capacitatis sue ea nunc tamen prosequemur quod
cum ipse [illegible] quoniam moriatur nunc Joseph, id est qui distractus est xxx argen-
teis ab uno ex fratribus suis Juda. Vide quanti crescunt filii Israel. Cum vero pro omnibus gustaverit
mortem et per quam destruxit eum qui habebat imperium mortis, id est diabolum, multipli-
catus est populus fidelium et diffusi filii Israel et multiplicati sunt super terram et creverunt nimis
valde. Nisi enim sicut ipse dixit cecidisset granum frumenti in terra et mortuum fuisset
non utique fructum qui per universum orbem terrarum capitur tulisset. Igitur postquam cecidit
granum in terra et mortuum est, omnes qui ex ipso fuerunt filiorum secuti et multiplicati
sunt filii Israel et invaluerunt nimis valde. In omnem enim terram exivit sonus eorum apostolorum
et in fines orbis terre verba eorum et per ipsos sicut scriptum est verbum domini crescebat et multipli-
cabatur. Nec quicquam ad mysticum pertinet intellectum. Sed et moralem in his non omittamus
locum. Edificat enim animas auditorum. Igitur et in te si moriatur Joseph, id est si mor-
tificationem Christi in corpore tuo suscipias et mortifices membra tua que sunt super terram, tunc in te multi-
plicantur filii Israel. Sensus boni et spirituales accipiuntur. Si ergo sensus carnis mortificentur,
sensus spiritus crescunt et quotidie emorientibus in te vitiis virtutum numerus augetur. Sed
et terra te multiplicat in operibus bonis quod per officium corporis ministratur. Unum si vis ut [illegible]
quam tibi de scripturis quis est qui etiam multiplicavit in mente apostolum Paulum quo
dicit: Si autem vivere in carne hic mihi fructus operis est et quid eligam ignoro. Coartor
enim ex duobus desiderium habens dissolvi et esse cum Christo multo enim melius. Permanere autem

inane magis natum propter uos videtis quomodo que terra multiplicatur. Donec enim manet in terra et in
carne sua multiplicatur ad quietudo preceptum dei et ab istum matutinum usque ad illicitum dei
euangelium predicando. Sed videamus quid additur in consequentibus: surrexit autem rex alius in
egypto qui nesciebat Joseph et dixit genti sue Ecce genus filiorum israel grandis multitudo
est et valet super nos. Primo omnium requiro uolo quis est rex in egypto qui fuit ioseph
et quis est qui nescit ioseph. Donec enim ille regnabat qui sciebat ioseph non referuntur afflicti
filii israel in luto et latere compulsi neque masculi eorum necati et femine viuificate.
Sed cum surrexit iste qui non nouerat ioseph et cepit ipse regnare tunc omnia gesta referentur.
Quis ergo est iste rex videamus si dominus reserat nos et sensus mentis nostre illuminat
a domino. Sed qui semper memoriam tenet saluatoris id quod paulus ad Thymotheum scribit memor
esto ihesum christum resurrexisse a mortuis. Qui et venit in egypto idem in carne
mea spiritus me regnum cum iustitia tenet et filios israel quos super dignitate rationabilis
natione utitos in luto et latere non compulit nec uinus eos tremoris et sollicitudinibus atterit.
Si uero perdidit uera memoria sensus me declinauit adeo nesciuit ihesum christum tunc sa
pientia carnis que inimica est deo surgebit in regnum et alloquitur ad ceteros suos corporales
suos saltem voluptates vitiorum duabus ad consensum quatenus vocatis initi deliberatio ad
usum filios israel quod accumpenientur quo operatur in luto et lateribus affligatur et mares
exponat feminas alat ut edificent sibi ciuitates egypti et ciuitates multas. Non nobis
hec ad historiam scripta sunt neque putandum est libros diuinos egiptiorum gesta nar
rare sed que scripta sunt ad nostram doctrinam scripta sunt et quomodo ut tu qui hec
audis si sicut iam gratiam baptismi consecutus es et ad numerum christi fidelis israel ac suscepisti in te deum teste et post hec declinare voluistis ad opera seculi agere atque terre et litteram
expleas miseria scias et agnoscas quia surrexerit in te rex alius qui nescit ioseph
rex egypti et ipse te cogit ad opera sua et ipse te facit lateram sibi operari et lutum
ipse est qui te super positis magistris et compulsoribus ad opera terrena per flagella
ac verberibus agit vt edifices illi ciuitates. Ipse est qui te facit discurrere per
orbem maris ac terre elementa pro cupiditate terrene. Ipse est qui egypti rex qui te facit
pulsare lites sat et pro exiguo terre cespite proximos urgeris fatigare ut non utilia pudicitia
castitati insidiari decipere inueniantur domi feda foris crudelia inter consciam flagi
tia committere. Cum omnia hec vides actus tuos scito te regi egypti militare quod
est immundissimus militia ut impius agi. Sed et alia de hoc est altius scrutando
est pro uidere rex iste qui nescit ioseph insipiens ille qui dixit in corde suo
non est deus. Genti sue hoc est apostatice conflictu collo admod. Ecce genus filiorum
israel magis multitudo est de quibus est qui possunt mente deum videre. Et potentior
est nobis. Venite itaque circumueniamus illos ne forte multiplicetur et cum acciderit nobis
bellum consentiant et ipsi cum aduersariis et expugnantes nos exeant de terra nostra.
Sed vnde hoc sentit dyabolus vnde intelligit quia magis genus sit israel et ipsis fortior
nisi quod sepe congressus est sepe traxit luctamine et sepe superatus est. Sciat enim et ipsum
iacob luctatum esse et adiutorio angeli certamine aduersarium quieuisse cum deo.
Non dubito quin talium stirpem sensisset luctamine et spiritualia pertulit per castimonia
et inde de genus filiorum israel magis est vide et valet super nos. Sed et quod
timet ne cum venerit eis bellum consentiat aduersariis eius et deuicto eo
discedant de terra sua. Videt enim de regno quod sancti prophete et patriarche de
aductu et non nimquam indicata fuerat presensisse et nimirum sic quo dominus sibi inmutat
bellum. Sentit venturum qui auferat principatus eius et potestates et cum fiducia eum
per quos eos et affligat in ligno crucis sue. Igitur quomodo cum gente sua cau
venire et circumuenire cupit in quomodo rebellent spiritus qui nunc fideliter
dei israel et ideo preficit eis magistros operum qui eos cogant discere opera terrena sicut
in pecunia dat et ad multiplicem gentibus et deducent opera eorum. Hoc que eos
et ciuitates edificare et phitonem prophetam que in nostra lingua sunt eos desolat
ut eos abissi et rameses sed quomodo interpretatur commotio tinee et ciuitatem idem eliopolis
quod de ciuitatibus solis videtis quales sunt ciuitates edificare precepit pharao
de quibus desitiens desiit namque eos quod cum meditatum loquitur cum vita et que
conibus desiit. Ille enim ab initio mendax fuit. Et ideo trecentas ciuitates edificat
ut eos de abissi quod abissa perditus multum est locum terra cuius ciuitatis
commotio tinee est. Omnis enim qui cum scrutatur ibi congregat the-sauros suos
ubi tinee exterminant et ubi fures effodiunt et furantur. Hoc et ciuitates sic
edificat falsis nominibus per eos quos quinti se sic angelum lucis in quo
ego promit in eos decipit melius qui ad hec de fama sunt ut videat

dud sed pspiciat bi minime cu bellu z matin fecit sic assultu[m] secat quotum si
dt qa ferus iste valet se nobis vtina z de nobis hoc diceret vtina se biat nobis
valere se sic claudo satiet hoc potest sed cu in cogitacoes migrat malas qcupisce
tias pessias ego n sescipia sed iacta ei ignita sendo fidei repella Si
i omnibus qcuq suffecit menti mee ego memor q dm mei dica vade rete
sathanas sceptu e em d. t a. z ipi soli seruies ic Si q ga ei fide ei qsentiam
agaq dt z de nobis qd gens iste magna est z valet se nobis Sz z hoc
quod dt nescitte aandi nobis bellu z qsentiet z hic cu adusariis nris
ex pphetick vatibus prudit ventum sibi bellu z derelinqui dese feliciter
z quia qsentiet adusariis cuius z aduniet se ad dnm Hoc e em
qd de eo p yeremias ppha pdixit clamit pdix qgregat q no peperit
faties diuitias sualis nu cu iudicio z dimidio dieru eq derelinquet
eo z nouissimis eius erit stultus Intellit go pdice se dgn q non pe
pit se qgregasse Et q qr quos mic nd cu iudicio qgregat in dimidio
dieru suoru relinquit eu sequit se dnm z creatore suu cuisu dnm qui
eos genuit Ille at no qgregat qs no genuit z io remanet stultus
i nouissimis suis Cu ad factore suu z ptem vniusa q mic p quand
tyrannide qgamesit creatura qfugit z hoc indigna dt Ne repugnas
inquit nos exeat de tra nra no vult vt nos exire de tra sua Sed
vult vt semp pterna ymagine terreni Si em ad adusariu eius
qfugeres eu qui nos ppatauit regna celoru nace est vt relinquamus
ymagine celestis ppterea go pharao statuit magistros opm q nos suas
artes doceat qui nos artifices malitie quos ipse prefecit qui nos
maloru magistrum pficeat Et qd mitti sunt ista magistri docto
res malitie quos pficeat pharao z est magister mltu dei qgcemor
qpulsoru Cui omnis qcgunt impant exterquet opa terrena Io
venies donnus iesus fecit alios magistros z doctores qui pugnent
aduersos illos z subiectes eoru principatus z ptates z virtutes de
se dat a violentiis eoru filioru iste z docebit nos opa celestia
Et rursu doceat nos mete dnm nrm relinquere opa pharaonis
exire de tra egypti abiice egyptios z barbaros mores depone
ac totu vetu hominem cu actibus suis Et indue nouu qui sedm
deu creatus est renouari semp de die in die ad ymaginem eius
Qui fecit nos in laude z gloriam eius Cui gloria z im
perium in scla sclorum

Incipit prologus beati Augustini episcopi de mirabilibus veteris et novi testamenti

Venerabilissimis urbium et monasteriorum episcopis et presbyteris maxime Carthaginensium Augustinus per omnia subiectus optabilem in Christo salutem. Sanctissimo domino adhuc vivente memorie patre Eusebio ad hoc opus precepto co- cogentem adhortatibus et vobis similiter ut maxime reverendissimi meo ingenio impositi auctoritate compellente tres de mirabilibus sancte scripture veteris ac novi testamenti libros historiarum expositione quanta potui breviter domino annuente composui. In quibus arrepti operis audacia inbecillitatem auctoritate excusabilem. Nec enim omnino illis quod gerebatis imparem esse conspiciebam. Propterea tamen impositis credere et in aliam partem declinare non audebam. Certissime sciens quod inter vindictam iussionem refugium inobedientem consequitur quam precepto obtemperantem, cum negligenti imperito imparem operi intemperantiam arrogantie committat. Plus enim periculi fugiens Jonas propheta in marinis fluctibus repperit quam accusatores si quod iubebat impleret. In servientibus plus sibi pateretur quam metuit. Propheta quoque altaris bethel cum laboriosi itineris famem et sitim ut sibi iussum fuit non perferat, inobedientie vindictam morte ipsam paulopost in via saturatus invenit. Leonis vero adhuc precor nec leonum dentium. Nec viles prudentie virorum quando a deo iussi sunt prophetare habuerunt. Sed quod precepto obedierunt, premium quod non habuerant hoc ut acciperent meruerunt. Unde ego non mee exigue facultatis penuria, sed preceptorum vestrorum asperio auctoritate. Quod si in me ignorantiam aliquis dicet, non credentes nullos in tam precipui operis ingeniosum laborem ingerere. In tribus voluminibus talis dispositio commoditer, ut primus de moyse pentatheuco, secundus de prophetis, tercius denuo testamento promittitur. Cuncta vero labor hoc magno opere intentio precavit, ut in omnibus rebus in quibus extra consuetudinem ad instar aliquid fieri videtur, non aliud ibi deum facere ostendat, sed ipsum quod in principio condidit gubernare ostendit. Pertractans in hoc opere curavimus ut, sicut proposito adhuc singulari intelligibili rerum gestarum ordinem et ex ordine exponeremus. Cum in hiis locis quibusdam historia narrandum quedam tacite convincit, cum per singula nullus quid intus habetur. Et de ipsis per singula disputrando plurimos et longe laboriosi operis legentibus profecimus. Sed hunc propter negligentiam committere ideo vitavimus, cum libros tunc antiquiores hec loca explanare curaverunt, mysticum allegoriarum intellectum. Hoc est quia in hiis reperta est ad hesitandum. Hoc autem opus utrum decreverit an maneat in vestro pendet arbitrio. Cum urbium et barbarie per precium mathematicum secundum intelligentie abeo dedicit, ut credo una salinam orientis cuius vite liberorum cum suscepit. Sed omnibus vero legentibus et legentibus, et ab altero iam an pereat deplorat, confirmo ea que dicta sunt, auctorum defensa intelligere occasione aliqua non sufficiat.

Explicit prologus. Incipit capitula beati Augustini de mirabilibus novi et veteris testamenti.

Sequitur liber primus beati Augustini de mirabilibus veteris et novi testamenti

Omnium omnipotentis dei auxilio de mirabilibus [illegible] incipimus tractare sermone, unde reperiendi aptius et convenientius videtur exordium quam ab ipso rerum omnium creatore, de quo prima scriptura attestatur quod cuncta fecerit visibilia et invisibilia quibus hoc [illegible]. Omnium ergo mirabilium velut principale quoddam fundamentum instituit quod omnia quae condidit creaturae ex nihilo fecit. Deus quippe et omnipotens creator et bonus et indigens nullius rerum, sine ullo principio sive defectu solus sine tempore aeternus praestitit creaturis. Et deinde ut diversa bonitatis ac potentiae et benivolentiae quas in se solo prius habuit ad per creaturas ostenderet, ex informi materia quam ipse prius ex nichilo condidit creaturas invisibiles ac visibiles, hoc est sensibiles et insensibiles, intellectuales et intellectu carentes, species multiformes divisit. Et ut libri Genesis affirmat auctoritas, per sex dies alia atque alia effectum suisse creatura. Ita ut in die sexto cuncta consummasse quod ad institutionem et instructionem pertinet et mundum ornatum suisse declaratur. Sic enim scribitur: et consummavit deus omnia opera sua in die sexto. Et benedixit diei septimi [illegible] requievit ab operibus suis. Ex quo intelligitur deus in die sexto omnia perfecisse ut in die septimo non quod in ipso requievit, labore sed ab opere videtur cessasse. Sed quod deus ille iudex de sabbati requie cunctis videt par mei usque modo operatur, et ego operor. Illud quoque die septimo cuncta perfecisse, et in die septimo requievisse credimus, et usque modo operari non dubitamus. Si conditionem tunc consummasse et vere operari idem deus intelligi subtiliter investigatur. In die etenim sexto creaturae non perficit, quas gubernare non desinit. Et in die septimo requievit ab opere creationis, qui numquam cessat a gubernationis regimine. Tunc ergo creator, nunc gubernator deus intelligendus est. Et per hoc autem si novi aliquid in creaturis exoriri videmus, non creare ibi novam creaturam, sed gubernare creata deus putandus est. Gubernatione creaturae quam condidit et veluti nunc nova creare videtur. Sed unam potest in gubernatione creaturae qui condidit, quod in illa latebat, depromit. Illa igitur inspirata gubernatione cum res per tam exaudita naturae similia quod in illa latebat depromit. Illa igitur inspirata gubernatione, cum rebus per voluntatem potentia gubernatoris ostenduntur, sed per consuetam quotidiane administrationis non [illegible] in spiritus mirabilia [illegible]. Sed de huius mirabilibus latius per modum quendam adversus loca ve[illegible] reddemus. Hoc sexum videtur [illegible] quod consummata creatura in die septimo deus ab opere illo requievisse, et vere per [illegible] quae [illegible] gubernande non cessat. Non [illegible] dierum alternationem omnia instituta creatura fuisse prohibemur. Sed [illegible] per sex dierum alternationem [illegible] intelligitur. Sed in huius operum [illegible] decernitur, [illegible] hystoriae de creatione per spatium [illegible] intelligitur. Sed in sermone quo deus dixit in operibus perfectionis, sicut [illegible] declaratur [illegible] narrator dixit. In sermone quo deus dixit in operibus perfectionis [illegible] voluntate [illegible] veritatis fieri disposuit [illegible] condidit deus [illegible] simul sine tempore esse fecit quae ab ipso ortu suo [illegible] voluntate una simul [illegible] specialis creatura et invisibilis originalis. Capitulum secundum

In hac ergo rerum omnium conditione [illegible] extans non esset in deo operibus corporalis et visibilis creatura fecit. Et deus [illegible] in [illegible] principali videtur [illegible] quae [illegible] rationabiles [illegible] specialis cepit [illegible] creatura. Naturas videlicet angelorum et hominum, quibus per [illegible] una alteram [illegible] corporali instituit creatura. Caelum namque angelis, terram hominibus habitandam praestitit. Experit [illegible] habitationum loca distinxit. [illegible] angelorum [illegible] et hominum [illegible]. Sed mandati transgressione [illegible] instituti [illegible] genesis hystoria narratur. Angelorum vero [illegible] in hominibus facta est libri genesis hystoria narrat. [illegible] mira [illegible] angelorum delictum scripturae testimonio [illegible] retinet. [illegible] quam causa angelorum [illegible] ruinae verba [illegible] declaratur. Dicente: Sedebo in lateribus aquilonis, ascendam super altitudinem nubium et exaltabo thronum meum ad aquilonem et ero similis altissimo. [illegible] de rege babilonis hystoria expositione [illegible] aquilonem. Et ero similis altissimo. [illegible] de rege babilonis hystoria expositione [illegible] intelligi [illegible] sorte figuralis expositione de corpore ad caput verba per allegoriam transferuntur. [illegible] in hoc loco non [illegible]. [illegible] hystorialis in ipso angelo causa ruinae assumpta quod in hoc loco non manifestatur. Nisi forte ut ceteri existimant originale [illegible] ne et [illegible] et vindicta non manifestatur. Nisi forte ut ceteri existimant [illegible] in seductione hominis praesumpte esse aliquid [illegible] per quae [illegible] maledictionis peccati in seductione hominis [illegible] maledictus [illegible] inter omnia animantia et bestias terrae. Super pectus tuum gradieris et terram comedes cunctis diebus vitae tuae. Sed absit hoc ut sentiamus angelum posse [illegible] peccatum in caelo [illegible] sathanam sicut fulgur suadere hominum peccatum in terra nisi prius ipse peccatum in caelo [illegible] beatitudinem [illegible] de caelo caderet. Unde et potuisset et ipse mundi felicitatem [illegible] perfectionem illa creatura quae [illegible] hominis praeesse diabolica ruina credenda [illegible]

Non solum ergo peccatum hominis in die sexta facta [illegible].

Capitulum tertium

De damnatis in novissimo die domini praedicante dicitur: Discedite a me maledicti in ignem aeternum, quem paravit pater meus diabolo et angelis eius. Unde ergo [illegible] ignis nisi in perfectione creaturarum [illegible] aliquid [illegible] quod absit, ne mendacem scripturam [illegible] nisi forte dicamus post sex dies perfectum [illegible] originalis illas [illegible] Restat ergo ut [illegible] creaturis praecessit. Quod ut scriptura [illegible] ab initio mendax est, et in veritate non stetit. Restat ergo ut [illegible] principium angelicae ruinae angelica [illegible] causa a domino [illegible] est expositum. Quam illud creaturae [illegible] angelicam non ambigamus. Angelica vero [illegible] medicina [illegible] indigere noluit [illegible] illud postea curare non destinavit. Et qualis sit [illegible] per [illegible] redire [illegible] peccatum vero hominis quod [illegible] facit [illegible] non desperatur. Et qualis [illegible] sit homo deus indigere noluit, quae ad statum [illegible] in novissimo [illegible] revocantur. Et quod [illegible] accepit, non [illegible]. Ad quos aliquando [illegible] clementiae suae [illegible] non recusavit. Hanc ergo [illegible] in hominibus et in angelis apostolus [illegible] Non [illegible] angelos sed Abrahae semen apprehendit deus. Cum [illegible] creator clementer et misericors in [illegible] illa

q°

et incommutabilis [illegible] in servi formam se ipsum exinanire voluit, non angelicam naturam sed humanam assumpsit. Sed in hoc opere nascitur [illegible] dei angelus [illegible] non recepit, et tamen [illegible] per assumptionem humane carnis [illegible] relaxat. [illegible] impenitibilis vindicta [illegible] cum peccatum et mandatum sui conditoris. Homo [illegible] penitabiliter ad primum post

R°

[illegible] honoris sui ordine [illegible] ad excelsiorem statum non habuit [illegible] per contemplationem sui creatoris, [illegible] in eo statu permanet ubi conditus fuit. Et ideo [illegible] potuit [illegible] de sublimissimo sui ordinis statu [illegible]. Homo vero adhuc in terra positus [illegible] officio destinatus, ciborum [illegible] sine morte reciperet [illegible] in hac conversatione positus esset in mandati custodia permanet. Hunc angelum ad statum [illegible] sublimiorem delictum [illegible] ut [illegible]. Et ideo de inferiore [illegible] ordine [illegible] immortalitate sui corporis [illegible]. [illegible] homo ad illam beatitudinem ad quam peccatis adhuc non pervenit. [illegible] Cum si inde cecidisset sicut angelus [illegible] iterum [illegible]. [illegible] ad illum ordinem [illegible] immortalitatem sui corporis [illegible] pervenit, nisi [illegible] morte illa beatitudo ad quam venerat per [illegible] restaurabitur. Non ad illum [illegible] ordinem sed ad statum unde primus homo cecidit. [illegible] ad aliud sublimi[illegible] [illegible] per illud [illegible] in celo. [illegible] ad [illegible] [illegible] venia non [illegible] suo delicto [illegible] nullo alio [illegible] parat. Per hac ergo non solo sibi met ipsi [illegible] perditionis [illegible]. Et in ipso peccanti homini causa perditionis extitit. [illegible] homines delictum accidit quod non solum per se ipsum mandati transgressionem recepit. Hoc autem ad [illegible] consensit. [illegible] in alia creatura [illegible] in dei offensam non induxit. [illegible] serpentis suasionem [illegible] aptans quam [illegible] fuit damno perpetue vite [illegible] similis penitentie [illegible] peccata diluerit angelicae felicitatis consortio [illegible] erit.

Capitulum [illegible]

Ut autem ab ipso humano genere [illegible] peccati originalis primordio hominis [illegible] pervenerit venia dei [illegible] paucos homines elegit quibus notitia sue amicitie donaret, [illegible] processu temporis paulatim plures usque [illegible] [illegible] adventu suo [illegible] humanum [illegible] illuminaret. Regimen [illegible] primus Abel [illegible] humane iustitie [illegible]. Et [illegible] Enoch insignissimum ante diluvium eligit [illegible] iustitie in initio ipso mundi et fine [illegible] initio in ipso [illegible] mundi principio sanguinis sui [illegible] [illegible] in testimonium novissimi temporis reservat. [illegible] Abel [illegible] ipse [illegible] iustitie [illegible] sine morte [illegible]. A sanguine Abel iusti usque ad sanguinem Zacharie [illegible] iusti hereditate iustitie Abel tenere Zachariam [illegible] Sic [illegible] in [illegible] [illegible] autem [illegible] regem [illegible] David ad [illegible] genuit Salomon [illegible] regem [illegible] Salomon [illegible] regno [illegible] tenet [illegible]. Sed ex hoc intelligitur [illegible] regnum Salomon hereditario iure possidere et ad David honor regni [illegible] [illegible] ex illa generatione regnum obtinuit, sic et Abel in iustitia [illegible] tenuit [illegible] [illegible] in terra iustus fieri cepit. Unde [illegible] hereditario iure [illegible] succedunt. [illegible] Abel [illegible] iustitie [illegible] [illegible] imitatus aliquis fortasse [illegible]. Cur [illegible] Abel iustitie [illegible] tenuit. Non [illegible] dei sine morte ad testimonium novissimi temporis reservavit ut in mundi fine ipse doctor existeret vitae qui in [illegible] erat auctor [illegible]. [illegible] potest, qui iustitia [illegible] [illegible] contra [illegible]. [illegible] iustitie [illegible] Abel primo fuit, qui et munera deo placita obtulit [illegible] sanguinis effusionem [illegible]. [illegible] tempore ut Enoch [illegible] sine ulla dubitatione [illegible] in [illegible] et multiplicamini et implete terram. Et si illud mandatum [illegible] virgo esset. Et si [illegible] sine morte servare [illegible] igitur [illegible] ut [illegible] iustitie forma [illegible] homines [illegible] [illegible] esse videtur.

Capitulum [illegible]

Noe [illegible] sine morte per totius pene seculi tempus remotus ab humana conversatione custodit [illegible] homines si non peccaverint [illegible] in vita [illegible] sine morte [illegible]. Sed licet longo reservatus tempore adhuc vivat [illegible] in Adam [illegible] potest. [illegible] in hoc [illegible] illud [illegible] unde [illegible] videtur. [illegible] naturam [illegible] cui [illegible] vita longo ad [illegible] tempore [illegible] in hoc [illegible] [illegible] Et [illegible] cum homine [illegible] in prima conditione libri Genesis historiam [illegible] ut non solum longo tempore [illegible] perpetue vivere [illegible] peccatum [illegible] mortis [illegible].

Capitulum [illegible]

Noe processu temporis hominibus post originale peccatum per [illegible] studia in dei offensam [illegible] et in oblivione sui conditoris [illegible]. Cum per [illegible] peccati grandi corporis mole gigantes [illegible] totius terre [illegible] aquis diluvium parat. Et viro [illegible] in genere suo recepto Noe videlicet Lamech filio [illegible] suum [illegible] arche per longa tempora [illegible]

gaudeat. Ut vel ille per hoc factum morte imminente cum domo sua liberatur, vel videns et iniuriosos extinctos

praeterita [illegible] ad delictorum paenitudinem convertatur. Sed illo contumaci et negligente indicio contempto [illegible] tempore dei offensa ad communem totius orbis excidium aquis universa terrae spatia penitus obtexit, et exceptis quae archa clausit, cuncta quae in terra sunt vivere possent liberos et terrae animalia abisso caelo a quo conditus dederit. Sed universa quae in aquis vivere possunt plaga illa non tetigit

[illegible] morti succubuerunt. Quamobrem terrena alia humanae vindictae causa plurimum aquatica succubuerunt. Quorum nec plura peccata [illegible] subvenirent. In peccato tamen primi hominis terra deque gustaverat statim maledicitur, per quem [illegible]

[illegible] maledicta est. Itemque alia [illegible] maledictionis esse non posse [illegible] in terra [illegible] maledicta est. Terra ergo alia [illegible] Adae maledicta non maledicitur. Cum similiter videtur adhuc quaestio [illegible] dei et aquis in Adae maledictio non maledicitur. Cum similiter videtur

[illegible] non aquae [illegible] bibitur sed de terrae fructu homo comedit. Exceptis ergo hiis omnibus a quibus a maledicto Adae deus pepercerat, quia per aquas diluvii maledictionem illo puerat quod in diluvio factum et nunc per baptismum intelligitur. Namque de aqua et [illegible] corporalia [illegible] sunt et spiritualia [illegible] et nunc [illegible] maledictio vindictae non succubuerunt. Cum de maledictionibus praeparatis non sunt. [illegible] aquatilia [illegible] maledictio [illegible] deposuit non tetigerunt. Sed aquatilia aliquid [illegible] et [illegible] ad mortis humanae maledictio resurgendo deposuit non [illegible] ad affirmationem [illegible] pr[illegible] et [illegible] ampliis [illegible] [illegible] cum ad affirmationem [illegible] nec in aquis [illegible] vivere possent quaestio

Capitulum vii

Post ambulans vero quae nec in terra [illegible] nec in aqua [illegible] vivere possent quaestio est quod diluvium evaserunt [illegible] sunt lodera et vermi. Ex nostra autem [illegible] quod diluvium evaserunt [illegible] sunt [illegible] Sed in arentia dormiunt et nutriuntur [illegible]. Sed ergo ar[illegible] quod in aquis [illegible] ad [illegible] vivere non possent. Et si extra archam remanserint aquis universa [illegible] includent [illegible] quia [illegible] De hiis agitur ut supra dixi. Ergo [illegible] [illegible] [illegible] temperavit. Ut autem in humido [illegible] In archa tamen illis tunc [illegible] diluvium [illegible] dei temperavit. Ut [illegible] per archam servare voluerit [illegible] vita esse poterit. Sed cum Noe cum domo sua [illegible] per archam servare voluerit [illegible] vita esse poterit. Sed cum Noe cum domo sua [illegible] aliquem refugium esse poterit. Sed et [illegible] custodire vellet. Cum hiis [illegible] populorum aliquem refugium esse poterit. Sed et quod [illegible] venired. [illegible] quibus [illegible] cubitis altior fuit aqua tegeret. Cum esset in archa [illegible] [illegible] hiis esse aliquem valeret, quod archam cubitis longitudinis et latitudinis [illegible] [illegible] latum et [illegible] spatium [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] refugium foret.

Capitulum viii

De eruptione diluvii ita refertur: Rupti sunt omnes fontes abyssi magnae et cataractae caeli apertae sunt et facta est pluvia xl diebus et xl noctibus. Et post ea subiungitur: clausi sunt fontes abyssi et prohibitae sunt pluviae de caelo. Huius rei differentiae [illegible] [illegible] explanare [illegible] nostrae [illegible] prohibemur [illegible] in hiis [illegible] [illegible] potuit [illegible] sermone [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] narrationibus de singulis [illegible] arbitrium et [illegible] libertatem. [illegible] de fontibus vero [illegible] diluvium [illegible] inquisitio [illegible] [illegible] in principio [illegible] terra [illegible] [illegible] sunt [illegible] [illegible] [illegible] in quatuor capita regiones irrigabat. Nisi forte de illo fonte [illegible] [illegible] per totam terram [illegible] ebulliens esset [illegible] aliquis [illegible] per quos cum sigillatim [illegible] per totam terram [illegible] magni fontis conservatio sufficeret. Cum esset usque ad diluvium [illegible] generationibus originalibus illius magni fontis [illegible] eruptionem universorum fontium [illegible] [illegible] aquarum abundantissima eruptione [illegible] [illegible] [illegible] de fontibus terrae [illegible] de fontibus abyssi dicitur. Et rupti sunt [illegible] fieri [illegible] eruperint. [illegible] omnes fontes abyssi. Sed hoc generaliter de fontibus [illegible] [illegible] [illegible] potuissent habere [illegible] [illegible] abysso per occultos meatus fontium venas susciperent. Et ideo abyssi fontes [illegible] fontes possent nominari. Sed cum hic ita sentiunt quod dicit in eo quod paulo post [illegible] diei inundationibus subiungitur et clausi sunt fontes abyssi magnae et prohibitae sunt pluviae de caelo. Sed fontes illi qui nunc per terras fluunt in diluvio aperti sunt, quod [illegible] clausi permanserunt. [illegible] non omnes fontes clausos demonstrat esse, praeter eos tamen [illegible] per [illegible] [illegible] aditus [illegible] [illegible]. Vero est hoc pro tempore solummodo dictum esse confirmant. Fontes vero qui clausi erant [illegible] insolens eruptio prohibetur, post ea apertos fuisse [illegible] [illegible]. Cum aquae ibant et revertebantur. Unde ergo revertebantur [illegible] venerant. Per fontes igitur apertos aquae erumpant, qui post ea [illegible] cessante eruptione clausi erant. Sed cum ita aquae [illegible] [illegible] fontes qui clausi fuerant reserantur. [illegible] quae clausi [illegible] venire non potuerunt [illegible] [illegible] [illegible] aditus [illegible]. Dico autem quod dicitur cataractae caeli apertae sunt. Et [illegible] [illegible] [illegible] diligentia indigere [illegible] [illegible] [illegible] ventilata [illegible] [illegible] placet ut iste cataractae in nubibus apertae fuisse putentur, quae saepe caeli nomine [illegible] [illegible] nuncupantur. Quia et illud et caeli dabunt [illegible] et terra dabit fructum suum. Et [illegible] caeli dedit eis. Et panem [illegible] caeli [illegible]. Et volucres caeli nidos [illegible] ubi [illegible] [illegible] [illegible]

Cataractas ergo in caelo in nubibus [illegible] et pluvia venerit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] per nubes fieri totius mundi non ambigit. Sed tunc cataractis apertis [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] plus [illegible] [illegible] pluvialis [illegible] erat. Ceteri vero [illegible] cataractas in summo illo firmamento, quod et [illegible] aquas et aquas deus in principio [illegible] [illegible] [illegible] plus [illegible] quam deus illas aquas quas supra firmamentum posuerat ad tale [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Et in hac confusione superiorum et inferiorum aquae [illegible] baptismum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] per caelestem pluviam [illegible] per abyssi [illegible] [illegible] intelligitur. Ut sic aqua superior et inferior [illegible] vitae [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et aqua [illegible] vitae priores delicta remittit. Sed dum in hoc opere intellectum potius [illegible] [illegible] [illegible] figuralem expositionem assumpsimus, quod ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Hii igitur qui fontium aquas ad diluuium venire putant, et cum diluuium pluuias [illegible] modo fuisse non estimant [marg.: [illegible] diluuium fuerit pluuie] aestimatore illius qui per diluuium in nubibus et aspectu dum arcus In hanc equationem [illegible] ex [illegible] cum uerum [illegible] investigantes [illegible] si illa serena [illegible] diluuium pluuia [illegible] arcus ille in nubibus [illegible] [marg.: Iris] apparet [illegible] solem [illegible] humectas [illegible] nubes offert, et [illegible] sole [illegible] fieri [illegible] aliquando in serenis nubibus videntur [illegible] tamen [illegible] lenes aeris motationibus et pluuiis [illegible] et [illegible] longeuos et sanitate corporum [illegible] et [illegible] nullus ad [illegible] agrum aptos [illegible] serenus [illegible] apparet. Et [illegible] turbulentis [illegible] turbidis [illegible] nigre et [illegible] [illegible] et [illegible] et aeris [illegible] [illegible] si [illegible] [illegible] erudite et catholici viri videant.

Caplm nonu[m]

Tertium de recessu aquarum diluuii quod docti et ingeniose [illegible] sine ulla [illegible] auctoritatis [illegible] [illegible] Ubi modo [illegible] questio studiosis mentibus ostenditur, si aliquod locum [illegible] aque diluuii occupabat Et si nullum spatium tale habebatur quod recessit, quod implebat. De [illegible] in illis aquis, que de [illegible] defluxerunt bona [illegible] estimant per [illegible] [illegible] Et quemadmodum de mari [illegible] nubes [illegible] sicut [illegible] et super illud firmamenti spatium aquas quas [illegible] de nubibus posset renouare aque et [illegible] ibant et [illegible] [illegible] igitur ibant [illegible] unde venerant. Si igitur de excelso illo firmamento [illegible] estimatores [illegible] aque desuper [illegible] et spatium quod [illegible] si illuc reuocate sunt quod [illegible] spatia [illegible] Ut si ad nubes [illegible] retrorsum [illegible] [illegible] intelligibilibus [illegible] pluuia de nubibus et [illegible] videantur [illegible] Ceterum [illegible] diluuium pluuia esse [illegible] de recessu aquarum alii sentiunt [illegible] aquarum diffusionem de firmamento [illegible] fuisse [illegible] [illegible] nubes [illegible] aeris motus et [illegible] in nubibus [illegible] [illegible] hoc [illegible] terram et mare [illegible] [illegible] et in [illegible] [illegible]

[illegible]

[marg.: aque]

spatiis eisdem legem semper intimetur. Altius venerabilis [illegible] observatione inundatio quo recedit [illegible]
mentibus occultata est. Non minorem presertim respectibus [illegible] ut qui veram sapientiam cupit ad
eternam [illegible] nulla ignorantia [illegible] festinare contendat. Et [illegible] ad [illegible] gentium ingre
diatur. Ex parte cognoscimus et ex parte prophetamus. Et si omnes res quas possidemus ex parte vix co
gnoscimus. Certe magis simplices in quibus laboramus [illegible] et sustinemus [illegible] apparent opini
bus. Sed tamen quomodo et [illegible] ad hunc ignoramus. Sol in [illegible] nostre [illegible] ... tradimus. Et
[illegible]. Sed tamen quo et [illegible] a [illegible] ... Lune xv diebus crescere, et totidem tempore
[illegible] in nocte [illegible] ... intelligere sufficiet. Maris inundantis tumores con
decrescere decrescentes totum [illegible] ... intelligentia preduximus. In nobilioribus dierum nostre mutabilitatis
considerare [illegible] ... [illegible] venerit sit nescimus. Et ergo [illegible]
[illegible] et memoramus. Die mortis [illegible] venerit [illegible] vocatura sit nescimus. [illegible]
[illegible] ex parte [illegible] considerare possimus, ex parte [illegible] cognoscimus. Sed si ad illa [illegible]
[illegible] quod nesciamus. At vero ut [illegible] ... in isto diluvio tam magno
[illegible] ... natura factum esse ostenditur. Quod nullum quod dei in [illegible]
[illegible] miraculo [illegible] ... abundatior maris copia et [illegible]
conditione non fecit. [illegible] ... ut in defensionem aliorum [illegible] Sed quod alia
[illegible] ... intelligentia [illegible] ... ingenioso forsitan complaceret,
ingenue forte meliori [illegible] ... litteras huius intimavi [illegible]
Ego et quod [illegible] ... si mea titubant [illegible]. Capitulum decimum
et [illegible] ... apparet [illegible] illorum si mea titubant [illegible].

Ceterum de [illegible] solis et lune in diluvio [illegible] ... Noe in lunari
[illegible] sideris [illegible] ... diluvium [illegible] ... manifestat
Noe et [illegible] vigesimo [illegible] die mensis [illegible] ... archa intravit [illegible] cl diebus in mense
septimo vigesimo septimo die mensis in montibus Armenie [illegible] archa requievit. [illegible] die decimi mensis
[illegible] montium apparuerunt. Et [illegible] die mensis primi aque [illegible] ... Noe [illegible]
secundo xxvii die mensis terra arefacta [illegible] ... Noe cum omni domo sua de archa
egressus est. Ex quibus [illegible] manifeste [illegible] ... pertinebat
in [illegible] dierum et noctium plenitudine [illegible] ... videtur. [illegible]
[illegible] solis [illegible] et lune cursus in aliqua turbaret dierum et noctium [illegible]. Et deinde totum
[illegible] impedimentum apparet. Dum vero nullo turbato [illegible] ... manifestum est
[illegible] in anno precedente lunaris cursus non turbatur. Capitulum undecimum

Igitur [illegible] generali toto orbe purgato [illegible] deo [illegible] ... aquis [illegible] terra [illegible] iusso [illegible]
Egressus de archa Noe solus tunc iustus [illegible], totum [illegible] ... cito fuerat
Sed antequam [illegible] ... impia [illegible] et superba cogitare [illegible] ut in gene
[illegible] ... ad celum usque [illegible]
in memoria posteritatis [illegible] ... generationes et totum seculi temporis indelebili [illegible]
[illegible] forent. Sed quia temeritate ac superba presumptione [illegible] offensus [illegible] communem
culpam [illegible] ... quod in hominibus [illegible] erat [illegible] ... nullo [illegible]
qui residuus erat, totam [illegible] ... Verum [illegible] esset [illegible] lingue
[illegible] qui ad tale opus venerant linguas in [illegible] ... ut [illegible]
[illegible] arbitrio [illegible] ... in [illegible] membro
[illegible] utique penam [illegible]. Et hoc non [illegible] ... quod [illegible] fiebat. Sed [illegible]
filiorum peregrinis talis [illegible] ... Ut qui [illegible] posteritas [illegible]
[illegible]. In illis posteritatibus [illegible] presumptionis [illegible] ventura secula [illegible]
Post ea quod [illegible] linguarum divisio dei dispensatione evenit ut [illegible] ... usque ad ma
turum tempus [illegible] ... lingua [illegible] ... tempore [illegible]
usque gentibus [illegible] ... aperire voluit [illegible]. De excelso linguarum om
[illegible] ... que [illegible] ad illud usque
[illegible] lingua [illegible] ... linguarum in ipso suo primo adventu paraclitus
[illegible]. Hic enim ille [illegible] de [illegible] gentibus velut ad [illegible]
collegatos deus [illegible] ... linguis [illegible] loquentes [illegible] magnalia dei. Sic apostolorum
[illegible] ... colligebat quod superbe presumptionis et vane glorie cupido dispersit.
Linguas autem illas lxx duas esse plurimi auctores asserunt. Cum in edificatione turris illius in
terra Senaar que nunc est Babilon [illegible] ... lxx duos
discipulos, excepto illo [illegible] apostolos elegisse evangelium [illegible] per quos [illegible]
gentes idem evangelium predicaretur. Inquantum [illegible] ... lxx senioribus [illegible]
[illegible] et [illegible] qui [illegible] Heldath [illegible] et Medath [illegible] ... prophetie dono
[illegible]. [illegible] hereditarii successores ad Tholomeum Philadelphum Alexandrie regem
a pontificibus Eleazaro [illegible] ... templo [illegible] lxx
[illegible] ... legis in grecum eloquium
[illegible] ... linguis Hebree utique la
[illegible] ... Hebraicis grecis et latinis
[illegible] ... auctoritate [illegible]. [illegible] ... humani eloquii qui
[illegible] ... linguas [illegible] et [illegible] ... loquela
[illegible] ... linguas [illegible]
[illegible] in [illegible]

Sed consuetudinaliter dicere latinus magis ut quam ut barbarum gemitus at multi barbarice loquentes propter
viri barbari filius a grecis et latinis eodem veniuntur studio fuerunt. Ex quo intelligitur demum
non unam hominum impressisse. Nec novum aliquid in eis contendisse sed diversis modis et formis
in diversis gentibus divisisse.

Capitulum xij

Magno deinde tempore in illo parte in confinio Arabie et Palestine, quondam civitates Sodoma Gomorra
fecundissimi soli vernantes et in omni abundantia prefuerunt ingratitudinis luxurie cupidine in contra-
natura ventris concumbentium divine vindicte aditum prebuerunt. Ita ut imbribus ignis et sulphuris
suffocata tota cum habitatoribus suis et animalibus et urbibus regio flagrans arderet. Hoc namque modo
comprehendit ut qui quondam studio diu offenderunt, commune iudicii impetu eorum periret. Et quia eorum con-
suetudine hominum in turpis genere peccationis exarsit ex contra hominem mortem non tamen vin-
dicta. Sed celestium ignem infusione arderet. Et qui pecuniam suam non solum fenerando sed perdendo palam fecit
vel infamem vitam famose pene consumeret. Cumque videretur et haberet eorum terra non deseruit, ge-
neralem pene que talia agunt subiacebunt omnes. Preterea non ipsas domus punivit in solo penas de-
linquentium et Sodomitanam terram desperandam, quondam aquam vivam igne altam terram punitur videtur
tunc celi roe et abyssi unda deluit. Alia igitur pulvere et sulphuris suffocatione divini vindi-
ctu mali permanente terra deseritur. Paludem terra adhuc sine cessatione macerantur. In una naturale
seclo in flammis peritur et palam adinvento compescere eorum consuetudine fecit vindicta. In vera naturale
Sodomitana pena nec eorum male dei fecit dominus. Cum de sexu vero illo spatio igneus impo-
litu desiderii ardor inflamavit.

Capitulum xiij

De qua periit plaga Loth cum suis per angelos eruitur. Sed illius uxor ne retro respiceret iussa, du-
respiceret in salis statuam solidatur. Ut enim ipsa non erat immunis ex culpe consortio, morte effu-
gere non posset. Crimine sui vitio contubernio erat fit de incendio. Sed quia hec assumpsimus quod vel in
de curva eorum male fit. Sed ipsa natura ... e contra generabatur. Conversa uxor Loth est in salis
statuam vertitur, natura humani corporis in hac mutatione gubernatur. Salis igitur natura in humano corpore
esse nullus ambigit, qui lacrimarum salsitudinem agnoscit. Et a turbato felle ut medici dicunt egre-
dientes, salis natura quod in stomacho sine natura corrupuit. De oculis fluunt ex proprio compunctione
natura per humorum corporis inservat. Porro quo vere gubernatur eorum totum in peccatis vetere cupit quod salis
in malitia prius latebat postea infundit. Alii hac ex causa eorum uxorem Loth in statuam salis ver-
tere voluit. Post illa tempestatem salis quam tamen inerat totum corpus infecit. Et ita tamen salis ver-
sit ut quem post die omnibus natus asserit consumant vel ex aliqua natura contra aliud congessit. Sed
undequaque de semetipsa gubernat, quod contra gratiam concordiam consistebat.

Capitulum xiiij

Eodem fere tempore Abrahe illius ex multitudine gentium in deo amicitiam electi Sara sterilis uxor
filium Ysaac nomine iam nonagenaria peperit cum illa usque etate partum vite sue spatium sterilis fuerit.
Sed hoc valde conveniebat ut quod filius quem pariebat typum figuram Christi qui ex sola virgine
pare ... a ... anno usque ad ... nonum annum usque ultra illius consuetudinis mulieres par-
turiret. Ut sicut ille infertus non solum ... quinquagesimum annum desinere partu officio. Sed ... no-
vi aditus natura ferendum est. Quod et si eorum consuetudine est ut patet annis adhuc tamen natura
non est ut in utero feminarum nasceretur quasi filius.

Capitulum quintum decimum

Quo nascente filio et ablactato ancilla Agar cum filio suo Ismahel qui prior natus est eiicitur et
cum per desertum deficiente aqua et siti moriente puero lacrimatur. Sed angelo eam compellante
et directe exaudiente dominus vocem pueri, aperit parentis oculis eius et videt puteum in solitudine, ideo
puteus ita resurrexit ut aut tunc erumpens iam a terra procreatur aut si ibi ad fuerit tunc Agar
oculi ut videret quod ante non poterat aperiuntur.

Capitulum sextum decimum

Ut autem appareret hominibus quam fidelis in dei amicitia ~~[illegible]~~ permanebat Abraham, filium suum Ysaac
tunc esset iam adultum offerre sibi in holocaustum super unum montium, quem ei demonstravit deus, precepit
cum obediens ad locum quem ei ostenderat deus, eum perrexit. Et assumptum filium iam magis immolare
cepit. Sed clamante angelo filio suo quicquam mali ne faceret, iam in vepribus herentem cornibus arietem
videt, quem iubente angelo holocaustum pro filio suo obtulit. Sed iste aries requiritur unde in
heremo fuit sive de solitudine, utrum ut quidam asserunt hunc in illa hora terra protulit credo et in principio
petrosa gignit. Quia ... ne illum ante post diem sextum condidisset deus de terra gerat. Istud dictum
detulisse angelum aliunde credimus, quia et Philippum angelus ab eunucho sustulit in Azotum et ad
Danielem in Babylonem Abacuk sustulisse ad lacum leonum fert angelus.

Capitulum decimum septimum

Inde Ysaac generante filios Iacob et Esau et Iacob xij patriarchas generante, decem fratres invidentes
Joseph vendiderunt in Egyptum. Cum in terra pregnationem et captivitatis sue salute gentibus prestant
ad gratiam pervenit totius regni Egyptiorum dispensationem et dominium terre Egypti accepit. Ita ut et pre-
cum omni domo sua in Egyptum invitatum, ubi cum annis sedecim vixisset die mortis sue instruit filium
suum Joseph adiuravit ut ad sepulcrum patrum suorum in terram repromissionis, in qua Abraham et Ysaac cum Sara
et Rebecca iacebunt ubi et Lia condita fuerant illum deportasset. Quod adiuratus Joseph ope complevit
patrem suum cum ad sepulcrum patrum corpus deduxit. Et tamen ipse de Egypto post ea moriens fratri post mortem
deduci ad sepulcrum patrum noluit. Sed in Egypto interim sepulture locum suscepit. Et postea deportatus

filiis regenti de egypto populo mandavit quod exeuntes ossa hinc vobiscum. Quare alii ergo ad sepulturam Abraham in terram repromissionis portari potuerunt alii adhuc in terra Egypti quasi deportandi sepeliuntur. Iacob namque nequaquam extra gentem feminis nisi his que de Mesopotamia secum venerant miscebatur. Ideo ad patrum sepulturam integro corpore post mortem statim deducitur. Ioseph vero Asenech filiam Putiphar sacerdotis Eliopoleos uxorem accipiens extra suum sanguinem erat duxit. Et ideo post mortem in extranea terra lino conditus est. Quare ergo post mortem ad terram repromissionis vehi noluit sed quietus in Egypto conditus fuit. Ioseph ergo ut vir perfectus providit quod Egyptiorum gens ydolatrie dedita ipsum quem tante [illegible] ministerio illius auctor fuisset ut ipsos de famis periculo liberasset aliquid adorare vellet quod et fecerunt. Nam bovem similitudinem iuxta sepulturam Ioseph statuentes eo quod boves vivos in agricultura comparantur. Quam ob causam filii Israel cum in deserto ydolum adorare vellent non aliam aliquam statuam quam vitulum id est bovem fecerunt. Hac ut maxime causa quod ipse in Egypto nunc sepulturam Ioseph adoraret. Ne ergo Ioseph Egyptiorum ydolatrie staret de perfectione filiorum Israel premonens dicit: visitatione visitabit vos deus et efferte ossa mea hinc vobiscum. Hanc ergo tamen in hoc loco posui non quod inter mirabilia deputaretur sed ne tam magnum inter Abraham et Moysen sine aliquo quod memoria dignum sit spatium omitterem.

Capitulum decimum octavum

Post mortem Ioseph autem durissime servitutis iugo Egyptiorum gens filios Israel cepit opprimere ita quod parvulos eorum ne ultra modum gens succresceret in flumine proicere et diversa inferret morte mactare. Quo tempore Moyses [illegible] filius in illa est [illegible] levitice stirpis vir in plerisque sue gentis surrexit. Et videns virum Egyptium Israelitam affligentem attrivit. Quare rebus ut Egyptiorum regi querelas fieri esset ducturus ipse de Egypto fugiens per xl annos in terra Madian ovium pastore exul fuit. Cum evoluto tempore repromissionis que facta est ad patres immineret [illegible] pasceret gregem in monte Oreb rubus ardere et igne suo non comburi apparuit. Et cum talem visionem explorare cuperet cur rubus non combureretur cum arderet, dixit de medio rubi: Ego inquit sum deus patrum tuorum. In Egyptum mittam te et ut inde servitutis iugo oppressum populum educas tecum.

Capitulum decimum nonum

In hac horribili visione hoc miro ordine [illegible] contigit. Quod ignis videbatur ardere et tamen illud arserat in quo non comburebatur. Si ergo de ista materia ignis alimentum suscepit quare illud unde crevit non comburebatur. Et si non de hac materia flamma que videbatur surrexerat ut in rubo ostenderetur quod non erat. Quidam ergo singulari consuetudine referunt quod quanto plus arserit non tamen non consumitur. Sed ardendo purgatus redditur. Deinde lignis [illegible] in explanatione alicuius ligni quod in [illegible] visionem dicit in Ezechiele apparuit. Refert quod quasi lumen [illegible] de cuius nomine retinuit [illegible] illius [illegible]. Si ergo in illius arboris rubo ignis ille Moysi ostensus arsit quod nisi [illegible] illud combureretur. Servata ergo in utroque natura ignis sui et arbore quod [illegible] et ignis naturaliter de arbore ardet et arbor ardens igni naturaliter non consumitur. [illegible] in illo rubo non ille ignis arboris inimicus videbatur sed potius ignis ille [illegible] fuit. Certe in illo rubo [illegible] fecit angelos suos spiritus et ministros suos ignem urentem. Ignis ergo incorporeus [illegible] in rubo [illegible] corporalis [illegible] est [illegible] fuit in aliis corporibus mea [illegible].

Capitulum vicesimum

Profecto regente in Egypto [illegible] signum [illegible] et in rubi [illegible] in se et in duobus signis consistit [illegible]. Nam virga quam Moyses adhuc quasi pastor manu portabat in terram proiectam serpens fiebat. Et manus illius in sinu suo missa [illegible] lepram protulit. Et secunda vice in eundem sinum remissa sana apparebat. Sed in manu aut [illegible] ligno [illegible] aliquid non apparet. [illegible] ut [illegible] tales [illegible] ut in eodem momento [illegible] manu et lepra candens et rursum sana appareret [illegible] signi [illegible]. Virga igitur in [illegible] et rursum serpens in arborem naturam [illegible]. Nisi quod [illegible] sed et serpens factum esse manifeste docet [illegible] terra. Eadem ergo ex eadem materia [illegible] gubernatoris [illegible] potentia vicissim in alterum [illegible] de terra sunt facta in alterum [illegible] vicissim [illegible]. Hoc est ut [illegible] in arboribus, [illegible] in lapide. Homo in volucrem [illegible] posse [illegible]. [illegible] ex [illegible] non posse [illegible] et ridiculosis magorum fabulationibus [illegible] ad [illegible] naturas [illegible] suos [illegible] [illegible] videlicet. Et [illegible] deus in [illegible] non [illegible] sed [illegible] natura [illegible] quod absit. Ne illud [illegible] omnino [illegible] aliquid novum quod non [illegible] natura [illegible] fieri credamus. Nil enim sub sole novum. Neque valet [illegible] dicere [illegible] hoc [illegible]. Et ideo plurimi doctores plus diligunt illam virgam veram [illegible] in manibus Moysi [illegible] virgulis [illegible]. Imaginarie tamen in serpentis formam [illegible] signo [illegible] ad [illegible] ad signum [illegible] [illegible]. Si etiam vere serpens fuisset [illegible] signa [illegible]. Et [illegible] vera virga [illegible] ex qua Moyses Egyptum plagis flagellare cepit [illegible] serpentem mutatam [illegible] virga [illegible] et postea in [illegible] et in [illegible] Si ergo imaginarius serpens ille per signum [illegible] ostenderet. Cum coram Pharaone [illegible] magorum serpentes per eum devorarent. Cum [illegible] dicti [illegible] quod et ipsi serpentes imaginarii fuerunt. Et ideo [illegible] signum imaginarie devorare [illegible] quod [illegible] dyabolicis [illegible] fiebat. [illegible] ergo hanc estimationem non in natura serpentis [illegible] virga [illegible] in [illegible] imaginarie [illegible]. Nil [illegible] arboris natura [illegible] serpente posset [illegible]. Et ideo nisi in hera signum [illegible] virga naturaliter virga [illegible] videtur.

Capitulum vicesimum primum

Pergens igitur in Egyptum Moyses cum coram Pharaone [illegible] imperavit signum fecit et [illegible] ut Israeliticum populum dimitteret rege indurato. Et ipse rex de [illegible] consentiret. Et [illegible] decem plagis terram Egypti flagellavit. Primo [illegible] in sanguinem vertit aquas ita ut omnes [illegible]

Egiptum aque mutare in sanguinem. Et manentibus his in quibus erat more piscantium et punitionem [illegible] habitu
penale cuiusdam faceret. Hec autem prima vindicta Egiptios cum rege suo convenienter correxerat. Et quia dei
populi infantes in flumine iactare precepit, eiusdem fluvii aqua in sanguinem versa eisdem bibentibus infecta
et non bibentibus penuriam prestabat. At vero et hoc requirendum est, quid ad prime operis spectaculum respicit, quod
deus ut gubernator valuit aquam in sanguinem mutare. Aquam igitur cunctis liquoribus materiam quotidie preparare
vero ministratores in diversa mutare, quod ad visionem quorum natura pastum et refectionem indesinenter et [illegible]
construit. Cum et per vites arborum infundit in vinum sapore et colore mutatur. Et cum olive lig-
no excelsas summitates ascendit eadem aqua olei pinguedine fit. Et cum ab apibus in favos congeritur
mellis dulcedine operatur. Et cum per palmarum robora digitos dactillos gignit, et ad sicera summitates
expressa provenit. Et cum in animalia diversa pastu deputatur in sanguinis statum diversas per eandem carnem
distinguitur. Nam et in tritici fructu albi coloris et suavissime dulcedinis in ubibus lac parat,
et per cetera reliqua carnium membra rubicundo sanguinis colore suppetit. Aquilia sunt preterea sanguinis [illegible]
per eandem carnem que usque ad xxiii phisiologi dinumerat, ex quibus urinam. Quatuor humores: fel, nigrum,
et rursum: salivas, lacrimas et cetera esse denuntiant. Hec quottidianis ad ministrationibus non sine per-
tes varias aqua separat. Quod igitur in paribus meritis obstat si illud quod per tempus longius facit in
momento per iussum potentissimi gubernatoris natura efficiat. Aqua igitur in sanguinem versa non
contra naturam facit, sed quod aliis rebus per tempus efficeret iubente deo in sanguinem ipsa
protinus operatur. Sequitur capitulum xxi^m in nomine domini.

De ceteris vero plagis quibus deus per Moysen et Moyses per Aaron Pharaonem et terram eius et servos eius
castigavit, nil extremi[?] timoris, ut ipsa plagarum simplex narratio manifestat. Quod et si tunc po-
tius plures semper [illegible] ranae nascuntur et sciniphes estatis tempore calore solis depulsi oriuntur.
Locuste innumerabiles solis fervore solidare undique conveniunt et iumenta diversis causis morte sublata vite pe-
rimuntur paginis. Vulnus quoque et vesice ex [illegible] sepe acrem sentimus obscuratum et respectus. Et post ea ulcerant
homines et iumenta infectus aer generat. Grando est et fulgora de [illegible] et vehementia tur-
batis nubibus veniunt, et absentia lucis oculorum obtutus quociens lux recessit. Tenebre plus sepe inducunt.
Morte quoque in Adam seminata primitus omnibus filiis eius datur, per quod tunc in Egipto primogenitos po-
pulus Egiptiorum damnatur. Sed quamvis hec omnia in rerum natura inserta erant, Egiptiis tamen pla-
garum in ordine ad regis perfidiam compescendam et subito et plus solito accidunt, quatinus eadem plagarum
in differentia rex ipse et ministri tremerent. Sunt namque ex omnibus tres plage per Aaron efficiuntur.
Cum primo enim percussisset aquam in sanguinem statim vertit. Et cum extendisset manum virgam super aquas ra-
ne innumerabiles repleverunt terram. Et cum tertio extendisset virgam super pulverem terre sciniphes ebullierunt.
Et per Aaron iste tres plage sunt, et sequentes tres alie per manum Moysi monstrantur. Nam illo in-
imperante, si per Moysen opus quaerunt. Moyses enim sparsit de camino pulverem in celum, et surgit et vesi-
ce in hominibus et iumentis et ulcera [illegible] et pulvis in omni terra Egipti nascuntur. Et post ea asse-
rens virgam in celum extendit, et grandinis fulgoribus insolens copia in terram venit. Et post hec quoque
Moyses eandem virgam in celum direxit, et tribus diebus totis quoque [illegible] tenebras tan-
tum palpabiles et ad modum feralis super terram duxit. Ultima autem plaga non per Aaron neque per
Moysen accidit, sed angelus domini per Egiptum transiens cuncta Egiptiorum primogenita delevit.
Secundum quod genus vindicta dextra collegit per Aaron velut infidelis ostenditur [illegible] monstrat. Sive vero devo-
[illegible] et morte iumentorum que et ipsa velut in terra volant pena gehenne per Moysen
mutatur. Quod autem de superius nubibus castigatio quaeritur, per extensionem in altum per Moysen impo-
manus conducitur. At vero quando humane mortis exitus adeo disperditur non homines sed angelos
ministerio illud gentes, ut qui illud ipsius temporis per retro generis sopperdebant flagella mini-
strare[?], [illegible] per precisionem insignisse patris determinatum communicat quod sentiunt [illegible] verentur.
Istis quoque modis plagarum undique hoc est terra aquis [illegible] aere igne nubibus celo et angelis
[illegible], ut ostenderet quod cum deo rex rebelles et [illegible] invicti se pro ore armat.
Sicut autem hiis quos deus punire voluit omnis creatura vastitur, sic et illis quibus auxiliari placuerit
omnis non [illegible]. Et enim hos ambos populos mare rubeum divisit, ubi horum alter totius perpetue
fuit, alter in terra [illegible] celebratus fuit. Capitulum xxii^m.

Cum diversis tot plagis attriti, Israeliticum populum Egipti a se exire compulissent, aquila vero penitu-
dine acti cuncti cum rege suo exercitus paraverunt et quos dimiserant iterum ad servitutem retra-
herent. Cum ipsi in angusto maris rubri sinum contracto Moyse virgam super pelagus extendere
[illegible] rubentis [illegible] et ingredienti populo pedibus siccis. Hostibus quoque succedentibus
via dilatatur. Premisso quoque vento per tota nocte deus [illegible] diviso est in siccum vertit, et inter
ambos populos [illegible] tenebrosa et nocte ipsam illuminans columna divisit. Nam et
Pharaonis exercitum mare postquam ipsi intraverunt sed non refugeret alter laqueus fuit. Quapropter et
illa nubes media Egiptiis erat tenebrosa ut pre tenebris nocte [illegible] quaque non valent.
Istis vero noctem ipsam illuminabat ut profunde marmoris lucida via incederent. Dicto autem
diluculo desuper [illegible] perculso hostium et pelagi totus de populis evasit ad terram. Desti[?] totus
sine salute [illegible] Pharaonis cum suis undis ad suas metas [illegible] concidit in
glaciam profunditati. In hoc tamen insigni in [illegible] miraculo [illegible] de [illegible] actis nisi intentione
[illegible] in siccato et recedere de litoribus mari [illegible] constituitur. Sed ipsum non tam
difficiliter deo auxiliante nos invenire credimus cum [illegible] undis stagnorum densa gla-
ne sep strata [illegible] considerimus. Sed quod venti et plurimum [illegible] aeris [illegible]

Aqua in sanguinem verti
olima

ptes gelu optinere in aquis sepe valet efficere. Illud tunc deo iussu per glaciale ventum subito ingruente pela-
go. setis fuisse contemplare. Et sicut repetere mare stetit. domino imperante rediturum ita eciam [illegible]
liquefactum in fluidas undas tamen resolvitur. De reciprocis vero illius quottidiana admiracione iam
ante per[illegible] omnia per octavam maris [illegible] indesinenter fieri videre solemus. Ex quo colligere possumus
quod cum mare [illegible] quottidie littora deserit non tamen interim [illegible] longe aliter dissimile non deo tunc
gubernante propria littora deserit. Sequitur capitulum vicesimum quartum

Considerandum igitur filiis israel validissimum [illegible] quam in sua liberacione deus fecit moyse propiciante com-
[illegible] canticum domino universi. pro eo cantabat vero in memoriam sui et admiracionem [illegible] dignum
miraculum. Ut tamen parvuli senibus cum [illegible] et omnes etates eciam inspirati simul uno [illegible] ore [illegible]
[illegible] [illegible] eciam [illegible] [illegible] decantaret in unum. Et vere [illegible]. In hoc loco [illegible]
[illegible] ubi non [illegible] humani ingenii [illegible] divino spiritu cantorum pectora et ora inspirante.
Et in hymnis [illegible] cantoribus [illegible] spiritus [illegible] [illegible] efficere demonstratur in quibus pora et linguas aliter
et vox [illegible] ad verba movetur. Et quod [illegible] et [illegible] ipsi facere poterunt [illegible] [illegible] carmen
decantare [illegible] uno momento [illegible] [illegible] docuerit. Et qui parvulorum [illegible] [illegible] eius aperuit. ipse [illegible]
modo in tale canticum eorum linguas et ingenia [illegible]. Inde [illegible] [illegible] [illegible]
solitudinis trium dierum [illegible] fatigati labore [illegible] ardore sitis in Marath aquas amarissimas
invenerunt. Sed moyses a domino lignum ostenditur cuius tactu aque fluidas [illegible] [illegible]
[illegible] dulci [illegible] [illegible] [illegible] ardorem [illegible] deposuit. [illegible] illud [illegible] [illegible] ferunt [illegible]
[illegible]. Sed [illegible] nature [illegible] naturam esse [illegible] [illegible] quod amare aque in momento [illegible]
[illegible] tactu [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] natura ut tamen dulcedinis lignum fuisse videtur. que [illegible]
[illegible] [illegible] aque amarissima [illegible] et tepida sit. Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] aliquis [illegible] [illegible]
amara unda [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] unda tepida erit. Ex quo intelligitur [illegible] [illegible]
lignum [illegible] aque efficere dulcem [illegible] precepto conditoris et nature gubernatoris lympha [illegible] [illegible]
[illegible]. Nam et [illegible] [illegible] a moyse mare [illegible] [illegible] et fluvii et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Egypti [illegible] plagis [illegible]. Non [illegible] in se [illegible] [illegible] a [illegible] habuit [illegible] [illegible] moyses [illegible]
aaron ad hec [illegible] donavit. ut [illegible] aquas fluvii in sanguinem [illegible]. ut [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ut tenebras deduceret [illegible]. Sed [illegible] aliquis [illegible] moysen et [illegible] [illegible] [illegible] precepto [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] credat. Et si [illegible] aquas [illegible] [illegible]
et [illegible] illas [illegible] in sanguinem mutaret. Sic et illa arborem [illegible] in Marath aquam [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] aliquis [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
illa [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ideo deus [illegible] [illegible]
[illegible] de [illegible] [illegible] in hiis mirabilibus [illegible] [illegible] ut aliquis in illis [illegible] [illegible]
ut admiracione effectum fuisse [illegible] credat. Sed [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. ut
[illegible] in hiis [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] doctor [illegible] [illegible] [illegible]
Sed [illegible] lignum [illegible] in hoc naturale [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]. [illegible] go [illegible] [illegible] longo tempore in re aliqua invenitur. Non [illegible] [illegible]
[illegible] ex [illegible] nature [illegible]. [illegible] [illegible] in nature [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] hec [illegible] [illegible]
industria et [illegible] [illegible] adinvencione reddit. Et quod per [illegible] [illegible] [illegible] effectum longo [illegible]
efficit. hoc deo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] igitur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] salsissimas
in dulces verti posse [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] que illas [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et hoc artificio [illegible] indulcantes [illegible] [illegible] [illegible]. Nubes [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
salsi [illegible]. [illegible] [illegible] dulces [illegible] [illegible] [illegible] usibus [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] per [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] et dulces [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] saporem reddunt. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] aque [illegible]. [illegible] celesti preceptum conditoris illud [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible] exhibent. per aliud [illegible] ad inventum humana [illegible] [illegible] ut [illegible] rei [illegible]
[illegible] [illegible] nature [illegible] [illegible]. [illegible] vero [illegible] conditor et gubernator [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in re ipsa sola demandat. [illegible] et [illegible] aqua amara [illegible] dulcedine
[illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ab amaritudine purgata [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] aliud rei [illegible] exhibet etc. Capitulum 25

Egressi go [illegible] [illegible] [illegible] sexcenta ferme milia peditum pugnatorum excepto [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] quod de egipto [illegible]. deus [illegible] xl annis manna in celesti pane [illegible]
[illegible]. Denique [illegible] pane et psalmista [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] panem celi dedit eis. panem
angelorum manducavit homo. [illegible] [illegible] [illegible] excepta nocte sabbati [illegible] [illegible] descendens [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] erat [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et colore [illegible] albus [illegible] [illegible]
hoc [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]. Cum [illegible] [illegible] collectum et mola [illegible]
[illegible] in [illegible] panibus [illegible] ardentem [illegible]. Et si [illegible] in mane [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Cum [illegible] [illegible] [illegible] manna [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
tempora plena [illegible] [illegible] [illegible] et mirabili et [illegible] tunc signo [illegible] [illegible] que ab [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dei adiutoria
[illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] panis sit [illegible]. Et [illegible] panis angelorum vocatur. Et si cibus ille [illegible]
[illegible] nature habuisse [illegible]. [illegible] ad [illegible] in [illegible] [illegible]. Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. panis et in psalmiste [illegible] [illegible] ut [illegible] celestis esse [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] cum [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] celorum [illegible] [illegible]
[illegible]. panis [illegible] angelorum [illegible] illo [illegible]. Non quod angeli [illegible] cibo non [illegible] [illegible] [illegible]

Sz q per angelorum ministerium tale officium pro lege et certa populo preberetur [illegible] per angelos in manu mediatoris tribuitur. Qualiter ergo homines [illegible] constituere potuisset nisi [illegible] aliquid in [illegible] [illegible]. Sz unde nubibus manna pluens [illegible] nisi [illegible] [illegible] aeris [illegible] inferior [illegible] aliquid manna retinere [illegible]. [illegible] volunt [illegible] corpora [illegible] non aliquid [illegible] soliditatis aer [illegible]. [illegible] illa [illegible] et nubes [illegible], et [illegible] in nives et grandines congelascunt que pene [illegible] lapidum [illegible]. [illegible] repugnat si [illegible] nubes grandinis lapides [illegible]. Sic et manna grana [illegible] potuerint [illegible] cum ad terram venerit [illegible] sol [illegible] [illegible] grando [illegible] [illegible] [illegible] fieri poterit ut manna in [illegible] aeris [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pastus. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] que ad [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] aeris [illegible] [illegible] venit [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] nubibus et vaporibus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] grando et nix [illegible] [illegible] manna. Et in [illegible] inferiori [illegible] [illegible] In illa ergo homines per angelos [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de terra deus victum [illegible]. Non [illegible] deus [illegible] [illegible] [illegible] in deserto [illegible] non [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. **Sequitur capitulum 26m**

Deinde cum populus in deserto sitiens potum [illegible] [illegible] [illegible] moyses precepto deo imperante virga percussa in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] lapide [illegible]. [illegible] lapides in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] lapides [illegible] lapides [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] lapides [illegible] lapides [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] lapis [illegible] lapidem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] sicut [illegible] lapis [illegible] [illegible] lapides [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] ut [illegible] libri [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in liquide [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] metalla [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] liquida [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] ergo ex aque [illegible] lapidum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] lapis in aquam [illegible] [illegible] [illegible] ut natura ad suam originem redire [illegible] [illegible] deus aquam de petra populo suo preberi iubet. **Capitulum vicesimum septimum**

Post hec quoque Moisi cognatus cum Sephora illius moysi uxorem et duos filios eius detulit. [illegible] [illegible] in occursum moyses per desertum exire festinat. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] tribus et centuriones et quinquagenarios et decanos [illegible] populo [illegible]. Sz de Moysi filiis [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] populi [illegible] non sunt. [illegible] [illegible] [illegible] per [illegible] dicitur Moyses et aaron [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] filii moysi de gentile [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Sic etiam [illegible] moyse [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quia advena fuit in terra aliena. **Sequitur capitulum vicesimum octavum**

Nota [illegible] [illegible] moyses xl dieb. [illegible] et [illegible] populo de egipto [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] die [illegible] in egipto pascha celebratum [illegible] deus [illegible] lege de monte Synai in duabus lapideis tabulis detulit. [illegible] [illegible] [illegible] populi [illegible] [illegible] ad montis radices [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tabulas [illegible] xl diebus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] per hoc tempus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nullo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] potuit [illegible]. **Capitulum vicesimum nonum**

Petivit carnium [illegible] [illegible] populus ut [illegible] [illegible] et manna [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et moysi [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Ego [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Moyses [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] populo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] moysi [illegible]

orthogonum [illegible] recto angulo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] orthogonum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Margin notes: manna grando; chorus; 90

.i. xxx diebus comedit. Et incredulos numeri eius vltio consumpsit. Nam in illo loco concupiscencie populus qui deuerat qui concupiuit ira domini mactatus sepelitur. Certe in hiis vel manna vel tota manna a deo attribuitur quem olim futura animo conditum et in abdito mundi quedam angelis reconditum in nouo tempore sui presencie videtur. Sicut in hoc loco sepe scribitur nouum creatura aliquid videtur. Impii virgo concessa non nisi miraculo. Quod olim dei dono pueris eius escas carnes concedit. Hic in tempore noualibus plebi sic ministrant. Et in addito concupiscencia ad tale insistenti quia propter ea in nimia attributa vel aduersus celestibus [illegible] vite item deuelit. Nequissimum peccatorum quia escam auidi. sine murmurationibus culpa morte populo perierunt quod et de hac vindicta semper gesta concedens inuoluentes fuerunt. Et quod ea in via data est tote multitudini vel murmurando periret.

Capitulum tricesimum

Postmodum propter ethiopissam eius vxorem Aaron et Maria contra moysen impotencia in deserunt. Quod cum qui fuerunt in terra morabantur murmurassent homines sanctis petrosi dominum despexerunt. Et cum tribus eum illos in tabernaculum vocasset Aaron castigatus domini se simuente clero vinctus et vindictam defendens. Maria vero lepre candore tota lauatur. Omnique castris extra castra manere precipitur. Et orante pro ea moyse vii diebus duratur pena. Aliud Josephus de ista ethiopissa tangit duplex maiorum inuenitur intellectu. Vel de ethiopia cum esset in domo pharaonis de qua quandoque egreditur accipit quam per multos peregrinatos eius dies illud expectauit. An regnorum tempore eius fuerat per regnacionem in egypto duxit. Ethiopissam vxorem sibi iunxerat que de ethiopia fuerat et per desertum ducebat. Sed cum inde Sephora dicitur quod ethiopissa fuit quia ad aquilonem maris rubri vbi sunt ethiopes. Fuisse ethiopiam aliam esse in multis locis historias scripture describunt. De qua deinceps historia scolastica quod ex parte iudee adheret et in eximiis canonibus Eusebii refertur ethiopes ab indo flumine consurgentes iuxta ethiopiam Egypto collocat. Ex terra illa in qua primitus ethiopes habitarunt ethiopia dicta esse potuit. Ex qua ethiopia si moyses vxorem suam acceperat ideo ethiopissa dicta fuerat.

Capitulum tricesimum primum

Chore quoque filius ysachar de tribu leui patruelis Moysi et aaron. Et dathan et Abyron filii eliab et Hon filius phelet de tribu ruben. Et preter ducentos quinquaginta viri proceres synagoge qui tempore consilii per nomen vocabantur. Superciliose superbie tumore contra moysen et aaron steterunt. Et eum chore vendicare sibi sacerdocium volueras et reliqui alii de principatu populi contendebant. Hi illud qui ignem holocausti deo non precipite offerre appetunt. Holocausti tempore celestis ignis eos omnes qui adesse presumebant absorbuit. Et eos qui se in excelsum elementis de ordinatione resistere erigunt sub pedibus eorum terra dehiscentes aperto ore in infernum deglutiens vorauit. In quibus manifeste ostendit quod tunc sensibiles et insensibiles creature domino dicto obediunt. Quod quemadmodum viuentes celesti cum eius imperio veniunt. Ita et qui non viuunt velut viuentes quod precipitur peragunt. Hi quibus quod viuentes eorum ista vindicte officium peragit. Contra naturam hi in illo miraculo fit. Vere cum insensibilem terra hic induxerunt demonstratur. Per quod in se crescere arbores et olera fructifera videntur mouere. Viui quoque in inferno terre patefacta vere spiritus destruunt. Ita eos per terram vincentes aquarum vim sepeliunt. Per quam vitam insensibile deo imperante terra ob suum aperit. Quod homines peccatores qui sinistre de ministerio vindicte tabernaculi petebant vorauit.

Capitulum tricesimum secundum

Sequenti vero die totus populus contra moysen et aaron quasi sanguinis eorum consumpserit. Cumque in cede vltionem occidere voluit. Et hi viri moyses et aaron ad tabernaculum domini diffugiunt. Et item in rebelli populo celestis flamma descendit. Rursumque aaron imperante moyse impleto altaris igne thuribulo foras in populum venit. Et inter viuos et mortuos dissgrediens restitit vindictam non transiit. Et sic in vtraque medicamine efferens. Et qui contra iniustos proceres iracundie igne exarserat. Sic iniuste vindicte flamma consumpsit. Et qui in corde proximorum culpas venialibus diminuerit eorum vestigio deferentes ignes. Sacerdos insufflauere non audebus. Illa ad diem xiiii. milia igitur in consumpsit. Quos eos rebellaretur tantis grauius purgebit attamen cessante tumultu.

Capitulum xxxiii

Vt manifestius singulis pareret quem sibi in sacerdotium eligeret. Singulos ex duodecim et x tribubus principum virgas inscriptas nominibus moyses postulauit. Et pro parte leuitice tribus aaron virgam inserto nomine accepit. Quas in conspectu tabernaculi tecto vna nocte reddidit. Crastino autem mane aaron virga gemmulas amigdalum flores ostendit. Quo patebat aaron pre omnibus in sacerdotium dominum elegisse. Nec tamen et in hoc contra eum virga mutatur aliquid effecisse.

Capitulum xxxiiii

Interiecto tempore dehinc populus sicientes in cadente deserti sin in murmure contra moysen et aaron tumultuabant. Vnde eis dominum ad dominum per moysen refertur virga percutere petram precipitur. Et moyses infidelis populi murmure permotus eos de precepto domini fide dubitant vel titubant. Coram quo populo cum aaron bis petram percussit largitque fluctus aquarum sicientes populus bibit. Et hac causa moyses terram repromissionis non intrauit. Hoc est de choreb petra percutitur. Vbi populi eum infidelitas notatur. In cadem autem deserti bis percussa petra pulsatur. Ibi maior infidelitas in populo et in duce demonstratur.

Capitulum tricesimum quintum

Eidem murmurante populo igniti serpentes flatu quoque aduratos in omni deserto ceperit quod ex flatu adustos plurimos murmuratores necauerunt. Ceteri autem intuentes pene propter et animo penitentes ad consistorium inclinati ad moysen et ad dominum clamaueiunt vt hi ab eis plaga desisteret. Et ideo flexa penitentia lacrimis deus moysi iubet vt serpentem eneum erige in excelsum coram populo eleuaret. Quo facto stati serpentis creans erigitur. Et pellim aspectum post serpentem vulnera curabantur. Nattay quemadmodum et de virga dyrum et arbor. Qua amara aquarum indulcent. Non in serpente salus. Et in deum imperio tenebatur. Domino eum ipse precepisset illud tunc populo salus essent. Et historia predicta in ea figura crucis mundi deuotio et [illegible] eum in terra suam iste tempore eum.

Capitulum 36

Balach filius sephor cum in terra suam iste tempore. In celumque consumit. Precipitet nuncios misit vt balaam ariolus interret. Et populum iste malediceret. Cum eo sedentis super asinam pergeret et asina angelum in angustiis stante euaginato gladio vidisset timuisset. Et cessa

demum deus pro stetit / unde amplius flagellari humano more et sermone qui garrulosa ancilla loquitur et
illa loquente. Statim Balaam uidit ut angelum dixit apparuit in hoc admirabili signo. Quibus asina com-
petentia sibi uerba proferat, non tamen sua mente, nec affectu loquitur, sed deus desuper dixit. Et aperuit
deus os asine ... ad loquendum os aperuit ita et linguam et palatum in uerba gubernauit asina et
quid et que diceret, et si aliquid diceret omnino nesciat. Sicud et ... qui aliorum inflati spiritu locuti
... et adhuc cum locuntur, quid dicunt nesciunt. et ... ... respiscunt. Sic quem
loquendi modos et in ... et in igne sepe ... et in ore multi aliis lingue pleti in uerba gubernat
Ex quo intelligimus nec in natura dum asine conuertisse ... per omnem ... illa est ignorante prophete
ignorantia ... et dum spiritu et si in se loqueretur ... in superbia ... qui frequenter
et per res insensibiles et bruta et mutas et ... sibi ... omnia locutum compleuisse. Quod spiritus dei ubi uult
spirat, et si uoluerit eius qui loquitur non ... Sic et Saul prophetas occidere uolens ... mittens
uoluntate uenit ... spiritu dei arreptus, ut eos quos persequebatur prophetabat. ... et ipse Balaam ad
maledicendum deductus, et illud uolens implere, non maledicere dei populo potuit. Sed cum uoluntate
a deum spiritu coactus est benedicere. Huius ergo duabus causis Balaam uenit ... deum promissa est ut ...
eius inspirata confitear. Et aduentus Christi prophetam ... qui futurus erat gentium saluator in lege dei scribere
In cuius populo isto itinere columna nubis per diem numquam defuit. Nec coram populo columna ignis per noctem
ut noctis frigore defensi, et a tenebris illuminati protegerentur ... igne et a calore solis ... fuerunt
in die sub nube. ... ... uere ... Nec sol per diem nec ... luna per noctem ...

Quadraginta annorum et egressionis filiorum israel de egipto, quadragesimo ... mensis in campestribus moab super iordanem ... ubi moyses ... Capitulum xxxvij
... hoc est ... ... et ... constituto ipse in ... populi Iesu filio Nun ex tribu Effraim ... Ubi ... in monte nebo solus ascendit, ubi ... et xx ... sue anno ... ... et sepeliuit ... ... moyses ... ... et ... ... adorauerit ... ... et ... ... in ... ...

Cum annis in egipto in domo pharaonis ... ... que fecit filiorum ... ... fuit ... et xl annis et ... ... xl annis exul ... Quadraginta ... ... Nam et ... ... a Iesu filio Nun et Iordanis ... sumpsit.

Explicit liber primus. Incipiunt capitula libri secundi de mirabilibus noui et ueteris testamenti. Amen

Incipit liber 2us de mirabilibus ueteris et noui testamenti

Cum Moyse egrediente dei populi gubernationem Iesus filius Nun suscepisset, confortatus sermone domini de campestribus moab ad Iordanis fluuium castra moueri iubet. Et deinde cum Archa domini testamenti decorati reliquam plebem ... ... sacerdotes ingredientur, in illo loco ubi steterunt ... mare omnia fluminis aliorum aquis sine ... ... superior quod aquarum moles ... de fontibus ... gebatur ... in ... ... filiis pedibus aliorum fluminis transierat. In cuius mirabilis testimonium xij lapides quos xij uiri portare ... de ... ... Iordanis portauit in locum ... Et ... ... positi sunt in ... ...
Certe cum hoc signo ... ... non permittit. ... ... ad mare ... ...
desiderans per ... ... aliorum flu-
minum ... ... Cyrus imperator per ... ... super ... flu-
minis, qui ... ... Babilonia ... ... flu-
minis ... ... ubi ... ... fluminis ... ...
... in partes ... ...
fluminis ... ...
... annis totis

vibus in quattuor sexaginta fossas divisit. Nudato quoque alveo meabilem viris genua tingentibus [illegible] re-
quit unde cum exitu et ipse cum expeditione Babiloniam obsidente excelsissimo murorum obiectu ab expe-
grandi molimine repulsi ad Eufratem fluminis per fluenta superiora vada quaerunt. Illa enim praedicta arte per
[illegible] [illegible] limitem ducentes per cuius undatum alveum Babilonis murum subintrant urbem capiunt.
Cum quod humana industria laboriose remanere potuit hoc deus [illegible] sine [illegible] facilius peregit. Si for-
tasse [illegible] apparere videbit hoc factum esse [illegible] [illegible] cum fossare apud alveos [illegible] per [illegible] [illegible]
hic vero stans aqua nullo retinente ad aeris sublimia [illegible]. Si et hic nomine humana diligentia [illegible]
esset. Et ab appositis vallibus aquas in excelsum montem, et ad fontes redire [illegible] compellit. Cum
vero homines velut [illegible] [illegible] [illegible] frequenter fatentur. Cum angeli [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
mirabilia peragunt per [illegible] facere non potest, sed [illegible] [illegible] aeris operatur, et [illegible] [illegible] aquas [illegible] in [illegible]
[illegible] ut docte viderent quod [illegible] noverunt, quotidie admirationem [illegible]. Ita tunc deo iubente flumen

Capitulum secundum

cursum prohibuit ut per illius fluenta archa dei et sacerdotes transirent.

Tercia [illegible] [illegible] post longi laboris itinera ingressi [illegible]. Comedentes [illegible] [illegible] terrae et
comedit. Et manna deinceps esca uti cessavit. In hoc tam longo itinere ad iuvandum [illegible] [illegible]
illud per quod per annos nullius [illegible] pedes [illegible] aut vestis [illegible]. In quo [illegible] [illegible] [illegible]
novis calciamentis et vestibus [illegible]. Si olim [illegible] [illegible].

Capitulum tercium

Inde Iordanis ripa egressi urbis Iericho [illegible] ex Cananitidis civitatibus [illegible], quae lustrata diebus [illegible]
[illegible] archae domini et exercitus [illegible] adventum cito corruit. In quo [illegible] nullo armorum
[illegible] usus [illegible] victor populus. Si ad clamorem et giro [illegible] muri [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] extra [illegible] esse factum [illegible] [illegible]. [illegible] et hic [illegible] motibus esse factum [illegible] [illegible]
[illegible], cuius et in [illegible] illo [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] urbes [illegible]. Et in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] in [illegible] [illegible] sunt. [illegible] quod humanum [illegible] [illegible] [illegible]. Hoc [illegible] [illegible] vel [illegible]
[illegible] temporis [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] accidisse murorum Iericho ruinam [illegible]. Sed
[illegible] [illegible] [illegible] aliquid in [illegible] factum [illegible]. Hoc enim [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] fuisse non [illegible].

Capitulum quartum

Post hec quinque Chananeorum reges [illegible] in unum congregati ut pugnarent adversus filios Israel cum
[illegible] [illegible] [illegible] et victoriam in deo populo [illegible] [illegible]. Iesus filius Nun [illegible] [illegible]
soli in media die [illegible] ut ne se moveret. Et lunae ubi [illegible] staret, donec se de [illegible] de [illegible]
[illegible] [illegible] et factum est. Nam sol duobus diebus in [illegible] [illegible], et luna [illegible] spatio non [illegible]. In
[illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] requieverunt. Si [illegible] [illegible], ut staret [illegible] obe-
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] homines [illegible] [illegible] [illegible]. Si quod [illegible] servi sui [illegible] obediens [illegible]
hic [illegible] [illegible] [illegible] Sol stetit contra Gabaon et luna ad vallem Aialon obediente domino voci ho-
[illegible]. Ex quo intelligitur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] obedire et ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Hec luminum mora nil novum in natura [illegible]. Et si in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Si [illegible] [illegible] nil
in anni cursu et reliquorum dierum [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] sol et luna [illegible] in suo ordine [illegible]
Si [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dierum et mensium et annorum solitum [illegible]
cursum [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Non enim [illegible] ad [illegible] [illegible] luna [illegible] [illegible] solis [illegible] [illegible] [illegible]. Si [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] per [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]. Sed [illegible] et [illegible] cursum lunari [illegible] esse [illegible]
evidenter [illegible], et illud [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]. Nomine [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] in hec [illegible] [illegible] si in [illegible] [illegible] [illegible]
sui [illegible] consuetudinem [illegible] non potuit. Si [illegible] et [illegible] [illegible] luna, licet [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] illud [illegible] lunare ultra solis cursum in [illegible] [illegible] aliquid [illegible], [illegible] [illegible]
nil in [illegible] in se [illegible] cursu diebus illa solito [illegible] longior [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] luna se [illegible] solet [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in se [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] annos sole ut in [illegible] et luna [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] unde [illegible] redire [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] a mundi principio anno
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] diluvium sub Noe venit, cum [illegible] diluvium [illegible] [illegible] anno [illegible]
[illegible]. Et inde alius incipiens [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] Abrahe anno [illegible]. Et [illegible] [illegible] anno [illegible]
incipiens [illegible] [illegible] anno egressionis filiorum Israel de Egipto [illegible] ad mortem Moysi [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] in quo [illegible] [illegible] signum in sole et luna [illegible] [illegible] anno egressionis filiorum Israel de E-
gipto incipiens in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] anno [illegible]
[illegible] [illegible] in quo [illegible] aliud signum in sole Ezechie regis tempore [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] anno [illegible] templi [illegible] [illegible] sub Dario [illegible], [illegible] cursum [illegible] [illegible]. [illegible]
[illegible] inde [illegible] [illegible] anno [illegible] passionis salvatoris [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] anno [illegible]
[illegible] [illegible] Mathaeo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Et [illegible] [illegible] [illegible] anno [illegible] ad
[illegible] [illegible] [illegible] a nobis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
per [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] annis in [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
in [illegible] [illegible] solaribus octo [illegible] novo [illegible], et lunaribus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et in lunari [illegible] per [illegible] XIX et embolismos [illegible] per [illegible] et [illegible]
[illegible] et [illegible] lunae quod [illegible] [illegible] [illegible]. Et solare per quadrantes et bissextes [illegible]

diminutus / Domino duobus luminaribus totis diebus [illegible] / et per cursum omnibus sed luminibus concordi ratione convenientibus
velut primi conditi orbis annus novatur / Quomodo quod illi circulorum totales reversi in se concurrunt / et
post illos circulos quibus in sole et luna motus ubi reditus sequitur / quo sub Iesu / et Ezechia factum legitur
apparuisse describitur / sine ulla varietate redeunt manifeste intelligitur / quod non mirum illa sunt reversio
aliquid in luminarium et temporum cursu [illegible] impedimentum ut insolitum relinquunt / Sed si [illegible] in octa-
vo die ut supra dixi celeriter currunt [illegible] illum solito longiorem diei statum [illegible] / per quod videre
dies ad solem diei [illegible] luna requirunt / **Sequitur capitulum quintum** Cum princeps populi in-

Israel peregrina fuissent [illegible] cananitico regione in die [illegible] dedicatus ipsa a domino terram [illegible]
sum per modum pari deo repulsum in ydolorum terre illius et reliquorum in omnium nationum cultum [illegible]
[illegible] ipse quod gentibus sepe [illegible] ydola ipse colebat pene a domino [illegible] mancipium servitute
tribuit / Sed captivitatem et servitutem laboribus diutissime afflictum frequenter a deo [illegible] venia peti-
batur / Ad cuius liberationem penitentem [illegible] ille iudicibus suscitabat quorum [illegible] magne ple-
bem eruditos [illegible] ponere domino [illegible] arborum [illegible] et [illegible] / [illegible]
dum mediante fuerit [illegible] / Gedeoni filio Ioas celestis nuntius apparuit / illumque de destructione ydo-
latrie rite de plebe per liberationem commonuit / In cuius confirmatione dum Gedeon oblationem componeret
de [illegible] carnibus [illegible] / celestis ignis holocaustum absorpsit / Et iterum postulati signum [illegible] / ari-
da terra et ros in solo vellere / Et rursum [illegible] in solo vellere et ros in omni terra fuit / Sed hec [illegible]
[illegible] nihil mirabilius [illegible] velut nova [illegible] videntur [illegible] terre [illegible] et celestis ignis
ros [illegible] ut sepe [illegible] et [illegible] frequenter [illegible] in [illegible] imbibitur [illegible]
Sed tamen [illegible] talia de mirabilibus [illegible] pervenit / cum [illegible] in rebus gestis ~~diligentius~~ [illegible]
explanemus / [illegible] figuratis / [illegible] in rebus [illegible] intelligendis / [illegible] qui in opere [illegible]
[illegible] modo [illegible] intellectum [illegible] / hoc licet [illegible] tempore status [illegible]
mirabilius [illegible] / Cum et si sepe fortuitu [illegible] rebus provenerunt [illegible]
[illegible] et [illegible] et [illegible] in signum [illegible] / [illegible] et [illegible]
fuit / Unde cum [illegible] in holocausti [illegible] ignis / celestis [illegible]
[illegible] / quod [illegible] bellum non [illegible] celestis auxilio perfecit / et ros [illegible]
[illegible] / in solo vellere [illegible] quod [illegible] in ipso [illegible] et molle [illegible] ignis
[illegible] ignem possit extinguere **Sequitur capitulum sextum**

Itaque cum Philistei fuissent [illegible] plebs Manue filii [illegible] de tribu Dan sterili uxori preg-
nande ipsi Manue dei angelus [illegible] apparuit / [illegible] de filio qui illis erat nasciturus [illegible]
fieret [illegible] / [illegible] ne [illegible] caput eius [illegible] / et siceram et vinum et omne
quod inebriare potest non biberet / Cui cum Manue [illegible] angelum prandium volens [illegible]
[illegible] non comedam / Sed domino si vis holocaustum offer / [illegible] cum Manue illo
[illegible] holocausti [illegible] in celum ascendit / Et [illegible] holocausti [illegible]
de terra in celum ascendens [illegible] quod [illegible] fortitudine dei populo liberationem [illegible]
[illegible] Samson [illegible] domino nutritus maximam fortitudinem in [illegible] capitis sui crinibus [illegible]
[illegible] certo [illegible] aliquando [illegible] amisit / Nam cum Dalidam in valle So-
rech mulierem de regione Philistinorum alienigenam adamaret et [illegible] a Philistinorum principibus
quibus Samson multa mala fecerat prodicionis eius [illegible] / [illegible] fortitudinis
[illegible] in capillorum [illegible] fieri [illegible] / Et illa [illegible] sine [illegible]
[illegible] caput [illegible] / [illegible] Samson a Philistinis oculis orbatus molam manu vertebat
donec capilli illius ad priorem longitudinem crevissent / Deinde Philistei epulantibus ut [illegible]
Samson illuderent / adducitur / et ipse puero [illegible] dixit / ut se ad duas columnas per-
duceret quibus tota domus [illegible] / quatinus super illas velut lassus reclinaretur / Quibus ambabus
utraque manu extendens [illegible] auxilio domum totam [illegible] / Que cito [illegible] tria
Philistinorum milia [illegible] cum ipso Samsone [illegible] / Sed [illegible] solutus non minima
[illegible] / qui totum [illegible] capillo [illegible] fortitudinis habuit [illegible] dolorem
semper [illegible] ad illud tempus a reliquo corpore [illegible]
quod [illegible] a domino [illegible] ut capillus illius [illegible] ferri [illegible] vel aliorum [illegible] / de Samson
tonderetur / Quidem igitur in [illegible] custodia [illegible] / [illegible] maxima
fortitudine [illegible] unde cum [illegible] persuasionem [illegible] transgressionem [illegible]
[illegible] fortitudinis domino quod habuerat statim [illegible] / Non quia in [illegible] capillo [illegible]
[illegible] et sanguinis / [illegible] Sed [illegible] capillo [illegible] et [illegible]
observabat / Sed fortasse aliquis dicet / [illegible] capilli [illegible] fortitudo eius [illegible]
in capillis [illegible] priorem [illegible] habuit [illegible] in hac vita non in longo capillo [illegible]
[illegible] domino [illegible] quod negligens amisit afflictus penitentia [illegible] capilli [illegible]
[illegible] impetrabat / [illegible] in [illegible] transgressionem ex parte licet aliqua [illegible]
[illegible] valde potentibus [illegible] negavit / Non tamen se [illegible] et [illegible]
[illegible] tonderi / [illegible] afflictus [illegible] adeo impetravit [illegible] quod [illegible] non sponte sed dormiens
[illegible] amittebat /

Sequitur capitulum septimum in nomine [illegible]

Inde post non parvum tempus filiis israel mandatorum transgressionibus deum offendentibus irritata sunt philistinorum agmina ad bellandum contra eos conveniunt et filii israel de se nil confidentes archam testamenti dei in exercitu suo in pugnam contra adversarios conduxerunt. Sed legis transgressores nequaquam legis archa tuetur. Victo potius exercitu populo et deleto ab alienigenis ipsa capitur, qui victoriae munus letanter in terram suam cum capta perducunt. Et volentes triumphi [illegible] adhuc [illegible] dagon deum suum archam dei israel in templo statuunt. Sed primo die dagon coram archa prostratum reperitur. Iterum in loco suo restituitur. Crastino vero fractus ad limen in terra prostratus capite et manibus [illegible] dorso eius truncata reperitur. quod significat ydolatriam in adventu divinae legis cultum [illegible] et figmenta [illegible] et dorso dantis. percussa quoque tota philistea foeda ad modum plaga percutitur. Nam et extales eorum foras prominebant, et ingens soricum et insolens copia prorsus provinciam disperdebant. Convenientes quippe duces illius in unum pariter consenserunt [illegible] exigebat [illegible] qui [illegible] veniebant [illegible] aliud in adventu divinae legis castigarentur. Et qui tabernaculi divini interiora in archa extra limites suos protraxerunt, hii interiorum suorum foras prominentium foeda affligerentur clade. [illegible] plaustro novo imposita duabus fetis vaccis vehenda quae iugum [illegible] non portaverant, retentis domi vitulis [illegible] ad fines suos reduci archam [illegible] quinque mures et totidem anos aureos iuxta [illegible] plagas suas [illegible] ne eam vacuam dimitterent iuxta eam in capsella posuerunt. Sed in hiis multarum figurarum intelligentia latet quae [illegible] opus industria et otio indiget. Sequitur capitulum octavum

Iterum quoque infinita philistinorum agmina quasi arena maris innumerabilia per plana se terre israel effundunt [illegible] Samuele orante a facie filiorum israel ingenti celi fragore [illegible] terrebantur [illegible] per hec et israel non propria virtute vicisse intelligerent. Et hostes de [illegible] et auxilium gratia divine [illegible] Capitulum nonum

Iterum quoque Samuel invocante dominum cum populus sibi regem peteret et Saul filius Cis de tribu beniamin in dei [illegible] iussu prophetae ordinaretur. dominus per pluvias et horribiles voces intonuit quatinus plebs quae audierat se deum repulisse ne regnaret super eos intelligeret. quos [illegible] per Samuelis iterum dominum deprecatum compescuit post quam populus de hac re penitudine [illegible]. Capitulum x

Saul invidiae stimulis fatigatus et malo spiritu saepe arreptus cum David vellet occidere et ipse David fugit ad Samuelem et ceterorum prophetarum cuneum [illegible] inter quos ire et ipsum interficere de medio prophetarum rapere iubet. Sed illos primo et advenientes spiritus qui in prophetis loquebatur arripiebat ipse quoque Saul quasi [illegible] famulus operis secreti [illegible] per eos [illegible] cum inter prophetas [illegible] prophetabat. Sicut enim ante eum de Balaam et asina eius disseruimus, quod spiritus sancti verba non [illegible] mente [illegible], si eum voluntate uterque voluit proferunt, per quod tamen proferentium cum mente in melius non augetur. Bona vero huiusmodi opera pertinent in Balaam et Saul, et Caypham pontificem, vel tales prophetae in iudicio [illegible] in tuo nomine prophetavimus, daemonia [illegible] eiecimus. Et tamen [illegible] impios [illegible] At non et in hoc loco quidam estimant quod Saul non divino spiritu sed malo illo quo saepe arripiebatur per totum diem illum prophetaret. [illegible] David [illegible] mortis periculum ipse [illegible] dispensationem evaderet. Sed [illegible] hoc sentiri potest, dum enim scribitur et factus est super eum spiritus dei et ambulans prophetabat nisi forte sic in hoc loco accipiatur spiritus dei. Quo et in alio loco spiritus domini malus Saul arripiebat, verum ubicumque sine additamento spiritus dei vel spiritus domini et spiritus sanctus vel spiritus [illegible] in scripturis sanctis invenitur spiritus bonus esse a nullo [illegible] dubitatur. Ubicumque vero cum additamento dicatur spiritus domini malus ut est in libro Samuelis intelligi diabolus esse [illegible] Saepe quoque [illegible] spiritus [illegible] aut [illegible] aliud [illegible] hiis quae ad significandum aut demonstrandum [illegible] aut [illegible] hiis qui [illegible] ministrant demonibus [illegible] Sequitur capitulum XI

Post haec in angustia [illegible] hostili se [illegible] cum neque per prophetas neque per sacerdotes neque per somnia [illegible] sibi deus illud responsum daret, Saul rex israel ad phitonissam perrexit ut ex mortuis aliquem sibi per suae artis incantationes suscitaret. Cumque eam [illegible] et ea quem mortuorum de somno excitare vellet, ille sibi Samuelem velle respondit suscitari. Suscitatus vero Samuel Sauli quid eveniret pronunciat: hac crastina hora tu et filii tui mecum eritis. Sed et israel tradam [illegible] in manus inimicorum eius. Qualiter ergo Samuel a phitonissa suscitari dicitur, quod phitonissa [illegible] et [illegible] videtur. Et quod Saul qui in [illegible] prophetis [illegible] responsum non [illegible] a morte prophetam audire meruit, vel non hunc esse Samuelem illum prophetam [illegible] intelligit. Sed diabolus qui se transfiguraverat in angelum lucis in fantasia Samuelis [illegible] Quod [illegible] Saul dicebat Tu et filii tui mecum eritis. Et [illegible] ille Samuel [illegible] morte [illegible] ergo a phitonissa [illegible] Samuel [illegible] In multis namque scripturae locis [illegible] magos [illegible] in egypto. Et ille [illegible] cherubim [illegible] obumbrantes propitiatorium [illegible] mures [illegible] philistiim in capsella cum archa [illegible] boves sub mari aeneo. Et inter [illegible] leones in throno Salomonis eburneo [illegible] cherubim quoque et palme et malagranata et cetera in templi edificio depicta [illegible] Cum haec ergo non ipsa rerum veritate sed [illegible] similitudine ista nomina recipiunt [illegible] tamen scriptura sine ullo mendacio [illegible]

respicien[s] q[ui] ...[illegible] h[ic] ... nomen[ti] ponitur / Pharaonem [illegible] Samuel velut ipse Samuel ostensum prenuntiatum
est et in visibus prophetarum in apocalipsi Johannis ostensum vivi prenuntiatur / **Capitulum duodecimum**

Post modum deinde David regnum optinente archa testamenti de domo Aminadab in Ierusalem a rege et omni
populo perducitur / Oza filius Aminadab sequens archam cum illam velut casuram tangeret subita morte
percussus est postea / In quo facto terribiliter cum ipso Oza quia cum non esset de genere sacerdotum archam tangere
presumeret / Et totus populus quam caute in divinis rebus se agere deberet admonetur / Et quidam aliquod
precedens peccatum Oza per hanc culpam esse punitum existimant / Sicut sepe evenit ut morbus culpe p[re]-
cedentis peccatoris vindictam mereatur / **Capitulum tredecimum**

Quemadmodum cum populus Israel peccasset commonent quod ut David numeraret populum / per quod accidit ut plebs
peccans per parvam regis culpam penam sustineret precedentium debitorum / Angelus enim David lxx mi-
lia virorum ex omni Israel usque Bersabee occidit et Ierosolimam urbe velut delere proposuit / Non quod Deus
contrarie quod non dispendit delere vellet sed ut ostenderet in penitentium angelus vindicte dignam
videnti regi penam inveniret / Ex quo intelligitur David minorem culpam commisisse quam plebem quia
peccatum suum per solam penam delevit / populus vero delictum de auctoribus suis morte penitente punierit

Et cum deinde cum peccatum Salomonis populus Israel regnum unum in duo divisit Ieroboam filius / **Capitulum xiiii**
Nabath rex x tribuum in parte aquilonis metuens ne templum quod erat in Ierusalem visitaretur Rursum
populus Roboam filio Salomonis iungeretur ydola et altaria in Dan et in Bethel posuit / Sed in dedicatione
altaris quod fecerat in Bethel vir Dei de Iuda ut ibi altare illud prophetaret a quo mittitur / Et eius
adventu duo tribulia signa ostenduntur / Nam et altare in duas partes scissum in hora holocausti scinditur / Et
regis manus arida manens fuerat / Que duo signa signa rei et temporis sui apte conveniunt / Dum quod
in ipso tunc rege et sequentibus evidentur ostenduntur / Aptum et videbitur ut qui Dei cultum qui illuc usque in
uno erat altari et templo diviserat / ipsum altare quod ille sibi [illegible]ipse fecerat sic scissum desperaret
Et quia populi quam manum ne domum suam oblationem et holocausta immolaret aridam fecisset in scismatico
holocausto manus illius arida apparet / **Sequitur capitulum xv**

Post quam Achab filio Ambri incitante eum Iezabel uxore sua plura augente scelera Helyas Thes-
bites de Galaad in sermone dixit / Si ros et pluvia nisi iuxta oris mei verba hiis annis / Clausa
itaque prohibita pluvia tribus annis et vi mensibus non pluit / Quibus qui Deus pro mala vita exacerbassent
celum clausum et aeris commoditate caruere / Unde hec plaga ut multi inique putant eum terram Israel castiga-
verat / Sed unde e contrario ut illud provincia digna dicitur / omnes terras vastasse noverunt / quod conveniret
cum Helya per modum Achab sermone denuntiatur / Cum vero Helyam ipse vidisset / Tu inquit es qui
conturbas populum Israel Achab dixisse refertur / Cum videns Helyas in Israel tam non culpam quam hanc pla-
gam imminentem fuisse denuntiat / Non ego inquit Helyas ego conturbo Israel sed tu et domus patris tui
qui dereliquistis legem Domini et servistis Baal / Cumque vestris dicentibus in Israel tunc culpa et plagam
congruenter a vobis esse demonstrat / Si etiam totum mundum plaga illa flagellaverat / non quem conturbas
Israel tantum / Sed quem conturbas totum orbem Achab dixisset / **Capitulum xvi**

In tempore autem sterilitatis a Domino Helye dicitur ut in spelunca torrentis Carith se absconderet ubi corvis
ministrantibus pane et carnibus et aqua torrentis illum satiaret / duplici sit occasione / crudelis et in tempore famis
habet alimoniam et persecutorum manus se quiescendo valeat effugere iram / Corvus non indiscrete prophetam
pascit ut si culpa quod in diluvio commiserat in tempore purgaret auis illa videtur / Dum fidelis minister
efficitur Helye / Qui negligens et fallax erat antea Noe / Post quam in hoc ministerio illius est ostenditur
qualiter homo si non peccasset etiam bestiarum [illegible] animalium uti ministeriis videretur / Non vero eius carnes
et panes ille corvus detulit / ipse videat qui tale officium committebat / Quique ei iniungebat quod exaudire
homo [illegible] industria corvi hoc accipiunt / quia coctos panes et carnes [illegible] [illegible] [illegible]

Cum deinde propter nimiam sterilitatem aqua deficeret ad [illegible] rabunt / **Capitulum xvii**
viduam in Sareptam ut ibi pasceretur exire Helyam Deus iubet Que cum eum in domo sua
victu quotidiano satiaret similiter decepta lechitus olei et farine ydria in quibus unius diei
refectionem in adiutorio suo invenerat non minuta sunt / donec restituit Deus populo suo / Et hoc contigit
non quod valida manus Domini esset ut terras per eum terrentis unda destruxisset aqua illi non parcens
alendo et carne deretur / Sed ideo ad Sareptam Sydoniorum scribendo propheta mittitur ut bona
bona et fidelis vidua pasceret / Ne vero quem moveat quod Sydoniorum terra hac eandem ut pellecta
per eum Israel perversus erat / dum inde Iezabel persecutrix prophetarum et totius vindicte et fornicationum
[illegible] Sydoniorum regis filia patrum originem ducebat / Certe in hoc signo non nova a Deo
sed condita est in iudicia non inveniatur sed gubernat / Cuius de calcandum Israel et vestibus pre-
dictum ulterat / Nam in terris omnibus miraculis nihil ... [illegible] ... pre-

Cuius vidue filius illo tempore quo Helyas in domo eius morabatur gravi egritudine mortuus fuit / **Capitulum xviii**
Sed hunc Helyas orans sine ad vitam eius revocavit / Dequo Hebrei quod ipse Ionas propheta post eum fuit qui deinceps cethi ventre conclusus tribus diebus
absolutus / quia Deus qui [illegible] in quoque tertio loco fecit accidere / Sermonem suum quod volunt
cum de [illegible] angustia liberare valet / Certum illa famosa Christo quod de mortuis resuscitavit
usque ad Lazarum a nobis reservatur / **Sequitur capitulum x[illegible] nonum**

Evoluto autem tempore siccitatis cum dominus super terram vellet pluviam dare, prophetam Helyam in occursum regis Achab misit ex quo cum omnes Israel et ydolorum prophetas octingentos quinquaginta in monte Carmeli congregaverit [illegible] congregatis, petiit Helyas duos boves, unum dumtaxat Baal prophetis, et prophetas ydolorum [illegible] in holocaustum rogavit, ut deus qui per ignem exaudierit ipse totius populi deus sit. Quo imperato sacerdotes bovem suum Baal prius occiderunt usque ad mediam diem tristes Baal ut per ignem consumaret holocaustum rogabant. Sed Baal cum potius igni in perpetuum traditus est, super holocaustum ignem dare non potuit. Helyas vero bovem suum in frusta conminuens, prius altare quidem super altare quod destructum fuerat, et quod ipse curavit [illegible] statuit [illegible] aque abunde super fudit. Orante ergo illo subito ignis de celo cecidit, qui bovem cum altari et lapidibus et aqua simul consumpsit. Que deinde sacerdotes Baal in perpetuum sibi traditores in torrente Cyson interfecit. Et omnes populus deum deum esse confessus credidit. In hoc etiam [illegible] ignis [illegible] aliquid fecit, quem desuper aereo ignis spatio descendens cum [illegible] impio aliunde sin [illegible] quod in terram recepit consumpsit.

Inspiciore illo eodem spatio ignis [illegible] abundatum esse. Et ignis in terram ardens [illegible], qui ad superiora [illegible] illum ardens conscendere tentat. Sicut enim aque [illegible] descendere semper ad inferiora. Sic ignis [illegible] appetere excelsa. Non tamen enim [illegible] aque sepe in excelsis videntur conscendere, quod non [illegible] gravis est, prement ipsam [illegible] per aeris [illegible] quia aquarum minutissime gutte vaporales [illegible] solet fieri [illegible] minutissime gutte ad aeris altiora [illegible] modo ascendere eo in descensibus [illegible] ingravint aeris natura sufferri non potest. Si vero coagente [illegible] mole ad terram delabuntur. Et si ab imbibus [illegible] lapse fuerint [illegible] eisdem guttas congestas in gradinum lapillos glaciales [illegible] frigoris rigor deducit. Et si [illegible] et ver quod desarat [illegible] gelu invenit nive fuit. Et si has [illegible] frigus non [illegible], aque [illegible] liberos ad [illegible] partes unde venit redit. Sic autem [illegible] ipsum [illegible] aliud [illegible] ut [illegible] non ascendit. Sic et ignis [illegible] se non descendit. Unde et cum [illegible] super [illegible] in [illegible] dixinus ignem [illegible] pluet [illegible] sulphure fit. [illegible] et in sulphure ignis ardet et [illegible] sulphuris [illegible] ad terram labentur. In hoc ergo loco ubi super altare ad holocaustum ignis descendit, aut [illegible] aut [illegible] ignis descendit, eo quod ignis per [illegible] non potest descendere, nisi [illegible] gravari deus [illegible] vocat. Sacerdotes ergo ydolorum [illegible] causa Helyas dei servus interfecit [illegible] quia erat in illa lege que [illegible] blasphemia non patiens [illegible]. Nulla ergo [illegible] ydola coluit, nisi dei blasphemus existit. Ac [illegible] qui ydolarum cultores [illegible] blasphemos et sacrilegos [illegible]. Et post [illegible] qui [illegible] a terra [illegible] tribus annis et vi mensibus orando prohibuerat, in modico [illegible] spacio [illegible] orans pro officio [illegible] terre abundantem pluviam et placidam a deo impetravit, que in terram pro [illegible] venisset nisi eam a cultoribus Baal occidendo mundaret. Capitulum xx[i]

Quod cum Jesabel ab Helya interfectos esse comperisset, illud de morte [illegible] minacibus [illegible] prophetam terret. Unde [illegible] in terram [illegible] Helyas in umbra juniperi [illegible] obdormivit. Cui [illegible] de somno suscitatus, et pane et aqua [illegible] refecit. Quo cibo refectus [illegible] fortitudine xl diebus et xl noctibus nil comedens usque ad Choreb [illegible] monte ambulavit. Unde [illegible] [illegible] in terram Israel redijt. De isto vero pane [illegible] angelico [illegible] fortitudo [illegible] laborem prophetam xl diebus protexit. Secundum unde [illegible] sint intelligentiam differenti [illegible] refrenans. In quo pane eo [illegible] industrie [illegible] sit [illegible] apparuit non [illegible] panis [illegible] quod [illegible] xl dierum [illegible] esse intelligens nisi forte angelus [illegible] [illegible] aliis [illegible] pane offerit. Sed [illegible] panis et [illegible] sollicitand [illegible] fuerit, de xl [illegible] dierum [illegible] quo illud [illegible] propheta [illegible] reddit. Quod [illegible] ullo [illegible] cibo tanto cibo vixit. Capitulum xxi

Inde [illegible] quoddam [illegible] ipso propheta in monte [illegible], quinquagenarium principem cum hiis qui sub eo erant ut eum ad se duceret rex misit. Quo super cibo [illegible] superbo timore inflatus [illegible] dixit homo dei [illegible] ad illud nobiscum [illegible] rex Othozias, filius Achab, misit. Cui Helyas ut [illegible] si homo dei ego sum [illegible] propheta, in te [illegible] et in eos qui tecum sunt celestis flamma ardebit. Quo facto et aliud [illegible] ordinum [illegible] cum tot [illegible] ad eundem rex ire precepit. Quod [illegible] simili [illegible] [illegible] consumpsit. Quo facto tercium ad eum destinatum [illegible] quinquagenarius [illegible] coram deo propheta [illegible] genuflexit, et [illegible] illud regi adire [illegible] rogavit. Sed [illegible] Helye angelus dei dixit. Cum [illegible] surgens et [illegible] superbie [illegible] cum [illegible] et [illegible] ad regem perrexit. Ignis et in hoc loco sicut et in predicto de holocausto, [illegible] per prophete [illegible] obediens quod [illegible] implevit. Et in hiis [illegible] peti [illegible] et [illegible] et [illegible] ultrix flamma [illegible]. Capitulum xxii

Deinde vero cum dominus Helyam [illegible] voluisset ipse et Helyzeus filius Zaphat [illegible] Jordanis [illegible] pallio Helye [illegible] sicut in [illegible] filiorum Israel [illegible] [illegible]. In cuius rei ex[illegible] de hoc [illegible] hic [illegible] sufficit. Quod dum in [illegible] hiis [illegible] [illegible] eisdem rebus miracula [illegible] et si in figurali explanatione [illegible] [illegible] in [illegible] hystorice [illegible] exigunt. [illegible] de mirabilibus [illegible] totius [illegible] capitulum [illegible] est [illegible] et [illegible] [illegible] non est [illegible] gesta sunt [illegible] cum [illegible] [illegible], in quibus a nostris [illegible] ut [illegible] videntur. Capitulum xxiii

Iterum ambo [illegible] ripa Jordanis [illegible] Helyas [illegible] postula [illegible] [illegible]

Helias Heliseus

a te tempore et ipsi iubeat. Cui Heliseus: Spiritus inquit tuus duplex in me requiescat. Rursusque Helias: Durum dixisti postulasti. Si tamen si hora receptionis mee, michi spiritus affuerit et videbis, erit peticionis effectus complebit. Hoc vero postulans Heliseus non elationis affectu sibi ingeri spiritum voluit, sed videns pericula populi imminere prophete et doctori qui relinquetur non simpliciter Helie spiritum, sed dupplici eo reperiri posse providet. Si enim illud quod petivit viris volentibus se elevare animo postulasset, Negaretur a domino et ab ipso Helia quod petebat impetrasset. Igitur hiis dictis cum iaceret Helias igneo curru tamquam receptus velut ad celum ascendere Heliseo rapitur. Et nactus ipse sicut et Enoch in testimonium novissimi temporis adhuc sine morte servatur ut scilicet hoc in die duorum testium novissimi testimonium sine [illegible] (qui contra extremo tempore paulo ante finem dominetur) Sathanas [illegible] gerens apto bello depugnat. Conveniebat igitur ut Helias quem divini amoris zelus igniti in animum suum flagrasset ardore ille et pignore multa miranda signa fecit. Et per currum igneum hominibus commutatum duci ad sublimiorem statum eueheretur. Cetera vero que de Enoch in primo libro predximus Helie esse convenire videntur.

Capitulum vicesimum quartum

Pallium itaque labente in terram vestimentum Helie magistri erat Heliseus colligebat. Et Jordanem ita ut dixi Helie mundans pede sicco transivit. Veniensque in Jericho amaras et steriles aquas [illegible] misso in fonte sale sicut per lignum in Heremo Moyses sanabat. Aquam eius in loco illo disseruisse sufficit. Inde veniens in Bethel a pueris parvis calvus Heliseus illudebatur. Quibus cum in nomine domini maledixit duobus ursis de silva venientibus XLII pueri lacerantur. In hoc loco non per [illegible] prophetam in iracundia [illegible] pueris maledixit sed ad [illegible] a domino et lege patris filios qui in Bethel ydolis ymolabant [illegible] fecisse et ipsi parem [illegible] ut mors tunc erit ydolis sunt conservati iusta vindicta plexit. In Bethel namque unum ex duobus vitulis quos Jeroboam filius Nabath fecerat qui peccare fecit filios Israel fuit constitutus. [illegible] Israel a quo ydola colendo divertens [illegible] prophete. Pietatem in propheta [illegible] quod longe [illegible] ludens ipse in calvarie crucifixo videns petulans [illegible] esset passuri, quod eius figuralis ratio competebat. Deinde in illa expeditione, quam Joram rex Israel et Josaphath rex Juda et rex Edom ad filios Moab exierunt, cum in deserto tota exercitus siti laboraret fatigatus, Heliseus aquas per [illegible] torrentes sine pluvia venire a deo impetraverat [illegible] fossas et puteos [illegible] fieri iussit [illegible] et steriles qui contra [illegible] spiritu orat. Cumque ex illa expeditione [illegible] in terram Israel venisset [illegible] vidua una ex prophetis lacrimabiliter ad eum clamavit. Ecce inquit creditor meus duos filios quos servo tuo, viro meo [illegible] ad deserviendum. Sibi quia reddere aliud ultra non [illegible] tollere cupit. Cum Heliseus dixit [illegible] me habes in vase. Petivit [illegible] dixit Heliseus mutuo a vicinis tuis vasa vacua non pauca. Cum enim fecisset de parvo illo olei [illegible] ipsa replevit omnia. Hec exigua olei [illegible] per [illegible] prophete in melius crescere non [illegible] potuit. [illegible] magnum [illegible] de [illegible] semper crescere [illegible]. Cum [illegible] specialiter [illegible] in liquoris [illegible] ut quod populos [illegible] de parva [illegible] in abundantia liquoris [illegible] et [illegible] per [illegible] contrarie, [illegible] in aqua [illegible] si sterili, bene [illegible] hospicio receptus fuerit, predixit quod de viro suo conciperet. Si ille natus et nutritus [illegible] adhuc puer [illegible] obiit. Quem tamen Heliseus figurali ordine [illegible] [illegible]. Quodam [illegible] fame [illegible] filii prophetarum [illegible] [illegible] agrestes [illegible] collo[illegible] in olla mortem esse clamant. Sed cum Heliseus farinam [illegible] olla [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] et [illegible] collo[illegible] agrestem [illegible] Trigenta [illegible] panes [illegible] viros [illegible] turba [illegible] et [illegible] copia [illegible] colligentes [illegible] habuit. Sed et de [illegible] intelligentia diligentius explorabimus, cum de quinque panibus et duobus piscibus. Et versum de VII panibus et pisciculis [illegible] in evangelio [illegible] disseremus.

Capitulum vicesimum quintum

Post hec Naaman princeps exercitus regis Syrie leprosus [illegible] propheta, et [illegible] gratia [illegible] donatum in terra Israel comperisset cum [illegible] turba [illegible] a domino suo [illegible] et [illegible] ad regem Israel [illegible]. Et ipse cum ad domum Helisei [illegible] movet ubi [illegible] ille Heliseus [illegible] iussit ut septies in Jordane se lavaret. Sed ipse [illegible] omnem [illegible] [illegible] suorum [illegible] ut hanc [illegible] fieret [illegible] septies ut Heliseus preceperat in Jordane lavaret, cuius caro tota [illegible] mollis et tenera [illegible] pueri [illegible], [illegible] [illegible] ille [illegible] accepit [illegible] malebat. Ex hac re manifestatur [illegible] ut predixi [illegible] in [illegible] prophete [illegible] Quod [illegible] prophete [illegible] per prophetam Naaman in Jordane se lavaret sine lepre [illegible] nullos [illegible] recepit. Cogitavit [illegible] apud se Giezi [illegible] quod [illegible] Naaman [illegible] Heliseus [illegible] assumptis [illegible] pueris, festinatus [illegible] a domino [illegible] accepta [illegible] ab eo [illegible] [illegible] in [illegible] reportabat, quod Heliseus accipere totum et habere nequaquam voluerat. Deinde [illegible] intro [illegible] Giezi a domino suo quo isset, non [illegible] se isse [illegible] simulavit. Sed [illegible] evidenti indicio prophetico [illegible] Nonne [illegible] spiritus meus [illegible] [illegible] igitur infelix et cupiditatis [illegible] ut hec [illegible] et [illegible] fefellit lepra Naaman [illegible] sua [illegible] tibi et semini tuo [illegible] in seculum adhesit. Ecce enim [illegible]

helyseus propheta lepram naaman corpore deposuisset quam Giezi eandem adherere carni eius domino imprecabat unde per-
videndum est quod ipsius donaciones non ut sapiant offerebis [illegible] imprecabat [illegible] quibus cum [illegible] [illegible]
in illorum ut [illegible] [illegible] De quarto [illegible] [illegible] imprecabatur volunt seu per se seu per
angelos seu phariseos illam [illegible] signis apte ponam provenire [illegible] Ca[pitulum] 26

Quodam quoque tempore filius prophetarum coram helyseo [illegible] sibi locum [illegible] cum illis securis ferrum de manu-
brio lapsum cadens in Jordanem [illegible] qui amisso [illegible] quod [illegible] acceperat animo gravi-
ter dolens unde helyseus viri clamantis motus affectu dolentis locum ubi ferrum ceciderat [illegible] requirebat
[illegible] et a se illuc lignum dimisso ferrum de profundo ad superiora aque natans revertit [illegible]
[illegible] ferre non valet [illegible] sub petri pedibus [illegible]
[illegible] ad illud de profundo ferrum levare iubet [illegible] aque [illegible] [illegible] singulariter [illegible]
[illegible] videtur [illegible] [illegible] ostenderunt quod metalla et lapides ab ea
[illegible] sufferuntur. Ab ea [illegible] illud plus retinet quam homo et cetera alia corpora et ligna [illegible]
[illegible] sufferre valet unde et si metallum ad integre aque non supportat [illegible] potentibus [illegible]
[illegible] lapide ut sepe probatur que vix duo viri [illegible] possunt levare in aqua [illegible] de fune [illegible]
[illegible] homo [illegible] retinere unde apparet aqua et si non [illegible] sufficere posse et [illegible]
[illegible] habet [illegible] ut [illegible] naturale imparare [illegible] aque [illegible] ferrum sufferre
poterit [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] ut ad integrum fieret imperabat Ca[pitulum] 27

Bellum quoque tempore Regi israel in multis locis rex Syrie insidias componebat. Contra helyseus propheta
Regi israel semper ut se caveret in [illegible] manifestabat. [illegible] dum hec rex Syrie per helyseum
fieri [illegible] ad dothaym civitatem helysei misit copiosum exercitum curribus et equis instructum [illegible]
[illegible] vir dei minister mane surgens videt [illegible] et pavore [illegible] ad helyseum venit [illegible]
[illegible] ampliatores [illegible] hostis. Et ne ultra modum [illegible] fieret videns [illegible]
propheta [illegible] angelorum igneis curribus et equis instructam [illegible] in circuitu [illegible] pha-
langes fecit [illegible] ad hostes [illegible] a domino imperabat ut illa [illegible]
[illegible] civitate [illegible] Hostes igitur obcecatos [illegible] [illegible] querebant [illegible]
[illegible] in samariam urbem [illegible] oculos aperit [illegible] Quos rex israel videns de helyseo [illegible]
[illegible] an non. Cui vir dei non ut [illegible] imperavit [illegible] refici [illegible]
[illegible] Non ita igitur ut lucem diei non videret [illegible] civitate [illegible] helysei et [illegible]
abiret Non [illegible] ab illorum oculis [illegible] civitate diei [illegible]
per quos [illegible] solum helyseum [illegible] in samariam [illegible] civitate [illegible]
[illegible] nullo intellexerunt [illegible] vir dei suo [illegible] ad [illegible] lucem [illegible]
[illegible] oculos aperit [illegible] angelorum [illegible] non videbat [illegible]
[illegible] hostes videre oculos aperit [illegible] Ca[pitulum] 28

Hoc est bello benadab Rex Syrie in terram israel cum infinita multitudine veniens
samariam [illegible] diebus obsedit Et ad tantam angustiam [illegible] filios [illegible] comederent
[illegible] unde rex israel tam obscena infamia [illegible] ad domum helysei [illegible]
obsidionis [illegible] angustia [illegible] decollare [illegible] propheta [illegible]
plenius venit et ut [illegible] angustia [illegible] [illegible] Erat enim hac hora [illegible] modium simile et [illegible]
de [illegible] vendi [illegible] [illegible] Et unus ex ducibus Regis [illegible] infidelis [illegible]
[illegible] [illegible] dominus de celo faceret [illegible] quod dictum esse valebit. Cui helyseus ait [illegible]
tuis videbis. Sed [illegible] infidelitas [illegible] comedere non poteris. Sequenti [illegible] nocte [illegible]
[illegible] in Syriorum castris [illegible] audiri fecit qui timentes [illegible] [illegible]
fuga [illegible] exploratores [illegible] per portam [illegible] [illegible] infidelis illum
[illegible] Cum videns ista [illegible] helysei [illegible] non potuit. Ca[pitulum] 29

Hys omnibus [illegible] mirabilia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
libro [illegible] [illegible] et novo testamento [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] Sequitur capitulum tricesimum.

Necnon post mortem helysei famuli dei cum quadam die familiares eius mortuum quendam portantes latrunculos
videntes [illegible] in sepulcro helysei quod [illegible] erat mortuum cadaver [illegible] Quod dum tangeret
[illegible] revixit et ambulavit Unde quidam [illegible] in hoc [illegible] fuisse [illegible]
ossa helysei [illegible] helias [illegible] in vita sua [illegible]
[illegible] duplex [illegible] [illegible] helysei [illegible] et aliud [illegible]
[illegible] mortuum resuscitasse [illegible] [illegible] esse non apparet
[illegible] in sepulcro [illegible] videtur [illegible] duplex [illegible] esse non apparet
[illegible] [illegible] helias semel fecerat [illegible] ter [illegible] [illegible] duplicem
[illegible] helias [illegible] helyseo [illegible] helyseus imperando [illegible] helias orando et [illegible]
[illegible] helie esse [illegible] helyseo [illegible] [illegible] honore [illegible] dignitate [illegible] et
[illegible] imperabat [illegible] quod helyas [illegible] et [illegible] [illegible] degens et [illegible]
[illegible] domum habuerit [illegible]
[illegible] retinebat. Pete [illegible] Capitulum 31

Post longum deinde tempus populus israel cum dei legem et prophetas [illegible] ydola colendo [illegible]
ipsum [illegible] qui patres suos de terra egypti duxerat, in [illegible] [illegible] plurimis
[illegible] et [illegible] obsessus [illegible] tribus [illegible] samarie [illegible] fuerit [illegible]
[illegible] puniebat. Et reges Assyriorum [illegible] et Theglatphalasar [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] et urbibus [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] ad

regem teglaphalazar [illegible] [illegible] [illegible] devenit ad gentes quas statuit in terra israel [illegible] de terra ignorantes leonibus vorabant. Cuius rex unum de sacerdotibus levitice stirpis mittens illas gentes deum coli fecit ero accepto [illegible] gentiles superstitionis [illegible] relicta leonum plaga cessavit. Ex Israel [illegible] et Iherusalem tamen elegit deus. Et [illegible] qui ad eos pertinebant ad hunc diem [illegible] [illegible]. Cum igitur eo tempore Ezechias rex iustus deum [illegible] timens gubernaret. Et Sennacherib rex assyriorum videns quod pater suus Salmanasar regnum et imperium israel destruxisset. Et ipse ad terram iuda [illegible] [illegible], quod Hebrei filium ysaie prophete dicunt ad [illegible] iuda ad assirios coniungisse [illegible] [illegible] et Iherusalem urbem expugnare [illegible]. Et in ipso [illegible] deum [illegible] defensor et superbus [illegible] de celesti [illegible] [illegible] angelo in assiriorum castra [illegible] [illegible] [illegible] nocte. CLXXXV milia ab exercitu Sennacherib [illegible]. [illegible] fugiens de terra iuda cum paucis ad Niniven urbem suam fugiens rex [illegible] [illegible] in ydolorum [illegible] [illegible] filiorum suorum quos ipse genuit [illegible] [illegible].

Capitulum tricesimum secundum

De Ezachia rege

Post [illegible] et invicto Ezechias rex iuda [illegible] de tanta [illegible] esset elevatus. Et forsitan [illegible] [illegible] exiguus [illegible] gravissimum languoris morbum incidit. Ad quem in ipso languore visitandum Ysaias propheta dixit: Dispone domui tue, quia [illegible] [illegible] sed morte morieris. Quo tristi [illegible] [illegible] propheta rex ipse [illegible] ad parietem faciem suam convertit lacrimabiliter [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] fuder[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fuit. Sed [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et in throno [illegible] non [illegible]. Sed cum [illegible] flentis regis et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] esset [illegible] Rursus ysaias propheta [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] rex medium atrium digressus, qui [illegible] et ignem et [illegible] [illegible] regi ipso et [illegible] [illegible] [illegible], et XV annos vite sue [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Sed quod ysaias [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut alterum [illegible] [illegible] esset signum [illegible] [illegible]. [illegible] rex ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] per [illegible] [illegible] [illegible] dei [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] per quas [illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible] in hac vice in [illegible] [illegible] [illegible]. Quo et [illegible] illum filio [illegible] in [illegible] [illegible] bello [illegible] mora [illegible] [illegible] et hac vice [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] quod et [illegible] ipsa [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] solet cum [illegible] [illegible] [illegible]. Nam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] obedire. [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sol [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Convenientius [illegible] [illegible] signum [illegible] in morte [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] sicut sol in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] rex [illegible] morte [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] vite [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] XVII annos [illegible] vite [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] filius [illegible] ille [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] valet [illegible]. [illegible] illo [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] vix [illegible] vite [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dei [illegible]. [illegible] [illegible] habuit. [illegible] de Lazaro illo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dei [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] morte [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] morte [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible].

Sequitur capitulum tricesimum tertium

Hoc [illegible] defuncto, cum reges iuda et [illegible] [illegible] multiplicarent scelera. Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Iherusalem cum regibus et populo ad destruendam [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tota [illegible] plebis [illegible] [illegible]. Nam cum pharao rex egipti contra assirios et caldeos pugnaturus venit Josias rex iuda [illegible] [illegible] campo Magedo illi cum exercitu obviavit. In quo [illegible] [illegible] Josias victus et vulneratus occidit. Joachaz filius eius a populo terre iuda [illegible] ordinatur. Nechao vero assiriorum et caldeorum devicto exercitu [illegible] ad [illegible] regnum quod [illegible] [illegible] [illegible] Carcamis oppido [illegible] cum exercitu [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Josias [illegible] [illegible] Jerosolimam [illegible] [illegible] [illegible] ordinatum regem Joachaz Josie filium [illegible] Joachim fratrem suum in loco eius [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in egiptum secum trahebat. Sed [illegible] Nechaone et [illegible] qui [illegible] Carcamis [illegible] [illegible] bello victis, tertio anno Joachim regis iuda qui illud [illegible] Nechaoni ad [illegible] Nabuchodonosor rex babilonis per exercitum Iherusalem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] obsidebat. [illegible] [illegible] Joachim [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Ananiam Azariam Misaelem et [illegible] [illegible] templi dei ad [illegible] in regno suo reliquit. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad egiptios regem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de babilone exercitum [illegible] et [illegible] [illegible] ad urbem [illegible] in tempore [illegible] XI anno regni sui interfecit. Et [illegible] quod hec [illegible] in loco eius Joachim qui [illegible] et Jeconias filius eius [illegible] [illegible] a populo in Iherusalem [illegible] rex [illegible] [illegible] [illegible] tercio mense caldeorum [illegible] exercitu et [illegible] Iherusalem obsidere [illegible] Jeremia propheta [illegible] [illegible] [illegible] rex Joachim cum [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] caldeorum [illegible] [illegible] [illegible], qui illum [illegible] [illegible] [illegible] sua in terram caldeorum [illegible] babiloniam deduxit. [illegible] [illegible] [illegible] a caldeis Sedechias patruus suus filius Josie regis iuda regnum Iherusalem obtinuit. [illegible] et ipse nono regni sui anno deficiens a caldeis ad egiptum regem Nabuchodonosor [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in terra Emath que nunc [illegible] Anthiochia per [illegible] suum obsideri et expugnari. Et [illegible] [illegible] rege XI anno regni sui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] urbe plurimis occisis et reliquis captivis [illegible] filiis [illegible] et oculis [illegible] ferro [illegible] Babilonem [illegible] perducit

Capitulum 35m

Quo tempore Daniel qui in primordio captivitatis unus de obsidibus inter positus in Babilone ex inclitorum stirpe illustri fama clarebat. Nam cum esset spiritu dei plenus et prophetie munere condonatus quod habitus actus fecisse incognita ipsi deus denudavit. Unde accidit ut Nabuchodonosor sompnium videret cogitatum quod in tempore alium sompnii memoria nulla contineret. Deus Daniel non solum sompnium ipsius sed et sompnii ipsius interpretationem quod esset [illegible] rex dormiens viderat. Hic vero factum est ut regi Daniel summum creatorem notitiam insinuaret et plebs in servitute et captivitate posita aliquod [illegible] parvum auxilium et solatium haberet.

Capitulum 36.

Sed rex ille iterum in dei oblivionem animo efferatus incidit ut statuam auream altitudinis nimie in campo Dyram provincie Babilonis erigeret proprio nomine conservari. Divino cultu precepit. In cuius statue dedicatione omnes undique principes [illegible] convocatis cum decreto ipsam imaginem vellet nollet coacti sunt adorare. Contrasita [illegible] pena in predicta fornacis flamma urendos quicumque agere nollent semet ipsos prescirent. Unde accidit ut prepositi Babilonice regionis tres iuvenes Sydrac, Misac et Abdenago ex inclita stirpe progeniti, de quibus in initio captivitatis prius cum Daniele Babilonem deducti [illegible] a Caldeis accusati sunt coram rege quod nec deos patrios ipsius regis. Nec illud tunc conservatum imperium voluissent [illegible] adorare. Quos rex accusatos [illegible] aliquam causam et non iuste querela posset [illegible] ipse rex [illegible] iussit. Et vere ut aliorum [illegible] aurea [illegible] ita [illegible] habere [illegible]. [illegible] Sufficiat [illegible] de preterito narratum. Nunc [illegible] iussa impleta et auream quam erexi statuam adorate. Si vero quod iubetur [illegible] non vultis [illegible] nostro caminum ignis ardentis [illegible] scitote [illegible] publice. Sed illi [illegible] deos [illegible] non [illegible] statue [illegible] aliter [illegible] adoravimus. Solum [illegible] ministrare [illegible] [illegible] voluntate et [illegible] studio venimus. Cum [illegible] nullo [illegible] confirmat fidem. [illegible] angustia [illegible]. [illegible] Rex [illegible] camini flamma [illegible]. Nec in illo aliquo [illegible] sufficiat [illegible] [illegible] et [illegible] ardore et [illegible] intulit plagam [illegible] [illegible] et de igne [illegible] ardore [illegible] fornacem [illegible] precepit. Et hos [illegible] de suo [illegible] genere viros [illegible] et [illegible] in igne [illegible] ferox [illegible]. Sed [illegible] in fornacem iacti sunt in flammas [illegible] nullus ignis ardore [illegible] ad aliquos [illegible] sentiebat. [illegible] dei angelus [illegible] fornace [illegible] hora [illegible] in igne [illegible] ignis ardore et flammas de fornace excussit et [illegible] velut [illegible] sine ulla molestia [illegible] conservabat in circuitu fornacis [illegible] caldeos [illegible] et [illegible]. [illegible] ignis ille [illegible]. Unde rex Nabuchodonosor [illegible]. Ecce [illegible] video viros [illegible] in medio flamme. Sed [illegible] fornace [illegible] ignis [illegible] de fornace [illegible] per propria nomina vocat. [illegible] de fornacis [illegible] ita ut non solum corpora ardore [illegible]. Sed et pene ulla vestigia non [illegible] [illegible] vestis et capilli nullam adustionem. [illegible] ignis ardorem [illegible] mirabile [illegible]. [illegible] igne [illegible] hora [illegible]. Unde [illegible] ignis habuit [illegible] ardor [illegible]. Ignis [illegible] in nullo [illegible] intelligitur esse [illegible] in aqua et in aliquo liquore [illegible] ardens totum quod in eis ad humorem pertinet consumit [illegible] ardore [illegible] terre fuerat redditur, liquorem [illegible] igne extinguit. [illegible] liquoris [illegible] [illegible] consumendo non totum devorat. Sed dum in superiora [illegible] nature [illegible] copia [illegible] nebulosa [illegible] in aera [illegible] ille vapor [illegible] ad aeris excelsa [illegible] [illegible] per [illegible] tempestates [illegible] vaporibus [illegible] declaratur. [illegible] igitur ignis [illegible] et [illegible] liquorem [illegible] consumat [illegible] et [illegible] in aera mittat. [illegible] ex ignibus ignis [illegible] humida [illegible] humoris abundantia cedit. [illegible] in aliquo [illegible] per [illegible] consumatur. Et [illegible] in oleo [illegible] [illegible] igne [illegible] extinguunt. [illegible] in aere et humore consistit. Unde potens gubernator ignium [illegible] voluit ardorem [illegible] et humida aeris et aque [illegible] ardent. Et [illegible] vapore [illegible] sentiret. [illegible] angelus domini descendit [illegible] et excussit flammam ignis de camino. Et fecit medium [illegible] [illegible] flamme [illegible]. Ecce hanc [illegible] per angelum [illegible] ad servos dei [illegible] in igne descendit.

Capitulum 37

Daniel quoque veri dei cultor [illegible] in captivitatis principio [illegible] de tribus [illegible] regem [illegible] et medorum [illegible] Dario [illegible] filio [illegible] fuerat [illegible]. Sed [illegible] [illegible] ipsi [illegible] [illegible] non valentes nisi in lege dei sui [illegible] aliquid et [illegible] legem ex regis edicto talem [illegible] unde ei [illegible] [illegible] per xxx dies [illegible] [illegible] [illegible] devorandum leonum reciperet lacus. Quo confirmato edicto dum [illegible] cura non desisteret

abstinuae Danielem in domo sua ter in omni die more consueto ad deum suum deprehendebant genua flectere
Unde graviter ab his accusatum de manibus eorum eruere voluit rex, sed hec lex constituta medorum atque persarum
preterire non permisit. Cum ergo mesto animo dolente rege devorandus in lacum leonum Daniel deduceretur, sed
a dei angelo ne insanire possent ora leonum clauduntur, unde rex insompnem noctem mane [illegible] in
lacum ad locum venit ubi incolumem orantem inter leones septima nocte Danielem repperit. Superante [illegible]
rege in lacum Daniel de lacu leonum abstrahitur. Quo perditores illius primum devorandi pro eo mittuntur.
Et ipsos in media Danielis esurientes fere vorax sanguinem servabat quod eius casta corpora leones superabat.
In hoc tamen insigni facto non natura in brutis mutatur, sed iussio a conditione inmite scripte per
angelum actum gubernatur. Blandimenta et lenitate quas catulos suos leones ostendunt in Danielem operi-
bant et sevitiam et ferocitatem quam in preda famem in devorandis peremptoribus reddebant. Non enim est quod non
tantum ut sic timens ulla creatura domini aliquid faciat, sed natura preter [illegible] nec ad hominum
defensionem et solatium eorum quos protegit sunt in detrimenta eorum quos punit gubernare disponit. De lami-
ne autem, abacuc translato in Babilonem et draconis fabula, ideo hic hoc ordine non ponitur quod in auctoritate
divine pagine vel scripture non habetur.

Capitulum tricesimum septimum

Ntra captivitatis tempore complete quod per prophetam domini impletum esse predixit reversi populi sui et
captivitatis solutionem per Cyri regis clementiam acceperat. Quo tempore Hesdras qui sacerdos combustam
a Chaldeis in atrium templi restituit legem. Nempe que eorum [illegible] que ad scripta fuerant plenius fuit.

Sancte scripture ac testamenti legis sub ipsorum invariabili ordine in duobus. Capitulum 38.
hic libellus historica expositione [illegible] posui cunctis sed quid alios forte
melioris ingenii sagacitas investigatione addidit adhuc ne non vacuus dimittamus. Precipue ad bella
tantum auxilio domini patrata que textu divine scripture inserta sunt in quibus educto [illegible] quod et sine
divino auxilio admirationibus digna sunt, in sequenti volumine continuat ultra nostri. Tamen in re
gestarum intellectibus vel [illegible] Deinde quod Amalech orante Moyse Iesus filius Nun superabat
et Seon rege Amorreorum et Og rege Basan pene altitudinis virum populus eius interficiebat. Balach
filius Sephor regem Madian, cum Balaam illo precipuo astrologo perversus filius Eleazar vel Phinees
dedit. Et Iosue Iericho unum et xxx reges Cananeorum ultra eorum consiliis prostravit. Gedeon filius
Ioas in trecentis viris innumerabilem Madianitarum multitudinem per tubas et lucernas occidit. Iepte Galaadites
populum degentium populi belli [illegible] Samson ille fortissimus Hebreorum leone
occurrentem vel habentem in manibus confregit [illegible] ac et capite suo mellis
pravus comedit. Trecentis vulpes accipiens igne accensis in Philisteorum segetes dimisit atque
quibus mille viros impetu uno asini mandibula solus mortificavit. Et undique sedentibus
in civitate in qua dormiebat Philistiim auferebat porte foris [illegible] et suplementibus et
seris et vectibus cum humeris in verticem montis qui respicit Bersabee deportavit. Tribus et Ben-
iamin [illegible] commissum peccatum tota exceptis sexcentis viris deletus est. Dauid filius Iesse adhuc puer et pastor ovium [illegible] et leones infesto de ore
predam eripuit. Et Goliath Philisteum grandem uno lapide prostravit. Ionatha filius Saul et armi-
ger suus stationem Philisteorum percussit, qui prius pacatam partem. Saul [illegible] [illegible] uno pro-
ferit. David solus ducentos interfecit impetu uno. Abisai filius Sarvie levavit ha-
stam suam contra trecentos et interfecit eos. Tres robustissimi irrupere agmina Philisteorum ut portarent
aquam regi David de cisterna Bethleem que iuxta portam erat. Banaias filius Ioiade interfecit
duos leones Moab et leonem in cisterna in diebus nivis. Ipse quoque virum Egyptium spectaculo dignum hasta sua occidit. Bella quoque robustorum in Gabaon in exercitu David repperi-
untur. Preterea [illegible] regis David adversus bella in utraque [illegible] [illegible] quod auxilio
sunt. Tertium primum [illegible] pacatum, septem pacta sunt. Bella vero omnia [illegible] [illegible]
in ipso Israel [illegible] [illegible] David restituit in regnum. Samuel quod convenerunt et reges
damasci [illegible] [illegible] ulterius [illegible] [illegible] continuit multa fuerunt. [illegible]
[illegible] angelici [illegible] gesta [illegible] Sed ulla opera non convenientibus [illegible] conferre
non possent. Quod vel in [illegible] et administrationem [illegible] [illegible] per hominem
et ipsos autem angelorum dispensationes et fortitudines effecta sunt. In Machabeorum libris et [illegible]
aliquid [illegible] non [illegible] invenies fuisse [illegible] invenitur de his nulla cura fa-
tigabitur [illegible] agere possimus ut de divini canonis invariabilis exiguo sensus ingenioli
nostri modulo ex [illegible] historica expositione aliquam [illegible] Ideo et presens libellus
in hoc loco finem suum contingat ut tribus de novo testamento ab evangelio [illegible] Iohannis [illegible]
et domini primordium sumat. Amen.

Explicit liber secundus de mirabilibus sancte scripture.

Capitula libri tercii de novo testamento

Incipit liber tertius de mirabilibus veteris et novi testamenti.

Octaviani Augusti cesaris xl 1o anno, Zacharias sacerdos de vice abija cum in ordine suo holocausta in templo offerebat, angelus gabriel unus de illis qui stant in conspectu dei, celon [illegible] incenso ipsi responsa deferebat omnibus subiectis. Uxor inquit tua, hec usque sterilis, Elizabeth [illegible] sit, concipiet, filium quem Johannem [illegible] altissimi, prophetam et precursorem tibi pariet. Sed incredula mente sacerdos parum [illegible] dictis fidem accomodans aiebat: Quomodo videtur hoc fieri posse, cum ego senex sim, et uxor mea [illegible] in diebus suis provecta etate processit [illegible] [illegible]

[illegible]

Sequitur capitulum secundum

[illegible]

Capitulum tertium

[illegible]

Capitulum quartum

[illegible]

ad propria loca venientes, monitu divino sanxie curabant. De hac autem stella que ab ihrlm pro gentibus magis
usque ad Bethleem dux itineris fuit, evangelii dicta exponuntur. Ceterum vero qui dicta sua usque ihrlm hanc
ducem sui itineris habuisse magos existimant, ex evangelii auctoritate probare non possunt quia magi in
terra sua cum esset excellentiorem sideribus stellam videntes dixerunt esse et regis [illegible] ipsorum qui
[illegible] ex ipsis monstrata seu ex ipsorum tot stella seu credentes ad monitionem intelligentes ad iram ipsi [illegible]
unt et ad Ierosolimam ubi totius provincie principatus fuerat venientes de rege nato et parte dei pervenit
Unde invenientes [illegible] ovantibus [illegible] locum accepit monente subdolo sermone
rege alacres [illegible]. Egressi quidem urbem mox ducem itineris ad ipsum stellam [illegible] devenunt. Deista
vero stella simpliciter an angelus an spiritus sanctus accipiatur et si catholico sensui non repugnat cum de singulis
disputandis fuit arbitrio unicuique eligendi liberum voluntati [illegible] mensura credet. Si enim
simpliciter stella accipienda esse quis maluit a ceteris stellis in hoc [illegible] quo [illegible] Senatus narra
ab initio condita in firmamento celi affixa fuisse dinoscitur. Sicut liber Crisostomus auctoritate manifestat
Si ergo in firmamento celi manet inter Bethlem et ihrlm dux [illegible] ambulantibus qualiter posset Et si per
aera [illegible] modo [illegible] paulo lentiore cursu [illegible] provolavit assueto in firmamento loco et cursum
interim deseret quod nec mirabilius quam luminaribus accepisse scripture destituunt. Cum in signis [illegible]
[illegible] sunt. Nisi forte aereus ille ignis qui tale misterium accepit pro plenitudine [illegible] in multis [illegible]
stelle [illegible] accepit. Quod si angelus [illegible] stelle hoc misterium fecerit [illegible] repugnat [illegible] angeli
se hominibus ostendunt in [illegible] [illegible] Ideo et Moisi in Choreb de rubo angelus igneus
[illegible]. Et velud milites armati Josue filio Nun ex [illegible] in Galgal [illegible] in curru et
equis igneis apparuit. Helye angeli fingunt. Et [illegible] Helisei pueri sui oculos aperuit in curru et
[illegible] angeli manifestantur. In forma hospitum Abrahe et Loth [illegible] se prebuerunt Et ma
nue uxor eius [illegible] habitu loquentem ad eos angelum viderunt. Nimis [illegible] et [illegible] angelum [illegible]
magorum [illegible] astrologie [illegible] stelle plenitudine et [illegible] sideris fulgorem [illegible]
[illegible] Iohan in apocalipsi [illegible] [illegible]. Hinc [illegible] contra [illegible] stelle
[illegible] angeli [illegible] quam stelle angeli dicuntur quod repugnat [illegible]
hic loco stella angelus [illegible] esse [illegible] et [illegible] neque angelus neque stella firmamenti. Neque alius quis
[illegible] igneus hec stelle fuisse dinoscitur. Opinio ergo [illegible] hec stella fuisse creditur. Cum [illegible] pro primo
corporali specie velut columba descendit super ipsum dum in Jordane [illegible] adoratores stelle [illegible]
ad cunabula dum nascitur in carne. De quo per parabolam Balaam astrologus loquebatur [illegible]
ex Jacob, [illegible] [illegible] [illegible] nox infidelitatis gentium illustrat. Oritur stella
in igne super apostolos [illegible] in cenaculo Syon descendit [illegible] stelle magos ad dominum [illegible] deduxit

Hic ergo puer sub patrum custodia [illegible] Donec xxx annorum agens ad Jordanem venit. Capitulum quintum
et ab Johanne baptizari [illegible] Zacharie filio qui [illegible] in [illegible] qui veniens [illegible]
Et ipse baptismum ab [illegible] et [illegible] unda Jordanis lavabat [illegible] columbe specie
[illegible] descendit et [illegible] de celo audivit. Hic est filius meus dilectus in quo michi bene [illegible]
[illegible] complacuit. Et [illegible] celos apertos vidit. Et [illegible] baptismi de [illegible] apparuit [illegible] baptismi non
[illegible] exiuit. Non [illegible] baptismi [illegible] et [illegible] qui proprium aut originale peccatum nulla culpa
habebat. Sed ut aquas quas [illegible] de [illegible] [illegible] non [illegible] Et [illegible] [illegible]
[illegible] purgaret. Et [illegible] baptismi [illegible] negligeret [illegible] qui sine peccato fieret baptismi aquas [illegible]
Et ne quis [illegible] baptismi [illegible] dum [illegible] a servo suo [illegible] baptismi appetere et [illegible]
[illegible] a diabolo se docuit temptatus [illegible] [illegible] Cum illud velut lavacro indigerent [illegible]
[illegible] abluit aquas [illegible]. Spiritum vero sanctum super se in baptismo descenderem vidit et voce
patris se confiteri filium esse [illegible] audivit et celum [illegible] se apertum conspexit. Ne [illegible] baptismi [illegible]
dei filius non habet. Sed ut baptismi [illegible] quid [illegible] [illegible]. Non [illegible] tunc primum ille recepit acci
pere [illegible] eundem cum spiritu sancto [illegible] credit [illegible]. Nec tunc illud per filium suum [illegible] [illegible] esse
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] angelica [illegible]
per [illegible] tenet. Nempe tunc illi aperit regnat thalamus celorum qui [illegible] celum [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. Sed ideo hec omnia [illegible] [illegible] baptismo [illegible] [illegible] ut [illegible]
[illegible] quid [illegible] in [illegible] baptismi [illegible] misterio percepit. Tunc [illegible] peccatorum [illegible] ablutus
accepit et adeo pre [illegible] filius adoptionis [illegible] Et tunc sibi regnum celorum ianuam aperiri
tunc celestis [illegible] angelorum [illegible] intelligit. Quamvis vero corporali specie [illegible] super dominum descenderet
[illegible] non tamen de ambiguitate [illegible] columbam sed [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] assumere dum [illegible] sibi [illegible] in nullo [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] in hoc [illegible] habent ut [illegible] Nec [illegible] [illegible] ut a [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] a [illegible] [illegible] solveretur. Sed [illegible] filius primo corpore [illegible] [illegible] induebat [illegible] assumpti
[illegible] ut spiritus [illegible] per corporalem speciem super eum descenderet et [illegible] vox corporalis de nube [illegible]
[illegible] [illegible] audiretur. Spiritus [illegible] in nube et columbe ymagine pater et spiritus [illegible] ad [illegible]
[illegible] quod aquatice [illegible] [illegible] aliquid habuerunt. Dum [illegible] in [illegible] filius ad baptismum
[illegible] elegisset. Non [illegible] fuit ut et pater [illegible] nube [illegible] et [illegible] illud [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ex illa nube acceptum [illegible] ut tota [illegible] voluntatem [illegible] hinc ostenderet. Capitulum 6

Mox ergo de aqua dominus ille [illegible] [illegible] ascendit ut diabolo [illegible] temptandi aream [illegible]
peteret. Ut et xl dies et totidem noctes nullo humano [illegible] suffragio [illegible] [illegible] [illegible]
per [illegible] est temptatus, in quibus [illegible] [illegible] est temptatorem Sathanas [illegible] [illegible]

In dyabolo tribus temptationibus eum impugnans / In hiis vero tribus visionibus quibus dyabolo repugnavit tota nostra fuit
victoria nam divinitatis et virtutis et humane nature libertas et redemptio spectat / In hoc namque certamine Christus
dum super se aliorum clemencie voluit eum subito illud usque fuerat [illegible] homo per deum victoria gloria auxilio
[illegible] tentabat inter vincula
ultra ipsum extenent et dum illud eum ab omni impedimento [illegible] fuerit alligare
ille que ipse tenebat in carne quibus tenebantur vincula deponit · Et dum [illegible] se fortiorem repugnare
[illegible] quem ipse erat infirmior [illegible] eo roboratur / et eo quem hunc usque de celo [illegible] in terra eiectus
fuerat corde et dextra ad inferna cum [illegible] iubebat / Quadraginta dierum medio [illegible] [illegible] perstrene
[illegible] vite periculo perdit / quem [illegible] cum Moyse et Helya dicebat bis renouandi / Hic [illegible]
et nervos [illegible] irrigabat / Quare igitur consummatis xl diebus et xl noctibus [illegible] · ille esuriem [illegible]
cum Moyses et Helyas [illegible] per ieiunium famem pati non meruerunt / famem vero et labores re-
demptor ut consummato [illegible] dierum [illegible] sustinet [illegible] et redemptor [illegible] inferret et
nescret quem verum humane carnis [illegible] / [illegible] extra humanum opus / et in hoc ieiunio
aliquid egit boni tale tempus quod per horas ieiunandi ~~[illegible]~~ spatium non excessit / Capitulum vii

De initio eius adventus / et xl dierum perfecto ieiunio per Iudeam et Galileam [illegible] ad vias se
[illegible] vocabit et [illegible] [illegible] [illegible] et omnibus [illegible] [illegible] nunc [illegible]
[illegible] dominus et [illegible] ut [illegible] fieret cum corda [illegible] parte [illegible]
nulla resistere in languores curata reddebat terra / Non eo [illegible] [illegible] Galileam [illegible]
[illegible] et [illegible] se [illegible] [illegible] [illegible] tenuit / [illegible] quorum [illegible] deserto [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] corporis [illegible] lepra fedauit · et nonnullos pedum frustratam
habita forma · — Capitulum octavum

In Palestino a maiore [illegible] portato maior [illegible] opera cernuntur / [illegible] dimittitur ei [illegible] et [illegible] [illegible]
plaga [illegible] tunc soluntur et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] videtur · Et in hoc [illegible] [illegible]
[illegible] per [illegible] [illegible] dolore [illegible] [illegible] non poterat [illegible] ut · de [illegible] [illegible] ab illo
postularet [illegible] in ore [illegible] [illegible] reperit · [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] non
solidare · Et cum [illegible] [illegible] in mundo venit apparet [illegible] non videt Et [illegible] parte [illegible]
in homine [illegible] ad [illegible] [illegible] illud [illegible] de celo expulsa [illegible] venit in [illegible] [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible] nullia [illegible] [illegible] miraculorum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] / et
[illegible] [illegible] multitudo ipsis et singulorum copia Capitulum nonum

De ambulante domino super undas / domini dextera discipulos petentis / Nec habuit [illegible] ambulare
[illegible] [illegible] relinquet · dum
Causa [illegible] petere fuit / ~~[illegible]~~ · ne si esset [illegible] [illegible] [illegible] dubia relinquet [illegible] [illegible]
aut Petrus [illegible] veri et [illegible] per hoc fecit per imperium [illegible] auxilium [illegible] de carne [illegible]
[illegible] [illegible] admittit [illegible] domini et Petri corpus [illegible] [illegible] / ut illa aqua [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] solidatum / ut [illegible] [illegible] [illegible] posset / [illegible] ergo [illegible] hoc fecit
[illegible] [illegible] aqua [illegible] solidatum [illegible] aquam solidaret / [illegible] [illegible] [illegible] carne [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] aquam solidare / [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ut [illegible] fecit / Et sic [illegible] [illegible] [illegible] Narandi arte [illegible] [illegible] [illegible]
medio in profunda [illegible] [illegible] · [illegible] ergo [illegible] [illegible] quid [illegible] si deo ~~[illegible]~~ imperante [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut non solo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] in aere / [illegible] [illegible] [illegible] solidatum esse
aere [illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] in aere / [illegible] [illegible] [illegible] solidatam esse
[illegible] elegit / [illegible] aque [illegible] [illegible] crassitudine ut eo gelu se [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible]
solidate [illegible] ut [illegible] [illegible] valet · Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible]
dat non [illegible] / Natura que aquis insita [illegible] [illegible] [illegible] · et [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]
pa et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] [illegible] deo imperante [illegible] / Nec mirum si
[illegible] Petrum [illegible] non [illegible] · eo [illegible] deo [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] ut [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] deinde [illegible] [illegible] / Capitulum x

In [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de aqua [illegible] [illegible] [illegible] fit / Et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] / ut de aqua [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] · Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fit · [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] Capitulum xi
[illegible] aque in Egipto in momento · Et [illegible] [illegible] · in [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et pane de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in magna [illegible] [illegible] [illegible]

De [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] · [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] / [illegible] et pisces per [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] aquas [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] multiplicantur Capitulum xii

De visione domini in monte cum Moyse et Helya colloquentibus / [illegible] in hac [illegible] [illegible] facies [illegible]
splendor [illegible] · non [illegible] [illegible] splendent · [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] / [illegible] ergo vestimenta [illegible] [illegible] habuit · [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] erat Nisi forte ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] / Hic et [illegible] [illegible]
de carne / [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] Moyses [illegible] et Helyas [illegible] ad tale [illegible] [illegible] legis et [illegible]
[illegible] per vestimenta [illegible] [illegible] vel ideo ut Moyses [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et
[illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] · Et [illegible] isti xl diebus [illegible] [illegible] [illegible]
Helyas curru igneo raptus [illegible] / tribus memorantur / [illegible] [illegible] · 13 Capitulum [illegible]

[illegible] (margin)

De illis tribus domino lege prophetarum, patris se illius prenunciant testimonium. Si dum helyas manens — Capitulum xiii
in corpore, ut ad tales conductiones venerat. Quid de moyse dicendum est verum in corpore iterum ad hanc
ostensionem aderat. An ex aere simulatio sicut samuel visus est habitum fingebat et si suo corpore
indutus venit. Sed hanc vite resurrectionem futuram quam cetris in novissime est futura complent. De qua
questione auctorum una eadem est sunt prolata non differt. Quidam dum duos cum tribus discipulis scilicet
helyas non cum ymaginariis sed veris corporibus convenisse non dubitant et ipse moyses de
suo vero corpore de sepulcro resurrexisse videtur. Sed doctrine ille primogenitum mortuorum vere credit
moyses item post hanc visionem corpus sepulture commendavit ut ipsud in novissimo die ipso resurgente
mortui assumere speretur.

Capitulum xiiii

De lazaro et ceteris mortuis [illegible] voluntate dei [illegible] vitas [illegible]
sortiebantur. Quorum igitur vita non ut moriantur morte [illegible] videtur. Sed ut per hoc qui
eos resuscitavit clarius ut potentiam dei cum hominibus esse [illegible], unde de ipso lazaro discipulis a
domino dicitur hec infirmitas non est ad mortem sed ut filius hominis per eam clarificetur. In illo die
resuscitatam quam non [illegible] vite omnibus posuit. Sed quod sine mutatione dum disposuit fieri sepe
retrahere simulat, ut partum uxoris abraham et ysaac distulit ut gratia fieret. Et denique
occasiones [illegible] ut quod ipse aliorum donare cupit indulgere ut rogetur. Sed etiam cum non disposuit
aliquibus petentibus rogantibus nullos fieri permittit, ut moyses [illegible] ingredi et
ut ab eo angelus sathane recederet et petentes non impetravimus. De omnibus [illegible] generaliter mortuis
tale quiddam sentiendum quod de prima vite morum ut per illos digni clarificentur. Mortuis
quibus divina scriptura scripta veteris et novi testamenti resuscitatos commemorat. In hiis ergo unus
est quod de corpore [illegible] id est filio vidue quem helyas suscitavit [illegible]. Scrutatur obsecro anima
pueri de novissimo id est de euticio in actibus apostolorum. Et sublatus est tercio mortuus
incubuit et descendisset spiritus in eum et complexus dixit Nolite turbari, anima enim in eo est. Ad quem [illegible]
utrisque intelligendum est. Quod filius vidue mortuus est, [illegible] anima eius reverti a propheta postulatur. Sancte
vero mortuus est, et inesse ei animam paulus dicit, In utroque namque scriptura [illegible] quod alter
non potest. Sed qua ratione [illegible] ut in membris [illegible] corporis mortuum anima posset [illegible] mente
et anima que incorporalis est corpori inesse occulte credatur. Sed quomodo intelligendum laborem nisi forte
dicamus de euticio quod cum [illegible] mortuus est, ut post modicum [illegible] anima revertente
paulus dixisse putatur, anima illius in eo est. Sed tamen scriptura tacet si egressa est aut [illegible]
anima. Ceteri vero sex mortui, cum nec egresse anime aut reverse [illegible]. Sine ulla
hoc ambiguitate [illegible] quod mortui sunt et divina operatione resuscitati sunt.

Capitulum xv

Solis defectio in morte christi ut non solet quando luna accedit facta est. Sed in plena luna
in xiiii die mensis [illegible] putatur fuisse evenit Et tamen luce solis media die tenebre
observantur ut per tres illas horas defectionis stelle vise sunt.

Capitulum xvi

De corporibus sanctorum venientibus de monumentis suis post resurrectionem domini. Si rursum in mo-
numenta eorum et de moyse [illegible] redierunt, ubi resurrectionem cum novissimam expectant ut apud
hii omnes testimonio fidei probati inventi sunt. Non acceperunt repromissionem a deo pro nobis meliu-
aliquid providente ut ne sine nobis consumarentur. Sed igitur isti et moyses bis resurgere in
hac ostensione utique et novissima ceterorum resurrectione credendi sunt. Sed hec absit a catholica
fide ut semel morientes bis credat quis resurgere, nisi forte bis mori Moysen et istos aliquis
dicat. Sed nunquam de hiis scribitur. Cum sic apparuerint resurrexisse. Sed aut veniendo aut appa-
ruisse, ut de sepulcris exisse. Non autem resurrectionem in hiis qui post mortem in vita hac conspecti
sunt aut in quo, aut in futura cum resurrectionem ponit. Tales autem apparitio istorum nec ad
vitam [illegible], nec ad resurrectionem futuram pertinet ad consumatam dicere resurrectionem, et ad veritatem
resurrectionis animarum ex inferis. Tales apparitio [illegible] sicut in resuscitatis mortuis
[illegible] non morte continua fieri [illegible]. Ita et in hiis resurrectionis similitudo, non ipsa
resurrectio ostenderetur. De continua morte nullus ad vitam [illegible] nisi deus ipsi
ad novissimum diem convertitur. Et a vera resurrectione nunquam in morte iterum aliquis decidet.

Capitulum xvii

De cibo domini post resurrectionem. Hunc autem talem cibum [illegible] resurrectionis caro
suscepit dicere requirunt, dum resurrectura corpora spiritualia esse omnes fideles sciunt ut dicitur
Resurget corpus spirituale. Quapropter resurget corpora. Et si [illegible] sensu creditur
possibilitatem edendi cibos si necesse fuerit habitura hec dei exempla nemo denegat ut
angeli [illegible] mambre [illegible] non ut nos ruminatos cibos stomacho et intestinis
consumpsit. Sed statim ut accepta velut videntur degesta in spiritualem naturam per [illegible] experte
vero tota transformant.

— Sequitur capitulum 18

Moyses

non digni de oratione

De corporibus sanctorum in monumentis

Sileredo [illegible]

Cam xviii

Commemorata de spiritu sancto in columba super Christum, et in igne super apostolos per scripturam sancti et quod diximus de visione linguarum et de virtutibus apostolorum post acceptum spiritum in execucione elemosine et paupertatis professionem. Tenuere Petrus paralitico dixit: Surge et ambula in nomine [illegible] servamus / Volebat habere aurum neque argentum, dum soli deo serviens de iniquo [illegible] expeditus fuerat verbo impii morte ligatum erat solvebat. Cam ultim

Nec grave est apostolos [illegible] in [illegible]. Sanctus [illegible] quod Petrus arguit per sermonem [illegible] impium morte ligavit et Thabitam mortis vinculo ligatam tamen impii potestate dissolvit. Ideo ipsi primus morte ligavit et Ananias et Saphyra in conspectu Ecclesie cito mortui sunt ut apostolica auctoritas futura esset [illegible] [illegible] et quam magnus Petrus esset, quod oblatum est [illegible] ab Ecclesia retrahere [illegible] et ceteri exemplo ipsius castigarentur. Explicit liber 3us per me [illegible] de Zanrad [illegible]

nō dignū

משפחת הל...
משפחת הגרש...
מבן חדש ומעל...
וחמש מאות...
המשכן ימה...
אליסף בן לאל...
מועד המשכן...
אהל מועד וק...
החצר אשר על...
ואת מיתריו לכל ע...
משפחת העמרמ...
ומשפחת העזיאל...
הם משפחת הקהת...
ומעלה שמנת א...
משמרת הקדש...
ירך המשכן תימנה
הקהתי אליצפן בן ע...
הארן והשלחן והמנ...

שנים וששים אלף ושבע מאות והחנים
עליו מטה אשר ונשיא לבני אשר פגעיאל
בן עכרן וצבאו ופקדיהם אחד וארבעים
אלף וחמש מאות ומטה נפתלי ונשיא
לבני נפתלי אחירע בן עינן וצבאו ופקדיהם
שלשה וחמשים אלף וארבע מאות כל
הפקדים למחנה דן מאת אלף ושבעה
וחמשים אלף ושש מאות לאחרנה יסעו
לדגליהם

אלה פקודי בני ישראל לבית אבתם כל פקודי
המחנת לצבאתם שש מאות אלף ושלשת
אלפים וחמש מאות וחמשים והלוים לא
התפקדו בתוך בני ישראל כאשר צוה
יהוה את משה ויעשו בני ישראל ככל
אשר צוה יהוה את משה כן חנו לדגליהם
וכן נסעו איש למשפחתיו על בית אבתיו

...לדת אהרן ומשה ביום דבר יהוה

1429